Incipit pͥhemiū ad ſummā codicis per dn̄m azonem ꝯpoſitā

Cum poſt inuētōnē ſciētie
ſupuenerit gr̄e plenitudo
et ſucceſſiuis nature bn̄fi-
cijs ingeniū p̄dotet · nō eſt
mirū ſi hūana ꝯditio ꝯtinu-
is exercitijs ſuſcipit incre
mentum · vt etiā dicit lex ·
Om̄e artificiū ſuſcipit incremētū · vt · ff · de l · iij ·
legatis · §. ornatricibꝫ · q̃ ipā ꝯſuetudo ꝯuertit̃ i
naturā · Vn̄ iuniores pſpicacius queq̃ʒ ſingula
ꝯtēplant̃ · Eſt eni natura quedā exiſtētia ſub-
iectoꝝ · ꝯplectens accidentia ſm̄ eſſe ꝓpͥum ·
Vel natura · eſt id qd̄ intus latet · ⁊ extra cō
ſuetudis inſtātia q̄rit̃ · de quo tn̄ accipit̃ · q̄ntū
eſt d̾ materia incē · ⁊ tn̄ augeri p̄t p ꝯſuetudia
riū ſtudēdi motū · alter abilis ē eq̄dē ipā natura
q̃ ſuſcipit magis et minus iuxta ſentētiā ſalo-
monis · Inq̄t eni cia renouant̃ ⁊ deiciunt̃ · et ge
neratio carnis ⁊ ſanguis naſcit̃ · et finit̃ · Reno-
uant̃ igit̃ hoies · et ipā ſciētia refloreſcit · q̃ ve
teres p̄ceptores artiū et ſciētiaꝝ principia cō
tulerūt · Vn̄ ꝯmēdādi ſunt · ſʒ non p̄ceteris ex-
tollēdi ſūt · qm̄ q̄ ſubtilit̃ factū emēdat · lauda-
bilior eſt eo · qui pͥ9 inuenit · vt · C · de veti · iu-
· e · l · i · §. nā qui · Scio ſiquidē · q̄ dn̄s placētin9
p̄clar9 · ⁊ famoſus iuriſpitus · aput mōtē peſſu
lanū · ſup codicē et inſtitutōes · ſummas lauda-
biles ꝯpoſuit cuius dictis nō ꝓpoſui derogare ·
Nā licet in quibuſdā minus plene · in quibuſdā
ordie irregulari · ⁊ in q̄buſdā nō obſeruato tra
mite iuris · ita q̄ ꝯfuſe ꝓceſſiſſe videat̃ · Nō eſt
tn̄ ab aliq̄ inculpād9 q̃ cim hr̄e memoriā · ⁊ in
nullo penit9 peccare diuitatis ē poci9 · q̄ hūa-
nitatis · Nūc aūt ego azo · reſidēs boncnie · in
iuriſpitoꝝ ordine honorabiliū ſcioꝝ precibꝫ
hūilit̃ ꝯdeſcēdi q̄ vita ꝯmendabili · moꝝ hone-
ſtate · ſciētie magnitudie · numero pſonaꝝ · no
bilitate pſapie · inſtaq̃ʒ liberalitate reſplēdent
Vn̄ iuxta ipoꝝ amicabiles ſupplicatōes codi
cis · et inſtitutōnū ſummas · lucide tractare ſtu-
debo · cupiens vt tā ꝓuecti · quā rudes · que po
ſtulāt queāt facile inuenire · q̃ ſepe accidere ꝯ
ſueuit q̄ p gloſas text9 noticia tenebrat̃ · ⁊ dū
gloſa ad gloſam · vel ad textū trāſmittit̃ · q̄ q̄-
dē egoipē fecerā · vt vitarē ſcribēdi laborem ·
ſtudioſ9 auditor deſiderabili priuat̃ effectu · et
cū erudiēdū ſup dubitabilibꝫ patrociniū glo-
ſaꝝ requirit · lumē repit atergo · vn̄ in erroris ca
dit ſepiſſime laborinhūi ſuſcipiatis itaq̃ʒ ama
biles · ⁊ p̄clariſſimi ſocij lucidū ⁊ fauorabile mu
n9 · qd̄ mihi diuci9 poſtulaſtis · tenētes · q̃ nihil
obſcuꝝ · nihil dubitabile · nihilq̃ʒ ꝯtrariū legi-
bꝫ inueniētis · qm̄ oēs principales · ⁊ ſecūdarie
haꝝ ſummaꝝ pticule de iuris corpe ꝓceſſerūt ·

Incipit materia ad Codicem

Iſter iſte codex dn̄i iuſtiniani d̄r · et eſt
nomē gn̄ale · vel vt ꝓpͥū antomathice
appellatū · Sic ſe hʒ vrb poete · apli q̃ʒ
vocabulū · vt inſti · de iur · na · §. i · Et ideo forte ·
q̃ codex d̄r a cogēdo · cogere eni vel imparare
ꝓpͥū ē imparatoris vt eius nomē denotat · cui9 ē
hic liber · Et eſt hec p̄cipua legis virtus · vt · ff ·
de le · ⁊ ſe · ꝯ · l · legis · Vel dicit̃ · a cogēdo · i · cō
ponēdo · vel ꝯgregādo · ſic fruct9 dn̄r cogi · vt
· ff · de pet · her · ſi a pte · §. vl̃ · Iuſtiniani d̄r ad
drāʒ triū veterū codicū · hermogeniani · grego
riani theodoſiani · Vidend9 g̃ q̄ ſit hui9 libri
materia · q̄ intētio · q̄ vtilitas ſiue finis · ⁊ cui p-
te phie ſupponat̃ · Ei9 materia · triplex repit̃
general̃ · ꝯmunis · et ꝓpͥa ſicut intētio genera
lis aſſignat̃ ꝯmunis · ⁊ ꝓpͥa · General̃ materia
oim libroꝝ · iuris ergo · ⁊ codicis ſunt · ius · iuſti
cia · itē negocia · itē duo vicia · error · et ꝯtuma-
tia · Sup iuſticia ⁊ iure intēdūt p̄ncipes tracta
re · vt hoies mali efficiant̃ boni · boni aūt effi-
ciant̃ meliores · tū metu penaꝝ · tū exortatōne
p̄mioꝝ · vt · ff · de iuſticia ⁊ iure · l · i · ſic nāq̃ʒ dicit̃
Oderūt peccare boni v̄tutis amore · Oderūt
peccare mali formidine pene Sup negocijs in
tēdūt queādmodū debeāt decidi · ſup vicijs · vt
expulſa ſint vicia · Cōmunis materia oim p̄n
cipū ē · rudis eq̄tas · ius approbatū · ⁊ id obſua
tur ꝓ lege ⁊ iure · Sup q̄bꝫ oībꝫ intēdūt p̄n-
cipes · ſup rudi eq̄tate · intēdūt · ipāʒ ei uere eru
tā in p̄ceptis redigere · redactā ſubditis ꝯſer-
uandā iniūgere et ſub p̄doneis titul̃ collocare ·
vt · j̄ · de l · ⁊ ꝯſti · l · i · Sup iure approbato · intē
dūt p̄ncipes q̄tuor modis · interp̄tādo · corrigē
do · artādo · et ꝓrogādo · et v̄bū quidē interp-
tādi · generale eſt · ptinēs ad omnia p̄dicta · nā
et q̄ corrigit · interp̄tari dicit̃ · vt no · ff · ad tcul̃ ·
· l · i · §. q̄ opas · Hic āt accipit̃ ſic · Hoc ē vecabu
li ſignificatōeʒ apte exp̄mē · vt in · l · iuſ · q̄ ꝓhibꝫ
alienatōeʒ fūdi dotalis expēmit̃ · Eſt aūt alie
natio · oīs act9 p quē dn̄iū trāſfert̃ · vt · j̄ · de fū-
do · do · l · i · Corrigūt abregādo · l · fuſiam ca-
nināā · vt inſti · de l · fuſ · ca · tollēda · Coartāt in
macedoniano · vt cū general̃r ꝓhibeat mutuā
pecuniā dari · filijſfam̄ · Sed impatores ꝯce-
dūt in neceſſarijs cauſis · vt · j̄ · ad maced · l · ma-
cedonianū · ꝓducūt in eodē extendēdo ipm̄ ad
nepotes · vt · j̄ · ad maced · ſi fili9 tu9 Sup eo quod
obſeruat̃ ꝓ lege · et iure intendunt principes
multiplicit̃ · ſup vltimis deficiētiū volūtatibꝫ · ⁊
ſup pactōibꝫ ꝯtrahentiū que legis vicē opti
nēt · vt in aut · de nup · coll̃ · iiij · §. diſponat · itaq̃ʒ
et · ff · depoſiti · l · i · §. arbitrijs ſi ꝯuenit · idem · ſu
p iudicijs · et ſentētijs · Sʒ qd̄ de hijs intēdāt
ex hijs q̄ de duob9 primis dicem9 · liq̄de pote
rit intelligi · Sup vltimis voluntatibus interp̄
tāt̃ inſtitutōeʒ eſſe factā · q̄ nō fuit facta · vt ſi
mulier alijs filijs · primo heredibus inſtitutis
eū quē poſtea geſtabat inuētre · ꝓpē piculū pu
erperij non inſtituit · p̄ſumit̃ enim eū inſtituiſſe
vt · j̄ · de inof · te · l · iij · Itē nō eſſe factā eā · q̄ fa
cta fuit · vt ſi inſtituat quis aliū quaſi filiū ſuum
cū nō ſit · vt · j̄ · de her · inſti · ſi pr̄ et ſi frat̃ ⁊ · l · nec
ap̄ · Interp̄tāt̃ ꝯditōeʒ appoſitā · q̄ nō fuit appo
ſita · vt ſi duobꝫ filijs iſtitutis hēdibꝫ · q̄libʒ eo-
rū roget̃ ſimplicit̃ de reſtituēda pte ſua alteri ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Li

ſi deceſſerit ineſt eni ɔditõ· ſi deceſſerit ſine li-
beris· vt· ꝭ· ꝺ inſti· ⁊ ſubſti· l· generalit̃· §· cũ aũt
Et nõ eſſe appoſitã eã· q̃ fuit appoſita· ſ· ſi ſuit
impoſſibilis vel turpis· vt inſti· de her̃· inſti· §·
penul̃· et· ꝭ· de inſti· et ſubſti· l· rep̃hẽdẽda· ¶ In
terp̃tant̃ ɔditõem extitiſſe q̃ deficit vt ſi ſtete
rit p eũ· in cuius pſona iuſſa eſt impleri ɔdicio
vt· ꝭ· de inſti· et ſubſti· l· i· et defeciſſe eam· q̃ exti
tit· vt ſi pl̃es ɔditões alternatiue poſite ſunt
in hereditate· vel fidei ɔmiſſo relicto· et vna
eaꝝ extitit· videt̃ impleta ɔditio· ẜ lex interp̃
tat̃ eã nõ eſſe impletã· diſiũcta accipiẽdo p cõ
iũctis vt· ꝭ· de inſti· l· generalit̃· Sup volũtatibꝫ
ɔtrahẽtiũ interp̃tant̃· pactũ eſſe factũ q̃d nõ
fuit· vt ſi creditores hereditarij cõueniãt em-
ptorẽ hereditatis eis ſponte reſpõdentẽ· videt̃
eni paciſci cũ venditore hereditatis ne eũ cõ-
ueniat· vt· ꝭ· de pact· poſt venditõem· Interpre
tant̃ pactũ non fuiſſe factũ· q̃d fuit factũ vt ſi
turpe· vel impoſſibile ɔtineat· vt· ꝭ· de pact· l·
pacta· Interp̃tant̃ ɔditõeꝫ appoſitã in pacto·
q̃ nõ fuit· vt ſi mulier ꝓmittat dotẽ· ineſt con-
ditio· ſi ſequat̃ matrimoniũ· vt· ꝭ· de dona· ante
nup· l· cũ veterũ· Et nõ eſſe appoſitã· q̃ fuit ap-
poſita· vt ſi erat ɔtra legẽ vt· ꝭ· de pactis· pig·
l· vl· et· ff· de pact· do· l· ij· Interp̃tant̃ ſimilit̃
extitiſſe ɔditõeꝫ· q̃ defecit· vt ſi paciſcat̃ mari-
tus de dote lucranda vxore mortua· et ipa in-
grediat̃ monaſteriuꝫ· habet̃ eni ꝓ mortua vt
ꝭ· de epis· et clericis· l· do· nob· Et defeciſſe eã·
que extitit· vt ſi pactus ſum de ſuo non manu-
mittẽdo et ſi manumittat̃ ſtipulat⁹ ſum penã·
nã et ſi manumittat̃ de facto nõ petit̃ pena· q̃i
nihil ſit actũ vt· ꝭ· ſi mãcipatũ ita ſu· alie· l· eaꝫ·
¶ Om̃es aũt iſtas fictões· ſiue interp̃tatões
in oibꝫ p̃dictis et alijs· vt generalit̃ ɔp̃hẽdam
circa decẽ p̃dicamẽta repio· vt ex dictis et di-
cẽdis liquido poterit apparere ¶ Sũt aũt de-
cẽ p̃dicamẽta· ſubſtãtia· q̃ntitas· relatio· quali
tas agere pati· hẽre· v̇· q̃n· ſitũ eſſe· ¶ Circa
ſubſtãtiã interp̃tant̃ dupliciť· ſcꝫ aliq̃d eſſe q̃d
nõ eſt· et aliq̃d nõ eſſe q̃d eſt· Eſſe q̃d nõ eſt in-
terp̃tant̃ ex eo· q̃d futurũ ſperat̃· vt eſt de eo
q̃ eſt in vtero· vt· ff· de ſta· ho· l· eũ q̃ in vtero·
et ex eo q̃ ex honeſtiſſima cã· puta p̃lij initi rei
pu· cã deſijt eſſe· Reputat̃ eni ꝓ viuo· vt ꝓfici
at p̃ri ad excuſatõem tutele· vt inſti· de excu-
tu· §· filij aũt· ⁊ nõ eſſe q̃d eſt interp̃tat̃· fingẽ-
tes nõdũ donatũ q̃ nat⁹ eſt vt· ff· de poſtu· et
lib· l· tici⁹ teſtamẽto· §· luci⁹· vel fingẽtes nõ cõ
ceptũ qui naſcit̃ mortu⁹· vt· ff· de verb· ſig· qui
mortui· ¶ Circa q̃ntitatẽ fingũt aliq̃d eſſe pl⁹
ſcꝫ rõe tpis· q̃d nõ eſt plus ſcꝫ rõe q̃ntitatis vt
inſti· de act· §· penul̃· Et plus intelligit̃ ſolui cũ
nihil debeat· ⁊ min⁹ ſolui cũ nihil ſoluit vt· ff·
de· v̇· ſig· l· min⁹· Fingũt aliq̃d nõ eſſe plus q̃d
eſt plus· v̇bũ plus referẽdo· ⁊ reſtringẽdo· ad
modicã q̃ntitatẽ vt· ff· de· v̇· ſig· l· ẜ adiectio·
¶ Circa relatõneꝫ· vt cũ fingũt eũ filiũ eſſe q̃
nõ eſt· ꝓut lata eſt ẜ ſentẽtia· vt· ff· de liberis
agno· l· i· §· vlt̃· et· l· ij· et· iij· Circa q̃litatẽ vt
cũ interp̃tant̃ purũ q̃d eſt ɔditõale· vel econũ

ſo· vt in p̃dictis exẽplis· ¶ Circa actõem inter
p̃tant̃ aliquẽ agere vel egiſſe· qui p aliũ agit
vel egit· ſiue erat ꝓcurator ſiue geſtor· ſi poſt
modũ ratũ habuit vt· ff· de iudic· l· licet· Et rẽ
emiſſe vl̃ feciſſe· q̃ p aliũ emit vel fecit· niſi ſpe
cialit̃ inhibeat· vt· ff· ne quis eũ· q̃ in iuſ· uoc̃· ſi
quis· Itẽ eũ q̃ nihil fecit· q: omiſit officiũ pie-
tatis· interp̃tant̃ feciſſe· vel facere· ẜ eſt occi-
dere· vt· ff· de lib· agno· l· necare· Et q̃ tradit
inſtrumẽtũ p̃dij· prediũ tradere fingit̃ vt· ꝭ· de
dona· l· i· Idẽ in vſufructu vt in eod· ti· l· q̃ſq̃s·
Fingit̃ etiã loqui qui nõ loquit̃ vt in tacitiſ ſti
pulatõibꝫ· vt· ff· de adop· l· hijs v̇bis· Et nõ loq̃
qui loquit̃· vt cũ aliud dixit quã voluit· vt· ff·
de rebꝫ du· in ãbiguo· Et nõ agẽ vel loq̃· qui a-
git vel loquit̃· vt ſi legatari⁹ vſumfructũ ſibi
relictũ in die̊· Petat ãn diem vt· ff· q̃n dies vſu
fru· le· ce· l· vnica i fi· Vl̃ ſi furioſ⁹ occidat vt
ff· de admi· tu· l· vl· ⁊ de codicil̃· l· ij· §· furioſus·
Circa pati· vt cũ dicũt patrẽ pati iniuriã v̇be-
rato filio vt inſti· de in iur̃· §· patit̃· Et nõ pati
ſuũ licꝫ paciat̃ vt inſti· de iniur̃· §· ſuus autem
¶ Circa vbi· interpretant̃ p̃ntem eũ eſſe· q̃ ab
ſens eſt vt ɔtumacẽ q̃ ad incõmoda· et abſen-
tẽ· rei pu· cã· q̃ ad cõmoda vt in autẽ· vt om̃es
obe· iudi· §· ſi igit̃· et· ff· quibꝫ ex· c· ma· l· ſi quis
ticio et econtra· vt· ff· de regu· iur̃· l· furioſus·
Et p̃ntẽ interp̃tant̃ abſentẽ· rõne· ſ· furoris vt
ff· de arbi· dic̃· §· penul̃· ¶ Circa q̃n interp̃tan
tur aliq̃d fuiſſe dudũ ãn· ¶ Q̃d nũc p̃mo eſt· ſ· ex
tãte ɔditõe vẽditõis vt· ff· de piculo· ⁊· ɔ· rei
vẽ· q̃ ſi pendẽte et de ratihabitõe in infinitis
exẽplis vt· C· ad maced· l· vlt̃· Fingunt et nũc
p̃mo fieri q̃d dudũ factũ eſt· vt cũ plures ſint
dñi p̃dij· et vnus p̃mo· et alter poſtea imponit
ſeruituteꝫ· Nã cũ vltim⁹ cedit et prior cedere
videt̃ vt prima ceſſio trahat̃ ad tẽpus ſecun-
de vt· ff· cõia· p̃· l· receptũ· ¶ Circa habere int̃
p̃tant̃ eũ hr̃e q̃ nõ hꝫ· ẜ ipõ q̃ hꝫ actõem· rem
videat̃ hr̃e vt· ff· de regu· iu· q̃ actõeꝫ· et de int̃
re· l· nemo et nõ hr̃e eũ qui hꝫ· vt cũ de iure p̃r
res aduocari ab eo· vt· ff· de acquir̃ẽ· poſ· l· ne
mo ¶ Circa ſitũ eſſe· nõ habeo exẽpla intelle-
ctualia· ſed p̃ſcriptões q̃ nõ currũt circa mino
res· intelligunt̃ ſtare ⁊ ceſſare vt· C· de p̃ſcp̃·
xxx· ſicut ⁊ om̃ia illa exẽpla q̃ ſunt impendẽti
p̃nt hic adaptari· vt· C· in q̃bꝫ cã in inte· reſti·
nõ eſt negãda ne· l· ſcimus ⁊· c· ex quibꝫ· ca· ma·
iniũ· re· l· res· Itẽ lex d̃r iacere q̃ non iacet· vt
in aut̃· coll̃· i· de ſit e· uſ· in p̃n· t· Et lex d̃r mini
ſtrare q̃ nõ miſtrat· Et armari· q̃ nõ armat̃· vt
in autẽ· in ſi· t· et· C· ad· l· iul̃· de adul̃· cũ vir·
Et currere apices q̃ nõ currũt· vt· C· l· xij· de er
rore mi· an· l· excel· ¶ Sup hijs omibꝫ tractãt
p̃ncipes referẽdo ſe ad p̃mã eq̃tatem q̃ eſt de
ſum· tri· et fide catholica· ſiue ad ſecũdã q̃ eſt·
de nõ violãdo ꝓxio· niſi cũ fueris laceſſitus in
iuria· q̃ quidẽ eſt iniq̃· reſpectu illius ſumme eq̃
tatis que eſt· vt ſi q̃s te ꝑcuſſerit in vnã maxil-
lã· p̃be ei ⁊ alterã· ¶ Vel poſſum⁹ dicere· q̃ ad
tres ſe referũt eq̃tates· Prima eſt q̃ ꝓſequor
in eũ· Scd̃a eſt· q̃ mihi debitũ· Tercia eſt qua

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝓſequoꝛ vtrūqꝫ· Ad huc finē ſiue vtilitatē
tendūt vt ignorātes doceāt· ꝯtumaces cober
ceāt q̄d faciūt· ꝓpt̄ duo bona ·i· auctē ⁊ ꝑtāte·
Auctē docēt errātes· ꝑtāte cohercēt cōtuma-
ces· h̄ eſt ꝯmunis oīm principū intētio · h̄ ē vti
litas· Propa aūt materia iuſtiniani ſunt tres
codices· gregorian⁹· hermogenian⁹· theodo·
et extrauagātes ꝯſtōes· ¶ Intētio āt ſua eſt·
ex illis trib⁹ codicib⁹· et extrauagātib⁹ ꝯſtitu-
tōib⁹ hunc codicē ꝯponē· et q̄ſi ꝓpriū et ſacra
tiſſimū tēplū iuſticie ꝯſecrare· ſui felici nomie
decorandū· reſecatis oīb⁹ ſupfluitatib⁹ ⁊ cō-
trarietatib⁹· nec eni inueniri poterit cōtrarie-
tas· ſi q̄s ſubtili aīo diuerſitatis rōes excuciet·
ſꝫ eſt aliquid inuētū nouū· vel occulte poſitum
q̄d diſſonātie q̄relā diſſoluit et aliā naturā in-
ducit· diſcordie fines effugientē· q̄d aūt corri
git̄· nec poſitū eſſe videt̄ · et ideo ponit̄ · vt ni-
hil antiq̄tatis penit⁹ ignoret̄ · vt inſti· de teſt·
in ṗn· ¶ Finis aūt ſiue vtilitas ſumma eſt· quia
hoc ope ꝑfecto· facili mō erit acceſſus ad ꝯcio
res cāꝝ diffinitōes· et q: ex h̄ nouo codice fiet
recitatio ꝯſtitutōm· et q: nō eſt ꝯp⁹ maxīa mo
le pecuniaꝝ · Supponit̄ et hic · q̄a tractat de
morib⁹· ſic̄ et oēs libri legal̄ ſcientie· vt ·j· de
ſēt̄is nup· l· i· ⁊c̄·

¶ In nomie dn̄i ihesu xp̄i iuſtiniani ſacra ratiſſimi ṗncipis ꝑpetui auguſti repe-tite codic̄ liber ṗmus Incipit de nouo codice faciendo

[I]mperatoꝛ iuſtinian⁹ de iuſticia ⁊ iure tracta-
tur⁹· ṗmittit tres ꝯſtitutōes· q̄ vicē obtinent
ꝓhemij· et ꝯſtōis· ꝓhemij· q: auditorē beniuo-
lū· docilē· ⁊ attētū reddūt· vt in fine ṗme nota
uim⁹ ꝯſtitutōis· q̄ ipat· vetat· ṗmittit· punit· q̄
q̄tuoꝛ vtutes legis ſunt· vt· ff· de l̄· et ſe· ꝯ· vt⁹·
impat cū· x· pſōis ꝯmittit· vt Codicē ꝯponāt vt
·j· e· l· §· ideoqꝫ ad h̄ ma· vſqꝫ illuc · itaqꝫ tm̄ ⁊c̄·
Permittit adiectōez· detractōem· mutatōez·
vt ibi adicientes ⁊c̄· Vetat ex alio codice · reci-
tatōem fieri· vt in fine legis· Punit vt ·j· ꝑx· §·
falſi cri· Docet etiā q̄d ipe ſit agreſſur⁹· cū tra
dit· h̄ q̄ neceſ· ⁊c̄· et ita q̄dāmō ſuū ꝯp⁹ ꝯmdat
et l̄ram et ꝯſtructōem· al̄· ꝯſtōez expone vt no
tauim⁹ ibi·

¶ De iuſtiniano codice confirmando

[S]uperioꝛ ꝯſtitutio facta fuit nondū
compoſito codice · hec autē cū iam
erat completus vt probatur ·j· e· l· §·
hiſdem· pru· Et ideo ponitur in ru
brica· de iuſtiniano codice confir· ¶ In princi-
pio autem huius conſtitutōis cōmendat vtili-
tatē ſui operis probādo· qualiter ad rem pub·
ſpectat· Secūdo mandatū certis pſonis iniun-
ctum repetit· ⁊ eoꝝ ſtudium ꝯprobat· ¶ Ter
cio tradit· de ui· legū· et adicit de pena allegā
tium illicitas leges·

¶ De emēdatōe iuſtiniani codicis·

[S]icut due premiſſe teſtantur conſti-
tutōes ex tribus codicib⁹· et multis
nouellis conſtitutōib⁹· codex domi
ni iuſtiniani fuit ꝑ ſepe dictos uiros
ꝯſumat⁹· et a iuſtiniano approbatus · et cōfir
mat⁹· Sꝫ q: mltas formas edere nat̄a de ꝓpe-
rat· ſicqꝫ noua emergunt negocia· que legū la-
queis nō ſunt innodata· neceſſarium viſum eſt
poſt codicem confirmā· auguſti implorare re-
medium· vt no· ·j· de vet̄· iure· e· l· ij· §· ſed quia di
uine· Ideoqꝫ propter noua negocia· quinqua-
ginta deciſiones compoſuit iuſtinianus· Item ⁊
alias multas· que videbantur de eſſe ad perfe
ctōnem cōpoſiti codicis· quo facto vtile viſum
eſt iuſtiniano prefatas conſtitutōes· non vt er
raticas relinquere· ſed in iam dictum codicem
collocare · et ideo eundem codicem perſonis ṗ-
dictis diſſolui ⁊ predicta ſuis locis ſupponi iuſ
ſit· ⁊ iterum ꝯſcribi · ⁊ de cetero nunq̄ diſſolui
permittit· Si autem aliquid fuerit neceſſariuꝫ
ſcribi in ſpeciali libro nouellarum nomine aſſi-
gnabitur·

¶ De ſumma trinitate ⁊ fide catholica

[I]mperatoꝛ iuſtinianus equitatis· iuſticieqꝫ ſta-
tuta exquiſitiuus· premittit de ſumma trinita
te· a qua iuſticia· ſicut ex eius patet diffinitōe
ducit originem· et omnis equitas ſplēdeſcit in
lucē· et quia ſuper ſumma trinitate · noſtra fi-
des que dicit̄ catholica ·i· vniuerſalis conſiſtit
de fide catholica videam⁹· de qua q̄a publice
tractari ſepe nō expedit· ſupponit vt nemo ⁊c̄·
Videndū ergo vnde dicat̄ ſumma trinitas· Et
quidem ſumma dicit̄· q: maioꝛ ymo maxima eſt
omniū rerum· vtpote cum ab ea cuncta proce
dant· vt ·j· de vet̄· iu· e· l· i· circa prin· ¶ Trinitas
dicit̄ ꝓpter tres perſonas que in diuinitate cō
ſiſtūt· vt enim alius eſt pater alius filius· alius
ſpirituſſan· Ita eſt alia perſona patris · alia fi-
lij· alia ſpirituſſan· Non tamē tres dij· ſed vnus
tantū deus· nec tres ſubſtātie· vna patris· alia
filij· alia ſpirituſſan· ſed vna tantum· que greco
vocabulo ỹſion· dicit̄ ·i· idiuiſa ſubſtātia· ¶ Itē
quid ſit fides· Et quidem quādoqꝫ ponit̄ pro ꝓ
miſſione· vt inſtit· de rerū di· §· vendite· Quan
doqꝫ dicit̄ ꝓpoſitum· ſiue mentis intentio in cō
tractu vel extra cōtractū adhibita· q̄ ſi fuerit
in re alteri⁹ ꝯtrahentis· vl̄ nō ꝯtrahentis ad-
hibita ad eū decipiendū· vel vt ei ꝑiudicet· di-
cit̄· mala fides ſeu intētio cetez· ſi fuerit· vt ti
bi cōſulas· d: bona fides· vt· ff· de· v· ſig· l· bona
fides et inſtit̄· de reꝝ· di · §· vendite· et in· C· de
act̄· et ob· l· bonā· ¶ Itē d: fides credulitas· et
in hac ſigficatōe hic ponit̄· ¶ Vn̄ apl̄s· Fides
eſt ſubſtācia ſperādarū rerū· argumētū nō ap-
parentiū· Vn̄ d: fides q: fiet· q̄d d: futurū eſt
quod ſperat̄· dicit̄ autem catholica ·i· vniuer-
ſalis· et ideo dicit̄ cūctos ꝑplos ⁊c̄· ¶ Que ſit
fides catholica· et quidē nr̄a fides in trinitate

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝯſtitit · et incarnatōe · et de trinitate primū · q̄d
de ea credere debeamus · Eſt autē vt iam di-
ctū eſt · trinitas in pſonis · vnitas · in ſubſtātia ·
vnitas · i · deitate · eq̄lis gl̄a · coeterna maieſtas ·
eternus paṫ · eternus filiꝰ · eternꝰ ſpūſſan · Non
tn̄ tres eterni · ſ; vnus eternus · Immēſus paṫ ·
immēſus filius · immēſus ſpūſſan · Nō tn̄ tres im
menſi ſ; vnus immēſus · increatꝰ paṫ · increatus
filius · increatus ſpūſſan · oīpotēs paṫ · oīpo
tēs filius · oīpotēs ſpūſſan · Et tn̄ non tres oī-
potētes · ſ; vnus oīpotēs · Ita dn̄s paṫ · dn̄s fi
lius · dn̄s ſpūſſan · Et tn̄ non tres dn̄i · ſ; vnus eſt
dn̄s · Itē paṫ eſt deus · filius eſt deꝰ · ſpūſſan · eſt
deus · nō tn̄ tres dij · ſ; vnus eſt deus · Paṫ a nul-
lo eſt creatꝰ · nec factꝰ nec genitꝰ · Filius a nul
lo eſt creatꝰ · nec factꝰ ſ; genitus an̄ ſecula · Et
h̄ eſt ꝙ d̄r · In pn̄cipio erat verbū ⁊c̄ · Spūs ſan
ctus a pr̄e · et filio ꝓcedit · licet greci a pr̄e tm̄
dicāt ꝓcedē · In hac trinitate nihil maiꝰ aut
minꝰ · nihil prius aut poſteriꝰ ē · Quicūq; ergo
vult eſſe saluꝰ · ita de trinitate ſentiat · Eſt ⁊
nr̄a fides catholica ſup incarnatōe dn̄i que ta
lis eſt · vt credamꝰ · dn̄m nr̄m ihesū xp̄m vnige
nitū filiū · ⁊ verbū dei · et dn̄m nr̄m ante ſecula ·
et ſine tēpe de patre natū in vltimis dieb; · i · in
hac vltima etate deſcendiſſe de celis · et incar
natū ex ſpū ſancto · et ſancta atq; glorioſiſſima
virgine maria · et dei genitrice natū; · ⁊ hoīem
factū crucifixū vnū eſſe ſcē ⁊ ꝯſubſtācialꝫ trini
tatis q̄ adorandū · et glorificādū · patri · et filio
et ſpūi ſcō · Bn̄dixi vnū · nec eni aliū deū verbū;
et aliū xp̄m cognoſcimꝰ ſ; vnū atq; eundē ip̄m
ꝯſubſtātialē pr̄i · ſm̄ diuinitatē et ꝯſubſtātialē
nobis eundē ip̄m ſm̄ hūanitatē paſſibilē · et im
paſſibilē deitate · vt eni eſt in diuitate pfectus
ita idemip̄e ⁊ hūanitate pfectus eſt · In vna
eni ſubſtātia deitatē ſuſcepimus et ꝯfitem̄ · q̄d
dicūt greci vſion · i · in diuiſe ſubſtātie vt ſupra
habuiſtis et qm̄ vnigenitꝰ filius et verbū dei
ante ſecula et ſine tp̄e de pr̄e natus · idemip̄e · ⁊
in vltimis dieb; deſcēdens de celis · et incarnatꝰ
eſt de ſpū ſancto · ⁊ ſancta atq; gl̄oſa virgine ⁊
et dei genitrice maria · et hō factuſ dn̄s noſter
ihūs xp̄s ꝓp̄e et vere deus eſt · Ideoq; ſcām et
glorioſam v̄ginē mariā; ꝓprie et vere dei ma-
trē dicimꝰ · nō q̄ deꝰ verbū pn̄cipiū in ip̄a ſum-
pſerit · Sed in vltimis dieb; deſcendit de celꝭ · et
ex ip̄a incarnatꝰ et hō factꝰ eſt · et natꝰ quem
ꝯfitem̄ · et credimꝰ ſic dictū eſt patri ꝯſubſtan
tialē ſm̄ deitatē et ꝯſubſtātialē nob̄ eūdē; ip̄m
ſm̄ hūanitatē eiuſdē miracula · et paſſiones q̄s
ſponte carne ſuſtinuit cognoſcētes vt apte cō
tineṫ vt · ĩ · e · victor · § · omēs v̄o ſacerdotes vſq;
illuc ſuſcepimꝰ aūt ⁊c̄ · h̄ aūt credimus auctē ·
apl̄oꝝ · et euāgeliſtaꝝ et ceteroꝝ ecc̄ie dei fū
datoꝝ · Itē ꝯciliōꝝ quatuor nicenī · ꝯſtātino-
poꝉ · calcedonen̄ · et epheſin vt · ĩ · e · l · cunctos et
victor · § · ſuſcepimꝰ · Que ſit pena et premiū
bene · male ue credentiū · et quidem male credē-
tes · m̄tis penis afficiunṫ q̄ explicanṫ · ĩ · de hē ·
et mani · l · i · et · ij · et · l · qm̄ multi · ſ; et quedā expli
canṫ · ĩ · e · l · i · § · reliq̄s v̄o · et · l · nullꝰ · i · R · et · § · ſci-

ant · et · § · q: v̄o bn̄ credētes p̄mio vite eīne affi
ciunṫ · ſi tn̄ renaſcanṫ ex aq̄ et ſpū ſancto · ⁊ pe-
nitētiā de pc̄cis agāt · orthodoxi · ⁊ xp̄iani dn̄r
vt · ĩ · e · l · i · § · hāc · Que pena publice · i · tur h̄ co
adunatis · diſputātib; de fide catholica impona
tur · et quidē clicus eſt · remouebiṫ a ꝯſortō cli
coꝝ · ſi miles · milicia p̄uabiṫ · Si v̄o ſit hō priua-
tus · et liber de vrbe expelliṫ · ⁊ extra ordinem
ꝯpetēti ſupplicio ſubiūgiṫ · Si aūt ſit ſuus · ſeue
riſſimā ſubit penā · vt · ĩ · e · l · vlṫ · quā mortē inter
p̄tamur · vt · ff · de penis · l · vlṫ · vbi aūt aliq̄s di-
ſputat de fide · vel in ſcoꝉ · vel in domo · vel vbi-
cūq; cū diſc̄tis · cā inquirende veritatis · vel vt
intelliget q̄ tradita ſunt de fide catholica · vel
vt ſciet reprobare errores hereticoꝝ · non eſt
h̄ reprobādū · ymo ꝯmendandū de vt fabiano
d̄r · ĩ · e · l · qm̄ et de beato ſiluestro legiṫ · Item
ariſtotiles ait · Dubitare de ſinguꝉ nō ē inutile ·

De ſacroſan · ec · et de rebꝰ et p̄uiꝉ · carū

Dictū ē · ſ · de ſum · tri · ⁊ d̄ fide ca · ſ; q: m̄
fidei ⁊ r̄ligiōis ē ecc̄ia · vt · ĩ · e · iubemꝰ i fi ·
· i · R · ideo ſupponit de ſacro · ſanc · ec · et
q: res ſunt neceſſarie his qui in ecc̄ijs obſecū-
dāt diuinis miniſterijs · Siquidē qui altario ſer
uit · de altario d; viuere · Ideo ſubiūgit de reb;
in quib; · qm̄ ecc̄ie multis gaudent priuilegijs ·
Adicit de p̄uilegijs eaꝝ · Videndū ē q̄t mo
dis dicaṫ ecc̄ia · Et quidē d̄r vno mō · locꝰ ꝯſec̄-
tus ⁊ parietib; circūdatus · vbi ꝯſueuerūt deū
timētes peccatoꝝ veniā poſtulare · vt in autē ·
vt li · ma · et auie · § · q: v̄o ꝯpiunṫ · Et in hac ſig-
nificatōe ſortiṫ p̄uilegia multa · Et eſt vnum
q: nō ꝯceditur humanis corpibus · vt ibi ſepeli
anṫ · vel vt morenṫ in choro cū clericis · vt · ĩ · e ·
· l · nemo · Et alia duo notanṫ in defēſiōe fugiē-
tiū · et quiete orantiū vt · ĩ · de hijs qui ad ec · ꝯ · l ·
penꝉ · ⁊ vlṫ · in prin · et · l · ij · Et in auctē quā p̄ſtat
manumiſſioni q̄i ip̄a ſit corā iudice facta · vt · ĩ ·
de his q̄ in ec · ma · l · ij · Et aliud in ꝓhibita habi-
tatōe · vt · ĩ · de iudeis · ⁊ c̄e · i ſynagoga · Itē aliud
in ꝓhibita eiꝰ oīno alienatōe · Et ſi monachi fa-
me pirēt · vt in auṫ · de alie · empl̄; · § · ⁊ qm̄ · Eſt
et aliud p̄uiꝉ · ſm̄ archiep̄m · ꝙ ip̄e locꝰ poſſidet
ꝙ nō credo · vt dixi · ff · ꝙ cuiꝰq; vniū · l · ſic · § · vl ·
Sc̄do d̄r ecc̄ia cīm fideliū collectio et in hac
ſig̃ficatōe m̄ta ſortiṫ vocabula circa dignita
tes · q̄ denegant hēticis · et ꝯcedunṫ fidelib; · vt
· ĩ · de ep̄ali · au · l · nemo · ſ · in foro et · l · iubemus ⁊
in auṫ · iuſiuṙ · ꝙ p̄ſtaṫ · ſunt ⁊ alia multa que he-
reticis deneganṫ · et xp̄ianis pmittunṫ vt · ĩ · de
here · ⁊ ma · l · i · ⁊ · l · ij · ⁊ · l · cognouimus · ⁊ · qm̄
multi · Tercio d̄r ecc̄ia pſona ꝯſtituta ad ſer
uiendū deo vel collectio pſonaꝝ pl̄iū ad idem
deſtineta ⁊ in hac ſignificatōe m̄ta ſortiṫ p̄-
uilegia · quilib; eni adminiſtrator ecc̄ie ſtipula
ri p̄t · licz alias nō poſſit · vt · ĩ · e · l · penuꝉ · ⁊ vlṫ · ff ·
de ꝯſtitu · pe · l · eū · § · iuꝉ · ⁊ · § · ſi acto2i · ſic ⁊ aꝉ · in
acq̄rendo vt · ĩ · e · l · i · ⁊ de here · inſti · l · collegiū ·
Item ſunt ⁊ alij caſus · quia in reb; venditis ⁊
donatis h; vtilē rei vēdicatōem · etiā ſine tra-
ditōe · ⁊ q: nō ſubiacet lucratiuc; inſcriptēnī-
buſ · Item ꝙ is qui ingrediṫ monaſterium hoc

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ipſo ſe ⁊ ſua dedicat deo· ſi liberos nō hʒ· Aliſ=
equm ſi liberos hʒ ⁊ ante ingreſſum non ſit de
ſtatus· licʒ poſtea ei īnt eos diuidere ſua pſo=
na filijs ↄnumerata vt ſibi retineat tm̄· q̄ntum
hʒ neceſſe dare vnicuiqʒ filioꝝ· Si aūt poſt in
greſſuʒ nō diuidat· filij legittiaʒ ꝑcipiūt· reli=
quū monaſterio ↄpetit· vt in autē· de ſcis epis
·§· ſi q̄ mulier· Vbi aūt q̄s ingredit̄ ecc̄iaʒ ſecu
larē· nō puto· ꝙ h̄ ipō videat̄ abrenūciare ꝓpriſ
cū clerici ibi deſeruiētes h̄eant ꝓpa· vt in aut·
de ſcis epis ·§· p̄ſbr̄os· ¶ Item donare p̄t ecc̄ie
in infinitū· ſine inſinuatōe· vt in autē· de nō al·
empl̄· §· ſi minus· ¶ Item in retinēdo vt circa
munera ↄtingit in quibȝ ita diuido· qꝫ alia ſunt
ſordida· vt calefacio balnei· cuſtodia aq̄ductꝰ
et ſilia q̄ ſpecificant̄· ff· de mu· ⁊ ho· munerum
vſqʒ ad illū· §· patrimonioꝝ· alia ſunt honeſta·
Sordida nūq̄ ſubit ecc̄ia· Honeſta alia ſunt or=
dinaria· alia extraordinaria· ¶ Itē ordinaria
alia ſunt angaria· alia ꝑ āgaria· alia reꝝ· An=
garia· ſeu ꝑ angaria nō ſubit ecc̄ia· vt· ī· e· l· ij·
·§· ad ꝑ angaria et· l· p̄ſbr̄os· et ſunt angaria q̄
ↄſiſtūt in exhibitōe ope· ꝑ angaria· q̄ in exhi=
bitōe ope ↄſiſtūt ⁊ ſuit ptu· Rerū tm̄ vt tribu=
ta· q̄ aūt ea ſint dꝫ· ff· de mu· ⁊ ho· l· munerū· §·
mixta· Reꝝ vō ſubit· p̄ter ſup indictū q̄d eſt
ordinariū· vt· ff· de mun̄· et ho· munerū vſqʒ ad
illū· §· p̄imonioꝝ ⁊· ī· de indictōibȝ· l· i· ⁊ de exa=
ctōibȝ tbu· §· ſi diuina· et de muneribȝ· l· ꝓfeſſio
et· l· ec̄ ⁊· l· vlt̄· ¶ Extraordiaria ſiquidē ad pie
tatē reſpiciāt ſubit ecc̄ia vt· ī· e· ad inſtructōeʒ
Eti ad publicā vtilitatē nō ſubit niſi in aduen=
tū p̄ncipis et felicis embole et h̄ cū ſupioribus
ꝓbant̄ vt· ī· e· l· placet· rōnabilis et· l· iubemus·
nullā et· l· nēminē· Simpliciꝰ p̄t inchoari diſtin
ctio ſ· muneꝝ· alia ſunt angaria· alia ꝑ anga=
ria· alia reruʒ vt ita angaria et ꝑ angaria dn̄r
ſordida reſpectu ecc̄ie· quia ea nō tenet̄ ſubire
nec exp̄mit lex q̄ dicant̄ ſordida· ȝ ita intelligi
p̄t· ſubit tn̄ ea q̄n̄qʒ· i· q̄n nō ſunt ordinaria· ⁊ re
ſpiciūt ad pietatē· ſecꝰ ſi ad publicā vtilitatem
niſi in aduentū p̄ncipis vel felicis embole vt di
ctū eſt· ¶ Eſt ⁊ aliud· i· ēca p̄ſcriptōeʒ in reti=
nēdo p̄uil̄· qꝫ in q̄ caſu eſurit currit p̄ſcriptō· x·
vel· xx· vel· xxx· an· ecc̄ie nō currit niſi· xl· vt ec̄
ecc̄ia ro· h̄ eodem vtat̄ iure vt in aūt h̄ ↄſtō in
nouat p̄mā ↄſtōem vt in autē· de ecc̄ia· t· §· ꝓpē
In āmittēdo ec̄ p̄uilegiū hʒ· qꝫ certis tm̄ mo=
dis ꝑmittit̄ alienatio et fere oīm̄bȝ ꝓhibet̄ in
caſibȝ tn̄ ꝑmittit̄· puta ob es alienū· q̄d ex mo=
bilibȝ ſolū nō p̄t· ꝓ q̄ pignorari vel inſolutū da
ri vel vēdi p̄t et ſi creditor accipiat inſolutum·
ſic fiet ei gr̄a· ſi res valeat· ix· accipiat ꝓ· x· ſm
quoſdā· Sed certe tūc nō decima ȝ nona adde=
ret̄· dic g̊· ſi res valet· x· det̄ ꝓ· xi· et ita addit̄
decima· ¶ Vēdi aūt dꝫ p̄mo res ſubaſtata ⁊ ſit
alienātō in ſcriptis ⁊ita· Si maior ps ↄſentiāt
et auctē epi cler̄· ⁊ archiepi· Cū aūt archiepus
vendit duo epi dn̄t īteſſe vt in autē· vt nulluſ
fabricʒ· §· vlt̄· et de alienatōe empl̄· §· h̄ etiaʒ·
Itē dant̄ in emphitheoſim ꝑpetuā vt dimmu
at̄ penſio in ſexta pte aut ſiclade vel ruina di=
minutꝰ ſit fructus rei q̄ dat̄ in empl̄· diminui
p̄t pēſio in terciā· ab ea q̄ extātibȝ colligebat̄·
et h̄ cū emphiteota ſtatim vult ſoluē pēſioneʒ
Si vō velit expectare vt p̄mo rē reficiet· dabit
tm̄· q̄ntū poterat accipi re exiſtente ruinoſa· ⁊
dabit medietatē abiectaꝝ penſionū ꝓ refecti
one· Vbi aūt res eſt p̄cioſa· et parū p̄ſtat vtili
tatis res eſt ſubtilit̄ extimāda· vt tm̄ det̄ ſingu
lis āmis ꝓ pēſione vſqʒ ad· xx· an· vt p̄ciū rei cō
tineat vt in autē· de alienac̄· emphitheoſi· §· ſi
vō quedā et de alie· al̄· aut ꝑ· §· qꝫ vō leonis· §·
ſi vō alicuiꝰ· Itē ꝑmutat̄ ad inuicē· et cū p̄nci=
pe· et ꝓpter bonus fiſcaliū· et cū eadē ſolēnita
te· ¶ Itē ↄcedit vſumfructū rei ſue· vt poſt ali
q̄d tpus eadē rē hēat cū equiualēte quā dꝫ ſta
tim accipe vt fiat eiꝰ dn̄a· vt· ī· autē· h̄ vſus et
aūt· ȝ et ꝑmutare ⁊ aūt· Itē p̄diū· Itē alienat
etiā in redemptōe captiuoꝝ ec̄ immobilia aut
in autē· de alienatōe empl̄· §· ſctiſſimas· Item
alienat ſupflua vaſa ꝓpt̄ es alienū· ne q̄d imo=
bile alienet̄· cū eadē ſolēnitate vel alij ecc̄ie· vl̄
ↄflata cuilibȝ vt· ī· e· aūt· p̄rea· ¶ Illud aūt eſt
notādū· ꝙ in q̄tuor caſibȝ oīno ꝓhibet̄ ne vn̄q̄
ꝓcedē poſſit· Vnus aūt eſt in hiis· q̄ ab impiali
domo p̄dictis applicant̄ locis· Sc̄dus in ipā ec
cleſia· Terciꝰ eſt q̄n eſt data ea lege res ne a=
lienet̄· Quartꝰ eſt q̄n cū heretico vult aliena=
re ecc̄ia vt in autē· de alienac̄· emphi· §· ea ⁊· §·
q̄m̄· et· §· ſctiſſimas· ⁊ de ec· ti· §· iubemus· p̄t ⁊
quintus addi q̄n vult alienare yconomo vl̄ ſin
dico vt in aūt q̄buſcūqʒ mo· Si aūt ↄtra legem
facta fuerit alienatio· vt qꝫ alij donauit ecc̄ia
donatariꝰ reſtituit rē cū fructibȝ ꝑceptis ⁊ ꝑ=
cipiēdis· q̄a donatarius videt̄ mala fide acce=
piſſe vt· ī· de agri· ⁊ cen· l· queadmod· ⁊ addit
tm̄ de ſuo· Si aūt vēdidit ↄtra legē emptor vt
dictū ē ⁊ in re punit̄· ⁊ p̄cio caret· Sʒ vbi dedit
in emphiteoſim ↄtra legē emphiteota· ⁊ re ca
ret vt dictū eſt· ⁊ pēſiōem ſoluē tenet̄ ſingulis
tpibȝ ec̄ futuris ꝓut ↄuentū eſt· ⁊ ſic videt̄ ad=
ieciſſe Guarneriꝰ· nō exceptōe repellit̄ emphi=
teota· ȝ ipō iure denegant̄ ei actōes· Vbi aūt
a p̄ncipio accepit rem legitie in emphiteoſim
emphiteota· ȝ rē poſtea fec̄ deteriorē vl̄ cano
nē ꝑ biennū nō ſoluit· repelli p̄t· ⁊ ſoluē tenet̄
penſiōeʒ p̄teriti tpis non futuri vt in autē· de
nō alienac̄· §· qꝫ vō leonis ⁊ de ali· empl̄· §· ſ· vō
q̄s· ¶ Fiūt aūt reuocatōes ꝑ collegiū· vel eos
q̄ ordinant̄ ad h̄· vel ꝑ eundē qui alienauit· ſic
et p̄r filiū vēditū reuocat· vel maritꝰ donatio=
nē vt· ī· d̄ lib· cā· ſi filiū ⁊ ꝑ totū d̄ donac̄· int̄ vi
rū ⁊ vx· vel ꝑ parrochianos oēs ad inſtar curi
aliū· vt· ī· de decur̄· ſi q̄s· ⁊· l· gn̄ali ⁊· ī· ū· decur̄·
ↄdi· l· i· Nec obſtat ꝙ dꝫ· ī· e· l· iubemꝰ yconomū
p̄uari ad miſtratōe· qꝫ p̄uat̄ nō ipō iur̄ ȝ ꝑ ſen=
tētiā· In legēdis aūt autēticis ſup· l· illaʒ iube=
mus ſm ordinē eiuſdē· l· vt p̄mo legant̄ autēti
ce ꝓhibētes· ſecūdo ꝑmitētes· tercio ꝑmittens=
tes alienatōem· licʒ hūc ordinē oīno nō ſuauer=
rim ī hac ſumma ↄſiderās ordinē· huiꝰ autē h̄
ius porrectū· qꝫ primo ꝓhibet poſtea ꝑmittit·
¶ Itē illud notandū· ꝙ ex ↄſuetudine vniūſali

ꝑlati ꝯſueuerūt infeudare res eccłiaſticas cū cō
ſenſu collegij. vel maioris ptis ei⁹.

De epīs ⁊ clericis ⁊ orphanotrophis et bephotrophijs et tochijs et aſſiſterijs et monachis et de ꝑuilegijs eorū et de caſtrenſi peccul͡io ⁊ ꝺ redimendis captiuis et de nupcijs cłicorū vetitis ſeu ꝑmiſſis

De ſacro ſctis eccłijs ⁊ de reb⁹ ⁊ priuile-
gijs eaꝝ que circa res ſuas ſortiūꝛ. ſ. di
ctū eſt. videamus de ipīs pſonis deo in
eccła ſuiētib⁹ qlit ordineꝛ. ⁊ qđ ſit eoꝝ officiū
et qđ ꝑuilegiū. et q; int cłicos maiorē obtinet
gđū epīs. de eo ꝑmū ponit. Videnđ ģ de eo in
ꝑmis vn̄ dicaꝛ. Et quid ab epi qđ eſt ſup ⁊ ſco
pis q; ē intendē. Inde epīs. i. ſup intēdens. vt in
deč. viij. q. i. qui epatū. ħ; eni ſup intendē circa
clericos. et circa oēs laycos ſic ⁊ in archiepō
et in pr̄iarcha vt in autē. e. ti. §. ſctim⁹ aūt re-
uēntiſſimos. §. vt aūt oms eccłiaſtic⁹. Vn̄ pt̄ di
ci in eminēti ſpecula. exēplo rectoris ꝓuicie cō
ſtitut⁹ vt. ꝭ. de ꝑuatis carcerib⁹. l. i. Viſo vnde
dicaꝛ epīs. Nūc videnđ qlit fiat ordinatio epi.
Et quid clerici ꝑmates ciuitatis eccłiaſtici. ſ. vt
archidyaconi. et archipſbri. ꝓpoſitis eis ſacro
ſanctis euāgelijs. dn̄t ſua vota ꝯferre nō ex g̃
tia vel amicicia aliq̃ vel ꝓmiſſiōe in tres pſo-
nas canonicas et religioſas. nō filios. nō vxorē
hn̄tes vel hn̄tes. ſꝫ vgīnē. vel ſi nō hn̄t tres. e-
ligāt duos vel vnū. hn̄tes lr̄as ꝑncipis eis aſſē
ciētis. Hee aūt pſone ꝓpoſitis ſacroſanctis euā
gelijs dn̄t ꝓmittē q; canonicā ⁊ legitiam eli-
gāt pſonā vt. ꝭ. aūt. e. i. R. Que aūt pſona ſit
canonica. et legitia videam⁹. et qdē cōſiderari
d; an vita epi ſit bona. an repħenſibiłꝛ. et vtrū
bonis teſtimonijs muniaꝛ. an nō. Sed ſi officiał
vel curiał ꝯditōis ſit ꝓhibeꝛ epīs fieri. niſi for
te a tenera etate in monaſterio fuit. ſ. xv. ānis
vt in auē. de ſctis epis. eodēq; mō liberatus eſt
ꝑdictis ꝯdictōib⁹ ita tn̄ vt qrtā ptē ſube ſue cu
rie pſtet ſm legis obſuātiā. vel hodie p inferi
orē aūt de ſctis epis d; retinere. Quartā et cu-
rie tres d; dare. S; nec laycū ſtatim ad epatū
aſcēdē licꝫ. nec clericatus honorē ſimulatū ha
buiſſe ſufficit. hodie tn̄ p aliā autē de ſctis epis
ec lay c⁹ eligi pt. Optet aūt eū q epīs ſit. nec
vxorē nec ꝯcubinā neq; nepotes. ſiue legitios.
ſiue legib⁹ incognitos hr̄e. et ſi ꝯtra h fcē
rit. et is q fact⁹ eſt. ⁊ is q eū fecit. epat⁹ expel
lanꝛ honore. nec liceat pecunie donatōe epm
fieri. Eſſe aūt opꝫ eū q epūs ſit. vel monachū
vel clericū. ita tn̄ vt nō minus vi mēſib⁹ appat
eū inclericatu fuiſſe. legē autē d; ſacros canones
eo tpe q ꝯſecraꝛ. ꝯſulat eū is q ꝯſecrat ſi poſſit
facē atq; cuſtodire oīa q diuini ꝑcipiūt canōes
et ſi qdē denegauerit ſe poſſe cuſtodire: nō con
ſecreꝛ. Si autē pollicit⁹ fuerit obſeruatuꝝ ſe
qntū hōi poſſibile eſt ſctā canonū ꝑcepta. tūc
is qui conſecrat eū admonē. atq; ꝑdicē d;. q; ſi
nō obſeruauerit ſacros canones. et deo alien⁹
erit. et religioſis epis nō ꝯnumerabiꝛ. nā cano
nes pati ū vim legū opꝫ hr̄e. vt in auē. e. ti. §.

. i. ⁊. ij. Si aūt pecuniā dederit eo q; mō creat⁹
fuit epīs. nō ſolū ipe. ſꝫ etiā is q ꝯſecrauit eū. in
ter epos nō erit. ſꝫ pecunia vel res date ꝯſec-
tōis cā. ſacroſancte eccłie addicanꝛ. ſiue epūs
ſiue cleric⁹ eſt q dedit. Is aūt q accepit non
ſolū res āmittat. ſꝫ etiā gđū atq; honorē cleri-
catus. ſi r aūt ſi layc⁹ ſit. q pecuniā vel res ac-
cepit. et ipas āmittat. et aliud tn̄ qntū accepit
nomine pene ſctē eccłie pſtare cōpelleꝛ. Sed ſi
ingrātu erat in ingrātu eſſe deſinet ⁊ exilio ir-
reuocabili ꝯdēpnabiꝛ. Si autē aliqs pſbr. vel
dyacon⁹ ꝯſtitut⁹. pecunia data. ad epatus api
cē ꝑuenerit. nō ſolū epīs eſſe deſinet. ſꝫ etiā ꝑorē
gradū pbr̄i. vel dyaconi āmittat. Si vō publi-
ce qdā ꝯſueuerūt dari ab electis illa ꝑmittim⁹
niſi ſit vltra. xxx. ł auri. vt in auē. de ſctis epis.
. §. p ꝯſuetudinib⁹. Cōſecutō aūt epi fiat an̄
cēm ppłm xp̄ianitatis. vt ſit facultas vnicuiq;
ſi velit ꝯtradicere. Et ſiquidē an̄ ꝯſecratōeꝫ
facta fuerit ꝯtradictio nō ꝑus ꝯſecreꝛ epīs ni-
ſi diſceptatō de ꝯtradictōe fuerit facta. et vn-
diq; appareat innoxi⁹ is q ad epatū vocatur
Si aūt an̄ diſceptatōnem ad epatū ꝑuenerit.
āmittat honorē. nō ſolū ipe. ſꝫ ec̄ is q creauit eū
ſꝫ ſi is q ꝯtradixit calūniator ꝓbat⁹ fuit. vel cō
tradictōis iudiciū deſeruierit. et nō ꝓbauerit cāꝫ
ꝓhibeaꝛ a ſctā ꝯiōne in omni vita ſua. ab eo q
ꝯſecuit epm. Qđ ſit epoꝝ officiū. et quidē licꝫ
ꝭ. de epali. au. de capituł ad ſollicitudinē epi p
tinētib⁹ tractaꝛ. Hic tn̄ aliq̃ interſerunꝛ. et ei
iniūgiꝛ. ne a ſua ſine cā recedat eccłia. vel ſi ne
ceſſitas interueniat cū lr̄is ſui metropolite vel
pr̄iarche. aut dn̄i impatoris h faciāt. vt tn̄ nō
amplius vno āno ſuas relinqt eccłias. Alioqn e-
lapſo āno nō dn̄t eis miſtrari expēſe. Et ſi lr̄is
ammoniti nō reuertanꝛ: expellunꝛ epatu. et a-
lij ſubroganꝛ. Et idē eſt in omib⁹ clericis. vt in
autē. e. ti. §. interdicim⁹ aūt deo amabilib⁹. Itē
ne interſint ſpectacuł. et ne ludāt ad tabulas.
aut pricipes. vel inſpectores ſint ludenciū. alio-
quin ſacro miſterio ꝓhibenꝛ p trienniū. et eſt
h ꝯmune oim clericoꝝ. vt in auē. e. ti. §. inter
dicim⁹ aūt ſctiſſimis. Item ne ſine cā aliquem
excōicatōi ſubiciāt. alioqn excōicatōi ipi ſubici
unꝛ. vt in auē. e. ti. §. oībus aūt. Que priuile
gia epo ꝯcedanꝛ. Primū eſt. q; pr̄ie ptātis vi
culo liberanꝛ. Scđm q; nō pt creari tutor.
Terciū. q; a ſeruili vel aſcripticia ꝯditōe libe-
ranꝛ. ſꝫ a curiali vel officiali nō niſi ſm qđ ꝑdi-
ctū eſt. Quartū q; inuit⁹ nō retrahiꝛ ad te
ſtimoniū. ſꝫ iudex mittat ad eū vt ſi uolet ꝓfe-
rat teſtimoniū ſup his q nouit. ꝓpoſitis ei ſꝫ nō
tactis ab eo ſacro ſanctis euāgelijs. Quintū
q; ſub ciuili iudice venire vel litigare. nō cogi
tur. niſi impiał iuſſio ꝑceſſerit vt in auē. e. ti. §.
ſꝫ h qdē. et. §. ſi vō ꝯtingerit. et. §. deo amabileſ
et. §. ſꝫ neq; p qlibet. §. ſi qs vō ſctiſſimoꝝ. et. §.
ſi aūt a clero. et. §. ſi vō ꝯtra metropoł. Se-
xtū in fide iuſſiōis remiſſiōe. Et Septimum in
ſportulaꝝ remiſſiōe. vt in auē. e. ti. §. p omnib⁹
aūt cāis et. §. ſportulaꝝ. Nūc de clericis videa-
m⁹ q poſſint ordiari clerici. Et quidē attēdēda

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eſt etas ſm̄ varietates ordinū vt pbr̄ nō ſit mi
nor·xxxv·ānis·Dyaconꝰ vel ſubdyaconus non
minor·xxv·annis· Nec lector minor·xviij·nec
dyaconiſſa minor·xl·¶ Itē cōſiderat̄ ↄdictio ꝑ
ſonaꝝ et bona ↄuerſatio·vita irreꝓhenſibilis·
ſincera mēte·et ſine ꝑcio facta electio·oppoſi=
toꝝ cīminū accuſatō·ſic in epis·Et in his duo=
bus vltimis capitul̄ dixi vt·ĩ·autē·e·ti·§·cleri=
cos aūt·⁊·§·pbr̄m·⁊·§·ſ; neq; ⁊ in aut·quō op=
por·epi·§·ſ; de deo·amabilib;·et·§·neq; eos·et
·§·neq; ſcdas·⁊ in aut·e·ti·§·ſ; neq; clericū cu=
iuſcūq;·et·§·ſi aūt tp̄e ordinatōis·¶ Nō ſit eo
rū officiū·Et qdē vt deo ſuiāt·ſua diſtribuant·
ludis ſe nō immiſceant·nec ſpectacul̄·nec fide=
iuſſiōnib; ꝓ publicis tributis vel ↄductōnibus
alienarū poſſeſſionū·vel curatōib; vel ꝓcura=
tōib; litiū·Nō paſſim tutel̄·ſe immiſceant·Paſ
ſim aūt ideo dico·q; monachuſ nullo mō poteſt
eſſe tutor·Alij aūt clerici·teſtamētarij vel da=
tiui nō pn̄t eſſe·legittimi aūt nō cogant̄ eſſe·ſ;
ꝑmittunt̄ ſi infra ꝗtuor menſes declarauerint
eā ſe ſuſcepiſſe volūtate ſuaꝝ·e·l·ij·ibi·ſiqd eni
⁊ ē·et·l·decernimꝰ·vt in aut·e·ti·§·pbr̄os aūt·
et dyaconos·⁊·§·aliū aūt¶ Que ſint clericoꝝ
ꝑuilegia·et quidē in munerib; vt§·ti·i·diſtiri
¶ Itē in teſtio· Nā pbr̄i vel dyaconi ſi falſum
teſtimoniū dixerint·ſiqdē in pecuniaria cā di=
uino miniſterio ꝑ tres annos ſepati·monaſte=
rio tradant̄·Si in c̄iminali clericatꝰ honore nu
dati legittimis penis ſubiciant̄·Ceteri aūt cle
rici ſine ꝑdicto delicto cauſe·legitie coartēt̄·
vt·ĩ·e·aut·pbr̄i·Item in minoratōe ſportulaꝝ
maioꝝ gaudent ꝑuil̄·nec eni plus ꝗtuor ſiliqs
in ꝗcunq; cā dare ↄpelluntur niſi cū ex iuſſiōe ꝓn
cipis in alias ꝓuicias ꝓficiſcunt̄ vbi nō ꝓſtant
vltra vnū ſolidū·Siliquā aūt puto ſpēm mone
te fuiſſe vt hodie d; apud ꝓuinciales vt in aut·
·e·t·§·ſportulaꝝ·Itē ſubiētis tm̄ ꝑſonis ↄpellū
tur rn̄dere·ſ; eſt ĩ pecuniaria cā aput ep̄m vel ſi
ip̄e nō poſſit cognoſcere vel nolit vel differat
ↄgnoſcet ciuilis iudex·obſeruatis clicoꝝ ꝑuil̄·
In crimiali aūt cā·ciuilis tm̄ ꝑeſſe d; iudex vt
cām c̄iminet infra duos mēſes·a tp̄e litis ↄteſt·
ↄputādos ⁊ ſi viderit clericū ↄdemnandū·ꝑmo
deb; ſpoliari ordinib; ſuis ab ep̄o·Si aūt vide=
rit eū abſoluēdū ee in ↄſulto ep̄o·p̄t eū abſoluē
vt in aut·vt clici·apd ꝓꝓs ep̄os ↄueniant̄·et ĩ
aut·e·t·§·ſi qs aūt·¶ Pro pecuniaria nō cogit̄
in ciuili cā ſatis dare iudicio ſiſti·ſufficit eni·ſi
ꝓmittat cū ypoteca reꝝ ſuaꝝ·In c̄iminali aūt
ſub legitima ſit tutela·¶ Itē ab ep̄o appellat̄
ad ꝑſidē·⁊ ſi ↄfirmet ſnīaꝫ nō appellat̄ ſcdo·Si
aūt infirmet appellari iterū p̄t·Ep̄s aūt ↄuenit̄
ſub archiep̄o·archiep̄us corā ꝑriarcha·Pꝛiar
cha coraꝫ papa·Monachꝰ in oı̄ cā tm̄ coram
ep̄o·Laycꝰ aūt de eccīaſtico crimie corā ep̄o et
corā ꝑſide·vt·ĩ·in aut·e·t·§·ſi qs ↄtra aliquē·et
·§·ſi qs aūt ꝓp̄e·et·§·ſi aūt eccīa·et·§·ſi qs ꝟo
ſcīſſimoꝝ·⁊·§·ſi aūt a clero·et·§·ſi ꝟo ↄtra me
et·§·ſ; ne ꝫ ꝓ qılıbet pecuniaria cā·⁊ de mā·ꝓn·
·§·neq; occaſiōne·⁊·t·apud qs opt; monachoſ
cām dīcē·¶ Itē gaudēt de ꝑuil̄·in libertate ab

quā facile eripiunt̄ ſiue erāt ſui ſiue aſcripticij·
Nā aſcripticij ↄtra volūtatē dn̄oꝝ·eē in poſſeſ
ſionib; in qb; ſunt aſcripti fieri poſſunt clerici·
ita tn̄ vt clerici facti in poſitā agriculturā ad
impleāt·Sui aūt ſi fiāt clerici ſciētib; ⁊ nō ↄtra
dicētib; dn̄is liberi fiūt·Si aūt ignorātib; licet
dn̄o intra annū fortunā ſuilē ꝓbare et ſuū ſer=
uū recipe vt in aut·e·ti·§·ſi ꝟo ſciēter·§·aſcri=
pticios hn̄t autē clici ſ; ⁊ filia priuil̄·ſi ſeduli
ſunt circa diuina miſteria·vt·ĩ·e·gn̄alit̄¶ Nūc
de orphonotrophis·i·pueroꝝ ambob; parēti=
b; orbatoꝝ·receptatorib; Et brephotrophis
·i·infantiū gubnatorib;·Et cochijs·i·paupum
ſuſtētatorib;·⁊ aſſiſterijſ·i·feminis debiliū ſuſtē
tatricib; ⁊ ↄſimilib; q̄lit̄ ordinant̄·⁊ qd ſit eo=
rū officiū ⁊ ꝑuil̄·et quidē nō ꝑ pecuniaꝫ·ſ; fide
ſincera·et honeſtate ꝑſone cōſiderata·oblatō
tn̄ rerū ſuaꝝ ſpōtanea a q̄lib; eligēda fieri p̄t
vt in aut·e·ti·§·yconomos ſ; neq; zenodochiuꝫ
et·§·ſi qs aūt clericꝰ·et eſt eoꝝ ꝑuilegiū in a=
gēdo et defēdendo ſine fide iuſſionis grauami=
ne ⁊ alienare forte etiā ſine decreto poſſūt·nec
ↄueniunt̄ ꝓ rōcinijs vel ab huiꝰ paupib;·ſ; ſe=
cꝰ in gubernatorib; eccīaſticaꝝ reꝝ vt·ĩ·e·or
phonotrophos·et in aut·e·ti·§·yconomos·
Nūc aūt de monachis·q̄liter ordinent̄·et ↄuer
ſent̄·et ſiquidē ſi quis monachꝰ eſſe velit·ſiqui
dem notū ſit eū nullis cōditōib; ſubiectū eſſe·e=
gumenus·i·abbas monaſterij qn̄ extimauerit
habitū ei ꝓſtet ſi aūt incognitꝰ ſit ꝑ tres ānos
habitū ei nō ꝓſtet·ſ; expimentū ⁊ ꝓbatōem vi
te ipiꝰ accipiat ſiquidē infra triēniū venerit a=
liqs dicēs eū ſuū ſuū eſſe·vel aſcripticiū vel co
lonū ⁊ iō ad mōaſteriū veniſſe vt culturā agro
rū effugeret·vel ꝓp̄t furta ⁊ alia delicta mona
ſteriū intraſſe·eaq; fuerit approbata·dn̄o ſuo
reddat̄ cū reb; q̄ in monaſterio duxiſſe ꝓbet̄·
vt tn̄ ꝑus qdē iuſiurādū accipiat a dn̄o ſuo qd
nihil paciat̄·Si aūt int̄ triēniū nemo ex pı̄ edi
ctis ꝑſonis inqetauit eū·⁊ trāſacto triēnio·ↄſi=
derit ſe ꝓbatū egumeno·i·abbati det ei ſtema
et nullus ei poſtea ꝓ fortuna ſit moleſtꝰ·donec
tn̄ in monaſterio deget·Si aūt monaſteriū de=
reliqrit et laycꝰ fiat·vel ĩ ciuitate vel in agriſ
deambulet·ſue cōdictōni reddat̄·Monachi in
vna domo habitēt·et cōieſalant̄·et in vna do=
mo ſemotim dormiāt·niſi forte qdā ex hijs ꝓp
ter ꝓlixā in monaſterio exercitatōeꝫ·ſemotim
velint viuē·vel ſenectutis vel corpis imbecilli
tatis cā·in cellulis qbuſdā intra monaſterium
degerint ⁊ hic tm̄ nō citra volūtatē egumeni
fiat·i·abbatis·¶ His omnib; ⁊ in monaſterijs
mulieꝝ obſuandis·¶ In nullo loco ꝑmittit̄ ↄ
monachos et monachas vnū monaſteriū hr̄e
ſ; neq; ea q̄ duplicia vocāt·et ſi qd tale eſt reli
gioſus ep̄s·mulieres quidē in ſuo loco ſtudeat
manere·monachoſ aūt aliud monaſteriū ediſa
re ſibi cogat·Si aūt ē ꝑſa ſint alia monaſteria
ſepent̄ in alijs monaſterijs monache·et in alijſ
monachi·res aūt q̄s hn̄t cōes ſm̄ iura ↄparē=
tia eis diſtribuant̄·vt in aut·e·ti·§·ſi qs·et·§·in
oīb;·¶ Quis ſit effectus monachatōis·et

quidē·ſi mulier vel vir ad ſolitariā vitā trāſie-
rit·et liberos nō habeat res eiꝰ ·ei monaſterio
ꝯperāt in q̄ intrauit· Si aūt tal̄ pſona liberos
habeat·licꝫ ei ſubāꝫ ſuā liberis ſuis diſtribuere
ſic tñ vt nulli eoꝝ legittiaꝫ portōeꝫ diminuat·
et ſibi retineat vniꝰ filij partē ad monaſteriuꝫ
·ſ·pueturā·q͛ ſi anteq̄ diſtribueret int̄ liberoſ
ſuos ſuam ꝓpriā ſubāꝫ in monaſterio deceſſerit
ſolū legittia portio filijs eiꝰ deferat̄ · Item
monachacio reputat̄ ꝓ morte·vñ ſi vir ingre-
diat̄ monaſteriū·eadē cōſequit̄ mulier· q̄ hr̄et
mortuo viro·vl̄ pacto vel lege illa·ſ·q̄ eſt·ī·vñ
vir ⁊ vxor·aūt·p̄tēa·⁊·ī·e·l·vlt·hꝫ tñ ſm̄ cano-
nes eſt diſtīguēdū·ſcꝫ vtrū carnalit̄ ſe cogno-
uerint an nō·Si cognouerint ſe carnalit̄·nō trā
ſit vnus ſine altero·vel niſi alt̄ vcueat caſtita-
tē· Nūc videamꝰ de caſtrēſi peculio clerico-
rū·Nō dico monachoꝝ q꞉ ipi vt p̄miſſum ē· ni
hil hn̄t cū ſe ſua dedicauerint deo ·et idē dico
in canonicis reglaribꝫ · Int̄ clericoſ aūt diſti-
gue epm̄ ab alijs·Nā eps̄ hꝫ ipo q͛ epus eſt·ſui
iuris eſt ſic ⁊ in multis alijs dignitatibꝫ eſt ·vt
ī·aut·ꝯſtitutō q̄dā dignitatibꝫ·§· penul̄·⁊ aū
penl̄·et ideo nō d꞉ hr̄e peculiū·vt·ī·de inoff·t·
·l·vl·ꝫ p̄rimoniū vel res ſuas ꝓpas·in qbꝫ licet
ei teſtari ſi ꝓbatū fuerit habuiſſe aū epatū·vl̄
poſt epatū·iure tñ cognatōis vſqꝫ ad q̄rtū g̃-
dū·Cetere aūt res reſeruant̄ dn̄io ecc̄ie·niſi inuti
litatē ecc̄ie q̄ueū ad hāc diſtributōem rerū cō-
ſumpte ſint·vel in opibꝫ pietatis·et idē eſt in ad
miſtratore cuiuſcūqꝫ loci ſit pbr̄·vel quis cleri
cus pbr̄ aūt·vel quis clericꝰ·bn̄ pn̄t eſſe in pen
tū ꝑtāte·et res ad ſe ꝓuenientes hn̄t in q̄ſi ca-
ſtrēſi peculio vt et teſtari poſſint in eis· ita tñ
vt pentes eoꝝ legittiaꝫ ferāt vt in aut·e·ti·§·
pbr̄os aūt· Sequit̄ de redēptōe captiuoꝝ vi
dere·p quē fiat꞉ ⁊ q̄lit̄·⁊ q̄dē·ſi pecunia relicta
ſit ab aliq̄ in redemptōe captiuoꝝ ⁊ deſignata
ſit pſona ad hꝫ faciend·ille exigē p̄t legatū·vt
impleat volūtatē teſtatoris· q͛ ſi electus a te-
ſtatore·id nō adimpleat ·vl̄ ſi nemo in pecunia
diſtribuēda a defūcto·ſit electꝰ eps̄ eius ciuita
tis· vñ certū eſt defūctuꝫ ducē originē·vl̄ ſi nō
ſit certū eiꝰ ciuitatis in q̄ mortuꝰ eſt·relictū le
gatū exigat·et in piā rē expēdat· Etiā ſi teſta-
tor epo in pecunia p̄cipiū denegauerit·negli
gēte epo archiepꝰ ſuccedit in p̄dictis· Itē co-
gi p̄t electꝰ ad officiū implēdū·⁊ inſup legatū
ſibi relictū amittit· Itē falcidia i tali lega-
to·locū nō hꝫ·vt·ī·e·nulli·⁊ ī· aut·de ec·ti·§· ſi
quis aūt· Sequit̄ videre de nuptijs clericoꝝ·
Et q̄dē ſi aliq̄s ſit in ſacris ordinibꝫ ꝯſtitutꝰ·vt
q̄a eſt ſubdyaconꝰ vel dyaconꝰ vel pbr̄·ꝓpter
votuꝫ q̄d eſt annexū ordini occidentalis ecc̄ie ·
nullo mō ꝯtrahit m̄rimo·Et idē eſt in monach
is·licꝫ nō ſint clerici ·q꞉ ⁊ ipi exp̄ſſim ꝯtinentiā
vouerūt·Qui aūt nō ſunt in ſacris ordinibꝫ cō
ſtituti·vt lectores·vt cantores p̄mas licite cō-
trahūt nupcias·Scd̄as aūt ſi ꝯtrahāt· ad alcō
rē nō ꝓmouent̄ g̃dū· Tercias aūt nullo mō cō
trahūt·vt in aut·de monachis ·§· q͛ ſi fieri · et
t·quō opteat epos·§·neqꝫ aūt·et de nup·§·ꝫ et ·

ſi q̄s int̄ reuerētiſſimos· Cōuerſatō aūt mu-
lierū·cino eſt interdicta a epis·et monachis· ali
oq̄n epus p̄uat̄ epatu· Pbr̄i autē ⁊ dyacōni et
ſubdyacōi cū eis pſonis q̄ fugiūt cōm ſuſpica
tōnem ſuſpiecōem·vt cū matribꝫ ⁊ ſororibꝫ con-
uerſari pn̄t·vt in aut·e·t··§·pbr̄os ⁊·t·quō op
teat monachos viuē·§·nō ingredient̄·

De epali audiētia ⁊ de diūſis capitul̄ q̄ ad curam ⁊ ius pontificale pertinent

Supͣ de priuilegijs et officijs clericoꝝ ·
Nunc de iuriſdictōe epi quā hꝫ in audi
entia cauſaꝝ ⁊ ſimilibꝫ ponit· Videa
mus ḡ quando deſideret̄ epalis audiētia·⁊ q̄-
dē·quādoqꝫ ex neceſſitate·Vt ſi clericꝰ ꝯueni-
atur ciuiliter·vel ꝓ crimine eccleſiaſtico·vt·ī·
aut de mādatis prin·§·ſi vō·canonicā·quādoqꝫ
ex volūtate·vt·ī·e·ſi q̄s ex conſenſu·ſ·de cauſa
pecuniaria·nō criminali·vt·ff·de arbi·l·nō di-
ſtinguemus·§· Itē iul̄·indiſtincte·et hoc cū eli
git̄·vt arbit̄ ꝫ et vt iudex ordinarius eligi p̄t·
vt ī· e· epale·et·ff·de iudic̄·l·i·nec tñ illa ele-
ctōe ſtatim iuriſdict·conſequit̄· ſicut diximus
·ff·de iuſ̄·o·iu·ſi conuenerit· Aliquādo etiaꝫ
deſiderat̄ ex neceſſitate in quibuſdā negocijs·
que non omnino formā iudicij hn̄t vt in p̄ſcrip
tione interrumpenda per libelli oblatōem·⁊ in
alienatione rei eccleſiaſtice·vt in autē·de alie-
natione emphi ·§· per eos vero qui a me· ⁊ ·§·
ab illis·et· C·de annali excepc̄·l ·vt perfectius
et·ī·e·ſi p̄ſens·et poteſt hoc dici pertinere ad
ius epi·quia aliquā iudicij ſiue cōtrouerſie· vel
litis formā optinēt·Prima vero ad audiētiam
vere cauſe ſpectant· Ad ſollicitudinē vero eiꝰ
multa ſpectant vt curam habeat de incarcera
tis ·et de redemptōe captiuoꝝ ·et vt puniant̄
dampnati et ſimilia·vt·ī·e·l·addictos·⁊·l·iudiceſ
dn̄icis· et·l ·xp̄ianos ·in autē·deſciſſi·e·§· penl̄·
Sūt ⁊ alia que ex his que in ſuperiori·ti· dicta
ſunt et ex his q̄ infra i hoc·ti·reperietis colli-
gi poſſunt·

De hereticis et manicheis et ſamaritanis Rubrica

Dictum eſt ſupra de miniſtris catho
lice fidei· Nunc audiamus de aduer-
ſarijs eius·i·de hereticis in genere·
et ſpecialiter de manicheis· et ſama-
ritanis qui perfidiores heretici ſunt·et maiori
et ſpecialiori ſunt pena digni vt·ī·dicemus·⁊ ſi
militer ponit̄ rubrica·i·de ſeruit̄·et aqua · Se-
pe enim poſito genere ſupponitur ſpecies ·et
premiſſa ſpecie ſupponitur genus· vt·ff· ad·l·
acquil̄·ſi ſeruus ſeruū ·§·inquit· Videndū er
go quis ſit hereticus· Et vnde dicatur· Et qui
dē hereticus eſt qui vel leui argumēto a iudi-
cio catholice religionis · et tramite detectus
fuerit deuiare·vt·ī·e· l·ij·in fi· Vel qui non eſt
mēbrū ſancte catholice eccleſie·vel qui eſt di-
uerſarum hereſium vt·ī·aut·de priuil̄·do· coll̄·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·viij·Vel qui nõ credit ſcḋm q̇d ꝑdicãt ſtã·iiij·
cõcilia·v·ꝯ·e·l·quicunq̃·¶ Et dicit̃ ab hereiſco·i·
diuido·¶ Inde iudic·fam·herc̃·i·hereditatis di
uidend·¶ Inde et heremita q̃ſi diuiſus ab alijs·
Et ita hereſis dicit̃ diuiſio·i·ſeparatio a catholi
ca fide·¶ Que ſint pene hereticoꝝ·¶ Eſt aũt
ſciendũ ꝙ hereticoꝝ quidã predicãt turpiora
et in maiori ſunt errore vt manichei·et ſamari=
tani·borborite·pagani mõtaniſte·ꝛ caſtode=
gi al' caſtodochi ꝛ orphite·quib9 oĩb9·oĩs
legitimus actus eſt interdict9·vt ꝯ·e· quicũq̃
et q̃niã multi·§·idcirco ꝛ cũ alijs hoĩb9 nihil
ex legib9 vel morib9 hñt cõmune hij nec interui
uos paciſci·nec in vltima volũtate aliquid ali=
cui relinq̃re poſſunt etiã filijs·q2 oĩno tãquã
crimie leſe maieſtatis tenet̃·ꝛ ideo in bona eo
rũ ſuccedit fiſcus·niſi filios hñãt fideles licet
·p·etiã in filios fideles dixerit·eos nõ poſſe te=
ſtari·lex tñ·ꝯ·e·l·manicheos dicit cõtra mani=
chei aũt de pſidiorib9 erãt·v·ꝯ·e·quicũq̃·ꝛ in
apoſtatis idem dr̃ vt·ꝯ·de apoſtatis·l·apoſta=
taꝝ·¶ Hij tñ etiã inter ſe nedũ ↄtra alios nõ te=
ſtificant̃·vt·ꝯ·e·manicheos·et·l·quicũq̃·et·l·q̃
niã multi ꝛ·ꝯ·ad·l·iul'·ma·l·penl'·¶ Omnes ergo
heretici teſtari pñt in filios fideles·nõ in infi=
deles·ſi tamẽ poſtea reſipiſcãt·repetũt ptẽ ſuã
ſine fructib9·et ſine admiſtratõis rõne·Si autẽ
filij oẽs pueri ſunt pſidiorib9 hereticis·ſuc=
cedit fiſcus vt dictũ eſt·¶ Alijs vero hereticis
decedentib9 vocant̃ cognati recte fidei ad ſuc=
ceſſiõem alioꝝ hereticoꝝ·¶ Nõ dico manicheo
rũ·vel ſimiliũ·eis aũt nõ inuẽtis·ſi ordinẽ cleri
coꝝ eoꝝ pentes habuerint ecc̃ia infra annũ
admittit̃ q̃ trãſacto aut ſi nõ fuerint pñtes cle
rici ſuccedit fiſcus vt in aut·vt cũ de appella·
cogno·§·generale·et·ꝯ·e·cognouim9·¶ Itẽ iſti
parẽtes heretici ſi filias et neptes habẽt neceẽ
habẽt dotare·et donac̃·ꝓpt nupc̃·et ꝓ liberis
ↄſtituẽ·vt·ꝯ·e·l·cognouim9·§·vl·¶ Inter ſe etiã
vicíſſim teſtificant̃·ſꝫ ꝛ cõtra orthodoxos te=
ſtificant̃·in cõtractib9 et in vltimis voluntati=
b9·¶ Iudicialia aũt teſtiomia·i·que fiũt ſup te
ſtimonijs·vel confeſſionib9 expoſitis in iudicio
denegata ſunt hereticis ↄtra catholicos vt·ꝯ·
·e·l·quicũq̃·¶ Mandã tñ dicũt in nouellis hri·
ꝙ nõ licet heretico ferre teſtimoniũ cõtra or=
thodoxũ·ñ ũ curialis reuocat̃ ad curiã·¶ Ac=
cuſari preterea de hereſi poſſunt vt paciant̃ pe=
nã deportatõis·ſi ſeruãt hereſim·¶ Si aũt doce=
ant eã mortẽ paciunt̃·¶ Illi aũt qui diſcũt eã dã
nant̃ in·x·lib·¶ Si aũt ↄuenerũt in templũ vel in
ſacrificiũ dãnant̃ ad mortẽ vt·ꝯ·e·l·q̃cunq̃·§·
nemo huius liberos·ꝯ·de paganis·l·i·¶ Illud
certũ eſt ꝙ cũ heretici iſti·paciant̃ penas·nul=
lis gaudẽt priuilegijs·vt·ꝯ·e·curiales·et ſautẽ·
¶ Itẽ priuilegiũ dotis·¶ Itẽ nõ capiũt ex alicu
ius vltima volũtate·vt·ꝯ·e·l·vl·¶ Itẽ nõ ſunt
creandi miniſtri eccleſie·nec alios pñt creare·
vt·ꝯ·e·l·oĩſe·et·ſ·de epãli au·l·arẽgerontes·
¶ Itẽ ad regimẽ rei pub·creari·nõ debẽt vt·ꝯ·
de iudeis·l·vl·¶ Itẽ in aliquẽ locũ ↄuenire non
debent vt hereſim doceant·Alioquin domini

locorum cõſentiẽtes eis dominio locorũ ꝑuant̃
et ecc̃ie aſſignant̃·¶ Si aũt dominus fuerit igno
rãs·et eius auctores ſciẽtes·fuſtigant̃·ſi vilis
ↄditõis ſint·alioq̃n dãpnant̃ in·x·l'·auri·vt·ꝯ·
·e·quicũq̃·§·nemo huius liberos et·§·ꝙ ſi qui·
et·§·eos vo·

¶ Ne ſanctũ baptiſma iteretur

D Ictũ eſt ſupra de hereticis·ſꝫ q2 ſpecies
hereſis eſt rebaptiſare baptiſatũ·po=
nit ꝓhibẽdo ne ſanctum baptiſma dei
iteret̃·et ſiquidẽ certũ eſt aliquẽ eſſe baptiſa=
tũ ſemel·nõ debꝫ iterum baptiſari·alioq̃n vlti=
mũ ſuppliciũ q̇d mortẽ interp̃tamur imponit̃
rebaptiſato·et rebaptiſanti cũ vterq̃ eoꝝ fe=
cerit dolo·i·ſciẽtes eſſe ꝓhibitũ alit̃ eni nõ di=
ceret lex crimẽ eſſe ↄmiſſum·vt·ꝯ·e·l·ij·et·ff·de
penis vltimũ ꝛ·ꝯ·ad·l·iul'·corne·de ſic·l·i·¶ Nec
obſtat q̇d dr̃·ꝯ·e·l·i·rebaptiſantẽ epm̃ ſacerdo
tio priuari·nec eni excuſat̃ a pena mortis·ymo
in h̃ caſu maiori eſſꝫ pena dign9 q̃ȝ ali9 cũ in of
ficio ſibi deputato peccauerit et ei plurimũ ho
noris delatũ ſit·vt·§·d' epis ꝛ cle·l·pt fr̃ ꝛ·ff·d' re
mili·l·iiij·§·in bello licꝫ al' dicat̃ nobilitati de=
ferẽdũ·vt·ꝯ·de penis·l·decurioni nõ placet q̇d
dicamus·l·illã loq·cũ rebaptiſaret q̃s p errorẽ
ponit eni de eo q̃ apl'oꝝ p̃cepta calcãdo nõ pu
tificat ſꝫ inceſtat et polluit licet ꝙ pnĩa etiam
milleſima ↄmẽdet̃ tñ ſecus eſt in bapriſante q̃
originalia abolent̃ pc̃a et vnitatẽ ſignificat
xp̃i et ecc̃ie·¶ Si aũt nõ eſt certũ aliquẽ eſſe bap=
tiſatũ ſeme baptiſari poteſt·¶ Nec eni poteſt di
ci iteratũ q̇d ignorat̃ admiſſũ vt in dec·de ↄ·
di·i·§·de ecc̃iaꝝ·¶ Vbi aũt aliq̃s nõ eſt bapti=
ſat9 ſemel·ſꝫ xp̃ian9 tñ ꝛ ita erat cathecumin9
vel cathezíſatus vel iniciatus miſterijs ortho=
doxoꝝ ꝛ poſt ea baptiſat9 ſm morẽ heretico=
rũ imponit̃ baptiſanti ꝛ rebaptiſato pena exi=
lij ꝛ·x·li·auri vt·ꝯ·e·l·vl·

¶ De apoſtatis

Q Uoniã apoſtate pluſq̃ȝ heretici ſunt ideo
ponit de apoſtatis·¶ Videamus ꝙ qui
ſint apoſtate·¶ Et quidẽ ſunt hij q̃ nomi
ne xp̃ianitatis ſunt induti ſacrificia poſtea fe=
cerint vel faciẽda mãdauerint fidẽ polluendo
quã deo dedicauerãt et p ꝓditõem diuini mini
ſterij in ꝓphana migrãdo·¶ Que pene impo=
nant̃ eis·et quidẽ accuſari pñt ꝑpetuo·p libel=
lũ et ſine libello·ꝛ viuẽte apoſtata·nõ tollit̃ ac
cuſatio tp̃e eo mortuo tollit̃ q̃nq̃ueñio ꝛ incho
ari p̃t poſt mortẽ vt in crimine leſe maieſtatis·
et cõfiſcant̃ eoꝝ bona niſi habeãt liberos vel
cognatos quib9 deferant̃ vt·ꝯ·e·l·i·et·ij·et·l·a=
poſtatarũ·¶ Item ſunt alieni a teſtimonijs nec
capiũt ex teſt·nec in ſtatũ priſtinũ reuertunt̃·
etiã acta pnĩa q̇d p̃t intelligi quãtũ ad vitãdã
indignatõem imperatoris·nõ quantũ ad deũ vel
ecc̃iã q̃ nõ claudit gremiũ ſuũ redeũtib9·vt·ſ·
de ſumma trinitate·l·vl·et expellunt̃ de ciuita=
te etiã ſi layci ſint apoſtate niſi q̃a pene viſum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

fuerit eſſe maioris verſari inter hoies · ⁊ hoim
carere ſuffragijs · vt · l · e · hij · qui ſcāz · ¶ Si autē
apoſtate ſunt clerici · q: ipi pdicatōe in gregē
dn̄icū cōtagiōem gn̄arēt · expellunt̄ de ciuita-
te ſicut ⁊ oīs heretici vt · ꝯ · e · l · vl · ⁊ · ſ̄ · de ſum.
tri · l · ij ·

Nemini licere ſignū ſaluatōis xp̄i humi vl' in ſilice vl' in marmore aut ſculpe aut pingere

Q Vonia ſignū nr̄e redēptōnis ab hoīb9
eſt adorādū · et venerandū · Et ſi in ma-
nib9 alicuius geſtatur ei debemus cum
deuotōe aſſurgere · ⁊ ſi alicubi poſitū immine-
at · honorē debemus impendere · Ideo ꝓhibet
ne humi ponat̄ · vel in aliq̄ materia humi poſi-
ta ſculpat̄ · aut depingat̄ · ne pedib9 cōculcet̄ · ⁊
qui poſuerit vel poſitū non leuauerit grauiſſima
pena mulctat̄ · qͣ forte mortē interptam̄ vt · ꝯ ·
· e · l · i · ff · de penis · l · vl ·

De iudeis ⁊ celicolis Rubrica

D E hereticis in gn̄e dictū eſt · ſ̄ · Nō po
nit in ſpē · ¶ Vel ſic ſup̄ dictū eſt de xp̄i
anis q̄ pleniſſime diuinā religionē colūt
¶ Videamus de iudeis q̄ ſemiplene ⁊ ad litteꝫ
deū reuerent̄ ⁊ colūt · et leuius errant quāꝫ alij
heretici · ¶ Videamus ḡ in q̄b9 ipi grauent̄ · ⁊
in q̄b9 tollerent̄ · ⁊ certe ipi olim · i · an̄quāꝫ cru-
cifigerēt dn̄m nr̄m ih̄m nō grauabant̄ · ymo p̄ui
legijs gaudebāt et pp̄lus peculiaris · vl' ſpālis
dn̄i dicebant̄ · ſ3 poſtea pdidert̄ p̄uilegia ſuo de
licto vt · ꝯ · e · iuſſio · ¶ Itē pluraꝗ cōia · nā nō pmit
tit̄ ligari vniuerſitati iudeoꝝ · vt · ꝯ · e · l · i · ſ3 for-
te ſingulis iudeis legabit̄ vt · ff · de reb9 du · l ·
cū ſenat9 · ¶ Itē pmittit̄ eis ſynagogā hr̄e re
ligionis cā ⁊ veterē fulcire nō nouā fabricare
et in eā vetant̄ xp̄iani irruere · vt · ꝯ · e · l · vl · et · §.
illudet · l · in ſynagoga · ¶ Itē pmittit̄ eis ꝯtra
here mr̄imo · inter ſe ſm iura nr̄a cōia · nō ſm le
ges ſuas · ſ3 nō cū xp̄ianis vt · ꝯ · e · l · nemo · et · l · ne
quis · ¶ Itē pmittunt̄ agere ⁊ ꝯueniri apud iu
dices nr̄os ⁊ ordinarios · nō apud ſeniores eo-
rū pmittit̄ etiā eis arbitriū ꝯpromiſſariū elige
re ex iudeū · vt · ꝯ · e · iudei et · l · ſi quē deferr̄ etiāꝫ
eis in die ſabbati · q̄ cultus ſui reuerētiā ſeruant
ne ꝯueniant̄ ab alijs · et ita ecōtrario nō pmit
tunt̄ ꝯuenire ꝯa nos · vt · ꝯ · e · die · ¶ Itē pmittūt̄
cōtrahere ꝓ volūtate ſua · ſicut ⁊ xp̄iani · q: iu
ſtū eſt vnicuiꝗ ſua cōmitti vt · ꝯ · e · nemo · Nō p-
mittit̄ xp̄ianis vt ſeuiāt in eis ⁊ ſi ſcelerib9 ſint
impliciti · nā idcirco iudicioꝝ vigor iuriſꝗ pu-
blicis · tutela eſt in medio ꝯſtituta · ne q̄s ſibiip
ſi ſummē valeat vltōem · vt · ꝯ · e · nullus · et ſatis
p̄t hic ſumi cōtrarius intellect9 · licꝫ · p · ꝯtradi-
xerit · vt deficiente vigore iudicioꝝ · poſſit ſibi
quis dicere ius cā recupandi nr̄m · vel nob̄ debi
tū · nō vt vlcio in pſonā ipm fiat vulnerādo vel
occidendo ar · eſt · ꝯ · de decurio · l · gn̄ali ⁊ in aut̄ ·
vt iudices ſine quoꝗ · ſuff · §. ſi q̄s aūt ⁊ · ꝯ · qn̄ licꝫ
ſine iu · ſe vi · §. i · ff · ad · l · acq̄ · itaꝗ et · ff · ad · l · iul' ·
de adulē · marito ⁊ · ff · ad · l · acquil' · l · queād mod̄
et · l · ſi q̄s · Sic ⁊ ecōtrario vetant̄ iudei ſeuire in
xp̄ianos · et maxie in eos · q̄ cū primo iudei erāt ·
poſtea xp̄ianati ſunt · alioq̄n ꝯburent̄ vt · ꝯ · e · l · ij ·
¶ Itē vetant̄ aliq̄ agere in cōtumeliā fidei no
ſtre · Alioq̄n amittēt licita niſi ab illicitis ſe tē
perauerint vt · ꝯ · e · iudeos · Grauant̄ in eo q̄d
nō eligūt̄ ad dignitates vt · ꝯ · e · l · vl · nec obſtat
q̄ legit̄ · ff · de decur' · l · gn̄alit̄ · §. vlt̄ · q: ibi iu-
daica ſupſtitōe laborabat · non tn̄ erat iudeus ·
Vel illis ſpēalit̄ fuit indultū · Itē in alijs grauā
tur q̄ numerauim9 · ſ̄ · cōit̄ in pſonis hereticoꝝ
niſi in q̄b9 · ſ̄ · excepim9 · Celicole aūt dn̄r q̄ celū
q̄ſi deū colūt vel celi planetas · ſi ſolē vel lunam
vel ſtellas ⁊ hij licet xp̄iani ſunt · niſi tn̄ ad ple-
nā veneratōem xp̄ianā ꝯuertant̄ · ceteroꝝ he
reticoꝝ paciunt̄ penas · Certū eſt eni · q: q̄c-
q̄d a fide xp̄iana diſcrepat · legi xp̄iane cōtrari
um eſt vt · ꝯ · e · celicolaꝝ · Nā ⁊ dn̄s dicit · Qui n̄
eſt mecū aduerſus me eſt · Si aūt hij iudei nō fu
erit xp̄iani nō cogunt̄ quidē fidē nr̄am ſuſcipe
dn̄s eni ſpōtanea ſuicia non coacta approbat
paulū tn̄ coegit · ſ3 miracula nō trahunt̄ in re-
gulam ·

Ne xp̄ianū mācipiū heretic9 vel pagan9 aut iudeus poſſideat vel circuncidat

S Icut ex hac rubrica patꝫ nulli h̄etico · vl'
iudeo · vel pagno pmittit̄ poſſidē vel
hr̄e mancipiū xp̄ianū · alioq̄n ad libertatē
p̄uenit mancipiū xp̄ianū · ſiue erat xp̄ianū an̄q̄
poſſideret̄ ab h̄etico · ſiue cū cepit poſſideri ab
heretico · nō erat xp̄ianū · ſ3 poſtea xp̄ianatū eſt
vt · ſ̄ · de epis ⁊ cle · l · vl · ⁊ · ꝯ · e · l · i · in fi · ¶ Itē im
ponit̄ capital' pena heretico · ſ3 ipſo q̄d habuit
vt · ꝯ · e · l · i · vel circūciderit vt ibidē d̄r · Si aūt he
retici · vel iudei · vel pagani mācipiū nō xp̄ianū
circūciderint · capitalē paciunt̄ penā · ꝓpter cir-
cūciſiōeꝫ · nō ꝓpt̄ poſſeſſiōeꝫ ſolā vt in · l · i · iſtius
· t · et ponit̄ pena capitalis ꝓ pena exilij · vt · ſ̄ · t ·
· i · l · iudei ·

De ſacrificijs paganorum et templis

D Ictū eſt · ſ̄ · de iudeis · mō ponit de paga
nis · i · de ſarracenis · q̄ deos innumeros ·
deaſꝗ immo demones colūt · et adorāt · et
adicit de eoꝝ ſacrificijs et tēplis · hij aūt paga
ni paciunt̄ penas hereticoꝝ maxioꝝ · vt dixi-
mus ſup̄ de hereticis · et aliq̄ ſuppcnunt̄ in iſto
· t · q̄le eſt iſtud · ne faciant ſacrificia vel inſpe-
cto · iecore aial' · vel extis · i · interiorib9 ꝓmittāt
vel diuinēt aliud futurū · p̄cepit eoꝝ claudi tē
pla · ſub pena mortis · et ammiſſionis bonoꝝ vt
ꝯ · e · l · i · Si tn̄ apiant̄ delubra · i · tēpla · q: in eis de-
ludunt̄ a demonib9 · aio venerātis · et adorātis
et multomagis ꝓhibent̄ in phandis · i · nefan-
dis ſimulacris honor reddi · vel in pios poſtes
temploꝝ redimire ſertis · i · ornari coronis · vel
ꝓphanos · ignes accēdi aris · i · altarib9 vel ado-
leri · i · cremari in eis thura vl' victimas cedi · vl'
patheris · i · cyphis vina libari · i · guſtari · Sicꝗ
ꝓhibet ſacrilegiū reputari religiōem vt · ꝯ · e · l ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nemo· Feſtos tñ cõſuetos ciuiũ nõ ꝓhibet·vt·ꝗ·
·e·vt ꝗpiſanos· Jcē oĩa tēpla paganoꝝ ap=
plicant̄ rei pu · vt imperator ea cuicunqꝫ velit
poſſit donare· ſic fecit ceſar phoca beato bo=
nifacio de tēplo·qḋ vocat̄ pãteon·vt·ꝗ· e·l·oia
et licet pagani peſſimi ſint·nõ tñ ꝑmittit̄ xp̄ia=
nis eoꝝ bona diripe·vel auferre· Alioq̄n pro
tali rapina qḋ eſt notãdũ in duplũ cõdēpnant̄·
ſic et al' in caſu vt·ꝗ·de ſuis ſu·l·mãcipia·

De hijs qui ad eccleſiaꝫ ꝯfugiũt vel ex=clamant ne q̄s ab ecc̄ia extrahat̄

QVoniã inter cetera·que ecc̄ia hꝫ ꝓuile
gia·h̄ ꝑcipuũ hꝫ ·ne cõfugiētes ad eaꝫ
alicuius temeraria abſtrahant̄ aucte·
Jdeo de cõfugiētibꝫ ad eã·⁊ exclamãtibꝫ in ea
ponit· De exclamãtibꝫ aũt in ea h̄ breuit̄ no
to·vt vltimũ ſuppliciũ paciant̄·ſiue tumultũ mo
uerint·ſiue impetũ in ecc̄ia ꝯmittãt·vl' in ecc̄ia
·i·in ꝯgregatõe fideliũ·ſiue in q̄libet pte ciui=
tatis cõuenticulã collecta multitudine colligãt
cã ſeditõis faciēde·vt·ꝗ·e·denũciamꝰ· In cõ=
fugiētibꝫ diſtingue·Sint liberi vel ſerui·Si ſer
ui:vel coloni:vel aſcripticij:vel libti·vel alie ꝑ
ſone de alicuiꝰ familia: ſine magna mora reſtitu
unt̄ dñis ſuis vindicãtibꝫ in eos vbi acrit̄ deliq̄
rũt·aut ſi nõ deliq̄rũt acrit̄·fiat remiſſio ex hu
manitate·intercedente religioſo·yconomo ⁊ ſa
cramēto ꝑſtito a dño·ꝙ ob cãm illã non ledat
eos vt·ꝗ·e·l·p̄nti ·§· ſane·et·l·ſi ſeruꝰ cuiuſq̄ et
in aut̄·de ſctis·e·§·ſi q̄s aũt ad monaſticã·Et h̄
ſi ſeruꝰ cõfugerit ad ecc̄iaꝫ ſine armis ·alioq̄n
cõtinuo dño vel ei a q̄ receſſit indicet̄·nec ei co
pia abſtrahēdi deneget̄· Et ſi ſeruꝰ reſiſtat ſi=
ne metu cõſlãdi·i·accuſandi crimis·interfici ꝑt
vt ibidē ꝯtinet̄· Et h̄ ſi ſeruꝰ cõfugerit ad ec=
cleſiã ꝓpt̄ delictũ ſuũ· Alicquin ſi ꝓpt̄ ſeuiciam
dñi cõpellit̄ dñs vēdē ipm bonis ꝯditõibꝫ·i· ne
amplius reuertat̄ in poteſtatē dñi·vt·ff·de his
q̄ ſui vel alieñ·iur̄·ſunt·l·ij·niſi forte ſerui mal=
lēt redire·et tũc reſtituunt̄ vt dictũ eſt· Sin
guloꝝ eni cõfugiētiũ cauſe diligent̄ ab ycono
mis ſũt inq̄rēde·vt·ꝗ·e· l·vl·i ſi· Si ãt liberi cõ
fugerint ad ecc̄iaꝫ·aut heretici·aut xp̄iani·vl'
iudei· Si heretici vel iudei· nõ dñt in eã ſuſci
pi·niſi demõſtrati fuerint purgati ꝑ innocēti=
am·vē·ſ·nõ ꝑ diſſimulatõem·volētes ꝯuerti ad
fidē·vt·ꝗ·e·l·i· Vel ſi cõfugerint·vt euitēt cre
ditores nõ ſuſcipiunt̄·niſi reddãt vniuerſa de=
bita·vt ibidē dr̄· Si aũt liberi ⁊ xp̄iani ad ecc̄iã
cõfugiũt·hñt ꝓmiſſiõeꝫ ſecuritatis a ꝑſide lo=
ci·vſqꝫ ad·xxx·dies tñ· Et hꝫ cõfuga electõeꝫ
vt aut reſpõdeat extra fi̇̄os ecc̄ie·ſi tñ ꝓmiſſio
ni ſecuritatis renũciet· Vel reſpõdeat in ecc̄ia
cũ debita reuerētia locoꝝ·ſeruata ei ad plenã
ꝓmiſſiõeꝫ ſecuritatis in aut̄ de man pri ·§· ſed
neqꝫ· Si aũt in ecc̄ia·vel extra ecc̄iaꝫ non re=
ſpõdeãt·ꝑ ſe vel ꝑ ꝓcuratores·ſuant̄ iura cõia
h̄ eſt vt añ li̇t̄·ꝯteſt·mittat̄ actor in poſſeſſiõeꝫ
bonoꝝ rei·et etiã bona vēdat·ſi tñ reus latitꝫ
vl' ſi lis ſit·ꝯ·ferēt̄ diffinitiua ſentētia et execu=
tõni mãdabit̄·ꝑmo ꝑ mobilia·ſcḋo ꝑ immobi=
lia·tercio ꝑ noia vt·ꝗ·e·l·p̄nti·⁊ de bon ſ aucte
iu·poſ·l·penl'·⁊·ff·de re·iu·adiuo·pio·§·i· Si
aũt aliq̄s temeritate ſua cõfugã extraxerit de
ecc̄ia·aut extrahē conatꝰ fuerit· tãq̄ã crimie
leſe maie·ꝯmiſſo·tenet̄·et vltimũ ſuppliciũ pa=
ciet̄·vt·ꝗ·e·l·fideli et·l·vl·in pri·niſi ꝯfuga erit
homicida ·vel adult̄·raptor vḡinũ· tributoꝝ
vꝫ exactõeꝫ decent̄ infra tēpla fieri cõuenit vt
in aut̄ de mã·ꝑn·§·neqꝫ aũt homicidis·

De his que in ecc̄ia manumittuntur

SEcũdũ ꝙ ecc̄ia ꝓ ipo loco ꝯſecrato po
nit̄·vt notaui·ſ̄·de ſacro·ſanc·ec·hꝫ ꝓ
uilegiũ·q: in ecc̄ia corã epo et ſub aſpe
ctu pleb manumiſſꝰ ꝑ iñ habet̄·ac ſi apud iudi
cē manumiſſus eſſet· Nã iſte due ſpēs manumiſ
ſionis ſupponuntur vt pares· in inſt̄·de liberti=
nis·§·i·Et q: in·l·i·huiꝰ ti·dr̄ vt vice actoꝝ ⁊c̄·
Nõ ḡ exigo plures epos interuenire· licet ita
dicat̄ exñtibꝫ antiſtibꝫ: quia plurale reſoluit̄ in
ſinglare·vt actõ neg·ge·ponit̄ ꝓ actõe neg·
ḡ·et actio vi bonoꝝ raptoꝝ ponit̄ ꝓ actõe vi
bo·rap·vt de neg·ḡ·l·iij·§·negociũ⁊·ff·ui·bo·
rap·l·ij·§·vl·cuiꝰ bo·exigo:tñ vt manumittēs
ſuã ꝓuatã ſcripturã d̄ libtate dãda exponãt i q̄
et ſigillũ ſuũ dꝫ ſupponere· vt ſicut aput iudicē
de his q̄ acta ſunt aput eũ·ſiũt acta ·i· ſcriptu=
re ꝑ tabelliõem · ita ⁊ hic faciat aliq̄s ſcriptu
rã ſuã ꝓpriaꝫ ·de eo ꝙ agit·i·manumittit apud
iudicē·vt·ꝗ·e·l·i·minor· ḡ·xx·ãnis ·cognita cã·
vt fieret apud iudicē·vt ⁊·ff·qbꝫ ex·ca·ma·ñ·
poſ·§·eadē·manumittet aput dñm epm cũ ꝑdi
cta vt dictũ eſt ſollemnitate ſcripture ⁊ p̄ntia
pleb· Nõ dico·p· ꝙ nõ interueniãt teſtes·quia
hoies de plebe teſtes ſunt· Nec dico vt·p·ꝙ ꝑ
dicta manumiſſio ſorciat̄ ꝓuilegiũ·ad h̄ vt te=
neat fcã corã epo·vt dictũ ē·§ oli al' non tene=
bat· Nec eni repio·ꝙ olim al'· nõ tenebat ymo
videt̄ repiri ꝯtrariũ·ex eo ꝙ dr̄·ꝗ·e·l·i·§·iã du=
dũ ⁊c̄·et inſt̄·de libertinis·§·multis⁊·§·ſm ſer
uos aũt ta ſolē manumitti· vel in tranſitu· vel
apud ꝑtorē·vel in ecc̄ia·ymo aũt ſorciebat̄ ꝑ=
dicta manumiſſio ꝓuilegiũ:in q̄ hodie non ſor=
tit̄·vt ꝑ eã videat̄ ꝯferri plena libtas vt·ꝗ· e·l·
·ij·q̄ḋ hodie gñale eſt in oĩ ſpē manumiſſiõis
vt inſt̄·de libtinis·§·vl·ſiue laycus ·ſiue cleric9
manumittat int̄ viuos·vel in vltia volũtate ·li
cet in·l ·ij huiꝰ·ti·videat̄ id ꝯcedē clericis tãtũ
manumittētibꝫ in teſtõ:etiã ſine iuris teſte: vl'
interpte:qḋ intelligo ꝓ eodeꝫ·vt iuris teſtē·
vel interptē·vocet tabelliõem·q̄ nõ eſt nec̄ari
us in teſti ꝯfectõne·ſufficit eni ꝓuata ſcptura ·
vt in·l·i·huius·t· Nõ dico·ꝙ nõ exigant̄ teſtes
vt·p·vl' qḋ publicato·teſto ·ꝯpetat libtas·et iã
añ aditã hereditatē·q: id eſſet ꝯtra regulã cõ
munē:vt·ff·de cõ·ta·l·filiã·Et de fidei·ꝯ·l·cã·ꝙ
ḡ dic·in·l·ij·ex die publicate volũtatis ſubau
di·et adice hereditatis· vt ita lex vna determi
net̄ ꝑ alteraꝫ vt·ff·def·⁊ ſe·ꝯ·l·nõ ē:nõ corrigat̄
niſi nominatim dicat̄ contrarium;vt·ꝗ·de ap·l·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

p̄cipimus in fi· et in aut· de admiſtra· off· §· vi·

De legibꝰ et ꝯſtit̄ p̄ncipū et edictis

Supra de diuinis ſacris dictum eſt· Nūc de humanis ſacris ponit· Nā leges ſacre ſunt vt ī· e· l· leges ſacre· Vel ſic· ſ· de miſtris ſacraꝝ rerū· hic de miſtris ſacrarū legū· i· ꝯditoribꝫ ⁊ obſeruatoribꝫ eaꝝ· Videamꝰ ergo qͦd ſit lex· Itē qͦd ꝯſtō p̄ncipis ⁊ edictū· Lex aūt ponit̄ qñq; ſtricte· qñq; large· Stricte vt cū ponit̄ ꝓ ſtatuto ppl̄i romani: et hͦ eſt qͦd dͬ· lex eſt qͦd pplꝰ romanus ſenatorio magiſtratu interrogāte· veluti ꝯſule cōſtituebat· i· aliqͥs q̄ erat de ſenatorio magiſtratu· veluti ꝯſule· pres aūt erāt in ſenatorio mgr̄atu vt· ff· de ſena· l· vi· §· vi· nec exigebat̄· vt oēs īterrogarēt ppl̄m: ſꝫ vnius volūtate oīm: ꝯſul enim q̄ ſenator erat: ꝯſulebat ppl̄m· An ei placeret ita ſtatui: ⁊ ppl̄s reſpōdebāt ita: ⁊ q̄ntū ad ſētenciā: licꝫ alia ſint verba· eadē eſt illa diffinitio q̄ dicit̄· lex eſt ꝯmune p̄ceptū· viroꝝ prudētiū ꝯſulto delictoꝝ· q̄ ſpōte vel ignorātia ſiūt· vel cōtrahunt̄· cohercio cōis rei pub· ſpōſio· vt· ff· de legibꝫ et ſe· ꝯ· l· i· Nūq; ponit̄ large· ꝓ oīm rōnabili ſtatuto: vn̄ ⁊ dͬ· lex eſt ſanctō ſancta· iubens honeſta· ꝓhibēs ꝯtraria· Et ita eſt regula iuſtoꝝ: et iniuſtoꝝ· vt dͬ in trāſlatōne greca vt· ff· e· l· ij· Conſtō vͦ p̄ncipis et edictū legis: ptes ſunt· vt lex largo mō intelligatur· et ita large poſitū eſſe in rubrica dici pt· Differt etiā ꝯſtō p̄ncipis ab edicto p̄ncipis· Quia cōſtitutio p̄ncipis· pt eſſe gn̄alis ⁊ ſpāl· vt· ff· de ꝯſti· p̄n· l· i· §· hͦ ſunt· ⁊ §· plane· Edictū vero p̄ncipis· eſt ius gn̄ale ſtatutū· vt· ī· e· l· iij· Nec icōpetēt̄ ſpēs pꝰ genꝰ ſupponit̄· vt diximꝰ· ſ· ꝯbē· ⁊ ma· A q̄ debeāt ꝯdi· Et quid ab imperatore: cū cōſilio ꝓcerū ſacri palacij· ⁊ cetu honeſtiſſimo ſenatoꝝ q̄ erāt c· nūero· ⁊ dicūt̄ pres cōſcpti· vel etate· vel ſiſitudine cure vt ait ſaluſtiꝰ: ⁊ cōſcripti· qꝛ imperator eoꝝ noīa habebat ſcripta in dyademate capitis ſui· delegat̄ autē lex p̄mo alicui dictāda· et dictata recēſet̄· i· iterū interp̄tat̄· an ſit equū ita cēſeri· et ſi tandē cōſenciāt oēs recitabit̄ in ſacro palacio vel cōſiſtorio: vt cōfirmet̄ ꝑ p̄ncipē et ꝑ ppl̄os iuſſu p̄ncipis diuulget̄· et valeat poſt duos mēſes a a tēpe inſinuatōis· vt ī· e· l· hūanū· vt in aūt vt facte noue cōſti· pꝰ duos mēſes pꝰ inſinuatōeꝫ eoꝝ valeāt coll· v· Itē pt cōdi a p̄fecto p̄tore· ſi nō ſit ꝯtraria legibꝫ p̄ncipis· vt· ī· de officō p̄fec· p̄torio· l· normā· Itē ab his qͥbꝫ mādat imperator vt in ꝓlogo· inſti· §· cūq; hͦ deo ꝓpicio ⁊c· ⁊ hͦ eſt etiā qꝺ dͬ· oīa merito nr̄a faciamꝰ qꝛ ex nobis oīs ei impcief auctas· vt· C· de veti iure· ī· e· l· i· §· cūq; materia· ⁊ §· ſꝫ neq;· A populo aūt ro· forte et hodie pt cōdi lex· vt ex p̄dc̄a diffinitōe· l· patꝫ· licꝫ dicat̄ p̄tas trāſlata i p̄ncipē· vt· ī· de veti· iure· l· i· §· hͦ ec̄· Dr̄ enī trāſlata· i· cōceſſa· nō qꝺ ppl̄s oīno a ſe abdicauerit eā· Sic et ponit̄· ff· de officō eiꝰ· cui mā· eſt iuriſdictio· l· i· §· qui mādata· Nā ⁊ olim trāſtulerat ſꝫ tn̄ poſtea reuocauit vt dͬ· ff· de orig· iu· l· ij· §· exactis· et· §· q̄d ad magiſtratꝰ· ⁊· §· cū placuiſſet· Itē a ſenatu ꝯdi pt· vt· ff· ī· e· l· nō ābigitur· nec obſtat: qꝺ dͬ ſoli p̄ncipi· l· cōdere· ī· e· l· vi· qꝛ et ſenatꝰ· et p̄fectꝰ· et iuris cōſulti cōdūt ex p̄ncipis auctē· Qualit̄ et quid clare· ⁊ apte· certe· et indubitant̄· Nā nihil adeo ꝓpriū ē legiſlatoris· vt claritas· vt· ſ· de nouo· C· faci· vt in aut· de teſtamentis imꝑfectis· §· nos igit̄ ⁊c̄· cū deliberatōe illa qua dixi· ſ· cū tractareꝫ a q̄ debeat cōdi· loq̄t aūtē de legibꝫ gn̄alibꝫ· nō de ſpēalibꝫ· vel de ꝑuilegijs: q̄ tn̄ purpurea ſcp̄tōe legunt̄· de qͥbꝫ ſpēalis eſt rubrica ī· de diuerſis reſcp̄tis ꝑ totū ⁊ maxie in· l· vi· ⁊ penl̄· Sciā aūt legē gn̄alē eſſe hͦ ipo· qꝺ ꝯtinet̄ in corpe iuris· niſi in caſu vt· ff· de decur̄· l· neq;· Si āt nō claudit̄ corpe iuris· nō eſt gn̄al̄· niſi imperator cognitōnalit̄ de cauſā cognouerit· et int̄ ptes diffinitiue ꝓnūciauerit· vt· ī· e· l· vi· Vel niſi mittat· le· ad ſenatū· ꝯ· Vel niſi vocet eā edictū· vt ſepe dͬ hac edictali lege· Vel niſi iubeat eā diuulgari ꝑ oīnes ppl̄os· Vel in ſiſibꝫ cauſis idē ſtatui· Vel niſi vocet eā gn̄alē· ī· e· l· ij· ⁊· iij· Itē qñ et quidē qñ p̄ces imperatori porrigunt̄· vel cū ſua ſponte mouet̄ vt· ī· e· l· iij· ibi ſiue nobis ⁊c̄· Itē cū nō eſt ꝑ· l· diffinitū· vt· ī· e· l· cū de nouo· Itē q̄s interp̄tet̄ leges· et quid hij oīnes q̄ cōdūt· de qͥbꝫ dictū eſt· Itē ꝯſuetudo interp̄tat̄· l· vt· ff· e· l· ſi de interp̄tatōe ⁊· l· mime· Sed et magiſter interp̄tat̄ leges· vt· ī· de ꝓfeſſo q̄ in cōſtātinopolitana ciuitate· l· i· Sed illa interp̄tatio nō eſt nec̄ia· nā nemo eſt addictꝰ iurare in verba magiſtri· Sed ⁊ iudex legē interp̄tat̄ in cā· vt· ff· e· l· neq; leges· et hͦ ſiue dubitet̄ de v̄bis legis q̄lit̄ ſint intelligēda· vt dictū eſt· ſiue dubitet̄ de caſu q̄ nō eſt cōp̄henſus lege· vt· ff· e· l· nō poſſunt· Nec ꝯtrariū eſt his qꝺ dͬ· ī· e· l· i· ſoli· principi licere inſpicere interpoſitā· i· interponēdā interp̄tatōem int̄ ius· ſ· ſtrictū et equitatē· q̄ lacius patet· Nā ei ſoli licet· vt interp̄tatio ſit gn̄alis· et nec̄ia ⁊ in ſcriptis redigēda· Cōſuetudinis aūt interp̄tatō· licꝫ gn̄alis ſit ⁊ nec̄ia· nō tn̄ ex nec̄itate eſt in ſcp̄tis redigēda· cū ⁊ ipa dicat̄ ius nō ſcp̄tū vt· ff· de l· et ſe· ꝯ· l· de qͥbꝫ· §· i· Itē iudic̄ interp̄tatō licꝫ ſit neceſſaria ⁊ in ſcp̄tis redigēda· Nō tn̄ eſt gn̄alis qꝛ res inter q̄ſdā iudicata nō p̄iudicat alijs· vt ī· quibꝫ res· iudi· nō nocet· l· i· ⁊· ij· Doctoris āt interpretatō neq; gn̄alis eſt· neq; nec̄ia· nec in ſcriptis ex nec̄itate redigēda· ſꝫ ex volūtate ⁊ vtilitate ad cōſeruatōem mēorie· quiſq; in ſcp̄tis redigere pt· vt· ī· de ꝓfeſſis· Nūc autē recurrat̄ ad interp̄tatōem alicuius p̄dictoꝝ· bn̄ eſt vt videamus· Et ſciendū eſt· qꝛ in iudicio qñq; cōtingit dubitatio ſup aliq̄ nouo negocio· qñq; ſi per· l· aliqua· Si ſup negocio· dn̄s imperator cōſulēdus eſt· ſi tn̄ pn̄s ſit· ⁊ eiꝰ copia ſit· vt ī· e· hūanū· et de ve· iu· e· l· ij· §· ſꝫ qꝛ diuine ⁊· ff· de fidei· ꝯ· li· l· itaq; et ar· i· de iudeis· l· penl̄· ibi ne ꝯpellat̄ ⁊c̄· Si aūt nō ſit eius copia· ꝓcedēdū de ſimilibꝫ ad ſimilia· vt· ff· e· l· non poſſunt·

Si vero ſup le· ſiquidē· ex ꝯſuetudine certo mō
eſt intellecta· eius intellectui ſtabiť· vt· ff· e· l·
mīme· et· l· ꝙ ſi de interꝑtatōe ·q̄d ſi de ꝯſuetu
dine nō eſt certificata ·recurriť vt dictum eſt
ad ꝑncipē ſi ſit eius copia· vt· ꝭ· e· cū de nouo· ⁊
· l· leges ſacra· §· ſi quid ⁊· ff· e· l· et ideo de his
Alioqn interꝑtabor in benigniorē ptē· vt· ff ·
· e· benignꝰ· ⁊· l· i ābigua· ¶ Itē nō eſt faciē=
da interꝑtatio ꝯtra eū· cuius fauore aliq̄d ſta=
tutum eſt· ꝭ· e· l· ꝙ fauore· et· ff· e· l· nulla· Vel ſi
dubito ·q̄ ſit benignior ps· ſtabo ſignificatōi v̄=
boꝝ· vt· ff· de ꝯdict· et de le· publius· §· i· quāꝗ̄
videať ꝑus ſtādū ſignificatōi v̄boꝝ· vt· ff· de l·
· iij· nō aliť: ꝫ ſecus eſt· vt dictū eſt· Vltio ꝓce=
dā de ſimilibꝫ ad ſimilia· vt dictū eſt· ſi q̄s autē
velit copioſiſſime de interꝑtatōne tractare· re
petat ea que diximus· ſ̄· in materia codicis·
Quis debeat obſeruare leges et quidē obſer=
uāde ſunt ab oīmibꝫ hoīmbꝫ vt vniuerſi ꝑſcrip=
to manifeſtius cognito vel inhibita declinent
vel ꝑmiſſa ſectenť vt· ꝭ· e· l· leges ſacre ·Nā et
apſus ait· Oīmis aīa ſit ſubdita principi tāꝗ̄ ꝑ=
cellēti· et ducibꝫ ab eo miſſis· ⁊ idē dicit beatꝰ
aug· in illo ſcꝫ· c· quo iure defēdis villas ⁊ vrba
nus in illo· c· cū ad verū ventū eſt· Impator tm̄
vnus ſucceſſori ſuo impare nō pt· ꝫ ſuadē: vt le
ges ſeruet: ⁊ ſuaſiōis cām ꝓponē: vt q̄a de lege
ſcꝫ regia pēdet auctas ꝑncipaľ: q: ꝑ eā populꝰ
tranſtulit oīme impiū in ꝑncipē· merito ⁊ ipē h̄
retribuat legi· vt ſeruet eā· Adicit etiā impa
tor ꝯmēdatōem obſeruatōis· q: ipa obſeruatō
eſt de v̄tute animi· Impiū aūt h̄re eſt de fortu
na· nā ſi fortuna volet· fiet de rectore ꝯſul· ſi vo
let hec eadē· fiet de ꝯſule rector· Itē ſupponit
exēplū cū dicit· oraculo pñtis edicti· ꝙ nobiꝫ li
cere nō patimur iudicamuſ· vt· ꝭ· e· digna ⁊· ff·
de arbitris· l· nā magiſtratꝰ ¶ Que ſit pena nō
obſeruātiū leges· et quid̄ ſingulariť oīmes enu
merare impoſſibile ē· cū ꝑ totū corpꝰ legis ſint
diffuſe· ſed in h̄· c· numeranť gñales pene ſta=
tute in his q̄ ſuū h̄nt vigorē· de iure· vt· ꝭ· e· l·
nō dubiū· et ideo nō pt fieri oppoſitō de malefi
cijs· q: nō ſumūt effectū ꝺ iure vt pacta vľ ſen
tēcia vel teſtamēta· Nec pt opponi de eo q̄d fi
eri nō debet· factū tm̄ nō infringiť· q: illud nō
ꝓhibitū· ꝫ pociꝰ nō admiſſū dicit· vel ſcd̄m eos
pter legē eſt· nō ꝯtra legē· vt diximꝰ de ſtipu
latōe· qn̄ ſtipulatꝰ ſum alteri ſub pena· Itē
nō pt opponi de hiſq̄ ꝯfirmanť poſtea· vt· ꝭ· de
nup· l· et ſi ꝯtra et· ꝭ· de cōtractibꝫ iudicū· q: non
ſunt ꝓhibita ꝯfirmari ·ꝫ inchoari vt ita dixe
rim· Itē non pt opponi de his q̄ inutilia ſunt ꝑ
exceptōem· vt mulieris intercellio· mutui da=
tio: cōtra macedonianū· ſtipulatio· inita ꝑ me=
tū· vel dolū· q: ꝑ inde habenť· ac ſi ipo iure in=
utilia eſſent vt· ff· de regu· iuř· ſ· nihil eſt· aľ ni
hil intereſt· ¶ Itē oppoiť de vēditōne liberi
hoīs· q̄ tenet inter ignorātes· vt· ff· de ꝯtrahē:
emp· l· et liberi· Sed certe vt ait y· hic eſt ꝓhi
bitū· in q̄ delinquit vterꝗ̄ ·Sup eo aūt ꝙ d̄r ex
eo oppoiť· q: ex inutili ꝯtractu· trāſferť dñi=
um· ¶ Itē q: impari cā facta traditōe· potior
eſt ꝯditio poſſidentis· vt· ff· de dolo· l· elegant
ꝑmo· R· ⁊· ꝭ· de ꝯdict· obtur· c· l· ij· ꝫ certe q̄ h̄ꝫ
actōez· rē h̄re videť vt· ff· de reg· iu· l· q̄ actōez
in· ij· R· q̄a repetit fiſc· vt· ff· de iuř fi· l· lucius·
¶ Itē oppoiť q: feneratore mutuāte filio· fa·
dñiū trāſit in filiū· ꝫ h̄ eſt ideo· q̄a creditor de=
liq̄t in dādo· filius vero nō deliq̄t in accipien=
do· Sup eo aūt q̄d diciť obid· oppoiť ꝙ eſt· ꝭ·
de ꝑdijs minoꝝ et ſi is· et reſpōdent q̄dā ꝙ alie
natō ꝑdioꝝ minoꝝ nō eſt ꝓhibita ꝑpetuo· q:
qn̄ꝗ̄ ꝯcediť· puta ob es alienū· h̄ aūt loquiť in
ꝑpetuo ꝓhibitis· ꝫ certe ſi in ꝓhibitis tm̄ ꝑpe
tuo locū h̄ꝫ lex iſta· in pauciſſimis caſibꝫ h̄ret
locū lex iſta· q̄ poniť vt gñalis· vix eni eſt aliq̄d
gñale· q̄d nō paciať exceptōem· vt· ff· de reg·
iuř· l· diffinitōes· Dic g̊ ꝓhibitū eſſe res mino=
rū alienari· et ne q̄d fiat in ꝑiudiciū eoꝝ· nō āt
ꝑiudicať minori· licꝫ tutor ſit obligatus vľ eiꝰ
res· Similē oppoiť· ⁊ rñdeť de eo· ꝙ leg· i· ff·
de arbitris ſi pupillus· Vel ſi velit q̄s euitare
oīmes iſtas oppoſitōes· dicat legē iſtā nō dubi=
um h̄re locū tm̄· in eo caſu ·qn̄ lex ſimpliciť ꝓ=
hibet· nec vltra ꝓgrediť· vt· ſ̄· de ſacro· ſanc·
ec· l· nemo· Si aūt ꝓgrediať vltra ·vel ꝓhibi=
ta fieri nō infringēdo· vel ꝓhibita poſtea ·cō
firmādo vel ceſſando ꝑ exceptōez· ſeruabiť il=
la ſpēalis caſſatio ·et ſpēale ſtatutū in ꝓhibito
nō h̄ gñale vt· ff· de v̄· ob· l· doli clauſula· et ex
quibꝫ· ca· maiores· l· ꝫ et ſi ꝑ ꝑtorē ·§· de inde a=
dicit· et de penis· l· ſanctio· Nec obſtat ꝙ d̄r· ꝭ·
· e· l· tm̄ etiā ꝓhibuiſſet ⁊ ē· q̄ſi innuat· vt locū
habeat ſiue tm̄ ꝓhibeat· ſiue vltra ꝓcedat· q:
huiꝰ· v̄bū etiā nō denotat ſemꝑ idē in ꝯtrario
caſu vt ⁊ notari pt· ff· de v̄· ob· l· q̄decūꝗ̄· §· ſi ita
An aūt liceat v̄ba legis tm̄ offendē q̄liť ⁊ hic
·p· negauit licē ·ar· eiꝰ ꝙ d̄r· ff· q̄ ⁊ a q̄bus ma=
numiſſ· l· ꝓſperit et de teſto· mili· l: ꝙ ꝯſtitutū·
ꝫ ibi erāt v̄ba ⁊ ſentēcia· et ideo eā nō licꝫ offē
dere· Sꝫ ſi ſola ſint v̄ba ꝯtra· ē· vt· ff· de iuř· pa·
adigē· §· quāuis· et ꝓ h̄ eſt illud gñale· ſenſum
nō v̄ba ſpectari· ar· de adimē· ľ· l· ſi q̄s· §· ꝯdcō·
et h̄ de legibꝫ legū· Alie aūt rubce tractāt de
legibꝫ caſuū· vel negocioꝝ· cuiuſlibet tm̄ legis
virtus eſt impare· et vetare ꝑmittere punire·
vt· ff· e· l· virtus·

¶ De mandatis principum

Supra de ꝯſtōnibꝫ in genere dictū eſt·
Nūc aūt poniť in ſpē· Eſt eni mādatum
non quelibet cōſtō· ſed ea dumtaxat q̄
precipit impator qualiter is qui eligiť magi=
ſtratus laudabiliť gubarnare ꝓuinciā poſſit·
et idē d̄r ſanctio· vt· ꝭ· auť· de mā· ꝑn· i ꝑn· c· et ꝑ
totam· l· illā doceť magiſtratus· qualiť ſe debe
at h̄re ·vt etiam ex rubca dať intelligi· et ideo
mirū eſt· ꝙ· p· ait· mādata non eſſe cōſtōes· ſed
vicē habere ꝯſtitutōis ar· eiꝰ· ꝙ d̄r in· ff· de col
legijs· l· iij· et· ff· de inceſt· et inutiľ nup· q̄ ꝯtra
ibi enim poſt mandata enumerat ꝯſtōes ·vnde
videť vnum aliud nō eſſe· ſed certe ꝯſtitutō eſt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

genus·mandatū ſpẽs·vt dictū eſt·ſupponit̃ et
ſ3 gñale circa mãdata oia fiãt vel nõ fiãt gra
admiſtratõis gerẽde:vt nõ cdat̃ aliqs ea hr̃e·
niſi ſacras lr̃as pncipis oñdat vt ita plus cre=
dat̃ lr̃is quã teſtibꝫ·ſic ẽ eſt·ſ̃·de epis ⁊ cle·l·ſi
qua·§·vl·qd eſt ↄtra regulã gñalẽ·l·de teſtibꝫ
·l·in exercẽdis· In ꝓcuratore aũt· qui agit no
mine mec·nõ exquirit̃ ꝙ habeat lr̃as·vel nõ·ſ3
qualiter cũqꝫ ꝓbet ſe hr̃e mandatũ·vel caueat
rẽ ratã dñm habiturũ vt ·ĩ·de ꝓcur̃·l·i·

De ſenatus conſultu

Dictũ eſt·ſ̃·de legibꝫ q̃ pp̃lo eiuſqꝫ intuẽ
tu fiebãt· ſ3 qꝛ aucto pp̃lo in immẽſum
difficile cepit poſſe ↄuenire in·l·ↄdenda
ideo elegit pp̃lus· c·ſenatores ·vt ipi vice pp̃li
ↄſulerent̃:et qcquid ſtatuerũt·lex eſſ3·vt inſẽ·
de iur̃·na·§·ſenatus ↄſul·et ita factum eſt ſe·ↄ·
velleianũ·macedonianũ·et alia multa·Et pſiſi
cant̃ ſenat⁹ pncipi·vtpote cũ habeat̃ vice po=
puli· ⁊ añ impatorẽ p pplm· et poſt impatorẽ
fuit p pncipẽ ſenat⁹·vt·ff·de orig·iur̃·l·ij·nec
appellat̃ a ſenatu·ſic nec a principe· Itẽ pmit=
tere vel ꝓhibere p̃t aquã duci ex flumie naui=
gabili vl̃ nõ nauigabili·l·vt·ff·a qbꝫ ap·nõ li·l·
·i·⁊·ff·de flumibꝫ·l·ante pen̄·ſenatori aũt vni
non dant̃ ſ3 pⁱuilegia·licet gaudeat aliis multiſ
vt notaui·ff·de ſenatoribꝫ·quãuis ãt ſenat⁹ cõ=
ſul·p ſe valeãt vt dictũ eſt·tñ impator ad ma
iorẽ eoꝝ auctatẽ:ea cõfirmat· et impetrãti pⁱ=
uilegiũ cõtra ipa·tanq̃ de crimie ambit⁹ impo
nit̃ pena ſc3 tercie ptis bonoꝝ ⁊ infamie vt·ĩ·
·e·l·i·

De veteri iure enucleando et auctorita te iuris prudentiũ que in·ff·referuntur

Expoſite ſunt·ſ̃·due ptes legis ſc3 ↄſtõ
et ſenat⁹ ↄſul·videam⁹ de plebiſcitis·et
p̃torũ edictis·et ita de veti iur̃ ·enu·et
qꝛ in cõpoſitõe veteris iuris quidã maiorẽ qui
dã minorẽ ſciẽtiã habuerũt· de aucte eoꝝ po=
nit· Videndũ ẽ·q̃re dicat̃ vetus· et q̃re enu=
cleand̃ et quõ fuerit enucleand̃· Vet⁹ autẽ
dicit̃·qa ab vrbe ro·ↄdita:et a romuleis tpibꝫ
vſqꝫ ad tpa iuſtiniani fere p mille q̃dringẽtos
ãnos ↄſuẽſe ſtatutũ obtinuit·vt·ĩ·e·l·i·§·i·ibi re
pim⁹ aũt ⁊ c̃·§·cũqꝫ ſ3 materiaꝝ·l·ij·i·R· Enu
cleandũ aũt d̃r ·ſicut in nuce pmo qd eſt ama=
rũ inuenit̃ ·ita et in illo veteri iure erãt tot mł
titudines·ꝙ nemo eas hr̃e vel legere poterat
Item ſicut in nucleo teſta dura inuenit̃ ·ita ibi
dure et iniq̃ erãt ſentẽcie· Itẽ ſicut nucle⁹ qua
dã inutili pellicula tenet̃·⁊ latet·ita ⁊ in illa mł
titudine tanta q̃ extẽdebat̃ pene in duo milia
libroꝝ·⁊plus q̃ tricies cẽtena milia verſuũ·i·
pagphoꝝ vel reſpõſoꝝ·vt·ĩ·e·l·ij·§·at̃·ſ3 ⁊ ſi ali
ud ⁊ cũ oĩa· Iniũgit aũt quibuſd̃ diſſertiſ
ſimis viris cũ ſumma ꝓuidẽtia hãc enucleatõꝫ
ſublata ſupfluitate antiq̃ et neceſſariis et vtili
bꝫ collectis ꝓut melius fieri p̃t· Nã melius eſt
pauca ꝓbonte effũdere q̃ in multis inutilibꝫ p̃gꝛa
uari vt·ĩ·e·li·§·ſ3 et ſi aliqd· Et libros ad ius
romanoꝝ ptinẽtes eis aſſignat ꝓ materia vt
ex ea pulcerrimuꝫ opus extruat̃·et q̃ſi ꝓpriũ et
ſacratiſſimũ tẽplũ iuſticie conſecret̃·vt in qnq̃=
ginta libros·et certos titulos digerat̃: et nul=
la antinomia·i·cõtrarietate ibidẽ inuẽta·nec ſi
militudine ꝓut poſſibile eſt· Nã cum hr̃e mẽo=
riã·⁊ in nullo penit⁹·peccare·pocius eſt diuini
tatis q̃ hũanitatis·vt·ĩ·e·l·ij·§·ſi quid·niſi for=
te ꝓpter diuiſiõem· vel ꝓpt̃ repletõem vel ꝓpt̃
leuiorẽ indaginẽ ſ3 cõtingit· et ſ3 tñ p raro·ne
ex cõtinuatõe hui⁹ lapſus oriat̃ in tali p̃to ſpi
noſum· Itẽ p ↄſequẽtiã lr̃aꝝ·nõ p ſignoꝝ cap
tões·et p cõpẽdioſa enigmata l̃ nũeroꝝ ſigna
q̃ multas p ſe et ſuũ viciũ antinomias induxe=
rũt·etiã ſi numer⁹ libroꝝ ſignificat̃·aut aliuꝫ
quidẽ codiceꝫ·et qnq̃ginta libros cõponi p̃ce=
pit et cõſcriptori imponit penam falſi·et in du
plũ eũ dño cõdemnat· cui ignorãti vẽdidit vel
ſcripſit librũ p ſigna·vt·ĩ·e ·l·i·§·iubem⁹ igit̃·
et·§·cũqꝫ·et nulla itaqꝫ·et·§·ſ3 ⁊ ſimilitudinẽ·et
·§·vl·⁊·l·ij·§·pen̄· Digeſtoꝝ aũt ſeu pande=
ctarũ dicit̃ liber·quia oĩes diſputatões ⁊ de=
ciſiões in ſe hꝫ legitimas· et qd vndiqꝫ fuerit
collectũ·in ſuo ſinu recepit·centũ qnq̃ginta pe
ne milia ·verſuũ totũ opus pficiens·⁊ in·vij·p=
tes·l·libros digeſſit impator·nõ p perã neqꝫ ſi
ne rõe·ſ3 in numeroꝝ naturã·⁊ arteꝫ reſpiciẽs
vt·ĩ·e·l·ij·§·nomẽqꝫ libris·naturã numeroꝝ vo
cat perfectõnem· Septenarius aũt numerus p
fectus eſt·eo ꝙ ſuis ptibꝫ pfectis perficit̃· Et
ſunt eius ptes due·i·vnitas q̃ dicit̃ pfecta ·ad
ſimilitudinẽ dei ⁊ yle pmordial̃ materie· ⁊ q̃a
pricipiũ eſt oĩs nũeri· Sic eni ait boeci⁹· Vni
tas eſt oĩs numer⁹·et altera ps·ſ· ſenari⁹ nu
mer⁹·q̃ dicit̃ pfect⁹·eo ꝙ ex ſuis ptibꝫ pfectis
pficit̃ ⁊ ſunt eius ptes tres ſc3 medietas·i·tria
Item tercia hoc eſt due·ecce qnqꝫ· Item vni=
tas·ecce ſex·que vt probauimus perfecta eſt·
Alij vero numeri nõ ſic ſunt perfecti quia aut
ſunt diminuti aut ſupabũdãtes·vt octenarius·
duodenari⁹·nec eni ptes octenarij·ipm pficiũt
et ſunt hec ſc3 medietas hoc eſt q̃tuor· Itẽ bi=
narius hoc eſt duo· Itẽ vnitas·ecce·vij· Et ita
nõ cõplet̃·ternarius enim non poteſt dici pars
octonarij·quia multiplicatus in aliquem nume
rum·non cõſtituit octo· Ille enim tantum par
tes dicuntur·que in aliquẽ numeruꝫ multipli=
cate ipſum perficiũt· Duodenari⁹ vero dicitur
ſuperabundãs·quia eius ptes ipſum excedunt·
Et ſunt eius partes hec·ſ· medietas et tercia·
et q̃rta·et ita ſunt·xiij· Vel dicit̃ ſeptenari⁹· qꝛ
ex dignioribꝫ ↄſtat ·partibꝫ vel numerus ·i· ex
tribꝫ·qui ternari⁹ ceteris eſt dignior· ꝓpt̃ ſum=
me trinitatis ſimilitudinẽ· Item ex quatuor·q̃
eſt dignior numerus·quatuor enim ſunt elemẽ
ta ex quibꝫ cõſtant omnia corpa·quatuor ptes
mũdi· Vel ſeptenarius dicit̃ perfectus·q̃a·vij·
ſunt virtutes·vij·liberales artes ·vij·beatitu=
dines·vij·dies·vij·vicia·vij· cãdelebra·vij·cli=
mata ſeptem planete ſeptem circumſtantie·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ De auctē aūt iuris prudētiū hic eſt ſciendū
ꝙ oēs eq̄li dignitate pollēt· In p̄mis q̄ꝫ que
dicunt̄ ab eis q̄ſi a diuio ore p̄ncipis vident̄ eſſe
ꝓfuſa· oīa enī merito nr̄a facim⁹ dicit impa·
tor· q̄ꝫ ex nob̄ eis oīs impciet̄ auctās· ſcd'o q̄ꝫ et
ſi vnus inſtructōr eſt· in quodā vel in q̄buſdam
alio· alius tn̄ in alijs p̄t eſſe inſtructior· et ſapiē
tior nec enī oēs in oīa· ꝫ certi p certa melio
res· ⁊ deteriores inueniunt̄ vt· ī· e· l· i· circa p̄n·
Itē p̄t eſſe· q̄a vnus in inueniēda materia vel
tractatu aliq̄ ꝓſtātioris fuit ingenij· ꝫ alius in
proſequēdo et diſtinguēdo· eſt p ſpicatior· Nā
qui ſubtiliter factū emēdat laudabilior eſt eo
qui prius inuenit· vt· ī· e· l· i· §· oībꝫ· ¶ Sed il·
lud querit̄ q̄re p̄ma ⁊ ſcd'a ꝯſtō ⁊ ip̄a rubca nō
ſint poſita in· ff· in quibꝫ cōtinent̄ vetera iura·
¶ Rn̄ſio· quia impator in hoc ope impiali· C·
ꝯpoſitōi digeſtoꝝ ſuā p̄buit auctē· vt dictū eſt
Itē illud eſt ſciēdū· ꝙ p̄ma ꝯſtō hu⁹ tituli fa·
cta fuit ante cōpoſitōem digeſtoꝝ· ſcd'a vero
poſtea·

¶ De ignorātia iuris et facti

Dictū eſt· ꝫ· de legibꝫ ꝙ ab oībꝫ debēt
intelligi et ſciri· ꝫ q̄ꝫ in pactis et factis
Itē in cauſis ſepe p̄tēdit̄ ignorātia· tā
in iure q̄ꝫ in facto· ideo de ea videam⁹· ¶ Sed
in primis notādū eſt· ꝙ aliud eſt ignorātia· ali·
ud error· aliud vero titubatō· ¶ Ignorantia ē
cū de facto vel de iure nihil ſcio· nec inde ali·
quid ſuſpicor· ⁊ ꝓprie eſt ignorare· i· neſcire q̄d
ſciri debet· Inde eſt· ꝙ qui ignorat ignorabit̄·
Vt enī d̄r gnarus· i· ſapiēs· et ignarus· i· igno·
rās· i· inſipiēs· ita et ignorātia dicit̄ inſipientia·
ſcilicet quando aliquis neſcit ea q̄ debet ſcire·
neſcire latius patet quaꝫ ignorare· quippe oīs
qui ignorat neſcit· ꝫ non ꝯuertit̄· Ita enim h̄
duo verba copulant̄· ignorat et neſcit infra p
quas pſonas acquir̄ nob̄· l· ſi duo· Error vero
eſt· cū aliud eſt quā credā· q̄d autē aliud ſit er·
rare q̄ꝫ ignorare· ꝓbat̄ ex eo ꝙ d̄r ſi poſſeſſio·
p̄t ignorāti acquiri· ergo errāti· vt· ff· de acq̄r·
poſ· l· ſi me· §· ſi nō m· ¶ Titubatō v'o ē· cū hīc
inde duo ſciā ꝯtraria vel diuerſa· nec tn̄ alicui il·
loꝝ q̄ꝫ dubito applico credulitatē meā· et licꝫ
quātū ad alia p̄dicte d'ne valeant· vt notaui in
ſolutōe cōtrarij· in· ff· de acquir̄· hē· l· qui putat
§· qui bona· et· §· vl· tamē q̄ntū ad hūc tracta·
tū ꝙ in vno d̄r· in ceteris intelligas· ¶ Igno·
rātia vero diuidit̄· q̄a alia iuris eſt· alia facti·
¶ Facti· vt ſi nō ſciā illū deceſſiſſe· qui mihi co·
gnatus eſt· Aut ſcio eū deceſſiſſe· ꝫ neſcio eum
deceſſiſſe inteſtatū· vel neſcio me inſtitutū he
redē· Si vero ſciā eū deceſſiſſe inteſtatū· ꝫ iure
cognatōis nō puto me ſuccedere poſſe· vel ſi
puto aliū mihi p̄ferri q̄ mihi non p̄fert̄· in iure
erro vt· ff· e· l· i· ¶ Itē facti ignorātia· q̄nq̄ꝫ ꝓ·
babil' q̄nꝫ n̄ ꝓbabil' ē· vt ſi errat aliq̄s i f'co alie
no nō in ſuo· In ſuo enī· Vel in rebꝫ ſuis· vel in
q̄litate rerū ſuaꝝ ꝓbabilis nō ē· vt· ff· ꝓ ſuo· l·
vl· in fi· ⁊· ff· aduelſ· l· quāq̄· C· locati ⁊ ꝯ· l· Itē
quare· §· ſi fullo ⁊ de act· empti· l· tenet̄ et· ī· de
reſti· ven· l· quiſquis· et· ff· e· plurimū· niſi in ca
ſu· vt cū tractat̄ de in debito repetēdo· vt· ff·
de cōdi· inde· l· ꝫ et ſi me· et· ff· de pacē· do· l· in
ter ſocerū· §· vir· Itē nō ꝓbabilis eſt· vt q̄n ali
quis ignorat· q̄d oēs de ciuitate· vl' maior ps
ciuiū ſcit· vt· ff· e· l· regula· §· ꝫ facti· et· ff· de in·
ſtitoria· ſed ⁊ ſi· §· ꝓ ſcribē· ſ'm autē diuiſiōeꝫ p̄
mā ſumit̄ regula h̄ iuris ignorātia in vſu capi·
one negat̄ ꝓdeſſe· vt ſi putat quiſ emere ſibi li
cere a pupillo ſine tutoris auctē· facti v'o igno·
rantiā ꝓdeſſe ꝯſtat· vt ſi putabat eū c[illegible] dn̄m
qui vēdebat· qui nō erat· vt· ff· e· l· iuris igno·
rantia in vſu· et· l· regula· §· q̄ ignorauit· et· ff·
ꝓ emptore· l· ij· §· ſi a pupillo· et de vſuc̄· l· nūq̄
cui regule in prima p̄te videt̄ derogari· Ecce
enī fructuarius ancille putās ad ſe eius partū
iure vſufruct⁹ ptinē· ſi ita errādo in iure tradi
dit· bone fidei accipiēti vſucapio emptori ꝓce·
dit· vt inſti· de vſuca· §· itē ſi is· rn̄deri tn̄ p̄t· iu
ris ignorāſiā nō ꝓdeſſe in vſucapiōe ipſi igno·
rāti· vel erranti· Alij v'o puta emptori ꝓdeſſe·
nec ꝯtractū videat̄ viciū furti a venditore· q̄d
indubitant̄ etiam emptori impediret vſucapio
nem· vt inſti· de vſuca· §· furtiue· ¶ Itē ſi vir v·
xori credēti ſibi poſſe donare de iure donaue·
rit vſucapit vxor vt· ff· ꝓ donato· l· ſi vir vxo·
ri· ꝫ reſpōderi poteſt ꝙ vxor conſiderato gene
re errabat in iure· putabat enim oēꝫ donati
onem inter virum et vxorē valere· ſed conſide·
rata illius ſpecie donatōis non errabat· ymo
conſentiebat cum iure: erat enim res aliena q̄
donabat̄ a viro· in q̄ quia donator non fiebat
pauperior· non datur reuocatio vt· ff· de dona·
inter virum et vxo· l· ſed ſi conſtante· Item in
ſecūda parte regule videt̄ derogari· nec enim
cuiuſlibet facti ignorantia prodeſt· vt ſi puto
rem non eſſe furtiuā· que eſt vt inſti· de vſuca·
§· ꝙ autē· licꝫ reſponderi poſſet hoc ideo con·
tingē· q̄ꝫ lex inhibet vſucapionem· vt inſti· de
vſuca· §· ij· ff· de vſuca· l· ij· ¶ Item ſumitur et a·
lia regula iuris ignorantia non ꝓdeſt acquire·
re volētibꝫ ſuum vero petētibꝫ non nocꝫ vt· ff·
e· l· iuris ignorantia· cui in prima parte videt̄
derogari· Ecce enim bone fidei poſſeſſor here
ditatis eſſe videt̄· etiā is qui errat in iure· vt ſic
non teneatur niſi in quātū locupletior eſt· cum
male fidei teneat̄ etiā in eo in quo non eſt lo·
cupletior· vt· ff· de here· pet· ſed ſi in lege· aſ·
ſed ſi lege· §· ſcire· ⁊· l· Item veniunt· §· cū aūt·
ſed reſpōderi poteſt hic nō prodeſſe in acquirē
do vtpote cum teneat̄ reddere id in quo locu
pletatus eſt· ratione autē eius in quo nō eſt lo
cupletatus nō prodeſt in acquirendo· ſed in nō
perdendo· Item in ſecūda p̄te videt̄ derogari
circa p̄ſcriptōes que ſunt inducte ad rigorem
conſeruandū· Ecce enim ſi neſciēs mihi obſta·
re preſcriptōem· xxx· annoꝝ· vel· x· vel· xx· vl'
triennij tacui his ſpacijs in repetenda re mea
poſt nō admittor· etiam ſi ignorantiam pretē·
dam vt· ī· de preſcrip· xxx· an· ſicut et de p̄ſcrip·
lon· tē· l· vl· vel ſi tacuit in preſcrip· inuētarij fa
ciendi vt dicitur· ī· de iure· deli· l· vl· Vel ſi per

biennīū diſtulit ſoluere debitū canonez·vt ſuꝑ
de ſacro·ſanc·ec·auc·qui rē· Item eſt ſi rē me=
am·quā alius poſſidet·puto mihi licere aufer=
re·nam nihilominus punioꝛ·vt inſti·vi bo·ra·
·§·quia tñ· Item ꝛ quādo contra ꝑcepta legū
quis cōparat·nec enī ꝑtextu ignorātie·effugi
et penas·vt ſi emi rem eccleſiaſticaꝫ illicite vel
cēſitos ſine ſrā·vt ſupra de ſacro ſanc·ec·auc·
qui res·ꝛ·ī·de agri·et cē·l·quēadmodū· Item
derogaē·ff·de acquir·hē·ſi duo· Itē predicte
regule applicaē ꝙ dr̄ erroꝛ facti in damnis vel
compendiis non obeſt· iuris autem erroꝛ nec
feminis in cōpendiis prodeſt·in dānis autez nō
nocet·vt·ff·e·l·erroꝛ· cuius ſiui derogaē in eo·
quod dicit lex libertū temere vocātē patronū
in ius teneri ꝙnquaginta ſolid os nec poſſe pre
tendere ignorantiā iuris·vt euitet penā vt·ī·d
in ius voc·l·ij· Nec diſtinguo·vt quidā ignora
uerit ſacras conſtitōnes·an cetera iura·ex eo ꝙ
dicitꝰ·ī·e·l·cōſtitutōes· gnāle enim eſt ꝙ dicit
ſuꝑ de leg·et·c·l·leges·ſacratiſſime ab omnib
ſciri debēt· Item oīa iura ſunt cōſtitutōes ꝑn=
cipū vt·ē·de vetē·ī·e·§·ſʒ neqꝫ· Ceteras qꝫ eo
rū diſtinctōes reprobo his ſolis quas dico cō=
tentus porro diſtingui ꝑt·vtrū ius naturale qs
ignorauerit·vel quaſi naturale·an cetera iura·
Si naturale vt ſi credat ſibi licere impune·
pulſare parentem vel inopem non exhibere·
vel furioſum non ꝓcurare·vel captiuum nō re
dimere·cū ipſe filius ſit maioꝛ·xviij·annis·nō ꝑ
caē ei·quo minus exheredeē vt in auc·vt cum
de appell·cogno·§·cās· Idē ꝛ ſi putat ſibi lice=
re impune occidere·vel furtū omittere·vel ra=
pinā vel adulteriū·que etiā iure naturali deca=
logi ꝓhibita ſunt·nā nihilominus tenebiē fur
ti vel ex illo ſpeciali delicto·qd iure naturali ꝓ=
hibitū eſt·vt·ff·ad·l·iul·de adul·l·ſi adulteriuꝫ
·§·nōnunqꝫ tñ in fi·ibi· Nam et mulieres ꝛc· ſe=
cus vbi puto licere mihi rem meā aufferre·tūc
enī potius eſt erroꝛ in iure ciuili quo putat ſibi
licere auffere quā in iure naturali et ideo ex=
cuſaē a delicto furti· ſʒ nō a pena cōſtitutōnis
vt ſuꝑ dictū eſt· Et his accedit ꝙ dicitꝰ euꝫ
qui donauit hereditatē cognati ꝓximi viuētis
cū cōtra ius naturale vel gentiū fecerit care=
re emolimēto ſucceſſionis·vel ſi qs ſeipm̄ defe=
rat vel ſibi legatū aſcribat·vel ſi actoꝛē non de=
nūciauit vt defēderet·nō excuſaē ignorātia iu=
ris vt·ff·de iur·fiſci·l·ij·§·vl·et·ī·de his qui ſibi
aſcribūt in teſto·l·iij·et de periculo·et comodo
rei vendite·l·i· Aſcribēti tamē ꝑt parci de equi
tate·vt ibidē dicitꝰ· Idem et in qſi naturali vt
ſuꝑ dictū eſt de libto ꝛ patrono· Idemqꝫ in eo
qui excuſat nauē cōtra principē·cui quaſi de iure
naturali debemus reuerētiā·vel vectigal non
ſoluit vt·ff·de publi·iudic·l·f·§·licꝫ· Idēqꝫ et in
matre que pretextu ignorantie iuris nō pecijt
tutorē filijs nec excuſaē vt euitet penā·vt·ē·de
ſacro·ſanc·ec·l·iubemus et·ī·qui petant·tuto=
res·l·vl·et hac rōe· quia creditoꝛ in iure quaſi
naturali errauit·debuit enim ſuſpicari patrem
a filio facile occidi· ſi crediderit filiofamil pe=

cuniā denegaē ei actio·vt·ff·ad mac·l·i·et mu
lier punitꝰ que nubit·ī· āni non ſeruata marito
quēdā reuerētia· Si aūt aliqs alias erret in iur
ciuili vel ꝑꝓꝛio·ſiquidē certet de damno vitā=
do·nō nocꝫ vt dictū eſt·ar·huiꝰ diſtictōis eſt·
qd legitꝰ·ff·ad·l·iul·de adult·l·ſi adult·§·i· In
indebito tñ repetendo ſi erat debitū natura=
le tantū nocet ignorantia iuris·vt·ī· ad·l·fal·l·
erroꝛ· Et plene dicemus·ī·de odi·in·nec obſtat
ꝙ dr̄·ī·e·ſepiꝰ quia ibi fuit erroꝛ facti·vt ſi·vij·
ſigilla credebat ibi eſſe· Vel ſm̄ plac·ibi nō cre
didit·ſi de lucro certet diſtingue potuit cōſule
re peritioꝛes·vt tūc ei noceat·an nō potuit et tūc
ei non noceat·vt·ff·e·l·regula·§·ſʒ iuris· Facti
aūt ignorantia ꝓbabilis·et ꝓdeſt in cōpēdiis·
et nō nocꝫ in damnis regulariē·vt·ff·e·l·erroꝛ
et·l·in omni parte et·l·regula·§·ſʒ facti et hoc
eſt ꝙ dicitꝰ·ī·e·l·cū falſa· Sed ſi ꝓfiteaē ſi bau=
di extra iudiciū eē mutuū·qd erat paternū·nō ꝑiu
dicaē mihi tali falſa demōſtratōe niſi trāſigā
vel deferā ſacramētū vt·ī·e·l·ſi non· In iudicio
aūt ꝑiudicareē mihi·vt·ff·de cōfeſſ·certū· Id
·ſ·qd dixi in cōfitēte extra iudiciū·ec ſi ꝓmittā
vel ſoluā aliqd ꝑ errorē·maxime facti· niſi for=
te in ea cā que creſcit per inficiatōem·vt·ī· de
cōdict·indebi·l·ea·vbi plenius dicemus de erro
re circa indebitū ꝛ hoc in marib· Feminis enī
parciē non tamē ſemꝑ·ſed in caſib·ī·de ſigna=
tis·vt ecce in delta accuſatōe ꝑ errorē iuris vel
nō exhibitis inſtrīs vel aſcꝑtis ſibi legatis vel
ſi ſe detulerit· Vel ſi a locuplete debitore ad in
opem nominauerit·vel ſuꝑ alio fideiubeat·vel
in predio ſuo per incuriam falſam monetā cu=
di patiaē·vt·ī·e·l·vl·et·ff·ad tur·l·i·§·ad accu=
ſatōem·et·l·mulier et de edēdo·l·i·§·vl·et ad
·l·coꝛ·de fal·l·diuus·§·queri·et·ī· de falſa mo·
·l·i·ff·qui ſatis da·co·de die·§·minoꝛi·et de iur
fiſ·l·ij·et·ff·ſoluto matrimonio·l·ſi cū dotē·§·
ſi mulieꝛ· Item hec oīa in maioꝛib· minoꝛi=
b enim ſuccurritꝰ·et in cōtractib et in delictis
que non prouenīūt ex animo·ſiquidē ꝑ erroꝛeꝫ
iuris vel facti feciſſe dicaē·vt·ff·e·l·regula·§·
·i·ꝛ de minoꝛib ſi ex cā·§·nunc videndū Item
hꝫ in paganis·militib enim in iure etiam errā=
tibꝰ parcitꝰ· Ait enim imperatoꝛ· milites enim
arma ſcire volumꝰ·ꝛ nō leges·vt·ī·de iur·deli·
·l·vl·ſubueniri·eis tamē videtur errantib in iu
re·quantum ad exceptōnem non quantum ad
actōem·vt·ī·e·l·i· Item hoc in his que agunē
extra iudicia· Nam in iudicijs expoſita cōfeſſio
per erroꝛem iuris nocet vt·ff·de cōfeſſis nō fa
teē· Eſt ergo diligenter notandū· quis igno=
rās velit ſibi ſubueniri·et vtrum in lucro·an in
dāno·et ꝓ qua ignorātia· Itē vtrū ad actō=
nem·an ad exceptōem et quando hoc eſt vtrū
ante ſentēciā vel poſtea· Nā poſt ſentenciā nō
licet pretendere etiā errorē facti niſi in caſu vt
·ī·e·l·erroꝛ·ꝛ·ff·quando de pe·ac·eſt annalis·l·
queſitū·ꝛ forte eſt in illo caſu ideo quia nō erat
ſpēalis erroꝛ·errātis·ymo cōis· vel ꝑtēdebat
errorē ſuū et dolū vel ſciētiaꝫ aduerſarii vt·ff·
de iudic·l·ſi pretoꝛ·§·marcell·et·ī· de teſtis·l·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

teſtes·et hẽ pro vt breuius et vtilius potui· de
ignorantia iuris ⁊ facti tradidi·nec pleniſſime
ſub regula tradi poteſt·quãdo hẽ vel ignoran
tia illa noceat vel non noceat q: diffinitões hẽ
marie piculoſe ſunt·cũ fere oẽs ſubuertant̃ vt
·ff·ꝺ reg·i·l·oĩs diffinitõ· Porro caſus digni
ores quoſdã in medio referã· ignorantiam enĩ
in delictis reperio qñqꝫ excuſare in quibꝫ dolus
ſolus punit̃ vt ecce ſi rẽ comodata·vel depoſita
a te vẽdar alit̃ quã acceperim·vt·ff·de furt·qui
re ſibi· Idẽ ⁊ ſi in teſto ſeruo meo aſcripſi quẽ
putabam alienũ· Nam non punior·q: culpa eti
am lata in publicis accuſatõibꝫ pro dolo non
punit̃·Sicut et ecõtrario excuſor cum aſcripſi
ſeruo quẽ putabã meũ·ꝫ erat alienus·vt·ff·ad
·l·cor·de fal·l·impuberẽ·§·i·⁊ ad·l·cor·de fica·
·l·in lege ·Sed cõtrariũ reperio in actõe iniu
riarũ vt ſi facias mihi iniuriam·cum putas me
aliũ eſſe ꝙ ſim ·vt ſi credis me filiũ fa·eſſe·non
tñ ſcias cuius teneris·vt·ff·de iniur·l·eum·§·ſi
iniuria·⁊·§·cũ aliqs· At in cõtractibꝫ nõ excuſa
tur·vt Ecce ſi vẽdideris fũdum minoris modi
ꝙ dixeris·vel rem vicioſam quaſi ſanã vel qua
ſi ſubiectam minoribꝫ tributis ꝙ eſſet teneris
vt·ff·de act·empt·l·tenet̃ ·et de edil·edic·l·i·
·§·cã ⁊ ·j· de act·empt·ſi minor·et eſt forte rõ·
quia nõ debꝫ decipi alter ·i· emptor qui nume
rat pecuniã ſuã·vel q: venditori imputat̃·ꝗ vi
res rei familiaris ãte nõ nouerat vt·j· de reſci·
ven·l·quiſquis· Vel qꝛ venditor temere aſſeue
rauit minorẽ captõeꝫ·cũ forte ignoraret vt·ff·
de act·emp·l·iul·§·qui tamẽ· Item in arbitris
ꝑ errorẽ compromiſſo facto de famoſo delicto
excuſat aliquẽ a pena·vt·ff·de arbitris nõ diſti
guemus·§·iulianus indiſtincte· ¶ Itẽ in iudi
cijs vt valeat ſentẽcia ꝓdeſt allegare ipſius iu
dicis errorẽ·ſ·ſi ignorabat ſucceſſorẽ aduenĩſſe
vt·ff·ꝺ off·ꝑ·l·ſi forte ¶ Partiũ ãt error· Itẽ
populi quãdoqꝫ prodeſt ·vt valeat ſentẽtia ei⁹
ſi eum liberũ eſſe·et iudicem eſſe putabã poſſe
vt·ff·de off·pto·l·barbari⁹·Secus ſi putar ẽ eũ
alium eſſe quã eſſet·vt·ff·de iur·o·iu·l·ſi ꝑ erro
rem· ¶ In teſtis eẽ error teſtatoris et teſtium·
Item populi circa teſtem quem credebãt libe
rum ꝓdeſt vt teneat teſtm̃ vt·j·de teſtis·l·i·

¶ De precibus imꝑatori offerendis et de quibus reb⁹ ſupplicare licꝫ vel non

Poſt tractatũ diuinorꝝ ſacrorꝝ·eorũdẽ
qꝫ miniſtrorꝝ tractauimus·ſ·de huma
nis ſacris·i· de legibꝫ vnde cõſequens ẽ
vt videamus de miniſtris hũanorũ ſacrorꝝ ·i·
legũ quarũqꝫ dñs imperator caput eſt ⁊ mini
ſter·de imꝑatore audiam⁹ ⁊ q: ipẽ nõ temere·
ſed per p̃ces eſt adeundus· Videamus de pre
cibꝫ imꝑatori offerẽdis· et de quibꝫ rebꝫ liceat
porrigere preces· ¶ Videamus ergo qualiter
debeant offerri preces et a quibꝫ et de quibꝫ·
¶ Et quidẽ offerunt̃ conſiderata cõſuetudine·
et iure·Conſuetudine·vt q: capello· Item pal
lio reiecto genibꝫ flexis preces humiliter por
rigende ſunt· Iure quia breuit̃ eſt ei exponen
dum negociũ·et non omnia verba inſtrumẽto
rum ſunt in libello precum ꝯponẽda·ſed ea ta
mẽ·de quorꝝ ſenſu inter ꝑtes fuerit dubitatũ
vt·j·e·l·vi· ¶ Poſſunt autẽ ſupplicare liberi nõ
ſerui·niſi in crimine leſe maie·vel niſi pro neceſ
ſitate domini ſui·vt·j·e·l·i·⁊·j·ad·l·iul·ma·l·nul
lus· Et idem forte in caſibꝫ in quibꝫ ſeruo per
mittit̃ agere vel cõfugere ad principem·ꝓ eo
qḋ opprimit̃ a domino ſuo·vt·ff·de iudic·l·v ir
certis· Et de his qui ſui·vel ali·iu·ſunt ·l· ij· Si
tamen etiã ſeruo ſupplicãte indulgeat̃ reſcri
ptum tenet·vt·j·e·l·vniuerſis·licet aũt ſuppli
care pro hereticis·vt fecit dominus papa ſu
pra de ſumma trini·l·vl·§·ſed quia gremiũ·ro
gando principem·vt ſi errore depoſito ·reuer
ti voluerint indignatõis remittat imperator
aculeos · Item pro minore damnato a princi
pe quantoqꝫ licet raro permittit̃ ſupplicare ꝓ
beneficio in integrũ reſtitutõis · dum minor
dicit ſe proditum ab aduocatis vt·digeſtis·de
minoribus viginti qñqꝫ·an· l·minor autem·§· ſi
autẽ· ¶ Item durante officio preſidis eius ſub
iecti ſupplicare poſſunt p̃ncipi ·vt furtum eius
puniat vel crimine ſi probet̃ aurꝫ dediſſe pro
conferẽda ſibi adminiſtratõne· Aut ſi probet̃
aurꝫ accepiſſe ex adminiſtratõe·vt ·j·autẽ·vt
iudices ſine quo ſuff·§·ſi quis autẽ preter ¶ Itẽ
licꝫ ſupplicare pro eo·ꝗ ordinatio clericorꝝ fa
cta ſit per pecuniã vel male contra legẽ·vt ad
meliorẽ ſtatum redigat̃·et preuaricatoribꝫ pe
na imponat̃·vt·j·aut·quomõ oporteat·e·§·vl·
¶ Item licꝫ ſupplicare·pro moratoria preſcri
ptõe non ꝓ peremptoria·vt·j·e·l·quociẽs· Itẽ
pro his que nõ ſunt fiſco damnoſa·Alioquin ſi
ſupplicet̃ pro his que ſunt damnoſa·et obtine
at ſupplicator non debet obſecundari p̃me iuſ
ſioni·ſed debet expectari ſcꝺa vt·j·e·l·nec dã
noſa fiſco·et in aut·vt nulli iudi·§·et hẽ vo iube
mus·et de man·prin·§·deĩn cõpetẽs eſt· Hic tñ
aut·dicit omnino reſpuẽdam primã iuſſionem
niſi ſit p̃gmatica ſanctio·ex ea tamẽ quãuis reci
piatur nihil agit̃ niſi fiat ſcꝺa iuſſio· Item licꝫ
ſupplicare pro his q̃ nõ ſunt iur omniũ cõtraria·
alioquin nõ tenet reſcriptum ·et a quolibet iu
dice debꝫ refutari niſi forte eſt aliqḋ ꝗ non le
dat alium et proſit petẽti·vt ſi mulier mortuo
marito impetrat·vt fruat̃ dignitate p̃oris ma
riti·vt·ff·de ſenat·l·nupte·vel cũ impetrãt p̃
poſiti ſacri cubiculi·vt fruant̃ inſignibꝫ digni
tati·§·cũ vadãt ad inſpiciendos agros ſuos vt
·j· ꝺ p̃poſitis ſacri cubiculi· Vel ſi ledit aliũ ñ le
dit multũ vt dictũ ẽ in moratoria p̃ſcp̃tõe· ⁊ di
alias in ·ff· ne quid in loco ·p·l·ij·§· ſi qs a p̃nci
pe·et ne quid in flu·pu·l·i·§·ſunt qui putant·⁊
ſim lia notari poſſunt in iure ꝗ in libris noſtris
reconditum eſt·vt·ff·de religio·l·ſi qs ſe ⁊ lo
cati et cõducti·l·habitatores·et ſi vſufr·petat̃
·l·i·§·vl· Idem eſt ſi crimen vel criminis penaſ
ſupplicãti indulgeat vt·j·e·l·reſcripta·vt dicit̃
de muliere nubente·j·temp⁹ luctus·q̃ impetrat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

abolitōnem infam'e. Et idem illius in ſcenica muliere. et in alijs mulieris. vt. ff. ad ſcuſſ. l ſi qua et de nupē. l. imperiali. et inſt. de iure naturali. §. ſed q̄d principi. Et de his tū reſcriptis iuri otrarijs. dicemus plenius. ff. ſi contra ius ⁊c.

Item licet ſupplicare a ſententia p̄fecti pretorio. ſemel tantum ſi cognouit de cauſa principalit. Si autē ideo. quia appellatuȝ eſt ad eū ſcdo. nec ſemel ſupplicari poteſt. et in hoc caſu non habet priuilegium prefectus vt. ff. e. l. ſi quis. et vt in rubrica illa dicit̄. ne liceat in vna eademq; cā ſcio prouocare. vel poſt duas ſententias iudicum. quas diffinitio p̄fectoꝝ corroborauit ⁊ eas retractare non poteſt. Supplicat̄ autē. vel eiſdē prefectis vel aſſeſſoribꝫ eorum. vel introducētibꝫ cās. vt videtur voluiſſe. p. ex aut. ſignata. ff. e. t. Vel quod eſt verꝰ peticio ſupplicatōis. hͦ eſt ipē libelſ ſupplicatōeȝ cōtinens offerri poteſt. vel cauſas introducentibꝫ. i. executoribꝫ. vel referēdarijs. vt. ff. autē. de referēdarijs. et vt litigantes iurent. §. vl. vl aſſeſſoribꝫ p̄fecti. vel ipſi prefecto. vel principi ꝗ cauſam ſupplicatōis audire et examinare et diffinire ſolus debet prefectus vel princeps. Et ſi quideȝ ſupplicet̄ infra. x. dies. nihilominꝰ mandat̄ executōni ſentencia prefecti vt tamē victor ſatis det de reſtituendo tantūdem. ſi legitime reſoluat̄ ſentencia. Si autem nō ſupplicet̄ infra. x. dies. mandat̄ quidē ſentēcia executōni et ſine fideiuſſore. vt tamen fictꝰ infra biennium ſupplicari poſſit principi computandum poſt ſucceſſionem iudicis. ꝙ paſſiue intelligo. i. poſtea ꝙ imperator ſucceſſit vt. ff. de ſentēcijs prefec. p̄. l. i. et ex his cuilibet patet ſupplicatōem non ſortiri. naturam appellatōis. cū et fiet ſemel tantum. Item nō impedit executōeȝ. Itē in ea pretendit̄ venia in appellatione contra vt. ff. de minoribus. l. prefecti et nihil nouari appellatōne pendente. Item et res mſte de quibus ſupplicare nō licet. ſicut et quilibꝫ proſequi poteſt ſm illud generale reſcriptum principis nullius eſſe momenti.

Quādo libelſ. principi datus ſit cōteſtatōnem faciat

Sicut patet ex rubrica ſupplicatio principi facta. ſi tamen imperator ad eam reſcribat vicem obtinet conſtitutōnis. quantum ad hoc vt perpetuet̄ in. xxx. vel forte in. xl. annis. ſicut in conteſtatione dicit̄. ff. de annali excepē. l. i. Item ſit tranſitoria ad heredes. et contra heredes. vt. ff. e. l. i. ⁊ ita poteſt intelligi quod dicit̄. ff. de act. et ob. l. cōſtitutionibus. hec tamē non habent locum. in qualibꝫ actōne. ſed in pretoria et annali. ciuiles enim ſolitis ⁊ cōmunibꝫ modis tantū perpetuant̄. vt conteſtatōne. et executoris conuentōne. debiti agnitōne. non autem ſola libelli oblatōe. vt. ff. de preſcrip. xxx. annoꝝ. l. ſicut. et. l. cum notiſſimi in prin. et. §. ſed ⁊ ſi quis debitoꝝ. Et ex his etiam caſibus ſit tranſitoria ad heredes vel cōtra. vt. ff. de act. et o. l. conſtitutōibꝫ. In caſibꝫ tamē etiam ciuiles actōnes perpetuant̄ ſola libelli oblatōne. hͦ eſt cum impedior litem cōteſtari contra reum. vel propter furorem ſuum. vel dignitatem. vel abſentiam vel in infantia. vt. ff. de annali. ex. l. vt perfectius.

Vt lite pendente vel poſt appellatōem aut diffinitiuā ſententiā nulli liceat ſupplicari Vel ſic Vt lit̄ pendente ſubaudi p̄ncipalis cauſe vel poſt prouocatōem ſcȝ pendēte cā appellatōis aut poſt diffinitiuā ſentēciā ſcȝ q̄ nō p̄t retractari p appellationem nulli liceat impatori ſupplicare

Dictum eſt quis ſupplicet ⁊c. Et de quo nunc audiamus. quando ſit ſupplicandum. Et quideȝ ſi ſupplicet̄ ante lit̄. cō. admittitur ſupplicatō ꝓ executōne iuris cōmunis. vel iuſticia cōmuni. ſi tamen preſes vel defenſor loci p̄mo fuerit aditus. qui circa ius cōmune. partes ſuas ad plenum potuerūt accomodare. vt. ff. aut. de man. prin. §. ſit tibi queq; et vt differentes iurent in principio. et. §. ſi quiſ autem. Si autem fiat ſupplicatio. vt detur priuilegium. tenet etiaȝ his pretermiſſis quia nec ſufficientes eſſe potuerunt in dando priuilegium. Si vero fiat poſt litem. nullo modo tenet vt in rubrica. ff. e. l. vlti. In caſibus tamen ſupplicatur etiam pendente lite. hoc eſt vt edant̄ acta vel ſententie edicio. i. ipſa ſententia edita. vt. ff. e. l. ij. Vel vt aliꝰ aſſocietur iudex. vel vt termineтur cauſa vel vt cicius ipa. ſinatur vt. ff. autē. in medio litis nō profer. ſacras for. §. ſuper hoc. collat. viij. Illud no. ꝙ locum habet hec rubrica. quādo ſupplicatur ꝓ his que ſunt inter partes in lite. pro his auteȝ que nō ſunt in cōtrouerſia. quādocunq; etiam licȝ ſupplicare. ſ. vt detur priuilegium ducendi aquaȝ de flumine pub. vel edificandi in publico ſine magno incōmodo alioꝝ. Vel ne petatur ad tempus quod certum eſt deberi. et idem in cōſimilibus.

Si ōtra ius vel vtilitatem pu. vel per mēdacium fuerit aliq̄d reſcriptum vel poſtulatum vel impetratum

Quia de rebus illis de quibus ſupplicare non licȝ contra ius impetrantur reſcripta ponit ſi contra ius reſcriptum fuerit impetratum. et ea occaſione ſubicit generaliter ſi impetret̄ contra vtilitatem publicā vl per mendacium. Sciendum eſt auteȝ: ꝙ ſi reſcriptum vel priuilegium contra ius dei. apoſtolorum: euangeliſtarum: ꝓphetarum: indulgeat̄: omnino reſpuitur: quia ſuperioris legeȝ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tollere non poteſt·cum al' ſit prohibitum· q par
pari imperare non poteſt·vt· ff·de arbitris ·l·
nã ꝛ·ff·ad ſbelli'·l·ille·§·tempeſtiuum licet au=
tem non tollat·diſtinguere tñ poteſt:pro q̃li=
tate perſonarũ·et publica vtilitate·Nã ꝛ apo=
ſtolus ait·omnis anima ſubdita ſit regi· tanq̃
precellenti· et ducibus ab eo miſſis·licet ergo
dicat veritas·In ore duoꝝ vel trium ſtet om
ne verbũ· diſtinguit̃ tamen per legem·ſint in=
fames·an non·Itẽ diſtinguit̃ teſtiũ ab alijs·q2
ꝓpter infidelitatẽ hominũ ſuſpectam· amplio=
rem numerum·expoſtulat vt·ĩ·de fidei·ꝯ·l·vl·
et de teſta·l·iubemus· Si tamẽ ſit cõtra ius hu
manum ·Aut eſt in leſione alterius aut non·Si
eſt in leſione alterius·ſiquidẽ ledat̃ in eo quod
ei cõpetit de iure naturali·nullum eſt·quia iura
naturalia dicunt̃ immutabilia· vt inſti·de iure
naturali·§· penul·hoc fallit in caſibꝫ vt·ĩ·de q̃=
dri pſ·l·vlt̃·et de vẽ·rerũ·ſi·c̃·ꝓ·co·l·i·et obti=
net hec regula·niſi iuſta cauſa interueniat pu=
ta delictũ perſone·vt·ĩ·per totũ·t·de bonis dã·
·l·publica vtilitas· vt in itinere concedẽdo ad
ſepulc̃·alienũ·vt·ff·de relig̃·l·ſi quis ſepulcrũ·
Et idem in ſeruo priuati ·quẽ in libertatẽ erip·
ex eo·q impublicũ defert adulterũ·vl' fabrica
torẽ falſe monete·vt·ĩ·ꝓ q̃bꝫ cauſ ſui ad libta
tẽ ꝓducant̃ ꝑ totũ·t·Si aũt ledat̃ in iure ciuili·
puta circa actões·que omnes inducte ſunt a iu
re ciuili vt·ff·de orig̃·iuris et ·l·ij· ita q ꝑimat̃
ſus omnino· vel ex toto agẽdi deneget ꝑtãtẽ
nõ tenet·vt ·ĩ· e·l·vl·niſi adiciat nõ obſtante·l·
aliqua·ar·ff·de leg̃·iij·ſi quis in prin·et ·ĩ·de te=
ſtis·aut̃ ·l3 inter liberos ·nec enĩ veriſimile eſt
q imperator voluerit ſeruare reſcriptũ·cũ ipe
in ꝑcedenti·lege precipiat iudici cuilibet·ne re
ſcriptũ·ꝯtra legẽ admittat vt ·ĩ· e·l·vl·et ·ĩ·de
in of·t·l·ſi qñ in prin·Item veriſimile eſt·q in
proba vltõne indulſerit vt·ĩ·de pe·bo·ſub·l·i·
et·ff·de minoribus ·l·deniq3 in principio ꝛ ·l·ſi
nupcie ex reſcripto·pe·l·vlti· Sed ſi non peri=
matur ·ſed differatur·tenet;vt ſupra de preci=
bus nup of·l·quociens ·Item et vbicũq3 cõce=
ditur·q lex dicit poſſe ꝯcedere·vt·ff·de ſenat·
·l·nupte·Nam et hic vix inuenies fieri· niſi nõ
ledat̃·vel parũ ledatur alt̃·Vbi autem non le
ditur quis vel parum leditur tenet vt ſupra de
precibꝫ reſcripta· ꝛ·ĩ·e·ſacrilegij·Si aũt reſcri
ptum indulgetur ꝯtra publicã vtilitatem·nõ
tenet·ſed oportet vt fiat ſcdã iuſſio vt diximꝰ
ſupra de ꝑcibꝫ impa ·of ·l· nec dãnoſa autẽtica
vt nulli iudicũ·§·ꝛ hoc iubemus· ¶ Vbi autẽ
per mendacium impetrat̃·ſiue quis mentiatur
principi in iure ſcripto·in quo tamẽ non eſt ve=
riſimile principẽ decipi·quia in eius ſcrinio om=
nia cõdita ſunt iura·vt·ĩ·de teſta·l·omniũ·ſ·di
cendo aliter legem ſtatuẽ q̃ ſtatuat vel in iur̃
non ſcripto ·i·conſuetudine· in quo facilius de=
cipi poteſt princeps· ſiue mentiat̃ in facto di=
cendo ſe non accepiſſe pecuniã mutuo ·vel ac=
cepiſſe·ſed ſine tutoris auctẽ·ſiue mentiatur in
fraudem tacendi·vt quia cum ſit libertus alie
nus· hoc tacito faciat ſe arrogari vt ingenuũ

cũ non poſſit de iure vt·ff·de adopc̃·l·Nec liber
tũ·et de in ius vo ·l· ſed ſi hac·l·§·ij·vel tanquã
dominus rei vel creditor pecunie impetrat re=
ſcriptũ ad iudicem certũ·l3 tacito de agẽdo·q
poſſeſſor vel debitor ſit iam ab eo abſolutus te
net reſcriptũ in his omnibꝫ mẽdacijs impetra=
tum vt tamẽ datus iudex·pro tenore veritatis
cãm examinet· ꝛ eam definiat non pro affirma
tõe deprecantis·i·pro mendacijs in deprecan=
do admiſſis·vt·ĩ·e·preſcriptõe· Et licet reſcri=
ptum vel priuilegium al' eſſet iuri conſentane
um ·vt quia non ledit alium et prodẽ petenti ·
vel crimen ſupplicantibꝫ indulget·vt ſupra de
precibꝫ·l·reſcripta ·non tamen tenet ꝓpter mẽ
dacia·ſ·dicta vel conſimilia· licet quidã dicãt
contra vt ·ĩ· e·l·et ſi legibꝫ ·dicit enim ꝑpa· in
dec̃·ſua·q priuilegiũ nõ tenet nec reſcriptũ ſu=
per cauſa cognoſcẽda·vnde nec delegatio te=
net·nec iudex datus cognoſcet·ſi dolo mentitꝰ
eſt ſupplicans·Si vero ignoranter· vel ſimpli=
citate mẽtitur in his ꝓpter q̃d non ſit veriſimi
le minus indultum reſcriptum tenet·Alioquin
contra· vt tamen cognoſcat de hoc ipſo ſit mẽ
titus vel non·ꝓpter dubitatõẽ3 ſ3 certe lex no
ſtra loquitur in fraude tacendi·et tamen dicit
datum iudicem debere cognoſcere·et ſentẽciã
ferre·ſed ꝛ·l·cor·de fal·tenet̃·qui obtinuit pri
uilegium per mendaciũ vt·ff·ad·l·cor·de fal·l·
ſi quis· ¶ Sed ꝛ ſi imperator non cognitõnem
ſed executõem mandet credens aſſirmanti fal
ſo pro ſe latam ſentenciã·cum non eſſet ille cui
mandata eſt executio ex integro· ſi mandatũ
interuenerit·audiet principale negociũ·vt ·ĩ·
·e·l·ſed et ſi non cognitio·q nõ audiret·ſi vere
iudicatum fuiſſet vt·ĩ·de execuc̃·rei iu·l·ſi vt ꝑ
ponis·vel ibi· loquit̃ in executõe pretoris· hic
in executõe principis·vel ibi erat cõmiſſa exe=
cutõ ratõe officij impendendi tantũ·ratõe hu=
ius iuriſdictõnis et diſtrictõnis et maxime ſi al'
res erat de territorio ſuo·vt·ĩ·de iudic̃·l· ꝓperã=
dum·§·fin autem·ſed ꝛ punit̃ iudex·qui nõ ad=
miſit argui precum falſitatem in·xx·l'·vt·ĩ·e·
·l·puniri·non ergo timeãt miſeri epi·vel indiſ=
creti prelati ſe degradari·ſi illi nõ effectui mã
dant·quod preciſe iniungit̃ ·cum ſm veritatẽ
et iuſticiam procedendo legi ·et per hoc domi
no papa obedire videant̃·et teneantur vt ·ĩ·de
ap·l·vl·in fi·vt enim al' in ſermone·quedã ta=
cite excipiunt̃·vt in reſtitutõe natalium·que ꝑ
uilegium continet·et conceſſionem ſeruitutum
vt·ff·de nata·l·i·ꝛ de ſeruit̃·l·ſi cui· et in diuiſ
poſt triduũ minue ſubuertit̃·ita ꝛ in his reſcri
ptis priuilegiũ vel non priuilegium contineãt
veritas tacita pro expreſſa debet reputari·vt
ſm eam fiat proceſſus negocij·vt dictũ eſt·nã
et contra ſenſum principis eſtimant̃ elicita vt
·ĩ·qui mili·non poſ'·l·v·

¶ De diuerſis reſcriptis et pragmaticis ſanctõnibus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Dictum eſt ſupra de reſcrip· que ſunt cō
tra ius· Nunc audiamus de diuerſis ab
his·i·de otrarijs·i·de his ·que ſunt ſm
ius· Vel ſic·ſ·tractauit de reſcriptis·in ſpe=
cie·Nunc ponit in genere·i·dicit de diuerſis·i·
de varijs reſcriptis·ſicut et illa rubrica intelli=
git de diuerſis temporibꝰ·preſcriptōibꝰ in ·ff·
¶ Videamus itaqꝫ·qualiter reſcripta ſunt·in=
dulgēda· ⁊ ad quos· ⁊ vſqꝫ quo porrigatᷓ eoꝝ
beneficium · Et quid indulgentᷓ ꝓpoſito die et
conſule·licet de conſule nō teneat hodie cōſue=
tudo·vt·ꝫ·e·l·ſi qua beneficia· Hic autē de die
menſis poteſt intelligi· ſed ⁊ forte dies incar=
natōnis domini exprimitur· vt inchoetᷓ inſtru
mētū auctore deo·et ſuppōnitᷓ indictō· et ncia
bitur imperator ·et eius imperij tempus· vt in
autᷓ·vt preponatᷓ nomē imperatoris documen=
tis·colᷓ·v· Item debet ſcribi reſcriptū purpu=
rea ſcriptura ·et ſignari ardore cocti muricis
et iti cōchylij·Eſt autē murix piſcis quidā qui de
bet coqui ·Et conchylium eſt alᷓ quoddam ſine
capite·q̄ debet cōburi· et vtrūqꝫ teri·vt ex eis
fiant ſigna in reſcriptis · Item debet ſubſcribi
imperator·vt·ꝫ·e·l·ſacri afac· Item ſubici debꝫ
ānotatio queſtoris qua contineatᷓ inter quos·
et ad quem iudicem·et per quam perſonā fue
rit directa iuſſio principis·i· ipſum reſcriptum
vt in autē·vt diuine iuſſiōes habeant ſub glo·
que colᷓ·viij· Item ſemper debet inſeri illa cō
dictō·ſi preces veritate nitantᷓ ·et ſi nō mōſtre
tur inſerta non valet reſcriptum vt ꝫ· e·l·vlti·
et ideo errauit pla·qui dixit valere reſcriptum
et ſi non inſeratᷓ condictō·qꝛ ſubauditᷓ ꝑ eū·lex
enim predicta·expreſſe dicit cōtra eū· Item ſi
inſeratᷓ cōdictō ·in his que aſſeruit imperator
preſumitᷓ verum eſſe q̄d eſt aſſertū·niſi is con=
tra quem producitᷓ·probet mendaciū·ſm·pla·
Si vero non inſeratᷓ preſumitᷓ contra impetrā=
tem·et ideo probare debet·ſe aput principem
veritatem affirmaſſe·hꝫ certe diſtinctio nō ꝓ=
batur lege· ¶ Valent reſcripta his q̄bꝰ indul
gentᷓ· Item ſupplicantibus omnibꝰ·licet vni tā
tum indulgeatᷓ vt·ꝫ·e·l·i· Item valent ſine pre
finitiōe temꝑis· niſi aliter dictum eſſet vt·ꝫ·e·l·
ffo·et accomodatᷓ eis fides·ſi ſunt originalia· ſi
exempla vt·ꝫ·e·l·ſacimus· Qd autē dictum eſt
in reſcriptis ſeruatᷓ in pragmaticis ſanctōibꝰ·
¶ Eſt autē annotatio reſcriptum principis eiꝰ
proprio motu indultum ·pragmatica ſanctio·
q̄ conſilio procerum ſtatuit et ſanxit·nec indul
getur ſuper priuatis negocijs ſinguloꝝ ·ꝫ vni
uerſitatum vt·ꝫ·e·l·vlti·§·vlti·

¶ De ſtatuis et imaginibus

Quia per reſcripta concedebatur alicui
quandoqꝫ erigere ſtatuam vel imagi=
nem in honorem ſuum vel alteriꝰ·ideo
de eis ſupperponit· Eſt autem differētia inē
ſtatuā et imaginanē ·Quia in ſtatua nihil eſt·
q̄d non deſignet effigiē hominiſ· In imagine ē
ſola pictura ⁊ multe partes· que nō deſignant
mēbra hominis· Eſt autē notandum ·q̄ oli pa
gani quibꝫ erat bene in hac vita inſignum dei
ficatōnis in futura vita erigebātᷓ ſtatuā putā=
tes ex bonis huius vite alterius vite beatitu
dinē futurā·hꝫ et principes ex toto tollere non
potuerūt·ſed ſine ſuo priuilegio erigi ſtatuam
non conceſſerūt·in honorem erigentis ·vel al=
terius adulandi forte gratia vel timoris vt ꝫ·
·e·l·i· ¶ Item ſi ipſe imperator erigat in hono
rem ſuum·vel alicui in ſuū ꝓprium honorē eri=
gere concedat·non debent priuati oferre pe=
cuniam ſuam in ſtatuis erigendis · nequid in
eas ſuum collecator agnoſcat· ⁊ ne alteriꝰ ho
nor alteri fiat iniuria vt·ꝫ·e·l·vlti · ⁊ penulᷓ·Li=
cet autē erigatᷓ ſtatua in honorē principis· ta=
men ſine aliquo ambicioſo faſtidio adoratōnis
hoc faciendum eſt·et iudex cum erigitᷓ ſtatua·
debet ꝓbare ſuā acceſſiſſe preſentiā vt·ꝫ·e·l·ij·

¶ De his qui ad ſtatuas confugiunt

Quia ad ſtatuas de quibus dictum eſt·
quidā confugiebā t hoīes · Ideo ponit
de confugientibus ad ſtatuas·de quibꝰ
attende·vt ſiquidem cōfugiant iuſto timore ali
orum ne ſeuiant in eos·ſm leges vindicentur·
Si vero confugiāt ꝑ maliciam·hoc eſt inuidie
cauſa·vt preſumatᷓ aliq̄s deliquiſſe vinculis pu
blicis mancipantᷓ·et preſumptio habetᷓ contra
eos vt·ff·de penis·l·capitaliū·§·ad ſta· Si autē
quis confugerit ad ſummi regis ſtatuam ·vel
imaginem ·i·ad omnipotentis dei eccleſi· tur=
piter inde non extrahitᷓ·vt plene diximus ·s·de
his qui ad eccleſias confugiunt·nam ⁊ alias q̄
deierat·per principē punitᷓ vt·ꝫ·de iuriur·ſi duo
Et ſecus ſi per deum vt·ꝫ·de iuriur·l·iuſiurādi ·

¶ De officio prefecti pretorio orientis et illyrici ⁊c̄

Dictum eſt ſupra de principe qui caput
eſt omnium magiſtratuum· ¶ Nūc au=
diamus de alijs magiſtratibus qui ſunt
principis tanquaꝫ capitis mēbra vt·ꝫ· ad·l·iulᷓ·
ma·l·quiſ·ibi· Nam et ipſi ſunt partes corporis
eius vt·l·ſi quis cū militibꝰ·e·ti·⁊c̄· hoꝝ autē
alij ſunt maiores·alij minores·alij medij· ¶ Ma=
iores vt illuſtres·ſicut eſt ꝑfectus pretorio ori
entis· Item illyrici· Itē affrice· Item vrb ro
me· ¶ Item minores ſunt· clariſſimi puta preſi
des prouinciarū· Medij ſunt ſpectabiles vt ꝓ
conſul prefectus·egypti·qui et dicitᷓ auguſtalᷓ
vt in autē·de ap·§·illud etiā·et·§· illo videlicet
et·ꝫ·de rap·vir·l·i· et in autē·de nō alien·§· vl·
¶ Horum autē prefectoꝝ excellētiores ſunt
duo·ſ· prefectus pretorio orientis et illyrici·et
ideo de eis premittitᷓ· Vnde videndū ·que ipſi
habeant priuilegia·et quid illud eſt primū·qꝛ
non appellatur ab eoꝝ ſentencijs · Itē nec cō=
tra eoꝝ ſentēcias datur reſtitutō·niſi ab ipſis
Item condere poſſunt leges·vt tamen nō ſine

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

contrarie generalibꝫ legibꝫ vel conſtitutõnibꝫ
Alij autem magiſtratus hoc non poſſunt niſi a
principe poteſtatem condende legis nominati
acceperint vt pretores ⁊ iuris prudentes·vt·
·ff·de of·prefe·pretorio·l·i·et·i·e·normã·⁊·ff·
de minoribus·l·prefecti et inſti·de iure natura
li·§·Reſa prudentũ ⁊·§·pretoꝝ quoqꝫ· ¶ Sed
illud notandũ eſt ꝙ in hoc libro tractando de
magiſtratibus exordium ſumpſit ab illuſtribꝫ·
hoc eſt a prefectis pretorio·quaſi a maioribꝫ q̃
maiores ſunt dignitate ⁊ adminiſtratõne·ſed
in·ff·exordiũ ſumpſit a ſuper illuſtribꝫ hoc eſt
a conſulibꝫ·quia maiores ſunt dignitate ⁊ am=
miniſtratõe·ſicut et patricius·vnde ⁊ ſolis co=
dicillis cõſularibꝫ·i·litteris de electõne conſo=
latus·licet re ipſa non adminiſtrent officiũ libe
rant̃ a patria poteſtate vel conſularibꝫ codicil
lis·i·hoc ipſo ꝙ impetrant vt fruant̃ conſulari
dignitate·licet ad id officium nõ eligant̃ ·libe
rant̃ a patria poteſtate· In alijs autem digni
tatibꝫ·vt quis liberet̃·oportet opere dignita=
tis re ipſa agnoſcere·vt in autẽ·cõſti·que de di
gnitatibꝫ·i·§·§·nunc autẽ clemẽtius·⁊ dñr iſti
ſuper illuſtres·vt in autẽ·vt ab illuſtribus ⁊ q̃
ſup̃ eam dignitatem ſunt·et in ſupradicta autẽ
conſti·que de dignitatibꝫ·

De officio prefecti p̃torio affrice et de omni eiuſdem dyoceſeos ſtatu

Sicut ſuperior eſt illuſtris· ita et prefe=
ctus pretorio affrice eſt illuſtris·vt di
ctum eſt·ſupra Et eſt eius ſedes·carta
go·vt in·l·i·huius·ti· Itẽ in·l·ij·notari poteſt
ꝙ milites ideo cõſtituunt̃ vt per eos prouincie
vindicent̃·et defendãt̃· ¶ Itẽ notari poteſt ꝙ
ſi prefectus prouincie viderit caſtella· et ciui=
tates nimie magnitudinis eſſe·poterit ad talẽ
formam redigere·vt p paucos melius poſſint
cõſeruari·ergo ⁊ imperator multomagis hoc
facit·vel de duabꝫ ciuitatibꝫ·vnã vt in auten·
vt iudices·ſine quoq̃ ſuff·§·illud tamen decerni
mus·et·§·nulli quoqꝫ ergo·et dominus papa de
duobꝫ ep̃atibꝫ vnũ·vel de vno duos poterit ef=
ficere·

¶ De officio prefecti vrbis

Sicut ſuperiores·ita et hic illuſtris eſt·
vt diximus· Vrbis autẽ appellatõ ſim
pliciter prolata populi romani ciuitatẽ
antonomaſice ſignificat·vt inſti· de iur̃ natura
li·§· ſed quociens· Eſt aũt prefectus vrbis cui
a domino imp̃atore cõmiſſa eſt vrbis admini=
ſtratio·vt·ff·e·l·i·§·cum vrbẽ·Et eſt ciꝰ pote=
ſtas maxima in ciuilibꝫ cauſis et criminalibus·
Nam in ciuilibus cõtingentibꝫ in ipſa vrbe vel
extra·intra centeſimũ miliare contentioſam iu
riſdictõem ſibi vendicauit vt·ff·e·l·i· § ·§·ſed
et ſi quid·et·§·ſi vlta ⁊·l·vl· In criminalibꝫ pu=
nit capite etiam inconſulto principe·vt·ff·de

·iij·li·§·hi· Quidã tamen dicunt ꝙ extra vrbẽ
etiam intra centeſimũ miliare non poteſt iudi=
care·ſed alij delegare·q̃d non placet· vltra ãc
centeſimũ miliare erit iuriſdictio correctorum
ytalie et prouincialium magiſtratuũ·licet autẽ
in vrbe varij ſunt magiſtratus· quibꝫ ſpecialia
deputata ſunt officia·⁊ quoꝝ reſpectu poſſunt
dici pares prefecto ·prefectus tamẽ ſimpliciẽ
maior eſt omnibꝫ vt·ĩ·e·l·iij·⁊·l·i·et cognoſcit
de querel̃ patronoꝝ contra libertos· et vt iu=
ſto precio vendat̃ caro· Item vt puniat ſedi=
tõnem·vel tumultum mouentes·vt·ff·e·l·i·§·
cum patronus·⁊·§·cura·et·§·quies· ¶ Eſt aũt
officij prefecti vrbis duplex effectus· Nam et
liberat a patria poteſtate et a curiali condicti
one vt in autẽ·conſti·que de dignitatibꝫ·⁊·ĩ·de
decur̃·l·vlt·

De officio magiſtri militum Rubrica

Et hic magiſter militũ illuſtris eſt·ſic
et ſuperiores· et vt queſtor de cuius of
ficio tractat̃ in ſequẽti rubrica ·et ha=
bet cognitõem conuento milite et de ciuili cau
ſa vt·ĩ·e·l·i·⁊·ĩ· de iure omniũ iudicum·l·penl̃·
ſi vero ſit cauſa criminalis·de crimine militari·
vt quia alienauit arma·vel quia vagatꝰ eſt ex
tra caſtra·⁊ ex his accuſat̃·ſimiliter apud ma=
giſtrum militũ accuſat̃· Si vero accuſet̃ de cri
mine cõmuni et enormi conuenit̃ ſub preſide tã
tũ· ſi non ſit enorme conuenitur ſub magiſtro
militũ·et ſi conueniat̃ ſub preſide· ipſe eum re=
mittit ad magiſtrum militum vt·ff·de re mili·
·l·iij·i·§ ·et de accãc·l· vl·et ·ff·de cuſtodia re
·l·de militibꝫ et·l·non eſt·et·ĩ·de exhi·re·l·i·nec
obſtat ꝙ legit̃·ĩ·de re mili·l·vl·i· § ·quia ſpẽa
le eſt in militibꝫ orientalibꝫ·Et eodem modo re
ſponderi poteſt ei·quod legit̃·ĩ·e·l·eos· Itẽ nõ
obſtat·q̃d legit̃·ĩ·ad·l·cor·de ſic·l·i ·q̃a ibi cri=
mẽ obiciebat̃ enorme·ſ·homicidij ·nec oſtabat
caſu admiſſum ·Si autem conſtaret id caſu ad
miſſum·conueniret̃ ſub magiſtro militũ· quia
leue eſſet crimen · Item non obſtat q̃d legitur
in autẽ·vt iudices ſine quoquo ſuffra·§·ꝙ autẽ·
quia in enormibꝫ eſt intelligendum · Item non
obſtat q̃d legit̃·ĩ·vt de criminibꝫ agi·autẽ·qua
in prouincia quia indulgenda non indulta caſ
ſant̃·priuilegia · Item non obſtat ·q̃d legit̃·ĩ·
vbi de curiali·condi·l·vl · quia ſpeciale eſt·tunc
cum miles ſuper talibꝫ conuenit̃ cõdictõnibus·

¶ De officio queſtoris

Sicut ſuperiores ita et hic illuſtris eſt·
ſicut expremiſſis·l·parꝫ in ſumma de of=
ficio prefecto pretorio· Sciendũ eſt
tamen·quia queſtoꝝ tria genera fuerũt·vnũ
pecunie inquirẽde et conſeruande · Aliud autẽ
in palacio principis libris principalibꝫ legẽdis
vacabat·non dico ſentencijs·quia eas legebãt
illuſtres tantum·vt·ff·de ſenat̃·l·vl· Hi autem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

creabant̃·tam patricij·quam plebei· vnde non
puto·ꝙ eſſent illuſtres·ſicut nec primi· nã ple=
beius primo debet fieri clariſſimus·poſtea ſpe
ctabilis·de inde illuſtris ·vt·ff ·de mu·ꝛ ho·l·
honoꝝ·§·gerendoꝝ et·l ·vt gradatim ·Aliud
autẽ genus erat queſtoꝝ qui preerant capita
libꝫ cauſis et ſentencijs principum legendis·vt
·ff·e·l·i·ꝛ·ff·de orig·iu·l·ij·§·ꝺ m̃·cum erranti=
um et·§·quia vt diximus·Effectus officij huius
duplex eſt vt dictũ eſt ·ſ·de officio prefecti vr
bis de ipſo prefecto·

De officio magiſtri officioꝝ

HVc vſqꝫ de illuſtribus tractauit· Nunc
incipit tractare de ſpectabilibꝫ·ſm·p·
qui mediam gerunt adminiſtratõez vt
in auẗ ꝺ rebꝫ eccleſie ꝺ nõ al·§· vl·ꝫ poteſt dici
hunc magiſtrũ officiorem illuſtrẽ eſſe· cum ei⁹
officium deſignet̃ inter illuſtres·nam et ſequẽ
tes tres illuſtres ſunt vt ibi dicemus·ꝛ ſuperio
res oẽs·Talis aũt debꝫ eſſe iſ magiſter vt ſti=
pendia meliora et labor prolixior eum ceteros
faciat antecedere·vt·ꝭ·e·l·ij·et pertinet ad hu
ius officium ſignificare qñemadmodũ numer⁹
militum ꝛ caſtroꝝ ſeries procedat·vt·ꝭ·l·iiij·

De officio comitis ſacrarũ largitionuꝫ

ET hic comes·ſacrarũ largitõnum ſpe=
ctabilis eſt·ſm pla ·Sed tamẽ lex dicit
aperte contra· Illuſtris enim eſt ſicut
et comes rerum priuatoꝝ ·vt ꝭ· de aſſeſſoribꝫ
et domeſticis·l ·vl· per hunc autẽ principes ſti
pendia largiebant̃·ꝛ iſ forte erat procurator
rei pub·qui grece logiſta nũcupat̃·vt·ꝭ·de mõ·
mulctarum ·l·iij·

De officio comitis rerum priuatarum

HIc ſicut et ſuperior illuſtris eſt ·vt ·s·t·
proxi·et alio ſuperiore dictum eſt ·Hic
forte erat procurator ceſaris·ſiue ꝑua=
te ratõnis·in eo eſt hoc ſpeciale:ꝙ ſeruus pri=
cipis eius iuſſu adire poteſt hereditatem ·Itẽ
procurator iſte immiſcendo ·ſe hereditati pri
cipi delate facit ceſarem heredem licꝫ abſtine=
re poſſit ·ſi bona non ſint ſoluendo vt· ff·de of·
procuratoris ceſaris·l·i·et ·ij·

De officio pro cõſul̃ et leg̃ ·Rubrica·

PErfecto tractatu illuſtriũ·ſupponit de
ſpectabilibꝫ·hic enim procõſul ſpecta=
bilis eſt·vt diximus·s·de off·prefect·
preto· Videamus ergo quid ſit pro cõſul· et q̃
dẽ credimus hãc eſſe draꝫ inter ꝯſulẽ·et pre
ſidẽ ꝓuinciaꝝ·quia ꝓcõſul eligebat̃ ex cõſuli=
bꝫ vrbis rome ad aliquã ꝓuinciã regendã ·q̃ſi
cõſul ꝓcul miſſus ·vt·ff·de of·ꝓ·l·i·ar·ff·de of·
queſtoris·l·i·§·ex his ꝙ ex ipſo nomie vel nois
interꝑtatõe ·que plerũqꝫ in argumentũ trahi
tur·tollit̃ vt·ſ·de epis et cle·l·decernimus· pa
tꝫ etiã ex eo ꝙ dicit̃ ꝙ in ꝓuincia ſibi decreta
habet imperiũ·vt· ff·e· et ideo non ergo reme
q: ſit ꝓcõſul hꝫ imperium·q: roma eſt in ytalia
et eius caput·nõ aũt ẽ roma ꝓuincia· ſupponit̃
etiã·ꝙ ſtatim·cũ extra exit vrbẽ romaꝫ ſumit
procõſularia inſignia ꝛ ẽ·et cum ingreditur de
ponit imperiũ vt·ff·e·l·vl·et·l·i·ex quibꝫ videt̃
ꝙ vere fuit ꝯſul·ꝫ deſinit eſſe·aſſignata ſibi cer
ta ꝓuincia·ille autẽ dicebat̃ preſes ꝓuincie·q̃
cum non eſſet cõſul prius eligebat̃ ad ꝓuinciã
regendã·Nõ ſit officiũ ꝓ cõſulis anteq̃ ingre
diat̃ ꝓuinciã ſibi decretã Et quidã maximũ eſt
in voluntaria iuꝛdictõe·ſed ꝛ ꝓcõſularibꝫ inſi=
gnibꝫ vtit̃ vt·ff·e·l·i·ꝛ·ij·i·ſx · Qualit̃ ingreſ=
ſus fiat et quiꝺ debꝫ ingredi ſolus prem ſſa de
nunctiatõne et per conſuetã partem vt ·ff·e·l·
·iij·§·fiſci·ꝛ·§·quando·et·§·hoc etiam ꝛ·§·que
dam· Item quod ſit eius officiũ·cum fuerit in
greſſus· Et quidẽ quedã licet ei facere ſi vult
quale eſt de mandãda iuꝛdictõe cauſaꝝ· et co=
gnitõne negotoꝝ alicui·qui ſuus legatus cen
ſeat̃·Nam antequã ingrediat̃· niſi cauſa neci=
tatis non poteſt vt·ff·e·l·iij·§·poſt hec ꝛ·l·ꝫ ſi
ante et·l·aliquando·hodie ſemper licere videt̃
vt in auẗ· de colł·colł·ix·§·antequã vero in ꝓ·
et hoc eſt bene notanduꝫ pro prelatis electis
an ius aliquod ex ipſa electõe habeãt nec poſ=
ſint poſtea eligentes mutare ſuum ꝓpoſitum ·
Et ſunt iſta duo ſpãlia in iſto legato· Primuꝫ ẽ
quia cognitõ de quolibꝫ crimine ei demanda=
ri pt·non ita in alio·niſi in caſu vt·ff ·e·l· ſolent
·i·ſx·et·§·ꝫ iſ·ꝛ de of·eius cui man·eſt iuriſdi=
ctio·l·i·§·i· Item ꝓnũciat de crimie ſuſpecti tu
toris·licet alius delegatus non poſſit vt inſti ·
de ſuſpect·tu·§·datum·et·ff·ad tur·l·i·§·ſuſpe=
cti niſi delegatus ſit a pretore forte vel maio=
re eo·vt·ff·de ſuſpec·tuto ·l·i· Irrogare vero
penam grauiorẽ non poteſt·vt·ff·e·l·ſi quid ·li
cet habeat in omnibꝫ cauſis cognitõem· vt·ff·
·e·l·i·Eſt aũt ꝓcõſul̃ ingreſſi ꝓuinciã nõ modi=
cũ officiũ·adimplet eni i ꝓuincia ſibi decreta ꝑ=
tes oim magiſtratuũ·q̃ rome hñt diuerſa offi
cia·ꝛ ita dicit̃ hr̃e pleniſſimã iuriſdictõnem et
mai⁹ impiũ omnibꝫ poſt principẽ· vt· ff ·e·ſi in
aliquam·§·vl·ꝛ·l·ideo ꝛ·l·nec quicquã· Item ſi
nito tpe ſue adminiſtratõis vſqꝫ in aduentum
ſucceſſoris debet regẽ ꝓuinciaꝫ· vt extendat̃
ei⁹ imperiũ in vlterius tps vt· ff·e·l memiſſe ·

De officio comitis orientis

COmes oriẽtis·ſpectabil̃ẽ ſic ꝛ ſupiore vt
ꝺ·ꝭ· e·l·i·ꝛ in auẗ·vt oẽs tã ciui·q̃ mi=
li·l·i·et electus ad iſ officiũ a curiali li=
berat̃ cõditõne vt·ꝭ·e·de decur̃·l·vlti ·Et forte
erat iſte comes·oriẽtis ꝓcurator ceſaris reruꝫ
q̃s habeat in oriente·

De officio prefecti auguſtalis

Supponitur ꝯſequenter de of. pfecti augu-
ſtalis q̃ et ipſe ſpectabilis eſt. vt ſupe-
riores. vt. ĩ. de priuatis car. inhibi. l. i.
. §. iuro. dicitur autem pfectus egipti pfectus augu
ſtalis. q: impator ille maximus auguſtus in egi-
pto. pmo prefecti poteſtatem induxit. ad indul-
ſit et diſcrepat eius officium a ceteris ſpectabili
bus iudicibus. quia ordinarioꝝ iudicum ſub ſe puni-
endi nõ habz ptatem. ſʒ tantũ cognoſcendi et re-
nunciandi principe vt. C. e. l. ij. ſecus in ceteris
vt. ff. de off. pſidis. l. illicitas. §. qui vniuerſas.
Vel forte ꝙ dicitur eum hr̃e ius gladij. eſt verum
reſpectu alioꝝ non reſpectu iudicuʒ q̃s hʒ ſub
ſe. vt in aut. de defen. ciui. §. nõ habere. ⁊ eſt ef
fectus huius dignitatis q: liberat aliquem a cu
ria. Item a pria ptate. hʒ enim pfectus auguſtalis pfe
ctus forte eſt orientis de q̃ noiatim dr. vt liberetur
ab his. vt. ĩ. de decur. l. vl. et in autẽ. ꝯſtõ. que de
dignitat. coll. vi.

De officio vicarij ⁊ prefecti

Sciendum eſt autem ꝙ magiſtratus qui et hʒ
appellantur pfecti ⁊ dicuntur ante ſtare ce
teris dignitatibus habebant vicarios ſu
os in ciuilibus cauſis audiendis et terminãdis. ſic
et magiſter militum habebat vicarium in negoci-
is militaribus. et ita vicarius magiſtri militum ma-
ior eſt vicario magiſtratus in negocijs milita-
ribus. vicarius autem magiſtratus maior eſt vica
rio vel comite magiſtri militum in cauſis priua-
toꝝ vel paganoꝝ. Ubi auteʒ vterqʒ pariter au
dit cauſum vicarius comiti milituʒ ante ponitur.
et comes ei dr accedere ⁊ vterqʒ repſentat re
uerentiam ſacre iudicatõis pncipis vt. ĩ. e. l. i. Item
ſi velint cõſulere principem eoꝝ relatões libenter
audit imperator. ne adminiſtratoꝝ decreſcere
videatur auctoritas. ſi eoꝝ cõſulta veluti ꝓuincia-
noꝝ preces a nr̃is aditis repellamus vt. ĩ. e. l.
vlti. ⁊ videtur ꝙ hi vicarij fuerint ſpectabiles cum
eoꝝ officia ponat hic inter ſpectabiles.

De officio pretorum

Pretor iſte ſicut ⁊ ſuperiores ſpectabi-
lis eſt vt ⁊ diximus. ſ. de off. pfec. p. et ẽ
eius officium rome tantum. in ꝓuincijs enim
eliguntur pſides. et hn̄t ptatem cõdendi edicta ſub
breuiloquio et in albo. i. in loco quodaʒ pub. et
eminenti. de albato oficiuntur. hʒ album ſi quis cor
rupit tunc tenetur in quingentos ſol. vt. ff. de iur
oim. iu. l. ſi quis id hoꝝ edictoꝝ compendioſa
breuitas. Amplam materiam prebuit iuris cõſul-
tis interpretandi. ⁊ reſpõdendi de iure. Rñſa enim
dicuntur interpretari edicta pretoꝝ. ꝯſulta ſena-
toꝝ. reſcripta principuʒ. plebiſcita plebeioꝝ.
eligit autem is ſolus q̃ rome larem habz. vel a nati
uitate vel a cõſtitutõe. vt dr in barbario phi-
lippo. vt. ff. e. l. barbarius. nec pñt cõſtitui niſi
tres. licet olim fuerint. xviij. vt. ĩ. e. l. vlti. ff. de
orig. ĩ. l. ij. §. diuus. de iij auguſt.

De officio rectoris prouincie

Explicito tractatu ſpectabilium. Nunc inci
pit de clariſſimis. pſes enim clariſſimus eſt
vt. ĩ. de priuatis carce. l. i. Eſt autem p
ſidis nomen generale. nam et legati ceſaris ⁊ om-
nes ꝓuincias regentes. licet ſenatores ſint pſides
appellantur. ꝓ cõſulis autem appellatõ ſpãl eſt. vt
. ff. e. l. et differt a ꝓcõſule pſes. vt notauimus
. ſ. de off. ꝓc. Et eſt eius officium maximum in iu-
riſdictõe cõtentioſa. nam in cã criminali hʒ meꝝ
impium. hʒ eſt gladij ptatem. in ciuilibus autem eadem
facit. que faciunt rome. varij magiſtratus vt tñ
eoꝝ equitatem nõ exemplum iniquum ſeruet. vt. ff.
. e. illicitas. §. qui vniuerſas vt. l. ex omibus. ⁊ . l.
omnia et. l. ſʒ licet. Item inuoluntaria iuriſdictõne.
exerceʒ iuriſdictõeʒ. q: ne dum alij aput eum adop-
tare vel emãcipare. vel manumittere poſſunt.
ſʒ etiam ipſe ap. ſe. vt. ff. e. l. ij. vt ita ſuſtineat vi-
ces duoꝝ. Sunt autem multa que pcipue ſpectant ad
ſollicitudinem ſuam. et precipue illud. vt purget ꝓ
uinciam malis hominibus. vt. ff. e. l. cõgruet. delin
quentes puniat etiam ſi extranei ſint. Nam rõe deli-
cti fiunt ſubiecti. punire autem pt eos dum eſt in ꝓ-
uincia. Nam ſi exceſſerit. priuatus eſt quãtuʒ ad
exerciciũ iuriſdictõis. Nam in iudicãdo debz ſer
uare loca et mores ſuoꝝ maioꝝ. alij tñ delega
re pt. vt cognoſcat et iudicet. vt. ff. e. l. iij. ⁊ de
of. p. vr. l. vlti. Item ne q̃s iniquum lucrum aut dã-
num ſentiat debz ꝓuidere. et magis veritatem ſe
qui quam errorem. ex fide eoꝝ. que ꝓbabuntur ei. vñ
ẽ ar. ꝙ ſm allegata dz iudicare. Item ne humiles
opprimantur a potẽtibus. et vt habeat innocẽtes
officiales. Item ne extorqueãt aliqd vel aliqua
a ſubiectis debet ꝓuidẽ. vt. ff. e. l. illicitas. Item
non debet exire fines ꝓuincie niſi voti ſoluendi
cã. dum tamen illud non liceat ei abnoctare. i. p
totam noctem abeſſe vt. ff. e. l. illud ⁊ de ver. ſig.
ſi. l. vrbana. §. vl. nec accipit donum vel munus ni
ſi eſculentum vel poculentum et qd infra dies ꝓxi
mos ꝓdigatur vt. ff. e. l. plebiſcita. In cauſis autem
illoꝝ qui ſunt de familia exhibet audientiam vſ-
qʒ ad litem cõteſt. et vt res ablata exhibeatur et de
ponatur vt ꝓmittatur ſatiſdatio iudicio ſiſti. et rem
exhiberi. q: ppetuatõ actõis p pdictam litem. ꝯte-
ſit cum difficultate. ſiquidem graue eſt cum dñis. vel
cum ſubiectis dñi litigare. ſi actões ob id fuerit
admiſſe. qd inſtitute nõ ſunt datur in integrum reſtõ.
vt. ff. e. l. ſenatus. In adeũdo facilem ſe debet p
bere vt cõtemni ſe nõ patiatur. nec ꝓuinciales in
vlteriorem familiaritatem debet admittere. q: ex
cõuerſatõe eq̃li ꝯtẽptio naſcitur dignitatis. Item
in cognoſcẽdo nõ debz excandeſcere aduerſus
eos q̃s malos putat. nec pcibus calamitoſoꝝ illa
crimari opꝫ. nõ eſt ꝯſtãtis ⁊ recti iudicis cu-
ius animi motum vultus detegit. et ſummatim ita
debz reddẽ ius vt auctoritatem dignitatis auge
at ingenio ſuo. vt. ff. e. l. obſuãdum. ⁊ ſi miles ve
lit renũciare impio. vel digtate nõ poterit ſe
parare ſe ab impio. vt. ff. e. l. legatur niſi faciat
in manu principis a quo habet vt. ff. de orig.

ꝟ·l·ij·§·cum placuiſſet·

De officio ꝑfecti vigilū vt nulli patrie ſue āminiſtratio ſine ꝑmiſſo ꝑncipis permittatur

Licet·§·cepit tractare de clariſſimis·tn̄ ſpectabilis eſt·vt·ff·e·l·iij·vn̄ etiaꝫ in·ſ·ꝑonit̄ int̄ alios ſpectabiles·ꝛ ideo mirū eſt·q̄re poſuit hic inter clariſſimos·ꝫ forte ↄſiderauit ꝑma tēpa·quibꝫ nōdū erat ꝑ ceſarē inſtitutus ꝑfectus vigilū·ꝫ quidā qui ꝑerat excubijs·qui nec erat ſpectabilis nec magiſtratus vt·ff·e·l·i·§·vi·et·l·ij·ꝛ·iij·ꝛ de orig·iu·l·ij·§·ꝫ ꝛ oīa·Cū ḡ ꝑfectus vigilū·vt ex ꝑdictis appet·qui a principe eligit̄·vt curam habeat ne incēdia cōtingāt in ciuitate ro·et vt cōtingētia extinguant̄·Sciendū eſt autē ꝑfectū vigilū ꝑ totā noctē vigilare debere ac ſi eſſet nocīua et calciatū caligis ferreis incedere cū armis et dolabris·vt curā adhibeat oēs inq̄linos āmonē ne negligētia aliq̄ incēdiū oriat̄·et vt aquā habeāt q̄ extinguat̄ icēdiū·Itē cognoſcit de capſarijs qui mercede veſtimēta ſeruāda in balneis ſuſcipiūt·vt puniat eoꝝ fraudes·vt·ff·e·l·penl·§·vi·capſarij aūt alias dicunt̄ q̄ ꝑtāt libros·vt·ff·de manumiſ·uidic·l·ſi collectaneo in prin·Cognoſcit aūt iſte ꝑfectus de incēdarijs·i·hiis quoꝝ culpa incendiū admiſſum ē·Si aūt dolo alicui⁹ admiſſum eſt ille q̄ capital̄ ſētēcia ↄtra eū eſt ꝑmēda·ad ꝑfectū vrbis remitt̄·vt et quelibet atrox·ꝑſona in q̄ ſeuera ſentēcia eſt ferēda·vt·ff·e·l·iij·§·i·ꝛ·ꝟ·e·l·i·magiſtrat⁹ iſte videt̄·q̄ ↄſtituat̄ rome tm̄·vt·ff·e·l·i·et·ij·ꝛ·iij·licꝫ·p·dixerit ↄtra·Itē cū ipſe ſit ſpectabilis mirū eſt·q̄ ait·p·eū nō gerē honores ideo q̄ nō dormit de nocte·

De officio ciuilium iudicum

Sciendū eſt aūt q̄ q̄dā dicebāt̄ honorarij et habebāt dignitatē talē vt ſꝑ eis patēt aditus ingrediēdi ↄſiſtoriū principis·aut ſecretariū ciuiliū iudicū·i·q̄ audiebāt ciuiles cauſas aut ſedēdi cū ipſis iudicibꝫ ꝛ aduentu ſuo ſalutabant̄·vt·ꝟ·de of·diū·in·l·vi·eo tn̄ tpe q̄ ↄueniebant̄ aut agebant reſcindendi cum iudice non habeant facultatem·vt·ꝟ·e·l·i·

De officio ꝑfecti annone

Annone vt pu·fūctōes a q̄libet debebāt ꝑſtari·Si aūt aliq̄s vel ꝑuilegio·vel ꝑſcriptōe·ꝑtēdat excuſatōem·ꝑfect⁹ annone de ſ̄ipō ↄgnoſcit·Alioq̄n imponit̄ ei pena·xxx·li·auri vt ꝟ·e·l·i·

De officio iudicum militarium

Magiſter militū de curialibꝫ·vl̄ ꝑuatis ꝑſonis nō hꝫ iuriſdictōeꝫ·vt·ꝟ·e·l·i·ꝛ·ij·

De comitibus rei militaris vt tribunis lauacra preſtentur

Ciuitates vel curie nō dn̄t cōpelli balnea ſuccendere tribunis vel ducibꝫ vel ↄcomitibꝫ militūꝫ·i·vicarijs magiſtroꝝ militū·vel ꝑ ſuccedēdo·non dn̄t cōpelli ꝑſtare aliq̄uā aderatōem·i·eris ꝑſtatōeꝫ·Illuſtribus aūt iuris et magiſtris militū indulget̄ ꝑuilegium·ſi tn̄ id voluerint vt eis ꝑdicta balnea pareāt̄ ꝛ ſuccēdant̄·

De officio diuerſorum iudicum

Hoc ꝑtinet ad officiū oīm iudicū diuerſorū·i·cuiuſcūq̄ꝫ diuerſitatis ſint·vt non ↄpellāt matrēfa·in publicūꝫ venire·cū ꝑ ſe vel in domo ſua·vel in ſacro ſancta ecclia·vel ꝑ legitimū ꝑcuratorē poſſit reſpōdere·q̄d ſi nō faciat in rebꝫ eius ↄmunia ꝑcedūt iura·ſi vero criminalis cauſa ei obiciat̄·dare debet fideiuſſorē iudicio ſiſti·ſi ꝑt alioq̄n iuret iudicio ſiſti·Vbi aūt ꝑuiſſimū eſt crimē·q̄d ei obicit̄·in monaſteriū debet mitti·donec cauſa ſiniat̄·vt·ꝟ·e·l·i·et i aut·vt nulli iudicū·§·neccariū·Vbi aūt conueniunt̄ maſculi re et verbo·ꝑnt in ius vocari·vt in publicū detrahant̄·niſi ſint in domo ſua·tūc eni vocabunt̄ verbo tantū·ſi tn̄ preſtēt aditū ad ſe·vel ex publico ↄſpiciant̄·Si aūt neutrū iſtoꝝ ↄtingat·nec re nec v̄bo poſſunt vocari·q̄ ſunt in domo ſua·vt·ff·de in ius·voc·l·pleriq̄ꝫ·ꝛ·l·ſatiſq̄ꝫ·ꝛ·l·ꝫ ꝛ ſi is·Itē obſeruari debꝫ a q̄libet·vt honoratis excelſioribꝫ iuris exhibeant debitū honorē·et in ſedēdo·ꝛ in ſalutando·vt diximus·s·de of·ei⁹·cui mā·eſt iur·nec in ſubſcꝑtōibꝫ ſuis nominent eos f̄res vt·ꝟ·e·l·ij·

Vt omēs iudices tā ciuiles q̄ꝫ militares poſt āminiſtratōem depoſitā ꝑ q̄nq̄ginta dies in ciuitatibus vel in certis locis permaneant

Ex hac rubꝛca patꝫ q̄ ille q̄ geſſit pub·officiū eo depoſito ibid̄ debꝫ remanē·non ꝑuatim in domo ſua·vel alicu⁹ potētis vel in ecclia·ꝫ pub·ante eoꝝ oīa q̄s nup rexerat·et rn̄debit ſup furtis ſuis·vel domeſticoꝝ·vel manipularioꝝ·ꝛ in q̄drupluꝫ ↄdemnat̄·vt·ꝟ·de aſſeſ·l·iij·ꝛ ad·l·iul·repe·l·i·et·ꝟ·e·l·i·Rn̄debit aūt apud epm·ꝛ ipe cām ex nō ſcripto examinabit·ſic ꝛ cognoſcit·cū fugit magiſtratus q̄ et capi ꝑt·tanq̄ ſeru⁹ vel inhoneſt⁹·Vel dic rn̄debit apud ꝑncipē·vel eū cui cōmiſerit·vt in aūt·vt iudi·ſine quoq̄ ſuff·§·ſi q̄s aūt·et·§·neccitatē·Vel rn̄debit apud ſuperiorē magiſtratuꝫ·vt q̄libꝫ ↄuētus apd̄ ſupiorē ſe rn̄det vel etiam apud eū cui ↄmiſerit ꝑſe·ꝑ·vt·ꝟ·e·l·i·§·vi·et in ciuili cā ↄuētus poſt·l·dies ordinato ꝑcuratore recedere ꝑt·etiā ſi cā nō fuerit finita·In criminali aūt neceſſario ꝑdurabit vſq̄ꝫ ad finē vt·ꝟ·e·l·i·§·q̄ ſi intra·Vtraq̄ꝫ aūt cauſa ciuilis·et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

crimialis finiri debꝫ in·xx·diebꝫ vt·ꝭ·e·l·i·§·vl·
q̄d eſt ↄtra regulā generalē·q̄ ſtatuit̄ trienni
um·vt·ꝭ·de iudic̄·l·ꝓperanduꝫ·§·i·et hꝰ depoſita
adminiſtratōe ſeruant̄ nec tn̄ eā deponit·eoip=
ſo ꝙ finitū ſit tpus ab inicio electōis ei p̄fixuꝫ·
vel hꝰ ipo·ꝙ ſucceſſor eiꝰ ei lr̄as miſerit·ꝫ opor
tet ſucceſſorē aduenire·vel nunciū deſtinare vt
ꝭ·e·l·i·§·adminiſtratōem ⁊·ff·de off·ꝓcōſul ⁊le·
·l·meminiſſe·Nec prior magiſtratꝰ an̄ depo=
nit impiū q̄ ꝓuinciā ille ingrediat̄·niſi p duos
dies que p̄cedūt aduentū ſuū et ante aduētū ſu
um p duos dies debꝫ deſtiare amicabilē ep̄laꝫ
p̄deceſſori ſuo·vt in aduentu ſuo occurrāt offi=
ciales·vt in aut̄·de adminiſtra·§·illud aūt coll̄
·vij·Si autē ipe non aduenerit·ꝫ nūciū deſtina
uerit nullis exceptis diebꝫ p̄deceſſor reget ꝓ
uinciā in aduentū nūcij·nūcius autē adueniens
oīa aget q̄ poſſet magiſtratꝰ agē·pret̄ vlti=
mū ſuppliciū·aut mēbri abſciſiōem·vt in aut̄ ꝺ
coll̄·§·anteq̄ꝫ vero·Si autē quis velit cōuenire
magiſtratū durāte officio·ſi quidem minor ſit
magiſtratus p̄t·vt·ff·de iniur̄·l·nec magiſtra=
tibꝫ·Si aūt ſit magnus·qꝛ hꝫ merū impiū·non
p̄t interi ↄueniri a ſubiectis·vt·ff·de in ius vo·
·l·ij·⁊ quibꝫ ex ca·ma·l·ꝫ ⁊ ſi p p̄torē·§·ij·ſi tn̄
p̄ſes furtū dicat̄ feciſſe·vel digtatē p pecuniā
accepiſſe·vel ex dignitate pecuniaꝫ accepiſſe
vel habuiſſe·vel ſi dānis vel calumnijs ſubdat
collatores ſubiecti p̄ſidi·Itē epi querelā p̄nci=
pi eē durāte officō poſſunt exponere·vt ipe di
rigat in ꝓuinciā·qui hꝰ examinet vt in autē·vt
iudi·ſine quoq̄ ſuff·§·ſi quis·et·§·nec̄itatē·⁊·§·
illud videlicet·

De officio eiꝰ q̄ vicē alicꝰ obtinet iudic̄

Ictū eſt·ſ·de magiſtratibꝫ ordinarijs
Nā et vicarij de quibꝫ dictū eſt ordina=
rij erāt·et in tpus certū eligebant̄·q̄d
etiā erat ordinarijs p̄fixū·vt ipi vices ordina=
rioꝝ p̄ntiū ⁊ viuētiū ſupplerent·Nūc autē po=
nit de his q̄ gerūt vices mortuoꝝ ⁊ abſentiū
et appellant̄ ſuffecti·decedentes aūt dicebant̄
inde mortui·Eſt aūt notandū·ꝙ hmōi ſuffe=
cti oia p̄nt agē q̄ ptinēt ad iuriſdictōeꝫ recto
ris ꝓuincie p̄ter vltimū ſuppliciū et mēbri abſ=
ciſiōeꝫ·vt·ꝭ·e·l·iij·Et in aut̄·de coll̄·§·anteq̄ꝫ ve
ro·Agēt ꝫ q̄ ptinēt ad mixtū impiū vel ad iu
riſdictōem ciuiliū cāꝝ vel criminaliū etiā capi
taliū cognitōem nō diffinitōem vel pene impo
ſitōem·vt·ff·de of·e·cui·mā·ē iur̄·l·i·Et de off·
ꝓ ↄſul̄·et ſ·l·ſi q̄d·

De aſſeſſoribꝰ ⁊ domeſticis ⁊ cancella=
rijs iudicū

E iudicibꝫ et eoꝝ officijs·ſ·dictum eſt·
Nūc videamꝰ de collateralibꝫ eoꝝ·i·aſ=
ſeſſoribꝫ ⁊ domeſticis ⁊ cancellarijs·q̄l
ſit aſſeſſor·q̄s domeſticꝰ·q̄s cācellariꝰ·⁊ q̄ poſ
ſint eſſe·⁊ q̄d ſit eoꝝ officiū·Eſt aūt aſſeſſor q̄
ab eo cui data eſt iudicādi ptās rogat̄ vt ſibi
in cognitōe cauſe aſſidat vt cū debito fine cām
decidere inſtruat·nō aūt metu terribili·et nec̄i
tate·aut incōgrua libertate dꝫ ad hꝰ ↄpelli aſ=
ſeſſor·vt·ꝭ·e·l·i·Domeſtici aūt alij habebāt de=
putata ſibi officia iure publica·que tn̄ apte nō
ſpecificant̄ in li·hꝰ tn̄ noto·ꝙ nullus p̄ſes dome
ſticū·vel cācellariū·vel aſſeſſorē·ſecū debꝫ du=
cere·vt·ꝭ·e·l·nullus·Cancellarij aūt introduce
cebāt petitōes et ſupplicatōes in curiam dicti
cancellarij·eo ꝙ p̄erāt cācellis·vel hoſtijs·Erāt
eni cancellꝰ feneſtratū hoſtiū ad modū crucis
p eos eni patebāt aditus ⁊ acceſſus·Cācellus
aūt habꝫ et alias ſignificatōes·vt notaui·ꝭ·ff·
ꝙ iu·aut·t·l·Nam ⁊ ſi ramos·et def̄·i·l·ceta·§·
vl·Vel dicunt̄ cācellarij·qꝛ dictata ſibi ab aſ=
ſeſſoribꝫ ſcribebāt·et cācellabāt·i·delebant ad
modū crucis·ducta pēna·ſic ponit̄·ꝭ·de ſol̄·l·in
ductū et·ff·de ꝓbac̄·l·cyrographum·Poſſunt
aūt frui dignitatibꝫ iſtis liberi et ingenui·q̄ tn̄
nō ſunt turpitudine notati·vt·ꝭ·de dignitat̄·l·
neqꝫ·Itē fruunt̄ in ꝓuincia ſua vſqꝫ ad·iiij·mē
ſes nō vltra niſi ex p̄cepto principis vt·ꝭ·e·l·in
cōſiliarijs·et·ff·quibꝫ ex cauſis·maiores·l·hi·q̄
ſecus in aſſeſſore curatoris·i·ꝓcuratoris rei·i·
ꝓcuratoris rei pu·i·fiſci vel ceſaris·Nec eni ꝓ
curator iſte examinat cauſas ciuiū ſinguloꝝ·
ꝫ ceſaris et p̄uati·vel fiſci et p̄uati·vn̄ ſuis cōci
uibꝫ nō p̄t haberi ſuſpectus vel eſſe inuidioſus
ꝫ nec ꝑcipit ſalariū de publico ꝫ de burſa ꝓcu=
ratoris al̄ pricipis·vt·ff·e·l·vl·Itē fruūt̄ q̄ nū
q̄ꝫ functi ſunt officio tali·q̄ eni ſemel functꝰ eſt
ſi quid ambicioſe velit redire nō eſt admitten
dus vt·ꝭ·e·l·nemo·Si aūt vltro eligat̄ tenet e=
lectio·q̄ enim ſemel recte cognitus eſt·nō dꝫ
ob hꝰ ſolū q̄d iam ꝓbatū eſt improbari·vt·ꝭ·e·
liceat·Vel dic ſcd̄a vice eū non eligi·niſi cū alij
non repiunt̄ ydonei·vt·ff·de muneribꝫ honor·
·§·vlt̄·vel dic nō eligi eū ſcd̄a vice a q̄buſlibet
ꝫ a p̄ncipe tātū·vel ab illuſtribꝫ uiris·vt ex p̄=
dicta·l·liceat patet·Vel dic eū eligi ſcd̄a vice
ita demū ſi nullo reluctante fiat electio ſcd̄a vi
ce vt in aut̄·de def̄·ci·§·vlt̄·ꝫ in p̄ma electōne·
ſuffecit cōſentire maiorē partē·Eſt autē offici
um aſſeſſoris vt etiā ex diffinitōe ſuperiore pa
tet in cognitōe et examinatōne cauſaꝝ in po=
ſtulatōibꝫ·vt admittat eos ad aduocandum·
qui de iure poſſunt poſtulare·et vt ſit ordo ali
quis poſtulatōnū·et in libellis ↄuētōnalibꝫ re=
cipiendis·ſi bene conficiant̄·ſi male vt reſpuat
vel non recipiat de re illicita·vt·ff·e·l·i·et de
offi·ꝓ cōſul̄·l·nec quicq̄ꝫ·§·obſuare itaqꝫ ⁊·ff·
de poſtulando·l·quos·⁊ de accāc̄·l·libellorum·
et·ꝭ·vt nemo priuatos titulos·l·vlti·in fi·Item
in edictis ꝓponendis in omni totius ciuitatis
in omniū perſonis·vn̄ et lex edictalis dicit̄ ge=
neralis·vt·ſ·def̄·et·ↄ·l·iij·Item in decretis·ſpe
cialit̄ in vna cauſa interponēdis puta·vt aliē=
nando predioꝝ minoꝝ·Vel fiat trāſactio ali
mētoꝝ·ꝺ·⁊ preſes ꝓuincie p̄ſe debꝫ ſubſcribē
re libellis talibus·i·petitōibꝫ que fiunt ſuper
his non per aſſeſſores·et hꝰ eſt q̄d dicit̄·ꝭ·e·l·ij·
et·ff·e·l·i·Itē in ep̄lis dictandis·que plerūqꝫ
mittunt̄ iudicibꝫ alterius ꝓuincie·ꝫ eas ſcribit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cancellarius vt· ſ̄·dictū eſt·aſſeſſor iſte nō po-
teſt fungi officio aſſeſſoris et aduocati·vel iu-
dicis nedū ad vtrūq̄ feſtinet·neutrū bene pa-
get·vt·ī·e·l·vlt·ſic non pt̄ aliquis eſſe in duabꝰ
miliciis·vt no·ī·qui mili·non pñt·l·ij·§·in poſte-
rū·Vel in honoribꝰ duaꝝ ciuitatum·vt·ff·ad
municip̄·l·libertus·§·preſcriptō·Vel in duobꝰ
collegijs·vt·ff·de colleg·illicitis·l·i·§·vlti·Sic
nemo poteſt eſſe aduocatus⁊ iudex·Item per
tinꝫ ad ſollicitudinē eoꝝ qui fuerūt aſſeſſores·
vt depoſito officio remaneant ibidē·per·l·di-
es·Rñſuri pro his que dicunt̄ omiſiſſe·et ipſi in
quadruplū·reſtituūt ablata·vt duplū fiſcus et
duplū ſpoliatus accipiat·et eadeꝫ imponit̄ pe-
na qui aſſeſſorē ſubtraxerit·ne ibidē reſponde
at·vt·ī·e·oſtiarios·Item ille cui fuit aſſeſſor ꝑ
eadeꝫ pena reſpondere tenet̄·vt·ī·ad·l·iul·re·
·l·i·quinimo ipſum aſſeſſorē tenet̄ repñſentare·
ſi querela ꝓuincialiū vel alia neceſſitas id po-
ſtulauerit·vt·ī·e·l·ſi poſt depoſitū·Eſt auteꝫ
priuilegiū aſſeſſoꝝ·vt poſiti in patris poteſta
te quod ex eo officio acquirunt·habent q̄ſi ca
ſtrenſe peculiū·vt·ī·e·l·velut·nec ſubiciunt̄ ali
cui honori indictōis·vt·ī·e·l·non parū·

De ānonis et capite āminiſtrātiū vel aſ ſeſſoꝝ alioꝝ ne publicas ſollicitudines gerētiū vel alioꝝ q̄ aliquaꝫ ɔ̄ſecuti ſunt dignitatē

De maioribꝰ et minoribꝰ magiſtratibꝰ·ſ̄·
dictum eſt Nunc autē ponit de eoꝝ ſo
lacijs vel ſalarijs·⁊ quia ipſi ꝑcipiebāt
ſalaria in annonis·Ideo ponit de annonis ⁊ ca
pite·i·capitatōe miniſtrātiū·et aſſeſſoꝝ ⁊ alio
rū gerentiū publicas dignitates·i·que daban
tur miniſtrantibꝰ publica officia·Ipſi enim p̄-
ter annonas ſolacia forte cōſequebant̄ in pecu
nia vt·ī·de inof·t·l·vl·et hic innuit̄ ſic·et in mi-
litibꝰ dicit̄ ꝙ ipſi annonas ⁊ capita ſingul̄ con-
ſequebant̄ diebꝰ·vt·ī·de ano·mili·l·vl·et de ero
mi·an·l·vl·Sic enim capitacio dicit̄ tributū q̄d
dat̄ ꝓ capite licꝫ hic ponat̄ capitatio ꝑ eo q̄d
datur magiſtratibꝰ ſolacij cauſa·ꝓ remunerā-
do labore·Ita ⁊ annona dicit̄ ſalariū·q̄d cuiq̄
dat̄ pro capite ſuo·remuneratōis cauſa·in ſola
cijs aūt iſtis hic fixus⁊ ſtabilis ſeruabit̄ modꝰ
vt ea pro annonis et capite hic eſt dignitatis
debitis cōſequant̄ precia que particularibꝰ de
legatōibꝰ·i·ſinguloꝝ deſcriptōibꝰ canta legū-
tur vel continent̄·vt·ī·e·l·i·Sed vbi forte per
corpus iuris diffuſe·vt·ī·de palat̄·ſa·lar·l·ſcri-
nijs·⁊·ī·de aduoc·diū·iudi reſtituendū·vel dic
cōtinent̄ in cōſuetudine cuiuſcunq̄ ꝓuincie·vt
in aut·de defen·ci·§·ſi vero quedaꝫ ſalaria·De
ſalarijs autem delegatāꝝ dicet̄·ī·de ſportulis·

De ɔ̄tractibꝰ iudicū vel eoꝝ q̄ ſunt cir- ca eos et inhibēdis donatōibꝰ in eis fa ciendis et ne admiſtratōis tempore ꝓ- as edes edificent ſine p̄gmatica ſāctōe

Hic diſtinguunt̄ p̄ſides ꝓuinciaꝝ a ma-
giſtratibꝰ vrbis rome·Siquidem magi
ſtratus tempe officij ſui emere·vel do-
mus extruere non poteſt·niſi ſpeciali ꝑmiſſiōe
principis·Vel forte niſi paterna vendant̄·cuꝫ
hec dicat̄ in ꝓuinciali magiſtratu·cui minꝰ cō
cedit̄·vt·ī·patebit·donatōnes autē recipe non
poteſt·hic vrbi cuius magiſtratus etiā prīci
pe ꝑmittente·niſi finito officio·is q̄ donauit eā
dem cōfirmauerit exp̄ſſim donatōeꝫ vel tacue
rit quinquēnio·ꝓuincialis autē magiſtratꝰ do
natōes·vel emptōnes·admittere nō debꝫ·nec
edificatōes facere·etiā pricipe permittēte cō-
cedunt̄·vt nec exp̄ſſim vel taciturnitate quin
quēnij etiā finito officio cōfirment̄·Et q̄d dico
in ꝓuinciali magiſtratu·ſeruat̄ etiā in conſilia
rijs eius et domeſticis·et aſſeſſoribꝰ ⁊ futuro·
et p̄terito tempe·hꝫ tamen ꝓhibitō ceſſat·vbi
eoꝝ paterna diſtrahunt̄·vel vbi accipiūt eſcu
lentū vel poculentū·al̄ rem amittunt·⁊ in qua
druplū cōdemnant̄·vt·ī·e·l·i·et·ff·de cōtrahē·
emp·l·non licet·⁊·l·qui officij cauſa·⁊ de of·p̄·
·l·plebiſcita forte niſi cōfirmet̄ cōtractus ſilē
tō·xxx·an·Itē ꝙ dictū eſt in p̄ſidibꝰ ꝓuinciaꝝ
ſeruabit̄ eadē ratōe vel maiori in magiſtratu
municipali·vel defenſore ciuitatis·nā in·l·iſta
declinat ꝑmiſſiōem·q: minus cōcedit minoribꝰ
quā maioribꝰ magiſtratibꝰ nec dicant ꝙ vnus
auctē alterꝰ poſſit emere ab aliquo ſubiectoꝝ-
rū·licet lex vnū tutorē ꝑmittat cōtrahere cum
pupillo alterius·auctē tutoris·vt·ff·de auctē·
tu·l·pupillus·§·plane·Ibi enim cōtrahit̄ cum
eo·hoc eſt cū pupillo·cuius fauore cōtractus
ꝓhibebat̄·Hic autē nō ꝓhibet̄ cōtractus fa-
uore cōtrahentis ſꝫ ꝓpter publicā vtilitatē·licꝫ
autē magiſtratus emere·vel donatōem accipe
non poſſit vt dictū eſt·tñ forte poterit donare
forſan ⁊ vendere·vt ait pla·licet in venditōne
nō adeo ꝓmpta ſit ratō·

De mō mulctoꝝ q̄ a iudicibꝰ infligunt̄

Dictū eſt·ſ·de magiſtratibꝰ fere omībꝰ
Sed quia permiſſum eſt eis defēdere iu
riſdictōem ſuam pene vel mulcte iudi-
cio·vt·ff·ſi quis ius dicenti nō obtempauit·l·i·
Ideo ponit de mō mulctarum·Videamus eñ
quid ſit mulcta·et quis eam indicat·et vſq̄ ad
quē modū vel quantitatē·et quis ſit eius effe-
ctus·et cui applicet̄·et an remittat̄·Eſt autem
mulcta peccati animaduerſio pecuniaria arbi-
trio iudicis ſtatuēda·vt·ff·de·v̄·ſi·l·aliud·§·i·
Pena autē eſt corpalis pecuniaria et circa put
lege ſtatuitur·Item a pena non appellat̄·ſed
a mulcta·Item mulcta nō indicit̄ niſi a maiori
bꝰ magiſtratibꝰ·pena aūt a quolibet qui habꝫ
poteſtatē iudicandi·vt ex predicta·l·patet et
ex alia in·e·t·l·ſi qua·Item ſi mulcta imponat̄
vltra modū·l·cōceſſum non tenet impoſitō·Se
cus in pena vt·ī·quando ꝓuoc·nō eſt·nec·l·cir-
ca ⁊·ff·de his qui no·in fa·l·quid ḡ·§·pena ḡ-
uior ſic vbi repit̄ aliquē mulctari in certā penā

vt. ſ. de epali au. l. ij. ꝛ. ꝟ. ne liceat po. l. vl. im=
ꝑe dictū intelligas. Mulctare aūt poſſūt il=
luſtres vſqꝫ ad. l. libras auri. cum peccatū erit
grauiſſimū vt. ꝟ. e. l. illuſtres. Spectabiles autē
vſqꝫ ad tres vncias auri. preter ꝓcōſulē ꝛ co=
mitem orientis et prefectū auguſtalē qui vſqꝫ
ad ſex vncias auri mulctare poſſūt. Clariſ
ſimi autē puta preſides ꝓuinciaꝝ vſqꝫ ad du=
as tantū vncias indicūt mulctas. nullus tamē
iſtoꝝ in aliquē etiā ſi cēties peccauerit in vno
anno penā ſm ꝯſtitutū modū imponit niſi ter.
Item qui excedit modū in imponenda mulcta
tenet̄ ꝯdemnato in duplū. fiſco ad mulctaꝫ in=
dictam. Procurator aūt ceſaris vel curator rei
publice qui grece logiſta a logos dicit̄. ꝙ eſt
ſermo vel ratō. quia de fiſcalibꝫ habꝫ ret dere
ratōem. non poteſt indice mulctam. nec magi=
ſtratus municipales. vel ciuitatū defēſores. vt
ꝟ. t. i. l. v. ꝛ vi. niſi forte indicāt modicas non ḡ
ues vt. ꝟ. de ſportulis. l. ij. et dicemus ꝟ. e. proxi.
Imponunt̄ autē hee mulcte ꝓ delictis cōmi=
bꝫ ſm predictū modū preterꝗ̄ ꝓ pecularibus
aut manubrijs. i. de ꝑdatōibꝫ cōcuſſionibꝫ fur
tis ꝛ alijs flagitijs que coherceri ſeuerius cō=
uenit. et ideo in eis ſeuerior mulcta eſt imponē
da ꝓ arbitrio iudicantis. Itē mulcta impoſita
non eſt remittenda. niſi paupertas ꝯdemnati id
perſuaſerit. vt. ꝟ. e. l. eos. Mulcte aūt applicant̄
fiſco. niſi iudex operibꝫ publicis vel alijs neceſ=
ſarijs cauſis. vel lex deputauerit vt. ꝟ. e. l. mul=
ctaꝝ. et. ſ. de epali audientia. l. ij. et. ff. de iure
pa. l. diuus. §. vlti. mulcta aūt non irrogat infa
miam. vt. ꝟ. e. l. i.

De defenſoribus ciuitatum

Dictum eſt. ſ. de maioribꝫ magiſtratibꝫ
ſcꝫ prouinciaꝝ. Nunc de minoribꝫ. i. ci=
uitatū defenſoribꝫ videamus et in ꝑmis
qualiter defenſor ꝯſtituat̄. Et poſtea q̄d ſit eiꝰ
officiū. Conſtituunt̄ aūt decreto cum iureiurā=
do ſeu electōne omniū poſſeſſoꝝ in illa ciuita
te conſiſtētiū. ſed non in vrbe ro. degentiū. Et
eſt neceſſaria confirmatio glorioſiſſimi ꝑfecti
ꝑtorio. qui et dicit̄ ei dare curaꝫ. i. datū confir=
mare. nam ꝛ ante eā videt̄ habere per electio
nē. ſꝫ iō a ꝑfecto ꝯfirmat̄. vt ipe eā videat̄ con
ſtituiſſe. et non preſes ꝓuincie. qui maior eſt de
fenſore ciuitatis eiuſdē ꝓuincie. Minor autē ꝑ=
fecto pretorio. ſicqꝫ preſes ꝓ ſuo velle defēſo=
rem remouere non poſſit. nec licet electo defē
ſoris ordinem declinare. etiam ſi ſit illuſtris vel
priuilegiū pretendat. et eligit̄ vſqꝫ ad bienni
um. olim vſqꝫ ad quinquēniū ꝛ ſemel tantū nō
nō ſcḋa vice niſi nullo reluctāte ſa vice eligat̄
tercia aūt etiaꝫ ſi omnes cōſentirent. vnanimi=
ter non eſt eligēdus. ne frequencia et cōtinua
tio cure ꝑ renouatōēs callide inducta infini=
tam faciat predictam gubernatōem. Electus
autem debet iurare omnia ſm legem et ius ſe
facturū ꝓut melius ſibi videbit̄. Eſt autē offi=
cium defenſoris prebere auctoritatē his q̄ agū
tur aput eum. ex voluntate ꝑtium. vt adeptō
emancipatio manumiſſio teſtamātoꝝ. Itē do
natōnis inſinuatō. incōtentioſa aūt iuriſdictio
ne. habꝫ cognitōem vſqꝫ ad. ccc. aureos. olim
vſqꝫ ad. l. vt. ꝟ. e. l. i. vt etiam a reo recuſari non
poſſit publicū debet remouere tumultū. tribu=
toꝝ exactōni debet deſeruire vt in his etiā ad
iuuet̄ a preſide prouincie. in criminibꝫ etiā leui
oribꝫ. habet cognitōem ꝛ caſtigatōem cōpetē
tem. In maioribꝫ reum debet detrudere in car
cerē. et mittere ad preſidem. Et facit hec oīa
defenſor ciuitatis que iniungit̄ ei ꝑ legem etiā
ꝓhibente preſide. et hec cōtinent̄ in aut. de de
fen. ci. §. nos igit̄. ꝛ. §. interim vſqꝫ in fi. t. ꝛ. ꝟ. e.
l. defēſores ciuitatū oblatos. et. l. defenſores ꝛ
. ff. de iur̄ oīuū in. l. magiſtratibꝫ. et in aut. iuſ=
iurand̄ quod preſtat̄. §. et equus. Qḋ autē di=
cit̄. ꝟ. e. l. defenſores. ſcꝫ ꝙ mlcta indicere nō po
teſt. grauē intelligo. ſm modū ſtatutum. ſ. de
modo mulctarū. mediocrē vero. vel paruam in
leuioribꝫ criminibꝫ poteſt imponere cum ſupra
dictū ſit eum caſtigatōeꝫ cōpetentē facere poſ
ſe. Et ſummatim dico. ꝙ in omnibꝫ tanꝗ̄ pate=
re potuit quam vt iudex ſe debeat habere vt
ita nominis ſui vtat̄ officijs. et q̄d eſſe dicunt̄.
eſſe nō deſināt vt in aut. vt iudi. ſine quoq̄ ſuf.
. §. eos autē. ꝛ de mā. pri. §. ꝙ ſi delinquētes in fi.
. §. ꝛ. ꝟ. e. l. defenſores. Hi autē eligunt̄ in defē
ſores qui ad alias dignitates de quibꝫ dictum
eſt eligi poſſunt. et maxime nobiliores ciuitatū
vt in aut. e. t. §. interim.

De magiſtratibus municipalibꝰ

Supra de magiſtratibꝫ ciuitatum. Nūc
de magiſtratibꝫ municipioꝝ vel villarū
ſeu burgoꝝ in q̄bꝫ ſatis dici poteſt ea
dem ſeruāda que dicta ſunt in defenſoribꝫ ciui=
tatū. hic tamē hoc vocat̄ circa electōem. vt ꝑ
tres menſes ante debeāt eligi. quam incipiat
eoꝝ adminiſtratō. et hꝫ ideo. quia ſi electus pre
tendat excuſatōem. et ideo videat̄ abſoluendꝰ.
alius in eius locū eligat̄ vt. ꝟ. e. l. i. Videret̄ ta=
men alicui ꝙ hec rubrica eadem eſſet cum ſu=
periori. q̄a municipium ciuitas appellat̄. Et mu
nicipes dicunt̄. qui in eadē ciuitate munera fa=
ciūt. ſed abuſiue dicimus municipes ſue cuiꝰqꝫ
ciuitatis ciues. vt. ff. ad municipi. l. i. quod ſatiſ
dici poſſꝫ quare. ſ. de alijs tractauerit. q̄ ad cre
atos vel creandos defenſores pertineat hic q̄n
eoꝝ fiat electio tractet. vel dic vt ꝑmo dictuꝫ
eſt.

De officio iuridici alexandrie ciuitatis

Sicut ad ꝓcuratorem ceſaris rerū fere
tantū ꝑtinet adminiſtratō. ita et ad iu=
ridici alexandrie iure tantū. ꝛ non rerū
ſpectat ſollicitudo. expediunt̄ enim apud eū le
gitti actꝰ. vt adoptio. emācipatio. teſtamētoꝝ
et donatōnū inſinuatō ꝛ familiū vt. ꝟ. e. l. i. ff. e. l.

·i·ꝫ et ꝓmiſſa eſt ei ex conſtitutione diui marci
tutoris datio·vt·ff·e·l·vi· Contentioſa autez
iuriſdictõ tam ciuitatis quam ꝓuincie eiuſdez
hoc eſt egipti pertinet ad ꝑfectũ auguſtalem
v·ff·de off·ꝑ·au·l·i:Et forte pre rogatiua con
ditoris predicte ciuitatis·hoc eſt alexandri pu
eri magni ⁊ ꝑcij maximi·vnı ſpecialiter legiti=
mos actus cũ tutoris datiõe·alij cõtentioſaꝫ iu=
riſdictõez lex reſeruauit licꝫ pla·dixerit alexã=
driam iudicem non habere·

¶ Codicis iuſtiniani repetitõe prime le ctionis liber primus explicit

¶ Incipit liber ſecũdus De edendo

Dictum eſt ſupra de magi=
ſtratibus et eoꝝ officijs·
que diximus conſiſtere in
contentioſa iuriſdictõne·
Contentioſa autem iuriſdi
ctõ eſt in iudicijſ cognoſcẽ
dis et terminãdis·quoꝛuꝫ
iudicioꝝ preparatõ eſt e=
dictio actõis·Et ideo ponit de edendo·i·de edi=
ctõe facienda·ſubaudi eoꝝ que neceſſaria ſunt
in agenda cauſa ·Sꝫ in primis neceſſaria eſt e=
dictõ actõnis poſtmod·liť conteſta·in proceſ=
ſu cauſe· neceſſaria eſt edictõ ratõnũ inſtrumẽ=
toꝝ et actoꝝ·de quibꝫ omnibꝫ videamus ¶ In
primis quid ſit edere actionũ·quod plene ſciri
non poteſt niſi primo videamus quid ſit actio·
Et breuiter poſtmodũ dicaꝫ· qualiter actio ſit
edenda· et quando et qualiter fiat eius muta=
tio·vel emendatio· ¶ Et quid olim dicebatur
actio cõceptio verborum formata a magiſtra
tibꝫ·vnde ⁊ dicebať formula actio ·hodie autẽ
ſine impetratõe ⁊ conceptõe verboꝝ ſolennũ·
diciť actio ius ciuile·vel pretoriũ quo debitum
in iudicio a te exigere poſſum vel petere rem
mihi reſtitui·vt·ff·de orig·iur·l·ij·§·omiũ et de
furtis·l·ſi ſeruꝰ nauẽ ⁊ ·j·de formuľ·⁊ in pe·ac
ſub la·l·i·⁊·ij·Et aſſignanť ꝓpria nomina actõ
nũ vt ex vendito exempto·ex locato ·ex cõdu=
cto·et alia multa conſimilia que enumeranť in
inſti·de act·His eni noibꝫ exprimiť ·vel ſignifi
cať ius quo te exigã non tamẽ dico·ꝙ nomina
ſint iura ·vt hoc nomẽ homo nõ eſt homo· ſed
ſignificat animal ratõnale mortale· Et nomen

iuris hic nõ ponit pro arte boni et equi vel iu=
re naturali vel gentiũ vel iure ciuili vel ꝑtorio
ꝓpter qd te exigã ·nãꝫ obligatõ eſt iuris vin=
culũ·i·ius vinciens ꝓpter quod te exigã·non ta
men eo te exigo·nam ⁊ ideo te poſſum cõuenı=
re quia heres ſum·vel bonoꝝ poſſeſſoꝛ nõ tamẽ
te cõuenio hereditate vel bonoꝝ poſſeſſione·
ſed hereditatis petitõne·et vtrũqꝫ ius eſt·ſed
vnum ꝓpter qd alterũ·quo quid reſtitui petiť
vel quo debituꝫ exigiť·ſupponat ergo actio hĩ
pro quodã iure ciuili vel pretorio ·a quibꝫ ꝓdi
te ſunt actões·vt·ff·de orig·iu·l·ij·§·deĩn·Sed
inſtes et queras quid ẽ hoc ius Rñt eo nõ gau
det alio noie ius enim alia multa habꝫ ſignifi=
care vt·ff·de iu·⁊iu·l·i·⁊·l·penľ·⁊vlť·et hĩ eſt
vnum de his ſignificatis ⁊ ſpẽs eſt ſub arte·nõ
tamen eſt ars ·liquet ergo ex predictis·ꝙ edẽ
actionuꝫ nihil aliud eſt ꝙ̃ dicere vel denotare
ius·quo quis petat ſibi debitũ vel rem ſibi re=
ſtitui ¶ Nam actio alia eſt in rem alia in perſo
nam·licet ꝓprie actio dicať pſonalis tantũ·pe=
titio in rem petitio vtriuſqꝫ cauſa vt·ff·de act·
et ob·l·actionũ gñaꝫ·l·actio in pſonã· ſed hic
cum diciť actõem edendam largiſſime puto in
telligendum·vt etiam contineat iudicis offici=
um·quo quid poſtulatur dari nec fieri vt·ff·de
act·⁊ ob·l·actõnis verbo·quod tamen non eſt
actio·licet ſuꝑ dixerit contra vt·ff·de minoribꝫ
vel ꝙ ſi minoꝛ·§·vlť·Sed dicet qs ſi actõem vo
cas ius tantum quo exigi non ꝓpter quod exi=
giť·i·obligatõem vel cãm agendi vel petẽdi·
vel rem de qua agiť qd eſt ergo ꝙ diciť·ff·e·l·
·i·actõem edendam·vt ꝓinde·i·exinde vel at=
inde ſciat reus vtrum cedere vel contendere
debeat·⁊ ſi putauerit cõtendendũ contendens
veniat inſtructus ad agendũ ·i· ad defendẽ=
dũ·Nam ſi actio edať tantũ non videť ꝙ reus
poſſit eſſe inſtructus cedat vel cõtendat ·quid
enim ſi dicat aliquis mihi cõuenio te· cõditõne
certi·vel actõe exempto·vel exuendito·et con
ſimilibꝫ·re vel quantitate nõ expreſſa·nec cãm·
talem libellum nullus ſani capitis recipiet ·vel
teneť recipe·Recipere tamẽ poſſet ſi vellet de
ſua iuſticia cõfiſus·vt diciť·j·de an·ex·legevi·
ibi enim nemo euꝫ repellit·vt alias dꝛ·ff·de in
off·teſt·l·poſtumus ·§· ſi quis ex his·Ex deo ꝙ
dicit lex actõem edendaꝫ vt deliberare poſſit
reus·intelligenduꝫ eſt eam edendam cum ſuis
cõmittantijs ſeu precedentibꝫ·ſeu cauſis· ſola
enim actio non ſufficeret vt dictũ eſt ¶ Conſi
dera tamẽ ꝙ actõnũ quedaꝫ ſunt vniũſales vt
petitio hẽditatis·famhẽr· ·Itẽ actio ex teſtõ·
quãdoqꝫ ñ ex ſui natura· ſed accidentaliter·vt
cum ꝓponiť contra heredeꝫ rogatum heredi=
tatem reſtituere·et actio exempto quando cõ
petit contra venditorẽ hereditatis· Alie ſunt
generales·vt actio tutele·negocioꝝ gͤ· Item
pro ſocio cum cõpetunt pro omnibꝫ generaliť
negocijs·Alie ſingulares vt cõditio certi ⁊ in=
debiti·et ob cãm·triticaria· ⁊ furtiua cõditio·
et rei vendicatio·et ypotecaria·et alie infinite
vt·ff·de rei ven·l·i·⁊ ſi ps hẽ·pe·l·i·⁊ ꝓ ſocio·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·l·ꝓ ſocio·arbiť·§·p·l·ſꝫ· In vniuerſalibꝫ actō
nibꝫ non ſufficic actōem edi·ſed oꝑtet res vni
uerſaliť nō ſpēaliť exꝑmi· Nam ſi dicat hō·con
uenio te·hereditatis petitōe oportet adicere
ꝓ hereditate ticij tota· vel eius quota portio
ne·niſi impoſſibile ſit eū quotā portōeȝ dr̄e poſ
ſe ꝓpter incertū rei euētū· vt·ff·ſi ps hē·pe·l·
·i·§·vl·Sic etiā poſſet ꝓferri ſententia·Cōdem
no te vt reſtituas hereditatē ticianā etiā non
ſpecificatis rebꝫ et ideo quia non ſpecificantur
res q̄riť q̄d euicta hereditate reſtitui debeat·
Item retm enť impenſe infirmitatis et funeriſ
et ſoluta ere creditoribꝫ·vt·ī·de pe·hr·l·i·ꝛ·l·
in reſtituenda ꝛ·l·de hereditate ꝛ·l·vltima·§·
fin autē· In generalibꝫ aūt ſufficit actōem
edi·et generaliter·rem exprimi vt ſi dicā·Cō·
uenio te actione tutele·vel neg·g·oportet adi
cere·vt ratōem reddas tutele mee·vel illius
negocioꝝ meoꝝ om̄iū·vel illoꝝ vel eoꝝ qui
fuerūt ei cui ſucceſſi·Et idem in actōe manda·
ti dici poteſt·Itemqꝫ in actōe pro ſocio·Nam
ſi ea ꝓponať nō ſufficit·ſed generaliter expri·
mendū eſt·vt cōicet res ex ſocietate cōicandas
et preſtet ratōem doli·et culpe admiſſe in rebꝫ
ſocietatis·poſtea autem ꝓcedente lite·ſingula
capitula et res exprimēde ſunt·ar·i·de iudic·li·
cet·In ſingularibꝫ autē actōibꝫ non ſufficit a·
ctōem edi·ſed oꝑtet rē exprimi·vt ſi dicā·Con
uenio te rei vendicatōe·adiciēdū eſt·ꝓfūdo il
lo·vt plene diciť·ff·de rei ven·l·ſi in rē·Idē in
ipotecaria et conſimilibꝫ realibꝫ actōibꝫ·nec
opus eſt exꝑmere cām in his realibꝫ·Expreſſa
eſt enim hoc ipſo ꝙ ꝓponit rei vendicatōnem·
Eius enī cauſa nulla eſt alia·niſi dn̄iū quod vide
tur aſſerere ſuum eſſe·et ipſum in iudiciū dedu·
cit qualecūqꝫ ſit·vt·ff·de excepť·rei iu·l·ſinaūt
·§·eadē·in perſonalibꝫ autē non tantū actōem
edi·et rem exprimi ſufficit·vt ſi dico Conuenio
te cōditōe certi·vel actōe exempto·ad rem il·
lam·ſed oportet adicere quia mihi donauit de
dit in dotē vel ꝓmiſit·et conſimilia·ſicqꝫ cauſā
exprimiť·et ꝙ exprimi debet ſatis probať·ī·de
edic·di·adri·tol·l·vl·§·ſinaūt vel quia ego emi
cui heres extiti et conſimilia·vt·C·de edic·di·
adri·l·vl·ꝓpe finē·Aliter enim non poteſt deli
berare reus cedat vel contendat·quia ex plu·
ribꝫ cauſis poteſt res eſſe debita·licȝ ex vna tā
tū ſit mea·vt·ff·de exceptōe·rei iul et an eaď
·§·actōes·Diceret q̄s pone ꝙ in vniuerſalibꝫ
vel generalibꝫ·vel ſingularibꝫ non eſt actio ex
preſſa ſed res ꝛ cauſa notata nōne ſufficiet·Vt
ſi dico·Cōuenio te ꝓ hereditate quia dico eaȝ
meam eſſe·Vel conuenio te·quia adminiſtra·
ſti negocia mea ſine mandato et ſponte vt rō·
nem reddas·Vel conuenio te profundo tycia·
no·quia dico eum meum eſſe·Ait pla·ſufficere
quia in his omnibꝫ expreſſum eſt quia·i·cauſa
hoc eſt actio vt ſic q̄d appellať aput dialecti·
cos argumentū·ſ·quod eſt ex poſitōne aſſum·
ptōe ꝛ ꝯcluſione·ita apud legiſtas dicať cauſa
actio·ego puto ſufficere·ſed non illa ratōe·ꝙ
cauſa ſit actio·Nā ſi dico·Cōuenio te pro·x·qꝛ
talem rem vendidi pro·x·nōne poteſt eſſe q̄d
vendidi tibi·et tamē non habeo actōeȝ ex vē·
dito·quia mihi deſijt cōpetere·Itē bene poſſuȝ
ea habere·licȝ non vendidi·ergo qꝛ vendidi·
vel vendicio non eſt actō·ſed ex ea naſciť·Sed
ſi dico Cōuenio te ad·x·actōne ex vendito·Si
verū eſt hoc·i·tcū ea tenī·ergo debebit actor
vincere de iure ciuile·licet eſſet poſſibile excep
tōem reo cōpetere·ergo hec tria licet ad vnū
tendant·neutrum tamē eſt alterū imo proce·
dit ex altero·vt ecce pactuȝ ex eo obligatō et
ex obligatōne actio imo et plures quādoqꝫ ex
obligatōe naſcunť actōes vt cōditio certi ge·
neraľ·et exempto vel vendito vel furti·vel cō
ditio·furtiua·et alie infinite·vt·ff·locati ꝛ·l·ſi
merces·§·vltimo ꝛ de priua·de·l·nunq̄·et ſi cer
tū pe·l·certi cōditio·Nec dicat aliquis ſani ca
pitis patrē vel matrem eſſe filiū·vel ecōuerſo·
Diuerſe ſunt enim perſone·ſicut ꝛ hic diuerſa
ſunt iura·vnū obligandi vel ꝯueniendi·alterū
petendi vel exigendi Alia ergo ſufficere dico
quia non refert vtrum proprio nomine res o·
ſtendať an ea demonſtratōneque fungiť vice
proprij nominis·vt·ff·ſi certum pe·l·certū·Cū
ergo videā ꝙ lex ad nihil aliud valuerit edi a·
ctōem niſi vt deliberare poſſet reus cedat vel
cōtendat·et hoc ipſum poſſit facere per rem ꝛ
cām·vel per rem tantum·vel per cām tantuȝ·
vel talibꝫ equipollētibꝫ ſatis erit·nec obſtat ꝙ
diciť·ī·e·l·edita actio·ſpeciē future litis demō
ſtrat·quaſi vbicūqꝫ vel qualitercūqꝫ demōſtre
tur·futura lis edať actio·nec enim hꝫ ſequitur
Nam bene fateor ꝙ per actōem editam demō
ſtreť lis futura·ſed nō per eam ſolā·Nam hac
via itur romā·ſed non ſola et interdicto nanci
ſcimur poſſeſſionē·vt·ff·de rei·vē·l·is qui·hꝫ nō
ſolo quia per cōditōem ex·l·vel per triticariam
vel indebiti vel i factū·vt·ī·vñ iu·l·ſi quis·ꝛ·ff·
de triticaria·l·ij·et de cōdict·in·l·indebiti et ne
ius fiat ei·qui in poſ·l·i·ergo quicq̄d dicať de
diuiſione actōnū·om̄es tamē regule·et diuiſio
nes ad id tendūt·vt qualiťcūqꝫ plene inſtruať
reus ſatis ſit ſola tamen actio nūquam ſufficit·
vt dictū eſt et hic ſicut ꝛ vbiqꝫ omnes regulē
patiunť exceptōes·et illud in predictis notari
poteſt·quod in ſpecialibꝫ ſpecificanť res·in ge
neralibꝫ generaliter denotanť·in vniuerſalibꝫ
vniuerſaliter exprimunť·Fit autem edictō
actionis ſm̄ hꝫ iura vel per libellum iudici obla
tum·vt per eum reo detur et ipſe in eo delibe·
ret vel in alio quē ex eo deſcripſerit·vel ſine li·
bello dictante actore·vel ſapiēte ſuo·quid eſt
dicturus·vel quo iure eſt vſura·vt·ff·e·l·i·§·e·
dere·In cōuentione tamen illuſtrium perſona·
rū etiā ſi pecuniariť cōueniamť·neceſſariuſ erat
libellus·Sed ſecus eſt in alijs·vt·ī·de dignita·
tate·l·quotiens·vt·ff·de priuatis delictis·l·vl·
Hodie autē quolibet cōuento neceſſarius eſt li
bellus·vt·ī·de liť·conteſt·autū auferať niſi vbi
et ſine ſcriptis poteſt iudicari·vel quia cauſa vi
lis eſt·vel quia epiſcopus cognoſcit inter cleri
cos ſuos·vel quia conueniť magiſtratus finito

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

offıcio ſuo·vt dicemus infra· de ſentēcijs ex pe
riculo reci·vel qa fiat ex cōſenſu partiū vt ar·
ſupra de epiſcopis autem generalit̄ et ar· ff·de
ferijs· l·i· Autentica tamē non loquit̄ de libelli
oblatōe·ſed de ſatiſdatione perficiende cauſe·
qm̄ certum eſt non habere locum in arbitrio·
Nam ibi ſufficit penam cōmitti vt·ı̄·de arbi·l·i·
Edita autem actione ſiquidez aduerſarius iam
ſit cōuentus per iudicem·vel executorē reo po
ſtulante neceſſe habet perficere litem·vt·ı̄·q̄=
modo et quando iu·autē·qui ſemel·Si autē ad
uerſarius nondum ſit conuentus vt dictū eſt·li
cet actori impune deſiſtere·Quid ſi nō velit ſim
pliciter deſiſtere ab actione·ſed eam mutare·i·
veterē relicta aliā intendere ·quantum ad vete=
rem id erit quod dictū eſt· In noua autem di=
co eum admittendū niſi per veterem in qua ne
ceſſe habeat pſiſtere obſtaret exceptio rei iu·
dicate innoua·quia eedem ſunt perſone ·eadem
res·eadem cauſa agendi· licet alia ſit actio· vt
·ff·de excepc̄·rei·iu·l·ſi mat̄·§·eadem·⁊·l· cum
querit̄·et de iur̄·iur̄·l·duobꝫ·§·exceptō·l̄·niſi a=
ctio vetus in qua neceſſe habz perſiſtere ita ſe
habeat ad ſcdam vt tollant̄ electōne·q̄ꝫ in ca
ſibꝫ contingit vt·ı̄·de furt·l·i·⁊·ı̄·ſi ſeruus emit·
ſe·mā·l·i·et·ı̄·de codicillis·l·vl·et de pact̄·inter
emptorē⁊ vē·l·cōmiſſarie·ff·de tributo·l·q̄ꝫ in
heredē·§·eligere et def̄·ij·l·cum filius·§·varijſ
¶ Si queras an in noua actōne debeat habere
nouas dilatōes cauſa deliberatōis · Dico q̄ꝫ ſic
niſi vbi in ſcda poteſt eſſe inſtructus ex delibe=
ratōe prima vt fuit in veteri actōe · Quid eni
ſi couentus eſt vi·bonoꝝ·rap·et poſtea ex ea=
dem rapina conueniat̄ furti et conditōe furti=
ua indubitanter ſaluum eſt ei beneficium edi·
ctōnis et deliberatōnis·⁊ ita licet actori muta
ri actōez vt monet auctoritas edicti de edēdo
perpetui·i·generalis·et decernit equitas iudi=
cantis·vt·ı̄·l·edita· Cum autem non mutare ſꝫ
emēdare vult actōez·vt ſi pecijt minuſ poſtea
petat plus vel econuerſo·Dicunt quidam fieri
poſſe quandocunqꝫ an̄ ſentenciā in eodem iudi
cio·vt inſt:·de act·§·ſi minus·Ego idem puto in
vniuerſali·vel generali iudicio·vt·ff·de pe·her·
·l·iiij·et·l·ſi quo ⁊·ı̄·de iudic̄·l·licet·et hic ex ſu
pradictis apertius liquet·Et ita eſt intelligen
dum quod legit̄·ı̄·de ap·l·vl· In ſingl̄aribꝫ aūt
iudicijs idem dico vſqꝫ ad litem cōteſt·⁊ ius iu
randū calumnie ſi velit aliam edere ⁊ eā emē=
dare Poſtmodū aūt cum alia ſit res alia inter
pellatione eſt opus· Nec idem videt̄ in iudiciuz
deductū vt·ff·de exce·rei·iu·l·cum q̄r ·et·l·egi·
et·ff·de iudic̄·l·non poteſt· Nec obſtat quod le
git̄ in·ff·de noxalibꝫ·l·in delictis ·§·ſi detracta·
quia ibi ex eadem cauſa et ex eadem actōne·Et
ad idem agebatur ·licet varietas erat in quo=
dam beneficio quod domin⁹ ſolet habere per
legem vt·ſ·liberet̄ a pena vel damno per noxe
deditōem· ¶ Nunc de edictōe rationum in ſpe=
cie videamus·ſcilicet quid ſit ratio· et quibꝫ et
qualiter et cui et quando quet̄ ratō ſit edenda
Et qualiter contra eum qui non edit ſit agendū
Eſt autem ratio ſcriptura cauſa negociatōis
mutue datis ⁊ acceptis· Secus ſi ibi contineа=
tur de pingnore tantum· vel de mandato tan=
tū·vel de cōſtitutōne pecunie tantuz·licet qui=
dam in cōſtituta pecunia dixerunt contrariuz·
vt·ff·e·l·ſi quis·§·ratōne · Has autem ratōes
conficiebant argentarij ·qui publica auctē in=
ſtituebant̄ argento dando et recipiēdo· Sic ⁊
numularij alijs pecunijs capiendis·dādis⁊ acci=
piēdis·et ſup eis p̄mittebat̄ ipſis facere ſcriptu
ras· vt per eas probarent̄ data et accepta ·et
frequentiſſime ad fidem eorum decurrebatur·
vt·ff·e·l·quidam·§·vl·et·l·argentarius ·§·i·ſic̄
et hodie ad fidem recurrit̄ tabellionum·ipſi ta
men argentarij etiam ſerui poterant creari ·
vnde et dominus ex earuz tenebatur perſona·
quod iuſſu·vel de iure verſo ·vel de peculio·vt
·ff·e·l·pretor·§·i·Sed ſerui non poſſunt eſſe ta
belliones·vs·ı̄·de tabularijs·l·generali·Femi=
ne autem non poſſunt eſſe argentarie· vt ·ff·
·e·l·vl·Cogitur autē argentarius edere · Itē
heredes eius ſed non ſingulares ſucceſſores·
niſi cum ipſi poſſunt exhibere·⁊ heredes eius
nihil dolo fecerint·vt·ff·e·l·quedam·§·nec in=
tereſt · Item tenetur ſubſcribere edictōni ille
qui edit ·⁊ quanto melioris eſt conuerſatōnis
is qui edit·tanto maioris fidei habent̄ ratōes ·
Vnde ⁊ ſi plures ſunt argentarij omnes tenē=
tur edere·aut vnius edictiōni ſubſcribē ·Quid
enim ſi humilis ⁊ deploratus ediderit·vt dubi
tare quis ex fide editōnis poſſit ceſi edere de
bent vt·ff·e·l·ſi quis exargentarijs·§·i· Ede=
re autem debet ibi vbi argentariam exercuit
niſi ſumptibꝫ meis velim edi·ibi vbi agit̄ dato
ei ſpacio ad perferendum eas·vt·ff·e·l·pretor
·§·vlti·Exhibetur autem ſi iurauerim me nō ca
lumnie cauſa poſtulare·⁊ ſi ad me ptineat ra=
tio·q̄ꝫ eſt ſi ipſe ſcripſerit eam me mandante ·
vel tutore vel curatore vel procuratore·vl̄ ne
gocioꝝ geſtore·cuius factū ratum habeo·vel
eo cui extiti heres·Ad procuratorem etiam vi
detur pertinere propter rationem quā mecuz
habet·vt·ff·e·l·ſi quis·⁊·§·ex hoc·⁊·l·quedaz
·§·vltimo · Item fit exhibitio mihi ſemel tan=
tum non ſcdo niſi caſu fortuito· probarem me
amiſiſſe·argentario autem non eſt edenda ra=
tio·quia inſtructus poteſt eſſe inſtrō ſue pro=
feſſionis·nec debz ab alijs edoceri qui alios de
bet docere niſi caſu fortuito probaret ſe ami=
ſiſſe·vt·e·l·ſi q̄s ·§·vltimo·⁊·l·veluti· ¶ Eſt au
tem facienda rationum editio quaſi cōmunium
inſtrumentoꝝ cum die et conſule·nec enim ali
ter accepta ⁊ data·poſſunt apparere· vt·ff·e·
·l·i·§·rationes·⁊ lege pretor in principio ·§·i·
¶ Nec intereſt habeam litem cum argentario
an cum alio cuius litis gratia peto editionem
vt·ff·e·l·argentari⁹·i·ꝶ ·vt tn̄ exhibeant̄ ea
tm̄ q̄ ptinet ad q̄ſtionū vt·ff·e·argētariuſ·§·i·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Et ſatis dici poteſt · ꝙ ip̄a edicio fiat iudic̄ offi
cio · vel dic eam fieri actōne in factū · q̄ etiam
datur ad intereſſe · ſi dolo malo · uł culpa lata nō
fiat exhibitio · ꝙ extimat̄ ſcdm tempus quo p̄
tor decreuit exhiberi · licet aſs pluris ceperint
intereſſe · ut h̄ per rōnes volebam cōuincere
eum qui debebat prediū qđ valebat · v · nūc va
let · x · vel minoris cepit intereſſe · ut ſi extiti hēs
ei quem ex rōnibus cōuincere uolebam · ut · ff ·
e · l · ſi quis · §· ex hoc et · l · ubi et · l · q̄dam inpn̄ ·
vel aſs habeo modo facultatē ꝓbandi · qđ pri
us plene nō poteram ꝓbare · cum pecij rōnes ·
et p̄tor decreuit michi exhiberi · ut · ff · e · l · ar =
gentari9 · §· cum aūt · Et eſt actō iſta in factum
annalis et p̄toria · et hēdibus dat̄ · ꝫ non in he =
redes ut · ff · e · l · ult̄ · qđ ē mirabile · cum ip̄a de =
tur de peculio · ut dictū eſt ſicut q̄uis actō · q̄ eſt
ꝑ ꝯtractu · et ideo dꝫ dari ī hēdes · ut · ff · de act ·
et ob · l · ex ꝯtctibus · ꝫ dic eaꝫ anormalā eſſe · q:
oīno non imitat̄ naturā eaꝝ actōum q̄ ſunt ex
ꝯtractu uel quaſi · uł eaꝝ q̄ ſunt ex maleficō uł
quaſi · vel dic eam ex ꝯtractu eſſe · ⁊ ſp̄ale ē mea
ꝙ non datur in hēdem : ut ⁊ in q̄buſdaꝫ alijs
q̄ ſunt ex ꝯtractu ut · ſ · ſi menſor fal · mo · di · l · iij
· §· ult̄ ⁊ de tribu · l · illud · §· ult̄ · ¶ Nunc de edi =
cōne inſtroꝝ · i · cartaꝝ videam9 · naꝫ in larga
ſignificatōne etiam teſtes cōtinentur ut · ī · de fi
de inſtru · l · i · de q̄bus nihil ad p̄ntem rubricaꝫ
ꝑtinet Et certe edicō inſtroꝝ fit q̄nꝫ per act ·
pro ſocio · inter ſocios uel act · fam̄ · herc̄ · inter
cohēdes · cum nō ſufficiat exemplū oſtēdē · ut
ī · e · ꝓcurator · et aūt ſi quis in fi · et · ff · fam̄ hē =
c̄ · l · ſi q̄ · Q̄nꝫ per actōeꝫ tutele · ut a tutore ſuo
pupillo · vł vtilem · neg̃ · ig̃ · a curatore ſuo adul
to · uel p directam a ſp̄otaneo geſtore dn̄o · uł
per mandati actōem a ꝓcuratore dn̄o · ut · ff ·
e · l · q̄dam vel p interdc̄ꝫ de tab̄ exib̄ · ab eo qui
negat ſe tabulas habere · uel debere exhibē ·
vel p edictū quemadmodū · t · api · ſi fatet̄ ſe ta
bulas habere · nec p̄tendat cur non exhibeat ·
ut · ff · de tab̄ · exhibi · l · i · ⁊ · ff · quemadmođ teſ ·
· api · l · ij · §· ult̄ · uel p actōꝫ ad exhibendūꝫ · ſi cā
ta ſit mea · alioq̄n agam actōne in factūꝫ · ſi tn̄
interſit mea cartam exhiberi · et non ad exhi =
bendū actōne ꝙ notabile eſt · q: et alias etiam
non dn̄o datur · ſi tn̄ interſit ſua · ut · ff · ad exhi ·
l · ij · §· eſt aūt et · §· ad exhibendū · et · §· ſi q̄s aūt
et · §· penlt̄ · fit etiā iudicis offitio edicō inſtroꝝ
q̄ ꝑtinet ad cām cepti iudicij · Et ſup eis pleriq̄ꝫ
ita dixerūt · ſ · qđ reus ab actore ſua ꝓpria iſtr̄a
exhiberi poſſit poſtulare iudicis offitio · ꝫ non
actor a reo · q: fauorabiliores ſunt rei q̄ acto =
res · ut · ff · de reg̃ · iu · fauorabiliores · niſi q̄n re9
reputat̄ ꝓ actore · ut ſi ꝯfiteatur de intencōne
actoris ꝫ oppenat excepcōem pacti vel aliam
cui9 reſpectu videt̄ eſſe actor · ut · ff · đ excepc̄ ·
l · i · et actor vid et̄ eſſe re9 eadem rōne · et hoc ē
ꝙ dr̄ · ī · e · l · ult̄ · alias ergo reus nō tenet̄ exhi =
bere · q: actori ⁊ accuſatori incūbit honus ꝓ =
bacōnis · et eo nō ꝓbante plene uel ſemiplene
qui cōuenitur · ſi nihil p̄ſtiterit · i · ediderit uł ꝓ
bauerit debet obtinē · vt · ī · e · q̄ accuſare · poſſet
tamen induci ꝯtrariū · ar · in eo · qui accuſat̄ · ꝙ
accepit ꝓ cauſa diffiniēda q: et ſi nō ꝓbet ac =
cuſator · tenet̄ tamē iurare ut in auct · ut liti iu
rent coll̄ · ix · Vbi aūt ſemipln̄ ꝓbat actor · ut
per vnū teſtem optet reū uel actoreꝫ uł cui vni
eoꝝ detulerit iudex ius iurandū p̄ſtare · ut · ī · đ
rebus cre · l · in bone fidei · Ego aūt puto diſtin
guendū inter rōnes ⁊ inſtr̄a · q̄ ſunt ei9 tm̄ a q̄
petūtur exhiberi · rōnes em̄ exhibentur a reo
actori ⁊ ecōuerſo · q: cōnes ſunt q̄dammō · ⁊ ad
eos pariter ꝑtinent · Et hoc eſt ꝙ dr̄ · ī · e · l · vlt̄ · et
probatur p · l · ff · e · p̄tor · §· i · et · l · ſi quis · §· rōne
et · l · argentari9 · i · Re · Si aūt actor a reo uel e =
contrario petat inſtr̄m alteri9 tm̄ non cōne · ut
ex eo inſtruat̄ · nunq̄ꝫ licet · q: non optet origi =
nem peticōis ex inſtr̄is ei9 tm̄ qui ꝯuenitur fū
dari · ut · ī · e · l · ult̄ · in fi · Si aūt reus ab actore uł
ecōuerſo petat ſibi exhiberi inſtr̄m etiā ꝓpriū
quo eſt vſurus nō ut inſtruat̄ ad ꝓbatōem pro
ſe p̄ſtandam n̄ forte cum fiſcus uel aliquis no =
mie fiſci ag̃ · ut · ff · e · l · ne q̄ſquaꝫ · ꝫ vt videat an
ſit tał carta cui debet iudex habē fidē · vel nō
facienda editc̄ e eſt · etiā in p̄ncipio cāe eoꝝ in =
ſtroꝝ quib3 aliquis eſt vſur9 · uel q̄ eſt editur9 ·
ſed ſine die · et conſule q̄ inſtr̄m eſt ꝯſcriptū · ne
p̄ſtetur materia fłſa fabricandi · ut · ff · đ teſtam̄
tis ⁊ q̄madmodū te · api · l · ij · §· i · dies aūt ſolu =
cōnis eſt edenda · q: pars eſt ſtipulacc̄is · ut · ff
e · l · i · §· edicōnes et · §· edēda · ¶ Acta aūt · i · ſcri
pture q̄ facte ſunt de hijs q̄ in iudicio ſunt con =
feſſa · uel teſtificata · uel quōcūq̄ꝫ acta · peti poſ
ſunt exhiberi · uel ꝯdicōne ex · l · uel iudicis offi =
tio ut · ī · e · l · ij · hijs tn̄ actis non puto habendaꝫ
fidem niſi inter eos qui iuditio interfuerūt · et
inter quos cā eſt acta · eorūdemq̄ꝫ ſucceſſores ·
ſiue ciuilis ſit cauſa ſiue crimialis · vt in p̄dcā · l ·
et in · ff · de iureiu · l · ꝫ ⁊ ſi poſſeſſori · §· ult̄ · ⁊ · l · iđ
ꝯtraria tn̄ induci poſſent · argumēta duo ut · ff
de crimine expilate here · l · rem ⁊ fam̄ · herc̄ · l ·
hēdes · §· idem ſcribit Sed intelligant̄ illa cū p̄ =
dicta determiacōne · nec obſtat qđ legit̄ · ff · đ
iure fiſci · l · ij · §· diuus · q: ibi nō loq̄tur · in actis ꝫ
in alijs inſtrumētis ꝑtinentib3 ad criminalē cāꝫ
in qua · q: exhibere ea pecuniarit̄ nō inter ē · nō
fit exhibitio · ꝫ in ciuili cauſa ꝯtra maxie · q: nie
actore tractata ſunt · vel dic in ciuili ⁊ crimina
li cauſa exhibent̄ fiſco · ꝫ in pecuniaria lꝫ ip̄o ꝙ
non exhibet ei inſtr̄a · credit̄ ea ſubtraxiſſe fi =
ſco ut ⁊ de pena furti teneat̄ qđ in criminali nc̄ ē

¶ Rubrica de in ius vocando

Facta edicōne actōnis neceſſe eſt reūꝫ
in ius vocari · et ideo ponit de in ius vo
cando · Videamus ergo quid ſit in ius
vocare Et quidem in ius vocare eſt iuris experi =
undi cā vocare apud eū qui ius dicturꝯ eſt · i · ut
experiatur actor an ius ꝯpetat ſibi an non · lꝫ tn̄ i
telligūt q̄dam ſi reus veniat ⁊ r̄ndeat nō alit̄
q: cū effectu ⁊ c̄ · ut · ff · ne q̄s e · quiın ius vo · l · pe
nuł · §· docere · qđ non placet · ymo et ſi non re =
ſpondeat · ſi tamen vocet̄ p executoreꝫ ſine du =
bio eſt vocatus · lꝫ em̄ verba et ſn̄ia edicti exi =
gunt · licet et ſi non r̄ndeat de equitate facili9

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

remittatur pena ut· ff· e· l· ꝗuis· ſola aūt obla=
tio libelli n ōbabeť ꝓuocatōne ut· ff· e· l· libt9
aduerſus· Qualiter diuidať in ius vocatio: ſD
uiditur aūt· q: alia fit verbo tm̄· ut in matreſā
et in eo qui ē in domo ſua ſi pſtat aditum ad ſe
uel ex publico cōſpiciať· alioqui nec verbo tm̄
vocabitur qui eſt in domo· Alij aūt ſiue ſint in
itinē uel vinea· uel agro· theatro uľ balneo po
ſſunt in ius vocari· re ꝛ verbo· cum em̄ certis p
ſonis detur ꝑuilegiū ne vocetur in ius re ꝫ ver
bo· patet in alijs legeꝫ cōem eē ꝯtrariaꝫ· et ꝫ
ꝓbatur· ſ· de of· di· iu· l· i· et ff· e· l· pleriqꝫ et· l· ſa
tis ꝛ· l· ꝫ etiam· ꝛ· l· ꝫ ſi is· ꝛ ad mu· l· i· Quis
poteſt in ius vocare· vocat aūt in ius qlibꝫ cu=
ius non reprobať uocatio· ut hoc edictū ſit ꝓ=
hibitoriū· ut dr̄ aľs· ff· de ꝓcura· l· mutus· §· cū
queritur ꝛ de proba· l· ab ea· Reprobatur aūt
vocatio modis mľtiplicibꝰ attentis· uel circa uo
cantē· uel circa iudicē· uel circa cām· ꝛ duriſſi=
mū eſſet ſingula ꝓſequi: ꝫ nos gn̄aliores mo=
dos ꝓſeqmur· quibꝫ vocatio reprobať· Repro
batur aūt in ꝑmis· ſi iudex qui me vocat iudex
eſſe nō pt̄ ut· ff· de iudic· l· cuꝫ ptor· §· nō aūt· uľ
ſi iudex eſt ꝫ nō eſt iudex in me· q: certū eſt me
eſſe extra territoriū ſuuꝫ· Si aūt dubitareť· op
teret me venire ut· ʝ· ne de ſtatu de fu· l· penſt·
et· ff· de iudic· l· ſi quis ex: uel nō eſt mihi iudex
ꝯſiderato actore· qui nō eſt habilis ad agēduꝫ
ut q: eſt ſuus· ut· ff· ſiq̄s caut· l· ſciens ſu9· uel
ſi habilis ſit ad agendū· aľs noīe ſuo· hic tn̄ re=
pelliť· q: agit noīe alieno· uel q: miles· uľ q: fe
mina niſi in cāibus ut· ʝ· de ꝓcura· l· militē· ꝛ· l·
qui ſtipendia· ꝛ l· alienār· ff· de ꝓcur· l· femias
Vel ſi is qui agit noīe ſuo habilis eſt ad agē=
dum alio tpe· hoc tn̄ quia feriatū eſt repelliť
uel q: de re illa agitur· q̄ non eſt· uel de qua nō
poteſt eſſe iudiciū agiť· ut de ſole ꝛ luna ꝛ pla
netis· q̄ philoſophoꝝ magis ſunt q̄ones· ut· ff·
de iudic· nō q̄madmodū· ꝛ· ʝ· de ſtudijs lib· vrb
ro· l· i· vel repelliť· q: me vocauit ad locū inho
neſtū· ut· ff· de arbitris· l· ſi cum dies· §· ſi arbiť
Sic et reprobať vocatio· q: re9 morbo laborat
vel q: furioſ9 eſt uel q: infans· Item reprobať
rōne cauſe reſpiciētis ius diuinū aut publicam
vtilitateꝫ uel ꝑuatam· vel reſpiciētis ius publi
cum et humanū· ut ſi pontificē· dum ſacra fcit
vel eiſ deſeruientes quis vocet· uel euꝫ qui ducit
funus familiare· uel eū qui facit buſta mortuo
uel qui cadauer ꝓſequitur· uel ſi vocet q̄s eum
qui habet merū imperium in ipm̄ vocantē· vel ſi
vocet iudicē dum d̄ re ꝯgnoſcit uel eū qui equo
publico īnſuehitur· uel qui necē habet ſiſti cto
loco niſi voceť ad mai9 tribunal· ut· ff· e· l· ij· et
iij· i· rn̄ſcet· ff· de re iudi· l· pupillū· §· is qui: In
legato etiā poteſt aſſignari publica vtilitas q̄
nō vocatur in ius tpe illo q̄ certuꝫ eſt eū lega=
tum eſſe· ut· ff· de iudic· l· ij· §· legati· hētur etiā
iſta cōſideratio pſonaꝝ ſcꝫ rei ꝛ iudicis in re=
probanda vocatōne· ut lꝫ iudex ſit alioꝝ· non
in mulierem cū qua temptaſti in vita ea ꝯta·=
here· niſi· ut· ʝ· ſi q̄cunqꝫ ꝑ· po· l· i· §· illo· Itē rō=
ne actoris uel rei ꝛ iudicis ut ſi vocās in ius· uľ
vocat9 ſit de liberis iudic uľ in actōe iniuriaꝝ·
etiam ſi ille q̄ agit iniuriaꝝ ſit de collateralibꝫ iu=
dicis ut· ff· de iniu· l· lex cor· Mixta etiā inter a=
ctorem ꝛ reū hētur ꝯſideratō in re ꝓbāda vo
catōne· ut ſi patrē fili9 uel econuerſo uľ ſu9 dn̄i
vel econť· in ius vocet· ut· ff· de iudic· l· liſ· Eſt ꝛ
mixta ꝯſideratio rōne cauſe ꝛ iudic· ut ſi iudex
in ea cauſa qua fuit aduocat9 velit ius dicē vel
ſi talis ſit cauſa q̄ ꝑuilegio ſui nō ptineat ad iu
dicem· ut q: eſt eccl̄iaſtica· ꝛ iudex eſt ciuilis ut
· ff· de iurdic· oīm iu· l· ptor· et de ſanctiſſimis
epi· §· ſi aūt eccl̄iaſtica: Et eſt notandū q̄d ſup ex
preſſe ſunt cauſe quibꝫ de iuř vocatō fieri nō pt
qn̄qꝫ tn̄ vocatio pt de iure fieri· ꝫ non ꝯcediť·
niſi obſuata q̄daꝫ reuerētia q̄ debetur reo ab
actore· hoc ē ut impetret ꝑmū a iudice veniaꝫ
· i· licentiā ꝯueniendi parētes· Item pſonos li=
beroſqꝫ pſonoꝝ· Item parētes eoꝝ· ꝛ in ꝫ cō=
ſiſtit hi9· t· tctat9· Videnď ergo· q̄ dicātur pa=
rentes· ꝛ qui patroni· ꝛ eoꝝ liberi uel pentes
Parentes aūt dicūtur oēs aſcēdentes ī infi=
nitū ſcđm interpretatōeꝫ iuris· ꝓprie em̄ parētes
dicūtur vſqꝫ ad tritauū· Sed ultra tritauū di=
cūtur maiores nec diſtinguiť ſint naturales ꝛ
legittimi· uel naturales tm̄· dū tn̄ certuꝫ ſit eos
eſſe pentes· Vnde mater licet vulgo ꝯcepit· q:
cētum eſt eā eſſe matrē debeť ei reuētia· Nec
hic diſtinguo· ut p· ꝯcepit vulgo· uel ex d amp
nato· uel in ceſtuoſo coitu: pater vero is ē queꝫ
nuptie demōſtrāt· i· pſumūt eſſe ſubaudi· uel le=
gittim9 ꝯcubinat9· una eſt em̄ oībꝫ pentibꝫ uľ
etiam naturalibꝫ ſuanda reuētia· ut· ff· e· l· q̄=
qꝫ· §· ptor ꝛ· l· q: ꝛ· l· pentes· Patrē aūt adopti
uuꝫ· quia in ei9 ptate eſt· nec cum venia· nec ſiī
venia vocare poteſt· q: iudiciū nō pt eſſe inter
eos ipediente magis patria ptate q̄ꝫ hoc edi=
cto· niſi fili9 habeat caſtrēſe peculiū· tūc em̄ ve=
nia impetrata pt vocare ut· ff· e· l· adoptiuum·
Parentes aūt patris ſui adoptiui tm̄· ſ· qui ſunt
ei ꝯgnati non agnati· ipune q̄s vocat in ius· q:
nullo iuř attinēt filio adoptiuo· hijs em̄ tantū
ex pte patris ſit ꝯgnat9 q̄bus ſit agnatus· Si
aūt pater adoptiu9 hēat agnatos pentes eis
fili9 adoptiu9 fiet agnat9· Quid ſi ab eis pať
adoptiu9 ſit emācipat9 nihilomi9· ipe et ideo fi
lius adoptiu9 erit eis agnat9 hodie· licet olim
eſſet ꝯtrariū ut· ff· e· l· patris adoptiui· ꝛ de ad
optō· l· qui adoptionem et inſtiť de legi· agna
ſucceſ· §· vlť· Patron9 aūt dr̄ qui manumiſit ſuū
ſuuꝫ ſponte ſiue ſit ꝑuatus· vel vniuerſitas· vel
pepigit ut eſſet liber ſi ꝯſtituēetur vel manumi=
tteretur· ſecus ſi ſuauit ſibi man9 iniectōꝫ ꝯſti=
tuto ſeruo· ꝛ poſtea ipemet ꝯſtituit ut in· ff·
e· l· ꝫ ſi hac lege· §· ꝯſtituto· ꝛ· §· manumittitur
idem ꝛ ſi manumittat q̄s ex cauſa fidei ꝯmiſſi uľ
cum hac l· emerit· ut manumittēt· et manumiſit
vel cū recepit mandatū a ſeruo· ut eū redimēt
ſuis nūmis· i· peculiaribꝫ· et manumittēt· ꝛ fideꝫ
ſeruando manumiſit· Secus ſi fidem fregēit· ꝛ
ex ꝯſtitutōe ad libertatē puenit· licet in ſi p=
ore ꝓprimo caſu ſit ꝯtrariū q: ꝛ ibi nō ſeruat fi=
dem habetur pro patrono ex conſtitutione t iul

marci et ꝯmodi repſentante libertatez · forte
quia emit ſuis nūmis emptoꝛ · et qꝛ in alio · i · in
maūmiſſio vendicat patronatū · Jtez patron⁹
eſt q̄z ꝓnūciatum uel iuratū eſt eſſe patronum ·
vel qui colluſionē deterit ſm̄e late ꝑ ingenui=
ta ꝛe ei⁹ qui vere libertus erat · ut · ff · e · l · adop
tiuū · § · pa ronū · ꝛ · l · is q̄z ꝛ · l · ſ̄ ſi hac · i · R · nec
cbſtat patrc no ſua uel liberti mīma capitis di
minutio · nec ius aureoꝝ annuloꝝ ĩpetratuz a
liberto · ſi aūt alicui eoꝝ ꝯtingat maxia vel me
dia capitis dimmutō vel ſi liber⁹ reſtituat̄ na
talibus uel ſi liberi patroni accuſauerit libtum
de capitali crimīe ammittit̄ ius patronat⁹ · idē
q̄z dicūt quidā in ipō patrono · ſi libertū accuſa
uerit de capitali c̄mine ut · ff · de iur̄ · pa · l · eū et
de bonis lib · l · qui cū maioꝛ · Ego aūt in hac vl
tima cauſa ſecerno patronū a liberis ei⁹ ut · ff ·
de fidei · ꝯ · lib · l · ſi fili⁹ · § · erit nā paterni liberti
nr̄i dicūtur ut · ff · de v̄ · ſig · l · licz · § · paternos · et
ideo non obſtat · l · illa eū · Jtē amittit̄ patron⁹
ſi iudicatuz vel iuratū eſt me deferēte me non
eſſe patronū · vel ſi adheſit al's aſtrigit iure iu
rando libertū ne ducat vxorē · uel libertā ne nu
bat cuz liberos tol'ere poſſent · et in h̄ cāu ꝓpe
non āmittit̄ ſ̄ tranſi e:t̄ ad filiū meuz me viuen
te patronat⁹ et ꝓbant̄ h̄ ꝛ ſupioꝛa · ff · e · l · ſ̄ ſi
hac · § · patronū et · § · ſi ꝑperā ꝛ · § · fin aūt libi ꝛ ·
l · adoptiuū · § · ult̄ · Parētes aūt patronoꝝ · libe=
riq̄z eoꝝ naturales ꝛ legitti legittimi tm̄ acci
piunt̄ · et in iſinitū · Nec diſtinguit̄ · ſuo uel ali
eno nci e ꝯueniātur ſ̄ ꝛ illd̄ nō diſtiguatur an
ꝯueniatur patronus an eius heredes etiam ex
tranei ut · j̄ · e · l · venia · licet diſtinguatur in lib=
to ſuo uel alieno nomine agat ut · ff · e · l · ſ̄ ſi hac
· § · liberos et · § · parentes et · § · liberos autē ꝛ · § ·
u' t̄ · et p̄t aſſignari rō h⁹ differētie · qꝛ hoc pri
uilegiū reſpectu patroni ꝯtinet bñficiuz · Et i=
deo ex ei⁹ pte fit ꝓrogatio · reſpectu vero lib
ti ꝯtinet penam ꝛ idō ex ei⁹ pte reſtringit̄ · nā
fauores ꝓrogādi odia reſtrigenda ſunt ut · ff ·
te lib · ꝛ po · l · cū quidam · Jtem diſtingui po=
teſt agat libert⁹ uel ei⁹ filius · Nam ei⁹ fili⁹ ꝓ
ingenuo reputat̄ · mortuo libto ut · ff · de obſe=
quijs · l · heres · ac viuēte liberto debz reuerēti
am patrono ut · j̄ · de lib · ꝛ eoꝝ li · l · ult̄ · Jtē im=
petrat aūt libert⁹ veniam ꝯuenīēdi pentes ul'
ſimiles ſupradc̄as pſonas ſemp niſi famoſa a=
ctōne ꝯueniat eos · ſ̄ ꝛ ſi famoſa actōe agat ꝑ
mittit̄ in caſu h̄ ēꝑ atroci iiuria · ff · e · l · ſ̄ ſi hac
lege · § · penl̄ · hac aūt non ſuata reuētia a lib=
to et liberis ei⁹ ut dictū eſt ꝯperit actō in fc̄m
eis q̄bus debet̄ reuētia · liberiſq̄z eoꝝ etiaz ſi
ſint in p̄tate et ſingul' patronoꝝ · ꝛ ſi plures fu
erint patroni in q̄nquagita aureos · q̄ actō ne
q̄z dat̄ hēdi neq̄z in hēdem · ñ lite · ꝯ · uel ſi nō ſuf
fitiat ad penā ſoluēdam · libert⁹ caſtigat̄ in co
rpore ut · ff · e · l · ſi libert⁹ ꝛ · l · gn̄aliter ꝛ · l · cōis
et · l · penul · ꝛ ul · ꝛ · ff · de act · ꝛ ob · l · ſciēdū · Nā
ad ſo laz vindictā videtur eſſe ꝓdita h̄ actō nō
ideo qꝛ abſit aliud nob̄ de patrimōio ut d̄r in a
ctōne iiuriaꝝ ut · ff · de iiur̄ · l · p̄tro · § · i · et inſt̄ · d̄
ꝑpe · et · t · act · § · nō om̄es · cā tamē ꝯgnita remi
ttitur penam in trib⁹ caſibus ſi peniteat libertuz
et actōem remittat · vel ſi patron⁹ ſponte veni
at vel ſi nullo modo veniat ut · ff · e · l · q̄uis ·

De pactis

Supra de in ius vocando et de editōe ac
tionū · q̄ ſunt quaſi p̄ludia iuditioꝝ ex=
poſitū eſt · uñ ꝯſequēter de iuditijs eſſz
tractandū · Sed qꝛ vocati ad iuditiū ſepe tranſ
igunt · Nam meti cl'oſa res eſt ire ad iuditiū · id
circo videndū eſſet de tranſactōe · ꝛ qꝛ nō tm̄
peccūia · ſ̄ etiā gratia quis a lite ſepe deſiſtit ·
Et dec ētius eſt ꝑ gratiā remittē q̄ꝫ pecūia ven
dere actōz uel qꝛ pacta gn̄aliora ſunt · Jdeo vi
deamus de pactis · p̄mo ut · ff · de trāſactōne · l ·
i · p̄mo rñſo ꝛ · § · i · Videam⁹ itaq̄z q̄d ſit pactuz
et vnde dicat̄ · Et q̄ ſint diuiſiōes pactoꝝ · ꝛ ad
quos porrigātur vires eoꝝ · Pactū eſt ꝯſenſus
duoꝝ pſium ve in idē et bñdixi in idem ꝛ nōm
eodem · Si em̄ ego et tu ꝯſentiam⁹ puta q̄ꝫ ſoc=
tes ſit lapis nō ē pactū qꝛ neuꝝ alti tal' ꝯſenſ⁹
obligat · Ceterꝝ ſi in idem dandū uel faciendū
ꝯſentiam⁹ pactū erit h̄ tm̄ ita ſi dandū ſit altēi
ab altero nr̄m · Quid em̄ ſi ego · ꝛ tu ꝯſentiam⁹
titio iuito · q̄ꝫ titius det alij vtiq̄z pactū nō erit
quid ergo ſi ab altero ſ̄ non alteri nr̄m ſit dan=
dum · h̄ eſt q̄ꝫ vulgo dicūt · Pactus ſum tecū al=
teri dari vtiq̄z pactuz erit · licz q̄ñq̄z vtile · q̄ñq̄z
inutile ſit ad agendū ut · ff · de ver · ob · ſtipula=
tio iſta · § · alteri ꝛ · § · ſi ſtipuler alicui cū mea in=
tereſt ſm̄ Jo · h̄ tm̄ iniquū videtur · ſ · ut dicatur
pactum cuz mea non intereſſet ei dari cui pa=
ctus ſum · Si em̄ pactuz eſt ꝰ aliqua ſaltem na=
turalis nata eſt obligatio ei cui pact⁹ ſum · ſ̄ ei
ſolui non p̄t · ut · ff · de v̄ · ob · l · eum qui ita · § · qui
ſibi · ꝰ non eſt ulla q̄ſita ſib̄ obligatō cuz maioꝛ
ſit · et ſane mentis · nec ſit obligatō mutata Nā
et lex dicit ei nō eſſe cautuz ut · ff · de reg iur̄ · l ·
quo tutela · § · ult̄ · Preterea mihi nō eſt q̄ſita qꝛ
nec mihi dari uolui · ſ̄ nec ei cui nō potui · Nam
etiam nudū pactum h̄ habet · ut nat̄alem obli=
gatōnem inducat · cum ergo nō opetur · q̄ pa=
cti nudi ſunt · nec ea q̄ veſtiti ſunt cōſtat · quia
nec nudum pactū eſt nec veſtitū · ꝰ nulluz · lex
tm̄ talem ꝯuentōz vocat pactum ut · j̄ · e · l · debi=
toꝝ et · l · pacto · Et ideo p̄me ſm̄e inhereo Et i=
dez poni p̄t in pacto q̄d fit ut alteri q̄ratur ex
cepcō · nec em̄ valet · ſi pactus ſum ei ut extra=
neo · ne petat̄ ab eo · Si aūt pact⁹ ſum ei · ut hē=
di · habet excepcōz pacti · ſi ut filio habet exce=
pcōz doli · ut · ff · e · l · ſi tibi · § · ſi pact⁹ ꝛ · l · ꝛ hēdi
et · l · auus · Quid ꝰ ſi alteri dandū eſt nr̄m · ſ̄ ab
altero · i · quodā tercio · h̄ eſt q̄ꝫ vulgo dicūt · ꝓ=
miſit alium daturuz mihi · et ego dico nullū pa
ctum eſſe ut · ff · de v̄ · ob · l · ſtipulacō iſta in p̄n ·
Jtem q̄d dixi dandum intelligo re vel ſpe · Nā
et cum donare volens tibi trado · pactuz eſt in
ter nos · i · ꝯſenſus · Et ita p̄t dici q̄ꝫ ex aliquo pa
cto vtili non oritur actio vel obligatō · Nec em̄
aliquo tp̄e obligatus fueram · Et ꝑ hoc q̄ꝫ pa=
ctum dicitur ꝯſenſus duoꝝ · differt a pollicita
cione · quia pollicitacō eſt ſolius offerētis ꝓmi=
ſſio ut · ff · de polli · l · pactuz · ꝓmiſſio aūt referri

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

poteſt·nedū ad pollicitacōꝫ· ſꝫ ad nutū pactuꝫ
Item ad ſtipulacōꝫ ut·ff·de edil·e·l·ſciēduꝫ·§·
i·Dicitur aūt pactū a pace ꝛ actu q̄ſi pac actū·
Nam qui paciſcūtur ex diuerſis et ↄtrarijs aīo
rum metibus·poſt mſta variaqꝫ certamia i vˀ
nam ↄſonanteꝫ deducūtur ſnīaꝫ·ut·j·de reſcin
uen·l·ſi volūtate ꝛ·ff·e·l·i·§·ↄuencōis vbū· et
eſt ſꝫ nomē pactū gnāle ad omia q̄ agunt̄ inē
ptes cā obligacōis ↄtrahēdi vel tollēdi·Nōm
vero ↄuencōis gnālliſſimū eſt· Nam et ſcolares
dicuntur ↄuenire in ſcolis ꝛ q̄libꝫ alij in quēuis
aliū locū·licet inter ſe nō obligētur · Vel dicit̄
a p. uſſiōe palmaꝝ·veteres eī ↄſentiētes pal
mas ad iuicem ſibi pcuciebāt in ſignū non vio·
lande fidei·Pactoꝝ diuiſiōes·a q̄buſdā multe
fiūt ſꝫ nos vna ad modū breuem· q̄ nulla breui·
oꝛ eſſe p̄t·eligim⁹ q̄ ſi bn̄ fiūt·explicata et con·
ſummata nihil·uel a vetēib3 dictū· uel in libris
ſcriptū a nouis inductū remanebit in tactum ·
Pactoꝝ igit̄ q̄dam ſunt inutilia·q̄dam vtilia ·
Et p̄mo de inutilib3 videam⁹· Et q̄dem pactum
inutile eſt rōne paſciſentis ut ſi fuerit furioſus
Nam exp̄ſſim ↄſentire nō poteſt ut·ff·de act̄·
et ob·l·i·§·furioſū·Sed nec tacite ut·ff·de loca
toꝛ ↄduc·l·q̄ ad ↄtū ñ in caſu ut·ff·ſolu·ma·l·ij·
·§·uolui·Si aūt fuerit pupill⁹ qui paciſcit̄·ſi ſit
capax intellect⁹·ut ſaltim nat̄ aliter ſe obligꝫ·
et valet pactū·Alioq̄n ñ ut·ff·de act̄·ꝛ ob·l·i·
·§·furioſum·et de nouanē·l·i·in fine·et de ↄdic·
inde·l·ꝙ pupill⁹ ꝛ ſꝫ ub̄ uult ſe obligare·Nam
ſi aliū vult ſibi obligare p̄t etiā ſine tutoꝛe ut·
ff·de auc·tu·l·obligari·In ꝓdigo q̄ꝫ idem di·
co oīno ut·ff·de v̄·ob·l·is cui bonis · Adult⁹
vero ſi curatorē ꝓdigo ſimil̄ ē· Si v̄o curatorē
non habet obligat̄ ex cōi cauſa ciuiliter ꝛ na·
turaliter·ſꝫ reſtituit̄ ut·j·ff·de in inte·reſti·mino
ruꝫ xxv·an·l·ſi curatorē habēs Plane filiuſfa·
ex omi cauſa paciſcit̄ p̄ter ꝙ in mutua pecūia ·
et ibi·ſi mutua pecūia quidē obligat⁹ eſt ciuili
ter ꝛ naturalit̄ ſꝫ habet excepc̄·Item vouēdo
non obligat̄ ·ſicut nec ſuus tu·ff·de act̄·ꝛ ob·
l·filiuſfa·ꝛ·ff·ad mac·l·i·in·i·rñſo et de polli·
l·ſi quis rem·§·uoto ñ fili⁹ fa·ex voto ingredia·
tur moaſteriuꝫ ut·§·de epis ꝛ cleric·l·ult̄·aſs
vero ſu⁹ paciſcendo ut dño acq̄ratur ex omni
cā valet pactu; ut·ff·de v̄·ob·ſu⁹ uetāte ꝛ 𝔡
acquir̄·re do·l·i vitis·nec obſtat qd̄ legit̄·ff·e·
l·ꝛ hēdi q: ibi ſuus erat pact⁹ ne a ſe petatur
·i·ne ipō viuēte aliq̄s ex pte ſua ↄueniantur ꝛ ido
doli dño datur excepcō non directa pacti ex·
ceptio ut in filio ꝛ patre ibid̄ dicit̄·Et eſt ratō
differētie·q: filio directo ꝓficit pactū ꝛ p eū
directo ꝓficit alij·qd̄ ita nō eſt in ſuo ꝛ in tali
pſonali pacto legitur·ff·e·l·ſi tibi·§·pact·Nō
q̄ꝫ tn̄ dicitur pſonale qd̄ vni tm̄ ꝓficit·ꝛ ita po
nitur·ff·e·l·idem·§·i·Licet aūt dixerim ſuo nō
ꝓficere pactū·ne a ſe petat̄ Fallit tn̄ i caſu ſcꝫ
mutato ſtatu ſuo·ut·ff·e·l·iur̄·§·ſi aūt necē·Si
aūt ſeru⁹ paciſcēdo dño ſuo uelit·ſi quid in do
micis non p̄t·ut·j·e·l·ſuus credi·p̄terꝗ i ſe ipō
ut·ff·de vi·ꝛ ui ar·l·i·§·ꝙ adicit̄ · Ipe eī ſu⁹
non eſt res peculiaris·q: nemo in ſui ipi⁹ pecu·
lio eſt ut·ff·𝔡 peculio·l·ſtic⁹ habꝫ in fine·l·In
peculiaribꝫ vero paciſcendo dño p̄iudicat uſqꝫ
ad q̄ntitatē peculij ut·ff·de peculio·l· ſi q̄s ſuū
·§·etiam ñ in cāib3 ut ſi donet ut·ff·e·t·l· cōtra
iuris·§·ſi fili⁹ Item ſi ↄpromiſerit etiā cū pena
uel ſi interceſſit nō in cauſa peculiari ut·ff·𝔡 pe
culio·l·licet·§·ſi fili⁹ ꝛ·§·ſi ſu⁹·Itē ſi ſe mādaˀ
uerit emēdum idem puto·ſi ſe vendidēit ut·ff·
man·l·cum ſeru⁹ extero·Idē etiā ſi ucūit ut iā
dixim⁹·hijs ergo modis rōne pſonarum pacta
ſunt inutilia Item rōne reꝝ q̄ ꝓmittūtur pa·
cta cenſentur inutilia ut ſi ipoſſibile ꝓmittat̄ ·
ut·ff·de reg·iu·l·impoſſibiliū·Idem ē ſi de iur̄
ſit impoſſibile puta ↄtra leges plebiſcita ſena·
t⁹ ↄſulta decreta p̄toꝝ edicta p̄ncipū uł frau
dem alicui⁹ eoꝝ ut·ff·e·l·p̄toꝛ·et de ſingul̄ fa
cile ē notare exēplar ꝛ ꝓbacōes ut inſt̄·qb⁹ alie
nare licet·ꝛ· ff·de of·p̄ſi·l·plebiſcito et ad uel̄
et ad mac·ſenat⁹ ↄſultū et de alio quodā·ſe·ↄ·
qui ꝓhibet ne ad pecūiaꝫ ludat̄ ut·ff·de ale·et
·ff·e·l·iur̄·§·ſi paciſcar ut ·j·ne li·potē ·l·i·fra·
us aūt admittit̄ facile de pſona ad pſonā· Idē
eſt et ſi dolo malo fiat pactū alteī⁹ decipiendi
cauſa in p̄ncipio uel expoſtfacto dolo cōmiſſo
hic tn̄ tenet pactū licꝫ replicacōe elidat̄·qd̄ nō
eſt omino in ſupioꝛib3 exēplis niſi in ſenat⁹ con
ſultis nōiatis·ipō aūt iure non tenet pactū non
tm̄ in ſupradcīs Sed etiā ſi turpe ſit quod ꝓmi
ttitur ut·ff·de v̄·ob·l· gnāliter ꝛ·l·ueluti ꝛ·l
ſi ſtipuler·ſecus ſi turpiter·ſꝫ non tn̄ turpe ꝓmi
tteretur·utputa p metū et dolū·tūc eī datur
actō·ſꝫ p excepcōeꝫ elidit̄ ut dēm ē ꝛ·j·de inutil̄·
ſtipu·l·doloꝛ·ff·e·iur̄·§·doloet·§·ſiue ñ forte ↄ
tractui bone fidei dolus cām dederit·tūc enim
ↄtractus bone fidei null⁹ eſt·ut·ff·de dolo·l·e
leganter ꝛ de minorib⁹·l·ij·ibi cauſe ita tn̄ ſi do
lus fuerit ſimplex·i·cui metus mixt⁹ nō eſt A·
lioqui tenet ñ in caſu ſꝫ reſcindet̄ p actōꝫ ꝙ me
t⁹ cauſa ut·ff·ꝙ met⁹ cauſa·l·ſi mulier·§·ſi doſ
et·§·penl̄·ꝛ aū penul·Deficit q̄ꝫ pactū rōe rei
q̄ non eſt niſi mora in ea p̄ſtanda p̄ceſſiſſet ·ut·
ff·de ↄtrahendi empc̄·l·domū et de v̄·ob· inē
·§·penl̄·Idem eſt ꝛ ſi hoīeꝫ liberū uel ſacrā rē
uel religioſam uel ſiſia ꝓmittam·nam pactum
tale non tenet ut inſt̄·de inutil̄·ſtip··§·ideꝫ iur̄
eſt·Sed in pacto vendicōnis diſtiguit̄ circa rē
furtiuā·ſciat venditoꝛ uel emptoꝛ rem eſſe fur
tiuam uel ſolus emptoꝛ ꝛ tunc nō tenet cōtra·
ctus·an vterqꝫ credat rem eſſe ꝓfanā· ꝛ tunc
tenet ↄtract⁹ vtriuſqꝫ Vel ſi credat ſolus emp
toꝛ tenet quātum ad hoc ut ipē ſolus agē poſ·
ſit·nec tn̄ aliq̄d ↄſequit̄ ñ ultro ꝙ ↄuenit p̄ret·
ut·ff· de ↄtrahen·emp̄·l·ſi in emp̄·§·liberꝝ ꝛ·§·
idem ſi en ptoꝛ ꝛ·l·iij·et iiij· Et forte pl⁹ ↄpat̄
ſciētia emptoris quā vēditoris·q: occēcti::c
tus omittit̄ viciū ab emptoꝛe qd̄ al̄s nō omit·
titeretur aut in vendittoꝛe erat ſcia etiam an·
quam venderet·Quod aūt dictum eſt in re fur
tiua forte ſeruabitur in re ſacra uel religioſa ·
et libero homine·et forte non idem in re vi po
ſſeſſa q: rei imobilis nō admittētur furtum ſci
entia emptor̄·ut inſt̄·de vſu·r··§·ꝙ aūt· Quod ſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

comodetur vel deponatur res furtiua forte i=
dem qđ in vendicōne diſtinguet᷑. Item inuti=
lia ſint rōne ɔtractuū ut inter viꝝ et vxorem
qui donare ſibi non poſſunt ſꝫ vendere ut. ff. đ
donatōne inter viꝝ ⁊ uxo. l. i. ⁊ . l. ſi ſponſus. §.
circa. Item rōne poteſtat᷑ ut. ſ. de ɔtractibus
iudi. l. i. Habet᷑ etiaꝫ mixta ɔſideratō pſonaꝝ
ad inuicē. Nam licet hic cū oīm obliget᷑ et ille
cum oīm. Hij tn̄ duo ad inuicem non obligan=
tur. ut pater et fili⁹ niſi in caſtrēſi uel quaſi pe
culio ut inſ᷑. de iutili ſtip. §. item iutil᷑. ⁊. ff. de
iudic᷑. l. lis. Item pſonaꝝ ⁊ reꝝ. ut licꝫ ſꝫ per=
ſona cum omi poſſit obligari ⁊ ſꝫ res ab omni
poſſit ꝓmitti ⁊ pactum de ea fieri ſꝫ tamē de
ea ſibi danda paciſci non pōt. ut ſi ɔmerciuꝫ rei
non habeat pp teſtatoris volūtatem qui pro=
hibuit alienari. uel ſuū manumitti. ut. ff. de l᷑. ij
l. peto. §. item ⁊. l. ſi man. ita ne ut ma. l. ea Vel
pone exemplū in iudeo. qui licet alia poſſidere
non ꝓhibeatur. xpianū tn̄ mancipiū emē ⁊ ſibi
habere non poteſt ut. ſ. ne iudeus ſuū xpianū
l. i. vel pone caſuꝫ i ſerico ut. C. q̄ res uēdi poſ.
l. ɔpandi. Item reꝝ ⁊ pactoꝝ. ut ſi de re certa
cto modo paciſci ut puta in ɔtmēti. nō liceat.
ſtipulatio tn̄ tenet ut. ff. de rel. l. qꝛ ſi loc⁹ Itē
pſonaꝝ et reꝝ ⁊ ɔtractuū ut ſi de re mea mi=
hi danda paciſcar Nam licet al᷑s ſup ea ɔtra=
here poſſim. et omis ſuper ea cōtrahē poſſit in
hac tn̄ re. ego dn̄s rei ſic paciſci nō poſſum Sic
ergo rōne pſonaꝝ tm̄ et reꝝ tm̄ ⁊ ɔtractuuꝫ
tm̄ et mixta inter eas ɔſideratōe habita pac=
ta cenſentur iutilia. Et ut nihil de ɔtingētib⁹
omittamus ſciendū eſt. q̄dam alia eſſe pacta in
quibus occulta eſt ratio q̄ cenſent᷑ iutilia tanq̄
publice vtilitati aduerſantia. Et qꝛ ꝓbabili=
ter de hijs dubitari poſſet vtile vidsquare᷑ eſſe ea
referre q̄ ſupius omiſſa ſunt. ⁊ quiđ pactuꝫ ne
liceat reuocare p̄cariū non tenet ut. ff. de p̄ca=
rio. l. cum p̄cario. uel dic ibi nō fore pactum de
non petendo rem tc̄ eīm tenēt. ſꝫ ɔceſſit ad tem
pus. et interim mutat volūtatē. ido qꝛ cū vnū
ſpeciale ꝓ eo cui ɔceditur iducat᷑. ſ. ne teneat᷑
ñ de dolo et lata culpa ut. ff. de p̄cario. l. q̄ſitū
. §. ⁊ illud ⁊ ſꝫ cōtra euꝫ inducitur. ar. de iuſſu.
l. eum. Item ne ꝓſit exceptō uēturo ad iudiciū
ut. ff. ſi q̄s cauti. l. ſꝫ ⁊. §. q̄ſitum vel qꝛ eſt veri⁹
ibi tenet pactū ſpāle nō gn̄ale ut idem dicitur
Item de do e vlteriori die reddēda ut. ff. de
pact. do. l. de die. Item ut q̄s non inq̄ntum fa=
cere poteſt dāpnetur ut. ff. ſoluto mrīo. l. alia
. §. elegāter. Et ibidem reddit᷑ ratio. Item ue li
ceat poſtulare ei cui nō licet ut. ff. de poſtulā=
do. l. quos nam expedit ſꝫ ut malefici puniātur
ut. ff. ad. l. acquil᷑. l. ita ut. ff. đ ſol᷑. l. fad. §. j. Itē
ut miles ſit ꝓcurator ut. ff. de ꝓcur᷑. filī⁹. §. ue=
terani eēt eīm hic ɔtra pub. vtilitatē ut. j. locat᷑
l. milites. Item de repudiādo. iur᷑ cognatōnis
ut. ff. e. l. iuꝫ agnana. uel patria pt̄ate ut. j. đ pa=
tria pt̄ate. l. abdicacō. Item ⁊ eſt ratō . qꝛ iur᷑
natural᷑ ſunt ut. ff. de reg᷑. iur᷑. l. iura. Item ut
non ſoluta pecūia pign⁹ ſit creditoris ut. j. đ pa
ctis pi. l. ult. Item de remittēdo iure iuramēti

calūp. ut. j. de iur᷑ iur᷑. ca. l. ij. §. ſꝫ quia. Itē de ſuo
in dn̄a torq̄ndo ut. j. de q̄ſtionibꝫ. l. ſuos. ibi tn̄
non videt᷑ loqui de pacto Item ne de dolo fu=
turo agatur. i. qui q̄nqꝫ ɔmittat᷑ ut. ff. de pact᷑
l. iur⁹. §. pacta etiam ibiđ aſſignat᷑ racō ꝓhibi=
cōnis. Secus ſi paciſcatur ne depoſiti agā . qꝛ
expſſa nocēt. non expſſa nō nocēt ut. ff. de reg᷑
iur᷑ ⁊ expſſa. Item ut liber ſit ſu⁹ ut. j. đ libris
cauſa. l. nec ſi vel ibi nō erant v̄ba pacti ſꝫ ſcrip
ſerat ſe ſeruū eſſe. Item ut ſuit⁹ ſit in re in q̄
alius habet vſūfad. Nec fructuari⁹ nr̄ poſſe cō
cedere ꝓꝓetario vel alij qđ tn̄ intelligo. Si di=
cat ɔſentio ſaluo tn̄ iure meo ut. ff. q̄bus modiſ
pi. uel ypo. ſol. l. ſi debitor. §. i. ⁊ de vſufa. l. ſꝫ ⁊
ſi quid medim ſi. l. Item ut quiſ ſuccedat certo
hōi. uel non ſuccedat. uel certo modo ſuccedat
niſi inter milites ut. j. e. l. licet et. l. de q̄ſtiōne et
de in of. te. l. ſi q̄n. §. illud ⁊. i. decollac᷑. l. pactū
Sup hēditate aūt incerti hoīs tenet. ut inſ᷑ ſo=
cio ut. ff. ꝓ ſocio. l. iij. §. ſed de illo. ſꝫ in hēdita=
te certi tenet. ſi uel dn̄s ɔſentiat. et in eo ɔſenſu
pſeuēt vſqꝫ dum viuit uel ɔtract⁹ p̄ceſſerit ex
cui⁹ neceſſitate fiat cautio hereditatis ut. ff. đ
acc. epē. l. ſi q̄s ſeruū. ⁊ de hēditate uel acti uē
diti. l. ij. §. ij. ⁊ ſo. mrīo. l. ſi vero negociū nec di
ſtinguo inter pactū de hēditate futura ut illđ
valeat. et pactū de futura hēditate ut illđ nō
valeat et ſiſem tranſpoſitōꝫ varietatē dicūt in
ducere. ut ſi dicit᷑ mgr̄ petr⁹ in lr̄atona intelli=
gatur ſcia. Si vero dicit᷑ petr⁹ mgr̄ intelligat᷑
de carpentario. Pactū vero de nō petēdo ſidi
ɔmiſſo ɔđcōnali tenet ut. j. e. l. i. licet repudia=
cio non teneat ut. ff. de l᷑. ij. l. ſi ita ſit ſcrip. §. ſi
ſub. Item hec oīa q̄n ſpecificat᷑ viuētis pſo=
na. ſi q̄s tn̄ quodā circuitu velit ɔ̄circumuenire legē
forte qꝛ nō pōt habere ɔſenſuꝫ viuētis de cuius
bonis agit᷑. pōt q̄dam ſubtilitate effugē ꝓhi=
bicōꝫ. l. ut caueat datuꝝ ſe. qđ ad eū pueiet đ
bonis q̄ fuerūt p̄deceſſoris viuētis noīando mor
tuū cui⁹ fuerūt. et ſubiciēdo pſonā viuētis cui⁹
eſt. Item ut iudex ſit me⁹ qui nō ē meus ut. ff.
de iur᷑. om. iu. l. ſi que. Item ne liceat vēdē pig
nus ut. ff. de pig. act. l. iiij Item ne agat᷑ cauſa
libertatis mee uel ɔ̄minis m̄ obiecti. Et eſt ra=
cio qꝛ nō tm̄ ꝓhibētis. ſꝫ etiam uolētis exequi
liteꝫ intereſt ut. ff. đ li. cā. l. i. ⁊ ij ⁊ iij. ⁊ đ ap.
l. bn̄ tm̄. Sup eſt ut de pactis utilibꝫ q̄ ſunt ui=
res pactoꝝ videam⁹. et utiqꝫ ſunt hec ut piāt
ꝑimāt elidāt. informēt. Nec eſt neccē ut ɔ̄tinuꝫ
addam⁹. ſcꝫ qꝛ adiuuēt. Nam ɔtinet᷑ ſup illo v̄=
bo elidant. nam que elidūt actōꝫ uel excepcōꝫ
adiuuare vident᷑. et q̄ adiuuāt actōꝫ elidūt ex=
cepcōꝫ. et p̄mo de pactis q̄ piūt videam⁹. Et ſi
quiđ pactū ſuit nudū pp nimiā frigiditatē pe=
ere actōꝫ nō pōt ſi mirabili᷑ ſꝫ i q̄buſdaꝫ caſibꝫ ac
cidat no. in q̄buſdā caſibus nudū pactum parit᷑
actōꝫ ut in donacōe. Item in ɔſtituta pecūia
ut. j. de donacōe. l. ſi q̄s ar. §. ſin aūt ſꝫ mīme do
nator ut inſ᷑. de act. §. itē pector. Et in dote ut. j.
de dote ꝓmiſ. l. ad exact. Et in ꝓmiſſione nuda
ciuitati fcā. ut. ff. de pollic. l. pactū. Et i nauti
co fenore ut. ff. đ nau. fe. l. piculi. Et in acceſſiōe

frumenti ut .ꝯ. de vſuris .l. frumenti. et in vſur̄ ci=
uitati ꝓmiſſis ut .ff. de vſur̄ .l. ij. Item in ſola=
rio aduocati ut .ꝯ. de ſuffrag .l. i. Si aūt nō fu=
erit nudū ſꝫ veſtitū actōeꝫ parit. ſic em̄ ei nom̄
recte impono. qꝛ ſi aliqđ eſt nudū ex eo qꝛ actō
non datur ut .ꝯ. e. t. l. legē et .l. tradicōibus. ēgo
aliqđ eſt veſtitū quia actōꝫ indulget. Veſtiē
aūt pactuꝫ vi. modis. re. vbis. ꝯſenſu. litteris. ꝯ
tractu. coherentia rei inuentu ut inſt. de obli=
ga. ꝛ .ff. e. l. iur̄. §. i. poteſt etiam addi ſeptim⁹
modus quodā mirabili intellectu. ſ. rei ꝑncipio
ut .ff. de polli .l. i. et §. ꝗnꝑmo. Et eſt notandum
ꝙ pactū ꝗtuoꝛ ꝑmis modis diciē veſtitū. ſic ut
nullo tꝑe fuerit ſine illis veſtimētis. ꝛ hec ve=
ſtimenta cum ſuo eſſe incipit hēre Vltimis ve=
ro duobus modis veſtitur poſt natiuitatē. Cuꝫ
em̄ paciſcimur pactū quidē ſui natiuitate nu=
dum eſt. ſicut optime ꝓbatur ex ꝯtinuacōe du
carum pagraphoꝝ .ff. e. l. iur̄. §. ſꝫ cum ꝛ §. ꝗn=
ꝑmo. ſꝫ cum natū eſt an̄ ꝛ retro aſpicit et ꝯſpi=
cit an ꝓceſſerit uel ſequi poſſit. uel ſtati iſit ali
quis ꝯtract⁹ cui⁹ varijs ꝛ griſijs induaē. ut bo
ream rabiemqꝫ ꝓcelle expellat. et ſuū ſuo dn̄o
in augendo auxiliū ꝓbeat. pactuꝫ em̄ in ꝯtinē=
ti factū. i. paululū ante ꝯtractuꝫ uel paululum
poſt ꝯtractū. uel in ꝓo ꝯtractu nec diſtinguo
ſit bone fidei uel ſtricti iur̄. ut .ff. ſi certū peta=
tur .l. lecta. p̄ ſcriptis verbis actōꝫ dat ut .ꝯ. de
pactis inter empt̄. ꝛ ven .l. i. ꝛ .ꝯ. e. l. petens ꝛ .l.
in bone fidei. ſ. ad intereſſe ſi qs aſs erat ꝯtra
cturus ut .ꝯ. de reſcin. ven .l. ea cōdicōne. Aut ſi
aſs non erat venditur⁹ repetit ꝙ dederit ut .ꝯ.
de pact̄. inter empt̄. ꝛ uen .l. cū te. ſꝫ non repe=
tit ꝑ ꝯdicōem ob cauſaꝫ. ut ſubtiliē ꝓbaē in .ff.
de rerū ꝑmu .l. i. §. penul. ꝛ ult. Nam ꝯdicō ob
cauſam non hꝫ locū in ꝯtractibꝫ noīatis. ñ in cō
tractu donacōis ut .ꝯ. de dona. q̄ ſub modo .l. i.
hodie ꝑ iuſtinianū forte noīato. qꝛ ex eo ſolo ꝯ
ſenſu datur actō. ſꝫ oliꝫ nō ita ut .ff. de dona .l.
cū qui. Alij vero dicūt dari cōdicōnem ob cām
ar .ff. de act̄. ept̄ .l. exemꝑto. §. is qui vina. ſꝫ ibi
non eſt in vendicōe ſꝫ in ꝯtractu arraꝝ vendi=
cōis loqtur qui eſt ꝯtract⁹ ꝑ ſe Informatur āꝫ
vetus actō ꝑ hoc pactuꝫ incōtinēti factū. i. for
ma q̄dam attribuiē veteri actōni. ad quā mo=
do datur ut .ff. e. t. l. iuriſ. §. quiꝑmo iterđ. Et ut
accedētius. ſuper re lo quaē dico ideo diciē in=
formari veterē actōꝫ. qꝛ q̄dam noua forma. i. q̄
litas ſibi attribuiē eſt q̄litas actōis ut dicatur
boni fidei uel ſtricti iur̄. hic ergo ex vēdito a=
ctio uel q̄uis ſi ſis. licet ſit bone fidei ſui natura
et origine. tn̄ nouam formam diceē aſſumē. qꝛ
dicetur ſtricti iuris. ideo qꝛ in locū actōiſ p̄ſcri
ptis v̄ q̄ ex pacto naſciē ipā datur. p̄ſcripē ver=
bis aūt actio ſemꝑ eſt ſtricti iur̄. ñ in caſibꝫ ut
inſtit̄. de act̄. §. actionū igiē. et iſta ꝓpter ſub=
rogacōnem ut ar .ff. ſi quis caut̄ .l. ſi eū. §. qui ꝑ.
iur̄. ſubſtām tn̄ actionis. eandā eſſe non nego h̄
regularia ſunt. Nam in tribꝫ caſibꝫ nō naſcitur
actio ex pacto in ꝯtinēti appoſito. ut .ꝯ. đ iur̄ do
.l. auia ꝛ de vſuris .l. q̄uis ꝛ .ff. de reſ .l. ꝙ ſilo
cus. Rei interuentu veſtiē ut i ꝯtractibꝫ inomia

tis. qui ab inicio nullam dāt actōnē ſꝫ re poſtea
interueniente et tradita ꝯpetit actio ei qui rei in
teruētu ueſtiuit ꝯtractū non alij. ſ. p̄ſcp. verbis
ad intereſſe. et ꝯdicō ob cām ad repetenduꝫ qđ
datum eſt ut .ff. de p̄ſcrip .v. l. naturaſ. §. ſin au
tem rem. do. ꝛ .ꝯ. de condi. ob. c. l. ſi ut ꝓprio et
.ꝯ. de reꝝ ꝑmu .l. q̄m et .l. empcōꝫ ꝛ .l. rebꝫ et .ff.
e. l. diuiſionis ꝛ .l. in tradicōibꝫ et .l. nemo. Sed
rei vēndicatio nō datur ut .ꝯ. de reꝝ ꝑ .l. cū p̄ci
bus. ſꝫ in vnico ꝯtractu et in eo ꝯtractu ꝛ in v=
nico caſu datur rei uendicatō. ſ. in donatōne v
bi donatū eſt ut p̄ſtenē alimēta ut .ꝯ. donaē. q̄ ſꝫ
mō le .l. i. h̄ idem forte dici p̄t ubi .l. ꝯmiſſoria uſ
adiectōis in diem uel man⁹ iieccōe qđ eſt ven=
ditum ut .ꝯ. de pact̄. inter empt̄. ꝛ uen .l. ꝯmiſſo=
rie ꝛ de in diem adiec .l. ubi. §. ſꝫ ꝛ de cōtrahē.
empt̄ .l. ſi qs. Perimūt quoqꝫ pacta actōnes. ut
ſtipulacōnes aīo nouandi facte. ſꝫ iſte ꝯuencō=
nes non tm̄ ꝑimūt actōes ſꝫ etiaꝫ inducūt ſicut
et in bone fidei ꝯtractibꝫ. qui ſolo ꝯſenſu ꝯtra=
hūtur. ſi re integra. i. re non tradita. et nihil
de p̄cio ſoluto paciſcēdo augeāt. uel diminuūt
p̄cium. et noua datur actō. et vet⁹ tolliē. niſi i
ꝯtrariū agaē. nam ꝛ in totū poſſent a ꝯtractu
recedere ut .ff. e. l. iur̄. §. adō. ꝛ .l. ſi vn⁹. §. pact⁹
et de ꝯtrahen. empt̄ .l. pacta. et de reſcin. uē .l.
ſi quas. Quidam tn̄ dicūt veterē cū ꝑma rema
nere niſi in ꝯtrariū agaē. Acceptilacōeſ aūt ꝑ
imūt ſꝫ non tranſferūt ut inſt. q̄bus mo. tol. ob
.§. item ꝑ accepcōꝫ et §. nouacōe. Item pactuꝫ
ſimplex actōꝫ furti et iniuriaꝝ tollit. ut .ff. đ pa
ctis .l. ſi vnus. §. ſꝫ ſi pactū et .l. ſi tibi. §. q̄dā Itē
ſunt alia pacta q̄ actōnes elidūt. Nam pactū đ
non petendo naēalem tollit obligacōꝫ ut .ff. đ
ſolutis .l. ſtichū. §. naturalis. ꝛ nuln⁹ infligit ci
uili ꝛ ipam elidit ne effectū ſortiaē Poteſt ꝛ i=
eius effcus notari. qꝛ obligat naēaliē paciſcen=
tem nō petere ſicut ꝛ ciuiliē ꝛ naturaliē obli=
garetur ſtipulatione interuēniēte. nec obſtat
qđ legiē .ff. de iuriſdo. ſi pater. §. i. qꝛ qđ ibi di
cit non obligatur. veꝝ eſt ciuiliter obligatur
tn̄ naturaliter. uel non obligaē aliquid dare. ſꝫ
obligatur nō petere. Pactū aūt de petēdo non
tollit ipō iur̄ pactuꝫ de non petendo. qꝛ natu=
ralem obligacōꝫ extincta non reſuſcitat. et ob
ſtaculū qđ appōnebaē ciuili ne ſortireē effcꝫ rei
cit remedio replicatōnis. et ſatis dici p̄t ut tol
lat naturalē obligatōꝫ ipō iure qꝛ creditoꝛ te=
nebatur non petere ſtipulatio aūt acq̄liana tol
lit ipō iure p̄cedētēꝫ obligatōꝫ. ꝛ reddiē ratio
quia in pactis pactū ꝯſatur ut .ff. e. l. ſi un⁹. §.
pact⁹ ꝛ inſt̄ de excep. §. i. que rō eſt apta. Naꝫ
ſtipulatio ꝯtinet ius. i. obligatōꝫ. ut aliqđ deē
uel fiat nouandi aīo. Pactū aūt de nō petendo
ꝑncipaliter interponiē ad extinguēdā obligacō
nem. Nam et acceptilacō. qꝛ hec dūtaxat agē
ut extinguat nō ut extinguiē ꝑ ꝯtrariā accepti
latōneꝫ qꝛ ergo diciē in pactis ꝯſari factū ſub
audi caſib⁹. i. ad extinguendū interpōitis. Pactū
em̄ de dando uel faciēdo cū naturaliē obligaē
pupillo uel fu⁹ tollitur ipō iure ꝑ pactū ꝯtrari
um ut .ff. de iure iur̄ .l. ultima. ut de nouāt .l. i.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quidam tñ rõnem differentie aſſignant inter
pactum de non petendo et pactũ de petendo·
q: ꝓmptioꝛa ſunt iura ad liberãduz quã ad ob
ligand᷒ ut·ff·de act·⁊ ob·l·arrian⁹·Fieri po=
ſſũt ⁊ alie diuiſiões pactoꝝ q̄ quid᷒ vtiles ſunt
licet non ſunt oĩno ita neeẽ ut iam dc̃a diuiſio
Pactoꝝ igiẽ alia ſunt nciata·alia incmnriata
ut·ff·e·l·i·§·ulẽ·et·l·iuris·i·rñſo ⁊·§·i·⁊ de re=
rũ p·l·i·⁊ de reſcrip·v̄bis·l·naturaẽ·Et diffe=
rũt hec inter ſe·uel circa ↄdicõz obcãm uẽ cir
ca obligacõz ciuilem·q̄ non naſciẽ ſtatim ut ex
p̄miſſis liquet·Item pactoꝝ q̄dam ſunt expſſa
q̄dam tacita·ut in reddita caucõe nõ ita in red
dito pignore·Item et in rebus inq̄lini iuectis
et in cõdicõne q̄ ineſt ꝓmiſſioni dotis ⁊ in re=
peticõe pactoꝝ p̄cedẽtiuz p̄ncipale ↄtractuz
ut·ff·e·l·labeo·§·ꝫ etiam ⁊·l·poſtq̄ ⁊·l·itez·
Et idem p̄t aſſignari cũ creditores hẽditarij·
experiũtur ↄtra emptorẽ hẽditatis eis ſponte
R̄ñdentez·videnẽ em̃ pepigiſſe cuz herede ne
ip̄m ↄuemãt ut·j·e·l·ſi creditores·idez ⁊ alias
ut·j·e·ſi creditores ⁊·ff·e·q̄ in futuꝝ·Quidaz
tñ dicũt·ꝙ ſi emptor eſſet nõ ſoluẽdo daretur
actõ in venditorẽ ut·ff·deẽ·i·l·plane·§·i·ꝫ cer
te ibi non loq̄tur de creditoꝛib᷒ hẽditarijs·ꝑm
mo de fidei ↄmiſſario cui erat reſtituẽda here
ditas·Item ibi dicit p̄mũ teneri venditorem·
Si vero nõ ſit ſoluẽdo·dicit teneri emptorem
venditor em̃ rogat⁹ erat reſtituẽ·ꝫ tñ et emp
tor teneẽ q̄ſi hu⁹ inſtitut⁹ q̄ adiuit iubẽte emp
tore ſic rogat⁹·q: ſic rogat⁹ erat dñs ei⁹ Itẽ
creditores ſic repellũtur ↄueniendo emptorem
qui eis nõ tenebaẽ·et ip̄e ſponte voluit eis te
neri·hic ibi ↄuenit p̄mo venditorẽ ex neceſſita=
te fidei·ↄmiſſari⁹ ideoq; ſibi nõ p̄iudicat·idem
dicũt et ſi taceat q̄s mota lite p trienniuz ut·j·e
l·poſtq̄·Sed hoc fƚm eſt·q: etiã in xl·annos p
petuaẽ actõ ut·j·de p̄ſcrip·xxx·aut xl·añ·l·ulẽ
dic ergo·ꝙ renũtiauit expſſi nõ paciſcẽdo cuz
aduerſario odio·tñ litis repetiẽ Item pactoꝝ
alia ſunt inter p̄ſentes·alia inter abſenteſ ut·j·
e·l·labeo·Item q̄dam pure·q̄dam in diẽ·q̄dã
ſub ↄdicõne ut·ff·de v̄·ſig·l·cedẽ diẽ·⁊ d᷒ act·
et ob·l·obligacẽz fere·Item q̄dam incipiũt a
ↄdicõne·q̄dam aũt ſubſequũtur p̄cedẽtem pa=
ctõem ut·ff·de v̄·ob·l·ita·et dicem⁹ plene·j·e·
l·ſi pacto·Item pactoꝝ·q̄dam ſunt publica·
ut q̄ ſiũt inter duces belli cã treuge uel ↄſiſiuz
Quedã p̄uata·ut q̄ ſiũt ad ſingloꝝ utilitatez
ut diciẽ in iure p̄uato·Itez p̄uata·alia ſunt iu
ris gentiũ ut fere om̃ia·alia ſunt legitĩa·i·iu=
ris ciuilis ut obligacõ lr̃aꝝ ⁊ ↄtract⁹ emphi=
teoſis et ſtipulacõ ut·ff·e·l·ↄuencẽz ⁊·l·legie
tima ⁊ de inſẽ·⁊ iuẽ·l·i·§·p̄uat⁹ ⁊·l·ex h᷒ Itez
pactoꝝ·alia ſunt in dando·alia in faciẽdo ut·
ff·de v̄·ob·l·ij Item alia ſunt in rem·alia in p=
ſonam·uel ex vtraq; p̄te·ue ex altera tm̃·Et h᷒
non tm̃ ex verbis·ꝫ ex mẽte ↄtrahentiũ ppen=
di p̄t ut·ff·e·l·iuẽ·§·pactorũ ⁊·l·q̄ i futuꝝ·§·
i·Perſonale aũt diciẽ duob⁹ modis·ut ⁊·s̄·di=
ctum eſt Item·alia ſunt nuda·alia veſtita·ut
patet ex p̄miſſis Item alia ſunt ↄtra leges·ut

dc̃m eſt·⁊ in hijs etiã nec pena ſubſecuta vale
bit ut·ff·de v̄·ob·l·ꝫ hui⁹modi ⁊·l·ticia·alia
ſunt ſcd̃m leges·Et in hijs pactũ valet ⁊ pẽa
ut tñ actor altero debeat eſſe ↄtẽtus·ñ in ↄt=
rium ſit dc̃m ut·ff·e·l·recſriptũ·§·ſi pacto·alia
ſunt p̄ter legẽ·ut cũ paciſcor alij dari·et in his
pactũ nõ tenet·Sz ſi mihi penam ſtipulor·ſi illi
non detur tenet ut·ff·de v̄·ob·l·ſtipulacõ iſta
·§·alteri·Item pactoꝝ·alia ſunt certa·alia ob
ſcura·uel ambigua·Obſcura aũt interp̄tantur
ↄtra venditorẽ·ꝙ intelligo ſi ei⁹ ↄmodo fuerit
appõita·puta dixit ſtillicidia ita ſint·vti ſunt
uel dixit Equũ non aſcẽdere arborẽ·et intelli=
gebat de põte Si aũt apponaẽ gr̃a emptoꝛ·ut
q: dc̃m eſt rei emp̄te accedẽ ſtichũ·et incertuz
eſt de quo ſit·ſenſum iterp̄tor ↄtra emptorem
ut·ff·e·l·veterib᷒·⁊ de ↄtrahẽ·emp·l·ſi i emp
cõne et·l·cũ in lege·⁊ hoc ñ ſigſicatõ v̄boruz
ambiguitatis q̄õnem dirimat ut·ff·de v̄·ob·ſi
mihi et ticio·§·ulẽ·⁊ de v̄·ſig·l·nepos pro et d᷒
fuiẽ vr·p̄·l·ſi fuit⁹ Item hoc ñ ↄſtet cõtrahẽ=
tes diſſenſiſſe·tũc em̃ pactũ eſſet nullũ ut·ff·d᷒
v̄·ob·inter·§·i·Item pactoꝝ·alia ſunt in cõti
nẽti·i·añq̄ cõtrahẽtes ad alia diuertãt nego=
cia ut·ff·de v̄·ob·l·cõtinuis in p̄n·et de duob⁹
reis·l·reos·⁊ ad·l·iuẽ·de aduẽ·l·ꝙ ait·§·ꝙ ait
et de teſteris·l·hẽdes·§·ulẽ·alia ſunt ex inter=
uallo·ut q̄ ſiũt ecõtrario·⁊ h᷒ nõ p̄imunt actõ
nes·Si fiant ſup acc̃ntalib᷒ uel ſup naturalibuſ
ↄtractib᷒·ut de fideiuſſore p̄ſtãdo·uẽ pena tri
pli·uel q̄drupli·Nam licet ip̄a pena·uel fideiu=
ſſoris datio·nõ ſit de natura ↄtract⁹ Euictio tñ
ſup qua interponũtur eſt de ei⁹ natura ut·j·de
euicẽ·l·nõ dubitaẽ·Si aũt fiat ſup ſubſtãtia cõ
tract⁹·i·ſup augẽdo·uel diminuẽdo p̄cio·qñ=
cunq; fiat valet·ut dc̃m eſt·s̄·Item pactorum
q̄dam ſunt ad agẽdum·q̄dam ad defendẽdum
ut·ff·de ↄtrahen·empẽ·l·pacta·Sup eſt ut vi
deamus ad quos vires pactoꝝ porrigantẽ·uẽ
q̄bus noceãt·Et quid᷒ reglariter eſt h᷒ tenẽduz
ꝙ pactũ debet ei ꝓdeſſe ⁊ nocẽ cuz quo fc̃m ẽ
et nõ alij·nec in re alia ut·ff·e·l·ſi un⁹·§·pacta·
Fallit aũt in caſib᷒ ut·ff·ſoluto mr̃io·l·gai⁹ et
de v̄·ob·ꝙcũq;·§·ſi ita·et ad exhibẽdũ·l·ſi res
et de poſiti·l·publia et d᷒ donaẽ·q̄ ſub mõ·l·q̄=
tieſ·et·ff·d᷒ pig·acc·l·ſi cum vendẽt·idem ẽ in
pactis publicaꝝ p̄ſonaꝝ·nam ex eis danẽ uti=
les actões ut·ff·rem pu·ſal·fo·l·non q̄ſi At tñ
ſemp ex alteri⁹ pacto dicebat dari utilẽ actõ=
nem q᷒ falſum eſt·nam ſpecialia nõ ſunt ↄtra=
henda ad conſeq̄ntiã·ut·ff·deẽ·et ſe·ↄ·l·ꝙno=
ta·§·itez extraneo Quod aũt dictũ eſt de paci
ſcente intelligẽdum eſt de ſuccedentib᷒ ei ſiue
in rem·ſiue in ius vniuerſuz ſuccedãt·ut eis ꝓſi
ciat pactũ·ſi fuerit in rem ut·ff·e·l·ſi tibi·§·pa
ctum ↄuentũ et·l·tale Si vero fuerit p̄ſonale
nulli alij ꝓdeſt uel nocet ut·ff·e·l·idem·§·p̄ſo=
nale Sz tñ ⁊ p̄ſonale diciẽ duob᷒ modis ut ſup̄
dictũ eſt Si vero dubiteẽ ſit p̄ſonale·uel in rez
p̄ſumitur gñale·Quia plerũq; p̄ſona iſeriẽ pa=
cto·non ut p̄ſonale ſit pactũ·ꝫ ut oſtendaẽ cuz
quo ſit fc̃m·Item plerũq; taz nobis q̄ hẽdib᷒

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nr̃is cõſulimus ut ff e l iur̃ § utꝝ ⁊ de ꝓbati-
onib l ſi pactū illud certū eſt ꝙ ex pſona filij
vel ſerui ꝓficit pactū dñõ uel patri ſi pactum
fuit in rem Secus ſi pſonale p qđ filio tm̃ uł ſer
uo tm̃ uoluerit ꝓuideri nam tūc ſi in uita filij
uel ſerui omib debeat ꝓdeſſe ex pacto ſui da
tur dñõ excepcõ doli ex pacto filij daẽ excep-
cio patri ut ff e l ⁊ hēdi Ex pſona aūt patris
ꝓficit filio nūꝗ directo nūꝗ utiliter nūꝗ nul
lo modo ut š dcꝫ eſt ⁊ dicit ff e l ſi tibi § ulẽ
et l ſiue et l acqrent et l ulẽ ⁊ l ⁊ hēdi Ex p
ſona aūt rei porrigiẽ ad fideiuſſores ſi habeāt
mandati acẽ Ex pſona aūt fideiuſſoris nõ pro-
deſt reo nec fideiuſſorib ſuis niſi nõiati dicaẽ
ne petatur a reo et h̃ niſi fideiuſſerit aliqs in
rem ſuam tūc em̃ reus ꝓ fideiuſſore et ꝓ reo fi
deiuſſor eſt accipiēdus ut ff e l ⁊ hēdi § ulẽ ⁊
l fideiuſſoris ⁊ l ſ ſi fideiuſſor ⁊ l idem ⁊ l ui-
deł ⁊ l ꝙ dicit et de fideiuſſ l amiſſi § ulẽ Si
aūt fuerit duo correi debendi ⁊ ſocij vni᷒ pa-
ctū alteri nocet et ꝓdeſt alioqn ↄtra ut ff de
arbi l ſi duo nec obſtat qđ legiẽ ff e l ſi un᷒
q̃ ibi erat litẽ ↄteſtat᷒ un᷒ uel ei erat cõſtitu-
tum vnde alteri᷒ fcm ei nõ pĩudicat ut j d cõ-
ſti pec l idem ⁊ ff de duob reis l ex duobus
Pactum aūt tutoris uel curatoris pupillo pro-
deſt Item nocet ſi non fiat aio donandi alio-
quin ↄtra ut j e l pactū curatoris ⁊ j t ꝓx l
pſenſ ⁊ ff d iur iu l tutor p tm̃ dixit hic diſtin-
guendū in tranſactõe q̃ non eſt gratuita pa-
ctū aūt q̃ gratuitū eſt ſimplr nõ pĩudicare a
it pupillo ſ certe licet ad pupillū nl ꝑueniat ex
remiſſione cõtrouerſie ꝗ facit tutor nõ tm̃ ſeq-
tur ꝙ fiat aio donandi q̃ pupillo nihil crede-
bat deberi nec hēbat ꝓbacões aliquas ut dcꝫ
eſt Procuratoris aūt pactū dñõ ꝓdeſt Itēꝫ no
cet ſi tm̃ ſit ꝓcurator gñalis q̃ et hēat liberaꝫ
uel in rem ſuam ſit dat᷒ uel habeat ſpãle man-
datū a dñõ ut ff e reſcriptū § ulẽ ⁊ l q̃ ⁊ l
nam ⁊ nocere ⁊ l ſ ſi tm̃ ⁊ l item ⁊ ſi de iur
iuran l ius iurand § ulẽ ⁊ l aſs ⁊ de ꝓcur l ꝓ
curator Si pacto caſus facilis eſt et ſup eo ver
bo ex ſtipulatu ↄtrariū eſt ut ff ſi c pe ſi qs c-
tum rñſo ꝙ ponit ex ſtipulatu ꝓ ex ſtipulacõ
ne vel ut dicūt ꝙ incertum eſt quid ↄſeqt i pe-
nam uel idipm ꝙ ↄuenit agit ex ſtipulatu et in
ducūt in ar ꝙ eſt ff d v ob l lib hõ qui § ulẽ
Sꝫ cõtra meli᷒ pt induci ꝓ eis ꝙ cẽt j e t l ū aūt
non ap marie eſt in illo § qui illud aut ⁊ § fū-
di qbus dicit in certa ſtipulacõ ꝓpter euētum
vnde aſſignaẽ ↄtrariū de cõtcaria l i nec placꝫ
hoc rñſio q̃ ubicūqꝫ ſum certū ſtipulat᷒ nõ poſ-
ſum certus eſſe anꝗ ſoluaẽ vtꝝ idipm ꝙ ē de
bitū an aliđ vice ei᷒ ſequar dic ergo pmã rñſi
onem uel meli᷒ dic penam q̃ in fco ↄſiſtebat ꝓ
miſſam et ita nihil eſt ↄtra Item in hac l ↄtrit
io et b vtꝝ naẽalis obligacõ q̃ fuit ex nudo
pacto ↄtra ſit nouata p ſtipulacõeꝫ qđ verꝫ ē
ut ff de acẽ ⁊ ob l obligacõꝫ § ulẽ Nam licꝫ
olim non fieret nouatio ñ hoc agētur ut ff de
nouaẽ l ij pſūebaẽ tm̃ nūꝗ agi ut h̃ et in ſiſi-
bus caſibus ut hic et inſẽ de nouaẽ § ſ cuꝫ hic

Si aūt ſit actum ne fiat novacio manet vtraꝗ
obligacio Et ſi utraqꝫ obligatio eſt obligato
ria agi poſſꝫ ex utraqꝫ ꝓalteꝛtro ↄſequēdo nõ
utroqꝫ niſi h̃ actū eſſet ut ff de v ob l ita ſti
§ ulẽ et de tranſact l qui fideꝫ ⁊ de excep do
l ap § labeo ſ cum hic nuda pceſſerit pactio
qri ſup eo ꝙ dicit extra uel id ꝙ in ↄ de ut fi
l p m j ex an ex pcti pacto agi poſſit qđ verꝫ
non eſt vnđ callide poſuit ↄſeqris metu em̃ pe
ne ſepe pareẽ pacto vnde pene ſtipulacõ dicit
inutili pacto pſtare robur ut C de rei uxor ac
ẽ l i ipe ergo nõ pt cogi dare ſ nec ego acẽpe
cum ipe fuerit in mora ſ aliter in caſu ut ff de
opis lib l ſi ita ſtipulacõ ⁊ h̃ quiđ ad exceptõꝫ
hui᷒ caſus ñ malicia ſcolariū inueniſſet ſuffice
rẽt ſ dicit et oppomẽ nõ poſſe omitti ſtipula
cõeꝫ ñ cum defierit poſſe fieri a ꝓmiſſore ut ff
de v ob l ita ſti § item ſi qs ita ſti Sꝫ ſicut ibi
dicitur h̃ eſt cū ſtipulacõ incipit a ↄdcõne naꝫ
ſi pcedat pactõ tūc cū potuit facẽ omittiẽ cuꝫ
potuit ita exaudit io ut nūꝗ omittaẽ añ nec
tm̃ ſemp tūc eſt em̃ neceſſariū qđ fuerit in mo-
ra in qua exigiẽ qđ eſt ff ſi cer pe l ꝙ te m̃ et
de colſ bo l ſi qs filij § ulẽ et ꝓbaẽ ſupior di-
ſtinctõ p l ff qñ di l cedat cū ſine et ad l fal l
i § itẽ ſi ita quãꝗ ꝙ eſt de penu le iu l i omi
bus videatur ↄtrariū Item oppone et ſolue ↄ-
trarietates q̃ ſunt ſignate ff de v ob l ita § i-
tem ſi qs ita ſ in hac cõmiſſiõne tres ſunt ſñe
ut dixim᷒ C de ↄtben ſti l nuda Ampli᷒ op-
ponitur Eſto ꝙ ſit omiſſa licꝫ tm̃ eam purgari
ut ff de v ob l ſi inſulã Et in hac purgacõne
tres ſunt ſñe M em̃ dixit ſemp anꝗ iterſit ac
toris et añ liẽ ↄ poſſe purgari moram ut ff de
arbi l ſi cum § ulẽ alij qđ et nos ut ubi pura uł
in diem ſtipulacõ purgaẽ mora Sed ſi ↄdicona-
lis eſt uel penalis ſtipulacõ nõ purgaẽ ut ff d
v ſig l ſi inſulã ñ in hijs q̃ ſunt circa iuditia ut
j de ↄtben ⁊ omit ſtipu l magnã ⁊ ff d acẽ
et ob l traiect Item arbitria et eſt rõ ne liteſ
ex litib oriātur ut C de fruc ⁊ liẽ ex l emiato
ſcdm io nec in arbitrijs ſemp ut ff de ar l cel
ſus Alij dixerūt ꝙ et nos ſi ↄdicõ eſt cauſaſ Si
em̃ ibi mora dicētur poſſe purgari ſtipſator fo
rte de cetero nõ ageret q̃ condicõ nūꝗ exiſtēt
Si vero ē ꝓtatiua idem qđ alij dixerunt

De trãſactõnibus rubrica

Dictum eſt ſupra de pacẽ in gñe Nunc
aūt ponit in ſpẽ Videamus ergo quid
ſit tranſactõ Et quid tranſactõ ē de re
dubia et lite incerta neqꝫ finita nõ gtuita pa-
ctio ꝙ aūt dicit et lite incerta trãſitiue poitur
q d et re incerta et lite i ꝓpter litem Item litē
intelligo pñtem uel futurã q̃ ⁊ añ liẽ ↄ fieri
tranſactõ poteſt ut ꝓbatur ff de ↄdic in de l
et elegant § ſi qs poſt Item liteꝫ exaudi iuſtã
uel iniuſtaꝫ ut j e l ij ſi tm̃ q agit credit ſe iuſtaꝫ
fouere cãm Alioqn ↄtra ut ff de ↄdicẽ in l i
ſumma circa pñc hic eſt ꝙ ait fregeci᷒ ū quiſ
p calūpniaꝫ inſiſtit uel reſiſtit nl ꝓdeſt ei ſi tn
ſigit ego in iſiſtente idem dico in reſiſtēte aūt
hoc eſt i reo dico ↄtrariū Nam licꝫ p calūpniaꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

reſiſtat·tenet tñ tranſactõ q̃ntũ ad euʒ ut·ĩ·e
l·ſubp̃textu·licʒ p aliam viam iſ eſt puta p ac=
tõnem de dolo·uel replicacõẽʒ doli cõſulaẽ acto
ri·ut ibidẽ dicit̃ q̃n re⁹ dolo iduxit actorem ad
tranſigendũ Nõ gratuita aũt dicit̃·q2 tranſac
tio nullo dato ·uel retento · ſeu pmiſſo· mime
pcedit ut·ĩ·e·l·tnſactõ Nõ finita aũt d'cit̃· q2
ſi iudicatũ eẽt·nec appellari poſſet·nec aliquo
modo·uel remedio retractari poſſʒ ſñia Nec du=
bitaret̃ de ſñia tnſactõ non valet ut·ff·e·l· et
poſt ⁊·l·poſt reʒ ⁊ de ↄdict̃·inde·l·eligãter·§·
ſi poſt rem· p̃t em̃ eſſe·ꝙ reus dicit bñ ↄfiteoꝛ
me ↄdempnatũ et deberi·ſʒ tñ ſi uis eſſe oten=
tus·v·tibi dabo nõ valet hec ↄpoſitõ·ideʒ et ſi
negaret reus ſi tñ adeo a pte eſſent ꝓbacõneſ
ut negare nõ poſſʒ iudicatũ ut·ĩ·de pẽis·l·q̃ ab
ſentẽ ·idẽ dico·nec diſtiguo fiat trãſactõ ſup
re iudicata ſimplici pacto aut acq̃liana ſtipula
cõne ut p̃ma nõ teneat ſcd̃a tẽat ar·ei⁹ qđ di=
citur·ĩ·e·l·ſi cã Nam ꝙ ibi dicit̃ locũ hʒ cũ aq̃=
liana ſtipulacõ interpõitur ſup re iudicata ex
ↄuencõe ptiũ nõ ex cã tranſactõis·qđ fieri po=
tuit ut·ff·de re iudicata·l·ſi ſe·§·ſi ex ↄuẽtõne
et·ĩ·de excep·rei·iu·ſi cãm Sup aq̃liana aũt ſti
pulatõne fieri poſſet poſtea tranſactõ ꝓ nobis
aũt eſt·q2 cum lex uetat tranſactõeʒ fieri poſt
ſñam·ergo omnẽ eius ſpẽm videt̃ ꝓhibere q2
a quocũqʒ remouetur gen⁹ et ſpẽs Nam tranſ
actõ fit duobus modis ut·ff·e·l·ij· Dicit̃ auteʒ
tranſactõ·quaſi actõis tranſitõ· Ab actõe em̃
tranſit qui tranſigit·et ita is qui agit ꝓp̃ie di
citur tranſigẽ Reus aũt impꝓ̃e dicitur tranſi=
gere ut·ĩ·e·l·ij· Quis poſſet tranſigẽ Et quidã
dñs ↄpoſ mentis hñs liberam admiſtratõnem
maioꝛ xxv·an ·minores enim hic ſicut et alias
ↄſeruant̃ illeſi·uel reſtituũtur in integꝝ ſi fue=
rint adulti curatorẽ nõ habentes Item tuto=
res et curatores eoꝝ tranſigũt·et p̃ſide3 pro=
uinciaꝝ ⁊ p̃lati ecc̃iaꝝ Item ꝓcuratores ha
bentes ſpãle mandatũ uel gñale·cũ libera ad=
miſtratõe Item dati in rem ſuam de q̃bus ꝑſo
nis et ↄfſib⁹ plene dixi in ſumma de pacẽ·§·in
ille·§·pactoꝝ diuiſiones·de quib⁹ reb⁹ ⁊ quid
de om̃ib⁹ cio ut·ĩ·e·l·cãs· In crimialibus aũt
idẽ ſi irrogẽt penã ſanguis·p̃terꝙ in adulterio
ſʒ i adulterio forte corrigit̃ hodie·ut in autẽ·
ut nulli iudi·§·adulterã vł illđ forte eſt in ma
rito ſpãle·uel ibi non tranſigit̃ đ adulterio imo
iam erat actũ·ſʒ recõciliat̃ marito In crialibus
aũt q̃ penam ſanguiſ nõ ingerũt gratuita pac
tio uł remiſſio fieri poteſt ut·ff·de iur fiſci·l·in
fiſci·⁊ ad·l·iuł·de ui p·l·qui cetu·§·qui vacan
tem Et idem in adulterio dicerẽ Si aũt re⁹ pe=
cunia data tranſigat cũ actore tranſactõ nul=
la eſt·et reus habet̃ ꝓ ↄfeſſo ut·ĩ·e·l·tranſigẽ
et·ff·de p̃uaricat̃·in oib⁹·licʒ aũt dixerim i cri
mine qđ irrogat penã ſanguis tenẽ tranſactõ
neʒ·tñ accuſatoꝛ incidit in turpilianũ ut·ff· ad
turpi·l· ab actõe·ſʒ hic nil ad reũ· ignoſcit̃ em̃
ei ſi q̃ q̃mõ potuit redimẽ ſaguinem ſuũ ut·ff
de bonis eoꝝ qui aũt ſine·l·i·Sup alimẽtis eti
am tranſactõ fieri non poteſt niſi decreto p̃n=

cipis uel p̃toris·qđ nec alij mandare poteſt· ſi
tñ alimenta ſint futura·⁊ debita·ex ultima vo
luntate·uel ex donatõne cauſa mortis Si aũt a
liqđ hoꝝ deficiat tranſactio tenet· Item te=
net q̃ñqʒ·licet·fiat ſine p̃tore·ſi tñ alimẽtarius
faciet meliorem ↄdicõem ſuam ut·ff·e·l· cuʒ hi
qui uſqʒ ad illũ·§·qui tranſigit ⁊·§· ſi p̃toꝛ et·ĩ·
e·de alimentis Item de ↄtrouerſiis q̃ ex teſti
monio ꝓficiſcũtur·non poteſt trãſigi niſi in ſpe
ctis verbis teſtamẽti et cognitis· ut·ff·e·l·de
his Item tranſigit̃ ſup ſuili·uel aſcripticia cõ
dicõne ut·ĩ·e·l·ult̃·quid tñ ſi tranſigat̃ ut liber
fiat ſeru⁹ uel ingenuis fiat libertin⁹·uel aſcrip
ticius·ex p̃dicta regula videt̃ qđ teneat·ſʒ ar·
ↄtra eſt·ĩ·de lib·cã·l·nec ſi uolẽs Iteʒ quid ſi fi
at in cauſa ↄuerſionis·uł in cauſa mrionij forte
neceſſariũ erit decretũ epi· Et q2 cauſa ſp̃ualis
eſt·et quia ecc̃iaſtica·nam ⁊ in re ecc̃iaſtica ali
enanda neceſſariũ eſt decretũ epi·ut dcm̃ eſt·§
de ſacroſanc·epi·ante hoc iu3 Quis ſit effect⁹
tranſactõiſ Et quiđ ex ea datur exceptio i om̃i
cauſa ex qua agebatur Si ergo gñalis erat pe
titio·et gñalis eſt tranſactio facta·obſtat ex=
ceptio i omib⁹ vt·ĩ·e·l·ſubp̃textu·et· ff·e·l·nõ
ẽ niſi reus dolo oculta uerit ſpẽm·in q̃ decept⁹
eſt actor·vt· ff·de pactiſ·l·treſ·Si aũt gñalis
ẽ peticio·et de ſpẽ tnſactio·nocet exceptio i ea
ſpẽ tm̃· Idẽ eſt et ſi ſpecial̃ ẽ petitio ⁊ gñalis
quãtũ ad verba fit trãſactio·ut·ĩ·e·l·ſi de cer=
ta ⁊ ĩ·e·l·lege· ⁊·ff·e·l·cũ acquiliana et·l·q̃
cũ tutorib⁹·§·ult̃ et·ĩ·ad uelł·l·iubem⁹ Si aũt v
trunqʒ ſpeciale fuit·et hic ſine dubio idem ut
·ff·de pacẽ·l·ſi un⁹·§·pacta aũ om̃ia Vbicunqʒ
aũt dixi reo ↄpetere tranſactõis exceptõeʒ·di
co eum liberatũ ip̃o iure·ſi fuerit cum eo trãſ=
actum acq̃liana ſtipulatõne ut·ĩ·e·l·ut ı ñſiʒ·ff
e·l·ij·Et eſt hic effectus tranſactõis ex pte rei
Ex pte vero actoris non datur actõ ex tranſ=
actione·ut id detur uel fiat qđ ↄuenit dari uel
fieri·ut recedẽtur a lite·et eſt ratio·quia acto
ri ſup eſt uet⁹ actio·ad quam redire poteſt Et
ſi obiciat̃ exceptio replicabit actoꝛ·nõ debʒ ei
fides ſeruari qui vult ↄtra pacta verſari ut·§·
e·ꝓxi·l·cum ꝓponas ⁊·ĩ·e·l·ſi non aput acta Si
aũt actori non ſup eſt uet⁹ actio·ut q2 p accep
tilationem facta eſt tranſactio·datur ei cõdi=
tio ob cãm ↄtra reũ·ut ſe reponat in priſtinam
obligatõeʒ ut·ff·de ↄdict̃·cã·da·l·ſi q̃s·uel da
tur actori actio p̃ſ·niſi ad intereſſe·q̃ſi ex do·ut
des·ut hoc remittere ſit dare ut·ff·de ↄdict̃·
cã·da·l·ſi mſr et de p̃ſ·v̄·l·ob eã·de dolo autẽ
non agit actoꝛ·q2 a reo non fuit dolo induct⁹
ut tranſigẽt·licʒ ex poſt facto dolo fecerit qđ
non ſeruauit fidem ut· ff·de dolo·l·ij·§·ſi q̃s·in
hoc·p·ↄtra Si aũt dolo in tranſigẽdo induct⁹
eſſet actoꝛ·agetur de dolo et hoc eſt ꝙ dicitur
l·actione et·l·ſub p̃textu inſtrumenti· Quare
aũt ex ſimplici pacto tranſactõniſ nõ det̃ actõ
actori·habeat·uel non habeat actõeʒ aliã ra=
tio ſatis eſt euidens·nam pactum nudũ eſt non
veſtitum ſtipulatõne uel re uel litteris·uel con
ſenſu·uel ↄtract⁹ cohẽrẽtia· tũc em̃ ſine dubio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

daretur actio ut·ī·e·ſi ꝓfundo·et in ſumma ſu
pioris·t·plene dixi· ſ nec rei interuētu de quo
magis poſſet dubitari·q: licȝ actor deſtiterit
ad tēp⁹ uel ꝓpoſuerit deſiſtē in ꝑpetuū nō ſuf
ficit·quia hic agebat̃ inter vtrūqȝ· ut inꝑpe=
tuū deſiſteret ut·ff·de ↄdicē· inde·l· elegāter
·§·ſi quis ibi·ſ hic non videtur cā ſecuta· Alie
rōnes aſſignant̃ a quibuſdam·ſ eas omitto·q:
friuole ſunt et varie·porro ubi actor liberauit
reum ip̄o iur̄ datur ei actō p̄ſ·v̄·q̄ſi veſtito pa
cto uel ob cām ut dēm eſt·ſ̄·§·ex pte uero·Nec
obſtat his q̄ dicta ſunt·qd̓ legit̃·ī·e·l·cū mora
q: ibi fuit do·ut facias·nam ↄuenerat de dan=
do prius·et de faciēdo·i·deſiſtendo·poſterius
tū fuit mſr p̄ſumptuoſa in deſiſtēdo ꝑuſ ex do·
aūt·ut faciaſ·datur actio p̄ſ·v̄·ut·ff·de p̄ſ· v̄·l
naturaſ·§·at cum do·vel agi p̄ſ·v̄·q: q̄rela ſub
lata erat ip̄o iur̄ ꝑ pactū·ut dicit̃ in actōe fur=
ti ut·ff·de pacē·l·ſi un⁹·§·pact⁹ ꝛ·l·ſi tibi·§·q̄=
dam·ſicut et·ſ̄·dēm eſt·q̄ſi actio ſublata eſt ac
ceptilatōne·Nec obſtat·qd̓ legit̃·ff·de in of·t
l·ſi inſtituta·q: ibi ea ↄditōne renūciabat ſi da=
retur aliqd̓·Secus ſi pure ut·ff· de in of·t·pap̄
·§· ſi quis poſt Vel dic etiā pure tū heres agē
q̄rela non poteſt·q: non tranſit ad heredē niſi
ↄminata Sed hic nō videt̃ eam ꝑparaſſe· cuȝ d̓
ſtiterit Si aūt non agat̃ ex pacto tranſactōnis
ut quid detur uel fiat actori ideoqȝ deſtitit a li
te·ſ agat actor de euictōne q: res ſibi tradita
ut deſiſtat eſt euicta·ei datur actio p̄ſcrip·v̄b·
ut·ī·e·ſi ꝓfundo Sic eſt in pacto ꝑmutatōis·ex
quo non agit̃ ad tradendū·ſ pro tradito·ꝛ po
ſtea ꝑ aliq̄ȝ euicto agitur de euictōe ut·ff· d̓ re
rū p·l·i·et ſunt iſti effect⁹ ex pte trāſactōnis rei
uſ actoris ꝑ leges ↄpetētes· ex ꝓmiſſiōe uero
rei q̄ ſtipſat⁹ ē pēaȝ·ſi d̓ cetero ↄueiat̃ ab ac
tore p̄t agi ex ſtipulacōe ad penam·et nihiloi⁹
gaudebis ↄmodo defenſoris·ita tū ſi vtrūqȝ ſi=
bi licere pact⁹ eſt·uel ſi liberat⁹ eſt ex tranſac
tōne ip̄o iure a veteri actōne·qd̓ patet poſſe fi
eri·ex p̄miſſis·nec actori licet ad ueterē redire
actōeȝ·et reſtituit reo·qd̓ accepit ab eo ut·ff·
de pactis·l· ſi un⁹·§·pact⁹·quidā tū dicūt· re=
naſci uetēm actōeȝ·cum repetit pecūiam·q̄ſi v=
triuſqȝ ↄſenſu reſcindatur ut·ī·q̄ſi li·ab ep̄·di·l·
i·Sicut et aſs reſtituit̃ actio ut·ī·de nō mi·pec·
aūt ↄtra·qui·Sed certe non puto repeti pecūi=
am aio diſſoluendi tranſactōeȝ· ſed aio p̄ūiēdi
actorem qui tū ſolenniter liberauit reū·idem ē
et ſi reus nō ſit liberat⁹ ip̄o iure·ſ actor ſuo ſa=
cramēto ↄfirmauit trāſactōeȝ·aſs aūt re⁹ de
bet eſſe ↄtentus uel pena·uel exceptōe ut·ff·e·
l·qui fidem et·ī·e·l·cū ꝓponas ꝛ·l·ubi ꝛ·l· ſi q̄s
maior·licet aūt reo ꝓuideat̃ ꝑ p̄dicta auxilia ſi
tamē pateat actorem·timore falſoꝝ inſtr̄orum
tranſegiſſe retractat̃ trāſactio·etiam ſi ualla
ta ſit iureiurando·uel remedio exceptōis· uel
replicatōis·uel actōis in fcm·ut·ff·ad·l·cor·d̓
fal·l·qui noie·ſi tū tranſactō fiat ſup plurimis
capitulis·nō retractant̃ niſi ea capitula in q̄b⁹
timore falſoꝝ inſtr̄oꝝ facta eſt trāſactō ut·ī·
e·l·ſi ex falſiſ· et aiūt quidā·ido ↄcedi retracta

tionē iſtam·quia ineſt ↄdicē tranſactōi·ſi uera
ſunt inſtr̄a qd̓ falſum eſt·nam ſi ineſſet ↄdictō
ergo nō dicētur retractari·imo ip̄o iure locuȝ
non habere·deficiente ↄdictōe·ergo ꝓpter iu
ſtam cauſam ↄcedit̃ actori venire ↄtra tranſ=
actōem·et deſerere ſacramentū ut·ff·qui ſatis
d̓·co·l·ulē·Illud certū eſt tranſactōi nō ineſſe
tacitaȝ ↄdictōeȝ ex eo ꝙ actor credebat ſe he
redē inſtituēdū a reo ut·ī·e·l·ſi maiores Quid
ſi actor exp̄ſſiſſet ↄditōeȝ·puta·remitto liteȝ ſi
me feceris hēdem·certe nō tenet remiſſio·qua
ſi ſub impoſſibili ↄdictōe Nam et turpia dicunt̃
impoſſibilia·ut inſt̃·de inutiſ ſti·§·ſi imp⁹ · et de
ↄdicē inſt̃·l·ſi fili⁹·Licet·p·dixerit pendē remiſ
ſionem in euentu ↄdictōis·Si aūt dicā·remit=
to ut me facias hēdem·poteſt dici eū repelli·
q: in pari cauſa potior eſt ↄdictō poſſidētis ut
·ī·de ↄdicē ob turpē cām·l·ij·Nouiſſime ſcien=
dum eſt tranſactōeȝ paris auctoritatis eſſe cū
ſn̄ia in excipiēdo maiori ſ eſt·q: nō retractatur
tranſactō ꝑ appellatōem ¶ Item tranſactō
ip̄o iure tollit naturalem obligatōeȝ non ſn̄a
ut·ī·e·l·nō minorē et·ff·de ↄdicē inde·l· iulian⁹
minoris eſt·q: ex ea non datur actio ut dictum
eſt·Item ſn̄a lata ↄtra ſn̄aȝ a qua nō eſt ap=
pellatū non tenet·Secus in tranſactione q̄ re=
tractat̃· ꝑ ſn̄aȝ poſtea lata ut·ī·q ſi ꝓuoc· non
eſt ne·l·i·ꝛ·ff·de ↄdicē·inde·l·elegāter·§·ſi q̄s
poſt Item ſn̄a facit ingenuū non pactō ut·ī·d̓
ingēuis·l·ingenui ꝛ·ff·de ſtatu hō·l·ingenuū·

¶ De errore calculi.

Dictum eſt ſupra de tranact· q̄ quia fit
per errorem calculi·i·ↄputatōis·poſito
eo·ꝑ qd̓ fit ꝓ eo qd̓ fit· ſic et ecōuerſo
id qd̓ fit ponitur pro eo ꝑ qd̓ fit·ut cū dicit̃ q̄s
hereditatē·i·ius deliberādi pro hēditate trāſ
mittere ut·ī·de iur̄ deli·cum anti· ꝛ de caduc·
tolli·§·in nouiſſimo ꝛ·ī·de his q̄ ant̃ aptas ta=
bulas·l·i·uetēs eīn ↄputabāt ꝑ lapillos·q̄ cal=
culi dicūtur·q̄ pedib⁹ non impune tū q̄n̄qȝ cal=
cantur·vnde ꝑſius·hūc macrine diem numera
meliore lapillo·nam diem boni ſucceſſus nume
rabant lapide albo·Mali aūt ſucceſſus nume=
rabant lapide nigro·ideo ponit de errore cal
culi·q̄n̄qȝ aūt ponitur calcu ꝓ cognitō e cauſe
ut·ī·de iudic·l·rem q̄n̄qȝ ponit̃ ꝓ ſn̄a ut·ī·d̓ ap
·l·ſi actor In tranſactione aūt ſi fiat ꝑ erroreȝ
ↄputatōis·diſtingui poteſt·ut in ſn̄a exp̄mat̃
error·an taceat̃·ut ecce placuerat reo· et acto
ri ut pro domo·q̄ꝑ petebat actor daret ei reus
xxx pro fundo aūt quem petebat daret ei x·ſ·
ex cauſa tranſactionis uel venditionis uel ſimi=
li·actor aūt ꝛ reuſ putātes ꝙ xxx·ꝛ x· facerēt
l·ſic ↄuenerūt ut reus ꝓmitteret pro domo et
fundo·l·ſe daturū non tenet tranſactio·ſi nō ex
p̄ſſo errore ↄueiſſet reus de·l·tranſactio tene=
at ut·ff· q̄ ſn̄a·ſi ape·reſ·l·i·idem ſi dicat iu=
dex·iudico hūc teſtamentum facere poſſe·te=
net eīn ſn̄a etiam ſi hic impubes ſit q̄ nō tenēt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſi expꝛeſſiſſet·ita iudico hūc impuberē teſtari po
ſſe ut·ꝗ·qñ ꝓuo·nō eſt ne·l·ij·uł dic aliud i traſ
actōne·quā in ſñia·q: ex ꝯſenſu ptiū ſumit vi=
res errore ſublato ut·ff·ſi ꝗs caut·l·ꝫ et ſi quis
·§·ulť·ergo tenet tranſactō ꝫ non ꝑiudicat i eo
in quo erratū eſt·ſi tñ poſtea ſup errore tranſ=
igatur uel iudicetur ꝑualeƀ illud·ꝙ poſtea fa
ctum eſt ut·ꝗ·e·l·i·nec tñ in hac·l·tractat ꝺ er
rore habito in tranſactōe ꝫ in alijs·

De poſtulando

Dictum eſt ſupra de edendo ⁊ inciden=
ter de pactis inſeruit Nūc aūt ꝓſequē=
do materiaꝫ eandē·q: in edictōe actō
num et in cauſe ꝓceſſu neceſſarij ſunt aduocati
uł poſtulatores·ponit ꝺ poſtulādo Videamus
ergo quid ſit poſtulare Et quid Poſtulare eſt
deſideriū ſuū uel amici ſui in iuꝛ ap̄ eū q̇ iuriſdi
ctōni ꝑeſt exponere·uł alteri⁹ deſiderio ꝯtra
dicere ut·ff·e·l·i·§·poſtulare·ꝙ dicit ſuū·intel
lige qñ poſtulat ꝓ ſe·amici qñ ꝓ alio Itē ver=
bum iuriſcōtis large ponit ꝓ qualibꝫ notōe
ut·ff·de re iudi·ait ꝑtoꝛ·nam et apud arbitruꝫ
ꝯpꝛomiſſariū puto poſtulari poſſe et debē·q:
ad ſimilitudīeꝫ iudicioꝝ redigiť arbitriū·ut·ꝗ·
de iudić·l·rem·alibi ponitur poſtulare ꝓ peti=
tōne quam facit aliquis iudice ſedente ꝓ tribu
nali·puta ut ei caueať de dampno infecto ut·
ff·de damno infecto·l·iiij·§·añpenť· Et ibi po=
ſtulatores dicūtur patroni cauſe Item aduo=
cati ut·ff·de varijs ⁊ ext̄ cog·l·i·§·aduocatoſ
ꝫ et togati dicūť ut·ꝗ·e·l·ulť·forte agñe ueſtiſ
q̇ diciť toga·qua utebāť olim Qui poſtulent
Et quidā·poſtulant ingenui Item libertini ꝑi
ti tñ lraꝝ·ꝫ et impiti videntur poſſe poſtula=
re·ſi tñ ꝯſuetudine in iure ſcripto·uel nō ſcrip=
to ſunt inſtructi ut·ꝗ·e·l·nec ceteroꝝ·et de iudi
·l·certi et in auct·de iudić·i·rñſo ibi nos igitur
⁊ć· Item poſtulat quis uolens in uit⁹ ſi eñi fue
rit monitus a iudice·et cuicūqꝫ pti patrociniū
denegauerit ea excuſatōe q̄ nequeat ꝯpꝛobari
caret foro nec vnq̄ꝫ ſibi agendi copia reſtituiť
ut·ꝗ·e·l·ꝓuidenꝺ ꝫ et ꝑtoꝛ dicit· ſi non habeat
aduocatū ego dabo ut·ff·e·l·i·§·ait ꝑtoꝛ ſiue
quis petat ſiue nemo petat ultro debebit dare
plerūqꝫ femīs uel pupillis·uel alijs debilibꝫ·uel
his qui ſue mentis nō ſunt·vel his qui ꝑ aduſa
rij potentiā·nō inuenire aduocatos dicūt ut·ff
de of·ꝓ ꝯ·l·nec quicq̄ꝫ·§·ulť·Nec tñ dico ꝙ de
beat dari gratis imo ꝯuento ſalario ꝓ facun=
dia aduocati et pro mō litis et fori ꝯſuetudīe
et iudicij in quo erat actur⁹·dūmodo licitū ho
norariū q̄ntitas non egrediať ut·ff·de ua·⁊ ex
tra or·cog·l·i·§·in honorarijs·maioribꝫ aūt ſa=
ne mentis et locupletibꝫ·nō puto ꝙ debeat da
ri in uit⁹ cū ꝑ ſe ⁊ ſua pecūia poſſint inuenire
aduocatos·Nam et illud qꝺ diciť·ſi non habe
bit ſic ꝑt exponi·i·ſi habere nō poterit·ſicut et
in acć·aq̄·plu·ar·diciť ut·ff·de ſtatu liƀ·labeo
Qui ⁊ q̄bus modis repellātur a poſtulādo Re
pellitur aūt ꝗs q̄nqꝫ iudicis offitio uel ea rōne

q: quis offitio aduocatōiſ ⁊ aſſeſſoriſ ſimł vult
uti·ut ſupra de aſſeſſoribꝫ·l·ulť·uel q: iudex vi
det ab vna parte rudes aduocatos·ab alia no
biliſſimos ſuſtinere offm̄ aduocatōis· debꝫ eñi
parem facere copiam aduocatoꝝ imo et ꝑs q̄
ſubtrahit aduerſario ſuo parem copiā oſtēdit
a ſe inīq̄ꝫ litē foueri ut·ꝗ·e·l·ꝓ ui tenꝺ·ꝫ forte
locum habet ſcđm antiqua tpꝛa·quibus aduo
cati ſalariū recipiebant de publico·vt cuiqꝫ ꝑ=
ſtarent patrociniū·⁊ eoꝝ certa nomia contine
bantur in matricula Item repellitur ꝗs ꝑ con
ſtitutōes·q: non eſt catholice fidei ut·ꝗ·e·l·ne=
mo Et idem puto in mōachis·et canonicis re=
gularibꝫ·quibꝫ tutela·et officia pub·interdicta
ſunt·ut diximus·ꝰ·de epis ⁊ cleri· Item q̇ pac
ti ſunt cū graui damno·et ſubaudio maxime de
quota portōe litis ſibi ꝑſtanda· ut·ꝗ·e·l·ſi quis
forte·aliud eſt iure ſpāli ꝫ quoſdaꝫ ar·ꝗ·de ſñia
paſ·l·ſi debitoꝛ et inſť·ꝺ fidei·ꝯ·hēdi·§·ſi ꝗs ꝫ
id nō puto ne fiat infrauꝺ legis Item repelliť
quis·l·iulia repetēdaꝝ·uł lege iulia ābit⁹ uel
ſenatus ꝯſulto q̄ꝫ eiuſdem legis·repꝛſentat pe=
nam·et habet locū lex repetēdaꝝ cū quis i pu
blico offitio quid accepit·ut aliud facit uel ꝑ=
termittat·lex aūt ambit⁹ habꝫ locū·cū quiſ pe
tierit honorē·uel nouū vectigal inſtituerit uel
cum accuſatoꝛ uel accuſat⁹ domū iudiciſ ingre
ditur ut·ff·ad·l·iuł·repe·l·eadē·§·hac et ad·l·
iuł·ambit⁹·l·i·§·ꝙ Item ꝑ decretū iudicis ⁊
ſi quiꝺ iudex repellat eū rōne infamie·in nulla
ꝓuincia poſtulabit niſi ex aliqua cauſa iuſta· ſi
at remiſſio infamie·ꝙ dic ut·ꝗ·ti·i·§·remittitur
in ſūma·Si aūt repellat·q: turpiter aliqua con
miſit in lite·uel q: ḡuata eſt eius opinio·ſi quiꝺ
repellat ne coꝛam ſe aduocet· coꝛaꝫ ſucceſſore
poſtulabit Si aūt repellat eū in ꝑpetuū poſtea
non poſtulabit cū nō appellauerit ut·ff·e·l·ꝑ=
uati·§·i·et·l·ex ea·⁊·ꝗ·e·l·i· Item ſi repellat ad
tempus eo elapſo poſtulabit ut·ff·e·l·impatoꝛ
Si vero ſimpliciter repellat·videť in ꝑpetuuꝫ
ꝓhibuiſſe ut·ff·de v̇·ob·l·et ideo·§·ulť· Item
per edictum ꝑtoris cui⁹ tres ſunt ordines· Nā
quidā repellūtur oīo ꝓ ſe ⁊ ꝓ alijs·ut pueri·i·
minores xvij an·et ſurdi qui ꝓrſus nō audiunt·
alij ꝓhibentur poſtulare pro alijs· ut femīe ꝓp
ter pudiciciā ſexui ꝯgruētem·et ceci·q: inſig=
nia magiſtrat⁹ videre et reuēri nō poſſunt Idem
eſt in oībꝫ infamibꝫ·ſi tñ infames ſunt ipō iu=
re·uel ꝯdempnati ꝺ capitale c̄rīne·Hi aūt ad
mittūtur ꝓ ſe ⁊ non pro alijs niſi ꝓ his quoꝝ
tutelam uel curam admiſtrāt Alij aūt ſunt qui
et ꝑ ſe admittuntur et ꝓ certis alijs ꝑſonis·ut
oēs infames·qui nō ſunt ſumma turpitudīe
notati·nec eñi ſunt infames ipō iure uel ꝯdēp=
nati de crimīe capitali·tūc eñi ꝯtinenť in ordi=
ne ſcđo·de infamibꝫ aūt plene dicemus in ſeq̄n
ti·t·de infamibꝫ Idē eſt et vbicūqꝫ lex·uł ple
biſcitū·uel ſenatus ꝯſultum·uel edictū ꝑtoris·
uel decretū iudicis·uel ꝯſtitutō ꝑncipis· ꝓhi=
bet aliq̄ꝫ poſtulare·niſi pro certis ꝑſonis·ꝙ uix
inueniet·niſi forte·ꝗ·de aduocatōe di·iu·l·iube
mus·§·ad hꝰ ⁊·l· petitōes·§· ad hꝰ ⁊ enūeranť

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ille certe pſone ꝓ quibꝫ ꝑmittitur poſtulare h̄
eſt pentes · et patroni · ⁊ patronoꝝ liberi ⁊ pa
rentes Item liberi et f̄res ⁊ uxores et ſoceri ⁊
ſocrus generi et nur⁹ nutrici nouce ꝓuigni ei⁹
qui ꝓhibēt̄ Itē pupilli et furioſi et fatui et cō
ſimiles qui ſunt in gubernatōne ꝓhibiti poſtu
lare · et h̄ ita ꝓbant̄ · ff · e · l · i · ⁊ · ij · ⁊ · iij · ⁊ · iiij · v ·
et · vi · Hi tn̄ qui ſunt i ordine · iij · admittūt̄ · qn̄qꝫ
ꝓ om̄ibꝫ · ſ · ſi reſtituātur in inte · a ꝑncipe · uel a
ſenatu · ali⁹ em̄ hoc nō poteſt indulgē Qui aūt
ſunt in ordine ſcd̄o difficile eſt ut poſſint impe-
trare i inte · reſti · ut · ff · e · l · i · § · pn̄ Et eſt notādū
ꝙ in ꝓhibitis poſtulare nō ꝓdeſt · adūſarij cō-
ceſſio · uel paciētia · ut admittant̄ ut · ff · e · l · q̄s ·
Ab his aūt q̄ admittūtur ad poſtulandū erit
h̄ diligenter obſuandū · ut aūt lit · otes · de ſala-
rio ↄueniat et in lit e ſc̄m et ius ſtando in iudic̄
ꝑncia ſine ptis ↄuitō tacito uł expſſo n̄ id lit̄ uti
litas expoſtulet diligēter exponāt Quid em̄ ſi
obiciat pti qd̄ inſtruxit teſtes · vel q̄ calūpnia-
tor eſt ut cōſilia · q̄ ſine leſione iuris clientis non
poteſt omittere in talibꝫ eſt admittend⁹ · imo
ſi non ↄpenat eſt reꝑhendend⁹ ut · ſ̄ · e · l · quiſqꝫ ·

De aduocatis diuerſorum iudiciorum

Dictum eſt · ſ̄ · de aduocatis in gn̄e · hic
aūt tractat in ſpecie ſcꝫ de aduocatis
quibuſdam · qui neceſſe habebāt coraꝫ
certis pſonis ꝑſidibꝫ et ꝑtatibꝫ aduocare · et in
certo foro ſeu iuditio Et ſubicit de ꝑuilegijs e-
orum Videam⁹ ergo · qui dicant̄ aduocati · et q̄
et qualiter eligātur ad hoc officiū et a quibus
debeant abſtinē ⁊ quibꝫ gaudeāt ꝑuilegijs
Eſt aūt notandū · ꝙ aduocati dicūtur quicunqꝫ
cai᷒ quoq̄ ſtudio patrocinantur · non tn̄ q̄ pro
tractatu · i · ↄſilio cauſis non ad futuri pecūiam
accipiūt aduocatoꝝ numero ſunt ut · ff · de ua ·
⁊ extra or · co · l · i · § · aduocatos · Et hi etiam di-
cunt̄ milites inermes · litteratoria ſcia militan-
tes · militant Namqꝫ patroni caꝝ qui glorioſe
vocis ↄfiſi munine laborantiū vitam ne amit-
tant ꝙ habent ſpē ut acquirāt qd̄ non dū ha-
bent poſteros qꝫ defendūt · ne plectātur ne in-
fame nē ne in ſeruitutē redigātur ut · ſ̄ · e · l · ad-
uocati ⁊ · ſ̄ · de ꝑx · ſacro ſcri · l · ꝑimos · Eligit̄
aūt aliquis ad aduocatōis officiū · ita demū ſi ꝑ
us ꝑ ſtatuta tpa legū eruditōi noſcat̄ inheſiſſe
ut · ſ̄ · e · t · l · iubemus · § · nec de cetero hoc ē qn̄qn̄
nij · ut patet ex ordine lectōꝝ · et ↄtinuatōe ſtu-
dij de eo qd̄ legit̄ in ꝓhemio digeſtoꝝ omneꝫ
rei publice · § · ſꝫ quia ſolitum eſt ibi ⁊ in q̄nti āni
meta rē Sꝫ et ꝓfiteri debet is qui eligit̄ aduo-
catus cohartali ſtatui ſe non eſſe ſubiectū · Itē
his qui eligitur aduocat⁹ debꝫ eſſe in ſcrutio
uel examiatōe ꝑſidis ꝓuincie ex qua oriūd⁹ eſt
uel defenſor Item mgr̄ eius iurare debꝫ eū pi-
cia iuris eſſe inſtructū ut · ſ̄ · e · l · nemini · Iniūgit̄
aūt aduocatoꝝ ſollicitudini ne ꝑuaricēt̄ i cau-
ſis · Nam ꝓbato crimie extra ordinē puniuntur
ut · ff · de ꝑuar̄ · l · i · in fi · ⁊ iteꝝ de cā queret̄ eti
am poſt ſn̄iam · forte et poſt ſolutōem factam
ad inſtar corruptoꝝ teſtiū · et ſſoꝝ inſtroꝝ ⁊
ſacramenti a iudice delati ut · ff · de re iu · diu⁹ ·
et · ſ̄ · ſi ex falſis inſtris · l · i · ⁊ · ij · et · ff · d̄ iu · iu · l · ad
monendi · Item aduocare non debēt ↄtra rem
pub · a qua alūtur · niſi pro his quoꝝ ſunt tuto-
res · uel curatores · ff · de poſtulando · l · puto · ⁊ ·
l · ult̄ · Habent aūt ꝑuilegiū in eo qd̄ q̄rūt ex ad
uocatōne · uel ipſius occōne · etiam ſi in ꝑtate pa
tris ſint · ut reputetur quaſi caſtrēſe peculiū ut
ſ̄ · e · l · fori et · ſ · de aſſeſſo · l · velut · Item ꝓuinci
ales non ſubeūt ſūctōes nolētes uel inuiti · Itē
nulla opis inſtructō · nulla diſcuſſio · ⁊ nullū ra-
tiocimū nullū demiqꝫ aſud ꝑter arbitriū eis mā
datur in eodem loco ubi aduocatōnis exercet̄
officiū ut · ſ̄ · e · l · ne quis ⁊ · l · ſcim⁹ · Et videt̄ hic
notandū qd̄ aliquis eod̄ tpe poteſt eſſe aduo-
catus · et iudex delegat⁹ in alia cauſa · ſꝫ ar · ↄt̄ ·
· ſ̄ · de aſſeſſo · l · ult̄ · Item licet moriat̄ aduocat⁹
an̄ annū · tn̄ toti⁹ anni ſalariū trāſmittit̄ ad he-
dem ut · ſ̄ · e · l · poſt duos · reliqua q̄ ad officiū ad-
uocatoꝝ · uel eoꝝ pſonas ꝑtinēt · ſ̄ · de poſtulā-
do dicta ſunt ·

De aduocatis diuerſorum iudicum

Queritur q̄ ſit differētia inter hūc titulū
et ſupiorem · Et poteſt dici · ꝙ hic forte
tm̄ tractat de his ꝑuilegijs · q̄ ↄpetunt
aduocatis iam depoſito officio · ut patꝫ in · l · i ·
hui⁹ ti · ⁊ · l · iubem⁹ · § · ad h̄ ⁊ · § · et filios et · § · ut
aūt et · l · laudabile · Supior vero tractat de ꝑui
legijs ↄpetentibꝫ in ipō officio · ut ꝑt videri · ꝑ ·
l · illam iubem⁹ uel ibi de his q̄ erant in matri-
cula · hic de alijs uel ibi de his · qui in certo fo-
ro uel certo iuditio aduocare debāt · aput q̄ſ-
libet iudices eiuſdem fori · hic vero de his · qui
in certo foro et ap̄ certos iudices eiuſdem fori
aduocare deputati erant ·

De aduocatis fiſci Rub

De aduocatis in gn̄e dictū eſt · Nunc aūt
ſpāliter ponit de aduocatis fiſci in qbꝫ
ſpālia q̄dam ſuant̄ · Nam cauſa priuati
deciſa velamento abſetici e patroni cāe non re-
ſtauratur · Secus aūt eſt in cauſa fiſcali qd̄ ta-
men non exꝑmitur niſi in caſu vnico · i · cū fiſcus
alij facit ↄtrouerſiā ſtatus ut · ſ̄ · de poſtu · l · ve-
lamento ⁊ · ſ̄ · e · l · ult̄ · et · ſ̄ · ſi aduſus fiſ · l · ij · et · ff · d̄
iur̄ fiſci · l · ſi fiſcus · Item qui exitit aduocatus
fiſci · poſtea ↄtra fiſcū in eadē cauſa non aduo-
cabit etiam ſi ſalariū non pcepit ut · ſ̄ · e · l · i · ⁊ · ij ·
niſi pro his quoꝝ eſt tutor uel curator ut · ff · d̄
poſtu · l · ult̄ · ⁊ penul̄ · ſꝫ interim dum eſt gn̄al̄ fi-
ſci aduocat⁹ i nulla cauſa aduocabit ↄtra fiſcū
ꝑterq̄ pro ꝑdictis pſonis · Si aūt eſt aduocat⁹
in ſpāli cauſa · etiam inſim in alia tn̄ cauſa ↄtra
fiſcum aduocabit ut dictū eſt · hic inſup iniun-
gitur ei ne fiſcalia ↄmoda occultet neue calūp-
nioſe ꝑuatos faciat ↄueniri · ut · ſ̄ · e · penul ·

De errore aduocatoꝝ libellos ſeu ꝑces concipientium

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quoniam aduocati · de quibus dictuꝫ eſt
errant in officijs ſuis exequendis · Ideo
ponit de erroribus eoꝝ · et ea occõe ſibi
cit de erroribus ſcribẽtium libellos ↄuentõaleſ
uel libellos pcum ¶ Eſt aũt ſciẽdum ꝙ aduoca
tus qñqꝫ errat in facto · qñqꝫ in iure Si in facto
dño pñte et non ↄtradicẽte ꝑiudicatur dño · ac
ſi ipſe met illa ↄfeſſus ita fuiſſet · ſꝫ ipſe met ſuuꝫ
errorem uſqꝫ ad ſenteciam corrigẽ poſſet ut · ſ͠
de iur̃ et facti · igno · l · error ⁊ · ff · de ↄfeſ · l · non
fatetur · ergo aduocati uſqꝫ ad ſñiam errorem
ſuũ corrigẽt · ut · ĩ · e · l · i · nec obſtet qđ legit̃ · ĩ · e ·
l · ult̃ · qꝛ ibi errauat aduocat⁹ · et poſtmodum e
lapſo triduo eſt lata ſñia a qua non appellauit
cliens · et ideo dicit̃ ipm̃ non audiẽdũ maxie cũ
illa interuenerit ſcꝫ ꝙ huit oportunitatẽ tri=
dui cauſa corrigẽdi errorẽ · ſꝫ et ſi non habuiſſꝫ
triduũ · ſatis eſt ad eũ repellendũ · qꝛ lata ẽ ſñia
a qua non appellauit · ⁊ in hac ſñia fuit p · ⁊ · b ·
Pla · uſqꝫ ad triduũ tm̃ dicit poſſe me corrigẽ
errorem aduocati meũ aũt uſqꝫ ad ſñiam a qua
non appellaui · Nam et aſs nõ poſſum paciſci de
hẽditate · mea tibi danda · ſꝫ alij paciſcẽti poſſuꝫ
ↄſentire · ut tm̃ pſeuerẽ uſqꝫ ad mortez ut · ſ͠ · de
pact̃ · l · ult̃ · vbi aũt aduocat⁹ errat in iure qñcũ
qꝫ licet mihi corrigẽ errorẽ ſcđm oms · ſi uis ali
ter dicere uel ſtatuere oſtendam qꝛ cauſe mee
qualitatẽ certiorẽ habeo ꝙ iuriſ ſtatuta uł ſub
tilitates q̃ mihi penitus forte uel minus plene
ſunt cognite · ¶ Errores aũt ſcribẽtiũ libellos
uel preces in pñte et non ↄtradicẽte ꝑiudicãt
mihi ut in errore aduocati dictũ eſt niſi pbem
ↄtrariũ ut · ĩ · e · l · ij · Sꝫ dicunt quid in ea · l · ꝙ nul=
lus pt pbare ↄdempnatõem nõ inceſſiſſe · nam
fcm̃ negantis p rez naturaz nulla eſt pbatio
ut · ĩ · de pba · l · actor · Quod aũt dicit̃ pbare po
tes non inceſſiſſe ſupplẽt pbat ſꝫ ipo · ꝙ non p
bat ↄtrariũ · vel ut ait · p · pbat nõ inceſſiſſe ſic
ut dicit actõ ↄfitebat̃ em̃ ſe ↄdẽpnatũ · ſꝫ nõ ſic
ũt dicit actor vel pbat iudicez nõ inceſſiſſe · qꝛ
pbat iudicem ꝓuſ mortuũ fuiſſe · ꝙ ſcriptura te
ſtetur ſñiam latam · vel pbat iudicẽ alibi fuiſſe
ꝙ ubi ſcriptura teſtet̃ latã ſñiam · ſꝫ illa ſunt ar
gumenta nõ late ſñie · Sic pbo ꝙ iudx dixit mi
hi vade qꝛ cras latur⁹ ſuꝫ ſñiaꝫ nõ poſſuꝫ mõ ·
uel ſilia pbo p teſtes · ex quibꝫ colligit̃ non eſſe
latam ſñiaꝫ ·

Ut que deſunt aduocatis partium iudex ſuppleat

Quid iuris ſit ſi aduocat⁹ male · i · p erro
rem aliquid in cauſa dicat · ſ͠ · dictuꝫ eſt
Nunc aũt ponit ut qñ min⁹ ab aduoca
to dicit̃ iudx ſuppleat · Videam⁹ ergo in quibꝫ
ſupplere debeat · ⁊ qñ et q̃liter · et certe ſupplẽ
debet de iure · et hic patꝫ ex gñalibꝫ vbis rub=
ce ⁊ textus et ſpãliter etiã dicit̃ pferre ꝙ ſci=
at legibꝫ ⁊ iuri publico ↄuenire · ſedendo igit̃
non ſtando · ne officiũ aduocati ſumat ut · ſ͠ · de
poſtul̃ · quiſqꝫ bonam legem uel argumentuꝫ
ad cãm inducere poterit · idez faciet ⁊ in actõ
ne · ſi aduocatus cã cepta ⁊ ventilata iam in p=
te ineptam facto ꝓpoſito elig̃ actõez ut · ſi q̃re
la de dñio fuerit ꝓpoſita · et p⁹ea in pceſſu cau
ſe ꝓponat ↄfeſſoriam · nec em̃ cliens ob hoc de=
bet amittẽ cãm · qui in iudicio omẽ ius ſuuꝫ ſup
dñio deduxit ut · ff · de excep · rei iu · l · ſi mater · §
eand̃ · et ſup eo iudex debꝫ pnũciare ut · ff · đ iu
dic · l · de qua re non ſup eo · ꝙ ſtulte ꝓponit pa=
tron⁹ · cui⁹ error cũ ſit iuriſ etiã cliente pñte nõ
ꝑiudicat · cum ipm̃ non intelligat · Sec⁹ in eo ꝙ
de facto ꝑncipali pñte cliente palã ꝓponit̃ ut ·
ſ͠ · ti · i · l · i · ⁊ ult̃ · Si vero a ꝑncipio cãe ineptã ac
tõnem ꝓponat quis et in ↄgruẽtez cãm · poteſt
amitti cã ut · ff · ſi m̃ · fa · mo · di · i · l · § · i · Sꝫ tamen
et hic diligens iudex ↄſiderare debꝫ et poteſt
An actõ ↄgruẽ poſſit cauſe · an non · Si poteſt
aliquo modo ↄgruẽ libellũ admittit Si nllo mõ
ꝑt · ipm̃ reicẽ debet ut · ff · de aſſeſſo · l · i · et đ ac=
cãt̃ · l · ij · licet id ius ꝑtermittat̃ a patrono rei q̃
ſcit ideo ſe victuꝝ · ſi pcedẽtur et pnũciaretur
in cauſa · Quid em̃ ſi dicat Conq̃ror de illo qui
debet mihi · x · in gñe q̃ peto rei uen · uel ↄq̃ror
de eo qui detinet fũdum meũ quẽ peto ↄfeſſo=
ria · uel exercitoria · uel redibitoria uel ſilib⁹ · q̃
nũꝙ poſſunt aptari rei uel cauſe ꝓpõite · ſtultiſ
ſimus eſſet iudex ſi ſe uel ptes detinẽt in hac i=
ani lite in qua et ſi reus vincẽt non eſſꝫ ei cõmo
dum cum ſup eadẽ re · alia ↄpetẽti tm̃ actõe poſ
ſit ↄueniri nec em̃ abſoluitur · vel qꝛ res non ſit
mea · ſꝫ quia incõueniẽs actio rei uel cauſe ſubi=
citur uel ꝓponit̃ · ergo ↄpetẽti poſtea ꝓpoſita
actõne ceſſabit eff cũs ſñie · ſicut et ubi abſoluit̃
quia creditor ag̃ añ diem uel ↄdctõis euentuꝫ
vel ubi abſoluitur reus · qꝛ non poſſidet ut · ff · đ
pig · grege · § · ult̃ · Et de redibitoria · l · bouez · §
ult̃ · et de excuſac̃ · tu · l · ſi iſ qui tres ⁊ · l · cũ extra
tõne · ut ergo vitet̃ mais labor diligẽs iudex li
bellum ita inepte ↄceptũ ut dictũ eſt reſpuat
dilaceret uel reiciat · Item ſupplẽ debet đ fa=
cto qđ notũ eſt ei ut iudici · Quid em̃ ſi ſciat cõ=
feſſiones ptiũ · teſtionia teſtiũ · et ea audiat p=
ferri ab aliqua ptiũ aliter ꝙ ſint certe etiã al=
tera pte tacẽte ſupplebit · imo teſteſ illi aliẽ uł
plus dixerũt oſtendẽdo eoꝝ dicta · ꝑcipiẽdo a
licui ut legat · de facto aũt qđ notũ eſt ei ut ꝑ=
uato · non ut iudici in lapſu tpis currẽtis p⁹ lit̃
ↄt · inucio ꝙ ſupplet altera pte abſente ut · ĩ · de
tempo · ap · l · ij · § · ult̃ · et de ape · l · ult̃ · nõ ita pñte
ea niſi in caſu ꝓpter pub · utilitatẽ repellẽdo mi
litem a pcuratõe etiam adũſario tacẽte ut · ff ·
de pcur̃ · l · filij · § · veterani et · ĩ · de pcurat̃ · l · mi
litem Et huic accedit ꝙ dicitur ea q̃ añ lit̃ · ↄt ·
ↄtingũt non ptinẽt ad iudicis officiũ · qꝛ oĩa
nota ſunt ei ut ꝑuato in talibꝫ ergo licꝫ · p · dix
erit ↄtrariũ ſupplere nõ poteſt Nec obſtat qđ
legit̃ · ff · de pet · hr̃ · l · ult̃ · Nam ꝙ ibi dicit̃ · et ſi
non excipiatur · i · et ſi non hẽat locũ doli excep
tio · ſatis tm̃ cõſulit̃ iudicis officio · Supplet aũt
et ante ſñiaꝫ qñqꝫ diſputãdo cũ vtriuſqꝫ partis
aduocatis · et qñqꝫ opponendo et qñqꝫ q̃rendo
et inveſtigãdo veritatẽ ut dictuꝫ eſt · et in ipa
ſñia pferẽdo eam legibꝫ et eq̃tati ↄueniente ut
ĩ · e · l · i · ¶ Porro et poſt ſñiam · qñqꝫ ſupplet in

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ḱis q̄ t eſunt ad cōſ quecia ꝑeꝝ ſtatutoꝝ· ut
in fructibꝫ et vſuris·ut·ff·de re iu·l·paulus·

Ex quib⁹ cauſis alicui infamia irrogat̄

Quia a poſtulādo·de quo dictū eſt remo
uentur infames·ideo de cauſis quibꝫ ir-
rogatur infamia videam⁹ et in ꝑmo q̄d
ſit infamia·Eſt autē infamia fame priuatio ſiue
diminutio·Fama aūt ſiue opinio·vel extimatio
idem ſignificant ut hec tria·enſis·mucro·gla
dius·Et eſt fama illeſe dignitatis ſtatus·legi-
bus ac moribus oprobatus·et in nullo diminu-
tus·que ex ꝓprio delicto aut extinguitur aut di
minuitur·ut·ff·de varijs·et extra de ord·cogni·
·l·cognitionū·§·extimatō·dignitatis aūt nomē
nō ponitur in diffinitōne ꝓ honore publico·ut
alias·ſꝫ ꝓ potētia cuilibet homini a natura tri-
buta·quia homo eſt·homo eni dignior eſt om
ni creatura·cū et ei omnia ſeruiāt· ſed et ange
lica natura·nam et angelus hoīs ſeruitio depu
tatus eſt·ut legitur in diuinis· Itē ex eo repu-
tatur dignior ꝙ omnes ꝓprietates creature in
ſe admittit·nam cū inaīatis habet cōmune ut
ſit cū herbis et arboribus ut viuat·cū brutis ut
ſentiat·cū angelis ut diſcernat·et mēte cōtem-
pletur celeſtia·Vn̄ ouidius· Pronaqꝫ cum ſpe-
ctent animalia cetera terrā·Os homini ſubli-
me dedit celūqꝫ videre iuſſit·Et erectos ad ſide
ra tollere vultus·Et apud virgiliū·Celeſtiſqꝫ il
li origo eſt·Hec aūt fama q̄nqꝫ minuitur quan
doqꝫ conſumitur·ut ex toto pro extincto habea-
tur ſcilicet cū maxima vel media capitis diminu
tio interuenit·Et de hac neqꝫ in l̄ē·c·neqꝫ in·ff·
·c·tractatur· quaſi ſupfluū ſit de ea fama con-
ſumpta dicere vel querere·quilibet eni ſcit vel
ſcire pt̄ vno verbo·quod ad nullū ciuile vel pu
blicum officiū is cuius fama eſt conſumpta adhi-
beri pt̄·Minuitur vero cū ciuitas ꝛ libertas re
tinetur·ſed circa ſtatuꝫ pena plectimur·ut·ff·
de va·cogni·l·penul·§·exiſtimatō·et·§·minui-
tur·et·§·conſumitur· Et de hac eſt nobis videndū
qualiter diuidatur·quibꝫ modis irrogetur·et
quibꝫ mōis remittat̄·ꝛ quis ſit effect⁹ infamie
Diuiditur autē infamia·quia alia eſt facti·alia
iuris·Irrogatur aūt infamia facti ex hijs que
pater in teſtamēto increpando vnū ex filijs ꝓ-
tulit·vel ex hijs q̄ ꝓtulit iudex non cauſa cogni
ta et ſine ordine iudiciario·ut quis reformet ſe
ad frugem melioris vite·vel dixit aliquē per-
fidum vel ꝑ calūpniatorē·ut·ī·e·l·ea·ſet·l·ver-
bū·l·ꝛ·interlocutō·ꝛ·ff·e·l·ob hec·Sꝫ et q̄nqꝫ
ordine iudiciario ſuato irrogatur infamia fa-
cti·vt ſi quis cōdemnetur interdicto vn̄ vi vel
condictōe furtiua·vel ſi ꝓcurator meus nomine
meo dāpnetur furti apud bonos et graues nō
effugio notā infamie·ut·ff·de obſe·l·honori⁹·
·l·licet·et·ff·de vi ꝛ vi ar·l·iij·et de acti·et ob-
liga·l·ceſſat·Sꝫ et infamia facti eſt·ꝙ quis nō
eſt ex legitimo m̄rimonio natus·Et qꝛ de hac
infamia facti modicum in iure traditur·ſtatim
ſubiicio eius effectus duos·Primus eſt quia ea
repellitur a dignitate niſi ꝓpter inopiam non
legitimi competitoris·Secundus quia querela
repellūtur·ut·ī·de dignit·l·ij·et·ff·de decura·
·l·generaliter·§·ſpurios·et·ī·de inof·teſtam̄·l·
fratres·Iuris aūt infamia quādoqꝫ irrogatur
ip̄o facto·id eſt ip̄o iure·ꝓpter hoc quod aliq̄d
factū eſt·q̄nqꝫ demū lata ſentētia·quādoqꝫ ex
genere pene hoc eſt·ꝓpter impoſitōnem pene
ipſo facto·ſiue ip̄o iure·vt·ſ·ſi mulier deꝑhenda
tur in adulterio·Secus forſitan in viro·Lex eni
in muliere fem̄ notat·lꝫ abſoluat̄ ſn̄ia·ut·ff·de
ritu nup·l·palā·§·que in adulterio·Idem eſt et
in muliere q̄ nubit uel ſtupro cognoſcitur infra
tp̄us luctus·vel nubit otra ſacramentum ſuſce
pta liberoꝝ tutela·Secus autē in viro·ut·ī·de
ſecun·nup·l·i·et·ij·Et in aut·de reſti·et ea que
pa·§·vnū·et de nupc̄·§·ſi autē·et·ff·e·l·vxores·
Item qui ſuo noīe non eius iuſſu cuius in poteſ-
ſtate eſt·uel eius noīe quē quā ue in ptāte ha-
beret bina ſponſalia·vel binas nupcias otraxe
rit infamis eſt ip̄o iure·ut·ff·e·l·i·in fi·et·l·q̄d
ergo·§·ſi quid·et·§·ꝙ ait·et·ī·ad·l·iul·de adul·
·l·eum·ſꝫ ꝛ pater qui ſuā filiamfa·genero mor
tuo cū id ſciret alij infra tp̄us luctus maritaue
rit·Itē qui eam accepit non iuſſu eius in cuius
eſt poteſtate uel qui eum quē habꝫ in ptāte pa
titur ducere eam que nubit infra tp̄us luctus
infamatur ipſo iure·excuſantur eni filij in hiis
obtemperātes patribꝫ iubētibus·pr̄es aūt iu-
bentes uel patiētes notātur·ſecus ſi ratū habe
ant m̄rimonij filij uel filie·ꝙ repl̄ ſenſibiliter cō
traxerit ut dictū eſt·nec eni ratihabitō hic re-
tro trahitur ut·ff·e·l·i·§·qui eam·et·l·liberoꝝ
·§·ulti·et·l·qui iuſſu·et·l·quid ergo·ſic et alias
nō trahitur retro in hereditate quā adiuit ſer
uus meus non ꝑcedente mādato meo et ego in
bonoꝝ poſſeſſione quā quis petijt noīe meo et
ego ratū habeo poſt tp̄us bonoꝝ poſſeſſionis
ut·ff·de acqui·hered·l·ſi quis·§·iuſſu·et rē ra-
ha·l·bonorū·§·generaliter·ſed econtra vbicūqꝫ
pn̄tia alicuius eſt neceſſaria nec interuenit non
habꝫ locū ra·ha·et ſunt hec otra regulaꝫ·ut·ī·
ad macedo·l·ulti·Mulier tn̄ que nubit infra tē
pus luctus excuſatur ꝑuilegio principis uel ex
eo ꝙ decubuit infra tp̄us luctus·quod intelli-
go·ita demū ſi habuit virum nō elugendū·ut
hoſtem ꝑduelliōis damnatū ſuſpēdioſum ma-
nus ſibi inferentē nō tedio vite ſꝫ mala alicuius
criminis publici oſcientia ut·ff·e·l·ſolet·et·l·li-
berorum·§·i·ij·et·iij· Quidam tamē dicūt ꝙ
etiā ſi maritus ſit lugēdus·ſi tn̄ mulier decubu
erit infra annū ſtatim poſſet impune otrahere
matrimoniū cum iam nō ſit timor de turbatōe
ſanguinis ſꝫ certe illa nō eſt ſola ratio alioquin
ſemp otraheret in quarto menſe uel in decimo
poſt mortē mariti cum tp̄us a natura in parien
do deſtinatū apte denotaret cuius oporteat fi
lium dici uel pri mi uel ſecūdi mariti·ſed eſt illa
ratio·ne maritus ſcd̄us ſuſpicetur eā maligne
verſatā erga primū quia eo mortuo tam taci-
to voluit nubere·ut in aut·de reſti·et ea q̄ pa-
rit coll·iiij·§·vnū·Item infamatur ip̄o iure qui
lenocinium fecit id ē habuit queſtuaria mācipia

vel mulieres liberas vel qui ꝓdijt in ſcenaȝ que
poſita ſit ludoꝝ faciendoꝝ cā· in quolibȝ loco
vbi quis ꝯſiſtat· et moueatur ſpectaculū ſui po
pulo ꝓbiturus· vbi autē non ꝓdijt in ſcenaȝ ſed
locauit opas ſuas ut ꝓdiret non notatur· licet
ſecus ſit in eo qui locauit opas ſuas ut pugna-
ret cum beſtijs· nec em̄ eſt hec res adeo turpis
ut cōſilium debeat puniri· ut· ff· e· l· ij· §· ulti· et
· l· qui autem· et· l· adlethas· §· ait p̄tor· et· ff· de
poſt· l· i· §· idem ſenatus ꝯſultus· ¶ Idem in eo
qui dimittitur ab exercitu ignominie cauſa qꝺ
vidꝫ fieri hoc ipo ꝙ exauctoratur· Secus autē
ſi dimittitur ꝯpletis ſtipendijs· vel ob cauſaȝ in
firmitatis· vel qꝛ ſubiuit militiā vitādoꝝ mu-
nerum cauſa· ſemp autem debȝ in dimittendo
adijcere cauſam ille qui dimittit· Nā plura ſunt
genera miſſionuȝ ſcilicet ignominioſa honeſta
et cauſaria· ut· ff· e· l· i· in p̄n· ꝛ· l· ij· §· ignominie·
¶ Idem ꝛ in eo qui patitur muliebria uel pu-
gnat cum beſtijs non virtutis cauſa· ut· ff· de
poſtulando · l· i· §· remouet · et· ꝗ· ad · l· iuliam·
de adul· · l· cum vir· vel exigitur vſuras vſura-
rum· vel venit ꝯtra tranſactōem iuratam· vel
cum ſit miles · aliena conducit predia· vel cū ſit
ſenator ꝯtrahit m̄rimonium · cum mulier ſceni-
ca ut· ꝗ· e· l· improbū· et· ꝟ · de trāſac· ſi quis ma·
et· ꝗ· locati· l· ult· et de natu· lib· l· i· ¶ Per ſñaȝ
autem irrogatur infamia ſi damnetur aliquis
in publico crimine niſi ubi qui dānatur talis eſt
ut ſi damnetur calūnie poſſit accuſare· puta pa
ter eſt qui accuſat genero ſeruos de veneficio
filie· Nam ꝛ ſi iudex de calūnia damnauerit pa
trem nō facit eum infamē· ut· ff· de public· iud·
· l· infam· et· l· generi· Si vero ſit priuatum cri-
men non publicū· ſi quidem actio pecuniariter
ꝓpoſita ex eo crimine infamaret· et crimen cri-
minaliter ꝓpoſitum infamabit ut video in do-
lo ꝯmiſſo ex quo qñqȝ agitur actōne de dolo ut
quilibet notare poteſt· ff· de dolo· l· cum quis·
et· l· rem quandā· et· l· ſi cum mihi· et· l· ꝙ vendi-
tor· et· l· quidam· et ult· et pnl· et in eiſdem caſi
bus accuſatio p̄t ꝓponi de crimine ſtellionatus
cum ſpecialis accuſatō alia in eis locum non ha
beat et ita infama et hoc crimine· Si vero ꝓpo-
neretur de crimie ſtellionatus ex eo qꝺ quis rē
alienam obligauit· quia cōtraria pignoratitia
ex eo crimine pecuniariter ꝓpoſita · non infa-
maret· ſi quidē nulla ꝯtraria infamat niſi in ca
ſu· ut· ff· e· l· furti· §· ulti· et· §· mandati· nec infa-
mabit crimen ſtellionatus criminaliter ꝓpoſitū
ut· ff· de public· iud· l· infam· et· ff· e· l· quid er-
go· §· ul· et de cri· ſtel· l· ij· et· iij· et de pigno· ac·
· l· tutor· §· ꝯtrarium· et hoc ubi accuſatō ꝓponi
tur de crimine priuato vel publico· Si vero ꝓ-
ponatur accuſatō de crimine priuato uel publi
co pecuniariter · in caſibus quibuſdaȝ notatur
infamia· is qui damnatur· ut ſi damnetur furti
vi bonoꝝ raptoꝝ· iniuriarum de dolo malo·
vel crimine ſepulcri violati· vel expilate here-
ditatis· vel actōne in factuȝ· ex eo qꝺ miſſa eſt
in poſſeſſionē per calūniam noie ventris· ut· ff·
· e· l· i· §· qui furti· et· l· notatur· et· ff· de cri· ſe·

vio· l· ij· et· ꝗ· e· ſi te· Sed illud dubitari p̄t· an ex
omni crimine publico actō pecuniariter ꝓpo
ſita infamet · quod ſatis dici p̄t ad inſtar ſñie
late in accuſatione ut dictum eſt· in priuatis au
tem certum eſt· qꝺ non infamatur aliquis· niſi
in caſibus p̄miſſis· Si vero ex ꝯtractib9 agatur
non infamatur damnat9· niſi in actōne ꝓ ſocio·
tutele· mandati· depoſiti· ſuo noie non cōtrario
iudicio· et ob dolum quis cōdemnetur · ut· ff· e·
· l· i· §· qui ꝓ ſocio· et· l· furti· §· ſi quis· et inſti· de
ſuſpec· tu· §· ſuſpectus· heredes tn̄ quādoqȝ ſuo
noie dicūtur cōueniri· ſcȝ cū ita omnino tenetur
heres· ut tenebatur defunctus· id eſt de dolo
et lata culpa · et leui et leuiſſima· ut in manda-
to· vel dolo ꝛ lata culpa ut in depoſito· Secus
in actōne ꝓ ſocio· quia ſocietas nō tranſit ad he
redes· nec ſocij heres tenetur niſi de dolo ꝛ la
ta culpa· ut· ff· ꝓ ſocio· l· heres ſocij· et· l· nemo
poteſt· Itē ſecus in actōne tutele· cū tutor te-
neatur de leui culpa· heres autē de dolo ꝛ lata
tm̄· quia morte tutoris extinctū eſt tutele offi-
cium· ut· ꝗ· arbi· tu· l· quicqꝺ· et· ꝗ· de here· tuto·
· l· i· et· ff· de here· tuto· l· i· ¶ Infamat aūt ſñia
in ꝓdictis actōnib9 ſi lata fuerit a iudice qui hȝ
iuriſdictōnem· Secus ſi ab arbitro feratur· ut
· ff· e· l· quid ergo· §· ex ꝯpromiſſo· Idem in qua-
ſi ſña· ut ſi quis in iudicio ꝯfiteatur ſe furē· Se-
cus ſi extra· licȝ Ia· dixerit ꝯtrariū· ut · ff· e· l·
quoniam· et de inf· ac· l· i· §· ulti· Nec ob· quod le
gitur · ff· de ꝓbac· l· quidam· et· ꝗ· de ꝓba· l· non
epiſtolis· et· l· non nudis· quia ibi nō ratōne con
feſſionis· ſed quia erat in quaſi poſſeſſiōe filia-
tionis· uel fraternitatis· oportet me ꝓbare eū
non eſſe filium uel fratrē· Itē quaſi ſña eſt cū
quis p̄miſſis actōnib9 que naſcūtur ex delictis
nō eſt damnatus· ſi ipſe dedit uel dare debȝ pe-
cuniam· ne ꝯueniatur eis actōnibus· et p̄ſumit
ꝙ id faciat ex ꝯſcientia delicti· excuſatur tamē
vbi iuſſu p̄toris cum eo trāſigitur· ſed ubi gra
tis ei remittitur actio indiſtincte famam reti-
net illeſam · ut· ff· e· l· adlethas· §· ult· et· l· quo-
niam· et· l· in actōnibus· Liquet ex premiſſis
quaſdam ſpeciales actōnes infamare· ſed circa
quaſdam que non infamāt ſubicio regulas· nec
enī aliqua ꝯditio infamat· Item nullū interdi-
ctum· ut· ff· de act· et obli· l· ceſſat· et de vi et vi
arma· l· neqȝ· Sed dubitatur de quibuſdā inter
prudentes· ut de ac· ꝙ miteus cauſa· et lege ac-
quilia· quas quidā dixerunt infamare cum com
petant ob dolum· ſed hec ratō nulla eſt · Nam
et interdictū vnde vi· et ꝯdic· furt· competunt
ob dolū tm̄· et tn̄ non infamant· ut dictum eſt·
immo repitur actio legis acquilie dari marito
in vxorem· ut· ff· ad· l· acquil· ſi ſeruus· §· ſi cum
maritus· non autē daretur ſi eſſet famoſa· ut· ꝗ·
re· amo· l· ij· et ſatis eſt mihi in omni actione ꝙ
lex nō dicit eam infamari· nam interpretatione
pene moliende ſunt· non exaſperande· ut· ff· de
pe· l· interpretatōe· ¶ Ex genere aūt pene id ē
ꝓpter impoſitōem pene et cauſam p̄cedentem
dico irrogari famam· ſi tale delictum ꝯmiſerit
quis· quo damnatus uel cōfeſſus in iudicio· uel

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

pactus pecunia infamis fieret. Nā ibidem et ſi non damnetur uel pecunia pacifcatur uel ɔfite atur ſe extra ordinē eo tanq̄ fure ad p̄fectum ducto. quia deprehenſus ducebatur in furto. vel conſimili delicto pena imponatur. fiat infamis. ut. ff. e. l. ictus. videtur tamen contra. ꝫ. l. nullam. ſed certe ibi non fuit fuſtigatus ob penam maleficij. qd̄ diceret ɔmiſiſſe. imo ad inquirendam veritatem per eum tanq̄ teſtez de crimine alterius ut ibidem dicit. Remittitur autē infamia priuilegio indulto a principe. uel ſenatu. ut. ff. de poſtu. l. i. §. de qua. et. ꝫ. de nup. imperiali. ¶ Item remittitur ꝑ maioris pene impoſitōnem. Et circa hec ſubicio generalia quedam. Nā pena pecuniaria aucta uel minuta nō minuit infamiam. et multo minus abolet infamiā. ſi ꝓ corporali pena infligatur pecuniaria. Si vero pro pecuniaria imponatur corporalis. indiſtincte remittitur infamia. Idem ſi ꝓ corporali imponatur corporalis. ſed maior. Si aūt ꝓ corpali imponatur corpalis et minor. ſiquidē cauſa cognita iudex minuit penam quod facere poteſt in ipa ſnīa. Nam poſtea tā in ordinario crimine. q̄ extraordinario crimine remittitur infamia. ut. ff. e. l. quid ergo. §. pena grauior. et de pen̄. l. in ſeruoꝝ. §. ulti. et de decurio. l. ad tempus. et ad municipa. l. ordinez. ff. ad tur pil̄. l. i. §. calumniantibus. et. ꝫ. e. ſi ſeuerior. et. l. ſi poſſidoneū. nec obſtat quod legitur. ff. de decur̄. l. generaliter. quia ibi cauſa cognita minuta fuit infamia. Et ita eſt intelligendū qd̄ dicitur. ff. ad. l. cor. de fal. l. fal. §. ordine. Nam ibi ex eo crimine damnatus fuit. q̄ ꝑpetuā irrogare poteſt infamiam. p̄t autez iudex minuere penam quia accuſatus erat minor uel ſenex. uel quia ſine dolo fecerat. ut. ff. de penis. ſi quis aliud. et. §. inſtrumenta. et. l. abſente. §. ulti. et. l. reſpiciendum. §. delinquit. et domino. auxilium. et ad. l. cor. de fal. l. i. §. is qui. et ad. l. cor. de ſica. l. iiij. §. i. Itē augeri poteſt. cū multis craſſantibus opus eſt exemplum. ut. ff. de penis. l. aut facta. §. ulti. ¶ In extraordinarijs autē dicitur augeri uel minui pena cum iudex excedit quod ɔſueuit ſeruari in puniendo talia crimina ar. ff. de dam. infec. l. ſi finita. §. ſi vero. ¶ Si q̄ras an interim dum patitur maiorem penā uel minorem cauſa tamen cognita ſit infamis. Dico q̄ ſic. ſi pena ad certū tempus imponatur. ut ex predicta. l. et ſi ſeuerior. Si autez damnatus ſtatim ſubeat penam puta ꝓ pecunia fuſtigetur. nec interim eſt infamis. ut. ff. de penis. in ſeruorum. §. ulti. ¶ Item remittitur infamia ꝑ appellatōnem. Nam ſi damnatus furti appellauerit appellatōnis remedio extinguitur ꝓnunciatum. ut. ff. ad turpil̄. l. i. §. ulti. Si autem dānatus nō exerceat appellatōnem retro infamis eſt. quia nec appellaſſe videtur. ſed ubi exercet et ſuccumbit ex ſecunda non ex prima ſnīa ē infamis. ut. ff. e. l. furti. §. i. et. ꝫ. de tempo. appell̄. l. ulti. §. illud. licet in ſecunda ſententia ɔfirmetur prima. Nam et ſi in teſtamēto ſecundo confirmetur primum non agitur ex primo ſed ex ſecundo. licet ſit ar. contra. ff. de adminiſtratutc. l. cirographus. §. i. Quidam tamen dicūt damnatum furti tunc demum eſſe infamem cū certum erit appellari non poſſe quod falſuz eſt quia licet poſſit appellari. tamen ſententia ſtatim ſortitur ſuum effectum. ut. ff. de penis. l. in ſeructum. §. qui ex cauſa. et. l. quo ad ſtatum. ꝛ. l. qui ultimo. ¶ Item dicunt damnatum furti non eſſe infamē. niſi iuſte ſit dānatus. nam licet ꝑiudicetur in pecunia. non tn̄ infamat. ar. ff. de public. iudic̄. l. generi. ſed certe illud ſpeciale ē in patre. Secus in alijs. ut. ff. de fur̄. l. non p̄ret. ff. de ritu nup. l. palam. §. que in adulterio. nec obſtat quod dicitur. ꝫ. e. furti. poteſt enim eſſe q̄ fuit damnata iniuſte in penā furti ꝓpoſita ɔdicē. certi. Non dico actōne furti exceptiut. p. quia illa hodie nō habet locum. ut inſtiē. de oblig̃ que ex delic. naſcū. §. i. ¶ Effectus aūt infamie hic eſt. ut quis repellatur a poſtulando ut. ſ. de poſtulando dictū eſt. ¶ Itē ut quis repellatur ab honoribꝫ. non dico a muneribus curialibus. uel ciuilibus. Et huius effectus grā ſpecialē poſuit impator. c. et vnicam legem de infamibꝫ in li. x. Eſt et alius. quia repellitur ab accuſando. ut. ff. de acc̄. l. qui accuſare. et. l. ad teſtificandum. et. ff. de teſti. l. ij. §. i. Porro illud noto extra ſummā. q̄ ſi ſeruus in ſeruitute lenocinium ɔmiſerit etiam infamatur poſt libertatem. Secus ſi mulier ſe ipam ꝓſtituerit. ut. ff. e. l. athletas. §. pomponius. et. l. impator. Plus eſt enim corrumpe ſe et alium q̄ ſe ipm tm̄. ut. ꝫ. aut. ut iudices ſine quoquo ſuf. coll̄. ij. §. cog.

¶ De procuratoribus Rub

Quia editio actionis. de qua dictum eſt ſit quãqz a me. quãqz a procuratore meo. vel ɔtra eum. ideo ſupponit de ꝓcuratoribus. aduocati enim de quibꝫ dictū eſt. ꝓcuratores forte dici poſſent in recitādo iur̄. qn̄ gratis interueniūt. ſꝫ nō ſunt ꝓcuratores agēde cāe quatenꝰ dn̄oꝝ gerētes ꝑſonas ꝓ eis abſoluantur vel ɔdemnentur. uel ipis aduocatis damnetur aduerſarius. Eſt et dr̄a inter h̄ ūc. t. et inferiorem mandati. quia hic de ꝓcuratoribꝫ iudicioꝝ. niſi in duabꝫ legibꝫ. ꝫ. e. ꝓcurator ē. ꝛ. l. ſi p̄cuū. ibi d̄ ꝓcuratoribꝫ negōꝝ cōtractat l̄ꝫ de officio ꝓcuratoris. ibi de ac̄. mandati. ¶ Videndum ergo quis dicatur ꝓcurator. et qualiter inſtituatur. et quis inſtituat. ¶ Item quis inſtituatur. Et in q̄ re et qualiter eius officiū explicetur. Et qualiter finiatur. Eſt ꝓcurator aūt quia aliena negocia mādato dn̄i adminiſtrat. ut. ff. e. l. i. q̄ diffinitio. quia multas ſuſtinet oppoſitiones. ſic ɔpetētius aſſignabitur. Procurator eſt qui aliena negocia mādato ſibi a dn̄o facto gerenda gratuito ſuſcepit. negotia intellige plura. uel vnum. ut. ff. de neg̃. geſt. l. iii. §. negocium. ꝛ vi bo. rap. l. ij. §. q̄ ait. Mandato autez dn̄i ideo dicitur ut excludat tutores. vel curatores. uel collegia. uel p̄latos eccleſiarū. qui ad ſimilitudinē tutoꝝ ꝓcuratores cōſtituere non

poſſunt· ſed ſindicum uel actorem ꝯſtituere de
bent· ut· ff· e· nec ciuitates· et· C· e· l· neqȝ· vel ſi
forte non noīe eccleſie ſed ſuo ꝯueniantur· per
ꝓcuratores agēt et rñdebūt· ut· C· aut· de ſanc·
epiſ· §· ſi quando· Qđ autem ibi dicit p ꝓcura=
torem agi cauſam monaſterij improprie ponit̄
ꝓ ſindico· uel actore· vel hoc eſt cum lite cont·
ſindicus ordinat ꝓcuratorem· dn̄m tn̄ appello
reſpectu ꝓcuratoris· Nam etiam ſeruus ne dū
is qui poſſidet rem alienam ꝓcuratorem cōſti=
tuere pt̄ ad negocia· Sed ꝓcurator ad nego=
cia ꝯſtituit ꝓcuratorē alium· non ad litem niſi
primo lite ꝯteſtata a ſe· ut· ff· e· ſeruum quoqȝ·
et· ff· manda· ſi ꝓcuratorem· §· ſi quis· ſic et pre
lati eccleſiarum ad negocia ꝯſtituent ꝓcurato
res· Gratuitu aūt ideo dicitur· quia ſi interue=
niat merces locator dicetur operarum· non ꝓcu=
rator· et locatō dicetur ꝯtractu· non mandatū
ꝯtrariuȝ porro eſt officio merces· Si aūt gratu
ito mandat̄ ſuſcipias et poſtea remunerādi la=
boris cauſa donādo tibi te honorauero· Nihil
ꝯminus eſt mandati actō· ut· C· e· l· litem· et· ff·
e· l· mādati· l· i· §· ulti· et· l· ſi remunerādi in pn̄·
Suſcepit aūt ideo dici· quia ꝓcurator tenetur
non ideo quia gerit· ſʒ quia gerendū ſuſcepit·
ut· ff· manda· ſi remunerādi· §· i· ¶ Cōſtituit au
tem ꝓcurator inter pn̄tes et abſentes pure et
in ꝑpetuum et in diem ad diē et ſub ꝯditōne et
p verbum rogo· uel p verbū mando· uel p equi
pollentia· certum tn̄ oportet eum demōſtrare·
et ipm̄ ꝯſentire pn̄tem uel abſentem· ut· ff· e· l· i·
§· ulti· et· l· ij· et· iij· et· iiij· et· ff· man· l· i· ¶ Itē
non vnus tm̄ ꝯſtituit̄· ſʒ plures· et ſimul ⁊ in ſo=
lidum· et tūc occupātis melior eſt ꝯditō· ut po=
ſterior non ſit ꝓcurator in eo qđ prior petit· ut
ff· e· l· pluribꝯ· ¶ Quid ſi plures ſimul ꝯſtituan
tur non hoc adiecto in ſolidum· puto ꝙ ꝓ par=
te quilibet cū alio poſſit et debeat exequi ꝓcu
ratōnem· licet in tutoribꝯ aliud benigne rece=
ptū ſit· ut· ff· de negoč· geſt· l· cum alicui· et de
adminiſ· tuto· cum decreto· §· ulti· et· l· tutorſ·
§· curatores· et· l· lucius· §· i· Nec obſtat qđ le=
gitur C· mand· l· creditor· §· duobꝯ· quia illud in
telligo cum in ſolidū cuilibet mandauit· Et ideȝ
intelligitur in eo ꝙ dicitur vnū ꝓcuratorē aliū
poſſe ꝯuenire· ſi nominatim hoc eſſet iniunctū·
ut· ff· e· l· qui ꝓprio· §· ulti· et· l· qui duos· Cū au=
tem diuerſis tēpibus quis ꝯſtituit ꝓcuratorem
poſteriorē ſcȝ dando priorē videtur ꝓhibuiſſe·
ut· ff· e· ſi quis· §· ulti· ¶ Conſtituit aūt ꝓcurato
rem paterfa· homo liber· maior· xxv· annis cō=
pos mentis· dn̄s rei uel cauſe· ſʒ et filiuſfa· qn̄qȝ
ꝯſtituit· ut ſi habet caſtrenſe peculiū vel quaſi
vel etiā ſi habet aduenticium· pater tn̄ eſt ab=
ſens et ꝓcurator eius· ut· ff· e· l· filius· et de iu=
dič· l· ſi lōgius· et de iniur· l· ſi vnꝰ· §· filio· ¶ Ser
uus aūt certum eſt· ꝙ ad cauſam nō ordinat ꝓ
curatorem· ut dictū eſt· ſi tn̄ moueatur ei ꝯtro
uerſia ſtatus in cauſa ſtatus ordinabit ꝓcura=
torem· ita demum ſi eſt in poſſeſſiōe libertatis·
¶ Ad cauſas aūt alias quia interim pro libero
habetur donec agatur cauſa indiſtincte habit

ꝓcuratorem· ut· ff· e· l· ſeruum· §ꝰ· i· §· i· Minor
autem· xxv· an· cum auctoritate tutoris uel cu=
ratoris ꝯſtituit ꝓcuratorem· ſed non tutor uel
curator· ut dictum eſt· Si tn̄ minor ꝯſtituit ſine
tutore ꝓcuratorē· et pro eo feratur ſn̄ia tenet
ut C· e· l· nemo· Conſtituēt tn̄ tutores actorē· id
eſt implorabūt ꝯſtitui iudiciali auctoritate quo
tiēs diffuſa ſunt negocia uel dignitas uel etas
uel valitudo tutoris id poſtulet· ut C· e· l· neqȝ·
et inſti· de cura· §· ulti· et· ff· de at min· tuto· l·
vulgo· Vel pt̄ dici· ꝙ tutor ipē ꝯſtituat actorē
ut notatur C· de in li· dan· tu· uel cu· §· ulti· et de
auc· tu· uel cu· ordinādo· ¶ Compos aūt mentis
ꝯſtituit ꝓcuratorē etiā ſi ſit ſurdus uel mutus·
ut· ff· e· l· mutus· De dn̄o autē rei uel cauſe· ſ·
in diffinitōne plene dictū eſt· Et eſt in ꝯſtituen
te ſubicienda regula· ut cuilibet liceat ꝯſtitue=
re niſi ꝓhibeatur lege· ut· ff· e· l· mutus· §· cum
queritur· ſ· uel ratōne pſone· ut ſupra dictū eſt·
uel cauſe ut dicemus infra· ſʒ illud nō ꝑtermit=
to· ꝙ ubi quis ꝯſtituit ꝓcuratorē qui nouit ve=
ritatem negocij· ꝓcurator aūt ignorat· Itē do
minus legalis et iuſtus eſt· ꝓcurator autē neqȝ
et pfidus nō agetur cauſa per ꝓcuratorē talē·
ut· ff· e· l· ſi actor· et C· e· l· ulti· Conſtituitur au=
tem ꝓcurator paterfa· et filiuſfa· ut· ff· e· l· fili=
us· §· ipē quoqȝ· Itē maior· xxv· an· et nō minor
ut· ff· e· l· ſi minor· niſi qn̄ minor lite ꝯt· ꝯtra ab=
ſentem inſtituitur ad eius defenſionem· uel ipē
minor ſponte ſui interuenit· nam ſanctū eſt talē
defenſionē admittere ꝙ abſentē graui ꝯdem=
natōne afficere· ut C· e· l· exigendi· Quis qđ ibi
dicitur exaudiuerat· pla· cum minor allegabat
cauſam abſentie· Item ꝯſtituitur ꝯpos mentis
non furioſus loquens· et audiens· nō ſurdus uel
mutus· ut· ff· e· l· ij· §· furioſus· et· l· mutus· i· §ꝰ·
Item is qui eſt de crimine accuſatus pendente
accuſatōne nō cōſtituitur ꝓcurator· nec ad no=
uos aſpirat honores· ut C· e· l· rerū· et C· d reiſ·
poſ· l· i· ¶ Multomagis dicā eum non ꝯſtituen
dum· qui iam eſt de crimine damnatus· ut ami=
ſerit ciuitatē· uel libertatē· Sola aūt ratōne in=
famie ꝓcuratoris uel dn̄i non repellam ꝓcura=
torē· ut inſti· de excepč· §· ulti· licet in hoc et cir
ca etatem aliud in aduocato diximus· ſ· de po
ſtul· Item conſtituitur maſculus nō femina niſi
ꝓ parētibus ſi morbꝯ uel etas impedit eos· nec
aliuȝ inuenire poſſunt· Item ꝓ libertate ſuoꝝ
ꝯgnatoꝝ recipitur· et ꝓ defenſione dānati ad
ſupplicium· ¶ Item pagani ꝯſtituūtur et nō mi=
lites etiam volente aduerſario· Si tn̄ hec exce=
ptio oppoſita in principio a nemine fuerit· non
opponetur poſtea· ſʒ et in rem ſuā et ꝓ cauſa ſui
matrimonij dabitur miles ꝓcurator· ¶ Interue=
nit etiaȝ ꝓ libertate et ꝓ defenſiōe damnati·
Veteranus autem indiſtincte datur ꝓcurator·
ut· ff· e· l· feminas· et· l· filius· §· veterani· et· ff· de
libe· cau· l· i· et· ij· et· iiij· et de appel· l· non tm̄· et
C· e· qui ſtipendia· et· l· ita demum· ¶ Item qui
rei publice cauſa abfuturus eſt uel morbo ꝑpe=
tuo tenetur· aut magiſtratū eſt initurus· uel in
uitus iudicium pati non pt̄ quia habet merum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

imperium·ut dictum eſt ſupra·de poſtul·ꝓcu
rator ↄſtitui non pt·ut·ff·e·l·neq̄ʒ feminis ſed
nec ſeruus ↄſtituitur ꝓcurator in iudicio·quia
iudicio non pt intereſſe·ut·ī·de iudic·l·ſeruus·
Et videtur q̄ circa ꝓcuratorez ſit tradenda re
gula generalis·ut quilibet poſſit cōſtitui pn̄te
uel abſente aduerſario niſi certa ꝓhibeatur le
ge·ut inſtit·de his per quos agere poſ·§·ulti·
¶ Item aliam ſubicio regulaʒ·q̄ ꝓcurator vo
lens tm̄·et expreſſim ↄſentiēs ↄſtituitur·ut·ff·
·e·l·filius·§·inuitus·et·ī·e·l·inuitus·hec tm̄ re
gula fallit in ↄſtituente· ¶ Illuſtres enim per
ꝓcuratores tm̄ nō ꝑ ſe agunt pecuniarias cau
ſas·Criminales autē per ſe tm̄ niſi in cauſa cri
minis iniuriaꝝ·quam ꝑ ſe uel ꝓcuratorem eis
ꝑmittitur agere·ut·ī·e·l·penult·et aut·q̄ ius·
et·ī·de accuſa·l·tūc·et·ī·de iniur·l·ul· ¶ Cōſti
tuitur aūt ꝓcurator in litem pn̄tem et futuraʒ
ut·ff·e·l·ii·ſi tn̄ ſit pecuniaria et non popula·
tis uel crimialis uel publica· ¶ In populari ta·
men q̄nq̄ʒ ↄſtituit ſi is qui ↄſtituit priuato dam
no ex ꝓhibitōne afficitur·ut·ff·e·l·licet·et·ff·
de public·iudic·l·pnl·§·i· ¶ Si autē ſit crimina
lis cauſa uel publica uel priuata·ex qua non im
ponitur pena capitalis·ſed relegatōis·uel mi
nor puta motōnis ab ordine ↄſtituetur in ea ꝓ
curator·cum pena relegatōnis infligatur ab·
ſenti accuſato·ſicut tūc in pecuniaria cauſa fer
tur ſn̄ia ↄtra abſentem·ut·ff·an ꝑ alium cauſa
ap·l·i·et de penis·l·abſentez·nec diſtinguo·ut
·M·in capitali cauſa ſit lis ↄſ·ↄtra reum·an nō
ut·ī·e·nihil·poteſt tn̄ ꝓcurator interuenire et
minor uel femina·et qui alias nō poſſint eſſe ꝓ
curatores·non ut allegent iura principalis cau
ſe·ſʒ cauſas abſentie accuſati·ut·ff·e·l·ſeruum·
·§·publice·et·l·abſens·et·ī·de accuſa·l·reos·
et·l·abſens· ¶ Eſt et illud notandum·q̄ quedā
cauſe ſunt in quibus ſpeciale mandatum opor·
tet fieri ꝓcuratori·ut ꝑ eum agi poſſit cauſa·
et q̄nq̄ʒ in eiſdem ſufficiet generale mandatuʒ
ſi abſens principalis perſona·ut indefenſa erat
damnanda·ſicut eſt in crimine ſuſpecti·ut·ff·e·
·l·non ſolū·§·ulti·Sed et in cā inuite reſti·ſpeci
ale mandatū oportet fieri ꝓcuratori·ff·de mi·
no·illud·§·ſi talis· ¶ In interdicto autem de li
beris exhibendis oportet ſpeciale mandatū fi·
eri ꝓcuratori et patrem impediri ne agat ꝑ ſe
ut·ff·e·l·pomponius· Idē forte dicetur in cā
matrimonij ſʒ et iudex finito officio ꝑ ſe tm̄·et
non per ꝓcuratorem·Rn̄det ut diximus·ſ̄·ut
omnes tam ciuiles·ideʒ et in eo diximus·ut·ſ̄·
·e·cui mouetur cōtrouerſia ſtatus et ſunt hec
in his cauſis ſpecialia·ſʒ ſcd'm regulam ſufficit
generale mandatum·ut·ff·ꝓ ſocijs·l·actōne·§·
renunciare·Sed circa negocia hec nota·q̄ quis
quandoq̄ʒ tm̄ ꝑ ſe aliqd agit·puta inducit no·
uum emphiteotā in poſſeſſionē·ut·ī·de emph·
iur·l·pnl· ¶ Explicat autem ꝓcurator actor of
ficium ſuum ſi ſatis det de defendendo eum cu
ius noie agit·ſiue ꝓcurator ſit ſimplex·ſiue in
rem ſuam ex cauſa lucratiua·uel ex cauſa nō lu
cratiua·ſi tamē ↄſtitutus ſit ab actore in frau·

dem eorum·qui inuicem agere vellent·id ē·ut
vitaret eis rn̄dere·cum ſciret ſe ab eis recon·
ueniendum·ut·ff·e·l·ſeruum·§·ulti·et·l·ſi quis
in rem·et·l·patet·ſʒ et ſi ꝓcurator nō ſatis det
ſʒ et ſi defenſioni dn̄i volens ſtatim iudiciū ſuſci
pere ſe offerat defendere videtur·dicit eni ho
die ↄſtat de his hodie agamꝰ·ut·ff·ut in poſ·
le·l·ſi is a quo·niſi forte dicat reus·non ſunt mi
hi in expedito que ꝓponam·ut·ff·de colt·de·l·
·i·§·q̄uis·et·§·ſi igitur ↄſtet·et ubi ſatis dede·
rit de defendendo neceſſe habet ꝑciſe defende
re non ſufficit ſi patiatur cōmitti ſtipulatōnem
ad intereſſe·niſi iuſta interueniat cauſa·ut ini·
micitiarum·uel infirmitatis·uel peregrinatio·
nis uel ↄſimilium·que numerantur·ff·e·l·filius
·§·ulti·tunc enim nec tenetur ꝑciſe defendere·
nec ſtipulatio omittitur niſi res ſit pitura ope·
ut·ff·e·l·ſʒ hoc·§·ꝓter·et·l·filius·§·ulti·et·l·ſed
etiam· Defendere aūt in lite dn̄m eſt facere qđ
dn̄s in lite faceret vnde ſicut in omni actōne et
interdicto et interrogatōe ipe dn̄s ſe tenētur
in ſingulas actōnes uel cauſas in ſolidum defē·
dere· Ita ⁊ ꝓcurator ipm̄ defendere uel ꝓ do
mino ſeu ꝓcuratore ſinguli in ſingulis cauſis nō
plures in vna poterunt eſſe defenſores· ¶ Iteʒ
ꝓcurator ꝓ eo rn̄dere debebit·licet dn̄s nō ꝓ
curator de calumnia iuret· Vel dic etiam ꝓcu·
ratorem de calūnia iurare cum ſe·ut fideiuſſo·
rem uel pn̄cipalem debitorem ꝓ his que petun
tur a dn̄o aſtrinxerit· Nam et fideiuſſor ↄueni·
enter de calūnia iuraret cum ex ſua ↄueniatur
obligatōne· Et ſi rn̄derit ꝓcurator uel tacue·
rit tenebitur aduerſario·ipſi aut quem defēdit
non p̄iudicaret ſi eum defenderet ſine mādato·
Sed cum hic dicamus cū mandato agere ⁊ de
fendere debere·videtur q̄ dn̄o p̄iudicet·quia
et ei p̄iudicaretur·ſi ratam haberet ↄfeſſioneʒ
factam ſine mandato·ut·ff·e·l·commū·et·l·non
ſolum·et de inter·acti·l·ſi defenſor·et·l·qui ſer
uum· Nec obſtat q̄ legitur in·ff·de ↄfeſ·l·cer·
tum·§·ſʒ an·nam nō p̄iudicat dn̄o·ſi ꝓbet a do·
mino ↄtrarium·ut in tutore ↄfitente cuius mi·
nor reſtitutōnem implorarat contra ↄfeſſioneʒ
tutoris· ¶ Item non obſtat qđ legitur in·ff·ad
·l·acquil·l·ꝓinde·§·ſi ꝓcurator· Nam q̄ ibi di·
cit ꝓcuratorē teneri·non excuſat dn̄m· Nam ꝓ
curator ex ſtipulatōne defenſionis uel iudica·
tum ſolui et dn̄s iudicati actōne teneri poteſt·
¶ Item ex quibus cauſis dn̄s liberaretur paci
endo aduerſariū mitti in poſſeſſionē ut ex cau·
ſa damni infecti·uel noxali·vel quia nō ſatiſda
tur ꝓ legatis·uel in opis noui nunciatōne·cum
tenebatur dn̄s p̄ſtare pacientiaʒ ex eo q̄ fuit de
nunciatū nouū opus auctori dn̄i·et ideo dn̄s li·
berari poterat p̄ſtando patientiā·ut·ff·de no·
ope·nūci·l·ulti·et quod vi aut clam·l·opetit·§·
ulti· ¶ Ex his de cauſis et ꝓcurator dn̄i videt
dn̄m defendere·ſi aduerſariū patiatur mitti in
poſſeſſionez·et dn̄m pati faciat ſcilicʒ ſatiſdan·
do·dn̄m ratam miſſionē habiturā·quia ut dixi
defendere eſt vicem dn̄i ſubire nec debet eſſe
ꝓcuratoris cōditō deterior niſi in ſatiſdando·

ut·ff·e·ſed hec·§·defendē·et·§·ulť·et·l·uel in o
peris·et·l·ſi minoꝛ·§·qm̄·¶ Ubi aūt dn̄s nō po=
terat liberari p̄ſtando patientiam demoliendi
uel mittendi in poſſeſſionē·quia erat ei nuncia=
tum nouum opus·uel tenebatur ad pecuniā ſol=
uendam·cuius noīe actō ꝯponebatur ↄtra ꝓcu
ratorem·noīe dn̄i·nec ꝓcuratoꝛ paciendo miſſi
onem in poſſeſſionē vel faciens pati dn̄m defen
dere videtur·cum in talibꝫ cauſis miſſiōes pro=
pter obmiſſam defenſionē fieri cōſueuerunt·ut
·ff·ſi ex noxa·cau·l·ſꝫ alio·§·ulť·et qui·ex cau·in
poſ·ea·l·hoc aūt·i·R̄o·et·§·i· Licet aūt ꝓcu
ratoꝛ in oībꝫ debeat defēdē dn̄m tn̄ i actōibꝫ q̄
tunc reo reconueniēti ꝓcuratorem noīe dn̄i cō
petebant·hec reſtringo ar·ff·de nego·geſt·l·
nam ⁊ ſeruius·§·ſi viuo·et de dam·infec·l·dam
no·§·ſi is qui·¶ Item nec puto eū teneri in per
petuum ex ꝓmiſſione ut defendat· Quid enim
ſi reus eum nō recōueniat infra duos mēſes ex
quo ſtatuta fuit dies ꝓcuratoꝛi agenti·ut pro
dn̄o reſpōdeat· certe liberabitur ꝓcuratoꝛ·ut
·ī·de fideiuſſ·l·pn̄l·et de liť·ↄť·aūt libellum·et
de dilať·auť̄ ꝙ fieri·Uel dic ꝙ iudex ſtatuat
reo tp̄us in reconueniēdo ꝓcuratoꝛez·ut·ff·de
dam·infec·l·ſi bona·§·ulti·et·l·ſi finita· Quid
ſi ꝓcuratoꝛ vult agere noīe dn̄i·nec defenſiōi
ſe oſt erat·nec de dn̄o defendēdo ſatiſdet·cer=
te non patitur aliam penā quantū ad reum·niſi
ꝙ actō ei denegatur·ut·ff·e·l·inuitus·§·pena·
et ·ī·e·l·actōnem·dn̄o tamē forte tenetur man
dati·quia cum ei mādauit exerciciū cauſe et ea
videtur mandaſſe ſine quibꝫ illud exequi nō p̄t·
ar·ff·e·l·ad rem·et·l·ad legatuz·et de iuř·om·
iu·l·ij·et de tuteł·l·ꝙ dicitur·¶ Eſt aūt et ali=
ud officiuz ꝓcuratoꝛis actoris·quia tenetur ſa
tis dare ratā rem dn̄m habiturū·diſtingue tn̄
an certū ſit ꝓcuratorē habere mandatū·ut qꝛ
hoc ↄfitetur reus·vel eo negāte ꝓbat hoc ꝓ=
curatoꝛ p teſtes uel inſtrumēta·an certū ſit eū
non hr̄e mādatuz·aut dubitatur an habeat uel
non habeat mandatū· In p̄imo caſu nunq̄ te=
netur ſatiſdare·ſicut nec ſatiſdat ꝓcuratoꝛ pre
ſentis ⁊ exp̄ſſim ↄſentiētis·vel is qui apď acta
factus ē ꝓcuratoꝛ·ut ·ī·de ſatiſď·l·i·¶ Nec ob=
ſtat quod legitur·ff·de no·ope·nunci·l·quia in
re·§·ij·quia ibi verus quiď erat ꝓcuratoꝛ·ſꝫ du
bitabatur de mandato·¶ Si aūt certū ſit ꝓcu=
ratorem nō habere mandatū repellitur etiaꝫ ſi
ſatiſdare velit·niſi ſit ↄiuncta pſona·que quidē
admittitur cum ſatiſdatōne niſi certū ſit eū ex=
periri ↄtra volūtatem·in caſibꝫ etiā tn̄ contra
volūtatem admittitur ut ꝓ libertate et ꝓ de=
fenſione damnati·ut·ff·e·l·pomponius·§·ulť·
et·l·ſꝫ hec·et·ff·de liber·cau·l·i·et·ij·et·iij·et·iiij·
et·v·et de ap·l·non tn̄·¶ Ideoq3 dicitur in ma
rito·ut ·ī·e·l·maritus·et omittitur ſtipulatō rē
ratam dn̄m habiturū·ratum nō habente dn̄o
factū cognati·quia licꝫ ꝑmittatur ei agere ſi=
ne mandato non ſit ex hoc ꝓ legem ꝓcuratoꝛ·
ut·ff·iudi·ſol·l·iij·§·i·Ubi aūt dubitatur de mā
datoꝛ·diſtinguebat·B·vtꝝ ū reus diceret ꝓcu
ratoꝛi nō habes mandatum et tunc tenebatur
procuratoꝛ probare mandatuz·An diceret du
bito vtrū habeas mandatū·Et tunc ꝓcuratoꝛ
vel ꝓbare mandatū·uel ſi mallet ſatiſdare po=
terat·ſed·P·ſemp dicebat in electōne rei eſſe
exigere mandati ꝓbatōnem·an ſatiſdatōnem
cum ↄiunctis tn̄ pſonis detur priuilegiū·ne co
gantur ꝓbare mandatum·ut·ff ·ī·e·exigendi·
¶ Itē pro·P·videtur exp̄ſſim aut·facere in ti=
tulo de colł·§·eos·in fi·ſed certe ibi nō loquiť
de ꝓcuratore agente cauſam ꝓ alio·ſꝫ de ↄſti=
tuto ad exactōnem tributoꝝ·vel ad exequen=
dam ſn̄iam in cauſis p̄iuatoꝝ·quos opoꝛtꝫ in=
ſinuare mandatū·ut ibidem dicitur·Et idem di
co in omni ꝓcuratore ↄſtituto ad accipiendu3
illud quod debebatur indubitāter dicit eīn de
bitoꝛ·Confiteoꝛ me debere illi ſed tibi nō ſoluo
niſi ↄſtet te habere mandatū·ad litigandū au=
tem recipitur ꝓcuratoꝛ remedio cautōnis·ar·
·ff·de ſoluť·l·hoc iure·Ego puto in arbitrio ꝓ
curatoꝛis potius·ꝓbet eſſe mandatum an ſatiſ=
det·Nam et alias qn̄ quis ad duo tenetur·al=
ternatiue habet electōnem·ut·ff·de iure·doť·
plerūq3·§·ulť·¶ Item quis dicet ꝓcuratorē co
gendū ſatiſdare ſi ultro velit apte ꝓbare man
datum·¶ Item ſi nolit ꝓbare mandatū qď di=
xit ſe habere ſꝫ ſatiſdare·cur nō admitteretur·
hec eīn ſatiſdatō interponitur·cum dubitatur
de mandato·ut ·ī·e·l·i·at dubiuz eſt hoc ipo ꝙ
negatur eum habere mandatū quelibꝫ eīn res
fit dubia negatōne·ut ·ī·quibꝫ ad lib·ꝓ·nō licꝫ
·l·ulť·et de acqui·poſ·l·nemo·et·ff·de trāſac·
·l·i·Itez ꝓ nob ē ar·ff·de dā·infec·l·inť q̄s·§·
pn̄l·Preſtatur autem hec et ſupioꝛ ſatiſdatio
tp̄e litis ↄť·qn̄ ꝓcuratoꝛ a p̄incipio interueniť
vel ſi interueniat poſtea et tunc p̄ſtabiť·ut·ff·
·e·l·pomponius·§·rati·et de ↄſcrť·eiuſdem liť·
·l·ij·ſi tn̄ poſtmodū lite finita dn̄s nō habet ra
tum·falſi ꝓcuratoꝛis factum·declarabitur iu=
dicium fuiſſe nullum·ut ·ī·e·l·licet·vel ſi adhuc
pendeat cauſa et reus vellet ꝓbare·eum nō ha
bere mandatū·abſolueretur a iudicij obſerua=
tione·quia cū ſi extraneus certū eſt eum nō ha
bere mandatū·et cum falſo ꝓcuratoꝛe iudiciū
nulluz ↄtrouerſie nulle·nec dicitur ↄ͡ppom hec
exceptō dilatoria·poſt liť·ↄť·ꝙ fingitur non
fuiſſe facta·ſed vnū noto ſpeciale·quia nō ſuffi
cit qn̄q3 cauere ꝓcuratorē ratam rem dn̄m ha
biturum ut eum quē ↄuenit adire hereditatez
ↄpellat·ut poſtmodum reſtituatur extre·ſe·ↄ·
nam quia fragilis res eſt cautō·reum tam ma=
ximo oneri ſubicere non p̄t licet ſi ſpōte adiuiſſꝫ
eum remedio cautōis reſtituere ↄpellēt·ut·ff·
ad tre·l·qui ita·§·etiam·¶ Nunc de officio ꝓ=
curatoris rei videamus·Et quidē ꝓcuratoꝛ rei
neceſſe habet ſatiſdare iudicatū ſolui·habeat
uel nō habeat mandatum·imo et ſi certū ſit eū
non habere mandatū·debet admitti·ut ·ī·e·l·
exigendi·et ·ī·de ſatiſď·l·i·que clauſula cōtinꝫ
tria·id eſt defenſione cauſe faciēda·et ſine dolo
lo·et ꝙ ipm̄ verbum ſonat·ut·ff·iuď·ſol·l·iudi=
catum ſolui·et exponitur hec ſatiſdatio ab ipo
dn̄o·id eſt ipe debꝫ fideiubere pro ꝓcuratoꝛe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſuo·cum ipſe b eca reru̅ ſuarum ubi preſens con
ſtituit ꝓcuratorem·ut pn̄tem dicas dn̄m·Et ſi
ſit in c tis uel in urbe·uel in continētibus edifi
cijs·ut·ff·e·l·pn̄s·et·l·et q̄ in foro·et·l·et ideo·
Si vero ꝓcurator defendit dn̄m abſentē· expo
nitur ab ip̄o ꝓcuratore etiam ſi ſit locupletiſſi
mus·ut·ff·iudi·ſol·l·ſi ad defendendu̅·et inſti·
de ſatiſd·§·ſi vero aliquis·et·ff·e·ſi minor·§·ul
ti·et·l·et ſi·et·l·non videtur· ¶ Satiſdare autē
rē ratā dn̄m habiturũ·non tenetur ꝓcurator rei
quid mirū·cum ⁊ illo ratu̅ non hn̄te hoc teneat̄
ſoluere de burſa ſua qd̄ reus reuocare nō poſſz
Porro ubi reuocare poſſz uel retractare quod
actum eſt debebit eius ꝓcurator ſatiſdare rem
ra·do·haberi·hoc eſt ubi ꝓcurator ꝯuenitur
rei vendicatōe directa uel ꝑiudiciali·ut qz ſer
uus ꝯtra ꝓcuratorem dn̄i ꝓclamat in liberta
tem uel famḃerē·uel ꝯn̄i di·uel finiu̅ rigendo
rum·uel ꝯuenitur officio iudicis implorato pro
inuite reſtōe que dicitur vendita reo a minore
·xxv·anno· In his em̄ quia reus ratum non ha
bēs rem reuocare poſſet·de qua agebatur uel
reſtituenda·uel diuidenda·uel determinanda·
uel retractare poſſet quod actum eſt amplius
petendo duplex exponitur cautio·et iudicatuz
ſolui et rem ratam dn̄m habituruz·ut·ff·e·l·ſi
defunctus·§·ult·et·l·non ſoluz·§·ſi ſtatus·§·eſt
et caſus·et·l·pomponius·§·ſꝫ et his· ¶ Satiſda
tione aūt interpoſita a ꝓcuratore rei agi p̄t ex
ſtipulatione ad intereſſe·niſi iuſta cauſa·inter
ueniat·ut dictu̅ eſt in ꝓcuratore actoris·qua
re defenſionē non faciat· ¶ Item et ſi ſubſit iu
ſta cauſa·ſi tn̄ res ſit pitura tpe·tenetur p̄ciſe
ut patiatur ꝯteſtatōnem fieri·alias aūt non te
netur p̄ciſe·licet ut dictu̅ eſt teneatur ad inter
eſſe·Sed in caſib nō ſufficit ſtipulatōnez omit
ti·hoc eſt qn̄ dn̄s ſatiſdedit iudicatu̅ ſolui ꝓ ſuo
ꝓcuratore ꝯſentiēte uel pn̄te·et non ꝯtradicen
te·tunc em̄ quia non tm̄ ꝓcurator tenetur dn̄o
exequi ꝓcuratōnez·ſed etiaz ip̄e dn̄s actoris vo
luntate ꝓcuratoris ſe aſtrinxit·equu̅ eſt ꝓcura
torem p̄ciſe teneri·Si aūt ꝓ eo abſente·uel ip̄e
ꝓcurator pro ſe ſatiſdedit ſufficit omitti ſtipu
latōnem·ut·ff·e·l·filius·§·ult·et in·l·ſeqn̄·uſqz
ad ultimu̅·§·illius·l·ſi defunctus·⁊·l·inuitus·§·
ulti·et·l·ult·et·l·non cogenduz·Sed in ꝓcura
tore actoris qui cauit de defendendo·ſꝫ·indi
ſtincte dictu̅ eſt eum teneri p̄ciſe defēdere·For
taſſe ideo·quia in eo ꝙ optauit uel petijt ē ad
miſſus ſcilicz ad agendu̅ ꝯtra reum·ne ergo de
cipiatur reus durius aſtringitur ille ꝓcurator·
ꝙ̄ ꝓcurator rei·qui reſpondit ut actori ſatiſfa
ciat·nō ut ab aliquo aliqd̄ extorqueat· Nunc
de effectib ſatiſdatōnis iudicatu̅ ſolui· et ſi qui
dem ꝓcurator rei ſatiſdedit iudicatu̅ ſolui·ipſe
tm̄ tenetur ex ea ſtipulatōne et non dn̄s·tenet̄
tn̄ dn̄s actōne in factum ex re iudicata·nam et
ſi ꝑ ſe defendiſſet cauſam·ſic teneretur·nec ha
buiſſet neceſſe ſatiſdare iudicatu̅ ſolui·ut inſti·
de ſatiſd·§·ſꝫ hodie·et ideo nō tenetur ex ſtipu
latione·Ex ꝓmiſſione aūt ꝓcuratoris cōſtituti
negatōis uel ꝯtractus cauſa tenetur dn̄s utilī
actione·quia et ſi ꝑ ſe contraxiſſet·idem caue
re neceſſe habuiſſet·ut·ff·e·l·ſi ꝓcurator·§·ul·
et de inſtito·l·ſi quis·et de ac·empt·l·iul·§·ſi ꝓ
curator·et de re iudi·l·ſi·ſe· ¶ Vbi aūt quis de
fendit ſine mandato·tenetur ex re iudicata· et
ex ſatiſdatōne ſi eam expoſuit·nam liti ſe obtu
lit·ſꝫ in ſimplici defenſore·Nam ſi in rem ſuam
ꝓcurator idemqz defenſor extitit·tanq̄ dn̄s
mus cauſe ꝯuenitur et exigitur·ut ex p̄dictis·l·
patet·et dicit̄·ff·e·l·plautius· ¶ Hoc tamē no
ta ꝙ ſatiſdatō iudicatu̅ ſolui ita demu̅ cōmittit̄
ſi eadem durauit cauſa defenſionis in defenſo
re rei ſatiſdante·Certum ſi is qui defendebat·
ſine mandato·cepit habere mandatu̅·uel defē
debat ut ꝓcurator·poſt defēdit ut dn̄s·heres
exiſtens dn̄o·uel habuit a principio mandatu̅
quod reuocatu̅ eſt actore ſciēte·Secus ſi igno
rante non omittitur ſtipulatō·ut·ff·quib mo·
pig·uel ip̄o·ſol·l·i·§·ult·et·ff·iud·ſol·l·ſi autē·
dixi quis teneatur de ſtipulatōne· Nunc vide
amus quis agat·Agit aūt ex ea ſtipulatōe do
minus qui ſuo nōie ſtipulatus eſt iudicatu̅ ſolui
a ꝓcuratore rei ſiue ꝑ ſe egerit litem ſiue trāſ
ferat eam ꝑ ꝓcuratorem· Idemqz eſt et ſi ꝓcu
rator eius ſtipuletur a ꝓcuratore rei·ſiue exer
ceatur cauſa per ꝓcuratorez ſiue ꝑ dn̄m·ſiue a
ꝓcuratore trāſferatur cauſa in ꝓcuratorē aliu̅
vtilis em̄ ex ſtipulatōne datur actō dn̄o·dene
gatur directa ꝓcuratori inuito dn̄o·ut·ff·e·l·
in cauſe·§·ult·et·l·ſi ꝓcurator·et eſt ratō ꝙ a
gat dn̄s ex ſtipulatōne ꝓcuratoris quia et ſi ꝑ
ſe egiſſet ſimiliter ſtipulatus eſſet·et ſic agere
potuiſſet·Nec nocet mutatio uel trāſlatio in ꝑ
ſona ꝓcuratoris actoris ſatis accipiētis· Nam
⁊ ſi is qui ſine mandato meo agebat·accepit fi
deiuſſores iudicatu̅ ſolui·Et poſtea cepit habe
re mandatu̅ tenerētur fideiuſſores·ut·ff·q̄ ſa
tiſda·co·l·iul·Nam ratihabitio trahitur retro
in ꝓcuratore ſatis accipiēte cum agere nō po
tuerit ſine mandato meo·ut ſic non dicatur mu
tata cauſa·ſꝫ eadem remanſiſſe·quod non p̄t di
ci in defenſore rei qui q̄ et ſine mandato·imo et
contra mandatu̅ defendere p̄t·ut·ff·de ſolut̄·l·
ſolutōne·Vnde eius cauſā vere dicitur mutari·
¶ Porro ꝓcurator actoris ſatis accipiētis iudi
catum ſolui a ꝓcuratore rei·interdum agit ex
ſtipulatōne·hoc eſt qn̄ eſt in rem ſuā datus qn̄
ſuꝑ hoc habet mandatu̅·quando vult ſibi ꝯſu
lere in expenſis·quia dn̄s litis nō eſt ſoluēdo·ut
·ff·e·l·actoris· ¶ Finitur autem mandatu̅ ꝓcu
ratori iniunctu̅ reuocatōne dn̄i·quā facit rein
tegra·hoc eſt ante lit̄·ꝯt·Si vero velit reuoca
re poſtea·ſi quidez reſiſtat ꝓcurator ſolus·non
eſt audiēdus ꝓcurator·quia hoc ip̄o ſuſpectus
eſt ꝙ operas ſuas ingerit dn̄o inuito·niſi forte
velit purgare magis ꝯuiciu̅ ſcilicet qd̄ dicitur
a dn̄o ſuſpectus in cauſa·et id velit primo ꝓba
re falſum ꝙ̄ ꝓcuratōnem exequi·Hactenus er
go eſt audiēdus ꝓcurator ſi dicat ſe ꝓcuratō
ne carere velle·ſed ita ſi id fiat extimatōe ille
ſa ſua·Si aūt reſiſtat ille quē ꝯuenit ꝓcurator·
quia laborioſuz eſt ei litigare cu̅ tot· ¶ Itē ip̄e

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

procurator·quia hic reputat ſibi iniuriā non re
uocatur mandatū·niſi iuſta de cauſa·ut etatis
uel religionis·uel quia ſuſpecte aliqua in cauſa
ꝓcurator videtur feciſſe·aut eſt procurator in
ptāte hoſtium·uel predonū·uel in vinculis vel
in exilio·uel diſtringatur maiore re ſua·uel in
iudicio publico uel ꝑuato·uel valitudine·uel lō
ga peregrinatōne·uel ſi latitet·uel ſi inimicus
poſtea fiat·aut affinitate aliqua adūſario iun-
gatur·uel ei heres exiſtat·uel ſi ꝯſimilia inter
ueniāt mutabitur ꝓcurator·Si tñ nō ſit factus
in rem ſuam·tunc eñ non debet carere ꝓpria li-
te·¶ Itē ſi retentōne aliqua velit ꝓcurator uti
non eſt ab eo lis transferēda niſi dñs ei pſolue-
re paratus ſit·¶ Item et ſi iuſta cauſa ſubit·tñ
in totum debꝫ reuocare mandatū·nā velit que
dam iudicia in ſe transferre·quedā relinquere
apud ꝓcuratorē·iuſte ꝓcurator hanc inconſtā
tiam recuſabit·Et hec omnia in ꝓcuratore rei
et actoris·ut·ff·e·l·ante·et in legibꝰ ſequētibꝰ
uſqꝫ ad·i·§·illius·l·in cauſe·¶ Item finitur mā
datum renunciatōne ꝓcuratoris que fit re in-
tegra·Poſtea vero nō niſi cauſa cognita·ut di
ctum eſt in reuocatōne et idem intelligitur re-
petitum in renūciatione·ut·ff·e·l·mutari·et le-
gibus pcedē·et ſeqñ·et inſti·manð·§·mandatū
In ſocietate tñ videturꝙ etiam re integra re-
nūciatio ſoluat ſocietatē·Verū eſt tñ agi ꝓ ſo-
cio ad inter eſſe·Vnde hac rōne poſſet dici ſoci
etatem nō ſolui·ut·ff·ꝓ ſocio·l·§·ſed et ſocius·
·§·ſi abſentius·§·ulť·¶ Item finitur mandatū
morte mādatoris uel mādatarij re integra·ut
inſti·man·§·item ſi adhuc·et ·ꝭ·māda·l·manda-
tum·Secus re nō integra·ut ·ꝭ·e·l·nullā·¶ Itē
finiť mādatū finita cā·id ē lata diffinitia ſñia
ſic·ff·ꝓ ſocio·l·actōne·§·item ſi alicuius·q̄ ſen-
tentia ferenda eſt ꝯtra ꝓcuratorem·ſit p eum
lis ꝯť·uel non·ut ·ꝭ·de ſen·et inter·l·i·et·ff·e·l·
licet·§·pnť·et·l·qui ꝓprio·i·ꝶº· Itemqꝫ dicitur
in eo qui defendit ſine mandato·ut·ff·de neg·
geſt·liberto·§·ulť·Sed quidā dicunt ꝓcurato-
rem damnandū ubi lis eſt ꝯť·cōtra eum·Sed ſi
cōtra dñm ipſe damnabitur·uel abſoluetur·ar·
·ff·de his qui no·infa·l·furti·§·i·quos ꝯfundit
qð legitur ·ꝭ·e·l·nihil·Sꝫ ubi illuſtris de crimi-
ne iniurie agit uel ꝯuenitur per ꝓcuratorē ſpe
ciale eſt·quia ꝓnuncietur ꝯcepta ſñia in dñm·
non in ꝓcuratorē·ut ·ꝭ·de iniur·l·ulť·Idem for
te et in cauſa mrīmonij·et in cauſis criminalibꝰ·
in quibus non ita apte poſſunt ꝯcipi verba ſen
tentie in pſonam ꝓcuratoris ut in pſonam dñi
¶ Incumbit et illud ꝓcuratori finita cauſa ut
appe.let·ut ·ꝭ·e·l·mutus·vel debꝫ ꝯteſtari dño
ut ſi velit appellet·alioquin dolo verſatur·niſi
excuſet eum ignorātia·quia neſciebat ꝯcipe li-
bellum appellatōnis·et pauptas quia pecuniaꝫ
non habebat quā daret poſtulāti ut ꝯcipet·ut
·ff·manda·ſi ꝓcuratorēꝫ·§·ſi ignorātes·¶ An
teneatur ꝓcurator exercere cauſam appellatō
nis queritur et hꝫ quidam dicunt ar·ff·e·l·qui
ꝓprio·§·Item queritur et·ff·ſi tuto·uel cu·ap·
·l·ulť·Sed mihi videtur ꝯtra ·ꝭ·de ap·ſi actor·

et hec videntur optineri in actoribus·in procu
ratoribus et negociorꝫ geſtoribꝰ et fideiuſſori-
bus·Sed aliud in emptoribus et heredibꝰ ven-
dicantibꝰ in necē defuncti·ut·ff·ad ſilř·pp·ue·
·§·ulti·et de euicť·hēmuſ·§·i·

¶ Ne liceat potentioribus patrociniuꝫ litigantibus preſtare vel actiones in ſe transferre Rubrica

Quia omnia mala exempla ex bonis ini-
tijs oriuntur·et vicia virtutes imitanť·
ut ait ſaluſtius·occaſione licite ꝓcura-
tionis·et de illicita tractat·et eiuſdem occaſio-
ne ſubicit de ceſſione actōnum que fit in poten-
tiores·¶ Eſt autem hic ſciendum·ꝙ hic non lo
quitur de quibuſlibet potentioribꝰ aduerſario
contra quē pſtat patrocinīū·ſed de eo qui ter-
ribilis eſt et minacem feruorēꝫ oſtendere pt·ut
·ꝭ·ꝙ me·cau·l·ſi p impreſſionē·et ſi quacūqꝫ p-
ditus po·l·i·et ſi rector ꝓuicie·l·i·ſed in prima
ſignificatōe ponitur·ff·ſi ex cau·no·aga·l·i·§·
ſi deſinat·et de alie·iu·mu·cau·fa·l·iij·Punitur
autem hic·qui ſibi aduocauit pſocinium poten
tis in terrorem aduerſarij quia cauſaꝫ amittit·
¶ Item potētior etiam ſi ſit clariſſimus ſub pñi
te de hoc crimine cōuenitur·et ſeuera ſñia quā
intelligo ꝓ motu iudicis damnatur·ut ·ꝭ·e·l·i·
¶ In ceſſione autē actōnum diſtingue·fiat ex
ultima voluntate an ex pacto·Si ex ultima vo-
lūtate ceſſio tenet inſi res uel actō legata erat
litigioſa·tunc eñ agit heres et ꝙ fuerit ꝯſecu-
tus legatario pſtat·ut·ff·deľ·iij·l·nomen·et ·ꝭ·
man·l·pnť·et de lib·le·l·legaui·et ·ꝭ·de litig·l·
quicūqꝫ·et auť·nunc ſi heres·Si autēꝫ ex pacto
ſi quidem cedatur potētiori ceſſio eſt nulla·nec
agit ille qui ceſſit ut hic·et hoc exemplū etiam
in tutore poni poteſt quia potētior eſt pupillo
ratione officij in quē ſi fiat ceſſio cōtra pupillū
actio amittitur·ut ·ꝭ·qui dari tu·autē·minoris
Si vero fiat ceſſio non potentiori ſi quidēꝫ actō
ſit dubitata·id eſt in iudiciū deducta·nō tenet
ceſſio·nō tñ amittitur actō·ſꝫ agit ille qui ceſſit
ſed in caſibꝰ tenꝫ id eſt cum lite ꝯť·ex cauſa do-
tis uel donatōnis ꝓpter nupcias·uel diuiſionis
ſit ceſſio·ut ·ꝭ·de litig·l·ulť·et·l·ij·Si autē ſit a-
ctio indubitata et ꝯſtat veram eſſe ceſſionem·
tenet ut p totum·t·de hereditate uel acti·vē·
Si aūt ꝯſtat eā eſſe ſimulatā nlľa ē·ut ·ꝭ·p totū
·t·plus valere quod agitur·Simulata aūt ideo
dicitur·quia id actum eſt·intercedentē et eum
cui ceditur·quod emolimentū referatur ad ce-
dentem·Sed ſimulatur ꝯtrariū ſcilicet ꝙ debe-
at ptinere ad eum cui fit ceſſio·Si aūt dubiū ē
ſit vera uel ſimulata pſumitur ſimulata·ex eo·
ꝙ actō pro pte donata·ꝓ parte vendita·vide
tur·ut ·ꝭ·man·l·ulť·et hic non agit is cui cediť·
niſi ad id quod dedit in ſupfluo·nec is q̄ ceſſit·
nec is cui ceditur agere pt·ut ibidem dicitur·
Idem eſt et ſi modico precio dato·ut non vide-
atur ſimulata ceſſio·facta eſt actōnis venditō

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ut· ff· de tranſac· cum hi· §· modus· Nam et hic non agit is cui ceſſa eſt actō niſi ꝓ eo quod debit· et pſumitur ſimulata ex quātitate pcij quia nō eſt vereſimile ꝙ tantā ſummā huius actōis ceſſe voluerit remanere penes eū cui ceſſit· imo ſibi reſtitueretur in totum uel ꝓ parte· hic tñ dixerūt quidā ꝙ ꝓ ſupfluo agit ille qui ceſſit· ¶ Itez pſumitur ſimulata ex eo ꝙ in inſtrumēto ↄtinetur nomen ceſſionis· nec exprimitur ex quo contractu uel ſi exprimitur nō exprimitur in principio· Sed poſtea in caſib̄ aūt nō pſumitur ſiſatō in ceſſiōe actōis· h̄ ē ubi fit int̄ cohēdes vel ubi fit creditori ꝓ debito· uel poſſeſſori ꝓ munimine et tuitōne rez quas poſſidet· uel ubi fit ab heredibus in legatarios· quibus res uel actōnes relicte ſunt· ut· ↄ· man· l· pnſ·

¶ De his qui potentioribus nomine titulos predijs affigunt uel eorum nomīa in litem pretendunt Rubrica

Sicut quis in ↄueniendo alium non debz ſibi aduocare pꝛocinium potentioꝝ· ut· ·ſ· t· ꝓximo dictuz eſt· ita et ſi ↄueniatur quis ab alio de pdijs uel de iure· id eſt ſeruitute predioꝝ que poſſidet· nō debet in terrorem agentis ſecū affigere predijs de quib̄ agitur titulos id eſt ſubſcriptōnes uel cedulā quandam ſcz qua ↄtineatur hoc eſt pdium talis potentis· ¶ Item eius nomē non debet ptendere in litem· Si aūt poſſeſſor faciat contra· amittit cāz etiā ſi ſit iuſta· ¶ Itē dānatur in metallū et afflict⁹ plūbo· ut ipm deferat ad metalla· Potentior ſi ↄſenſerit his infamatur ut fame ſue ꝓdigus et calūmarum redemptor· ¶ Itē accuſabitur crimine ſtellionatus· cum ꝓ hoc crimie alia ſpecialis nō ſit ꝓdita accuſatio alias actio· ut· ff· de cri· ſtelli· l· ij·

¶ Vt nemo priuatus titulos predijs ſuis uel alienis imponat uel vela regia ſuſpendat Rubrica

Sicut titulis impoſitis predijs meis ꝓhibeor ex ſupiori ti· denotare pdia potentiorum eſſe· ita et ꝓhibeor p titulos denotare pdia que poſſideo eſſe mea· hoc em̄ ſpeciale priuilegiū eſt impatoris· ut eius pdia titulorum in ſcriptōnibus legātur· uel velis regijs ſuſpenſis denotētur· qui ergo in pdijs ſuis id fieri curauit· quod ↄſueuit tm̄ fieri in regijs· veriſimile ē ꝙ pdia ſua in principē voluerit trāſferre· vbi aūt alienis pdijs tales titulos uel vela regia quis ſuſpendit· ſi eſt plebeius dānatur ad mortem· Si clariſſimus uel miles· uel curialis· uel clericus deportatur· non dico in inſulaz ſed in metallū· vnde et ꝑuatur libertate· ſi tamen nō ſit bene natus a principio· ut· ↄ· e· l· ij· et in aut· de nupt̄· §· ꝙ autē prius· ¶ Datur etiam hec libera ptās omni hoi tollēdi ⁊ frangendi huiuſmodi titulos et vela regia· que forte dicuntur vexilla in ptīcis· et qui fregit nō pt̄ inde accuſari· imo ſi iudex uel officiales de tali crimine recipiāt uel ſcribi ↄcedant accuſatōez dānantur ſinguli in· xxx· libris auri· ut ↄ· e· l· ij·

¶ Vt nemini liceat ſine iudicis auctoritate ſignum imponere rebus quas alius detinet Rubrica

Sicut vela regia uel titulos predijs alienis aliquis nō debz ſuſpēdere· ut ſupra dictum eſt· ita nec debet ponere ſigna rebus quas alius tenet· qubus denotet res ab alio detinentes· alias detentas ſua ſ eſſe· et hoc habet locū ante lit· ↄt· et poſtea ante ſniam ut ↄ· e· l· i· et ij· Supior aūt ti· loquitur ubi p titulū uel vexillū denotabatur rem eſſe poſſeſſoris·

¶ Ne fiſcus uel res publica ꝓcuratōez alicui patrocinij cauſa in litē pſtet Rub

Prohibentur priuati et ſingulares homines potētiores ꝓcuratōnez ſuſcipere patrocinij cauſa· multo magis ꝓhibet̄ fiſcus qui eſt potētiſſimus id eſt ꝓcurator fiſci uel impator· etiam ob id quod ſibi debetur· aut qđ ſibi donatur patrocinīū pſtare litigātibus· vel ꝓcuratōnem ſuſcipe· ut ↄ· e· p totū t· ne iniuriarum inde naſcatur occaſio· vnde iura naſcuntur· ut ↄ· vnde vi· l· meminerint·

¶ De negocijs geſtis Rubrica

Dictum eſt ſupra de negocijs geſtis ex mādato· Nunc videamus de geſtis ſine mandato· Videndū ergo qñ locum habeat actō neg· geſt· cui detur· Et cōtra quem· Et qualis ſit· ¶ Habet aūt locū hec actō· quādo ſunt aliena negocia geſta· Aliena dico id ē non eius qui geſſit· ut· ff· de dam· infec· l· ſi finita· §· deinde· et· §· ſi quid in via· Nam etiā ꝓ negocijs q̄ nullius ſunt· ut hereditarijs datur hec actio· ſi tñ hereditaria negocia viuo teſtatore geri poterūt· Nam ſi tale ſit negociū qđ demū mortuo teſtatore geratur· ut ſepultura ⁊ eius expenſa· nō datur ꝓ eo actō neg· geſt· ſ funeraria· quaſi cū defuncto videatur ↄtractuz· ut ſi creditor defuncti quantū ad ſepatōnem poſtulandam nō heredis videatur· ut· ff· e· l· iij· §· hec verba· et de relig· et ſump· fu· l· i· et· l· at ſi quis· §· labeo· et de ſepat· l· i· ¶ Item oportet ꝙ geſta ſint ſine mādato eius cuius ſunt· Nā et ſi mandauerit alius geſtori· ut gerat· ille tenetur geſtori mādati et ecōtra· ſ geſtor tenetur dño· et dñs ei neg· geſt· act· ut inſti· de ob· que ex quaſi contra· naſ· i· R⁰· et ↄ· e· l· ſi mandatum· ¶ Hoc tamen exaudiūt quidam ſi geſtor ſciens quis ſit dñs negocij voluit eū ſibi obligare· aliter non· Nam mādator videtur geſſiſſe· quia p

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

aliū geſſit· et nō geſtoꝛ· Et ideo nō agit neg· g·
ar· ff· e· l· iij· §· ult· et· l· ſi pupilli· §· ſi quis ita· et· l·
nam et ſeruus· §· ult· et· l· ſi quis mandato· et· l·
mādaſti· Videtur tñ ꝯtrariū poſſe dici· quia tā
tum debet facere veritas quantū ſi eius ꝯtem
platōne feciſſem· uel etiā plus· Nam et ſi pupil
li negociū geram ꝯtemplatōne tutoris tñ· pu
pillus tñ tenetur in id qđ locupletatus ē· ut· ff·
· e· l· item ſi cū· §· et ſi cum· et· l· ſi pupilli· i· ℞·
et· §· ſi ticij· et· §· quid ergo inquit· et ꝙ dicitur
ipē mādatoꝛ geſſiſſe verū eſt in ſui preiudiciuꝫ
ut dño teneatur· et dñs ei nō ob hoc ut geſtori
ꝑiudicetur· ne agat ꝯtra dñm· uel dñs cōtra eū
et ꝓ me eſt qđ legitur· ff· e· cū alicui· et de ad=
miniſ· tu· lucius· §· i· et· ꝭ· ꝙ cum eo· l· qui· in fine·
Nec obſtat qđ legitur· ff· man· l· ſi mādauero·
· §· ſi curatoꝛem· et· l· qui fide· quia ibi in rē ab=
ſentis nihil impēderat· nec erat eius negociuꝫ
re ipā· ſed ratihabitōne· ¶ Itēz in· l· illa· qui fi=
dem· non ꝓhibetur agere cōtra dñm act· neg·
geſt· licet aūt mandatū impediat hanc actōeꝫ
non tñ impedit eam ratihabitō licꝫ alias ꝯpa=
retur mandato quantū ad ꝯfirmatōnem neg·
geſ· ut· ff· e· l· pōponius· in fi· et· ꝭ· ad maceđ· l·
ult· Nec obſtat qđ dicitur· ff· de reg· iur· l· ſem
per· quia ibi ratū habuit ꝙ eo pñte geſtū erat
vnde agitur mādati· uel ibi mandabas mihi ut
geram· Ego mandatū nō recipio· tu mihi ideo
indignaris· Vnde ego poſtea mandatuꝫ adim=
pleo· quod tu approbas· et ideo agitur mādati
¶ Item rogatio nō impedit hanc actōnem· ut
· ff· e· l· Item ſi ſerui· Si tñ fiat admonitōnis
uel ꝯſilij cauſa· nō animo mandādi uel obligan=
di· tūc eñ ageretur mandāti· ut ꝭ· manđ· l· i· ꝙ
aūt dictuꝫ eſt hāc ꝯpetere actōneꝫ ſi aliena ne=
gocia geſta ſunt· exaudi ut ſi vnum etiā geſtuꝫ
ſit negocium detur hec actō· ut· ff· e· l· iij· §· ne=
gocium· ut ſic plurale reſoluatur in ſingulare·
ut diximus· ꞩ· de ꝓcurat· ¶ Aliena aūt dicun
tur negocia quatuoꝛ modis· cura et ſollicitudi
ne· re ipā· ratihabitōne· ipō geſtu· Sunt aūt ne
gocia mea cura ꝛ ſollicitudine· ut ſi ſpectāt ad
me· velut ad tutorē uel curatorē uel ꝓcuratorē
meorum negocioꝝ· et teneoꝛ ita demū ſi geſta
ſunt mei ꝯtemplatōe· ¶ Item dñs tenetur ſi in
rem ſuā eſt impenſum· ſi tamen dñs ſit pupillus
non tenetur ultra ꝙ̄ locupletioꝛ ſit tpe lit· ꝯt· ſi
eius negocia vtiliter geſta ſunt· Si autē geſta
ſunt neceſſario tenetur· Et ſi non ſit locupletioꝛ
tpe litis· hoc ipō ꝙ neceſſario geſtū fuit· ut· ff·
· e· ſi pupilli· i· ℞· et· l· mandaſti· et· l· litis· et de
ſolut· l· in pupillo· ¶ Re ipā meum eſt negociū
cum in rem meā aliquid impēdis· uel neceſſario
uel utiliter· aliquid facis· et hic teneoꝛ· ſi geſſi=
ſti noīe meo· Si vero geſſeris noīe alterius ad
quē nullo modo ptinebat negociuꝫ· et ħ ſimili=
ter teneoꝛ· et nō ille· Si autēꝫ ad eum ptinebat
aliquo modo ſaltē naturaliter· ut quia erat fili
us uel ſeruus· cuius negocia geſſiſti peculiaria
noīe ſuo· ipē eñ tibi naturaliter tenetur· et ego
ex eius pſona de peculio· ꝫ nō ꝙ iuſſu· uel de in
rem uerſo· Etiam ſi ratū habeā· quia ratum nō

poſſum habere negocium· quod non eſt geſtuꝫ
noīe meo· et quia is cuius noīe geſtū eſt ſaltem
naturaliter obligatur· Intereſt eñ eius habe=
re peculiuꝫ· maxime ſi ſit filiuſfa· Si autem noīe
meo nō filij uel ſerui geſſeris negocia peculia=
ria· teneoꝛ in ſolidū· et ꝓbantur hec· ff· e· l· itē·
· §· ſed ſi cum· et· l· ſi pupilli· et· §· ſi quis ita· ij· ℞·
et· §· quid ergo inquit· et· §· ſi quis quaſi ſuus·
et· §· ſed ſi ego tui· et de mino· l· deniqꝫ· §· ꝫ an ħ
auxilium· Si aūt negociū quod meum eſt re ipā
geſſeris noīe tuo· ut quia rem meaꝫ poſſidebas
inq̄ neceſſario uel utiliter impēdiſti· non datur
ꝯtra me tibi actō· quia neminē obligare volui=
ſti· ſed retentio· ſi tñ eras bone fidei poſſeſſoꝛ·
alioquin donaſſe videris· ut inſtit· de re· diui· §·
ex diuerſo· et· ꝭ· cōmu· diui· l· in hoc· hoc ubi im
pendiſti in faciēdo· Sꝫ ſi in reficiēdo ꝓ ſumpti=
bus· forte implorabis officiū iudicis ſi bona fide
poſſidebas· ſi mala idem· Si tñ neceſſario impē
diſti· Si inutiliter auferas impenſam ſine leſiōe
rei· ut· ꝭ· de rei ven· l· domū· M· tñ dicebat ſemp
dari poſſeſſori actōnem neg· g· Etiā ſi ſuo noīe
impēderit· quia nō debet dñs locupletari cum
aliena iactura· et ꝓ eo inducitur qđ eſt· ff· e· l·
ſi pupilli· §· ꝫ ꝛ ſi quis negocia· Sꝫ certe ibi geſ=
ſit noīe meo nō ſuo· licet dicatur feciſſe ꝯtem
platōne ſui· id eſt lucro· qꝛ acceſſit animo depre
dandi· Sed ꝯtra eū eſt valde qđ legitur· ff· de
condi· inde· l· ſi in area· et de ac· empt· l· ideoqꝫ·
et de except· doli pauꝉ· ¶ Eſt aūt ratihabitōe
meum negociū· quod noīe meo geſſiſti· et ego
ratum habui· uel ratum fingit ius me habu=
iſſe· vnde demū ratihabitōne expſſa· uel tacita
inſecuta aliquid mihi queritur puta pecuniam
noīe meo exegiſti· qđ ratū habeo· Vel rē emiſti
noīe meo ꝙ approbo· Et ideo nā ex acta uel em
pta mihi querātur· ut· ff· e· l· ſi pupilli· §· itē que
ritur· et· l· ſi ego· ¶ Vt autēꝫ hec ſpecies alieni
negocij plene intelligatur· ſic diſtinguo· Cū qs
gerit negociū qđ poſſibile eſt ratihabitōne al=
terius eſſe licet nō fuerit· Aut geſtoꝛ gerit no
mine ſuo· aut alterius· Si ſuo· nō pt agi neg· g·
ab aliqua parte niſi in ſubſidiū re ꝑempta· uel
vſu capta· uel preſcripta· Vt ſi rem tuam noīe
meo ex lucratiua cauſa queſitā vendā· tunc eñ
tibi dño ne locupletoꝛ cū aliena iactura teneoꝛ
ad ꝑcium in ſubſidiū· cum nō habeas ad rem re
curſum· Sed ſi re extāte cū ad rem haberes re
greſſum me nō ꝯuenires· quia negociū non tuo
noīe geſtū ratū habere non potes· ut· ff· e· l· ſi
pupilli· §· ꝫ ſi ego· et· l· ult· et· ff· de ꝑcar· l· ſi ſer=
uus· et· ff· ſi cer· pe· l· ſi eum· et· C· de re· nō alie·
· l· i· M· tñ dixit· videbatur ꝙ licet ad rem ſup=
eſſet recurſus· nihilominus tñ agi poſſꝫ actōe
neg· g· ꝓ ꝑcio· ut· ꝭ· de rei ven· l· mater· Sꝫ illud
cum ꝑdicta determinatōne eſt intelligendum·
¶ Porro ubi rē tuā a nō dño emi· et eandē ven=
dam· nō teneoꝛ ad ꝑcium· etiā re ꝑempta qꝛ tā=
tundē mihi abeſt quantū adeſt uel quia ꝑcium
non habeo ex lucratiua cauſa· ut inſti· de leg· §·
ſi res aliena· Si aūt negociuꝫ quod poſſibile eſt
eſſe alterius ratihabitōne gerā noīe alterius·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Si quidem nomine domini · ad quem ꝑtinebat
agitur ſi ratũ habeat · Alioquin ꝯtra niſi utili
ter erat geſtum · Tunc enĩ habetur ꝓ rato · ut
· ff · e · l · pomponius · Si vero geram noie alteri=
us · qui nõ erat dñs · ſi ille nõ habet ratũ agi nõ
p̄t · Si habet · ſi quidem ex ſua ratihabitõne ni=
hil p̄t ei queri nõ tenetur · vt ſi dedi pecuniã ne
ſeruus ticij occideretur · ſ3 ego credebã ſeruum
eſſe ſemphronij · et noie ſẽphronij dedi · nec enĩ
tenetur ſemphronius ſ3 ticius · ne res mihi pe=
reat · uel habetur negociũ ꝓ rato · quia vtiliter
geſtũ eſt · ut · ff · e · l · põponius · Vbi autem ei qui
ratũ habet p̄t aliquid queri ex ſua ratihabiti=
one ut in reb9 eius noie empris · uel ex actis di=
ctum eſt tenetur idem et ſi rem meo noie acce=
peris ꝓferendam uel cuſtodiendã · ut · ff · e · ſi pu
pilli · § · ſi qs pecunia · et · l · fideiuſſoꝛ · § · ulĩ ¶ Idẽ
q3 eſt et ſi mutuã pecuniam dedero ꝓcuratori
tuo tui ꝯtemplatõne · ſed hũc articulũ · quia uti
le eſt ſcire plenius ꝓſequoꝛ · ¶ Cũ enĩ quis dat
alij pecuniã in alterius utilitatẽ · aut mandato
dñi ſibi directo · aut nõ · ſi mandatũ ſibi directũ
eſt ꝑ nunciũ tenetur dñs · quia cũ eo principali=
ter eſt ꝯtractum · et nõ tenetur nũcius · ut · ff · ꝙ
iuſſu · l · ulĩ · in princ · et · ĩ · ꝙ cum eo · ſi ex ꝯtractu
nuncius enĩ gerit vicem epſe · ut ꝓbatur · ff · de
ꝯſtit · pecu · qui aũt · in ſi · et · l · licet · Si vero ꝑ ꝓ=
curatorẽ directũ eſt ipſi creditori · qđ ita fit va=
de et accipe a tali creditori mutuo · x · tenet do=
minus mãdati ꝯtraria · ut · C · mandati · ſi litte=
ras · et p̄terea ꝓcuratoꝛ ut ibidẽ dicitur qui in
ſua pſona celebrauit ꝯtractũ Si vero dñs nõ di
rigat mandatũ creditori · ſiquidẽ creditoꝛ dat
huic ꝓcuratori negociũ alienũ ꝯtẽplatõne dñi
tñ · tenetur dñs tñ ac · neg · g · et utili inſti · ut · ĩ ·
de inſtitu · l · ſi mutuã · et · ff · de neg · g · ſi pupilli ·
· § · i · eſt hoc indubitãter verũ de utraq3 actõe ·
ſi accipiẽs habebat mandatu3 a dño negocij · ſi
vero nõ haberet · mandatũ ceſſat utilis inſti · et
datur ac · neg · g · ſi ille in dñi utilitatem vertat
uel incipiat vertere pecuniam · uel caſu pereat ·
alioquin ꝯtra · ſicut ⁊ ſeruo accipiẽte pecunia3
ceſſaret · et · uel daretur actõ de in rem uerſo · nã cũ
datur actõ hec et in rem verſo · ut · ff · de in rem
ver · l · ꝙ ſi ſeruus · § · i · et · § · vnde recte · Si vero
dedit ꝯtemplatõe accipiẽtis tñ · tenetur ipſe tã
tum · et non dñs · niſi in rem ſuam ꝓcedat pecu=
nia · vel ratum habeat · uel eum in ea ꝓcurato=
rem ꝯſtituit · ut · ĩ · ꝙ cũ eo · l · ei qui · in ſi · et ſi cer=
peta · eum · et ſi tutoꝛ uel cura · in · l · pnĩ · et de in
ſtit · ſi mutuã · Si aũt vtriuſq3 ꝯtemplatõne cre=
didit · vterq3 tenetur · ꝓut · s̄ · dictũ eſt ⁊ diſtin
ctum · ut · ff · e · liberta · i · R° · et · l · ſi pupilli · § · i · eo ·
ſaluo ꝙ datur qñq3 utilis inſtit · et ſi expreſſim
mandatũ non interuenit · ut · ff · ꝙ cum eo · l · ul ·

¶ Supeſt ut videamus quid iuris ſit in quarta
ſpecie alieni negocij · que dicitur doctrine cau=
ſa ipſo geſtu · Nam ⁊ cũ re ipſa negociũ eſt alie
num ipſo geſtu · dicitur ei queſitu3 · ut · ff · e · ſi pu=
pilli · § · idem ait · penuria tñ vocabuloꝝ hãc ſpe
ciem ſic appellamus · Nec eſt curandũ de nomie
cũ res intelligatur · ut marcus tulius ait in to=
picis · et probatur hec · ĩ · de ꝯſtitu · pecu · l · pnĩ ·
Habet aũt locum hec ſpẽs · cum quis creditori
ſoluit meo etiã me inuito uel ignorante · et libe
rat me · licet a meo debitore me inuito exigere
non poſſit · naturalis enĩ ⁊ ciuilis ratio ſuaſit ali
enam ꝯditõnem meliorẽ fieri poſſe · et ignoran=
tis · et inuiti deteriorẽ nõ poſſe · ut · ff · e · l · ſoluen
do · liberat aũt me ſi ſolum noie meo · uel ſi ſoluit
noie alterius quẽ putabat debitorem eſſe · hic
enĩ quia nullo modo ad eum ꝑtinet negociũ · cu
ius ꝯtemplatõe ſoluit · quia aliquẽ ſibi voluit ob
ligare · et debiti obligatõnem extinguere tene
oꝛ ſibi neg · g · nec poſſum reprobare ꝙ ꝓ me tã
vtiliter geſtũ eſt · ut · ff · e · l · cum pecuniã · et · l · ꝗ
vtiliter · § · ulĩ · et · l · ulĩ · et · ff · de pig · ac · ſolutẽ · § · ſo
lutam · Si aũt creditori meo ſolueris noie tuo ·
credens te deberi · et hõ viſum eſt dño B · et dño
meo ꝙ tenear tibi neg · g · poſtq̃ in aĩo tuo ſta=
tueris · ut ꝙ ſolueris cedat in ſolutum ꝓ me · ut
· ff · de pet · hered · ſi quid · ego ꝯtra puto · cũ enĩ
ſolueris noie tuo tibi nata eſt condictiõ indebiti ·
quomodo ergo p̄t dici me liberatũ a creditore
uel ipſo iure uel excepc · cũ vna ſolutõ nunq̃ pa=
reat repetitõnem ⁊ liberatõne3 · ut · ff · de ꝯdi ·
indebi · l · ſi cã · § · i · et · l · cũ his · § · i · Nec obſtat qđ
legitur · ff · e · l · ulĩ · quia ibi ſoluit non noie ſuo ſ3
hereditario uel alterius qui nõ erat heres · Itẽ
non obſtat lex illa · ſi quid · quia ibi poſſeſſoꝛ non
ſoluit de ſuo · imo de hereditate ſuo tñ noie · Vñ
et ſoluta repetat heredi dicẽs eorum noie non
damnandũ · cum nec habeat uel dolo uel culpa
deſierit habere · Porro ꝙ hab3 · id eſt ꝯditõne3
indebiti · que datur ei ꝯſumpta a creditore pe=
cunia · et reconciliato indebito ad ſimilitudine3
mutui cedit · ¶ Item cauet de defẽdendo here=
dem cõtra creditorẽ · ſi tñ poſſeſſoꝛ fuerit male
fidei · ¶ Itẽ verus heres · idemq3 debitoꝛ ex ſua
in pſona hab3 exceptõne3 ꝯtra creditorẽ · quia
pecunia ſua ſoluta eſt ei · licet nõ a ſe uel ſuo no=
mine · Nam bona fides non patitur ut bis idem
exigatur · ut · ff · de reg · iur · bona fides · ſed in ca=
ſu p̄miſſo pecunia debitoris nõ eſt ſoluta credi=
tori · qui ergo ſuũ et ſuo noie ſoluit indebitũ re=
petit ab eo cui ſoluit · nõ a me debitore · Porro
vbi ab eo cui ſoluit repetere non p̄t · uel quia ſol
uit cauſa pietatis · uel quia is cui eſt ſolutu3 non
eſt ſoluẽdo · datur ſoluẽti de equitate actõ con=
tra me debitorẽ · uel excepc · ſi ꝯueniam eum pe
titõne hereditatis · et ipſe eſt bone fidei poſſeſ=
ſoꝛ · ut · ff · de pet · hedi · l · ꝙ ſi poſſeſſori · et de reſ ·
· l · ac ſi quis · § · ſi quis dum · ¶ Competit autẽ in
his quatuoꝛ ſpeciebus alienoꝝ negocioꝝ dire
cta hec actio · ita demũ ſi quis ſponte gerat · Si
autem ex neceſſitate · ſiquidem ſpecialis actõ fit
ꝓdita ex ea geſtione · ut tutele hõ ceſſabit · alio=
quin dabitur hec nõ directo ſ3 utiliter puta cõ
tra curatore3 · uel eum qui putat ſe tutorem · hõ
tñ nõ gerit ex neceſſitate ſ3 neccitatis ſuſpitõe ⁊
ideo nec actõ ſpecialis ꝓ tutela hanc excludit ·
ut · ff · e · l · iij · § · hac act · et · ĩ · e · l · curatorẽ · et · l · cu=
ratoris · et · ĩ · de adminiſ · tuto · l · cum quedã · et ꝗ
dari tutores · l · milicie · ¶ Idemq3 ẽ et cum aliqs

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

datur tutoꝛ poſtumo·nec natus eſt poſtumus·
nam pꝛo medio tpe geſtis·dabitur hec actio·
ꝗ ſi natus eſt poſtumus·tutele agitur ꝓ geſti=
one omnis tpis·ut·ff·e·l·cum pater·et de tute
la ⁊ rõnib diſtra·l·poſtumo·Amplius ⁊ hõ li=
ber qui mihi ſeruit bona fide ſi ex ſuſpitõne ne=
ceſſitatis ſeruilis geſſit negocia mea·etiam ex
mãdato tenetur utili negcioꝝ nõ mãdati·ut
·ff·e·at qui natura·§·ſi libero·et·l·ſi liber·Itẽ
cõpetit hec actõ in omnibꝰ his ſpeciebus ita de=
mum ſi neceſſario uel utiliter ceptũ ſit negociũ
nec ſufficit ſi putet ſe utiliter gerere·Si autez
geſſeris voluntarie nõ datur tibi actõ·ſed pmit
titur ablatõ expenſaruz ſine leſione pꝛioris ſta=
tus rei·niſi rõne huius ſumptus amittaz·ut·ff·
·e·ꝫ an ultro·§·i·et·l·ex duobꝰ·et mãd·l·ideõq·
·§·idem ait·ſi ꝓcuratoꝛ·in caſibꝰ aũt non ſuff=
cit utiliter inchoare imo cpoꝛꝫ utiliter cõſum=
mare ut dñs negocij fiat locupletioꝛ·nec ipe a
liter uel ultra tenetur·hoc eſt cũ geſta ſunt pu
pilli negocia·¶Item cũ quis animo depredãdi
accedit ad negocia mea gerenda·¶Itez cum
gerit negocia peculiaria ſui mei·uel filij·et in
pupillo·an inquantuz locupletioꝛ ſit ſpectatur
tpe litis cõteſtate·¶In alijs foꝛte ſatis eſt me
aliqñ locupletatũ·Idemq; eſt ⁊ ſi geſtoꝛ aggre
diatur nouicia negocia que dñs nõ erat ſolitus
gerere·Nam et ibi lucruz ptinet ad dñm·et in
tantũ ꝓ expenſis tenebitur geſtoꝛi·dãnum ve
ro ptinet ad geſtorẽ·ut·ff·e·ſi pupilli·i·Rº·et
·§·ſed ⁊ ſi quis nõ mei·et·§·ꝫ ſi ego tui filij·et·l·
ſi negocia abſentis·et·l·liẽ·et·ꝯ·e·l·ij·¶Ex ge=
ſtione aũt oriũtur actõnes due·directa que da
tur dño·Et cõtraria que datur geſtoꝛi·ut inſti·
de oblig·que ex qſi·cõtrac·i·Rº·et·ff·e·l·ij·Et
dicitur directa reſpectu cõtrarie·et cõtraria re
ſpectu directe·et dicitur·et qñꝫ directa reſpe=
ctu vtilis·ut ſupra dictũ eſt·Vnde diuerſis re=
ſpectibus dici poſſet cõpetere directã ⁊ etiã di=
rectam vtilẽ·uel utilẽ directã·ſed cõpetẽtius di
cetur directã directo·uel directaz utiliter·vel
vtilem directo·uel utiliter cõpetere·hec tria ꝓ
vno·¶Veniunt aũt in directã actõnem geſta·
id eſt ut geſtoꝛ reddat ratõnem geſtoꝝ·Itez
gerẽda ſi acceſſerit quaſi oĩa geſturus·et tũc
vna eſt actõ·uel quaſi cõtractus ꝓ omnibꝰ ne=
gocijs que imminebãt tũc qñ acceſſit ad geren
dum·noua eñ uel ſupueniẽtia inchoare neceſ
ſe non eſt·Si aũt acceſſerit quaſi vnũ geſturus
nõ tenetur de alijs·niſi aggrediatur ea·Et tũc
plures ſunt actõnes uel quaſi cõtractus·ſufficit
eñ ſi cui uel in paucis amici laboꝛe cõſulatur·ut
·ff·e·l·ij·ibi et ſane ſic·et·l·ſed ⁊ cum aliquis·et
·l·nam et ſeruus·§·ſi viuo ⁊ c·et inſti·de oblig·
que ex quaſi cõtractu·§·ſicut·et·ff·como·l·in co
modato·§·ſicut·et·ꝯ·e·l·tutoꝛi Nõq; tñ licet ac
cedat quaſi vnũ geſturus·tenetur de omnibus
ſcilicz ſi alius volebat gerere oĩa qui non ac=
ceſſit ad gerendũ hmõi cõtemplatõne·Vnde eſt
ꝗ ſi alius volebat gerere donãdi aĩo ne repete
ret expẽſas nec geſtoꝛ hic repetere poterat ex
penſãs·ut·ꝯ·e·l·ij·et·ff·e·ſi pupilli·§·ulẽ·De ge=
rendis autez tenetur geſtoꝛ in duobꝰ pꝛedictis
caſibus·ſi gerẽda ſunt talia: que ipe potuit ge
rere·Debitoꝛes eñ dñi cum non habeãt man=
datum cõuenire non pt·niſi geſtoꝛ ſit de cogna=
tis dñi·et erat ei facile ſatiſdare ratã rem dñm
habituruz·Tunc eñ tenebitur·niſi debitoꝛes
caſu foꝛtuito ſubſtantiaz ſuã amiſerint·ut·ff·e·
·l·ſi pupilli·§·ulẽ·et·l·ſi aũt·et·l·litis·§·ſi pecu
nie·Si aũt ipe geſtoꝛ debebat dño·imputatur
ei ſi a ſe exigat·et in dñi utilitatẽ cõuertat pecu
niam quã debet·Nã ꝗ debebatur pꝛima actõ=
ne petetur ab eo ac·neg·g·ꝗ ſi tamen interſit
dñi dicitur potius agere neg·g·ꝗ pꝛima acti=
one·puta ꝗ actõ pꝛima expirat in geſtiõe·uel
quia actõ pꝛima nõ erat vſuraria·hꝫ autẽ eſt cũ
ſit bone fidei in qua valꝫ tñ iudicis officiũ·quã
tum in cõtractu ſtricti iuris ſtipulatõ vſuraruz·
vel quia in antiqua habebat debitoꝛ piuilegiũ
puto·ut cõdemnaretᷣ inquãtum facere pt·qd nõ
habꝫ in hac ſcda in qua dãnatur in ſolidũ·erat
eñ maritus qui diuoꝛcio facto negocia vxoꝛis
geſſit·quia dñs habꝫ priuilegiũ·in hac ſecũda
ſcꝫ actõe tutele que oꝛitur ex geſtione·vel uti=
lr neg·g·q datur cõtra curatoꝛẽ·qd non habet
in pꝛima·uel quia actõ pꝛima nõ erat tranſitoꝛ=
ria in heredes·hec aũt eſt·Imputatur aũt ge
ſtoꝛi ſi a ſe non exigat·ſi tñ poſſit a ſe exigere
ut cum aliquid ipis pterea quo ceſſaſſe videa=
tur·ac hꝫ ſi tutoꝛ pupillo pꝛincipaliter tenebatᷣ
Nam ſi alij pꝛincipali creditoꝛi tenebatur pupil
lo·tñ tenebatur mãdati·quia pater pupilli fi=
deiuſſerat ꝓ tutoꝛe nõ imputatur geſtoꝛi niſi ve
nerit dies ſoluendi·et ipe cepit labi facultati=
bus·ut·ff·de admini tut·quotiẽs·§·i·¶Eſt et
alia quinta cauſa·quare deuoluitur actõ pꝛima
in hanc·ſcꝫ quia actõ pꝛima nõ erat trãſitoꝛia
ad heredes hec aũt eſt·¶Imputatur aũt ge=
ſtoꝛi ſi a ſe non exigat·ſi tamen poſſit a ſe exigẽ
ut tñ aliquid tempoꝛis pteꝛeat quo ceſſiſſe vi=
deatur·Sed ubi non poteſt a ſe exigere non im
putatur ei·ſi nõ ꝓtinus diſtraxerit res ſuas ad
pecuniam redigendam·et hic etiam illa cõſide
ratio eſt habenda·verum et dñs verſa vice ne
gocioꝝ teneretur geſtoꝛi·cum dño non tene=
batur geſtoꝛ ſoluere·niſi pꝛius ſatiſfieret ſibi a
dño·ut in rebus venditis et redibitoꝛia liquet
et ꝓbantur hꝫ·ff·e·ſi pupilli·§·ulti·et·l·diuoꝛ=
cio·qñq; tamẽ qd notabile eſt geſtoꝛ ſupponit
aliquem qui a ſe petat noĩe dñi·ne geſtoꝛ im=
pediatur agere de euicẽ·ſi ſine iudicio rem re=
ſtituat dño·ut·ff·e·at qui·§·cum me abſente·
¶Item exigit geſtoꝛ a ſe non tantum ciuile et
naturale debitum·ſed etiam naturale tantum
ſi tamen ſit in geſtione cõtractum·puta ſeruus
acceſſit ad negocia mea gerenda·et in geſtiõe
cõnexa pſeuerauerit liber factus·reddet eñ ra
tionem tocius adminiſtratõnis ut ſic a capite
ratio reddatur·et videatur quid geſtum ſit in
libertate·quid in ſeruitute·nec nomine doli uel
culpe admiſſe in ſeruitute cõueniatur·ſed ei im
putetur·ſi liber factus et perſeuerans in geſti
one non exigit a ſe quod debuit et debꝫ adhuc

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

naturaliter ſiue ex peculio· quondam ſiue vnde cūqꝫ reb⁹ queſitis poſſꝫ ſatiſfacere dn̄o·ut·ff·e·l·eum·et·l·ꝓcuſ·et·l·at qui natura· ¶ Item veniūt in hanc actōnē ea que ꝑuenerūt ad geſtorem·occaſiōe geſtionis debita ſint·uel indebita·licet indebita ſoluta nō repetit a dn̄o· ut·ff·e·l·ſi autē·§·item ſi fundꝫ·et·l·ſi quis aliena· ¶ Item venit dol·et lata culpa et leuis regulariter·quandoqꝫ tn̄ venit ſolꝫ dol·et lata culpa·ut ſi ego videns tibi immineꝛe magnum periculū in reb⁹ tuis·vel ꝙ diſtraherētur a creditore·uel ꝙ pena cōmitteretur·ſi non ſoluereſtur creditori·acceſſi ad negocia tua gerēda ut liberarē te a talib⁹ ꝑiculiſ·ut·j·e·l·tutori·et·ff·e·l·iij·§·interdū·interdū etiā ꝑſtatur et a geſtore et leuiſſima culpa ſi alius diligētiſſimus erat geſturus·ut inſti·de obl·ex quaſi ↄtrac·§·ſicut·Caſus autē fortuitus nō ꝑſtatur a geſtore·niſi ip̄e ſpecialiter ꝓmittat caſꝫ·ut·j·e·l·negocium· Ita ſcꝫ ſi aliqñ acceſſerit ad negocia mea gerenda·volo ut ꝓmittas mihi caſꝫ· nec eñ mandat de gerēdo·quia tūc ageretur mādati· Item eſt et in caſib⁹ illis in quibus nō tenetur dn̄s geſtori niſi inquantū locupletior eſt ut dictꝫ eſt· Itemqꝫ eſt et ſi geſtoris culpa uel mora p̄cedat caſꝫ fortuitū· qđ generale eſt in quolibet debitore·ut·ff·del·i·cum res·§·ult·et·ff·como·ſi ut certo·§·ſed interdū· ¶ Item venit in hanc actōnem vſura eius ꝙ ſupeſt apud geſtorē purgatis neceſſarijs ⁊ vtilibus ſumptibus·ut dictꝫ eſt· Si tn̄ morā adhibeat in reddendo·vel quod ſupeſt ↄuertat in utilitatē·vel ex eo qđ ſupereſt vſuras ꝑcipiat ab alio·ut·ff·e·l·at qui natura·§·ꝑcuſ·et·l·qui aliena·et de pig·ac·q̄uis·§·ult·et māda·ſi vero nō remu·§·ſi mihi mādaueris· Sꝫ illud nō p̄termitto ꝙ geſtor ad hoc tenetur ſiue ip̄e gerat·ſiue alij mandet negocia gerēda· imo nec liberatur actōeꝫ cedendo·quia mala electio eſt in culpa·ut·ff·e·l·nam et ſeruus·§·ult·et·l·ſi quis mandato·

¶ In ↄtrariam actōnem que datur geſtori contra dn̄m veniunt ea que expēdit geſtor de ſuo neceſſario·uel utiliter nō volūtarie in negocia dn̄i·ut dictū eſt· ¶ Item vſura expēſarum ſi geſtor cōſueuerit fenerare·ut·ff·e·at qui·§·ult· et de vſur·l·qui ſemiſſes·§·ult·et·l·et in ↄtrariam·

¶ Condemnatur aūt dn̄s geſtori ꝓ his ſc̄m qualitateꝫ ſtatus ſui·quē habebat tp̄e illo quo geſtor acceſſit ad gerēda om̄ia·licꝫ ſtatus variatus ſit poſtea ꝑſeuerāte geſtore in geſtione·Si ergo dn̄s erat pupillus tp̄e inchoate geſtiōis·tenetur inquātum locupletior eſt etiaꝫ ꝓ his q̄ geſta ſunt in adulta etate ſua· vel ſi erat filiuſ fam̄·et interim emācipatus ſit·tenetur de omnibus inquantū facere p̄t·vel ſi erat ſeruus·cuius geſta ſunt peculiaria negocia·tenetur dn̄s ꝓ omnib⁹ etiā his que geſta ſunt in libertate·quia uel habet peculiū·uel imputatur ei ꝙ nō retinuit·ut·ff·de tributo·ꝙ in herede·§·ſi ſeruo·Si aūt adminiſtratō non eſt vnica uel vnus quaſi ↄtractus·imo plures·qꝛ hodie te exiſtente in vno ſtatu accedam ut geram vnum tuum negocium·cras autem variato ſtatu tuo accedam ut gerā aliud ſꝫ ꝓ qualitate ꝑſonaꝝ·et actio formatur ⁊ ↄdemnatō moderatur·ut·ff·e·l·pomponius·§·in negocijs· ¶ Ceſſat aūt hec actio ↄtraria rōne pietatis·ſi quis pietate motus de ſuo impēderit in negocia aliena·ut·j·e·l·i·poteſt tn̄ diſtingui pietatis motus fuerit in eo tm̄ ꝙ geſſit·Et an·et in eo ꝙ repetere noluit·ut·ff·de relig·at ſi quis·§·hec actō·Et in quibuſdam ꝑſonis gerētibus ip̄a natura euidēter denotat cauſam pietatis·puta matre ⁊ auia et ↄſimilib⁹ niſi ꝓteſtentur ſe velle repetere· qđ expenderūt in alimētis uel in ſuſpectis·tutoribus poſtulādis forte·uel in eoꝝ negocijs gerēdis·ut·j·e·l·i·et·l·alimēta·et·ff·e·ne ſerenius·qđ tamen dico de ꝓſtatōne intellige·cū nō tenebatur alere·vel quia filius erat diues·vel quia patreꝫ habebat ad quē reſpiciebat onus alimentoꝝ· Si eñ tenebatur alere non repetit quia debita ſoluit· ¶ Itē et ſi modicū lactis·uel palmā caſtaneaꝝ repetat nō eſt audiēda· quia exigēte magna pietate ea ꝑſtitit·et ſi filius ab ea non eſſet alendus· ¶ Item hec locū habent cum ↄſtat eas aluiſſe de ſuo· Si vero mater vel auia geſſerit negocia ſuoꝝ filiorū uel nepotꝫ et ↄueniatur ut reddat res q̄s habuerit de bonis nepotꝫ· Ipſa vero reputat eas quia debit eis in alimēta·at illi dicāt res ſuas non eſſe expenſas in alimento·ſed auia de ſuo pietatis cā preſtitiſſe alimēta·veriſimile eſt auiam uel matrem potius expēdiſſe de bonis nepotū· maxie ſi in librū ratōnum expenſa alimenta appareat matrē uel auiam retuliſſe·⁊ ꝓbantur ſꝫ·ff·e·l·ne ſerenius·et de lib·agno·l·penl· et·l·ſi quis vſqꝫ ad illum·§·ſi uel·et·§·ſi mater·et·§· alimenta·et·§·vtrum· ¶ Item ſi paterna affectōe q̄s aluerit p̄uignas ſuas ceſſat hec actio·ut·j·e·ſi paterno· ¶ Item et quiuis extraneus paterna affectōne motus·ſi expendat in negocia mea non repetit expenſas·ut·ff·e·l·is qui amicicia· Sed ⁊ domeſtica affectō quā habꝫ quis in uxorem·uel ↄſimiles ꝑſonas inhibet repetitōnem·ut·j·e·l·i·et·l·ꝙ in vxorē· ¶ Item libertus rōe obſequij·qđ debet libertus patrono nō repetit expēſas in patronū uel filios eius·ut·j·l·officia·

¶ Item qui gerit negocia ꝓhibēte dn̄o non agit ↄtraria ꝓ his que geſſit poſt ꝓhibitōnem ut·j·e·l·ult·ſiue expꝛſſim ꝓhibeat dn̄s ſiue tacite·puta rem emi uel monumentū fieri iuſſi ꝓ·x· Nec eñ agitur ꝓ eo quod dedi ultro·ut·e·ff·q̄ aliena·§·libertos·et ar·ff·man· ſi remunerādi·§·ſi paſſus·et·l·ſi ꝓ te· ¶ In funeraria tn̄ reperio·ꝙ ꝓhibitio nō impedit eam·§ aliud ibideꝫ dicitur in hac actōe·ut·ff·de relig·l·at ſi q̄s·§·idem ait ſi ꝓhibente· ·M·tn̄ dicebat ex equitate dari utileꝫ in dn̄m inquantū locupletatus eſt·quia nō debet locupletari cum aliena iactura·ar·ff·de inſtito·ſi quis·§·ꝑcuſ· ſed certe ibi dn̄s qui denūciauerat non ↄueniebatur ex ꝑſona ſua ſed ſerui· ¶ Sunt aūt iſte actōnes ꝑſonales·ut·j·e·l·neg·g·Et ideo ꝑpetue ſunt·ut·j·de ↄſti·pecu·l·ij·Et ſunt ex quaſi ↄtractu·ut inſti·

de obliga· que ex quaſi ɔtrac· Et dantur ita demum ſi interſit agētis· nec refert ꝯponatur cū veteri ſolennitate verboꝝ· an ſine ea· quia hodie ſublata eſt in om̄i actõe· ut· ff· e· l· an̄ pnſ· et inſti· de interdic· §· ulẽ· Et ibi vocat directã actionem que ꝯponitur cum antiqua ſolennitate utilem que ſine ea· ſꝫ inter directã ⁊ utilē id eſt eam que ponitur ex verbis ⁊ ſn̄ia edicti differentia eſt cū heres ſpõtanei geſtoris teneatur ita et ipſe geſtor· ſꝫ heres curatoris tenetur de dolo et lata culpa tm̄· niſi lite ɔt· uel qđ ad euꝫ ꝑuenerit· ut· ff· e· l· iij· §· hec aūt actõ· et· ꝭ· de hered· tu· l· i· Itē ſpontaneus ſemp nō tenetur de gerendis· ſecus in curatore uel tutore· ut· ꝭ· e· l· tutori· Item bone fidei ſunt he actões· ut inſti· de actõ· §· actõnum· et heredibꝫ dãtur et in heredes· ut dictū eſt· ut· ff· e· l· iij· §· hoc·

De his que vi metuſue cauſa geſta ſunt Rubrica

Quando et qualiter ɔueniamur ex negocijs ab alijs geſtis dictū eſt· Nunc videamus· quãdo et qualiter ſubueniatur nobis in his negocijs que noſipſi cū alijs geſſimus et quia hoc fit ꝑ reſtitutõnes· que indulgẽtur uel rõne metus· uel doli· uel etatis· vel qꝛ alienatuꝫ eſt cauſa iudicij mutãdi· de his reſtõnibꝫ videamus· Et primo de ea que fit iure actõnis ꝙ metus cauſa· Videndū ergo quid ſit metus· Qualiter diſtinguatur· Que actões ex ea oriantur· Quibus debetur· Et in quos et quales ſint· Et qn̄ ceſſent· In primis tn̄ ſciendū eſt· ꝙ olim ita intitulabatur· ꝙ vi metuſue cauſa· Vis em̄ fiebat mẽcio ꝓter neceſſitatē ɔtrariaꝫ voluntati· Vnde ⁊ impator ita intitulauit in hoc libro· de his q̄ vi metuſue cauſa ⁊c· reſpiciēs antiq̄ intitulatõneꝫ· et verba edicti· que erãt talia· ꝙ vi metuſue cauſa geſtū erit· ratū non habeo· ſed poſtea detracta eſt vis mẽcio· quia qđ fit in atroci id metu quoqꝫ fieri videtur· ut· ff· e· l· i· vi dico ɔpulſiua· id eſt ut dictū erat q̄ imponit neceſſitatē ɔtrariã voluntati ſpontanee· quia id facit qđ nō faceret ſi eſſꝫ liberi arbitrij Et hꝫ inducit actõ ꝙ metus cauſa· nō expulſiua· que inducit interdictū· vnde vi· uel ablatiua· q̄ inducit ac· vi bonoꝝ raptoꝝ· circa mobilia· ut· ff· de vi et vi ar· l· i· §· iij· et inſti· vi bo· rap· §· ſꝫ nondum· ibi· que non ſolum ⁊c· vel turbatiua· et hec inducit interdictū uti poſſidetis in rebꝫ ſoli· et in rebus mobilibꝫ· interdictuꝫ vtrobi cū duo ſe poſſidere ɔtendunt· Vel inquietatiua et hec inducit interdictuꝫ ꝙ vi aut clam· ſi quis a me ꝓhibitus uel reputãs ſe ꝓhibendū quid faciat in meo· vnde et in· ff· ita breuiter rubricatē ꝙ metus cauſa· Eſt aūt metus inſtantis uel futuri ꝑiculi cauſa· mentis trepidatõ· ut· ff· e· l· i· Et no· ꝙ lꝫ nō ſit neceſſariū periculū eſſe pn̄s· tn̄ exigit metū eſſe pn̄tem· ſaltem ꝓ futuro ꝑiculo non ſufficit ſuſpicari eum inferendū· ut· ff· e· metū· i· ſꝯ· diciturqꝫ metus· quia menteꝫ tenet

vis auteꝫ eſt maioris rei impetus cui reſiſti non ꝑt· ut· ff· e· l· ij· aduerſus quem nō ꝓficit cuſtodia· ut· ff· locati· l· ſed de dãno· et de ac· emp· ſi ea· Et dicitur atrox· quia fit dolo et illicite· ar· ff· de mino· auxiliū· §· i· et· C· ſi aduerſus delic· l· i· ſi autē fiat licite a magiſtratu uel quolibet alio ceſſat hec actõ· ut· ff· e· l· iij· Metus aūt diſtinguitur· quia alius nō eſt ꝓbabilis· alius probabilis· Non eſt ꝓbabilis qui cadit in hominē miſerum uel timidū· uel inconſtantē· Probabilis· qui caderet in hoīem diſcretū et ɔſtantem· ut· ff· e· l· v· et· vi· et· vij· Et hic ꝓbabilis metus punitur qn̄qꝫ ꝑ ɔſtitutõnes· ut ſi timui me opprimi a magiſtratu· ſaltē mediocri· Et ideo vendidi ei hic em̄ et qđ vendidi mihi reddetur et pecuniam retinebo· ut· ꝭ· e· ſi ꝑ impreſſionē· imo et ꝑter rem in quadruplū dãnatur· ut· ff· de ɔtra hen· emp· l· non licet· Item ꝑ iudicis punitur officium ut ſi potēs aduerſarius mihi minabatur ꝙ me vinctū duceret ad talē cognitõnem· id eſt ante talē magiſtratū· et ideo ei vendidi· hꝫ em̄ reſtituitur res ſine pena tn̄· Idemqꝫ in feneratori qui in ciuiliter cuſtodiēdo athletaꝫ et a certaminibꝫ ꝓhibendo ɔpulit ſibi ꝓmittē vltra debitã quantitateꝫ· Nam et hꝫ redditis q̄ debētur in reliquo ɔſeruatur indemnis athleta· ut· ff· e· l· ulẽ· §· pnſ· et an̄ pnſ· Item libertus qui nimia patroni reuerētia poſt manumiſſionem· etiã ex interuallo ꝓmittit patrono aliquid· ut ſi eum offenderit petatur ab eo ꝓmiſſum reſtituitur ne teneatur· quia ꝓmiſit cauſa libertatis honorande· ut· ff· quarū reꝝ ac· non datur· l· i· §· ꝙ honoranduꝫ· Idemqꝫ in medico qui ei quē curabat intulit ꝑiculuꝫ ꝑ aduerſa medicamēta amittendoꝝ oculoꝝ ut ei venderet eger poſſeſſiones ſuas· Nam hꝫ in ciuile fcm̄ debet coherceri et res ſue equitate reſtitui· ut· ff· de extraord· cog· l· medicus· Punitur et metus ex ſn̄ia hmōi edicti tm̄· ut ſi dedero ne ſtuprum patiar ego uel liberi mei· Nam bonis viris iſte metus maior mortis eſſe debꝫ· ſꝫ et ꝓ affectu magis terrētur pn̄tes in liberis q̄ in ſe ipſis· hoc tn̄ ut ait· P· eſt ita ſi puella ſit pn̄s qꝛ metum oportet eſſe pn̄tem· forte nec exigitur ꝙ omnino ſit thori maritura uel facie decore· vel ſtramina ibi parata ſunt· Idemqꝫ eſt ⁊ ſi deſidero pecuniam ne interuertas inſtrumēta ſtatus mei· vtiqꝫ ſi iam in ſeruitutē petar· et illis inſtrumētis ꝑditis· lib· ꝓnunciare nō poſſiꝫ ut· ff· e· l· iſti· §· ulẽ· et pnſ· etiã in his duobꝫ ſubaudio maxime quia et ſi nondū petar· metus tn̄ eſt pn̄s ꝓ futuro ꝑiculo· Item et ſi habeã ꝓbatõnes alias quia tn̄ poſſent depire· vnde et poſſem ꝓnunciari non lib· debet dari auxilium ex hmōi edicti ſn̄ia· ar· ff· e· nec timorē in ſi· l· ſꝫ ɔtrariū eſt· ar· in· ff· de fur· qui tabulas· ibi· ſed nihil ⁊c· §· ulẽ· Habet autem locum hꝫ edictū ex verbis ⁊ ſn̄ia ſi timui quis mortē uel cruciatum corpis ut· ꝭ· de tranſac· l· interpoſitaꝫ· nec diſtinguitur timeat mortē uel cruciatum ex ſuo ꝓcedenti delicto uel non· Nã et ſi adulter in adulterio dephenſus uel fur in furto deberit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ne occideretur·locum habꝫ hec edictum·quã-
ꝗ non omnẽ adulterem uel furem liceat occide
re·Nam potuit uel nõ de iure occidi·ut·ff·e·l·
nec timorem·ceſſat aũt oditõ in his ob turpeꝫ
cauſam·que datur de iure ciuili·ꝓpter p̃ceden-
tem turpitudinẽ·ut·ff·de odi·ob tur·cau·l·idẽ·
¶ Ex metu aũt ꝓdita ſunt tria auxilia·Actõ ꝑ
ſonalis·et ꝙ metus cauſa·que tñ ſcripta eſt in
rem·quia datur ↄtra quẽlibet ad quẽ res pue-
nit·que ꝑ metuꝫ eſt tradita uel amiſſa·ut inſti·
de act·§·p̃terea quaſdaꝫ·et·ff·e·l·metũ·§·cum
autem hec actõ·Idemqꝫ fere eſt in quolibꝫ in
terdicto·ut·ff·de interdic·l·i·§·pnl·¶ Itẽ uti-
lis rei vendicatõ et exceptõ·et habet locũ pſo
nalis actio·ſi ꝑ metuꝫ ꝓmiſero vbi datur mihi
exceptõ ſi non ſolui·ſed et datur hec actõ ut li
berer a ꝓmiſſione et eadẽ datur ſi ſolui ꝑ metũ
adhibitũ in ſoluendo nec ſufficit adhibitũ eſſe
in ꝓmittẽdo·imo denegaretur hec actõ ſi ſpõ-
te ſoluerit quod coactus ꝓmiſerat·ſublata ꝓ-
xima cauſa turpitudinis·licet·P·dixit ↄtrariũ·
ut·ꝯ·e·l·cum te·et·ff·e·l·metum·§·ſꝫ ꝙ p̃tor·et
·ff·de odic·ob tur·cau·l·ſi ob turpem·habꝫ et
eadem actio locum vbi me coegiſti liberare te
acceptilatõne uel pacto·in quo caſu teneris ut
reſtituas obligatõnem in pſonam tuã·et fide-
iuſſorem·et in pignora in quibꝰ oĩbus eſt ex-
tincta obligatio·ſed et fideiuſſores ipi tenentur
hac actõne cum in rem ſit ſcripta·et ad eos ex
metu puenerit liberatio·¶ Idem qꝫ eſt ſi fide-
iuſſor me coegerit ut ipm acceptilatõne liberẽ·
Nam et hic liberatur etiaꝫ reus et pignora·ut
·ff·e·l·metũ·§·volenti·et·§·ulẽ·et·l·illic·et de
ac·empt·l·et ꝑ ius·§·et fideiuſſori·ſed et ubi ex
traneus ſine malicia fideiuſſoris et rei me coe-
gerit liberare reum uel fideiuſſorẽ·tenetur ex-
traneus principaliter·¶ Item qui liberati ſunt
cum ad eos ex metu puenerit liberatõ·ut·ff·e·
·l·ſi quis alius·¶ Item habꝫ locum cum metu
diſceſſi a venditõne uel locatõe·vel a talibꝰ cõ-
tractibus·a quibus ſolo cõſenſu ↄtrario recedi
p̃t·Idemqꝫ et ſi metu repudiaui·uel adiui he-
reditatem·quia ꝗuis liberũ liberum eſſe nolu-
iſſem tñ coactus volui·Nam coacta voluntas·
voluntas eſt·ſicqꝫ volens factus qꝺ nollẽ velle
coactus·eſt tñ ↄtrarium ar·qꝺ dicitur·ff·e·l·i·
ibi·ꝓpter neceſſitatẽ ↄtrariã volũtati·¶ Item
quod dr·ff·de reg·iur·l·iiij·velle nõ creditur ꝗ
obſequitur impio patris vel dñi·Et eſt in caſu
quodam notandũ·ꝙ ipo iure deficit cõtractus
ꝓpter metũ·ſcꝫ ꝓmiſſio dotis·ut·ff·e·l·ſi muli-
er·§·ſi dos·¶ Idemqꝫ in matrimonio dicã·vel
vbi iuribus p̃ture ↄpellitur quis ↄſentire in iu-
dicem non ſuũ uel vbi quis tutor cogitur actor
eſſe·ut·ff·de iudic·l·ij·et de auc·tu·l·i·§·ulẽ·et
·l·ij·ſed in p̃miſſis caſibus datur hec actõ p̃to-
ria·Sed ⁊ prima que amiſſa eſt datur vtilis·ut
·ff·e·ſi mulier·§·vlti·et pnl·et antepnl·¶ Iteꝫ
et ſi metu me coegeris rem corpalem tibi tra-
dere datur hec actõ·et ↄtra te et ↄtra quẽlibꝫ
ad quẽ res puenerit·ſufficit eñ ꝭ docere metũ
mihi illatũ eſſe a quocũqꝫ·nec aſtringor ꝓbare

quis mihi metum fecerit cum metus habeat in
ſe ignorantiã id eſt iuſte poſſum ignorare quis
mihi metũ intulit·Maxime ſi erat nox·vel etiã
dies·ſed in multitudine hominũ·ut maleficuꝫ
ↄphendere uel dinoſcere non potuerim·ne di-
ſtinguitur habeat uel nõ habeat lucratiuã cãꝫ
is ad quem puenit res·dum tñ ipa res extet·Si
autem poſſeſſor rem in pecuniã ↄuertat·tenet̃
etiam ſi interuenerit poſtea res apud aliũ·ſi tñ
hic qui alienauit in re habebat lucratiuã cau-
ſam·nec eñ debꝫ locupletari cum iactura mei·
qui metũ ſum paſſus·Si auteꝫ hic qui vendidit
non habeat lucratiuaꝫ cauſam·nec ad rem te-
netur·quia nec dolo nec culpa deſijt eam habe
re·nec ad id qꝺ habꝫ loco rei·quia tantũdem ſi
bi aberat·et ꝓbantur hec·ff·e·l·ſi cũ·et·§·ali-
quando·et·§·pedius·et·l·ſi ipa·et inſtit·de l·§·
ſi res·¶ Vtilis etiã rei vendicatõ datur metuꝫ
paſſo ꝓ rebus corpalibꝰ dũtaxat traditis per
metũ·licet eñ vere traditõe deſierim dñs eſſe·
Nam coacta volũtas voluntas eſt·ut dictũ eſt
et ut inſtit·de re·diui·§·ꝑ traditõnem·tñ de iu
re p̃torio·qꝺ quantũ ad comodũ fingit rẽ in bo
nis meis pmanſiſſe poſſum vendicare·ac ſi dñs
eſſem·ut·ff·e·metuꝫ·§·licet·nec eñ videtur ne
excluſus·quẽ pretor pollicetur ſe reſtiturum in
integrũ·ſed nec vidr adeptus poſſeſſionẽ·ut eã
retinere nõ poſſit·ut·ff·de in integ·reſti·l·ne-
mo·nec eſt illud ſimile pmãſiſſe qꝺ induxit·P·
ꝯ·ad·l·falci·l·pnl·quia ibi oĩi iure pmãſit res
in patrimonio teſtatoris·uel heredis eiuſdem·
ad ſimilitudinẽ rei vendicatõnis prime que da-
tur vtiliter ꝓ re corpali·licet directo ſit extin-
cta·poteſt tñ dici et pſonalem utilẽ ↄpetere·li-
cet ꝑ metum directa ſit extincta·ut·ſ̃·e·l·pro-
batũ eſt·Nam et pſonales actõnes extincte ali
as ipo iure plerũqꝫ reſtituũtur·ut·ff·e·ſi ex no-
xiali cauſa agatur·l·ij·§·ulẽ·et de capi·mi·l·tu-
telas·§·ſi quis libertate·et·ꝯ·ſi aduſus trãſac·l·
·ij·et de acceptil·l·ulẽ·licet alias dicatur obli-
gatõnem ſemel extinctam reſtitui nõ poſſe·ut
·ff·de ſolut·qui res·§·aream·Sed illud regula-
re eſt·vel habꝫ locum niſi iuſta ſubſit cauſa ex
qua ſubueniat equitas·¶ Fit aũt reſtitutõ rei
corpalis·uel ꝓpoſita actõe ꝙ metus cã·uel utili
rei ven·a metũ inferente·cum fructibꝰ pceptis
et pcipiendis·id eſt quos potuerit pcipere ille
qui metũ paſſus ẽ·ſi poſſediſſet·Nec eñ rõe ti
tuli·tam turpiter habiti excuſari debꝫ·qui me-
tum intulit a pcipiendis·ſicut nec excuſatur ꝗ
emit aliquid in fraudem creditoꝝ·ut·ff·e·l·ſi
et partus·et de his que in frau·cre·l·ait·§·par
hanc·Idemqꝫ et vbi emit aliquis ↄtra p̃cepta
legum·quia certũ eſt cum male fidei poſſeſſorẽ
eſſe·ut·ꝯ·de ag·et cẽſi·l·quemadmodũ·et·ff·de
rei ven·ſi nauis·§·ulẽ·Et eſt illud notãdũ·ꝙ rei
vendicatõ vtilis nunꝗ ↄpetit niſi ſimplũ·Actõ
autem ꝙ metus cauſa a principio eſt in ſimplũ
ſiue ꝓ re corpali ſiue incorpali ↄpetat·et in ſim
plum ꝑ eam damnatur reus·id eſt in rem ipam
ut dictũ eſt cui ſiñe ſi pareat ſimplũ ſoluendo li-
beratur·qꝺ ſi nõ faciat dãnatur in quadruplũ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ut quadrupletur omne quod erat ſimplandum et in quadruplū ɔtineatur res uel rei extimatio et hō ſiue agatur ɔtra metū inferentē· ſiue ɔtra eum ad quē ꝑuenit res· ut· ff· e· l· ſi cum· §· i· et· §· in hac· et· §· quadruplabitur· et· §· quatenus· ut tamen ſciamus bone fidei poſſeſſorē poſſe liberari· interitu rei contingente ſine dolo ⁊ culpa ſua· uel ſi ſeruus erat in fuga p̄ſtet cautōem de reſtituēdo ſi in p̄tatem ſuam ꝑuenerit· ut· ff· e· l· ſi cum· §· aliqn̄· In iure aūt in corꝑali ſcilicȝ vbi ꝓmiſi per metū acceptilatio eſt om̄ino facienda· et ꝓpter ɔtumatiā nolentis accepto ferre in triplum pena imponēda· ut· ff· e· l· ſi cū· §· ſed et ſi quid ꝑ vim· Idemqȝ dicā et ſi per vim quis accepto tulerit· ¶ Illud inter hec queri p̄t· an prima ſn̄a de re reſtituēda ſit diffinitiua an interlocutoria· uel admonitō quedā· et hic quidā dicūt ar· in aut· de here· et fal· §· ſi quis aūt nō in plures abſurdū putātes· ꝙ in vna cauſa due ferātur diffinitiue ſn̄e· nam ſcd̄am fatētur diffinitiuam· ſed certe cum ꝑ primā finis imponatur ɔtrouerſie principali ꝑ ɔdemnatōnem quis negabit rem iudicatā· uel queſtionē diffinitam ſeqȝ ſn̄am diffinitiuaȝ eſſe· et certe nullus hoc p̄t negare· ut· ff· de re iudi· l· i· nec dico ſententiam ferri ſuꝑ eodeȝ· imo ſuꝑ alio· id eſt ſuꝑ eſtimatione rei et pena tripli· Vel et ſi ſuꝑ re extāte feratur ex ſcd̄a ſn̄a non agetur ad rem ſed ex prima· ſicut et in noxali cum dicit iudex condemno te in· x· aut noxe· nam ſola· x· ſunt in obligatōne· ut inſtit· de offi· iudi· in prin· et· ff· de re iudi· l· miles· §· i· ¶ Iteȝ queri p̄t· An a prima ſn̄a liceat appellare ꝙ puto· quia ɔtumax fuit in non reſtituēdo· ſed nō in non veniēdo· ut· ff· de appell· l· creditor· §· iuſſus· Itē quid ſi nō appellauit a prima ſȝ a ſcd̄a· et pendente appellatione velit reſtituere rem ut liberetur a pena· Et videtur ꝙ ſic· ut ar· ff· de bo· lib· qui cū maior· §· accuſaſſe· ſed puto ɔtrariū· quia añ ſcd̄am ſn̄am licet ei rem tradere· ut euadat penaȝ· ar· ut· ꝭ· de re· cre· l· pnl· §· ſin aūt is cui· ergo pendēte appellatōne ſn̄e prime rem p̄ſtando liberabitur a pena ꝓcedit aūt queſtio cum ſcd̄a ſn̄a fertur infra tp̄us· quo poterat appellari a p̄ma Alicquin ſi non p̄t appellari a prima· ergo nō a ſecūda· quia ſcd̄a eſt quaſi executō prime· et qꝛ ſi firmū eſt· quia dicit prima ergo pene ſecunde neceſſario eſt ſubiciēda· ¶ In quadruplū auteȝ de qua dictū eſt eſtimando ɔſiderandū eſt· fuerat dn̄s qui tradidit rem metu· ut tūc extimeẗ res an poſſeſſor· ut tūc extimetur poſſeſſio· Aliud eſt em̄ p̄cium rei aliud poſſeſſionis· ut· ff· e· ſi mulier· §· qui poſſeſſione· Idemqȝ in actōne furti dici p̄t· ¶ Datur aūt hec actō· ꝙ metus cauſa· uel vtilis rei vendi· mihi· Itē heredibꝫ meis ſed rei vendicatō· nō ɔpetit niſi ad rem· Actio vero ꝙ metus cauſa datur uſqȝ ad annū in quadruplū· Etiā ſi alia ɔpetat actō in quadrupluȝ· quia et ſi ɔpetat alia actō· non tn̄ datur in quadruplū· poſt annū vero daẗ in ſimplū· ita demuȝ ſi alia deficiat actō· Nam ſi alia ɔpetat ut hereditatis petitō· que datur heredi paſſo metum non daretur hec actio· ut· ff· e· l· ſi cum· §· ſatis· et· §· ideo nō datur· Nec diſtinguo vbi vendidit quis ꝑ metū erat vendit urus alias an non· licet hic diſtinguā in dolo ſimplici id eſt qui nō continet in ſe metū ut dicemus· ꝭ· ti· ꝓx· Nec diſtinguo· vendiderit iuſto p̄cio uel nō· Nam nec iuſto p̄cio res debȝ ſic dn̄o auferri· ut· ff· re· amo· l· non em̄· ɔſidero tn̄ in paciēte metuȝ paciatur damnū ex metu· an nō· Nam ſi nō patiatur dānum· ut quia paſſus eſt debitor metū a creditore· ut ei ſolueret nō datur debitori hec actō· qꝛ natura hm̄ōi actōnis exigit damnū datuȝ eſſe· Idēqȝ eſt ſi metū tibi intuli ut aliquid m̄ dares uel faceres· Tu aūt poſtea infers metum mihi in ɔtinēti uel ex interuallo· ut reſtituā metu extorto qd̄ et tenebar facē de iure· Sed ut in ɔtinenti infers metum mihi nullo modo iure mihi teneris· Si aūt ex intertallo ceſſat quidā hec actio· ut in quolibet debitore dictū eſt· ſed tn̄ locum habet edictū diui marci· ꝙ ius crediti denegat creditori ſi rem vllam debitoris uel pecuniam debitā nō ab ip̄o ſibi datā ſine vllo iudice temere poſſederit uel accepit· et in eam rem ius ſibi dixerit· Sequitur ergo id qd̄ ꝑ metū exactum eſt· non ut creditū retineatur· ſȝ ſine cauſa· et ꝑ ɔditōnem ſine cauſa reſtituatur debitori· ¶ Item locum habet actō legis iul· de vi publica uel priuata· ut· ff· e· l· ſed et partus· §· i· et· ij· et· l· extat· ſȝ ⁊ ubi exceptōne ꝑpetua tutus eſt debitor ſi ɔpellat creditorē ſibi acceptū ferre ceſſat hec actō· ut· ff· e· l· ſi cum· Itē in paciente metū attende uel diſtingue ſi ip̄e inferat metū an alius· Nam qui ɔtra patronū ſuum extitit ingratus ſciens ſe ingratū· cū de ſuo ſtatu periclitaretur aliquid dederit p̄rono· uel promiſerit ne redigatur in ſeruitutē· nō habet huiuſmodi edicti auxiliū· quia tūc hunc metuȝ ſibi ip̄i infert· ut· ff· e· ſi mulier· i· ꝛ̄ſpō· ¶ Ꝓbantur aūt he actōes ɔtra inferētes metū· et ɔtra eos ad quos res ꝑuenit· ut dictū eſt· licet metuȝ inferens nō ita liberetur rei interitu· ſicut bone fidei poſſeſſor· ad quē res ꝑuenit· ut· ff· e· l· ſi cum· §· pedius· nec diſtinguiẗ adhibeāt plures metum· an vnus· imo ⁊ populus et curia· et quelibet vniuerſitas tenetur· cum adhibet metum· ut· ff· e· l· metum· §· animaduertendū· vbi auteȝ plures adhibent metum· ſi vnus exigatur· liberantur ceteri· aut in id dabitur aduerſus eos actio ꝙ minus ab illo exactū eſt· Idemqȝ eſt et ſi vnus adhibuit metum et ad alium res ꝑuenit· ¶ Item ſi ſerui adhibuerunt noxalis actio eſt eoꝝ noīe· ꝙ metus cauſa· dn̄s tn̄ ad quem res ꝑuenit ſuo noīe tenetur ꝙ metus cauſa· quia ſiue res ſiue quadruplū p̄ſtiterit liberantur ſerui· nec etiam liberi facti ɔueniantur· Si autem dn̄s ɔuentus noxali dederit ſeruū ꝓ noxia· non ꝓderit ei ne ſuo noīe ɔueniatur· ſi res ad eum ꝑuenit· et ꝓbantur hec in· ff· e· ſi cum· §· ulẗ· et· l· aut· et· l· qd̄ diximus· ¶ Itē tenetur heres metum inferentis inquantū ad eum ꝑuenit· et ſufficit ad heredem primū ꝑueniſſe ſemel· licȝ nō ꝑueniat ad ſecūdū· quia ꝑpetuo cepit eſſe actō

et hereditaria hec ipſo quod peruenit ad pri=
mum·ut·ff·e·l·quod diximus·§·vlt·et·l·videa
mus·ad heredem autē primū puenisse videtur
ſi dolo eius factum eſt ne ad eum pueniat uel ſi
defūcto eſt accepto lata obligatio·vel ſi res ei
tradita extiterit penes heredem·ut·ff·de do=
lo·l·in heredē·et·l·de dolo·et·l·itaqꝫ· nec ob=
ſtat quod legitur·ff·e·l·i·quantū autez ad he
redem puenit ſpectabitur tēpus litis ɔt·¶ Nam
ſubauditur etiā·uel dic ⁊ ſi nō pueniat ante lit·
ɔt·Si tñ tunc uel poſtea puenerit tenetur·quia
ſufficit ſemel· quandocūqꝫ puenisse:porro lite
contra defunctum·tenetur heres·et ſi nihil ad
eum pueniat·ut·ꝭ·ſi ex delic·defunc·l·i· ¶ Ceſ=
ſat autem actio·ꝙ metus cauſa·quia nō eſt dā=
num datū patienti metum·ut·ſ·dictuz eſt·¶ Nec
obſtat puerilis oppoſitō qui habet actōnem rē
habere videtur·ſed qui patitur metum habet
actōnem·ergo et rem·non igitur videtur dam
num pati·¶ Nam et alia regula eſt· que dicit mi=
nus eſt habere actōnē ꝙ̄ rem·et ꝓfecto eo re=
ſpectu dicitur·quem videri rem habere· ꝙ eā
exigere poteſt·¶ Idemqꝫ in·l·acquiſ·dicc· ¶ Nam
ſi non liceret agere·dammū irrecuperabile eſſz
¶ Itez ceſſat actio·ꝙ metus cauſa· ſi agatur
vtili in rem·et econtra idem·ut·ff·e·l·metū·§·
licet· ¶ Item ceſſat ꝓpter approbatōnem coa
cti ceſſat vtraqꝫ ut dictum eſt· ꝙ metus cauſa
·§·ceſſat aūt actō· ¶ Item ceſſat ubi per metū
tibi vendidi·et tu pcium mihi ſoluiſti· et nunc a
go ꝙ metus cauſa·nec preciū reddo·vtriqꝫ em̄
fieri debet reſtitutō adeo ut ſi tu alij vendidi=
ſti·et ɔtra illum·ago repellar niſi reddam pre
cium·ut·ꝭ·e·l·ſi vi· Sed cui reddetur· nunquid
reo·An ei qui ſoluit id eſt ſuo actori·et forte ei
qui ſoluit·quid em̄ ſi huic reo donatū eſſet·ha=
beret tamen exceptōnem ſui actoris ·ut·ff·de
pact·ſi tibi·§·pnſ· ¶ Item ceſſat vtilis rei ven=
dicatō vbi ɔpetit contra bone fidei emptorem
ad quem res puenit ꝓpter preſcriptōnez·x· uel
·xx·annorum qua poſſeſſor ſe tuetur·ut·ꝭ·e·l·ſi
vi·¶ Idem forte in pſonali actōne·ꝙ metus cau=
ſa·quia eſt in rem ſcripta·et imitatur naturam
realium actōnum·ut dictum eſt·et cum excedit
ſuos terminos debet excedi a non ſuis· ut et in
petitōne hereditatis dicemus· ex eo quod le=
gitur·ꝭ·de edic·diui·adri·tol·l·ult· ¶ Itez ceſ=
ſat hec actio ꝓpter interitum rei· ſi interierat
res apud bone fidei poſſeſſorem·ut dictum eſt·
Si vero peat apud eum qui metum intulit· ſiue
peat ante litem ɔt·contra eū·ſiue poſtea· an
te primam ſn̄iam tenetur·ut fur uel raptor·ꝙ
erat in mora·ut·ꝭ·e·l·i· ¶ Idemqꝫ eſt in inter=
dicto ꝙ vi aut clam·ut·ff·e·ſi cum·§·ꝙ ſi·quod
mirabile videtur·tñ non habeat locū circa mo
bilia que interire poſſunt·ut·ff·ꝙ vi aut clam·
·l·i·§·hec·Sed pone ꝙ ramos de arboribus de
cidat·qui poſtea incendio perire poſſunt· nō li
beratur·vel pone·ꝙ edificauit vi aut clam·vſ̄
interijt vſufruc·meus tenetur· Et ſi poſtea de=
cidat domus·vel pone·ꝙ in meo mala fide edi
ficauit·et ideo mihi donaſſe videtur·vnde licet
poſtea caſu peat·tenetur ꝙ vi aut clam·ut·ff·
ꝙ vi aut clam·l·nam ſi ramos·et·l·ſemper·§·in
hoc interdicto·¶ Nec diſtinguo·erat diſtractu=
rus uel non erat qui eſt metum paſſus·uel res
apud eum eſſet eodē modo pitura an nō· ¶ Idē=
qꝫ puto et ſi res peat poſt primaz ſn̄iam ante ſe
cundam·quia tunc erat in mora et ɔtumacia ex
preſſa·et hoc innuitur etiam ex verbis illis·ff·
·e·l·ſi cum·§·ꝙ ſi homo· neqꝫ ea res arbitrio iu
dicis reſtituitur·Si aūt pereat poſt ſcdam ſen
tentiam·et quadrimeſtre tempus a·l·datū·Et
tunc idem puto quia et eadem uel maior eſt ibi
ratō·¶ Ibi autez poſt ſcdam ſn̄iam infra quadri
meſtre tpus·quia reus eo tempore habebat di
latōnez a·l·et quia tripli pene ꝓpter facinus ſa=
tiſfacere cogitur cum diſtinctōne quadam te=
netur de rei interitu·id eſt ſi res non erat peri=
tura penes paſſum metū··vel ſi erat diſtractu
rus·ut·ff·e·ſi cum·§·ꝙ ſi homo· ¶ Et nota ꝙ li
cet is qui metum adhibuit in his caſibus excu=
ſetur ꝓpter rei interitum·Si tñ ſeruus ſit in fu=
ga·neceſſe habet cauere reus de eo pſequēdo
et reſtituendo·et nihilominus in rem·uel ad ex
hibenduz·vel ſi qua alia ɔpetit ei actō ad eum
recipiendum·integra em̄ ei qui vim paſſus eſt
ſeruabitur·ita ut ſi dn̄s eum quocūqꝫ modo re=
ceperit·ſcilicz ita ꝙ nihil ſibi abſit·is qui ex ſti=
pulatōne ɔuenitur exceptōne tutus fiat ut ibi=
dem dicitur·Si aūt ex eo ꝙ recupauit aliquid ſi
bi abeſſet·Secus dicerem quia res ei abeſſe vi
detur cum abſit pcium·ut in·ff·del·§·ſi res· Et
nota ꝙ poſt primā ſn̄iam non datur quadrime
ſtre tpus·ſed reſtituit ſi pt·Si poteſt autē dat
tempus ꝓ diſtantia loci ⁊ difficultate·Et illud
forte dicitur tpus iudicatōnis·ut et in qualibꝫ
reali dicitur·ut inſti·de offi·iudi·§·i·Poſt ſecū=
dam autē ſn̄iam gracia pene tripli forte habe=
bit dilatōnem iure·ut innuitur·ff·e·ſi cum·§· ꝙ
ſi homo· ¶ Illud certum reputo ꝙ actio ꝙ me
tus cauſa nō infamat·ut diximus·ſ· de his qui
no·infa· ¶ Nunc de except·ꝙ metus cauſa·ita
breuiter dico·ꝙ cuicūqꝫ et ɔtra quemcūqꝫ da=
tur actio ·ꝙ metus cauſa· multomagis ei et
in eum dabitur exceptio·nam cui datur actio
multomagis ⁊ exceptō·ut·ff·de ſupficiebꝫ·l·i·
·§·ꝙ ait·Eſt ergo exceptō ſcripta in rē ex pte
eius cui opponitur·ſed ex pte opponentis ſimili=
ter eſt in rem ſcriptā ad ſimilitudinē exceptōis
doli·licet actō ꝙ metus cauſa·uel de dolo nō de
tur cuilibet ɔtra metū uel dolum inferentem·
vel ejus vniuerſalē ſucceſſorē·ut dictū eſt·Por
ro pſonarum reuerentia has excludit exceptō=
nes·ut·ff·de excep·doli·apd·§·ult· ¶ Eſt et ali=
ud auxilium quod datur ex metu ſcilicet actō
de dolo· ¶ Nam eum qui metum fecit·et de do=
lo teneri certū eſt·et tollitur vna actō p alterā
ipſo iure facta ex actōne·electōne autē tollitur
forte exceptōne in factum oppoſita·ut·ff·e·l·ſi
cum·§·eū·Eſt ergo actō ꝙ metus cauſa ſpecia=
lis quantū ad actōnē de dolo·vnde et actio de
dolo generalis eius reſpectu cum ea ɔcurrit· li
cet cum alia non ɔpetat·nam genus ſuam non

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

excludit ſpeciem eadem equitate mitentem · vel
cōcurrunt ideo quia vtraqꝫ eſt p̄toria et arbi=
tria · et reſtitutoria et penalis · quia in vtraqꝫ ſi
malit is qui dolū uel metū paſſus eſt ꝓpter otu
maciam delinquētis iurare pt in litem · ut · ff · de
dolo · l · arbitrio · § · ideo · ¶ Item vtraqꝫ ex fon
te eiuſdem equitatis eſt ꝓdita ·

¶ De dolo malo Rubrica

Quia metus de quo diximus cōtinet in ſe
dolum · Ideo de dolo videamus · quid ſit
dolus · et quare adijciatur malus · que au
xilia operant ex dolo · Et quibꝫ et in quos dent ·
Et inquantum · Et qualia ſint · ¶ Eſt autem do
lus malus calliditas fallacia machinatō ad cir
cūueniendum fallendum decipiendū alterum
adhibita · ut · ff · e · l · i · § · i · Et admittitur callidi=
tas in tacendo · Vnde ſalomon ait · Qui diſſimu
lat iniuriam calliditiſſimus eſt · Et exemplum in
venditore poni poteſt · Si venditor ſciebat ſer
uitutem deberi · uel rem alienam uel alij obliga
tam eſſe · nec admonuit emptorem · tenetur eñ
quia dolo malo verſatus eſt · ut · ff · de ac · emp ·
· l · i · et · l · tenetur · § · ult · et pnſ · Fallacia admitti
tur in mentiendo · in his que aſſerit falſo ex cer
ta ſcientia · ut · ff · de furt · l · falſus · § · ſi quis nihil ·
Vnde ſcd̄m Aug · Mendaciū dicitur falſa ſigni
ficatio vocis cum intentōne fallendi · Machina
tio autē ſit arte verborꝝ ut ſi venditor ſciebat
fundum pluribus municipijs legata deberi · Et
in tabula ſcripſit vni debere ut ita innueret ce
teris non deberi · et poſtea legē inſeruit ſe nol=
le teneri noīe legatorꝝ : tenetur eñ · quia dolo
malo decepit emptorē · ut · ff · de ac · empt · l · iuli=
anus · § · idem iulianus · Seruij autē diffinitō re
probatur q̄ ponitur in · ff · de pact · l · iuris · § · do=
lo · quia nō eſt ea diffinitō generalis · et quia nō
eſt ouertibilis cum ſuo diffinito · Nam et ſine ſi
mulatōne poteſt aliquis circūueniri dolo malo
alterius · Quid enim ſi mihi metum inferas uel
rem rapas · uel iniuriam facias · hec ꝑfecto ſine
dolo admitti non poſſunt · ut · ff · vi bo · rap · l · ij · §
doli · et de iniur · l · iij · ¶ Item poteſt eſſe ꝙ ali=
ud agatur · aliud ſimuletur ſine dolo malo · ſicu=
ti faciunt qui per huius diſſimulatōnem deſer=
uiunt et tuentur uel ſua uel aliena · Si eñ latro=
nes latitantes plures ceperunt et vni cuidam
de rebus volunt graciam facere · Ita dicunt ·
Sūt iſte res tue · Et ille r̄ndet ſimulādo · Vos nō
bene ſcitis cuius ſunt res iſte · innuendo ꝙ res
ſunt eius ut ita liberet eas · hec quidem ſimula=
tio eſt · ſed ſine dolo malo · ut · ff · e · l · i · § · i · ſicut
autem reprobo diffinitōnem doli factam a ſer
uio et a pedio · Ita et reprobo differentiā que
occaſione eius diffinitōis fit inter dolū et frau
dem in eodem ti · de pact · et eadē · l · § · ſed ſi frau
dandi · vt eñ dolus fit ſimulatōne et ſine ea · ut
dictū eſt · ita et fraus · ¶ Item ſicut in dolo exi
gitur intentio decipiēdi · ita et in fraude · ut · ff ·
de reg · iur · l · fraudis · quādoqꝫ tamē improprie
quis dicitur fraudari re ipa · Et res ipa dicitur
in ſe continere dolum · ut · ff · ſi quis in frau · pa · l ·
· i · et de verbo · oblig · l · ſi quis · Ideo autem po=
nitur Rubrica · de dolo malo · quia doluſ malus
poteſt eſſe et bonus · Maxime ſi aduerſus hoſtē
vel latronē quis machinetur quippe dolus an
virtus ſit quis in hoſte requirat niſi forte fiat
contra pactum a ducibus belli factū · ut · ff · de
pact · l · cōuentōnum · ¶ Item et ſi otra eum qui
non eſt hoſtis · licet mihi machinari ut fraudē
repellam · ut · ff · deſ · ij · l · cum pater · § · ticio · Hinc
eſt ꝙ veteres bonum dolum ſollertiā dicebāt ·
Et inde etiam dicitur bone indolis eſt iſte qua=
ſi bonum habens intus dolum · id eſt ingeniū ·
Nam et ingenium poteſt dici bonum et malum
Salomon equidem in cauſa meretricum de filio
dolum finxit bonum · ſicut et venenū dicitur bo
num et malum · ut · ff · de verbo · ſig · qui venenū ·
Et videtur ꝙ dolus malus · ꝓprie dicatur in pe=
cuniario damno · ut · ff · ſi quis in frau · pa · l · i · §
et alias videamus · ¶ Ex dolo autem ꝓdita eſt
exceptō doli · ¶ Item actio de dolo quandoqꝫ
et plerumqꝫ datur alia ſpecialis · ¶ Exceptō au
tem doli datur paſſo dolum · ſed et omni poſſi=
denti et ideo dicitur in rem ex parte opponen=
tis eam · Ex parte vero eius cui opponitur eſt ꝑ
ſonalis · quia opponitur otra doloſū et eius vni
uerſalem ſucceſſorē · ¶ Item ſingularem · ſi cau
ſam habet lucratiuam · vel ꝓprie lucratiuā · ut
in noxe dedito dicitur · Et idem dici poteſt iure
magni precij vendita modico · ¶ Item contra
ſingularem · et ſi non habet lucratiuam cauſā
ſi tamen res ſit reuerſura ad doloſum · puta cre
ditor agit ꝓ re in qua dolū adhibuit debitor ·
Sed et ſi maritus agat ꝓ re · data in dotem in
qua dolum adhibuit mulier non repellitur ſi a=
gat matrimonio oſtante · ſed eo ſoluto contra ·
Si vero res non ſit reuerſura ad doloſum nō re
pellitur ſingularis ſucceſſor doli exceptōne niſi
vtatur acceſſione uel adminiculo ſui actoris · pu
ta otinuando tpa illius cum temporibꝫ ſuis · tūc
eñ vtetur cum ſua cauſa ſuiſqꝫ vicijs · Et ꝓban
tur hec · ff · de re iudi · l · ꝙ ipis · et · ff · de doli ex=
cept · l · ij · § · et quidem · et · § · debet · et · § · plane · et
· l · apud · § · de auctoris · § · ſi cum legitima · et · § · ſi
quis aūt ex cauſa · § · ſꝫ et ſi mulier · § · apud iulia=
nū et · l · pure · § · ſi eni · Eſt aūt generalis hec ex
ceptō · et opetit etiam ſi ab inicio quis non faci
at dolo p̄tenta ignorantia facti · ſed tñ poſtea
certioratꝰ ꝑſeuerat in lite imꝓba · ut · ff · de do
li except · l · ij · § · item quare · ¶ Pietro ꝑſonarum
reuerentia excludit hanc exceptōnem · nec eñ
opponitur parentibꝫ aut patronis ſiue ex ſuo · ſi
ue ex otractu ouenîantur alieno · aut eorꝝ here
dibus ex dolo defuncti · heres tamen liberti ex
cipit de dolo patroni eius cui ſucceſſit · ſed et li
beri ⁊ liberti in locum exceptōnis doli habent
except · in factum uel non nu · pecu · ut · ff · de ex=
cept · doli · apud · § · aduerſus · temporis aūt cur=
ſus non excludit hanc exceptōnem · ut · ff · de ex=
cept · doli · pure · § · ult · ¶ Nunc de ac · de dolo vi
deamus · Et ſiquidem dolus in otractu adhibe
atur · Si quidem dat cauſā otractui bone fidei

hec eſt quia alias non erat ꝯtracturus niſi eſſ3
dolo inductus non tenet ipō iure ꝯtractus· ſi h̄
velit allegare deceptus· Si autem ex eo velit a
gere poteſt· ut· ff· e· l· eleganter· et de mīno· in
cauſe· §· i· et de iure doē· l· ſi rer· §· i· Si vero de=
ceptus neſciens dolum admiſſum rem tradat·
cant em repetit actōne de dolo· Vnde et ait· h·
ꝓceſſit venditō ut infirma ſecuta eſt traditio·
ut infirmanda p actōnem de dolo· ut· ff· e· l· ar=
bitrio· et· l· ꝗ vēditor· et· l· ſi legatarios· et ſi ibi
dem dicatur ꝯpetere ꝯditō indebiti· quia inde=
bitum ſolutum eſt non reprobo· quia ea gene=
ralior eſt quantū ad indebita ſoluta· ſic et cōdi=
tionem certi generalem cū iſta de dolo dico cō=
petere· alias aūt poſſet dari de dolo· nec tamē
daretur ꝯditō indebiti· ut· ff· e· cum quis· et in
pluribus caſibus quilibet hoc ipm attēdere p̄t
Vbi autez deceptus erat alias ꝯtracturus· ſed
dolo alterius decipitur· ut in minori p̄cio ꝯtra=
hat· tenet venditō· ſed purgatur dolus p acti=
onem ex eo contractu· etiam ſi vnius numi ſit·
ut· ff· de acē· empē· iulianus· §· ſi venditor· et· §·
idem iulianus· et· ff· e· ſi quis affu· ¶Si autē do
lus dat cauſam ꝯtractui ſtricti iuris· vel etiam
incidat tenet ꝯtractus ſemp· ſed obſtat exce=
ptio inquantū doloſus velit ſibi dolum patroci=
nari· ut· ĩ· de inutiē· ſtipu· l· dolo uel metu· Sʒ vbi
decepto non p̄t ꝯſuli p doli excepē· uel alio mo=
do datur ei actio de dolo ne moretur in damno
ut ſi ſeruus ꝓpter cauſam libertatis reum dn̄o
debit· uel in liberum transferatur obligatō· q̄
ſi non patiatur trāſferri· tenetur de dolo expro
miſſori uel dn̄o ſi expromiſſor non eſſet ſoluēdo·
Idemqʒ eſt et ſi dn̄s inſtigauit ſeruū ſuum cum
nihil haberet in peculio ut a me mutuaretur·
ut ex eo dn̄o ſolueret quod debebat ei· ut· ff· e·
· l· eleḡter· §· ſeruus· et· l· ſeruus· Sed et in quo
dam ꝯtractu alio ꝯſtricti iuris repio dari de do
lo actōnem ꝓpter dolum poſt ꝯtractū ꝯmiſſum
id eſt in facio ut des· ut· ff· de p̄ſcripē· verbo· l·
naturali· §· ꝗ ſi facio· de quo plenius dicemus·
ĩ· de rez ꝑmu· Vbi autez quis decipitur in cō
tractu bone fidei re ipā· id eſt nō ex ꝓpoſito al=
terius· vnde et diciē improprie res ipā in ſe con
tinere dolum· tenet quidem ꝯtractus· Sed ſi de
cipiatur vltra dimidiā iuſti p̄cij· agit deceptus
ut uel reſcindatur ꝯtractus· uel ſuppleatur iu=
ſtum p̄cium data electōne decipienti· ut· ĩ· de re=
ſcin· ven· l· ij· et hoc uel p actōnem ex eo cōtra=
ctu ut diximus ⁊ ita agetur ꝑpetuo· uel iudicis
officio implorato· in integ· reſti· ſcd̄m alios· ut
ĩ· quibꝰ ex cauſis· l· in ꝯtractibus· et ita agetur
vſqʒ ad quadriennīū· ut· ĩ· de tpibus reſtiē· l· ſu=
per vacuam· plane vbi deceptō nō eſt ultra di=
midiaz tolleratur· Et hoc eſt quod dicitur licʒ
ꝯtrahentibus naturaliter ſe circūuenire· ut· ff·
de mino· l· in cauſe· §· pnē· et locati· l· item· §· ul·
Si autem re ipā inſit ꝯtractui ſtricti iuris dece=
ptio uel dolus obſtabit doli exceptō· ut· ff· de
verbo· obli· ſi quis cum alter· quanq̄· l· illam in
tellexerunt doctores cū ex ꝯtractu bone fidei
interpoſita fuerit ſtipulatō· ſʒ et in q̄ſi ꝯtractu
reperio dari actionez de dolo· ſi dolo malo tuo
paſſus ſim te abſolui· ut quia ꝑſuaſiſti te non ſo=
cium fuiſſe eius cui extiti heres· h̄ tamen ad rē
principalem ago priſtina actōne· et ſi excipiaē
replicabo· ſed ꝓpter alia dāna ꝯpetet actio de
dolo· quia in rebus alijs damnificatus ſum oc=
caſione abſolutōis illius· Idemqʒ in ꝓcuratore
qui colluſione paſſus eſt meum debitorem abſol
ui· et cum non ſit ꝓcurator ſoluendo volo cōue=
nire abſolutum qd̄ poſſum niſi reus paratus ſit
transferre iudicium primum in ſe quaſi non iu=
dicatum ſit ſub hac exceptōne id eſt replicati=
one danda actori· ſi id eſt quia colluſum ſit· ſʒ ꝓ=
pria exceptō datur reo· ut· ĩ· de excepē· l· ij· et
aūpnē· Et forte hec replicatō dicitur exceptō·
quia iſte caſus colluſionis excipitur de regula
que dicit reo abſoluto a ꝓcuratore· et ꝓbantur
p̄dicta· ut· ff· e· l· eleganter· §· ſi dolo· et· l· ſeruꝰ
· §· ulē· et· l· cum a te· Ille autem qui me deferē=
te iuſiurandum abſoluitur amplius non cōuem
tur· plane in legatario ſpeciale eſt ut queratur
de ſuo ꝑiurio· et ſi detuli iuſiurandū ut iuraret ſi
bi deberi· ut· ff· e· l· ꝗ ſi· et· l· ſi legatarius· et· ĩ·
ſi cer· pe· l· ulē· ¶ Vbi autem dolus adhibetur
extra ꝯtractum ſi quidem cadat in ſpeciale no=
men maleficij· ut furti· iniuriarū· vi bo· rap· nō
agetur hac actōe ſed ſpeciali que ꝓdita eſt ex
eo crimine· Hec enim actio adeo ſubſidiaria eſt
ut nunq̄ ꝯperat cum alia actōne ciuili uel p̄to=
ria ordinaria uel extraordinaria· Hinc eſt ꝗ et
ſi quis in inte· reſtitui p̄t denegatur ei hec actō
amplius· et ſi habuit actōem· et deſerat eā ha=
bere ſiquidem deceptus aduerſario dolo malo·
vbi eum liberaret acceptilatōne uel alio modo
puta pacto in actōne furti de dolo agit· ſecus
ſi dolus poſt acceptilatōnem adhibetur· quia li
beratus non dat qd̄ conuenit ut diximus· ſ· de
tranſac· licet· P· hic dixerit dari de dolo· Sed
ſi decipiatur ab aduerſario ut eum patiatur li=
berari tpe· de dolo non agitur ſed reſtitutō im
petratur· ut· ff· e· l· i· §· ul· et· l· ij· §· i· et· ĩ· et ex q̄
bus cau· ma· l· ait p̄tor· §· ulē· Illud quoqʒ certū
eſt ꝗ ſi deceptus tutus eſt ipō iure· ut quia tur=
pe ꝯtinetur in pacto· vel impoſſibile· uel contra
legem aliquid uel ſi habet exceptōnez uel acti=
onem aliam ꝯtra decipientē uel quemcūqʒ alte
rum denegaē ei hec actio vſqʒ adeo· ut et ſi cō=
tra alium ꝯperat actio famoſa· puta tutele con
tra tutorem· ꝓpter colluſionem debeat hec de=
negari· ut· ff· e· l· ij· §· ul· et· l· iij· et· iiij· et· v· et· vi·
hoc tū ita ſi actio ſit fertilis· nā ſi eſt inanis ꝓ=
pter inopiam debitoris h̄ datur· Et eſt h̄ notā=
dum ꝯtra quoſdam qui dixerūt actōnem de do
lo ꝯpetere cum alia famoſa· ut· ff· e· l· idemqʒ· et
· l· nam is· Actio enim tutele famoſa eſt ꝓpter
dolum· ut inſti· de ſuſpec· tu· §· ſuſpectus· Si ve=
ro dolus adhibeatur extra ꝯtractuʒ nec in ſpe
ciale nomen maleficij cadat datur hec actō ut
ecce mihi ꝑſuaſiſti ut repudiarem hereditatē·
uel familie mee ut de poſſeſſiōe recederet ⁊ ea
occaſione damnū ſenſi· uel mouiſti mihi contro
uerſiam ut amittam oportunitatem emptoris·

vel permiſiſti mihi ut ſaxum eicerem de tuo· et
meam rem expendi· tu aūt dolo malo me impe=
dis ne eximam alias extraham· uel tabulas cor
rupiſti ne poſſem ſcire ↄditōnem inſtitutōnis q̄
erat implenda infra certū tpus· nec eam ꝓpter
ignorantiā impleui· uel tabulas diu ſuppſſiſti in
quibus eram exheredatus cum hoc neſcirem·
datur in his omnibus actio de dolo· ut· ff· e· l· ſi
quis· et· l· cum quis· et· l· rem· Et idem pt̄ curio=
ſus lector notare in pluribus caſibus· in· ff· e· ti·
¶ Datur autem hec actio dolū paſſo· et here=
dibus eius ⁊ ↄtra doloſuꝫ· nec diſtinguo· ſit ma
ior uel minor dummodo ſit ꝓximus pubertati·
Quid eñ ſi impetrauerit· ut a ꝓcuratore peni=
tus abſolueretur uel falſo dixit ſe non habere
tutorem uel ſimilia admiſit· que non exigūt ma
gnam machinatōnem· ſed ex dolo tutoris tene
tur pupillus· ſi factus eſt locupletior· uel cautuꝫ
eſt ei ↄtra tutorē· quia ipē eſt ſoluendo ſic et ex
dolo ꝓcuratoris tenetur dñs· ut· ff· e· l· heredi
bus· §· item· et· l· ſi ex dolo· i· ꝛ͛ꝯ· et· §· item· et ne
dum ſingulares pſone ſed etiā vniuerſitas mu=
nicipij· uel q̄uis alia ex dolo ſuo ↄueniri pt̄· ſicut
et de metu ſupiori· ti· dictum eſt· licet cōtingat
cum difficultate ut vniuerſitas ↄſentiat in do=
lo uel metu· uel ſimilibꝫ ↄmittendis· ut· ff· de ori
iu· l· ij· §· deinde· quia diff· et ideo etiam dicitur
· ff· e· l· ſed ex dolo· municipes non poſſe facere
dolum· ſubaudi facile· quid enim municipes do
lo facere poſſunt· q· d· nil facile· ꝓpter natura=
lem hominum ad diſſentiendū facilitatē· ut· ff·
de arbi· item ſi vnus· §· principaliter· Huius eñ
interrogatōnes q̄nqꝫ raritatem denotāt· ut in
decretis de pn̄a dicitur ſi ſocerdos peccauerit
quis orabit ꝓ eo· Et plerunqꝫ denotāt impoſſi
bilitatem· ut inſti· p quas pſo· no· obli· queriē·
· §· i· ¶ Ex dolo aūt pſidentiū vniuerſitati tene
tur vniuerſitas inquantū ad eā puenit· Et hoc
forte ut in tutore ⁊ ꝓcuratore· ſ̄· dictū eſt· erit
admittendum· Vbi autem plures admiſerunt
dolum quilibꝫ tenetur in ſolidum· Heredes au
tem doloſi tenentur de eo tm̄ qđ ad eos puenit
ut· ff· e· ſi ex· §· i· et· l· ſi plures· vel dolo eius fcm̄
eſt· quo minus pueniat· ſi ergo res dolo tradi=
ta defuncto extet penes heredem· tenetur he
res ac· de dolo ppetuo· Idem eſt et ſi ad dolo=
ſum ſic puenit· ut certum ſit ad heredem puen
turuꝫ puta· eſt ei accepto latū nec habetur cau
ſe cognitio· ſit multum uel modicum· quod ad
heredem puenit· ut· ff· e· l· in heredem· et· l· do
lo· et· l· itaqꝫ· et· l· neqꝫ· Sed et dñs ex ſerui do=
lo tenetur de peculio· ſi ſeruus in ↄtractu admi
ſit dolum qui daret ↄtractui cauſam· vel ſi ad
miſit extra ↄtractū tenetur noxaliter· ut· ff· e· l·
ſi oleum· §· hec actio· ¶ Datur aūt pdictis pſo=
nis· et in eos quos diximus actio de dolo· Ita
demū ſi pbetur dolus et ex pſpicuis inſidijs· et
declarata facti certi qualitate et certe pſone·
nec in tanto crimine quem vagari ↄportꝫ· ut· ỹ·
· e· l· dolum· et de reſcin· ven· l· dolum· et· ff· e· ſi
ex· §· ulē· 13 niſi dolus pſumatur admiſſus ut in
fideiuſſore qui emit pignora debitoris a credi
tore· ibi tamen non actōne de dolo· ſed manda
ti ꝓpter dolum agi poſſe dico· vel ſeruo qui nō
vult transferre in ſe obligatōnem poſt liberta
tem ꝓ pecunia quam alius expromiſit dño ꝓ eo
ut· ỹ· e· l· i· et· ff· e· l· eleganter· §· ſeruus· Et idem
notari poteſt in pluribus caſibus ex illa Rub·
dolum pſumi· Competit autem hec actio· ut
reſtituatur res ſi reſtitui poteſt· et ſup hoc fer
tur vna ſn̄a ſi nō reſtituatur res defertur acto
ri ſacramentum in litem· Et ſuper hoc fertur a
lia ſcđa ſn̄a· ut· ſ̄· dictum eſt in ac· ꝙ metus cā·
vbi autem certum eſt rem reſtitui nō poſſe ꝓti
nus damnatur reus ad intereſſe· ut· ff· e· l· arbi
trio· i· ꝛ͛ꝯ· Ceſſat autꝫ hec actio ratōne rei uel
ſumme ſi ſit infra duos aureos· vel forte vſqꝫ
ad duos· ut intelligatur incluſiue· quia odia re
ſtringenda ſunt etiam rōne pſone· nec eñ datˀ
liberis aduerſus parētes· uel libertis aduerſus
patronos· uel hūili aduerſus euꝫ qui dignitate
excellet· uel plebeio aduerſus ↄſularem pcepte
auctoritatis· uel luxurioſo· uel ꝓdigo aduerſus
hominē vite emendatioris· datur tm̄ hec actio
in factum ↄtra pdictos· ut fiat mencio bone fi=
dei· ut· ff· e· l· ſi oleum· §· ulē· et· l· idem· et· l· non
debet· id eſt non male fidei· eſt eñ dictuꝫ p ab
negatōnem· et ut dicitur quis gratus· id eſt nō
ingratus· et iuſta cauſa· id ē non iniuſta cauſa·
ut· ff· de leg· ij· l· cum quidam· et· l· cum pater· §·
rogo· et de l͛· iij· fidei ↄmiſſa· §· ſic fidei· in fi· et
de fideiuſ· lib· l· ſi eum· §· ex iuſta· heredibꝫ aūt
harum pſonarum· ¶ Item aduerſus heredes
datur actio de dolo· ut· ff· e· l· heredibus· Sed
forte excipiūtur heredes parentū ⁊ patronoꝝ
ↄtra quos· ſ̄· diximus non obiciendam doli ex=
ceptōnem· ſic ergo nec dabitur de dolo actio·
vel forte aliud eſt in exceptōne doli· in qua ha=
betur mencio pſidie defuncti· Aliud autem in
actōne de dolo que ratōne calculi· id eſt puen=
tōnis que per ↄputatōnem declaratur intendi
tur· vnde et heres tenetur in perpetuū nec in=
famatur· ideoqꝫ dicitur non eſſe neceſſaria cau
ſe cognitio in pſona heredis· ut· ff· e· l· ſabinus
et· l· neqꝫ· vnde et heres hac rōne de dolo tene
tur in ppetuum· Eſt autem actio de dolo perſo
nalis et arbitraria· ut in· ff· de act· §· pterea· et
famoſa ut diximus· ſ̄· de his qui no· infa· et bi=
ennalis eſt eius vita de eo quod non puenit ad
doloſum· Nam de eo qđ peruenit ipē tenetur p
petuo actōne infactum· non de dolo· ut· ff· e· l·
itaqꝫ· Heres tm̄ eius de eo qđ ad ipm̄ heredem
puenit tenetur actōne de dolo ut dictum eſt et
in ppetuum quod eſt mirabile· ut ita alteretur
actio ꝓpter ſucceſſionem cum et magis videre
tur danda in defunctum· Sed forte ut mitige=
tur pena infamie eius eſt hoc dictum· ita autꝫ
currit biennium preſenti ut abſenti· ſed vbi ab
ſens eſt ꝓbabili cauſa et neceſſaria impetrabit
in integrum reſtitutōnem infra quadriennium
ex quo redierit ut· ỹ· e· l· ij· ſed nec perpetuatur
litis cōteſtatōne· ut· ỹ· e· l· ulē· qđ non eſt in alia
actōne ſub celo· ut· ỹ· de pſcript· xxx· an· l· ſicut·
et· l· cum notiſſimi· et· l· ulē· Illud ſolet queri ſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

alius te dolo induxit ut mihi venderes qđ nõ e=
ras venditurus alias·et vendidiſti· An teneat
contractus· Et dicunt quidã ꝙ ipſo iure non te
net·et ꝓ ſe inducunt quod dicitur·ff·e·l·elegã
ter·§·i·per quam·l·totum ↄtrariũ dico et eam
in eorum ca·reto:queo· Nam ſicut ex incidenti
dolo ſerui dicit non teneri emptorem· ita ex eo
qui dat cauſam contractui·dico ipſm non teneri
Actio enim de dolo perſonalis eſt ex parte cõ=
uenti·et ↄuenientis·ut·ſ̃·dictum eſt·licz aliud
dixerim in actõne ꝙ metus cauſa·

¶ De in integrum reſtitutione minoꝝ

DE reſtitutionibꝰ que ratione metus uel
doli indulgentur maioribus·ſ̃·dictũ eſt
videamus de his que indulgentur mi=
noribus ratõe minoris etatis· ¶ Videamus er
go quibus minoribus ſuccurratur· Et in quibꝰ·
Et quando· Et qualiter· Minores autem dicun
tur qui nondum ↄpleuerunt·xxv·an·facta ↄpu
tatõne de momento ad momentum· Vnde non
ſufficit tetigiſſe vltimum diem ſed oportet ꝑ=
uenire ad idem momentum·ut tamen ſi in biſe=
xto natus eſt duo dies ↄputantur pro vno· Nã
poſterior dies kalendaꝝ intercalatur id eſt de
medio eximitur uel non ↄputatur ꝓ die· ut·ff·
·e·l·iij·§·minorem·et de verbo·ſigni·l·cum biſe
xtus·et fit iſte biſextus in ſingulis quadriẽnijs
habet enĩ vnuſquiſq; annus·ccclxv·dies et·vi·
horas· Vnde quatuor annis elapſis·vi·ille ho=
re q̃ter accepte faciũt·xxiiij·horas·et ita diem
vnam integram· Et eſt hic biſextus ſemper in
februario·vi·die añ kalendas marcij· Inde etiã
dicitur biſextus quia bis dicimus·vi·kalendas
marcij·et in priore et poſteriore die · Ideo aũt
fit ↄputatio de momento ad momentum· quia
fauor minoris etatis prorogandus eſt·hoc enĩ
expedit minori cui fauet lex·alias autẽ vbi nõ
expedit ei cui fauet lex ↄputatõnẽ fieri de mo=
mento ad momentum· Satis eſt ſi perueniatur
ad vltimũ diem ut in vſucapione triennij et de=
cennij·et vicennij·que fauore poſſidentiũ ſunt
inducte ꝓpter titulum et bonam fidẽ·ut·ff·de
vſuca·l·in vſucapionibus· Secus in preſcriptiõ=
ne·xxx·annorum et p̃ſcriptõnibus perſonalium
actionum·que tantum odio non petentiũ ſunt
inducte·et quia odia reſtringenda ſunt·nec eſt
fauorabilis p̃ſcribentis pſona· Fit cõputatio de
momento ad momentum·ut·ff·de ac·et obli·l·
in omnibus·et de libe·et poſtu·l·cum quidam·
¶ Item quod dictum eſt in vſucapionibus ſer=
uatur cũ tractatur de libertate preſtãda a ma
iore·xx·an·et teſtamẽto oficiẽdo a maiore·xiiij·
an·quibus libertatibus et teſtamentis fauent
iura·ut·ff·de manumiſ·l·i·et de teſta·l·ex qua
etate· Sed ⁊ in caſu quod ẽ notabile nedum ul=
timam diem ſufficit tetigiſſe·ſed etiam vltimũ
annum p̃ſtituti tpis a patre·ut·ff·ad trebelſ·l·
qui filiũ· Nam fauetur filijs in hereditate pa
terna vendicãda·q: eſt eis iure nature debita·

ut·ĩ·de codicilſ·l·ult· Ad ſupplendam aũt eta=
tem minoris non ↄputantur ſinguli liberi ꝓ ſin
gulis annis·niſi tractetur de honoribus mino
ribus ↄferendis·ſed nec decretum p̃ſidis ↄce=
dens minori omnia agere ac ſi eſſet maior valz
quia cum contra legem fit ꝑ ambitõnem preſu=
mitur impetratum· Imperator tamen hoc con
cedere poteſt maſculis maioribus·xx·annis·fe=
minis autẽ maioribus·xviij·ut·ff·e·l·i·§·ult·et
·l·ij·et·iij·et·ĩ·de his qui ue·e·i pe·l·omnes·ſed
tamen quantum ad immobilia alienanda non ꝓ
deſt etatis venia·ut·ĩ·đ his qui ue·e·i pe·l·eos·
¶ Item ſuccurritur minoribus ſi tamen liberi
ſint·ſerui enim nunq̃ reſtituuntur·ꝫ nec dñi ex
eorum pſona· Si tamẽ is ſeruus fuit cui fidei cõ
miſſaria libertas debebatur·et anteq̃ peteret
eam ſibi preſtari cum in rem mora fieret ei uel
non adiuit hereditatem· ſibi delatam·uel cõdi
tionem hereditatis nõ impleuit· impetrabit ſe
manumitti ab herede uel a matre·et reſtituetẽ
ad hereditatem amiſſam·ut·ff·e·l·iij·§·ult·et
·l·iiij·et·quita·ſed illud non diſtinguitur in mi=
nore ſit paterfa· an filiuſfa · Si ergo filiuſfa·cõ
ueniatur reſtituitur·ſiue patre iubente ↄtraxe
rit ſiue non:ſi tamen facilitas poteſt ei imputa
ri·ꝙ non bene ↄtraxerit ut pater iuſſit vendere
non taxato precio et ipſe modico diſtraxit·in q̃
caſu loquitur·ff·de mino·§·ꝫ iuſ· Si vero pater
ei taxauit p̃ciũ et ipſe eo diſtraxit·et poſtea ve
lit reſtitui quaſi deceptus ſit in precio non au=
dietur ac ſi mandato extranei feciſſet· quia ſic
maiori potius q̃ minori ſubueniretur·ſed ſi ex
euentu damnum ſit minor paſſurus· quia quod
preſtiterit ſeruare a mandatore non poteſt q:
is non erit ſoluendo ſine dubio preter interueni
et· ꝫ in mutua pecunia ſpeciale eſt·ut ſi eam ac=
cipiat patre iubente nõ reſtituatur in integ·ut
enim eſt vnum ſpeciale ꝓ patre ſi mutuum det
creditor filiofa·ſine patris conſenſu·quia remo
uetur exceptõne ſi agat contra patrem uel fili=
um·ita eſt aliud ſpeciale ꝓ creditore ſi mutuet
patre volente ut denegetur filio ſi ↄueniatur in
integ·reſtit· ¶ Item reſtituitur minor ſi ipſe de
cipiatur·uel eius tutor uel curator·ut·ĩ·ſi tu·uł
cu·in·l·etiã·et·l·ec· Secus ſi decipiatur ꝓcura=
tor eius niſi ꝓcurator non ſit ſoluendo·ut·ff·e·
·l·cum mandato·magis enĩ fuit ſubueniendũ
tutori·quia gerit ex neceſſitate q̃ ꝓcuratori q
gerit ex voluntate· Nam et hic expedit alicui·
ut primum alius ↄueniatur uel cõueniri poſſit·
¶ Item ſuccurritur minoribus etiã ſi negocijs
alienis ſe miſcuerit ſine mandato uel neceſſario
habet dño negocij cedere beneficium reſtitu=
tionis·ut·ff·e·l·ꝙ ſi minor· Item iuuatur mi
nor ſi decipiatur ſui facilitate·uel aduerſarij cal
liditate·ſi enĩ iure ↄmuni eſt vſus non iuuatur·
ut·ĩ·e·l·vlt· Nam ſi ſeruum neceſſariũ ↄparauit
et is deceſſit non reſtituitur:quia euentus dãni
non indulget reſtitutõnem·ſed inconſulta faci
litas·idemq; et ſi adiuit hereditatẽ in qua res
erant multe mortales·nec enĩ reſtituitur minor
ꝓpter interitũ reꝝ· hoc porro ſubueniri poſſẽ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

minori ꝙ interitum nō ꝓſperit poſſe euenire ut
·ff·e·l·et verum·§·item·et·§·ſi locuples·Ꝭ au=
tem debet ꝓbare minor ſcilicet ſe deceptū eſſe
Vnde et ſi adeo induſtrius erat·ut non ſit veri
ſimile eum lapſum per etatem· non ſuccurritur
ei·ut·ĩ·qui et aduerſus quos·l·i·Nec eñ hoc ipo
ꝙ minor eſt ſtatim ei circūſcriptum ſe docuit·
ut·ĩ·eo·minoribus·et·ff·de iure iuran·nam po=
ſtea·§·ſi minor·niſi in mutuo· ꝓpter feneratoris
odium·ut·ĩ·ſi aduerſus cre·l·i· Quandoqꝫ autē
et ſi decipiatur minor non reſtituitur ut ſi mero
iure eſt tutus ipē iure non valente quod factuꝫ
eſt·ut ſi ꝯtraxit pupillus ſine tutoris auctorita
te·uel ſi dolus alterius dedit cōtractui cauſam·
uel ſi ſocietatē ꝯtraxit donatōnis cauſa· Idēqꝫ
forte eſt·licet quidam dicant cōtra·et ſi teneat
contractus mero iure·ſed minor actōe iure cō
muni indulta iuuari poteſt·ut ſi cautōneꝫ expo
ſuit indebitam·uel dolo inductus eſt ut mino=
ri precio venderet·habet enim ꝯditōnem ſine
cauſa uel actōnem ex vendito·ut·ff·e·l·in cau=
ſe·i·R°·et·§·i·et·ij·Nec obſtat quod legitur·ĩ·
aduerſus fiſcum·l·i·qꝛ ibi re ipā erat deceptus
non ex ꝓpoſito ꝯtrahentis·vnde deſtituitur iu=
re actōnis niſi decipiatur ultra dimidiā iuſti p̄=
cij·ut·ff·e·in cauſe·§·pnł· Itē nec obſtat qđ
legit̄·ff·e·l·emilius·quia ibi quidem ꝓrogatuꝫ
fuerat tempus legis ꝯmiſſorie·et vēditor poſt
tempus petijt p̄cium·vnde et heredi emptoris
de iure ꝯmuni videretur danda actō ex empto·
ut·ff·de le·ꝯ·l·pnł·et āpenult· Sed dico ꝙ ibi
in ꝓrogatōne fuit certum diffinitum tempus·
illud quoqꝫ fuit elapſum·Vnde illo finito vendi
tor de iure ꝯmuni legem exercere poteſt·ut po
terat prius·ut·ff·de verbo·obli·l·cum ſtipula=
tus·Sed heres emptoris quaſi cum eo videatur
contractum hoc ipo qđ ꝓrogatio facta eſt ei
in integ̃·reſtitui poteſt·hoc porro non impedit
reſtitutionem·quia minor de ꝯmuni iure cōtra
alium habet actōnem puta tutorem·Ꝭ non ha=
bet ꝯtra eum contra quem reſtitui vult·ut·ĩ·ſi
tu·uel cura·inter ue·l·etiam·et·l·etiā· Subue
nitur auteꝫ minoribus in his que geſta ſunt cū
eis·Secus in his que geſta ſunt cum p̄deceſſori
bus eorum maioribus·xxv·an·licet tempus ſol=
uendi incidit in tempus minoris·ut·ff·e·l·emili
us·que verba largiſſime ſunt intelligenda·ut
·ff·e·l·ut·et poteſt hoc notari in·l·cōmiſſoria
et diſtractōne pignoꝝ et reſciſione tranſactō=
num·et venditōne bonoꝝ que fit non ſoluente
pupillo debita patris·et in omiſſione penarum
ut·ff·e·emilius·et·ĩ·de his quibus ut indi·l·pol
la·et quibꝫ ex cau·in poſ·ea·l·apud·et de nau·
fe·l·ult· Idemqꝫ dicitur in fiſco·ut·ff·de iu·fiſ·
fiſcus·Ꝭ in·l·ꝯmiſſoria poteſt minori ut ait pau
lus ſubueniri ſi venditor poſt tēpus petijt a mi
nore p̄ciū ꝓrogando tempus puta vſqꝫ ad mē=
ſem·nec minor ſolum reſtituetur quaſi cū eo ge
ſtum ſit·ſed vſqꝫ ad menſem ꝯmuni iure poteſt
admitti·ff·de l·ꝯ·l·pnł·et antepnł·§·ult· Impe
rator tamen reſtituit minorem in cōtractu·l·cō
miſſorie·tum quia diſplicuit ei·l·ꝯmiſſoria· tum

quia tutores ut ſuſpecti erant remoti·Ego au=
tem adherebo ſnīe pauli et iuſtiniani·ut·C·de
re·iu·emu·l·i·§·ſed neqꝫ·ibi· omnia eñ nr̄a·rō·
id eſt ut non reſtituatur minor niſi ꝓpter ꝓro=
gationem ſibi factam ut dixi·Et licet non iuſta
ratione fuerit motus bene tamen ꝓnunciauit·
quia locutus eſt in caſu·quando erat facta pro
rogatio·Nec enim in venditōnibus lex ꝯmiſſo
ria eſt improbata ſed in pignoribꝫ· Itē quid
ad rumbum ſi ſint tutores ſuſpecti uel nō·ꝓ im
peratore tamen eſt ar·ĩ·de verbo·obli·cum fi=
lius·§·in hac·que verba largiſſime ſunt intelli=
genda·ut·ff·e·l·ait·ꝓprie tamen referūtur ad
eas obligatōnes que ſine verbis cōtrahuntur·
ut·ff·de verbo·ſigni·l·labeo· In cōtractibꝫ
ergo et quaſi ꝯtractibus in delictis et quaſi de=
lictis·ſubuenitur minoribus ſuper quibꝫ multe
ſpeciales rubrice infra ponuntur·et earum ſpe
cialium rubricarū ꝓſequi tractatum ad p̄ſens
non expedit·qꝛ oportunius ſingulis locis queqꝫ
tradentur·ꝙ ergo tenor illarum rubricarū nō
continet breuiter p̄nti adnectamus ſummule·
Sciendum eſt igitur minorem iuuari in alle=
gatōnibus omiſſis dum ea que ſunt ꝓ cauſa nō
allegat·vel allegata ꝓ cauſa non ꝓbat·vel ſe
ꝓditum ab aduocatis queritur·ut·ff·e·l·minor
autem·§·i·et·l·minor annis·xxv·omiſſam·et li=
cet ꝓ preuaricatōne daretur etiā maiori reſti=
tutio·ut·ff·de aduo·di·iu·l·i·et minor reſtituit̄
ratōne etatis·quia vtrimqꝫ ſpeciale eſt auxiliū
nec vnum excludit alterum·Sed ſi ꝯfiteatur in
iure contra ſe reſtituitur adultus ſi non habe=
at curatorem alioquin idem eſt qđ in pupillo id
eſt ut ipo iure conſeruetur illeſus·ut·ff·de con
feſſis·l·certum·§·pnł·et ſi maluit negare quod
in iudicio debuit ꝯfiteri ſimiliter reſtituitur ut
·ff·e·ſi ex cauſa·§·nunc·Sed vbi extra iudiciuꝫ
confitetur ſe maiorem cum non ſit·locum habꝫ
illa rubrica·ſi mi·ſe ma·di· Item ſi deceptus
eſt in eo qđ paſſus eſt ſe arrogari ab hoīe pau
pere uel non idoneo reſtituitur· Secus ſi minor
maior tamen·xxv·an·patiatur ſe venundari ad
p̄cium participandū·tunc eñ quia fit ſeruus nō
reſtituitur Ꝭ arrogatus remanet lib·ut·ff·e·de
miꝫ·§·ſi quis·et·l·ſi ex cā·§·papinianus· Iſti
autem facto ſuo nec ſua etas·nec patris ſui ſit
poteſtas·nec vxoris vinculum ut puto valꝫ pa=
trocinari·Nec obſtat qđ legitur in·ff·de li·cā·
·l·i·et·ij·et·iij·quia ibi non erat factus ſeruus
Ꝭ vendicanti eū in ſuum volebat reſiſtere· Itē
reſtituitur in optione ſi cum poſſet eligere rem
meliorem eligit deterioreꝫ· Idemqꝫ eſt ſi repu=
diauit legatum ſibi relictum· Item in licita=
tōne ut adhuc offerenti amplius quam fecerit
p̄imus poſſit rem ſuam vendere·et in adiectō=
ne in diem ſi amplius debuit offerre ne adiecti
one alterius auocaretur ab eo res·ut·ff·e·l·ait
pretor·§·hodie·et·l·et ſi ſine·§·queſitum·et·l·ſi
in emptōneꝫ· Item iuuatur in ſeparatōne bo
norum minor neceſſarius heres qui queſita bo=
na poſt libertatē immiſcuit bonis dn̄i ſui· Si au
tem non eſſent immixta iure ſuo ſibi ſeruarentur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ut·ff·e·ait·§·non ſolum·et inſti·de here·qua·et
diff·R°·i·¶ Item reſtituitur minor in cõpromiſ
ſione ſi ei expedit nunq̃ cõpromiſiſſe·ut·ff·e·ſi
minor·§·minores·Item in acceptilatõne et in
nouatõne ſi ſine cauſa accepto tulit debitori uel
ab idoneo debitore ad inopez nouauit·ut·ff·e·
·l·pñi·§·pnſ·et gñaliter dico reſtitui minores ꝓ
pter ſui facilitatem uel aduerſarij calliditatez·
uel ratõne eoꝝ que amiſerunt·uel ratõne eo
rum que non acquiſierunt·uel eo qḋ oneri ſe im
plicuerunt·ut·ff·e·l·ꝙ ſi minor·§·non ſemper·
et·l·non omnia·ꝓ minima tamẽ re nõ datur re
ſtitutio·ſi maiori rei uel ſumme p̄iudicet·ut·ff·
de in integ·reſtit·l·ſcio·Secus dico in re modi
ca·et que modica uel minima ſit·iudicis arbi
trio relinquitur·ar·ff·de libe·cau·§·ulť·¶ Quan
doq; tñ ut detur reſtitutõ neceſſe eſt grande
damnũ pati minorem·ſcilicet in rebus que for
tuitis caſibus ſubiecte ſunt ſi eas diſtrahat mi
nor·et in rebus ex cauſa iudicati captis et ven
ditis quas vult reuocare minor·ut·ff·e·et ſi ſine
·§·queſituz·et·l·ſi ex cauſa·Sunt et alie cauſe in
quibus non reſtituitur minor·uel ratõe doli ſui
uel mendacij ſui·uel ſacramenti ſui corpalis·uel
priuilegio libertatis·uel priuilegio parẽtis uel
patroni·õtra quem vult reſtitui·uel quia ſemel
denegata eſt reſtitutõ de quibus quia ſpecia
les rubrice·j·ſupponuntur·ſcz ſi aduerſus deli
ctum·et ſi mi·ſe ma·di·et ſi aduerſus ventrem·
et ſi aduerſus lib·et qui ꝛ aduerſus quos·et ſi ſe
pius in integ·reſti·ad pñs omitto·¶ In alijs au
tem reſtituitur minor de his que geſta ſunt in
minori etate non de his que poſtea·ſꝫ vbi impe
trauit minor veniam reſtituitur de his que ge
ſta ſunt ante veniam·ut·ſ̄·dictũ eſt·¶ Item il
lud certũ eſt·ꝙ minori facto maiori obſtat ra
tihabitõ ſua expſſa eoꝝ q̃ geſſit minor uel ta
cita·ut ſi maior factus patiatur labi quadrien
nium infra quod non petat reſtitutõnem·ut·j·
ſi maior factus ratũ ha·l·i·et·ij·et de tẽpo·re
ſtit·l·ſup vacuam·¶ Reſtitutõnem autẽ poſtu
lat minor uel eius tutor uel curator procurator
ſpecialis·uel ſi dubitetur de ſpeciali mãdato ſa
tis dabitur ratam rem dñm habiturũ·et ꝓ re
ſtitutõne non cõpetit minori actio·ſꝫ iudicis im
ploratur officium·ut·ff·e·ꝙ ſi minor·§·ulť·et·l·
illud·§·i·et·l·ꝙ ſi de ſpeciali·ſcz cõtra eum cum
quo õtraxit·non cõtra eum ad quẽ res ꝑuenit·
vel niſi ille ſciat rem ita geſtaz uel niſi ille cum
quo contraxit minor non ſit ſoluendo·in his eñ
caſib9 cognitõne p̄toria res aduocabitur a poſ
ſidente et reſtituto minori et ſic reſciſa alienati
one dabitur vtilis in rem actõ·ut·ff·e·l·in cau
ſe·§·ulť·et·l·plane·et·l·ſed vbi·et aduocari de
bet pars altera cõtra quã minor agit·alioquin
ipõ iure non teneret reſtitutõ·ut·ff·e·l·verũ·§·
ſciendum·et·l·in cauſe·§·cauſa·et·l·etiã·§·ulť·
Nam negocioꝝ merita partium aſſertõne pan
duntur·ut·j·ſi ꝑ vim uel alio mo·l·ulť·Si autez
pars vocata infra tres menſes nõ appareat mi
nor nihilominus reſtituiť·ut in auť·ut ſpõ·lar·
·§·ad h̄·¶ Quandoq; tñ quod eſt notabile ita

reſtituitur minor deceptus a ſeruo uel filiofa·
ut teneatur dñs uel pater de eo quod ad ſe per
uenit·ꝓ eo autem quod nõ ꝑuenit ad dñm ipſe
dñs uel ſatiſfaciet de ſuo uel ſeruũ dedet·uel da
bit ei in caſtigandũ verberibus·Filius autẽ no
mine ſuo cõdemnabitur ut·ff·e·l·ꝙ ſi minor·§·ſi
ſuus·ſic et liberabitur dñs ſola caſtigatõe ſer
ui·ut·ff·de his qui deie·uel eſu·l·i·§·cum ſuus·
et de iniuř·l·ſꝫ ſi vnius·§·cũ ſeruus·et de iu·om·
iud·l·ſi quis·§·in ſuos·¶ Eſt et aliud notabile
quia dolum adhibente ſeruo in cõtractu teneť
dñs alias de peculio etiam ꝓ eo quod non ꝑue
nit ad ſe·Si autem adhibeat extra õtractũ te
netur noxaliter·ut·ff·de dolo·ſi oleum·§·penť·
ſic et ecõtrario actõ ex contractu qñz datur no
xaliter·ut·ff·ſi menſor fa·mo·di·l·ſi duob9·§·ul·
¶ Vbi autem et apud quem et infra que tpa
minores uel eoꝝ heredes petant reſtitutõnem
hic non dico quia ſpeciales de his infra ſubiciũ
tur tituli·Sed illud noto·ꝙ vbicũq; reſtituitur
minor et eius aduerſarius etiam maior reſtitui
tur in eodem tñ capitulo non in alio·ut·ff·e·l·
ꝙ ſi minor·§·reſtitutõ·et·l·patri·§·i·et·l·etiaz·
·§·i·de quo plenius dicemus·j·de reputatõnib9·
¶ Item aliud noto·ꝙ licet minor impetrauit
ſe reſtitui nec poſtea velit vti illo beneficio·po
teſt ei renunciare ꝙ fauore ſuo fuerat indultũ·
ut·ff·e·l·iudex·

De filiofamilias minore Rubrica

De minore in genere dictum eſt·Nũc au
tem ſpecialiter ponit de minore filiofa·
quem non eſſe reſtituendũ videbatur
quia ꝑ hoc eius patri maiori ſubueniretur qḋ
non fuit p̄toris ꝓpoſitum·ſꝫ tamen õtrarium ẽ·
Nam non ſolum patris ſꝫ filij videtur intereſſe·
cum et filius ex õtractu ſuo dum eſt in ptãte in
ſolidum õueniatur·uel factus ſui iuris õueniať·
hinquantũ facere p̄t·ſꝫ et filij intereſt·quia et ſi
patris bona ꝓpter debita pu·a fiſco occupãtur
peculium eius ſeparatur ex cõſtitutõne claudij·ſi
ergo filius õueniatur poſtulat auxiliũ ſiue pa
tre iubente õtraxit ſiue non·excipitur mutuũ
quod ſi patre iubente accipiat non iuuatur·ut
·ſ̄·ti·px·diximus plene·¶ Nec diſtiguo·ut·ꝑ·
contraxerit filius principaliter an ſi deiubendo
ſubuenitur eñ ei vtrobiq;·ex ſequenti tñ cauſa
poteſt filiofa·denegari reſtitutõ·h̄ eſt ſi ei pro
quo interceſſit extitit heres·tunc eñ cũ ſuo no
mine non alieno õueniri videatur non reſtituiť
ꝓ ea parte qua ſucceſſit·ut·ff·de ſcť·l·ſtichum·
·§·adijcio·et·j·e·l·i·et eſt hoc cũ interceſſit pñ
cipaliter alienam obligatõnem in ſe transferẽ
do·Nam ſi pticipaſſet alienam obligatõnem·
illa ipõ iure extingueretur aditõe facta·ut·ff·
de fideiuſ·generaliter·et·l·heres·§·ſuo tu·Su
perfluum ergo eſſz tractare de medicina reſti
tutõnis cum obligatõ ipõ iure ſit ſublata·Sed
nec diſtinguo ut·ꝑ·interceſſerit ꝓ patre an ꝓ
extraneo·Nam ſi ꝓ patre etiã ſi immodica pte

ſucceſſit pro ea parte non reſtituetur·ut ·j·e·l·
·i·Nec obſtat qđ legitur·ff·q cū eo·l·ij·et·iiij·
quia ibi non ꝯueniebatur ut patris heres·imo
ſuo noīe qđ hic nō eſt·Porro anteq̄ exiſtat he
res patri uel extraneo reſtituitur etiam ſi ſolue
do ſit ille ꝓ quo interceſſit·quia intereſt mino=
ris potius non ſoluere q̄ ſolutū repetere·ut·ff·
de ꝯpenſat·l·ideo·Licet·P·dixerit ꝯtra·ar·ff·
·e·cum mandato·§·ſꝫ ſi ex euentu·§·ſi autē ipe·
quia ibi in vno caſu principaliter ꝯtraxerat mi
nor in re maioris·Vnde ne ſubueniatur maiori
ꝑ minorem in ſubſidiuꝫ ſubuenitur minori id eſt
ſi non ſit ſoluendo dn̄s cuius fuit ꝓcurator·Hic
autem minor ſecūdario interceſſit·vnde quia ꝭ
ipo deceptus eſt reſtituitur·Item ibi in al-
tero caſu non contraxit minor ſꝫ ꝓcurator eius·
vnde ipe in ſubſidiū reſtituitur·Si auteꝫ pater
ꝯueniatur ex ꝯtractu filij ſi quidem noīe ſuo ſcꝫ
de peculio·uel de in rem uerſo·uel q iuſſu nunq̄
eſt reſtituendus·Si vero ꝯueniatur noīe filij ve
lud legitimus adminiſtrator·uel ꝯueniatur fili=
us patre auctore in aduenticijs·pater etiā inui
to filio implorabit reſtitutōneꝫ·ut·ff·de mino·
·l·iij·§·ſꝫ vtrum·et·l·patri·et·j·de bonis q̄ lib·
·l·ulť·et de bonis mať·l·i·ſed et mortuo filio ſi
pater quaſi heres ꝯueniatur ex eius ꝑſona re=
ſtituetur·ut·ff·de mino·l·iij·§·pomponius·Po
teſt ꝛ illud dici q ſi filius ꝯueniatur noīe ſuo ex
delicto culpa omiſſa nec velit reſtitui ut pater
eo damnato de peculio teneatur·pater etiā in=
uito filio reſtitutōnem implorabit·Et ita p̄t in
telligi·l·illa pater·ut·j·ſi aduerſus delic·l·i·et
·ff·de peculio·l·licet·§·idem ſcrib·iudicati·Qđ
auteꝫ ibi dicitur qui de peculio tenetur expone
id eſt teneri poteſt·Si aūt non ꝯueniatur filius
uel pater imo ſi filiuſfa·velit agere et petat re
ſtitutōnem in eo q patri poſt datam dotem ex
interuallo ꝯſenſit ut ſtipularetur doteꝫ ſibi ſoli
reddi·Eſt quidem reſtituenda ꝯtra maritum li
cet forte ꝯtra patreꝫ non p̄t·ut·ff·e·l·iij·§·ſed
vtrum·j·qui et aduerſus quos·l·ulť·Idem eſt ſi
filiuſfa·patri ꝯſenſerit remittenti legatū poſt
mortem patris ei relictū·uel dic etiaꝫ hodie in
vita patris relictū quia aduēticia hodie acqui=
runtur filijſfa·ut·ff·e·l·iij·§·ſi quid·Porro illud
noto·q ſi filiuſfa·minor a minore accepit mutu
um fauore etatis creditoris denegatur debito
ri filiofa·macedoniani exceptō·Sed mulieri in
tercedēti apud minorē nō denegatur velleiani
exceptō·ut·ff·e·l·verū·§·ul·et·l·ſi apud·

De fideiuſſoribus minorum Rub

Quia non ſolum minores·ſed etiaꝫ maio=
res gracia minorum id eſt eorum fide=
iuſſores reſtituuntur·et de eis id eſt fi=
deiuſſoribus minoꝝ videamus·Sciendum eſt
autem·q vbi minor ſui facilitate decipitur·Et
ideo reſtitui poteſt·fideiuſſori non ſuccurritur
ſiue reſtituatur minor ſiue nō·Si tn̄ reſtituatur
minor ꝯtra eum cui tenetur nihilominus et con
tra fideiuſſorem reſtitutōnem debꝫ impetrare
Alioquin neceſſe habebit ei ſatiſfacere·quod
dixi in fideiuſſore et in mandatore et in ꝯſtitu=
tore et quolibet qui ꝓ minore interuenit eſt in=
telligendum·ut·j·e·l·i·et·ff·de mino·l·in cau=
ſe·Et per hoc patet reſtitutōnem ipo iure nō ꝑ
tinere ad principalē obligatōnem ſꝫ ꝑſonalem
exceptōnem inducere·ut·ff·de excepť·l·exce=
ptionī·Alioquin extincta principali obligatōe
ipo iure impoſſibile eſſet durare acceſſoriaꝫ·ut
·ff·de reg·iur·l·cum principalis·Si autē minor
decipitur aduerſarij dolo dante cauſam cōtra=
ctui·maior quidem ageret de dolo·minor autē
reſtitui poteſt·Et ideo denegatur ei actō de do
lo et ſi reſtituatur minor·nihilominus et fide=
iuſſor iuuatur ut ei ſua nō minoris ꝓficiat reſti=
tutio·ut·j·e·l·ij·et·ff·de excepť·l·exceptōnes·§·
rei autem·imo et ſi minor non curet reſtitui fi=
deiuſſor iuuabitur·ut·ff·de cōtra·tab·l·ſi poſt
mortem·§·ulť·Si vero dolo alterius incidenti·
non qui dedit cauſam cōtractui decipiatur mi=
nor quia de iure omnium actione ex eo contractu
poteſt agere minor ut decipiať·ut diximus·ſ̄·
de dolo·dixerunt quidam minorem non eſſe re=
ſtituendum·Alij contra·quia minor non mero
iure ſed iure actōnis eſt tutus·ut·ff·de mino·in
cauſe·§·ij·Et habent hec omnia locum cum mi
nor et fideiuſſor tenētur ei qui eis reſtitutis cō
tra alium non habet regreſſum·ut quia cū mi=
nore principaliter contraxit·vbi autem ille con
tra quem reſtituitur minor habet contra aliuꝫ
principaliter obligatū regreſſuꝫ·fideiuſſori in=
diſtincte ſuccurritur·ut ecce minor adiuit here
ditatem·et creditori hereditario dedit fideiuſ
ſorem·deinde reſtituitur ut abſtineat fideiuſſo
ri eius indiſtincte ſuccurritur contra creditorē
quia creditori in alium heredem uel ipam here
ditatem eſt regreſſus·ut·ff·de adminiſ·tu·l·ij·
et de acqui·heređ·ſi pupillus·Idemqꝫ et ſi mi
nor alium defendere volens dat fideiuſſoreꝫ a=
ctori uel iudicatum ſolui·Nam et ꝭ in eum qui
defendebatur erat actori regreſſus et ideo fi=
deiuſſoribus indiſtincte ſuccurreretur·Et ideo
dicitur non eſſe admittendum minorem ut de=
fendat ſine mandato·quia non eſt idoneus de=
fenſor·ut·ff·de ꝓcurať·l·ſi minor·Et ridiculum
eſt dicere·qđ ait·P·ibi dolo fuit minor inductꝰ
ut defenderet imo nec defendit·et querebatur
an reciperetur ad defendendum·et ita nec de
facto ſtare poteſt illa reſpōſio·Nec dico ut ipe
aliud in cōtractibus q̄ in iudicijs·ut·j·ti·i·l·ij·
vel q fideiuſſor crederet minorem eſſe maiorē
hoc diuinare eſt·Item et ſi hoc eſſet quare
ſubueniretur fideiuſſori in nomie creditoris·ut
·ff·de mino·l·in cauſe·

Si tutor uel curator interuenerit Ru

Crederet aliquis minorem non eſſe reſti
tuendum vbi contraxit tutore uel cura
tore auctore·ſed tamen contrariuꝫ eſt
et in his que geſta ſunt in iudicijs·et in his q̄
geſta ſunt extra·ut·j·e·l·ij·ſed hoc in iudicijs

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

admitte· ſi minor diffinitiua ledatur ſententia· Nam ſi ledatur in eo q̄ inſtantia iudicij periit triennio· primū tutores uel curatores debꝫ cō uenire et ſi non ſint ſoluendo reſtituetur in in teg· ut· ī· de iudi· l· ꝓperandū· §· ulť· alias autem electōnem habet minor vtrū reſtituatur an ꝑ ſonali actōne agat ɔtra tutores uel curatores ſuos· ut· ff· de mino· l· etiam· §· i· ¶ Idemqꝫ et ſi tutor uel curator ɔtraxit iure pupilli uel adul ti ſolus id eſt etiam ſine minore· ut· ī· e· l· iij· et· l· ulť· Hec tn̄ fallunt in caſibus· ꝗ eſt quando ſol uuntur penſiones uel vſure non excedentes me tas biennales et ſummā· c· ſoľ· ut· ī· de admi· tu· · l· ſancimus· et· l· conſtitutōnes· ¶ Idemqꝫ et ſi reſtituať eis hereditas ex trebelliano· ut· ī· ad tre· blľ· l· pnľ· In his eñ caſib⁹ ſola tutoris uel curatoris auctoritas pleniſſimam p̄ſtat ſecuri tatem ſoluenti· ut nec reſtitutō iam poſſit habe re locum· Si autem minor contraxerit ſolus ſine tutore uel curatore· ſiquidem eſt pupillus ip̄o iure nō obligatur ſine tutore· ut diximus· ŝ· de pacť· §· pactorū· et plene notatur· ī· de aucť· p̄· · §· effectus· Si aūt eſt adultus· obligatur quidē ſed tn̄ reſtituitur· ut· ŝ· de in integ· reſtiť· mino rum· l· ſi curatorē· et· ī· e· l· i· niſi in iudicijs in q̄ bus ip̄o iure non p̄iudicatur minori ſine curato re· ut· ī· ſi aduerſus rem iudi· l· ulť· et· ff· de re iu di· l· acta· §· ɔtra· et· l· ɔtra pupillum· ¶ Item il lud p̄ter hoc notandū eſt q̄ ꝓcuratore mino ris ɔtrahente· minor ſupradictā non habet ele ctionem· imo primū debet ɔuenire ꝓcuratorē q̄ͣ petere reſtitutōnem in integ· et· ff· de mino· · l· cum mandato· plus eñ his qui gerunt ex ne ceſſitate q̄ͣ his qui gerunt ex voluntate tribu endum eſt· ut dixi ſupra de in integ· reſtiť· re· mino· §· item reſtituitur·

¶ Si in communi eademqꝫ cauſa reſtitu tio in integrum poſtuletur Rubrica

Certum eſt ipſis minoribus ſubueniri per reſtitutōnem· et quandoqꝫ eorū gracia ſubuenitur alijs· puta eorū fideiuſſori bus· licet ſint maiores· ¶ Item equitate rei ſub uenitur eorum aduerſarijs· ut dictum eſt· ŝ· de mino· et dicemus· ī· de reputatōnibus· ſed hic il lud querebatur· an reſtitutio minoris ꝓficeret alij maiori· cum quo rem uel cauſam habet cō munem ratōne ɔmunionis uel ſocietatis· quod nequaq̄ͣ verum eſt· ut· ī· e· l· i· alias tn̄ inuenio· q̄ priuilegiū minoris ne currat ei p̄ſcriptio ip̄o iure ꝓdeſt maiori· quia res eſt indiuidua· puta ſeruitus quā ɔmuniter habet cum minore· vn de et inter maiores lata ſn̄a ꝓdeſt alteri· ut· ff· quemadmodū ſuutus amiť· l· ſi ɔmunē· et ſi ſer uitus ven· l· loci· §· ſi fundum· ſed et vbi de ɔmu ni cauſa quis reſcriptū accepit alteri· qui pari ter ſupplicauerat ɔſultum videtur eſſe· ut· ŝ· de diuer reſcrip· l· i· ¶ Item ſi ex duobus tutorib⁹ ɔdemnatis vnus appellauerit et vicerit· ꝓdeſt eius victoria alteri· ſi vtriuſqꝫ vna fuerat defē ſionis cauſa· ut· ī· ſi vnus ex pluribus appel· l· i· et · ff· de ap· ſi qui· §· ul· ¶ Itē ex alterius iureiurā do nedū iuranti ꝗ mihi etiā datur actō ex ɔtra ctu· ꝑ metum ɔmuniter inito· ut· ff· de iuriurā· · l· ſi duo· ꝗ et dilatōes in cā ɔūi a reo impetra te ꝓficiūt actori· ut· ī· de tēpo· re· l· ulti·

¶ Si aduerſus rem iudicatam Rubrica

Sicut in alijs ita et in ſententia lata con tra minores tutorū uel curatorū aucto ritate uel lata ɔtra eoſdem tutores uel curatores reſtitutō datur minorib⁹· ſi tn̄ ſn̄a la ta ſit in minore etate· alias nō niſi hoc ſtrictum ſit dolo aduerſarij· ut minore facto maiore ſen tentia feratur· ut· ī· e· l· i· et· l· in re· et· ff· de mi· · l· iij· §· i· Si aūt is qui obtulit ſe defenſioni mino ris ɔdemnetur non reſtituitur· ut· ff· de minoř· l· eum qui· niſi forte damnatus defenſor acť· neg· geſt· minorē ɔueniat· vbi autem damnatur mi nor indefenſus ip̄o iure non tenet ſn̄a· ſiue ha beat ſiue nō habeat tutores uel curatores· Sa tis eſt eñ q̄ ꝑ eos non defenditur in cauſa· ut· ī· · e· l· ulť· licet in ɔtractib⁹ et in aditōne heredi tatis· et in alijs omnib⁹ que geruntur a minori bus diſtinguatur· habeant uel non habeant tu tores· ut diximus· ŝ· de minoř· et ꝓbatur· ŝ· de reſtiť· mino· l· ſi curatorem· et· ff· de acqui· heř· · l· neceſſarijs· Et hic ſubicio quandā regulam· quia vbicūqꝫ reſtituitur minor ɔtra ſn̄ā· et ad uerſarius in eodem capitulo reſtituendus eſt· non in alijs uel in his que non amiſit ꝑ ſn̄am· ut · ff· e· l· etiam· §· ex cauſa· et· l· cum minor· videť tn̄ hodie non dari reſtitutōnem minori contra ſn̄am· quia ip̄o iure non currit ei p̄ſcriptō in ap pellatōne facienda et ſic ſemꝑ habꝫ ɔmune au xilium· vnde debet ei denegari extraordinariū ut· ff· de mio· l· in cauſe· Olim aūt currebat pre ſcriptio· ꝗ reſtituebatur minor non ad appella tionem tn̄ ꝗ ad hec modicū id eſt ut lata ſen tētia habeatur ꝓ nulla· ut· ff· de in integ· reſti· · l· ulť· Sed dic etiā reſtituendū minorē· q̄r plus ē ei ſubueniri ad ꝗ· ut q̄d factū eſt habeatur ꝓ nullo q̄ͣ q̄ liceat ei appellare· ut· ī· ſi ſepius in in teg· reſtiť· l· i· Vnde etiā ſi appellauerit curator ꝓ adulto· adultus p̄t reſtitui· ut· ff· de admini· tu· ſi minoris· uel quod eſt verius ibi non loqui tur de appellatōne que fiat a ſn̄a· qua abſoluti ſunt tutores· imo de ea que fit a ſn̄a qua con demnati ſunt curatores· Poteſt et alia ratōe di ci reſtituendū minorē· quia p̄ſcriptō appellatō nis faciende currit ei· ſicut et currit ei p̄ſcriptō iudicij finiendi· et inuentarij faciendi· ut· ī· de iudi· ꝓperanď· §· ulť· et in auť· de here· et fal· §· pupilľ· In alijs autem preſcriptōnibus tempo ralibus contrarium eſt· ut· ī· quib⁹ ex cau· in in teg· reſtiť· non eſt ne ue· l· ulť·

¶ Si aduerſus venditionem Rubrica

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Minor reſtituitur in integrum in vendi=
tione·ſi tamen venditō teneat · ſi autez
vendat ea que ſeruando pn̄t ſeruari ſi=
ne decreto ip̄o iure non tenet venditō·et ideo
nec datur reſtitutō·Si autem vendat cum de=
creto tenꝫ venditō·ſed reſtitui poterit ſi doce=
at ſe leſum·ut·ꝭ·de admi·tu·l·lex·et de predijs
mi·l·ſiquidem· Vbi aūt vendit ea que ſeruādo
ſeruari non pn̄t reſtituiẗ minor ꝓpter enorme ꝺ
lictū vel fraudis ꝯſiliū·vt·ff·de mino·et ſi fine·
·§·i·nec in aliquo p̄dictoꝝ diſtinguiẗ·ſit tutor
ſoluēdo vel nō vel vtrū poſſederit emptor·ïj·
ānis vel nō· Si tn̄ minor reſtituat ēptori expen
ſas·vt·ff·e·l·intra·§·vlt·et in p̄mis rebꝫ exigiẗ
tutoris vel curatoris auc̄tas·in ſecūdis idē·Si
tn̄ minor habeat tutorē vel curatorē·alioquin
adulto vendēte tenet venditio·ſed reſtō daẗ·
in pupillo aūt non tenet ip̄o iure· vt diximꝰ·ꝭ·
ſi tutor vel curator inter·et probaẗ·ꝭ·ſi ꝓpter
pub·pen·l·i·et ꝭ·ꝺ mino·l·ſi curatorē·vbicūqꝫ
aūt dixi minorē reſtituendū ibidē denegatur ei
auxiliū·ſi corꝑaliẗ iurauerit ſe nō vēturū cōtra
venditionē·Secus ſi v̄botenꝰ iurauerit·nec eñ
voluit impator haberi auctor pfidie vl̄ piurij
ut·ꝭ·e·l·i·et·ꝭ·ſi mi·ſe ma·di·l·ſi alterius·licet ſi
decipiatur ultra dimidiam iuſti p̄cij·Nihilomi=
nus queri poſſet·ut credunt ſapientes quaſi ſa=
cramentū p̄iudicauerit ei in iure ſpeciali tn̄ nō
in iure ꝯmuni·Vbi autez minor vendidit ſine de
creto·quia ſine decreto vendere non p̄t·licꝫ iu=
rauerit ſe non venturum ꝯtra venditōnem·ta=
men ſuo iure non ꝓpter remedium reſtitutōnis
rem vendicabit quia cōtractus ip̄o iure non te
nuit·ut·ꝭ·deſ·et cō·l·non dubium·licet·M· hic
idem quod in ſupiori caſu dixerit·ſed hec diuer
ſitas p·l·impatoris friderici ſublata eſt·qui ait
ſacramenta puberum ſponte facta ſup ꝯtracti
bus rerum ſuarum non retractandis inuiolabi=
liter cuſtodiri p̄cipimus·et ideo ſiue cum decre
to ſiue ſine decreto ꝯtrahat repellitur a priuile
gio quod habet ratione etatis·ſed non repelli
tur a iure ꝯmuni ut dictum eſt· Et idez alias re
perio·ut quis ꝓpter ſacramentum non repella=
tur a iure ꝯmuni·Ecce eñ qui iurat ſe non ven=
turum contra tranſactōnem p̄textu falſoꝝ in=
ſtrumentoꝝ veniet ꝯtra eam·ut·ꝭ·de tranſac·
·l·ſi ex falſis· Item qui iurat ſe pecuniā red=
diturum poteſt opponere exceptōnem non nu·
pecu·ut·ꝭ·de nō nu·pe·l·ulẗ· Sed et mulier que
iurauit ſe pſeueraturam in ſcenica ꝯuerſatōne
iure ꝯmuni venit ꝯtra·ut·ꝭ·de nupẗ·auẗ·ꝙ eis·
Et eſt ſimile in·ff·qui ſatiſda·co·l·ulẗ· Item
mulier ſola confeſſione repellitur a priuilegio
velleiani ſi ꝯfiteatur ob interceſſionem ſe pe=
cuniā accepiſſe·ut·ꝭ·ad vellei·antiq̄·ſ; a iure cō
muni non repellitur quis ꝓpter ꝯfeſſionē ne op
ponat exceptōnem non nu·pecu·uel non nu·do=
tis·uel alias ꝯmunes·ut ꝓbatur·ꝭ·de ꝓbaẗ·l·cū
p̄cibus·et de dote ca·l·ulẗ·et de nō nu·pe·l·in
contractibus·iura enim ꝯmunia p̄ferūtur pri
uilegijs·ut in auẗ·de non al·§·quia veriſimile·
Vn̄ et difficilius expugnantur ſi aduerſus ven·
in fi·ti· Illud notandum· ꝙ minori denegatur
reſtitutio in venditōne contracta cum prede=
ceſſore minoris maiore·xxv·annis·licet tempus
ſoluendi incidit in tempus minoris ſuccedentis·
ut·ff·de mino·emilius·

Si aduerſus venditionem pignoris

Cum res minoris pignori obligata di=
ſtrahatur a creditore diſtinguitur·uel
ceperit pignus a minore uel eius p̄de=
ceſſore·ſi a minore in q̄ etiam obligatōe decre
tum fuit neceſſarium·ut·ꝭ·ꝓx·ti·diximus·licet
id non exigam in venditōne quam facit credi=
tor reſtituitur minor etiam ꝓ modico damno·
ut in alijs ꝯtractibus ſuis·et hoc ſm·H· alij nō
incōpetenter h̄ adiecerunt·ut ſi eſſet pignus p̄
torium uel iudiciale quod cepit a minore reſti=
tuatur minor ita demum ſi patiatur enorme da=
mnum·uel adhibeatur fraudis ꝯſilium·ut dixi
·ꝭ·de mino·Si autem ceperit pignus a prede=
ceſſore minoris neceſſe eſt ſcd̄m ·H·ut alterum
iſtorum cōtingat ad hoc ut reſtituatur minor·
id eſt enormitas damni uel fraudis ꝯſilium cre
ditoris participatum cum emptore·nec eñ ſuf=
ficeret creditorem mala fide fuiſſe verſatū ut
reſtitueretur minor·creditor tamen pſonaliter
teneretur·ut·ꝭ·e·l·ij·et·ꝭ·ꝺ p̄dijs mi·l·ij· Alij
exigunt hic vtrumqꝫ cōtingere ut reſtituatur
minor quod ſatis defendi poſſꝫ quia omnino fe
re iure defuncti videtur ꝙ debeat vti minor a
quo cepit pignus niſi vbi illa duo cōtingunt ut
dictum eſt·et illis ꝯtingentibus plus habꝫ mi=
nor q̄ꝫ defunctus cui contra poſſeſſorem nō da=
retur ingreſſus q̄ꝫ diu creditor eſſet ſoluendo ſ;
creditorem pſonaliter ꝯueniret·ut·ꝭ·ſi vendiẗ·
pig·aga·l·i·et·ij·quod in minore non eſt·ut·ff·
de mino·l·in cauſe·§·interdūꝫ·Si quis tn̄ vellet
dicere minorem nunq̄ꝫ reſtitui·vbi a p̄deceſſore
cepit pignus legem expreſſaꝫ·ut·ff·de mino·l·
emilius·quod eſt tucius·ſicut autem in hac ra=
tione ita et in venditōne quam vult facere miſ=
ſus creditor in poſſeſſionez bonoꝝ pupilli quia
non defenditur diſtingui ꝯueniatur pupilẗ·ex
pſona p̄ris an ex ſua·in ſcd̄o caſu differẗ vendi
tio in tpus pubertatis· In primo fit etiā in pu=
pillari etate·ut·ff·q̄bꝫ ex cau·in poſ·ea·l·apd̄·

Si aduerſus donationem Rubrica

Sciendum eſt·ꝙ minor cum decreto uel
ſine decreto donare non p̄t·ut·ꝭ·ſi ma·
fa·ratū ha·l·ulẗ·§·ulẗ·et ideo reſtitutō
locum non habet·ut·ff·de mino·l·in cauſe·ſed
in caſibus donat minor puta mercedes prece=
ptoribus non quas minimas poterit ſ; ꝓ facul=
tate patrimonij ꝓ dignitate natalium cōſtitu=
et· Item alimenta parentibꝫ ⁊ cognatis da
bit et eis ſolēnia munera mittet·ſed extrancis
interdum alimenta dabit ſcꝫ ſi h̄ expediet pu=
pillo·et hee donatōnes fieri debent cū decreto

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ut tamen ſi fiant immoderate reſtitutio locum
habeat·ut·ff·de admi·tu·l·cum plures·§·cum
tutor·et de tu·et cõ·diſ·l·i·in prin· Idemqꝫ et
ſi donauerit minor in dotis cauſam uel donatõ=
nis ꝓpter nupcias·ut·ī·de admi·tu·l·lex illa·ta
men non eſt ſimplex donatio ſed ob cauſam iu=
ſtam·ſponſalicia plane largitas·et ſi ſimplex ſit
donatio in rebus·tum que ſine decreto alienā=
tur fieri p̄t cum ꝯpetenti moderamine·ut·ī·e·l·
·ij·et·ī· de p̄dijs min̄·l·p̄dia· Alicquin reſtitue=
retur minor·que autem alienantur ſine decreto
uel a tutore uel a minore uel eius curatore dixi
mus·ī·ſi aduerſus venditõnem·

Si aduerſus libertatem Rubrica

Si minor cõtra libertatem que iam cõ=
petijt velit reſtitui·nullo modo p̄t· niſi
ex magna cauſa hoc a p̄ncipe fuerit aſ=
ſecutus·ea ſcꝫ quā princeps approbauerit uel ſi
ſerui manumiſſio ꝑtinet ad euerſionē totius do
mus minoris·ſi tamē minor dolo ſerui inducitꝰ·
ut ip̄m manumittat agat minor ꝯtra manumiſ
ſum actõne de dolo·olim infra annuꝫ hodie in=
fra biennīu·poſt biennium aūt agat actõne in
factum ad intereſſe·quia licet dolus in ſeruitu
te ſit admiſſus·vn̄ poſt libertatē nõ videretur
iudicis officio cõuenien dus·ut·ī· an ſuus ex ſuo
facto·l·ulẗ·tamen quia ꝓpter doluꝫ illum liber
eſt quaſi ex admiſſo dolo in libertateꝫ tenetur·
ut·ff·e·l·ſi ex cauſa·§·ulẗ·et·l·niſi·et·l·veruꝫ·Si
autem velit reſtitui ꝯtra libertatē ꝯpeterituraꝫ
poteſt ut ecce minor·xxv·annis·maior·xx·ven=
didit mihi ſuum ea·l·ut eum manumitterē·Nā
anteꝗ̄ manumittā reſtitui poterit·ut recipiat
ſuum ſuū poſtea non·ut·ff·e·l·verum·§·ꝙ ſi mi
nor·Ideo aūt dixi de maiore·xx·annis·quia mi
nor neqꝫ manumittere p̄t neqꝫ vendere·ut ma=
numittatur ab alio niſi apud ꝯcilium cauſa co=
gnita·ut inſtiẗ·quibꝫ ex cau·ma· non poſ·§·ea=
dem·et·ff·de ſeruis ex·l·ſi minor et in ſn̄ia ꝓ li
bertate data·Idem diſtingue ꝓnunciatum ſit
eum liberū eſſe an liberandū·In primo caſu nõ
datur reſtitutio·in ſcd̄o ꝯtra·ut·ī·e·l·i·et·ij·et
·iij·et·iiij·et·ff·de iudi·l·qui ſe·a ſn̄ia tn̄ liberta
tis poteſt appellare minor et ſi non appellet re
ſtitui poterit minor ad appellandū·ut·ī·e·l·ulẗ·
et·ff·de appel·l·illud·

Si aduerſus tranſactionem uel diuiſi=onem in integrum reſtitui velit minor

Reſtituitur minor contra tranſactionem
ſiue ſit facta cū ip̄e ageret ꝯtra alium·
ſiue cum alius ageret ꝯtra illuꝫ·ita tn̄
ſi tenuit tranſactio·verbi gr̄a facta fuerit ſup
his in quibꝫ alienandis nõ exigitur decretuꝫ·ſꝫ
tutoris uel curatoris auctoritas·vł ſolius adul
ti voluntas ſi nõ habeat curatorem ut diximus
·ī·ſi aduerſus venditõnem·et de in integ̃ reſti·
mino·Si autem fiat ſup his que poſſunt ſeruari
exigitur decretuꝫ et tutoris auctoritas·ut·ī·de
admi·tu·lex·et de p̄di·mi·l·non ſolum·et·ff·de
tranſac·l·cum hi·§·ſi cum lis·ſi ergo hꝰ non in=
teruēiat tranſactõ eſt ip̄o iure nulla·nec habi
tur reſtitutõ·in diuiſione aūt eſt aliud· Scien
dum ꝙ ſi minor habet rem cum alio ꝯmuneꝫ in
qua alienanda exigitur decretū· minor non po
terit ꝓuocare ſociuꝫ ad diuiſionē· Sꝫ ſocius ma
ior poterit ꝓuocare minorē·ut·ī· de p̄dijs mi·l·
inter omnes·et·ff·de rebꝫ eoꝝ qui ſub tutore·
·l·ſi pupilloꝝ·i·R̄ꝰ·et ita ꝑ decretū ex neceſſa=
ria cauſa ꝓcedet diuiſio in qua ſi decipiatur mi·
nor implorabit in integ̃·reſtitutõnem· vbicūqꝫ
autem reſtituitur minor uel in tranſactõne uel
in diuiſione·et alius ꝯtra eum ſimiliter reſtitui=
tur·ſcꝫ ut recupet omnia que ꝓpter tranſactõ
nem uel diuiſioneꝫ amiſit·hoc em̄ facit negocij
neceſſitas ſiue ꝯtiguitas·et cauſa ꝯnexa·igitur
ſi actõni ex tranſactõne obſtat exceptõ· modo
non obſtabit·ſi ip̄o iure ſua actio ꝑ acceptilatõ
nem fuit extincta·et nunc vtilis ex veteri cau=
ſa dabitur actio·et ita que fuerat extincta per
impatorem reſuſcitatur·et tranſigenti reſtitui
tur tanꝗ̄ marie et marthe lazarus·ut·ī·e·l·i·et
·ij·Sic et muliere intercedente ſubducta·uel mi
noris pſona in veterē debitoreꝫ reſtitoria daẗ·
ut·ff·ad velł·l·ſi debitrix·§·ſi pro eo·et de fide=
iuſſo·l·ſi ticius·et·ī·ad velł·l·antique· Ideꝫ ꝓ
eo qui accepto tulit cauſa mortis donando· et
poſtea ꝯualuerit·ut·ff·de do·cau·mor·l·ꝙ ſi de
bitori· Et idem in caſibus alijs quilibet plerūqꝫ
notare poteſt·Sed illud non p̄termitto ꝙ q̄nqꝫ
reſtituitur actio auxilio alterius ꝯpoſite actio=
nis ut ecce debitor in fraudem creditoꝝ libera
uit debitorem ſuū·creditores ꝑ paulianā actõꝫ
ꝯuenire p̄nt debitorem debitoris ut ſe reponat
in eandē obligatõnem·ut·ff·de his qui in frau·
cre·l·actõne hac·ꝓpter tranſactõnem· ideo di=
xi·quia ſi ex alia cauſa amiſiſſet actõꝫ quecunqꝫ
is qui cum minore trāſegerit nõ reſtitueretur
ei actio·ut·ff·e·l·cum minor ꝗ̄·ſed ⁊ amplius ſi
quid ad minoreꝫ ꝑuenerit ex tranſactõne illud
reſtituere debꝫ inquantū locupletior eſt· Nam
hic eadem diſtinctõne vtor qua in venditore·et
eadem vtor in mutuo·licet quidā inter ea minus
bene notauerūt differentiā·ut·ff·de min̄·l·ꝙ ſi
minor·§·reſtitutõ·et·l·p̄ri·§·i·

Si aduerſus ſolutõnem a debitore uel a ſe factam Rubrica

Si debitor minoris velit ſoluere minori·
ita ut nõ poſſit decetero inquietari ab
eo ſoluere debꝫ pecuniā minori cum au=
ctoritate iudicis·ut pleniſſimā ꝯſequatur ſecu=
ritateꝫ uel iuſſu iudicis in edem deponere pecu
niam·ne uel debitor oneretur vſuris·uel credi
tor minor ꝑdat pecuniaꝫ·nec diſtinguo interue
niat tutor in his·uel non interueniat·ut·ff·de
mino·l·ait pretor·§·i·licet·P· dixit debitorē ſo
lo iudice auctore ꝗ̄uis adultus curatorem non

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

habeat de iuris rigore liberari non poſſe·ar·
eſt ꝯ eo inſtit·quibꝫ ali·licet·§·penl·Et eſt hoc
notandū·quia aliud eſt in venditis p̄diis cū de=
creto in quibꝫ non denegatur minori reſtitutio
ꝓpter decretū·ut·ī·de p̄diis ſi quidē·forte ideo·
quia ſolutō fit ex neceſſitate venditō ex volun=
te·Si aūt debitoꝛ ſoluat tutori uel curatori mi=
noris uel ipi minori cum eoꝝ auctoritate uel ſo
li adulto ſi nō habeat curatorē libeāt q̄dē ipo
iure ꝫ tn̄ minoꝛ cauſa cognita id eſt amiſſa pe=
cunia minoꝛ reſtitui p̄t·ut·ī·e·l·i·vbi minoꝛ aſpe
ctu corpis adito p̄ſide falſo ꝓbauit etatē ut de
bitorem ſoluere ꝯpelleret·tunc eīn non reſtitu=
itur ꝯtra eundeꝫ·curatoꝛ tn̄ qui ſciens eum eſſe
minorem et pſeuerans in officio patitur eū ac=
cipe pecunias debitas·poterit hoc noie ꝯueniri
ut·ff·e·l·minoꝛ·xxv·annis adito p̄ſide· ſed et ſi
minoꝛ p̄dictam non adhibuerit fraudeꝫ in caſi=
bus denegatur ei reſtitutō·id eſt cum reſtitui=
tur ei ex trebelliano hereditas et q̄n ſoluuntur
ei penſiones uel vſure non excedentes metas bi
ennales ⁊ ſūmā·c·ſol·ut·ī·de admi·tu·l·ſan=
cimus·et·l·ꝯſtōne·et·ī·ad trebell·l·pnl·Si aūt
debitoꝛ ſoluat ſoli pupillo uel adulto curatoreꝫ
habenti ipo iure nō liberatur·ſed ſi minoꝛ ha=
beat pecuniaꝫ ſaluā aut ex ea locupletioꝛ fit ut
quia ex ea quid habeat emptū·uel quid ſibi ne=
ceſſario cōparauit·ut·ff·de ſolut·in pupillo·et
adhuc eandē pecuniā petat poterit p exceptē·
doli mali ſubmoueri·quia occaſionem iuris tra=
hit ad iniquū ꝯpendium·et magis eſt de preda
q̄ de damno ſollicitus·ut inſti·quibꝫ ali·li·§·pe
nult·et·ī·ꝓ emptore·l·eum·ut·ff·de admi·tu·l·
ſi minoris·Si vero minoꝛ qui ē alterius debitoꝛ
velit ei ſoluere ſi quidem talia debet in quibus
alienandis exigitur decretuꝫ et tutoꝛ ⁊ decre=
tum in eis ſoluendis debꝫ adhiberi·niſi pupill·
debeat ei ex pſona patris·ut·ſ̄·ti·ꝓx·diximus
et·ff·de rebꝫ eoꝝ qui ſub tu·l·magis·§·ſi pupil
lus·Alioquin ipo iure facta ſolutō non tenet·et
quod ſolutuꝫ eſt ſi extat vendicari a minori po=
terit·Sed ſi creditoꝛ ꝯſumpſerit liberatur mi=
noꝛ facto creditoris·ut inſtit·quibꝫ ali·li·§·pnl·
et·ff·ſi cer·pe·non omnis·§·ult·et de ſolut· q·ſi
forte·§·ulti·Si autē minoꝛ debeat id quod po=
teſt alienare ſine decreto ſolui p̄t a ſolo tutore
uel curatore uel minore cum eoꝝ auctoritate·
vel a ſolo adulto ſi nō habeat curatorē ut dixi=
mus·ſ̄·ti·ꝓxi·et ti·ſi aduerſus venditōeꝫ·et ita
ꝯtingit liberatō ipo iure·uel ſi hꝫ non ſeruētur
minoꝛ non liberabitur niſi ꝯſumptōe creditoris
ut dictū eſt·et hec omnia vbi debet minoꝛ ciui
liter et naturaliter·Si aūt debeat naturaliter
tm̄·et ſoluat legitime ut dictuꝫ eſt non repetit
ſolutum·niſi p beneficiū in integ·reſtitutōnis·
ſiue extet quod ſolutū eſt ſiue non extet·Si aūt
non legitime ſoluat ſi quidem extat ſolutum mi
noꝛ ſuo iure vēdicare p̄t quia qꝺ ſoluit nō fecit
accipientis ut dictū eſt·Si autem ꝯſumptuꝫ eſt
quod ſoluit minoꝛ cedit quidem in ſolutū mero
iure qꝺ ſoluit minoꝛ licet tm̄ naturale erat de=
bitum·Nam et eius noie minoꝛ mero et omni

iurē compenſationem patitur·ſed beneficio re
ſtitutōnis minoꝛ·et repetit qꝺ in ſolutū ceſſit·
et ꝯpenſatōneꝫ euitat·ut·ff·de neg·g·l·iij·§·al
terius·et ſi cer·pe·non omnis·§·ult·et·ī·e·l·in=
debito·et·ff·ad trebell·ſi eius pu·Quidā tamē
dixerūt pupillū repetere ſuo iure etiā ſine reſti
tutione·ar·ff·de condi·indeb·l·interdū·ꝫ cer=
te·l·illa cum p̄dicta determinatōne ē intelligē=
da·ſed et ꝓ ſe induxerunt·l·p̄dictam in·ff·ad
trebell·ſi eius·per quā totum ꝯtrariū dico·nec
aliter dici p̄t ſi bn̄ intelligatur·q: ibi nō loq̄tur
de reſtit·in integ·ꝫ de reſtitutōne hereditatis·

Si aduerſus dotem Rubrica

SI mulier minoꝛ·xxv·annis pluſq̄ habe=
at in patrimonio ut ſi habet·c·ꝓmittat
·cc·noie dotis uel ultra q̄ valeat patri=
monium uel ultra q̄ valeant facultates ipo iu=
re nulla eſt ꝓmiſſio in eo qꝺ eſt ultra·ut·ff· de
iur·do·ſiue generalis· Idemqꝫ et ſi ꝓcurateꝛ
ꝓ adulta ꝓmittat dotem ut ibi dicitur niſi ꝓ=
curatoꝛ ꝓmittat animo donandi uel decipiēdi·
tunc eīn tenet in p̄iudicium ꝓcuratoris· Si ve=
ro adulta ꝓmittat ultra vires patrimonij ut ſi
habet·c·ꝓmittat octuaginta· cū debeat cre=
ditoribus·xl·uel ſi totū p̄rimonium res noiando
dedit non detracto ere alieno tenꝫ ꝓmiſſio·ſed
reſtituitur·ut·ff de mino·ſi ex cauſa·§·in dotis
Si vero curatoꝛ bona fide ꝓmittat ultra vires
tenet ſed de equitate gaudet exceptōe·ut·ff·
de admi·tu·l·cum poſt·§·i·Porro licet ſupra
dixerim mulierē reſtituendā tn̄ heres eius non
videtur reſtituendus cum ipe ſuo ⁊ cōmuni iu=
re dotem repetere poſſit·lex tn̄ dicit eum reſti
tuendum·ut·ī·e·l·i·ſed forte eſt intelligenduꝫ
cum mulier fecerat pactū de lucrāda dote uel
dic agit pro fructibus preteriti tēporis·ar·ff·
de vſufruc·l·queſitum·

Si aduerſus delictum Rubrica

IN contractibus et quaſi contractibus
iuuantur minores ut dictū eſt·Nunc au
tem in delictis dicit eos iuuari·ſiue de=
linquat minoꝛ extra ꝯtractum uel quaſi·ſiue in
rebus in quibus ꝯtraxit puta ꝯmodatis·uel de=
poſitis·uel venditis uel locatis·uel ſimilibꝫ·In
his tn̄ diſtingue·delinquat minoꝛ ex culpa ſeu
non·animi ꝓpoſito an ex animi ſcientia·In pri=
mo caſu iuuatur minoꝛ ſiue ciuiliter ſiue crimia=
liter ꝯueniatur·Nam licet minoꝛ mero et omu=
ni iure teneatur tn̄ reſtōneꝫ in integ·p̄t poſtu=
lare ut in nihilū teneatur·Si vero delinquat ex
animi ſcientia· Si quideꝫ ciuiliter ꝯueniatur nō
reſtituitur·niſi poterit confiteri q̄ ne teneatur
dupli·et maluit negare·in hoc ſolum reſtitue=
tur ut ꝓ ꝯfeſſo hebeatur· Itē ſi potuit trāſi
gere maxime in penali actōe reſtituetur ut ha
beatur negociū ꝓ tranſacto ſcilicet tanta quā=
titate quāta potuit tranſigē·uel ſi nō appareat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

certa quantitas· accipietur ſumma ſecundum
boni viri arbitriū quam veriſimile eſt eū tranſi
gere potuiſſe·ut·ff·de mino·l·ſi ex cauſa·§·nūc
videndū·et·§·ſiue omiſſuȝ·Si vero criminaliter
conuematur ex delicto ſuo omiſſo ex ꝓpoſito·non
reſtituetur niſi quatenus miſeratio etatis ꝓdu
xerit iudicem ad mitiorem penam·Nam et hoc
idem in ſene facerē ſi tn̄ minor omiſerit adulte
rium uel crimen qḋ ꝓ adulterio punit lex iulia·
nullo modo reſtituitur minor·puta ſi p̄cium ac
cepit ꝓ operto ſtupro uel domū p̄buit ad id ſtu
prum uel adulteriū omittendū·nec eīn ſubueni
tur ei aduerſus p̄cepta leguȝ·qui dum leges in
uocat ꝯtra eas omittit·ut·ff·de mino·l·auxili=
um·§·in delictis·et·ff·de termino·mo·l·ij·et h̄
vbi ꝯpetit ſibi ſubueniri in delictis a ſe omiſſis
Si aūt in delictis ab alio cōmiſſis petat ſe reſti=
tui puta ut liceat ei accuſare delinquentē· quia
liberatus eſt a pena criminis p̄ſcriptōne tēpo=
ris nullo modo reſtituitur ratōe etatis licȝ mi=
nor reſtitueretur rōne abſentie·ut·ff·de mino·
auxilium·et quibꝫ ex cau·ma·l·ſi qua·et eſt pro
prie delictum quod cōmittitur in omittēdo·ut
dictum quaſi derelictū· pleruncȝ tn̄ ponitur ꝓ
his que omittuntur·et ꝓ his que fiūt ut dictū
eſt·Porro in quodaȝ amiſſo iuuatur minor ip̄o
iure ut ſi mulier minor non petiit filijs in puberi
bus tutores·nec eīn decedentibꝫ eis in pupilla
ri etate denegatur miſi ſucceſſio niſi maiori de=
negaret·ut·j··e·l·ij· ¶ Itē in quodā delicto cō
miſſo in faciendo etiā ex animi ſciētia ſubuenit
minori ip̄o iure·ut ſi fecerit ludibriū ſui· nec eīn
infamatur ip̄o iure· licet infamaretur alius·ut
·ſ·quibꝫ ex cau·ir·infa·l·pnl·forte ideo quia ſe
tn̄ ledit et non alium· ¶ Item ait·P·minorem
iuuari ip̄o iure·vbi minor delictuȝ ab alio omiſ=
ſum noie minoris ratum habet·quaſi ſi nō vere
crimen admittat·qui ratū habȝ· ſȝ certe h̄ non
ꝓbatur·l·imo ratihabitio cū fiat animi ſciētia
mandato debȝ ꝯparari·ut·ff·de reg·iu·h̄ iure
·§·i·et de vi et vi ar·l·i·§·quotiens·

¶ Aduerſus vſucapionem Rubrica

Minor etiaȝ in vſucapione rei ſue reſtitu
itur·pupillo tn̄ ip̄o iure nō currit vſuca=
pio triennij uel decennij·ut·ff·de acqui·
re·do·l·bone fidei emptor·Nec obſtat qḋ legi
tur·ff·de eo qui ꝓ tutore·l·ſi is qui·et ti·ꝓ em=
ptor·l·i·§·ſi a pupillo·et de doli excep·l·apud
·§·ſi quis nō tu·loquuntur eīn p̄dicte·l· quādo
pupil·poſſidebat uel poſſederat·et ideo crede
batur dn̄s·Nam ſepe ꝓ vero ponitur quod ad
opinionē refertur·vel dic p̄t rem pupilli immo
bilem vſucapi nō poſſe· Idemqȝ et in rebꝫ adul
torum ex ſnīa oratōnis diui ſeueri·quia et eoꝝ
ꝓhibetur alienatō·ut·ff·de rebꝫ eoꝝ·l·q̄ neqȝ·
Res aūt mobiliſ vſucapi poterat ſed dabatur
reſtitutō·Hodie aūt ꝓhibita eſt alienatio tam
mobilium q̄ȝ immobiliuȝ que poſſunt ſeruando
ſeruari·ut·j·de admi·tu·l·lex·Et ideo ꝓhibet
vſucapio·ut·ff·de fundo do·ſi fundū· ergo ip̄o
iure minor tutus eſt·et in vſucapione triennij et
decennij et vicennij·Preſcriptio aūt·xxx·anno=
rum currit adulto·ſȝ non pupillo iuuatur tn̄ ſe=
cundum nos beneficio reſtitutōnis·Alij autem
dicunt minorē nō reſtituendū·ſed certe ex ge=
neralibus verbis edicti p̄toris eſt minor reſti=
tuendus que talia ſunt·ſi quid cum minore ge=
ſtum erat·ut diximus·ſ·de mino· ¶ Iteȝ lex il
la que eſt infra in quibꝫ ca·in integ·reſtit·nō ē
ne·l·ulē·qua dicitur minori non currere tempo=
rales p̄ſcriptōnes et p̄ſcriptōneȝ·xxx·annorum
obtinere ſtatutū ſuum·non denegat minori re=
ſtitutōnem pupil·plane·ut dictū eſt ip̄o iure il
leſus ē·ut·j·de p̄ſcrip·xxx·an·l·ſicut·Porro ge=
neraliter dici p̄t in omni p̄ſcriptōe generali et
perpetua·ut vbi cepit in ꝑſona maioris cui exti
tit heres minor currat quidem p̄ſcriptō in mi=
nori ſuccedenti·nec interpellatur ex eius etate
ut·ff·de fundo do·l·ſi fundū·et·j·de nō nu·pe·
·l·ſi inter·ſed detur reſtitutō·ut·ff·de mino·l·
etiam ei·nec enim ibi potuit incipere ab eo qui
portatur in ventre cum triennio in utero nō mo
retur·In duobus tn̄ caſibus p̄ſcriptōem ceptā
in ꝑſona maioris inuenio interrumpi ex minori
etate ſuccedentis·id eſt differri quouſqȝ ſucce=
dens fiat maior·hoc eſt in p̄ſcriptōne quadrien
nij quod datur maiori ad reſtituendū et in pre=
ſcriptōne quinquennij decennij uel vicennij·que
ſtatute ſunt ꝯtra maiores·xxv·annis ut rata vi
deantur haberi que geſta ſunt ab eis in minori
etate·ut quia ſine decreto alienauerūt·uel ven
diderunt·uel donauerunt·his eīn caſibus·ſi de=
cedētibꝫ maioribus ſuccedant minores reſtitua
tempora p̄dictarum p̄ſcriptōnum non currunt
minoribus ſuccedentibꝫ niſi poſtea quando ma
iores efficiūtur·ut·ff·de mino·l·interduȝ·et·j·
ſi maior fac·ali·l·ulē·§·ulē· forte ꝓpter circuitū
tollendum ne reſtituatur minor ad reſtituendū
et quia ꝓ nulla debȝ haberi ratihabitō minoris·
Extra ſummam notandū eſt·quia licet res pu·
et eccleſia fungatur iur̄ minoris·ut·j·ex quibus
cau·ma·l·res pu·et·j·de iure rei pu·l·rem publi
cam·et·ſ·de ſacroſanc·ec·l·ulē· tamē res eoꝝ
mobiles p̄nt vſucapi·Nam omnis p̄ſcriptō mi=
nor decennio currit eccleſie·ut habuimus·ſ·de
ſacroſanc·ec·reſtituetur tn̄ eccleſia· Item ciui
tas ut adoleſcētule·ſȝ fiſco forte ip̄o iur̄ nō cur=
rit vſucapio·ut pupilli om̄ino cenſeatur iure·

¶ Si aduerſus fiſcum Rubrica

Si minor contraxerit cum procuratore
ceſaris·et decipiatur reſtituitur minor in
integ·ac ſi cum priuato ꝯtraxiſſet et co
gnoſcit de ea reſtitutōne ꝓcurator fiſci·ut·j·e·
·l·i· ¶ Et iſte dicitur ꝓcurator rei pub·ut·ſ·de
modo mulct·l·curator·et improprie qnqȝ dicit
ꝓcurator quia vniuerſitas ꝓcuratoreȝ habere
nō poteſt·ut no·ſ·de ꝓcura·Si autem minor de
cipiatur a ꝓcuratore fiſci cum quo cōtraxit re=
ſtituitur in integ·et cognoſcit de ea reſtitutōe
ꝓcurator ceſaris vna cū p̄ſide ꝓuincie exigitur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

etiam preſentia patroni fiſci·ut·𝔍·e·l·ij·et parꝫ
ex his vnū ꝑuilegiatū contra alterꝫ ꝑuilegia=
tum eſſe reſtituendū·ſicut et eccleſia et ciuitas
et minor cōtra minorē reſtituit̄·nec minor cum
eoꝝ locupletat̄ iniuria· plane ſi minor idipſum
qđ accepit ꝑdidit ɔſumpſit nō in rem ſibi vtilē
vel dilapidauit·melior eſt eius cā·reſtituet̄ eñ
cōtra ciuitatē vel eccl̄iam vl̄ alium minorem ne
teneat̄·vt·ff·de mi·l·verꝫ·§·vl· Item et duo
minores abſentes viciſſim cōtra ſe reſtituunt̄·
vt·ff·quibꝫ ex·c·ma·l·vl·

Si aduerſus creditorem Rubrica

Licet crediti appellatō ſit gñalis·vt
·ff·ſi cer·pe·l·i·hic tñ ſpeālīter ꝓmu
tuo ponit̄·vt et al̄s in·ff·ad ma·l·qꝫ
et ſic ponit̄ hic creditor ꝓfeñatore·
Sicut aūt in alijs cōtractibus reſtituit̄ minor·
ita et in mutuo fortaſſis et amplius·qꝫ licet al̄
minor debeat ꝓbare ſe deceptū· vel ſe amiſiſſe
quia ei dicit̄ datū·vt·𝔍·de mino·l·minoribꝫ·et·
ff·de iur eiu·Nam poſtea·§·ſi minor·hic tñ cre=
ditor debet ꝓbare minorē locupletatū·quia ex
quo dicit minor ſe ꝑdidiſſe vel dilapidaſſe·p̄ſu
mit̄ ꝓ eo in odiuꝫ creditoris· vt reſtituatur in
integꝝ·niſi creditor ꝓbauerit eū locupletiorē
factū·vt·𝔍·e·l·i·vel forte eſt lex intelligēda cū
creditor in ſe recepat onus ꝓbatōnis vel et cū
minor ꝓbauerat de amiſſione·et creditor ſemi=
plene ꝓbauerit de locupletatiōe Porro ſi mior
ex mutua pecunia emit predium uel eam egēti
credidit actōem quā habet cedet creditori uel
rem quā ɔpauerat eidē p̄ſtabit nō eo diſtincte
crediderit ſedenti uel nō ſedenti in ludo ꝑditi=
onis·ſꝫ eo tamē inſpecto in aliquo ſit locupleti=
or an non·ut·ff·l·patri·§·i·

Si vt ſe ab hereditate abſtineant

Sicut in alijs ita ⁊ ſi minor adiuit he
reditatem minus lucroſam·uel agno
uit bonoꝝ poſſeſſionē·uel ex trebel=
liano recepit hereditatis reſtitutōꝫ·
reſtituitur in integ·cauſa tñ cognita ɔſidera=
to non tm̄ eo ſit lucroſa hereditas uel nō·ſꝫ etiā
eo an interſit minoris litibus et ſumptibus non
vexari·ut·ff·de mino·l·minoribus·xxv· annis·
Itē eo ɔſiderato an in hereditate ſint mul=
te mortales res uel p̄dia ruine ſubiecta ut·ff·e·
·l·verum·§·ſi locupleti· In perſona minoris
cōſidera ſi ſit pupillus an pubes· Si pupillus
et adiuit cum tutore hereditatē reſtituitur ut
dictū eſt·Si aūt adiuit ſine tutoris auctoritate
etiā lucroſam hereditatē ipo iure non p̄iudica=
tur ei·ut·𝔍·inſti·de auc·tu·§·neqꝫ·Si aūt ſit adul
tus curatorē habens·idē in eo qđ in pupillo di
cam·ut·𝔍·de mi·l·ſi curatorē·Nam licet pupillo
non ſit ſufficiens curatoris auctoritas in adeun
da hereditate·ut·ff·de appel·l·cum in vna·§·i·
In adulto tñ ɔtrarium eſt·quia non p̄t habere
tutorem·ut·𝔍·de admi·tu· cum quedam· Si aūt
adultus curatorē nō habet adire ꝑ ſe p̄t here=
ditatem·et reſtitui poteſt in integ·ut·ff·de ac
quir̄·here·l·in puberibꝫ·et·l·neceſſarijs·Sicut
autem reſtituitur minor hñs tutorem uel cura=
torem ita et minor habens patrē reſtituitur ſi
ue tpe patris auctoritate adiuit in cuius eſt po
teſtate· ſiue adijt pater ſolusꝗ ꝓ filio minore· ut
𝔍·de bo·que li·l·ult̄·§·vbi·Eſt tñ hoc quoddam
ſpeciale ꝓpter paternā reuerentiā·Nam ſi reſti
tuatur filius ɔtra aditōnem factā a patre·uel
auctoritate patris non reſtituetur in integ· ut
liceat ei adire ne leges fiant ei ludibrio ſepius
et amplecti et reſpuere eandē hereditatē cupi
enti ut ibidē dicitur·alias cōtra·ut·ff·de mi·et
ſi ſum·§·reſtitutus· In reſtitutōne autē dan=
da minori·qđ tñ fieri debeat cauſa cognita vo
cari debent creditores ut interſint cū minor ab
ſtinet·alioquin nl̄la eſſꝫ reſtitutō·ut·ff·de i int·
·l·etiā·§·ul·Si aūt omnes creditores abſint uel
quidā ſolenniter citentur a iudice quibus intra
tres menſes nō apparētibꝫ minor ſine piculo ab
hereditate diſcedet iudice ꝓuidente vbi debe=
ant res hereditarie cuſtodiri quantitate earū
in actis manifeſtenda·quod tñ perijt ꝑ imbe=
cillitatem etatis non reſtituitur a minore·ut in
aut·ut ſpon·lar·§·ad hec·et·ff·de mi·l·ait p̄tor
·§·plane qui poſt·Sed nunquid et legatarij vo
candi ſunt cū minor petat reſtōnem·quod ſatis
dici poteſt cum et eos hec cauſa tangat et ab
eis ɔprobari debet·ar·𝔍·de here·et fal·§·ſanci=
mus·et·𝔍·de auctoritate preſtāda·l·ulti· Plane
que facta ſunt a minore medio tempore anteꝗ̄
reſtituatur uel abſtineat· uel quia ſoluit· uel qꝫ
ſolutum eſt ei·rata habenda ſunt·ut·ff·de mi·
·l·ſi in integ·Illud certum eſt minorem tūc de
mum reſtitui ut abſtineat quando adiuit·Nam
ſi non adiuit uel cum eſſet ſuus heres ſe nō im=
miſcuit·in primo caſu ipo iure non tenetur· In
ſecundo tenetur quidem mero iure· ſed habet
exceptōnem·et ita non reputatur ꝓ herede uel
quantum ad creditores uel legatarios niſi quā
tum ad libertates in teſtamento relictas·ut·ff·
de fidei cō·l·i·ſed et ſi quis ſuus heres· nec eſt
neceſſaria teſtificatō ſuper hoc ꝙ aliquis abſti
net uel ſe nō immiſcet quia fides veritatis ver
boꝝ adminicula nō deſiderat·ut·𝔍·e·l·i· Extra
ſummam illud no·ꝙ minor qui extitit heres ne
ceſſarius dño ſuo nunꝗ̄ reſtituitur ut abſtineat
ſed reſtituitur ut acquiſita poſt mortem dñi ſi
ſint immixta bonis dñi ſeparentur·Vel ſi nō eſ=
ſent immixta ſuo omuni iure ea ſeparat· ut·ff·
de mino·l·ait·§·non ſolum et de ſeparata·l·i·§·
ulti· Itēꝫ illud nota·ꝙ qui reſtituitur ut ab
ſtineat ꝓ non herede adeo reputatur·ut is qui
ſubſtitutus eſt vulgariter minori inſtituto vti=
liter ex ſubſtitutōe admitti poſſit ſi velit ut ar·
·ff·ad tercul̄·l·i·§·ſi quis adita·et·l·ij·§· ſi he=
redum·Nec obſtat quod legitur de edicto ſuc=
ceſ·l·ult̄·quia ibi obſtabat inferiori p̄ſcriptio
an·uel·c·dierum quibus tacuerat poſt repudi=
ationē primi·vñ et ſi poſtea reſtituatur primus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

liceat ei adire deinde reſtituatur ut liceat abſtinere non admittitur ſequens. Ideo aūt dixi. ſi velit ſubſtitutus quia ſi nolit nō ꝯpellitur ut. ff. de acqui. here. l. ſi minor niſi ſubſtitutus minori fuerit ſeruus teſtatoris tunc eñ ꝯpellitur quia neceſſarius eſt heres ſi tñ bona non ſint ſoluendo. ut. ff. de mino. et ſi ſine. §. ſed ꝙ papi. Nam ſi ſunt ſoluendo nō curauit lex eum cōpellere. cum ab inteſtato propter lucrum multos veriſimile ſit ea appetere.

¶ Si ut omiſſam hereditatem et poſſeſſionem uel quid aliud acquirat Rubrica

Ne quis putaret ſubueniri minoribus tūc demū cū certant de damno vitando ait etiā in lucris omiſſis uel repudiatis minores iuuari. ſi ergo repudiauit hereditatē delatam ſibi minor. ſicut repudiatio teneat ꝯmuni iure. ꝓut explicuimus in alijs ꝯtractibus. ſ. ſi aduerſus vendit. de in integ. reſtit. mi. et ſi tutor uel curator interuenerit reſtituetur minor. ut liceat ei hereditatē adire. ſi tñ poſt repudiationem hereditas nō ſit diſtracta uel a ſubſtituto minori. uel ab eo qui repudiante minore ſuceeſſit. Si eñ ſit diſtracta repelletur minor. niſi hic minor patris ſui in cuius erat poteſtate repudiauerit here. et ea ſit diſtracta in etate huius minoris ab herede ſequēte. tunc eñ reſtituetur minor toto tpe minoris etatis. et poſt infra quadriennīū. ¶ Item poſt quadriennīū de equitate habet trienniuz. ut. ī. de repu. hered. l. ult. Item ſi minor repudiauerit legatuz ſibi relictum uel quid aliud quod potuit acquirere reſtituetur in integrum. ut. ſ. de hered. dictuz eſt ut. ff. de mino. l. et ſi ſum.

¶ In quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſaria Rubrica

Multe ſunt cauſe in quibus reſtitutio nō eſt neceſſaria ut ecce ſi ipō iure deficiat ꝯtractus. quia non interuenit tutor uel curator. ut. ſ. de in integ. re. mi. l. ſi curatorē. et inſti. de auc. tu. Et de his etiā plene diximus. ſ. ſi tu. uel cu. int. et. ſ. ſi aduerſus rem iud. cum et minores. idem eſt ſi ipō iure deficiat ꝯtractus quia non interuenit decretū. ut. ī. ſi ma. fac. rat. ali. ha. l. ult. §. ult. et de pdijs mi. l. ij. et. l. ſi quidem. uel quia dolus dedit cauſam ꝯtractui. uel quia minor ſocietatē ꝯtraxit donatōnis cauſā. ut. ff. de mi. l. in cauſe. Itē ipō iure iuuatur ut ei parcatur in infamia. ut ſi fecit ludibriū ſui minor. ut. ſ. quib ex cau. infa. ir. l. ul. Item minor mulier que filio impuberi nō petijt tutorez non priuatur eius ſucceſſiōe. ut. ſ. ſi aduerſus delic. l. ult. Item iuuatur ipō iure in omni tpali preſcriptōne de quibus plene diximus. ſ. ſi aduerſus vſuca. olim autē currebant. ſed reſtituebatur minor. ut. ī. e. l. ul. Ideo aūt ſtatuit lex minorē in tpalibus p̄eſcriptionib ipſo iure iuuari quia certum eſt minorē deceptuz in amiſſione rei uel ac. Sed in ꝯtractib habet opus petere in integ. reſtit. quia nō eſt certū eum deceptū eſſe. Quedam porro tpales p̄ſcriptōnes ſcd̄m moderna et antiqua iura efficaciſſime currūt minoribus. ut ecce tpalis p̄ſcriptō que obicitur minori volenti accuſare. ut. ff. de mi. l. auxilium. Itē quinquennij p̄ſcriptio que obijcitur minori ad tuendum ſtatum defuncti. ut. ī. ne de ſtatu defunc. l. ſi mater. et. ff. ne de ſta. defunc. non eſſe. Item p̄ſcriptio non numerate dotis obijcitur minori alij ſuccedenti ut non reſtituatur ultra ſtatuta tempora. Sed intra ea reſtituatur. ut. ī. aut. de tempo. nō ſolu. pec. ¶ Item p̄ſcriptio appellationis faciende et iudicij terminādi et inuentarij faciendi currit minoribus. ſ; reſtituitur ut dixi. ſ. ſi aduerſus rem iudi. preſcriptō aūt non nu. pecu. non currit minori ex ſua pſona. ſ; ex pſona eius cui extitit heres currit. ut. ī. de non nu. pe. l. ſi intra. ſed reſtituitur tñ ut diximus. ſ. ſi aduerſus vſuca. ¶ Item iuuatur minor ipō iure in contractib bone fidei. et quibuſdam quaſi contractibus ſtricti iuris qui coequipantur eis. id eſt legatis et fideicōmiſſis in quib interpellatione ſua debitorē potuit ꝯſtituere in mora. ut ita debitor tenetur iudicis officio ad vſurā uel fructus p̄ſtādos ex mora. ut. ff. de vſuris. l. mora. i. R°. z. i. §. z. ff. de l. ij. l. ſi quis ſeruo. et de cō dic. et demon. l. ſi cui. in fi. Nam et ſi non interpellauerit minor debitorem. tamē re ipā eſt in mora fauore minoris. hoc ipō ꝙ non ſoluit. ut. ī. e. l. in minore. et. ī. de ac. empt. l. curabit. In maioribus eñ exigeretur interpellatō ſ; tñ ad maiorem hoz euidentiā et ut ſuppleā que plerūqz vtilia ſunt diſtinguo. quia mora ſit iure cōmuni cum quis maior. xiiij. an. ut. ff. de verbo. oblig. ſi pupillus interpellatus p diei appoſite lapſuz. ut. ff. de verbo. ſig. ſi fundum. et. C. de ꝯtrahē. ſtipu. magnā. uel p litis ꝯt. ut. ff. de verbo ob. l. nemo. in fi. uel p eius cui debetur nunciatōem congruo loco et tpe factam. ut. ff. de vſur. mora. et. ff. de verbo. oblig. ſi ex legati. cum intelligat ſe debere. uel tenere debuit intelligere. ut. ff. de reb cre. l. ꝙ te nec omiſſa ſit rei repetende inſtantia. ſi ſine cauſa diſtulit rei ſolutōez uel preſtatōnem. ut. ff. de vſur. l. mora. et. l. ſcienduz. Hec mora facit rem tñ. uel intereſſe tātum extimari officio iudicis ꝓ ut erat tpe more uel cepit eſſe poſtea vſqz ad ſiñaz pſeuerāte tñ mora. ut. ff. de edē. l. vbi. §. i. et de triticaria. l. pnt. et de ac. empt. rō. §. ſi p venditorē. et de re iudi. ſi kalendis. et de re furtiua. in re. et de verbo. oblig. quotiens in diē. ¶ Hec mora facit currere vſuram in ꝯtractib bone fidei et legatis et fidei cō. ut. ff. de vſur. mora. §. i. et de l. ij. ſi quis ſeruo. et. l. qui in ſolidū. i. R°. et. §. etiā. quia legata licz ſint ſtricti iuris equipantur tñ in hoc bone fidei ꝯtractibus. ut. C. in qb cau. reſtit. in integ. non eſt ne. l. in minoz. Secus in contractib ſtricti iuris. ut. ī. de ꝯdi. inde. l. i. etiam lite conſ. licet. ff. dixerit ꝯtra. ¶ Hec mora

inducit petitionem fructuum· per officium iu=
dicis in quolibet ɔtractu ſi petam qđ aliquãdo
fuit meũ· uel eius cuius iure vtoꝛ alioquin exigi
tur litis ɔteſtatio in ɔtractu dumtaxat ſtricti
iuris· ut· ff· de vſur· l· videamus· §· ſi ac· in· i· ꝭꝯ·
et· §· i· et· §· ex cã· et· §· ſi poſſeſſionem· l· ij· Hec
moꝛa quandoqꝫ punit in tercia parte debiti· ut
· ff· de in offic· teſta· et ſi quis ſuo· Hec moꝛa
facit rei periculũ indiſtincte ꝑtinere ad reum
etiã ſi res erat talit̃ pitura penes actoꝛeꝫ· Satis
eſt enim ꝙ potuit non perire· ut· ff· de l· i· cũ res
· §· ult· Nec obſtat quod dicitur· ff· depoſiti· l· ſi
plures· §· ult· quia ibi non erat in moꝛa· licet eſ=
ſet ɔuentus· quia habebat ꝓbabilẽ cauſam re=
ſiſtendi ut ꝓpter expenſas· Item expreſſiꝫ ꝓba
tur in aut· de depoſito et de· cum enim ibi dicat
teneri eũ qui interdicit depoſitario· ne mihi re=
ſtituat de foꝛtuito caſu· multomagis depoſita=
rius tenet̃ ſi ſine cauſa teneat· et ꝑfidius facit·
Vnum hic ſuppono circa realem actõnem nota
bile· ut ſi erat bone fidei poſſeſſoꝛ a pꝛincipio et
poſt cepit eſſẽ male fidei uel in moꝛa diſtingui=
tur an erat eodeꝫ modo peritura penes actoꝛẽ
ut· ff· de rei ven· item ſi verberatur· §· ult· Nam
ex p̃cedentibus et ſequentibꝰ patet ꝙ loquitur
in bone fidei poſ· et eſt hoc ratõne intij· et ut
alias in eodem· t· ſi in aliena· ꝫ illud nõ omitto·
ꝙ ſi iuſtam cauſam litigandi habebat indiſtin=
cte non tenetur· ut in eodem· t· vtiqꝫ aut̃· ſi ta
men fuit a pꝛincipio bone fi· alioquin omnino de
periculo tenetur· ut· ff· de rei ven· iuſ· in prin· i·
ꝭꝯ· et· §· ij· ¶ Illud notandũ ꝙ qñqꝫ reputatur
quis male fi· poſ· qualitercũqꝫ ſciuerit ad alium
ꝑtinere hereditatẽ quantũ ad fructus et conſi
milia· ut· ff· de pet· hered· item veniũt· §· peti=
tam· et· §· a quo· et· l· ſed et ſi le· §· ſi ante· ¶ Itẽ
in rei ven· poſt litẽ ɔt· fit male fidei· quantum
ad fructus· ut· C· de rei ven· certũ· remanet tñ
bone fidei poſ· quantũ ad vſuca· trienij ɔplen=
dam· quantũ ad hoc ut ſuos faciat fructus· ſed
eos ut dictũ eſt reſtituit ſicut et rem vſucaptaꝫ
poſt lit· ɔt· ut· ff· ꝓ empt· l· ij· in fi· et de vſur· q
ſcit· §· ult· et de rei ven· ſi poſt· ¶ Item quantũ
ad facilitatem· ut· ff· de pet· hered· illud· nullo
modo vero videtur poſſeſſoꝛ quantuꝫ ad p̃ſcri=
ptionem· x· uel· xx· an· que interrũpitur lite cõt·
ut· C· de rei ven· moꝛa· ¶ Fit moꝛa iure ſpecia=
ali et fauoꝛe hoc ipõ ꝙ non ſoluitur ut in mino=
re· xxv· an· et hec parit vſuras tantum· ut· C· in
quibꝰ cau· in integ· re· non eſt ne· l· in minoꝛum·
¶ Fit etiam fauoꝛe circa libertatẽ fideicõmiſ=
ſariam hoc ipõ qđ non p̃ſtatur et ꝭ inducit ut
matri detur manumittendi cauſa· ut· ff· de fidei
cõmiſ· l· cum vero· §· apperet· ¶ Item fit fauoꝛe
curſu biẽnij et hec ſimiliter parit vſuras· ut· C·
de iure do· l· ult· §· ult· ¶ Fit et qñqꝫ ſpecialiter
ꝓpter odium· ut in fure predone· ut· ff· de vi et
vi ar· l· i· §· rectiſſime· et· l· pnl· ¶ Item in meti=
culoſo· ſed in eo diſtinguitur· ut· ff· ꝙ me· cau·
ſi cũ· §· ꝙ ſi homo· hoc niſi moꝛa purgetur· Pur
gatur autem oblatõne rei ſtipulatõne nouãdi
animo interpoſita uel nõ nouandi· ſi erat res in
preſentia ut· ff· de condi· fur· l· parui· et de ſol·
qui· x· §· i· Itẽ moꝛa que fit minoꝛi re ipã pur
gat̃ curſu tpis· ut· ff· de l· ij· ticia ſeio· §· vſuras·

¶ Qui et aduerſus quos in integrum re=ſtitui non poſſunt Rubrica

PRoſecutus eſt impatoꝛ caſus et cauſas
in quibus et ꝓpter quas detur uel non
ſit neceſſaria reſtitutõ· Nunc aũt p titu
los incipit edocere ꝓpter que denegetur reſti=
tutio· et in iſto· t· notandum eſt eam denegare
ratione ꝑſonarum ſcꝫ petentis in integ· reſtit·
et ꝑſone eius ɔtra quem petitur et poteſt ꝭ re=
cipi in ꝑſona petentis· cum creditoꝛ repetit mu
tuum datum minoꝛi· Nam licet alias debeat ꝓ
bare minoꝛem locupletatũ ut diximus· ŝ· ſi ad=
uerſus cre· tamen ſi minoꝛ qui accepit mutuum
et petit in integ· re· ſit diligẽs paterfa· et acti=
bus publicis induſtrium ſe fecerit doceri· ut la
ꝑſum eum p etatem non ſit veriſimile nõ coge=
tur creditoꝛ ꝓbare eum eſſe locupletioꝛeꝫ imo
niſi ꝓbauerit ipe ſe circũuentum id eſt facilita
te ſua amiſſam pecuniã denegabitur ei reſtitu=
tio· et mutuũ cogetur redd̃· ut· ĩ· e· l· i· ¶ Iteꝫ
poteſt hoc recipi in qualibet cauſa ex qua mi=
noꝛ petijt reſtitutõnem et in qua neceſſe habet
ꝓbare ſe deceptum· Nam ſi ſemiplene ꝓbat
puta per vnum teſtem poſſet ei alias deferri ſa
cramentum ut iuraret ſe deceptũ· ſed ꝭ vbi ita
diligens eſt ut dictum eſt non defertur ei quia
p̃ſumptio facit ɔtra eum· etiam idem dici po=
teſt vbi minoꝛ ꝓbauit per duos teſtes ſe dece=
ptum· et aduerſarius p duos ꝓbauit ɔtrarium
nec enĩ minoꝛi defertur iuſiurandũ· Si auteꝫ mi
noꝛ nullo modo pꝛobat ſe deceptum uel ꝓbat
quidẽ pleniſſime et ſine obſtaculo alterius par
tis· Non eſt opus ɔſiderare de qualitate ꝑſone
minoꝛis niſi in mutuo ut dixi cum nihil ꝓbatur
a minoꝛe nec a creditoꝛe· Propter ꝑſonam autẽ
eius ɔtra quã petitur reſtitutõ iſta denegatur
ut ſi petat eam quis cõtra parentes uel patro=
nos· qui aũt ɔtineãtur patroni uel pntis appel=
latione ut diximus· ŝ· de in ius vocã· nec diſtin=
guitur ſit parẽs uel patronus honeſtus an tur=
pis vite· ut· ĩ· e· l· ult· Nã liberis et libertis ſem
per ſancta et honeſta debꝫ videri ꝑſona pntis
et patroni· ut· ff· de obſequijs· l· liberto· et hoc
de reſtitutõne quam petũt liberi uel liberti iu=
dicis officio· nam iure actõis poſſunt petere re
ſtitutõnem ɔtra parentes uel patronos niſi a=
ctio ſit famoſa· ſed et tũc in locum famoſe dat̃
eis actio in factum ut· ŝ· de dolo· ſi ſuperſtite·
Porro in caſu ait· P· reſtituendũ minoꝛem ɔtra
patrem uel parentem etiam iudicis officio ut ſi
erat queſtio de patria poteſtate et ꝓnunciatũ
eſt p patre ut· ŝ· ſi aduerſus rem iudi· l· ſi cum·
uel dic ꝙ lex illa coꝛrigitur· ĩ· e· l· ulti· uel acco=
modat preſes partes ſuas denegando reſtitu=
tionem· Item alio caſu videtur reſtituendus
filius ɔtra patrẽ puta in aduẽtitia hereditate

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quam repudiauit filius et pater adiuit reſtitu=
itur eñ filius minor· ut· ȷ̄· de bonis que lib· l· ult·
forte quia filius ibi non ↄtraxit uel quaſi ↄtra=
xit· nec deliquit uel quaſi deliquit· ↄtra patrez
hoc ipo quod repudiauit hereditatē uel qđ ibi
dicit eum reſtituendum eſt intelligendum quā
do pater non adiuit

Si minor ſe maiorem dixerit vel pro=batum fuerit·

Sicut ratione pſonarum denegatur re=
ſtitutio ita et denegatur ratōne menda
cij ut quia minor aſſeruit ſe maiorez· di=
ſtingue tñ· Subtiliter dicat minor ſe maiorem
aduerſarij doloſa perſuaſione· an ultro p ſe· In
primo caſu nō p̄iudicatur ei· ut· ȷ̄· e· l· i· niſi forte
iurauit ſe maiorē· et ſi iurauit verbotenus· tan=
tum repellitur a bñficio reſtitutōnis niſi palaz
et euidenter ex inſtrumentoꝝ ꝓbatōne non p
teſtium depoſitōnes ſe fuiſſe minorē oſtēderit·
ut· ȷ̄· e· l· ulti· §· ꝙ ſi per· Sed ſi iurauit corpaliter
omnino repellitur· ut· ȷ̄· e· l· pnſ· in fi· Nam licet
alias decepto alterius dolo detur ↄtra doloſuz
replicatō doli ut deceptus communi gaudeat
iure· etiam ſi iurauit ſe quid facturū uel non fa=
cturum· ut· ff· de pac· l· iuris· §· ſed ſi fraudādi·
et· ē· de tra· ſac· l· ſub p̄textu· tñ hic ꝓpter reli
gionis vinculū ſacramento firmatū non licz mi
nori aſpirare ad ſpeciale priuilegiū reſtitutōis·
quia facilius adimuntur priuilegia q̄ iura omu
nia· ut ꝛ· ē· de tranſac· notauimus· et· ē· ſi aduer
ſus venditōnem· Vel forte hec diſtinctio iura=
uerit uel nō iurauerit minor· ad hibenda tūc de=
mum· qñ aſſeruit ſe maiorē ſine doloſa pſuaſio=
ne alterius· Et ad hoc induci p̄t quod dicitur· ȷ̄·
e· l· pnſ· aditus itaqz etiā· Hic tñ qñ minor aſſe=
ruit ſe maiorē vltro ſine dolo alterius · Diſtin
gue voluit aliuz decipe· An quia credebat ita
eſſe aſſeruit· ſi aliū voluit decipe per aſſertōem
ſuam· nullo modo reſtituitur· ut· ȷ̄· e· l· ij· ſi vero
noluit decipe remanet ei ſaluū bñficiuz reſtitu
tionis· niſi et aſſeruit et ſe maiorē eſſe verbote=
nus iurauit· tunc eñ repellitur niſi palā et eui=
denter p inſtrumēta non p teſtes oſtenderit ſe
fuiſſe minorē· ꝙ ſi ſacramēto corpaliter p̄ſtito
aſſeruit ſe maiorē nullū ſupeſt ei auxiliū· ut· ȷ̄· e·
· l· pnſ· Si eñ repellitur a ſacramēto etiā ſi alte
rius doloſa ſuaſio interuenerit· multo magis de
bet repelli vbi alter nihil peccauit· Si aūt du=
bium eſt aſſeruit minor animo decipiēdi dici p̄t
uel non decipiendi· ut preſumatur contra eum
qui modo dicit ſe minorem· Et tunc dicebat ſe
maiorem· ut· ȷ̄· e· l· ij·

Si ſepiꝰ in integ· reſtit̄ poſtuletur

Qualiter ratione pſonarū et cāꝝ ceſſat
reſtō· ē· dictū eſt· Hic autē ponit quali=
ter ceſſet ratōne beneficij ſepius colla=
ti· uel ſemel denegati· Et eſt illud ſciendum ꝙ
ſepius minor poteſt in integruz reſtitui· niſi in
caſu ut diximus· ē· ſi ut ſe ab hereditate abſti=
neat· Si vero ſemel eſt denegata· minor non re
ſtituitur poſtea preterq̄ ad appellatōnem niſi
nouis defenſionibꝫ cauſaz inſtitui poſſe dicat ut
ȷ̄· e· l· i· et· l· ult· et· l· pnſ· Et noue dicūtur defen=
ſiones non tñ que de nouo querūtur· ſ3 que tpe
prioris cauſe minori ↄpetebant· eñ recitate et
exhibite non fuerūt· Porro ſi minori nec ſe=
mel denegata eſt reſtitutō· nec ſepius ↄceſſa· ſ3
ↄūi iure ↄtra minorē bis iudicatū ē· Querit lex·
An reſtituatur minor· Et vidr ꝙ reſtitutō dari
poſſit a principe· ut· ff· e· l· minor autem ·

De his q̄ veniā etatis impetrauerūt

Hic dicitur hic et alia cauſa denegande re
ſtitutōnis· ut eñ denegatur reſtitutio
maiori· xxv· annis· in his que gerit ma
ior factus· ita et denegatur minori qui impetra
uit ut habeatur ꝓ maiore· et ſic impetrauit ve
niam etatis· Videndū ergo de ea quis impe
tret· et qualiter· et quis ſit effectus· Impetrat
aūt eam maſculus maior· xx· annis· Femina au
tem maior· xviij· Maturior eſt eñ ſexus femina
rum q̄ virorum et plus et citius creſcit herba
mala q̄ bona· veniā etatis a principe allegādo
non ꝓbando impatori de moꝝ honeſtate· Im
perator eñ qui totius mundi negocijs eſt inten
tus hmōi ꝓbatōnes audire non p̄t· ſ3 iudex ille
id eſt p̄ſes ꝓuincie· uel forte prefectus p̄torio· ſi
impetrauit veniā etatis ſenator· apud quē alle
gatur priuilegiū etatis ꝓbatōnes annoꝝ et de
morū inſtituto· et ꝓbitate animi et de teſtimo=
nio vite honeſtioris debꝫ admittere quas ꝓba
tiones minor p ſe et non p aliū debꝫ facere· Fe
mina aūt quia inconueniēs eſt eam demōſtrare
cetui publico etiā p aliū ꝓbare poterit numerū
annoꝝ tñ· Non aūt neceſſe habet ꝓbare hone
ſtatem moꝝ uel ꝓbitatē animi· uel ↄſimilia· et
ſic maſculus duo ꝓbat annos et mores femina
vnum tñ ſcꝫ annos ut h· ſagatior eñ p̄ſumitur
femina q̄ maſculus· vnde et tarde ſunt ad do=
nandum· ut· ff· ad velſ· ſ3 ſi ego· et de donat· in
ter vi· et vxo· l· ſi ſtipulata· Quidā tñ dicunt ꝙ
maſculi apud principē debent ꝓbare de hone=
ſtate moꝝ· et nihilominus apud iudicem apud
quem allegatur priuilegiū venie etatis uel pro
bant apud principē tñ· Sꝫ apud iudicē probat
ſe ꝓbaſſe corā principe de honeſtate morum et
ↄſimiliū· Sicut et qui dicit ſe bonoꝝ poſſeſſorez
eſſe· debꝫ ꝓbare ſe agnouiſſe bonoꝝ poſſeſſio=
nem· ut· ȷ̄· quoꝝ bonoꝝ· l· i· Hmōi autē venie
is eſt effectus quia minori denegabitur reſtitu
tio· de his que geſſit poſt veniam etatis· ne qui
cum eo ↄtrahunt qui veniam meruit principali
auctoritate decepti videātur· ut· ȷ̄· e· l· i· Sed tñ
quantū ad alienāda immobilia ſine decreto uel
conſimilia is qui meruit veniaz omnino minoris
iure cenſetur· ut· ȷ̄· e· l· pnſ· Extra ſummam no
te· ꝙ vbicūqꝫ quid relictū eſt in tēpus maioris

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

etatis de ea tantum que ↄpletur numero annorum nõ de ea q̃ a principe impetratur eſt intelligendũ niſi aliud ↄpbetur·ut·ↄ̄·e·l·ſi quis·

¶ Si maior fact9 ratũ habuerit

Non tantum ex ſupradictis·ſed etiam ratihabitõne denegatur reſtitutio·Nam quis factus maior approbat ea que geſta ſunt in minori etate a tutore tantum uel a ſe tantũ·uel ab vtroq̧·non poteſt petere reſtitutõnez in integ·ut·ↄ̄·e·l·ij·Loquor autem de ea approbatõne uel ratihabitõe que fit ex p̄miſſis verbis uel ipo facto·qđ equipollet v̄bis·ut·ff·rem ra·ha·l·reſpondebit·Nec obſtat quod legitur·ff·de mino·l·iij·§·i·quia ut ibi ait·os aureũ·factus maior non fecit approbanda prius factum ſed ex ↄſequentia prioris facti incidit in ſcđam captõnem·ut ibidem notauit·B·Vel ſpeciale ē in hereditate uel vbi in miori etate exigẽ ſtatuerat·vbi aũt minor tacite habet rata ea que geſta ſunt in minori etate ſcilicȝ tacẽdo p quinquennũ uel decennũ uel vicennũ locũ hȝ inferior rubrica·ſi maior habȝ ratã ali·habuerit·

¶ Vbi et apud quem in integrum reſtitutio agitanda ſit

Cauſa in integ·reſtitutionis debet agitari in foro ei9 ↄtra quẽ petitur reſtitutio·ut·ↄ̄·e·l·ij·cognoſcit autem de ea iudex ordinarius reſtituendo·nedum in ↄtractibus ſed ſimilib9 etiam ↄtra ſñiam a ſe latã·uel ab inferiore ſe·ſȝ nõ a ſupiore·¶ Porro p̃nceps ſolus reſtituit in integ·ↄtra ſñiam ꝓcuratoris ſui uel iudicis quem delegauit uel cõtra res his iudicatas·uel etiam ↄtra ſñiam ſuam·ſȝ hȝ vltimum fit raro·fit tñ quandoq̧ ꝑpter infirmitatem etatis quia minor docet ſe captũ·dum que ꝓ cauſa ſunt dicta non allegat·uel ab aduocatis ſe ꝓditum queritur·ut·ff·e·l·in cauſe·§·ult·et·l·prefecti·et·l·minor·et·ↄ̄·e·l·i·ꝛ·§·ſi aduerſus rem iudi·l·aduerſus·¶ Item ſolus impator et ſenatus criminis penam et infamiã maiorib9 et minorib9 remittere p̄t·indulgendo ſpeciale p̄uilegiũ p in integ·reſtit·ut·ff·de poſtul·l·i·§·de hinc adiicit·¶ Itẽ reſtituit iudex qui habet iuriſdictõnem cum adminiſtratõne·ut·ↄ̄·e·l·ult·¶ Itẽ reſtituere poteſt iudex delegatus ſiue ipa cauſa reſtitutõnis ſpecialiter fuerit delegata·quod et veteri licebat iure·ſiue fuerit alij delegata cauſa·inciderit aũt queſtio reſtitutõnis·ut·ↄ̄·e·l·ult·Et ſunt hic duo notabilia·quia alias quod iudicis officio cauſa ↄgnita expeditur alteri delegare non p̄t·ut·ff·de offi·ꝓconſul·l·nec quicꝗ·§·vbi decretũ·Et ex hoc ſequitur aliud mirabile·ꝙ cum etiam veteri iure ſpecialiter delegari poſſet cauſa reſtitutõis ut dictum eſt·Ergo magiſtratus municipalis debet de reſtitutõne ↄgnoſcere·ut·ff·de of·e·cui mã·eſt iur·l·i·quod lex vetat·ut·ff·ad munic·

ea que·Et poteſt ad hoc reſponderi pluribꝰ modis·Et primo ſic·Quia omnia que ↄpetunt iure magiſtratus delegari p̄nt·Sed non omnia que delegãtur ſpecialiter ↄpetũt iure magiſtratus ut in hoc exemplo et in mero imperio·cuius cognitio ſpecialiter demandatur ſi ↄtingit p̄ſidez abeſſe·ut in p̄dicta·l·de officio eius·cõtinetur·Vel dic olim ſpecialiter poterat delegari non cuilibet ſȝ magiſtratui municipali ſicut et in tutoris datõne dicit·ut·ff·de tu·et cu·da·ab his·l·nec mandante·et inſtit·de ací·tu·§·penl·Et ideo non ſequitur ꝙ iure magiſtratus cõpetat cognitio cauſe reſtitutõnis·Nam nec datio tutoris ↄpetit iure magiſtratus ſȝ nec eſt meri imperij tantum·ut·ff·de tutel·l·muito·§·tutoris·mixti ergo cenſetur imperij·ut plene dicemus donante dño·ut·ↄ̄·de iu·om·iu·Hodie autẽ cum cognitio cauſe reſtitutõnis·de ſpeciali et generali trãſeat ↄmiſſione ſatis dici p̄t eam iure magiſtratus cõpetere·Ideo magiſtratus municipalis de reſtitutõne poterit cognoſcere·

¶ De reputationibus que fiunt in iudic in integrum reſtitutione

Quia in reſtitutionibus minorum locus eſt reputatõnibus id eſt ↄpenſatõnib9 ut ait·P·uel reſtauratõnib9 ut puto ego·Nam hȝ declarãt exempla ſequentia de eis plene tractemus·Et ſi quidez minor reſtituitur in integrum ut liceat ei abſtinere ab hereditate quã adiuit et alius ad quẽ ptinent bona eadem lance equitatis reſtitueretur ut a minore repetat quod in rem ſuam ↄuerſum eſt·nec perijt p imbecillitatem etatis·Si aũt perijt dolo nihilominus eſt reſtituendus·ut·ↄ̄·e·l·i·in fi·et·ff·de mino·l·ait p̄tor·§·plane qui poſt·¶ Si autem reſtituatur minor nõ diſtinguo ut·P·ait pubes uel impubes·in eo qđ ꝓ altero interceſſit creditor ↄtra quem reſtituitur eadem equitate poſtulabit·ut in veterem debitorẽ reſtituatur actõ talis·et tanti tpis qualis et quanti tpis ei ↄpetebat ante interceſſionẽ minoris·ut·ff·de mino·l·ult·et·ↄ̄·e·l·i·§·ſi interceſſer·niſi minor dolo creditoris inducatur·ut apud eum intercedat·ut·ff·de fidei cõmiſ·l·ſi ticius·et·ff·de ſolut·queſtes·¶ Porro vbi minor nõ reſtituitur interceſſione·quia nõ ciuiliter et naturaliter fuit ex interceſſione obligatus·ſed naturaliter tñ·erat enim impubes pubertati ꝓximus qui ſine tutore interceſſit·uel erat adultus hñs curatõnem qui ſine eo ꝓ alio ſe obligauerat·licȝ minor ſine reſtitutione ſuo iure ſit tutus·non tñ creditori ↄtra veterem debitorẽ ſubuenitur·ut inſtit·q̇bus mo·o·tol·§·p̄terea·Eſt enĩ eius actõ ꝛ obligatõ ciuilis ꝛ natural trãſlata in naturalẽ tñ·ut·ff·de nouat·l·i·quod in ſeruo ↄmittenti nouandi animo dici non p̄t·cũ ipe nec naturaliter ex tali cauſa obligetur ut in p̄dicta·l·inſtitutõnum·et·ff·de fidei cõmiſ·l·ſeruus·et·l·ſȝ et ſi ſerui dñs·Illud ſatis ↄcedo·ut ſi minor naturalit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tantum obligatus poſtea reſtituatur in integ· ut quia naturale debitū ſoluit creditori· qđ ſine reſtitutōne repetere non pt· ut diximus· ś· ſi ad uerſus ſolutōnem· et creditor eadē equitate re ſtituetur· Ubi aūt reſtituitur minor in cōtra ctu ex quo aliquid abeſt eis uel abfuturum eſt· Et ex quo aliquid adeſt ei uel affuturū eſt· qua equitate reſtituitur· ne moretur in damno· ea dem decernitur ne in lucro moretur ſiue ergo emptor ſedenti uel nō ſedenti in ludo pditōnis ſolueret pcium uel creditor ad magidē ludenti uł nō ludēti numerauit pecuniā mior cui ſolutū uel numeratū eſt reddit pecuniā ſi habet· Alio quin ɔtra· ut· ff· e· patri· §· i· promtior tñ eſt ra tio ſubueniendi ei qui ſoluit minori quod debet quia fecit ex neceſſitate quam creditori qui nu merat ex voluntate· ut· ff· e· ꝙ ſi minor eſt· §· p· et ita fauorabilior eſt vnus ꝙ alter· quantū ad ꝓbatōnes uel pſumptōnes· Idem tamē dicitur vtrobiqꝫ· et ſimile eſt in eadem· l· §· ſceuolam· et vbicūqꝫ ponitur in aliqua· l· aduerbiū maxi me· P· tñ dubitatiue differentiā notauit inter credentem et ſoluentē· ut creditor pecuniaꝫ nu meratam ſedenti ad magidē non repetat etiaꝫ ſi minor habeat eam· quia credita eſt ei cōſum pture· quod tñ non dicitur in vera ꝯpoſitōe· qꝛ ɔſumpturus dicitur qui vere ɔſumpſit ꝫ refert ē ad id quod credebat uel ſperabat· ut· ff· ſi cer pe· qui pecuniā· Si autēꝫ numerauit nō ſedenti ad magidē reſtituit minor ſi habꝫ alioquin cō tra· Sed ſi ſoluit quis minori ſedenti ad magidē reſtituit minor ſi habꝫ· alioquin ɔtra· Si quidē non ſedenti ad magidē ſoluatur· Si quidē a mi nore incipiat cauſa reſtitutōnis alium eo ɔueni ente· et repetente rem quā vendidit et reddit preciuꝫ emptori etiā ſi pdiderit· Si vero ab alio incipiat cauſa· puta ſi venditor maior petat p̄ cium a minore emptore tenetur minor inquātuꝫ locupletior eſt· Nam et qui ignorans vendidit rem furtiuā emptori conſcio nihil ex vēdito cō ſequitur niſi vltro qđ ɔuenerit emptori preſtet tamen emptor nihil ɔſequeretur· ſi cauſe pmor dium ab eo incipet· ut· ff· de ɔtrahē· ēpt· l· ſi in emptōne· §· item et ſi emptor· Sed noſtra opi nio ut ex premiſſis patet verior eſt·

Etiam per procuratorem cauſam in integrum reſtitutionis agi poſſe

Cauſa in integ· reſtitutionis per ꝓcura torem ſpecialem et non p generalem ex erceri poteſt· ſiue mior ſit factus maior ſiue minor dui et adhuc· ſed etatem impetratā non per procuratorem ſed per ſe maſ· apud ſu um iudicem debꝫ allegare· ut diximus ſupra de his qui ve· eta· impe· Porro ſi de ſpeciali mā dato pro cauſa reſtitutionis iniuncto dubitat· debet caueri rem rataꝫ dñm habiturū· ut· ff· e· · l· illud· §· ſi tali· et· l· ꝙ ſi de ſpeciali·

In integ· reſt· poſtulata ne qđ noui fiat

Poſtulata in integ· reſtitutōe omnia eſſe debēt in ſuo ſtatu in quo erant añ prin cipium cauſe· Non ergo res in cuius no mine in integ· reſtit· eſt poſtulata debebit alie nari uel ſnīa executōni mādari· vł ab aliquo qđ fieri in pīudicium alterius ptis donec finiatur cauſa reſtitutōnis· Sed et ſi minor tpe litis ɔt erat locupletior licet poſtea deſinat eſſe tenet· hec tñ fallit in ɔuerſo caſu· id eſt ſi locupletior non erat litis ɔteſtate tpe et poſtea locupleti or inueniatur tpe rei vendicande tenetur enim inſpecto vltimo tpe ut ſic fiat innouatio quedā in cauſa reſtitutōnis· ut· ff· de minor· l· ſi minor· et de pet· her ed· l· ſi a patre· §· quo tpe· Sꝫ cer te hec innouatio fit a minore· uel ex parte mi noris ɔtra ſe nō in alterius pīudiciuꝫ qđ vetat regula pmiſſa· Et eadem regula locuꝫ habet in cauſa appel· pen· ſi appellatum ſit a diffinitiua ſnīa non ab iniqua executōne· tunc enī res mo biles poſſideri auferūtur et apud ſequeſtrum collocate pmanebūt donec iudex appellatōnis ꝓnunciauerit· Si aūt fuerint immobiles ſeque ſtrantur fructus cum depꝓpulātur a poſſeſſore ut· j· quorꝫ ap· non reci· l· ab executōne· et· ff· de ap· l· impatores· §· ulť· Porro pendēte cauſa re ſtitutōnis· Item appellatōnis quedaꝫ fit noui tas p hoc qđ noue ꝓbatōnes et interrogatio nes et confeſſiones fieri poſſunt de iure ut· j· de temporibꝫ appellat· per hanc

De reſtitutione militum et eorꝫ qui rei publice cauſa abſunt

Dictum eſt ſupra de reſtitutione minorꝫ Supereſt videre de reſtitutōne maio rum· et quia due ſunt excellētiores cau ſe quibus reſtituūtur maiores ſcꝫ militie cauſa et abſentia ꝓpter rem publicam· De his videa mus· Quibus ſubueniatur p eas cauſas· Et in q bus· Et quando· Et qualiter· In primis autē ſciendū eſt militibus ſubueniri quia diſcedere a ſignis ſine periculo non pñt· ut· ff· quibꝫ ex cau· ma· l· pnł· iurabant enī ſe non euitaturos mor tem ꝓpter ſalutē rei pu· Si ergo miles eſt in do mo ſua interim nō reſtituitur· ut· j· e· l· penuł· et · ff· quibꝫ ex cau· ma· l· miles plane· ſi nondū eſt in domo ſua ꝫ cōmeatu accepto reuertitur inte rim reſtituit· donec legitima tpa ad reuertē dum pſtituta ſupſunt ei· non poſtea· ut· ff· quibꝫ ex cau· ma· l· ſi cui· Nec diſtiguitur· vrbani ſint milites· an extra ciuitateꝫ deſtinati· ut· ff· quibꝫ ex cau· ma· l· milites plane· et· l· qui mittūtur· §· ulti· Idemqꝫ eſt et in medicis militū· ut in pdi cta· l· inter· §· ulť· Abeſſe aūt rei publice cau ſa videtur qui abeſt ꝓpter cauſaꝫ reipublice ro manorum non ciuitatis alicuius· ille tñ iuuatur ex generali clauſula edicti ptorꝫ qui abeſt pro ciuitate licet alias dicatur· ꝙ ciuitates ſint lo co priuatorꝫ· ut· ff· qbꝫ ex cau· ma· l· ꝫ et ſi· §· ulť·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et de verbo·ſigni·l·eum· ¶ In omnibus autem
his abſentibus diſtinguo·Sunt abſentes coacti
an ſpontanei·id eſt ad hoc eis dantibus operã
ut abeſſent·tunc em̃ non reſtituũtur·quia pro=
pter ſuum comodum uel alterius leſionẽ veriſi=
mile eſt eam feciſſe puta cauſa litis euitãde uel
ↄſimilium·¶ Idem multo magis ſi ꝓpter ſuũ ne
gocium euidẽter pateat eum hoc officiũ aſſum
pſiſſe·¶ Idem et ſi maturius ꝓfectus eſt q̃ ei
iniunctum eſſet·et ſi reuerti potuit et nõ reuer
titur interim non reſtituitur·et ad reuertendũ
legitima ſtatuũtur tp̃a·ut ꝑ ſingulis·xx·milia
riis habeat vnã diem·ut·ff·ex quibꝫ cau·ma·l·
item hi·et·l·qui data·et·l·rei pub·cauſa·et·l·ſi
cui·§·ulẽ·et·l·non vere dicitur·et·ff·ſi quis ca·
·l·i·Et poſſunt exempla plura dari de abſenti=
bus rei pu·cauſa·¶ Quicumqꝫ em̃ eſt dignita=
tis cauſa miſſus extra vrbem abeſt rei publice
cauſa ſiue ſit preſes·ſiue ꝓconſul·ſiue legatus·
ſiue ꝓcurator ceſaris uel tribuni militũ uel pre
fecti·¶ Item comites legatoꝝ ſimili cauſã ab
ſunt quia ad erarium delati aut in ↄmentariuꝫ
pͥncipis delati ſunt·Et eſt ↄmentarium locus
vbi princeps cũ ↄſiliariis ſuis ad mentẽ ſecreta
reuocat a commiſcet·¶ Item tabelliones ma=
giſtratuum et miſſi ut milites ducerent aut cu
rarent·qui eſſent legẽdi·id eſt eligẽdi aut gra
tularentur pͥncipi aut malos ↄpeſcerẽt hoſtes
¶ Item qui miſſi ſunt romam ꝑ publico nego=
cio uel in locũ aliũ licꝫ ꝑ vrbem eis cõpetat iter
videntur abeſſe rei pu·cauſa·vrbani aũt magi
ſtratus non videntur abeſſe rei pu·cauſa·Forte
quia poſſunt et ↄſueuerũt facile ꝑ ſe et per aliũ
ꝓuidere negociis·ut·ff·quibꝫ ex cau·ma·l·et q̃
data·et·l·ut ſunt·et·l·abeſſe·et·l·mẽ·§·i·ꝛ·ii·ꝛ
·l·q̃ mittunt̃·¶ Subueniẽ autẽ p̃dictis pſonis
in quatuor·ut ſi res eoꝝ vſucapte ſunt uel p̃ſcri
pte·Item ſi ſeruitutes eoꝝ prediis debite non
vtendo amiſſe ſunt·Item ſi eoꝝ debitor actõe
qua tenebatur eis liberatus eſt p̃ſcriptõe tp̃is·
Itẽ ſi p̃dicte pſone aliquid acquirere potuerũt
ſine alterius iniuria·ut ſi erat eis legatũ ſingu
lis annis·quibus in italia eſſent·uel eis erat pro
miſſum eodẽ modo·Vel ſic ſi tp̃e mortis eſſent
in italia·capiunt em̃ ac ſi impleta eſſet ↄdicio ꝑ
beneficium reſtitutõnis·nec dici p̃t q̃ reſtituã
tur ad actõnem amiſſam quia vere nulla ↄpetit
eis·ut·ff·quibꝫ ex cau·ma·l·non ſolũ·et·l·ſi quis
ticio·¶ Si acquirere potuerit cũ alterius dãno
et iniuria·puta ꝑ vſucapionẽ trienniĩ uel decen=
nii·non ſubuenitur eis·ut videantur vſucepiſſe
quod non vſuceperũt·ſicut et dicitur in captis
ab hoſtibus·ut·ff·quibꝫ ex cau·ma·l·ſciendũ·
et·l·deniqꝫ·et·l·nec vtilem·Nam licet abſens
cauſa rei publice poſſit ꝑ ſe vſucapere quod nõ
eſt in captiuo abſentia potuit ei nocere·ne rem
puta emptam incipet poſſidere quã et vſuce=
piſſet·ſi nõ eſſet captus ad quod nõ reſtituitur
ut dictũ eſt·¶ Poteſt dici et in quinto eis ſub=
ueniri hoc eſt in hermodiciis·ut·ff·quibus ex c·
ma·l·cũ miles·§·ulẽ·Diſtingue tñ·ſint legitime
defenſi an nõ·Si legitime defenſi ſunt reſtituũt̃

ad appellationem non ad inſtaurationeꝫ iudicii
Si nullo modo ſint defẽſi uel minus legitime re
ſtituuntur ad cauſam totam ex integro agen=
dam·ut·ff·de in integrum reſtitutõne·l·ulẽ·et
·ff·quibus ex cauſis maiores·l·is qui rei publice
cauſa·¶ Illud certum eſt nõ ſubueniri p̃dictis
pſonis in ↄtractibꝫ uel quaſi ↄtractibus·uel de
lictis uel quaſi delictis·ex eoꝝ facto cõtractis·
ut·ĩ·e·l·qui a patre·licꝫ in eis inuentur minores
·xxv·ãnis·¶ Porro in vſucapione uel p̃ſcripti=
one rerum uel actõnum uel ſeruitutũ·ita demũ
reſtituitur abſens ſi vſucapio uel p̃ſcriptio fue=
rit ↄpleta in p̃iudicium abſentiũ·Nam ante cũ
abſens uel eius heres poſſit rem vendicare uel
ſuo iure agere nõ reſtituitur·ut·ff·de mino·l·
in cauſe·Sed ſi heres abſentis etiã non cõpleta
preſcriptõne ↄmuni iure agere nõ poſſit reſtitu
etur ut ↄmodum cõſequatur quod ex defuncti
pſona habuiſſet ſi cauſã rei pu·defuncto nõ ob
ſtitiſſet·ut ecce patronus cũ in ſicilia ꝓcuraret
delata eſt em̃ bonoꝝ poſſeſſio quã aliquis ſine
mandato ſuo petiit·ſꝫ ipſe infra tp̃a bonoꝝ poſ=
ſeſſionis ratum nõ habuit·et intra tp̃a bono=
rum poſſeſſionis deceſſit·heres em̃ eius petere
bonoꝝ poſſeſſionẽ non p̃t·licet potuerit defun
ctus·quia deceſſit intra tempus ſꝫ nec rataꝫ p̃t
habere petitõnem eius qui noĩe defuncti eam
agnouit·quia ad heredem non agitur tñ trãſ=
mittitur·ut·ff·de acqui·here·l·patronus·et rẽ
ra·ha·l·pnẽ·et·l·ſi is cui de humanitate·tamẽ
ibidem dicit dari reſtitutõnem quia veriſimile
eſt q̃ defunctus bonorum poſſeſſionem agno=
uiſſet ſi ei abſentia impedimento non fuiſſet·et
eſt illud hic notabile q̃ heres reſtituitur in in
teg·in iure defuncti·licet defunctus reſtitui nõ
potuit·Nõ autem dicitur·ĩ·e·l·i·reſtitutõnem
dari heredi centurionis ex pſona defuncti ita
demum ſi deceſſit poſt exactos dies·verum eſt
iure ſtricto·Secus eſt de humanitate ut dixi·
uel in caſu premiſſo non ex defũcti perſona ſed
ꝓpter defuncti abſentiam reſtituitur ex ſua ꝑ=
ſona uel ſubaudi maxime·¶ In vſucapione aũt
uel preſcriptõne rei uel iuris reſtituitur mileſ
non abſens rei pu·cauſa·ſi vſucapio uel preſcri
ptio fuerit ↄpleta in abſentia uel poſtea infra
modicum tempus id eſt dum hoſpicium condu
cit ſarcinolas cõponit·querit aduocatum·hec
enim preſentia modici tp̃is reputatur ꝑ abſen
tia·nec diſtinguo fuerit in contractu vſure añ
abſentiam uel in abſentia nec em̃ habetur de=
lectus habuerit uel non habuerit miles uel ab
ſens ꝓcuratorem an nõ·ut·ff·ex quibꝫ cau·ma·
·l·ſꝫ et ſi·§·ulẽ·Nec obſtat quod legitur in eodẽ
·t·l·is qui·quia ibi habuit ꝓcuratorem et legi
time defẽſus ẽ·ut·ſ̃·dix·Nec diſtiguo ſit incho
ata vſucapio ante abſentiam·An in abſentia·
Si autem vſucapio non fuerit cõpleta in abſen
tia uel in modico tẽpore ſꝫ poſtea pleriqꝫ dicũt
denegari reſtitutõnem ſcd̃m·M·et·P·et alias
et ꝑ eis facit quod legitur·ff·ex quibꝫ cau·ma·
·l·ab hoſtibus·Sed dño bul·videbatur reſtitu
tionem dandam etiam vſucapione completa in

preſentia poſt modicum tempus· lex tamē pre
dicta licet fortiter videatur obſtare tamē ma
gna ſubtilitate pt determinari· Ait em̄ pretor
ſi quid de bonis abſentis rei pu· cauſa pſcriptū
eſt cum is abeſſet in integ̃ reſtituam· ɔtineba-
tur etiam in veteri edicto uel poſtea ut ſic ɔti-
nuet̄ cū abeſſʒ uel poſtea· qd tn̄ poſtea ad mo-
dicū tps ut dictū eſt trahit̄ ſcd̄m vulpianū et ē
ſimile in· ff· de vbo· ſig· l· ſʒ adiectio· Sʒ cuius bn̄
ficij reſpcū trahit̄ vbuz poſtea ad modicū tem
pus· certe reſpectu reſtitutōnis in integ̃· quid
eſt in integ̃· id eſt totius temporis· id eſt pleni-
us datur reſtitutio ꝓpter modicū tpus ꝙ alias
quia nō totius abſentie alias detraheretur to
tum quod poſt reuerſionem labetur uel ꝓ toto
tpe vſucapionis quod fluxit in abſentia· Si em̄
vltimus annus vſucapionis triennij totus flu-
xit in abſentia uel in modico tpe et reuerſus in
nullo ſit negligens· ſed ſollicite querat aduoca
tum et litem inferat in integ̃· reſtitutōnis ⁊ to
tius anni tempus poſtulabit ſubduci de vſuca-
pione· licet in querendo aduocatum p non mo-
dicum laborauerit tempus ſʒ autem non ſic eſt
vſucapione ɔpleta in pn̄tia poſt modicū tēpus
Si em̄ vltimus annus triennij fluxerit in pn̄tia
poſt modicum tpus ⁊ medius fluxerit in abſen
tia nunꝙ reſtituitur ad totum annū abſentie·
quia tempus quo vſucapio eſt cōpleta in pn̄tia
tacuit imputatur ei· et redditur ei ꝓ tempore
abſentie· Idemqʒ dicerem vſucapione in abſen
tia impleta ſi reuerſus taceat et negligens ſit·
Si tamen poſtea euigelet et litē inchoet tpus
quod labitur in pſequenda cauſa reſtitutōnis
non nocet quo minus petat ſubduci reliquū tem
pus vſucapionis· quod reſtabat ei in principio
inchoate cauſe de reſtitutōne· Nam quod flu-
xit ante ɔputatur ꝓ rato· et redditur ꝓ tēpore
vſucapionis in abſentia currentis uel ɔplete·
¶ Si querat aliquis cur fecit vulpianus differē
tiam cōpleatur vſucapio in modico tpe an po-
ſtea· cū tu idez ita dicas poſſe cēſeri· Rn̄· imo nō
idem cenſeri· ut· ſ· dixi· niſi cum poſui reuerſuz
negligentem eſſe· Nam ſi vltimus annus vſuca
pionis fluxerit in pn̄tia poſt modicum tempus
vix eſt quin aliquod tpus labatur p negligen-
tiam anteꝙ excitetur ad repetendā reſtitutō
nem· Nam ex pteriti anni negligentia hoc in-
teruenit quaſi ɔtinuatōne quadaz cum ſuo ⁊ cō
muni iure neglexit rem vendicare· quod ſic aſſi
gnari nō poteſt vſucapione ɔpleta· in abſentia
uel in modico tpe ipſum pterite neceſſitatis cā
adiuuante· et pn̄ti ſollicitudine cū ea ɔtinuata·
¶ Queret aliquis vſucapione cōpleta in pn̄tia
uel in abſentia ſi in ſequenti tpe negligens eſt·
quomodo hoc tempus negligētie ɔputari pro
rata in vſucapione dixiſti· cum id qd vſucaptuz
ſit ab eodem vſucapi nō poſſit· Rn̄deo vere fa-
ctus eſt dn̄s vſucapione· ſʒ quia pretor abſenti
pollicetur reſtitutōnem quaſi ꝓ eodē habetur
ac ſi non vſucepiſſet· cū nec dn̄s videatur re ſua
excluſus· ut· ff· de in integ̃· reſtit̄· l· nemo· et de
acqui· poſ· l· non videtur· Iterū nō debʒ eſſe

deterioris ɔditōnis qui vſucepit ꝙ ſi non vſuce-
piſſet· ut· ff· de capt̄· et poſtu· li· re· l· in bello· §· ſi
quis ſuum· Et de hoc ſatis videtur lex expreſſa
qui enim traditōne dn̄s factus eſt pſcribit rem
ɔtra veterem dn̄m qui rē poterat auocare ab
eo· actōne q metus cauſa· ut· ſ· q metus cauſa
· l· ſi vi· ¶ Adhuc queret aliqs vltimo āno vſu-
capionis in pn̄tia ɔpleto quomodo dabitur re-
ſtitutio medij anni vſucapionis· qui fluxit in ab
ſentia cum in eo anno non fuerit leſus· Reſpon-
deo tunc quidē non erat leſus· ſʒ tn̄ ledebatur·
quia res ſua vſucapiebatur et cōpleta vſucapi-
one verum eſt eum leſum quia res eſt vſucapta
et ſicut vſucapio cōpletur triennio ita et leſio·
quia leſio eſt ex vſucapione· Nemo em̄ ſani ca-
pitis dicet veterem dn̄m leſum vltimo momen
to vſucapionis· quia ſcd̄m hoc etiam toto triē-
nio lapſo in abſentia reſtitueret̄ niſi ad momen
tum quo finita eſt vſucapio· quod non eſt verū
quia toto triennio leſus eſt· ut· ff· de mino· l· iij·
· §· i· et quia lex dicit medij anni vſucapionis re-
ſtitutōnem faciendam· ut· ī· e· l· q tpe· licet qui-
dam abutentes legis ſn̄ia appellent mediū tem
pus vltimum annum vſucapionis ɔplere in ab-
ſentia uel in modico tēpore· Ideo quia eſt inter
vtrūqʒ pn̄tiam ſʒ certe ſcd̄m hoc om̄e quod eſt
medium dici poſſet aliquorū reſpectu· cū ergo
medio anno vſucapionis dn̄s ledebatur· et vſu-
capione ɔpleta toto triennio leſus eſt ut dictū
eſt· debet dici reſtitutōnem dari quia quod eue
nit neqʒ debet ꝓdeſſe neqʒ obeſſe· ut· ff· quib us
ex cau· ma· l· i· in prin· et· l· videlicet· ¶ Inſurget
quis preſcriptōe decennij inchoata in abſentia
militis p annum vnum· ſi miles in reliquis· ix· an
nis pſentie reſtitui non poteſt quia ſuo iure ven
dicare rem poteſt· ¶ Item poſtea reſtitui non
pt· quia ſero hoc petitur· cum a die reuerſionis
infra quadriennīū tantum debeat reſtitui· Re-
ſpondeo· hoc quadriennīū ɔputari a die reuer-
ſionis· quādo leſio ɔtingit in abſentia uel in mo
dico tempore· alioquin cōputabitur a tpe leſio-
nis· quia tūc demum incipit poſſe agi· ut· ff· qn̄
de pec· ac· eſt an· l· i· §· annus· Et eadem queſtio
fieri poteſt in preſcriptōne· xxx· annoꝝ inchoa-
ta ɔtra militem qui agebat vltimū diem· xxv·
annorum· et eſt miles ille reuerſus factus· quia
maior in ſcd̄o die preſcriptōnis· xxx· annorum·
nam ꝓ illo die uel ratōne etatis uel ratōne mi-
litie dicetur dari reſtitutio demum cōpleta p-
ſcriptōne· xxx· annoꝝ· ¶ Item aperte ꝓbatur
dari reſtitutōnem ꝓ illo tpe abſentie· pro quo
non fuit completa pſcriptō· Si em̄ quis pluribꝰ
vicibus fuit abſens· reuerſus rōne prime et ſe-
cunde abſentie reſtituitur· licet non in eis ſed
in tercia abſentia ɔpleta fuerit pſcriptio· ut· ff·
quibus ex cau· maio· l· nec non· §· ſi quis ſepius·
¶ Itez lex indiſtincte dicit tempus abſentie de
medio ſubduci· ut· ī· e· ij· l· ſup vacuam· et· ī· de p-
ſcript̄· lon· tpis· l· pſcriptōne· Et ex his ptʒ eſſe
tempus abſentie de vſucapione ſubduci· Primū
ſit medium vltimūve· et ſatis videtur hec ſn̄ia
ɔti equitate· ſed alia magis videtur cōfirmari

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

auctoritate legum·et ideo tutius eſt eam tene
re· Predictis autez perſonis ſubuenitur per
beneficium in integ· reſtitutōis quam debent
poſtulare a p̄tore viuente·ut·j·e·l·i·ad ſimilitu
dinem minoris·ut·ff·de except·l· exceptōes·§·
ulti·et hoc ip̄m q̄ poſtulare poſſunt ex edicto
p̄toris mortui eis ɔceditur·Sic autē p̄tor viuus
eos reſtituit ·ut ſic agant ſicut agerēt ſi nōn fu
iſſent abſentes·et reſcindit vſucapionē uel pre-
ſcriptōnem ſi dicantur ɔcurriſſe cōtra abſentes
Unde et actio ad quam reſtituitur abſens dici
tur reſciſſoria·non ut denotet p̄prium nomē a-
ctionis·ſ; in vi adiectiui ponitur ut dicatur uel
vtilis rei vendicatio reſciſſoria uel p̄ſonalis·q̄a
pretor viuus tribuat eas abſenti reuerſo reſci-
ſa vſucapione uel preſcriptōne·ut·ff·de capt̄ et
poſt·li·re·l·ab hoſtibus·et·j·ex quibus cau·ma·l·
vlti·Et ex hoc q̄d reuerſus ponitur in eodē ſta
tu in quo fuerat ante abſentiā·Nam et ſi primo
non poterat agere nec nūc poteſt·videtur q̄ hec
reſtitutō dari poſſet etiā abſente parte altera·
Sed tutius eſt ut dicamus eam dari debere tm̄
vtraq; parte p̄ñte·ſicut·s̄·dixi·in reſtōe mino·
Quidam tm̄ dixerunt q̄ reuerſus ex edicto pre
toris mortui ſtatim poſt reuerſionē hab; reſciſ
ſoriam actōnem·ſ; inefficacē anteq̄ p̄tor viuus
inſufflet in eam ſpiritum vite dando reſtitutō;
in integ· ut dictuz eſt·pretoris em̄ mortui opa
ſua ſunt mortua·viui aūt efficacia·Unde et mi-
noribus officio iudicis·maioribus aūt iure acti-
onis dicunt ſuccurri·quocūq; autem eoꝝ dicat
ſatis in idem recidit·et in eandem ſūmam decur
rit·et verum eſt p̄torem viuū p̄mittere rem vē
dicare·uel p̄ſonaliter agere ac ſi vſucapio uel p̄
ſcriptio nō eſſet ɔpleta·et ita eſt intelligendū
quod legitur in inſtit· de ac·§·i· ſc; ut reuerſus
dicat non vſucaptum quod vſucaptuz eſt· Sed
q̄·P·ait·pretorem reuerſo p̄mittere in hoc ca
ſu mentiri ſicut et in publiciana ut dicat aliquis
ſe vſucepiſſe quod nō vſucepit ut ibidē dicitur·
Sicut autem ſubuenitur militibus et abſentibus
eorūq; heredibus·ut·ff·de in integ·reſtit·l·nō
ſolum·ita et contra eos eorumq; heredes ſub-
uenitur·ut·ff·e·l·cum miles·i·R°·ſi tamē nemo
eoꝝ exiſtebat defenſor·et hoc ip̄m debet inue
ſtigare actor interrogando amicos abſentis ſi
qui ſunt·An velint defendere abſentem et iu-
dicatum ſolui ſatiſdare·quia ſi nulli ſint uel nul-
li appareant et ita actor quia lit·ɔt·non potuit
dominium uel actōnem amiſit p̄ſcriptione vel
vſucapione reſtituetur in integ· ɔtra abſentē;
reuerſum·ut·ff·quibus ex cau·ma·l·itē·§·ult· et
·l·ergo·Et de tp̄ibus aūt reſtitutōnū uel ad q̄ ā
ta uel intra que reſtituantur maiores uel mino
res hic non dico licet quedam in huius·t·ſummā
de eis tradiderim·ſ; in·t·ij·j·plene dicemus·

De vxoribus militū et eorum qui rei publice cauſa abſunt

Sicut ipſis militibus ſuccurritur quod ple
ne·t·i·dictum eſt·ita et vxoribus eoꝝ·
ut·j·e·l·i·reuerſe ergo contra poſſiden
tem reſtituuntur ſi vſuceperit res earum calli-
ditate alicuius venditarū·ut tn̄ vſucaptor ɔ̄po
nat doli exceptōnem mulieri·nec aliter rem ei
reſtituat q̄ precium in vtilitatem ſuam cōuer-
ſum puta creditori eius ſolutum reddat·ut·j·e·
·l·ij·et·ff·de rei vendi·emptor·

De temporibus in integrum reſtitutionis cauſa minorum aliarūq; p̄ſonarū que reſtitui poſſunt q̄ heredum eorum

De reſtitutionibus minorum et maiorum
ſupra dictuz eſt· Nunc videamus infra
que tempora et ad quanta reſtituantur
minores et maiores eorumq; heredes· Eſt au
tem ſciendum·q̄ ſi minor decipitur in cōtractu
vel quaſi delicto·uel quaſi in eo quod a ſe geſtū
eſt reſtitui poteſt toto tempore minoris etatis
Et poſtea infra quadriennium quod hodie cur
rit ſtatim·cum·xxvi·an·dies illuxerit· Sed olim
reſtituebatur intra annū vtilem· Porro vbi
minor impetrauit veniā etatis·ɔputatur qua-
driennium a tempore impetrate venie preterq̄
ad immobilia in quibus nihil operatur venia· ut
j·e·l·ea que·et·C̄·de his qui ve·e·impe·l·pn̄·
Si autem decipiatur minor in tempore id eſt
ut patiatur tempus labi in preiudicium ſue rei·
vel actōnis·quādoq; ip̄o iure ɔſeruatur illeſus
quandoq; nullo modo iuuatur·quandoq; autez
currit p̄ſcriptio in p̄iudicium eius ſ; tamen reſti
tuitur·ut diximus·s̄·in quibus cau·in integ·re-
ſtit·non eſt ne· Hic tamen diligenter attēde
ledatur minor maiore tempore quadriennio an
minore·uel tanto ſi ledatur maiore uel tanto·
habet poſt minorem etatem quadriennium ut
dictuz eſt in ɔtractibus et ɔſimilibus ſi ledatur
minore tp̄e interim dum minor eſt reſtituitur·
Item poſtea infra tempus tantum quantuz
leſus eſt·ar·ff·q̄ñ de pec·ac·ē an·l·cū poſt mor-
tem·et·ff·de mino·l·interdum·§·plane ſi defun
ctus· Si autē deceſſerit minor eiq; minor ſuc-
cedat·idem ſtatuitur in p̄ſona minoris ſuccedē
tis·Nam et toto tempore ſue minoris etatis re
ſtituetur ex perſona defuncti et poſtea hab e-
bit tempus quod haberet defunctus minor fa
ctus maior·Si autez minori ſuccedat maior ſta
tim ab adita hereditate uel ab agnita bonoꝝ
poſſeſſione habebit tempus quod haberet de-
functus minor maior factus Si autez maiori de
functo cui de quadriennio aliud puta bienniū
reſtabat ad in integ·reſtitutōnes petendas·p
his que in ſua minore geſſerat etate ſucceſſerit
minor·Hic minor ſuccedens reſtituatur ex defū
cti p̄ſona toto tempore ſue minoris etatis et po
ſtea infra tempus quod reſtabat defuncto ut
·ff·de mino·l·minor annis·§·ulti·et·l·interduz·
et·j·e·l·ea que·§·ſi quando·P·tamen huic mino
ri ſuccedenti maiori dabat tp̄s defuncti ſtatim

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ab hereditate adita eo elapſo·nec poſtea reſti
tueretur in minori etate·ſꝫ p̄dicta·l· interdum·
facit ↄtra eum· Itē quod legitur·ĩ·ſi minor fa·
ma·ali·ha·l·ulť·§·ulť·Nec facit ꝓ eo auť·que ē
ĩ·e·ſi minor de dote ⁊ ē·nam in preſcriptōe ex
ceptōnis nō numerate dotis·ↄtra ſupiora que
generaliter obſeruātur multa ſpecialia notari
poſſunt licet ipſe notauerit duo tm̄· Primū eſt
quia p̄ſcriptio exceptōnis de non numerata do
te licet ſit tp̄alis·quia qn̄qꝫ eſt anni qn̄qꝫ trium
menſium currit minori ex pſona ſua·Vnde et re
ſtituitur alias ↄtra·ut·ſ̄·in quibꝫ cau·in integ·
reſtiť·non eſt ne·l·ulť· Secundum quia alias
reſtituitur minor intra tp̄a p̄dicta· ſed hic re·
ſtituitur vſqꝫ ad·xij·annū· Tercium quia ali
as ↄputatur quadriennīū ſtatim cū incipit eſſe
maior p̄cedente leſione in minore etate hic aūt
incipiunt·xij·anni ad reſtitutōnem dandā a tē
pore nupciarum uel ↄtrahendarū ſcd̄m nos uel
ↄtractarū ſm̄ alios· Quartuz quia alias ma
ior minori ſuccedens habet quadriennīū ut·ſ̄·
dictū eſt·hic autem habet annū·et ſi plus·For·
te et ſi minus reſtabat defūcto· Quintū quia
alias minor minori uel etiā maiori ſuccedens ha
bet etatē ſuam et poſtea quadriennīū· hic aūt
habet quinquennīū·Et ex hoc quinto ſuccedit
ſpeciali· Sextuz quia hoc quinquennīū currit
ei etiam in minori etate ſua etiā adeo ut non re
ſtituatur ut ſit hoc ſeptimū ſpeciale·alias con·
tra·ut·ff·de mino·l·etiam ei·Et nota·ꝙ in caſu
iſto non reſtituitur minor niſi cū in minori eta·
te ↄpleta eſt p̄ſcriptio exceptōnis de nō nume
rata dote ut aperte dicit auť de tp̄e nō ſo·pe·
et ideo erant quidam dicentes eam extendi in
·xxxvij·ānū vna die minꝰ ut ſi vltima die·xxv·
annorum ↄtraxit nupcias ↄſiderantes illud tan
tum ꝙ minor contraxit nupcias· ſed certe illud
potiſſimū eſt inſpiciendū·an in minori etate cō·
pleta ſit p̄ſcriptio exceptōnis de nō numerata
dote de iure ↄmuni·Et ita ſi a tp̄e ↄtractarum
nupciarum ↄputātur·xij· anni non tranſcendit
·xxxvi·an·vna die minus·uel quolibet alio mi·
nori ſpacio·vt ſi ↄtraxit matrimonīū in vltima
die·xxiiij·annoꝝ et finitū eſt in eadē die· et ſte
tit poſtea ꝑ annuz in minori etate·nec oppoſuit
exceptōnem non numerate dotis· Et ita nō p̄t
eam opponere de iure ↄmuni· ſꝫ reſtituitur vſqꝫ
ad·xij·annū nec em̄ exigitur ꝙ duret matrimo
nium ꝑ biennīū·ſꝫ ſatis eſt ꝙ ſoluitur infra bie·
nium·ut detur infra annū exceptio·Si vero in·
telligatur ſm̄ nos a tp̄e nuptiaꝝ ↄtrahendaꝝ
et hoc videtur innuere p̄dicta auť· cū dicit no·
uimꝰ em̄ eos q̄vehemēter nuptias citiꝰ ↄtrahūt
non minus·xv·annoꝝ ad hoc ꝓcedētes ↄputa
buntur·xij·anni a·xv·anno ↄpleto et inchoato
·xvi·et ſic poterit extendi p̄ſcriptio·xij·annoꝝ
in·xxvij·annos etatis eius qui ↄfeſſus ē ſibi nu·
meratam dotē que non erat ut eadem dicit au
tenť·et ſcd̄m hanc nr̄am opi·qua cōputamus a
tp̄e nuptiaꝝ ↄtrahendaruz·xij·an·ſi minor re·
pellatur p̄ſcriptōne·nec opponat exceptōem nō
numerate dotis·certū eſt p̄ſcriptōez exceptōis
non numerate dotis ↄpleri in minori etate ut ſi
in minori etate durauerit matrimonium ſaltim
vna die·et eo ſoluto labatur ānus in minori eta
te·Et certū eſt ↄpleri p̄ſcriptōnem triū menſiuz
ſi durauerit mr̄imoniuz ſaltim biennio·et in ali
quo vltra·et eo ſoluto labantur tres menſes in
minori etate·omnino vero repellitur a quere·
la minor de cōmuni iure ſi incipiente·xvi· anno
ↄtrahat matrimonīū·et durauit in minori eta·
te ꝑ decennīū·et ideo repellitur de ↄmuni iure
ſed ſpeciali admittitur adhuc infra duos ānos
ſi ↄputes·xij·an·ab incepto·xv·ſi ↄputes ab in
cepto·xvi·reſtituetur adhuc vſqꝫ ad tres ānoſ
poſt·xxv·an·cōpletos· His ergo ſpecialibus
huius autenť·curie ſe notatis ſciendū eſt ꝙ ali·
as vbi p̄ſcriptio legis cepit in pſona p̄deceſſo·
ris maioris cui ſucceſſit minor·currit quidē mi·
nori etiaz in minori etate·ſꝫ reſtituitur·ut·ff·de
mino·l·etiam·ſed aliud eſt in quadriēnio uel in
eo qd̄ ſupereſt quadriennio·quod datur minori
ex pſona eius cui ſucceſſit·non em̄ currit ei niſi
poſtq̄ꝫ maior factus eſt·licet lex in·ff·de muni·
interdū·dicat minorē decipi hoc ipſo cum poſſit
reſtitui ex defuncti pſona·hoc nō fecit ſꝫ non ſe
quitur hoc ar· decipitur·ergo reſtituitur·nam
fallit in minimo damno·ut·ff·de in integ̃ reſt·
·l·ſcio·et hoc fallit ꝓpter circuitū vitanduz·Nā
ſi reſtitueretur ad reſtituendum reſtitueretur
quod laborioſuz eſſet facere·Sed ponamus plu
res minores ſucceſſiue alijs extitiſſe heredes·lex
em̄ lites et labores et circuitus voluit minuere
ut·ff·ſi cer·pe·quidam·et de ↄdi·inde·l·dn̄s·et
hac eadē ratōne poterit eſſe ut hoc quadrien·
nium non currat etiā incipiente·xxvi·anno·ſi is
qui ſit maior eſt abſens rei pu·cauſa·licet enim
quadriennīū dicatur ↄtinuū· ad aliquid tamen
eſt vtile·quia excipiūtur de eo ea tp̄a quibꝫ ab·
fuit ꝓbabili et neceſſaria cauſa·ut·ĩ·e·l· ſup va
cuam·in ſi·et·l·i·et·ij·et·iij· Ideqꝫ dico et poſt·
q̄ꝫ cepit currere quadriennīuz facto maiori ſi is
ceperit ſe abſentare ex ea cauſa ex qua datˀ re·
ſtitutō·ut ex p̄dictis·l·parꝫ· Item excipitur
illud tempus quo impedior dolo aduerſarij mei
agere cauſam in integ̃·reſtiť·ut·ff·de mino·in·
tra·Et ita mirabile erit ꝙ iſtud quadriennium
nec eſt ꝑ omnia ↄtinuū·ut dictū eſt·nec eſt vtile
ꝑ om̄ia uel in principio uel in medio·Nam in eo
non feriati et feriati dies·quibꝫ reſtitutō nō da
tur ↄputātur·et idem in anno vtili olim·quia et
eo in malicia exiſtēte currere deberet ſm̄ regu
las ↄmunes quia ſaltem ꝑ aliū potuit agere·ut·
·ff·de diuer·tēpo·preſ·l·i·et qui ordo in bono·
rum poſ·ſ·l·ij·Sed hͦ eſt ↄtrariū ut·ſ̄·dictū eſt·
Si vero p̄ſcriptio ex ↄtractu inito cum maiore
erat ↄtra defunctū inchoata·eadeꝫ cū effectu
currit minori ſuccedenti ut nō reſtituatur·ut·ff·
e·l·emilius· Supereſt ut de maioribus videa
mus intra que tp̄a reſtituātur·et certe vbi re·
ſtituuntur iudicis officio em̄ reſtituuntur infra
quadriennīū ↄputandū a tp̄e leſionis· et ſm̄ p̄·
dictum modū in minoribus·ſed vbi reſtituūtur
cauſa abſentie ↄputāť a die reuerſionis ſi leſo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

contigit in abſentia· Si vero contigerit poſtea
ↄputatur a die leſionis ut diximus· ſ· de reſtit·
militū· Et ſicut dictum eſt in minoribus factis
maioribꝫ ita ⁊ i maioribꝫ reũſis· ſi poſtea cepert
abeſſe ex eadem cauſa· ex qua reſtitutō datur·
interim non curret quadriennium· ut· ī· e· l· ſup
vacuam· ¶ Item ſicut dictum eſt in minoribus
dari quadrienniū· ſi ledantur quadriennio uel
maiori tpe ſic in maioribus detur quadrienniū
ſi maior eſt leſus alicquin dabitur tantū quan-
to leſus eſt· ut· ff· ex quibus cau· ma· l· ſed et ſi· §·
ſed cum ferie· et· §· quotieſ· Et poſſunt induci ſi-
milia· ut· ff· ad velſ· l· ſi debitrix· §· ſi ꝑ eo· et de
hiis que in frau· cre· ait pretor· §· p̄terea· et· §· ſi
ↄditōnalis· et quando de peculio actō eſt an· l·
cum poſt· nec em̄ plus debꝫ habere abſens q̄ꝫ p̄
ſens haberet· ut· ff· quibꝫ ex cau· ma· l· i· et· l· vi
delicet· Imo in aliquo minus habet quia cauſa
ſua vulnerata eſt· licet ſuccurratur ei ꝑ medici-
nam reſtitutōnis quam ſollicite debꝫ petere· et
ideo dicitur ei nō obeſſe abſentiā· ¶ Item qui
vſucepit non debet eſſe deterioris ↄditionis q̄ꝫ
ſi non vſucepiſſet ut et diximus· ſ· de reſtitutōe
militum· Quidā tamen dicunt dari reſtitutōez
infra quadrienniū et ſi minori tpe ſit leſus non
ut reſtituatur ad quadrienniū· ſed ad quantū
leſus eſt· et fortiter inſtant querendo ſi quis fu
erit abſens ꝑ diem vnam tantū· et reuerſus eſt
poſt ſarcinulaꝝ ↄpoſitōnem et aduocatū queſi-
tum debeat habere diē tm̄· quomodo infra di-
em illam· et de leſione ꝓbari· et ſn̄ia ferri pote-
rit· Reſpondeo imputandū eſſe ei· qꝫ ita ſe arta
uit· ar· ff· ſi quis cauť· l· ij· §· ius· ¶ Predictū au
tem quadrienniū uel etiam minus tempus ſi mi
nus oporteat dari ut dictum eſt ↄceditur omni
bus p̄dictis pſonis· ut intra id tempus ↄteſten
tur litem reſtitutōnis· et impetrēt eam ſibi da
ri· nec em̄ iudicis officiū quod imploratur per
reſtitutōnem perpetuatur ↄteſtatōnez· licꝫ cō-
teſtatōne ꝑpetuentur actōnes p̄ter actōez de
dolo· ut· ī· e· l· ſup vacuam· et· ſ· de dolo· l· ulť· et
ī· de p̄ſcripť· xxx· an· l· ulť· Hinc eſt qꝫ et ſi is q̄
petit reſtitutōnem petat dilatōnem· que porri-
gatur vltra tempus ſtatutū ad reſtituendū de
negatur ei· Si autē reus peteret eam et actor
vtetur beneficio euiſdem dilatōnis· ut· ī· e· l· ul·
ut ita habeat ex pſona alterius quod nō habꝫ
ex ſua· ut· ff· que res pi· l· ariſto· Si autē quis in-
fra tpus indultum ad reſtituendū impetret re
ſtitutionem et reſtitutus reſciſſa vſucapione uel
preſcriptōne litē ↄteſtetur in veteri actōe ad
quam reſtitutus eſt· dico eā perpetuari litis cō
teſtatōne cum non ſit ꝓhibitū· nec em̄ eſt hoc
iudiciū in integ· reſtitutōnis· ſꝫ reſciſſorie reſti-
tute quā licꝫ ſit reſtituta· ſi tn̄ non ↄteſtetur in-
fra annū olim uel hodie infra quadrienniū di-
cit lex tolli anno uel quadriennio· ut· ff· de ac·
et oblig· l· in honorariis· et· ī· e· i· l· ulť· ¶ Reſti-
tutiones aūt q̄ dantur iure actōis de dolo uel qꝫ
metus cauſa quanto tempore durent in ſpeciali
bus· ti· ſupra dictum eſt·

¶ quibus ex cauſis maiores in integrū reſtituuntur

Explicite ſunt due cauſe quibus reſtitu
untur maiores hoc eſt militie et abſen-
tie rei publice cauſa· Nunc generaliter
videamus cauſas quibus reſtituūtur maiores·
Eſt autem ſciendum· qꝫ reſtituūtur quādoqꝫ·
quia abſentes fuerunt ꝑ metum iuſtum· et hoc
ip̄m debet exquirere iudex· ut· ff· e· l· ij· et· l· iij·
¶ Item quia fuerunt abſentes detenti in vin-
culis· uel a priuata pſona· puta a latrone uel pu
blica hoc eſt iudicis auctoritate· ¶ Itē in victo
rum numero hn̄tur etiā incluſi veluti lautumiis
id eſt ſubterraneis latebris· ſed in eadē cauſa
ſunt qui a militibus uel ſtratoribus uel munici-
palibus miniſterialibus obſeruantur· ſic ut pro
bentur rei ſue ſupeſſe nō potuiſſe· ¶ Itē qui ita
alligati ſunt· ut ſine dedecore in publico appa-
rere non poſſint· ut· ff· e· l· ſuccurritur· et· l· in ea
dem cauſa· ¶ Item ſuccurritur maioribꝫ qui ab
ſentes fuerunt detenti in ſuitute· id eſt in ſer-
uitutis poſſeſſione· uel a bone fidei· uel a male fi
dei poſſore· ſꝫ exquo de ſtatu ſuo incipiūt agere
non ↄtinentur hoc edicto· quia interim ꝓ libe-
ris habentur· ut· ff· e· l· ei q̄ꝫ· et· l· is autem· et· ī·
de lib· cauſa· l· lite· Is autem qui liber et heres
eſt inſtitutus anteq̄ꝫ ſit heres nō ptinet ad hoc
edictum· quia nec bona habet· et pretor in p̄di-
cta clauſula de liberis hominibꝫ loquitur puta
tamen filiumfa· in caſtrenſe peculio ptinere ad
hoc edictum· et ita dicit labeo· ut· ff· e· l· recte·
¶ Itē qui fuerunt abſentes· ex eo qꝫ capti ſunt
ab hoſtibus· gaudent beneficio reſtitutionis·
Idemqꝫ in natis ex captiua ſi cōcepti ſunt ante
captiuitatem· Si autem concepti ſunt poſtea· et
tunc idem eſt· tamen reuertantur cū vtroqꝫ pa
rente· ſꝫ ſi reuertantur cum matre tantū velud
ſpurii habentur· ut· ff· e· l· ab hoſtibus· et· ī· e· l·
vlti· et· ī· de capť· l· i· et· ff· de capť· l· diuus· Si
cum patre ſolo reuertantur dicunt quidā eos
non reſtitui· nec eos liberos eſſe· quia filius ſine
matre non inuenitur· ſꝫ inuenitur ſine patre· ut
in ſpurio dictū eſt· Poteſt tamē dici et eos eſſe
liberos· et patri ſuccedere ſaltim ut naturales
ex ↄcubina· Iam et filius adoptiuus licet quā-
tum ad patrem non habeat matrem patri ſuc-
cedit· ut· ī· de adopť· l· pnlť· ¶ Illos aūt qui ad
hoſtes tranſfugerunt· certum eſt non reſtitui·
quia nec habent poſtliminii beneficium· et po-
tius ſunt pena digni q̄ꝫ premio· ut· ff· e· l· itē ei·
Nec ↄtinetur hec clauſula cum ſupiore quia illa
non loquitur de vera ſeruitute· ut· ff· e· l· recte·
Hic autem loquitur de vera· quia captiui vere
ſerui ſunt· ut· ff· de ſtatu ho· l· v· nec obſtat q̄d
legitur· ff· e· l· item ei· vbi dicit poterant tn̄ ⁊c̄·
quia illud interrogatiue legi poteſt· et reſpon-
debitur non poterant· uel poterant cōtineri· id
eſt poſſibile fuerat cōtineri captiuos ſuperiori
clauſula ſcd̄m ſignificatōnem verbi quia ſerui-
tus ſeruorum dicitur tantum reſpectu· ſed non

poterant ſecundum mentem pretoris·ut dictū
eſt·captiuis autem interim dum ſunt in captiui
tate non ſuccurritur·quia ſerui ſunt·licet quan-
doq̧ reſtituatur ſeruus·ut notauimus·ſ̄·de mi
no·nec ꝓcuratoribꝰ eorum ſuccurritur· quia cū
ſerui ſint nec ꝓcuratores habere poſſunt·ſi ta-
men curator detur bonis captiuoꝝ ille poterit
reſtitui·ut·ff·e·l·ab hoſtibus·et·ī·de capt·l·cū
cognatos· Item reſtituuntur maiores·nō ra
tione abſentiꝰ tantum·ſed ꝓpter factum aduer
ſarij·quia non facit ſecum agendi poteſtatem
vel tergiuerſatōne·uel verſucia ⁊ ſollertia·vel
multitudine rerum diſtrictus·Vel quia dilati-
onem petit ut querat aduocatum et interim rē
meaꝫ vſucapit·uel a me liberatur tempore·nec
enim poteſt mihi conſuli ꝑmiſſionem in poſſeſſi
onem·uel quia nō latitat aduerſarius meus·uel
quia mitti non poſſum in poſſeſſionem reꝝ eiꝰ·
ut quia predia vendita ſunt·ut·ff·e·l·ait·§·ul·
et·l·ꝫ ad eos·et·l·ꝙ quidam·et de bonis auct-
iu·poſt cum vnus·§·ult·ſed nec poteſt mihi con
ſuli·quaſi dicatur in ea· perpetuata ſola libelli
oblatōne·ut·ī·de annua except·l· ut pfectius·
quia hic aduerſarius meus erat preſens nec la-
titabat ut dictum eſt ibi autem abſens erat uel
infans uel furioſus uel in dignitate poſitus· in
quibus ſpeciale eſt·ut ſola libelli oblatio cōtra
eos expoſita ꝑpetuet actōnem meam·nec opor
tet me petere medicinam reſtitutōnis· cum ſa-
na remaneāt omnia iura mea· Eſt et alia ſe-
xta cauſa reſtituēdi maiores·ut ſi otra te age-
re non potui·quia ꝓpter imperium quod habe-
bas in ius vocari inuitus nō poteras· ut·ff·e·l·
et ſi·§·ait pretor·Et de his pſonis plene diximꝰ
·ſ̄·de in ius vocan·quando poſſunt uel non poſ-
ſunt in ius vocari·videtur tñ non eſſe danda re
ſtitutio cum ſicut paulo ante dictum eſt·ſolo li-
bello poſſit actio ꝑpetuari·ut dicitur·ff·de oſ-
pre·l·ſenatus oſulto·Sed certe non poteſt hoc
fieri ſine magno timore et graui difficultate·
Graue eſt enim cum dño uel cum ſubiectis dñi
litigare·et ideo ignoſcitur alicui ſi id non faci-
at·vnde habet reſtitutōnis beneficium·Secus
vbi potuit quis facile agere·puta otra paren-
tes uel patronos·ut·ff·e·l·ſed et ſi·§·ait pretor
et de offi·preſi·l·ſenatus oſulto·et de bonis li-
qui cum maior· Eſt et ſeptima cauſa reſtitu-
endo maiores·ſi cui ꝑ magiſtratum actō eſt ex
empta·ut quia eius non fuit copia·uel ꝑ dilati-
ones eius·uel ꝑ graciaꝫ·uel ꝑ ſordes eius id ef-
fectum eſt·ut actio expiret· Secus ſi me negli-
gente agere actio pereat·vel ſi mihi iuriſdicti
onem denegarat pretor ꝓpter otumaciaꝫ meā·
uel delictū·ut·ff·e·l·ſed et ſi·§·ait ꝑtor·vſq̧ ad
illum·§·ſi ferie· Octaua autem clauſula reſti-
tuuntur maiores·vbicunq̧ pretori viſum fuerit
iuſtum·ut ſi quis fungatꝰ legatōne pro ciuitate
uel abeſt cauſa teſtimonij ferendi uel appellati
onis exercende uel cauſa ſtudioꝝ uel non eſt in
vinculis ſeu cuſtodia publica ꝫ eſt ſub fideiuſſo
rum ſatiſdatōe·et dum ꝓpter hoc recedere nō
ꝑt captus ſit· Idēq̧ eſt in his qui ex neceſſaria

et ex ꝓbabili cauſa abſunt·ſi tamen ſpecialibus
non otineantur clauſulis·hoc non ꝑtermiſſo ꝙ
legatis municipioꝝ ſuccurritur ex ſpeciali cau-
ſa·hoc eſt ex oſtitutōne diuoruꝫ marci et como
di·ut·ff·e·ꝫ et ſi·§·ult·et·l·nec nō·et·l·legatis·
Inter hos tamen abſentes vbi fertur ſentē
tia contra eos diſtingue·Sit abſens ꝓbabili cā
et neceſſaria·uel ꝓbabili tantum·uel neceſſaria
tantum·uel voluntaria tantum·Primo caſu ſi q̄
dem fuerit legitime defenſus reſtituitur ad ap
pellatōnem·Si minus legitime·uel nullo modo
reſtituitur ad cauſam agendam ex integro·ut
·ff·de in integ·reſtit·l·ult·et de iudic·l·ſi ꝑtor·
et·ff·e·l·ab hoſtibus·i·R̄o·et·ī·e·l·i·vbi autem
ꝑſcribitur eoꝝ iuri vl actōni quid obtineat dixi
mus·ſ̄·de re·mili· In ſecundo caſu legitime de-
fenſus non reſtituitur·minus legitime uel nullo
modo appellare poteſt ſuo omuni iure·nō ꝑ re-
ſtitutōnem·ut·ff·e·l·nec non·et·ī· quomodo et
quando iudex·l·ab eo·et·ff·qñ ap·ſit·l·i·§·ulti·
niſi potuit forte nullum relinquere ꝓcuratorē
vel reliquit et mortuus eſt·tunc enim reſtitue-
tur in totum·ſiue ꝓnunciatum ſit contra eum ſi
ue eius iuri uel actōne ꝑſcriptum ſit· et hoc vi-
detur innuere lex illa·necnon cum dicit puta ꝓ-
curatore ſuo defuncto· Idemq̧ eſt et in eo qui
eſt abſens neceſſaria cauſa tantuꝫ· nam nec ille
reſtituitur uel circa ſñam uel circa res uel acti
ones vſucaptas uel preſcriptas· Vbi nullum
potuit relinquere procuratorem·uel reliquit et
mortuus eſt·ut·ff·e·ꝫ et ſi·§·i·et de miñ·l·pap·
Ille autem qui eſt abſens voluntaria cauſa tñ
non reſtituitur·ſi eius rei uel actōni ſit ꝑſcriptū
ꝫ vbi ꝓnunciatur otra eum de equitate· reſti-
tuitur forte ad appellatōnem tantum· ſi redeat
adhuc iudice ſedente ꝓ tribunali·ut·ff·de in in
teg·reſtit·l·pnl·Vel dic eum reſtituendum ad
totam litem uel litem totam ei reſtitui ſicut lit
tera dicit·ut ſit in eo ſtatu in quo erat añ ſñaꝫ
quia plus eſt ꝙ̄ eum reſtitui ad appellatōnem·
ut liquet ex ꝑdictis·nam quia redit in cōtinenti
extimat iudex qui cognoſcit de reſtitutōe ꝙ nō
ſua culpa defuit·ſed parum ex audita voce pre
conis· Ideoq̧ reſtituit eum in integ·uel ad ap
pellandum·Nam omuni iure appellare nō poſ-
ſet·quia vere fuit otumax·non dico ꝙ ſit fictio
tantum·ut fingatur non fuiſſe otumax· imo eſt
beneficium velocis reditus tantum· nec enim
ſequitur·ſi non eſt otumax ergo reſtituitur· ut
·ſ̄·dictum eſt in multis·Sed hoc ſequitur· ſi nō
eſt otumax·ergo poteſt appellare omuni iure·
ꝫ hic plus petebat ut dixi id eſt reſtitui litē qđ
ocediur·quia ita cito redit·et ocediur ei hoc
infra quadriennīū cum non decipiatur in tpe·ꝫ
in quaſi otractu·uel in ſñia poteſt hoc clauſula
generalis locum habere quādo quis decipitur
in cōtractu bone fidei·vbi decipitur quis vltra
dimidiā iuſti precij·Vnde deceptus iudicis offi
cio ſcđm quoſdam reſtituitur infra quadrienni
um·ut·ī·e·l·in otractibus·vel ſcđm alios infra
·xxx·annos iure actionis ex eo otractu opeten
tis·ut·ī·de reſcin·vend·l·ij·ar·ff·de l·cōmiſſ·l·ſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

fundus· et de contrahen·emp·l· ſed celſus·§·i· et de ac·empt·l·exempto·§·is qui vna· Nam liecet detur actio nihilominus tamen videtur fieri officio iudicis·ut·ff·q metus cauſa·metuz·§·ex hoc· Licet autem certe ſint cauſe quibꝫ reſtituantur abſentes contra pñtes·tamen quilibet pñs reſtituitur ↄtra abſentem·ſi tamen requirente actore abſens a nemine defēdatur·ut·ff·e·l·itē ait·et·l·ergo·ut diximus·ſ·de re mili· Et eſt hꝫ notandum q ubi abſens vſucepit rem pñtis·et rem vſucaptam vendidit·reſtituetur pñs ad preciuz rei·ne abſens lucretur cum damno pñtis·nec diſtinguo vſucapionem ↄpleat abſens an heres eius uel hēditas quia poſſeſſio defuncti quaſi iunctuz tranſit ad heredē Et plerunqꝫ nondum adita hereditate ↄpletur ut·ff·e·cum miles·i·ꝛᷝ·et·§·i· in quibus autem reſtituantur preſentes uel abſentes plene diximus ſupra de re mili·

De alienatione iudicij cauſa facta

Sicut a ſuperioribus edictis proſpexit pretor·ne cuiuſꝗ ↄditio ꝑ alterius factum fieret deterior· dando in integ·reſtit· de quibus dictum eſt·ita et per hoc edictuz ꝓconſul id eſt pretor dat in integ·reſtit· uel iure actōis in factuz contra eum qui alienauit rem cauſa iudicij mutandi·ut tamen nihilominus teneatur ille cui eſt res alienata rei vendicatōne vel alia reali actōe·cui ipa poſſeſſio de iure cōmuni parit aduerſarium· ut·ʒ·e·l·i· et·ff·e·l·i· Videndum ergo quando locum habeat hoc edictum· Et cui· Et contra quem· Et inquantuz detur actio ex hoc edicto· Et qualis ſit hec actio· Locum autem habet cum quis credens ſe ab aliquo ↄueniendum rei ven·uel aliqua reali actōne·uel pſonali·que tñ ſit in rem ſcripta·alienat rem dolo malo cauſa futuri iudicij mutandi·id eſt vitandi quantum ad ſe et ſuſcipiendi ab alio cui alienauit·Nō·autem dixit de alienatōne plene eſt intelligendū ſiue quis dñium et poſſeſſionem ſiue poſſeſſionez tantum trāſferat in alium·ut·ff·e·l·non ſolum·et·l·ex hoc·§·alienare·licet·P·dixerit non habere locuz hoc edictum poſt tranſlatōnem ſolius poſſeſſionis·niſi quādo poſſeſſor volens transferri dominiuz et poſſeſſionez ſolam poſſeſſionē tranſfert cum plus cedere nequeat·nec plus habeat· Item nomine alienationis ↄtinentur ↄſtitutōnes ſeruitutum predialium·ut·ff·e·l·non ſolum·§·adiura·forſan et pſonalium· ut vſuf·et vſus· Idēqꝫ forſan in iur̄ emphiteotico·et ſupficiario·Heredis plane inſtitutio uel legatum non cōtinetur nomine alias verbo alientionis·ut·ff·e·l·ex hꝫ·§·ꝫ heredem· utpote cum non videantur dolo fieri malo·ratōne ſupremi iudicij· et hoc eadez ratione nonↄtinetur ea alienatō·quā quis facit ex neceſſitate id eſt ei cui obligatus erat dare uel ſoluere·uel iuris bñficio·id eſt ei quē de iure poterat cōpellere recipere id ipm qđ debit·

vt cum quis redibet venditori ſuo·niſi propter hoc ipm redibebit ut vitet iudiciū nō redibiturus·alias etiaz ſi poſſet redibere de iure·ut·ff·e·l·ex hoc·§·ult·et·l·quia·et·l·nam et ſi· et de edi·l·bouem·§·ſi quis· Vel dic non redibiturus alias cum non poſſit redibere de iure·nam ſi poteſt nunꝗ videtur dolo facere·ut·ff·de re·iur·l·nullus videtur dolo facere· Item quia in pdicta alienatōne exigitur dolus·non ↄtinetur ille qui alienat cauſa iudicij mutandi ratōne valitudinis uel etatis uel occupatōnis neceſſarie·ꝓpter que comode iudicium ſe ſuſtinere nō poſſe videbat· Idemqꝫ eſt et in eo qui alienat ideo tantum·q exercentur lites et maluit re carere ne ꝓ ea ſepe litiget qđ eſt vbi rem donat·Secꝰ ſi vendat uel permutet·uel quocunqꝫ modo alienat·ut equiualens recipiat·eius enim cognitio eſt vituperanda qui cum rem vult habere·litem ad alium tranſfert·ut moleſtum aduerſarium ꝓ ſe ſubiciat·ut·ff·e·l·itez·§·ult· porro rē habet qui habet preciuz·uel equiualens· ut ff· de pet·heređ·l·ſi et rem·et de peculio·l·ꝫ ſi ꝗs· et·l·non penes· Illud autem certum eſt q licꝫ quis dolo malo deſinat poſſidere·puta q dumtaxat omittit poſſeſſionem id eſt habet ꝓ derelicto non tenetur hoc edicto·quia cauſa iudicij mutandi non fecit alienatōnem ſcꝫ transferendo rem uel poſſeſſionem in aliuz·ut·ff·e·l· itē·§·poteſt· Ideo autem dixi iudicij futuri quia ſi iudicium eſſet inchoatum iam inter petitorez et poſſeſſorem iudiciaria cōuentōne·aut ꝑ preces principi oblatas et iudici inſinuatas et ꝑ iudicem aduerſario agentis cognitas res eſſet litigioſa ſi de eius dominio uel quaſi dominio eſſet ꝗſtio et ita ꝓhibetur eius alienatō·ut in aut·de litigioſis·i·ꝛᷝ·et·ʒ·de litig·l·ulti·ſed hic non ꝓhibetur alienatio quia futurum erat iudicium· Porro et ſi pñs ſit iudicium·ſi tamē de dominio rei uel quaſi dominio non ſit queſtio·et ideo rei nō ꝓhibetur alienatio·quia nec eſt litigioſa ſatis dici poteſt hoc edictū locum haberet·quia et alienatio tenet·et plus videtur delinquere ꝗ alienat iam conuentus ꝗ ſi ↄuentus non fuiſſet ut de peculio·l·ſi poſtea Datur autē actio in factuz hoc edicto ad intereſſe ei in cuius fraudem facta eſt alienatio·et poteſt intereſſe eius ratione loci·ut ſi alienaſti rem in hominem alterius ꝓuincie in qua oportet me experiri principali actōe· Item ratōne pſone ut ſi alienaſti in potentiorem uel in aliū qui me vexaturus ſit·nā potentiori pares eſſe non poſſumus· Itē eſt ratione cauſe ut ſi hominez quem petebam manumiſeris·eſt ergo mea ↄditio deterior ꝗa pretores fauent libertatibus cū me nunc oporteat experiri contra manumiſſum· Item cauſa poteſt ↄſiderari duplex·uel ratione rei principalis quam difficilius de iure perſequor ut in manumiſſo dictum eſt·uel nullo modo poſſuz ꝑſequi ut ſi res alienata ab emptore fuerit vſucapta· Eſt et tercia ↄſideratio ut ſi ꝓ eo q petebam reſtituendo uel deſtruendo nunc oporteat me expendere ſi agam ↄtra emptorez quod

non oporteret ſi agerez contra te qui alienaſt
interdicto q̄ vi aut clam· uel de operis noui nū
ciatōne·ut·ff·e·l·i·et·ij·et·iij· Nec obſtat quod
legitur·ff·de oper·no·nunc·l·pnſ·quia ibi non
alienauit dolo malo·et ideo nō tenetur ipſe ſed
emptor·ſi tamen emptor ſciuit nunciatōnez fa-
ctam· Alioquin otra·ut·ff·q̄ vi aut clam·l·vim
facit·§·tam diu·poſſet tamen induci ar·cōtra·
·ff·de noxalib·l·in delictis·§·ſi extraneus· De
intereſſe autem ratōne expenſarum itineris·ſ·
dixi ꝓponendo de intereſſe ratōe loci· ¶ Illud
queri poteſt· An ꝓ intereſſe agam etiā antequā
aliquid expendam·qd· P·negauit et demū poſ-
ſeſſore excuſſo ait dandam hanc actōnē·ut·ff·
·e·l·iij·§·ex quib· Sed poteſt dici otrariū· quia
iam videtur mihi abeſſe cum ego quodam mo-
do ad id cōpellar et maxime re alienata vſuca-
pta in qua petenda multum inaniter expende
rem·ut·ff·e·l·iij·§·item ſi locum·et de neg·g·l·
ſi quis man· ¶ Ex pdictis colligere licet·q̄ ei in
cuius fraudem facta fuit alienatō·et heredib
ſuis datur hec actio in factū que ꝓdita eſt ex
hoc edicto et intra annum et datur in eum qui
alienauit ſuo nomine directa·in eum autem qui
alienauit nomine alterius puta tutor uel cura-
tor uel ꝓcurator datur vtilis ſed non datur in
heredes hec actio·quia eſt ex delicto·ut·ff·e·
·l·non ſolum·§·ulē·et·l·nam et ſi·§·ulē· Et no·q̄
ille in cuius fraudem facta eſt alienatō de iure
omuni q̄ directo poteſt ouenire poſſeſſorem et
de iure omuni et directo et vtiliter poteſt oue-
nire alienantem principali actōe ut uel rem cō-
ſequatur·uel exigat quanti in litem iurauerit·
vel intereſſe·uel rei extimatōnem· ¶ Itē de iu-
re ſpeciali habet hanc reſtitutoriam actōnem·ra
tione expenſarum et oſimilium de quibus dictum
eſt·neq; eſt hic ſupflua ꝓpter illas nā et nunc
reſtitui poteſt licet de iure omuni poſſet oueni
re tutorem·ut·ff·ſi tut·uel cu·l·etiam· ¶ Ceſſat
autem hec actio ſi is qui alienauit eandem rem
recepit·tali enim pacto extraordinario nocēs
eſſe deſinit penitētia·licet ſecus ſit in furto et
fugitiui vicio et alijs omnibus delictis· ut·ff·
·e·l·ex hoc·§·ſi quis·et depoſiti·l·i·§·ſi rem·et
edi·e·quis ſit fugi· Item eſt et ſi res non fuerit
petitoris· Aut ſi is qui alienatus eſt ſine culpa
deceſſerit·niſi quid actoris p̄terea interſit pu-
ta ratōne queſtus·uel acceſſoriū· Nam et ſi res
non eſſet alienata periſſet actori queſtus· Hec
enim actio ſuccedit in locum directe·ut·ff·e·l·
non ſolum·§·penulē·et de noxal·actōis·§·ſi is·
¶ Item ceſſat ſi is qui alienauit dolo malo pa-
ratus ſit vtile iudicium pati ꝑinde ac ſi poſſide-
ret·ut·ff·e·l·iij·§·ulē·quod intelligo quādo om
nino eandem cauſam ſe ꝓmittit preſtaturū·pu
ta ꝓmittit ſe reſtiturū ſi vicero ſub maxima pe
na· Alioquin ſi diceres rem non reſtituam·quia
nec habeo·ſ; quāti intererit tua uel quāti in li-
tē iurauerit p̄ſtabo ſecus eſſz·nā et ſi h̄ nō offer
ret·teneret tñ ad idē cū utili rei vēdicatōe qa
dolo deſijt poſſidere oueniri poſſz ut dictū eſt

¶ De receptis arbitrijs

Explicitis preparatorijs iudiciorum viden
dum eſſet de iudicijs· ſed quia arbitria
tractantur velud iudicia de receptis a
litigatorib neutraliť·id ē de arbitrijs inſeram9
vel de receptis maſculine·id eſt de arbitris re-
ceptis a litigatoribus· uel delitigatoribus re-
ceptis ab arbitris·viciſſim enim in fide ſua ſeſe
recipiunt partes·ut ſiñe ſtent arbitri·ut fideli-
ter examinent et ꝓnuncient·aſſumunt eñ par-
tes iudicis non oſiliatoris·ut·ff·e·l·ſi de meis·§·
recepiſſe· ¶ Videamus ergo quid ſit arbitriū·
Et quis poſſit eſſe arbiter· Et de qua re· Et qui
poſſint ſub arbitrio litigare· Et qualiter oſtitu
atur· Et qualiter ad effectuz pducatur· ¶ Ar-
bitrium autem ita diffinitur a· P· Arbitriū eſt
trinus actus trium pſonarum ſub arbitro litigan
tium·ſed certe non tres ſ; duo tantum ſub arbi
tro litigant· Dic ergo arbitrium eſt trinus p-
ſonarū actus ſup pecuniaria queſtione·in quaſi
iudicio oſligentiū uel otendentiū·nam et arbi-
ter otendit ad inquiſitōnem veritatis·actor ut
ei odemnetur reus· Itez reus ut abſoluatur ab
actore· Vel ut puto melius ita diffinietur· Ar-
bitrium eſt cauſa in dicendo voluntarie poſita
cum certarum pſonarum interpoſitōe actoris rei
et arbitri· Et dicitur quandoq; receptuz· qñq;
opromiſſuz· Et ex diffinitōe arbitrij liquet cui-
libet quis ſit arbiter· ¶ Arbiter tamen dicitur
quādoq; quilibet vir bonus ſup aliquo extimā-
do electus·ut·ff·ꝓ ſocio·ſi ſocietatem·quādoq;
ponitur ꝓ iudice delegato uel quaſi delegato·
Quandoq; ꝓ iudice ordinario·qñq; ꝓ diſpenſa
tore rei ſue·ut·ff· q̄ ſatis da·co·l·arbitro·et·ſ·
de iudic·l·antepnſ·et de poſtul·l·quiſquis·et·ſ·
mand·l·in re· Arbiter autez poteſt eſſe homo
liber paterfa· Item filiuſfa· etiam de re pris·
ſuā et iudex in re patris eſſe poteſt·ut dicemus
ſ·de iudic·§·inter iudicē·id eſt in cauſa ciuili nō
in criminali· In ciuili eñ diſtingue· Sit delega-
tus· An ordinarius· Si delegatus eſt p̄t a prin-
cipio cauſaz diſcutere et finire· ſi ordinarius nō
poteſt diſcutere cauſam et finire· Sed fieri po-
teſt apud eum oteſtatō litis ut actio perpetue-
tur· Sed et in caſu vltra litis oteſtatōnem pce
dit filius·quia forte nullum incomodū pater ſu
ſtinet ut cum ex trebelliano iure magiſtratus
filius opellit patrem adire et reſtituere· ut·ff·
de iudic·l·in priuatis·et de iur·om·iud·qui iuriſ-
dictōne·et de offi·p̄ſid·l·ſenatus cōſulto·et ad
trebell·l·ille·§·ulē·et·l·nanq;·et·ff·e·l·ſ; et fi-
lius·et·l·quin etiam· ¶ Itez poteſt eſſe arbiter
ingenuus et libertinus integre fame homo et
infamis qd in iudice non eſt ita·ut·ſ·de dignit·
·l·neq;·et·ſ·e·l·parui· Seruus autem nō p̄t eſſe
arbiter ſiue ipſe ſolus ſiue cū libero recipiat ar-
bitrium uel arbitratum· niſi dictum eſſet ut al-
ter vtrius valeret ſñia· Tunc enim ſolus liber
poſſet ꝓnūciare· Alioquin otra· viciabitur vti
le p inutile·ut·ff·e·l·parui·et·l·ſ; et ſi ita·et de
verbo·ſig·l·illa verba·plane ſi cōpromittatur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

in ſeruum· et liber ſententiam dixerit· ſi quidez
liber factus receperit ɔpromiſſum ɔſentientibꝫ
partibꝫ valebit ſñia· ff· e· l· ſ ſi in ſeruū· ¶ Itez
non pt eſſe arbiter furioſus· aut ſurdus· aut mu
tus· uel minor· xx· annis· Maior aūt· xx· annis pt
eſſe licet in integrū reſtitui poſſit· ſi doceat ſua
interfuiſſe nō recepiſſe tale arbitrium· quia in-
terfuit eius litibus non vexari· ut· e· l· ſ ſi in ſer
uum· §· i· et· l· cum le· ¶ Item femina nō poteſt
eſſe arbiter· ut· ꝯ· e· l· ult· ¶ Itē non pt eſſe arbi-
ter ille q eiꝰ rei de qua iudex eſt ordinarius reci
pit ɔpromiſſuꝫ· uel partibꝫ ſponte ſub eo litigā
tibus· uel ipō eas ɔpellente ut in ſe ɔpromittāt
ut· ff· e· ſ ſi in ſeruum· §· ſi quis liber· Nec eſt cō
trarium quod legitur in autent· ut differentes
iudices· §· ſi vero ɔtigerit· quia p amicabilē cō-
poſitōnem poteſt diſſoluere que dubia ſunt in-
ter eos· nec dicitur arbitrium· ut· ff· e· l· i· §· ſi de
meis· §· recepiſſe· ſed magis ꝓprie arbitratus·
¶ Poteſt autem eſſe arbiter in omni re niſi ꝓ-
hibeatur a lege· porro ꝓhibetur in cauſa cri-
minali publica uel priuata· Vel in cauſa ciuili li
cet ſit de crimine famoſo valet ɔpromiſſum non
tñ infamat arbitri ſñia· ¶ Item in cauſa libe-
rali pt eſſe arbiter· quia fauor libertatis eſt ut
maiores iudices debeat habere et eadem ſunt·
ſiue de ingenuitate et ſeruitute· ſiue de liberti-
nitate et ingenuitate ſit queſtio· Idemqꝫ eſt et
ſi queſtio eſt de libertate cōpetitura· ut ſi ex fi-
dei ɔpromiſſo dicatur debita· ¶ Item in popu
lari actōne non poteſt eſſe arbiter ne occaſione
pene pcermittatur faciendū· quod publice fie-
ri expediret· ut· ff· e· l· non diſtinguemus· §· iuli-
anus· et· §· de liberali· et de his qui no· infa· l· qđ
ergo· §· ex ɔpromiſſo· Forte nec in cauſa reſti-
tutōnis poterit eſſe arbiter· quia certis tantū
ɔmittitur iudicibus· ut· ſ· vbi et apud quem· l·
vlti· niſi forte ſꝫ uel ſupiores cauſe incidēter co
gnoſcātur ab arbitro· ut ꝯ· de ordi· iudi· l· i· et ꝯ·
de iudic· l· quotiēs· ¶ Sub arbitro aūt litigare
pñt omnes generaliter qui et in iudicio poſſint
eſſe actores et rei· Seruus igitur nō poterit cō
promittere ſ filiuſfa· poterit· ut· ff· de peculio·
licet· §· ſi ſeruus cum ſe ꝓ libero· et· §· ſ ſi filius·
et· ꝯ· de iudic· l· ſeruus· et· ff· e· nō diſtinguemus·
· §· ſi ſuus· Quid de minoribꝫ· xxv· annis et vtiqꝫ
ſine tutore pupillus ɔpromittēs· obligatur· na-
turaliter tñ non ciuiliter· fideiuſſor tamē eius
efficaciſſime tenetur et exigitur· ut· ff· e· l· ſi pu
pillus· ſed in iudicio nullo modo· etiā dato fide
iuſſore poſſet pupillus conſiſtere ſine tutoris au
ctoritate· ut· ſ· ſi aduerſus rem iudi· l· vlt· Si au
tem fuerit adultus curatorē habens idez in eo
quod in pupillo dictū eſt· Si non habeat cura-
torem· ſecus eſt· ut· ſ· de in integ· reſtit· mi· l· ſi
curatorem· Secus vero eſt in iudicio ut dictum
eſt· ¶ Habetur etiam mixta ɔſideratio rei et p
ſone quia nō pt eſſe quis arbiter in re ſua· ut· ff·
· e· l· pnl· Sed forte ut vir bonus eligetur ut ſa-
tiſfiat de iniuria ſibi illata· ſ et mixta ɔſideratō
eſt in cauſa quā quis recipit· ut arbiter cū in ea
ſit iudex ut dictū eſt· ¶ Conſtituitur autē arbi-
trium partibus ad inuicem ſtipulantibus penā
ſi arbitri nō pareant ſñie· Quod ſi arbiter uel a-
lius penam fuerit ſtipulatus viſum eſt· P· nō te-
nere ɔpromiſſum· Poteſt tñ dici ɔtrarium vbi
arbiter ſtipulatus eſt· Nam ipē arbiter uel pe-
nam exactam pſtare uel actōes ꝓ pena neceſſe
habebit cedere quaſi et inter partes et cum ar
bitrio id videatur tacite actum· Ideoqꝫ ꝓ cau-
to expreſſo eſt habendū· ut· ff· de pſcript· ver·
· l· ſi gratuita· §· ult· ¶ Item ſi non penam· ſed
intereſſe ſibi preſtari ſtipulentur ad inuicē par
tes· uel etiam ſtipulentur ſñie ſtari: valet arbi-
trium et cogitur arbiter ꝓnūciare· licet· P· di-
xerit valere ɔpromiſſum· ſed nō cogendū arbi-
trum ꝓnunciare qđ falſuꝫ ē· ut· ff· e· l· diē· §· ul·
Si autem pena fuerit ab vno ɔpromiſſa et non
ab altero· videtur qꝫ non teneat ɔpromiſſuꝫ· qꝛ
vnum tenet alterū nō aſtringit et ſic claudicat
ut· ff· e· l· ſi cum diem· §· pnl· quanqꝫ poſſet dici
arbitrium teneri· ſi ponas actorē a reo ſtipula-
tum penam· ſ non reum ab actore· Habet enim
actor auxilium pene ſi ꝓ eo feratur ſñia· Reus
vero remedium exceptōnis veluti pacti· ſi abſol
uatur· Sed id verum eſſe non puta· nec enī ſuffi
cit habere exceptōnem· ut arbiter cogatur ꝓ-
nunciare· ut· ff· e· l· ſi de meis· licet dño meo vi-
deretur hoc poſſe ꝓnunciare· ſed nō cogi alias
ɔſtituitur· ¶ Item tenet arbitriuꝫ vbi vterqꝫ
ꝓmiſit pure penam· id eſt non ſub alia ɔditōne
niſi hac· niſi arbitri pareatur ſñie· Si autē vnus
ſub hac forma· alius ſub hac et alia ꝓmiſerit
penam· pendente alia ɔditōne· non cogitur ar-
biter ꝓnunciare· nec valet ſñia· Pretor tamē ſi
poteſt diem ɔpromiſſi ꝓferre· faciat eam ꝓfer
ri· ut· ff· e· l· litigatores· §· idem iulianus· et· l· quo
caſu· ¶ Itē qꝫ dixit in pena obtinet· et ſi res de-
poſite ſunt apud arbitruꝫ a litigatoribꝫ· ut da-
ret ei qui vicerit· Vel ſi vnus litigatorꝫ rem de
poſuit· Alter aūt ꝓmiſit penam plene vallatuꝫ
eſt arbitrium· ¶ Item ſi ɔtrouerſiam habeant
de domo· ſed inuicem ſint debitores cuiuſcunqꝫ
rei que non eſt in ɔtrouerſia et paciſcātur ad in
uicem de debito non petendo ſi arbitri nō pare
ant ſñie ſup domo ferēde nudo pacto· fiet hoc
ɔpromiſſum· ut· ff· e· l· litigatores· §· qꝫ ait· Nec
obſtat quod legitur· ff· e· l· ij· quia non in re de
qua lis erat habet exceptōnem ſed in alia· ſed
in re de qua lis erat habet exceptōnem ſi nō fu
erit ſtipulatus penā· ⁊ arbitrium fuerit expſſuꝫ
vel emologatum alias ɔfirmatū· vel ſilentio· x·
dierum· ut· ꝯ· e· l· pnl· Forte idem et ſi ſit ſtipula
tus penam ſ eſt adiectum rato manere pacto·
Si ergo vallatū ſit ɔpromiſſum aliquo de predi
ctis modis pt dici plenum· ut· ff· e· l· ſi de meis·
Et quandoqꝫ dicitur plenū quod factum eſt de
ɔtrouerſiis omnibꝫ· ut· ff· e· ſi cum· §· plenū· Nūꝫ
dicitur plenum quod habet doli mentōeꝫ· quia
ſi ſtipulantur ad inuicem partes nihil doli fieri
in arbitrio· puta non corrūpi arbitrium· uel te-
ſtes· uel aduocatoſ· ut· ff· e· l· ita demū· ¶ Itē cō
ſtituitur arbitriuꝫ ut arbiter ꝓnunciet quod ſi
bi videtur· nō ut ꝓnunciet quod placuerit ticio

diſceptatori· Nam nec teſtamentuꝫ valet ſi di=
cat quis heres vis eſto de rebus meis ꝑ ut illi
placuerit· ut· ff· e· l· item· §· pomponius· et de he
red· inſti· l· illa· Hinc eſt qꝺ et ſi ɔpromittant p
tes ut arbiter dicat certam ſnīam ſcꝫ ɔdemna=
toriam tantum· uel abſolutoriam tantum· non
valet arbitrium· ut· ff· e· l· qualem· Secus puto
ſi ɔpromittant uel ferat ſnīam ſcd̄m leges tm̄·
vel ſcd̄m canones tantuꝫ· uel mores tantū· Hec
em̄ obſeruanda ſunt ab arbitro quia ſcd̄m ſin=
gula ṗdictoꝝ veritateꝫ inueſtigare et iuri de
ſeruire poterit· Si autem ɔpromiſerint partes
ut ſtent arbitrio ticij aut ſeij valet ɔpromiſſum
Sed is cogendus eſt in quē litigatores ɔſenti=
unt· ut· ff· e· l· item· §· pomponius· ſubaudio ſi et
ille recipiat ɔpromiſſuꝫ aliter em̄ nō tenetur ut
· ff· e· l· iij· §· i· ¶ Item valet ɔpromiſſum ſi fiat
in vnuꝫ· Item ſi fiat in tres· inuenitur em̄ pars
maior cuius arbitrio pareri pt· ſed et vſitatuꝫ
eſt in duos ɔpromitti· licet ſi diſſentiāt non in=
uenitur pars maior vnde ɔpromiſſum ſine exitu
videtur futurū p naturalem facilitatem homi
num ad diſſentiendū· adhibet tm̄ lex tale reme
dium ut vbi diſſentiant duo arbitri cogat eos
pretor terciam eligere pſonam certaꝫ cuius au
ctoritati pareatur· Si autem a principio ſic fuit
ɔpromiſſum in duos· ut ſi diſſentirent terciū aſ=
ſumant· Si quidem tercius fuerit ſpecificatus a
ɔpromittentibꝫ valet ɔpromiſſuꝫ· Alioquin cō
tra· niſi ei ſubueniatur p ṗdictam medicinā pre
toris· ut· ff· e· l· iteꝫ· §· ſi in duos· et· §· principali=
ter· ¶ Item ſit ɔpromiſſum ut arbiter ꝓnun=
ciet vſqꝫ ad certum diem· et ſi apparuerit impe
dimentum poſſit dies ꝓferri· Hoc tamen acto
non ꝓferretur dies vtroqꝫ litigatoꝝ ɔtradicē
te· ut· ff· e· l· arbiter ita· altero autem ɔtradicē
te· et altero ſibi cōſentiente nō ꝓferret diē ar=
biter· quia is qui ɔtradicit non cōſenſit a princi
pio ut fieret ꝓrogatio· ſed ut fieri poſſet· vn=
de modo oportet eum cōſentire· Alioquin inci
dit in penam ut dictū eſt· vtroqꝫ autem litiga=
torum volenti diē ꝓferri non ꝓferetur dies niſi
arbitro ex iuſta cauſa videatur ꝓferēda· et iu=
beat eum ꝓferri· Si auteꝫ non eſt actum de die
ꝓferenda impune iubenti nō paretur· ut· ff· e·
labeo· i· ſꝯ· et· l· non diſtinguemus· §· dies· et· §·
vlti· Et poteſt hic ſubici regula· ut vbicūqꝫ fit
ꝓrogatio fiat cum eiſdem ɔditōnibus et ſecuri
tatibus que in primo ɔpromiſſo expoſite fuerūt
Vnde et ſi p fideiuſſoreꝫ in primo ɔpromiſſo fu=
erit cautum· ſequens ꝓferendum eſt· vel ſi ideꝫ
fideiuſſores fideiubere noluerūt· alij non abſimi
miles adhibendi ſunt· ut· ff· e· ſi arbiter· §· ſꝫ au=
tem· et· §· vlti· Improprie autem vocat lex pri=
mum ɔpromiſſum cum vnum tm̄ ſit· ſꝫ ꝓrogatū
ut· ff· e· l· ſi cum in fi· i· ſꝯ· et de ṗcario· l· ſꝫ ſi ma
nente· Vel dicuntur duo ɔpromiſſa quantuꝫ ad
fideiuſſores iterum acceptos· Primi em̄ fideiuſ=
ſores ita ſe obligauerāt ut tenerentur ſi infra
illum diem ꝓnunciaretur· qꝺ factum nō eſt vn̄
videtur finitum ɔpromiſſum quantū ad eos nō
quantū ad partes uel quantum ad arbitrium·
ſic et alias dicitur finitū matrimoniū non quan
tum ad maritum et vxorem ſed quantum ad ſo
cerum· ut· ff· de dona· inter vi· et vxo· l· cum hꝫ·
· §· ſi ſocer nurui· ¶ Item fit ɔpromiſſuꝫ ut arbi
ter certo loco cognoſcat et ꝓnūciet· qꝛ ſi de lo
co nihil appereat actuꝫ· is videtur in eſſe locus
vbi ɔpromiſſum eſt· ut tm̄ et circa vrbem adeſſe
partes arbiter poſſit iubere ita tm̄ ſi arbiter ſit
eius auctoritatis· ut in receſſibus ſoleat agere
et litigatores ambo facile et honeſte in eo lo=
co ɔuenire poſſunt· Nam ſi locus eſt inhoneſtus
impune nō paretur arbitro· Et ſi locus eſt inho
neſtus ſꝫ non alteri· ꝓpter eum cui non eſt hone
ſtus excuſatur ſi nō venerit ille cui eſt honeſꝯ
ut· ff· e· l· ſi cum dies· §· ſi arbiter· ¶ Item fit cō
promiſſum ut arbiter ꝓnunciet etiam vna par=
tium abſente· ſi autem hoc expreſſum nō fuerit
actum ꝓnūciare debet vtroqꝫ pn̄te· ſi tm̄ vterqꝫ
ſit maior et ſane mentis· alioquin exigitur tuto
rum et curatorum pn̄tia· aliter autem non valꝫ
ſnīa is qui defuit ſemp ɔmittit in penaꝫ· quia p
eum factum eſt quo minus arbiter arbitretur·
ut· ff· e· l· diem· §· ſi quis· ¶ Poteſt et illud agi
quādo ɔpromittitur in plures· ut uel vnus dicat
ſnīam uel maior pars uel etiā omnes ſꝫ ſi de hoc
nihil ſit dictum omnes debent eſſe pn̄tes et ꝓ=
nunciare· uel ꝓnūciari noīe ſuo et alioꝝ cū ver=
ba ſnīe in pſonis omnium arbitroꝝ ſint ɔcepta
conſentire· Si autem vno abſente ꝓnunciarent
ceteri valet ſnīa· quia potuit eius pn̄tia eos tra
here in equam ſnīam· quod auteꝫ dixi in abſen
te puto et in mortuo ſeruandū· idemqꝫ in iudici
bus delegatis· ut· ff· e· l· item· §· ſi ſunt plures· et
· l· ſi in tres· et· l· ſicuti· et· l· non diſtinguemus·
· §· cum in plures· et· j· de pe· da· iudic· l· placuit·
¶ Item poteſt illud agi in ɔpromiſſo· ut here=
des vtriuſqꝫ partis ſuccedāt in ɔpromiſſuꝫ alio
quin ſiue nihil ſit actum ſiue ſit actum de here=
dibus vnius tantū morte· ſoluetur ɔpromiſſum
ut· ff· e· l· ſꝫ interpellatur· §· ſi ab altera· ¶ Illd
etiam antiquitus ad conſtitutionem arbitri ꝑ=
tinet· ut ſi vallatum ſit arbitrium ſacramento
arbitri et partium· uel arbitri tantum· uel par=
tium tantum detur ex eo actio et exceptio· qꝺ
hodie non eſt decernit noua ɔſtitutō nullum ſic
arbitrium fieri· ut cum ſacramēti religione iu=
dicem ſiue ab arbitro tantum fuerit datum ſm
· B· ſiue a partibꝫ ſcd̄m· M· ſed penam ſtatuat·
qua preſtita liceat a iudicatis recedere· ſi cōtra
hoc iudicatum fuerit iudex qui male iudicat pe
nam adeo expectet· ſi ignorantia· nihil erit eis
ꝑter ſacramentum· Nam et alias ſi iudex uel ar
biter male iudicando faciat litem ſuam· tamen
quia partes ſꝫ deliquerunt non poſſunt agere
contra eum· ut· C̄· de pact· l· pnl· et in aut· de iu
dicibꝫ· §· quia vero multe· Quid autem ſi valla=
tum fuerit arbitrium ſacramento· et pena· cer=
te nihilominus tenet cōpromiſſuꝫ· nec em̄ debꝫ
viciari vtile per inutile· ut dicit generale vnū·
et eſt ar· ff· ꝺ iure fiſ· nō inceſtr· §· ſi qs· Perduci
tur autem arbitrium ad finem inchoato eo· In
primis uel p libelli oblatōeꝫ· ut reus deliberare

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

poſſit infra ſtatuta tempora· quia arbitriuꝫ ad
ſimilitudinem iudicioꝝ redactum eſt niſi in qui
bus lege poteſt oſtendi contrariū· ut· ff· e· l· i· et
ꝗ· e· l· penulť· §· licet· ſatiſdatio tamen de ꝓſequē
da lite ab actore uel de reo reſponſuro ſatis di=
ci pt· ut locum non habeat in arbitrio· quia ſa=
tis eſt ſi pena cōmittatur in aliquem eorum· et
ar· eſt pro hoc in auť· de litig· §· ad excludēdas
in fi· Poſtq̄ autē deliberauit reus ſi veniat bñ
eſt· ſi non poterit iubere arbiter eum adeſſe uel
per nuncium uel ꝑ epiſtolam· ut· ff· e· l· ſꝫ inter=
pellatur· §· adeſſe· Et eſt ħ notandū ꝓpter peda
neum iudicem quem dicunt quidā per ſe tantuꝫ
poſſe citare partes· ſed certe et per nunciū cita
re pt cum arbiter hoc poſſit· qui eſt inferior eo
Si autem is qui citatus eſt nō veniat omittitur
pena quaſi opera nō prebita· id eſt non adhibi=
ta ſtudio ut finiatur arbitrium· ſi tamē veniat
arbiter in locū ꝯpromiſſi deſtinatū cognitōni·

Item ſi venerit alia pars nam illi debet per=
mitti penā petere qui in ipāꝫ non incidit· ut· ff·
· e· l· non ex omnibus· i· ꝛᵒ· et· §· i· et· l· arbiter· et
· l· ſi cum dies· §· pnľ· et· ꝗ· e· ſi contra ꝯpro· In cō
tumacem aūt non poteſt indicere mulctam· qa
hoc magiſtratibus tm̄ ꝑmittitur· ut· ff· e· l· ij· §·
vlti· quod autem dicitur in pdicta· l· nō ex om=
nibus cōtumacia litigatoris eū punire poſſe· ſic
intellige· ut in arbitraria actōne· uel ſimili de=
ferre poſſit iuſiurandū in litem· cum certum ſit
rem reſtitui nō poſſe· uel ſi poſſit reſtitui actor
mauult quanti in litem iurauerit reum ꝯdēna=
ri· q̄ꝫ ad rem· vel dic actum eſſe in arbitro· ut ſe
pius omittatur pena· Alioquin ſemel commiſſa
quia rem non reſtituit nō omittetur poſtea· qa
iuranti in litem nō ſatiſfaciat· ut· ff· e· ſi duo· §·
vlti· Porro ſi vni partiū deferat ſacramentum·
quia altera nō exhibet noīa teſtiuꝫ· non poteſt
ideo iurari in litem· quia nec ꝓ hoc eſt actō ar=
bitraria ut in pdicta· l· nō ex omnibꝰ· non tamē
exprimit· omittatur pena ꝯpromiſſi an nō· Et vi
detur omitti· quia ꝑ hoc impeditur arbiter ꝓ=
nunciare et ita ptinet ad operam pbendam ut
dictum eſt· vtraqꝫ aūt parte veniente fieri de=
bet apud arbitriuꝫ litis ꝯteſtatō· cauſe exami=
natio· teſtiū ꝓductio· ſicut et ħ fiunt apud ma
giſtratus ⁊ gratia teſtiū uel inſtrumentoꝝ da
re poterit arbiter dilatōnē et datā pt abbre=
uiare cauſa cognita· ſicqꝫ dicitur arbitrum mu
tare poſſe ſnām nō diffinitiuam ſꝫ interlocuto=
riam· ut· ff· e· l· dſet· §· i· et· l· q· Sed et diffiniti=
uam ſentētiā qñqꝫ mutat ſi ea ſit ipō iure nulla·
Quid enī ſi arbiter de pluribꝰ ꝯtrouerſijs nihil
ſibi omnibus ē aſſumptus· et de vna ſnām di=
xit· Si quidē erat ꝯpromiſſum ut ſimul de omni
bus dicat ſnām poterit mutare primā ſnām·
et iterū iudicare d̄ omnibꝰ· nōdū enī dixit ſnāꝫ
Si vero ꝯpromiſſum eſt ut ſeparatim ꝓnunciet
quaſi plura ꝯpromiſſa ſunt· Et ideo quantuꝫ ad
illam ꝯtrouerſiam ptinet· arbiter eſſe deſierat·
ut· ff· e· l· quid tn̄· Si aūt queſtōnes erāt ſibi cō
munes· videtur q̄ indiſtincte nulla ſit ſnā· ar·
· C· de accuſať· l· qui de crimine· ſed ⁊ vbi que=
ſtōnes nō ſunt ſibi omnes nec aliud apparet eſſe
actum· puta q̄ elegerint ut ſimul de omnibꝰ de
beant ꝓnunciari· Idemqꝫ et ſi de vna re tantū
erat ꝯtrouerſia· et ꝓnunciauit de parte rei· nō
de tota re· ut· ff· de doli excepť· apud· §· itē que
ritur· et· ꝗ· de ap· l· eos· ibi· cauſam· ⁊c· et· l· am=
pliorem· ibi· ſi quid iudicatis· ⁊c· vnde patet q̄
in parte dānauerat et in alia abſoluerat· ut· ff·
fam̄· herč· l· in ħ· et de iudič· l· de qua re· et ſic
exauditur qđ eſt· ĝ· ſi aduerſus rē iud· l· i· Et cer
te vbi deficit ſnā in vna re uel capitulo uel eti
am in ꝯnexis uel adiūctis· Idem dico in ſnā iu
dicis ordinarij· Si vero ſint capitula plura apđ
iudicē ordinariū ꝓpoſita· nō ſibi ꝯiūcta nō ideo
dicitur ſnā nulla in vno quia de alio nihil dixit
Porro ſi iudicis delegati eſt ipō iure nulla non
idem ipe iudicat· ſꝫ alij cōmittitur negociū ter=
minandū· ut· C· de act· l· iiij· et quomodo et qñ·
· l· iiij· Cognitōne autem habita plene reſtat ut
ferat diffinitiuā ſnāꝫ quam debꝫ ferre in ſcptis
ut· ꝗ· de ſententť· expi· re· l· i· et ea mente ut ſcđm
eam diſcedere velint ptes a tota ꝯtrouerſia· ut
· ff· e· l· diſcere· et certa debet eſſe ſnā· ut· ff· e·
quid tamen· §· pompoīus· Item debet eſſe
ſnā de re illa tantum que erat in lite non de a=
lijs uel de ſupuenientibus queſtionibꝰ· Vnde et
dicitur arbitrium extra ꝯpromiſſum nihil face
re poſſe· ut ſi dicat de hoc iudicem eundem· uel
in alium ꝯpromittendū· niſi forte de eo compro
miſſum ſit· ut arbiter ſtatuerit cuius arbitratu
ſatis detur uel quid ſimile fiat· ut· ff· e· l· non di
ſtinguemus· §· de officio· et· §· queſitum· et· §· ul·
Et ex his dixerunt quidam arbitrium de fructi
bus uel litis expēſis nil dicere poſſe niſi id actū
ſit· quod non puto· quia hec contigua ſunt· nec
dicitur fieri extra cōpromiſſum circa uel iuxta
nam et partes in receſſibus eſſe iubet· et iuxta
mandatum fiunt multa· ut· ff· in diſſol· l· iam tn̄
et ꝓcurať· l· ad rem· et· l· ad legatum· Hinc eſt
quia et ſolutio in diem ſtatuere poteſt· ut in ea
dem· l· §· ſolutōni· Inhoneſtum autē uel impoſſi
bile uel id de quo non eſt cōpromiſſuꝫ non debꝫ
in ſententia comphendere· ut· ff· e· quid tamen
· §· ulť· et· l· ſi cum dies· §· cōpromiſſo· Quid autē
ſi nolit arbiter ꝓnunciare· certe pretor debꝫ eū
comphendere cuiuſcūqꝫ ſit dignitatis arbiter·
niſi in pari uel maiori magiſtratu uel poteſtate
ſit poſitus· conſul forte uel pretor· ut· ff· e· l· iij· §·
· i· et· ij· et quandoqꝫ tamē excuſatur arbiter ne
cogatur puta ſi infamauerunt eum litigatores
Et tūc diſtingue vtrum cauſa cognita quia ne
ſciebat ordinare cauſam· Et tūc etiā ſi ex inter=
uallo redeant admittuntur· an ſine cauſe cogni
tione· et tunc admittuntur mox non poſtea· ut
· ff· e· ſed et ſi in ſeruum· §· vlti· et hic longuꝫ et
breue tempuꝫ accipietur pro iudicis arbitrio·
Si autem partes arbitrum infamauerunt ⁊ ad
alium iuerunt nunq̄ poſtea admittuntur· ut· ff·
· e· l· ſꝫ ſi ſeruum· §· ulť· et· l· litigatores· Si autē
non ſpreuerunt eum· ſed ad alium iudicem iue=
runt· Si quidem ſub eo litem teſtentur ꝯpromiſ
ſum ſolutum eſt primū· ut· ff· e· l· alioquin infra

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

triennium adnittũṫ et non poſtea·ut·ff·e·l· itē
·§·ſi multo· ¶ Item excuſatur ſi ſordes aut tur
pitudo eius ſit manifeſta·qui accepit pecuniaꝫ
ut ꝓ illo diceret ſñiam· Sed ſi accepit ut ꝓnun=
ciaret et tantum cōpellitur·ut·ff·e·l·iij·§·i· et·l·ſꝫ
ſi in ſeruum·§·ſunt· ¶ Iteꝫ excuſantur ꝓpter
inimicitias capitales quas cum vtroqꝫ uel vno
litigatoꝝ habet· ¶ Item ꝓpter valitudinē q̄
ei poſtea ꝯtingit aut ꝓpter ſupuenientia nego
cia uel vrgentes ꝓfectōnes aut in vnam in di=
cta uel incomoditates imminentes ſi tñ ab his
non cito liberaretur· Si aūt ab his poſſit libera
ri differre cogitur arbitrium·ut·ff·e·l·licet·et
·l·et ſi qua·et de iudic̄·l·ſi longius· ¶ Itē excu
ſatur ꝓpter publicū uel priuatū qd̕ habꝫ·ſi dies
ꝯpromiſſi ꝓferre non p̄t· Si aūt p̄t non aliter ex
cuſatur arbiter·q̄ ſi ꝯſentiat denuo in ſe ꝯpro=
mitti hoc ſcꝫ ſi dies eſt exitura·ut·ff·e·l·ſi qua
·§·arbiter· Nec ob·qd̕ legitur·ff·e·l· ſi cū dies·
·l·ſc̄o·quia ibi arbiter non excuſabit ſe imo iure
ꝯmuni dicebat ſe liberatū finito t̄pe in quo cō
promiſerāt in eum p̄tes· ¶ Itē excuſatur ſi vnꝰ
ex litigatoribꝫ bonis cedat·cū neqꝫ agere neqꝫ
ꝯueniri poſſit·ut·ff·e·itē ſi vnus· ¶ Itē excuſa
tur arbiter ne cogatur die feriata que ſpeciali
ter denotatur illa·l·que eſt in·C·de ferijs·l·om
nes·nō ꝯtinetur tñ ꝯmuni noīe feriaꝝ·tunc em̄
q̄nqꝫ excuſatur arbiter·id eſt ſi dies cōpromiſſi
nō ſit exitura·alioquin cogitur· Sꝫ ſi dies nō ſit
exitura et cogatur·ſi ſibi iuret de cauſa non li=
quere ſpaciū datur ei ad ꝓnunciandū· Ideqꝫ di
co et ſi ꝯpromiſſum ſine die factū eſt·ut·ff·e·l·ſi
de meis·§·ul·et·l·ſi feriatis· ¶ Poteſt etiā excu
ſari arbiter ex eo q̄ dicitur ſolutū ꝯpromiſſum
qd̕ ſit die mortis acceptilatōe iudicio· Iteꝫ pa=
cto de nō petendo penā·ut·s̄·de ſingulis dictū
eſt· Sacerdotio aūt adueniente nō cogitur ar=
biter· Sꝫ ſi iam factus ſacerdos recepit cōpro=
miſſum cogitur·q꞉ priuilegio renunciauit· Ideꝫ
ſi de negocio tranſactuꝫ eſt·uel res eſt mortua
de qua erat ꝯpromiſſum·nō cogitur arbiter ni
ſi poſteriori caſu aliquis litigantiū interſit for=
te et in eis caſibꝫ ſoluitur ꝯpromiſſum·ut·ff·e·l·
nō diſtra·§·ſumma· Si aūt p̄dictis modis nō ex=
cuſetur arbiter uel nō ſoluatur ꝯpromiſſum ar=
biter ꝓnunciare debꝫ·quē ſi qua partiū ꝓhibe
at ꝓnūciare incidit in penā·ut·ff·e·l·diem·§·et
ſi quis· Sicut et cū quis citatus non venit·ut di=
ctum eſt· Ideqꝫ et ſi ſñīe late nō paret· Et ſiqui
dem in ea exprimatur dies ea lapſa cōmittitur
et exigitur pena ſi nō exprimatur ineſt modicū
t̄pus ſcꝫ quatuor menſiuꝫ ad ſatiſfaciendū·et eo
elapſo ꝯmittitur pena licet tñ reo purgare mo
ram ante lit̄·ꝯt̄·de pena·niſi ante litē ꝯteſtataꝫ
interſit actoris·ut·ff·e·l·ſi cum dies·§·ult̄·et·l·
vtiqꝫ·et·l·celſus· ¶ Et nota q̄ vbi reus paratꝰ
fuit dare intra t̄pus et actor noluit accipe· ipo
iure nō ꝯmittitur pena· ſi tñ actor poſtea petat
et reus nō det ꝯmittitur pena quaſi duo ſint ar
bitri p̄cepta·vnū pecuniā dari· alterū intra ka=
lendas dari·licet em̄ penā non ꝯmittas q̄ intra
kalendas nō dederis q̄m̄ parte non ſteterit tñ
cōmittis in ea parte q̄ non das· ¶ Iteꝫ nota
q̄ quis excuſatur a pena rōne iuſte abſentie·ut
·ff·e·l·ſi cū dies·§·ſi quis· ¶ Item ratōe inimici
ciarum ex alijs cauſis manifeſte apparentiū in=
ter arbitrū et vnū litigatoꝝ· Si arbitro denun
ciatum ſit·ne ſñiam dicat quaſi hec denūciatio
ſit quedā ſpecies appellādi·ut·ff·e·l·nō diſtin·
·§·cum quidā·vere tñ et ꝓprie appellare nō p̄t·
quia nec iudicati actō ex ſñīa arbitri datur·ſed
agitur ad penā ſi ꝓmiſſa eſt· ut·ꝭ·e·l·i· Si auteꝫ
nō eſt ꝓmiſſa nō tenet niſi arbitriū fuerit ꝯfir=
matum expreſſe uel ſilentio·x·dierū·et tunc ex
arbitrio datur exceptio· ¶ Itē actō quaſi ex re
iudicata uel ex lege principis·vñ dicit impator
ex ſuo noīe dari actōnem·ut·ꝭ·e·l·iiij·§·ult̄·et·l·
penult̄· ¶ Item obſtat exceptio agenti q̄ ſolu=
tum dicitur ab altero ꝯpromiſſum·vel quia ſti=
pulator pene corrumpit arbitriū·vel quia dolo
fecit·ut ꝓ ſe ꝓnūciaretur·ut·ꝭ·e·l· arbitroꝝ·et
·ff·e·l·ita demū·vel quia ꝓnunciatū eſt die feri
ata·l·noīatim excepta·ut·ff·e·l·feriatis· Extra
ſummā noto alios effectus arbitrij facta quaſi
facta ſit in ordinario iudicio forte fiat tranſito
ria in heredes·et fiet vſuraria· ¶ Item in me=
dio arbitrij ſi fiant ꝓfeſſiones uel atteſtatōnes
licebit eis vti alicui etiā apud iudicē ordinariū
vbi tñ teſtes ſupſint nō ꝯpellitur quis apud iu=
dicem his q̄ teſtificati ſunt apud arbitrū ſi pa=
tiatur eos iterum induci·ut·ꝭ·e·l·penult̄·§·ult̄·et
de fide inſtrumentoꝝ·l·vlti·

¶ De ſatiſdando

HActa editōne actōnis in iudicio incho
ando p libellum·ut·s̄·dictū eſt· Reſtat
nūc videre de ſatiſdatōne·que a parte
actoris uel rei interponūtur· Non tñ dico in ar
bitris licet id dixerit· P·ut ꝓbaui·s̄·e·i· etiā ꝺt
·ff·de arbit̄·l·nō diſting·§·pnt̄· ¶ Eſt aūt ſcien=
dum q̄ etiā is qui ſuo noīe agit oneratur dupli
ci cautōe·hoc eſt ut ſcribat in libello et fideiuſ=
ſorē preſtet uel reo uel negocio executori q̄ in=
fra duos menſes ꝯteſtabitur litē·uel omne da=
mnū ei qui ꝯuenitur reſtituet in duplū nō tran=
ſcendente cautōe·xxxvi·aureos·ut in autēt̄·de
execut̄·coll̄·vij· ¶ Item aliā exponit q̄ uſqꝫ ad
finē lit̄ ꝑmaneat·et ſuas intentōes p ſe aut per
legitimū ꝓcuratorē exerceat·et ſi poſtea ꝓba=
tus fuerit iniuſte litē mouiſſe ſumptuū et expen
ſarum noīe preſtabit decimā p̄tem quantitatis
libello ꝯprehenſe· Aut ſi fideiuſſorē dare nō va
leat ſup eiſdem iuratoriā exponet cautōnem·et
tactis euangelijs affirmabit ſe fideiuſſorem da
re non poſſe·hec niſi moueatur cauſa ex cōſen=
ſu vtriuſqꝫ p̄tis·ut i aut̄·de litig̃·coll̄·viij·§·ad
excludendas· hec cū litigatur corā ſuo iudice·
alia em̄ quedā tercia preſtatur·ut·ꝭ· de dilat̄·ſi
q̄n aūt q̄ fieri· A·c· Reus autem ſatiſdat q̄ vſqꝫ
ad terminum litis ꝑmaneat·q̄nqꝫ tñ ſufficit iu=
ratoriā exponat cautōnē·ut ſi poſſideat imme=
bilia·ut·ff·qui ſatiſda·co·l·ſciētū· Et quādoqꝫ

ſufficit ſola repromiſſio cũ ipotheca rerum ut in clericis·ut in autẽ·de ſanct.ſ.epiſ.§·ſi quis autẽ· ¶ Et eedem forte ↄſideratões locũ habebunt in pſona actoris quẽ diximus debere ſatiſdare· Que autẽ obtineãt de ſatiſdat·ꝓcuratoris actoris uel rei dicũtur·ĩ·e·l·i·et plene notauimus·ſ· de ꝓcurat·hũc enĩ titulũ puta generalẽ eſſe et quantũ ad principales pſonas et quantũ ad ꝓcuratores·licet·P·tm̃ ad ꝓcuratores extenderet·quia in textu de his tm̃ loquitur· Illud etiam certum eſt·ꝙ ſatiſdare eſt ſecuritatem per fideiuſſores prebere·ut·ff·qui ſatiſda·cog·l·i· et de verbo·obligat·l·penult·

¶ De formis et impetratione actõnum ſublatis

Quid olim fuerat actio·Et quid hodie ſit·Et qliter ꝓponat pleniſſime diximus ·ſ·de edendo·certunqꝫ eſt hodie actõnem ꝓponi poſſe ſine aliqua ſolennitate verborum·et ſecundũ·P·et vulgari et ruſticano ſermone·ſi ea apta ſit ꝓpoſito negocio nec eſt opꝰ impetrare ſolennia verba uel actõem niſi ea ſit ad quam quis reſtituatur iudicis officiõ·ut·ſ·in reſciſſoria plene diximus·

¶ De iureiurãdo ꝓpter calumniã dãdo

Quia edita actõe in iudicijs et arbitrijs lite ↄt·preſtatur iuſiurandum ꝓpter calumniam·ideo de eo videamus·Videndum ergo quid ſit iuſiurãdum calumnie·Et qs debeat iurare·Et quando·Et quidem iuſiurandum calumnie eſt·cum quis iurat ſe bona fide· et non calumniandi animo agere uel reſpondere·nec calumniandi animo egiſſe uel reſpõdiſſe ut·ĩ·e·l·ij·§·i·et·ff·fami·herc·l·inter·§·qui familie· ¶ Eſt enim calũnia cum quis ex certa ſciencia iniuſte agit uel reſiſtit·ut·ff·ad turpil·l·i·§·calumniari·Dicitur ergo iuſiurandum calumnie vitande·uel ꝓpter calumniam vitandã· vt dicitur vnuſquiſqꝫ habeat ſuam ꝓpter fornicationem·Adijciuntur autẽ duo in hoc iureiurando·id eſt qꝺ non exiget ꝓbatõnem ſibi non neceſſariã·et qꝺ nihil dedit uel dabit iudici ꝓ hac cauſa·ut in autẽ·coll·v·de his qui ingrediuntur ad ap·§·ulẽ·et ut litigantes iurent·coll· ·viij·i·§º· ¶ Iurant autem de calumnia principales perſone·et primo actor·ſecundo reus· ut ·ĩ·e·l·ij·§·i·et·ij·Nec obſtat quod legitur inſti· de pena temere litigantium·quia ibi non ordinem iurandi ponit· ſed denotat pſonas que iurent·ar·ff·de peculio le·l·quidam· ¶ In duplici autem actõne ille partes ſuſtinet actoris· qui primo ad iudicium ꝓuocauit·vel ſi ambo ꝓuocant forte dirimitur res·ut·ff·de iudic·l·in tribus·ut ſit etiam hoc ar·ꝙ actor primo de calumnia iuret·et in his duplicibus ſubit vterqꝫ ſacramentũ rei et actoris·ut·ff·fam·herc·inter· ·§·ij familie· ¶ Itẽ iurant tutores et curatores quia ipſi poſſunt ſcire cauſa bona ſit an mala·ut ·ĩ·e·l·ij·§·ꝙ obſeruari·vel omnes uel etiã vnus ut·ĩ·ex pluribus tutoribus vnus uel omnes agere uel conue·poſ·l·i·Sed nunquid minor iurabit de veritate dicenda·Et videtur ꝙ ſic·quia et ꝭ placuit lotario quia et ſeruus cum de facto ſuo agitur torquetur in pecuniaria cauſa·licet non torqueatur alias·ut·ĩ·de teſtib·l·ſuos· ¶ Itẽ ad iudicis officium ſpectat inquirere veritatẽ· ut·ſ·de edendo·l·ij· ¶ Item lex dicit minorem confitentem reſtitui·ut·ff·de confeſ·certum·§· vlti·Vnde videtur ꝙ debeat interrogari· et ita conſuetudo iudiciorum admittit·licet ar· ſit contra·ff·de noxal·l·quotiens·§·ſi tutor· Plus etiam dixit autẽt· quidam ut minor debeat de calumnia iurare ſi nouit veritatem rei ⁊ pubes eſt uel proximus pubertati tutorum tamen uel curatorum interueniente auctoritate·ut·ff·de adminiſ·tut·l·i·§·vlt· Et ſecundum hoc poteſt intelligi quod dicitur·ff·de aduocat·tu·l·accipientis· Nam impoſſibile eſt tutorẽ de calũnia iurare ꝓ agente et reſpondente· ſi enim credit hunc fouere bonam cauſam·ergo credit illum fouere malam·Vel loquitur lex illa in pupillo q̃ edit iudicium contra vnum et contra alium ſuſcipit·In his autem que preſunt municipio ſeruatur·ut omnes uel maior pars debeãt de calumnia iurare·ut·ĩ·e·l·ij·§·hoc etiam·et·ff·de cõdi·et demon·l·municipibus·licet·P·dixerit maiorem partem ciuitatis iurare·uel ipſam vniuerſitatem quod difficile eſt·Procurator autẽ non iurat·ut·ĩ·e·l·ij·§·ſin autem·niſi in rem ſuam ſit factus·tunc enĩ iurabit ſcd̃m·P·ſi intendat vtilem actõnem nomine ſuo· Secus ſi directam nomine cedentis· Rogerio autem viſum eſt dñm ſemp de calumnia iurare· Sed certe melius eſt vt ꝓcurator ſemp iuret cum in rem ſuam ſit· ſiue directa ſiue vtili actõe vtatur· eſt enim eius cauſa cum ad eum dampnum uel emolimentũ ptineat·ut·ſ·de ꝓcurat·l·qui ſtipendia·et·ff·qñ ap·ſit·l·i·§·in ꝓpria·niſi reus obijciat ꝓcuratori ꝙ non nouit veritatem eorum que ſunt in lite dñs autem nouit et p hoc veriſimile eſt ꝓcuratorem negare dñm non confiteri veritatẽ· vel etiam ſi ſcit vterqꝫ veritatem·quia tamen principalis pſona ita eſt honeſta ꝙ veritatem non negaret nec poneret falſitatem· ꝓcurator autẽ vite ſuſpecte eſt· vnde ne mẽdacijs ꝓcuratoris grauetur alter·poterit iudex ex equitate pſonarum motus dñm· et non ꝓcuratorem iubere de calumnia iurare·ut·ſ·de ꝓcurat·l·ulẽ·et·ff· de ꝓcurat·l·ſi actor· ¶ Item ꝭ in eo ꝓcuratore cui deputatum eſt exercicium cauſe tantum Si autem ꝓcurator ſuo nomine conueniatur ex ſtipulatõne iudicatum ſolui·uel de defenſione· iurabit ipſe de calumnia ſicut et fideiuſſor ↄuentus ex fideiuſſione· ¶ Quid in ſindicis·et iconomis·et in actoribus· Reſpondeo et illi iurant ꝙ legitimam habent adminiſtratõnem· id eſt ex ·l·ſcripta uel iudiciali auctoritate ut patres in bonis filiorum·et orphanotrophi in bonis orphanorum·ut·ĩ·e·l·ij·§·iij·et de bonis mat·l·i·

et·ſ̄·de epiſcopis et cle·orphanotrophor·et au
tent·ſed hodie·et inſtit·de ꝓcurat·§·ult·Et in
clericis idem dico alias iurare ꝓhibeantur iu=
dicio ſiſti·ut·ſ̄·de epis et cleri·l·cum clericis·§·
penulti·¶ Epiſcopus autem ſi per ſe non per a=
ctorem agat iurabit de calumnia propoſitis nō
tactis ab eo euangelijs·ut·ſ̄·de epis·autent·§
iudex·Aldricus tamē dicebat abbatem et epi=
ſcopum de calumnia iurare·quia melius ſciunt
cauſam et ſatis bene mouebatur niſi quia con=
ſuetudo que eſt optima interpres legis contra
ſe haberet ¶ Parentibus autem patronis pu=
to remitti hoc iuſiurandum·quia non eſt veriſi=
mile eos contra liberos uel libertos calumnia=
ri·ut dicit lex vetus·ff·qui ſatiſda·co·l·de die·
·§·ulti·et de iureiurand·l·iuſiurandum·quod e=
nim ſub iſto·t·traditur regulare eſt ſpecies au
tem generibus non genere ſpeciebus conſueue
runt derogare·ut·ff·de regul·iur·l·in toto·
¶ Preſtatur autem hoc iuſiurandum poſt litē
conteſtatam·ut·ĩ·e·l·ij·§·i·in ciuili cauſa et cri=
minali ut dicit generaliter·ut·ĩ·e·l·i·et ar·ĩ·de
fide inſtru·l·vlti·licet quidam in criminali cau=
ſa dicant contrarium·ar·inſti·de public·iudic·
in princ·et·ff·de bonis eorū qui ante ſnīam·l·i·
ſed certe illa regula in infinitis fallit·ut patet
cuilibet in libelli oblatōne·cauſe examinatōne·
ſnīe ꝓlatōne·Dicuntur ergo non habere omu
ne·quia in ciuilib· agitur ad quid dandum vel
faciendum·In criminalib· autem ut puniatur
reus·¶ Item licet pmittatur tranſactio in cri=
minali cauſa·non ideo pmittitur calumnia imo
ſimilitudine ſupplicij·et hoc iureiurando·puni=
tur calumnia· Pena autem nō iurantis eſt·ut
ſi quidem ſit actor cadat ab inſtituta actōne p
ſententiam iudicantis·Reus autem condemna
tionem ſuſtineat in his capitulis que pro narra
tione cōprehenſa ſunt·ut·ĩ·e·l·ulti·§·ulti·et in
autent·ut litigantes iurent·§·i·Queſtōnes que
ſolent fieri in iureiurando reſeruo in littera·

¶ Codicis domini Juſtiniani repetite
ꝓlectionis liber ſecundus explicit Jn=
cipit liber tercius De iudicijs

EXplicitis preparatorijs iudicio=
rum petit de iudicijs·non dicit
de iudicio·qꝛ plura iudicia ſunt
Eſt enī aliud ciuile·Aliud crimi=
nale·Et de ciuili principaliter
hic tractat·Sed de criminali a
liquid incidenter interſerit·ff·e·l·deſtitiſſe·et·ĩ·
·e·ꝑperandū·in prin·De criminali tñ principa=
liter tractat·ĩ·qui accuſa·nō poſ·et de actōib·
¶ Videamus itaqꝫ quid ſit iudiciū·Et que ſint
neceſſaria in eius ꝯſtitutōne·Et qualiter·Et qñ
ad effectum pducatur·Quis ſit eius effectus
in principio·et in fine et in medio·¶ Judicium
autem qñqꝫ ponitur ꝓ diſcretōne·quandoqꝫ ꝓ
actōne·ut inſtit·quib· nō eſt pmiſ·fa·te·et·ĩ·fa
mi·herc·l·i·Quandoqꝫ ꝓ ſnīa·Unde et dicitur
rei iudicate parendū·ut·ĩ·de reg·iur·l·i·Aliqñ
ponitur ꝓ inſtantia uel ordinatōne cauſe·ut·ĩ·
·e·l·ꝑperandū·§·i·ibi·ab obſeruatōne iudicij·et
ita hic accipitur et in hac ſignificatōne ita cō
petenter diffinitur·¶ Judicium eſt legitimus
actus trium pſonarꝫ ſcilicet iudicis·actoris·et
rei·Nam teſtes licet plerunqꝫ in iudicijs utpote
p neceſſarij pducantur·ſine his tñ pt eſſe iudici
um·Vel diffinitur ſicut et·ſ̄·diffiniuimus arbi=
trium·eo excepto qꝫ arbitriū volūtarie·iudiciū
neceſſario ſubitur·¶ In ꝯſtitutōne aūt uel con
ſtructōne iudicij pcedente libelli oblatōne·de q̄
diximus·ſ̄·de edendo·attendenda eſt plurimū
pſona iudicis·an uel de facto hāc iuriſdictōem
ab his qui poſſunt eam dare·de quibus pſonis
plene dicemus·ĩ·de iur·om·iud·et ſi habeat de
facto ꝯſiderandū eſt an ius iudicem eum eſſe p
mittat·nec enī oīnes iudices eſſe poſſunt quidā
enī impediūtur natura ut ſurdus et mutus et p
petuo furioſus·Nam ſi fuerit ad tpus dari qui=
dem pt iudex ut ſue mentis effectus qꝫ finem di
xerit ratum ſit·ſi tñ longius ſpacium interceſſu
rum ſit quo minus iudex datus opam poſſit da
re incidente infirmitate·uel neceſſaria ꝓfecti=
one uel rei ſue familiaris periculū mutari eū iu=
bet pretor·¶ Jmpuberes vero·quia iudicio ca
rent natura ꝓhibentur ne iudices ſint·¶ Adul
tus autē iudex uel ordinarius uel delegatus a
principe ꝯſtitui pt·quia omnia rite agere ei vi=
detur ꝯceſſiſſe·Si vero delegatus ſit ab alio ma
ior·xx·annis tenet ꝯmiſſio·et cogitur pcedere
in cā·Si vero ſit minor·xx·annis et maior·xviij·
tenet delegatio·et pt iudicare·ſʒ nō cogitur ꝓ
cedere·Si vero ſit minor·xviij·annis non tenet
delegatio niſi delegatū ſit ſcientib· et ꝯſentien
tibus in eum·licet ſit in tali etate·ut·ff·de re·
iu·l·quidā·et de arbit·l·cum lege·¶ Legibus
autem ꝓhibentur infames uel turpitudine no=
tati·Moribus ꝓhibentur femine ⁊ ſerui quia
receptū eſt ut virilibus officijs nō fungātur·et
ꝓbatur hoc·ff·e·l·cū pretor·§·non autem·et·l·
ſi longius·et·l·cū furioſus·et·ff·de ſena·l·ij·et
·ſ̄·de of·p̄·p̄·l·ſi quos·et·ĩ·ad·l·iul·repe·l·ult·
et de dignit·l·i·et·ij·et de infamib·l·i·et·ff·de
reg·iu·l·ij·¶ Illud certum eſt qꝫ milicia uel ex
ercitium armorꝫ uel ſimilium nō repellit aliquē

a facultate iudicandi· vſu enim approbātur ma
giſtratus militares et ꝓ ſui et legis ſnīa iudi=
care poſſunt de ea re cuius habēt peritiā·ut·ꝭ·
·e·l·pnſ· ¶ In pſona vero agentis et rn̄dentis
ſuo nomine attendes an ius eum agere uel re=
ſn̄dē pmittat· Serui em̄ agē uel rn̄dē regſarit
nō pn̄t·niſi ſint ſerui pincipis· regulariter ideo
dixi·quia qn̄qȝ hoc fallit ut ſi lex cornelia de fal
ſis uel teſtamentaria velit accuſare eū qui ſuppſ
ſit tabulas in quibus erat relicta libertas uel
accuſat eum qui fecit falſam monetā· ¶ Item
lex iulia peculiatus accuſat eū qui fraudauit cē
ſum·vel lex iulia de annona eū qui reddidit cari
orem annonā· ¶ Item ꝓ libertate preſtanda
agitur· ſed et ꝓ alimētis preſtandis·uel ꝓ poſ
ſeſſione ſi ei fuit turbata cōceditur ei agere·ut
·ff·e·l·vix·et·l·qui ſe·et·ff·ad·l·cornel·de fal·l·
nullo·et de alimentis et ci·l·ſuos·et·ꝭ·vbi cau=
ſa fiſca·l·ulti·et ꝭ·ſi per vim uel alio modo·l·i·
¶ Minores quoqȝ·xxv·annis agere nō poſſunt
ſine tutorum uel curatoꝝ auctoritate de quibꝫ
plene dicemus·ꝭ·qui legitimā partē habeant in
iudicijs et de eiſdem tradimus·ꝭ·ſi tu·uel cura·
inter·et ſi aduerſus rem iudi· Si autem aliquis
agat uel reſpondeat noīe alieno quid in eius ꝑ
ſona debeat oſiderari plene diximus·ꝭ·de ꝓcu·
¶ Inter reum etiā et actorē adhibetur mixta
oſideratio·qꝛ licet quilibet eoꝝ otra extraneū
agere poſſit· Inter ſe tn̄ non agūt·puta pater
eſt et filius eius fam̄·non habens caſtrenſe·uel
quaſi caſtrēſe peculiū·ut·ff·e·l·lis nulla·et·ꝭ·de
ho·que lib·l·antepnſ·§·hoc eodem· ¶ Inter iu
dicem etiā et litigatores eſt mixta cōſideratio·
quia neqȝ pater filio·neqȝ filius patri pt̄ eſſe iu=
dex in criminali ut a cōtrario ſenſu·l·pcipitur·
·ff·e·l·in ꝓuatis· ¶ In ciuili cauſa pt̄ eſſe iudex
delegatus·quia fungitur vice delegantis·ut in
p̄dicta·l·in priuatis·Ordinarius aūt non eſt iu=
dex ut poſſit diſcutere cauſam·ſed tn̄ apud eū
fieri poteſt cōteſtatio in delictis·que ei multo
omittuntur·non ita in otractibꝫ·ut·ff·de offi·
p̄·l· ſenatus·et de iu·om·iudi·l·qui iuriſdictōni
Sed in caſu ultra litis oteſtatōnē ꝓcedit·forte
quia pater nullum incomodū patitur·ut·ff· ad
trebelſ·l·ille·§·ulē·et·l·nam qꝫ· ¶ In re aūt ſua
non pt̄ quis eſſe iudex·ut dicitur·ꝭ·ne quis in cā
ſua iudex ſit uel ius ſibi dicat· Sed et circa rē ali
enam ſubijcio regulam·ut ſup rebus pn̄tibꝫ tm̄
non futuris oſtituatur iudiciū· ſi tn̄ cōſtituitur
gracia preſentium rerum veniūt quedā futura
id eſt que poſt liē·oē·accidunt circa rem peti=
tam· Extrinſeca aūt non veniūt· et ꝓbantur l3
·ff·e·l·quemadmodū·et·l·non poteſt·et·l·ſole=
mus·de ediſ·edi·l·ediles·§·itē ſciendū· ¶ In ca
ſu tamen et ꝓpter futurum debitū agitur forte
ꝓpter delictum defuncti conuenti·ut·ff·ad·l·a
quiſ·l·in lege· ¶ In oſtitutōne quoqȝ iudicij p̄=
cedente libelli oblatōne et lite oē·uel non oē· ſi
otingat reum uel actorē abeſſe neceſſarie ſunt
vocatōnes·de quibus videamus qualiter fiant
ante liē·conē·uel poſt· Et quidem ſi ante liē·oē·
reus uel actor ſe abſentet·l·veteri non eſt apte

cautum·quod enim dicitur·ff·e·l·ad pempto=
rium·videtur qꝫ locū habeat poſt liē·oē·cum lo
quatur de pemptorio· qꝺ ominatur diffinitiuā
ſn̄iam que non pt̄ ſcd̄m vetera iura ferri ante li
tem oē·niſi a iudice appellatōnis·ut·ꝭ·de tēpo·
ap·l·vlē·illud· Et idem dici pt̄·ꝭ·quomodo et qn̄
iudex·l·oſentaneum·ſi quis tamen ſimilitudina
rie diceret etiā ante litem ceptam vocatōes fi=
eri eodem modo id eſt p interualla non minus
decem dierum id eſt ꝓ pſone uel cauſe qualita=
te iudex abbreuiauerit tempus nō reprobo· Et
fiet vocatio non ſemel tantum ſȝ bis uel ter uel
quater ꝓut ordinem uel opendium edictorum
iudex fuerit moderatus·ut·ff·e·l· ad pempto=
rium·et·l·ſequenti·et·iij·et·iiij·et·v· Hodie ta=
men vocatur abſens actor p interualla·xxx·di=
erum ē· ¶ Et fiunt iſte vocationes uel p edicta
in albo ꝓpoſita·uel p executores ad domū deſti
natos uel p preconum voces·ſi nec p iſta veniat
actor expectabitur p annum intra quem ſi non
veniat·iudex rei allegatōnes poſt annum audi
et·et ꝓbatōnes recipiet et ſn̄iam ꝓferet· ¶ Et
ſunt hic duo notabilia et mirabilia quia ante li=
tem oē·ꝓducuntur teſtes ſi velit reus in ſe trāſ
ferre onus ꝓbatōis ut·ff·de ꝓbaē·circa·et fer
tur diffinitiua ſn̄ia· Sic em̄ dicit et veritate ſub
tilius requiſita legitimā ꝓferre ſn̄iam·ut i auē·
de legiē· Si vero apud iudicē·vel ſi reus nil ꝓ=
baret abſolueretur ab obſeruatōne iudicij tm̄·
cum non ſit liquidum de cauſa·ut·ꝭ·e·l·ꝓperan=
dum·§·i· ¶ Vbi autem actor redit infra annū·
non admittitur niſi reddat expēſas·et his red=
ditis ſi iterum a iudicio recedens vſqȝ ad exitū
cauſe non pmanſerit poſt p̄dictas citatōnes et
anni obſeruatōne ab omni cadit actōne· quod
poteſt intelligi ut poſt ſcd̄am abſentiam iterū
tres menſes et alium annū debeat habere uel
intelligatur facta relatōne ad ſpeciem non ad
genus de premiſſo anno et predictis menſibus·
¶ Nō·autem dixi interuallum·xxx·dierum de
actore abſente ante litē oē·etiam in reo abſen=
te puto ſeruandum·ut·ff·de re·iu·l·non debet·
Sed illud quod dixi in grauamen actoris·ut eo
abſente ante litem ceptā poſſit in eum ferri diſ
finitiua ſn̄ia·uel ut cadat ab actōne cōpetenti·
non hoc ipō erit in reo ſeruandū·nam quicquid
beneficij indulgetur actori et reo ut teſtatur
predicta regula·ſed non econuerſo·ut·ff·de fe
rijs·l·ulē·et·ꝭ·de tempo·re·l·ulti· Reus igitur
abſens ante litem ceptam non poterit odemna
ri ſȝ eo vocato et datis ei p̄dictis inducijs· ſi nō
veniet mittetur actor in poſſeſſionem rei petite
ut dicitur·ꝭ·de preſcripē·xxx·an·l·ſi quis·§· ulē·
uel ſi agebat pſonaliter ꝓ debito mittetur in
poſſeſſionem rei um debitoris ꝓ menſura decla
rati debiti ſacramento actoris·ut in auē·de exi
ben·§·ſi vero etiam quidam iurent· durior em̄
debet eſſe cauſa actoris ſi deſiſtat·quia ipē pro
uocauit ad iudicium et eius gracia alius inuitꝰ
eſt vocatus·et eadem ratione etiam iure vete=
ri durius aſtringitur ꝓcurator actoris qꝫ̄ rei ut
notaui·ꝭ·de ꝓcura· Vidꝫ tn̄ qꝫ etiam an̄ liē·oē·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

poſſit ferri contra reum ſententia·ut in aut·ut
omnes obe·iu·§·ſi vero·ſed dic litē q̄i ibi ɔteſta
tam ɔtra dn̄m alio ꝓ eo et ꝓ ſe ɔuento·vel dic
dn̄m non ɔdemnari·Sed ſatiſfieri debet de re-
bus eius ꝑpter ſuā ɔtumaciā·Si vero lite ɔt·ſe
abſentauerit actor·eadem ſeruantur in citatō
nibus faciendis et anni indulgentia que·ſ·di-
cta ſunt ante litem ceptam niſi p̄dicta tempora
extendantur in tantum ut de triennio qđ a lite
conſ·ɔputatur·non ſupſit iudici ſemeſtre tem-
pus·tūc eñ ſic abbreuiabit iudex tempora ut ſu
perſit ei ſemeſtre tempus infra quod ꝓnunciet
et ita actor lite cepta minus tēpus habet q̄n̄q̄z
q̄ ſi non ſit lis cepta·quia magis peccat ſe ab-
ſentando poſt litem·Sic enim dicit eadem aut·
deterior nanq̄z dolus eius agnoſcit qui inter ru-
ptam litem deſeruit q̄ ꝙ ſemel acceptam dere
liquit·hec enim verba licet loquantur de eo qui
ſecūda vice ſe abſentat tñ et ad p̄miſſum caſum
poſſunt aptari·¶ Nđ autem dictum eſt in ab-
ſente actore plus litem ceptam et in reo cepta
ſeruandum·ergo contra quemlibet uel ꝓ que-
libet poterit ꝓferri diffinitiua ſententia·ſi per
ꝓbatōes etiam abſente altero inductas uel iu-
xta finem triennij uel etiam anteq̄ ſit ꝓpe finē
liquidum erit iudici de cauſa·Alioquin ab ob-
erua tōne iudicij reum perſentem abſoluet·
et actorem ɔdemnabit in expenſas quas reus
feciſſe iurauerit·ſi actor ſit abſens·quod eñ di
citur·ſ·de edendo·l·qui accuſare·Actore non
ꝓbante reus abſoluatur·locū habet vtroq̄z p̄-
ſente·Secus autē vbi eſt actor abſens·Si vero
actor p̄ns·reus vero ſit abſens neq̄z ſit liquidū
de cauſa ſeruabitur quod·ſ·dixi ante litem ce-
ptam·et ꝓbantur hec·ꝯ·e·l·ꝓperandū·§·i·et·ij·
et in aut·de litig·§·omnem·Vtroq̄z autem p̄ñte
ſatis dici poteſt cauſam poſſe extēdi vſq̄z ad tri
ennium·niſi in caſibus in quibus quandoq̄z·xx·
dies·quandoq̄z duos menſes·q̄n̄q̄z tres·quādoq̄z
quatuor·q̄n̄q̄z annus·quandoq̄z biennium ſerua
uatur·ut·ſ·ut omnes tam ciuiles·l·i·§·ſciāt·et
in autenſ·ut clerici apud ꝓprios·e·ɔue·colſ·vi·
ꝯ·de decur·l·generali·et de edifi·pri·l·vltim·
et·ff·de excuſat·tu·l·quinquaginta·et·ꝯ·de aſ-
ſerſ·tol·l·i·§·ulti·et ad·l·falc·aut·cum teſtator
et·ꝯ·de naufrag·l·pnſ·¶ In ſn̄ia autem diffini-
tiua·regula generalis tradiſ ut victus victori
ɔdemnetur in expenſis·dicit tamen·P·excepti-
onem regule facere ɔtumaciā et iuſtam igno-
rantiam·ſed certe ɔtumacia victoris non indu-
cit ut alter ei ɔdemnetur in expenſis dicitur tñ
ut victor contumax ɔdemnetur in expenſas ſal
tim p̄ñti et parenti iudici·hoc eſt ꝙ dicitur ex-
penſas rei deduci de ɔdemnatōne·ut·ꝯ·e·l·ꝓpe
randum·§·i·et·§·fin autem Iuſta porro ignoran-
tia excuſat aliquem ab expenſis·ut in aut·de iu
dicibus·§·oportet·et·ff·deſ·ij·l·qui ſolidum·§·
etiam·Sunt autem iſta ſeruanda in citatis ſi ſal
tem tempore citatōnis erant de foro vocantis
ut·ff·e·l·ſi quis poſtea·et de iu·om·iu·l·penulſ·
Si vero erat de alterius foro·et hoc ipm ſit iu-
dici et reo certum·non cogitur reus venire nec
videtur latitare·nec fruſtrare actorem·ut·ff·
·e·l·non videtur·et de iu·om·iu·l·extra·Si aūt
dubium eſt·ſit vocatus de foro vocātis uel nō·
venire debet vocatus allegaturus defenſionē
uel priuilegium ſuum·Item in omni iudicio cō
ſtituendo oportet eſſe vnum actorem ⁊ alterū
reū·ſed vbi actio duplex eſt in qua ſcđm ſui na
turā vterq̄z eſt actor et vterq̄z reus ex accidēti
id eſt ex eo ꝙ vnus ꝓuocat et ſuſtinet ille ptes
actoris·uel ſi ſimul ꝓuocant ſorte dirimitur res
ut·ff·e·l·in tribus·¶ In cognitōne autem cau
ſe etiam alia traditur regula ut plena inquiſiti
one fiat diſcuſſio cauſe·ut·ꝯ·e·iudices·Sed in ca-
ſibus ſemiplena uel ſummaria ſit cognitio·id ē
cum impubes ex carboniano edicto·uel mulier
noīe ventris petunt ſe mitti in poſ·uel cum reo
abſente actor petit in reali uel pſonoli actōe ut
in poſſeſſionem mittatur·uel cū queritur an in-
terſit actoris rem ei exhiberi·uel quando petit
legatarius ſibi ſatiſdare ꝓ legato·et queritur
an ſit relictum legatum·uel cū filius petit a pa
tre alimenta·Et queritur an ſit filius uel cū ca-
piūtur ex cauſa iudicati pignora et queritur an
ea ſine ɔdemnati·ut·ff·de carbo·e·l·iij·§·cau-
ſe·et de ventre in poſ·mit·l·i·§·ſi ea·et·ꝯ·vbi in
rem ac·l·pnſ·et de bonis auc·in poſ·aut·et qui
ſurat·et·ff·ut in poſſ·l·ſi is a q̄·et ad exi·l·ij·§·
ſciendum·et de li·agno·l·ſi ali·§·ſi uel parēs·et
de re iu·l·a diuo·§·ſi ſi·p·¶ Fit ergo inquiſitio
plena per iudicem ſedentem audientem inter-
rogantem citantem interloquentem in queſti-
onibus emergentibus ut dicemus·ꝯ·de ordi·iu-
diciorum·indulgentem ſpaciū menſis cum vna par
tium ſe adhuc dicat habere quod ꝓponat·uel
ſi hoc non fecerit indulgetur et alius menſis et
iterum alius menſis·ut·ꝯ·e·autenſ·iubemus·et ē
ſimlie·ſ·ſi ut ſe heredi·abſti·aut·ſi creditores·
et·ꝯ·quorum et quando iudex·aut·qui ſemel·nec
ei p̄ñti et petenti puto dari illas tres dilatōnes
ſed forte primam ad maliciam eius ſuperandā
alie conceduntur·Preſentia quoq̄z euangeliorum
debet eſſe apud iudicem a principio cauſe vſq̄z
ad finem·Item iurare debet in principio regi-
minis·ꝙ ſcđm leges ſcriptas et non ſcriptas id
eſt ɔſuetudines ꝓut ſibi melius videbiſ in iudi-
cijs ꝓcedet·ut in autenſ·de defenſ·§·interim·
et·e·iuſiurandum qđ p̄ſtatur·§·et equus·et de
iudicibus·§·omnibus autem·Si vero iuſticia uel e
quitas videātur diſcedere·id eſt iure ſtricto po
tius ſeruabis equitatem q̄ ius ſtrictum·ut·ꝯ·e·
·l·placuit·et poteſt id ꝓbari in pluribus exem-
plis·ut·ff·de relig·at ſi quis·§·idem·labeo ait
ſi ꝓhibente·et·l·ſunt pſone·et de reſti·l·penul·
et de verbo·obl·l·ſi ſeruum·§·ſequitur·Idem
aſſignari poteſt in exceptōnibus cuiuſlibet re-
gule·¶ Omnis eñ exceptio uel accuſatio ſua ni
titur equitate et cōtra regulam eſt·que eſt ius
ſtrictum et ɔmune·ut·ff·de vocanſ·mu·l·i·et de
re iud·l·i·loquor autem de equitate uel iuſticia
ſcripta non de ea quam quis ex corde ſuo inueni
at·Soli enim principi licet equitatem inueſtiga
re·ut·ſ·de le·ɔ·l·i·non obſtat qđ alias dicitur

quod legib9 omiſſum eſt non omittetur religi-
one iudicantis ut · ff · de teſtibus queſitum · quia
illud locum habet in his qui non potuerunt · l ·
terminari · et ideo · l · arbitrio iudicantis ea pmi
ſit · ut · ff · de teſti · l · neq3 · et de vſur mora · ¶ Sic
ergo pducitur iudicium ad finem p iudicem or
dinarium uel delegatum niſi iudicium fuerit ſo
lutum quod fit ex quibuſdam cauſis · ut · ff · e · l · ſi
a me · et · l · iulianus ait · et · l · iudiciū ſoluitur · vel
niſi iudex delegatus ante litem incohoatā poſt
libelli oblatōnem infra · xx · dies p libellum fue-
rit recuſatus · q licet alicui hoc ipo q putat iu-
dicem ſibi ſuſpectum nec eſt neceſſe pbare cau-
ſam ſuſpitōnis · licet quidam dicant cōtrariū ut
notaui · ī · e · l · antepnſ · ut tamen alius infra tridu
um eligatur p partes uel eis diſcedantib9 ſuc-
cedit arbitriū magiſtratus loci in arbitrio eli-
gendo · Et ille electus reputatus p delegato ·
ut · ī · e · l · antepnſ · et ulť · ordinarius autē iudex
recuſari nō poteſt · ſed peti poteſt ut aſſocietur
ei archiepiſcopus · ut · ī · auť · ut differē · iu · §· ſi ve
ro · ¶ Eſt autem effectus iudicij in pricī · quia p
litis cōteſtatōnem fit nouacio neceſſaria et ea
facit meliorem ɔditōnem actoris non deteriorē
Secus in volūtaria nouatōne · ut · ī · e · l · i · et · ff · de
nouať · l · aliā · et ut notaui in diſtinctōne de mo
ra in medio autem ɔfeſſiones uel teſtificatōes
recepte valent etiam apud alium iudicem ſi in-
ter eaſdem partes et in eadē cauſa ut infra de
fide inſtru · l · ulti · In fine autem eſt effectus ut
detur ex ſnīa actio in factū · uel de re iudi · et fi-
at executio niſi fuerit appellatum · ut · ī · de reb9
cre · actori · Et ut dicemus · ī · de re iudicata · et de
executōne rei iudicate ·

¶ De ſportulis ⁊ ſumptibus et diuerſis iudicijs faciendis et etiam executoribus litium

Dictum eſt · ś · de iudicijs ſed quia iudiciū
et executorum laboribus et ſtudijs mul
tis ſiue vigilijs negocia deciduntur · e-
equum eſt cuiuſq3 labore digna ɔpenſatōne re-
munerari quippe cum labor eſt in dāno morta-
lis creſcit egeſtas · Ideo tractat de ſportulis et
alijs ſumptibus litium et de executoribus ipis ·
Videndum ergo in primis qui dicantur execu-
tores · et a quibus ordinentur · et qualiter · et po
ſtea dicemus de eorū ſportulis · et alijs ſumpti-
bus · Et executor ille pprie dicitur qui executi
oni cauſa diſcuſſa ſnīam mandat · ut · ī · de execu-
rei iu · l · penſ · Quandoq3 et dicitur executor ille
qui facit partes apparere in iudicio · Idemq3 di
citur appitor · idem dicitur cauſam preparans ·
idem dicitur officialis · idem dicitur catholicia
nus · id eſt vniuerſaliter deſeruiens · idem diciť
viator · ut · ś · de iudiť · l · antepenulť · et ulť · et auť
de iudicib9 · § · his qui cauſas pparant · et de de-
fenſo · ci · § · ex puinciali · et · ī · e · l · i · et · ī · de bonis
dam · l · pnſ · Debent autem eligi executores lo-
cupletes · et pbate vite · ut ab eis non peccetur

vel probatur · uel maligne agatur · et permitti
tur a ſupiore poteſtate vnicuiq3 iudici habere
executores duos de curia ſupioris · et exceptor-
res duos · nec enim valet iudex plurib9 miniſtra
re cauſas preparandas · Si autem iudex ſenſerit
aliquem malignitate fieri ab eis expellat eos
qui non cum vtili opinione cauſis vtuntur · Ali-
os autem inſtituat ſnīa et electōne eorum qui
deputant eos · ut in autenť · de iudicib9 · § · is qui
cauſam preparant · Eſt autem eorum officiū pa
rere iudicibus quibus deputati ſunt · et offerre
cauſas eis inſtructas vſq3 ad finē · Alioquin re-
mouentur ab officio et multis afficiuntur · et iu
dex illuſtris mulctare poterit eos vſq3 ad ſex
ſolť · inferior vſq3 ad tres · Superilluſtris maio-
res penas et corporales maculas poterit infer
re · ut · ī · e · l · i · et · ij · et in auť · de iudicibus · § · neceſ-
ſitatem · De ſumptibus autem qui fiunt in iudi-
cijs in hoc · t · nō tractatur · Sed ſciendū eſt ſum
ptus in iudicio fieri occaſione teſtium ab eo qui
ducit eos · ut · ī · de teſti · l · quoniam · § · in exhi · et
de ap · l · eos · § · ſi quis · Quandoq3 pter ſalaria
aduocatorum que petuntur · et ſi non ſit pmiſſa
ut · ff · de extraordi · cog · l · i · § · in honorarijs · Po
rorum autem ſumptuū reſtitutōnem iudex ſua
ſententia debet precipere uel etiam negare · ſi
ex negocij varietate neutrum eſſe ſubdendi ra
tioni ſumptuum videbūt · ut in auť · de iudicib9
· § · oportet · et · ī · de fruc · et li · ex · l · terminato · Fi-
unt autem expenſe gracia iudicum delegatorū
a principe · quia in vnaquaq3 cauſa maiore · c · au
reorum accipere poſſunt duos aureos ab vna q̄
q3 parte in ɔteſtatōne litis et alios duos in fi-
et inſup a fiſco pcipiunt duas libras auri · ut · ī ·
auť · de iudi · § · ne autem · et erāt certi homines
iſti delegati a principe · quibus etiā alij iudices
ordinarij poterāt delegare cauſas et omnes au
diebant vſq3 ad · xxx · ſolť · ut auť · de iudi · § · vetus
et · § · iudices · et · § · audient igitur · in iudicib9 au
tem delegatis ab ordinarijs non eſt lege expſ-
ſum · quantum debeat preſtari · Puto ergo con
ſuetudinem fori inſpiciendam · Alicubi enim pre
ſtať · x · pars litis ut hic · et Alicubi · xx · Alicubi
tercia · ut in curijs epiſcoporū · qd clerici ita pra
ue interpretantur · ut illa tercia ſit dimidia ut
ecce petita ſunt · xij · p eodē reputāt · ac ſi · xviij ·
petita ſint · et ita ſex id eſt dimidia · xij · preſta-
buntur · ¶ Fiunt etiam ſumptus gratia execu-
torum quia ei preſtantur ſportule · que ſic dicun
tur quia ſunt ſalaria appitorū · uel forte iſti ap-
pitores recipiebant ſalaria de publico et ſpor-
tulas accipiebant nō ſibi ſed pro fiſco et ille re-
ponebantur in ſporta id eſt in corbe · uel alio ſi-
mili vaſe in quo ɔſueuerunt aliqua portari vel
exportari · et ita ſub fida cuſtodia fiſco ſeruarē
tur · et ſic ɔtinētia ponuntur p cōtētis · In ſpor-
tulis autem iſtis non eſt certa quantitas diffini
ta niſi in quibuſdam pſonis puta clericis et agē
tibus in rebus uel ɔſimilibus · ut in auť · de ſanc ·
epiſ · § · ſportularum · et · ī · de pximis ſa · pa · l · xij ·
et de prim · agen · in re · l · ulť · preſtabuntur ergo
ſecundū ɔſuetudinē fori ut hic pſtať p miliari9

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

denarius. Sed quidam eximūtur ſuo priuilegio a preſtatōne ſportularum ut epiſcopi alij etiaz alieno priuilegio abſoluuntur ut ecce ſi vna ps in iudicio habeat priuilegiū. et alius vtetur eodem priuilegio in eadem cauſa. ut. j. de fruct. et litis ex. l. ulť. et de ꝓxi. ſacro. ſcri. l. xij. et. §. q̄mi am in cauſis. Preſtantur autem ſportule in iudicijs et his que obtinent figuraz iudicioꝝ ut in decretis a iudice interpoſitis que tutoꝝ datōne uel inſinuatōe teſtamentoꝝ ꝙ ex eo colligitur quia certis pſonis remittuntur ut furioſus et mente captis ut. ſ. de epāli au. l. tā demētis.

De pedaneis iudicibus

Dictum eſt. ſ. de iudicibus ordinarijs et maioribus. Nunc autem ponit de delegatis et de minoribus ſic ponit de iudicibus pedaneis. Sunt autem pedanei qui negocia humiliora diſceptant. ut. j. e. l. ulť. a pede nomen acceperunt que eſt infima pars hominis. quia pedeſtria id eſt infima tractant negocia. Horum autem pedaneoꝝ quidam ſunt ordinarij quidam delegati. Ordinarij ut magiſtratus municipales defenſores ciuitatū quibus cōpetunt ea tm̄ que ſunt iuriſdictōis. nō que ſunt meri imperij uel mixti. et cognoſcunt de munu ſcularijs cauſis ciuilibus vſq3. ccc. aureos. Et in criminalibus leuioribus ut caſtigatōni ꝯpetēti ea ꝯtractant. In maioribus autem criminibus accuſatos detrudunt in carcerem. et remittunt ad ꝓuincie preſidem. ut in auť. de defen. ci. §. et iudicare. et. §. audiant. Item dicuntur pedanei quandoq3 delegati a principe uel etiam ab alio ſi minores ſint iudices id eſt ſine dignitate illuſtri uel ſpectabili. Illuſtres autem vel ſpectabiles dignitate ſi delegati ſunt. licet pedanei ſint officio. non tamen appellantur pedanei. ſed glorioſiſſimi viri quibus delegare poſſint ille cauſe. quas diximus ꝯpetere iure magiſtratus defenſoribus ciuitatatum. ut in auť. de iudi. §. vetus. §. ſedebunt. §. audient igitur. Cauſe ergo ultra. ccc. aureos non delegabūtur a pſide niſi id faciat ꝓpter publicas occupatōnes uel ꝓpter multitudinem cauſarum. tūc enim delegabit quantum ad cognitōnem. ut tamē ipſe audiat ſemel in principio. ſemel in medio. ſemel in fine. ut. ſ. de iudi. auť. ad hec. ſi ad. Cauſas vero que mixti imperij uel meri non delegabis uel ꝓpter multitudinem cauſarum uel ꝓpter publicas occupatōnes. Sed quia incipiat abeſſe. Sunt enim tales cauſe ſpecialiter pſidi cōmiſſe per. l. non tantum ad cognitōnem ſed quantuz ad diffinitōnem ut dicitur in cauſa ingenuitatis. et ſeruitutis. libertinitatis. et ingenuitatis ut. j. e. placet. Vbi ꝯtingit pſidem abeſſe etiam quantum ad diffinitōnez forte demandabit. cū et ea que ſunt meri imperij deleganter cum cōtigerit preſidem abeſſe. ut. ff. de of. e. cui man. eſt iu. l. i. In caſu tamen et ſi non abſit delegat que meri imperij ſunt. puta ꝓconſul legato ſuo ut. ff. de of. ꝓconſuľ. l. ſolent. In delegatis aūt obſarua ut negocium ſibi ꝯmiſſuz examinent et determinent neq3 remittant ad delagantez. ut. j. e. l. iij. et in auť. ut iud. non expec. ſa. ius. i. Rᵒ. Itē ſi iudex delegatus alij minori pēdente pēdēte camminā iniūcto neceſſe habeat ſupſedere. vľ ſi moriatur pendente cauſa alius in locum eius debet ſubſtitui. ut. j. e. l. pnľ. In minimis autem cauſis preſes habet libertatem uel retinendi ſibi uel delegandi. ut. j. e. l. ulť. licet olim forte nō poterit ut dicunt quidam ex eo quod legitur. j. e. l. ij. qd ipi non poſſunt. 7c̄. ſed illud intelligo de impedimento facti non iuris et refertur ad cauſas que ſunt ultra. ccc. ſoľ. Ridiculum enim eſſet dicere ꝙ minimas cauſas non poſſet delegare niſi impediatur multitudine cauſaruz uel publicis occupationibus.

qui pro ſua iuriſdictione iudices dare dari ue poſſunt

De officio iudicum delegatorum et cauſis ad eos ptinentibus ad eos. ſ. ꝓx. dictum eſt. et etiam de iudicijs dictuz eſt. qui poſſint eſſe iudices ordinarij. Nunc ponit q̄ poſſunt ꝓ iuriſdictōne ſua alios iudices dare. id eſt delegare. et qui poſſint dari. Sciendū eſt igitur ꝙ ille ſolus delegat qui habet iuriſdictionē ordinariā et in cā q̄ eſt de iuriſdictōe ſua ordinaria et eū qui eſt de iuriſdictōne ſua. Nā extē territoriū iuſ dicēti impune nō petur ſicut in tutore dādo dr̄. ut. ff. de iu. o. iu. l. extra. et de tu. et cu. da. ab his. l. ius dādi. et lʒ ſi ordinarius delegare velit cām. ut delegatus cognoſcat. et diffiniat. Si vero deleget ut cognoſcat ſed non ut diffiniat. oportet eū cognoſcere ſemel in principio. ſemel in medio. ſemel in fine. Iudici aūt appellatōis uel delegato nō pmittitur retinere diffinitōnem ſi ꝯmittat cognitōnem. Vtrūq3 aūt poſſet ꝯmittere iudex appellatōis. Iudex aūt delegatus neutrum ꝯmittit niſi a principe delegatus ſit. uel niſi primo lite coram ſe ꝯt. alij deleget ad ſimilitudinez ꝓcuratoris. ut. ſ. de iudic. auť. ad hec. et. j. e. l. i. et. ſ. de ꝓcu. l. neq3. et ar. ff. de iu. o. iu. et qr. in fi. Hoc tamē plenius dicā. j. de iu. o. iu. §. delegatā. ar. in delegatis et illa notabilia ſunt. ꝙ etiā viatores delegari pñt in reb9 minimis. et in rebus q̄ vrgēte cauſa deſiderāt cognitōem. Itē ꝙ iudices delegati ſolent durare etiā in tpus ſuccedentium delegātib9 ad maiorē cautelā facta ꝯfirmatōe. Item non debet delegari iudex quem nominatim vna partium petit niſi id faciat princeps ad vericundiam petiti iudicis. ut. ff. e. l. vlť. et. l. venditor. §. vlti. et. l. obſeruandum. Et no. ꝙ delegato principis alij delegante appellatur a ſecundo delegato ad primum. Secus autem in delegato ab alio alij delegante. tunc enim appellatur non primus delegatus. ſed primus delegans. ut. ff. quis et a quo appellatur. et. l. i. §. ab eo. et. j. e. l. i. in fi.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Ne quis in ſua cauſa iudicet vel ius ſibi dicat

Licet in aliena cauſa poſſit quis iudex eſſe non tamen in ſua uel iudicare diffiniendo uel arbitrando uel interloquēdo ius ſibi dicere poterit·quia nemo poteſt ſibi imperare·ut·j·e·l·i·et de arbitris·l·pnſ·excipitur ſcd̄m quoſdam vbi preſidi prouincie furtum factum eſt·vel quid ſimile accidit·tunc enim uſqꝫ ad litis conteſtationem cauſam audiat preſes·ut·ff·de of·preſi·l·ſenatus conſul·uel illud in familiaribꝫ pſidis eſt intelligendum·Sicut autē vetatur quis ius ſibi dicere in cognitōne·et diffinitione cauſe·ita et vetatur in capiendis q̄ ſua ſunt uel ſibi debita·Alioquin punitur ex edicto diui marci·ut·ff·qꝛ metus cauſa·l·extat·niſi in caſibꝫ·ut·j·quādo li·vin ſe vin·l·i·et·ij·vel forte niſi in caſu quando non habet quis copiā magiſtratus·ut·s̄·de iudeis·l·nulſ·et·j·de decur·l·generali·Illud extra noto·qꝛ quaſi iudex·uel quaſi teſtis aliquis eſt in re ſua cū creditur eius ſacramento ſibi ab alio delato uel eius confeſſioni contra ſe·ut enim alij teſti uel iudici crederetur in cauſā aliena·ita et ei contra ſe·ut·j·de fideicōmiſ·l·ulť·et·ff·de confeſſis·l·i·

Qui legitimam perſonam in iudicijs habent vel non

Quoniam in conſtitutōne iudicij conſiderāde ſunt pſone litigatorꝫ·ideo ponit de his qui habent legitimam pſonam in iudicio·de quarum pſona: um cōſideratōne aliquantulum tractauimus·s̄·de iudicijs·Nunc autē ponit qꝺ deeſt et qꝺ ſub iſta rubrica traditur breuiter pſtringamus·Sciendū eſt igitur minores·xxv·annis p ſe ſine tutorꝫ uel curatorꝫ auctoritate agere uel conueniri nō poſſe·Unde ipſo iure ſn̄a lata contra eos nulla eſt·p eis autem lata teneret·ut·s̄·ſi aduerſus rem iudi·l·vlť·et de procurato·nemo·et de re iudica·l·acta·§·contra·In caſu etiam ſine tutore uel curatore agitur uel conuenitur ut ſi impetrauit veniā etatis·uel ſi agat interdicto de libero homine exhibendo·ut etiam pupillus admittitur·ut·s̄·de his qui ve·eta·impetra·l·iij·et·ff·de libero homine exhi·l·qꝛ et lex·§·ꝫ et ſi mulier·Item interdictum momētanie poſſeſſionis quilibet minor et ſi impubes ſit etiam ſine tutore intendit·ſub eo tamē pretextu uel colore nō licet ei obrepere iudicio ꝓprietatis·ſed nec alius de ꝓprietate ſine legitimo defenſore conueniet·ut·j·e·l·ulť·

Et tamen interdictum momētanie poſſeſſionis quo agitur de poſſeſſione retinenda·ut vti poſſidetis et vtrobi·uel quo agitur de poſſeſſione adipiſcenda ut quorꝫ bonorꝫ·quorꝫ legatorum·uel quo agitur de poſſeſſione recuperāda ut interdictum vnde vi·Et ideo dicitur de momētania poſſeſſione·quia licet aliquis obtineat in poſſeſſione ſubinde tamen quaſi continuo elapſo momento ſuccumbere poterit in iudicio ꝓprietatis·quare et ſua poſſeſſione priuabitur ſed interdicto vnde vi videtur hoc fallere·qꝛ condamnatus in eo omittit ꝓprietatem·ut·j·vn̄ vi·l·ſi quis·ſed certe illud non eſt ex poteſtate interdicti·ſꝫ conſtitutōnis illius interdicti·ſi quis in tantam ꝓpoſita conditōne ex lege illa·Proponet autem ea interdicta pupillus p ſe nō p alio et ita intelligo qꝺ dicitur·j·e·l·ulť·actionē momentanie poſſeſſionis exerceri poteſt p quamcunqꝫ pſonam·Seruus etiam dn̄o abſente agit p poſſeſſione recuperanda quam tenebat noīe dn̄i abſentis·ſi ea fuerit expulſus forte et aget p ea retinenda·ut·j·ſi p vim uel alio modo·l·i·dn̄o autem pn̄te non repitur qꝛ agat·Item dn̄o abſente non repitur qꝛ agat eius noīe pro poſſeſſione adipiſcenda·Ut autē aliquis minor·xxv·annis agit uel conuenitur·ſi quidem eſt adultus et pn̄s agere poteſt et conueniri curatoris auctoritate·uel curator conuenietur eius nomine·Si autē eſt abſens adultus curator ſolus litē eius noīe adulti ſuſcipiet·Idemqꝫ eſt in pupillis qui ſunt ſupra·xiiij·annū etatis·Si autem infantes ſunt tutores tm̄ eorum noīe iudiciū ſuſcipient·ut·ff·de admini·tu·l·i·§·ulť·Illud queri poteſt an ſi pupillus ledatur in iudicio momētanie poſſeſſionis poſſit in integrum reſtitui·Uidetur qꝛ non quia ut maior litigat·Item qꝛ nec appellari poteſt in tali cauſa·Itē quia nō videtur damnum pati·cum integra ſit ei cauſa ꝓprietatis·ſed certe in contractibus quādoqꝫ immo plerunqꝫ ut maior contrahit et tamen reſtituitur Item a ſn̄a pfecti p̄torio non appellatur·ſꝫ datur reſtitutio·ut·ff·de mino·in cauſe·§·ulť·nec ē modicū dānū poſſeſſionis·ut·ff·d rei vē·is q·

Ut nemo inuitus agere vel accuſare cogatur

Nemo quidem cogitur agere uel accuſare preciſe·Sunt tamen quidam qui ſi nō agant periculum ſubeunt ſube·ut tutores et curatores·ut·j·arbi·tuť·l·nomina·et de adminiſ·tu·l·de tutoribus·Item geſtores ſine mādato ſi erant cognati dn̄i abſentis·et eis facile fuit ſatiſdare·ut·ff·de neg·g·l·ſi aūt·Itē procuratores·ut·j·man·l·procuratorem·Item adminiſtratores ciuitatis·ut·ff·de adminiſ·rerū ad ciui·p·l·ult·§·iiij·et·§·pnſ·Item heres q nō vendicat necem defuncti accuſando interfectores eius·ut·j·ad ſilſ·l·i·Item actor lite cōť·vel citato reo·ut in auť·de litig·§·omniū·Solet fieri queſtio an iudex poſſit percipe ut agat ſi velit vſqꝫ ad quinquennium·Et ſi nō egeris poſtea non audieris·et eſt ar·in hac·l·qꝛ non·et·j·de pig·l·creditor·Sed melius eſt ut cauſa cognita id poſſit ſtatuere ſcilicet ſi actor videatur calumnioſe velle vexare reum tali ſcilicet tēpore quo non eſſet oportunum rn̄dere reo·ut·j·de inge·ma·l·diffamari·et de remiſſi·pigno·l·ſi eo·

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Item queritur ſi iudex velit alicui agēti uel cō
uento ſtatuere terminum infra quem ꝓducat
omnia ſua iura an poſſit et dicitur ꝙ ſic· ar·ꝭ· de
ingenu·ma·l·diffamari·et·ꝭ·qui accu·non poſſ·
·l·ſi ea·et ibi notatur·ſꝫ pone ꝙ poſtꝙ̄ ſe dixerit
iudex nolle audire agentem uel ꝯuentum niſi ꝓ
duceret iura ſua infra terminum ſibi aſſignatū
et non ꝓduxit nunquid poterit iudex ipm̄ audi-
re et certe videtur ꝙ ſic·quia qđ iuſſit vetuit
ne·pretor ꝯtrario iudicio tollere poteſt·ut·ff·
de re iudi·l·ꝙ iuſſit quenꝙ̄ ſn̄iam diffinitiuā re
uocare non poſſe ·ut·ff·de queſti·l·i·§·hec epi-
ſtola·et de re iuđ·l·iudex·et·l·ꝙ iuſſit i ſi·et·l·
paulus· Que autem dicta ſunt de agentibus et
accuſantibus forte et in defendentibus obtine
bunt·ſcilicet ut quis ꝑciſe non ꝯpellatur ſe defē
dere·ſed mittatur actor in poſſeſſionem rerū·et
fiat venditio et iudicatur mulcta·ut·ꝭ·de bonis
auc·vi·poſ·l·penſ·et·ff·ſi quis in di·non ob·l·i·
Quandoqꝫ ꝯpellitur quis ꝑciſe defendere aliū
ſcilicet ꝓcurator actoris qui cauit de defenſio-
ne·ut·ff·procurator·l· ſed he·§·penulť·et hꝫ ꝑ
textu et ſumma ſufficiunt·

De ordine iudiciorum

Dictum eſt ſupra de iudicijs· ſed quia in
his plerūqꝫ dubitatur·que actō uel que
ſtio in ordine cognoſcendi uel diffinien
di debeat preferri uel poſtponi· Ideo ponit de
ordine iudicioꝝ·id eſt actōnum uel queſtionum
quis debeat in eis ſeruari· Iudicium enim qn̄qꝫ
ponitur ꝓ actōne uel queſtōne ut hꝫ·qn̄qꝫ ꝓ in-
ſtantia uel ordinatōe cauſe·ut diximus·ꝭ· de iu
dic· Et ita ponitur etiam·ꝭ·de his qui ad eccle-
ſias confu·l·ulť·ibi·iudicioꝝ ſolitus ordo ſerue
tur·id eſt qđ ordinarie uel regulariter obſer-
uari ꝯſueuerit in vna actōne uel queſtōne ꝓpo-
ſita·et in iudicio ſuper ea cepto·ibi ergo ponit
iudicium pro inſtantia·hic autem ponitur pro
actōe uel queſtōne ut dixi· Qualiter aūt actōeſ
uel queſtōnes apud iudiceꝫ ꝓpoſite debeāt ordi
nari·uel quis ordo in eis debeat ſeruari·ita bre
uiter mihi videtur poſſe ꝯprehendi· ¶ Cum qs
alium vult ꝯuenire offerre debet libellū in quo
ſua ꝯtineatur querela· Et ſi quidem vna ſit que
rela·non eſt ibi ordo ſpectādus· Si vero plures
ſunt queſtōnes·aut omnes ciuiles aut oīes cri
minales·aut mixte·Si quidem ſunt omnes ciui-
les nomine diuerſarū rerū poteſt omnes ſimul
ꝓponere niſi ſint cōtrarie·ut ecce ſi velit agere
furti quaſi pecunia ſe inuito ꝯtractata et man-
dati quaſi ſe valente accepta·ut·ꝭ·de furť·l·i·
vel vult agere ex vendito ad ꝑciū uel ut māda
ti uel ſibi actōe ꝺ re vēdita ſibi retradāda· ut·ꝭ·
ſi ſeruus·ex·ſe·man·e·l·i·et·ꝭ·de pac·inter ēpť·
et ven·l·ꝯmiſſorie uel niſi vna pendeat ex alte-
ra·ut ecce quis tanꝙ̄ heres petit debitum he-
reditarium· Et poſtea vult inquiri·ſit heres an
non·prepoſtera enim eſt talis petitō·ut·ꝭ·de he
ređ·ac·l·ut debitum· vel niſi vna ſit alterius ꝑ-
ambula·ut cum vult agere de ꝓprietate et poſ-
ſeſſione ſimul·ut·ꝭ·de rei ven· ordinarij· vel niſi
queſtiones ciuiles ſint tales· ut tollantur electi
one ut dicitur in tributoria· et ꝙ iuſſu· et de in
rem uerſo· et de peculio· et de petitōne heredi
tatis·ex vno teſtamēto ꝓponenda·et in actōe ex
teſtamēto et re vendicatōne et ipothecaria ꝓ
legato uel fidei ꝯmiſſo hereditatis·uel ipā he-
reditate ꝯpetentibus·ut·ff·de tributoria·ꝙ in
heredē·§·eligere·et deſ·ij·cum filius·§·varijs·
vel niſi pſoñ·ꝓpoſita fieret ꝑiudiciū prime que-
ſtioni ut ecce ago ꝯtra te·rei vendicatōne ꝓ fū
do ticiano·et eidem dico ſeruitutem deberi per
alium fundum quem ꝯſtat eſſe tuum ꝓprium·hꝫ
enim nimis feſtino in ſeruitute vendicāda·cum
primo debeat ꝯſtare fundum petitum eſſe meū
ad quem vendico ſeruitutem· ꝙ̄ vendicem ſer-
uitutem ipām·poteſt eñ fūdus eſſe meus et de
beri uel non deberi ſeruitus·Secus ſi primo pe-
tierim viam ad fundum ticianū· Et deinde fun-
dum ticianuꝫ petam· Nec enim obſtat exceptio
quia in petitōne vie ſecundario fit queſtio fun-
di·et ſecunda queſtio de fundo primam queſtōꝫ
coadiuuare videtur· ¶ Item ſi te ꝯuenio rei vē
dicatōne ꝓ parte indiuiſa et interim volo age-
re ꝯmuni diuidendo ꝓ eadem re diuidenda·re-
pellor enim quia ꝑ hanc ſcđam ſit ꝑiudiciū pri-
me· Nam primo debet ꝯſtare rem eſſe ꝯmunem
ꝙ̄ petatur ut diuidatur· Idemqꝫ et ſi petā fun
dum rei vendicatōne et interim ꝯdico fructus
ac ſi certum eſſet fundum eſſe meū·ut· ff· de ex-
cepť·l·fundum ticianum·et·l·ſꝫ ſi ante·et·l·fun
dum·Si vero eiuſdē rei noīe velit quis plures ꝓ-
ponere actōes nō poteſt·et ita repellitur a reo
niſi actor contra reum replicet· ꝙ reus non cer
tificat actoreꝫ qualiter poſſideat et ideo actor
non poteſt diſtinguere quam actōnem aligat·
ut·ff·de reg·iu·l·nemo·§·i·et quorum·uel·l·i·§·
ꝙ autem non nunꝙ̄· Si autē vnus velit ciuiliter
ꝯuenire plures eiuſdem rei uel facti noīe uel di-
uerſarum rerum uel factorum poteſt cum nō ſit
ꝓhibitus·ut·ff·de ꝓbať·l·ab ea· Si autem plu
res criminales accuſatōnes ſimul quis velit pro
ponere contra vnum·ſi quidem ex diuerſis fa-
ctis velit ꝓponere poteſt·cum non ſit ꝓhibitus
ſꝫ ex eodem facto non videtur ꝙ liceat·ut a cō-
trario ſenſu·l·ꝑcipitur·ꝭ·de accuſať·l·qui de cri-
mine·Vbi autem plures criminales actōes qs
velit ꝓponere ꝯtra duos ex diuerſis factis vno
et eodem tpe·vnoqꝫ libello non p̄t accuſare du
os·diuerſis autem libellis p̄t accuſare duos et
non tres·niſi faciat ſuarum iniuriarum cauſa·qꝛ
vna ꝑ alteram accuſatōneꝫ impeditur· ut·ꝭ·qui
accuſare non poſ·l·cū ratōibꝫ·et·ff·de accuſať·
·l·hos·§·lege·et ad·l·iuſ·de adulť·l·inter·§·ul·
De vno autē crimine poteſt vnus accuſare etiā
·c·qui eodē crimine irretiti ſunt·ut·ꝭ·ſi reus uel
actor mor·fuerit·l·i·et·ff· ad·l·iuſ·de adulť·l·
vim paſſam·§·inceſti· Sed fallit in adulterij ac
cuſatōne·ut·ꝭ·ad·l·iuſ·de adulť·l·reos·et·ff· ad
·l·iuſ·de adulť·l·ſi maritus·§·ulť·et·l·nihil·§·ul·
Vbi autem vnus de vno crimine cōtra alteram

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vult agere ciuiliter ut de eodē crimine interim
uel agere criminaliter ↄtra eundem uel econ=
uerſo intentata criminali· interim vult agere ci
uili nō poteſt· ut· ff· de pu· iu· l· iiij· et vi bo· rap·
· l· ij· §· i· Præ ſecuta autem vna earum cauſarum
ad alteram poſtea poterit ↄuolare ſi vtraqꝫ q̄=
ſtio ꝓponatur de re familiari· id eſt ꝓpter rē fa
miliarem· quia aliquid abeſt uel abfuit de pri=
monio noſtro· ut· ſ· qn̄ ciuil· actō· præ· ui· cri· l· i·
nec diſtinguo ut· P· nā ibi et de publicis loquit̄
criminibꝰ et de priuatis· puta de furto· Et alia
lex idem dicit in quolibet furto· ut· ff· de fur· l·
ulti· Nec obſtat qđ legitur in eodē· t· de furt̄· l·
interdum· §· qui furem· Nam ut ibi ait· R· ſtatu
itur ↄtra me· quia iudicis partes vſurpando fu
rem ut ipi iudici pn̄taui ꝛ tradidi poſtulās ipm
ꝓ furto puniri alias teneri· et mihi ſatiſfieri vn̄
ↄtentus eſſe debeo pena corpali et reſtitutōne
rei ſublata furti actōne· Si autē de crimine va
ſtatur actio ciuilis non ꝓpter rem familiarem· ſꝫ
ad vindictam tantum· et de eodem crimine va
ſtatur criminalis accuſatio· que non poteſt eſſe
niſi ad vindictam· tollitur vna ꝑ alteram· ut· ff·
de iniur̄· l· ꝙ ſe· con· et· l· p̄tor· §· i· Nunc tamē ar
ticulum ꝓſequimur· ſ· qn̄ ciuil· ac· p̄· cri· et hꝫ om=
nia qn̄ queſtiones mouentur ab vno ↄtra vnum
uel plures· uel ciuiliter uel criminaliter· Si autē
queſtiones mouentur a pluribus aut ab actore
vna· et a reo altera· aut plures et diuerſi agunt
contra vnum· In primo caſu cum actor ↄtra re=
um vnam et reus ↄtra actorem alteram ꝓponit
petitōnem non in modum exceptōnis· ſed ciui=
liter non criminaliter agendo petit actorem ſi=
bi ↄdemnari· locum habet hec regula· que di=
cit qui prior appellat prior agat· ut· ff· de iudi·
· l· qui prior· que regula locum habet cū vtraqꝫ
queſtio eſt ciuilis et neutra p̄iudicialis· Item cū
vtraqꝫ eſt criminalis et neutra maior· Item cū
prima eſt maior ſecunda· ſed et ſi ſcđa ſit maior
prima obtinet regula· ſi tamen accuſati nomen
volentis accuſare accuſantem ſit receptū inter
eos tunc eīn p̄textu maioris criminis obiecti nō
differretur actio prioris· Sic et ſi queuis alia ex
ceptio opponetur· ut· ff· ad· l· iul· de adulte· l· ſi
maritus· §· p̄ſcriptōnes· Fallit autem hec regu
la cum vtraqꝫ querela eſt ciuilis· et ſcđa p̄iudi=
cialis· quia eſt de libertate uel filiatōe· ut in· ff·
de act· §· p̄iudiciales· et· ff· de li· cau· l· ordinata·
et· ſ· ad· l· iul· de adul· l· qm̄· et de ordi· co· l· i· et
· l· cum ſtatus· Item fallit cum ſcđa eſt crimina
lis· et prima eſt ciuilis· ſꝫ non p̄iudicialis· ut· ſ· e·
· l· ult· Item fallit cum vtraqꝫ eſt criminalis ſe=
cunda maior· Item cum vtraqꝫ eſt par· ſed ta=
men accuſatus vult ꝓſequi ſuam iniuriā uel fu=
rtum· ut· ſ· qui accuſa· non poſ· l· i· et· l· neganda·
Si vero reus in modū exceptōnis aliquā obijci
at actori exceptōnem· id eſt non petat eum ſibi
ↄdemnari· ſꝫ ſe ab eo abſolui repulſo ſemper de
exceptōne erit cognoſcendū fundata primo in
tentōne actoris· ut· ſ· de ꝓbat· l· excep· et de ex
cep· l· ſi quidem· ¶ An autem ſup incidēti que
ſtione debeat ꝓnunciari queritur· et ait· b· nūq̄
eſſe ꝓnunciandum· niſi vbi criminalis incidit ci=
uili uel econuerſo· Satis eīn eſt ꝓnunciari de pn̄
cipali· ut ſic ꝑ ↄſequentiam videatur ꝓnunciari
in incidenti· ut· ſ· e· l· pnſ· et· ſ· de ordi· cog· l· ij· et
ad· l· iul· de adul· l· qm̄· et· ſ· ad· l· fal· de plag· p̄
ſes· et· ſ· de falſis· l· vbi· et· ff· de p̄uaricat̄· l· pre
uaricatōnis· Vel dic in· l· illa p̄uaricationis ne=
ceſſarium eſſe ut de preuaricatōe primum intē=
datur accuſatio et ꝓnuncietur ſup ea· non autē
in modum exceptōnis obijciebatur illud crimē·
Item non obſtat quod legitur· ff· de mino· l· in
tra· quia ibi non eſt ꝓnunciatum in incidenti q̄=
ſtione· Sed ſup etate· id eſt ut reſtitueretur in
integrum ratōne etatis ut liceat ei intendere
veterem actionem· et ita cetera cognitōnis ſci=
licet reſtitutōnis rei faciende dilata ſunt· Pla·
autem ait ſemp eſſe ꝓnunciandum de incidēti
queſtione· ut· ff· de iudi· l· de qua re· niſi ↄditio
rei uel iudicis impediat· dn̄o autē meo videba
tur diſtinguendum inter incidentes et emergē
tes queſtiones uel exceptōnes ut incidentes do
ctrine cauſa dicantur defenſiones veteres que
ante litem ceptam ↄpetebant reo ex his q̄ acta
ſunt inter ſe et actorem· ut pactum de non pe=
tendo· res iudicata ſacramenti delatio· et ſimi=
lia· et in his obtinet ſn̄a· Bu· Emergentes aūt
dicuntur que ꝓponuntur ex his que emergunt
in litē· vt ſi queritur an ille poſſit teſtificari· vel
an ſit danda dilatio· uel ille debeat interroga=
ri· uel reſpondere· uel vtrum ſit hodie in liber=
tatis poſſeſſione· uel ſeruitutis· et de ſimilibus·
et in his obtinet ſn̄a· P· ar· ut· ff· de lib· cau· l·
liberis· §· ulti· et eſt ratō aperta quia aliter non
poſſet ꝓcedere in ſeqn̄tibus niſi ꝓnunciaretur
in p̄dictis· Qualiter autem ciuilis ciuili incidat
planum eſt ut ſi me ↄuenias ac· furti nomine rei
quam dico meam· Item criminalis criminali a=
pertum· ut ſi marito accuſanti de adulterio vxo
rem obijciat vxor crimen lenocinij· ut· ff· ad· l·
iul· de adul· l· i· §· ſi publico· Itē forte ſi tibi me
accuſanti de homicidio obijcio ꝙ ſocius meus
extitiſti· ut· ff· de fide inſtru· l· repetita· et· ſ· de
lib· cau· l· ſi filium· Itē ciuilis criminali ſi me ac
cuſas de plagio ncie ſerui quem dico meū· Itē
criminalis ciuili· ſi peto ex inſtrumento ꝙ falſū
accuſas· In ſcđo vero caſu cum plures ꝛ diuer
ſi agunt ↄtra vnum· Si quidē vnus primo et al=
ter ſcđo veniat et ambo agant ciuiliter uel cri=
minaliter· obtinebit regula· ut qui prior appel=
lat prior agat· ut· ff· de iudic̄· l· qui prior· Si ve=
ro ſimul veniant illi qui agunt ciuiliter· iudex eli
get quem velit ut gratificatōni ſit locus· Sicut
alias dicit̄· ff· de relig· l· ult· §· i· Si vero plures
agāt criminaliter et ſimul iudex debꝫ eligere
magis idoneum· ut· ff· de accuſat· l· ſi plures·

¶ De litis conteſtatione

Quia iudicium accipit exordium per litis
ↄteſtatōnem ideo de ea ponit· Videa=
mus ergo quid ipa ſit· Et qualiter fiat·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Nam de precedentibus uel ſequentibus eã non
eſt opus hic dicere licȝ· P· in hac ſumma de his
interſeruerit quia de his tradidimus·ſ·de edē
de·et de iudic·et de iure iur·ca·et dicemus·i·de
ꝓbat·et de execu·rei iu·et de appel· ¶ Eſt au
tem litis ↄteſtatio negocij principalis· hinc in-
de apud iudicem facta narratio·et neceſſarium
eſt ut hanc narratõeȝ p̄cedat libellus niſi forte
remitteretur ↄſenſu partiū·ut·i·e·l·i·et auc·of-
feratur·et·ſ·de epiſ·et cle·autēt·generaliter·
Patet ergo ex his ꝙ actõnis editio·uel libelli
oblatõ non eſt litis cõteſtatio licet libellus exi-
gatur ad hoc ut teneat ip̄m libellum ſecuta cõ
teſtatio·de quo libello et editõne actõnis ple-
ne tradidi·ſ·de edendo·Nõ·autem dixi·ſ·de
narratõne ita eſt intelligendum·ſi fiat ab vero
q̄ȝ·ideo ut in cauſa ꝓcedatur·id eſt ut actor ꝓ-
bet intentõnem ſuam·reus autem neget·uel ex
ceptõnem exponat·et eam probet·Si ergo fiat
reſponſio in principali cauſa·ſȝ non ea mente·ut
in cauſa ꝓcedat uel reſiſtat·ſed iudici ut amico
uel familiari narrat negociuȝ ↄteſtãdo id ſe fa
cere ſine p̄iudicio ſui·et aliqua ut declinet iudi-
cium ꝓponat non erit facta cõteſtatio litis·vel
fit a reo narrato ſaluo iure ſuo·ar· optimum ꝓ
hoc eſt in·ff·quibus mo·pig·uel ipo·ſol·l·ſi de-
bitor·§·ſi in venditõne·Sed contra·ar·eſt·ff·de
condi·indebi·l·ꝙ quis·Sed certe ibi non expreſ-
ſerat quod agebat in mente·ut ſic alius de red
dendo paciſceretur·hic autē expreſſit· et id qđ
ex ſua voluntate pendebat· ¶ Petro incidēter
ſub iſto·t·Y·poſuit autem non que ↄtractant de
quibuſdam p̄cedentibus ipſam litis ↄteſtatõem
id eſt de duplici ſatiſdatõne actoris vna qua re
ſpicit principium cauſe altera finem· de vna ſa-
tiſdatõne rei et eiuſdem liberatõne et tempore
deliberandi uel recuſandi iudicem uel petēdi ſi-
bi alium aſſociari·et de ſportulaꝝ preſtatõne et
de libelli oblatõne ſine qua non poteſt fieri litis
conteſtatio·ut·i·e·auc·libellum· et auc· offera-
tur·et·ſ·de epiſ·et cleri·autent·generaliter·de
quibus quia plene dicemus in littera et diximꝰ
etiam·ſ·de ſatiſdando·ad p̄ñs omitto·

¶ De plus petitionibus

Quoniam in iudicio amplius quandoqȝ
petit actor·ideo petit de plus petitõni
bus·videndū ergo·quot modis quis pe
tit plus·et quam patiatur penam· Et certe cau
ſa reqȝ loco tempore plus petitur· Cauſa ut ec-
ce ſi reus duo debet mihi ſubalternatõne et ha
bet electõnem qđ eorum ſoluat·uel mihi debet
aliquid in genere·vnde ei ſtipulatõnis iure dat̄
poteſtas ſoluendi·qđ velit·et ſi ego vnū preciſe
petam mihi dari·plus peto ⁊ ſi viliſſimum petã
quia electõnem reo auffero· Re autem plus pe
to ut ſi debebantur mihi·x·peto·xx· Loco autēȝ
peto amplius vt ſi mihi obligatus eras certo lo
co dare et alibi te ↄueniam ſine ↄmemoratõne
illius loci· Nam vtilitatē quam habuit ꝓmiſſor
ſi eo loco ſolueret adimo ei pura intentione vn-
de iudicis officio teneor ei ad intereſſe ꝓpoſita
a me arbitraria actõne·in qua venit intereſſe·
puta in oleo frumēto et vino que p ſingulas re
giones diuerſa habent precia· ſȝ et pecunie non
in omnibus regionibus iiſdem vſuris feneran-
tur· Tempore autem plus petitur ut ſi ꝙ debe
tur mihi in diem·uel ſub cõditõne·petam ante
diem uel ante ↄditõneȝ· Et in his omnibus qua-
tuor plus petitõnibꝫ ſtatuebatur olim ut actor
nihil ſequeretur et a cauſa uel petitõne in per-
petuum excludebatur niſi magna cauſa cogni-
ta iuſti erroris interueniret·ut etiam ↄſtantiſſi
mus quiſqȝ labi poſſet·ut ſi totum quis petierit
legatum·poſt deinde ꝓlati ſuerint codicilli·q̄-
bus in totum aut ꝓ parte legata ſint adempta
uel quibuſdam aliis ſint relicta· uel niſi erat mi-
nor ille qui petiit· Hodie autē quis petit ampliꝰ
t̄pe in eo punitur ꝙ reo duplicantur inducie ſi-
ne vſurarum acceptõe et poſt eas inducias du-
plicatas finitas reus non aliter ſuſcipit litem·ni
ſi omnes expenſas ab actore ante receperit· Si
autem quantitate vel cauſa uel loco plus fuerit
petitum·et aliquod forte damnum in ſportulis
ex ea cauſa acciderit ei·contra quem plus fuerit
petitum·ↄdemnatõeȝ tripli patietur actor eius
damni quod intulit in ſportulis·ut inſti· de act·
·§·ſi quis agens·et·§·pnſ·et·§·ſȝ et hec antea·et
de except·§·appellantur· et·§·hodie nota· Vbi
autem quis et cautõnem ſup eo qđ plus eſt exi-
gitur·et poſtea in iudicio plus petit· locum ha
bet p̄ñtis·t·ↄſtitutio·ut ſi quidem ante inchoa
tam litem·id eſt ante lit·ↄt·callíditatis actorē
peniteat·et veritatem debiti confeſſus fuerit
nullo diſpendio debiti pregrauetur·et eſt ratõ
quia hȝ non petiiſſe·ſȝ petere plus voluiſſe videt̄
ut·ff·rem ra·ha·l·amplius· In expenſis autem
victus p ſuam ↄfeſſionem damnabitur rõe ſpor
tularum p̄ſtitarū ꝓ eo ꝙ plus petiit·ut·i·inſti·
de act·§·tripli·et forte hic dãnabitur in triplū·
licet· P·dixerit in ſimplum· Si vero liti p̄buerit
exordium et in certaminibus negocij ꝑmanens
arguatur p teſtes de adiecta falſi quantite· nõ
ſolum ea ſȝ etiam toto debito defraudatur·et
ita videtur ꝙ in plus puniatur ꝙ̄ deliquerit· Si
vero idem actor non ↄuinceretur p teſtes ſȝ ip̄e
ↄfitetur ſponte uel delato uel relato ei iure· iu
re de adiecta falſi quantitate non punietur in
vero debito·ſȝ in expenſis ut dictum eſt· Item
ceſſat hec ↄſtitutõnis pena·ſi cautõe exacta in
plus lite ↄt· quis arguitur de adiecta falſi quã
titate et poſtea ante ſñiam uel poſt ſñiam trãſ-
actõnem facit reus cum actore ſup pena actori
infligenda·tenet enim tranſactõ facta ſup iſto
dolo·etiam p dolum ut dictū eſt· Secus ſi trãſi-
getur ſup re p dolum·ut·ff·de ↄditõnibꝫ in·in
ſumma·vel dic eam tenere ita demum ſi fiat bo
na fide·quod enim dicitur in ſi·hȝ ↄſtitutõnibus
talibus enim hȝ id eſt p̄teritum dolum omiſſum
in exactõne cautõnis et in plus petitõne facta
obiicere non oportet·dolum autem p̄ñtem id ē
omiſſum in tranſactõne poſſum obiicere· ut·ſ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

de tranſac·l·ac·et·l·ſub pretextu· Item ceſſat
pſentis legis pena ſi actor dolo·N·exigit a reo
cautõnem in plus·reus deinde cõperto dolo cõ
fitetur actori id ipm in totum: ſe debere actori
Sicut enim indebitum a ſciente ſolutum repeti
non poteſt ita cautio uel ↄfeſſio de indebito ex=
poſita reo pͥiudicabit·ut·ĩ·e·l·i·et·C·ad·l·falc̃·
·l·ulẽ·et·ff·de reg·iuř·l·cuius·et de cõ·ind·l·fi=
dei omiſſuꝫ·ſimile poteſt induci·ſ̃·ꝙ met⁹ cauſã
·l·ij·nec exigitur hic biennij curſus poſt ſcđam
ↄfeſſionem·licet alias exigatur in velleiano·ut
ĩ·ad vell·l·ſi mulier·quia hic eſt pſona que ſta=
tim ſibi potuit pͥiudicare·Si vero actor non ar=
guit de adiecta falſi quãtatite neqꝫ eã fatet̃ ꝫ
ipo non ꝓbante intentõnem ſuam reus abſol=
uit̃·Nã et vera debiti quãtitate actor pͥuabit̃·

De dilationibus

Quoniam in iudicio cepto dilatões ſepe
petuntur videamus de dilatõnibus·ꝓ=
pter que dentur·Et quando·Et quibus·
Et quotiens·Et quante et qualiter·Dantur au
tem dilatões gracia teſtium uel inſtrumento
rum·ut·ĩ·e·l·i·in pͥn·Forte et ꝓpter alias neceſ
ſarias cauſas·ut·ĩ·e·l·pñ·puta aduocatorũ·nõ
dico cognatoꝝ uel amicoꝝ abſentiam·ut·ff·
quibus ex cau·ma·l·ait pͥtor·§·vlt̃·etiam videt̃
hoc tenaciter ſeruanduꝫ·ut dilatõnis datio nõ
in libero arbitrio iudicis conſiſtat·ſed ita demũ
eam dari a iudice ↄceditur ſi rerum vrgentiſſi=
ma ratio flagitauerit et neceſſitas deſiderate
inſtructõnis exigerit·ut·ĩ·e·l·i·§·ꝙ ita·Eſt enĩ
materia dandarum dilatõnum amputanda·ut
·ĩ·de tempo·ap·l·ij·in pͥn·videtur tamen con=
trarium eſſe·qđ alias dicitur dilatõneꝫ dari ad
ſuperandã maliciaꝫ alicuius·ut·ſ̃·de iudic̃·aut̃·
iubemus·ꝫ ibi non dantur pñti et petenti ꝫ in=
dulgetur abſenti ad eius maliciam ſuperandã·
vt dicantur expectatorie dilatões·ſicut et cũ
quis pluries vocatur p interualla·xxx·dierum
uel olim·x·ut·§·de iudic̃·ꝓperandum·et·ĩ·quo=
modo et quando iudex aut̃·qui ſemel·Indul
gentur autem iſte dilatões actori et reo accu
ſatori ⁊ accuſato·Et indulgẽtur in pecuniarijs
cauſis reo uel actori tantũ ſemel ꝑ ſingulis cau
ſis·id eſt ꝑ ſingulis impedimentis·ut·ff·e·l·ulẽ·
et tute dici poteſt primam dilatõnem dari ſine
grandi cauſe cognitõne·nam eo ipo ꝙ petitur
gracia teſtium uel inſtrumentoꝝ danda eſt·ni
ſi euidens appareat calumnia·Secunda ve=
ro dãda eſt ita demum ſi ꝓbet aliquo caſu ſe im
peditum fuiſſe quo minus pduceret inſtrumen
ta·ut·ff·de edendo·l·ſi quis·§·pñ·et ulẽ·et·l·
veluti·et·ff·e·l·oratõne·et·l·ulẽ·et hoc eſt qđ
dicitur in littera ſingulis cauſis·In criminalibꝫ
auteꝫ cauſis dantur accuſatori due et reo tres
dilatões·non exquiſita ꝓbatõne impedimẽti·
In ſecunda uel tercia dilatõne dabuntur enim
cum eadem cauſe cognitõe·qua data eſt prima
id eſt ſecunduꝫ moderamẽ locorũ·et ita ſi bona
fide poſtulari videantur·Sꝫ tercia cognitio de
ꝓbatõne impedimenti non adhibetur·videret̃
tñ ꝙ etiam in ciuilibus cauſis plures darentur
dilatões·ob vnam cauſam·ut in aut̃·de teſti·§·
quia vero multi·Ibi tñ non loquitur de plu=
ribus dilatõnibus ꝫ de pluribus pductõnibus·
que fiunt infra tempus vnius dilatõnis·nec cõ
ceditur quarta pductio niſi iuret·ut ibidem di
citur·Vel ſi loquatur de pluribus dilatõnibus
exigam ꝓbatões impedimentoꝝ in ſecũda et
tercia dilatõe·ꝫ in quarta ea amplius exigitur
ut iuret·Quinta vero dilatõ non dabitur·quia
ſuſpectus eſt ꝙ didicerit teſtificata etiam ſi ꝓ=
bet caſus·et hoc exaudio cum primo et ſcđo et
tercio pduxerit teſtes·ꝫ ut aſſerit non om̃es q̃t
erant ei neceſſarij·Si vero nullos pduxerit te=
ſtes·ꝫ impeditus in caſibus ꝓbatis·etiam quin
ta et centeſima dabitur dilatio·In inſtrumẽtis
autem non nocet didiciſſe teſtificata·ſcđm om=
nes·Nam nec ꝓhibetur lege et in eis etiam cẽ
teſima poteſt dari dilatio·ꝓbatis tamen impe=
dimentis ut dixi·et hꝫ in cauſis que examinãtur
apud alios iudices·Vbi autem impator co=
gnoſcit de cauſa appellatõnis uel alijs ↄmittit
eam cognoſcendam·dilatio nulli partiũ eſt dã=
da·data ſit·uel non ſit data·petita ſit·uel nõ ſit
petita·in primo iudicio·ut·ĩ·e·l·cũ a nobis·In
principali autem cauſa impator dilatõnem ↄce
dit·Et ita antiquitus fuit intellecta·l·predicta
Nec obſtat quod legitur·ĩ·de tempo·ap·aut̃·ꝫ
lis·et·ĩ·vbi ſena·l·quotiens·quia ibi non loquit̃
de dilatõne danda·ꝫ dicit non perire inſtantiã
cauſe ex curſu fatalium dierum·Magis tamen
videtur repugnare ratio naturalis·ꝫ denege t̃
copia ꝓbandi apud iudiceꝫ·uel eum cui ipe cau
ſam appellatõnis ↄmiſerit·ꝓbabilius ergo in=
telligetur lex pͥdicta cum facta eſt relatõ a iu=
dice qui putabat ſe inſufficienteꝫ ad iudicandũ
et eſt ea relatio facienda cum vtraqꝫ pars renũ
ciauit allegatõnibꝫ ſuis·et omnia ↄfeſſa uel ꝓ=
bata pleniſſime ſunt principi mittenda·ut·ĩ·de
relat̃·l·i·et de ap·l·ne cauſas·et tunc iuſtum eſt
ut ſibi nõ detur dilatio·ſiue princeps ↄgnoſcat
ſiue cauſam alij deleget·non diſtincto eo ſit cau
ſa principalis an appellatõnis·uel dicam·ꝙ fa=
cta fuerit relatio ut ↄſuleretur princeps qualit̃
eſſet iudici de cauſa iudicandum·et princeps ei
dem uel alij ↄmittit cauſam·nec enĩ dabitur di=
latio·quia uel habuit quis dilatõnem ut neceſſi
tas exegit uel potuit habere·et noluit et tunc
ſibi imputet·Prima autem relatio videtur ꝓhi
beri ꝑ aut̃·ut iudices nõ expectẽt ſacras iuſſio·
coll·ix·Et huic lectõni accedit qđ dicitur in·l·
ad appellatõnem ↄſultatõnem ue·ꝫ alij habent
uel ↄſultatõnem·et eodem modo exponetur ut
ponatur ꝓ et·uel ponatur ſubdiſiunctiue·Iteꝫ
denegatur dilatio·quia quis reſcriptum impe=
trauerit ad extraordinariũ iudicẽ alteri tñ dat̃ di
latio·qui vocatur ad iudiciuꝫ ad ꝓbanda precũ
mendacia·uel ꝓferẽda aliqua inſtrumenta vel
teſtes·quoniam inſtructus eſſe non potuit qui
pͥter ſpem ad alienũ iudiciũ trahitur·ut·ĩ·e·l·ij·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et tunc etiam actoꝛ gaudebit beneficio dilatio
nis·ut·ſ·de tempo·re·l·petende·Item denega
tur dilatõ que poꝛrigitur ultra triennium reo
tamen datur etiam vltra et tunc actoꝛ gaude=
bit ea·ut in p̄dicta·l·petende·Occaſione autem
reſcripti non trahitur reus ad aliam ꝓuinciam
niſi actoꝛ in iudicio in quo reum deducere ſatis
deberit decretam ꝓmittens quantitatē ſi nō ex
equatur aut exequens non vincat cauſaꝫ·Si er
go poſt tempus a ſe ↄſtitutuꝫ infra·x·dies reo
p̄ſite non occurrat dimittitur reus·exacte eo
qd ꝓmiſſuꝫ eſt et ſi quid plus impendiſſe circa
litem cum taxatõne iudicis iurauerit·Item de
negatur dilatio ei qui petit in integ·reſti·ſi pe=
tat dilatõnem que poꝛrigatur vltra quadrien=
nium·reo tamen datur etiã vltra·et tunc actoꝛ
gaudebit ea ut in p̄dicta·l·petenda·Spacium
autem dilatoꝛium indulgetur ſcd'm diſtantiam
locoꝛum·Nã ſi ex ea ꝓuincia vbi lis agitur·vel
pſone uel inſtrumenta poſcentur·non amplius
q̄ tres menſes indulgeantur·Si vero ex ↄtinē=
nentibus ꝓuincijs non amplius q̄ ſex mēſes cu=
ſtodiri iuſticia eſt·Continentes autē dicuntur
ꝓuincie que nullo aut modico fretu diſtinguun
tur·ut·ff·de verbo·ſig·l·notõnem·§·ↄtinētes·
In tranſmarina autem dilatione nō plus q̄·ix·
menſes ↄputari opoꝛtet·foꝛte et in his ōnibꝫ
minus tempus dari poterit ſi ſꝫ iudici videbitur
Nec eſt ↄtra qd eſt in aut·ut ōnes c·iu·§·ſi igi
tur·quia illa loquitur de iudicijs que dantur il=
li·ex cuius domo iniquum quidem patioꝛ ut ve=
niat ad iudicium·Iſta autem loquitur de his q̄
dantur ratõne teſtium uel inſtrumentoꝝ·In=
dulgētur dilatões a iudice ſedente vtraqꝫ par=
te p̄ſite et cauſa cognita·Cognitio autem cau
ſe non interpellatõe plenaria·id eſt que fiat de
plano vel ſemiplene·ſꝫ cū ſedente magis iudice
colligatur·alias dicitur plenaria interpellatio
que fit ſine libello·ut·ĩ·de naufrag·l·penl·et ſi
foꝛte dilatõnis petitio fuerit impꝛobata ſuſce=
pta queſtio p ſñiam interlocutoꝛiam iudicis di=
rimatur·Et eſt notanduꝫ·q illa interlocutoꝛia
ſñia immutari poteſt·ut·ff·de re iudi·l·q iuſ=
ſit·de arbi·l·dñe·Sed ſi non fuerit mutata ſen
tentia debet officiuꝫ iudicis quieſcere donec pe
titi tp̄is effluxerint curricula·nec excipiuntur
de tempoꝛibus dilationum ferie repentine vel
ſolennes·ut·ĩ·e·l·fine·

De ferijs

Diximus de dilatõibus que dantur ab
homine id eſt a iudice·Nunc videamus
ergo de ferijs·Videndum ergo quare
dicantur ferie·Et qualiter diſtinguātur·Et qd
in eis agi debeat·Dicuntur aūt ferie quaſi feꝛe=
rie·quia pꝛeſtant vacatõnem ab his que agi cō
ſueuerunt in foꝛo·Ea autem que pertinent ad
diſcipline vtilitatem foꝛte uel ſcolaſticam pꝛo=
pter liberales artes uel ius ciuile noſtrum·etiã
feriatis diebus pagenda ſunt·et inter ea etiaꝫ
cuſtodiarum·id eſt eoꝛũ qui ſunt in carceris
cuſtodia cognitio eſt adhibenda num habu=
it victum uel requiem an non·ut·ff·e·l·penl·et
·ſ·de epiſ·au·l·iudices·Vel quod eſt verius ali
ud eſt in arte ciuilis iuris et in qualibet alia in
qua eius officiales iubentur ceſſare·et ut·ĩ·e·l·
omnes·Vel dicūtur ferie quaſi feſtiue·Et ſic ſu
mitur nomen ferie in titulo iſto·Alibi vero dici
tur feria quelibet dies ſeptimane·Vñ dicimus·
pꝛima feria·ſcda feria·tercia feria·⁊c̄·Et ſic ſu
mitur extra de cele·miſ·c·cum creatura·et ext̄
de crepo·et pa·c·i·Feriarum alie ſunt repen=
tine·Alie ſolennes·Repentine ſunt quas impa=
toꝛ indicit·uel ob ↄmemoꝛatõnē hoſtilis et bar
barice ſubiugatõnis·uel quia natus eſt ei filiuſ
vel ob ſimilia·⁊ iſte a ſolo pꝛincipe indicuntur·
Si autem alius indixerit non nominantur ferie
ac p hoc ſi nomine eximuntur etiam fructu ca=
rebunt·ut non pꝛeſtent dilatõneꝫ·ut·ĩ·e·l·a nul
lo·Solennes autem ferie alie ſtatuuntur ob re=
uerentiam dei·Alie ob honoꝛē pꝛincipis·Alie
ob honoꝛes ciuitatum·Alie ob neceſſitates ho
minum·Ob honoꝛem dei·ut dies paſchales
et·vij·ſequentes et·vij p̄cedentes·et dies nata
lis dñi·foꝛte et dies circūciſionis·ut·ar·ff·e·l·
pꝛidie·qui et dicitur dies kalendaꝝ ianuarij·ut
ĩ·e·l·omnes·et dies epiphaniarum eius·et di=
es apoſtolice paſſionis·et multo magis puto di
es feſtiuos glorioſe virginis marie·dies etiam
ſolis·quos dominicos rite dixere maioꝛes parē
neceſſe eſt habere reuerentiam qui repetito in
ſe calculo reuoluuntur·et denominatur dies do
minicus a ſole qui dignioꝛ eſt planetarum·Se=
ptem enim dies a ſeptem planetis nomen ſum=
pſere·Et ſol inter eos pꝛimus ē et ſummus·Lu=
na ſecundus·mars tercius·mercurius quartus·
Iouis uel iupiter quintus·et venus ſextus·et ſa
turnus ſeptimus·quem dicimus diem ſabbati·
Sed et dies quadꝛageſimales qui paſchale tem
pus auſpicio cerimoniarum·id eſt ↄſideratione
et obſeruatõne ieiunioꝝ et cōtemplatõne cele=
ſtium anticipant feriati ſunt quantum ad crimi
nales accuſatõnes·ut·ĩ·e·l·quadꝛaginta·Ob
honoꝛem auteꝫ pꝛincipis·ſolennes ſunt ferie di
es natiuitatis ſue·uel dies pꝛincipij de imperio·
Ob honoꝛem ciuitatum uel dies natalicij vr
bium maximarum rome et ↄſtantinopolis in q̄=
bus debent iura differri qꝛ et ab ipis nata ſunt·
Ob neceſſitates aūt hominū ſolennes ferie ſunt
gemini uel duo mēſes·Vnus eſt gracia meſſiū·
Alius gracia vindemiarū·ſtatuūtur ergo fru=
ctibus decerpendis in eſtate et in autumno ad
requiem laboꝛis·id eſt ut quieſcant hoies a cau
ſis cum laboꝛant circa meſſes uel vindemias·Et
ita eſtas et autumnus dicūtur·indulgentioꝛ ps
anni quia indulgent infirmitati hominū ↄcedē
tes eis ad vitã neceſſaria·Et indicuntur iſti mē
ſes a p̄ſidibus varijs tempoꝛibꝫ ſcd'm varietatē
terrarum·quia quedam tardius·quedam citius
colligūt meſſes uel vuas·ut·ff·e·l·p̄ſides·et de
of·ꝓconſul·l·ſi in aliam·§·et ferias·Aguntur
autem quolibet tp̄e feriato ea que ꝑtinent ad

voluntariam iuriſdictionez· ut emancipationes
et manumiſſiones·ut·ī·e·l·actus·§·in his· Item
ea que ꝑtinent ad agriculturā vel putatōem vi
nearum uel foſſuram ipſarum·uel ut ipſe emendē
tur ſcrobibus·ut·ī·e·l·omnes·§·ruri· Item ea q̄
ꝑtinent ad diſciplinam militarem ut dictū eſt·
Item ea que ꝑtinent ad pacem et ꝯcordiaꝫ fa-
ciendam·ut·ī·e·l·ulť· ¶ Item quolibet tp̄e ap-
pellari p̄t ſiue ſit feria repentina ſiue ſolennis·
ut·ī·e·l·i· ¶ Item in exercenda appellatōne ſimi
lis eſt obſeruantia repentinarū et ſolenniū feri
arum quia in neutris exercetur appellatō·et tñ
ꝯputantur omnes dies·ut·ī·de tempo·ap·l·ij·§·
penuľ· Sed nec ſup aliquibꝫ exercetur ꝯtentioſa
iuriſdictio· Sed fallit in caſibus quando actio ē
peritura tempore uel morte ut furti uel damni
iniurie etiam iniuriarum de incēdio naufrago·
de rapina et tunc hactenus ius dicitur ut fiat
litis ꝯteſtatio uel executoris cōuentio· liberalia
quoqꝫ iudicia omni tp̄e expediuntur· Iteꝫ in eū
quicquid in nundinarum noīe accepit ut impe-
direntur uel ne ad eas deferretur frumentum
omni tp̄e ius dicitur·ut·ff·e·l·i·§·ſꝫ excipiūtur·
et·l·iij· Item queſtōnes latronū et maxime inſi-
gnium omni tp̄e expediūtur explorata verita-
te a ꝯſocijs· amicus enim dei eſt qui eius tales
inimicos punit·ut·ī·e·l·pnľ· Item publice et fi-
ſcales cauſe etiam geminis menſibus tractanť
Idem qꝫ dicitur in cauſis piſtoꝝ· ſꝫ iſte due vlti
me cauſe forte non tractantur in diebus feria-
tis ob honorem dei·ut·ī·e·l·omnes· Item cōſen
ſu partium geminis meſſibus ius dici poteſt· ſi
vero cum quis abeſſe pſeuerauerit p̄tor ꝓnun-
ciauerit non tenebit ſñia·ut·ff·e·l·i· In diebus
autem feriatis ob honoreꝫ dei uel principis uel
ciuitatum p̄dictarum nō puto aliquid ꝯpari cō
ſenſum partium cum et qui ꝓhibetur poſtulare
ob reuerentiam p̄toris etiam vtraqꝫ parte con
ſentiente repellatur a poſtulando·ut·ff· de po-
ſtulanď ·l·quos·et ar·ff·de arbitris·l·ſi feria-
tis·in fi·eſt tñ ar·ꝯtra·qď dixi ea q̄ ſunt devo
luntaria iuriſdictōne exerceri etiam in diebꝫ pa
ſchalibus·ut·ī·e·l·actus· Sed hanc diſtinctōeꝫ
non puto ſeruari in his cauſis que morte uel tē-
pore periture ſunt·ut dixi·uel que reſpiciūt ad
pietatem maxime minoꝝ et debilium pſonaruꝫ
vel ipſoꝝ ſuſtentatōnem uel ꝯſimilium· uel que
deſiderant velocitatem ꝓpter imminentem neceſ
ſitatem·ergo omni tp̄e tutores uel curatores
dabuntur ut gerant qui volunt ſe excuſare au-
dientur alimenta ꝯſtituentur etates ꝓbabūtur
mulier ventris noīe in poſſeſſionē mittetur· cre
ditor iacente hereditate· Iteꝫ legatarius et fi
deicōmiſſarius cauſe rei ſeruande et legatoruꝫ
in poſſeſſionem mittetur ne interim bona peri-
rent· ¶ Item ꝓ damno infecto·quia celerita-
tem deſiderāt·ut·ff·de dam·infec·l·i·fiet miſ-
ſio· ¶ Item ꝓ exhibendis teſtamentis ne p̄ſte-
tur materia falſo fabricandi·ut·ff· quemadmo
dum·t·ap·l·i·fiet cognitio· ¶ Item dabitur cu
rator bonis hereditarijs· ¶ Item de alendis li
beris parentibus et patronis cognoſcetur aut

inſtitutus heres ex trebelliano cogatur adire
ne interim inſtituto moriente fideicōmiſſum pe
reat·aut ut extimeť aſpectu atrox iniuria· aut
ne preſtetur fideicōmiſſaria libertas·ut·ff·e·l·
·ij· In his eīm uel ſimilibꝫ licet·l·p̄dicta de ge-
minis menſibus loquatur non puto reuerentiaꝫ
dei excludere imo magis inducere cauſarū exa
minatōnem que reſpiciunt ad humanitateꝫ uel
miſericordiam· Artes autem mechanice in ge
minis menſibus exercentur et exerceri cōſueue
rūt· Secꝰ in alijs feriatis diebꝫ ob honorē dei vľ
p̄ncipis uel duaꝝ ciuitatū·ut·ī·e·l·omnes·

¶ De iuriſdictione omnium iudicum de foro competenti

Quoniam iudicia ratōe iuriſdictōis exer
centur et tractantur· Ideo apponit de
iuriſdictōne omnium iudicum· id eſt de
iuriſdictōne que ꝯpetit ſingulis iudicibꝫ que q̄-
dem iuriſdictio quia vnicuiqꝫ iudici attribuitur
ꝑ legem ſcd̄m diſtinctōnem territorioꝝ· appo-
nit de foro ꝯpetenti·quia forum cenſetur ſecun
dum territorij fines·ut·ff·de verbo·ſigni·l·pu
pilľ·§·territorium· Videamus ergo in primis
quid ſit iuriſdictio· Et qualiter diſtinguatur· Et
poſtea dicemus de foro quid ipſm ſit·et qualiter
quis ſortiatur forum· ¶ Eſt auteꝫ iuriſdictō po
teſtas de publico introducta cū neceſſitate iu-
riſdicendi et equitatis ſtatuende·non auteꝫ eſt
diffinitō iuriſdictōnis qď legitur·ff·e·l·iij·§·ul·
Qd̄ enim dicit iuriſdictio eſt·q·d·de iuriſdicti-
one eſt etiam iudicis dandi licentiam· Nam ut
ait· P· non diffinit genus·ſed generis p̄dicatōꝫ
uel nomen ſpeciei ponit· Dicitur autem iuriſdi-
ctio a dictōne qď eſt poteſtas et iure·q·d· legi
tima poteſtas· Diuiditur autem iuriſdictō quia
alia pleniſſima eſt·et ea eſt in ſolo principe·alia
eſt minus plena et ea eſt in ceteris magiſtrati-
bus· magiſtratus tamen ceteri etiam dicuntur
pleniſſimam habere reſpectu inferiorum ſe· ut
·ff·de offi·ꝓconſuľ·l·ſolent·§·ulť·et·l· et ideo·
Item et alia eſt ordinaria·alia delegata· Ordi-
naria ut ea que datur a principe non in vna cau
ſa uel duabus uel etiam·x·ſꝫ vniuerſaliter in om
nibus cauſis quas moueri ꝯtigerit in ciuitate il
la·uel villa·uel caſtro· Delegata vero eſt que a
principe uel quolibet ordinario ꝯmittitur in ſin
gularibus cauſis· Nam et delegati dicūtur ha-
bere iuriſdictōnem·ut ꝓbatur·ff·e·l·more· Nec
obſtat quod legitur·ff·de re iudi·l·ait pretor·
Nam verbum notōnis·qď ibi ponitur reſpectu
arbitri cōpromiſſarij ponitur non reſpectu iudi
cis delegati·licet quidam ibi notauerint ꝯtra-
rium· ¶ Item nō obſtat quod legitur·ff·de of-
ficio eius cui man·eſt iu·l·i·§·ulť·qui mandatam iu-
riſdictōnem ſuſcepit· ꝓprium nihil habet· Dici-
tur enim non habere ꝓpriū improprie eo qď ꝓ-
pter reuocatōnem cito amittere poteſt·ar· ut
·ī·omnia deľ·l·ulť·§·ſed quia·ff·de iuriſdic·l·
iudicium ſoluitur· Vel non habet ꝓpriuꝫ aliqd

quod ſit ordinarium · habet tamen delegatum
uel demandatum · quia et in eodem · §. dicitur iu
riſdictōnem transferri ad delegatum · Delega
ta autem iuriſdictio in p̄dicto · §. dicitur manda
ta · et ita ponitur in · l · ij · et in · l · ulť · et ita mãda
ta et delegata iuriſdictio idem eſt ¶ Ordinaria
autem dicitur quia lex dicit poteſtates ordina
rias · ut · s̄ · de of · rec · ꝓ · l · qui ordinariam · et de
modo mul · l · eos · Sed illud no · Ordinaria q̃nq̧
dicitur ꝯſtitui delegatōne · quia ordinarius di
citur legatus uel delegatus · uel preſes ꝓuincie
ut · ff · de of · p̄ · l · legatus · Vel dic ꝙ ordinarius
dicitur delegatus quia ei mandatur uel delega
tur uel tribuitur iuriſdictio · p · l · ut · ff · de offic ·
eius cui mã · eſt iu · l · i · i · R° · et ita delegatus al ·
inanimata uel animata · id eſt a principe viuẽte
ut · ꝛ · auť · de ꝯſulibus · § · ulť · eſt ordinarius niſi ad
vnam cauſam delegaretur et tunc etiam habe
tur vice ordinarij quantũ ad hoc quia alteri de
legat · ut · s̄ · de iudič · l · a iudice · Delegatus autẽ
ab homine non eſt ordinarius · et huic diuiſioni
ſubijciamus qui dent ordinariã uel delegatã iu
riſdictōnem · dat autem ut ex p̄dictis liquet or
dinariã impator ſacrilegij enim eſt inſtar dubi
tare an is dignus ſit quẽ elegerit princeps · ut
ꝛ · de crimi · ſacriľ · l · vlť · Sed et alias impator p̄
fecto vrbis omittit vrbem · ut · ff · de of · p̄fecto
vr · l · i · § · cum vrbem · ſed et quilibet ordinarius
in ſacramento quod iurat ut purum exhibeat
ſeruicium principi · eiuſq̧ ꝯiugi adijcit occaſione
tradite mihi ab eorum pietate adminiſtratōis
ut · ꝛ · auť · iuſiurandum · quod p̄ · coll · ij · ¶ Item
dat iuriſdictōnem ordinariam vniuerſoꝝ ꝯſen
ſus · licet ꝯfirmatōe indigeat p̄fec · p̄to · ut · ꝛ · au
tenť · de defen · ci · § · interim et illud · et · § · ſi eadẽ ·
¶ Item ꝯſenſus eorum qui ſunt de eadem pro
feſſione uel negociatōne iudicem poſſunt facẽ
ordinarium · adeo ut non poſſit declinari ab his
qui ſunt de eadem ꝓfeſſione uel negociatōe · ut
ꝛ · e · l · ulť · Priuatorum autem ſingulorum duoꝝ
vel trium uel etiam plurium ex quibus non con
ſtituitur vniuerſitas · uel ciuitatis · uel caſtri · uel
ville · uel burgi · uel gracia ꝓfeſſionis uel nego
ciationis non inſtituitur · non faciat iudicem · ut
ꝛ · e · l · priuatoꝝ · Poteſt tamen priuatoꝝ cõſen
ſus iuriſdictōnem ordinariam alicuius ꝓroga
re que ꝓrogatõ fit de pſonis ad pſonas ut cum
aliqui inter ſe litigantes · ſcientes ſe nõ eſſe ſub
iectos iuriſdictōni alicuius qui inter alios ẽ or
dinarius non diſtinguo · preſit tribunari an nõ ·
id eſt habeat merum imperium uel non · ꝯſenti
unt in eum · ut inter eos poſſit cognoſcere ac iu
dicare · ut · ꝛ · e · l · i · et tunc ex conſenſu et adijtõne
ad eum facta · videtur eius ꝓrogari iuriſdictõ ·
ut · ff · e · l · ſi ꝯuenerint · Adijtõnem autem intelli
gunt quidam ſimpliciter · ſcilicet ut uel recipi
at libellum uel alteri offerat · ſed ol intellige
bat eam quam ſequitur litis ꝯteſtatio · ff · ſo · ma
trimo · l · ſi cum dotem · § · eo tpe · Si autem actor
et reus errantes ꝯſentiunt in eum putantes eũ
non eſſe ſuum ordinarium nõ eſt eius iuriſdictõ
quia nihil eſt adeo tam contrarium conſenſui ꝙ

error qui imperitiam detegit · ut · ff · e · l · ſi ꝑ er
rorem · et · ff · e · de iudič · l · i · et · ij · Nec diſtinguo ·
Errauerit in iure uel in facto · nam lex p̄dicta ſe
cunda ponit primum de errore iuris · demum de
errore facti · Itẽ nec diſtinguo errauerit vter
q̧ · An alter tantum · Si enim pluraliter locuta
eſt lex iulia · Iudiciorum ſi quid contingat quo
minus ꝯueniat inter priuatos · nõ erit ratum iu
dicium · quidam tamen diſtinxerũt · Erret actor
an reus · ſi actor et non reus · quia forum ex rei
metimur pſona · tenebit iudicium · Secus ſi reus
erret et nõ actor · Sed prima opinio videtur ve
rior · quia vtrunq̧ ꝯſentire oportet · ut dictũ eſt
¶ Item fit ꝓrogatio de tempore ad tempus ·
ut cum inter aliquos iudex delegatus eſt ad tẽ
pus · et ipi ante tempus ꝯſentiunt in eũ · ut ela
pſo tempore cognoſcat et diffiniat · quod face
re poſſunt iudice ꝯſentiente · niſi p delegantem
ꝓhibita fuerint tempora ꝓrogari · ut · ff · de iu
dič · l · ij · § · ſi et iudex · ¶ Item fit ꝓrogatio de re
ad rem · ut cum iudex datus eſt vſq̧ ad certam
ſummam uel vſq̧ ad certam quantitatem iudi
care poteſt ex ſua iuriſdictõne ut defenſor ciui
tatis vſq̧ ad · ccc · ſol · et ꝯſentiunt in eum · ut de
re maiori cognoſcat · ut · ff · de iudi · l · de qua re · § ·
· i · et · ꝛ · auť · de defen · ciui · § · et iudicare · Predictã
autem ꝓrogatõnem de pſonis ad pſonas in om
ni cauſa indiſtincte puto locũ habere apud eũ
tantum · qui habet merum imperium uel mixtũ
Nam ſi non habeat merum imperium vel mixtũ
non puto ꝙ partes ex ſuo ꝯſenſu pñt ei deputa
re cauſas excellentiores que ſui excellentia de
putate ſunt maioribus tantũ preter ea que ſunt
vltra · ccc · aureos · ut · s̄ · dixi in ꝓrogatione · Et
ideo nec ille cauſe excellentiores p delegatõem
poſſunt tranſire · ut · ꝛ · vbi cauſa fiſ · l · i · et · ij · et · s̄ ·
de ſpecta · iu · l · placet · et · ff · de of · ei⁹ cui ma · ẽ iu ·
· l · i · ¶ Delegatam aũt iuriſdictõnem dant om
nes illi qui dant ordinariam · Item et alij nam q̃
libet ordinarius dat delegatam · delegatus au
tem ſi quidem poſt litem ꝯť · ante ſe delegare ve
lit forte poteſt ſicut et ꝓcurator ꝓcuratorem
ꝯſtituit poſt litem ꝯť · nam delegatio ſimilis di
citur ceteris mandatis · ut · ff · e · l · et ideo · in fi · et
· s̄ · de ꝓcurať · l · neq̧ · Si vero deleget ante liť ·
ꝯť · Si quidem delegatus erat ipe a principe uel
a ꝓcõſule poteſt · ut · s̄ · de iudič · l · a iudice · et · ff ·
de iudič · l · cum pretor · § · i · et de of · ꝓconſuľ · l · le
gatus · Nec obſtat quod legitur in autẽť · ut de
ſuū · ſeu ſuū · eorum · § · ulť · quia ſi delegatus a pñ
cipe retenta ſibi ſĩia velit cognitõnem alteri de
legare non poteſt · ſicut nec poteſt iudex appel
latõnis licet id poſſit adminiſtrator · Si vero co
gnitionem et ſñiam ex toto vellet omittere po
teſt ut dixi · vbi autem delegatus eſt non a prin
cipe uel ꝓconſule alteri non delegabit ante litẽ
ꝯť · niſi forte delegatus eſſet ad vniuerſitatẽ
cauſarum · et ita vniuerſa iuriſdictio eſſet ei cõ
miſſa et vellet delegare · vnam cauſam iuriſdi
ctionis · videtur enim ꝙ liceat cum ſub vniuerſi
tate et licentia iuriſdictõnis ꝯtineatur etiam iu
dič dandi licentia · ut · ff · e · l · iij · Item iuriſdictio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

.alia voluntaria·alia contentioſa·Voluntariam
quis exercet etiam anteꝙ̃ ingrediatur ꝓuinciā
ſibi decretam ſed non ita in cōtentioſa·ut·ff·de
adopt̄·l·emancipari·§·i·et·ff·e·l·ul̄t·Et certe d i
citur voluntaria que exercetur inter volentes
ut emancipatio adoptio et ſimilia·ut·ff·de ado
pt̄·l·ij·in pri͞n·et·ꝭ·de emanc̄·nec auus·Conten=
tioſa eſt que redditur in inuitos·ut cū quid pe
titur ab aliquo quia iudicium redditur in inui=
tam·ff·de verbo·oblig̃·inter ſtipulantem·§·i·
¶ Poteſt et alia diuiſio iuriſdictōnis fieri·quia
alia eſt merum imperium·Alia mixtuz·Alia di
citur modica cohercio que etiam dicitur mixtū
imperium·ut·ff·de of·eius cui man·eſt iu·l·ul·
·§·ult̄·Alia ſtat in noie generali·ꝙ ipā ſibi aſſu
mit ut dicitur in adopt̄·ut·ff·de adopt̄·l·i·§·in
duas·ſcilicet ut ponatur ꝓ his tantum que iu=
re magiſtratus ꝯpetunt ⁊ delegari poſſunt·et
ita ponitur·ff·de of·eius cui man·eſt iu·l·i·§·ul·
et·ff·e·l·iubere·ꝙ autem noie iuriſdictōnis cō
tineatur merum imperium ꝓbatur·ff·de offic̄·
eius cui man̄·eſt iu·l·i·ſic enim dicit·Et ideo vi=
detur errare magiſtratus qui cum habeāt pu
blici iudicij ſui exercitatōnem iuriſdictōnem ſuā
mandant·Si enim mandato iuriſdictōnis nō cō
tineretur merum imperium·ergo errare nō di=
cerentur·Et ad idē poteſt induci pri͞n·l·ij·eiuſ=
dem·t·mandatam iuriſdictōnem a p̄ſide ꝯſiliuz
non poteſt exercere is cui mandatur·id eſt au=
ctoritatem minori·xx·annis preſtare·ut manu=
mittat·quia hoc deſiderat cauſe cognitōnem·
ut inſti·quib; ex cau·ma·non poſ·§·e·et ita patz
ꝙ iuriſdictio genus eſt·merum autem imperiū
eſt habere gladij poteſtatē ad animaduerten=
dum in facinoroſos hoies·quod etiaz poteſtas
appellatur·ut·ff·e·l·ij·et verbū quidē animad
uertendi ſpecialiter mortem ſignificat·dicitur
enim animaduertere qui vertit alij animam·ſꝫ
tamen idem eſt et dicitur merum imperium·ſi
quis libertatem uel etiā ciuitatem adimat·quo
libet enim iſtorum trium capitalis pena dicitur
imponi·ut·ff·de public̄·iudic̄·l·ij·hoc tale impe
rium non demandatur alicui etiam ad agnoſcē
dum·niſi cum preſes cepit abeſſe et tūc forte de
mandabit quantum ad cognitōnem tantum nō
definitōnem capitalis cauſe uel membri abſciſi
onem·ut·ff·de of·eius cui mā·eſt iu·l·i·et in au
tent̄·de colt̄·§·ꝓhibemus·Sed cōtra eſt ar·ſ·
de of·eius qui vices ali·iu·ge·l·ij·Sed excipitur
in legato ꝓconſulis cui cognitio cuiuſlibet cri=
minis non etiam definitio mandatur·ut·ff·de
offi·ꝓconſul̄·l·ſolent·i·ſ̄o·et·§·ſꝫ hoc genus·l·
ſi quid amplius·et ipē remouet ſuſpectum tuto
rem·licet alius tantum de remouendo cogno=
ſcat·ut·ff·ad turpil̄·l·i·§·ſuſpecti·et de ſuſpe·
tu·l·i·§·An autem hoc merum imperiū ſoli prī=
cipi ꝯpetere et eum ſolum habere quidā dicūt·
Diciturqꝫ in eo merum imperium·eo qđ pure et
ſine alicuius prelatura habet·ſꝫ certe etiam ſub
limes magiſtratus habent merum imperiū·ut
videtur notari·ff·de iudi·l·i·ſi bona eſt diffini=
tio·l·quam diximus·Nam ⁊ preſides ꝓuinciaꝝ

habent ius gladij·ut·ff·de off·preſi·illicitas·§·
qui vniuerſas·magiſtratus vero municipales
non habent·ut·ff·e·l·magiſtratibus·plenaz er
go uel pleniſſimam iuriſdictōnem ſoli principio
ꝯpetere dico cum·l·ortenſia·populus ei ⁊ in eū
omne imperium·et omnem poteſtatem tranſtu
lit·ut·inſti·de iu·natu·§·ſꝫ quod·et ipē ſolus ſta
tuere generalem poſſit equitatem·ut·C·de le=
gat̄·et con·l·i·quod innuit iuriſdictōnis diffini
tio·ſic enim dicit equitatis ſtatuende·ꝯcedo tñ
ꝙ quilibꝫ magiſtratus in ſua ciuitate ius nouū
ſtatuere poteſt·ut·ff·ꝙ quiſqꝫ iur̄·in al·ſta·l·i·ſꝫ
merum imperium etiam alijs ſublimioribus po=
teſtatibus licet ob hoc amiſerim equum·ſꝫ non
fuit equum·diciturqꝫ merum eo qđ purum eſt·
id eſt ſeparatum ab omni pecuniaria cōtrouer
ſia·corporis enim uel anime uel ciuitatis uel lib
tatis ut dictum eſt ꝯtinet verſionem·mixtū ve
ro imperium quidam appellauerant modicam
cohertōnem ut·ſo·Diciturqꝫ mixtum ſicut ipē
dicebat non quaſi ex vtroqꝫ id eſt mero et iuriſ
dictōne mixtum·ſꝫ quia ita inheret iuriſdictōi·
et iuriſdictio ei ut neutrum poſſet eſſe ſine alte
ro·ut·ff·de of·eius cui man·eſt iu·l·ult̄·§·ult̄·Sꝫ
mihi videtur eſſe quod ipē aperte negauit et
dn̄s·J·voluiſſe videtur·ſcripſit enim ꝯmune et
quaſi de diuerſis mixtū et ego idem dico et pu
to·ut ideo etiam dicatur mixtum·ſupponamus
ergo aliqua exempla·Et primo occurrit exem=
plum bonoꝝ poſſeſſionis ex teſtamento·uel ab
inteſtato delate·et que ius tribuit·Nam ipā hꝫ
mutuatur ab imperio ne demandetur·quia cau
ſe cognitōnem deſiderat·ut·ff·quis or·vi bo·
poſ·l·i·§·dies·et·ff·de reg̃·iu·l·omnia·quoddā
vero mutuatur a iuriſdictōne quia ſicut ipā pro
pecuniario comodo exercetur·ita et bonorum
poſſeſſio decernitur uel agnoſcitur·nec corpis
ſubuerſionem querit et hoc exemplum ſupponi=
tur·ff·e·l·iij·Idem poni poteſt et in decreto ſu
per rebus minoꝝ alienandis·ut·ff·de offi·eius
cui man·eſt iur̄·l·i·§·i·Idemqꝫ et in decreto in=
terponendo ſup tranſactōne alimentoꝝ·ut·ff·
de tranſac·l·cum hi·§·ſed nec mādare·et ut ge
neralius dicam omnia quecunqꝫ magiſtratui·l·
vel ꝯſtitutōnibus uel ſenatus ꝯſulto ſpecialiter
ꝯmittuntur·id eſt excellentie cauſa·quia de ma
maioribus ſunt nec in animaduertendo ꝯſiſtunt
que mixti imperij ſunt eis ratōnibus quas dixi·
Idemqꝫ dico et in tutele datōne ſi pupilli facul
tates ſunt magne id eſt vltra quingentos ſol̄·
tunc enim eā nulli omittet preſes·ut·ff·de tu·et
cura·da·ab his·l·nec mandante·Si vero ſint in
fra quingentos ſol̄·magiſtratus municipalis
vnacum epiſcopo dare poterit tutorē·ut inſti·
de admini̇ſ·tu·§·pn̄l̄·¶ Idemqꝫ erat olim in cā
in integ̃·reſti·ut·ff·ad muni·l·ea·ſꝫ in ea hodie
corrigitur·ut·ſ·v·et apud quē·l·ul·Porro mix
tum imperium ſecundum nos non cōpetit ma=
giſtratibus municipalibus·Sed ſecundum ali=
os qui ipm̄ appellant modicam cohertōnem cō
petit·ut·ff·e·l·i·iuſdicentis officium latiſſimuz
eſt·quia facit ea que dicemus eſſe mixti imperij

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Rn̄·ē intelligēdū ut ait·p·de officō ꝯſiſtēte i mix
to impio et iuriſdictione·vel de eo qui dicit ius
omne·id eſt in criminali tam et ciuili·non ciuili
tantum·Inde etiam eſt quod non dixit officium
iudicis·ſed officium ius dicentis·non credēs eū
loqui de officio cuiuſlibet iudicis quod exiſtit in
diffinienda cauſa·ſꝫ de officio quod ratione iu-
riſdictōnis et meri imperij habet ſe extendi ad
multa·¶ Cum vero nomen iuriſdictionis ſuppo
nit ꝓ his tantum que cōpetunt iure magiſtra-
tus delegari poteſt·ut·ff·de of·eius cui mā·eſt
iuſ·l·i·Dicuntur autem magiſtratus ea iure cō
petere que quis haberet hoc ipō ꝙ magiſtratꝰ
eſſet mīmꝰ puta ville uel caſtri uel ciuitatis ut
ecce poteſt auctoritatem preſtare maioribꝫ ma
numittere volentibus adoptōnes et emancipa
tiones publicatōnes teſtium uel inſtrumentorū
permittere cauſas pecuniarias audire vſqꝫ ad
·ccc·ſol·ut in aut·de defen·ci·§·ſꝫ neqꝫ ei·§·ex ꝓ-
uinciali·et·§·audiēt quoqꝫ·et·ē·de mag·mu·l·ij·
¶ Nunc videamus de foro quid ipm ſit·Et quibꝫ
modis ipm quis ſortiatur·Poteſt autem dici fo
rum ipe locus vbi reddi ꝯſueuit ius·Itemqꝫ ap
pellatur pretorium·Item dicitur ius·ut·ff·de
iuſti·et iure·l·pnſ·Tribunal autem dicitur ma
iorum iudicum qui habent merum imperium ut
videtur notari·ff·de iudic·l·i·et·ē·vbi et apud
quem·l·vlt·diciturqꝫ forū forte ſi ſitu diarie·qꝫ
ſicut forum vocatur locus in quē multitudo ho
minum ꝯuenit multas res inferentes et deferē
tes et referentes vendendi uel ꝑmutandi cauſa
ita et forum dicitur locus in quē multitudo ho
minum ꝯuenit inducentes cauſas et lites et va
rias queſtiones cognoſcendi et diffiniendi cau
ſa·vel forte dicitur forum ipm territoriū ut di
xi·vel diſtrictum ciuitatis quaſi fodrum·eo qꝺ
qui ſunt de diſtricto ad fodra·uel ad munera·
uel angaria·uel pangaria ꝯpelluntur·ſed a fe-
rendo dici poteſt·id eſt a ſuſtinēdo eo ꝙ mune-
ra ſubeunt·Et dicimus forum fori in neutro ge
nere·Forus autē ponitur ꝓ burſā·Sed fori na-
uium dicuntur·Et de eis ut ait·P·ſedilia iudi-
cantium ꝯficiuntur·et forte ideo dicitur forum
Sortitur autem quis forum ex ꝯſideratōne loci
generalis uel vniuerſalis·id eſt qui vniuerſoꝝ
eſt·ut ecce roma omnis patria eſt·vnde quili-
bet ibi ꝯueniri poteſt·niſi ꝑtendat priuilegium
legatōnis·Legati em̄ habēt ius reuocandi do
mum interim dum ſunt in legatōne niſi ibidem
ꝯtraxerint·et tpe legatōnis·quod dixi in lega
tis ſerua in quolibꝫ qui iuſta et neceſſaria cauſā
romam ꝓfectus eſt·puta cauſa teſtimonij ferē
di uel appellationis exercende uel ſimili cauſa·
hoc ſecus·quia iſti reuocant ius dñi·ita demuꝫ
ſi rome nō ꝯtraxerint quandocūqꝫ ex quo ꝯtra
ctu ꝯueniuntur·ut·ff·de iudic·l·i·§·legatis·Itē
ſortitur quis forū ratōne domicilij·Eſt autē do-
miciliū vbi quis ſummā rerū ac fortunaꝝ ſuarū
cōſtituit vnde rurſum non ſit diſceſſurus ſi nihil
aducet·ut cū ꝓfectus eſt peregrinari videtur
ad quē cum redijt peregrinari iam deſijt ut·ē·de
incol·l·ciues·et hꝫ domiciliū paterfa·et filiuſfa·
ꝯſtituere poteſt·non vbicūqꝫ pater habuerit·
ſed vbicunqꝫ ipe domiciliū conſtituit·et poteſt
quis habere domiciliū in vno loco uel in pluribꝫ
Si in pluribus ex eo quod negociet·poteſt et eſ
ſe quis ſine domicilio·ut ſi relicto domicilio na-
uigat uel iter faciat·querēs quo ſe ꝯferat atqꝫ
ut cōſtituat·Nam hꝫ interim ſine domicilio eſt·
ut·ff·ad municip·l·placet·et·l·non vtiqꝫ·et·l·
labeo·et·l·aſſumptio·§·pnſ·et·l·eius qui·§·cel-
ſus·¶ Item ſortitur quis forum ratōne contra
ctus·ut nomen ꝯtractus largiſſime ponatur ꝓ
omni pacto uel quaſi cōtractu·vt ſi quis geſſe-
rit alterius negocia uel tutelā·Item ponatur
ꝓ delicto uel quaſi·Quod autem dixi in contra
ctu·exaudi ſi ꝯſtitit non dico iure domicilij tm̄·
ſed tabernam uel ꝑgulam uel horreum uel ar-
marium habens·Namqꝫ vbi quis comparauit a
mercatore aduena uel ei vendiderit quē ſcit inde
confeſtim ꝓfecturum duriſſimum eſt ſe tot lo-
cis defendere quot nauigat uel iter faciens de-
latus eſt·ut·ff·de iudic·l·heres·§·et·l·omnez·
et·l·interdum·§·ult·¶ Item quod de cōtractu
dictum eſt intelligūt quidam ſi ille qui ꝯtraxit
ibidem inueniatur ut in principio ꝑdicte·l·he-
res·ꝯtinetur·ego puto idem eſſe ſi ibi nō inue-
niatur·ſed alibi ſit latitādi cauſa·Nam et mul
cta poterit ei indici·ſi non veniat·et ad locum
ꝯtractum poterit tranſmitti·ſicut et in crimini
bus dicitur·cū et parificentur ꝑ autent·ut om-
nes obe·iud·§·hꝫ ꝯſiderantes et in delictis·hoc
dicitur in aut·ut nul·iud·§·ſi vero quis·et idem
vbi ꝯuenitur quis ꝓ ratiocinijs magiſtratus ut
ē·vbi de rōci·agi opor·l·ult·Idem et vbicunqꝫ
certe ꝑſone cognitio mandatur preſidi·ut·ē·ne
ſi·po·l·i·et·ē·vbi de curi·condi·l·ult·Si vero ali
bi nō eſt latitandi cauſa Sed forte quia alibi ha
bet domicilium·vocari quidem poteſt a iudice
de foro contractus·ſi tamen vocatus non veni-
at iudex fori ꝯtractus mittet actorem in poſ-
ſeſſionem rerum·quas vocatus habet in illo fo
ro·ut·ff·de iudic·l·heres·§·i·¶ Item in quodā
quaſi cōtractu vbi ille qui agit certat de lucro
reperio fallere ꝑdictaꝫ regulam ut ecce heres
rome adit hereditatem·et ideo cum legatarijs
videtur contrahere ſed tamen ibi nō habet ne
ceſſe reſpondere·ſi tamen legatarij petant ſibi
ſatiſdari et non ſatiſdetur eis mittuntur in poſ
ſeſſionem rerum hereditariarum·ut·ff·de iudi·
·l·de eo·et·l·quid enim·et·l·ſꝫ et ſi reſtituatur·
De criminibus autē plene dicemus·ē·vbi de cri
minibus·¶ Item ſortitur quis forū ꝑ manumiſ-
ſionem·hoc eſt ut manumiſſus dicatur eiuſdem
fori·cuius eſt manumittens ratione originis ſui
vel forte domicilij ut ſubaudiatur tantum in le
ge illa eius in·ff·ad municip·ut·ff·e·t·l·aſſum-
ptio·§·ult·et·l·ſi quis a pluribus·et·ē·de munic·
orig·l·ij·¶ Item ſortitur quis forum idem ori-
ginis ꝓprie·uel paterne·ut ab illo volūtate ſua
ſe nō poſſit eximere·ut·ē·de munic·et·ori·l·ante
pnſ·et pnſ·et vlt·et·ff·ad municip·l·aſſumptō·
·i·ſꝫꝰ·et·§·i·Et no·ꝙ non ſequor originem pris
mei quam habuit ex parte patris ſui·Sic enim

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

oporteret nos querere locum vbi natus eſt adã
ħ eſt ut dicunt· ager damaſcenus· ſʒ ſequor ori
ginem patris mei ꝓprij· id eſt quam habuit ori
gine ſua ſed ħ forte caſus de origine mea et ali
us de paterna· et tercius de manumiſſione non
faciunt aliquem municipem quantum ad mune
ra uel quantum ad hoc ut ibidem cõueniatur· ſʒ
quantum ad honores· uel quantum ad tutelas
quas in locis illis habʒ neceſſe agnoſcere· ſicut
et dicitur in municipe qui tranſlatus eſt ad ſe=
natoriam dignitatem· ut quantum ad munera
deſinat eſſe municeps· ut· ff· ad municip̄· l· muni
ceps· et· ꝯ· vbi pe· tu· uel cu· l· i· Vel forte ſpecia=
le eſt ꝓpter ſenatoriam dignitatem ut liberet̃
a muneribus municipij ſui· alioquin ad munera
eſſet ꝯpellendus· niſi alibi cõſtituerit ſe habere
domicilium· ut in p̄dicta· l· antepenult̃· ꝯ· de mu=
nicip̄· et orig· ¶ Itẽ ſortitur quis forum ratõne
militie et dignitatis miles eñi domiciliũ habet
vbi inheret ſi nihil in patria poſſideat· ¶ Item
ſenatores in vrbe dignitatis domicilium habe
re videntur· ut· ff· ad munic̄· l· municipes· §· ul· et
ꝯ· de incolis· l· ſenatores· Pena autem non exi=
mit relegatum a foro uel loco ſeu domicilio vn
de arcetur ꝑ penam· ut· ff· ad municip̄· l· eius· §·
vlti· deportati autem uel damnati in metallum
ꝓ mortuis reputantur· et a nemine poſſunt con
ueniri cum ciuitatem amiſerint· datur autem a
ctio in eos ad quos bona puenerunt eorũ· ut· ff·
de contracta· l· i· §· ult̃· et de interdic· et re· l· res
legatorum· §· ſumi· et de cap· mi· l· ij· ¶ Itẽʒ et
mulier ratõne matrimonij ſi ꝯtraxit matrimoni
um de iure ſortitur forum mariti· ut· ꝯ· de incol·
· l· ult̃· et· ff· ad munic̄· l· ea que· et· l· de iur̃· §· ul·
Sed et ratõne ordinis clericatus uel ſtudij ſcho
laſtici· ſortitur quis forũʒ uel epiſcopi uel docto
ris ſui· ut· ẽ· de epiſ· et cle· aut̃· clericus· et in ꝓ
hemio· ff· §· ult̃· ſed et curſu tẽporis ſcholares
qui alicubi morãtur· et decem annis tranſactis
eo loco ſedere ſibi ꝯſtituerunt ibidem credũtur
habere domicilium· ut· ꝯ· de incol· l· ij· ¶ Itẽ ra
tione poſſeſſionis ſortitur quis forum· ut ibi rea
li ꝯueniatur actõne· vbi res ꝯſtitute ſunt ꝓpter
quas ꝯtenditur· ut· ꝯ· vbi in rem actõ· l· ult̃· quod
quibuſdam placuit admittere circa immobilia
tantum· lex tamen p̄dicta loquitur indiſtincte
et alia in· ff· de iudic̄· l· ꝙ legatur· §· ſi autem·

¶ Quando imperator inter pupillos et vi duas et miſerabiles perſonas cognoſcat et ne extrahantur

Dictum eſt ſupra aliquem inuitũ eſſe con
ueniendum apud iudicem ſuum de cuiꝰ
foro eſt· Item aliquem poſſe conueniri
apud ordinarium iudicem ratione priuilegij· ut
· ẽ· de diſ· l· ij· Nunc ponit qualiter quilibet iſto
rum patiatur exceptõnem· Ecce enim ſi pupilli
et vidue· aliquid fortune iniuria miſerabiles a
principe poſtulauerint beneficium maxime cum
alicuius potentiam phorreſcunt ut alius reſpõ=
deat eis ſub principe uel forte ut ꝯueniantur ſub
principe tantum· eorum aduerſarij examini pñ=
cipis coguntur ſe repreſentare· ita licet ħ pupil
lis et ſimilibus recuſare iudicem ordinarium qđ
non pmittitur alijs· licet poſſit petere aſſociari
ſuſpecto iudici archiepiſcopũ· ut· ẽ· de iudic̄· au
tent̃· ſi ꝯtigerit· Item et alias ꝯtingit in mulie=
re ad cuius nuptias aſpirat poteſtas eiꝰ loci· ut
ꝯ· ſi quacunqʒ p̄dictus pote· l· i· ſi ergo iſta ſpe
cialia ſunt ergo de iure ꝯmuni non licet recuſa=
re iudicem ordinarium quia ſpecialia ſunt nõ de
iure ꝯmuni imo ꝯtra ut ꝓbatur· ff· ad munic̄· l·
· i· et de condi· inſti· l· verba· et def· i· ſi quando·
et· ꝯ· de theſauro· l· i· Et econtra ſi ꝯtra p̄dictas
ꝑſonas quis a pñcipe impetrauerit reſcp̄tuʒ· ut
eas apud impatorem ꝯueniat· uel forte apud iu
dicem extraordinarium poſſit cõuenire non te=
nebit reſcriptum· neqʒ ipe ꝯpelletur a iudice de
legato ſui copiã facere· uel comitatui principis
uel iudicis delegati· imo intra ꝓuinciam in qua
litigatur· et teſtes uel inſtrumenta ſint· experi=
etur ut iurgandi fortuna et omnis cautela ſer=
uetur· ne terminos ꝓuinciarum ſuarum pupilli
uel eis ſimiles cogantur excedere· ꝯtra ꝑſonas
autem alias datum actori reſcriptuʒ teneret in
p̄iudicium rei· licet impator terrẽdo dicat ſe nõ
daturum reſponſum actori niſi primo adierit or
dinarium rei iudicem· ut in aut̃· de man· prin· §·
ſi tibi· et· §· et non pmittere· et ut diff· iu· i· R̃o·
ſi quis vero· ¶ Eſt autẽʒ pupillus qui cum impu
bes eſt deſijt in poteſtate patris eſſe· aut mor=
te aut emancipatõe· vidua autem eſt et ea que
deſijt eſſe nupta· et ea que nunꝗ̃ fuit nupta· qa
vidua dicta eſt quaſi vecora· id eſt ſine viro· uel
ſine duitate ut ibi ſine corde ſic et veſanus ſi=
ne ſanitate· ut· ff· de verbo· ſig· l· ſi pupillus· in
prin· et· l· malum· §· viduam· Miſerabiles autem
dicuntur ſenes decrepiti et diuturno morbo fa
tigati· et debiles et omnes hi quibꝰ natura mo
uemur ad miſerandum ꝓpter fortune iniuriã ut
in prin· huius· l· et· §· ꝙ ſi pupilli etiam ſi diuites
ſint· Nam et pupilli licet diuites habent tamen
priuilegium· Hi autẽʒ ꝯpantur pupillis ut pute
cum ſuis rebus ꝓpter debilitatẽ corpis uel mẽ=
tis ſupeſſe nõ poſſint ſicut et pupilli·

¶ Vbi de criminibus agi oportet

De crimine agitur in tribus locis ħ ẽ vbi
ꝯmiſſa ſunt· ut· ff· de accuſat̃· l· ult̃· Itẽʒ
vbi lis eſt ꝯteſtata nõ oppoſita fori pre
ſcriptõne ab eo qui ſciebat ſe non eſſe ſubiectuʒ
eſt enim dilatoria exceptio· vnde non opponit̃
poſt lit̃· cont̃· ut· ꝯ· de ꝓbat̃· l· exceptõem· et· ff·
de iudic̄· l· ſed et ſi· i· R̃o· ¶ Item ꝓpter aliã re=
gulam que dicit ibi finiendum iudicium vbi ce=
ptum eſt· ut· ff· de iudic̄· l· vbi· ſi vero putaret ſe
eſſe ſubiectum nulla eſſet ſñia· ut· ꝯ· ſi a non ꝯpe·
iu· l· i· et· ij· ¶ Item vbi reus habet domiciliuʒ·
¶ Item et vbi reus latitat ut ait· P· F· hoc non
videtur· l· probari dicitur tamen ꝙ ſi cõueniat̃

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vbi deliquit ⁊ alibi latitet q̄ tranſmittatur ad locum illum vbi deliquit· ut· ī· autent· ut nul· iu· ·§· ſi vero cognoſcatur·

¶ Vbi de poſſeſſione agi oportet

De poſſeſſione momentania plura inter‑dicta et plures ↄpetūt actōnes ut nota uimus· ī· qui leg· pſonam· eis autem om nibus poteſt agi uel vbi exiſterit ipſa poſſeſſio· id eſt res que poſſidetur· uel vbi facta eſt vio‑lentia· ut ecce poſſeſſio eſt mutine· ad quā cum ire vellem me in itinere detines· et ego ſuſpicor me poſſe repelli admiſi em̄ poſſeſſionē quā ani‑mo retinebā· et ſi non corpe· ut· ff· de vi et vi ar· ·l·i·§· interdictū aūt ꝯ· et· §· ſiue aūt·

¶ Vbi fideicommiſſum peti oportet

Circa fideicōmiſſi uel legati petitōnem diſtingue· Cōſtat in genere an in ſpecie Si in ſpecie· et agitur pſonali actōne co gitur reus rn̄dere in duobꝫ locis· id eſt vbi ha‑bet domicilium et vbi maior pars eſt heredita tis· ut in· ff· de iudic· l· ſi fideicōmiſſuꝫ· i· ꝶ°· et· §· pnſ· Si aūt agatur rei vendicatōe uel ipothec· agitur in p̄dictis duobus locis et in tercio· id ē vbi res eſt· ut· ff· de iudic· q̄ legatur· §· ſin aūt· et· ī· vbi in rem ac· l· vlt· Si aūt in genere ↄſiſtat idem eſt quantū ad ↄuentōnem inſtituendā qꝺ eſſet ſi relictū eſſet in ſpecie· et ageretur pſona liter· ſolutio autēꝫ legati ſemp eſt ibi facienda vbi voluit teſtator vel vbi veriſimile eſt eū vo‑luiſſe ex verbis ſuis· ut ſi dicat· c· modios ex illo horreo· Nam vbi eſt horreum voluit preſtari· ex genere aūt compatōnis colligitur volūtas teſtatoris· ut ſi reliquit teſſeram frumētariam· que alibi q̄ rome non repitur· ut· ff· de iudic· l· quod legatur· et· l· ꝫ et ſ· §· ſi libertis· Si vero de voluntate nil appareat et legatū ſit in genere preſtabitur ibi vbi ipſm peti debere diximus· ut ·ff· de iudi· l· q̄ legatur· §· p̄terea· et· l· fideicom miſſi· in prin· Si vero ſit in ſpecie preſtabitur ibi vbi eſt· ut· ff· de iudic· l· ſed et ſi· §· ſi ea· et de le· ·i· l· cum res· §· i· niſi dolo heredis ſit alio trāſla ta· vel niſi actor ſuis impenſis alibi petat rem ſi bi tradi· ut· ff· de rei vendica· l· ſi res· et· l· niſ·

¶ Item hec vera ſunt niſi heres alibi cepit ſol uē uel alio mō ſuo bn̄ficio renūciauit· ut· ff· de iu dic· l· ſi fideicō· §· ul· et· l· q̄uis· et· l· ꝫ et ſi· i· ꝶ°·

¶ Vbi cōueniatur qui certo loco dare promiſit

Qui certo loco pmiſit aliquid ſe daturū· tenetur ↄditōne certi arbitraria· Item vbi teſtator certo loco heredē quid da re iuſſit· actio ex teſtamēto eſt arbitraria· Iteꝫ et ſi mutuum accipiam ut certo loco reddā· ↄ̄dicē· certi de mutuo eſt arbitraria· Secus ſi in bone fidei ↄtractu aliquid certo loco fieri cō‑uenerint paciſcentes· quia ibi intereſſe venerit actōnis iure et eſt in obligatōne· hic autem nō eſt in obligatōne neqꝫ actōe ↄpetenti p princi‑pali debito petitur· Sed cum petitur principa‑le debitum principali actōne· puta actōne ex te ſtamento· uel ↄdic· certi· imploratur iudicis of ficium uel arbitrium· ut habeat ratōnem vtili‑tatis actoris uel rei in ↄdemnatōe facienda· ut ·ff· e· l· ij· i· ꝶ°· et· §· i· et· l· aut· et· l· in bone fidei· et inſti· de ac· §· p̄terea· ¶ Videamus ergo in p̄‑dictis tribus caſibus· vbi actio ex teſtamēto uel ↄdictio certi arbitraria p debito ſit inſtituēda et quod ſit iudicis officium in ea· eo antep̄miſſo quod hoc nomen arbitraria nō denotat pprium nomē actōis· ſꝫ potius adiectiue ponitur· Nam in p̄dicto· §· inſtitutōnum· ponūtur ſpecialia no‑mina· et arbitrariarū actōnum· ſed quantū ad rubricā pn̄tem nō ptinet dicere niſi de ea actōe que eſt ar· ratōne loci in p̄miſſis tribus caſibus· Eſt autem ſciendū· q̄· P· ait ac· inſtitui poſſe p tali debito vbicūqꝫ inueniatur reus· ut· ff· de iu dic· l· eum qui· et de ↄſti· pe· l· ſi duo· §· ſed et cer to· Sed et mihi videtur ↄtra· Cum enim dicat lex· ff· de iudic· l· heres· §· p· eum qui in puincia exiſtens pmiſit in italia ſe ſoluturum poſſe ↄue‑niri in puincia ſi ibidem habeat domicilium er go ſi non haberet domiciliū non ↄueniretur ibi hoc em̄ ar· fortiſſimum eſt· ut· ff· de of· eius cui mā· eſt iur· l· i· et quod dicitur quocūqꝫ loco ſub audi idoneo· ſic em̄ ponitur in ↄſimili caſu· ut· ff· de mu· et ho· l· ut gradatim· et cōſtitutio pecu‑nie dicitur fieri quibuſcūqꝫ verbis· et mandatū contrahi omni verbo· ut· ff· de ↄſti· pecu· l· qui autem· §· vlti· et mandati· l· i· Dicā ergo eum cō uenienꝺum eſſe· vel vbi habet domicilium· vel vbi de iure ↄmuni quē ſortiri forum diximus· ſ̄· de iur· om· iu· eo notato q̄ ꝯ cōueniatur ibi vbi ſolutio eſt facienda· quaſi ibi videatur ↄtraxiſſe et non ibi vbi facta eſt pmiſſio niſi habeat ibi domiciliū· ut· ff· de iudi· l· heres· §· vlti· et de bo nis auc· vi poſ· l· ij· et· ff· e· l· i· ¶ Eſt autem iudi cis officium in hac actōne ut non tantū quanti‑tati ↄtractus deſeruire debeat· ſꝫ etiā eam au‑gere habendo ratōnem vtilitatis actoris poſ‑ſit· et minuere ↄſiderata rei vtilitate poſſit· ha bet autem rōnem vtilitatis actoris cum reo po teſt imputari mora uel culpa quare in loco de‑ſtinato ſolutioni non ſoluerit ſiue agat actor in loco deſtinato ſiue alibi· ut· ff· e· l· q̄ ſi ephesi· i· ꝶ°· Rei autem habetur vtilitas ſi ipſe ↄueniat alio loco q̄ vbi erat deſtinata ſolutio poſſit uel nō poſſit imputari aliquid actori· et eſt ratō dif ferentie· quia reo inuito auferetur locus quod non poteſt dici in actore· ¶ Poteſt et illud eſſe q̄ vtriuſqꝫ ſimul iudex habeat ratōeꝫ· quid em̄ ſi actoris intereſt in· v· quia reus loco deſtinato nō ſoluerit· rei autem intereſt in· x· quia nō ↄue‑nitur loco deſtinato ſolutōni· habita cōpenſa‑tione minus· v· alioꝝ habebitur rō in· v· et ita minuetur ſumma debiti in· v· Quod autē dictū eſt vtilitatem actoris habendā multa continet

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Nam et damni et lucri eius ratio eſt habenda·
damni ut ſi pecuniā alij ſub pena ꝓmiſerat que
mora ↄtra eum eſt ↄmiſſa uel debebat pecuniā
ſub pignoribus·uel ſine pignoribus et pignora
diſtracta·vl' res eius viliſſimo vendite ſunt·vel
mortua ſunt animalia·que pignori dederat· et
que ſi pecuniam habuiſſet luiſſet et ideo nec da
mnū hic nec ſupra dicta erat paſſurus·lucri aūt
habetur ratō ut ſi certo loco merces mihi erāt
ꝓmiſſe quas in agro diſtraxiſſem·vel debebat̄
pecunia certo loco·et ſi in mora ſoluendi nō fu-
iſſet reus·ex ea merces ↄpaſſem·et multa eſſem
lucratus·Si aūt reus nō fuerit in mora non hēt̄
haꝝ vtilitatū actoris ratio·ut ſi reus obtulit in
loco deſtinato actori pecuniā·alibi enim inuito
actore ſoluere nō poteſt·ut·ff·e·l·pni'·Nec ob-
ſtat quod legitur·ff·e·l·ij·reum poſſe vbiqꝫ ſol
uere·loquitur eñ cum reus alternatiue ꝓmiſe
rat in locis duobus ſe ſoluturū· et ideo anteq̄
ↄueniatur pt̄ ſoluere vbi velit in altero p̄dicto-
rum locoꝝ anteq̄ ↄueniatur· nam ſi iam ↄuen-
tus eſt ibi p̄ciſe habet neceſſe ſoluere·habita
tamen rōne vtilitatis rei quam haberet·ſi in a-
lio loco ↄueniretur·ut·ff·e·l·ij·§·ſi quis·et·§·qui
ſtichum·et·§·vlti·et·l·ꝙ ſi epheſi·§·interdum·
Vtilitatis autem rei habetur eſtimatio ſi reus
conueniatur alibi q̄ in loco deſtinato· ut quia
pecuniam ꝓmiſſam leuioribus vſuris merces ꝓ
miſſas leuiori precio inuenire potuiſſet· vn̄ hu-
iuſmodi damni petet haberi ratōnem quia lꝫ ꝑ
ſingulas regiones diuerſa habent p̄cia ut·ff·e·
·l·ideo· Illud notandum eſt·ꝙ licet reus ali
bi q̄ in loco deſtinato poſſit ↄueniri non tamen
aufertur ei electio rerum que alternatiue in ſti
pulatōne ↄtinentur·ut ecce ꝓmiſi capue ſtichū
aut pamphiluꝫ·et hoc ſi ſupereſt res vtraqꝫ nā
vna perempta ad ſuperſtitē p̄ciſe tenetur uel
fortaſſis liberabitur p̄ſtando mortui preciū vbi
perierit facto ſuo·ut·ff·de l'·i·l·cum res·§·ſed et
ſi·et de ſol'·l·ſtichum·in prin·vbi autem in pro-
miſſione ↄtinetur alternatio rerū et locoꝝ· non
poteſt reo ſeruari electio in rebus· quia ſi eam
haberet in rebus ergo et ꝑ ↄſequentiā habe-
ret in loco·ſcilicet cum ipe nō in tercio loco ſed
in altero deſtinatoꝝ locorum ↄueniatur·Si au
tem haberet in locis electōnem nunq̄ cōueniri
poſſet·quia locū vnum eligere poſſet et electū
locum poſſet repudiare·et iterum alium elige-
re·ut·ff·de verbo·oblig·l·eum qui certaruꝫ·§·
vlti·Nam et vbi dicitur hoc eſt in electōne ta-
cite conceſſa ꝑ·l·ſed in electōne ↄceſſa ꝑ pactū
diſtinguitur inter futurum indicatiui ⁊ futurū
ſubiūctiui·ut·ff· de ver·ob·l·ſi quis ſtipulatus·
Ne ergo auferemus actori actōem dum ſerua-
remus electōnem reo·damus actori electōnem
etiam in rebus propter locum·ut·ff·e·l·ij·et ſce
uola·et·§·ſtichum·

Vbi in rem actio exerceri poſſit

Rei vēdicatio uel quelibet realis actō po
teſt inſtitui in locis illis in quibus ꝓpter
diuerſas ratōes quis ſortitur forum· ut
diximus·ſ·de iur·om·iu·ſed et vbi eſt ip̄a poſ-
ſeſſio ſortiri quis videtur forum·ut·j·e·l·vlt·qđ
quidam ſup̄ poſſeſſione rei immobils intellexe-
runt ut ibidem diximus· Inſtituitur autē rei
vendicatio ↄtra eum qui habet ciuilem et natu-
ralem poſſeſſionem·uel ciuilem tm̄· uel natura-
lem tantū·Nam et huius ciuilis poſſeſſionis re
ſtitutōnem fieri poſſe·dico et inductōnē in poſ
ſeſſionem·nec p̄iudicatur ei qui habet naturalē
poſſeſſionem niſi forte ſciuerit et paſſus eſt cau
ſam agi·ut·ff·de re iu·l·ſepe· Item inſtitui
tur cōtra eum qui nullo modo poſſidet· ſed eſt
in detentatōne rei·ut ↄtra colonū uel inquilinū
uel comodatariū uel depoſitarium·ut·ff· de rei
ven·l·officium·vbi tamen aliquis rem immobi
lem poſſidet noīe alieno·et ↄuenitur rei ven· ꝓ-
mittitur ei a iudice ſi velit poſtulare· uel forte
debet ut dicit littera·ne alioquin teneatur dn̄o
locati·ut·ff·locati·item·§·exercitu·ut infra cer
tum diem dn̄o denunciet quatenus litē ſuſcipi-
at quod ſi dn̄s admonitus nō fecerit iudex ipſe
edictis legitimis ip̄m citabit· ꝙ ſi non venerit
transferet iudex poſſeſſionem in actorem·tanq̄
lite cont·ↄtra dn̄m·ut·j·e·l·pni'·alias autem vl i
non eſt lis ↄt·uel quaſi ↄt·recuperat abſens poſ
ſeſſionem vſqꝫ ad annum non vltra·ut·j·de pre
ſcript·xxx·an·l·ſi quis·§·vlt·Sed vbi lis eſt ↄt·
et liquet de cauſa·nec de poſſeſſione nec de ꝓ-
prietate auditur abſens·ut·ſ·de iudic·l· ꝓperā
dum·§·ſin autem reus·Sed vbi lis eſt ↄteſtata·
et non eſt liquidum de cauſā idem dico quod in
quaſi ↄt·diximus·Nec diſtinguo in eo qui rē im
mobileꝫ detinet noīe alieno habeat ius in re an
nō·licet diſtinxerit·P·ut primus denunciet dn̄o
alter non denunciet· Item quidam dixerunt
non eximi de iudicio habentē ius in re q̄uis do
mino denunciet· aliud in eo qui non habet·cum
in·l·dicatur non veniente dn̄o negociū ſumma-
rim diſcuti·et poſſeſſionem tantum in actorem
transferri·quod nemo dixerit ſeruari eo voca-
to qui habet ius in re vel melius ille qui habet
ius in re nō poteſt dici nomine alieno poſſidere
imo ſuo nomine habet naturalem poſſeſſionem
et interdictū vnde vi·ut notaui in ſumma·de ac
quir·poſ·et vnde vi· Porro quod dictū eſt ſu
per eo dn̄m audiri de ꝓprietate· queritur vſqꝫ
ad quantū temporis audiatur·Et placuit Iob
ut poſt decennium inter pn̄tes·uel vicenniū in-
ter abſentes non audiatur·et eſt ratō q̄a is qui
mittitur in poſſeſſionē bona fide poſſidet·ꝓpter
decretum et auctoritatē preſidis·ut·ff·de acq·
poſ·l·iuſte·vnde et vſucap·etiam ſciens alienū·
ut·ff·de noxa·l·et generaliter·ita et vſucap·a-
ctor licet ille ↄtra quem facta eſt miſſio ſit dn̄s
Secus vero dico in ac·nox·et damno infec·in il
lis eñ ſtatim fit dn̄s·ſi ↄtumax eſſet dn̄s· Alio
quin vſucapet·Iacobus autem ſemꝑ eum vſu-
capere dicebat·Sed in actōne p̄ſonali ſecus ſi-
ue ex interlocutoria ſiue ex diffinitiua quia etiā

poſt·xxx·annos audiretur· Non enim poſſidet
actor niſi eſſet adiudicata pro debito·uel niſi di
ſtraxiſſet· ¶ Item queritur an miſſus in poſſeſſi
onem ſtatim poſſideat in act·in rem· quod etiã
dñs·B·et·P·negant·Sed poſt annum poſſidet
quaſi curſus anni cõpletus tantundem operetur in
actõne in rem quantum opatur in pſonali ſ; iu
dicis decretum·mar·contra placuit ſcilicet ꝙ
ſtatim poſſideret actor·ſed ille infra annum re
cuperare poteſt poſſeſſionẽ et non puto eum in
hac parte maledixiſſe·

¶ Ubi de hereditate agitur et vbi ſcri- pti heredes in poſſeſſionem mitti poſtu lare debeant

Si hereditatis petitio ꝓponatur eo lo-
co erit inſtituẽda·vbi is qui poſſidet ha
bet domicilium·ſed vbi res ipẽ ſite ſunt
ꝓponi poterit ſicut in actõne in rem·ſ̃·dictum
eſt·Miſſio autem in poſſeſſionem ſi quidem pe-
tatur p iudicis officium ibi ꝯſultius petetur vbi
res ſunt ita quis ratõne rei ſortiatur forum im-
plorato iudicis officio ac ſi ꝓponeretur realis a-
ctio·ut·ſ̃·t·i·diximus quod eſt notandũ· Iudex
autem in cuius iuriſdictõe non ſunt mittere non
poſſet p ſe·ſed eo adito puta iure domicilij rei
ꝓnunciare poſſet de mittendo·ſic deinde deſti-
naret litteras ad eũ in cuius territorio ſite ſunt
res·ut·ff·de bonis auc·vi poſ·cum vnus·§·pe·
Pro miſſione autem in poſſeſſionem imploratur
iudicis officiũ·ut cum quis eſt inſtitutus heres
in teſtamẽto non cancellato aut aliqua ſui pte
vituperato·ut·ĩ·de edic·di·adri·tol·vlti·vbi et
plene diximus qñ et qualiter fiat miſſio et ideo
ad pñs omitto·Si autẽ de poſſeſſione ageretur
pſonali actõne uel interdicto indubitãter etiã
tunc apud iudicẽ ſub quo habet domiciliũ reus
cauſa poterit exerceri forte et ibi vbi ſunt res·

¶ Ubi agi oportet de ratiocinijs tã pri uatis ꝙ publicis

Ait imperator eum qui geſſit ratiocinia
tam priuata ꝙ publica ibi rõnem opor-
tere reddere vbi hec geſſit forte nõ di
ſtincto eo inueniatur ibi uel nõ ut notauimus·ſ̃·
de iuř·om·iu·et dicitur·ff·de iudic·l·heres·§·i·
Uel forte ſpeciale eſt vbi geſſit publica ratio-
cinia ut et ſi alibi ſit tranſmittatur ad illum lo-
cum in quo hec geſſit·vbi ⁊ inſtructio ſufficiẽs
et nota teſtimonia et veriſimilia poſſint docu-
mẽta pſtari·ut·ĩ·e·l·ul·et·ſ̃·ut omes tã ciues ꝙ
mili·l·i·licet id dñs·P·nõ approbauerit multũ·

¶ Ubi cauſa ſtatus agi debeat

Sicut in ceteris ita et in cauſa ſtatus a-
ctor rei forum ſequi debet·ut·ĩ·e·l·iij·et
·iiij·ſed ſi quis in hac cauſa videatẽ reus
quis actor queritur·Et eſt diligenter notanda
diſtinctio·q̃a aut q̃s eſt in poſſeſſione liberta-
tis·et tunc rei partem obtinet· Alius vero qui
dicit eum ſeruum ſuſtinet partẽ actoris·et eius
forum ſequetur·aut in poſſeſſione ſeruitutis et
tunc ſuſtinet ptem actoris qui ſe dicit liberum·
hec tamen firmiter eſt tenendum ut ita demum
dño ſua pſit poſſeſſio·ſi ſine dolo malo poſſidet
eum·hoc eſt quia pvim eum non occupauit ſed
ei qui ſeruus dicitur ita demũ pderit ſua ſi bo-
na fide ſit in poſſeſſione libertatis· Aliequin ſi
quaſi fugitiua receſſit a dño cui ſeruiebat·et in
aliam ꝓuinciam ſe ꝯtulit; remittenda eſt ad lo
cum vnde receſſit non autem vbi dephenſa eſt
audiri debet·ut·ĩ·e·l·i·et·ff·de ꝓbat·l·ſi q̃s ho
minem liberum·et·ĩ·de ꝓbat·l·ius·et de lib·cã·
·l·ea que· Bona autem fide videtur eſſe in poſ-
ſeſſione libertatis quomodocũq; putet ſe libe-
rum·etiã ſi minus ꝓbabiliter putet dum tamẽ
faciat ſine dolo malo· Et hec omnia anteꝙ cau
ſa ſtatus incipiat ſunt examinanda et terminan
da·ut·ff·de lib·cau·liberis·§·vlt·et·l·igitur·§·
poteſt· ¶ Et eſt notandũ ꝙ ꝓclamatõ in liber-
tatem nullo ſpacio tpis impeditur·licet olim eſ
ſet ꝯtrarium·ut·ĩ·e·l·vlti·et·ff·ſi lib·ſe inge·eſ
ſe di·l·ij·§·vlt·et·ĩ·de preſ·que ꝓ lib·l·ſola· Co-
gnoſcit autem de cauſa libertinitatis ⁊ ſeruitu
tis inter fiſcum et priuatum ꝓcurator ceſaris
inter duos autẽ puatoſ cognoſcet quilibet iudex
de ingenuitate et libertinitate ſolus preſes co-
gnoſcit·ut·ĩ·e·l·pnſ·et·ſ̃·de pe·iu·l·ij·et de ar-
bit·l·non diſtinguemus·§·de liberali·

¶ Ubi quis de curiali vel cohartali alia ue conditione conueniatur

Si quis fuerit curialis· id eſt officio cu-
rie uel iudicis ꝯ bnoxius·Uel ſi fuerit co
hartalis·quia duro ſeruicio artabatur
cuicumq; corpi obnoxius et aufugerit ab his q̃
bus ſeruire debebat· Diſtinguitur verum ſe de
derit armate milicie·An inermi· Si armate ꝯ-
uenietur ſub magiſtro militũ·uel ſi repiatur in
foro alicuius pſidis·ꝓuincie preſes cauſã illam
debet referre ad magiſtrum militum uel ad p̃-
fectum pretorio·Et hoc eſt quod dicitur·ĩ·e·l·
vlti·ꝓuinciali iudicio·id eſt p ꝓuinciale iudiciũ
fieri deſtinatõnem uel tranſmiſſionẽ cauſe· Et
quod dico in his que pretendunt armatam mi-
liciam ſeruatur·et in his que p̃tendunt ſpecia-
le priuilegium principis· Si autem inermi mili-
tie ſe dederit id eſt ſeruicio alterius curie ꝯue-
niri poterit apud quemlibet iudicem qui fuerit
in locis vbi eſt dephenſus·Et ita videtur habe
re hic illud locum·vbi te inuenero ibi te iudica
bo·Et eſt hoc ꝓpter delictum fugiẽtis·nec po-
terit ipẽ p̃tendere·ut ꝯueniatur ſub eo ſub quo
per ambitũ ceperat militare·manifeſta ergo
rerum ꝓbatõne ꝯuictus eorum ſocietati quos
declinauerit agregetur· vel ſi nolit venire ni-
hilominus ꝯtra eum ut ꝯtumacem fertur ſnĩa·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

amplius etiam eſt conceſſa poteſtas ut ſi preſi-
dis deſit copia licet eis a quibus aufugit au-
ctoritate ſua eum capere · ſicut et in fugitiuo de
bitore dicitur · ut · ꝯ · e · l · i · et ulť · et de decur · l · ge
nerali · et · ff · de his qui in frau · cre · l · ait pretor ·
· §· ſi debitorem · et quod dixi in coartalibus vel
curialibus ſeruatur in his qui ꝯueniuntur ſuper
exactōnibus uel ꝯcuſſionibus · ut · ꝯ · e · l · vlti ·

Vbi ſenatores vel clariſſimi ciuiliter vel criminaliter conueniantur

De his diligenter eſt attendenda diſtin-
ctio · quia multi errando aliter dicunt ·
Vtrum ſenatores qui erant illuſtres · vł
hi qui ſunt clariſſimi et inferiori ordine · ꝯueniā-
tur ciuiliter an criminaliter · ſi ciuiliter fieri de-
bet ꝯuentio in ſcriptis · Item non cogitur ſatiſ-
dare et ſi immobilia non habeat · ſed omittitur
iuratorie cautōni · ut · ꝯ · de dignit · quotiens · Fi-
eri autem debet tunc ꝯuentō ſi p̄dicte pſone de
gunt rome uel in ſuburbanis apud pretorem
vel p̄fectum vrbis · uel magiſtratum officioꝝ ·
quotiēs id ei omiſerit princeps · Si vero ſunt in
ꝓuincijs cōueniuntur ibi vbi larem fouent vel
vbi maiorem ptem honoꝝ poſſident et aſſidue
ꝯuerſantur · ut · ꝯ · e · l · ulť · Si vero criminaliter cō
ueniantur · Si quidem ꝯuenti non ſunt illuſtres
cōueniuntur ibi vbi crimina ſunt admiſſa non ob-
ſtante fori p̄ſcriptōe · omnem enī hmōi honorē
reatus excludit · ut · ꝯ · e · l · i · Si vero ſint illuſtres
fit diſtinctō ſenatoꝝ licet omnes ſint illuſtres ·
Patricius enim uel ex patricijs · Item p̄tor vel
p̄fectus vrbis · Item conſul quē tam ordinaria
ꝓfeſſio qꝫ ſacra principis ſublimauit oratō · Itē
magiſter militum et queſtor et prepoſitus ſacri
cubiculi qui poſt depoſitum officium eſt ordini
ſenatorum ſociatus · Item p̄fectus ſcholarum
et cuſtos theſauri principis uel auguſti ꝯuenti
criminaliter in crimine publico uel priuato in q
tamen non liceat rñdere p ꝓcuratorē corā prin
cipe tantum uel eo quem delegauerit ꝯuenien-
tur · Nec tñ damnabuntur nocentes inuenti ſed
crimen patefactum ad principes refertur noti
onem · ut eius arbitrio ꝯpetens vltio criminoſo
inferatur · Si autem reperiantur innocentes ꝓ
tinus poſſunt abſolui etiam in conſulto principe
Et eſt hoc bene notandū quia videtur ꝯtra re
gulam · ut · ff · de re · iu · l · nemo · Sed ſimile notari
poteſt in clericis accuſatis apud preſidē de cri-
mine ciuili · ut in auť · ut cle · apud pro · epiſ · cō · §·
ſi tamen · Accuſatori autem imponitur calumnie
pena · niſi ipe cum reo fuerit paris dignitatis ·
tunc enī erit conſulenda principalis auctoritas ·
Alij vero illuſtres preter ſupra ſpecificatos vel
etiam hi qui illuſtrem dignitatem non admini-
ſtratōnem · ſed puro honorem ꝯſecuti ſunt corā
prefecto p̄torio · Item coram p̄fecto vrbis et co
ram magiſtro officioꝝ · cum tñ ſcripſerit ei p̄n-
ceps rome cōueniuntur · In alijs vero ꝓuincijs
coram ꝯpetentibꝫ iudicibus ꝓuincie · hoc tamē
obſeruatur in omnibus indiſtincte · ut nunqꝫ no
centes inuenti ꝯdemnētur licet innocentes p̄nt
abſolui · Item ſeruatur hoc ſemp ut predicte
pſone accuſate interim cum celebratur cogni-
tio ſedendi ius habeant in ſecretarijs iudican-
tium dicendi autem vel allegandi ſibi non ven-
dicant facultatem · ut · ꝯ · e · l · pnť ·

In quibus cauſis militantes fori pre-ſcriptione vti poſſunt

Omnes enim principum domeſtici ⁊ agē
tes in rebus uel qualibet alia militia vł
dignitate gaudentes uel quamlibet ne
gociatōnem exercentes ſup publicis functioni-
bus uel publicis debitis apud p̄ſides ꝓuinciaꝝ
ꝯueniantur et exiguntur · excipiuntur autē ar
mata militia p̄diti et qui ad rem ꝓpriam vnius
anni componendam comeatum ſe oſtenderint
accepiſſe · ut · ꝯ · e · l · i ·

Vbi cauſe fiſcales vel diuine domus hominumqꝫ eius agantur

Si ꝓcurator fiſci cōueniatur a priuato ·
vel ꝯueniat priuatū cognoſcit de ea cau
ſa ꝓcurator ceſaris vna tñ cum p̄ſide ꝓ
uincie · ut · ꝯ · ſi aduerſus fiſ · l · ij · et · ꝯ · e · l · ad fiſcum
Nec debet iſte ꝓcurator fiſci ꝓprie agere · ut pe
tat bona fiſco ꝓpter inultam necem teſtatoris
Debent enī primo accuſari homicidij rei et con
uinci et damnari · Tunc demum poteſt petere
bona · vel ſi certum eſt reos homicidij accuſari
non poſſe · ut quia defuncti ſunt · Similiter tunc
petet ꝓcurator fiſci bona · ut · ꝯ · e · l · i · Si autē ꝓ
curator ceſaris agat contra priuatum uel con-
ueniatur a priuato procurator fiſci de ea cauſa
cognoſcet · ut · ꝯ · ſi aduerſus fiſcum · l · i · Cauſe
autem hominum diuine domus ſiue ſint ſerui ſi
ue coloni uel inquilini ſiue agant ſiue conueniā-
tur in ciuili uel in criminali negocio audiuntur
et examinantur apud prepoſitum ſacri cubiculi
et comitem domorum uel procuratorē ceſaris
ut · ꝯ · e · l · vlti · et · l · cum aliquid · Et eſt hoc notan
dum qꝫ ſerui principis agunt et ꝯueniuntur · qđ
eſt contra regulam · Item et illud notandū
eſt · ut ſi actor rerum priuatarū principis uel ꝓ-
curator eius aliquem ꝓuincialem vexatus fue-
rit iniurijs patefactis contumelijs · uel depreda-
tionibus qui fecit iniuriam publice viuus ꝯcre-
metur ⁊ certe ut ait · P · in predictis criminibus
tante pene tam horribili tam horrende ꝯſilium
non dediſſem ſi eo tpe fuiſſem ·

Quando liceat vnicuiqꝫ ſine iudice ſe vendicare vel publicam deuotionem

Licet regulariter tradatur neminem ſi-
bi ius dicere poſſe uel ſe vēdicare · ut · ff ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

de iudeis·l·nullus·et·ff·q̄ metus cauſā· extat·
Hic tñ quidaƺ caſus ponūtur in quibus alicui ſe
vindicare ꝑmittitur ut ſi reperiat quis noctur
num agrorum populatorem·id eſt deuaſtatorē
Aut eos qui in itineribus frequētatis ſtant in-
ſidijs·eos em̄ impune quis occidere pt̄·Melius
eſt em̄ in tempus occurrere q̄ poſt exitum vin-
dicare·et quod ſerum eſt punire iudicio ſubiun
gatur edicto ut nullus parcat militi cui telo ob
uiare oportet ut latroni·ut·ꝯ·e·l·i· Sunt et alij
multi caſus in quibus impune quis ius ſibi di-
cit ſicut notatum eſt in generali aliquem impu-
ne ius ſibi dicere ſed eos ad pñs non expedit re
ferre· Item publicam deuotōneƺ ꝑmittitur vin
dicare ut ſi quis deſertorē militie velit opprime
re et ſi reſiſtat deſertori ꝑcipitur in eo velox eſſe
ſupplicium·ut·ꝯ·e·l·vlti·

¶ De inofficioſo teſtamento

Quoniam iudicia de quibus dictū eſt in-
ſtituuntur actōibus·et harū alie ſunt
reales quibꝫ dicimus quid noſtrū· Alie
ſunt ꝑſonales quibus dicimus quid nobis debe-
ri·conſtatqꝫ quia reales digniores ſunt pſonali
bus·Audiamus primo de actōne in rem· Et qꝛ
actionum in rem·alie ꝓponuntur de vniuerſita-
te ut petitio hereditatis familie herciſcunde·
Alie ꝓponuntur ꝓ rebus ſingulis ut rei vendi-
catio directa et vtilis· Videamus primo de he
reditatis petitōne·ſed quia eam p̄cedit quere-
la inofficioſi teſtamēti· De inofficioſo teſtamē-
to ad pñs dicamus·quod dicatur teſtamentum
inofficioſum· Et quare·et que cauſe inducāt eā·
et que faciant eam ceſſare· Et quibꝫ detur que-
rela inofficioſi teſtamēti· Et cōtra quos· Et q̄s
ſit eius effectus·vel de veteri uel de nouo iure·
¶ Eſt autem inofficioſum teſtamētum quod fa
ctum eſt ꝯtra officium pietatis· Officium em̄ in
ter patrem et filium dicitur pietas·ut·ff· de ob
ſequijs·l·pnl· Inter patronum et libertum di-
citur obſequiū·ut·ꝯ·de neg·g·l· officio· Inter
deum et hoiem dicitur religio· Inter homineƺ
et hominē ſtat noie generali·ut dicatur q̄ ho-
mo debet homini ex natura·ut·ff· de ſeruis ex
por·ſeruus ea lege· Dicitur ergo inofficioſuƺ
teſtamentū quod factum eſt non ex officio pie-
tatis· Eſt em̄ quis in eo immerenter exhereda-
tus uel p̄teritus·res que defenditur eo colore
quaſi non ſane mentis fuerunt qui teſtamētum
ordinarunt·et hoc dicitur quaſi non vere furio
ſus vel demens teſtatus ſit·tunc em̄ nullum eſ-
ſet teſtamentum· Recte autem ꝓ omnia factuƺ
eſt teſtamentum preterq̄ ex officio pietatis·ut
·ff·e·l·ij· Dicitur etiā inofficioſum ciuilis ſollici
tudo·que incumbit alicui ratōne dignitatis et
ita ponitur de of·p̄ſidis et ſimiliū· ¶ Inducunt
aūt querelam due cauſe· immerenter facta ex-
heredatio· Item p̄teritio in matre et linea ma
terna·ut inſti·de exhere·l·i·§·vlt· ¶ Multe au-
tem ſunt que diſſuadent ut ecce ingratitudo

cuius·xiiij·aſſignantur ſpecies quibus liberi ex-
heredantur uel p̄tereuntur a parentibus· et ſe
ptem aſſignantur quibus ꝑntes a teſtamētis li
berorum ſubmouentur·nec opus eſt ſingulas hic
enumerare·quia euidenter exprimuntur in aut·
ut cum de ap·cog·§·cauſas·et·§· hoc quidem·
¶ Item tpis curſus excludit querelam· ut ſi ta
cuerit quis quinquēnio quod ꝯputatur ab here
ditate adita·et ne heres differendo adire de-
fraudet eum debito naturali cui defertur que-
rela ſtatuitur ut ſi vtraqꝫ pars eſt in eadem ꝓ-
uincia·heres adeat intra ſex menſes heredita-
tem· Si aūt ſeorſum vterqꝫ degit in diuerſis per
vicus·heres debet intra annum adire vel repu
diare quod ſi non fecerit ꝯpelletur poſtea ꝑ iu-
dicis officium adire vel repudiare·ut·ꝯ·e·l·pnl·
·§·vlti· ¶ Item excludit querelam portionis de
bite facta traditō ſcilicet eius ꝑtis que cū inte
ſtato patre defuncto ꝯtingeret·ut·ꝯ·e·l·cū que
ritur·et inſti·e·§·igitur quartam·et·ꝯ·de coll·l·
penul·§·q̄ tā in alijs· ¶ Iteƺ repellit q̄s a que-
rela ſi agnouit voluntatē teſtatoris puta p̄ſtan
do aduocatōnem ꝓ his qui agunt ex teſtamen
to vel ꝓcuratōnem ꝓ eis ſuſcipiendo vel agno-
ſcēdo quod ſibi uel ꝑſone ſubiecte poteſtati ſue
relictum eſt·cum id alij nō ſubminiſtrauerit am
plius et ſi ſeruum ſuum inſtitutū heredem ma-
numiſerit ut ſuo arbitrio adeat·idqꝫ fraudulen
to ꝯſilio fecerit repellitur a querela·ſi tñ petie
rit legatum quod ei poſtea patuit adeptū non
repellitur· Si vero non erit adeptū repelletur·
¶ Item repelletur et ſi nō habuit pecuniā quā
ſperabat ſe habiturum a ſtatu libero a quo pe
tijt pecuniam ꝑ mediam autem ꝑſonam vel cō-
ſequentiam ſi capiat filius non repellitur a que
rela ut ſi filius erat correus cum alio cui relicta
eſt liberatio·ut·ff·e·l·vlti·i·ſ·et·l·ſi pars·§·
vlti·et·l·nihil·vſqꝫ in fi·l·et·ꝯ·e·l·ꝑntibus· Idē
qꝫ et ſi exheredatus extiterit heres heredi in-
ſtituto ꝓ parte in teſtamēto exheredātis·ma-
xime ſi eam portōem non poſſideat vel iure ſuo
non poſſideat· Idemqꝫ et ſi extiterit heres le-
gatario· Secus tñ ſi in rem legatā ſucceſſit ſin-
gulari titulo legati uel ſimili·tunc em̄ repellet
utpote agnita volūtate teſtatoris·multoqꝫ ma
gis repellitur ſi in teſtamento aſcripſerit poſt
mortem patris ꝯſentire ſe voluntati eius· vel ſi
debitum hereditariū ꝓ parte hereditaria ſol-
uit vel ſi exheredatus hereditatē emerit ab in
ſtitutis heredibus· Aut res ſingulas aut p̄dia
conduxerit· vel quid ſimile fecerit·vel ſoluerit
heredi quod debebat teſtatori·ſciens eum he-
redem eſſe·ut·ff·e·l·penul·§·vlt·et·l·vlt·et·l·ſi
ponas·§·pnl·et·ꝯ·e·l·parentibus· Illud certum
eſt non nocere exheredato·ſi eius pater legatū
ex teſtamēto exheredātis accipiat· ¶ Item et
legatarius quilibet agere pt̄ querela de inoffi-
cioſo teſtamēto ex ꝑſona exheredati cuius extitit
heres·puta q̄ arrogauit eum vtiqꝫ ſi iam exhe
redatus agere cepat·aliter ei nō tranſmittitur
querela ad extraneū heredem·ut·ff·e·l·filius·
et·l·poſtumus·§·vlti· ¶ Item excluditur quis

a querela ſi competat ei aliud auxiliũ puta bo
norum poſſeſſio vel ↄdictio ex le· diui pij in bo-
nis arrogantis· ut inſti· e· §· tam autem· et· ff· e·
· l· pap̄· §· ſi quis impubes· Nec obſtat quod le-
gitur· ff· e· l· paſ̄ p̄terito dari querelam· Nec em̄
loquitur de querela inofficioſi teſtamẽti ſed bo
norum poſſeſſionis cõtra ta· qua ↄquerendo de
iure p̄terito reſcindit teſtamentũ· et eodẽ mo-
do poteſt intelligi quod dicitur· j· e· l· ij· ſcilicet
vt dicatur teſtamentũ inofficioſum ratõne p̄te
ritionis· vnde datur ibi bonoꝝ poſſeſſio contra
ta· que iuris eſt non facti· ut inſti· de ſuc· lib̄· §· ſi
vero teſtamẽtum· et· ff· de bo· poſ· l· iij· §· i· et· ij·
¶ Datur autem querela inofficioſi teſtamenti
filio et nepoti et omni deſcendenti qui tp̄e mor
tis ab inteſtato poſſet ſuccedere non obſtãte p̄
cedente perſona· Diſtingue tñ in his omnibus
Sint exheredati uel pro exheredîtatis habiti·
An preteriti· Si exheredati ſunt· uel ꝓ exhere-
ditatis habiti· ut quia p̄teriti ſunt a matre vel
linea materna datur eis querela· ut· ff· de ↄtra
ta· l· nõ putauit· Si vero preteriti ſunt· Si quidẽ
ſint in p̄tãte teſtatoris pñt dicere ip̄o iure teſta
mentum nullum uel petere bonoꝝ poſ· contra
ta· Si vero ſint emancipati datur eis bonorum
poſ· ↄtra ta· ut in· ff· de exhered· lib̄· i· R̄o· et· §·
emancipatos· et de lib̄· p̄teri· l· vlti· §· ſancimus·
Itaq; et iſti qui p ↄtra ta· admittuntur in lar-
ga ſignificatõne agere dicuntur de inofficioſo
teſtamẽto· quod dicitur inofficioſum rõne p̄te-
ritionis uel exheredatõis· vel in· ff· de ſuc· lib̄·
· §· ſi vero teſtamentũ· Et ita p̄t intelligi qđ di-
citur· j· e· l· ij· et· l· ſi maritus· ¶ Item et datur q̄
rela quibuſdam collateralib; ſcilicet fratribus
et ↄſanguineis non vterinis ↄtra teſtamentum
fratris uel ſororis ſi ſcripti heredes infamie vel
turpitudinis uel leuis note macula aſpergũtur
vel ſi ſcripti ſunt heredes liberti qui perperam
et non bene merentes maximiſq; beneficijs· id ẽ
blandimentis uel adulatõnibus ſiue patronum
aſſecuti inſtituti ſunt excepto ſuo neceſſario he
rede inſtituto· Hic em̄ inſtitutus et ſi turpis ſit
pſona non repelletur ab hereditate p querelã·
ut· j· e· l· fratres· Hodie forte nõ diſtinguentur
cõſanguinei ab vterinis p auẽ· de hered· ab in-
teſta· Vel illud obtinet cum ab inteſtato veni-
unt· Secus ſi veniãt p querelã· et repellitur iſte
frater a querela ꝓpter quaſdã ingratitudines·
ut in auẽ· de nupẽ· §· ingratitudinẽ· ¶ Sicut aũt
ſubuenitur deſcendẽtibus et collateralib; qui-
buſdam ita et pn̄tibus ſubuenitur contra teſta
mentum liberoꝝ· Nam ꝛ ſi parẽtibus non debe
tur liberoꝝ hereditas· ꝓpter votum parentũ
et naturalez erga liberos charitatem· turbato
tñ ordine mortalitatis non minus parentibus·
quam liberis pie relinqui debet· Et ſi quidem
ſint parentes linee materne exheredati uel p̄te
riti a liberis habent querelam· ut et in liberis
econtrario dictũ eſt· parentes autẽ linee pater
ne exheredati habent querelã· preteriti autem
habẽt bonoꝝ poſ· ↄtra ta· ut· ff· e· l· i· et· l· iij· et
· iiij· et· v· et inſti· quib; mo· ius pa· po· ſol· §· pre-
terea· et obtinet hoc de liberis qui facti ſui iu-
ris potuerũt teſtari· Nam ſi fuerint teſtati filij-
fa· ip̄o iure non tenet teſtamẽtum niſi teſtẽtur
in caſtrenſi uel quaſi caſtrenſi peculio· et tũc ceſ
ſãbit querela in caſtrenſibus uel quaſi caſtrenſi
bus bonis ſi ↄditum ſit teſtamentũ eo exiſtente
in milicia· Secus vero ſi fieret a veterano· ut· j·
· e· l· de inofficioſo· et· l· vlti· et· ff· de mili· te· l·
ſi a milite· §· vlti· et· ff· e· l· pap̄· §· papinianus·
Hodie em̄ videtur locum habere querela in ca
ſtrenſi· uel quaſi caſtrenſi peculio· ut in auẽ· vt
cum de ap· co· §· ſancimus itaq; non licere· et de
ſanctiſ· epiſ· §· p̄bros· ¶ Item datur querela pa
tri noīe filij volente filio non inuito· ut· ff· e· l·
pap̄· Alij ergo omnes p̄ter ſupradictos repellũ
tur a querela· Sed tamen ſi quilibet extraneus
agat non repellitur· ideo quod non eſt de p̄di-
ctis pſonis et caſu obtinuerit nõ ꝓdeſt ei victo
ria· Sed his qui ſuccedũt ab inteſtato· nam te-
ſtatorem facit inteſtatũ· ut· ff· e· l· poſtumus· §·
ſi quis· Illud videtur dignum nota in querela·
vt primum liberi eis aũt repudiantibus vel ex-
cluſis tẽpore vel ſñia admittantur parẽtes qui
ſunt in primo gradu poſt liberos· Itẽ eo repul-
ſo qui eſt in priore gradu admittitur ſequẽs· ut
· ff· e· l· paſ̄· et· l· ſi is· In caſu tamẽ videtur ꝙ fi-
lius et nepos ex eo admittantur ad querelam·
id ẽ vbi filius ẽ emancipatus et nepos in pote-
ſtate retentus· Et fit hoc p edictum de coniun-
gendis cum emãcipato liberis ſed illud hodie
ſublatum eſt cũ non ſit differentia inter ſuos et
emancipatos· ut· ff· e· l· ſi ponatur· i· R̄o· et· ff· de
ↄiun· cum eman· li· l· i· et in auẽ· de hēd· ab inte·
Quare autẽ ↄiungeretur filius nepoti q̄rit· P·
ſed certe ſi nouiſſet titulum de coniungendis nõ
queſiuiſſet· Nam illud factum eſt ut fieret con-
cordia int̄ ius ciuile qđ ſolum nepotẽ admitte-
bat qui erat in poteſtate et ius p̄toriũ quod ſo
lum emancipatũ inuitabat quaſi non eſſet emã-
cipatus· ¶ Proponitur autẽ q̄rela contra ſcri-
ptos hēdes vel fideicõmiſſarios vniuerſitatis et
iſti placa q̄rela ita ↄueniuntur hēditatis peti-
tione ac ſi pro hēde uel pro poſſeſſore poſſideãt
ut· j· e· l· i· et· l· ſi hēdum· et· l· cum duobus· et· l· cũ
filium· et· l· ſi maritus· et ab adita hereditate
naſcitur q̄rela· ut· ff· e· l· papinianus· §· ſi condi-
tioni· et irritatur teſtamẽtũ pro ea parte qua
eſt heres ille contra quẽ ꝓponitur q̄rela· niſi ex
hēdatus in minori parte ab inteſtato ſuccede-
ret vel niſi ille cõtra quẽ ꝓponitur poſſet ab in
teſtato ſuccedere cum eo qui agit querela· tunc
enim non irritaretur pro ea parte qua ab inte-
ſtato ſuccederet inſtitutus· niſi inſtitutus pati
vellet ut expugnaretur teſtamẽtum in totum
et tunc etiam ipſe ab inteſtato ſuccederet· Non
enim videtur hic repudiare legitimam hēdita
tem qui adit ex teſtamẽto· quod putat inexpu-
gnabile eſſe· ut· ff· e· l· mater· et de pet· hēd· l· le
gitimam· ¶ Solet autẽ queri an qui agit quere
la agat hereditatis petitõne· et quod quidam
conceſſerunt· ar· eius quod eſt· ff· e· l· qui de inof
ficio· ſed hoc falſum eſt· Nam ↄſtat qđ ſcp̄tus

heres qui adiuit heres eſt in ſolidum·licet deſi=
nat eſſe tunc demum cum otra eum fertur ſnīa
in querela·ut·ff·de vul·ſub·l·in ſubſtitutōne er
go alius in ſolidum uel ex parte eſſe non poteſt
ut·ff·de reg·iu·l·ꝙ cōtra·§·vni· ¶ Item ſi age
ret petitōne hereditatis ergo etiam extraneo
ꝓdeſſet lata ſnīa·quod lex negat·ff·e·l·poſtu
mus·§·ſi quis· ¶ Item hic exheredatus nō eſt
ex teſtamēto heres quod patet·quia non eſt in
ſtitutus nec ab inteſtato·quia adhuc tenet te=
ſtamētum·ut·ff·e·l·ij·ergo nullo modo eſt he=
res quia oīs heres eſt ex teſtamēto uel ab in
teſtato·ut·ff·de pet·hēdi·l·i·et·ij·et·iij· ¶ Itē
petitio hereditatis datur contra eum qui poſſi
det pro herede uel pro poſſeſſore·hic autem ve
rus eſt heres et verum habet titulum ergo ea
non tenetur· Nec obſtat quod legitur·j̄·e·l·i·da
ri querelam contra fideicōmiſſarium vniuerſita
tis·ipe eſt enim loco heredis et ideo intenditur
contra eum et ea intentata et ꝑlata ꝓponitur
contra eum hereditatis petitio·ac ſi ꝓ herede
vel ꝓ poſſeſſore poſſideat· ¶ Item quod dici=
tur in ꝑdicta·l·quidem inofficioſo nullam aliā
exercere·niſi hereditatis petitōne·ſubaudi ꝑ=
lata querela inofficioſi teſtamenti· ¶ Effectus
autē querele hic eſt·quia ſi ꝓnūciauerit iudex
contra teſtamentum nec fuerit ꝓuocatum ipo
iure reſciſſum eſt·et erit ſuus heres qui agebat
querela·ſecundum quod iudicatum eſt·vel bo
norum poſſeſſor ſi hoc ſe contēdat ⁊ inſtitut⁹
heres deſinet eſſe heres·et legata non deben=
tur immo ſoluta repetūtur uel ab eo qui ſoluit
ſi ſoluerit de ſuo·vel ab eo qui obtinuerit ſi ſol=
uerit de hereditate·et repetuntur vtili actōne
ab eo qui vicerit·maxime ſi ante controuerſiā
illatam ſoluta ſunt·libertates autē ipo iure nō
valent ſi erant directe ⁊ actum ſit q̄rela infra
quinquēnium·fideicōmiſſarie aūt ꝑſtantur lib=
tates datis ab vnoquoqꝫ manumittendorum·
·xx·aureis·Si autē vltra quinquēnium agatur
q̄rela ex magna cauſa indulta in integ·reſti·cō
tra quinquēnium cōpetunt directe libertates
et fideicōmiſſarie ꝑſtantur·quia cōtra liberta=
tem reſtitutio nō debet proficere·ut·ff·e·l·pa
pini·§·vlt·et·l·ſi autē·et·ff·de mi·in o·ſi ex·cā·§·
vlti· Et eſt hoc mirabile ꝙ lata ſnīa contra he
redem ꝑiudicat legatarijs·et ita fit ius ex ſen
tētia·ſicut ⁊ in cauſa filiatōis·ut·ff·de lib·ag·
·l·i·§·vlt·et·l·ij·et·iij· ¶ Hodie aūt non vid; ꝙ
talis ſit effectus q̄rele·licet enim reſcindat te=
ſtamētum quantum ad inſtitutōes· Legata tn̄
et fideicōmiſſa valēt·ut in aut·ut cum de ap·co
gno·§·ſi tamē contigerit·vel illud forte locum
habet cum ipo iure non tenet teſtamētum nō
exꝑſſa cauſa exheredatōis uel ꝑteritōis in te
ſtamento·et hoc euidēter dicit aut· Si aūt ex=
ꝑſſa ſit cauſa ⁊ ꝑlata q̄rela ꝓnunciatum ſit cō=
tra teſtamētum obſeruabitur quod ſupra di=
ctum eſt·utpote cum tunc videātur legata pē
dere ex inſtitutōne qua caſſata et ipa debēt in=
firmari ar·eſt pro hoc quod legitur in·ff·de in
ius i up·te· Nā etſi ſub odit ōne·et de li·ex po·l·

et ſi pepercerit·§·vlti Vel dic ut pleriqꝫ dicunt
indiſtincte preſtari legata irritato teſtamēto
ꝑ q̄relam uel ipo iure·quia non eſt ꝑteritio uel
exheredatio rite facta· Et bñ eſt ut hic ſubijci
amus q̄ innouentur in q̄rela ꝑ codicē uel ꝑ aut·
Innouatur aūt ꝑ codicē quia olim liberi neceſ=
ſe habebant ꝓbare ſe gratos fuiſſe nō incum=
bebat heredibus ꝓbare de ingratitudine· Ho
die aūt ꝑſumuntur liberi grati niſi ab heredi=
bus probarētur ingrati ſcilicet cū teſtator eos
dixerit ingratos·ſi enim tacuit non licebit he
redibus de ingratitudine aliquid dicere·ut·j̄·
·e·l·liberi·et·l·omni modo· ¶ Item olim age=
bat exheredatus q̄rela ſi minus habebat quar=
ta·ſed ꝑ codicē agit ad ſupplemētum·ſicut et
agit quādo relictum eſt ei qꝺ ſufficit ad quar=
tam·et poſtea eſt euictum· Nam quartam ſine
onere ⁊ ſine aliqua diminutōne debet habere·
immo ſi in quarta dies uel conditō eſt adiecta
ꝓ non appoſita debet haberi· ¶ Item ⁊ idem
in onere quod tamē pater uel mater non cauſa
oneris ſed ob ꝓuiſionem liberorum ſtatuit pu=
pillariter ſubſtituendo uel conditōnem emanci
patōis appōnēdo ſeruabitur ut·j̄·e·l·omni mo=
do·et·l·ſancimus·et·l·quoniam·et·l·filijs·et·l·
ex tribus· Item et ſi faciat exemplariā ſubſti=
tutionem forte uel fideicōmiſſariā qua non ma
gis quemlibet filiorum grauauit quam cuilibꝫ
ꝓuidit·ut·j̄·de impu·et alijs ſub humanitatis·
et·j̄·e·l·ſi pater puelle·§·i· ¶ Item iure veteri
non tranſmittitur ad heredem querela·niſi ꝑ=
parata puta ꝑ ominatōnem uel denunciatōne
vel libelli datōnem vel agnitōnem bonoꝝ poſ
ſeſſionis extraordinarie que dabatur gracia a
gnoſcēde litis·ut·ff·e·l·poſtumus·§·vlti·et·l·
quemadmodum· Hodie autē tranſmittitur ad
ſuum heredem·et ſi non ſit ꝑparata·ut·j̄·e·ſci=
mus·§·vlti·ꝑ aut·de triente·et ſe·aucta ē de=
bita portō liberis· Nam ſi quatuor ſunt uel pau
tiores debetur eis triens ex ſubſtantia deficiē=
tis·hoc eſt tercia pars aſſis que continet qua=
tuor vncias· Si fuerint plures debetur eis ſe=
mis quoquo relicto titulo ex equo inter eos di
uidendō·cuius vſufructu portiones non poſſunt
fraudari a parente·vt in aut·de trient·et ſe·§·
hoc nos·et ſi inſtituatur in amplius uel in totū
ut·j̄·e·ſcimus·§·cum autem· Per aliam autē no
uiſſimam aut·ut cum de ap·cogno·§·aliud ve=
ro·neceſſarium eſt ꝙ habeat debitam partem
iure inſtitutōnis ſi pater ꝑfectum faciat teſta
mentum·vt ſi tamen inſtituat filium heredem
et eum rebus certis ꝓ ſua inſtitutōe iubeat eſ
ſe contentum valeat teſtamentum·ut in aut·ea=
dem·§·ceterum ſi qui·licet videretur ꝙ tūc de
beat habere legatarij locum·ut·j̄·de heret·in
ſti·quos· Sed non eſt ita quia teſtator eum one
rauit inſtituendo heredem·ar·eſt·ff·de legat·
ꝑ·l·iij· ¶ Item hic ex teſtamento fuit uel eſſe
potuit heres quod non eſſet ſi relictū accepiſſꝫ
iure legati· Si autem non faciat pater ꝑfectuꝫ
teſtamentum non exigitur ut filium inſtituat
heredem·cum et ſi vellet in tali teſtamento

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

inſtitueret non poſſet· nec habere poſſet hec cum
querela· cum filius ab inteſtato ſuccedat et ita
ſeruetur ei debita portio· ¶ Itē et illud in ve=
teri et in nouo ſeruatur iure ut debita portō ac=
cipiatur· detracto ere alieno et funeris impen=
ſa et libertatibus· et ideo poſſet ptingere ut pa
ter fraudaret filiū debita portōne ſi ſeruos tan
tum habeat in patrimonio quibus reliqu t lib=
tatē inſtituto filio herede· niſi forte hic erat
filius emancipatus· hic enim ab inteſtato ſucce
det repudiata teſtamentaria ſucceſſione ut ex=
cludat fraudē defuncti· vel ſi habeat ſubſtitu=
tum tranſmittet ad eum hereditatem et cōtra
eum querelam inofficioſi teſtamenti inſtituerit
ut· ff· e· l· papinianus· §· quarta· Et nc· qꝫ hec q̄=
rela nō eſt ꝓpria actio nec enim agitur ut quid
detur uel pſtetur· nec eſt ꝓpria accuſatio· quia
non accuſatur quis ut puniatur in corpore ſed
eſt ius quoddā reſcindendi teſtamentum in to=
tum uel ꝑ parte· ut· ff· e· l· circa· et· l· nam et ſi· §·
vlti· aperit ergo viā ſuccedendi et obtinet me
dium nomen ut dicatur querela·

¶ De Inofficioſis donationibus Rub

Dictū eſt· ſ· de querela inofficioſi teſta=
mēti· Sed quia ſepe in fraudem· l· exco=
gitantur donatōes ut ceſſet querela in
officioſi teſtamenti· ut· ſ· e· l· i· Ideo ponit de in
officioſis donatōnibus· Videndū ergo que ſit
inofficioſa donatio· Et quādo· Et quibus· Et cō
tra quos detur querela inofficioſe donatōnis·
Et quis ſit eius effectus· ¶ Eſt autem inofficio
ſa donatio que contra officium pietatis eſt fa=
cta ſcilicet quia ꝑ eam liberi uel parētes exclu=
dunt a debito bonoꝝ ſubſidio uel ex ꝓpoſito do
nantis· vel re ipſa ut ſequētia declarabūt· Sed
illud certum eſt querelam iſtam cōpetere ſiue
donator decedat teſtatus uel inteſtatus· ut· ſ·
· e· l· ꝑcibus· Supior autē querela facto tantū
teſtamēto competit· ¶ Datur autem iſta que=
rela his omnibus pſonis quibus et ſupior ergo
aſcendentibus et deſcendentibus datur· ut· ſ· e·
· l· ſi filius· Sed excipitur ut dicūt in fratre qui
donauit· Nam licet querela inofficioſi teſtamē
ti quandoqꝫ ſibi cōpetat· ut· ſ· e· l· l· fratres· hoc
tamen ſecundum eos denegatur· Poteſt tamē
dici ɔtrarium· cum dicat lex iſtius vel illius dona
eſſe querele cauſam et ſimilem eſtimandam· et
idem eſſe ius vtriuſqꝫ tēporibus et moribus· ut
ſ· e· l· vlti· ¶ Item ſicut ſuperior contra ſcri=
ptos heredes· ita et hoc cōtra eos quibus do=
natum eſt in immenſum· ¶ Eſt autem cauſa hu
ius querele in qua excluſio a debito bonorū ſub
ſidio· Multe autem cauſe diſſuadent eam dari
in primis· ſi aliud ordinarium competat auxili=
um· ut ſi ipſo iure nulla ſit donatio q̄a pater do=
nauit filio enti in poteſtate· ſecus ſi emācipato
ut· ſ· e· l· ſi pater· ſed nec eſt huic contrarium qḋ
alias dicitur donatōnem factam a patre in fili
um qui eſt in poteſtate ſua confirmari morte·
Nec enim confirmatur quatenus eſt inofficioſa
et ideo datur actio fam· herc· ꝓ legitima par=
te· ſi ambo ſunt coheredes· vel ſi non ſunt cohe
redes dabitur vtilis actō fam· herc· ut· ar· ſ· de
donat· inter vi· et vx· l· ij· i· R°· vel dabitur querela cōfirma
ta donatōne· in caſibus tamen etiam pater fili
oſa· donat ut dicemus· ſ· fam· herc· ¶ Item ceſ
ſat querela ſi non ordinarium ſed extraordina=
rium auxilium detur· ut in integ· reſti· ex defū=
cti pſona· ut· ſ· e· ſi filius tuus· ¶ Itē quarte in=
tegre reſeruatio ſcilicet eorum bonoꝝ· que an
te donatōnem erant donantis· ut· ſ· t· ꝓx· aut·
vnde ſi parens· ¶ Item facte donatōnis agni=
tio· ut· ſ· e· l· cum donatōnibus· ¶ Itē quinquen
nij tranſcurſus· ut· ſ· e· l· vlti· ¶ Item ingratitu=
do· ut in aut· de immenſis donat· §· hec itaqꝫ·
Perficit autem hec plāta querela ut reuocet̄
donatio inofficioſa· Diſtinguitur tamen a q̄
buſdam· Sit donatio inofficioſa re tantum· An
re et conſilio· ut in primo caſu fiat tantum reuo
catio debiti ſubſidij· ut· ſ· e· l· ſi totas· In ſecūdo
caſu reuocetur donatio tota· ut· ff· de l· ij· ticia
ſeio· §· impator· Sed certe melius eſt ut dicamꝰ
ſemp tantum reuocare debitū bonoꝝ ſubſidiū
ut· ſ· e· l· ſi liqueat· ibi enim ponitur de inofficio=
ſa donatōe re et conſilio· Nec obſtat lex illa ti=
cia· quia dicit id quod donatum eſt ꝓ dimidia
reuocare· Sic enī intelligendum eſt ut reuocet
dimidiam trientis totius ſubſtātie· ut· ſ· e· ſi ma=
ter tua non dimidiam omniū bonoꝝ· Queri ſo=
let quo iure reuocetur iſta donatio· Et dicūt q̄=
dam ut· R· vtilem hereditatis petitōnem dari
quaſi titulo habito· ꝓ non titulo· quod non vi=
detur verum cum hic donatarius factus fue=
rit dñs et bona fide· Alij dicunt dari vtilē rei
vendicatōnem quod ſatis dici poteſt ꝓpoſita
tamen primo iſta querela et ꝑ hanc reſciſſa do
natione: directa enim non poteſt dari cum hec
donatō in fraudem hominis non in fraudem· l·
ſit facta· ut· ff· de iu· pa· l· ſi libertus· Nec tamē
hꝫ dico ut ꝑ omnia ſimilis ſit patrono hꝫ filius q̄a
hic ſola donata ibi quoque titulo alienata· do=
lo tamen reuocantur hꝫ et ſine dolo ut dictum ē
fiet ergo reſciſſio donatōnis ꝑ hanc querelam
ſicut reſcinditur teſtamentum ꝑ ſupiorem que
relam· non tamē omnino ſic· quia ibi ipſo iure nō
deſinit heres eſſe dñs· at hꝫ non ita credo et me
rito· quia hic cui donatum eſt non ſola volunta
te ut heres habeat dominiū· Ideoqꝫ licet infir
metur voluntas ꝑ hanc querelam remanet tn̄
dñij tranſlatio ꝑ traditōnem factam· at in he=
rede infirmata voluntate defuncti non poteſt
dici penes eum aliquid remanere· Poſſet etiam
dici dari condītōnem ex· l· Nam ſecundum vete
res leges non fiebat hec renouatio·

¶ Lex prima

Sicut allegatis quomodo his duobus
filijs dari poteſt querela cum quartā
habeant et etiam plus quia et alij duo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

erant ut in littera ꝑponitur. Et due vncie plus
quarta ſint. R̃ꝯ. ꝙ promptuȝ eſt dicere ꝙ ex du
abus vncijs non patrimonij quod erat ante do
nationem fuit inſtitutus ſed eius quod reman
ſit puta donauit decem vncias et remanſerunt
due tantum. has duas diuide in duodecim. et
ſiſa ex duabus vncijs eius quod remanſit fue-
runt inſtituti. Sed cum aliquid habeat nomine
quarte. cur habeat querelam intendit. Reſpõ
deo quia et ſuperiorẽ olim habebat ſed minus
quarta haberet. ſȝ hodie remittitur omne gra
uamen. ut. s̃. e. i. ſcimus. Dico ergo ꝙ ſiue hȝ ha
beat q̃relã ſm leges veteres ↄtra legatarios in
modũ exceptionis. ſiue etiã hodie remittatur
om̃e g̃uamen tñ etiã hodie hãc q̃relã eſſe ꝓpo
nendã. ſi id qđ apđ eũ eſt ad quartã nõ ſufficit
et ita habebit vtrũque. Sed quid ſi ſufficiat re
miſſio ſibi onere per. l. non videtur lex velle iſta
ꝙ hanc querelam proponat. Sic enim ait ut po
te quartam. ⁊c. ¶ Item querit iob. quid ſi do-
naui primo. viij. hȝ quidẽ non eſt inofficioſa do
natio. quia adhuc in bonis ſupereſt debitũ bo
norum ſubſidium. poſtea facio teſtamentum et
te filium inſtituo in reliquis tribus vncijs et a
te multa lagata relinquo. An hȝ filius queretur
aliquo modo. querelam inofficioſi teſtamenti
non habet qui quartam habet vel habere po
teſt trium vnciarum que ſuper ſunt et remanſe
runt factis donatõibus tempore mortis. ut. s̃.
e. i. l. cum queritur. ¶ Item hanc non habet.
quia nullo modo donatio fuit inofficioſa quod
ſi eſt ergo ſic pater poteſt donando fraudare
filium qđ videtur eſſe ↄ̃tra ſententiam omniũ
legum huius. t. Et hoc quidem negari non poſ
ſet quando aliquo caſu fundare poſſet pater fi
lium. quid demũ ſi omnia in mari proijciat.
R̃. Iob ꝙ ſi donatio illorum nouem fraude fa
cta fuit ꝙ fiat reuocatio nouem. nec prodeſt ſi
dicas nõ fuit re fraudatus in illis quia et ſi tũc
non erat fraudatus fraudabatur tamen ſicut
in vſucapione alias ſolemus dicere et nunc re-
lictis vltimis legatis in omnibus etiam prete-
ritis donatõibus videtur fraudatus. vnde eti
am per duodecim piſ. fit reuocatio in mille q̃a
etiam vltra dodrantem quid numum donat
nec mirum quia hoc idẽ dicimus in. l. Falcidia.
ut. ff. ad. l. fal. lege in quantitate. §. vlti. Si ve
ro re tantum fuerit inofficioſa omni remedio
videtur excludi niſi p autẽt. de immenſis do-
nat. quod generaliter loquitur vbi immẽſa fu-
it donatõ. quia quartam bonorum que erat an
te donatõnem omnino debet habere filius.

De inofficioſis dotibus

Promptum eſt leges legibus ↄ̃cordare. ut in autẽt. de exi. et intro. reis. §. vlti. in fi. et. j. e. l. i. ergo ſicut ad inſtar inofficioſi teſtamẽti. querela inofficioſe donationis inducitur ita ad inſtar inofficioſe querele donatõnis ꝓdita eſt querela inofficioſe do-
tis ſi ergo mater bona omnia. vel pene omnia
in filiorum fraudem dederit in dotem ꝓ ſe. vel
forte ſecundum. Pla. pro filia. vel pro muliere
alia. per querelam inofficioſe dotis fiet reuo-
catio. ut filijs conquerentibus emolimenta de-
bita deferantur. ut. j. e. l. i. videtur tamẽ ꝙ vbi
mulier ꝓ alia muliere donat dotem. locum ha
bet querela inofficioſe donatõnis. quia quan-
tum ad donantem non dos eſt ſed donatio.
¶ Item hȝ ſi mulier erat maior nam ſi eſſet mi-
nor reſtitutio ↄ̃peteret et ideo querela ceſſa-
ret. Nec obſtat quod legitur. j. de iure dot. l.
nulla. illa enĩ ſola ratõ. quia mulier donat om-
nia bona non eſt ratõ ſufficiens. Sed poſſunt eſ
ſe alie ratõnes reuocandi. vel quia mulier eſt
minor. vel quia fraudat filios debita portõne.
vel quia non ſeruarat filiorum affectõnem. Ho
die tamen non videtur ꝙ competat iſta quere
la. cum filius primi matrimonij habeat condi-
tõnem ex. l. ut tantum conſequatur quantum
mater dat ſecundo marito ex cauſa dotis. vel
pro quocunq; alio titulo. ut. j. de ſecundis nup.
lege. hac edictali. et in autentic. de nuptijs.
§. optimum. et. §. quia vero hactenus dicend.
ſed olim ita demum locum habebat ſi mulier
conueniſſet marito. ut ex morte ſua lucraretur
dotem. Alioquin cum mortua muliere dos re-
deat ad filios quomodo haberet locum quere
la inofficioſe dotis.

De petitione hereditatis

Dictum eſt ſupra de inofficioſo teſtamẽto cuius querela preparatoria eſt vniuerſalis iudicij. id eſt petitõnis heredi
tatis. et ideo de hereditatis petitõne ponit.
que quidem quandoq; eſt directa quãdoq; vti
lis. et hic ſuper vtraq; ↄ̃fuſe ponit rubricam.
ſed in. ff. primum ponit de directa. poſtea de
vtili. id eſt de fideicõmiſſaria hered. pet. et de
poſſeſſoria her. pet. Et idem in ea que datur ei
qui emit a fiſco. ut. ff. e. ei qui partes. que qui-
dem vtiles dicuntur reſpectu agentium qui iu
re ciuili non admittebantur. et ſic directa dici-
tur mihi dari hereditatis pet. quia de iure ci-
uili admittor ſed illa duo directo et vtiliter re
ſpectu reorum ponuntur plerunq; tamen dici-
tur dari vtilis. id eſt directa vtiliter. vel dire-
cta. id eſt vtilis directo. ut. ff. e. etiam. §. i. et. §.
ſi quis ſciens. §. item ſi quis. Videamus ergo
de directa cui detur. Et ↄtra quem. Et que ve-
niant in eam. Et qualis ſit actio. Datur autem
directa ab inteſtato vel ex teſtamento ſucce-
denti per le. vel ſena. conſul. Item p ſe vel per
alium. ut. ff. e. l. i. et. ij. et. iij. ¶ Directo autem
datur contra eum qui poſſidet pro herede vł
ꝓ poſſeſſore qui nullam cauſam poſſidendi ha-
bet. nec ↄ̃tendit ſe heredem. vel ſi per menda
cium contendit tenetur. Alioquin expediet ei
negare quod non debet eſſe. ut. ff. de tribut. il-
lud. §. vlti. et. j. e. l. regulariter. et. l. licet. et. l. ꝓ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

herede·et·l· qui inter· Hoc tamen eſt notan-
dum ꝙ demum petitõis hereditatis ꝓpoſito
libello faciende ſunt interrogatões poſſeſſo-
ri qualiter poſſideat·ut·ff·de interrog·ac·l·i·
in pñ·et·l·de etate·§·ij·hoc eſt an credat ſe he
redem·Si reſpondeat credo·ergo ꝓceditur in
petitõne hereditatis quia poſſidet ꝓ herede·
ſi reſpõdeat non queram titulum quem ſi ꝓba
uerit nõ ꝓcedetur in petitõe hereditatis·ſi nõ
ꝓbauerit preſumitur ꝙ ꝓ poſſeſſore poſſideat
et ſic intelligitur qḋ dicitur·C·e·cogi ut bona
ſit exceptõ preter eum qui ·ꝛ·c̄·ergo ille qui co-
gitur dicere·id eſt rñdere utrum ꝓ herede vel
ꝓ poſ·poſſideat cogitur dicere id eſt ꝓbare ti
tulum ꝓut premiſſum et diſtinctum eſt·et hu-
ic ſententie etiam·P·in aliquo videtur ꝯſenſiſ-
ſe·ſed tamen multa alia praue dixit·ſcilicet qḋ
nõ teneatur rñdere poſſideat ꝓ herede vel ꝓ
poſ·et cogitur in petit·hered·ꝓbare titulum
per quemlibet cognatum·in rei vēdicatõe per
ꝓximum tantum·que ſomnia videntur eſſe po-
tius q̄ prudentis opiniones·Vel dic ꝙ bene di
xit·Nam in rei ven·per ꝓximum ſcilicet filium
reſiſtentem·ut·l·ſiue poſſideris·in petit·here·
per quemlibet cognatum reſiſtentem quinimo
per extraneum reſiſtētem oportet agentem ꝓ
bare ſe heredem ſi vult vincere·Azo·Dño au
tem Bul·videbatur quod debeat interrogari
poſſides ꝓ herede an pro poſſ·an non·et ſatis
erat ſi reſpondeat poſſideat ꝓ herede·vel pro
poſ·vel non poſſideo ꝓ herede vel ꝓ poſſ·hoc
tamen ſerua ut ſi de mendacio ꝯuincatur amit
tat poſſeſſionem·ut·ff·de rei ven·l·penſ·ſi dolo
vel lata culpa mētiatur·alioquin penitere po-
teſt cum non ſit lis ꝯteſ·nec ſit captio actoris·
ut·ff·de int·ac·l·de etate·§·ulti· ¶ Item dire
cto petitur hereditas ubicunqꝫ titulus reputa
tur pro non titulo·ut·ff·e·l·nec ullam·§·i·Sed
quidam dicunt dari utilem quos cõfundit·qḋ
dicitur·ff·e·l·etiam·§·ſi quis·Utiliter autē da-
tur contra eum qui dolo deſijt poſ·vel obtulit
ſe petitõni hereditatis·cum non poſſid·et hoc
ignorante actore·ut·ff·e·l·nec ullam·§·ult·et
·l·etiam·§·ſed et ſi nihil poſſideat·et·l·qui ſe li
ti·vel qui putat ſe bonorum poſſeſſorē eſſe vel
fideicõmiſſariuꝫ uniuerſitatis eſſe·ut·ff·e·l·ꝓ
herede·et·l·etiam·§·idem erit dicendum·vel q̄
emit uniuerſitatem mala fide·ſi bona non tene
tur niſi in duobus caſibus id eſt ubi modico di
ſtracta eſt hereditas et ubi non comparet vē-
ditor·ut·ff·e·l·etiaꝫ·§·i·et·§·ſi quis ſci·Nec di
ſtinguunt quidam habeat vel non habeat re-
greſſum de euictõne emptor here·licet diſtin-
guant in eo qui ſingularem rem emit et ꝯuenī
tur rei ven·ut·ff·e·l·ſed et ſi·le·§·item ſi rem·
¶ Item qui emit a fiſco·utiliter ꝯuenitur·ut
ī·e·l·etiam·§·item ſi quis a fiſ· ¶ Illud autem
in reo non diſtinguo poſſideat hereditateꝫ to-
tam vel partem vel rem ſingularem quia ſuper
his locum habet hereditatis petitio·Hic tamē
errantes quidam dixerunt ꝙ ſi unam rem tan
tum poſſideas poteris de iure ſtricto ꝯueniri

ad hereditatem totam ſi actor eſt in ſolidū he
res·ſi ꝓ parte et ꝓ illa parte peti poterit her·
ſed de equitate liberaris reſtituēdo quod ha-
bes·ut·ff·e·l·regulariter·et·l·iii·et·et·ff·ſi pars
her·pe·l·i·§·i·et ſimile inducunt·ff·de peculio
queſitum·i·Ro·ſed dño meo videbatur contra
ꝙ enim ius ſtrictum poteſt aſſignari: unde te-
neatur ad id quod nec dolo uel culpa deſijt ha
bere·nec in eo eſt delictum omiſſum·vel quaſi·
Hic ergo qḋ ſi in ſolidum ſiue heres et tu unaꝫ
rem tenes peto eam in ſolidum mihi reſtitui qꝛ
in ſolidum dico me heredem Ecce iſtud quia vē
dicat id eſt attribuit mihi totam·non autē pe-
to totam·et in ac·de peculio quod dicitur te-
nere et ſi non ſit in pe·rei iu·expone·id eſt tene
re poterit·ſi tamen erit in peculio tempore rei
iudi·ut ibidē dicit·Nam et hic ſpectat tps rei
iudi·ut·ff·e·ſi quo tempore·Non autem tenet
nunc quia dñs nec habet·nec dolo deſijt habe-
re nec culpa·ut·ff·de liba·l·ſi quis re·et·ff·de
peculio quotiens·§·ſi ſemel·Sed in reo attēdo
teneat rem corporalem an incorporaleꝫ·Si cor
poralem ſeruatur quod dictum eſt·ſi incorpa-
lem ut quia debitor fuit defuncti vel heredi-
tatis ex delicto vel quaſi delicto tenetur·quia
ꝓ poſſeſſore quaſi poſſidere videtur·ſi vero de
beat ex contractu vel quaſi idem·ſi tamē ſe con
tendat heredem alioquin contra·ut·ff·e·l·eti-
am·§·ulti·et·ī·t·i·l ulti·et pnſ·Si tamen nõ de-
beat pure cauet·ut·ff·e·ꝙ ſi in diem·Si auteꝫ
fuit quis debitor heredis nõ hereditatis ut qꝛ
geſſit negocia heredis non hereditatis iacen-
tis·non tenetur hereditatis pet·ſicut nec illa
res venit in qua heredi cepit competere·dire
cta rei ven·quia compleuit uſucap·ut·ff·e·l·et
non tantum·§·ꝙ ſi· ¶ Qualiter autem debeat
quis hereditati et qualiter heredi tantum di-
citur·ff·e·l·ꝙ ſi in diē·uſqꝫ in fi·l·Et ſunt hō no-
tanda pro eo·ꝙ ſi quis ſemel nactus eſt poſſeſ
ſioneꝫ rei her·et poſtea amittat nõ agitur he
red·pet·quia illa actio non incipit tantum ſibi
competere· ¶ Nunc videndum que veniant in
hered·pet·Et quid hereditaria et que ſunt in
hereditate ut res etiam comodate vel pigno-
rate vel quarum habuit teſtator retentõnem·
ut plene dicitur·ff·e·l·item videndum·§·ult·et
·l·et non tantum·uſqꝫ in fi·l·et·l·itemue·uſqꝫ
ad illum·§·cum prediximus·et·§·idem recte·
¶ Item veniunt in corpalia cū illa natura tan
tum quam habent naturaliter non accidenta-
liter·Et ideo unum ſimplum quod a principio
debetur per aquil·veniet in her·pet·non aliud
quod eſt ex inficiatõe·ut·ff·e·l·itemue·§·cum
prediximus·et·l·illud·§·actõnes·et·l·euicta·
¶ Itē res principales et fructus et omnis rei
acceſſio·veniūt in hac act·Et una eſt hec actõ
pro rebus et fructibus quia eſt uniuerſalis ſed
in rei vendicatione una eſt pro re actio alia
pro fructibus·utrobiqꝫ tamen bone fid·poſ·
facit fructos ſuos licet quidam dicunt in pet·
her·contra·ut·ff·e·l·item veniunt·§·fructus·
et·l·ſi et ſi le·§·ult·et·l·ꝙ ſi oues·et·l·ancillaꝝ·

et·l·poſt ſe·et·l·ſi poſſeſſor ꝛ ex heredis·et ac
cipe fructus impenſa deducta·ut·ff·e·l·ſi a pa
te·§·vlti· ¶ Item veniunt omnia quecunqꝫ oc
caſione alienatõis rerum habuit poſſeſſor pu
ta penam uel vſuram· Alioquin contra·ut ſi ſti
pulatus eſt penam·ſi alius deijceret eum de poſ
ſeſſione· vel ſi alius non veniret ad iudicium cũ
ipſe alium conueniret ꝓ re hereditaria·ut·ff·
·e·l·vlti·§·prouin·et·l·at vbi·et·l·ſed et ſi·le·i·
℞o· ¶ Item venit damnum datum a poſſeſſore
ut·ff·e·ſi a parte·§·ſi poſſeſſor· ¶ Item veniũt
in hanc actionꝫ quia poſſeſſor exegit a debito
ribus hereditarijs nomine ſuo non nomine ve-
ri heredis·et ideo poſſeſſor non tenetur vero
heredi ac·neg·g·vel condict·certi ex eo quod
ſuum negocium videatur geſſiſſe·Sed hac vni
uerſali actõe·ut·ff·e·ſed et ſi le·§·petitio·et·C·
de tranſac·l·iij·§·debitor· ¶ Item veniunt et
que quis dolo deſijt poſſidere ſi extant non de
perdita vel diminuta· vel ſi reus ab emptore
nullo modo recipere poteſt iuratur contra eũ
in litꝫ·Si vero ſine deperdita uel diminuta te
netur ad precium commune·et eſt deperditum
quia in rerum natura deſijt eſſe diminutum qđ
eſt vſucaptum·vel eorum preciꝫ·ut·ī·e·ſi poſ-
ſeſſor·§·vlti·et·l·deperditum·et hec in rebus
hereditarijs venditis que non onerabant he
reditatem· uel non erant ſteriles· Nam in his
ſi quidem vendantur poſt litem motam· Idem
ſi ante·venit tantum precium acceptum·ut·ff·
·e·l·item veniunt·§·a quo·et·l· ſi poſſeſſor·§·i·
et·ff·de rei ven·item ſi verberauit·§· ſi quis rẽ·
¶ Item veniunt vſure fructuum et omnia pre
dicta veniunt preſtanda a me fidei poſſeſſore·
In bone autꝫ fidei approbatur regula que nõ
fallit·id eſt ꝙ nullo caſu teneatur ad aliquid ꝑ
ſtandum in petitõe her· niſi inquantũ ſit locu-
pletior tempore rei iudi·vel lit·cõt·bone fidei
autem eſt·vel qui habet iuſtam cauſam putan
di ſe heredem·vel etiam iniuſtam errãdo pu-
ta in iure·ut ſatis ſit ꝙ nõverſatur dolo·ut·ff·
·e·item veniunt·§·omnes·et·l·ſed ſi le·§· ſcire·
et·§·conſuluit·et·ff·de liba·cau·l·igitur·§·ij·
Petro bone fidei incipit eſſe male fidei interp̄
tatione iuris quo ad fructus reſtituẽdos et ſu
periora preſtanda· ¶ Item quantꝫ ad vſuras
fructuum pceptorum anteꝗ̃ fieret male fidei·
non poſtea denunciatõne facta mota contro-
uerſia lite cont· ſcientia vndecunqꝫ habita· ꝙ
ſit aliena hereditas· ut·ff·e·l· item veniunt·§·
petitam·et·l·ſed et ſi le·§·ſi autem·et·l·ſi quid
·§·ſi quem·et·l·heres furti·§·vlti· Secus quan
tum ad facilitatem preſtandam vbi vere ſcit
alienam haberi·ut·ff·e·l·illud quoqꝫ·M· tamẽ
ad nihil fieri male fidei poſſeſſorem dicebat ni
ſi ſciret alienam· B·contra·ar·C· de acquiren·
poſ·l·nemo· ¶ Item eſt hic notandum ꝙ in rei
vend·non fit quis male fidei niſi lite cont· niſi
denunciatiatio fiat in compatõne rei·ut·C·de
rei ven·ſi fundum· ¶ Opponitur autem peten-
ti hereditatem exceptio a bone fidei poſſeſſo-
re·vel a male fidei poſſeſſore implicat iudicis
officium ne reſtituat niſi deducantur expenſe
gracia rei facte·ut·ff·e·l·plane· et·l·miles· Sꝫ
in rei vendicatõe domum niſi fieret male fidei
in faciendo de nouo·vtrobiqꝫ enim dicã ꝙ tunc
videbatur denaſſe·quia predicte·l· loquuntur
cum in reficiendo facta eſt expenſa· et aſſigna
tur differentia inter poſſeſſorẽ bone fidei ꝛ ma
le fidei·ut bone fidei poſ·omni modo expenſas
deducat·licet res non extet in quam fecit ſicut
tutor uel curator conſequitur·predo autem nõ
aliter ꝗ̃ ſi res melior ſit nunc· Nec diſtinguitur
Sit neceſſaria expenſa an vtilis· Imo et ſi volũ
taria ſit ꝓficit poſſeſſori bone fidei exceptõ do
li·predoni autem probe dicitur non debuiſſe in
alienam rem ſupuacuas expenſas facere ut ta
men poteſtas ei fieret tollendorum eorum que
ſine detrimento rei tolli pñt· et eſt impẽſa ne-
ceſſaria que ſi non eſſet facta res erat pitura·
aut lõge deterior futura· Vtiles ſunt·que rem
meliorem faciunt·deteriorem autem eſſe non ſi
nunt·ut·ff·e·l·plane·et·l·vtiles·et de v̄bo·ſig·
·l· impenſe· Id in expenſis ob ꝑpetuam vtilta-
tem rei factis·expenſe enim fructuum ſemper
deducuntur de fructibus etiam a p̄done· imo
nec aliter videtur eſſe fructus niſi deducta im-
penſa que fit gracia querendorum fructuũ ut
in arando cogẽdorum ut in triturando uel me
tendo et conſeruandorum·ut in conducẽdo va
ſa in quibus reponentur·imo et ſi nihil fructu-
um pceperit poſ·bone fidei deducet ſumptus
ex hẽditate non ita eſt in male fidei poſ·ut·ff·
·e·ſi a patre·§·ulti·et·l·ꝙ ſi ſumptus· ¶ Itẽ re
putantur hẽditaria que creditoribus ſunt ſolu
ta etiam nomine bone fidei poſ·quia eorum no
mine dicit ſe non damnandum·ut·ff·de neg·g·
ne ſeruus·et tunc cedit conditõ indebiti que ei
datur ex conſumptõne· ſed non cauet de defen-
ſione·licꝫ male fidei caueat· et ita intelligo qđ
dicitur·ff·e·l·ſi quid·Si vero bone fidei poſ·de
ſuo ꝛ ſuo nomine ſoluit non retinet de hẽdita-
te· Nec agit cõtra verum hẽdem ut notaui·ff·
de neg·g·ſi pupilli·§·itẽ queritur ſup gloſa·do
mini mei niſi in caſu quando is cui ſoluit non e-
rat ſoluendo·tunc enim retinet·ut·ff·e·quod
ſi poſſeſſor ageret tamẽ etiam male fidei ſi no-
mine hẽditario ſoluit·ut·ī·e·l·ulti· Si vero in-
debitꝫ ſoluit·nec ex hẽditate retinet nec repe
titur·ut·ff·e·ſi poſſeſſor·§·bone fidei· ¶ Eſt au
tem hec actio ciuilis·quia ſenatus conſul·indu
cta·ut·ff·e·itẽ veniunt·§·pridie·et·ff·deſ·et ſe
na·conſul·l·ius ciuile·vñ ꝛ cẽtum iura·uł dicit̃
quia ſenatores erant centum numero·ut·ī·e·l·
vlti·p̄tor tumquia nihil intentatum reliquit ſu
per ea tractauit·ut·ff·e·l·diuus· et·ff· ſi pars
her·pe·l·i·in prin·et ita erat olim priuilegiata
hec actio ut lit·cont·in ea uel ſi ſperetur conte
ſtando non poterit poſſeſſor uel petitor conue-
niri a creditoribus hẽditarijs uł legatarijs ne
fieret p̄iudicium alteri qui non conuenitur ꝗ̃ſi
alter qui conuenitur p̄ſumatur eſſe heres quia
cõuenitur ut heres· Nam ex eo quod ſit inter
alios quale quale p̄iudicium generatur inter

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

alios· Magnitudo enim et auctoꝛitas centũ
iuralis iudicij nõ patiebatur ꝑ alios tramites
viam hereditatis petitionis infringi· ut· ff· de
interrog· act· l· et quia· et de act· et oblig· l· qui
cum herede· Hodie autem diſtinguuntur cre=
ditores a legatarijs· Creditores enim vel agẽ
tes ex contractu defuncti poſſunt agere ↄtra
petitoꝛem hereditatis vel ↄtra poſſeſſorẽ quẽ
eoꝛum eligunt· et ſi electus ſuccumbat in here
ditatis petitõne aget pro eo· quod ſoluitur cõ
tra victorem neg· g· ſi victoꝛ erat heres· Alio
quin tenebitur condict· ex· l· creditoꝛ autez nõ
tenetur ſatiſdare electo de reſtituendo· eo ꝙ
accepit· ſi electus ſuccumbat in hereditatis pe
titione· Si autem legatarius agat datur ei ele
ctio an velit conteſtari pro legato contra ſcri
ptum heredem et expectare hereditatis peti
tionis euentum· ut reſtituatur ei legatum cum
legitimis augmentis ſi competit ei legatum·
vel ſi velit ſtatim exigere legatũ a ſcripto he=
rede poteſt· ſed tamẽ cauebit uel ſatiſdabit ꝓ
qualitate pſone ſue quod ſi non obtinuerit eius
iura reſtituat rem cum fructibus deductis et
neceſſarijs· et vtilibus expẽſis· vel reſtituat pe=
cuniam ſibi datam cum vſuris ex quarta parte
centeſime currentibus hoc in legatis rerũ vel
pecuniarum· Si autem relicta eſſet libertas vel
fideicõmiſſaria non agitur de eis vel pro eis in
tra annum a moꝛte teſtatoꝛis numerand· Sed
ſi quidem hereditatis petitõnis iudicium intra
id ſpacium terminum accipiat ſed euentum iu=
dicij libertates vel habent effectum· vel eua=
neſcunt quod eſt notabile et contra regulam q̃
eſt· ff· de except· rei iud· l· i· et ita eſt ſpeciale in
querela inofficioſi teſtamenti· Vel quod dicit
euaneſcunt expone· id eſt euaneſcere prima fa=
cie videatur quia quale quale ꝑiudicium gene=
ratur eis· Si autem annale tempus emanauerit
tunc libertatis fauoꝛe ⁊ humanitatis intuitu
competunt quidem directe libertates· ex fidei
cõmiſſarijs autem in libertatem ſerui eripiunt
etiam ſi teſtamentũ erat minus ſolenne vel ru=
ptum vel irritum vel inofficioſum· Secus ſi po
ſtea ꝓbetur falſum· falſitas tamen codicilloꝝ
non obeſt libertati· ut· ỹ· de fideicõ· lib· l· i· nec
enim heres habet dñium ſeruoꝛum ex codicil=
lis· ſed ex teſtamento ſi tum qui ad libertatem
ꝑuenerunt fuerint actoꝛes vel alias ratõcinijs
ſuppoſiti neceſſitas· imponatur eis res heredi=
tarias ⁊ ratõnes reddere quod eſt contra re=
gulam que eſt· ff· de neg· g· l· cum· et· l· queuti=
liter· §· que cure· et eſt ideo quia ſicut vnum ſpe
ciale inducitur pro eis· ita et aliud contra eos
eſt· ius autem patronatus cõpetit ei qui ex le=
gibus ad id poſſit vocari et mixta eſt in rem et
in perſonam· ut· ff· e· l· ſed et ſi le· §· pnſ· et· ỹ· e· l·
hereditatis· et in eo quod pſonalis eſt poteſt
dici eſſe ex quaſi contractu bone fidei· ut inſti·
de act· §· actõnum autem quedam ſunt bone fi
dei· quedam male fidei· Azo· Et habet multa
cõmunia cum rei ven· ut· ff· de rei ven· l· in rem
actio· Ita petitio her· datur contra poſſidentẽ

ſine· t· ut· ff· de rei ven· l· in rem actio· rei vend·
contra quemlibet etiam ſi titulum in rei ven·
bo· fi· poſ· non tenetur de conſumptis et ſi ſit lo
cupletioꝛ niſi in duobus caſibꝰ· ut· ff· de rei vẽ·
ſumptus· et· l· emptoꝛ· ꝯ contra· ¶ Item ꝑ pe=
titõnem her· petitur vniuerſitas iure, tantum
per rei ven· vniuerſitas coꝛpalis uel coꝛporea
tantum hec eſt mixta rei ven· ſimplex· ꝯ bone
fidei· illa ſtricti iuris· Hic ꝓhibetur alienatio
mota controuerſia in rei ven· poſt lit· cont· Itẽ
ꝯ poſſoꝛ· dicit ti· ibi non· Item in pet· her· ſi bo
ne fi· poſſeſſoꝛ vendat non tenetur qui emit rei
ven· ſi habeat regreſſum de euictõe· Item in
pet· her· miſſus in bona reſpondere nolentis lu
cratur fructus foꝛte non ita in rei ven· notat·
Et illud a quibuſdã ꝙ in pet· her· veniũt fru=
ctus fructuũ nõ ita in rei ven· quod nõ puto ita
ar· ff· de rei ven· l· iuſ· ſi hominẽ· §· i·

¶ Lex ſenatuſconſulti

De quo ſenatuſconſulto hic loquitur et
quid in eo contineatur dicitur· ff· e· itez
veniunt· §· pridie· et· §· cum anteꝗ̃· et· §·
Item placere· et· §· inter eos· et· §· eos autem·
et· §· in priuatoꝛum· Sed illud notandum eſt· ꝙ
ille· §· huius· l· vſuras vero ⁊c· non loquitur niſi
de vſura eius pecunie que fuit habita ex vendi
tione rerum hereditariarum· ſi ergo dicit in il
lis ꝙ bo· fi· poſ· qui vendidit res hereditarias
licet collegerit vſuras ex die venditõnis ſcilicz
ex ꝑcijs rerum venditarum ante litẽ cont· non
tenetur eos reſtituere niſi locupletioꝛ· et quate
nus locupletioꝛ eſt factus· potes etiaz ſic legẽ
ut illa vᵇba· ante litẽ cont· determinẽtur ꝑ illa·
reddere cogendi non ſunt· q· d· ante lit· cont·
Alij ſic legunt ut loquatur de vſura ꝑcioꝝ et
ut loquatur etiam de vſura pecunie inuente et
ſubaudiunt etiam ſed non eſt opus ſic legere·
Quod autem diximus in vſuris idem et in fru=
ctibus· Rñ· et hec omnia ſi queras de tempoꝛe
currenti ante lit· cont· ceterum ſi lis eſt contra
ꝑdictum bo· fi· poſ· ſtatuta iam quaſi male te=
nentur· Et hec omnia que eum preſtare nega=
uimus ante litem· preſt abit poſt litem· quia de
fructibus ꝑceptis et ꝑcipiendis tenẽtur· Item
a tempoꝛe litis currunt vſure iam dictoꝛum ꝑ=
cioꝛum· Sic poſito caſu videamus de vſura pe=
cunie inuente in hereditate quando ꝑſtetur·
Et Iob dicit a nullo eam ꝑſtari etiã a male fi·
poſ· niſi male fi· poſ· eã attigerit· ut· ff· e· ſi poſ·
· i· ꝶº· ſcilicet conſumendo erogando· non ita ſi
contemplatõne hereditatis latius vtatur rebꝰ
ſuis· vel ſi pignori obligat rem que eſt in here
ditate· ut· ff· e· ſed et ſi· §· ſi quis· et· §· ꝙ autem·
¶ Item quid eſt quod dicit poſt lit· cont· nõne
idem eſt mota ↄtrouerſia· Rñ· ita ut· ff· e· l· item
ue· §· pecuniam· et· l· ſed et ſi le· §· ſi autẽ· Et no·
hec eſt ſpeciale circa vniuerſales petitõnes et
huius actõnes· et fam· herẽ· ut tantum opetur
controuerſia mota· quantum lit· cont· Secus in

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

rei ven. Item ſecus in cōmuni di. hinc eſt ꝙ in
fam. herc. etiam poſt motam ↄtrouerſiam di-
cimus ꝓhiberi alienatōnes. Secus in communi
di. et hꝫ quantum ad ea. de quibus loquitur. id
eſt vſuras et fructus non quantum ad facilita
tem. ut. ff. e. l. illum. ¶ Itē queritur de vſuris
fructuum a quo uel qualiter pſtari debeant et
quidem bo. fi. poſ. poſt litem conē. tenetur pre-
ſtare vſuras fructuum ꝑceptorum ante litem
conē. id eſt anteꝙ eſſꝫ ma. fi. poſ. ꝑceptoꝝ au-
tem poſt liē. conē. non pſtat. quia eos ex neceſſi
te ꝑcepit. et ita intelligo quod dicitur. ff. e. he
res fu. §. ul. et. C. e. l. i. licꝫ qdā aliter intelligāt

¶ Lex ſi poſt motam

HIc loquitur de eo qui emit vniuerſita-
tem. id eſt hereditatis quotam partē
puta dimidiam diſtinguitur tamē vtrū
emerit poſt motā ↄtrouerſiā ut tūc ipē et here
des ſui ſicut male fi. poſ. ↄueniantur de fructi-
bus ſcilicet ꝑceptis et ꝑcipiendis. Et ad hunc
caſum eſt aptanda littera que ſequitur fructi-
bus enim ⁊c. an. ante et tunc non niſi a tempo-
re litis ↄē. ut. s. l. px. diximus. velut male fi. cen
ſeatur ſcilicet quantum ad fructus et vſuras
reſtituendas ⁊ licet ſupiori caſui bene aptetur
littera que ſequitur fructibus enim ⁊c. tamen
ad hunc aptari poteſt. ut ſubaudias totis nam
et ante litem augetur fructibus et bo. fi. poſ.
poſſidente ſed non totis. nec enim ↄuenitur niſi
inquantum locupletioꝛ eſt ceterum poſt litem
tantum de omnibus et hoc vbi empta eſt vni-
uerſitas. Si vero quis fuerit emptoꝛ rei ſin-
gularis vel rerum ſingularium non tantum te-
netur reſtituere fructus. ſed etiam cōuenitur
ſingularium rerum. id eſt rei vendicatōne. Nō
etiam petitur hereditas. quia titulo mutatur
Noli ſic exponere etiam ut dicas non tantum
tenetur peē. heē. ſed etiam rei ven. hoc enim
falſum eſt. ſecundum quoſdam puto tamen ꝙ
emptoꝛ vniuerſitatis tenetur vtili rei ven. no-
mine ſingularium rerum non nomine vniuerſi-
tatis tenetur heē. peē. Et ita dicit lex iſta loqui-
tur enim in emptoꝛe vniuerſitatis tantum. qd
dicitur ex quo lis conē. ⁊c. ſubaudi uel contro
uerſia mota. ut. s. ꝓxi. diximus. hꝫ notabat. B.
quatuoꝛ. ſcilicet cum quis emit poſt litem cum
ante litem. Item tenetur de omnibus. Item te
netur de his quos ꝑcipit poſt litem conē. ſicqꝫ
reddetur quartum ſecundo. Item tercium pri
mo. ¶ Caue tibi quia. l. iſta velle videtur quod
emptoꝛ vniuerſitatis ſemꝑ poſſit conueniri vti
li peē. heē. quod dicas ſi vis. Sed ego aliter pu
to diſtinguendum. quia cum quis emit vniuer
ſitatē mala fide tenetur vtili peē. heē. ut hic et
. ff. e. l. etiam. §. ſi quis. ſi bona fide non tenetur
niſi modico eſt diſtracta vel ſi non cōparet vē-
ditoꝛ. ut. j. e. l. etiam. §. ſi quis. Si tamen non ha
beat regreſſum de euicē. ut. ff. e. l. etiam. §. ſed
et ſi. et. §. item ſi. ¶ Item tenetur ſi titulus ha-
betur ꝓ non titulo. ut. ff. e. nec. §. i. Si vero rem
ſingularem ſiue bona ſiue mala fide nō tenetur
niſi titulus pro non titulo habeatur.

¶ Lex hereditas

HIc caſus ponitur ita ego a te peto he-
reditatem demum ſuccumbo decedis et
me heredem inſtituiſti. et ego eandem
hereditatem modo peto a quodam qui poſſi-
det eam. Aliquo caſu videbatur ꝙ non poſſem.
quia in hac hereditate ſemel iam ſuccubui ſed
non eſt ita. quia modo ago non ex prima ſucceſ
ſione ſed ex alia hoc eſt ex pſona eius cui ſucceſ
ſi. ſed hoc reprobat Iob. quia et ſi ex eadem
cauſa vel ſucceſſione ex qua prius egi nunc age
rem non tamen mihi obſtaret exceptō. quia nō
ſunt eedem pſone. Pone ergo vbi a te peto he
reditatem. que nec ad te nec ad me ptinebat ſꝫ
ad ticium ſuccubui poſtea ticius me heredeꝫ in
ſtituit ſi agam cōtra te nō ideo quia ſemel ſuc-
cubui contra te repellēs me quia nunc ex alia
cauſa ago. ſed et ſi nulli ſucceſſiſſem ſi tamē ex
alia cauſa nunc agerem. et ex alia egi puta pri
mo vendicabam hereditatem quia et teſtamē
tum matris mee dicebā inofficioſum modo au-
tem ex alia cauſa peto. puto ex fideicōmiſſo nō
obſtat mihi exceptio. et eſt. l. iſta in ar. ꝙ qui
dicit inoffic. petat hereditatem.

¶ Lex de hereditate

ET plene etiā intelligatur lex iſta hanc
ſubiicio diſtinctōnem cum poſſeſſoꝛ he-
reditatis petitōne cōuenitur vel repe
tere vel repudiare vult expēſas. Diſtingue ex-
penſas et poſſeſſoꝛes et reputatōnes a repeti-
tionibus. Si enim bone vel male fidei poſ. ſolue
rit creditoꝛibus hereditariis pecuniam ſuā ꝓ-
priam et nomine defuncti vel veri heredis. ſi a
lium contra opinionē ſuam petat eſſe heredem
ipō iure liberatur heres ⁊ poſſeſſoꝛ. vel retine
re poteſt ſolutum de hereditate vel repetere
per ac. neg. g. ut. C. de peē. heē. l. vlti. Si vero
poſſeſſoꝛ bo. fi. ſuo nomine ſoluiſſet non libera
tur heres ꝑ exceptōnem vel ipō iure quia ſol-
uens repetet ꝑ condictōnem indebiti. nam vna
ſolutio et liberatōnem et repetitōnem parē nō
poteſt. ut. ff. de condi. inde. cum is qui. ſi auteꝫ
ma. fi. poſſeſſoꝛ ſoluerit pecuniam ſuam et noie
ſuo non repetet. quia ſciens ſoluit indebitum ſꝫ
agit acē. neg. g. ↄtra verum heredem et ſi ſuo
nomine ſoluerit et verus heres habet excepti
onem doli. Item cauet ma. fi. de defēdendo. ut
. ff. de peē. heē. ſi quid. Cum autem bo. fid. poſ.
vel ma. fi. poſſ. ſoluerit pecuniam hereditariaꝫ
nomine defuncti vel heredis ipō iure liberatur
heres. et ita vtriqꝫ reputat heredi. Si vero bo.
fi. poſ. vel ma. fi. ſoluerit pecuniam hereditari
am nomine ſuo liberatur heres ꝑ exceptōnem
et eidem cedit poſſeſſoꝛ condicē. at male fi. non

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cedit condic·quia non habet ſed cauet de defē
ſione ⁊ habet exceptōnem heres·Si autē poſ=
ſeſſoꝛ bo·fi·vel ma·fi·expēdat gracia fructuū
de fructibus tantum fit deductio·niſi bo·fi·nl
pcepit de fructibus·ut·ff·de pet·hēdi·ſi a pa=
trono·§·vlti·Si vero gracia rei bo·fi·expēdat
neceſſario·vel vtiliter· vel voluntarie· habet
exceptōnem ne reſtituat niſi deducta expēſa·ſꝫ
non habꝫ exceptōnem al̄·act̄·ſed ma·fi·volun
tarias abradit·vtiles vel neceſſarias cōſeruat
ꝑ iudicis officiuꝫ·ſi tamen melioꝛ extet res nūc·
ſed in bo·fi·ſufficit aliquādo extiſſe at i rei vē·
ſi queras de expenſis· Diſtingue ut dicemus
in ſeqn̄ti ſumma de rei ven·

Lex ſi Putas

Quo iure vendicabat hic pater heredi
tatem ſui filij·R̄ᵒ· ex ſua pſona ꝓpria ſi
obijciatur quod dicitur prima cauſa eſt
in ſucceſſione liberoꝝ·verum eſt ſi ſint in pote
ſtate moꝛientis at hi non erant in eius poteſta
te imo in poteſtate huius aui· ſed ꝗ̄ꝫ non vide=
tur bonum ar·per·l·que eſt·ff·de ꝯtra ta· ſi re=
tentus·Dicit ergo ex pſona nepotum·et erant
hi nepotes infantes ut nec ſit opus eorum con
ſenſu·ut·ĩ·de iuſ̄·deli·ſi infanti· Alias aūt iuſ=
ſus et voluntas nepotis eſſet neceſſaria niſi in
caſu cū ſunt in poteſtate moꝛientis·ut·ff·de ac=
quiſ̄·heſ̄·l·vi·§·interdum·et·l·ſi quis bo·§·iuſ=
ſus·et·ĩ·de heſ̄·inſti·l·cum ꝓpe·et hoc eſt quod
dicitur in hereditatē aliquatenus eſſe ope·ut
·ff·de acquiſ̄·re·doꝫ·ĩ·liber homo·licet in lega
to ſit ſecus·Sed huic·l·eſt contra·quod dicitur
·ff·de iudic̄·l·lis·ſed R̄n̄·ꝫ tolleratur ratione
incertitudinis·ut et legiſ̄·ff·ſi quis in ius vo·
non ierit·l·ij·Et no·ꝙ decretum iudicis ip̄o iu=
re nullum fuit qui dedit tutores ei qui habere
eos non poterat ut ⁊ alias notauimus·ut·ff·de
tu·et cu·da·ab his·l·ſcie·igitur non tenebunt
que per tutoꝛes facta ſunt·ut·ff·de re·eo·qui
ſub tu·l·qui neqꝫ·quod verū eſt·quid ergo·nun
quid decreto iudicis decipientur qui cum au=
ctoꝛitate talis tutoꝛis ꝯtraxerunt eſt hoc ini=
quum·ut·ſ̄·de his qui ve·eta·impe·l·i·ad hoc
ita reſpondet Job· quia aliud eſt ibi utpote cū
ad hoc detur etatis venia ut licite cōtrahere
et alienare poſſit· Ceterū tutoꝛ non ad alienan
dum ſed potius ad conſeruandum datur·

Lex ſi filius

Quid enim ꝙ dicit acquiſitam eſſe pa=
tri heſ̄·cum ut·ſ̄·l·proxi·diximus iuſ=
ſum precedere opoꝛteat· Reſpondent
quidam ꝫ fingitur interceſſiſſe mandatum pro
pter diuturnitateꝫ tempoꝛis·vel ſecundū Job
imo vere mandatum fuit·ſed non conſtabat fi
lium mādato paruiſſe vel voluiſſe· preſumitur
tamen ꝙ voluerit propter tempoꝛis interuallū
quo res ip̄a retinuit·

Lex Cogi

Et huius·l·habeatur noticia ſecunduꝫ
·B·ꝫ eſt p̄mittendum certuꝫ debet eſ=
ſe eum qui alios vult cōuenire rei ven·
interrogatur· An poſſideat debere reſponde=
re ſicut ait lex in·ff·de interrog·act̄·qui ſeruū·
·§·in iure·adeo ut ſi de mendacio ꝯuincatur pu
niatur·ut·ff·de rei ven·l·pnſ̄·Sicut ergo in rei
ven·cogitur reſpondere poſſideat vel non·ita
et in pet·heſ̄·cogitur reſpondere poſſideat ꝓ
herede·vel non· Nam tm̄ facit in rei ven· ſim=
plex poſſeſſio quantum in hac act̄·hereditatiſ
modificata detentō·utpote cum omnis homo
qui ſub celo eſt quocunqꝫ modo quocūqꝫ titulo
quacūqꝫ fide poſſideat eo ip̄o ꝙ poſſidet rei vē
di·ꝯueniatur· In hac autem act̄·ut locum ha=
beat opoꝛtet ut quis ꝓ herede vel ꝓ poſſeſſo=
re poſſideat·Merito ergo ꝫ tenetur· R̄n̄·hoc
vel illo modo poſſideat· Nec cogitur dicere al
terum tantum·ſed ſub alternatōne·et ꝫ eſt vl
timus caſus huius·l·Sic ergo ait lex iſta nulluſ
poſſeſſoꝛ cogitur dicere modum ⁊ qualitatem
ſue poſſeſſionis·et ita ponit impꝛoprie·t·ꝓ mo
dificatōne quadam et placet multis hec lecta
utpote vrbana et elegans et curioſa ratōe in=
ducte ſimilitudinis· Sed tamen aliquid ſcrupu=
li in ſe habet·nec em̄ dicit lex iſta ꝓ herede vl̄
ꝓ poſ·Sed dicit ꝓ herede an ꝓ poſ·ſed ip̄e ali
quid debeat vel ꝓ poſ·et ante p̄termiſſum ite=
rum ſumebat ut diceret an non poſſideat ꝓ he
rede vel ꝓ poſ· P·autem ꝫ ſomniauit et mira=
bilia locutus eſt·ꝓpter que ſi alius dixiſſꝫ ſceno
inuolui dignus eſſet·dixit em̄ ꝙ in rei ven· ꝗs
cogitur ꝓbare ti·ꝑ ꝓximum cognatum qꝺ̄ fal
ſiſſimum eſt·imo ꝑ nullum omnino cogi poteſt
aliquis·ſed ꝓ eo·ar·l·ſiue poſſideris·ut no·ſ̄·e·
·§·directa· Item dixit in pet·heſ̄· quem poſſe
cogi ꝑ quemlibet cognatum non ꝑ extraneum
non ut cogatur dicere poſſideo ꝓ herede vel
pro poſ·Sic em̄ quaſi furioſus ꝯtra ſe loquereſ̄
quia ſe non eſſe heredē fateretur ſed aduerſa=
rium eſſe ſed vbi niſi ꝓbet titulum iuſtum p̄ſu=
matur ꝓ herede eum uel ꝓ poſ·poſſidere· que
ſomnia ſunt· Job autem quaſi ſiñam· B· teneñſ
aliquantuluꝫ et valde modicum·tm̄ ex eo quod
·P·dixit ſumit ſic ponendo caſum ut· B·ſed in=
terrogatōe facienda hoc ſentit ut debeat poſ
ſeſſoꝛ interrogari ſic pꝛimo an poſſideat· Et ſi
r̄n̄deat·non poſſideo certū eſt quid debeat eſ=
ſe·Si vero r̄n̄deat poſſideo ſcd̄o interrogabiſ̄
An putet ſe heredem·Si dicat puto·expeditū
eſt quia quaſi ꝓ herede poſſideat cōuenietur·
ſi dicat nō puto·tercio interrogabitur quomo
do poſſideat vel qualiter·Si dicat quid ad te·
vel dicatur nō dico·qꝛ nolo vel ſiña ecce ergo
ſcio·quod ꝓ poſſeſſoꝛe poſſidet· Si vero dicat
qꝛ emi poſſideo quartā a ꝗ̄ ut certuſ poſſim eſſe
an titulus ꝓ nō titulo habeaſ̄·aut ſi dicat a cō
pote mētis emi·Si quid ꝓbet p̄ſumiſ̄ ꝙ ꝓ poſ=
ſeſſoꝛe poſſideat·et ꝙ ita ſint faciēde interro=
gatōes innuit lex ꝗ̄ eſt·ff·e·ꝗ̄ interrogatus·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De rei vendicatione

Dictum eſt .ſ. de vniuerſali iudicio. Seq
tur ut videamus de ſingulari. ut. ff. e.
.l. i. Videamus ergo quid ſit rei vendi
catio. Cui detur. Et contra quem. Que veniāt
in ea. Et qualis ſit. Eſt autem rei vendicatio
actō que datur ſola ratōne dominij vel quaſi et
poſſeſſionis vel quaſi. et caue tibi. quia non di=
co vel poſſeſſionis. quia vtrūq; debet interue=
nire. Datur autem rei vendicatio ei qui de
iure gentium. ut p occupatōnem. vel de iure ci
uili ut p vſucapionem ſcilicet triennij dominiuz
acquiſiuit. Secus in p̄ſcriptōne longi temporis
ſecundū nos. Alij contradicunt ſicut dicunt eti
am in vxore quam dicunt eſſe dn̄am de iure na
tur ali. quod omnino negamus quandoq; ta=
men etiā non dn̄o datur ut ei cui ceſſa eſt actō
nec enim ip̄e eſt dn̄s ut ꝓbatur. ff. de iur. dot.
ſi ſponſalibus. §. vlti. Item p iuris regulam
que dicit minus eſt habere act. quam rem. Sic
datur rei ven. ratōne dn̄ij. Datur autem vtilis
ratōne quaſi dn̄ij ut emphiteote ſupficiario cō
ductori vectigalium dummodo non ad modi=
cum tempus cōduxerit. Item datur vtilis ei
qui emit a nō dn̄o. ut. ff. ſi ager vecti. vel emp.
pe. l. i. et de ſupfic. l. ſupficiem. et. ff. e. l. ſupfi=
ciario. ut inſti. de act. §. alie autem. Item ei
qui lōgo tempore p̄ſcripſit. licet. M. ꝯtradicat
Competit autem rei ven. directo contra eū
qui poſſidet. vnde interrogatus An poſſideat
nō quo titulo poſſideat. Reſpondere debet. ut
. ff. e. l. in ſpeciali. et. l. qui petitorio. et de int.
act. qui ſeruum. §. vlti. et. ſ. t. i. l. cogi. Nam pa=
rit ac. in rem poſſeſſor. verbum autem poſſeſſi
onis non eſt ita ſtricte intelligendum. ſed po=
nitur ꝓ quacūq; detentatōne. ut. ff. e. l. officiū.
. §. quidam. ſed tamen vbi rem immobilem alie
no nomine teneo pmittitur mihi dn̄m in iudi=
cio nominare. ut. ſ. vbi in rem ac. l. ij. Vtiliter
vero datur cōtra eum qui non poſſidet. ſed do
lo malo deſijt poſſidere. et vocat. l. eam preto
riam. Ego tamen puto nihilominus eam ciui=
lem eſſe. ut. ff. de noxa. electio. §. ſi is quem. illa
ergo verba ratōe dn̄ij vel quaſi referuntur ad
actorem. illa vero ratōne poſſeſſionis vel qua=
ſi ad reum. et ſic directa directo. Item vtiliter
Item vtilis directo et vtiliter dari poterit.
Queri ſolet an is qui tantum ciuiliter poſſidet
poſſit conueniri rei ven. quod quidam negaue
runt puto tamē poſſe. quia huius ciuilis poſſeſ=
ſionis reſtitutione in nullo facto p̄iudicio ei qui
tantum naturaliter poſſidet fieri poſſe dico.
Qualiter autem dominū acquiratur licz in
hoc. t. caſus ponantur et ſingulos tamen mo=
dos pſequi quibus acquiratur dn̄ium non vide
tur expedire quia ſpecialis eſt. t. in. ff. de acq.
re. do. Et p̄terea h̄ notaui in ſumma in inſti. de
re. diui. Veniunt autem in hac act. corpora=
lia. incorpalia autem non veniunt in hac ac. q̄a
nec poſſidentur. Hinc eſt ꝙ vniuerſitates que
ſunt in corpore. ſicut p hereditatis vel bonoꝝ
poſſeſſionis ſucceſſionem ꝯtingit non peti poſ=
ſe act. hac. quia nec poſſidentur. hinc eſt quia
nec peculium dicitur poſſe vendicari. et eſt ra
tio. quia in peculio iura et actōes ſcilicet et ob
ligatōnes ꝯtinentur non tantum corpalia. Sed
ſecus in grege grex enim vel equitium vendi
catur. ut. ff. e. l. i. §. per hanc. et. l. vendicatio.
et de peculio. l. quātu. bonis. §. in peculio. et. §.
ſed et ſi quid furti. quia in eo grege corpalia
tantum continentur. Veniunt mobilia. Item
immobilia dum tamē dominio noſtro ſubijciāt
alioquin non. ut ſi ſint ſacra vel religioſa. § ac.
in factum petuntur. ut. ff. e. l. in rem. §. loca. et
. l. que religioſis. Veniūt inanimata. ſed et ani
mata veniunt ſicut ſerui. Item filij non ſim=
pliciter rei ven. quia non ſunt nr̄i dominij. § rei
vend. adiecta cauſa de iure quiritum peti poſ=
ſunt. Eſt enim ius patrie poteſtatis. ius ꝓprium
ciuium romanoꝝ. ut inſtit. de patria po. Petū=
tur autem a patre non a matre niſi in caſu for=
te. ut. ff. de fideicō. li. l. pnt. vel ut puto agitur
ibi iudicis officio. Vt autem plene ſciatur q̄
liter petatur filius diſtinctio eſt facienda. Si
enim filius a nullo detinetur. ſed ip̄e ſui cōtro=
uerſiam facit ſcilicet de filiatione et patria po
teſtate locum habet cognitio p̄toria ꝓ eo ex=
hibendo et deducēdo. Sed et dici poteſt ꝙ et
p̄iudicialis actio in rem locum habet ut diſcu=
tiatur. ſit filius an non. ſicuti contra eum quem
ſeruum meum eſſe ꝯtendo. et ceſſat interdictū
de liberis exhibendis niſi ꝓpter adeundam he
reditatem ſit ꝯtentio. ut. ff. de lib. exhi. l. dein=
de. §. h̄ autem. et. l. ſi eum qui ſe. et inſti. de ac. §.
p̄iudiciales. Si vero eſt apud alium. et ſua ſpō=
te. locum habet iudicis officiū. ſicut et ſi apud
neminem eſſet. nam hic apud ſe eſſe videtur.
Item p̄iudicialis actio in rem eadem ratōe
ſed et rei ven. dari poteſt adiecta cauſa de iu=
re quiritum. et in hac queritur de filiatōe et pa
tria poteſtate. et ceſſat interdictum de liberis
exhibendis. niſi qui detinet pariter ſe patrem
confiteatur. Et in his caſibus loquitur. l. iſta.
et. ī. de lib. exhi. l. vl ti. Si vero inuitus detinea
tur in hoc caſu ꝓditum eſt interdictuz. ut. ī. de
lib. exhi. l. i. et datur rei ven. adiecta cauſa de
iure quiritum ut hic dicitur. et ceſſat p̄iudicia=
lis in rem actio que ſolūmodo contra filium da
tur. et ratōne ꝯtrouerſie quam de ſe facit fili=
us. Alia vero rei ven. datur rōne poſſeſſionis
quā alius hz et ꝯtrouerſie quā facit. Itē ceſſat
iudicis offic. Itē p̄iudicialis in rē. q̄ritur h̄ tm̄
ſit filius an non. ſit pater uel non. in alia que da
tur adiecta cauſa. queritur illud ſit in poteſta
te vel non. huic diſtinctōni videtur contra. qd̄
eſt. ff. de mino. xxv. an. l. in cauſe. vbi non videt
ꝙ cum iudicis officio alia actio competat. vel
aliud auxilium detur. Ad hoc rn̄deo ꝙ ibi vo=
cat extraordinariū auxiliū reſtitutōem in inte
grum. que contra ius ꝯmune datur. Secus ve=
ro ſi de iure cōmuni ſibi quis petat act. dari ſic
etiam petit poteſtas ciuem ſuum ſic et abbas
monachum ſuum adiecta cauſa de iure ꝯmuni

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vt petit pater filiū· ſic ergo res que noſtri do
minij ſunt petuntur non tamen ſemꝑ· nec in om
ni caſu nā intexta ſiue ſita vel inſerta ea q̄ diu
coherent vendicare non poſſumus· ſed ag· ac·
ad exhibendum ut exhibeatur· deinde vendi=
cantur· ut inſtit· de re· diui· §· ſi tantum aliena·
¶ Quid de gemma mea incluſa alieno annulo·
Diſtingue· quid cuius ornandi cauſa ponatur·
ſi quidem neutrū alterius gracia ponatur· ſed
ut abilius portentur vtraqꝫ poſſidentur· et ita
intelligitur rerum mixtura· ff· de vſucap̄· §· q̄d
ergo in his· et ideo in eo caſu vtrūqꝫ vendica=
bitur· vel forte quod eſt verius loquitur ibi cū
dubitabatur· quid cuius ornandi cauſa ponat̄·
nam ſi poneretur abilitatis cauſa videtur ꝙ au
rum cedat gemmis· ut· ff· de au· et ar· le· l· ſi ut
abiliter· Si vero gemma gracia ornandi annu=
lum non poſſidetur gemma imo etiaꝫ extincta
eſſe videtur· et ideo non vendicabitur· ſed agi
tur ꝓ ea actōne ad exhibendūꝫ ut exhibeatur
et exhibita vendicetur· ut· ff· de exhibē· l· gē=
ma· et ita econtra erit in anulo· ſi cauſa ornādi
ei gēma fuerit iniuncta· et ꝓbatur hec diſtin=
ctio p· l· ff· de au· et ar· le· l· et ſi non ſint· §· pue
niamus· ¶ Quid ergo de tigno iniuncto vtiqꝫ
et ipm̄ non poſſidetur· ut· ff· de acquir̄· poſ· l· q̄
vniuerſas· i· R̄o· vnde nec vendicari poteſt ab
eo cuius fuit· licet vere ſit et remanſerit dn̄s· ſꝫ
nec poteſt agi ad exi· ut eximatur quod maius
eſt· ſed hoc eſt ꝓpter publicam vtilitatem ne
ruinis edificiorꝫ vrbs deformetur· ut· ff· ne q̄d
in loco pu· fi· l· ij· §· ſi quis· Conſulitur autē dn̄o
ꝑ actōnem de tigno iniuncto contra eum q̄ bo
na fide iniunxit· vel qui ab alio iniunctum poſſi
det· Nam et contra illum puto poſſe dari ut du
plum habeat dn̄s· Si vero male fidei iniunctor
fuerit ut ɔtra eum ꝓdita ſunt remedia rei vē·
ad exi· Itē de tigno iniuncto· ¶ Item condict·
fur· et actio furti due prime dantur quaſi dolo
deſierit poſſidere alieno· nam prima et ſecūda·
et quarta· quia rei pſecutorie ſunt inuicem vna
ꝑ alteram tollitur· ¶ Item in tercia quantum
ad vnum ſimplum quod rei pſecutōnem conti=
net· quinta vero nullam rei pſecutōnem ꝑ aliā
actōnem faciendam tollit· ſed tantum pene· ſꝫ
et actio de tigno iniuncto in eo ꝙ penam con=
tinet furti actōni detrahit· alie vero non· quia
tunc pſequuntur· in caſu tamē ꝓ tigno agitur
ut ſepetur et vendicetur· vt quando vir vxori
donauit tignum uel econtra et non vult reſti=
tuere tignum vel eius precium· ut· ff· de dona·
inter vi· et vxo· l· ſi donante· et· l· marcellus· et
· l· de co· ¶ Quid ſi ipe poſſeſſor velit eximere
tignum· Si quidem poſſidet ab alio iniunctum
licebit ei· alias non· niſi bona fide iniunxerit·
¶ Item ſolet queri an poſt· xxx· annos ſoluto
edificio dn̄s quondam tigni poſſit vendicare·
et ſi quidem duplum accepiſſet non eſt dubiū·
ut inſtit· de re· diui· §· ſed et ſi ex aliqua cauſa·
Si vero non accepit diſtinguo· An is qui poſſi=
det mala fide iniunxit an non· ſi mala fide poſt
· xxx· annos non potero vēdicare· Si bona ſec⁹

nec videatur hoc tibi abſurdum per· l· que eſt
in· ff· de pet· her̄· l· ſi a patre· §· ſi predo· Eſt eīn
in ea mera ratōne inductum utpote cum in pri
mo caſu eſt quod imputetur actori cum etiam
ſtante edificio rei ven· et ad exhi· quaſi qui in=
iunxit dolo deſierit poſſidere· poterit intende=
re et ita quanti in litem iuraſſet ipe conſequi·
In ſecūdo vero caſu nunq̄ vel ad exhi· vel rei
ven· potuit intendere· et ideo tempus nō debet
ei obſtare· ut· j· de annali except· l· i· §· vlt· Itēꝫ
pro applumbatis· act· ad exhi· intēditur ut exi
mantur· deinde vendicentur· Secus dicimus in
ferruminatis· ¶ Item in plantatis et ſatis et
naturali alimento pullulatis· ¶ Item in ſpecifi
catis· In his enim caſibus reprobata ē varri et
nerue ſnīa· ¶ Item et dn̄i· M· rei ven· ſecundū
paulum et alphenum· ¶ Item· B· non damus
ſed act· in factum ad precium· ut· ff· e· l· ſi fru=
mentum· §· de arbore· et· l· in rem· §· Item que=
cunqꝫ· et de dam· infec· l· ꝫ amplius· §· alphe· et
de acquir̄· re· do· l· ſed ſi ex meis· §· arbor· ¶ In
pictis plane concedimus quod et ipi· Porro in
rei ven· hoc ꝑpetuo obſeruatur· ut ſiue anima=
ta· ſiue inanimata· ſiue facta· ſiue infecta petā=
tur ſpecialiter· facienda eſt deſignatio· ut ple=
ne dicitur· e· l· ſi in rem· niſi in caſu ꝓpter iuſtā
ignorontiam· ut· ff· e· que de tota· §· incerte·
¶ Fructus quoqꝫ per act· in rem petuntur· ut
· ff· e· l· fructus· Sed quia fructuum varia fit di
ſtinctio· ¶ Item ſumptuum reputatō de ſingu
lis diſtinctōes annectamus· et primo de fructi
bus· ¶ Fructuum igitur alij ſunt naturales ut
poma· pira· ceraſa neſpola· que ipa natura pro=
ueniunt· Alij induſtriales ut ſegetes· ¶ Item
lac· pilus· et lana· que induſtria hominis ꝓueni
unt· ſegetes enim cultura· lac· pilus· et lana· cu
ra queruntur· ¶ Item alij ſunt ꝑcepti ut quoq̄
modo a ſolo ſunt ſeparati· ſicut in bo· fi· poſ· di
citur· vel in horreis reconditis· ſicut in fructua
rio· ut· ff· e· l· antepn̄ſ· §· ꝑceptōnem· et quibus
mo· vſufruc· an· ut· l· ſi vſufructuarius· Alij ſunt
ꝑcipiēdi quod et duobꝫ modis dicitur· ſiue q̄a
potuerunt ab aliquo percipi· ſiue quia nondum
potuerunt percipi ꝓpter immaturitatem· ꝑci=
pi autem poterunt tempore ꝓcedēte· ¶ Item
alij ſunt conſumpti· ut qui deſierunt eſſe alij ex=
tantes· ut qui ſuꝑſunt et horum ⁊ alij ſunt ſtā=
tes ut ſpice· alij pendentes ut in pomis· ¶ Itēꝫ
poſſeſſorum alij ſunt ſine ti· alij cum ti· Alij bo·
fi· alij male fi· His ita ſparſis que ſeuimus colli
gamus· ¶ Sciendum eſt igitur ꝙ nullus etiāꝫ
bo· fi· poſ· naturales fructus facit ſuos ſine· ti·
habeat ſiue nō· ut· ff· de vſur̄· l· fructus· Nec ob
ſtat quod dicitur de acquir̄· re· do· l· bo· fid· q̄d
enim dicit omnes ſic exauditur etiam alterius
facto percepti· ut· ff· de vſur̄· l· qui ſcit· §· prete
rea· Quid ergo eſt de his fructibus· Si quidē
hi fructus extant vendicabuntur a dn̄o fūdi·
quia et fructuum dn̄s eſt· cum ipe poſſeſſor nō
fecerit ſuos· Si vero ɔſumpſerit eos bo· fi· poſ·
non tenetur· utpote cum nec habeat nec habe
re dolo deſierit hoc in rei ven· ſed conditē ne

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſine cauſa tenetur cum ↄſumpſerit in eam rem
in quam de ſuo tantū expendiſſet·ut·ff·ſi cer·
pe·l·ſi et me· ¶Induſtriales autē fructus om=
nis bo·fi·poſ·ſiue cum·t·ſiue ſine·t·facit ſuos·
Sed hoc quidem non inuenitur ita·l·expreſſum
ſcilicet quod eē ſine·t·ſuos faciat immo omnes
loquuntur vbi titulum habet·ſicut inſti·de re·
di·§·ſi quis a non dño·et de acquiſ·re·do·l·bo·
fidei·et de vſuf·qui ſcit·§·qui alieno· ꝫ tamen
poſtea generaliter loqui videtur in omni bo·
fi·poſ·omnes tamen iuriſperiti ita intellexerūt
ut dicimus et ē ſatis expreſſum in·ff·quibꝫ mo·
vſufruc·an·l·ſi vſufructuarius·et·ff·ſi·regun·
·l·iiij·§·ante·Licet autez ſuos faciat tamē ſi ex=
tent iudicis officio non rei ven·quia ꝑcipientis
ſunt tenetur reſtituere·ut·ī·e·l·certum·§·bona·
In ſecūdo aūt caſu poſſeſſori fiet reſtitutio ac=
quiſitorum ex ope non ex re·et ita loquitur·l·q̄
eſt·ff·e·l·preterea·licet·P·otradicat·De con=
ſumptis autem nullo modo tenetur·ut inſti·de
offic·iudi·§·ſi vero bo·fi·forte nec ad precium
quia lex dicit eum lucri facere ꝓpter culturam
et curam·ut·ff·ſi·regun·l·iiij·§·poſt·Bona au
tem fides in initio tantum exigitur·ut·ff·de v=
ſuf·qui ſcit·§·bone fid·Nec obſtat quod eſt·ff·
de acqui·re·do·bo·fi·§·in cōtrarium· quia ibi
loquitur opponendo uel non ponendo·Et dico
etiam poſt litem contra ſe cont·facit ſuos licz
a tempore litis cont·demum non controuerſie
mote ſicut in pet·her·officio iudicis reſtituere
debeat·ut·C·e·l·certum·§·poſt litē· Si vero
ſit male fi·poſ·ſi quidem ſine ti·de ↄſumptis te=
netur ↄditōne ſine cauſa·de extantibus rei vē·
non dico eadem rei ven·qua petitur res ip̄a· ꝫ
alia omnino·licet in pet·her·ſit ſecus·ut·C·de
rei ven·l·mala·De ꝑcipiendis autē tenetur iu=
dicis officio·id eſt quoꝫ vetus poſſeſſor perci=
pere potuiſſet·ut·ff·e·l·ſi nauis·§·vlti·et inſti·
de offic·iudic·§·ſed ſi in rem·et·§·illoꝝ autem
honeſte dico·ut·ff·e·l·fructus·non modo licet
ſꝫ inhoneſte ꝑcipiat reſtituere debeat·ut·ff·de
pet·her·l·ſi poſſeſſor ex·Si vero cum titulo ſit
de conſumptis tenetur conditōne ſine cauſa·de
extantibus rei ven· a ꝑcipiendis autem ꝓpter
ti·excuſatur·ut·ī·e·l·ſi fundum·Niſi in caſibus
quando emit ab eo quem ſcit vendere in frau=
dem creditoꝝ·ut·ff·de his qui in frau·cred·l·
ait pretor·§·per hanc· ¶Item cum emit ab eo
qui metu compulſus ei vendidit·ut·ff·ꝙ metuſ
cau·l·et partus· ¶Item cum emit cōtra inter
dicta legum vnde tanꝙ̄ male fi·poſ·quilibꝫ de
bet teneri·ut·ī·de agri·et cenſi·quēadmodum·
et in autēt·de nō alie·aut pmu·§·ſi quis igitur
emere· Idem eſt et ſi fructus maturos patiat̄
corrumpi· ¶Impenſarum autez alia ſit diuiſio
quia ſunt voluptarie ſiue voluntarie·ut ſi fiant
picture·incruſtatōnes·loricatōnes·ſpeculuria·
Alie ſunt vtiles que rem meliorem faciunt·de=
teriorem eſſe non ſinunt·Neceſſarie vero que ſi
facte non eſſent res erat omnino peritura aut
longe deterior futura·quod plene dic ꝑ exem
pla·ut·ff·de verbo·ſig·l·impenſe·vſqꝫ in fi·l·

¶Item alie fiunt gracia fructuum queren=
dorum·ut in arando ⁊ colendo·vel cogendoꝝ
ut in metendo·vel conſeruandorum·ut in locā
do vaſa ad reponenduꝫ·Alie gracia rerum·ut
que non gracia fructus p̄ntis anni ſed ad per=
petuam rei vtilitatem ut·ff·de impenſis in re·
do·fa·l·iij·§·nos· ¶Sciendū eſt ꝙ impēſe gra
cia fructuum facte ſemp deducuntur·nam nul
lus caſus interuenire poteſt qui hoc genus de
ductionis impediat vſqꝫ adeo ut nec etiam fru
ctus videatur·niſi tali impenſa deducta·ut·ff·
fam·herc·l·fundus qui·et ſoluto matrimonio·
·l·fructus· Si vero fiant gracia rerum·Aut ſi
unt de nouo edificando·aut in reficiendo·nem
pe fertur hec inter ſe·ut·ff·de itinere· actuqꝫ
pri·l·inde·§·penult· Si quidem in edificando
aut eſt bo·aut ma·fidei· Si bone fi·exceptōem
habet·ſi conueniatur habet nullam omnino a=
ctionem·ſi cadat a poſſeſſione·ut·ff·de except·
do·l·paulus· Rñ·licet·M·dedit ei ex ſua ficta
equitate actōnem· hoc tamen varie ex pſonis·
et cauſis iudicis extimare pmittitur·ut·ff·e·in
fundo· et hoc ſi fuit ab initio bo·fi· et eo tem=
pore erat adhuc quo edificauit·Alioqñ ſi cum
edificauit ſciebat rem alterius·et ab initio fu=
it bone fidei eligitur quedam media via·ut·ff·
·e·l·iuſ·ſi in aliena·Si vero ſit male fidei donaſ
ſe omnino p̄ſumitur ut nihil omnino poſſit re=
petere·ut inſtit·de re·diui·§·ex diuerſo·Nemi=
nem enim ſibi obligare voluit·ut·ff·cōmu·diui·
·l·in hoc iudicium·licet in hoc caſu putent da=
ri vtilē act·neg·g·ar·ff·de neg·g·l·ſi pupilli·§·
ſed ſi quis ita·et·C·e·l·ij·ſed certe ibi loquitur
in vno caſu quando poſſeſſor ex aliena materia
edificauit·quod poſtea excipit ſi non do·⁊ē·q·
·d·verum eſt quod materia ad priſtinum dñm
redit niſi do· id eſt niſi poſſeſſor hic male fi·ex
ſua ꝓpria materia edificauit·Si vero fiat in re
ficiendo·ſi quidez a bone fi·poſ·aut neceſſario
vel vtiliter·et tunc habet doli exceptōem·aut
voluntarie et tunc pmittitur ei auferre ſine le=
ſione prioris ſtatus rei et eo adito·ut ſi tantuꝫ
percepit de fructibus quantum facit ſumptus
fiat hincinde compenſatio et hoc eſt bene no=
tādū·ut·ff·e·l·ſumptus· Alias vero eſt bo·fi·
poſ·ſemp facit fructus ſuos·ſed ꝫ ſi petat ſum
ptus cogitur cōpenſare·ſic eſt et in caſu·ut·ff·
·e·emptor·Quod autem de voluntarijs dixi ve
rum eſt niſi dñs tantum paratus eſſet dare ei
quantum eſſet habiturus eis corraſis quia ma
licijs non eſt indulgendum·ut·ff·e·l·in fundo·
Si vero ſit male fidei hic qui in reficiēdo impē=
dit neceſſarias impenſas officio iudicis ſibi cō
ſeruat non ꝑ exceptōnez doli·et caue tibi quia
hoc officium iudicis locum non habet niſi cum
ip̄e qui male fi·eſt poſſeſſor poſtea inutiles ſine
leſione prioris ſtatus rei auferre poteſt·ut·ī·e·
·l·domum·Voluntarias dicūt et eum poſſe au
ferre alij quidē perdit quod magis placꝫ·Hec
autem ſunt facienda vbi ꝓbauero rem eſſe me
am vel vere vel ꝑ p̄ſumptōnes·aliter nō·ut·ff·
·e·l·res alienas·hec ita niſi obijciat except·ut

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·ff·e·l·officium·ꝓpter quod dicunt etiam eū q
didicit teſtificata poſſe ꝓducere teſtes· quod
ego omnino nego· Amplius et in reſtitutōe fa
cienda habetur damni ratio·ut·ff·e·l·non ſo-
lum·reſtitutio quidē omnino eſt faciēda ſi poſ-
ſidet· ¶ Et eſt notandum·ꝙ vbi poſſidet qua-
tuor contra eum ꝓdita ſunt remedia· id eſt ut
manu militari ſibi auferatur ſi volo vel ut con-
demnetur inquantum in litem iurauero vel ut
cōdemnetur quod ad intereſſe vel ut ↄdemne-
tur ad rei extimationem· Si vero non poſſidet
ſed dolo fecit quo minus poſſideret tria vltima
tantum preter primum locum habent ↄtra eū
Si vero non dolo ſed culpa duo tantum vltima
ſed nec dolo nec culpa nullumqꝫ auxiliū debet
habere locum·tūc tantū quando quod eſt meū
peto·ego non ita ideo quia peto rem que nō fu
it mea · idem eſt · ut cum ex donatione agitur
vel ꝓmiſſione·ut inſti·de donat·§·alie·dicas er
go hanc·l·lequi cum iudex iuſſit eum reſtitue-
re licet iniurioſe·quandoqꝫ puta cum reus po-
teſt ſe liberare p̄ſtando intereſſe ſicut in revē-
dita ↄtingit·Non enim dicit quando iubere de
beat ſꝫ cum iuſſit licet iniuſte ꝙ taliter fiat et
ſcđm hoc dicetur hec ſñia·ſcilicet de re· manu
militari auferenda non de iurando in litem·qꝫ
et vbicunqꝫ ex obligatōe tenetur dare ad rem
debet damnari·ut·ꝭ·de verbo·oblig·vbi non
ap·§·vlti·non tamen iuratur in litem niſi actio
ſit arbitraria·vel bo·fi·ut·ff·de in lit·iur·l·in
actionibus· Alij dicunt ꝙ hec ſñia in arbitrijs
tantum eſt reſtringenda ſed quare poneret de
interdict·cum nulla inueniantur arbitraria·
Illud verum eſt quod quatuor auxilia in arbi-
trijs tantum locum habent· Eſt autē hec actō
vel ex p̄dictis apparet arbitraria· ſicut et legi
tur inſtitut·de act·§·preterea·quas ſtricti iu-
ris eſt· quia omnes arbitrarias ſtricti iuris di-
co eſſe heredibus datur non quaſi heredibus·
ſed quaſi dñis·in heredes non quaſi in heredes
ſed quaſi in quoſlibꝫ poſſeſſores·ut·ff·ad exhi-
bend·l·de ec·§·vlti· ¶ Quid ſi defunctus dolo
deſijt poſſidere· Diſtingue an ſit lis conf·cū de
functo ⁊ tunc omnino tenetur heres·ut·ꝭ·que
ex deli·de·l·i· An non·et tunc inquantuꝫ ad eū
ꝑuenit tenetur actio in factum non rei ven·ut
·ff·de rei ven·l·ſi in rem·et·l·cum autem· In rē
eſt hec actō ut ex ip̄o nomine apparet datur ꝑ
petuo contra eum qui·t·caret· Si vero·t·et bo·
fi·muniatur tollitur omnino in rebus mobilibꝫ
triennio·ſi res non ſit vicioſa in immobilibꝫ non
ip̄o iure·ſed ꝑ exceptōnem tollitur decēnio in-
ter p̄ntes·et vicennio inter abſentes· Nec in-
pellatur vſucapio lit·cōt·licet interrumpatur
preſcriptio·ut·ff·ꝓ empt·l·ij·§·vlt·et·ꝭ·e·l·mo
re·licet·M·ↄtradiceret·ut ar·ꝭ·de an·excpt·ut
ꝑfectius·ſed conſtat quia illa·l· tantum loqui-
tur in certis caſibus vnde non obuiat nobis ſed
licet ip̄o iure interrumpatur· tamen quantum
ad effectum reſpectu agentis idem eſt·ut·ff·
·e·l·ſi poſ·et·l·ſi mater· ¶ Quid ergo ſi meo no
mine ſit venditum· Ego tamen petij precium·
nunquid preiudico mihi in rei petitione· Dixe-
runt omnes ꝙ non· Nec ar·det erunt·et veruꝫ
quidem dixerunt·quia cum petitio p̄cij ſit nulla
ꝫ eſt expreſſuꝫ et id quod tacite ineſt ſimiliter
non tenet·id eſt ratihabitio que ineſt·ar·ff·de
ſeruit·ru·pred·l·item·§·qui habet· Illud con-
ſtat ꝙ ſi exp̄ſſum ratum haberet decetero non
ageret· ¶ Item quid ſi non meo nomine vēdi-
deris·deinde per plures manus emptio ambu-
lauerit·deinde ſit vſucapta· et ego in ſubſidiū
ratum habeo an a primo tantum petam p̄ciuꝫ·
An ab omnibus qui vendiderunt·R̄o· a primo
melius videtur cum ip̄e lucratiuā habeat cau-
ſam· Nam nec alij videntur habere precium cū
eis tantundem abſit·et eſt ar·ff·de mino·l·pla-
ne q̄diu· ¶ Item pone te ticio vendidiſſe po-
ſtea ticium donaſſe meuio· ¶ Item·M·vendi-
diſſe ſemphro·hic non poteſt ſuperior ratio locū
habere·cum tu et meuius lucratiuā cauſam ha
beatis· Nunquid ergo vterqꝫ cōuenietur·Po-
teſt dici in ſuperioribus caſibus ꝙ vltimus tantū
debet ↄueniri ꝓpter cuius factum rem meā eo
vſucapiente amitto·Poteſt etiam alia ratio ſu
periori reſponſioni aſſignari·quia cū ratas ha-
beo omnes ergo et primam·ſi primam ergo hi
qui emerunt a primo rem eius ꝓpriam emerūt
deinde ſuam dñi facti vendiderunt vnde non
debent teneri·quia rem ſuam vendiderūt·quid
ergo in ꝓpoſita ſecūda queſtione dicemus·R̄o·
videtur aliud dicendum in hoc·quia lucratiuā
habet cauſaꝫ a ſuo auctore·Vel dic idem ꝙ nō
tranſit ad eum exceptio ex pſona primi·ut·ff·
de pac·l·ꝙ dictū·et ſi fam·fur·fe·di·l·iij·§·pla-
ne ſi emptor·et·§·ſed an Sed ponamus ꝙ cau-
ſam non habeat vltimus a primo· utputa tu rē
meam habes a nullo tamen deinde emptor ꝓ
derelicto eam habet occupat eam quis· et ita
vendit eam·quis primo ↄuenietur·tu an is qui
eam pro derelicto habitam accepit· Illud cer
tum eſt·ꝙ occupatur ab alio nullā habet cau-
ſam·licet lex dicat eum ex donatōne poſſidere
ut·ff·de ſtipul·ſer·l·ꝙ ſeruus ex donatōne·

¶ De Vſufructu et habitatione et ſer-uorum miniſterio

Dictum eſt·ſ̄·de dominio corporalium re
rum·nunc tractare intendit de domi-
nio incorporalium rerum·et premittit de
vſufructu et habitatōne et miniſterio ſeruoꝝ
quia in eis quedam ſpecialia obtinent· ut ex ſe
quentibus patebit·que in ſeruitutibus alijs non
ſeruantur· ¶ Videamus ergo quid ſit vſufru-
ctus·Et qualiter ↄſtituatur·Et in quibus rebꝫ·
Et quod in rebus ſingulis ſit emolimentum vel
onus vſufructus· Et quibus modis amittatur
vſufructus·Et quibus actōnibus de eo vel pro
eo agatur· ¶ Eſt autem vſufructus ius alienis
rebus vtendi fruendi ſalua rerum ſubſtancia·
Eſt enim ius incorpale quo ſublato et ip̄m tol-
li neceſſe eſt·ut·ff·e·l·i·et·ij· Et no·ꝙ hic vſuf·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

formalis dicitur ius·id eſt ſeruitus·ut·ff·de ſer
uitut·l·i·¶Cauſalis autem vſuf·id eſt quem ali=
quis habeat cā dñij nō dicitur ſeruituſ·vñ nec
petitur ɔfeſſoria·ſed petitur negatoria·cū do
minus negat ius eſſe fruēdi alij inuito ſe·et ita
hic vſufructus cauſalis vendicatur rōne domi=
nij·ut·ff·de excepē·rei iu·l·ſi cum argentum·§·
pnſ·et de pacē·l·ſi vnus·§·antepnſ·et prius q̄=
dem vſuf·dñij dicitur pars cū loco dñi fructu=
arius habeatur·ut cum fructus eius nomine p
cipiūtur·et tanq̄ dño acquiruntur·ſic et ei ſer
uus ex opa·et re ſua acquirit·et ei de dāno in=
fecto cauetur·et ſeruuz p noxa defendit·Itē
ex die et ad diem ɔſtituitur vſufructus·nō eñ
relinquitur in diem quo deſinit·ut·ff·e·l·ticio·
cum et p parte diuiſa et indiuiſa ɔſtituitur·Et
ſi portōnis non exprimitur nomen·de dimidia
intelligitur·ut·ff·e·l·etiam p legem·falc·ipo
iure minuitur·et mortuo eo qui vſufructum
pmiſit heredes et p hereditaria pte ɔueniun=
tur·et cum ex comuni predio debetur his qui de
fendit p ſua parte tantum reſtituitur·¶Itez
p eo agitur comuni diuidundo·¶Item in ven
ditione bonorum etiaz vſuf·venit·ut·ff·e·l·iiij·
et·v·et fam·herē·l·et puto·§·ij·et de bo·auct·
vi·poſ·l·in venditōne·et·ff·de dam·infec·l·qui
bona·§·et ſupficiarium·¶Item quia p eo ob
ligantur fideiuſſores reo obligato in nudo do
minio ut·ј·de fideiuſ·ſi a reo·§·fideiuſſor·In his
ergo caſibus dicitur vſuf·pars dñij eſſe·id eſt
habere ſimilitudinē cum dño·ut·ff·deſ·ij·cum
filius·§·dñs·Non enim eſt pars pdicamentalis
ut dicatur dñium·ut·ff·de ver·ſig·l·recte·diſſi
militudines autem habet quia non vſucapitur
¶Item quia p eo non obligantur fideiuſſores
reo obligato in dñio nudo·Nec videtur male
fidei qui ſcit vſuf·alienum eſſe·Secus ſi crede=
ret alium dñm·¶Item non habet inſtar dñij·
quia ſi fructus portio petetur·et abſolutō ſecu
ta pars accreſcens vēdicetur·non obſtabit ex=
ceptio rei iudicate·¶Itē ſi is cui debetur ſer=
uitus emat fundum ſeruientē·extinguitur ſer=
uitus·Secus ſi emat vſuf·ut·ff·de vſucap·l·iu=
ſto·§·non mutat·et de acqui·poſ·ſi quis fundū·
·§·vlti·et·ff·de fideiuſ·ſi a reo·§·ſi fideiuſſor·et
·ff·e·ſi ticio·§·vlti·et·ff·de ſeruit·vr·p̄·l·ſi quis
ſedes·§·vlti·Secundu3 autem vſuf·vere videt
pars dñij eſſe quia ille qui habz plenum domi=
nium habet pprietatem et ius fruendi ratione
pprietatis·Ideo autem dicitur in diffinitōne·
rebus alienis·quia res ſua nemini ſeruit·Vten
di autem dicitur ad differentiam vtilis domi=
nij quod in rebus alienis habetur·Fruendi au
tem dicitur ad differentiā nudi vſus·Salua re
rum ſubſtantia·id eſt preſtita cautōne de fruē
do ſecundum quoſdam·ut·ј·e·l·i·Dicunt enim
cautōnem eſſe de ſubſtantia vſuf·ſed male·nā
et anteq̄ ſit cautio preſtita·eſt vſuf·ut pbatur
·ff·de vſuf·e·r·que·vſuf·con·l·hec ſenatus·§·
ſi pecunie·et quemadmod·ſerui·amit·ſi partē·
·§·i·et quando dies le·ce·cum ita·§·cum ſeruo·
¶Item quādoq3 nullo tēpore preſtatur cautō

vt cum certum eſt ad fructuarium pprietatem
pueunturam·¶Item cum vſuf·ptinet ad fiſcuz
vel ad prem in bonis filij·ut·ff·de vſuf·queād·
ca·l·ſi vſufructus mihi·§·plane·et·ј·de boñ·que
lib·l·vlti·et·ff·ut le·no·caue·l·i·§·ſi ad fiſcum·
Vnde patet q̄ cautio non eſt de ſubſtantia ne=
q3 de definitione·Si eñ eſſet nunq̄ poſſet eſſe
vſuf·ſine ea·Dicit ergo·ſalua rerum ſubſtātia
id eſt ne in totum pereat ſubſtantia·vnde ſubij
cit·eſt enim vſuf·ius ⁊c̄·¶Conſtituitur autez
vſuf·inter viuos pactōnibus·ut venditōne·lo=
catione·et ſtipulatōnibus·¶Item iudicio fa·
herc̄·et cōmuni diui·ut ſi iudex alij pprietatez
adiudicauerit alij vſuf·ut·ff·e·l·vi·§·i·¶Item
in teſtamento ut ſi teſtator legauerit vſuf·vel
legauit fundum deducto vſuf·hered·vt inſti·
·e·§·i·et·ff·e·l·vi·in pñ·ſed et ſi teſtator lega=
uerit fructus annuos fundi corneliani perinde
accipi debet hic ſermo ac ſi vſuf·legatus eſſet
ut·ff·e·l·ſi quis ita·Secus ſi fructu3 fundi vel
partem eorum rogauerit ab herede dari ticio
quia tunc legat partem corpalium rerum·nec
cōcedit legatario ius pcipiendi fructus·ut·ff·
·e·l·defuncta·§·ſemphronio·et de vſuf·le·l·fū
di trebaciani·et·l·cum ita legatum eſſet·Am
plius et inter viuos quodam mirabili modo cō
ſtituitur vſuf·ut ecce plene pprietatis dñs nu=
dam pprietatem quocunq3 titulo vult transfer
re et vſuf·in ſe retinere·qd poteſt·ut·ј·de do=
naē·l·quiſquis·et ita videtur q̄ aliuz habebat
id eſt vſuf·cauſalem et aliud retinet·id eſt vſuſ
fructum formalem·vel dic idem retinet ſed in
alia forma ſcilicet ſeruitutis·¶Itē ex auctori
tate·l·ɔſtituitur vſuf·patri in bonis filij ſui fa·
aduenticijs·ut·ј·de bo·que li·l·antepnſ·Ideq3
poteſt aſſignari in alijs multis vt ecce mater
q̄ ſuccedit filio ſuo cū fratribus eius rerum pa
ternarum habet vſuf·tantum·¶Item et mu
lier que tranſit ad nuptias ſcd̄as poſt annum·
a morte viri numerandū omnium que lucrata
eſt a priore marito habet vſuf·filijs autem de
fertur pprietas·ut·ј·aut·de nup·§·hinc·et·ј·de
ſcd̄is nupē·l·iij·¶Nunc videnduz in quibus re=
bus vſuf·ɔſtituatur·et certe ɔſtituitur in fun=
do ruſtico et edibus et in ſeruis et iumentis ce
teriſq3 rebus etiam ſterilibus·ut·ff·e·l·ſtatue=
re·§·i·Exceptis his que ipo vſu ɔſumūtur·nam
he neq3 naturali rōe·quia nō poteſt eſſe ſalua
ſubſtātia rei neq3 ciuili·quia dantur ita fructu
ario ut fiant eius recipiunt vſuf·puta vinum o=
leum frumentum veſtimenta modico duratu=
ra·Secus ſi duratura eſſent diu vt ſunt veſtimē
ta grecorum·¶Item pecunia numerata·quia
aſſidua pmutatōe vel immixtione·vt·ff·de ſo
lut·ſi alieni quodam modo extinguitur non re
cipit vſufruc·Idemq3 etiam ſeruatur in actio=
nib3 q̄ noia dicūt·ꝑ vtilitatis cā pecunie·Et ſu=
pradictaꝝ reꝝ quaſi vſuf·ɔſtituit·Dantur eñ
pdicte res q̄ ɔſiſtūt in abuſu vt fiāt eius cui re=
lictus eſt vel ɔſtitutus vſuf·et ipe ſatiſdat de
tanta pecunia reſtituenda ſi morietur aut capi
te minuetur vel de reſtituendo precio rerum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quanti fuerint eſtimate ut fiat extimatio tem-
pore ſatiſdatōnis·ut inſtit·e·§·conſtituitur· et
·ff·de vſuf·e·re·que vſu·con·l·i·et·ij·et·iij·et·i·
in ſtipulatōne·et·ff·e·l·ſed ſi quid·§·ſed ſi veſti
mentorum·¶ Eſt autem emolimentum vſuff·
maximum et attenditur ſcd̄m qualitatem rei·
Si enim ↄſtituitur vſuf·in p̄dio ruſtico· Quic=
quid in fundo naſcitur quicquid inde ꝑcipitur·
et ip̄a natura vel induſtria hominis·licet h̄ di=
ſtinguatur·ut in bone fidei poſſeſſore ipſius fru
ctuarij eſt: ſic tamen ut fruatur arbitratu bo=
ni viri·recte enim cogi colere poteſt·aucupari
et venari poterit in predio·ſi tamen fructus p̄=
dij ſit·in venatōne erat puta vinarium vel fiſe·
ut·ff·e·l·vſuf·§·i·et de vſuf·venatōnem· Et ſi
erat ſilua cedua ex ea poterit cedere et vende
re· ſi non erat cedua grandes arbores cedere
non poteſt·cedet tamen pedamenta et ramos
ad vineam ſuam vel ad quamlibet neceſſitatez
ſuam·dum tamen fundum non faciat deteriorē
ut·ff·e·l·item ſi fundum·in prin·et·§· aucupati
onum·et·§·vlti·et·l· ex ſilua·et·l·arbores·§·i·
¶ Si autem euulſe ſint arbores inuentorum po
terit eis vti ad refectōem ville fundi id eſt edi
ficij quod eſt in fundo·ut·ff·de verbo·ſig·l·fū
di·Sed ad vſum ſuum non poterit vti materia
ſi habeat vnde vtatur ligno·ut·ff·e·l· arbori=
bus·et has arbores euulſas non habet neceſſe
ſubſtituere fructuarius·Secus autē inde mor=
tuis·tunc enim et alie ſubſtituuntur et priores
fructuarij ſunt·ut·ff·e l·ager·et·l·arbores·
¶ Item fruetur fructuarius eo qd̄ accreuit ꝑ
alluuionē fundo·Secus in inſula in flumine na=
ta iuxta fundum·licet enim ea ꝓprietario acce=
dat:tam̄ quia eſt veluti ꝓprius fundus ad fru=
ctuarium non ꝑtinebit· Alluuio enim fit laten
ti incremento h̄ autem ſepatum eſt et ꝑ ſe cen
ſetur· ¶ Item ꝑtinet ad fructuarium ſemina=
rius fructus·debet enim conſerendi agri cau=
ſa ſeminarium paratum habere· quaſi inſtru=
mentum agri et ſemꝑ renouare ut finito vſuf·
reſtituatur dn̄o·Vnde et ſeminarium inuentū
vendere poteſt·quia tantundē tenetur preſta=
re dn̄o·alijs autē inſtrumētis fūdi poteſt qui=
dem frui fructuarius·non tamē cavendet·frui
tur ergo dolijs fundi et ſeruis quibus eſt pre=
dium inſtructum et cuppis et cadis et ampho
ris· Amplius et ſi vinee mihi reliquit vſuf·te=
ſtator·et ſit ager vnde palo in vineam ſolebat
paterfa·vti·vel ſalice vel arundine et ego his
vtar et fruar in vineam non tamen quid ex eis
vendam·ut·ff·e·l·item ſi fundi·§· ſeminarios·
et·§·inſtrumenti·et·l·ſed ſi quid·§· ꝓprietatis·
¶ Quod autē dictum eſt ut boni viri arbitra=
tu fruatur multa continet· Nam in predio ru=
ſtico non debet arbores frugiferas excidere·
nec villaz dirruere nec quicꝗ̄ facere in perni=
ciem ꝓprietatis·et ſi forte voluptuariuz fuerit
predium viridaria vel degeſtatōnes vel deam
bulatōnes habens opacas ex arboribus infru
ctuoſis non debebit deijcere vt forte ortos oli
tarios faciat·vel aliud quid quod ad redditus

ſpectat· Si autem non erat prediuz voluptuari
um ſed ager lapidicinas vel argenti fodinas
inſtituere poterit fructuarius et venas metal
lorū poterit inquirere ut auri et argenti et ſul
phuris ⁊ eris ⁊ ferri et ſi nihil agriculture no
cebit·ꝫ et ſi noceat agriculture·ſi tn̄ in hoc qd̄
inſtituit plus ſit redditus ꝗ̄ in vinetis vel ar=
buſtis vel oliuetis forſan hoc dicere poterit·ſi
quidem ꝑmittitur ei meliorare ꝓprietatem· ſi
tamen que inſtituit fructuarius aut celum·id ē
aerem corrumpāt agri aut apparatuz ſint ma=
gnum deſideratura opificum vel forte ſingulo
rum que non poteſt ſuſtinere ꝓprietarius nō vi=
detur boniviri arbitratu frui· ¶ Item iſte fru
ctuarius edificium nullū imponet predio ruſti=
co niſi quod ad fructum ꝑcipiendum ſit neceſſa
rium·et illud appellatur villa ut·ſ·dictum eſt·
ut·ff·e·l·ſi cuius·§·fructuarius·Si autem in p̄=
dio vrbano ↄſtituitur vſuf·omnes redditus vl̄
obuentōnes que ſunt ex edificio vel ex area vl̄
ceteris ei adiacentibus ꝑtinent ad fructuariū
Si tamen anteꝗ̄ incipiat vſuf·locata fuerit do
mus:penſiones ille non ꝑtinent ad fructuariū·
niſi ſpecialiter h̄ dixerit ille qui vſuf·conſtituit
Poſſet tamen fructuarius ↄductorem repelle=
re ad exemplū emptoris·ut·ff·e·l·arbores·§·i·
Nam ut dictum eſt omne comodum domus ꝑ=
tinet ad fructuarium·et ip̄e gracia domus cau
tionem poteſt deſiderare·vnde et mitti in poſ=
ſeſſionem vicinaruz edium cauſa damni infecti
debet et iure dn̄ij poſſidet edes· ſi ꝑſeueretur
non caueri nec quicꝗ̄ ex eis amittet finito vſu=
fructu·nec licet ꝓprietario inuito fructuario al
tius tollere domum·ſicut nec aree vſufructu le
gato poſſet in area edificium ponere·vt·ff·e·
·l·vij·Niſi ad fructum ꝑcipiendū ꝑtinet vel ad
cuſtodiam rerum que ſunt in fūdo· vt·ff·e·l·ſi=
culus·§·ſed nec·et·l·pn̄t·et quia omnes fructꝰ
rei ꝑtinent ad fructuarium etiam ip̄e reficere
poteſt edes inuito ꝓprietario·Nam nec arare
nec colere ꝓhiberi poteſt et faciet refectōes
neceſſarias et voluptuariaſ·ut tectoria pauimē
ta et ſimilia et quod inedificauerit refectōnis
cauſa poſtea neqꝫ tollere neqꝫ reficere poterit
et refixa tamen vēdicabit·vt·ff·e·l·ſed ſi qd̄·
Non autem ampliare poterit domus nec inuti=
les detrahere ꝗ̄uis melius repoſiturus ſit·ut·
·ff·e·l·hactenus·§· neratius· Sed nec inchoa=
tum edificium poterit ꝑficere·ut·ff·e·fructu=
arius·et·l·nouum·et·l· vſufructuarius· Si aūt
vſufructuarius nolit reficere non compellitur
niſi modica refectōne domus indigeat·tūc enī
cogitur niſi paratus eſſet delinquere vſuf·nec
tunc tamē excuſatur a damno·quod facto ſuo
vel ſuorum datum eſt·ut·ff·e·l·cū fructuariuſ·
¶ Item et alia onera rei agnoſcit fructuarius
vſufructu legato puta ſtipendium vel tributū
vel ſalarium vel alimenta ab eo predio relicta
cogitur ergo fructuarius vt ſartiat et tegat
domos vt dictum eſt· Si tamen vetuſtate cor=
ruerint neqꝫ ip̄e neqꝫ ꝓprietarius cogitur refi=
cere·ſi tn̄ refecerit heres patietur fructuariuz

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

frui·ut·ff·e·l·hactenus·et·l·vſufructu legato et·l·ſi pendentes·§·ſi quid· Permittitur etiam fructuario lumina immitere in domum licet lumina que habet domus non poſſit obſtruere· ſz et colores et picturas et ſigilla et marmora· Et ſi quid ad domus ornatū ptinet poterit immittere vel opponere· Sed neqȝ dietas trāſfor mare vel diungere ſepatas vel diunctas ſeparare· ei pmittitur vel aditus vel poſticam euertere vel refugia aperire et atrium mutare et viridarium ad alium modum ouertere· excolē enī quod inuenitur poteſt· qualitate edium nō mutata vnde nec altius tollet domum nec meritoria faciet in domo que vulgo diuerſoria vł fullonica appellantur a fullone forte· quia facit aque diuerticulum quoddam·ut ibi fullo lauet telam·et dicuntur vulgo gualchaere· nec per cenacula diuidet domum·locare tamē poſſet domum tamen oportebit ipm locare quaſi domum·nec balneū eſt ibi faciendū ſed ſi balneum ſit in domo ſolitum vacare vſibus dominicis in intima parte domus vel intra dietas amenas non locat et ex boni viri arbitrio· ſz id locare ceperit ut publice lauetur non magis ꝙ ſi domum·locauerit ad ſtabulatōnem iumentorum aut ſi ſtabulum quod erat vacans iumētis domus et carucis locauerit ad opus priſtinum licet multo minus ex ea re pcipiat·ut·ff·e·l·ſi cuius·§·ſed ſi edium·vſqȝ ad ſi·l· Generaliter enim ſeruabat fructuarius in omnibus rebus mobilibus modū ne ſua feritate vel ſeuicia corrumpat ſeruum· alioquin tenebitur·l·aquilia· et ſcdm conditōem eius debet eovti· Nam ſi librarium rus mittat et qualum ⁊ calcem portare cogat vel hiſtrionem vel balneatorem faciat vel de ſimphoniaco atrienſem vel de paleſtria ſtercorandis latrinis abuti videtur·ſed et ſeruum debet alere et veſtire ſecundum dignitatem eius·ut·ff·e·l·ſed et ſi quid·§·i·et·ij·

¶ Vbi autem oſtituitur vſuf·in ſeruo acquiritur fructuario ex re ſua· ¶ Item ex opa ſerui ſiue ſtipuletur ſeruus vel ex quocūqȝ cōtractu paciſcatur·vel p traditōnem accipiatur·ut·ff·e·l·ſi ſerui·ſz ſi fructuarius ſeruus ſtipuletur·vel paciſcatur ſimpliciter·ut·ff·de acqui·rerū do·l·qui bona· Nec obſtat quod legitur·ff·e·l·ſi ſeruo·§·ſi duos·quia ibi loquitur de ſtricto iure· Nā aliud eſt de equitate ut dictū eſt· Si aūt paciſcatur nominatim ꝓprietario vel eius iuſſu queritur ꝓprietario·ſed ipē tenetur oditōne ſine cauſa reſtituere fructuario quod ex re ſua vel ex opa ſerui queſitum eſt·ut·ff·de ſtip·ſer·l·pnſ· Idemqȝ et ſi ſtipuletur ex re fructuarij vel ex opa ſua·quod fructuario acquiri non poteſt puta rem fructuarij vel vſuf· in ſe conſtitutum qui fructuarij eſt ſtipuletur ab vſufructuario·ut·ff·e·l·ſz ſi quis·§·queſtionis·et·§·ſeruus·queritur ergo fructuario p ſeruum dominium et poſſeſſio et actio ¶ Itē exceptio·ut·ff·e·l·ſed ſicuti·et ſi nolit ſeruus opari fructuario cogendus eſt·ad id et inducendum modica caſtigatōe fructuarij ut tamen ſeruum nō torqueat neqȝ flagellis cedat·ut·ff·e·l·ſed ſicuti·§·quoniam· Et ſubijcio hic regulam vnam circa fructus ruſticorū prediorum et vrbanorum·ut ita demum ptineat ad fructuarium ſi pcipiantur ab eo vel ab alio nomine ſuo non exigo ꝙ recondantur in horreis·ſed ſatis eſt quod a ſolo ſepati ſunt eius nomine· Si vero fur decerpſerit vel deſecuerit fructus quia hec non facit nomine fructuarij non ſunt eius·ſed ꝓprietarij·ſi tamē vſufructuarius nanciſcatur poſtea eorum poſſeſſionem videntur ab initio fuiſſe qſiti·ut·ff·e·l·ſi fur·et inſti·de re·diui·§·ad quā·

¶ In his autem que acquiruntur ex re quātoqȝ in pendenti eſt acquiſitum ſit fructuario an proprietario puta ſuus iſte rem emit et p traditionem accepit fide ſibi habita de pcio ſi enī poſtea numerauerit precium ex re fructuarij fingitur fructuario fuiſſe queſitum dominium alioquin ꝓprietario· Idemqȝ ⁊ ſi ſtipulatus eſt numeraturus pecuniam· Numeratio enim declarabit cui queſita ſit ſtipulatio· Vnde et ſi ex vtriuſqȝ pecunia ſoluerit vel numerauerit numos vtriqȝ queritur id de quo agitur pro rata portōe pecunie· Si vero ex vniuſcuiuſqȝ pecunia ſoluerit tot numos vt ſufficiant ad totum precium ſoluendum vel totum mutuum celebrandū diſtingue cuius numos prius ſoluerit vt eiſcuiꝰ numos prius ſoluerit queratur id de quo agitꝰ· et ſi non apparet cuius numos prius ſoluerit vt ſi erant in ſacculo et ſimul ſoluunt nihil fecit accipientis ⁊ ideo nondum alicui eorum videtur q̄ſiuiſſe dominium·vt·ff·e·l·ſed ſi quis·§·interdū Quod autem dixi in pendenti eſſe dominiū vł actōnem dictum eſt ꝓpter fictōnem iuris futuraȝ ex eo ꝙ poterit fieri ſolutio ex bonis huiuſmodi tantum vel illius tantum non eſt dictum habito reſpectu ad ius·quod obtineat tempore preſenti vel inſtanti illo quo ſit traditō vł numeratio·tūc enim cum certum ſit dominiū queſitum eſſe·et certum eſſet ꝙ nō eſt ex re fructuarij·vel ex opa ſerui·et ita conſtat fructuario non eſſe queſitum reſtat ergo vt queſitum ſit ꝓprietario·preſentia enim vel preterita non poſſunt pendere ſed ſolum futura·vt·ff·ſi cer·pe·l·itaqȝ·et de verbo·oblig·ſi ita ſtipulatus fuero hanc ſummam·et de iniuſto rup·l·cum in ſeruo·et inſti·de verbo oblig·§·conditōes·et ſimile eſt quod notauimus·ſ·in fructibꝰ decerptis et deſectis· Et aliud ſimiliter ponitur de fetibꝰ ſubmittendis·vt·ff·e·l·ſi fur· Similiter etiā dicitur pendere ſtatus liberorum capto patre ab hoſtibus·vt inſti·quibus mo·ius pa·po·ſol·l·ſi ab hoſtibus·licet intuitu iuris pñtis tēporis verum ſit eos eſſe ſui iuris·quia pater vere ſeruus eſt hoſtium·vt inſti·de iu·per·propter fictionem ergo poſtliminij dicitur ſtatus pendere·quod autem dictum eſt ex re fructuarij ei q̄ri large eſt intelligendum quantū ad res fructuarij·vt·ff·e·l·ex re· ¶ Item quantum ad alienas quandoqȝ vt ſi quis contemplatōne fructuarij volens ei donare ſeruo ꝓmittat vel donet queratur fructuario· Idemqȝ et ſi ſtipulot

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

mihi aut ſeruo in quo tu habes vſuf· pmittens
ei ſolui dum volo tibi donare· Sed in hereditatibus et legatis relictis ſeruo ↄtemplatōe fructuarij· Idem eſt ſi vero non pateat ↄtēplatōe
fructuarij ea relicta queruntur ꝓprietario· vt
·ff·e·l·ſi ſerui et·l·§ ſi quid donetur·et·l·ſi quis
donaturus·et·l·ſed et ſi quis·in prin· ¶ In his
autem que ſeruus ſtipulatur ex opa ſi quidem
ſtipulatio fit vnius anni vel alterius ſingularis
tpis·quod labitur durante vſuf·ſerua id quod
dictum eſt· Si vero ſeruus locauerit opas ſuas
in annos ſingulos vel in alia ſingularia tēpora·
mercedes illorum annorum quibus durauerit
vſuf·debēt fructuario· Alioꝝ vero debent ꝓ
prietario·vt·ff·e·ſed et ſi qs·§·ſi opas· et ſi in
medietate vnius āni penas extingui vſufructū
illius anni tota merces debebit fructuario·ut
·ff·de admini·le·l·a nobis· ¶ Item hec omnia
ſunt quando ponimus vnum fructuariū· Si vero plures eſſent fructuarij ſingulis querit ex
re ſua·ex opa autem queritur ↄmuniter vtriqȝ
hunc tamē articulum et circa omnes ſeruos et
circa fructuarios ſeruos plenius explicabimus
de ſtipulatōne ſeruorum·non obſtat quod legitur·ff·e·l·ſi ſeruoſ·§·ſi duos·quia quod ibi dicit
ex re fructuarij queri dño verum eſt de ſtricto
iure·Secus de equitate vt·s̄·dixi· Partus autē
ancillarum non ptinent ad fructuariū· Abſurdum enim eſtimauit natura hominē in fructu
eſſe·cum omnes fructus eius gracia comparauerit·vt·ff·e·l·vetus· omnia autē alia que acquiruntur extra pdictas cauſas queruntur ꝓprietario·vt in tit·p quas cau·nc·acq·§·de his·

¶ Si vero ↄſtituitur vſufructus in iumentis vel
pecudibus vel quolibet animali irrationabili·
hꝫ ↄputantur in fructu fetus animalis lac pilus
et lana agni et edi et vituli et equuli· Si tamen
in vniuerſitate gregis vel armenti vſufructus
conſtituatur fructuarius debet gregē ſupplere ex fetibus gregis vel armenti· id eſt in loco
capitum defunctorum vel inutilium· Alia ex fetibus debet ſubſtituere et ſubſtituti fetus antequā ſubſtituerentur vere fructuarij erant·ſed
poſtea quā ſubſtituti ſunt ſiunt ꝓprietarij et finguntur a principio ſui fuiſſe· De mortua autem
vel inutilia incipiūt ptinere ad fructuariū poſt
ſubmiſſionem·hanc autem ſubmiſſionem nō habet neceſſe fructuarius facere ſi vſuf· haberet
in ſingulis animalibus non in vniuerſitate vt dictum eſt·vt·ff·e·l·vetus·et·l·vlt·ↄ·l·quid ergo·et inſti·e·§·ſed et ſi gregis· ¶ In rebus quoqȝ
inanimatis mobilibus ↄſtituitur vſufructus· ſi
tamen non cōſumantur p vſum vt dictum eſt in
numiſmatibus quibus ꝓ gemmis quis vti poteſt·et in ſtatuis et imaginibꝫ quibꝫ quaſi frui
quis poteſt honoris cauſa·ut·ff·e·l· numiſmatum·et·l·ſtatue· ¶ Pro his autem et omnibus
ſupradictis rebus neceſſe habet ſatiſdare fructuarius de fruendo arbitrio boni viri·et de reſtituenda re·vel eo qꝫ ex ea extabit finito vſufruct· nec poteſt hꝫ ſatiſdatō remitti a teſtatore·vt·ꝫ·e·l·i·et·ij·et·ff·vſufi u·quemad·ca·l·i·

Sed in caſibus hoc fallit·ſcilicet in fiſco fructuario et in patre circa bona filij· Et quando ad
fructuarium certum eſt ꝓprietatem puenturā·
vt·ff·de vſuf· quemad·ca·l·ſi vſufructu·§·plane·et vt ſe·no·ca·l·i·§·ſi ad fiſcum·et·ꝫ·de bo·q
li·l·vlti· ¶ Amittitur autem vſufr·morte fructuarij et maxima eius capitis diminutōe ꝛ media minima autem nō admittitur·et eiſdē modis dico etiam admitti pſonalem actōnem cōpetentem p vſufructu·ſicut illud verbū·niſi·videtur innuere·vt·ꝫ·e·l·pnſ·ſiue cōſtitutus erat
vſufructus ſiue ↄſtituendus·vt·ff·e·l·qui vſufructum·§·ſtipulatus· Porro vbi filiusfa·ↄſtituitur vſufructus ſi quidem ſit ex pfectitio peculio peribit morte patris·ſed ex aduentitio peribit morte filij·vt·ff·de do·cau·mor·l·ſi filio·
Si vero dubiū eſt ſit ex hoc vel ex illo vel vtrū
patris ↄtemplatōne vel filij ſit cōſtitutus·neqȝ
mortuo filio pibit patri neqȝ mortuo patre peribit filio vſuf·vt·ꝫ·e·l·vlt· ¶ Item amittitur
vſufructus non vtendo decennio inter preſentes·vel vicennio inter abſentes·et tunc dicam
amitti pſonalem actōnem non ipo iure ſed per
exceptōnem·quia tempus non eſt modus tollē
de obligatōnis ipo iure·vt·ff·de act·et obl·l·
obligatōnum·§·placet· ¶ Vbi autem vſuf·relictus eſt ciuitati exiguntur centū anni in amiſſione·ut·ff·e an vſufructus· Videtur autē fructuarius frui ſiue ipe fruatur ſiue alius nomine
ſuo·vt pcurator·tutor·curator·negocioꝝ geſtor· Vel ſi fruatur alius cui locauit fructuarius vſuf·vel vendidit vel precario conceſſit vel
donauit· Imo et ſi non fruantur iſti retinentur
vſufructus cum vſufructuarius habet preciū
vel mercedem vel equipollens· Secus enim eſſꝫ
ſi donauerit vſufructuarius vſuf· quia tunc nō
retinentur niſi frueretur donatarius·vt·ff·e·l·
arboribus·§·vſuf·et·§·non ſolum·et·l·quia qui
ꝓ precio· Et no·qꝫ fructuarius vſuf·vendere et
concedere poteſt inuito ꝓprietario vt ius pſonale retineat ſibi· Alij vero preſter facultatē
fructuum pcipiendoꝝ·et ita vſuf·pibit ex eius
pſona·cedere vero extraneo non poteſt volens
a ſe abdicare ius pſonale·vnde extinguitur vſufructus et ad ꝓprietarium redit·ꝓprietario autem bene poteſt cedere·ut·ff·e·l·cum vſufr·et
inſtit·e·§·pnſ·et·ff·de pericu·et cō·rei ven·l·qꝫ
ſi vendente·§·vlti·ff·de iure dot·ſi vſufructus
fundi· ¶ Item non poteſt dici qꝫ amittatur vſufruc·nō vtendo quādiu vſuf·poſſidet eſſe in quā
habet vſuf· Unde eſt qꝫ ſi in ſeruo habeo vſuf·
et ille a me fugiat quia ille poſſidetur a me antequā ab alio apprehendatur ut diu ſteterit in poſſeſſionem libertatis paratus reſpondere de ſtatu ſuo non amitto vſufructū· Sed ſi ab alio poſſidetur ſi tamen ipe aliquid meo nomine faciat
retineo vſuf·vt·ff·e·l·arboribus·§·de ille·et·§·
ſuſ· ¶ Item amittitur vſufructus morte·vt·ſ·
in diffinitōne diximus· ¶ Item amittitur rei
mutatōe vt ecce habeo vſuf·in domo ꝛ illa decidit in totum vel deuſta eſt· Nec etiam habeo
aree vſufru· niſi non ſpecialiter in domo ſed in

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

omnibus bonis erã fructuarius·vt·ff·e·l·quo=
tiens·§·vlti·et·ff·quibꝫ mo·ami·vſuf·l·repeti·
·§·pnſ·et inſtit·e·§·vlti· ¶ Idemqꝫ eſt et ſi ha
beo vſuf·in area·et in ea fiat edificium et ſi de=
ponatur domus in qua habeo vſuf· et alia ibi=
dem inſtauretur·Secus ſi ꝑ partes reficiatur·
vt·ff·quibus mo·vſuf·amit·l·repeti·§·vlt·et·l·
quid tamen·§·i· ¶ Item rei mutatio aſſignari
poteſt in alijs multis· vt ecce habeo vſuf u·in
agro·et ipſe inundatur·vt iam ſit ſtagnum vel
palus·vel habeo vſuf·in ſtagno et poſtea exa
ruit vt factus ſit ager·vel habeo vſuf·in ſilua
et ceſa ea facte ſunt ibi poſtea ſationes vel ha
beo vſuf·in maſſa et ex ea poſtea fiunt vaſa vel
econuerſo idem erit·vel habeo vſuf·in cemamẽ
to et illud poſtea diſſolutum eſt vel transfigu=
ratum·vel habeo vſuf·in naui·et ea non refe=
cta ſed diſſoluta ſit non ea mente·vt re compo
natur eis de tabulis·vel habeo vſuf·in balneo·
et facta eſt habitatio ex eo·vel in taberna· et
ipſa facta eſt dieta·vel in hiſtrione et ipſe trãſ=
latus eſt ad aliud monaſterium·vel in quadri=
ga legatus eſt mihi vſuf· et vnus ex equis de=
ceſſit·niſi alius ſubſtitueretur ante diem lega=
ti cedentẽ· Si vero equoꝝ relictus eſſet vſuf·
tunc et vno mortuo duraret in reſiduis·vt·ff·
·e·l·quid tamen·§·agri·vſqꝫ in fi·l·et·l·niſi· et
·l·ſi cui· ¶ Item extinguitur vſuf· cõfuſione ſi
fructuarius nanciſcatur ꝓprietatem·vt·ff·qui·
mo·vſuf·amit·l·ſi ſeruus· ¶ Sunt autem ꝑ vſu
fructu ꝓdite actões confeſſoria et publicana
que dantur ei qui vſufructuarius eſt· et datur
confeſſoria ei cui cõſtituitur vſuf·a dño· Publi
cana autem datur ei cui cõſtituitur a non dño·et
ꝓdite ſunt ad ſimilitudinem rei vendicatõnis·
dantur enim ratione dominij vel quaſi·et poſ=
ſeſſionis vel quaſi·ratõne dñij opetunt directo
ei qui dñs eſt fundi cui acquiritur ſeruitus· ra=
tione quaſi dominij opetunt vtiliter ei qui non
eſt dñs·ſꝫ habet ius in re·puta creditor eſt vel
fructuarius vel ſupficiarius· vel ſimilis·ut·ff·
ſi ſer·ven·l·ij·§·hec autem·et de remiſ·l·i·§·itẽ
iuſ·et de ſupficiebus·l·i·§·vlti· et ſi vſuf·pe·l·
·i·i·ſꝫº· ¶ Item dantur rõne vere poſſeſſionis
aduerſus eum qui poſſidet agrum debentẽ ſer
uitutem·vt·ff·ſi vſuf·pe·l·vti·§·vtrum· vel q̃ſi
poſſidet vel ſi dolo deſierit poſſidere vel ſi liti ſe
obtulit·vel ſi ſit ſupficiarius agri debentis ſer
uitutem·vt·ff·ſi vſufru·pe·l·vlti·Sed et quaſi
poſſidere videtur·qui ipſa ſeruitute mihi debi=
ta vti me nõ patitur·ſicut et interdicto uti poſ
ſidetis dicimus·Nam qua ratõne facit quo mi=
nus poſſideam eandem· et ipſe poſſidere videt̃
vnde poteſt conueniri confeſſoria· ut·ff·ſi ſer·
ven·l·loci·§·ſi quis mihi·et·l· ſi quis diuturna·
Ei autem qui negat ſe vſuf·debere·uel aliã ſer
uitutem ꝓdita eſt actio negatoria que et ipſa
in rem eſt ut ſupior et datur ratõe dominij do
mino fundi quem negat ſeruire debere·Vtilis
autẽ datur quaſi dño fundi·quia ius habet in
fundo quem negat ſeruire debere·ut·ff·ſi ſer·
ven·l·ij·Ratione autẽ poſſeſſionis intenditur

cõtra eum qui poſſidet rem ratione vſuf·ut·ff·
de acquiſ·poſ·naturaliter· Vel quaſi poſſit et
ut ſi revtatur ꝓpter aliam ſeruitutem quam di
cit ſibi debitam· ¶ His ergo et in hec opetunt
actões iſte et ɔueniunt cum actõibus in rem
opetẽtibus ꝓ corꝑalibus rebus·quia et in his
eſt melior conditio poſſeſſionis· Si enim ſim in
poſſeſſione ſeruitutis et me negatoria ɔueniaſ
nec te poſſis ꝓbare dñm fundi quem negas de=
bere ſeruire abſoluor a te·ut·ff·ſi vſuf·pe·l·uti·
Si vero te dñm ꝓbares ego ſuccumbã te agẽ=
te negatoria contra me niſi ꝓbarem te uel cũ
cui ſucceſſiſti ɔſtituiſſe mihi ſeruitutẽ·Vbi au
tem non ſum in poſſeſſione ſeruitutis nõ vincã
in ɔfeſſoria· ſi eam intendam et ſuccumbam in
negatoria ſi ea ɔueniar·niſi ꝓbauero mihi ſer
uitutem deberi·nec eſt opus ꝙ qui dicit ſe non
debere ſeruitutem ꝓbet ſe dñm fundi qui ne=
gat debere ſeruire·ut·ff·ſi ſui·ven·l·ſicuti·§·ſꝫ
ſi queritur· ¶ Eſt autem iudicis officium in con
feſſoria·ut p̃ſtetur res·id ẽ vt iubeatur poſſeſ=
ſor preſtare pacientiam actori· ut vtat᷑ ſerui
tute·et de hoc ipſo ut ita fiat in futurũ cautõ=
nem exponet reus· ¶ In negatoria autem eſt
officium iudicis ut ꝓ eo qui viceret in ea preci=
piat iudex alteri ne ipſm ratõne ſeruitutis inq̃e
tet quo minus vtatur libere p̃dio ſuo· et de hꝫ
ipſo exponet cautõnẽ·ut·ff·ſi ſui·ven·l·haꝝ·
et·l·egi·hꝫ quando lite cont̃· fertur diffinitiua
ſña·Si autem vocatus non veniat·et non eſt li
quidũ de cauſa quod obtineat·notaui·ĩ· de bo·
auc·vi·poſ·§·vbi autem· ¶ Illud falſum autẽ
reputo quod ait·P·ideo dici negatoriam quia
ꝓponitur verbis negatiuis·Et ɔfeſſoriam ideo
quia ꝓponitur affirmatiuis·nam in ſeruitute al
terius non tollendi et ɔfeſſoria negatiuis et ne
gatoria ꝓponitur affirmatiuis inſpicienda eſt
potius ſña q̃ verba·ut ideo dicatur ɔfeſſoria
quia quis ſibi aſſerit deberi ſeruitutem· nega=
toria econtrario· ¶ Item illud falſũ reputo qḋ
ait·P·tunc demum dari negatoriam quãdo fu
it ſuitus ſed eſt amiſſa·nam et ſi nunq̃ fuit nec
potuit eſſe ut quia erat locus publicus dat̃ ne=
gatoria·ut·ff·ſi ſer·ven·l·loci·§·cõperit· et·l·
fiſtulas· ¶ Queritur autem quanto tẽpore tol
latur negatoria·Et videtur ꝙ·xxx·annis cũ nul
la actio regulariter extendatur vlterius·ut·ĩ·
de an·except·l·i·ſed ſi hꝫ dicatur occurrit cõtra
rium·quia ſi poſt·xxx·annos te vti ſeruitute nõ
poſſum ꝓhibere ergo videris eã queſiuiſſe ſpa
tio·xxx·annorum·quod ſi eſt·ergo contradicit
alijs·l·que dicunt ſeruitutem non queri niſi tẽ=
pore cuius non extat memoria·longo tamen tẽ
pore ſi aliquis vtatur ea p̃ſumitur cõſtituta ex
illa cauſa que p̃tenditur p̃ceſſiſſe·ut·ff·de aqua
plu·ar·l·i·§·ulti·et·l·ij·i·ſꝫº·et·§·i·et·§· idem la
beo ait· Ad hoc reſponderi poteſt·ut dicã ſer
uitutem non eſſe queſitam·xxx· annis in fundo
tuo·Sed tamen tu ꝓpter negligentiam tuam ꝓ
hibere non potes vtentem ſeruitutem·et eſt ſi
mile ad hoc·ff·de ſui·ruſti·pre·l·ꝑ fundum·qa
ſi vnus socioꝝ conſtituit ſeruitutem ꝑ fundum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

communem non tenet ſeruitutis cōſtitutio· ſed
ipſe non poteſt ꝓhibere· Vel dic etiam elapſis
·xxx·annis negat etiam poſſe intentari nō ex p̄
terita ↄtione· id eſt ea que facta eſt· iā ſunt tri-
ginta anni· Sed ex ſequentibus uel preſentibuſ
nec enim hʒ ↄtio eſt illa vel econuerſo· ut· ff· de ꝰ
bo· oblig· l· ſi ſic· Nec eſt vnius ↄtionis ↄtinuatio
ad aliam· ut· ff· de ſeruit· l· ſeruitutes· quod ſic
eſſe non poteſt aſſignari in poſſeſſionē rei mee·
quam per· xxx· ānos poſſediſti· ſup qua poſtea
non es cōueniendus quia hic vna et eadem eſt
poſſeſſio ꝓpter ↄtinuatōnem· et ſic dices ꝙ tan
tum vna eſt ↄfeſſoria· ſed tot ſunt actus ↄfeſſo
rie quot ſunt modi· Huic ſiñe nihil obijci p̄t ni
ſi quod mirum videtur ꝙ tot ſunt actōes quot
ſunt ↄtiones· vel dic licet vere plures ſint actō-
nes tamen cauſa minuendarum litium vna tan
tum actio poteſt intentari ꝓpter diuerſas ↄtio-
nes· ſicut et de pluribus hereditatibus ſufficit
vna actio fam̄· herc̄· in pluribus ſocietatibus
vna actio ꝓ ſocijs· vt· ff· fam̄· herc̄· l· heredes·
·§· de pluribus· et ꝓ ſoc· l· cum duobus· §· ſi plu-
res· Et ſcd̄m hoc ſi actōne intentata ꝓpter ↄtio
nem vnam abſoluaris· et iterum te ex alia ↄtōe
ↄueniam non obſtabit exceptō ſicut in rei ven-
dicatione nō obſtat mihi ſi abſoluaris quia nō
poſſides et iterum reperiris poſſidere· ut· ꝭ· ad
exhibend· l· neqꝫ· ¶ Nunc de habitatione vi
dendum eſt que et ipſa perſonalis ſeruitus eſt
vt vſuf· et eodem modo ↄſtituitur ut vſuf· ſʒ in
domo tantum non tamen eſt vſuf· nec vſus· eſt
tamen quoddam medium ius inter eum ⁊ eius
comodū· quia et ipſe inhabitare poteſt cum fa-
milia ſua et alij locare· ſiue relicta ſit habitatō
ſiue vſuf· vel vſus habitatōnis· Et videtur eſſe
relicta inuitam hominis niſi breuius ſtatuatur
tempus· Et extinguitur morte non autē extin-
guitur non vtendo· vel capitis diminutōne· ut
inſtit· de vſu et ha· §· ſed ſi cui· et· ꝭ· e· l· cum anti
quitas· et· ff· de vſu et ha· ſi habitatio· ¶ Seqꝛ-
tur videre de miniſterio ſiue opera ſeruorum·
qualiter cōſtituantur· et in quibus· et qualiter
reſtituantur· et qualiter amittantur· Conſtitu
untur autem eiſdem modis quibus vſuf· ↄſtitui
diximus· Libertis autē aliter fit impoſitio ope
rarū· ut dicemus· ꝭ· de opis lib· ſed ⁊ in liberis p
ſonis ſi legantur ope tenet legatum· non tamē
ius in pſona cōſtituitur· ut· ff· de vſufr· le· l· iiȷ·
Si vero in ſeruo conſtitueretur opa habet ius
in perſona· ille cui debetur opa· ſicut et ille cui
debetur vſuf· vel vſus· ¶ Cedit autē dies ope
rarum incertarum· tunc cū fuerint indicte· cer
tarum autem tunc cum poterūt preſtari· et nō
ſunt preſtite· ut· ff· de opis· ſer· l· i· et de opis·
li· l· quotiens· ¶ Reſtituuntur autem ope dedu
ctis neceſſarijs expenſis· ſicut et in reſtitutōne
aliarum rerum ſolet fieri· ergo non ſolum alia
ſed etiam cibaria deducuntur cum ope repetā
tur a poſſeſſore· ſi tamen erat ſeruus minor· v·
annis vel debilis vel talis ut non potuerit ope
rari nulla fiet reſtitutio opaꝝ· licet quis p̄ten-
dat ↄtra poſſeſſorem qui forte dñs eſt ſerui· ꝙ

ipſe poſſeſſor cū dilexerit vel in delicijs habue-
rit vel voluptatis cauſa penes ſe detinuerit· vt
ꝭ· e· l· antepn̄· et vlti· ¶ Amittuntur ope vſu-
capione ſerui· quod notabile eſt· quod non ſer-
uatur in vſu vel vſufructu· ut· ff· e· l· locum· §· ꝓ
prietarius· et de vſuf· le· l· iȷ· Non autem amit-
tuntur capitis diminutōne vel non vtendo· vel
etiam morte quod mirabile eſt niſi aliter dictū
eſſet· vt· ff· de vſuf· quemad· ca· l· huic· in fi· et
·l· idem· vel illud in annuo legato locum habꝫ·
non eſt referendum ad legatum ope· et ex his
patet ꝙ opa ſerui neqꝫ eſt vſus neqꝫ vſuf· pro-
pter diſſimilia aſſignata· habet tamen como-
ditatem vſuf· ſed et plus in pleriſqꝫ· ¶ Item
vſus habet comoditatē et amplius· vt liquet
ex premiſſis· ¶ Item et locat opas ille cui de-
betur opa· quod non facit vſuarius· et ꝓbant
hec· ff· de opis ſeruo· l· in hominū· et· l· pn̄· et
ad· l· fal· l· i· §· ſed opas· ¶ Preter hec nota· qꝫ
licet his omnibus pmittatur frui rebus· vel in
habitare domos· vel frui opis ſeruorum· nō tū
eis pmittitur obligare rem in quam habet ſer
uitutē· ut· ꝭ· e· intereſt· licet et alias dicatur fru
ctus rei eſt· vel pignori dare licere· vt· ff· de vſ-
ſuf· l· vlti· ſed ibi nomen fructus ponitur ꝓ co-
moditate quadam non ꝓ rei ꝓuentu· ſeruitus
autem ipſa pſonalis pignori obligari poteſt· vt
·ff· de pigno· l· ſi is· §· pn̄· ¶ Item patet ex his
quatuor eſſe ſeruitutes pſonales ſcilicꝫ vſufru-
ctum· et vſum· et habitatōnem· et operam ſer
uorum· et ꝓ iſtis omnibus interponitur ſatiſda
tio de fruendo· de vtendo· de habitādo· de ope
ris pcipiendis boni viri arbitrio· ut· ff· ſi vſuf·
pe· l· huic· et ex ſtipulatione punitur culpa non
ſolum que eſt in faciendo que et ipſa punitur p
·l· aquil· ſed etiam ea que eſt in p̄termittendo
nec cohercetur per aquiliam· vt ſi fructuarius
agrum non ꝓſcindit vites non ſubſerit· ductuſ
aquarū corrumpi patitur· ut· ff· e· l· ſi cuius· §·
deniqꝫ· Item adijcitur in ſatiſdatōne de reſti-
tuendo eo ꝙ inde extabit· ut· ſ· dictum eſt·

De ſeruitutibus et aqua

Dictum eſt· ſ· de pſonalibus ſeruitutibꝫ
Nunc ponit de predialibus quas appel
lat lex reales· ut· ff· e· l· i· Sed melius di
centur p̄diales· quia rei appellatō nimis ē lar-
ga· Cōplectens etiaꝫ mobilia et incorpalia· ut
inſtit· de re· cor· et incor· et· ff· ſi cer· pe· l· i· Pre
dij vero nomen immobilia tantum ↄplectitur·
nec ſufficit ei ponere rubricam generalē de ſer
uitutibus ſʒ nominatim poſuit de aqua id eſt de
ſeruitute aque· quia in ea quoddam ſpeciale aſ
ſignatur· ut acquiratur longo tempore· ut· ꝭ· e·
·l· iȷ· Et ſimile notauimus· ſ· de here· et ma·
¶ Videndum ergo que dicuntur ſeruitutes p̄di-
ales et quis ↄſtituat· et cui· et qualiter amittū
tur· Sunt autem prediales ſeruitutes· alie vrba
ne· alie ruſtice· Vrbane ſunt que debentur pre-
dijs vrbanis· Ruſtice autē que predijs ruſticis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

debentur quod puto dictum eſſe ꝑ cauſam ne-
ceſſariam non ſufficientem. Nam ad hoc ut ſit
ſeruitus vrbana neceſſarium eſt quod ſit predi
um vrbanum cui debetur ſeruitus et ꝙ ei debe
atur ut vrbanus. Si enim iter vel via que ruſti-
ce ſunt ſeruitutes debeantur domui. tamen cū
deberi poſſunt nō intuitu edificij ſed ſoli nihil-
ominus dicuntur ruſtice ſeruitutes. ut ar. ff. de
ſeruit. ru. pred. l. certo generi. ergo ſolum edi-
ficium non eſt ſufficiens cauſa ꝙ ſeruitus debe
atur. ſed oportet precedere pactum vel ſimile.
ut ea cōſtituatur. Similiter dicam in ruſtica ſer
uitute. nam et illa ideo tantum dicitur ruſtica
quod debetur ruſtico predio non intuitu edifi-
cij edi alicuius et ꝙ hec ita ſint declarabunt ex
empla vrbanarum et ruſticarum ſeruitutū et
ꝓbari poteſt. ff. de ſeruit. vr. pred. l. i. ſicut eñ
dicitur ſtillicidiū aduertendi in tectum ſiue in
aream vicini et ita poteſt eſſe. ꝙ area erat pre
dium ruſticum vel in villa vel in vrbe. ſed tamē
quia vrbanum erat predium cui ſeruitus debe
batur. dicitur vrbana ſeruitus. ſic et ruſticum
erat prediū. verbi gracia edificiū gracia fru
ctuum reponendorū et ei ab vrbano predio ſer
uitus debeatur. vel ut ipm̄ liceat altius tollere
et officere pretorio vicini. vel ut cloaca habea
tur per vicini domum. vel pretorium. vel ꝓre-
ctum ad quam coloni mei predij accedāt dice-
tur ruſtica ſeruitus. ut. ff. de ſui. ru. pred. l. ij.
Dicuntur autem vrbana predia omnia edificia
vbicunqꝫ ſint inhabitandi cauſa facta. ſecus ſi
fierent cauſe fructuum reponendorū. ut dictū
eſt. ſ. de vſufruc. Et notari poteſt. ff. quib; mo.
pi. ca. contra. l. eo. §. ſi tabula. Sunt autem hec
iura vrbanorum prediorū altius tollendi et of
ficiendi luminibus vicini aut non extollendi.
¶ Item ſtillicidium aduertendi in tectum vel
in aream vicini. Aut non aduertendi. ¶ Item
mittendi tigna in parietem vicini et deniqꝫ de
ijciēdi ꝓtegēdi ve ceteraqꝫ iſtis ſimilia eſt et in
ter hec ſuitus ne aſpectui officiatur. ¶ Item
vt preſtetur proſpectus. Item ut preſtetur lu-
men et ſi quidem debeat mihi aliquis lumen id
videor queſiuiſſe ut celum videre poſſim vel de
poſita domo ſua vel eius pte ut plene recepto
lumine a ſe perueniat in domum meam. vt. ff.
de ſeruit. vr. pre. l. luminum. et. l. lumen. Si autē
quis debeat mihi proſpectum non debet ut ce
lum videam: ſed ut feneſtra uel aliquo ſimili ap
te claritas diei ad me ꝑueniat. ergo quicunqꝫ
habet lumen habet proſpectum. ſed nō econ-
uerſo. et quia ille cui debetꝰ ꝓſpectus minorē ha-
bet comoditatem in fruēdo ꝙ̄ ille cui debetur
lumen maiorem habet poteſtatem in ꝓhiben-
do ꝙ̄ eum qui debet ſeruitutem ne quid omni-
no faciat quod noceat ad graciorem ꝓſpectū
et liberum. Nam cum minus habeat minus of
fendi debet. qui autem debet lumen et ſi aliqd
faciat quod noceat ad graciorem ꝓſpectum et
liberum. ſi tamen celum videre poſſim nō tenetꝰ
Si vero celum videre non poſſim. vel ꝓpter edi
ficium a te factū. vel arborem poſitā teneris.

Nam et arbor efficit quo minus celū poſſit vi-
deri. Quid tamen ſi arbor vel edificium impe-
diat ſolis immiſſionem. ſi quidem mihi expedi-
ebat ſolē immitti tenetꝰ ille q impedit ſolis im-
miſſionem. Alioquin contra. vt. ff. de ſuit. vr.
pre. l. luminū. et. l. inter. et. l. ſi arbores. Et no-
ꝙ non tantum edificando. ſed etiam deſtruen-
do impeditur luminis immiſſio ſi forte preſſura
quadam immittebatur in edes meas. ut in pre
dicto. t. l. ſi arborem. §. interdum. Vnde et dici
tur in libro regum. Refulſit ſol in clipeos au-
reos et reſplenduerūt montes ab eis. ¶ Ruſti
corum autem prediorum iura ſint hec. ¶ Iter
actus via aqueductꝰ. aque hauſtꝰ. pecoris ad
aquam apulſus. ius paſcendi. calcis coquendi.
arene fodiende. que tria vltima poſſunt dici in
nominate ſeruitutes ruſtice. Sed ſupiora ꝓprijs
nominibus gaudent. ¶ Eſt autem iter ius eun-
di ambulādi hominis ſiue homo eat ſolus ſiue
vehatur ſella vel lectica vel in equo vel in quo-
uis animali. ſeorſum vero a ſe nō poteſt agere
iumentū vel vehiculū ducere qui iter tm̄ habꝫ
vt inſtit. e. in prin. et. ff. de ſuit. ru. pred. l. i. et
. l. qui ſella. et. l. inter actum. Quandoqꝫ etiam
quod notabile eſt iter non eſt ſeruitus vt ſi de-
betur fructuario a domino predij alterius. vt
. ff. ſi ſerui. ven. l. ij. §. ij. Quādoqꝫ dicitur vulga
riter ipm̄ ſolum p quod iter vel trames vel cal-
les. ¶ Actus autem eſt ius agendi iumentum
vel vehiculum. itaqꝫ qui iter habet actum non
habet. qui actum habet iter habet. id eſt co-
moditatem itineris. eoqꝫ poteſt vti etiā ſine iu
mentis. non dico ꝙ duas habeat ſeruitutes. vt
. ff. de adminiſ. le. l. i. et inſti. e. §. ij. ¶ Via autē
eſt ius eundi. agendi. et ambulandi. nam et iter
et actum via in ſe continet. vt inſti. e. §. iij. ¶ In
ſpectis tamen his diffinitionibus non videtur
plus continere via ꝙ̄ actus. ſed tamen ꝓbatur
ex alijs plus continere viam ꝙ̄ actum. Nam il-
le qui habet viam habet ius trahendi vel lapi-
dem vel trabem vel ferendi rectam haſtā que
non ꝑmittuntur ei qui habet actum. ſpectatur
enim ꝙ fructus eodem modo poſſent ledi.
¶ Item vie latitudo ſi latior vel anguſtior non
deſignetur p cōtrahentes lege diffinitur octo
pedibus in porrectum. xv. autem in anfractū.
id eſt vbi flexum eſt. vt. ff. de ſuit. ru. pre. l. qui
ſella. §. i. et. l. vie latitudo. et. l. certo. §. latitudo
et. l. via conſtitui. Aqueductus autem eſt iuſ
aque ducende per fundum alienum. ſiue fiſtula
ducatur aqua. ſiue alio quolibet inſtrumento fi
ctili. non tamen lapide ſtrato. nec etiam fiſtula
que domino predij reddat aquarium deterius
opere manu facto eius cui debetur ſeruitus. ce
terum naturaliter ledi poteſt fundus ſeruiens
vt ſi imbribus creſcit aqua in riuo aut ex agriſ
in eum confluat. aut aque fons ſcd̄m riuum vel
in eo ipo poſtea inuentus fuerit. vt. ff. de ſuit.
ru. pred. l. i. §. aqueductus. et. l. quintus. et. l. ſi
mihi. §. ſeruitus. et de aqua plu. ar. l. ſi prius. §.
placuit. Quod autem dictum eſt in aqua. verū
eſt in inuenta. Itē concedi poteſt vt inueniatꝰ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et inuenta ducatur· ¶Nam et nondum edificato
edificio ſeruitus conſtitui poteſt vt in predicto
ti·l·labeo· ¶Item poteſt concedi aqueductus
vni vel pluribus vel eiſdem modis vel diuerſis
vel per eundem riuum uel p diuerſos·vel primo
p eundem et poſtea p diuerſos· ¶Et ſi primo con
cedatur vni et poſtea cõcedatur pluribus·non
tenet ſcda ɔceſſio· ¶Si p ſecundum minoretur co
moditas primi·vt in predicto·t·l·ij·§·i·et·ij·et
·l·per que·et·t·omnia·pre·l·qui p certum·et
quemad·ſui·amit·l·aquam· ¶Hauſtus aque ē
ius hauriendi aquam de puteo uel fonte vicini
et ſiue hoc ius expreſſim ɔcedatur ineſt et iter
ad fontem·ſiue ɔcedatur ius adeundi ad fontē
ineſt et hauſtus· et hoc quando tenet cõceſſio
hauſtus quia facta eſt in fonte priuato·ſi autē
non teneat·ut quia facta eſt in flumine publi-
co nec tenet itineris tacita ɔceſſio que expſſim
ad flumen publicum fieri potuit·vt·ff· de ſui·
ru·pre·l·iij·§·vlti· ¶Nam vbi expreſſum eſt inua-
lidū·nec valet quod tacite ineſt·ſimile·j·ſi pen·
appel·l·ſi is qui·et·ff·de donat·inter vi· et vx·
·l·ſi ſponſus·§·ſi maritus· ¶Pecoris ad aquam
appulſus eſt habere ius appellādi pecora agri
mei p predium vicinum ad fontem vel puteum
poteſt enim eſſe q ex predio meo nō poſſum p-
cipere vtilitatem aliam niſi q ibi ɔtineam peco
ra vel etiā pcipio ex ea fructus vel ſegetes cul
tura pocorum·id eſt boum p quos colitur fun-
dus quos habeo neceſſe vel potus cauſa appel
lere in fundum vicinum·ut dictum eſt·vel cibi
cauſa ut ibidem paſcantur· ſic et cõcedi poteſt
mihi ius in pdio vicino· vt in eo liceat mihi cal
cem coquere et arenam fodere·vt ex his fiant
vaſa vel inſtrumenta vel granaria vel edificia
in meo predio vicino quibus fructus predij mei
reponentur vel exportentur vel quid ſimile fi-
at quod ad culturam vel fructuum agri mei p
cipiendum neceſſarium eſt·et eſt hoc generale
in omni ſpeciali alias prediali ſeruitute ut eate
nus teneat earum ɔſtitutio quatenus expediat
predijs·id eſt ad fructus eorum pcipiendos et
ideo dicūtur prediales· ¶Nam nec iter vel via vel
actus vel aqueductus·vltra vel aliter cōſtitui
poſſunt·q̄ expediat ad culturam agri mei fa-
ciendam·vel fructus ex eo pcipiendos cui vo-
lo acquirere ſeruitutem· ¶Dicūtur etiam predi-
ales·quia ſequūtur predia que debent ſeruitu-
tem·quicunq enim poſſideat illud predium cō
ueniri poteſt p ſeruitute· ¶Item ſequūtur p-
dia quibus debetur ſeruitus· quilibet enim ad
quem puenit predium etiā ſingulari titulo ven
dicabit ſeruitutem niſi expreſſim dictum eſſet
ɔtrarium·vel niſi ex qualitate pſone id pateat
teſtatorem voluiſſe·verba alia etiā id indicāt
quandoq·vt ſi mihi reliquerit defunctus vſuf·
vie vel alterius ſeruitutis·et pbantur hec in p
dicto ti·l· pecoris·et·l·ergo·et·l· veluti· et·l·
via·§·ſi fundus·et de ſeruit·le·l·pater·et de v-
ſuf·le·l·i·et cum actum eſt in contrarium·id eſt
ne tranſeant iſte ſeruitutes ad ſucceſſores·di-
xerunt quidam eas eſſe pſonales·ar·eius quod

legitur·ff·de ali·et ci·le·l·mela·§·quidam· ¶Sed
puto eam ſemp predialem eſſe· quia quilib ſuc
ceſſor poteſt eam vendicare·licet exceptiōe do-
li poſſit repelli ppter pactum·vt in pdicto·t·de
ſuit·ru·pred·l·ſi mihi·§·vlti· ¶Quid ſi ille cui
tales ſeruitutes ɔceduntur nullum habeat pre
dium· ¶Dicunt quidam eſſe tunc pſonales ſerui-
tutes·quod falſum eſt·vt·ff·e·et·l·ut pomum·
erit ergo quoddā ius ex ſtipulatiōne queſitum·
vt ſtipulatus eſſem te mihi daturum decem·
¶Illud autem queritur quare iura prediorum
vrbanorum aſſignētur in affirmatiua et nega-
tiua·vt altius tollendi et non tollendi·ſtillicidi
um auertendi vel non auertendi·et iura ru
ſticorum aſſignantur·ut in affirmatiua tantum
vt iter actus via et cetere·Ho· lex non dicit ſer
uitutem licere altius tollere vel non licere a-
uertere ſed dicit eſſe iura ſcilicet cōmunia que
libertates ſunt·ut·j·e·l·altius·et·ff·de ſeruit·
vr·predi·l·cum eo·et·l·cuius·niſi quādo nocet
edificium aree vicini impediendo ventum veni
re ad aream·vt·j·e·l·vlti·§·vlti· ¶Hoc tamē ver
bum·ius·in eadem·l·et in eadē voce ſupponit
p ſeruitute· ¶Dictio enī ſemel poſita duas qñq
importat ſignificatiōnes· ppriam et impropriam
et vtranq ppriam ſcdm diuerſa vt notari po-
teſt·ff·de offic·pconſul·l·ij·et ſi cer·pe·l· certi
conditō·ibi ante diem vel conditiōnem non po
tero agere· ¶Nam in vno nullo modo agitur in
altero agitur ſed repellitur exceptiōe·et ſic pla
cuiſſet legi potuiſſet dixiſſe iura ruſticorum pre-
diorum ſunt eundi et non eundi·agendi vel non
agendi·vel ſimilia· ¶Vel dic acquiſita ſeruitute
vrbano predio·ſi velit ille qui debet ſeruitutem
ſibi querere libertatem·nō vtente eo cui debe-
tur ſeruitus·libertas illa ſimilitudine quadam
poteſt appellari ſeruitus·quia ſicut in acquirē-
da ſeruitute neceſſariū eſt factum vtentis ſer-
uitute interuenire et bonam fidem eius· ita et
hic neceſſe eſt q qui pſcribit libertatem vrba
ne ſeruitutis habeat bonā fidem·ſcilicet q pu
tet eam ſe non debere· ¶Item q patet impe-
dimentum volenti vti ſeruitute·vt edificatum
habeat altius vel feneſtram clauſerit ex qua
immittebatur lumen vel obturauerit foramia
in que immittebatur tignum nec enim ſufficit
illud non vti eum cui debetur ſeruitus· ſed ſe-
cus eſt in ruſtica ſeruitute quia in ea amitten-
da tpe ſatis eſt·quod non vtitur ille cui debet·
licet alter nullum impedimentum faciat·vt·ff·
de ſuit·vr·pre·l·ſ autem· et eſt ar·p hac re-
ſponſione·q lex ſimpliciter vocat quādoq vſu-
fructum eum qui non eſt vere vſuf·vt in rebus
que ɔſumuntur p vſum·et hoc ſimilitudinis ra
tione·quia amittit morte et capitis diminutiōe
ſicut verus vſuf·vt inſtit·de vſuf·§·conſtituit·
et·ff·de vſuf·ea·re·que vſu con·l·i·et·ij· et·iij·
¶Poteſt etiam aſſignari ſeruitus altius tollē
di vt ſi mihi expediat altius te edificare quia
preſſura quadam lumen in edes meas deuolua
tur vnde et diceris facere contra ſeruitutem·
ſed deponis edificium vt·ſ·dictum eſt vel alia

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quecūq; poteſt aſſignari vtilitas predij mei q̄d
tu edificas vel non aduertis ſtillicidium dom⁹
tue. ¶ Conſtituit autem has ſeruitutes ille q̄
dn̄s eſt predij vicini. vel ſi plures fuerint domi
ni omnes debent ɔſentire imponenda ſeruitute
et omni predio. ut. ff. e. l. ij. Si autem vnus cō-
cedat ſeruitutem ſine alijs non tenet eius con-
ceſſio ſed ipſe quod notabile eſt non poteſt ve-
tare eum cui conceſſit vti iure conceſſo. Si vero
vnus primo conceſſerit deinde alter vel alij di-
uerſis temporibus conceſſerint ɔfirmatur pri-
ma ɔceſſio p ſecundam vel nouiſſimam et trā-
hunt primé ɔceſſiones vel prima cōceſſio ad
tempus vltime conceſſionis. perinde q; fit om-
nino cum vltimus ɔcedit. ac ſi omnes ɔcederēt
Et ideo ſi tempore vltime cōceſſionis non eſſet
poſſibile ɔcedere primos. vel quia defūcti ſunt
vel quia partes predij alienauerunt. pendebit
h̄ vltima conceſſio donec illi qui ſucceſſerunt in
locum primorum. vel noui ſocij cōcedant ſerui-
tutem. vt. ff. de ſuit. ru. pre. l. p fundum. et cō-
munia p̄. l. vlti. Nomen autem dn̄i large intelli
go ut contineat etiam bone fidei emptorem vl̄
emphiteotam. vel ſupficiarium. ut. ff. de pig.
. l. ſi ab eo. et de ſupfic̄. l. i. §. ulti. Sed et qui nō
eſt adhuc dn̄s. vel quaſi. ɔſtituit ſuitutē q; pri
me et ɔtinue poſt impoſitōnē ſeruitutis futu
rus eſt dn̄s. vt ecce emo a te p̄dium. vel ex ali-
quo titulo accipio. et in acceptōne vel traditōe
impone ei ſeruitutem ad aliud tuum ꝓprium p̄-
dium quod retines. vt. ff. de ſeruit. vr. p̄. l. et q̄
duas. et cōmunia p̄. l. iij. et. l. ſi quis duas. i. R̄o.
et. ff. e. l. ei fundo. Sed et dn̄s impatet aquam
ducere p viā publicā ſine incomodo ſubaudio
magno concedere poteſt. ut. ff. e. l. ſeruitutes
. §. publico. et de p̄cibus impa. offic̄. l. quotiens. §
et quod notabile eſt ſi priuatus ɔceſſerit aquā
p rotam tollendam ex flumine vel hauriendā
vel ſi ſeruitutem caſtello impoſuerit non tenet
quidem ceſſio ſeruitutis. Sed ille cui conceſſum
eſt tuendus eſt iure quod poſſedit forte cōtra
eum tantum qui conceſſit. vt. ff. cōmunia. p̄di.
. l. ij. Eſt autem caſtellum receptaculum aque
pu. vt. ff. de aqua quoti. et eſti. l. i. §. antepenl̄.
¶ Illud certum eſt q; ille qui ſeruitutem hab;
alij eam cōcedere non poteſt niſi hoc eſſet ei p̄-
miſſum. quia non poteſt eſſe ſeruitus ſeruitutis
Si tamen habeat ſeruitutē aqueductus. et aq̄
poſtq̄ eſt ingreſſa fundum meum alij velim cō
cedere poſſum niſi noceat fundo ſeruiēti. vt. ff.
de ſeruit. vr. p̄d. l. ex meo. et. ff. de aqua quoti.
. l. i. §. illud. h̄ de conſtitutōne que imponit ſer-
uitutem. pſonaliter enim quilibet qui non ha-
bet predium ſe poteſt obligare ꝓ ſeruitute p̄-
ſtanda. ut. ff. fam. herc̄. heredes. §. an ea. Sic
tamen non legatur ſeruitus ei qui non eſt dn̄s
p̄dij. ut. ff. de ſui. le. l. et ſi maxime. ¶ Fiunt au
tem ɔceſſiones iſte dn̄s p̄diorum vicinorum. et
quaſi dn̄is eadem ratōne ut dictum eſt. ut. ff. e.
. l. ei qui. ſic et qui habet ius inferendi in ſepul-
chrum. ſeruitutem vie ad ſepulchrum acquirē
poteſt. licet ſepulchro nō poſſit imponere ſer-

uitutem. vt. ff. ſi ſui. ven. l. i. i. R̄o. et. §. i. et com
munia p̄. l. caueri. Si autem plures ſunt dn̄i pre
dij. cui eſt acquirēda ſeruitus. neceſſe eſt vt om
nes dn̄i acquirant. vel eorum cōmunis ſeruus.
Et ſi vnus tantum acquirat non tenet eius acq̄
ſitio donec alij vel alijs ſocijs concedatur ſerui-
tus. et vltima acquiſitōne cōfirmatur prima. et
reducitur prima ad tempus vltime. ſicut et. ſ̄.
dictum eſt imponenda ſeruitute predio ɔmuni
et quod dictum eſt de ſuſpenſione prime impoſi
tionis vel acquiſitōnis locum habet ſi fiat acq̄-
ſitio vel impoſitio inter viuos. Nam ſi in vltima
voluntate vnus ſociorum predij ɔmunis legat
ſeruitutem in p̄dio cōmuni non tenet legatum
Sed ſi omnes ſocij legarent. et pariter eorum
adeatur hereditas tenet legatum. Idemq; eſt
et ſi vni ſociorum predij ɔmunis legaretur ſer
uitus. Nec enim tenet legatum. nec ſuſp̄ditur
donec alijs conceditur. quia non ſicut viuentiū
ita et defunctorum actus ſuſpendi poſt mortē
teſtatoris vel aditam hereditatem receptum
eſt. ut. ff. cōmunia p̄. l. vlti. et de ſuit. ruſ. p̄. l. ſi
vnus. et. l. vnus. ¶ Porro quod dictum eſt vici
no p̄dio concedi poſſe ſeruitutem recipit diſtin
ctionem. in ruſticis enim p̄dijs exigitur tāta vi-
cinitas. vt nullum ſit medium inter fundū ſer-
uientem et eum cui ſeruitur. vt. ff. de ſeruit. ru.
pred. l. qui ſella. §. vlti. niſi medium p̄dium erat
tale quo vti poſſum libere. et ſi non debeat ſer
uitutem puta quod erat via publica. vel locus
publicus. nec p vſum meum nocetur tranſeun-
tibus vel meus ꝓprius. vel ſimile. ut. ff. e. l. ſer
uitutes. §. publico. et. §. vlti. et de ſeruit. ru. p̄. l.
ſi mihi. §. pnl̄. et. l. tria. et cōmunia p̄. l. in tra-
dendis. §. interpoſitis. Et no. q; ſi ſeruitus debe
atur p plurium p̄dia vna tantum eſt ſeruitus et
non plures. niſi quando locus ſeruituti deſtina
tus diuiditur p longitudinem et tantum ſpacij
ſupeſt ab vnaquaq; parte vt ſufficiat vie. vel
quando erat conſtituta ita ſeruitus vt p quā-
libet partem ire agere liceret. Idemq; liceret
ſubinde mutari. ut. ff. de ſui. ru. p̄. l. vna. et quē
admod̄. ſerui. amit. l. non ſatis. §. i. Si vero me-
dium predium interuenit quod nō ſeruit impe-
ditur ſeruitus non vt non ſit ſed ne quis poſſit
vti ea ꝓhibente p̄dij medij dn̄o. vt liquet ex p̄-
dictis. l. In vrbanis autem ſeruitutibus nō exi
gitur illa vicinitas. ſed ɔſpectus vt vnum alte
ri poſſit officere. vt. ff. de ſerui. vr. p̄di. l. ſi edes
mee altius. et. l. nemo enim. et ſi ſui. ven. l. loci
. §. vl. et. l. et ideo. et. l. et ſi forte. et ɔmu. p̄. l. in
tradendis. §. interpoſitis. ¶ Conſtituuntur au-
tem ſeruitutes pactionibus et ſtipulatōnibus.
et teſtamentis etiam relinquūtur. vt inſti. e. §.
pnl̄. et vlt̄. Voluntate partium ɔſtituuntur nō
ab inuitis ut inuitus dicatur qui non conſentit
expreſſim. Et ſi non cōtradicat. ut. ff. de ſeruit.
vr. p̄. l. inuitum. Notabile tamen eſt quod dicit
lex. in via pu. ruina vel impetu fluminis amiſſa
vt vicinus ꝓximus viam debeat p̄ſtare forte vē
dendo vel donando etiam. ut. ff. quemad. ſer.
amit. l. ſi locus. §. vlti. Non ɔſtituūtur ſuitutes

ex tempore vel ad tempus quod ſic intellige-
vt ſi ſeruitutem tibi conceſſerim alternis die-
bus vel alijs temporib9 alternatis licet illud tē
pus finiatur quo veteris dictum eſt non tamen
deſinit ipō iure eſſe ſeruitus ut et ſic incipiat al
terno iterum veniēte tpe· durat enim omni tē
pore ſeruitus· et vna eſt· et non plures· Sed tñ
qui vult vti ea in tpibus exceptis repellitur ex
ceptōne doli· ¶ Item non cōſtituuntur ſub con-
ditōne extinctiua· id eſt qua exiſtēte extingua
tur ſeruitus· nam cum quadam perpetuitate
voluit lex ſeruitutes conſtitui· propter vtilita-
tem prediorum· lȝ tamen de ſubtilitate iuris nā
quantum ad effectū aliud eſt· obſtat enim ex-
ceptio vendicanti ſeruitutem poſt euentum cō-
ditōnis qua voluerunt partes ſeruitutem pire·
Poteſt autem cōſtitui ſeruitus ſub cōditōne· id ē
vt incipiat demum exiſtente cōditōne ſicut traſ
ferendo dn̄o p traditōnem et poſſeſſionem di-
cit lex· ut· ff· de acqui· poſ· l· qui abſenti· §· ſi q̄ſ·
Sic ergo te inducam in poſſeſſionem p̄dij dicē-
do conſtituo tibi ſeruitutem in hoc p̄dio· ſi tici
us fiat conſul vel non cōſtituuntur ſub cōditōne
illa ſi volam· ſicut et ponitur in modo illo q̄ diu
volam· ut· ff· e· l· iiij· i· R̄o· et· §· vlti· et· l· v· §· vl·
¶ Item cōſtituuntur ſeruitutes p cōſuetudinē
tpis cuius non extat memoria· non cōſtituuntur
decennio vel· xx· vel· xxx· vel· xl· annis· niſi ſerui
tus ſit talis que habeat vel videatur habere cō
tinuam cauſam· vt eſt ſeruitus tigni immitēdi
altius non tollendi· Aqueductus eſt· cum aqua
ducitur ſine intermiſſiōe· et ob hoc ſpeciale po
ſuit in rubrica de aqua· Idemqȝ eſt et in ſerui-
tute ſtillicidij· Nam et ſine intermiſſione nō caſ
ſitet ſtillicidium ex naturali tamen fit cauſa cū
aquam capiat ex celo non ope vel ductu manu
facto ab homine· et ideo ppetuo fieri extima-
tur· ut· ff· de ſui· vr· pre· l· ſed ſi inter· et· l· fo-
ramen· et· ī· e· l· ij· et· ff· de aqua plu· ar· l· ij· §· añ-
penſ· et· ff· e· l· ſeruitutes· In his ergo caſibus
acquiruntur p̄dicte ſeruitutes decēnio inter p̄-
ſentes vicennio inter abſentes ex tunc cōputan
do cum aliquis cepit vti ſeruitute· id eſt predio
iure ſeruitutis non vi· non clam· non p̄cario· vt
· ff· quemad· ſerui· amit· l· ſeruitute forte nō exi
gitur titulus ſȝ ſufficiet bona fides· In his autē
ſeruitutibus que habent intermiſſionem· licet
non acquiratur ſeruitus bona fide lōgo tpe ut
dictum eſt· Si tamen aliquis ex aliquo tē· prece
denti dicat ſibi ſeruitutem conſtitutam· nec id
poſſit pbare p teſtes· vel inſtrumēta et in ad-
miniculum ſue intentōnis inducit cōiecturam
quia vſus eſt ſeruitute predij dn̄o ſciente et nō
cōtradicente per· x· vel· xx· an· p̄ſumitur debita
ſeruitus ex ea cauſa que pretenditur p̄ceſſiſſe·
vt· ff· de aqua plu· ar· l· i· §· vlti· et de vſuf· l· cum
de in rem verſo· ¶ Conſtituūtur ſeruitutes om
nes p traditōnem non veram· quia incorpalia
non recipiunt traditōnem· ut· ff· de acquir· re-
do· l· ſeruus· §· incorpales· ſed quaſi traditōne·
que fit p pacientiā dn̄i ipō me inducente in poſ
ſeſſionē· vnde et cauet q̄ me non impediat vtē-
tem· ut· ff· de ſerui· vr· pre· l· i· §· vlti· et de act·
empt· l· ratio· §· item· et· ff· e· l· quotiens via·
¶ Amplius cōſtituuntur ſimpliciter ſeruitutes
in predio· Et tunc totum p̄dium affectū eſt ſer
uitute ut in finito p quamlibet eius partem niſi
a dn̄o predij certus locus ſeruituti deſignaretē
p alteram partem ire agere liceat ciuili tamē
modo· nam quedam in ſermone tacite excipiun
tur· nec enim p villam ipam nec p medias vine
as ire agere ſinendus eſt· cum idem eque como
de niſi a dn̄o predij certus locus ſeruituti deſi-
gnetur· p alteram partem facere poſſit mino-
re detrimento fundi ſeruiētis et ſi viam ſemel
direxerit p vnam partem fundi amplius nō ha
bebit poteſtatē mutandi· Si vero expreſſim cō-
cedatur ſeruitus in predio ut p quamlibet par
tem eius liceat ire agere nihil phibet eum mu
tare et variare partem electam· ut· ff· e· l· ſi cui
et de ſuiſ· ru· predi· l· ſi via· et quēad· ſer· amit·
· l· nam ſatis· §· ſed ſi is fundum· ¶ Item cōſtitu-
untur ſeruitutes omnes ad partem predij diui
ſam non ad indiuiſam· conſtituta tamen in to-
to predio· ſi nanciſcatur ei9 dominium p parte
indiuiſa p ea extinguetur ſeruitus et p alia re
manebit· Si vero non eſſet conſtituta in toto p̄
dio ſed pmiſſa extingueretur ſeruitus in totū
me nacto dn̄ium predij p parte· nam multa im
pediunt aliquid faciendum· que non ſoluūt iam
factum· vt· ff· e· l· ad certam· et· l· ut pomum·
· §· i· et· l· p parte· et de his qui ſui vel alie· iuris
ſunt· l· patre· ¶ Item non poteſt conſtitui parſ
ſeruitutis· ut quis teneatur ad partem eius· q2
omnes ſeruitutes indiuidue ſunt preter vſuff·
vnde et ſi pmiſſor vel ſtipulator ſeruitutis de-
ceſſerit quilibet heres pmiſſoris tenetur in ſo
lidum· et quilibet heres ſtipulatoris agit inſo
lid· ut· ff· e· l· p pte· §· p pte· et· l· vie· et fa· her·
· l· heredes· §· an ea· et de verbo· oblig· l· ij· et ad
· l· falc· l· i· §· item ſi· ¶ Item cōſtituūtur ſeruitu-
tes ut patiaris me vti ſeruitute p fundum tuū
non cōſtituuntur· ut tu aliquid non facias in eo·
puta ne eas p fundum tuum ne ibi cōſiſtas· ne eo
fruaris· Secus ſi cōcederes mihi ius tibi ne eſſe
in fundo tuo aquā querere minuēde aque mee
gracia ſed et non cōſtituūtur· vt tu aliquid faci
as in tuo puta viridiaria tollas a me morem p
ſpectum preſtes· vel in tuo pingas eo ſaluo· q
in ſeruitute oneris ferēdi dicitur· ut is debeat
ſubſtituere parietem vel columnam qui debet
ſeruitutem oneris ferendi in pariete· vel colu-
mna ſua· ut· ff· e· l· quotiēs· i· R̄o· et· §· i· et de ſer
uit· vr· pred· l· eum debere· et ſi ſer· ven· l· ſicuti
· §· i· et· §· diſtant· ¶ Amittuntur autem ſeruitu
tes omnes p cōfuſionem· ut ecce ſi predium tuū
ſeruiat mihi· et eius dominiū ſim nactus in ſoli-
dum vel tu in ſolidum nactus es dn̄ium mei ex
tinguitur ſeruitus· Secus ſi cōmunicarem tibi
meum p parte vel tu cōmunicares mihi tuum
p parte· vel ego tibi cōmunicarem meū p par-
te· et tu mihi tuum vel ſimul vel diuerſis tem-
poribus cōmunicares non extinguetur ſeruitus
ſimiliter non extinguitur ſeruitus· et ſi debeat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

per plurium predia et ego vnum eorū redemi·
vt·ff·quemad·ſui·amit·l·ſi cum· ¶ Item non
extinguitur ſeruitus vbi alienus fūdus ſeruit
meo et redimimus in cōmune fundum vel nō re
dimimus in cōmune fundum·ſed ego cōmunico
tibi meum· Si vero redemimus primo fundum
ſeruientem et poſtea tibi meum cōmunicaui vel
tibi primo meum cōmunicaui et poſtea redemi=
mus in cōmune fundum ſeruientem extinguitẽ
ſeruitus· Sed ſi mihi ponas ꝙ fundus alienus
puta meuij debeat ſeruitutem fundi alieno pu=
ta ticij· ſi quidem nos duo redimeremus vnum
tantum·non extingueretur ſeruitus·ſed ſi redi
mamus vtrūq̄ȝ·vel ſimul vel diuerſis tēpibus ex
tinguitur ſeruitus· Et ita diligēter patet quod
obtineat ſiue tuus fundus meo·ſiue non tuus ſȝ
alienus meo·ſiue alienus alieno debet ſeruitutē
vt ꝓbatur·ff·de ſeruit·vr·pre·l·ſi quis edes·i·
ꝶº·§·i·et de ſeruit·ru·p̄·l·ſi cōmuni·et·l·vnus·
et·ff·e·l·vt pomum·§·i· Et colligi poteſt ex p̄=
dictis ꝙ vnius fundi vel vtriuſq̄ȝ cōmunicatio
nunꝙ̄ extinguit ſeruitutem· Vnius autem re=
demptio et alterius excōmunicatio ſeruitutem
extinguit et idem ecōuerſo· ¶ Item extinguit
ſeruitutem vtriuſq̄ȝ fundi redemptio· ¶ Item
amittuntur ſeruitutes non vtēdo ſcilicet·x·an
nis int̄ p̄ñtes·xx·int̄ abſentes·ſi oſtituta ſit ſui=
tus que non habet interualla tempoꝝ vel ha=
beat interualla dierum tantū vel noctium tm̄
vel breuioris ſpacij· Si autē habet interualla
annorum vel menſium amittitur duplicato tp̄e
ſcilicet·xx·an·inter p̄ñtes et·xl·inter abſentes
vt·ff·quemad·ſui·amit·l·ſi ſic·et·ꝭ·e·l·vlti· Nec
diſtinguitur an ille cui debetur via ſcierit vel ne
ſcierit viam ſibi debitā an non·vt·ff·quēd·ſer·
amit·l·ſi partē·§·ſi partē· Vnde patet ꝙ amit
tuntur etiam ſi non poſſit imputari alicui negli
gentia·licet forte de equitate poſſet ſubueniri
p beneficiū in integ·reſtitutōnis·vt·ff·de ſuit·
ru·pred·et actilicinus· ¶ Item hec in ruſticis
ſeruitutibus in vrbanis autem non ſufficit me
non vti ſed oportet te preſtare ſeruituti impe=
dimentum ut·ſ̄·dictum eſt·vti autem videtur
aliquis ſeruitute qui vtitur ea ita ut fuerit con
ſtituta·et ſi non in totum eodem tamē genere
vt·ff·quemad·ſeruit·amit·l·ſtillicidij·§·vlti·et
·l·ſi in partem·et·l·ſi cōmunē·§·ſi is·et·l· is cui·
et·l·ſi quis aqua·et·l·ij·et quibꝫ mo·vſuf·amit·
·l·is qui· ¶ Item videtur dn̄s vti et ſi alius vta
tur noie eius imo et ſi non vtatur alius eius no
mine vt quia ille ſocius eſt fundi vel fructuari=
us eiuſdem vel bona vel mala fide poſſidet pre
diū cui debetur ſeruitus et vtitur ſeruitute fū=
do debita·vt·ff·e·l·v·et·vi·in prin·et·l·vſu·et
in·l·ſequentibus· Quod autem dixi in ſocijs ve
rum eſt anteꝙ̄ diuidat̄·nam facta diuiſione p̄=
dij cui ſeruitus debebatur·illa que erat vna ſer
uitus incipit eſſe due·et quilibet dn̄orū ſibi re=
tinet vel amittit ſeruitutē·vt·ff· quemad ſui·
amit·l·nam ſatis·§·i· Si autē diuidatur fundus
qui ſeruit aut certus locus deſignatus erat ſer
uituti aut erat impoſita vt per quamlibet eius

partē vtar in p̄mo caſu facta diuiſione loci vie
ſi diuidatur p latitudinem eſt vna via vt prius
et non vtendo nō poteſt amitti p parte vt pri=
us·pacto tamen vnum predium liberari poteſt
ſi diuidatur p longitudinē due ſunt vie niſi an=
guſtia loci impediat·et tunc erit vna·vt·ſ̄·ſed
vbi ſunt due pacto vel redemptōne vnius pre
dij ſeruitus extinguitur·in ſcdo due ſeruitutes
ſunt·et vnam amittat altera poteſt retineri·
Et eſt hoc ad comodum ſeruitutis predij p eo
incomodo quod modo ſeruitutes ſunt· Nā an=
te diuiſionem retinebat in totum et ſi vterer in
parte et licet locum ſeruientem mutarē ſic di=
ctum in diuiſione in imponēda ſeruitute vel nō
ſecus ſi ſimpliciter cōſtituta eſſet in predia·vt
·ff·de ſuit·ſi cui·et·ff·quemad·ſer·amit·l·nam
ſatis·§·i·ſed et quandoq̄ȝ ꝓpter priuilegium rei
non amittitur ſeruitus non vtendo vt ſi iter ſe=
pulchro debitū eſt vt in p̄dicto ti·l·iter ſepul=
cro·ſed et priuilegiū ſocij vt quia pupillus eſt
opatur in retinenda ſeruitute vt in p̄dicto·ti·
·l·ſi cōmunem· ¶ Amittuntur ſeruitutes pmiſſi
one vt ſi debes ſeruitutem altius non tollendi·
et pmiſerat tibi altius edificare· vel ſi debeas
ſeruitutem ſtillicidij immittendi in aream tuā·
et pmiſerat tibi in ea edificare· vt ſi debes mi=
hi ſeruitutem p fundum tuum·et pmiſero tibi
in loco ſeruienti edificare vel aliquid facere· ſi
tamen domus tua debeat mihi ſeruitutes iſtaſ
duas·ſcilicet altius non tollendi et ſtillicidij re
cipiendi·vna iſtarum ſeruitutū remiſſa nō ideo
remittitur altera· Loquor autem de remiſſione
non de p̄caria ↄceſſione nam illa non amitti ſed
retineri facit ſeruitutem· Et ꝓbātur hec·ff·de
ſerui·vr·pre·l·ſi domus·et·l·ſi edes mee·i·ꝶº·
et quemad ſerui·amit·l· ſi ſtillicidij·et cōmunia
pre·l·ſi precario·morte tamen vel capitis dimi=
nutōne non amittuntur iſte prediales ſeruitu=
tes·vt·ff·quemad·ſerui·amit·l·iura·

¶ De lege aquilia

Dictum eſt·ſ̄·de rei ven·et de vſuf· Sed
quia in rei vendicatōne et in reſtituen
da re vſuf·nomine data et in actōe fa
herē·et cōmuni di·de quibus dicetur habetur
ratio dāni vt diximus·ſ̄·de rei ven·et de vſuf
et patebit ex ſequētibus rubricis ideo appoint
de·l·aquilia· ¶ Videndū ergo vnde dicat̄ ac
lia· Et quando locum habeat actio·l·aquilie·
Quibus detur·et contra quos· Et inquantū· Et
qualis ſit· ¶ Dicitur autem aquilia ab aquilio
auctore· Aquilius enī cum tribunus plebis eſſ
Et plebs in diſcordiam cum patribus pueniſſ
et in aduenticium montem trāſtuliſſet ſc·leg
plebe rogata trat idit que etiā a patribus fa
cta concordia vice cuiuſlibet legis eſt habita·
vt·ff·e·l·i·et de orig·iu·ſ·l·ij·§·deinde cū eſſȝ·
¶ Preponitur autem ꝓpter damnum actio·l·
aquilie vel damni dati· Et dicitur damnū a de
mo vel a diminutōe p̄rimonij·vt·ff·de dā·infec·

·l·iij· Nam quodcunqȝ dixeris nō errabis·et lo=
cum habet cum dampnum culpa datū eſt· Si er=
go dampnum nullo modo ſit datum vt quia res
non eſt inde facta deterioꝛ·vel etiam facta eſt
inde melioꝛ ceſſat aquilia· vt ecce oliuam me=
am maturam decerpſiſti vel ſegetem deſecuiſti
maturam·vel vineas maturas non proiciendo
eas in terram·vel ſalictum maturum·vel ſeruū
meum qui erat puer caſtraſti·et p̄cioſioꝛem eū
feciſti·ceſſat aquilia· Nulla enim eſt iniuria cū
tibi impenſas donauerit·id eſt donaſſe fingat̄
a lege que in collectōne hmōi fructuum vel ſi=
milibus impediuntur·alio tamen iure poſſet cō
ueniri qui hec fecit·ſcilicet ſi collecta interce=
perit teneretur etiam furti et ꝑ ſeruo caſtra=
to iniuriarum erit agendum·aut ex edicto edi
lium·aut ex·l·xij·ta·in quadruplum· Si autem
p̄dicta immatura eſſent collecta locum habet
aquilia·vt·ff·e·l·ſi ſeruus ſeruum·§·rupiſſe·et
·§·iulianus·et·§·ſi ſalictum·et de edil·edic·act·
·l·ediles aiunt·§·ſed enim· Itē opoꝛtet da=
mnum datū eſſe facto interueniente vſqȝ adeo
vt et ſi quis fuerit fructuarius·et riuos patiat̄
corrumpi vel vites non pſcindit non tenetur aq̄
lia·vt·ff·de vſuf·l·ſi cuius·§·deniqȝ· Nec obſtat
quod legitur·ff·e·ſi ſeruus ſeruum·§·ſi foꝛni=
carius·quia quod dixi locū habet cum ſine fa=
cto hominis ex ipſa coꝛruptōne rei dampnum ꝓ=
uenit· Secus ſi propter negligentiam hominis
ignis extrinſecus ꝓueniat· Non ex ipſis rebus
in quibus dampnum datur tunc enī agitur aqui
lia·ſicut et cum negligētia plauſtrarij lapides
male ꝯpoſiti in plauſtro ceciderunt· et aliquid
dirruperunt vel fregerunt·vt·ff·e·l·ſi ſeruus·
·§·ſi ex plauſtro· Culpam autem non neceſſe
eſt interuenire alioquin nō agetur aquilia· Et
ideo neqȝ furioſi neqȝ infantes tenētur aquilia
cum non habeant animi iudicium· Secus in eo
qui non eſt infans licet ſit impubes· quia ille et
furtum et iniuriam poteſt omittere·vt·ff·e·l·
·i·§·iniuriam· Item nō poteſt dici ut ille te=
neatur de culpa qui ad ſui defenſionem et in cō
tinenti·et eodem modo aliquid fecit vt ſi cum
armis vim mihi inferas·et ego tibi reſiſtaȝ ar=
mis·alioquin ꝯtra·vt·ff·e·l·ſcientiam·§·qui cū
aliter·et hac ratōne licet mihi interficere fu=
rem nocte deprehenſum·ſi ei ſine periculo mei·
vt dicitur in tabernario repoſcente lucernā vel
mearum rerum parcere non potui·vt tamē id
ipm cum clamoꝛe teſtificer· Interdum autem
furem deprehenſum ita demū poſſum occidere
ſi ſe telo defendat ut tamen eque teſtificer cū
clamoꝛe· Idemqȝ eſt et ſi quemcunqȝ alium
non furem ferro me petentem·licet nondum ꝑ
cucientem occidam·ſufficit enim terroꝛ armo=
rum·vt mihi ꝑmittatur defenſio·ſi tamen cum
potui apprehendere malui occidere teneoꝛ·vt
·ff·e·l·iiij·§·i·et·l·v·et·l·ſi ex plagis·§·taberna
rius· Sed et magiſtratus non tenetur de culpa
qui aduerſus reſiſtentem aliquid violentius fe
cit· Sed ſi ſine cauſa dampnum daret teneret·ut
·ff·e·l·quemad·§·magiſtratus· Item et ex=
cuſatur a culpa qui alterius impulſu vel violen
tia ventoꝛum dederit dampnum·vt·ff·e·l·quem
admod·§·ſi nauis·et·l·ſi ex plagis·§·in diuo·
Illud autem ſolum nō excuſat a culpa quod
dicat ſe ignoꝛaſſe·ſi poteſt ei imputari·qd̄ de=
buit ſcire vel aliquid aliud ſeruare· ut ecce licȝ
mihi ferire ꝑcucientem me· Et cum ego vellē
eum ꝑcutere alium percuſſi·ut·ff·e·l·v·§·i·et·l·
ſcientiā·§·pnl· Et eſt hic accipienda culpa etiā
leuiſſima·ut·ff·e·l·in lege·ȝ regulariter· Nam
quandoqȝ nō agitur de culpa·quia culpa vnius
compenſatur cum culpa alterius·at vbi ex pte
vnius dolus et ex parte alterius culpa eſt pre=
ponderat dolus culpe· Et ideo in caſibus ſolus
dolus venit in aquilia quod eſt ideo quia culpa
eſt ex pte dampnum paſſi·vt ecce cum plures ia
cularentur in campo ſeruus ꝑ campum tranſi=
ens eſt ꝑcuſſus·non tenetur ille qui ꝑcuſſit· q̄a
non debuit ſeruus intempeſtiue ꝑ campū iacu=
latoꝛum iter facere·qui tamē data opera in eū
iaculatus eſt·tenetur·nam ludus quoqȝ noxius
eſt in culpa· Item et ſi cum pila plures lude
rent in loco vbi ex cōſuetudine ludebatur quis
ſe ꝯmiſerit tonſoꝛi·et pila vehementer ꝑcuſſa
et in manus tonſoꝛis deiecta gula ſit p̄ciſa·ad=
iecto raſoꝛio non tenetur tonſoꝛ foꝛte nec deie=
ctoꝛ vel ꝑcuſſoꝛ niſi fecerit data opa· quia po=
teſt imputari ei qui in piculoſo loco tonſoꝛi ha=
bēti ſellā ſe ꝯmiſerit·ut·ff·e·l·itē ſi obſtetrix·§·
vlti·et·l·item mela·et·l·ſi ex plagis·§·vlti·ſed
et qui putat arboꝛem ſup eum locum ꝑ quē pu
blice vel priuatim non eſt iter non tenetur niſi
data opa immutat ramum in tranſeuntē· Si au
tem ꝑ eum locum eſſet iter·tenetur putatoꝛ ni
ſi ꝓclamauerit·ut caſus poſſit euitari· Idemqȝ
dicitur et diſtinguitur in his qui faciunt foue=
as cauſa ceruoꝛum capiendoꝝ·vt·ff·e·l·ſi pu=
tatoꝛ·et·l·qui foueas· Hec autem culpa quā
doqȝ p̄cedit factū·ſicut in multis exemplis de
clarari poteſt·vt in eo qui fecit foueaȝ in eo lo
co ꝑ quem publice eſt iter et in mulione·qui ꝑ
imperitiam vel infirmitatem impetum mulet̄
equi retinere non potuit·et in eo qui male com
poſuit lapides in plauſtro·et in eo qui ſtipulaȝ
ſuam vel ſpinam cauſa incendende eius ignem
immiſit et ignis vlterius euagatus· et ꝓgreſ=
ſus alienam ſegetem vel vineam leſerit·ſi enim
id eius imperitia vel negligentia acciderit·vt
qꝛ fecit die ventoſo vel nō obſeruauit·ne ignis
longius ꝓcederet tenetur·nam qui occaſionem
dampni dat dampnum dediſſe videtur·vt·ff·ad
·l·coꝛ·de ſic·l·nihil· At ſi omnia q̄ opoꝛtuit ſer
uauit nō tenebitur·vt·ff·e·l·q̄ cecidit·§·in hac
et·l·qui foueuas·et·l·idem iuris·§·mulionem·l·
ſi ſeruus ſeruum·§·ſi ex plauſtro· Quandocūqȝ
culpa ſequitur factum vt in medico qui bene ſe
cuit et poſtea dereliquit curatōnem·quandoqȝ
ineſt facto culpa·vt ſi medicus imperite ſecat
vel curat·vt·ff·e·l·qua actōne·§·vlti·et·l·idem
iuris· Culpam ſemp intelligo ſic ut etiaȝ do=
lus nōie culpe ꝯtineatur vt aperte innuitur·ff·
·e·l·v·§·iniuriā·et ꝓbatur·ff·de mino· ſi ex cā·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·§·ſi mulier·Nam ibi mulieri denegatur reſtitu
tio·quia culpa diuertit a marito·id ē dolo·Nā
ſi ſine dolo id delictū eſſet reſtitueret̄ vt in ea-
dem·l·§·nunc·ergo quicquid fit dolo fit culpa·
ſed non econuerſo·contra me tamē facit quod
dicitur quandoqꝫ in·l·ſi culpa·vel dolo quid fa
ctum eſt·ut·ꝭ·de admini·tu·l·ſi tutores·ſed cer
te ſignificatio verbi quādoqꝫ reſtingit̄ ex ad-
iunctis vel ſpeciebus ſuppoſitis·¶ Cōpetit au
tem actio·l·aquilie directa hero·id eſt dn̄o rei
in qua damnum datū eſt et ei qui in locum eius
ſucceſſit vniuerſitatis titulo·et dn̄i appellatōe
etiam hereditas ɔtinetur·vt·ff·e·l·item mela·
·§·legis·et·l·ob id·et·l·liber homo·§·ſi ſeruꝰ·
Vtilis vero datur his qui nō ſunt dn̄i puta fru
ctuario·bone fidei poſſeſſori·qui habet titulū
quid ſi non habet titulum videtur quod non a
gat vt·ff·de relig·l·ij·§·i·et de ſeruo cor·l·i·§·
·i·Qui autem habet titulum aget actōne vti-
li aquilie·vel in factum ratōne oparum·vt·ff·
·e·l·ſi dn̄s·et de edil·edic·e·l·iuſtiſſime·§·vlt·
¶ Item competit vtilis actio creditori cui res
eſt pignorata in qua datur damnum·Nam licꝫ
lex dicat de actōne in factum·Idem tamen in
telligo de actōne vtili·l·aquilie·nam vbicunqꝫ
vna cōpetit et ſi altera ɔpetat non reputo ab-
ſurdum cum vtraqꝫ detur ex equitate·agit tn̄
creditor·l·aquilia ita demum ſi debitor non ſit
ſoluendo·vel ſi pſonalem actōnem amiſit tpe·
et ꝓbantur hec·ff·e·l·item mela·§·vlti·et ante
penl·et·l·qui occidit·§·pignori·Si vero datur
damnum in re mihi debita vel ꝓmiſſa ſed non
pignorata puta vulnerando·nec aliquod cōpe
tit mihi ius in re·datur actio·l·aquilie debito-
ri·ſed ipſe cedit eā mihi creditori·vt·ff·e·l·hu-
ic ſcripture·Si autem animal mihi ꝓmiſſum oc
ciditur·ſi quidem occidatur a debitore·ppe-
tuat actōnem contra ſe et contra fideiuſſores·
et contra patrem qui tenebatur ex pſona ſui fi
lij·vt·ff·de ver·oblig·l·ſi ex legati·et·l·ſi ſer-
uus ſtipulatus·§·de illo·et·§·nunc·et·§·an filiꝰ·
Si autem occidatur a fideiuſſore·ſi quidē poſt
moram rei et ſuam·vel poſt moram rei tantum
tenetur prima actōne et directa·Si vero occi-
dat poſt morā ſuam tantū tenetur prima actōe
ſed vtili·Si vero occidat ante moram ſuam et
rei principalis tenetur de dolo·l·ſi fideiuſſor·et
de vſur·l·mora·§·vlti·Si autem occidatur a ſti
pulatore anteqꝫ debitor ſit in mora liberatur q̄
dem debitor ab eo et eidem tenetur creditor·
·l·aquilie·Si autem debitor iam erat in mora li
beratur quidē debitor·ſꝫ nō agit aqlia·vt·ff·
·e·l·legis aquilie·Si autē occidatur ab extra-
neo liberatur quidē debitor·ſed creditor agit
de dolo·vt·ff·de dolo·l·arbitrio·§·vlti·Sed
viſuꝫ eſt·R·ꝙ ſiue occiſor creditori voluerit no
cere ſiue nō detur actio·l·aquil·debitori ſed eā
cedat creditori·Vt quod dicitur creditori da
ri de dolo ſic exponatur·id eſt ꝓpter dolū actō
·l·aquilie ceſſat·Sed et datur vtilis liberatio
homini vulnerato non directa·quia dn̄s mem-
brorum ſuoꝝ nemo eſt·vt·ff·e·l·liber homo·

Et tūc agetur ratōe opaꝝ amiſſaꝝ q̄s quiſqꝫ
amiſſurus eſſet inutilis factus·et impenſari in
in curatōe factarum·non autem deformitatis·
vt·ff·ſi qua·paupe·fe·di·l·ex hac·Sed ſi liber
homo occidatur nunquid habet locum actō·l·
aquilie·Et certe ſi occidatur in publico certa-
mine ceſſat actio·quia cauſa glorie et virtutis
non iniurie gracia videtur damnum datū·Si
autem in priuato certamine occidatur redun-
dat in eum crimen qui cauſam malorum p̄buit·
vt·ꝭ·ad·l·iul·de vi pu·l·quoniam·et·ff·e·l·qua
actōne·§·ſi quis·Sic ergo tenebitur·l·aquilia·
qui occidit liberum hominem·licet dn̄s bul·di
xerit contrariū·et eſt ar·ꝓ eo·ꝭ·de edil·edic·l·
hi enim·§·deinde·et·ff·e·l·huic ſcripture·§·vl·
Sed certe heres liberi hominis non agit·l·aq
lia·quia abſurdum eſt ut ſui teſtatoris conſeq̄-
tur eſtimatōnem·vt·ff·e·l·nam ſicut·§·ſi domi
nus ſeruum·Et eſt hꝫ notabile quia in hoc caſu
non datur actō·l·aquilie heredi ipſi autem defū
cto daretur·legi autem de edil·edic·R̄ndetur
quia ibi non erat damnum datum a libero ho-
mine·ſed a fera beſtia·licꝫ liberi hominis in cu
ria interuenit·Et ideo non poteſt agere·l·aq
lia·Hoc autem quod dixi de publico certamie
non habet locum niſi in liberis pſonis ſiue ſint
pēteſſa·ſiue filijfa·¶ In ſeruis autem non ꝓce-
dit ꝙ ingenui ſolent certare ſi tamen aliquis li
berum hominem cedentem pugne vulnerauit·
tenebitur aquilia·vel ſi vulnerauit ſeruum non
in publico certamine·nam ad illud non conſue-
uit recipi·tenebitur aquilia·niſi dn̄o cōmitten-
te cauſam aggreſſionis occidatur vel vulnere
tur ſeruus·vt·ꝭ·dixi de eo qui cauſam maloruꝫ
prebuit·Comodatario autem neqꝫ directā ne-
qꝫ vtilem puto ɔpetere·vt·ff·e·l·item mela·§·
eum·Et ſecus dico in actōne que pro pauperie
cōpetit·vt·ff·ſi qua·pau·fe·di·l·ij·licet quidaꝫ
cōtra dicant·et quod dicit·l·non ɔpetere aql·
act·intelligitur de directa·Dicūtur et alio mo
do directe et vtiles actōes ɔpetere·Nam ſi da
mnū detur a corpe in corpus datur directa vt·
puta ſeruum tuum ſtrangulaui·Si vero detur
a non corpe in non corpus datur actio in factū
vt ſi miſericordia motus ſeruum tuum compe-
ditum ſolui·conſtat enim quia corpus nō eſt le-
ſum·Item non poſſum dici in eo corpe damnū
dediſſe·quia licet ſoluerim ipſa tamen ſolutione
non es damno affectus ſed magis ꝓpter ſequē
tem fugam ſerui·Sed et in hoc caſu ſi dicatur
vtilis aquilie competere non reprobo·Si vero
datur a corpore in non corpus competit vtilis
actio·l·aquilie·vt puta anulum tuum de mani-
bus tuis excuſſi ut caderet in mari·vel tibi eri
pui animo dandi damnum ut in mare proicerē
tunc quidem ipſa ꝓiectōne mea damnū tibi da-
tum eſt nec tamē corpus leſum eſt·Idem eſt et
ſi detur a non corpe in corpus·puta ſi panno ru
beo fugaui armentum fugerunt boues vel pe
cora·et p̄cipitata ſunt·teneor enim vtili actōe
quia qui occaſionem damni dat damnum dare
videtur·nec ego corpe meo dān̄ū dedi·vt pote

cum ipſa fuga non ſis damno affectus. Et hec
diſtinctio reperitur. inſti. e. §. ceterum vſq; in
fi. §. Vt ergo directa actio locū habeat opor-
tet ꝙ a corpore in corpus ſit damnum datum.
et ꝙ dñs ſit qui vult eam intendere. Aliter eñ
ſibi non competit directa. ¶ Dantur autē iſte
actõnes in eum qui damnum dedit. vt. ȷ̃. e. l. ij.
¶ Item in eum qui tulit opem. nam ſi alius te-
nuit alius interemit. qui tenuit quaſi cām mor-
tis prebuit. et ideo tenetur actõne in factum ſ;
et is qui canem irritauit et effecit vt aliquē mor
deret. ſi quidem canem tenuit tenetur aquil. q:
ſuo corpore videtur damnum dediſſe ſi canē nõ
tenuit ꝯuenietur actõne in factum. vt. ff. e. l. itē
mela. §. ſi alius. et. §. item cum eo. ¶ Item quid
ſi plures fuerunt qui ꝑcuſſerunt vel damnū de-
derunt. ſi quidem apparet cuius ictu perierit il
le tenetur quaſi occiderit. Ceteri vero tenētur
de vulnerato. nā ictus vniuſcuiuſq; in hoc col-
lectorum ꝯtemplari oportet. vt. ff. ad. l. cor. de
ſic. l. vlti. Si autem non appareat cuius ictu pe
rierit omnes quaſi occiderint tenētur ne impu
nita ſit malicia ab eis admiſſa. Et ſi cū vno aga
tur ceteri non liberantur in eo quod nomine pe
ne ſolutum eſt ex. l. aquilia. Nam in eo ꝙ alius
preſtitit alium non releuat cum ſit pena. Si ve-
ro nomine rei quid ab vno preſtetur ceteri libe
rantur cum hꝫ reperiam in condicē. furtiua. vt
ȷ̃. de condicē. furt. l. i. qđ delictuꝫ grauius eſt
iſto. vt. ff. e. l. illud. Eſt autem pena vnum ſim-
plum ratõne inficiatõnis et in eo obtinet quod
dictuꝫ eſt. ſed et pena poteſt eſſe in repetitõe
. xxx. dieruꝫ vel anni. et hec pena tollitur ꝓpter
ꝑſecutionem preſtitam. vt. ff. de act. et obli. l.
qui ſeruum. §. vlt. Multomagis ergo ceſſabit
hec pena contra vnum ſi ab alio et damnum re
ſtitutū et repetitõnis ſit habita ratio. Vbi au
tem plures non in hoc colliguntur vt ꝑcutiant
ſed vnus hodie vulnerauit ſeruum meum. Ali-
us autem alio tempore. tenetur vterq; de vul-
nerato ſi neutrius vulnus erat mortale licet ne
gligentia dñi mors inde ſequatur. Si autē vtri
uſq; vulnus erat mortale. et certum erat eum
moriturum ex primo vulnere. vterq; tenetur de
occiſo. Nam et poſterius vulnꝰ mortale eſſe de-
clarat euentus. Eſtimatio autem ꝑempti nõ ea
dem in vtriuſq; ꝑſona fiet. nam qui prior vulne
rauit tantum preſtabit quantum anno ꝓximo
homo. plurimi fuerit repetitis ex die vulneris
. ccclxv. diebus amplius etiaꝫ ut puto ꝑ. vi. ho
ris que quater in quatuor ãnis accepte biſexti-
lem diem faciunt vel inducunt ut dicunt com-
potiſte. poſterior in id tenebitur quanti homo
venire plurimi potuerit in anno ꝓximo quo vi-
ta exceſſit in quo precium quoq; hereditatis e
rit. ſi poſt primum vulnus ſeruus ab aliquo fue
rit inſtitutus heres cuius hereditatis non ha-
betur ratio in ꝑſona primi occiſoris. quia actio
. l. aquilie preſens et p̄teritum reſpicit tempus
non futurum. eiuſdem ergo ſerui occiſi nomine
alius minorem alius maiorem eſtimatõem pre-
ſtabit nec mirum cum vterq; eorum ex diuerſa

cauſa et diuerſis temporibus occidiſſe hominē
intelligatur. nec enim ſolus is occidit qui cõfe-
ſtim vita priuat. ſed etiam is ex cuius vulnere
certum eſt aliquem vitam exceſſurum. Et ſi q̄s
abſurde a. l. hꝫ conſtitui putauerit cogitet lon-
ge abſurdius eſſe neutrū aquilia teneri. aut al-
terum potius cum non oporteat maleficia im-
punita relinqui. et quod dixi in ſeruo a pluri-
bus vulnerato mortaliter vel nõ mortaliter di
uerſis horis. et in vno homine vulnerante ſer-
uatur. vt. ff. e. l. item mela. §. celſus. et. l. huic. §.
ſi ſeruus. et. l. ait lex quanti. et. l. qui occidit. §.
vlti. et. l. illud. §. vlti. et. l. ita vulneratus. et. l. ſi
ex plagis. i. hꝫ°. ¶ Item tenetur. l. aquilia qui
iuſſit damnum dari et excuſatur ille qui paruit
iubenti. Si modo is qui iuſſit habuit ius impe-
randi ut ſi ſeruus dño. filius patri in non atro-
cioribus paruit. Nam nec filius ex ea cauſa con
uenietur. nec ſeruus liber factus tenebitur q̄n-
uis alias noxa cap. ſequatur. Si autem non ha-
buit ius imperandi tenebitur ille qui fecit et ni
hilominus ille qui iuſſit. ꝓbantur autē iſta. ff.
e. l. liber homo. ſi iuſſu. et de reg. iur. l. ad ea. et
de miurijs. l. non ſolum. §. ꝑcuſ. et de aqua plu.
ar. l. ſi colonus. in fi. et inſti. de noxa. §. omnis.
¶ Item ſi ſeruus damnū dederit noxalis actio
erit ꝓ damno dato cõtra dñm ſerui ſi ipſe eum
poſſideat. Si autē poſſideatur ab alio bona vel
mala fide tenebitur poſſeſſor. vbi autem ſeruꝰ
cõmunis meus et tuus dat alteri damnū vter-
q; noſtrum tenetur noxali in ſolidum. Si autē
dat mihi damnum te iubente tu mihi teneris
ex tua ꝑſona. l. aquilia. Si vero non fecit volun
tate tua ceſſat actio noxalis. vel ne ſit in pote-
ſtate ſerui vt vni ſeruiat vel quia qui tenetur
alijs noxalis ea agere non poteſt. ¶ Datur au
tem actio mihi cõmuni diuidendo contra ſociū
ut aut mihi adiudicetur ſeruus aut litis eſtima
tio in ſimplum offeratur. Et ſic tenebitur etiaꝫ
ille cui ſocius meus vendit partem ſuam. vt q̄-
dãmodo noxalis actõ cap. ſequatur hoc tamē
non vſq; eo ꝓducendum erit ut etiam cum ſer
uo libero facto agam. Nam nec agerem ſi me-
us ꝓprius fuiſſet. ¶ Item non agam ſeruo mor
tuo niſi quid ex re furtiua ad ſociū ꝑuenerit. vt
. ff. e. l. ſi ſeruus ſeruum. §. i. et. §. ſerui autem. et
de noxa. ſi ſeruus ꝯmunis. et. l. antepnl. et fam.
herč. l. et puto. §. vlti. et de furt. l. ſi ſeruus cõ-
munis. ¶ Item tenetur. l. aquilia qui confeſſus
eſt ſe damnum dediſſe et ſi vere non dederit. ſi
tamen dederit alius. nam actio que cõpetit in
damnum dantem transfertur in ꝯfitentem cõ-
feſſione ſua. Vbi autem nemo dederat damnū
non tenetur cõfitens quaſi iuri ꝯtraria vel im-
poſſibilia ſit confeſſus. vt ecce hominem viuuꝫ
confeſſus eſt ſe occidiſſe. hominē mortuuꝫ mor
te ſua ꝯfeſſus eſt ſe occidiſſe. vel hominē nõ vul
neratum ſe vulneraſſe eſtimatõnem cuius vul-
neris vel ad quod tempus referemus cer-
te ad nullum. Si ergo confeſſus es te occidiſſe
ſeruum meum quem alius occidit teneris. quia
occiſum eſſe hoīem a quocūq; oportet. Et ſatis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eſt ꝙ ante confeſſionem tuam neceſſe habeam
ꝓbare te occidiſſe ſi negares·nunc autem con=
feſſoria actio tua id eſt actus tuus cōfeſſiona=
lis vel cōfeſſio remittit mihi hoc ſcilicet vt nō
cogar ꝓbare te occidiſſe·cogar tamen ꝓbaro
occiſum eſſe a quocūqꝫ·et hoc verum eſt quan=
do ꝓbaſti hominem viuum eſſe·Alioquin nul=
lo modo ꝓbare cogor·vt·ff·e·l·inde non erāt·
·§·vlti·et·l·ꝫ apertius·et ꝑinde·et de int·act·
·l·confeſ·et·l·ſi is·et ita actio ponitur pro actu
vt in aut·illa·ē·de ſacro ſanc·ec·ꝫ ius·et·ff·de
donat·inter vi·et vxo·l·iij·§·vlti·Aliter acci=
pitur actio confeſſoria vt in ſeruitute·vt dixi=
mus·ē·de vſuf·vel ut dici poteſt actio ꝯfeſſo=
ria·actio·l·aquilie·que datur in confitentē et
cōfeſſione ſua·illa enim remittitur actori·id ē
confitenti et agenti nunc et ꝓbanti hominem
viuum eſſe et ſic ille qui agit aquilia neceſſe nō
habeat docere eum occidiſſe qui confeſſus eſt·
¶ Vbi autem ꝓcurator vel tutor aut curator
vel quiuis alius confitetur abſentem dñm vul=
neraſſe vel damnum dediſſe confeſſoria in eos
vtilis eſt actio danda·non autē ꝑiudicatur ab=
ſenti niſi forte ratum habeat·vel niſi in confeſ
ſione exponenda habeat ſpeciale mandatum·
vt·ff·e·l·ꝑinde·§·ſi ꝓcurator·et de inter·act·
·l·ſi defenſor·et·l·qui ſeruum·et de cōfeſ·l·cer
tum·§·ſed an·et in hoc caſu cum cōuenitur cō=
fitens iudex datur non rei iudicande·id eſt vt
iudicet damnum ſit datum vel non·ſed extimā
de·id eſt vt extimet damnum datum quantū
ſit et illud deducat in ꝯdemnatione·Nulle eñ
ſunt partes iudicis in cōfitentem·Quid enim ſi
is qui agit aquilia maluit ꝓbare damnum da=
tum·et magni litem fecit·reus vero fatetur ſe
occidiſſe·et paratus eſt ſoluere eſtimatōem nō
erit audiendus actor quia boni pretoris eſt li=
tem diminuere·vt·ff·ſi cer·pe·l·quidā·¶ In
criminali autem cauſa ſcḋm omnes fertur con=
tra ꝯfeſſum ſnīa·vt·ff·de cuſto·re·l·ſi cōfeſſus
Sed ſecus in ciuili ut dictum eſt·Vel dic etiam
in ciuili ꝯfeſſum damnandum·vt·ff·de cōfeſ·l·
iuſ·quod autem hic dicit non dari iudicem rei
iudicande intellige cum ꝑcedenti ꝓbatōne et
cognitōe·nec enim eſt eis opus cum reus ſit cō
feſſus·datur tamen rei iudicande id eſt vt ꝓnū
ciet damnum datum eſſe et declaret eius exti=
matōnem vel non datur iudex rei iudicande cū
ſine ꝑcedenti libelli oblatōne actoris poſtula=
tione ſimplici depoſita reus fatetur ſe damnū
dediſſe·Cum autem ſolenni et iudiciali ordine·
cauſa excepta ſolenniter eſt terminanda·Eſti=
mabit autem iudex damnū per ꝓbatōē actoꝛ=
ris·vt inſti·de verbo·oblig·§·vlti·et·ē·de ꝓro=
ſti·l·vlti·forte res ipa vel aſpectus rei teſtifi=
cari poſſet ꝓ damno·vt in actōne iniuriaꝝ·et
finium regundoꝝ·et tutele·vt·ff·de ferijs·l·ij
in fi·et fi·regund·l·ſed irruptōne·et·C·de ad=
mini·tu·l·lex·nunquid deficiente ꝓbatōne de=
fert iudex iuſiurandum actori·et forte non niſi
quando damnum datum eſt impetuoſa violen=
tia·vt·ē·vnde vi·l·ſi quando·in extimatōne aut

damni omnine precium non ſingulare eſt atten
dendum·vt·ff·e·l·ſi ſeruum meum·¶ Compe=
tit autem actio·l·aquilie in ſimplum ſi reus con
fiteatur ſe damnum dediſſe·In hoc autem ſim
plo non tantum ipſius corpis in quo damnū da=
tum eſt fit eſtimatio·ſed etiam ꝯputantur vti=
litates corpori coherentes·vt ecce ſi ex come=
dis aut ſimphoniacis aut gemellis·aut quadri
gis·aut ex mularum pari vnum vel vnam occi
derit non ſolum ꝑempti corporis eſt eſtimatio
faciēda·ſed et eius ratio debet haberi quo ce
tera corpora depreciata ſunt·Item extrinſice
vtilitatis habetur ratio·vt ecce ſi ſeruum meū
occidiſti quem ſub pena tradere promiſi·vel ſi
occidiſti ſeruū meum ab alio inſtitutū heredē
qui me iubente ipm̄ hereditatem adiret eam
mihi queſiuiſſet niſi eum occidiſſes et ꝫ ſi occi=
diſti eum mortuo teſtatore qui ipm̄ inſtituerat
heredem·Nam ſi teſtator adhuc viuit non vide
tur ꝙ eius hereditas debeat eſtimari·vel quia
nondum videtur delata·vel quia in·l·aquilia ꝑ
terite non future vtilitatis habetur ratio·vel
quia facile poſſet mutari teſtamentum·ſicut et
cum quis inſtituit me heredem ſub conditōne·
ſi ſeruum meum manumittam et tu eum occidi=
ſti viuo teſtatore·vt inſti·e·§·illud·et·ff·e·l·ait
et·l·proinde·et·l·idem neracius·i·ꝓ·et·§·idē
iul·ſcribit·¶ Item extrinſeca vtilitas poteſt
aſſignari ſi ſeruū meum occidiſti qui magnas
fraudes in ratōnibus meis omiſerat·de quo q̄=
ſtionem habere deſtinaueram vt fraudū par=
ticipes eruerentur eſtimabitur quanti intere=
rat mea fraudes ſerui per eū cōmiſſas detegi·
non quāti noxa ipſius ſerui valeat·id eſt ipe ſer
uus nocens·vt·ff·e·l·inde neracius·§·ſed et ſi
ſeruus·Patet ergo ex his ꝙ·l·aquilia damnū
conſequimur et amiſiſſe dicimur·quod aut con
ſequi potuimus aut erogare cogimur·Proprie
eñ dicitur amiſſum qḋ non eſt habitū·vt·ff·de
re·iu·non videtur·et fit eſtimatio omniū hoꝝ
cōmuni opinione non ſingulari vtilitate vel af
fectōne alicuius·vt·ff·e·l·ſi ſeruum meū·et ad
·l·falc·l·precia rerum·et·l·in·l·fal·§·vlt·et in
ſumma·vt generaliter dicam omnia comoda q̄
rem ꝑcioſiorem facerent veniunt in extimatōē
quorū omniū eſtimatōnes faciende ſunt·ſi ex ꝑ
mo capite·l·aquilie agatur quanti plurimi res
fuit retro infra annū·vt·ff·e·l·inde neracius·
·§·in ſumma·olim enim tria erāt capita ſiue ca
pitula·l·aquilie·ſed hodie ſecūdo ſublato duo
tantum locum habent·et agitur ex ꝓprio capi
te de homine occiſo·¶ Item de quadrupede
occiſa que pecudū numero eſt et gregatim ha
betur·vt ſunt oues·capre·boues·equi·muli·a=
ſine·ſues·Canis autem inter pecudes non eſt·
ſed nec beſtie ſunt in numero pecudum·vt vrſi
leones·panthere·Elephantes autem et came=
li quaſi mixti ſunt·Nam et iumentorum operaꝫ
preſtant·et natura eoꝝ fera eſt·quia in eis ꝑ=
ualet natura benignior primo capite cōtinent
vt inſti·e·i·ꝓ·et·§·ꝙ autem·et·§·his autem
verbis·et·ff·e·l·ij·Ceterū de omni dāno cauet

per tercium cap̄·quod eſt hodie ſecundum· ſi=
ue dampnum quis dederit·ꝙ verſerit ſiue ꝙ fre
gerit·ſiue ꝙ ruperit·et ponitur rūpere ꝓ cor=
rumpere·vnde ſi loliumvel auenam in ſegetē
alienam inieceris vt eam inquinares·dn̄s et co
lonus ſūdi interdicto ꝙ vi aut clam agere poſ
ſunt·et ſi colonus agat debꝫ cauere amplius nō
agi·¶ Item act̄ in fact̄·ſubſidiaria·l·aquilie·
non directa·quia directa locum habet vbi res
ip̄a corrumpitur vel mutatur·ſed hic ſeges nō
eſt mutata vel corrupta· Sed aliud eſt applici
tum cuius eſt moleſta ſeparatio·tenebitur ergo
aquilia ille qui vinum ſpurcauit vel effudit·vel
acetum fecit·vel alio modo viciauit· Nam et ef
fuſum et fractum et viſtum continentur rupti
appellatōne·nec eſt nouum·vt lex ſpecialiter q̄
buſdam enumeratis generale ſubiciat verbū·
quod ſpecialia cōplectatur· Qui autem vinum
vel frumentum alienum ↄſumpſit non videtur
dampnum iniuriam dare·et ideo tenetur vtili·vt
·ff·e·qui occidit·§·ſi quis· Et ſi fecit dolo tenet̄
furti· ¶ Item rumpere dicitur qui vulnerat·
vel loris vel pugnis cecidit vel telo vel quo a=
lio vt ſcinderet alicuius corpuꝫ· vel tumorē fe
cerit et ſit extimatio ex h̄ capite quāti res plu
rimi fuerit infra·xxx·dies·h̄ enim verbū plu=
rimi·quia continebatur in primo capite repeti
tum videtur in ſecundo·et ita reſpiciunt iſte a
ctiones retro quia oculos habēt a tergo vt ia
nus·vt inſti·e·§·capite·et ff·e·l·ſi ſeruus·§·hu
ius·l·et·§·tercio·et·§·ſi quis·et·§·inquit lex· Si
querat quis·cur in primo capite maioris tēpo=
ris fiat repetitio·R̄n̄·quia acrius puniendus ē
is qui magis deliquit·ut·ff·de of·p̄·l·diuus·Cō
ſtat aūt ꝙ magis deliquit et maiꝰ dat dānū is
qui occidit ꝙ̄ is qui tantum vulnerauit·et ideo
maioris tp̄is fit repetitio· Si vero diffiteatur
aliquis ſe dampnum dediſſe et ↄuincatur per te
ſtes tenetur in duplum·et duplicatur omne id
quod diximus ſimplandum· Sed ſi ſacramenti
delatōe a reo facta actor iurauerit ſibi dampnū
datum agitur ſolūmodo in ſimplum·vt·ff·e·l·
inde neracius·§·hec actio·et de iure iur·l·eum
et ꝙ metus cauſa·l·ſi cum·§·quadruplabitur·et
de ſer·cor·l·in hoc·et de lib·cau·l·non tantuꝫ·
h̄ autem ↄfiteatur vel non·ↄſiderabitur tēpus
litis cont̄· Nam ante lit̄·cōt̄·penitere poteſt nō
poſtea·niſi ſit minor·qui in integrū reſtitui po
teſt·vt·ff·de nota·electio·§·neqꝫ· ¶ Item pe=
na iſta dupli puto ꝙ locuꝫ habeat et in directa
actōne·l·aquilie·et in vtili et in factum· Nam
ꝭ·e·l·p·loquitur in vtili·vt videtur contrarium
ibidem notatum· ¶ Eſt autem hec actio ciuilis
non pretoria· Nam vt diximus·l·vicem cepere
obtinere plebiſcita·ꝑpetuo datur·quia ex·l·de
ſcendit·vt inſti·tit̄·de ꝑpet̄·act̄· ¶ Heredibꝰ au=
tem datur hec actio niſi in caſu·vt·s̄·diximus·
Et aliud etiam notari poteſt cum ſeruuꝫ meum
quem iuſſi eſſe liberum et heredem in ſolidū oc
cidiſti·h̄ enim neqꝫ ſubſtitutus ſeruo agere po
terit aquilia neqꝫ legitimus heres meus neu=
trius enim intereſt ſeruum viuere quia neuter
eſſet heres ſi viueret ſeruus·vt·ff·e·l·inde ne=
raciꝰ·§·i· Si vero ſeruum ꝓ parte inſtituiſſet
coheres eius ageret aquilia·vt·ff·e·l·ſi domi=
nus· In heredes autem non datur niſi in id qd̄
ad eos ꝑuenit·vt·ff·e·l·inde·§·hanc actōnem·
¶ Famoſa non eſt hec actio·quia et datur vi=
ro in vxorem·ↄſtante matrimonio·vt·ff·e·l·ſi
ſeruus·§·ſi cum maritus· Et dabitur in ſimpluꝫ
tantum fauore matrimonij· Conſtāte enim ma
trimonio·neqꝫ penalis neqꝫ famoſa ↄpetit actō
vt·ff·de ſer·cor·l·vlti·et·ꝭ·re·amo·l·ij· Penalis
autem hec actio eſt ſui natura ſaltem ꝓpter re
petitionem p̄teriti temporis·licet quandoqꝫ nō
exigat penam·vt ſi res plurimi eſt·cum datur
dampnum ꝙ̄ fuerit prius·nam ⁊ homo ſemp eſt
riſibilis·licet non ſemp rideat et ſemp rationa=
bilis ꝙ̄uis quandoqꝫ non vtatur ratōne·vt in=
ſtit·e·§·his autem verbis· Stricti iuris eſt hec
actio· ¶ Item eſt ex maleficio·vt inſti·de ob·
que ex delic·naſcun·i·ſ̄ᷓ·

¶ Familie herciſcunde

Dictum eſt·s̄·de iudicijs petitorijs· Sed
quia ſepe nihil ꝓdeſſet petere niſi et li
ceret diuidere· Nam ſegnius expediūt
cōmiſſa negocia plures· Item naturale vicium
eſt negligi·quod cōmune eſt vt ſe nihil habe=
re qui non totum habeat arbitretur deniqꝫ ſu=
am quoqꝫ partem corrumpi patiatur·dum inui
det aliene·vt·ꝭ·quando et quibꝰ quarta pars·l·
·ij· Ideo apponit de diuiſorijs· Et primo de ac·
fam̄·herc̄·quia ꝑ hoc iudicium diuiditur vniſ=
ſitas que re ſingulari dignior eſt· ¶ Videnduꝫ
ergo vnde dicatur actio fa·herc̄· Cui compe=
tat· Et que veniant in ea· Et inter quos poſſit
intentari· Quod ſit officium iudicis in ea· Et q̄
lis ſit actio· ¶ Dicitur autem actio fam̄·herc̄·
id eſt hereditatis vel ſubſtantie diuidēde· No=
men autem familie licet quandoqꝫ ponatur ꝓ
cognatōne·vt cum dicitur iſti ſunt de familia
priami· Et quandoqꝫ ꝓ ſeruitute et quandoqꝫ
pro poteſtate vt cum dicitur filiusfa·paterfa·
Hic autem ponitur ꝓ ſubſtantia vel heredita=
te·vt·ff·de verbo·ſig·l·ꝓnunciatio·§·i· ¶ Her
ciſcūde dicitur ab herciſco quod eſt diuido·vn
de et hodie deberemus dicere herciſcende· ſꝫ
tamen ſic eo verbo vtimur et bene ſicut ſcriptū
reperimus apud antiquos·quia ita gerundiua
ſua ꝓnunciabant legundo·audiundo· ¶ Com=
petit autem hec actio directa heredibus ſiue
ex teſtamento ſiue ab inteſtato deferatur he=
reditas·vt·ff·e·l·ij·vtilis autem actio compe=
tit bonoꝝ poſſeſſoribus·quia nō ſunt heredes
de iure ciuili·vt inſti·de bo·poſ·§·quos autem·
¶ Item arrogato qui ſuccedit in quartam ꝑ=
tem bonoꝝ· Nec enim poteſt dici ꝙ magis ex
teſtamento·ꝙ̄ ab inteſtato debeatur quarta·
vt·ff·e·l·ij·§·ſi quarta· ¶ Item competit vtilis
fideicommiſſ·quibus reſtituta eſt hereditas·vt
·ff·e·l·ſi ex aſſe· Quidam tamē dicunt directā

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

actõnem dari bonoꝝ poſſeſſori· ar· eius quod
legitur· ff· e· l· ij· §· ſi quarta· Dicit enim arroga
to dari vtilem· quia non eſt heres neqꝫ bonoꝝ
poſſeſſor· ergo videtur qđ ſi eſſet heres vel bo
norum poſſeſſor haberet directam· Sed certe
in eo ꝙ dicit cum neqꝫ ſit heres notãda eſt rõ·
in eo ꝙ dicit neqꝫ bonoꝝ poſſeſſor notatur diſ
ſimilitudo· ſicut et lego quod ẽ in· ff· ad· l· fal·
· l· i· §· ſed opis· Amplius et competit vtile om=
nibus quicunqꝫ de iure ꝑtorio ſuccedunt in ius
vniuerſum· vt· ff· e· l· ſed et eius· §· i· et de fidei=
cõmiſ· here· pe· l· ij· ¶ De quibuſdam tamẽ du
bitari poteſt puta duo ſunt quorũ vnus eſt he
res· alter bonoꝝ poſſeſſor· Et ſatis dici poteſt
vtriqꝫ dari vtile· vel dic heredi dari directum
alteri vtile et tamen non ſunt due actões ſed
vna eſt in ſubſtantia· licet qualitatem immutet
ꝓpter pſonam· Nam et incorporale qualitatē
dico habere et ꝓbare poſſeꝫ licet dialectici qui
dam ꝯtradicant· ¶ Item ſatis admitto ꝙ qñqꝫ
ei qui non eſt heres· vel loco heredis datur vti
lis actio puta ex heredato ꝑcipiendã dotẽ ſue
vxoris· vt· ff· de dote ꝑle· l· i· §· ſi tamen· vel dic
ibi loqui de vtili actõne in factum· ¶ Veniunt
autem in hanc actõnē ea que ſunt in bonis de
functi tempore mortis· Sed ea que ante mor=
tem de bonis exiuerunt· Vt ſi donauit pa
ter filio emancipato nõ veniunt· vt· ꝭ· de inof·
doť· l· ſi pater· Nec obſtat quod in eadem· l· di=
citur donatõnē collatam a patre in filium qui
erat in ſacris· venire in hanc actõnem vt ꝑcipi
atur· et tamen illa donatio trahitur retro vt a
principio videatur valuiſſe· vt· ꝭ· de donať· in=
ter vi· et vxo· l· antepenť· ſed certe trahitur re
tro et videtur valuiſſe quantũ ad fructus etiã
naturales qui a principio videntur filio queſiti
¶ Item quantum ad damna data in re dona=
ta· vt de eis nullo modo teneatur non quantuꝫ
ad hoc vt retro fingatur dñs· quia expreſſa vo
luntate dñs fieri nõ potuit· ar· ſunt ad hec duo
· ff· de ľ· ij· l· cum pater· §· pater filie· et de of· ꝑ=
cõſuľ· l· obſeruare· §· vlti· vel forte ꝫ tacita cõ=
firmatio que fit per· l· plus operatur ꝙ̃ poſſit
operari voluntas expreſſa· ar· ff· de ſoľ· l· ſub cõ
ditõne· et de donať· inter vi· et vxo· l· ſi is ſer=
uus· intuita ergo veritate magis ꝙ̃ fictõne di
cuntur res venire in actõne fam· herc̃· ¶ Iteꝫ
veniunt in hanc actõnem queſita poſt mortem
ante aditam hereditatem vt que ſeruis here=
ditarijs ab aliq̃ donata ſunt· ſed ⁊ queſita poſt
aditam hereditatem veniunt quãdoqꝫ vt ſi he
redes egerint cõmuni di· cum extraneo cũ quo
teſtator habebat rem ꝯmunem eiſqꝫ fuerit ad
iudicata res veniet enim tota in hanc actõnē
Idemqꝫ in partibus editis poſt aditam here=
ditatem· vt· ff· e· l· et poſt· §· idem erit· et· l· me=
uius· i· ꝛ̃o· et· l· partum· Sed et veniunt res q̃s
heredes vſuceperunt cũ defuncto tradite eſ=
ſent· ¶ Item et res q̃ heredibus tradite ſunt
cum defunctus emiſſet· vt· ff· e· l· veniunt· Nec
diſtinguitur in rebus quas habuit teſtator fu
erint eius vel ius habebat in eis directo an vti=
liter· vt· ff· e· l· item predia· Immo et ſi nullum
ius habuit in eis quia erãt comodate res vel de
poſite vt periculum ꝑtineret ad heredes· vel ſi
teſtator habebat in rebus retentõnem tantuꝫ
venient in hanc actõnem cum et veniunt in pe
titõnem hereditatis· Abſurdum enim eſt vt q̃
peti poſſunt diuidi non poſſint· vt· ff· de peť· he
red· l· et non tantum· et· l· ſed et ſi· §· vlti· Sed
et res hereditarie legate in teſtamẽto ſub cõ=
ditõne· ¶ Item ſtatu liberi ſerui veniũt in hãc
actõnem et adiudicari poſſunt vni heredũ cũ
ſua ſcilicet cauſa vt exiſtente conditõne legati
eximatur ab eo cui adiudicata eſt· aut deficien
te ꝯditõne reuertatur ad eum cui eſt adiudica
ta vel ad eos a quibus eſt derelicta· cum ipſi di
uiſerint ea inter ſe videmur autem loqui de re=
uerſione tali qualis fuit diſceſſus· res autem nõ
diſceſſit ab heredibus niſi quantum ad ſpecieꝫ
et eius reſpectu dicitur reuerti· Et no· ꝙ ſi exi=
ſtat conditõ poſt litem ꝯť· in actõe fam· herc̃·
res ſubducitur de iudicio quia hec alienatio eſt
neceſſaria et vetuſtiorem habet cauſam· ſicut
et ſi extraneus rem defuncti cepiſſet vſucape=
re et compleret vſucapionem poſt hereditatẽ
aditam et litem conť· in hac acť· et eſt hoc no=
tabile in hac actõne· quia vniuerſale iudicium
eſt et veniunt etiam que poſſidentur ab extra=
neis voluntaria autem alienatio fieri non poſ=
ſet poſt litem conť· vel etiam motam ꝯtrouer=
ſiam· vt et in petitõne hereditatis dicitur· vt
· ff· de peť· here· l· diuus· et· ff· e· l· alienatões·
et· l· ſed ſi vſucapio· Nec diſtinguo in rebus he
reditarijs ſint domeſtice an manſuete· Nam co
lumbe que emitti ſolent de columbario veni=
unt in hoc iudicium cum noſtre ſint tam diu
ꝙ̃ diu ꝯſuetudinem habent reuertendi ad nos
Idemqꝫ dico in apibus· ſed et ſi quid de pecori
bus noſtris aut beſtijs ereptum eſt veniet in
hanc actõnem ſi feram euaſerit· nec enim deſi
nit eſſe noſtrum ꝙ̃ diu a lupo vel alia beſtia fu
erit conſumptum· vt· ff· e· l· pompo· §· penuľ· et
vlti· Sed et res hereditaria q̃ eſt apud hoſtes
et eius preſtatões veniunt ꝓpter ſpem ſcilicet
poſtliminij· ſcilicet cum cautõne· vt caueat ille
qui accepit pecuniam de reddenda ea ſi non re
uertatur res· niſi eſtimatus tantum eſſet dubi
us euentus· vt· ff· e· l· item labeo· §· vlti· et· l· ꝓ=
pter· Liberi autem defuncti non veniũt in hãc
actõnem· vt· ff· e· l· quedam· ¶ Item veniunt
quedam ꝯburenda vel corrumpenda· vt libri
improbate lectõnis magici forte vel ſimiles vel
mala medicamẽta vel venena que nec adiectõ=
ne alterius poſſunt eſſe vſui· Sed et ſi quid ex pe
culatu vel ſacrilegio queſitum erit vel vi aut la
trocinio aut aggreſſura· ꝫ nõ diuidetur· vt· ff·
· e· l· cetere· §· mala· et de contrahen empť· l· ꝙ
ſepe· §· veneni· ¶ Item veniunt pſonales ſerui
tutes· vt vſuff· forte et vſus vel habitatio ſi ꝫ
defuncto et heredibus ſunt relicta· vel ſi ſeruo
hereditario ſint relicta· Si vero relicta eſſent
heredibus tantum· forte non venirent quia nõ
videntur habere iure hereditario· ſed ex ſua

perſona·ar·ff·de peč·here·l·ꝙ ſi in diem·§·non
ſolum·Vel dic idem in vtroqꝫ caſu quia ibi relin
quitur defuncto et heredibus· heredes ante
habent alium vſuf·non eum qui fuit defuncti·
vt·ff·de verbo·oblig·ſtipulatio iſta habere·
·§·ſi quis ita·ſic autem veniet vſuf·vt vel regio
nibus heredes iudex frui permittat vel locet
vſuf·vni ex illis vel tercie perſone vt heredes ꝑ
cipiant penſiones ſine ↄtrouerſia·vel ſi res ſint
mobiles etiam ſic poterit diuiſio fieri·ſicut con
ueniat inter eos·caueantqꝫ ꝑ tempora ſe frui=
turos·hoc eſt vt apud ſingulos mutua vice cer=
to tempore ſit vſuf·ꝫ adiudicari poteſt vni he=
redi ex certo tēpore et ad certum tempus et al
teri nis annis·vt·ff·e·l·ſed et ſi vſucapio·§·vlti·
et·l·vel ſi·et·l·puto·i·ſi°·et·§·vſufructu·et cō=
muni diui·l·omuni diuidundo·§·cum de vſufru
ctu· Prediales autem ſeruitutes ꝑ ſe non ve=
niunt·ſed cum rebus ipſis·ſed nec earum ſtipu=
latio venit in hanc actōnem·quia vnicuiqꝫ he=
redum datur actio in ſolidū·Promiſſiones eti=
am ſeruitutum non veniunt quia ſinguli here=
des eius qui ꝓmiſit ſeruitutem ꝑdialem tenen=
tur in ſolidum·cauent tamen inter ſe vt ſi quis
ex his ↄuentus litis extimatōnem ꝑſtiterit id ꝑ
parte a ceteris cōſequatur· Idemqꝫ et ſi teſta=
tor legauit viam uel ſi ꝓmiſit aliquid ſub pena
Nam licꝫ obligatio pene et ſortis diuidatur in
ter heredes pro hereditaria parte· tamē quia
nihil ꝓdeſt ad euitandam penam partem ſuaꝫ
ſoluere·cauet ceteris de indemnitate preſtāda
is per quem factum fuerit ne tota pecunia ſol
uatur aut ſatiſfaciat ei qui ſolidum ſoluerit·vt
·ff·e·l·his conſe·§·vlti·et·l·heredes·§·an ea·
et ad·l·falč·penales·§·iuſ·et de verbo·oblig·l·
eadem·§·i· Nomina autem vel actōnes here
ditarie nō veniūt in hāc actōnem·non quia ſint
indiuidua vt ſeruitutes·Sed quia ipſo iure ꝑ·l·
·xij·ta·ſunt diuiſa·vt·ĩ·e·l·ea que·ꝫ ita ſi per ſe
ſint nomina·id eſt ſine rebus corꝑalibus·Nā et
quando miles decedit inſtituto vno herede in
caſtrenſibꝫ altero in paganicis ceſſat hec actō
quia diuiſum eſt patrimonium ꝑ ↄſtitutōnes in
ter eos·et nihil intelliguntur habere ↄmune·
vt·ff·e·l·heredes·§·i·et de mili·te·l·ſi certaꝫ·
·§·i· Porro ſi nomina non ſint ſola· ſed cū re
bus corꝑalibus veniunt ꝑ iudicis officium aſſi=
gnanda vel attribuenda·ſcilicet vt alter alte=
ri mandet actōnes ꝓcuratoriaſqꝫ eum in ſuam
rem faciat et ita ꝓmittat ſe diuiſionē ſeruatu=
rum· Idemqꝫ in ere alieno ſoluendo quia ſepe
ſolutio et exactio partium non minima habet
incomoda nec tamen ꝫ attributio faciet ut q̃s
ſolus totum debeat vel totum ei debeatur·ſed
vt ſiue agendum ſit partim ſuo partim ꝓcura=
torio nomine agatur·ſiue cum eo agatur par=
tim ſuo partim ꝓcuratorio nomine ↄueniatur·
Nam licet libera poteſtas maneat creditoribꝫ
cum ſingulis experiundi tamē libera poteſtas
eſt his ſuo loco ſubſtituendi eos in quos onera
actōnis officio iudicis ſint tranſlata·vt·ff·e·l·
·ij·§·vlti·et·l·iij·et ꝫ ꝓpter vtilitatem duo ſiſia
induco·Nam in actione ſerui corrupti non ve=
nit ꝑ ſe damnum ſiue corruptio rerū·ſed ſi ani=
mus ſerui ſit corruptus etiam rerum habetur
extimatio·vt·ff·de ſer·cor·l·dolo·et·l·ſed co=
modius·et·l·ſi quis·§·vlti·et·l·in hoc·ſic et pro
rebus mobilibus nō agitur interdicto vnde vi·
Sed ſi ſolius facta ſit etiam mobilia ↄtinentur
in interdicto·vt·ff·de vi et vi·ar·l·i·§·illud vti
qꝫ·et·§·ſi fundus·ſic et alibi·ff· de car·e·l·ſi im=
pubes·et·§·ſi pupillus·et·§·ſi vero poſt· Itē
veniunt tabule vel cautōnes vel ratōnes aſſi=
gnande ei qui de maiore parte eſt heres et ipſe
ſuis coheredibus deſcriptum et recognitū fa=
ciat cautōne interpoſita· vt cum iudex exege=
rit ipſe exhibeantur·Si autem omnes ex iiſdem
partibus ſunt heredes·nec inter eos ↄueniant
apud quem debeant eſſe deponuntur apud ſeni
orem heredem·vel eū qui amplioris eſt hono=
ris et potius apud marem q̃ feminam· Item
potius apud ingenuum q̃ libertinum· ſi nec ex
his vnus eorum alteri poſſit ꝑferri ſortiri eos
oportet aut cōſenſu ſine ſcriptis vel ſuffragio
ſcripture eligendus eſt amicus apud quem de=
ponantur vel in edem ſacram deponi debēt·nā
ad licitatōnem rem deducere vt qui licitatōne
vicerit hic habeat inſtrumenta hereditaria ꝫ
non placet mihi neqꝫ pomponio·vt·ff·e·l·cete
re·§·vlt·et·l·ſi que·et·l·nam·et de fide inſtru·
·l·vlti·et ꝫ quando cautōnes vel ratōnes non
ſunt alicui heredum ꝑlegate·nam ſi prelegate
ſunt traduntur quidem ei·ſed non prius q̃ cohe
redes deſcripſerint·nam et ſi actor ſeruus pre
legetur non prius traditur q̃ ratōnes reddat
et cauebit hic ꝑlegatarius vt quotiens deſide=
rate fuerint ratōnes·vel actor ꝑlegatus copia
illorum fiat·autentice enim ratōnes neceſſarie
ſunt actori ad inſtruenda ea que poſtea emer=
gunt·vt·ff·e·l·pompo·et de fide inſtru·l·ij·et
·ſ·de edendo·l·ꝓcurator·et auč·ſi quis·et·ſ·de
diuerſis reſcripč·l·ſancimus· Item veniunt
quedam adiudicanda vt que donauit pater fi=
lio exiſtente in poteſtate conferendo in eum vl
timum arbitriuꝫ·vel ei dando vt extraneo· Nā
ſi donauit ↄcedendo in peculium veniet res di=
uidenda non ꝑcipienda·vt·ĩ·e·l·certum·et·l·fi
lie·et·ĩ·de collač·ſi donatōne·donaſſe autem vi
detur pater ſi filij nomine aliquid emit·vel ſi ei
dat vel mittit in alimenta maxime cauſa ſtudi
orum alibi degenti·vt·ff·e·l·que pač·et·ĩ·e· fi=
lie·licet·P·dicat·l·illam que pač·correctaꝫ q̃a
hodie fieret collatio·quod non puto quia ſim=
plices donatōnes non ↄferuntur et hoc vbi do
nauit pater filio non militi·Nam militi filio do
nare poteſt mobilia non ꝑdia·vt ↄputentur in
caſtrenſi peculio·vt·ĩ·e·l·ſi filius·ſi pater non e
rat alias donaturus·niſi filius militaret nā qđ
erat vel donaturus non erit peculij caſtrenſis·
etiam ſi id diceret donator·veritateꝫ enim ſpe
ctamus non q̃ quis fingitur·vbi auteꝫ donator
parens vel agnatus nō habet in poteſtate do
natarium etiam in immobilibus tenet donatio
et ↄputantur in peculio caſtrenſi ſcdm ꝑdicta·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vt·ff·de peculio caſtrē·l·ſi forte·et·l·caſtrenſe·
¶ Item pceptōnes alicui heredum relicte ve-
niunt adiudicande ſiue otineant emolimentum
ſiue otineant onus vt es alienum ſoluendum·vt
ꝯ·e·ſi qua·et·ff·e·l·ſi filia·§·pap·et·§·ſi pater·et
·l·idem labeo·§·i·et·l·rem pignori·hinc eſt ꝙ ſi
ſtatu liber de peculio ſuo dederit vni ex heredi
bus aliquid cauſa implende odicōnis non venit
illud omunicandum·ſed pcipiendum quaſi ple
gatum·vt·ff·e·l·ſi filia·§·vlti· ¶ Item veniūt
in hanc actionem pcipienda·ac ſi plegata ſint
mihi que pater meus accepit nomine dotis ab
vxore mea vel nuru mea p me·ſed mihi datam
dotem pcipiam inquantum pater meus teneba-
tur ex mea pſona·ſcilicz peculiotenus· vel qua
tenus verſum eſt in rem ſuam·ꝫ et fructus do-
talis pdij· pcipio pceptos poſt litē motam·qui
vero ante litē motam pcepti ſunt equaliter p-
tinent ad omnes heredes·impenſarum vero ra
tio eſt habēda·que fiunt equaliter in fructus·
Nam nullus caſus interuenire pt qui hoc genꝰ
deductōnis impediat· Ideo aūt pcipio dotē qa
onera matrimonij mei· ¶ Item filij mei mor-
tuo patre meo ſtatim ſequuntur me·ſicut et tu
telarum onera et liberorum· Nec diſtinguitur
ſim heres inſtitutus pure an ſub conditōne·licz
enim actio de dote pendeat·quia neſcitur verū
da ſim ouemendus an heredes mei patris qui
recepit dotem·tñ non pendet actio fam·herc·
qua poſſum percipe dotem·etiam ſi exhereda
tus eſſem·ſi tamen matrimoniū aliquo tpe ſte-
tit poſt mortem mei patris·alioquin contra·ut
·ff·e·l·ſi filia·§·i·et·l·ſi maritus·et·l·fundum q·
et de dote ple·l·i·§·celſus· ¶ Item nec pendet
quin coheredes mihi dati pure ouenīantur pro
partibus ſuis·vt·ff·ſolut·matri·ſi marito·§·cū
patri· ¶ Item debita contracta iuſſu mei pa-
tris inter que cōputantur et munera ſuſcepta·
vel viuo patre vel poſt mortem·dum tamē ipē
pater oſenſerit vel que verſa ſunt in rem eius·
vel p quibus tenebatur de peculio·veniunt p-
cipienda quatenus iuſſu verſum erat quatenus
de peculio agi poterat· Sed et ſi filius conue-
niatur a creditoribus poſtulabit ſibi actōes ce
di· Hinc eſt ꝙ filius cum patrem defenderet cō
demnatus ſoluerit vel viuo eo· vel poſt mortē
datur hec actio vtilis in his omnibus dotibus
debitis quia non ſunt ꝫ facta a me poſtꝙ extri-
ti heres·vel non ſunt facta a me vt ab herede
et ideo ceſſat directa·vt·ff·e·l·et puto·§·pnl·
et·l·his oſequenter·§·celſus·et·l·ſi filia·§·idem
ſcribit·et·§·neracius·et·l·q erat·et·l·heredes·
·§·penult· ¶ Et poſſunt ꝫ ophendi ſup pſona-
libus actōnibus vel pſtatōnibus· Conſtat enī
hoc iudicium ex rebus et pſonalibus pſtatōni
bus·vt·ff·e·l·item labeo·§·penult· ¶ Sunt et
alie pſonales pſtatōnes vt damna data ab vno
heredum que in ſimplum non in duplū extimā
tur p hanc actōnem etiam contra inficientem
Hinc eſt ꝙ ſi vni heredum ſerui optio genera-
liter legetur· et ei alij heredes interdicant ne
optet ſtichū qꝛ dicūt eū tabulas hereditarias

deleuiſſe optanti obſtabit exceptio doli ſi ven-
dicet ſeruum et poterūt coheredes queſtionez
de ſeruo habere· ſed ſi non coheres meus· ſed
cōmunis ſeruus ex hereditaria cauſa damnuz
mihi dederit in re mea ppria·agam contra he
redem fam·herc·vt autem mihi ſeruus adiudi
cetur aut damnū reſtituatur in ſimplum·vt·ff·
·e·l·puto·§·vlti·et·l·damno·et·l· his oſequen-
ter· ¶ Sed et pſonaliter agitur p eo·ꝙ cohe
res meus nō cōſentit mihi optare ſeruū relictū
in genere defuncto·vel non cōſentit dare ſer-
uum quem reliquit teſtator ut darent quē eli-
gerent heredes eius· ¶ Item p eo ꝙ cum an-
te alios adiſſet paſſus eſt amitti ſeruitutes non
vtendo·vt·ff·e·heredes·§·ſi incerto· ¶ Item
pſonaliter ago otra heredes p ſumptib9 quos
feci in res hereditarias·et veniunt vſure a tē-
pore more·vt·ff·e·l·his oſequenter·§·ſumpt9·
Diſtinguere tamen potuit ſumptus fieri p par
te et comode an non·vt in primo caſu agetur·
neg·g· In ſcdo autē fam·herc· Nec diſtinguo
agat is qui fecit ſumptum an oueniatur·vt·ff·
·e·l·heredes·§·ſi vnus·et·§·non tantum· et cō
muni di·l·ſi quis·§·ſiue·et·ꝯ·e·l·in familie· Nec
obſtat quod legitur·s·de negoc·g·l·ſiue·quia
ibi non poterat agi fam·herc·vel omuni diui·
cum res deſierit eſſe omunis·vt·ff·omuni diui·
·l·i· Amplius et agitur hoc iudicio vt ſi ſeru9
ſcdm voluntatem teſtatatoris exportandus vē
datur· ¶ Item vt coheres faciat monumentū
pro ut pcepit teſtator·vbi et pſcriptis verbis
agi poteſt·ſed et poteſt agi vt coheres credi
toribus ſoluat· ¶ Queſtiones aut necati teſta
toris aut necate vxoris·aut prolis non veniunt
in hoc iudicium·ſicut nec liberti· nec ſepulcra·
nec damna data a ſeruo vnius heredis niſi cul-
pa eius id fiat·ſed nec debitor hēditarius hac
actōne tenetur·licet teneatur hereditatis pe-
titōne·quedam enim veniunt in illam que non
veniunt in iſtam·vt·ff·e·l·his cōſequenter·§·ꝫ
an·et·§·ſed cum·et·§·celſus·et ·l·quedam muli
er·et·l·fundum mihi·in ſi·et·l·ſed id·§·dolus·
et·l·funduz qui·§·vlti· ¶ Item pſonaliter ago
contra coheredem meum p culpa· ſi talem di-
ligentiam non pſtiterit qualem nunc preſtat in
rebus ſuis·vt·ff·e·l·heredes·§·non tantum·Sz
in actōne p ſocio oſideratur qualem diligentiā
conſueuerit adhibere in rebus ſuis·vt·ff·p ſo-
cio·l·ſocius ſocio·videtur igit ꝙ qui habet me
cum rem omunem teneatur vt depoſitarius po
teſt tamen dici contra·quia licet ſit neceſſe de-
poſitarium ad minus teneri ad tantam diligē-
tiam quantam adhibet in rebus ſuis· non tam
ſufficit ſi lata poteſt ei imputari culpa ꝙ non ē
diligens ad eum modum quem hominum natu
ra deſiderat·vt·ff·depoſiti·l·ꝙ nerua· ¶ Itez
pſonaliter poteſt agi p fructibus reſtituendis
quos vnus heres pcepit ex re hereditaria· vt
·ff·e·l·item ex diuerſo·quod intelligo ſi perce
pit ſciens ſe coheredem habere· Alioquin cum
bone fidei ſit poſſeſſor non teneretur de con-
ſumptis·vt·ff·e·l·inter·§·fructus· Vel qꝫ ē

veri9 nõ tenẽt de oſumptis directo·q: nõ fec vt
coheres·teneretur tamen vtili inquantum lo=
cupletioꝛ factus eſt de conſumptis·ſicut et te=
neretur hereditatis petitõne que imitatur na
turam huius actõnis· Aliud autem eſſet in rei
vendicatõne vt diximus·ſ·de hered·pet·et de
rei ven·poſt litem autem ↄteſtatam vel motã
controuerſiam tenetur coheres de fructibus
ſiue fiat ſiue non fiat locupletioꝛ·vt inſtitut·
de offi·iudic·§·illoꝛum autem· ¶ Item pſona=
liter ago·ↄtra coheredem meum vt ↄmunicet
mihi commodum victorie·ſi expertus eſt contra
debitoꝛem hereditatis tunc cum nondũ natus
eram vel nondum extiterat conditõ mee inſti=
tutõnis·vel etiã eram in captiuitate vt nõ poſ
ſit mihi imputari ſilentium vel debebit mihi fa
cere poteſtatem experiundi ſcꝫ cedendo actõꝫ
vt dicunt vel ut ego·repſentando debitoꝛem
qui ſit ſoluendo· ¶ Item trado regulam ꝙ ꝓ
omni pſonali pſtatõne poteſt agi ad cautõneꝫ
vt·ff·e·l·ſi heredes·et·l·itẽ ex diuerſo· ¶ Po=
teſt autem hec actõ intentari inter omnes he
redes·vel inter quoſdam tantum etiam pauti=
oꝛes gracia pſonalium pſtatõnũ non autẽ gra=
cia diuiſionis·vt·ĩ·e·l·coheredibꝰ·et·ff·e·l·ij·
·§·penult· ¶ Vel dic etiam gracia diuiſionis·ꝫ
in piudicium pñtium tantum·inter eos autem
qui non ſunt heredes non habet locum hec a=
ctio·licet iudicium poſſit oꝛdinari·vt·ff·e·l·cũ
putarem·quod enim dicit nullum eſſe iudicium
niſi inter coheredes·expone·id eſt nulla ẽ actõ
cum tamen et oꝛdinario iudicij· Et lata ſñia te
net·et ſoluti ceſſat repetitio·vt ibidem dicitur·
Si autem accipetur iudicium fam·herc·inter
omnes vel quoſdam vt dictum et diſtinctũ eſt
et in alicuius eoꝛum perſona omitteretur con=
demnatio vel abſolutio non teneret ſententia·
vt·ff·e·l·in hoc·quod poteſt forte intelligi in
eodeꝫ capitulo·vt ſi tibi rem adiudicauit te au
tem mihi in extimatõnem non condemnauit·Se
cus ſi in vno cap·expleto de alijs nil diceret·et
hoc ea ratõne·quia tot ſunt ſententie quot ca=
pitula ſunt expreſſa in ea ſicut et in ſtipulatõne
vt·ff·de verbo·oblig·l·ꝙ dicitur·vnde non de
bet vnam ſñiam viciare quod non eſt adiectũ·
nã et de vna re poteſt accipi h̄ iudicium et pñte
quedam indiuiſa relinqui·vt·ff·e·l·ſi filia·§·fa
milie· ¶ Agit autem heres ↄtra coheredem
hac actõne non diſtincto eo·vtrum is qui con=
uenitur poſſideat vel nõ·vt·ff·e·l·heres·§·quã
tũ·ꝫ in eius pſona qui agit fa·herc·diſtinguit
vtrum poſſideat vel non·Nam ſi poſſideat licet
ab alio negetur coheres ag·fam·her·et opoꝛ
tebit eum ꝓbare ſe coheredem eſſe·Alioquin
nihil opoꝛtet ei adiudicari neqꝫ aduerſarius ẽ
ei ↄdemnandus·vt·ff·e·l·i·et·l·fundum·§·vlt·
Si tamen mihi poneres ꝙ qui negat me cohe=
redem cum poſſideam et agam fam·herc·quia
in piudicium dicat ſe petiturum hereditatem·
et bona fide iudex ppendat eũ hoc facere foꝛ=
te differetur actio fa·herc·quia in piudicium
futuri iudicij petitõnis hereditatis nil facien=
dum eſt·Facilius tamẽ auditur qui ſe ab alio di
cit ↄueniendum hereditatis petitione·ꝙ ſi ipſe
dicat ſe alium ↄuenturum·vt·ff·de here·pe·l·
ſi quis libertatem· ¶ Eſt autem iudicis offici
um in hac actõne vt diuidat res hereditarias·
Et vt faciat de euictõne caueri his quibus ad=
iudicat·vt·ff·e·l·heredes·§·iudex· Nec aliter
poteſt agi de euictõne ſcdm quoſdam·ar·ff·de
leg·i·l·ſi domus·§·i·et de ac·empt·iuſ·§·idẽ cel
ſus· Vel ꝙ ibi dicit cautio eſt neceſſaria vt ſit
actio ex ſtipulatu verum eſt·quia aliter nõ po=
teſt agi ex ſtipulatõne ꝓ re legata·euicta niſi
cautio fiat·agetur tamen ex priſtina vel actõe
ex teſtamẽto·vel pſcript·verbo·vt in hoc caſu
vt·ĩ·ↄmu·vtriuſqꝫ iu·l·ſi fratres· In·l·auteꝫ de
ac·empt·notatur ratõ quare non agatur·quia
ex neceſſitate ille qui ptem ſuam vendidit aliã
partem accepit·et ex neceſſitate eam ſuo em=
ptoꝛi preſtat· ¶ Pro rebus autem a patre di=
uiſis non agitur de euict·vt·ff·de l·ij·cum pat·
·§·euictis· Fit auteꝫ adiudicatio cum res cõ
munis diuidi non poteſt·vel non commode·vt in
ſtit·de of·iu·dic·§·ſi familie·et·ff·e·l·antepnl·
¶ Eſt autem adiudicatio facienda cum ſubtili
tate quadam·vt ecce iudex videt mihi poſſe ad
iudicari domum et ꝓpter adiudicatõnem videt
me tibi ↄdemnandum in·v· ¶ Item videt tibi
adiudicari poſſe vineam et te mihi ꝓpter hoc
ↄdemnandum in decem·ergo in·v·admiſſa cõ
penſatõne in reliquis·v·tantum mihi ↄdemna=
beris·vt·ff·e·l·meuius·§·pnl·Et in adiudicati=
one cum iudex extimat partem vnius debet eã
extimare cum re tota·non p ſe quia minoꝛis fie
ret extimatio·vt·ff·e·l·meuius·§·vlti· ¶ Iteꝫ
quod notabile eſt adiudicare poteſt iudex vni
ꝓprietatem alteri vſuf·vt·ff·cõmu·diui·ſi qs
putans·§·penl· ¶ Eſt autem hec actio ciuilis
et duplex·quia in ea eſt vterqꝫ actoꝛ et vterqꝫ
reus ſecundum naturam actõnis·ex accidenti
tamen imponitur onus actoꝛis ei qui primo ꝓ=
uocauit·vel ſi ambo ſimul ꝓuocant foꝛte diri=
mitur res·vt·ff·e·l·i·in prin·et·l·ij·§·in familie
et·l·inter·§·qui familie·et de iudic·l·in tribus·
et eſt in ea ſpeciale·vt non poſſit intentari niſi
ſemel niſi id faciat cauſa cognita·puta ratõne
etatis vt dicunt·ar·eius·quod legitur·ff·e·l·
vlt·et ſatis poteſt admitti quod dicit· Sed nõ
ꝓbatur p illam·l·vt minoꝛ volens reſtitui con
tra ſñiam·iterum audiatur vel etiam maioꝛ·ſi
foꝛte p erroꝛem quedam omiſit·nam ibi ſine iu
dice facta fuit diuiſio·vel etiam dic facta diui=
ſione p iudicem agi iterum famil·herc·p pſo=
nalibus preſtatõnibus gracia diuiſaruꝫ rerum
faciẽdis·vt·ff·e·l·ſi ſeruus·et·l·ꝫ et eius·i·ꝶ·
et cõmu·di·l·in ſumma· ¶ Pro his autem que
non ſunt ꝓ rebus diuiſis agitur in factum·vt
·ff·de relig·et ſumpt·fu·l·at ſi quis·§·labeo·
¶ Si queras quare hec actio ſemel tantum in=
tentatur· Reſpondeo·quia vniuerſalis eſt hec
actio ex ſui natura et effectu· Nam pro re vna
vel pro quibuſdam intentari non poteſt·ſic vt
eadẽ actõ integra remaneat in reliqs·intẽtat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tamen pro vna re· vt de hac ipſa teneat iudicium et de reliquis agatur communi diui· vt· ſ· dictum eſt· et dicitur· ff· e· l· fundus mihi· Cum ergo ſemel ſit dictatum non intentatur poſtea Nam nec pro his que remanſerunt poteſt agi· nec ꝓ primis quia ſemel diuiſa ſunt vel adiudicata· at hereditatis petitõ natura eſt vniuerſalis actio· ſed non effectu ſemper· quia et pro vna re intenditur· et ideo pluries intẽditur· Si autem ſit actum primo fam̃· herc̃· Et poſtea ꝓ quibuſdam indiuiſis agere velit cõmuni diuid̃· poteſt quia pro iſtis ſpecialiter non potuit agi fam̃· herc̃· Et licet ꝓ his et alijs actum fuerit vniuerſaliter non tamen ꝓſecutus eſt efficaciter fam̃· herc̃· in iſtis· vnde non obſtat exceptõ ſi agatur cõmuni di· vt· ſ· de iudic̃· l· licet· In rẽ eſt hec actõ et in pſonam gracia pſonalium pſtationum· vt dictum eſt· vt inſtit̃· de ac· § quedam· Perpetua eſt· id eſt vſqꝫ ad· xxx· annos extenditur· vt· j· de an· except̃· l· i· Et vniuerſalis eſt hec actio· vt dictum eſt· et bone fidei eſt· vt inſtit̃· de acti· § actõnum· et ex quaſi contractu eſt· vt· j· inſtit̃· de oblig̃· que ex quaſi cõtractu eſt· § item ſi· Et ideo ei currit preſcriptio ex quo cepit poſſe intentari ad diuiſionem faciendam· vt· j· de an· except̃· l· i· Sed domino· M· videbatur eam naſci ex voluntate· ar· ff· e· l· i· Et dicebat ei non currere pſcriptõnem donec poſſident coheredes· Idemqꝫ dicebat in actõne cõmuni diui· Et pro eo poteſt induci qđ dicitur pactum fieri non poſſe· ne vnqꝫ diuidatur res· vt· ff· cõmu· di· l· in hoc· § ſi conuenit· Sed certe ſꝫ plus opatur pſcriptio· l· qꝫ pactum· et econtra quandoqꝫ plus opatur pactum qꝫ preſcriptio· vt· ff· quemadm̃· ſerui· amit· l· nam ſatis· § ſꝫ ſi is· nec hic preſcribitur amiſſione dominij vel poſſeſſionis ſed nec diuidantur res·

Lex ea que

Quid eſt quod dicit in nominibus· nõne eadem ratio eſt in quibuſlibet rebꝫ corporalibus· Nam et ipſarum dñium vnicuiqꝫ heredum obtingit ꝓ hereditaria portione· Reſpondeo· non eſt eadem· quia res corporales et ſi ipſo iure ſint diuiſe· tamẽ ꝑ hominẽ aliter diuidi poſſunt· ſcilicet vt loco intellectualis diuiſionis fiat quedam que oculis ſubijciatur at in nominibus nõ poteſt taliter ꝑ hominez fieri diuiſio· licet totius nominis fieri poſſit aſſignatio· ſꝫ et facta aſſignatõe ſemp tñ actõnes remanent penes eum qui mandat eas adeo oſſibus eius inherent· vt· ff· ꝓ ſocio· l· iij·

Lex infamia

In re cõmuni cum quis eam qui eius pro parte dñs eſt vendit· Diſtingue vtruꝫ ſit cõmunis ex ſocietate an non· Si ex ſocietate· et vnus ex ſocijs vendat eã qui ad emẽdum vendentium vel aliorum voluntate vel mutua vice deſtinati ſunt· precium tamen rei ꝑ actionem ꝓ ſocio petitur· nec res vendicari poteſt· quia vt dictum eſt quiſqꝫ alterius voluntate diſtrahere videtur· quod enim dicit· ff· ꝓ ſocio· l· nemo· ex ſo· intelligo cum id facit ꝓhibentibꝫ ceteris vel inuitis· Si vero nõ ẽ ex ſocietate aut ex hereditaria cauſa· Aut aliunde· Si ex hereditaria cauſa· Si quidem vendidit vt cõmunem· ac ꝑ hoc veriſimile eſt qꝫ alterum confiteatur coheredem· agitur ad precium fa· herc̃· actõe ſi tamen ꝓ parte non potuit vel nõ comode potuit fieri venditio· vt· ff· e· l· heredes· § idez eſt et ſi vnus· et cõi diui· l· ſi quis pu· § ſiue· et hꝫ ſiue mandatum intercedat ſiue non· Nec enim actio ſecum aliam admittit· vt· ff· e· l· et puto· § ſed et ſi dolo· Si vero ꝓ parte potuit expediri venditio agitur act· neg̃· g̃· vel mandati· ſi mãdaui de vendendo· nec agitur cõmuni diuid̃· ſicut nec fam̃· herc̃· quia ꝓ parte comodum potuit expediri· vt· ff· cõmu· diui· l· ſi quis pu· § ſiue et in· l· iſta dicitur· i· ſꝫo· Si autem vendidit vt ꝓpriam ac ꝑ hoc veriſimile eſt quod me diffiteatur coheredem· ꝓpenam ad precium pet· hered· vt in hac· l· ij· ſꝫo· veriſimile autem ideo dixi· quia poteſt eſſe qꝫ vendidit vt ꝓpriam et tamen confiteatur me coheredem eſſe· et ſic non agetur ad precium fam̃· herc̃· quia quod non ſuo nomine geſtum eſt ratum habere non poteſt· vt· j· dicemus· Item qꝫ vendidit vt communem et diffitetur me coheredẽ· et hic agaꝫ pet· here· vbi autem cõmunis eſt ex alia cauſa non hereditaria· ſi quidem meo et tuo nomine vendas· nec tamen ego mãdaui poſſum agere ꝓ precio actõne negoc̃· g̃· ratum habendo· Si vero tuo nomine tantum non agam ad preciũ contra te· niſi in ſubſidium· quod dicet notauimus· ſ· de rei ven· l· mater· i· ſꝫo· et § ſin autem·

Illud in omnibus verum eſt qꝫ mandato interueniente agi poteſt mãdati· Illud in omnibus verum eſt· qꝫ rem meam ſemp poſſuꝫ vẽdicare· niſi voluntas mea pcedat vel ſequatur alienatõnem· vel niſi venditum ſit a fiſco· vt· j· finiũ regund̃· l· ij· vel niſi coheres qui ſe ſolum putabat heredem vendiderit· nam quia bone fidei poſſeſſorem ſenatus noluit affici damno· res dicitur non poſſe vendicari· vt· ff· de petit̃· heredit̃· l· ſed et ſi· § item ſi rem· niſi in caſibus· vt in· c· t· l· etiam· § i·

Lex filium quem habentem

Lex iſta magis eſt fama difficilis qꝫ re· caſus enim ita poſitus eſt antiquitus et ſatis bene poteſt ita poni· quidam habebat in bonis octingenta filios quatuor· Sic patet qꝫ hereditaria porcio ſingulorum filiorum ab inteſtato erant· cc· vni ex his filijs pr̃ ad ſuſtentatõnem ſui fundũ valentem pone· xl· conceſſit in peculio condidit hic pater teſtamentũ et filios omnes et ſolos equaliter ſcripſit heredes· Preteã filiũ cui in peculio fundũ conceſſerat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

per fideicommiſſum rogauit vt ſi nauis ex aſia
veniret portionem ſuam ſuis fratribus reſtitu-
eret et coheredibus. ¶ Item quibuſdam alijs
reſtitueret ſi illi darent ei pone .xx. ſcilicꝫ ſui co
heredes. Sicqꝫ pater deceſſit. poſt mortem ex-
titit conditio vendicat ſibi locum fidei cōmiſſa
ria ſubſtitutio queritur de reſtitutōne fidei cō
miſſi inquantū vel qualiter ſit facienda. et R̄ſi.
impator reſtitutōnem eſſe faciendam retenta
quarta quod intelligo ex trebell. ſe. con. cum
de vniuerſitate reſtituenda. hic fuerit rogatꝰ.
Vnde locum habet trebell. vt. ff. ad trebell.
. l. cogi. §. et generaliter. licet quidam dixerint
ꝙ loquitur hic de quarta debita iure reſtitōnis
quod non placet quia in ſingularibus tantū re
lictis locum habet. ¶ Item non loquitur de
quarta debita iure nature. quia illa tantum ex
ſubſtātia defuncti ſoluenda eſt. nec imputaret
ꝙ a coheredibus extrinſecus non ex ſubſtātia
defuncti accepit. vt. §. de inoffi. teſta. l. ſanci-
mus. Hic autem aliter dicit ſtatuit enim in pre
dictā imputari primo ꝙ iure hereditario habꝫ
in fundo ſcd'o loco quod eſt a coheredibus ſibi
relictum pone ꝙ fundus valet. xl. ſua ergo he
reditaria portio ſunt. x. et accipit a coheredi-
bus. xx. ſic ꝙ habꝫ. xxx. Adhuc deſunt ei vigin
ti ad quartam habendam. Illa aūt. xx. ſtatuit
impator. ꝙ in eodeꝫ fundo ſoluantur et ita qd'
in fundo habet ſupra quartam id eſt vna. x. itē
cetera omnia reſtituat. Si queras qd' facit lex
iſta ad titulum. R̄ñ. Iob. quia fit hec reſtitu-
tio per actōnem fam̄. herc̄. ne nil ad ti. facere
videatur. Sed queritur quare in hoc fūdo tan
tum quartam ſuam deducat cum in ſingulis ex
trebell. debent detrahere quartam. licet ſecꝰ
ſit in legata parte bonorum. vt inſtitut. de fi-
dei cōmiſ. hered. §. altero vero. et. ff. deſ. i. l. nō
amplius. §. cum bonorum. Ad hoc Reſponſum
eſt ātiquitus ꝙ impator ſtatuit h' ex tacita pa
tris voluntate. preſumpto eo qd' ei in vita cō-
ceſſerat in peculio hunc fundum. Vnde veri-
ſimile videbatur ꝙ etiam poſt mortem ſuam eū
dem fundum non diminutum vſqꝫ quo quarta
porrigitur in patrimonio haberet aliud reſti-
tueret in teſtamento vt dixit. Alij et aliter re-
ſponderunt hoc ideo eſſe. quia vnum contra eū
ſpeciale inducitur ſcilicet quia cōputat in quar
tam quod accepit a coheredibus. Nam extra
quartam id eſſe debet quod a coherede perci-
pitur. vt. ff. ad. l. fal. in quartam. quod omnino
falſum eſt in primis. quia ſi a coherede accipi-
at pecuniam habet. totam in quartam ſibi cō
putat quaſi totam iure ſuo. id eſt hereditario
capiat. vt. ff. deſ. ij. l. cum pater. i. R̄o. ¶ Item
ſi corpus non hereditarium. Idem ſi heredita
rium pro ſua parte tantum. h' autem non dici-
tur ꝙ eſſet hereditarium. tūc enim quod dicūt
verum eſſet ſicut ait. l. predicta. in quarta. ibi.
pro ea vero parte. ⁊c̄. et eſt ratio forte quia eā
dem rem et iure hereditario et iure legati non
debent imputare. vnde ex eo ſuo arbitrio indu-
cunt ſpeciale. ¶ Item ſecundo ea ratōe falſuꝫ

eſt quod dicunt quia in caſu ꝓpoſito. id eſt vbi
a me meo heredi et a meo coherede mihi relin
quitur quod ego ab eo accipio. ſi tantum facit
quantum id quod vice falcidie deducere deſi-
dero imputo mihi in quartam iure inſtitutōniſ
debitam in qua alias regulariter ea ſola impu-
tantur que iure habet. vt. ff. ad. l. falc̄. l. ne ſen
nius. Multo ergo magis in hac quarta in qua
etiam legata computantur vt in predicta. l. in
quartaꝫ. Sed poteſt et alio modo queſtioni re
ſponderi vt dicamus. Soluitur a ceteris in eo-
dem fundo. ſcilicet omnibus cōſentientibus. id
eſt et h' filio et illis fideicōmiſſarijs. et ita ſolui
tur volenti et a volentibus. ¶ Vel fac tranſpo
ſitionem littere vt dicas ſoluitur a ceteris. ſcili
cet ſingulis facta detractōne vt dictum eſt fie
ri debere et ſequitur ſcilicet quartam habens.
ſcilicet in eo fundo reſtituere cōpellitur. vt ſu-
mas illa verba. in eo fundo que p̄termiſiſti. et
ita planum eſt. ¶ Poteſt etiam fieri ſecunda
queſtio ſimilis prime valde ſcilicet quare totaꝫ
hereditariam partem predij cōputat in quar-
tam. Non enim computare deberet niſi quar-
tam quarte. quia ſicut de ceteris rebus que iu-
re hereditario habet quartam detrahit. ita et
quarte quam in fundo habet. ſicut enim poſui-
mus ꝙ quatuor erant fratres quartam debet
detrahere. R̄ñ. h' ſatis poteſt dari antiq̄. R̄ñ.
que facta eſt in prima queſtione ſed non placet
quia ita dicere voluit teſtator vltimum miſero
rum refugium eſt. et preterea ſi verum eſſꝫ qd'
dicunt imperator dixiſſet imputari in quartaꝫ
quod accipit a coheredibꝫ. et de reſiduo quar-
te ſi deeſſet ſatis fieri in fundo non deberet de
hereditaria parte ſimpliciter ſed placet vt di
cam ſcd'm Io. ideo totam portōnem heredita
riam computari in quartam. quia ego dico. ꝙ
hic fundus fuit iſti prelegatus et contra volū-
tatem defuncti inducitur quarta. Ceterum ſi
defunctus cauiſſet vt quartam retineret totuꝫ
quidem predium vice prelegatōnum haberet
ſed non imputaret in quartam niſi quartaꝫ ſue
hereditarie portōnis ſcilicꝫ quarte hoc eſt vnā
vnciam minus quarta ipſius parte. vel ſi eſſent
tres fratres tantum imputaret vnciam vnam
integrā que eſt duodecima pars predij. vt ap-
te dicitur. ff. ad. l. falc̄. ticia. Sed huic lecture
videtur aduerſari qd' poſtea ſequitur ⁊ ſi quid
deeſt in ſu. ꝙ ace. M. e. f. ſcilicet ſi enim verum
eſt fundum prelegatum vt diximus ergo he-
reditaria portio tantum computatur in quar-
tam non etiā ſi quid adhuc deeſt in eodem fun
do ſoluendum eſt. quia vt dictum eſt extra q̄r-
tam. id eſt deeſt quod a coherede percipitur.
vt ad fal. l. in quartam. Ad hoc reſpondet iob
dicens. ꝙ illi extranei iuſſi erant aliquid huic fi
lio dare et hic filius fundum ſibi prelegatum a
coheredibus viſus erat eis preſtare. Sic ergo
vt dictum eſt cōputat hereditariaꝫ partem p̄-
dij in quartam. Item quod accipit a coheredi
bus. Item quod accipit ab extraneis in eo fun-
do. id eſt pro eo fundo quē habebat in peculio

cis reſtituendo· Nō enim ſic eſt intelligendū
vt in eo fūdo aliquid amplius hereditaria por
tione ſibi computare debeat· Et ideo etiā cal=
lide ponitur in littera a ceteris· q· d· ab extra=
neis· Sed mihi videtur· qꝫ multo leuius poſſunt
cuncta procedere et ſine diuinatōne vt dicam
qꝫ hic habebat fundum ſibi a patre collatū tā=
quā ex teſtamento vel conferendo in hunc filiū
vltimum arbitrium· Vnde venit in hoc iudiciū
fam̄· herc̄· precipiendum· vt· ſ̄· e· filie· et bene
dico qꝫ tota hereditaria portio cōputatur in
falcidia quia vice prelegatōnis habetur talis
donatio· Nam et de eadē detrahitur falcidia
vt diximus· ī· ad· l· falc̄· in ſumma· et quia otra
voluntatem defuncti detrahit vt· ſ̄· dictum ē·
ſecus vero eſſet ſi ſecundum voluntatem vt di=
ctum eſt per· l· illam ticia· ad· l· falc̄· Nam· l· il=
la loquitur de quarta trebelſ̄· Quod autem di=
cit et ſi quid· rē· nō ideo dicit vt de fundo pluſ
hereditaria parte computet in quarta· ſed vt
quaſi repetat· quod dixit· q· d· hereditaria p=
te· pre· in quarta· ra· re· cō· p̄· qꝫ a co· vi· in p· et
ita ſicut dictū eſt deduc in fu· ſi quid deeſt· qd
ſupplementum ſoluitur ace· meo fūdo· ſ· quia p
parte hereditaria computatur in quartam· Si
vero queres quid ſi nec ſufficiāt illa· Rñ· fiet de
ſingulis vt debet fieri detractio· Vel quod ve
riſſimum eſt dicas qꝫ preter portionem heredi
tariam alias partes quas habet vice legati a
coheredibus computet in quartā· oppoſita ſi
bi doli exceptōne· vt· ff· ad· l· fal· ne ſennius· ſi
mihi opponitur de eo quod in eodem tempore
dicitur· vel in quartam· id eſt quod a cohere=
de percipitur· Rñ· illud eſt quando alij rogatꝰ
eſt reſtituere portōnem hered̄· puta extraneo
et ab alio· id eſt a coherede· prelegatū eſt cor
pus hereditarium· ſed vbi prelegatum eſt ro=
gato ab eis quibus reſtituit ſeruatur quod di=
ctum eſt· Item ſciendum eſt qꝫ vbi heredi=
taria portō ſufficit ad quartam: puta qꝫ predia
prelegata ſunt maioris precij quā portio heredi=
tatis et reſtituere falcidiam poteſt in eo qd iu=
re legati habet ſed ocurrentē pecuniam placu
it compenſari· vt· ff· ad trebelſ̄· deducta· §·
numis· Si vero queras an et prelegatōnes in=
cidant in fideicōmiſſum· Rñ· diſtinguendum eſ
ſe· quod dic vt notauimus· ff· de fideicōmiſ̄· li·
· l· cum iure· Item ſi queras que imputētur
in falcidiam rē· vel inſtitutōnis iure debitam
hic vt notauimus in ſumma in inſtit̄· de fidei=
cōmiſ̄· hered̄· et in ſumma· C· ad· l· falc̄· Sed mi
hi opponi poteſt quod predonatum eſt pro nul
la parte deberet imputari in quartā· quia nō
habet vt heres· Nam et ſi non heres eſſet tam̄
ea haberet et confirmarentur morte· Rñ· idē
dicere poſſet quis in prelegatis· vt· ff· deſ̄· i· l· q
filiabus· in fi· et· l· prox· eſt ergo illa ratō quia
cum pater donatōnem vel legatum totū poſſ
adimere inſtituendo eum ſi adeat videtur eum
oneraſſe in hoc vt hereditariam partem prele
gate rei· vel quartam hereditarie ↄputet·

Communi diuidundo

Poſt tractatum actionis fam̄· herc̄· que
vt diximus pro hereditate diuidenda
opponitur ponit de actōne cōmuni diui=
dundo· in quam corporalia non incorpalia ſicut
in ſuperiorem veniunt· Item nec in iſtam ve
nit vniuerſitas ſed res ſingulares tantum veni
unt· vt· ff· e· l· per hoc· Videndum ergo in
ter quos locum habeat hec actio· directo vel
vtiliter· et inter quos ceſſet· quid veniet in eā·
et qualis ſit actio· Datur autem hec actio di=
recta eis qui alicuius rei corporalis dominium
habēt pro indiuiſo directo· ſ· vt· ff· e· l· p h̄· nec
diſtinguitur ex qua cauſa dominium habeant
directum· vt· ff· e· l· ij· adeo· vt etiam ſi ex here
ditaria cauſa dñium habeāt nihilominus age=
re poſſunt cōmuni diuidundo· p rebus ſingula=
ribus omnibꝫ et hereditarijs· Nec diſtinguo
egerunt prius actōe fam̄· herc̄· vel non· vt· ff·
fam̄· herc̄· l· inter coheredes· i· ℞o· Nec obſtat
quod legitur· ff· pro ſocio· l· quibus· quia inter
coheredes verum eſt agi poſſe fam̄· herc̄· Nec
enim ideo minus agitur cōmuni diuidundo· Sꝫ
inter non coheredes agitur cōmuni diuidūdo
tantum· Vtilis autem actio datur inter eos
qui non habent dñium· ſed quaſi dominiū vt in
ter eos qui fundum conduxerunt ad non modi=
cum tempus· et tūc agitur vt fiat adiudicatio
rei vni eorum· non vt fiat diuiſio regionibus ne
alioquin preſtatio vectigalis confundatur· vt
· ff· e· l· cōmuni diuidundo· Item et vtilis da
tur his qui rem a non domino emerunt bona fi
de· qui dominiū habent de iure pretorio· vt· ff·
de public̄· l· i· Idem qꝫ eſt et ſi vtile habent do=
minium de iure ciuili· vt ſi a non domino qui iu=
re ciuili vtile dominiū habebat· erat enim em=
phiteota· indebita res eſt eis ſoluta· vt· ff· e· l·
cōmuni diuidundo· §· q in rem· Vel quod eſt ve
rius qui a domino acceperunt in emphiteoſim
Superior enim de iure pretorio habet dominiū
niſi qui ſoluit indebitum iure ciuili erat dominꝰ
vt emphiteota vel ſimilis· Item ſi duo pi=
gnori rem acceperunt datur eis hec actio vti=
lis· vt nō vero precio extimetur pars ſi plus va
leat quā ſit debitum· ſed in tantū dumtaxat quā
tum pro ea parte debetur· Si vero res tantum
valeat vel minus· extimabitur vero precio· et
ſi aſſignetur pignus vni ex creditoribus licꝫ de
bitori offerre· et quod ipē priuſ debuit· et quod
ſoluit creditor cōcreditori ſuo· Idemqꝫ eſt et ſi
is qui mecum habet rem cōmunem· partem ſu
am alij pignori dedit· Nam inter me et credi=
torem ſocij mei agi poteſt vtiliter· vt fiat diui
ſio vel etiam adiudicatio mihi vel ſibi· et ſi qui
dem adiudicetur ſibi· extimabitur pars mea ve
ro precio· Si vero mihi· videretur ſecundum p̄
dicta qꝫ extimetur pars ſua nō vero precio ſed
ꝙ debito quod ſibi debetur· ſicut et poteſt agi
inter creditores vtriuſqꝫ ſocij· vt· ff· e· l· cōmuni
diuidundo· §· ſi duo· et· §· inter eos· et· §· vlti· let
tamen dicit vero precio eſtimari· vt· ī· e· l· ij·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Item et ſi duo ſint fructuarij vel vſuarij·
agitur inter eos vtiliter·cur enim patiatur p̄=
tor eos ad rixam et arma procedere quos po=
teſt ſua iuriſdictōne cōpeſcere· Sic autem pro=
nunciabit iudex·vt vel regionibus eis vti frui p
mittat·vel locet vſufructuȝ vni ex illis vel ter
cie perſone·vt hi penſiones recipiant ſine con=
trouerſia· Vel ſi res ſint mobiles etiam ſic po=
terit fieri diuiſio vt·ſ·ſicut inter eos cōueniant
Caueātqȝ ſe per tempora fruituros id eſt apd
ſingulos mutua vice certo tempore ſit vſuf·vl
etiam vſus ſi inter vſuarios agitur·etiam vſuȝ
iudex poterit adiudicare vni et ille alij conde=
mnetur in pecunia·et licet is qui accipit pecu=
niam videatur non vti imo frui et ita plus fa=
cere q̄ꝫ debeat·tamē tolleratur·quia hoc fit p
pter neceſſitatē·vt·ff·e·l·cōmu·diuidūdo·§·cū
de vſuf·et·ff·de vſuf·l·ſi cuius·§·ꝫ ſi inē duos·et
·l·item q̄uis·§·i· Item et qui miſſi ſunt in
poſſeſſionem pretoris auctoritate·vel iure le=
gatoruȝ·vel rei ſeruande cauſa· Vel ſi ſint duo
ventres cuſtodie cauſa vel iure pignoris· ha=
bent vtilem actōnem· Sed ſi ſecundum decre=
tum ſit interpoſitum dabitur directa· et ceſſa=
bit vtilis·vt·ff·e·l·ↄmuni diuidundo·§·ſi duo·
Nec in his omnibus diſtinguo poſſideat vter=
qȝ·vel alter tantum·vel neuter vt·ff·e·l·penl·
et·l·cōmunis·§·cum agere· Diſtinguo tamen
an is qui conuenitur cōmuni diuidundo cōfite=
atur rem eſſe cōmunem · Aut neget·in primo
caſu agitur hac actōne· In ſecundo obſtat ex
ceptio donec ꝓbetur rem eſſe cōmunem·ꝓpoſi
ta rei vendicatione·ff·fam̄·herc̄·l·i·et·l·ſi id·
et de excepē·l·fundi ticiani· Ceſſat autem h̄
actio inter predones· Item inter eos qui pre=
cario poſſident· Item inter eos qui poſſident
clam·quia clandeſtina poſſeſſio eſt iniuſta·pre
caria vero quidem iuſta eſt· ſed non que ꝑgat
ad vigorem huius iudicij licet pergat ad vigo
rem iudicij vti poſſidetis· Item et ſi vnus
poſſeſſor ſit predo vel clandeſtinus vel preca=
rio detinēs non ꝓuocabit alium poſſeſſorem iu
ſte vel iniuſte·titulo vel ſine titulo poſſidentē
vt·ff·e·l·cōmuni diuidundo·§·inter predones·
et·§·iul·ff·vti poſſidetis·l·ſi duo· Item co=
lonis vel depoſitarijs vel cōmendatarijs nō da
tur hec actio quia neqȝ ciuilem neqȝ naturalem
ſibi poſſeſſionem habent·ſed dn̄o dicuntur na
turaliter poſſidere·vt·ff·e·l·cōmuni diuidun=
do·§·neqȝ·et inſtit·de interdict·§·per eos· Ve
nit autem in hanc actōneȝ ipſius rei diuiſio que
cōmunis eſt directo vel vtiliter vt dictum eſt·
et ita differt ab actōne ꝓ ſocio·quia illa nō ad
diuiſionem ſed ad ↄmunicatōnem et ad pſona
les preſtatōnes ptinet·vt·ff·e·l·i·et ꝓ ſocio·l·
ſi actum·et·l· ſi quis ſocietatem· Poſſunt tamē
quedam excipi ne veniant·vt·ff·e·l·in iudiciū·
Sed et ſi inter ſocios ↄuenerit ne res diuidatur
infra tempus remouetur excepē·ille qui agit
intra tempus· Si autem ↄuenit ne vnq̄ꝫ diuida
tur res tale pactum non habet vires·vt·ff·e·
·l·in hoc·§·ſi conuenit· Et eſt h̄ ar·pro opinio=
ne· Mar·qui dicebat ſocio poſſidenti rem ↄmu
nem cum ſocio non currere preſcriptōnem·xxx·
annorum·in actōne cōmuni diuidundo· In pa=
ctis tamen dn̄orum circa res cōmunes lex tra=
dit regulam vt valeant ſi fiant ſine dolo·vt·ff·
·e·l·iij·§·vlti· Et dicunt quidam eam valere eti
am ad actōnem ſi fiant durante ↄmunione·qua
ſi fiant in ↄtinenti·ego puto valere quantū ad
exceptōnem tantum·non ad actōem niſi inter=
ueniat ſtipulatio vel ſimile veſtimentum pacti·
vt·ff·de pacē·diuiſionis·vt ecce trado rem cō
munem ſocio·vt alternis annis fructus pcipia=
mus·nam ↄmuni diui·agi poteſt· et preſcripē·
ver·vt ex ↄtractu innoiato·vt·ff·e·l·ſi ↄuene=
rit· Item ceſſat quandoqȝ hec actō iure cō
muni ne ↄmunione eius habeatur ratio·etiam
rei ꝓprie cuiuſqȝ ſocioꝝ·vt ecce veſtibulum ha
beo ↄmūe ad meas et tuas ꝓprias edeſ· Nā ſi de
veſtibulo cogar liceri neceſſe etiam habeo te=
tarum precium edium facere·vt·ff·e·l·arbor·
·§·de veſtibulo· Eſt autem veſtibulum locus an
te hoſtiū vtriuſqȝ domus per quam aditū ha=
bebant et tectus erat locus vt veſtimento te=
gitur homo·vel dicitur ab aue·id eſt a ſaluta=
tione que fiebant ibidē ſtantibus· Idemqȝ eſt
et ſi p eundem locum ducebamus aquam ad ꝓ
pria noſtra predia nam illius loci nomine per q̄
aquam ducimus eadem ratōne nō dabitur hec
actio· Si vero iter aque deberetur cōmuni pre=
dio veniret in hanc actōnem non p ſe ſed gra=
cia predij ↄmunis ſi ꝓ eo ageretur ↄmuni diui=
dundo· Et ita eſt intelligenduȝ quod dicitur·ſ·
·e·l·arbor·§·vlti· In ceteris autem rebus
diuiſio vel adiudicatio erit facienda iudice ſe=
quente in primis id in quo ↄſonauerint omnes
ſocij·ſecūdo q̄ꝫ omnibus non vni tantum ſocio=
rum vtiliſſimum eſt·nam ↄmunis vtilitas eſt p̄
ferenda priuate·vt·ff·e·l·iudicem·et de re·iu·
·l·ſi ↄuenerit·et ꝓ ſocio·l·actōnem·§·labeo· Si
ergo ꝓ vna re agatur hac actōne veluti fun=
do·et iſte fundus comodam recipiat diuiſionē
eius parteȝ ſingulis debet adiudicare·et ſi vni=
us pars pregrauare videbitur is inuicem certa
pecunia alteri ↄdemnandus eſt·eſtimata re iu=
ſto precio·vt·ff·e·l·item q̄uis·§·vlt·q̄ꝫ ſi comō
de diuidi non poſſit veluti homo forte vel mulꝰ
de quo actum eſt·tunc totus vni adiudicādus
eſt·et is inuicem alteri certa pecunia eſt cōde=
mnandus·ut inſtit·de offi·iu·§·eadem· Si vero
plurium rerum agatur hac actōne et quaſdaȝ
res mihi quaſdam tibi iudex viderit adiudican
das cōpenſatio inuicem p̄cij erit facienda·et is
cui maioris precij res obuenit ceteris ↄdemna=
bitur vt·ſ·diximus in actōne fam̄·herc̄·in qua
ſicut et in iſta iudex vni ꝓprietatē·alteri vſufr·
adiudicare p̄t·ut·ff·e·l·ſi quis putans·§·penul·
ſed et plerunqȝ extraneus emptor in his adiu=
dicatōnibus admittitur ad licitatōnem maxi=
me ſi alter ex ſocijs ꝓfiteatur ſe vilius liceneȝ
etiam ad iuſta p̄cia danda·non ſufficere vince=
re·id eſt vt vincat ſua pecunia·ut·ſ·e·l·ad offi=
cium arbitri·et ut·ff·fa·her·l·meuius·§·arbit·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

agitur autem hac actione inter omnes ſocios·
vel inter quoſdam tantum· quod poteſt recipi
cum determinatōne quam fecimus in ſumma ſu
perioris tituli in illo·§·poteſt· Item veniūt
in hanc actōnem ratio ſumptuum factorum in
re cōmuni·ſi feci ſumptus in rem ꝯmunem noīe
meo et nomine ſocij·adeo vt ſi decipiar in pſo=
na ſocij·quia feci eius nomine qui non erat ſoci
us tenetur tantum verus ſocius ſicut et actō ne
goc·g·datur contra verum dn̄m·licet alterius
putauerim eſſe negocia· Secus autē ſi nomine
meo geſſi·quia neminem mihi obligare volui·
vt·ff·e·l·in hoc·et·l·iiij·§·ſicut·et·l·ſi quis pu=
tans·i·ſ℞·et·l·ſi quis cum·et ſi quidem fiāt ſum
ptus durante ꝯmunione et agatur pro eiſdem
durante cōmunione ꝯpetet hec actō directa·
finita autem ꝯmunione datur vtilis·vt·ff·e·l·
·i·in fi·et·l·in ſumma·Sumptus autem facti an
teq̄ res incipiat eſſe ꝯmunis non veniāt in hāc
actōem· niſi forte ante ꝯmunionem ius pigno=
ris vel ſimile erat ꝯtractum vel quia miſſi era=
mus in peſſeſſionem vicine domus ex cauſa da
mni infecti et tunc vtilis non directa dabitur·
Si vero ex ſecūdo decreto iuſſi eſſemus poſſide
re daret̄ directa·vt·ff·e·l·iiij·§·vlti·et·l· ſed ſi
res·et de dam·infec·l·ſi finita·§·cum autem·
In caſu tamen·et ſi cōmunionem non p̄ceſſit pi
gnus vel ſimile ius in re datur hec actio vtilis
vt ſi nomine ſerui quem cum alio habebas cō=
munem· egerim contra te noxali·et tu partem
tuam mihi ceſſeris·tenetur enim ſocius tuus·
vt vel ꝓ ſerui maleficio reſpondeat· vel partē
ſuam mihi cedat·vt·ff·de noxa·ſi ſeruus ꝯmu=
nis· Quod autē dixi in ſumptibus factis in rē
ꝯmunem ſerua et in his omnibus que nomine
rei cōmunis preſtitit vnus ſociorum·vt ecce no
mine ſerui ꝯmunis noxali cōuentus ſiue ſtatim
agere poſſuz cū ſocio vt partē ſui mihi tradat
et ego debeo ſibi cauere vt ſi non dederim ſer=
uum noxe partem ſuam ſibi reddaz·Si vero ma
leficij ſuſtulerim penam·agam ꝓ parte pene ſi
potitus expediebat ſufferre penam q̄ dedere
ſeruum· Si autez potius expediebat dedere ſer
uum extimabitur ſeruus et eius extimationis
partem ꝯſequar a ſocio· Item et ſi de pecu
lio nomine ſerui cōmunis ſim ꝯdemnatus in ſo=
lidum agam hac actōne cum ſocio·vt partē pe
culij conſequar vel preſtet partem pecunie quā
ſolui ꝓ parte peculij que pertinet ad ſociū· nec
liberatur ſocius a parte pecunie licet res pecu
liares intercidāt apud eum· Nam et ꝓcurator
quod bona fide preſtitit repetet licet peculiū
poſtea penes dn̄m intercideret ſꝫ ita niſi defen
denti culpa poſſit imputari· vt quia facto ſuo
res peculiares perierunt·vel quia defenſus no
luit defendi ꝑ ſocium·ſed maluit rebus peculia
ribus cedere et ſine dolo et fruſtratōe quod po
tuit·vt·ff·e·l·et ſi nō omnes·§·vlti·et·l·ſꝫ poſtq̄
ſꝫ ita ſi p̄ſtiterit aliquis nomine rei cōmunis·cū
ſatiſfaciendo ꝓ parte ſua non potuerit ſe libe=
rare alioquin cōtrarium eſt vt ſi ꝓ cōmunibus
edibus cauerit de damno infecto in totuz cum

ſatiſfuerit ſi cauerit ꝓ parte ſua tantuz·et ideo
ceſſat hec actio· Datur autem actio neg·g·vt
·ff·e·l·ſi quis·§·ſi damni·et·§·ſiue· Item ve
niunt ꝑcepta ex re ꝯmuni vel ꝓpter rem ꝯmu=
nem·et ſi quidem percepit aliquis nomine ꝯmu
ni neqꝫ lucrum neqꝫ damnum eo ſentire oportꝫ
Si vero non cōmuni nomine ſed vt lucretur ſo
lus·damnum reſpicit ad eum·lucrum autem cō
mune eſt· Et locum habent hec ſiue locauerit
quis rem ꝯmunem ſiue coluerit ſiue qualitercū=
qꝫ percepit· Si tamen partem ſuam ſine parte
ſocij nullo modo vel minus comode potuit pci=
pere alioquin tenebitur neg·g·vt·ff·e·l·ſi qs·
·§·ſiue autē· Nec obſtat quod legitur·ſ·de ne=
goc·g·ſiue quia ibi deſierat res eſſe cōmunis·
et ideo agitur neg·g· Etiam ſi negociuꝫ nō po
tuit expediri pro parte vel etiam agetur vtili
cōmuni diuidundo·vt dictum eſt· Item et
que queſiuit aliquis ꝓpter rem ꝯmunem veniūt
vt ſi cōmunis ſeruus queſiuit ex re mea mihi et
tibi debeo enim ꝑcipere per hanc actōnez qd
per ꝯmunem ſeruum tibi queſitum eſt·vt·ff·e·
·l·ꝯmunis· Ideqꝫ et ſi in re cōmuni mea et tua
damnum dederit ticij ſeruus egerimqꝫ cum eo
noxali·et noxe fuerit mihi deditus·teneor eū
cōmunicare ſeruum noxe deditum·cum ob rem
ꝯmunem ad me ꝑuenerit·vt·ff·de noxa·ſi in re
cōmuni· Item et venit in hanc actōnez da
mnum·quod quis dederit in rem ꝯmunez·ſeruū
vulnerando vel animū eius corrūpendo· vel ar
bores ex fundo deijciendo·vt·ff·e·l· et ſi nō om
nes·§·venit· Idemqꝫ ⁊ ſi culpa ſocij·alius dedit
damnum in re ꝯmuni·ſiue ſit iudex·ſiue priuatꝰ
vt·ff·e·ſi is cū quo·et loca·et conduc·l·ſi mer=
ces·§·culpe·Sed et cōmunis ſeruus·ſi cum apd
alterum ſit crus in opere culpa ſocij fregit te=
nebitur ſocius·vt·ff·e·l·ꝯmunis ſeruus· Ideqꝫ
ſi ſerui cōmunis quis habeat queſtionem nō cō
munis negocij cauſa·vt·ff·e·l· de cōmuni ſuo·
Item venit in hanc actōnem ut preſtet qs
diligentiam circa rem ꝯmunem qualem preſtat
nunc in rebus ſuis ſicut et diximus in act·fam·
herc·vt·ſ·ti·proxi·in illo verſic· item pſonalit
ago· Item venit in hanc actōnem ne inuito
ſocio aliquid fiat in re ꝯmuni· ait enim ſabinus
in re ꝯmuni neminem dn̄orꝫ in re quicq̄ facere
poſſe·ſic ergo vbi facit ignorante vel contradi
cente altero·tollere tenetur qd fecit·et de da=
mno ſatiſfacit·vbi autem facit altero patiēte·
id eſt non ꝓhibente·id eſt cum poſſit· damnuz
ei reſarcitur·ſed opus non tollitur· Vbi autem
facit altero conſentiente nec opus tollitur nec
damnum reſarcitur·vt·ff·e·l·ſabinus·ſꝫ ita ſi
ſi velint in re cōmuni facere quod rem ipſam nō
facit deteriorem·neqꝫ tibi ſocio meo nocet· vt
ecce licet incruſtare cōmunem parietez·vel ſca
las amotas haberi ad ipm· Nam ſine leſione re
moueri poſſunt·vt·ff·de ſeruit·vr·pred·l· qui=
dam·§·parietem·et·l·fiſtulam·§·vlti· Idemqꝫ
eſt et ſi velit quis inferre in locum cōmunez pu
erum purū donec fiat alibi monumētum·vt·ff·
de relig·et ſumpt·fu·l·ſunt· Idemqꝫ et ſi velim

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

facere quod rei ɔmuni expediat puto ipſam re
ficere·quod poſſum te ꝓhibente· vt·j· de edi·
pri·ſi vt ꝓponis·et·ff·de dam·infect·ſi edibus·
et·l·ſi in reficiendo· Idem et ſi in re cõmuni ve
lim facere id ad quod vel ꝓpter quod res eſt cõ
parata·licet etiam inuito altero vt ſepelire in
ſepulcrum cõmune·vel ſi ſemipedes inter nos
ɔtulimus vt ibi graticeũ parietẽ inter nos edi
ficaremus ad onera noſtra ſuſtinenda· deinde
edificato pariete non patiaris me immittere ꝓ
ſocio teneberis·vt· ff·e·l·ſi quis putans·§·ſi qs
in ɔmunem·et·l·ſi edes·et de relig·l· vel quod
et ꝓ ſocio·l·cum duob·§·item mela· ¶ Eſt au
tem hec actio ex quaſi contractu·vt·j·inſtit·de
act·que ex quaſi ɔtract·naſ·§· itẽ ſi inter·mix
ta eſt in rem et in pſonaʒ in ea eſt vterqʒ actor
et vterqʒ reus·ſicut et in ſupiore diximus ciuiliſ
enim heredibus datur·et in heredes adeo vt
etiam in locum actõis·l· aquilie que in heredẽ
non datur competat nihilominus hꝫ datur·vt
·ff·e·l·item ꝗuis·

¶ Cõmunia vtriuſqʒ iudicij tã familie herciſcũde ꝗ cõmuni diuidũdo

Dictum eſt ſeparatim de ac·fam·herc·
et cõmuni diuidundo· Nunc de vtroqʒ
tractat cõmuniter· volens eorum aſſi
gnare ɔmunia·quaſi ſupra expoſuerit ſingula
ria·et ex his que dicta ſunt etiam ɔmunia poſ
ſunt notari et ponuntur in hoc titulo pleraqʒ·
¶ Videamus ergo que ſint ɔmunia et quidẽ
vtrunqʒ eſt mixtum·vtrunqʒ ad diuiſionẽ ꝓpo
nitur·vtrunqʒ datur perpetuo·vtrunqʒ eſt bo
ne fidei·vtrunqʒ parit iuſtam cauſam vſucapi
endi·ex vtroqʒ transfertur dñium quaſi ex per
mutatiõne·in vtroqʒ agitur de euictõe niſi ob
ſtet alicuius ſcientia qui ſibi de euictõne p pa
ctum non cauit·vt·j·e·l·ſi fratres· et·ſ·t·i·l·ſi
familie·in vtroqʒ purgatur dolus·ſiue dederit
cauſaʒ diuiſioni ſiue inciderit· Itẽ et fraus pur
gatur·ſi re ipſa quis vltra dimidiam decipiatur
vt·j·e·l·maiorib·in vtroqʒ ſic fit diuiſio vt vna
eademqʒ agnatio apud eandem pſonam rema
neat·vt·j·e·l·poſſeſſionum·

¶ Finium regundorum

Sicut actio ſuperior ꝓponitur ad diuiſi
onem eius quod cõmune eſt faciendaʒ·
ita et hec actio ꝓponitur ad diſtinctõʒ
finium ꝓpriorum cuiuſcũqʒ faciendam· Viden
dum ergo in quib predijs locum habeat hec
actio·quibus detur·et in quos· quid veniat in
eam·qualis ſit actio· ¶ Habet autem locum
hec actio in ruſticis predijs tantum·in vrbanis
autem predijs locum habere non poteſt et eſt
ideo quia vrbana p̃dia ſibi non confinia· ſꝫ ma
gis dicuntur vicinia·vt·ff·e·l·iiij·§·hoc iudici
um·Confinia enim ea dicuntur que adeo ſibi ꝓ
xima ſunt vt nullus medius paries interponat̃
Ceterum vrbana parietibus diſtingui conſue
uerunt· Vrbana autem predia dicũtur omnia
edificia etiam ſi in villa ſint·quia vrbanum pre
dium non facit locus ſed materia·ſed et orti in
edificijs ɔſtituti·niſi plurimum ſint in reddit9
vineari forte vel olitori continentur appella
tione vrbanorum p̃dioꝝ·vt·ff·de verbo·ſig·
·l·vrbana·et·ff·e·l·iiij·§·vlti· Si autẽ inter me
et te contra quem ago finium regundoꝝ· via
publica interuenerit confinium non intelligit̃·
et ideo non poteſt agi hac actõne quia magis
in confinio meo via publica eſt·vel flumen ꝗ
ager tuus·ſi vero riuus priuatus interueniret·
finium regundoꝝ agi poteſt contra dñm riui·
vt·ff·e·l·iiij·§·vlt·et·l·v·et·vi·Si ergo vtrũqʒ
predium ſit ruſticum datur hec actio·quid ſi al
terum tñ poteſt dici ꝙ non habet locum dire
ctum ſed vtile·vt·ff·e·l·ij·i· ꝛ̃o·et·l·iiij·§· hoc
iudicium·vel dic ceſſat directuʒ et vtile· Quod
autem in·l·ij·dicitur locum habet cum vtrũqʒ
predium erat ruſticum·ſed edificium erat im̃
poſitum· ¶ Datur hec actio ꝓ finibus totius
fundi regendis et terminandis· ¶ Item ꝓ fi
nibus alicuius partis fundi· que locus dici po
teſt·vt·ff·de verb·ſig·l·locus· ¶ Item datur
et ſi de·v·pedibus ſit cõtrouerſia ſiue de pauci
oribus ſiue de maiori numero terre ꝗ·v· peduʒ
ſit lis licet olim ſi fieret controuerſia de pauci
oribus·v·pedibus non poſſet agi·vt·j·e·l·v·
Et erat forte ratio quia tunc terra fortevilißi
ma erat et de re tam vili non redibetur· ¶ Da
tur autem directum et vtile iudicium eis quib
diximus ɔpetere directam vel vtilem actõnem
fam·herc·vel ɔmuni diuidundo·ergo et dabi
tur his qui habent agrum vectigalem·vt·ff·
·e·l·iiij·§·finium· ¶ Item et in eos dabitur in
quos dantur p̃dicta iudicia· ¶ Venit autem
in primis in hoc iudicium locorum et finium di
ſtinctio ſeu determinatio cognitõne prius ha
bita·vſqʒ ad quam metam quis poſſederit·ſe
cundo quouſqʒ ꝓducantur fines p̃dij· ꝙ ſi non
eo vſqʒ poſſederim·tamen meum eſſe ꝓbaui co
gnoſcitur enim quouſqʒ quod meum eſt ꝓdu
catur· Vnde et dicitur huius actõnis contro
uerſia ꝓprietatis vendicatõni cohærere·vt·j·e·
·l·ſi quis ſup· Nam et in reivendicatõne ſicut et
hic cognoſcitur·quid et quantum ſit meum nõ
tamẽ eſt principalis queſtio ꝓprietatis·quia nõ
ob hoc cognoſcitur quantum ſit meum vt mihi
totum reſtituatur·ſed vt ſi iudici videbitur vl̃
vltra fines agri tui vel infra ponere terminos
tanti ɔdemnet eum cui de terra vicini aliquid
adiudicatur quanti id ipſm eſt· Approbabit au
tem tibi iudex quod meum eſt vel econuerſo cõ
finium locorum queſtioni ſilentiũ·aliter commo
dum non poteſt imponere· videt enim ſemper
poſſe oriri de facili rixas et cõtentõnes ſi prout
porrigerẽtur fines agri mei poneret terminos
vnde p̃dicta adiudicatio neceſſaria eſt·vt·ff·e·
·l·ij·§·iudici·et·l·iij·et·l·ſed et luci·i·ꝛ̃o·et hoc
vbi agitur vt termini de nouo ponãtur· ¶ Itẽ
hoc iudicio agi p̃t vt poſiti ſiniti vel volũtate

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vicinoꝝ predia habentium · vel voluntare eius qui alienauit cuſtodiātur · Et circa hoc sciendū eſt ꝙ in primis nouiter poſiti termini ad eis ꝗ ponere potuerūt ſunt cuſtodiendi · qui ſi nō appareant · veteres cuſtodientur · vt · ff · e · l · in finalibus · et · l · eo · ¶ In omnibus autem his finiuꝫ queſtionibꝫ iudex ſi viderit expedire · oculis ſuis debebit ſubijcere loca et etiam menſores mittere · et hoc ſiue fcō hoīs ſiue fluminis inundatione termini ſint mutati · vt · ff · e · l · ſi in ruptione · i · ℞º · et · § · ad officium · Et caueat ſibi ille qui agit finium regundoꝝ · ne ante ſñīam rē alienam vſurpet · alioquin nō ſoluꝫ qđ male petit amittet · ſed etiam tantum agri modū · quantum ademit cōpelletur pſtare vel ꝑ odictōem ex · l · vel ꝑ iudicis officium quod extenditur ad omnia que poſt litem cont̄ · accidunt · vt · ĵ · e · l · ſi con tiuerit · et · ff · de edil̄ · edic · l · ediles · § · item ſciendum · Amplius et venit in hoc iudicio intereſſe vt nomine intereſſe cōprehendas fructus · Quid enim ſi quis aliquam vtilitatem ex eo loco percepit quam vicini eſſe appareat · An inique odemnatio eo nomine fiat et certe non lite autem cont̄ · ſine dubio fructus veniunt etiam iudicis officio · nedum iure actōnis · Nam et culpa et dolus exinde preſtantur · ante iudiciuꝫ autem ꝑcepti non omnimō veniūt in hāc actionem · Nam aut bona fide ꝑceperit et tunc lucrari eum oportet ſi eos oſumpſit · Aut mala fide et tunc cōdici oportet · ¶ Item nomine mēſe oprehenditur merces · Nam ſi mēſor ab altero ſolus ſit conductus tenebitur alius in partem mercedis · ¶ Item habetur in hac actōe ratio damni · et otumacie imponitur pena ꝑ arbitrio iudicis · ſi quis iudici non pareat in ſuccidenda arbore vel in edificio in fine poſito deponendo vel in totum vel ꝑ parte · vt · ff · e · l · iiij · § · i · et inſtit̄ · de of · iu · § · eo quoqꝫ · et · § · otumacie · ¶ Eſt autem hec actio duplex · quia in ea eſt vterqꝫ actor et vterqꝫ reus · ¶ Item mixta ē quia in rem eſt et in pſonaꝫ · ſicut et diximus in actōne fam̄ · herc̄ · perpetua eſt · vt · ĵ · e · l · vlt̄ · et · ff · e · l · iudicium · cōmuni diui · et inſti · de act̄ · § · quedam · quod tamen non ſic intelligas vt ſi vicinus meus āpliores fines ei cui vēdiderat oſtēderit non poſſit ille qui emit longo tpe pſcribere hoc enim falſum eſſet · vt · ff · ꝑ emptore · l · ij · § · ſed et ſi fundum · et · l · qui fundum · § · ſi fundū Sed ſic oportet intelligi vt etiā poſt · x · vel · xx · annos locum habeat hec actio ꝑ finibus terminandis · ꝗuis de meis finibus aliquid pſcripſeris · Nam et ſi ab initio ſine aliqua pſcriptione hoc conſtaret eſſe tuum agere poſſem vt comodius termini imponantur agris · et ita rixarum ꝑimatur occaſio · vt · ſ̄ · dictum eſt · Si ꝗras quādo incipiat currere pſcriptio huic actioni · Reſpōdeo ab eo tpe quo incepit poſſe hec actō intētari · incipit aūt poſſe intētari cū fines ceperunt turbari ex eo enim naſcitur hec actō Sed nunquid hec actio eſt ex maleficio vel quaſi · vel ex otractu vel quaſi · Reſpondeo · potius enim dico eam eſſe datiuam ꝙ natiuam · datur enim ex · l · ꝑpter turbationem finium · vt · ff · e · l · vlt̄ · Heredibus datur et contra heredes nō quaſi heredibus vel in heredes ſed quaſi dñis et in dños · An ſit bone fidei hec actio · querit̄ · et puto eam eſſe ſtricti iuris · ſatis enim mihi ē ꝙ in · l · non cōnumeratur inter alias actōes bone fidei · vt inſtit̄ · de act̄ · § · actōnuꝫ · Poteſt forte et illa ratio reddi quia quod meū ꝑpriuꝫ eſſe conſtat me inuito alteri adiudicatur ·

¶ De conſortibus eiuſdem litis

Quoniam ꝑpter omunem hereditatem vel res alias · vel etiam ꝑpter fines diſtinguendos ſepe otingit plures agere et ouenīri · ideo ponit de conſortibus eiuſdeꝫ litis · ¶ In his autem olim ita erat · ꝙ ſi vnus ouenīretur habebat exceptōnem ne cōueniretur ſine ſocio ſuo · Sic et patiebatur exceptōem ne ageret ſine eo · hodie tamen omni ſubmota exceptōne · agē et ouenīri quilibet ſocioꝝ pt̄ ꝑ ſe · ſed et ꝑ ſocijs poteſt agere poſt litem cōt̄ · contra omnes · etiam ſi conſtat eum non habere mandatum · dum tamen caueat de rato · Añ vero litem cont̄ · repelleretur ſi certum eſſet nō habere mandatum · licet caueret de rato · vt · ĵ · e · l · i · et · ij ·

¶ De noxalibus actionibus

Dictum eſt · ſ̄ · qualiter quis cōueniatur l · aquilia · ex delicto a ſe perpetrato · Nunc videamus qualiter oueniatur qſ ex ſerui pſona · ſiue ipſe dederit damnum ſiue qđcunqꝫ maleficium cōmiſerit · Et quia ex delictis ſeruorum oriuntur noxales actōnes ideo ponit de his · ¶ Videndum ergo quare ſic dicātur · Quibus dentur · Et ex quibꝫ delictis · Et in ꝗs · Et qualiter dentur · Et quales ſint · ¶ Dicuntur autem noxales a noxia que dicitur ipm delictū · vel a noxa que dicitur ſeruus delinquens · vt in ſtit̄ · e · § · noxa · Quandoqꝫ tamen vnum ponitur ꝑ altero · ¶ Naſcuntur autem iſte actōnes ex maleficijs ſeruoꝝ · vt · ff · e · l · i · et ꝑdite ſunt legibus · vt actio furti nec manifeſti que ex · l · xij · ta · et actio damni iniurie que eſt ex · l · aquilia · Item ꝑdite ſunt ex edicto pretoris vt actio iniuriarum · et vi bonoꝝ raptoꝝ · et furti manifeſti vt inſtit̄ · § · ſunt autem · Et de ppet̄ · et tpal̄ · ac · in prin · ti · ¶ Si queras quibus dentur iſte noxales · dico ꝙ non poteſt ſ3 ſub regula oprehendi · Nam omnis actio que naſcitur ex maleficio poteſt dici noxalis ſi ex maleficio ſerui contra dñm eius intendatur · et ideo furti · vi bonorum raptoꝝ · et de dolo ſi detur ex dolo ſerui omiſſo extra otractum et aquilie · et iniuriaꝝ · noxales actōes erunt · vt inſtit̄ · e · in prin · et · ff · de dolo · ſi oleum · § · hec actio ¶ Si ergo de aliqua earum queratur cui detur ſemꝑ recurrenduꝫ eſt ad dire ctam · directam dico reſpectu noxalis · vt cuicunqꝫ detur directa detur eidem noxalis ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Quibus autem dentur directe et·ſ·de qui-
buſdam dictum eſt·Et de alijs dicemus infe-
rius dante dño¶ Porro illud tradi pt in omni
noxali actõne·que ſub celo eſt·quia nunq̄ dat
dño vero vel putatiuo vt bone fidei poſſeſſori·
adeo vt etiam ſi alienetur vel manumittatur
ſeruus non tñ dño quondam detur actio noxa
lis·quia inter dñm et ſeruum nõ naſcitur actõ·
ſi tamẽ manumiſſus vel alienatus ſeruus ɔtra-
ctet vel detineat res quondã dñi ex pñti facto
ɔuenietur·vel manumiſſus vel nouus dñs·vt·j·
·e·l·i·et inſtit·e·§·ſi ſeruus dño·et·§·vnde ſi ali
enus·et·j·de furt·l·apud·§·cum igitur·ij·ꝛo·
¶ Porro in caſu actio in factum naſcitur·non
dico noxalis cum ſeruus dñe ſue·id eſt heredi
tati nondum adite ſurripit·cum in teſtamento
dñi miſſus ſit eſſe liber·vt·ff·ſi quis teſt·li·eſſe
iuſ·l·i·i·ꝛo·§·i·Et ſunt hec adeo vera vt etiam
ſi fuerit ſeruus ɔmunis noxalis alicui dñoꝝ cõ
tra alterum non poſſit dari et redduntur plu-
res ratõnes a legibus·vna eſt ne ſit in poteſta
te ſerui·vt alteri tantum ſeruiat·et alibi meli-
oꝛ qꝛ qui tenetur noxali ipe noxali actõne agẽ
non pt·Sed tamen datur actõ ɔmuni diuidun-
do noxaliter·vt aut damnũ pſtetur in ſimpluȝ
aut ptem ſuam cedat alter et ſic ageretur eti-
am cũ eo cui pars ſerui alienata eſſet·ſeruo ta-
men manumiſſo vel mortuo nihil eſt q̄ actoꝛ eo
nomine ɔſequi poſſit·niſi forte quid ex re furti
ua ad ſocium ꝑuenerit·vt·ff·ad·l·aquil·ſi ſer-
uus ſeruum·§·i·et de noxal·l·cum ſeruus·et de
furt·l·ſi ſeruus cõmunis·et fam·herc·l·et pu-
to·§·vlti·¶ Et eſt hꝫ notandum·q̄ actõ noxalis
datur qñq̄ȝ noxaliter ſic dici pt·et in pignorati
cia actõne·vt cum ſeruus pignori datus credi
tori furtum faciat debitore neſciente ſeruũ fu-
rem eſſe·Si enim debitoꝛ ɔueniatur a credito-
re pignoraticia·cõtraria poterit liberari noxe
deditõne·Non ita ſi ſciuiſſet debitoꝛ ſeruũ eſſe
furem·vt·ff·de pigno·act·l·ſi ſeruus·¶ Ideq̄ȝ
dici pt in actõne mandati ɔtraria·Si mihi mã-
daueris in genere vt ſeruum tibi emam·et ego
ſine culpa mea emi ſeruũ furem qui mihi furtũ
fecit·liberari enĩ poteris ꝑ noxe deditõnem·ni
ſi poſtea q̄ ſciueris me emiſſe·et tibi eſſet cer-
tum ſeruũ eſſe furem mihi id non ꝑdixeris·tũc
enĩ teneberis ad intereſſe·ſed tunc nec libera-
ris noxe deditõne·Item nec liberaris noxe de-
ditõne·quando certũ ſeruum tibi emendũ man
daſti mihi·vt·ff·mandati·l·inter cauſas·§·ſed
cum ſeruus·et de furtis·l·ſi ſeruus cõmunis·§·
qui vero·¶ Item qñq̄ȝ actõ noxalis non datur
noxaliter vt cum ſciencia vel iuſſus dño ꝑiudi-
cat vt·j·dicemus·¶ Competunt autem iſte no
xales actõnes in dñm pñtem non autẽȝ in eum
qui deſijt eſſe dñs niſi dolo deſierit poſſidere·
tunc enĩ quaſi poſſidens ꝑtoria ɔuenitur·id eſt
act·noxal·que ciuilis eſt inuentõne reſpectu a
ctoris cui datur·ſed et pretoria poſſet eſſe re-
ſpectu actoris vt notari pt ex ꝑmiſſis·Pretoria
tamẽ eſt extenſione reſpectu rei ɔtra quem in-
tenditur actõ·qui de iure ciuili nõ tenetur cum

non poſſideat·tenetur tamen de iure pretorio
quod doluȝ reputat ꝓ poſſeſſione·vt·ff·e·l·no
xalis aũt·et·l·ſi bona fide·et·l·electio·§·item ſi
ex pluribꝫ·et·l·ſi plurium·i·ꝛo·et no·q̄ vbi do-
lo deſijſti poſſidere datur mihi electio vtrũ cõ-
ueniam te·an poſſeſſorẽ·vel ipm ſeruum manu
miſſum·et electo vno liberatur alter ſꝫ vbi poſ-
ſeſſoꝛ vel manumiſſus vltro paratus eſt ſuſcipe
defenſionem datur exceptio ei qui deſijt poſſide
re·vt·ff·e·l·de illo·et·l·idem·et·l·electio·Mul
tum enĩ opatur ſpontanea oblatio·vt·j·de his
qui ſe ſponte defe·l·vna·et·ff·de ali·iu·mu·cau
ſa fa·l·iij·§·vlti·Et eſt ratio q̄ dantur in dñm
pñtem·quia cum capite ambulant·vt inſtit·e·
·§·omnis·Dñm dico pñtem verũ vel putatiuũ·
vt·ff·e·l·bona fide·imo et non putatiuũ·id eſt
male eſt fidei poſ·idem nam eodem modo tene
bitur·ne ſuum vicium ei ꝓſit·eſſet enĩ abſurduȝ
de bo·fi·poſ·accipe actõnes·id eſt rñdere agẽ
tibus·ꝑdones vero eſſe ſecuros·vt·ff·e·l·nõ ſo
lum·Sic etiam dicitur alias ne melioris ɔditõis
ſint ſtulti q̄ periti·vt·ff·q̄ vi aut clam·l·ſeruꝰ·
Vbi autem plures ſunt dñi ſerui datur actõ no
xalis in quemlibet ipoꝝ in ſolidum·Sed vnus
ɔuentus ante liteȝ conť·cedendo ptem ſuam li
berabitur·et tunc ille qui agebat noxali·aget
contra ſocios ɔmuni diui·act·vt vel partes ſu-
as cedant vel ꝓ maleficio ſerui ſatiſfaciant·Si
vero ſeruum velint defendere in noxali cõtra
ſocios aget vt ptes ſuas ſibi tradant·et ipe ca-
uet eis de reſtituendis partibus ſi non dederit
ſeruum noxe·Item ſi ipe ſatiſfecerit in ſolidum
in noxali·vel quia ſocij nõ ꝑmiſerunt ei deditõȝ
facere·vel quia ipe noluit facere aget contra
eos ɔmuni diui·vt et·ſ·diximus·cõi diui·in illo
·§·item et venit·et hoc quando oĩes dñi igno
rauerunt ſeruum delinquere·Si autem omnes
iuſſerunt ſeruum delinquere nullus eoꝝ cõuen
tus a ſocio quid repetet·quia ſui delicti ſuſtine
runt penam·Item vno eoꝝ ſoluente alter non
liberatur niſi in eo q̄ act·rei ꝑſecutõnem conti
neat·Item et nomine ſerui pt agi noxali·ſi ta
le fuit maleficium in quo nõ debuit parere do-
minis·quia continebat atrocitatem·vt·ff·e·l·ſi
cõmunis fa·et de reg·iur·l·ad ea·et de vi et vi
ar·l·i·§·quotiẽs·et de act·et obl·l·nunq̄ actõ-
nes·et ad·l·aquil·l·itẽ mela·§·ſed et ſi plures·
Idem dico et ſi vnus dñoruȝ fuit iubens alter
ignorans·Nam et tunc iubens non repetit ab
ignorante·ignorans autẽȝ ſi pſtiterit repetit a
ſocio ꝓ parte dñica·¶ Item et agit ɔmuni di
uid·contra iubentem·quia corrupit ſeruũ ɔmu
nem·vt·ff·e·l·ſi cõmunis familia·et·l·ſed et eo
nomine·Si autem oĩes dñi fuerunt ſcientes et
patientes ſed non iubentes ⁊ quilibet tenetur
noxali·Sed tamẽ detracta noxe deditõe·Quid
autem ſi vnus ſatiſfecerit in totum puto alterũ
liberari·vt·ff·e·l·in delictis·§·cũ dñs·Nec ob-
ſtat quod legitur·ff·e·l·ſi ex duobꝫ·quia ibi fa
cta noxe deditõne nõ liberatur ſciens quaſi mi
nus accepit actoꝛ·Secus ſi percepiſſet debitaȝ
quantitatẽ in ſolidũ·vt·ff·e·l·noxal·§·pomp·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Item non obſtat quod legitur·ff·e·l·ſi pluriū·
nam et vno cōuento nō liberatur alter·Sed ali=
ud eſt ex actōe facta vt dixi· Item puto ſol
uentem ꝓ parte agere cōtra alium ſcientē·Nā
et ſi vnus fuerit ſciens alter ignorans·et q̄ ſciēs
eſt ſatiſfecerit in totum agit ɔtra ignorantem
nō vt ɔſequatur partē eius qđ ꝑſtitit·ſed par
tem eius quāti ſeruus eſt·vt·ff·e·l·ſi ex duobꝫ·
Si autem vnus dn̄oꝝ fuerit iubens alius ſciens
non repetit iubens a ſciente·vt dictum eſt·Sci
ens vero repetit a iubēte·ſicut et repeteret ab
alio ſciente·vel ab alio ignorante·vt·ſ·dictū
eſt·Et erit hic notandū in his noxalibus·ꝙ li
cet omnes in ipā ſint pſonales in rem tam̄ ſcri=
pte ſunt ſicut et omnia interdicta·capita enim
ſeruorum ſemꝑ cōueniuntur·id eſt eoꝝ dn̄i vel
ipi fuerint manumiſſi·et ex diuerſo actio dire=
cta incipit eſſe noxalis ſi liber homo deliquerit
et poſtea fiat ſeruus·vt inſti·e·§·omnis autē·
et·ff·de interdicē·l·i·§·vlt· Predicti autem
omnes tenentur ſi in poteſtate habeant ſeruū
non aliter niſi in caſu cum cōuenitur public̄·vt
·ſ·de public̄·l·i·§·vlt·et·l·ij·et·iij· In poteſtate
autem habere eſt habare poteſtatem ⁊ facul
tatem exhibendi ſeruum·ceterū ſi in fuga ſit
vel peregre non videtur eſſe in poteſtate·Si tn̄
dn̄s velit ſeruum ſuum abſentem defendere po
teſt·alienum autē defendere non poteſt niſi ſit
pn̄s·Sin autem ſit dubius ſit ꝓprius an alienus
ſuſcipiet defenſionem·et ſi ex poſt facto pate=
at ſeruum eſſe ꝓprium videtur ꝙ tenuerit defē
ſio·alioquin videbitur nulla· Propria autem
dicuntur ſerui bona fide poſſeſſi·vt·ff·e·l·quo
tiens·i·ꝛꝫ°·et·§·i·et·§·in poteſtate·Vbi autem
dn̄s non defendit ſeruum pn̄tem neceſſe habet
ius ſuum ad actorem transferre·vt·ff·e·l·non
ſolum·et cauebit de dolo·vt·ff·e·l·is qui alie=
na·Si autem quis non defendit ſeruum abſen=
tem quem fatetur eſſe in ptāte ſua neceſſe ha=
bet aut iudicium ſtatim accipe ꝓ ſuo aut neceſ=
ſe habebit cauere alterum iſtorū·id eſt ꝙ aut
eum in iudicio ſiſtat·et tunc demum ꝑ ſeruū de
facto certioratus reſpondebit agenti·Aut eti
am cauebit ſe exhibiturum ſeruum et traditu
rum actori·cum primo potuerit ſicut ⁊ in ſeruo
pn̄te dixi·Si vero dn̄o abſente ꝓponatur actio
noxalis·et ſeruus qui pn̄s eſt a nemine defēda
tur·ducendus erit iuſſu p̄toris et fiet eius qui a
git noxali·dn̄o tamē poſtea cauſa cognita da
bitur defēſio ne ei noceat abſentia ſua·ergo et
actoris actio reſtituenda eſt pempta·eo ꝙ du
ctus ſeruus cepit eſſe in bonis actoris·vt·ff·e·
·l·ſi ex noxali cauſa agaē·l·ij·§·i·et·ff·e·l·ele=
ctio·§·ſi abſente·et·l·ſi ſeruus depoſitus·§·dn̄i
Vbi autem ille qui ɔuenitur noxali dicit ſer
uum non eſſe in poteſtate ſua dat lex electōem
actori vtrum deferat ſacramentū reo ꝙ iuret
ſeruum non eſſe in ptāte ſua·vel dolo malo ei⁹
eſſe deſiiſſe poſſidere aut ſi nolit ꝓbare ſeruū
eſſe in poteſtate rei vel dolo malo deſiiſſe poſſi
dere reum conueniet detracta noxe deditōne
niſi reus velit fateri veritatem ante litem ɔ=

Preſtat autem ſacramentum reus vel eius tu=
tor vel curator·non autem ꝓcurator·et ſi reus
ſemel ɔuentus a me iurauerit·et iterum ɔueni=
atur a me·et ſi quidē ɔueniatur ex noua poſſeſ=
ſione non habet exceptōem iuriſiurandi·īmo ſi
hodie mentiendo dicat ſeruum non eſſe in po=
teſtate ſua tenetur ex hoc detracta noxe dedi
tione·Ex veteri autem poſſeſſione ſi ɔueniatur
habet exceptōnem iuriſiurandi·vt·ff·e·l·quo=
tiens·§·pretor·et·§·ſi tutor·et·§·penl̄·et vlt·et
·l·ſi ſeruus·§·vlt·et pnl̄·et·l·ſed ſi poſtea·et·l·
electio·§·neq꜠· In creditore autem cui ſer=
uus eſt pignori obligatus·vel vſufructuariū
ſerui non datur actō noxalis·ſed tam̄ ſi ipi pre
ſentes ſunt et obmittant ſerui defenſionem pu
niuntur·creditor enim ipō iure amittit pignus
nullum eſt enim pignus cuius pſecutō denega
tur·vt enim pignus ɔſtituitur nudo pacto·ita
negligētia creditoris facile debꝫ amitti·vſuf·
autem etiā ſi duret ipō iure·donec amittatur
non vtendo tamē remedio exceptōnis denega
tur ei⁹ pſecutio·vt·ff·e·l·ſi noxali·vſuf·enī nō
in nuda volūtate ɔſtituitur·ſꝫ neceſſaria eſt tra
ditio vel quaſi traditio·Vnde cū difficilius cō=
ſtituatur ⁊ difficilius amittitur·et cōprobatur
hec ratio in libertate·in·ff·qui et a qui·ma·l·
generaliter·§·ſub ɔditōne·et de fidei cōmiſ·li·
·l·generaliter·§·ſub ɔditōne·Si autē creditor
vel vſuff·non ſint pn̄tes non ꝑiudicatur eis·vt
·ff·de ſolut·l·ſi hominē·Si autem ipi pn̄tes ve=
lint ſuſcipere defenſionem ſerui poſſunt etiam
ſi ꝓprietarius vel debitor negligāt defenſionē
et ſi dederint ſeruum ꝓ noxia poterunt ſe tue=
ri contra ꝓprietarium·vel ſi ꝓprietarius ſuſcepe
rit defenſionem cogetur fructuarius aut vſuf·
cedere·aut ꝑ extimatōnem vſuf·ɔferre ad li=
tis extimatōnem·Nam et ꝓprietarius volēs no
xe dedere neceſſe habet vſuff·facere eius qui
agit noxali·vt·ff·e·l·electio·§·vlt·et·l·ſi ex du
obus·§·vlti· Cogitur autem debitor ꝓ ſuo
obligato ſuſcipe noxalem actōem·ſi facultatē
habeat repetendi ſeruum·id eſt ſi habeat pe=
cuniam ex qua liberari poteſt ſeruus·Nec enī
debet cogi vendere res ſuas vt ſoluat pecuniā
et repetat ſeruum· Proprietarius autē ſer=
ui nedum extraneo ſed etiā vſufructuario ſer
ui tenetur·vt·ff·e·l·ſi ſeruus depoſitus·§·i·et·§·
ſed hos·et·l·is qui· Is autem cui ſeruus eſt
comodatus vel depoſitus non tenetur noxali·
ſed tenetur is qui comodauit vel depoſuit quia
in eius poteſtate ſeruus maxime ſi habeat re=
cupandi hominis copiam·vt·ff·e·l·ſi ſeruus de
poſitus·i·ꝛꝫ°·et puto ꝙ p̄dictum aduerbiū ma
xime in·l·poſitum abundet vt ex ſupioribus li=
quet·ſic et abundat·ſ·de teſti·et manu·l·cū con
ſtitutio·ibi·maxime cum·⁊c̄· Inſtituuntur
autem iſte noxales ex delictis ſeruoꝝ·Filio enī
fa·delinquente ipi ſui defenſio danda eſt et la=
ta ɔtra eum ſn̄ia tenet·quinimo et illud dicen=
dum eſt·patrem quoq꜠ poſt ɔdemnatōnem fi=
lij dumtaxat de peculio poſſe ɔueniri quaſi iudi
cium contractum ſit cum filio·non ꝙ actō nata

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ex delicto ꝓponatur contra patrem·vt·ff·e·l·
noxali··et·l·quotiens·et·l·ſi ꝯdemnatus·et de
peculio·l·licet·§·idem ſcribit·et inſtit·e·§·vlt·
Multo minus inſtituetur ex delicto liberi ho=
minis mihi bona fide ſeruientis·vt·ff·de inter·
act·l·in cōfeſſionibus·§·vlti·et·l·ſi is·imo et ſi
ſeruus erat cuius nomine ſuſcepi iudicium no=
xale et ante ſñiam ad libertatem ꝑuenerit pu=
ta ꝙ ſtatu liber erat mereoꝛ abſolui· vt tamen
transferatur iudicium in ſtatu liberum·Si ve=
ro rei iudicande tpe adhuc in ſuſpēſo ſit ſtatu=
ta libertas liberaboꝛ ego heres tradendo ſer=
uum quia toto iure meo cedo ſic et liberoꝛ quā
do pēdēte iudicio dñium ſerui puta ex cā lega
ti in alium tranſit et forte ſic liberoꝛ in vtroqꝫ
caſu·vt deditōne ſerui debeaꝫ ſatiſfacere agē
ti noxali·ſed non teneoꝛ ei de euictōne niſi otin
geret ob factum meum·alias autem tenerer·
vt·ff·e·l·ſi quis a multis·§·vlti·et·l· pretor·et
·l·ſi noxali·§·vlt· ¶ Item inſtituitur actio no=
xalis ex delicto ſerui delinquentis contra aliū
Nam ſi delinquat in dñm ſuum· nunꝙ̄ naſcitur
actio ex illo delicto dño ſuo·niſi ſeruus manu=
miſſus vel alienatus res quondam dñi contra=
ctaret vel in eis delinqueret·vt·ꝭ·l·i·et·ꝭ· an ſer
uus ex facto ſuo·l·vlt·imo et ſi alien9 erat ſer=
uus qui contra me deliquit et poſtea in dñium
meum ꝑuenit extinguitur actio noxalis ſi ꝑue
nit in dominiū meum anteꝙ̄ litem ꝯteſter cum
dño ſuo extinguitur actio·ſi autē ꝑueniſſet po
ſtea durabit actio noxalis·vt·ff·e·l·ſi alien9 ſ=
uus· ¶ Sic autem inſtituūtur noxales·vt dñs
ſatiſfaciat ꝓ delicto ſerui vel dedat ſuum pro
noxia·vt·ff·e·l·i·Vbi tamē familia alicui9 de=
liquit ſuccurratur dño ne pro ſingulis ſufferat
penam vel ſingulos dedat ꝓ noxia·ſed ſufficit
ſi tantum p̄ſtet quantū p̄ſtaret vnus liber ho=
mo ſi deliquiſſet·ſiue p̄ſtet tantum in pecunia·
ſiue p̄ſtet tantum in ꝑcijs ſeruoꝛuꝫ quos dedit
vel paratus eſt dedere vt·ff·e·l·ꝙ ait pretoꝛ·
hec vbi familia corrupit album p̄toris·tunc eñ
ꝓ ſingulis reſpondebit dñs·vt·ff·de iur·om·iu
di·ſi familia·Nota ꝙ vix alibi repitur· ſcilicet
ꝙ dñs obligatus eſt ad id tantum in quo deli=
quit ſeruus puta ad pecuniam et tñ libaratur
dedendo ſeruum·id eſt ſoluendo ſpeciem·vt·ff·
de re·iu·l·miles·§·i·et·ij·Et aliud ſpeciale etiaꝫ
notandem eſt· ꝙ ſi ſeruus deditus reſartierit
damnum queſita pecunia ei cui deditus eſt au=
xilio p̄toris inuito dño manumittetur·vt inſti·
·e·§·dñi·Habet autem facultatem noxe dediti
onis dñs vſqꝫ ad quatuoꝛ menſes poſt rem iudi
catam a qua non eſt appellatum ꝯnumerandos
Vel dic etiam poſt quatuoꝛ menſes habebit p̄
dictam facultateꝫ·Nam licet iudicati poſſit cō
ueniri·non tamen eſt ꝯuentus·vt·ff· de pe·he·
·l·item veniunt·§·idem recte·Et ſunt h̄ expedi
ta ſi ꝯueniatur aliquis noxali ab vno tantum ex
vno delicto vel pluribus·Si autem quis ꝯuenia
atur a multis ei dedendus eſt ſeruus qui occu=
pauit victoriam cauſe·id eſt eius qui prius ꝑue
nit ad ſñiam·non ei qui prioꝛ egit· Sic ergo ei

qui poſterioꝛ vicerit denegabitur actio iudica
ti· ¶ Et no·ꝙ iſte caſus victorie et facte dedi=
tionis vni actoꝛi liberat dñm·ab alio auteꝫ nō
liberaretur dñs ſi lite cōt·deceſſiſſet ſeruus· Si
autem deceſſiſſet ante litem ꝯt·liberaretur
moꝛte ſerui dñs·etiam ſi dolo deſijſſet poſſide=
re alienando ſeruum in alium·vt·ff·e·l·electō·
·§·ſi is·et·l·ſi plurium·§·vlti·Si autem deſijſſet
dolo poſſidere ſeruum manumittendo non libe
raretur moꝛte·vt·ff·e·ſi heres· ¶ In caſibus
autem ſciendum eſt·ꝙ etiaꝫ ſi dñs nō dedit ſer
uum ꝓ noxia·nec ſoluat delicti extimatōnem li
beratur ſi patiatur ſuum caſtigari·vt ſi ſeruus
coꝛrupit album p̄toris·vel ſi circūſcripſerit mi
noꝛem·nec ſatiſfiat minoꝛi ex peculio ſerui·vel
ſi ſeruus ꝯmiſit iniuriam·vel ſi ex ſerui habita=
culo quid deiectum eſt· quod dedit alij damnuꝫ
vt·ff·de iu·om·iud·l·ſi quis id·§· in ſuos·et·ff·
de minoꝛ·l·ꝙ ſi minoꝛ·§·ſi ſeruus·et de his qui
deiece·vel effu·l·i·§·cum ſeruus·et de iniurijs·l·
ſi vnus·§·cum ſeruus· ¶ Sed et in caſibus alijs
notandum eſt·ꝙ etiam noxe deditō non ſufficit
ad liberatōnem·imo opoꝛtet omnino dñm pro
maleficio ſerui ſatiſfacere·ac ſi liber homo deli
quiſſet· et in primis fit h̄ ratōne moꝛe dñi vt ſi
quadrimeſtri iam elapſo tpe poſt rem iudicatā
ceperit iudicati ꝯueniri·vt·ſ̄·dictū eſt· ¶ Iteꝫ
ratōne ſcientie dñi ſi ſciuit ſuum delinquere et
cum poſſet ꝓhibere non fecit·Si autem ꝓhibe
re non potuit excuſatus eſt·vt ſi ſeruus conte=
mnat dñm vel trans flumen erat ſeruus·vel ad
libertatē ꝓclamādo deliqt· vt·ff·e·l·iij·et·iiij·
Sed excuſatur dñs ſi cum deliquit ſeruus erat
alienus·licet poſtea in ſuum dominiū ꝑuenerit
vt·ff·e·l·iij·§·i· ¶ Item et ratōne iuſſus non li=
beratur dñs noxe deditōe in quo caſu et noxa
lis actō poteſt habere locum·ſi aliquod fuerit
delictum ſerui·vt quia in atrocioꝛibus nō debu
it parere dño·vt·ſ̄·dictum eſt· ¶ Item ratōe
mendacij·vt ſi negauit ſeruum in ſua poteſta=
te eſſe·Et ratōne officij·vt ſi agat ꝓcuratoꝛ vl
depoſitarius noxali·ſicut ex p̄miſſis liquet· Iteꝫ
ratōne doli·vt ſi dñs deſierit dolo poſſidere ſi=
cut ſupioꝛa declarant·Et hic ſubijcio regulam
ꝙ vbicūqꝫ p̄t agi de noxe deditōne poteſt agi
noxali ſi velit actoꝛ·niſi vt dixi cum ſeruus dño
iubente debuit parere in non atrocioꝛibus·Nō
autem ſequitur ſi potuit agere noxaliter ergo
potuit agere detracta noxe deditōne·Si autē
ille qui potuit agere detracta noxe deditōne
egit noxaliter ⁊ poſtea penitendo velit agere
detracta noxe deditōne vel econuerſo·poteſt
hoc facere pendente iudicio·ꝫ lata ſñia nequa
ꝙ̄·vt·ff·e·l·iij·§·vlt·Et videtur iſtud vouere q̄
rundam erroꝛem qui dicunt·ſi petij·x·vel fundi
partem·et poſtea quandocūqꝫ iudicio pendēte
ante ſñiam velim petere totum fundum vel in
tegra·xx·qd poſſuꝫ·vt inſtit·de act·§·ſi min9·
hoc autem admitto in vniuerſali actōne vt in
her·pet·et fam·herc· In ſingularibus autem
admitto ante lit·cont· Item et poſtea ante ſa=
cramentum calūnie vt addat in libello ea que

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

hodie petit· poſtea autem alia interpellatione
erit opus cum alia res poſt iudicium plene in=
choatum non petatur· vnde et lata ſn̄ia in pri=
ma re non ꝓdeſſet· nec noceret in alia· In predi
cto autē iudicio noxali et eedem pſone ſunt et
eadem cauſa agendi· id eſt ex maleficio ſerui·
et eadem res· id eſt obligatio pene delicti· Nā
et vt dixi is qui tenetur noxali eſt obligatus tā
tum ad penam non ad noxam· ¶ Eſt autem cō
trouerſia de quodam beneficio quod dn̄o ſolet
dari per· l· ſcilicꝫ poſſit vel nō poſſit dedere no=
xe· et ideo licet actori variare vt dixi· ¶ Qua=
les ſunt he actōes ſub regula tradi nō pt̄· qa
plures ſunt vt diximus noxales· ſed hꝫ in ſingu=
lis dico· quia qualis eſt directa talis eſt noxalis
Si ergo illa eſt pretoria et hꝫ· ſi illa datur here
dibus et hꝫ· in heredes autem nō dantur tanq̄
in heredes· ſed quaſi in dn̄os· ſi illa ꝑpetua eſt
et hec ꝑpetua· vt· ff· e· l· pn̄· §· pn̄· et vlt· Nā
em̄ ibi dicit ꝑpetua eſt· expone· id ē ꝑpetua eſ=
ſe pt̄ ſcd̄m qualitatē directe ⁊ ſic is fit expoſitō
vt· ff· ad vel· l· he· et de capite minut· l· ij· in fi·

¶ Ad exhibendum

Expoſitis actōnibus in rem mixtis ⁊ in
ſimplicibus dicendum eſſet de pſonali=
bus· Sed quia et ꝓdictarum actōnum·
et earundem de quibus erit dicendum ꝑpara=
toria eſt actō ad exhibendū· ideo de ea ponit·
¶ Videndum ergo quid ſit exhibere· Et ꝓ q̄=
bus rebus agatur ad exhibendum· Et quibus
actōnibus· Et cui detur hec actio· Et quando·
Et contra quem· Et vbi fiat exhibitio· Et qua=
liter· Et in quantū fiat ↄdemnatio in hac acti=
one· Et qualis ſit hec actio· ¶ Eſt autem exhi=
bere facere in publico poteſtatē vt ei qui agit
experiundi fiat copia· vt· ff· e· l· ij· id eſt in publi
cam rem deducere· et vidende tangendeqꝫ et
apprehendende rei facultatem ꝑbere· et ſi erat
inſtrumentū debet fieri facultas legendi· Itē
et deſcribendi· Et ꝓprie dicitur exhibere· id eſt
extra ſecretum habere· vt· ff· de ta· exhi· l· iij·
· §· quid ſit· et de ho· li· exhi· l· iij· §· ait pretor· et
que ad· te· api· l· i· i· ſc̄o· et· l· ij· §· inſpectio· et ad
· l· fal· l· pn̄· §· vlt· et de ver bo· ſig· l· vlt· Sed et
nomine exhibitōnis qn̄qꝫ ↄtinetur vt qui agit
ad exhibendum habeat omnē poſſeſſionem· id
eſt ciuilem et naturalem· reus vero habeat de
tentatōnem loco pignoris· Sic em̄ agit debitor
vel heres ↄtra eum qui eſt in poſſeſſione cauſa
rei ſeruande vel cauſa legatorꝫ· ¶ Item qn̄qꝫ
ↄtinetur vt actor habeat ciuilem poſſeſſionem
reus autem naturalem· vt cum agit ꝓprietari9
contra fructuariū· vt· ff· e· l· celſus· §· iul· et· §·
item iul· Nomine aūt exhibitōnis non ↄtinetur
rei reſtitutō· vt· ff· de ver· ſig· l· plus eſt in reſti
tutōne· ſed ↄtinentur ea tm̄ que· ſ̄· dicta ſunt·
niſi forte reus ſup re nō referat litem· etiaꝫ de
facto quam pleno iure ſit actoris vt in inſtituto=
re dicitur· vt· ff· e· l· celſus· §· item celſus· In pu
blicum intellige· id ē apud magiſtratus· vt· ff·
de fu· ſeruis· l· in publicū· ¶ Itēꝫ ideo dicitur
vt ei qui agit expiundi ſit copia· q: anteq̄ fie=
ret exhibitio plerūqꝫ nō poſſet aliquis intende
re actōes· Vn̄ et dicitur hec actō neceſſaria et
ſus eius in vſu quotidiano eſſe· et maxime ꝓpter
vendicatōes eſt inducta· maxime ideo dico· qa
non tm̄ acturo rei ven· et reali qualicūqꝫ actōe·
ſed etiā acturo pignoraticia ſeruiana· ſiue hy=
pothecaria· vel interdicto· vel optaturo ſeruū
vel acturo de poſſeſſione· vel acturo noxali da
tur hec actō· Quid em̄ ſi dn̄s paratus eſt ſuuꝫ
defendere· actor vero deſtinare nō poſſit· id ē
oſtēdere quis deliquerit niſi ex pn̄tibus· q: aut
ſeruū non recognoſcit· aut nomen non tenet· et
equū eſt ei familiā exhibere· vt noxiuꝫ ſeruum
agnoſcat et deſignet eū cuius noīe agit noxali
recenſione· id eſt nominatōne ſeruorꝫ facta· vt
· ff· e· l· i· et· iij· §· eſt aūt· et· §· item ſi optarem· §·
ſi quis noxali· §· ꝓpo· ¶ Item perq̄ neceſſaria
eſt hec actō in rebus que de iure nō vendicant̄
niſi primo exhibeātur· vt dicitur in gemma in
cluſa in auro alieno· vt· ff· e· l· gemma· Idēqꝫ in
alijs que ↄcedūt alijs iure acceſſionis· vt pate=
bit ex ſeqn̄tibus· Et videtur ex ꝓdictis q̄ ꝑmū
debeat agi ad exhibendū q̄ intēdatur actō pn̄
cipalis· ſic em̄ diximus eam dari in rem acturo·
vn̄ hec actō eſt alterius ꝑparatoria· ſicut et in
terrogatōes que ſiūt· vtrum ſit aliquis heres·
vel ꝓ quota portōe· vel verū poſſideat vel nō·
¶ Preparatorie ſunt petitōnes hereditatis et
pſonaliū actōnum· et rei ven· vel etiā qd̄ veri9
eſt dicā ↄcipiendū libellū in act· ad exhibendū·
et in alia actōne cuius ipa eſt ꝑparatoria· vt ſic
nō videatur ſine cauſa petere exhibitōꝫ· ſꝫ tm̄ nō
ꝓcedatur in pn̄cipali actōne cuius grā deſide=
ratur exhibitō anq̄ fiat exhibitio· Nā et peti=
tōnis hereditatis et rei ven· diximus· ſ̄· de pet·
her· eſſe exponendū libellū anteq̄ fiāt interro
gatōnes que ſunt ipaꝝ ꝑparatorie· et ꝓbatur
hoc· ff· de int· act· l· i· et· l· de etate· §· ij· ſicut em̄
dicit ſi certū petatur· Item dicit inſti· actōne·
¶ Agitur aūt ad exhibendū ꝓ rebus mobilib9
et ſe mouētibus· ꝓ immobilib9 vero locū nō ha
bet· immobilia em̄ ipa ſe exhibēt et ſine alicu=
ius exhibitōis ꝓpoſitōe· vt· ī· qn̄ et a quib9 ↄtra
ꝓs debet· l· i· §· ſꝫ et vbi· ¶ Pro exhibitōne autē
ꝓponūtur plures actōes· Si em̄ hoc ipm̄ fuerit
ꝓmiſſuꝫ vt exhibeatur res agitur actōe ex ſti=
pulatu· q: incertū eſt· id ē factū ē in obligatōe
vt inſti· de v̄· ob· in pn̄· et· ff· de v̄· ob· l· vbi· §· q̄
id· Sed et ſi nō ſit ꝓmiſſa exhibitō agitur alia
actōe ex teſtamēto· ↄtra heredē vt exhibeat
inſtrumēta rei legate multo magis aget· et ſi
ipa inſtr̄a fuerint legata· vt fidei cō· l· inſtr̄a·
et ad· l· fal· l· ſi ꝑdiorꝫ· ¶ Itē ⁊ ēptor aget ac·
ex empto· ↄtra vēditorē vt exhibeat inſtrumē
ta rei empte· vel ad ꝓbatōꝫ ꝓprietatis· vel ap=
probatōes ſiniū· vt· ff· de act· empt· l· ticius he
res· Idēqꝫ dici pt̄ in om̄i ↄtractu ex quo de eui
ctōe ↄtra actorē eſt actō· vt in eodē caſu ex eo
ↄtractu ꝓ inſtrumētis rei exhibēdis ꝓponatur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sed et agitur ꝓ exhibitõe et traditõne inſtru-
mēti fauore libtatis ſi manumiſſus petat a dño
manumittē inſtrm manumiſſiõis·vt·j·de li·cā·
ſicut datū· ¶ Itē debitor ſoluta pecunia credi
tori agit ɔditõe ſine cā ɔtra creditorē vt exhi-
beat et tradat inſtrā ſi erat inſtrm creditoris
vt q: ſoluit p̄ciū tabellioni·vt·j·de cõ·ex·l·diſſo
lute·Si vero erat debitoris inſtrm·vt qa ꝓ eo
ſatiſfecit tabellioni aget ꝓ eo exhibēdo actõe
ad exhi·vt·j·l·vlt· Item et heres ɔtra hēdes
aget fa·herc·vt exhibeat cautõnes vel inſtrā
hereditaria et etiā tabulas ad fidē rei facien-
dā·nec em̄ ſufficit exemplū oñdere·vt·ff·fam·
herc·l·cetere·§·vlt·et·l·ſi que·et·l·põpo·Itez
ſocius per actionem pro ſocio·Et procurator p
actõnem mandati·Et tutor per actõem tutele
et curator ꝓvtilē neg·g·cogūtur exhibere et
tradere inſtrā·Ideqꝫ in argētario qui metu a-
ctõis in factū ɔpellitur edere rões·Ideqꝫ in ta
bellionibꝫ dico qui eis ſunt ſides·vt·ff·de eden·
·l·quedā·i·R°·et·§·vlt·Itē ſit exhibitõ p inē-
dictū de li·ho·exhi·Itē p interdictū de liberiſ
exhi·qui ſunt in nr̄a ptāte·vt·ff·de li·ho·exhi·
·l·i·et·ij·et de li·exhi·l·i·¶ Fit exhibitõ rez p
hāc act·quacūqꝫ actõe quis ſit acturus·vt·s·
dictū·dū tn̄ ſua interſit ex iuſta et ꝓbabili cā·
Interſit dico pecuniariter nõ alio mõ puta ra-
tõne affectõis vel cognatõis·vt·ff·e·l·ſi liber
hõ·Ex ꝓbabili aūt cā ideo dixi·q: licꝫ ſtudioſuſ
alicuius doctrine poſſꝫ dicere ſua intereſſe illoſ
aut illos libros ſibi exhibēi·q: ſi eſſent exhibiti
cū eos legiſſet doctior et melior futurus eſſet·
nõ tn̄ de iure poſtulabit eos ſibi exhiberi q: nõ
iuſta cā ſua interſit·Nā et fur ⁊ raptor et q̄ do
lo deſijt poſſidere ſua p̄t dicere intereſſe rē ex-
hiberi eo ꝙ alijs tenētur·non tn̄ agūt·vt·ff·e·
·l·ij·§·ſi mecū·et·l·pnl·¶ In caſu tn̄ nõ dat ad
exhibendū actio·licꝫ interſit·ſꝫ datur in factū·
puta ꝓ inſtrõ qđ nõ eſt meū ſꝫ intereſt mea ipm
exhiberi·Si em̄ ſuus mee vxoris rões meas in
carta nõ mea ſcpſit et tu eas poſſides dabitur
actõ in factū·Si aūt in mea carta eſſent ſcpte
daret̄ h̄ actio·vt·ff·e·l·ij·§·interdū·et eſt hoc
mirabile ꝙ ꝓ rebꝫ alijs dat̄ h̄ actõ·licet nõ ſint
agentis·vt·s·dixi·et h̄ de inſtrõ in quo nõ eſt
teſtm̄·Si vero teſtm̄ eſſet ibi et poſſeſſor teſta-
mēti negaret penes ſe eſſe tabulas vel diceret
ſe nõ debere exhibē dat̄ heredi et legatarijs
interdictū de tabulis exhi·Si aūt poſſeſſor ɔfi
teret̄ ſe hr̄e teſtamentū et nõ diceret ſe nõ de
bere exhibē locū hꝫ edictū queād·te·api·ſꝫ et
hēs hr̄et rei vē·et ad exhi·ſi carta ſunt teſta-
toris·vt·ff·de ta·exhi·l·i·§·ſi qs aūt·et queād·
t·a·l·ij·§·vlt·et·l·iij·et·ff·e·l·ij·§·ſi qs aūt·int-
eſſe aūt dꝫ actoris vtroqꝫ tpe·i·lit·ɔt·et cū fa-
ciēda ē ɔdēnatõ·vt·ff·e·l·tigni·§·vl·qđ intelli
go ſi incipias a p̄mo tpe lit·ɔt·Si aūt incipias
a tpe ſnie puto ꝙ ſufficiat tūc intereſſe ſicut et
reū tūc poſſidere ſatis eſſe vt·s·dixi·Itē et h̄
liquet in pignoraticia act·Nā qui añ ſolutõꝫ e-
git pignoraticia licet nõ recte eg·tn̄ ſi offerat
iudicio pecuniā debꝫ rē pignoratā et qđ ſuū in-
tereſt ɔſequi·ſic et in act·mand·ſi mandaueri̇t
tibi vt a ticio·x·exigēs et añ ea exacta mādati
tecū egero·Si aūt añ rē iudicatā exegeris ɔde
mnandus es·Ideqꝫ et in q̄rela quā qs inſtituit
añq̄ꝫ p̄cedētes eū pſone excluſe eſſent·ſꝫ poſtea
tpe ſnie excluſe apparent vñ actor vicit·vt·ff·
de pig·ac·l·ſi rē·§·vlt·et mandati·ſi mādauero
tibi vt a ticio·et de inof·te·l·ſine mortis·§·vlt·
In pſonalibꝫ aūt actõibꝫ que nõ ſunt in rē ſcri-
pte·ſicut ē h̄ ſatis ē interfuiſſe actoris·vel lit·
ɔt·vel tpe ſnie·vt·ff·de ſer·cor·l·doli·§·vlt·et
de furt·inter oēs·et ſi qs cautõ·l·q̄ aūt·§·illud
¶ In hac aūt act·actor oia debꝫ noſſe·ſ·que-
cūqꝫ potuit vt inſtruat̄ reus et iudex·cuius no-
mine agat̄ ad exhibendū·i·dicere debꝫ argu
mēta h̄ eſt iudicia rei de qua agit̄ vt·ff·e·l·ij·in
prin·¶ Si aūt actor nõ potuit ſcire iudicia non
imputat̄ ei·vt·ff·e·l·ij·§·ſi qs no·h̄ quantū ad
hāc act·Nā poſtea habebit ncc̄e in rei ven·di-
cere iudicia·vt·ff·de rei vē·l·ſi in rē·et ſatis ē·
ſi ſummari·i·ſemiplene doceat ſua intereſſe rē
exhiberi·vt·ff·e·l·ij·§·ſciendū·Et in hac ſemi-
plena ꝓbatõne nõ ē op⁹ teſtibꝫ vel·inſtrīs·ſꝫ ſa
tis ē ꝙ iuro nõ calūnie cā me poſtulare exhibi
tionē·vt·ff·e·l·theſauris·ſi tn̄ poſſeſſor obijci-
at exceptõꝫ euidentē q̄ facile repellat agentez
abſoluitur ſi obſcuriorē vel q̄ habeat altiorē q-
ſtionē differēda ē in directū iudiciū re exhibēi
iuſſa·De quibuſdā aūt except·omnino cognoſcit
iudex·i·de except·pacti et doli·et rei·et iur·iu·
vt·ff·e·l·ij·§·ibidē·Cõpetit aūt h̄ ac·ɔtra quē
uis poſſeſſorē ſiue ciuiliter et naturalit·ſiue ciui
liter tm̄ ſiue naturalit tm̄ poſſideat vel detine-
at vel p ſe vel ꝑ aliū·puta p ſuū·vt·ff·e·dū ſer
uus·vñ depoſitarius et comodatarius tenētur
hāc act·q: et ſi nõ poſſideat hn̄t tn̄ facultatez
rei reſtituēde·h̄ eni ſolū ſufficiēs eſt et neceſſa-
riū vt qs teneat̄ hac act·Nā et ſi qs poſſideat
nõ tn̄ habeat facultatē reſtituēdi nõ tenetur·
vt ecce ſuū habes in fuga·vel ꝑmiſiſti ei mo-
rari vbi velit·vel pegre miſſus eſt·a te vel in p̄
dijs tuis agit·ad h̄ ſolū teneris vt caueas te ex
hibiturū ſi in ptāte tua pueneri̇t·vt·ff·e·l·ij·§·
vlt·et·l·iij·et·iiij·§·itē ſi mortuo·et·§·vlti·et·l·
de eo·§·ſi iuſta·Si vero nec reſtituere poſſes nec
poſſideres·nec dolo vel culpa feciſſes quo mi-
nus poſſideres nõ teneris cauē·vt·ff·depoſiti·l·
ſi ſine·Itē ſunt quidā qui nõ poſſident res eo ꝙ
alijs rebus cedūt iure acceſſionis et tn̄ tenētur
ad exhibendū vt ecce rotā aptaſti meā vehicu
lo tuo·vel armario vel naui tue tabulā meā vl
anſam cipho tuo iūxiſti·vel emblemata fiale vl
purpurā veſtimento intexiſti·vel brachiū ſta-
tue coadunaſti teneberis ad exhibendū licꝫ h̄
nõ poſſideas·imo h̄ iure acceſſionis videtur ex
tincta·vt·ff·e·l·tigni·§·ſed ſi rotaꝫ·et de acq̄·
poſ·l·qui vniuerſas·i·R°·et inſti·de rez·diui·ſi
tn̄·Ideqꝫ et in gēma incluſa auro alieno·vel ſi-
gillo incluſo cādelabro·vt·ff·e·l·gēma·In gē
ma tn̄ incluſa diſtingue quod cuius ornandi cā
poſitū ſit·Id em̄ ſolū vidꝫ poſſideri cuius grā
ponitur alterū·vt·ff·de au·et ar·le·l·et ſi non

ſunt·§·vlti·Si aũt dubitetur·qđ eoꝝ grã alte
rius ornãdi poſitũ eſt·dici poteſt vtrũqꝫ poſſi=
deri·Et in hoc caſu eſt intelligendũ qđ dicitur
·ff·de vſuc·l·reꝝ mixtura· Si aũt gẽme inclu=
dantur anulo vel auro vt abilius portentur·di
cit lex aurum gẽmis cedere·vt·ff·de au·et ar·
·l·ſi vt abiliter·patet enĩ ꝙ gracia gẽmaꝝ fa
cta fuit incluſio·¶ In tignis aũt iniunctis do=
mui non habet locum actio ad exhibenduꝫ·vt
poſſeſſor teneatur ea eximere·et eſt hoc ꝓpter
publicam vtilitatem ne ruinis deformetur ciui
tas· Datur aũt actio de tigno iniuncto contra
poſſeſſorem vt ſoluat extimatõꝫ tigni in duplũ
ſed et ſi ſciens tignum alienum iniunxit edibus
ſuis·tenetur actõe ad exhibendũ· non vt exhi=
beat vel eximet tignum·ſꝫ vt iuretur ɔtra eum
in litem quaſi dolo deſierit poſſidere·vt·ff·de
rei ven·l·in rem actõ·§·vlt·et de ſolut·l·qui reſ
·§·aream·et·ff·de tigno iniũcto·l·i·et inſti·de
reꝝ di·§·cum quis·et·ff·e·l·gemma· ¶ Illud
non ɔſidero in reo ſit ſingularis pſona an vniuſ=
ſitas·municipium puto vel collegiũ·Nam om=
nes pñt conueniri hac actõe·vt·ff·e·l·tigni·§·
item municipes·Hoc autem poſſideat vel non
poſſideat reus vel vtrum habeat facultatẽ rei
reſtituende an non·Conſiderari debet tps ſñie
Nam et ſi tpe lit·ɔt·non poterat reſtituere·pt
tñ tpe ſñie tenebitur et ecõuerſo ſi tpe litis ɔt·
poterat exhibere·deinde ſine dolo malo·tem=
pore ſñie deſijt poſſidere vel poſſe exhibere nõ
tenebitur ꝙuis ſit inquit Pompo·ꝙ imputetur
ei·cur ſtatim reſtituit ſꝫ paſſus eſt litem cõtra
ſe cont·vt·ff·e·l·tigni·§·ſi quis·Et iſtud ꝙuis
pt legi aduerſatiue in poſſeſſore qui a pñcipio
fuit bone fidei·et habuit cauſam iuſtã litigan
di·puta vt ageret de euictõe·vel ſi nõ habuit
iuſtam cauſam litigandi tñ ꝓpter bonum initiũ
licet poſtea incipiat eſſe male fidei excuſatur a
caſu ſi res eodẽ modo erat peritura apđ acto=
rem·alioquin non excuſaretur ſi actor a tali ca
ſu rei cauiſſet·vel rem diſtracturus erat·vt·ff·
de rei ven·item ſi verberatũ·§·vlt·et·l· vtiqꝫ·
Correctiue aũt legi pt in poſſeſſorem qui a pñ=
cipio fuit male fidei·vt·ff·de pet·her·l·illud·
·i·ꝛ°·et·ff·e·l·de eo·§·ſi poſt·¶ Predicta aũt
cõſideratõ poſſit quis vel non poſſit reſtituere
tpe ſñie habetur in his qui carent dolo et cul=
pa·Si aũt quis dolo deſijt poſſidere vel ante li
tem vel poſt litem tenetur hac actõe·qr doluſ
reputatur ꝓ poſſeſſione·vt·ĩ·e·l· ad exhiben=
dum·et·ff·e·l·iuſ·directa non vtilis quia vtilis
nulla datur·vt·ff·e·l·dũ ſeruꝰ· Nec obſtat qđ
dicitur·ĩ·e·l·ſi res·quia ibi loquitur in actõe de=
poſiti·Culpa autem pſtatur a bone fidei poſſeſ
ſore·poſt litem cõt·a male fidei ante·vt·ff·de
rei ven·ſi homo· ¶ Deſinit aũt poſſidere vel q̃
rem alienat in aliũ·vel qui rem perimit vel cor=
rumpit vel effundit vel cõfringit· vt in pdicta
·l·iuſ·et hoc ſi ipã corruptõe mutata ſit forma
rei·puta de maſſa fecit ciphũ vel de cipho maſ
ſam·vel ex aliena materia ſciens fecit ſpeciem·
vt·ff·e·l·de eo·§·ſi quis eximius·Nã forma rei

eſt eſſe rei·vt apud Boecium dicitur·et·l·item
ɔprobatur·vt·ff·de au·et ar·le·l·ſeia· Si auteꝫ
forma non ſit mutata res tñ deterior eſt effcã·
vt ſi ſeruum debilitatũ vel eluſtatuꝫ exhibeat
vel ciphum exhibet ſꝫ deterioratũ non tenetur
quidem actõe hac·imo liberatus eſt ea·vt no=
taui in principio ſumme·inſtit·de leg·ſed de da
mno tenetur actõe in factũ aquilie ſubſidiaria·
vel aquilia directa·vt·ff·e·l·iuſ·§·ſi quis·et·l·
ſi quis hominẽ·et·ĩ·e·l·exhibitõnis· ¶ Eſt aũt
exhibitio facienda ibi vbi fuerit res cum lis cõ
teſtaretur·et ſi velit actor rem pferri et pduci
ad eum locum vbi actum ſit debet piculum et
oĩes expenſas agnoſcere pter eas que ſunt in
veſtiendo et in curando·Illas enĩ agnoſcet re
us niſi forte res exhibẽda puta ſeruus ex opis
vel artificio ſuo ſolebat ſe exhibere· Nũc aũt
cogitur vacare·tunc enĩ agnoſcet actor expẽ=
ſas omnes· Sed et qñqꝫ reus ſuſtinet omnes ex
penſas et piculuꝫ interim dum pducitur res ad
locum iudicij hoc eſt ſi data opa in locum adi=
tum res ɔtulit·vt·ff·e·l·ſed ſi hereditas·§·quo
autem loco·Idemqꝫ dico in reſtitutõne rei fa=
cienda ɔdemnato reo·in rei ven· Nam et ibi iu
dex reo dat electõnem·vt aut rem reſtituat ibi
vbi res eſt·aut vbi agitur ſed ſumptibus peti
toris qui extra·id eſt pter cibaria in itinere vel
in nauigatõne facienda ſunt·et hoc actore nõ
ɔtradicente iudici·et hoc eſt quod dicit lex ni
ſi malit ꝛc· Alioquin actori dabitur electõ vbi
reſtituatur ei res· et ſatiſdabitur ei de reſtit·
vt tñ poſſeſſor cũ pdicta diſtinctõne agnoſcat
cibaria·vt·ff·de rei ven·l·ſi res·et·l·niſi malit·
¶ Tenetur aũt reus exhibere rem·id eſt pſta
re in eadem cauſa in qua fuit cum iudicium ac=
cipetur·vt quis copiam rei habens poſſit exeq̃
qđ deſtinauit in nullo caſu leſa actõne·Si ergo
poſt litem ɔt·vſucaptum exhibeat nõ videtur
exhibuiſſe cum petitor intentõem ſuam pdide
rit·et ideo non abſoluitur reus niſi paratus ſit
repetita die intentõnem actoris ſuſcipe ita vt
fructus ſcđm legem extimentur·hoc eſt vt ita
rñdeat in rei ven·ac ſi partes eſſent in eo pun=
cto vel eo die quo facta eſt lit·ɔt·in actõe ad
exhibendum· ¶ Item eandeꝫ cauſam debet p
ſtare reus etiam quantum ad acceſſiones puta
partus et fetus et fructus· Nam et illoꝝ poſt
litem ɔt·in hac actõne ratio eſt habenda·Itẽ
vtilitates ſi que admiſſe ſunt ob hꝫ ꝙ non exhi
beretur·vel tardius exhibetur extimãde ſunt
a iudice·Et iſte vtilitates maiores erunt inter
dum ꝙ res ipã·Quid enĩ ſi poſtulaui mihi ex=
hiberi ſuũ vt ipm mihi iubeã adire heredita=
tem delatam nec exhibitus eſt habebitur ratõ
hereditatis amiſſe·Vel quid ſi adoptõ ſerui re
licta eſt mihi intra certum tempus et intra id
poſtulaui mihi exhiberi familiaꝫ neqꝫ eſt exhi
bita et ita tẽpus eſt elapſum·Vnde poſtea fru
ſtra fieret exhibitio mihi certe habebit ratio
vtilitatis actoris·vt·ff·e·ſi optõne·et·l· ſꝫ ſi he
reditatis·Fit autem ɔdemnatõ in hac actõne
in quantum fieret ſi rei vendi·ageretur· Sicut

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dixímus·ſ̄·plene de rei ven·Si ergo dolo nō ex
hibeatur res iurabit actor in litem contra reū
et videtur reus facere dolo ſi rem habuit tem
pore litis conſ̄·in hac actōne et nunc non exhi
bet eam niſi pbaret otrariū·vt·ſ̄·e·l·nō igno
rabit·Si autē culpa rei interceſſit tenebitur re
us ad intereſſe·vt·ff·e·l·ſi oprēe·et·l·ſed ſi he
reditas·i·℞o·et·l·de eo·§·ſi poſt·Sunt autem
alie odemnatōnes faciende in pſona rei qui do
lo vel otūacia vel culpa rē nō exhibet actori·Si
autem nullum iſtorꝫ reo poſſit imputari abſol=
uitur reus·Si tamen poſtea repiatur poſſidere
vel poſſe exhibere iterum non obſtante exce=
ptione ouenietur quia omutatōe litis alia res
incipit eſſe·vt·ſ̄·e·l·neqꝫ·et·ff·de excepē·rei iu·
·l·ſi rem·et·l·ſi quid ad·Fuit em̄ reus abſolutꝰ
quia non poterit exhibere·Si autem eſſet abſo
lutus·quia res non ptineret ad actorem obſta
ret exceptio agenti ex veteri cauſa vt plene di
ſtinxi in extraordinaria ſumma·de excep·rei iu·
¶ Eſt autem hec actio arbitraria vt inſtiē·de
acē·§·pterea·et ideo ferri poſſunt in ea due ſen
tentie vt·ſ̄·diximus in ſumma de rei ven·Stri=
cti iuris eſt vt et cetere arbitrarie·Perſonalis
eſt vt dicit lex·ff·e·l·ij·§·eſt autem·Sed quidā
dixerunt eam eſſe pantomimiam·id eſt irregu=
larem·Alij dixerunt eam eſſe in rem et dicunt
eam eſſe pſonalem pter pſonales preſtatōes·
ſed certe licet ſit pſonalis non mirum ſi cōmit=
tetur poſſeſſorem quia et interdicta omnia in
ipſa pſonalia ſunt et tamen plura que cōmittā=
tur poſſeſſores·vt·ff·de interdicē·l·i·§·penulē·
et ꝙ vi aut clam·l·ſemper·i·℞o·et·l·competit
·§·vlti·et ne quid in loco publi·l·i·§·antepenē·
et·§·penulē·Item et acē·ꝙ metus cau·eſt per=
ſonalis·vt in·ff·de acē·§·preterea·Et tamē ſcri
pta eſt in rem·vt·ff·ꝙ metus cau·l·metum·§·
licet·et·§·cum autem·et·l·ſi cum·§·aliquando·
Idemqꝫ in noxalibus actionibus·vt·ſ̄·ti·i·di=
xi·Et dico hanc actionem ex quaſi contractu
eſſe·vt diximus in actōne cōmuni diuidundo·
Perpetua eſt et heredi et in heredem datur·
non quaſi heredi et in heredem·ſed quaſi cui=
libet cuius intereſt·et quaſi in quēlibet qui ex=
hibere poſſit·vt·ff·e·l·de eo·§·heres·Necvide
atur alicui hec actio ſuperuacua quia res po=
teſt vendicari·cum in rei vendicatōne plena p
batio ſit neceſſaria·In hac autem ſufficit ſemi
plena· ¶ Item quedam res non poſſunt ven=
dicari niſi primo agatur ad exhibendum·vt li
quet ex premiſſis·

¶ De religioſis et ſumptibus funerum et de alee luſu et aleatoribus

Dictum eſt ſupra de rebus corporalibus
que vendicantur et diuiduntur·quia in
bonis ſunt·Nunc videamus de illis cor
poralibus que nec vendicantur nec diuiduntur
nec in dominio ſunt·ſed alio iure defenduntur·
vt actōne in factum·et interdicto de mortuo
inferendo·et ſic de religioſis audiamus·Sepul
cra tamen vulgariter et abuſiue noſtra dici=
mus·ſed quia in monumētis faciendis·et in ca
daueribus funerandis varij ſumptus fiunt·de
ſumptibus funerum loquamur·Et quia extre=
ma luctus gaudium ſepe occupat·ſicut et ecō=
uerſo de luſu alee et aleatoribus ſubijciamus·
¶ Videamus ergo quis locus dicatur religi=
oſus·Et q̄liter fiat·Et q̄d iuris habeat aliq̄s in
eo et pro eo· ¶ Item cui detur actio pro ſum=
ptibus·Et in quem·Et in quantū·Et qualis ſit·
Et poſtea videbimus de alee luſu quis ſit ille·
vel dicatur·Et quando permittatur·Et quali=
ter ex permiſſo agatur·Et quomodo prohibi=
tus puniatur· ¶ Eſt autem locus religioſus in
quo aliquis eſt ſepultus etiā ſi ſeruus ſit·vt·ff·
·e·l·ij·i·℞o·niſi ſepultus erat punitus capitali=
ter·vel in certum locum relegatus·tunc enim
neceſſarium eſt ſpecialiter peti a principe vt ſe
peliatur·vt·ff·de cadaueribus publicē·l·i·et·ij·
Vel niſi defunctus nō erat lugendus·vt ſi erat
pditor patrie ſue·vt·ff·e·l·minime·Aliter au
tem fit locus religioſus quatenus homo huma
tus eſt·vt·ff·eo·l·ij·§·celſus·hoc ita ſi totum
corpus in vno loco ſit vel ſaltem caput·vt·ff·e·
·l·cum in diuerſis· ¶ Item hoc ita ſi inferatur
homo vt ibi ſit perpetuo·Secus ſi inferatur vt
ibi ſit ad tempus·tunc enim nō fit locus religi=
oſus·et licet mortuum alio inferre·Si autē tra
ditus eſſet perpetue ſepulture·nec iuſta inter=
ueniret cauſa non licet alio inferre ſine affati=
bus auguſti·vt·ſ̄·e·l·vlti·Iuſta autem interue
niente cauſa·ꝗputa ꝙ flumen contingit reli=
quias ſufficeret auctoritas preſidis in tranſla=
tione·vt·ſ̄·e·l·i· ¶ Item et in mortui illatione
diſtinguendū videtur·Fiat in ciuitate vel mu=
nicipio an extra vt prima ſepultura·quia illici=
ta eſt ſecundum leges non faciat locum religi
oſum·ſecunda autem faciat·vt·ſ̄·e·l·antepenē·
et·ff·de ſepulē·vio·l·iij·§·diuus·Hodie tamen
ex conſuetudine eccleſiaſtica etiaꝫ prima ſepul=
tura facit locum religioſum· ¶ Fit autem
locus religioſus pter illationem meam·ſi infe
ram mortuum in locum meum·id eſt in quo
alius non habꝫ ius·niſi in caſu vt cum heres in
fundum legatum pendente conditione legati
vult inferre·vt·ff·e·l·ſi locus·Si autem aliq̄s
habeat in eo ius puta pignoris debitor poteſt
inferri ⁊ inferre inuito creditore·ſed alij id nō
poteſt concedere inuito eo·Si vero in predio
meo ſeruitutem habeas predialem ⁊ per aliuꝫ
locum non minus comode vti potes poſſum in=
ferre mortuum·et fiet locus religioſus·Secus
ſi haberes perſonalē ſeruitutem·vt vſufructuꝫ
vel vſum·tunc enim te inuito non infero niſi in
ferrem teſtatorem qui te legauit vſufructua=
rium·vel p̄dium cum in alium locum tam opor=
tunum inferri non potuerit·vt·ff·e·l·ij·§·ante=
penulē·et·§·vlē·et penulē·et·l·ſcriptus heres·
Si vero inferam in alienum locum non fit locuſ
religioſus niſi dominus a principio vel ex poſt
facto conſenſerit·vt inſtitut·de rerum diui·§·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

religioſum autem· niſi inferat aliquis teſtato=
rem ante aditam hereditatem· vt· ff· e· l· ſcri=
ptus· In communem autem locum non licet in=
ferre inuito ſocio licet inuito ſocio inferre poſ=
ſem in cõmune ſepulcrum· vt inſtitut· de rerum
diui· §· religioſum· Licet autem quis inferre nõ
poſſit in locum alienum· vt dictum eſt· tamen
non licet domino loci corpus effodere vel erue=
re ſine decreto pontificis· vel iuſſu principis· ali
oquin teneretur iniuriarũ· vt· ff· e· l· oſſa· Pre=
uidetur autem domino loci per actõnem in fa=
ctum· qua petit loci p̃cium· vel vt tollatur cor
pus· vt· ff· e· l· is qui intulit· Data forte electi=
one inferenti fauore religionis qua quis inuitꝰ
cogitur vendere· vt· ff· e· l· ſi quis ſepulcrum· vel
forte dabitur domino electio cum non afficia=
tur modico damno per illationem· vt ex predi=
cta· l· probatur· et· ff· rerum amota· non enim·
Vbi autem quis infert in locum cõmunem pu=
rum poteſt conueniri actõne familie herciſcun
de· vel cõmuni diuidundo· vel actõne pro ſocio
vt corpus tollatur ⁊ dãnũ ſarciatur· vel hac
actõe in factum agetur ad precium loci· vt· ff·
· e· l· ij· §· an et ſocius· et cõmuni diuid· l· ſi quis· §·
ſi quis in cõmune· Et nota ꝙ licet ſocius extra=
neum inferre non poſſit in locum cõmunem ad
hoc vt faciat locum religioſum· tamen vnus ſo
ciorum poteſt inferri etiam ſine ceterorum con
ſenſu· vt· ff· e· l· ſi plures· Ideo autem dixi vnũ
ex ſocijs non poſſe inferre extraneum in locũ
cõmunem vt faciat locum religioſũ· quia ſi ad
hoc nolit inferre vt faciat locum religioſum·
ſed vt ibi ſit ad tempus donec alius locus pa=
retur· vel compareतur poteſt agere interdi=
cto de mortuo inferendo· vt id ſibi liceat· et eo
dem interdicto proprietarius aget contra fru
ctuarium· vt ad tempus liceat ſibi ſepelire· Ela
pſo autem ſpacio quo potuit locus inueniri te=
nebitur corpora ſepulta amouere· vt· ff· e· l·
ſunt perſone· Et ita accidit notabile· ꝙ aliquid
non impedit faciendum· tollit tamẽ iam factũ
ar· contra· ff· de his qui ſui vel ali· iur· ſunt· l· pa
tre· ¶ Diſtinguuntur autem ſepulcra· quia a=
lia ſunt familiaria· Alia ſunt hereditaria· Eſt
autem familiare· quod quis ſibi et familie ſue
conſtituit vt familie nomine intelligãtur agna
ti et non cognati vel affines forte preter gene
rum et nurum· vt· j· eo· l· ius· et· ff· de verbo· ſig·
· l· pronunciatio· §· communi· et· j· de verbo· ſig·
· l· vltim· Hodie tamen cum non ſit differentia
inter agnatos et cognatos· vt· j· autent· de he
red· ab inteſta· §· nullam· Etiam cognati conti=
nebuntur nomine familie· Hereditariũ eſt au
tem· quod quis conſtituit ſibi et heredibus ſu=
is· vel qd iure hereditario queſiuit· et in vtro=
qꝫ licet heredibus ſepilire ſiue ex teſtamento·
ſiue ab inteſtato ſint heredes· etiam ſi tanꝗ ab
indignis fuerit eis ſublata hereditas· vt· ff· e·
· l· ſi quis fuerit· niſi teſtator caueret contrariũ·
vt· ff· de ſe· vio· l· iij· §· ſi qs in heredem· ¶ Itẽ
et quibuſdam qui non ſunt heredes licet ſepili
re in hereditariũ ſepulcrum· vt liberis in po=
teſtate conſtituti vel emancipatis· etiam ſi ex
hẽdati ſint· niſi ſpecialiter teſtator iuſto odio
cõmotus id vetuerit· ¶ Inferuntur autem iſti
et eorum poſteri· ſed et ipſi extraneos non poſ=
ſunt inferre· Liberti autem inferri nec alios in
ferre poſſunt niſi extiterint heredes patrono·
Quis ſcripſerit patronus ſe feciſſe monumen=
tum ſibi et libertis ſuis· vt· ff· e· l· familiaria· et
· l· vel quod· et· j· e· l· monumentorum· Nec enim
ſola ſcriptura tribuit libertis ius inferẽdi· que
fuit teſtium ſolennitate deſtituta· vt· ff· de co
dicill· l· itẽm· Alioquin contra· vt· j· de fidei cõ
miſ· liß· i· et in epiſtola· ¶ Definit autẽ locus eſ
ſe religioſus captiuitate hoſtium· et ſic definit
eſſe ſacer· Nam et liber homo fit ſeruus ex ca=
ptiuitate· vt· ff· e· l· cum loca· ¶ Monumentum
autem eſt quod memorie ſeruande gracia exi=
ſtit· ſiue mortuus illo ſit illatus· et ita dicitur ſe
pulcrum· ſiue nondum ſit illatus et ita dicitur
cenotaphium· Nec eſt adhuc religioſum· licet
virgilius ſcripſerit contra· et ideo poteſt ven=
di et alienari· Si tamen vendatur ne ad eum in=
feratur quo emptori ius eſſet inferri nullo pa=
cto prohibitorio appoſito· Pactum quidem ad
hoc non ſufficit· ſed ſtipulatõne id caueri opor
tet· vt· ff· e· l· ij· §· monumentum· et· l· vel ꝙ pa
ter· §· vlti· et· l· monumentum· et· j· e· l· ſi ſepul=
crum· ¶ Monumentum autem ſepulcri· quod
cauſa muniendi eius loci factum ſit in quo cor=
pus poſitum ſit vt ſi amplum edificari quid te=
ſtator iuſſit vel vti in circuitu porticatõnes· vt
· ff· e· l· ſi funeris· §· i· ergo dicitur mununientũ a
munio ſed monumumentum dicitur a memoria
Prophanus autem locus vel purus ille eſt qui
nec eſt ſacer nec reliogioſus neqꝫ eſt ſanctus·
ſed ab omnibus huiuſmodi nominibus vacat
vt· ff· e· l· ij· §· purus· ¶ Pro mortuo autem infe
rendo in locum in quo mihi ius eſt inferendi im
plorari poteſt iudicis officium· vt· ff· e· l· nec cor
pora· ¶ Item proponi poteſt interdictum de
mortuo inferendo quo prohibetur ius fieri vo
lenti inferre· ¶ Item proponi poteſt actio in
factum ad intereſſe vt per eam tantum conſe=
quatur actor quanti interfuit eius prohibitũ
non eſſe in quã computatõnẽ cadit loci empti
precium aut conducti mercedes· ¶ Item ſui
loci precium quem quis niſi coactus religioſum
facturus non eſſet· Et datur hec actio heredi
et in heredem· et perpetuo· vt· ff· e· l· liberum·
et de mortuo inferend· l· i· Ipſum autem ſepul
crum dici poteſt vt petam actõne in factũ· non
autem rei vendicatõne· vt· ff· de rei vendi· l· in
rem actio· §· i· et· l· que religioſis· ¶ Eſt et alia
actio in factum que dicitur popularis qua pe=
na imponitur ducentorum aureorum inhabi=
tanti ſepulcrum vel permutanti vſum eius· vt
· ff· e· l· ſi quis ſepulcrum· §· i· et de ſe· vio· l· iij· §·
ſi quis in ſepulcro· Sed per conſtitõnem princi=
pis pena imponitur· x· pondo auri· vt· j· de ſep·
vio· l· iiij· ¶ Funeris autem ſumptus dicitur
qui ideo fit vt funus ducatur vel ſepeliatur pu
ta ſi quid eſt impẽſum in elatõe mortui· maxiẽ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſi mortuus eſt peregre· vel ſi impenſum eſt ad
corpus cuſtodiendum· vel cōmendandum· vel
in locum· vel marmor emendum vbi ſepeliatur
defunctus qui locus et dicitur ſarcophagus·
a ſargos quod eſt caro et phagi quod eſt co
medere quia caro hominis a vermibus conſu=
mitur et comeditur· vel in veſtem puta ſcami=
neam collocandam cum defuncto· quia cum ea
voluit ſepeliri· et quicquid corporis cauſa an=
teq̄ ſepeliatur conſumptum eſt funeris eſt im=
penſa· Non autē oportet ornamenta cum cor=
poribus condi nec quid aliud huiuſmodi· quod
homines ſimpliciores faciunt· vt· ff· e· l· at ſi q̄s
·§· funeris· Pro his autem ſumptibus datur a=
ctio funeraria ei qui fecit ſumptus vt dicatur
funeraria proprium nomen actōnis· et ponitur
ſubſtantiue· vel di atur actō in factum funera
ria et ponatur adiectiue· quia competit pro eo
quod eſt impenſum in funere· datur autem ita
demum ſi alia actō non competit puta fa· her·
vel mandati· vt· ff· e· l· at ſi quis· §· labeo· Item
q̄z et ſi detur actō negoc̄· ḡ· puta ꝗ adita here
ditate ſepeliui defunctum gerens negociū he
redis· Si autem nondum eſſet adita hereditas
non daretur actō negoc̄· ḡ· quia neq̄z fuit hoc
negocium defuncti qui eſſe deſierat· neq̄z vide=
tur fuiſſe hoc defuncti quia eo viuente hoc ne
gocium explicari nō potuit· multominus eſt ne
gocium heredis qui nondum erat heres· pro a
lijs autem negocijs geſtis iacente hereditate
daretur actō negoc̄· ḡ· vt· ff· e· l· ſi quis· §· pnl̄·
et de negoc̄· ḡ· l· ait pretor· §· hec verba· et· l· ſi
ue hereditaria· nec obſtat quod dicitur· ff· e· l·
·i· qui ꝓpter funus impendit cum defuncto con
trahere videtur non cum herede· nam cum de
functo videtur contrahere vt videatur credi=
tor hereditarius eſſe ita habeat ſeparationis
beneficium· vt· ff· de ſeparat̄· l· i· ſed cum here=
de contrahitur quādoq̄z· ſi eo mandante fune=
rauerit vt in predicta· l· at ſi quis· §· penult̄·

¶ Eſt et aliud conſiderādum cum queritur an
hec actō competat· id eſt an qui funerauit fe=
cerit animo repetendi· ſcilicet gerendo nego=
cium defuncti vel heredis vel ipſius humanita
tis· an vero miſericordie vel pietati tribuens·
vel affectōni vt in primo caſu repetitio locum
habeat niſi forte modicum fecerit ſumptum in
contumeliam defuncti hominis locupletis· In
ſecundo autem caſu diſtingui poteſt miſericor
dia motus· vt ſi in hoc fuit miſericors vt ſepe=
liret ne inſepultus iaceret· nō etiā vt de ſuo fa
ceret ſumptum· repetitō ſumptuum locum ha
beat· quis enim ſine pietatis intentione alienū
cadauer funerat· In ſecundo caſu non ſit locus
repetitōni· oportet igitur teſtari quē quo ani=
mo funerat· vt et ſumptus poſſit ſeruare· et ne
poſtea ſuper eis patiatur queſtionem· vt· ff· e·
·l· at ſi quis· §· ſed interdū· et· §· iudicem· ¶ In
caſu tamen datur funeraria etiam ſi neminem
voluit ſibi obligare puta ſi credebat ſe heredē
eſſe cum non eſſet· vt· ff· e· l· at ſi quis· §· §· ſi quis
dū· et· l· ſi poſſeſſor· nec omnino imitatur actio

hec naturam actionis negoc̄· ḡ· Nam et ſi quis
ꝓhibitus funerat teſtatorem competit ei hec
actō· licet ꝓpter ꝓhibitōnem alias ceſſaret a=
ctio negoc̄· ḡ et qui prohibet funerare non re=
cte facit· non tamen in eum ſtatuta eſt pena vt
· ff· e· l· at ſi quis· §· item labeo ait· et· ſ̄· de neg·
ḡ· l· vlti· ¶ Datur autem hec actio in eos ad
quos funus pertinet· diſtincto eo an funeratꝰ
ſit paterfa· an filiusfa· vel ſeruus· Si paterfa· te
nentur heredes eius et bonorum poſſeſſores· ce
teriq̄z ſucceſſores etiam ſi patroni ſint quia bo
norum poſ̄· contra tabulas acceperunt· vt· ff·
· e· l· at ſi quis· §· vlti· et· l· funeris· Et vbi alicuiꝰ
vxorem funerauit ⁊ predicte perſone tenētur·
et p̄terea tenetur maritus penes quem ex do=
te quid remanet qui pactus erat de lucranda
dote tota· vel ꝑ parte puta in dote data cen=
tum ſunt q̄ lucratur maritus in hereditate· du=
centa duas partes heres· vnam vir conferet ſi
ſoluendo eſt· alioquin condemnabitur in quan=
tum facere poteſt neq̄z permittitur heredi de
functe deducere legata vel precia ſeruoꝝ ma=
numiſſoꝝ vel es alienum· Si vero defuncta nul
los habeat heredes vel non ſint ſoluendo tene
bitur maritus etiam ſi nullam habuit dotē et
damnabitur inquantum facere poteſt ne iniu=
ria eius videretur quondam vxorem eius inſe=
pultam relinqui· vt· ff· e· l· in eum· et· l· quot· et
· l· veluti· et· l· iuſ̄· et· l· nec precijs· et· l· nec ere·
et· l· ſic· i· ffō· §· vlti· et· l· ꝗ ſi nulla· Quod dixi in
marito ſerua in quolibet qui ex morte mulieris
actꝰ ē de dote ſibi reſtituēda adeo vt ſi ꝑ muli=
ere dotem dedit ex eius morte pactus ſim eam
mihi reſtitui neceſſe habeam in funus confer=
re· vt· ff· e· l· neracius· Si autem funerauerit q̄s
filiumfa· vel filiamfa· tenetur paterfa· funera
ria· vel de in rem verſo· quia funus filij es alie=
num patris eſt· vt· ff· de in rem verſo· l· filiusfa·
Si tamen filius habeat caſtrenſe peculium ſuc
ceſſores eius ante tenentur ſic deinde ad patrē
peruenitur· vt· ff· e· l· ſi filius· Si autē filiafa· ſit
alterius vxor anteq̄ maritus patri reddat do
tem conuenietur vir ipe funeraria reputaturꝰ
patri ꝗ eo nomine preſtiterit· impenſa enim
funeris es alienum dotis eſt· ideoq̄z etiam dos
ſentire hoc es alienum debet· Si autē dos red=
dita ſit patri· poſtmodum ipe conuenietur fu=
neraria· vt· ff· e· l· ſed ſi nondum· et· l· impenſa·
et· l· ideo· et· l· ſi mulier· §· i· Si autem funeraue=
rit quis ſeruum alienum vel ancillā tenetur do
minus funeraria· vt· ff· e· l· ſi filius· §· i· ¶ Conti
net autem hec actio funeraria impenſam fune
ris· non autem ceterorum ſumptuū factorum
vel in teſtatorem curandum vel in ſimilia· q̄ nō
reſpiciunt cauſam ſepulture ⁊ ex bono ⁊ equo
inducit repetitōnem· ¶ Equum autem accipi=
tur ex dignitate eius qui funeratus ē et ex cā=
ve ſi erat funus in peregrinatōne oportuit per
ferri et ex tēpore· vt ſi fecerit in hieme in quo
plus expendit q̄ impenderet in eſtate et ex bo
na fide· vt neq̄z plus imputetur ſumptuum no=
mine q̄ factum eſt· neq̄z tantum quantū factū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eſt· Si immodice factum eſt debet enim ratio
facultatum eius haberi in quem factum eſt et
ipſius rei que ſine cauſa vltra modum conſumi-
tur· Nam nec voluntas teſtatoris ſequenda eſt
ſi res egrediatur iuſti ſumptus rationē· vt· ff·
·e·l·at ſi quis·§·hec actio· ¶ Eſt autem hec a-
ctio pretoria· ſtricti iuris· et ex quaſi contractu
vt·ff·e·l·i· et mirum eſt ꝙ non eſt bone fidei·
¶ Heredi datur et in heredes·et ꝑpetuo·vt
·ff·e·l·ſi filius·§·vlti· ¶ Priuilegiata eſt inter
perſonales actiones· Nam et impenſa funeris
eſſe es alienum ſolet ſuperare·vt·ff·e·l·penul·
Si et hypothece tacite precedenti prefertur·
vt·ff·e·l·at ſi quis·§·i·Forte non ita in expreſ-
ſa hypotheca·vt·ꝯ·qui po·in pignoꝝ·l·eos qui·
¶ Eſt autem ſciendum ꝙ vbi nemo eſt qui ſum
ptus faciat de ſuo p̄tor ex hereditate fieri ſum
ptum decernit·Si quidem pecunia eſt in here-
ditate ex pecunia·ſi non eſt diſtrahere debet
iubere ea que tempore peritura ſunt ⁊ quorum
retentio onerat hereditatem·Si non ſunt ea di
ſtrahi vel pignorari iubentur· ſi quid auri ar-
gentiq́ fuerit·et ſi quis impediat eū qui emit·
quo minus res ei tradantur pretor interueniat
et tuebitur huiuſmodi factum·vt·ff·e· ſi quis
ſepulcrum·§·vltim̄·et·l·vel a debitoribus·et·l·
at ſi quis·i·ꝛ̄o· ¶ Accedamus ad ſequentem
partem Rubrice· Eſt autem luſus alee omnis
qui viribus fortune innititur·et eſt omnis pro
hibitus ne fiat in pecunia preterquam ſi quis
certat haſta vel pilo iacendo vel currendo ſa-
liendo·luctando·pugnādo·fit enim cauſa vir-
tutis·id eſt fortitudinis corporis·vt in autent·
vt omnes obe·iudi·in princi· ¶ Item et ꝓ eo
quod ponitur in conuiuio veſcendi cauſa ꝑmit-
titur ludere familia·vt ſic poſſint aliquid lude-
re inter ſe cauſa cōmeſtionis faciende· ¶ Itē
et approbatur ſponſio que vulgo dicitur gau-
dia facta in caſibus premiſſis virtutis cauſa·vt
·ff·de aleatoribus·l·antepnlt·§·vlt·et·l·penl·
et·l·vlt·in prin· Alias autem ſi ludatur in ludo
prohibito non tenet ſponſio· Sed nunquid ſol-
uenti dabitur repetio·Et certe ſi filius meus vl
ſeruus cum filio tuo vel ſeruo luſerit et amiſe-
rit mihi dabitur repetitio contra te in quantū
locupletatum eſt peculiū filij tui vel ſerui adeo
vt ſi manumiſeris ſeruum vel emancipaueris fi
lium et peculium retinueris eo dē modo tenea
ris· vt·ff·e·l·vlti·§·i· Si autem paterfamilias
in ludo amiſerit ait·P· non dari repetitionem
eius quod in ludo ē amiſſū·quia licet ſit prohi
bitum ludere non tñ eſt perpetuo prohibitū·
¶ Item et alia ratione quia turpitudo vide-
tur obſtare agenti ſed hoc forte locum habet
in conditōne·ob turpem cauſam cum dedi·vt
quid turpe facias· Sed ſi dedi ɔtrahendo vbi
lex contractum prohibet·contrarium eſt· vt·ꝯ·
de agri·et cen·l· quemadmodū· ¶ Item gre
ca conſtitutio vſq́ ad quinquaginta annos vi-
detur dare repetitōnem· Nec obſtat quod le-
gitur in·ff·quaꝝ reꝝ actō non da·l·ſi filio·§·i·
Nam ſi in alea rem vendam aut ludam· et res
euincatur non teneor de euictione·quia emptor
ſuo periculo videtur rem emiſſe· Item nec ibi
erat prohibita venditio ſed ludus· Item et ſi
rem luſero ibi nō denegat repetitōē· ¶ Alea-
tor autē eſt qui ⁊ luſum alee conſueuit apud ſe
cauſe ſui emolimenti exercere·ſicut et in caupo
nibus dicitur· vt ·ff·nau·cau·ſta·l·i·§· caupo-
nes· Nam ſecus puto ſi incidenter apud aliquē
ludatur· Hic autem odioſus eſt iuri vt neq́ in-
iuriarum·neq́·l·aquilie·agere poſſit ſi ludi oc-
caſione vbicunq́ et quandocūq́ fiat ei dānū
vel iniuria·vt quia dicebatur malos decios de
diſſe vel malum vinum vendidiſſe·Si autem nō
illa occaſiōe ɔtingant iſta puta ꝙ agat·alioq̄n
etiam depoſito illo officio impediretur agere
quod eſſet iniquum·Sed et ſi fiat ei furtum do
mi eo tempore quo alea ludebatur apud eum·
non datur ei actio furti·a quocunq́ fiat furtū
Et quod dico in actōne furti· dico in conditōe
furtiua· Et idem multomagis ſi mutuam pecu
niam dederit ludentibus· ſecus dico ſi alius nō
aleator crederet ludentibus·Si autem non fi-
at ei furtum illo loco vel eo tempore quo ludi-
tur apud eum actio competit ei de iure cōmu-
ni· Domus autem pro habitatōne et domicilio
ponitur· Colluſores autem ſi rapinam fecerint
inter ſe non prohibentur agere· Suſceptorem
enim dumtaxat prohibuit pretor vindicari nō
etiam colluſores ꝗuis et hi indigni videantur
vt·ff·de alea·l·i·i·ꝛ̄o·§·i·ij·et·iij· Et iſtud ꝗuis
puto poſitum aduerſatiue non correctiue·licet
contrarium dixerit·P·vel vt ipſe ait· Dubitati
ue ponitur more ſolito· Nam ⁊ luſor qui compu
lit colluſorem ludere mulctatur aut in latumi-
as ducitur·vt·ff·e·l·i·§·vlti·id eſt in carcerem·
quia ibi latent incarcerati· Solent enim quidā
cogere ad luſum vel ab initio vel dum victi re-
tinent amiſſa·vt·ff·predicto·ti·l·ij·

¶ Explicit liber Tercius

Explicit liber iij Incipit iiij de rebus creditis ꝛ iureiurando R.

PErtractatis in re actionibꝫ vtpote
dignioribꝫ· iſtituunt̄ eñ et ꝯpetunt
ꝯtra cuiꝰ ꝙ nr̄m eſt ad pſonales acti=
ones trāſitum faciamꝰ ꝛ quia caꝝ
alie ſunt ex contractu·vel ex q̄ſi·cōtractu· alie
ex maleficō vel q̄ſi·Et digniores ſunt q̄ ex con=
tractibꝫ naſcunt̄ De his primo videamꝰ nouū
itaqꝫ librū dn̄s inſti·ordit̄ tractaturꝰ de actio
nibus ex contractibꝫ et·t·de rebꝫ creditis etiā
et ſcrib·et ptis noīe·i·rei credite deſignat te=
tū cōtractū· Quippe cōtractꝰ due ſunt ptes·
credere et debē·Queri poteſt q̄re nō in ſcrip·
de rebꝫ debitis·R·ſubaudit̄ et ex alt̄o alteruꝫ
intelligit̄·Vel ideo ſic inſcripſit· quia in hoc li
bro agit̄ de actōibꝫ q̄ dant̄ creditoribꝫ nō d' ex
ceptionibꝫ q̄ dant̄ debitoribꝫ· Item q̄ri poteſt
q̄re ſic inſcribat̄ de rebꝫ creditis· cū in hoc·t·
nihil de rebꝫ creditis dicat̄·ꝫ certe liceat in h'
·t·nō tractet̄·ē tractaturꝰ ſub hoc·t·inſequēti=
tibꝫ Ru·ꝛ·ī·pꝰ hūc·t·ſic Et ponit̄ Ru·in·ff·de
eo qđ cū eo q̄ in aliena ptāte· Nā licꝫ genera
litas·R·ptineat ad act·d' peculio et ꝙ iuſſu ꝛ
de in rē verſo·nō tn̄ tractat niſi de q̄baꝫ bn̄ficō
qđ hꝫ filiꝰ factꝰ ſui iuris· verbū aūt rei poſitū
in rubrica generale ē cōprehēdens corporalia
et incor·vt inſtit·de rebꝫ incor·ꝛ·ff·e·l·i·infi·
licꝫ in rei·ven·deſignet corpꝰ·vt·ff·d' rei·ven·
·l·ſi in rē·Itē verbū credēdi generale eſt·Nā
cuicūqꝫ rei aſſentiamꝰ mox recepturi·qđ ex cō
tractu·credē dicūt̄·vt·ff·e·l·i·q: ḡ hoꝝ ge=
neraliū vboꝝ nō in h'·t·ꝫ ſub eo ꝓſequit̄ tcta=
tū adſequēteꝫ ptem Ru·de iur·iu·accedamus
quia tā in realibꝫ quā in pſonalibꝫ in opia ꝓba
tionū decurrit̄ ad iuſiu·Videndum ergo quid
ſit iuſiu·Et q̄liter diſtiguat̄·Quis poſſit defer
re et cui·ꝛ ſup q̄bus·et q̄liter ſit deferēdum·
et q̄lit̄ debꝫ iurari · Et q̄s ſit iuriſiu·effectꝰ Et
ad quē trāſeat effectꝰ·Eſt aūt iuſiur·vt ait·p·
affirmatio vel negatio adhibita religione·et
cōpetent̄ potuit appellari factū iuratū vel iuſ
iuratū·placuit tn̄ vt factū dicat̄ iuſ·quia de fa
cto iuriur·adicit̄ iurandū·q: id debꝫ eē iuratū
ꝙ antea fuerat iurādum·ḡ cōpetētiꝰ dici poſ
ſet iuſiuratū ꝙ̄ ius iurandū vel forte ponit ius
nō ad dr̄aꝫ facti ꝫ ponit̄ ꝓ religione·q̄ſi dice=
ret religione firmāda·eſt eñ q̄daꝫ nō firman
da·vt ſupſticioſa vel appolinie vel dyane·vt
·ff·e·l·nō erit·§·i·et ita ponit̄ iuro ꝓfirmiter
aſſero·et ius ponit̄ ꝓ religione q̄ſi diceret per
iuſ·i·p religionē firmit̄ aſſero·et ꝙ ipā verba
vel verboꝝ aſſertio p religionē dicat̄ iuſiur·
ꝓbat̄ in autn̄·deman·pri·§·ꝫ neqꝫ·et ſic etiam
intelligit̄· ꝙ legit̄·ſ̄· de adopt̄·l·ſi pater · Sic
eñ dicit p in cōfirmat̄ adoptio cū pater nō lo
quēdo cōſentit·ac ſi eſſet facta ipſo iure·i·ex=
preſſis vbis vel expreſſa aſſertione vboꝝ vel
forte ius ponit̄ ꝓ deo·ipē eñ ius eſt et iuſticia
via veritas ꝛ vita·iuro aūt ponit̄ ꝓ aſſero vt
dictū eſt q̄ſi diceret plus·i·p deū firmit̄ aſſero·

inde ꝛ iuſiu·i·p deū firmit̄ aſſertio faciēda·Sic
eñ iurādū eſt niſi a deferēte alit̄ fuerit delacō
facta·vt·ff·e·l·qui per ſalutē Diſtinguēduꝫ
aūt iuſiur·q: aliud eſt volūtarium·aliud eſt ne
ceſſariū aliud iudiciale·voluntariuꝫ d' ꝙ pars
pti deffert ext̄ iudiciū Et iō ſic dicit̄·q: ex vo=
lūtate defert̄·et voluntate ſuſcipit̄ et relatum
vel delatū volūtarie ſuſcipit̄ vel recuſat̄·vt·ff·
·e·l·iuſiu·Neceſſariū aūt dicit̄·ꝙ neceſſitate
a iudice impoſita·defert̄ et ſuſcipit̄·ar·ff·ꝓ h'
·ff·de in lite iurā·l·vl't·Nec eñ poteſt h' ſacra
mentū referri·Itē nec recuſari niſi ptendatur
iuſta cauſa recuſatōis vt·ī·e·l·generalit̄·§·fin·
aūt·Iudiciale aūt dicit̄ a iudicio·q: in eo ps
vna alteri defert iuſiu·qđ nō ē neceſſariū ſubi=
ri·imo poteſt recuſari Itē poteſt ꝛ referri vt
·ī·e·l·delata·et·l·generalit̄·§·fin aūt iſ cui·Oli
aūt nō poterat recuſari ꝫ referri vt·ff·e·l·ma
nifeſte·vel illud intelligit̄ cū iuſiu·ſuſcipit̄· Se
cus·ſi nō ſuſcipiat̄ ab eo cui·delatū eſt vt dixi=
mꝰ in cāibꝫ tn̄ nō refert̄ h' iu·iu·vt in act·re·
amo·et furti ꝛ ſimilibus famoſis act·vt·ff·re·
amo·l·marcellꝰ·§·vl't· et·l·nō mag·idē credo
et vbicūqꝫ lex defert iuſiu·vt·ī·de fidei·o·l·q̄ſti
onē·et de iur·deliberandi ſcimꝰ·§·licēcia et de
iur·do·ipe·l·vl't·niſi in eadē·l·referendi pmit
tat̄ poteſtas vt·ī·de bonis auc·vi·poſ·l·vl't·§·
vl't·in h' iu·iu·certū eſt·q: delator nō appellat
vt·ī·e·l·generalit̄·§·ſiue aūt· Secꝰ in relatore
ꝫ·p·Ego idē puto q: oīs relator·ē delator Itē
ille cui refert̄ nō appellat vt·ī·e·l·generalit̄·§·
oēs· Sꝫ ille cui defert̄ appellat ſiue deferat̄
apte·ſiue deferat̄ a iudice·ꝫ iudex appellatōis
ſi videat nō iuſte requſatū ſacramentū ꝯfirmat
ꝑmaꝫ ſn̄iaꝫ q̄ ꝓceſſit q̄ſi ex recuſato·i·q̄ſi iſte de
tuliſſet alteri ſacramētuꝫ ꝛ ille iſto volente re
cuſaſſet·i·iſte remiſiſſet ſacramentū vt·ī·e·l·
generalit̄·§·fin aūt iſ·fuerūt alij doctores qui
noīauerūt ius iu·iudiciale ꝙ nos dicīꝰ neceſſari
um et ecōuer·Hic tn̄ diſſentio q: de noīe tantū
eſt·mīꝰ de ea laborādum eſt cū res intelligat̄
vt ait Marcꝰ Tulliꝰ·Poteſt aūt iuſiu· in iudi=
cio et extra iudiciū ab vna ptiū alteri deferri·
ſi delator eſt maior·xxv·an·paſſa·lib·ꝯpoſ·mē
tiſ·in rebꝫ q̄ ptinēt ad eū·Maior iō dixi· q: ſiq=
dem eſt pupillꝰ nō obſtat ſibi cū effectu excep
cio replicacōis ꝯpe·vt·ff·quarū reꝝ actio non
dat̄·l·i·§·ſi pupillꝰ et·ff·e·l·iuſiurā· ꝙ·§·pupil=
lus Si aūt ſit adultꝰ iſ qui detulit·et habeat cu
ratorē idē eſt vt·ſ̄·d' i int̄·reſt·mi·l·ſi curatorē
Si vero nō habeat·cā cogni·dari poteſt ei re=
ſtitutō·nec eñ h' ipſo·ꝙ mīor ē ſtati et certum
ſcript·ſe docuit vt·ff·e·l·nā poſtea·§·ſi mior
Si ḡ habebat alias rōnes vl' ꝓbatōes i ꝓmtu
et ad mēdicatū ſuffragiū iuriſiu·facilitate ſua
ꝯuolauit reſtituet̄·Secꝰ ſi deficientibꝫ alijs ꝓ=
bacōibꝫ ad delationē pueniſſet vt·ff·e·l·tutor
Itē paterfa·iō dixi q: filiuſſa·in rebꝫ ꝓfecti=
cijs ſuo patri n̄ p̄iudicat niſi hēat libam peccu
lij admiſtracōeꝫ et de peculio·tn̄ ſupdat̄ act·in
patrē·Seruo aūt deferēte iuſiu·nō p̄iudicatur
dn̄o·nec etiam tenet̄ de peculio· niſi cū ſeruus

deferat extra iudiciū iuſiu· Ecōtrio aūt ſacra-
mentū filij vł ſerui ꝓdeſt dn̄o vł patri· ſi eius
rem eē vł ſibi dari oportē· vł eū dare nō opor
tere· vel quid ſiſe iurauerint vt· ff· e· l· ſeruꝰ et
·l· huic et· l· quidā ⁊· l· ſi ſeruꝰ et· l· q̄nto magis
et· l· ſed ſi ſeruꝰ· et depeculo· l· depoſui ·§· ſi fili
us Compos aūt mētis nō fruſtra apponiꝰ· Nā
ſi a ꝓdigo vł ab hoīe nō ſane mētis deferaꝰ
nulla ē delatio· vt· ff· e· l· tutor ·§· ꝓdigꝰ· pti-
nere aūt oportꝫ ad deferētez id ſup q̄ deferꝰ
iuſiu· vł q: ſua res ſit directo· ł vtiliꝰ vł eiꝰ rei
tāquā tutor vł curator vł defenſor vniūſitatis
hēat admiſtratōem· iſtis aūt deficiētibꝫ alijs
ꝯbatōibꝫ ſup re dubia poſſūt deferre iuſiu· Nā
in re certa nō poſſūt facē graciā vt· ff· e· l· tu-
tor ⁊· l· iuſiu· §· vłt ⁊· s̄· ꝯ ēnſactōibꝫ pſes· Si ve
ro tāquā ꝓcurator habeat admiſtratōez· licꝫ
ei deferre ſacramētuz in tribꝫ caſibꝫ .i. ſi hēat
ſpeciale mandatū vł in rem ſuā ſit ꝓcurator·
vł ſi habeat libaꝫ et gn̄alez admiſtratōz alias
aūt nō p̄iudicabit dn̄o q̄ miꝰ ꝯueniat reū nec
mītū ꝓficit reo ſi fuēit cīs a ꝓcuratore ꝯrato
cautū· Nā ſi exſtipulatōe de rato agat ꝯ ꝓcu
ratorē neceſſe hēbit ip̄e de ſuo piurio docē· vt
·ff· e· l· iuſiu· ꝙ et· l· ał· aut· et· ff· ꝯ ꝓcura· l· ꝓ-
curator· cui liba et· l· ꝓcura· tutorꝫ· Ad hanc
aūt doctrinā piurij videamꝰ quomō ꝓueniaꝰ·
Sic aūt ꝓueniꝰ· q: cū reꝰ dicit ꝓcuratori ſe do
mino dāpnatū· q: nō habuit ratū q̄ret ꝓcura-
tor iuſte fuerit dampnatꝰ an iniuſte Si iniuſte·
q: vere dn̄o nihil debebas· ꝗ tibi non teneor
q: iniuria tibi facta in nō debꝫ p̄iudicare· vt· j·
·ff· de euicē· ſi p ipꝛuden· et· ff· re ra· ha· ſi ſine
iudice· §· cū aūt· Si iuſte deieraſti ꝗ Sꝫ illud q̄-
ri poteſt an ſtipulatio ꝯ rato ſtatim ſit ꝯmiſſa
cū dn̄s ratū nō habuit· licꝫ nōdū ſit litē· ꝯt· vł
nōdum ſit iudicatuꝫ· ꝙ verū eſt vt tn̄ ſi poſtea
dn̄s ratū haberꝫ obſtaret doli exceptio agen
ti exſtipulatōe vt· ff· rē· ra· ha· l· q̄ eni· §· i· Illa
aūt ſtipulatio ampliꝰ nō peti· demū litē· ꝯ· ꝯmit
tiꝰ vt· ff· rē ra· ha· l· ampliꝰ· Cū ꝗ vt dictū eſt
ſtipulatio de rato ꝯmittiꝰ ꝯ ꝓcuratorē ſtati
vt dn̄s nō habuit ratū· ſi quidē reus q̄ iurauit
ſe nō debere· mō cū ag· exſtipulatōe cōcedat
ſe debuiſſe pecūiaz dn̄o quā mō ſibi ꝯpelliꝰ ſol-
uere ꝯ iure· licꝫ nōduꝫ egēit dn̄s· nec eni ał· eā
ꝯpelleretꝰ ſoluere ſi verꝰ ꝓcurator fuiſſet· di-
cendū eſt vt pecūiaz illā exſtipulatōe poſſit cō-
ſequi· hic reus licꝫ fateaꝰ ſe piurū· q: h̄ ꝯtin-
git ꝓpē adūſarij volūtatē q̄ fuit ꝯtentꝰ iuſiu·
et ideo nō licꝫ ꝓcuratori reo obicē turpitudīeꝫ
piurij vt· ff· e· l· qui iuraſſe· et vt notaui in illo
gn̄ali dolū ꝓprium ⁊c̄· Incaſu tn̄ nō agit reus
ſtipulatōe de rato an̄ ſn̄iaꝫ· ut· ff· rē ra· ha· l· ꝓ
curator· §· ułt· Si v̄o reus nō debebat nec deie
rauit ag· ad impendia tm̄ ut· ff· rem ra· ha· l· ſi
ſn̄· §· cū aūt ⁊ ſm̄ h̄ optie exponūꝰ illa v̄ba nec
multū ꝓficere ⁊c̄· q: ſi dicat ſe verū iuraſſe pe
tet ipendia tm̄· ſi dicat ſe velle petē pecūiam
quā obligatꝰ eſt· dn̄o dare ꝗ deierauit et ita
non ꝓficit ei multū· q: magis ꝯuatur opinio·
quā poſſit extimari ꝯmodum pecunie ut· ff· de

reg· iur· l· ſi duabꝫ· In pſona aūt eiꝰ cui defer
tur iuſiu· nō hēꝰ diſcretio cuiꝰ ſit ſexꝰ vel eta-
tis Nā ſiue verꝫ ſiue falſi ꝫ iuratū ſit cio cuſto
diꝰ iuſiu· adūſus illū qui ꝯtentꝰ eo fuit cū de-
ferret· pupillꝰ tn̄ q̄ iurauit alia deferente nō
videꝰ deierare vel peierare· q: ſciens falſē nō
videꝰ ideſt nō p̄ſumiꝰ ꝓpē ſimplicitatē etatis
ut· ff· e· l· qui iuraſſe· ꝫ non habeꝰ· diſcretio ſit
liber an ſeruꝰ paſſa· an filiuſfami· ut patꝫ ex
p̄miſſis· Aliud aūt iuſiu· qꝺ ꝯr neceſſariū ꝯſtat
poſſe deferri ab ei hoīe· q̄ poteſt eſſe iudex· ꝫ
qn̄ a iudice deferaꝰ bn̄ eſt ut videamꝰ ⁊ quiꝺ
ſi actor nil ꝓbauerit de intentōne ſua reus eſt
abſoluēdꝰ etiā ſine iuramēto· vt· ꝯ· ꝯ edendo·
·l· q̄ accuſare· ñ in q̄bꝫ caſibꝫ lex defert reo ſa-
cramentū ad purgatōez ſui· vt· s̄· de his q̄ ad
ec· ꝯfu· l· vłt ·§· ſicubi· et· j· de fide inſtru· l· vłt·
et ꝯ iurdi· liba· l· vłt· §· licēcia danda· ⁊ in auē·
de inſtru· cau· §· ſi tn̄ q̄ſquā· Si aūt actor· pro-
bauerit ſemiplene puta vł p ſcripturaꝫ dome-
ſticā vł collacōez litēāꝫ vł p vnū teſtē uł per
fugā rei q̄ finito officio debuit reſpondē illi ñ
geſſit officiū vł p ſe vł p ꝓcuratorē deferꝰ ſa
cramentū actori q̄ ncuēit veritatē rei maxie ſi
res petita ſit modica ⁊ actor eſt honeſtꝰ· vt i
autn̄· ꝯ inſtru· cau· §· ſi vero moriāꝰ ⁊ ꝯ coll· §·
ſup h̄· §· ꝫ ſi quis autē ⁊· ff· ꝯ re· mi· l· nō oēs ·§·
vłt· et ꝯ legi· tu· l· legittios· i· R· nam ⁊ vnū te
ſtem dico· iducē p̄ſumptōez ar· eiꝰ ꝙ legiꝰ· ff·
de dote ple· theopꝰpꝰ et q̄ꝫ ad· t· api· l· i· §· ſi
vnꝰ ⁊· ff· e· ſi duo· Itē ſi duo faciūt plenā ꝓba
cōez ergo vnꝰ ſemiplenā ꝓbaccōez· nec obſtat
ꝙ legiꝰ· ff· de q̄ſtiōibꝫ· l· maritꝰ ibi eni nō ꝓ-
hibuit q̄ſtionē haberi de ancilla· q: nō p̄ceſſe-
rat iudiciū· Sꝫ q: ancilla ñ debeat torq̄ri ꝯtra
dn̄m ſuū in pecūiaria cauſa etiā p̄cedentibꝫ iu-
dicijs vt· j· de q̄ſtiōibꝫ· l· j· Itē ꝓpē enormita
tē delicti a reo ꝯmiſſi deferꝰ actori ſacramētū
vel iuſiurandū ſi nō poſſit q̄ ꝑdidit vel ablata
ſunt ei ſingula· ꝯprobare vt· j· vn̄ ui· l· ſi qn̄· Itē
ꝓpē temeritatē rei· ⁊ iꝓbitatē litigandi diffē
tur actori iuſiu· vt· s̄· de iudic· ꝓperā· §· ſiue aūt
ał· aūt ñ actor nō nouerit veritatē rei vel ſum
ma nō eſt modica ⁊ pſona eſt ſuſpecta vel nō
eſt ſuſpecta· ꝫ reus eſt ita honeſtꝰ vt actor et
ſūma eſt modica deferꝰ iuſiu· reo· vt abſoluaꝰ
in ꝯtractibꝫ bone fi· ⁊ ſtricti iu· ⁊ in delictis et
q̄ſi delictis ꝓpē regulā gn̄alem q̄· e· ff· e· l· ad-
monēdi· ⁊· j· e· l· in bone fi· h̄ tn̄ vltima regula
q̄ ē· j· e· in bone fi· ꝯfuſe poniꝰ ⁊ ꝯfuſe itelligiꝰ
tā in reo ꝙ in actore ſm̄ ea que· s̄· dicta ſunt in
actoris pſona· De q̄cūqꝫ aūt re q̄ſtio moueaꝰ
inter ptes ſup eadē deferri poterit iuſiu· ſiue
de ꝓpetate rei vł pſone· vł de poſſeſſione aga
tur· ſiue agaꝰ in rem pſonaliter ſiue ordinaria
ſiue extraordinaria acē· ſiue de ꝯdicē· pſone· ſit in
poteſtate vel nō· ſiue de filiacōe· ſit filiꝰ an nō
vel mulier ꝯcepit ex defūcto an nō· Et ſiqdem
mulieri delato ſacīmento iurauerit ſe ꝯcepiſſe
ex defūcto· an nō· Et ſiqdem mulieri delato ſa-
c̄mento iurauerit ſe ꝯcepiſſe ex defūcto ꝓdeſt
ei vt mittaꝰ ipoſſeſſionē cauſa vētris nō tamē

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝓderit ꝑtui·ne edito eo·nõ q̃rat̃·an ſit editus
ex defũcto ſic et ſi mulier deferẽte iuſ·iu·iura=
uerit ali⁹ eam nõ eſſe ex defũcto ꝓgnãtez nc=
cebit mulieri·ne eat ĩpoſſeſſionẽ·nõ aũt noce=
bit ꝑtui ne q̃rat̃ ſit defũcti fili⁹ an nõ· q: iuſiu·
alteri⁹ alteri nõ ꝓdeſt vł nocet vt ĩ·e·le·iij·
uſqꝫ ad illũ·§·iurari·Alteri⁹ dico·i·ei⁹ q̃ cio ē
alt̃ Nam tutor curator ꝓcurator alter ipe vi=
det̃·Item in ſocio ⁊ reo et fideiuſſore ut pate=
bit ĩ·Sꝫ ⁊ cio alti ſemiplenã ꝑſumptõez indu
cit ſacrãmentũ alteri⁹·Nã ſi duo ſunt quoꝝ q̃li=
bet inſcſit ũ vend cat patronatũ agẽdo ↄtra
libertũ ⁊ libert⁹ iurauerit vnũ nõ eſſe patro=
nũ ⁊ deinde docens de ꝑiurio ſuo velit ꝓbare
eũ eſſe patronũ q̃ꝫ iurauit non eſſe patronũ ut
ſic alter ꝓ dimidia videat̃ eſſe patron⁹· ꝑua ſi
des habet̃ ꝓbatõibꝫ libẽti· ꝓpt̃ iuſ·iu·q̃ ꝑſti=
tit altero deferente iurando ſe nõ eſſe libertũ
ei⁹ et maior habet̃ fidei ꝓbatõnibꝫ patroni q̃
nũc mtit̃ ꝓbare ſe in ſolidũ patronũ vt·ff·e·l·
ſi duo·Itẽ ⁊ inpupillari actõe deferẽ ius iu·⁊
ꝑiudicat alijs·ſi bona ſi·delatũ ſit vt·ff·e·l·eũ
·§·in populariꝰ·Quid in cauſa crimiali ⁊ for=
te idem vt dicat̃ tenere delatio ſi fiat ab vna
ꝑte alteri etiã ſi ſup crimine nõ poterit ĩnſigi·
q: nõ ita hꝫ videt̃ ↄfiteri crimẽ iurãs ſicut ĩnſi=
gens·imo negarꝫ apte·iudex tñ in ↄpia ꝓba=
tõis nõ ita decurret hic ad delationẽ·ſicut ⁊ in
peccũiaria cauſa·Eſt eñi reus abſoluẽdus cri=
mine pleno nõ ꝓbato ut ĩ·de ꝓbat̃·l·ſciant
Itẽ in cauſa monachatõis vł ↄuerſiõis vł mri
monij·forte deferẽ iuſ·iu·ad ſiſitudinẽ aliaꝝ
cauſaꝝ Itẽ ſupfacto deferri poteſt iuſiu·vt iu
res te feciſſe vł nõ feciſſe·vł me feciſſe vł non
feciſſe·vł me vł te dediſſe vel nõ dediſſe·forte
⁊ ſup iure fiet delatio vt iures ꝑ legẽ ita ſta=
tuẽ ł ñ ſtatuẽ ł ita itelligẽdã ł nõ intelligẽdaꝫ
et ē ar·ad hꝫ·ff·e·l·vłt·§·ſi vero creditor Inde=
latõe aũt iudicialis ſacramẽti deferẽtez ↄpor=
tet ꝑmo iurare de calũpnia·ſi hꝫ exigat̃ niſi re=
mittat̃ iuſiu·eis ꝑ·l·vt parẽtibꝫ ⁊ patrõis·re
lator aũt de calũpnia nõ iurat vt·ff·e·l·iuſ·iu·
etiãꝫ·§·q̃ iuſiurand ·⁊·§·anteꝑſt·olim eñi ſepe
iurabat̃ de calũpnia in cauſa ꝓut emergebãt
capitula in ea·ꝫ hodie iurat̃ ſemel tñ ⁊ in ꝑn
cipio·q̃ nõ exigat ꝓbatõez ſibi nõ neceſſariaꝫ
ꝫ nec iuſiu·cũ ipm ſit loco ꝓbatõis vt·ff·e·l·ꝫ
et ſi poſſeſſori·§·vltio·delatio aũt iuriſiu·volũ=
tarij ꝓcedit ex toto ſm volũtatẽ ꝑtiũ et neceſ
ſarij iuriſiu·ꝓcedit delatio ſm arbitriũ iudic̃=
tis·vtrũqꝫ aũt iuſiu·i·iudiciale et neceſſariũ ꝓ
ↄdictõe ꝑſonaꝝ in diũſis ꝑſtabit̃ locis·Nã ad
ꝑſonas egregias·⁊ eos q̃ valitudie ĩpediunt̃
domi mitti oporꝫ iuſiu·et alt̃ ꝑ ſe vel ꝑ ꝓcu=
ratorẽ poteſt adeſſe ſacramẽti ꝑſtatõi vel re=
lationi vel recuſatioini·Expenſi aũt ꝓ huiſmõi
cauſa fiẽt ł ab vtꝙ ꝑte vt cũ vn⁹ detulit alt̃ re
tulit vel ab altẽa tñ ut cũ vn⁹ detulit alt̃ nõ re
tulit ut·ff·e·ad ꝑſonas et·ĩ·e·l·ꝑnſt·§·iſdẽ ꝑnti
bus·Si aũt ſit q̃ſtio·de ꝑſonis ſint egregie·in=
tegre ł honeſte·an nõ dirimet̃ arbitrio iudic̃·
ſicut et eſt i arbitrio iudicis vt iubeat repſen

tari in ꝑſonã vel ei mittat iuſiu·vel vtrũ iuret̃
in eccleſia vel extẽ vel ſup altare·vł ſup ſancta
euãgelia dei vt·ff·e·l·iuſiu·⁊·§·ſi de q̃litate ⁊
ĩ·e·l·ꝑnſt·§·vltio Item vtrũqꝫ iuſiu·deferẽ et
ꝑſtat̃ vel in ꝑncipio litis vel i medio·vel in ipa
diffinitiua ſnia·i·añ ſniaꝫ ꝓpe ipaꝫ·non expe=
ctata vel vltia diffinitõe vel ꝓuocatõis formi
dine Sed olim deferebat̃ in ſnia vt fieret poſt
ſniaꝫ vt·ĩ·e·le·añꝑnſt·§·i·et·ĩ·de ſentẽcijs et in
ↄlocu·l·cũ iudex Delatõe aũt ſacmẽti facta ab
vno alti licꝫ deferẽti reuocare delatõez·q̃ncũ=
qꝫ añ ſniaꝫ q̃ nõ ſit appellatõe ſuſpenſa·dũ tñ ñ
ſit ꝑſtitũ ab eo cui delatũ eſt Preſtabat̃ autem
olim poſt ſniaꝫ·hodie in ꝑncipio vel in medio
vel incõtinẽti añ ſniaꝫ ut·ĩ·e·l·ꝑnſt·ĩ·hꝰ·et ſi
ſacramẽtũ delatũ reuocauerit ſemel non licꝫ ei
poſtea decurrẽ ad ſacramẽti delatõez·abſurdũ
eſt eñi eũ redire ad hꝫ cui renũctiãduꝫ putauit
⁊ ẽ·deſperauit aliã ꝓbatõez·tũc denuo ad reli=
gionẽ ↄuolare vt ĩ·e·l·añꝑnſt· Si aũt delatio
nõ ſit reuocata·et ille cui delatũ ſacramẽtũ eſt
habꝫ plura auxilia·Nã et ſacramẽtuꝫ recuſare
poteſt·ſi ꝑtendat iuſtã cauſaꝫ recuſatõis·⁊ ip
ſum poteſt referẽ ſi velit niſi in caſibꝫ ut·ꝫ·dixi
et tũc ſi alt̃ relatũ ſibi ſacramẽtuꝫ nõ ſuſcipiat
hic abſoluit̃ ab ei⁹ petitõe·Eſt aũt relatio ita
facienda vt fuit facta delatio niſi varietas re
rũ ꝑſonaꝝ aliud inducat ut·ff·e·l·iuſ·iu·et·§·
·p·vt ecce in actõe de dolo·defero t̃·iuſiu·vt
iures te nõ feciſſe dolũ licꝫ tibi referre niſi iu=
rẽ te feciſſe dolũ in re q̃ ſit vlt̃ duos aureos vł
libert⁹ defert iuſiu·patrono vt iuret ſe nõ fe=
ciſſe iniuriã·licꝫ patrono referre vt libert⁹ iu=
ret patronũ feciſſe atrocẽ iniuriã vel tibi defe
ro·vt iures te m̃ nõ donaſſe·licꝫ tibi referre ut
iurẽ te m̃ nõ donaſſe vltra·l·ꝫ vt·ff·e·ſi oleũ in
fi·⁊ ꝺ in ius voc̃·ꝫ ⁊ ſi hac·§·p·et·ĩ·ꝺ donac̃·
·l·p·in fi·Itẽ iſ cui delatũ eſt poteſt etiã ſoluẽ
q̃ petebat̃ ab eo·⁊ ita abſoluet̃ a iudicij obſ=
uatõe·vel poteſt hꝫ iurare et hꝫ a petitõe alte=
ri⁹ abſoluet̃ Iurare aũt debet ꝓut delatũ eſt
iuſiu·Nã ſi delatũ eſt vt iuret ꝑ deũ et iuret ꝑ
caput ſuũ vel filiorũ ſuoꝝ·nõ erit ratum iuſiu·
Nã licꝫ ꝑ deũ videat̃ iurare reſpectu eñi diuini
numinis ita iurat·et tñ ſi non ei ita delatũ eſt
iuraſſe nõ videt̃·⁊ iõ ex integro ſolẽpniter iu=
randũ eſt·i·ꝑ deũ·ut·ff·e·l·iij·§·vłt·⁊·l·iiij·et
v·in ꝑñ·⁊·l·qui ꝑ ſalutem·Si aũt delatum ſit
iuſiu·ꝑ ſupſtitõez publice imꝓbatã vt appolli=
nis vel dyane nõ erit ratũ iuſiu·Secus forte ſi
nõ eſſet publice imꝓbata vt ſi delatũ ē ut iurꝫ
ꝑ crede m̃ vt ſolent monachi facere vt·ff·e·l·
v·§·diuus et·§·ꝫ ſi q̃s·ſiue aũt iuret iſ cui dela
tũ eſt ſiue cũ ſuſceptũ ſacramẽtũ paratus eſſet
ꝑſtare in ↄtinẽti delator ei remiſerit vel cũ iu=
rare noluit ꝓ eodem habet̃ Si aũt iſ cui delatũ
eſt delatõez tũc incõtinenti nõ ſuſcepit Sꝫ po=
ſtea nolẽte delatore iurare velit vel etiã ſuſce=
pit ꝫ incõtinẽti iurare noluit licꝫ poſtea iurarẽ
velit nil ei ꝓdeſt vt·ff·e·l·nõ erit·§·vltio et·l·
remittit ⁊·ĩ·e·actori·Illud notabile ē q̃ q̃ñqꝫ
ſacmẽtum iudiciale delatũ ⁊ ꝑſtitũ reuocatuꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

pꝛetextu piurij vt ſi legatari⁹ pecijt legatum ab herede ⁊ teſtoꝛ nō apparēte heres detulit legatario iuſiu· vt iuret ſibi relictū legatū et iurauit· deinde patefcto teſtoꝛ liq̄t ei non nihil relictū vt .ꝭ.e.l.vlt. Et eſt foꝛte racō· q꜃ de his ꝯtrouſijs q̄ ex teſtamēto ꝑficiſcūt· nec exquiri veritas nec ꝯfiſgi poteſt niſi inſpectis ⁊ cog= nitis v̄bis teſti. vt. ff. de ꝯſac. l. ꝺ his Delatō aūt iuriſiu· neceſſarij añquā pſtet̄ reuocat̄ pro arbitrio iudicātis Si aūt ſit pſtitū nō reuocat̄ poſtea ñ ꝓpt noua inſtrā· poſtea repta vt. ff. .e.l. admonēdi· tūc eñ delata ſnia fiet reuoca tio· Sicut eñ dicit abſolut⁹ fuerit· ſ꜃ foꝛte ꝺr abſolut⁹ deſtimatcōe· Si eñ lata eſſet ſnia non liceret reuocare vt ꝺr in ſacramēto in litē vt .ff. ꝺ in litē· iurā. l. videam⁹ .§. pli· Volūtarium aūt iuſiu· in nullo caſu reuocat̄ · Effect⁹ aūt iur̄ iur̄· volūtarij ꝟ neceſſarij vꝟ iudicialis eſt· q꜃ ex eis oibus dat̄ act· in factū ſi iurauerit qs quid ſibi deberi nō adiecta foꝛma vel rem ſuā eſſe· vt .ꝭ. e.l. actoꝛi · Si aūt adiecta foꝛm· q̄d iura= ueri mihi deberi dabit̄ m vtilis actō ex eo con= tractu· ⁊ nō tm̄ m· ſ꜃ etiā adūſario· vt ecce iura ui me emiſſe a te ſtichū ꝓ· x· Nā ⁊ ago exemp to ad ſtichū· ⁊ teneoꝛ ex vendito ad ꝑciu꜌· vel iuraui me dediſſe ſtichū pignoꝛi ꝓ· x· q̄ accepi mutuo· ago pignoꝛaticia ꝓ ſticho ⁊ teneoꝛ cō ditōne certi ad· x· vel iurauit m fundū datū in dotē· ⁊ ipm poſſū pſequi· et ſo· matrimōio te= neoꝛ ex ſtipulatu ut. ff. e. l. ſi duc. §. iſ q̄ iurauit et .§. marcell⁹· Vbi aūt iuraui rem meā eē da= bit̄ actio in factū ⁊ vtilis rei vēdicatio ſicut ⁊ dat̄ vtilis pſonal̄ in locū pſonalis· ſ꜃ ꝯtra defe= rentē tm̄ ſi nitar ex delatcōe ⁊ pſtatione iur̄· iu· ſi vero nitar ex delatcōe ⁊ pſtatcōe ex eo ꝙ na= ct⁹ ſum poſſeſſionē rei· a nō dn̄o bone fi· ꝓpt ſa cramētū dabit̄ m publicī· ꝯt̄ q̄zlib꜌ poſſidente꜌ pter ꝙ ꝯtra dn̄m· ſicut ⁊ ſi rem emiſſem a non dn̄o vel ꝓ me iudicatū eſſet ut. ff. de public. l. i. et. ij. ⁊. iij. ⁊ iiij · Nec obſtat ꝙ legit̄ .ē. de pub= lic̄. l. eū .§. ſi peteti· Quod eñ dicit dari publi= cia꜌ ꝯtra deferētem ꝺ ūtaxat eſt intelligēdum vt excludat ꝓpetatis dn̄m· Nō autem ceteros poſſeſſoꝛes· Vbi aūt iuraſti rē meā nō eſſe ꝯpe tet tibi exceptio tm̄ ⁊ nulla act· ut. ff. e. l. ſ꜃ et ſi poſſeſſoꝛi· q̄da꜌ aūt vt p· dixerūt ex iudiciali vel neceſſario ſacmento nō dari act· in factum iuranti q꜃ habitur⁹ eſt eā ex ſnia· ſ꜃ certe hoc nihil impedit q꜃ eiuſdē rei noie plures ꝯpetere actōnes nō ē mirū vt. ff. ꝺ act. empt. nō eſt no uum Nā ⁊ poſſet dari ex ꝯfeſſione ſi ꝯfeſſus in iudicio eſt· q꜃ ꝯfeſſus habet̄ ꝓ iudicato idē ꝯ in iur̄. iur̄· In hoc ergo ꝙ actio ⁊ exceptio dat̄ ex iur̄· iur̄ · patet ꝙ ipm paris eſt auctoꝛitatis· cū re· iu· Nam et ampli⁹ ait Finis ꝯtrouerſie iuſiu· ē Hic aūt exceptio obſtat q̄cūcūq꜌ agi nō poſſet· ſi vera eēt ꝙ iuratū eſſet nam ꝓ ve= ritate accipit̄ iuſiu· vt. ff. e. l. ſ꜃ et ſi poſſeſſoꝛi .§. itē ſi iurauero .§. ſ꜃ ⁊ ſi rea꜌· nec refert aga tur eadē act· an alia dū tm̄ agat̄ ad idem ⁊ ex eadē cauſa vt. ff. e. l. ſi ducb꜌ .§. excepc̄· vſq꜌ ad pſt .§. ⁊. l. ſi duc. §. Idē iur̄. ſ꜃ eñ niſi ſacramē tum poſteri⁹ ꝑiudica꜌ ꝑmo· vt ecce iuraui mihi dari opoꝛtē deinde cū eēt ꝯtrouſia iuraſſem ꝟ nō· me deferēte· iuraſti me nō iuraſſe tm̄ poſte ri⁹ iuſiu· erit ſeruādu꜌ vt. ff. e. l. ducb꜌ .§. vlt. et. l. ꝙ ſi iurauerit· igit̄ in agendo et excipien= do parificat̄ iuſiu· ſnie min⁹ aūt ē in ducb꜌ Nā lata ſnia ꝯtra ſnia꜌ a q̄ nō fuerat appellatum eſt ipo iure nulla Sec⁹ ſi dāpnet̄ aliq̄s ꝺ furto cū iurauerit ſe furtum nō feciſſe vt. ff. e. l. nam poſtea .§. ſi dampnet̄ ⁊ .ꝭ. q̄n ꝓuoc· neceſſe non eſt. l. i. et .ꝭ. de ſnis et inē. l. p⁹ ſnia꜌· Itē et qui iurauit ſe patronū eē lic꜌ quātu꜌ ad alia ſit pa tron⁹ nō tm̄ q̄ntū ad bonoꝝ poſ. ꝯt. ta· Sec⁹ ſi iudicatū eēt eū eſſe patronū vt. ff. de iur̄. pa. l. ſi iurauero· ſ꜃ et iuſiu· ꝑtextu nouoꝝ inſtrumen toꝝ reſcindit̄ ut .ſ. dixi .§. iurare i ſi· Sec⁹ in re iudicata niſi in caſu vt. ff. ꝺ re. iudi. l. ipatoꝛes ⁊ .ꝭ. ꝺ re. iudi. l. ſubſpē· itē eꝯuſo iuſiur̄· maioꝛis eſt auctoꝛitatis re. iu· q꜃ minoꝛ non reſtituit̄ ꝯt̄ ſacramētum coꝛpoꝛale· lic꜌ reſtituat̄ ꝯt̄ rē iu· vt .ſ. ſi minoꝛ ſe ma. di. l. vlt. ⁊ ſi adūſus rem iu· ꝓ totū. t. ſ꜃ ⁊ iuſiu· tollit ipo iure naturalē ob ligatcō꜌ vt. ff. e. l. vlt. ⁊ ꝺ ſolūt. l. ſtichū .§. na= tural̄· nō ita in re iu· vt. ff. ꝺ ꝯdict. inde. l. iur̄· ⁊ q̄ntū ad extinguēdā naturalē obligatcōe꜌ po teſt dici· ꝙ iuſiurand̄ obtineat vice꜌ ſolutcōis ſ꜃ ⁊ vtrāq꜌ obligatōe꜌ extinguit in his actōib꜌ q̄ ipo iure tollūtur p pactū vt furti et iniuriaꝝ vt. ff. e. l. iuſiu· et de pactis. l. ſi vn⁹ .§. idē dice= m⁹ ⁊. l. ſi tibi .§. q̄da꜌· ſ꜃ ⁊ vicē obtinet delega tcōis· q꜃ iureiu· incipit quiſ alij obligari quā cui tenebat̄ ꝑus· ⁊ ui nouatcōis q꜃ noua actio tri= buit̄ creditoꝛi ſi iurauit ſibi deberi durāte ⁊ ñ extincta ꝑma ut. ff. l. q̄ iuraſſe .§. vlt. ⁊. l. eum q̄ iurauit ibi cū ad miſſa hac pte ⁊ c̄· Itē et uī ꝯptinet lit̄. ꝯ· q꜃ ſicut actio tpal̄ ꝑpetuat̄ litiſ. ꝯ· ita et iureiurā· ſi iurauero te m̄ teneri redibi toꝛia. l. q̄nto minoꝛis vt. ff. e. l. Nā poſtea .§. ſi iſ q̄ tpali · Vires aūt ſacmenti ꝑficiūt iurāti= bus ⁊ ſuccedentib꜌ ſingulari vꝟ vniūſitatis. t. ut. ff. e. l. ait ꝑtoꝛ. ⁊. l. etiā ⁊. l. nā poſtea in ꝑn= cipio ⁊ ꝑiudicat ſacmentū deferentib꜌ ⁊ eoꝝ oib꜌ ſucceſſoꝛib꜌ eo ſaluo ꝙ iuſiu· tutoꝛis cura· ꝓcura· Itē ſerui ⁊ filij ꝓficit nob̄ vt .ſ. dictu꜌ eſt ⁊ ꝺr. ff. e. l. nā poſtea .§. pſt· non obſtat ꝙ ꝺr. ff. de ꝓcur̄. l. nō ſolū .§. i· q̄m vtil̄ nō directa m̄ datur actio ex ſacmento ꝓcuratoꝛis · Itē ſi duo ſunt rei credendi vel debendi ⁊ ſocij· min⁹ ſacramētu꜌ ꝓdeſt et noc꜌ alteri vt. ff. e. l. duc= bus· et de arbitrijs. l. ſi duc· ꝙ eñ legit̄. ff. de pactis ſi vn⁹ eſt intelligēdum de argētarijs ſo cijs in mēſa nō ſocijs in negociatōe vꝟ ꝯtractu vel ibi erat ab vno lit̄. ꝯ· Itē iuſiu· rei ꝑncipa= lis ꝓdeſt fideiuſſoꝛi· Fideiuſſoꝛis aūt iuſiu· ꝓ= deſt reo· ſi iurauit ſe ſoluiſſe ſocijs Sec⁹ ſi iura= uerit ſe nō fideiuſſiſſe foꝛte vꝟ pecūia꜌ mutuo datā eſſe· ut. ff. e. l. ducb꜌ .§. i. ⁊. ij. Et ē notan= dū eſt· ꝙ iuſiu· nō ē oio loco ꝓbatcōis· nam lic꜌ ille q̄ tenebat̄. l. acq̄l̄· et negabat ſe dampnū dediſſe teneat̄ in duplū ſi ꝯuīncat̄ p teſtes ſi tm̄ eo deferēte iuſiu· iurauit m̄ dampnū datum eſſe tenet̄ in ſimplū tantū vt. ff. e. l. eū ſiſe .ꝭ. ꝺ

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

nõ nu· peccaũt ↄ̃ qui ꝓpriaꝫ· Item notãduꝫ ꝙ
iuriſiurãꝑſtititi ꝑ deũ ↄtempta religio pũitur
a ſolo deo nõ ꝑ pñcipẽ· Sec⁹ ſi iurauerit aliq̃s ꝑ
pñcipem vel ꝑ ſalutẽ ei⁹ vel ꝑ caput vł ꝑ ge=
niũ et eſt geniũ de⁹ pñcipis q̃ ingenitaƚ potẽ=
ciaꝫ exercet· olim em̃ pñceps tp̃e illo q̃ nõdum
erat xpiana fides colebat vel iouẽ vł mercuri=
um q̃ ingenitaƚ ſibi patrocinareƚ ⁊ in his ca
ſib⁹ fuſtigaƚ ille qui deierat ⁊ debꝫ ei ſup indi=
ci importune noli iurare vt· ff· e· l· ſi duc· §· vlt·
Itẽ notãduꝫ ꝙ in toto· t· iſto tractat ð iur· iu·
ꝙ eſt de re· i· ð veritate vt· ff· e· l· quot· res em̃
poniƚ ꝑ veritate vt· ff· ad· l· cor· de fal· l· i· §· q̃
in rõib⁹· Vñ ⁊ qui nõ nouit veritatẽ impetrat
ſibi remitti iuſiurã· aut dari ſpaciũ vt certiora
ri poſſit vt· ff· e· l· iuſiu· §· ad pecũias ut· ff· de re
rũ amo· l· marcell· §· q̃ rex· Iurare aũt debet
aliq̃s ſic eſſe vel nõ eſſe· Iuſiu· aũt calũp· eſt de
opinione Itẽ aliud iuſiu· in litẽ eſt de affectõe
vt dicem⁹ ĩ· de in lit· iurãdo·

Si certũ petaƚ·

Sicut ſupiori· t· diximus imꝑator in hoc
quarto libro tractare intendit de ꝑſo=
nalib⁹ actionib⁹· ſꝫ quia inter ꝑſonales
actõnes digniores ſunt ↄdictões cũ ꝑ eas ꝑci
ſe quid dari intendaƚ· ⁊ q̃ a iur· ciuili habent
originẽ de eis ꝑmo dicam⁹ ⁊ q̃ int̃ ↄdictões
digniores ſunt ille q̃bus certũ ↄdiciƚ quã ille
q̃bus incertũ petiƚ· Videam⁹ ꝑmo q̃d iuris ſit
ſi certũ petaƚ· ⁊ q̃ actões locũ habeant ꝑ eo·
q̃bus deñƚ et in q̃s ⁊ in quãtuꝫ et q̃les ſint· Eſt
aũt ſciendũ ꝙ vbi certũ quid eſt in obligatõe
daƚ ↄdictio cẽti gñaliſſima q̃ ↄpetit ex oi cau=
ſa· et ex oi obligatõe· ſiue ſit nata ex certo con
tractu· ſiue ex incẽto· dũ tñ pura ſit obligatio
Nam añ diẽ vel ↄdictõeꝫ agere nõ poteſt cre=
ditor· vt· ff· e· l· certi et ĩ vno caſu poniƚ ꝓprie
hꝫ verbũ poteſt et in ꝓprie ĩ alio añ ↄdictõneꝫ
q̃ agere poteſt· obſtat tñ ei exceptio ⁊ ał· no
taƚ ſiſe· ff· de offitio ꝓ ↄſuł· et le· l· ij· vbi dicit
manumitti aput eos poſſunt et tam liberi quã
ſerui et appellãt q̃daꝫ certũ ↄtractũ noĩatũ in
certũ appellãt in noiatũ vł dic incẽtũ ↄtractũ
inq̃ ↄtineƚ incẽtũ· puta q̃d fieri· vł nõ fieri· ue
· ff· de v̄· o· l· ũ· nõ apparet· §· qui id· Nã ſi aga
tur ex eo ad factũ agiƚ act· ex ſtipulatu vt in=
ſtit· de· o· in ꝑn· ſꝫ ⁊ poteſt agi ex eo ad int̃ eẽ·
q̃ vbicũq̃ factũ eſt in obligatõe ⁊ int̃eſſe ue
· ff· de re· iu· l· ſi q̃s ab alio· §· vlt· Sic g̃ ad hoc
int̃eſſe q̃d eſt pone ĩcertũ velit q̃s agẽ ↄdict·
certi cũ ip̃m dari ſit in obligatõe nõ video cur
nõ poſſit· nec obſtat ꝙ legiƚ· ff· ſi q̃s in ius voc·
nõ ie· l· vlt· Quod em̃ em̃ dr̃ incerti agenduꝫ
expone· i· ex incerta ſtipulatõe ↄdict· certi ad
intereſſe· Habꝫ et hꝫ act· locũ ĩ delictis ⁊ q̃ſi de
lictis ⁊ q̃ſi ↄtractib⁹ ut· ff· e· l· certi· Et no· ita
demũ dari ↄdictõnem aliquã q̃ ſub celo ſit Si
ego dico aliũ m̃ obligatũ vt m̃ q̃uid debꝫ· i· vt
meũ faciat m̃i in fure· nã ip̃e licꝫ dare ñ poſſit·
q̃ ꝙ meũ eſt· ampli⁹ meũ fieri nõ poteſt· tũ ĩ

ↄdiũ ſuũ vt plurib⁹ actõib⁹ teneaƚ daƚ ↄtra eũ
ↄdictio furtiua ⁊ rei ven· dicor ergo a te ↄdi=
cẽ· q̃ dico te obligatũ ad aliud dandum· ꝑſta
em̃ lingua· i· ſm̃ veteres ↄdicẽ· dr̃ quis· i· denũ
ciare ſolẽpniter in iudicõ· Nã ip̃a oĩo ſolẽpnis
denũciata in libello vt ali⁹ quid debꝫ dicebaƚ
actio· Hodie aũt ſine ↄceptione v̄boꝝ ſolẽni=
tatib⁹ ſtatuta ſunt circa noia ↄdictionũ ⁊ acti
onũ vt inſtit· ð act· §· ſic itaq̃ ⁊· §· ð formuł in
petra· l· i· et· ij· Porro ↄmodatari⁹ et depoſita=
ri⁹ obligati ſunt ad certũ nõ tñ dandũ ſꝫ reſti=
tuendũ et ĩõ nõ teneƚ ↄdictõe ut· ff· ð uſuf· q̃ꝫ
ad ca· l· vlt· vñ etiã ↄtingit ꝙ ↄueniũƚ ad int̃=
eſſe vł ad fruct⁹ q̃d nõ eſt in ↄdictõne aliq̃ niſi
furtiua· vt no· in ſumma· inſtit· ð act· §· ſeque
tur quita· et in illo· §· ſed illud q̃rendũ et· §· eſt
notãduꝫ Eſt aũt certũ cui⁹ ſpẽs vł quãtitas q̃
in obligatõe v̄ſaƚ ex ip̃a ꝓnũciatiõe facta no=
mine ꝓprio vł demõſtratõe q̃ ſũgiƚ ei⁹ vice ap=
paręq̃ ſit q̃lis ſit q̃nta ſit ut ecce aurei· x· fund
tuſculan⁹ homo ſtichus tritici affrici optimi
modij· c· uini campani optimi anphore· c· Vbi
aũt nõ apparet q̃d q̃le quãtũ ſit in obligatõe
incerta ẽ obligatio· g̃ ſi fundũ nõ ꝓpria appel=
latõe vł hoieꝫ in genere ſiue ꝓprio noie vł vi=
nũ vel frumẽtum ſine q̃litate q̃s dari ſtipuleƚ
incertũ deducit in obligatõeꝫ a deo vt ſi ſtipu=
ler tritici affrici boni modios· c· vini campani
boni anphoras· c· incertum videar ſtipulari q̃
bono meli⁹ inueniri poteſt q̃ ſit vt boni appel
latio nõ ſit certe rei ſignificatiua cũ id q̃d be=
no melius ſit ip̃m q̃q̃ bonũ ſit· ac cũ oportunũ
q̃s ſtipulaƚ id ſtipulari intelligiƚ cui⁹ bonitas
pñcipalem gradũ bonitatis habꝫ q̃ res efficit
vt ea appellatio certi ſignificatiua ſit vt· ff· e·
l· certũ et· ff· de v̄· ob· l· ſtipulationũ q̃daꝫ ſunt
certe et· l· Vbi aũt dicet aliq̃s nõ ergo dabiƚ
certi ↄdictio ꝓ mutuo niſi vbi q̃d optimũ mu=
tuatũ eſt· ſꝫ reſpõderi poteſt in mutuo ſpectari
bonitatẽ rei q̃ daƚ ut ſit ſm̃ eã mediocris vel
optima q̃ſi certũ ſit in obligatõe· fiat reditio
vel ſolutio· at vbi ñ ꝑcedẽte bonitate g̃ opor=
teat nos ſpectare ſtipulor aliq̃d in pondere nu
mero vł mẽſura incerta erit ſtipulatio niſi ex=
primaƚ q̃litas vt dictũ ẽ· fuerũt tñ q̃ dicerent
vt vbi ſtipulor vini anphoras· c· q̃ certũ q̃ntũ
ad q̃ntitatẽ nõ ad q̃litatẽ eſt in obligatõe de=
tur ↄdictio certi· Sꝫ certe illud nomẽ quãti re
feręƚ ad ea q̃ ſunt in põdẽ numero vł mẽſura· ⁊
ad eadẽ refereƚ hꝫ nomẽ q̃lis· Illud aũt nomen
q̃d refereƚ ad ſpẽs q̃s oportet vt dictũ eſt de=
mõſtrare· Si ergo rem in corporalẽ puta uſuf·
ſtipulor incertũ ſtipulor idem et ſi corporalem
ſꝫ naſciturã vt ꝙ ex arecuſa natũ erit vel fruc
t⁹ q̃ in fũdo nati eƚ· ſi tñ ſtipulor ꝙ ĩ horreo
eſt· vel ꝙ ille debꝫ m̃ certũ deduco in obligati
one vel ſi ſtipulor illud aut illud data m̃ electi=
one· Sec⁹ ſi reſerueƚ electio reo· vt· ff· de v̄· o·
Vbi aũt· §· fũdi et· §· illud et· §· q̃ illud et ex
his reprobaƚ q̃rundã opinio q̃ dixerũt ↄdictõ
nem certi ſola pecũia vñcũq̃ debita locũ habe
re Sũt em̃ v̄ba gñalia vt diximus· Eſt ⁊ ↄdictõ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

triticaria q̄ locū habꝫ in oi ſpecie et q̄ntitate
niſi ſit debita ex cauſa mutui· Itē et in corpora
li re· puta ſeruitute pſonali vel p̄diali· Itēꝫ et
ꝓ poſſeſſione quā q̄s obligat⁹ eſt m̄ dare· In
rebꝫ aūt meis ꝯdictio nō ꝯpetit niſi ꝯt̄ furē vt
dictū eſt ut· ff· de ꝯdict· fti· l· i· et· ij· Sic ego et
incertis nō tn̄ oibꝫ· q̄ nō mutuo ⁊ etiā i incer=
tis puta ſeruitutibꝫ locū habet cōdict· tci· vn̄
videt̄ q̄ iſte due ꝯdictōes habeāt ſe vt exce=
dentia et exceſſa ⁊ forte d̄r tritica a tritico auc
tore nō dico p̄tore· ciuil̄ eſt em̄ actio· ſicut et
oēs ꝯdictōes· Eſt ⁊ certi ꝯdictio ſpēalis q̄ cō=
petit in ſolo mutuo et h̄ a q̄buſdā d̄r ſi certuꝫ
petat̄ vt ſit ꝓpriū ei⁹ nomē ar· ꝓ eis· ff· d̄ triti·
l· i· Ego aūt nō ita voco eā· ſed certi ꝯdictōeꝫ
ſpēalem ꝓ mutuo eam nomio· Nam q̄ ibi dicit
illa actōe vtit̄· ſi certū pe· expone· i· illa actōe
q̄ locū habꝫ· ita demū ſi ē· pe· de h̄ mutuo nobiſ
eſt agendū vn̄ dicat̄ et in q̄bus ꝯſiſtat quādo
ꝯtrahat̄ et q̄lit̄ diuidat̄· cui det̄ actio ex eo et
ꝯtra q̄ꝫ· et in quātū ⁊ q̄lis ſit actio· Dicit̄ aūt
mutuū noīe ꝯpoſito et corrupto ⁊ integro· q̄
q̄d fuerat meū ſit tuū ut· ff· e· l· ij· § appellata·
ꝫ licꝫ ab inicio nō teneat· recōciliat̄ tamen ex
poſt facto· tribꝫ modis ſcꝫ ꝯſumptōe· ſtipula=
tione ⁊ vſucapione· Cōſumptōne vt ſi tibi ex
cauſa mutui pecūiaꝫ alienā etiā q̄ ſurripui nu=
mero et tu eā ꝯſumpſeris in totū Si aūt ꝯſump
ſeris ꝓ pte forte· q̄ āmonitus fuiſti pecuniam
alienā fuiſſe· ⁊ iō noluiſti ꝯſumere in totū tene
bris ꝓ pte ꝯſumpta tn̄ vt· ff· e· l· Nam ⁊ ſi fur
et· ff· de fideiuſ· l· ſi q̄s ꝓ eo· § ſi nūmos forte ſe
cus eſt Si nemo tibi denūciauit pecūiaꝫ alienā
eſſe ⁊ ſtat pte quo min⁹ eā ꝯſumas· q̄ tūc q̄n=
tū ad me ꝓ ꝯſumpta debꝫ haberi ar· ff· de con
dict· ⁊ de iur· inē· Cōſumptio aūt pecūie intelli
genda eſt fieri h̄ ipō q̄ imiſcet̄ cū alia nec ab
alia diſcerni poteſt vl̄ ſepari nō exigo· q̄ deſi=
rit eſſe vt· ff· de ſolut· l· ſi alieni· Stipulatōe aūt
recōciliat̄ mutuū ſi tibi pecūiaꝫ alienā ex cauſa
mutui nūerauī ⁊ eādeꝫ m̄ reddi ſtipulat⁹ ſum
vt· ī· e· l· quāuis Quid ſi dn̄s vendicet eam an=
teq̄ ſit ꝯſumpta ab eo cui nūerata eſt puta q̄
doli habeas exceptōeꝫ ꝯtra me· q̄ amiſiſti pe=
cūiaꝫ ꝓpt̄ quā m̄ tenebaris in genere· nec tibi
poteſt imputari dol⁹ vl̄ culpa vt· ff· d̄ ſtip· ꝫ· l·
i· § ij· Vſucapione aūt recōciliat̄ ſi iſ cui credi
di pecūiaꝫ alienaꝫ ꝓ ſuo poſſidendo vſucapiat
ipāꝫ anteq̄ ꝯſumat· Sic em̄ videtur recōciliari
dos ſi libera mulier dedit pecūiaꝫ alienā in do
tē ⁊ ea eſt vſucapta a marito ꝯſtanē m̄rimo=
nio ut· ff· d̄ iur· do· l· ꝓcul· nepoti item q̄ꝫ et in
donatōe cauſa mor· vt· ff· d̄ donat· cauſa mor·
l· ſi alienā et· l· q̄ alienā Et ſunt h̄ tria notanda
q̄ ꝯtract⁹ ab inicio inutil̄ ꝯfirmat̄ ex poſt fa=
cto· Nam ⁊ al̄ dn̄is ex ꝯtractu p̄cedentis du=
bū poſtea oriri act· vt· ī· de re· p· l· ex placito·
Sꝫ ar· ꝯt· ē· ff· de re· iu· l· q̄ inicio· Itē tria ſunt
ꝓ q̄ſtione an q̄ accepit re ꝓbā pecūiaꝫ ⁊ expē
dit eā vl̄ ꝓ ꝓba teneat̄· Sꝫ vtriuꝫ ē ar· ff· e· l·
cū quid ⁊· ff· d̄ pig· act· elegāt· § qui re ꝓbos
poteſt etiā mutuū q̄d pendet ex poſt facto· cō=

firmari ſcilicꝫ ex ꝯdictōis euentu vl̄ defectu vl̄
repudiatione legatarij· vt ſi dem tibi nūmos
mutuos q̄ten⁹ fiāt tui ſi ꝯdict· aliq̄ extiterit ſi
q̄ꝫ m̄ obligat⁹ Itē ⁊ ſi heres legatā pecūiam
crediderit et legatarius legatū repudiauerit
fiet mutua pe· q̄ heredis videnē nūmi fuiſſe
ab adita hereditate vt· ff· e· l· ꝓm̄· Conſiſtit
aūt mutuū in his rebꝫ q̄ pondē numero menſu
ra ve cōſiſtunt vt· ff· e· l· ij· § mutui datio nec
obſtat· q̄ legit̄ in eadē· l· §· Itē mutuū nō po=
teſt eē niſi ꝓficiſcat̄ pecūiā· nomen em̄ pecūie
ꝯplectit̄ ea q̄ ſunt in pondē numero vl̄ mēſura
vt· ff· de l· i· l· tal· q̄n̄q̄ꝫ aūt nomē pecūie· etiam
corpora ꝯtinet· et oīa q̄ ſunt i alicui⁹ p̄rimonio
vt· ff· d̄ v̄· ſi· l· rei appellatio et· l· pecūie· v̄bum
q̄n̄ꝫ etiā ſupponit tn̄ ꝓ his q̄ ſunt in numero·
Cōtrahit̄ aūt mutuū ſi recepturi ſum⁹· nō eā=
deꝫ ſpēꝫ quā dedim⁹ alioqui ꝯmodatū erit aut
depoſitū· ꝫ idē gen⁹· i· tm̄dē in eodem genere·
Nā ſi aliud gen⁹· veluti vt ꝓ vino triticū reci
piam⁹· vl̄ ecōuerſo nō erit mutuū ꝫ in noiatus
ꝯtract⁹ do vt des ut· ff· e· l· ij· i· ꝫ°· ⁊ d̄ p̄ſcript·
v̄· l· natural· § i· Quid ſi accepim argentū pō=
dus vt velim reddē pecūiaꝫ ad numerū videt̄
q̄ liceat vt· ff· d̄ auro ⁊ ar· l· i· § vlt· h̄ ſi erat
pecūia argētea nō ꝯtaminata ei e· Nā tūc idē
gen⁹ reddo ⁊ tm̄dē gen⁹ aūt nō ita h̄ accipi=
tur vt porphiri⁹ aſſignat· ꝫ ponit̄ ſpēalit̄ ꝓ q̄=
bus rebꝫ q̄ ſunt in pondē numero vl̄ mēſura nō
ꝓ alijs ut· vt ſi dedi bouem vl̄ aliū vl̄ eundē m̄
reddēs· mutuū em̄ recipit functōeꝫ ꝓſolutōeꝫ
in eodē genere factā vt ſi dedi ad pond⁹ reci=
piā ad pond⁹ Si aliq̄d dedi ad numerꝫ recipiā
ad numerū· Si ad mēſurā recipiā ad menſuram
Sūt em̄ ſingula ſingulis reddēda· i· recipit mu
tuuꝫ· ut illud oio ſua vice fungat̄· ⁊ tante ſit
vtilitatis ⁊ p̄cij· Nō aūt recipit fūctōeꝫ ꝓ ſpe=
ciē eādem q̄ data eſt vl̄ aliaꝫ q̄ nō ſit in eodem
genere· q̄ em̄ ponit̄ ibi mag· vel peti⁹ electi=
uū eſt· q̄ aut reddit̄ idem ⁊ tūc nō eſt mutuuꝫ
vt· ē· dictū eſt· aut aliud ⁊ tūc nō eſt q̄ nō eſt
in eodē genere· nec em̄ i rebꝫ alijs inuenit̄ ꝯo
da ſilitudo· vnde nec ꝯtigit liberatio· q̄ aliud
ꝓ alio inuito creditore ſolui nō poteſt vt· ff· e·
l· ij· § i· niſi in caſibꝫ ut in eccleſia debitrice· Et
in eo q̄ dedit auꝝ cū in ei⁹ ſubſtācia non repit̄
auꝝ ⁊ in eo qui debet ſuū cui⁹ uult ſoluere p̄=
ciū· q̄ dicit ſuū ꝯgnatū eſſe· et in eo q̄ tenetur
noxali actōe ⁊ ꝯſimilibꝫ vt· ē· d̄ ſacro· ſ· e· aūt
h̄ ius vt· ī· de ſolut· aūt niſi· ff· de le· i· ſi dom⁹· §
in pecūia· et de re· iu· l· miles· § i· Querit aliq̄s
nūcq̄d erit mutuū ſi librū ad pondus· oues ad
numerū dedō· receptur⁹ librū tanti ponderis
vl̄ oues tanti numeri ꝫ° non· in mutuo em̄ eſt
inſpicienda· nam ꝯſuetudo et aptitudo· q̄ natu
re coaptat̄· h̄ em̄ eſt naf̄a pecūie vt fere ſem
ꝑ det̄ ad numerꝫ· ⁊ ad h̄ eſt inuēta vt det̄ ad
numerꝫ et ſic ꝯſueuit dari et bene coaptat̄ ſue
nature· q̄ apta eſt ad numerꝫ vt det̄ Sic dico
in frumēto ⁊ ſimilibꝫ q̄ ꝯſiſtūt in pondē nume=
ro vl̄ mēſura· Libri vero nō ad h̄ ſunt inuēti vt
dent̄ ad pond⁹ Nec dant̄ ad pond⁹ imo ſcōm

extimatōez bonitatis Item in cibus ꝛ ſitibus
Nam ꝛ ſi darem tibi bouē vł hoīez ut aliū m̄
des nūꝗ poteſt eſſe ali⁹ oīo eiuſdē bonitatis·
In mutuo aūt ꝛ ſi aliud ſit ꝙ reddit̄ Item tm̄
videt̄ eē ꝗpt̄ ꝯiodā ſimilitudinē ꝛ formā· Itē
ſpectādum eſt in mutuo act⁹ non ſolū natura·
nam et ſi pecūiaz debero nō in quātitate· ſ; in
ſacculo ut m̄ tm̄ ſacculū pecūie reddas n̄ erit mu
tuū q: licet ꝙ datū eſt naturā habeat mutui
nō tū ſic datū eſt vt mutuū· debuit em̄ in quāti
tate dari· inſpicienda eſt ḡ natura ꝛ actus cū
his q̄ dicta ſunt quoꝝ ſi qd̄ defuerit n̄ erit mu
tuū Vn̄ ſi q̄rat̄ an ſit mutuū cū tibi panē meuz
do vt aliū eq̄ bonū reddas dico neq; mutuū eē
quia nō oīo ſit eq̄lis vt mutuet̄· ſ; vt p familiaz
expendat̄· vt pꝫ ex p̄dictis neq; cōmodatum
q: qd̄ datur vſu ꝯſumit̄ vt· ff· ꝯmo· l· iij· §· vlt·
Erit ḡ ꝯtract⁹ i noīat⁹ do ut des Diuidit̄ aūt
mutuū· q: aliud ē naturale tm̄ Aliud ciuile na·
tura ſibi coopante· alid̄ ciuile tm̄· i· q̄ nihil co·
opat̄ nat̄a· Naturale tm̄ ē· vt cū tibi numero
pecūiaz vt tm̄dem m̄ tenearis reddere· vn̄ et
re· i· numeratōe d̄r obligatio ꝯtrahi· et naſcit̄
ꝯdictio ex ea· vt inſtit̄ q̄bꝫ mo· re· ꝯ· obli· i· ꝟ°
Ciuile aūt eſt in q̄ opat̄ natura vt cū tibi mu·
tuo· ſ; eandē pecūiaz vł paululū ante numerati
onē vł poſtea paululū ꝗ eſt in ꝯtinēti ſtipulor
m̄ reddi· nec em̄ naſcit̄ act̄· ex numeratōe· et
ex ſtipulatōe vt tollat̄ vel nouet̄ ea q̄ naſcitur
ex numeratōe· p eā q̄ naſcit̄ ex ſtipulatōne· q:
id agitur tacite vt ſolo ſtipulatio teneat et
mag⁹· iplende ſtipulatōis gr̄a eſt numeratio in
telligenda fieri· quā ut agat̄ ex ea· Agitur ḡ
tm̄ ex ſtipulatōne q̄ de iure ciuili eſt ut· ff· de no
uāt· l· ſi ita fuero· §· vlt· ꝛ· l· cū em̄ ꝛ inſtit̄ de
act̄· §· de pecūia ꝛ· ff· e· l· ij· §· vlt· ꝛ· l· certi· §·
qm̄ ibi ſiue ꝯiūcti dn̄o tm̄ meo videbat̄ actōez
naſci ex numeratōe· ſ; vbi ſtipulatō vtilis· ſeq̄t̄
in ꝯtinēti numeratōne fingat̄ nec fuiſſe nata
ex numeratōe actio ꝙ ex eo patz q: vbi actū i
ꝯtinēti poſtea ſtipulor vtilit̄ agit̄ ex numera·
tōe vt· ff· e· l· certi· §· qm̄· patz ḡ fuiſſe actum
ut agat̄ ex ea· alioqui nō ageret̄ ut· ff· e· l· non
oīs· Ideoq; etiā ſi ꝓ extnea muliere dotē nume
raui· Nā ei ex ipa· l· q̄rit̄ actio Sz ꝛ ſi in ꝯtinen
ti ſtipulor eā m̄ reddi fingit̄ illi nec nata ut· §·
d̄ rei ux̄· act̄· §· accedit numerare aūt tibi vide
or pecūiaz ſiue eā numero ex cauſa mutui ſiue
alius me etiā ignorāte tibi numeret pecūiā ſu·
am noīe meo tāquā meā· Hac· ſ mente ut ego
eā videar numerare· nam ego ratū habēdo nu
meratōez· tāquā pecūie mee factā videor nu·
meraſſe Sec⁹ ſi nō tāquā mea pecūia ſit nume·
rata ꝛ pact⁹ vel ſtipulat⁹ ſit eā m̄ reddi· quia
tūc nō q̄ret̄ m̄ act̄· vt· ē· dixi· Sed ſi pecūiaz me
am numeres me ignorāte· noīe meo indiſtīcte
q̄ri videt̄ m̄ act̄· forte· ſ; nō vt mea ſit numera·
ta ſi ratū habeo· Alioqui re ꝓbato a me noīe
q̄rit̄ act̄· ē· vtil· vt· ꝗ· e· l· ſi abſentis· Si aūt me
mandāte ali⁹ ſuā pecūiaz numeret meo noīe i
dubitāter q̄r m̄ act̄· q̄tidie em̄ ſi credituri ſu·
mus alicui pecūiaz ab alio petim⁹ ut nr̄o noīe

creditoꝛ numeret futuro debitoꝛi vt· ff· e· l· cer
ti· §· ſi nūmos· Itē q̄tidie mando debitoꝛi meo
vt tibi noīe meo numeret pecūiam· obligaris
em̄ m̄ quāuis vere nō accepis nūmos meos· ſ; i
tēpratōe iuris videris accepiſſe ut· ff· e· l· ſingu
laria breui· ſcꝫ manu ut· ff· d̄ iur̄· do· l· licꝫ· §· q̄t
vł p ꝓcuratorē ut· ff· de do· int̄ viꝝ ꝛ ux· l· iij·
§· vlt· Quod ēgo i duabꝫ pſonis recipit̄ et in
eadē pſona recipiēdum eſt ut cū ex cauſa man
dati pecūiam m̄ debeas ꝛ ꝯuenerit vt crediti·
i· mutui noīe eā r̄tineas videt̄ m̄ data pecūia
et a me ad te ꝓfecta ut· ff· e· l· ſingularia· Po·
teſt tū differētia notari int̄ hūc caſum ꝛ ſupi·
orem· q: ibi interuenit ꝓcurator p q̄z ſolet acqui
ri dn̄im quod d̄ hīc nō ē vt· ff· mādati Ipēq; §·
ſi q̄s· nec em̄ ꝯtrariū eſt qd̄ d̄r· ff· mandati· l· q̄
re negotia· q: qd̄ dixi intelligendū eſt in debi·
tore q̄ pataz ꝛ deſtinatā pecūiaz ſolutōi habe
bat vt ait p· vn̄ ꝯtrit̄ in cāz mutui etiā ſi pn̄s ł
in ꝯſpectu nō ſit pecūia ut· ff· e· l· certi· §· vlt·
ſi em̄ exigeret̄ pn̄cia vł ꝯſpect⁹ pecūie nō eſſet
in pecūia ſpēale vel ſingulare ut· ff· d̄ ſolut̄· l· ſi
pecūiaz· ſ; in pecūia ſpēale d̄r eſſe· vt in p̄dicta
l· ſingularia· ſi ḡ nō eēt pecūia parata ꝛ deſti
nata ſolutōi nō ꝯtrit̄ in cauſa mutui vt· ff· in p̄
dicta· l· q̄ negotia Itē et numerare tibi videoꝛ
pecūia ſi apud te d̄poſuerā pecūiaz ꝛ poſtea ti
bi pmiſi ea vti ſtati em̄ cepit eſſe mutua etiaz
antequā moueat̄ etiā ſi nō erat in ꝯſpectu· pe·
cūia tm̄ pata erat ꝛ deſtinata ſolutioni aio em̄
cepiſti eā poſſidere vn̄ tranſit ad te piculū qui
mutuū rogaſti· Si v̄o ab inicio cū deponerē p
miſero tibi uti ſi voles· i· ſi volūtarie fueris vſ⁹
mutua nō erit anq̄uā mota ſit vt· ff· e· l· c̄ti· §·
vlt· ꝛ· l· ꝙ ab initio· Itē numerare tibi videor
ſi lancē vel maſſam auri dedi vt eā venderes ꝛ
nūmis vtereris· Nā ſi vendideris et nūmos ac·
cepis erit mutuū ſi n̄ accepis teneberis act̄· p̄·
v̄· vt p̄ſtes dolū et culpā in eo ꝙ pecūiaz nō ex·
egiſti· vł vt cedas m̄ actōes ut· ff· de· p̄· v̄· ro·
gaſti· ſi aūt lanx· ſine culpa tua pierit antequā
vēderes· ſiquidē eā habui venalē m̄ pit̄ alioqui
tibi ut· ff· e· l· rogaſti ꝛ ita videt̄ hic ſpēale· ꝙ
caſus fortuit⁹ ad te ptineat ꝓptea ꝙ tui vti
litate rē accepiſti ut· ff· e· l· ſi quis nec ꝯmoda·
tari⁹ aūt licꝫ ſui cauſa accipiat nō tenet̄ de for
tuito caſu vt· ff· ꝯmodati· l· in rebꝫ· Vel dic ꝙ
perit lanx ſine culpa tua lata vł leui· leuiſſima
tm̄ interceſſit· vbi aūt aliū rogo d̄ re mea vendē
da indiſtīcte meū eſt piculū ut· ff· de p̄· v̄· l· ſi ḡ·
tuitā· §· i· Itē et numerare tibi videor ſi nume·
rauit tibi ſeru⁹ meus voluntate mea· alioqui ſi
extet pecūia· vel do· m· deſierit poſſidere aget̄
rei ven· ꝛ ad exhibendū· Si vero ꝯſumpta ſit
recōciliatū erit mutuū ꝯſumptōe· vt· ff· e· l· ro·
gaſti· §· vlt· ſic et recōciliat̄ mutuū vel ſolo pu·
pillo· credente vł alij ſoluēte ſi ꝯſumpta ſit pe·
cūia ab eo cui numerata ſit vł ſoluta vt· ff· e· l·
nō oīs· §· vlt· Si aūt ſeru⁹ cōis· x· crediderit ſi·
ue volūtate ſiue ſine volūtate dn̄oꝝ ꝛ ꝯſuma·
tur nūmi in quātū ꝯpetit eis actio quinū· i· vni
cuiq; in· v· Nā ꝛ ſi cōſ· nummoſ mihi et tibi· c·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

crediderõ·l·cõdicã·etiã ſi ſingula corpora fue-
rint omũia vt·ff·e·l·Nã ⁊ ſi fur·§·vlti·ſi aũt
filiuſfa·mutuũ deberit de ꝓfectitio peculio pa-
tri q̃rit̃ actio·Sʒ et filiꝰ agit ſi mutuauerit vie-
ticulũ ſuũ cũ rome ſit cauſa ſtudioꝝ vł implo-
rabit iudic̃·of·patre abſente et eiꝰ ꝓcuratore
vt·ff·e·l·cũ filiꝰ et ꝺ iudicijs·l·ſi longiꝰ·§·i·In
numeratõe aũt ei neceſſariũ eſt id agi cõſenſu
vtriuſqʒ ꝑtis·vt cõtrahat̃ mutuũ·alioqui nõ naſci-
tur obligatio mutui·vñ ⁊ ſi furioſus numera-
uit pecũiaʒ q̃ſi mutuã nõ cõtrahit̃ mutuũ ſed agit
cõdictõe ſine cauſa cõtra eum in cuiꝰ rẽ pecũia
eſt v̄ſa vt·ff·e·l·ſi a furioſo ⁊·l·nõ omẽs·ideoqʒ
et ſi tibi pecũiaʒ numero q̃ſi donaturꝰ ⁊ tu q̃ſi
mutuã accipias·Nam et hic deficit mutuũ non
tamẽ agit̃ cõdict̃·ſine cauſa·q: ſm volũtatem
dantis cõſumpti ſunt nũmi·ſʒ ſi q̃ſi deponẽs tibi
dedero·tu q̃ſi mutuã accipias·vel q̃ſi mutuã de-
di·et tu accepis q̃ſi cõmodatã deficit mutuũ et
locꝰ eſt cõdict̃·ſine cauſa vt·ff·e·l·ſi ego·ideoqʒ
ſi me et ticiũ rogaſti dare mutuam pecũiaʒ·et
ego tibi delegaui debitorem meũ cũ putares
eum ticij debitorem eſſe·Nã quia pecũia mea
·i·mihi debita ad te ꝑuenit bonũ et equum eſt
eam mihi a te reddi vt·ff·e·l·ſi ⁊ me·Item et
deſtricto iu: e vł ſubtilitate iuris cõtrahit̃ mu-
tuũ·ſi ego numero ſponte·Nam ſi pecũiaʒ m̃
donares vt eandẽ tibi crederẽ nõ eſt mutuum
ſʒ ius ſtrictũ Secꝰ aũt de eq̃tate vt·ff·e·l·ſi ti-
bi pecũiaʒ·Et ex p̃dictis ꝑatʒ q̃tuor eſſe ſpẽa-
lia in mutuo·vnũ eſt·vt quis facilius cõſequat̃
dñm etiã ſi res nõ ſit in cõſpectu·ſcʒ ut diſcre-
tiꝰ vł petat vł retineat ꝑtem ſuam·nõ aũt in
ſingulis omũibꝫ nũmis petet dimidiã·ſʒ petet
dimidiã quantũ ad numerũ vt·ff·de ſolut̃·l·cũ
ſtichus Terciũ vt faciliꝰ dicat̃ cõſumi·Quar-
tum vt difficiliꝰ petat̃ vſura·quia neceſſaria ẽ
ſtipulatio·licʒ al̃ pactũ in cõtinẽti appoſitũ pa-
riat actõeʒ vel in ſorte vel in vſura vt·ĩ·de vſu-
ris q̃ʒ ius ut·ff·e·l·lecta·Ciuile aũt mutuũ eſt
q̃ ꝑ chirogr̃phuʒ cõtrahit̃ q̃ñ ſpe future nume-
ratõis ſcripſi me accepiſſe·⁊ tũc ĩ· biennium
nõ eſt efficax.quia ſi agat creditor repellit̃ ex-
ceptõe ſi nõ ꝓbet ſe numeraſſe pecũiam poſt
biẽnium vero efficax factum eſt·vt etiã natu-
rale mutuũ dici poſſit·Nam vt quidã dicũt bi-
ẽniuʒ numerat·vel vt noſtri doctores dixerũt
ciuile qđ remanet ſʒ efficaciam habet natural̃
niſi infra biẽnium paritũ ſit iuri in teſtando·i·
in teſtificãdo exceptõeʒ nõ nu·pec·vt ĩ·de nõ
nu·pe·l·ſi in̄t̃ et·l·cũ vlti a Dat̃ aũt certi cõdi-
ctõ ex mutuo numeranti vł ſtipulãti pecũiam
noĩe ſuo·Item ⁊ ei cuius noĩe mutua data eſt
etiã ignorãti multomagis q̃ mandati Si aũt
reꝓbet exercicium noĩs dat̃ numeranti vtilis
actio.etiaʒ ſine ceſſione vt·ĩ·e·ſi abſentis et vt
ꝑatʒ exp̃miſſis·Item dat̃ directa in eũ cui ſuo
noĩe numeratũ eſt·cũ et iſ q̃ accepit mutuũ ſuo
noĩe accepit nõ alteriꝰ of·gerendo·et ideo nõ
dat̃ actio in eum in cuiꝰ rem expendit pecũiaʒ
vel in eum qui ſubſcripſit tibi inſtr̃o·nec requi-
rit̃·Vñ hal uit originẽ pecũia·Item nec libe-

ratur debitor incendio vt·ĩ·e·l·eum qui et·l·
mutuum et·l·nõ vñ et·l·incendiũ·Vbi aũt q̃s
accipit mutuũ gerendo alteriꝰ off·Et ita cre-
ditor dat alicui mutuã pecũiaʒ in alteriꝰ vtili-
tatem·Si qđ iſ qui accipit gerat officium ciui-
tatis tenet̃ ciuitas ita ſi pecũia inutilitate v̄ſa
ſit alioquin tenebit̃ ille q̃ accipit mutuũ vt·ff·
e·l·ciuitas·Si aũt debitor gerat off·ꝑuati ut
quia tutor eſt vł cu·tenet̃ tutor·et p̃terea pu-
pillus ut pleniꝰ de hoc dicemꝰ ĩ·quãdo ex fa-
cto tuto·vł curatoꝝ·l·pupill̃·a·f·c·poſſit·Si
aũt debitor gerat of·ꝑuati·quia ꝓcurator eſt
et creditor dat ei pecũiaʒ inutilitatem dñi aut
mãdatum eſt creditori directo aut nõ·ſi man-
datum creditori directum eſt ⁊ ꝑnũcium te-
netur dñs·quia cũ eo p̃ncipaliter eſt cõtractuʒ
et non tenet̃ nũcius ut·ff·qđ iuſſu·l·vł·in p̃n-
et·ĩ·q̃ cũ eo·l·ſi ex cõtractu·nũciꝰ eñ gerit vi-
cem ep̃le ut ꝓbatur·ff·ꝺ cõſtit·pec·l·qui aũt in
fi·⁊·l·licet Si vero ꝑ ꝓcuratorem directũ eſt
mandatũ ipſi creditori·q̃ ita ſit vade et accipe
a tali creditore mutuo·x·tenet̃·dñs mandati
cõtraria ut ĩ·mandati·ſi litteras et p̃terea ꝓ-
curator ut ibidẽ dr̃·quia in ſua pſona celebra-
uit cõtractum·Si vero dñs nõ dirigat manda-
tum creditori·Siqđem creditor dat huic ꝓcu-
ranti negocium alienum cõtemplatõe dñi tñ
tenet̃ dñs tñ act̃·neg·g·et vtili inſtit̃·ut·ĩ·de
inſtit̃·l·ſi mutuã et·ff·de neg·g·l·ſi pupilli·§·i·
Si vero dedit cõtemplatõe ꝓcuratoris tñ te-
net̃ ꝓcur·ex cõtractu et dñs inſtit̃·Si aũt de-
dit vtriuſqʒ cõtemplatõe tenet̃ vt̃qʒ vt dictuʒ
eſt·⁊ eſt hꝫ totum veꝝ ꝺ vt̃qʒ act̃·ſi accipiens
habebat mãdatum a dño neg·Si vero nõ ha-
bet mandatum ⁊ creditor dedit cõtemplatõe
dñi tñ·ceſſat vtił in inſtitutorio et dat̃ actio
neg·g·Si ille in dñi vtilitatẽ vertat·vel inci-
piat v̄tẽ pecũiam vł caſu ꝑeat·vł dñs ratum
habeat·ſicut ⁊ in ſequẽti caſu dicet̃·Alioqui
cõtra ſicut ⁊ ſeruo accipiente pecũia ceſſaret ł
daret̃ actio de in rem v̄·Nam cũ dat̃ actio hꝫ
de in rem v̄·vt·ff·de in rẽ v̄·l·q̃ ſi ſeruꝰ·§·i·et
·§·vñ recte Si vero dederit cõtemplatõe acci-
pientis tñ tenet̃ ipſe tñ ⁊ nõ dñs ſi in rem ſuã
ꝓcedat pecũia vel ratum habeat vel cũ in eo
ꝓcuratorẽ cõſtituat ut ĩ·q̃ cũ eo q̃ in alie·po-
eſt·l·ei qui in ſi·⁊ ĩ·e·l·cum et·ĩ·ſi tu·vł tu·l·
ꝑnſe·⁊·ĩ·ꝺ inſtit·ſi mutuã Si aũt vtriuſqʒ cõtem-
platõe tractit it tenet̃ vt̃qʒ ꝓ ut·ĩ·dictũ eſt et
diſtinctũ vt·ff·ꝺ neg·g·liberto·i·ꝛ̃o·⁊·l·ſi pu-
pilli·§·i·eo ſalue·q̃ datur q̃ñqʒ vtił inſtit̃·⁊ ſi
exp̃ſſum mandatũ nõ interuenit ut·ff·q̃ cũ eo
l·vlt·Illud notandũ eſt·q̃ q̃ñqʒ cſſ·creden-
tis mutuum impedit mutui obligatõeʒ·ut ecce
p̃ſes ꝓui·mutuã pecũiaʒ dare ⁊ fenꝰ exercere
ꝓhibet·Item ⁊ in officialibꝫ eiꝰ tpalibꝫ·ꝓpe-
tui eñ nõ ꝓhibent̃ mutuũ dare ⁊ fenebrẽ pe-
cũiam exercere ut·ff·e·p̃ncipalibꝫ ⁊ ĩ·e·l·eos
Item q̃ñqʒ of·accipientis mutuũ impedit mu-
tui obligatõeʒ·ut ecce q̃ in ꝓuincia verſat̃ iu-
dici eiuſdẽ ꝓuincie fenebre pecũiaʒ mutuaẽ ꝓ-
hibet̃·videt̃ eñ quaſi emptor legũ ⁊ ꝓuincie

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Vñ et iudex ⁊ creditor exilij dampnāẽ pena·
Ide q̃ in collectario dr̃ q̄ honoris ꝓciū dedi
rit abiēti ut·ꝟ·e·l·q̄ſq̄s·ē aūt collectariꝰ q̄ emit
honorem·ut ex honore vel dignitatis empte
occaſione multa colligat et ɔgreget et in de=
cuplū vendendo ſnias·⁊ alia iudicis officia·et
iō dāpnatur in quadruplū et in exiliū vt·ꝟ·aut·
ut iudices ſine q̄q̄ ſuf·§·cogitatio ⁊·§·eos i ſi·
et·§·Si q̄s aūt Ab his aūt q̄ ſibi nō ſunt ſubdi=
ti ꝑſes poteſt ſumere mutuū ut·ff·e·l·ꝑſ·die·§·
ꝑſes vel forte a ſubditis accipit in publitā vti
litatē·nō in rē ſuā ut·ff·e·l·ciuitas·Item ⁊ in
mutui obligatōe ɔtrahenda ⁊ in q̄libet ɔtēctu
celebrādo Diſtingue·vtrū fiat ſup miore ſum
ma libra auri·Aut ſup maiore·ſi ſup miore ſuf
ficiūt duo teſtes ad plenā ꝓbatōez ſiue ꝑitus
littaꝝ ɔtrahat ſiue iperitꝰ ſiue in ſcriptis ſiue
ſine ſcriptis ɔtrahaẽ·⁊ h̄ eſt ꝙ dr̃ in au·de in=
ſtrumētoꝝ caute·§·vlt·vt nō d̃ rebꝫ exiguis·
⁊ ē·Si ſup maiore ꝗ forte ſpēale ē in ſolutōe de
bitis in ſcriptis vt exigaẽ·v·teſtes vel ſcrip
tura publica et ſi ſumma ſit mior libra·Nec
eſt ibi ɔtractꝰ ꝗ ſo·vt·ꝟ·d̃ teſti·teſtiū ⁊ aūt ro
gati·vł illa determiāẽ ꝑ hanc·ſi ſup miore Siq̄
dem iperitꝰ littaꝝ ɔtrahat ⁊ in ſcriptis exi=
guẽ·v·teſtes int̃ quos exigiẽ tabellio ⁊ oēs
ſubſcribere debent cū ipō ɔtrahente vel ꝓ cō
trahente ſubſcribit vnum teſtiū vel ꝓmitteẽ
ſignū ɔtrhentis vt·ꝟ·aut d̃ inſtrumētoꝝ cau·
·§·oportet Si vero iperitus ſiue ſcriptꝰ ɔtrhat i
maiore ſumma exigūtur·tres teſtes·ut in aut·
d̃ inſtru·cau··§·i·⁊·§·ꝗ·⁊ ſi inſtrumenta in eo
ꝙ dicit adhibeaẽ ſiliter teſtiū ex ſcripto pre=
ſentia·cum aūt ꝑito littaꝝ ɔtrahit in maiori
ſumma·ſiue in ſcriptis·ſiue ſine ſcriptis exq̄rum
tur tres ut in ꝑdicto·t·Et ſit extitiatio vel
examiatio q̄ forte dr̃ ɔpatioꝑuataꝝ littaꝝ ſi
priuata interceſſerit ſcriptura·ita demum te
ſtes·nec exigitur eoꝝ ſubſcriptio·Sed ſi ſub=
ſcripſerint exigiẽ vt veniant ⁊ ꝓprijs ſubſcrip
tionibꝫ atteſtētur vel ſi nō ſubſcripſerit exigi
tur vt veniāt ⁊ atteſtenẽ ꝙ eis ꝑñtibꝫ ɔfectū
eſt documentum et ita colſo·iuuaẽ augmento
teſtium Et in h̄ caſu poteſt loqui autñ·q̄ ſigna
ta eſt·ꝟ·de fide inſtru·ad h̄ ſi ɔtractꝰ ⁊ ē·vt·ꝟ·
autñ·de inſtru·cau·§·i·⁊·ij·et·iiij·Vbi·aūt pub
lica facta nō eſt ſcriptura ſi ꝓbeẽ de eiꝰ fide ꝑ
tabellionē ⁊ eius miſtrū·⁊ ꝑ eum ꝑ quē nume
rata eſt pecūia·vel ꝑ ſolū tabellionem non eſt
locus vel opꝰ vł opus ɔpatōis vel ɔpatōne·
Si vero non tabellio·ſed miniſẽ·⁊ amnume=
rator·ſit ɔpatio littaꝝ tabellionis ⁊ ſignoꝝ
vel notaꝝ ad plenā fidē ſubſcrbētiū ⁊ ñ ſubſcri
bētiū Itē miſter q̄ ſcripſit debet venire et anu
merator vt teſtificenẽ in caſu tā ex collatōne
quā teſtibꝫ cauſa fidē habeat·Si vero nec ta=
bellio·nec miniſter·nec a numerator vēiat·ta
bellatōis ⁊ ſubſcribentiū ſit ɔpatio ut ita ex
plurimis ɔpatōibꝫ tā ɔplectōis quā ſubſcribē=
tium aut ɔtrahētium vna q̄daꝫ colligaẽ·et ef
ficiaẽ fides In ſcriptis aūt cōtrahi dico qñ id
agitur vt aliter nō valeat niſi ſcriptura fiat ſi
cut inſinuł videẽ i autñ·de iſtru·cauẽ·§·⁊ h̄ dicıꝰ
in miſtris ex ſcripto ɔfectis·tūc eñ ɔtractus
vel carta dr̃ ɔfici ex ſcripto cū id agꝰ·ne tene=
at niſi facta ſcriptura·vel aliter vt no·ꝟ·de fid
inſtru·cau·§·vlt·⁊ h̄ in vrbe·In agris aūt ve
tera iura ſeruātur vt in aut·de inſtru·cau·per
totum·t·in nouelł·e·t·q̄ ſunt illa·ut in omni ſu=
ma ſufficiāt duo teſtes niſi vbi ɔtcꝰ chirog̃=
phario inſtrumēto initus eſt vltra quīq̄ginta
libras auri vbi tres exigūẽ ut·ꝟ·e·l·vlt·⁊·ff·
de te vbi numerꝰ·Patur aūt certi ɔdictio de
mutuo in tantū quātum eſt datum non vltra
Nam ſi tibi dedero·x·ut·xi·debeas nō ɔtrahi
tur ipō iuẽ·obligatio niſi i·x·nec eñ re poteſt
ɔtrahi obligatio·niſi in quātum datū eſt·qđ
eñ ſupfluū eſt neq̄ꝫ tāq̄ ſors poteſt peti ut di=
ctum eſt neq̄ꝫ tanq̄ vſura·q꞉ vſura fenebris pe
cūie citra vinculū ſtipulatōis peti nō poteſt·li
cet ał pactū in rei ɔditōe appoſitū pariat act·
ꝑ·v·etiā in mutuo ꝙ ɔtrahiẽ menſura vel pon
dere nō numero vt dictū eſt ut·ff·de pact·ſi t·
x·⁊·ꝟ·de vſuris·l·q̃uis·l·frumenti Si tamē da
ta eſſent·x·vt redderētur xi·nō ɔtrahiẽ obliga
tio ampliꝰ quā in xi·ut·ff·e·l·rogaſti·§·ſi tibi
nec venit vſura eiꝰ ꝙ datū eſt in mutuo·etiaꝫ
ſi debitor fuerit i mora vł liẽ·ɔt·fuerit ut·ꝟ·
de ɔdict·inde·l·i·ꝑ·tamen hic dixit venire vſu
ram poſt liẽ·cont·Eſt aūt h̄ ciuił ſicut ⁊ omēs
ɔdict·heredibꝫ āt daẽ ⁊ in heredes ⁊ ꝑpetuo
ſicut et ois ɔdictio Item ſtricti iuẽ eſt·ſicut et
ois ɔdictio ⁊ amoſa nō eſt·ſicut et nulla condi
ctio·etiā ſi ɔpetat ex turpi cauſa ut furtiua cō
dictio·q̃uat tamen opinionē alicuiꝰ apud bo=
nos ⁊ q̃ues ut·ff·d̃ act·et ob·l·ceſſat ⁊ de co=
ſequijs licꝫ ⁊·l·boñ·Illud notandū eſt ꝙ licꝫ
quis tanq̄ accepturꝰ pecūiaꝫ ſpōſpōderit cre=
ditori futuro tamē habet in ꝑtāte ſua ne acci
piendo pecūiaꝫ ſe obliget·ut·ff·e·l·q̄ pecūiaꝫ
Item notādum ꝙ creditor accipiendo nō ido
neū pignꝰ ſibi nō ꝑiudicat ut·ꝟ··ff·e·l·credi=
tor qui nō et·ꝟ·e·ſi ꝓ mutua·

De ſuffragio R·

Supra de rebꝫ creditis g̃naliter Rub·
poſuit ⁊ ꝙ aduocato debeẽ a ſuo clien
te ſub eo noie ⁊ eadem g̃nali ɔdictōne
de qua·ꝟ·diximꝰ·ɔcludiẽ iō ponit de ſuffragio
Vñ videndū quid ſit ſuffragiū ⁊ qñ ⁊ quo iuẽ
petaẽ·Suffragiū q̄nꝫ poniẽ ꝓ ſalario qđ debe
tur aduocato·quādoq̄ꝫ poniẽ ꝓ ipō patroci=
nio et ꝓpie·qđ ꝑſtat aduocatꝰ Petiẽ aūt ſala=
rium cū ante litem inchoatā vel poſt litem fini=
tam eſt ꝓmiſſum·pēdente eñ lite facta ꝓmiſ=
ſio nō tenet ut·ꝟ·d̃ po·l·q̄ſquis·§·ꝑterea et de=
uarijs·et extraor·cog·l·i·§·ſi iſ cui·Item peti
tur cū nō ex eo ſup quo litigaẽ certā ꝑtem ſibi
dari paciſciẽ·vt diximꝰ·ꝟ·de poſtula·Item pe
tiẽ ſalariū ſi eſt·ꝟ·c·aureos Secꝰ ſi vltra ɔputa
tur in·c·aureos etiā id qđ noie palmarij·i·vic
torie eſt ꝓmiſſum·puta ita ſi vicero ꝑter ſala=
riū tuū dabo·x·ut·ff·de varijs et extraor·co·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

.l.i.§.⁊ ſi noīe ⁊.§.licita Porro illud q̄ri poteſt
ſi plura fuerit capitula ⁊ in vno vicit ⁊ in al=
tero ſuccubuit an ꝙ noīe palmarij ꝓmiſſuȝ eſt
in totū vl' ꝓ pꝛte peti debeat ⁊ forte in totum
quia veꝝ eſt eū viciſſe. Siſr ⁊ q̄ri poteſt an
debeat͛. et ſi non vicit ſȝ tranſegit ⁊ puto poſ=
ſe quaſi viceris vel q̄ſi ꝑ eum ſteterit quominꝰ
vincat Item petit͛ ſalariū cū ꝑſtitum eſt pa=
trocinīū vel ꝑ aduocatū nō ſteterit ſiue agat͛
cū aduocato ſiue cū herede eiꝰ vt .ĵ. de ꝯdicē.
ob.c.l.aduocatōis et de varijs extraor.co.l.i.
.§.diuuꝰ ſeuerꝰ Petit͛ aūt ſalariū tribꝫ modis
vel ꝯdictōe certi.ſi certū fuerit ꝓmiſſum vel
ex ſtipulatu act͛.ſi in facto ꝯſiſtit qđ eſt ꝓmiſ=
ſum vl' ꝯdictōe ex.l.vbi nudo pacto tm̄ nō per
ſtipulatōeȝ eſt ꝓmiſſum vt in hac.l.đr.i.ſ͛.f.
of.iudic͛.inſpecta facūdia aduocati ut.ff.đ va
rijs et extraor.cog.l.i.§.in honorarijs.porro ꝑ
hanc.l.q̄ eſt in ſ͛.t.nō ſufficit ꝓmiſſum eſſe ſa
lariū i re imobili alit͛ imobili ſȝ opꝫt ſcriptu=
ram interuenire.⁊ dico ꝙ ſufficit vna ſcriptura
nō etiā due exigūtur licet q̄dam ꝯt͛dicant per
q̄dam v̄ba huiꝰ.l.aliter non locū habet peti=
cio.ſȝ nec valȝ etiā ēditio ut .ĵ. e.l.i.§. ſed ⁊ ſi
qđ ⁊.§.ꝙ ſi. Illud ext͛ q̄ri p̄t qn̄ ſalariū debe=
at p̄ſtari. Et dico etiā an̄ cauſaȝ finitā vt.ē.de
iudic͛.l.ꝓperādū §.in honorarijs.licȝ ⁊ i.l.iſta
videat͛ innui ꝯt͛riū. Itē p̄t q̄ri an ꝓ ſalario vno
etiaȝ in cauſa appellatōis debeat p̄ſtare ſuffra
gium ꝙ nō puto ne ſic infinitū teneat͛ ar.ꝯtra
c.de rebꝫ creditis.l.antepſt. Itē ⁊ poſſet q̄ri
an cogat͛ exire ꝓuīciā. Si dicat͛ ꝙ in cauſa ap=
pellatōis tenet͛ eū defendere et nō puto vt ar.
ff.de ꝓcur͛.l.ſȝ he pſone.§.nō ſolum.

De ꝓhibita ſeq̄ſtrat͛ pecūie.

Ne crederet.aliq̄s debitorē q̄ ex quolibꝫ
ꝯtractu ꝯuenit͛ ꝯdictōe ad pecūiaȝ ſol=
uendaȝ eſſe ꝯpellendum ut faciat ſe=
queſtratōeȝ pecūie q̄ ē in litē.ponit de ſeq̄ſtra
tōe ꝓhibita pecūie vt nomē pecūie ponatur
ꝓ ſpē vel quātitate q̄ eſt in obligatione vt .ĵ.
de cōſtit͛.pec.l.pnſt.licet al' ponat͛ ſtricte vt
notauimꝰ.ē.ſi cer.pe. Eſt aūt ſeq̄ſter ille apud
quē plures eaȝ rē de q̄ ꝯtrouīſia eſt depoſuerūt
dictꝰ ab eo ꝙ occurrēti ⁊ quaſi ſequēti eos cō
mittit͛ res ut.ff.de v̄.ſi.l.ſequeſter. Seq̄ſtratio
aūt đr ipa ſeparatio rei vel poſſeſſionis.inte=
rim em̄ cū res apud ſeq̄ſtrum eſt nec poſſidet
actor nec poſſidet reꝰ niſi ſ͛ actū eēt inſeq̄ſtra
tōne vt cuſtodie cauſa tm̄ fiat depoſitio ut.ff.
depoſiti.l.licet.i.ſ͛.⁊.§.i.⁊ de acq̄r.poſ.l.inē
eſſe.ſi ergo ex q̄libet ꝯtractu pecūia poſtulat͛
ſeq̄ſtratōis neceſſitas ꝯquieſcit oportet em̄ de
bitoreȝ ꝯuīci ꝑmo.et ſic ad ſolutōeȝ pulſari ex
volūtate aūt ptiū fieri ſequeſtratio poteſt vt
pꝫ ex p̄miſſis Item fit q̄nq̄ȝ ex neceſſitate ſi đ
re mobili ſit ꝯtrouīſia et pſona rei ſit ſuſpecta.
ꝙ cum ea fugiat ut.ff.de.of.preſi.l.ſe.ꝯ.§.
vlt.⁊.ff.qui ſacerdo.eo.ſi fideiuſſor.§.vlt.et
l.de ag.et cer.l.litibꝫ.ſic etiā q̄nq̄ȝ ſeq̄ſtratio i
re mobili vel imobili.quia pſona eſt ſuſpecta.
ꝙ depopulet͛ fructꝰ.l' ꝙ rē ſit diſſipatura ut
ff.ſo.ma.ſi cum dotem.§.fin aūt in ſeuiſſimo ⁊
ff.de appellat͛.l.impator.fit et q̄nq̄ȝ ꝓpter ꝯtu
mariam nō cauentis de collatōne facienda vt
ff.de coll'.b.l.i.§.ſi ſup.fit etiaȝ q̄nq̄ȝ ꝓpter cō
dictōeȝ pſone vt ſi ſeruꝰ de poſſeſſione ſeruitu=
tis ꝓclamet in libertatē ⁊ ꝯtra eū ꝓnūciatuȝ
eſt fit em̄ ſeq̄ſtratio reꝝ eaꝝ de q̄bꝫ dubitat͛
ſicut dn̄i an eiꝰ q̄ dicit ſe liberum vt.ĵ.quibꝫ ad
li.procla.non li.l.vlt.et de ab.tol'.l.i.§.ſuper
peculio.

De ꝯdict͛ indebiti.

Sicut mutuū de q̄ dictum eſt recōtra=
hit͛ ita ⁊ in debito ꝯtrahit͛ obligatio
re.ut inſt͛.quibꝫ mo.recōtra.ob.§.iſ͛.q̄ȝ
Et iō ponit de ꝯdict͛.in̄. Videndū ergo q̄t mo=
dis aliq̄d dicat͛ indebitū.et qn̄ ſ͛ ꝯdictio locū
habeat. Et ex q̄bus cauſis ceſſet Cui det͛ ⁊ in
q̄ȝ.et in quātum ⁊ q̄lis ſit act͛. Dicit͛ aūt inde=
bitum qn̄ iur͛.ciuili ⁊ naturali.et de ſ͛ cuilibet
licet videre exemplū.ſȝ ⁊ poni ſ͛ poteſt in eo
ꝙ ſub ꝯdictōe debet͛ q̄ eſſe extiturā.nō eſt ꝙ
certum ut.ff.de v̄.ſi.cedē et.ff.e.ſub ꝯdict͛.l.ſi
vſure vltra duplū ꝓmittantur.vel aliud ꝯtra
legē vt ff.e.l.ſi nō.§.et. C.de pactis.l.pacta
q̄ vl' ſi neſciēs emeri rem meā ut.ff.e.l.ſeruus
inſciens niſi gr̄a poſſeſſionis ut.ff.de ꝯtrahen.
empt͛.l.ſue ⁊.l.ſi in emptōe.§.rei ſue.q̄nq̄ȝ iur͛.
naturali tm̄.ut ſi ſpe future numeratōis ſcri=
bo me debere ꝙ nō eſt numeratū.nec biennīū
eſt elapſum.ut diximꝰ.ē.ſi certū pe. Idem eſt
⁊ q̄ncūq̄ȝ debeo ciuilit͛ et naturalit͛ ⁊ creditor
facit pactū de nō petendo.tollit͛ em̄ naturalis
obligatio tm̄.et remanet ciuil' vt.ff.de ſolut͛.
ſtit͛.§.naturalit͛.et inſtit͛.đ except͛.§.preterea
Itemq̄ȝ et ſi debitori legat in teſtor liberatōȝ
ut.ff.e.ſi nō.§.adeo.i p̄miſſis aūt caſibꝫ ſoluta
talia indebita repetūt͛ ꝑ ꝯdict͛.in̄ ſiue ꝑ igno=
rantiaȝ facti etiā nō ꝓbabilem.ut quia erra=
bat quis in facto ſuo ut.ff.e.ſȝ.et ſi me pu.⁊.l.
elegant͛.i.ſ͛.⁊ de iur͛.et.f.igno.l.plurimū ſi=
ue ꝑ ignorātiaȝ iuris ſoluat͛.q2 ignorātiaȝ iur͛.
non debet alicui nocere in dampno vitādo ut
.ĵ.de non nu.pec.l.ſi q̄ſi ⁊.l.pnſt.⁊ de ꝯdic ex
leg.l.vlt.⁊.ē.đ pactis.l.dubitari et.ff.e.l.q̄
except͛.§.vlt.⁊.l.ſi q̄s iuraſſet ⁊.l.cū iſ͛ q̄.§.i.
et.l.ſi fideiuſſor et de iuris ⁊.f.igno.l.an̄pſt.
et.l.iuris igno.et de iure.iu.l.vlt. Nūq̄ȝ eſt in
debitum aliq̄d iur͛ ciuili tm̄.et debitū naturā=
li.et de ſ͛ multa poſſunt notari exēpla Vt ec=
ce ſeruꝰ obligatur.de iure naturali cuilibet ⁊
eadē obligatio naturalis remanet poſt manu
miſſionē.⁊ ead' iur͛ quilibet pōt obligari ſeruo
Sic et naturalit͛ obligat͛ pat͛ filio ſuo fa.et fi=
liuſ fa.ſuo patri.ut ff.e.l.naturalit͛ et.l.frater
a fratre.§.quintū Item et qui cā traſactōis ꝯ
uenit ſe actori daturū pecūiam.ut recedat a
te naturaliter quidē obligatur non ciuilit͛ niſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ineuenerit ſtipulatio ut·s̄·ꝺ tranſact·l·ſin· ap·
acta ⁊ de pactis·l·cū ꝓponas ⁊·ff·e·l·ſi id ꝙ
Jtem et naturalis obligatio eſt in legatis re·
lictis in teſtō min9 ſolenni vł etiam ſolenni·Si
tn̄ ea p̄ falcidiaꝫ diminuant̄·Nā q̄ten9 diminu
unt̄ p falcidiam indebita ſunt iure ciuili·debi·
ta aūt iure naturali·Jtē ⁊ naturał tm̄ obliga
tio eſt in ꝯtractibꝫ in noiatis cū neqꝫ ſtipulati
one neqꝫ rei ineuentu ſint veſtita·vt·ꝟ·de reꝝ
p mu·l·ex placito Jtē ⁊ naturalis obligatio ē
in pupillo ꝓximo pubētati paciſcente cū alio·
Nam ſi eſſet infans vel infanti ꝓxim9 nec na·
turalit̄ obligaret̄ vt·ff·e·l·ꝙ pupill9 ⁊ ꝺ act·
et ob·l·pupill9 ꝺ nouat̄·l·i·§·vlt·Jn talibꝫ aūt
debitis naturalibꝫ ſi fiat ſo·p ignorantiaꝫ iuriſ
ceſſat repetitio Si aūt fiat p ignorantiā ꝓba·
bilem repetitio locū hꝫ·Secus ſi fieret pfacti
ignorantiā nō ꝓbabilē vt·ff·ꝟ·ad·l·fal·l·er·
ror ⁊·s̄·ꝺ iur·⁊ facti igno·l·cū quis et·ff·ꝺ iu·
et facti igno·l·pſt··§·ꝫ facti et·ff·e·l·fidei·ꝯ·
Jtemqꝫ dico in pupillo·ſoluente debitū natu·
rale Nā ſm p̄dicta denegat̄ repetitō ei·ꝺ iur·
cōi·Vn̄ ⁊ talis debiti patit̄ ꝯpenſatōeꝫ ut·ff·
de neg·g·l·iij·§·pupill9 ꝙ nō fieret ſi ſolutum
repetēt iur·cōi·vt·ff·de ꝯpenſat̄·l·quecūqꝫ·P·
tamē dixit ei de iure cōi dari repetōeꝫ ar·eius
qꝺ legit̄·ff·ad t·l·ſi ei9 p quē legē totū ꝯtri
um dico·et ipam in ei9 capud retoꝙo·nec em̄
ibi tractat de i integ·rē·ꝫ de reſtitutōe here·
ditatis q̄ fit extre·ſe·ꝯ·Jtē nec facit ꝓ eo·ꝙ
legit̄·ff·e·interdū pſona em̄ pupilli et furioſi
facit locū r̄petitōi·qꝛ ſi extat pecūia ſoluta re
petit̄ p rei ven·Si aūt ꝯſumpta ſit pecūia ſolu·
ta a pupillo cedit in ſolutū debiti naturał·nec
repetit̄ niſi iuuet̄ pupill9 beneficio i integ·re·
ut·s̄·ſi aduſus ſo·l·indebito ⁊ pupillo petenti
i inte·re·nō puto obici poſſe·ꝯpenſatōeꝫ natu·
ralis debiti licꝫ ał ꝯpenſat̄ naturale debitū qꝛ
ſm hoc nō patrocinaret̄ ei in inte·re·furioſus
aūt et ꝓdig9 ꝯſumptā pecūiam repetent ⁊ cō
dictōe ſine cauſa qꝛ nec intelligūt̄ voluiſſe ſol
uere·ſiquidē in negotijs ꝯtrhendis alia cauſa ē
furioſoꝝ·alia pupilloꝝ ut·ff·ꝺ neg·g·l·in ne·
gocijs Eſt ⁊ q̄daꝫ naturalis obligatio q̄ nō ꝯt·
hit̄ iu·pacti·ꝫ naturali rōne ꝓpter beneficiū
manumiſſionis collatū in ſeruū·ut ecce libert9
debet patrono obſeq̄ales opas etiaꝫ ſine impo
ſitōne aliqua ſi libertus credat eas debere ui·
pacti ⁊ ſoluat repetere nō poteſt maxie qꝛ et
ſi nō ſoluiſſet tn̄ iudic·of·poſſet ꝯpelli ad eas
p̄ſtandas Jtemqꝫ ⁊ ſi libert9 ſoluerit alij dele
gat9 a patrono·in fabrilibꝫ aūt ł artificialibꝫ
opis q̄s nō pepigit ſe datuꝝ libert9·ſi eas ſol
uerit patrono ċdēs ſe ei eas pepigiſſe locū ha
bet repetitō nō oparū·q̄a nō p̄nt eedē reddi·
Nā ⁊ ſi eidē et ab eodē exhibeat̄ ſunt tam̄ alie
quia pſmqꝫ robur hois etał·tpis oportunitas
naturalē mutat cauſaꝫ·opaꝝ et ideo nec quis
volēs reddē poteſt·ꝫ quāti patron9 erat con
ductur9 opas ut·ff·e·l·ſi nō ſortē·§·libt9 et de
p̄ſcp̄tē·v·l·pnſt·Eſt ⁊ alia natłalis obligatio q̄
nō cōtrahit̄ vi pacti·Nec agit̄ ex ea ꝑ naturali

quadā rōe qua mouet̄ aliq̄s ad bn̄faciēdū ſuo
bn̄factori·ut ecce ad remunerandū·uel ad anti·
dotā quis obligat̄ ut ff ꝺ pet her·l·ꝫ ⁊·ſi·§·ꝯſu
luit ⁊ hꝫ nō inhibꝫ donatōꝫ·Nā et q̄ remunerat
donat Sꝫ ſec9 in ſup̄dictis naturalibꝫ obliga
tōibꝫ vt·ff·de donati·l·iur·§·ſi q̄s·ꝫ et hꝫ forte
nō inibet ꝯdictōe indebiti ſi credēs me ꝓmiſiſ
ſe donare tibi donaueri Eſt aūt q̄nqꝫ aliq̄d de·
bitū iure natłali ⁊ ciuili·ꝫ indebitū exceptōnis
ope·circa qꝺ diſtingue Erat exceptio tpalis·
an ppetua·Si tpalis ceſſat repetitio vt·ff·e·
l·in diem·⁊ iō etiaꝫ marit9 q̄ habet p̄uilegiū
vt ꝯdempnet̄ inquātuꝫ facere poteſt ſi ſoluat
nō repetit vt·ff·e·l·nam ⁊ marit9·Nec em̄ ve
riſimile eſt ꝙ marit9 ⁊ heredes ei9 ſemp ſint
inopes ut non poſſint ſoluere·⁊ forte ceſſat qꝛ
videt̄ renūciaſſe p̄uilegio ſoluēdo ſpōte et hac
rōne ceſſat repetitio vbi ꝓmiſit me datuꝝ cū
moriar·Jdēqꝫ ⁊ ſi ꝯdictionalit̄ ꝓtuſim me da
tuꝝ ſi moriar·cū em̄ ꝯdictio ſit extitura in di·
em incertū videor ꝓmiſiſſe ut·ff·e·l·Nā ſi cū
moriar·et·l·ꝙ ſi ſub ꝯdictōe Jdēqꝫ et ſi ꝓmiſe
rim ſiue nauis venerit ex aſia ſiue nō veneri t·
alt̄a em̄ eaꝝ ꝯdictōnum certū eſt extiturā·ſic
et dico licet pleriqꝫ dixerit in ꝯtrariū·⁊ ſi de
beo pure et idē ꝓmitto nouādi aio ſub ꝯdictō
ne·qꝛ certū ē oio me debituꝝ·Sec9 ſi ꝙ debeo
pure·ali9 tibi ꝓmittit nouādi aio ſub ꝯdictōe.
hꝫ em̄ q̄libet vꝝm ſoluēdo repetit qꝛ nō eſt cer
tū eū qui ſoluit pecūiaꝫ debituꝝ ut·ff·e·l·iuł·
Si aūt eſt ppetua exceptio q̄ ꝯpetit mihi et i
odiū agentis ut mac·ſe·ꝯ·ſolutū nō repetitur
idēqꝫ ⁊ ſi abſoluto debitori p ſentētiaꝫ acredi
tore ꝯpetat exceptō rei iudicate de iur·cōis ri
gore·naturał em̄ ſup eſt obligatio q̄ inhibet
repetitōneꝫ ut·ff·e·l·iudex et·l·iulia·Vbi aūt
cōpetit m̄ exceptio ppetua fauore·i·p̄uilegio
meo ſolutum repetit̄ ut·ff·e·l·qui exceptione
Si aūt dubiū eſt ut cū exceptio ſit ppetua an
tpalis ꝓ eodē habet̄ ac ſi eſſet ppetua ut ecce
debeo tibi pure ⁊ paciſceris m̄ de nō petenda
pecūia donec tici9 fiat ꝯſul·poteſt em̄ eē ꝙ ſi·
et ꝯſul·et tūc demū ꝯueniar·ac ſi ꝓmiſiſſeꝫ tibi
ſi tici9.fiet ꝯſul·ut ita iſta duo ſint ꝓportinalia
ꝓmitto ſi tici9 erit ꝯſul·vł ꝓmitto pure et tu
paciſceris de nō petendo donec tici9 fiat ꝯſul·
et in vtroqꝫ caſu ſolutū interi repetit̄·ſic et aſ
ſignāt̄·alia duo ꝓporcionalia ꝓmitto tibi p9
paſca vel ꝓmitto pure et tu paciſceris de non
petendo vſqꝫ ad paſca ⁊ in vtroqꝫ ſolutum nō
repetit̄·qꝛ in diē debitū eſt·Poſſet aūt eſſe in
ſupiori caſu exceptio ppetua ſi tici9 moriat̄ an̄
quā fiat ꝯſul·ut·ff·e·ſufficit·Eſt ⁊ q̄nqꝫ aliq̄d
indebitū niſi p̄ſtetur cautio·vel niſi deducat̄
expenſa·vn̄ dat̄ ꝯdictio vt·ꝟ·e·q̄ exceptōe·§·
ſi ps ⁊ del·i·domos et·ꝟ·de ſolut̄·etiaꝫ certa·
⁊ ꝺ v̄·o·iuł·§·i·et·ꝟ·e·ſi q̄s cū a fidei ꝯ·Ceſſat
aūt hec actio·qꝛ ille qui ſoluit indebitū ſcit eē
indebitū ꝙ ſoluit adeo ut ſi ſoluat ea mente nō
hoc exp̄ſſo·ꝫ tacite in mēte retento ut poſtea
repetat denegat̄ ei repetitio ut·ff·e·l·i·⁊·l·ſi
iſq̄ ppetua ⁊·l·ſi nō ſortē·§·indebitū ⁊·§·qui

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Filio in fi· §· nam donare videt̃ cuiꝰ em̃ dati ꝑ
errorem repetitio eſt eiꝰ ꝯſulto dati eſt dona=
to· ut· ff· de reg· iu· cuiꝰ impuberis· tñ ſnia non
ꝑiudicat ei cũ nihil ſcire de facto vel iuꝛ· intel=
ligat̃ ut· ff· de iuꝛ· et f· ignorantia· l· vlt· idem
et impubere habente curatorẽ· Adultꝰ aũt q̃
nõ habꝫ curatorẽ adiuuabit̃ reſtitutõne ut· C·
ꝺ i integ· reſ· mi· l· ſi curatorẽ· Item nec illud
ꝑmittit· q: qñqꝫ ſciens indebitũ ſoluo ⁊ repe=
to· q: gr̃a alteriꝰ rei ſolui quã putabam me de
bere vt ecce ſſo credo me debere ſortẽ ⁊ vſu=
ras ſoluo· nec enim videor ſciens indebitũ ſol=
uiſſe ut· ff· e· l· ſi non ſortem· §· ſi quis ſaƀo· ti=
tubatio aũt q̃ media eſt int̃ ſciãꝫ et igorãtiam
nõ impedit hãc act̃· ut· ꝗ· e· l· ꝓ dubietate· Itẽ
ceſſat hec actio ꝓpter auctoritatẽ rei iudica=
te· Nam et ſi ꝯdemnatus ſum ſoluere cũ nihil
deberẽ et ſoluero non repeto vt· ꝗ· e· l· i· niſi tu
falſo ſcienẽ aliq̃d allegaſti· ⁊ ita ꝯtra me op=
tinuiſti Tũc em̃ reſtituar in integ· ꝯtra te· ex
gñali cl'a· ut· ff· ꝺ iudic̃· ſi ꝑter· vl' agam ex ꝑce=
denti ꝯtractu puta ꝯmodati· l' depoſiti ꝯtra=
ria actõe cũ iuſta cauſa deducta ſit ad iniuſtã
eo ꝙ tibi rei ſolui extimatõeꝫ· ⁊ eadẽ res po=
ſtea ad te ꝑuenit ut· ff· ꝺ ꝯdict̃· ſine cauſa· l· ij·
Item et iuſiu· impedit hãc ac· ſi me deferente
iuraſti tibi deberi cũ nihil deberẽ· et ſoluerim
vt inſtit̃· de act̃· §· item ſi quis poſtulãte· et hꝰ
pleniꝰ· diximꝰ· C· de iuꝛ· iuꝛ· Itẽ et trãſact̃· im=
pedit hãc act̃· vt ſi me de iure nõ poſſes ꝯueni
re et ut deſiſteres a lite dedi tibi p̃rẽ eiꝰ· q̃d
petebas ut· C· ꝺ trãſact̃· l· ij· ita tñ ſi tenuit trãſ·
ut q: credebas te de iure agẽ poſſe· Si ſciebas
aũt te agere nõ poſſe de iure et ita ꝑ calũniã
inſiſtebas trãſactio nulla eſt· et repetitio da=
bit̃ ⁊ agi poterit act̃· in factũ ex edicto ꝺ ca=
lũniatoribꝫ· q: dedi tibi pecũiam ne m̃ faceres
negociũ ꝑ calũniã vt· ff· e· l· in ſumma· ⁊ de ca=
lũnia· l· i· nec obſtat ꝙ legit̃· C· ꝺ plus pet̃· l· i·
q: ibi facta fuit tranſactio ſup dolo ꝑ dolum·
hꝰ aũt ſup re ꝑ dolũ· vel illud cũ hac ꝺ termia=
tione eſt intelligendũ nec tranſactõi obiciat̃
dol' adhibitꝰ in eo ꝙ plus petijt· ꝫ adhibitus
i eo ꝙ dolo tranſegit Porro rei dolꝰ· i· ſi ꝑ ca=
lũniã reſiſtat actori nõ viciat trãſactõneꝫ q̃ nĩ
nꝰ teneat merciuꝛ· imo dico eã ſeruãdaꝫ in ci=
uili cauſa In crimiali aũt q̃ irrogat penã ſang
uis idẽ· ſi aũt nõ irrogat penam ſanguis reus
habet̃ ꝓ ꝯfeſſo ut· ff· ꝺ ꝑuaricãt· l· vlt· ut· C·
ꝺ tranſact̃· diximus hꝰ· niſi reꝰ qui reſiſtit ꝑ ca=
lũniam ſubtrahendo actori inſtrã dolo inducat
eũ ad tranſigẽdum· tũc em̃ etiã in ciuili cauſa
trãſactio tenet· ꝫ actori ſi ſup eſt ei vetꝰ actio
dabit̃ replicatio doli· aut ſi nõ ſup ſit ei vetus
actio dabit̃ ei actio de dolo ut· C· de tranſact̃· l·
ſub ꝑtextu inſtr̃· Rogeriꝰ tamẽ dixit in iſtic
te nullã eſſe tranſactõeꝫ niſi q̃s ꝑ calũniam in=
ſiſtit vel reſiſtit Sed ut liq̃t ex ꝑdictis diſting=
uendũ inter inſiſtentẽ ⁊ reſiſtẽtem ceſet̃ etiã
qñqꝫ tranſactio nulla ꝓpter auctoritatẽ rei iu=
· i· ſi certũ eſt eſſe iudicatũ neutra ꝑtiũ hꝰ diffi
tẽte· nec in aliq̃ remedio reſtitutõis retranſactõ
nis poteſt attentari ſnia ut· ff· e· l· elegant̃· §·
ſi poſt ⁊ de tranſact̃· l· et poſt et· l· poſt rem
Poteſt em̃ eſſe ꝙ reus dicat actori inueniaꝫ te=
v· ut remittas m̃ alia q̃ ꝯtinẽtur in ſnia Idẽqꝫ
⁊ in trãſact̃· alimẽtoꝝ dr̃ ut· ff· e· l· elegant̃· §·
itẽ ſi· q̃d ergo ſolutũ eſt ex trãſact̃· tali q̃ nul=
la eſt ip̃o iuꝛ· tãquã indebitũ ſolutũ nõ remanꝫ
ſolutũ in cauſaꝫ in quã eſt ſolutũ· ꝫ ꝯſtit̃ ſolu=
tio in debitũ q̃d erat ex ſnia vel in alimẽta
riaꝫ cauſam ut· e· l· dr̃· et licꝫ quãtũ ad trãſact̃·
irritãdam ita accipiat̃ res iudicata ut dictũ ẽ
tñ vere p̃t dici· res iudi· etiã ſi appellatũ ſit ut
ꝗ· de ap· l· litigatoribꝫ· Item cauſa pietatis fa
cit ceſſare hanc actõneꝫ Ecce em̃ ſi mulier cre=
dat ſe ꝓ dote obligatã aliq̃d dederit nõie do
tis ꝓ alia ſolutũ repetẽ nõ poteſt· ſublata em̃
ſſa opinione relinq̃tur pietatis cauſa ex q̃ ſo=
lutum repeti nõ poteſt ut· ff· e· l· cũ iſ· §· ſi mu=
lier· niſi in caſu cũ pater filiã expoſuit· et ille q̃
eam ſuſtentauit deſiderat eã ꝯiũgi filio ſuo· pa
ter aũt reſiſtit ⁊ ideo reddit expenſas ei ut ꝗ·
de nupt̃· l· pati ẽ Itẽ ceſſat hꝰ act̃ ſi ſoluã inde=
bitum ex ea cauſa q̃ creſcit ꝑ infitiatõeꝫ ut ꝗ·
e· l· ea q̃ q̃ſi videar ꝯfiteri me damnũ dediſſe· q̃d
ab alio datũ eſt Nam ſi a nullo datũ eſt nõ im
pediar repetere· ſicut nec m̃ ꝑiudicarꝫ ꝯfeſſio
ut· ff· ad· l· aq̃liã· l· inde neraciꝰ· §· vlt· cũ lex il
la ea q̃ dicat ignorãtem ſupiori caſu repetere
nõ poſſe forte non diſtinguet̃ ignorauerit ius
an factũ ar· ff· vt in poſſe· le· l· i· licꝫ q̃dã dicãt
ignorãtem iuſ· repetẽ nõ poſſe Sꝫ ignorãteꝫ
factũ poſſe repetẽ· niſi aũt ſoluit̃ indebituꝫ ex
ea cauſa q̃ a ꝑncipio penal' eſt nõ inhibet̃ repe
titio vt· ff· e· l· elegant̃· §· vlt et inſtit̃ de act̃·
· §· ꝫ furti· Item impedit hãc act̃· debitum ab
alio· cuiꝰ nõie tibi creditori ſolui ut ecce alias
credidit ſe heredem eſſe et ſoluit creditori he
reditario vl' legatario· ſiq̃dem ſoluat nõie de
functi vl' nõie hereditatis nõ repetit ab eo cui
ſoluit et hoc eſt ꝙ dr̃· ff· e· l· repetitio nulla eſt
ab eo q̃ ſuũ recipit· ꝑmittit̃ tamen ei detrahẽ
ꝺ her̃· ut· C· de pet̃· her̃· l· de hereditate Si aũt ſol
uerit nõie ſuo· hoc· ſ· adiecto· quia credebat ſe
obligatũ repetit̃ ab eo cui ſoluit ꝓpter illã re=
gulã tam et ſi iſ q̃ accepit debitũ· Accipiat tñ=
et ſi qui dat iſ nõ debitũ dat· repetitio ꝯpetit
ut· ff· e· l· ſi cauſa §· i· Si aũt nõ ſit ſoluendo iſ·
cui ſolutũ eſt ꝑmittit̃ bone fidei poſ· ex here=
ditatis retentõne reꝝ hereditariaꝝ ſibi ꝯ=
ſulere ut· ff· de pet̃· her̃· l· ꝙ ſi poſſeſſor· ⁊ hꝰ etiã
pleniꝰ explicauimꝰ· C· ꝺ her̃· pet̃· ¶ Item etiam
poteſt aſſignari in ꝓcuratore q̃ nõie dñi ſoluit
debitũ nec em̃ repetit̃· ut· ff· e· l· ſi ꝓcur̃· Item
et ecõtrio poteſt aſſignari in ꝓcuratore cre=
ditoriſ cui ꝓ curatori ſoluo· ꝙ debeo creditori
Nam ⁊ hꝰ ceſſat ꝯdict̃· in debiti· q: licet nõ eẽt
pecũia debita ꝓcuratori erat tñ debita credi
tori cuiꝰ nõie ſolui· Hic tamẽ hoc eſt cũ q̃s ſol=
uit alicui debitã pecũiaꝫ nõie creditoris ꝯſide=
ratio habenda eſt vtrũ is cui ſoluit̃ ſit verꝰ ꝓ
curator nec deſijt eſſe vel adiectꝰ in ſtipulatõ
ne an fuit ꝓcurator· ꝫ deſijt eẽ a nullo tp̃e fu=

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

erit ꝓcurator in ꝓmo caſu ↄtingit liberatio
adeo ut ſi ſoluā adiecto in ſtipulatõne inuito
creditore ↄtingit liberatio niſi creditor ſit ꝑ=
mo liť·ↄĩ·ↄtra me ut·ff·ď ſoluť·l·vo·et·l·ſi ita
ſtipulat⁹ ſim·et·l·aliud ⁊ inſtiť·ď inutiľ ſti·§·
ſi qͣs alij·niſi aũt fuerit ꝓcurator ⁊ deſijt eſſe
ſi qͥdem ſcia creditorem reuocaſſe mãdatũ nõ
liberor nec tñ repeto·quia ſciens ſolui indebi
tum **S**i aũt ignoro reuocatũ eſſe mãdatum·et
ille cui ſoluo accipiat pecũiaȝ bona fi·i·ut dño
referat eã dici poteſt me liberatũ ipo iuř·et
ꝑ eum licet falſum ꝓcuratorẽ q̄rať dñi credi=
tori ꝙ eſt notabile ꝓpter p̄cedens mandatuȝ
licet ſit finitũ ut aľ notari ſolȝ ut·ff·de reg·iu·
ſemp q̄ tibi ꝓhibet ⁊ ꝓ emptore·l·ij·§·ſi a fu
rioſo·**S**i aũt accepit pecũiaȝ aĩo intcipiendi eã
nõ ſum liberat⁹ ipo iuř·ȝ ꝑ exceptõeȝ·qꝛ iuſta
ignorãcia ſolui **S**i tamẽ ante ↄdictõeȝ furtiuã
m̄ ↄpetẽtẽ tũc ↄtra ꝓcuratorẽ falſum cedaȝ
creditori ȝ ⁊ ipe qꝛ ſua intẽeſt pecũiaȝ nõ eſſe i
inceptaȝ habȝ furti acť·ex ſua pſona ut·ff·de
ſoluť·l·cũ quis·§·i·Si vero ſoluã ei qui nũquam
fuit ꝓcurator ſi qͥdem credidi me liberatum et
trãſtuli dñiuȝ in accipientẽ·qꝛ credebam eum
ꝓcuratorẽ in rem ſuã dať m̄ cõdictio indebiti
ↄtra eũ vt·ĵ·e·l·creditoris **S**i vero tradidi ut
referat pecũiaȝ dño·⁊ ipe accepit aĩo interci
piendi tenebiť in actõe furti et ↄdictõe furti=
ua vt·ĵ·de furtis·l·falč·et·ff·ď fur·falſus cre=
ditor·§·i·**S**i vero dedi ei·vt faciat me de libe
rari dabiť m̄ ↄdictio ob·c·ↄtra eũ vt·ff·de cõ
dicť·c·da·l·ſi ꝓcuratori·**I**llď no·ꝙ q̄ accepit
furti nõ teneť ſi traſtuliſti dñiuȝ pecũie in eum
ut·ff·de cõdič·cauſa·da·l·pſt·licet·**M**·dixerit
ↄtrariũ p·l·añ pſt·eiuſdẽ·t·**I**tem no·ꝙ vbi·
cunqȝ dixi eũ teneri q̄ accepit ibidẽ ↄtingit li=
beratio ratũ habẽte creditore·ut ex p̄dicta·
l·añ pſt·⁊ de cõdicť·inde·l·ſi ꝓcurator in fi·
Dať aũt ↄdicť·indebiti ſoluenti indebitũ noie
ſuo ſoluendi aũt indebitũ noie alieno nõ datur
ↄdictio indebiti·imo dať ei cui⁹ noie ſolutũ eſt
ſiue ipe noiatim mandauit de ſoluendo ſiue ra=
tum habeat·nec em̃ hoc ipo·ꝙ gñalem ꝓcu=
ratorem ſoluentẽ ↄſtituit mandaſſe videť ei de
indebito ſoluendo ut·ff·e·l·ſi ꝓcurator·Si ve
ro neqȝ mandauit·neqȝ ratũ habuit ↄpetit cõ
dictio indebiti ei qui ſoluit pecũiaȝ ſuã noie al=
teri⁹·et indebite·⁊ hͣ diſtinctio approbať etiã in
eo qui fideiu·ſit ꝓ alio ꝓmittẽte indebitã pe=
cũiaȝ ut·ff·e·l·inde pecũiaȝ nec eſt ei qď dictũ
eſt ↄtrariũ qď ď͛ ſoluẽtem indebitũ noie alte=
ri⁹ agere poſſe ↄdicť·furtiua ⁊ me ↄdiť·inde=
biti ſi ratũ habeã vt·ff·de ↄdicť·fur·l·qm̃·qď
em̃ dicit de ↄdicť·inde·ↄſonat cũ p̄dictis ſcȝ ut
m̄ deť ad poſſeſſionẽ ↄdicendam quã ille noie
meo trãſtulit in accipiẽtem·poſſeſſio em̃ cũ ſit
facti facili⁹ tranſit quã dñiuȝ ut·ff·e·indebite
·§·ȝ et ſi nũmis et·ff·de acq̄ͬ·poſ·l·i·§·ſi vir ux
ori·**V**ľ ſi dicas errore obſtare trãſlatõe poſſeſ
ſionis·ſicut ⁊ dñij **V**erũ eſt tñ ꝙ accipiens rei
indebite tradite habet poſſeſſionẽ ut fur·ȝ nõ
dñiuȝ ut·ff·de acq̄ͬ·poſ·rem q̄·vñ eam cũ di·
te·quia tradita fuit ei noie meo et indebite ut
dixi habebať em̃ tradẽs in pſona accipiẽtis ut
nↄ·in·ff·de ↄdicť·fur·l·qm̃ **V**el dic ꝓcurato=
rem meũ tradidiſſe noie meo ſuos nũmos fal=
ſo ꝓcuratori creditoris putatiui·et erit plani
us ſoluẽti dari ↄdictõeȝ furtiuã·qꝛ accipiens
accipit aĩo intercipiendi·⁊ m̄ dať ↄdictõ in=
debiti ad poſſeſſionem vel ↄtra accipientem ſi
creditor putatiu⁹ nõ habeat ratũ·vel ſi habȝ
ratum ille teneť ↄdicť·indebiti ut·ff·de furť·ſi
vendidero·§·pnſt·et vſt·ꝙ dicit de ↄdictõne
indebiti fur·ẽ itelligẽdũ qñ ille q̄ ſolũ habebať
in pſonã ei⁹ cui ſoluit·**C**redebat em̃ dñiuȝ ſuũ
cui⁹ noie ſoluebat debere pecũiaȝ ticio et eum
cui ſoluebat credebat ticiũ eſſe cũ nõ eſſet·**V**ñ
non tranſtulit dñim **S**ic ergo agit·ↄdicť·fur·
Sed tñ ſi ratã habeam ſolutõeȝ dȝ ↄdicť·m̄ ce
dere ut·ff·ď fur·l·ſi quis vxori·§·cũ ticio ⁊·l·
ſi iſ·q·§·ſi ticium et·l·ſi vendidero·§·vſt·**V**bi
aũt ſolũ tutor indebitũ noie pupilli ipuberis cõ
dicť·eſt·et tutor poteſt ab eo ↄtraria acť·tu=
tele id ↄſeq̄ qď ſoluit·ſi iuſta ignorãtia ſoluit i
debitũ noie pupilli Si aũt pupillo id nõ imputa
uit vel finita tutela pubeſ fact⁹ nõ habeat ra
tam ſolutõeȝ ↄpetit ↄdictio indebiti tutori ut
ff·e·l·neqȝ tutorem et·l·cũ indebitũ et·l·ſtich
us·§·i·et de nouatõe ſi pupill⁹ **I**tem dať ↄdic=
tio indebiti qñqȝ ď equitate ei q̄ non ſoluit nec
ei⁹ noie ſolutũ eſt ȝ ei ad quẽ res vel a p̄ncipio
ptinet·cũ eſt indebite ſoluta vel ex poſt facto
declarať ptinere vľ ptinuiſſe ut ecce poſſeſſor
hereditatis ſoluit legata ex teſtõ·qď a princi
pio erat nullũ·vel qꝛ erat falſum·vľ quia rup=
tum poſtumi agnitõe vľ ab hoſtib⁹ reuerſo fi
lio q̄ȝ pater obijſſe falſo p̄ſumpſerat vľ alio te
ſtõ ꝓlato·vel quia irritũ capitis diminutõe·
vľ ꝙ poſtea ꝓnũciať in officioſum·vel erat le
gata debita ꝓpter eſ alienũ ut·ff·ad tre·l·i·§·
Iſ qui·vel erant ꝓ pte minuta legata·quia in
codicillis alijs etiam erant relicta legata·his
em̃ caſibus bone fidei poſ·qui ſoluit ſine culpa
ſua nõ timet piculũ hui⁹ noui cum ipe·ↄueniať
ſolũmodo in quãtum locupletior eſt fact⁹ da
biť ḡ ↄdicť·indebiti ei ſcḿ quẽ de hereditate
iudicatũ eſt nec nouũ eſt vt ꝙ ali⁹ ſoluit alius
repetat **N**ã ⁊ cũ minor xxv·an·incõſulte adi=
ta hereditate ſolutis legatis indebitis in int·
reſť·nõ ipi repetitio ↄpetit ȝ ei ad q̄ȝ ptinent
bona ut·ff·e·l·ij·§·i·et·l·iij·⁊ iiij·et·v·**N**ec di=
ſtinguo ſoluerit legata indebita miores an tu
tores dũmõ tutores careãt dolo·ut·ff·e·l·tu=
tores·**S**i vero tutores dolo ſoluiſſent·tũc pri=
mo ↄueniať ille cui ſolutũ eſt indebitũ·ȝ eo nõ
exiſtente ſoluẽdo ↄueniet tutor actõe de do=
lo vt·ff·ď dolo·l·iõqȝ ⁊·l·nam ſic·⁊ ſublato ↄ=
cuitu dať qñȝ ↄdictio indebiti nõ ei q̄ ſoluit·ȝ
alij ut ecce ſeru⁹ inpfecto teſtõ·dñi data ſibi
libertate ſub ↄdictõe ſi m̄ daret x·rogauit te
vt nũmos tuos m̄ dares cauſa ad implende cõ
dictõis qď et feciſti·licȝ em̃ videreť ꝙ tu age
res·mãdati ↄtra dñm ſerui vt tibi redderet
pec·⁊ dñs ſerui ↄueniat me ↄdicť·indebiti tñ

benignꝰ eſt ⁊ vtilꝰ te q̄ numos debiſti certa
via tuū recipe ut· ff·e·l·dñs ex· Dat iſta cō=
dictio in eū cui ſolutū eſt indebitū noie ſuo nō
ſpectato eo· cui ꝯficiat pecūia ſoluta ut· ff·e·
l·iſ·ſolū Si aūt noie alieno et ſine mandato eiꝰ
ſolutū eſt tibi indebitū et ipe ratū habeat te=
nebit ipe ꝯdict·indebiti Si aūt ratū nō habe=
at teneberis tu·ꝯdict·indebiti·nec videtur di=
ſtinguendū an ſoluta ſit tibi pecūia indebiti no
mine alieno ꝑ iudicem·an ſine iudice ut·ff·rem
ra·ha·l·ſi·ſiñ·Si aūt mandato dñi recepiſti pe
cūiam indebitā eiꝰ noie tenebit ipe ꝯdict·inde
biti et nō tu·ſpēale tñ oportet inuenire man=
datū de indebito tibi ſoluendo·nec enī eo ipo
ꝙ ꝓcurator gñalis videtur tibi mādaſſe inde
bitū accipe vt·ff·e·l·ſi ꝓcur·ꝓ eo aūt ꝙ inde=
bite ſolutum eſt dat ꝯdictio· diſtingue tñ an i
debite ſolutū ſit incertū·an certū ſi eſt incertū
pura iter vel actꝰ vl' aliqͥd ꝙ eſt in faciēdo da
bit ꝯdict·icerti ut ſit ꝓpriū nomē actōis ut·ff·
e·l·ꝫ et ſi me ·§·i·⁊·l·q̄ except·§·penul·vbi enī
heres domū maxime ſuā non teſtatoris reli=
ctā in diē incertā puta pꝰ mortē ſuā reficit
ipam domū ꝯbuſtā añ diem et adueniente die
tradat ſine deductōne expenſaꝝ ꝯdict·reſtitu
tioneꝫ poſſeſſionis·ꝯdict· incerti· ut ibidē dr ſic
et creditor agit ꝯd·icerti reſtituat ei poſſeſſio
pignoris a nō dño obligati ut ff·de ꝯdict· furt·
l·et ideo eleganter·§·vlt· Sꝫ ſecꝰ eſt niſi in alie=
na area edifico ꝗ enī ſoli traditio tranſfert ꝓ
prietatē ipenſaꝝ i dñm ſoli ut neqꝫ i eis ꝓpeta
tem amo· videat habere neqꝫ poſſeſſionē·qꝛ ſi
ꝗ ipo ꝙ poſſideo domū in ſolo tuo poſitā poſ=
ſideo tabulas q̄ ſunt in edificio ut ·ꝗ· de acqͥ·
poſ·qui vniūſas ·niſi aūt ego edificaui in ſolo
tuo de nouo nullo alio mō pt mihi ꝯſuli niſi ꝑ re
tentōneꝫ ut·ff·e·l·ſi in area·vbi aūt ex ſtipula=
tōe qd debet incertū agit act·ex ſtipulatu·ut
inſt·de·v·ob in pn·t·Si aūt indebite ſolutū eſt
certū Si qdam ꝯſiſtat inpondere in numero vl'
menſura agi ꝯdict·indebiti ad tñdem in ge=
nere ſicut ſupdictū eſt in ꝯdic·certi ex mutuo
vt·ff·e·l·in ſumma in frumēto Si aūt ꝯſiſtat i
ſpē certa ꝯdicet ſpēs ipa ſi erat dantis ꝓprie=
tas Si aūt nō erat dātis ꝓprietas ꝫ poſſeſſio
ꝯdicit ipa poſſeſſio et nō ꝓprietas niſi vſucap=
ta eēt ꝓprietas ab eo cui ſolutū eſt indebitum
vt tūc enī recōſiliat indebite ſolutū vſucapio=
ne·ut·ff·e·ꝙ indebitū et·l·indebiti·§·ꝫ et ſi nu=
mi et de donat·c·mo·l·ſi alienā·et·l·q̄ alienam
vbi aūt ſpēꝫ indebitā tibi ſolutā diſtraxiſti·ſi q̄
dem ſciebas indebitū teneberis ad iuſtū preci
um Alioquin ad id tñ·ꝙ bona fide accepiſti
vt·ff·e·l·ſi nō ſortem·§· libertꝰ·ideqꝫ et ſi ſuū
indebituꝫ manumiſiſti vt·ff·e·l·in ſumma·§·
pnſt·vbi aūt duos debebam ſub alternatōne
et ſolui vtrūqꝫ ⁊ vterqꝫ ſupē dat mihi hodie
Nam olim erat ꝯtra electio in repetendo ſic
dabat in ſoluendo ut·ꝗ·e·l·p·et·ff·e·l·ſi nō·§·
vlt·ꝗ ſi vnꝰ eram debitor Si aūt correꝰ eram
debendi cū alio altnatiue habebit electōnem
creditor·quia facile poſſemꝰ diſſentire ut·ff·

e·l·plane Hodie tñ videt ꝙ debitor int iſticte
habeat electōneꝫ vt·C·e·l·pnſt· Vbi aūt non
vtꝛqꝫ ꝫ alter ſolus ſup eſt vel repeto·is enī re=
manebit in ſolutoqui ſupereſt vt·ff·e·l·cum is
qui Sed ·ſi non ſolui vtrunqꝫ ſed alterū ad quē
preciſe me putabam teneri nihil repeto ut·ff·
def·ij·l·ſi iſ cui erat enim ſolutus in obligatōe
alternatiue·et ſi non preciſa · Si autem ſolutus
nullomō eēt in obligatōne·vt qꝛ ꝓmiſi hoieꝫ
in gñe et ſolui ſtichū quē ſolū putabā me debe
re dat mihi ꝯdictio inde·ideqꝫ ſi debeo·x·vel
hoieꝫ i gñe· et ſic ut dictū eſt ſolui ſtichū vt
ff·e·l·cū iſ·§·vlt ·Lex tamē videt dicere ꝙ vbi
homo in gñe debet ꝯ ois ꝯpendio ſinguli ꝯti=
nētur hoies ut·ff·def·ij·l·menꝰ·§·duoꝝ Sed
ſic intellige cōtineri ſingulos·ut qcunqꝫ hoie
ſoluto videat oio legati vl' ꝓmiſſionis ipm cō
tinuiſſe facta ſolutōne· Vbi aūt ſolui indebite
vſuſ·dat mihi·⁊ heredibꝫ meis ꝯdictio inde=
biti ut·ff·e·l·ſi fundi mei·in opis aūt idebitis
ſolutis quid optineat·ꝗ·dictū eſt venit etiaꝫ i=
ꝯdict·fructꝰ rei ſolute ⁊ ptuſ·et ꝙ alluuione
acceſſerit ut·ff·e·l·indebiti ſoluti·ciuit aūt ac
ceſſio nō veniet etiā lit·ꝯ·ut ·ꝗ·e·l·i·licꝫ Roge=
rꝰ dixerit venire vſuras a lite ꝯt·ar·eiꝰ ꝙ dr
ff·de vſuris·l·i ſi·ꝯ·§·in his·ꝫ illud in naturali
acceſſiōe eſt itelligēd·qñqꝫ ꝙ notabile ē·ꝓpor
ꝯdict·idebiti ꝓ eo ꝙ ſolutum eſt q̄ſi ꝯtū ſit in
debitum· Cū tamē ꝓ pte tñ ſolutū ſit idebituꝫ
vt ecce debeo·c·ꝫ puto me debere·cc·et iō de
di iſolutū fundū ·cc· repetā enī totū fundū ne
alioquin in iuito ⁊ ei ꝯpetet ag·tamē loco pig
noris retinebit donec pecūia ſoluat Secꝰ ſi de=
beo·c·et q̄ſi deberē·cc· ſolui aliquid i pondere
numero vel menſura·tūc enī repetam ſupfluū
tñ et reliquū remanebit iſolutū·vt·ff·e·l·ſi nō
ſortem·§·ſi·c·⁊·§· idē marcell· Eſt ⁊ aliud no·
qꝛ qñqꝫ ſoluit aliqͥd qd vere debitū eſt ⁊ ſolu=
tum non parit liberatōeꝫ nec tamē repetit ut
ecce hoieꝫ debeo certū ⁊ eum ſtatu liberū fa=
ctū facto meo vel eiꝰ cui ſucceſſi ſoluo nec enī
libor·qꝛ plene nō feci hoieꝫ accipiētis·nec ta=
men poſſum repetere ſi tamē me ꝯueniat ſtipu
lator repellā eū excepē doli·niſi redat eū quē
ſolui ut·ff·e·l·neratiꝰ·et de ſoluc·l·ſi cū aūꝝ·Si
vero ſtatu liber eēt ex pcedenti cauſa vel non
ex facto meo vel eius cui alienam ꝫ alterꝰ añ
quā eſſem i mora ſoluendi·⁊ ita ſerꝰ erat ali
enus ſolutione eiꝰ liberarer ut·ff·de·v·ob·ſi ſer
uū et·ff·de ſtatu li·l·ſtatu lib·§·i·et·ij·⁊·ffꝫ·ſo
luc·ſi in alienū Vbi aūt debeo ſeruū i genē ⁊
ſtatu liberū ſoluo nō liberer ⁊ dat mihi repe=
titio ut·ff·de ſoluc·l·cū quis·§·qui hoieꝫ · Dat
aūt iſta ꝯdictio heredibꝫ et i heredes·et ꝑpe=
tuo ciuilis eſt· nec infamat ſicut in aliis condi=
ctionibꝫ·ꝗ·dictū eſt et eſt ex quaſi ꝯtractu·ut
inſt·de ob·q̄ ex q̄ſi ꝯtractu naſ·§·itē iſ cui·

De ꝯdictōibꝰ ob cām datoꝝ·

Dictum eſt·ſ·ꝺ ea cōdicē·q̄ daꝛ ob cau
ſam ꝑteritā·Nūc videamꝰ de ea q̄ daꝛ
ob cauſaȝ futurā et honeſtā·ꝓprie tn̄
cauſa de preterito dr̄ tm̄ ut·ff·de cōdictōibꝫ et
ꝺ·l·ſi ita legatū ſit res vero in futuꝝ ut·ff·de
cōdicē·indeb·l·damꝰ·Videndū ē qn̄ locū ha
beat hec cōdictio ⁊ q̄ cauſe inducūt eā vel fa
ciāt eā ceſſare q̄bus detur et in quos ⁊ in q̄n
tū ⁊ qualis ſit habet aūt locum iſta cōdictio
vbicunqꝫ locū habent duo ꝯtractus in noīati
ſcȝ do ut deſ·do·ut facias ut·ff·de re·p·l·i·ſ
ſi·et de ꝑſcripē·vbi·l·naturalis·ſ·at cū do Itē
in alic caſu ut do ut facias puta ne aliēs ut
īfra·e·l·ea·l·nec daꝛ ⁊ rei vendicatio etiā ſi in
tradendo fiat pactū·licet·b·dixerit ꝯtra ar·
ff·de acē·emp·ſi tibi q2 ſolo pacto non potuit
transferri dn̄ium in donātem ut·ſ·de pacē·l·
tradictōibꝫ et h̄ plenꝰ dicā·ꝗ·de rebus ali·non
alie Item tali lege poſita negatiue ait·p·non
dari acē·p̄·v̄·qđ nō puto veꝝ In illo aūt con
tractu in noīato facio ut des non habet locū·
q2 ibi daꝛ actio de dolo ut·ff·de p̄·v̄·l·natura
lis·ſ·ꝙ ſi facio·q̄ nō admittit ſecum aliā ſpēa
lem acē·ut·ſ·de dolo·l·de dolo cū gn̄ali em̄ pu
ta cōdictio certi vl̄ triticana nō ꝓhiberetꝛ ꝯcur
rere·q2 ſpēs nō excludit genꝰ ſuū Et forte vi
deretꝛ alicui hanc cōdictōeȝ gn̄alem eē·q2 fere
ſemp ꝯpetit cū ſpāli puta acē·p̄·v̄·q̄ daꝛ in cō
tractibꝫ in nciatis·ſ; tn̄ puto magis eē eā ſpe
cialem In illo aūt cōtractu in nciato facio vt
faciaȝ ſiſr nō puto vt locū habeat hec condi
ctio·q2 factū ſolutum repeti nō poteſt·ſicut et
in ſupiori ti·diximꝰ ope em̄ idebite ſolute ipe
em̄ repeti nō poſſunt ſ; ad extimatōeȝ agitur
eaꝝ ut·ff·de p̄·v̄·l·pnſt·vn̄ nec dicitꝛ cōdictio
factoꝝ ob cauſam ſ; datoꝝ·in ꝯtractibꝫ aūt
noīatis nō habet locū hec cōdictō ut ſubtiliter
ꝓbatur ⁊ apte·ff·de re·p·l·i·licet·M·dixerit
ꝯtrarium ar·eiꝰ ꝙ dr̄·ff·ꝺ acē·empē et ven·l·
exempto·ſ·iſ qui vina ſ; certe ibi nō dr̄ dari cō
dicē·in ꝯtractu ven·Sȝ ex ꝯtractu datōis vel
donatōis arraꝝ q̄ eſt q̄dam ꝯtractꝰ p ſe gr̄a
venditōis initꝰ ⁊ q̄d dicaꝛ ſpēalis ꝯtractꝰ ꝓ
baꝛ ꝗ·de fide inſtru·l·contractꝰ·¶ Porro in
vno ꝯtractu puta donatōis olim in noīato·q2
ex ſolo ꝯſenſu non naſcebaꝛ actio·Hodie ve
ro nciato·quia ſolꝰ ꝯſenſus parit acē·vt·ff·de
re p·l·i·Item emptio ⁊ ꝗ·de donaē·ſi quis ar
gen·ſ·vlt·Daꝛ aūt iſta cōdictio ob cauſam I
mo ⁊ qn̄qꝫ daꝛ rei ven·ſi donatariꝰ alimento
rum pſtatōi pacto donatōis inſerte nō pareat
q2 ū maiꝰ emolumētū maiꝰ onus vt cōdictō ⁊
rei vē·vt·ꝗ·de donaē·q̄ ſub mō·l·Inducit aūt
iſtam actōeȝ cauſe defectꝰ·vt·ff·ꝺ cōdicē·obē·
cau·l·i·ſ·ob rē igitꝛ h̄ ita ſi cauſa fuerit finalis
·i·qua finita vel nō ꝯpleta voluit vterqꝫ reſti
tui ꝙ datū eſt Secꝰ ſi fuerit i pulſiua cauſa·i·ſ
ꝯr de tradētis retenta ob ꝙ ipellebaꝛ aīo ſuo
ad dandum illa em̄ nō ſecuta nō parit repeti
tōnē·vt puta dedi tibi ut te m̄ redderē amici
ciorem·vel ut te ꝓuocarē ad ꝓficiſcendū mecū
nec ꝓfectꝰ eſ·nec amicicior factꝰ es non ideo

daꝛ repetitio ut ꝗ·e·ſi repetendi et·ff·e·dedi
·ſ·ſubtilꝰ et ar ꝗ·ꝺ nupē·l·impiali·ſ·ſ; ⁊ ſi ta
les·eſt em̄ talis datio ſimplex donatio ut ſi da
rem tibi·x·ſ;·ut caligas tibi emēs vt·ff·de do
naē·inē viꝝ ⁊ vx·ſ; et ſi mors·ſ·vlt·⁊·ff·de
cōdicē·et ꝺ·l·tui·i·ſꝯ·Item dico cauſe expreſ
ſe in pacto puta ut emācipetꝛ filiꝰ ſeruꝰ manu
mittaꝛ ut·ff·e·l·i·ſꝯ·i·vel meis creditoribus
ſoluat vt·ff·e·l·ſi vt ꝓpois Item ſi dedi ne eas
ad de iudicē ꝯtra me·ceſſat em̄ cōdictio ꝙ diu
nō iꝛ·nec teneris cauere de ꝺ nō eundo niſi aliē
dictū eſſet ut·ff·e·l·iij·Item eſt ⁊ ſi cauſa taci
te ab vtroqꝫ intelligaꝛ nō ab alto tm̄ ut dixi·
ut ecce inſtitutꝰ eram heres vl̄ legatū erat m̄
ſub cōdicē·ſi·x·darē·et dedi pecūiaȝ cauſa iplen
de cōdictōis·i·ut cōdictōnalis inſtitutio vl̄ lega
tum purificaretꝛ·vt ſic dem̄ liceret m̄ delibera
re ad eā vl̄ nō ad eam vl̄ vtrū repudietꝛ legatū
nam ſi poſtea repudio hereditꝛ ꝉ legatū repe
to ꝙ dedi Idemqꝫ et ſi hereditꝛ·vel legatū ha
bere nō potui q2 teſtm̄ ꝓnūciatum eſt in offici
oſum vl̄ etiā falſuȝ ſine ſcelē tn̄ meo adhibito
in ſſo omittendo ut·ff·e·l·i·ſ·ſi parendi ⁊·l·ij·
et eſt h̄ ar·p eo ꝙ ſi mulier ſciaꝛ mihi nullū et
dedit pecūiaȝ in dotē nō poſſit eā repetē·licet
p·dixerit ꝯtrariū ar·eiꝰ ꝙ legitꝛ·ff·de cōdicē·ſn̄
cauſa·l·auūculo·ſ; certe ibi deliq̄t·errando in
iuꝛ·Item multomagis ſi errarem in facto·et
ita poteſt intelligi ꝙ dr̄ ꝗ·e·l·i·ſecus ſi ſciret
iuſ ⁊ factū Item nec ibi ſecutū fuerit m̄rimo
niū de facto ei vero dictū ꝙ eſt heredit·poſſe
a me repudiari etiā impleta cōdictōe videtꝛ con
trariū·ff·de hr̄di·inſti·l·iā dubitari·ſ·vlt·et
ff·ꝺ cōdicē·⁊ ꝺ·l·cōdictōibꝫ Sed forte aliud in
ſuo ⁊ neceſſario herede ꝙ̄ in extraneo·Vl̄ dic
hereditatē non poſſe repudari impleta cōdicti
one eo aīo ut ſit heres nō ut purā redderȝ in
ſtitutōeȝ·ut·ff·ꝺ cōdicē·inſtiē·l·ſi quis ita he
reditꝛ ⁊ ꝺ acquiꝛ·hr̄·l·antiſtiꝰ·Itē ⁊ ꝺ taci
ta cauſa ſunt alia exempla·ut ſi donet quis cā
mor·ineſt em̄ cauſa reſtituēdi ſi ꝯualuerit do
nator vl̄ ſi ipm̄ peniteat vel ſi decedat donata
riꝰ·ut·ff·e·l·cum quis ⁊ de do·c·mor·l·ſena
tus·ſ·i·vel ſi mulier dedit ſponſo pecūiaȝ cau
ſa dotis·nec ſequaꝛ m̄rimoniū repudio miſſo
ſponſalibꝫ donec em̄ impendenti eſt an ſequaꝛ
m̄rimoniū nō daꝛ repetitio ut·ff·e·l·ꝙ ſeruꝰ
⁊ ꝗ·de donaē·an̄ nup·l·cū veteꝝ·Idē multo
magis ſi expſſum dictū ē in dote danda ut non
ſecuto m̄rimonio reſtituaꝛ vl̄ mulieri vl̄ extra
neo danti dotē et videtꝛ mulier dotē dare etiaȝ
accepto ferendo pecūiaȝ ſibi debitā vt·ff·e·l·
ſi mulier Vbi aūt extraneꝰ dat ꝓ ea dotē nec
paciſcitꝛ ꝺ ea ſibi reſtituēda ſi q̄deȝ ſeq̄tur m̄ri
moniū mulier cōdicē·ut ꝗ·ꝺ rei vx·acē·ſ·acce
dit·ſi nō ſeq̄tur ⁊ voluit donare mulieri ipa re
petit ſi noluit repetet ille·ſi vero nō appareat
repetet extraneꝰ ut·ff·ꝺ iuꝛ·do·l·ſi ego ſcio·ſ·
ſꝯ·⁊·l·licet·ſ·q̄tiēs et·ff·e·l·ſi donatatariꝰ
vbi aūt extraneꝰ paciſcitꝛ de dote ſibi reſtituē
da in oēȝ caſuȝ ſoluti m̄rimonij videtur eſſe pa
ctus etiā in illū caſum ſi non ſeq̄tur m̄rimoniū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vt·ff·e·l·ſi extraneꝰ· Si aũt pactꝰ eſſet in vnũ
caſum in quo ſoluẽtur matrimoniũ ut puta mor=
te videt̃ ſibi ꝑiudicaſſe in aliũ caſuȝ in q̃ ſoluit̃
mr̃imoniũ ut·ff·ſo·ma·ſi cũ dotem vbi aũt de=
bitã mulieris·vel qui putat ei ſe debere pecũi=
am ꝓmiſit ſponſo ꝓ muliere pecũiam ⁊ ſoluit
neqȝ ſunt nuptie ſecute repetit ille qui ſoluit·
Nã añq̃ ꝯtheret̃ mr̃imoniũ habebit excepti=
onem vel defenſionẽ ꝑpetuam ille qui ꝓmiſit
ſponſo vñ ſolutũ repetit ¶ Item nec mulier vi
detur mandaſſe de ſoluendo niſi ꝯtracto ma=
trimonio Si ergo debitor erat mulieris rema
nȝ eiuſdẽ debitor ut tñ liberet̃ cedendo con=
diticiã act·ut·ff·e·l·qui ſe debẽ Itẽ defectum
intelligo ſi nullo mõ fiat·q̇ fieri ꝯuenit ·vel
etiã fiat·ſȝ nõ legittie ut ſi mulier dederit ob
matrimoniũ q̇ de iure non potuit contrahere
actiſſimo errore interueniẽte ut ·ĩ· ꝺ inceſtu ·nup·
l·qui ꝯtra vel ſi homo liber dederit vt manu=
mittat̃ Nec diſtinguit̃ vtrũ manumiſſor ſciat
ſe manumittẽ liberũ an neſciat ut ·ĩ· e·ſi liber
et·ff·e·l·iiij·§·ſi lib· Ideqȝ et ſi q̇s credẽs ſe ſta
tu liberȝ ſoluat pecũiaȝ cauſa iplende ꝯdictõis
cũ ſit pure lib ut ·ff·e·l·iiij·§·ſi q̇s Et ſeq̇t̃ illa
ſubtil' q̇ſitio an ñ fecẽit pecũiaȝ dñi cũ crede
ret eã dñi eẽ ⁊ q̇dẽ nõ facit nã cũ tibi numos
meoſ q̇ſi tuos do nõ facio tuos Si aũt iſ ſeruus
nõ dño dederit ſȝ alij cui putabat ſe iuſſum da=
re et erat pecũia peculiaris nõ facit eam acci=
pientis Si v̄o aliꝰ ꝓ eo vel ipe liber factꝰ de=
derit fit accipiẽtis pecũia·vbi eñ vere ſtatũ li
ber eſt ꝑmittit̃ ei dare pec ·hẽdi·vel etiaȝ ex
traneo de peculio ſuo cauſa implende ꝯdictõis
Hic aũt nõ erat vere ſtatu liber et iõ nõ eſt ei
ꝑmiſſa a lege alienatio pecũie peculiaris· Sed
ſi heres eũ qui vere ſtatu liber eſt ſub ꝯdicẽ·vi
delicȝ pecũie dande extraneo·velit ad liberta
tem ꝑuenire ⁊ numos meos ſaluos facere p̄t
vetare eũ dare·ſic fiet eñ ⁊ vt ſtatim ad libẽ
tatem ꝑueniat q̇ſi impleta ꝯdicẽ·cui parẽ ꝓhi
bitꝰ ⁊ numi nõ ꝑibunt hẽdi·nec eñ eo inuito
dare poteſt ſeruus imo ſi dederit ꝓpoſſeſſore
poſſidet qui accepit vt·ff·ꝺ ꝯdicẽ·⁊ de·l·ſi in=
uitis·nec obſtat q̇ legit̃·ff·de ſtatu liberis·l·
ſi peculiũ·§·ꝺ illo·quia ibi p̄legatũ erat ſeruo
peculiũ·iſ tamen cui erat pecũia a ſeruo dãda
cauſa iplende ꝯdictõis agere poteſt actis in
factũ ꝯtra hr̃d·ut teſtatori pareat̃ vt·ff·e·l·
iij·§·vlt·Si q̃ras quõ ergo numi nõ periũt he=
redi R̃o·quia ſui ſunt nec eos p̄ciſe tenet̃ dare
ſȝ tamen tenet̃ in gñe ad tantã pecũiam et ita
paꝝ vtilitatis videt̃ m̃ in ſe portare ꝯſilium·l·
et eſt illud notandũ q̇d ſubuenit̃ in caſu p̄dic=
to ei cui eſt danda pecũia cauſa iplende ꝯdicti
onis nec al' ſubuenit̃ ei ꝯtra heredẽ ſi obmiſe=
rit cauſaȝ teſti·ut· ff·e·ſi omiſſa ca·te ſi q̇s ſub
ꝯdicẽ· Item in defectu cauſe nõ diſtinguo fue
rit poſſibile eam ad ipleri an ipoſſibile Nam ⁊
ſi ipoſſibile erat vel de iure vel defecto dũ ta=
men cauſa non ſit turpis vt dicemꝰ ·ĩ· t·i·ꝺ fa
cto Nihilomiꝰ dat̃ ꝯdictio iſta vt ·ĩ· e·l·ſi mi=
litẽ Nec obſtat q̇ ꝺr ·ĩ· e·l·dicta Si vero ipoſſi

bilẽ ꝯtineat cãm ſubaudit̃ eñ maxime vel hic
denegari ꝯdictõeȝ ſi tamen iſ qui dedit ſciebat
ipoſſibilitatẽ cauſe Item non obſtat·q̇ legit̃
ff·ꝺ act·et o·l·nõ ſolũ quia illa regula in hoc i
noiato ꝯtractu deficit·vel etiã hic nõ deficere
alia rõne·quia ſicut alij ꝯtractꝰ ſunt nulli·ita ⁊
iſte ꝓpter ipoſſibilitatẽ cauſe ⁊ ideo repetit̃ q̇
datum eſt deficiente cauſa circa deficientem
cauſaȝ poſſibilem cũ iſ qui debuit dare vl' facẽ
impedit̃ caſu fortuito nulla mora vel culpa
ſua p̄cedente queri poteſt·an locũ habeat cõ=
dictio puta dedi tibi ſtichũ vt ſeruũ manumit=
teres tuũ ⁊ ſeruus tuꝰ deceſſerit añ manumiſſi
onem et certe diſtinguendum eſt an ſeruũ tuũ
eras diſtracturꝰ ſi nõ accepiſſes aliquid ꝓ eo
manumittẽdo·et tũc nõ repetã·q̇ dedi Ideqȝ
⁊ ſi pactũ manumiſſionis aliquã occaſiõeȝ de=
dit morti ſui utputa ſeruo eras vſurus in do=
mo tua·ſȝ cum ires ad p̄ſidem cauſa manumit=
tendi ſeruus eſt a latronibꝫ interfectus vel rui=
na in ſtabulo opp̄ſſus vel vehiculo obrutus Si
v̄o nihil eoꝝ interuenerit repetã q̇ dedi ut·ff·
e·l·ſi pecũiaȝ·§·vlt et ita eſt etiã intelligen=
dũ·ff·e·l·vlt·ſcȝ cum p̄dicta determiatõne Mi
rum eſt tamẽ·q̇ ibi dicit ꝯtractũ eſſe in noia=
tum ſi dedi pecũiaȝ ut m̃ ſtichũ dares Sed dic
hꝰ datũ fuiſſe pecũiam in ſpẽ non in quãtitate
Alioquin ꝯtra vt·ff·de p̄·v̄·l·natural'·§·i·vl'
dic etiã in quãtitate·ſȝ iõ ꝯtractꝰ eſt in noiatꝰ
quia agebat̃ ab vtroqȝ de transferẽda ꝓprie=
tate ſtichi in me q̇ eſt ꝯtra naturã venditõis
quia venditor nõ tenet̃ facere rem accipiẽtis·
ut·ff·ꝺ act·empt·⁊ ven·l·ex empto·et ideo di
cit q̇ p̄dictus ꝯtractꝰ nõ eſt ꝯtractꝰ emptõis
⁊ ven·ꝓporcõe vna·i·quia ab vna pte dabat̃
quãtitas et ꝑ pte ꝯtractꝰ in noiatꝰ·q: agebã=
tur ꝺ transferẽda ꝓprietate vtriuſqȝ rei·ut ſic
ꝑtim ſit in noiatꝰ ꝑtim noiatꝰ·ſȝ totꝰ eſt in no
minatꝰ Vñ et locũ habet in eo ꝯdictio ſiue ſti
chum nõ des·ſiue ꝺ euictõne eiꝰ nõ caueas vt
ibidẽ ꝺr· Item inducit hãc actionẽ penitentia
nec diſtiguo vtrũ imponat̃ pactum q̃ accipiẽ
tis ⁊ dantis vel dãtis tm̃·videt̃ eñ m̃ ut ea ſit
natura in noiatoꝝ ꝯtractuũ·vt liceat penite=
re et ſi vtrinſqȝ gr̃a celebrẽtur·ut declarant
exempla ſi eñ dedi pecũiam vt manumittas
mea gr̃a fit manũiſſio tua pecunie datio ⁊ tñ
ſi peniteo nõ repetã pecũiaȝ Idemqȝ et ſi dedi
vt capuã ires· hꝰ tamẽ accipiens debȝ ꝯſerua
ri indempnis ſi ſua intſit ob cauſaȝ hanc pec·
nõ accepiſſe·vel rõne ſumptuũ vel ꝯſimiliũ ut
ff·e·l·dedi·§·i·et·l·ſi pecũiaȝ·i·R̃o·et·§·ſȝ ⁊ ſi
accepi·caue tamen quia penitẽ poſſum añquã
facias vl' incohauẽis facẽ nõ poſtea ut·ff·e·l·
q̇ ſeruꝰ· Nã ibi erant ſponſalia ab accipiente
ꝯtra vñ non licet penitere danti· Item nõ licȝ
vnquã penitẽ accipiẽti quo miꝰ ad intẽſſe te=
neatur p̄dicta rõne· quia dans iã adimpleuit
ꝯtractum Et idẽ dico in do ut des et in do ut
facias et in ꝑmutatione·⁊ forte eſt ea rõne q:
ſicut debiles ſunt iſti cõtractus in ꝯtrahenda
obligatõne ita in ea retinenda etiã in ꝯtctibꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

aũt noiatiſ nõ lʒ penitẽ ſm reglã vt .j. de acẽ·
et ob·l·ſic pterq̃ in mandato et ſocietate et de
poſito·vt·ff·depoſiti·l·i·§·pnſ·ꝛ inſtiẽ·mãdati
·§·recte et ꝑ ſoc̃·§·manet· Et eſt rõ inmãdato
q2 nõ dãnificaẽ dñs vĺ ꝓcurator·vt·ff·man·l·
ſi ꝓcũatorẽ·§·mãdati et·l·ſi mãdauo tibi·§·vl·
In ſocietate agiẽ adintereſſe·vt·ff·ꝓſoc̃·ꝭ et ſo
ei9·§·vl· In depoſito nõ teneẽ deponẽſ·dpoſita
rio ne reuocet· et idem in iſta ↄditiõe·quia is
cui dedit nõ obligauit me veſtiendo ↄtractum
ex pte ſua·addunt qnidã et aliã cauſaʒ que in=
ducat hanc acẽ·ſcʒ morã q̃ nõ placet·ↄtinetur
eni ſub pma·imo eadem eſt et ideo nõ addo eã
Facit aũt ceſſare hanc actionẽ effectus rei ve
rus·vt dictũ eſt· Interptatiu9 aũt puta ſi ſte=
terit p dantẽ quo minus fierʒ nõ impedit hãc
actionẽ·cũ liceat penitere danti·vt dictum eſt
Et ſecus in ↄtractib9 noiatis puta locatiõe· vt
ff·locati·qui opas et donaẽ vt inſtiẽ· de dona·
·§·i· Daẽ aũt iſta ↄditõ directa et vtiĺ eis et
in eos in quoſ daẽ ſupior· Venit aũt in eã data
res vĺ q̃ſi data vt dedi·x·vt ſeruũ mihi emeres
et mãumitteres emiſti·ſed nolo q̃ tu manumit
tas teneberis ad ſeruũ ſi emiſti alioquin ad·x·
vt·ff·e·l·ſi pecunia·§·itẽ ſi quis· Item et fru
ctus rei date veniũt·vt·ff·e·l·vl·et·l·qui ſe·§·
vl·et de vſuris·l·videamus generaliẽ·i· R̷ et·
·§·ſed et ſi p mulierẽ·ꝛ·§· Idemq̃ʒ eſt ſi mortis
cauſa·hic idem·et ſi nõ vere·ſed et interptati
ue res ſit data vt puta pura obligatio p accep
tilationẽ eſt extincta· Si aũt erat in diem vel
ↄditionaĺ et añq̃ agaẽ nõ venerit dies vel nõ
extiterit ↄditio ꝛ dr̃ nõ res·ꝭ ipã obligatõ ſub
eod̃ die ꝛ ſub eadẽ ↄdiẽ·vt·ff·e·l·ſi mĺier·ꝛ·l·
ſiq̃s accepto tulerit et ď iure doẽ·l·lʒ ſoleat·§·
quot· Poteſt etiã agi actio·pſcrip·ṽ· ad inter
eſſe vel vt fiat q̃ ↄuenit·vt·ff·de p̃·ṽ·l·ob eam
Videẽ etiã aliud mirabile q̃ cõditio ob cãm cõ
petat ad id qđ cõueniſti dare p9· vt ego darẽ
vel facerẽ poſtea·vt·ff·e·l·dedi·§·i· Eſt aũt hʒ
conditio talis quales ſunt ſupiores·

De conditione ob turpem cauſam

Dictum eſt·s·de ↄdicẽ·indebiti et ob
cauſam datoꝝ quarũ pma reſpicit
pteritã cãm·ſcda reʒ futurã·vtraq̃ʒ
tñ honeſtã· Nunc ponit ď ea que reſpicit pteri
tã et futuram cãm vtraq̃ʒ tñ turpẽ· Videnduʒ
ergo qñ locuʒ hẽat iſta ↄditio cui deẽ· ꝛ ↄtra
quẽ et in quantũ et qualĺ ſit· Eſt aũt diſtinguen
dũ cum do tibi ob turpem cãm vtrũ verſetur
turpitudo ex pte tua tm̃ an ex pte tua et mea·
an ex pte mea tantũ· Si ex pte tua tantum daẽ
mihi ↄditio iſta·vt ecce dedi tibi vt ſacrilegiũ
nõ facias ne furtũ nec hoiem occidas ne mihi
iniuriã facias·ab iſtis eni debuiſti abſtinere et
nullo tibi dato Idem et ſi dedero vt des mihi
q̃ ex p̃cedẽti cauſa tenebaris dare· et ſiquideʒ
p̃cedens cã erat ſtricti iuris· puta ex ſtipulatu
vel ex teſtamẽto hac acẽ·tantũ mihi conſuliẽ·
Sic et cõſuliẽ mihi vbi dedi furi vel furis ſocio
ob iudiciũ· Sed ſecus ſi darẽ extraneo·nã tunc
nõ repeto imo ↄuentũ habeo necẽ ſoluere per
acẽ·pſcri·ṽ· et de dolo· ſi fuit facio ut des· vt
·ff·e·l·iiij·§·vl·et·ff·de pſcripẽ·ṽ· ſolent· Vnde
pʒ quẽ nõ teneri mihi indicare furez· alioquin
inhoneſte accipet·pſides tñ ex officio bono ſo
lent ↄpellere indicare·vt·ff·de offi·pſidis·l·cõ
gruet· Si aũt p̃cedenſ cã erat bone fidei nõ tm̃
locũ haber hʒ actio ꝭ etiã illa bone fidei ex pre
cedenti ↄtractu puta dedi tibi vt reʒ tibi loca
tam vel ↄmodatã vĺ apud te dpoſitã mihi red
deres·vt·ff·e·l·i·in fi·et·l·ij·et·l·iiij·§·quoẽ·et
·l·vlẽ· Nã in bone fidei actiõe mĺta veniũt po
ſtea de q̃bus a pncipio nõ eſt actũ vĺ cogitatũ
vt et notari p̃t·j· de acẽ·emp·l·ij· Sicut aũt da
tur mihi ↄdictio dati in pmiſſis caſib9·ita ſi non
ſolui·ſed ꝓmiſi mĺto magis debeo habere ex
cepẽ·ſi cõueniar a te poſtea quaʒ reddidiſti et
ita intelligiẽ q̃ legiẽ·ff·de ṽ·ob·ſi plagij in eo
q̃ dicit plagij facti cã· Si aũt poſtea quã red=
didiſti cũ ſcia n me tutũ exceptiõe ſoluim qđ ꝓ
miſi repetere nõ poſſum· q2 ſublata eſt ꝓpria cã
ſtipĺatõis q̃ ſtipĺatõ ꝓpẽ exceptionẽ inanis eſſʒ
ſi pſtina cã·i·tpitudo ſupeſſet·vt·ff·e·l·penẽ·
Item dixerũt quidã·vt· M·vſari turpitudi
nẽ ex pte accipiẽtis tm̃ cũ dedi iudici·vt in bo=
na cauſa ſm me·i· que erat bona cauſa ꝓ me ꝓ
nũciaret iudex·vñ et dixerũt cõdictioni locum
eſſe·ſed certe ſiue dederim ei vt ꝓnũciet ꝓ me·
Siue dederiʒ ſimpĺr vt pronũciet crimẽ ↄtrahọ
Iudicẽ enim corrumpe videor·et ita p̃dem im=
pator·ſtatuit me litẽ ꝑdere vtrãq̃ʒ ſcʒ et pecu=
nie repetẽde et cauſe pncipaĺ·vt·ff·e·l·ij·§·vl·
et·j· de pena iudi·qui ma·iudi·l·conſtitit marie
p autẽ·illaʒ vt liti·iu·ſic ergo ṽſatur turpitu
do vtuſq̃ʒ marie ſi dedi vt male iudicet· Ideq̃ʒ
et ſi dedi mĺieri nõ meretrici obſtuprũ vel cuicũ=
q̃ʒ ob crimẽ ↄmittendũ vel ſi dephenſus in ad=
ulterio redemeri me vĺ ſi dederim ne furtũ me
um proderes· Nã licet vt dictũ eſt nõ tenearis
indicare furẽ nõ tñ potes accipe ne indices·vt
·ff·e·l·iij·et·iiii·nõ tamẽ ceſſabit repeticõ p ac·
q̃ metus cã·cum iuſto metu mortis vĺ cruciat9
corpis dederim quãq̃ nõ omnẽ adulteꝝ vel fu
rem liceat occidere· potui enim vel nõ iuſte oc=
cidi·vt·ff·q̃ me·cã·l·nec timorẽ· Ius ergo ciui
le in cõdictiõe iſta denegãda reſpicit pteritaʒ
turpitudinẽ· Sed p̃cor nõ· reſpicit eni tm̃ iuſtũ
pñtem metũ· Si aũt meretrici aliq̃d dederim non
repeto nec denegaẽ mihi condictio illa rõne q̃
vtuſq̃ʒ turpitudo ṽſeẽ· Verſaẽ enim tpitendo
ſolius dantis ſed alia rõne noua· Illa enim tur=
piter facere q̃ ſit meretrix nõ turpiter accipe
cũ ſit meretrix·vt·ff·e·l·iiii·§·ꝭ cor· Turpitu=
dineʒ eni meretricis nõ dignaẽ lex reſpicẽ ꝓpẽ
vilitatẽ ſui·vt·j· ad·l·iuĺ· de adulteri·l· que ad
ulteriũ· nec obſtat q̃ legiẽ·ff· de furẽ·l·verũ·
q2 ibi nõ meretricis tpitudinẽ ſpectat·ſed ei9 q̃
acceſſit ad eam· quereret aliq̃s an meretrici liceat
petere ſibi promiſſuʒ· Et videreẽ q̃ ſic·quia non
turpiter accipit ut dixi cuʒ ſit meretrix ꝭ certe
non ſequitur· Si nõ turpiter accipit·ergo non

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

turpiter petit· Quedã eniʒ honeſte accipiũtur
ſed in honeſte petunẽ·vt·ff·de varijs et extra·
or·co·l·i· Item verſaẽ turpitudo ex pte dã=
tis tm̃ vbi mulier que dat dotẽ ſcit matmoniũ
nullũ eſſe de iure· Vir aũt credit tenere· ꝛ ideo
mulieri denegaẽ repetitio·vt dixi·ſ·ꝛ·pxi·et ſi
mlier nõ ſoluiſſet ſed ꝓmiſiſſet tenereẽ ſoluere
ar·eius ꝙ legiẽ·ff·de ↄdicẽ·inde·l· fideicõmiſſũ
Vbi aũt ꝓmitto alicui ob turpẽ cãm ita ꝙ tur
pitudo ṽſetur ex pte mei et ex pte ſtipulantis·
et ꝓmittit mihi alius aliqͦd turpe ipõ iure nlla
eſt ſtipulatio vt ſi ꝓmitto tibi·x·vt illũ occidas
vel plagio illuʒ ex portes·vel ꝙ ſiſe cõmittas·
vt·ff·ď ṽbo·ob·l·ſi plagij· Vbi aut nõ ꝓmitto
tibi ob turpem cãm a te implendã· Sed ſi aliqͦd
tibi ſimpliciẽ ꝓmitto et turpiter·i· dolo vł me=
tu a te mihi illato tenet quidem ꝓmiſſio· ſed ſi
agas repello te excep·doli· vt·ĩ·de inutiẽ ſtip·
l·dolo·Si aũt ſoluerim neſciens a te dolũ ↄmiſ=
ſum agere poſſum actiõe de dolo·ſed et ſi metu
ꝓmiſſum ſoluero p metũ adhibitũ in ſoluendo
daẽ mihi actio·ꝙ me·cã·vt·ff·e·l·ex ea·Si aũt
ꝓmiſſuʒ metu ſoluero ſponte nõ repeto· vt·ſ·
ꝙ me·cã·l·cũ te·licet ibidẽ·p·gl·ſauit ↄtrariũ
ſic et ſi dolo ꝓmiſſum ſcienter ſoluero nõ repe=
terẽ· Quibus aũt et inquos et inqͥntuʒ deẽ hec
actio·ꝛ qualis ſit ex ſupioribꝫ colligi poteſt eo
excepto ꝙ hec actio et ſi non ſit famoſa turpis
tm̃ eſt·vt·ff·de obſequijs·l·honori·et·l·licet·

De condictione furtiua

Sicut ſupior cõdictio turpem cãm re
ſpicit·ita et iſta· reſpicit enim furtuʒ
ↄmiſſuʒ· Videndũ ergo cui deẽ et cõ=
tra quẽ qͦd veniat in eã·et qualiẽ ſit·
Daẽ aũt hec cõdictio ſoli dño rei cuius res eſt
ſurrepta· Itẽ heredi eius· vt·ff·e·l·i·et·l·ſ
nec·licet ď herede dubitauerit·Placẽ· tm̃ dix·
ei dari quaſi ſit alẽ ipẽ hec ita ſi dñim nõ mute
tur·Nam ſi dominiũ muteẽ facto eiꝰ et ſponta=
nea volũtate eiꝰ cui res ẽ ſurrepta nõ dabiẽ ei
vel heredibꝫ eius cõdictio· nec diſtinguo rem
ſponte alienauerit interuiuos an in vltima vo=
lũtate legãdo· ſi tm̃ legauerit vł alienaũit ſub
ↄdictione intim pendẽte cõdictione agit ipẽ et
heres eius·ꝛ ea pendẽte iudex in ↄdemnãdo ex
timabẽ rem quãti emptorẽ inuenerit·Nã multo
minori pcio extimaẽ res ꝓ eo ꝙ rei dominium
extimaẽ receſſuʒ a dño vel herede eius·Si aũt
exiſtit cõdictio alienatiõis vel legati pendẽte
lite abſoluiẽ reꝰ·ſi nõ extitit ↄdemnaẽ vt dictũ
eſt·nec cauebit actor reo ď reſtituẽdo eo ꝙ ac
cipit exiſtẽte ↄdictiõe legati· vt·ff·e·l· ſi vt·ſ·
vl·et·l·ſi ſuus furtiuꝰ·Si aũt dominiũ nõ rece=
dat a dño volũtate ſua· ſed ex neceſſitate nihi
lominꝰ durat ei ↄdictio· vt ecce res mihi et ti=
bi cõmunis eſt ſurrepta et interim me cõuenis
cõi diuidendo qͦd potes·licet nõ poſſideamꝰ vt
·ff·fa·herẽ·l·item labeo·ſ·vl·ſiquidẽ tibi ꝓuo
canti me res eſſet adiudicata ſine dubio dura=
ret tibi cõdictio· q: dominiũ non admiſiſti eius
ptis quã habebas in re cõmuni·mihi aũt dura
ret in pte mea·quia me inuito pars mea eſt ti=
bi adiudicata·et in hoc caſu ſatis eſt in ↄdictõ
ne mea aliqñ interfuiſſe et ſi nũc nõ interſit·ſed
in acẽ· furti eſt hoc generale· vt·ff· de furẽ·l·
inter·Si aũt mihi ꝓuocato res eſſet adiudica=
ta durabit indubitanẽ ↄdictio rõne ptis mee·
marie q: nec eius deſij eſſe dñs·vt·ff·e·l·ꝛ ido
Si aũt ille cui ſurrepta eſt res nõ ſit dominus·
ſed habeat ius in re ſurrepta puta ꝙ creditor
eſt vel ſiſis· Datur ei ↄdictio incerti·vt·ff·e·l·
et ideo·ſ·vl· Si vero nec ſit dominꝰ nec habe=
at ius in re ſed hẽbat rei poſſeſſioneʒ dabiẽ ei
ↄdictio ẽticaria vt cũ dicat poſſeſſionẽ· vt·ff·
de ↄdicẽ·ẽti·l·ij·ſed et ſi·neqꝫ dominiũ neqꝫ ius
in re neqꝫ poſſeſſionẽ habeat·ſed hẽat detẽti=
onem rei·vt q: erat comodatarius vel depoſi=
tarius vel ſiſis videẽ deſtitui omni actiõe ď iũe
cõmuni vel forte ↄſuleẽ ei actione in factũ ar·
ĩ·de agricoł·et cen·l·ſi coloni· Dantur aũt iſte
actiões pdictis pſonis ita demũ ſi nõ fuerint no
uate ↄdictiones vt ecce ſtipulor a fure rei mee
nouãdi animo ꝙ ex cã condictiõis dare facere
opꝫt Si vero rem meã ſurreptã mihi dari ſti
pularer nulla eſſet ſtipulatio licet ui· ipã ſupe=
rior ſtipulatio idem videaẽ ↄtinere·vt·ff·de ṽ·
obł·l·ſcire·ſ·vl·et·ff·e·l·parui·Sed certe ſepe
expſſa nocent nõ expſſa nõ nocent· Si vero ſti=
puler nõ nouandi aio ꝙ oportet dare furem nõ
ſit nouatio· ſed nec res ſubrepta videẽ oblata
vt purgeẽ mora niſi ſit in pñtia noſtra·vt·ff·ď
ſoluẽ·l·qui·x·ſ·i·et ſine ſtipłatione aũt ſi fur ob
tulerit rem purgat morã Sed ſecꝰ ſi patus eẽs
excipe actione·vt·ff·e·l·parui·et·l·vlẽ·et·ĩ·e·l·
vl·Datur aũt hec ↄdictio cõtra furẽ ꝛ heredẽ
eius·vel ſi płes ſint quilibꝫ teneẽ ꝓhereditaria
pte·vt·ff·e·l·ex furtiua·et·l·ſi ꝓfure·ſ·ↄdictõ
et·l·in ↄdictione·ſed ſi forte ad vnũ ex heredi=
bus res tota puenerit ipẽ in ſolitũ poterit cõue
niri· vt·ff·ↄmo·l·iij·ſ·heres· Si aũt plures ſint
fures quilibet teneẽ inſolidũ ↄdictione furtiua
et vno ſatiſfaciẽte liberanẽ alij·Sed in actione
furti vnus nõ liberat aliũ· ſecus tm̃ eſt in tutori
bus qui ꝓpter res pupillo ſubtractas tenenẽ in
duplũ acẽ· de rõibus diſtrahẽdis· quia ibi vno
ſatiſfaciẽte liberãẽ alij· Nã tutores ꝓpẽ admi=
niſtrationẽ admiſſam nõ tã inuito dño rem tra
ctare videnẽ quã p fidẽ agere vt·ĩ·e·l·i·ꝛ·ff·ď
admi·tuto·l·tres· Item daẽ condictõ cõtra
raptorẽ·vt·ff·e·l·ſiue·ſ·ei· Non aũt daẽ cõtra
eum qui tulit opẽ vel rapine vel furto·ut·ff·e·
l·ꝓ inde·Quod aũt dictũ eſt furẽ teneri ↄdicẽ·
furtiua intelligũt qͦdam de fure nõ manifeſto·
manifeſtꝰ enim fur nõ teneẽ niſi in tribꝫ caſibꝫ
hoc eſt cũ rem ſubtractã occidit vel fregit vł
effudit·vt·ĩ·e·l·ſiue· ſed certe illa tria ſupponũ
tur exempli cã·quid enim ſi fur non occidit ſed
vulneraũit· Item quid ſi nõ fuit captus cum
re· ſ viſuʒ et ad eũ apphendẽdũ eſt occurſum
fur quideʒ eſt manifeſtus·vt·ff·de furẽ·ſi quis
in ſeruitute qͥs negabit eũ teneri ↄdictione fur
tiua cũ rẽ meã ſurreptã habeat·vł eius furto

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

mihi abeſt. Item daṫ cōdictio in dn̄m ſerui
ſurripiētis ꝑ eo ꝙ ad ipm̄ ꝑuenit et daṫ cōtra
patrē. ſed ꝑ reſiduo daṫ noxaliter contra dn̄m
non aūt ↄtra p̄rem ipi tamē filio f. ↄdici poteſt
vt. ff. e. l. ſi fu⁹. et. l. ex furtiua. et inſtit. de nox.
. §. vl. Si aūt ſeruus ſit mānumiſſus ↄdictio furti
ua noxalis nō ꝓponiṫ directa cōtra mānumiſſuꝫ
niſi liber factus ↄtractaret. vt. ff. e. l. ꝙ ab alio
aṫ. §. vl. illius. l. ꝙ nō ſeruaṫ in acṫ. furti vꝉ alia
noxali vt ibidem diciṫ. et ne tamen⁹. ſ. de noxa.
Venit aūt in ↄdictione res ipa etiam impēſa et
diligētia furis melior facta. vt. ff. e. l. ex argen
to et extimaṫ quāti plimi fuerit res a tp̄e furti
etiaꝫ ſi deſierit eſſe ſine culpa furis. Semp enim
morā fur facere videṫ. ut. ff. e. l. in re. §. ſi ex cā.
et. l. qui furtū. Item habeṫ rō in ea extrinſe
ce vtilitatis ut hereditatis amiſſe in qua inſti
tutus erat ſeruus furreptus et pene inꝗ̄ incidi
ꝓpterea ꝙ eū me datuꝝ ꝓmiſerā ſub pena.
Item fructuū ꝑceptoꝝ. ꝑcipiendi aūt veniunt
ꝑ iudicis officiū. vt. ff. e. l. iij. ⁊. l. in re. §. vl. et h̄
plenius pſecutus ſum. ſ. in ſūma. de furt. §. com
petunt. Talis eſt hec actio qualis eſt ſuperior
Conſueuit queri vnd̄ hec condictō furtiua na
ſcaṫ et dixerūt quidam eam naſci ex maleficio.
Alij dixerūt eam naſci ex varijs figuris cāⱥrum
ideſt ex q̄ſi maleficio vel quaſi contractu. et ita
intelligūt diuiſionē que eſt. ff. de acṫ. et obꝉ. l. i.
ſed obligatiōes aūt naſcunṫ ex ↄtractu aut ex
maleficio. aut ꝓprio quodā iure ex varijs cāⱥrum
figuris. i. quaſi cōtractu vel q̄ſi maleficio. Sed
certe nō poteſt dici ꝙ ſortiaṫ naturā earū acti
onū. que ſunt ex delicto. vel quaſi q̄ꝛ ille dantur
noxaliṫ et in mānumiſſum ꝙ h̄ nō eſt vt. ſ. dictū
eſt. Item ille nō dantur in heredē ſi ad eum
nihil ꝑuenerit vt. ꝭ. ex delicṫ. defun. l. i. hec autē
daṫ in heredem. et ſi ad eū nihil ꝑuenerit vt in
ſtiṫ. de ob. que ex de. naſ. §. vl. nec obſtat ꝙ legi
tur. ff. d̄ ↄpenſaṫ. l. ſi ambo. aꝉs ſi ab eo. §. quoṫ.
Cum eni dixerit. ſ. ↄpenſationē locum habere
in ↄdi. que naſciṫ ex maleficio et ſubijcit. Idem
eſt ſi cū dicaṫ ex cauſa furtiua inuit apte ↄdi
ctionē nō eſſe ex maleficio. alioquin fruſtra p̄di
catꝫ idem ius in ↄdicṫ. cū. ſ. id ipm̄ ius ſit dictū
et ſtulte videreṫ repeti. Nam hoc ꝓnomē idē
in diuerſis ſolet notare eandē iuris cenſuram.
Item nō poteſt dici ꝓprie eā imitari naturā
eaꝝ actionū que ſunt ex ↄtractu vꝉ quaſi. quia
ille nō danṫ noxaliṫ et hec datur vt dictum eſt
imo danṫ ille peculio ten⁹. vt. ff. d̄ his qui deie.
. l. i. §. cum ſuus. Dicam igiṫ eam anomala eſſe
et ex varijs figuris cauſaꝝ naſci q̄ꝛ varia et di
uerſa habet inſignia. cum ois generis actioni
bus ſcꝫ ꝑtim cū his que ſunt ex ↄtractu vel q̄ſi
ꝑtim cū his que ſunt ex maleficio vel quaſi. Et
hic eſt terciū membrū diuiſiōis. ꝙ obligationū
alie ſunt ex ↄtractu. alie ex maleficio. alie ꝓpo
iure ex varijs figuris cauſaꝝ. nec enim illas q̄
ex quaſi ↄtractu vel ex q̄ſi delicto intellexit na
ſci ex varijs figuris cāⱥꝝ et ꝓprio quod iure. Et
eſt ratio q̄ꝛ ille nō ꝓprio iure reguntṫ. imo ille q̄
ſunt ex quaſi ↄtractu imitanṫ naturas earum
que ſunt ex ↄtractu. Et ille q̄ ſunt ex q̄ſi d̄licto
imitāṫ naṫas eaꝝ q̄ ſunt ex delicto ſic curioſus
lector ꝑ ſinglꝉa notare p̄t. ſ. in p̄mo mēbro di
uiſiōis noie ↄtract⁹ ſub audiṫ q̄ſi ↄtract⁹ et in
ſcd̄o noie malefic ij ſubaudiaṫ q̄ſi maleficiū ſic ⁊
ſubaudiṫ ꝑ totū. t. inſtiṫ. de obli. ex q̄ſi ↄtractu
ne alioq̄n ab inſufficiēti ꝑtium enūeratione ar
gumētari videaṫ ſic dicendo. quia nō ex malefi
cio ſubam capiūt quaſi ex contractu naſcūtur.

De condictione ex lege et ſine cauſa vel in iuſta cauſa

Pecialiṫ. ſ. de ſingulis ↄdictionibus
dictū eſt. Nunc aūt de duab ↄdictio
nibus generalib. i. ↄdictione ex. l. et
ſine cauſa ꝑtinet. nec enim nouū eſt vt lex ſpeci
aliter q̄buſdam enumeratis generale ſubijciat
verbū. quo ſpecialia ↄplectaṫ vt. ff. ad. l. aquiꝉ.
ſi ſeruus. § inquit lex. Videndū ergo q̄n locum
habeāt. nam quib danṫ et in quos ⁊ inquantū
et quales ſint ex ſuꝑiorib liquet. Habet aūt
locum ↄdictio ex. l. quoṫ. noua. l. obligatō eſt in
ducta. nec eſt eadē. l. cautū quo genere actionū
expiam̄. vt. ff. de ↄdicṫ. ex. l. l. i. et exemplū po
ni poteſt in nudo pacto donationis ex quo daṫ
ↄdictio ex. l. vt. ꝭ. de dona. ſi quis argentū. §. vl.
Et in nudo pacto d̄ ſalario p̄ſtando vt. ſ. de ſuf
fragio. l. i. Item in his que poſſeſſor heredi
tatis ſoluit creditoribus hereditarijs mota ſibi
ↄtrouerſia hēditatis ab eo qui nō erat heres ⁊
ꝓnunciatū eſt ꝑ petitiōe qui nō erat heres. nā
ſi eſſet vere heres etiā iure veteri tenebaṫ poſ
ſeſſori nego. geſ. vt. ſ. de pet. hered. l. vlṫ.
Item poni pōt in legatarijs quib legata ſunt
ab herede ſoluta. facto inuētario cum heredi
tas non ſit ſoluenda et creditores. ꝙ ſolutū eſt
cum ipm̄ nō extet volūt repetere. Si eni exta
ret iure veteri ↄſultum eſt eis ꝑ ypotecariam
actionē. vel ꝑ ↄdictionē indebiti. vt. ꝭ. d̄ iure de
li. l. vl. §. fin aūt in locis. Item poni poteſt in
dn̄o ſerui torti ob queſtionē adulterij ↄtra do
minū inſtitutā. Nam ſi ſeru⁹ mortuus eſt in tor
mentis et dn̄s ſit abſolutus ↄdictiōe ex. l. petet
medietatē eſtimationis ſerui. vt. ff. ad. l. iuꝉ. de
adulterijs. l. ſi poſtulauit. i. R. §. vl. et. l. ex his
et. ꝭ. ad. l. iuꝉ. de adul. l. verba Cōdictio ſine cau
ſa locū habet cum ↄdictiōe indebiti. ſi indebitū
ſolutū eſt. Item et ſi nō eadem. ſed nō eſt ſolu
tum ſed ꝓmiſſum. vel etiā ſi ſolutū eſt debitum
ſed tn̄ poſtea factū eſt indebituꝫ. vt ecce fullo
veſtimēta lauanda ↄduxit. Deinde his amiſſis
a dn̄o ex locato ↄuentus p̄ciū p̄ſtitit. poſteaq̄ꝫ
dn̄s inuenit veſtimēta aget fullo ex condictō.
Item ex hac ↄdictione ad p̄cium ſibi reſtitu
enduꝫ. vt. ff. e. l. ij. hic tn̄ videṫ impugnari rōi
bus duab. Nam ſi fullo ↄuentus fuit ꝑ iudicem
et ex ſententie auctē ſoluit ceſſare. debet ↄdictō
indebiti. vt. ff. mandati. ſi fideiuſſor. §. in cibus.
Sed dic ꝙ fuit ↄuentus extra iudiciū verbo vt
ibi diciṫ. vos inquā ↄuenio o iudei. vꝉ dic ceſſat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cōdictio indebiti ex auctoritate iuris· Non autē ꝯdictio ſine cauſa· illa enim datꝰ ꝓpt̄ ꝑcedentē ꝯtractum· vt· ff· ꝯmodati· l· in rem· i· ꝶ· Sed a aūt ratiōe impugnatꝰ quia fullo nō ꝑciū repetere· ſed ad veſtimenta publiciana debēt agere q̈ſi videatꝰ ea emiſſe· vel q̄ſi videatꝰ emiſſe rei vendicatione vt ſit tanq̄ꝫ emptor nois habeat vtiles actiones· vt· ff· de rei vend· ſi culpa· Sed dic ꝙ lex illa locū habet cum expior cōtra eum qui nō habꝫ a me cām· Sed ſi habeat a me cauſam· quia ꝯmodatariꝰ eſt· ſed fullo forte eſt in arbitrio ſuo petat rem· an repetat ꝙ dedit· vt· ff· ꝯmodati· l· in ꝯmodato· §· vl· nam et aliās ſi dolo ꝯmodatarij vel depoſitarij res abſit et mihi eo nomine ꝯdemnetꝰ tenetur eis cedere actiones mihi cōpetentes· vt· ff· de re iudi· l· inde poſiti· al's indebiti· Secus ſi nō haberēt a me cām vt· ff· de rei ven· l· is qui dolo· ¶ Item ꝯcurrit cum ꝯdictione ob cām vt ſi fuit ab inicio cauſa aliqua ꝓmiſſionis· ſed ea ſecuta nō eſt· vt· ff· e· l· i· §· ſed ſi ob cām· itemqꝫ dici pt̄ in debitore q̄ ſpe future numerationis ſcripſit ſe accepiſſe ꝙ nō accepit· nam infra bienniū cōdicit cautionē Item poſt bienniū· ſi tn̄ intra bienniū ꝯteſtatꝰ eſt exceptionē non numerate pec· vt· j· e· l· vlt· Itē ſi fuit cauſa ꝓmiſſionis aliq̄ ſi finita eſt datur hec actio· licet nō detur ꝯdictio ob cauſam vt ecce debitor ꝯdicit cautionē ſoluta pecunia vt· j· e· diſſolute· ¶ Item ꝯcurrit cum cōdictiōe ob turpē cauſam· vt ſi ex pte dantis nō interueniat turpitudo· vt· ſ· t· ij· dixi· ¶ Item cōcurrit cū condictione furtiua· Fur enim de fructibus ꝯdictione ſine cauſa cōuenietꝰ et ꝯdictione furtiua· vt· j· e· l· pnl'· et· ff· de ꝯdicē· fur· l· in re· §· vlt· ¶ Illud notandū ꝙ hec ꝯdictio vocatꝰ incerti· quia cōpetit ad intereſſe· vt· ff· e· l· iij· vel forte ſpecial' eſt actio ꝯdictio incerti que cōcurrit cū condictione ſine cauſa vbi incertū eſt in obligatione vt diximus· ſ· de condictione indebiti·

¶ De actionibus et obligationibus

Dictum eſt· ſ· de ꝯdictiōib9 que pſonaliſſime ſunt actiōes ꝑ quas ꝑciſe intēditur quid dari vt inſtit· de act· §· ſic· itaqꝫ ſequitꝰ vt videamus de ceteris pſonalibꝰ actionib9· et quia in illis etiā ſupiorib9 quedam generalia· obſeruātur ideo hic in medio ponit de actionib9 et obligationib9· Videndum ergo quid ſit obligatio et que ſit eius natura et qualiter diuidatꝰ· Et poſtea dicemꝰ generalia actionū· nam quid ſit actio plene diximus· ſ· de edendo et que ſint diuiſiones actionū aſſignauimꝰ in ſtit· de act· nec eſt opus eas hic aſſignare· quia nec tali mō hic tractatꝰ de eis· Eſt aūt obligatō iuris vinculū quo neceſſitate aſtringimur alicuius ſoluende rei ſm noſtre ciuitatis iura ꝙ dicit vinculū improꝓe ponit· i· ius quoddā vinciens· vt enim corpali vinculo quis vincitꝰ ita et obligatione que intellectuale vinculū eſt aliquis dicitꝰ aſtringi· ꝙ dicit ſm iura noſtre ciuitatis exauditꝰ· i· de iure ciuili et ita diffinitꝰ tantū ciuilis obligatio· vel dic ꝙ etiā natural' obligatio diffinitꝰ et ꝙ dicit ſm iura noſtre ciuitatis ponitꝰ· remotiue nō ꝯtra iura noſtre ciuitatis· Si enim ꝯtra iura eſſet ſiue nudū pactum tn̄ interceſſerit ſiue nō nulla naſceretꝰ obligatio· vt· ff· de vbo· obl'· l· generalitꝰ· et de pact· l· iure gen· §· ſed cū nulla· ¶ Item ꝙ dicit rei ſoluende exponendū eſt vel facti· Nam rei verbum generale eſt· vt· ff· de re· cre· l· i· §· vl· et caue tibi· q: difficile eſt diſcernere intꝰ actionē et obligationē et cōtractum· Videtꝰ enim ꝙ vnū ſit alterū· ſed nō eſt· quia cōtractus appellatꝰ ipe cōſenſus ptinet· vl' etiā ipa vbōrum ꝓlatio· ſicut in ſtipulatiōe habetur· vt· ff· de vbo· obl'· l· v· §· ſtipulatio· ex cōſenſu ptium naſcitur obligatio de qua loquimꝰ ex tali obligatiōe naſcitꝰ ius quoddā ſiue formula que ꝯtra obligatū ad exigendā pecuniam in iudicio ꝓponitꝰ· vt· ff· de ꝑcu· licet· §· ea· vel etiā ipa vbōrum ꝓlatio ſicut in ſtipulatione habetꝰ· vt· ff· de vb· obl'· l· v· §· ſtipulatio· ſed ꝓma opinio verior eſt· ¶ Obligationū autē ſubā· i· eſſe et natura nō in eo ꝯſiſtit· vt aliqd corpꝰ noſtrū aut ſeruitutē noſtram faciat· ſed vt aliū noſtrū nobis aſtringat ad dandū aliquid vl' faciendū vel pſtandum· Et huic bene cōſonat ꝙ dicitꝰ· ſ· de pact· l· traditionib9 ⁊ vſucapionib9 dominia rerū transferūtur nō nudis pactionibus· Nuda enim omnia dicimꝰ pacta que rei traditiōne nō ſunt veſtita· ſed in caſibus excipitꝰ vt in pacto· l· ꝯmiſſorie et adiectionis in diem· ¶ Item manus iniectionis vt dicemꝰ· j· de pactis· intꝰ emptorem et venditorē· ¶ Item in pacto donationis et venditionis inito cum eccl'ia· vt· ſ· de ſaſan· ec· l· vl· ¶ Item obligationū natura eſt· ne tpe finiantꝰ hoc eſt ꝙ vulgo dicitꝰ tempꝰ nō eſt modus tollende obligationis· Nam et ſi ꝓmiſeris mihi te daturū· x· ſingulis annis vſqꝫ ad decenniū· etiā elapſo decennio obligatꝰ es· ſed tn̄ habes exceptionē pacti· vt· ff· e· l· obligationū fere· §· placet· Diuiditꝰ aūt obligatio q: alia eſt natural' tantū· alia ciuilis tantū· et que ſunt naturales obligationes vel ciuiles ꝑ exēpla nota ui· ſ· de ꝯdic· inde· Et large hic accipio ciuilem obligationē omnem ex qua naſcitꝰ actio ſiue ſit ꝑtoria ſiue a ſenatuſcōſulto inducta· ſic et al's dicimus omēm cām ciuilem que nō ſit criminalis· vt ſi eſt liberalis vel de matrimonio· Stricte vero ponitꝰ cum ita dicimus· Obligatio alia eſt ꝑtoria· alia ciuilis· vt inſti· de obla· §· i· idest ex· l· xij· ta· vel poſtea ciuiū romanorū volūtate nō ꝑtorum auctē eſt inducta· Ciuilis vero et naturalis eſt obligatio vt in omnib9 cōtractib9 nominatis quos notauimus· ſ· de pactis· ¶ Porro de q̄buſdam obligationib9 pōt dubitari ciuiles eſſent an ꝑtorie· vt de ꝯmodato et ſi quis dolo deſierit poſſidere vt diximus· ſ· de nox· ſed has dubitationes reſeruo tractatib9 ſingulorū actionū· cum obligationes maxie vicinitate ꝯiūcte ſint actionib9 naſcūtur enim ex eis· ¶ Fit et alia diuiſio obligationū· Aut enim ſunt ex contractu· aut ex quaſi cōtractu· aut ex maleficio· aut q̄ſi ex maleficio· Et nomen cōtractus large

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ponit̃ vt ꝯtineat oĩs obligationes que pacto
ꝯtrahũtur vel in pſona vtriuſq; vel alterius tñ
Stricte vero denotat eas tñ que hinc inde in=
ducunt obligationē· vt· ff· de v̈bo· ſig· l· labeo·
¶ Item et he que ſunt ex ꝯtractu diuiduntur·
quia alie ꝯtrahũtur re· alie verbis alie litteris
alie ꝯſenſu· vt inſti· de obl· §· vl· De quib; ſingu
lis nõ pſequor tractatũ in hoc generali· c· quia
ſpeciales ti· de eis ponunt̃ inſtit̃· ¶ Item obli=
gationũ alie ꝯtrahũtur pure· alie in diem alie
ad diem alie ſub ꝯdictione· Condictõ vero effi
cax eſt que in ꝯſtiendo obligationes inſeritur
nõ que poſt pfectaʒ eã ponit̃ veluti· c· dare ſpõ
des mihi niſi nauis ex aſia venerit· ſed hoc cãu
exiſtente ꝯdictione locus erit exceptioni pacti
vel doli· vt· ff· e· l· obligationũ fere· ꝯtinet̃ etiã
in obligationib; qñq; modus· i· alternatio reꝝ
qñq; acceſſio rei vel pſone· vt cũ ſtipulor mihi·
aut ticio vel mihi· x· aut ticio hominē· vt in p̃di
cta· l· §· modus· et· §· acceſſio· ¶ Illud notandũ
eſt eſſe generale· in qualibet obligatione· quia
ſicut in ea ꝯtrahenda exigit̃ vtriuſq; volũtas·
ita renũciare ſemel cõſtitute obligationi vnus
altero nõ ꝯſentiẽte nõ poteſt vt· j· e· l· ſicut· niſi
in mãdato et ſocietate et depoſito et in ꝯtractu
in noiato do vt des· do vt facias vt diximus· §·
de pcu· et de ꝯdict̃· cauſa data· ¶ Item gene=
rale eſt in qualibet obligatione ꝯtrahenda vt
bona fides inueniri debeat· vt· j· e· l· bona fide
Alioquin excipiet̃ vel aget̃ de dolo· diſtinctis
tñ ꝯtractib; bone fidei a cõtractibus ſtricti iu=
ris vt diximus· §· de dolo· Itẽ generale eſt in q̃
libet obligatione vt ab altero nõ exigat̃ ꝙ ali
us d; vt· j· e· l· ob cauſas· et· l· ruma· et· l· eum cui
niſi in caſib; vt habebimus· j· qñ fiſcus vel puatus
¶ Item generale eſt in omni obligatiõe vt ob
es alienũ liber homo nõ ꝯpellat̃ ſeruire alioqñ
creditor cadit ſibi debita q̃ntitate ⁊ tantũdem
dabit ei quē retinuit inuitum vel penitibus eius
agentib; noie retenti in quoꝝ erat poteſtate
retentus· vel agente heredes retenti· ſed et cor
poralibus penis ſubdũtur creditores vt in aut̃·
vt nulli iudi· §· quia aũt et hmoi· et· j· e· l· obez·
hoc tñ fallit in captiuo qui habet neceſſe ſolue
re p̃cium redẽptionis ſue· vel ſeruire p q̃nquen
niũ vt· j· de capt̃· et poſt li· re· l· vl· Item poteſt
fallere cũ hoc ipm ſeruire eſt in obligatiõe·
Circa actiones poteſt illud generale tradi· ꝙ
ille cui ꝯpetit actio nõ armata vi tenere deb; d̃
bitorē negantē· ſed eum p teſtes vel inſtrumẽ=
ta p ꝯfeſſionē ſuam deb; ꝯuincere et iuris reme
dijs abſolutionē vrgere· Eſt et aliud generale
circa actiones· q: ſi alicui ꝯpetat actio pſonalis
et ipotecaria eſt in eius arbitrio· agat p̃mo p=
ſonali an p̃mo ipotecaria· an ſimul vtraq;· vt· j·
e· aduerſus· et· l· vl· Hodie vero p aũt debitore
poſſidẽti pignus eadē electõ dat̃ creditori· ext̃=
neo v̈o poſſidẽte nõ pmittit̃ creditore agē ipo
tecaria ꝯtra eũ niſi egerit p̃mo pſonaliter ꝯtra
reum et fideiuſſores vel mãdatores vel ſponſo=
res· ſed nec ipotece inceſſoris petũtur anteq̃
petãtur ipotece debitoris vt in aut̃· de fideiuſ·

§· ſed neq;· nec obſtat ꝙ legit̃ in aut̃· de litigio
ſis· §· ad hec· q: illa cum p̃dicta determinatõne eſt
intelligẽda· vel ibi loquit̃ cum lit̃· ꝯteſ· a credi=
tore ſup ipotecaria alienauit debitor pignus·
nã licet actio ipotecaria ꝯteſtata non faciat rē
litigioſam tñ hactenus melioris eſt creditor cõ
dictionis ꝙ habet electionẽ· agat ipotecaria
contra extraneũ poſſeſſorē· an pſonali alienato
pingnore a debitore poſt lit̃· ꝯteſ· in ipotecaria
Poteſt et circa actiones quedã generalis diui=
ſio ſub iſto titulo notari· quia actionũ oĩm· que=
dã ſunt directe· quedã vtiles· Eſt aũt actio di=
recta que dat̃ ex volũtate legis exp̃ſſa ſiue det̃
alicui ex lege· ſiue naſcat̃ ex cõtractu vel quaſi
vel ex delicto vel q̃ſi· et iõ dicit̃ directa· q: v̈ba
legis directa ſunt ad eũ cui lex voluit dari acti
onē· et ita in ea actione danda verba· l· et ſnia·
ꝯcurrit· vbi vero deficiunt verba volũtas· vel
ſnia tacita exigit actionē dari· dat̃ actio vtilis
vt ecce ait lex· xij· ta· dari actionē in factũ ſi q̃=
drupes dicat̃ paupiem feciſſe· Si ergo quadru
pes fecerit paupiē verba et ſnia· l· exigũt actio
nē dari directã· Si aũt bipes dederit dãnum ſe=
cundũ verba· l· videt̃ deſtitui actione ille cui fa
cta eſt paupies· ſentẽtia tñ legis vel voluntas
erit ꝯtraria· lex enim que locuta eſt de q̃drupe
d̃ gr̃a exẽpli· voluit em̃ reſartiri paupiē ei cui
eſt irrogata· p aial alienũ et iõ quia hõ ē equũ
vel vtile rei pu· dat̃ actio vtil̃ p bipede· vt· ff·
ſiqua· pa· fe· di· l· i· et· l· pnl̃· et ſiſc poteſt notari
exẽplum· ff· de iuriſ· o· iudi· l· ſi quis id· §· ꝙ ſi dũ
ꝑpo· ſic et in quolibet edicto vl̃ interdicto fere
quilibet etiã mille ingenio ſuo p̃t inuenire exẽ=
pla· ſic et in ꝯtractib; dãtur actiões eis qui pa
cti ſunt et eoꝝ vniuerſalib; ſucceſſoribus· qñq;
tñ et his qui nõ ſunt pacti dãtur vtiles actiões
vt diximus· §· ſi cer· pe· ex ꝯtractu pcuratoris
mi dat̃ mihi vtilis ſi ipe nõ ſit ſoluẽdo vt· ff· de
inſti· l· i· et· ij· et idem ex pacto tutoris vel cura=
toris· vt· ff· de ꝯſti· pec· l· eum· §· ſi actori· Et idē
ex pactis qñq; aliaꝝ pſonarũ vt aui materni ⁊
in depoſito· vt· ff· ſo· ma· l· gaius· et· §· ad exhi·
l· ſi res et idem in alijs ꝯſilibus vt et diximus· §·
de pactis· Et plerũq; quilib; p ſe notare poteſt
Dat̃ etiã qñq; vtiles actiones ex eo ꝙ ſup act̃·
ꝯcedenda mihi pactũ a me et te initum vt ecce
actionē tuã mihi vendidiſti vel in dotē dediſti·
vel in ſolutũ vel vt pignori habeo· lex pmittit
mihi intendere vtilem actionē etiã ſine ceſſione
vt· j· e· l· ij· et· j· qñ fiſ· vel p̃uatus· l· vl· et de hē·
vel act̃· uñ· l· poſtq̃· et· l· ex nois· vere tñ ꝯpetit
venditori tñ vel ſiſibus et nõ mihi· Nam cũ mi
hi etiã ceſſa nõ ꝯpetat· vt· j· g̃ non ceſſa non cõ
petit· videnť tñ non eſſe dãdas vtiles actiões
in p̃miſſis caſib; q: ſicut in venditione vel quoli
bet alienatiõis rei corpalis· neceſſariũ vt ſequa
tur traditio q̃ntum ad dominij noſtrã trãſlatõ
nē· vt inſti· de reꝝ di· §· p traditionē· ita in ta
libus ncibus venditis vel ſiſibus titul' ꝯuentis
videret̃ eſſe neceſſariũ ceſſionē actionis ſubſeq̃
que reputaret̃ p traditione· Sed tñ in p̃dictis
cib; caſibus ꝯtrariũ eſt· alſ aũt puto neccariam

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eſſe ceſſionē vt ipa ſeqtur cōtractū· Nā et ſi ſo-
cietatē ɔtraho tecū vt cōicent̄ inter noſ omnia
bona noſtra corpalia quidā cōmunicātur· Sed
i oibꝫ necē eſt ſubſequi ceſſionē ·vt· ff· ꝓ ſoc· l· i·
·§· vl· et· l· ij· Item qꝫ eſt et in ɔtractu in noīato
Nam ſi dederim certā pecūie qntitatem tibi· vt
cederes mihi actionē contra debitorē tuum Si
quidem ceſſeris actionē ɔtra debitorem ꝓ quo
ſolui poſſū vti ea facta ceſſiōe vbi ɔceſſeris añ
ꝙ litem ɔteſ. Tunc enim finit̄ demādatio vel
ceſſio actionis· oportebit ergo heredē tuū mihi
cedere· Si aūt ɔceſſeris ſine herede· vel ſi ipē nō
ſit ſoluendo in ſubſidiū dabit̄ mihi vtilis actio·
vt· ī· e· l· i· nec videat̄ alicui in pmiſſo caſu fuiſſe
venditio actionis· Nec enim fuit data pecunia
incerta qntitate qntum ad numerum· ſed erat
certa pecūia· qꝛ in ſpecie oſtendebat̄· vñ ⁊ vice
ſpēi cenſebat̄· vt· ff· deľ· i· l· ſed ⁊ ſi certoſ· Item
verbū quātitas etiā ad corpa refertur· vt· ff· ꝺ
le· iij· quiſqꝫ· Item mihi nō obſtat ꝙ dicit̄ in lit
tera ſoluiſti· licet enim plerūqꝫ dicor ſoluere cū
libero me vel aliū numerādo· tñ ponit̄ hic pro
tradidiſti· vel qꝺ eſt verius fuit venditio nois
Nec obſtat ꝙ dicit̄ in fi· l· que ſi ita ⁊ c· ſ· enim
loquit̄ de exercitio directe qꝺ nolebat habere
ꝓcurator ꝙ nō poteſt extincto mādato· Eſt er
go ei neceſſe intendere vtilem· Item ꝙ dicit ꝓ
quo videret̄ impedire ceſſionē cum ea ſolutōne
libertus eſſe videat̄ debitor ſed dic ꝓ quo· i· ꝓ
cuius obligatione tibi querēda· Item videt̄
in pdicto caſu ꝙ nō finiat̄ mandatum actionis
morte mādātis re integra· i· ante litē ɔteſt· vt
ī· de dona· l· illam· ad hoc reſpondēt quidam ꝙ
ibi loquit̄ in ceſſione actionis hic in mādato· ce
dit enim qui iō vult eam ſepare a ſe mādat qui
eam retinꝫ· ſed alteri exercitiū ɔmittit· ſed cer-
te licet int̄ cedere ⁊ mādare poſſit pdicta aſſig
nari differētia tñ inter cedere et mādare actio
nē nulla eſt differētia· nam et ſi alias velit eam
oino a ſe ſepare pceſſionē nō poteſt adeo in he-
ret oſſibus eius· vt· ff· de peculio· qs ergo et ꝓ
ſocio· l· ij· §· vl· et· l· iij· Per delegationē aūt vľ ꝑ
acceptilationē vel ſiles modos certū ē ꝙ quis
actionē a ſe ſepare poteſt· Hic ergo illud locū
habere ceſſa vel mādata actōne ex cauſa dona
tionis vel ſili ex qua daret̄ etiā actio vtilis ſine
ceſſione· hic aūt loqtur in cōtractu innoiato ex
quo nō daret̄ vtiľ actio ſine ceſſione vt dixi vel
illꝺ nouo iure additū eſt qꝺ hꝫ corrigit vľ forte
mādatū vľ ceſſio mihi in rem meā factā morte
mea nō perit vt ibi· ſed perit morte mādantis·
vt hic ɔſueuit queri vnꝺ naſcātur he vtiles ac
tiones· Et ego dico ex veteri cauſa· vtputa vē-
didiſti mihi actionē furti· ego habeo vtilē ac-
tionē furti et nūquid nata eſt ex ɔtractu abſit·
imo ex maleficio pmo et veteri· ſi ꝓpter cōtra-
ctum dat̄· et nūquid eſt hic alia ab illa que tibi
ɔpetit· Rꝰ nō· imo eadē eſt in ſuba licet alteriꝰ
qlitatis· qꝛ tibi directo mihi vtilit̄ datur· nam
et in corpalia qlitatem habere dico· Sicut etiā
notari poteſt in rubrica inſti· de here· q· ⁊ dif·
Quis aūt debeat de calumnia iurare in directa

vel vtili actione notauimus· ſ· de ꝓcu· Illud
ſciendū eſt etiā ex vltima volūtate dare vtileꝫ
actōeꝫ puto ex legato nois· vt deľ· l· ex legato·
Item ſi fideicōmiſſaria hereditate reſtituta ꝑ
trebelľ· habet fideicōmiſſarius vtiles actiones
cōtra debitores et creditoribꝫ tenet̄ vtilibꝫ vt
·ff· ad tre· l· i· et inſti· de fideicō· he· §· ſi vō totā

Vt actio ab heredibus et contra heredes incipiant

Quando actiones ad heredes· vel cō-
tra heredes ꝑ trāſeant plene dicemꝰ
ſ· de hereditarijs actionibꝫ· Sed hic
ponit de quadā regula que olim obtinebat in
legatis et eoꝝ exemplo extendebat̄ ad ſtipľa-
tiones· et ɔtractus quoſlibet· Sic enim dicebat̄
ꝙ poſt mortem heredis aut legatarij legatuꝫ
relinqui nō poſſet· Sic et nō poterat aliquis ſtipu
lari poſt mortē ſuā ſibi dari ſic nō poterat quis
ꝓmittere dare poſt mortē ſuā· vnꝺ et trahteba
tur regula vt ab heredibꝫ et cōtra heredes ac
tio nō incipiat· Hodie aūt regula iſta emēdata
eſt ꝑ hanc· l· vt· ī· e· l· i· et inſti· deľ· §· poſt mortē·
et de inutili ſtipľa· §· poſt mortē· et caue tibi· qꝛ
aliter dicit̄ poſt mortē incipe actio in ſtipulati
one et aliter in legato· In ſtipľatione enim di-
citur incipe nō quia nulla fuit orta obligatō vľ
actio ante mortē· ſed qꝛ tunc incipit eſſe efficax
vbi vero legas mihi poſt mortē meā nunꝙ mi
hi debet̄· Sed heredi meo tantū quaſi ex ſua ꝑ
ſona· vt· ff· ꝺ euict· ſi ꝑ imprudentiā· §· nimirum
et· l· qui a pupillo·

Ne maritus pro vxore vel uxor ꝓ marito vel mater ꝓ filio conueniantur

Dictum eſt· ſ· in ſup ori· t· heredē iu-
re ſucceſſionis cōueniri· Sic putaret
quis maritū ꝓ vxore vel vxorem ꝓ
marito vel matrem ꝓ filio vel filiū ꝓ matre cō
ueniri debere· Sed ɔtrariū dicit̄· vxor enim non
cōuenit̄ ꝓ marito· etiā ſi ꝓ eo inteceſſerit niſi in-
terceſſerit in rem ſuā· vt· ī· e· l· i· et· ff· ad velľ· l·
·ij· §· vl· et· l· iij· Speciale tñ eſt in pmipilaria ſar
cina ꝙ ſubiuit maritꝰ vt ob eā ſcꝫ cāꝫ bōa data
in dotē viro a muliere quaſi tacite obligata pe
tantur a fiſco· ſi vir et eius ſideiuſſores nō ſint ſol
uendo· vt· ī· quibus· c· pig· ta· contra· l· ſatis·
Item maritꝰ ꝓ vxore nō ɔuenit̄ niſi ſolitis mo-
dis· ſi ꝓ ea fideiuſſerit vel ei ſucceſſerit· hoc tñ
fallit in caſu· vt cū maritus ꝓ ɔſulatus cauſa ꝓ
ſic ſcat̄ in ꝓuinciā cum vxore· Nam ſi quid ibi ꝺ
liquerit vxor a viro rō et vindicta exigit̄· vt· ff
de offi· ꝓ ɔſu· l· obſeruare· §· ꝓficiſci· Itē ma-
ter ꝓ filio vel ecōuerſo nō ɔuenit̄· vnꝺe et tra-
ditur regula certiſſima· ex alterius ɔtractu ne
minem obligari· vt· ī· e· l· penľ· nec eſt oppoſitio
de herede quia eadem pſona eſt cum defuncto
vel in auē· de iureiu· a moriente· Item regľa

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tradita eſt ſm ius ciuile. Iure enim ẽptoris cõ-
uenior ex ↄtractu inſtitutoris et magiſteri na-
uis et ſerui et filij ꝓcuratoris vt dicemu ꝗ. ꝺ pe
culio et de inſtitoria.

Ne filius pro patre vel pater ꝑ filio emancipato vel libertus pro patrono vł ſeruꝰ pro domino conueniatur

Vtabatᷣ ratione filiationis vel pat-
nitatis vel libtinitatis vel ſeruitutis
aliqͥ ↄmunẽ debere. ꝺ: tñ in hoc. t. cõ
trariũ. Filius ꝗ ꝑ patre ſuo nõ ↄuenietᷣ niſi ſoli
tis modis. i. niſi ꝑ eo interceſſerit vł ei ſucceſſe
rit ſiue ſit filiꝰ emãcipatꝰ ſiue in ptãte ↄſtitutꝰ
vt. ꝗ. e. l. ne contra. et. ff. ꝺ mino. l. iij. §. nõ eo mo-
uetur excipitᷣ in caſu. ſ. ꝓpter ꝑmipilariã cauſaꝫ
nam ibi etiã ſi liberi nõ extiterint heredes con
ueniũtur ex pſona patris. vt. ꝗ. de ꝑmipilo. l. vl.
Item pater ꝑ emãcipato filio vł libertus ꝑ
patrono vel ſeruus ꝑ dño nõ ↄuenitur niſi ſoli-
tis vt dictum eſt modiſ. vt. ꝗ. e. l. vl. Si quis aũt
aliquem ex p̃dictis. vel ſi omnio extraneum ali
quis ꝑ alio vi exigerit. vel etiam rem aliquam
vt in pignus habiturus accepit. hoc eſt ꝙ dicit
lex ſcdm formã pigñationis exegerit id ipſum
quicquid eſt in quadruplũ vim paſſo redderet
nec nõ actione ꝑ qua talia p̃ſumit cadat. vt in
autᷣ. nõ fiant pig. coll. v. Si vero filius ſit in po-
teſtate cõuenitur pater ex eius pſona vt plene
dicemus. ꝗ. ꝙ cum eo. qui in aliena poteſtate eſt

An ſeruus ex ſuo facto conueniatur poſt manumiſſionem

Dictum eſt. ſ. alium ꝑ alio cõueniri ñ
poſſe. Et ideo queritᷣ an ſeruus quon
dam factꝰ liber cõueniatᷣ ex eo quod
geſſit in ſuitute. alius enim videtᷣ homo vt. ff.
de ſolᷣ. l. qui res. §. aream. Circa qđ ita diſtingu-
itᷣ quia aut cõtraxit aut quaſi ↄtraxit in ſerui
tute. aut deliquit vel q̃ſi deliquit. Si cõtraxit ñ
tenetᷣ factus liber niſi ꝓmiſerit pecuniã ꝑ liber
tate ſibi danda. vt. ꝗ. e. l. ꝓmiſſe. nõ ita ſi ꝓmiſe
rat opas ſe daturum poſt libertatẽ. vt. ff. de li
ber. c. l. vl. et de opis lib. vt iuris. vbi vero non
ꝓmiſit pecuniã ꝑ libertate dño. ſed ꝑ pecunia
dedit dño ex ꝓmiſſorẽ ea cõdictione vt poſt lib
tatem transferatᷣ in eum obligatio et mãumiſ-
ſus nõ paritᷣ in ſe transfert obligationẽ datᷣ ex
ꝓmiſſori actio de dolo cõtra mãumiſſum. aut ſi
ex ꝓmiſſor nõ ſit ſoluendo dabitᷣ domino actio
de dolo in mãumiſſum. vt. ff. de dolo. l. elegantᷣ
. §. ſeruus. Item et directo in teſtamẽto ma-
numiſſus qui et dicitᷣ hortinus libertus tenetur
creditoribꝰ qui cõtraxerũt cum eo in ſeruitute
ſi peculiũ ẽ ei legatũ a domino ñ ita in eo q̃ ma
numiſſus eſt ex cauſa fideicõmiſſi in teſtamẽto.
vt. ꝗ. e. l. ij. et. ff. de dote p̃. l. ij. §. per cõtrariũ. Si
aũt ex quaſi cõtractu ſeruus ↄueniatᷣ poſt ma-
numiſſionẽ ſimiliter dicam eũ nõ teneri ſi admini-
ſtratio nõ fuit cõnexa. ſed ſepata. vt de nego.
geſ. l. ſi cognati. niſi in caſu ſcꝫ cum libertates
directe vel fideicõmiſſarie relicte ſunt in teſta
mento et inſtituto heredi ſit a legitimo cõtro-
uerſia. que dicatᷣ teſtamentũ nõ tenere. tũc eni
differũtur libertates directe et fideicõmiſſarie
vſqꝫ ad annũ. Et ſi quid infra annũ ꝓnuncietᷣ ꝑ
teſtamẽto ↄpetunt libertates directe et fidei-
cõmiſſarie danᷣ. Si vero ꝓnuncietᷣ ↄtra teſta-
mentũ euaneſcũt libertates et directe ꝛ fideicõ
miſ. omnes. Si aũt infra annũ a morte teſtato-
ris defuncti numerandũ nõ ſit ꝓnũciatum ↄpe-
tunt libertates directe et fideiↄmiſſarie repſen
tanᷣ ſi nõ teſtamentũ falſum approbetᷣ. mãumiſ
ſi aũt ſi quid fuerint actores vel alᷣs rõciniis ſup
poſiti neceſſe habent res hereditarias et ra-
tiones reddere. vt. ſ. de here. pe. l. vlti. Si vero
cõnexa ſit adminiſtratio agitᷣ ꝑ eo ꝙ eſt in ſer
uitute geſtum nõ vt p̃ſtetᷣ. ſed vt ſepetur. vt
. ff. de neg. geſ. l. eum. Item et ſi factus liber
pſeueret in eodẽ actu et nõ ſoluit quod debuit
in ſeruitute cũ ſoluere poſſit. ↄuertitᷣ in act. ne-
go. geſ. nec tñ tenetᷣ quia culpã adhibuit in ſer
uitute. ſed quia culpam ad hibet in libertate.
ſed quia factus ex peculio quondã vel ex rebuſ
aliunde queſitis a ſe poterit exigere naturale ꝺ
bitum ↄtractuꝫ in ſeruitute alioqñ ſi a ſe exige
re nõ poſſet nihil imputaretᷣ ei ſic et in geſtore
qui domino tenetᷣ tpali actiõe que expirat tem
pore geſtionis nam et ibi natᷣale debitũ geſtor
a ſe tenetᷣ exigere. vt de neg. geſ. l. at qui natu
ra. i. ꝶ. ꝛ. §. i. vbi vero ſuus deliqͭ. vł q̃ſi ↄliqͭ
ſiquidẽ in dñm ſuũ nulla naſcitᷣ mihi actio. ſed
dñs eũ caſtigare et v̈berare poteſt. Si vero de
liquerit in alium dñs tenetᷣ noxali et illa ſit di-
recta poſt mãumiſſionẽ ſerui. vt. ꝗ. e. l. licet. et. l.
vl. et vt plene diximus. ſ. de noxalibus.

Quando fiſcus priuatus debitoris ſui debitoris exigere poteſt

Dictum eſt. ſ. regularitᷣ ex alteriꝰ cõ
tractu aliũ non cõueniendũ. Nunc au
tẽ ponit quaſdam exceptiones et in
fiſco et in p̃uato. Fiſcus aũt ratione ſpeciali cõ
uenit debitorẽ ſui debitoris. ſi debitor p̃ncipalis
nõ ſit ſoluendo vel ex rõne fiſci nomina facta li
quido ꝓbentur. vel ex cõtractu fiſcali debito-
res cõueniãtur. et videtᷣ ꝙ ↄueniantᷣ debitores
debitoris ante tempus ſoluẽis. Sed forte habe-
bitur ratio inter vſuras medij tpis. vt. ff. de iu
re fiſ. l. iij. §. multa. et. ſ. de ↄdictᷣ. ex. l. l. i. et. ꝗ. de
ↄuenien. fi. de. l. i. et. ff. ſolu. ma. ſi conſtante. §.
quotᷣ. Item ratione cõi que et in ſingulis p̃i
uatis locũ habet. que eſt vt cõuento meo p̃nci-
pali debitore et de ↄdemnato ſi nihil mobile vł
immobile ſit in bonis eius ꝙ ſine queſtione capi
nõ poſſit debitores eius poſſum exigere. vt. ꝗ. e.
. l. ij. et. ff. de re iudi. l. a diuo pio. §. ſed et illud.
dicit hic tñ ita ſi cõfiteanᷣ ſe debere debitores

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tui·ceteꝝ ſi negēt contra raptū eſt·vt·ff·de re
iudi·a diuo·§·ſed vtiqȝ· nec diſtinguo vtruȝ ne
getur ꝑ maliciā·an nō licet pla·diſtinguat tum
q: nemo ſit· tū quia non eſſet dr̄a inter res cor=
porales ⁊nomina ꝙ lex videt̄ velle apte Si que
ras quid ſi malicioſe negat h̄o dabitur curator
bonis qui actiones moueat et exerceat· vt·ff·
de carbo edicto·l·ſed ſi is·q:·§·ſi impubes

De hereditariis actionibus

Circa actiones de quibus·ſ· dictū eſt
notat ſub iſto·t·diuiſionē· q: actōnū
alie ſunt hereditarie· alie nō·ſunt au
tem hereditarie que tranſeūt ad heredes vel
cōtra heredes· Item que ab heredib9 incipiūt
vel cōtra heredes·vt·ff·de act· et obl·heredi=
tariaꝝ· Abuſiue tn̄ dicitur hereditarius debi=
tor nō qui dȝ heredi vł hēditari·ſed ip̄e heres
qui ideo dr̄ ꝙ eſt heres·vt·ī·e·ſub p̄textu·Vt
aūt plene ſciatur que trāſeant ad heredes vel
nō diſtingue·vtrū naſcat̄ actio ex maleficio vł
quaſi· an ex cōtractu vel quaſi· Si ex maleficio
vel quaſi ſemp dabit̄ heredib9 niſi ad ſolaȝ vin
dictā ſit ꝓdita·nō quia ex patimonio nobis ali
quid abſit·nec datur ↄtra te quia aliquid ad te
ꝑuenit·vt in actione iniuriaꝝ et actione que cō
tra libertū temere vocantē patronū in ius dat̄
vt·ff·de in ius vo·l·pnł·et de colł·bo·cum emā=
cipati·§·emācipatus·et inſti·de ppe·et rem·ac·
·§·ſed heredibus·et idem in ꝓ[?]aribus actioni=
bus·vt·ff·de his qui deie· vel ef·l·ſi vero plꝛes·
·§·que aūt de eo ↄpetit·non aūt ita ſeruat̄ in ac
tio·in factum de calūniatorib9·Nam illa datur
aut quia mihi abeſt·aut q: ad te ꝑuenit·vt no·
ff·de calū·l·hec act.o·dici tn̄ poteſt eſſe ſpecia
le in illa actione in factū de calūniatorib9 ne de
tur heredibus cū heredes eius qui dedit pecu=
niā habeant ↄdictionē ob turpē cauſam· cōtra
hedeſ vero mille dant̄ niſi in id ꝙ ad eos per
uenit·ſed excipit̄ actio vi bo·rap· que nec in id
qđ ꝑuenit dat̄·datur tn̄ in locū eius ↄdictio fur
tiua·vt·ff·ui bo·rap·l·ij·§·vl·idē forte et in int̄
dicto vnđ ui·in cuius locū dat̄ actio in factum·
vt·ff·de vi ⁊vi·ar·l·i·§·vl· Et ita niſi lis ſit ↄteſ·
tūc onim heredib9 et ↄtra heredes dant̄· vt in
ſtit̄·de ppe·⁊ tēp· act·§·penales niſi in caſu vt
ecce aliquis eſt in genuus ꝓnūciatus licet ali=
cui in genuitatis ſententiam retractare p̄textu
colluſionis·viuo tn̄ eo qui in genuus ꝓnūciat9
eſt in tantū vt ſi incepta fuerit q̄o retractatio=
nis morte eius extinguit̄·vt·ff·ne đ ſtatu de·l·
·i·§·ſed interdū·Si aūt ſit actio ex ↄtractu vel
quaſi ſemp dat̄ heredib9· niſi in act·in factum
que dat̄ patrono cōtra libertū ꝓ opis incertis
que ad extraneū heredē nō tranſit etiā lit̄·cō·
niſi res in condemnationeȝ ſit deducta· vt·ff·
de opis lib·l·ſi oparum iudicio idem et in actiōe
ex ſtipulatu·ꝓ dote filie quā quis habet in po
teſtate·nam ibi et ſi lit̄· conteſ· decedat pater·
non tn̄ eius heredibus ſed filie dat̄ actio· vt·l·
rem in pn̄ti·§·videamus igit̄· ſed et cōtra here
des dant̄ ſemp iſtē act onés etiā ex doli clauſu=
la·vt·ff·de act·et ob·ex ↄtractib9· et·l·ex depo
ſiti·ſed excipit̄ cum teſtatoris dolus dedit cām
ↄtractui et ad heredem res tradita ꝑ dolū non
ꝑuenit·vt inſti· de ppe·et·act·§· aliqn̄· idemqȝ
et in act· in factum que dat̄ cōtra menſorem· vt
·ff·ſi menſor·fa·mo·di·l·iij·§·penł· Idemqȝ et in
tributaria·vt·ff·de tribu·l·illud·§·vl·idemqȝ et
in actione ↄpetenti ex ſtipłatione iudicō ſiſti·ꝓ
eo ꝙ quis ↄuenieba[t] iniuriaꝝ· vt·ff·ſi q̄s cau·
l·ſi eum·§· qui iniuriaꝝ· Porro quedā actiones
dicūtur nō tranſire ad heredeſ quia ꝑ ↄfuſionē
extinguntur· vt notaui·ī·de ſolu·§· videmus·Si
enim debitor p̄ncipalis creditori· vel ecōuerſo
ſuccedat omnis oīno tollit̄ obligatio·vt·ff·ad
·l·fal·l·i·§·ſi debitor·et·ff·de fideiuſ·l·ſi ſtichū·
·§·a titio·et·l·ſi debitori·et de ſolu·l· ſtichū·§·a
titio·Si vero fideiuſſor fideiuſſori ſuccedat·nł̄a
tollit̄ obligatio·vt·ff·de fideiuſ·l· heredes·§·ſi
eſt·ſi debitor fideiuſſori vel ecōuerſo ſuccedat·
acceſſoria ſemp tollit̄·et nō p̄ncipalis niſi p̄nci=
palis ſit tantū naturalis·tūc enim durat vtraqȝ
vt·ff·de fideiuſ·l·heres·§·ꝙ ſi ſeru9· ſi vero cre
ditor fide uſſori ſuccedat extinguit̄ acceſſoria
obligatio tantū·vt·ff·de fideiuſ·l·heres·§·ꝙ ſi
ſtipulator·et·l·lucius· Dantur aūt hereditarie
actiones in ſucceſſores vniuerſales nō ſingula=
res·puta legatarios vel emptores vel cōſiſes·
vt·ī·e·l·vl·niſi reꝝ creditorib9 obligataꝝ p̄e=
cia pceperint·vt·ī·đ iure deli·l·vl·§·ij· Item
inſtituūtur ↄtra heredes ꝓ ptib9 hereditariis
niſi indiuiduū ſit in obligatione· tūc enim quili
bet tenet̄ in ſolidū·vt·ff·de v̄bo·ob·in executio
nibus·§·ka vel niſi res que debȝ reſtitui ab vno
poſſideat̄ in ſolidū·vt·ff·ↄmo·l· ſed mihi·§·he
res et depoſiti·l·ſi duo· vel niſi in pollicitatione
facta ob honorē apud rē publicā·tūc enim pol=
licitator in ſolidū tenet̄· Item heres eius in
ſolidum tenet̄·facta vero pollicitatiōe ſine cau
ſa ob id·ꝙ opus ꝓmiſſum ceptū eſt ſi bona libri
nō ſint ſoluendo extraneus heres in q̄ntam ptē
patrimonij defuncti· liberi vero in decimā tenē
tur·vt·ff·de polli·l·i·§·ſi quis·et·l·ex pollicitati
one·vel niſi in alimentis que ꝓ volūtate defun
cti vel iudicis vel ab vno in ſolidū vel a pꝛ̄ibus
ꝓ ptibus deſignatis petūtur·vt·ff·de alimētis·
et cibariis le·l·iij·tibi niſi teſtator ab vno here
dum legauerit creditori hereditario ꝓ eo ꝙ ſi
bi debet̄ ↄpenſandi animo· Tūc enim heres il=
le vſqȝ ad quātitatē legati· onus eris alieni ſu=
ſtinebit ſi creditor reſpūit legatum et petit de=
bitum·vt·ff·deł·ij·l·cū·ab vno·vel niſi in fune=
raria que nō tm̄ in heredes ꝓ hereditariis por
tionib9·ſed etiā in viruȝ ad quē aliquid ꝑuenit
nomine dotis inſtituit̄ ꝓ rata porcōne eius quā
lucratus eſt đ dote·vt ecce lucrat9 eſt vir·c·in
hēditate ſibi·ec·ip̄e ↄueniet̄ ꝓ tercia·et hēdes
ꝓ duabus·vt·ff·de reli·et ſump·fu·l·quot·⁊·l·
veluti· Item hec omnia in hereditariis acti
onib9 pſonalibus intelligēda ſunt· reales enim
actiones inſtituūtur ↄtra heredes· nō tanꝗ cō
tra heredes ſ; tanꝗ ↄtraquoſlibet poſſeſſores·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vt diximus·§· de rei vendi· et ad exhibendum et de noxali·

Ex delictis defunctorum et in quantum heredes conueniantur

Supra de delictis et cõtractibꝫ et quaſi delictis·et quaſi ɔtractibꝰ plene cõprehenſum eſt· Et ideo accedamus ad litterã·ſed illud non p̃termitto ꝙ placẽ·ait ſicut intelligendũ ꝙ ait p̃to: ſe ñ polliceri datuꝝ actionẽ vi bonoꝝ raptoꝝ in heredẽ·vt licet non polliceaẽ p̃to: nihilominꝰ datẽ·vel nõ datur ſi ꝑ cõdictionem exigatẽ·vel dic eſſe in ea ſpeciale· vt·§·dixi·

De conſtituta pecunia

Non ſolum hereditario nomine ſed etiam actione deſtituta pecunia quis alterius nomine conuenitẽ et ideo ponit de cõſtituta pecunia·Videndũ ergo quid ſit cõſtituere·quid cõſtituatẽ q̃liter ɔſtitutio fiat·q̃s ɔſtituat et cui·Et q̃s ſit effectus ɔſtitutiõis et q̃lis ſit actio iſta· Et quidẽ large dici poſſet ɔſtituere quilibet qui ꝓ alio ſe obligat·ſed hic ponitẽ ꝓ eo tantũ·qui ꝙ alius dꝫ ſe ſolutuꝝ conſtituit nec diſtinguitẽ·ex qua cauſa q̃s debeat certa vel incerta ·vel ciuili vel honoraria· dum enĩ debitũ efficaciẽ potuit peti et exigi· vel ſaltem ſolutũ retineri vt quia tm̃ naturale erat debitũ Nam ꝙ debet ſeruus meus vel filius·ego nomine eiꝰ conſtituere poſſum me ſolituꝝ etiã vltra vires peculij·Nomine aũt meo etiã vltra vires peculij ſi cõſtituã non teneo:·vt· ff·e·l·i·§·vl·et ·l·ij·Ciuile aũt debitum ꝙ p vires exceptionis vtiliter exigi nõ poteſt non ɔſtituetẽ·vñ et dicitur nõ videtur viribꝫ debita pecunia·que cõſtituta eſt·vt·ff·e·l·iij·§·i·pſonalis eñ exceptio vł ꝑuilegiũ quod habet vir vt damnetẽ inquãtum facere poteſt nõ facit·ne teneat ɔſtitutio·ſi maritus cõſtituat ſe ſolidũ ſoluturum·vt·ff·e·l·ij·

Item debitũ accipio ſiue debitum erat a conſtituente ſiue a quocũqꝫ homine alio vel etiam ab hereditate iacẽte·vt·ff·eũ·l·e·§·qđ exigimꝰ et·l·hactenus·Item vt dixi indebito ꝓducitur etiã ad pignoris obligationẽ ꝓ debito faciendam·Si ergo pignus me datuꝝ cõſtituerim tenet ɔſtituruꝫ cũ vtilitas pignoꝝ irrepſerit·expedit enim potius pignori incũbere quã in pſonam agere·vt inſtiẽ·de ob· q̃ ex de naſ·§·furti·

Item et ſi cõſtituo me ſatis datuꝝ ꝓ debito a me vel ab alio tenet ɔſtitutõ· et libero: dãdo pignora vel fideiuſſo:em· vt·ff·e·l·ꝓmiſſo:·§·vl·Si aũt certam pſonã ɔſtituerim me daturuꝫ fide iubenteꝫ teneo: et ſi ea fide iubere nolit·Si aũt deceſſerit anteꝗ̃ ſim in mora nõ teneo:·ſed pꝰa teneo: vel ad intereſſe vel vt aliã pſonã nõ minus ydoneã p̃ſtem·vt·ff·e·l·qui aũt·§·i·et·l·ꝓmiſſo:·§·vlẽ·vbi aũt vltra verum debitũ conſtituo nõ tenet ɔſtitutio in eo ꝙ eſt vltra·tenꝫ enĩ ſi fieret in mino:ẽ ſummã vt ecce debenẽ·xx· et cõſtituo me ſolutuꝝ·xl· nõ teneo: vltra· xx· Si autem ɔſtituo me ſolituꝝ·x· in his tantũ teneo:·vt·ff·e·l·hactenus·§·vl· Item et ſi pro vero debito aliũ conſtituo me ſoluturum tenet Item qꝫ et ſi rei debite cõſtituo p̃cium me ſolutuꝝ·x·vt·ff·e·l·i·§· anpenẽ·et·l· ꝓmiſſo:·i·ſꝰo·

Item ſit aliquid debitũ vel nõ debitũ ɔſiteri tempora ɔſtitutionis·Quid enim ſi tpali actione obligatus ɔſtituerit ſe ſolutuꝝ·Tenetẽ quidem licet poſt ɔſtitutũ exierit dies tpalis actõnis·vt·ff·e·l·item·§·i· nõ ergo qui liberatẽ tpe ꝭ ſimilis eſt ſoluenti licet ita ſit aſe· vt·ff·đ administ·tuto·l·ſi pupillus· Item nec hoc videtur falſum·ꝙ veritatis p̃mo:dio iuuatẽ·vt·ff·de le·ij·l·cum filius·§·heres·Sic ꝙ̃ patẽ vel dominꝰ ſi ꝙ fuit in peculio ɔſtituit ſe ſolutuꝝ nihilominus tenebitẽ etiã minuto peculio· vt·ff·e·l·id ꝙ ·§·i·Fit aũt ɔſtitutio nudo pacto·nam interueniẽte ſtipulatione nõ agitẽ de iure p̃to:io·imo de iure ciuili actione ex ſtipulatu vel ɔdictione certi vt inſti·de acẽ·§·de pecunia·nec ꝓdeſt in vtiliẽ ſtipulanti dicere·vt in vtiẽ ſtipulatõ nudi pacti habeat vires cũ ſtipulãdi nõ paciſcendi animũ habuit·vt·ff·e·l·i·§·eum qui· ſic et in eo qui voluit teſtari et fecit impfectum teſtamentũ·nec enim trahitẽ ad codicillos·niſi aliter ſit dictum vt·ff·de iure codi·l·i· Item fit cõſtitutio verbis conceptis in pſona ɔſtituentis et eius cui cõſtituitẽ·vt ſi dico cõſtituo me ſolutuꝝ tibi·Si autem dico ɔſtituo me et ticiũ et meuiũ ſoluturum tibi·illis quidẽ non ɔſentiẽtibꝫ nõ p̃iudico· Sed ego ſolus ꝓ rata tantũ portione pſoluã Si aũt dico ſatis fiet tibi a me· aut a ticio aut a meuio illis ɔſentientibꝫ· ego ſolus in ſolidũ teneo:·vt in aũt·vt cum de ap·co·§·vl·Si aũt ɔſtituo tibi me ſolutuꝝ alij·nõ poteſt ille alius agere ɔtra me niſi ſit pupillus·vel adultus·vel ciuitas cuiꝰ adminiſtrato: es·vel collegiũ cuius p̃latus es·tu aũt agere potes quãti tua intereſt illi ſolui ſicut in ſtipłatiõe·vt·ff·e·l·eum·§·ſi mihi·⁊·§·iuſẽ·et·§·item tuto:i·et·§·ſi acto:i·⁊ de v̾bo·ob·l·ſtipulatio iſta·§·ſi ſtipuler·et·l·x·§·vlẽ· Itẽ facienda eſt conſtitutio credito:i vel eius filio vel ſeruo vel alij volũtate ſua alioqñ non p̃iudicabitẽ et ſi tñ ſint duo rei credendi· poteſt debito: vni eorum cõſtituere· et ab inde non licet ei alteri ſoluere·nam et vno litẽ ɔteſtãte poſtea ñ ſoluitur alteri· Itẽ et ſi mihi vel ticio ſtipulo: a te et poſtea ꝗ̃ mihi ſoli te ſolutuꝝ cõſtituiſti ſolueris ticio mihi teneberis et ticius tibi tenebitur cõdictione indebiti·Si vero poſtea quam mihi cõſtituiſti ſimpliciter te ſoluturum nõ adiecto illo nomine ſoli ſolueris ticio liberaris·

Item adiecto in ſtipulatione ɔſtitui poteſt noĩe ſtipulantis nõ nomine ſuo et ꝓbantur hꝫ·ff· e·l· eum·§·vl·et·l·eum·et·l· ſed ſi filio·et·l· ſi vero· et·l·ticius·et·l·idem eſt·ſi ex duobus· et·ff·de ſoluẽ·ſi ita ſtipulatus· Item fit conſtitutio pure et in diem et ſub ɔdictione ſi debitum ſit purum· Idem qꝫ et ſi ſit in diem· nam et ibi et vlteriore die et citerio:e quis conſtituere poteſt ſe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſoluturum·vt·ff·e·l·ꝙ ſi maritus·§·vi·et·l·ſed
et ſi·et in hoc differt a fideiuſſore·quia fideiuſ-
ſor citeriore die ſe ſoluturū ꝓmittere nō poteſt
vt inſti·de fideiuſ·§·item ſi ille· Condictionale
aūt debitū ſiue pure ſiue certo die conſtituatur
eadem ↄdictione ſuſpendit̄·vt exiſtente ↄdicti
one teneat̄ deficiente vtraqꝫ actio pereat·vt
·ff·e·l·id qđ· Item fit conſtitutio inter p̄ſen
tes·et abſentes·ſ·epiſtola vel nūcio miſſo et li-
cet libera ꝑſona fit ꝑ quam cōſtituitur tibi non
erit impedimentū ↄſtitutioni·qđ ꝑ liberam pſo
nā acquirimus·magis enī querit̄ mihi actio ꝑ
me·i·ex meo ↄtractu et libera pſona miniſteriū
tantūmodo hoc caſu p̄ſtare videt̄· Item fit
cōſtitutio quibuſcūqꝫ verbis idoneis·tn̄ et ap-
tis ad exp̄mendum hunc ſenſum ꝙ debitū paci
ſcatur quis ſe ſolutuꝝ·vt·ff·e·l·qui aūt·§·vlti·
Fit aūt conſtitutō a maſculo et femina niſi pro
alio intercedat a patre fa·et filio fa·a maiore·
Item a minore cū tutoris vl̄ curatoris aucto
ritate·vt·ff·e·l·i·§·i·et·ij·De quibus pſonis ple
nius dixi·ſ·de pactis· Eſt aūt effectus cōſti-
tutionis·quia ex ea naſcit̄ actio de cōſtituta pe
cunia ſiue aliquid impōdere vel nūero vel men-
ſura·ſiue in ſpecie vel in facto ↄſtituatur nomē
pecunie generale eſt· Item et poſſibile eſt om-
nes res in pecuniā conuti· Item ⁊ impator vult
omnia p̄dicta nomine pecūie ſignificari ac ſi eſ-
ſent pecunie· Cum ergo res intelligat̄ vt dicit
marcus tulius minus eſt de nomine laborandꝫ
vt·ĩ·e·l·penl̄· Sublata ergo actione recepticia
ſufficiat hec actio in omnibꝫ· Si aūt plures ſint
cōſtitutores tenet̄ quilibet in ſolidū·ſed habet
beneficium epiſtole·vt diuidat̄ actio inter om-
nes qui tpe lit̄·conteſ·ſoluēdo ſunt·vt·ĩ·e·l·vi·
Item notabile eſt in hac actōne ꝙ ↄſtitutor
habet ſpaciū·x·dieꝝ·ne infra eos exigat̄ for-
taſſe vt ſicut in eo grauat̄ ꝙ nudo pacto exigi
tur·ita et ĩ hac expectatiōe vl̄ exceptiōe modi
cū reueletur·vt·ff·e·l·ꝓmiſſor·§·i·al's enim ꝓ
miſſor ſtatim poteſt ↄueniri aliquo minimo ſpa-
cio interiecto qđ magis intellectu ꝑcipit̄ quaꝫ
locutione exp̄mitur·nec enim creditor debꝫ ve-
nire cum ſacco patus·vt·ff·de ſol·l·ꝙ dominis·
et·l·ratū· Item et ſubuenitur ↄſtitutori ſi res ↄ
ſtituta caſu perierit anteꝗ̄ ip̄e ſit in mora vel po
ſtea quā ip̄e purgauerit morā·vt·ff·e·ſi duo·§·
vi·et·l·ſed et ſi alia· Eſt aūt hec actio p̄toria
vt inſti·de act̄·§·đ pecunia· Itē pſonalis et ꝑpe
tua·vt·ĩ·e·l·ij·heredibꝫ·et in heredes datur qꝛ
eſt res pſecutoria·vnde et ex ea facta exactōne
nō ita dico in lit̄·ↄteſtatione extinguitur actio
p̄ma·vt·ff·e·l·item·§·pnl̄·et·l·vi·olim vero qn̄
qꝫ erat penalis·et ideo erat annalis·vt·ĩ·e·l·ij·
forte in eo caſu cum ꝓ debito ↄdictionali pure
fiebat conſtitutio·

De probationibus

Quia in cauſis que inſtituūtur ꝑ actio
nes de quibus dictum eſt·et ꝑ actiōes
de quibus eſt dicendū opus eſt ꝓbati
onibꝫ· Audiamus de ꝓbationibꝫ· Videndū ꝙ qđ
ſit ꝓbatio· Quis debeat ꝓbare·et cui et quid đ
beat ꝓbari·et quando et q̄liter· Et quidā ꝓba-
tio eſt rei dubie ꝑ argumenta oſtenſio· Et for-
te vt ait p·dicitur a ꝓbe aduerbio· ꝓbe enim
agit qui ꝓbat· Probare aūt debet actor qui ali
quid aſſeuerat vt·ff·e·l·ei qui·ſic enim ꝑ rerum
naturā inductum eſt·vt affirmātis non aūt ne
gantis aliqua ſit ꝓbatio·vt·ĩ·e·l·actor· Rerū
naturā ita intelligūt quidam vt affirmatū qꝛ
eſt vel fuit et in eo naturam ſuam iam exercuit
vim vt poſſit ꝓbari ꝑ genera vel ſp̄es vel affi-
nia vel ſilia· Quod aūt nō eſt neqꝫ genus neqꝫ
ſpecies dicit̄ habere ſub ſe·vel forte dicitur na
tura rerū ↄſuetudo cauſaꝝ·vt reſponatur ꝓ
cauſa et natā ꝑ ↄſuetudine· Eſt enim ↄſuetu
do altera vl̄ ſa natura·q·di·ꝑ ſolidū curſum cāꝝ
nam iudices in cauſis onus ꝓbandi ↄſueuerunt
imponere actori aſſerenti nō reo neganti·et ita
eſt intelligendū factum negātis nulla eſt ꝓba
tio ex neceſſitate·vel nō eſt ꝓbatio directe vel
imediate· Eſt aūt ꝑ medium terminū·nam et ſi
in inſtrumento cōtineat̄ me ꝓmiſiſſe die tali et
ego me die illo ꝓbo fuiſſe abſentem·ꝓbat̄ ne-
gatio mea·vt·ĩ·de ↄtrahen·ſti·l·optimam·
Actoris aūt appellatio hic large ponit̄·vt ↄti-
neat accuſatorē· Item reū in exceptione·tunc
enim actoris locum quantū ad onus ꝓbationis
dicitur obtinere·vt dicit̄·ff·e·l·in exceptionibꝫ
ꝫ ita tn̄ ſi reus in exceptione aliquid aſſerat·ce
teꝝ ſi neget· Secus eſt vt pꝫ in exceptiōe nō nu
merate pecunie· Nam eā creditor ꝓbat non cō
petere debitori ꝓbando ſe pecuniā numeraſſe·
non aūt incūbit debitori ꝓbare ſibi nō eſſe nūe-
ratam·vt·ĩ·de nō nu·pec·ſi ex cautione· Hinc er
go tradit̄ regularit̄ negantē nō debere ꝓbare
Diſtingunt tn̄ quidam neget̄ ius an factum vt
his qui negat ius teneatur ꝓbare· Secus in eo
qui negat factuꝫ·vt·ff·e·l·ab ea·ſed certe ſub
tiliter intuenti idem videbit̄ in vtroqꝫ· Siquidē
ille qui negat ius neceſſe habet ꝓbare ↄtrariū
quia p̄ſumitur ꝓ eo qui dicit ſibi aliquid licere
de iure·ſi quidē omnia vident̄ eſſe conceſſa niſi
ꝓbentur ꝓhibita·vt·ff·quibus ex cauſ·ma·l·
nec nō·§·ꝙ eis·et de ꝓcura·mutus·§·cū querit̄·
et de teſtibus·l·i·§·vi· Vnde et dicit generale
licet ꝑ leges fieri·qđ ꝑ leges ꝓhibitū nō eſt ⁊
in idem recidit ꝙ dicit lex p̄dicta eū qui negat
emācipationem rite factam ꝓbare debere· Nā
negando videt̄ aliquid affirmare·ſ·ſic ꝙ ius fi
eri emancipationē ꝓhibeat· Quod aūt dictum
eſt in negante ius ↄſiderat ⁊ in negante factum
nam licet actori aſſerenti incūbat ꝓbatio vt di
ctum eſt·ſi tamē lex p̄ſumat eſſe factū·ꝙ ip̄e aſ-
ſerit incūbit reo negāti onus ꝓbandi cōtrariū
vt ecce tu dicis hominē ſane mentis· Et ego ne
go p̄ſumit̄ ſm naturā·qđ ſit ſane mentis niſi ꝓ
bet̄ contrariū·vt·ĩ·de codicillis·l·nec codicillo·
vel dicit maritus vxorem queſiuiſſe de bonis ſu
is·et illa negat p̄ſumit̄ ꝓ marito niſi vxor ꝓbet
contrariū·vt·ĩ·de dona·inter vi·et vxo·l·etiā·
Preſumptio enim transfert onus ꝓbationis ab

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

actorē in reū ·vt in ꝑdictis caſib· et alibi vt.j.
·e·ſiue·et·ff·e·l·cū ꝺ indebito· Itē adeo in acto
rem·quia licet reus exceptionem teneaṫ ꝓba=
re·ſi tamē pactum factum ſit ei de nō petēdo vl
cirographum obligationis ſit cancellatum ꝑ=
ſumitur heredi debitoris· et ipi debitori debitū
eſſe remiſſum·vt·ff·e·l·ſi pactuꝫ·et·l· ſi cirogra
phum·Et ex his patet·ꝙ licet a lege·aliquid ꝑ
ſumatur tñ contrariū ꝓbatur· niſi lex ipſa ꝑſu=
mat·et ratione ꝑſumptiōis generale faciat ſta
tutum hoc eſt vt dicūt et bene qꝺ eſt ꝑſumptō
iuris·et de iure·tūc enim nō ꝓbatur cōtrarium·
vt ecce ·ſi tutor in inuentario cōfiteatur de ſub
ſtantia populi·nō licet ei poſtea ꝓbare contra=
rium· vel ſi miles vel filiuſfa· accipiat mutuaꝫ
pecuniam ꝑſumitur ꝙ accipiat in caſtrēſes cau
ſas·et ideo ceſſat macedonianū vt·.j. ad mace·
·l·vl·et ſi mulier in inſtrumēto publice cōfecto
et tribus teſtib· ſubſignato cōfeſſa ſit ob pecu=
niā ſe interceſſiſſe ꝑſumitur ꝙ accepit pecuniā
et deneget ei velle·vt ·.j.ad velſ·antiq· Itemqꝫ
et in vltima voluntate ſi mulier in puerpio de=
cedit que inſtituerat iam filios natos heredes
ꝑſumiṫ inſtituiſſe eum in cuius ptū decedit ·Et
ideo nō infringiṫ eius teſtamentū p querelam·
vt·ꝰ·de inof·teſ·l·ſi maṫ·ideo noto· et vbi mlr
ꝓ te intercedit· et iterū exponit cautionē poſt
bienniū·videṫ enim ꝓ ſuo debito hoc facere vt
·.j.ad ſe·cō·velſ·ſi mulier· Itemqꝫ ſi teſtator fi=
lio ſuo ſubſtituit p fideicōmiſſuꝫ·ꝑſumitur enim
fidē non voluiſſe fidecōmiſ· valere·niſi ipe dece
dat ſine liberis·vt·.j.de inſtiṫ·ſub cōdict· factiſ·
·l·generaliṫ·§·vl· In hꝫ tñ vltimo exemplo ſi cō
ſtaret de cōtraria voluntate defuncti poſſet di
ci cōtrariū· Item dixerunt quidā ſi in inſtru
mento inueniaṫ aliquis ꝓmiſiſſe vel fideiuſſiſſe
adeo ꝑſumitur ſollennem ſtipulationē interue=
niſſe·vt nō poſſit ꝓbari contrariū·vt.j. de otra
hen·et omit·ſti·l·i·et inſti· de fideiuſ·§·vl· et de
inutiſ ſti·§·ſi ſcriptum·et·ff·de vbo·ob·l·ſcienꝺ
Sed id nō puto verum·vt· ff·de pacti·l· iure·§·
ꝙ fere·Et ſunt hꝫ vera cum lex ꝑſumit ſup fac=
to·qꝺ eſt ei incertum et quia eſt ei incertum· Si
vero legi factum ſit certuꝫ· ſed ipa aliud fuiſſe
fingat nō poteſt ei ꝓbari contrariū vt ecce re=
uerſus ab hoſtibus fingiṫ non fuiſſe captum ·
Item mulier fingitur ſtipulata de dote ſibi
reſtituenda nō liceret in talibus alicui ꝓbare
contrariū·vt·.j. de rei vx·acṫ·l·vnica·i·ꝟo·et §·
accedit·et inſti·quib· mo·ius paṫ·po·ſol·§·ſi ab
hoſtibus·Porro ꝑſumptio·l· ꝑ aliam ꝑſumptō
nem·l·elidiṫ·vt ecce qui dicit ſe ſoluiſſe indebi=
tum debet ꝓbare quia ꝑſumitur ꝓ eo qui acce
pit debitum eo ꝙ ſoluens nō facile pecuniam ſu
am iactaret·et indebitum effunderet niſi ſoluēs
erat pupillus vel miles vel agricultor vel cō=
forenſium rerū expers·tūc enim ꝑſumitur ꝓ eo
indebitum ſoluiſſe·vt·ff·e·l·cū ꝺ indebito· Itē
actores appellatione cōtineṫur ⁊ reus qui licet
non opponat exceptioneꝫ tñ ipſo iure dicit defi
cedere intentionē actoris eo ꝙ intendat ſe ſol=
uiſſe·vt·.j.e·l·i· Item et appellatione actoris cō

ꝑhendo et accuſatorē qui lucidius in cauſa cri=
minali quā in ciuili neceſſe habet ꝓbare intenti
onem ſuā inducendo teſtes idoneos vel aptiſſi=
ma documenta vel iudicia ad ꝓbationem indu
bitata·et luce clariora·vt·.j.e·l·vlṫ·et·ff·de pe·
·l·abſentem· In cauſa aūt pecuniaria actore ſe
miplene ꝓbante deferri poſſet ſacramentū·vt
notauimꝰ·ꝰ·de iureiu·niſi ex q̄litate pſonarū ꝑ=
ſumebaṫ contra·vt·ff·ꝙ me·cau·l·nō eſt·ſic et
ratione pſonarum· ꝑſumitur repetitū tacite fi=
deicōmiſſuꝫ·vt·ff·e·cum taciṫ· qꝺ nō fieret ſi p
ſona eſſet capax ·vt·ff·de admi·leg·ſi tibi· Itē
et ſi legaui ei qui vſqꝫ ad certū moduꝫ poteraṫ
capo· deinde ſcribo me ei aliqua debere que mi=
hi ptulit vel que pcepi de bonis eius ꝑſumitur
me in fraudem legis feciſſe vel facere·vt·ff·e·
l·antepnſ· In caſibus tñ ne dum accuſatori ſed
accuſato incūbit onus ꝓbationis vt immolata
maieſtate et patria obpugnata vel ꝓdita et
peculatu admiſſo et ſacriſ̄tis deſertis et crimie
falſi·vt·.j.ꝺ aboli·fallanṫ·⁊ ad·l·cor·ꝺ fal·l·niſi
In omnibꝰ caſib· tñ dico ꝙ accuſatore nō ꝓbā
te ſicut in ciuili cauſa· ita et in criminali reus de
bet obtinere vt·ꝰ·de edendo qui accuſare·et de
rei ven·l·res alienas·ſꝫ ⁊ in criminali cauſa p ꝑ
ſumptionē legis qñqꝫ cōuincitur accuſatus vt
ecce adulterij accuſatꝰ obtētu ꝓpritatis accuſa
tionē depulit·ſi poſtea cum ea muliere otrahat
matrimoniū confeſſus de adulterio videtur·
Item et ſi denūciauerim ei q̄ mihi ꝺ vxore mea
eſt ſuſpectus et in ſcriptis et ſub ꝑñtia teſtium
fide dignoꝝ et poſtea inueniā eum cum vxore
mea in domo mea vl vxoris vl adulteri·vel in
popina vel in ſuburbanis ſine piculo eum pimā
Si aūt inueniam eum in ſacro oratorio liceꝫ mihi
vtrunqꝫ pſonam defenſori eccleſie aut clericis
tradere vt ad eorum piculum iſti diuiſi ſeruenṫ
donec iudex hoc cognoſcens mittat ad epiſco
pum ciuitatis· vt ei iſti tradanṫ ad ſuſtinenda
tormenta·vt·.j.ad·l·iuſ·de adulṫ· ſi qui et autē·
ſi quiſ ei· Si aūt alibi inueniā trib· teſtibꝰ voca
tis·tradam eum iudici qui nulla alia ratione q̄ſi
ta habeat licentiā puniendi · Debet enim ꝓ=
bari iudici tantū et nō aduerſario licet ꝑſens de
beat eſſe aduerſarius·vt·ꝰ·de edendo·l· ꝓcura
tor·et·.j.t·ꝓx·l·eos·et·l·ſi qñ·§· ſed cū·et·ꝰ·qui=
bus ex ca·ma· ſi idcirco· Debet aūt ꝓbari id de
quo poteſt eſſe iudiciū· vt de pecunia de odictō
ne pſone de poſſeſſore de domino de ipoteca ꝺ
ſeruitutibus rerū vel pſonarum de honorib· de
cernendis de tutoribus nominādis·non aūt phi
loſophice queſtiones·vt·ꝰ· diximus de iudicijs
Item id eſt ꝓbanduꝫ quo ꝓbato adiuuat intē
tionem· volenti ergo ꝓbare dñiū non expedit
ꝓbare ſuam numeratā pecuniā ab emptore rei
ſiquidem licet hmōi ꝓbetur factum intentioni
nullum ꝑſtat adminiculū·vt·.j.e·l· ad ꝓbationē
Probari aūt debet cauſa pendente et ꝑmo acto
ris intentio·ꝯo rei exceptio· In exceptione tamē
diſtingue ſit ꝑpetua· an tpalis· Si ꝑpetua ꝓpo
ni et ꝓbari poteſt·qñqꝫ ante ſententiā ſeꝫ pꝰ ꝙ
actor ſuam ꝓbauerit intentionē· vt·.j. de excep·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſi quidem ⁊ .ĩ. ſententiã reſcindi nõ poſ. p empto
rias. et de pſ. lon. tem. l. empt. hic tñ lex. et alia
de excep. videntur velle. q reus debeat eam cõ
teſtari ante pbationem actoris. Sed puto q il
la conteſtatio litis ex volũtate fiat nõ ex neceſ
ſitate. ¶ Item et quedam pemptorie opponun
tur poſt ſententiã. vt dicemus .ĩ. de excep. et .ĩ.
. t. ſentẽtiam reſcindi nõ poſ. Si aũt dilatoria ſit
exceptio ſiquidem dilatoria ſit ſolutionis vel ex
pacto vel ex lege. opponi deb; in inicio cauſe et
ſub condictiõe ſi actor pbauerit intentionẽ ſuã
vt in p̃dicta. l. de exceptione. ſiquidem inicium
cauſe appello litis ↄteſtationẽ. vt. s. de iure ca.
. l. ij. i. ꝛꝰ. et. §. vl. pbatur aũt hec exceptõ poſt
q̃ actor mõſtrauerit q aſſeuerat. vt .ĩ. e. l. exce-
ptionem. Ita tñ ſi reus nõ didicit teſtificata vt
dicemus .ĩ. t. pxi. Si aũt exceptio dilatoria ſit de
clinatoria iudicij. ſiquidem aliquis ſciat eam ſibi
cõpetere debet opponi et pbari in p̃ncipio et ſu
per ea debet pnũciari. Alioquin ſi tacuerit ali-
quis ppetuo ſilere debebit. vt .ĩ. de excep. l. vlt.
Si aũt neſciat aliquis eam ſibi cõpetere. et ita li
tigauit corã iudice extraordinario. vel cũ fal-
ſo pcuratore ea exceptio poteſt opponi. nedum
poſt lit. conteſ. ſed etiã poſt ſententiã. vt. s. de
pcu. l. licet. et .ĩ. ſi a nõ cõ. iu. l. vlt. ¶ Item et añ
lit. conteſ. poteſt pbatio induci. vt publicent
teſtes et inſtrumenta admonito aduerſario cõ
tra quem pducũtur vt veniat ad pennem pba
tionem rei imo et ante condictionẽ debiti exiſtẽ
tem. vt in. l. aquilia inducũtur teſtes ad pbatõ
nem intentionis actoriſ. qd ſpeciale eſt quia aꝺs
ante diem vel ↄdictionem agi nõ poteſt. vt. ff.
de condic. indebi. nõ queadmodũ. alioquin ↄtra
vt. ff. de iudi. l. nõ queadmodũ. et. ff. ad. l. aqui.
in lege et poſſent induci publicationis cauſa vt
in autñ. de teſtib. §. pnſ. et. ff. de teſtib. l. curẽt
Probari debet p teſtes vel inſtrumenta de qb;
.ĩ. plene dicemus nõ nudis aſſerentib; vel exmẽ
tita pfeſſione vel epl̃is. vt .ĩ. e. nõ epiſtolis. ⁊. l.
nõ nudis. et eſt aſſeuacio nuda que fit extra iu-
dicium quã iacobꝰ dicit alicui p̃iudicare niſi p-
baret contrariũ. vt. ff. e. l. quidam. ſed id nõ pu
to. et q in p̃fatis legib; dicitur ideo ſic ſtatuit.
quia quis erat in quaſi poſſ͠õe filiatõnis vl' fra-
ternitatis. vnde niſi pbetur cõtrarium p̃ſumit
eſſe pater vel filius. Sed ſecus vbi ↄfiteor rem
iſtam tuã eſſe vel me tibi debere. x. te abſente
me tecum nõ contractãte. vt. ff. de dona. nuda.
tũc enim tale quale p̃iudiciũ mihi eſt et cũ alijs
poſſet pficere ad pbandum. vt .ĩ. e. l. inſtrumẽ-
ta. et. ff. de neg. geſ. neſennius ibi maxime. ⁊ c.
et. ff. e. l. vl. ſed et in caſu generat grãde p̃iudi
cium. ſ. cum quis confitet alium ſuũ filiũ eſſe vt
. ff. de liberis agnoſ. l. i. §. iuſ. i. ꝛꝰ. Perſe aũt nõ
ſufficit ad pbationem plenã vt. ff. de in. act. l.
i. §. vl. et multo minus pficit ſi mea p̃uata ſcrip
tura alij vellem p̃iudicare inter viuos vel inte-
ſtamẽto. vt .ĩ. e. l. rationes. Porro ſi teſtator di
xit ſibi deberi decem. ab eo qui debebat. c. non p̃
iudicatur heredi quia teſtator id errore videt
dixiſſe niſi ipẽ iurauerit ita eſſe. tũc enim verifi-
mile eſt vt de reliquo liberarẽ voluerit debito-
rem. et ideo p̃iudicatur heredib; non tñ p̃iudi-
cat creditoribus defuncti ſi ex alijs bonis eius ſi
bi nõ poſſit ſatiſfacere. vt in autñ. de iureiu. §. a
moriente. vbi aũt me tecum tractante confite-
or me tibi debere ex certa cauſa p̃iudicat mihi
omnio niſi pbarem cõtrariu;. vt plene dicemꝰ
.ĩ. de nõ nu. pec. hec enim confeſſio nõ eſt nuda.
imo cenſetur vt pactum veſtitũ. ¶ Item pba
tur p rei apparentiã vel p rei euidentiã non ſo-
lum p teſtes vel inſtrumẽta vt in actione iniuri
aru; vbi eſtimatur aſpectu atrox iniuria ⁊ in ac
tione finium regundorum vbi iudex oculis ſu-
is debet ſubijcere loca vt ſciat an et quomõ p̃nt
melius terminari et in actione tutele contraria
et teſtificabitur opus factum p tutore de quã-
titate expenſarum. vt. ff. de ferijs. l. ij. in fi. ⁊ fi
nium reg. l. ſi irruptione. et .ĩ. de admi. tu. l. lex.
et poſſunt hic dici plene pbationes. Seruorum
quoq; reſponſiones in queſtione poſitoꝝ nõ ple
nas faciunt pbationes. ſed cũ alijs pficiunt. vt
.ĩ. de queſtionib; l. i. et. ff. de q̃onib; l. i. §. queſti
onis. et. ff. e. l. cum pbatio. p leges quoq; fit p
batio qñq; plena. vt cum lex eſt in eo negocio.
ad quod pducit. qñq; ſemiplena. vt cum eſt ſi-
mile vel argumentum aliquod. Et tale ſimile
poteſt eſſe qd vim plene pbationis obtineat

Lex cum te

In etate diſtinguit vtrum quis ſe di
cat minorem vt in eo caſu ipẽ pbet
q vel hoc modo oſtendere poteſt vt
pbet ſe tempore cõtractus minorẽ eſſe. vt. s. de
in integrũ reſti. l. ſi minorem an maiorẽ. vt tũc
ſiquidem dicat intendẽdo. puta volens ſe libe-
rare ab officio tutoꝝ debeat pbare. vt. ff. de
mino. xxv. anno. et. l. de etate. an negãdo puta
cum tutores volunt finire tutelam dicentes eũ
factum puberem. vt tunc debeant pbare tuto
res eum maiorẽ eſſe. quid de dñio. Et certe do-
minium pbo ꝭ ipſo q me pbo vt patrem meũ
cui heres extiti vel matrem aliqñ dominiũ ha-
buiſſe. vt .ĩ. e. ſiue poſſideris. et. ff. finiũ reg. l. in
finalibuſ. et in autñ. de teſtib; §. ſi vero dicatur
¶ Item ait plac. dominiũ pbari ꝭ ipõ qd pbo
me emiſſe et in vacuam poſſeſſionẽ inductum ⁊
p̃cium numeraſſe. vt .ĩ. e. l. cum res. Sed certe re
ſtat pbare quartũ. ſ. q venditor fuerit domi-
nus. vt. ff. de pigno. et que nõdum. §. q dicitur
Dicebat etiam plac. venditorem p̃ſumi domi-
nũ ꝭ ipõ q poſſederit. et ſic etiam quidam intel
lexerunt. q legitur .ĩ. e. l. ij. dominiũ ſubaudi p̃-
ſumptum apud eum remaneat. pbabitur ergo
dominiũ p vſucapionem per p̃ſcriptionem per
occupationem eoꝝ que nullius ſunt et ſpecifica
tionem vel ſimiles modoſ. Si queras quare non
p̃ſumitur aliquẽ non eſſe minorem ꝭ ipõ qd fuit
minor ſicut in dominio. ꝛꝰ. quia ſic minor fit ma
ior ſolo tractu temporis ſed ſolo tempore non a
mittitur dominiũ. ¶ Item nec p̃ſumit me poſſi
dere hoc ipõ q aliquãdo poſſedi. quia poſſeſſio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

facilius amittitur ꝙ dominiũ· vt· ff· de acquir·
poſ·l·ſi quis ui·§·differentia·niſi cõſtaret me poſ
ſediſſe tpe liť·conteſ·vt·ſ̃·ad exhibendũ·l·iij·vł
niſi conſtaret me poſſediſſe a te tradente mihi
et obligãte me·ad rem reſtituẽdã·vt·j̃·de pig-
no·l·ſi creditor·

¶ De teſtibus

Dictum eſt·ſ̃· de ꝓbationibꝰ in gene-
re ſequitur videre p ſpecies·et q: vali
dior eſt viua vox quaꝫ mortua·vt in
autñ·colla·vi·de inſtrumentoꝝ cau·§· ſi vero
dicunt·vel quia ꝙ in ſcriptis redigiť·pmo corã
teſtibus ꝯponitur ideo pmo de teſtibus videa-
mus de quibus nobis hoc ordine erit dicenduꝫ
vt pmo videamus a quibus debeant ꝓduci et q
poſſit ꝓduci· Et qualiter ſint ꝓducendi·quid ꝓ
ducti teſtes debeant obſeruare et quot neceſſa
rij· Et qd ſit teſtium officiũ·et quis ſit effectꝰ te
ſtimonioꝝ· Producendi ſunt aũt teſtes ab his
qui eſtimant eos ſibi ꝓfuturos· non aũt debet
quis cõpelli·vt teſtes vel inſtrumenta cõtra ſe
vel ſibi nocitura inducat·vt·j̃·e·l· minus·et·ſ̃·d
edendo·l·i·et·l·qui accuſare nõ poſſunt·extra d
ꝓba·c·i·niſi in caſu cum pſes conuenitur finito
officio· ꝯpellitur enĩ exhibere iudiceꝫ vł dome
ſticos ſuos quos habuit in officio vel vt ꝯueni
antur vel forte vt ferant teſtimoniũ d his que
cõmiſſa ſunt in officio·vt·ſ̃·de aſſeſ·l·ſi poſt·
Poſſunt aũt ꝓduci omnes et inuiti et volentes·
et quicũqꝫ non ꝓhibẽtur·vt·j̃·e·l· ſi qñ·et·ff·e·
l·i·nec obſtat ꝙ legitur·ff·quẽadmodũ· de api
·l·ſi quis·quia ibi nõ loquitur inoffi·teſtificãdi
qd fiat in forma et figura iudicij· Sed in agni-
tione ſigillorum teſtamĩti qd ab aliquo deſidera
tur apiri·vel forte illud locum habet cũ teſtes
ſunt in alterius ẽritorio·et tũc quia cum difficul
tate vel magna captione auocanť a rebus ſuis
nõ cogũtur venire·ſed mittũtur tabule ad eos
vt ibi agnoſcant ſigilla· cohercebũtur aũt inui
ti teſtes vł indicta mulcta·vt·ff·ſi quis ius di·
nõ ob·l·i·vł captis pignoribꝫ ad exemplũ tuto
rum vel curatoꝝ ſatis dare nolentiũ· quoniã pu
blicum eſt officiũ ſicut et teſtium·vt inſti·de ſa-
tiſda·tu·§·vl·et·de excuſať·tu·i·ſ͡c·vel ad exẽ-
plum pentum nolentiũ allegare·vt·ff·de liber·
agnoſ·l·ſi quis ali·§· ſi quis ex his· Quidam tñ
teſtes excuſantur ne ꝯpellantur· nam ſeneꝫ va
litudinarij·milites qui cũ magiſtratu rei pub·
cauſa abſunt·et quibus venire nõ licet et publi
cani et qui exercitui pbendam ꝯducũt nõ dicũt
inuiti teſtimoniũ·vt·ff·e·l·inuiti·et·l·inuiti·ſe-
nes intellige qui ꝯpleuerint·lxx·annos· ſicut et
in excuſatione tutele et publicoꝝ munerum ob
ſeruãt·vt·ff·de iu· immu·l·iij·et·j̃· qui etate·l·i·
licet quidam male gloſauerint·de·lx·annis·
Porro in valitudinarijs forte mitteť eis iuſiu-
randum ad domum ſicut et alꝰs fit in iure iuran
do vel iudiciali·vt·ff·de iureiu·ad pſonas·veni
re aũt non licet in vrbem eis qui ignominie cau
ſa miſſi ſunt de milicia·et hi ab hꝫ officio excu-
ſantur·ſicut et a tutelis vrbiciſ·vt·ff·de excuſa·
tu·l·ſed et milites·§·ſed ignominia·et eſt hꝫ mi-
rabile ꝙ eorum pena eſt eis in pmiũ excuſatiõis
qd eſt ar·contra ei qd dicitur·ff·de inter·et re-
le·l·relegatoꝝ·§·vl·ꝛ porro qd in pdicta·l·inui
ti·dicitur excuſari eum·qui abeſt ñ cauſa retra
ctandi teſtimonij forte reſtringenduꝫ eſt ad eũ
qui abeſt ꝓbabili cauſa et neceſſaria·nam ſi qui
libet excuſareť abſens hoc ipõ quod eſt abſens
nõ cauſa retractandi teſtimonij ꝓ nihilo enume
rẽtur abſentes cum magiſtratu rei pub· cauſa
vel exercitui pbendam ꝯducunt· ¶ Item dixe-
runt quidam ꝓſene tam nõ cogi teſtificari·Sꝫ
certe bene cogitur ſi vtraqꝫ ps cõſentiat·ſi ve
ro ꝯſentiat altera tñ non cogitur quidem·ſed
tñ poteſt admitti ſi velit·vt in autñ·e·t·§· quo-
niam vero ꝯpoſuimus· Si vero neutra conſenti
at·conſtat quia nõ admittitur· Prohibenť aũt
teſtes alꝰs legibus alꝰs iudicis officio· legibꝫ re
pelluntur infames·vt·ff·e·l·iij·§·lege·heretici
tñ licet ſint infames admittũtur·vt·ſ̃·de here·
l·qm·habetur diſtinctio hereticoꝝ·vt no·ſ̃·d
heret·et ma·§·que ſunt ¶ Item et in crimine le
ſe maieſtatis omniũ eſt exequata condictio·vt
·ff·de qſtionibꝫ·l·de minore·i·ſ͡c· et·j̃·ad·l·iul·
ma·l·nullus·cum tormẽtis tñ admittũtur infa-
mes·vt·ff·e·l·ob carmen·§·ſi ea·dicunt tñ qui-
dam infameꝫ ꝓhiberi teſtificari in cauſa crimi
nali tantũ·ſicut lex tercia in·ff·e·t· ponit de cã
criminali· Et ſupponit exẽplũ de accuſato·l·iul·
de iu· In pecuniaria aũt cauſa etiã infames non
ꝓhibentur recipi·vt·ff·e·l·quintũ cum tormen
tis tñ·vt in auť·e·t·§·ſanctimus ¶ Item repel
luntur qui ob dicendum vel nõ dicendum teſti-
moniũ pecuniam accepiſſe iudicari vel conuicti
ſunt·vt·ff·e·l·iij·§·lege· ¶ Item repellũtur im
puberes in cauſa ciuili et in cauſa criminali Itẽ
repellũtur minores·xx·annis·et·ff·e·l·inuiti·et
·l·in teſtimoniũ· Impubes tñ factus pubes po-
terit teſtificari de eo qd vidit in pupillari etate
Et idem dico in ſeruo facto libero·vt·ff·de ver
bo·ſig·l·notionem·§·inſtrumentoꝝ·et·ff·e·l·iij·
·§·lege· ¶ Item repellũtur ſerui· vt·j̃·e·l·qm li
beri· quid ergo ſi cum ꝓducitur in teſtimoniũ
obijciatur ei qd ſit ſeruus· Siquidem dicat ſe li-
berum ex natiuitate recipiť teſtimonium eius·
Sed ſi habita diſputatione apparuit ſeruus re-
ſpuitur eius teſtimoniũ· Si vero libertum ſe di-
cat pus inſtrumentũ oſtendat ꝙ teſtetur niſi iu
rauerit alibi ꝓbatiões habere·quo facto teſta
tio qdem ſcribať·ſꝫ niſi inſtrumentũ ꝓtulerit re
ſpuatur· ¶ Item repellũtur odioſi et ſiquidem
ſit odioſus ex mota lite criminis maxime capita
lis inter eos et hoc ꝓbauerit nõ ante audiatur
quã de crimine iudiceť· Si vero ex lite pecunia
ria vel alꝰs odioſus eſt ꝓcedat quidem teſtatio
Tempore aũt diſputationũ ſeruenť huiõi que
ſtiones· ¶ Item repellũtur ignoti aut nimis ob
ſcuri ne habeatur ei plena fides recipiuntur tñ
cum verberibꝫ inferendis a iudice ſi adminiſtra
tor ſit vel p apparitores ſui maioris·ſi non ſit ad
miniſtrator·vt in auten·e·t·§· ſi vero ignoti·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Habetur etiā in his qui legib⁹ ꝓhibēt̄ mixta ꝯ
ſideratio·ſ·rerum et pſonarum·nam et ſi in re q̄
libet poſſum teſtificari·In re tñ mea ꝑncipaliē
vel ſecūdario nō feram teſtimoniū· vt·ĩ·e·l·om
nibus·excipitur in legatario vł fideicōmiſſario
ſed nec in eo ſemp niſi cum agitur de hereditate
te nō de ſuo legato·vt inſti· de teſtamētis·§·le-
legatarijs·qđ enim dicitur·C·de fideicōmiſſis·
l·vl·quia heres ſibi iudex et teſtis inueniē imp
prie loquitur·Venditor ergo ꝑemptore admit
ti nō poterit quia ꝓpria eius cauſa videtur vſq;
adeo·vt·ĩ· biduum ſicut olim in ſua cauſa ꝑſtitu
ebat̄·vt·ff·qñ ap·ſit·z·l·que tempora·l·ij·§·ſed
ſi aliuſ·et de ap·l·iiij·§·alio ❡Item in iudice qui
iudicaturus eſt interim dū cauſa pendet forte
idem·et ſi finita ſit licet·p· de hoc dicat ſe nihil
legiſſe· Itemq; in patrono cauſe et in executo
ribꝫ negocioꝝ·vt·ff·e·l·vlē·et in decretis·ij·q·
vi·c· ſtatuendum· Sed et mulier in omni cauſa
teſtificatur ꝑterq̄ in teſtamēto·In hermofro
dito aūt an poſſit eſſe teſtis in teſtamento qua-
litas ſexus in caleſcētis ꝯſideratur· vt·ff·e·l·re
perūdarum·§·i·et·l· ex eo· ❡Item in cauſa cō-
munis criminis mei et tui·licet hec ſit tua cauſa
te accuſato et nō mea·Non tñ admittor obſtā-
te in eodem crimie mihi turpitudine mea· quid
in ciuili cauſa puta in re cōi·lex·idem videtur di
cere·vt·ĩ·e·l· qñ libi· ſm hoc ergo in re ſocij
mei nō admittar·ꝙ nō puto·Et diſtinguo vtꝝ
ꝯdemnato vel abſolute ſocio meo aliquod lucꝝ
vel damnū ſim ſubiturus vt tñ nullo modo ad-
mittar·alioquin contra·vt·ff·qñ ap·ſit·l·i·§·ꝑ
ꝑam·ſic ergo et rei et pſone habēt̄ mixta conſi
deratio·❡Item pſone ad pſonam ſit conſidera
tio·ſiquidem pentes et liberi in infinitū inuicem
aduerſus ſe nō ferunt teſtimoniū·vt·ĩ·e·l·pen-
tes·inuenio tñ ꝙ filiofa·milite teſtamentū faci
ente ante miſſionez pater poſſit eſſe teſtis in te
ſtamento·vt·ff·de teſtamētis·l· qui teſtamēto
·§·p contrariū·et inſti·de teſtamētis ·§·in teſti-
bus· ❡Item inuenio ꝓfeſſionem matris recipi
endam·cum queriē de etate filioꝝ· vt·ff· de ꝓ
bat·l·etiā·ſed forte nō recipitur eius ꝓfeſſio vt
teſtis· ſed vt ex eius reſſis iudex melius inueſti
get veritatem· Fratres aūt inter ſe ferent te-
ſtimoniū In cōfectionem aūt teſtamentorum ſi
inſtituat̄ filiuſfa·nō poteſt adhiberi teſtis pat̄
eius vel frater qui eſt in poteſtate eiuſdem vel
filius· reꝓbatum eſt niſi in ea re domeſtica te-
ſtimoniū·vt inſti·de teſtamentiſ·§·pater· In cā
tam criminali nō cogitur frater contra fratrē
ſed nec cogitur quis ferre teſtimoniū contra ſo
cerū generum vitricū ꝓuignū ſobrinum· eos ne
qui ꝓpriore gradu ſunt vel contra pntez patro
ni ſui·vel ꝯtra liberos patroni ſui· ❡Item nec
libertus iuri cōpellitur cōtra vxorem·nec liber
tus vxoris contra virum · ❡Item nec patroni
coguntur contra libertos· liberti etiam volen
tes nō recipiūtur contra patronos· Item ꝙ no
tabile eſt libertus patroni mei ꝯtra me cōliber
tum ſuū non cogitur ferre teſtimoniū·vt·ff·e·
l·iiij·et·ĩ·e·l·aduerſus·et ſicut contra ꝑdictos ſi

cōgor ferre teſtimoniū·ita nec ꝓ eis cogi poſ-
ſum et eſt ratio quia teſtis iurat ꝓ vtraq; pte
ſe veritatem dicturum·iij·q·ix·c· hortamur·Si
ergo diceret ꝓ eo ergo et ꝯtra eum·Si aūt ego
vltro velim teſtificari teſtificabor et ꝓ eis et ꝯ
tra eos· licet·p·de hoc ſe nihil legiſſe dicat ·
Item habēt̄ mixta conſideratio inē eos· qui do
meſtici ſunt·Nam etiā iure ciuili domeſtici teſti
monij fides imꝓbatur·vt·ĩ·e·l·etiā·et·ff·e·l·pnē
Domeſtici autē mihi ſunt coloni aſcripticij filij
ſerui forte et mercenarij·q: et eoꝝ furta dome
ſtica dicūtur·vt·ff·de penis reſpiciendū·§·fur
ta·forte et vxor licet·p· de hoc nihil ſe legiſſe
dicat·Hos aūt omnes quicūq; ꝓhibētur repel
lere non poſſum·ſcꝫ eos aliquando pro me pro-
duxi·vt reprobare non poſſum quod ſemel pro
baui niſi oſtendam eos poſtea pecunia corrup-
tos vel inimicos mihi poſtea factos·vel niſi ex
ipſis ꝺpoſitionibꝫ·i·ex hiſ que aſſeruerūt in teſti
ficationibꝫ ſuis velim arguere teſtimoniū eoꝝ
vt·ĩ·e·ſi quis teſtibus·Ego idē puto in omni ſu-
ꝑuenienti cauſa licet quidam in ꝑdictis tantum
dicant eſſe ſpeciale· p officium aūt iudicis ſit ꝓ
hibitio vt vel omnino quis nō admittat̄ vel vt
immodice fidei credatur·Repellit aūt iudex ef-
frenatam multitudinem teſtiū pmittendo eos
ꝓduci vſq; ad certum numerū·vt·ff·e·l·i·§·vl·
Modicam fidē hēat vel magnam ſm diuerſita
tem pſonarū et qualitatem teſtificationis·❡
In teſte aūt conſiderabit ꝯdictionem eius ſit ꝺ
curio an plebeius·Et an honeſte et inculpate vi
te·An vero notatus et reꝑhenſibilis ſit ·Item
vtrū ſit locuples vel egenus vt lucri cauſa qđ
facile admittat·vel vtrum ſit inimicus contra
quem vel amicus ei· ꝓ quo fert teſtimoniū· vel
vtrum teſtis ſimpliciter videatur ferre teſtimo
niū·Nam ſepe pallor vultus rubor faciei titu-
batio faciūt vt minus fidei alicui habeatur ·vt
dicit marcus tullius in topicis· vel vtrum vnū
eundem meditatū ſermonem attulerat plures
teſtes·vel vtrum ex tpe veriſimiliora dicant·ſꝫ
et ſepe conſentiens fama cōfirmat fidem rei de
qua queritur hoc ergo ſolum ꝑcipitur iudici vt
nō alliget animum ſuū ad vnā ſpeciem ꝓbatio-
nis·Sed ex ſententia ai ſui extimet·quid autem
credat·aut parum ꝓbatū ſit·vel quāta fides ſit
habenda teſtibus·vt·ff·e·l·iij·Producūtur au-
tem teſtes poſt liē·conteſ·vt diximus·ſ·e·t·pri·
ꝓducendi aūt ſunt teſtes de ꝓuincia in italiā vł
ecōuerſo·vel ꝺ ꝓuincia in ꝓuinciā· vel de ciuita
te in ciuitatem·hoc ita ſi iudex ꝓ ſpexerit expe-
dire·Et ſi hoc iuſte peti inuenerit ordo·pōt enī
ſi velit et expediat nō vocare coram ſe teſtes·ſꝫ
deſtinare litteras ſuas ei ſub quo degunt et cui
obediunt vt coram eo ſua ꝓferant teſtimonia
et ea in ſcriptis redacta et ſigillata et nulli ꝑiū
ꝓdita mittat ad eum qui iudicaturus eſt·et hꝫ
in pecuniarijs cauſis·Nam et in criminalibꝫ ꝑci-
ſe cogendi ſunt teſtes venire vt in auē·e·t·§·z
qñ ſancimus·et ·ĩ·de fide inſtru·l·iudices ❡Re
pſentati aūt teſtes expectare debent donec ſuū
iudici ꝑbeant teſtimoniū ſumptibꝫ ab eo q eos

putauerit ſibi neceſſarios exhibendis· vt .ꝭ. e. l.
quoniã. §. in exhibitione· Si aũt timor eſt ne re=
cedant det fideiuſſores de non recedendo· vel
ſi nõ poſſunt iurent non tñ expectare coguntur
vltra .xv. dies· vt .ꝭ. e. ſi qñ· Sunt autẽ neceſſarij
teſtes regulariter ſaltim duo et non rogati· vt
ff. e. vbi numerus· et. l. ad fidem· Et qñqꝫ exigũ
tur tres· vt notauimus. ṡ. ſi cer. pe. ¶ Nñqꝫ. v.
vt cum aliqs debitũ in ſcriptis ſe ſoluiſſe· vult ꝓ
bare ꝑ teſtes· vt .ꝭ. e. l. teſtium· et vt diximus. ṡ.
ſi cer. pe. ¶ Item et in mortis cauſa donatione·
Et in codicillis exigũtur. v. In teſtamentis aũt
.vij. vt .ꝭ. de donat. cau. mor. l. vl. §. vlt. Et de co
dicillis. l. vl. §. vl. et de teſtamentis. l. vlt. Et eſt
notandum ꝙ in teſtamẽtis exigũtur rogati· et
in confeſſione creditoris dicentis ſibi ſolutum et
in ſolutione debiti in ſcriptis ꝗ̃ quis vult ꝓba=
re ꝑ teſtes· Et in diuorcijs faciẽdis· et certe idẽ
videtur in qualibet obligatione facienda· vt vi
detur dicere aut. in. e. t. §. et licet. et .ꝭ. de diuor.
l. nullum· Sed forte quod dicit aut. eſt intelligẽ
dum cũ celebratur obligatio in ſcriptis· de qua
diſſoluenda ꝑ̃ncipaliẽ poſuerat· ¶ Porro in cãu
exigũtur. xv. teſtes hoc eſt cum quis inẽ agen
tes in rebus ꝓmouendus eſt· vt .ꝭ. de ꝓris ſac.
ſtri. l. vnicuiqꝫ· vnius vero tñ teſtis vox nunq̃
eſt recipienda· vt .ꝭ. e. l. iuris· ſed nec inducit p̄=
ſumptionem ẜm Iaco. ar. ff. de queſtionibus. l.
maritus. P. aũt dicit ꝰ hoc ſe nihil legiſſe· ego
cõtrarium puto. ar. ff. queãd. te api. l. i. in fi. Et
p̄terea ſi duo faciũt plenam vnus ergo ſemiple
nam. ¶ Eſt aũt ꝓductoruꝫ teſtium officium vt
anteq̃ aliquid dicant de re iuſiurandũ ſubeant
vt tactis ſacro ſanctis euangelijs· niſi ſit epiſco
pus· Ille enim nõ tangit euãgelia· licet ꝓponã
tur ei· vt .ꝭ. e. l. iuris. et. ṡ. de epiſcopis. et cle. aut.
ſed iudex· vel niſi ſit laicus cui remittaẽ ex con=
ſenſu ꝑtium· vt et als. ff. de ferijs. l. i. vel niſi cũ
tractatur de ventre inſpiciendo· vt. ff. de vẽtre
inſpi. l. i. i. ẜꝰ. Iurabit aũt ſe dicturũ omnẽ ve=
ritatẽ de negocio ꝓ quo lis eſt nulla mixta fal
ſitate ꝙ ꝓpter cuiuſdam ſubtilitatẽ inuentum
eſt· qui iurauit ſe dicturũ veritatem· Et poſtea
dixit duas cõtradictorias· et ita dixerit ſe veri
tatẽ dixiſſe. ¶ Item p̄ſtabitur iuſiurandum ꝓ
vtraqꝫ ꝑte· ꝙ quidẽ non eſt ita. l. exp̄ſſum· ſed
ex ꝯſuetudine generali tñ ſeruatur. ¶ Item et
p̄dicta aut. ſed iudex ita dicit in diſtincte dicat
que notauerit et ſubijciẽ hoc iuſiurãdũ ꝓvtra=
qꝫ ꝑte p̄ſente· vt .ꝭ. e. l. ſi qñ. Sed teſtimoniũ fe=
retur ſoli iudici· ſeparatis alijs teſtibꝫ· nulla ꝑtiũ
audiente· vt ꝑ danielem inductũ eſt· a ſalomõe
aũt eſt introducta repeticio allegataꝝ cum di
citur ſñia· ait enim hec dicit filius meus viuit·
tuus autẽ mortuus eſt· et ẜ alia dicit imo tuus
mortuus eſt meus aũt viuit· et poſtea ſententiã
tulit ꝑ dominũ quoqꝫ in terrã ſcribentẽ forma
ſententie ſcribenda eſt introducta· et ꝑ eundẽ
introductum eſt vt iudex nõ niſi ꝑ allegata iu=
dicet· licet als nouerit veritatẽ· Sic aũt teſti=
ficabiẽ teſtis vt dicat ſic eſſe vl nõ eſſe ſub p̄ſen
tia ſua factum eſſe vel nõ eſſe· vt .ꝭ. e. l. teſtium·
et ita fert teſtimoniũ de viſu· Sed et de auditu
bene ꝓferret teſtimoniũ· vt in cõtractibꝫ et ob
ligationibꝫ· dicendo ego audiui eos ita contra
hentes· Ego vidi eos ita facientes· als aũt de
auditu teſtimonio nõ creditur· vt de re ꝑ̃ncipa=
li fidem iudici faciat· vt ſi dico audiui illũ dicẽ=
tem ſe vidiſſe cũ dicitur enim qꝺ audiuerit non
quod ſit ita· excipiẽ in aut. aque. p. ar. vt. ff. de
ꝓba. l. p. ¶ Item in ꝯſanguinitate vt dicunt de
cretiſte· vbi etiã mater ꝓ filio fert teſtimoniũ·
Nec exigo vt dicant nos vidimus· Sic enim de
viſu alteriꝰ teſtis ferret vẽqꝫ teſtimoniũ ꝙ pe=
riculoſum eſſet dicere· maxime vbi ꝰ auditu te
ſtificantur· qualiter enim vnus ſcire poteſt· qꝺ
aliter audiuit· licet nimia ſubtilitate videaẽ· ali
ter dicendum vtpote cum ꝑiter debeant vide=
re· Sic enim varietas locorum reprobat teſtes
vt in daniele dicitur de ſuſanna ita et varietas
tẽporis ar. in decre. iij. q. ix. c. nihilominus. et. c.
.xxxv. q. vi. c. de pentcla· Sed ꝛ decredẽtia qñꝫ
ferri videtur· vt. ff. de ventre inſpi. l. i. i. ẜꝰ.
Porro nõ interrogantẽ ꝰ tempore niſi ſint ſuſpe
cti iudici· tũc enim debet ſtudere· vt eos in ver=
bis capere poſſit querendo ſi tempus erat claꝝ
an nubuloſum qualiter ille erat inductus· ꝰ quo
loquitur quid habebat in capite qui conſules
erant· et qs imꝑator in quo ãno vel mẽſe· et ad
hoc facit ẜm vnam litterã· ꝙ legitur .ꝭ. ad ſill.
l. ꝑ̄us· Sic enim dicit quo in anno flagicium ſit
admiſſum· Sed alia dicit quo mandãte ¶ Item
de loco debet interrogare vt dictum eſt ꝑ dani
elem· Ad hoc aũt rñdere teſtis erit officium ſi
fuerit interrogatus· ꝙ ſi non faciat nõ eſt ei fi=
des habenda· quia cauſas et certa adiacentia
ſue teſtationis nõ dicit· et hoc eſt qꝺ dicitur .ꝭ.
e. l. ſolam atteſtationem ꝓlatã· nec alijs legiti=
mis adminiculis cauſam approbatã nullius eſſe
momẽti· vt. in aut. e. t. §. et licet ibi cauſam teſti
monij ꝛc. Quod ſi de his interrogatus non fuit
puto nihilominꝰ teſtimoniũ tenere et teſtis ple
ne et breuiẽ officio ſuo videaẽ eſſe functus· nam
nec verboſa oratione vtendũ eſt teſti vel tabel
lioni· vt. ṡ. de p̄cibus impa. offi. l. vlt. et .ꝭ. de ap.
l. ampliorem. §. in refutatorijs· Sic aũt ſemel ꝓ=
ductus teſtis amodo ꝓduci ſuꝑ eodem capitu
lo nõ poteſt· et ſic poteſt intelligi· qꝺ eſt. ff. e. l.
ꝓduci· et bene punitur .ꝭ. e. l. vl. §. fin aũt quãq̃
alie multe expoſitiones fiant in. l. illa ꝓduci· Sꝫ
et ſuꝑ eiſdem capitulis ꝓducũtur ſepius cũ quis
teſtibus ꝓductis coram arbitris nõ vult crede
re poſtea cum agiẽ cauſa apud iudicem ordina=
rium· vt .ꝭ. e. l. vl. Quid ergo ſi ip̄e teſtis ſponte
ſua reuerſus aliquid immutetur et dicat ita et
ita reſꝓceſſit non vt ego dixi· Poſſit haberi ar
gumentũ qꝺ tñ vltimo teſtimonio poſſit vel ꝺ
beat ſtari· vt. ff. de here inſtiẽ. ſi ita ſcriptum. i.
ẜꝰ et de manumiſ. teſta. l. ſtichum· Sed ego pu
to fidem eis nõ habendaꝫ· ſi locati fuerint cum
aliqua ꝑtium· ¶ Item quid ſi poſt p̄mum teſti
moniũ et ante reuerſionem cõtingat teſti cum
aliqua ꝑtium affinitas· forte non creditur ei· Si
vero nõ reuertaẽ licꝫ poſtea fiat affinis ſtabiẽ

ei·qđ dixit· vbi aūt ſemel ꝓduxi teſtes· et po=
ſtea alios volo ꝓducere cōcedetur mihi q̃rta teſ
tium ꝓductio· Item tercia etiam ſi concluſe
rim·i·teſtib; renūciauerim·Et ſic exponiẽ in no=
uellis nō teſtificata didicerim nō diſtinguo me
cum teſtium vel aduerſarij· vt in auẽ·e·ti·§·et
qm̄· Tunc enim nullo modo poſſum ꝓducere·
etiā ſi ſemel tantū ꝓduxiſſem·habetur enim ſu
ſpicio·ꝙ ꝑma teſtificata velim emendare·ꝯſe=
quētia aut eis addere· Et ex hoc relinquiẽ·ꝙ ſi
vt cōprobet eorum dicta velit ꝓducere teſtes
nō vt addat vel emendet qđ poſſit etiā ſi didice
rit teſtificata·vt in auẽ·e·t·§·vero·et extra·e·
·t·c·in cauſis·et·c·vltra terciam· ergo ſola ſciē
tia teſtificatoꝝ nocet ſiue ꝑ me ſiue ꝑ alium ſci
am·ſed renūciatio ſola nō nocet·vt dixi quo mi
nus tercia fiat ꝓductio· Et ita ꝓbaẽ·in nouell
et in auẽ·e·t··§·illud tm̄· Quarta vero ꝓductō
mihi nō concedetur niſi ꝑſtito a me ſacramento·
qđ nō didicerim teſtificata·vt in autn̄·e·ti·§·ſi
vero deducens·vnam aūt ꝓductionez appellāt
quidam vnā dilationem cauſa teſtiū infra quaz
ꝓduxit teſtes quotcūqȝ et quotienſcūqȝ voluit
ego cōtra dicitẽ em̄ vna ꝓductō qn̄ ſemel indu
cit·Scđa qn̄ iteꝝ et ita de ſingulis et infra vnā
dilationem·quia veriſimile eſt qđ didicero te=
ſtificata teſtium ex trina ꝓductione·ergo plu=
ries infra vnā dilationem ꝓducūtur teſtes nō
tn̄ id concediẽ fieri quarto niſi ꝑſtito ſacramen
to vt dixi Eſt aūt effectus teſtimonioꝝ vt ſi
quidem ꝯſentiant in idem·et ꝑ eadem pte iudex
ſequatur ea· Si vero a diuerſis ptibus ꝓducan
tur·et ſibi cōtraria dicant eis potiuſ credant q̃
dicunt·ꝙ natura negocij congruit magis·et q̃
rei aptiora ſunt ⁊ nota ꝓximiora Item quib;
potiꝰ lux claritatis exiſtit· nō em̄ ad multitudi
nem reſpici oportet·ſed ad ſinceraz teſtimonio=
rū fidem·vt·ff·e· ob carmen·§·ſi teſtes·in auẽ·
e·t·§·ſi vero apte· Si vero omnia ſint paria tūc
ſpectabit iudex mĺtitudinem et maiorū numeꝝ
teſtiuz in idem ꝯſentientiū et in eo caſu exaudio
qđ dicitur alꝫ numerus teſtiū facit fidem rei de
qua queritur·vt·ff·e·l·ij·§· eiuſdem principalẽ ſꝫ
quid ſi ſunt pares et nūero dignitate et in omni
bus vt nō in g·extraor· C·de teſti·l·ſi qn̄·que in
cipit ſi vnus teſtiſ·vbi aūt ab vna et eadem pte
ꝓducunẽ· dicebat·M·nullis eſſe credenduz·ar·
duarum legū·ȷ·c·pri·l·in exercendis·et·l·diuſ̄ſe
Sed ego et alij ꝯtra putamꝰ·q: lex hoc vidꝫ di
cere apte·vt·ff·đ ꝓba·cū de etate·vn̄ et ſi aſtu
appeant teſtes incidere in ꝯtrarietatē ſubijciū
tur vberibus·niſi ſcđm aliquem errorem fortu=
itum et nō aſtu contraria dicentes demonſtren
tur·et vt in auten·e·§· ſi vero apte· Item et
alia ratio poteſt aſſignari in inſtrumentis quaz
in teſtibus· Si quidem qui ꝓducit inſtrumenta
contraria ſibi potuit ꝓuidere ne ea ſic cōtraria
ꝓduceret·vnde in penā ſuam ſtatuitur ne vllis
habeatur fides·teſtes vero ꝓducti ſepe dicūt·
ꝓducenti ſe aliud dicturos quā dicant·et ideo
ꝓducenti nihil imputari poteſt

De fide inſtrumentorum et de āmiſſi one eorum et de antapochis faciendiſ et de his que ſine ſcriptura fieri poſſunt

Explicito tractatu ꝓbationis que in
ducitur ꝑ vocem viuā ſubijciamus de
ea ꝓbationis ſpecie que fit ꝑ vocem
mortuā·i·ꝑ ſcripturaꝫ· Videamus quid ſit in
ſtrumentū·et qualiter hic accipiaẽ·⁊ quibus in
ſtrumentis habeaẽ fides· Et ex quibus fides in
ſtrumēto inducatur vĺ minuaẽ· et poſtea dice=
mus de amiſſione inſtr̄oꝝ et de anta pochis fa=
ciendis·et de his que fiūt ſine ſcriptura·Eſt aūt
appellatio inſtrumēti generalẽ· Nam et teſtimo
nia et ꝑſone quibus inſtruiẽ cauſa inſtrumento
rū loco habenẽ·vt·ff·e·l·i·ſed hic poniẽ inſtru
mentū ꝓ cartis vel ſcripturis tm̄·Sed et alꝫ di
citur inſtrumentū apparatus fundi quo exerce
tur poſſeſſio·vt·ff· de fundo inſtru·et inſtrumē
to le·l·qntum·i·ꝶ°·Soli aūt publico inſtr̄o ha=
betur fides ꝑſe·i·ſine aliquo alio adminiculo eo
ꝙ ſine aliqua vituperatione appareat· vt in auẽ·
e·t·§·ſi vero moriaẽ niſi is cōtra quē ꝓfertur
ꝓbet falſum· vt·ȷ·e·ſinceris· Quid ergo ſi is
qui ꝓtulit ſemel iterū non ꝓducit cum is cōtra
quem ꝓduciẽ patus ſit arguere falſum ⁊ certe
accuſator falſi debet ꝑus iurare·qđ exiſtimans
ſe poſſe arguē falſum poſtulat ſibi exhiberi in=
ſtrumentū· Item debet ꝑus inſcriptionis pa
ginam apud iudicem cōpetentē deponere⁊ tūc
imponitur neceſſitas ei qui ſemel introduxit in
ſtrumentū iterum ꝓducere niſi iurauerit ſe non
habere cartā nec dolo malo deſiiſſe habē et re
uera ipā carta ſine dolo ſuo depdita eſt·et ꝓdu
ctō eiꝰ ſibi eſt impoſſibilẽ·ꝙ ſi ita iurare voluerit
aliam quidē penam nō patitur·ſed cartule nlĺa
habeẽ fideſ·vt·ȷ·e·l·vi·Vbi aūt eſt aliqua in ea
vituperatio·et ſuſpectum videẽ· oportet eū qui
ꝓducit ꝓbare veritatē·qđ ſi nō fecerit ꝑſumiẽ
falſarius vt·ſ̄·t·ꝓxi·l·iubemꝰ·calūnioſam enim
ſcripturā vim obtinere nō oportet·vt·ff·e·l·ij·
Si aūt ille qui ꝓducit ꝓbauerit veritatē carte
licet ei contra quē ꝓductum eſt ꝓbare falſita=
tem·ſicut et·ſ̄·dixi in inſtrumento qđ ſine vitu=
patione apparet·et eſt hoc notabile·qđ poſtea
quā vna ꝑs ꝓbauit fidem inſtrumenti· licet alij
poſtea ꝓbare contrariuz· Sed tn̄ licet ante ſen
tentiam vel poſt ſniam pendente appellatione·
Nam ſi nō eſt appellatū·vel eſt appellatum·ſed
nouiſſime cōfirmata·ꝑma ſententia nō licet po=
ſtea de falſitate ꝓponere querelam·vt·ȷ·e·l·vl·
et eſt ratio quia de falſo fuit habita queſtio an̄
ſniam approbātē fidem inſtr̄a ꝗ nō eſt appella
tū vĺ eſt appellatū·ſed cauſa eſt amiſſa· Si autē
falſitatis nulla eſſet habita queſtio·vel mentio
liceret retractare ſentētiam ꝓtextu falſi·qđ po
ſtea opponētur·etiam ſi nō eſt appellatuz a ſen
tentia·vt·ȷ·ſi ex fal·inſtrumentis·fu·vi· ꝑ totū
·t·Quod aūt dixi publico inſtrumento eſſe ha=
bendam fidem eſt intelligenduz·ſi ſit originale
qđ⁊ poteſt vocari exemplū vĺ autenticū certū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſi ſit exemplū· qđ et notat᷑ iubet vel ſumptū non
eſt ei habēda fides· vt· ff· e· l· quicūq;· Sed opor
tet vt autenticū inſtrumentū vel alia ꝓbatio đ
bite quantatis exhibeat᷑ ſi vult aliquā exactio=
nem facere· vt in aut· vt ſpon· lar· §· et hoc inſu
per· coll· ix· Si vero nō ſit publicum inſtrumen=
tū ſed ꝓuatum fides nō habetur ei niſi ꝑ teſtes
id ꝓbetur· vel ꝑ compationem litteraꝝ· vt· ſ·
de ꝓba· l· inſtrumēta· Idemq; dico in forenſi in
ſtrumento· licet ar· contrariū videatur· ī· de do
nat· l· in donationibus· Et quia compatio litte=
rarū fidem dat et derogat inſtrumentis publi=
cis et ꝓuatis et omnibus oīno videamus ex qui
bus poſſit fieri compatio· vel ad derogandam
vel adiuuandā fidem inſtrumenti ⁊ quidem fit
ex publico inſtrumēto· vtputa ꝓducis ꝯtra me
inſtrumentū alicuiꝰ tabellionis ego vt derogē
fidei inſtrumenti inducam aliud inſtrumentum
quod conſtat eſſe factū ab eodem tabellione et
eſt diſſimilis littere et forme· vel induco aliđ in
ſtrumentū quod conſtat eſſe factū ab eodem ta
bellione et eſt ꝯſimilis littere et forme· vel ſi in=
duco aliquod inſtrumentū· et illud eſt ſuſpectū
vt ꝓbem eſſe verū· vnde inſtrumenti mei quod
induxi fides adiuuat᷑· Fit aūt iſta compatio pu
blici inſtrumenti· qñ tabellio nō ſupeſt· Si enim
ſupſit fides ꝑ illum declarat᷑ auctorem· Sed vbi
nō ſupeſt fit compatio litteraꝝ tabellionis et
ſignoꝝ vel notaruꝫ ad plenam fidem faciendā
et nō fit compatio litteraꝝ ſubſcribentium· Si
tñ ſupſit miniſter tabellionis et adnumerator
alioquin etiā ſubſcribentiū fiet compatio vt in
aut· de inſtrumentoꝝ cautione· §· ſed ⁊ ſi inſtru
menta coll· vi· et vt notauimus· ſ· ſi cer· pe· §· p·
Ex his omnibus ꝯpationibus vna quedam col=
ligetur et efficietur fides· vt in ꝑdicta autñ· di
citur ¶ Item ſi fit compatio ex ꝓuato inſtrum̄
to· ita tñ ſi habet ſubſcriptionem triū teſtium ꝓ
bate opiōis q̃ſ eidē ꝓuato inſtrumēto ꝯſtat ſub
ſcripſiſſe· vel ꝑ compationem aliaꝝ litterarum
quas ab eiſdem teſtibus conſtat eſſe formatas
vel ꝑ ſacramentū ſaltem duorum teſtiū non exi
go trium· licet trium teſtiū exigat ſubſcriptio=
nes· Et eſt hoc bene notanduꝫ· quia eſt optimū
ar· ꝓ ſententia quorūdam qui dixerunt ſollenni
tatem teſtim ſaltem ꝑ duos poſſe ꝓbari· licꝫ in
teſtamento· vij· ſint neceſſarij· vt· ī· e· l· ꝑ compa
tiones· nec eſt contrariū qđ dicitur in aut· e· ti·
§· i· et· ij· et· iij· videt᷑ enim ꝑ legem illam ꝙ et ſi
nō ſubſcripſerint teſtes tñ fiat compatio· ſi ipſi
interfuerint contractui· Sed certe ibi loquitur
de ꝓuata ſcriptura ad quā ꝓbandam vel impro
bandam fit compatio· Et ita demū ſi teſtes ſup
ſint· et vt nouimus· ſ· ſi cer· pe· §· penl· Ubi gra=
tia ego te cōuenio ad res quas ego dico me tibi
comodaſſe et induco tuā ꝓuatam ſcripturā con
tra te que nō ſufficit· vt· ſ· de ꝓba· inſtrumenta
vñ teſtes dñt venire· vt atteſtent᷑ ſubſcriptio=
nibus ſuis vel contractui· Item examinatio
ideſt compatio litteraruꝫ nō repellitur· ſed fit
ad ſolaciū· i· ad maiorem cautelam· ita et in con=
tractibꝰ ceteris· hic aūt loquitur de ꝓuata ſcri
ptura ex qua fit compatio ad aliam ꝓbandam
vel improbandā· ¶ Item et ibi loquit᷑ qñ cōtra
hitur a ꝑito litteraꝝ in ſcriptis· vel ſine ſcrip=
tis· ſuper maiore ſumma libra auri· vnde et ibi
tres teſtes exigūtur· vt ibidem dicit᷑· Item
fit compatio ex forenſi inſtrumento· vt· ī· e· l· ꝯ
pationes· Eſt aūt forenſe inſtrumentū quod eſt
cōpoſitum ex his que fiunt in iudicio· et dicunt᷑
tales ſcripture acta ſiue geſta· Et no· ꝙ ſingula
ad ſuam referēda ſunt materiā· i· vt ꝑ ꝓuatum
ꝓuato ꝑ publicū publico· ꝑ forenſe forenſi fides
detur vel detrahatur· nec enim diſſimilitudo đ
trahit niſi vbi conſueuit eſſe ſimilitudo nec diſſi
militudo iuuat niſi vbi conſueuit eſſe· Certum
eſt enim qđ in alia forma fiūt ꝓuata inſtrumen
ta quā pu· ¶ Item fit compatio ex quibuſcūq;
litteris quibus aduerſarius meus vtit᷑· puta ꝓ=
fert ſuam ſcripturam cōtra me quā fateor eſſe
veram· volo ipm̄ cōuenire ex alia ſua ꝓpria ſcri
ptura· quam contra eum ꝓfero· et peto fieri cō
pationem ſue ſcripture quā contra me ꝓfert·
ad eam quam contra eum ꝓfero tanꝗ̄ ab eo fa
ctam qđ quidem eſt equū· quia qđ in ſua ꝑſona
equum putat et contra ſe debꝫ admittere· vt in
aut· de his qui ingre· ad ape· §· illud etiam· Itē
fit compatio ex carta que ꝓfertur de archiuo·
pu· et teſtimoniū habet publicum· vt in aut· de
his qui ingre· ad ape· §· ſi vero etiam ex publi=
cis· coll· v· Eſt aūt archiuus locus quidaꝫ ab ar
cha ſic dictus in quo publice carte reponuntur
vt· ff· de penis· l· moris· §· ſolet et ſic ne eo loci· ſꝫ
cum teſtimoniū pu· eā habere intelligo· ex quo
confitentur magiſtratus eam ex archiuo eſſe·
vel ex quo ſigna talia continent᷑ in ea qualia ſo=
lent fieri manu cōmentarienſis· vt· ff· de iure fi=
ſci· in fraudem· §· quotiens· alioquin· ſi dicas eaꝫ
habere teſtimoniuꝫ pu· quia forma publica a ta
bellione· ſit ſcripta nihil noui· adderet aūt qđ ñ
placet ex his quinq; generibus inſtrumentoꝝ
fit compatio· Eſt aūt facienda compatō ab hiſ
qui bene nouerunt formas et figuras litterarū
et varietates· ar· ī· de remi· l· ſemel· et ꝑſtari de=
bet ſacramentum ab eis qđ neq; lucri cauſa ne
q; inimicijs neq; gratia tenti hmōi faciunt cō=
pationem· vt· ī· e· compationes· §· omnes· Item
et iurat ille qui inducit inſtrumentuꝫ ad compa
tionem· et ille qui petit fieri compatione n· ꝙ ñ
aliam idoneam habens fidem ad collationeꝫ in
ſtrumentoꝝ veniat nec quicꝗ̄ circa eā egit· ā
machinatus eſt qđ forte poſſit veritateꝫ abſcō
dere· vt in aut· e· §· ſi vero nihil· Effectus auteꝫ
compationis erat olim· vt ꝑ eam omnino iſtru
mentum approbaret᷑· vel eiꝰ fidei oīno deroga=
retur· Hodie aūt vna quedam ideſt ſemiplena
colligitur fides ex compationibꝫ litterarum et
ſignoruꝫ· et qñq; omnino credit᷑ ei ꝓut iudici vi
debitur· vt in aut· e· e· §· ſi vero moriantur· qñq;
nullo modo creditur ei vt quando eſt ab vna ꝑ
te inſtrumentum et vox viua· Ab alia vero ſo=
la compatio litterarum· ¶ Item et hodie dili=
gentius et cautius fit compatio ⁊ aliter ſtatu=
itur· Diſtinguitur enim vtrum ſupſit tabellio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

an nõ· Et vtrum ꝓuata ſit ſcriptura an pub·cõ
trahat̃ ſup minoꝛe ſimalibꝛa auri·an ſup maio=
re·et vtrũ a ꝑito litteraꝝ·an ab impito·⁊ vtꝝ
inſcriptis an ſine ſcriptis· vt plene notauimus·
ſ̃·in pnſ·t·§·ſumme·ſi cer·pe·quare aũt ſoli col=
lationi nõ ſit habẽda plena fides· notat̃ in aut·
e·t·i·℞°· Litteraꝝ enim diſſimilitudinem vt
ibi dicit ſepe quid tpus facit· Non eñ ita quis
ſcribit iuuenis et robuſtus vt ſener et forte tre
tremens· Sepe autem et languoꝛ facit hoc
Item calami et attramenti mutatio ſilitudinis
ꝑ omnia aufert puritatem ¶ Porro vt genera
liter de fide inſtrumentoꝝ ſciamus regula illa
eſt dicẽda que eſt·ĩ·e·l· in exercẽdis litib; eand
vim obtinent tam fides inſtrumentoꝝ quaꝫ te=
ſtium depoſitõnes·nec amitto in aliquo caſu·vt
vox viua ductum teſtiũ tñ· validioꝛ ſit publico
inſtrumento·imo publicũ inſtrumentũ in pluri=
bus caſib; validius eſt teſtibus duobus vel plu
ribus vt notari poſſunt plures caſus·ſ̃·ſi minoꝛ
ſe ma·di·ſi alterius·et·ĩ·de nõ nu·pec·generalit̃
et·ſ̃·de teſtibus·l·teſtium·et de ſuffragio·l·i·⁊
ĩ·qui teſta·fa·poſ·l·hac cõſultiſſima·et·ff·de ꝓ
ba·cenſus·quidam aũt dixerũt vocẽ viuam du
oꝛum teſtium validioꝛem eſſe inſtrumento· ar·
eius quod legit̃·in aut·e·ti·§· ſi vero tale aliq̃d
Sed certe illud nõ eſt ↄtra me· ſiquidem ab vna
pte erat inſtrumentũ et vox viua que ꝑ inſtru=
mẽto teſtificabat̃·ab alia vero pte erat compa
tio litteraꝝ diſſimilitudinẽ notantium· et nihil
aliud vnde ſtatuitur vt compationi nõ habeat̃
fides· Si quidem aliter ſcribit quis iuuenis alit̃
ſener·vt dictũ eſt et ita viue voci et inſtrumẽto
q̃d firmabat̃ viua voce magis creditur quã cõ
pationi· Si aũt·iiij·vel·v·teſtes bone opinionis
dicerent contra inſtrumentũ pu· magis crede=
rem teſtibus quã inſtrumẽto pu· vt·ſ̃·de ꝓba·
l·cum p̃cibus· niſi p̃ſumptio iuris et de iure ſit ꝓ
inſtrumento·vt in confeſſione que ſit in inuen=
tario et que ſit a muliere in interceſſione·vt no
tauimus·ſ̃·de ꝓba· ¶ Porro ↄtra ꝓuatũ inſtru
mentũ poteſt ꝓbari contrariũ etiam p duos te
ſtes omni exceptione maioꝛes·vt·ĩ·de cõtrahẽ·
ſti·l·vi· ¶ Illud noto·q̃d fidei inſtrumenti qñ
derogat̃ mea confeſſione·vt ecce ꝓduxi inſtru
mentũ quod dicebas falſum et ego poſtea pꝛo=
feſſus ſum me nõ vſuꝝ eo·videoꝛ enim cõfeſſus
ſcripturam nõ eſſe veram et ideo nõ habetur ei
poſtea fides·vt·ĩ·e·l·iij· et li de fide inſtrumen=
toꝝ· De amiſſione aũt inſtrumentoꝝ talis tra=
ditur regula·vt quicũq; contractus eſt qui ſine
ſcriptis fieri poteſt·in eodeꝫ caſu ſi ſcriptura in
teruenerit et amiſſa ſit nihilominus ſuam obti=
net firmitateꝫ·vt·ĩ·e·l·et·l·ſicut·et·l·ſtatum·et
·l·ſi ſolennibus·et·l·inſtrumẽtis·et·l·cum inſtru
mentis·et·l·an id circo·et·ff·e·l·in re·et de pig·
l·contrahitur· ¶ Poteſt aũt quilibet ↄtractus
fieri ſine ſcriptis niſi in quib⁹ caſibus·ſ̃·diximꝰ
p̃ferri inſtrumenta teſtibus· In amiſſione aũt
inſtrumẽti diſtingue·vtrum pfectum aduerſa=
rij mei ſit amiſſuꝫ·an p alterius factum vel per
caſum· In p̃mo caſu nõ eſt alia ꝓbatione opus

ad fundãdam intentionẽ meã· niſi vt ꝓbem ei⁹
vicio me amiſiſſe inſtrumentũ quo cõtinebatur
id de quo intendo·vt·ſ̃·de ꝓba·ſi de poſſeſſione
In ſcdo caſu nõ teneoꝛ ꝓbare amiſſionem· ſed
nec ꝓdeſſet ꝓbare amiſſioneꝫ· Nam et ſi teſtes
dicerent in inſtrumẽto cõtinebat̃ ticium emiſſe
et poſſeſſionẽ habuiſſe vl accepiſſe·et illud ſuo
tranſit meuius·nõ ꝓbaretur intentõ mea·Sicut
enim nõ ꝓbaretur p exemplum·vt·ſ̃·dictum ẽ
Ita nec ꝓbaret̃ p teſtes qui dicerent in inſtru
mento ita fuiſſe ſcriptum· Supeſt ergo vt p te
ſtes qui interfuerũt ei de quo agitur·fundem in
tentionem meã· ¶ Porro vbi debui pecuniã in=
ſcriptis quã ſolutam neceſſe habeo ꝓbare per
ſcripturã·vel p·v· teſtes·ſi ꝓbarẽ de amiſſione
ſcripture continentis ſolutionem factam in ali=
quo releuoꝛ a ꝓbatione teſtium q: non erũt·v·
neceſſarij·ſed duo ſufficient·vt·ſ̃·t·pr·l·teſtiũ
Nunc de antapochis· Eſt aũt antapocha ciro=
graphum q̃d facit debitoꝛ creditoꝛi in quo con
fitetur ſe ſoluiſſe tantũ et nõ dicitur ab anti q̃d
eſt cõtra·ſed ante q: fit anteapocham· et eſt in
ducta ad ſecuritatem creditoꝛis qui enim nomi
ne alieno poſſedit et penſionẽ ſoluit· vel qui cre
ditoꝛi ſuo vſuras repſentauit· Si qñq; dicat ſe
ſuo nomine poſſediſſe· et ita ſe dominũ factũ vl
p̃ſcriptione liberatum contendit illius agentis
facit vacillare·niſi ꝓbet dominus vel creditoꝛ
penſiones vel vſuras in p̃teritis annis ſibi ſolu=
tas·ꝓbat aũt p antapocham debitoꝛis· vt·ĩ·e·
l·plures vel vt dicunt alij· Antapocha eſt ſcri=
ptura quam facit debitoꝛ obligando ſe ab anti
q̃d eſt contra· Sed a poca ſcdm omnes eſt ſcrip
tura creditoꝛis ꝓfitentis ſibi ſolutum a debito=
re et ſic ponitur·ff·de admi·tuto·lucius·§·tutoꝛ
Sic plene conſulit̃ creditoꝛi vel domino vt faci
at apocas duas et ita erit vtraq; autentica·vt
dando apocam debitoꝛi vel colono retineat ei=
us exemplar cum ſubſcriptione coloni vel debi=
toꝛis·vel dominus debet debitoꝛi apocam et ab
eo accipiat antapochaꝫ· Quid ſi domin⁹ habu
it a colono antapocaꝫ et eidem ſubſcribendo eã
reddidit colono· Conſulitur vt repetat antapo
cam·vt tñ det colono apocam·vel ſi nõ repetat
antapocã·faciat apocã et eidem faciat ſubſcri
bere colonuꝫ·et eam ſibi retineat· Repeticio an
tapoce fauoꝛe domini inducta nõ debet in eius
leſionem retoꝛqueri·vt·ĩ·e·plures· Nunc de his
que ſine ſcriptura fieri poſſunt· Et ſciendum eſt
omnem ↄtractum ſine ſcriptura fieri poſſe· niſi
in quo caſu exigitur ſcriptura·vt·ſ̃·dictum eſt
et id exigunt quidam in emphiteotico contra=
ctu vt et dicemus·ĩ·de emphi·iure· Semp aut̃
videtur fieri ſine ſcriptis· etiaꝫ ſi ſcriptura inde
fiat ad approbationem niſi inter contrahẽtes
id actum ſit ne aliter ſit ratus contractus quaꝫ
ſcriptura interueniente· ſicut placet ſapientib;
q̃d quidẽ nõ dicit̃·l·expſſim ſed ſatis innuit̃·ĩ·e·
l·contractus· Cum enim dicit ſi cõuenit vt fiet
inſcriptis notat apte q̃d aliter·i· ſine ſcriptura
fieri nõ voluerunt· tunc enim inſcriptis dicitur
fieri·vbi aũt contrahũt et ad ꝓbationem eius

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

volunt inſtrumentū fieri non conuenit fieri in=
ſcriptis quia et ante ſcripturaȝ tenet ¶ Notāda
eſt ergo vis meo verbo vt fieret in ſcriptis ·i·
vt ſubſtātiam caperet et per ſcripturā vel ꝙ ve=
rius puto· tunc dicit̄ fieri inſcriptis ·qn̄ in con=
tractu vel ante contractum conueniūt vt ſcri=
ptura inde fiat vbi autem in ſcriptis celebrat̄
contractus non aliter habet vires niſi inſtru=
menta que vulgo dicuntur rogationes in mun
dum recepta ſint et dicit̄ inmūdum carta que
plene continet omnia que cōuenta ſunt inter ꝑ
tes a mūdicia eo ꝙ ſine vitupatōne debent eſſe
et debent ptes ſubſcribere huic mūdo ¶ Item
et teſtes vt videtur innuere· in aut̄·e·t·§· ſed ſi
inſtrumenta·et·§·oportet · ¶ Item oportȝ mū
dum ex toto compleri a tabellioē nec aliter ha
bet vires contractus adeo vt anteꝗ̄ iſta ſint ꝯ
plera quelibet ps recedere poſſit a contractu·
nec timet p̄ſtationeȝ intereſſe licet timeat amiſ
ſionem arraꝝ vel duplicationem iparū de quo
neceſſe eſt timere· ſi contractus celebrat̄ inſcri
ptis·vt·ī·e·l·cōtractus·et·ī· de contrahē·emp·
·§·i·lex ſcripture · Quidam ponūt caſum hmōi
·l·in eo qui ꝓfert duo inſtrumenta in vno con=
tinetur ꝙ ipē ſit vſufructuarius in alio qđ ꝓpri
etari⁹ has ſcripturas dicūt ꝯtrarias et ſibi de
rogātes fide quod falſum eſt· Poteſt enim eſſe
ꝙ vtraqȝ ſit vera·vt ſi p̄mo ꝓprietatem poſtea
vſuf·habuit vel econtra·licet ſimul vterqȝ ha=
bere nō poſſit·pono ergo caſuȝ in diuerſis ſiłqȝ
aduerſis·puto ꝓduco vnū inſtrumentuȝ in quo
continet̄ quod ꝓmiſeris tali die·x· bononie ·
Item aliud in quo continetur qđ eadem die ꝓ=
miſi tibi rome·c·he ſcripture aduerſe ſunt et ſi
nō directo tn̄ p medium·vtputa ſi dico homo ē
animal·et alius dicat homo nō eſt ſuba·vnde ſe
quitur·ꝙ non eſt aial· Et ita p mediū· Si vero
directo negaret vtputa homo nō eſt aial· ſine
dubio directo contrarie ſunt et mentiuntur qui
dicūt me dixiſſe ꝙ hic nō loquitur in contrarijs
ſed in diuerſis·hoc enim dixi qđ in diuerſis que
nō ſunt aduerſe loqui p̄t· vtputa ꝓduco vnum
inſtrumentū in quo continet̄ me emiſſe cū vxo=
re mea ꝓ·x·tali die· ¶ Item aliud in quo conti
netur qđ ego emi ſoł ꝓ·c·et alijs teſtibus inter
uenientib⁊ et eodem die·iſta quidam nō ſunt cō
traria p ſe vel p medium q: vtrumqȝ eodem die
potuit eſſe· Sed ita ſunt diuerſa vt veriſimile ñ
ſit rem ita ꝓceſſiſſe et fidem ſibi inuicē derogāt
neſcio enim cui inſtrumēto magis credam cum
eadem die dicant̄ cōpoſita· vnde neutrum tenȝ
et hoc vbi ab vna et eadem pte ꝓducūtur· ſed
ſi aduerſis ſecuſ eſt·q: iudex inſpicere debet que
magis et ſine inſpitione et raſura vt ei credat̄·
vel ſi vtraqȝ ps eſt ꝓ reo credat·vt·ī·e·de ꝯtra
hen·ſti·optimā·et·ff· de teſtibus·l·ob carmen·
·§·vl·et·ī·de nō nu·pec·optimā· nec poteſt ad h̄
adaptari·qđ eſt·ff·de re·iur̄·l·vbi·quia ibi loq̄=
de repugnātia iuris que eſt ꝓpter ꝑplexitatem
iuris·de ꝯdi·inſti·l·ſi titius·vel que eſt ꝓpter cō
trarietatem iuris·vt·ff·de vſu· et ha·p ſeruum
·§·vl·et·l·vſus·et de ſeruit̄·l·vie· ¶ Queritur ſi
venditor ante mūdum ꝯpletum tradat·an trā=
ſferat dominiū·ꝙ aliqn̄ dixit·b·qđ dic· vt nota
mus·ſ̄·de ſuffragio· Sed poſtea bene mutauit·
quia ſapientis eſt mutare ſuū conſiliū in melius·
Sed ꝺ vſucapione q̄ro·et ibi aliud dici pōt quā
in dominio·vt·ff·ꝓ dote·l·i·§· et p̄mū·

¶ Plus valere quod agitur ꝗ̄ quod ſi=mulate concipitur

De fide ſcripture plene·ſ̄· dictum eſt·
ſed quia ſepe aliud vere agitur et ali
ud ſcribitur·ſicqȝ fraudes ſepe cōmit=
tūtur·conſtetqȝ plus valere veritatē quā ſimu=
late geſtuȝ· Ideo ponit plus valere qđ agitur
quā qđ ſimulate concipitur· Videamus ergo q̄
bus modis he fraudes fiant· Fit fraus legi qn̄
qȝ de re ad rem·qn̄qȝ de cōtractu ad contractū
alterum·vt·ff·ad mac̄·ſi filius·§·is aūt ſolus·et
·l·ſed iuł·§·mutui· qn̄qȝ de contractu ad cōtra=
ctum eundem·ſed altero mō·vt·ī·ad vełł·l·non
putat·§·ſi cū omne·qn̄qȝ de pſona ad pſonaȝ·vt
·ī·de dona·inter vi·et vx·l·iij·§·nō tm̄· Et in om
nib⁊ talib⁊ magis ſpectam⁹ ỽitatē vt p̄ualeat
falſitati·qđ vere actum eſt·vel etiam vt nō va
leat ſm naturam rei de qua querit̄· Nam et vbi
donare volui vxori et ſcriptū eſt me vendidiſſe
nō valet venditio·quia ſimulata eſt nec donatō
quia inter me et vxorem meā valere nō poteſt
Secus ſi voluiſſeȝ donare alij· tūc enim donatō
teneret et ſic de ceteris·exaudi·vt·ff·de cōtra=
hen·emp·Si quis donationis· et de dona·inter
vi·et vxo·ſi ſponſus·§·circa· Et idem notari pōt
vbi legaui aurum et volui legare argentum ·
Nam neqȝ auꝝ debetur· quia de eo nō conſenſi·
neqȝ argentum quia de eo nihil exp̄ſſi·vt·ff·de
le·i·l·iij·§·ſi quis· et de rebus du·l· in ambiguo·
in caſibus tn̄ magis attendit̄ ſcriptura quaȝ id
qđ actum eſt·vt ecce teſtator·alij legauit vſu=
fruc·fundi et alij fundū ꝯcurrit vterqȝ in vſuf·
etiam teſtator aliud egerit·i·vt vnus haberet
ꝓprietatem nudam·alius vſufru·vt·ff·de vſuf·
le·l·ſi alij·vel vt dicunt alij ibi dicebat̄ teſtato
rem aliud egiſſe·ſed nō conſtabat ita eſſe·vnđ
magis ſpectatur ſcriptura ¶ Item ⁊ vbi ſpe fu
ture numerationis me obligaui poſt biennium
cum effectu teneor·vt nec liceat ꝓbari contra=
rium licet iacobus cōtradiceret· vt·ī· de nō nu·
pec·l·ſi intra· Sed et p̄iudicat veritati ſentētia
quantū ad eos inter quos eſt lata· vt·ff· de re·
iu·l·res iudicata· Idem qȝ eſt in iureiurādo· vt
·ff·de iureiu·l·ſed et ſi·§·item ſi iurauero· ſed et
in caſibus contra omnes p̄iudicat ſententia·vt
in teſtamento inoſſicioſo et in ingenuitate· in
filiatione vt dicemus·ī·quibus res iudi·nō nocȝ
Illud notandum·ꝙ qn̄qȝ ſcriptura non attendi
tur et fraus p̄ſumitur· vtputa clam emit tutor
a pupillo et alterius noīe inſtrumento eſt aſcri
ptum·nam p fraudem·et per interpoſitam per=
ſonā facta vid: emptio· Secus ſi palam emiſſet·
vt·ff·de auct·tu·l·v·§·ſane·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De comodato

De actionib9 pſonaliſſimis quib9 quid
dari pciſe intenditur dictum eſt· Se-
quitur videre de his que ꝯponuntur
ad intereſſe· Sed quia ille naſcūtur ex contracti
bus et contractuū· quidam re celebrant· quidā
conſenſu· de his qui rebus celebrant videndum
eſt· Et quia intra eos laudabilioꝛ eſt is qui tm̄
gratia accipientis contrahitur· Siquidem bea
tius eſt dare quam accipe de comodato qui re-
contrahit· vt inſti· qui· mo· re contra· ob· §· item
is cui· Primo dicamus· quid ſit comodatū· Et
vnde dicatur· In quibus rebus conſiſtat· Quis
poſſit ꝯmodare· et cui· et que actiones oriantur
ex eo quibus dentur· et in quos· et in quantum
et quales ſint· ❡ Comodatum eſt alicui9 rei ad
aliquē ſpecialē vſum gratuita facta conceſſio
Ideo dico conceſſio· et nō tranſlatio· quia is qui
comodat retinet dominiū et poſſeſſionē· vt· ff·
e· l· rei comodate· Dicitur qꝫ comodatum qſi
comodo vtētis datum· quare aūt dixerim gra
tis patet· nam interueniente mercede vl' ſpecie
tranſibit res in locatione vel in contractū inno
minatum do vt facias· vt inſtit· man· §· vlt· ad
aliquē vſum ideo dixi vt notarem differenciam
inter comodatum et pcarium· Precariū enim ꝯ
ceditur ſine certi vſus pfinitione· vnde qn̄cūqꝫ
reuocari poteſt· vt· ff· de pcario· l· cum pcario·
Hinc eſt qꝺ latam culpā ſolūmodo pſtare tene
tur· vt· ff· de pcario· l· qſitum· §· et illud· comoda
tum aūt ad certū vſum conceditur et ꝭ diligēs
et curioſus lectoꝛ notare poteſt ſemp vbicunqꝫ
tractat de ꝯmodato alicuius rei ſtatim ſuppo-
nit vſum ad quē res eſt conceſſa· Sic dicitur co-
modaui equū vt ad villam duceres pecuniā vt
diues appares· vt· ff· e· l· iij· §· vl· et· l· iij· et· l· ſint
· §· ſed interdum· et· l· vl· Sic dicit ꝯmodaui ſca-
las vt feneſtris ſupponeres· vt inſtit· de ob· que
ex quaſi de naſ· §· ope· et cōſilio· vnde ⁊ comoda
tum non reuocet niſi ſinito vſu ad quē eſt con-
ceſſum alioquin tenet comodatoꝛ cōtraria ꝯmo
dati· adiuuari enim nos nō decipi bn̄ficio opoꝛ-
tet· ſic eſt et in eo qui abſentis negocia quaſi om
nia geſturus gerē inchoauerit· neqꝫ pitura im
pune deſerat· Itemqꝫ ⁊ in eo qui recepit mād a
ti· Nam recipe mandatū voluntatis eſt neceſſi-
tatis eſt ꝯſummare· vt· ff· e· in comodato· §· ſic
et extra· e· ti· c· miſce inſi· Quidam tn̄ dixerunt
tūc eſſe comodatum cū dicit ꝯmodo tunc eſſe p
carium cū dicit pcario· cōcedo qꝺ ridiculum eſt
dicere· vtpote cū verbis tantū nō rebus lex im
ponere qꝺ eſſe nō debet· vt· j· cōia de l· l· omne·
❡ Conſiſtit comodatum in reb9 mobilibus et ſe
mouentib9 et immobilib9 Item et incoꝛpalibus
puta ſeruitute hereditandi· vt· ff· e· l· i· Cū enim
dixerit pus rem ſoli comodari poſſe ⁊ adiecerit
viuianus etiā hēditationem poſſe comodari pa
ter intelligendum eſſe de ſeruitute hēditandi -
ne alioquin nihil dicatur adiectum licet pla· di-
xerit ſe nō legiſſe incoꝛpali a ꝯmodari poſſe et
in eiſdem rebus videt conſiſtere pcarium vt· ff·
de pcario· l· ij· §· vl· et· l· iij· et· iiij· Porro qꝫ vſu cō
ſumitur nō comodatur niſi forte ad pompā vel
ad oſtentationem quis accipiat· ſepe etiā ad ꝭ
ꝯmodantur pecunie vt dicis gratia numeratiō
nis loco intercedant· vt· ff· e· l· iij· §· vlt· et· l· iiij·
Comodat aūt et ei ꝯmodatur qꝛ als poteſt ob-
ligationem contrahere· de quib9 diximus· ſ· de
pactis· Quid ergo ſi pupillus ꝯmodauerit dico
ab vno latere tantū ſtat cōtractus· Nam pupil
lus nō eſt obligatus· ſed alius obligat ei· vt· ff
de act· emp· l· iul· §· antepnl· Itemqꝫ et ſi pupil-
lo comodatum ſit· nec enim tenet comodati niſi
in qn̄tum locupletioꝛ factus eſt· vel niſi in quan-
dolo deliquit· vt· ff· e· l· i· §· vl· et· l· ij· et· l· iij· et de
poſiti· l· i· §· an in pupillum· Fur aūt et pdo et cō
ſimiles recte agunt comodati· vt· ff· e· l· ꝯmoda
te· et· l· ita· imo et rei vendicationem· dixerunt
quidam furem poſſe intendere ꝯtra comodata
riuz· cum ipi nō liceat intendere dn̄ij queſtionē
contra furem a quo habeat caſum· vt· j· t· i· nec
creditores· et de nō nu· pec· l· i· et his omnib9 foꝛ
tius eſt ar· j· de pſ· xl· an ſi qs· §· ſed hoc ſup illis
vt enim pdoni nō licet obijcere dominij qōnem
ei qui expulit de pdio ꝓpter delictuꝫ ſuū· ex quo
obligatus eſt expulſo· ita ſi obligatus ſit ex cō-
tractu nō debet ei litem cōferre de dominio· vl'
forte durioꝛ eſt cauſa delicti qꝫ cōtractus· quod
enim dicit de nō nu· pec· et de pignoraticia actō
ne· ſi pignus datum ꝓbaturus es· vel ſi oꝛiginē
rei ꝓbare potes vendicare dominiū debes· non
ideo dicit qꝺ ſola traditio pignoris det debito
ri rei vendicationem· ſed quia ꝓbata traditiōe
pignoris pſumit creditoꝛē hodie poſſidere· cū
a debitore habuit poſſeſſionem· vt· j· de pig· ac·
l· iij· et ideo poteſt intentari rei vendicatio quā
parit ſola poſſeſſio· vt· ſ· de aliena· iu· l· i· ſi ergo
agat rei vendicatione contra comodatariū· qꝛ
ipe vt quilibet poſſeſſoꝛ cōuenitur plene opoꝛꝫ
comodantē de dominio ꝓbare· vt· ff· ad exhi·
· l· de eo· §· heres· et· §· item heres Ex comoda
to aūt due oriunt actiōes directa et ꝯtraria· et
datur directa comodanti· et eius heredi cōtra
comodatariū et eius heredem· cōtraria aūt da-
tur comodatario et eius heredi contra ꝯmodā
tem et eius heredes nec refert intendatur dire
cta vel nō· ſicut et in qualibet contraria· vt· ff·
e· l· in comodato· §· i· et de act· et obl· l· ex depoſi
ti· et· l· ex cōtractib9· et inſti· de ppe· et tem· act·
· §· ſed et heredibus· vtilis aūt comodati datur
ꝓ pullo qui cōmittebatur equam comodatam·
vt· ff· e· l· i· §· vſqꝫ· Item et quando ego nō ꝯmo
daui· ſed tu amic9 meus ꝓpria auctoritate equū
de ſtabulo accepiſti· dabitur vtilis vt dicit me
ratum habente qꝺ factum eſt· qꝺ mihi nō pla-
cet· magis enim dicerem pſcriptis verbis agi
poſſe ſic et cū ei qui mihi bōa fide ſeruit ꝯmodo
vt· ff· e· l· ſi is qui· §· ſi libero ❡ Porro ratione p
ſonarum datur vtilis· vt ecce tu alijs comodaſti
vel apud alium depoſuiſti· vt mihi redderetur
res· dabit eni mihi vtilis actio ex pacto tuo· vt
ſ· ad exhi· l· ſi res Item et ſi pupillo comodaue
rim dat mihi vtilis in eū ex ſuo dolo· vl' in qn̄tū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

locupletatus eſt·vt·ff·e·ſed mihi· ¶ Venit au
tem in directam actionē ꝯmodati reſtitutō rei
et ſi pleres res ꝯmodauerim ſeparas·poteſt vł
de omnibꝫ vel de vna agi· Si aūt ꝯiuncte ſint vt
efficiant aliquod totuꝫ integrale·nō poteſt agi
ꝓ ſingulis ꝑtibus·ſed ꝓ toto·vt·ff·e·l·in ꝯmo=
dato·§·vl·p·tamen vtiliter ꝓ ꝑtibus agi poſſe
ait ſed nō recte vt dicit·l·i· directa rei dico nō
deteriorate·nec enim videtur eſſe reddita res ſi
reddatur deterior·vt·ff·e·l·ſed mihi·§·i·⁊ideo
debet pſtari intereſſe· vt ibidem dicitur· et vt
plene notaui in ſumma inſtit·de le·in ꝑnci·Si ve
ro nō reſtituitur res ꝑ contumaciam iuratur in
litem contra cōtumacem·Si vero nō fuerit con
tumax·ſed culpa ceſſat reſtituere rem extimat̄
quanti ſit res a tempe more vſqꝫ ad ſententiaꝫ
ſed in act·ſtricti iuris extimetur culpa a tempe
more vſqꝫ ad litis cōteſtationem·vt·ff·e·l·ſed
mihi·§·ij·Si vero dolo conuenti res deſierit eſſe
forte etiā in act·ſtricti iuris extimabitur a tpe
more vſqꝫ ad ſententiam quanti res ſit·vt·ff·de
rei ven·l·iuł·ſcrib·et·l·ſi hominem·§·i· ¶ Item
et veniunt acceſſiones rei vt fructus et ꝑtus et
fetus· Item venit dolus et lata culpa et leuis
et etiā leuiſſima·ſi comodaui tibi gratia tua tm̄
Si aūt comodauerim gratia mea tantū ſponſe
vel vxori quo honeſtiuſ culta duceretur ad me
vel ſi ludentibus inſcena apud me comodaueri
ludi cauſa vel mihi vł eis comodarem vltro co
modauerit aliquis veniret dolus tm̄·et lata cul
pa·Si aūt comodauerim tibi gratia tua ⁊ mea
argentum vel ſtichum·quia cōmunem amicum
inuitaueramus ad cenam veniat dolus tantum
et lata culpa et leuis·vt·ff·e·l·ſi vt certo·§·inte=
dum·⁊·l·in rebus·Caſus vero fortuitus non ve
nit lꝫ ita niſi pactū culpa mora aliud inducāt·vt
extra·e·c·vnico·in ꝑnc· Si enim comodaui tibi
equū ad villam·tu ad bellū duxiſti teneberis de
caſu·Secus ſi comodaſſem tibi ad bellum· tunc
enim meū erit ꝑiculuꝫ· licet aliud milites obſer
uent·nam et ſi tibi ſeruū rectorē ꝯmodauero vt
in machina oparetur·meum erit periculum niſi
machine minus diligēter nō ab ipſo ſeruo liga
te culpa·ꝑicatum vł fumū vetuſtate caſus cō
tigerit ſecus ſi comodaſſem tibi·vt opus de pla
no faceret·vt·ff·e·ſi vt certo·§·ſed interdum·
¶ Item et culpa poteſt imputari ꝯmodatario
ſi rem tibi comodatam comiſerit mihi ꝑferen=
dam ꝑ non idoneam ꝑſonam· Si enim eſſet ido=
nea et nō debuit eſtimari· qd a quibuſdam mał
hominibꝫ intercipetur ꝯmodantis erit damnū
niſi in comodato actum eſt· vt ꝯmodatarius rē
ꝑ ſe ꝑferat· tūc enim dolus vel culpa electi ab
eo videtur cōmiſſus·quia mala electio eſt in cul
pa·Si vero ego ꝯmodator miſerim ei aliquem·
ꝑ quem mihi referat̄ res meum erit periculum·
Secus ſi miſerim aliquem tm̄ cauſa admonendi·
vt mihi ꝑferatur res·vt·ff·e·l·eum·§·vlt·et·l·
qui nō tam·et·l·ſi mei·et·l·argentum·et ſi men=
ſor·fa·mo·di·ꝑ litteras· Item agitur comoda=
ti ita demum ſi expleatur vſus cuiꝰ gratia ꝯmo
datū eſt·vt et·ſ̄·dixi· ¶ Item qd in pacto dixi·

eſt verum ſi ſpecificent̄ caſus· vt et diximus·ſ̄·
de pactis· ¶ Item qd dixi de mora eſt intelligē
dum etiam ſi res eſſet eodēmodo ꝑitura penes
comodantem·vt·ff·deł·i·l·cum res·§·vlti·et in
aut·de depoſito et denūciationibꝫ·i·ꝶo· Damnū
aūt ab aliodatuꝫ nō venit in hac act· qua enim
cuſtodia potui conſequi ne damnū iniuria detur
ab alio·Si tm̄ poneres rem ſic potuiſſe cuſtodiri
ne damnū daretur eſtimari poterit hec culpa·
vt·ff·e·l·ad eos et locati·l·ſi de damno ¶ Item
datur hec actio in quantum eſt in peculio ſerui
vel filij fa·vt ipſius patris vel domini dolus tm̄
nō etiam culpa extimet̄· vt·ff·e·l·iij·§·ſi filio
Item hec actio in heredes ꝓ hereditaria ꝑte
niſi forte vnus heredum habeat facultateꝫ to
tiuꝫ rei reſtituendꝰ·nec faciat· tūc enim ꝯdemna
tur inſolidum quaſi lꝫ boni iudicis arbitrio con
ueniat· Item qꝫ et ſi vnus heredum ſolus in co=
modato admiſerit dolum vł culpam·vt·ff·e·l·
iij·§·hereſ·et·l·in ꝯmodato·et·l·ſi ex facto Vbi
aūt pluribus comodaui videtur· ꝙ quilibet te=
neatur inſolidum et cuilibet eorum detur actio
furti et alterutro agente alterius actio tollitur
contra furem·et ex vnius eorum dolo vel culpa
alter tenetur·et ſi ꝯueniatur cedende ſunt ei ac
tiones contra alteruꝫ et comodati·et·l·aquilie·
Nam et ſi ille comodatarius qui dederit damnū
cōueniatur comodati remittenda eſt ei hec ac
tio·l·aquilie·niſi forte in hoc qd pluꝰ eſt in ea ra
tione inficiationis nō ratione repetitionis·xxx·
dierum vel anni·vel forte remittitur in totum
de equitate·ſed de ſtricto iure fit remiſſio ad ꝯ
currentem q̄ntitatem dūtaxat· vt· ff· e·l·ſi vt
certo·§·vl·et·l·alterutro·et·l· vnde queritur·et
de act·et obł·qui ſeruū·§·vl·et·ꝭ· de diuiden·tu·
l·ij·§·vlt· Hodie aūt vt duo comodatarij fiant
duo rei debendi oportet qd expſſum dicatur vt
in aut·ꝺ duobus rei conſtituē·nec dicat aliquis
autenticū locū habet·vbi res diuidua eſt in ob
ligatione· hic aūt reſtitui res ꝓ ꝑte nō poteſt
vt·ff·depoſiti·ſi duo·⁊ de vbo·ob·ſtipulatiōes
nō diuidūtur·Sed certe illud locuꝫ habet q̄ndo
id eſt actum·qd quilibet teneatur inſolidum vł
q̄n vnus ad rem totam tenebatur·alioq̄n quili=
bet tenebitur ꝓ ꝑte vt in heredibus dicitur et
in pluribꝫ deponentibꝫ·vt· ff·depoſiti·l·i·§·ſi ap·
duos·et·l·in depoſiti· ¶ Contraria aūt ꝯmoda
ti ad multa ꝓponitur·vt ad impenſas in egritu
dines ſerui maiores factas·modica enim impē=
dia ꝑtinent ad comodatariuꝫ ſicut et cibarioꝝ
Cibarioꝝ enim impenſa naturali ratione ad eū
ꝑtinet qui vtendum accepit· ¶ Item et qui co=
modauit ſciens vaſa vicioſa tenetur contraria·
ſi in fuſum vinum vel oleum corruptum effuſuꝫ
ue eſt· ¶ Ignorans aūt excuſaretur ꝓpter igno
rantiam·vt·ff·e·l·in rebus·§·poſſunt·et·§·item
qui ſciens·et·l·penł·et depoſitor tm̄ non excuſat̄
ratione ignorantie nec locator vaſis vicioſi·Se=
cus in locatore ſerui vicioſi·vt·ff·de furt·ſi ſer=
uus cōis·§·ꝙ vero et locati·l·ſed addes·§·i·et·
l·ſi domum·§·i·et·l·cum in plures·§·ſeruum·
Item venit in ꝯtrariā ne intempeſtiue reuocet̄

comodatum·vt·ff·e·l·in comodato ¶ Item te
netur mihi comodator contraria ſi rem mihi co
modatam ſurripiat· et ego ignorans eum fur
ripuiſſe pſtiti ei extimationem rei vel intereſſe
Nam re poſtea comperta furti quidam actio n̄
datur mihi·ſi nullas reſtituendi cauſaſ habebā
nam ſi impenſas neceſſarias in rem comodatam
fecerim interfuit mea potius p retentionē eas
ſeruare quā vltro comodati agere ideo qꝫ furti
actionē habebo· Comodati aūt datur mihi ac
tio ad intereſſe vel condictio indebiti quia inde
bitū erat·qđ ſolutū eſt niſi forte ſnia ↄdemnat⁹
fuerim·vt·ff·e·l·rem mihi·et de furt·l·ſi is qui
rem como·et vt diximuſ·ſ·de ↄdict·inde· Si aūt
ↄmodator mihi nō ſurripuit rem· ſed ego ꝑ ea
ꝑdita p̄cium ei dedi· Deinde res in poteſtatem
ſuam puenit tenebit contraria· vt aut rem pre
ſtet aut qđ accepit a me·vt·ff·e·l·in comodato
·§·vl·ſed cuius erit electio·videtur enim qđ co
modator ad rem p̄ciſe teneat·ſicut ꝛ in rei ven
dicatione cum vendicator accipit rei extimatio
nem a poſſeſſore·vt·ff·e·ſi vt certo·§·i·et de rei
ven·ſi culpa·nam ꝛ ſi extraneus poſſideret cede
ret mihi comodator actiones ſuas· vt·ff· de re
iudi·in depoſiti vel ſi malim tenebit ad pecuniā
vt·ff·de ↄdic·ſine cauſa·l·ij· niſi ſententia conde
mnatus pecuniā ſoluerit contradixi· tūc eī ad
rem agam nō ad pecuniam ꝓpter auctoritatē
ſententie ¶ Item tenet contraria comodator ſi
ſeruum ſciens furem mihi comodauerit· vt·ff·
e·l·penl· quicūqꝫ aūt veniūt in contrariam poſ
ſunt ↄpenſari ſi agatur directa· Sed ſi nō fuerit
cōpenſata vel ↄpenſationis rationē nō habuit
iudex·vel ſi actum nō fuerit directa nihilomin⁹
agetur contraria comodati·et eſt hoc genera
le in omni contraria actione·reprobata aūt cō
penſatōne amplius nō poteſt agi·vt·ff·e·l·in re
bus·§·qđ aūt·et·l·in·comodato·§·i· Sunt autē
iſte actiones pſonales ciuiles nō p̄torie·vt·ff·e·
l·in comodato·§·ſicut·ſed ꝛ poteſt dici eas p̄to
rias eſſe quia p̄tor ſup eis expoſuit edictum ſuū
vt·ff·e·l·i· Illud conſtat·qđ ꝑpetue ſunt·

De pignoraticia actione

DE comodato qđ re contrahit·et gra
tia tm̄ accipientis dictum eſt· Sequi
tur de act· pignoraticia videre cuius
obligatio contrahit re et gratia vtriuſqꝫ·i·cre
ditoris et debitoris·vt inſti·qui· mo· recōtrahi
tur ob·§·creditor· Nam illa demū locum habet
pignoraticia· ſi res interueniat·i· creditor eam
a debitore accipiat·licet ipotecaria ſola ↄuentio
ne naſcatur et rei traditio nihil ad eam operetur
niſi in caſu cum ↄtrahitur obligatio pignoris·
nō ex ↄuentione ptium· ſed ex iuſſu magiſtrat⁹
cum iubet aliquē in poſſeſſionem mitti· vt·ff·e·
l·i·et·l·non eſt·§·i· de ipotecaria tractatur·ī·de
pignoribꝰ· ¶ Sed hic de pignoraticia directa ꝛ
contraria nobis eſt agendum· Et p̄mo de dire
cta qn̄ locum habeat cui detur·et ad quid et po
ſtea eodem ordine dicemus de contraria·et qua

les ſint actiones· ¶ Habet aūt locum directa ſo
luto toto debito creditori·vel aliter ſatiſfacto·
nec alit naſcitur actio pignoraticia·Satiſfactū
aūt accipimus quēadmodū voluit creditor·licꝫ
n̄ ſit ſolutū ſiue pignoribꝰ alijs ſibi voluit caueri
vt ab hoc recedat ſiue fideiubꝫ ſiue re data ſiue
p̄cio aliquo vel nuda cōuentōne· quotiens enim
vult creditor rcedere a pignore videtur ſibi ſa
tiſfactum· ſi vt ip̄e voluit ſibi cauit· licet in hoc
decept⁹ ſit ſui facilitate·vt·ff·e·l·ſi rem·§·oīs
et·l·ſi neceſſarias·§·ſi vnuſ· Si vero decipiat cal
liditate debitoris dicentis quo minus ſe ſolutu
rū pecuniam· et ita creditor reddidit ei pignus
qđ debitor p feneſtram dimiſit· alij excepturo
eo quem de induſtria ad id poſuerat nō eſt libe
ratū pignus·imo debitor tenetur furti et ad ex
hibendum quia pignus nō redditum ſed p fal
laciam ablatum intelligitur· vt·ff·e·ſi quaſi·ſol
uē aūt debitor debet id qđ dꝫ et vti vt debꝫ· Si
enim ſoluat creditori reprobaꝫ pecuniā nihil vi
detur ſoluiſſe· quia reproba pecunia nō liberat
ſoluentem reprobis·ſi nūmis redditis etiam ſci
enti debitori reprobam pecuniaꝫ· oppoſita ei ab
eo exceptione doli contra creditorem· vt·ff·de
ſolut·ſi cum aurꝫ· Eſt tn̄ queſtio ſabbatina an li
beretur debitor ſi reproba pecunia fuit appro
bata ab electore creditoris qđ videret quia ma
la electio eſt in culpa·ar·ff·de cōdict·et de·quā
uis et ꝑ ſocio·l·ſocius ſocio·puto tn̄ qđ non ↄtin
gat liberatio quia deficit ſo·ex eo· quod eſt er
ratum in ſubſtantiali qualitate·ar·ff·de contra
hen·emp·l·in venditionibꝰ et de opē·le·l·ij·§·vl
¶ Item quid ſi creditor expendit reprobaꝫ pe
cuniaꝫ quaſi ꝓbam videretur qđ repellatur ſal
tim quia nō reddit reprobam vt dictum eſt·ſed
puto contrarium quia a debitore debet habere
debitum nō caſu·vt·ſ·ↄ inof·teſ·ſcimus·et quia
illis quibus ſoluit adhuc tenet· ¶ Item poteſt
reddere eſtimationem reprobe pecunie· Item
ſi homo ſit in obligatiōe nō debet ſoluere ſtatu
liberum vel noxe ſubiectū quia auferri poſſunt
creditori·ſi tn̄ ſoluerit debitor ſeruū veſpelionē
aut al's turpem hominem videtur qđ liberatio
contingat·habet enim ſeruū creditor qui ei au
ferri nō poteſt·vt·ff·de ſol·qui·x·§·penl· Item
eſt ſolutio facienda·vere vl' interp̄tatiue vt ob
latione· et ſollenni depoſitione· ſola aūt oblatio
nō inducit pignorationem niſi fiat in iudicio·vt
ī·e·nec creditores·et·ī·de vſur·l·ij· et·l·acceptū
et·ff·e·l·ſi rem·§·vl·et·l·alienam·§·ſi p credito
rem· de hac tn̄ oblatione plenius dicemus·ī·de
vſu· ¶ Item extinguit pignus nouatione volū
taria niſi repetitum eſſet pignus in ſcđa ſtipula
tione· nouatione aūt neceſſaria que fit p litis ↄ
teſtationem vel p ſententiam nō extinguit pi
gn⁹·vt·ff·e·l·ſolutū·i·R°·et §·nouata· Item qꝫ
ſi acceptilatio ſit facta vel pactum de nō peten
do·quia vicem obtinet ſolutionis· vel iuſiuran
dum ſit pſtitum a debitore creditore deferente
qđ non det ei·nam et ipſum loco ſolutionis eſt ꝛ
habent iſta locum cū creditor nūerauit pecuni
am debitori·nā ſi accepit pignus quaſi daturus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

pecuniaꝫ nec deberit pignoraticia tenetur etiã
nulla ſolutiõe facta et ꝓbantur hꝫ·ff·e·l· ſolutũ
·§·ſi quaſi·et de iureiurã·l·duobus·§·a fideiuſſo
re·et de pactis·l·ſi vnus·§·ſi cum mihi·Inſoluti
one aũt non diſtinguo· ſoluat debitor an alius·
vt·ff·de neg·geſ·ſoluendo·vel vtrum ſoluat de
bitor an ex opis ancille obligate· vel fructibus
rei creditor ꝑcipiat debitam quantitateꝫ· vt·ĩ·
e·l·i·et·l·ij·et·vlt·his enim omnibꝫ modis ſatis
factum videtur eſſe creditori vel ſolutione de
biti vel compenſatõne eius ſicut vbi creditor in
ſtrumentũ rei obligate nõ exhibet debitori·vt
ꝓbꝫ de latitudie ꝑdij et creditor nõ exhibet vñ
damnum debitor patitur dolo vel culpa credi-
toris·vt·ff·e·l·vl·§·i·i·ꝫ· Idemqꝫ ⁊ ſi creditor
egerit furti vel condictione furtiua ꝓ pignore
ſibi ſurrepto ab extraneo· Nam qd actione fur
ti vel condictõne incerti ꝯſecutus fuerit debito
imputabit·Si aũt egerit furti vel condictiõe in
certi ꝓ pignore ſibi ſurrepto a debitore nihil re
ſtituet ex eo qd conſecutus eſt nec debito impu
tabit·ſicut et ſi actõne·ꝙ me·cau·quadruplum
a debitore conſecutus eſſet· vt·ff·e·ſi pignore·
¶Item nõ diſtinguo ſoluatur creditori an alij
voluntate ſua vel ei cui extitit heres· vel ei cui
obligatus erat tantũdem dare· Nam ſi domuꝫ
conduxeris·et eius ꝑtem mihi locaueris·et ego
locatori tuo penſionem ſoluero pignoraticia te
cõueniã· Sunt eñ liberata pignora tibi obliga
ta et tradita expſſim vel tacite ꝑ inductionem
factam·vt ꝓbat·ĩ·locati·l·certi·et·ff· de dam·
infec·l·vtiqꝫ·et quibus cauſis pignus tacite cõ
trahitur·eſt differentia plane in eam dũtaxat
ſummã inuecta in ea et illata·tenebũtur pigno
ri domino domus in qua cenaculum conduxi qſi
ei tacite pignori videar obligaſſe nõ vt ꝑ ꝑmũ
conductionem ei queratur ipotecaria actio·Pri
mus tñ conductor et habet ipotecariaꝫ·ſicut et
dominus domꝰ et habꝫ pignoris poſſeſſione ex
ꝑſſim vel tacite ſibi traditam·vnde et conuenit
pignoraticia vt dictum eſt quia res vbi late tra
dite videntur ſibi loco pignoris ꝓ ea tantũ pen
ſione quã debeo· nõ enim credibile eſt hꝫ conue
niſſe vt ad vniuerſam penſionem inſule friuola
mea teneant· vt·ff·e·l· ſolutum·§·ſolutam ·
Illud notandũ qd qñꝫ agitur pignoraticia etiã
ſi nihil ſoluatur·ſ·ſoluta ſibi pignoris obligatõ
ne ꝓpter delictum creditoris·vt ſi ꝓſtituit ancil
lam vel aliud improbatũ facere coegit· vt·ff·
e·l·eleganter·§·vl· ¶Item qñꝫ etiam ſoluatur
pecũia nõ agit pignoraticia·vt ſi creditor eme
rit pignꝰ a debitore·vt·ff·e·l· aliena·§·interdũ
Datur aũt pignoraticia ei qui obligauit pignꝰ
ſuum vel alienũ domino volente vel ratum ha
bente et ideo tenet pignus·vt·ff·e·l· aliena res
imo et ſi inuito domino obligauerim et nomine
meo rem ſuã datur mihi pignoraticia· Nam et
ꝑdoni datur pignoraticia·vt·ff·e·l· ſi rem·§·is
quoqꝫ·⁊·l·ſi pignore·§·ſi ꝑdo·Sed et ſi rem alie
nam nomine dñi obligauerim vel quia tutor erã
vel quia curator vel ꝓcurator agere poſſum pi
gnoraticia et tenuit pignoris obligatõ·ſi eram
tutor vel curator et in rem pupilli pecuniã acci
piam decreto interueniente·vt·ff·e·l·tutor·et·ĩ·de
admi·tu·l·lex·vel ſi eram ꝓcurator tenuit pig-
noris obligatio·vel ſi habebã ſpeciale manda-
tum·vel eram ꝓcurator generalis eius qui ſub
pignoribꝫ ſolebat mutuas pecunias accipe· vt
ff·e·l·ſolutũ·§·vl·⁊·l·vl·imo etiam ſi erã geſtor
ſine mandato· puta qd habebam pignoraticia
teneat vel nõ teneat pignoris obligatio· vt di-
ctũ eſt in eo qui rem alienã ſuo nomine obligat
Sicut aũt iſti oñs agũt pignoraticia·ita et ſi pi
gnus accipiãt nomine alieno·quia tutores ſunt
vel curatores vel ꝓcuratores·et ſoluta ſit eis pe
cunia cõueniunt pignoraticia·vt·ff·e·ſolutum·
·§·vl· ¶Datur aũt pignoraticia debitori cõtra
creditorem vel eius tutorem vel curatorem ·ſi
pignora acceperũt·vt·ff·e·ſolutũ·§·vl·et inten
dit ad hꝫ vt creditorem reſtituat rẽ vel poſſeſſio
nẽ pignoris corpaleſ·que apud eũ fuerit·vt·ĩ·e
l·p·et·ff·e·l·cum ſortis·§·vl·et·l· debitor·§·vlt·
¶Item acceſſiones rei reſtituende ſunt· nam ſi
nuda ꝓprietas pignoris ſit data vſuſ·q poſtea
creuit eſt pignori·⁊ idem eſt in eo quod accedit
ꝑ alluuionẽ·vt·ff·e·ſi cõuenerit·§·ſi nuda·vnde
et talia reſtituẽtur ꝑ pignoraticiam· ſoluta eñ
pecunia extinguitur pignoris obligatio in pſo
na creditoris·et eiꝰ cui creditor obligauerit pi
gnus·cuicũqꝫ eoꝝ ſoluta fuerit pecunia·vt pꝫ
ex ꝑdictis·vt·ff·e·l·debitor·§·vl· ¶In redditio
ne eñ pignoris creditor debet cauere debitori de
dolo forte et de culpa·et ſi ꝑdium fuerit pigno-
ratum de iure eius repromittendũ eſt· ne forte
ſeruitutes ceſſante vti creditore ſint amiſſe· vt
ff·e·l·ſi creditor cum pignus ¶Item et debitor
debet cauere creditori qui inuentione pignoris
cauit de euictione indemnẽ eum futuꝝ in eo ꝙ
euictionis nomine ꝓmiſerit·vt·ff·e·l·ſi neceſſa
ria·§·ſi plura· Item venit in pignoraticiam vſu
ra eius qd plus debito accepit creditor ex vendi
tione pignoris ſiue ſuꝑfluũ feneret·ſiue vtatur
eo ſiue fuerit in mora reddendi eius· vt· ff·e·l·
quãuis·§·vl·et·l·ſi aũt· ¶Item venit in pigno-
raticiaꝫ dolus et lata culpa et leuis nõ leuiſſima
quia vtriuſqꝫ gratia contrahit pignus·vt inſti
tut·qui·mo·recõtra·ob·§·vlt·et·ff·e·ſi cũ·§·ve
nit·et·l·ea·vbi ergo nõ poteſt imputari credi-
tori dolus culpa vt ſi ꝓ maleficijs ſerui pignora
ti ipm coercuit vel iuxit vel obtulit ꝑfecture vel
ꝑſidi excuſatur· ¶Item nec tenetur de caſu for
tuito·vt·ĩ·e·l·que fortuitis· et·l·ſi nulla · Sed
nũquid ꝓbabit ſine dolo et culpa ſe amiſiſſe·an
debitor ꝓbabit ei dolum et culpã· Illud eñ cer
tum eſt ꝑm omnes qd ſi debitor negat amiſſionẽ
creditor debeat ꝓbare manifeſtis rõnibus ꝑdi
diſſe· alioquin damnat vt·ĩ·e·l·ſi creditor·Sed ſi
cõſtat de amiſſiõe vel ꝑ ꝓbationẽ creditoris vel ꝑ
confeſſionem debitoris heſitatio eſt in ꝓbatiõe
vel purgatione doli vel culpe fertur·b· rñdiſſe
ꝙ ſi debitor inficiatur amiſſum·creditor debꝫ ꝓ
bare ſe amiſiſſe ſine dolo et culpa·et eſt ratio qꝛ
qui ꝓbat amiſſionem et eius qualitatẽ debet ꝓ
bare· Si vero confiteatur debitor ãmiſſum tunc

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

debet ꝓbare debitoꝛ culpam vel dolum credito
ris īteceſſiſſe· qđ mihi nō placet· tū qꝛ ipſe credi
toꝛ bene pōt ꝓbare amiſſionem· nec tñ de culpe
immunitate aliquid poteſt oſtendere· tum quia
tñ debet facere ꝓbatio creditoꝛis ꝯ amiſſione
quantū cōfeſſio debitoꝛis et nō minus· Nam vt
ait· P· equū eſt in eo ꝓbando quē grauari quo
ꝓbato debeat reuelari· ¶ Itemqꝫ puto debitorē
ſemp culpam vel dolum debere ꝓbare· vt· ī· e· ſi
nulla· et· ff· de ꝓba· l· quot· §· qui dolo· fuerūt et
alij qui dixerunt· qđ creditoꝛ debeat ꝓbare ſe
ſine dolo amiſiſſe· vt· ff· locati ſi quis fundum· §·
impatoꝛ· ſed certe ꝓbat caprarius latrones ab
egiſſe capras citra fraudem ſuam hoc ipſo qđ
non ꝓbatur contrarium de fraude caprarij· ar·
ꝯ· qui mili· nō poſ· l· vlt· abactionem enim neceſ
ſe habet omnino ꝓbare caprarius· vt· ſ· dictuꝫ
eſt· ¶ Contraria vero pignoꝛaticia datur cre
ditoꝛi ad multa· Si enim decipiatur a debitoꝛe·
vel re ipſa· vel ex eius ꝓpoſito quia obligauit ei
rem alienam tenebitur ei debitoꝛ pignoꝛaticia
contraria· ¶ Item et poterit accuſari ab eo cri
men ſtellionat9 ſi ſciēter obligauerit ei rem ali
enam· Nam ignoꝛantia excuſat eum a pignoꝛe·
vt· ff· e· l· tutoꝛ· §· cōtraria· Itemqꝫ et ſi obliga
uerit ei rem alij obligatam niſi ea res ſit ampla
et ad modicum eris· fuerit alij pignoꝛata quaſi
in nullo captus ſit qui pignoꝛi accepit ſcđo loco
vt· ff· e· ſi quis in pignoꝛe §· ſed et ſi quis· et eſt
mirum qđ ibi ponit de actione de dolo cum ipſa
nō detur cum alia· ſed dic dari de dolo nō cōtra
debitoꝛem ſed contra extraneum qui me in pig
noꝛe qđ ꝓ alio dabat decepit et in p̄dictis caſi
bus competet pignoꝛaticia cōtraria ad hoc vt
debitoꝛ eque bonuꝫ det pignus creditoꝛi· vt di
cunt quidam vel vt puto agit̄ ad intereſſe cre
ditoꝛis etiam ſi ſoluēdo ſit debitoꝛ· vt· ff· e· l· cū
debitoꝛe· eſt enim pˀiculum ne poſſe facere deſi
nat· vt· ff· de neg· geſ· l· diuoꝛcio· et poteſt inter
eſſe creditoꝛis alia ratiōe ſi debitoꝛ debebat ali
ud ſine pignoꝛis obligatōe· qđ ſibi poterat cre
ditoꝛ reſeruare p pignoꝛis retentionē· vł foꝛte
obligatūꝫ erat pignus ꝓ naturali debito tantū
vel creditoꝛ iſte expendit aliquid agendo pſo
nali contra debitoꝛem· qđ non feciſſet ſi habuiſ
ſet pignus ¶ Item agit creditoꝛ pignoꝛaticia
contraria ſi in accipiendo pignoꝛe decepit eum
debitoꝛ vt ſi oſtenderit ei coꝛpus eneum vel ſtā
neum quod dicebat eſſe aureum vel argentuꝫ
Hoc enim coꝛpus oſtenſum pignoꝛi quidem eſt
ſed agitur pignoꝛaticia contraria quanti eius
intereſt eum nō eſſe deceptum· vt· ff· e· l· i· §· vl·
vł ſi malit contendere ipſo iure nullam eſſe obli
gationem quia erratum eſt in ſubſtantiali qua
litate poteſt· vt· ff· de contrahen· empt· in ven
ditionibus ita petet totum ſuum intereſſe· p̄te
rea ſtellionatus crimen intendere poteſt· Si au
tem oſtenderit coꝛpus aureum vel argenteum
et ꝓ eo ſubiecerit et dederit es tenetur furti et
aurum et argentum eſt pignoꝛi obligatum non
aūt es quia in ea non conſentiunt· vt· ff· e· l· i· et
· l· ſi quis in pignoꝛe· ¶ Item agit creditoꝛ con
traria pignoꝛaticia ꝓ eo qđ p̄ſtitit cōuentus et
condemnatus de euictione venditi pignoꝛis· ſi ꝓ
miſerit de euictione ratione conſuetudinis in lo
co obtinentis· vel ideo quia vendidit maioꝛi p̄re
cio quā vendidiſſet ſi de euictōne nō cauiſſet· Si
vero nec conſuetudinis ratione· nec emolimēti
cauſa de euictōne cauit· ſed tanti vendidit q̄nti
vendere potuit etiam ſi hoc nō ꝓmiſerit regreſ
ſum non habet contra debitoꝛem ꝓ toto eo qđ
p̄ſtitit de euictione cōuentus· nec enim amplius
a debitoꝛe quā debiti ſi vnam conſequi poterit·
quid in vſura foꝛtis ꝓ medio tempoꝛe quod eſt
inter venditionem pignoꝛis et euictionem ſecu
tam ꝓ qua ſatiſfecit creditoꝛ emptoꝛi et certe
eius tempoꝛis nō repetit creditoꝛ vſuram a de
bitoꝛe quia habuit vſum pecunie p̄cij qꝫ ab em
ptoꝛe accepat niſi creditoꝛ de euictione ꝯuent9
duplum p̄ſtiterit emptoꝛi· nam ꝓpter penā quā
p̄ſtat· nec vſum pecunie p̄cij videt̄ habuiſſe· et
ideo agit ad vſuram medij tempoꝛis· vt· ſ· ff· e
· l· ſi pignoꝛe· §· vl· et· l· nec enim· Secus eſt ſi cre
ditoꝛ impetrauit a ceſare vt pignus iure domi
nij poſſideat· Itemqꝫ poſtea euictum ſit· tūc em̄
nō habet pignoꝛaticiam contrariam quia vide
tur finita obligatio pignoꝛis et a contractu re
ceſſum· vtilis aūt exempto datur ei actō quē ad
moduꝫ ſi ꝓ ſoluto data fuerit ei res· vt in quan
titate debiti ei ſatiſfaciat· aut in quantum eius
interſit et multomagis· ſi conueniatur a debito
re pignoꝛaticia directa poterit ei obijcere com
penſationem· vt· ff· e· l· elegant· ¶ Item agit
creditoꝛ cōtraria pignoꝛaticia· ſi ſeruos pigno
ratos artificijs inſtruxit ſi cepant imbui ante q̄
ſibi pignoꝛarentur vel debitoꝛis voluntate cre
ditoꝛ eos inſtruxit· Si vero nihil eoꝛuꝫ interceſ
ſit· ſiquid artificijs neceſſarijs eos inſtruxit erit
actio contraria nō tamē ſic vt cogatur ſeruire
ꝓ quantitate ſumptuū debitoꝛ· ſicut enim credi
toꝛem negligerem pignoꝛatam dolus et culpa
nō patitur quā p̄ſtat· ita nec taleꝫ efficere rem
pignoꝛatam· vt grauius ſit debitoꝛi ad recupe
randum puta ſaltum grande pignoꝛi datum ab
homine qui vix luere poteſt· ne dum ex colera·
alioquin nō eſt equū me aut querere creditoꝛes
alios aut cogi diſtrahere· qđ velim receptum·
aut penuria coactuꝫ relinquere me tibi· diu igi
tur· a iudice hꝫ eſſet deſpicienda· vt neqꝫ delica
tus debitoꝛ neqꝫ oneroſus creditoꝛ audiatur·
vt· ff· e· ſi ſeruoſ· ⁊ ſimile eſt ei qđ notauim9· ſ· đ
rei vendicatione de bone fidei poſſeſſoꝛe qui ig
noꝛans edificauit in re aliena· ¶ Item creditoꝛ
agit contraria pignoꝛaticia· vt debitoꝛ poſſeſſi
onem pignoꝛis conducti vł rogati p̄cario a cre
ditoꝛe ei reſtituat· vt· ff· e· ſi pignoꝛe· §· ſi poſt·
¶ Item agit creditoꝛ contraria pignoꝛaticia
contra debitoꝛem qui ſcienter obligauit ſeruuꝫ
furem· Secus ſi ignoꝛaſſet· vt· ff· e· l· ſi ſeruus pi
gnoꝛi datur hec actio contra debitoꝛem et he
redem eius pſonalis eſt directa pignoꝛaticia et
contraria· vt· ī· de diſtrac· pig· l· vl· vtraqꝫ eſt ꝑ
petua vtraqꝫ de peculio ꝓponi pōt· vt· ff· de pe
culio· l· in bone fidei·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ De exercitoria actione et inſtitoria

QValiter quis conueniatur ex contra
ctu ſuo·§·dictum eſt Sequitur videre
qualiter quis conueniatur ex contra
ctu alieno et quia q̄n q̄z inſolidum q̄n=
q̄z peculiotenus· vel quatenus iuſſum vel quate
nus verſum eſt actio dat̄·videamus de his act̄·
que dantur inſolidum contra nos ex contractu
alieno vt exercitoria inſtitoria· ¶ Videndū igi=
tur quibus dentur et in quos·et in quantum·Et
quales ſint· ¶ Datur aūt exercitoria contrahen
tibus cum magiſtrato nauis contra exercitorē
qui magiſtrum ꝓpoſuit·ſ·in eam cauſam in qua
ꝓpoſitus eſt exp̄ſſim vl̄ tacite·Eſt aūt magiſter
nauis is cui totius nauis anchora mandata eſt·
Secus ſi contraheretur cum aliquo nautarum·
licet enim ex delicto cuiuſuis eorum teneat̄ ille
qui vtitur operis eorum ex quaſi delicto p̄ actio
nem in factum nō tamen tenet ex contractu cu=
iuſuis naute·quia non p̄mittit eis contrahere·
ſed culpa et dolo eos carere curare debz·vt·ff·
·e·l·i·§·i· ¶ Nec diſtinguitur· ſit iſte magiſter
nauis liber·an ſeruus maior vel minor ſibi impu
tat̄ eo qui ꝓpoſuit·vt·ff·e·l·i·§·cuius Mandari
aūt dēt anchora nauis a dn̄o nauis q̄ et apellat̄
exercitor· ¶ Js eſt enim exercitor ad quem ob
uentiones et redditus omnes p̄ueniūt ſiue is do
minus ſit nauis·ſiue a domino nauez conduxerit
p̄ aduerſionem·i·recepta aduerſitate nauis vel
periculo in ſe vel in tempore·vel in p̄petuū·nec
diſtinguo ſit exercitor maſculus an femina pa=
terfa·an filiuſfa·liber an ſeruus·ſi tamen ſit mi=
nor exigo in ꝓpoſitione ſua tutoris vel curato=
ris auctoritate·vt·ff·e·l·i·§·exercitorem·Quid
autem ſi magiſter nauis alij cōmiſerit anchorā
vel gubernationem nauis an tenebitur exerci=
tor·et certe tenebitur adeo vt ſi p̄hibuit exerci
tor magiſtrum ne alium ꝓponat· vel ne ticium
ꝓponat nihilominus teneatur ex cōtractu ſecū
di magiſtri· quia eum ꝓpoſuit magiſter p̄mus·
Si enim exercitor ſciuit eum p̄poſituz eſſe et paſ
ſus eum in naue miniſterio fungi ipſe eum vide
tur p̄poſuiſſe·vt·ff·e·l·i·§·magiſtrum autem
Vbi autem exercitor p̄poſuit plures nō diuiſis
officijs quodcūq̄z cum vno geſtum erit obliga
bit exercitorem·Si aūt diſtinxit officia vt alter
locando alter exigendo ꝓcuiuſq̄z officō obliga
bitur·ſed et ſi p̄poſuit· ne alter ſine altero quid
gerat qui contraxit cum vno ſibi imputabit·vt
·ff·e·l·i·§·ſi plures· ¶ Nauem accipe marinam
vel fluuialem· ſiue in aliquo ſtagno nauiget ſi=
ue ſit ſinaudiria·ideſt·puula nauicula vt·ff·e·l·
·i·§·nauem·Dicitur ergo exercitoria a p̄ponen
te· Jn p̄ponēte autem ſiquidem ſit in poteſtate
mea puta ſeruus vel filiuſfa· ſiquidem p̄ponat
voluntate mea expreſſa ego tenear inſolidum·
Si autem p̄ponat me ſciente et nō contradicēte
teneor quaſi tributoriaimquantum patiuntur ea
que obuenerunt ex nauis exercitio· vt·ff· e·l·i·
·§·ſi is qui nauem·et·l·ſi ſeru9· Si p̄ponat me ig

norante teneor de peculio tantū· Vbi autē plu=
res p̄poſuerunt aliquem naui quilibet tenet̄ in=
ſolidū ne in plures aduerſarios diſtinguat̄ qui
cum vno contraxit nec refert quotam porti=
onem quis habeat in naui· ¶ Cōuentus autem
q̄d p̄ſtiterit ſocietatis iudicio a ceteris cōſeque
tur·ſi tamē plures p̄ ſe exerceant nauem ꝓpor=
tionibus exercitorijs cōueniuntur· Nec enim in
uicem ſui magiſtri videbuntur·vt·ff·e·l·i·§·vlt̄·
et·l·ij·et·iij·et·iiij· ¶ Jdeo autem dixi meam cau
ſam quia p̄poſitor certam legem dat contrahē
tibus·Si enim eum p̄poſuit naui ad hoc ſolū vt
exigat vecturas nō vt locet ꝙ forte ipſe locaue
rat nō tenebitur exercitor ſi ip̄e magiſter loca=
uerit vel ſi ad locandum tantū nō ad exigendū
idem erit dicendum· aut ſi ad hoc vt vectorib9
locet nō vt mercibus nauem p̄ſtet vel cōtra mo
dum egreſſus nō obligabit exercitorem· ſed ſi
vt certis mercibus eam locet p̄poſitus eſt puta
legumini canabe ille marmoribus vel alia ma=
teria locauerit nō tenetur exercitor· quedā enī
naues onerarie ſunt·quedam vt ipſi dicūt enba
te ideſt homines ferentes que vulgo ſup ſeden
tes dicuntur· Jtem ꝛ ſi mandauerit ne recipiat
vectores vel vt regione certa vl̄ certo mari ne
gocietur ¶ Tacite aūt videtur permiſiſſe exer
citor magiſtro p̄poſito nauigandi cā· vt emat
res vtiles nauigandi vel reficiende nauis vl̄ ar
mande vel inſtruende vel nautis exhibendis·vl̄
vt ſoluat mercedes ꝓ operis nautaruz· Si ergo
acceperit pecuniam mutuo ob aliquā p̄dictarū
cauſarum et hoc exp̄ſſerit creditori q̄d ob aliq̄
p̄dictarum cauſarum accipet et forte maiorem
quā eſſet opus et ita fefellit magiſter creditorē
in p̄cio rerum emptarum tenebitur exercitor·li
cet magiſter nauis mutata voluntate pecuniā
poſtea conuerterit in vſus ſuos·niſi poſſit credi
tori imputari·q̄d credidit pecuniā multo maio=
rem quā eſſet neceſſaria·vel credidit in eo loco
vbi nō poterat compari velum·vel quid ſimile
naui neceſſariuz cuius gratia credebatur pecu
nia·ſed vbi magiſter a principio non exp̄ſſit ſe
recipe in cauſa nauis·imo a principio accepit ꝯ
ſilio fraudandi creditoris nō tenebitur exerci=
tor·vt·ff·e·l·i·§· nō autem ex omni·et·l·vlt̄· Et
videtur q̄d ita debeat diſtingui quando contra
hit p̄poſitus· vtrum contrahat meam cauſam
que nominatim erat ei permiſſa·an in cauſa que
tacite in primo caſu nō ſpecto vtrum vertatur
in rem domini vel nō·quia p̄ponens ſemp̄ tene=
tur inſtito et exercito in ſc̄do idem· ſi q̄d accipit
vel in quo cōtrahit vertatur in rem domini·vl̄
ſi nō vertatur locū habet lex afri· que dicit cre
ditorem ſcire debere ſe contrahere meam cau=
ſam que erat tacite permiſſa et q̄d non credat
pluſq̄ȝ ſit neceſſarium·et ꝙ res ſibi poſſit compa
ri·non ergo ſufficit ſola aſſertio accipientis·q̄d
accipiat in cauſam neceſſariam in modum et eo
ſciente ſub eſſe cauſa·licz ex predictis videretur
contra·et hoc dico in inſtito et exercito· vt·ff·
··l·i·in p̄ncipio· nec obſtat·l· vl· que dicit fere

eadem ⁊c̄· quia philoſophicum eſt temperamē
tum·vt et·ff·de arbit·ſi duo·Sed quidam dixe-
runt qđ in inſtito debeat eſſe diligentioꝛ quā in
exercito in act· de in rem verſo debeat eſſe dili-
gentiſſimus· licet autem teneatur exercitoꝛ·nō
tamen datur ei actio contra eos qui cum magi-
ſtro contraxerunt·ipſe enim ex locato vel con-
ducto agere poteſt contra magiſtꝝ qui ei mer
cede locauit operas ſuas vel mandati ſi gratui
tam operam exhibet ei vt actiones quas eo no
mine habet cedat exercitoꝛ contra contrahen-
tes ſecum·ſolent plane prefecti ānone ꝓpter mi
niſterium ānone· ¶ Item in ꝓuincijs p̄ſides ex-
tra ordinem eos iuuare ex contractu magiſtro
rum·vt·ff·e·l·i·§·eſt autem·et·l·ſi eum· habent
etiam contrahentes cum magiſtro electionē
vtrum cōueniant exercitorem de iure p̄toꝛio an
magiſtrum de iure cōmuni vt in predicto·§·di-
citur·et quolibet eorum ſoluente contingit libe
ratio· Nec enim hoc edicto transfertur actio·
ſed adijcitur·vt·ff·e·l·i·§·penl·et·l·ſi eum·§·itē
ſi ſeruus· ¶ He autem actiones que ꝓponuntur
contra exercitores ex contractibus magiſtro-
rum ꝑpetue ſunt heredibus dantur et in here-
des et dicimus qđ non eſt ꝓpriū nomen actionis
exercitoꝛia ſed adiectio cauſe vł actionis vt di
cat actio ex empt·exercitoꝛia vel mandati·et q
uis alia· ¶ Inſtitoꝛia autem actio datur contra
illum qui p̄poſuit aliquē ſtationi vel negotiati-
oni gerende contrahentibus cum p̄poſito in eā
cauſam in quam p̄poſitus eſt expreſſim vel taci-
te· Et dicitur inſtitoꝛia ab inſtitoꝛe·ſ·p̄poſito q̄
uis exercitoꝛia nomineтur a p̄ponente· Inſtitoꝛ
eñ dictus eſt ex eo qđ negocio gerendo inſtet
nec refert·taberne ſit prepoſitus·an cuilibet ne
gociationi·nec mutat cauſam actionis locus vē
dendi vel emendi·vt·ff·e·l·iij·et·iiij· Siue enim
quis p̄ponatur pecunijs fenerandis vł agris co
lendis vel mercaturis faciendis vł mulis vł mu
labus locandis· vel veſtimentis ſarciendis vel
poliendis inſtitoꝛia dabitur· ¶ Nec diſtingui-
tur·p̄ponatͬ loco certo·an ſine loco·vt·ff·e·cui-
cunqꝫ·§·i·et·ij·iij·et·iiij·et·l·inſtitorem·non tam
inſtitoꝛ dicetur qui rogatur nō vt contrahat·
ſed vt imperet diſcipulis·vt·ff·e· cuicunqꝫ·§·ſi
et cum fullo ¶ Tenetur autem p̄ponens ſi ſit ma
ioꝛ·xxv·an· Si enim ſit minoꝛ et adultus habet
in inte· reſti· In pupilli autē p̄poſitione exige
tur tutoris auctoꝛitas· alioquin nō tenetur niſi
in quantū locupletioꝛ factus eſt Si tamen pupil
lus vel furioſus maioꝛi p̄ponenti extiterit heres
tenebitur in ſolidum ſiue contrahatur cum pre
poſito ante aditam hereditatem ſiue poſtea·
Remouendus enim fuit p̄poſitus a tutoribus ſi
nollent eius opera vti nec imputatur contrahē
ti qui ſciens dominum deceſſiſſe cum inſtitoꝛe ex
ercente contrahit·vt·ff·e·l·cuicunqꝫ·§·vl·et·l·
verum·et·l·eatenus·et·l·ſed et ſi pupillus·⁊·l·ſi
quis·§·i·et·§·eius· ¶ Item et tenetur inſtitoꝛia
is cuius tutoꝛ vel curatoꝛ vel ꝓcuratoꝛ genera
lis p̄poſuit aliquem vt dictum eſt· ſed et in ipm
ꝓcuratorem dabitur hec actio·vt·ff·e·cuicūqꝫ
·§·vl·et·l·ſed et in ipſum et in tutorem vel cura
torem·vt·ff·de pig·act· ſolutum·§·vlt· ſed et ſi
quis meam rem gerēs· ſine mandato p̄poſuerit
et ratum habuero·idem eſt· vt·ff·eo·l· ſed et ſi
quis· Vbi autem plures ſunt qui p̄poſuerūt qui
libet tenetur inſolidum nō ꝓportione mercis·vł
ꝓportione dominij·ſi forte ꝓpoſuerunt ſeruum
cōmunem· qđ autem preſtiterit conuentus eius
ꝑtem ſocietatis·vel cōmuni·di·iudicō conſeque
tur·Si autem actio ꝓ ſocio vel cōmuni diuidun-
do non dentur inter eos qui tenentur inſtitoꝛia
quilibꝫ ꝓ parte ſua cōuenietur·vt ſi is cuius ſer
uo creditum eſt duobus heredibꝰ inſtitutis ſer
uo libertatē dedit· Nam quiſqꝫ heredum ꝓ ſua
parte conuenietur quia ceſſat inter eos actio ꝯ
muni di·vt·ff·e·habebat·§·vl·in p̄poſito autē
nō diſtinguo·Sit maſ·an femina·liber an ſeruꝰ
ꝓprius an alienus·maioꝛ vel minoꝛ· quoniā ſibi
debet imputare qui p̄poſuit eum·vt·ff·e·ſed et
ſi quis· ¶ Datur hec actio vt dixi in p̄ponentē
ex ea cauſa in quam p̄poſitus eſt exp̄ſſim vel ta
cite· Expreſſim vt ſi p̄poſui eum ad diſtractionē
merciū tenéboꝛ eius noīe inſtitoꝛia actiōe ex ēp·
vel ſi p̄poſuit eum ad emendum teneboꝛ·dumta
xat ex vendito·ſed neqꝫ ad emendum p̄poſui et
ille vendiderit neqꝫ ſi ad vendendum ⁊ ille eme
rit teneboꝛ· ¶ Item ſi certa lege ⁊ intuentu ali
cuius perſone vel ſub pignore volui cum eo con
trahi·vel ad certam rem·vel ſi plures habui in
ſtitores et cum omnibus ſimul·vel cum vno ſolo
contrahi volui ſeruandum erit id in quo ipſum
p̄poſui ¶ Tacite aūt videoꝛ ꝑmiſiſſe p̄poſito ad
emendas merces vt accipiat mutuum ꝓ precio
ſoluendo·vel ꝓ penſione taberne ſoluenda· Et ſi
aliquis meandem cauſam ꝓ eo fideiubeat ei te-
neboꝛ inſtitoꝛia·vel ſi eum prepoſui ad venden-
dum·et accepit pignus vel arram eorum nomi
ne teneoꝛ inſtitoꝛia niſi ei mandaſſem p̄ſenti pe-
cunia vendere· ¶ Item ſi eum p̄poſui ad emen-
dum vel vendendum oleum videoꝛ ei permiſiſſe
accipere oleum mutuum· vt·ff·e·l·cuicūqꝫ·§·nō
tamen vſqꝫ ad illum·§·ſi ab alio·et·l·ſed et ſi pu
pillus·§·condictio· ¶ Vbi autem exp̄ſſim vetui
ne contraheretur cum eo nō habetur loco p̄po
ſiti vel inſtitoris·ſed cuſtodis· ergo nec vendet
mercem nec modicum quid ex tabernis· et ſi de
nūciaui alicui ne cum eo cōtraheret nō teneboꝛ
ei inſtitoꝛia· Nam et certam ꝑſonam poſſum ꝓ
hibere contrahere vel certum genus hominū
vel negociorum vł certis hominibus ꝑmittere
Si autem alꝰs cum eo permiſi contrahi vel vetui
contrahentibus ignoꝛantibus continua variati
one danda eſt omnibus contra me actio·ne de-
cipiantur contrahentes qui iuſte p̄tendūt igno
rantiā· Porro vbi nō ꝓhibui in ſecreto ſed palā
et in euidenti ſcriptura·facta ante eum locum in
quo negociatio exercetur· non in loco remoto
nō poterit quis cauſari ignoꝛantiam·nam ſi di-
cat ſe ignoꝛaſſe litteras vel non obſeruaſſe·qđ
ꝓpoſitum erat·cum multi legerent cunqꝫ palā

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eſſet ꝓpoſitum nō auditur et debent eſſe litte
re greece vel latine ſcd̄m conſuetudinem loci·
Item oportʒ durare ꝓſcriptionem in id tē
pus quo contractum eſt· alioquin ſi tunc erat
obſcurata ꝓſcriptio vł ſublata vel vetuſtate
vel pluuia· vel ſimili caſu vł ab extraneo tene
bitur ꝓponens inſtitoria· Si tamen ipe inſti=
tor cauſa decipiendi detraxit ꝓſcriptionē; do
lus eius ꝓponenti nocebit nō autem cōtrahē=
ti cum ꝓpoſito niſi ꝑticeps fuerit doli· vt· ff·
·e·l·ſed et ſi pupillus·§· de quo·et·§· condictio
Si ergo ex p̄dictis modis ſi repellant̄ contra
hentes datur eis inſtitoria contra ꝓponentē
etiam ſi dominus ꝓponēs merci ſue dominice
p̄poſuerit ſeruum· Nam in dominica merce lo
cum habet inſtitoria· In peculiari autem da=
tur tributoria·vt·ff·e·l·ſed ⁊ ſi pupillus·§·pe
nult· Quid ſi ſeruum ꝓpoſui merci olearie ⁊
mutuis pecunijs accipiendis nominatim·acce=
pit aūt mutuum puta·x· creditor autem egit
ad·x·inſtitoria actione et in agendo nō diſtin
xit cauſaʒ actionis·ageret·q̄a nominatim eſ
ſet ꝑmiſſum ꝓpoſito accipere mutuuʒ an quia
accepit mutuū in cauſa mercis olearie·poſtea
tamē improbando ꝓſequitur cauſaʒ illam tm̄
qd̓ in cauſam mercis olearie accepit pecuniaʒ
hoc tamen ꝓbare nō potuit·vnde ꝓponēs eſt
abſolutus ſi velit poſtmoduʒ agere inſtitoria
ꝓpter ſpecialem ꝑmiſſionem d̓ mutua pecunia
accipienda repellitur exceptione rei iudicate
quia·x·pecijt in diſtincte·ſed tamen quia ꝓſe
cutus eſt vnam ſpeciem·ſ·tantū· tamen repli
catione iuuabitur et vtilis actio ei dabitur vt
ff·e·habebat·et·§· de iudi·l·licet· In reali au
tem actione indiſtincte ꝓpoſita omnino repel
leretur·vt·ff·de excep·rei iudi·l· et an eadem
·§·actiōes·domino tamē meo videbatur eum
repelli iure electionis·qd̓ non puto quia credi
tor ignorabat ex alia cauſa ſe poſſe agere vn̄
nō poteſt videri elegiſſe· vel electionem ſibi p̄
iudicaſſe·vt·ī·de furt·l·vlt·§· fin autem ne·
Eſt autē hec actio ꝑpetua· heredibus datur
et in heredes·et licet ea teneatur p̄ponens·tm̄
prepoſitus de iure cōmuni conuenietur·vel ex
ſtipulatione vel alia competenti actiōe· vt·ff
·e·l·in eum· Item et p̄ponens tenetur nō ſolū
ad ea que conuenit p̄poſituſ·ſed etiam in red
dibitoria vel quanto minoris ac ſi cum eo eſſʒ
contractum·vt·ff·e·l·ſi quis·i·ꝝ· et·§·vlt·
Preponenti tamen nō datur actio contra eos
qui cum p̄poſito contraxerunt quādiu p̄poſi=
tus ſit ſoluendo agit tamen contra p̄poſitum
mandati vel conducti· vt cedantur ſibi actio=
nes contra eos cum quibus ipſe contraxit·vt
·ſ·dictum eſt in exercitoria·aut·ff·e·l·i·et·ij·
Illud notandum eſt qd̓ inſtitoria q̄nqʒ da=
tur contra p̄ponentem ex ea cauſa que nō vi=
deretur ꝑmiſiſſe·vt ecce p̄poſui ſeruum mutu
is pecunijs dandis et ſolitus eram fideiubere
ꝓ negociatoribꝫ horrei·ſeruus autē ſimiliter
fideiuſſit ꝓ eis et multis ſatiſfecit horrea con

duxit·et quedam alia geſſit neſciēte et non cō
tradicēte·vt ſolitus eram gerere· teneor em̄
ꝓ eis inſtitoria actione·vt· ff·ꝙ cum eo·l·vlt·
Item dicimus qd̓ inſtitoria non eſt ꝓprium
nomen actionis·ſed dicitur actio exempto vł
vendito inſtitoria·vt· ff·e·l·cuicūqʒ·§·non tm̄·

Quod cum eo qui in aliena poteſta=
te eſt negociuʒ geſtum eſſe dicetur vel
dep eculio ſeu ꝙ iuſſu aut d̓ in rem ver
ſo eſt

NE contractibus initis nobcum·ſ·di=
ctum eſt· Nūc ponit de negocio ini
to cum eo qui eſt in noſtra vł aliena
poteſtate· Sup eo autem ſciendum eſt qd̓ va
ria ſpectantur iura·Spectatur enim ius· ſcʒ q̄
liter filiusfa·factus paterfa·cōueniatur de eo
negocio qd̓ geſtum eſt cum eo tempe patrie
poteſtatis· In eo autem breuiter ſcienduʒ eſt
qd̓ filiuſ fa·factus ſui iuris emancipatione vel
dignitate vel morte patris· vel ꝯſimilibꝫ mo=
dis tenetur ex p̄mis cōtractibus in quantum
facere poteſt·niſi patri ex nō modica portiōe
extiterit heres vel niſi conueniatur ex delicto
vel niſi ſe patremfa·eſſe mentitus eſt cum cō=
traheretur cum eo vel niſi longo tempe poſt
emancipationem cōueniatur·vt·ff·e·l·ij·iij·⁊
·iiij·minimā portioneʒ hereditatis paterne in
tellige quartam vł terciam hodie·vt·ſ·d̓ in=
of·teſ·ſi q̄s in ſuo·i·ꝝ·vł minimā intellige ꝓ
arbitrio iudicantis·ar·ff·de iure deli·l·i·§·vl·
Item in quantum facere poteſt intellige ſic·
vt ſui habeatur ratione egeat vt·ff·de reg·iur·
in condemnatiōe es etiam alienum qd̓ det cre
ditoribus qui contraxerūt cum eo poſt eman=
cipationem poteſt detrahere· Quod aūt det
creditoribꝫ qui ꝯtraxerunt cū eo an̄ emācipa
tionem·nō detrahit· imo inter eos melior eſt
occupantis conditiō·niſi quis p̄uilegiatus ve
nerit·hmōi enim p̄oris·i· p̄ferendi nō ſine rati
one habebitur ratio·vt·ff·e·l·iij·ergo pecuni
am alij ſolitam ille p̄uilegiatus forte repete=
ret condictione ex·l·vel officio iudicis· vel ex
cautione interpoſita·vt·ī·de p̄uił·fiſ·l· pecuni
am·et·ī·de pecuł·l· ex facto·§·vlt· Quod dixi
in emancipato ſeruatur·et ſi poſtea ab aliquo
ſit adoptatus·vt·ff· e·l·ij· Hic enim adopta=
tus poſtea ꝑ vnum cognati admittebat̄ ad
bona paterna·vt inſti·de here· que ab in teſ·
·§·admonēdi·et ideo iuſte queritur an damne
tur inſolidum inſpecto eo ſucceſſerit ex mini=
ma pte an nō· Ideo autem datur p̄dictum pri
uilegium emācipato filio quia ſic alterato ſta
tu videtur eſſe alius homo quā fuerat prius·
vnde et de ſubtilitate iuriſ nō tenetur credito
ribus p̄mis· ſed tamē de equitate tenetur eis
ex illo edicto d̓ capitis minut· Illud enim edi
ctum creditoribus primis reſuſcitat veteres

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

actiones vtiles vel indulget act͡· in factū·vt
ff·de capitis mi·l·i·hoc autem edictum qđ cū
eo de quo tractatur·ff·e·t· modificat actiões
in quantum facere poteſt emancipatus vt di=
xi·Spectatur et aliđ ius ſup negocio geſto cū
filio vł ſeruo qui eſt in aliena poteſtate·ſ·qua
liter teneatur dominus vel pater ſi contraxe
rit aliquis cum filio vel ſeruo in merce pecu=
liari domino ſciente et nō contradicente·et qꝛ
ibi datur actio tributoria de ea videndum eſt
contra quē detur·et qn̄· et in quantum et qui=
bus et qualis ſit· Tenetur aūt tributoria do=
minus ſerui vel pater filij·cum quo contractū
eſt·Item bone fidei poſſeſſoꝛ ſerui vel qui ha
bet vſuf·meo ita filij vel ſerui negocientur in
peculiari merce p̄dictis perſonis ſcientibus et
nō contradicentibus·ſi tamē expſſa interueni
ret voluntas nō ideo tenerent̄ in amplius per
actionem iſtam·qđ iuſſu eīi in ſolidum tenerē=
tur·vt·ff·de tributoria·l·i·§· ſciam vſqꝫ infi·l·
et·ff·qꝛ iuſſu·l·i·§·i·Itemqꝫ eſt·et ſi tutores
vel curatores iam dictarum pſonaruꝫ ſcierint
ſeruos ipſarū negociari et locupletati ſunt ex
dolo tutorum vel curatorum· vel etiam habe
ant actiones contra tutorem qui ſoluendo eſt
vel qui idonee cauit p̄dictis perſonis vt·ff·e·
l·iij·§·ſed vt inſ·de admi·tu·l·vlt͡· pupilli aūt
ſciētia nō ſufficit vt inducat tributoriam·ſed
ſcientia tutoꝛis vel curatoris eum inducit vt
dictum eſt et tunc pupillus ſi quid dolo amit=
tat tenetur·vt·ff·e·l·iij·§·vlt͡·ꝓcuratoris ge=
neralis ſcientia ꝓcul dubio nocet domino· Se
cus autē in ſpeciali ꝓcuratore ſicut et diximus
·§·de inſtito·et ꝓbatur·§·de ꝓcura·l·ꝓcura=
torem·et·ff·eo·l·ꝓcuratoris· et de excep·doli
·l·apud·§·quintum· Mercis autem peculiaris
appellatione nō continetur peculiū totuꝫ· ſed
id dumtaxat in quo negociatur domino ſcien
te· Item et inſtrumentū mercis continetur
plerunqꝫ enim hic appatus ex merce eſt· imo
ſemp eſt ex merce· Cetera ergo que extra hꝰ
in peculium habuit nō tribuentur· vt argen=
tum aurum niſi hoc ex merce compauit·vt·ff
·e·l·ꝓcuratores·§·nō autem·et·§·ſi preter·
Item in merce nō diſtinguo·negociet̄ in ſer=
uis emendis vel vendendis· an in alijs· ꝓprie
aūt ſignificatio mercis nō contiꝫ ſeruos· ſed
ex interp̄tatōne vocabuli aliud eſt· vt·ff·e·l·
·i §·licet·et·l·ꝓcuratoꝛis·§· mercis· et·§·item
ſi mancipia·et de v̄·ſi·l·mercis· Dat̄ hec actio
creditoꝛibus qui contraxerunt in merce pecu
liari cū ſeruo vel filio·et ſiquidem ſit vna mer
et vna ſtatio inter dn̄m ⁊ creditores diſtribu
itur merx peculiaris ꝓ rata portione debiti·ſi
autem plures ſunt merces et quidam in iſta ⁊
quidam in illa cōtraxerunt qui ꝯtraxerunt in
iſta ſimul vocantur in iſta ſine alijs·et qui con
traxerunt in illa ſil̄ vocant̄ in illa ſine iſtiſ·ſed
et ſi eiuſdem negociationis habuit duas ſtatō
nes· Et quidam contraxerunt in iſta ſtatione
alij in illa ſepatim vocantur illi qui contraxe=
rūt in iſtis ad mercem que eſt iſta et ſepatim
vocantur alij qui contraxerūt in illa ad mer=
cem que eſt in ea nec amplꝰ feret creditoꝛ de
mercibus·quia dicat eas ſua pecunia compa=
tas niſi fuerint ei pignoꝛate·Qui aūt vēdidit
ſeruo negociāti in pecl̄iari merce· nec habuit
ei fidem de p̄cio rem ſuaꝫ poſſet vendicare vt
·ff· e·l·ꝓcuratoꝛis·§· ſi plures· dominus ſerui
ergo paris condictionis eſt in tributoꝛia cum
creditoꝛibꝰ ceteris in eo qđ ſibi debetur a ſer
uo·vel qđ debetur eis q̄ ſunt in poteſtate ſua
nec refert ceperit debere ſeruus domino ante
mercem·vel poſtea et ita amittit dominus p̄=
uilegium deducendi ꝓpter ſcientiam·nam ſi de
peculio cōueniretur deduceret ſibi debitū· vt
·ff·e·l·i·i·ꝶ͡·et·l· ꝓcuratoꝛis·§·in tributum·
An aūt dominus de peculio conuentus poſſit
deducere· qđ debꝫ p̄ſtare eis quibus tenetur
tributoꝛia dubitatur·lex enim ponit q̄onem·
ſed nō ſoluit·vt·ff·de tribut͡·l·vl·et non puto
Si ergo totum peculium vel p̄cium eius ſoluit
de peculio conuentus nō ꝯuenietur poſtea tri
butoꝛia quia nil dolo fecit·Si vero ꝑuſ eſt tri
butoꝛia cōuentus et male diſtribuit·quia pluſ
ſibi quā deberet retinuit adhuc tenetur tribu
toria· nec liberauit ſeruuꝫ in eo qꝛ plus ſibi ſol
uit quā deberet·vnde ſi poſtea de peculio con=
ueniatur deduceret ſibi debitum·quia qđ am=
plius accepit ſibi tenet̄ p̄ſtare tributoꝛia agē
tibus·vt in p̄dicta·l·vl·dicitur Agitur au
tem tributoꝛia contra dominuꝫ·vt diſtribuat
merces ꝓ rata vt dictum eſt· et ſiue nullomō
tribuat ſiue diſtribuat· ſed male tenetur·vt
quantū minus tributum ſit quātum debuerit
p̄ſtet·nec diſtinguitur neget me creditoꝛē pe
culiaris mercis·an confiteatur·Si ergo pecu=
liarem mercem perire patiatur·aut eam auer
tit·aut viliori data opa diſtraxit·vel ſi ab em
ptoꝛibus p̄cium non exegit·vel ſi ex ea merce
ſolui ſoli ſibi fecit tenebitur tributū· ſi dolo in
fuenit qꝛ forte p̄ſumenduꝫ eſt· ſicut et cum ſer
uo in teſtamento manumiſſo·p fideicō·heres
domini tradit ſeruo quē manumittit peculiuꝫ
nō deducto eo qđ tribuendum erat vel nō ex
acta cautione de eo reſtituendo· Si aūt liber=
tas directo et peculium ſeruo legatum eſſet·
nil imputaretur heredi et creditores agerēt
contra manumiſſum Item ſi dominus igno
rans in merces ſeruum habere aliquid qđ ha
bebat minus tribuit nō videtur dolo minꝰ tri
buiſſe Si re compta nō tribuat·dolo nō caret
vt·ff·e·l·illud·§·ſi cuius dolo·et·l· qđ in here=
dem·§·ij·et de dote ple·l·i·§· p contrarium·
Eſt autem officium domini in diſtributiōe vt
ſi agat vnus tantū creditoꝛ pecl̄iaris mercis
et ei in ſolidū ſatiſfaciat accipiat ab eo cautio
nem·qđ ille refundat ꝓ rata ſi forte alij emer
ſerint creditores·nō enim hec actio ſicut đ pe
culio meliorem facit cām occupātis· ſed equa
lem qn̄qꝫ condictionem agentium·cauebit etꝫ
am creditoꝛ iſte ſe refuſurum ꝓ rata ſi quod

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

aliud debitum domini emerſerit· Finge enim
condictionale debitum imminē vel in occulto
eſſe· Nam iniuriam dominus pati nō debet· li=
cet vocetur in tributoria· Si aūt dominus ma
lit cedere peculio· vel mercibus q̄ moleſtiam
diſtributionis ſuſcipe erit audiendus et plerū
q3 p̄tor debet arbitrium dare cuius interuētu
diſtribuantur merces peculiares· vt· ff· e· l· ꝑ
curatoris· §· vlt· et· l· nō enim· et· l· illud· Illud
non p̄termitto qđ quidam dixerūt dominum
nō poſſe cogi tributoria· vt diſtribuat· ſed iu=
dicis officio ad hoc compellitur· Si aūt diſtri=
buat· ſed male agitur tributoria· ar· ff· de tri=
but· l· vl· Sed ſecus eſt vt liquet ex p̄miſſis·
Eſt autem hec actō ꝑpetua heredibus· datur
et in heredes ex ſuo dolo ꝛ inſolidum· ex dolo
vero defuncti nō niſi in quantum ad eos pue=
nit· vt· ff· de tribut· l· illud· §· vl· et· l· quia· et· l·
qđ in heredem· §· vlt· et eſt hoc ſpeciale· ꝙ cū
ipa ſit ex contractu nō datur in heredem in ſo
lidum ſicut alie· vt· ff· de act· et obl· ex contra
ctibus· et de reg· iur· ad ea· §· vl· nec eſt ꝓpriū
nomen actionis tributoria vt de exercitoria ꝛ
inſtitutoria· ſ· diximul· licet quidam dicunt cō
tra· Spectatur et aliud ius ſup negocio quod
geſtum eſt cum eo qui eſt in aliena poteſtate
ſcʒ an ipſe conueniatur de peculio· Circa qđ
videndum eſt quid ſit peculium· cui detur actō
de peculio· Et contra quem· et in quantum· et
qualis ſit actio· Peculium aūt ponitur ꝑ cuiu
ſcunq3 patrimonio· vt· ff· ad trebel· cogi· in ꝑ
prio tamē· vt· ſ· de inof· teſta· l· vl· §· vlt· qñq3
ponitur ꝑ pecunia parata p̄ſidij cauſa· vt· ff·
de l· iij· l· ſi chorus· §· i· qñq3 ponitur ꝑ rebus ꝑ
afrenalibus· vt· ff· de iure do· ſi ego· §· dotis·
qñq3 ponitur ꝑ his tantū que iuſte obuenīūt
ſeruo· vt· ff· de acquir· poſ· ſeruus· Nūq3 autē
ponitur ꝓprie ꝑ eo quod ſeru9 domini ꝑmiſſo
ſeparatim habʒ a rationibꝰ dominicis deducto
tamen ſi quid domino debetur· vel his q̄ ſunt
in p̄tāte ſua· vel tutela vel cura· diciturq3 pe
culium· quaſi puſilla pecunia ſiue patrimoniuʒ
puſillum· vt· ff· de peculio· l· depoſui· §· vl· et· l·
ſed ꝛ ſi damnum §· peculium· ꝑmiſſum autem
dñi interuenire oportet ſm quoſdam exp̄ſſim
eo concedente· vt· ff· de peculio· l· peculiū· ſed
certe ſiue dominus concedat exp̄ſſim ſiue pa=
tiatur ſeruum habere apud ſe res aliquas pe
culium erit nec exquiritur domini ſcientia cir=
ca res ſingulaſ· Alia aūt cauſa eſt peculij libe
re adminiſtrationis· nam hec ſpecialiter cōce
denda eſt circa alienationem reruʒ· debitores
enim peculiares ſeruo poſſunt ſoluere· et ipſe
creditoribus ſoluere poteſt· vt· ff· de peculio
quantubrionis· §· ſunt· et· l· peculiuʒ· et· l· ex eo
et de ſol· l· qđ ſeruus· ¶ Item ꝑmiſſum intelli
ge domini maioris· minoris autem· xxv· āno·
permiſſio etiam tutoris vel curatoris auctori
tate facta· nō conſtituit ſeruo peculium mul=
to minus conſtituet peculium permiſſio ſolius
tutoris vel curatoris minoris vel furioſi· pecu
lio autem permiſſo a patre pupilli vel ante fu
rorem furioſi poterit tutor vel curator admi=
niſtrationem peculij dare et denegare ſeruo
minoris vel furioſi· vt· ff· de peculio· l· licet· §·
idem adijcit· et· l· quantubrionis· i· R°· et· l· cu=
rator furioſi· incipiet ergo vel naſcitur pecu=
lium vt dictum eſt domini permiſſione· ſ· ſi ac
quiſierit ſeruus qđ dominus neceſſe nō habet
ei preſtare· Si vero tunicas vel aliquid ſimile
qđ ei dominus neceſſe habet p̄ſtare· nō incipi
et peculium ex his tam friuolis· ſi tamen ꝑus
cepiſſet peculium iſte tunice ab alio vel a do=
mino date vt eſſent ꝑpetuo penes ſeruū in id
peculium computarentur· ſecus ſi veſtimentū
dediſſet ſeruo vtendum non ſemp· ſed ad cer
tum vſum· vt cū eum ſequeretur vł ſibi cenāti
miniſtraret· tunc enim non eſſet peculium·
Creſcit aūt peculium cū fuerit auctum fetibꝰ
pecorum vel ſimilibus· decreſcit cum res pecu
liares moriuntur· moritur cum ademptum eſt
a domino et ideo dicitur eleganter peculium
ſimile eſſe homini· vt· ff· de peculio· l· id veſti=
mentum· et· l· peculium naſcitur· Et no· qđ pe=
culium eſt vniuerſitas quedam: Nā in eo poſ=
ſunt eſſe mobilia et immobilia corporalia et in
corpalia· vt nomina debitorum ¶ Item here
ditas et legatum· Item qđ debetur ſeruo ab
extraneo vł ex furto vel alia actōe· Item qđ
debet̄ ſeruo alieno vł ex furto vel alia actōe
Itē qđ debet̄ ſeruo a ɔſeruo ſuo ſi mō ille ha=
bet peculium vel habebit· Item qđ debetur
ei a domino naturaliter vt ſi in rationem do=
mini impenderit· et dominus ei debitor mane=
re voluit· aut ſi debitorem ſerui dominus con=
uenit vt ſi ex rei nomine quā emit ſeru9 ꝓpter
euictionē duplum dominus exegit· niſi forte
fuit eo ꝓpoſito vt nollent hoc eſſe in peculiuʒ
ſerui de quibuſdaʒ autem veriſimile eſt vt no
lit dominus in peculio eſſe· vt ſi ſeruo dederit
damnū vel ſurripuerit· vt· ff· de peculio q̄ntu
brionis· §· in peculio· et· l· ſed ſi damnū· Item
permiſſio domini conſtituit peculium ſiue tra=
dat res ſeruo ſiue patiatur res eſſe apđ ſeruū
re enim et nō verbis peculium augendum eſt
Si autem voluit rem ſuam peculij eſſe nec vl=
tra ꝓceſſit non ideo erit peculij· quia nuda vo
luntate nō poteſt augeri vel conſtitui niſi ſer
uum debitorem ſuum noluit liberare· vt· ff· de
peculio· l· peculium· l· nō ſtatim· Competit au
tem actio de peculio contrahentibus cum ſer
uo vel filiofa· patre vel domino volente vł in
uito· licet ſecus ſit in inſtitoria· vt· ff· de pecu
lio· ſi quis· §· vlt· et· l· quot· i· R°· in filio autem
fami· hoc fallit ſi accipiat pecuniam mutuam
contra macedonianum· vt· ſ· ad mac· l· penſ·
¶ Item fallit tam in filio quam in ſeruo· ſi qs
eorū vouerat· vt· ff· de pollicit· l· ij· §· voto co·
Item fallit p̄dicta regula in ſeruo et nō in
filiofa· ſi ſeruus intercedat nō in cauſam pecu
liarem puta pro ſuo creditore· ſed interceſſo=
ris officio fungenſ· vel ſi iudicio condemnetur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vel ſi cõpꝛemittat· vel ſi mandauerit alicui de
ſe emendo·vt·ff·de peculio·l·licet·§·ſi filiuſfa
miľ·et·§·iulia·et·§·ſi ſeruus et mandati·l·cum
ſeruꝰ·Ceteraqꝫ dicta omuniter ſeruantur in
filiofa·et ſeruo· ¶ Item datur actio de pecu
culio quaſi contrahentibus cum ſeruo·vt ſi qs
eius negocia gerat vel ipſe gerat negocia al
terius·vt·ff·de neg·ge·ſi pupilli·§·ſed ſi ego
et·l·item ſi ſerui· ¶ Item ſi filius vel ſeruus d
liquerit vel quaſi deliquerit non tenetur pater
vel dominus de peculio niſi in quantuꝫ locuple
tatum eſt peculium·ſi tamen ex furto ſuo con
uentus fuerit filius ⁊ damnatus iudicati tene
bitur pater de peculio quaſi iudicio videatur
cum filio contractũ nec inſpicietur pꝛima oꝛi
go maleficij· ſed ſecunda cauſa ſententie· vt
·ff·de peculio·l·licet·§·item ſcrib· ¶ Quid au
tem ſi filiuſ fami·non contraxit vel quaſi con-
traxit nec deliquit· ſed eſt electus ad aliquod
munus· ¶ Diſtingue vtrum ſit publicuꝫ au-
ctoꝛitate et vtilitate vt conſulatus vel magi
ſtratus an publicum auctoꝛitate ſed ꝑuatum
vtilitate vt tutela vel cura que in hoc ſenſu
dicuntur publica munera·vt inſti· de excu·tu·
In pꝛimo caſu ſi filius eligitur vel creatur pa
tre ꝯſentiente· vel nõ contradicente pater te
netur in ſolidum quaſi fideiuſſoꝛ·vt·ff·ad mu-
nici·quot· ob ea tamen que pꝛincipaliter ſpe-
ctant ad rem publicam· ob alia autem que ſe
cundario ſpectant· vt ſi tutoꝛem ratione offi-
cij ſui minus idoneum dedit minoꝛi nõ tenetur
pater niſi de peculio·vt ff· de peculio licꝫ·§·vl·
ſed in ſecundo caſu quando datur tutoꝛ filiuſ
fa·ſiquidem detur a teſtatoꝛe etiam patre cõ-
ſentiente pater tenet̃ de peculio tantum·et de
in rem verſo niſi forte a tutoꝛe vel aliquo vo-
lente eum facere ſuſpectum pater interceſſit
ꝓ filio ⁊ quaſi periculum inſe recepit·vt·ff·de
adminiſtra·tu·l·lucius· Si autem detur tutoꝛ
a magiſtratu ſiquidem pater tutelaꝫ agnouit
in ſolidum tenetur·Si non agnouit de peculio
tantũ agnouiſſe videtur ſiue geſſit ſiue geren
ti filio cõſenſit ſiue omnino attigerit tutelam
ſiue mandauerit filio vt diligenter gerat tu-
telam cum ſcias inquit ad nos periculum per
tinere plane ſi ſolum monuit filium nõ videtur
agnita·vt·ff·de tutel·l·ſi filius ¶ Datur hec
actio contra dominum ſerui ⁊ ſi plures ſint do
mini quibus tenetur in ſolidum ſcilicet pro to-
to peculio quod eſt eis commune pro in diui-
ſo· ¶ Item tenetur bone fidei poſſeſſoꝛ ſerui·
et fructuarius ſed et vſurarius ſerui ſcꝫ de eo
peculio quod queritur eis ex re ſua vel ope-
ris ſerui vel qd querit̃ vſurario ex re ſua tan-
tũ·nam qd queritur alimẽtũ pertinet ad ꝓpꝛi-
etarium·⁊ita dicitur poſſe habere duplicis iu
ris peculium·Si ergo contractum eſt in eo pe
culio quod ſpectat ad ꝓpꝛietarium Ipſe ꝑmo
conuenietur de peculio ſuo in ſupfluum cõue-
nietur bone fidei poſſeſſoꝛ vel fructuarius in
cuius peculio nõ eſt contractuꝫ· Maritus tam̃

nomine ſerui dotalis de peculio in ſolidum cõ
uenietur quia conſtante matrimonio omnia q̃
runtur ei· licet eo ſoluto reſtituat omnia que
non ſunt ex re vel opera queſita· vnde ſi gra-
tia eius quod habꝫ neceſſe reſtituere mulieri
aliquid pꝛeſtiterit deducet ex dote vľ peculio
quod mulieri reſtituendum eſt· vt·ff·de pecu
lio·l·i·§·vl·et·l·ij·et·l·huic queritur·§·poteſt
et de vſur̃· et ha·l·per ſeruum· ¶ Item datur
hec actio contra emptoꝛem ſerui et cẽtera quẽ
libet ad quem tranſiuit dominium ſerui et eo
cõuẽto nõ liberatur venditoꝛ ſi minus actoꝛ
fuerit conſecutus interim tamen donec cõue-
nietur emptoꝛ non cõuenitur venditoꝛ·vt·ff·
de peculio·l·quotiens·§·ſi creditoꝛ· et·§·vltio
et·l·ancillarum·§·ſi ſeruus·arrogatus ex con-
tractu pꝛecedenti nõ tenetur de peculio· licet
emptoꝛ teneatur vt dixi· ſed niſi defendat ar-
rogatum mittitur creditoꝛ in bona quondaꝫ
arrogãti·Sed ſi de peculio teneret̃ etiã in bo
na arrogatoꝛis fieret miſſio· de ſequentibus
autem contractibus certum eſt arrogatoꝛeꝫ
de peculio cõueniri·vt·ff· d peculio in arroga
toꝛẽ·et quibus ex cauſis in poſſeſ·e·l· fulcinꝰ·
·§·ſi quis·et inſtitut· de acqui·per ar·§·vlti·
¶ Ꝓponitur hec actio contra pꝛedictas perſo
nas in quantum vires peculij patiuntur·dedu-
cto tamen qd domino debetur· Item qd debe
tur alijs q̃ ſunt in poteſtate ſua niſi in caſu vt
cum cõuenioꝛ de peculio oꝛdinarij·nec enim de
ducam quod debetur vicario ſuo ab ipſo oꝛdi
nario·alioquin ſi vna manu d peculio tolleres
altera poneres ſi ſubtiliter conſiderab· Item
deduco qd debetur eis quorum ſum tutoꝛ vel
pꝛocuratoꝛ vel curatoꝛ vel negociorũ geſtoꝛ
¶ In eo autem qd domino debetur nõ diſtin
guo·debeatur ei ex contractu vel quaſi·an ex
delicto vel quaſi· vt tamen ſi ſeruus ſurripuit
domino nõ pena furti·ſed rei extimationem d
ducat dominus d peculio vt·ff·de peculio ſed
ſi damnum·§·ſi autem·et·l·depoſui·§·ſtichus·
hoc autem damnuꝫ nõ deducit dominus ſi ipſe
ſeruus ſe vulnerauerit vel occiderit·vel pꝛeci
pitauerit· licet enim ſeruis naturaliter in ſuũ
coꝛpus ſeuire·Si tamen dominus ſeruum a ſe
ipſo ſeruo vulneratum curauerit ſumptus cu
rationis de peculio deducet quanq̃ ſi egrotuꝫ
curaſſet nil deduceret· ¶ Item deducit domi-
nus id in quo de peculio condemnatus eſt · Si
vero in ſuſpenſo eſt pꝛius iudicium de peculio
et ex poſteriore iudicio reſ iudicaretur·nõ dẽt
ratio pꝛioꝛis iudicij haberi in condemnatiõne
poſteriore·quia in actione de peculio occupã-
tis melioꝛ eſt conditiõ·occupare autem vide
tur non qui pꝛimo litem conteſtatus eſt· Sed
qui pꝛioꝛ ad ſententiaꝫ iudicis peruenit·vt·ff·
de peculio·ſed ſi damnum·§·vlti·et·l·ſi vero·
¶ Item deducit dominus qd ipſe nomine ſer-
ui obligatuſ pꝛeſtitit· vel ꝯdemnatus eſt ꝑſta
re·Si vero nihil pꝛeſtitit· nec condemnatus ẽ
ſed obligatus eſt nomine ſerui nil deducit de

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

pecl'io·imo ſatiſfacit creditori pecl'iari ex eo ca
uet eñ ille peculiariſ creditor dño ſe ſfuſuꝝ ei ſi
qđ pſtiterit dñs ex obligatõne ſerui ſuſcepta ⁊
ſi creditor medij tpis intim vſuras vel inter vſu
riũ ꝯtradictor ꝯſequeř· vt·ff·đ peculio·l·ſed et
ſi damnũ·§·itẽ deduceř· Item deducit dñs noxa
li iudicõ ꝓ ſeruo ꝯuent⁹ litis extiationẽ ꝓ ſeruo
ſolutã ꝙ ſi ipm noxe dediſſ; nihil deducẽt· Item
et deducit qđ ſibi a ſuo debebař ꝓ libtate quaꝫ
ei pſtitit· Item qđ ſuus noĩe dñi exegit a debi=
tore dñico cũ dñs ratũ hř· vt·ff· de peculio·l·ſi
noxali vſqꝫ ad illũ·§·eſt aũt q̃oĩs· Itẽ et deducit
qđ ſibi debeř et qđ debeř ſocio cũq̃ hꝫ cõe pecu=
liũ ꝓ indiuiſo·qua eñ rõne ꝓ toto peculio ꝯue=
nit pari rõe deducet qđ alťi debeř· Si aũt aliqđ
iſtoꝝ deficiat vel q: cõionẽ non hñt ſerui·vł q:
ꝯmunioẽz nõ hñt peculij q̃libet eoꝝ nõ alteri·ſꝫ
ſibi debitũ deducit·nõ eſt aũt ꝯmunio ſui int̃ du
os bone fidei poſſeſſores· vł duos fructuarios·
vel int̃ emptorẽ et venditorẽ ſui vel int̃ fructu
ariũ et ꝓpetariũ·vel inter ꝓprietariũ et bone fi=
dei poſſeſſorẽ·videř tñ eſſe ꝯtrariũ qđ dicıř· ff·
de peculio·l·ſi creditor·§·ſeruũ·ſ· emptorẽ ſerui
ꝯueniendũ eſſe de peculio qđ remãſit penes ven
ditorẽ·ſed certe illud iõ eſt· q: emptor ſui emit
ſeruũ cũ peculio qđ ꝑ actõez exempto pt exigẽ
a venditore·vñ infra ãnũ poſtq̃ emit teneř em
ptor ex pſona venditoris qui de peculio noiatim
accepit pciũ q: venditor infra annũ tenebař de
peculio·poſt annũ aũt teneř ẽptor ex ſua pſona
tñ nõ venditoris·vt·ff·de peculio·l·ſed ſi quis·
Item venditor qñꝫ ꝯueniř de peculio emptoris
ſi poſt litẽ ꝯteſ·ſeruũ cũ peculio ei vẽdidit· vt·ꝭ·
e·ſi poſtea ſed illud eſt ꝓpř dolum ſuũ· Item cũ
ſuus pñti die lib eſſe iuſſus eſt q̃libet hẽdum ꝓ
pte ſua đ peculio ꝯueniř nec deducit alťi debitũ
qꝫ ſic eſt·et cum ſuus viuo dño mortu⁹ eſt· deın
de dñs intra ãnum pľes reliquit heredes·nã ac=
tio de peculio et đductionis ius ſcindiř· quia nõ
hñt iſti oĩs aliquã ꝯmũionẽ ſerui· Et videř in
oĩbus pdictis ꝙ vno eoꝝ ꝯuento liberenř alij đ
ſubtilitate iuris· de eq̃tate tñ ſuccurriř agenti
ꝯtra ceteros vt magis pceptõ quã intẽtio libe=
ret eos·vt·ff·de peculio·l·ſi ex duob; ¶ Item ⁊
qui hñt ꝯmunioẽz ſerui ſi nõ hẽant cõionem pe=
culij nõ ꝯueniř aliquis eoꝝ niſi ꝓ ſuo pecl'io·vt ſi
dimidiã ptem ſerui vendidi nec peculiũ ei ꝯceſſi
vel ſi ſeruo cõi rem corpalẽ tradidi vt ꝓpetateꝫ
mihi retinerẽ ·adminiſtratiõez aũt ſeruo ꝯcede
rem·in corpalẽ aũt rem puta nomẽ vel actionẽ
etiã ſi oĩmõ ꝯceſſi ſeruo cõi vt p eum q̃rereř ꝯſo
cio meo· nõ tñ poteſt ei queri adeo inhẽt oĩſib;
meis actio· vñ in talib; ſocio meo nõ cõicař pe=
culiũ·vt·ff·de peculio ſi noxali·§·vlti· et in·l·ſe·
vſqꝫ ad·l·illã ſi ſeruuſ· Quod aũt dictum eſt do
minũ debẽ deducere·qđ ſibi debeř a ſeruo·eſt in
telligẽduꝫ ſi dñs aliũde nõ potuit ꝯſequi· Si eñ
ſuum cũ peculio vendidi vt noiatim acciperẽ ꝓ
peculio pciũ·teneor intra ãnum quid de peculio
creditorib; peculiarib; et ſi ab eis de peculio cõ
ueniar et velim deducẽ qđ mihi debeř· poſſum
mihi iputare·ꝙ hãc deductionẽ nõ feci cum em

ptori ſerui tradidi ſuum et peculiũ· Nã et eũ ex
vendito poſſum ꝯuenire qñ nõ eſt in pecl'io qđ
mihi dño debeř ꝫ ita ſi tñ fuit in pecl'io cũ ven
didi vt ſatiſfacẽ debito potueri·nã ſi poſtea q̃d
acceſſerit ꝯdictiõib; debiti peculiaris exñtib;
qđ ego nõ diſtraxi·excepi eñ de peculij venditi
ene debitũ qđdam ꝯdictõale nihil poterit mihi
imputari·quo min⁹ etiã hoc ie faciã deductiõẽ eꝫ
vt·ff·de peculio ſi noxali·§·ꝙ aũt· Eſt autẽ dño
pmiſſa deductio ſiue fuit dñs ſerui cũ ꝯtractum
fuit debitũ ſiue p⁹ea incipiat eſſe vt q: ſuum q̃
ei tenebař ꝯparaui·licet aũt venditorẽ de pecl'io
poſſit ꝯuenire intra annũ·tñ ⁊ đducere pmittiř
ei ſi de peculio cõueniař·nã et q̃uis creditor põt
eligere vtrũ cum ẽptore an venditore agere ve
lit·nec video quid hẽant creditores qđ queran
tur cũ poſſint venditorẽ ꝯuenire ſi q̃d forte pu=
tant eſſe in peculio·i·in pcio pecl'ij·venditor eñ
ita demũ peculio tenetur· ſi pciũ noiatim ꝓ pe=
culio accepit·vt·ff·đ peculio ſi noxali·§·pe·⁊·l·
ſi ex duob; §·vl·et·l·ſed ſi q̃s· Itẽ pmiſſa eſt de
ductio ei qui đ peculio teneř et conueniř ſi nullo
tpe fuerit dñs·vt ecce creditor ſerui hereſ exti
tit dño eius ſeruo in teſtõ manumiſſo vel lega=
to pure·que eñ leganř pure recta via trãſeũt
ad legatariũ ⁊ nullo momẽto dñiũ eoꝝ fuit he
redis·in legatis aut ſub ꝯdictiõe dñij habꝫ he
res pendẽte ꝯdictõne·vt·ff·đ peculio·ſed ſi da
mnũ·§·ſed et creditor et đ furť·l·a ticio·his er=
go đductis damnař dñs q̃ntũ eſt in peculio tpe
rei iudicãde licet liť·cõ·nihil fuerit in eo inten=
diř eñ rẽte hꝫ actio etiã ſi nihil ſit pecl'io·nũc et
idem in actiõe ad exhibendũ et rei ven·vt·ff·đ
peculio q̃ſitũ·ego puto eã recte intendi nõ q̃ntũ
ad pñtem ſtatũ q: dñs etiã ſi nũc latitaret·tañ
ego nõ poſſẽ mitti in poſſeſſionẽ bonoꝝ ei⁹ imo
mereřeř abſolui·vñ nec cauet đ futuro in creme
to peculij·licet ſocius qui nõ eſt ſoluendo ſuo ca
ueat ſocio·vt·ff·đ peculio·l· quot·§·ſi ſemel·et
·l·eo tpe· ſed q̃ntũ ad futuꝝ ſtatum·ſcꝫ qui eſt
tpe re·iuđ·in quo peculiũ eſt aliqđ·diciř recte in
tentari· Si vero tũc in peculio nihil eſt et p⁹ ce
perit eſſe iteꝝ ageř·vt·ff·đ peculio·l· q̃ſituꝫ·§·
is qui·qñꝫ aũt ſpectař q̃ntuꝫ ſit in peculio qñ do
minus vi eſt exẽptus cũ eſſet đ peculio ꝯuentus
Item ſpectař qñqꝫ q̃ntum ſit in pecl'io cũqꝫ mo
riř ſeruus niſi ꝓbeř poſtea minutu vel auctum
peculiuꝫ vt·ff·đ peculio·l·is cũ quo·et·l·penř·et
qñ đ peculio actõ ãnař eſt·l·vlti· Porro id in pe
culio ꝯputař·qđ dolo malo dñi diminutũ eſt de
peculio· Idemqꝫ et ſi ademit ſeruo peculiũ dolo
malo·vel ſi paſſus eſt ſeruũ inẽcare peculium in
necem creditoꝝ· Item et cũ ſuſpicareř dñs ali
um ſecũ actuꝝ alio peculiũ auertit·dolo non ca
ret· Si vero ſoluerit vni creditori peculiari inſtã
ter repetenti đ hoc nõ teneř ceteris· q: credito
ri ſoluitur·et licet creditori vigilare ad ſuũ ꝯſe=
quendũ·vt·ff·de peculio·l·ſumma· ¶ Itẽ et do
lus tutoris vel curatoris dñi in pdictis admiſſuſ
vel ante litẽ vel poſt liteꝫ piudicat domino ſi tu
tor vel curator ſit ſoluendo·vel ſi minori cautuꝫ
eſt a tutore·vt·ff·de peculio·l·ſumma·§·ſi dolo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et de admi·tu·l·vl·dolus aūt defuncti nō ꝑiudi
cat heredi·niſi in q̄ntū ad eū ꝑuenit ſed ſeruus
ꝑiudicat ei in totū·vt·ff·d peculio q̄ſitum·§·vl·
et·l·ſed et ſi· ¶ Item et dolus dn̄i quē admiſit n̄
in peculiaribꝫ ſed in rebꝫ ſuo pignoratis ꝯmoda
tis depoſitiſ in dotē datis ꝑiudicat dn̄o et tamē
iſta quolibꝫ agēre d peculio nō ꝯputarent̄ in pe
culio·vt·ff·de peculio·l·in bone fidei·et·l·depo=
ſui·i·R° Porro in deductiōe facienda nō ꝑfert̄
dn̄o ꝑuilegiū creditoriſ peculiaris qd dicat̄ agē
ex dote vl̄ ex tutela·niſi ex re pupilli ſeru⁹ noīa
fecit vel pecūiaꝫ in archa depoſuit· Tūc eīn da
bit̄ pupilli vendicatō numoꝝ et abūſus debito=
res vtil̄ actio·vt·ff·de peclio·l· ex facto·in caſi
bus tn̄ q̄buſdā videt̄ ceſſare ꝑuilegiū dn̄i in de=
ducendo·ſ·in quibꝫ ipē tenet̄ in q̄ntū locupleta=
tum eſt peculiū·vt cū ꝯueniēt̄ ex maleficio ſerui
vel ex eo qd ꝯtractū eſt cū impubē·vel ex eo qd
geſſit q̄s negocia peculiaria ꝯtemplatiōe ſerui
vel ex eo qd ſuus accepit pecūiam mutuā vt lu
dat in alea·vt·ff·de pecu·l·i·§·ſi cū· et·l·licet·§·
ex furtiua cā·et d neg·g·ſi pupilli·§· ſed ſi ego·
et de aleato·l·vl·§·itē ſi ſeru⁹· ¶ Inē creditores
aūt peculiares hētur rō priuilegij· Si eīn vnus
agat cui⁹ pecunia v̄ſa eſt in vtilitatē dn̄i·ipē v=
teriorē debꝫ actionē hr̄e·vt·ff·de in rem v̄ſo·l·
·i·§·itē ſi plureſ· Item ꝑmo ſatiſſiet agēti ex do
te vel tutela q̄ ceteris· Si vero nō priuilegiati
agāt ꝑmo·vel differet̄ eoꝝ exactio· vel caue=
bunt d reſtituēdo eo qd accepert̄ ſi poſtea infe
rat̄ actio ꝑuilegij·i·ꝑuilegiata·ut·ff·d peculio
ex facto·§·vl·Sic aūt aliq̄d dn̄o debitū vel nō de
bitū de iur̄ naturali eſt intelligendū· Nā in quo
caſu ꝯtraheret̄ ciuil̄ et natural̄ obligatio inter
liberos in eodē ꝯtrahit̄ natural̄ tn̄ inter dn̄m
et ſeruū·vel inē ſuum et extraneū· vt·ff·d pecu
lio·l·nec ſeru⁹·et·l·nō ſolū·§·an debitor et abu=
ſiue dicit̄ debitū vt ibidē dicit̄·et·ff·de v̄·ſi·l·de
bitor· Illud notandū eſt·q̄ q̄n q̄ꝫ nec vſqꝫ ad vi
res peculij agit creditor peculiaris·vt ecce agit
fructuari⁹ peculio ꝯtra ꝓprietariū· vel agit em
ptor ſerui d peculio ꝯtra venditorē ꝓ eo qd cre
didit ſeruo an̄ emptōēꝫ·oportꝫ enim vt ꝑmū ſa
tiſfaciat ſibi actor de eo peclio qd ſuū eſt et pro
reliquo pmittit̄ ei agere·vt·ff·d peculio·l·hinc
querit̄·§·vl·ꝛ·l·ꝛ ancillaꝝ·§·invenditoē·et·l·ſi
creditor·§·vl· Vni aūt ſocioꝝ nō dat̄ actō d pe
culio ꝯtra ſociū·ſed eiuſ loco dat̄ actio cōi·diui·
vel ꝓ ſocio·vt·ff·de peculio·l·hinc·§·vlti·habet
aūt dn̄s oīno neceſſe ſuſcipe actionē de peculio·
nec ꝑt eam recuſare niſi forte pat⁹ ſit cedere pe=
cu·vt̄s·dictū eſt in tributoria·nā et ſi vn⁹ ſocioꝝ
ꝯueniat̄ de toto peculio et ꝑatus ſit cedere acti
onē cōi di·agenti libat̄· Sic eīn et ſi debitores pe
culiares patus ſit delegare·nec eīn qd debetur
ſeruo oīno in peculio ꝯputat̄· Eſt eīn cogitand⁹
et ſumptus litis et euētus ſnīe incertus et mora
vel dilatio iudicioꝝ·vt·ff·de peclio·l·qd debet̄
Nā nōnullas moras habꝫ dilatō iudicioꝝ·vt·ff
vt le·no·ca·l·etiā Eſt aūt actio de peculo ꝑpe
tua viuēte ſeruo eo aūt mortuo vel alienato vel
māumiſſo eſt annal̄·i·ꝑt eſſe annalis et ꝑpetua·

qd intelligo ſm naturā actōnis quā intendit ac
tor·quid eīn ſi agat̄ redibitoria·vel q̄nto minoris
de peculio· Nā etiā viuēte ſeruo limitabit̄ ſtatu
tis tꝑibus et ſeruo mortuo intentabit̄ infra tn̄
tēpus q̄ntum ſupeſt·vt·ff· q̄n actio de peculio ē
an·l·cū ſex·et·ꝛ·e·l·ei qui·nec eīn eſt actio de pe=
culio ꝓpriū nomē actōis ſed adiectio·vt·ff·d pe
culio licet·§·iul̄·q̄ꝫ·Sic eīn dicit de peculio actio
ne mādati ꝑſtaruꝝ· Et idē diximus in tributoria
et exercitoria et inſtitoria·ann⁹ aūt vtiliſ ꝯputa
bit̄ poſt mortē ſerui·vn̄ ſi ꝯdictionalis fuit obli
gatio nō incipit ānus currere niſi a tꝑe exiſtētiſ
ꝯdictionis·vt·ff·q̄n de ap·ac·eſt an·l·i·qd dixi·
in ſuo alienato vel mortuo vel manumiſſo·locū
habet in filio emācipato vel mortuo·vel q̄uocū
qꝫ exiſtente de ptāte·vt·ff·q̄n ac·de pe·eſt āna·
·l·i·§·merito·Spectat̄ et aliud ius ſup negocio·
qd geſtū eſt cū eo q̄ eſt in ptāte nr̄a iuſſu nr̄o in
teruenien̄te·vn̄ videnduꝫ eſt q̄n locuꝫ hēat actio
qd iuſſu cui det̄ et ꝯtra quē et in q̄ntū· ¶ Datur
aūt hec actio cum iuſſu vl̄ mādato dn̄i ꝯtrahit
ſeruus ſiue dirigat̄ iuſſus ad ꝯtrahentē ſiue diri
gat̄ ad ſuū· nec eſt in eo cp⁹ v̄bis vel ſcriptura
nec diſtinguo·dirigat̄ ſpeālīter in vno ꝯtractu
an generalit̄ vt ita qd volens cū ſeruo meo ge=
rere·videor eīn ad oīa iuſſiſſe niſi lex certa·i·pa
ctum ꝯtrariū aliud ꝓhibeat·vel vocat legē ius
ſtatutū in donatiōe facta ei cui pmiſſio general̄
erat directa·nec enim teneret donatio ei facta
Nā in libā admiſtratiōe nō ꝯtinet̄ alienatio vel
dilapidatio·vt·ff·de pact·l·ꝯtra·§·vl·et de do=
nat̄·l·filius· Item nō ꝑiudicat dn̄o pmiſſio gn̄a
lis facta cōtrahenti cū ſeruo vel filio·ſi ſeru⁹ ce
perit eſſe fugitiu⁹· vl̄ ſi fuit ſurrept⁹·vel ſi dn̄s
neſciat de eo viuat an ſit mortu⁹·vn̄ patet ex ꝑ
dictis pmiſſionē generalē reſtringi ad ea q̄ ſpe
cialit̄ quis erat pmiſſurus·vt·ff·d peculio·l·qui
peculij·et·l·libā·et·ff·qd iuſſu·l·i· Item in pmiſ
ſiōe ꝯſidra an ipā durauit an reuocet̄ an̄ ꝯtractū
cōtrahēte cū ſeruo ſup h̄ certiorato et tūc non
dat̄ h̄ actio·an poſt ꝯtractū et tūc ꝑt agi·vt·ff
qd iuſſu·l·i·§·ſed ego·et no· qd eē facta pmiſſio
ducit hāc actiōēꝫ vt ſi ſui chirographo ſubſcri
bat dn̄s ſuo cū alio ꝯtrahēte· Nā ſecus eſt vbi
in teſtō in quo dat̄ ſuus tutor·dn̄s interuenit vel
ſubſcribit·vt·ff·de admi·tu·lucius· Item ſecus
ſi fideiubeat ꝓ ſuo dn̄s· nam q̄ſi extraneus inte=
uenit nō q̄ſi dn̄s·neqꝫ h̄ ideo dico qd tenet̄ ex cā
fideiuſſionis·ſed q: aliud eſt iubere et aliud fide
iubere·nāꝫ ſi inutilit̄ fideiuſſerit non tn̄ tenebit̄
qd iuſſu·ſeruo aūt fideiubēte ꝓ dn̄o pn̄te datur
hec actio·vt·ff·de fideiuſ·ſi dubitet̄· Item ꝛ ſub
ſequēs dn̄i volūtas inducit hāc actionē·vt ſi ra
tum habuit q̄s qd eius geſſerit ſeru⁹· vt·ff·qd
iuſſu·l·i·§·ſed et ſi ſui·ꝛ·§·ſi ratū· Si aūt dn̄s ra
tū hēat qd geſſerit alius noīe ſui· nō ideo tenet̄
qd iuſſu·vt·ff·d neg·geſ·l·ſi pupilli·§·ſed ſi ego
dn̄i aūt appellatiōe ꝯtinet̄ etiā tutor vl̄ curator
vel admiſtrator ciuitatis vel verus ꝓcurator·
Nam et ꝑdicte pſone tenent̄ et ꝑterea minores·
ſi ex vtilitate eoꝝ ſit cōtractū ¶ Item ꝛ ꝯtinet̄
fructuariuſ et bone f·dei poſſeſſor·minores aūt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

iubẽtes nõ tenent̃ niſi iubeãt· tutoꝛe vel curatoꝛe auctoꝛe· Item opoꝛtet iubentẽ dñm eſſe tpe illo quo iubꝫ· Nã ſi iuſſu meo cũ alieno ſuo ɔtraxeris eũqꝫ poſtea ſtdemero nõ teneoꝛ mãdati cũ illa adiectione qꝫ iuſſu· vt· ff· qꝫ iuſſu· l· i· §· ſi pupillus vſqꝫ in fi· l· et· l· ij· vſqꝫ i fi· et· l· pe· ſed foꝛte teneboꝛ mãdati act· cũ et ꝑ ſuo alieno qlibet interedere poſſit· vt· ff· de ac· emp· ſi ſuus· §· vlt· licꝫ aũt dñs iuſſerit ſuũ ɔtrahere nõ tñ pmittẽ videt̃ ei obligare res ſuas· vl' aliẽare· vt· ff· qꝫ iuſſu· l· añpe· Itẽ iuſſu obligat dñm qñ cum ſuo ɔtractũ eſt· Nã ſi cõtractũ eſt cũ dño et ipe pceperat nũerari pecũiaꝫ ſuo non iõ tenet̃ qꝫ iuſſu vt· ff· qꝫ iuſſu· l· vl· in pn· ꝛ· j· e· ſi ex ɔtractu· vbi aũt plꝛes dñi ſui iubent qlibet tenet̃ in ſolidũ ſicut et fideiuſſoꝛes et mãdatoꝛes· Sꝫ ſi vnus ſolus iubeat ille ſolus tenet̃· vt· ff· qꝫ iuſſu· l· vl· §· pe· et vl· hodie aũt neceſſe eſt expſſim agi vt qlibꝫ iubẽtiũ vl' fideiubẽtiũ teneat̃ in ſolidũ· vt in aut· de duobꝫ reis coll· vij· illꝫ nõ diſtinguo· vt in re peculiari vl' dñica dñi iuſſus vl' volũtas pcedat vel ſeqt̃ur· in re tñ dñica cũ currit hec actio· qꝫ iuſſu cũ actiõe de in rẽ vſo· ſed in re pecliari hec ſola dat̃· vt· ff· ꝺ in rem vſo· l· ſi res· §· pe· Et eſt qdam diffrã int̃ iubere et mãdare· qꝛ iuſſus importat ncċitatẽ· ſicut et pceptũ vel impiũ· mandatũ aũt ñ impat neceſſitatẽ· ſꝫ volũtatis ſniaꝫ ſicut nouerũt qui vſant̃ in curia dñi pape· ſꝫ qntũ ad hãc actiõeꝫ nõ eſt dfa intereaut liqt ex pdictis· Dat̃ hec actio hẽdibꝫ et in heredes· ꝛ in ppetuo et in qntũ iuſſus inuenit· nec eſt em̃ ꝓpꝛiũ nomẽ actiõis ſed adiectõ· vt in alijs dixim⁹ Spectat̃ ꝛ aliud ius ſup negõ qꝫ geſtũ eſt cum eo qui eſt in nr̃a ptãte· ſ· an teneam̃ de in rẽ vſo· ꝓ eo qꝫ geſſit ſuus vel filiuſſa· Videndũ gꝫ qñ locũ hẽat hꝫ actio de in rẽ v· cui det̃· et ɔtra quẽ et in qntũ· et qlis ſit· Dat̃ aũt hec actio qtienſcũqꝫ ſeru⁹ volũtate dñi gerendo negociũ eius vtilit̃ vl' nõ vtilit̃ aliqꝫ ei emerit· vel ꝓ eo aliqꝫ pactũ iniuit· vel ec̃ emerit ꝓ ſe· vel qlitcũqꝫ· Nã etiã ſi ad luxurie materiã vel ad delicias vel ad turpes ſumpt⁹ aliqꝫ dño volenti emit vl' geſſerit· tenet̃ dñs de in rem vſo· vt· ff· ꝺ in rem vſo· l· iij· §· neceſſario· ꝛ· l· ſi res· §· qꝫ ſuuſ· Si aũt ſine volũtate dñi ſuuſ gerẽdo negociũ eius aliqꝫ ei emerit et obligatiõeꝫ ꝓeo iniuit· vl' etiã emit ꝓ ſe· vel qlitercũqꝫ ꝓ ſe ɔtraxerit vt hẽat in peculio· ſed tñ poſtea in rem dñi vertit· Diſtinguendũ eſt· an gerat negociũ dñi voluptarie· an vtilit̃ vel neceſſario· Si voluptarie puta qꝫ mutua pecũia accepta domũ dñicaꝫ exoꝛnauit tectoꝛijſ et qbuſdã alijs que ptinẽt ad voluptatem nõ ad vtilitatẽ· nõ tenet̃ dñs ꝺ in rem vſo ei qui ſeruo vendidit· vel mutuauit· vel quid ſiľe geſſit· Sed debꝫ pati creditoꝛi impoſita auferri ſine domus ſue iniuria· vt· ff· ꝺ in rem verſo· l· iij· §· ſi mutua niſi dom⁹ erat venal' vel mercal' et ꝓpt hꝫ pluris vendi pt· vt· ff· de impẽſis in re· do· fa· l· ꝙ ſi heres· vel niſi dñs ratũ habũit· vt· ff· ꝺ in rem vſo l· iij· l· ſed ſi mutua· et· l· ſed ſi res· §· qꝫ ſuus Si aũt geſſerit negociũ dñi· vl' vtilit̃ vl' neceſſario tenet̃ dñs de i rem v· etiã ſi ratũ ñ hẽat· vt ſi triticũ accepit· vt aleret dñi familiã· vel vt ſe aleret et neſciret ſm ɔſuetudinẽ dñi· i· vſqꝫ ad eum modũ quẽ dñs pſtare ɔſueuerat ei vel ſoluit creditoꝛi dño· vl' ei ꝓmiſit nouãdi aio voleñs ſibi dominũ naturalit̃ obligare· et nõ ei donare· vel filiuſſa· cepit in iudicio defendẽ prẽm nouãdi aio vt libaret eũ· Nã iudicio accepto libauit· ſed et vbi ſoluit ei quẽ putat dñi creditoꝛeꝫ eſſe tenet̃ dñs de in rem vſo· qtenus repetitiõem indebiti dñs habꝫ· Idemqꝫ eſt et ſi mutuã pecũiaꝫ acceptã noie dñi alij credidit· naꝫ et hꝫ qſita eſt ꝛ dño actio ex mutuo· ſic̃ et· ſ· ɔdictio indebiti extra qꝫ iſtaꝝ cãꝝ liberabit̃ pceſſionẽ actionũ· vt· ff· qꝫ iuſſu· l· iij· §· in rem aũt vſum· vſqꝫ ad illũ· §· ſꝫ ſi mutuã· et· §· ideꝫ laboꝛ ait· et· l· ſi ꝓ patre· et· l· ſi filiuſſa· et· l· pe· et· l· vl· Item et i rem dñi vſum videt̃ eſſe ſi accepit fili⁹ mutuo qꝫ dederit in dotem ꝓ ſoꝛoꝛe ſua· vel ꝓ filia ſua· qꝛ et pater dotẽ datur⁹ fuerat· Si vero nõ ſuat daturuſ· vt quia iudea erat filia nõ tenet̃ de i rem vſo· ut· ff· ꝺ in rem vſo· l· et ideo· §· vl· Quid aũt ſi ſuus accepit creditoꝛẽ ſibi ad hꝫ dante vt in rem dñi vteret· nec vtit imo conſumpſit vel alio ɔuertit non tenet̃ dñs ꝺ in rem vſo· etiã ſi ſuus ſolit⁹ erat vtere· Curioſus em̃ debꝫ eſſe creditoꝛ quo vtatur· Poꝛro illud nõ nocet creditoꝛi ad hꝫ danti vt in rem dñi vtat̃· qꝫ ſeru⁹ in rem dñi vtẽs habuit aim ei donãdi· Si aũt creditoꝛ ad hꝫ nõ dediſſꝫ et ſuus habuit aim donãdi dño· qꝫ in rem eius impẽdebat· nõ tenet̃ dñs de in rem vſo· vt· ff· ꝺ in rem vſo· l· iij· §· ſed ſi ſic· et· l· ſi res· §· vl· et· l· nam et ſi· ꝛ· l· et iõ· Tenet̃ aũt dñs ꝓ eo qꝫ vt dixi in rem ſuã vſum eſt· Item ꝛ ꝓ eo qꝫ ſuus gerẽdo negociũ dñicũ accepat vt vterꝫ· ſed cãu foꝛtuito impedit⁹ nõ vtit· vt ecce ſuũ dño neceſſariũ emit et is deceſſit· vl' inſulam fulſit et ea ruit vel mutuatus eſt pecũiaꝫ· et ſine culpa eam pdidit· nã et ꝓcuratoꝛ· vel neg· g· ſi pecũiaꝫ mutuatus eſt in rem dñi ipenſurus· ſine culpa eã pdiderit· tenet̃ dñs mãdati· vel neg· ge· vt· ff· de in rem vſo· l· iij· §· ſed ſi ſuũ· et· l· ſeru⁹ in rem· nam vbicũqꝫ dat̃ ꝓcuratoꝛi vel negõꝝ geſtoꝛi actõ mãdati vel negõꝝ geſtoꝝ dat̃· ꝛ ɔtrahenti cũ ſeruo gerẽti negociũ dñicũ· vt· ff· de in rem vſo· l· iij· §· i· ſed ecõuerſo· hꝫ regl'a nõ obtinet· nã et ꝓ indebito ſoluto a ſuo noie dñi dat̃ hec actio· vt diximus· licꝫ nõ daret̃ a ſeruo· neg· ge· vt· ff de neg· g· l· ſi quis aliena· Deficit aũt hec actõ a pncipio· ſi tm̃ debeat dño ſeruus qntũ vtit in rẽ eius ſi minus dẽat hactenus nõ vtit qtenus dño dẽt· qꝫ aũt excedit vtit̃· Idemqꝫ eſt ꝛ ſi poſtea cepit· ſeruus dñi debitoꝛ eſſe vel ſi dñs tm̃ ei remunerãdi nõ donãdi cã donauit mltomagis deficiet actio ſi dñs ſoluit ſeruo qꝫ ipe in rem eius ipenderat· ſi tñ in neceſſe creditoꝛis pdito ſeruo ſolutũ ſit quãuis ſolutũ deſinit eſſe vſum· tñ tenetur dñs de dolo· nã et peculiaris debitoꝛ· ſi fraudulent̃ ſolũit ſeruo qꝫ ei debebat nõ libat̃ et ꝓpter hꝫ dicit̃· nõ videt̃ vſum niſi duret vſum· vt ff· de in rem vſo· ſi ꝓ patre· §· vſum· et· §· ſi dñi· ꝛ l· quidã· Idqꝫ eſt ſi creditoꝛi ſerui ꝓ ſeruo ſolũit dñs maxĩe actione de peculio conuentus· vt ita

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

notabile eſt qḋ actõ ð peculio extinguit actõez
de in rem vſo·ut·ff·de i rem vſo·l·i·§·vlt̃·Datur
hec actio ↄtrahētibꝫ cū ſuo in eā rem quā a pn
cipio accepit ſuus·vt in rem dñi vtat·vel vt ha
beat in pecl̃io·ſed poſtea ipendit in rem dñi vo
lens ſibi dñm obligare·vt·ff·ð in rem vſo·l·iij·
·§·i·Si aūt plꝭs crediderīt ſuo in cām vnā puta
vnus pecūiaꝫ mutuauit ad veſtē emendā alter
vendidit ueſtē vtqꝫ pt agē· de in rem vſo ſi neu
tri ſatiſſactū eſt·etiā ſi pecūia et veſtis pierint·
nā ambo in rem dñi vtere voluerūt ꝛ ſic incipit
dñs teneri ex vna cā duobꝫ in ſolidū·Sed dicen
dū eſt occupātis meliorē ↄdictõez eſſe debē·Nā
vtriſqꝫ dñm ↄdēnari de in rem vſo iniquū eſt qꝛ
bis idē·i·pciū veſtis redderet·ut·ff·de i rem v·
l·iij·§·vl·ꝛ·l·ſed dicendū·ſideiubēti aūt ꝑ ſer
uo apud creditorē q̄ credit in rem dñi nō datur
actõ de in rē vſo·ſed ð peculio vl' alia ↄſueta vt
ff·de in rem vſo·l·ꝗuis· ↄponit aūt hec actio ↄ
tra dñm vel prēm·vel ſi plꝭs ſint dñi·ille ſolꝰ te
net in cuiꝰ rem vſum eſt repbata a marcello ali
oꝝ opīone qui dixerūt etiā aliū teneri de in rem
vſo·in cuiꝰ rem non eſt vſum·vel dic vnū dñoꝝ
ↄueniri de peculio cõi in ſolidū et cū in pecl̃io cõ
putet qḋ ſuus in rem dñi vtit volens eū ſibi ob
ligare·vt·ſ·diximꝰ in actiõe de peculio merito
in actiõe de peculio hēbit rõ eiuſ qḋ in rem alte
rius vſum eſt ſi in actõne·vel adiectõne de in rē
vſo·Si ḡ in diſtincte vel defendē ↄtra vnū dño
rū ↄuentū nō haberi rõnem eiꝰ qḋ in rem altius
vſum eſt poteris lꝫ ita tueri·ſ·de peculio cõi cõ
tra vnū queqꝫ in ſolidū agi nō pt·qꝛ non eſt cõe
vt qꝛ alter ademit·ut·ff·de in rem vſo ſi in rem·
et·l·marcellꝰ·et·l·filiusſa·Cõpetit lꝫ actõ in q̄n
tū vſus eſt in rem dñi·Si ḡ in totū ſit vſum agi
tur in totū ſi ps agit ꝑ pte·Item et veniunt
vſure ſi eas ꝓmiſerit ſuus·ſecus ſi nō ꝓmiſerit
niſi ſuo darē pecūiaꝫ nō gerenti negocia ſed vt
ego ipe gererē·tūc em̄ p ac·neg·ḡ·ex mora ve
niūt vſure·vt·ff·de in rē vſo·l·ſi ꝑ prē·§·in rē·
nec habꝫ dñs ꝑuilegiū deducēdi in hac ac·ſic in
act·ð peculio·Item pt hec actõ intētari·et ſi
nullū ſit vel ſuit peculiū·vel ſi a dño ſine dolo ſit
adēptū·vt·ff·ð in rem v·l·i· et vt ibidē dicit·lꝫ
actio eſt ppetua·Itē hēdibꝫ dꝫ dari ꝛ in here
des cū ſit ex ↄtractu·vt diximꝰ·ſ· de hēditariis
actiõibꝫ·Illud notandū eſt·qḋ qn̄ꝫ videt da
ri lꝫ actio de in rem vſo·licet ſeruꝰ nō ꝓpoſuerit
obligare dñm·ut ſi ei mutuaui pecūiaꝫ quā dño
dedit ꝑ libtate in rem em̄ dñi videt eſſe vſum·
ſi quid plus ſit in eo·qḋ ſuꝰ dedit dño quā eſt in
ſui pcio·ſecus ſi ipi dño darē pecūiaꝫ·vt manu
mitterēt ſuū ſuum·tūc em̄ nō dat de in rem vſo ꝛ
reddit rõ in·l·qꝛ dando libtatē locupletior non
ſit ex illis numis·vt·ff·ð in rem vſo·l·ij·et·iij·in
pn·Sed melior eſt rõ·qꝛ cū ſeruo nō eſt ↄtractū
Item nō eſt ꝓpriū nomē actiõis de in rem v·ſed
eſt adiectio vt in ſupioribꝫ dicit·ſicut et dr·ff·e·
filius inſi·et pꝫ ex pmiſſis ↄtrahētibꝰ cū ſeruo
plꝭs eſſe ꝓditas actiões vel adiectiones·ſꝫ vna
electa rpellit quis ab aliā·Cogit aūt actor eli
gere·vt·ff·de reg·iur·l·nemo·ex hiſ·§·quot·ꝛ
de tbut·l·qḋ in hēdem·§·eligē·nec ↄſtat qḋ le
git·ff·quoꝝ le·l·i·§·qḋ aūt·qꝛ ibi poterat reo i
putari·qḋ non certificabat actorē vtrū poſſide
at ꝑ herede vel ꝑ poſſeſſore·an ꝑ legato·vnð
nec actor cogit eum certificare agat hēditatis
petitõe an quoꝝ legatoꝝ·Quid tn̄ ſi qḋ credi
di ſuo ꝑ pte vſum eſt in rem dñi ꝛ pro ea velim
agere de in rem verſo·pro non vſa autem velim
agere de peculio·vl' qḋ iuſſu videt qḋ liceat·vt
inſti·qḋ cū eo·§·in rem aūt vſum ꝛ forte lꝫ idem
eſſet in tbutoria·Sꝫ pma facie videt velle inſti·
qḋ cū eo·§·is quoqꝫ·qḋ tollerant electione·

Per quas perſonas nobis acquiritur obligatio

Ex quaꝝ pſonaꝝ ↄtractibꝫ ↄueniami
ſ·dictū eſt·Nūc ponit per q̄s pſonas
nobꝭ acq̄rat·nam plerūqꝫ vbi eſt onuſ
et emolimentū·vt·ff·ð reg·ī·ſm naturā ꝛ inſti·
de legi·pa·tu·Acquirit aūt nobꝭ p nos ipſos·et
de lꝫ nulla eſt heſitatõ·Item p filios in ptāte
nr̄a poſitos vel ↄſtitutos·Item p ſeruuos nr̄os
Itē p alienos quoſ bona fide poſſidemꝰ vel in q̄
bus hēmus vſuſ·vel vſum·ꝛ de ſingul' videndū
Sciendū eſt aūt ꝙ olim oīa acq̄rebant p filioſſ·
pentibꝫ pterq̄ caſtrēſe et q̄ſi caſtrenſe peculiū·
ſed hodie in caſtrēſi vel q̄ſi caſtrenſi peculio nil
eſt imutatū·in aliis aūt rebꝫ ſiqdem acq̄rant ex
re pr̄is vl' occaſiõe reꝝ patnaꝝ pleno ꝓpetatis
iure pr̄i querūt·Si aūt aliunde obueniāt filiofa·
vel laboribꝫ ſuis·vel ꝓſpera fortūa filiuſſa·ha
bet ꝓpetatē nudā et pat vſuſ·vt inſti·e·§·igit·
et·ī·ð bonis q̄ li·l·cū oportꝫ·Et pleniꝰ de his ad
uenticiis dicemꝰ·ī·de bonis q̄ lib·l·i·Per ſeruos
aūt q̄cquid acquirit ex aliquo pacto vel traditi
one int vivos facta acq̄rit dñis volentibꝫ inor
inuitis·vt·ff·de acq·re·do·etiā et de v·obl'·ſer
uus vetāte·et ð his qui ſui vel ali·iu·ſunt·l·i·et
inſti·e·§·itē nobꝭ·In his vero q̄ ſeruis obueniūt
ex vltia volūtate ſubtil' quedā dr̄a notat inter
hereditatē et fideicõmiſſum vl' legatū ſinglare
Si em̄ ſeruꝰ inſtituat ab aliq̄ heres oportet qḋ
iuſſus meus pcedat et volūtas ſerui ſeq̄t in ade
unda hēditate·nec alit acquirit mihi·pōt eniꝫ
ſeruꝰ etiā iubente dño velle adire·ut·ff·de acq̄
here·ſi quis bona·§·iuſſum·et·ī·ð hē·inſtit·cū ꝑ
ponas·in reſtitutiõe aūt hēditatis ſeruo p tre
bellianū faciēda ſoliꝰ dñi volūtas pcedēs vl' ſub
ſequēs eſt neccia·In bonoꝝ aūt poſ·pſerui pu
ta inſtitutū dño delata ꝛ dñi volūtas pcedens
vl' ſubſequēs eſt neceſſaria·ꝛ ptea volūtas ſer
ui·In legato aūt vl' fideicõmiſſo ſinglari qḋ ali
quis ſeruo meo relīqt ſufficit vl' me dñm vl' ſer
uū ↄſentire vt acq̄rat mihi·ut·ff·ad treb·l·ſer
uo inuito dño rem ra·ha·l·bonoꝝ·et de acq·re
do·l·liber hō·et·l·etiā inuitis·de admini·le·l·ſi
ſeruo cū·et de dona·cā mor·l·vlt·Quod aūt di
ctum eſt in ſeruo ꝓprio alicuiꝰ ſeruat·et in ſeruo
cõi·vt p eum vnicuiqꝫ dñoꝝ acq̄rat ꝓportione
dñica·Si em̄ cõis ſeruꝰ ſibi vl' ſine noīe·uel ſi do
minis vel ſi ↄſeruo ſtipulet·vel ſi ꝓpria nomina

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dñoꝝ exꝓmat ꝑcedentibꝫ tñ appellatiuiſ acqͥrit dñis ꝓ dñicis portiõibꝫ· Si vͦ eoꝝ ꝓpria noia ex ꝓmat ſine appellatis noibuſ· vel ſi aſſint appellatiua· ꝁpcedant ꝓpa queritꝛ ꝓ virilibꝫ ptibꝫ·vt in ſtit·de ſtip̄·ſ·§·ſuus cõis·et·ff·de ſtip̄·ſ·l·ſi cõis ſeruꝰ·ita eo ſaluo ꝙ ſi vtrqꝫ queri ꝯ nõ p̄t alt̄i queratꝛ in ſolidũ·vt·ff·de ſtip̄·ſ·l·i·§·cõis ſeruꝰ·ꝛ·l·itẽ ſi ſuus·et·l·ſi alienꝰ ſuus·et inſti·de ſtip̄·ſ·§·vl·ꝫ cũ iuſſus vniꝰ tñ inuenit·vel nomẽ vnius tñ in ſtipl̃atione nõ eſt adiectũ·alioqn ſoli iubẽti vel ꝯ noiato queritꝛ·vt·ff·de ſti·ſ·l·ſuus cõis·§·licet·et ꝺ acq·re·do·ꝑ ſeruũ·§·ſic·Sꝫ ſi iubẽti vl̃ noiato q̄ri nõ poſſit·nec alt̄i cui queri p̄t acqͥritꝛ·ut·ff·de ſti·ſ·l·ſi ſuus alienꝰ· alij et ꝫ cũ iuſſus ñ ꝯfligit cũ noiatione· Si eñ vnꝰ iuſſit alt̄ noiatꝰ eſt·ſiquidẽ res nõ ſpectat ad iubentẽ ſemꝑ noiato queritꝛ· Si aũt ſpectat ad iubentẽ·vt qꝛ ſuitũ tem p̄dij ſui· vel dotẽ vxoris ſue ſtipulatꝛ ſeruus acquiritꝛ iubenti tñ et ſic intelligitꝛ·ꝭ·e·l·ſi·duo·ꝑ·l·ff·ꝺ ſti·ſ·ꝓuin·§·vl·vl̃ diſtingue ſm qꝺ notatũ eſt antiqͥtus vtꝝ ſimpl̃r iubeã ſeruũ ſtipulari et ipe aliũ noiat et tũc acqͥritꝛ noiato·an iuſſi eũ ſtipulari et meo noie vt ꝫ mihi iubenti q̄rat licet aliũ noiauit· Per ſeruũ aũt alienũ quẽ bona fide poſſideo acqͥritꝛ mihi ex re mea· et ex opera ſua ꝙ aliũde obuenit acqͥritꝛ ꝓpetario et ex mea videtꝛ eſſe ſi mei ꝯtemplatiõe inſtituatꝛ heres vl̃ legatũ ei relinquatꝛ·nõ tñ poſſũ iubere eũ adire hẽditatẽ·ſed ꝓprietariꝰ iubere dꝫ·et ad ꝫ forte ꝯpelletꝛ iudicis offõ·vt inſti·e·§·de hiſ aũt ſuis et·ff·de acq·here·ſi qs bona in p̄n·et ꝺ vul·ſub·ſed ſi pl̃es·§·in arrogato· Itẽ et ꝑ liberꝝ hoiẽ quẽ bona fide poſſideo ex eiſdẽ de cauſis acqͥritꝛ mihi· Ex ceteris aũt acqͥritꝛ ſibi dñium·et actõ ꝛ obligatõ·ſed nõ poſſeſſio vl̃ vſucapiẽdi ꝯdictio ut·ff·de acq·re·do·l·hõ·§·qcquid·ſi ꝙ hõ liber inſtituatꝛ heres mei ꝯtẽplatione et ſciẽs ꝯdictiorẽ ſuã adiuit hẽditatẽ iuſſu meo· volẽs mihi q̄rere·querit eã mihi· Si autẽ aliqꝺ iſtoꝝ deficiat eã hẽditatẽ mihi nõ querit· Si eñ eſt ignarꝰ cõdictõis ſue nulli acqͥrit hẽditatẽ· nã ſibi non·vt ff·de acq·here·l·qui putat·§·q bona·et·l·qui in aliena·qꝛ ſe obligare nõ voluit· poſſeſſori ãt nõ acqͥrit ſi iuſſus nõ inuenit·ſic et ipꝛoꝑetario·ꝁ ſi inueniat id·vt·ff·de acq·here·l·ij·§·i· et·§·celſus·nã et ſuili necitate creditꝛ ꝫ feciſſe·ut·ff·de neg·g·ar·qui natura·§·ſi lib̃ hõ· ꝯqͥritꝛ nõ p̄t acqrere·ut·ff·ꝺ here·inſti·liber hõ in p̄nc· Item et ſi mei ꝯtẽplatiõe nõ inſtituatꝛ heres nõ acquirit mihi·ſed nec acqͥrit ſi inſtituatꝛ mei ꝯtẽplatione et nõ adiuit vt me vellꝫ fieri heredem· Si eñ ſe voluit fieri hẽdem ſibi quiꝺ querit· ſed r̃ſtituet ꝑ ꝯdictiõeꝫ ſine cã·ut·ff·de acq·re·do·l·lib̃ hõ·et·l·hõ lib̃·et de acq·here·aditio·§·vl·de ſti·ſ·l·p· Itẽ notandũ ꝙ qñꝫ q̄ritꝛ in hẽditaſ ꝑ liberꝝ hoiẽꝫ quẽ nõ poſſideo et cog· ꝑ iudicẽ adire·vt ſi dicat teſtator·t·ſeruũ illiꝰ heredẽ inſtituo·vt ꝭ·de iure deli·cũ aliqs· Quod aũt dictũ eſt in ſuo bona fide poſſeſſo obtinet etiã in eo in q̄ habeo vſuſ·qꝛ et tũc mihi acqͥritꝛ ex duabꝫ p̄dictis cauſis·et relicta mei ꝯtemplatiõe mihi acqͥruntꝛ ut inſti·e·§·ꝺ his·et·ff·de vſuſ·l·ſi ſui vſuſ·et·l·

ſed ſi quid donetꝛ·ut de acq·here·l· adijcio·§·p̄terea·ꝫ ſecus eſt in bone fidei poſſeſſore·qꝛ ille hꝫ ciuilẽ poſſeſſiõeꝫ et vſucape p̄t·fructuariꝰ vero q̄libet poſſidet naturalitꝛ tñ·nec vſucapit·q̄a ſcit alienũ·vt·ff·ꝺ acq·poſ·naturalitꝛ·ꝛ inſtitꝛ·e·t·§·de his· Quid aũt ſi pl̃es in ſuũ hẽant vſuſ·ſiquidẽ ex opa ſtipuletꝛ ſine noie et ſine iuſſu fructuarioꝝ id obſua qꝺ diximꝰ·ſ̄·i inicio in pl̃ibꝫ dñis ſerui·et ſi vnus iuſſerit ut ſtipuletꝛ ex opa ꝛ nullũ noiauit vel ſi vnꝰ noiatus eſt et nullꝰ iuſſit ſoli iubẽti vel ſoli noiato queritꝛ· Sꝫ tñ ille cui eſt q̄ſitũ tenetꝛ alt̄i cõdictõne ſine cã· qꝛ opa quodãmõ ex re eiꝰ eſt·vt·ff·de acq·re·do·l·qui bona· Quid ſi vnus iuſſit et alt̄ eſt noiatuſ·dico ſoli nominato q̄rit qꝛ plus valet dñici nois mentio quã heril̃ iuſſio· Quid ſi ſtipuletꝛ ex re vniꝰ fructuarij tñ·R̃o· Si ſine noie ſibi ſtipuletꝛ ptem q̄rit ꝓꝑetario·de ſtricta rõne ptem fructuario·ut·ꝭ·de vſufr·ſi ſuo fructuarius·§·ſi duos·de eq̄tate tñ ſoli fructuario q̄ritꝛ·vt· ff·ꝺ ſti·ſ·l·alienus·Vl̃ etiã ꝓprietario de eq̄tate q̄ri· qꝺ aũt dicitꝛ ſoliꝺ ei ex cuius re eſt q̄ri ideo ſtatuitꝛ·qꝛ fructuarius ꝯdictiõe ſine cã repetit a ꝓprietario·vt·ff·ꝺ ſti·ſuo·l·pe· Si aũt noiatim ei ex cuius re eſt totuꝫ ſtipuletꝛ·totũ eñ ei querit·ut·ff·de acq·re·do·l·qui bona fide·§·ſed et ſi adijciat· Sꝫ ſi noiatim ꝓꝑetario ei ſoli q̄rit·ut·ff·de acq·re·do·l ·ꝑ ſum ·§·fructuarius·et ꝺ vſuſ·ſi ſuo·§·ſi duos·inſi·tenetꝛ tñ reſtituere ꝑ ꝯdictiõeꝫ ſine cã·vt·ff·de ſti ſ·l·pe· Sicqꝫ intelligitꝛ·l·illa·ff·de acq·re·do·q bona·§·ſed ſi adijciat·ſi aũt ex re vnius fructuarij ſtipuletꝛ alt̄i fructuario nihil agit·ut·ff·ꝺ ſtipul̃·ſ·l·ſi alienus·in fi· Quod aũt dictũ eſt de ſuo fructuario ſuatꝛ et in ſeruo vſuario q̄ntũ ad ea que acqͥruntꝛ ex re·ex opis eñ ñ acqͥritꝛ vſuario·ut opas ſerui vſuarij poſſit locare· opis tñ eius vti p̄t·et in rebꝫ ſuis ꝛ in rebꝫ alienis in quibus aliqꝺ faciendũ ꝯduxit·ut·ff·de vſu·et ha·l·ꝑ ſeruũ· Et eſt bñ notandũ·qꝺ licꝫ eius opis vtatur vſuarius nõ tñ ex eius opa acquirit vt·ff·ꝺ vſu·et ha·l·plenũ·§·opas· Sunt et alij ꝑ quos acqͥrimus·vt tutores et curatores ꝺ quibꝫ ſpecialitꝛ tractatꝛ·ꝭ·qñ ex facto tutoris vl̃ curatoris·et ff·de ꝯſti·pec·l·eũ·§·pe· Et idẽ in p̄latis ecclĩaꝝ· Item ꝑ ꝓcuratores ut plene diximꝰ·ꝭ·in ſumma de acq·poſ·nec admitto qꝺ dicũt poſſeſſiõeꝫ tñ queri ꝑ ꝓcuratorẽ·dñiũ vero ꝑ ipam poſſeſſiõeꝫ qꝛ et ꝑ ꝓcuratorẽ queritꝛ et ꝑ poſſ̃onẽ· Nã et lex dicit rẽ mihi acquiri ꝑ traditionẽ et in eodẽ caſu nihilominꝰ veꝝ eſt rem ꝑ me acquiri ſic cuilibet pater·et dicitꝛ inſti·e·t·in p̄n·ꝛ de reꝝ di·§·ꝑ traditionẽ· Item ꝑ extraneaſ oino ꝑſonas datur mihi vtil̃ actio·vt·ſ̄·ad exhibendũ·l·ſi res·et·ff·de inſtitoria·l·i·in fi·et de exercitꝛ·l·i·§·ſed et cõſulto·et ſol̃·matꝛ·l·gaius·et de v̄·obl̃·l·qꝺcũqꝫ·§·ſi ita quis·et de pig·act̃·l·ſi cũ venderet et·ꝭ·de pact̃·do·l·pater pro filia· et de donatiõe·que ſub modo·l·quotꝛ· Item ꝛ directa acquiritꝛ mihi iure ſpeãli in mutuo·vt· ff·ſi cer·pet·l·certi·§·ſi numos· Item et acqͥruntꝛ exceptiones fideiuſſoribꝫ ex pactis debitoꝝ· Item ex pactis fideiuſſoꝝ acqͥrũtꝛ debitoribꝫ ſi noiatim paciſcãtꝛ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

fideiuſſores ne petat̃ ab eis·vt·ff·de pact·l·ſi de
iuſſores·et·l·idem·⁊·l·videlicz· Sunt et alij mul
ti caſus quos mō ſpēalit̃ exeq̄ vel ꝓſeq̄ nō adeo
expedit·ſed h̄ eſt notandū q̄d dn̄is nunq̄ ex pa
cto extranei hoīs etiā ſi ſit ꝓcurator nr̄ dari ac
tionem niſi vbi reperitur a·l·vt inſtitut·eo·§·ex
his et·ī·e·l·i· ſed marc̄·R·ꝙ ſemper ex alieno
pacto dare͂ a·l·vtilis·q꞉ impleriſq̄ʒ caſibus a·l·
ſtatutū videbat· De his āt pſonis q̄s poſſidem⁹
vel ius aliq̄d hēmus breuit̃ dixiſſe ſufficiat·ſiūt
eīn diuiſiones ſtipl̃ationū de quibꝰ ſpeālis eſt ru
brica inſti·de ſti·ſ·ideo h̄ ad p̄ns omitto·Porro
vnū notandū eſt·q̄d liberꝝ hoīeʒ nullomō poſſi
deo ſi ſcio ipm̄ liberꝝ·vt·ff·de acq̄·poſ·l·qui vni
u̇ſaſ·§·i·at vere poſſideo ſi puto eū eſſe ſuū meū
ut inſti·e·§·idē placet·male vero fide poſſideo ſi
nō liberꝝ·ſʒ alienū ſuū eē puto·vt·ff·ƀ acq̄·poſ·
l·i··§·ſʒ et p eū· Item illud bn̄ notandū eſt·q꞉ p
eū quē puto ſeruū meū eſſe vl̃ in q̄ vſufr·me hr̄e
puto acq̄ro·vt·s̄·dictū eſt·licʒ nō acq̄ram p eū·
quē puto eſſe filiū meū·ſuo eīn v̄o p̄ri acq̄rit̃ vt
ff·de vſuc̃·l·iuſto·i·R̄o·et de acq̄·poſ·l·quicquid

¶ Ad ſenatuſconſultum macedonianū

Qualiter ꝯueniat̃ pat̃ ex filij cōtractu
ſ͂·in ḡnē dictū eſt· Nunc aūt ponit in
ſpecie quid iuris ſit·ſi filiuſfa·accepit
mutuā pecūiaʒ·et q꞉ ſup ea ſenatuſcōſultū mace
donianū expoſitū eſt· id̄o ponit ad ſenatuſcōſul
tū macedonianū· Videndū ē vn̄ ſic dicat̃·⁊ vbi
hēat locū· Et q̄d ſit eius bn̄ficiū·quibꝰ det̃·et cō
tra q̄s·q̄n ceſſet· Eſt aūt dictū a macedone peſ
ſimo feneratore qui mē ceťas ſcelerꝝ artes·q̄s ſi
bi natura·i· ꝯſuetudo admiſtrabat etiā alienuʒ
eē·adhibuit et ſepe peccādi vel occidēdi pn̄tes
occaſiōeʒ vel materiā p̄ſtitit·pecūiaʒ eīn crede
bat et n̄ expſſe ſʒ tacitis ⁊ velatis v̄bis ſuadebat
de occaſiōe p̄ris puta ita ego credo tibi pecūiaʒ
et tu fili facias ita vt cito ſis tui iuris et obtine
as hēditatē patris tui et tūc m̄ reddas pecūiaʒ
iſtā ſicq̄ʒ maximū ꝯſeq̄bat̃ lucꝝ pecūie ſ͂ nūerat⁹
a filio facto ſui iuriſ q̄d q꞉ apte iniq̄ū erat p ſe
natores ſup hac re ꝯueniētes accepit correctio
nē·ſicq̄ʒ h̄ ſenatuſcōſult·mac·in durere ⁊ habʒ
tūc locū cū mutua pecūia data eſt filiof·ut ſtri
ctiſſime accipiam⁹ nomē pecūie·ſ·ꝓ eo tm̄ mu
tuo q̄d eſt in nūero nō ꝓ eo q̄d in pondē vl̃ men
ſura niſi fraus adhibita ſit a creditore puta cre
dit frumētū vel vinū vl̃ oleū vt his diſtractiſ vtē
tur pecūia·vt·ff·e·l·ſʒ iul·§·mutui·multo minus
hēbit locū ſi filiuſſ·alit̃ ꝯtraxit nō accipiēdo mu
tuū puta vēdidit locauit·vel q̄d ſiſe fecit·nā pe
cūie datio pnicioſa pentibꝰ eorꝝ viſa eſt· Et no·
q̄d vera nūeratio exigit̃ ut h̄ ſenatuſcō·locū ha
beat·nō ſufficit ficta vl̃ iṁp̄ratiua·Si eīn filiuſ
fa·dēat m̄ pecūiaʒ ex cā emptiōis vel ſili et can
dē ſtipulat⁹ ſim ab eo m̄ reddi ex cā mutui cū de
ſtinata eſſʒ ſolutiōi pecūia·ut dixim⁹·s̄·ſi ce·pe·
licet cepit eſſe mutua pecūia·tn̄ q꞉ pecūie nume
ratio nō ꝯcurrit·ceſſat ſenatuſcō·niſi fraus ei ſit
facta·vt dixi·vt·ff·e·l·ſi filius·§·is aūt ſol·et·l·
q꞉·q̄d et·l·ſi ꝙ alij·et·ī·e·l·ſi filius· Ideo aūt dixi
h̄ ſenatuſcon·locū hr̄e cū mutua pecūia ſit data
filiof·q꞉ ſtipulat⁹ ſum a filiofa· m̄ reddi mutuā
pecūiaʒ quā ex cā mutui ſum ei nūerat⁹ et p⁹ea
nūeraui eo facto p̄ſeſ·ceſſat ſenatuſcō·⁊ ſic ha
bet locū ecōtrario·cū ſtipulat⁹ ſum ab eo q̄ndo
erat paťfa·et poſtea nūeraui cū erat filiuſfa·ut
ff·e·ſi fili⁹·§·vl·⁊·l·q꞉·⁊·l·ḡ·⁊·l·ꝯtra in credē
te nō diſtinguo q̄s crediderit·vt·ff·e·l·nihil in
filiof·nō diſtiguo cui⁹ ſit dignitatiſ·vl̃ vtꝝ ſit
in eo mutata p̄ria ptās·vt q꞉ pat̃ dedit eū alij in
adoptiōeʒ vel vtꝝ pendeat in eū ptās·vt q꞉ pa
trē hʒ in captiuitate hoſtiū Nā interim denegat̃
creditori actio ſed patre mortuo in captiuitate
nō videbit̃ fuiſſe ꝯmiſſuʒ ſenatuſcō· ſecus eo re
u̇ſo·vt·ff·e·l·i·§·ſi pendeat·et·§·vl·et·l·ſi iul·§·ſi
fili⁹ in alti⁹· Itē locū hʒ ſenatuſcō· in filiabꝰ et
extendit̃ ad nepotes ⁊ ꝓ nepoteſ·vt·ff·e·l·ſed
ſi pat̃·§·h̄ ſenatuſcō·et·ī·e·l· pe· ¶ Eſt aūt ſena
tuſcōſulti bn̄ficiū·q꞉ exceptō oppoīt̃ creditori
et hēdibꝰ eius·et eſt odioſa q꞉ in odiū·et penam
creditorꝝ eſt inducta et p̄t opponi q̄ñcūq̄ʒ ante
ſniaʒ· Item et poſt ſniam· ſic et exceptio velleia
ni ſolutū tn̄ nō ꝛ̄petit̃ ex bn̄ficō hmōi ſenatuſcō
ſu̇ti·licʒ aliud ſit in ſenatuſcō· velleiano·q꞉ illa
exceptō eſt fauorabil·vt·ff·e·l·ſed ſi pat̃·§·vl·
et·l·q꞉·et·l·tn̄·et de ꝯdict·inde·q̄ exceptionem·
Porro filiof·ſoluēte pecūiaʒ patnaʒ pat̃ ſi extat
pecūia repetit eā rei vendicatiōe· Si aūt credi
tor ꝯſumpſerit eā ſiquidē bona fide·q꞉ credebat
eā ſolui ſibi volūtate pat̃s nō tenebit̃ ꝯdictō ſine
cā·ſecus ſi mala fide ꝯſumpſiſſʒ·ſʒ vbi filiofa·do
nata eſt pecūia ea ꝯdictōe vt creditori ſui ſolue
ret in diſtincte ꝯnegat̃ patri repetitō·vt·ff·e·
l·ſi pat̃·§·i·et ſi cer·pe·ſi filius· Fuerūt et alij qui
dixerūt etiā filiof·dari repetitōeʒ ſolute pecūie
ſi ſoluit eā facti errore·vt·ff·e·l·vl·ſed ibi n̄ dic̄
ei dari repetitōeʒ·ſʒ exceptiōem ſi paťfa·factus
cū neſciret de morte p̄ris ꝓmiſerit creditori·q̄d
accepat mutuo viuēte patre· Datur hmōi ſena
tuſcōſulti bn̄ficiū filijſfa·vt dixi inſim dum ſunt
in ptāte· Item ſui iuris factis et hēdibꝰ eorꝝ
Iteʒ fideiuſſoribꝰ et mādatoribꝰ ſi tn̄ hēant mā
dati actionē·vt·ff·e·l·ſed ſi pat̃·§·non ſolū·et·l·
ſʒ iul·§·quanq̄·et·ī·e·l·penl·et·s̄·ꝙ cū eo·l·ſi ex
alio ꝯtractu· Item dat̃ ꝯtra creditorē ⁊ hēdeʒ
eius· ¶ Item ꝯtra eū qui ſtipulat⁹ eſt pecūiam
ſibi reddi ꝓcuratorio noīe mādato creditoris vt
ff·e·ſʒ iul·§·nō ſolū·Secus ſi ſtipulatus eſſʒ iure
delegatiōis ſibi facte a creditore·cū nō habeat
cām lucratiuā·imo vere erat creditor illi⁹ q̄ cre
diderat filiofa·vt·ff·de doli excep·l·iul·et ƀ do
nat̃·l·doli· ¶ Ceſſat h̄ ſenatuſcō· ꝓpt̃ mendaciū fi
lij·ſi creditor q̄ſierit ab eo·ſi eſſet filiuſfa·an pa
terfa·et ip̄e dixit ſe eſſe patreſ͂· decipe volens
creditorē·qui ei nō dediſſʒ ſi v̄itateʒ nouiſſet·vt
ī·e·l·i·· Item rōne publice ignorātie·q꞉ publice
paťfa· pleriſq̄ʒ videbat̃ ſic agebat ſic cōtrahe
bat ſic muneribꝰ fungebat̃·vt·ff·e·l·ſi quis pat̃
Item rōne etatis ut ſi pupillus filiofa·credide
rit maxie ſine tutoris aucte· nec enim ſit pecūia
mutua quā ip̄e dedit ſine tutore ſi cū tutore de
dit reſtituet̃ in integ·et ſic reſtitueret̃ adultus
et idē ſuat̃ in filiof·q̄d dixi i pupillo ſi ip̄e alij fi
liof·credidit ſine p̄ris ſpeāli ꝯſenſu·nā ⁊ ſi libam
admiſtratiōeʒ habūit pe·lij nō tn̄ pōē peculiuʒ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

paſ ei ꝑmittit·ut·ff·e·l·ſi qs ꝑrem·§·ꝓin̄·et·l·ſi fi
lius·Itē ceſſat q̄ accipit mutuū in rē pr̄is v̄ſur⁹ et
v̄tit putavt dotarꝫ ſororē ſuā nō tn̄ ei rem pr̄is ꝑ
mittiſ obligare·vt·ff·e·l·ꝫ iuſ·§ ſed ⁊ ſi filiuſſ·et
·§·ꝓin̄·ſi accepit et·l·ſi filiuſſ·Et eadē rōne ceſſat
vbi filio cā ſtudiorꝫ alibi degēti·vel cā legatōnis
eunti vſqꝫ ad eū modū quē pr̄ nō recuſarꝫ creditū
eſt vt·ꝭ·e·l·macedo·et·ff·e·l·ꝫ iuſ·§·qd̄ dicit·Qd̄
em̄ diciſ nō recuſaret intelligo·i·ꝛcuſare nō dēret
ſic et admiſtrare ſolebat intelligo·l·ſm̄ ꝯſuetudi=
nē dēbat·dēat hr̄e qd̄ tm̄ admiſtrarꝫ inſpecta fi=
lij et pr̄is pſona dignitate et diuicijs·Quid em̄ ſi
paſ erat ipi⁹ et ſeuer⁹·nā et his caſib⁹ dareſ actō
de in rē v̄ſo·vt·ff·d in rē v̄ſo·l·iij·§·ꝓin̄ ſi hu⁹·⁊·l·
paſ ꝓ filia·et·l·et iō·§·vl·et·l·nihil·⁊·l·ſi·v̄o paſ
et·l·vl·Item ceſſat q̄ paſ ꝯſenſit vel pn̄s nō ꝯtra
dixitvl cū ei fili⁹ d̄ſtinaſſꝫ lr̄as qd̄ accepat mutuū
paſ actū filij nō iprobauit·vt·ff·e·l·ꝫ iuſ·§·quāq̄
inq̄t·et·l·ſi aūt ſciēte·et·l·ſi filiuſſ·et·ꝭ·e·l·ſi ꝑmit=
tēdo·loquor aūt de pr̄e qui hꝫ filiū in ptāte·Filius
em̄ fa·ſuo filio ꝯſentiēdo q̄ in aui ptāte eſt nō fa=
cit vt ceſſet ſenatuſcō·vt·ff·e·l·filiū hēo·Item
ceſſat ſi fili⁹ fa·accepit mutuū vt ſe libaret a credi
tore alio·illūqꝫ creditorē libaret a ſe ipo qui nulla
poſſat exceptiōe ſiſ moueri·vt·ff·e·l·ꝫ iuſ §·penſ·
Item et ex p⁹ facto ceſſat ſenatuſcō·ſi p⁹ea ratū
habuit pr̄ qd̄ fili⁹ accepat mutuo·q̄ rati habitō
trahiſ retro·vt·ꝭ·e·l·vl·et forte nō tm̄ pr̄i adime
tur exceptō·ꝫ etiā filio q̄ ratihitio vt dixi trahiſ
retro·ut·ꝭ·e·l·vl·et ꝯpaſ mādato ꝫ ar·eſt ꝯtra·ff
de pac·l·vl·Porro paſ videſ ratū hūiſſe ſi ceperit
ſoluē qd̄ fili⁹ accepat mutuo·vt·ff·e·ꝫ iuſ·§·penſ·
Item et filiuſ fa·fact⁹ paſſ·cepit ſoluē qd̄ fili⁹ ac
cepat mutuo·Si aūt nō cepit ſoluē qd̄ fili⁹ accepe
rat mutuo·ꝫ rem pignori dedit ratū hr̄e videtur
vſqꝫ ad pignoris q̄ntitatē ſi vltra·vt·ff·e·l·ꝫ iuſ·
et·l·cū tm̄·et·l·ꝫ ſi paſ·i·ꝫ·et ita potentior eſt ſo
lutio pr̄is debiti quā pignoris obligatō ꝓ toto de
bito·et eſt rō·q̄ illa extinguit ꝑncipalē obligatō
nē ꝓ pr̄e·hꝫ aūt in nihilū extiguit ꝑncipalem obli
gatiōez·Itemqꝫ eſt ⁊ ſi filiuſ f·factus paſſ·ꝓ mu
tuo fidē ſuā obligauit vl quocūqꝫ mō agnouit ra=
tū hn̄do·vt·ꝭ·e·cenodoro ⁊ ex hꝫ colligiſ·q̄ et ſi fi
liuſfa·nō mutato ſtatu hāc exceptōez vellꝫ remit
tē nō poſſꝫ·nec em̄ ſui cā ꝫ in odiū creditoris ē in=
ducta·qd̄ ſecus eſt in velſ·ut dicemus·ꝭ·e·ꝑx·Itē
ceſſat ſi nō accepit q̄ſi v̄ſurus in pr̄is rem·ꝫ tn̄ v̄=
tit p⁹ea·Si aūt nō in rē pr̄is v̄tiſſet ꝫ aliſ ꝯſumpſiſ
ſet locupletādo vl nō locupletādo peculiū non te
nebiſ paſ·vt·ff·e·l·ꝫ iuſ·§·ꝫ ſi ab inicio nō ſic·et·l·
ꝫ ſi paſ·§·hꝫ ſenat⁹·Illud notandū eſt q̄ q̄nꝫ locuꝫ
hꝫ ſenatuſcō·Sꝫ tn̄ in aliū daſ actio·vt ecce filiū=
fa·alienū ꝓpoſuiſti ſtatiōi accepit mutuū te iuben
te·vl nō ꝯtradicēte in eā rem in quā ꝓpoſit⁹ erat
tenebis inſtitoria·Sꝫ ipe filius vl paſ eius hꝫ ex=
ceptionē·vt·ff·e·l·ꝫ iuſ·§·inēdū·⁊ hec oīa in filijſ=
fa·qui ꝑuati·vl pagani hoīes ſunt·Sin aūt miles
filiuſfa·pecūiaꝫ mutuā accepit etiā nō ꝓcedēte vl
ſeq̄nte ꝯſenſu pr̄is ſtare oporꝫ ꝯtractū nulla d̄ra
introducēda ob quā cām pecūie credite·velvbi ꝯ
ſumpte ſunt·in pl̄ib⁹ em̄ iuris articuſ filijſ·milites
nō ab ſiſes videſ hoīb⁹ qui ſui iuris ſunt·⁊ d̄ ꝑſum
ptione iuris et de iure oīs miles nō crediſ in aliud

pecūiaꝫ accipe et expendere niſi in cās caſtrenſes·
vt·ꝭ·e·l·vl·§·vl·et·ff·e·l·i·in fi·et·l·ij

Ad ſenatuſcōſultum velleianum

Sicut filiuſ fa·et paſ eius hn̄t exceptio=
nē ex ſuꝑiori ſenatuſcō·et ita mlr ex hꝫ ſe
natuſcō·velſ·qd̄ ſic nūcupatū ē a velleio
ꝯſule q̄ fuit actor hui⁹ cōſtitueti·Vidēdū ē vbi
hēat locū·et q̄n ceſſet·qd̄ ſit eius bn̄ficiūvel circa
mlierezvl circa creditorē·quib⁹ deſ·et ꝯtra quos
et an hodie locū hēat ſeenatuſcō·Habet aūt locū
hꝫ ſenatuſcō·cū mlriere alienā ſuſcipit obligatōnez
vel eā pticipando·ſ·mādando fideiubēdo ꝯſtituē
do vl eā in ſe trāſferēdo ꝓmittēdo nouādi aīo qd̄
alius debꝫvl ſuſcipiēdo iudiciū nouādi aīo·vt·ꝭ·e·
l·i·et·l·iiij·et·ff·de noua·delegare·§·ſitjaūt·et·ff·
e·l·ij·§·oīs·Qualiſ aūt fiat ꝯſtitutio·diximꝰ·ꝭ·de
ꝯſtiſ·pec·et q̄liter fiat mādatꝫ vel fideiuſſio ſuis
exponeſ rubricis·Item locū hꝫ vbi mlrius ſuſcipit
obligationē·ꝫ fraude excogitata a creditore qui
cū alio erat ꝯtractur⁹ ⁊ mulierē fideiubentē acce=
ptur⁹ obligauit ſe mlr ꝑncipaliſ creditori ⁊ maſ=
cl⁹ ꝓ ea intēceſſit·Sꝫ et vbi nullomō fuit obligata·
locū hꝫ puta ſi remvl ſubam ſuā·uel rē ſibi obliga
tā ꝓ alio obligauit·vl ei obligāti ꝯſenſit·Secus ſi
tacēt alio obligāte volēs decipe creditorē·vt·ff·
e·l·q̄uis·§·ſi cū eſſem·et·l·vir vxori·§·ſi mlr·et·ꝭ·l·
ſi fine·Item ⁊ locū hꝫ vbi creditor ⁊ ipa mlr igno
rabat ſe tutā·hꝫ ſenatuſcō·Et hꝫ em̄ patꝫ qd̄ noluit
decipe·ſubaudiſ ē maxie·vt·ff·eo·l·imo·⁊·ꝭ·e·l·
i·in eo qd̄ dicit ſi hꝫ ꝯtrahētes nō ignorant·Item
dico et ſi vēqꝫ ſciat velleianū hr̄e locū·licet q̄dam
dicāt ꝯtrariū rōne pſe inducta·q̄ mlr voluit deci=
pere qd̄ falſuꝫ eſt·neqꝫ em̄ videſ creditor d̄cept⁹
q̄ ſciuit·neqꝫ certiorari debuit q̄ non ignorauit·ut
·ff·de act·emp·l·i·§·vl·mlr tomagis ſubueniſ muli
eri vbi ipa ignorauit ſe tutam·creditor v̄o ſciuit
vt·ff·e·l·imo·nec diſtinguo cū creditor ꝓ alio ob=
ligauit mlierē·vtꝫ ſciat mulierē intēcedere ꝓ alio
an putet eā in rem ſuā inuenire·Nā et ſi hꝫ putet
nihilomin⁹ ſubueniſ mulieri que nō intēcedebat in
rem ſuā·debuit em̄ diligētior et curioſior eſſe cre=
ditor cū mulierē obligabat ꝓ alio·ut·ff·e·l·vir ux
ori·vbi aūt creditor accipit maſclm fideiubentē ꝓ
maſclo q̄ fideiubebat mādato mlieris quā hꝫ man=
daſſe creditor ignorabat nō ſubueniſ mlieri·hꝫ ſe=
natuſcō·ſecus ſi ipe ſciret fideiuſſor tn̄ qui mādato
mlieris intēceſſit agē do ꝯtra mulierē ꝛpelliſ exce=
ptione velleiani cū nullā facti ꝓprij poſſit ignoran
tiā ꝓtendere·vt·ff·e·l·ſi fideiuſſores·et·l·quāq̄·
Ceſſat hꝫ ſenatuſcō·cū mulier renūciauit auxilio ſe
natuſcō·vt·ff·e·l·vl·§·pe·Eſt em̄ ſuo fauore indu=
cta hꝫ exceptio·Et valet hꝫ renūtiatio·cū mlier ſci
ebat ſe tutā puta certiorata a ꝯtrahēte vl aliūde
cognouit·Ceterꝫ ſi neſciuit ⁊ ſenatuſcō·velleiano
renūciauitvel oī legali auxilio·nihilomin⁹ erit tu=
ta q̄ generaſ renūciatio·ad hꝫ qd̄ ipa neſciuit vel
nō cogitauit nō ꝯtrahiſ·vt·ff·de trāſac·cū acq̄lia
hꝫ ergo renūciatio ad hꝫ qd̄ ipa neſciuit in eo caſu
tm̄mō creditori ꝓficit·vbi vēqꝫ ſciebat velleianū
ſuccurrē·alſ aūt vel nō tenet renūciatō qd̄ eſt vbi
ipa ignorauit ſe tutā ſenatuſconſulto·cū creditor
ignoraret·et ideo nō ſubueniſ mulieri·vt·ff·e·l·ſi
decipiēdi·Itē ceſſat hꝫ ſenatuſcō·cū mlr intēceſſit

In rem ſuā defendēdo eū q̄ ſibi hēditatē vendidat
vł eū qui mādato ſuo obligatiōez ſuſcepat vt· ff·
·e·l·ꝫ ſi cū· et·l·aliqñ· vbi aūt ꝑtim in re ſua· ꝑtim
in re aliena intceſſit ꝓ ꝑte aliena ſibi ſubueniꝰ· ſed
nō ꝓ ſua vt ecce ꝛ młr et ticiꝰ ob rem aliquā emen
dā mutua pecūia accepta ſe in ſolidū obligauerīt·
Si vō ↄmūem inſulā fulciendā ꝛ vel in rem ↄmūem
a pena vł pignore libandā accepta mutua pecūia
ſe in ſolidū obligauerūt ꝙ ſi młr nō feciſſet maius
erat dānū paſſura quāꝫ ſit pecūie accepte q̄ntitas
ceſſabit ſenatuſcon· q̄ſi młr nō videatꝰ intceſſiſſe ꝯ
ſm̄ p̄dicta ſi młr ſit cū alio in ſolidum obligata· ꝛ
nil in młieris vtilitate ꝓceſſit in totū iuuabiꝰ młr
vt· ff· e·l· vir uxori· §· vi· et·l· idē· Item ceſſat ſena
tuſcō· cum młr intceſſit ꝓ p̄cio libertatis dando dn̄o
māumittēri· Item ꝛ cū intceſſit ꝓ dote alicuiꝰ mu
lieriſ· vt· ꝭ· e·l· vi· et·l· pe· ¶ Item ceſſat vbi accepit
p̄ciū vel aliq̄d loco p̄cij ꝓ intceſſiōe· vł vbi ↄfeſſa
eſt in inſtr̄o publice ↄfecto et a t̄bus teſtibꝰ ↄſig=
nato ſe quācūqꝫ rem ꝓ intceſſiōe accepiſſe· vt· ꝭ· e·
l· antiq̄· ſed ꝛ ceſſat ex poſt facto vbi ꝑfecte etatiſ
f̄cā intceſſit vł pignꝰ vel fideiuſſorez ꝓ alio dedit
et pꝰ biēniū a p̄ma cautiōe nūerandū itez ſe obli
gauit· vł itez pignꝰ vel fideiuſſorē dedit· ſibi eñ
debꝫ iputare ſi vltro firmauit ꝙ ſepiꝰ potat cogi
tare ꝛ euitare· videꝰ eñ ex tali ꝓlixitate t̄pis non
ꝓ aliena obligatōne ſe obligare· ꝫ ꝓ ſua tā aliq̄d
agere tā ex ſ̄a cautiōe ſe obnoxiā facē et cū effe=
ctu quā pignꝰ vel intceſſorē vtiliꝰ dare· Intra biē
niū aūt ſiue itez ſe obliget vel itez det pignꝰ vel
fideiuſſorē· ſibi nō p̄iudicat q: ex conſequentia ſue
fragilitatis in ſc̄dāꝫ incidit iacturā· vt· ꝭ· e·l· ſi mu
lier· ſic ꝛ ceſſat ex pꝰ facto vbi młr intceſſit ꝓ ticō
et ei pꝰea extiterit heres· nā ſiue hēditaria actōe
ſiue ſuo noīe ex intceſſiōe ↄueniatꝰ nō refert· quia
ſuo noīe ↄueniꝰ vel ꝓ illicitatꝰ· et intelligo h̄ cum int
ceſſerit nouādi aīo· alioq̄n acceſſoria obligatio ꝑ
p̄ncipalē iur̄ ↄfuſiōis tolleretꝰ· vt· ff· de ſol·l· ſtichū
·§· adiecio· et· ff· de fideiuſ·l· heres· §· ij· ꝛ· ff· e·l· ꝗ=
uis· §· plane ſi m· Idem qꝫ eſt et ſi ticiꝰ ꝓ q̄ intceſſit
młr mulieri ſoluit id in q̄ obligauit ſe creditori vt
· ff· e·l· ſi młr ↄtra ſenatuſcon· velł· In his ꝯ etiā ſi
vere intcedit młr nō t̄n iuuatꝰ· vbi aūt nulla ē int
ceſſio ſine dubio nō iuuatꝰ· q̄ꝺ p̄iblus mōis ↄtingit
vt q: ius hypothecaꝝ marito vel cuicūqꝫ remiſit
vt· ꝭ· e·l· etiā ↄſtāte matꝰ· ꝛ ſiquidē remittat hypo=
thecas in vno ↄtractu· vł in vna re· vł ꝓ vna ꝑſo=
na in alia re vł ↄtc̄tu alio· vł circa aliā ꝑſonā ſibi ñ
p̄iudicat· licꝫ ḡnalibꝰ v̄bis vtatꝰ in r̄nūciatōe· q: re
ſtringūtꝰ ad ea de quibꝰ cogitatū eſt· vt· ꝭ· e·l· iube
mꝰ· nec ꝓhibetꝰ vxor ꝯꝑ̄ mat̄i· remittē ius hypo
thecaꝝ marito· ſic ꝓhibetꝰ donare q: pignoris re
miſſio nō eſt donatio· vt· ff· de his q̄ in frau· cre·l·
ſi pignus· q̄d eñ amittit cū ſaluā hēat ꝑſonalē ac
tiōez· Dotem t̄n in eſtimatā ꝓ q̄ res viri obligate
ſunt vxori nō p̄t alienare vir etiā młiere ↄſentiēte
cū oīa p̄uilegia doti data inuiolata ſueniꝰ ꝑ auth·
donatiōez aūt ꝯꝑ̄ nuptias in rebꝰ ſoli ↄſiſtentem
alienare potēt vir młiere p̄mo ↄſentiēte ſeł et ite=
rū pꝰ bienniū· ſic dictū eſt in intceſſiōe· Si aūt alie
ſint res viro ex q̄bus młieri p̄t ↄſuli· ſabſqꝫ his eñ
nec ſi freq̄nē ↄſentiat ledetꝰ imo ꝓ donatōe dabiꝰ
młieri in rem actō ſoluto· matꝰ· vł etiā ↄſtāte· vbi

t̄n ꝓ dote poſſꝫ agi· ſed ꝛ uir ſecū ↄtrahētibꝰ obli
gatꝰ hmōi alienatiōis vel obligatōis occaſione· ut
in autꝰ· vt imobilia añ nuptꝰ· dona· coll· v· ꝛ de eq̄li
tate dotis· §· vi· coll· vij· ¶ Itē ceſſat ſenatuſcō· vbi
młr nō obligata ꝓ debitore extraneo ſoluit credi=
tori eiꝰ· donat eñ et in donatiōe nō ſubueniꝰ ei q:
raro donat· imo ad donādū erat potiꝰ calcaribꝰ
ipellenda quā freno r̄tpanda· eſt eñ genꝰ mulieꝝ
auariſſimū· facile aūt obligat ſe ꝓ alio et idō ſub
ueniꝰ ei· vt· ff· e· ꝫ ſi ego· in fi· ꝛ· ff· de dona· int vi·
et vxo· ſi ſtipłata· ꝛ· ꝭ· de dona· añ nuptꝰ· ſi a ſponſo
Sic ꝛ nō ſubueniꝰ ei młieri cū ipā nō obligata ꝓ d̄
bitore ticio creditori eiꝰ delegauit debitorē ſuū· ſi
aūt delegaſſꝫ nō debitorē ſuū fraus videretꝰ eſſe fa
cta ſenatuſcō· et iō iuuaretꝰ młr· Si aūt młr ꝓ ſocō
obligata delegauit eiꝰ creditori d̄bitorē vł nō de
bitorē ſuū locū hꝫ ſenatuſcō· et iō młr ↄdiꝰ· pecūiā
q̄ſi videatꝰ ſoluiſſe· ſoluit eñ ꝛ q̄ reū delegat· Itē ꝛ
delegatꝰ q̄ſi młieris fideiuſſor hꝫ exceptōez· vt· ff
e·l· ꝗuis· §· int̄dū· Itē ꝛ ceſſat qñ młr p̄ncipaliꝰ cū
creditore ↄtraxit accipiēdo ab eo mutuū· etiam ſi
creditor ſciat młierē alij velle donare vł ꝓ alio vel
le ſoluē· vt· ꝭ· e·l· ſi fenebris v̄ ñ creditor ſciat młi=
erē cui dat mutuū vł rē ſuā ꝓ alio obligatā cōtra
ſenatuſcon· tūc eñ ſubueniꝰ młieri· etꝰ ſi p̄ncipaliꝰ
ↄtrēit q̄ꝺ notabile ē· vt· ff· e·l· vi· §· itē ſi młr· et·l·
ſcia· §· ſu· Itē ceſſat ꝺ młr nō ipi creditori ꝓmittit
q̄ꝺ dꝫ ſibi ticius· ꝫ ipi ticō ꝓmittit· q̄ꝺ dꝫ vel dēbit
creditori ſuo nec eñ p̄t fieri intceſſio ꝓ eoꝺ ꝛ eidē
vł apꝺ eūdē· vt· ff· e·l· tut·i· h̄ꝰ· ꝛ·l· ꝗuiſ· §· ſi młr·
eſt ꝯ d̄rā ſi dicā ꝓmitto tibi q̄ꝺ dēs an ꝓmitto ti=
bi ꝙ tibi dꝫ ticiꝰ· ſic ꝯ vbicūqꝫ nō ē intceſſio ceſſat
velł· ñ q̄ꝺ factū ē ꝓ intceſſiōe hēatꝰ vt ſi ſuū alie=
nū intcedēdi aīo r̄ñdit eſſe ſuū volēs dn̄m d̄fendē
in noxali iudicō· vł ſi r̄ñdebit ſibi hēdē cū aliꝰ eſſet
hēs quē volebat d̄fendē vł putabat ſe hēdē eſſe
ſecꝰ ſi voluit decipe intrōgātē· ut· ff· e·l· ſi młr i vi=
rū· ꝛ·l· ſi młr intcedēdi· ꝫ et ꝓ intceſſione hēatꝰ qñ
młr creditori ſuo dedit pecūiāꝫ ne d̄legaretꝰ ab eo
q̄ꝺ notabile ē· vt· ff· e·l· ſi d̄bitrix· §· ꝫ ſi pecūiāꝫ· Eſt
aūt ſenatuſcō· b̄ñficiū maxim q: młieri cū intceſſit
vł q̄ſi intceſſit locū hꝫ ſenatuſcō· vt dictū ē et hē
dibꝰ eiꝰ ꝛ intceſſoribꝰ eiꝰ datꝰ exceptio ſi ↄueniatꝰ·
vt· ꝭ· e·l· hēdes· ꝛ· ff· d̄ exce·l· exceptōes· §· intceſſi=
onis· ꝛ añ ſn̄iāꝫ et pꝰ ſn̄iāꝫ q̄ñcūqꝫ añ ſolutōem· vt
ff· ad ma· tā et ſi nō oppoſita· nec i fideiuſſoribꝰ eiꝰ
diſtiguo hēant vł ñ hēant ↄtra eā mādati actōez
licꝫ ita diſtiguatꝰ in macedoniāo ſenatuſcō· ꝛ ē rō
q: h̄ et ſi młr ꝛ fideiuſſores eiꝰ r̄pellāt creditorē t̄n
p̄ot d̄bitor r̄ſtituiꝰ creditori at ibi creditori nullꝰ
r̄ſtituiꝰ d̄bitor· et h̄ rō vidꝫ notari· ff· e·l· ſi młr cō=
tra ſenatuſcō· velł· ꝛ ad ma·l· ꝫ ꝛ ſi p̄r· §· vi· h̄ ē fa
uorabił illa eſt odioſa exceptō· vt· ff· d̄ ↄdic· ind·l·
q̄ excep· fauores aūt ꝓrogādi ſūt odia r̄ſtringēda
vt· ff· d̄ lib· ꝛ poſ·l· cū q̄dā· porro in cāu datꝰ młieri
exceptō· nō t̄n intceſſori eiꝰ vt ſtipłator accepit fi=
deiuſſorē a d̄bitore quē mādato młieriſ intcedere
creditor ignorabat· vt diximꝰ· Itez ꝛ datꝰ młieri
r̄petitō pecūie ſolute· q: credebat ſe teneri ex int=
ceſſione· Si eñ ſciret ſe tutā donaſſe videretꝰ· vt· ff
de ↄdic· inde·l· i· ꝛ·l· q̄ exceptōez· creditori aūt da
tur b̄ñficiū ex h̄ ſenatuſcō· q: datꝰ actō ei r̄ſtitoria
vel r̄ſtiſſoria cōtra vetem debitorē· vt· ꝭ· e·l· mulier

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

aliená·vt·ff·e·l·ꝗuis·§·quoť·ꝫ ita ſi p̄cedēs actio
erat ſublata acceptilatiōe vľ nouatiōe· alioq̄n nō
eſt neċe r̄ſtitui vetem actōem cū creditor hēat p̄
mā efficacē ſic ē ⁊ in eo cāu q̄n creditor accepto tu
lit debitori vt ei darꝫ ex ꝓmiſſo rē et ipē dedit mſi
erē que iuuať ſenatuſcō· ⁊ creditor putabat eā de
iuř teneri·nec eīn neċia eſt creditori r̄ſtitutoria ac
tio cū poſſit debitori ↄdicē libatōēꝫ vľ pecūiā ſi pu
ra fuit obligatō q̄ accepto lata ē·vt·ff·e·l·ꝗuis·
·§·ſi ↄuenēit et erit ꝫ notādū q̄ꝺ pl⁹ ꝓdeſt credito
ri ſi errauerit in iuř·ſ·credēs mſierē poſſe intēcedē
q̄ ſi in factoꝓbabiliſſime ērarꝫ puta maſclm itce=
dentē eſſe ſoluēdo q̄ nō ē·vt·ff·ꝺ fidei·l·iij· dicit̄ qꝫ
r̄ſciſſoria qr r̄ſciſſa nouatōe vľ acceptilatōe q̄ facta
ē vet⁹ dať actō·Eſt g̃ adiectiuū ꝫ nomē r̄ſciſſoria
nō ꝓpriū nomē actiōis·Itē dať creditori inſtitoria
ſcꝫ vtiľ actio ex eo ↄtractu quē cū maſclo ꝓpoſue=
rat celebrare mſiere intēceſſura ⁊ p⁹ea fraude ex=
cogitata ↄtraxit cū mſiere p̄ncipaliť et eū fideiuſ=
ſorē accepit cū q̄ ꝓpoſuēat ↄtrahē·vt·s̄·diximꝰ vt
ff·e·l·ꝗuis·§·ſi cū eēm tibi· et eſt ꝫ nomē adiecti=
uū·ſic et ſupi⁹·dať aūt creditori iſtitoria eč ſi ſciat
mſierē intēcedē·niſi ꝺcipet eū dolo ad ꝫ vt intēceꝺ
ret·vt·ff·e·l·q̄ꝺā·et ꝺ fideiu·l·ſi tici⁹·Creditori āt
ignorāti mſierē intēcedē non dať inſtitoria vtpote
cū nō hēat locū ſe·ↄ·velľ·r̄ſciſſoria aūt dať credi=
tori ſciēti vel ignorāti intēcedē·vt·s̄·diximꝰ·ait eīn
africanꝰ diſtinguēdū vtꝝ cū mſiere q̄s ab inicio
ↄtrahat an alienā obligatōem in eā trāſferat q̄a
tūc dꝫ eſſe diligētior·vt·ff·e·l·vir vxori·Item dā
tur iſte actōes inſtitoria vel r̄eſciſſoria eis ſoľ qb⁹
mſr ſe obligauit et nō alijs·Si g̃ apud vnū ex cor=
reis ſtipulādi mſr nouādi aīo intēceſſit ei ſoli r̄ſtitu
itur actio ⁊ nō correo ſuo· licet ipē intēceſſiōe mſie
ris fuit leſus et admiſerit vetem actiōēꝫ· porro ei
cui mſr obligauit ſe reſtituiť actio ↄtra ꝺbitorē et
fideiuſ·et pignora·vt·ff·e·l·ꝗuiꝫ·§·quanq̄·⁊·l·ſi
ꝓ vno·et fit r̄ſtitutio ꝫ p·l·ſtatim cū intēceſſit mſr
vt nō ſit creditori opus adire p̄torē viuentē et iꝺo
videť actō ꝑpetua cū dr a·l·vt inſti·ꝺ ꝑpe·⁊ tēp·
acť·in p̄n·ꝫ tn̄ nō eſt ita ſi p̄ma actio erat tpaľ· ta
lis eīn et tanti tpis r̄ſtituiť q̄lis et q̄nti fuat añ int
ceſſiōēꝫ nec etiā intēceſſione diſtinguiť fiat pūe an
ſub ↄdictiōe vel in diē·q̄ꝺ eīn in r̄ſtitutōne actiōis
bonū eſt expectare ↄdictōēꝫ vel diē cū in ea cā ſit
p̄or ꝺbitor·vt oīno ꝺēat ſuſcipe actōem vt·ff·e·ſi
ꝺbitrix·§·ſi ſenat⁹·et·§·vl·⁊·l·aliq̄n·§·vlť·De aūt
actōes hēdib͛ in hēdes et ꝑpetuo danť·vt·ff·e·l·
actiōes q̄ ſic intelligo danť·i·dari p̄n̄e ↄſiꝺata na
tura vetis actiōis vt paulo añ dici· Extra ſummā
noto q̄ꝺ mar·ait hodie ipō iuř nō teneri mſierē·ſi
intēcedat in inſtr̄o publice ↄfecto et a trib͛ teſtib͛
ↄſignato etiā ſi intēcedēt ꝓ dote vľ libtate vľ in rē
ſuā in q̄b͛ caſib͛ olim nō iuuabať·vt·j·e·l·antiq̄·§·
vl·legē eīn illā antiq̄ hēbat vlriaꝫ in libo ſuo ⁊ iō
dicebat eā corrigē alſ p̄cedētes q̄ loquūť de dote
et libtate·imo ⁊ ille·§·vl·corrigēt p̄ncipiū eiuſꝺ le·
q̄ꝺ dič mſierē teneri ſi accepit p̄ciū p intēceſſiōe no
ſtri aūt doctores dixeřt efficaciſſime ſeā teneri eti
am ſi nō intēcedat in inſtr̄o publice ↄfecto ⁊ a trib͛
teſtib͛ ↄſignato·ſ·in caſib͛ illľ in q̄bus nō iuuabať
oli ſenatuſcō·vbi aūt olim tenebať· ſꝫ iuuabať ſe·
ↄſulto·hodie ſuať ipō iuř illeſa ſi intēcedat i inſtr̄o

publice ↄfecto ⁊ a trib͛ teſtib͛ ↄſignato·nā ſi ſic in
t̄cedat in inſtr̄o publice ↄfecto oīa tractāť q̄ veri
vel nouo iuř cauta ſunt ꝓ intēceſſiōib͛ fēiaꝝ et faċ
ꝓ nob̄ tenor duaꝝ ↄſtitutionū poſitaꝝ p⁹·l·illam
antiq̄·Itē nō eſt ꝺiſiľe mſtū q̄ꝺ finis illiuſ·l·antiq̄
corrigat eoꝝ p̄ncipiū·p̄ter ꝫ dicūť q̄ꝺā hodie iuř
nouiſſimo non hēre locū velľ·qr etiā ſi in publico in
ſtr̄o ↄſentiat ꝓpō iure ā ſcribat·et ſeuľ ſuā rē obli
gꝫ ſiue mſtotiēs ipō iuř ſi tenꝫ q̄ꝺ actū eſt ſi inutili
tatē mſieris pecūia ſit ꝺſaut in auť·vt nulli iudi·§·
et illud ꝺo p̄iudimꝰ·Si g̃ ꝺſa eſt in vtilitatē mſie=
ris nō iuuať mſr ſi nō eſt ꝺſa ipō iure nō teneť·ſed
certe ibi nō loquiť niſi in marito mſieris· vn̄ aliud
dꝫ eſſe q̄ in extraneo ne mutuo amore ſpolienť·vt
ff·de dona·int̄ vi·et vxo·l·iij·

De non numerata pecunia

Dictū eſt·s̄·de excep·velľ·et maceꝺ·ſena
tuſcō·quaꝝ p̄ma eſt fauorabiľ alťa odio
ſa·Nunc aūt ponit ꝺ excep·iuř cōi ↄſiꝺa
ta ꝓpť nō nūatam pecūiaꝫ·vt tn̄ ſciamꝰ· q̄ꝺ nō nu·
pec· duob͛ mōis dr·vľ reſpectu creditoris q̄ ꝓprie
dr nūerare pecūiaꝫ ꝺbitori vt ſibi reddať·vľ reſpe
ctu ꝺbitoris·q̄ ꝓprie dr ſoluē creditori et ip̄rope di
ciť nūare cū ſoluit q̄ꝺ dꝫ·Pecūia aūt largiſſime po
niť p oī re quā q̄s nō nūerauit vľ nō ſoluit·vt·ff·ꝺ
ꝺ·ſi·l·pecūie ꝺbū·tale eſt g̃ ac ſi dicēt ꝺ pecūia vľ
re nō credita vľ nō reddita·vt aūt ſciať plene·q̄n
nō nu·pe·locū hꝫ exceptō· diſtigue cū q̄s ↄfiteť ā
ꝓ ſe ā ↄtra ſe·ſi ꝓ ſe nō eſt hn̄da ei fides·vt·s̄·ꝺ ꝓ
baťl·exēplo·Si aūt ↄtra ſe cōfiteať aut ↄfiteť ſe
debē aut aliū a ſe libatū·Si ↄfiteť ſe debere et nul
lā adiciat cām·ꝫ eſt q̄ꝺ dič lex cautio indiſcrete lo
q̄tur ille in quē cautio expoſita eſt ↄpelliť debitū
eſſe oñdere q̄ꝺ in cautōēꝫ deduxit nō diſtiguo fiat
ſimplex ↄfeſſio an ꝓmiſſio·vt·ff·ꝺ ꝓba·l·cū ꝺ inde
bito·§·vl·Si ꝺo cām adijciat ſiq̄dē mutatiōis nō p̄
iudicat ſibi vſq̄ ad bieniū·ciuiliť eīn tn̄ ē obliga=
tus ex ↄfeſſiōe emiſſa p ſcp̄turā et ex illa ſcriptura
oriť ↄdictō certi et lraꝝ dr obligatio naſci ſꝫ ha=
bet exceptōēꝫ nō nu·pe·Inſup obligatiōis ciuilis
libatiōēꝫ ↄdicē p̄t·vt·j·e·ſi q̄n·Item ſi ſoluit pecūi
am r̄petit eā·vt no·s̄·ꝺ ↄdicť·inde·§·i·et ſic etiam
r̄petit pign⁹·vt·j·e·l·niſi ſciēs ſe nō debē vel acce=
piſſe ſoluat agnoſcēdo fide cautiōis·vt·j·e·cū fidē
vľ ibi forte lex increpat eū q̄ nimiſ tarde venit ad
ꝓponendā q̄relā de nō nu·pec·cū iam ſoluit ſi eñ ve
lit r̄petere p ↄdictōēꝫ inde·q̄ꝺ ignorant ſoluit pōt
iam eīn nō ꝺ excep·ſed de acť·tractanduꝫ eſt·Itē
ſolutio nō inducit libatiōēꝫ et r̄petitōem·vt·ff·de
ↄdicť inꝺ·cū his·§·i·et·l·fideiuſſor·Sꝫ ſi nō ſteterit
inēminis ſcripte ↄfeſſionis·imo ſtipľatōe ꝓmiſit ſe
reddituꝝ q̄ꝺ ſperabat ſibi nūerandū eſſe· nec nūe
ratū eſt infra biēniū·ſi ex ſtipľatōe ↄueniať oppo=
nit exceptōēꝫ in factū ⁊ ↄdič·obligatiōem·vt dixi
ceteꝝ ſi tacuit biennio efficaciſſime obligatuſ eſt
nulla obſtāte exceptiōe· et ſublata eſt ↄdictio·q̄a
a p̄ncipio efficaciť videť fuiſſe obligatus adeo vt
q̄dam dixerūt etiā iure naturali eū obligatū quaſi
bienniū numeret ⁊ ita ꝺitati p̄iudicat vt res iudi=
cata et iuſiurandū ⁊ tranſactio·vt·j·e·l·ſi trāſactō
nis·vľ vt dixerunt alij ciuiľ tn̄ eſt obligatio·ſꝫ hꝫ
effectū ciuilis et naturalis obligatōnis ꝫ ita iacc=
bus admittebat niſi ipē debitor onus ꝓbatōniꝫ in

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝛ ſuſcipe vellet qđ nō eſſꝫ ſibi pecunia nūera· aliis
ↄtraxiſſim placuit et bñ vt nō admittaꝛ eius ꝓbatō
cum nec ꝑmittaꝛ ei deferre ſacr̄mentū creditori vt
iuret ſe numeraſſe· vt· ꝭ· e· l· in ↄtractib9· in· §· ſupꝛ
hoc ita niſi infra biennīū iuri inteſtādo ſit paritū
ideſt qđ debitoꝛ q̄relā de nō nu· pec· detulit in ſcri
ptis corā teſtib9 denūciationē faciendo creditori
qđ pecūiam nō nūerauit· vel ſi apud iudicē quis ↄ̄
ferat querelā in ſcriptis opoꝛtet creditorē vocari·
vt· ꝭ· e· l· cū vltra· et· l· in ↄtractib9· i· R̄o· et inſti· de
litteraꝝ ob· ꝛ in aut· de t̄pibus nō ſol· pec· ſup do
tem· §· ↄteſtatōne· videꝛ et alia cauſa notādū que
ciuil' obligatio chirographo ↄtracta efficaciam
ſumat· ſ· ſi infra biennīū debitoꝛ agnouit fidē cau
tionis ſoluēdo ꝑtem· vt· ꝭ· e· cū fidem· Si vero adij
ciat aliam cauſam ↄfitendo ſe debere in ſcriptis ſi
q̄dem marit9 adijceret cām dotis opponeret exce
ptiōem infra annū a t̄pe ſoluti matr̄monij· vl' infra
alia t̄pa vt diſtinguem9 donāte dño· ꝭ· đ dote cau
ta· et h̄ ſi ſteterit marit9 in finib9 vnius ↄfeſſionis
tm̄· nā ſi poſt ꝑmā ↄfeſſionē dotali inſtr̄o inſertā
iteꝝ ↄfiteaꝛ ſibi dotē numeratā eſſe oīno denega
tur ei exceptio· vt· ꝭ· e· l· ↄtractib9· §· ſꝫ qm̄· p̄ſtā et ſu
periori· t· magis ꝑiudicari mulieri ex ſc̄a cōfeſſione
dixim9 q̄ ſi ſtetiſſet in ꝑma tm̄· vbi vero neq3 mu
tui neq3 dotis adijciat cām· ſed aliā ex qua ſcribit
ſe debere nō diſtinguo ꝑmittat vel nō neceſſe h̄ꝫ
acquieſceē ſue ſcripture· nec p̄t exigere ꝓbatiōes
cāe ab actoꝛe· nimis em̄ ē indignū· vt qđ q̄ſq3 ſua
voce dilucide ꝓteſtatus eſt id in eūdem caſum in
firmiꝛ teſtimonio ꝓꝑio ꝛſiſtat niſi ipe ecōuſo p aptiſ
ſima rerū argumēta ſcriptis inſerta ꝛligionē iudi
cis poſſit inſtruere qđ in aliū queq̄ modū ꝛ non in
eū quē cautio ꝓhibet negociū ſubſecutū ſit· vt· ꝭ· e·
l· gn̄aliter· et· l· adūſus· §· cum aūt· et· ff· de ꝓba· l·
cū de indebito· §· vl· puta cauit ſe debē· x· ex emptō
ne fundi mō ꝓfert inſtr̄m in quo ↄtineꝛ qđ eū ac
cepit ex ꝑmutatiōe vl' ꝓfert inſtr̄m in quo ſubſcri
pſit factū eadē die· in alia ciuitate· qđ ſi ↄfiteaꝛ ſe
debē ſine ſcp̄tis adiecta tn̄ cā puta qđ ꝑiudiceꝛ ei
vt dictū eſt· Sꝫ ipe poſſet ꝓbare cōtrariū etiam p
teſtes· nec exigaꝛ ſcp̄tura· q: naturale eſt eo vin
culo qđq3 diſſolui quo ligatū ē· vt· ff· đ reg· iur· ni
hil tā naturale· Si quid in mutuo ſi ſine ſcriptis cō
fiteoꝛ videꝛ ſecus q: lr̄aꝝ dicꝛ obligatō· Si vero
q̄s ſcribat aliū a ſe liberatū in q̄buſdā caſib9 ſtati
ſibi ꝑiudicat· vt ſi procuratoꝛ fiſci ſcribat ſibi ſolu
tas publicas fūctiones· vel p̄cia reꝝ venditarum
vl' ſi marit9 vt dixi p9 ꝑmā confeſſiōē dotis iteꝝ
ↄfiteꝛ vxorē ſibi ſoluiſſe dotē· vt· ꝭ· eo· l· in ↄtracti
b9· §· i· ꝛ đ q̄dri· p̄ſ· l· oīs· §· vl· Et inē hos cāuſ· lex
videꝛ etiā aliū caſum adijcere· ſ· cū quis ſcribit res
apud ſe depoſitas· vl' ſe debē ex certa cā· ſic em̄ di
cit in inſtr̄o depōnis· et veꝝ eſt q̄ ibi non h̄ꝫ locū
exceptō biennal' vt in h̄ h̄eat ſiſitudinē cū p̄dictis
caſib9· Sed tn̄ melius aptaꝛ ad ſupiorē materiā cū
q̄s ſe alij debē ↄfiteꝛ nō ad hāc cū quis ſcribit aliū
ſibi ſoluiſſe· Pla· aūt intellexit· l· loqui cū depoſitoꝛ
eſt ↄfeſſus rem depoſitā ſibi reſtitutā· Sed h̄ non
videꝛ pati lr̄a· hic aūt p̄terq̄ in p̄dictis caſib9· nō
paraꝛ creditori ↄfitenti ꝑiudiciū infra· xxx· dies ſꝫ
poſt· xxx· dies nō licꝫ ei q̄ri· qđ pecūia nō ſit ſoluta
niſi infra· xxx· dies ↄteſtat9 fuerit exceptiōem nō
ſolute pecūie· Idemq3 eſt in mliere que ſoluto ma
trimonio· cauit ſibi dotē reddità· vt· ꝭ· e· in ↄtracti
bus· §· ſup cetis· et· §· in omni· Sꝫ nunqđ infra· xxx·
dies ꝓbare debebit debitoꝛ ſe ſoluiſſe ſi agat cre
ditoꝛ· an et creditoꝛ debebit ꝓbare ſibi nō ſolutum
et puto qđ debet ꝓbare debitoꝛ ſe ſoluiſſe cū nihil
infra· xxx· dies debeat ꝑiudicare creditori· nam ꝛ
in biennali exceptiōe cū ſcribit debitoꝛ ſibi mutua
cū nō ꝑiudicaꝛ ei infra biēniū ꝛ iō creditoꝛ neceſſe
habꝫ ꝓbare pecūiā ſe nūaſſe niſi forte debitoꝛ re
nūciauit exceptōni nō nu· pec· vt tūc ꝓbet debitoꝛ
ſibi nō nūeratū· Porro creditoꝛ ꝓbat ſe nūeraſſe
ſi in publico inſtr̄o ipm̄ nūeraſſe ↄtineaꝛ· Secus ſi
ↄtineaꝛ in eo debitorē confeſſum· qđ nūerata ſuit
ſibi pecūia· Tunc em̄ opponꝫ exceptiōē· ac ſi p̄ua
to inſtr̄o eſſet ita ↄfeſſus nec obſtat qđ legiꝛ· ꝭ· ar
bitriū tu· l· vl· quia illud ſpeāle in inuētario fauo
re pupilloꝝ ꝛ ꝓpter p̄ntiam publicaꝝ ꝑſonarum
et idō ſibi ꝑiudicat ↄfeſſio· Item nec obſtat quod
legiꝛ· ſ· ad vell'· l· antiq̄· i· R̄o· quia facilius mulier
a p̄uilegio vell'· repelliꝛ ꝓpē ↄfeſſionem ſuā quam
repellaꝛ quis ab excepē· nō nu· pec· de iure cōmuni
ↄpetenti· Item ei qđ dixi· ſ· pecūiam nūeratā ꝓba
ri ſi eam eſſe nūeratā dicat inſtr̄m videꝛ obſtare
qđ diciꝛ· ꝭ· e· l· in ↄtractibus in quib9 pecūie vl' alie
res date vel nūerate eſſe ↄſcribuntur· vt· ꝭ· de dote
cau· l· vl· et tn̄ dicit locū habere exceptōē· Sꝫ dic
qđ p̄uatum erat inſtrumentū· vel ſi erat publicū
expone qđ dicit in eo ſcriptum rem datā eſſe· i· cō
feſſio debitoris ſcripta eſt ↄtinens rem datā vl' nu
meratam ¶ Datur aūt hec exceptio non numera
te pecūie a creditore p̄ncipali debitori et mādato
ri et eius fideiuſſori· Item ꝛ creditorib9 eius ꝛ vo
lente inuito debitore· vt· ꝭ· e· l· tā mandatori· et· l· ſi
cui· Illud puto notandū qđ hec exceptio locum
habet etiā vbi ſacramētū et ſcriptura interuenit· vt
ꝭ· e· l· vlt· Illa aūt exceptio nō ſolute pecūie credi
tori a debitore daꝛ creditori tm̄· et eius vniuerſali
ſucceſſori· Sicut aūt p̄dictis ꝑſonis ſubueniꝛ· ſi non
agnoſcant cautiōem quā nō agnoſcere teneꝛ ita
ſi aliquis teneaꝛ agnoſcere cautiōē ꝓꝑie ſcp̄ture
vel teneaꝛ agnoſcere nūeratiōē ſibi factā que cō
tineꝛ in ſcriptura ꝓꝑia nec agnoſcat eam non tm̄
nō ſubueniꝛ ei· imo et puniꝛ· Diſtingue tn̄ an ↄuin
caꝛ de mēdacio p teſtes vel inſtr̄a· an illato ſibi ſa
cram̄to vel ſine illatiōe ſacr̄menti penitēs de mēda
cio fateaꝛ v̄itatē anteq̄ alius eū ↄuincat teſtibus
vel inſtrumentis in p̄mo caſu damnaꝛ in duplū et
poſt nūeratiōis inficiatiōē· licet p̄endat ſolutōē
nō emittat dupli penā· nec em̄ ꝓdeſt ei facta ſolu
tio in ſc̄o caſu nō puniꝛ ſ in expenſis circa ꝓbatōes
factis actoris ſacr̄mento declarādis· Sic eſt et ſi ac
toꝛ lr̄as ſuas a reo ꝓlatas abneget nā eadem eſt ꝛ
pene et iuriſiurandi forma et eadē pena imponiꝛ
curatori minoris ſi de ſuis lr̄is q̄onem referat in cā
minoris· vt in aut· de triente ꝛ ſe· §· ſtudiū· Item no
tandū puto qđ h̄ aut· locū nō habet niſi qn̄ ꝓꝑia
ſcriptura inficiatur vel eius tenoꝛ ¶ · Sic enim dicit
aut litteras q̄dem ſuſcipiat· Dicat aūt nō ſolutum
ſibi ſecus ergo ſi negaret publicam vel alienam p̄
uatam vel pecuniā ſolutam cum nulla interuenit
ſcriptura·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ De compenſationib⁹ Ru

SIcut ſupioꝛibꝫ exceptōibus quis repellitur ab agendo ita ⁊ ipõ iure ꝑ ꝯpenſatōis opem deſtituitur actõe ¶ Videndum ergo quid ſit ꝯpenſatio Et in quibꝫ fiat. Et quis ꝯpenſet. Et cui. Et quando. Et quis ſit effectus ꝯpenſatōis ¶ Eſt aūt ꝯpenſatio debiti et crediti inuicē ꝯtributio. i. ab vtraqꝫ pte inter ſe. i. inter ꝯtrahētes cōtributio. ut. ff. e. l. i. Et eſt ideo inducta. quia noſtra intereſt potius nō ſoluere quā ſolutum repetere. ut. ff. e. l. iij. et ꝺ fideiuſ. ſi ſtipulat⁹ eſſet Dicit̄ qꝫ ꝯpenſatio q̄ſi ꝯmunis penſatio. Ac ſi a pte diceret lex. nō niſi iponderibꝫ ⁊ quātitatibꝫ locum habet. ut. ꝭ. e. l. ſi ꝯſtat. Si vero ab vtraqꝫ pte debet̄ ſpēs ꝟl ab vna ſpēs. ab altera quātitas. vel ab vtraqꝫ pte pecūia. ſꝫ vt ſpēs nō admittit̄ ꝯpenſatio ut. ꝭ. de rei. ven. ſi ex pecūia ⁊. ff. ꝺ pig. act. l. ſi ꝯuenerit ut nomē. i. ꝭ. ⁊ de ꝯdict. in de. ſi non ſortem. §. ſi cētum et ꝺ impēſis in re. do. l. ꝙ dicitur. i. ꝭ. et de peculio. l. ſi creditor. §. i. Quid aūt ſi ab vtraqꝫ pte debet̄ aliquid in gñe ut equus vel hō ſatis dici poteſt ꝯpenſatōez hinc inde admitti ipõ iure ar. ff. ſi pars habet̄. l. i. §. Item ſi cū me. ⁊ de hr̄. inſt. qui nō militabat. i. ꝭ. et deꝉ. ij. l. vnū ex familia. §. ſed ſi vno. ⁊ ad ad trebelꝉ. l. deducta. §. nūmis. §. cū aūt ⁊c. Sz vbi rei vendicatōe mihi teneris et ego tibi ſū obligat⁹ ad quātitatē Similiter ut ex p̄dictis patet nō fiet ꝯpenſatio niſi deſierit res poſſe p̄ſtari vꝉ q̄quomō nō preſtat̄. tūc em̄ fit ꝯpenſatio rei eſtimationis cū quātitate et ita eſt intelligendum. ꝙ legitur ꝭ. e. l. vltimo in principio nulla differentia vel in rem vel in perſonalibus actionibus ſeruanda inter ſe. licet ipa res ſit tantū in obligatōe ut. ff. de v̄. ob. ſi ſeruū ſtipulatus §. an filius. et. §. effectus ⁊. §. nouari aūt ¶ Si q̄ras cur ergo eſtimatōis que nō debet̄. nec eſt in obligatione fit ꝯpenſatio ꝭ. videt̄ eſſe in obligatione in ſpecto exitu. ⁊ ar. eſt ꝙ dicit lex p̄cium rei ꝓpempte poſt moram debitoꝛis debitorem poſſe ꝯſtituere ſe ſoluturum. et tamen res ipa erat in obligatōe ⁊ nō preciū de ſubtilitate iuriſ. ſꝫ in ſpectu exitu. qꝛ ipm ſoluēdum eſt quaſi ſit debitū tenꝫ ꝯſtitutio. licet aꝉ dicat̄ ea tantū ꝯſtitui poſſe q̄ debētur ut. ff. ꝺ ꝯſtit̄. pec. l. i. §. debitū aūt et. l. hactenꝰ. i. ꝭ. ⁊. l. ꝓmiſſor ſtichi. i. ꝭ. ¶ Itē fit cōpenſatio eius debiti ꝙ tm̄ naturale ē. ut. ff. e. l. etiā. Idē dicūt quidā. ⁊ ſi erat naturale ⁊ ciuile. ſꝫ debitor habebat exceptōez ꝯtra creditorem. ex qua ſolutū repetere non poterat vt macidoniani Nam ⁊ in naturali debito. ideo videtur ad miſſa ꝯpenſatio ꝙ ſolutū nō repetit̄ a debitoꝛe. ego puto non poſſe cōpenſari debitū ciuile ⁊ naturale ꝙ exceptōis ope elidit̄. licꝫ ſolutū nō repetat̄ ut. ꝭ. e. ꝗcunqꝫ. nam qui debꝫ in diē exceptōez habet ex qua ſolutū nō repeteret. ut. ff. de ꝯdict. inde. l. in diē. et tamē nō cōpenſat ſi habeat dilatōez ex pacto. Secus ſi habeat dilatōez ex benignitate. l. ut. ff. e. l. ꝙ in diē. l. ſi cū militi. §. i. multomagis ceſſabit cōpenſatio ſi erat fauoꝛabilis exceptio ex qua ſolutū repeti poſſet Item fit ꝯpenſatio in delictis vel negligētijs. Nam ſi ambo ſocij parē negligentiam. i. q̄ ꝑ attulit dānum ſocietati adhibuim⁹. ipõ iure deſinim⁹ inuicē eſſe obligati ꝯpenſatione neglientie facta a ſocijs vel foꝛte a. l. ſic eſt. ⁊ ſi alter ex re cōmuni aliquid ꝑcepit. alter tātam neglientiā adhibuit q̄ quātitate eadem extimat̄. Cōpenſatio em̄ videt̄ eē facta. et ipſo iure inuicem liberatio Si quis ꝯpenſare potens ſoluerit cōdicere poteſt quaſi indebite ſolutum ut. ff. e. l. ſi ambo ¶ Item ⁊ dolus cū dolo ſimiliter cōpenſari videt̄. ut. ff. ſo lu. ma. l. iuro. et de dolo. l. ſi duo Item doli et culpe ſiliter fiet ꝯpenſatio ſi in diuerſis rebus admittātur. i. ſi diuerſa ſunt dāna Eſt em̄ vnū qꝺ attulit dolus tuus Aliud ꝙ culpa mea Sꝫ vbi vnum ⁊ idem eſt dannum in quo tu dolum ego culpam admiſi p̄ponderat dolus culpe. ut diximꝰ. ꝭ. ad. l. aquiꝉ. ¶ Permittit̄ aūt mihi cōpenſare ꝙ mihi meo noīe debet̄. vel ex ꝑſona alterius. vt quia ꝓcurator ſum in re mea. et iā ꝯteſtatus ſum litem vel ptem debiti accepi vꝉ denūciaui debitori ne ſolueret creditori. vt. ff. e. l. in rem et. ꝭ. de donat̄. l. iij. Item ꝯpenſat fideiuſſor ꝙ ſibi debet̄ et principali debitori vel ad alſutrū ipoꝝ ꝓut elegerit. ut. ff. e. l. ſi quid Item ſi duo ſint correi debendi vnus eoꝝ ꝯpēſet alteri debitum ſi ſocij ſint. nō aliter. ut ſ. de duobus reiſ. l. ſi duo rei et. l. eandē. §. ſꝫ et ſi q̄s in ſi. §. ⁊ iſ eſt ar. ꝯtra eos qui dicūt duos reos inuicem fideiubere videri. Nam ſi hic eſſet quilibet eoꝝ ꝯpenſaret alteri debitū ut dixi in fideiuſſoꝛe ⁊ reo aꝉ obtinet regula. ut qꝺ alij debet̄ ꝯpenſare nō poſſim. ut. ꝭ. e. l. eius ¶ Itē licet mihi ꝯpenſatōem oppone ei tm̄ qui debet niſi i caſu. ut ecce cōtraxi cū filio tuo vel ſeruo et tu agis ꝯtra me ex illo contractu. ꝯpenſabo em̄ tibi ꝙ debet mihi filius tuus vel ſeruus. et quidē in ſolidū. licet ſi te ꝯuenirē peculio tenus te exigerem. Filiꝰ aūt patri debitū cōpenſat ut tamē caueat patrē ratam rē habituꝝ. ut. ff. e. l. ſi cum filio Idemqꝫ dici poteſt in q̄libet ꝓcuratore ꝟl geſtore ꝓ dño ꝯtra aliū agente et reſpondēte et cōpenſatōez obiiciēte Compenſant̄ em̄ etiā in ea quoꝝ noīe litis ꝯteſtatio facta eſt. ne diligentior quis deterioꝛis ſit cōditionis. Si aūt ꝓcurator nō agat nec cōpenſet in noīe dñi ꝯuenitur ꝙ dicit ꝯpenſatōnem oppoſuiſſe. ſatis dabit iudicatum ſolui ⁊ nō ratam rem haberi. nec em̄ ꝯpenſat. ſed ab inicio minꝰ petit̄ ab eo. ut. ff. e. in ꝯpenſatione et. l. poſtea quā ¶ Ceſſat aūt ꝯpenſatio q̄nꝫ fauoꝛe q̄nꝫ odio. Fauoꝛe. ut in re publica Nec em̄ poteſt ei ꝯpenſari ſi ipa aliq̄ꝫ ꝯueniat ex kalendario. i. ꝓ pecūnia deſtinata dari mutuo in kl̄is ſub vſuris vel ex vectigalibꝫ vel frumenti vel olei publici pecūia vel tributis vel alimētis relictis certis ꝑſonis rei publice deſeruientibus vel pro eo ꝙ quis debet ei. ꝙ deſtinatum eſt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſtatutis ſumptib⁹ vt muris faciendis vel refi=
ciendis vel ex cauſa fidei ↄmiſſi. al' aūt poteſt
obijci rei publice cõpenſatio ꝺ eo ꝙ certū eſt
eam debere vel ſi ſit dubium debet ꝓbare eam
debere infra duos menſes. ut. ff. de iure fi. l. of
fertur. §. qui ↄpenſatõnez. vbi aūt res publica
me habet obligatum. quia cõtraxi cū ꝑpoſito
vni ſue ſtationi et eadē eſt m̄i obligata ex eo
ꝙ ↄtraxi cum alio ꝑpoſito alij ſtatõni nõ poſſū
ei obijcere cõpenſationē ꝺ eo ꝙ debet mihi ex
vna ſtatõne ſi ↄueniar ex eo ꝙ alij ſtationi ob=
noxius ſum vt. ſ. e. l. i. Quādoqꝫ ceſſat cõpenſa
tio odio ut ecce qui alienam poſſeſſionē occu=
pauit p vim ꝑperam. nõ poteſt obijcere cõpen
ſationē Et ad hoc bene aptaꝛ ꝙ dicitur in ac=
tione depoſiti. ſi depoſitarius ↄueniaꝛ ea ꝓpter
ꝑfidiā ſuā nõ licꝫ ei obijcere ↄpenſatõez ne ꝑ=
textu cõpenſatiõis quis defraudetur ex actiõe
depoſitarū rerum ut inſt. de act. §. in bone fidei
et. ſ. e. l. vlt. in fi. Itē et poteſt aſſignari cau
ſa odij curatore ↄdempnato ob negociū copi=
arum expeditõis tpe. ut. ff. e. ob negociū Erat
eñ alicui ↄmiſſa cura vt exercitui facerꝫ copi
am panis et vini et carnis et ↄſſium. ꝙ ſi face=
re ꝑtermiſerit dolo vel culpa et inde dāpnetur
nõ licet ei cõpenſare Item ceſſat ↄpenſatio
rõne in certitudinis. ecce eñ ſi debeo tibi. x. et
idipm ↄfiteor vl' etiā nego. tu tamē me cõuin=
cis p inſtrumētum vel teſtes. Si q̄dem velim ti
bi cõpenſare ꝙ tu ↄfiteris te mihi debere poſ
ſum. Si quidem negas in ↄtinenti et apte ꝓba
re poſſum te debere obſtabit tibi Cõpenſatio
eñ ſi maiorem et ampliorē indaginē. expoſcit
q̄ſtio mea alij iudicio reſeruabiꝛ. lis aūt ꝑſtina
iam pene expedita ſnīa terminali ↄponeꝛ a iu=
dice ut. ſ. e. l. vlt. his aūt vel ſimilib⁹ ceſſantib⁹
ↄpenſatio fiet et dixerūt quidam eam fieri ipõ
iure. vt etiam hoīs facto nõ ſit opus Et dicunt
ius ipm ↄpenſat. ſꝫ ego puto eam ipõ iure tunc
demū fieri cū a ꝑtib⁹ eſt oppoſita nõ aūt ut di=
cit lex inſtiꝛ. de acti. §. ↄpenſatões in fi. t. Secuſ
dico in delictis in quib⁹ etiā ſine facto hoīs fit
ↄpenſatio ipõ iure. ut. ſ. diximꝰ. Sed et in alijs
dico eam fieri ipõ iure quātum ad inhibendū
curſum vſurarum ut. ff. e. l. cū alt. et eſt in illis
racõ. quia ille nõ currūt niſi ex mora at ille nõ
videtur in mora qui ↄuentus habet exceptõez
vt. ff. ſi cer. pe. l. lecta. ꝓ nobis aūt faciūt mul=
te. l. ecce eñ cõuentus habet electõez ꝙ debi
tum deſtinet ↄpenſationi vt. ff. e. l. ꝙ labeo. ſꝫ
et ſi fideiuſſor eligit cõpenſet ſibi debitū ꝙ de=
betur reo. ⁊ ſic patet eam ñ fieri ipõ iure alio
quin homi nõ dareꝛ electio ↄpenſandi Sꝫ et ꝑ
terea dicit. l. eum male agere cui obſtat cõpē
ſatio ut. ff. e. l. verum. vnde patet eum habere
actõez. licet elidaꝛ exceptõe ut. ff. quādo dies
. l'. vſuſ. ce. l. i. §. vlt. Extra notandū eſt non
tñ in quātitatib⁹ ⁊ ponderib⁹. ⁊ in his que dā
tur ad menſurā poſſe obijci ↄpenſatõez. ſꝫ etiaꝫ
in cautõib⁹. vel ſtipulatõibus. Ecce eñ ſi da=
ni infecti noīe nolui tibi cauere ꝓpt' vnā de do=
mibus meis que minabatur tibi ruinā ⁊ tu in
eius poſſeſſionem fueris miſſus et ego a te mi=
hi peto caueri de damno infecto. quia domus
illa in cuius poſſeſſionem miſſus es alij domui
mee minatur ruinam. nõ poſſum id poſtulare.
q꞉ parū ꝓbe. poſtulo a te mihi caueri ediū no=
mine quaꝝ ego ipē cauē nolui. ut. ff. e. l. ſi am=
bo. §. vlt. et de dam. infec. l. quibona. §. ſi quis
quia

De vſuris Ru

Primꝰ. ſ. qualiter actio perimaꝛ vel
minuaꝛ p exceptiones Nūc audiamꝰ
qualiter augeaꝛ. et q꞉ hꝫ fit p vſuras
Videamus de vſuris Quid ſit vſura. Et ꝓ qui=
bus rebus deꝛ. et ex quibus cauſis. Qualiꝛ pe=
tatur. ⁊ quante Eſt aūt vſura q̄ ꝓpter vſum
rei ↄceſſe daꝛ. Conceſſe dico. i. date vel mutue
Nec eñ dico vſuram qđ debeꝛ ꝓ re locata no
mine mercedis. retinet eñ dominiū qui locat.
ſꝫ cum tranſfereꝛ dominiū in accipientē ⁊ tñdē
eiuſdē generis eſt ꝑſtandum cū incremēto ali=
quo idipm. qđ accepit eſt vſura. hꝫ eſt ꝙ vulgo
diciꝛ ab oñibus quicq̄t ſorti accedit eſt vſura
Quid ergo differt a pena Rº. differētia. colli=
gitur ex ſpacio tpis. Nam oñis vſura ꝑſtabi=
tur ſemp facta relatione ad annū. quicq̄t eñ
ꝑſtetur p menſes totū ↄputo ad ānum vt. ſ. e.
au. ad hꝫ. ſ. an excedat legitimū vſuraꝝ nume
rum Ceterū pena nõ ꝑſtatur ſm̄ ſpacium alicu
ius tpis ſꝫ ſm̄ ꝙ cõuenerit inter ꝑtes aliq̄ ex=
iſtente vel deficiente ↄdicõe vel ſtatim l' quā
docunqꝫ placeat actori agitur ad penā Itē
vſura ē id qđ ↄueniſti dare vt differentia ex
actõez eiꝰ qđ debebas mihi dare pondere nu=
mero vel menſura. Idemqꝫ et ſi nõ ↄueniſti da
re ſꝫ lex ꝑcipit dare ꝓpter moram vel dilatõez
adhibitam in ſoluendo vt patebit ex ſequenti
bus Diciꝛ aūt vſura ab vſu quia ob vſum rei
datur ⁊ habet ꝓprie locum in pecunia tñ non
diſtinguo Mutua an nõ mutua large tamē ex
tenditur ad oñe id in q̄ ↄſiſtit mutuū in ſpeci
ebus aūt nõ habet locū niſi in caſib⁹. bone fidei
eñ poſſeſſor in hereditatis petitõe fructuum
p ceptoꝝ ante litem ↄteſ. ꝑſtat vſuram pꝰ li=
tem ↄ. ut. ff. de hered. pet. l. heres. §. vltimo.
Itē et ſi teſtator legauerit mihi aurum in ſpē
et heres in ꝑſtando fecerit moram teneꝛ ad
vſurā. ſi erat mihi relictū vt eo diſtracto vte=
rer pecūia. Si aūt eſſet relictū vt eo vaſe vte=
rer nõ ſine rubore deſiderarē vſuras Item et ſi
teſtator damnauit hered. vt ſtatuas vel ima
gines. poneret in mūicipio in honorem mūici=
pij ⁊ ꝑſes finiuerit heredi diē ponendi ⁊ non
ipoſuerit ꝑſtabit mūicipio vſuram vſqꝫ ad ter=
ciam centeſime. ut. ff. e. l. in fidei ↄmiſſi. §. vlti
mo ⁊. l. cum quidā. §. vlti. Preſtaꝛ aūt vſu=
ra ſi fuerit in ſtipulatione deducta vel pacto i
ↄtinēti appoſito ↄuenta in contractib⁹ bone fi
dei. ut. ſ. ff. de pactis. l. in bone fidei vt. ff. e. l.
Cū quidā. §. ex locato. ⁊ depoſiti. l. publica. §.
lucius ⁊. l. luciꝰ in fi. l. et. l. quintꝰ ⁊. ſ. ꝺ pactis

inter empt·l·inicio ¶ Item dico et in ꝯtractib᷒
ſtricti iuris·ut·ff·ſi cer·pe·l·lecta·§·ſed cum ſor-
tis niſi in caſu quanto mutuũ in nũo ꝯtractum
eſt·tũc eñ ſine vinculo ſtipulatõnis vſura peti
nõ poteſt·ſoluta tamẽ nõ repetit̃ vt in debita
neq̃ȝ in ſortem accepto fert̃ vt ·ȷ̃·e·l·quãuis·
Quid aũt ſi debitor talem vſuram noiatim nõ
ſoluat creditori·ſed ſimpliciť ſoluit pecũiaȝ cer
te ſolutũ ſimpliciter nõ accepto feret̃ in talem
vſuram niſi ꝓ eis pignus ſit obligatũ Si tamẽ
creditor pignus ſibi obligatũ diſtraheret·licȝ
ei accepto ferre precium etiam in vſuraȝ nudo
pacto debitam·ut·ff·de ſol·l·in his·§·pnſt·et
·l·paul·i·ff· ·§·paulus Si vero ꝯtractum eſſet
mutuũ in menſura etiã ex nudo pacto debetur
vſura ut·ȷ̃·e·l·frumenti Item in ciuitate ſpẽa-
le eſt vt ex qualibet cauſa agat ad vſuram eti
am ex nudo pacto ut·ff·e·etiã Itẽ in quolibet
ꝓuato ſpẽale eſt ut traiecticie pecũie petat vſu
rã etiã ex nudo pacto ut·ff·d nauti·fe·l·piculi
·§·in his Item veniũt vſure ex mora vel quaſi
mora·Fit aũt mora iure cõmuni Itẽ ſpeciali ꝛ
quid·ꝓpter caſuũ varietatẽ plene diffiniri nõ
poteſt de mora quãdo ꝯmittat̃·vt ait lex Sed
tamen ut regulariť tradã ita videt̃ mihi poſſe
diffiniri Mora fit iure communi·cũ quis maior
xiiij· ãnis vt·ff·de v·o·ſi pupill᷒ interpellat̃ per
diei appoſite lapſum ut·ff·de v·o·ſi fundũ et ·ȷ̃·
de ꝯtrahẽ·ſtip·magnã vel p litis ꝯ·vt·ff·de
ver·o·nemo·in fine vel p eius cui debet̃ denũ-
ciatõeȝ ꝯgruo loco et tempore factam vt·ff·
·e·l·mora·et de v·o·ſi ex legati cũ intelligat ſe
debere vel teneri debuit intelligere vt·ff·d re
cre·l·q̃ te·nec omiſſa ſit repetende rei inſtãtia
ſi ſine cauſa diſtulit rei ſolutionem vel ꝓſtatio-
nem·vt·ff·e·l·mora ꝛ·l·ſciendum Et huius mo
re effectus ẽ in contractib᷒ bone fidei et lega-
tis et fidei ꝯmiſſis·vt pareat vſurã· Sed ſecus
in contractib᷒ ſtricti iuris·vt·ff·e·l· mora·§·i·
et·deſ·ij·Si quis ſeruo·et·l·qui ſolidum·i·ff·et
§·d·ꝯdit·inde·l·i·et hũc et alios effectus more
cõis notauim᷒ plenius in diſtinctione de mora
ſpãli autem iure fit mora in pſona minoꝝ· hoc
ipſo q̃ quis ei non ſoluit qd debȝ pure·vt·s·in
quib᷒ ca·i integ·reſ·nõ eſt ne·l·minoꝝ ¶ Nam
ſi debeat in diẽ vel ſub ꝯdictõe nõ poteſt ei im-
putari ſi nõ ſoluat interi·cũ nec teneat̃ ſoluere
ſȝ et ſi debeat pure ſi tamẽ pupillo·quia tutorẽ
nõ habebat nõ potuit ei ſoluere nõ videt̃ eſſe i
mora·quid eñ poteſt imputari debitori cũ ꝛ ſi
vellet ſoluere nõ poſſet nec obſtat q̃ al·dicit̃
minori in lucro ſubueniendũ· vſure eñ nõ ꝓpẽ
lucrũ·ſȝ ꝓpter morã nõ ſoluentiũ infligũtur ut·
ff·e·cũ q̃dam·§·ſi pupillo et purgat̃ h̃ mora q̃-
dam mirabili mõ·ſ·minore facto maiore ut·ff·
deſ·ij·l·ticia ſeio·§·vſuras ꝛ huius ſpecialis
more effect᷒ plen᷒ notaui in diſtĩctione d mo
ra·§·in quibus cauſis i inte·reſ·nõ eſt ne·in fi·
Item ꝛ fiſco fit mora re ipã ſi q̃ ei debetur ex
ſuo ꝯtractu nõ ſoluit̃ ei ut·ff·e·l·cũ quidã·§·fi-
ſcus·mora aũt cõmũis q̃ diximus pareret vſuras
nõ purgat̃ niſi ꝓ oblatõem ꝛ depõnem et con-

ſignatõeȝ ut ·ȷ̃·e·l· acceptam ꝛ oportet depo
ſitionem durare· Si eñ is qui depoſuit depoſitã
pecũiam poſtmodũ recipiat·nõ videtur depo-
ſuiſſe ut·ff·e·l· debitor et·ȷ̃·e·l·acceptã in fi·
Porro vbi vſura nõdum cucurrit ut quia vſu-
ra ꝓmiſſa erat maior ſi non preſtaret̃ minor·ſi
offeratur minor ipõ iure nõ debet̃ maior ut ·ȷ̃·
·e·l·ſi nõ ſtat Item ꝛ ſi minoreȝ vſurã nõ offe
rat debitor·ſed creditor in exactõe minoꝝ ꝑ
ſeuerauerit cũ poſſet petere maiores·quia ceſ-
ſatum fuerat in minoribus repellitur·ſi poſtea
petat maiores ut ·ȷ̃·e·l·adiſſus·et·l· quãuis Sȝ
ex quaſi mora veniũt vſure ut ecce emptor re
ſibi tradita nõ ſoluit precium ut ·ȷ̃·e·l·ij·et·ȷ̃·de
acti·empt·l·curabit Item et creditor qui pe-
cuniã redactã ex vendictõe pignoris ꝯuerte-
rit inutilitatem ſuam tenet̃ ad vſuram ut·ff·d
pig·l·quãuis·§·vlti·et·l·ſi aũt Ideq̃ȝ eſt in ꝓ-
curatore vel geſtore qui pecũiaȝ dñi ꝯuertit in
vtilitatẽ ſuam ut·ff·mãdati· Ideq̃ȝ·§·ſi ꝓcura
tor et de neg·g·l·qui ſine Porro ·ſi geſtor ł ꝓ
curator ex eo ꝯueniat̃ q̃ pecũiaȝ dñi fenera-
uit nõ ꝯuenitur ad vſuram tanquã ad vſuram
ex quaſi mora licet id quidaȝ dixerint·ſȝ q̃ſi ad
ſortem Itẽ ꝛ vbi adhibuit moram ꝯueniť ad
vſuram·ſed nõ quaſi ad vſurã·imo ideo·q: inẽ
eſt dñi moram eũ non adhibuiſſe ¶ Ideq̃ȝ eſt in
ſocio qui in eo·q̃ lucratus erat ex ſocietate in
reddendo morã adhibuit ut·ff·ꝓ ſocio·l·ſoci᷒
qui et de admi·tu·l·tutor §·ſi vſuras Petũtur
aũt vſure certi ꝯdictõe ſi ꝯſtat eas deductas
eſſe in ſtipulatõem vel pactõeȝ ꝑut·ſ·diſtinxi
mus porro ex duob᷒ ꝓſumũtur in ſtipulationeȝ
deducte Nã ſi i inſtrumẽto ꝯtineat̃ q̃ ꝓmiſſe
ſint ꝓſumit̃ interrogatõeȝ ꝓceſſiſſe vocem ſpon-
dentis·ut·ȷ̃·de ꝯtrahen·ſti·l·i· Item ꝓſumũtur
ꝓmiſſe ex diuẽrſitate tpis·ſi eñ dico me ſtipu-
latum eas et tu longo tpe eas ſoluiſti ſȝ modo
negas in ſtipulatõeȝ deductas preſumũtur in
ſtipulatõeȝ deducte·quia longo tpe ſunt preſti
te ut·ff·e·l·cũ d in rem vſo Si vero nullã ſtipu-
latõeȝ vel ſideȝ caſum ꝓtendo preceſſiſſe·ſed id
ſolũmõ exigo eas q̃ longo tpe ſunt preſtite·
nulla eſt petitio eaꝝ vł obligatio ut·ȷ̃·e·l·cre
ditor et de opis li·l·opis Tẽp᷒ eñ nõ ẽ mod᷒
inducende obligatõis imo nec tollende·ut·ff·d
acti·ꝛ ob·l·obligatiõm fere·§·placȝ·multo q̃
min᷒ inducit obligatõeȝ cũ ꝓpenſiores debea
mus eſſe ad liberandũ quã ad obligandum ut
·ff·de acti·et obli·arrianus Et vbi vſure petũ-
tur iur· actionis poteſt ſubijci regula·gñalis
ut ſiue duret actio principalis ſiue nõ nihiloi-
nus agatur ꝓ vſuris Si vero iudicis officio pe
tunt̃ puta ex mora poteſt ꝓ eis implorari offi-
cium iudicis quã diu durat actio pncipał·Nã
qui de ea cognoſcit ſuũ officium incidenter ad
vſuras extendit eñ vero ſi actio principalis
vel etiam actio ypothecaria noie debiti pro
pignore ꝯpetẽs ſolutõe vel pſcriptõne ſit ſub
lata amõ ꝓ vſuris agi nõ poteſt ut·ȷ̃·e·l·i bo-
ne fidei·§· ſed ſi finitum ꝛ·l·eos qui·i·ff·et ·ȷ̃·
depoſiti·l·iiij·et·ff·de eo q̃ certo lo·agi·op·l·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tentum Petro de nullis vſuris futuris caueť ꝑ
iudicis officium vel quia nō ptinet ad iudicis
officiū futuri tpis tractus vel quia in poteſta
te eſt actoris exigere ſortem maxime ex ſnīa
debitā vt· ff· de vſuris· l· i· §· nec tamē Petūtur
aūt vſure minores vel maiores ſm diūſitates
ꝑſonarū illuſtres eñ vel ſupilluſtres trientes
ſtipulari poſſunt vſuras ⁊ nihil vltra negotia
tores vero vſqꝫ ad beſſem· Alij aūt oēs ſti-
pulantur ſemiſſes intraiectitia pecūia licet ſti
pulari vſuram centeſimā q̄ coequi parať ſorti
in āno ut· eñ centeſim⁹ numer⁹ ꝯplet⁹ ⁊ ꝑfec
tiſſimus et nihil vltra ipm̄ numerať niſi rede-
as ad principiū ita et vſura centeſima eſt que
plenior vel maior eſt oñi alia vſura ⁊ eius re-
ſpectu diciť preſtari vſura vſqꝫ ad terciā cente
ſime ⁊ eadē diciť triens reſpectu ſortis· vt cō-
putatione ad ānum facta triens nō trāſcēdat
terciā ptem ſortis puta ſors eſt· xxx· eoꝝ vſu-
ra triens erūt· x· ſingulis ānis ſemis erunt· xv·
beſ· erūt· xx· Quincūs eſt minor ps q̄ ſemiſſes
vt· l· cū quidā· ut diuidas xv· ꝑ vi· ptes ⁊ qua-
rū vna adēpta remanēt· xij· ⁊ dimidia que erit
quicuns vſura Preſtať aūt vſura centeſima ra
ro ut ꝓ traiectitia pecūia et ꝓ expēſis factis i
rem ꝯmunē reficiendā ⁊ ꝓ re iudicata ⁊ ꝓ eo
q̄ tutor pecūiam pupilli clanculo ꝯuertit in uti
litatem ſuā ut· ff· de naut fe· l· nihil· §· q̄ et· l·
piculi ⁊ de neg· g· l· qui ſūt· ·j· de vſuř· rei iudi·
· l· vlti· et de edificijs pri· l· ſi ut ꝓponis· et hec
oēs vſure poſſunt dici legitime· et poteſt q̄s
eas ſtipulari ſꝫ nihil vltra etiam occaſione con
ſuetudis in regione obtinētis Nam et ſi priori
bus legib⁹ maiores debenť vſure coartanť ta
mē lege p̄dicta q̄ etiā ad p̄terita trahiť nego
cia ut· ·j· e· l· penulť· inuenio tñ q̄ ſi quis p̄dium
pignori obligauit ⁊ ꝯuenit vt inuicem vſura-
rū creditor fruct⁹ ꝯſeq̄retur obtentu maioris
pcepti emolumēti pactū reſcindē non poteſt·
recepit eñ creditor in ſe incertū fructuū euē-
tum ut· ·j· e· ſi ea· q̄d tñ poteſt intelligi q̄· ꝓba-
biliter poterat dubitari vtrū fruct⁹ eſſet ma-
ior vſura an nō· Si aūt in ſtipulatōe non fuerit
adiecta quātitas vſuraꝝ leuiores que in regi
one frequētanť p̄ſtabunť vt· ff· de admi· tu· l·
tutor qui §· ex ceteris Alie autē oēs dicūtur
nō legitime· ut nec naturaľ obligatio naſcať
ꝓ eis ſi ꝓmittātur Item dico et ſi vſure vſura
ꝓmittātur· ut ·j· e· l· cor· §· ſi quis aūt et· l· vlt·
¶ Illud notandū eſt· q̄ in quibuſdā caſib⁹ lex
ipa certū numeꝝ vſuraꝝ ponit ſemiſſes vt· ſ·
quādo abhere de in digne· auferť hēditas ut
·j· de his qui ut indi· l· i· ¶ Item ſtatuiť vſura
triens in creditore cui obligareť res eccleſia-
ſtica ut in au· de alienat· emphitheoſeos· §· hoc
etiaꝫ ſup Item et in agricoľ· ſtatuiť vſura cer
ta· ut ꝓ modio accipiat quis octauaꝫ ptē mo-
dij in anno quolibet· ꝓ pecūia vero quā dedit
accipiat ſiliquā vnā annuaꝫ ꝓ ſingulo ſolido·
ut in autñ· nullū credentē olim ṽo ꝓpter in cer
titudinē p̄cij quātūcūqꝫ licebat ſtipulari vſurā
vt ·j· e· l· eo· ⁊ hꝫ de iure humano· Nam ꝓpter

mūdi neceſſitates et anguſtias impator ex to
to nō potuit caſſare obligatōeꝫ vſuraꝝ ſꝫ ta-
men minuit· lege aūt dei que veteri et nouo te
ſtamēto ꝯtineť oēs vſuraꝝ obligatōes ꝓhibi
te ſunt ⁊ execrate· nihil ergo valet q̄d ſequiť
ex eo vel ob id· ut· C· deľ· ⁊ ſena ꝯ· l· non dubiū
cum et impator dicat ſacros canones ꝓ legi-
b⁹ obſeruādos ut ·j· autñ· ut clerici ap̄· ꝓ· e· §·
vlt· et quādo oporteat ep̄os ad ordinatōeꝫ ad
duci· §· ſꝫ etiaꝫ ſic enim certū eſt quiđ q̄ lex mi-
noris nō derogat legi ſupioris· Nā ne dū ſupi-
ori ſed etiam pari· quis ꝯpare nō valet ut· ff· đ
arbitriſ· l· nam magiſtrat⁹· ⁊ ad trebelľ· l· ille
· §· tempeſtiuū· quo q̄ ſeru⁹ abolebit legē dñi
ſui certe hꝫ durum eſſet et ꝯtra naturā vnde ⁊
paulo dictum eſt durū eſt tibi ꝯtra ſtimulū re-
calcitrare

¶ LeSeu acceptam

Q Voniā oblatio et ꝯſignatio ad multa
⁊ varia ſua p̄ſtant admicula idō queꝫ in
ſui ſinguľ exhibeant effectū ncta̅re vtile fore
putaui Sciendū eſt q̄ fieri oblationem q̄ñꝫ ad
ſortis liberatōeꝫ quādoqꝫ ad vſure tñ quādo-
qꝫ ad rei piculū euitandū quādoqꝫ vt pignus
acť· pignoratitia repetať ¶ Et ſi quidē fiet
ad ſortis liberatōeꝫ· oportet q̄ pcedat oblatō
cōgruo loco ⁊ tpe facta ut· ff· de ſoľ· l· ſi ſoluť·
⁊ ·j· đ ſoluť· l· obſignatōne· §· ſed ita demū Itē
toti⁹ debiti niſi in trib⁹ caſib⁹· i· pro libertate
Item cū debitū nō eſt liquiđ Item cum ſic ꝯue
nit· ut etiam ꝓ pte tñ liceret ei ſoluere vt· ff·
de ſtatu· lib· cū heres· §· vlt· et ſi cer· pe· l· qui
dā· et de vſuř· l· tutor· §· luci⁹ Item ſeq̄tur de-
poſitio et ꝯſignatio in publico loco ut ·j· de ſo-
luť· l· obſignatione quo facto poteſt dici ſortis
obligatōeꝫ ipo iuř ꝑimi· ⁊ extingui· ut in p̄dic
ta· l· ꝯtineť ⁊ bene inuiť· nec miꝝ ſi ñ fiat cre-
ditoris pecūia et tamē ipo iure ꝯtingit libera-
tio q2 ⁊ hꝫ idem in caſib⁹ quibuſdā videlicet ut
cum mulier rem quā in dotē ꝓmiſit ſoluit re-
manet eñ aput eam de iure naturali dñiuꝫ licꝫ
maritus de iure ciuili dñs eſſe videať vt ·j· de iu
re do· l· in reb⁹ ⁊ eſt hꝫ bonū exēplū ſm alios· ñ
ſm nos q̄ dicim⁹ ſolū maritū ⁊ ñ mlierē rei do
talis oñi iure eſſe dñm· i· et ciuili ⁊ naturali
Idē ⁊ in alio caſu ſm oēs rōe impoſſibilitatis
ꝯtingit puta cū nomē eſt legatū alicui ⁊ he-
res cedit actōeꝫ legatario Nam ⁊ ſi milies ve
lit actōeꝫ et obligatōeꝫ trāſferre in legatari-
um nō tamē poteſt quia adeo hui⁹ in corpora-
lia hoc iꝫ inherent oſſibuſ· ut ſic nunquā ſepari
poſſunt et tamen q̄ quis poteſt faciendo libe-
ratur ut· ff· de peculio· l· quis ergo ⁊ ꝓ ſoc· l·
· iij· Idem poteſt ⁊ in alio caſu dici· ſ· cū credi-
tor debitori mādauit· ut titio ſoluēt et poſtea
ignorante debitore reuocato mādato debitor
titio bona fide accipienti ut ad creditorē pfer
ret accepit hꝫ quiđ nō eſt pecūia facta credito
ris vtpute cum ꝓ eū q̄ ꝓcurator eſſe deſierat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

etita falſus erat· dominiū creditori nõ fuerit
q̄ſitum· vt inſti· ꝑ quas· ꝑ· uo· ac· §· ex his ⁊ tñ
dicitur liberationē ꝯtigiſſe vt dicimus nos et
alij ipõ iur· vt· ff· de ſolut· l· vero ꝓcuratori· §·
ſed et ſi quis mādauerit· et· l· cum quis· §· ſi debi
torē hic tñ bul· aliter ſentiebat· dicebat enim
dominiū creditori ꝑ talem falſum ꝓcuratorē
q̄ſitum ꝓpter p̄cedens mandatum· Nõ· autē
creditori nõ ſit q̄ſitum dominiū ꝓbat· quia vt
in ſi· hui9· l· acceptam dicit vtilem habēt con=
tra pecuniā in rē· ſ· actionē vł vtilem depoſiti
actionē contra eos aput quos ſunt depoſite· Sz
ſi hoc ē ꝙ ipõ iure cõtingat liberatio· quõ er=
go· ipſe idem qui depoſuit ſolenniter· ſi poſtea
eandem recipiat pecuniā ex p̄ori cauſa conue=
niri poteſt vt dicitur in hac· l· in· ſi· Reſpõderi
poteſt· ꝙ nõ conuenitur ex priori cauſa· ſ3 vtili
rei vendicatõne· vł ad exhibend̄ actõez ł alia
conſimili· ſicut quilibet alius ꝯueniretur· nā p̄=
ma eſt inppetuū ſublata· et ideo nõ poteſt re=
ſuſcitari· vt· ff· de ſolut· l· qui res· §· aream et
depoſiti· l· i §· ſatiſdatõne· vel dico imo ec̄ p̄=
ma actõe conuenitur nõ obſtante facta conſi=
gnatione· nõ eñ videtur facta cum nõ durauerit
et fingitur non facta· vt· ff· de inrē· uer· l· ſi
ꝓ patre· §· uerſum· vel ꝙ verius ē dicamus ꝙ
et p̄ma poteſt ꝯueniri· quia nõ ipõ iure ꝑ obla=
tionem et depoſitionem ſolenniter factam vt
dictum eſt contingit liberatio· ſ3 ꝑ exceptionē
q̄ exceptio fit inefficax cum debitor depoſitā
recipit pecuniam· ſic ergo vt dictū ē ſortis cõ
tingit liberatio· Item dico et in vſura que iā
cepit ꝯcurrere· et idem in omni omnino debito
ita tñ ſi tale ſit· quod conſignari et deponi poſ=
ſit· immobilia eñ deponi et conſignari non poſ
ſunt· Item nec omnia mobilia puta equus vel
bos vel aſinus vel homo ceterum aurum et ar
gentum· Item pecunia et libri et ſimilia recte
conſignātur· et ideo in eis p̄dicta omnia· i· obli
gatõez et depoſitionem· et conſignationez vt
diximus exigimus· Quid ergo ſi fiat ſola obla
tio· Rñ· nõ parit liberationem ſortis vel debiti
licet curſum futurarū vſurarū incipiendum im
pediat nõ eorum que iam cõcurrerūt· vt· s· e·
l· ſi non ſtat ꝑ te· et· ff· d̄ admi· tu· l· tutor ꝓ pu
· §· tutor· In hoc caſu loquitur· lex illa· s· e· l·
ex p̄dio· Sed ⁊ pene ſub condictione ꝓmiſſe ſti
pulatõez ipõ iure facit nõ ꝯmitti ut· ff· de ar=
bitris· l· ſi arbit̄ me· ē· et· l· ſ3 ⁊ ſi poſtea Itē
⁊ debiti ⁊ principalis obligatõis preſtat libe=
ratõez ipõ iur· ſi tamē debitū oblatū ⁊ ſine cau
ſa ſit recuſatū ⁊ ſine culpa debitoris debitū p̄i=
erit ⁊ h̄ ſi debitū in ſpē ſit Nam ſi in gñe ꝯtin=
git nõ ipõ iure· ſed ꝑ exceptõnez liberatio vt
notauit Iob· ff· de ſolut· qui· x· Item ſola obla=
tio ypothecariā tollit ſaltem ꝑ except õnez ut
h̄ ⁊· ff· quibꝫ mo· ping· vel ypo· ſol· l· paul9· §·
vlt· Si q̄ras an inducat pignoraticiā· Diſti=
gue· an obtulerit in iudicio et tūc aget ꝑ pigno=
raticia acti· an extra ⁊ tūc nõ agit pign or· li=
cet creditorem pignus petētem poſſit repellē
vt· ff· de pig· acti· l· ſi in rem alij· §· vlt· ⁊ q̄bꝫ
mo· pi· vel ypo· ſol· l· Item liberat· §· qui pat9
Item ſola oblatio opatur vt mora purget
⁊ ob hoc deſinat rei piculū ad aliquē ptinere
ut· ff· de v̄· ob· l· ſi ſeruū ſtipulatus· §· ſequit Sz
inſtant· querūt q̄re ſola oblatio nõ tollat cur=
ſum p̄teritarū vſurarū ſc3 ne currāt in futurū
ſicut ⁊ interitū rei ꝓ futuro tpe transfert in
alium Rñ· ꝙ de vſuris ꝓpoſuiſti quidā diſtin=
guendo recipiunt ſc3 vtrū debeat iur· actõis vt
tūc obtineat ꝙ diximus ar· of· iudicis ut tūc eti
am ſola oblatio earū vſurarū· que iam cucurre
rūt curſum impediat ar· ī· e· l· ij· ⁊ l· ex p̄dio ⁊
aſſerunt id Iob· dixiſſe qd̄ ñ puto ⁊ ſine diſtic
tione p̄dicta dico p̄teritarū vſurarū curſum ñ
poſſe ſola oblatõe impediri vt diximus· ⁊ aliud
eſt in rei piculo· de quo q̄ris Nam in vſura de=
bita poteſt imputari debitori quare non ꝯſig=
nat et deponit ſolennit· vñ quia eſt ꝙ ei impu=
tetur merito ab vſura nõ liberari dicit· cete=
rum in ſpēbus debitis nõ poteſt imputari debi
tori ꝯſignatio utpote cū talia nõ ꝯſueuerūt cõ
ſignari utpote aialia de quorū piculis agimus
Et etiam ſi ponas eſſe talē ſpēm debitam que
ꝯſueuerit ſignari· aliud eſt tanquā in vſura ob
lata· quia in vſura ſola fit oblatio hec eſt etiā
oblatio· ⁊ ſequit poſtea rei piculū ſiue āmiſſio
ꝓpter ꝙ debitor ad ſpēm cum nec habeat nec
culpa habere deſierit ꝯueniri nõ poteſt Cete=
rum ſi debitor obtulit vſurā nihil tamē amiſit
vñ aliud eſt Cõſignatio vero ſola nõ precedē=
te oblatione nihil operat ut· s̄· ff· e· l· ij· niſi cū
non eſt cui offerri poſſit ut· s̄· e· l· ſi creditori
· §· vltimo·

De nautico fenore

De vſuris in genere dictū eſt Nūc po=
nit in ſpecie tractando de nautico fe=
nore· qd̄ ꝓpter nauticā ł quaſi nauti
cam pecūiam exigitur Eſt aūt nautica pecu
nia q̄ piculo creditoris in nauigio ſuſcepto da
tur trahitienda· quaſi nautica eſt ut cū picu=
lum mutuate pecūie in me recipio ſi aliqua con
dictio nõ exiſtat· puta piſcator non capiat piſ=
ces athleta ſuperetur in pugna· ⁊ exiſtente ꝯdi
tione id ipm ꝙ credidi recipiā cum centeſima
vſura vt· ff· e· l· piculi in his aūt ſpecialia ſunt
multa· Nā vſurā centeſimā licet ſtipulari id ē
tantū quātū eſt ſors reuoluto anni ſpacio ⁊ in
cipit currere h̄ vſura ex quo nauē nauigare cõ
ueniat ⁊ quā diu ptinet piculū ad creditorem
ut· ff· e· l· in nautica ⁊· l· i· ⁊· ij· ⁊· l· nihil Item
⁊ h̄ vſura debetur ex nudo pacto ut· ff· e· l· pi=
culi· §· vlt Itē ⁊ i hac pecūia ſpectat piculum
ad creditorē niſi aliquid poſſit iputari debitori
vł quia nõ ſuauit locū nauigij· ł q3 illicita tran=
ſportabat in manu ut· ī· e· cū ꝓponas al· aūt in
cendiū vel caſus fortuit9 nõ liberat eū cui mu=
tuatū eſt ut· s̄· ff· ſi cer· pe· l· incendiū et initi·
quibꝫ mo· re· cõtra ob· §· i·

Depoſiti Ru

Ex poſitis ꝯtractib⁊ celebratis accipi=
entis gratia vel vtriuſqꝫ ꝺ depoſito
audiamꝰ ꝙ regulariter tm̄ gr̄a de=
ponētis celebrat̄ Videamꝰ itaqꝫ quid ſit de
poſitū· et vnde dicat̄· ⁊ quib⁊ reb⁊ ꝯſiſtat Cui
detur actio depoſiti· Et ꝯtra quē Et quādo et
in quātū Et qualis ſit actio Eſt aūt depoſitū
qꝺ cuſtodiendū alicui datū eſt·i·traditum Cō
trahit̄ em̄ re obligatio i depoſito ut inſti·qui·
modis recōtra·cb·§·pnſt·rei em̄ depoſite ſicut
et ꝯmodate ꝓprietatē retinemꝰ quādoqꝫ tam̄
in depoſito tranſfert̄ dn̄ium in depoſitariū qꝺ
eſt ꝯtra notiſſimos termīos depoſiti ⁊ tn̄ depoſi
ti agit̄ vt cum depono apud te qꝺ eſt ī pōdere
numero vel mēſura ⁊ ꝯuenio vt vel idem red=
dat̄ mihi vel tantūdē in eodē genere qꝺ ob=
tinet ſiue ꝯueniam id expꝛſſim ſiue tacite videar
ꝯuenire vt cū p̄dicta depono nō obſignata vl̄
clauſa Nam ſi ſignata vel clauſa deponerē vi=
deor tacite ꝓhibere ne vtat̄ eis niſi agatur in
cōtrariū vt·ff·e·l·licet·§·rei ⁊·l·lucꝰ ⁊·l·die
·§·qui pecūiam ⁊·l·quintus Eſt aūt dictum
depoſitum ex eo ꝙ ponit̄ ⁊ p̄cedit p̄poſitio·
quaſi diceret deorſuꝫ poſitum a ponente apud
alium·vt oſtendat̄ totū fidei eiꝰ ꝯmiſſum apꝺ
quē deponit̄ ꝙ ad cuſtodiā rei ꝑtinet ⁊ in to=
tum videat̄ ſepata cuſtodia a deponente et iꝺ
dicit̄ p̄poſitio augere depoſitū ut·ff·e·l·i·i·Rᵒ
et ex his verbis que ꝯtinētur in diffinitōe p̄e=
dicta voluerūt quidā dicere·ꝙ vbicūqꝫ locū
habet actio depoſiti ⁊ mandati eo ꝙ ſemꝑ cu
ſtodia mandat̄ et ar·ꝓ ſe·ff·e·l·i·§· qꝺ ſi rem
tibi Alij etiam diſtinguūt verum in ip̄a rei
datōe cuſtodia ꝯmittat̄ vt tūc nō agat̄ man=
dati·ſꝫ depoſiti tm̄·an non vt tunc poſſit agi ⁊
mandati ꝓpter omiſſam cuſtodiam et depoſiti
ꝓpter factā depoſitōeꝫ·ſꝫ nos hꝫ non putamus
imo ſemꝑ depoſiti tantū agi poſſe dicimꝰ·⁊ ꝙ
ꝓ ſe inducūt nō obſtat quia ibi p̄ceſſerat con=
tractus mandati·cuiꝰ forma ⁊ iniciū ſeruan=
dum eſt Conſiſtit aūt depoſitū in rebus mo=
bilibus ⁊ ſe mouentib⁊ tm̄ niſi forte vbi apud
ſequeſtrū deponit̄·⁊ eſt ꝓprie in ſequeſtro de=
poſitū cum res aliqua īt̄ plures in ꝯtrouēſiam
deducit̄ ⁊ ip̄i in ſolidū certa ꝯdictōe cuſtodien
dum tradūt vt reddat̄ ei qui vicerit·ḡ iſtud
depoſitū fit a plurib⁊ tm̄ et inſolidū ab vno q̄=
que cū vero rem ꝯmunē plures deponūt ꝓ par
te vnuſquiſqꝫ deponit Itē in depoſito qꝺ fit
apud ſequeſtrū poſſeſſio nō remanet apud de=
ponentes niſi aliter ſit actum·ſ·vt cauſa cuſto
die tm̄ detineat ſequeſter ut·ff·l· ꝓprie et·l·liꝫ
⁊ de ꝟ·ſi·l·ſequeſter·et de acquir̄·poſ·l·iterē
Eſt et aliud ſpēale in hoc depoſito·quia ſeque=
ſter nō poteſt renūciare officio recepti depoſiti
niſi iuſtiſſima cauſa interueniēte·et ea interuenien
te rato eſt ei reſtituenda res qui vicerit ſꝫ opꝛ
tet arbitrio iudicis apud eodē aliquā deponi·
vt·ff·e·l·ei·§·vlt·⁊ i hꝫ caſu ꝯpetit actio depoſi
ti ſequeſtraria qꝺ nō eſt ꝓprium nomē actōis
ſꝫ adiectiuū ut·ff·e·l·ſi in aſia ·§·cum ſequeſtro
et ea ꝯuenitur ſequeſter ut rem ſibi exhibeat
vbi ꝯuenit·et ſi de plurib⁊ locis ꝯuenit alterna
tiue in eius eſt arbitrio quo loco exhibeat ſe ſi
copulatiue in om̄ibus debꝫ exhibere Si aūt ni
hil ꝯuenerit denūciandū eſt ei ut apud p̄torem
exhibeat ut·ff·e·l·ei qui ·§·in ſequeſtrū Da
tur iſta actio depoſiti ei qui depoſuit vel cuius
ſeruꝰ depoſuit·⁊ ſi ſeruus erat plurīū vnicuiqꝫ
dn̄orū in ꝑtes ꝯpetit actio ut·l·e·l·i·§·ſi ſeruꝰ
meus ⁊·§·ſi ſeruus depoſuit et ·§· ſi duoꝝ
Item ⁊ ſi hereditariꝰ ſeruus deponat heredi
poſtea adeunti hereditatē dat̄ actio·ſed ⁊ ſi
ſeruꝰ mihi bona fide ſeruiens·vel in quo habeo
vſufruc· deponat rem ex eo peculio qꝺ ad me
ꝑtinet m̄ datur actio depoſiti ut·ff·e·l·i·§· non
ſolum·⁊ ·§· Item ſi ſeruꝰ hereditariꝰ·nec ob=
ſtat deponenti ſuū delictum q̄ minus agat de=
poſiti actione Nam et fur vel p̄edo deponen=
tes agunt depoſiti ut·ff·e·l·ſi p̄do· Agūt em̄
ex ꝯtractu ſuo nō tamē poſſunt agere furti ac
tione q: ex imꝓbitate ſua nō querit̄ eis actio
iuſtior em̄ ⁊ honeſtior eſt cauſa dn̄i cui defer
tur actio furti·eo ꝙ intereſt ſua racōe ꝓprie=
tatis·ut·ff·de furtis·l·itaqꝫ Interdictū autē
vnde ui·dat̄ p̄doni expulſo ꝺ p̄dio vt·ff·de ui·
⁊ ui·ar·l·i §·qui a me et eſt racio quia ſi p̄doni
nō daret̄ nulli daret̄·nam dn̄o nō datur·q: nō
eſt expulſus licet eius interſit qꝺ nō eſt in acti
one furti·ne ḡ ipunitū ſit delictū inuaſoris et
defertur inuaſori interdictum vnde vi ·amplius
etiā dixit guilielmꝰ furi vel p̄doni dari reiven=
dicatōnē circa depoſitariū quia nō licet ei obij
cere deponenti ꝺ dn̄o queſtionē·vt et diximꝰ
·§·de ꝯmodato de pig·acti·hꝫ ſi agat fur·depo
nens ꝯtra depoſitariū ſine dn̄o ꝓprietatis Si
em̄ fur agat ꝯtra depoſitariū depoſiti et dn̄s
agat ꝯtra eundē rei vendicatōne potior erit
cauſa dn̄i ut·ff·e·l·bona fides Quid ſi depoſi=
tor erat bone fidei poſſeſſor forte dn̄s nō p̄e
feretur ei·ar·ff·nau·cau·ſta·l·i·§·idē p̄p·vel
dic de equitate potiorem eſſe cauſam dn̄i·Si=
cut em̄ dicit·l·ꝓbo·hanc eſſe iuſticiam q̄ ius
ſuum vnicuiqꝫ ita tribuit ut non diſtrahat̄ ab
ulliꝰ ꝑſone iuſtiore peticione·nec obſtat ꝙ eſt
in autn̄·depoſito ⁊ denūciatōib⁊·ne quis extri
ſecꝰ interdicat depoſiti reſtitutōeꝫ Nam verbū
extrinſecus ponit̄ ꝓpter dn̄m·cui ꝑmiſſum eſt
interdicere vl̄ meliꝰ extriſecꝰ dicit·i·p̄ter de
ponētē Nam ſi ꝓprietariꝰ ſimplicit̄ interdice=
ret reſtitutōeꝫ·nihil valeret· Secus aūt corā
iudice ordinario iure ꝓponat rei vendicatōeꝫ
Quid aūt ſi fur apud ꝓprietariū rem ſibi vl̄
filio ſuo vel ſeruo ſubtractā ignorātē delictuꝫ
admiſſum rem deponat·certe nullū eſt depoſi
tum·et ſi ꝓprietariꝰ ignorans rem reſtituat
Competit em̄ indebiti dati ꝯdictio ut·ff·e·bo=
na fides· ꝙ ſic intelligo vt condicat poſſeſſio
nem vt·ff·de ꝯdict·in de·l· indebiti·ꝺ·ſꝫ ſi nu=
mos nō ꝓprietatē·rem em̄ ſuam tradidit nō tā
quā ſuā ſꝫ tāquā accipiētis eſſet vt·ff·ꝺ ꝯdict·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·c·da·l·debit·§·ſubtilius ¶ Item nō obſtat de
ponēti ↄpenſatio a depoſitario obiecta ut dixi
mꝰ·§·de ↄpenſaē·niſi forte vt dicūt quidā raci
one expenſaꝝ ut·ff·de acq̄ren·poſ·l·ſi quis rē
et de furtis·l·ſi iſ qui rem ↄmodaſſet Sed hͦ nō
puto verum·locūtur ēm·l·ille in ↄmodato ſed
in depoſito ſpeciale eſt·ut nulla doli exceptio·
nulla deductio nulla ↄpenſatio opponaē etiam
ſi ab vtraq̨ pte fuerint res depoſite ei ēm fit
p̄mo reſtitutio·quia p̄mꝰ egit ⁊ alteri itegre
actōnes ſeruātur ut ·ī·e·l·pnſt· Denūciatio au
tē extranei miſſa depoſitario meo ne mihi rem
reſtituat mihi nō p̄iudicat·ꝫ tñ olim in incum
bebat onus ut ſatiſdarem depoſitario ·ꝙ ip
ſum defenderē ↄtra denūciātez ut ·ī·e·l·pſt·§·
ſi inſcriptis Hodie aūt huꝰ cautōis imunitas
p̄ſtatur mihi deponenti ¶ Itē et denūciator
teneē deponēti de caſu fortuito ſi p eius denūci
tionē impedita fuerit reſtitutio et poſtea pie
rit res·vel ſi depoſitū erat in pecūia vľ in pon
dere vľ in menſura tenebiē denūciator ad ſen=
tem vſurā a tpe ſue denūciatōis ⁊ eedem pene
imponūtur denūcianti inq̄linis ne ſoluant pen=
ſionem vel publice pſone ne panis admiſtrati=
onē exequātur tenebiē ēm dño reꝝ denūtia=
tor·vel ei cui pecunia vel res erat ſoluenda ut
·ī·au·ꝺ depoſito et denūciato Vbi aūt depoſu=
erūt plures ſi quiꝺ ſic depoſuerūt ut vel vnus
tollat totū poteſt ille in ſolidum agere Alio=
quin expieē ꝓ pte tm̄ nam et duo heredes de=
ponētis agūt ꝓ pte ⁊ duo dñi ſerui deponen=
tis agūt ꝓ pte ut·ff·e·l·i·§·ſi pecūia i ſacculo
nec obſtat ꝙ legitur·ff·ↄmo·l·ſi ut certo·§·vl
timo Nā ibi actum erat ut quilibꝫ ↄmodatari=
orū teneret in ſolidū·alioquin ↄtra Nec obſtat
qꝺ legiē·ī·de v̄·ob·ſtipulatōez nō diuidūtur ꝙ
ēm ibi dicit rem ꝓ pte reſtitui nō poſſe exau=
di cum vnꝰ ad rē totā tenebaē·vľ cū ita actū
eſt vt quilibet teneaē in ſolidū Itē nō obſtat
qꝺ legiē·ī·e·l·ſi duo Nā ꝙ ibi dicit vnūquēq̨
heredū depoſitarij teneri in ſolidū caſuale eſt
·ſ·quādo quiſq̨ heredū rem depoſitam inuer
tat vľ inuerti paſſus fuerat puta ↄflando lā
cem vľ aliā ſpēm alioquin tenebiē quilibet ꝓ
pte etiaꝫ ſi pecūiam apud defūctum depoſitā
inter ſe diuiſerūt Idem multomagis ſi de pe=
cūia vel re depoſita nihil ad eos puenit Si ēm
reſtitutio rei ꝓ pte fieri nō poſſet vel eſſet
res indiuidua·ǧ quilibet heredū deponentis
teneret in ſolidū ut·ff·de v̄·ob·l·ij·§·i· Nam et
quilibet heredū deponētis ag·in ſolidū ꝓ re
indiuidua·ꝫ ſatis dat depoſitario ꝙ eū defen
dat ↄtra alterum ut·ff·e·l·i·§·ſi pecūia Si aūt
duo depoſuerūt ne vni eoꝝ redderet ſine alte
ro etiā hͦ ſeruādum erit·et in hoc caſu quidam
philoſopꝰ ancillā quādaꝫ liberauit a ſuſpendio
cum ēm duo depoſuiſſent apud eam·ne vni eo
rum redderꝫ ſine altero·alioquin ſuſpenderet
ip̄a pactū nō ſeruauit ⁊ vni reddidit ſine alt̄o
et cū alter ſolꝰ inſtanter repeteret ab ea et ip
ſa neſciret ſe defendere·iuit ad quēdam philo
ſophum ut ei ↄſuleret qualiter poſſet liberari

Philoſophus aūt aut ↄſuluit ei vt negaret ſe
reddidiſſe vni ſine altero qꝺ et ip̄a fecit at ille
depoſitor ſubiuxit ergo in philoſophꝰ aut re=
ſpondit nō debet tibi reſtituere altero ſed nec
is cui redditum erat petē poterat qꝛ ſibi red=
ditum fuerat·et ſic ſaluata eſt ancilla Vtiľ
aūt actio depoſiti daē ex pacto extranei ut·§·
ad exhib·ſi res ¶ Itē daē vtilis cum debitor
creditori debitam obtulit pecūiam·⁊ quia ille
nō recepit ↄſignauit et depoſuit creditor ēm
ↄtra depoſitariū habet vtilem actōez ut·§·de
vſur·acceptā·forte ⁊ vtilis daē racione p̄ncie
ut ecce ſponſus ſponſe donaturus res obtulit
et pater ea p̄nte ſuſcepit eas·vnde ip̄a apud
p̄rez videē depoſuiſſe et iō ſi ſui iuris erat agit
ↄtra patrē vel heredem eiꝰ actione depoſiti
et ad exhibendū vt·ff·e·l·die Si aūt puella nō
eſſet p̄ns agerꝫ ↄē patrē negocioꝝ ǧ·qui re=
cepit res quas alius ei donare volebat ut·ff·ꝺ
neg·ǧ·fideiuſſorem·§·ignorātem et ſi racōne
p̄ſentie diceret actio depoſiti directa ↄpetere
nō reprobo· Nam et hͦ fideiuſſor agit manda
ti·quia p̄nte dño fideiubet ut·ff·mandati·l·ſi
remunerandi §·i· ¶ Daē hec actio ↄtra eum
apud quē depoſitū eſt etiam ſi ſit pupillus Nā
et ip̄e teneē in quātum locupletior eſt vel qua
tenꝰ dolū ↄmiſit ut·ff·e·l·i·§·an in pupillum
Item et filiꝰ fa·teneē tanquā paterfa· ¶ Iteꝫ
et pater ex eius pſona ꝺ peculio tenetur ſic ⁊
teneē dñs ex ſerui pſona de peculio·ſi tamē ſer
uus manumiſſus rem depoſitā teneat tenebiē
depoſiti actōne hoc inducente tā p̄terito con=
tractu quā p̄nti detentatōne Nā neq̨ preſens
detentatio ſufficeret neq̨ preteritꝰ ↄtractuſ·
quia ex eo ꝙ cōtraxit vel quaſi ↄtraxit ſeruus
nō teneē liber factus·ꝫ in delictis·⁊ quaſi deli=
ctis ↄtrariū eſt ut·ff·e·l·ſi apud filiū et·l·i·§·ſi
apud ſeruū ¶ Item daē hec actio ↄtra here=
dem depoſitarij ex dolo defūcti in ſolidū·mul=
to ǧ magis ex ſuo ut·ff·ꝺ acti·⁊ ob·l·ex depo
ſiti·vľ ſi plures ſint heredes quilibet tenetur
ꝓ hereditaria pte·vt·ff·e·l·ſi hoiez·§·daē
Itē qꝺ notabile eſt etiam ille qui non eſt he=
res depoſitarij teneē ex dolo defūcti ꝫ putauit
ſe heredem eſſe et vendidit rem depoſitā ⁊ p̄=
cium exegit teneē depoſiti actione ut precium
reddat·vľ ſi nō exegit preciū cedat actiones
ut·ff·e·l·ij·⁊·iij·et·iiij· ¶ Datur hec actio cū te
nuit depoſitū·ſi ēm nō teneat·quia rem meam
apud me deponis nō agiē depoſiti·quia neq̨
ↄmodatū neq̨ depoſitum·neq̨ precariū·neq̨
ↄductio tenet in re mea ꝓpria niſi rem meā ab
eo quē ſcio poſſidere p̄cario rogem vľ ↄducaꝫ
vel ſiſia faciā ut·ff·e·l·qui rem ⁊·ff·ꝺ·reg·iu·
neq̨ pignus ⁊ de p̄cario certe·§·vlt·et de ↄē=
hen·empē·l·ſue rei ⁊·l·ſi in empē··§·rei ſue et
·ī·locati·l·qui rem ¶ Itē regulare eſt ut aga=
tur depoſiti cū res nō eſt facta depoſitarij·ut
·§·plene diximꝰ Item licet agere depoſiti qñ
cunq̨ placet deponenti· Nam ⁊ ſi depoſuero
apud te ut poſt mortē meā vel poſt mortē tuā
reddaē mihi potero ⁊ ego mutare volūtateꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vt agam anteq̄ moriar· vł anteq̄ moriaris tu
ut· ff· e· l· i· §· pnlt· Item agitur etiam depoſiti
anteq̄ depoſitari⁹ admittat dolū vel culpam
Quid em̄ ſi depoſitari⁹ ē in furore vel pupill⁹
eſt vł neq̄ heres· neq̄ bonoꝝ poſſeſſor vł ſuc
ceſſor eius extaret nihilomi⁹ locū habet actō
depoſiti ut· ff· e· l· i· §· idē pōp· q̄rit in fi· §· Itē
agitur depoſiti cū vere apud te depoſui Sec⁹
ſi tibi ut ꝓcuratori rem tradidi ut ꝑferas ad
titium q̄ m̄ rem ſeruet tu em̄ mandati mihi ille
vero depoſiti tenet̄· ſi recepit rem ſeruandam
noīe meo Si vero recepit rē ſ̄uandā noīe tuo
tu mihi mandati ille tibi depoſiti tenet̄· ſed eā
actōē mihi cedes mandati a me ꝯuent⁹ Si ve
ro in mandata faciendo tibi ꝑcepim· ut ſi ille
non recipet tu cuſtodires poteſt agi mandati
actōne· quia is p̄mus fuit ꝯtractus et plenius
fuit mandatū habens ⁊ cuſtodie legem forte
⁊ nihilomi⁹ ageret̄ depoſiti ¶ Item ⁊ agitur
mandati· ſi tibi mādauero ut rem ab aliquo re
ceptā meo nomie cuſtodias quia is p̄mus con-
tract⁹ eſt Nam ⁊ hic ego nō depoſui· ſ; alius
q̄ mādaui te recipe Porro apud te videtr de
ponere ſi q̄ volebam apud te deponere iuſſe-
ris me deponē apud libertū tuū q̄ſi id tu eſſes
cuſtoditur⁹ Secus ſi m̄ ꝑſuaſiſſes apud aliū d
ponere tūc em̄ ex ꝯſilio nō tenereris Si aūt ꝓ
eo fideiuberes vel mādatoris noīe te obliga-
re velles ſine dubio teneris ut· ff· e· l· i· §· ſi te ro
gauero et· §· idem pōp· q̄rit i fi· ⁊ ſi apud te
Venit aūt in acti· iſtam dol· tm̄ ut· ff· e· le· i· §·
ſi quis in fi· §· ſubaudi et lata culpa quā latam
culpā vel latiorē nerua dixit dolū eſſe· q̄ ſic in
telligo· i· dolū ꝑſumi· ut· ff· mā· l· ſi fideiuſſor· i·
R° · Nec em̄ vere poteſt dici q̄ lata culpa ſit
dolus cū ⁊ in eadem· l· dicat̄ ipſam ꝓpe dolum
eſſe· ⁊ alibi dicat̄ eam dolo ꝯpari ut· ff· ſi men
ſor falſum mo· di· l· i· §· lata· ſi em̄ ſiſis eſt dolo
ſ̄ impoſſibile eſt eam doluz eſſe Nam et Are
ſtoteles ait Nihil ē id cui ipſm ſit ſimile alibi di
citur q̄ lata culpa in doli crimen cadit q̄ cū
p̄dicta determiatōe eſt intelligendum ut· ff· de
acti· ⁊ ob· l· i· §· is quoq; alibi dicit̄ q̄ culpa do
lo ꝓxima dolū repn̄tat ut· ff· ſi quis teſtō lib·
eſſe iuſ· l· i· §· nō aūt al̄ alibi d̄r q̄ magna negli
entia ſit dolus vt· ff· de v̄· ſi· l· magna Et illud
eodem mō expone ut diximus Nā ſi vere eſſet
dolus ergo veniret in· l· corneliā q̄ lex negat
ut· ff· ad· l· cor· deſic· l· in lege ꝯ̄patur ergo
dolo lata culpa· quia ſi in pecuniaria cauſa ali-
quis teneat̄ mihi de dolo tenebit̄ et d̄ lata cul
pa et eius ponitur vnū exemplū vt ſi nō intelli
gat aliquis q̄ oīs intelligunt ut· ff· de v̄· ſi· ſi
late culpe Et q̄libet multa exēpla poteſt aſſig
nare ex ingenio ſuo Nam et ſi depoſitari⁹ vel
ſequeſter hoīez ap̄· ſe depoſitum vt homo ha-
beret̄ de eo ac ꝓpterea iuctum vel ad malam
manſionē extēſum ſoluerit miſericordia duct⁹
dolo ꝓximū eſt q̄ factum eſt· quia cum ſciret
cui rei ꝑſtaret̄ in deꝑſciue miſericordiā exer-
cuit ut· ff· e· l· ſi hoīez ꝑſumitur aūt lata culpa
dolus circa depoſitariū quia licet non ſit adeo
diligens ut hoīm natura deſiderat vel vt ho-
mines ꝯſueuerūt eſſe diligentes ſi tamē curā
in depoſito nō preſtet admodū ſuū· i· q̄; obſer-
uat in rebus ſuis ꝓpriis fraude non caret· nec
em̄ ſalua fide minorem depoſitis reb; diligēti-
am ꝑſtabit quā ſuis ab eſſe em̄ ꝑſumitur bona
fides· cum res ſuas haber ſaluas et res depoſi-
te nō apparent ut· ff· e· l· q̄ nerua ⁊ ꝯ̄· locati l·
· i· Exemplū pone Si res ſuas reponebat in ar-
cha bene firmata Res aūt depoſitas relinque
bat in domo ſup bancas Leuiſſima ſ̄ culpa nō
venit in actōez iſtam ⁊ multomi⁹ caſus fortui
tus niſi alit̄ ꝯuenerit inter ꝯtrahentes Con
tractus em̄ accipiūt legem ex ꝯuentōe q̄ em̄
in pactum deuenit debet ſeruari ut lex imo et
lex eſt niſi improbatū ſit a iur̄· ut ſi in deponen
do ꝯueniat ne p̄ſtetur dolus ut· ff· e· l· i· §· ſi cō
uenit in pacto tamē caſus fortuiti neceſſe eſt
ſ̄m nos· ut noīentur caſus· ut diximus· ſ̄· de pac-
tis ſed nec leuis veniet culpa niſi aliter ꝯuene-
rint vł niſi depoſitarius ſe obtulit depoſito ut
· ff· e· l· i· §· ſepe vel niſi ſui tm̄ gratia apud eā
deponam ut· ff· ſi cer· pe· l· ſi q̄s nec forte ⁊ tūc
veniret leuiſſima culpa· ſic et diximus· ſ̄· ſi cer·
pe· Si aūt depoſitari⁹ recipiat mercedē in quā-
titate ꝓ cuſtodia tenet̄ quid de leui culpa ſ; nō
ꝑ actōez iſtā imo ꝑ actōez ꝯducti· quia videor
opas eius ꝯduxiſſe Si aūt accipiat nō quātita-
tem ſed ſpēm ꝓ cuſtodia· vel exhibent̄ ei ope
ꝓ cuſtodia al̄ veniet leuis culpa ꝑ actōez pre-
ſcriptis v̄bis ex in noīato ꝯtractu ut ſi depoſui
ap̄· te ſeruū ⁊ volui ut tibi oparetur ⁊ ope cō
penſaret̄ cum cuſtodia ut inſti· mandati §·
vlt· et· ff· e· l· i· §· ſi quis ſeruū Poteſt etiam di
ci caſum fortuitū venire in actōnez iſtam ꝓp̄
moram p̄cedentem diſtiguitur tn̄ a quibuſdā
vtrū referat pitura eodēmō penes deponentē
an nō ut in primo caſu nō teneatur depoſitari⁹
in ſecundo teneatur ut· ff· e· l· ſi plures· §· ſiue
S; nr̄i doctores dixerūt depoſitariū et quelib;
debitorē teneri de caſu fortuito· q: ſatis eſt q̄
res potuit non ꝑire penes actorem ut· ff· de r̄·
· i· cū res· §· vlt· et· ff· e· ſi in aſia· §· vł· et ut ple-
ne diximus· ſ̄· de vſuris et in diſtinctōe de mora
· ſ̄· in quib; caſibus i inter· reſ· nō eſt ne· §· nec
mora ¶ Itē venit caſus in hanc actōez ꝓpter
p̄cedentē dolū vł latam culpam depoſitarij Si
em̄ rem depoſitā vendidit et tradidit licet eā
poſtea redimat ut hāc in cauſa depoſiti ſi tam̄
nō habeat eā in cauſa depoſiti ⁊ in eodē ſtatu
tenet̄ etiā ſi ſine dolo ma· poſtea perijt quia ſe
mel facit dolo cū venderet ut· ff· e· l· §· ſi rem et
· ſ̄· in quib⁹ cauſis re· in inter· nō eſt ne· §· ho mo
ra facit Si aūt redemiſſet poſtea in eodem ſta
tu habuiſſet videt̄ eſſe purgatū viciū ⁊ res in
dn̄i poteſtatem reuſa ut· ff· de vſuc· l· ſequit̄· §·
item labeo ait Porro ſi depoſitarij p̄cedēs do
lus nō inueniat in vēdendo ſ; in vendo veni-
et in acti· iſtam dolus ⁊ lata culpa nō vł ius l̄
caſus fortuitus ut· ff· de ꝯdict· fur· qui furtū
Quid ſi putabat dn̄m ꝯceſſurū R° · nō tenetur
furti etiam in eo caſu vbi videt̄ ꝓhibuiſſe ut ſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

depoſuit ſignatam pecūiam ſicut·ſ̄·dixi⁹·ꝫ in
expreſſa ꝓhibitione aliud eſſet ut·ff·e·ſi ſac=
culū ſꝫ ſi ñ debuit putare dñm ꝯceſſuꝝ nūqd
eſt in culpa extimatio vt veniat in actōez de=
poſiti Rᵒ· nō licet ar·poſſit in ꝯtrariū ſumi ut
·ff·e·qđ ſeru⁹ Sed ego dico reprobari ſabini
opinionē utpote cū culpa non niſi lata veniat
in actōez iſtam aliudqꝫ eſt in ꝯmodato ſi nō de
buit putare dñm ꝯceſſurū ·ut·ff·de furtis qui
re Item venit in actōez iſtam reſtitutio rei
depoſite non deteriorate·nec eñ videt̄ eē red=
dita res que deterior facta reddit̄ vt·ff·e·l·i·
·§·ſi res venīūt et acceſſiones rei licet non ſint
depoſite puta homo veſtit⁹ deponit̄ vel equ⁹
cum capiſtro·i·qui tenebat̄ capiſtro Nam ſol⁹
depoſit⁹ eſt equus vt·ff·e·l·i·§·que depoſitis
Secus ſi deponēdo dicerē depono equū cū capi
ſtro·tūc eñ vtrūqꝫ videret̄ eſſe depoſitū ut·ff·
ꝯmo·l·ſi vt certo·§·ſi me ⁊ de vſufr·l·l·illi vlt·
Item venit p̄cium rei depoſite ut ſi heres de=
poſitarij rem depoſitam apud defūctum igno=
rans eam depoſitā diſtraxit tenet̄ eñ ad p͛e=
cium qđ exegit vel ſi nōdum exegit cedet ac=
tiones Sed et ſi poſſit rem redimere ⁊ preſta=
re nec voluit non caret culpa q̄ꝫādmodum ſi re=
demptā vel aliqua rōne ſuam factā noluit p͛e
ſtare cautus qđ ſemel ignarus vendidit ſed
⁊ ſi non ſit heres depoſitarij putauit tamen ſe
heredem ſimili mō lucrum ei extorquet̄ ut·ff·
·e·l·i·§·vltimo ⁊·l·ij·⁊·iij· Venit quādoqꝫ et ex
hibitio rei ut cū apud ſequeſtrū eſt depoſitum
ut·ſ̄·diximꝰ venit et q̄nqꝫ duplū in actōꝫ iſtaꝫ
ut cū depoſui cauſa tumult⁹ incendij ruine nau
fragij nec eñ volebā deponē nec depoſuiſſem
niſi immineret p̄iculum ex ſupradictis cauſis Et
ideo quia exigente neceſſitate depono ⁊ ple=
runqꝫ nullo teſte p͛eſente vel ſcriptura facta
creſcit pfidie crimē ⁊ publica vtilitate cohoer
cendus eſt vindicāde rei publice cauſa Eſt eñ
inutile in cauſis huiuſmōi fidem frangere cum
ꝯo nulla neceſſitate iminente eligo depoſita
rium nec depoſitum reddit̄ ꝯtent⁹ eſſe debeo
ſimplo ut·ff·e·l·i·§·i·⁊·ij·Dupli aūt ñ naſcitur
actio vel exactio niſi depoſitari⁹ inficietur de
poſitū ut inſtit·de acti·§·Oīs aūt ⁊ in his ca
ſibus actio depoſiti dat̄ꝫ heredib⁹ In heredes
aūt de dolo heredū dat̄ in duplū de dolo aūt
defuncti tenētur heredes i ſimplū ꝓ heredita
ria portione et intra annū tm̄ Depoſitari⁹ aūt
tenet̄ ꝑpetuo vt·ff·e·l·i §·i·⁊·l·qđ tumultus
plane vbi agit̄ depoſiti actōe ad auꝝ vł argē
tum depoſitū·et pondus et ſp̄es eſt noianda Si
aūt purpura īfecta ſit depoſita vł lana pond⁹
ſimilit̄ erit adijciendū ·Quid ſi actor đ quan=
titate ponderis eſt incertus ei iuranti ſe neſci
re ſuccurrit̄ ut·ff·e·l·i·§·ſi quis auꝝ Ad hoc·ſ·
ut libellus recipiat̄ ꝓbabit tamē poſtea in iu=
dicio pondꝰ nō eñ poteſt ei ſuccurri·ut ꝓ eo fe
ratur ſnīa·quia cū incertū ꝯtineret ſentencia
nulla eſſet vbi aūt in numero quid deponit̄ nu
merus erit adijciēd⁹ ſi veſtis color erit adijciē
d⁹ ·ut·ff·de furt·l·in actōe Si aūt depoſita ſit

ciſta ſignata in qua ꝯtinebantur res pſes po=
terit agi depoſiti ꝓ ciſta Sed ⁊ ꝓ reb⁹ ſingu
lis agi poterit depoſiti·quia ſingule res viden
tur depoſite etiā ſi depoſitari⁹ res illas in ciſta
ꝯtineri ignorabat ut·ff·e·l·i·§·ſi ciſta Eſt
aūt hec actio bone fidei et ideo ex mora vł ex
pacto in ꝯtinenti appoſito vel ex eo qđ depo=
ſitarius ꝯuertit rem in vtilitatem ſuā admittit
vſuras ut·ff·e·l·i·§·hanc actōem et·l·luci⁹ et
·l·publica ·§·lucius et·ꝯ·e·l·ij·et·iiij· Famoſa ē
adeo ⁊ qđ heres depoſitarij ſuo noīe videt̄ cō
uenīri et iō infamat̄ ut·ff·de his qui no·in fa·
·l·furti ·§·illud ⁊·ꝯ·e·l·qui depoſitum Item ci=
uilis eſt nō p̄toria niſi in q̄tuor caſibus p̄dictis
vt notari poteſt inſti·de acti·§·oīs et·ff·e·l·
·i·§·i·ex hoc eñ qđ dicit p̄torē in illis quatuor
caſib⁹ reddē actionē ſatis patet qđ alias nō ē
a p͛etore inducta ꝫ a legibus vñ ciuilis eſt
Item iurat̄ in ea in litē ut·ff·e·l·i·§·in depoſi=
ti heredib⁹ dat̄ ut dictum eſt Et eſt illud no=
tādum qđ ſi plures ſunt heredes deponētis et
maior ps eoꝝ agat res reſtituitur ei in totū
quāuis ſit res diuidua nā et ſi indiuidua ſit re=
ſtitutio vni vel minori pti p̄ſtita tamē ſatiſda
tione depoſitario ut·ff·e·l·i·§·ſi pecūia maior
aūt ps dicit̄ heredū·p̄mo ex magnitudīe por=
tionū hereditariaꝝ Secūdo ex nūo pſonarum
ut·ff·e·ſi pſes et de pact· maiores ꝯtra here=
des datur et ſi ad eos nihil pueniat ꝓ portio=
ne hereditaria ut·ff·e·l·ſi hoieꝫ·§·datum
Ex dolo aūt ſuo tenētur heredes quādoqꝫ ꝓ
parte ut ſi decem depoſita apud defūctum di=
uiſerūt et quina abſtulerūt q̄nqꝫ in ſolidū·vt ſi
lancem depoſitam ꝯflauerūt aut ꝯflari ab ali=
quo paſſi ſunt Alia ve ſp̄es dolo eoꝝ ſit inter
uerſa tenetur eñ quilibet eoꝝ ad rem reſtitu
endā in totum·ſi tamē non reſtituat ꝯdemnat̄
ꝓ hereditaria portōe ut·ff·e·ſi duo Item
p̄uilegiata eſt hec actio inter creditores cir=
ḡpharios·i·qui nō habēt ipothecas ⁊ ſi plu=
res depoſitores agant nō habetur racio tpis
quia ſimul oīs admittūtur Dat̄ tamen eis p̄=
uilegium ita demū ſi vſuras nō accepint pecu=
nie depoſite·tūc eñ vident̄ miſſe in creditum
Aliud eſt eñ credere aliud deponere Item
ꝯpetit iſtud p̄uilegium deponenti ut preferā=
tur oībus alijs p̄uilegijs ſi pecūia depoſita ē
ꝓ qua agitur depoſiti actione ſed et poſſet ꝓ
ea agi rei vēdicatōe ·Si aūt pecūia depoſita ñ
extat habet deponēs p̄uilegiū ut p͛eferat̄ nō
p̄uilegiatis Item ut ꝯcurrat cum p̄uilegiatis
et p͛eponat̄ q̄buſdam priuilegiatis ut fiſco et
mulieri dotem ſuaꝫ repetenti et agenti fune=
raria·et agenti ꝓ eo qđ credidit ad rem refi=
ciendā Sed et ſumpt⁹ qui neceſſe fact⁹ eſt ab
his creditorib⁹ qui p̄mum poſtulauerūt ſe mit
ti in poſſeſſionem ſemp p̄cedit Nam deducto
eo bonoꝝ calculus ſubduci debet cum ad oīm
agentium ꝯmodū miſſio facta ptineat ut·e·ſi
hoiem·§·quotiēs et·l·qđ priuilegiū ⁊ de p̄uile
gijs credi·ſi ventri·§·in bonis ⁊·l·qđ quis et đ
relig·l·pnſti· et qui poteſt impi·l· interdum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et .ꝗ. qui po· impi· ha· l· vlt· ⁊ ·l· ecs et ·ff· de pec
culio· l· depoſiti et de bonis au· iu· poſ· l· cum
vnus et .ꝗ. de bonis aucti· iu· poſ· l· vlt· ¶ Illud
q̄ritur an ſtati facta depoſitione naſcat̄ actio
depoſiti an demū admiſſo dolo vel lata culpa
⁊ dicūt qdam demū admiſſo dolo vl' lata cul-
pa ſed veriꝰ eſt vt etiam ante naſcant̄ ut ·ff· e·
·l· i· §· idem pōp· ¶ Sequit̄ videre de actōe de-
poſiti ꝯtraria· cui detur ⁊ ꝯtra quē· ⁊ ad quid
et qualis ſit ¶ Datur aūt depoſitario ⁊ eiꝰ he
redi· in deponētem ⁊ eius heredē in qua ve-
nit· qđ vtiliter eſt impenſum a depoſitario in
rem depoſitam Item et vſura ſi depoſitariꝰ fe
nebrē ſumpſit pecūiā vl' de ſuo impendit cum
fenerare ſolitus eſſet ¶ Item ſi depoſitor fuit
in mora reſtituendi ut ·ff· de neg· g· at· qui na
tura· §· vlt· ⁊ mandati· l· ſi vero non ·§· vſuras
aūt et· ff· e· l· actione ⁊ de vſur· l· qui ſemiſſes
·§· vltimo Item venit intereſſe ſi ſciens furem
eſſe ſeruū depoſueris apud me et dampnū pati-
ar quid ſi ignorabas furem eſſe ſeruū et depo-
ſueris apud me ⁊ dampnum patiar Plac· dixit
et ſcripſit qđ p̄t ꝓ noxa relinquere ſuū ut ·ff· de
pig· acti· ſi ſeruꝰ pigno· ſꝫ id nō puto· quia offi
cium ſuū non debet ei eſſe dānoſum vt dicit̄ in
actōne mādati ⁊ actōne depoſiti ut ·ff· d̄ furt·
ſi ſeruꝰ ꝯmūis· §· qđ nota ¶ Eſt aūt hec actio
ciuilis ⁊ ꝑſonalis nec in ea iurat̄ in litem ut ·ff·
e· l· ei famoſa non eſt qꝛ nulla ꝯtraria infamat
regulariter vt ·ff· de his qui no· in fa· furti ·§·
vlt· Item bone fidei eſt vt inſtit·· §· actionū

¶ Mandati Rubrica

Expoſuimus· ſ̄· de ꝯtractibꝰ qui re con
trahūtur vt d̄ depoſito et pignore et
in debito et in mutuo et cōmodato
Nūc videamus de ꝯtractibꝰ in quibꝰ ſolo ꝯſen
ſu naſcitur obligatio ⁊ quia inter eos excellen
tior eſt ꝯtractꝰ mandati Trahit eīm originē
ex officio ⁊ amicicia de mādato Videndū quid
ſit mandatum Et vnde dicat̄ mandatū Qualit̄
ꝯtrahat̄ Et inter quas ꝑſonas Et in quibꝰ re-
bus Et q̄t modis Et quādo naſcat̄ actio man
dati directa vel contraria Et qū operant̄ et in
quātum ⁊ quales ſint Mandatū aūt ita diffi
niūt quidā Mandatū eſt officiū honeſtū gra-
tis ſuſceptū exhibendū ab amico Que diffini-
tio nō placet quia et de inhoneſta re fit man-
datum licet nō ſit obligatoriū· Item etiam qꝛ
is qui nō eſt amicꝰ mandatū ſuſcipe ⁊ implere
poteſt ⁊ tenet̄ vt ſi abſenti et ignoto ſcribam
et mandatum ſuſcipiat nec eīm ob hoc ipm̄ eſt
amicꝰ ut ·ff· d̄ v̄· ſig· l· late· §· amicos Ego itaqꝫ
ita diffinio ¶ Mandatū eſt officiū ab eo qui ḡ
tuito ſuſcepit exhibendū Gratis ideo dixi· qꝛ
alias nō eſſet mandatū nam originē ex officio
et amicicia trahit Cōtrariū porro eſt officio
merces interueniēte eīm pecūia res ad locatōē
potius reſpicit vt ·ff· e· l· i· §· vlt· Si tamē man
datū ſuſcipiat̄ gratis· dn̄s poſtea honorauit

ꝓcuratorem remunerādo eū nihilominꝰ locum
habet actio mandati ut ·ff· e· ſi remunerandi
Idemqꝫ eſt et ſi dn̄s ꝯueniat ꝓcuratorē de cer
to ſalario p̄ſtando remuneratōis cauſa quia lo
cum habet mandati niſi ſalariū vl' mercedē cō
uenit ne agat ꝓ expenſis Sicut ⁊ de eo dicitur
qui pecūia accepta ſpopondit ut ·ff· e· ſi remu
nerandi· §· vlt· et· l· idēqꝫ et· §· idem labeo Sala
rium aūt ſiquidē ꝯueniat dn̄s ſe daturū ſtipu-
latōe petet̄ ꝯdictōne certi· Si autē ꝯueniat ſi-
ne ſtipulatōe ⁊ incōtinenti poſt mandatū pe-
tatur ſalariū ꝯtraria mandati Si aūt ꝯueniat
ex interuallo petet̄ iudicis officio ut .ꝗ. e· l· i· et
·ff· e· l· ſalarium Si aūt ſalarium ſit incertū re·
et genere nullo mō petit̄ ut .ꝗ. e· ſalariū ⁊ ·ff· e·
·l· qui mutuā· §· pn̄ſt Secꝰ ſi incertum eſt re· et
nō gn̄e ut quia ꝓmiſit equū in genere vel pro
miſit qđ faceret eum militē · Porro illud neqꝫ
tanquā ſalariū· neqꝫ tanquā merces petet̄· qđ
dn̄s ꝯuenit ꝓcuratori dare in euētum litis· ſi
ꝓ eo iudicatū eſſet quia ꝓcurator litis redem
ptor extitit ⁊ maiores pecūie p̄mio remūera-
ri ſuū officium voluit ut· ſ̄· de ꝓcur· l· litē ⁊ ·ff·
·e· ſi remunerandi ·§· vlti· ⁊ ·l· ſalariū ⁊ .ꝗ. e· l· ſi
ꝯtra ⁊ vt plene diximꝰ· ſ̄· de poſtulando ¶ Di-
citur aūt mandatum quaſi manu datū· qđ eīm
quis ꝑ ſe facturus erat alij gerendū omittit ⁊
dicitur ꝓprie in his que quis ꝯſequit̄ rōne man
dati nec per ſe ſine mandato valeret explicare
ut in mandato iuriſdictōis ⁊ in mandata acti-
one de qua aliqua tractant̄ .ꝗ. e· l· pn̄ſt· ⁊ vlt·
Sed de eis hꝫ nihil dico quia articulū iſtū ple-
ne explicaui· ſ̄· ne liceat potentioribꝰ ceterum
ſi tibi mandauero ut tu m̄· equū emas cū ⁊ pte
⁊ tibi emere poſſes nō dicit̄ ꝓprie mandatū qꝛ
nil a manu mea ꝯſequeris vt ex ethimologia·
nōis patet ¶ Contrahit̄ mandatū ſolo ꝯſenſu
et ideo inter p̄ntes vel inter abſentes p nūcū
vl' p ep̄lam ſuſcipi poteſt Item fieri poteſt pu
re ⁊ in diem ⁊ ad diem putā vt hūc alas vſqꝫ
ad decēnium et ſub ꝯdictione · Item ſiue rogo
ſiue volo ſiue mando ſiue alio q̄cunqꝫ mō ido-
neo ad exp̄mendam ſn̄iam iſtam quis ſcribat
vel mittat mandati eſt actio vt ·ff· e· l· i· qđ au
tē de verbo rogo dicit̄ nō eſt ita intelligendū
ut qui dum taxat admonet teneatur vt ·ff· e· l·
idemqꝫ ·§· ſi quis ea vel tm̄ ꝯmendat vt ·ff· e· l·
ſi vero vbi remu· §· cum quid vel tantū exhor-
tatur ut ·ff· de his qui no· infa· l· ob· hꝫ vel qui
tantū ꝑſuadet ut ·ff· depoſiti· l· i §· i· pōp· queri
oportet ergo ut quis roget ea mente ut velit
obligari ſicut et de ꝯſeneta dicit̄ · Nā ⁊ ſi lau
det nomē vel mandet ſuſcipi monſtrare potius
videtur quā mādare· Vnde nō tenetur manda
ri niſi dolo et calliditate creditorem circūuene
rit· tunc eīm tenebitur actōe de dolo vt ·ff· de
ꝯſenec· l· ij· in ambiguo· autem ſicut ⁊ in teſtiſ
et in contractibus· nō aliter verborum ꝓpriā
ſignificationē omittam quā manifeſte appa-
ruerit contrahentes aliter ſenſiſſe vt ·ff· de l·
iij· Non aliter et de exercito· l· i· §· ſi ſeruus · De
ꝑſonis autem inter quas contrahitur mādatū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et de mixta eaꝝ ꝯſideratione illud breuit̃ noto
qꝺ inter eos ꝯtrahit̃ qui alias poſſunt inuicem
obligari de quibus plene dixi·ſ̃· de pacti·
¶ Contrahit̃ mandatũ in rebus honeſtis Sup re
aũt inhoneſta ⁊ turpi· ſi fiat mandatũ nõ eſt
obligatoriũ vt·ꝭ·e·illud qꝫ et·ff·e·ſi remu·§·rei
turpiſ ⁊·l·ſi mandauero §·qui edem Sed ſi ſu=
per re honeſta fiat mandatũ tamen quandoqꝫ
nõ tenet quia ꝯtra legem interponitur ut ſi man
daui creditori dare pecũiam mutuo filiofa·cõ=
tra ſenat⁹ ꝯ·macedo ſec⁹ ſi ſenatus ꝯ·non ob=
uiaret ut·ff·e·l·ſi vero nõ·§·ſi quis mãdauerit
ꝭ et quãdoqꝫ licet nõ ſit in honeſtũ mandatum
vel ꝯtra legem nõ tamẽ agit̃ quia cõtra bonã
fidem videt̃ eſſe ſuſceptũ vt ſi adoleſcens luxu
rioſus mandet mihi vt ꝓ meretrice ſua fide iu=
beam idqꝫ ego ſciens mandatũ ſuſcipiã Simile
eſt eñ quaſi ꝑdituro pecũiam credam Idemqꝫ
eſt et ſi meretrici iuſſerit me nũare ut·ff·e·ſi ve
ro nõ·§·ſi adoleſcens Quid ſi maior eſſet·xxv·
ãnis qui talia mãdaret Reſponderũt quidam
idem eſſe ar·eius qꝺ legit̃·ff·ꝓ emptore ſi quis
cũ Sꝫ certe illud poteſt intelligi in eo vendito
re cui bonis erat interdictũ·vł qui nõ erat ſa=
ne mentis·vel forte mala fide·videt̃ quis emiſ=
ſe quãtum adusucapionẽ impediendam Si aũt
venditor erat domin⁹ ꝯſequetur emptor ab
eo dñium·licet ſciat venditorem ſtatim pecu=
niam cõſecutuꝝ ꝓ me eſt ꝙ legitur·ff·ꝺ in rẽ
ũſo·ꝙ ſi ſeruus·§·nec nõ illud · Item qñqꝫ non
agitur mandati et ſi nõ ſit turpe mãdatum vł
ꝯtra legem vel ꝯtra bonam fidem ſuſceptũ Et
eſt racio quia alius principalior interuenit cõ=
tract⁹ ut ſi mandaui tibi·ut ab actoribꝫ meis
mutuã pecũiaꝫ accipes·quia volebã tibi mutu
are Satis eſt eñ·qꝺ de mutuo mihi tenearis
Idemqꝫ et ſi iuſſero te accipe pecũiam meã et
fenerare piculo tuo ita ut certas vſuras mihi
impendas·ſi plures venerare potueris lucre=
ris Nam et hic teneris ex mutuo et nõ manda
ti niſi oim negocioꝝ admiſtratio erat tibi con
ceſſa ut·ff·e·idemqꝫ ⁊·§·ſi quis titio ⁊·l·ſi re=
mu·§·apud iuł·Mixta etiã habetur in ſpectio
reꝝ·quia licet aƚ de omi re poſſit mihi mãdari
nõ tamen mihi mandat̃ qꝺ mea gratia tantũ
intuenit·puta ut poti⁹ emã ꝑdia quã fenera=
rem vel ecõuerſo vł ut in meo quid faciã cũ ti=
bi id nõ expediat tũc eñ ageret̃·ut·ff·e·ſi qs
mihi eſt eñ potius ꝯſiliũ quã mãdatum ⁊ ideo
nõ eſt obligatoriũ niſi alias factur⁹ non erã ut
ut·ff·e·l·ij·§·qꝺ ſi tua et·§·vłt·l·ſi renui·§·ſi ti=
bi plane vbi mandaſti m̃ ut certe pſone crede
rem teneris·et ſi alias crediturus erã licet·p·
in ſũma inſtit̃·de obligat̃·que ex delicto naſ·
dixerit ꝯtrarium·ſ·qꝺ ita demũ teneris·ſi aƚ ñ
erã factur⁹ ⁊ vbi mandaſti i incerto me credẽ
poti⁹ quã emere dicebat te non teneri·⁊ ſi aƚ
facturus nõ eram ¶ Item ⁊ mixta ꝯſideratio
habetur cũ tibi mando·⁊ a me rem meã emas
qꝺ mandatũ nõ eſt obligatoriũ ut plene dice=
mus ꝭ·t·ꝓximo · Secus ſi tibi mandarem vt a
creditore meo emeres pignus qꝺ ſibi obliga=
ueram tunc eñ de equitate tenet mandatũ vt
·ff·e·ſi mandauero·§· ſi hi ¶ Modi aũt ꝯtra=
hendi mandatũ aſſignãtur·v· ¶ Primus eſt ſi
tibi mandem gratia mea tm̃ puta vt negotia
mea geras·vel ut fundũ mihi emas·vel vt pro
me fideiubeas et ꝑmũ mandatũ interponit̃ vt
retineã q̃ſita ſcꝺm ut accipiã tercium ne vex
era creditoribus Secũd⁹ aũt mod⁹ mãdati ẽ
cum mando aliena gratia tantũ ut ſi tibi man=
dem qꝺ titij negocia geras vel fundũ ei emas
vł ꝓ eo fideiubeas ¶ Terci⁹ eſt cũ mando ti=
bi gratia mea et aliena puta ut mea ⁊ titij ne=
gocia geras ¶ Quart⁹ eſt cũ mando tibi gra
tia tua et mea puta vt ſub vſuris crederes ꝓcu
ratori meo ¶ Quit⁹ eſt cum tibi mando tua ⁊
aliena gr̃a veluti vt titio ſub vſuris crederes
ꝙ ſi mandaui vt crederes ſine vſuris aliena tm̃
gratia·interuenit mãdatũ Poteſt ⁊ ſextus
adijci mod⁹·vt cũ mãdo tibi gratia tua ⁊ mea
et aliena ¶ Item contrahitur mãdatũ non ſo
luꝫ verbis expſſis·vt plene dictũ eſt·ſed ⁊ taci
te·Nã ſi me pñte fideiudebeas·videor tibi mã
dare vt fideiubeas ¶ Itẽ ſi patiar te manda=
re creditori vt mihi numeret videor tibi man
dare vt mãdes Iteꝫ ⁊ ratihabitio ꝓdeſt qñqꝫ
ad actõeꝫ mãdati·vt ſi dirigo tibi mãdatũ de
gerẽdo·et tu nõ ſuſcipis tandẽ penitentia du=
ctus adimples ⁊ ego poſtmodũ ratuꝫ habeo·
vt·ff·ꝺ·reg·iur·ſemp et·ff·e·ſi remu·§·ſi paſſ⁹
et·l·q̃ patitur·Iteꝫ ⁊ ſm quoſdã tacitũ mãda
tũ interuenit in duobus reis ꝓmittendi· vt·ꝭ·
de duobus reis·l·i·et·ff·de duobus reis·l·reos
ꝓ·ꝭ hoc nõ placet niſi ſint ſocij·vt·ff·de fide·
iuſ·l·huãn⁹ ⁊ ſatiſ·etiaꝫ concedo vt inuicẽ vi=
deatur quilibet eoꝝ fide iubere ꝓ eo·ꝙ in alte
rius vtilitatẽ puenit vt ⁊ notauim⁹·ſ̃·ad velł·
naſcitur actio mandati ſm quoſdã dolo vł cul
pa·admiſſa ł cũ ꝓcuratori aliqꝺ obueit ex re
dñi vel ꝓcurator expendit in rem domini vel
quid ſimile accidit et tunc nõ dicet̃ naſci actio·
ex dolo vel culpa ſed ex cõtractu mãdati ꝑce
dẽti·ſicut ⁊ alias dicim⁹ maxime in cõtractibꝫ
innominatis·vt·ꝭ·de rerũ p·l·explacito ¶ Vel
dic actõeꝫ mãdati·ſtatim naſci·ſicut et in actõ
ne depoſiti·ſ̃·diximus ¶ Ex mãdato oriuntur
due actõnes·directa·⁊ contraria·Directa cõ
petit cũ ceperit intereſſe eius qui mãdauit·ce=
terũ ſi nihil ineſt ceſſabit ⁊ eatenus cõpetit
quatenus intereſt·puta·mandaui tibi vt fũdũ
emeres·ſi mea intererat emi teneberiſ·ſi tamẽ
egoipſe eundẽ fundũ emi vel alius mihi nec in=
tereſt aliquid ceſſat hec actio ¶ Item ſi tibi
mãdaui vt negocia mea geres ⁊ nihil pꝫt quã
uis nemo geſſerit·nulla eſt actio· Aut ſi alius
idonee geſſit ceſſat actio mãdati ⁊ in ſimilibꝫ
idem erit ꝓbandũ · vt·ff·e·l·ſi ꝓcuratorem·§·
mãdati et ſi geſſeris qꝺ tibi mãdaui ñ teneris
quod geſſiſti·ꝭ quia mãdatuꝫ ſuſcepiſti·vt ·ff·
e·ſi remune·§·ſi cui· Ideqꝫ ẽ·et ſi mãdaui vt ali
quid mihi emeres·nec emiſti·tenebẽiſ ad inter
eſſe·vt·ꝭ·e·l·ad cõpandas · Quid enim ſi dolo
emere neglexiſti·forte eñ pecunia acceptavł

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

gratia alij ↄceſſiſti· ut emeres lata culpa paſ-
ſus es aliū emere Si aūt emeris qđ tibi manda
ui emēdū teneris mihi· ut ipm̄ tradas ⁊ ſi cau-
tū eſt de euictione· aut potes deſiderare ut tibi
caueať ſufficit ſi actōez mihi cedas ⁊ ꝓcurato
rem me in rem meam facias ¶ Itē debes ca-
uere de facto tuo· qđ rem illā emptā nō pigno
raueris vł ius aliquod in ea nō ↄſtitueris mihil
eñ amplius quā bonam fidem debet p̄ſtare ꝓ
curator ſubaudi cum cetera aſſint que adeſſe
oportet Nā ⁊ de culpa teneť ſi culpa ſibi caue
ri nō curauerit de vicijs ⁊ morbis rei empte vł
ſi ſeruꝰ emptꝰ fugerit dolo vel culpa ꝓcura-
toris tenebiť ꝓcurator ut· ff· e· ſi ꝓcuratorem
· §· vlt· et· l· đ tuo ⁊· l· idemq̧ Et hoc quādo ti-
bi mādaui ut emeres in rem extranei · Si autē
mādauerim tibi ut emeres in rem quā cū alio
cōmunionē habes tenet mandatū ratione par
tis alterius nō ratione partis tue quia tibi nō
poſſum mandare ut rem tuā mihi vendas ut
· ff· e· ſi mādauero tibi· §· iul· et in hoc caſu cum
de re ↄmuni mihi emēda tibi mando ſi quidem
precium tibi taxaui quāticunq̧ alioꝝ ptes vi-
liori precio emeris certe pro tua pte p̄ſtabitur
tibi quāti tua intereſt dūmodo inferit id preci
um qđ mandato ↄtineť · Quid eñ fieret ſi ex
iguo precio hi cum quibꝰ tibi cōmunis fundus
erat rem abijcē vel neceſſitate rei familiaris
vel alia cauſa cogerenť an tu ad idem diſpendi
um deduceris· ſed nec lucrū tibi ex hac cauſa
debes acquirere cū debeat eſſe mandatū ḡtui
tum Quid eñ ſi quāto alij viliori diſtraxēint
tanto cariori velis vendere ptem tuā vł quid
ſi aliū aſoſiorem emptorē inuenias q̄ tibi ſit pa
tus dare ampliꝰ quā mandato ↄtineť· nec aliť
velis vendere lʒ tibi ↄcedendum non eſt Si aūt
nullo precio taxato emere tibi mandaueri tu-
q̧ ex diuerſis p̄cijs ptes ceteroꝝ emeris ⁊ p-
tem tuā boni viri arbitratu extimato p̄cio da
ri mihi oportet ita ut oīs ſūmas maiores et
miores coaceruet vir bonus ⁊ ita portionē me
diocrē inter eas preſtet ei qui mandatū ſuſce-
pit Quid ſi ptes oīm ſociorū emere nō potuēis
nihilomiꝰ mandati ages ⁊ teneberis niſi man
daueri ut non aliter ex mandato tenear quā ſi
totū fundū emeris Illud etiam dici poteſt ſub
ↄdictōne ptem tuam mihi venditam eſſe· ſi ali
orum ptes redemeris vt ſic agi poſſit exempto
vel etiam mandati nec extinguať mandatum
morte mea aut tua quātum ad ptem tuā· ſi añ
mortem meā et tuā ptes alioꝝ oēs vel vna
fuerit empte et ꝓbanť lʒ· ff· e· qui negotia· §·
vltimo ⁊· l· ſi fundū ⁊· l· ita Etiam intereſſe au
tem qđ venit in actōez iſtam ↄputať oēe id
qđ ex re mādantis penes mandatariū eſt nam
ex mandato nil apud eū remanere oportet vt
· ff· e· ex mandato ¶ Itē et īteſſe ↄputať ra-
tione vſuraꝝ Si eñ dedi tibi pecūiam vt credi
tori in eo ſolueres et nō feciſti p̄ſtabiť mihi vſu-
ras quo caſu ⁊ a me creditor pecūiaʒ debitam
cum vſuris recepturus ſit vt· ff· e· ſi vero nō· §·
dedi· ¶ Item ⁊ ſi ꝓcurator meꝰ pecūiam meā

habet ex mora tenebiť ad vſuram vel ſi fene-
rabit pecūiaʒ p̄ſtabit mihi vſurā idemq̧ ē ⁊ ſi
pecuniā ↄuerterit in utilitatem ſuā p̄ſtabit eñ
m̄ vſuram que legittimo mō frequētať in re-
gione ut· ff· e· idēq̧· §· ſi ꝓcurator Itē ⁊ ꝓcu-
rator quē ↄſtitui ad agēdā cauſaʒ inſtrumen
ta cauſe ſibi ↄmiſſa reſtituet ꝑ actōez manda-
ti nō ꝑ actōz depoſiti vniuſcuiuſq̧ eñ ↄtractꝰ
iniciū ſpectandū eſt et cauſa ¶ Item et māda-
ti teneť ſi colluſit cū adūſario meo vł ſi non ſi
ſoluendo ꝓcurator tenebitur mihi adūſarius
actōe de dolo ob cetera damna que paſſus ſū
occaſione abſolutōis Nam et ad rem principa
lem agere poſſum veteri actōne et ſi excipia-
tur replicabo ut· ff· e· ſi ꝓcurator et đ dolo ele
ganť· §· ſi dolo ⁊· l· cum a te ⁊· l· cū quis ⁊ non
tantū venit dolus in actōez iſtā· ſʒ etiam culpa
lata leuis ⁊ leuiſſima ſm̄ nos ut· j· e· a ꝓcurato
re ⁊· l· in re· mandata Quidā tñ vtūtur eadem
diſtinctōe hic qua et in ↄmodato ut dixi· ē· cō
mo· et ſic mandarē tibi gratia mea tñ ſm̄ eos
tenereris de dolo ⁊ lata culpa tñ ſed certe ut
ait· h· alia eſt natura huiꝰ ↄtractus quā illius
¶ Contrāria aūt actio mandati ↄpetit cum pro-
curator impleuit mandatū in iūctum · Si ergo
mandauerim tibi ut fundū mihi emeres etiam
ſi nōdum p̄cium ſoluens ages mecū mādati ut
ſuſcipiā obligatōez quia teneris venditori Nā
et ego tecum agere poſſum ut cedas m̄ emp-
ti actōez Item ſi mandato meo iudicium ſuſce
piſti manēre iudicio ſine cauſa iuſta non debes
agere ↄtraria ut traſſerať iudicium in me non
dum eñ pfeciſti mandatū vbi aūt ꝓ me ꝓmi-
ſiſti pecūiaʒ nouandi aīo agis mecum mandati
etiam antequā p̄ſtes vel damnatꝰ ſis· quia tua
obligatōne me liberaſti· ſecus ſi ꝓ me feceris
te mandatorē vel fideiuſſorem vł ↄſtitutorem
Nec eñ agis· in his caſibus anteq̄ ſoluas vel
dap̄natus ſis vel diu ſteteris in obligatiōe vel
niſi bona mea diſſipē· vł ñ aliť actū fuerit inter
nos· vt· ff· e· lucius· et· C· e· ſi ꝓ ea et· ff· de ſide-
iuſ· l· fideiuſſor ꝓ vēditore ⁊· l· ſi fideiuſſor qui
mīori· Et eſt rō q2 fideiuſſori· et ſiſibꝰ videor mā
daſſe vtrūq̧· i· ⁊ de obligādo· ſe· ⁊ de ſoluēdo
Vñ nō pfecte videť impletum mādatū ſi vtrū-
q̧ nō fiat· ar· ff· de cōdicti· īndē· l· indebitā · Vel
alia ratō eſt· quia nihil m̄ ꝓdeſſet fideiuſſor· ſi
ſtatim tenerer liberare eū· ſic ꝑ officium ſuū
quod impendit gratis me potius deciperet quaʒ
iuuaret in tempeſtiue ergo nō debet agere mā
dati· ſicut et intempeſtiue nō reuocatur cōmo-
datū adiuuari eñ nos ſi decipi beñficiō oportʒ
vt· ff· ↄmodatū· cōmodato· §· ſicut agit autem
fideiuſſor ⁊ cōſimiles mādati ſi intercedāt pro
me p̄ńte ſi ꝓ me abſente agunt neg· ġ· ut· ff· e·
ex mādato· §· i· et· l· qui ſi de nullo vero mō agit
fideiuſſor intercedat ꝓ me ue tāte vel in rē ſuā
vel animo donandi· vel hoc actōne agat man-
dati· vt· ff· e· ſi remu· §· ſi paſſus· et· §· vltimo ibi
marcellus autem· ⁊ c̄ ¶ Iteʒ et nullo mō agit
fideiuſſor cum ipſe ↄuentus omiſit exceptōem
ſibi ↄpetentem et in hoc caſu· i· cum fideiuſſor

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

omittit exceptõez ɔpetentẽ Si quidem ɔpetat
ex pſona ſua ⁊ inhoneſta vt quia iniquũ ius
impetrauit vel quia pſonale pactũ erat ei fac=
tum ſi foderet vineã cum ipſe eſſet indignita=
te agit mandati Si aũt honeſta ⁊ talis quam
potuit reus opponere·vt ſi fideiuſſori fiat pac
tum ne ab eo vel reo petat̃ non agit mandati
Si vero reo nõ poterat ꝓficere Secꝰ ut in vel
leiani exceptioni vt·ff·e·l·ideõqʒ·§·gñaliter et
·l·ſi fideiuſſor·§·vltimo ⁊ ad vell·l·pnlt·⁊ vl=
timo §·ſi mulier ꝓ eo ⁊ de pactis·l·idem·§·vl=
timo nec attendo vtrũ ſciat vel neſciat fideiuſ
ſor eam ſibi ɔpetere·quia de ſuo facto agitur
ut·ff·ad vell·quãqʒ Si vero ɔpetat ex pſona
rei et porrigebat̃ ad fideiuſſorẽ ſi quidẽ fide=
iuſſor ignorabat eũ ſibi ɔpetere agit mandati
niſi errauerit in iure ut·ff·e·l·fideiuſſor·i·Rº ⁊
·§·non male Si vero ſciebat eam ſibi ɔpetere
Si quidem illa exceptio ſit declinatoria iudicij
puta non diſputauit an procurator creditoris
poſſet eſſe ꝓcurator de iure an non·vt qꝛ erat
femia vel erat miles verus tamẽ erat ꝓcura=
tor agit mãdati·quia de bona fide agitur·cui
nõ ɔgruit diſputare de apicibus iuris Secus ſi
nõ inquiſierit diligent̃ eſſet verꝰ ꝓcurator vl
non ut·ff·e·ſi fideiuſſor·§·quedã et·l·inter·§·
mãdato Si aũt illa exceptio ſit dilatoria vl p=
emptoria ſolutõis nõ agit infra tempꝰ dilatio
nis vel in ſcdo caſu nũquã vt·ff·e·ſi mandaue=
ro tibi ut in diẽ et·l·ſi fideiuſſor·i·Rº Si vero ex
pſona rei non porrigat̃ ad fideiuſſorẽ exceptio
nihil imputat̃ ei·ſi nõ opponat eã quia nec po=
teſt illud plane imputat̃ ei ſi reo denũciare po=
teſt ut iudiciũ vel ſuo vl ꝓcuratorio nomie ſu=
ſcipiat vt·ff·e·l·idemqʒ·§·penultimo· Item nõ
agit fideiuſſor mandati vbi liberatꝰ eſt a cre=
ditore qui ei volebat principalit̃ donare Secꝰ
ſi liberauit eum legando liberatõez·vl mortis
cauſa donãdo vel etiã inter viuos donando re
numerandi tñ cauſa ut·ff·e·idemqʒ·§·vlt·et·l·
ſi vero·i·Rº·Vbi aũt aliꝰ volens donare fide=
iuſſori ſoluit ꝓ eo creditori agit fideiuſſor mã
dati Si fideiuſſor liber homo eſt ⁊ paſſa·Nam
ſi eſſet ſeruꝰ vel filiuſfa·nõ agit pater vel dñs
quia q̃ ſoluit ꝓ filio vel ſeruo patri vl dño do=
natum nõ voluit vt·ff·e·ſi vero non·§·i· Item
et agit fideiuſſor mandati ſi ſuum debitorẽ de
legauerit creditori etiã ſi is nõ ſit ſoluendo·qꝛ
bonũ nomẽ facit creditor qui admittit debito
rem delegatũ ¶ Itẽ et ſoluiſſe videt̃ fideiuſſor
ſi alius volens ei donare creditorem liberauit
in tanta pecũia quãta tenebatur ei fideiuſ·iõ
ut creditor nõ ɔueniret paſtea fideiuſſorem ut
·ff·e·l·inẽ cauſas·§·abeſſe ⁊·§·ſi is Item videt̃
eſſe impletũ mãdatum vbi te mandante ꝓmiſi
iuditio ſiſti net te exhibuiſti nam ⁊ antequam
pſtẽ mandati agam vt me liberes ut·ff·e·ſi
mandato meo §·ſi in iudicio Item ut ɔpetat
actio ɔtraria neceſſe eſt ut quis diligent̃ fines
mandati cuſtodiat Si aũt aliquis excedat eos
oio ut ecce mãdaui tibi ut emeres m̃ domum
titianã et emiſti ſeianã nullomõ agis cõtraria

ſed teneris mihi directa Si aũt emeris titianã
et ego taxaui tibi p̃cium ſi dederis amplius nõ
ageres ꝓ ſupfluo vel mandati·vel negõꝝ·gͤ
ſm nos etiã ſi inutiliter feceris·qꝛ ꝓhibuiſſe vi
deor·ne des vlt̃·vt·ff·de neg·g·qui aliena·§·li=
bertas·et·C·de·neg·g·l·vltimo Miꝰ aũt ſi de
deris agis·quia videor tibi mandaſſe·vt mino
ri precio emeres ſi poſſes ſic et eɔtrario·ſi mã
dauerim·ut rem meã vẽderes ꝓ·x·videor mã=
daſſe·ut vendas maiori precio ſi potes minori
aũt ſi vendas mihi nõ p̃iudicas Nam ſi ab emp
tore petã rem non obſtabit exceptio niſi reli=
quũ qꝺ ꝺ eſt mandato in eo pſtes et in demnẽ
me p oia ɔſerues ⁊ ꝓbantur hec·e·l·preterea
et·l·ſʒ ⁊ ꝓcul·⁊·ĩ·l·diligent̃ ⁊·l·poteſt· ¶ Itẽ
et veniũt in ɔtrariã actõez impendia licet mã=
dator minꝰ erat expenſurꝰ vt·ff·e·l·inter cau
ſas·§·impendia Quod aũt ꝓcurator amiſerit
latrocinio vel naufragio·vel alio caſu fortui=
to nõ veniet in ɔtrariã actõez licet ſecus ſit in
acti·ꝓ ſocio ut·ff·e·l·inter·§·nõ oia ⁊ ꝓ ſoc·l·
cũ duob·§·quidã·qꝛ ſocietas fratnitatis ius ẽ
optimũ ⁊ cauſa lucri ɔtrahitur ob ɔmcdiorẽ
vſum ut·ff·ꝓ ſoc·veꝝ Vl forte idem ẽ in vtqʒ
actõe ⁊ diſtiguet̃ an ſocius vl ꝓcurator erat
p̃dicta damna paſſurus etiã ſi mandatum non
ſuſcepiſſet vel ꝓ ſocietate iuſſiſſet an non·vt in
p̃mo caſu nõ agat·in ſcdo ɔtra·ſed ⁊ de cõſue
tudine vrbanorum eſt ut ꝓcuratori reſtituant
damna·damnũ aũt vl furtũ qꝺ ſenſit ꝓcura=
tor p ſeruũ quẽ ɔpauit mandato meo eſt ei re
ſtituendũ ſi mandauerim ei de certo ſeruo emẽ
do Si aũt mandaueri de incerto nõ teneor ei ſi
ipſe fuit in culpa qꝺ emit ſeruũ talẽ Si aũt non
fuit in culpa et ego potui eum certiorare poſt
emptõez factã ⁊ nõ certioraui ut ſibi p̃caueret
teneor ad intereẽ Si vero certiorare nõ potui
teneor mandati ɔtraria non noxali noxalit̃ vt
·ff·e·l·inter cauſas·§·ſʒ cũ ſeruꝰ ⁊ de furt·ſi ſer
ſeruꝰ omũis·§·qꝺ vero Veniũt etiam vſure in
ɔtrariam actõnez ex mora·vel quia ꝓcurator
ab alio accepit mutuũ ſub vſuris qꝺ expendit ĩ
re mea vel ſi exegit a debitore ſuo a quo ɔſeq̃=
batur vberrimas vſuras·⁊ ex actum impẽdit
in rem meã ut·ff·e·ſi vero nõ·§·ſi m· ¶ Siũt et
reputationes in his actõibus ut eñ ꝓcurator
fructus reſtaurare cogitur ita ⁊ ſumptũ quẽ
fecit in fructꝰ ꝑcipiendos deducre eum opor=
tet Sed ſi ad vecturas dum excurrit impredia
ſumptꝰ fecerit reputare poterit hos ſumptus
niſi ſalarium fuerit ei datum ꝓ ſumptib ⁊ ɔue
nit ut ſumptꝰ faceret de ſuo ad hec itinera ſʒ
eſt de ſalario Si aũt ꝓcurator voluptarie ex=
pendit ꝑmittit̃ ei auferre ſine leſione dñi niſi
dñs patus ſit reddere expẽſas ut·ff·e·l·ideõqʒ
·§·idem labeo·ɔpetit hec ɔtraria ꝓcuratori ⁊
heredib eius niſi ꝓcurator fingatur donaſſe
quod impendit Quid eñ ſi predium emerã et
p̃cij beſſem ſolueram ⁊ ipm mãdaui tibi tradi
donatõis cauſa ut reliquũ precium ſoluẽs qꝺ ⁊
feciſti deinde mihi vendenti p̃dium ɔſenſiſti ñ
ages ꝓ triente p̃cij·ſoluto ɔtra me·quia cum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

donatõez pri⁹ a me receꝑis duarum ꝑtium ꝑ=
cij vitiſiſſe eſt· ut et terciam quam ſoluiſti mihi
donaueris ut· ff· e· ſi vero nõ· §· ↄtrario direc=
ta vero mandatori ⁊ eius heredi ↄpetit famo
ſa eſt directa ſed nõ ↄtraria niſi in caſu ut· ff·
de his qui no· in fa· l· furti· §· mandati ꝑpetua
eſt vtraqꝫ et ꝑſonalis et bone fidei ſꝫ quia ↄtra
ria ⁊ directa ita demũ ↄpetũt· ſi mandatũ non
fuerit finitum vt· ff· e· ſi vero nõ· §· ſi mandaue
ro· niſi ꝓbabilis ignorantia interueniat vt· ff· e·
inter cauſas· i· ꝛꝭ· §· i· et· l· ſi ꝑcedente Ideo q̃li
ter mandatum finiat̃ videndum eſt ⁊ quidem
ex ꝑte mandãtis finit̃ re integra morte ei⁹ cõ
tingente ut· ĩ· e· mandatum niſi ↄcipiatur poſt
mortẽ vt ſi mandauit ſibi fieri monumentum
poſt mortẽ ſuam· aget eñ ꝓcurator ↄtra he=
redem mandãtis ſi ex pecũia fecerit monumen
tum niſi ei ita mandaſſet defunctus ut ꝓcura=
tor nõ ex ſua pecũia ſꝫ ex pecũia mandãtis fa=
cere monumentũ in vita mandãtis potuit eñ
agere etiã cũ eo qui mandauit vt pecũiam da=
ret ad faciendũ monumentũ maxime ſi quedã
parauit ad faciendũ Item eſt ſi mãdauerit q̃s
poſt mortẽ ſuam emi fundum heredib⁹ ſuis vt·
· ff· e· ſi vero non· §· vlt· nec obſtat qꝺ legitur
· ff· de ſolut· l· vlt· quia licet ibi eſſet cõceptum
mandatũ poſt mortẽ nõ tamẽ expediebat he=
redi· mãdantis id mãdatum impleri poſt mor
tem mandauerat eñ creditor debitori ut poſt
mortẽ ſuam ſolueret ticio ꝑdicta aũt manda=
ta expedit heredi mãdantis impleri vel ſic or
dina litterã ei aũt cui iuſſi debitorẽ meũ ſolue=
re nõ recte ſoluit̃ poſt mortẽ meã Item fini
tur mãdatum reuocatione mandãtis· ſi faciat
eam re integra ut inſtit̃· e· §· recte licet eñ mã
dati penitere· ut ſi ſeruũ tibi tradidero ut eum
manumittas poſt mortem meã et penitẽtia ac
ta ſeruũ recupare velim ut· ff· e· l· inter cauſas
· §· ſi ſeruum in reuocatẽe aũt diſtingue fiat a
dño ut tunc obtineat qꝺ dixi an ab eius gñali
ꝓcuratore· et tũc ſi quidẽ gñalis ꝓcurator ha
beat iuſtaꝫ cauſam reuocãdi mandatum tenet
eius reuocatio· ut ecce hoiẽꝫ tibi dedi ut eum
manumitteres· poſtea ꝓcurator ↄpit ſeruum
illum falſas racõnes ↄfeciſſe inſidias vite mee
paſſe teneberis niſi denũciatõi ꝓcuratoris pa=
rueris ꝓhibẽtis manumiſſionem· ſꝫ nulla iuſta
cauſa interueniente ſi ꝓhibeat nihilomi⁹ manu=
mittes ut· ff· e· l· ſi hoiẽꝫ ꝓbabilis aũt ignoran
tia ſuſcipientis mãdatum circa reuocatõeꝫ fac
tam excuſat eũ ut· ff· e· ſi mandaſſem Item ex
ꝑte mandatarij finit̃ mandatũ morte ei⁹ re in
tegra ut inſti· e· §· ſi adhuc integro ⁊· ff· e· l· in
ter cauſas· §· morte Item renũciatõe eius que
facienda eſt re integra ſcꝫ vt integrũ ius mã=
datori ſeruet̃ explicandi eandẽ rem ꝑ ſe vel ꝑ
alium· qꝺ ſi nõ fecerit redũdat in eũ captio q̃
ſuſcepit mandatum niſi iuſta interuenerit cauſa
quare nõ renũciauit mandatarius tempeſtiue·
ut ſi ꝑtendat excuſatõeꝫ circa intempeſtiuam
renũciatõeꝫ valitudis aduſe vel capitaliũ ini=
miciciaꝝ vl' immaniũ actionũ vl' aliaꝝ iuſtarũ
cauſaꝝ ut· ff· e· ſi mandauero· §· vlti· ⁊· l· ſane
et· l· ſeu· ⁊· l· inter cauſas· §· qui mandatũ·

Si ſeruus ſe emi mandauerit Rubrica

Dictum eſt· ſ· gñaliter de mandatis
Nũc aũt ſpecialiter de quodã man=
dato ponit ſcꝫ cum ſeruus mandat
alicui vt ſuis nummis emat̃ et manumittat̃ quod
quidẽ mandatũ nullum eſt ab inicio nullum eſt
ſi ſtet̃ in finibus mandati· i· ſi vltra quis nõ pro
grediatur nec eñ tenere poteſt vl' ratione ſer
ui· i· eius ꝑſona inſpecta vel inſpecta ꝑſona do
mini ex ꝑſona ſerui· nõ quia hoc non poſſet ali=
quis homo lib' mandare abſurdum ergo videt̃
qꝺ liceat ſuo ut· ff· de liberali cauſa· l· ordinat
ĩ· §· ſi is qui in libertatem ⁊ quib⁹ ad lib· ꝓcla·
nõ licet· l· pnult· Item quia aut dices qꝺ te
net eo iure quo ſeru⁹ eſt liber· i· naturali ⁊ tũc
tenere nõ poteſt quia liber homo aliquis man=
dare nõ poteſt aut iure ciuili ⁊ tũc nullũ eſt o
no quia quãtum ad iuſ illud ꝓ mortuo habet̃
ut· ff· de reg· iur· l· qꝺ attinet Itẽ non tenet
ex ꝑſona dñi quia qui mandat a ſe rem ſuã emi
videt̃ emere· quia qꝺ ꝑ alium facio ego videor
facere et vendo In veritate ḡ eſſem vẽditor
et emptor reſpectu eiuſdem rei qꝺ ratõ relati
uoꝝ nõ patit̃ ut· ff· de reꝝ ꝑ mu· l· i· a ꝑte pro
batur ſꝫ licet nõ teneat ſicut dictũ eſt manda=
tum tamen ſi emptio fuerit ſecuta dicendũ eſt
ex tali mandato poſſe agi· Nã et alias videm⁹
ſtipulatõeꝫ penalẽ ꝑſtare robur ꝑme ſtipulati
oni inutili ut· ĩ· de rei ux· acti· in prin· et· l· non
tamẽ ſic ut agat̃ ex ꝑma hic aũt quia ſequens
ↄtractus venditõis· ſ· eſt bone fidei non ſtricti
iuris ut ſtipulatõ in ſupradicto exemplo tantũ
preſtat robur vt ex ꝑmo ↄtractu etiam detur
actio· ſ· actio mandati ⁊ hoc ꝓſumma ſufficie
lex ſi extero Nuẽ vocat exterũ ꝛꝭ· omẽꝫ ho
minẽ ꝑter dñm Si eñ hic ſuo ꝓprio dño man=
daſſet nõ ab inicio nec ex poſt facto poſſet mã
datum ↄualeſcere cũ ad impleri nõ poſſet Nec
eñ ipẽ a ſe ipõ emere poſſet ſꝫ ſup ꝑdicto ver=
bo extra caſus poſitõeꝫ q̃rit Iob Si erat ſer=
uus plurium ⁊ mãdauit vni ex dñis ut ſe ab al
tero ↄdño ſuis nummis emeret ⁊ manumitteret
vtrũ ab inicio vel ex poſt facto tale mandatũ
teneat vel ꝓ ꝑte vel in ſolid'· Itẽ qꝺ iuris eſſꝫ
ſi mãdaſſet alteri ex dñis ut rẽ q̃ erat alterius
dñoꝝ emẽt· Itẽ quã vocat optimã rõnẽꝫ ꝛꝭ·
eq̃tatis que dicit̃ optima q; ⁊ iuri ſtricto ⁊ rõe
iuris ſtricti ꝑiudicat ut diximus· ſ· de iudicijs
· l· placuit de equitate eñ dñis dari actõeꝫ mã
dati ꝓpter mandatũ qꝺ interceſſerit ſm Iob· li
cet perit⁹ ꝓ ſpicienti videat̃ lex iſta innuere·
qꝺ ex ipa venditõne det̃ actio mandati ſm· y·
qꝺ eſt abſurdũ poteſt etiam dici ſm· b· in fini=
bus mãdati ſꝫ ita ſi ſequat̃ venditio· et ſic ego
lego· ↄſiue lraꝫ quaſi diceret quia id nõ agit̃
ut ex ipõ mandato· ſ· ab inicio ſed ꝓpter alium
ↄtractum ſequentẽ· ſ· venditõnis detur actio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ex mādato ꝓcedente ⁊ eſt talis confuſio littere
·§·cōmuni di·l·i·et in cōcordātijs ibidē ſigna=
tis Quid eſt qđ dicit non poſſe exerceri duas
ꝯtrarias actōes·ſ·mandati de ancilla ⁊ empti
·i·venditi·ꝓ precio natiuitas quidē duaꝝ iſta
rum actionū nō impediť ſed exerciciū ut eſt .ꝭ.
de furtis·l·i·optimū ſiƈe·nec eñ poſſet eſſe ma
gis ſiƈe niſi eſſet idem q꞉ ꝟ ⁊ ibi de acti·manda
ti loquitur ꝭ·de actōne mādati loquiť que ꝓ
ancilla retradenda ꝯpetit Sicut et ſi ſeruꝰ emi
aſinum mandaſſet et dicūtur ꝯtrarie quia vna
naſciť vt emptor careat re empta altera vero
vt ſoluat preciū et qđ de ancilla ꝯſequenda lo=
quatur ſeries ipiꝰ littere oſtendit a pte Copu
latiua eñ ꝯiūctio et facit ut illud verbum ꝯſe=
quendo ꝯcipiat in ſe femininū vt dicas māda=
ti de ancilla ꝯſequenda ⁊ hoc etiam ſubſequēs
ordo littere clarꝰ indicat cum dicit ſane in illi
us ⁊c·Sed ꝯtra nos videť qđ diciť ꝯtrariam
mandati nō dari ꝯtra dñm emptori Nō ergo
debet dari directa eadem ratione ut·ff·māda
ti ſi ſeruꝰ meus Sed illud nō obſtat·quia qđ di
citur mādati actio vltra citroqꝫ eſt expone·i·
eſſe ſolet Quādoqꝫ tamē aliter eſt ut in hoc
caſu ſicut ibidē diciť ⁊ .ꝭ.e·t·mandati·l·poteſt
⁊·ff·locati ſicut·§·interdū·P·vero ſomnian=
do dicit qđ non poteſt agi mandati de ancilla
retradenda ſed loquitur ꝺ acti·mādati que cō
petit ꝓ ancilla manumittenda quā impeditur
racōne ꝯtrarietatis exercere cum actōne ven
diti ꝓ precio qđ nihil eſt· Nam aut non inter
eſt mea racōne cognatōnis ipam manumitti et
tūc nulla eſt ꝯtrarietas duarū actionū vtpote
cum vna·i·mandati non ꝯpetat quia mea non
intereſt ut·ff·mandati·l·ſi ꝓcurator·§·manda
ti actio Aut intereſt ⁊ tūc nō impediūtur rō
ne ꝯtrarietatis utpute cum vtraqꝫ ſimul poſſit
intendi ut·ff·mandati·l·cum ſeruꝰ Sed quare
nō concediť ſeruo de peculio ſoluē ſicut et vbi
manūiſſus eſt ſi·x·dederit ut·ff·de ſtatu li·l·ſta
tu liberos·§·et ꝑui ꝭ·vbi teſtator appōnit il=
lam ꝯdictōez ſi·x·dedit ⁊ ſciat eum nō habere
patrimoniū aliqđ niſi peculiū videtur voluiſſe
qđ ꝺ peculio det ar·ff·de manumiſ·t·l·ſi quis
locuplex et de ꝯdict·inſti·l·que ſub ꝯdict·et .ꝭ.
ꝺ ꝯdict·in ꝭ·l·cum patrē at hic nihil videri po
teſt ꝑmiſiſſe cū et mandatum ſic a ſeruo factū
emanauerit Alij ſunt q̄ diſtīgū·vtrū ſimpliciť
mandet ſeruus ſe emi ⁊ manumitti aut emi
et manūitti ſuis numis vt i ꝑmo caſu nō poſſit
fieri ſolutio numoꝝ peculiarū in ſcđo poſſit q̄
diſtictio quātum ad id qđ q̄rimus nulla eſt ad
quid eñ illius mandati diſtinctōez faciam cū
inter dñm vendētem ⁊ emptorem extraneum
ꝯtractꝰ celebreť ⁊ oporteat emptorē ſm ge=
neralem legē ꝑcium venditoris facere vt·ff·
de acti·empť·l·exēpto ad aliud porro nō nego
eſſe differētiaꝫ q꞉ vbi ſimpliciť mandat ſe emi
⁊ manumitti nō poſſet ſeruꝰ ꝯſiſtere aduerſus
emptorē ex aliqua ꝯſtitutōne ut manūittať ut
·ff·ꝺ manumiſ·l·iiij §·ſi ab ignoto forte nec ali
us racōne ſerui at vbi mandauit ut ſuis numis
emereť et manumittereť ⁊ ipe ſeruꝰ ꝯſiſtit ad
ūſus emptorē ut·ff·de iudici·vix ⁊ etiā dñs ipe
ratione affectus ut·ff·mandati·l·cū ſeruꝰ Nec
ꝓnūciať liber ex ꝯſtitutōe diuoꝝ fratrū miſſa
ad urbium maximū ſed ꝓnūciať liberandū licꝫ
quidā contrdixerint et ſcripſerint et poſtea ab
raſerint ad vocem noſtram vt·ff·ꝺ manumiſ·
·l·iiij·in princi·l·et de iudiť·l·qui ſe· De alijs
aūt ꝯſtitutōibꝫ quibꝫ quis in libertatem ꝓduci
tur quia alibi diximus ꝟ nō dico Hic aūt qđ
diximꝰ de predicta ꝯſtitutōne ex audiebat·P·
ſi ſuꝰ ⁊ ſe emi ⁊ manūitti ſuis numis mādaſſet
Ceterꝫ ſi tantum ſe emi ſuis numis mandaſſet
non dicebat poſſe agi ad manumittendū et
⁊ ꝓ eo facere videť qđ eſt·ff·e·l·cū ſeruus ſed
Iob putat ꝯſtitutōez diuorum fratrū locū ha
bere cū locum habeat vbi dictū eſt ne manu=
mittereť ut·ff·de manumiſ·l·iiij·§·ſiue ⁊ maxie
quia in·l·nō fit mentio qđ ſeruꝰ de ſe manumit
tēdo mandauerit·ꝟ tm̄ de emendo· Porro hic
differentia eſſe poteſt quā et facere videť lex
que videť facere ꝓ·p·quia vbi tm̄ de ſe emen=
do ſuis numis mandat dñs nō poteſt agere vt
manumittať ⁊ ſic diciť nullum eſſe mandatum
q꞉ dñs vtrūqꝫ ꝯſequi ꝓpter mandatū nō po=
teſt·⁊ preciū ex venditōe et qđ manumittať ꝟ
in altero caſu cū de vtroqꝫ mandauerit et ad
vtrūqꝫ agere poterit dñs ratione affectus
Cetera que ad huiꝰ legis intellectum neceſſa=
ria ſunt ex caſibꝫ ⁊ ex his que alibi diximus et
ſcripſimꝰ colligi poterūt

Pro ſocio Ru·

Quoniam ſocius quaſi ꝓcurator eſt
ꝓ pte poſt tractatum mandati po
nit ꝺ ſocietate Videndū ergo quid
ſit ſocietas Qualiter ꝯtrahať et inť quas pſo
nas Et in quibus rebus Et quis modus vel
quod pactum apponi poſſit in ſocietate ꝯtra=
henda que actio naſcať ex ea Et quādo et ad
quid quibꝫ deť Et in quos Et qualis ſit· Eſt
aūt ſocietas duoꝝ vel pluriū ꝯuentio ꝯtracta
ob cōmodiorem vſum ⁊ vberiorem queſtum
Que diffinitio nō in legibꝫ ꝟ in marco tullio re
pitur accedere tamē ad diffinitōnez videť qđ
diciť quēlibet ſociorū nō tm̄ dampnum ſed etiā
lucrū debere expectare Item qđ diciť vniꝰ
ſocij induſtriā vel opam plus ſocietati cōferre
quā alteriꝰ pecūiam tūc patet in ſocietate cō=
modiorem eſſe vſum vniꝰ ꝓpter alterū et vbe
riorē eē queſtū vniꝰ ꝓpter alterū ut·ff·e·l·ſi nō
fuerit·§·ita et·§·vlti·in fi·l· Contrahiť ſo=
cietas ſolo ꝯſenſu ut·ſ·diximus in mandato ut
·ff·e·l·qui admittiť et ad tempꝰ et ex tpe ⁊ in
ꝑpetuū·i·dū viuūt ſocij ⁊ ſub ꝯdictōe ut·ff·e·
·l·i·et·c·e·l·pnť·in etnum aūt·i·ut duret ſine
fine ꝑ oīa ſecula nō poteſt ut·ff·e·l·nulla nō
obſtat qđ legiť·ff·e·l·iiij·ſocietatem coire et
verbis ſubaudi interuenientibꝫ Nam et re interue=
niēte vł interueniētibꝫ ⁊ verbis·i·ſtipulatōe inť
ueniente vł nō interueniēte ꝯtrahi poteſt So=

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

lo eñ ꝯſenſu vt dictum eſt ꝯtrahit̃ vera ſocie-
tas et ſimilis locutio eſt ·ff· de rebꝫ cre·l·certi
·§·quoniã et de pig·l·i· Incidens aũt ſocietas
·i·ꝯmunio nõ tñ ꝯtrahitur ut·ff·e·l·ut ſit fa-
mi·herc̃·heredes ·§·non tñ quaſi ſocietas ſo
lo ꝯſenſu ꝯtrahitur int̃ coheredítãtes vt·ff·d̃
his qui deiecerũt·l·ꝑ ceptõez ¶ Item inter vi
rum ⁊ vx·ob debitum carnis ut ·j· de crimĩe ex
hr̃·adulſus· ¶ Item inter dñm ⁊ colonũ ut·ff·
locati ſi merces ·§·illius ¶ Contrahit̃ ſocietas
inter eas ꝑſonas que alias poſſunt ꝯſentire et
obligari de quibus et de mixta ꝯſideratõe ple-
ne diximꝰ·ſ·de pactis· ¶ Contrahit̃ ſocietas
quãdoqꝫ vniuerſoꝝ bonoꝝ quãdoqꝫ negocia
tionis alicuiꝰ Quãdoqꝫ vnius rei vt·ff·e·l·v·
In re aũt turpi vel flagitioſa ſocietas ꝯtrahi
nõ poteſt vt ꝓ futuro faciendo vel aliquo fa-
cinore ꝯmittendo ut·e·l·nec p̃termittẽdum
In ſocietate aũt ꝯtrahenda nõ poteſt ille adij
ci modꝰ ut quecũqꝫ ex ſocietate obuenerit do
natõis cauſa ꝑtineant ad ſociũ meum ⁊ ego ni
hil habeã ut·ff·e·l·v·§·vl̃t·nec eñ ego ſocius
ſuus eſſe ſed potius mercenariꝰ videor ¶ Item
nec poteſt adijci modꝰ vt ſociꝰ de dolo nõ tene
atur ſicut·ſ·diximꝰ in depoſito· Nam ⁊ ſi a pri
cipio dolo te inducã ut mecũ ſocietatem ꝯtra-
has cum alias nõ eſſes ꝯtracturꝰ ipſo iure non
tenet ſocietas ut·ff·e·l·iij·§·vl̃t·et ut diximus
·ſ·de dolo ¶ Item nõ poteſt in ſocietate adijci
modus ut tranſeat ad heredes vt·ff·e·nemo
poteſt et hic in ſocietate ꝓuatoꝝ ¶ In ſocieta-
te aũt vectigalium publicoꝝ tranſit ſocietas
ad heredẽ ita demũ ſi hoc fuerit dictum et per
ſona heredis ſit idonea ſocietati Quid eñ ſi de
functus erat idoneus ꝓpter cuiꝰ opam vel dili-
gentiam maxime ſocietas erat ꝯtracta here-
dis aũt ꝑſona inutilis ſocietati eſt omnino·cer
te nec tranſibit ſocietas ad heredem talem ut
·ff·e·l·adeo et·l·verũ Ille aũt modꝰ p̃t adijci
in ſocietate ut ꝑtes ſocietatis ſint equales qḋ
ſemp videt̃ eſſe dictũ niſi in cõtrariũ ſit actum
poteſt eñ id agi ut quis duas partes vl̃ tres
habeat alius vnã ſi mõ aliquis plus tulerit ſo-
cietati vel pecũie vel ope vel cuiuſqꝫ artis rei
cauſa Et forte aliter nõ tenet p̃dicta ꝯuentio
ea racione·quia ſocietas eſt quoddã ius frat-
nitatis et licet aliter pacta tollent̃ inter ꝯtra-
hentes·hic tamen reprobantur ut·ff· depoſiti
·l·i·§·ſi ꝯuenit ⁊·ff·e·l·ſi non fuerit·i·R̃o·⁊·l·
verũ·i·R̃o·⁊ inſti·e·§·i·vel forte ut ait bul·nõ
valet ꝯuentio ſocietatis iur̃·ꝫ valet iur̃·pacti-
onis Iudicio aũt meo videbat̃ ſubaudiendũ eſſe
maxime ſicut ⁊ alibi·ff·de ꝯtrahen·empt̃·fun
di Ego p̃me ſentẽtie inhereo·quia lex hoc vi-
detur a pte velle ¶ Itẽ in ſocietate poteſt ap-
poni pactum vt vnus nullam ꝑtem damni ſen-
tiat lucrũ aũt ſit ꝯmune·qḋ quidem ita demum
valebit ſi tanti ſit opa quanti ſit damnũ plerũ-
qꝫ eñ tanta eſt induſtria ſocij ut plus ſocietati
ꝯferat quã pecũiam ut ſi ſolus nauiget ſi ſolus
ꝑegrinet̃ ꝑicula ſolus ſubeat vt·ff·e·ſi nõ fue
rit·§·i·⁊ inſti·e·§·adeo ⁊ in hoc caſu in p̃dicta
determinatione·ita demũ eadem ſit queſtio quã
·ſ·ꝓxime feci ⁊ eadem adhibet̃ determinatio
Si aũt in ſocietate ꝯtrahenda fiat pactum ut
vnus totum damnũ ſubeat Alter vero totum
lucrũ habeat nõ tenet ſocietas·quia leonina ẽ
ut in fabula ꝯtinet̃ ut·ff·e·l·ſi nõ fuerit·§·vl̃t·
Si aũt in ſocietate ꝯtrahenda exprimatur ali-
quid de lucro idem videtur tacite dictum in da
mnũ et econuerſo idem eſt ut inſti·e·§·illud eadẽ
eñ debet eſſe ratio ꝯtrarioꝝ ar·ff·de l̃·iij·l·vl
timo lucrũ aũt eſt intelligendũ primo deducto
damno·nec eñ intelligit̃ lucrum niſi p̃mo fiat
deductio damni neqꝫ videt̃ damnum niſi lucro
deducto·i·ꝯputato igit̃ in eadem ſocietate im-
poſſibile eſt lucrum eſſe et damnum ſcd̃m pre-
dictum intellectũ Sed poteſt eſſe lucrum tantũ
vel damnum tãtũ poteſt ergo quis paciſci vt
eius lucri quod ſit in ſocietate omni damno de
ducto pars alia feratur ⁊ eius damni quod ſi-
militer reliquat̃ pars alia capiatur ut·ff·e·mu
tius·loquor aũt de damno quo caſu contingit
Nam ſi cõtigerit dolo ſocij vel culpa ex qua te
neatur nõ deducitur ex ſocietate tale damnũ·
imo potius inducitur acti·ꝓ ſocio qua ꝯuentꝰ
ille qui damnum dedit dãnum ſarcire ꝯpellitur
ut·ff·e·l·non obeam ¶ Item in ſocietate con
trahenda ſuperuacuũ eſt pactum de nõ renũ-
ciando ſocietati·quia ipſo iure ſocietatis in tẽ-
peſtiue renũciatio venit in extimatõem ut·ff·
·e·ſed et ſocius·§·vltimo Si aũt fiat renũciatio
tempeſtiue etiã ſi fiat infra tempus pacto cõ-
prehenſum nõ agetur ꝯtra renũciantem·quia
nihil mea intereſt nõ renũciari nec debet ꝯſi-
derari meum intereſſe tantum·ſꝫ ſocietatis to-
tius Semp eñ non qḋ ꝓuatim intereſt vnius
ex ſocijs ſeruari ſolet Sed qḋ ſocietati expedit
niſi in ſocietate coeunda aliter ſit dictum·i·vt
etiam intẽpeſtiue renunciare quis poſſit ⁊ ita
pactum d̃ nõ recedendo ſupuacuũ eſt Pactum
vero de recedendo etiã intempeſtiue vtile eſt
ſed et ſi nõ ꝯuenerim vt liceat recedere in tem
peſtiue poſſum tamẽ recedere iuſta ratione in
teruenĩẽte nec tenebor ꝓ ſocio puta ſi ideo re
nũciaui qḋ ꝯdictio quedã q̃ erat ſocietas coita
nõ p̃ſtatur m̃ aut qḋ ita dãnoſus vl̃ inimicus
ſit ſociꝰ ut nõ expediat eum pati Itemqꝫ eſt ⁊
ſi renũcio ei qḋ nõ liceat frui ea re gratia cuiꝰ
negociatio eſt ſuſcepta vel ſi ideo renũcio qḋ
rei publice cauſa diu et inuitus ſim abfuturus
cum valde idoneus ſim ſocietati nec potuerim
ꝑ alium ſocietatem adminiſtrare vel ſocio cõ-
mittere·Si enim facile erat mihi ſocietatem ꝑ
alium adminiſtrare vel valde idoneo ſocio po
tui ꝯmittere nõ ſum excuſandus·Et no·ꝙ licet
ꝯuenerim cum ſocio·ne intra certum tẽpus cõ-
munis res diuidatur nõ tñ videoꝛ cõueniſſe·ne
a ſocietate habeatur ſocius tñ qui intra tẽpus
ꝓuocat ad diuiſionez·Itẽ qui emerit ab eo re-
pellitur exceptione·ſed et ſocius ꝓ ſocio tene-
tur ad intereſſe·quia alienauit vel fecit contra
pactionem·vt·ff·e·l·ſi conuenerit et·l·vel ꝙ ⁊
·l·idẽqꝫ·et·l·ſꝫ ⁊ ſociꝰ·Item poteſt in ſocietate

adijci pactum vt ꝑtes ſocietatis ꝯſtituantur
arbitrio ticij Et ſi quidē ille nihil arbitretᷣ nō
valet ſocietas · Nam id ipm̄ actū eſt ne aliter
teneat ſocietas quã ſi ticiꝰ ſit arbitratꝰ vt · ff ·
· e · l · ſi coita ⁊ ſic dicitur in emptōne · ꝭ · de ꝯtra=
hen · empt̄ · l · vlt̄ · Si aũt ticiꝰ ſit arbitratꝰ ſed
in ique recurritur ad arbitriū boni iuri · i · iudi=
cis ut · ff · de v̄ · ob · ꝯtimus · § · cum ita Quid em̄
ſi ticius ꝯſtituerit vt alter ex milleſima ꝑte al=
ter ex duabꝫ milleſimis ſocius eſſet corrigetᷣ ꝑ
iudicium bone fidei manifeſta iniquitas iſtud
poteſt eſſe ꝯueniens boni viri arbitrio vt non
vtiqꝫ ex equis partibus ſocij ſumꝰ veluti ſi al=
ter plus opere induſtrie gratie pecunie in ſo=
cietatem collaturus ſit · et hoc in amicabili ar=
bitrio dicendum eſt · In arbitrio autem com=
ꝓmiſſariꝰ obtinet ſimilitudinē iudicij nō recur
ritur ad alium · ut · ff · e · l · vi · et · l · ſi ſocietatē me
cum et · l · veluti · et · l · ſi · in ꝓpoſita · et · l · ꝙ ſi ner=
ue ⁊ · l · quid em̄ · Naſcitur autem actio ꝓ ſocio ·
demum ſocietate finitavt · ꝭ · e · l · tã diu · niſi in ca
ſu · i · in ſocietate vectigalium cū nō refertur in
mediū · quod ad alterum ꝑuenit · ꝓpter q̃ vari
os contractus neutri expediat a ſocietate rece
dere · vt · ff · e · l · actione · § · nō nūquã · Et forte
idem eſſet in priuata ſocietate ſi nō cōmunicetᷣ
a ſocio · ꝙ cōmunicandum eſt · et non expediat
ſocietati adhuc eam diſſolui · et exempli cauſa
dicetᷣ de vectigalibꝰ poſitum · Soluitur autē
ſocietas morte hoīum naturali adeo vt ſi vnus
moriatur · et plures ſuperſint · Soluatᷣ tñ ſocie=
tas inter omnes niſi nouo cōſenſu reintegra=
uerint ſocietatem vt · ff · e · actōne · § · morte ⁊ · l ·
plane ſi hi · vel niſi actum eſtvt vno moriēte ſo
cietas duret inē ſupſtites · vt inteſt · e · § · ſoluitᷣ
Item ciuili morte vt capitis diminutōe maxia
vel media · Nam cū in locum capite minuti ſuc=
cedat · fiſcus · ꝓ mortuo habetᷣ publicãtur enī
bona · Item morte rerū naturali · ut cū deſie=
runt eſſe vel ciuili · vt cū ꝯdictionē mutauerit
· q: conſecrate ſūt · vl̄ publicate quãtum ad vſū
et ꝓpetatē · vt · ff · e · uez · § · vlt et · l · actōe · § · pu
blicatōe et inſti · e · § · publicatōe · Item ſoluitur
voluntate · vt cum renūciauerit quis ſocietati ·
et ſi quidem renūcietur intempeſtiue vel ante ·
tempus · quid iuris ſit · plene · s̄ · diximus · Si aũt
renūciet quis dolo malo · i · vt aliqd obueniens
lucrū ipſe ſolꝰ hēat puta hereditate ſibi dela
ta cū eſſet alij ſocius omnium bonorū ꝯmodum
eius hereditatis tenetur cōmunicare ſocio · dã
pnū autem ipe ſolus ſentit · ꝙ autem alter acq̄
ſiuit poſt renūctionem factam non tenetur re=
nunctiãti coīcare · vt · inſti · e · § · manet · et · ff · e · l ·
actōe § · diximus · et · no · ꝙ hãc renūctiatōē fa
cit ſocius nō ſocij dn̄s · ff · e · ſi ſeruus ſocij Itē
no · quod ſit ſocio preſenti nō abſenti · Si em̄ ſi=
at abſenti añquã ſciat abſens om̄e quad acqui
rit renūcians cōe eſt vtriqꝫ · dãnum autē eſt
ſocij renunciãtis tm̄ · exquo vero ſcierit abſens
ſeruãtur ꝓxime dicta · et ea que diximꝰ · s̄ · e · in
illo verſu · Itē in ſocietate cōmune · Eſt et alia
tacita renūciatō que ſit actōe ꝑempta · vel mu

tata s̄ qua dicemus · ꝭ · Itē ſoluitur ſocietas
ſi quis ex ſocijs ceſſerit bonis ſuis ꝓpter publi=
ca debita vl̄ priuata · Vnde eius ſubſtantia vē=
ditur ⁊ ita forte eſt intelligendū quod dicitur
egeſtate ſocietatē ſolui ut · ff · e · l · iiij · § · i · Sed in
hoc caſu ſi adhuc ꝯſentiant in ſocietate noua
videtur incipe ſocietas vt inſti · e · § · penlt̄ ·
Item ſoluitur ſocietas ſi eſt in aliqua re ꝯtra=
cta et ei finis eſt impoſitus ut inſti · e · § · item
ſi alicuiꝰ Si ergo cū tu tres equos haberes ⁊
ego vnum ſocietatem coiuimus ut accepto eq̄
meo quadrigã venderes ⁊ ex p̄cio mihi quar
tam ꝑtem redderes et ante venditōnē equus
meus eſt mortuus nō manet ſocietas nec expre
cio tuorꝫ equorū ꝑtem mihi debes quia videtᷣ
ꝑijſſe equus meꝰ ante ſocietatem ꝯtractã nec
em̄ habēde quadrige ſꝫ vendendi ſocietatē co
iuimus Si vero id actum ſit ut quadriga fieret
ea que ꝯmunicaretᷣ tibi ꝓ tribus ꝑtibꝫ mihi ꝓ
quarta adhuc manet ſocietas Itemqꝫ eſt et ſi
pecūiam ꝯtulimus ad mercedem emendã et ea
ꝑijt poſt collatōē Secꝰ ſi ꝑierit coite · licet de=
ſtinata eēt collatōi ut · ff · e · l · ſi id qđ · i · ſꝫ · ⁊ · § ·
· i · Item ſoluitᷣ ſocietas actōne ꝑempta vel
mutata ut ſi qđ m̄ debes acti · pro ſocio ab alio
ſtipulor nouandi aio vel ꝯtra alium litem con=
teſtor nouandi aio ut tu libereris renūciatum
em̄ videtᷣ ſocietati ut · ff · e · l · verū § · vlti · et · l ·
actōne ⁊ hanc renūciatōē puto poſſe fieri ꝑ
me tantum vl̄ ſpecialem ꝓcuratorem vel ge=
neralē qui habet liberam admiſtratōē Alia
aũt ſimplex renūciatio qua nō extinguitᷣ actio
p̄ma fiet ꝑ ꝓcuratorem gñalem · forte ⁊ ſi nō
habeat liberam vbi dn̄s ꝓhibuerit eum renū=
ciare econūſo ꝓcuratori ſocij renūciari non po=
teſt ut liberetur renūcians niſi ratã habeat re
nūciatōem is cuius ꝓcuratori renūciatū eſt ut
· ff · e · l · actione · § · renūciare · emãcipatōe aũt ſo
cij nō ſoluitᷣ ſocietas imo durat duabꝫ aũt agi
tur actionibꝫ vna ꝯtra patrē ꝓ tꝑe precedenti
emãcipatōē ⁊ eadē ꝓ eo agitur ꝯtᷣ emãcipa=
tū alīa aũt agitᷣ ꝯtᷣ emãcipatū ꝓ tꝑe ſequenti
emãcipatōē ut · ff · e · ſi id qđ · § · pnlt̄ · Manumiſ=
ſione aũt ſocij q̄ erat ſeruus vel alienatione eiꝰ
ſoluitᷣ ſocietas et ſi in eadē mutato ſtatu ꝑman
ſerit alia inchoatᷣ ut · ff · e · ſi id qđ · § · pnlt̄ · Cō=
petit actio ꝓſocio ad collatōē faciendã ⁊ ita
in h̄ habꝫ naturã ꝯtrariã actioni fami · herc̄ ·
vl̄ ꝯmuni di · ille em̄ ꝓponitᷣ ut ꝯmūia diuidãtᷣ
Hic aũt ꝓponitur ut ꝓprium ꝯmūicetᷣ Circa h̄
tamē diligentᷣ attende Contracta ſit ſocietas
noīatim oīm bonorum An ſimplicitᷣ an alicuius
negociatōis vl̄ rei vt · ff · e · l · v · in p̄mo caſu cō
municãtᷣ om̄s res corpales ſociorū ſtatim q̄s
habent tꝑe illo quo ſocietas initᷣ tacite em̄ vi=
detur fieri traditio vniciuqꝫ ſociorū ab altero
et ideo dn̄iū ⁊ poſſeſſio q̄ritur cuicūqꝫ ab alīo
ꝓ ꝑte In corpales aũt res · i · actōnes vniciuqꝫ
ꝯpetētes manent in ſtatu ſuo nec ꝯmūicantᷣ q:
nō ita facile ſepantur ut corporalia actōes ta=
mē inuicē p̄ſtare debent ꝓ ꝑte quolibet eorum
conſtituente alterum ꝓcuratorē in rem ſuam

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ut·ff·e·l·i·§·i·et·l·ij·⁊·iij·Si aũt poſt ↄtractam ſocietatẽ aliquid corpoꝛale acquirat̃ alicui eo=rum·i·ſocioꝛum ex aliquo pacto ſuũ quidem eſt ſed tamẽ tenetur ↄmũicare ut·ff·e·l·ſi quis ſo=cietatem ↄtraxerit in actionib; etiam poſtea ↄpetentib; id ſerua qd̓ diximus· ¶ Item et ea que ex vltimis volũtatib; obueniũt ↄmunicã=da ſunt ⁊ caſtrenſe peculium vel quaſi caſtren ſe·⁊ ſtipendia ceteraq; ſalaria in cõmũionem rediguntur licet nõ ↄferant̃ vt·ff·e·l·iij·§·i·et ·l·cum duob; idem pãp·⁊·l·ſi ſocietatẽ vniuer ſarũ ¶ Item et ↄmunicant̃ oĩa que eoꝛũ vni cuiq; obueniũt ꝑ ſententiã etiam ſi ob iniuriaz ſibi vel filio factam aliquid ↄſequat̃ ſic ecõtra rio expenſe debent eſſe ↄmunes ¶ Item ⁊ qd̓ damnat⁹ eſt aliquis ſoluere iuſte vel iniuſte ex cõmuni ſoluendũ eſt niſi quis culpa ſua puta ꝑ ↄtumatiam eſt dãnatus Que vero ex furto vl̓ ex alio maleficio queſita ſunt nõ ↄferunt̃·quia delictoꝝ turpis et feda ↄmunio eſt ſi tamẽ in mediũ ſit collatũ cõmune erit lucrũ in hoc aũt caſu vbi ↄmunicaſti m̃ qd̓ furripuiſti vl̓ turpiẽ queſiuiſti ſi poſtea ex illo delicto fueris damna tus·⁊ velis ex ſocietate auferre totum in quo damnat⁹ es potes hoc facere ſi mihi ſcienti de lictum tuũ ↄmunicaſti furtum Si aũt ↄmunica ſti ignoꝛanti auferres id ſolũ quod mihi ↄmu nicaſti·⁊ eſt hoc totum ſeruandum cum licite erat ↄtracta ſocietas in ꝙ ↄmũicata ſunt fur=ta ut dixim⁹ Si aũt principalit̃ ↄtraheretur in furtis vel ſimilibus delictis ipõ iure eſſet nulla ut ·ff·e· cum duob;·§·vlti·vſq; ad·l·illaꝫ·ſi id qd̓ et·l·ſi ſocietatem vniũſarum foꝛtunaꝝ in ſcdo caſu·ſ·cum ſocietas ↄtrahitur ſimpliciter int̃ me et te videt̃ eſſe coita vniũſoꝝ bonoꝛum il=loꝝ tamẽ tãtum que obueniũt ex queſtu·hoc eſt ſi qd̓ lucrũ ex emptõe locatione venditione deſcendit hereditas ergo vl̓ legatũ donatio cauſa moꝛtis nõ ſunt ↄmunicãda foꝛte ideo q: non ſine cauſa obueniũt imo ratione cognatio=nis vel ob p̃cedens meritum Queſt⁹ enĩ intel=ligitur qd̓ ex opa cuiuſq; deſcendit Idemq; eſt et ſi ↄtraheretur ſocietas lucri et queſt⁹ vt·ff· ·e·l·coiri vſq; ad·l·illam ſi ↄuenerit ⁊·l·duo·§· vlt· Illa ergo adiectio lucri nihil opatur imo ſupflua eſt nec enĩ mutat quicq̃ nõ neceſſaria verboꝝ multiplicatio ut·ff·de auro et ar·ſ·l· pediculis·§·labeo Nec diſtinguo in opa adhi=beat̃ in arte mechanica an in liberali puta in grãmatica vl̓ dialectica poſſunt enĩ duo ſocie tatẽ ↄtrahere ut grãmaticam doceant et qd̓ ex eo artificio queſtum faciant ſit eis cõmune et poteſt agi ꝓ ſocio inter eos niſi nouãdi ani=mo ſtipulentur adinuicem penã ſi nõ fuerit ita ſeruatum ut ↄuenerũt ut·ff·e·l·duo foꝛte non eſt ita in ſcientia legum docendarũ que precio numario nõ eſt eſtimãda vl̓ deboneſtanda·ut alie viliſſime liberales artes ut·ff·de uarijs et extraoꝛ·cog·l·i·ſi aũt in ſocietate ↄtrahenda ↄuenerit·ut ſi qua iuſta hereditas eis obueni=at ſit cõmunis·nõ videtur eſſe dictũ niſi de he=reditate illa que iure vl̓ lege·i·ab inteſtato de

fertur non ex teſtamento ut·ff·e·l·iij·§·ſed de illo Large tamẽ legitima hereditas dicitur etiam teſtamẽtaria·quia ↄfirmatur ꝑ·l·ut·ff· de v̓·ſig·l·lege·de hereditate enĩ certi hoĩs fieri nõ poſſet pactũ·quia ꝓhibitũ eſt paciſci de futura ſucceſſione vt plene dixim⁹·ſ̃·de pa=ctis in tercio caſu cũ ↄtrahitur ſocietas alicu ius negociatõis quicq̃t ex ea querit̃ ↄmunican dum eſt Qd̓ aũt aliunde querit̃ nõ eſt ↄmuni=candũ ut·ff·e·l·cũ duob;·§·cum duo idemq; eſt et ſi ↄtrahat̃ ſocietas in re vna vel in reb; plu ribus vel patrimonio quodã veluti fratres here=ditates parentum in diuiſas tenuerũt vt emoli=mentũ ⁊ damnũ in his cõmune ſentirent Nam qd̓ aliunde queſierũt nõ redigerẽt in cõmune ut·ff·e·l·cũ duobus·§·pãp·⁊·§·Itẽ mela ſcri=bit Sic ⁊ agit̃ vbi mandaui tibi ſocietatis cõ=trahende cauſa·vt fundum vicinum mihi et ti bi ↄiunctũ emeres Nam ſiue tu ſiue ego emeri comunicare debet·Secus ſi tibi vt ꝓcuratoꝛi mãdaſſem et poſtea per me emerim·quia tunc nõ teneoꝛ tibi cõmũnicare·vt·ff·e·cuꝫ duobus ·i·ff⁹·et·l·actõe·§·ſi ſocietatem· ¶ Preter hoc notãdũ ẽ ꝙ qñq; fit ↄmũicatio ipõ iure ſiñ hoĩs facto·vt ecce arboꝛ in cõfinio nata eſt·vel la=pis ꝑ vtrũq; fundũ extenditur ꝙ diu coheret fundo ex regione finiũ cuiuſq; ꝓdiuiſo vtriuſ q; ſunt ac lapide exempto·vel arboꝛ eruta vel ſucciſa cõmunis ſit vtriuſq; ꝓ indiuiſo·et ita ve nit in actõnem cõi·di· Quod enĩ erat finitis ꝑ=tib; cuiuſq; ꝓpriũ a pꝛincipio poſtea confundit̃ ſicut et duabus maſſis duoꝝ dominoꝝ ↄflatis tota maſſa cõmunis eſt·licet ex p̃ma ſpecie ali quid ſeperatũ maneat·Et eſt euidẽtioꝛ ratõ in arboꝛe quã in maſſis·Maſſa enĩ ⁊ ante cõfuſio nem et poſt cõfuſionẽ nomẽ retinet maſſe·Ar boꝛ autem ſucciſa dicitur materia vel lignũ vt ff·de·v̓·ſig·l·lig·nat̃ali tñ ↄuenit ratõe vt p⁹ ſucciſſionem arboꝛis·vel exemptõnem lapidis tãtam ptẽ quis habeat in arboꝛe et lapide q̃n tã habebat p̃us·vt·ff·e·l·pſt·et cõmuni·di·l· arboꝛ ¶ Item venit in hanc actõnem bona fi des vt dolus abſit ¶ Item culpa ſi nõ preſtet eam diligentiam quã in reb; ſuis adhibere ſo=let vltra aũt nõ tenet̃ ſibi iputaturo eo q parũ diligentem ſocium ſibi aſſumit·⁊ ſic dicitur d̓ ſe queri·vt·ff·e·l·cum duobus·§·venit autem·et l·ſocius ſocio·⁊·inſti·e·§·vlt·in depoſitoꝛio au=tem nõ ſpectatur p̃teriti tempis cõſuetudo·ſ̃ p̃ſentis qd̓ ẽ poſt depoſitõem·vt ad min⁹ adeo ſit diligens in depoſitis·vt in ſuis ut diximus·ſ̃· depoſiti·et idem foꝛte eſt in eo qui nõ eſt ſocius ſed habet mecũ rem cõmunem vt ⁊ ibi preſen tis tempis·diligẽtia·quã adhibet in ꝓprijs p̃=ſtanda ſit in cõmunibus·vt·ff·fam·herc·here des·§·nõ tñ·de culpa nimirũ tenetur ſocius in etiã ſi ipſe in ſocietate artem ⁊ operam pollici tus eſt·et ego pecuniam ſolũmodo in ſocieta=te ↄtuli preciũ enĩ opere artis eſt velamentuꝫ ut·ff·e·l·cũ duob;·§·ſi in coeũda·qd̓ ſic intelli=go·ut pecunia quã cõtuli ꝓmercibus vl̓ bob⁹ emẽdis et ita pecunia mea eſt eaꝝ rerũ p̃cium

videat̄ velare ſocij mei artem vel opam vel ar
tificialem opam eius vt non videatur ip̄e plus
opari quā ego· ſuppleo em̄ in pecūia qd̄ mihi
de eſt in arte vel opa Plac· tamen v̄ba iſta mi=
rabiliter intellexit et ait conūſim ꝯpoſitōez in
telligendam vt precium p̄dicetur et velamen
tum ſubijciatur vl' at artem qui dicit ſe habe=
re artem quā nō habet inde eſt vt pinde tenea
tur cum ꝓmiſerit artem et mentit⁹ eſt at ſi ha
beret artem· vel aliter ſm̄ eum artis velamen
tum· i· ars velata vt pingendi fabricād̄i eſt p̄=
ciū ope· i· opa p̄cioſa· velare em̄ dicit̄ q̄ perite
ſculpere pingere nouit ⁊ eſt ad inſtar dictum
ſicut em̄ vilis pellis optimo ſupimpoſito pallio
ne appeat velatur ita turpis paries appoſita
pictura pulcrior eſſe videtur Vbi aūt ambo ſo
cij parem culpam vel dolum admiſerint ꝯpen=
ſatio fit ip̄o iure inter eos ſicut ⁊ ſi alter ex re
cōmuni quid pcepit alter tātam negligentiaꝫ
admiſerit que eadē quātitate eſtimabit̄ ut· ff·
de ꝯpenſat̄· ſi ambo nec releuat̄ ſocius a culpa
ideo quia impleriſq; alijs diligentia ſua lucrum
attulit ſocietati ut· ff· e· i· nō ob eā ⁊· l· et ideo
Licꝫ ſecus videat̄ in acti· negociorꝫ geſtorꝫ ut
· ff· de neg· g· Si negocia vl' verius ibi nō ꝯtin
git damnum culpa geſtoris· licet fuerit in cul=
pa qd̄ acceſſit ad noua negocia gerenda· Hic
aūt loquim̄ cū culpa ſocij attulit damnum et lu
crum eſt vel illud obtinet cum in eadem nego
ciatōne dānum ⁊ lucrū eſt allatū circa res diu̇=
ſas eiuſdem negociatōis Hoc aūt locum habꝫ
cū in diuerſis negociationibꝫ puta lucrū in ſale
dānum in vino eſt allatum ⁊ ideo nō fit ꝯpen=
ſatio Item veniūt in actōe ꝓ ſocio quedā pre=
cipienda Si em̄ diſtrahat̄ ſocietas inter me ⁊
te oim̄ bonorū tpe illo quo durat matrimonium
inter me et vxorem meā debeo p̄cipere dotem
uxoris mee· quia apud eum eſſe debet qui one=
ra matrimonij ſuſtinet Si vero ꝯſtante ſocieta
te matrimoniū ſoluat̄ Si quidem dos apud me
fit remanſura in totū vel pro pte diuidet̄ inter
me et ſocios· qd̄ apud me remanſurum eſt reli=
quū aūt qd̄ reſtituendū eſt debeo pcipere eo=
dem die quo teneor reſtituere ut· ff· e· l· actione
· §· vltimo et· l· qd̄ ſi ❡ Item ⁊ dotē quā tene=
or iur̄· patrnitatis dare ꝓ filia debeo pcipe Si
forte ꝯuenerim⁹ ut de ꝯmūi dotaret̄ filia mea
et filia ſocij mei· Itam ſi cōmune pactū eſt non
refert qd̄ ego ſolus filiā habui Quid ſi dota
uerim filiā meā et manente ſocietate ſoluatur
matrimoniū reddit̄ dos ſocietati cū ſua cauſa
· ſ· ut ea vel alij· marito dari poſſit Si aūt a pri=
mo marito ꝓpter inopiam dos exigi nō poſſit
nō erit denuo de ſocietate ꝯſtituenda· Si vero
ſoluat̄ matrimoniū nō durante ſ; finita iam ſo=
cietate nō erit referenda pecūia dotis ſocieta
ti Si vero ꝓ filia mea dotem nō dedi ſed ꝓmiſi
manente ſocietate ⁊ antequā dotē numerareꝫ
ſoluta eſt ſocietas p̄cipienda erit pecūia dotis
niſi ꝓmiſſio dotis acceptilatione ſit ſublata vl'
ex cauſa donatōis· vel quia ſolutū eſt matrimo
niū filie mee antequā dotem numerarē ut· ff·
· e· l· antepnlt· ❡ Item venit pcipiendū om̄e es
alienū qd̄ manente ſocietate pure cōtractū eſt
Si aūt ꝯtractū ſit in diem vel ſub ꝯdictōe cau
tio eſt interponēda de indemnitate et ſi vnus
ſociorꝫ ſoluendo non eſt redundabit dānum illō
ad ceteros ut· ff· e· l· om̄e et· l· ſi ſocij ⁊· l· verū
· §· ſi cum tres ⁊· l· ſi vnus· i· ff°· et ff· ꝯmuni di·
cum ſocij ſic eſt in p̄torio pignore ⁊ in tributo
Sed ſec⁹ in actōe de peculio ut· ff· de tributo=
ria · l· ꝓcuratoris· §· vlt· ⁊· l· nō em̄ et· ff· de bo
nis aū· in poſ· l· cum vnus ⁊ ij· de bonis auc· iu·
poſ· l· vlt· nō obſtat qd̄ legit̄ · ff· e· ſi titi⁹ quia
ut dixi nō ago ꝯtra ſocios reliquos ꝓ eo qd̄ ali
us dꝫ ē in ſubſidiū eo nō exiſtente ſoluēdo vel
niſi poſſit imputari mihi culpa qd̄ non ſuo tpe
egi ꝓ p̄dicta pſonali p̄ſtatione ꝓ eo aūt qd̄ cō
mune eſt ꝯtra quēcunq; poſſidentē agere poſ=
ſum racōe ptis mee ut· ff· fami· herc· l· item la
beo· i· ff°· ❡ Item ſunt alie p̄ſtatōes pſonales
p̄cipiende ut ecce ſoci⁹ ꝓfectus eſt cauſa nego
ciatōis ad merces ꝯpandas incidit in latrones
ſuā pecūiam ⁊ res pdidit ſerui eius uulnerati
ſunt tenebit̄ ſocius hac actōe vt damni ptem
agnoſcat tam pecūie quā ceterarū rerū quas
ſecum nō detuliſſet iſte niſi ad merces ꝯmuni
noīe ꝯpandas ꝓficiſceret̄ ⁊ ſi quid in medicos
expenſum eſt ꝓ pte ſoci⁹ agnoſcet idemq; ⁊ ſi
alio caſu fortuito dānuꝫ ſine culpa ſua ſenſerit
ſoci⁹ damnū em̄ ſicut ⁊ lucrū dꝫ eē ꝯmūe ut· ff·
· e· cū duobꝫ· §· q̄daꝫ ꝓcurator tn̄ qui officiū ſuū
g̃tuito ip̄edit talia dāna iputaret poti⁹ caſibꝫ
q̄ dn̄o liberaliter em̄ officiū ſuū ipendit vt· ff·
mādati int̄ cauſas· §· nō om̄ia iſti aūt ſocietatis
iure dāna ⁊ lucra ptiūtur Itē ⁊ pſonalis p̄ſta
tio eſt agnoſcēda a ſocio ꝓ pte ſi cū vnus ſocio
rū reſiſterꝫ ꝯmūibꝫ ſuis venalibꝫ ad fugā erū=
pentibꝫ et vulnerat⁹ eſt ipenſam em̄ quā in cu=
rando ſe fecit ꝯſeq̄tur hac actōe ut· ff· e· ſoci⁹
· §· vlt· ⁊· l· ſui ❡ Itē ⁊ venit p̄cipiendum p hāc
actōez· qd̄ ſocius meus legauit ſuo ꝯmuni ſi
ne libertate· legatū em̄ acq̄ritur mihi in totū
neq; teneor id ꝯmunicare· q: id ē ꝓpter ꝯmu=
nionē ſed ꝓpē meā ptem q̄ſitum eſt· nec em̄ cō=
municari ſolent ea que quiſ nō ꝓpter ſocietatē
ſed ob ſuā portiōez q̄ſiuit vt· ff· e· verū · §· ſi ſer
uo Aliud aūt repio vbi vn⁹ dn̄orꝫ ſeruo ꝯmu=
ni quid ꝓmittit p ſtipulatōez vl' donatōz Nec
em̄ ſtipulatio vel donatio tenet ꝓ ea pte qua
ꝓmiſſor vel donator eſt dn̄s ꝓ reliquo aūt te=
net ꝓmiſſio l' donatio· ut q̄ratur ceteris dn̄is
ꝓ dn̄ica portione ut· ff· de ſtipulatōe ſeruorum
ꝓinde· §· ſi cōmunis ⁊ de acquir̄· re· do· p ſer=
uū ❡ Item venit ⁊ pſonalis p̄ſentati in actio=
nem iſtā· ut ecce in rem ꝯmuneꝫ reficiendā ali=
quid ipendo· Agere em̄ poſſum ꝓ ſocio ꝓ ex=
pēſis et venit etiā vſura cēteſima p̄ſtanda vſq;
ad quatuor mēſes elapſo aūt ſpatio q̄tuor men
ſium deſinit currē vſura ⁊ pars rei ꝯmunis que
eius erat qui noluit expenſas reddere applicat̄
ip̄o iur̄· mihi reficienti ⁊ eſt actio ꝓ ſocio i ca=
ſu p̄uilegiata pro expenſis inter alias pſonales
actiones vt· ff· e· cum duobus· §· idem· i· ff°·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Item ⁊ ſi alias impēdam in rem ꝯmunē agam
ꝓ ſocio vel ꝯmuni diuidūdo· ſed ſi ꝓpter ſocie-
tatē ꝑfectus impendam agam ꝓ ſocio nō con
muni diuidūdo· quia in rem ꝯmunem nō impen
do ¶ Item agi poteſt ꝓ ſocio vel ꝯmuni· diui
ꝯtra ſocium ſi ex re ꝯmuni fructus ꝑcipiat vel
dānum in eā det vl' ꝑ fallatiā vel dolo amouit
rē ꝯmunē vl' eam celandi aīo ꝯtrectet ꝓ dāno
tamē agi poteſt· l· aquilia et pro furto poteſt
agi actōne furti ad penā dupli vel quadrupli
tollit' aūt actio· l· aquil'· ꝑ actōnem ꝓ ſocio vel
econūſo· quia vtraqꝫ actio reſpicit rei ꝑſecutio
nē ſic et actō diuidūdo vl' ꝯdictio furtiua non
aūt ita in actione furti· quia illa ꝯtinet penam
tantū Vn̄ nec iſta ꝓpter illā· nec illa ꝓpter iſtā
tollit' Idemqꝫ ſeruat' in actōne mādati ⁊ fur-
ti cōpetētibꝫ ꝯtra ꝓcuratorē meū· ſed ⁊ idem
vbicunqꝫ ꝯcurrit actio furti cū actōe bone fi-
dei Verbi gratia cū actōe tutele ꝯtra tutorē
meū vl' cū actōe locati ꝯtra colonē meū et pro
bant' h'· ff· e· l· ꝓ ſocio· §· ſi tecū ⁊· l· rei ꝯmunis
et· l· idē ⁊· l· ſꝫ ⁊ ſi ex cauſa· i· R° ⁊· §· i· ⁊· l· ſꝫ mibi
ilomiꝰ ⁊· l· ſi h' ⁊· l· ſꝫ actōe ⁊· l· cū duobꝫ· §· ſi q̄s
ex ſocijs Videret' tamē qđ actio furti tolleret'
ꝑ actōem mandati intentatā ⁊ econūſo ut· ī· de
furtis· l· i· ſed certe ibi loquit' cū aliꝰ nō actor
mādauerat ⁊ ideo dat' electō agenti vt vl' mā
datū ratū habeat ⁊ ex eo agat vl' furti dicēs
alios ſine volūtate ſua ꝯtractaſſe vtrūqꝫ aūt n̄
poteſt facere q: ꝯtraria ſunt Si eñ agit man-
dati ratā habeat ꝯtractatōem ſi furti nō agit
mādati Hoc eñ in actōe furti intendit nō de-
buiſti ꝯtra meā volūtatē pecūia cōtractare et
cū agit poſtea mādati videt' approbare ꝯtra-
ctatōem vn̄ veluti ſibi ꝯtrariꝰ repellit'· q: ratōe
eiuſdē ꝯtractatōis et mādati quaſi ſit manda-
ta ⁊ furti q̄ſi nō ſit mādata expit' ar· ff· q̄n ap-
pell'· ſit· l· ij· §· ſꝫ et ſi aliꝰ Predicta aūt locū ha-
bēt cū actor geſtionē mādauerat ꝓcurator de
inde nō inuito actore res ꝯtractauerat agit· n·
actor vtraqꝫ· q: licet mādauerit aliq̄d ſequēs
tn̄ nō omiſit Itē videret' ꝯtrariū p̄dicte regu-
le aſſignate qđ dicit' in actōe ꝯmodati ſi ꝯmo-
datariꝰ furtū rei ꝯmodate admiſerit tenet' cō
modati ⁊ furti et tollit' vna ꝑ alterā ut· ff· de
furtis ſi is cui ſꝫ forte ibi nō loquit' de acti· fur-
ti q̄ datur ad penam dupli vel quadrupli· ſꝫ de
ꝯdict· furtiua qđ eñ dicit ſi furti eſt actum ex
pone· i· ꝯdictōe furtiua et ita ꝯſonabit p̄dictis
Alij tamē varias ſolutōnes accomodant q̄s h'
nō curo ꝓſequi Illud tn̄ notādum eſt qđ ſociꝰ
ita demū tenet' furti ſi ꝓbet' apte eū dolo ma-
lo ꝯtractaſſe rem ꝯmunē ⁊ ſane plerūqꝫ credē
dum eſt eū qui ptis dn̄s eſt iuſ'· ſuo potiꝰ vti q̄
furti ꝯſiliū inire vel plagiū ſerui cōis admitte
re ut· ff· e· l· merito aūt Itē dat' actio pro ſocio
ꝯtra ſociū ut patiat' me vti re cōmuni ad vſum
illū cuiꝰ gr̄a ꝯpata eſt ut ecce ſemipedes ꝯtuli
mus inter nos ut in graticiū parietem edificare
mus ad onera noſtra ſuſtinēda ſi edificato pa
riete me immittere non patiaris ꝓ ſocio tene-
ris· idemqꝫ et ſi aream in ꝯmune emeriꝰ ne lu-
minibꝫ noſtris officeret' et tibi tradita ſit h'c
mibi p̄ſtas qđ ꝯueniſti teneberis ꝓ ſocio ut· ff·
e· cum duobꝫ· §· Item mela Sic econūſo agitur
ꝓ ſocio ne fiat iure ꝯmuni cuiꝰ gr̄a nō eſt ꝯpa-
ta vbi mortui illatio ut· ff· e· l· ſi fundus mibi
Dat' h' actio ſocio et heredibꝫ eiꝰ ꝯtra ſocium
et heredes eiꝰ directa eſt ab vtraqꝫ pte ut in
ſti· de pena temere liti· §· ex quibꝫ Nec eñ repi
tur ꝯtraria ſic in depoſiti actōne qđ ideo eſt q:
aliud eſt officiū deponētis· aliud depoſitarij ſic
et in actōne mandati ⁊ ſimilibꝫ ceterꝭ hic non
mag'· eſt vnꝰ ſocius quā aliꝰ vterqꝫ ad idem tē
dit· i· ad lucrādum vtriuſqꝫ idē eſt officiū vnde
vna hic nō poteſt dici magis directa· quā alia
et ideo vtraqꝫ dicit' directa· q: nulla eſt ꝯtra-
ria nō q: vtilis actio ꝓ ſocio q̄nꝫ nō detur dat'
eñ inter cohabitātes ut· ff· de his qui deie· l· i·
· §· vlt· ⁊· l· ij· ⁊· iij· iiij· ſic et ſi ꝯtraheret' cū ꝓcu
ratore meo ſocietas vtilis ex eiꝰ ꝯtractu ſicut
et alias daret' mibi actio ut· ff· de act· empt·
iuſ'· §· ſi ꝓcurator · Famoſa eſt actio hec nam
dampnatꝰ ea fit infamis vt inſt· ď pena te· liti·
· §· ex quibuſdā in ꝯdēnatione tn̄ faciēda diſcre
tio eſt adhibenda q: non in ſolidum· ſꝫ in quan
tū facere poteſt qđ ꝯſiderat' tpe rei iudicande
ſociꝰ ꝯdēnatur niſi dolo ſuo vel pacto id bene-
ficiū admiſerit dolū accipe ſiue ꝯueniat' ex eo
qđ fecit dolo ſiue ꝯueniat' ex eo quod fecit cul
pa ſꝫ obijciat' ei qđ alienauit in odiū ſocij ne ſoli
dum poſſet ei ſoluere· nec extendit' hoc bene-
ficium ad heredē vl' patrē vel dn̄m ſocij defen
ſor aūt ſocij gaudet h' beneficio ¶ Item q̄libꝫ
qui habet beneficiū hoc cauet nuda ꝓmiſſio-
ne de eo qđ ad p̄ns ſoluere nō poteſt ut· ff· e· l·
verū eſt· i· R° ⁊· §· i· ⁊· ij· et· iij· ⁊ · §· tpe· ꝑſonal'
eſt hec actio ꝑpetua eſt bone fidei eſt

¶ De contrahenda emptione et vendi tōne Ru·

Sicut ſocietas ſolo conſenſu ꝯtrahitur
ita et emptio ¶ Videndū eſt ergo ꝑple
ne quādo ⁊ qualit' emptio ꝯtrahat' vl'
ꝑficiat' quātum ad obligatōnem Et inter quas
ꝑſonas mixtim tractātes ⁊ ꝯſiderātes q̄ fiant
vel exponātur in his om̄ibus ex neceſſitate le-
gis et que ex volūtate ꝯtrahentiū· demū dice-
mus q̄liter impleat' vēditio ꝑ traditōem ¶ Cō
trahit' aūt ſolo ꝯſenſu emptio ſi de p̄cio ꝯuene
rint eo aīo ut debeat ſolui · Nā ſi p̄ciū apponat'
imaginarie vl' ꝑ ſimulatōem· q: donatōis cauſa nō
eſt exacturꝰ venditor iſte imaginariꝰ vendi-
tio nulla eſt Nō aūt p̄cij numeratō ſꝫ ꝯuentio
ꝑficit ſine ſcriptis habitā ꝯuentōem et ideo q:
cōtrahit' ſolo cōſenſu ſatis ē ſi vel inter p̄ntes
vl' inter abſentes cōſenſus inueniat ꝑ nūciū vel
ꝑ epl'am ut· ff· e· l· i· §· vlt· ⁊· l· ij· §· i· ⁊· l· cū in ve
ditōne et· l· nuda Oportet aūt ex pte empto-
ris ꝯuenīri p̄ciū in quātitate nō in ſpē puta in
pecūia q̄ eſt in illo ſacculo tūc eñ eſſet potius
innoīatus cōtractꝰ ut· ff· de cōdict· ob· ca· da·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

hoſt·et·ꝗ·e·l·empti·et·inſti·e·t·§· Itē precium
et intellige quātitatē certam vel ſermone vel
re ipſa·vt ſi dicā ſit tibi empta quāti emeris vel
quāti eſt in archa·ut·ff·e·l·hec venditio·§·homi
Rā hec cāu quātitas re ipſa dēſignat̄ i alio ſpes ut
·ff·de l·i·l·plane·§·ſꝫ hec ita et·l·ſꝫ ⁊ ſi certoſ·vñ
et valeret emptio ſub cōdicē·ſi quātitas ſit in
archa·vel ſi empta fuerit reſ·alias nō ut·ff·e·l·
ſi quis fundū vbi aūt p̄ciuz ꝯferē exp̄ſſim in ar
bitriū alicuiꝰ ꝯtīhentiū·puto vendo tibi quāti
voluero vel quāti volueris nulla ē emptio Idē
qꝫ ⁊ ſi nō p̄cium ſꝫ ꝯmerciū ꝯferat̄ in arbitriuz
alicuiꝰ eoꝝ ut·ꝗ·e·l·in emētis et·ff·e·l·qꝺ ſepe
·§·i·Tacite autem poſſꝫ ꝯferri·vt vēdo tibi ſi
aſcēderis capitoliū·porro reſ ipſa ꝯferē in arbi
trium ēptoꝛis vt·inſti·e·§·emptio·Si aūt p̄ciuz
ꝯferat̄ ..i arbitriū tercij et nominati·valet vē=
ditio ſub cōditōe·Si ille fuerit arbitratus ⁊ ſi
quidem male arbitrareē recurreret ad alterius
arbitriū boni viri ſicꝫ in ſocietate·vt·ff·ꝓ ſocō
ſi coita·⁊·l·ſi ſocietatē Si vō noiatꝰ arbitri nol
let ñ recurrē ad alteriꝰ innoiati arbitriū vt·
ꝗ·ff·e·l·vlt·ſi vero in alteriꝰ innoiati arbitri=
uꝫ ꝯferat̄ p̄ciū nō tenet vēditō·ſicꝫ in locatōe
vt·ff·locati·l·ſi merces·ñ forte i caſu·ut·ff·de
pig·ſi fūdū·§·vlt·Imo agiē actōe pſ·v·vt·ff·
locati·in p̄ño·t·In vltimis volūtatibꝫ hec nō ita
ſuatur·Si em̄ tibi lego·ſi uolūis tenet idē ·et ſi
ſic te inſtituo ſi volueris·Si ſo te inſtituo vel le
ſi ille voluerit nō tenet·Secꝰ ſi velate ꝯferatur
in eꝰ volūtatē tacitā·vt ſi aſcēderit capitoliū
Itē in heredis arbitriū ꝯferri p̄t legatū ſi fu=
erit arbitratꝰ ſi extimauit non ita ſi voluerit·ſi
tñ lego·ñ heredes volūit tenet ⁊ ꝯdicionale ē
et exigiē p̄ma volūtas heredis·vt·ff·de cōdic
et dmon·l·nō nūq̄·et·l·ſi ita exp̄ſſim et de l·iij·
l·fidei ꝯmiſſa·§·ſi et §·quāq̄ vbi vero aliqd ac
cidētale vēditōis ꝯferē in arbitriū ꝯtrahētis
vel alteriꝰ recurriē ad boni viri arbitrium ſiue
quis nullo mō arbitreē ſiue arbitreē·ſꝫ male pu=
ta vēdo tibi fūū ꝓ·x·ſi rōes admiſtratōis red
diderit arbitrio meo·vt·ff·e·hec vēditio ul loco
hec opus tibi ꝓ·x·Si feceris arbitrio meo vel cō
traho tec ſoc·ut ptes ſiāt arbitrio meo·vt·ff·
ꝓ ſocio ſi ſocietatē ❡ Itē ſpēz vel mercē inter
uenire oportꝫ ex pte vēditoꝛis·ut·ff·d rez ꝑ=
mut·l·i·nec obſtat·qꝺ fructus futuri emuntur
qꝛ edito poſtea ptu vēditō itelligiē eſſe facta
tpe ꝯtractus licꝫ in eſſet cōdicō ſi fructꝰ naſcā=
tur vel·ptus·Si tñ id egerit vēditoꝛ ne naſcaē
vel ſi certū ē naſci nō poſſe·vt qꝛ vēdis futurū
ptū ſterilis ancille teneberis exēpto hec ita ñ id
agaē vt ſola ſpēs emaē·veluti cuꝫ quaſi alia emiē
qꝺ ſit cū captꝰ piſciū vel auiū l miſtibiliū emiē
Emptō em̄ eciā ſi nihil inciderit ſine re ꝯtrahi
tur·qꝛ emptō ſpei ē·ut·ff·e·l·nec ēptio ⁊ d actō
ne empē·l·ſi ſteri·et de hr̄ vēdita cū heredita
tē·⁊·l·qꝺ ſi nlla·⁊·l·qꝺ ſi i vēditōe ⁊ d ꝯdict·
et demō·i·inſi·et d v·ob·iterſtipulātē·§·ſacrā
Itē ſpēm intellige·vl demōſtratiuā ad oculuz
vl demōſtratiuā ad intellectū ut vēdo tibi ꝓ=
ind uiſo terciā ptē huiꝰ p̄dij vel hoiez in gene

re vel equū in certū vel numerū regulatū ·vt·
ff·e·l·cōuenit·vel·x·cados olei·ut·ff·e·l·ſi de=
bitoꝛ·§·i·❡ Itē noie ſpēi vel mercis vel rei etiā
in coꝛpalia ꝯtinenē vt actōes hereditates ·vt
ꝗ·e·t·i·et ſuitutes et·ff·e·l·cū manu·§·huiꝰ et
vt dixi·ſ·de ſuit·Quid ſi vēditoꝛ rē quā vēde=
bat putabat extaere cū ante·vēditōem defie
rit eſſe in totū nulla ē emptō·ut·ff·e·l·et ſi con
ſenſu·Si aūt domꝰ vēdita āte vēditōem defie=
rit extare ꝓ pte·ſiquidē emptoꝛ ⁊ vēditoꝛ ſcie
bat eā nō extare nihil videē eſſe actū dolo in
ter vtrāqꝫ ptē ꝯpēſando ꝛ iudiciuz qꝺ ex bona
fide deſcēdit dolo exvtrāqꝫ pte veniēte ſtare nō
cōcedente·Si vero vterqꝫ ignoꝛabat domuz ꝓ
pte cōſūptaꝫ uel exuſtā·ſiqdem dimidia ps vel
minoꝛ quā dimidia ſit exuſta tenet vēditio de=
tracto ex p̄cio·qꝺ ꝓpter incēdiū decreſcere bo
ni viri arbitrio fuerit inuētū·Si vero maioꝛ ps
domꝰ ſit exuſta nulla eſt ēpcio·Si ſo venditor
ſciebat domū ꝓ parte exuſtā ⁊ ēptoꝛ ignora=
bat tenet vēditō quātacūqꝫ ps edificij remane=
at et tenebiē venditoꝛ ēptoꝛi quāti ſua interē
domū nō eē exuſtā ꝓ pte·Si vō vēditoꝛ igno=
rabat·emptoꝛ aūt ſciebat tenꝫ vēditō·⁊ opoꝛ
tet emptoꝛē totū p̄ciū ſoluere·eadē fūāda ſūt
et ſi arboꝛes fūdi vēto deiecte vel igne·ꝯſūpte
ſunt ⁊ cōtēplatōe illaꝝ arboꝝ fūdus ꝯpabaē
nec em̄ tenebit ēptio diſtincta ſciētia vel igno
rātia vt·ſ·dictū eſt·ut·ff·e·l·domū et·l·arboꝛi
bus ❡ Qꝺ aūt dictū ē rem opoꝛtere inuenire
eſt intelligendū de re q̄ naturale ius gētiū vel
moꝛes ciuitatis ꝯmercō nō exuerūt q̄ liberuꝫ
hoiez ſciētes emere nō poſſumꝰ·ſꝫ nec talis em
ptio vel ſtipulatio eſt admittēda cū erit ſuus
quāuis dixerimꝰ futuras res emi poſſe·nec em̄
fas ē huiꝰ caſuꝫ expectare·qꝛ caſuꝫ aduſamqꝫ
foꝛtuāꝫ liberi hoiſ expectare neqꝫ ciuile ē neqꝫ
naturale·ut·ff·e·ſi i emptōe·§·i·et §·liberū Et
de v·ob·interſtipulātē·§·ſacrā ❡ Ideqꝫ ſi ſciens
emā rē ſacrā l religioſaꝫ·Si tñ emā rē ꝓphanā
in qua ſit res ſacra accedit emptōni maioꝛis ꝑ
tis·ut·ff·e·l·i modicis·Si aūt emptoꝛ ⁊ uēditor
ignoꝛant rē pꝛincipaliter venditā eſſe ſacram·
vel etiā ignoꝛat ſolꝰ ēptoꝛ vtriuſqꝫ obligatio
cōtrahiē·Si vero venditoꝛ ignoꝛat reꝫ eſſe ſa
crā et emptoꝛ ſcit·nō teneē vēditoꝛ emptoꝛi·ſꝫ
emptoꝛ teneē uēditoꝛi·hꝫ tñ exemptōeꝫ em=
ptoꝛ ſi ꝯueniaē a vēditore ne p̄ſtet p̄ciuꝫ niſi re
ſibi tdita·ſicut em̄ diſtiguit lex in re furtiua vē
dita vt·ff·e·l·et liberi·⁊·l·quia et·l·ſꝫ celſus ⁊
l·ſi·in emptōe·§· itē ſi ēptoꝛ·⁊·l·qꝛ officij·§·i·
et·l·liberi·⁊·inſti·e·§·ult·quid i re iu·poſſeſſa
vēdita puta qꝺ teneat emptō·Et ſecus ē in re
mobili furtiua·qꝛ ibi ꝯtrahiē ſciēte ēptoꝛe fur
tū occaſiōe ꝯtctꝰ nō autez·ſit inpoſſeſſa occa=
ſiōne cōtractus Iteꝫ qꝺ dixi in rebꝫ ſacris in=
telligo in publicis q̄ publica ſunt vſu et ꝓprie=
tate·Secꝰ ſi eēnt i pecūia pupilli ꝓpſi·ut·ff·e·ſꝫ
celſus·Item ⁊ uēditio·cenſetur nulla eaꝝ re=
rum que de domo eximūtuꝛ cauſa negociatōis
et imponiē pena ꝑ ſenatꝰ cō·auiol vt vēditoꝛi
irrita ſit vēditio·ille vō q̄ emit duplū eiꝰ quāti

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

emiſſet in eratiũ cogeť inferre et ſi preciũ ven=
ditori ſoluerit repetet quaſi in debitũ ut· ff ·e·l·
ſenatus ꝛ deſ·i·cetera ¶ Item ꝛ nulla eſt ven
ditio in ſuo in fuga cõſtituto ſi tamẽ amico pe=
gre eũti mãdaueri ut fugitiuũ ſuũ querat ꝛ ſi
inuenerit vendat tenet mandatũ ꝛ tenʒ vendi
tio nec eñ incidit dñs in ſenatꝰ·c·quia nõ vẽ
didit neqʒ amicus q: pñtem vendidit neqʒ em=
ptor quia pñtẽ emit ut·ff·e·l·qꝺ ſepe·§·ſi quis
et·ĩ·ad·l·fal·ꝺ pla·l·in fuga ¶ Item ꝛ veneni
mali nulla eſt emptio ſi tale ſit venenũ ut nullo
mõ adiectione alteriꝰ materie nobis poſſit eẽ
uſui Si vero talia ſint venena que aliȷs mixta·
maťȷs adeo nocẽdi naťam deponant ut ex his
antidota ꝛ alia quedã ſalubria medicamenta
cõficiãtur venditio tenet ¶ Item rei mee nulla
eſt emptio ſiue ſciens ſiue ignorãs emerim ſed
vbi ignorans emi qꝺ ſoluerim repetam hoc ſi
mea erat res in totum Si vͦo mihi ꝛ aliȷ omũis
erat idem eſt quãtum ad ptẽʒ meã Si aut i ea
re habebaʒ vſufruc·tenʒ emptio ſed minuitur
p̃cium rõne vſufruc·Sʒ qñqʒ tenet emptio rei
mee·ſ·cum agiť vt emam poſſeſſionẽ quã ha=
bet vẽditor in re mea·idemqʒ ſi habeat dñiuʒ
vtile vel ius ut·ff·e·l·ſue rei ꝛ·l·officiũ ꝛ·l·ʒ ſi
omnis et·l·ſi in emptõe·§·rei ſue ꝛ·ĩ·e·l·cum
res In re aũt que nõ eſt emẽtis nec vẽdentis·
venditio tenʒ ut·ff·e·rem alienã ¶ Itẽ in ven=
ditõe oportet interuenire cõſenſum vi·eñ diſſen
ſus ipediunt vẽditõeʒ Si eñ putabant me tibi
vendere ꝑ·x·tu vero putabas emere ꝑ·v·nul
la eſt emptio Secꝰ ſi putarẽ me vendere ꝑ·v·
et tu putares emẽ ꝑ·x·Si eñ voluiſti dare·x·
ergo multomagis·v·in qbus ego cõſenſi ʒ non
ſequiť ¶ Si voluiſti dare·v·ergo voluiſti dare
·x·in quibꝯ ego cõſenſi ut·ff·locati ſi locẽ ¶ Itẽ
error cõtractꝰ facit nullã eſſe venditõneʒ ut ſi
ego putabã me vendere·tu aũt putabas tibi
donari vł ecõuẽſo ut·ff·de rebus cre·ſi ego ¶
Itẽ ſi emptor ꝛ venditor errauerint in corpe
nulla eſt emptio·ut ſi ego me fundũ emẽ puta
rem cornelianũ vł ſtichũ Tu aũt ſemphronia
nũ vł pamphilũ abſentẽ vẽdere putaſti·nã cũ
in corpore cõſtet nos diſſenſiſſe nulla eſt emptõ
Quid ģ ſi dubiteť cũ ita dixeris vendo flaccũ
piſtorẽ·cũ flaccꝰ eẽt fullo fullonicꝰ vero piſtor
Diſtigue vtrũ venditor ncia ſuoꝝ habuit no
ta an nõ Si nota habuit ille debeť q̃ noiatꝰ eſt
tñ et ſi in artificio erratũ ſit Si aũt nõ habuit
nota ille videť venditꝰ cuius artificiũ adiectũ
eſt pinde ac ſi nomẽ alteriꝰ adiectũ non eẽt q:
error nois ꝓpriȷ nihil nocet ut·ff·de rebus du·q
hẽbat ꝛ·ff·e·in vẽditõibꝯ et ẽ p̃dicta diſtictio
iaboleni optima ut teſtator vł venditor ſemp
deceptꝰ in eo p̃ſumereť·q̃d ſibi nõ fuerat notũ
¶ Itẽ et nulla ẽ emptio ſi nõ in ipõ corpore er=
rať ʒ in ſubſtãtia·i·in ſubſtãtiali q̃litate uł ma
teria utputa ſi es ꝑ auro·vł plũbum ꝑ argen=
to vł aliquid aliud argẽto ſiſe Quid ſi acetum
veneat ꝑ vino certe venditio tenet ſi mõ vinũ
acuit q: eadẽ ꝓpe iſta eſt·i·ſubſtãtialis quali=
tas ꝓpe iõ dicit q: vinũ a principio fuit calidũ

et ſiccũ Acetũ aũt frigidũ et ſiccũ Corpus aũt
idẽ eſſe negari nõ poteſt Ceterũ ſi vinũ nõ acu
it·ʒ ab inicio fuit acetũ ut·i·ſicut erat acetũ cũ
emebã Potuit eñ a p̃ncipio fieri ꝺ aqua aliud
ꝑ alio veniſſe videť·ꝛ ita nulla ẽ emptio Vbi
aũt nõ errať i ſubſtãtia q̃litate rei·ʒ in bonita
te ut q: vendis m̃ aurũ qꝺ puto eẽ melius quã
ſit venditio tenʒ ut·ff·e·l·in vẽditionibꝯ·§·vlti
mo ꝛ·l·alioqui et·l·aliť Vbi aũt in pte eiꝰ qꝺ
vendiť errãt ptes in ſubſtãciali q̃litate ſed in
alia pte nõ errãt tenet vẽditio quãtum ad eã
ptem q̃ nõ errãt nõ q̃ntum ad aliã ut·ff·e·quid
tñ ꝛ·l·cũ ab ea·§·vłt ¶ Itẽ nulla eſt emptio ſi
errãt in ſexu·ut ſi ego mulierem me vẽdere pu
tarẽ tu puerũ emere exiſtimaſti Secꝰ ſi putarẽ
me emere vͦgineʒ cũ eſſet iam corrupta ut·ff·
·e·alioqui·§·quid ſi ego ʒ in h̃ caſu ſi venditor
ſciebat me errare tenebiť ex empto ad reſol=
uẽdam emptõeʒ ut·ff·ꝺ act·empť·l·ex empto
·§·ſi quis Ex his ģ patʒ venditõem pfici ſolo
cõſenſu p̃ciȷ ꝛ rei ſi res ſit talis in qua venditõ
poſſit cõtrahi et h̃ qñ cõtrahiť ſine ſcriptis·Nã
ſi fiat in ſcriptis venditio vł aliꝰ cõtractꝰ non
aliť habʒ vires ñ inſtrumẽta inmũduʒ recepta
ſubſcriptõnibꝯ qʒ ptiũ cõfirmata ꝛ ſi p tabellio
nẽ cõſcribanť etiã ab ipõ cõpleta ꝛ poſtremo p=
tibꝯ abſoluta ſint ut·ĩ·ꝺ fide inſtru·cõtractꝰ et
antequã iſta ſint cõpleta nõ licʒ alicui aliq̃d ius
ex eodem cõtractu ſibi vẽdicare ñ ģ venditor
habebit neceſſe ł cõtractũ pficẽ vł id qꝺ emp=
toris intereſt pſoluẽ ut·in·l·p̃dicta cõtractꝰ qꝺ
ģ ſi añquã p̃dicta cõpleanť vẽditor rẽ t̃diderit
emptori puto qꝺ t̃nſferat in eũ dñium Nam et
ex doloſo contractu fit idem Item ꝛ qui nihil
debʒ credẽs ſe debere ſi tradat t̃nſfert dñium
Quid ģ faciet miſer venditor q̃ nõ poteſt p̃ci
um petere puto qꝺ poſſit agere cõdictõne ſine
cauſa ad rẽ ñ emptor uelit ſoluere p̃ciũ·nec ob
ſtat qꝺ dicimꝰ ex cõtractu noiato t̃ditum non
poſſe cõdici Hic eñ cõtractꝰ nõ cõſũmatus fuit ʒ
nũciatꝰ Dr aũt fieri cõtractꝰ in ſcriptis quando
cõuenerũt ptes ne aliter valeat quã facta inde
ſcriptura ut·ĩ·de pbať·cũ res uł utputo ſicut
et ait plac·tũc diciť fieri in ſcriptis·quãdo con
uenit vendi inſcriptis ſcʒ h̃ actio in contractu
vł in cõtinenti ut ſcripťa inde fiat Secꝰ ſi a p̃nci
pio ſimpliciť cõťhatur ꝛ poſtea ad pbatõeʒ fi=
at inde carta ꝛ h̃ eſt qꝺ diciť in p̃dicta·l·cõtra=
ctꝰ illos tñ q̃s in ſcriptis fieri cõuenit ¶ Illud
aũt certũ eſt qꝺ arredatio nõ pficit emptõem
ʒ eſt argumentũ emptõis et venditõnis cõtcte
ut·ff·e·l·qꝺ ſepe in p̃n·ar·ĩ·ſ·au·interuenientibꝯ
ſi quid ſteterit p dãtem q̃ mi ꝰ cõtractꝰ pficia=
tur pdit id quod dedit nõ diſtinguo emerit in
ſcriptis uł ſine ſcriptis uł verũ pfectũ ſit mun=
dũ an nõ Si vero ſteterit p accipiẽtem vẽdito=
rem duplũ reſtituere cõpellitur ut inſti·e·ť·ꝺ·in
his aũt vł cõdiciť·ex·l·uł iudicis officio uł etiaʒ
actõe ex empto ſi tñ venditio fiebat ſine ſcrip=
tis nam ſi fiet inſcriptis nec eẽt mũdum cõple=
tum nõ ageret actõe ex empto ʒ cõdiciť·ex·l·uł
iudicis officio·ut dictũ eſt nec puto venditoreʒ

teneri ad intereẽ cũ satis sit eum puniri in ar-
ris et id videt̃ tacite int̃ ↄtrahẽtes agi ut ar-
rarũ amissiõe ꝛ duplicatõe debeat̃ ẽẽ ↄtenti. q̃
dam tñ putauerũt etiã vẽditorẽ teneri ad int̃e-
esse. ut tñ arre ↄputent̃ ad interesse. et hꝰ vlti-
mũ mag. approbabat. Job ꝛ. ob. ¶ Sic aũt ex
volũtate ptiũ inueniunt arra ita ex volũtate eo
rũ vel pure cõtrahit̃ vẽditõ vel in diez vl̃ sub
ↄdictõne siue sit cõdictõ casualis siue ptãtiua
siue mixta. ꝛ siue ponamꝰ ↄdictõez ipletaz esse
siue steterit p emptorẽ q̃ minus impleat̃ ꝓim-
pleta habetur. vt. ff. e. si mihi bibliothecaz ñ
condictionis ptãs sit collata in arbitrium em
ptoris vel expssim. vel tacite. vt vẽdo tibi rem
istã si placuerit tibi res vel si ascẽderis capitoliũ
vt. insti. e. §. pl̃t. vbi nota vẽdo tibi rem istã. ꝑ
x. ut si tibi displicuerit sit in empta nõ ↄtrahi-
tur emptio sub ↄdictõe sed resoluit̃ sub ↄdicti
one si displiceat res ut. ff. e. l. iij. ¶ Et nota qꝺ
ẽptio ꝺr pfici ðbꝰ modis vno mõ quã dixímꝰ
quãtum ad obligatõez ne vnꝰ alẽꝛ inuito re-
cedat ab ea et illa ↄdictõnalis vẽditio dicit̃ ꝑ-
fecta Altero mõ dicit̃ pfecta ea tm̃ que pura
est. i. ex qua potest iam agi q: cessit et venit di-
es eius. Altero aũt mõ dicit̃ pfecta venditio
ita demũ si ptineat piculũ ad emptorẽ ut quia
res sit tradita quãuis ipa sit pura. nec vnꝰ alte
ro inuito possit discedẽ ut cũ vendit̃ aliqꝺ in
pondere numero vl̃ mẽsura ut. ff. e. qꝺ sepe. §.
in his et ꝺ hꝰ piculo spãliter dicemꝰ in spãli. t.
ꝗ. de piculo ꝛ. ↄ. rei ven. ¶ Contrahit̃ aũt vendi
tio int̃ eas psonas que alias possunt obligari.
de quibꝰ et de mixta ↄsideratõe eoꝝ plene dixi
mus. ꝗ. de pactis Nõ igit̃ tenet inter patrẽ et
filiũ nisi in castrẽsi vl̃ quasi castrensi peculio ut
. ff. e. l. ij. nec tenet int̃ tutorẽ ꝛ curatorẽ vl̃ ꝓ-
curatorẽ ꝛ pupillũ vl̃ adultũ vl̃ dñm negocio
rũ ut. ff. e. si. in emptõne. §. vl̃t nisi tutor vnus
emat a pupillo alterꝰ cũ tutoris auctoritate
interueniẽte vl̃ nisi emat a pupillo seipõ tutore
auctore palã ꝛ bona fide pstando auctoritatẽ
in re sua vl̃ alterꝰ ut. ff. ꝺ auct. tu. l. v. §. pupil
lus ꝛ de admi. tu. nõ existimo ut. ff. e. l. fistulas
. §. i. ꝛ. ꝗ. e. l. cũ ipe et est hꝰ gñale in oĩbꝰ perso
nis admistrantibꝰ ex off. publico vl̃ ꝑuato. ut
dictũ est ut nõ liceat eis emere rem cuiꝰ susti-
nẽt admistratõez alioqui nõ tm̃ rem admittũt
ꝫ etiã in quadruplũ ↄueniunt̃ qꝺ applicat̃ fisco
nisi spẽaliter q̃busdã ↄcessuz est a. l. ut si pater
na bona alicuiꝰ vendãt̃ ut. ff. e. l. nõ licz et. l. q̃
officij et de iur. fis. l. offerẽt. §. qꝺ ¶ Implet̃ aũt
venditio ꝓposita actõe exempto ↄtra vendito
rem ut tradat rẽ ut. ff. ꝺ act. empt̃. Si quis alie
nam et. l. exempto q̃ res facit emptorẽ dñm si
vẽditor erat dñs alioqui tenet̃ vẽditor ꝺ euic
tione si soluit pciũ vl̃ alit̃ satisfecit ut ibidẽ di-
cit̃ et. ff. e. l. qꝺ vẽdidi. ꝛ. l. ut res q̃nqz etiã sine
traditõe trãsit dñium. ut si vẽditor tradat claues
corã horreo in q̃bus ↄdite sunt merces vẽdite
vl̃ si vendiderit q̃s rẽ emptori quã deposuerat
penes eũ ut. ff. e. l. clauibꝰ et insti. de reꝝ. di. §.
inter dũ vl̃ si emptor sciente et nõ ↄtradicente

vẽditore ingrediat̃ possessionẽ vl̃ si venditor
rem in pñtia emptoris poni iussit ut ẽptor tol-
leret ut. ff. ꝺ aquir. pos. l. i. §. pl̃t. l. q̃rũdaz. in
traditõe aũt rei vẽdite ad mensurã non cedũt in
modũ litora q̃ fũdo vendito ↄiuncta sunt ꝫ iur.
gẽtiuz oĩbꝰ vacãt nec uie publice aut loca reli-
giosa aut sacra nisi alit̃ sit cautũ Jdẽ i limitibꝰ
et lucis. i. nemoribꝰ publicis ꝛ ꝺr lucus ꝑ ↄtra
riũ a luce. eo qꝺ nõ lucet imo vmbra plenꝰ ẽ ut
. ff. e. litora ꝛ de piculo ꝛ. ↄ. rei ven. l. id qꝺ. §.
. i. ¶ Vẽditor aũt agit ↄt̃ emptorẽ ad iplendã
emptõez actõe ex vẽdito. ut emptor sibi det p̃
cium. i. faciat accipiẽtis ut. ff. de act. empt̃. l. ex
empto De his tñ actõibꝰ plenꝰ dicemus. ꝗ. de
act. empt̃. Jtẽ agit ut sibi adipleant̃ pacta in
vẽditõe apposita De his tñ pactis Jtẽ ꝺ rebꝰ
q̃ pñt venire i vẽditõe licz dicat̃ spẽalit̃ in Ru.
. ff. ꝗ. t. e. nichil ꝺr in pñti Ru. ¶ Breuit̃ tñ no-
tari hꝰ pñt due distictõnes pactoꝝ scz vlt̃ia et
pnl̃t. q̃s diximꝰ. ꝗ. in suma ꝺ pactis et ꝺ his di
cemꝰ plene. ꝗ. ꝺ pactis int̃ empt̃. ꝛ ven. ꝛ de re
bꝰ aliqua pstriximꝰ. ꝗ. e. ꝛ. dicemꝰ. ꝗ. q̃ res veni-
re nõ pñt Jllud ext̃ sumaz notandũ ẽ qꝺ emẽ t̃
nõ emẽ est in ptãte emptoris ut. ꝗ. c. inuitũ q̃nz
tñ occasiõe emptõis facte in pte vna indiuisa
cogit̃ q̃s accipe ptem alterã q̃si accessionẽ ut
cũ vẽditor ptis ante traditõez ꝓuocatꝰ est a so-
cio i actõe ↄmũi di. ut. ff. ꝺ act. empt̃. iul̃. §. idẽ
iul̃. Jtẽ ꝛ vẽdere ẽ in ptãte vẽditoris nisi in
casu fauore libertatis ꝛ i alio fauore religiõis
et in alio ꝓpt̃ odiũ fuiẽtis vt. ꝗ. ꝺ ↄmũi ꝫ. ma. l.
. i. et. ff. religiosis Si q̃s sepulcrũ et de his q̃ sui
vel ali. iur. sunt. l. ij.

¶ De hereditate uel actione vendita

Dictũ est. ꝗ. ꝺ vẽditõe corporaliũ rerũ
Nũc loquamr̃ ꝺ vẽditõe i corporalium
Videamꝰ g̃ q̃n teneat hẽditatis ven
ditõ Et ad q̃d vẽditor emptori. vl̃ emptor vẽ
ditori teneat̃ Sz illud in ꝑmis sciendũ est q: de
ipedienda venditõne diximꝰ. ꝗ. e. ꝛ hꝰ repetita
credant̃ Tenz aũt hẽditatis venditio cũ aliq̃
est hẽditas q̃ venerit ñ dolus emptoris ↄtrtũi
dederit casũ ut. ꝗ. e. q̃ nõdũ Si vero nulla est he
reditas puta uiuẽtis aut eiꝰ q̃ nullꝰ est ꝺ iur. ci
uili ut q: fuꝰ. ↄ. est ul̃ q: nec ẽ ille nec fuit in re
rũ natura cuiꝰ hereditas vẽdit̃ venditio ẽ nul
la ut. ff. e. l. i. nec enĩ pt ẽẽ emptio sine re q: nõ
emit̃ alea vl̃ spẽs ut. ff. e. cũ hẽditatẽ ꝛ ut dix
imꝰ. ꝗ. t. ꝓxio Hic g̃ tenebit̃ vẽditor emptori
ut reddat emptori preciũ et pst̃et ei suũ int̃esse
et expensas q̃s expẽderit in eã rem. i. ꝑ act. ex
empto licz nõ teneat emptõ ar. ff. ꝺ act. empt̃.
Si steril̃. §. quãuis Si aũt est aliq̃ hẽditas ꝫ ad
venditorẽ nõ ptinet tenet̃ venditor emptori
ad int̃esse ut eximet ipa hẽditas ñ in venditio
ne hẽditatis id actũ est si quid iuris esset ven-
ditoris venire ut q̃si spes hẽditatis vendat̃ et
ipm̃ in certũ rei. in hꝰ enĩ casu distigue vtrũ vẽ
ditor sciebat ad se nil ptinere ꝛ tũc tenebit̃ an
ignorabat ꝛ tũc non tenebit̃ ut. ff. e. l. quod si

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nulla ⁊·l·q̃ ⁊·l·qđ ſi in venditõe ⁊·l·nã ħ et·l·
ħ aũt firma et valida exiſtente venditõe ⁊ vẽ
ditoꝛe ſuã hereditatẽ vendẽte ad multa tene=
tur vẽditor emptoꝛi in pꝛimis res hẽditarias
t̃dere debꝫ emptoꝛi ſi ſint apud eũ licet nõ ven
diderit eas ¶ Eſt enĩ aliud vendere hereditatẽ
aliud res hereditarias qđ ſi nõ ſint apud eũ vł
dubitat̃ q̃ ſint vł vbi ſint res hẽditarie cedere
debꝫ actões oĩs hẽditarias q̃cunq̄ ſibi cõpe=
tũt ex hereditate vł etiã q̃s ipe occaſione he=
reditatis ↄſtituit·vel ſi accepit fideiuſſoꝛeꝫ ab
hẽditario debitoꝛe uł ſi nouauit vł litẽ ↄteſta=
tus eſt ut·ff·e·l·ij·§·puenisse ⁊·§·nõ ſolũ ⁊·l·q̃
filij·§·i· Et eſt ħ bene notandũm·q: idẽ dico in
ꝯplatõe ſnie in trib͡ vniũſalib͡ iudicijs·ſ·fami·
herc·pet·ħr·⁊ actõne ex teſtamẽto ↄpetente
ꝓ trebellianica reſtitutõe ſicut notauiꝰ inſti·ꝺ
act·in xi·diuiſione Ceſſiõe aũt actõni factavte
tur emptor directis actõib͡ ↄpetẽtib͡ vendi=
tori Vñ ⁊ emptor ꝺr ꝓcur·in rẽ ſuã q: actio=
nes nõ potuerũt recedere a cedẽte etiã ſi velit
ut·ff·ꝓ ſoc·l·i·in fi·⁊·l·ij·⁊·iij·Hic eſt etiã q:
ceſſione facta poteſt agere vẽditor niſi emp=
tor litẽ ſit ↄteſtatꝰ vł denũciauerit debitoꝛi ne
ſoluat uel ꝑtem debiti accepit·j·de nouat·l·iij·
Hec tñ ceſſio nihil videt̃ ꝓficere emptoꝛi cũ et
ſine ceſſione habeat vtilem actõeꝫ ↄtra debito
res hẽditarios ut·j·e·l·emptor forte ⁊ adũſus
quẽlibet detinẽtem rẽ hereditariã nõ tñ ↄtra
venditoꝛẽ·q: ipe añ t̃ditionẽ dñs eſt et alij ven
dendo t̃nſfert dñium ut·j·e·qui tibi Nã ⁊ ſi cõ
tra aliũ emptoꝛi ceſſiſſet actõeꝫ ꝑferet̃ vendi=
tor in agendo emptoꝛi·niſi in trib͡ caſib͡ ut·ſ·
dictũ eſt in actõnib͡ aũt q̃ nõ ſunt hẽditarie·ꝫ
quas ipe heres ſibi ↄſtituit ꝓpter res hẽdita=
rias uł occaſione rerũ hereditariarũ negari ñ
poteſt ceſſionẽ eẽ neceſſariam ſicut ꝺr in hẽde
rogato reſtituere hereditatẽ ex trebelł·ſe·ↄ·
ut·ff·ad trebelł·ſi heres pecũiaꝫ ¶ Ampliꝰ et
p̃ſtat venditor emptoꝛi qđ ad ſe puenit uel p=
uenit ꝺ hẽditate p̃ſtabit g̃ p̃cia venditarum
rerũ licꝫ alij donauerit ea ¶ Itẽ ⁊ ea q̃ aliena=
uit p̃ſtabit ⁊ ea in quib͡ aliquẽ debitoꝛẽ libera
uit ¶ Itẽ ⁊ illa q̃ puenũt ad eũ q̃bus liberatꝰ
eſt adeũdo hẽditateꝫ·q: ipe debitor erat de=
fũcti vł noie ſuo et ita tenebit̃ in ſolidũ emp=
toꝛi vł noie filij·vel ſerui et illa tenebit̃ empto
ri ut p̃ſtet ei quãtuꝫ tenebat̃ dare defũcto per
actõeꝫ ꝺ peculio vel ꝺ in rẽ v̄ſo·vł ꝑ alias ſimi
les ut·ff·e·l·ij·§·puenisse in fi·§·⁊·§·illud in fi·
·§·et·§·nõ tm̃ ⁊·§·feciſſe ⁊·§·illud q̃ſitum eſt
Idẽq̄ ⁊ ſi venditor hereditatis lucij poſtmo=
dũ extiterit heres debitoꝛi eiuſdeꝫ lucij ut·ff·
·e·l·ſi hereditatẽ ¶ Itẽ ⁊ ea videnť puenisse q̃
de ꝑdita ſunt ⁊ diminuta dolo vel lata vel le=
ui culpa vẽditoris alioqui nõ tenebit̃ venditor
ut·ff·e·l·ij·§·ꝫ et ſi non dolo et §·de ꝑdita·l·ſi
vẽditor hereditatis et de piculo et·ↄ·l·cuſto=
diã ¶ Itẽ et puenisse videnť ea ĩ q̃bus ne acqui
renť hereditati vel ne adipiſceret̃ poſſeſſionẽ
quã poſſet adipiſci opam dedit hr̃s dolo malo
ut·ff·e·l·ij·§·feciſſe licꝫ aliud ſit ĩ edicto ꝺ his

que in frau·credi ⁊ in libertis non aquireñtib͡
in fraudẽ patroni ut·ff·de his q̃ in frau·credi·
qui aũt ⁊ ſi quid in fraudẽ patroni·l·i·§·veruꝫ
¶ Peruenisse aũt dicimꝰ cũ effectu et plene ñ
p̃ma rõne vel p̃ma facie idcirco qđ legatoꝛuꝫ
noie vł eris alieni vł cuiꝰ alterius oneris here
ditarij cauſa de hereditate p̃ſtiterit venditor
nõ videt̃ ad eũ puenisse ut·ff·e·l·ij·§·illud ¶ In
his aũt oĩb͡ q̃ puenerũt plene ad heredẽ dicẽ
dũ eſt ita demũ reſtitutõeꝫ faciendam ſi erant
apud illũ tpe illo q̃ vendidit hẽditateꝫ ñ actũ
eſt in venditõe hereditatis·ut ea preſtent̃ em=
ptori q̃ erãt in hẽditate tpe moꝛtis defũcti vł
q̃ erant hereditate tpe illo q̃ adit̃ hereditas
tũc enĩ ſeruabit̃ id qđ actũ eſt ut·ff·e·l·ij·§·in
hereditate ¶ Pro his aũt q̃ puenerũt ad he=
redẽ vł potuerũt puenire et g̃nãliter dico de
facto ſuo ſtipulatõ eſt inẽponẽda ꝑ quã cauet
emptoꝛi de his reſtituẽdis q̃ ad ipm̃ puenient
Si g̃ res puenerũt ad ipm̃ ꝑ ſtipulatõeꝫ tene=
bitur emptoꝛi noie rerũ Quid ſi eaſdẽ res ven
diderit tenebit̃ ad p̃cia earũ rerũ que exeg̃·vel
ut cedat actõeꝫ eoꝛũ Sic g̃ ſtipulor illa omit=
tet̃ his ſcꝫ ad rem vel ad p̃cium nõ ut vtrunq̄
ꝫ alterũ eoꝛũ tm̃ p̃ſtetur Si vero ſtipulatio eſt
inẽpoſita poſt venditõeꝫ rerũ venit tm̃ p̃cium
rerũ in ſtipulatõe iſta et nõ res puto tñ qđ ve=
niat p̃cium vel res in actõeꝫ exempto etiã nul=
la facta ſtipulatõe ut·ff·ꝺ vſuris ſi ſtipulatus
·§·vł·pluraq̄ enĩ fiũt in ↄtractib͡ cauſa tollẽ
de dubitatõis·⁊ plus ſolent timeri expꝛeſſa q̃
tacita In re ãt ſingulari m̃ a te vẽdita vel ꝓ
miſſa ſi eandẽ poſtea alij vẽdas nõ venit p̃ciuꝫ
in actõeꝫ exempto Preciũ enĩ hois non ex re ꝫ
ꝓpt̃ negociatõneꝫ ꝑcipit̃ m̃ eã rẽ debebas non
actõeꝫ ¶ In hereditate aũt q: vniũſitas eſt q̃=
dam tacite ħ agi videt̃ ut ſi q̃d tanquã heres
feceris id p̃ſtes mihi emptoꝛi ut tam negociũ
meũ agas quã hereditatis·vñ ⁊ ad actiones
mihi teneberis certe⁊ ſi ĩ re ſingulari ↄtractu
bone fidei celebꝛato·idem oĩo aſſignaret̃ qđ in
hereditate idẽ reſponderet̃ ħ eſt ut venditor
rei ſingularis aliq̃d in ea faciat ſic̃ heres in he
reditate puta fũdi vẽditor fundum excolit et
fructꝰ inde ꝑcipit tenebit̃ ad fructus bone fi=
dei rõne·i·q: bone fidei eſt iſte ↄtractꝰ Nã ali=
ud eſſet in ſtipulatõne quauis ſi neglexiſſet ut
alienũ nihil poſſet ei ĩputari niſi culpa eius ar=
gueret̃ ut q: fructꝰ maturos paſſus eſt coꝛrũ=
pi ut·ff·ſo·ma·ſi moꝛa Qđ aũt dixi in re ſingu=
lari mihi a te vẽdita vel ꝓmiſſa ſi eã alij·ven=
das ſeruat̃ et ſi q̃ſi vẽdas·ut ſi alio poſſidente
petieris ⁊ litis·eſtimatõem acepis cum culpa
tua defieris poſſidere vel cũ vendideris mihi rẽ
quã nõ poſſidebas teneberis enĩ ad rẽ nõ ad p̃=
cium nec liberaberis cedendo actões Si aũt ſi=
ne culpa defieris poſt venditõeꝫ vł ꝓmiſſionẽ
poſſidere rem venditã liberaberis cedendo ac
tiones q: ille ſole remãſerunt apud te Nã et vẽ
ditor domꝰ aream que ſup ẽ debet tradẽ em=
ptori exuſto edificio Sic g̃ iſte cedet actões nõ
p̃ſtabit rem vel extimationem eius ut·ff·e·l·

venditor ¶ Itē ſicut vēditor vł ꝓmiſſor rei ſin
gularis nō reſtituit p̄ciū vł q̄ſi p̄cium ut dictū
eſt ita· nec reſtituit penā furti vel inuaſiōis rei
vendite quā exegit a fure vel p̄done ut ibidē
dicit̄ videt̄ tn̄ ɔtra ·ꝭ· de furtis eum qui et ·ſ̄· de
ɔtrahen· empt̄· qđ ſepe ·§· ſi res Sed ibi loquit̄
cū ſine culpa deſijt poſſidere ⁊ ideo nō tenet̄ ad
rem onerat̄ tn̄ ut cedat actōes etiam penales
vł ſi exegerit penā reddit eā ſed vbi culpa de
ſijt poſſidere q: tenet̄ ad rem vel ad intereſſe re-
tinet oīes penas vł ibi loquit̄ cū vēdidit rem
q̄ fuerat ſibi ſurrepta an̄ venditōez ⁊ ideo pe-
na furti ptinet ad venditorē Secus ſi ſurripet̄
poſt venditōez Vł ibi loqtur cū vēditor rē nō
poteſt p̄ſtare Nā ſi preſtat rē nō tenet̄ ad pe-
nas q̄s exegit Et videt̄ qđ p̄dicta ſtipulatio ſi
deiuſſore debeat vallari vt· ff· e· l· ij· in fi· i· ſ̄ꝰ
Itē cauebit emptori ſine fideiuſſore tn̄ ñ aliter
eēt dictum d̄ euictōe hēditatis ut· ff· d̄ euict̄·
emptori De euict̄· aūt ſingularū rerū nō tenet̄
cauere vēditor hereditatis ſ̄ cornutū ſyllogiſ
mū q: aut euicta erat res hēditaria aut nō Si
erat hereditaria nō tenet̄ vēditor q: emptori
a iudice facta eſt iniuria q̄ nō debet ɔtinge-
re vēditorē ut· ff· d̄ euict̄· Si ꝑ imprudētiaz niſi
forte emptor nullā cauſam iniuſte dānationis
p̄buit ut· ff· de fideiuſ· l· exceptōe ſi nō erat he-
reditaria nō tenet̄ vēditor q̄ſi nec fuerit ven-
dita cum id int̄ emptorē et venditorē agat̄ ut
neq; amplius neq; minꝰ iuris emptor habeat
quā apud heredē futurū eſſet ut· ff· e· l· ij· niſi
venditor affirmauerit rē eſſe hēditariā ut· ff·
· e· l· qui filij· §· i· ⁊ · l· ñ ⁊ h̄ totū intellige cū res
ſingularis eſt euicta nō q: hēditas nō ptinuiſ
ſet ad vēditorem tūc eīn teneret̄ vēditor de
euict̄· ut· ꝭ· de euict̄· l· i· ſ̄ q: res illa ex alia cauſa
ad agētem dicebat̄ ptinē Itē tenet̄ vēditor
ſi q̄ſi hēs vēdiderit hēditatē cū ſibi ex ſenatus
ɔſulto eēt reſtituta ut · ff· e· ſi q̄ſi· intereſt eīn
emptoris ꝓpter falc̄· q̄ remanſit penes heredē
Itē ꝓpt̄ iura ſepulcroꝝ et opas libertoꝝ ſm
q̄ſdam ut· ff· ad treb· ſi patroni et· l· q: piū· §·
· i· ſ̄ h̄ nō placēt· q: nō ptinēt ad emptorē ſicut
nō ptinēt ad fidei ɔmiſſariū ut ibi d̄r Sicut au
tē venditor emptori ut dictum eſt tenet̄ ita ⁊
emptor vēditori tenet̄ ſi vēditor hēditatis ab
aliq̄ ɔuentꝰ et ɔdemnatꝰ ſoluerit aliquid etiā
indebite licz ſi indebitū ſine iudice ſoluiſſet nil
repeteret ab emptore· q: nec emptori p̄ſtaret
indebita q̄ exeg̃· ut· ff· e· l· ij· §· ſolet Et h̄ intelli
ge ſi vēditor dānat̄ ut heres Si eīn dānet̄ · q:
rē hereditariā alicui vēdidit Secus ē ut· ff· e· l·
ij· §· deniq; ſi rē Itē ſi ꝓpt̄ onera hēditaria ali
quid p̄ſtiterit d̄ ſuo vēditor puta gr̄a eris alie
ni vł noīe publici vectigal̄ vł cauſa funeris ab
emptore repetet vł ſi eoꝝ noīe eſt obligatus
aget ɔtra emptorē ut liberet̄ ſiue venditor ſi
ue ꝓcurator eiꝰ eſt obligatꝰ vł aliq̄d p̄ſtiterit
ut· ff· e· l· ij· §· ſiue et· §· ſi quid et · §· qđ ſi funē et
· §· vlt· in fi· in caſibꝫ tn̄ et ſi aliquid videat̄ p̄ſti
tiſſe tāquā heres nō repetit ab emptore q̄ſi vi
deat̄ actū eſſe in ɔtrariū Quid eīn ſi venditor

edes quarū noīe d̄ damno infecto ꝓmiſerat in
venditōe ſibi exceperit et poſtea aliquid ex ea
ſtipulatōe p̄ſtiterit certe nō repetet ab emp-
tore ſi aliquid p̄ſtiterit rōne damni qđ excepte
edes dederūt vicino poſt venditōez· Secus ſi p̄
ſtiterit ꝓ eo dāno qđ datū erat an̄ venditōez
ut· ff· e· ij· §· ſi venditor· idemq; ſi diſtiguo ⁊ ſi
vēditor excepit edes ⁊ earū noīe eſt aliq̄d lu-
cratꝰ ut q: ſtipulatꝰ erat d̄ damno infecto ut·
· ff· e· l· vlt· Itē quid ſi excepit venditor here
ditatis ſeruū cum peculio certe nō repetet ab
emptore qđ p̄ſtiterit d̄ peculio ɔuentꝰ ſi ea in-
tētione excepit peculium ut qđ ex eo ſupeſſet
ip̄e haberz Si vero excepit ea intētione ut cre
ditoribꝫ eīn ſatiſfacerz ex eo reperz ab empto-
re qđ p̄ſtitit creditori peculiari in dubio autē
videt̄ excepiſſe ſi ñ ꝓbet̄ ɔtrariū ea intentōe
ut qđ ſupeēt ip̄e haberz ⁊ ita nō habz ex vē-
dito actōez Si aūt excepit ſuū ſine peculio et
poſtea aliquid p̄ſtiterit d̄ peculio aut d̄ in rem
v̄ſo ɔuētus repetit ab emptoē· Secꝰ ſi ɔueniat̄
ex maleficio ſerui quē ſibi retinuit vł ex eo qđ
ſuo iuſſu cū eo ɔtractum eſt ut· ff· e· l· ij· §· apud
iul̄· Itē petit vēditor ab emptore quicq̄d tene
bat̄ defūctus dare hr̄di ſi mō hr̄s iſte ideq; vē
ditor habebat obligatū defūctuz ex tali cau
ſa ex qua tenēt̄ q̄libz alius heres defūcti ut q:
erat ex ɔtractu vł q̄ſi nō ex maleficio vł q̄ſi ut
eīn ſi heres alius extitiſſet defūcto tenēt̄ huic
vēditori ita ⁊ emptor debet ei teneri q̄ſi emp-
tor reputet̄ ꝓ hēde ⁊ nō vēditor Itē ⁊ ſi vē-
ditor iſte in p̄dijs defūcti habebat ſuitutes et
eius aditōe ſunt amiſſe erūt in p̄ſtinū ſtatū re
ſtituende ut· ff· e· l· ij· §· vlt· ⁊ habz locū ꝓ his
oībꝫ actio ex vendito ut in p̄dicta· l· ſi tn̄ per
errorē heres tradidit oīa hēditaria cum ſibi
earū retentōe poſſet ɔſulere repetit ea ɔditi-
one in debiti ut· ff· ſ̄· d̄ ɔdict̄· inde ſi is qui hēdi
Ideo aūt dixi venditorē ɔuentum repetere ab
emptore q: ip̄e creditoribꝫ hēditarijs Reſpon
dere tenet̄ et nō emptor niſi emerit a fiſco vel
niſi ip̄e creditoribꝫ hēditarijs cepit ſponte re-
ſpōdere ut· ꝭ· e· l· i· ⁊ · ſ̄· de pact̄· poſt venditōez
Nec poteſt venditor ɔpellere emptorē ut re-
ſpondeat vł ſatiſdet de reſpōdendo creditoribꝫ
qđ eſt notabile et ɔtra racōnez eq̄litatis cū ·ſ̄·
dixeri vēditorem caueri emptori et emptor ñ
cauet venditori de his p̄ſtādis q̄ operteret eum
p̄ſtare imo et ſi ɔueniſſet de reſpōdendo tenēt̄
venditori ad intereſſe non tamē poteſt cōpelli a
creditoribꝫ ut reſpōdeat eis ut· ꝭ· e· rōe ſolz q̄ri
cur emptor agat vtilibꝫ actōibus ɔtra debito
res· nō aūt teneat̄ creditoribꝫ vtilit̄ et forte il-
la ratio ē q: venditor actōnes ſuas p̄t directo
mandaē vł etiā vtilit̄ lex interp̄tetat̄ mādataſ·
Ceterū ex ſuo pacto nō poteſt venditor credi
toribꝫ aliquā actōez directā vł vtilem pare ne
mo eīn alteri cauē poteſt ut· ff· de reg· iur̄· l· q̄
tutela· §· vltimo ¶ De actōibꝫ aūt vēditis ſci-
ēdum eſt qđ oēs actões vēdi poſſunt ſiue ſint
pure ſiue ɔdictōnales· ſiue reales ſiue pſonales
et tenetur vēditor ſi debitor nihil debet, vel ſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

habet exceptõez· nõ aũt teneẽ pſtare locuple-
tem debitorẽ vł in ſũmam certã niſi in ɔtrariũ
ſit dictũ ut· ff· e l· ſi nomẽ ⁊· l· ⁊ qdem ⁊· l· no-
mina ⁊· ĩ· e· l· vltima et ſiue vẽditor nois cedat
actõez emptori vteẽ directis emptor ſiue non
cedat habebit emptor vtiles actões et in pſo
nã ⁊ in pignora ut· ff· e· l· emptori et ɔtra pñci
pales debitores ⁊ ɔtra fideiuſſores et imputa
tur venditori nois ſi nomẽ exigat vel ɔpenſet
vñ exactũ vel ɔpenſatũ teneret reddẽ emp-
tori ut· ff· e· vẽditor actõis ¶ Illud notandum
qđ qdam dixerũt actõnem iniuriarũ venti nõ
poſſe ante litẽ· ɔ· q: non eſt in bonis noſtris añ
litẽ· ɔ· ut· ff· de iniurijs· l· iiuriarũ actio nec poſt
litẽ· ɔ· q: litigioſa eſt ſ; forte ideo dr nõ eſſe in
bonis nřis ante litẽ ɔteſ· q: nõ daẽ heredibus
nřis ſ; interi dum viuim⁹ et nobis ⁊ alij noſtro
noie dari poteſt·

¶ Que res vendi nõ poſſunt et qui vendere vel emere vocantur

DIctũ eſt gñaliter· ſ· de ɔtrahen· vendi-
tione ⁊ de pſonis ⁊ de rebus Nũc aũt
ſpẽalit̃ tractat đ quibuſdã reb⁹ q̃ ven
di nõ poſſunt vł etiã ſi poſſunt vendũẽ tñ cer-
tis pſonis Ecce eñ frumentum qđ deuotiſſimo
exercitui mittiẽ ne i predã lucrũ q; alicui⁹ ver-
taẽ ꝓhibeẽ venũdari ⁊ imponiẽ pena capitis
emẽti et vẽdenti ſi inferiores viliores q; pſone
ſunt ſi honeſtiores ſtilũ ꝓſcriptõis incurrũt· i·
deportatõis ſcđm plac· Nã inferiores decapi-
taneẽ vł dic qđ vbum ꝓſcriptõis poniẽ ꝓ pub-
licatõne bonoꝝ Inferiores eñ cũ lex capitali
pene ſubijciat ⁊ capitał pena dicaẽ vel mortis
vł ademptõis libertatis ⁊ ciuitatis vł ciuita-
tis tñ ut· ff· đ bonoꝝ poſſ· edicto g° in dubio
mitior pena erit ſequẽda ut· ff· de penis· l· inẽ-
pratõe· ſ· ut iferiores debeãt deportari ut· ĩ· e· l·
pnſt ⁊ vlt· ¶ Sericũ nõ deb; aliqs emẽ a bar-
baris pret̃ comitẽ ɔmercioꝝ Itẽ nec aliquis
ꝑuat⁹ purpurã diſtrahere alij ꝑuato vł fucaẽ
· i· tingẽ deb;· nec diſtiguo Facta ſit purpura
de ſerico vł de lana ſeu de vellẽ muricis q̃ lana
apud grecos blacca vł oſſiblacca atq; iacicti-
na dr et eadẽ ſit ꝓhibitio in ſupđicto vellere
muricis ne ipm ꝑuat⁹ vendat vel emat et emẽ-
tib⁹ et vendẽtib⁹ iponiẽ pena capitalis ut· ĩ· e·
· l· i· ⁊· ij· ⁊ videẽ qđ h accuſatio etiã poſt mor-
tem poſſit inchoari ut· ff· de his qb⁹ ut indi· l·
· i· et erit illud notandũ quod de corpore p̃dicti
muricis cocti qui dr piſcis et triti ɔcilij ardore
fit encauſtũ impiale· vt diximꝰ· ſ· de diuſis re
ſcriptis ⁊ de eius lana fit purpura h ergo com-
moda reddit nobis h lanoſus piſcis·

¶ Que Res exportari nõ debeant·

SUpra de quorũdaz rerũ venditõne in
hibita dictũ eſt Nũc aũt ponit de inhi
bita tráſlatõe quarũdam rerum Ecce
eñ ad barbaricũ ſolũ trãſferre vinũ vł oleum
vł aliqđ liqmen nõ deb; aliqs Roman⁹ vł cau
ſa vẽdendi vł cauſa guſtãdi ut ſciant barbari
q̃ ſunt hoſtes romani impij· q̃lia ſunt nřa liqua
mia ut· ĩ· e· l· i· Quid in fructib⁹ aridis q̃ nõ ſunt
liqres· lex nõ ꝓhibet ea trãſferri· g° videẽ eſſe
ɔceſſum ſm regulam vt· ff· de ꝓbat· ab ea vel
forte ratõ liquaminũ vł liquoꝝ trãſferreẽ ad
fruct⁹ aridos ut ait pla· ¶ Itẽ ferrũ factũ vel
infectũ et ſcuta et arcus ⁊ ſagittas vel cuiuſ-
cunq; gñis arma nõ debet q̃s in aliq̃ loco ven-
dere vł quocũq; titulo ɔcedẽ barbaris Etiã ſi
tanquã legati veniãt romã piciceſum ẽ eñ im
pio ⁊ ꝓditioni ꝓximũ barbaros inſtruere ut
reddaneẽ validiores q̃s ɔuenit teł indigẽ ⁊ im
poniẽ pena capitis et publicatõis bonoꝝ de-
linquẽtib⁹ circa p̃dicta ut· ĩ· e· l· vlt

¶ De Eunuchis Ru·

QUia qñq; ɔtingit hoẽs fieri eunuch-
os ponit đ eunuchis ſcilic; qñ poſſunt
vendi et q̃ ſit eoꝝ pena qui faciũt eu-
nuchos Eunuchi aũt dicũẽ ſpadones tñ ⁊ nõ
caſtrati · Sciendũ aũt qđ hoẽs barbari extra
ſolũ romani impij fieri poſſunt eunuchi et fa-
cti eunuchi poſſunt vẽdi ⁊ q̃libet mõ alienari
Si võ facti ſunt eunuchi· in romano ſolo nõ po
terũt vendi ſ; ɔfiſcabũẽ ſi dñis patiẽtib⁹ h fue
rit factũ· ſ; et qui fecerit eunuchos capite pũi-
eẽ ut ĩ· · e· l· i· ⁊· ij· ſ· barbare Si võ ſine romãi
impij hoẽs in nullo loco fieri poſſunt eunuchi
qđ ſi fiat q̃ fecit capitis penã ſubibit Sz et ſer
ui tales nõ poſſunt alienari tabelliones ⁊ q̃ in
hui⁹ ɔtractib⁹ inẽfuerũt puniunẽ g̃uiſſima pe-
na ſ; et mãcipium puto ɔfiſcandũ ſi dñõ volẽte
fiat ut ĩ· e· l· ij·

¶ De Parẽtibus q̃ filios diſtraxerunt

DE diſtractõe eunuchoꝝ· ſ· dictum eſt
nũc de diſtractõe filioꝝ ⁊ diciẽ patri
nõ licẽ filiũ vendẽ vt ĩ· e· l· i· ñ ꝓ neceſ
ſitate famis ut tñ p̃cio qñcũq; emptori reſtitu
to· ſ· vł p̃cio a filio reddito vel ab alio q̃cunq;
vł etiã mancipio ꝓ filio p̃ſtito ut his oblatis
emptori accipiat ut ꝑueniãt in ingenuitatẽ ut
ĩ· e· l· ij· Nõ aũt dixi in venditõe et pignoratio
ne intelligo ut cui licet qđ plus eſt liceat quod
mi⁹ eſt ut· ff· đ reg· iur· nõ deb; cuiq; ſ; verũ ſi-
at ſeru⁹ ꝓpẽ venditõez p̃dictaz q̃riẽ qđ qdam
negant ſ; ſuire eũ debẽ ɔcedunt ꝓ eis induco
ar· ĩ· omñia de manumiſ· l· i· ego puto ⁊ eũ fieri
ſeruũ· nec obſtat qđ dr eũ poſſe ingenuitatem
repetẽ· q: hoc idẽ eſt in multis caſib⁹ ĩ· đ lati-
na lib· toll notatis etiã in his q̃ vere fuerũt ſer
ui Idẽq; dr in reo empto ab hoſtib⁹ reddito
p̃cio redẽptõis vł eis ſeruiẽtib⁹ ꝑ quinquẽnĩ; ut
ĩ· de capti· l· vlt Queri poteſt an qđ dictũ eſt i
neceſſitate famis poſſit extendi ad aliã neceſ-
ſariam cauſaz qđ nõ puto ¶ Itẽ queri p̃t· an et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

matri liceat q̄d patri licitū eſt q̄d nō puto cū
nō repiat̄ ·l·ar·ſ̄·de tranſac·l·tranſac· matris
Nā ꝛ fili⁹ eſt in ptāte patris et nō matris Al
liber homo vendi nō poteſt vł alienari niſi pa
tiat̄ ſe venūdari ad p̄ciū participandū vt dice
m⁹ ·ī· quibꝫ ad lib· p cla· nō licet·l·i· ſed hodie
vſurpatū eſt ut liberi hoīes dent̄ obſides·

¶ De reſcindēda venditione·

Qualiter venditio ↄtrahat̄ dictū eſt
Nūc aūt ponit qualiter reſcidat̄·i·ut
vn⁹ alio inuito eā diſſoluat ¶ Videa=
mus ḡ legitimos modos q̄bꝫ ab initio vendi=
tio ſit nulla vł ex poſt facto reſcidat̄ ꝛ q̄ iure
fiat Reſcindit̄ aūt venditio ꝑpt̄ metū adhi=
bitū p actōez q̄d met⁹ cauſa ¶ Itē ꝑpt̄ dolum
emptoris et nō alteri⁹ et p actōnem de dolo ſi
dederit dol⁹ ↄtractui cauſā·et tūc in ꝑtie di
cit̄ reſcindi cū ipo iur̄·nō teneat ut·ff·d̄ dolo·l·
elegāter et·ī·e· ſi dolo de quibꝫ oīm̄ibꝫ et de do
li ꝓbatōe et de dolo incidēti et quis teneat̄ ex
eo plene diximꝰ·ſ̄·q̄d met⁹ cauſa et de dolo
Vbi aūt decipit̄ q̄s re ipā nō alterius ꝓpoſito
tenꝫ venditio·ſꝫ decept⁹ vltra dimidiā iuſti p̄=
cij q̄d erat tp̄e venditōis agit ut decipiat̄ ut
·ī·e·l·ij·ꝛ·l·ſi volūtate implorato iudic·officio
vt dicūt q̄daꝫ et habebit ī integrū reſtitutōꝫ
ſicut q̄libet maior ꝛ ſm̄ h̄ nō reſtituet̄ vltra q̄
drienniū ut·ſ̄·q̄bus ex cauſis ma·l·in ↄtracti=
bꝫ ꝛ de tēporibꝫ reſt·l· ſupuacuā vł dic ſm̄ ali
os habē locū actōeꝫ ex empto ar·ff·de ↄt hen·
empt̄·ſꝫ celſus §·i·ꝛ d̄ act·empt̄·ſꝫ ex empto·§·
is q̄ vina ꝛ tn̄ nihilomi⁹ dicet̄ fieri officio iudi
cis ut·ff·q̄d met⁹ cauſa metū·§·ex hac ꝛ d̄ ali·
nu·iu·c·f·l·iij·§·f·et ita aget̄ ꝑpetuo et eſt h̄
ab̄o verū ſm̄ pla·ut etiā ſi iurauerit vēditor ſe
nō venturū ↄt̄ venditōeꝫ nihilomi⁹ poſſit p̄e=
dicto mō agere q: nō agit p̄ciſe ut reſcindat̄
ↄtctus ſꝫ ut vel h̄ fiat vł ut iuſtū p̄ciū ſuppleat̄
ego ↄtrariū puto q̄ altera ratōe vrget emp=
torē reſcindē ↄtractū ut·ff·d̄ ↄdict̄ inſt̄·q̄ ſub
ↄdictōe·§·ſꝫ et ſi ſub iuris Sec⁹ dico ī minore iu=
rante q: ſacmentū ↄſtituit eū loco maioris vn̄
ſic q̄libꝫ maior p̄dictū beneficiū iplorat̄ p̄t niſi
iuraret ſe n̄ venturū ↄt̄ rōe minoris etatis ł mi=
noris p̄cij vł ñ dixerit ſe donaē q̄d erat vlt̄ p̄ci
um ↄuentū·q̄d ſemp videt̄ dici ſi ſciat rē valē
vltra dimidiā nec eī̄ videt̄ decept⁹ q̄ ſciuit ut
·ff·d̄ act·empt̄·l·i· ꝛ de re·iu·nemo ¶ Eſt aūt h̄
totū intelligendū in venditore decepto vltra
dimidiā iuſti p̄cij ut ecce res valet·x·vendidit
ꝓ·iiij·nam patꝫ eū eſſe deceptū in·vi· Sic et in
emptore decepto pone q̄d res valet·x·et emit
ꝓ·xv·ſi eī̄ deciperetur in quiq̄ꝫ tn̄ nō ageret q:
·v·ſunt dimidia·x· Sꝫ ſi dedit·vi·vltra decē iā
eſt decept⁹ vltra dimidiā ꝛ ideo aget Sed qui
dam dicūt q̄d neceſſariū eſt ut duplū veri p̄cij
et vltra ↄueneri ut ecce valet res·x·ꝛ emi pro
xxi·q̄d nulla lex dicit ꝛ nihil eſt q̄d dicūt·nam
q̄ ratōne vēditor in·vi·decept⁹ agit eadem ꝛ
emptor ¶ Q̄d dixi in venditōe ad q̄lib3 ↄtra=
ctum bone fidei extendit̄ in ↄtractu vero ſtric
ti iuris ↄtra eſt ſed licet agat̄ forte obſtabit
doli exceptio decipienti reipā ut·ff·d̄ v̄·ob·l·
ſi quis cū ꝛ ut·ſ̄·d̄ dolo diximꝰ ¶ Quid ſi res
pierit·an iuſtū p̄ciū ſupplendū eſt q̄d q̄dam di=
cūt·q: vbicūq̄ꝫ duo altnatiue ſunt in obligati
one vno extincto debet̄ q̄d relictū eſt ut·ff·de
ↄtrahen·empt̄·ſi in empt̄·§·ſi emptio ſed id nō
puto q: nō eſt vtrūq̄ꝫ in obligatōe·ſꝫ res tm̄ li
cet liberet̄ ſoluēdo iuſtū preciū·h̄ aūt re pēp=
ta liberat⁹ ē emptor Nā et homī ↄſulere debꝫ
vēditor q̄d eā extimatōeꝫ habeat q̄ facta eſt
ut·ff·de iur̄·do·ſi res·§·ſi mulier ¶ Itē ſit reſciſ
ſio venditōis p actōes edilicias redhibitoria q̄n
to minoris et in factū de quibꝫ plene dicemus ·ī·
de edilicijs actōibꝫ ¶ Itē ratōe etatis ut plene
diximꝰ·ſ̄·d̄ minoribꝫ ꝛ·t·ſi adūſus ven· ¶ Item
ratōe erroris ſiue diſſenſus·ut notauimus·ſ̄·de
ↄtrahen·empt̄· ¶ Itē ratōe ſolēnitatis omiſſe
ut in p̄dijs eccleſiaſticis habuimꝰ·ſ̄·d̄ ſacro·ſ·
ecc·aūt ca·h̄ iuſ·por·ꝛ in p̄dijs minoꝝ vł re=
bus eoꝝ ut·ī·de admi·tu·l·lex ꝛ in p̄dijs debito
rū rei publice ſi nō vendant̄ iuſto p̄cio ut·ī·e·ſi
quos ¶ Itē reſcindit̄ ratōe pacti nō ſeruati ſi
aliquis nō erat ↄtractur⁹ ał niſi ſuati ſibi ↄuen
tōe ꝛ tūc agit actōe ex vendito nō ↄditōe ob
cauſaꝫ Aut ſi erat alias ↄtractur⁹ agit̄ ad in=
tereſſe ut·ī·e·l·ea ꝛ de pact·int̄ empt̄·l·cū te
Itē reſcidit̄ ratōe cauſe ut ecce illi quibꝫ ſunt
īpoſita munera ciuitatū puta decurōs ut·ſ̄·de
adu·ↄc·di·iu·l·ij·fuga volētes deſtituere ea ſu=
per rebꝫ ſuis furtiuos ineūt ↄtractus venditio
facta nulli⁹ momēti eſt ꝛ emptor fuge ↄſcius
mulctat̄ p̄cio ut·ī·e·l·pnſt ¶ Itē reſcidit̄ ratō
ne officij publici ut ecce comites palentini vel
iudices cū ꝓuātis ſibi ſubiectis ↄtrahere non de=
bēt nec emē veſtes vł aurū vł argētuꝫ ut·ī·e·
l·vlt·ꝛ·ſ̄·d̄ ↄtractibꝫ iudic· ¶ Itē ratōne iuſte
ignorātie reſcidit̄ ut ecce citius ꝓcurator ſeij
defūcto ſeio ab eo ſcript⁹ heres cū ignoraret
ſe ſcriptū hēdem ſuo hēditario vendente fun=
dū q̄ſi ꝓcur·ſubſcripſit ſi poſtea ante traditōꝫ
rei cognouerit ſe ſcriptū hēdem ſui quid̄ noīe
ↄuenit̄ ſꝫ ñ ſuo q̄ſi iuſſerit ꝛ ita vēditōeꝫ pote
terit reſcindē ut·ff·e·titius ¶ Sūt et alie cauſe
reſcindēde venditōes ex pactōe ↄthenentium·ſ·
legis omiſſorie ꝛ adiectōis in diē de quibꝫ ple
ne dicemꝰ·ī·d̄ pact·int̄ empt̄·vł q: emptor ita
emit ut ſi diſplicuerit ſit inempta ut·ff·d̄ ↄtra
hen·empt̄·l·iij·et·ff·e·l·ſi ↄuenit Aſſignant̄ et
quedā cauſe ī iſto·t·ꝑpt̄ q̄s nō reſcindit̄ vendi
tio ut ecce·q: vēditor offert emptori duplum
vł q: reſcriptū impetrat a ꝓncipe ut reſcindat
venditōeꝫ·vel q: dicit ſe vendidiſſe neceſſita=
te rei familiaris·vł q: p̄tendit ignorantiā iuri
um locoꝝ ut·ī·e·l·nō eſt et·l·ratas et·l·non id
circo ꝛ·l·quiſquis·

¶ Quādo liceat ab ēptiōe recedere

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Qualiť altero inuito recedať ab emp-
tione·ſ·dictũ eſt Nũc qualiť ⁊ quãdo
vtroq3 volẽte diſcedať ſupponit Sciẽ
dum igit vẽditõe ɔtracta qñq3 rem eſſe inte
grã qñq3 nõ Rẽ dicim9 eſſe integrã ſi res in to
tum vel ꝓ pte vere vel inťpretatiue nõ fuerit
tradita nec p̄ciũ in totũ vel ꝓ pte fuerit ſolu-
tũ Inťpretatiue res intelligiť tradita cũ pie-
rit penes vẽditorẽ· Eſt em̃ libat9 ac ſi ťdidiſſ3
emptori ut·ff·e·l·cum emptor·§·vlt Arre aũt
datio nõ facit rẽ nõ eſſe integrã·q2 arrarũ da-
tio eſt q̃dam ɔtract9 p ſe ſubſiſtens venditio-
ni accedẽs ut·ſ·de fide inſtru·ɔtractus ñ forte
ſic ruſtici iſti9 ciuitatis faciunt ignorantes q̄r
dicãt deberit emptor arrã loco p̄cij vel q̄d ve-
rius eſt illa datio id nõ opať q2 ſit arra ſed q2
p̄cium Sʒ et datio fideiuſſoris vľ ſtipulatio nõ
facit rem nõ eſſe integram ut·ff·e·emptio
Sũt et alij modi ꝑpendẽdi rẽ eſſe integrã ſicut
notauim9 ꝯpť mandatũ iuriſdictõis et ſiſia ut
·ff·ꝺ iuř·o·iu·et q2 Sʒ iſta ſufficiãt ad p̃ntem
articulũ Si g̊ ut dictum eſt fuerit res integra
poterit vtriuſq3 ɔťhentis ɔſenſu diſcedi ab ea
ut·ff·ꝺ·reg·iuř·nihil tã naťale·Cõtťhentis
dico q̃ plene ſit etatis Si em̃ pupill9 venditõe
ꝑfecta cũ ſuo p̄deceſſore vľ etiã cũ ip̃o inuenien
ẽte ei9 tutore velit poſtea ſol9 ſine tutore cum
adũſario paciſcẽdo diſcedẽ nõ poteſt q2 ratõe
mioris etatis pupill9 nõ p̃t ſibi p̄iudicare ut li-
beret adũſariũ ſuũ maiorẽ·⁊ eadẽ ratõe nec ip
ſe liberari p̃t in diſſoluẽdo ɔtractũ·ʒ in ɔtra-
hendo ſibi aliũ obligat licʒ nõ obligeť ut·ff·e·
ſi id·§·inde p̃t q̄ri et de acť·empť·iuř·§·an p̃nťe
ſed ⁊ ſi quilibʒ maiores ɔťxerũt et poſtea vn9
velit diſſoluẽ ɔtractũ ꝓ pte ſua nõ poteſt licʒ
ex cauſa donatõis q̃libet eorũ alťi poſſit remit
tere debitũ ut·ff·e·l·i·ibi nã q̄d ariſto·et·ff·lo-
cati ſi tibi·ʒ ħ nõ eſt diſſoluẽ ɔtractũ ꝓ pte
Itẽ ɔťhentes dico vľ ei9 cui ex ɔtractu q̄ſita
eſt obligatio·ut ſi ſeru9 tu9 vendidit m̃ ⁊ po-
ſtea te integ̃ ɔueniam9 ut diſcedať ab empti-
one illa Idẽq3 ⁊ ſi vẽdiderit fili9 tu9 fa·ex pe-
culio ꝓfectitio nã te diſcedente mecũ a ɔtrac-
tu tu ⁊ fili9 tuus obnr̃·i·ſtati liberaris·⁊ ego
liberor a vobis ut·ff·e·l·i· ¶ Si aũt diſcederẽ
paciſcẽdo cũ filio tuo tibi nõ p̄iudicareť ut·ſ·
ꝺ pacť·l·fili9 In peculio aũt aduẽtitio filio fa-
ɔťhente pať forte nõ p̄iudicabit filio diſcedẽ-
do a ɔťctu licet legitimus ſit admiſtrator in
aduẽtitijs q2 dñi loco eſt·cũ bene admiſtrat ñ
cũ filiũ ſpoliat ut·ff·ꝓ emptore q̃ fundũ·§·ſi tu
tor ¶ Itẽ ɔtrahẽtis ɔſenſu dico non fideiuſſo-
ris ei9 tũc em̃ p exceptõeʒ nõ ip̃o iure forte diſ
ſolutereť ɔtract9 vt·ff·e·l·emptio ¶ Itẽ ɔſenſu
dico etiã nõ ſolẽni nã et ſi inueniat ſolẽnis con
ſenſus puta acceptilatõis vľ ab vtraq3 pte vľ
altã tñ diſſoluiť ip̃o iure ɔtractus non ex na-
tura acceptilatõis ʒ ptãte ɔuentõis ut·ff·e·l·
cũ emptor ⁊ de acceptilať·l·vlt Itẽ ɔſenſu di-
co ɔtrario ħ eſt ꝺ reſcindẽdo veťi ɔtractu nõ
de nouo inchoando ʒ et ſi nou9 incohoeť eodeʒ
p̄cio ɔuentu vľ alio idem eſt dum tñ poſterior
emptio ſit ꝑfecta ut·ff·e·ſi quã ⁊ de ɔtrahen·
empť·l·pacta Si aũt p̄ma emptio ſit ꝑfecta ⁊
pura Scda aũt ſit ɔditõnalis nõ diſſoluiť p̄ma
¶ Idẽq3 ⁊ ſi ſcda ſit impfecta ut ſi emit primo
pupillus cũ tutoris auctoritate et poſtea emit
ſine ei9 auctoritate Sʒ ſi p̄mo emerit ſine tuto
ris auctoritate ⁊ poſtea emit cũ tutore diſſol-
uiť ip̃o iure p̄ma ut·ff·e·l·ſi id q̄d·i·ꝛ̃o ⁊·§·i·g̊
p emptõeʒ plenã et purã diſcediť a p̄ma plena
vľ ſemiplena·ʒ p ſemiplenã vľ ɔditõnaleʒ non
recediť a plena vľ pura aucto g̊ vľ miuto pre
cio prima emptio finita eſt et alia ɔtrahiť niſi
agať in ɔtrariũ ut p̄ma emptõ teneat ut·ff·
·e·ſi q̃ Sʒ q̃daʒ dicũt veterẽ remanẽ ñ agať in
ɔťriuʒ ⁊ nouã ɔťhi·ut diximu9·ſ·ꝺ pacť· Si vo
res nõ fuerit integ̃·pactũ ſolũ ad reſcindẽduʒ
p̄mũ ɔtractũ nõ ꝓdeſt·ſed nec ex eo dať actio
ad repetendũ q̄d ſolutũ eſt ut·ff de pacť·l·ab
emptõe·§·vlt· ¶ Sʒ nũquid dať exceptio ꝓ eo
p̄cio q̄d fuerit ɔuẽtuʒ nec eſt ſolutũ ꝛ̃o·ſine du
bio dať i caſu·ſ·cũ ꝯpť pactũ ꝺ recedẽdo emp
tor reddiderit vẽditori q̃ ſibi ťdita erãt ut·ff·
ꝺ pacť·ab emptõe·§·ariſto·aľ videť q̄d dari nõ
debeat ex illa·l·ut·ĩ·e·l·ij·§·ſi vo ptẽ licʒ alias
oĩe pactũ nudũ pariat exceptõeʒ ut·ff·de pa-
ctis·l·iuris·§·ʒ cũ nulla oportet g̊ actũ p̄ori ſi
milẽ intẽcedere ut·ĩ·e·l·i·Hoc eſt ſm̃ q̄ſdaʒ q̄d
is q̃ emit vẽdat et is q̃ vẽdit emat q̄d nõ placʒ
q2 nõ a p̄mo recedẽť ʒ ali9 nouus fieret ɔtra-
ct9 et in ħ differt ab ea venditõe q̃ fit ab ea p
ſona q̃ ſiſiter p̄mo vẽdiderat tũc em̃ ut dictum
eſt ip̃o iuř·a p̄ori recediť Hic g̊ actũ p̄ori ſileʒ
intẽcedẽ qñ ſpõtanee oĩa reddũť ⁊ q̃cunq3 da-
ta vľ ſoluta ſunt

¶ Si ob publicas penſitationes vendi tio fũit celebrata

Epe ɔtingit ob publicas penſitatões
vẽditões fieri ⁊ reſcindi Videan9 g̊
q̃ dicãť publice penſitatões ⁊ qñ et
q̃liť fiat venditio ꝯpť eas ⁊ q̃liter poſſint re-
ſcindi·Dicunť aũt publice p̄ẽſitatões ãnue ex
actões tributoꝝ ľ veſtiũ auri q3 vľ argenti q̃
a certis pſonis debebãť fiſco ʒ et ea q̃ ad uiaꝝ
vľ pontiũ refectõeʒ p̄ſtanda ſunt a poſſidẽtib9
ut ſic fiat oim datoꝝ q̃daʒ collatõ publice p̄ẽ
ſitatões dicũť ob ħ aũt oĩa ꝓcurator fiſci vẽ-
ditõeʒ p̄dioꝝ tacite ad p̄dicta obligatoꝝ fa-
cẽ p̃t·ſ·ſi in ſolutõe p̄dictoꝝ fuerit ceſſatũ vel
in totũ ľ in ptẽ ut·ĩ·ꝺ diſtrac·pig·quã diu et·ĩ·
·e·l·i·vñ ⁊ ꝯpť reliq̃ ꝺr fieri vẽditio ħ ẽ ꝓpter
ea q̃ reſtãt ad ſoluẽduʒ·ʒ ⁊ oĩa ſignificare p̃t
reliquoꝝ appellatio ut·ff·ꝺ v·ſig·ceteroꝝ
Per q̃ntuʒ aũt tpis ceſſare ſufficiat·ñ eſt ſatis
·l·expſſuʒ ⁊ ideo forte dici poterit·ut p bienni
um debeat ceſſare ſic ⁊ i ſimplici colono p̄uati
ꝺr et in emphiteota eccl̃iaſtice rei ut·ff·loca-
ti q̄ro §·inť ⁊ i au·de alienať·emph·§·ſi vo q̄s
aut locator vľ dic ſtati cũ ceſſatũ eſt poſſe vẽ-
di ut·ĩ·deuecti·⁊ co·l·iiij·⁊ p ħ eſt q̄d dicit lex

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

penā rẽitti pupillo īfra·xxx·dies ſubaudi poſt
q̄ͥ ceſſarū ē ut·ff·ꝺ publicāis·l·icipiēs ¶It opoꝛ
tet ut iuſto p̄cio fiat vēditō et ut p̄cōniſeṯ vel
ſubaſteṯ res·et qꝺ aſſit auctoritas p̄ſidis ⁊ qꝺ
bona fide opetur ut·ꝟ·e·l·ij·et qꝺ inueniat au=
ctoritas tutoris vel curatoris illius qui ceſſat
et cuiꝰ p̄ꝺiū diſtrahēdū ē⁊ ſi aliqꝺ iſtoꝝ defu=
erit nō tenꝫ ɔtractus·vt·ꝟ·e·l·vlt·et·pnlt·et·ꝟ·
de fide·⁊·aſte·f·l·qꝺ in libellū·et·l·duplex⁊·l·
pnlt·qꝺ ſubſit debitū non opoꝛtet dicere quia
ſatis cōtineṯ in p̄mo mēbꝛo cū dixi ſi ceſſatum
fuerit in ſolutōe·

¶Sine cēſu vel reliquis fūdum cōp=ari nō poſſe

Habita mētōe publicarū penſitatōnū
et vēditōnū ſupponit ad huc de eis ut
nemo fūdū emat tali p̄cio ne p̄ſtet in=
tegrū cēſuꝫ ſi nihil ꝓ p̄terito tempoꝛe fuerit
ſolutū ſed vel ſiqꝺ fuerit ſolutū ut nō p̄ſtet re
liq̄·i·reſidua q̄ ſupſunt ad ſoluēdū·ut et ſupioꝛ=
ri·t·diximꝰ aptius·⁊ ē rō·q: tributa ſemper a
poſſidētibꝫ exigūtur nedū ꝓ tpe quo poſſideṯ
ſꝫ etiā ꝓ preterito tpꝛ· Secꝰ tñ vbi ab eq̄toꝛe
vendiṯ q: tunc ꝓ p̄terito tpe nō cōueniṯ em=
ptoꝛ vt·ꝟ·de cēſitoribꝫ ⁊ peq̄toribꝫ·l·vlti·vel·
xi·Sed hic ɔtra ē cū a p̄uato fit vēditio predij
et ideo diciṯ res nō pſona ɔueniri·ut·ff·de pluc
·l·impr·ſic ⁊ alias ſinā daṯ p̄ꝺio nō hoi·vt·ff
de·neg·ḡ·qui aliena·§·vno·nec pōt foꝛma pu
blici iuris pactis p̄uatoruꝫ īmutari·vt·ꝟ·c·l·i·⁊
ff·de pactis ius publicū ·non ḡ tenebit ea pa
ctio in p̄iudiciū fiſti·vt·ff·de pactis·l·inter de
bitoꝛē·ſꝫ foꝛte tenebit q̄ītū ad emptoꝛē et ven
ditoꝛeꝫ· ut acti·ex ēptoꝛ p̄ſcriptis v̄bis ēptoꝛ
vrgeat vēditoꝛē vt ſibi reſtituat t̄buta ſꝫ ſecꝰ
in vſuris q̄ fiſco depēdit·ſꝫ ſi nō depēderit emp=
toꝛ nō artabit venditoꝛē ut depēdat tributa
Sꝫ ſecꝰ in vſuris quas paciſciṯ mulier cū mari=
to ſe ſoluturā creditoꝛibꝫ q̄bꝫ obligata ſunt p̄=
dia eſtimata q̄ dat in dotē ibi em̄ et poſt quā
vir ſoluit ⁊ añquā ſoluat agit ɔtra mulierē ut
·ē·ꝺ pact·ex cōuentōne⁊·ꝟ·e·l·i·⁊·ff·de pactis
·l·epſa·§·pactū ¶Hodie aūt in vēditione fiſ=
caliū p̄ꝺioꝝ·ſi examiatōne añ traditōeꝫ facta
emptoꝛ minꝰ idoneꝰ fuerit inuētꝰ venditoꝛ ꝓ
fiteri cogiṯ apꝺ geſta ꝙ ſuo piculo t̄nſpoſitio
fit fiſcaliū tributoꝝ ꝓ eis em̄ ꝓmittet ſe ſatiſ
facturū fiſco ut i au·ꝺ man·p̄n·§·nō ꝓmittas·
liq̄t ḡ ex p̄ꝺictis qꝺ oīs ꝓ his agris q̄s poſſi
dēt publi·pēſitatōs agnoſcere debēt nec pacti
oībꝫ ɔ̄trijs adiuuanṯ nec ex eo qꝺ nō fit t̄nſla
ta ꝓfeſſio cēſualis poſſeſſoꝛē fūdi·ſi apud pri=
oꝛē dñm fūdi ꝑmaneat ut·ꝟ·e·l·vlt·Eſt aūt ꝓ=
feſſio ſcriptura q̄ ꝓfitebaṯ poſſeſſoꝛ tm̄ ſe de=
bere ⁊ ꝓ tali agro ut ager deſigneṯ ⁊ eiꝰ q̄n=
titas et q̄litas ⁊ eiuꝫ ɔfines ut·ff·de cenſibꝫ·l·
foꝛma ⁊ ex h̄ multū inſultāt ꝓuiciales dicen=
tes cia p̄ꝺia eē hodie exeq̄ta ut etiā noīe itali=
coꝝ debeāt p̄ſtari tributa cū in̄ ea ⁊ ꝓuicia=
lia nō ſit differētia ⁊ ſic ſublata eſt diffe=ētia
rerū māci·i·italicaꝝ ⁊ nec māci·i·ꝓuicialia q̄
olim plene mācipabāṯ aliꝰ dñio ⁊ nec māci·
·i·ꝓuicialiū q̄ plene nō erāt poſſeſſoris ut inſti·
de rei ū di·§·ꝑ traditōeꝫ ⁊·ꝟ·ꝺ vſuṟ·t̄nſfoꝛ·⁊ in
Ru·⁊ in textu ſꝫ certe ſublata ē q̄ntum ad vſu
capiōeꝫ vl' quātuꝫ ad dñij t̄nſlatōeꝫ q̄ fit t̄diti
one ut ex p̄miſſis·l·ptꝫ nō q̄ntuꝫ ad ſolutōeꝫ tri
butoꝝ a quibꝫ immūes ſunt italici ⁊ etiā q̄daꝫ
alie ꝓuincie q̄ ius italicum ſortite ſunt ut·ē·de
epis ⁊·c·l·ꝺ his ⁊·ff·de cenſibꝫ·l·i· ¶Vnꝺ ḡ ꝺr
·ꝟ·e·l·oīs agnoſcāt publicas pēſitatōes t̄ferē
dū eſt ad eos tm̄ q̄ debēt p̄ſtare tributa ſicut
⁊ ē·dico oīs hōmo diliget filiū ſuū ¶Itē cū ꝺr
exceptis nobiliſſimis illuſtribꝫ reliq̄ ōeſ ſolo cō
ſenſu ɔtrahūt m̄rimoniū nō tñ ɔcubinariꝰ cum
ɔcubinaria ¶Itē cū dico mulier p̄ferṯ oībus
creditoꝛibꝫ·ſ·talibꝫ q̄lis ē ip̄a·i·hypothecis ta
citis nō exp̄ſſis vententibꝫ·abſit ḡ ut dicamꝰ ita
liā q̄ dña eſt ꝓuiciarū facta eſſe ſub tributo·

¶De periculo rei vendite

Quia in re vēdita ⁊ ñ tradita ſepe cō=
tingit piculū ideo ɔmode ponit ꝺ picu
lo ⁊ ɔmodo ri vēdite·ꝺ h̄ aūt t̄dit lex
regulā ut ꝑfecta venditōe oīe ɔmodū ⁊ icō
modū qꝺ rei vēdite ɔtigit ꝑtineat ad emptoꝛ=
rē ut·ꝟ e·l·i·q̄ regula in q̄buſdā eſt falſa i qui=
buſdam in ſufficiēs i quibuſdā obſcura ut aūt
certa p̄ñtem matiaꝫ ⁊ doctrinā ſic ꝑfectā tra
dā regulā rotūdaꝫ ⁊ q̄dꝛataꝫ Cū venditio fit
pure ſine ſcriptis certe ſp̄ei q̄ deguſtatōneꝫ nō
exigit oīe piculū ſpectat ad emptoꝛē excep=
to caſu publicacōis ñ pactū culpa moꝛa callidi
tas interuenerit Et ſciēduꝫ ē qꝺ q̄libꝫ v̄ba regu=
le in ſe ponꝺꝰ habēt·pure eñ iō dictū eſt q: ſi
ſub ɔdictōe fiat ⁊ añ ɔdictōis euētū peat res
parit vēditoꝛi licet ſecꝰ ſit ſi facta ſit deterioꝛ
ut·ff·e·qꝺ ſi pendēte et eſt rō q: nulla oīno eſt
emptio nec obligatio cū em̄ tpe exiſtētis ɔdi=
tōis nō repiaṯ res in̄q̄ obligatio figē pedes ſu
os poſſit pepit n̄ra filia moꝛtuū quē ſperabat
viuū ¶Sine ſcriptis iō dixi·q: ſic ꝓp̄t ɔdictōeꝫ
nō exiſtētem ē emptio ip̄fecta ita ⁊ ſi ſcriptu=
ra nō ſit ɔplera ꝙ interuenire voluerūt vñ idem
in piculo ſtatueṯ ut·ē·ꝺ fide inſtru·l·ɔtctus ⁊
·ꝟ·e·l·cū int·⁊ inſti·e·§·cū aut ¶Sp̄ei iō dixi·q:
ſi in gñe ſit facta puta vendis m̄ hoieꝫ nūquā
ſpectat piculū ad emptoꝛē etiā ſi oīs ſui q̄cun
q̄ ſunt i mūdo pirēt·q: qꝺ in gñe debeṯ pire ñ
p̄t debeṯ eñ incertū ꝺ incertis ⁊ ita p̄t intelli
gi qꝺ ꝺr in venditōne lectoꝝ·ff·e·lectos et·l·
eū ⁊·l·qꝺ ſi neq̄ꝫ vl' venditoꝛ i ſe piculū ſuſce=
perit vl' eiꝰ culpa pierūt Secꝰ ſi debeaṯ incertū
ꝺ certis ut ꝓmitto vinū ꝺ fuis meis vl'·x·coꝛ=
bes vini ex h̄ dolio tūc em̄ liberoꝛ ſi oīs ſerui
mei pierit vl' ſi oīe vinū dolij ſit effuſuꝫ ut·ff·
ad·l·falc·i rōne legis·§·incerte aūt·Vel foꝛte
alia ē nata vēditōis·alia legatoꝝ·legatarꝰ
aūt nō petit vinū q: totū ē effuſuꝫ neq̄ꝫ preciū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quia legatū non est emptor· ṽo nō vinū petit ſʒ
repetit p̄ciū qḋ dedit q: ſine cauſa eſt apud
vēditorem vl' ſi nō ſoluit habʒ exceptōeʒ in eo
et iō dr̄ non ſpectare piculū ad eū ¶ Itē certe
iō dixi q: ſi ſub incertitudine ſit vendita licet ſit
ſpēs nō tñ ſemp ſpectabit piculū ad emptoreʒ
puta vēdo ſtichū vl' pamphilū· ſi em̄ moriatur
vtqʒ vl' ſimł' vl' diūſis tēporibꝰ piculū eſt emp=
toris Secꝰ ſi alt' eoꝝ tm̄ peat· Nam eiꝰ piculū
ſpectat ad vēditorē ut· ff· de ↄ̄tbēn· empt̄· ſi in
empt̄· §· pn̄ſt· Itē q̄ degustatōem nō exigit· iō
dixi q: ſi exigit degustatōneʒ diſtiguēdum eſt
ſm dn̄m meū ⁊ ꝙ pl'es alios vēdat' in ſpē an i
menſura · Si in ſpē ptinet piculū ad emptorem
poſt degustatōeʒ nō añ nec dicūt ſpēale i vino
licet vinū letificet cor hoīs imo idem in alijs q̄
degustāt' ut in zinzibere ⁊ cinamo ⁊ ſilibus Si
ṽo venditū eēt ad menſurā exigēt' duo ut et pi
culū ſit ēptoris· i· degustatio ⁊ mēſura ⁊ ꝑ eis
eſt qḋ legit'· ff· e· l· i· ⁊· l· ſi q̄s vina ſʒ certe in· l·
p̄ma loquit' in vino vēdito in ſpē cū vēditor in
ſe recepit piculū et quid ſi p̄finierit die' piculi
vſqʒ tūc ſuſtinebit piculū alioqui ſuſtinebit· vl'
qʒ ad degustatōeʒ Nā ſi nil d' piculo ↄuenisset
vēditor ſpectaret piculū ad emptorē· cū in ſpe
cie vinū emerit· ſic in q̄libet ſpē vēdita ut· ff· d'
ↄ̄tben· empt· qḋ ſepe· §· in his et· ff· e· l· i §· ſʒ et
cuſtodiā ⁊· l· ſi vina qʒ ⁊· l· ſi q̄s vina· §· ſi per
aduſioneʒ ⁊· ꝟ· e· l· cū ↄuenit Qḋ aūt dr̄ in· l· illa
ſi q̄s vina dictū eſt i vino vēdito ad menſuraʒ
qḋ erat degustāduʒ poſt die' certū vn̄ ſpectat
piculū ad vēditorē q: eſt i mora qḋ nō patit' de
guſtari Alioqui ſpectaret piculū ad emptorē
q: die ſtatuta non degustat ut· ff· d' act· empt̄·
rō· §· ſi p venditorē ⁊· ff· e· ſi p emptorē· §· ſi v bi
gr̄a nec in piculo Diſtinguo ſit acoris vl' mu=
cris an effuſionis· licet q̄daʒ rōne poſſet diſtig
ui· q: cū venditio ſit ad mēſuraʒ q̄ſi ſub ↄdicti=
one videt' fieri ut· ſ̄· d' ↄ̄tben· empt̄· qḋ ſepe· §·
in his In ↄdictōnali aūt vēditōe dic ut· ſ̄· dixi
mꝰ Diſtiguit' piculū amiſſionis vel ꝑemptōis
a piculo deterioratōis et eandē diſtinctōeʒ fecit
dn̄s· b· pl'ibꝰ ān̄is i vino vendito ad menſuram
ſed poſtea in ſequentibꝰ mutauit· q: ſapientis
ē mutare ↄſiliū in meliꝰ In hac em̄ ↄdictōe di=
ūſum ē quā in ceteris q: eſt de ptāte vēditoris
emptori mēſurare vl' ei offerre vt mēſuret' qḋ
ſi emptor nolit accipe poterit vēditor mēſura
re ad corbē et effūdere ſi vaſa i q̄bus vinū eſt
in vēditori neceſſaria vel ꝑpt' nouā vindemiam
vl' ꝑpt' aliā rōeʒ ut· ff· e· l· i· §· vl't et· l· ij· ¶ Itē
excepto caſu publicatōis iō dixi· q: illud picu=
lū vēditorē reſpicit ut· ff· locati ſi fundū ¶ Itē
d' pacto iō dixi q: ex natura ↄ̄tctus vēditor de
dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui tenet' nō de caſu ut· ff·
· e· l· cū cuſtodiā aūt et· l· ſi vēdita ⁊ de act· ēpt̄·
· l· pn̄ſt· i· ſʒ ⁊· ꝟ· e· l· mortis pactū ṽo etiā i for=
tuitu caſu derogat ut· ff· e· l· ſi in venditione ſi
ſpēalit' exp̄mat' ſm nos vl' ſm alios eē ſi gn̄alit'
Itē in vicio qḋ ↄtingit poſtea ex nat'a rei p̄iu=
dicat vēditori pactū vl' affirmatio ſi dixit bo=
nitatē duraturā ut· ff· e· l· ſi vina ¶ Itē et ſi ni=
hil dixerit ſi tñ ſciebat bonitatē vini nō dura=
turaʒ id tacuit tenebit' emptori ꝑpt' calliditā=
tē ſuā ut in p̄dicta· l· dicit' Itē d' culpa iō dixi·
q: ſi culpa inſit caſui vl' p̄cedat ſpectat piculū
ad venditorē q̄ culpā adhibuit ſicut ⁊ in ↄmo
dato· ſ̄· diximꝰ Itē d' mora iō dixi q: ex ea ſpe
ctat piculū ad vēditorē vel ſi emptor ⁊ vendi=
tor fuerit in mora poſterior mora p̄ponderā=
bit p̄me et tranſſert ſ; mora piculū imo reſum
etiā ſi res eodē mō eēt ꝑitura penes actorē ſm
nos Scd'm alios ita demū ſi nō erat res ꝑitura
penes actorē ut dixīmꝰ· ſ̄· depoſiti Itē h' d' pi=
culis amiſſionis vl' exemptōis vl' deterioratōis vl'
diminutionis rei q̄ fieri poteſt p fluminis curſum·
Periculū aūt euictōnis q̄ ſit ex cauſa p̄cedente
vēditōem piculū ptinet ad venditorem· ſi ta=
mē emptor denūciauerit venditori vt eū defen
dat et eo p̄n̄te ↄtra eū ꝑnūciet' vt· ꝟ· e· l· i· hunc
tñ articulū pleniꝰ explicabimꝰ· ꝟ· de euict· donā
te dn̄o· Si ṽo ex cā ſeq̄nti vēditōem res euica=
tur ptinet piculū ad emptorē· ut q: ſuus vēdi=
tus et traditus· poſtea raptorē v̄ginis· vel ad
ulteratorē monete ad cedeʒ dn̄i ſui deduxit in
publicū· ut· ꝟ· ꝑ quibꝰ· c· ſui ꝑp̄mio acci· lib· p to
tū· t· ¶ Itē ⁊ ſi in limine ↄtractꝰ· i· pꝰ traditō
nē āte ſolutōneʒ p̄cij mota ſit emptori q̄o picu=
lū ē vēditoris· nec emptor cogit' ei ſoluere p̄ciū
niſi fideiuſſores idonei a vēditore euictōnis no
mine offerarant'· ut· ff· e· l· pſt· §· vl't· ⁊· ꝟ· d' eui
cti· et ſi pꝰ pfectā Quod aūt dictū ē in pici=
lo rei vēdite ē intelligēdū et in ↄmodo· vt ec=
ce· qḋ acceſſit p alluuiōeʒ ptinet ad emptoreʒ
Itē et fructꝰ et ptus ex re vēdita poſtea ꝑue
nientes· ut· ꝟ· de acti· empt̄· l· fructꝰ ⁊· l· pn̄ſt· Itē
et actōes ncie rei ↄpetēs vēditori ut· l· acquilia
et dāni infecti et aque pluuiat' arcēde ſʒ ⁊ inter
dicti qḋ ui· aut· clā· ⁊ ſiſes ſunt cedend' empto=
ri a vēditore· ut· ff· de acti· ēptō· l· iuſ· §· ſi fru=
ctibꝰ Itē ⁊ ea q̄ vēditor ſui q̄ſiuit p ſuū nō ex
re ſua et q̄ donata ſunt ſuo et relicta nō ↄtem=
platōe vēditoris· ſʒ ſui vel ēptoris· ut· ff· de act
empt̄· l· iuſ· §· ſi fructibꝰ infi· et· §· ſi q̄d ¶ Itē et
ea que ↄcc̄ōe rei vēdite ꝑueniūt ad vēditorē
vt ſi ꝑuocat' venditor in actōe· cōi· di· vt· ff· de
act· empt· l· iuſ· §· idē celſus· Si tñ ſui ēptor ipʒ
ſeruū cōduxerit· vel p̄cario regauerit a vēdi=
tore nihil p eum acq̄rē p̄t· q: nō videt' traditꝰ
is cuiꝰ poſſeſſio p locatorē retinet' a vēditore
ut· ff· e· l· ſerui Sʒ is qui emit p̄diū ſi eūdem p̄ca
rio rogauerit a vēditore fructꝰ pcipiēdos ſu=
os facit ut· ff· d' act· empt̄· iuſ· §· poſſeſſionū Il=
la em̄ regula africani ut i q̄ caſu poſſeſſor p̄dij
facit fructꝰ ſuos in eodē poſſeſſore ſui aquirat'
ex re vl' ex opa ⁊ ecōuerſo ut· ff· d' acq̄r· r· do·
· l· q̄ſitum locū habʒ in poſſidētibꝰ ciuili ⁊ natu
rali iure ñ in detinētibꝰ p̄cario vel ex ↄducto
Vbi aūt poſt venditōeʒ dn̄o q̄d acceſſit rei vē
dite Sʒ tp̄e venditōis aliq̄ res q̄tam in ciuita=
te vident' rem venditā reſpicē · Diſtingue do=
mū a p̄dio ruſtico vendito· Nā edibꝰ diſtrictis
ea q̄ſi ps ediū ſunt q̄ ꝑpt' edes in' edificiū vel
extra edificiū habent' ppetui non tpalis vſus

cauſa utpote alia ⁊ eſt id puteal ꝗ puteus api
tur Itē lines · i · funes ⁊ labra ſcꝫ imagines p
ꝗ diſtillant aq̄ ſaliētes · ſ · aq̄ ⁊ fiſtule ꝗ ſalienti
bus i iūgunt Itē cānales Itē ⁊ ea ꝗ edificio
detracta ſunt ut ibidē reponāt ediū ſunt at ꝗ
pata ſunt ut reponāt nō ſunt ediū ut tegule ꝟ
ſigna Granaria aūt ita ſunt ediuꝫ ſi ſtipites
eoꝝ in ťra defoſſi ſunt qꝺ ſi ſup̄ ťram ſunt rup
tis ⁊ ceſis cedūt Itē ⁊ piſces ꝗ ſunt i piſcina
nō ſunt ediū nec fūdi nō magis ꝙ pulli aut ce
tera aīalia ſꝫ ⁊ ꝗ pata ſunt cā domꝰ ſi tn̄ nōdū
pfecta poſita ſint i edificio n̄ ſūt ediū · ⁊ pbā
tur h̄ · ff · ꝺ act · empt · iul · §· vlt ⁊ · l · idē et · l · li
nes · l · n̄ mag · ⁊ · l · fūdi · §· It qꝺ iſule ⁊ · §· labeo
et · §· ea et · l · ḡnaria ⁊ · l · ſi vēditor · §· vlt Vē
dito aūt ruſtico p̄dio nihil eſt eius n̄ qꝺ īnē ſe
tenet Vn̄ etiā vaſa vinaria et torcularia etiaꝫ
ſi edificio ville cohereāt nō cedūt · qm̄ h̄ iſtru
mēta magis ſunt ſꝫ vinū et fructꝰ nō ſunt ville
Pali tn̄ ꝗ exēpti ſunt ꝺ vinea ut ibidē reponā
tur vinee ſunt aliud i his ꝗ erāt pati ut ibi im
ponerēt i ſterqlinio autem diſtictio fit treba
tij ut ſi qꝺem ſtercorādi agri cā ꝯpatū ſit emp
torē ſeq̄tur ſi vendidi vēditorē · nec īnēeſt ia
ceat i ſtabulo an ſit acervꝰ rupta ḡ ⁊ ceſa et
ſi nihil dicāt ptinēt ad vēditorē n̄ ceſa ſint vł
rupta ea intētione ut ibidē reponant ut · ff · de
act · empt · l · fundi · i · R° ⁊ · §· ſi rupta ⁊ · §· vlt ·
in fi · Vie aūt publice et limites et luci ꝗ fūduꝫ
tāgūt ptinēt ad ꝯmodū ēptoris ut nō cedant
i mēſuram niſi aliud dictū ſit ut · ff · e · l · id qꝺ · §·
vlt Si aūt vendāt res mobilis ut ſervꝰ nō ce
det peculiū ut · ff · ꝺ ꝯtⁱhen · emptōe · l · q̄tiens

De actione empti et venditi

Quia emē et vendē mil vł parū ꝓdeſſꝫ
n̄ ēptor ⁊ vēditor actōeꝫ haberēt de
actōibꝫ ēpti ⁊ vēditi videamꝰ · ſ · qbus
et īnqs dent directe vł vtiles ⁊ in quātū et q̄
les ſint Dat aūt actio exēpto directa ei qui
emit ꝟ cuiꝰ ſervꝰ vł filius vł ſiſs pſona emit ꝗ
ſolet nob̄ aquirē ꝺ qbꝫ pſonis diximus · ſ̄ · p q̄s
pſonas aqui · no · Vtilis aūt dat ei cuiꝰ ꝓcu
rator emit ꝓcuratore n̄ exiſtēte ſoluēdo ut · ff ·
e · l · iul · §· ſi ꝓcurator ⁊ ꝺ inſti · l · i · ⁊ · ij · vł cuius
tutor vł curator emit vł actor vniūſitatis ut
· ff · ꝺ ꝯſti · pec · l · eū ꝗ · §· ſi actori ⁊ · ſ̄ · qn̄ ex fa
cto tu · ꝟ · cu · l · ij · vel ei cuiꝰ adūſariꝰ ꝯfeſſꝰ eſt
in iure ſe ei vēdidiſſe Itē ⁊ ei ꝗ iuravit ſe emiſ
ſe ut · ff · ꝺ iur · iur · l · ſi duo patroni · §· iſꝗ iura
vit ⁊ · §· marcellꝰ ⁊ ꝺ ꝯfeſſꝫ · l · certū · §· ſi alia q̄
cūqꝫ cā It directa dat in eū ꝗ vēdidit p ſe nā
ſi vēdidit p filiū ꝟ ſuū vel aliū itri ſuo ſubiectū
q̄liter ex eoꝝ ꝯtctibꝫ ſubueniāt ꝺ iure p̄torio
plene notavimꝰ · ſ̄ · in · t · qꝺ cū eo Itē ſi vēdidit
p tutorē vł curatorē tenet utili actōe ut pate
bit inſūma inferioris ti · qn̄ ex facto tutoris · §·
vlt · Itē ſi vendidit p ꝓcuratorē tenet utili
actōne ut · ff · ꝺ inſti · l · i · ⁊ · ij · ⁊ de act · empt · l ·
iul · §· ſi ꝓcurator ſꝫ ⁊ ipe ꝓcurator tenet rōne
ꝯtctꝰ ſui ſiue ꝺ evict · ꝓmittat ut · ff · ꝺ ꝓcur · l ·
ꝓcurator · ſꝫ · p · ſiue n̄ ꝓmittat qꝛ videt ꝓmittē
h̄ ipō qꝺ vēdit ut · ī · ꝺ evict · n̄ dubitat It ⁊ vti
lis dat in eū ꝗ iuravit ſe vēdidiſſe ꝺ lato iure
iurādo vł in eū ꝗ detulit alij iuſiurādū ut iuret
ſe emiſſe ꝟ in eū ꝗ ꝯfeſſꝰ eſt ſe vēdidiſſe eadem
rōe q̄ ⁊ iſtis pſonis · ſ̄ · diximꝰ dari vtiles actio
nes Et dant iſte actiones ita ſi ꝯtractꝰ teneat
pſibꝫ eīn modis deficit ut diximꝰ · ſ̄ · de ꝯtⁱhen ·
empt · Nūqꝫ tn̄ et ſi nō teneat ꝯtctꝰ dat actio
ut ibidē diximꝰ et qn̄qꝫ dat ſi reſtituerit Si tn̄
poſtea ſit vtruſqꝫ volūtate reſciſſus · ſ · ad reſti
tutōeꝫ arrarū ⁊ ſiſiuꝫ ut · ff · e · exēpto · §· is ꝗ vi
na ⁊ ꝺ ꝯtⁱhen · empt · l · ſꝫ celſus · §· ſi fūdꝰ Venit
aūt i actōeꝫ exēpto i p̄mis h̄ qꝺ ꝯvenit p̄ſtare
qꝛ ſi nihil ꝯvēit p̄ſtabūt ea ꝗ naťalit iſunt huꝰ
mōi iudicij ptare Et in p̄mis oportet vēditorē
cavē de re ťdenda Si nōdū venēit dies ťdendi
ut · ī · e · emptor et · ff · e · exēpto · §· idē et · ff · ꝺ iu
dic · l · i oibꝫ Si aūt venerit dies ťdendi ipām rē
p̄ſtare vēditorē oportet · i · tradē ita qꝺ ēptor
habeat vacuā poſſeſſionē · qꝺ ē vacuā poſſeſſi
onē habē h̄ eſt ut ēptor potior ſit in ea poſſeſ
ſiōe ita ꝙ ꝺ iure ab eo n̄ poſſit avocari · nā ſi q̄s
avocaverit eā pinde ē ac ſi nō eſſet ťdita ⁊ ſi n̄
ſit aduocata p̄t tn̄ aduocari nō videt eē ťdita ·
qꝺ eīn ſi aliꝰ erat in ea poſſeſſione cā legatorū
vł rei ſuādē cā vł in ꝯr cā vētris nō videt eſſe
ťdita vacua poſſeſſio ut · ff · e · l · ij · §· i · ⁊ · l · iij · ⁊ · l ·
exēpto · i · R° ⁊ · l · emptorē · §· in̄ nera Nec aūt
ťditio facit emptorē dn̄m · ſi dn̄s erat vēditor
ſi nō erat obligat nōie evictōis ſi mō p̄cium ſit
ſolutū aut eo nōie ſatiſfactū ut in p̄dicta · l · ex
empto Nec obſtat his qꝺ ꝺr · ff · e · l · iul · §· poſ
ſeſſionē videri ťditam poſſeſſioneꝫ et ſi p̄cario
ſit ťdita · et tn̄ certū eſt qꝺ ēptor i ea poſſeſſio
ne nō eſt imo ſuccūbit ſi agat vēditor ꝗ p̄cario
ꝯceſſit ut · ff · uti poſſidetis · l · i · §· vlt et · l · ij · Sed
certe videt ťdita quātuꝫ ad h̄ vt emptor po
ſtea teneat ad vſurā p̄cij q̄ſi iā videat eſſe i mo
ra ſoluendi nō quātū ad h̄ ut liberet venditor
ab actōe ex ēpto Quid ſi vēditor nolit rē tra
dē certū eſt eū teneri ad inťeſſe ut · ff · e · l · i · et ſi
cut ibidē ꝺr p̄ſtat i h̄ caſu ſingulaē inťeſſe qꝺ
egredit p̄cium omniū ꝟ ꝯventū · nō tamē exten
dit vltra duplū p̄cij omnīs cū iſte ꝯtctus certā
ſpēꝫ vel quātitateꝫ ꝯtineat Si aūt ꝯtineret fa
ctū inťeſſe q̄ntūcunqꝫ eēt deberē p̄ſtari ut · ī · de
ſentēcijs ꝗ ꝓ eo qꝺ inťeſt ꝓ · l · i · Itē p̄dictū inē
eſſe ꝯſiderat circa non exť neqꝫ eīn ſi potuit ex
vino negociari emptor id extimat vł ſi fami
lia eiꝰ pijt fame · qꝛ frumentū nō ťdidit vendi
tor id ꝯſiderat ut · ff · e · l · ſi ſťilꝰ · §· eū p · licet ſe
cꝰ dicā cū vēditor ťdidit rem vicioſam ut di
cemꝰ It nūq̄d a p̄ſide manꝰ militaris auxilium
poterit iplorare ut res ab invito venditore ex
torqueat qꝺ · N · viſum eſt ar · ff · de rei ven · qui
reſtituē Sꝫ certe ut ait · b · ꝯtrium eſt · nam ⁊ ſi
vēditor ſit ꝯtumax vł ꝓcax dicit lex eum libe
rari p̄ſtito inťeſſe ut · ī · e · ſi ťditio ⁊ · ff · e · exemp
to · §· idē ait ⁊ ei cōſonat qꝺ dicit lex ꝺ ſim p̄dij
debere inducē in poſſeſſionē eū cui emphiteo
ta vendidit ſua emponemata · ſi emphiteota

venditor maluerit ac ſi diceret emphiteotam
qui vẽdidit nõ ꝯpelli trͣdere ſi nolit ſatis eſt enĩ
ſi p̃ſtat intereſſe ⁊·l·illã q̃ reſtituere itelligebat
·b·cũ quid peto meũ nõ futurũ meũ ego nec h̃
multũ approbo·q: h̃ idẽ ẽ in q̃buſdã pſonali=
bus actõibꝫ quibꝫ peto nõ meũ·ut in ꝯdictiõe
ex·l·ꝯt̃ donatorẽ licet venditor et donator vi
deant̃ aſſimulari q: vtriqꝫ imponit̃ neceſſitas
tradẽdi ut inſtit·d̃ natõibꝫ·§·eſt ⁊ aliud h̃ vni
ĩponit̃ nccitas cauſatiua·i·ſi nolit p̃ſtare inteẽ
alij p̃ciſa ¶Itẽ quilibꝫ q̃ ꝓmiſit ſe daturum om̃i
mõ neceſſe habet dare q̃quo mõ ut·ff·de·v̄·o·
·l·ũ·§·vl̃t exaudiã g̃·l·illaȝ q̃ reſtituẽ cũ iudex
iuſſit rẽ reſtitui nõ dico qd̃ ſemp debeat rẽ re=
ſtitui iubere ut h̃ nã ⁊ ſociꝯ inuito ſocio renũci
at ſocietati ⁊ mãdatariꝯ dño licet teneant̃ ad
inteẽ Si tñ iudex debeat vl̃ nõ debeat iubẽ iuſ=
ſerit locũ habẽt auxilia nũata in·l·illa q̃ reſti=
tuere ¶In q̃buſdã aũt rebꝫ vẽditis puta in cor
poralibꝫ vacue poſſeſſionis trͣditio nulla eſt q: i
corporalia nõ poſſunt tradi h̃ q̃ſi tradi dicũtur
vẽditore ſuitutis patiẽte emptorẽ uti ſuitute
et cauet vẽditor p ſe nõ fieri q̃ miꝯ vtat̃ emp=
tor ut·ff·e·l·ratio·§·ſi int̃ et d̃ ſuitutibꝫ ſi ſer=
uitutes·§·i·⁊·l·q̃tiens et de acq̄r·r̄·do·l·ſuus
·§·i·¶Itẽ veniũt in actõeȝ exẽpto acceſſiones
·i·res accedẽtes rei vẽdite tp̃e vẽditõis ⁊ ac=
tiones ncie rei poſt vẽditõeȝ vẽditori ꝯpeten
tes ¶Itẽ et ptus ⁊ fetꝯ ⁊ fructꝯ ⁊ q̃ſita per
ſuũ venditũ d̃ q̃bus cibus plene diximꝯ·ē·ti·
ꝓximo·§·vl̃t et pnl̃t ¶Itẽ venit cautio d̃ euic=
tione vl̃ ut caueat vẽditor emptori rem ei licẽ
habere ut·ff·e·l·exẽpto §·idẽ nerac·d̃ hac ta
mẽ cautõe plenꝯ dicemꝯ ĩ·d̃ euictõe ¶Itẽ ne
ceſſe habet cauẽ vẽditor ſui d̃ vicijs ſui ſcȝ eũ
nõ eſſe fugitiuũ vl̃ errõnẽ ut·ĩ·e·emptor nec ex
cuſat̃ rõe ignorãtie nõ aũt cauere debet eũ nõ
eẽ furẽ·⁊ eſt differentie rõ·q: fugitiuũ q̃dem
defcto ñ licȝ ẽptori habẽ ⁊ q̃ſi euictõis nõie te
net̃ vẽditor vñ ad ſiſtud int̃ euictõis ꝓmittit
vẽditor d̃ duplo ſi mãcipiũ ſit fugitiuũ ut·ff·d̃
edil̃·edict·qd̃ ſi nolit·§·q: et·l·q̄rc·§·vl̃t·fu=
rẽ aũt habẽ poſſumꝯ ſi tñ venditor ſciebat fu=
rẽ eſſe tenebit̃ emptori ad intereſſe Si aũt igno=
rauit furẽ eẽ aſſeuerauerit aũt bone frugis et
fidũ tenebit̃ quãto mioris emptor empturꝯ eſ
ſet·q: nõ debuit venditor facile aſſeuerare qd̃
ignorabat ⁊ eſt differẽtia int̃ hũc vẽditorem
temerarie aſſerẽteȝ·qd̃ ignorabat ⁊ eũ q̃ ven
didit ſciens ſuũ fugitiuũ vl̃ furẽ·q: ſciẽs tene
tur ex eo qd̃ nõ p̃monuit ſuũ eſſe furẽ Hic au
tẽ tenet̃ ex tẽeraria aſſertõe ut·ff·e·l·iul̃·§·itẽ
q̃ furẽ Licet aũt dixerim vẽditorẽ ſui fugitiui
vl̃ erronis ignorãtem teneri nõ tñ tenet̃ ñ q̃n=
to mioris emptor empturꝯ erat cũ ſi ſciſſet te=
nẽtur ad inteẽ om̃e etiã qd̃ eſt ext̃ rem puta ſi
ſeruꝯ fugitiuꝯ res quaſdã ſecũ abſtulit vl̃ ali=
os ſuos ſollicitauit ut·ff·e·iul̃·§·qd̃ aũt ¶Itẽ
cauet venditor ſerui eũ eẽ ſolutũ furtis et nox
ijs h̃ eſt noxali iudicio ſubiectũ nõ eẽ g̃ ſi noxi=
am omiſit nec ꝑmanet noxa ſolutus videt̃ noxi
as accipe debemꝯ p̃uatas h̃ eſt eas q̃cunqꝫ con

mittũt̃ ex delictis nõ publicis crimibꝫ ex quibꝫ
agit̃ iudicijs noxalibꝫ·ex capitalibꝫ aũt crimi=
bus ſp̃ealit̃ ꝓuidet̃ emptori p edictũ curuliũ
ut·ĩ·e·l·emptor et·ff·e·l·ex ẽpto·§·idẽ nerac·
et de edil̃·e·l·q̃ ſcit·§·qd̃ aũt et agit emptor
ex hac ſtipulatõe vl̃ act·ex empto ſiue ſoluẽit
eo noxali iudicio ꝯuentꝯ ſiue ꝯdẽnatus fuerit
cũ ſeruũ in noxali iudicio defendit ſiue cũ nõ de
fendet q: manifeſtũ·i·notoriũ erat ſeruũ noxiũ
fuiſſe nõ tñ ꝯſeq̃tur emptor ñ tantũ q̃nto mi=
nimo potuit̃ defũgi·i·liberari ab eo q̃ ꝯtra eũ
agebat noxalit̃ ut·ff·e·l·emptorẽ ¶In caſu tñ
agit emptor ꝯt̃ vẽditorẽ et ſi ncd̃ q̃d ſoluerit
vl̃ ꝯdẽnatꝯ ſit ut ſi vẽditor ſciebat ſeruũ eẽ fu
rem vl̃ noxiũ et agit̃ h̃ exempto nõ ex ſtipula
tu·q: nõdũ aliquid abeſt emptori ut·ff·e·ſeruũ
¶Itẽ vẽditor cuiuſlibet aial̃ cauẽ debet p̃ſtari
aial̃ ſanum et eẽ ⁊ bibere ut oportet ut·ĩ·e·
emptor et·ff·e·l·exempto·§·aialiũ q̃ȝ Si vẽ
diderit quis pecus morboſum ⁊ ſciens decepit
emptorẽ·tenet̃ emptori ad intereſſe etiã qd̃ eſt
ext̃ rem·ut ſi pecora alia morboſi pecoris ꝯta
gione pierit Si vero venditor ignorabat pecꝯ
morboſuȝ tenet̃ ẽptori q̃nto mioris empturus
erat Et qd̃ dixi in pecore morboſo ſuat̃ in tig
no vicioſo ut·ff·e·l·iul̃·Idẽqꝫ i veſtimẽtis int̃=
pol̃·ut·ff·d̃ ꝯt̃hen·empt·l·labeo ¶Idẽqꝫ ⁊ in
vaſe nõ integro vendito ut·ff·e·l·tenetur·§·ſi
uas Quid in vaſe vicioſo vendito forte idem
in vaſe tñ vicioſo locato etiã ignorans tenet̃
ad intereſſe Eſt enĩ alia natũa locatõis quã ven=
ditõis ut·ff·locati·l·h̃ addes·§·i·Repio tñ ven
ditorẽ excuſari ꝓpt̃ ignorãtiaȝ cũ vendidit ſer
uũ furẽ ut·s̄·diximꝯ et forte ea·rõ eſt ibi quia
ẽptor aut ſciuit·aut ſcire debuit ſuũ eſſe fureȝ
Fur enĩ d̃r etiam ſi dño ſuo ſurripiat ut·ff·de
edil̃·edic·l·qd̃ ſi nolit·§·i·et q̃ ẽ ſuꝯ vl̃ cacius
q̃ dño ſuo panẽ vl̃ vinũ·vl̃ alia domeſtica non
ſurripiat·certe imo relatiua ſunt fur ⁊ ſeruus
Vñ v̄gilꝯ Quid dñi faciẽt audent cũ talia fu=
res ¶Itẽ repio excuſari vẽditorẽ ꝓpt̃ ignorãtiã
ſi vendidit p̃diũ tributariũ ut·ff·e·ſi ſteril̃·§·i·
Et poteſt etiã in h̃ caſu aſſignari rõ q: ſiue ẽp=
tor ſciebat p̃diũ eſſe tributariũ·nõ aget exẽp=
to·q: nõ videt̃ eſſe deceptꝯ qui ſciuit ut·ff·e·l·
·i·in ſi·ſiue ignorabat eẽ qd̃ debeat ſibi iputa
ri q: cũ emẽt p̃diũ ꝓuiciale ſcire debuit tribu=
tariũ eſſe Secꝯ aũt in italicis ut·s̄·d̃ epis ⁊·c·
·l·de his Si aũt p̃dixerit vẽditor p̃diũ tributa
riũ eſſe pone in·x·cũ deberet·xx·tenebit̃ emp
tori q̃nto mioris emiſſet ut·ĩ·e·ſi minor ſicut ut
·s̄·dixi in venditõe q̃ aſſeruit ſeruũ ñ eẽ furem
Dicã g̃ regulare eſſe ut vẽditor teneat̃ etiaȝ
de vicijs ignorãs ea ut dictũ eſt in ſuo fugiti=
uo pecore morboſo·tigno vicioſo vaſe nõ inte
gro vl̃ vicioſo·⁊ veſtimẽtis intp̄ol̃·h̃ fallit re=
gula in ſeruo fure ⁊ p̃dio tributario·q: nõ te
net̃ ſi ignorans fuit vẽditor Quidã tñ dixerũt
ꝓpt̃ iſtos duos caſus regulare eſſe ne teneatur
ignorãs ñ in caſibꝫ ſuperiꝯ notatis·h̃ certe non
refert decipiat̃ emptor callíditate vẽditoris
an ignorantia nã vtrobiqꝫ teneri debet licȝ nõ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

teneaꝛ in tm̄· ¶ Itē teneꝛ vēditor ex empto ſi
ſciebat ſeruitutē debē ꝛ nō admonuit empto=
rē Sȝ ſi ita dixit nulla quidē ſuit⁹ debeꝛ· verū
ne emergat inopinata ſeruit⁹ nolo teneri te=
nebiꝛ ex ēpto ſi ſciebat ſuitutē debitā ꝛ ēptor
ignorabat Si aūt ſciebat nō videꝛ eſſe celat⁹
neqȝ certiorari debuit q̄ n̄ ignorauit ſecuritati
aūt ſue ꝓſpicit vēditor ſi ſuitutē debitā expri
mat emptori cui⁹ noīe nō vult teneri· vl̄ etiam
ſi nō exp̄mat ſeruitutē debitā q: nullam crede=
bat deberi Si tn̄ emergeret ī ordinata dixerit
ſe nolle teneri ꝓderit ei pactum ut· ff· e· l· i· ꝛ· l·
q̄ro Si aūt ſuitutis nulla eſt mētio facta teneꝛ
vēditor ēptori ad īteſſe ſi ſciebat ſeruitutē
alioquin q̄nto minoris q̄ſi ſemp videatur vendē
vti eſt optim⁹ niſi dicaꝛ ɔtrariū ut· ff· de ɔtra·
hen· empꝛ· l· cū fundū ꝛ de edil· e· l· q̄ꝛ· ꝛ lȝ ple=
ne dicem⁹ ī· ꝰ euicꝛ ¶ Itē teneꝛ vēditor ſi ſciēs
alienū vl̄ obligatū vēdidit etiā anq̄ res euica
tur ut· ff· e· l· ſuus· §· vlt· nec ꝓdeſt huic ſcienti
vēditori ſi adiciaꝛ ne ve eo noīe q̄d p̄ſtari ut
· ff· e· l· teneꝛ· §· vlt· ¶ Ideōqȝ d̄r in venditore qui
ita vēdidit ut· ī· xxx· dies de dupla ꝓmitterēꝛ
emptori ſtipulāti· q̄d ſi emptor nō id poſtula=
uerit· ī· xxx· dies poſtea ne q̄d p̄ſtaret vēditor
Nā ſi venditor ſciebat alienum nichilominus
teneꝛ ad īteſſe ſi ignorabat teneꝛ ad p̄ciū niſi
dictū eſſet vēditorē nec ad p̄cium teneri ¶ Itē
et creditor· q̄ vēdidit iure creditoris licet non
teneaꝛ ꝰ euictiōe· nec ad p̄cium ſi tn̄ ſciēs ſibi n̄
obligatā rem vl̄ nō eſſe ei⁹ q̄ obligauit ꝛ ven
diderit tenebiꝛ ex ēpto ut· e· empt· rē· §· iuſ· et
· §· q̄d aūt ¶ Itē agiꝛ ex empto ɔꝛ vēditorē · ut
p̄ſtet dolū ꝛ latā culpā et leuē in re vēdita ut
diximus· ſ̄· ꝰ piculo ꝛ· ɔ· rei· ven· ¶ Itē de pacto
ut d̄r· ff· e· ſi ea res et· l· vēditor dom⁹ ¶ Itē agi
tur ex empto ad redibitiōē facīedam ut· ff· e·
· l· ex empto· §· redibitiōem· vbicūqȝ enī· ſ̄· dixi
vēditorē teneri emptori q̄nto minoris ēpturus
eſſet ibidē actio ex empto ɔtinebit redibitiōē
ſi emptor nullo mō empturus erat ut· ff· de ex=
cepꝛ· rei iu· ſi is qui· §· i· Sȝ ꝛ cōtinet redibitio
nē vbi vēditor ſciebat ſe vendere corruptā et
emptor putabat ſe emere v̄ginē reſolueꝛ enī
emptio ꝛ p̄cio reſtituto mulier reddeꝛ· licȝ nō
habeat locum actio redibitoria q̄ſi videaꝛ mu
lier eſſe viciſa vel morboſa· iō q: corrupta eſt
ut· ff· e· ex empto· §· ſi q̄s ¶ Et vbi a ɔtractu vtri=
uſqȝ volūtate receſſum ē agiꝛ ex empto ut in
integro reſtituanꝛ arre· ꝛ nihilomin⁹ habet
locū ɔdictio ſine cauſa vl̄ ob cauſā· cum cauſa
ſit finita ꝓꝑꝛ quā date ſunt ut· ff· e· ex ēpto· §·
is q̄ vina ¶ Et ꝛ agiꝛ ꝰ nō tenuit ɔtract⁹ ut· ff· e·
ſi ſterilis· §· quāuis Porro q̄d dictū eſt redibiti
onē fieri ꝑ actiōē ex empto nō eſt ita intelli=
gendū· ut noīe morboꝝ et vicioꝝ fiat redibi=
tio de iure ciuili ꝑ actiōē ex empto imo fit ex
edicto edilium ꝑ act· ex empto ex eoꝝ edicto
ꝓpoſitam q̄ d̄r redibitoria q: facit redibitiōē
vl̄ ſm̄ alios eſt ꝓpriū nomē actiōis q̄ d̄r redibi=
toria· ſed licet nō fiat redibitio ꝰ iure ciuili ꝓ
morbis et vicijs ex cautiōe tn̄ quā facit vendi

tor ꝓmittēdo aīaliū ſanitatē tenebiꝛ ad inte=
eſſe Et ad idē d̄r actio informari vei⁹ ex emp=
to Si aūt vēditor de ſanitate vl̄ de alijs ꝰ qui=
bus· ſ̄· dixim⁹ eū teneri cauere noluerit cautio
nē expenē tenebiꝛ emptori quāti p̄mi īteſt
ei⁹· et ſi forte ꝰ q̄buſdā cauerit ꝰ alijs nō te=
nebiꝛ emptori ad īteſſe nulla facta deductiōe
Sȝ ſi ideo q: ꝰ vno noluerit cauē p̄ſtitit vendi=
tor aliq̄d emptori ut q: nolebat cauē de ſanita
te deīn ɔueīaꝛ ut caueat de euictiōe ꝓꝑꝛ q̄d de=
bet dānari ī duplū ꝰ lȝ duplo deduceꝛ q̄d p̄ſti=
tū eſt ꝓꝑꝛ aliā cautiōē non p̄ſtitā ut· ff· e· l· ex
empto· §· idē verā ¶ Et venit ī actiōē ex empto
ut emptor decipiaꝛ in q̄ntum ē decept⁹ a ven
ditore ꝓꝑꝛ dolū ei⁹ ſic ꝛ teneretꝛ emptor vēdi=
tori ſi dolo decepiſſȝ vēditorē vt· ff· e· l· iuſ· §·
ſi vēditor ꝛ· §· ꝑ ɔtrariū et· §· idē iuſ· deceptio
enī q̄ fieret reiꝑā tolleraꝛꝛ ut dixim⁹· ſ̄· de do=
lo ¶ Itē venit in actiōē ex empto ut vēditor ex
hibeat emptori origīalia inſtrumēta rei ut· ff·
· e· l· ticius heres ¶ Et in act· iſtā veniūt falſe
aſſertiōes vēditoris ſiue repiaꝛ falſitas in q̄li=
tate rei· ut ecce dixi· l· iugera· eſſe vinee et· l·
p̄ti ī prato plura inueniāꝛ· ſiue in q̄ntitate vbi
dixit· l· iugera eſſe agri ꝛ pauciora inueniūꝛ·
in q̄bus caſib⁹ vēditor tenebiꝛ ad īteſſe ſi vē=
ditio ɔꝛhebaꝛ in ſpē Si aūt fiat vēditio ad mē
ſurā diminueꝛ p̄ciū ꝓ numero iugerū q̄ deſunt
ut· ff· e· ſi ſeruum· §· i· ꝛ· l· ſi in qualitate· poteſt
tn̄ vēditor releuari in falſa aſſertiōe ex eo q̄d
ſupueniēs incrementū alluuiōis ſi ꝓplet anq̄ꝛ
deregaꝛ falſitas aſſertiōis q̄d deerat in fundo
ſi mō vēditor ignoranꝛ aſſeruit falſum Secus
ſi dolo ut· ff· e· l· iuſ· §· ſi titius ¶ Itē p̄t releuari
ex eo q̄d duobus fūdis venditis ſi ꝓpleꝛ in vno
q̄d deeſt in alio ut· ff· e· l· ſi duoꝝ ¶ Et venit in
act· ex empto vl̄ vēdito deceptio q̄ cōtingit ex
falſa mēſura vl̄ falſis ponderib⁹ circa q̄ ita Di
ſtinguo cū vēditor metiꝛ vl̄ ponderat mēſura
falſa vl̄ ponderib⁹ falſis aut ɔuenerit inꝛ ſe· ut
ſtarēt illis aut nihil ɔuenerit ꝰ menſura Si ni=
hil ɔuenerūt ſerueꝛ ɔſuetudo regionis· et ſi q̄=
dem decipiaꝛ emptor petet q̄d reſtat ſoluēdū
ex empto actiōe Si aūt decipiaꝛ vēditor petet
q̄d ampli⁹ p̄ſtitit act· ex vēdito ꝛ rei vēdicatiōe
Itē ꝛ habet ɔdictiōē furtiuā ꝛ actiōē furti
ſi emptor ſciebat maiora eſſe pondera Nec enī
vēditor tranſtulit dn̄iū in eum· licet errās tra=
didit· q: q̄d ampli⁹ eſſet noluit tranſferre ut· ff·
de furtis· l· ſi q̄s· §· ſi maiora· et de ɔꝛhen· empꝛ·
ꝛ ipatores· ꝛ ꝰ act· empꝛ· l· ſi q̄s a me Si aūt ɔue
nerūt ut ſtarēt illis ponderib⁹ ſiue eſſent maio=
ra ſiue minora ſi q̄dem neuꝛ eoꝝ ſciebat iniq̄ta=
tē ponderū neuꝛ agit ɔtra alterū Idemqȝ ꝛ ſi
vterqȝ ſciebat· Si aūt alter eoꝝ tm̄ ſciebat· ſi
q̄dē ille erat decept⁹ n̄ aget· nec enī videꝛ de=
cept⁹ cū ſciuit ut· ff· e· l· i· Si v̄o erat decipiens
teneꝛ nec adiuuaꝛ rōne pacti ut· ff· ꝰ hꝛ· l· act·
ven· l· lȝ aūt et· ff· e· l· i· Si aūt terci⁹ accōmoda
uit falſa pondera ſciens Si q̄dem decipiaꝛ ɔmo
datari⁹ teneꝛ ei ɔmodator ɔtria ɔmodati Si
aūt nō decipiaꝛ ɔmodatari⁹· ſed ali⁹ eſt q̄ ipe

ↄtrãxit ſi q̃dem deceptꝰ ↄtra ↄmodatariũ age
re nõ p̃t qđ q̃n ↄtingat ex p̃dictis patet agit
ↄtra ↄmodãtez đ dolo ut· ff· đ dolo· l· arbitrio
·§· de eo q̃cunqꝫ aũt diximꝰ p̃ſtanda iuſ p̃ncipa
li vẽdita p̃ſtanť etiã in his q̃ nciatim dictũ eſt
accedẽ· ut tñ noie rei acceſſorie· nõ agatur de
euicẽ · in duplũ ꝫ in ſimplũ ſiue euicať res a vẽ
ditore vł eiꝰ herede ſiue ab alio ut· ff· e· ẽpto =
rem· §· ſi quis· ¶ Jt vbicũqꝫ dixi venditorẽ tenẽ
ad intereſſe eſt itelligendũ p̃ſens vł ad om̃e qđ
fuerit a tpe more ut· ff· e· l· rõ· §· ſi ꝑ vẽditorem
Nũqꝫ tñ ↄſidať a iudice intereſſe ſm tpis futuri
vtilitatẽ ut ſi iactum retis emõ· ⁊ venditor
noluit iactare rete ut· ff· e· l· ſi iactuꝫ ¶ Actio
aũt ex vendito dať vẽditoribꝫ directa vł vtił
q̃buſcũqꝫ eñ diximus dari actõem ex empto ſi
emiſſent ꝑ ſe vel ꝑ alios Sepe tñ repiť actõez
ex vẽdito vel vẽditi ↄperẽ emptori et ↄconũſo
actõez ex empto ↄperẽ vẽditori veteres eñ vi
ciſſim vł ꝓ miſcue his vocabulis vtebanť Jdẽ
in locatõe et ↄductõe ut· ff· e· vetẽs Dať hec
actio ex vẽdito in p̃mis ad p̃cium quãto venit
res et neceſſe habet emptor numos facẽ ven =
ditoris llcꝫ vẽditor nõ teneať facẽ rẽ empto =
ris ⁊ eſt rõ differẽtie· qꝛ vẽditor ad certã ſpẽz
eſt obligatꝰ Vñ merito ↄſuliť ſibi vt p̃ſtet eaꝫ
ſic p̃t emptori võ ẽ obligatꝰ ad p̃ciũ in genere
nã quãlibet pecũiaꝫ dãdo liberari poteſt dum
mõ ſuã det· ⁊ iõ ſtrictiꝰ obligať ad tñſferendũ
dñiuꝫ i venditorẽ· qꝛ largiorẽ habet ptãtem ut
· ff· e· l· ex empto et· l· iuł · §· ex vẽdito ⁊ eſt ar·
ꝓ hꝫ qđ đr in legato generali ⁊ ſpẽali ut· ff· de
euicẽ· l· hẽs· et deł· i· l· ſi a ſubſtituto Jt venũt
in eã vſure p̃cij ex mora ut· ĩ· e· l· fructꝰ vł ex q̃i
mora ut ſi vẽditor tdiderit emptori rẽ ſatis eſt
eñ ut videať ẽptor in mora qꝛ p̃t fructꝰ pcipe
ut· ff· e· l· iuł· §· ex vẽdito Si q̃ras cur nõ p̃ſtat
emptor vſurã ne dũ a traditõne ſed etiã a tpe
venditõis cũ ab eo tpe fructꝰ ſibi p̃ſtari poſſit
petẽ ẽptor a vẽditore ut· ſ̃· diximꝰ Reſpõdet
q̃daꝫ diſtinguẽdo vtrũ ẽptor ꝑ ſe capiat fruc
tꝰ· ut tũc teneať ad vſuras an ꝑ aliũ ut tũc nõ
teneať ñ a tpe tditõis ⁊ ne nihil videreť dicẽ
ar· iduxerũt· ff· đ pig· act· l· ſi pignore· §· ſi p̃dia
in fi·· §· qđ certe nõ eſt ꝓ eis ſi ſub tiliter videa
tur caſus ille dico g̃ qđ poſt tditõez oĩno tene
tur ẽptor ad vſurã etiã ſi fructꝰ nõ pcipiat Sa
tis eſt eñ qđ p̃t pcipe ꝫ añ tditõez nõ tenetur
niſi pcipiat fructꝰ tũc eñ eadẽ eq̃tate q̃ ⁊· ſ̃· te
neť nec p̃t vẽditor obijcẽ emptori culpã qđ rẽ
ñ pecijt cũ ex tali culpa lucrũ ſenſerit· i· fructꝰ
ut· ff· đ iuſ· do· l· cũ in fundo· §· qđ ſi mulier Jtẽ
venũt ſumptꝰ q̃s fecit vẽditor i re diſtracta
puta edificia reficiẽdo egrũ ſeruũ curando añ
tditõez vł aliq̃d expẽdendo i diſciplinas in q̃s
erat verſiſſe etiã emptorẽ velle ipendere vł ſi
qđ ipenderit i funꝰ mortui ſui ſine culpa ven =
ditoris ut· ff· e· l· iuł· §· p̃teria Jt venũt ea de
q̃bus ↄuenerũt puta vt ẽptor daret fideiuſſo =
rẽ de p̃cio ſcluẽdo vł aliq̃d aliud faceret ven =
ditori vł ut patiať vẽditorẽ habere fundũ cõ
ductũ cẽra mercede ut· ff· e· l· teneť · §· i· ⁊ · l· iuł ·

· §· p̃terea in fi· §· et· l· ſterilis· §· ſi tibi vł ut pa =
tiať ẽptor habitatores vł inq̃linos ihabitaẽ
⁊ tũc videť eſſe ↄſultũ ext̃neis nõ dño nec om̃i
bus ext̃neis· ꝫ illis q̃bꝫ vẽditor ex locatõe te =
neť Secꝰ ſi gratis eis ↄceſſerit habitatõez eti =
am ſi talia fuerũt ṽba habitatori aũt i quẽ di
em q̃s ↄductũ habet ut· ff· e· ſi mercedẽ· §· vłt·
vł ut augeať p̃ciũ· qꝛ ẽptor vendit alij maiori
p̃cio ut· ff· e· l· iulia· §· ſi int̃ emptorẽ Nõ tñ cia
ↄuẽta venũt ut ſi vẽditor ſtipulatꝰ eſt penaꝫ
dupli· non ſoluto p̃cio ad diẽ videť eñ adiecta
eſſe pena i fraudẽ legitimarũ vſurarũ ut· ff· e·
iuł· §· ibidẽ Si aũt vẽditor ſtipulatꝰ eſſet penã
ab ẽptore· ſi emptor nõ faceret aliq̃d qđ fieri
ↄuenerat et agiť ad penã ſic ⁊ ẽptor agẽt ad
penã quã ſtipulatꝰ eſt a vẽditore ſi vẽditor int̃
diẽ maſiaꝫ vł rẽ venditam nõ rep̃ſentaret ut
· ff· e· l· p̃dia et· l· luciꝰ Jtẽ venũt i hãc actõ
nẽ ruta et ceſa vł fructꝰ iã ſecti ⁊ in fũdo vẽdi
to iacẽtes ſi ꝑ emptorẽ exportẽť vł iniuſte ab
eo detineanť ut· ff· e· l· fũdi· §· ſi ruta ⁊ ĩ· e· l· ij·
hꝫ eñ occaſione venditõis iniuſte ꝑuenerũt ad
emptorẽ Jdẽqꝫ ⁊ ſi ſeruus venditꝰ venditori
Quid ſi ſurripuit ⁊ ad emptorẽ ꝑtulit ut· ff· đ
ↄtrahen· empť· l· quoť· l· ꝫ ad exhibendũ et· l· ꝫ
⁊ ſi quid Jtẽ agiť ex vẽdito ↄtra eũ q̃ emit la
pides ex fũdo ut eos tollat ut· ff· e· l· ſi is qui
Jllud ſciẽduꝫ ẽ qđ actio ex vẽdito ita demũ cõ
petit vẽditori ad ea q̃ dicta ſunt ſi paratus ſit rẽ
p̃ſtare ut· ff· e· l· q̃ pẽdentẽ Quid g̃ ſi neqꝫ vẽ
ditor emptori neqꝫ ẽptor vẽditori habeat fi =
dẽ air· p· ſeq̃ſtratõez faciẽdaꝫ· ar· ff· đ ſolu· l· ſi
ſoluturꝰ· ꝫ certe ibi loquiť q̃n vterqꝫ ↄſenſerit
in ſeq̃ſtratõe· Alĩo eñ inuito nõ eſt facienda
ut· ſ̃· đ ꝓhi· ſe· pecũie Dicã ergo qđ ſi q̃s illo =
rũ vult agẽ p̃us debeat tradẽ id ad qđ eſt ob
ligatꝰ Alioquĩ patiť exceptõez ut· ff· de ediſ·
· e· l· ediles etiã· §· vłt· et· l· videamus ⁊ · l· illud
ſciendũ· i· ꝶ· Jt ſciendũ eſt venditi actõez nõ
facile dari ad ↄtractũ reſcindẽduꝫ ñ aliud cõ =
uenerit ut· ĩ· e· l· venditi he autẽ actõnes bone
fidei ſunt famoſe nõ ſunt hẽdibꝫ ⁊ in hẽdes ꝑ =
petuo ↄpetũt ·

¶ Si quis alteri vel ſibi ſub alterius nomine vel aliena pecunia emerit

De ↄtrahenda empť· dictũ eſt et qꝛ ſepe
emit q̃s ſibi alteriꝰ noie ut ꝓcurator
hꝫ exp̃ſſo vł tacito vł etiã aliena pecu
nia ⁊ ſuo noie ⁊ in vtroqꝫ caſu ṽbis collatis i
ſua pſona· vł etiã emit q̃s ṽbis collatis in pſo =
nã dñi iõ q̃d iuris ſit in his pcit ¶ Sciẽdum eſt
igiť aliud eſſe nũciũ aliud eſſe ꝓcuratorẽ· licet
in larga ſignificatõe q̃libet nũcius ſit ꝓcura =
tor ꝫ nõ q̃libet ꝓcurator ſit nũciꝰ ut diximus
· ſ̃· de ꝓcuſ· Nũciꝰ eſt is q̃ vicem gerit epſe eſt
q̃ velut pica et organũ ⁊ vox dñi mittẽtis ip =
ſum ⁊ recitat ṽba dñi puta miſit dñs· ut ſciret
an ille ſibi vẽderet rem ꝓ· x· Et iõ dixit ei· ſcias
an ipſe venderet rem ꝓ· x· et nũciꝰ q̃ſiuit vẽdiã

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

illi rē iſtā ꝓ ꝑ et ille ħꝛ· vendo tenet ꝯtcꝰ et
dn̄o ꝗrit̄ actio ꝑ ſeipm̄ nō aliꝰ ꝗrit ei licet alte
riꝰ miſteriū īntcedat ut·ff·ð ꝯſtit·pec·q̄ aūt
·§·vlt·et·l·licet ⁊ ð ꝯtbenda empt̄·l·i·§·vlt·
Quid ḡ ſi nūciꝰ dicat ei vēdis ni cū dn̄s uolue
rit celebrari ꝯtctū in pſona ſua illud cōſtat·q̄ꝫ
tenet ꝯtctus utpote cū ſibi emē potuerit·ſꝫ nū=
q̄d dn̄o det̄ vtilis poteſt heſitari· videt̄ tn̄ q̄ð
nō q̄ꝫ nō fecit q̄ð ſibi iniūctū ē Nā ⁊ ſi feciſſet
nō tn̄ dn̄o dat̄ vtilis niſi in ſubſidiū ꝓcuratore
n̄ exiſtēte ſoluēdo ·ff· ð inſti·l·i·⁊·ij· Si vō
q̄s fuerit ꝓcurator tal̄ q̄ mādato dn̄i vēdis in
ſuā nō i dn̄i collatis pſonā ꝯtrahē poſſit Si qui
dē dicas vēdis illi nō tenet ꝯtractꝰ quātuꝫ ad
dn̄m·q̄ꝫ n̄ potuit nec ꝗntū ad ſe q̄ꝫ noluit· tra
ditio tn̄ i q̄ꝫlibet eoꝝ facta ⁊nſfert dn̄iuꝫ ꝗre
ex vtili ꝯtractu ⁊nſfert̄ dn̄iuꝫ ut al̄ diximꝰ ut
·ff·ð ꝯtben·empt̄·l·fūdus ⁊·j·e·l·multū·§·ſive
ro Sꝫ ⁊ ꝗntuꝫ ad dn̄m tenet ꝯtcꝰ in caſibꝫ ut
cū tutor l̄ curator mīoris vl̄ actor vniūſitatis
ipi mīori vl̄ vniūſitati dicūt ſe emere vl̄ paciſci
ut·ff·ð ꝯſtit·pec·l·eū·§·ſi actoꝛ Si vero dicat
ꝓcurator vēdis ni tenet ꝯtcꝰ et dat̄ ꝓcura=
tori actio directa·dn̄o aūt non dat̄ vtilis niſi
ꝓcuratore nō exiſtente ſoluendo tenet̄ tn̄ dn̄s
vtili actōe ex ꝯtractu ꝓcuratoris ut·ff·ð inſt̄·
·l·i·⁊·ij·⁊ ð act̄·empt̄·iul̄·§·ſi ꝓcur·h̄ ſi ꝓcur̄·
erat hō liber vl̄ nō nob̄ ſubiectus Nā ſi ſeruꝰ
eſſet meꝰ vl̄ filiꝰ fa·directo nob̄ aq̄rit ut·j·e·l·
cū ꝑ eos ⁊ ut diximꝰ·s̄·ꝑ q̄s ꝑ·no·ac·dn̄m aūt
rei vēdite ⁊ ⁊dite ꝓcuratori nobis ꝗrit̄·ut di=
cemꝰ plene·j·ð acq̄r̄ ·poſ̄· ⁊ dicitur j e·l·vlt·
Ubi aūt quis emit ſibi ⁊ noīe ſuo ſꝫ aliena pecu
nia nihilomiꝰ re ⁊dita ꝯſeq̄tur dn̄iuꝫ etiā ſi eſ=
ſet alteriꝰ oīm bonoꝝ ſociꝰ quāuis ſocius agē
poſſet ad ꝯmūicādum ut·j·e·l·i·⁊·l·pnſt·⁊ de
admi·tu·l·ticiū·§·alt̄o In caſibꝫ tn̄ dn̄ium rei
empte ꝗrit̄ ei cuiꝰ pecunia res eſt empta ut ſi
erat pecūia militis vl̄ mīoꝝ quoꝝ admiſtra=
tores ex alia pecūia res emerūt ut·s̄·de rei vē·
ſi ut ꝓponis et·j·ar·tu·curator et·ff·qn̄ ex fa=
cto tu·l·ij·quod in curatoribꝫ dixi ⁊ in p̄latis
eccl̄iarū ꝯcedo Idemq̄ꝫ ē et ſi ð pecūia dotali
vir emerit res aliq̄s ð volūtate vxoris ut·ff·ð
iur̄·do·l·ita et·l·cū vir·§·vlt·h̄ tn̄ caſu ꝯcurſu
volūtatis vtriuſq̄ꝫ videt̄ dn̄iuꝫ ⁊nſire i uxorem
Itē et ſi vxor donauerit marito pecūiaꝫ et ille
ex ea res emerit nec ſoluendo eſt dat̄ mulieri
vtilis i rem actio ut·ff·ð donat̄·int̄ virū ⁊ ux·
·l·ux·marito Cū aūt q̄s ſua pecūia ⁊ ſuo noīe
emit et ꝑ ⁊ditōeꝫ accipit ſine dubio ꝗrit̄ ei dn̄i
um licet i inſtrumento ſit ſcriptū alium emiſſe
Nā plꝰ valet q̄ð agit̄ ⁊ē ut·s̄·pl̄·valē q̄ð agi=
tur ꝑ totū ut·j·e·l·quāuis et·l·cū ꝓpria ⁊·l·inſt̄
tū·caue tn̄ tibi·q̄ꝫ ſemꝑ ꝓ iſtrumēto·i·ſ̄m q̄ð
inſtrumentū dicit p̄ſūit̄ eſſe niſi ꝓbet̄ ꝯtrariū

De rebus alienis nō alienādis et de probibita rerū alienat vel hypotheca

De rerū ꝓpriarū alienatōe et vēditōne
s̄·dictū eſt Nūc ponit de rebꝫ alienis
nō alienādis·licet em̄ aliena q̄s poſſit
vēdere nō tn̄ poteſt alienare ut·ff·ð v̄·ſi·l·alie
natū ⁊ ð ꝯtben·empt̄·l·alienā rē In caſibꝫ tn̄
h̄ fallit·ecce em̄ creditor rē alienā ſibi obliga=
tā vl̄ ex pacto vl̄ ex·l·alienare poteſt ut inſti·
q̄bꝫ ali·licꝫ ⁊·j·ð iure do·in pe·l·vlt· It iudices
rōne officij publici ⁊ executores eoꝝ auct̄· It
cēſitores ut inſt̄·ð of·iu·§·vlt·et·ff·ð aquir̄·r·
do·ḡ·§·alluuio et·j·e·l·nemo· Eſt aūt cenſitor
q̄ cēſum exigit ⁊ ſi n̄ ſoluat̄ ei cēſus rē iur̄·pig
noris capit ⁊ diſtēhit ut·ff·ð cēſibꝫ forma·§·il=
lam ⁊·l·cū poſſeſſoꝛ·§· ꝓ pecūia Itē rōne offi=
cij p̄uati·ut ꝓcurator filiuſfa·et ſuꝰ Itē impa
tor ſi tanq̄ꝫ ſuā vēdat rē alienā ⁊nſfert dn̄ium
ut·j·ð q̄drien·p̄·l·ij·⁊·l·bene It ⁊ rē quā ſcit
ſe habē cū alio ꝯmūeꝫ ꝑtis rōne alienat i totū
ut·j·t·ꝓx·l·ij·⁊ ð vēdi·rerū fiſca·cū p̄uatꝰ cō
mumū·l·i· It tutores q̄ loco dn̄oꝝ ſuoꝝ alie=
nāt ut·j·ð admi·tu·l·lex ⁊·ff·ð furtis·l·inēdū
·§·q̄ tutelā·idē i oībꝫ p̄latis eccl̄iarū al̄·ḡ pre=
ter q̄ꝫ in p̄dictis caſibꝫ vl̄ ſiſibꝫ nō p̄t q̄s aliena=
re rē alienā ut·ff·de aquir̄·re·do·l·⁊ditio Sed
quāuis n̄ teneat alienatio t̄pe ⁊ditōis ꝯfirmat̄
tn̄ ex q̄buſdā accidentibꝫ puta ſi dn̄s ratū ha=
buit q̄ð p̄t ſi ſuo noīe facta eſſet alienatio Se=
cꝰ ſi fieret ⁊dentis noīe n̄ in ſubſidiū re ꝑ emp=
ta vl̄ vſucapta et p̄ſcripta Alij dicūt q̄ñcunq̄ꝫ
ratū haberi poſſe ſꝫ et q̄ñq̄ꝫ cogit̄ dn̄s ratū ha
bēi puta ſi expediat ei que fecerit geſtor ⁊ de
hac ratihabitōe plene ⁊ctaui·s̄·ð neg·ḡ· In
vero autem ꝓcuratore non eſt neceſſaria ra=
tihabitio ut·ff·ð ꝯdict̄·inde·ſi ꝓcurator tuus
et·l·indebita Itē ꝯfirmat̄ alienatio rei alie=
ne ꝑ ꝑ̄ ſucceſſionē ut·j·e·l·vēdit̄ ei De ꝓhibi
ta aūt alienatōe ſciēduꝫ eſt·q̄ꝫ ſi a lege·ꝓhibe
at̄ alienatio ut in rebꝫ mīcꝛū eccl̄iarū vl̄ ſimili=
um vl̄ etiā ꝓhibet̄ a teſtatore nullū oīo i acci=
piētem ⁊nſit dn̄iuꝫ niſi teſtatoris p̄ceptū fuerit
nudū q̄ꝫ nō apparet pſona cuius gr̄a ꝓhibita
ſit alienatio Si vō appareat facta alienatione
immutat̄ ad fidei·ꝯ·et dat̄ ei rei ven·ſi res fue
rat teſtatoris ut·ff·def̄·i·filiuſfa·§·diui·et de=
lega·iij·l·pat̄·§·quidecim In legatariū em̄ eti
am ignorantem ⁊nſit dn̄iuꝫ rei ut·ff·q̄ꝫ adma·
fui·a·l·ſi ꝑteꝫ·§·ſi ꝑ fundū Si vō pactio ꝯtra=
hentiū ꝓhibeat alienatōeꝫ nihilomiꝰ dico ⁊n=
ſire dn̄iuꝫ in accipiēteꝫ ſic em̄ ſolū pactū nō p̄t
in aliquē trāſferre dn̄iuꝫ ſine ⁊ditōe ita et ſim=
plex pactio i ⁊denteꝫ nō debet retrāſferre dn̄i=
um n̄ rei ⁊ditio inueniat ⁊ eſt ꝓ nobis ar·q̄ð
dr̄·s̄·ð pact̄·⁊ditōibꝫ et·ff·ð pact̄·t̄·et·ff·ð iu
re patro·l·ſi libertꝰ·§·plane at i vltis volūta
tibꝫ q̄ꝫ ⁊ ſine ⁊ditōe ⁊nſfert̄ dn̄iuꝫ et ſine retra
ditōe ⁊nſfert̄ at ipi opponūt q̄ð ē·j·e·l·vlt·ſed
certe ibi nō dr̄ q̄ð lex ꝓhibeat alienatōeꝫ cum
pactio ꝯtbentiū ꝓhibet ſꝫ dicit q̄ videant̄ ꝓhi
beri ab eo q̄ ꝓhibet alienatōeꝫ·ſ·ut ob h̄ ſi ꝯt=
factū fuerit poſſit agi ad inēeſſe vl̄ ad penam
ꝓmiſſam ob h̄ vl̄ ad rē repetēdam ob ꝯdictio=
onē ob cauſaꝫ ut·s̄·de ꝯdict̄·c·da·l·ea lege cū

pactio ꝯ̄tinentiū ꝓhibuit vł re ̄tnſferaꝛ̄ etiam
dñiuz ut dictū eſt ex volūtate defuncti. vel vbi
lex ꝓhibuit alienatõez impediaꝛ̄ trāſire in ac=
cipiētem ꝟ dicim⁹ p̄t quā in eo caſu vbi ꝓhibi
tus eſt q̄s p pactū manumittē ſuū ut. j. ſi man=
cipiū ita. f. ali. l. ea forte iō q: libtas ſi ſemeł cō
petēt poſtea nō poſſet reuocari quod nō ita ē
in dñio ar. i. inſti. q̄bꝫ ex. c. ma. nō poſ. §. ſemel
et ꝯ̄p̄bat ꝟ rō in legatis. nā hēs rē legataz
ſub ꝯdicē. interi p̄t alienare ſuū tn̄ legatū ſub
cōdictõe ineim manūittē nō p̄t ut. ff. d̄ fidei. ꝯ.
li. gnālir. §. vłt. ꝛ q̄ ꝛ a q̄bus ma. l. gnāliter. §.
vłt. vel ē ea rō in ſuo ꝓhibito manumitti vel
q: ꝓhibit⁹ eſt ꝓpt̄ maleficia ſua. et q: publice
īteeſt penas ob maleficia ſolui impediꝛ̄ libta=
tis donatio ut. j. d̄ penis. l. ſi opis. vł eſt ea ra=
tio q: ꝓhibita alienatõe videꝛ̄ eſſe cogitatuz
d̄ fc̄o ꝟ ꝓhibita manūiſſiõe videꝛ̄ cogitatū de
effectu bn̄ficij ut. ff. de ſeruis expoꝛ. ſi veditor
Quidā tn̄ ꝛ in ꝓhibita alienatõne diſtinguūt
ſi ſit cogitatū de facto ut tunc ̄tnſferaꝛ̄ dñium
an de effectu ̄tnſferēdi dñiuz ut tūc nō ̄tnſfera
tur dñiū Itē et alij diſtinguūt vtrū in ̄tdendo
apponaꝛ̄ ꝓhibitio ut tūc nō ̄tnſferaꝛ̄ dñiuz. an
in ꝯ̄tinēdo tn̄ ut tūc ̄tnſferaꝛ̄ ꝛ inducūt ꝓ ſe
qd̄ ē. ff. d̄ act. ēpt. l. ſi tibi et d̄ ſuit. ur. p̄. l. ſi bi=
narū ꝟ certe ibi loquiꝛ̄ d̄ pacto q̄daz iponende
ſuitutis rei ſue quā q̄s vendebat ex q̄ ̄ctum eſt
ſuit. ipoṅi nō poſſe añ ̄tditõez q: res ſua nemi=
ni ſuit ut. ff. ſi vſufruc. pe. l. vti frui Nobis aūt
videꝛ̄ ꝯ̄dicere qd̄ eſt in auē. de alienaē. ephi. §.
ſancim⁹ Sꝫ ̄cte ibi nō ſolū pactū impedit aliena
tõez fieri Sꝫ gnāliꝛ̄ ꝓhibitio legis q̄ pactū co
adiuuat ꝟ et in alio caſu ꝓpt̄ pactū ꝓhibitoriū
ꝓhibet lex vſufruc. ꝯ̄petē p̄ri in rebꝫ aduenti=
cijs ut. j. auē. vt liceat ma. ꝛ. a. i. Rc. vbicūq3 ḡ
pactū nō ꝯ̄cadiuuaꝛ̄ ſpēali. l. ̄tnſferꝛ̄ i accipien
tē dñiuz ut dictū.

De communium rerum alienatione

Quecūq3 dicta ſunt d̄ alienis rebꝫ i to=
tū itelligāꝛ̄ eſſe dicta d̄ alienis rebus
ꝓ p̄te quātū ad p̄tē Nā et ſi ſoci⁹ om
niū bonoꝝ ſit non tn̄ n̄ ꝓ p̄te ſua alienat. ꝟ nec
ꝓ p̄te ſua poſt li̇t. ꝯ. n̄ ſuo ſocio velit alienaē ut
. ū̄. omniū di. l. i. In act. fam̄. hr̄c. etiā poſt mo=
tā ꝯ̄trouſiā ꝓhibeꝛ̄ alienatõ. q: ſimił eſt actio
hēditatis peticõi ut. ff. d̄ hr̄. pet. l. diuus ꝛ. l.
ꝟ et ſi lege. §. ꝟ ſiſc⁹ tn̄ rõne p̄tis alienat rē cō=
munē i totū ut. ū̄. ti. ꝓx. dixi Quid ſi ſciēs ven=
dat rem alienā in q̄ non habet p̄tē nō puto qd̄
poſſit alienare ꝓ nihilo em̄ ponēꝛ̄ in. l. rõne p=
tis ſi idē eſſet. et ſi p̄tem non haberet. Si aūt
ignorant̄ vēdat rem alienā ut ſuā ꝯ̄ſtat q: alie
nat ut inſti. d̄ vſuc. §. vłt.

Rem alienam gerentibus non inter=
dici rerum ſuarum alienationem

Hic nō ē ꝯ̄pus n̄ ipa caſus poſitõne qui
eīn̄ gerit rē alienā vł tanq̄ tutor vel
tanq̄ curator vł etiā tanq̄ ꝓcurator
nec em̄ ꝟ diſtiguo publicū officiū a p̄uato res
ſuas alienare ł pignori obligare poteſt ł ſiſco
vł p̄uato Si tn̄ tu. vł cura. officio depoſito nō
dū reſtituit tutelā vł curā cū ſiſco ꝯ̄trhē nō p̄t
alioqui accuſabiꝛ̄. l. cor. d̄ falſis ut p inde puni=
aꝛ̄ ac ſi falſum ꝯ̄miſiſſet ꝛ ꝟ ſi viuat is cui⁹ tu=
tela vł cura eſt adminiſtrata Nā ſi deceſſerit li=
cet nōdum ſit rō reddita hēdi ei⁹ cū ſiſco ꝯ̄tr.
ꝯ̄trhiꝛ̄ Si vō tutor nondū reddita rõe res ſuas
pignori obligaret p̄uatoq3 pupillo tacite ob=
ligate ſunt teneꝛ̄ crimīe ſtellionat⁹ qd̄ ſubſidi
ariū eſt ut. ff. de crimīe ſtellionat⁹. l. iij.

De pactis inter emptorem et vendi=
torem compoſitis

Quoniā i vēditõibꝫ multa et varia ap
ponūꝛ̄ pacta ſupponit de pacē. inter
emptorē ꝛ venditorē Videam⁹ ḡ
pactoꝝ diſtinctõēs ꝛ eoꝝ auxilia Sciendū eſt
aūt qd̄ pactoꝝ q̄ ſiūt inē emptorē ꝛ vēditorez
alia ſunt d̄ ſubſtātia ꝯ̄tc̄t⁹ ut d̄ augēdo vł di=
minuēdo p̄cio Quedā ſunt accidētalia ſiue ext̄
nea ut de dando codice exēplaris loco ut aliq̄
ſiſi nō attingenti venditõi utpota ſi vēditor
reſtituat ēptori p̄ciū infra certū diē reddaꝛ̄ ei
res vł ut ēptor p̄ſtat vēditori vſurā p̄cij tardi
us ſoluti vł ut ēptor faciat vł nō faciat monu
mētuz vł eccłiaz in fūdo vēdito ut. j. e. l. ij. ꝛ. l.
in iicio et. l. vłt. Sec⁹ ſi vēdā locū monumēti ne
ibi certum gen⁹ hoim īferaꝛ̄ ut. ff. d̄ relig. l.
qd̄ ſi loc⁹ Et ea q̄ dixim⁹ d̄ ſubſtātia ꝯ̄tc̄t⁹ eſſe
vocāt q̄dā pacta de naꝛ̄a vł naturalia et eſt ꝓ
ēis ar. a ꝯ̄trio ſenſu ut. ff. de pactis iuris. §. idē
ſenſuz ꝟ ꝓ nob ē ar. ff. d̄ ꝯ̄trhen. empt. l. pacta
. §. ꝟ an idē ꝟ nos dicimus pactū eſſe de naꝛ̄a qd̄
fit ſup eo qd̄ eſt naꝛ̄alis ꝯ̄tc̄t⁹ ut de euicē. p̄ſtā
da ̄cto mō vł nullo mō Qd̄ aūt i accidētalibus
dixim⁹ et in naꝛ̄alibꝫ dictū intelligaꝛ̄ eo mīme
ꝯ̄ſiderato qd̄ naꝛ̄alia pacta q̄ ſiunt ex intuallo
ut detrhant emptõi puta ne caueaꝛ̄ d̄ euictõne
vł ne agaꝛ̄ d̄ euictõe ieſſe ꝯ̄tctui videꝛ̄ ex eo ꝙ
ꝓficiūt ei cui fuerit nullo ītcedēte ipedimēto
Nec em̄ expedit ei agē. ꝟ ſe tueri ſi ꝯ̄ueniatur
Naꝛ̄alia vō pacta q̄ adijciūt ꝯ̄tctui puta ut detꝛ̄
fideiuſſor d̄ euictõe vł agaꝛ̄ d̄ euictõe itriplū
dicūꝛ̄ nō i eſſe ꝯ̄tctui eo qd̄ nō ꝓficiūt ad agen
dū ei cui facta ſunt. nā ad excipiēduz ei nō poſ
ſunt ꝓficē. q: ali⁹ nihil petit ab eo ꝟ eū opor=
tet agē Si aūt eſſet ei factū vł datum qd̄ fieri
vł dari ꝯ̄uenit indubitant̄ exceptõez haberet
ſic̄ et in pactis detrhentibꝫ dictū eſt nā q̄dlibet
nōdū pactū p̄t ad excipiēduz ꝓficē ut. ff. de cō
trahen. empt. pacta ꝯ̄uēta d̄ pacē. l. iuris. §. ꝟ ē
nulla Itē pactoꝝ q̄dam ſiūt in ꝯ̄tinēti q̄daz
ex intuallo Quid aūt obtineat i ſubalibꝫ qd̄ in
accidentalibꝫ ſiue naꝛ̄alibꝫ dic vt notaui. ū̄. de
pactis. §. veſtiꝛ̄ ibi vltimis vero et. §. informaꝛ̄

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vſq3 ad illū ·§· rei inuētu et ·§· perimūt ibi ſic
et in bone fidei vſq3 ad illū vt acceptilatōs et
·§· Itē pactoꝝ alia ſiūt in ɔtinēti eo addito
qḋ vbi in ɔtinēti augeꝭ vł minuiꝭ pciū dici pt
vnā eſſe tm̄ venditōez q̄ſi pſens pcium ab inicō
fingaꝭ ɔuentū inꝭ eos ſicut et dr in legato pri
mo in teſtamēto relicto pure deinde in ɔtinēti
relicto ſub ɔdictōe ł ecōuerſo ·ʒ ſi ex interuallo
ɔdictōnaliꝭ relinquaꝭ qḋ pmo fuerat pure re
lictū tollitor pmū3 p poſterius ut ·ff· de ɔdict·
et de ·l· qḋ traditū et ·l· nō ad ea Itē alio addi
to qḋ pactū in ɔtinenti appoſitū ita demū i for
mat· veterē actōez ſi qꝫ repiat iformādā q̄nq3
enī non repit ut videbaꝭ ·h· vt cū appoiꝭ pa=
ctū in ɔtinēti poſt donatōez ex q̄ iure veteri
nō oriebaꝭ actō ʒ ḣ nō approbo· tū quia hodie
naſciꝭ actio exēpto pacto donatōis· tū q: i ſpe
cto veteri iure impoſſibile eſſet pactū qḋ in ſe
ſui natura inutile eſt alteri poſſe porrigē vires
ʒ meliꝰ pt poni exemplū in vēditōe ɔdictiona=
li cū vēditor pendēte ɔdictōe ſibi aliquid fieri
ab emptore pactus eſt ar ·ff· d piculo ɿ ɔ· rei
ven· ſi in vēditione ſit et alia diuiſio pactoꝝ q̄
apponūꝭ in vēditōe q: alia ſunt certa· alia ſunt
obſcura vł ambigua de qbꝫ plene diximꝰ ·ſ· de
pactis ·§· item pactoꝝ alia ſunt certa Sunt et
alia pacta q̄ apponūꝭ in vēditōibꝫ puta vt ſer
uus exportetꝭ vł nō exportetꝭ Itē ne manumit=
taꝭ vł ut manūittaꝭ Itē ne pſtituaꝭ de qbus
ſpēales ·j· ſupponūꝭ Ru· ɿ iō de eis ad preſens
omitto ɿ dicā d duobꝫ pactis nomē habētibꝫ
d qbus ſpēaliꝰ in ḣ ·t· tractaꝭ ·ſ· d lege ɔmiſſo
ria ɿ pacto adiectōis in diē· alia enī pacta ac=
cidētalia noīe carēt Videndū ꝫ q̄ lex dicaꝭ cō
miſſoria ɿ q̄liter apponaꝭ ɿ qḋ ſit eiꝰ benefici
um ɿ poſtea videamꝰ ɿ aſſignemꝰ d adiectio
nis in diē Pactū ſiue lex ɔmiſſoria dr cum ita
ɔuenit vēditor cū emptore· ut ſi nō fuerit ſolu
tū pcium totū vł ps cū q̄dā portio ſtatim ſolu
ta eſt in tali die vel tpe ſit res inempta vel in
uēdita Secus ſi ita dictū ſit ut ad ſe reſtatur
poſſeſſio vł redeat dn̄iū ad venditorē Ex tali
bꝫ enī vbis non rei vēdicatio· ʒ pſonalis· dareꝭ
actio venditori ·ſ· pſcriptis vbis vł ex vēdito
niſi vēditor tradidiſſet pcariā poſſeſſionē ēptori
tūc enī rōe dn̄ij retēti haberet rei vēdicatōez
ut ·j· e· l· ſi ea lege ɿ ·l· q̄ ea lege ɿ ·j· de donatio=
ne aūt· nupt· l· ſi cum aūt et ·j· de iur· dot· l· et ſi n̄
ʒ ex pacto legis ɔmiſſorie daꝭ vēditori rei vē=
dite ɿ in dn̄iū emptoris tranſlate rei vēdicatio
videlic3 exiſtēte ɔdictōne pcij nō ſoluti ſua die
ut ·ff· d lege ɔmiſ· l· vłt· et ·j· e· l· ɔmiſſorie diceꝭ
ꝫ pactio vł lex ɔmiſſoria q̄ lex ɔdictōnaliꝭ cō=
mittiꝭ ɿ tranſit in emptorē et eſt emptio pura ʒ
ſub ɔdict· reſoluiꝭ ut ·ff· de leg· ɔmiſ· l· i· ḣ ita ſi
vēditor eligat reſolutōnez ɔtractus pt enī ex
ɔtractu agē ſi mauult ut adimpleaꝭ ut ·ff· de
leg· ɔmiſ· l· ij· iij· ɿ iiij· ɿ ·§· elegant et ·l· ſi p emp
torē ·§· poſt et vno eoꝝ electo repelliꝭ vēdi=
tor ab alīo ut ·ff· de leg· ɔmiſ· l· poſt diē ɿ ·j· e· l·
ɔmiſſorie Ad fructꝰ aūt pceptos ɿ rei deteriora
tōez factā re inempta venditor agit· et licet

olim dubitatū eſſet d actōe iā tn̄ deciſa eſt que
ſtio ex vendito actōez ɔpetē Itē retinet ven
ditor arras vł ptem pcij ſibi ſolutā ʒ in ḣ caſu
cū emptor patiꝭ penā arrarū vel amiſſionis p=
tis pcij iō q: reliquū nō ſoluit ſua die ſuccurriꝭ
ei d eq̄tate ut fructꝰ ſi quos pcepit nō habet
neceſſe reſtituē ut ·ff· de leg· ɔmiſ· l· ſi fundū· i·
ꝶ· et· l· ſi p emptorē· i· ꝶ· ɿ d ɔtrahen· empt· l·
ſi celſus ·§· ſi fundū Adiectio vō in diē fit ſub
eiſdē vbis fere puta· vēdo tibi rē iſtā ɿ ſi alius
meliorē ɔdictōez attulerit ſit res inempta vł
diſcedaꝭ ab emptōe ɿ tūc eſt venditio pura ʒ
reſoluiꝭ ſub ɔdictōe Fit alijs vbis ut vēdo ti
bi rē iſtā niſi aliꝰ meliorē ɔdictōez attulerit· et
tūc ſiſir videꝭ pura et reſoluenda ſub ɔdictōne
ppē vbum vēdo qḋ pn̄tis tpis eſt ut ·ff· p emp
tore· l· ij· §· ſi in diē Si aūt apponēꝭ vba futuri
tm̄ tpis vł q̄ ſuſpendāt vł que ſuſpendē poſſint
emptōez· nec denotēt pfectōez ɔtractꝰ vēdi=
tō nō erit pura imo ɔdictōnalis· ut ecce fundꝰ
ſemptonianꝰ erit tibi emptꝰ ł eius pficiaꝭ tibi
vēditio n̄ aliꝰ attulerit meliorē ɔdictōez q̄ſi di=
cat pficiaꝭ emptio ſi melior ɔdictio non fuerit
allata ɿ ita n̄ poniꝭ p ſi ɿ p non ut ·ff· e· l· ij· et
de actionibꝫ et obligatōibꝫ· l· obligationū fere
·§· cōdictio In vltis vero volūtatibꝫ ſiue quis
pmo pure leget ɿ poſtea ponat ɔdictōez vel
adimat ſub ɔdictōe ł ſub ɔdictōe a pncipio le=
get p eodem ē ut ·ff· d adimi· ł· l· legatū pure
et de ɔdict· ɿ d· l· qbus· §· qbuſdā et def· iij· l· ſi
dei ɔmiſſa· §· ſic Inpura aūt venditōe emptor
interī vſucap· et fructꝰ pcipit ɿ piculū p emp
tōis ad eū ptinet i ɔdictōnali nec interim vſu=
capit· nec fructꝰ ad eū ptinent ut ·ff· e· l· ij· §·
vbi igiꝭ ɿ l· iij· ɿ iiij· i· ꝶ· Melior aūt ɔdictio
videꝭ afferri· ſi verꝰ exiſtat ēptor q̄ vł in pcio
vł in alijs vtilitatē aliquā repſentat vēditori·
quā nō habuit a pmo ēptore Si ꝫ adiciat pri
mo pcio vł afferat ſolutōez faciliorē vł matu=
riorē vł locū in ſoluēdo oportuniorē melior vi=
deꝭ allata ɔdictō Idēq3 eſt ɿ ſi pſona idoni=
or accedat ad emptōez vł q̄ leuioribꝫ emat cō
dictōibꝫ vł q̄ ſatiſdatōez nullā exigit cū pmus
emptor exegerit· nec diſtinguo an iſte ſcdus
emat eodē pcio vel etiā minore dū tm̄ remittat
vēditori q̄ ſibi erant ꝫuia in pori vēditōne vt
·ff· d in diē adiectōis· l· eū §· cū igiꝭ et ·§· meli=
or ɿ· l· quicq̄d enī· Itē nec diſtinguo in ſcdo
emptore ſit ſoluēdo· an nō ſit ſoluēdo· ſi tn̄ pri=
mꝰ emptor ſui emptorē egētē3 ſubiciat teneꝭ
vēditori ex vēdito· ʒ nec diſtiguo in ſcdo emp
tore ſit liber an ſuus maior an minor niſi vēdi
tor ſuo pprio ſeruo vł filio fa· rē addixerit ut
·ff· d in diē adiec· l· ſi vēditor· §· ʒ ſi emptor et
·§· ʒ ſi pupillus· Porro illud notādū eſt· qḋ me
lior ɔdictio pt afferri in re vendita tm̄ ·ſ· tota
vł eiꝰ pte q̄ extat· nā ea in totū extincta nō ad
mittiꝭ adiectio in diē rōne ptis vł fructuū eiꝰ
ut ·ff· d in diē adiec· l· vbi aūt ·§· idē ſcribit et
·§· idē iuł· Itē nō videꝭ eſſe allata melior con=
dictio ḣ ipō qḋ res pncipaꝭ tm̄ ſeqꝭ emptorē3
Fructꝰ aūt pcepti a pmo emptore reſtituēdi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſunt vēditori ut·ff·ꝺ in diē adiec·ſi vēditor·§·
vlt·Itē et ſi melior ꝯdictio ſit allata in re vē
dita ut tñ q̄daȝ ei accedāt q̄ nō acceſſerūt ꝓo
ri emptōi·ſi q̄dem res accedentes ſint minoris
ꝓcij q̄ͣ poſſit extimari ꝯmodū melioris ꝯdictio
nis diſcedit a ꝑma venditōe alioquin nō ut·ff·
ꝺ in diē adiec·l·ſi ꝑdio·§·ſi fundū ¶Allata aūt
meliori ꝯdictōe vēditori vl' eius heredi ut·ff·
·e·l·ſi ꝑdio p̄t vēditor ſi velit eā reſpuere niſi
noīatim erat actū ut liceret emptori reſilire a
ꝯtractu meliore ꝯdictōe allata· Plane ſi is qui
vēdidit erat creditor nec ſui emptoris melio-
rem ꝯdictōeȝ recipiat nā videt̄ bona fide vſa-
ri niſi emptor ſcdus ſit inops ut·ff·e·l·ſabinus
et·l·ꝫ ſi ꝓponat̄ Si vo vēditor nolit meliorem
ꝯdictōeȝ reſpuē debet ꝓoreȝ emptorem facere
certiorē ut ſi quis aliꝰ adiecerit ipe q̄ꝫ adijcere
poſſit infra tempꝰ ī adiectōe ꝯp̄henſuȝ nō vlt̄
niſi reſtitueret̄ q: mior eſt ut·ff·ꝺ ī diē adiec·
·l·licet aūt ⁊·l·neceſſe ⁊ ꝺ mino·l·ſi in emptō-
ne Poſſet tñ forte diſtigui vtrū ſit ita dictū
ſi alius attulit meliorē ꝯdictōeȝ res ſit inēpta
ut tūc ſi emptor ꝫ extñei tñ admittant̄ ut·ff·
locati·l·q̄ inſulā·§·vlt·an ita ſit dictū ſi meli-
or ꝯdictō ſit allata ut tunc etiā ꝑmus emptor
adijcē poſſit et h̄ cū vnꝰ ē vēditor Si aūt ꝑſes
ſint vēditores puta tres ⁊ oīb allata eſt meli
or ꝯdictio·idem erit qꝺ in vno vēditoē Et erit
h̄ notādum qꝺ etiā vnꝰ ex eis p̄t afferre melio
rē ꝯdictōeȝ emere eñ cū tota re in ꝑtem nr̄aȝ
poſſumus Si aūt allata eſt vni tñ vel duobus
tñ Si q̄dem vēdiderūt diuiſis ꝑdijs diſceditur
ab emptōe ꝓ ꝑtib eoꝝ q̄bus ē allata melior
ꝯdictō niſi emptor nō erat empturꝰ ꝑtem vni
us ſine ꝑte alteriꝰ Si aūt vēdiderit vno ꝑcio ꝑ
mo emptori remanebit res in totum empta ut
·ff·e·l·qꝺ aūt·§·vlt·et·l·diſpares ⁊·l·quod ſi
vno reſoluta ꝫ vēditōe ꝓpt̄ meliorē ꝯdictōeȝ
allatam dñiuȝ redibit in ꝑoreȝ vēditoreȝ·licet
trāſtulerit ī ꝑorem emptorē ⁊ quāuis emptor
medio tꝑe rē pignori obligauerit deſinit eſſe
pignori ut·ff·ꝺ in diem adiec·l·vbi aūt·§·ꝫ et
marcell'·Itē ⁊ fructꝰ reſtituit ꝑor emptor eti
am ſi ipe ſit q̄ meliorē attulit ꝯdictōeȝ ut·ff·ꝺ
in diem adiec·l·itē·i·ff·⁊·§·i·

¶Si ſeruus exportandus veneat

Quoniā int̄ alia pacta ⁊ h̄ ꝯtingit q̄ñ
apponi ī vēditōe hoīs·ut exportet̄ de
vno loco in aliū vel de vna ciuitate in
aliaȝ vl' ꝺ vna ꝓuīcia in aliā Et ꝺ eo videamus
ſcȝ a q̄bus locis debeat abſtīnē·et q̄liter ex eo
pacto agat̄ Sciendum eſt aūt qꝺ ſi certo loco
abſtineri ſuū vl' de eo exportādo pepigit ven
ditor illis locis debebit ſuus abſtineri ⁊ de eis
exportari Item debebit ſeruus abſtineri locis
alijs q̄ ſunt dig̃niora ⁊ ſublimiora loco ꝓhibito
Si ꝫ eſt ei int̄dictū ne moret̄ ī pomerio ciuita
tis alicuiꝰ nec in urbe morari poterit vl' ſi eſt ei
interdicta ꝓuīcia non morabit̄ in italia·q: ita
lia dña ꝓuīciarū eſt·vl' eſt ei int̄dictū ciuitate
ſua nō morabit̄ i hoīe ⁊ habȝ h̄ naturalē rōeȝ
ne·ſ·qui caret minorib fruat̄ maiorib locis vo
inferiorib nō cogit̄ abſtinē·Vñ ſi eſt ei inter
dicta italia nō ideo videt̄ eſſe int̄dicta ꝓuīcia
excipit̄ ꝓpria ſua q̄ ⁊ ſi alias reſpectu ceteꝝ ſit
mior et iō reſpectu ceteroꝝ ea nō videt̄ int̄di-
cta tñ quātum ad eū videt̄ eſſe maior·⁊ iō etiā
ſua ꝓuīcia erit ſubmouēdꝰ ut·ff·e·l·cū pacto
et·ī·e·l·vlt·⁊·ff·ꝺ·int̄dic·et rele·l·relegato-
rū·§·ꝯſtitutū eſt et de off·ꝑfec·ur·l·i·§·urbe·
Ex h̄ aūt pacto agi p̄t trib modis·ſ·ut vl' ini
ciat̄ manꝰ vl' agat̄ ad penā vl' agat̄ ad int̄eſſe
vl' etiā aget̄ ad oīa iſta ſi actū eſt ut ſoluta pe
na agat̄ ad int̄eſſe ⁊ inijciat̄ manꝰ ut·ff·de trā
ſact·l·cū ꝓponas ⁊·ff·ꝺ trāſac·q̄ fide·Et quid
ſi in locis ꝓhibitis expſſim vl' tacite ſeruꝰ fu-
erit moratꝰ et ipe vēditor manꝰ iniectōeȝ ſibi
ſuauit·nec mancipium eſt manumiſſum manu
iniecta ꝯſequet̄ vēditor dñiuȝ ut·ī·e·l·i·§·ante
et·l·ij·i·ff·etiā ſi plures manꝰ ābulauerit man
cipiū ſic ⁊ in·l·ꝺ ſuo nō ꝓſtituēdo ꝺr ut·ff·e·
·l·ticiꝰ ⁊ ꝺ ꝯtrhen·empt·ſi q̄s ſub h̄ Si vero ſit
manumiſſum mācipium aut añq̄ā fides rūpat̄
et tūc manꝰ inijcit fiſcus ⁊ ī ꝑpetuam ſuiturem
eadē·l·vendet̄ mancipiū aut poſtea ⁊ tūc ma-
nū inijciat vēditor ut·ī·e·ancilla Si vo ꝺ manu
iniectōe nihil dictū eſt vēditor agē p̄t in caſi-
bus ſcȝ cū ſtipulatꝰ eſt penā q̄ñ venditor hoc
ipo videt̄ minoris vendidiſſe·q: ſeruū et empto
rem eiꝰ lege ꝑdicta onerauerit idem eſt et ſi ñ
ſit ſtipulatꝰ penā ꝫ in ꝯtinēti pactus eſt ꝺ pe-
na ſibi p̄ſtanda·ſi ſuꝰ moret̄ in loco ꝓhibito ⁊
differt iſte caſus a ſupiori quia ex ſupiore agit
vēditor ad penā ſiue int̄ſit ſua·ſiue nō interſit
ſua ſeruū abſtinere a loco ꝓhibito q: in pena-
li ſtipulatōe nō ſpectat̄ ad alia quid int̄ſit ꝫ q̄
ſit quātitas ſtipulatōis ex pacto aūt in ꝯtinen
ti appoſito agit venditor ita demū ſi int̄ſit ſua
rōe pene quā aliꝰ ꝓmiſit ⁊ eatenꝰ aget q̄tenꝰ
alij cogit̄ p̄ſtare·q: ſeruꝰ nō abſtinuit loco ꝓ-
hibito ut·ff·e·ſi vēditor·§·ſi quid ⁊·l·ſuus ea
lege ⁊·ī·e·ſi ut manus et h̄ ſi dñi p̄ītis volūta
te moret̄ ſeruꝰ in locis ꝓhibitis ꝯt̄ volūtatem
vēditoris ſi ei ſeruꝰ fugitiuus eſt q: voluntate
emptoris nō morat̄ in loco ꝓhibito vl' ſi vēdi
tor remiſerit legem q̄ ſui ſecuritate erat appo
ſita nō aget ad penā vel ad int̄eſſe ut·ff·e·l·i·
et·l·ticius·

¶Si mancipiū ita veneat ne ꝓſtituat̄·

Sicut ſupiꝰ apponit̄ pactū gr̄a vēdito
ris ita ⁊ apponit̄ pactuȝ gr̄a venditi
mancipij ne ꝓſtituat̄·Vñ ⁊ venditor
ſupius pactū remittē poteſt h̄ nō ut·ī·dicemꝰ
Sciendū eſt igit̄ qꝺ aut cauit ſibi venditor ſcȝ
de manu inijcienda ſi ꝓſtituat̄ ancilla aut nō·ſi
cauit aut vēditor ꝯſenſit ꝓſtitutōi ⁊ tūc ex in-
terp̄tatōe ꝯſtitutōis diui adriani ꝑuenit ad li-
bertatē nec habet vēditor ꝑſonatū aut nō cō
ſenſit ⁊ tūc p̄t inijcē manū in mācipiū ex ꝯſtitu
tōe diui adriāi nec ꝑuenit ad libtatē ut·ī·e·l·i·

et· ff· de in ius voc· ꝫ ⁊ ſi· §· ꝓſtituta ⁊· ff· ꝺ cō
trahen· empt· l· ſi quis Si v̾o nō cauit ſibi ⁊ dixit
eā fore liberā ſi ꝓſtitueret̃ aut etiā nihil dixit
tm̄dem eīn reputo q: gr̃a mācipij lex apponit̃
tūc ꝑueniet ad libertatē ſi ꝓſtituta fuerit an-
cilla vl̾ aliqͦd factū p qꝺ ad ꝓſtitutōez ꝑueni-
at̃ ut q: morat̃ i caupona ſub ſpē miſtrādi ut· ĩ·
·e· l· pn̄lt· ⁊ vlt̃i · ⁊· ff· ꝺ in ius voc· l· ꝫ et ſi §·
ꝓſtituta Edictū v̾o diui veſpaſiani locū habꝫ
cū ancillā emptā ne ꝓſtituat̃ alteri vendo ſine
ſili lege ut· ff ꝺ iur· pa· diuus·

Si mancipium ita fuerit alienatum ut manumittatur vel econtra

Spēalit̃ ⁊ ſingularit̃ de lege ꝓ manci
pio vl̾ ōt̃ mācipiuꝫ appoſita diximus
nūc mixtū ponit̃ ꝺ vtraqꝫ· ſ· ſi dictū ſit
ut manumittat̃ vl̾ ñ manūittat̃ Videndū ꝫ q
ōſtitutōes ſint q̄ locū habeāt ꝓ libtatib᷒ rep-
ſentādis vl̾ manūiſſiōib᷒ faciēdis· ⁊ qn̄ et q̄lit̃
agat̃ ad penā nō ſuata pactōe Habꝫ aūt locū
ōſtitutio diui marci et ōmodi miſſa ad offidiū
victorinū ſi dono vel vēdo ſuū ut manumittas
vl̾ ſi p̄cium do nō pecūiaꝫ in ſpecie ut manumit
tas ſuū tuum ut· ĩ· e· l· i· ⁊· ij· ⁊· l· ſi is qui ⁊· ff· de
ōdict· cā· da· l· dedi· §· ꝫ ⁊ ſi tibi ⁊· l· ſi pecuniaꝫ
· §· i· vel dic· ſm· p· qꝺ lex illa ſi is loquit̃ cū ven
ditor ſerui p̄cium accepat ab emptore ⁊ erat
pact᷒ in venditōe vēditor ut ſuū nō dū tradi
tū ad libertatē ꝑducēt Et ſi q̄dem certū tem-
p᷒ adijciat̃ ōſtitutō īducit eo lapſo libertateꝫ
ſi potuit manumitti Si v̾o dicam manumittas
qn̄ uoles inducit libertas te mortuo ſi dicā qn̄
poteris te et ſuo p̄nte poſt duos menſes· alio-
qui poſt q̄tuor menſes inducit̃ libertas Si aūt
ſimplicit̃ dixi ut manumittas Reſpondēt qui-
daꝫ idem qꝺ in ꝑrio caſu· ſ̄· dixi Ego aūt dico
qꝫ poſtꝙ potuiſti manumittē ⁊ ceſſaſti indu-
cit̃ libertas ut· ff· ꝺ p̄ſ· ver· l· natural̾· §· i· ⁊ qui
ſine ma· ad lib· ꝑue· l· latinus Cōſtitutio autē
diui marci ⁊ ōmodi in ſemeſtrib᷒ locū habꝫ cū
trado tibi ſuū ut poſt tēpus ſit liber nec ōpre
hēdit factū manumittēdi ut· ĩ· e· l· iiij· ⁊ de ſuis
exportādis· l· vlt̃· Cōſtitutio diui ſeueri ⁊ an-
tonij ad vrbiū maximū locū habꝫ cū alien᷒ ſer
uus mādat m̄ ut eū redimā a dn̄o ſuo numis ſu
is· i· peculiarib᷒ forte vl̾ meis ꝫ hꝺ pacto· qꝺ ip̄e
reſtituat m̄ ut· ff· ꝺ iudic· uix· ñ diſtiguo dicat̃
ut manumittā eū aut nihil dicat̃ imo ⁊ ſi dica-
tur ne manumittaꝫ eū· benigna eſt opinio di
centiū eū ad libertatē ꝑuenire ut· ff· ꝺ manu-
miſſ· l· iiij· ⁊ ex hac ōſtitutōe ſeru᷒ nō ſit liber
ip̄e iure imo ip̄e iudex debꝫ ꝓnūcare eū manu-
mittēduꝫ ut· ff· ꝺ iudic· l· q̄ ſe ꝫ et ſuꝑiorib᷒ ip̄o
iure ōpetit libertas Et eſt notādum qꝺ illa
ōſtitutio diui marci ⁊ ōmodi ad offidiū victo
rinū ceſſat ſi vēditor legē mutauit vl̾ ip̄m pe-
nituit ſi tn̄ emptor ſpōte manumiſit nō tenebi-
tur vēditori aliq̄ rōne actōe ut· ff· ꝺ ſeruis ex-
por· l· iij· ⁊· l· quitum· lex aūt illa ꝺ nō ꝓſtituen
do mutari nō p̄t· ut ſuꝑiori· t· dixim᷒ Sꝫ et illꝺ
notādu m q: ſi pena ſit ꝓmiſſa ſi emptor nō ma
numittat nō poterit manumitti q: lex factum
hōis rep̄ntat ut· ĩ· e· l· vlt̃· ñ cum certo mō erat
facienda manumiſſio puta p vindictā ut· ff· de
v̾· o· l· q̄ rhome· §· claudi᷒ illā v̾o legē ꝺ nō ma
numittēdo in ſuo ſuo tm̄ vl̾ hēdis forte q̄s di-
cere poteſt ar· ff· de l̾· ij· l· vnū· §· ſi itē et tūc etiā
ſi fiat ꝺ facto nō petit̃ pena· q: nō ꝺ facto ꝫ de
effectu b̄ñficij cogitatū videt̃ ut· ĩ· e· l· ea ff· de
ſeruis expor· ſi vēditor Poſſunt et alie ſpēales
rōnes aſſignari q̄ in certis reb᷒ ꝓhibitis alie-
nari locū nō habēt ut dixim᷒· ſ̄· ꝺ reb᷒ alie· non
ali· Sec᷒ forte ſi nō odio ſui ꝫ fauore ꝑſone ut
ei ſeruiat ꝓhibita ſit manumiſſio ſerui ut· ĩ· qui
nō poſ· ad lib· p· l· ij·

De Edilicijs actionibus

De actōib᷒ iur· ciuili ex venditōne ꝓhi-
tis dictū eſt Sequit̃ videre de p̄torijs
q̄ ſunt earū actionū de q̄b᷒ diximus q̄ſi
pediſſeqꝫ ut· ſ̄· ꝺ ue· iu· e· l· iij· §· q̄rit̃ aūt Viden
dum ꝫ q̄ ⁊ quot· ſint actōes edilicie et in qui-
bus ōt̃ctib᷒ ⁊ in q̄bus reb᷒ ex q̄bus cauſis ſint
ꝓdite quib᷒ dent̃ et in q̄s ⁊ qn̄ ⁊ q̄les ſint Poſ
ſunt aūt dici tres actōes· ſ· redibitoria ⁊ q̄nto
mioris ⁊ in factū · Vel meli᷒ vere poſſunt dici
due actōes et vna actio· ſ· in factū actio eīn ex
empto etiā ciuilis ꝺr redibitoria· q: p eā ſit re
dibitio ut· ff· ꝺ act· empt· l· ex empto· §· redibi-
tōe Itē et actio depoſiti ꝺr ſeq̄ſtraria q: in tē-
dit̃ ōt̃ ſeq̄ trū ad reꝫ ſeq̄ſtratā ut· ff· depoſiti ſi
in aſia· §· cū ſeq̄ſtro ⁊ tn̄ null᷒ dicit aliquā acti
onē eſſe ſeq̄ſtrariaꝫ· ſic ꝫ actio ex empto p̄to-
ria vl̾ in factū ꝺr redibitoria· q: p eā ſit redi-
bitio ⁊ eadē ꝺr quāto mioris q: dat̃ quāto mi
noris res eſt ꝓpt̃ v̾ ciū ut· ff· e· l· qꝺ ſi nolit · §· ſi
plures in ſi· §· ⁊· ĩ· e· l· pn̄lt· ſic ⁊ hēditatis pe-
titio qn̄qꝫ ciuil̾ eſt ut cū dat̃ hēdi qn̄qꝫ p̄toria
ut cū dat̃ bonoꝝ poſſeſſori vel fidei ōmiſſario
et iō ꝺr poſſeſſoria l̾ fidi ōmiſſaria ut· ſ̄· ꝺ poſ·
hꝛ· pet· l· i· ⁊ ij· et de fidei· ō· hꝛ· pe· l· i· ⁊· ij·
Actio aūt q̄nto mioris emptur᷒ eſſet emptor
ciuil̾ ē ut· ff· ꝺ act· ēpt· l· iul· ⁊ iō ꝑpetua ē Hic
aūt quāto mioris res eſt ōperit vſqꝫ ad ānum
et cum ad aliud det̃ ꝙ ſuꝑior neut̃ eſt ſuꝑflua·
q̄ꝺ eīn ſi emptor quiꝺ emptur᷒ erat ſi miori p̄-
cio ſubuenit̃ ei p hꝺ edictū vl̾ ad redibendū vl̾
q̄nto mioris res eſt· Item eſſe p̄t qꝺ dant̃ iſte
ſcꝫ redibitorie vl̾ q̄nto mioris res eſt· et nō da-
tur illa ciuil̾· q: illa in caſib᷒ tm̄ cōpetit ut dix-
im᷒· ſ̄· ꝺ act· empt· §· Itē neceſſe ⁊ · §· Itē agit̃
ex empto Habet locū edictū in reb᷒ emptis
Itē in ꝑmutatiō· et idem puto in q̄libet ōt̃ctu
ex q̄ agit̃ de euict· Nō ꝫ habet locū in locati-
onib᷒ vl̾ q: nō habebāt ediles in eis iuriſdictio
nē· vl̾ q: nō ſiūt ut emptōes ut· ff· e· l· ſciendum
eſt ad vēditōes In reb᷒ aūt donatis nō habꝫ
locū· q: nullū p̄cium vl̾ aliqͦd loco p̄cij inuenit
licet videret̃ forte ōt̃rium q: donator ꝓmittit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſe daturū ex ꝓmiſſione tenet̄ dare ꝫ tñ nō eſt
hͦ rō ſufficiens vł ꝯueniēs ut ideo ꝓ re donata
agat̄ ex edicto ediliū ſi tñ donator ſciēs rē eſſe
vicioſam donauerit eā ut dāmificaret donata-
riū tenebit̄ actōne ꝺ dolo ut ff e ſciendum §
pnlt ꝛ l ad res donatas Sciendū eſt tñ qꝺ i
qbuſdam vēditoib' ceſſat edictū ſ qs facit ꝓ
curator fiſci Sec' ſi fiāt a re publica cuiuſlibꝫ
ciuitatis ut ff e l i § illud ſciendū Locū habꝫ
edictū hͦ ſcd'm labionē in reb' ſoli et i reb' mo-
bilib' aut ſe mouētib' ut ff e l i i ſꝯ Intel-
ligo tñ labionis v̄bum ut i reb' p̄dictis locum
habeat edictū ex īterpretatōe v̄bū em̄ edicti
qꝺ ſupponit̄ ff e l i § i nō habet locū ñ in mā
cipijs et poſtea adijciunt̄ v̄ba i edicto q̄ loquū-
tur ꝺ iumētis ut ff e l ediles aiūt ¶In reb' au
tē ſoli locū habꝫ edictū ſi vendas in p̄diū qꝺ
ferat herbā peſtiferā ut ꝫ e ſi p̄diuꝫ et ff e l
et in fūdo ꝺ reb' aūt ſe mouētib' nō eſt heſita
tio q2 ut dictū eſt in iumētis ꝛ mācipijs locum
habet Si aūt ſit res q̄ ſe nō moueat ꝫ eſt mobi
lis locū hꝫ edictū ut in carne morboſa vł lepro
ſa vł leſa vendita ſic et dictū eſt i fūdo ferēte
herbā peſtiferā forte Idē eſt in libris mendo
ſis nec tñ liber ꝓprie morboſus vł vicioſus dici
p̄t q2 nec in aīo nec in corpore p̄t viciū aſſigna
ri vł morb' Si tñ poti' eum nō habē q̄ habe-
re expediat dico agi poſſe redibitoria vtili ut
ff e l ob qꝺ § idē p̄c̄p c̄te et ſi habē expedi-
at ſi tñ vſum rei non parū īpediat idē videt̄ ut
ff e l i § ꝫ ſciendū Simplariarū aūt vēditionū
cā ne ſit in vſu eſt redibitio ꝛ appellat̄ vendi-
tio ſimplaria cū vendit̄ res ſimplex i vitali ca
rēs alimēto vł q2 in ſe nō habꝫ vł q2 alij non
ꝯfert nec q̄ꝰ ageret̄ ꝓ tigno debili ł ꝯfracto
vł ꝓ lapide male cocto vł ꝓ ſuitute a p̄dio de
bita ¶Itē nec aget̄ ſi vendita ſint in corpora-
lia puta hēditas vel actio q̄uis Quidā tñ ap-
pellauerūt ſimplarias venditōes cū vēdit̄ res
vił cui' noīe agit̄ de euictōe in ſimplū nō in du
plū qꝺ falſuꝫ ē Nā ꝛ ſi vendidiſti in mācipium
fatuū ut morionē furioſum vł lunaticū ut in eo
nullus ſit vſus nec expediat ip̄m habere locum
edictū ediliū ut ff e l ob qꝺ § idem p̄o̅p ꝛ l
bouē § aliqñ ¶Fit aūt redibitio p actōneꝫ ex
empto ex q̄tuor cauſis ſcꝫ ꝓpt̄ morbū ꝓpt̄ vici-
um Itē cū ꝓnūciatū eſt qꝺ adeſſe qꝺ abeſt vł
abeſſe qꝺ adeſt Item cū nō cauet vēditor de
his q̄ iubent ediles ꝺ his ſingulis videam'
Eſt aūt morb' habit' cuiuſqꝫ corporis ꝯt̄ natu
rā q̄ vſum ei' ad id faciat deteriorem cui' cauſa
nob' natura ſanitatem dedit nec diſtinguo ſit
morbus in toto cor̄pe ut q2 febris eſt an in p̄te
ut q2 eſt cecitas Itē nec diſtinguo ſit morb'
ꝑpetu' An t̄palis ut ff e p̄o̅p recte ñ morb'
ſit ſanat' Sec' v̄o ſi morbus vacaret ut ff e l
qꝺ ita ſanū et l q̄ ſciana Diſtigue tñ ſit mor-
bus leuiſſim' an q̄ modice impediat Leuis em̄
febricula vł vet' quartana q̄ tñ iam ſperni po
teſt vł vulnuſculū modicū nō habꝫ in ſe delictū
ſi nō ſit ꝓnūciatū ꝯtemni em̄ hͦ potuerūt Qꝺ
aūt dixi in morbo etiā in vicio dictū eſt Nam
quicqꝺ eſt morb' eſt viciū et econūſo ediles tñ
cā dubitatōis tollende noīe morbi debilitatem
corporis ſolius vł corporis et animi denotāt ut
in frenetico ꝺr ut ff e l i § ſciendꝫ et l obqꝫ
§ vlt Inedum noīe vicij debilitatē animi ſig-
nificauerūt puta ſi aliqs balb' eſt Itē viciꝫ
plerumqꝫ ſignificat ꝑpetuū corporis īpedimē
tū morb' v̄o t̄palem corporis imbecillitatē ut
ff de v̄ ſi l inē ſtuprū § pnlt et ff e l i § ſed
ſciendū et l obqꝫ § vlt ꝛ § in ſūma ¶Vicium
aūt ſoli' aīmi in iumētis forte inducit redibiti
onē ff e ediles aiūt ꝛ l bouē ꝫ in ſuis nō indu
cit redibitōeꝫ ñ ſu' ſit fugitiu' vł erro vł ca-
pitalē fraudē āmiſit vł mortē ſibi ꝯſtruit vł ñ
aīmi viciū dictū ſit abeſſe et adeſt ut ff e l i §
i ꝛ § Itē ſi qꝺ ꝛ l ob qꝺ § idē p̄c̄p et § i ſū
ma ¶Eſt aūt fugitiuus q̄ ea mente diſcedit ne
redeat ad dn̄m tāetſi mutato ꝯſilio reūtatur
ad eū Nemo em̄ tali peccato penitētia ſua no
cens eſſe deſinit Si tñ ad fugā q̄dum vnū vł al
terū ꝓmouit nec p̄t euadere dn̄m ſequētem ñ
ꝺr fugitiuus ¶Erro aūt eſt puſill' fugitiuus q̄
nō q̄dem fugit ꝫ frequent̄ ſine cā vagat̄ et tē-
porib' in reb' nugatorijs ꝯſumptis ſeri' redit
ad dn̄m ut ff e l quis ſit fugitiuus i ſꝯ ꝛ § i
et ij ꝛ § idem ait q̄ ad fugā ꝛ § erronē Capi-
talē aūt fraudē admittit q̄ aliqꝺ tale deliquit
dolo malo ꝛ p neq̄ciam ꝓpt̄ qꝺ capite ſit puni
end' veteres em̄ fraudꝺ ꝓ pena ponere ſolent
Si aūt caſu vł errore qꝺ factū eſt a ſeruo ut q2
impubes vel furioſus erat ceſſat edictū ut ff
e l cū autem § excipit̄ Conſtiē aūt ſibi morteꝫ
dicit̄ ſuus q2 aliqꝺ facit quo magis ſe rebus
humanis extrahat puta laqueū torſit vel medi
camētū ꝓ veneno bibit vel p̄cipiteꝫ ſe exalto
mittat vel qꝺ aliud fecit q̄ facto ſpēauit mor
tē ꝑuenturā tāquā nō nil in aliuꝫ auſur' q̄ hec
aduerſus ſe auſus ē et hic ſuus maledictus eſt
et iſte ꝛ ſuperiores ſ fugitiu' ꝛ erro et capita
lē fraudē admittēs excipiūtur in edicto ne vē-
dant̄ ut ff e l cū autē § excipit̄ In aſſeuera-
tis autē ex bono et equo ē interp̄tatō faciēda
ꝫ cū q̄dā t̄pamēto admittēda ut ſi forſan ꝯſtā
tē affirmauerit eſſe nō exacta q̄uitas vel ꝯſtā
cia quaſi a philoſopho deſideret̄ ꝛ ſi laborioſuꝫ
et vigilātē eſſe affirmauerit nō ꝯtinuus labor
p dies nocteſqꝫ exigat̄ ab eo ſed hec oīa ex
bono et equo modice deſiderētur Item ꝛ in ce
teris q̄ vēditor affirmauerit intelligimus ſi tñ
vēditor ſui optimū cocū dixerit ſuum eſſe opti
mū debet p̄ſtare in eo artificō q̄ vero ſimpliciē
cocū dixerit ſatiſfacere videt̄ ſi mediocrem co
cū p̄ſtet Idē in ceteris generibus artificiorꝫ
Si ergo artificem dixerit eſſe nō vtiqꝫ debꝫ eū
p̄ſtare pfectū ꝫ in aliquē modū ꝑitum vt neqꝫ
eū ſumme ſciēcie accipias neqꝫ rurſus indoctū
eſſe in artificio Sufficit ergo talē eſſe quales
vulgo artifices dicunt̄ ¶Itē et ſi dixerit ven-
ditor peculiatū eſſe ſuum ſufficit et ſi minimū
habeat peculiū p̄ſtat autem vēditor hͦ oīa q̄
dixit adeſſe ſi dixit t̄pe vēditōis animo obligā
di vel ꝓmiſit ſtipulatiōe vel ſine ſtipulatione

etiā nuda pollicitatōe· Eſt aūt dictū qđ v̄bote
nus ꝓnūciatum eſt nudoq; ſmone finit̄ ꝓmiſ=
ſum aūt referri poteſt ad nudā ꝓmiſſionem ſi=
ue pollicitatōez vł ad Reſpōſum ſcđm qđ inci
pit is qui de huiuſmōi cauſa ſtipulanti ſpoſpon
derit et ex ſtipulatu poſſit cōueniri et redibito=
rijs actōnibꝫ nec eſt nouū Nā q̄ ⁊ ex empto po
teſt ɔueniri idem etiā in redibitorijs actōibus
cōueniri poteſt Si aūt venditor aliq̄ dixerit·
nō eo aīo ut p̄ſtaret· ſed ut iactaret v̄ba in va
nū vł ad nudā laudem ſui aliquid dicendū nō
tenebit̄ ut ſi dixerit frugi ſeruū ꝓbuz dico au=
dientē plane ſi dixerit aliquē abeſſe qđ non ab
eſt puta dixit aleatorem nō eſſe furem non eſſe
ad ſtatuā nūq̄ ɔfugiſſe tenebit̄ et ꝓbantur h̄
·ff·e·quis ſit fugi·§·vlti·⁊·l·ſi quđ ⁊·l·ſcien=
dū tn̄ eſt Itē debꝫ cauere vēditor đ his q̄ ɔti=
nent̄ in edicto quod ſi nō faciat fiet redibitio
in hoc caſu infra duos menſes· ⁊ poſtea infra
·vi·mēſes agi poterit ad intereſſe ut·ff·e·l·ſi vē=
ditor đ his ſed in ſupioribꝫ caſibꝫ dat̄ redibi=
toria vſq; ad·vi·mēſes ut·ff·e·l·ſciendū·§·vlt
et ut patebit ex ſequētibꝫ q̄ ſunt illa q̄ ɔtinent̄
in edicto đ q̄bus cauere debꝫ· certe ſunt ea de
quibꝫ diximꝰ·ſ̄·morbꝫ ⁊ viciū·qđ ſi nō ſit fugi=
tiuꝰ vł erro vł capitalē fraudem nō admiſerit
qđ mortē ſibi nō ɔſtruūt qđ noxia ſoluꝰ ſit ut
·ff·e·l·i·§·i Qualit̄ aūt noxalis cauſa intelligit̄
đr·ff·e·quis ſit fugitiuꝰ·§·quod aiūt Et plene
diximus·ſ̄· de act·empt̄· Hec aūt redibitoria
actio facit ut fiat redibitio·i·emptōis reſolu=
tio ⁊ ſic vēq;·i·emptor et venditor q̄dāmodo
i integrū reſtituit̄·idcirco em̄ appellata eſt re
dibitio q̄ſi reditio ut·e·l·redibē et·l·facta redi
bitōne et đ aquiren·poſ·pōp·§·p̄terea q̄ritur
et alie in mu·c·fac·l·vlt·q; redibitio· Sic aūt
reſtituit̄ emptor ut ſi q̄dem ſoluerit p̄cium vel
vſurā ex mora vł q̄ſi ex mora repetat p̄cium vł
vſurā Itē et ſi vſurā p̄cij ⁊ vſure nō q̄ſi vſure ſ;
q̄ſi ſortis ⁊ eſt rō·q; ⁊ ip̄e emptor reſtituit vē
ditori fructꝰ Itē repetit emptor a venditore
qđ cauſa emptōis erogauit mediatoribꝫ forte
ita tn̄ ſi dederit volūtate venditoris Nā ſi de=
derit ſponte ſua ſibi imputabit· Item repetet
emptor a venditore vectigal noīe rei ſolutum
qđ ſeq̄bat̄ emptorez Si aūt ēptor h̄ nondū ſol
uerat·ſ; eorū noīe obligatꝰ erat cū agit redi=
bitoria veniet in redibitoriā ut liberet̄ ab his
p venditorez ut·ff·e·l·ediles etiaz·§·vlt· et·l·
debꝫ aūt et·l·illud ſciēdum Itē repetet emp
tor expenſas neceſſario factas in rem emptaz
poſt lit̄·ɔt̄·⁊ veniēt p iudicis officium expenſe
em̄ p̄cedentes litē noīatim petēde ſunt cibaria
tn̄ ſeruo dato nō iputabit emptor vēditori cū
ip̄e habuit miſterium ſerui ut·ff·e·l· Itē ſi ſer=
ui·§·vlt·⁊ de vſur·l·ptum Itē ⁊ repetet emp
tor damna q̄ ſenſit ꝓpt̄ ſeruū vł ea q̄ ſerui noīe
ipendit·vł ſi noīe ſerui eſt ɔuentꝰ aliqua noxa=
li actōne cauebit venditor emptori de his re=
ſtituēdis in q̄bus emptor vł ꝓcurator eius fu
erit ɔdemnatꝰ ut·ff·e·l·redibere·§·idem pōp·
et·l· Itē ſi ſerui·i·ꝶ·⁊ licꝫ hoꝝ oīm rōne dix

erim emptori ɔſulendū diſſimilit̄ tn̄ ɔſulit̄ quia
rōne p̄cij ⁊ acceſſionū habꝫ actōēz redibitoriā
et corpis empti retentōez ob ea aūt dāna que
ſenſit ꝓpt̄ ſeruū·vł ea q̄ p̄ſtitit noīe ſerui ɔuen=
tus ſolā hꝫ corpis retentōez ut·ff·e·l·cū aūt·§·
iuſ·et·l·illud·§·vlt·⁊·l·qđ ſi nolit·i·ꝶ· Itē
p̄dictoꝝ oīm noīe ita demū efficacit̄ expietur
emptor ſi vēditori p̄ſtiterit p̄us rē·et acceſſio=
nes rei ut·ff·e·ediles etiā·§·vlt·acceſſiones ac
cipe fructꝰ oīs Itē ea q̄ acq̄ſiuit emptor p ſer
uū nō ex re ſua·vł ex iniuria facta ſeruo emp=
to in ɔtumeliā emptoris·ſ; ex opa ſui Itē he=
reditates ⁊ legata p ſeruum ſibi obueniētes·
nec eſt ſpectandū cuiꝰ ɔtemplatōe teſtator re
liquit ei ſub audio ſtudio venditoris an ſui Nā
ſi ɔtemplatōne ēptoris ea relinq̄rent̄ ex re ſua
viderent̄ eſſe ut·ff·đ vulg·ſub·ſ; ⁊ ſi plures·§·
in arrogato·ſi g̊ emptoris ɔtemplatōez nō re=
linquāt̄ reſtituūtur illa vēditori etiam ſi talis
erat vēditor q̄ p ſe nō potēat aliquid ex teſta
mēto cape ut·ff·e·l·cū aūt·§·vlt·⁊·l·gn̄aliter
et·l·qđ ſi nolit·§·peculiū ⁊·l·bouē·§·ſi q̄s Itē
et reſtituit emptor eſtimatōez detiorat̄ōis ſer
ui ſiue i aīo ſiue in corpe ab ēptore vł eiꝰ fami
lia vel ꝓcuratore dānum ſit datū puta ſi ſtru=
patū ſit aut ſeuitio ēptoris fugitiuꝰ cepit eſſe
ꝓcuratorē accipe ſiue vniūſalem ſiue ſpecialez
cui idip̄m mandatū eſt ꝓpt̄ qđ deterior factus
ſit ſeruꝰ Familie aūt appellatōe ɔtinent̄ oīs
qui ſunt in ſeruitio ⁊ liberi hoīes q̄ ſeruiūt ei
bona fide vł alieni ſerui accipe etiam eos qui
in p̄tāte ſunt eiꝰ·ita demū aūt facta familie et
ꝓcuratoris imputātur emptori ſi ea facta non
ɔtigiſſent niſi eſſet facta venditio·qđ aūt ſer
uus emptꝰ erat paſſurꝰ etiā ſi nō veniſſet i eo
ɔcedit̄ emptori ſubire noxe deditōenz p ſeruis
ſuis·ex eo aūt qđ ꝓcurator omiſit actōnes ſibi
ɔt̄ emptorē ɔpetētes cedet vēditori ⁊ p̄ſtat h̄
oīa emptor venditori ſolo iudicis officio ſi con
tigerūt poſt lit̄·ɔt̄· Nam ſi ɔtigerit an̄ noīa=
ti petēda ſunt vł p act·in factū vł p actōez ex
vendito ut·ff·e·l·ediles etiam·i·ꝶ·⁊·§·i·ij·⁊
·iij·⁊·iiij·⁊·v· Item cauet emptor venditori đ
dolo malo ⁊ culpa ſi forte pignori dederit ſer
uū emptū aut iuſſu eiꝰ dānum vel furtū alicui
dederit ſeruꝰ Itē et cauet de eo reddendo·qđ
ad eū pueniet noīe ſerui vł dolo vel culpa eiꝰ
factū fuerit q̄ minꝰ pueniat ex eo qđ aliū ɔuene
rit eiꝰ noīe ut·ff·e·redibere·§·i·⁊·ij· Quecūq;
aūt diximꝰ đ redibitoria locū habēt in re vna
ſingulari vendita Quid aūt ſi plura vendant̄
Diſtingue vtrū vēdent̄ res eiuſdē gn̄is·i·offi
cij·an nō ſi eiuſdē gn̄is diuide vtrū in ſingulis
ɔſtituat̄ p̄cium an cōfuſe in omnibus·ſi i ſin=
gulis nō redibet̄ vnū ꝓpter aliud niſi emptor
vnū ſine altero nō erat empturꝰ qđ ex affinita
te pſonarum vł rerum ꝓbari poteſt ut q; ſunt
fratres ł comedi vł mule pares vł q̄drige ut
nō niſi oīes alicui habē expediat Si vero con
ſtituat̄ ɔfuſe in oībus fit oīmuz redibitio vtri
uſq; tn̄ volūtate poteſt agi ad vnuz ut·ff·e·l·
cū eiuſdē ⁊·l·ſi plura Si aūt vendunt̄ plures

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

res q̄ nō ſunt eiuſdem officij ꝓpt̄ vnum non re
dibenī cetera ut·ff·e·l·ediles aiūt·§·vlt·ꝛ h̄
cū neutē res eſt alterius acceſſio Si aūt vna alij
accedat ꝓpt̄ ꝑncipalez vicioſam vł̄ morboſaz
redibet̄ acceſſoria et ſi nullū ſit vicium in ea ut
·ff·e·l·ꝓ ī·§·vlt·ſꝫ ꝓpt̄ acceſſoriā nō redibet̄
ꝑncipalis n̄ in caſu ut ꝓpter ornamēta ut·ff·e·
·l·ediles aiūt·i·ſꝫ·ꝛ ut dicem9 ī·Redibetur
aūt acceſſoria ſi acceſſerit exp̄ſſim nō ſub vniu=
ſitatis appellatōe vł̄ velamēto ut ſi vendas m̄
hēditatē vel peculiū in q̄bus ſunt aīalia mor=
boſa ł̄ vicioſa ut·ff·e·l·ꝓ ī·et·l·itaqꝫ et·l·qꝫ
ſi nolit·§·vlt·Actio aūt quanto mioris dat̄ in
oībus caſib9 in q̄bus dixim9 dari redibitoriam
noīe morbi et vicij et dat̄ infra ānū vtilē Re=
dibitoria aūt infra·vi·menſes vtiles ut·ff·e·l·
ediles aiūt·i·ſꝫ·ibi morbi aūt vicij ue·ꝛ·l·ſciē
dum·§·vltimo·Item dat̄ quanto minoris
actio in multis caſib9 in q̄bus ceſſat redibito=
ria·ut in his qui laborāt vicio animi ex ꝯſuetu
dine·nā eius noīe qui circa fana baccat̄·i·bac
co inebriat̄·ꝛ q̄ſi demens reſponſa dedit aget̄
quāto maioris idem ꝛ ſi ꝑ luxuriam id factū ſit
et hac eadē actōne aget̄ noīe eoꝝ q̄ ꝑter mo
dū timidi·cupidi auariqꝫ aut iracūdi vel melā
colici vł̄ ꝯtui ſunt vł̄ aleatores ł̄ vinarij ł̄ gu=
loſi vł̄ in poſteros mendaces qui imponūt ali=
cui falſa per mēdacium aut litigioſi aut balbi
aut bleſi aut qui tardius loquūt̄ vł̄ varia vari
etate ſermonū vł̄ varia qui q̄ſi vaticinādo ali=
qua loquūt̄ vł̄ antippi·q̄ ꝑpoſtere loquūtur
Itē dat̄ hec actio ꝺ eoꝝ noīe qui ſunt gibbo=
ſi vel curui vł̄ prurigīnoſi q: q̄ſi ardorē carnis
patiūt̄ vł̄ ſcabioſi vł̄ ſurdi vel muti ut·ff·e·l·i·
·§·vlt·et·l·ij·ꝛ·iij·ꝛ·iiij·i·ſꝫ·et·§·Itē aleato=
res ꝛ·l·ſi offidi9·§·vlt· Et ē notandū qꝫ h̄
actio quāto mioris ſepi9 poteſt intētari·ſcꝫ no
mine ſinguloꝝ morboꝝ Sed idem eſt agendū
ne lucra faciat et bis eiuſdē rei eſtimatōēz con
ſeq̄tur ut·ff·e·l·qꝫ ſi nolit·§·ſi quis aliq̄n̄ etiaꝫ
ꝓ quāto mioris ſit redibitio ſi mācipiū ſit adeo
nulli9 ꝑcij·ut nec expediat ipm̄ habere·vt ſi fu
rioſum eſt vł̄ lunaticum tūc redibebit̄ ꝑ hanc
actōēz ut·ff·e·l·bouem·§·aliq̄n̄ Actio aūt ī
factum dat̄ emptori ad ꝑcium ſibi reſtituendū
et eius actōes cū redibuit rem emptā ſine iudi
ce·Nec diſtinguo iure vł̄ nō iure vł̄ infra tem
pus ſtatutū vł̄ poſt Nā poſtea quā vēditor re
cipiendo rem venditā cognouerit eſſe ī cauſa
redibitōis Iniquū eſt eīm̄ q̄ri verū debeat re=
diberi an nō·ꝗ ꝯuētio de redibendo nō indu=
cit hāc actōēz ſꝫ ipa ibi redibitio Itē dat̄ actō
in factū cū venditor mācipij nō ꝓnūciat de na
tōe ei9 plerūqꝫ eīm̄ natio ſerui aut ꝓuocat aut
deſret emptorē Ideo intēſt eius ſcire natōnez
ꝑſumptū ē eīm̄ q̄ſdam ſeruos eſſe bonos·q: na
tionis ſunt nō infamate q̄ſdam malos videri·
q: in ea natōne ſunt q̄ magis eſt infamis·ſi ꝗ
nō ꝓnūciauerit emptor ꝺ natōe tenebit̄ emp=
tor hac actōe ꝑ quā redibet̄ mācipium ut·ff·
·e·l·qꝫ ſi nolit·§·in factum et·§·qui mancipia
Itē dat̄ hec actio cū emerim a te rem aliquā

ut ſi placuerit m̄ intra talē diem redibeat̄ tibi
Si aūt dies certa nō fuerit appoſita fiet redi=
bitio infra·lx·dies niſi ꝯuenerit ut in ꝑpetuum
fieret redibitio ut·ff·e·l·qꝫ ſi nolit·§·ſi qꝺ ita
Poteſt etiā dici qꝫ hec actio locū habeat vbi
vēditor nō cauet ꝺ his que iubent ediles ut·ſ·
dixim9 Item dat̄ hec actio ꝓpt̄ ornamēta rei
infra·lx·dies ad redibendū ſcꝫ cū tp̄e venditi
onis ornatū erat mancipium·vł̄ cauſa vēditio=
nis cū eſſet ſic ornatū inſpexit emptor ut·ff·e·
·l·ediles aiūt·i·ſꝫ·ꝛ·§·vendēdi Ampli9 dici
poteſt·qꝫ h̄ actio ꝺperat vbi vēditur ſeruus
veterator ꝓ nouicio·et ꝺr veterator q̄ eſt in=
ſtructus in aliquo vili ꝛ malicioſo miſterio ut
q: cauti9 eſt·nō ꝺr veterator ſpacio ſeruiendi
magno tp̄e·Nouiti9 aūt ꝺr nō tirocinio animi
ſꝫ ꝯdictōe ſeruitutis·i·q̄litate ſeruiendi in aliq
ſimplici ꝛ bono miſterio Preſumptū eſt eīm̄
ea mancipia q̄ rudia ſunt ſimpliciora eſſe et ad
miſteria aptiora et ad oīa miniſteria abiliora·
trita vō mācipia ꝛ veterana difficile eſt refor
mare ad frugē melioris vite·q: ꝗ venaliciarij
ſciūt facile decurri ad nouicioꝝ emptōnez·id=
circo intēpolant veteratores·i·obſcurāt puta
eos tondēdo ꝛ balneādo ꝛ impiguando·ut iu=
uenes videātur ꝛ ꝓ nouicijs vendunt qꝫ ne ſi=
at h̄ edicto ꝑcipit̄·et ideo ſi q̄s ignorāte emp=
tore ita venierit redibebit̄ ut·ff·e·l·ꝑcipiunt
ediles et·l·vlt·§·vlt· Veteran9 aūt ꝺr al̄·qui
ſeruiuit ꝑ ānum·et nouici9 q̄ nōdum ſeruiuit āno
ut·ff·ꝺ public·l·vlti·§·quot· Dant̄ iſte actō
nes emptorib9 et ꝑmutatorib9·ꝛ ex ſimili cau=
ſa ꝯtrahentib9 et eoꝝ hēdib9 in vēditores et
ꝑmutatores et in ſiſes ꝯtrahentes ſcientes vł̄ ig
norātes vicia et eoꝝ hēdes ut·ff·e·l·ſi tamen
·§·edilicie ꝛ·l·i·§·cauſa Itē dant̄ in vnum ex
ſocijs cui9 ꝑs nō eſt minor·q: plerūqꝫ venalici=
arij ꝯtrahūt ſocietatē ut q̄cquid agūt in omu
ne videant̄ agē Nā id gen9 hoīm ad lucrū vel
turpi9 q̄rendū ꝓnius eſt ut·ff·e·iuſtiſſime·§·i·
Itē dant̄ dn̄is ex ꝯtractib9 ſeruoꝝ et filiorum
fa·ꝛ ꝓcuratoꝝ Ita tamen ſi ꝯtrahentibus non
poſſit imputari eoꝝ ſcia de vicio vł̄ morbo rei·
nec eīm̄ videt̄ eē celat9 q̄ ſciuit neqꝫ ꝺtiorare de
buit q̄ ſi ignorauit ut·ff·ꝺ act̄ ēpt̄·l·i·ſi·ꝛ·ff
·e·l·i·§·ſi intelligat̄ Ideqꝫ ꝛ ſi obiciat̄ ꝯtrahen
ti ſupina ignorātia puta ſi erat morbus·q̄ om̄i
bus potuit apparē·q: habebat circa turrē eui
dentē ꝛ ꝑiculoſam in capite vł̄ in alia pte cor=
pis vł̄ homo cec9 veniebat ut·ff·e·l·q̄ritur·§·
vlt· Idemqꝫ ꝛ in euidenti vicio animi ut ec=
ce vendebas m̄ ſeruū iūctum verisiſe eſt cū eſſe
iūctum q: fugitiu9 erat ꝛ iō m̄ non teneris ut
·ff·e·ſi tm̄·§·eis Has aūt ſupinas ignorantias
puto repellē emptorē ſi vēditor ignorabat vi
cia vel morbos Si aūt venditor ſciebat emp=
tor aūt ignorabat ꝑponderat dolus vendito=
ris ut·ff·ad·l·aquil̄· Itē ſi obſtetrix·§·vlt·
et·l·ſi putator Et in h̄ caſu dicit lex emptori
ſupine ignorāti viciū currē temp9 ut·ff·e·l·cū
ſex· Si eīm̄ ponēs illud ibi vtrunqꝫ ſciuiſſe nō
ageret̄ ut liquet ex ꝑdictis ſi vtrūqꝫ ignoraſſe

idem ut · ſ̄ · dixi Si aūt q̄ras an ſerui emēti ſci
entia vł alteriꝰ q̄ emit noīe meo m̄ nocē debe=
at diſtingue in ſeruo · emat noīe peculiari · an
noīe meo ſi noīe peculiari ſiue cū mandato ſiue
ſine mandato ſcientia et ignorantia ſerui tm̄ ⁊
nō mea inſpicit̄ ut · ff · e · l · cū mancipium et de li=
bera cauſa · l · imo · § · tūc ⁊ de litig · l · ij · i · ꝶ · exci
pit̄ qn̄ ꝓ me pn̄te ⁊ nō ↄt̄ dicente ſeruꝰ emit ·
Nam mea ſciētia in mei p̄iudiciū inſpicit̄ ut · ff ·
ꝺ lib · cauſa · l · imo · § · plane ſi filiꝰ Si v̄o pn̄s con
t̄dicere nō poſſem nō obeſſet m̄ mea ſciētia ut
· ff · de ↄtrahen · empt̄ · l · huiuſmoi̅ Si ſeruus aūt
emerit noīe meo et mādato meo nō aūt peculi=
ari noīe ſi quid̄ mandaui ei de incerto idem eſt
qd̄ · ſ̄ · Idēq̄ʒ eſt etiā ſi ſine mādato meo quis m̄
emerit ſeruū vicioſum ut · ff · e · cū mancipium · §·
circa Si v̄o mandauero ſuo meo vł alij decer
to ſeruo emendo mea ſciētia ⁊ ignorātia tan=
tū inſpicit̄ ut · ff · de lib · cauſa · l · imo · § · tūc et · l · in
ſuo ⁊ · ff · de litig · l · ij · i · ꝶ · et de ↄtrahen · empt̄ · ꝭ
et ſi ſeruo ⁊ · ff · e · cū mancipiū · § · ꝭ ſi ſeruus Nec
obſtat qd̄ ibidē d̄r certum incertū q̄ʒ q: referē
ad eum cauſam · qn̄ emit noīe peculiari In vſu=
capiōe q̄ʒ idē diſtinguerē ut ꝓbat̄ · ff · ꝓ empto
· l · ij · § · ſi ſuus tuus vſq̄ʒ ad illū · § · ſi a pupillo Il
lud certū eſt qd̄ ſi quis emit vt nūcius nūquam
eiꝰ ſcientia vł ignorantia ſpectat̄ ꝭ dn̄i qd̄ dixi
in ſeruo et in filiofa · obtinet Itē poteſt emp=
tori īputari culpa ſua · ſi eiꝰ culpa ſeruus vicio=
ſus emptꝰ deceſſit vel in fuga ſit vn̄ repellitur
ab edilicijs actōibꝫ ut · ff · e · ſi hoīeʒ in fi · et · l · ſi
tn̄ vł ſi nolit vēditor emptorē repellē admittʒ
eū agentē edilicijs actionibꝫ ut tn̄ eadē p̄ſtent̄
et vēditori q̄ p̄ſtarent̄ ei ab emptore ſi ſeruus
viueret vn̄ p̄ſtabit vēditor extimatōneʒ ſui ⁊
eius acceſſiones ⁊ dāna in ſeruū data ab emp=
tore vł eiꝰ familia reſtituet Accipe ꝭ culpam
etiā leuē · ut ſi nō adhibuerit emptor medicum
vł malū adhibuit ut ſuus emptꝰ poſſit ſanari
ut · ff · e · qd̄ ſi nolit · § · ſi mācipium Et eſt ꝭ ar · ↄt̄
ēptores q̄ malos inueniūt aduocatos ut repel=
lant̄ volētes agere ꝺ euictōe Itē ↄtra here=
des q̄ malios iueniūt medicos teſtatoribꝫ ſu=
is ut repellāt̄ ⁊ debeāt p̄uari hēditate ut · ff · ꝺ
his q̄bus ut in di · l · indignū Itē et repellitur
emptor · ſi ſeruū emptū manumiſit ut · ff · e · ſi ho
minē · Si aūt ſeruꝰ emptus ē in fuga ſine culpa
emptoris nihilominꝰ emptor aget ex ꝭ edicto
cauebit tn̄ ut hoīeʒ pſequat̄ · ⁊ in ſua ptāte re
dactū venditori reddat ut neq̄ʒ p ſe neq̄ʒ p hē
dem ſuū futurū q̄ minꝰ eū hoīeʒ venditor ha=
beat ut · ff · e · l · redibē · § · vłt et · l · neq̄ʒ · Nec ob=
ſtat qd̄ d̄r · ī · e · l · habitatio · ſ · emptorē repellen
dū ſi nō exhibeat ſeruū fugitiuū ponit̄ eīn ex=
hibere ꝓ ꝓbare vł eſt intelligēdum cū ſeruꝰ
eſt in fuga culpa ēptoris · Itē repellit̄ emp=
tor ꝓpt̄ iā habitā ſemel rei pſecutōeʒ ut · ff · e ·
ꝙ ſi nolit · § · ſi q̄s ⁊ ut · ſ̄ · diximꝰ · Itē repellit̄
rōne pacti ut ſi venditor noīatim excepit ali=
quē morbū ⁊ de cetero ſanū eſſe dixerit remit
tentibꝫ eīn actōes ſuas nō eſt dādus regreſſus
ꝭ qn̄ excepit neſciēs morbū in eſſe Si aūt ſciuit

morbū in eſſe ⁊ affirmauit p̄m ineſſe ut emp=
tor nō eſſet celatꝰ idē eſt Si aūt ſciebat ineſſe
ſed negabat vł diſſimulabat ineſſe excepit tn̄
ne teneat̄ eiꝰ noīe nō ꝓderit ei exceptio ut · ſ̄ ·
· e · l · q̄rit̄ · § · penſt̄ · Itē repellit̄ ēptor ſi agat
noīe vicij ↄtingētis poſt ↄtractū venditōneʒ ſi
vēditor noīatim ꝓmiſerit de eo ut · ī · e · ſi apud
oportet ḡ ꝓbare emptorē viciū infuiſſe ante
venditōeʒ ⁊ p̄t ꝓbatōis loco induci empti ſer
ui ⁊ vicioſi ↄfeſſio qui pn̄tibꝫ honeſtis viris int̄
rogatꝰ an in domo vēditoris fugēt reſpondit
fugiſſe · Alia tn̄ indicia neceſſaria ſunt ut · ff · e ·
· l · q̄ro · § · vłt · Hēdes aūt emptoris repellūt̄ ſi
nō ↄſentiāt oēs ad redibendū · dare eīn debēt
vnū ꝓcuratorē ne forte venditor iniuriā patia
tur dū ab alio ptem recepit hoīs alias nō in p
tem p̄cij ↄdēnat̄ ſed q̄nto minoris homo ſit · ſic
eīn inuitꝰ ↄpellētur ad ↄmūioneʒ inchoandaʒ
qd̄ rō nō vult Idēq̄ʒ ⁊ in pluribꝫ dn̄is ſui emē
tis ut · ff · e · l · qd̄ ſi nolit · § · ſi plures ⁊ · § · marcel ·
q̄ʒ ⁊ de ↄdict̄ · inde · l · ſi nō ſortē · § · ſi centū Sigu=
lis tn̄ heredibꝫ venditoris ꝓportōne hēditaria
poſſet ſeruꝰ redhiberi ab emptore q: nō eſt ibi
rō ↄmūionis in iure ut dictū eſt in hēdibꝫ emp
toris Sūt aūt iſte actōes tpales non redibito=
ria · vi · mēſibꝫ q̄nto mioris āno ī factū · lx · diebꝫ
tollūtur ut liq̄t ex p̄dictis · et cōputantur in eis
vtilia tpa et incipit currē tpus in redibitoria
ex die vēditōis cū ſupine q̄s ignorauit vicium
vt diximꝰ alioquī cedet ab eo tpe q̄ cepit q̄s
ſcire viciū Si aūt agat̄ ex eo qd̄ eſt dictū vł ꝓ
miſſum ante venditōeʒ cedet ſimiliter tempus
ex die venditōnis Si aūt agat̄ ex eo qd̄ q̄dem
dictū eſt vł ꝓmiſſum poſt venditōeʒ cedet tē=
pus ex die ꝓmiſſiois ut · ff · e · l · ſciendū · § · vłt ·
et · l · ſi numero ⁊ · l · cū ſex Itē ꝭ actio redibi=
toria eſt arbitraria · nam q̄cunq̄ʒ diximꝰ vendi=
torē p̄ſtare debere emptori in ſimplum ſi ea nō
p̄ſtat dānabit̄ in duplū ut · ff · e · redibitoria · § ·
Nūq̄ʒ aūt ſpeciale eſt ut redibitoria det̄ a p̄nci
pio in duplū ut e · cce · vendis m̄ ſeruū teneris m̄
cauē de duplo ſi ſeruꝰ ſit in aliq̄ illaꝝ cauſaruʒ
q̄ inducāt redibitōeʒ · ea eīn q̄ ſunt moris ⁊ cō=
ſuetudis veniunt in bone ſidei iudicijs ut · ff · e ·
qd̄ ſi nolit · § · q: aſſidua ⁊ ſic in venditōe ſui lo=
quit̄ lex dupla ut · ff · e · l · q̄ro Eſt ⁊ illud ſpeciale
in ſuo ꝓpter dignitatē hoīs q: nō accedit rei
mioris p̄cij et mioris dignitatis Rei aūt paris
dignitatis licʒ ſit mioris p̄cij accedit pleruq̄ʒ
eīn vicariꝰ pluris eſt quā ordinariꝰ · nam ſi paſ=
ſim cuilibet rei accederet ſepe ꝓpt̄ rem p̄ncipa
lem tui accedēt redibēt̄ quāuis ī ea nullū eſſet
viciū ut · ff · e · l · iuſtiſſime ⁊ · l · pro inde · § · vłt ·
Eſt et aliud edictū edilīū ne q̄s canē veterē vł
miorē aprū · vrſum · lupū · pantherā leonē · Ali=
ud ve aīal qd̄ noceret ſoluta vł ligata ut ↄtine
ri vinculis q̄ minꝰ dāna facerēt nō poſſint q̄ vul=
go iter ſiet ⁊ habuiſſe velit ut cuiq̄ʒ nocere vł
dānuʒ dari poſſit ſi aduſus ea factum ſit · ⁊ hō
lib · ex ea re pierit · cc · ſolidi p̄ſtabūtur ſi nocitū
homini libero eſſe dicet̄ quāti bonū et equum
iudici videbit̄ ↄdēnatur ceterarū reꝝ quantū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dãnatum factũ vł ſit dupli ut· ff· e· l· hi em̃ §·
·i· et· l· gñaliter ⁊· l· q: vulgi Jtẽ et ꝓ dãpno
p̃t agi vtili actõne de paupie ut inſtit· ſi q̃ pa·
fe· di· §· vlti·

De monopoly et cõuentu negotiatorũ illicito vel artificiũ ergalabuq; nec nõ balneatorũ prohibitis illicitis q; pactis·

Quia vẽditores re⁊ꝰ d q̃bꝰ dictum eſt
Jtẽ artifices ⁊ negotiatores ſiue er-
galabi illicitas meũt pactiones io de
eis ponit ꝓhibendo gñaliter om̃s il-
licitas pactões et ꝯiuratões q̃s p̃dicte pſone
faciũt int̃ ſe ʒ et ſupponit ſpecialit̃ d q̃buſdam
ꝓhibitis puta ne exerceãt monopoliũ· i· ſingu-
larẽ negociatiões q̃d tũc accidit cũ int̃ ſe paci
ſcũt̃ ne aliquẽ inſtruãt ĩ arte ſua niſi filios ł ne
potes vł cũ aliq̃ mõ ꝑ pactũ id facẽ nitũtur ut
ſoli ꝯmodũ alicuiꝰ artis vł negotiatõis ſenti-
ant dr̃ q; monopoliũ a monos q̃d ẽ vnũ ⁊ pola
q̃d eſt vẽditor ł polliũ q̃d ẽ venditio q̃ſi vno et
certo mõ faciẽda negotiatio vł vẽditio et inde
dr̃ bibliopola vẽditor liberoꝝ· biblia em̃ dr̃ li
ber Jtẽ et inde dr̃ monopola pnſt· ſillaba ꝓdu
cta tał negociator q̃ ſic cũ alijs pactis eſt· P·
aũt deriuauit monopuliũ a monos q̃d eſt vnum
et polos q̃d eſt ciuitas inde monopoliũ· i· vnica
negotiatio in ciuitate ⁊ ꝑ h̃ vetita inde et mo
nopoł dr̃ pnſt correpta q̃ ſolus vult eſſe in ciui
tate emptor vł venditor Prohibẽt̃ et illud
pactũ q̃d int̃ ſe faciũt vẽdentes vł negotiato-
res ne ñ p̃cio certo vẽdant Jdẽ in balniatori
bus ſi ꝯuemãt ne alit̃ balneẽt quã ea mercede
quã ſtatuerũt Jdemq; ⁊ in locatoribꝰ rerũ vel
oparũ ſuarũ maxime in ſcriptoribꝰ ſi paciſcant̃
ne opꝰ ab alio inchoatũ aliꝰ ꝯſumet· Ergala-
bi aũt dicũt̃ q̃daʒ oparij laborãtes in ſtatõni-
bus ſuis ab erga q̃d eſt opa ⁊ labore· deb; igi
tur eſſe cuilib; liba facultas in emendo ⁊ ven-
dẽdo vł locãdo et ꝯducendo ⁊ circa p̃cium ⁊
circa mercedẽ iuſtũ eſt em̃ vnicuiq; ſua ꝯmitti
etiã ſi iudeꝰ ſit ut· c· de iudeis· l· nemo ʒ nec ordi
ni ciuitatis grãdia p̃cia lic; ſtatuere vł taxaẽ
ut· ff· ad· l· iulia d ãnona· l· vlt· Js aũt q̃ fece
rit monopoliũ bonis ſpoliatꝰ ꝑpetuitate dãne
tur exilij p̃mates ꝓfeſſionũ· l· liberis auri pena
mulctãtur officiales iudicis niſi vetuerit vł in-
dici intimauit cum ſciuerit· l· librarũ auri pena
feriũtur·

De nũdinis et mercatoribus Ru·

Quia occaſiõe emẽdi vẽdendi q; q̃nq;
q̃s imperat a p̃ncipe nũdinas· i· ut ce
lebret̃ gñale forũ in alicuius villa vel
poſſeſſione ab om̃ibꝰ ibidẽ ꝯcurrẽtibꝰ ponit de
nũdinis ⁊ eſt ſciẽdum q̃d ille q̃ impetuit ſup h̃
reſcriptũ nullum in mercatibꝰ atq; nũdinis ex
mercibꝰ negotiatoꝝ deb; ꝯuenire aut venali-
cijs vł locoꝝ tpali q̃ſtu vł ꝯmodo priuata ex
actõne nullum debet inſequi q̃ ſub p̃textu p̃ua-
ti debiti ãtea nõ debeãt moleſtiã inferre ꝯcur-
rentibꝰ ibidẽ· ꝯcurrẽtes em̃ hñt exceptões in-
teri dũ ſteterit nũdine q̃ em̃ ipetrauit Reſcri-
ptũ deb; eſſe ꝯtẽtus eo ꝯmodo q: ꝓpt̃ forũ eiꝰ
t̃ra ipinguat̃ ʒ alij in nũdinis ꝯthentes hñ poſ
ſunt ꝯuenire debitores ſuos q̃s obligauerũt in
nũdinis ibidẽ habẽtes ꝑ gulã ł ſtatões ut· ff·
d iudicẽ· l· hres ⁊· §· ꝓ iñ et· c· e· l· i· Qui aũt im-
petuit Reſcriptum ſup nũdinis non vtendo eo
ãmittit nũdinas dcẽnio ut· ff· e· l· i·

De vectigalibus et cõmiſſis

Nomine rerũ q̃ vehũt̃ d vna ciuitate
in aliã ſiue ſint empte ſiue q̃cũq; titu-
lo q̃ſite p̃ſtat̃ vectigal fiſco ⁊ ordini
cuiuſq; ciuitatis ut duas ptes habeat fiſcꝰ ter
ciã q̃libet ciuitas ut· c· e· l· vlt· huius aũt vecti-
gał q̃ntitas eſt octaua q̃ ab om̃i pſona milite
vł pagano eſt p̃ſtanda· ut nec ꝓficiat reſcrip-
tũ ꝯt̃ hoc impetratũ ut· c· e· l· om̃i ⁊· l· ex p̃ſtati
one ſi tñ legati gentiũ deuotarũ res ex roma-
no ſolo lege tñ ꝯceſſas ad ꝓpria deferunt has
habẽt p̃ſtatione immũes ac libas d ſp̃ebus vero
q̃s d locis ꝓprijs vñ ꝯuemũt huc deportãt octa
narij vectigal accipiũt ut· ff· e· l· alegatis ʒ ſpe
ciale eſt in q̃buſdã rebꝰ ne earũ noie p̃ſtet̃ ve-
ctigal ſc; q̃s vehit aliq̃s ad vſum ꝓpriũ· i· vite
ſue ⁊ familia neceſſaria ut· ff· d vſu· ⁊ ha· l· ij·
·§· i· ⁊· l· plenũ· §· i· vł infert ad fiſcũ vł reuehit
gr̃a exercẽdi iuris ut· c· e· l· vniuſi ꝯmittũt̃ aũt
res in fiſcũ ꝓpt̃ nõ ſolutũ vectigal ſi cũ quinquẽ
nio tacuerit fiſcus ⁊ ciuitas repellũt̃ a vendi-
catõe ut· c· e· l· ij· Jt̃ ⁊ ſi ſuꝰ cuiꝰ noie erat p̃ſtã
da octaua manũittant̃ añ q̃ſtionẽ motã nõ re-
tctat̃ ſtatꝰ eiꝰ ut· c· e· l· i· Jtẽ ꝯmittũt̃ res in
fiſcũ ꝓpt̃ omiſſam ꝓfeſſionẽ q: deb; q̃libet ꝓfi
teri tm̃ ſe debere noie vectigał fiſco et ciuita
ti h̃ tñ ꝓpt̃ omiſſam ꝓfeſſionẽ pena admittit̃
militibꝰ ut· c· e· l· om̃ibꝰ Jtẽ fit ꝯmiſſio ꝓpt̃ illi-
citarũ ſp̃eru; t̃nſuectões ut· ff· de public· l· cotẽ
·§· dñs Et eſt notãdu; q̃d in fiſco dat̃ rei vẽdi
catio· q: q̃d ꝯmiſſum ẽ meũ deſinit eſſe eiꝰ q̃ cri
mẽ ꝯtraxit dñiu; q; rei vectigał aquirit̃ fiſco
et ciuitati ñ forte q̃daʒ vectigalia ĩ q̃buſdã lo
cis ſp̃alit̃ deputata ſint p̃ncipi ut· ff· e· omiſſa·
et· c· e· l· vlt· Jtẽ fit ꝯmiſſio ex eo q̃d q̃s emit illi
cita Nã ſi q̃s ſine pſona mãcipũ· i· ſaluoꝝ ꝯduc-
toꝝ ſales emẽ vendẽ ne tẽptauerit ſiue ꝓpria
audatia ſiue nr̃o inuitus oraculo ſales ipi vna
cũ eorũ p̃cio mãcipibꝰ addicũt̃ ut· c· e· l· ſi quis
h̃ aũt vectigalia locari poſſunt p̃uatis ut non
minꝰ quã triennij fine locatio ꝯcludat̃ ⁊ ſi forte
plures ꝯcurrãt q̃ velint ꝯducẽ penes illũ vecti
galia oportet manẽ q̃d ſupior illicitatõe exti-
terit ut· c· e· l· penes De his aũt octanarijs vel
publicanis ſi ipi vł eoꝝ familia vł aliq̃s eorum
noie illicite q̃d ademerint tenent̃ int̃ ãnum in
duplũ poſt ãnum in ſimplũ Jtẽ et liberant̃ a
pena ſponte rẽ reſtituẽdo etiã intra annum q:
eſt in h̃ caſu actio in factum arbitraria de qua

plene tractat̃ i·ff·ꝺ public̃·l·i·⁊ ꝑ totũ·t·ꝫ ꝺe
ea h̃ ſufficiat tetigiſſe·q: nihil ꝺ ea·ꝭ·e·Sȝ illꝺ
noto·qꝺ pena ꝯmiſſi cuiuſlibȝ remittit̃ pupillo
ſi infra·xxx·dies vectigal fiſco ꝑ ſoluerit ut·ff·
ꝺ publi·l·impator poſt·xxx·dies forte reſtitue
tur i integ̃·ut·ff·ꝺ mio·l·ſi ex cauſa·§·pnſt·⁊
ꝺe public̃·§·impator·

Noua vectigalia inſtitui nõ poſſe

Noua vectigalia nec ꝺ certo ciuitatũ ꝺe
bẽt inſtitui·Idemqȝ⁊ in eccleſijs ꝑ ꝯci
liũ lat·nã eis nouus cẽſus nõ ꝺebȝ indi
ci·nouũ accipe vectigal ſiue ſit maiꝰ ſiue ſit mi
nus·Nã ſi ꝯductoꝛ vectigalis auiditate ſua vl
tra veterẽ ꝯſuetudinẽ⁊ẽminos iuſſiõis pñcipiſ
aliqꝺ ꝓfligauerit ꝗpe tuo puniſ̃ exilio·ut·ꝭ·e·l
ij·et·l·pſt·decreto aũt pñcipis poſſȝ inſtitui no
uũ vectigal·vt·ꝭ·e·l·pnſt·maxime rõe tenuita
tis et pauptatis patrie q̃ ꝺȝ vectigalia ⁊ h̃ ipȝ
ꝺebet alligare paup patria p̃ſiꝺi ꝓuincie q̃ re·
ꝺiligẽter in ſpecta et vtilitatẽ ꝯmunẽ intuitus
ſcribat pñcipi q̃ reperit⁊ pñceps extimabis an
et q̃tenus rõ patrie ſit inhibẽꝺa·ut·ꝭ·e·l·i·

De cõmercijs et mercatoribꝰ

In iſto·t·aſſignat q̃ꝺam ſpãlia circa ne
gotiatores ꝑtinẽtes aꝺ ꝺomũ principiſ
q̃le eſt illuꝺ vt numerꝰ eoꝝ nõ extẽꝺat̃
vltra qñgẽtos·lxiij·nulliqȝ patȝ copia aꝺꝺẽꝺi
hijs imitãꝺi ne iꝺ ẽ in ꝺefũcti locum ſubſtituẽꝺi
vltra p̃ꝺictũ numerũ et vſqȝ aꝺ p̃ꝺictuȝ nume=
rũ in locũ ꝺefũctoꝝ ſub pñcia ipoꝝ corporato
rũ⁊ auctoritate·p̃fecti p̃tẽrio ſubſtituẽꝺi ſũt·
vt·ꝭ·e·l·p· Aꝺmonet etiã p̃ꝺictos negotia
tores ut ꝺebitã ſibi pẽſionẽ etiã ab hoibus po·
tẽtioꝝ ꝓ ut honeſtas poſtulat petãt·Idemqȝ
ẽ in q̃libet alio ꝗemolimẽta a p̃ꝺictis negocia
toribus mercanꝺo captat·tollerabiles enĩ ſũt
faciẽꝺi affatus agnoſcẽꝺe ꝺeuotõis vel ꝺebiti
ut·ꝭ·e·l·i·ſic et ꝺicit lex in p̃ſiꝺe ꝓuincie·vt nõ
oſtẽꝺat ſe acerbũ vel ꝯtumelioſuȝ exactoꝛeȝ ꝫ
moꝺeratũ et cũ efficatia benignum ⁊ inſtãtia
humanũ nã int ſollertiã i curioſaȝ·i·maximã ꝺi
ligẽtiam ⁊ negligẽtiaȝ nõ ambitioſaȝ·i·maxi=
maȝ quã nõ ꝯſueuerũt habẽ ambiẽtes honorẽ
tenẽtes ne aliquẽ offenꝺãt multũ int eſt ut·ff·
ꝺ vſur̃·l·ſi tibi Ponit et q̃ꝺaȝ gñalia oim mer=
catoꝝ q̃le eſt illuꝺ·ne ꝑ mãcipijs vl̃ q̃buſcũqȝ
ſpẽbus barbaris p̃beãt aurũ Nã nobiliores na
talibꝫ ⁊ honoꝝ luce ꝯſpicui ⁊ patrimonio ꝺicio=
res ꝑnicioſuȝ mercimõium exerce ꝓhibent̃ ut
int plebeios et negotiatores faciliꝰ ſit emenꝺi
vẽꝺenꝺiqȝ ꝯmerciũ ut·ꝭ·e·l·ij·qꝺ ſi ꝯtra p̃ꝺicta
fecerit nõ iã ꝺãnis ꝫ flagitijs ſubiũgent̃ Et ſi
iuꝺex crimẽ re ꝑtũ nõ iuꝺicat regẽ ut criminnoſ=
ſa ꝯſcius feſtinat nã et caſu ꝺicit negligẽ ẽ poſ
ſis ꝑturbare ꝑ vſos nihil aliuꝺ ẽ quã fouẽ nec
caret ſcrupulo ſocietatis occulte q̃ manifeſto
facinori ꝺeſinit obuiare ut·ij·q·vij·negligẽ et

neꝺũ ꝺare viꝺet̃ aurũ barbaris vl̃ aꝺ barbari
cũ inferre ſolũ q̃s vetat̃ ꝫ etiã p̃cipit̃·ut ſubti
li ingenio q̃s aufferat aurũ barbaꝛo apuꝺ eũ
inuentũ ut·ꝭ·e·l·ij·Hi enĩ barbari erãt hoſtes
impij ut·ff·ꝺe caput ⁊ poſt li·re·l·pnſt·⁊ ꝺolꝰ
an virtꝰ ſit q̃s in hoſte reqrat ut·ff·ꝺe capt·l·
nihil ⁊ ꝺe ꝺolo·l·i·§·nõ fuit ſubiecti enĩ impio
ꝺicunt̃ ꝺeuoti ut·ꝭ·ꝺe vecti·et ꝯi·l·a legatis
nec in eis obligatio ꝺebet intelligi eſſe ꝑmiſſa
Ponit enĩ aliuꝺ gñale circa mercatões ut fiãt
in locis ſtatutis tñ et nciant̃ q̃ꝺam ciuitates
ut·ꝭ·e·l·antepnſt·⁊ vlt·ꝫ forte eſt intelligen=
ꝺum ꝺ mercatoribꝫ impij q̃ nolũt mercari cum
ſubiectis regi pſarũ Nã ut ꝺicit nõ ꝯuenit ali=
eni regni archana ſcrutari iſti tñ ꝑ ſe poſtea
ſubiugati ſunt romano ut in au·ꝺ hrõ·⁊ fal·i
p̃n·t·Si vero mercatores velint negotiari cũ
alijs ſubiectis impio forte poſſunt vbiqȝ·

De rerum ꝑmutatione et p̃ſcriptis verbis acti·

Primꝰ·ꝭ·ꝺ ꝯtctibꝫ noiatis Seqtur vi=
ꝺere ꝺe innoiatis ex quibꝫ qm̃ infert̃
ꝺñium ⁊ pat̃ iuſta cauſa vſu capienꝺi
ſic̃ ex vẽꝺitõe ꝓus ponit ꝺe eis quã ꝺe
locatõe q̃ nciatꝰ ꝯtctus eſt·⁊ q: int ꝯtractus i
noiatos p̃cipuꝰ ẽ ꝯtctus ꝑmutatõis ꝺ illo ꝺica
mꝰ·ſ·qꝺ ſit ꝑmutatio q̃lit ꝯtbat̃ q̃ actões na
ſcant̃ ex ea q̃bus ꝺent̃ et in q̃s et aliqꝺ et q̃les
ſint nouiſſime aũt gñaliter ꝺicemꝰ·ꝺ act·p̃·v·
Permutatio ẽ vnius rei ꝑ alterã p̃ſtatio ⁊ ſtat
in gñali noie quippe ois ꝯtctꝰ noiatꝰ vl̃ in no=
miatꝰ i larga appellatõe p̃t ꝺici ꝑmutatio ex
q̃ inuicẽ ꝺat̃ ⁊ accipit ꝫ ⁊ venꝺitio et locatio
ꝫ ex inopia noim·q: plura ſũt negotia quã vo=
cabula ut·ff·ꝺe p̃ſ·v·l·iiij·optinuit ut p̃fata ꝑ=
mutatio q̃ erat oli añ monetã ꝑcuſſaȝ in ſpẽbꝫ
tñ ꝯtbat̃ ſicut ⁊ olim ꝯtbebat̃·antequã eſſet
pecũia ꝑcuſſa vel venꝺitio inuẽta·ſic qȝ licet h̃
nomẽ ꝑmutatio ita ꝯpetent ꝺeclinet̃ ſic ⁊ ven=
ꝺitio ⁊ locatio tñ q: late patet ⁊ nimis eſt in=
certꝰ ſm ſignificatõeȝ v̄boꝝ ꝯtctꝰ iſte q̃ ꝺr ꝑ
mutatio cenſet̃ innoiatꝰ·q: caret noie certo·i·
ſpẽali nã vt ꝺixi oñeȝ ſignificat ꝯtctũ ex q̃ qꝺ
ꝺat̃ vl̃ accipit̃ ſic ⁊ ꝺicimꝰ in ꝺo ut ꝺes ut·ff·ꝺ
p̃ſ·v·l·natural̃ meꝰ filiꝰ in fi·§·i·⁊ h̃ iꝺẽ p̃t aſ=
ſignari q̃rit̃ in·ff·e·l·i·§·Itẽ emptio ꝺicit ꝑmu
tatõeȝ·ꝯtctũ eſſe innoiatũ vl̃ p̃t alia ratio aſ=
ſignari nã ꝯtctꝰ illi ꝺũtaxat nciati ſunt ex qui
bus ſtati ut ſunt naſcit̃ obligatio ut viꝺes i ꝺe=
poſito cõmoꝺato venꝺitõe locatõne Nã licet
in ꝺepoſito ⁊ ꝯmoꝺato locatõe venꝺitõe re ñ
ꝯſenſu ꝯtbat̃ obligatio tñ ſtatim ut ſunt ꝑiũt
actõeȝ·i·re ꝯmoꝺata vl̃ ꝺepoſita ut inſtit·qui
bus mo·re·ꝯt ob·§·Itẽ is cui ⁊·§·p·⁊·ff·ꝺ pa
ctis·l·iur̃·gentiũ·i·ꝑmutatõis aũt ꝯtctꝰ licet
factꝰ ſit volũtate ꝑtiũ·et iõ hĩc inꝺe natura=
lẽ inꝺuxerit obligatõeȝ nõ tñ ꝺat actõneȝ imo
exigit̃ rei inuentus ⁊ tũc nõ ex rei inuentu ꝫ
ex p̃ceꝺenti pacto agit̃ ut·ꝭ·e·l·ex placito ſeꝺ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

in depoſito ⁊ ɔmodato ⁊ ſiſibꝫ ex re tdita pre
ſtat̃ iniciũ obligatõi ut dictũ eſt gͦ ſm iſta ho
die donatio dicet̃ ɔtract⁹ noiat⁹ qꝛ ex ſolo pa
cto dat actõnez· ꝫ olim erat ɔtrium vt·j·de do
nac·ſi quis agẽ·§·vlt· Contbit̃ pmutatio ſicut
placuit ſapientibꝫ tũc demũ qñ ɔuenit vt certa
ſpẽs det̃ ꝓ certa puta ille ſtichus ꝓ pãphilo il
la turis ꝓ hec agro qꝺ quidẽ nõ eſt lege expſ
ſum apte ꝫ id ɔiciũt·quia qꝺ de pmutatõe lo
quit̃ lex certã hincinde deſignat ſpẽz ut·j·e·l·
qm̃ aſſeris Si vero certa ꝓ incerta vl̃ incer
ta ꝓ certa puta bos in gñe ꝓ boue in gñe vel
equũ in ſpẽ ꝓ boue in genẽ nõ eſt pmutatio·ꝫ
ali⁹ ɔtct⁹ innoiat⁹ do ut des Ex pmutatõne
oriũt̃ due actõnes ſcꝫ pſcriptis v̓bis et ɔdictio
ob cauſam q̃ naſcũt̃ ex pacto pmutatõis re ab
alt̃a pte ſecuta añ eñ nulla naſcit̃ actio ñ int
ceſſiſſet ſtipulatio Sꝫ cũ res ſecuta eſt nõ ex re
ꝫ ex ipo pacto dicet̃ eam eſſe natam vt ꝓbat̃
apte·j·e·l·ex placito et·ff·de pactis·l·iuris·§·
ꝫ ſi in aliũ in fi·§·idem ꝓbat̃ in actõe ꝺ peculio
licet eñ ſeru⁹ debeat mille·ſi tñ duo tñ ſint in
peculio ad illa tñ eſt obligat⁹ vt·ff·ꝺ peculio
·l·q̃tiens·§·ſi ſemel qꝺ gͦ ſi poſtea augeat̃ pe
culiũ adhuc pt agẽ creditor ſerui vt·ff·de pe
culio·l·q̃ſitum·§·is qui ⁊ vñ agit̃ vl̃ ex q̃ cauſa
certe ex eadẽ cã et ex eodẽ ɔtctu ex q̃ egit pri
mo nec eñ aliqs ſani capitis dicẽt ex increme
to peculij nouã pari actõnez ꝫ ex veteri ɔtctu
aliq̃ ſupueniẽte aget̃ dubiũ poſtea etiaꝫ mille
ãnis tnſactis ⁊ ꝓdeſt h̓ ad alias opiniones ſcꝫ
circa actõez ꝓ ſocio ⁊ tutele q̃ demũ finita tu
tela dat̃ ex q̃ſi ɔtractu dubiũ añ inpoſito Sed
q̃daz dicũt eã naſci durãte tutela nõ aũt ɔpetẽ
niſi ea finita·lex tñ ɔtdicit apte in·ff·ꝺ tutel̃ ⁊
ratio diſ·l·ſi tutor·§·vlt·et·l·ꝫ nõ dat̃ Dant̃
aũt he actões his q̃ pactũ pmutatõis nõdum
veſtiuerũt rei inteuentu Hinc eſt qꝺ ſi vnus ve
ſtiuit alt̃ nõ ei tñ q̃ veſtiuit dant̃·ſic ⁊ infra in
ceteris ɔtctibꝫ innoiatis dicemus· Cõpetit actio
pſcript̃·ver·ad intẽſſe ideo eñ ꝺr incerta·quia
ad intẽſſe qꝺ nõdum eſt certũ ſed erit certũ ꝓ
ſniaꝫ ɔpetit·j·e·l·rebꝫ h̓ ita ſi nõ det̃ ab alt̃a p
te qꝺ dari debuit idẽ ſi nõ fiat res accipientis
ut ait pedi⁹ vñ et dicit rem alienã dãtem nul
lã ɔtbere pmutatõez ut·ff·e·l·i·§·vlt·⁊ videt̃
pedij· ſnia iuuari ex eo qꝺ legit̃·ff·de ɔdict·c·
da·l·vlt·dñs tñ pſi gloſauit qꝺ pedi⁹ nimis ꝓ
ſecut⁹ eſt h̓ v̓bum re euicta videt̃ fuiſſe tdita
et ſane pt ita diſtingui ut re aliena data inte
rim donec euicat̃ tenet pmutatio ⁊ ſatis ſit in
teri rem eſſe traditã vñ ⁊ ꝺr pmutatio ut·j·e·
·l·i·interi gͦ nõ pt agi ꝫ re euicta nõ videt̃ te
nuiſſe pmutatio ut·ff·ꝺ diſtract·pig·l·reſcri
ptũ·§·i·⁊ iõ pt agi ɔdictõe ob cauſaꝫ ad repe
tendũ qꝺ datũ eſt q̃ſi nihil ſit ꝓ alt̃a pte datũ
vl̃ etiã aget act·pſcript·v̓bis ad intẽſſe ut di
ctũ eſt vl̃ aget eadẽ ut fiat qꝺ ɔuenit ut ꝓba
tur·j·e·l·qm̃ h̓ actio pſcript·v̓·bone fidei eſt
ut inſtit·ꝺ act·§·actõnũ·ɔdictõ v̓o ſtricti iuris
eſt ſic ⁊ oms ɔtictões Ex his q̃ dicta ſunt col
ligi pt in q̃bus ɔueniat pmutatio cũ venditio

ne vl̃ differat ab ea Nã vtrq꞉ actio bone fidei
eſt ex vtrq꞉ pat̃ cauſa vſucapiẽdi ex vtrq꞉ pſta
tur euictio ex vtrq꞉ redibitio ut·ff·de edil·e·l·
ſciendũ·§·pnlt· Differt ab ea·qꝛ venditio ſo
lo ɔſenſu pficit̃ pmutatio v̓o re demũ ſecuta
Itẽ ipmutatõe locũ habꝫ ɔdictio ob cauſaꝫ in
vẽditione nõ Itẽ in venditõe ali⁹ eſt emptor
ali⁹ venditor in pmutatõe v̓o vterq꞉ ꝺr pmu
tator Itẽ in vẽditione vn⁹ cogit̃ pcium accipi
ẽtis facẽ alt̃ v̓o cogit̃ rẽ facẽ emptoris ac hic
ſicut pedi⁹ videt̃ voluiſſe vterq꞉ alteri⁹ rẽ fa
cere tenet̃ ſicut ꝺr et notantur optime pdicte
differentie ut·ff·e·l·i· Illa q꞉ pt dici diffrã qꝺ
in venditõe nõ tnffert̃ dñiuꝫ re tdita ñ pcium
ſit ſolutũ vl̃ alit̃ ſatiſfactũ ꝫ ſec⁹ i alijs ɔtctibꝫ
gͦ ⁊ in pmutatõe ut bñ dicit̃ inſtit·de reꝫ di·
·§·p tditõez et·§·vendite Eſt tñ notandũ qꝺ q̃
dam ſpẽs ɔtract⁹ eſt valde affinis emptõi nec
tñ eſt emptio ⁊ valde eſt affinis pmutatõi nec
tñ eſt pmutatio puta patruus tuus ꝓpoſuerat
q̃ndaꝫ ſuã poſſeſſionẽ venalẽ ꝓ·x·deinde pater
tu⁹ h̓ audito dixit frĩ ſuo habeo tale ptiuꝫ be
ne ſufficit tibi ꝓ pcio fundi tui venalis·da m
tuũ ⁊ dabo tibi meũ·nõ eñ pt dici emptio·qꝛ
pcium nõ fuit expſſum in certa q̃ntate·ꝫ nec p
mutatio·quia loco pcij data fuit alt̃a poſſeſſio
vnde ⁊ vtili actõne exempto agi poſſe puto
Actio aũt pſ·v̓·locũ habꝫ i pactis appoſitis in
ɔtinẽti in q̃cunq꞉ ɔtctu ut·ꝫ·de pactis int ẽpt·
·l·ij·Solet q̃ri an tũc ſit bone fidei ⁊ non puto
qꝛ ex omi ɔtractu bone fidei naſcit̃ ɔditio quã
ſtricti iuris eſſe ɔſtat h̓ gͦ licꝫ actio ver⁹ bone
fidei informet̃ nõ tñ h̓ actio pſ·v̓·erit bone fi
dei Itẽ h̓ actio locum habet in omi ɔtractu
vbicũq꞉ iuſte dubitari pt·q̃ actio det̃ nã ⁊ dño
merciũ ſi incertũ ſit vtrũ nauẽ ɔduxerit an mer
ces vehendas locauerit dat̃ actio in factũ·i·
pſ·v̓· Itẽ ſi qs pcij explorandi gr̃a rem eſti
mataꝫ tdat neq꞉ depoſitũ eſt neq꞉ ɔmodatũ et
dubitari pt an ſit venditio vl̃ vtrũ ſit manda
tum vl̃ ſi ei dederi i in mercedem ob h̓ dubitari
pt an videar ei locaſſe rem vendendã ⁊ ipe con
duxiſſe·an ego videar ei⁹ opas ɔduxiſſe ⁊ ipe
locaſſe·meli⁹ itaq꞉ viſum eſt hãc actõez ꝓponi
q̃tiens eñ ꝺ noie ɔtractus alicui⁹ ambigeret̃
ɔuenirꝫ tñ aliquã actõez dari·dat̃ actio pſ·v̓·
q̃ bone fidei eſt cũ dat̃ ꝓ extimato ut inſtit·de
act·§·actionũ Nã cum deficiũt vulgaria ⁊ vſi
tata noia actionũ dat̃ actio pſ·v̓·ex ɔtctibꝫ et
eadẽ dat̃ quot·ɔtract⁹ extiterit q̃ruꝫ appella
tiones nullo iure ciuili ꝓdite ſunt·natura eñ
rerũ introductum eſt·ut plura ſint negocia q̃
vocabula ut·ff·ꝺ extima·ac·l·i·⁊ ꝺ pſ·v̓·l·i·§·
vlt·⁊·l·ij·et·iij·⁊·iiij·⁊·l·ſi tibi Itẽ locũ ha
bet in tribꝫ ɔtctibꝫ innoiatis·ſ·do ut des·facio
ut facias·do ut facias ut·ff·ꝺ pſ·v̓·l·naturalis
·§·i·⁊·ij·⁊ vlt· Ex quarto aũt articulo·i·facio
ut des dat̃ actio ꝺ dolo ut·ff·ꝺ pſ·v̓·l·natural̃
·§·qꝺ ſi facio ⁊ forte habet locũ h̓ cũ m ex eo
qꝺ facio abeſt et tibi nõ adeſt ut qꝛ ſuũ manu
mitto·et eſt ratio qꝛ veſtiẽti ɔtractũ debet da
ri pſ·v̓·veſtire aũt dicor cum ex eo quod facio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

aliquid tibi abeſt alioquin daret̃ de dolo ut .ꝯ.
de dolo .l. cũ ꝓponas et .ff. ꝺ pſ. v̄ .l. ſolent hꝫ ta=
mē rõ fallit in facio ut facias ut ſi de manumit
tendo ꝯuenit ut tu manumittes vbi dicit̃ dari
actio pſ. v̄ . ad inteſſe quanti mea intereſt ſer=
uum habere quē manumiſi ut .ff. de pſcrip. v̄.
.l. naturalis .§. vltimo. ſed ibi eſt alia ratio. qꝛ
factũ erat in obligatõe ab illa pte vñ agit̃ ad
inteſſe Si q̃ras qñ debeat dici do ut facias vel
econũſo hꝰ tũc eſt do. ut facias qñ ſcꝫ ꝯueñt ut
ꝑus daret̃ ⁊ poſtea fieret licet qñqꝫ ꝑueniat̃
in faciẽdo ⁊ tũc nihilomiꝰ daret̃ pſ. v̄. ut .ꝯ. de
tranſact. .l. cũ mora ſpectat̃ ꝯuẽtio eñ licet q̃daꝫ
ꝯtdicant ⁊ ſic oĩs naſcũtur. Dant̃ he actões
veſtientibꝫ ipa pacta hic eſt qd ſi vnꝰ veſtiuit
aliꝰ nõ ei tñ dat̃ q veſtiuit nõ alij Venit i act.
pſ. v̄. id oĩe qd veniret i act. q̃ daretur ex ſiſi
ꝯtctu. puta do tibi rē. ut rē accipiã hꝫ vẽiet id
qd vẽiret i vẽditõne dedi ut facẽs id vẽiet qd
vẽiret in locatõe ut .ff. depoſiti .l. i .§. in ꝯducto
et de pſ. v̄. .l. i .§. ꝫ ſi facio ut facias in fi .§. ibi q̃
actio ⁊c̄ Veniet ḡ inteſſe in actõeꝫ iſtam ⁊
dolꝰ et culpa lata ⁊ leuis ut veniret in ꝯſili cõ
tractu ⁊ eſt mirum in his ꝯtctibꝫ innoiatis qd
venit inteſſe licet rē dari ſit in obligatõne ut
notaui .ꝯ. de ſentẽcijs q̃ ꝓ eo qd inteſſe ꝓ .§. vbi
aũt rē dari ¶ Itē venit ut fieret qd ꝯuenit ut
.ff. ꝺ pſ. v̄. .l. ob eã ⁊ .ꝯ. de donat̃. .l. legē ¶ Ciuil
eſt hꝫ actio pſ. v̄. et eadē ipa ꝺr in factũ ut .ff. ꝺ
pſ. v̄. ſi tripoli. nõ tñ oĩs in factũ eſt pſ. v̄. ſic
ea q̃ de dãno dato ꝓponit̃ ⁊ ex q̃libet edicto ꝟ
in edicto et locũ habet nedũ in ꝯtctibꝫ ⁊ q̃ſi .ꝫ
in maleficijs ⁊ q̃ſi vbicunqꝫ eq̃tas ſuadet dari
act. ut .ff. ꝺ pſ. v̄. .l. q̃tiens ⁊ idõ ꝺr eiꝰ tenere in
multis et varijs articul̃ admiſſus ut .ꝯ. ꝺ ſacro
ſanc. ⁊ ſciẽꝰ ſtricti iuris eſt actio hꝫ ꝑpetua eſt
pſonalis eſt heredibꝫ ꝯpetit ⁊ in hẽdes ut .ꝯ. e.
cum pcibꝫ.

De locato et conducto

Quia locatio ꝯtbit̃ ad ſilitudinē emp=
tõis ponit de locato ⁊ ꝯducto Videa
mus ḡ qd ſit locatio ⁊ ꝯductio Et q̃s
dicat̃ locator ⁊ q̃s ꝯductor et q̃liter
ꝯtbat̃ locatõ ⁊ in q̃bus rebꝫ q̃ actões naſcant̃
ex locatõe quibꝫ tenẽt et in q̃s et ad qd et q̃les
ſint Eſt aũt locatio pſone rei ue ad vſum facta
ꝯceſſio mercede in pecũia numerãda ⁊ ꝯuenta
alioqui ſi de re alia dãna faciẽda ue ꝯueneritñ
erit locatio ꝫ innoiata forma negocij ex q̃ age
tur act. incti .i. pſ. v̄. ut .ff. ꝯmũi di. .l. ſi ꝯuenerit
et depoſiti .l. i .§. ſi quis Sic ḡ dicã dari actõeꝫ
pſ. v̄. ꝯt ptiarũ colonũ vl' vtilē actõnem ꝓ ſo=
cio ut .ff. e. ſi merces .§. apparet locator ḡ di=
cet̃ q eo qd ſuũ eſt aliũ vti pmittit ꝯuẽta mer=
cede ꝯductor vo econũſo q eo qd alioꝝ ē vtit̃
ꝯuẽta mercede ḡ ſi domũ haberē ⁊ te ꝯuenta
mercede i habitare pmitto tu ꝯductor ego lo
cator dicor ut .ff. e. ſi tibi ⁊ .l. cũ ſũduꝫ ⁊ .ꝯ. e. l.
.iiij. ⁊ .l. nemo ⁊ .l. ꝯductoris tuqꝫ ſi operis tuis
mercede ꝯuẽta in re mea vtaris dicẽs locator

operarũ tuarũ ⁊ ego earũdeꝫ ꝯductor ut .ff. e. q
opas Si vo tibi opꝰ faciendũ mercede ꝯuenta
dedero reſpectu opis ego locator tu vo ꝯduc=
tor diceris ut .ff. e. itē quer it̃ .§. i ⁊ .§. ſi gēma
et .§. ſi fullo ⁊ .l. opꝰ ⁊ qñqꝫ diceris re ꝯductor
ut .ff. e. q inſulã .§. q edem et .l. ea lege .§. vlt. ⁊
.ꝯ. e. ſi. hi ⁊ hꝫ eſt ēptio mirabil' in pecũia et opa
cũ ſi ptu. ꝫ reſpectu ope econũſo ē ſepe tñ vtrũ
ꝓ alio ꝑ nimꝰ ut .ff. de act. empi. .l. veteres
Contbit̃ locatio q̃buſcunqꝫ modis ꝯtbit̃ emp
tio. qꝛ ſimillimi ſunt ꝯtctus ⁊ e. ſoē iuris regi l'
ꝯſtũt et adeo familiaritatē aliquã habẽ vitē
tur ut in q̃buſdã caſibꝫ ſoleat q̃ri vtrũ ſit ven=
ditio an locatõ ut ecce ꝯuenit mihi artifex ꝓ
tricẽtis ut ex auro ſuo facẽt mi anulos certi põ
deris certeqꝫ forme et magis placet vẽditõneꝫ
eſſe qd ſi ego aurũ dedero mercede ꝓ opa ſua
ꝯſtituta locatio eſt ut .ff. e. l. i. et .ij. ḡ q̃cunqꝫ
diximꝰ in vẽditione ꝺ ꝯſenſu et ꝺ rebꝫ ⁊ de pre
cio eadē et hꝫ in rebꝫ locatis et ꝯductis ⁊ ꝺ cõ
ſenſu et ꝺ mercede dicta intelligãt̃. nõ eñ ꝓpe
hꝫ dici pt pcium licet qñqꝫ pciũ ponat̃ ꝓ merce
de ut .ff. e. l. q inſulã .§. qui edem eo excepto. qd
ſuitutes pdiales locari nõ poſſunt ut .ff. e. l. lo
care ſuitutē. licet certũ ſit eas poſſe vẽdi pſo=
nales aũt ſuitutes locant̃ ut vſuf. ut diximꝰ. ꝯ.
de vſuf. Itē notato eo qd militi vl' curiali pdia
q̃s locari nõ pt. nec aget ex locatõe niſi crede=
bat militē vl' curialē eſſe paganũ vl' ꝑuatuꝫ et
rõ eſt q̃re locatio nõ teneat ne admiſſo armo=
rũ vſu ad opꝰ ruſtre ſe ꝯferãt ut .ꝯ. e. curial'
et .l. milites et .l. vlt. ⁊ .ff. e. l. ſi ignorãs ¶ Per=
ro ſciẽdum ē locatõeꝫ et ad tempꝰ et inppetu
um fieri poſſe ut .ff. e. ſi ager nec .l. i. ⁊ .ij. et ſi
moriat̃ ꝯductor .ꝯ. tēpꝰ ꝯductõis hẽdes ſucce=
dũt i ꝯductõeꝫ rei corpal'. ꝫ ñ i ꝯduct. vſuf. ut .ꝯ.
.e. viã ⁊ .ꝯ. ꝺ vſuf. ſi dña ¶ Itē morte locatoris
nõ extiguit̃ locatio ñ ego locauerim tibi q̃ ad
vellē ſinit̃ locatio morte mea ut .ff. e. l. iiij. i re=
bus tamē eccl'iaſticis forte fiet locatio vſqꝫ ad
.xxx. ãnos cũ dicat lex eã fieri inppetuũ forte
ita ē accipiẽduꝫ i ꝑpetuũ .i. p oia ſcl'a ſine pfini
tõe tpis ut diximꝰ .ꝯ. ꝺ ſacro. ſanc. ec. a vaſal'
aũt p ꝯſuetudinē regni ſit vſqꝫ ad .xx. an. ⁊ ꝺ r
libell'. Cõſueuit q̃ri vtrũ lib hõ i ꝑpetuũ poſſit
opas ſuas locare et fert̃ ẏ. dixiſſe qd nõ qꝛ ius
libtatis infrigi videt̃ ar .ff. ꝺ ꝯdict. ⁊ ꝺ .l. titio
.§. ij ꝫ puto ꝯtrium qꝛ pt libari pſtito inteſſe vl'
faciẽdo paliũ eq bonũ artificē cũ nõ ſit actum
ſpẽalit̃ ut fiat p eũ ut .ꝯ. ꝺ ſacro. ſ. ecc. q̃ſquis ⁊
.l. ad ſilitut inē et .ꝯ. ꝺ caduc. toll'. .l. ne aũt et .ff.
ꝺ ſol'. .l. iné ¶ Si q̃ras an q̃s poſſit cogi pciſe op
ari ſꝫ . pt ⁊ in hꝫ oẽs doctores bonome ꝯſenſe=
rũt Ad tpus vo certũ ē opas poſſe locari ut .ꝯ.
.e. l. ſi hi circa Itē ſciendũ eſt q̃ſdã res eſſe q lo
cari dedignant̃ ſic eſt mẽſoris opa et id qd dat̃
ei etiã i q̃ntitate nõ merces ꝫ honorariũ appel
lat̃ Idēqꝫ ⁊ in aduocato. qd ḡ dat̃ aduocato
dicet̃ ſalariũ vl' honorariũ forte ⁊ dicet̃ ſuffra
giũ ut diximꝰ .ꝯ. ꝺ ſuff. et ꝓbat̃ .ff. ſi mẽſor fa=
mo. di. .l. i .§. Ideo aũt idemqꝫ ⁊ in opa ꝓſenete
ut .ff. de ꝓſenet̃ .l. ij . Qualit̃ petatur aduocat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

honorariū diximꝰ .ſ. ꝺ ſuffragio. Mercedis aūt ſalariū petet̃ act̃. in factū. Eſt et aliud factum qꝺ nō ſolet locari. ut ſi dedero tibi pecūiam ut ſeruū manumittas ut. ff. ꝺ. pſ. v. naturat̃. §. at cū do Ex locatōe aūt et ꝯductōe naſcūt̃ actiones due. i. actō ex locato q̄ dat̃ locatori. et actio ex ꝯducto q̄ dat̃ ꝯductori Et pmo videamꝰ ꝺ actōe ex locato qꝺ in ipaꝫ veniat Et q̄deꝫ in pmis vēiet. merces ſoluēda Itē et veniēt ea q̄ ꝯuenerūt i locatōe ut. ſ. e. l. legē ⁊. ff. e. l. ſi in lege. §. ſi domꝰ ⁊. l. dn̄s. §. vlt. Vn̄ ⁊ i locatione ſi colonꝰ accipiat inſtrumentū fūdi extimatū id videt̃ actū eſſe. vt ſit emptuꝫ ſic fieret cū qꝺ extimatū daret̃ in dotē ut. ff. e. l. cū funduꝫ et. l. q̄ro §. vlt. Poſſunt ⁊ alia exēpla notari in pactis ut ꝓbat̃. ff. e. l. itē. §. ſi in. l. ⁊. l. ea lege Quo aūt tpe merces debeat ſolui q̄rit̃ et q̄daꝫ. l. vident̃ velle qꝺ i pn. ſit ſoluenda. vn̄ et ꝺr inq̄linū poſſe expelli n̄ ſoluat penſionē ut. ff. e. l. ij Quidā qꝺ medio ſit̃ ꝺr in ſalario qꝺ fiſcus dat ſuo patrono ut. ſ. ꝺ aduoc̄. diu̇. iudi. l. p hāc. §. centū aūt aurei Quidā qꝺ i fi. ſit̃ ⁊c̄. Aliqꝺ debet̃ in die ut. ff. ꝺ v. o. l. q̄ h̄ ān̄o ⁊. ff. ꝺ migrādo. l. i. §. ſi penſio ego puto id ſuari qꝺ actū eſt qꝺ ſi id nō appareat ſuabo morē regiōis ſꝫ ſi is nō appeat. q2 variꝰ eſt ad id qꝺ minimū ē erit h̄ cā reducēda. i. ut exigat̃ in fi. āni tn̄ ut. ff. ꝺ reg. iur̃. l. ſemp in ſtipulatōib3. Licet ḡ dn̄s nō poſſit exigē an̄ tn̄ ſi inq̄linꝰ vltro n̄ ſatiſfaciat ei poterit ipm̄ dn̄s ipune expellē maxime lapſo tpe penſiōis ſoluēde. hic eſt q2 ⁊ ſi locator pro miſerit penā ſi expellēt ꝯductorē ineſt ꝯdictio ſi cōductor ſoluat penſionē ut. ff. e. l. q̄ro. §. inē Sꝫ ſi inq̄linꝰ patꝰ ſit ei ſatiſfacere dn̄o poterit reſiſtē Eſt et illa cā expellēdi inq̄linū ſi domuꝫ ſibi eſſe neceſſariā ꝓbauēit dn̄s. vl̃ ſi domū corrigē vl̃ reficē neceſſario voluit dn̄s vl̃ ſi inq̄linꝰ male v̄ſatꝰ eſt in re locata vl̃ vſib3 ꝓprijs eā eſſe neceſſriā ꝓbauerit dn̄s. ſ. e. l. edē Itē veniūt i locati actōe dolꝰ et lata culpa ⁊ leuis cōductoꝝ ut. ſ. e. l. in iudicio et ſingulos caſꝰ in q̄bus admittit̃ culpa non expedit enarrare nec ego ꝯſueui ſꝫ digniores ꝓponaꝫ caſus Ecce eñ ꝯductor oīa deb3 facē ſm̄. l. ꝯductōnis ⁊ ante oīa deb3 curare ut opa ruſtica ſuo q̄ꝫ tpe faciat ne i tēpeſtiua cultura deteriorē fundū facēt Preterea curā villarū deb3 gerē ut eas in corruptas h̄eat Itē adnūant̃ eius culpe ſi ꝓpt̃ inimicitias ſubaudio colōi ex culpa extortas vt. ff. ſo. matrimonio. l. i h̄is. i. ſꝫ vicinꝰ eiꝰ arbores exciderit ipe q̄ꝫ ſi exciderit nō ſolū ex locato tenet̃ ſꝫ etiā ex lege aq̄lia ⁊ arboꝝ furti ceſarū et inſēdcō qꝺ ui aut clā. ſꝫ facta exactōe p vnā repellit̃ dn̄s i alēa ut. ff. e. ſi merces. §. ꝯductor et. §. culpe ⁊. l. ſi vulnēauis Itē ⁊ q̄ ꝯduxit columnaꝫ t̃nſportādaꝫ ſi ea dū tollit̃ vl̃ portat̃ vel reponit̃ fracta ſit p̄ſtat eius piculū ſi ſua culpa vl̃ eoꝝ q̄rū vtit̃ opa id acciderit abeſt aūt culpa ſi oīa ſunt facta q̄ diligētiſſimꝰ q̄ſque obſeruaturꝰ fuiſſet Ideꝫ ⁊ i dolijs ⁊ tignis vel ceteris reb3 t̃nſportādis ut. ff. e. ſi merces. §. q̄ columnaꝫ Et dixerūt q̄daꝫ ſpēale eſſe in his reb3 q̄

portat̃ ut vēiat leuiſſima culpa. vl̃ forte illud ſuplatiuū diligētiſſimꝰ ponit̃ ꝓ poſitiuo. certū eſt eñ qꝺ iſte ꝯtctus veriuſq̄ꝫ celebret̃ grā leuē tn̄ deb3 coherc̄ē culpā ut inſtit. q̄bus modis ꝯt̃ ob. §. vlt. vel ē itelligēdū de eo q̄ diligētiſſimꝰ erat in ſuis Ideꝫ dico in eo qꝺ accepit mercedē ꝓ cuſtodia aliꝰ rei nā piculū p̄ſtatur qꝺ ꝯtigit ꝓpt̃ cuſtodiā non adhibitā. de dāno tn̄ ab alio dato nō tenet̃ q̄ debuit cuſtodire. q̄ eñ cuſtodia potuit ꝯſeq̄ ne dānū iniuriā dari poſſit. ſi tn̄ poneres cuſtodiri potuiſſe ne dānū daret̃ dicā teneri eū q̄ debuit cuſtodire vt. ff. e. l. q̄ mercedē. ⁊. l. ſꝫ de dāno. iob tn̄ videbat̃ velle venire leuiſſimā culpā ū quiſ noīatim accepit mercedē ꝓ cuſtodia. qꝺ ſatis dici p̄t ut inſti. ꝺ ꝯt̃ h̄n̄. emp. §. qꝺ ſi fugerit Caſus aūt fortuitꝰ nō venit in actōeꝫ iſtā niſi vl̃ ſpēale pactū ſiat vel ipm̄ caſuꝫ p̄cedat mora vel culpa. vt. ff. e. l. ſi merces. §. iul. maior et. l. videamus. §. ſi h̄ et. §. vlt. et. l. ſi quis fūdū. i. ſꝫ. et. §. i. et. l. merces. §. domū. ⁊. l. vlt. et vt diximꝰ. ſ. in act. depoſiti ⁊ ꝯmodati. Culpe aūt ꝯductoris etiā leuicia ānumerat̃ vt ſi ſutor puero par ū b̄n̄ facienti formā calcei. tā vehemēter ꝑcuſſit ceruicē pueri vt ei oculos effoderet ꝗuis eñ magr̄is leuis caſtigatō ſit ꝯceſſa. tn̄ h̄ modū nō tenuit. vt. ff. e. l. itē q̄r. §. itē iul̃. Itē culpe adnumerat̃ imꝑitia ſi q̄s vitulos paſcēdos vel quid ſartiēduꝫ poliēdū ve ꝯduxerit vel gēmā includēdā vl̃ inſculpēdā. Sꝫ ſi materia vicio fracta ſit nō tenebit̃ ꝯductor niſi piculū. i. caſuꝫ fortuitū inſe receperit artifex. vt. ff. e. ſi quis fūdū. §. ſi quis vitulos ⁊. l. itē q̄rit̃. §. ſi gēma. Iteꝫ culpe adnumerat̃ ērror ꝯductoris vt ecce fullo palliū pmutauit ⁊ alij dedit palliū alteriꝰ. Cū eñ errauerit in facto ſuo nō ē error ꝓbabilis Itē negligētia ꝯductoris ad numeratur culpe vt ſi accepit veſtimēta poliēda ⁊ ea mures roſint q2 debuit ea ab hac re cauere. vt. ff. e. l. item q̄rit̃. §. ſi fullo. ⁊. §. idē ſi palliū ⁊ ad uelt̃. l. quāq̄ꝫ Itē ſi ꝯductor corpꝰ ſibi locatū vel iuſ fieri deteriuſ patiat̃. vt. ff. e. l. uideamꝰ. §. itē ꝓſpicere. dare eñ deb3 opam ne res ledat̃ vel cedat̃ vl̃ urat̃ vel cidat̃ arbor ex ſilua maxime ſi dictuꝫ ſit ne ſiluanus patiatur talia fieri. vt. ff. e. l. in lege locatōis Itē ad numerat̃ culpe intēpantia ꝯductoris ſic ciſiariꝰ. i. caucariꝰ dū ceteros trāſire ꝯtēdit ciſiū euītit ⁊ ſuū q̄ſſauit vel occidit tenebit̃ ex locato. debuit eñ obtēpare curſuꝫ ⁊ volūtatē ſuā. vt. ff. e. l. itē q̄rit̃. i. ſꝫ. Iteꝫ adnumerat̃ culpe vtilitas ꝯductoris nā ſi exercitu veiente migrauit ꝯductor deinde ex hoſpitio milites feneſtras ⁊ ceťa ſuſtulerūt tenebit̃ ꝯductor ſi potuit reſiſtere exercitui vel ingrediētib3 domū. aut dn̄o potuit denūciare Si vero neq̄ꝫ reſiſtē neq̄ꝫ dn̄o potuit renūciare nō tenebit̃ ut. ff. e. l. iteꝫ q̄rit̃. §. exercitui Itē temeritas ꝯductoris adnumerat̃ culpe ut ſi ꝯduxeris merces in eas vehēdas i nauicula tua ⁊ poſtea me iuito vl̃ nō idoneo tpe vl̃ n̄ i nauē idoneā t̃nſtuliſti ut. ff. e. l. itē q̄rit̃. §. i Itē vēit in actōeꝫ iſtā reſtitutio rei locate finito tempore

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

locatõis Et ſi q̄dem ↄductor culpa ſua nō reſti-
tuit poſſeſſionē tenebiẜ locatori ad intēe ut· ff·
·e·l·videam⁹·§·q̄ vinū Si aūt p ↄtumatiā n̄ re-
ſtituat iurari p̄t ↄt̄ eū i litē ut· ff·e·ſi cui·§·i·qꝛ
h̄ actō bone fidei ē ut·ff·d̄ i lit·iur̄·l·in actōibꝫ
Itē agi p̄t ↄdictōe ex·l·ad reſtitutōez poſſeſ-
ſiōis·et ſi q̄dez ↄductor vſqꝫ ad diffinitiuā ſniaz
litē expectauerit n̄ ſolū rē locatā ſ; etiā extima
tōez ei⁹ locatori p̄ſtare ↄpelliẜ ut·ꝗ·e·l·ſi q̄s cō-
ductoris et·l·ↄductores Itē locator vł ſingu-
laris ei⁹ ſucceſſor ut ēptor cui credidit aucto-
ritate ſua p̄t expellē ↄductorē Nec eñ poſſidꝫ
ↄductor tpaẜ imo dñs videẜ poſſidē ut·ff·e·l·
cū i plures·§·hēdez ꝛ d̄ acquir̄·poſ·l·q̄ vniūſas
·§·qd̄ p et·ꝗ·e·l·ēptor Si tn̄ ↄductor inuerte-
ret poſſeſſionē n̄ liceret dño eū repellē n̄ in cō-
tinēti Alij v̄o etiā mādato ↄductoris nō licerꝫ
eū repellē ei·ſ·cui vēdidiſſet ſ; nōdum t̄didiſſet
locator ut·ff·d̄·vi ꝛ·vi·ar·l·colon⁹ ꝛ·l·cū fūd̄
Colon⁹ aūt ppetu⁹ vel q̄ ↄduxit nō ad modicū
tēp⁹ nō p̄t ipune expelli cū habeat ius in re ꝛ
naturalē poſſeſſiouē ut·ff·ſi ager nec·l·i·ꝛ·ij·ꝛ
de ſupficiebꝫ·l·i §·i·et·ꝗ·d̄ fūdis pri·l·iubemus
Rūqꝫ tn̄ qd̄ notabile ē agit locator ut reſtitu
aẜ tn̄dem ſibi in eodez gn̄e Rerū eñ locatarū
duo ſunt genera ut aut idē reddaẜ ſicuti cum
veſtimēta curāda fulloni darenẜ·ꝛ tūc habet
locū regula q̄ dicit nō ſolet dñiū mutare loca
tio ut·ff·e·l·n̄ ſolet aut locāẜ aliq̄ ut reddanẜ
eiuſdē gen͛is veluti cū argentū puſillatum·i·
purgatū ꝛ puſillū factū ꝓpt̄ putredinē detrac
tam dareẜ fabro ut ex eo vel q̄libet argento
vaſa fierēt aut dareẜ aurū ut fierēt anuli igi-
tur ex ſupiore caſu res dñi manz ex poſteriore
increditū itur Ideqꝫ ē in depoſito ſi q̄s pecu-
niā nūataz ita depoſuiſſet ut neqꝫ clauſulā neqꝫ
obſignatā traderz ſ; vt adnūaret·depoſitarius
eñ nihil aliud n̄ tn̄dē pecūie ſoluē teneẜ ut·ff·
·e·i naue ꝛ ut diximꝰ·ē·depoſiti Sic ꝛ ecōuer-
ſo q̄nqꝫ ↄductor t̄nſſert dñiū in locatorē·ut ſi
tibi inſulā fulciēdā locauero ut tua impēſa oīa
facias ꝓperatē q̄dez coꝝ ad me t̄nſfers·ꝛ tn̄
locatio eſt·locat ḡ artifex opaz ſuā·i·facien-
di neceſſitatē ut·ff·e·l·itē ſi p̄cio·§·cū inſulā
Itē in actōe ex locato vēit nedū dol⁹ et culpa
ↄductoris·ſ; etiā coꝝ q̄s ↄductor induxerit in
rē ſibi locatā ſiue ſint libi ſiue ſint ſui ſui vł alie
ni·nec liberaẜ noxe deditōe vł actōnū ceſſione
ſi tn̄ culpā i his deducēdis admiſit ut·ff·e·vide
am⁹·eſt eñ mala electio i culpa ut ꝛ aẜ·ff·ſi mē
ſor fa·mo·di·l·vłt·§·i·et·ff·d̄ neg·ḡ·nā ꝛ ſuus
·§·vłt· Illud ſciēdūz ē hāc actōez nō ipediri ex
remiſſiōe mercedis ut·ff·e·l·ſi tibi·Itē ſciendū
eſt hāc acẜ·ꝓponi ꝓpt̄ locatōez expſſam Item
ꝓpt̄ tacitā ꝛ repetitā Qui eñ ipleto tpe ↄduc
tōis forte āni vł maioris vł mīoris tpis reman
ſit i ↄductōe videẜ re ↄduxiſſe i āno q̄ tacuit n̄
etiā inſequētibꝫ ānis ꝛ ſi luſtrū forte ab initio
fuerat ↄductōi p̄ſtitum·ſ; et ſi ſecūdo q̄ anno
poſt finitū luſtrū nil fuerit ↄtriūz actū eadē lo
catio i illo āno videẜ pmāſiſſe h̄ eñ ipā qd̄ ta-
cuit videẜ ↄſenſiſſe ꝛ h̄ deinceps i vno q̄ anno

obſuandū eſt circa ruſtica p̄dia· In vrbanis
aūt p̄dijs alio iure vtim̄ ut ꝓut q̄ſqꝫ inhabita-
uerit ita ꝛ obligeẜ n̄ in ſcriptis ctūz tēp⁹ ↄdu
ctōis ↄphenſuz ē ut·ff·e·l·Itē q̄rit·§·vłt Hec
aūt v̄ba ꝓut q̄ſqꝫ inhabitauit tribꝫ modis poſ
ſunt exponi p̄mo ut teneaẜ ex p̄ma habitatōe
tm̄ vł ex p̄mo tpe ↄuēto tm̄ ut ſic in illud tēp⁹
videaẜ recōduxiſſe·ſo vt videaẜ recōduxiſſe i
id tm̄ tps q̄ inhitauit p⁹ ea t̄cio vt videaẜ re
cōduxiſſe i id totū tps q̄ inhitauit ex p̄ma ↄdu
ctōne Itē illa exceptio vbi iſcriptis·iiij·modis
p̄t itelligi Nā ſi v̄ba p̄cedētia aliq̄ d̄ tribꝫ mōis
exponatur·Alij duo modi p̄nt aſſumi in excipi
ēdo·et ſi ille idē mod⁹ p̄termittaẜ et alius aſſu
maẜ p̄termiſſus cū reliq̄ poterit aſſumi in exci
piendo· Quarto etiā mō p̄nt exponi ſcȝ qn̄ in
ſcriptis certū tps ↄphēſuz ē idē ſit qd̄ i ruſtico
Et aūt h̄ nouatio tacita ita demū ſi dñs ſane
mētis erat·nā ſi cepit furē nō reintegr̄ẜ locatō
ut·ff·e·l·q̄ ad certū Habz etiā dñs ex locatio
ne ius hypothecarū· et ſi quidē loceẜ vrbanū
p̄diū res inducte ꝛ illate etiā dño ignorāte pi-
gnoris iure tenēẜ Ea v̄o q̄ in ruſticū p̄diū loca-
tū inducūẜ ita demū tenēẜ ſi volūtate dñorum
fuerit iducta ut·ff·e·certi Si v̄o p̄m⁹ ↄduc-
tor alij locauerit qd̄ p̄t ut·ꝗ·e·l·nemo ꝓhi·res
poſterioris ↄductoris dño tenēẜ nō ad vniuer
ſaz p̄ſionez q̄ teneẜ p̄m⁹ ↄductor ſuo locatori
Sȝ ad eā q̄ ip̄e teneẜ p̄mo ↄductori ut·ff·e·l·ſi
in·l·§·ſi colon⁹ ꝛ d̄ pig·acẜ·l·ſolutū·§·ſolutam
vł forte i ruſtico p̄dio nō obligāẜ dño res po-
ſterioris ↄductoris·ſ; in vrbano ↄt̄ vbicūqꝫ aūt
dixi·ē·tacite renouari ↄductōez ibidē renoua
tur ius hypothecarū Si erant ↄductoris Nā ſi
erāt alteri⁹ neceſſari⁹ erit nou⁹ ↄſenſ⁹ eius·ut
ꝗ·e·itē q̄riẜ·§·vłt·ꝛ·ꝗ·e·l·ſi cū Vēit etiā i acti
onē locati ut fiat op⁹ arbitrio locatoris·ſi h̄ ē
in locatōe expſſum et tūc arbitriū dñi ꝓ boni
viri arbitrio eſt accipiēdūz ut·ꝗ·e·l·ſi i lege· Si
ḡ erat opus ad ꝓbandūz ꝛ dñs iprobauit nō
tenebiẜ ↄductor ideqꝫ ſi op⁹ ad ꝓbandū an̄q̄
approbareẜ vł reprobaēẜ ui aliq̄ ſit ↄſumptūz
ut·ff·e·l·ſi p̄us Sȝ ſi n̄ erat aꝓbādū dñs tn̄ ap
ꝓbauit n̄ teneẜ ei ↄductor It ex tūc deſinit pi
culū ptinē ad ↄductorē ex q̄ ſteterit p dñm q̄
mi⁹ approbarz vł i ꝓbaret op⁹ licȝ ↄductor in
ſe piculū vł adūſitatē opis recepit ut·ꝗ·e·l·op⁹
et·l·ca l·§·vłt·ꝛ·l·cū i plures·§·l· Ex ↄducto
actō daẜ ↄductori alicui⁹ corporis ꝛ ↄpetit ex
his fere cauſis utpura ſi re q̄ ↄduxit n̄ liceat ei
frui forte·qꝛ poſſeſſio toti⁹ agri vł ptis e⁹ n̄
p̄ſtaẜ ↄductori aut villa n̄ reficiẜ aut ſtabulū
vł ū greges ei⁹ ſtare oporteat Vł ſic in lege
ↄductōis ↄuenerit ſi h̄ n̄ p̄ſtaẜ ex ↄducto age-
tur ut·ff·e·l·ex ↄducto Sȝ hūc articulū cū cō-
ductori nō licȝ frui re ↄducta plen⁹ ꝓſeq̄m̄ et
ītē diſtiguēdūz ē vtrū ↄductor ꝓhibeaẜ a lo
catore vł ab eo quē locator ꝓhibere p̄t an ab
ext̄neo quē dñs ꝓhibē n̄ p̄t in p̄mo caſu teneẜ
locator ad inēſſe inq̄ inēſſe etiā lucrū ↄduc-
toris ↄtinebiẜ ſcȝ q̄ntū p ſingulos aureos ↄpē
dij factur⁹ erat cōductor nec liberaẜ locator

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

abiťeſſe ſi ꝓhibuit i p̄mo āno vł i b̄n·ↄductõis
et poſtea ex intuallo vł in ſc̄do vł i tercio āno
patiť frui ↄductorē Sera eſt eñ pñia fruēdi q̄
offerť eo tp̄e q̄ frui colon⁹ aliis rebꝫ illigatus
nō p̄t·et ſi paucis diebꝫ ꝓhibuit ⁊ deīde pñiaꝫ
agit oīa q̄ colono integ̃ ſunt nihil ex obligati-
one paucoꝝ dieꝝ mora minuet ut·ff·e·l·ſi fū-
dū quē m ibi nā et ſi colon⁹ tuus ⁊ c̄·⁊·l·ſi·m·l·
·§·colon⁹ ⁊·§·itē vtiliť ¶ In caſibꝫ tñ ut·s̄·nota
uimus ipune p̄t locator expellē ↄductorē·⁊ in
eiſdē caſibꝫ locator tenebiť ad exoneratõnem
mercedis ꝓ rata ¶ Ideq̃ꝫ ē ⁊ vbi locator neceſ-
ſario reficit rē locatā Si v̄o volūtarie reficiat
teneť ad inteſſe ut·ff·e·l·ſi fundū·§·vlt·⁊·l·q̄
ſiluā·i·ff̄ ·⁊·l·h̄ diſtictio Si āt ↄductor ñ ꝓhi
beť a locatore vł eo quē ip̄e ꝓhibē p̄t·ꝫ ab ex
t̄neo quē ꝓhibē nō p̄t diſtingue vtrū locator
ſciens locauēit rē alienā in q̄ caſu teneť ad inte
eſſe ñ cōductori aliq̄d poſſit iputari·ſ·q̄ debuit
ꝓſpicē h̄ poſſe euēire q̄ꝺ ab alio ꝓhibēť puta
ſi vſufructuari⁹ fundi q̄ſi fructuari⁹ m locauit
fundū inqnquēniuꝫ·⁊ deceſſit ⁊·qnquēnium Se
c⁹ ſi locaſſet m ut dn̄s an locauēit bona fide m
vł credēs rē eſſe ſuā in q̄ caſu teneť locator ad
exoneratõeꝫ mercedes ꝓ rata ut·ff·e·l·ſi tibi
alienā ⁊·l·nos vid̄eamus ⁊·l·ſi q̄s domū ⁊·l·ſi
vno·§·plane ⁊·l·ſi fūduꝫ ⁊·l·et h̄ diſtictio Itē
re imobili ↄducta agit ↄductor ↄ̄ locatorē ꝓ
inſtrumētis agri dolia ḡ p̄ſtāda ſūt colono ⁊
p̄lū q̄ p̄mittiť fruct⁹ fūdi·et t̄peta fumibꝫ iſtru
c̄ta ⁊ t̄bibꝫ ⁊ p̄lū viciatū debet reficē dn̄s·qꝺ
ſi culpa colōi eoꝝ q̄ꝺ corruptū ſit debꝫ dn̄s re-
ficē·vł ſi aget his inſtrumētis ñ ſit inſtructus
dn̄s dꝫ inſtruē fiſcos aūt q̄bꝫ ad p̄mēda olera
vtini colon⁹ ſibi debꝫ paē Si aūt teguľ olēa p̄-
māť p̄lū ⁊ t̄petū ⁊ ſugulū et tegulā ⁊ tipanū
et troceas q̄bꝫ reuelať p̄lū dn̄m p̄ſtaē oportet
Itē eneū inq̄ olēa calida aq̄ lauāť ut cet̄a va-
ſa olearia dn̄m p̄ſtaē oportet ſicuti dolia vina
ria q̄ ad p̄ñteꝫ vſū colonū p̄ſtaē ſoportebit hec
oīa ſic ſūt accipiēda ñ q̄ꝺ aliꝺ ſpaliť actū ſit ut
·ff·e·ꝫ addeſ·§·illꝺ ¶ Itē agit ↄductor ad exo-
n̄eatõeꝫ mercedis ꝓp̄ ſtēilitatē ñ p̄ñtis āni ſte
rilitas ꝓp̄ p̄cedētis vł ſequētis āni vbtateꝫ ſit
recōpēſata ut·ꝭ·e·l·licꝫ ⁊·l·exēpto et·ff·e·l·ex
cōducto·§·ſi vis· Queriť aūt q̄ñ dicať ſtēilitas
Et dicūt q̄daꝫ tūc q̄ñ ſemē ñ eſt inde pceptū ut
·ff·e·l·excōducto·§·ſi vis ibi ⁊ ſi labes ⁊ c̄·⁊·l·
ſi vno·§·vbicūqꝫ Iob aūt intelligit ſterilitatē
ſc̄m vulgi opinionē·ſ·q̄ñ dicūt hoīes in malū tē
p⁹ fuiſſe i h̄ āno ꝓp̄ fruct⁹ ⁊ h̄ totū exaudi in
ea ſtēilitate q̄ ↄtigit caſu fortuito·nā ſi ↄtigat
caſu ↄſueto vł ex vicio vł etiā ex debilitate rei
nulla fit remiſſio ut·ff·e·l·exconducto·§·ſed ſi
vtēdo ⁊·§·vlt·et·l·ſi vno·§·cū q̄daꝫ Nꝺ dixi
in ſtēilitate ſuať et ſi ager t̄re motu ita corrue
rit ut nuſq̄ ſit vł ſi ꝑ incurſuꝫ hoſtiū fruct⁹ ſit
amiſſ⁹ Sec⁹ aūt ſi plaſciuiā exercit⁹ p̄teriēs ali
q̄ꝺ abſtulerit ut·ff·e·l·ex cōducto·§·i·⁊ pnſt·
Itē dicūt q̄daꝫ recōpenſari ſterilitatē·q̄ñ bis
tm̄ habuit quā ſolitus erat habere ut ſi ſolitus
erat h̄ res·xx·habꝫ·xl· Iob nō dicit tūc q̄ñ tm̄
habuit i ſe quāti ↄpēſatõe facta ſeuť ān⁹ dica
tur ſteriľ ut ſolitū erat habē·xxx·corbes ſi ha
berēť·xv·tm̄ ñ erat ſteriľ ⁊ i vno āno nihil ha
bitū ē in ſequēti aūt habita ſunt·xxx·ecce re-
cōpenſata eſt ſterilitas p̄cedētis āni et iꝺ pete
tur merces et hui⁹ āni ⁊ p̄cedētis in q̄ locator
remiſerat mercedē etiā ſi i remittēdo vtať lo-
cator v̄bo donatõis Si aūt p̄m⁹ ān⁹ fuit fertiľ
et ſc̄dus ſteriľ ſiſiē ↄpenſať h̄ ſterilitas cū p̄ce-
dēti vbtate Vñ ſi locator ꝑ errorē hui⁹ āni re-
mittat mercedē ſuccurrēduꝫ ē ei·q: ꝑ errorem
remiſit indebitū ſec⁹ ſi locator ſciret p̄cedentis
āni vbtatē ⁊ remittēdo nō errauit i iure ut·ff·
·e·l·ſi vno·loquor aūt ↄ̄ eo colono q̄ numis co-
lit ptiari⁹ eñ colon⁹ q̄ſi ſocietatis iure dānum
et lucrū cū dn̄o fūdi partiť ut·ff·e·l·ſi merces
·§·apparꝫ ¶ Sic aūt dixi remiſſionē fieri merce-
dis ꝓ rata·ꝓp̄ ſterilitatē vł t̄re motū vł icur
ſum hoſtiū ita et fiet ꝓp̄ caſuꝫ incendii vł ꝓp̄
quēlibꝫ aliū caſuꝫ fortuitū q̄ ↄductor frui ñ po
tuit corpore ↄducto ut·ff·e·l·ex ↄducto·§·cū
q̄daꝫ et·l·q̄ inſulā·§·ediľ·vł ꝓp̄ neceſſariā re-
fectõneꝫ rei ut diximꝰ·ſ· Si tñ ↄductor ruſtici
p̄dii vł vrbani paulomi⁹ omoꝺ aliqua pte p̄dii
vtereť nō ſtati deductio fiet ↄ̄ mercede·ꝫ tūc
demū fiet q̄ñ magno incōmodo afficiť conduc-
tor ut·ff·e·l·hitatores ⁊·l·ſi merces·§·ſi vici-
no·et ita ptꝫ ex his caſuꝫ fortuitū locatori cor
poris nocē i mercede ne habeat eā niſi ꝓ rata
Sec⁹ aūt video i eo q̄ locat opas ſuas tm̄ vł lo
cat rē et opam vł accipit ſp̄em ex innoiato cō-
t̄ctu vł aliq̄ꝺ faciat·nā ſi caſu fortuito impedi
ať·vł in ſua vł i alti⁹ pſona·vł q̄mōdocūqꝫ cō-
tingēte nihilomi⁹ mercedē totā vł ↄuētam rē
p̄t pſeq ñ culpa vel mora poſſit ſibi iputari vel
ñ obiiciať ei·qꝺ eo tp̄e q̄ nō potuit opari vni
alti eſt cpat⁹ aq̄ debet habere mercedē·leges
eñ i h̄ videť ↄſonare ⁊ circa ſalaria aduocato
rum et circa mercedes operarioꝝ et circa mer
cedes exceptorum vel ſcriptorum et circa ſala
ria comitum preſidis et circa mercedes nauta
rum qui nauem ſuam et operam locauerūt pro
mercibꝫ vehēdis ⁊ circa libtatē p̄ſtandā ſuo
ſi fuiuerit tp̄e c̄to ut·ff ↄ̄ variis cog·l·i·§·pnſt
et ↄ̄ ſtatu·li·l·cū hēs·§·an̄ pſt·⁊·s̄·de codicī·
ob·c·da·l·p·⁊·ff·e·l·ꝫ addes·§·vlt·⁊·l·defū-
c̄to ⁊ ↄ̄ aſſeſſor·l·diē vna tñ lex videť aliq̄ntu-
lū adūſari cū modica diuiſiõne ſcꝫ ſi accepit q̄s
pecūiaꝫ ut ſuū manūittēt et ſuus deceſſit anq̄
ip̄e eſſꝫ i mora·nā ſi ſuū erat diſtractur⁹ vł eo
vſur⁹ pecūiaꝫ acceptā ñ refūdit niſi forte ꝓfe-
c̄tō manūiſſiõis gr̄a mortis cāꝫ p̄buit vł a latro
nibꝫ ſit ifect⁹ vł ruina i ſtabulo oppſſ⁹ vł vehi
c̄lo obtrit⁹ vł alio q̄quō q̄ ñ pierꝫ ñ manūiſſiõ
is cā ꝓficiſceť ut·ff·ↄ̄ ↄticť·ob cāꝫ da·l·dedi
·§·i·⁊·l·ſi pecūiaꝫ·§·vlt·⁊·l·vlt·⁊ h̄ ſi caſ⁹ for
tuit⁹ ſit taľ·vt nullomō poſſit ↄ̄ ceťo fieri qꝺ
ↄuēit Si v̄o ad tēp⁹ ipedit⁹ ſuppleat i ſeq̄nti tē
pore qꝺ ñ potuit facē in p̄cedenti·q: ſaltē ho
die faciēdū eſt ñ peniteat eū cui erat faciēduꝫ
Qꝺ aūt de penitētia dico ſolūmō ad ↄt̄ctuꝫ in
noiatū referēdū ē ut·ff·ↄ̄ ↄdicť·cā da·l·ſi pe-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tūiam ¶ Itē venit in actōnē ex ɔducto dolꝰ
locatoris ſi ſciens locauerit rē ſuā ſure vł vicio
ſū ⁊ h̄ diſtigue vtrū locauit rē ſuā cētū aut īnc
tū Si īncētum tenet̄ ex eo qḋ malū rē poſtea ele
git vł repn̄tat Si aūt locauit cētū tenet̄ ſi ſcie
bat ſuū vicioſū alioqui nō ut ·ff·e·l·ſi domū ti
bi·§·i·et·l·cū i plures·§·ſuū ignorātia tn̄ n̄ ex
cuſat locatorē dolij vicioſi q̄ mīꝰ teneat̄ ad in
teſſe Ille aūt q̄ locauit ſaltū paſcuū inq̄ herba
mala naſcebat̄ vn̄ pecora mea mortua ſunt vł
deriora fc̄ta ſūt ſi ſciuit viciū tenet̄ ad īnteſſe ſi
ignorauit penſiōez n̄ petit vł eā reſtituit ut·ff·
·e·l·ꝫ addes·§·ſi q̄s dolia Itē veīt i actōez iſtā
ex ɔducto ut q̄ locauit opas ſuas rē exhibeat
eas rē Si aūt rē ⁊ alij locauit ſimł p̄ori ɔducto
ri ſatiſfaciēdū ē añ ut·ff·e·l·in opis et h̄ adūbi
um ſił denotat ɔiūctōez vł idēptitatē et in pſo
na opātis ⁊ i opis vł ſuītio exhibēdo n̄ notat
idēptatē tpis alioqui nullꝰ eſſet ordo tpis qḋ
in lr̄a negat̄ cū dicit p̄ori ɔductori Itē veīt in
hāc actōez dolꝰ ⁊ culpa locatoris horreoꝝ q̄
ɔduxi ut ibi reponerē res vł merces meas et ſi
q̄dē locator horreoꝝ nihil ꝑmiſerit de cuſto
dia ⁊ cuſtodes ſciēte me adhibuit i horreis vł
cuſtodie renūciauit ad h̄ ſolū tenet̄ ut cuſtodes
exhibeat ſubaudi ſi n̄ dolū et latā culpā adhi
buit ¶ Idē dr̄ ⁊ cū claues t̄didit rē ɔductori cū
aūt nihil eoꝝ īnuēit iure ɔmuni tenet̄ de leui
culpa·ꝫ ſi ꝑmiſerit cuſtodiā tenet̄ de leuiſſima
ut·ff·e·l·q̄ mercedē et·l·dn̄s horreoꝝ et·ꝗ·e·
·l·i·⁊·l·i iudicio ⁊·l·ex diui·et inſtit·ꝺ ɔthen
t̄pt·§·qḋ ſi fugerit Si aūt ſpālit ꝑmiſerit caſuꝫ
tenet̄ ꝺ caſu ut·ff·ɔmoda·l·i·⁊ ꝺ neg·g·l·ne
gotiū gerētes q̄daꝫ dicūt idē eſſe ⁊ ſi gn̄alit
in ſe ſcipiat Itē ex ɔducto actōne aget ɔdu
ctor ſūdi cū dn̄o ad recipiēda ea q̄ īpendit cuꝫ
ſua opa aliq̄d necio vł vtilit hauſerit vł edifi
cauit vł inſtituit cū id nō ɔeiſſet Si g̅ vieas in
ſūdo ɔſtituit̄ ꝓpt̄ earū fructꝰ demis amplīꝰ au
reis ager locari cepit ſumptꝰ vtilit factos i vi
neis iſtruendis poterit repetē·vł etiā reputa
re p doli exceptōez ſi ɔueīat̄ ad pēſionē ut·ff·e·
·l·dn̄s·§·i·⁊·l·pſt·i·ꝫ ¶ Itē veīt i actōz ex ɔdu
cto ut inq̄līno liceat tollē hoſtiū vł q̄dam alia
q̄ adiecit edificō Sic tn̄ ut dāni infecti caueat
nedū auferti aliq̄ deteriorē faciat cāꝫ ediū·ꝫ ut
p̄ſtinā faciē edib₉ reddat Itē ⁊ agit inq̄līnus
ex ɔducto ɔt̄ ſuū locatorē qui aditū ediū angu
ſtauit ita qḋ inquilinꝰ archā cameratā vł res
aliq̄s extrahē nō p̄t Officio eīn iudicis ɔtinet̄ ut
cogat locatorē aditū ⁊ facultatē inq̄līno p̄ſta
re ad archā tollēdam ſūptib₉·ſcꝫ locatoris ut
·ff·e·l·ꝫ addes·§·ſi inq̄līnꝰ hoſtiū ⁊·§·ſi inq̄līnꝰ
archā Ptꝫ g̅ ex p̄miſſis locatōez habē ſiſitu
dinē cū vēditōe ꝫ tn̄ differūt in q̄buſdā· nā in
ēptōe ſpectat piculū ad ēptorē etiā añ t̄ditōez
in locatōe v̄o n̄ ita ut liq̄t ex p̄miſſis Itē vēdi
tor tenet̄ ut vł rē t̄dat vł p̄beat īnteſſe·ꝫ ɔdu
ctor aliq̄n excuſat̄ vł q̄ res erat aliena quā bo
na fide locauit vł q̄ vſib₉ eiꝰ ē neceſſaria Itē
locatio n̄ ē titulꝰ vſucapiēdi vł dn̄iū t̄nſferēdi n̄
in caſu ut diximꝰ ꝫ aliḋ eſt i emptōe Sūt aūt
iſte actōes ꝑpetue hēdib₉ dant̄ et in hēdes ut
·ff·e·l·ꝫ addes·§·ex ɔducto Bone fidei ſūt ⁊ iō
admittūt vſuras·fideiuſſor ɔductoris·ſ·īnceſſe
rit i cōez caſuꝫ ut·ff·e·l·q̄ro Idē puto ⁊ ſi īnt
ceſſerit ſimpliciē·q̄ i oēm cāꝫ videt̄ īceſſiſſe ut
·ff·ꝺ fidiuſ·ſi q̄s ꝓ eo·§·ſi nūos ⁊·l·āmiſſi·§·ſi fi
deiuſſores et·l·ſi ut ꝓpōis ⁊·l·ſi ita ſtipulatꝰ et
·l·īnt ⁊·l·āmiſſi·i·ꝫ ⁊·l·ſi a colono et ut lega
tor·no·ca·l·i·§·belliſime Nā ſi īncedēt in ſorte
et nihil dicat ꝺ vſuris n̄ tenet̄ ꝓ eis·⁊ ecōuer
ſo idē vł ſi īncedat in·x·n̄ tenebit̄ vlt̄ ut·ff·de
fideiuſſo·ſi i pignoē Cū v̄o dicit ſimplr̄ fideiu
beo ꝓ illo in oēꝫ cāꝫ videt̄ īnceſſiſſe ⁊ iō dicā
eū tenēi ad vſurā quā reꝰ tpe fideiuſſoris huiꝰ
debebat creditori puē vł i diē vł ſub ɔdictōne
vł ex pacto ł ex mora Si aūt reꝰ tpe fideiuſſio
nis huiꝰ nec ex pacto puē vł i diē vł ſub ɔdict·
nec ex mora dēbat vſurā ꝫ pꝰ fideiuſſiōez huiꝰ
cepit reꝰ debē creditori vſurā ł ex pacto vł ex
mora n̄ tenebit̄ fideiuſſor ad eam vſurā ſic nec
tenēt̄ ad īnteſſe·qḋ poſt datū fidiuſſorē reꝰ ex
mora ſua icipit debē p officiū iudic̄·ut·ff·de eo
qḋ cto loco da·o·l·ctū ⁊·ff·ꝺ fideiꝰ·l·fideiuſſo
res et·l·ſi in pignore

¶ De emphitheotico iure

Primꝰ·§·ꝺ ɔtctib₉ q̄ a iur·gen·itrodu
cti ſūt Nūc audiāꝰ ꝺ ɔtctib₉ ciuilib₉ q̄s
romōa prudētia repit·ſicq̄ꝫ pōit de em
phiteotico iure ⁊ ꝺ alio ɔtctu ciuili·ſ·de obli
gatōe lr̄aꝝ poſuit·§·ꝺ n̄ nu·pec·⁊ ꝺ tcio ɔtra
ctu ciuili pōit·ꝗ·ꝺ ɔthen·ſtip·Vł alit diximꝰ·§·
ꝺ emptōe ⁊ locatōe ⁊ q̄ ɔtctꝰ emphiteoſeos
ab alijs dicebat̄ ēptio·ab alijs dicat̄ locatio·q̄
vēuſq̄ꝫ ɔtctꝰ hꝫ i ſiga audamꝰ de ēphiteotico
ɔtctu quē cēo formauit et ſtatuit eū mediū cō
t̄ctū īnt locatōꝫ ⁊ vēditōꝫ n̄ iclināteꝫ ſe ꝓfius
ad alteutrū ꝫ ſuis ꝓpetatib₉ iſignitū· Videamꝰ
itaq̄ꝫ q̄d ſit ēphiteoſis i q̄b₉ reb₉ ɔſiſtat et q̄lit
ɔtrahat̄ ⁊ q̄ actio naſcat̄ ex ea Emphiteoſis aūt
grece latine dr̄ melioratō·ab initio eīn ſterilia
tn̄ huiꝰ ɔtctꝰ ſpē ɔcedebāt̄ ut is q̄ accipet rē
meliorē ſtatū deducēt ⁊ fertilē reddēt poſtea
tn̄ ad id deuentū ē ut etiā fertilia ⁊ fructuoſiſ
ſima valeāt ēphiteoticari·et dr̄ iſte ɔtctꝰ em
phiteoſeos vł ēphiteoticꝰ·i·melioratōis ⁊ cō
ſiſtit i reb₉ ſoli tm̄ Eccliaſtica aūt emphiteoſis
in his imobilib₉ ɔſiſtit q̄ ad h̄ ɔgrua videt̄ ico
nomo·⁊ alijs gubnatorib₉ ut·§·ꝺ ſacro·ſanc·
ec·aūt ꝑpetua Celebrat̄ iſte ɔtctꝰ ſcriptura
īnteueniēte n̄ alit ut·ꝗ·e·l·i·ibi ſcriptura īnteueni
ēte ⁊c· Itē ɔſenſu vtriuſq̄ꝫ·i·dn̄i et ēphiteote
adhibito i h̄ ſcꝫ ut ſtati dn̄s aliq̄d ꝓ re accipi
at ſcꝫ qḋ īnt eos ɔuenerit vł pecūiam vel etiā
aliā rē ut puta p̄diū aliāue rē vł ſike ut ꝓpm ſit
dn̄i Itē ut h̄ ēphiteota ꝺ cēo ſingulꝰ āmis vel
duos veneticos vł duos veronēſes vel ſike ſol
uat puta redditū i ſpē ut inſt̄·locati·§·adeo Et
ɔtrahit̄ ad tps h̄ ēphiteoſis·i·ut vſq̄ꝫ ad ctū tē
pꝰ reſideat penes ēphitectā vł hēdeꝫ eiꝰ Itē
imꝑpetuū·i·ut neq̄ꝫ ēphitecte vł hēdib₉ eius
auferēt quādiu ſoluerit pēſiōez Itē et in ctas ꝑ
ſonas ɔtrahit̄ puta ut nec ſibi nec hēdib₉ ſuis ſcꝫ
p̄mo ⁊ ſo et tcio liceat auſſerri ſi canonē ſolue
rent Itē ⁊ ɔtrahit̄ ut renouatio fiat ēphiteoſis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

finita ēphiteoſi ut inſtit· ꝺ locatōe·§·adeo In
rebꝫ aūt eccīaſticis ꝗlit ꝯtrahat̄ ēphiteoſis ple-
ne dixi⁹·ſ·ꝺ ſacro·ſ·ec·§·itē dat̄ Eſt āt natura
ēphiteoſis ut ſi aliq̄d pacti ſūt int̄ ſe id ſeruet̄
q̄ꝺ ſi nihil paciſcāt̄ ea ē natura ꝯtract⁹ ut pen
ſio ſoluat̄ ꝓut ꝯuētū eſt ñ res ex toto pierit Si
aūt ꝑticula etiā mīma remāſit ꝛ vii·ꝑtes pie-
rit ſpectat dānū ad emphiteotā ut nihilomi-
n⁹ itegrā ſoluat pēſionē·et ita ē intelligendū
q̄ꝺ ꝺr·ī·e·l·i·Sꝫ q̄daꝫ appellāt ꝑticulare dānuꝫ
medietatis vł' mīoris portōis·q̄ꝛ ꝑtis appella-
tōe dimidia ꝯtiet̄ ut·ff·ꝺ vſuf·l·eē ꝑtis Sꝫ cer
te h̄ videt̄ adiectū aliq̄d ex q̄ dat̄ intelligi·q̄ꝺ
oīe dānuꝫ ſit ꝑticulaē ex q̄ nō ipa rei penitus
ledat̄ ſbā·h̄ eñ ſunt v̄ba ꝑme·l·hui⁹ ti·in fi·ꝛ
iō ꝑtis noīe ñ intelligit̄ hic dimidia ut·ff·de v̄·
ſig·l·nomē filiarū·§·portōis Itē ꝛ idē ꝺ natu-
ra ꝯtc⁹ ut liceat dn̄o auctoritate ſua ēphithe
otā expellere Et ſi ꝑ tennīū pēſionem nec apo-
chas tributoꝝ dn̄o cū ſubſcriptōe ſua reddi-
derit etiā ſi dn̄s emphiteote penā ſi expellēt
ꝓmiſiſſet Itē nec obſtat dn̄o q̄ꝺ h̄ ēphiteota
rē fecit meliorē·q̄ꝛ expēſas amittit vel q̄ꝺ dn̄s
ñ denūciauit emphiteote ut ſoluēt·q̄ꝛ dies ſta-
tuta fuēat ad ſoluēdum q̄ īnēpellat ꝑ hoīe
In eccīaſticis aūt ſufficit biēnium ſic et in ſim-
plicibꝫ colonis ñ ſoluentibꝫ pēſiones·locatoribꝫ
ſuis ut·ī·e·l·ii·§·ſi aūt nihil·§·ne aūt et in autn̄·
de non al'·aut ꝑmu·§·ſcire ꝛ·ff·locati·l·q̄ro·§·
int̄ locatorē Cōſueuit q̄ri q̄ꝺ ſi emphiteota ꝓ-
miſerit penā ſi nō ſolueret ꝯtctu remanente in
firmitate ſua poſtea nō ſoluit dn̄s vult ipm̄ ex
pellē emphiteota offert penā ꝛ dicit ſe nō ex-
pellēduꝫ·eo q̄ꝺ v̄ba illa ſoluta pena ꝯtctus re-
maneat in firmitate ſua dicta ſunt ꝓ vtroq̄ꝫ ꝛ
q̄ꝛ videt̄ renūciaſſe bn̄ficio·l·eligendo penā et
reſpōderi p̄t ipm̄ expelli·q̄ꝛ pena gr̄a fuantis
pactū eſt appoſita ut·ſ·de tn̄ſact·ſi q̄s maior
Itē ꝛ illa v̄ba ꝯtctu remanēte ꝛ ē·in eiuſdē fa
uore videt̄ eſſe poſita·et iō nō debent retorq̄ri
in leſionē ſuā ut·ff·de lege·ꝯmiſ·l·i·ꝛ·ii·Itē et
ſolet q̄ri vtrū ſtipulatō pene ſemel ꝯmiſſa poſ-
ſit iterū ꝯmitti ꝓpt̄ illa v̄ba ꝯtctu remanēte in
ſua firmitate·ꝛ nō puto ſepi⁹ ꝯmitti·quia illa
v̄ba referunt̄ ad ꝯtctuꝫ emphiteoſis nō ad ſti
pulatōeꝫ pene·nec eñ ſtipulatio ꝺr ꝯtctus ut
·ff·ꝺ v̄·ſig·l·labo Sꝫ ſi ita dictū eſſet ꝯtctu re-
manēte cū eadem pene obligatōe in firmitate
ſua ſepi⁹ poſſet cōmitti ſtipulatio· p̄t tn̄ vtr̄q̄ꝫ
q̄ſtio ſcholaſtica eſſe Itē ꝛ iō ē ꝺ natura ꝯtc⁹
ne liceat emphiteote enponemata ſua·i·melio-
ratōes ſuas vł' res melioratas alijs vendē req̄
ſito tn̄ ꝑus dn̄o corā teſtibꝫ et p̄t icto ei quātū
ꝑcium reuera ab alio accipi p̄t ·Et ſi q̄dem dn̄s
h̄ dare maluerit et tātaꝫ p̄ſtare q̄ntatē quan-
tā emphiteota ipa veritate ab alio accipe p̄t
ipe dn̄s oīni mō h̄ ꝯparet Si v̄o dn̄s facta de-
nūciatōe ſtati dixerit ſe nolle emē vł' etiā duo
bus mēſibꝫ elapſis ſteterit ꝑ eū q̄ min⁹ emēt li-
cet emphiteote etiā ſine ꝯſenſu dn̄i ſuas melio
ratōes vendere his tn̄ ꝑſonis q̄ nō ſolēt in em-
phiteoticis ꝯtctibꝫ vetari ad hui⁹ v̄ēire em-
ꝑtōeꝫ et hꝫ neceſſe dn̄s huc nouū ꝛ ꝑmi emphi
teotā accipe in poſſeſſionē vł' ſi ēphiteota ma-
luerit tn̄ſponē ius ēphiteoticū in ꝑſonā ñ ꝓhi-
bitā et idoneā ad ſoluēduꝫ ēphiteoticū canonē
nō dꝫ dn̄s ꝯtdicē ſꝫ nouū emphiteotā i poſſeſſi
onē ſuſcipe nō ꝑ ꝯductorē vel ꝑ ꝓcuratorē ſꝫ ꝑ
ſe vł' ꝑ lr̄as ſuas vł' depoſitōeꝫ·i·aſſertōꝫ ſuam
corā mḡro cēſus ſic poīt̄ depoſuerit·ſ·ꝺ teſti
bus teſtiū vł' ꝑ lr̄as tabularij corā teſtibꝫ apud
ꝑſidē vel defēſorē locoꝝ celebrādas et rōe ta-
liū lr̄arum vł' ꝯmiſſiōis vł' ꝯſenſus nō licet dn̄o
poſtulaē ampli⁹ q̄ꝫ q̄nq̄geſimā ꝑtē ꝑcij vł' exti-
matōis loci q̄ tn̄ſfert̄ ad aliā ꝑſonā ·Si v̄o dn̄s
nec ꝑ ſe nec ꝑ lr̄as ſuas vł' alteri⁹ voluerit con-
ſentire his q̄ dicta ſunt licet emphitote etiā ñ
ꝯſentiēte dn̄o ad alios ius ſuū et enponemata
tn̄ſferre Sin aūt alit̄ fuerit v̄ſat⁹ emphiteota
q̄ꝫ diximꝰ ꝑcipit·l·ut a iure ēphitetico cadat
ut·ī·e·l·vlt·h̄ ita ſi velit vendē Si v̄o velit do-
nare ſine dubio p̄t et nō req̄ſito dn̄o ut·ī·ꝺ fun
do pa·l·i·ꝛ inſti·locati ꝛ ꝯduc·§·adeo forte et
pignori dare p̄t ſine volūtate dn̄i ut·ff·ꝺ pig·
·l·lex ꝛ ꝺ pig·act·l·tutor·§·vlt·Sꝫ q̄ri p̄t ſi ti-
bi rem dedi in emphiteoſim deide tu das alij in
emphiteoſim me volēte Et h̄ ſcꝺs emphiteo-
ta vult alienare an ꝑoris dn̄i·i·mei debeat re-
q̄ri voluntas an tua·i·ſui·puto q̄ꝺ ꝑmi dn̄i tn̄
exq̄rat̄ volūtas· q̄ꝛ cū h̄ lex dicat dn̄i volūta-
tē req̄rendaꝫ Et ꝑm⁹ emphiteota dn̄s eſſe de-
ſinit alienādo enponemata ſua·nec naturaliter
nec ciuilit̄ poſſidēat nō eſt ei⁹ inq̄renda volun
tas Itē a dn̄o q̄ induxit eū in poſſeſſionē videt̄
habē cām ꝛ eſt ar·ꝓ me· ff·de relig·l·ii·§·i·ꝛ
ad ſil'·l·i·§·i·ꝛ depoſiti autē·ſꝫ iam cautū·Ex h̄
aūt ꝯtctu orit̄ ꝯdictō ex·l·cenonis ad petendū
canonē ab eo cui datū ē in ēphiteoſim ·Quid ſi
alij ꝯceſſerit h̄ emphiteota dicūt q̄dā eū ſcꝺm
ꝯueniri ēphiteotā ꝯdictōe ex·l·ad exēplum tri
butoꝝ ſꝫ h̄ durū eſt ſi factū ꝑuati exequat̄ rei
publice dicā q̄ꝫ dn̄ij poſſe rē vendicaē·et ſi ille
ſe defēdat ꝓpt̄ ꝯceſſionē ꝑmi replicabit dn̄s ñ
eſt equū tibi fidē ſuari quā ꝓmiſi auctori tuo·
q̄ꝛ nec tu ſuas m̄ ea q̄ auctor tuus mihi ꝯuenit
et ita vis ſuari ēca pacta ut·ſ·ꝺ pact·cū ꝓpo-
nas Debes eñ vti acceſſiōe cū ſua cā ſuiſq̄ꝫ vi-
cijs vel onēibꝫ ut·ff·ꝺ acq̄r·poſſꝫ·pōp·§·cū q̄s
ſꝫ ꝛ ꝯdctōeꝫ darē dn̄o vbi idē ipe induxit nouū
ēphiteotā ipoſſeſſiōꝫ q̄ſi cū eo videat̄ eſſe ꝯtra
ctū Illꝺ c̄rtū ē q̄m dn̄s ciuilit̄ poſſidet et dire-
ctū hꝫ dn̄iū ēphiteotam v̄o tn̄ naturalit̄ ſic et
fructuari⁹ ut·ff·ꝺ acq̄r·poſ·nat̄alit̄ licꝫ q̄dam
dicāt eū habē q̄ndā ciui·ē ſꝫ ꝛ vtilē hꝫ i ei vēdi
catōeꝫ ut·ff·ſi ager·nec·l·i· Ex ꝑdictis patꝫ
q̄ꝺ h̄ ꝯtc⁹ nec eſt locatō nec vēditio ut·ī·e·l·i·
in ꝑn·Nā h̄ ꝯtctus in rebꝫ tn̄ ſoli celebrat̄ Il-
li aūt in rebꝫ cibus Itē in h̄ non exigit̄ pecūia
ut·ſ·diximꝰ In illis v̄o exigit̄ Itē ꝑ hūc ꝯtra-
ctū nō fit alienatio·q̄ꝛ dn̄s nō amittit dn̄iuꝫ di
rectū ꝑ vēditōꝫ amittit · Itē ꝑ locatōeꝫ nō hꝫ
quis regularit̄ ius in re hīc eſt q̄ꝛ ꝯductor nō
vendit nec vendicat rem emphiteota vero fa
cit vtrunq̄ꝫ ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Incipit liber .v. De ſpõſalib⁹ et arris ꝛ ſponſalicijs ꝛ ꝓ ſeneticis Rubrica

Expediuimus in ſuperiori libro de ſocietate que cõtrahit̃ ꝓpter pecuniã querẽdã Nũc audiam⁹ ex ſocietate cõiugali que celebrat̃ ꝓpter prolẽ ꝓcreãdã. ¶ vel alit̃ Audiuimus de cõtractib⁹ rerũ audiamus ꝛ diſſeramus de contractractib⁹ ꝑſonaꝝ quib⁹ ꝑſona ꝑſone diungit̃ maſ femine ſociat̃ q: hoc fit ꝓpter nupcias dicamus de nupcijs ꝛ q: ſpõſalia velut ꝑparatoria ꝑuemũt nupcias de ſpõſalib⁹ videamus ꝛ de arris que dant̃ grã ſpõſaliaꝝ ꝛ de ꝓſeneticis quib⁹ interuenĩetib⁹ iſta ↄtrahunt̃ vt. ff. e. l. vlt̃. in fi. l. ¶ Vidend̃ ergo q̃ dicant̃ ſpõſalia et vnde et q̃liter cõtrahant̃ et inter q̃s ꝑſonas ¶ Itẽ qualit̃ ↄtracta ſoluant̃ et ꝑ que. et q̃n cũ pena arraꝝ vel ſine pena. Et poſtea dicemus de ꝓſeneticis. ¶ Sũt aũt ſpõſalia mentio ꝛ repromiſſio futuraꝝ nupciaꝝ ꝛ iſte cõſenſus eſt de futuro matrimonio. Conſenſus vero nupciaꝝ eſt de pn̄ti mr̃imonio licȝ pla. dixerit eũdem eſſe cõſenſum ſpõſaliaꝝ et nupciaꝝ. Spõ lia aũt dicta ſunt a ſpondendo nã moris fuit veterib⁹ ſtipulari. et ſpõdere ſibi vxores futuras inde ſpõſi ſpõſeqȝ appellatio facta eſt et certe ſtipulatio poteſt interuenire. ſed nõ eſt neceſſaria q̃a et inter abſentes cõtrahunt̃ vt. ff. e. l. ſufficit et. l. vl. Vel dic eſſe ſpẽale in ea. vt cõtrahat̃ inter abſentes Alioquin ↄtra vt inſti. de inutili. ſtip̃. §. itẽ v̄boꝝ. Ex hac tñ ſtipulatõne nõ reperio agi ſic̃ ꝛ ait pla. q̃a mr̃imonia debẽt eſſe libera in cõtrahẽdo ꝛ diſſoluẽdo ꝛ retinẽdo adeo etiã vt ſi fuerit pena ꝓmiſſa nõ teneat ꝓmiſſio. vt. ff. de v̄. obl̃. l. ticia et. l. ſi ſtipulatio facta fuerit vt. ĩ. e. l. vlt̃. in fi. l. nã nec valet ſtipulatio cã libertatis honorande facta vt. ff. quaꝝ rerũ actio nõ dat̃. l. i. §. q̃ honorand̃. Sec⁹ tñ ſi arre fuerit date vt patebit ex ſequẽtib⁹ cõtrahunt̃ ſponſalia nudo ↄſenſu. et ꝑ ſe ꝛ corã id ẽ int̃ preſentes et per principales perſonas ac ꝑ nũciũ vel ep̃ſam Int̃ abſentes deniqȝ cõſtat et abſentẽ abſenti deſponſari poſſe. ꝛ h̃ q̃tidie fieri hec ita ſcȝ ſciẽtib⁹ his q̃ abſunt ſpõſalia fiãt Aut ſi poſtea ratũ habuerint vt. ff. e. l. ſufficit et. l. h̃ ita. et. l. vlt̃. nec neceſſaria ſcriptura eſt. vt. ff. e. l. in ſponſalib⁹ ¶ Nd̃ aut dixi ſolo cõſenſu cõtrahi ſpõſalia. verũ eſt int̃ eos q̃ ſui iuris ſunt. Filia enim f. ſicut mr̃imoniũ ſine cõſenſu patris non cõtrahit ita ꝛ ſine ei⁹ ↄſenſu ñ pt̃ cõtrahere ſponſalia intelligit̃ tñ pat̃ ſemp filie cõſentire niſi euident̃ diſſentiat vt. ff. e. l. in ſpõſalib⁹. §. in ſpõſalib⁹ Sic et ecõuerſo ſi pat̃ nomine filie fa. ↄtrahat ſpõſalia oportet filiũ fa. ↄſentire. ſȝ que patris volũtati nõ repugnat ↄſentire intelligit̃ tũc aũt ſolũ diſſenciẽdi a patre licẽtia filie ↄcedit̃ ſi indignũ morib⁹ vł turpẽ ſpõſum ei pat̃ eligat vt. ff. e. l. ſpõſalia. et. l. ſȝ que patris. ſic et filio fa. diſſentiẽte ſpõſalia eius nomine non pn̄t fieri vt. ff. e. l. filio ¶ Contrahunt̃ ſpõſalia int̃ eas ꝑſonas que pn̄t mr̃imoniũ cõtrahere vt. ff. e. l. oratõ. Sed h̃ fallit in p̃ſide ꝓuincie q̃ licȝ interim dũ adminiſtrat non poſſit vxorẽ ducere tñ non ꝓhibet̃ ſpõſare vt. ff. de ritu nup. ſi quis officiũ ¶ Idẽ et in muliere que infra tpus. luctus ſine pena ſpondet̃ ſȝ non ſine pena ducit̃ vxor vt. ff. de his qui no. infa. l. ſolet. §. que. Item ↄtrahunt̃ int̃ eos qui non ſunt minores. vij. ãnis. vt. ff. e. l. ſpõſalib⁹ Soluere aũt pt̃ ſpõſalia ſpõſus et ſponſa. nã alij deſpõſata renũciare ↄditõi aut nubere alij nõ ꝓhibet̃ ¶ Itẽ pat̃ ſpõſi et ſpõſe q̃ habet eũ vel eã in ptãte. nã ſi emãcipat⁹ eſt ſpõſus vel emãcipata ſit ſpõſa eius ſolius requirit̃ cõſenſus et ſufficit ſola voluntas. vt. ff. e. l. ſi in ptãte. Tutor aũt non ſoluit ſpõſalia niſi id fiat ex voluntate puelle q̃nqȝ tñ et ſi faciat ex volũtate puelle nõ ſoluunt̃ ſponſalia. ſ. q̃n patris p̃cedente auc̃te fuerãt ↄtracta et hũana pat̃ ſorte ↄſum ptus ad vota nõ potuerit ꝑuenire. ꝑ iniquum eſt enim vt ↄtra p̃riaȝ volũtatẽ redẽpti forſitã tutoris vel curatoris ad mittat̃ arbitriũ cũ plerũqȝ etiã ipſius femine aduerſus ꝓpria comoda inueniãt̃ laborare ↄſiliũ vt. ĩ. e. l. ſi pat̃ et. ff. e. l. ſi puelle. In ſponſalib⁹ tñ diſſoluẽdis verba exquirunt̃ talia. ſ. ↄdictõe tua nõ vtar vt. ff. de repudijs. l. ij. §. in ſpõſalib⁹. Item exquirunt̃. vij. teſtes rogati pret̃ libertũ eius. vel ꝑentũ ipi⁹ qui diuertit vt. ff. de diuor. nullũ. Item exquirit̃ vt ſane mẽtis ſit ille qui diuertit. Nã furioſus mittere nõ pt̃ repudiũ licet poſſit ei mitti. vt. ff. de repu. l. iuſ. ¶ Itẽ exquirit̃ ꝙ fiat aĩo ↄſtanti non ꝑ calorẽ iracũdie. Nã ꝛ ſi peniteat eũ qui libellũ diuorcij dedit tradẽdũ. et ꝑ ignorantiã mutate volũtatis oblat⁹ eſt durãt ſpõſalia duret etiã mr̃imoniũ niſi penitẽtia cognita. is qui accepit libellũ voluit matrimoniũ vel ſpõſalia ſoluere tũc eni per eum qui accepit ſoluit matrimoniũ vel ſoluunt̃ ſponſalia. vt. ff. de repu. l. diuortiũ. et. l. ſi penituit ¶ Liquet ex p̃miſſis ſponſalia impune ſolui ſi nõ interuenerit arraꝝ datio. Arris aũt interuenĩetib⁹ ſi q̃s ſoluerit ſpõſalia. ille qui dedit arras ãmittit eas. Si vero ſoluit ſponſalia. ille qui accepit arras reſtituit eas et aliud tm̃ de ſuo et non plus niſi ſpecialit̃ placuerit ꝑtib⁹ vt pena arraꝝ extendat̃ in quadruplũ. tũc eni vſqȝ eo extendet̃ ꝛ ñ vltra vt. ĩ. e. l. mulier. i. ꝛ̃ᵒ. et. §. quadrupli. Ceſſat aũt hec pena arraꝝ q̃nqȝ rõne tẽpis Si enim ſpõſus in eadem ꝓuincia degẽs ſupſederit intra biennium exequi nupciaſqȝ ſpacij fine decurſu in alterius ↄiũctõnem ꝑuenerit puella nihil fraudis. i. pene eſt ei que nupcias maturã ꝓvota ſua diuti⁹ ludi ñ ẽ paſſa vt. ĩ. e. l. ſi is. Si vero ſpõſus degeret alibi expectaret̃ ꝑ trienniũ vt. ĩ. de repudijs. l. liberũ. et h̃ ſi ſpõſus impediebat̃ nulla nccitate exequi nupcias nam ſi eſſȝ cã nccitatis deberet ſpõſa expectare vſqȝ q̃ ea ceſſaret nccitas. vt. ff. e. l. ſepe. Itẽ ceſſat pena arraꝝ ꝓpter mortẽ ſponſi vel ſpõſe niſi cãȝ vt nupcie non celebrent̃ defũcta perſona iam p̃buit vt. ĩ. e. l. arris. nec diſtinguo interuenerit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

oſculū vel nō licet in ſpōſalicia donatōne illud
diſtinguat̄ vt.ī.de donac̄ ante nup.ſi a ſponſo
Item ceſſat pena ꝓpter ꝯdictōem vel cām le=
gibꝫ interdictā.q꞉ de iure nō pt̄ inter eos ꝯtra
hi matrimoniū qui de facto ꝯtraxerūt ſpōſalia
vt.ī.e.l.mulier.§.queſita Si aūt matrimoniū de
iure poterat cōtrahi ſ₃ vna pſona alterius re=
cuſauit mrīmoniū ꝓpter turpē vel impudicam
ꝯuerſatōem aut religiōis. vel ſecte diuerſita=
tem.vel quia nō poſſit generare vel ꝯcipe vel
ob aliā iuſtā excuſatōis cauſam ſi quid h̄ nota
erūt alteri parti vel parētibꝫ eius cū cōtrahe=
rent̄ ſpōſalia ſibi debet imputari.Si vero h̄ no=
ta nō erāt vel etiā poſt datas arras aliq̄ iuſta
cauſa penitētie interceſſerit arris tātūmō red
ditis ſup alteriꝰ ſimpli pena liberabit̄ ille q̄ ac
cepit arras vt.ī.e.l.mulier.§.is q₃.Item ceſſat
pena ꝓpter minorē etatē accipientis arras pat̄
tamē eius vel mat̄ auus vel auia ꝓauꝰ ꝓauia ſi
ꝓ liberis ſuis vel ſimul cum eis vel ſepatim ac=
ceperint arras in duplū tenent̄.vt.ī.e.l.vlt̄.§.
in ſimplū.Illud ſolet queri an idē ſit in pignori
bꝫ datis.vt illa ducat̄ in vxorē.vt.ſ.tanq̄m ar
re poſſint retineri et puto idem.q̄a arre dicunt̄
pignora vt.ī.ti.i.l.i.Sed pena ꝓmiſſa nō pt̄ pe
ti.vt extra deſpō.c.gēma.ꝛ.s̄.dixi.ſ₃ cum pn̄t
dari pignora.et non ꝓmitti quia qui tradit pi=
gnora ſe nō obligat et tractāt de acē.dāda et
plerūq₃ cōſulit̄ alicui p retētōem ꝯſulit̄.ſ₃ qui ꝓ
mittit penā ſe obligat.cui nō dat̄ actō vt.ff.de
doli excepc̄.l.paulus vel dic eādē rōnem q̄.s̄.
no.in arris. ¶ Proſeneta aūt dr̄ qui explorat
volūtates hoim qui et cū quibꝫ et que lit̄.velit
ꝯtrahere matrimoniū et q̄ ſint facultates vo=
lentiū ꝯtrahere De his aūt loquit̄ ꝯſtō greca
et conſiſtit eoꝝ officiū circa matrimoniū ꝛ cir
ca amicicias copulādas et circa aſſeſſores que
rendos ordinariis iudicibꝫ et circa noia facien
da.ſ.vt mutua pecunia det̄ et circa vēditōis
rerū corpaliū ē q₃ eoꝝ opula vt potē viꝛ nō ꝯtē
nenda in magna ciuitate nec tenent̄ ꝓpter ſua
ſionē.q꞉ magis vident̄ mōſtrare nomē q̄ pmā
dare tāetſi laudēt nom̄.Idemq₃ ē et ſi aliquid
philātrophi.i.ſalarii nois acceperint.nec ex lo=
cato vel cōducto erit actio plane ſi dolo et cal
liditate creditorē circūuenerint de dolo tenen
tur vt.ff.de pſenetis.l.ii.ꝛ vlt̄.Proſenetica āt
dicuntur ſalaria que debent̄ eis et poſſunt peti
extra ordinē.vt.ff.de ꝓſeneticis.l.i.et vlt̄.quā
uis biblicpole nr̄i tp̄is non expetent extra or=
dinē.q̄a libros apud ſe loco pignoris retinent
donec eis ſatis fiat

Si rector ꝓuincie vel ad eū pertinētes ſpōſalia dederint

De ſpōſalibꝫ ꝛ arris ſpōſaliciis.s̄.i ge
nere dictū eſt.Nunc aūt in ſpecie de
ſpōſaliciis arris.ſi rector ꝓuincie vl̄
ad eū ptinentes ſpōſalia dederint.i.ſponſalicias
arras.Sic enim verbū iſtud exponit̄.ī.ſi in pcie
ex re.pe.l.i.Ad eū autē ptinere intelligunt̄
non quilibet ſubiecti.ſ₃ filii nepotes ꝓpinqui ac
pticipes.i.ꝯſiliarii ꝛ domeſtici pro quibꝫ tn̄ ad
miniſtrator dederit opaꝫ.ibi q̄ oms nupciaſ cō
trahere nō pn̄t cū ea muliere que eſt oriūda d̄
ꝓuincia.vel al̄ h₃ ibi domiciliū.ſpōſalia tamē
pn̄t ꝯtrahere vt.ff.de ritu nup.l.ſi quis.Lic₃ q̄
ꝓmittant̄ matrimonia iniciare non tn̄ poſſunt
ꝯſummare.ſicut et.s̄.t.ꝓxi.diximꝰ de muliere
que infra tpus luctus nō impune nubit.ſ₃ iuſte
ſpōdet̄.Sed licet dixerim ſponſalia poſſe cōtra
hi.ſi tn̄ ſponſa finito officio velit renūciare cō
dictōi pt̄ ſine pena ¶ Si queras an q̄d eſt ei da
tū lucret̄ dico q̄ nō ſi ſponſalia ꝯtraxerit ſpon
te.Si vero ꝯtraxerit coact e.i.minati feruore ſi
bi exhibito lucrat̄ arras vel pignora data vt
ī.e.l.i.et.ff.de ritu nup.ſi quis officiū Illud
ſciēdū ē q̄ ſi preſes āte pſidatū aliq̄ ſibi deſpō=
ſauerit eandē iuſte ducit etiam tpe preſidatus
vt.ī.e.ti.l.i.in fi. ¶ Itē et ſi iuſte duxerit aliq̄
tpe pſidatus ꝛ poſtea finito p̄ſidatu mulier
velit eſſe vxor.ex tunc incipit eſſe matrimoniū
vt.ī.de nup.l.et ſi contra Item pſes ꝛ tēpe p=
ſidatus pt̄ hr̄e ꝯcubinā vt.ff.de ꝯcubinis.l.vl.
Item ſimplices milites pn̄t ducere vxores ibi
vbi militāt vt.ff.de ritu nup.eos

De donac̄ ante nuptias vel ꝓpter nupti as ꝛ ſponſaliciis Rubrica

De nuptiis dicturus quedā pparato
ria nuptiaꝝ poſuit.ſ.de ſpōſalibꝫ et
arris ſponſaliciis.Sed quedā dona=
tōnes pcedūt nupc̄.ſuppōnit de eis.ſ.de donac̄.
ante nupc̄ vel ꝓpter nupcias ꝛ de ſpōſaliciis.
Videamus q̄ de his que ſint et qn̄ fiunt ꝛ qua=
liter petat̄ donatio ꝓpter nupcias. ¶ Eſt autē
donatio ante nuptias vel ꝓpter nuptias quam
facit ſpōſus vel aliquis nomine eius ſponſe vel
aliis nomine ſuo.ar.ff.de iure do.l.ꝓfecticiei.
R°.§.ſi quis patri ꝛ.§.ſed ꝛ ſi curator ꝛ.§.ſ₃ ꝛ ſi
ꝓponc.§.ſi patri quis.ſ.eodē mō q̄ dotem dat
vxor marito.ſicut enim ſine matrimonio nulla
dos eſt ita ꝛ h̄ donatio ſine matrimonio nulla
eſt.hinc eſt q̄d vocat̄ antiferna.q̄ꝛ ꝯtraria do
natio ab anti q̄d eſt ꝯtra ꝛ ferna q̄d eſt dona
tio.Maritus enim ab vxore accepit dotē.i.do
natōem ob matrimoniū ſic et ecōuerſo ipe do=
nat vxori ꝓpter nuptias vt.ī.e.l.vl.et ſit ei do
natio tali mō vt inducat mulierē in poſſeſſiōe₃
non tn̄ puto q̄ illa pcipiat fructus imo mari=
tus pcipiet ꝛ h₃ fructus ad ſuſtētatōem ſui ꝛ vx
oris.Si enim diceres vxorē fructus hr̄e dona=
tōis q̄ dos nō ſeruiret hoībꝫ matrimonii ꝯ=
pote cum maritus tn̄ daret vxori h̄ titulo do=
natōnis quantū ad eū puenit nec exigit̄ inſinu
atio huius donatōis quantū ad mulierē lic₃ ex
cedat ſummā quingentoꝝ ſolidoꝝ exigit̄ tam̄
quantum ad virum.quia ſi non inſinuet eam ꝛ
caſus ille acciderit viro de lucrāda dote ꝓpter
tenorē pacti non lucrabit̄ eā vltra quingētos

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſolidos· ſicut nec mulier inſpecto iur̄ cōi ampli-
us poſſet lucrari de donat̄ · ꝓpter nupcias ·Nā
ꝙ ſuo ſpeali iure ⁊ fauore mulier lucrat̄ āplius
non debet ꝓdeſſe viro vt·j·e·autē ·eo decurſum
ē ⁊ in autē·vt ſpō·lar·i·ꝶº·l·⁊vt fres filij·§· il
lud q̄z·Et nota ꝙ ibi impropꝛe appellat donac̄·
ꝓpter nupt̄·ſpōſalicia largitatez· ¶ Si queras
ad quid fiat h̄ donatio·ꝶº· Ad hoc vt mulieri
optime ſit ꝯſultū in dotē quādocūqz ſoluat̄ ma
trimoniū·nā de ea poterit ſatiſfieri mulieri q̄a
nec eam vllo mō alienare vel obligare vtpote
alienā poterit marit⁹ ⁊ ē ſoluto mr̄imonio red=
dēda marito ſic et dos mulieri·q̄a equis paſſi=
bꝫ ambulāt vt in aut̄·de eq̄litate dotis Hec do
natio fiebat olim ante nupt̄·et ideo ſic dicebat̄
donatio ante nup·ſed hodie ꝯcedit̄ fieri etiam
poſt nupt̄·et ne nomē remaneret inconueniens
imo fieret conſequēs rei appellat̄ hodie dona
tio ꝓpter nupt̄·vt inſti·de donat̄·§·eſt et aliud·
¶ Porro licet ante nup·et poſt nup·poſſit ꝯſti
tui·h̄ tamē eſt dr̄a q̄a vbi fit donatio an̄ nup·
poteſt excedē quātitatē dotis et infra ſubſiſtē
vt·j·de pact̄·ꝯuē·ſup do·l·ex more ꝭ ⁊ vbi iam
ꝯtracto matrimonio fit nō debet excedere q̄n
titatē dotis vt·j·e·l·vlt̄·§·ſi ergo dote iā pre=
ſtita et eſt rō·q̄a ſepe in fraudē donatōis ꝓhi=
bite inter virū ⁊ vxorē excogitaret̄ exaugmē
tum donatōis ꝓpter nup·h̄ ſm̄ ius codicis iure
vero autēticoꝝ eq̄litas in q̄ntitate ꝯſiderat̄ ⁊
in lucris ex inde ꝓueturis·vt in autē·de eq̄lita
te dotis·§·h̄ igit̄· Quid ḡ ſi mai⁹ pactū de lu
crādo fuerit in dote quā in donatōe fuit appo
ſitū vel ecōuerſo ſemp maius reduceret̄ ad mi
nus vt·j·de pact̄·do·l·lege ·Quid ḡ ſi dos da=
ta eſt et pactū de ea lucrāda eſt interpoſitum·
donatio q̄z data eſt·ꝭ nullū pactuz de lucrāda
ea eſt appoſitū Nūquid pactū de lucrādo factū
in dote extēdet̄ ad donatōem an etiā cenſebit̄
nullū ex eo q̄d dictū eſt maiuſ pactū reduci ad
min⁹ Min⁹ āt d̄r q̄d nullū ē vt·ff·de tributoria
·l·illud·§·minus Sed certe lex eſt exp̄ſſa q̄ dic̄
pactū dotis extēdi ad donatōem vt·j·e·l·vl·§·
fin aūt donatio· ¶ Dos aūt et donatō ꝓpt̄ nup·
augeri q̄ncūqz p̄nt de volūtate ꝭ et diminui ſi=
milit̄ vt·j· e·ſi ꝯſtante· Hodie vero ex necc̄itate
auget̄ dos vel donatio ꝓpter nup·vbi v̄o alte=
ra pars p̄ſtat augmētū neceſſe eſt q̄z alteram
ptem augmētū celebrare·⁊ ſiquidē marit⁹ nul
los habeat creditores·mlier p̄t augere dotē
in rebꝫ quibuſcūqz·Si vero habeat· quia credi
tores iuri p̄iudiciū patiunt̄· ꝓpter dataz dotem
etiā ſi anterioris t̄pis p̄uilegio·ſint vallati ⁊ qꝛ
maritus ⁊ mulier fraudē excogitādo ficte di
cerēt ſe feciſſe augmētū q̄d nō feciſſent ¶ Ideo
dictū eſt vt mulier dotē tūc in rebꝫ apparenti=
bꝫ puta immobilibꝫ ſi habet augeat Si eni mu
lier immobilis ſube dn̄a res mobiles in augmē
to dederit·i·dicat̄ dediſſe et creditores ſuſpican
tur ⁊ dicūt non datū in hac p̄te dotis nullo vte
tur aduerſus creditores alios priuilegio vt in
autē·de eq̄li·do·§·aliud q̄z·Sz ſi creditores cō=
ſitēnt̄ datū cur nō verteret̄ p̄uilegio mulier ·

Petitur aūt donat̄ · ꝓpter nup· q̄ cōſiſtit in ſpē
ſi traditio interuenit directa rei vēdicatōe ſi nō
interuenit vtili·⁊ in h̄ caſu loq̄t̄ in autē·de eq̄=
li dot̄·§·fin aūt ſub p̄tāte·v̄ autē eſt in q̄ntitate
ꝓmiſſa ageret̄ ꝑſonalit̄ ex pacto· Quid autem
ſi nulla donatio data vel ꝓmiſſa fuerit dos tn̄
data eſt et pactū de ea lucrāda factū eſt et ſo=
lutū eſt matrimoniū Dicūt quidā poſſe agi vt
det̄ donat̄·ꝓpter nup·tanta ſcz q̄nta eſt dos ex
illo aūt·ꝙ eſt·j·e·dos data ꝭ nos id non credi
mus·quia ſic ipſi dicūt et ſcripſerūt et lex dicit
dos nō debet cedere lucro mariti niſi ex quibuſ
dā pactōibꝫ vt·j·de rei vx·act̄·§·illo· Nō ergo
donatio ꝓpter nup·que eq̄s paſſibꝫ cū dote am
bulat p̄t peti vt det̄ h̄ ipſo q̄d dos data eſt·tn̄
p̄t agi ꝯſtāte matrimonio ꝯdictōe ex·l·vel of
ficio iudicis vt cōſtituat̄ donatio ꝓpter nupt̄·ſi
tn̄ mulier dotem dederit vel obtulerit ⁊ cum
res ſit mobilis eā cōſignauit et depoſuit ac ſi ꝑ
dilatōem dos non det̄ et donatio denegat̄·vt
in autē·vt ex actōe do·inſtāte·§·vlt̄·Si ḡ con
ſtante matrimonio ſic egerit mulier ſibi ꝯſulit
et pactū dotis lucrāde extendet̄ ad donat̄· ꝓpt̄
nup· Si vero ſoluat̄ matrimoniū priuſq̄ h̄ ege
rit mulier ſibi imputabit nec donat̄·lucrabit̄ q̄
nulla fuit· ¶ Spōſalitia aūt donatio dicit̄ ea q̄
a ſpōſo ſpōſe vel ecōuerſo licet raro fiat ·qꝛ fe
minaꝝ genus auariſſimū eſt vt·j·e·ſi a ſpon·et
de do·int̄ virū ⁊ vxorē ſi ſtipulata dat̄ ſimplicit̄
·i·non ꝓpter nup·ineſt tn̄ ſp cōdictō nup·qꝛ in=
tuitu matrimonij fit·⁊ iō nō vē p̄t dici ꝓpt̄ nup·
dona·ꝯditō autē ineſt niſi ſteterit per dantem
vt·j·e·cū veterū Si vero ſteterit ꝑ caſum diſtin
guo·vtrū donauerit ſpōſus ſpōſe an ſpōſa ſpō
ſo in p̄mo caſu reſcindit̄ donatō in totū ſi oſcu
lū non interceſſerit· Oſculo aūt interueniēte re
ſoluit̄ donatio ꝓ parte dimidia·in ſcd̄o āt caſu
nō diſtinguit̄ interueniat oſculū vel nō ⁊ in v=
troqꝫ caſu infirmat̄ donatio in totum·vt·j·e·l·
ſi a ſponſo· Et forte eſt illa ratō dr̄e ·q̄a ſponſa
dare ſpōſo oſculū nō ab eo dicit̄ accipe et inter
uenit gr̄a ſpōſi non ſpōſe ſi quidē vir accipien=
do oſculū in nullo grauat̄ imo eius eſt cōditio
melioꝛ cū ad ꝓpria redeat alacrioꝛ·mulier vero
grauat̄ q̄a incurrit luborē ⁊ ideo in rebꝫ viri ē
cōditō durioꝛ mulieris vere benignioꝛ eſſe cā
cenſetur·et h̄ q̄n fit donatō int̄ ſpōſum et ſpō
ſam ante matrimoniū ꝯtractū· Nā ſi fieret ma
trimonio iā ꝯtracto ipō iure eſſet nulla vt·j· de
dona·inter virū et vxorē ꝑ totū ti· Quid ḡ ſi in
ambiguo veniat vtrū ſit facta in ſponſalibꝫ an
poſt matrimoniū ꝯtractū· ¶ Diſtingue vtrum
donauerit ſpōſus ſpōſe in domo ſpōſe et tūc vi
det̄ eſſe facta in ſponſalibꝫ et tenet aū·donaue
rit ſpōſus in domo ſua ducta iam ſponſa et tūc
donatio nō tenet vt·j·e·l·cū inte ·et forte licet
ſolo cōſenſu de p̄nti ꝯtrahat̄ matrimoniū·tam
q̄ntū ad ꝓhibitōem donatōis nō videt̄ matri=
moniū ꝑfectū anteq̄ ſpōſa ſit ducta Vnde ⁊ in
itinē poterit ei donari et poſtq̄ ſit ducta ſi tn̄
ſit inducta ſepata a viro·vt·ff·de dona·int̄ vi·
et vxorē·l·penul·§·i h̄ ſpōſalitia donatio nō ſo

lum p̄dictis modis· ſ etiā ꝓpter ingratitudinē
reuocat̄ ſicut et oīs ſimplices donatōes ⁊ im-
proprie et cōtra ideoma ſermōis ſpōſalitia do
natio equiuoce nūcupant̄ donatio ꝓpter nupti-
as· vt i illa autē· eo decurſum eſt· vt· ꝗ· e·

De nuptijs Rubrica

PRemiſſis ꝑparatorijs nuptiaꝝ po-
nit de nuptijs· de quibꝰ Videamꝰ q̄d
ſint nuptie· et vnde dicant̄· Qui poſ
ſint ↄtrahere nuptias· et quibꝰ ratōibꝰ ꝓhibē
tur· et qualit̄ ſpecificant̄· Et q̄s ſit effectus·
Sunt aūt nuptie ſiue matrimoniū· ↄiūctō viri
et mulieris indiuiduā vite ↄſuetudinē cōtinēs
et diuini et hūani iuris ↄmunicatio· vt inſti· de
patria· po· et· ff· e· l· i· Maris ⁊ femine ideo poni
tur q: nūq̄ in eodē ſexu p̄t eſſe matrimonium·
Indiuiduā ideo ponit̄ q̄a huius debēt eſſe ꝓpo
ſiti a principio vt ſi ſemp viuerēt· ſemp in eodē
habitu matrimonij eſſent et ideo dicit̄ ↄſortiū
oīm s vite· Sic ⁊ d̄r auguſtꝰ ab augēdo ꝓpē vo
luntatē· Et in diffinitōe iuſticie d̄r iuſtus red-
de re vnicuiq̄ ius ſuū ex ꝓpoſito animi tm̄ vt no
tauimus· ſ· in p̄fatōe huius libri· Certū ē enim
q̄ ſingꝫ matrimoniū diuidi in fauſto· ex quibuſdā
cauſis vt ꝗ· de re· pu· l· ↄſenſu· Et certū eſt prin-
cipē nō ſemp augere impiū et certū eſt iuſtum
etiā in die ſepties cadē· Diuini autem iuris dici
tur cōicatio· q: debent eſſe eiuſdē ſecte· puta ā
bo chriani· vel ābo iudei· vt· ſ· de iudeis· l· ne q̄ſ
Religiōis aūt diuerſitas nō impedit matrimo-
niū vt· ſ· de ſpōſalibꝰ· l· vl· et· ſ· de epā· au· l· ſi le
gibꝰ· Hūani aūt iuris cōicatō iō dicit̄ q: matri-
moniū debꝫ ↄtrahi ſ̄m leges hūanas· vl ſ̄m· l·
diuinā ſi illa inueniat̄ ↄtraria legi humane· Et
ideo etiā ꝓpter hō dici p̄t ↄmunicatō iuris diui-
ni in eo etiā hꝫ ↄmunicatōem iuris hūani q̄a ſi
matrimoniū legitime ↄtrahat̄ vxor ſequit̄ fo-
rū viri· Non autem ſequeret̄ ſi non teneret ma
trimoniū· vt· ff· ad munic· l· de iur̄· ſ· vlt· Poteſt
etiā dici ↄmunicatō iuris hūani· q: mulier quo
dāmō videt̄ dn̄a rerū mariti ꝓpter ꝑmiſcuū vſū
vn̄ etiā q̄dā ſapiētes dixerūt eā n̄ ↄmittere fur
tum rerū mariti vt· ꝗ· de furt̄· l· quāuis et· ff· re-
rū āmo· l· i· Porro q̄ dictū eſt· matrimoniū eſſe
ↄiūctōem de ↄiūctōe que fit per animū vtriuſ-
q̄ per verba de preſenti nō de cōiunctōne cor-
poꝝ eſt intelligēdū· vt· ff· de reg· iu· l· nuptias
et de dona· int̄ vi· et vx· cum hic ſtatus· ſ· ſi mu
lier ↄiūctio tn̄ corporū facit ↄſummatōem ma
trimonij ſed et cōſenſus iniciat et ꝑficit matri
moniū· licet exigat̄ traductio q̄ntū ad ꝓhibiti
onē donatōnū vt dixi· ſ· ti· ꝓxi· Ideoq̄ poteſt
eſſe aliqua mulier virgo poſtea q̄ ducta eſt in
domū mariti· et ſi interim moriat̄ maritus· ha-
bet nihilominꝰ mulier actōem de dote· Di-
cunt̄ autem nuptie a nubendo q̄d eſt ꝓprie mu
lierū et non viroꝝ· Inde eſt q̄ mulier dicit̄ nu-
pta non vir nuptus vel vt ait Iſidorꝰ Nuptie
dicte ſunt a nubendo· i· a velando· vel q̄a mulie
res velate incedunt vel quia uiris velant̄ cum
in eccījs a ſacerdotibꝰ ambo bn̄dicunt̄· Et ſunt
iſta quatuor vocabula ↄſignificantia· ſ· cōnu-
bium· coniugium· nuptie matrimoniū· vt· ff· e·
l· in eo· ſ· cap̄· Poteſt addi ⁊ quintū· ſcꝫ ↄſorti-
um· ſed inter ſeruos tantū dicit̄ cōtuberniū vt
ꝗ· ad· l· iul̄· de adult̄· ſui ⁊ de inceſt· nup· cū ancil
lis· q̄nq̄ etiā nomē conſortij trahit̄ ad ſeruos·
Poſſunt autem nuptias cōtrahere femine ma
iores· xij· an· maſculi maiores· xiiij· an· dū tamē ſi
fuerint filijfa· vel filiefa· conſenſum habeant
parentū in quoꝝ p̄tāte ſunt· Nam hoc fieri de
bere ⁊ ciuil̄ et naturalis ratō ſuadet dum tn̄ pa
rēs ſit ſane mentis· alioquin non requirit̄ ↄſen
ſus eius· quia nec poteſt interuenire· curator aūt
eius cōſtituet dotem et donatōem ꝓpter nup-
tias ꝓ qualitate perſonaꝝ· et ꝓ facultatibꝰ· vt
inſti· e· in prin· et ꝗ· e· furioſi· Sed et ſi parēs ab
ſit aut ignoretur v̄ ſit et an ſit ⁊ trienniū poſtea
fluxerit poſſunt liberi vtriuſq̄ ſexꝰ legitimas
nuptias cōtrahere· ſed ſi nondū ſit elapſum tri
enniū pn̄t liberi nuptias contrahere cū tali cu
ius cōditōem certū ſit patrem non repudiatu-
rum· Idemq̄ dicit̄ in filijs et filiabꝰ captis ab
hoſtibꝰ· vt· ff· e· ſi ita pater et l· q̄ filius· Sicut
ergo ſolus conſenſus filioꝝ fa· non facit matri
moniū ita ⁊ ſolus conſenſus parentum non facit
matrimoniū quia oportet filiūfa· cōſentire vel
ſponte vel patre cogente· nam ſi eo cogēte du
cat vxorem quā non duceret ſi ſui arbitrij eſſet
cōtrahit tamē matrimoniū q̄d inter inuitos n̄
contrahit̄· maluiſſe enim hoc videt̄ vt· ff· e· l· ſi
patre· Filius aūt emancipatus etiam ſine ↄſen
ſu patris vxorē ducere p̄t· vt· ff· e· l· ſi filiꝰ emā
cipatus Illud p̄t queri· ſi duxerim in vxorem
minorē· xij· an· ⁊ añ· xij· ānū ↄgnoueri eā an tene
at matrimoniū· q̄d dicūt quidā q̄ſi felici duplo
mate ſim vſus vt· ff· de· v̄· ob· l· ↄtinuus· ſ· cū ita
ego ↄtradico q̄a ſicut ↄgnatio impedit matri
moniū ita ⁊ etas ⁊ certe imo deberet puniri de
ſtupro qui violauit eā vt· ff· ad· l· iul̄· de adult̄·
l· inter liberas· i· ſ̄o· ⁊· ſ· i· Et q̄ d̄r in· ff· quādo
dies· l· ce· l· pent̄· non videt̄ nupta q̄ virū pati
nō poteſt in id̄ recidit· quia nec ipſa videt̄ poſ-
ſe pati ꝓpter etatē· Si autem minorē ductā nō
cognouerim· tritū eſt tunc demū ꝑfici matrio-
niū cum maior ceperit eſſe· vt· ff· e· t· l· minorē
Qd̄ aūt dixi in filio emancipato ad filiā eman
cipatā maiorē· xxv· an· extēdendū eſt· Si aūt
emancipata filia ſit minor· xxv· an· cōſulit ei lex
ne in ſcd̄as nuptias ſine patris ſn̄ia ↄueniat· ⁊ ſi
forte mulieris volūtas patri repugnat debet
pr̄is ſentētie ⁊ ꝓpinquoꝝ adiūgi auctas iudi-
ciaria vt pares ſint moribꝰ ⁊ genere cōpetito
res is potior eſtimet̄ quā ſibi conſulens mulier
approbauerit· et ne forte hi qui gradu ꝓximo
ad viduaꝝ ſucceſſiōeꝫ vocant̄ honeſtas nupti
as impdiant vt in ea occaſiōe mulier decedat
ſine liberis ſi huius rei ſuſpitio ꝓceſſerit· eoꝝ
volumꝰ auctē iudicūq̄ ſuccedere· Ad q̄s etiā
ſi fatal̄ ſors interceſſerit tamē hereditatis· co
modū peruenire non poſſit· Et q̄ dixi in hmōi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

emācipatis minoribꝫ ꝯuolātibꝫ ad ſcđas nupti
as locum hꝫ et ſi cōuolāt ad ꝑmas cū ſint ꝟgi=
nes vt.ꝭ.e.l.vidue. ¶ Si autē mulier minor non
ſit filiafa.vel emācipata ꝫ ſui iuris morte pa=
tris facta. Si quidē ſit minor.xij.an.et tutorem
habeat et queratꝰ de futuris nuptijs ꝯtrahen=
dis debet interuenire auctas tutoris matris ⁊
ꝓpinquoꝝ. vt ꝑ eos ꝯtrahant̄ ſpōſalia et vin=
cula futuri matrimonij. ꝙ ſi non cōuenerit int̄
eos arbitriū preſidis ꝓuincie neccariū eſt vt.ꝭ.e.
.l.i. ¶ Si autē mulier minor.xxv.ānis ſit adul=
ta matris ⁊ ꝓpinquoꝝ ipſius adulte debet req̄=
ri iudiciū. Et ſi quidem adulta exꝑmat volūta=
tem ſuā nihil valet ꝯtradictio cognatoꝝ vl̄ af
finiū.vel etiā curatoris.qui ſolā rei familiaris
ſuſtinet ammiſtratōem.ꝫ ſpectāda eſt eiꝰ vo
luntas.de cuius cōiunctōne tractat̄ vt.ꝭ.e.l.in
copulādis. Si aūt puella cultu verecūdie ꝓpri=
am noluerit deꝓmē voluntatē iudici delibe=
rare ꝑmiſſum eſt corā poſitis ꝓpinqs cui meliꝰ
adulta ſociet̄ cum int̄ honeſtos ꝯpetitores ma
trimonij orit̄ certamē nec ꝓpinqui cōſentiūt cui
potiſſimo puella ſit iungēda. Nā ſi cōſentirent
etiaꝫ ſine iudiciali auctē ꝑficet̄ matrimoniū vt
ꝭ.e.l.in cōiunctōe ¶ Et notandū eſt ꝙ quis te
neat matrimoniū poſt.xij.vel.xiiij.annū vt di=
ctum eſt.tamē dicit autētica qđ qui vehemen
ter citiꝰ cōtrahunt nuptias non minus.xv.an
noꝝ ad hꝫ ꝓcedūt vt in autētica de tpe nō.ſo=
pe.ꝫ.vlt. Maior aūt etas nō impedit matrimo=
niū q̄ntacūqꝫ ſit nam etiā ſexagēnarij ꝯtrahunt
nuptias. ¶ Prohibent̄ autē nuptie multis mo
dis et in ꝑmis rōne ſangīnis in infinitum inter
aſcēdentes ⁊ deſcēdētes adeo vt ſi adam hodie
viueret cū nulla poſſet cōtrahere vt.ꝭ.e.l.nemi
ni. Int̄ collaterales aūt ꝓhibent̄ vt int̄ frem ⁊
ſororē. Inter cōſobrinos aūt non ꝓhibent̄ iur̄
fori.ſi ꝓhibent̄ iur̄ poli vſqꝫ ad.vij.gradum vt
vt inſti.e.ꝫ.int̄ eas ⁊ ꝭ.e.l.nemini. Et in decre=
tis cā.xxv.q.v.c.ꝓgenie.et.c.de ꝯſanguinita=
te ⁊.c.in copulatōe et.c.nulli. ¶ Item ꝓhiben
tur ratōe adoptōis inter patrē adoptiuū ⁊ fi=
liam adoptiuā duret vel nō duret adoptio. Sꝫ
inter fratrē adoptiuū et ſororē adoptiuā ꝓhi=
bent̄ ita demum ſi duret adoptō vt inſti.e.ꝫ.hꝫ
ita et.ꝫ.ſed et ſiqua. ¶ Item ꝓhibent̄ rōne af
finitatis vt inter me ⁊ priuignā meā vel nurū
meā vel ſocrū vel nouercaꝫ meā qđ dixi in nu=
ru et ſocru ſeruat̄ ⁊ in ꝓnuru.⁊ abnuru ⁊ ꝓſo=
cru ⁊ ſimilibꝫ.vt inſti.e.ꝫ. affinitatis et.ff.e.l.
adoptiuus.ꝫ.nūc. ¶ Eſt aūt affinitas regulari
tas ꝑſonaꝝ.ex nuptijs nobis ꝯiunctaꝝ. omi ca
rēs parentela vt.ff.de gradibꝫ cogna.l.nō faci=
le.ꝫ.⁊ qm̄. Eſt ḡ affinitas cognatio ficticia ꝑ
matrimoniales ꝑſonas cōtingens. ¶ Huiuſmodi
affinitatis multa gn̄a ꝯſtituerūt decretiſte ꝙ
nihil aliud fuit quā hoīes illaqueari.licet autē
ſcḋm leges affinitas cōtrahat̄ tm̄ ꝑ nup.tm̄ quā
tū ad ꝓhibitōem matrimonij idē eſt.et ſi cōtra
hat̄ ꝑ fornicatōem.vt.ꝭ.e.libi ⁊.ꝭ.ti.i.factis ⁊
.l.licet ¶ Item ꝓhibent̄ rōe publice honeſta=
tis. Nā ſi vxor tua poſt diuortiū de alio filiā ꝓ=

creauit hꝫ non eſt quidē ꝑuigna tua.ſed ab hu
ius nuptijs abſtinēdū eſt nā et ſi ſpōſa filij mei
nō eſt mihi nurus.nec patris mei ſpōſa mihi ē
nouerca.rectius tamē ⁊ iure faciā ſi ab huius
nuptijs abſtinuero nā ſemꝑ in ꝯiūctōibꝫ nō
ſolū quod liceat de iure ſtricto ꝯſiderandū eſt.
Sed quid ſit honeſtū vt inſti.e.ꝫ.ſi vxor et.ff.
.e.l.ſicꝫ.ꝫ.ſi vxor ⁊.l.ſemꝑ. ¶ Item ꝓhibent̄
rōne voti ſolēnis vel adnexi ordinis.vt i mona
chis ⁊ pƀris et diaconis vt diximꝰ.ꝭ.de epis
et.c. ¶ Item ꝓhibent̄ ꝑ ſenatuſcōſultū vt in
ter tutorē et pupillā vt.ꝭ.de inēdic.mrionio.
Itē ꝓhibent̄ ꝑ.l.iul̄.vt int̄ ſenatorē et libtā ⁊
libertū ⁊ filiā ſenatoris.vt.ff.e.l.iul̄.ſed nouo
iure nulla dignitas ꝓhibet cū liberta ꝯtrahē
nuptias. Et ideo forte etiā inter libertū ⁊ filiā
ſenatoris valebit hodie mrioniū. Vel dic in li
berto remanere incorrectū. Item eadē.l.ꝓhi
bent̄ inter ſenatores et liberos eoꝝ maſculos
et ſcenicā mulierē et eam cuius pater materqꝫ
artē lubricā exercuerit niſi ꝑdicte ꝑſone acta
penitēcia indulgētiā principis mereant̄ ꝑ quā
eoꝝ infamia aboleat̄ vt.ꝭ.e.l.impiali. ¶ Item
inter patronā ⁊ libertū ꝓhibent̄ nuptie niſi pa
tronatū ignobilis ſit vt ei honeſte ſint ſaltem
liberti ſui nuptie.vt.ff.e.l.ſi patrona ¶ Item
ꝓhibent̄ ꝓpter mandata principum vt in ꝑſide
et ſibi ſubiecta muliere.vt.ꝭ.e.l.⁊ ſi cōtra ⁊ vt
diximus.ꝭ.ſi correctoꝝ ꝓuincie. ¶ Item ꝓhibē
tur ꝑ cōſtitutōes vt inter te et eā quā de ſacro
fonte leuaueris. ¶ Item ꝓhibent̄ inter te ⁊ eā
quā expoſitā leuaueris locoqꝫ filie eā habūis ⁊
vt ipſam filiā educaueris vt.ꝭ.e.l.ſi qs. Sed et
eā quā rapueris ⁊ ſi rapta ꝯſenſuꝫ cōmodaue=
rit vxorem ducere ꝓhiberis.quia hꝫ ipm velle
raptaꝝ ab inſidijs eſt inductū vt.ꝭ.de rap.uir.
.l.i. Prohibent̄ qꝫ nuptie inter te ⁊ cōmatreꝫ
tuam.vel etiā monachā. ¶ Item ꝓhibent̄ le=
gibꝫ int̄ liberū ⁊ ſeruam.vel int̄ ſeruū ⁊ liberā
vt.ꝭ.diximus ſane iure poli admiſſum eſt tale
matrimoniū ſic ⁊ admiſſum eſt int̄ ſeruū ⁊ ſer=
uā.vnde ⁊ ſeruiles cognatōes impedimēto ſunt
nuptijs ⁊ ſeruiles affinitates.ſicut ⁊ in libis ꝑ
ſonis vt.ff.e.l.adoptiuus.ꝫ.ſuiles ¶ Item ꝓhi
bent̄ rōe fidei alteri date. Nā qui habet vxorē
vnā aliam ſuꝑ inducere non pt̄ vt.ꝭ.ad.l.iul̄.de
adulē.l.eū cum iſte oīs nuptie interdicte poſ=
ſunt dici inutiles.ſed ꝓprie dicunt̄ nephariae in
ter aſcēdentes ⁊ deſcēdentes. Inceſte aūt inter
collaterales vel affines vt inſti.e.ꝫ.ḡ nō oīs
et.ff.e.l.quin etiā ⁊.l.vlt.de adulē.ſi adulteriū
.i.hꝫ. Si ḡ aliquo iſtoꝝ modoꝝ vel ſimiliū ꝓ=
hibeat̄ mrioniū nec matrimoniū nec dos intel
ligit̄.nec filij ſunt in ptāte pr̄is.imo tales ſunt
quantū ad patriā poteſtatem ꝑtinet.q̄les ſunt
quos vulgo mater ꝯcepit. Nā nec hi patrem
habere intelligunt̄ cum his ⁊ incertꝰ eſt. Vn̄
ſolent filij ſpurij appellari vel a greca voce q̄ſi
vulgo cōcepti.vel q̄ſi ſine patre filij ⁊ ſoluto ta
li coitu nō eſt locus exactōni dotis vt inſti.de
nup.ꝫ.ſi aduerſus. Si aūt non ꝓhibeat̄ matrio=
niū cōtrahit̄ ⁊ ꝑficit̄ ſolo ꝯſenſu.vt dictum eſt

ſi cōſenſus ſit de pn̄ti. Nam ſi ſit de futuro mri-
monio. neceſſaria eſt ductō ſpōſe ad domū ſpō
ſi. ſiue pn̄tis vel abſentis. maritus vō non eſt hoc
ipo ꝙ ierit ad domū ſpōſe vel q̄a ducit̄ a ſpon
ſa. licet raro vt. ī. ſoluto matri. l. ſi ignorās. q̄a
domus mariti eſt. q̄ꝫ domiciliū matrimonij ⁊ ad
ea q̄ ſepius ɔtingūt aptant̄ iura. p. tamē dicit
non cōtrahi matrimoniū ſm leges p verba d
pn̄ti. niſi ductio ſequat̄ ⁊ q̄d dicit̄ ſolo cōtrahi
ɔſenſu nō ponit̄ ad remotōem ductōis. ſꝫ ⁊ co-
tis. et donat̄. ꝓpter nup. et ſcripture ⁊ pompe
que ſunt nuptiaꝝ accidētia. ¶ Et eſt notādum
q̄d licꝫ maritus p nūciū ſuū poſſit ducere vxo-
rem. mulier tn̄ p ꝓpriū nunciū non p̄t nubere.
Ipam enim duci oportet vt. ff. e. l. mulierē. nec
eſt opus in matrimonio ɔtrahendo ſcriptura
niſi vt dictū eſt cū ſenator cōtrahit cū liberta
vel ſi cū illuſtres ɔtrahūt matrimonia. excep-
tis barbaris vt in autē vt liceat matri ⁊ auie
. ſ. q̄a vero dudū. Item etiam ſi ɔtrahat quis
matrimoniū cū cōcubina ſua. vt inſti. e. ſ. vlt. ſꝫ
forte illud eſt ad legitiatōeꝫ filioꝝ p̄cedētium
¶ Effectus aūt nuptiaꝝ maxim⁹ eſt. q̄a dos ē
aliq̄ ⁊ filij ſunt in ptāte vt inſti. de patā po.

¶ De inceſtis ⁊ inutilibus nuptijs

Primus. ē. ſpecialit̄ de nuptiaꝝ per
miſſiōe. et de earūdē ꝓhibitōe. Se-
quit̄ videre de penis ɔtrahentiū ꝓ-
hibitas nuptias q̄ dicunt̄ nepharie
vel inceſte vel inutiles vt. ē. ti. ꝓxi. dixi. ¶ Sciē
dū eſt autē ꝙ ɔtrahentes nuptias ſibi vetitas
puniunt̄ in p̄iculo dotis ⁊ donatōis ꝓpter nupti
as. hic eni ɔfiſcant̄ vt. ī. e. qui cōtra legū. Sed
nec filij ſunt legitimi vel in ptāte pentis vt. ē.
. ti. ꝓx. diximus. Item de bonis ſuis teſtari non
p̄t in extraneos p codicem tn̄ licet ei teſtari in
pſonas que in linea deſcēdentiū ɔtinent̄ vſqꝫ ad
gradū terciū. hoc eſt in filiū nepotē ⁊ pnep o-
tē ⁊ in pſonas linee aſcendentis vſqꝫ ad grad
ſm in patrē ⁊ matrē auuꝫ ⁊ auiā et in pſonas li-
nee collateralis vſqꝫ in gradū terciū. i. in frēm
et ſororem patruū et amicā ita tamē vt ab he-
reditate defuncti arceant̄ qui in contrahendis
inceſtis nuptijs cōſiliū prebuerint et vocantur
iſte pſone tam ex teſtamento quā ab in teſta-
in bonis maſculi vel femine qui vel que cōtra
xerit matrimoniū vetitū vt. ī. e. ſi quis ℏ vera
ſunt vbi cōiuges ſciuerunt et factū et ius. Fa-
ctum quia ſciebant aliqua cognatōis linea ſe
ɔiungi Ius. quia ſciebāt talē cōiūctōem a lege
ꝓhibitā. Si ergo fuit error in facto ſemp eos
excuſat in matrimonio. Si tn̄ fuerit error acriſ
ſimus. i. iuſtiſſimus vel fortiſſimus ⁊ nō affecta
tus quia cū potuit ſcire. noluit ſcire vel ſi iuuet̄
aliquis etatis lubrico lapſus. ¶ Item hic error
facti ita demū adiuuat ſi fuerit cōtinuus a pri-
cipio matrimonij vſqꝫ ad finē nec enim excuſat̄
qui errore cōperto. ɔiunctōem illicitā ſine vlla
eſtimatōe nō dirimerit. Itē nec mior excuſa-
tur ſi factus maior retineat eandē cōiūctōnem
illicitā vt. ī. e. l. qui ɔtra. Si vero fuerit error in
iure quātū ad penā adulterij non excuſat̄ mas
vel femina ſꝫ quātum ad penā inceſtus. mulier
in totū releuat̄ et idem i maſculo ſi errauerit in
iure ciuili q̄a credebat aliq̄ꝫ poſſe nubē ſuo tu-
tori. Sed ſi errauerit in iure gentiū in aliq̄ ſub
leuat̄ a pena. non tamen excuſant̄ in totum vt
. ff. ad. l. iul̄. de adul̄. ſed ſi adulterium. ſ. nō nū
q̄ꝫ i ſi. ſ. ibi cū i adulterio ⁊ cē. ſ. ſtuprū in ſi. ſ.
eſt ar. forte ɔtra. ī. ti. ꝓx. l. i ſed certe ibi clam
fuerat ɔtractū vn̄ preſumebat̄ ſcia. Sec⁹ ſi pa
lam eſſet contractū. tunc eni preſumeret̄ bona
fides vt. ff. de ritu nup. l. vl. Quid ergo ſi vnus
cōiugum ſciuit alter ignorauit vtiqꝫ quātū ad
ſcientē predicte pene locū habebūt. ignorans
vero non punit̄. Item quātū ad inhibendā re-
petitōem dotis vel dona. ꝓpter nupt̄. ſatis eſt
ſiue ſciuerit vterqꝫ ſiue ſolus ille q̄ dedit. ⁊ vult
repetere. ſicut et diximus. ē. de ɔdict. ob. c. da.
et de cōdict. ſine cā. ¶ Si queras an alter con-
iugum alteri in teſtamento poſſit relinquere.
¶ Diſtingue verum is cui relinquit̄ ſciat ꝓhi
bitā ɔiunctōem vt tūc non teneat an neſciat vt
tunc teneat vt. ff. de ritu nup. l. prefec. ⁊ deſ. i.
. l. vl. ¶ Quid aūt erit de filijs ipoꝝ. et ſi quidē
errauerit vterqꝫ filij vtriuſqꝫ ɔiugum p legiti-
mis reputabant̄ ℏ tamē non eſt lege expſſum
Sic tamē ſcimus et vidim⁹ dn̄m papā alex. ita
reſcripſiſſe. ait enim ex gr̄a eos hr̄i p legiti-
mis. de iure enim ſtricto quia matrimonij nullū
eſt et filij. nulli eſſent reputādi. Sic et in adop-
tiuis cōtingit qui et ſine matrimonio legitimi
reputant̄ vel dicunt̄. Si vero alter ſciuit alter
ignorauit p̄t dici ei qui ſciuit non fore legitioſ
ſed ei qui ignorauit. p beneficiū aūt dn̄i. p̄pe.
ſiue gr̄am filij vtqꝫ ſunt legitimi quantū ad or
dines. ¶ ℏ iure iſto nā iure autenticoꝝ acrior
pena imponit̄ his qui ſcient̄ inutiles ɔtraxerīt
nuptias. nā bona eoꝝ cōfiſcant̄ tam cetera q̄ꝫ
dos et damnant̄ in exiliū. et priuant̄ cingulo. ſi
quo potiant̄ ⁊ verberant̄ ſi viles ſunt. Si tamē
habeāt liberos legitios ⁊ naturales ex p̄cedē-
ti cōiugio natos eis applicat̄ ſuba ſua ⁊ ꝓpter
delictū patris fiunt ſui iuris. vt tamē pater ab
eis alat̄. quia licet ſit legū cōtēptor ⁊ ipſius pa
ter tamen eſt. ſed his legitis liberis non ex-
tantib⁹ ſuba applicat̄ fiſco. repulſis collaterali
b⁹ ⁊ aſcendentib⁹ cōtrahētis inceſtas nuptiaſ
quos. ē. diximus poſſe ſuccedere vt in autē. de
inceſt. ⁊ up. et nepha. i. ℞. colſ. iij. videret̄ tam̄
q̄d dictū eſt de cōfiſcatōe correctū eſſe p aliaꝫ
aūt. v̄ nulli iudi. ſ. vl. que dicit bona gn̄i cōſer-
uari vſqꝫ ad gradū terciū. Sed ſi nemo eoꝝ ſu
perſit qui ſunt de tercio gradu tūc fit cōfiſca
tio. et in crimine leſe maie. p̄cipit ſeruari vete-
ra iura. vel dici p̄t autēticā poſteriorē locū ha
bere in damnatis ad mortem naturalē vel ci-
uilē. vt q̄a damnat̄ in metallum. vel deportat̄
in inſulam. et ita dicit̄ ꝓſcriptus. Vbi vero q̄s
ꝓpter delictum nihilomin⁹ remanet ciuis impo-
nit̄ ei pena cōfiſcatōnis bonoꝝ omniū vel pteſ

Fm qualitatē delicti· vel ſpēale eſt in h̄ delicto inceſtaꝝ nuptiaꝝ cōtractaꝝ vt fiat confiſcatio bonoꝝ in alijs eni poſterior autētica generalit̄ eſt tenēda· Liberi autē qui naſcunt̄ ex dānato coitu vel nephario vel inceſtu nec naturales nominandi ſunt oīs paterne ſubſe indigni vt nec alant̄ a parente vt in autē· quibus mo·na·ef ſui colt̄·vij·§·vlt̄·licet enim predicta aūt·de inceſtis ⁊ nepharijs nuptijs tantū loq̄tur idem dico tn̄ et de ceteris quocunqꝫ mō ꝓhibitis· Sed ⁊ illud no·q: de iure ſciēte non ignorāte loquit̄ q̄d patet ex eo ꝙ loquit̄ de pena exilij que tātū dolo delinquentib· imponit̄· Item quia dicit eo ꝙ dū licuerit nuptias facē legitimas·ↄtra leges amauerit

De interdicto matrimonio inter puellā et tutorē ſeu curatorē liberoſqꝫ eoꝝ

Quia non ſolum iure gentium ꝓpter affinitatem ⁊ cognatōnem nuptie prohibentur vt dictum eſt·ſed etiam iure ciuili nec circumſcribat̄ pupilla vel adulta in re familiari·vt·ff·de ritu nupti·l·libertus·§·ſenatus·ideo ponit de interdicto matrimonio int̄ tutorē et pupillā ſeu curatorē et adultā liberoſqꝫ eoꝝ· Videamus ergo qui cōtineant̄ nomine tutoris vel curatoris et qui cōtineant̄ nomine liboꝝ ipſoꝝ et certe tutor et curator ꝓhibent̄ ſiue gerāt·ſiue nō gerant tutelam·ut quia ceſſant ex negligencia ul̄ quia hominis cā dati ſunt· imo et ſi vere dat9 fuit tutor et ip̄e falſa excuſatōne excuſauit ſe quia ꝑtinet ad eū periculū impedit̄ nuptias cōtrahere· Idemqꝫ eſt in tutore qui deſijt eſſe tutor ob h̄ ꝙ pupilla capta eſt ab hoſtib· nā et h̄ pertinet ad eū piculū principalit̄·q̄a fuit tutor· Ille autē nō ↄtinet̄ nomine tutoris ad quē ꝓpter tutorē ſcdario reſpicit piculū·vt q̄a fide iuſſit aliquis ꝓcuratore·vel quia cum eſſet magiſtratus nō idoneum dedit tutorē vel non idoneam accepit ſatiſdatōem· Item nec ille impedit̄ nuptias cōtrahere qui excuſauit ſe a tutela bona fide ·vel in pupillari etate pupilli vel pupille vel poſtea quā adoleuerit h̄ vel illa Curator aūt ē h̄ accipiēdus vel pupilli vel adulti vel furioſi vel mēte capti·vel ſi quis fuerit datus vent̄· Ille aūt qui non eſt tutor vel curator gerit tamē ꝓ tutore vel curatore non impedit̄ nuptias cōtrahere· et ꝓbant̄ h̄·ff·de ritu nupt̄·ſi quis tutor et·l·non ſolū·§·ſi quis et ·ī·e·l·vlt̄· Liberoꝝ autē nomine cōtinent̄ naturales ⁊ legitimi vel etiā legitimi tantū puta adoptiui· Si tamē filius adoptiu9 ↄtraxerit matrimoniū cū pupilla ſui patris ·et poſtea emancipet̄·et poſt emācipatōem retineat idem matrimoniū ↄfirmat̄ ex poſt facto·q̄d a principio non tenuit· Si aūt ꝑmo ↄtraxiſſet ticius matrimoniū cū pipilla tua deinde adoptares ticiū maritū eius nō perimunt̄ nuptie· ſed magis adoptio impedit̄ que fit durante tutela tua·nam finita iam tutela ⁊ nupta puella alij vereor·ne longū ſit adoptōem mariti eius impedire quaſi ꝓpter h̄ interponat̄ vt ratō tutele reddende cohibeat̄·quā cām ꝓhibitōis nuptiaꝝ ↄtrahēdarū oratō diui marci cōtinet vt·ff·de ritu nupti·non ſolum·§·ſed videamus· Item liberoꝝ appellatōe cōtinent̄ heredes tutoris etiā extnei·vt·ff·de ritu nup·libertū·§·i· Nā vt ibi dicitur extraneus heres tutoris ratōnē reddere tenet̄·ſicut tenebat̄ tutor· Itē ⁊ cōtinent̄ liberti curatoris vt·ff·de ritu nup·l·non eſt·§·curatoris· Pupille āt vl̄ adulte appellatōe ↄtinet̄ quelibet mulier minor· xxv·an·vel etiā maior dū tn̄ annus olim vtilis vel hodie q̄driennium non tranſierit illa quid̄ tm̄·ſec9 in qualibet muliere ſibi exiſtente herede etiā ſi filia ſit eius vt ·ff·de ritu nupt̄·non ſolum·§·ſi puelle· Si queras cur extraneus heres tutoris·vt dictum eſt ꝓhibet̄ cōtrahere matrimoniū cū ea que fuit in tutela vel cura defuncti et ipſe tutor non ꝓhibet̄ ↄtrahere cum herede adulte etiā ſi ſit filia· R̄o·ꝙ extraneus heres tutoris eodē mō tenet̄ reddeere ratōem ſibi quo et ip̄e tutor iō qꝫ ſicut ipſe tutor ꝓhibet̄ ita ⁊ ipſe· Sꝫ heredi adulte n̄ eod̄ mō ·i·cū eod̄ ꝑuilegio rō reddi t̄ vt·ff·de adminiſtra·tu·l·ex pluribꝫ ideo q̄a licet ꝓhibeat̄ pupille matrimoniū· nō tamē heredis eius· Sicut aūt nuptie ꝓhibent̄ inter p̄dictos ita et ſponſalia·vt·ff·de ritu nup·ſi q̄s tutor·§·quāuis·ſed licet inter tutores et curatores eoꝝqꝫ liberos·et pupillas vl̄ adultas ꝓhibeat̄ matrimoniū tamen tutoris vel curatoris filia cum eius pupillo vel adulto nuptias cōtrahere p̄t vt·ī·e·curatorē et eſt ratio·quia adultus exigere ratōem non times ꝓpter vxorem adulta ꝓpter ſuū maritū eum deniqꝫ tutoris filiū non auderet loqui de rōne petēda· In caſib tamen quinqꝫ tutor vel cura· eoꝝqꝫ liberi cum pupilla vel adulta recte cōtrahūt nuptias ·ſ·reddita ratōe tutele vel cure ⁊ elapſo·xxv· annoꝝ anno vtili·olim vel hodie quadriennio q̄d dat̄ ad reſtitutōem petendam· Item et cū pater puelle nuptias fieri poſtulauit vel etiā anteq̄ȝ decederet filiam ſuam deſpōſauit tutori vel curatori vel eius filio· Item quando tutor h̄ impetrauit a principe vt·ī·e·l·ſi patris·⁊·l·ſi tutor·et·ff·de ritu nup·l·nō eſt· Idemqꝫ eſt in alio caſu cum auus gerit tutelam neptis nate ex filio emācipato ⁊ copulat eā in matrimonium nepoti ex altero filio emācipato vl̄ ſuo par enim affectōnis a uite cauſa ſuſpitōem fraudis ammonet ⁊ ideo ſumme affectōnis intuitu huius nuptie cōcedunt̄ vt·ff·de ritu nup·non ſolū ·§·de vno alias autem matrimonium non tenet imo etiam pena imponit̄ cōtrahenti contra·l· manet enim infamia cōtra eū velut confeſſum de tutela·quia huius cōiunctōe fraudis adminiſtratōnis tegere laborauit·et dos data p condictōem repetit̄· Item tutor vel curator extra ordinem punit̄ ꝓ dignitate pupille et p·l·iul̄·d̄ adult̄·p̄t accuſari·vt·ff·ad·l·iul̄·de adult̄·l·q̄ pupillā et ſi tutor erat libert9 pupille relegādus eſt·vt·ī·e·ſi tutor·et·ff·de ritu nup·libert9

·i·ff°·et·l·non eſt·i·ff°·vel etiam de adulterio accuſabit·vt dictū eſt·nec excuſant iſti ꝓpter ruſticitatē vt·ꝭ·e·l·i· niſi forte in pena corporali et infamie·

Si quacunq; preditus poteſtate vel ad eum pertinentes ad ſuppoſitorum iuriſdictōis ſue aſpirare tēptauerit nuptias

Qualit rōne priuati officij ꝓhibeantur nuptie·s·dictū eſt· Nunc aūt ponit qualiter ꝓhibeant ratōe officij q̄d publicū eſt auctate et vtilitate· Nam ſuperior titulus·ſi rector ꝓuincie loquitur de ſponſalibꝫ h̄ aūt loqt de nuptijs notem⁹ ergo breuiter caſum huius·l· ꝛ erit ꝓ ſumma· ¶ Sciendum eſt autem ꝙ ſi ſi quis magiſtratus maior vel minor occaſione poteſtatis nitatur cōtrahere nuptias cū muliere ſibi ſubiecta virgine vel vidua inuita ea vel parētibꝫ ei⁹ ꝛ minacem feruorem exhibuerit eis h̄ licet ꝓhibitas nuptias non pegerit attamē ꝓ tali conamie mlctat in·x·libris auri ꝛ cū honore ābierit pactam dignitatē ꝓhibet vſurpare q̄d ſi fecerit per iuge biennū ꝓhibet habitare eam ꝓuinciam quā ſibi vſurpauerit· Itē cōcedit priuilegiū predicte mulieri cū ſua ſuorūq; domo vel cōfeſtim conteſtatōne ꝓpoſita poſſit iuriſdictionem eius euitare·qui eam huius ambitu circuire temtauit· ¶ Et ſiquidem iudex ordinarius fuerit in h̄ reatu·ratōe vniuerſe domus eius mulieris atq; oīa ciuilia vel crimialia negocia vicario cōpetunt· Si autē vicari⁹ vel ſimilis h̄ eodē crimine cōtingat viciſſim ordinari⁹ iudex interceſſor erit· Si aūt vtriq; fuerit ſuſpecti ad illuſtrē ꝓfecturā ſpālit taliū domorum tuicio ꝑtinet quādiu adminiſtrauerit ille qui deliquit·

Si nuptie ex reſcp̄to pᵗtantur

Detunt ex reſcp̄to nuptie·qn̄q; autē a iure vetite·qn̄q; ꝑmiſſe·Et ſi quidez ſint vetite·vel iure naturali vel gentiū vel ciuili etiā ꝓpter affinitatem vel cognatōnem indulte non valent·nā cuiuſlibet rei cuius eſt denegata petitio non ꝓficiat indultū et ſi ꝑ ſubrepcōem fuerit obtentū ne diſſimulatōem culpabili nephāda licentia roboret vt·ꝭ·e·l·vlt·et·ꝭ·de inceſtis nup·l·vlt· ꝛ imponit pena āmiſſionis bonoꝝ ꝛ deportatōnis vt·ꝭ·e·l·i· Si vero ſint vetite de iure ciuili ꝓpter pecuniarum dampnū iurandū tenet indultū·vt·ꝭ·t·iij·ſi tutor· Idem dici pt̄ et in ꝑſide ꝓuincie·qui vult ꝯtrahere cū ſibi ſubiecta ꝓficiet enim ei reſcriptū alioquin puniret vt·ꝭ·ti· ꝓxio dixi niſi deſideret adimpleri ſpōſiōem parētū de nuptijs filioꝝ vel ſibi reddi ſpōſalia h̄ eſt data nomine arraꝝ in duplū·et ita pt̄ intelligi q̄d dicit·ꝭ·e·l·i·in fi·Si vō nuptie ſint ꝑmiſſe·ſi quidez impetrant ad remiſſionem infamie·quia mulier nimis cito feſtinauit nubere puta infra tēpus luctus tenet reſcriptū·vt·ꝭ·ad tcull·ſi qua· Idem eſt ꝛ ſi impetret nuptias ad retentōnem prioris dignitatis·vt·ff·de ſenat·l·nuptie· Si vō ad ꝑdicta vel ſimilia non ꝓſit ſup vacuū reſcp̄tū ē·

De ſecūdis nuptijs

De nuptijs in gn̄e dictū ē que valeāt vel nō valeāt· Sequit videre ſpecialit de ſecūdis quas ſepe a quibuſdā eis non ſufficientibꝫ ꝑmis cōtrahi contingit· Videndum ergo·que dicant nuptie ſcde et q̄re et qualiter puniant· ¶ Dicunt aūt nuptie ſecūde oīs quecūq; ſecunt primas etiā tercie vl milleſime vt ꝓbāt·ꝭ·e·ſi quis·§·tal· Inde enim dicunt ſcde·vulgo tamē cōſueuit dici ſcdm·q̄d ſtatim poſt primū ſequit· ¶ Puniunt aūt ſcdo nubentes ꝓpter duo·i·ꝓpter nimiā feſtinatōez et ꝓpter non ſeruatā filioꝝ affectōnem·nimia enim feſtinatio in vxoribꝫ tm̄ punit infra ānū cōtinuū a morte mariti cōputādū· Ad cuius luctum remiſſo triſtiori habitu ānus eſt ſtatut⁹ vt·ff·de his qui no·in fa·l·gn̄o·i·ff°·et·§·ſi cū tēpus ꝛ·ꝭ·de his q̄ no·infa·ꝛ·decreto·Si vō matrimoniū ſoluat culpa mulieris ſtatuit ei quinquennium·vt in eo abſtineat a matrimonio·Si vero ſolueret diuortio ſine culpa mulieris ſtatuit ei annus vt dictū eſt in morte vt·ꝭ·de repudijs·dicit·l· conſenſu·§·h̄ niſi·maritus vero lugere nō cōpellit vxorem· Vnde ſua feſtinātia non punit vt·ff·de his qui no·in fa·l· vxores·ſiue morte vxoris ſiue diuortio ſoluat matrimoniū vt·ꝭ·de repu·l·cōſenſu·§·vir etiaz luctus vō cognatoꝝ nulli hoīm infra certū temp⁹ eſt ꝑfixus·vnde nullū preſtat impedimentū nuptijs vt·ff·de his qui no·infa·l·liboꝝ·i·ff°·ꝛ·l·parentes· ¶ Hec aūt feſtinātia ꝓpter duo punit ·ſ·ꝓpter turbatōem ſanguinis vt·ff·de his qui no·in fa·l·liberoꝝ·§·ſi talis in fi·§·vel ne quis de ꝓle dubitet vt·ꝭ·de repu·l·cōſenſu·§·q̄d ſi ꝑter h̄· Item ne qua preſtet maligne ſuſpitōnis cā et ad viruz ſcdm eo ꝙ velociter ad nuptias feſtinauit vt in autē·de reſti·et ea que parit·§·vnū ibi eo ꝙ forte ſuſpitio ꝛ c· Quidā tamē vt M·et eius ſequaces dixerūt ꝓpter ſolā ſanguinis turbatōem puniri feſtinatōem vnde ꝛ dixerunt eā que parit infra tempus luct⁹ ſtatim poſſe nubere vt·ff·de his q̄·no·in fa·l·liberorum·§·pēp·q̄d nos cōcedimus in eo caſu tm̄ cū vir non erat lugēdus·vt dicit in eadē·l·§·ſi tal et·§·non ſolent· Si enim ſanguinis turbatio ſola eſſet cā ꝓhibitōis·ergo ſemp etiā poſt tres mēſes poſſet nubere· Cū enim neceſſe ſit vt ex priori marito cōcepto partu piat infra menſes ·ix·ꝛ octo dies ſi nubat poſt tres menſes nūq̄ patere pt̄ ex ſcdo·infra·ix·mēſes cū ſcdi mariti partū haberi opteat in vtero vſq; in·vij·mēſes ad minus vt·ff·de ſtatu ho·l·ſeptio· ¶ Mulieris aūt nimium feſtinātis multe ſunt pene et

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

v

certe licȝ matrimoniū ſit immaturū·i·min⁹ ma
turū·tamē tenet vt·ī·aūt·de reſti·⁊ ea que pa-
rit·§ vnū ibi que ad legitias ⁊c·mulier tamē
punit̄ in ꝓpria ꝑſona·q̄a ipo iure eſt infamis·
Item in reb⁹ ꝓpriis q̄a ſcdo marito vltra terci
am ꝑtem bonoꝝ·nec dabit in dotē nec vltima
volūtate relinquet vt·ī·e·l·i·i·ſ·§·p̄terea ſe-
cūdo viro Alij vero vt puto recte dabit q̄d ve
lit·¶ Item in reb⁹ alienis punit̄·Sed diſtigue
in ꝑſona delinquētis ſit ꝑ̄or maritus an alius ⁊
ſi quidē fuerit prior maritus omnino excludet̄ a
relicto deferet̄ aūt·x·ꝑſonis de cognatōe uiri ſȝ
eſt filio ⁊ filie mariti·ex alio forte matrimonio
habitis ſcdo nepoti ⁊ nepti eius de tercio ma
tri ⁊ patri eiuſdē q̄rto auo ⁊ auie q̄nto fratri ⁊
ſorori·vel forte frater ⁊ ſoror·q̄a eodē gradu
ſunt cū auo et auia cum eis pariter admittent̄
vt·ī·e·l·i·§·his etiā ibi quaſ̄ ſȝ ⁊c·Si aūt reli-
quēs fuerit agnatus vel cognatus·ſi quidē ſit
in t̄cio ḡdu vl̄ ꝓpriore hr̄i capiet ab eo vltra vo
nec ab agnato capiet ſȝ nec capiet ab extraneo
vt·ī·e·l·i·§·omniū ⁊·§·eandem q̄ȝ ſȝ in relictis·
Inter viuos aūt donata a marito debet amitte
re vt·ī·e·l·ij·⁊ forte amittet ꝑ ſenteciā·¶ Sed
nunquid ea applicabunt̄ eiſdeȝ quib⁹ applicari
diximus relicta lex quidē non exprimit et ideo
puto ſuo ordie magis ad queſlibȝ heredes ma
riti deuoluti·Quid ſi cognati eius donāt ei int̄
viuos et forte capiet cū non ſit ꝓhibita et ſȝ ſi
ue liberos hȝ ex priori matrimonio ſiue non·
Porro quo ad remiſſioneȝ p̄dictaꝝ penaꝝ eſt
dr̄a·Si eni filios n̄ habeat ſolo reſcripto remit
tit̄ ſibi infamia·ſi enim habeat filios et ſoli⁹ in
famie poſtulet remiſſiōem idem eſt vt puto·Si
aūt poſtulet remiſſiōem ceteraꝝ penaꝝ vt di
ximus ſupplicare quidē licȝ ei nō tamē vtilitatē
aliq̄ reſcꝑtoꝝ habebit·niſi filijs ex priore ma
trimonio natis pure et ſine cōdict·ſine retentō
ne vſuff·medietatē ſue ſubē dederit·Et diuidi
tur hec medietas int̄ oēs filios equaliter·Et
ſi aliquis eoꝝ moriat̄ primū ſuccedunt ei liberi
ſi quos habeat ſi non habeat liberos ſuccedūt
ei fr̄es vel ſorores excluſa matre·Si aūt moriā
tur oēs liberi huius mulieris ſuccedet ſȝ muli
er vt hūc ſemiſſem p̄ſumat vel ꝑ p̄ceptōem ha
beat ab vltimi filij vel filie hereditate·cetera
enim bona inter hāc matrē defuncti ⁊ alios le
gitios ſucceſſores ſi qui eſſent diuiderent̄ po-
terāt alij eſſe alij legitimi ſucceſſores puta fra
tres ꝯſanguinei ex ꝑte patris tātū vt·ī·ad tri-
cull̄·l·ſi quis et·l·ſi quā et in autē·de nuptijs·§·
ꝑ̄me ſiquidē·Sed hodie non eſſent legitimi q̄
mater p̄fert̄ fratrib⁹ cōiunctis ex altero parē
te tantū vt in autē·de here·ab inte·§·ſi igit̄ de
fūctus· Quas autē penas imponi dixim⁹ nu
benti infra tempus luctus eedem imponunt̄ et
ei que cōtra ſacramentū ſuſcepta liboꝝ tutela
legitima nubat·ſcdo anteq̄ eis tutorē aliū fe-
cerit ordinari eiſq̄ q̄d debet̄ ex rōne tutele ge
ſte ꝑſoluerit·Si enim velit ſcdo nubere debet
adire p̄ſidē·vt ordiet minori tutorē ⁊ ei dȝ rōeȝ
red dere et dȝ reddē q̄d debet̄ pupillo occaſiōe

gubnatōis vt·ī·ad tercull̄·l·cōem·⁊ in aūt·de nup·
·§·ſin aūt tutela imo et pl⁹ videt̄ iſta puniri·q̄
nec filijs ſuis ſuccedit ex teſtamēto iuris inſti-
tutōis vel ſubſtitutōis·vl̄ ab iteſtato ſi moriat̄
in pupillari etate·Superior vero ſuccedit vſq̄
ad gradū terciū·vt dictū eſt·¶ Et eedem im-
ponunt̄ pene ei que parit·infra tempus luct⁹
ſi indubitatū ſit ſobolem hanc ex defūcto non
exiſtere vt q̄a peperit in·xi·menſe poſt mortē
mariti ⁊ eedem pene iponunt̄ ei que ſtupro co-
gnita eſt infra tempus luctus vt in autē·de re
ſti·et ea que parit·§·vnū·Cū autē mulier p⁹ di-
uortium culpa ſua factum nimium feſtinat nu-
bere alia ſpecialis imponit̄ pena·ſ·quia matri
moniū eſt ipſo iure nullū q̄d ꝯtrahit̄ infra q̄n-
quenniū et ipa infamis eſt ⁊ dotē amittit vt·ī·
de repu·l·ꝯſenſu·§·ſȝ niſi·Sequit̄ videre de pe-
na que imponit̄ ſcdo nubentib⁹ poſt tēpus lu-
ctui ſtatutū ꝓpter non ſeruatā filioꝝ affectō
nem·¶ Punit̄ autē parēs in reb⁹ primi matri-
monij·nec enim poterit mulier ſcdo viro ex cā
dotis vl̄ ſimplicis donatōis q̄ ſolet morte ꝯfir
mari ampli⁹ dare vel in vltia volūtate relinq̄-
re quā vni filioꝝ primi matrimonij·cui minor
portio data vel relicta eſt ita tamen vt portio
iure nature debita liberis nō minuat̄ niſi ex cau
ſis que de inofficioſo excludūt querelas ⁊ eedē
cauſe excludūt liberos a p̄dicto beneficio q̄d
dixi in matre mea ſua et in auia mea ꝯuolāte
ad ſcm matrimoniū nā ſi m̄at̄ mea nō ſit in me-
dio mihi p̄dictū p̄ſtat̄ beneficiū·idē ⁊ in ꝓauia
Itē q̄d dictū in matre ſeruat̄ et in patre meo
cōuolante ad ſcm matrimoniuȝ Idēq̄ ⁊ in auo
et ꝓauo·Si vero plus datuȝ eſt ſcdē vxori vel
ſcdo marito ipſo iure non valet ⁊ applicat̄ libe
ris primi matrimonij per·l·illam hac edictali
·ī·e·ſed per·l·vlti·hui⁹ ti·applicat̄·nedum pri-
mis·ſed etiā liberis ſcdi matrimonij autē·vero
ibi poſita redit ad p̄dictam·l·hac edictali·et
dicit ad ſolos liberos primi matrimonij ꝑtine-
re·q̄d ampli⁹ datū eſt·Et ſi quis ex eis premo-
rit̄ relicta ſobole eius porcio ad eam defert̄ vt
in aūt·de nup·§·optime vero nec obſtat predi
ctis·q̄d legit̄·ſ·de dona·an̄ nup·ſi liberis·Nec
eni dico q̄d mulier teneat̄ ſeruare dotem ſuaȝ
filijs primi matrimonij·ſed tantum tenet̄ dare
vt dictū eſt q̄ntū dat ſcdo viro vnicuiq̄ habe
at vndecūq̄ inueniat·¶ Sed illud querit̄ quā-
do debeat ſpectari vt deberit tantū vnicuiq̄ li
beroꝝ primi matrimonij quātū ſcdo viro·vel
non nunq̄d enim ſpectabit̄ tps oblatōis vl̄ do
natōis an ſpectabit̄ tempus in q̄ ſoluit̄ matri-
moniū morte huius mulieris que dedit ⁊ dicit
autē·ſȝ ſpectari tps mortis donāti vel donātē
parentis·poteſt tamen eſſe·q̄d ſȝ mulier lega-
uit donauit inter viuos āplius ſcdo viro q̄ vni
filioꝝ primi matrimonij·ſed illud legatuȝ vel
donatōem poſtea reuocauit q̄d potuit·q̄ am-
bulatoria eſt volūtas deficiētis vel donātis cō
iugis·vt·ff·de donat·int̄ virū ⁊ vxorē cū ſȝ ſta
tus·§·ait orō poteſt etiā eſſe q̄d dedit dotem
ſcdo viro ⁊ nihil dedit alicui filioꝝ p̄mi matri-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſed ea dos mortua muliere debet redire ad fi
lios primi matrionij·vnde ibi nulla reuocatio
nulla querela eſt opus·vt in autē·de nup·§·q̄a
vero hactenus·¶ Si vero poneres mihi mulie-
rem ita dotem dediſſe ſcd̄o viro vt lucraretur
eā ex morte mulieris ibi tempus donatōis do-
tis eſſet cōſiderandū et ita fiet reuocatio ⁊ non
cōſideraret̄ tēpus mortis q: mulier ſola ſimpli-
ci volūtate ſine alterius ꝑtis cōſenſu nō poſſet
immutare lucrū dotis ſicut immutat legata et
ſimplices donatōes imo ⁊ ſicut alterius partiſ
cōſenſu vellet diminuere dotē·et dotis pactū
non liceret ei in ꝑiudiciū filioꝝ·vt·§·de donat·
ante nup·l·penul·§·vl·non placet ſi dicat aliq̄ſ
·l·illam corrigi per predictā autē·q̄a in eodem
ti·de nuptijs ⁊·§·de augmētis aūt·confirmat̄
eadem lex· Itē in reb9 mariti puniẗ mulier ſe-
cūdo nubēs·ꝓpter nō ſeruatā filioꝝ affectōē
omniū enim q̄ ꝯſecuta eſt a marito·vel iure ſpō
ſaliū vel iure nuptiaꝝ·vel iure mortis cā dona
tōnis·vel iure legati·vel iure inſtitutōis here-
ditatis·vel quocūq; alio titulo dn̄iū āmittit Sꝫ
tamē habꝫ vſufru·in die vite ſue vt in autē·de
nuptijs·§·ſi vero expec· Et idē etiaꝫ videt̄ p·l·
·e·j·e·femine p·tamē dicebat·q̄d p·l·illā habe
bat ſcd̄o nubēs plenā ꝓprietatem fruēdi ea in
die vite ſue· Vnde ⁊ cōcedebat̄ ei teſtari de-
eiſdem reb9 inter filios·ſꝫ p autē·p̄dictam h̄ ex
peditū eſt q̄d hꝫ vſufru·ſolum et ꝓprietas de-
fert̄ liberis p̄mi matrimonij equaliter ſiue ſint
heredes primi parētis ⁊ ſcd̄i ſiue p̄mi tantum
vel ſcd̄i tantū vel etiā neutrius· Ingratitudi-
nis aūt cā repellit eos ab hoc bn̄ficio ſiue ſint
liberi ingr̄ti vtriq; parēti vel ſaltem poſterius
morienti·vt in autē·de nup·§·ſoluto igiẗ ibi et
dabunt̄ hr̄ē·⁊·§·qm̄ infirmaſ ibi ſup hijs q̄ꝫ lu
cris⁊ē·vl̄ ſi q̄dā filioꝝ ſunt gr̄ti alij ingr̄ti·gr̄tis
ſolūmō dabiẗ h̄ beneficiū· mobiliū vero rerum
quas mulier lucrata eſt a priore viro concediẗ
ei vſufru·ſi tn̄ idoneam fideiuſſiōem p̄buerit ꝙ
eaſdē res mobiles vel eaꝝ p̄ciū filijs primi ma
trimonij·vel eoꝝ liberis reſtituat ⁊ taxabiẗ p̄-
ciū p arbitros electos a matre et filijs eius ſa-
cramento interpoſito de extimatōe rerū iuſte
facienda· Si aūt mulier fideiuſſiōem idoneā nō
dederit p̄dicte res apud liberos debēt manere
Si tamē fideiuſſiōem idoneā matri dederint·ꝙ
eidē ſuperſtiti ꝓvſuf·earūdē rerū mobiliū vel
ꝓ precio quo taxate ſunt vſurarū nomine ter
ciam ꝑtem centeſime ſingulis annis p̄ſtent vel
ſi omēs liberi ante matrē moriant̄ eidem reſti
tuant̄ omēs res predicte· Si autē aurū erat in
donatōe ſcriptum quā lucrata eſt mulier vſu-
raꝝ cautio exponiẗ vt dictū eſt· Non autē exi
giẗ aurum niſi forte viri ſubā ſit habēs aurum
q̄d dixi in auro ſeruat̄ ⁊ in q̄libet re mobili ad
quā ſoluendā non eſt ſufficiēs defuncti·ſubā·
Sin autē neutra pars p̄dicta obtulerit cautōeꝫ
vel fideiuſſiōem eedem res apud mulierē mane
būt vſq; i diē vite ſue et ꝓ reſtitutōe p̄dictaꝝ
rerū omnia bona mulieris ſunt obligata·ex eo
die quo eedem res ad eam ꝑuenerint vt·j·e·l·

hac edictali·§·hijs illud·et in autē·de non eligē
do ſcd̄o nu·§·aliud vero et de nup·§·q̄a vero·
Si autem poneres vtrūq; offerre ſatiſdatōem
aut inter eos fieret diuiſio aut forte dirimēt̄ cō
tētio vel forte p̄ferret̄ mater·ſicut ⁊ dictū eſt
cum neuē ſatiſdare vult· ¶ Quid ſi moriat̄ vn9
filioꝝ primi matrimonij·ſi quidem relinquat li
beros illi ſuccedant ei·Si vero non relinquat li
beros·ſi quid faciat teſtamentū licet ei teſtari
in frēs et in matrē·ſicut et teſtari poſſet in ex-
traneū· Item nec matrē p̄t ſeruare falcidia de
bita· Si aūt moriat̄ ab inteſtato ſuccediẗ h̄ mu
lier cū fratrib9 ⁊ ſororib9 defūcti in virilē portō
nem vt tamen in reb9 que ad defunctū ꝑuene-
rūt a patre mulier habeat tantū vſuf·vt in au
tē·de nup·§·hinc nos·et·§·qm̄ mater·niſi in do
nat·ꝓpē nup·in qua diſtinguiẗ vtrūꝫ ſit pacta
de lucrando an non· Et ſi quid non ſit pacta de
lucrādo ſeruat̄ id q̄d dictū eſt in reb9 alijs pa-
ternis Si aūt ſit pacta de lucrādo aliud eſt po-
namus enim q̄d pacta erat ꝙ lucraret̄ terciaꝫ
ꝑtem donatōnis ſi non haberet filios· Si vero
haberet q̄d lucraret̄ totā·ſi decedat vn9 filio-
rū eius ſuccedet in terciā eius ꝑtis que contin-
gebat defunctū ex donatōe ꝓpter nup·q̄ſi vi-
deat̄ eſſe equipollēs ſiue non habeat liberos ſi
ue habeat et aliquis eoꝝ moriat̄ poſtea·⁊ ſi q̄
dem hec mulier de reb9 donatōnis ꝓpter nupē·
aliquid alienauerit ꝓ ſupradicta portōe cōfir
mat̄ alienatō ꝓ alijs aut ꝑtib9 in quas ſuccedūt
frēs defuncti·alienatio eſt nulla· Si aūt frēs de
functi non extiterint et h̄ extiterit heres inſo
lidū ſuo filio confirmat̄ alienatō in totū· Frēs
autē defuncti·et a ſucceſſiōe huius donatōis ⁊
aliaꝝ repellunt̄ rerū ſi extiterint defūcto ingr̄-
ti volētes ei parare mortē aut criminalē inſcꝑ-
tōem·aut ſubē iacturā·vt in aūt·de nup·§·qm̄
infirmas et·§·qm̄ ingr̄titudinē ⁊ patet ex p̄di-
cta autē·de nup·§·hinc nos nō eſſe diſtinguen
dū· Nubat mulier ante mortem filij·an poſtea
Et ideo corrigiẗ autē·illa·de nō eligēdo ſcd̄o
nup·§·cū igiẗ que dicit indiſtincte eam vocari
in plenā ꝓprietatē·et ideo illa aūt·corrigebat
·l·ṁr·C·ad tercul·ſꝫ illa prior autē·corrigiẗ p
hanc autē·de nup·poſteriorē· Itē quecūq; di-
cta ſunt de muliere ſcd̄o nubēte·ſeruanda ſunt
in maſculo ſcd̄o accipiēte vxorē p̄terꝙ in cau-
tōe vel ſatiſdatōe que non videt̄ poſſe inꝑponi
inter patrē ⁊ filiūfa·vt·ff·ad trebell·l·impera
tor· Si vero aliquis eoꝝ non cōuolauit ad ma
trimoniū ſcd̄m vir dotē ꝙ lucratus eſt a p̄ma
vxore ſeruare tenet̄ filijs primi matrimonij et
vxor donatōem ꝓpter nup·tenet̄ ſeruare filijs
primi matrimonij vt in autē·neq; virum q̄d ex
dote eſt coll·viij·ſed tn̄ per aliā auten·vt frēs
filij·§·pe·cōcediẗ viro ⁊ vxori virilis portio ſm
numerū filioꝝ in dote·vel ꝓpter nup·donatōeꝫ
vt aliquid plus habeat·q̄ nō nubit ſcd̄o eo vel
ea qui vel que nubit· Alia aūt que lucrat9 eſt
aliquis eoꝝ vel aliqua a precedenti cōiuge hꝫ
in plena ꝓprietate qui vel que non conuolat ad
matrimoniū ſcd̄m vt·j·e·hac edictali·§·vltio·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sed tamen ſi ſpecialiter non transferat in alium ꝗ lucra preſumitur filijs primi matrimonij conſeruare ꝗ lucra heredem ergo extraneū inſtituendo non videtur filijs adimere vt in autē· de nup· ·§· ſoluto g·ꝗ p·l·C· heredē extraneū inſtituēdo· videtur adimere lucra iſte qui lucratus eſt· vnū ꝗ ſi ei extiterit hēdes ꝓ pte tm̄ ꝓ ea tm̄ vendicabunt· ꝓ alia vō vendicabūt coheredes eorū ſiue ſint fratres alterius matrimonij ſiue qui cūq3· primi autē parētis a quo lucratus eſt iſte poſterius decedēs nō eſt neceſſe q̄d extiterint heredes vt· ī· e· ſi quis· §· i· et· ij· ¶ Iſtud noto ꝙ ea que ſunt dicta de ſucceſſiōe parentū binuborū in bonis filioꝝ non corriguntur per autē· poſteriorē de heredi· ab inteſta· q̄a vt ait· P· non fit ibi mentio ſcdaꝝ nuptiaꝝ· q̄d ergo ibi dicit indiſtincte ꝗ determinat ar· ī· ad tricull· l· vlti· in fine·

¶ Si ſcdo nupſerit mulier cui maritus vſufru· reliquerit

Qualiter puniatur mulier in rebꝫ ſibi donatis a marito plene dictum eſt· Nunc autē ponit qualiter puniatur· ſecūdo nubens circa vſufru· amonēte cōiuge ſibi relictū· Et eſt ſciendū q̄d p· C· v̄is qui liberos hꝫ duolat ad matrimoniū ſcdm illico amittit vſufr· per autē· vero non amittit niſi legem eā accepit vt ex ſcdis nuptijs inſierit· Sed vō i vſufru· legis beneficio cōpetenti cōiugi ſcdo nubenti in rebꝫ quas habuit apud morientē cōiugem· Eſt enim maius beneficiū· l· q̄m bonis vt in autē· de nup· §· de augmētis· §· ſed ꝗ quid et· §· q̄m omnino· g· ꝓprietas plena relicta ſuperſtiti ꝯiugi a ꝑmoriente ex ſcdis nuptijs amittitur Sed ſecus in vſufru· relicto· et eſt forte diuerſitatis ratō vt ait· p· quia vſufru· de facili deperit ꝛ ſperatur abire ꝛ ideo leges nō curāt ſi vſufr· toto tempe fruentis binubi penes eum pſeueret quaſi modico tempe duraturꝰ ſed ſepe ante mortē fructuarij capitis diminutōe· ꝛ alijs ſolitis modis e xpiraturus· nam ꝛ alr fructuariꝰ damni infecti ſatiſdare cogitur habēs autē ſuitutē pdialē· q̄a ſuitꝰ pdialis ꝑpetuā cām nō hꝫ dūtaxat repromittit vt· ff· de damno infec· ꝗ amplius et· l· qui bona· §· i·

¶ De dotis ꝓmiſſiōe ꝛ nuda pollicitatōe

Quia nuptiaꝝ gratia vel primaꝝ vel ſcdaꝝ· et ꝓpter matrimonioꝝ onera grauia ſepiſſime dos diſtribuitur· et dos incipit q̄nq3 a pactōe· et pactio fit alr ꝑ ꝓmiſſiōem alr per nudam pollicitatōem dicamus de dotis ꝓmiſſiōe et nuda pollicitōne· Fit aūt ꝓmiſſio ꝑ ſtipulatōem et q̄nq3 etiā ſine precedenti interrogatōe ꝗ pollicitatō nihil aliud eſt q̄ ſolius offerētis ꝓmiſſio vt· ff· de pollicit· l· iij· Abuſiue tamē et equiuoce pollicitatō recipit ꝓmiſſionis nomē vt· ff· de edil· e· l· ſciēdū· §· i· et vt notauimus· ē· de edict· Ex ſtipulatōe aūt ſi interceſſit ꝓ dote et certū quid ꝓmiſſum eſt agitur ꝯdictōe certi· Si vero incertū agitur act· ex ſtipulatu· vt inſti· de· v̄· obl· in prin· Si vero pollicitatio vel nudū pactū interceſſit de iure cōmuni· nulla datur actio· vt· ē· locati ſi tibiq3 ꝗ in dote ſpeciali ꝑuilegio eſt aliud vt· ī· e· · l· ad exact· ſicut ꝛ alia ſpālia multa ſunt in ea· Et eſt vnum in incertitudine ꝓmiſſi· Nā ꝛ ſi ita dicat ſocer ꝓmitto dotē non adiecta ſpecie vel quātitate tenet ꝓmiſſio alr eſſet nulla ꝓmiſſio· et nullū legatum vt· ff· de iure do· l· cū poſt· §· gñe· Aliud eſt in cōmiſſo arbitrio ꝓmittenti· tenet enim ꝓmiſſio· ſi ꝓmittat quis ſe daturum dotem arbitrio ſuo vt· ī· e· l· ſi cū ea· Nec obſtat ꝙ legitur· ī· e· l· i· quia ibi non interuenit ꝓmiſſio· et cōſtabat eam nō interueniſſe· ſed in inſtro· cōtinebat de ꝓmiſſiōe facta· ¶ Terciū eſt priuilegiū in tacito pacto pſumpto· nā ſi volūtate dotātis in iſtrō· dotali pſa tibi tradita ſcpſiſti quā ſuſceperis pſumitur eſſe pactū cōſecutum de his petendis que deſunt vt· ī· e· ſi volūtate· Quartū eſt in ꝓmiſſiōe paterna ſimpliciter facta· ·ſ· non adiecto ex cuius bonis ſolutio eſſet facienda· pſumitur enim de bonis patris ꝓmiſſio facta· ¶ Item ſi dixerit pater in dotali inſtrō ex rebꝫ paternis et maternis vel aduēticijs dotē vel ante nup· donatōem dare· ſi quidē pater non eſt ſoluēdo· et penitus eſt inopia tentus de his bonis erit ſolutio facienda que ptinēt ad filios vel filias· Si vero pater idoneā ſubaꝫ poſſideat pater de ſuo patrimonio dotē vel ante nup· donatōnem dediſſe intelligitur vt· ī· e· l· vl· Secus forte erit in alio extraneo ꝓmittēte dotē· nam et in auia habemus· ꝙ ea que impedit de patrimonio potius nepotis videntur expēdiſſe· vt· ff· de neg· g· l· neſennius· Et idem eſt in tutore vt· ff· de adminiſtr· tu· l· cū poſt mortē· §· i· ¶ Nātū eſt in tacitis ypothecis q̄a res ꝓmittentis dotem tacite ſunt obligate ſicut et res ſuſcipientis dotē· Amplius eſt hodie inductū vt omnes omnino dotes actōe ex ſtipulatu petantur vt· ī· de rei vx· ac· l· i· i· Rº· §· ꝛ vt plenius·

¶ De iure dotiū

De dotis ꝓmiſſiōne· ꝛ de priuilegijs circa ꝓmiſſiōnem dotis cōpetentibꝫ dictū eſt· Sequitur videre de iure dotiū· i· de iure q̄d circa dotes ꝓmiſſas et pſtitas eſt inductū q̄d quidem variū eſt· Nā q̄ddā ſpectat ad actōes q̄ olim habebāt locū in repetitōe dotis· et de hoc iure ponitur· ī· de rei vx· act· Aliud ius eſt vt ſciamus quibꝫ detur actio ꝓ dote repetēda ꝛ cōtra quos et quibꝫ denegatur actio et q̄d hēat beneficiū is qui damnatꝰ eſt nomine dotis· et de hoc tractatur· ī· ſo· matrimo· Terciū ius cōſiſtit in ꝗ vt ſciamus qualiter cōſtitutio dotis fiat· ad que ptineat eius damnum vel lucrū· et de ꝗ iure ponitur in rubca iſta· Sciēdum eſt tamē q̄d mixtim de omnibꝫ in ſingulis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tractat̄ titulis·licet plenioꝛ et uberioꝛ ſup cer-
tis capitulis vt dictū eſt cōſiſtat cuiuſq3 rubri
ce doctrina·¶ De pn̄ti ergo iure dotiū videa-
mus q̄d ſit dos et q̄liter diuidat̄·Quis cōſtitu-
at dotem·et in quibꝰ rebꝰ·⁊ ad que ptineat co
modū et incomodū aucte vel deterioꝛate do-
tis et ad quē ptineat periculū euictōnis eiꝰ·Et
qn̄ fiat exactio dotis·¶ Eſt autē dos q̄d a mu
liere vel eius parte: marito vel eius pti ꝓpter
onera matrimonij dat̄ vt perpetuo ſit penes
eum vt·ff·e·l·i·et·l·ꝓfecticia et·l·etiā perpe-
tuo dico·i·quādiu durauit matrimoniū niſi ma
ritus v̄gat ad inopiam vt dicemus·j·dr̄q3 dos
ferna·i·donatio que ꝓpter matrimoniū ↄcedit̄
et ſine eo nō p̄t eſſe nec ꝓpter matrimoniū ꝓhi-
bet̄ ſicut ꝓhibent̄ ſimplices donatōes vt·ſ·de
dona·ante nup·l·cū mulie et opoꝛ3 vt dos ſit
ꝗ̄ matrimoniū ſit·nedū de facto ſed de iure cō
tractū vt·ff·e·l·iij·Quedā alie res dicunt̄ per
afernales que a muliere iuxta dotem inferunt̄
in domū viri·a para q̄d eſt iuxta ⁊ ferna quod
eſt dos·et ſiquidē inferant̄ ea intentōne vt fi-
ant uiri erunt eius Alicquin remanebūt mulie
ris·In dubio tamē niſi aliud appareat nō trā-
ſit dn̄iū i virū·lic3 viro tradat̄ vl̄ vir ſcribat ſe
accepiſſe·tradunt̄ enim plerūq3 vt mariꝰ cu-
ſtodiat eas nō vt fiant eius·et ideo depoſiti cō
uenit̄ mariꝰ vel etiā mādati ſi mulier retinuit
res ſ3 eaꝝ cuſtodiā viro cōmiſit·¶ Item rei uē
dicatōe agi p̄t vel vbi trāſlatū eſt dn̄ium age
tur cōdictōe certi vel ſine cā vel ob cām·⁊ res
appellant̄ apud hiſpanos peculium·vt·ff·e·l·ſi
ego ſeie·§·dotis·¶ Diuidit̄ dos·q2 alia eſt ꝓfe
cticia alia aduēticia·Eſt aute3 ꝓfecticia que a
patre ⁊ tanquā a patre vel abauo vel ꝓauo pa
terno ꝓfecta eſt·ſ·de bonis eius vel facto eius
ꝓ filia vel nepte vel ꝓnepte in ptāte cōſtituta
vel et emācipata nō eni ius ptātis ſ3 nomē pa
rentis facit dotē ꝓfecticiā·a parēte ḡ videt̄ ꝓ
fecta ſi ipſe dedit vel iuſſit aliū dare vel preſes
vel curatoꝛ dedit de bonis eius cum parēs eſſ3
ꝓdigus vel furioſus·¶ Idem q3 et ſi de derit ge
ſtoꝛ neg·eius et ipſe ratū habuit·Si autem pa
rens hereditatē repudiauerit vel legatum cā
cōſtituēde dotis gn̄o qui erat eius ſubſtitutus
in hēditate vel erat legitimꝰ heres vl̄ onera
tus erat dare legatū iulianꝰ ꝓbat non eſſe ꝓfe
ctū id de bonis quia erogauit de ſuo pater ſed
nō acquiſiuit·⁊ ꝓbant̄ h̄·ff·e·l·ꝓfecticia·i·R°
et·§·i·et·§·vlt̄·ſ3 et forte iul̄ iſte veritatē ſolam
ſimpliciter eſt locutus fictōne tamē legis ali-
ud videt̄·q̄a patris facto dotē cōſtitutā nega
ri nō p̄t et duo actus vident̄ interueniſſe q̄i pa
tris ſolutū legatu3 et pater in dotē poſtea de-
diſſe videat̄·vt·ff·de fūdo do·ſi nuptura·§·vlt̄·
et inſti·ꝑ quas ꝑ no·ac·§·i·Si aūt pater nō tā-
q̄̄ pater dederit·ſ3 vt extraneus nō erat ꝓfecti
cia vt ſi pater debebat filie ⁊ eius volūtate de
dit in dotem viro·vel ſi extraneus dederit pa-
tri vt daret in dotem ꝓ filia erūt igit̄ oīs ta-
les dotes aduēticie que non ꝓficiſcunt̄ a parē-
te ⁊ tanquā a parēte vt·ff·e·l·ꝓfecticia·§·ſed

ſi patri ⁊·§·vl·ideo ergo bene appoſuit de iure
do·q̄a plures ſunt ſpēs et eaꝝ varia ſunt iura
vt·j·de rei vx·ac·§·accedit et·j·e·l·auia·Cōſti-
tuit̄ dos ex volūtate a qualibet muliere nomie
ſuo vel ab alio nomine eius vt·ff·e·l·ꝓmittē-
do·i·R°·Ex neceſſitate aūt conſtituit̄ a patre
vel auo vl̄ ꝓauo paterno·ſ3 nō a matre niſi ſit
heretica·vt·c·de dotis ꝓmiſ·l·vlt̄·ibi neq3 eni
⁊c·vt·ff·de coll̄·bonoꝝ dedit ⁊·j·e·l·mater et
·§·de here·l·cognouimꝰ·Itē cōſtituit̄ ex neci-
tate a tutoribꝰ ⁊ curatoribꝰ·ſ·ꝑ dignitate na-
taliū et facultatibꝰ·vnde et ſi vltra facultates
ꝓmiſſum eſt ipſo iure nō tenet ꝓmiſſio·vt·c·de
ep̄ali audi·l·tam demētis et·ff·e·l·q̄ro et·l·ſiue
generalis et·l·ſi non gratis et vt diximus·c·ſi
aduerſus do·hinc eſt q̄d et ſi pater filie dote3
arbitratu tutoꝛis dare iuſſiſſet ꝑinde eſt ac ſi
boni viri arbitratu legatu3 ſit·nec eſt difficile
ex dignitate et ex facultatibꝰ et ex nūero libe
roꝝ teſtamētū facientis extimare quātitatem
dotis vt·ff·de l̄·iij·ſi filie pater ⁊·ff·e·l·cū·poſ·
·§·nuptus·¶ Cōſtituit dos ſtipulatōne pollici-
tatōe·vt·c·ti·pri·dixi et cū adiectōe pſone vt
ſi mulier ita ꝓmittat·x·tibi aut ticō dari·Nam
hoc caſu dici p̄t vel ticio dari poſſe ſed ad do-
tem virū teneri queadmodū ſi ticio iuſſiſſet da-
ri nec mirū cum etiam viro ꝓmiſſurā dotem de
legante eo alij ꝓmittē poſſit et ſi dici ſolet alij
q̄̄ marito dotis nomine mulierem nō poſſe ob
ligari·his enim caſibꝰ viro querit̄ dos·q̄a tici-
us eſt adiectus ad ſolutōem tantū non ad obli
gatōem ei querendā·nō enim extimauimꝰ illā
ita ꝓmiſiſſe vt de ticij nuptijs cogitaret·vt·ff·
·e·l·ſi mulier ita dotem ⁊ inſti·de inutil̄·ſtipul̄·
·§·ſi q̄s alij·¶ Fieri p̄t dotis pactio pure ⁊ ſub
ↄdictōe·exp̄ſſa et ſub ↄdictōe tacita·Ineſt eni
hec cōdictio ſi nuptie fuerint ſecute q̄rit̄ ſi nu-
ptie remittant̄ defeciſſe cōdictio ſtipulatōnis
videt̄·lic3 poſtea eidē nupſerit nō oualeſci ſtipu
latō q2 de p̄mis nuptijs videt̄ eſſe cogitatū in ꝓ
miſſiōe dotis vt·ff·e·l·ſtipulatōem et·l·etiā li-
cet et·l·dotis ꝓmiſſio·¶ Item fit pactio dotis
in diē vel ad certū tꝑus·Vnde ſi mulier·x·pro
mittat in anno primo numerat̄ annus a die nu
ptiaꝝ vt·ff·e·l·tali·facta ad tꝑs autē incertū
fit·vt ſi mihi mulier dotē promittat cū morie-
tur nō valet pactio al̄·ſtipulatō·q̄a confert̄ in
id tempus·quo matrimoniū non ſit futurū ſ3 ſi
ſimplicit̄ dotem promiſiſſet ⁊ poſtea paciſcar
cum ea ne ea viuēte petā vel accipia3 dotē ab
ea valet vtraq3 pactio vt·ff·e·l·iul̄·ſcribit mu
lier ḡ non p̄t promittē dotem moꝛtis ſue cā q2
dos illa honibꝰ matrimonij nō potuit ſeruire·
pater aute3 mulieris vel extraneus moꝛtis ſue
cā mihi p̄t ꝓmittē dotē·q̄a p̄t eſſe q̄d moꝛiat̄
promiſſoꝛ conſtante m̄rimonio·vel ſi peniteat
ip̄m vel ↄualuerit condicet̄ donatio·vt·ff·e·l·
pater mulieris·¶ Itē cōſtituit̄ dos traditōe ſi
ue tradat̄ res marito vel eius nomine alij·dum
tamē maritus poſtea ratū habeat alioq̄n ſpe-
ctabit piculū ad mulierē et ip̄a repetet q̄d de-
dit vt·ff·e·l·queadmodum·§·i·Nec diſtinguo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

trabat mulier rẽ corpalẽ An in corporalẽ pu-
ta vſuf· cõſtituit viro in fundo ſuo dotis cauſa·
et tunc ex pſona mariti erit ꝓpria vſuf· ⁊ pt eũ
amittere nõ vtendo· qꝫ ſi contigerit ⁊ reuertat̃
ad mulierẽ cuius eſt ꝓprietas fundi nihil dotis
act· poterit cõſequi a viro cui qꝫ non vtendo a-
miſit vſu f· imputare nõ pt ex quo ipſa lucrũ hꝫ
nã vt culpent alij te· me laudare nece eſt· qua
liter enim peteret idipſuꝫ qd ad eã peruenerit
Si autẽ mulier alienauerit ꝓprietatẽ rei que ſi-
ne eiuꝫ emolimẽto plenior eſt facta dotis acti
one tenet̃ ei maritus nam ſi vſufru· nõ amiſiſſet
non vtendo comodo mulieris cederet eius reſti
tutio· qa et ſi non ꝓximus ad eam trãſiret tamẽ
vel precio vel beneficio ſine icomodo mulieris
ad ꝓprietatẽ reuerteret̃ ſꝫ ⁊ ſi vir vſuf· nõ ami-
ſerit· mulieri habẽti fundũ cederet vſufr· ⁊ ita
ex ꝓprietate cõſolidabit̃· Sed ⁊ ſi mulier nõ ſit
fundi dña hꝫ actõeꝫ dotis circa virũ vt dimit
tat a ſe vſufru· qa mulier eius pciũ ab alio con-
ſequi ſperat aut cui ius magis gratiam pſtare
vult qꝫ relinquẽ apud inimicũ ius ad ſe trãſla-
tũ vt· ff· e· cũ in fũdo· §· ſi mulier· vbi aũt mulier
hñs vſufr· in fundo viri dimittit eũ a ſe vel vir
plena ꝓprietate fruat̃ ſi quidẽ matrimoniũ mor
te vxoris ſoluat̃ nihil eius heredi reſtituet̃· qꝛ
fructuarie morte extinguet̃ et ſi non remiſiſſet
marito vſuf· Sed ⁊ ſi morte viri ſoluat̃ reſtitue
tur mulieri vſufru· Idemqꝫ ⁊ ſi diuortio ſoluat̃
matrimoniũ vt· ff· e· cũ in fundo· i· ꝶ· Itẽ con
ſtituit̃ dos acceptilatõe cũ debitori marito ac
cepto ferat̃ dotis cõſtituende cã ⁊ tũc etiã in-
eſt odictio ſi ſequant̃ nuptie· vt· ff· e· l· ꝓmittẽ
do· §· acceptilatõe ⁊· l· licꝫ· i· ꝶ· nec diſtinguo
Accepto ferat mulier an extraneus· Nã et tũc
nõ ſecutis nuptijs non pιudicat̃ accepto feren-
ti niſi forte accepto tulit vt velit mulieri in to
tũ donatũ· tunc enim credendũ eſt breui manu
acceptum a muliere ⁊ marito datum alioquin
mulieri p liberã pſonã non acquiret̃ condictõ·
Si vero ſequant̃ nuptie ſi quidẽ accepto lata ẽ
pura obligatio ſo· ma· non ipſa erit reſtituẽda
ſꝫ ſoluẽda eſt dos ſm ſua tẽpa· Si vero obliga-
tio fuit in diẽ vel cõdictõnal̃ et extãte matrio
nio venerit dies vel extiterit cõdictio idẽ erit
qd dictũ eſt· ſed ſi non venerit dies vel nõ ex-
titerit odictio ſoluto matrimonio erit reſtitu-
enda in priſtinũ ſtatum obligatio· ꝓpria enim
obligatio p acceptilatõem ſequentẽ extingue
tur aduenientẽ die vel cõdictõne· obligatõ que
ſequit̃ acceptilatõem nõ extinguit̃ p accepti
latõnem pcedentẽ ħ enim eſt de natura acce-
ptilatõis vt· ff· e· l· licet· §· i· et de ſolutõe· l· ſicut
acceptilatio· Item cõſtituit̃ dos remiſſiõe de-
biti ſimplici interueniẽte ſine ſolennitate acce-
ptilatõis et ita id ipſum qd debebat̃ erit in do-
te et ſi quidẽ erat quantitas planũ eſt· Si autẽ
erat ſpecies et illa ſpecies erat viri pt interim
res ipſa breui manu ad virũ perueniſſe· vnde ſi
erat ancilla ptus eius tanqꝫ dotalis ſo· ma· re-
ſtituet̃ mulieri· Si ãt ſi fuerit viri ſpẽs· magis vi
det̃ ad eũ libatõ obligatõis pueniſſe qꝫ res ipſa

Ideoqꝫ ſi erat ancilla debita ptus eius nõ debe
tur mulieri· vt· ff· e· in ſponſalib· §· i· Ideqꝫ ẽ· ⁊
ſi mulier nuptura filio meo ꝓmittat mihi in do
tem· qꝫ filius meus ſibi debet niſi appareat mu-
lierẽ ſenſiſſe vt cõuertat̃ in dotem id qd opor-
teat me preſtare nomine filij· per actõnem de
peculio vel de in rẽ verſo vt· ff· e· l· nuptura et
tũc ſpectabit̃ qntũ ſit in peculio· vel quantũ ſit
in rẽ verſo· tpe ꝓmiſſionis· ſi facta ſit ꝓmiſſio
poſt nuptias· Si facta ſit ante ſpectat̃ quantũ
ſit in peculio vel in rẽ verſum tempe nuptiaꝝ
poſtea ſecutarũ· Idemqꝫ eſt ⁊ ſi mulier alter-
natiue ꝓmittit mihi· qd filius meus debet ſibi·
vel qd ego ſibi debeo· nam ⁊ tũc diſtinguit̃ ſi-
at ꝓmiſſio· ante nuptias an poſtea diximꝰ ſed
qd ſecus eſt ħ qa non filij· debitũ erit in dote·
ſed qꝫ partẽ dare oportuerit vt· ff· e· l· ſi pater
· §· i· et· l· qd ſi nuptura· Item oſtituit̃ dos de le
gatõe vt ſi mulier marito ſuo ſuũ delegauerit
debitorẽ tunc poteſt imputari marito ſi debito
rem illum non vrſerit ad ſolutõnem cum erat
ſoluẽdo ſi poſtea factus ſit non ſoluẽdo· Diſtin
gue tamẽ vtrũ mulier delegauerit patrẽ ſuũ
vel auũ aut extraneũ· ſi patrẽ vel auũ nullꝰ iu-
dex ꝓprijs aurib audiet mulierẽ dicẽtẽ cur pa-
trẽ qui de ſuo dotẽ ꝓmiſit non vrſerit ad ſolu-
tõem multominus cur ipſam nõ conuenerit· Si
autem delegauerit extraneũ ſi quidẽ ille debi-
tor erat nõ ex cã liberalitatis imputatur viro
cur eum non cõpulit ſoluẽ· Si autẽ erat debitor
ex cã libaralitatis ſi quidẽ delegatꝰ erat in· x·
et ꝓmiſit· x· idẽ eſt· nec enim donare voluit vi-
ro ſed mulieri a qua ſi cõueniret̃ haberet priui
legiũ vt cõdemnaret̃ in quantũ facere poſſet·
huic autẽ qa noluit donare· ſi ab eo cõueniat̃·
non hꝫ predictũ ꝑuilegiũ· vt· ff· de re iudi· ne-
ſennius· Sed ſi delegatus debebat mulieri· x·
ex cã liberalitatis ⁊ viro ꝓmittit qd debet mu
lieri non adiectis· x· videt̃ ꝓmiſiſſe id ſolum qd
mulier poterat ab eo extorquere· Nam verba
cum affectu accipienda ſunt· vt· ff· e· ne quis eũ
qui in ius vo· l· penl̃· ſed mulier nõ poſſet ab eo
extorquere niſi ſeruato eo ꝑuilegio vt damne
tur in qntũ facere pt vt· ff· e· l· ſi extraneus· Il
lud etiã imputat̃ viro ſi debitorẽ ſibi delegatũ
ſine volũtate mulieris liberat p acceptilatõeꝫ
vt· ff· e· l· vir ab eo· Si autẽ accepto ferat dele
gatũ iuſſu mulieris ipe quidẽ perdit dotem· et
res mulieri pit ſi accepto ferat poſt nuptĩ· muli
er tamẽ tenet̃ ei mandati actõe ſi iſte nolẽs eã
ſibi obligari ex mandato accepto tulit et hoc
ipſum cõuertet̃ in dotẽ· qd mulier iudicio mã-
dati eſt obligata· et qd dicit̃ rem mulieri pire
cõſequẽs eſt· Nã ſi ceperit velle de dote age-
re ipſa ſecũ debebit cõpenſare ius ſuũ· Si autẽ
accepto ferat ante nuptias et poſtea nuptie ſe
quant̃ nihil videt̃ in dote eſſe ⁊ ita res mulieri
pit· Si auteꝫ fieret ante nuptias nec ſequerent̃
nuptie ipſo iure nihil valeret acceptilatio vt-
pote deficiẽte cõdictõe tacita q̃ inerat ꝓmiſſio
ni dotis· ⁊ ita per cõſequentiam acceptilatõeꝫ
vt· ff· e· l· debitor mulieris ⁊· l· non enim ⁊· l· ſa-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ne· Et eſt notandũ q̃d vbi mulier delegat de-
bitorẽ ſuũ añ nuptias ñ pt cũ ↄuenire· añ nup·
quia ea ꝓmiſſio impedit enti eſſꝫ donec obliga
tio eiſſet in ea cã vt· ff· e· l· ſi debitor ¶ Item con
ſtituit dos facta ⁊ non facta extimatõe rerũ ſꝫ
ſi in extimatõe decipiat alteruter etiã maior·
·xxv· an· etiã ſine alterius dolo· et non vltra di
midiã iuſti precij· vt ſpẽale ſit in dote ſuccurrẽ
dũ eſt ei· quia bono et equo non cõuenit lucra
ri aliq̃d cũ aliena iactura vel cum damno alteri
us· aut damnũ ſentire de alterius lucro· v· ff· e·
iure· ſ· vlt· Si ergo decepta eſt mulier qꝛ ſeruũ
minori extimatũ non debuit dare in dotem re
ſtituet in integ· vt vel ſuppleat ei iuſtũ preciũ·
vl' reddat ei res data electõe marito· ⁊ hꝫ ſi ſ-
uus viuit alioquin debebit eſſe mulier cõtenta
extimatõe facta niſi dolo mariti fuerit decep-
ta vel niſi mulier erat minor que ante mortẽ ſ-
ui potuit habere emptorẽ iuſti precij vt· ff· e·
ſi res· ſ· i· q̃d tamẽ dixi de dolo mariti forte eſt
ſerui opinionẽ ſceuole· ſed principis cõſtitutõ
aliud dictare videt vt· C· ſo· ma· ſi circũſcripte
In caſibꝫ etiã habet dos ꝓ cõſtituta· licet con
ſtituta nõ ſit· dos enim q̃ prius in matrimonio
data eſt cõuertit in poſterius matrimoniũ niſi
aliud ꝓbet cõueniſſe· Nõ ſi non diuortiũ ſꝫ iur-
giũ fuit dos euſdẽ matrimonij manet it vt· ff·
·e· l· dotẽ· q̃· ⁊ · l· qꝛ ſi nõ diuortium hꝫ ſi mulieris
erat actio de dote prima· nam ſi erat extranei
non cõuertit in ſcdm matrimoniũ dos niſi con-
ſentiẽte ſtipulatõe dotis vt· ff· e· l· ſtipulatõ de
dote· Poteſt autẽ quelibet res in dotem dari ſi
tamẽ erat mulier minor non dabit immobilia
in dotem niſi decto interpoſito vt· ĩ· de admini
ſtra· tut· l· lex· Item dabit ſm dignitatẽ ⁊ fa-
cultates· vel om̃ia vel ptem· vt· ff· e· l· quero ⁊
·l· ſi nõ· et· ĩ· e· l· nulla vt diximus · ſ· ti· px· et· ſ·
de ſcdis nuptijs· et· ſ· ſi adũſus do· ¶ Dotis aũt
euicte periculũ ptinꝫ ad mulierẽ· Diſtingue
tamẽ fuerit dos extimata an inextimata· ſi ex
timata eſt aget exempto· qꝛ marit⁹ ſumme va
lue precij debitor efficit et eſt vera venditio·
Sed hꝫ hanc cõdictõem ſi nuptie fuerint ſub-
ſecute vnde ſi ante nuptias pereat res· mulie-
ris damnũ eſt vt· ĩ· e· l· i· ſ· fin aut ẽ ⁊ · l· quotiens
et· ff· l· plerũqꝫ· ſ· finaũt· q̃d autẽ p actõem exẽ-
pto conſequit maritus ſiue ſit ſimplũ ſiue ſit du
plũ et cõuertet in dotẽ quia et ſi vera ſit vẽdi-
tõ non tamẽ eſt ſimplex imo dotis cã vt· ff· e· l·
quot· ¶ Si autẽ dos ſit inextimata· ſi quidẽ da
tõem dotis precesſerit pollicitatio vel ꝓmiſſio
de dote danda aget vir cõtra ꝓmittentẽ ex ſti-
pulatõe vel pollicitatõe· q̃a nõ eſt datũ q̃d da
ri debuit· et hꝫ declarat p euictõnẽ vt· ff· de· v·
ob· l· v· ſ· vlt· et· ff· de actõe emp· l· rõ· Si aũt do
natõem nulla precedat pactio nõ tenet mulier
de euictõe niſi dolo dederit rem alienam vel alij
obligatã tũc enim in honorẽ matrimonij nõ fa
moſa actio de dolo ſꝫ in factũ competit Si vero
extraneus dotẽ talem dediſſet teneret actõne
de dolo· vt· ĩ· e· l· i· Si autẽ in dotẽ non cõtingat
periculũ euictõis ſꝫ deterioratõis· Si quidẽ dos

ſit extimata ptinet ad maritũ omne piculum
niſi res añ nuptias ex toto pierit· vt· ff· e· l· ple-
rumqꝫ· ſ· ſi aũt· et de periculo et · ↄ· re· ven· q̃d
ſi pendente· Si autem dos ſit inextimata ptinet
periculũ et comodũ ad mulierẽ· vt· ff· e· plerũ-
qꝫ· i· ℞· et· ſ· i· ⁊ · ij· Idemqꝫ eſt· et ſi dos ſit exti
mata reſeruata tamẽ electõne marito vel ex-
preſſim vel tacite vt aut res aut extimatõnem
eaꝝ pſtaret· cũ enim debeat alternatiue ei⁹ ẽ
electõ niſi in cõtrariũ ſit actũ vt· ff· e· l· plerũqꝫ
·ſ· vlt· Item ſi extimata ſit dos non vt preſtet
extimatio· ſed vt appareat quãtũ ſit res deteri
or ſo· ma· vt· ĩ· e· l· ſi inter virũ· Et in hoc caſu ſit
extimata ãcilla vt maritus ſuſceperit caſum de
teriorarõis cõtingẽtis culpa vel ſine culpa ſua
non aũt pemptõnis rei caſum in ſe ſuſceperit
non retinet ptus ancillarum· Idẽ eſt ⁊ ſi caſum
pemptõnis in ſe ſuſcepit et non deterioratõnis
et peremptõis retinebit partus ancillaꝝ vt· ff·
·e· l· ſi mancipia et· ĩ· ſo· ma· l· ij· Sin autẽ doti in
extimate cõtingat augmẽtũ· ſi quid ſit cõcre-
tum puta alluuio vel ſimile· Idem eſt econtra
rio in lucro q̃d in damno· Si vero augmentum
ſit ſecretũ vt fructus vel ſimile puta ſi pcipiat
ↄſtante matrimonio ptinet ad virũ· Si tamen
ſuſtinuit onera matrimonij· Alioquin ſecus vt
·ff· e· l· dotis· i· ℞· et· ſ· ſed ſi fructus et ſo· ma·
·l· inſulam· ſ· ſed vſus· et de except· doli· l· vi· i·
℞· hꝫ in fetibꝫ ⁊ fructibꝫ animaliũ· Secus in p-
tubꝫ ancillaꝝ· q̃a non ſunt in fructu vt· ff· e· l·
plerũqꝫ· ſ· ſerui et· l· cũ poſt· ſ· vl et de vſuf· l· in
pecudũ· Item ſec⁹ in his· que nõ ex re vel opa
ſerui dotalis acquirunt· vt· ĩ· de rei vx· act· ſ· cũ
qꝫ· Item ſecus in arboribꝫ decidentibꝫ que non
fuerũt cedue vel gremiales Item ſecus in la-
pidicis inuentis et ceſis ſi tales ſint vt ibi lapis
non renaſcat· Nam ſi tales ſunt vt ibi renaſcã-
tur quales in gallia et in aſia fructus coꝝ per
tinet ad maritũ vt· ff· ſo· ma· l· diuortio· ſ· ſi fun
dũ ⁊ · ſ· ſi vir in fũdo· Si autẽ ante nuptias prici
pant fructus cõuertunt in dotẽ· vt· ff· e· l· do-
tis et ſo· ma· l· ſi autẽ· ¶ Sed et hꝫ poſſet queri
vñ hꝫ verũ ſit q̃ ante nuptias ſuſtinuit q̃s onera
matrimonij puta nondum nubilẽ duxit et aluit
eam et ſuſtentauit· et poſſꝫ bene de equitate di
ci fructus non reſtituẽdos· Si vero poſt nupti-
as participant fructus ex ꝑdio ꝓportõe eius tẽ
poris quo matrimoniũ ſtetit in vltimo ãno· fru
ctus ptinet ad virũ ꝓ alia autẽ portõe qua nõ
ſtetit matrimoniũ reſtituunt mulieri deductis
expenſis· Nec enim alit dicunt fruct⁹ niſi dedu
cta expenſa ⁊ cõputat primus annus matrimo
nij quantũ ad hanc portõem fructuũ ab eo tpe
quo iſta duo cõcurrũt ſcꝫ q̃d matrimoniũ ↄtra
ctum eſt· et prediũ datũ eſt in dotem vt· ff· ſo·
ma· l· de diuiſiõe ⁊ · l· ſi ante· et· l· fructus ⁊ · l· di-
uortio· i· ℞· et· ſ· impendi et· ſ· vlt· Sec⁹ aũt ẽ in
pecunia data in dotem· nec enim eius pſtat ma
ritus vſurarũ niſi poſt annũ· vt· ĩ· de rei vx· act·
·ſ· exactio· Cũ autẽ dos eſt extimata oẽ como
dũ ⁊ incomodũ ſpectat ad maritũ q̃d ↄtingit
poſt matrimoniũ cõtractũ vt· ĩ· e· l· cũ dotẽ et

v

vt·§·diximꝰ· ¶ Fit aũt exactio dotis per acti-
onẽ pſonalẽ·puto ex ſtipulatu·ſo·mat·vel etiã
eo cõſtante ſi maritus ſit ad inopiã deductꝰ vt
ꝯ·e·l·vbi dicet deduci ad inopiã vel vgẽ·ad in
opiam cũ erit euidentiſſimũ mariti facultates
ſufficere nõ poſſe ad exactõem dotis·et alioꝝ
onerũ que imminẽt viro·vt·ff·ſo·ma·l·ſi con-
ſtante·Hodie tamẽ videt ꝙ fiat exactio ſtati
ex quo maritꝰ incboat ſua ſubã male vti·vt in
autẽ·de equal·dotis·§·illud qꝫ ⁊ puto hoc ex-
audiendũ ſm opinioẽꝫ vel famã comunẽ·quia di
cũt hoies eũ male agere factum ſuum ar·ff·de
fundo inſtruc·le·l·cum delamonis·§·a ſentẽcia
Sed licet dixerim exigi poſſe dotẽ et ſo·ma·⁊
quandoqꝫ eo conſtante aliter tamẽ ⁊ aliter fit
exactio·Nã ſoluto matrimonio ita fit exactio
vt mulier de dote exacta faciat qcquid velit ꝫ
eo cõſtante ſi exigat nõ hꝫ licentiam alienãdi·
eas res viuẽte marito ꝫ fructibꝫ eaꝝ reꝝ po-
teſt abuti ad ſuſtentatõem ſui ⁊ mariti ⁊ filio-
rũ comuniũ vt·ꝯ·e·l·v· Exigit etiã qñꝫ mulier
dotem p rei vendicatõem quã habet in rebus
inextimatis ſo·ma·vel etiã eo cõſtante ſi mari-
tus ad inopiam ſit deductus vt dictum eſt·vel
male incboauit vti ſua ſubã vt·ꝯ·e·in rebꝫ·Ibĩ
dicit in rebꝫ extimatis ꝙ intelligo cũ vir nõ ẽ
ſoluẽdo ad extimatõem pſtandã·ſicut etiã dici
tur in re empta ex pecunia donata cum vir ſol
uẽdo non eſt·vt·ff·de donat·inter virũ ⁊ vxo·
·l·vxor marito·In his ergo rebꝫ habet ĩt mu-
lier rei vendicatõem vtilẽ mariti enim eſt dñi
um directũ de ſubtilitate legis ⁊ de iure natu-
rali·vt inſti·de reꝝ diui·§·p traditõem·et·ꝯ·e·
·l·in rebꝫ·Nec obſtat ꝙ ibidẽ dicit natural reſ
in mulieris dñio pmanſiſſe·hꝫ enim ad aliqd ve
rũ eſt·ſ·ꝙ ipſa tanqꝫ ſit dña de iure naturali re
rũ dotaliũ·qa ex eis alit ⁊ ſuſtẽtat ⁊ ꝓpter ꝓmi
ſcuũ vſum videt dña·ſicut et filij quodãmõ di-
cunt dñi viuẽte patre vt nihil deſit eis pter ad
miniſtratõem vt·ꝯ·de furtis·l·quãuis·⁊·ff·reꝝ
amo·l·i·et inſti·de rerũ qualita·§·ſui et·ff·de li
beris·⁊ po·l·in ſuis·q: ergo ex his rebꝫ ipſa ali
tur ⁊ ſuſtentat ⁊ eaꝝ vt diximus quodãmõ do
mina eſt dicit hãc rei veritatẽ non eſſe deletaꝫ
vel cõfuſam ꝓpter ſubtilitatẽ·l·qua tranſit dñi
um in maritũ·Item nõ eſt cõfuſa qa hꝫ vtilem
rei vẽdicatõnem vt dictũ eſt·et talis rei veri-
tas qntũ ad comodũ vel incomodũ non quan-
tum ad ſubtilitatem·l·notari pt in·ff·ad velſ·
aliqñdo·Et huic vtili rei vẽdicatõni·que cõ-
ſtante matrimonio dat mulieri in rebꝫ extima
tis pt obijci vſucapio triẽnij·⁊ pſcriptõ longa
ex quo mulier pt mouẽ actõem vt ꝯ·e·l·in re-
bꝫ·§·vl·Nam in pdio dotali inextimato nõ pt
obijci vſucapio vel pſcriptõ conſtãte matrimo-
nio·vel etiã eo ſo·anteqꝫ redbat mulieri·q: do
tale pdium pt alienari vel preſcribi·vt·ꝯ·de rei
vx·act·⁊ cũ lex ⁊·ff·de fundo do·l·etiam ⁊·l·ſi
fũt ũ·Item nõ eſt deleta ſubtilitas legis·quia
mulier in rebꝫ pdictis hꝫ ipothecariã actõem
vt·ꝯ·e·in rebꝫ·et ideo patꝫ maritũ eſſe dñm·nã
ſi ipſa eſſet directo dña res ſua ſibi obligata eſ
ſe non poſſet ñ alius haberet ius in ea re vt·ff·
de exceptõe rei iu·l·penſ·§·i·⁊ ad tre·l·debitor
et de pig·act·l·ſi rẽ alienã ſic ergo vtile dñium
nõ ipedit ipothecariã actõeꝫ·ſic ⁊ al·ꝯ·at tre-
autẽ·circa rogatus·Itẽ non eſt deleta ſubtili
tas·qa ſolus vir pt iubere ſeruũ dotalẽ adire
hereditatẽ·et non mulier niſi reſtituat ei ma-
trimonio cõſtãte·vt·ff·ſo·ma·ſeruꝰ dotalis et
ſol vir vendicat rem dotaleꝫ·vt·§·de rei ven-
dote qa tantũ maritus obligatus eſt ad reſti
tutõem rei dotal tenet de dolo·⁊ culpa ⁊ ſeui-
cia quaſi in alieno reſtituit p dimidia vt·ff·ſo·
matrimonio·l·diuortio·§·ſed ſi intempeſtatis
et·l·ſi cõſtante·§·ſi maritus·et ideo etiã reſtitu
it qſita per ſeruos vo ex re·vel ex opa vt·§·di
ximus

De rei vxo·ac·in ex ſtipulatu act·tranſfu ſa et natura de dotibꝰ pſtita Rubrica·

Differuimꝰ de dotibꝫ cõſtituendis·⁊ ea-
rũ lucris·et dammis·Nunc de eo iur·i·
actione qua dotes petunt et repetunt·
et euicte reſarciunt·et qa hꝫ olim fiebãt actõe
rei vxorie que ſublata eſt et in eius locũ ſubro-
gata eſt actio ex ſtipulatu de ea videamus·et
de natura dotibꝫ preſtita exponamus itaqꝫ de
actõne ex ſtipulatu cui det ⁊ in qntũ et quãdo
et otra quẽ et qualit in ea formari debeat cõ-
demnatio et qualis ſit actio·¶ Dat autẽ actio
ex ſtipulatu marito vel eius parti al patri·vt
dos tradat·Si enim a datõne dos incipet locũ
hꝫ actõ non haberet licꝫ quidã dicant cõtrariũ
vt·§·ti·i·l·i·dat in quã ſiue vtilis pceſſerit ſti-
pulatio ſiue minus vtilis ſiue nulla omnino vt·ꝯ·
·e·l·i·i·Rꝰ·ſepe enim lex fingit ſtipulatões vt
·ff·de adop·his vbis ⁊ ſi cui pluſqꝫ p·l·fal·l·ñ
·§·item ſciendũ·Cũ enim dicat lex in huiꝰ act·
ex vtroqꝫ latere ineſſe ipothecã tacitã·ꝫ pa-
tet qd hꝫ actio dat vtrimqꝫ caue tamẽ tibi ſup
inutili·quid enim ſi dixi ꝓmittis in fundũ in do
tem ⁊ illa reſpondeat ꝓmitto domũ certe non
valet ſtipulatio·qa inutilis eſt rõne diſſenſus·
Secus vo vẽ eſt inutilis rõe inepte cõceptõnis
oportet enim eos qualitercũqꝫ cõſentire·Si ãt
dos fuerit tradita et euicta dixerũt quidã qd
ſimiliter dat marito p re euicta contra vxoreꝫ
actio ex ſtipulatu ex eo qd legit·ꝯ·e·§·⁊ vt ple
nius·ibi de rebꝫ dotalibꝫ euictis·⁊ ꝓpter hꝫ etiã
dixerũt correctũ qd eſt·§·ti·i·l·i·ꝫ certe hic non
dicit qd re euicta agat ex ſtipulatu·ꝫ dicit qa
locum habꝫ tacita ipotheca·Dat autem otra
eum vel eam qui vel que ꝓmiſit dotem ſiue fa-
ciat aio donãdi ſiue faciat p ſe ſiue ſciat ſe nõ
teneri·ſiũ putꝫ ſe teneri relicqt eni pietatis cã ex
qꝫ ſolutũ repeti ñ pt vt·ff·de odi·c·da·ſi dona-
turus·§·ſi quis indebitã·⁊ de iure do·l·ꝓmit-
tendo·i·Rꝰ ⁊·l·queãdmodũ·§·pat·⁊ de odict·
iñ·l·cum his ſi·§·mulier ¶ Itẽ dat pdicta actio
ex ſtipulatu mulieri ⁊ eius heredi pro dote ſibi
reddenda ſiue ipſa dederit dotẽ ſiue alia perſo
na extranea que non habꝫ ipſam perſonã dotã

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dam in poteſtate nec eā ſibi reddi incōtinenti
paciſcit᷑·pater enim vel auus patern⁹ q̄ habꝫ
mulierē in ptāte habeat aucte legis actōez ex
ſtipulatu que cōmunis eſt ei ⁊ mulieri ſi ⁊ pluſ
culū hꝫ pater·q̄a hꝫ exercitiū actōis volunta-
te tñ filie ſibi cōſonāte ⁊ eo tēpore quo lit᷑·con-
teſtat᷑ que ſemp videt᷑ adeſſe cum cās cont di-
cēdi pri mulier non habꝫ·vt·ff·ſo·ma·l·ij·§·vl·
et·l·non ſolū et·l·de tē ⁊·j·e·§·accedit· ¶ Nūqꝫ
tñ agit pater ſine filie cōſenſu·vt ſi latitet filia
ne pat᷑ cogat᷑ cōſentire· ¶ Dat᷑ enim actio pri
ſed cā cognita· ¶ Quid enim ſi filia verecūde
ꝑ abſentiā patri cōtradicat denegat᷑ actō pa
tri niſi is ſit pater·cui decet filiā cōſentire hꝫ ē
vt ſit pater vite ꝓbate filia leuis mulier vel ad
modū iuuenis vel nimia circa maritū non me-
rente acquieſcet pretor patri dādo ei actōem
vt·ff·ſo·mat᷑·l·ſi cū dotē·§·eo tempe·hꝫ ita niſi
pater emācipauerit vel exheredauerit filiam·
his enim caſibꝫ ſoli filie incipit actio cōpetere·
vt dos debeat ei cōputari in quartā·vel etiam
debeat cōferri ſi deceſſerit pater inteſtat⁹ vt
j·e·§·videam⁹ ⁊·§·⁊ hꝫ ⁊ eſt hꝫ mirabile ꝙ actio
ex ſtipulatu·q̄ eſt ex cōtractu nō trāſit ad he-
redē etiā lite ɔteſt·ſicut ⁊ alias vt·ff·de operis
libertoꝝ·l·ſi opaꝝ quid vix alibi reperit᷑· Eſt
alia dr̄a inter patrē ⁊ extraneū·vt quilibet di-
cat᷑ extraneus qui non hꝫ ꝑſonā dotandam in
ptāte·q̄a pater incōtinēti ſiue ſtipulatōe paci
ſcēdo de dote ſibi ſoli reddēta nō immutat vel
non nouat actōem ex ſtipulatu patri ⁊ filie cō-
petentē p·l· Secus vero ſtipularet᷑ incōtinenti
patri·vt incōtinēti dicat᷑ ſtipulari·quādocun-
qꝫ ante matrimoniū poſtea nō niſi fiat nō int᷑-
poſito tēpore·vel actu extraneo· vt·ff·ſo·ma·
·l·quotiēs ⁊ ē ratō·q̄a ſtipulatōes cōſueuerunt
nouare·nō pacta ſimplicia·extraneus vō paci-
ſcēdo incōtinēti ſibi querit actōem ꝑſcriptis v̄
bis·⁊ eſt ratō·quia ei non erat ɔſultū p·l·ſic di
ctū eſt in patre ⁊ filia·⁊ ita actio mulieri queſi
ta p·l·fingit᷑ enim nō queſita ꝓpter pactū incō
tinēti appoſitū ab extraneo nō dico ꝙ ſit noua
ta vel ſublata vt·ff·de nouat᷑·l·cum enī· Sed ſi
extraneus nō paciſcat᷑ incontinēti mulieri ma-
gis videt᷑ donaſſe quam ſibi aliq̄d ius ſeruaſſe
vt·j·e·§·accedit ei· Vbi vero ad patrē iur ptā-
tis ſeu pactōis dos redit nō licet ei filia denuo
nubente diminuē prioris dotis mēſurā niſi for
te ſua ſubā aliq̄ fortuita clade ſit diminuta ⁊ ꝓ
bet᷑ a patre fortuita diminutio ſubſtātie eius
tunc enim nō amplius cogit᷑ dare in dotē ſcdi
matrimonij niſi in quantū ſube virtus eſt·vt in
autē·de equali·dot·§·q̄a vero iā· Si autē patre
viuente filia non nubat·ſi quidē pater eā inſti-
tuat heredez cū extraneis ꝑcipiat dotem ſi cū
fratribꝫ cōferet dotē vt·ſ·cōia vtriuſqꝫ iudi·l·
vlt· ¶ Dat᷑ hec actio ex ſtipulatu ſo·mat᷑·mor-
te viri vl᷑ etiā diuortio ſꝫ culpa viri· Secus ſi cul
pa vxoris· ¶ Et qñꝫ nō ſo·ma·puta deportato
viro cuius nō mutauit affectōem vxor· Itē cū
maritus vergit ad inopiā vt·ſ·ti·ꝓx·et·l·vbi·
et·l·in rebꝫ·§·oīis autē ⁊·j·de repu·l·i·⁊·l·cō-

ſenſu·§·hꝫ niſi al᷑ non dat᷑ cōſtante matrimonio
licet in quibuſdā alijs caſibꝫ maritus ſpōte ſua
etiā cōſtāte matrimonio ſoluere poſſit·ſ·vt vx-
xor ſe ⁊ ſuos alat·aut fūdū idoneū emat aut in
exiliū vel in inſulā relegato parēti preſtet ali-
moniā aut egentē virū fratrē ſororē ne ſuſtine
at vt·ff·de iur᷑·do·mutus·§·manente ⁊ ſo·mat᷑·
·l·quāuis· ¶ Dat᷑ hꝫ actio ex ſtipulatu ad id re
petendū ꝙ datū eſt in dotē ⁊ ad eius acceſſio
nes et vt notauimus in ſumma prioris·ti·§·ſin
autē doti inextimate·nec pt̄ obijci huic actōni
edictū de adulterutro·ſ·vt vxor ſit cōtenta·vl
relictis a marito vel dote·debet enim vtrāqꝫ
cōſequi niſi eius maritus ꝓ dote reliquerit ea·
vt·j·e·§·ſciendum· Itē nec obijciunt᷑ ei mali mo
res vxoris niſi ſint de illis qui ſpecificati ſunt p
·l·vt per eos mereat᷑ amittere dotē vt·j·e·l·§·
taceat· ¶ Item non obijcit᷑ ei rerū amotio ma
riti cum pateat oībꝫ maritis rerū amotaꝝ iu
dicium hꝫ ſi ab vtraqꝫ pte erat ſpēs vel ab vna
ſpēs ab altera q̄ntitas· Si autem ab vtraqꝫ ſit
quātitas dici poteſt fieri cōpenſatōem vt·j·e·l·
·i·§·ſed nec ⁊·ſ·de cōpenſa·neqꝫ·et·ff·ſo·mat᷑·
·l·rei iudicate·§·i· Item nō obijciunt᷑ ei res do-
nate cū donator ſibi poſſit cōſulere ꝑ eis p acti
onē in rem directā vel vtilem· vl᷑ p cōdictōez
vt·j·e·§·taceat· ¶ Itē niſi obijciunt᷑ ei liberi ſu-
ſcepti·maritus enim nō rōne dotis ſed natura
li ſtimulo tenet᷑ ad educatōnem liberoꝝ·vt·j·
·e·l·§·ſileat et eſt hꝫ ſm mar·cū ſoluit᷑ matrimo
niū diuortio· Si vero ſoluat᷑ morte mulieris re-
manet dos penes patrē ex ꝑſona liberoꝝ q̄ in
dotē tanquā in mulieris patrimoniū filij debēt
ſuccedere·vt·ff·de mio·l·deniqꝫ·§·ſed vtrū in
fi·§·⁊ inſti·de hꝫ·qualiter ⁊ dif·§·finaūt et ē ve
rū hꝫ ſimilit᷑ erat materfa· Si autē erat filiafa·
idem quidē videbat᷑ mar·ſm·h·ɔtra·et ſunt ꝓ
eo ar·j·ſo·ma·l·dos a patre et de bonis que li-
beris·l·ij·et·ff·de iure do·l·iure· Item non obij
ciunt᷑ huic actōni impēſe facte diſtingue tamē
vtrum ſint neceſſarie aut vtiles an voluptarie
Si necie ſunt minuūt ipō iure dotē que conſiſtit
in pecunia·pone enim in dotē datū eſſe fundū
et pecuniā et impēſum ſit in fūdū neceſſariū· Si
autē dos non cōtineat pecuniaꝫ ſꝫ fundū ſolum
ſi quidē tantū eſt impenſum in fūdū ſaltē p par
tes vel pluribꝫ vicibꝫ vel etiaꝫ vna vice Nā idē
vtrobiqꝫ puto eſſe quāti eſt ipſe fundus deſinit
fūdus eſſe dotalis niſi mulier ſponte marito in
tra annū obtulerit impenſam· Si aūt nō eſt tā-
tū impenſum quanti eſt fund⁹ nō deſinit eſſe do-
talis ex aliqua parte·ſꝫ niſi impēſa redDat᷑·aut
pars fundi aut tot⁹ redimebit᷑· vt·ff·de iur᷑·do·
·l·ſi is qui ſtichū·§·vl·⁊ penl᷑· Si aūt vtiles ſint
impenſe locū hꝫ ꝓ eis actio neg·g·ſi volūtate
mulieris facte ſint impēſe vtiles vel neceſſarie
locum hꝫ actio mādati· ¶ In voluptarijs autē
expēſis licet fiāt volūtate mulieris nulla actio
datur ei ſꝫ ꝑmittit᷑ deductio opis q̄d fecit ſine
leſione tamē doris ſpeciei vt·j·e·§·ſed nec ob·
impenſas· Fit aūt exactio dotis vel eius q̄d
pene nomie ꝓ dote eſt exact᷑·vt·ff·de iure do·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·l·quoť· in rebꝫ immobilibꝫ ſtatim· In rebꝫ aūt
mobilibꝫ vel ſe mouētibꝫ ·vel etiā incorpalibꝫ
poſt annū·q̄d· tamē neceſſariū eſt ad funuſ·exi
giť ſtatim·vt·ff·ſo·ma·ſi filia·litťa tñ nō videť
velle·q̄d fiat exactio infra annū·ſed ibi ponitť
exactio p ſolutōe·Nā demū finito āno imponiť
pena vel fructuū vel vſurarū·ſed olim fiebat
annua trima bima die·i· vna enim ps pſolueba
tur in p̄mo āno alia in ſcdo·alia in tercio vt ſic
exponať anno die·i·in die vel in tpe primi an-
ni et ſic in ſcdo ⁊ ſic in tercio·⁊ ſic in quarto et
ſic in q̄nto·vt·ff·de pacť·do·l·aliud·Si aūt im
mobilia nō reſtituanť ſtatim ſo·mať·teneť vir
et hēdes eius teneňť ad fructus ⁊ penſiōes·Si
aūt mobilia vel corpalia nō reſtituanť vſq3 ad
annū petet mulier ſimilimō penſiōes ⁊ vecturaſ
nauiū ſiue iumentoꝝ vel opas ſeruoꝝ vel que-
ſtus ciuiliū ānonaꝝ et alia q̄ ſunt eis ſimilia·vel
ſi forte res p̄dicte culpa mariti deſierit eſſe·vľ
fuerint extimate petet vſurā extimatōis vſq3
ad terciā centeſime vt·j·e·§·exactio forte ⁊ ſine
interpellatōe·quia h̄ ipſo eſt in mora q̄a nō ſol
uit die ſtatuta vt ibidē videť velle· Habz āt
marit9 beneficiū in cōdēnatōe faciēda·vt da-
mneť i q̄ntū facere p̄t vt rō ſui habeať ne ege
at·non tamē deduciť es alienū·q̄nq3 tamē mari
tus cōdemnať inſolidū·i·ſi in odiū mulieris de-
ſijt facere poſſe vel diminuit ſubā ſuam· vel ſi
mulier eū cōueniat·q̄a dolo malo diminuit res
dotales vel eius dolo interijſſet res dotaľ· vt
j·e·§·cū aūt ie ractōe ⁊·ff·ſo·ma·l·etiā·§·licet·
et·l·maritus et de re·iudi·l·non tantū ⁊·l·ſiċ⁊
·l·ſed h̄ et·l·inter in ſi·⁊·l·ſi cū ⁊·l ·fideiuſſor·
·§·ſi maritus ⁊·l·ſciēdū ⁊ de regu·iuris in ꝯde-
mnatōne aliter aūt hꝫ pr edictū beneficiū·nec
ipſum amittit rōe pacti ſi paciſcať vt damneť
in ſolidū· q̄a contra bonos mores eſt vt ·ff·ſo·
mať·l·alia·§·i· Item nec rōe ſentētie·q̄a ⁊ ſi da
mnatus ſit inſolidū adhuc tamē hꝫ beneficium
vt·ff·de re iudi·neſennius·§·vl·eſſet enim mu
lieri indecēs ſi videat eum mendicantē quē ſup̄
pectus tollerauerat cauere tamē debet de reſi
duo ſoluēdo ſi puenerit ad meliorē fortunā vt
j·e·§·cū aūt· Eſt aūt notandū·q̄d h̄ actio bo
ne fidei ē in h̄ caſu ſ3 non aľ vt·j·e·§·⁊ ſi nō igno
ramus pſonalis eſt ppetua eſt heredibꝫ dať ⁊
in heredes vt j· e·§· maneat niſi in caſu quē·ſ·
diximus ⁊ ita noua natura huic actōni ex ſtipu
latu per hanc·l·tribuiť·ſicut liquet ex p̄miſſis·
Item ⁊ nouā ſortiť naturā·q̄a p̄diū dotale q̄d
pprie inextimať·diciť alienari vel obligari non
poteſt etiā muliere volente imo vir ⁊ eius ſub
ſtātia remanet obligata non obſtante mulieri
ſuo ꝯſenſu vel in dote repetēda a viro vľ hypo
tecis viri vel in dote vendicanda ꝯtra quemli
bet poſſeſſorē p̄dij quē cōuenit ſo·ma· vt dice-
mus ꝙ de fūdo do·nec obſtat mulieri lex ana-
ſtaſij iubem9·ſ·ad velľ·q̄a illa loquiť cū vir ali
enat res ſuas vel dotes extimatas ⁊ mulier in
eis renūciat viri hypote·vt·j·e·§·vľ· S3 illud
non pretermitto· q̄a nedū incerta ·ſed etiā cer
ta hac actōe petunť ꝙ nō eſt aľ vt inſti·de·v·

ob·in p̄n·ti· Tractať autē in h̄ ti·de actōne ex
ſtipulatu in hūc modū· vt primū aſſignet eius
ppria·ſcdo ea que ſunt cōmunia cū actōe rei v-
xorie et ſibi ſoli adiudicanť tercio denotat ppri
am rei vxorie actōe3 vt ea attribuit actōni ex
ſtipulatu· Nec p̄termittēdū eſt·ꝙ actio ex-
ſtipulatu que dať mulieri magis p̄uilegiata ē
quā ea que dať viro·licet enim vtraq3 habeat
hypotecā tacitā vt dictū eſt tamen hypoteca
mulieris preferť creditoribꝫ tpe p̄oribꝫ in taci
ta hypotheca vt·j·qui po·in pi·j·l·vlť·q̄d nō re
periť in hypoteca viri circa res pmiſſoris do-
tis· Itē mulier habꝫ in rebꝫ dotalibꝫ rei ven
dicatōem vt diximus in ſumma ſupioris· ti·q̄d
non repiť in viro circa res promiſſas in dotem

De pactis cōuētis tam ſuper dotē quā ſup dona· ppť nupť ⁊ de paternis Rub·

De dotis ⁊ ante nupť·donationis p-
miſſiōe eius q3 cōſtitutōe plene di-
ximus·ſ·de donatōne aūt nupť·⁊ de
dotis pmiſſiōe et de iure dotiū nūc videamus de
pacť·que ſup eis apponunť et primo de eis q̄ ſi
unt ſup dote·ſ·quādo poſſint apponi·⁊ a quibꝫ
apponunť et quis effectus eoꝝ ſit poſtea dice-
mus de pacť·initis ſup donať· ppter nup· et de
rebꝫ paternalibꝫ· Eſt aūt ſciendū ꝙ ne dum
ante nup·licet paciſci ſuper dote ſed etiā poſt
nupť·vt·ff·e·l·i·i·R°·nō tamē ſup dote licet in
om̄i caſu vel om̄ibꝫ paciſci an̄ nupť ·et poſt nu-
ptias vir enim cū vxore conſtare matrimonio
paciſcēdo ſup dote ſiquid donatōnis cā faciat
aut cōferť pactū donatōis ſup dote appoſitū
in tēpus matrimonij aut poſtea ſi in tpe matri
monij non tenet·vt ecce vir cōuenit vxori p ſti
pulatōem vt fructus vel mercedes fūdi dota
lis aut nomine dares vxori nō hꝫ mulier actio
nē alioq̄n cōfirmarēť donatōnes inter virū et
vxo·imo ⁊ fructibꝫ datis nō hꝫ exceptōem mu
lier niſi in id q̄d datū eſt vel tantūdē de ſuo cō
ſumpſerit in ſui ſuſtentatōe·tūc enim habꝫ ex-
ceptōem· ⁊ haberet exceptōem in factū ad pe
tēdū ſi tantūdē cōſumpſerit de ſuo·vt·ff·e·l·q̄-
dā et·l·inter ſocerū·§·cōuenit ⁊ de donať·inter
virū ⁊ vx·l·ꝙ aūt·§·i·⁊·l·ſi id q̄d·§·vl·et·l·ſi ſti
pulatu·Et p̄dicta ratōne non cōfirmenť dona-
tōes improbať pactū ne agať ob res donataſ
vel impenſas neceſſarias vt·ff·e·l·cōuenit ·
Si vero collatū ſit pactū poſt matrimoniū ſo lu
tū tenet niſi inuiteť q̄s ad furādū vt ſi paciſcā
tur antequā ſoluať matrimoniū ne agant ſolu
to matrimonio rerū amotaꝝ·vt·ff·e ·cōuenit
tūc eni naſciť actō rerū amo·vt·ff·reꝝ amo·
·l·rerū quid· Poſt diuortiū autē fieri p̄t pa-
ctū de rebꝫ p̄dē donatis vel amotis vt·ff· e·ob
res vel vel niſi ſic ſit interpoſitū vt mulieris cō
dictio volētis iterū nubere fiat deterior·vt ec
ce cōuenit vir cū vxore vel ante matrimo ·vel
poſtea vt quoċq̄ modo ſo·ma·liberis interueni
ētibꝫ dos apud virū remaneret· Si quid ſolua-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

matrimoniũ morte mulieris·et liberi interueni
ant ſiue naſcant̃ ante dotem ſiue poſtea ſeruat̃
pactũ·¶ Si autẽ ſoluat̃ morte mariti nõ videt̃
quidẽ cõueniſſe de pacto ſeruãdo·ſed et ſi con
ueniſſet non ſeruaret̃ vt·c̃·e·l·ij·et·l·inter virũ
et vxorẽ et·c̃·e·l·quãuis pater tuus· Si autem
ſoluat̃ matrimoniũ diuortio et liberi interueni
ant ſeruat̃ cõuentio·vt·ff·de dote ꝑle·l·i·i·ꝛꝰ
et ꝑdicta rõe·quia mulieris cõdictõ fit deteri-
or volẽtis iterũ nubere reprobat̃ illud pactum
de dote vlteriore die reddenda ſiue fiat añ nu
ptias ſiue fiat poſt nuptias conſtãte tamẽ ma-
trimonio poſt diuortiũ enim ſi iuſta cauſa fiat
cõuẽtõis pactũ debet cuſtodiri vt·ff·e·l·licet
et·l·de die et·l·atilicinꝰ·et h̃ eſt notabile q̃d ci
tius tollat̃ pactũ factũ poſt diuortiũ quã ſi fie
ret ante matrimoniũ forte·q̃a ante matrimo-
niũ·aliq̃ eſt amoris p̃ñtis vel futuri q̃d ſperat̃
eã que non eſt facto diuortio imo odio conſue-
uerũt ſe habẽ qui diuerterũt pleriq; tamẽ cũ bo
na gr̃a diſcedunt pleriq; cũ animi offẽſa·vt·ff·
de donat̃·int̃ virũ ⁊ vxo·l·cũ h̃ ſtatus·§·ſi diuor
ciũ· Et ſunt ꝑdicta adeo v̄a vt ſi vir cum vxore
ante nuptias ↄueniat·vt quibꝫ diebꝫ vxor do-
tem daret viro iiſdem diebꝫ redderet vir vxori
ſo·ma·ſiquid̃ vxor dederit longiore tẽpe puta
poſt quinquẽnium a die ↄtracti matrimonij·q̃
legibꝫ ſtatutũ ſit in dote reddenda non valet
cõuentio· Secus ſi dederit priore tempe vt·ff·
·e·l·atilicinus·ſi tamẽ ꝓpter reuerẽtiã ⁊ auctori
tatẽ patris cuius cõſiliũ firmius et perfectius ẽ
et ideo nõ eſt veriſimile filiã grauatã vel dotis
deteriorẽ eſſe cãm·aliud ſtatuit̃·ſ·ſi pater ꝓ fi
lia dotẽ ꝓmiſerit vt annua bima trima die qua
drina q̃nto anno dotẽ p̃ſtaret gñọ q̃d ⁊ conue
nit cõſentiente filia vt gener iiſdem diebꝫ do-
tẽ redderet ſo·ma·hoc enim pactũ valet ſi pa-
tri extitiſſet hẽs filia vt ita oporteat eã ſerua
re pactũ paternũ·et interueniẽte ea pactũ fue
rit cõuentũ·vnde nõ eſt veriſimile eam deceptã
vt·ff·e·l·aliud eſt· Licet ergo mulieri ſuã cõdi-
ctõem facere meliorẽ per pactũ in dote reddẽ
da·ſcꝫ·ma·et ita poterit paciſci de dote citiore
die preſtãda·vt·ff·e·l·idẽ· Itẽ vt extranei an
ni matrimonij fructus non tñ ꝓcepti mulieris
lucro fiant vt·ff·e·l·lebius·§·vl·¶ Deteriorem
autẽ non facit cõdictõem ſuã ſi paciſcat̃ de do-
te die preſtãda vlteriore vel ſi paciſcat̃ de do-
te nõ reddẽda·vt·ff·e·l·ſi pater·§·ex pact·et
·l·v̄·aũt ⁊·l·liberis·i·ꝛꝰ·vel ſi paciſcat̃ vt ma-
ritus ſolũmõ dolũ preſtet in dotẽ·vt vt ſic re-
mittat̃ ei culpa et h̃ eſt ꝓpter vtilitatẽ nubẽti
um·al̃ enim p̃t remitti culpa ſed non dolus·vt
·ſ̃·ↄmo·ſi vt certo·§·interdũ et depoſiti·l·i·§·
ſi cõuenit· Paciſci tamẽ p̃t·mulier ne ſit pericu
lo viri nomẽ debitoris·q̃a ei dotẽ ꝓmiſit·nã vt
ſit dos periculo mulieris que eſt periculo viri·
puta q̃d erat res extimata·in dotem data cõ-
ueniri poterit vir cũ muliere vt ſit inextiata vt
·ſ·e·l·pap·ait ⁊·l·cum maritꝰ facilius enim re
mittit̃ viro culpa circa perſonã extraneam exi
gendã quã circa res ſibi traditas in dotem ·Si

vero inter virũ ⁊ vx·pactũ non fiat cã donatõ-
nis bene tenet·vnde ⁊ poſſit inter ſe paciſci cõ-
ſtante matrimonio vt fiat permutatio dotis ſi
mulieri eſt vtile ſcꝫ vt ex pecunia in rem aut ex
re in pecuniam fiat ꝑmutatio ⁊ ita fieri pote-
rit de pecunia dotali fundus vel res dotalis cũ
mulieri ꝓdeſt vt·ff·de iure do·l·ita cõſtante et
·l·q̃d ſi fuerit et·ff·e·l·ſi mulier· Sic ⁊ ſi dos eſt
in pecunia q̃a maritus extimata p̃dia accepit
in dotẽ ⁊ pactus eſt manẽte matrimo·vt p̃dia
inextimata ſint vt ſine periculo ſuo faceret ea
deteriora valet cõuẽtio ſi in loco deteriore non
ſit dos et ſi p̃dia faciat deteriora tenebit̃ nomi
ne doli ⁊ culpe actõe de dote vt·ff·e·l·cũ mari
tus·i·ꝛꝰ· Poſſunt ⁊ alia exẽpla multa notari de
pactis cõiugũ vt valeãt ſi non fiant donatõis
cã· Si enim pacta ſit mulier vt q̃nto pluris ve-
nierit fundus extimat̃ in dotẽ id in dotẽ ſit va
let pactũ cũ ecõtrario poſſit cõuenire vt ſi mi-
noris venierit mulier debeat ſupplere· Item ⁊
ſi mulier ita ↄueniat cum marito vt fundus ſit
extimatus in dotẽ eo precio quo venderet ma
ritus ſiue vẽdat pluris q̃ res ſit digna ſiue mi-
ris valet pactũ·Sed ſi culpa mariti minus ve-
nierit idipm mulier conſequet̃· Si aũt maritus
non venderet preſtabit mulieri extimatõnem
iuſtã vel factã ſi qua facta eſt·vt·ff·e·ſi pater·
·§·penul·⁊ vl· Item ſi pactus ſit maritꝰ vt fru-
ctus dotis in dotẽ cõuerteret ⁊ mulier ſe ſuos
q; aleret tueret̃ vel ⁊ vniuerſa onera ſua expe-
diret·cõuentio valet· Si aũt non cõuenerit mu-
lier de ſe alẽda vt dictũ eſt et vir ↄuenerit vt
fructꝰ in dotẽ cõuerteret valet ea ↄuẽtio ſi ob h̃
pactũ mulier dedit ei maiorẽ dotẽ·q̃a fructus
nolebat eſſe dotis contento marito ea pecunia
que ex vſuris redditutũ colligit̃· Finge enim q̃
drigenta ãnua eſſe redditus apud eũ qui nõ ac
cipiet plus·ccc·niſi hoc cõueniſſ; vti oneri ma
trimonij cõſuleret̃ tamẽ vberẽ dotẽ conſecutꝰ
eſt·vt·ff·e·l·ſi cõuenerit· Item ſi vir paciſcat̃
vt de fructibꝫ fũdi dotalis dimittat creditorẽ
mulieris valet pactũ ſi fiat ante nuptias et ita
videt̃ minor dos ↄſtituta· Si vero fiat poſt nu
ptias non valet q̃a pura eſt donatio inter vir
et vxorẽ· Nam eni de ſuo paciſcit̃ vir cũ fructuſ
debeãt releuare onera matrimonij·vt·ff·e·l·li-
beris·§·vlt̃· Itẽ ⁊ ſi vxor viro dederit fundũ ex
timatũ·c·de inde cũ viro pepigerit vt facto di
uortio eodẽ p̃cio vir fundũ vxori redderet va-
let cõuentio et ſi vir poſtea volẽte vxore ven-
dat·cc·fundũ ⁊ diuortiũ fiat tenebit̃ vir vt vel
ducẽta ꝓ fundo habita reddat mulieri·vel et̃
reddat fundũ extimatũ·c·⁊ ita non remittitur
ei pactũ·Sed ſi ſine volũtate mulieris vẽdidiſ-
ſet omnino tenẽt̃ ſo·ma·reſtituẽ·fũdũ ſm teno-
rem pacti vt·ff·e·l·vl·i·ꝛꝰ· Item valet pactũ
ſi paciſcat̃ vir de fructibꝫ dotis vxori dãdis vt
ipſa de ipſis ſe alat· Idẽq; ⁊ ſi vir dederit ei tan
tũ de ſuis q̃d equiualet fructibꝫ dotis· Nam q̃d
ſupra vires dotis eſt reuocabit̃ vt·ff·de dona
inter virũ ⁊ vx·l·ex annuo· Nõ enim eſt iſta do
natio ſꝫ q̃ſi quedã cõpenſatio cũ vir vxorẽ etiã

ſi nihil pcepit ab ea debeat ex hiber e· Sibi ei debet imputare· q̄d mulierē accepit indotataꝫ vt· ff· de dona· inter virū et vxorem ·l· ſi quis ꝓ vxore· vt· ff· e· l· int̄ ſoceꝝ· §· ſi cōuenit· Itē ꝛ ſi non fruct⁹ dotis vir dederit vxori· ſed dotem ſibi ꝓmiſſam patiat̄ remanere penes vxoreꝫ vt ipſa ſe alat ex eo valet pactū vtrūqꝫ· ſ· ꝛ q̄d vir non petat ab ea dotem cōſtante matrimonio et q̄d ip̄e non tenet̄ eam alere ſed ip̄a ſe debeat ſuſtētare ꝛ ſi poſtea dederit certā ſummā viro vt alat̄ ab eo ſeruabit̄ poſterius pactū· talia eni pacta reſpiciūt factū non ꝑtinet ad ius ·ſ· vt ledat̄ mulieris cā in repetēda dote ſo· matrimonio· tunc enim nō ſeruaret̄· vt dictū ē vt dicit̄· ff· e· ſi pater· §· ex pactis· Inēponunt̄ autē pacta ſup dote reddenda· ꝛ ea ſeruāda ſunt ſi fiant int̄ om̄s qui repetere dotē poſſunt· ꝛ aqbꝫ repeti p̄t· Alicquin ei qui non interfuit pactū non ꝓderit nec nocebit vt ff· e· l· i· §· pacta Sed diſtinguēdū eſt vtrū extrane⁹ dederit dotem an pater mulieris qui habꝫ eā in p̄tāte· Si extraneus dotem dederit quicq̄d vult paciſci· vel etiā ſtipulari· incōtinēti tamen p̄t ſtipulari vel paciſci· legē enim rei ſue dicit· Ex interuallo aūt poſtq̄ͣ dederit paciſci nō p̄t· niſi ꝯſentiente muliere vt· ff· e· l· ob res· §· ſi extrane⁹· eſt āt extraneus om̄s qui nō habꝫ pſonā dotandam in p̄tāte· pater enim q̄ hꝫ eā in p̄tāte ſtipulari p̄t de dote ſibi ſoli reſtituēda qn̄cūqꝫ an̄ nuptias dando dotē· poſt nuptias aūt non p̄t niſi faciat incōtinēti vt· ff· ſo· ma· l· quotiens· ſimplex autē eius pactio etiā incōtinēti facta nō nouat actōem dotis patris ꝛ filie cōpetenteꝫ ꝑ legē eam vt· ſ· de iure do· l· ama· et vt diximus· ſ· de rei vx· act· Quid aūt ſi pat̄ ex interuallo ſtipulet̄ ſine filie cōſenſu· ſ· iam acquiſita vtriqꝫ eorū actōe per· l· certe ſoli patri ꝓderit· et nocebit pactū vt ecce pactus eſt de dote vlteriore die p̄ſtanda· nec enim nocet filie niſi ꝯſenſerit vt· ff· e· l· cum dos et· l· alium· h̄ tamē patrē puto poſſe agere nō nomine ſuo· ſed nomine filie ſicut ꝛ in tutore dicit̄ vt· ſ· de bonis que li· l· vlt· ·§· ſin aūt patre ꝛ· §· filijs aūt ꝛ de admi· tut· l· cū quidā et de bonis mat̄· l· i· Si aūt pactus eſt de dote citiore die preſtāda comodū eius tempis erit patris· vel ſi in initio ꝯuenit de non repetēda dote ꝛ poſtea ꝯueniat de repetēda ſol̄ ipſe aget· Si autē expiat̄ filia ſola de dote· neqꝫ ꝓderit ei neqꝫ nocebit pactū patris· Poteſt etiam pater ſibi cōſulere· et certe pſone pura ſi poſtea q̄ꝫ ꝓmiſerit dotē genero· gener cōueniat ei ne ab eo viuo petat dotē· et ne petat dotē a tali filio ſuo· vl̄ ne petat̄ ab iſta filia nupta quibꝫ tanq̄ͣ heredibꝫ pater noluit ꝓuidere· Ab alijs aūt vt poſſit peti pactuꝫ ē inter eos valet talis ꝯuentio pſonalis· Idē etiā ſeruat̄ in illa pactōne pſonali ſi ita cōueniat ſocer cum genero ne petat dotem viuo ſocero· neue petat cōſtante matrimonio ſic enim pactū eſt interp̄tandū q̄ſi adiectū eſſet ne dos petat̄ viuo ſocero ꝯſtāte matri· h̄ enim ita eſt accipiendū cōtēplatōe paterne pietatis· et cōtrahētiū volūtatis· vt poſterior pars cōuētōnis ad vitam patris videat̄ relata· alioquin diuerſa ſentēcia fructus dotis ab hominibꝫ matrimonij ſeparet q̄d qꝫ indignī ſummū eſt induceret ſcꝫ vt non habuiſſet dotē extimaret̄· Si ergo viuo patre deceſſerit fili⁹ vel ſine culpa ſua diuerterit dos nō petet̄· conſtante aūt matrimonio· mortuo patre petet̄ vt ·ff· e· l· auus ꝛ· l· cū pater ꝛ· l· vl· §· vl· Et ſi maritus non petat mortuo ſocero ſuo tenebit̄ hui⁹ culpe nomine vt· ff· e· l· ob res· §· vl· Itē poterit pater ſtipulari incontinēti de dote ſibi reddēda· ſi viuo eo filia moriat̄ in matrimonio· Si aūt eo mortuo moriat̄ in matrio· viuo tali filio eius vt reſtituat̄ ei hꝫ filius vtilē actōem· Itē et ſi pactus ſit vt ſi moriat̄ filia mortuo pri⁹ illo filio nominato reſtituat̄ heredibꝫ eius vtilis erit ſtipulatio· vt· ff· e· l· ſi ita cōuenit ꝛ· l· pat̄ cum· Si vero paciſcat̄ filia ſine patris conſenſu quo pacto melior cōdictō patris fieret ꝓderit et patri· quoniā ꝑ filiā patri p̄t acquiri ꝑ p̄ſem autem non p̄t acquiri iure directo filie· ſed vtilem hꝫ actōem· qn̄ꝫ vt dictū eſt· Si enim tanq̄ͣ heredi pater voluit ꝓuidere· Si vero pacta ſit filia vt noceat ipſi qn̄ꝫ filie agenti nocebit pactū ſi p̄mortuo patre repetat dotē vel emācipata eſt ab eo quibꝫ caſibꝫ defert̄ ei actio dotis· vt diximus· ſ· de rei vx· act· patri vero nō nocebit pactū ſi p̄mortua filia ſolus ipſe repetet dotē· Sed ſi ea viuente et adiecta eius filie pſona et cōſenſu repetat dotē nocet ei· vt· ff· ·e· l· cum dos videret̄ tamē eſſe cōtrariū· ff· ſo· ma· l· ij· vbi dicit· nec eam actōeꝫ amiſſam quā habꝫ adiuncta filie pſona· ſed certe ibi loquit̄ quādo filia pacta erat cū marito ad exceptōꝫ ei preſtandā contra ſe filiā ꝛ patrem ſuū· q̄a fecerat maritū ꝓmittē extraneo dotē ſe redditurū ſo· ma· et ita liberaret̄ a filia ꝛ a patre ei⁹ Si autē h̄ filia cum marito ſuo paciſcat̄ ad actionē ei p̄ſtandā· puto ꝓmittēdo ei penaꝫ ſi ipſa vel pater repetet dotē non nocet patri niſi adiūcta filia agat· tunc enim ex qualibet cā neceē habꝫ filiā defendere ex qua filia poſſꝫ cōueniri licet maleficiū ſit puta furtū vel iniuria vt· ff· rerū amotaꝝ ·l· i· §· vl· et h̄ cū pater non reconuenit̄ ex pſona filij ex illo cōtractu ex quo ipſe agit· ꝓpter filij pſonaꝫ· tunc enim ſiue cum illo ſiue ſine eo agat ꝓ filio· Rn̄det vt· ff· de open· ·l· ſi cū et comoda· l· penl̄· ꝛ de pig· act· l· ſi ſeru⁹ pi· Sup donat̄· aūt ꝓp̄t nuptias fieri p̄t pactuꝫ vt mulier eā lucret̄· ꝛ ſine pacto non p̄t eam lucrari ſicut vir lucrat̄ dotē ſine pacto ꝛ equalia debēt eſſe pacta in lucris alioquin mai⁹ pactū reduceret̄ ad minus· Itē ꝛ equalitas conſiderat̄ in q̄ntitate ſicut ꝛ iſta ꝛ alia eius adiacētia que h̄ dicēda ſunt plene ꝓſecutus ſum· ſ· de donat̄· an̄ nuptias· §· h̄ dona· ꝛ ·§· q̄d aūt ſi nulla· Sed licꝫ dos ꝛ donatio equis paſſibꝫ dicant̄ ambulare· Nō ſic intelligit̄ vt ait pla· q̄d alterum ſine altero non fiat vel eſſe nō poſſit· ſed quia ſi petat̄ debꝫ preſtari· Res autē paraphernales dicunt̄ que inferunt̄ in domū viri iuxta dotem vt plene diximus de eis· ſ· de iur dotiū· §· eſt āt

dos· Et de his ſciēdum eſt ꝙ mulier ꝓhibēte
vir in paſernis ſe non dꝫ immiſcere· quãuis eni
bonū erat mulierē que ſe ipſam viro cōmittit
res etiã eius pari arbitrio gubernari tamē eq
tas dictat contrariū ſcꝫ ne ea in vita aliqd de
eis faciat maritus· Si aūt mulier nomina·i·fe-
neraticias cautōes· que extra dotē ſunt debe-
rit marito vt loco paraferna⁊ maneãt penes
maritū· et h dotali inſtrō fuerit aſcriptū actō
nes quꝰ cōpetūt mulieri· ſed eas poterit mo-
uere maritus nec cauebit rē ratam dñaꝫ habi
turã· quia certū eſt eū hr̄e mandatū· vſuras aūt
earundē cautōnū poterit expendere circa ſe ⁊
vxorē ſortē aūt debebit ei ſuare ⁊ ſiquid ꝓ ſer-
te vxori obligauerit vir aliqd ſpēale pignus
eo debebit mulier eſſe cōtenta· Si autē non hꝫ
ſpāle pignus mulieri ſunt obligate tacite res
mariti ab eo die quo exegit pecuniam cautōm
ante enim ꝙ̄ vir exigat pecuniaꝫ mulier hꝫ li-
cētiam repetēdi cautōes marito datas· et agē
di ꝑ ſe ſiue ꝑ quēuis aliū· Itē maritus in hmōi
exactōe faciēda dꝫ pſtare eam diligētiaꝫ · quã
pſtat in rebꝫ ſuis vt·ꝟ·e·l·vl· In his autem rebꝫ
que non paſernales ſunt nec dotales vir pt a-
gere etiã ſi ꝯſtat eū non habē mandatū cauet
tamē rem ratã dñam habiturã· ſi tamē mulier
in vna re cōmittat ei exercitiū in alijs repellit
vt·ꝟ·de ꝓcur·l·maritus·

De dote cauta ⁊ nō numerata Rubrica

Dictū eſt·ꝟ·de dote pſtita· Sed qa ſe
pe inuenit dos cauta a marito q cō
feſſus eſt eã ſibi numeratã vel tra-
ditam cū non ſic ponit de dote cauta et nō nūe-
rata· vel dic de dote cauta a muliē vel eius par
te ⁊ non pſtita vt verbo cautōis ꝯtineat omis
obligatio q mulier vel eius pars tenet ad do-
tem nūerandaꝫ vel pſtandã dotē enim in qnti-
tatibꝫ facit nūeratio· in ſpeciebꝫ aūt facit pſta
tio non ꝓmiſſio vel ſcriptura qntū ad h vt mu-
lieri det repeticio· Nec enim repetit vbi reipſa
dederit dotē vt·ꝟ·e·l·i·⁊·ꝟ·q po· in pr·ha·l·vl·
Eſt autē h ſeruãdū niſi in viro poſſit imputari
ſilentiū· vt qa tacuit toto tpe matrimonij ⁊ eo
ſoluto ꝑ ãnū nec durauit matrimoniū biennio·
Si autē matri· durauit biēnio vſqꝫ ad annos·x·
habꝫ vir ⁊ heres eius exceptōem non numera-
te dotis vſqꝫ ad tres menſes ·ſ· a tēpore ſoluti
matrimonij cōputãdos vt·ꝟ·dictū eſt· Si autē
matrimoniū pluſquã·x·ãnis denegat querela
marito⁊ heredi eius niſi ſit minor·xxv· annis·
tūc enim habet ſpēalem in īntē· reſtitutōneꝫ· ſic
de ea plene diximus·ꝟ·de tēpibꝫ in inte·reſti·§·
nec faciat ꝑ eo·

De dona· inter virū ⁊ vx· ⁊ a parētibus in liberos factis ⁊ de ratihabitione·

Expoſuimus·ꝟ·de donatōibꝫ licitis ⁊ iu
re permiſſis que fiunt inter ſpōſos et
cōiuges· que dicunt ſponſalicie ⁊ de
donat· que dotes dicunt· Nã ⁊ dos donatio q-
dam eſt· Nūc audiamꝰ de donatōibꝫ ſimplicibꝫ
et veritis inter cōiuges· et qa inter parētes ⁊
liberos donatōes qꝫ ꝓhibite ſunt de his audia
mus et qa vtreqꝫ vtiles ſiūt ratihabitōe et de
ratihabitōe dicamus· Videamus ergo qlit ꝓ-
hibite ſunt donatōes inter cōiuges· ⁊ quo iur
et que ab inicio valēt vt ſic ꝑ cōſequētiã intel-
ligant omes alie eſſe inutiles quō ille que ſunt
inutiles cōfirment ratihabitōe ⁊ eadē ꝓſeque-
mur de dona· inter parētes ⁊ liberos ꝓhibita·
Prohibite autē ſunt donatōes inter coniuges
moribꝫ ne mutuo amore ad inuicē ſpoliarent do
natōnibꝫ nō obtēpantes ſed ꝓfuſa erga ſe faci
litate abutētes· nec eſſet eis ſtudiū liberos po
tius educãdi ⁊ illa eſt ratō· quia ſepe futurum
eſſet vt matrimonia diſcuterent·i·ſepent ſi nō
donaret his qui poſſet atqꝫ ea ratōe euēturuꝫ
vt matrimonia venalicia eſſent· maiores eni no
ſtri inter virū ⁊ vxorē donatōes ꝓhibuerūt a-
morē honeſtū ſolis animis eſtimãtes fame etiã
cōiūcto⁊ cōſulētes ne cōcordia precio cōſilia-
ri videret neve melior in pauptatem incideret
deterior ditior fieret· vt· ff·e·l·i·⁊·ij·⁊·iij·i pn·
Si g teneat matrimoniū certū eſt donatōem
nullã eſſe· Quid aūt ſi matrimoniū ꝯtractū ipſo
iure non teneat de ſtricto iure donatō tenet q:
nuptie non ſunt· ſed pbas nō eſt eas donatōes
eſſe ratas ne melior ꝯdictō ſit eo⁊ qui delique-
rūt· vt· ff·e·l·iij·§·videamus et·ꝟ· e·l·ſi ex volun-
tate· Sic g dabit repeticio donãti vbi vterqꝫ
putabat matrimoniū tenē· Si vero vterqꝫ vel
etiã ſolus donator ſciret matrimoniū eſſe nullū
ſiſcus repetet rē donatã · qa indignꝰ eſt ille rē
habē· cui donatū eſt· vt· ff·e·cūvo·§·vl·et deſ·
·i·l·vl· Inter ſpōſos aūt et ſponſas tenet etiã ſi
ducta fuerit in domū q ꝑ etatē vxor eſſe nō pt
vt· ff·e·l·cū h·§·ſi quis ſpōſam ⁊·l·int eos· Si
vero dubitet fuerit vxor an non· Diſtingue ſit
inducta in domū viri an non· vt diximꝰ·ꝟ·de do
nat· ante nup· Quid de cōcubinarijs· certe do-
natio tenet inter eos niſi ꝯcubinarius ſit miles
vt· ff·e·l·iij·§·ſed ſi aliqd in ſi ·§· et de donat·l·
affectōis vt·ꝟ·e·l · ſi ancillã· Nec ſolū inter cōiu
ges ꝓhibita eſt donatio· ſed etiã int eos q cō-
iuges aliquo mō contingūt ꝑ ptãtem qd tribꝫ
modis ꝯtingit·ſ· qa vnus coniugū eſt in ptãte
tua vel qa tu es in ptãte ſua· vl q: tu ⁊ ipſa eſtis
in ptãte eiuſdē vel qa tu et ipſe habetis in ptã-
te cōiuges· et ideo duo cōſoceri ſibi donare nō
pñt· Si ergo aliquo iſto⁊ modo⁊ alicuiꝰ mari
tū cōtingo ei cuiꝰ maritū cōtingo donare non
poſſum· Idem eſt ex parte vxoris· Nam q eam
aliquo pdicto⁊ modo⁊ ꝯtingit marito ciꝰ do
nare non pt nullo vero iſto⁊ modo⁊ interue
niente donatio nō impedit vt in ſocru et nuru
inuicem donãtibꝫ ſibi dicit· Itē et que ꝯtingūt
ꝯiuges ꝑ poteſtatem inuicē ſibi donare nō poſ
ſunt g ſm h vxor nō donabit filiofa· mariti q:
patri qr ꝑ filiū vel olim plena ꝓprietas vel ho
die ſaltē vſuſ· vt ita occaſiōe illiciti ·i·vſuſ· qui
obueniret patri impediat trãſlatio ꝓprietatis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

in filiū· Vel dic hodie tenere donatōem q̄ntū
ad ꝓprietatē nudā que filio q̄rit̄ non tm̄ q̄ntuȝ
ad vſuf· ſi tamē filiofa· meo eunti in caſtra vxoꝛ
mea donauerit plena ꝓprietas q̄rit̄ filio ⁊ ideo
valet donatio ſicut ⁊ ecōuerſo ſi ipſe de caſtren
ſi peculio ſuo donauit vxori mee valet donatō
q̄a in caſtrēſi peculio habet̄ ꝓ patrefa· et ꝓbā
tur h̄ om̄ia· ff· e· l· iij· §· que in eiuſ de· vſq; ad illū
§· non tamē et ꝗ· e· l· nec inteas· et ad maced· l·
vſq;· ¶ Prohibent̄ autē donationes om̄s oino
ꝑ quas donatoꝛ fit paupioꝛ· ⁊ accipiēs fit locu
pletioꝛ aliq̄ aūt iſtoꝝ deficiente donatio tenet·
Si ergo maritus non fit pauperioꝛ tenebit vt
ſi maritus h̄es inſtitutus repudiet hereditateȝ
donatōnis cā· vt ita obueniat vxori ſibi ſubſti
tute· vel ab inteſtato vocate· Idemq; ⁊ ſi repu
diet legatū vt ita remaneat penes vxorē one-
ratā ꝑ legato p̄ſtando· Sed ſi ipſe rogatus ſit
reſtituere hereditatē vxori ſiue detracta quar
ta· vel etiam nihil dicto de quarta detrahēda
magis pleniori officio p̄ſtante fidei videt̄ fun-
ctus maritus quā donaſſe nec de ſuo putauit ꝓ
ficiſci q̄d de alieno plenius reſtituit volūtatem
defūcti ſecutus nec immerito ſepe credimꝰ ali
ud voluiſſe defunctū et tamē nō rogaſſe· Si tñ
maritus ꝑ errorē facti omiſerit detractōeȝ q̄r
te h; indebite ſolute q̄rte repetitōem· vt· ff· e·
l· ſi ſpōſus· §· ſi maritus ⁊ §· ſi quis· Itē et ſi rē
alienā donauerit maritus vxori· q̄a ipā ea do-
natōne nō fit paupioꝛ valet donatō vt mulier
poſſit vſucapere vt· ff· e· l· ſed ⁊ ſi ↄſtante· §· ⁊ ſi
donatoꝛ fiat paupioꝛ ſi tamē ille cui donatum
eſt non fit locupletioꝛ tenet donatio Ităa ſepul-
ture cā locus marito ab vxore vel cōtra dona
ri p̄t· et ſi quidē intulerit faciet locū religioſuȝ
Si autē non intulerit manet locus donatōnis·
Si ḡ locū diſtraxerit donatariꝰ manet locꝰ do
nātis· Sed ſi donatarius illo fuerit illatus· licet
morte eius finitū ſit matrimoniuȝ· Unde eo ꝓ-
moriēte videret̄ reuocata donatio tñ fauorabi
libꝫ dicet̄ locū fieri religioſum· Proinde ⁊ ſi ma
ritus donauerit vxori ad oblatōneȝ dei vel lo-
cum in quo opus publicū q̄d ꝓmiſerat faceret
vel vt edē publicā dedicaret fiet locꝰ ſacer· Sȝ
et ſi quid ei det̄ vt donuȝ deo det̄ vel conſecret̄
vel ſi oleū ꝑ eo in ede ſacra poſuit valet dona-
tio nec moueat quicq̄ q̄d emiſſet niſi a marito
accepiſſet· nā et ſi paupioꝛ ea fieret niſi maritꝰ
dediſſet nō tamē id circo fit locupletioꝛ vt· ff·
e· l· ſi ſponſus· §· cōceſſa· Itē non eſt locupleti-
oꝛ vxoꝛ· ſi donauerit ei vir pecuniā in vnguen-
ta· ſiue eā expenderit in vnguēta ſiue non· cum
tamē tantūdē expenderit de ſuo in vnguēta vt
· ff· e· l· quid aūt· §· ſi maritus· Itē nec locuple-
tioꝛ eſt ſi donauerit ei ſeruū manumiſſiōnis cā·
vt ꝗ· e· l· maritus· et ideo tenet iſta donatō· ſed
tūc demū incipit tenē cū libertas imponit̄ an-
tea autē remanet ſeruus donātis· Si aūt nullo
mō manumittat̄ ↄſtitutō diui marci nō repſen
tat libertatē ſerui· q̄a eius dñium non eſt trāſ-
latū in accipiētē· ſȝ remāſit penes donātē dona
toꝛ aūt neq; vult neq; p̄t ſibi legē imponē· Si vo

manumiſſio erat faciēda poſt certū tp̄s antea
facta non tenet· et ſi erat faciēda infra certuȝ
tempus poſtea facta nō valet· Itē iſta dona-
tio reſoluat̄ ſi fiat diuoꝛtiū· nec enim ↄdictō vi
det̄ donatōni· vt manēte matri· manumittat̄·
Item ſi talis erat ſeruꝰ vt nō poſſit manumitti
de iure nō tenet donatio· ⁊ ꝓbant̄ h̄· ff· e· l· q̄d
aūt· §· vl· ⁊ penul· ⁊· l· ſi autē· Sed ⁊ ſi fiat dona-
natoꝛ paupioꝛ ⁊ accipiēs locupletioꝛ tenet do-
natio· ſi tamē collata ſit in tp̄s matrimonij fini
ti· vt ecce donauit vir vxori mortis cā valȝ do
natio· q̄a in h̄ tp̄s excurrit donatōis euentus·
quo vir ⁊ vxoꝛ deſinūt eſſe· ſed interim nō ſta-
tim fiūt res eius cui donate ſunt· Sȝ tunc demū
cū moꝛs fuerit inſecuta· medio igit̄ tp̄e dñiuȝ
remanet apud eū qui donauit vt· ff· e· l· ſi eū· §·
vl· et· l· q̄a· ⁊· l· ſed interim· ⁊ q̄d dico tenē moꝛ
tis cā donatōem eſt intelligendū generaliter
q̄litercūq; ipſa fiat vt· ff· e· ſed interim· §· ſȝ q̄d
dicit̄ niſi ita fieret vt nullo caſu reuocet̄· tunc
enim cā magis eſt donādi q̄ꝫ mortis cā donatō
et ideo ꝑinde habet̄ atq; alia quęuis donatō in
int̄ viuos vnde nec falcidia detrahit̄ ex ea· vt
· ff· e· l· v̄ ita· ¶ Sunt autē donatōnis cā mortis
tres ſpēs· vna eſt cū quis nullo p̄ntis ꝑiculi me
tu tentus· ſed ſola cognatōe moꝛtalitatis do-
nat· Alia eſt cū quis donat imminente ꝑiculo
vel vt ſtati fiat res accipiētis vl̄ vt demū moꝛ
te inſecuta· vt· ff· e· l· ij· ſed ⁊ ꝓprie poſſent dici
due ſpēs· ſed vna eaꝝ ſubdiuidit̄ om̄es ḡ iſte
tres ſpēs donatōis inter virū ⁊ vxorē p̄nt ce-
lebrari ⁊ quelibet eaꝝ morte ↄfirmata a prin
cipio videt̄ valuiſſe· Si ⁊ vbi donat̄ mortis cau-
ſa vt ſtatim fiat res accipiētis· ⁊ v̄ donat̄ moꝛ
tis cauſa ſimplicit̄ vt· ff· de donatō· cā moꝛ· l· ſi
moꝛ· cā inter virū ⁊ vxorē ⁊· ff· e· ſi is ſeruꝰ· Sȝ
fallit h̄ in tercia ſpē donatōnis cā moꝛ· ſ· cū ita
donat̄ vt fiat res accipiētis demū morte inſe-
cuta· illa enim ⁊ ſi morte cōfirmet̄ nō tamē tra
hit̄ retro· q̄a h̄ teſtōꝛ ñ videt̄ voluiſſe· ⁊ i hac
ſpecie donatōis· que nō trahit̄ retro emergūt
vicia· i· quedā regule vident̄ viciari· vel forte
vere viciant̄· i· patiunt̄ exceptōnes vt dicit lex
in q̄libet regula vt· ff· de re· iur· l· i· Videamꝰ
ḡ caſus huius ſpeciei donatōis q̄s ai aduertit
marcell̄ ⁊ poſtea videbimus regulas que viciā
tur· Eſt autē primus caſus quādo maritus fi-
lief· vxori donauit ⁊ ea viuo marito facta fuit
ſui iuris· Idēq; eſt· ⁊ ſi vxoꝛ donauerit ſuo ma-
rito filiofa· ⁊ is ſui iuris efficit̄ cum moꝛit̄ vxoꝛ
his enim duobꝫ caſibꝫ acquirit̄ res pleno iure
ei ꝑſone· cui donatū eſt· quia ſui iuris eſt eo tē-
poꝛe ad q̄d traditio redigit̄· i· cū donatoꝛ vel
donatrix moꝛiebat̄ ⁊ ꝑ ↄtrariū dicā nō acqui
ri in caſu ↄtrario ſi vxoꝛ donauerit cā moꝛ· ma
rito patrifa· ⁊ ipē inueniat̄ filiuſſa· eo tempo-
re quo moꝛit̄ vxoꝛ nā patri erit· nūc emolimen
tū q̄ſitū in cuius eſt p̄tāte eo tp̄e q̄ moꝛit̄ dona
trix ⁊ ad q̄d traditio redig· ⁊ ſi ponas ecōuer-
ſo maritū vxori matrifa· donaſſe ea tp̄e moꝛtiſ
mariti inueniat̄ filiaf· Idē dicamꝰ q̄ꝫ dictū eſt
in marito ⁊ vxoꝛe ſibi inuicē donantibꝫ ſeruat̄·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et ſi is cui volebat alter donare īmpoſuerit fi
liū vel ſeruū alienū· vt rei principalit̄ donaret̄
et eius fieret res· ſed ipſe poſtea traderet ei q̄
interpoſuerat ipm̄ ·cogitabat eni ille cui erat
donādū· vt licȝ tp̄e matrimonij impediret̄ me-
um trāſire dn̄iū· non tamē impediret̄ tranſire
in interpoſitū· ſed decipiebat̄ in cogitatōe ſua
inde ⁊ dicit lex idem eſſe diſtiguēd in īmpoſito
·i· vt ſi ſui iuris ē tp̄e mortis donātis valeat do
natio· valeat traditio· q̄a ſui iuris eſt iſte inter
poſitus eo tp̄e ad q̄d redigit̄ traditio· vel ſi eſ
ſet in p̄tāte dn̄i vel patris ſui queret̄ ei ſcd̄m p̄
dicta vt· ff· e· l· ß interim· §· ß q̄d dicit̄ ⁊ ·§· ma-
ritus vſqȝ ad illū· §· ideȝ marcell̄· et que regule
viciant̄ in iſtis· v· vel· vi· caſib· et certe ille q̄ di
cūt ſpectari temp̄ꝰ ꝯtractus valeat· vel nō va
leat cōtractus ⁊ ille que dicūt ſpectari tp̄s cō-
tractus· vt acquirat̄ patri ſi filius cōtraxit eo
tēp̄e quo erat in patris poteſtate· vt· ff· de· v̄·
ob· ſi filius· ⁊ inſti· inutili· ſtipu· §· i· ⁊ vt dicit il-
lud gn̄ale inicū ſpectandū in p̄dictis aūt caſi-
b· non ſpectat̄ illud tempꝰ quo fit donatio cā
mortis· vt acquirat̄ patri vel ei cui donatū eſt
ſed ſpectat̄ tempus mortis eius qui donauit ⁊
ideo predicte regule viciant̄· ⁊ q̄r viciant̄ certe
ideo· q̄a licet donatio cā mortis ſit contractus
vel pactū tn̄ hȝ ſimilitudinē legatoꝝ quib cō
paratur fere ꝑ om̄ia· vt inſtit̄· de donat̄· ſed in
legatis ſpectat̄ tēpus mortis teſtātis ꝯdictio
ꝑſone legatarij vt acquirat̄ ei ſi ſui iuris eſt vel
pr̄i ſi ē in aliena p̄tāte· ſic ⁊ i trāſmiſſiōe legato
rū ſpectat̄ dies mortis teſtatoris· Vn̄ ⁊ i dona
tōe cā mortis q̄ntū ad acq̄ſitōeȝ eiꝰ ⁊ ad tranſ
miſſiōȝ eiꝰ ſpectari dȝ tp̄s mortis eiꝰ q̄ donauit
Sȝ ſecꝰ in cōtractib alijs vt dictū ē vt· ff· de re·
iur̄· l· que legata· et de pig· l· ſi legati ⁊ q̄n dies
legati ce· ſi poſt· §· vl· et de dona· cā· mor· l· vlt̄·
Illud p̄terea dico· q̄ꝛ licet nulla varietas ſtatꝰ
interueniat· nihilominus pn̄t dici emergē vi-
cia· q̄a non ſpectat̄ tempus cōtractus ſed mor
tis ſed aſſignata varietate euidētius patet re
gulas viciari· Quid ſi interpoſitus ille de quo
diximus tradidit rē ſibi donatam interponēti
ipſum viuo donatore cā mor· ⁊ eodē donatore
cā mor· viuēte deceſſit iſte interpoſitus diſtin-
guit lex· an fuerit interpoſitꝰ ab eo q̄ donauit
cā mor· an ab eo cui donabat̄ ſi eſt interpoſitꝰ
ab eo qui donauit· ca· mor· res ipſius ſtatim fa
cta eſt ⁊ ſi ante mortē mariti tradidit ⁊ deceſ-
ſerit traditio eius egit aliq̄d vt tamē h̄ tradi-
tio pēdeat donec mors ſequat̄· Si aūt eſt inter
poſitus ab eo cui donabat̄ donatio euaneſcit·
q̄a debebat aliquo momento illius interpoſiti
res fieri ⁊ ſic ad interponentē tranſire ſed eiꝰ
nullo momēto res fuit q̄a ſicut nō poſſum trāſ
ferre dn̄iū in cōiugē meā ita nec interpoſitum
ab ea· ſed in interpoſitū a me trāſit dn̄iū q̄ rōe
remanet dn̄iū apud me niſi donaui cā mo· vxo-
ri ⁊ tradidi vt ſtatim res fieret ſua· ſicut· ſ· di-
ximus· Si autē iſte interpoſitus diceret̄ īmpoſi
tus vt ꝓcurator nō vt donatarius nunquam in
eū trāſit dn̄iū in· v· vel· vi· caſib· ē notatis q̄a

ꝓ eū ſi eſſet īmpoſitus ab eo cui donabat̄ que
ret̄ dn̄iū interponēti ⁊ non ipſi vt· ff· de acquirē-
re· do· l· ſi ꝓcuratorē Sed ſi interponit̄· ab eo q̄
donat vel impedit in eū trāſire dn̄iū· vt ſtatim
dixi ⁊ ꝓcedit iſta ꝓxima q̄o in his ſpēb donā-
tionū quas· ſ· diximꝰ trahi retro· Sed· v· ⁊ vi·
ſupiores caſus notati ſicut dictū eſt aſſignant̄
in ea ſpecie donatōis que non trahit̄ retro· Eſt
et alia donatio que cōfert̄ in tp̄s ſoluti matrio
nij ⁊ iō tenet· ſ· ea q̄ fit diuorcij cā ſepe enim eue
nit vt ꝓpter ſacerdotiū· vel ꝓpter ſterilitatē vl̄
ſenectutē aut valitudinē aut maliciā ſatis co-
mode retinere matrimoniū nō poſſit ⁊ ideo bo-
na grā diſſoluit̄ matrionū· vt· ff· e· l· victricus
·§· i· ⁊· l· ſed interim· §· vl· ⁊· l· vl̄ ſenectutē ⁊· l·
et ideo· Idemqȝ ⁊ ſi fiat donatio in caſum depor
tatōis vel exilij futuri vt· ff· e· l· ſed ⁊ ſi mors et
·l· inter virū Qd autē dictuȝ eſt in donatōnib
ſimplicib ꝓhibitis ſeruat̄ et in ſimulatis vendi
tōnib· Si aūt venditio fuerit v̄a· ſed tamen de
p̄cio repromiſſum eſt donatōnis cā· Diſtingue
vtrū ille qui vendidit erat alr̄ vēditurus vt tūc
teneat vēditio· ſed reuocet̄ q̄d de p̄cio remiſ-
ſum eſt ante non erat alr̄ vēditurus et tūc ē ipo
iure nulla vēditio· vt· ff· e· l· ſi ſpōſus §· cura· Po
ro in quibuſdā caſib int̄ virū et vxorē donatō-
nes cōceſſe ſunt ⁊ ſi non ſunt collate in tempus
ſoluti matrimonij· etiā ſi donator fiat pauperi-
or· et accipiēs locupletior· Si enim vir vxori cu
ius edes incendio cōſumpte ſunt ad refectōem
eaꝝ pecuniā dederit valet donatō in tātū quā
tū edificij extructio expoſtulat vt· ff· e· l· q̄d ſi
vir· ¶ Item ſi donauerit vxori annuū vel men-
ſtruū ⁊ tradidit ad ſui ſuſtētatōem vſqȝ ad vi-
res dotis valet donatō· nā q̄d ſup̄ vires eſt re
uocabit̄· maritus tamē ex ꝓmiſſiōe ānui nō po
terit cōueniri· Item ſi vir dederit vxori peunīā
ea qȝ vſurā ex pecunia donata peeperit lucra-
bit̄· Idemqȝ ⁊ ſi donauit p̄dia ⁊ ex eis peeperit
fructus ex quib eſt locupletata vt· ff· e· l· ex ā-
nuo· i· ßꝰ· §· i· ⁊· l· de fructib ⁊· ¶· e· ſicut· Itē
ſi vir vxoris aut vxor ſeruis aut veſtimētis vſꝰ
vel vſa fuerit vel in edib eius gratis habita
uerit valet donatio vt· ff· e· l· ſi vir· Idemqȝ eſt
et ſi vir ꝓ vxore vectigal q̄d in itinere preſta-
ri ſolet ſolueret cū ipa ꝓficiſceret̄ ad virū ma-
xime cauſa viri· Item autē videt̄ fuiſſe cā vi
ri etiā cū vxor ad virū peruenit vecturas aūt
vxoris ⁊ miſterioꝝ eiꝰ vir itineris ſui cā datas
repetē nō poteſt nō enim donat qui neceſſarijſ
onerib ſuccurrit vt· ff· e· l· ſi quis ꝓ vxore· Itē
ſi ſerui viri opas p̄ſtiterint vxori vel circa nōē
eaꝝ ratō habenda imo valet in eis donatō· et
ſane non amare nec tanq̄ infeſtos ius ꝓhibite
donatōis tractādū eſt ſed inter ꝯiūctos maxi-
mo affectu ⁊ ſolā inopiā timētes vt· ff· e· l· ſi id
q̄d· §· ſi quas· Iteȝ ſi vir vxori debeat in diē ſine
metu donatōis pn̄s ſoluere p̄t· vt· ff· e· l· ß ſi vir
·§· q̄d vir· Itē q̄d adipiſcende dignitatis gra-
tia ab vxore in maritū collatū eſt· eatenus eſt
ratū quatenus dignitatis ſupplende eſt opꝰ nā
ad ꝓceſſum viri de honore ad honorem vxo

donare p̄t· Nup et indulgentia principis an=
thonini eſt recepta alia donatõis cā quā dici=
mus honoris ſimplicis·i·ſine adminiſtratõis cā
vt ecce ſi vxor viro peteti gr̄a lati clauij qđ no
men dignitatis erat donet velut equeſtris or
dinis fiat vel gr̄a ludoꝝ·ſ·preparādoꝝ aucte
publica·nō dico q̄d donet ei pecuniaꝫ vt ludat
in alea vt·ff·e·l·q̄d adipiſcēde ⁊·l·nā ⁊·l·nup
Item valet donatio impatorē ⁊ auguſtā qr im
periales cōtractus vicē legis obtinēt vt·ī·e·l·
penſ· Fit reuocatõ donatõis inq̄ntū iſta duo
ocurrūt·ſ·quatenus donator ſit pauperior ⁊ acci
piens factus ſit locupletior·vt·ff·e·ſi ſpōſus·§·
vl·ſi ergo ex pecunia ſibi donata vxor cōpaue
rit·prediū videt̄ eſſe locupletior in tātū quanti
eſt prediū·Nō tamē vltra id q̄d donatū eſt vt
·ff·e·q̄d aūt·§·idem diuus ⁊·l·vxor maritor ⁊·l·
ſi id qđ·§·ſi ex decē·Secus ſi maritus ſoluerit p
vxore creditori eiꝰ aio donandi·Tūc enim ha
ctenus videt̄ eſſe locupletior quatenus ere alie
no liberata eſt·vt·ff·e·l·ſi cū mulier·Quid āt
ſi vxor ɔſumpſerit q̄d ſibi donatū eſt·ſi quid cō
ſumpſerit in rē vtilē vel neceſſariā·locuples vi
det̄ eſſe facta·Si aūt cōſumpſerit nec in rē vti=
lem nec neceſſariā nō tenet̄ vt·ff·e·ſed ſi vir·§·
nō videt̄ et·l·q̄d aūt·§·ſi maritus·h aūt debꝫ cō
ſiderari tp̄e li̇t·ɔteſt·inq̄ntū ſit accipiens locu=
pletior vt·ff·e·l·q̄d aūt in p̄n·⁊·§·idem diuus
et erit hic notandū nihilominus teneri here=
dem donatarij·licet heres ip̄e cōſumpſerit do
natõem in rē neqꝫ vtilē neqꝫ neceſſariā·Secus
tamen ſi defūctus cui donatū erat ɔſumpſiſſet
vt·ff·ad·l·fal·q̄d de bonis·§·ex donatõibꝰ·et
h om̄ia ſi vnus ɔiugū alteri donauit vel p ſe vl
p aliā pſonā·vt·ff·e·l·iij·§·nō tm̄·Si autē vtēqꝫ
eoꝝ alteri donauit·Si quidē vtēqꝫ eſſet locuple
tior vtriuſqꝫ reuocat̄ donatio·Item ſi neut̄ fa
ctus ſit locupletior neutrius reuocari p̄t dona=
tio·Si autem vnꝰ ſit factus locupletõr·alit̄ nō
neutrꝰ reuocat̄ donatio admiſſa·Hinc in de=
cōpenſatõe ſi matrimoniū cōſtat·Idēqꝫ ⁊ ſi ſo=
lutū ſit p diuortiū·Si autē ſit ſolutū morte ſiq=
dem ſoluat̄ morte illius qui non erat factus lo=
cupletior·Idē eſt q̄d·s·Si autē ſoluat̄ morte
illius qui locupletior factus eſt·reuocata ē do
natio in eū collata ip̄o p̄moriēte·⁊ ideo repete
tur id q̄d donatū fuerit defūcto·nec enim po=
teſt ɔpēſari id q̄d donatū fuit iſti ſupſtiti ⁊ cō=
ſumptū fuit ab eo nō neceſſario vel vtilit̄·quia
illa donatio eſt cōfirmata p̄moriente donato=
re q̄d nō eſt ita ꝟ ſoluit̄ matrimoniū diuortio·
quia ibi vtraqꝫ donatio eſt reuocata·et eſt ip̄o
iure nulla ſicut erat matrimonio cōſtāte vt·ff·
·e·l·q̄d aūt·§·ſi vir ⁊ vxor·et·l·cum h ſtatus·§·
q̄d ait·Itē reuocat̄ donatio in vxoreꝫ collata
ſiue ſit in eā collata directa ſiue per obliquuꝫ ſi
enim viro obligata erat cū alio inſolidū ⁊ vir
accepto ferat mulieri neut̄ liberat̄·q̄a cū exp̄ſ=
ſum ſit inualidum nec valet·q̄d tacite ineſt·Si
autē accepto latū ſit correo mulieris ip̄e ꝟo li=
berat̄ mulier quid eſt obligata ⁊ generalit̄ te=
nendū eſt q̄d int̄ virū ⁊ vxorē aut etiaꝫ ptinen

tes ad eos aut p interpoſitas pſonas acta do=
natõis cā nō valeant·q̄d ſi aliaꝝ extrinſecꝰ re
rū perſonaꝝ ve cā cōmixta ſit·ſi ſepari non p̄t
nec donatõ impedit̄·vt ecce tenebat̄ mihi v=
xor mea cum alio in ſolidū ad rē indiuiduā pre
ſtandā ex cōmuni p̄dio·vel in cōmuni eoꝝ pre=
dio erat iā impoſita ſeruitus puta iter vel actꝰ
vel via·vt·ff·ad·l·fal·l·i·§·ſi vſuſ·Si autē debe
rent rem diuiduā p̄t ſepari ⁊ pſona ⁊ res vnde
ſm̄ q̄d dictū eſt ⁊ diſtinctū liberari poterit ex
traneus ⁊ nō mulier vt·ff·e·l·ſi ſpōſus·§·ſi ma=
ritus et·§·generalit̄·Fit reuocatõ donatõ=
nū ꝟ res corporalis eſt tradita p directam rei
vendicatõem·Si aūt eſt accepto latum nullius
momēti eſt acceptilatio ⁊ aget̄ p̄ſtina actõne·
Si autē fuerit ꝓmiſſum ip̄ſo iure nulla eſt ꝓmiſ
ſio·vt·ff·e·l·iij·§·ſciēdū·Fructꝰ aūt rei donate
reſtitauent̄ donāti·ſi donatarius ſciuit donatõꝫ
eſſe nullā·Si aūt crediderit eam valere lucri fa
cit eos vt·ff·de vſuris·l·fructus·ff·e·l·de fru=
ctibꝰ·Item notabile eſt·q̄d donatio q̄nqꝫ con=
currit cū iure cōmuni et ideo tenet ſed reuoca=
tur·Nam ſi donatõis cā vir vel vxor ſeruiture
non vtat̄ vicēnio vel decennio quo ſolet āmitti
ſeruitus·āmittat̄ quid ſeruitus rerum poſt di=
uortiū·ſub audio vel ān̄t vel ſubaudio maxime
cōdicet̄ ſeruitus·Itē ⁊ ſi vxor vel maritus quā
dā exceptõem in iudicio donatõnis cā ſubmo=
ueri voluerūt facta a iudice abſolutõe valebit
ſentēcia ſꝫ condicet̄ ei cui donatū eſt·vt·ff·e·l·
ſi ſponſus·§·ſi vxor·Reuocat̄ donatõ exp̄ſſim
et tacite·Exp̄ſſim puta p penitētiā·penitētiaꝫ
accipe ſup̄mā·Nā ſi vxori donauit de inde eum
penituit mox deſijt penitē valebit donatio vt
ſpectemus ſup̄mū iudiciū eius quēadmodꝰ circa
fidei cōmiſſa ſolemus dicē·vel in legatis cū de
doli exceptõe tractamꝰ·vt ſit ambulatoria vo
lūtas eius vſqꝫ ad vite ſup̄me exitū·et vbi ſe=
mel donatõem penituerit hꝫ heres reuocandi
ptātem ſi appareat euident̄ defūctū reuocaſſe
volūtatē q̄d ſi in obſcuro ſit ꝓclivior·debꝫ eſſe
iudex ad cōprobandā donatõem·nec dat̄ here
di ptās vt reuocet donatõneꝫ ex ſua pſona·vt
ꝓpria ſua penitētia inducat reuocatõeꝫ·vt·ff·
·e·l·cum h ſtatus·§·ait ⁊·§·penitētia·Itē exp̄ſ
ſim ſit reuocatõ ſi maritus ea q̄ donauit pigno
ri dedit vel etiā donauit vel vēdidit vel quoli
bet aliomō alienauit vt·ī·e·l·ſi maritus tuus·
Quid tamē ſi animo h fuerit vt vellet adhuc
donatū finge in poſſeſſiõeꝫ p̄cariā mulierē re=
māſiſſe paratā eſſe ſatiſfacere·creditori vale=
bit donatõ·Nam ⁊ ſi ab inicio rem obligatam
h animo dediſſet valeret donatio·vt para ſatiſ
facere mulier haberet doli exceptõem q̄nimo
et ſi ſatiſfeciſſet·i·de ſatiſfaciēdo ꝓmiſiſſet per
doli exceptõem ɔſequetur vt creditor ſibi mā
det actões circa maritū cōpetētes·vt·ff·e·l·cū
h ſtatus·§·ſi maritus ea·Tacite autē ſit reuo=
catõ p diuortiū n̄ in diuortio voluerit donatõꝫ
valere·pleriqꝫ enim cū bona gr̄a diſcedūt·ple
riqꝫ cum animi offēſa·Si autē nō fuerit diuorti
um·ſꝫ friuuſculū valebit donatio ſi friuuſculum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quieuit· Quid tamē ſi diuortiū factū eſt de in=
de matrimoniū reſtaurat̃ ⁊ in diuortio vel mu=
tata eſt volūtas vel eadē durauit reſtaurato
tamē matrimonij et volūtas donatoris recon=
ciliata eſt· an donatio duret· ſi cōſtante matri·
donator deceſſerit ⁊ p̄t defēdi valere· vt· ff· e·
· l· ſi interim · §· ſi maritus et· l· cum hĩ ſtatus · §·
ſi diuorciū ⁊· j· e· l· a marito· Item fit reuocatio
tacite cum ſocer cōſocero donauit· ⁊ alter eoꝝ
vel vterq̃ copulatos emancipauerit· vt · ff · e·
cū hĩ· §· ſi ſocer licet peruenerit in eū caſum a q̄
incipe p̄t· Nam ⁊ ſocerus nuru donat ⁊ econuer
ſo· q̄a non eſt ibi ius ptātis et hac ratōne ſi pat̃
emācipat p̄mo filiā donabit poſtea marito fi=
lie· Item tacite fit reuocatō donatōis ſi pri
us decedat ille cui donatū eſt quā is qui dona=
uit· ſi autē prius decedat is· qui donauit quā is
cui donatū eſt cōfirmat̃ donatio· Quid autem
ſi ſimĺ moriāt̃ naufragio vel ruina vel incēdio
vel ſimul ab hoſtibꝫ capiant̃ et dici p̄t donatō
nem valere· Et idē ex verbis oratōis defendit̃
Ait enim orō ſi prior vita deceſſerit q̄ donatuꝫ
accepit nullius momēti fit donacō nō aūt vide
tur prior vita deceſſiſſe qui donatuꝫ accepit cū
ſimul deceſſerint· ḡ ſi inuicē erāt facte donatō
nes inter eos· qui ſimul deceſſerint vtq̃ dona=
tōes valēt· q̄a neut̃ alteri ſupuixerit· licꝫ de cō
moriētibꝫ orō nō ſenſit· Et idē circa mutuas do
natōes mortis cā erit dicēdū· et vbi ſimul capi=
unt̃ ab hoſtibꝫ ⁊ nullus eoꝝ reuertit̃ ſimul vi=
dent̃ deceſſiſſe q̄d ſi vnus redierit ⁊ alter nō re
dierit is videt̃ ſupuixiſſe qui redijt vt· ff· e· cū
hĩ ſtatus· §· ſi ambo· Et q̄d dixi in p̄moriēte do=
natore ſeruat̃ et ſi damnatus ſit in metallū vel
in ſeruilē condictōem ex q̄litate pene deduct⁹
vtrobiq̃ enim confirmat̃ donatio ſi tamē do=
natio nō excedat legitimaꝫ q̄ntitatē q̄ngento=
rū ſolidoꝝ· vĺ ſi excedat fuerit inſinuata Si au
tem excedat nec fuerit inſinuata nō cōfirmat̃
ſilentio donātis· in eo q̄d excedit confirmaret̃
tamen expſſa volūtate· vt non intelligat̃ a p̄n
cipio valuiſſe donatō· ſed ex quo cōfirmata eſt
Vbi autē cōfirmat̃ ſilentio ab initio videt̃ va=
luiſſe· vt· j· e· l· donatōes · ſed vbi donator non
fit ſeruus pene imo deportatus eſt in inſulā· et
ita retinuit libertatē et amiſit ciuitatē donatō
nis adhuc manēt impedēnti· q̄a nec matri· hu=
iuſmōi caſibꝫ diſſoluit̃ itavt ſiv̄ſq̃ ad vite fue rē
p⁹ marit⁹ eas nō reuocauerit ex morte ei⁹ ↄfir
ment̃ vt· j· e· l· res vxoris· Omia p̄dicta in do
natōnibꝫ inter parētes et liberos pene intelli=
gi debent· De enim iuris impoſſibilitate ꝓhi=
bite ſunt· cum enim vna ⁊ eadem pſona iuris ar
tificio extiment̃ pater ⁊ filius genitor ⁊ geni=
tus vt· j· de impu· et alĺ ſub· l· vĺ· ſi al̃ alteri do=
nat ſibi ipſi donare videt̃ et ideo nulla eſt dona=
tio n̄ in caſibꝫ puta in dote ⁊ donatōe ꝓpter nu
ptias q̄ equis paſſibꝫ ambulāt vt diximꝰ· ſ̄· de
pactis do· et abſcedūt de bonis patris vt· ff· ſ
colĺ· do· l· vĺ· Item cum donat mobilia filio f·
eūti in caſtra vt· ſ̄· fam· her· ſi filius· Item va
let remiſſio vſuf· in rebꝫ aduectiçijs· Itē dona
tio facta in alimēta vt· j· de bonis q̄ li· l· an̄pnt·
alĺ non tenet donatio· Sed tamē ſi facta eſt in
filiū vel tanq̄ in extraneū vel collata in eū ſu=
p̄mo iudicio cōfirmat̃· eo tēmō morte ⁊ cū ea=
dem determinatōe qua diximus cōfirmari do=
natōnem factā int̃ cōiuges· et q̄d dicit lex do=
natōem ſilentio confirmatā trahi retro intelli
gimus quantū ad fructuū perceptōem vt eos
itelligat̃ ſuos feciſſe vt· ff· de lĺ· ij· l· cū pat̃· §· pa
ter filie vel vt teneat̃ de damno dato nō quan
tū ad hvt rei dn̄iū videat̃ fuiſſe ſuū· hĩ eni n̄ po=
tuit operari expſſa voluntas ⁊ multominus id
operabit̃ tacita imo remāſit res in bonis vel in
familia donātis tpe mortis· ⁊ ideo res donata
venit in acē· fam· herc· p̄cipiēda ab eo cui do=
nata eſt· vt· ſ̄· de inoff· do· l· ſi pat̃· Si autē do=
naſſet filio vt habēt in peculio non veniret do
natū p̄cipiendū· ſed diuidēdū inter om̄s ꝓhe=
reditaria portōe· vt· j· de colĺ· l· ſi donatōne· Si
autē pater donet filio emancipato ab initio te
net donatio· nec venit in actione fam· her· vt
· ſ̄· de inoff· do· l· ſi pater· Illud notādū pu=
to q̄d licet dixerim cōfirmari donatōes ↄiugū
inter ſe· vel parentū in liberos videt̃ tamē q̄d
locū habeat in donatōe ↄpleta p traditōnem·
Nā ſi ſtipulō ſteterit in finibꝫ ſuis nec eam eſt
ſecuta traditio non putauit pap̄· ↄueniri poſſe
donatoris heredē· licet durāte voluntate do=
nator deceſſerit n̄ vir ꝓmiſerit vxori quid an=
nuū in ſui ſuſtentatōne· vt· ff· e· l· ſi ſtipulata· ſ̄
forte opio pap̄· corrigit̃ per orōem diui ſeueri
qui ait donationes obligatōnē eſſe ciuilē p̄mor
tuo donatore· vt· ff· e· l· cū hĩ ſtat⁹·

De Repudijs et diuorcijs et iudicio de moribus ſublato

Qualiter matrimo· ↄtrahat̃ dictum
eſt· et q̄a om̄e q̄d ligat̃ ſoluit̃· vt in
autē· de nup· §· nuptias· Itaq̃ vide=
amus de repudijs et diuorcijs· quibꝫ matrimo·
nia vel ſponſalia diſſoluunt̃· Videndū ḡ q̄d ſit
repudiū et q̄d diuorciū· Et vnde dicat̃ ⁊ qualit̃
fiant· Et cui poſſit mitti· libelĺ repudij vel cum
pena vel ſine pena · De iudicio enim de moribꝫ
non reſtat tractare· q̄a ſublatū eſt vt· j· e· l· vl·
· §· vl· Si queras q̄d fuerit iudicium· Ego r̄ndeo
vt puto tale fuiſſe· q̄d licet maritus vxori vel
econtrario ꝓpter vnū malū morē mittere non
poſſet repudiū tamē pluribꝫ coadunatis ⁊ con=
iunctis poterat ſoluere matrimo· puta ſi ſingu
lis diebꝫ erat ebria· Item in lecto ſolita erat
ſtertere alĺ ſtercorare· ſic q̄ cātabat vtroq̃ mo
do vel familia faciebat ꝓpterq̃ ↄiucta fieri po
terat diuortiū· Diuortiū autē inter virū et vxo
rem ꝓprie dicit̃ fieri· repudium vero ſponſi re
mitti videt̃· q̄d et in vxoris pſona non abſurde
cadit· non recte autē ſponſa dicit̃ diuertiſſe· q̄
diuortiū ex eo dictū eſt q̄d in diuerſas partes
eunt qui diſcedūt vt· ff· de· v̄· ſi· l· ſi int̃ ſtupruꝫ
· §· diuortiū et · l· inter diuortiuꝫ et d̃ diuortium·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vel a diuerſitate mētiū· vel ſicut diximus· q̄a in
diuerſas partes eūt qui diſtrahūt matrimo·
et ꝓbata ſunt in eo talia verba res tuas tibi·
hēto ¶Itē res tuas tibi agito· ff· e· l· ij· ¶In ſpēſa
libꝫ q̄z diſcutiēd is placuit renūciatōez interue=
nire oportē· in h̄ v̄ba condictōne tua nō vtar·
¶Item nccarij ſunt teſtes· vij· ciues romani ⁊ pu
beres ⁊ rogati p̄ter libertū eius qui diuortium
facit libertū accipimus etiā eū qui a patre auo
ꝓauo vel ceteris ſurſum verſum ſit manumiſ=
ſus vt· ff· e· l· nullū· et ita intelligo pref· vt ille
libertus non debeat cōnumerari in numero· vij
teſtium non vt ip̄e ſit nccarius· vel vt viciet di=
uortiū de quo agit̄· ¶Item nccaria eſt ſcriptura
vel libellus· licet enim ſolo cōſenſu contrahat̄
matrimo· non tamē ſolo diſſenſu diſſoluit̄· imo
nccaria eſt ſcriptura fauore enī liberoꝝ impat
ſoſoꝫ matrimo· difficiliorē eſſe· ¶Item neceſſa
riū eſt· q̄d duret volūtas eius· q̄ miſit libellum
repudij· ¶Nā ſi penituit eū et ꝑ ignorātiā muta
te voluntatis oblatus eſt alteri durat matri·
miſi penitētia cognita is qui accepit voluit ma
trimo· ſoluē· tūc enim ꝑ eum qui accepit ſoluit̄
matri· vt· j· e· l· cōſenſu in p̄n· ⁊· ff· e· l· ſi penitu
erit· ¶Item nccariū eſt q̄d fiat libelli miſſio
aio ꝯſtituēdi ꝑpetuā diſſenſiōem· q̄cquid enim
calore iracūdie fit· vel dicit̄ nō pri⁹ ratū ē quā
ꝑſeuerātia declararet ai iudiciū fuiſſe· ¶Ideoq̄
ꝑ calorem miſſo repudio ſi in breui reuerſa eſt
vxor nec diuertiſſe videt̄ vt· ff· e· l· diuortium·
¶Item nccariū eſt q̄d mittat̄ ei q̄ repudiat̄ ⁊ re
nūctiet̄ ipi p̄nti vel etiā abſenti ꝑ eū qui eſt in
p̄tāte ſua· vel eū in cui⁹ ē poteſtate vt· ff· e· lij·
· §· ſiue aūt videret̄ tn̄ q̄d ſi nō eſt ei renūctiatū
ab aliq̄ nihilomin⁹ ſoluat̄ matrio· vt· j· e· l· licet
ſed certe ibi non dicit q̄d nō ſit nccē renunctia
ri· ſed dicit q̄d nō eſt nccē libellū tradi ei qui
repudiat̄ vel ip̄m videre vel agnoſcē libellum
ſatis eſt enim q̄d miſſus ē libell⁹· et iſti ꝑ pre=
dictas ꝑſonas renūciatū eſt de miſſiōe libelli vl̄
ꝑ ſe inſtructū eſſe· ¶Nūc autē libellū mittere p̄t
ſolus ille q̄ cōpos mētis eſt· furioſus ergo vel
eius curator nō mittet libellū· pat̄ tamē ei⁹ nū=
ciū poſſet mittē· ¶Furioſus aūt repudiari p̄t· q̄z
abſentis loco habet̄ vt· ff· e· l· iuſ· q̄rit· ¶Diſtin=
gue tamē in furioſo an eius furor habeat int=
uallū· vel ſi ꝑpetuus eſt tamē eſt ferēdus h̄is q̄
circa furioſum ſunt ⁊ tūc oportet dirimi matri
mo· ¶Alioq̄n culpa mittētis libellū nuptie diru=
pte ſunt· quid enim tā hūanū eſt q̄ꝫ fortuitis ca
ſibꝫ mulieris maritū vel vxorē viri ꝑticipē eſſe·
Sin aūt furor eſt tantus ita ferox ita ꝑnicioſus
vt ſanitatis nulla ſpes ſupſit circa miniſtros ter
ribilis· licet ꝑſone ꝯpoti mētis furēti nūciū mit
tere vt nulli⁹ culpa videat̄ matrimo· direptum
neq̄z in dampnū pars altera icidat vt· ff· ſo· ma·
· l· ſi cū dotē· §· ſi maritus· ¶Imponit̄ autē pena
diſſoluēti ſpōſalia in amiſſiōe arraꝝ vt plene
diximus· ſ̄· de ſpōſalibꝫ· ¶Diſſoluenti aūt matrio·
ſine iuſta cā ſi quid ſit mulier ſuā dotē ⁊ añ nu=
ptias· donatōem amittit nec intra q̄nquēnium
habet nubēdi p̄tātē· Sic autem fuerit vir dotē
reſtituit ⁊ donatōem añ nup· amittit· ¶Iuſta
autē cā interueniēte ſi mulier diuertat dotem
recupat ⁊ donat̄· añ nup· lucrat̄ ⁊ nubit poſt ā=
nū ⁊ non ante ne q̄s de ꝓle dubitet· Si autē vir
diuerterit iuſta cā interueniēte dotē ⁊ añ nup·
donatōem ſibi habebit vel vendicabit ⁊ vxo=
rē ſi velit ſtatim ducet· ¶Que aūt ſint iuſte cau=
ſe quibꝫ vxor virū vel vir vxorē poſſit repudia
re· non dico in ſumma· quia· j· e· l· conſenſu eui=
denter in littera declarantur ⁊· l· ſi ꝯſtante et
· l· in cauſis· Sed h̄ nō pretermitto q̄d v̄· matrio·
eſt ſine dote· ⁊ vir ſine cauſa diuertit ab vxore
ſi quidē h̄z· cccc· libras· vl̄ amplius· c· libras mu=
lieri p̄ſtabit· Si vero minus habeat p̄ſtabit ei
quartā partē ſubſe ſue vſq̄z ad vltimū quadrā=
tem· ¶Idemq̄z ſeruat̄ in muliere indotata· ſi ſi=
ne iuſta cā diuerterit a marito ſuo vt· j· e· l· vl·
hodie tamē ꝑ canones fere nil obtinet p̄dicto
rū· Sꝫ nec illud p̄termitto q̄ matrimoniū dirimi
tur· nedū diuortio ſed etiā morte· ¶Item capti=
uitate vel al̄ cōtingēte ſeruitute vtriuſq̄z eo=
rū· vt· ff· e· l· i· in captiuo· ¶Tamē diſtigue vtrū
ſit certū eū viuere an incertū· Si certū eſt eū
viuere non licet vxori ad aliud migr̄e matrio·
niſi maluerit ip̄e cauſam repudij videri p̄ſtitiſ
ſe· Si autē eſt incertū ⁊ q̄nq̄nniū a tp̄e captiui=
tatis exceſſerit licet mulieri migrare ad alias
nuptias vt bona gr̄a videat̄ matrio· diſſolutū·
et vnuſquiſq̄z ius ſuū habeat imminutū· ¶Ideq̄z
in marito degente in ciuitate et vxore captiua
vt· ff· e· l· vxores· ¶Nec eſt h̄ opus repudio vt in
autē· de nup· §· ſed etiā captiuitatis· Si autē ma
ritus non fuerit ab hoſtibꝫ captus· ſed in mili
tia ꝯſtitutus q̄ntiſcūq̄z ānis māſerit in expedi=
tōne mulier debet ſuſtinē licet neq̄z lr̄as ab eo
neq̄z reſpōſum accepit· ſed ſi mortuū audierit
nō pri⁹ nubet quā per ſe vel ꝑ aliū illū ſub q̄ mi
litabat adiens interrogauerit ſi per veritatē
mortuus eſt· vt apud geſta deponat̄ cū iuriur·
ſi mortuus ſit· quo ſubſecuto poſt annū nubet·
Si vero p̄ter h̄ nupſerit tam ipſa quā qui cū ea
nupſerit velut adulteri puniēt̄· ¶Sed q̄ iurauē
rit ſi ffſo iuraſſe cōuincat̄ militia nudatus· x· li
bri auri ſoluet illi quē mortuū mētit⁹ ē eo licen
tiā hn̄te ſi voluerit vxorē ſuā accipe vt in aūt·
vt li· ma· et a· §· q̄d autē nobis ſed olim licebat
p̄dicte mulieri nubere elapſis· iiij· annis· poſtq̄
maritus ꝓfectus eſt in militiā ſi nullū ſoſpita=
tis eius potuit habē indiciū· vt· j· e· l· vxor· ⁊ ita
aliud ſeruabat̄ in marito milite et aliud in ma
rito captiuo· ¶Et ſicut etiā hodie aliud in eis ſer
uat̄ vt dictū eſt· licz aliter noteſ diuerſitas vt
liquet ex p̄miſſis· ¶Item videt̄ hodie q̄d mari
tus habeat nccē de vxoris adulterio libellū in
ſcribere ſi ex eius adulterio velit lucrari dotē
vt in autē· vt liceat· ma· et auie· §· q̄a v̄o pluri
mas· ¶Item ꝑ aliā autē· poſteriorē vt nulli iu=
dicū· §· adulterā videt̄ q̄d adulterē ſubā applicet̄
monaſterio in q̄d ipa recludit̄· Sed forte illud
in alia ſubā mulieris eſt intelligendū dotē enī
lucrabit̄ maritus vel ex pacto vt in eadē aūt·
in fi· §· v̄· dicit viro ſuari pacta illibata dotas

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

lib; inſtr̃is·vel ex auc̃te legis ꝓpter adulteriuz
vel forte dicit ſeruari dotalia pacta q̃a ſic̃ ma
ritus qui pepigerat de lucrãda dote ꝑmortua
muliere lucraret̃ eã·ita et lucrabit̃ ea incluſa
in monaſterio ꝓpter adulteriũ· In ſeruitute al
teri ꝯiugũ ſupueniente· Diſtingue vtrum fiat
ſeruus hoĩs·ꝛ tũc ſoluit̃ matrio· An pene vt
q̃a damnat̃ in metallũ·ꝛ tunc idẽ eſt ſi damna-
tus erat libertus vel liberta· Ingenuꝰ aũt na
tus non fit ſeruꝰ ex ſupplicio·vt in autẽ· de nu-
ptiar·§·q̃d aũt priꝰ·

Soluto matri·queãdmod̃ dos petat̃

Varijs modis dictuz eſt·ſ̃·de dotib;
et earum iur̃ vt· notauimus·ſ̃·de iu
re do·in pn̄·ſumme ſequit̃ videẽ queẽ
admodũ ſo·ma·dos petat̃·i·repetat̃ ſicꝫ peni
tur·ff·de pig·l·petenti·ſic et ecõtrario verbuz
reddendi·hab; ſignificatõem dandi p ſeu·ff·
de lega·ij·l·cum quidã ꝛ de·v̄·ſi·l·verbum red-
dendi· Videndũ ergo queãdmod̃ repetat̃ dos
ſo·ma·i·q̃b; det̃ actio et quãdo ꝛ qualit̃·nã de
actõnib; cõpetentib;·ꝓ dote ſo·ma·vel etiã ꝯ
ſtante·ſed marito ad inopiã vgente plene di
ximus·ſ̃·de rei vxo·act̃·ꝛ de iure do·h̄ autem
circa pñtem materiã·i·in dote data repetẽda
Diſtingue fuerit data ab alio·an a muliere vl̃
ab eo qui hab; eã in ptãte·Si data eſt ab alio·
extraneo mulier hab; actõem ex ſtipulatu·niſi
ille ſtipulatus fuerit vel pactus incontinẽti de
dote ſibi ſoli reddenda· Si autẽ data eſt a mu-
liere certũ eſt ei cõpetẽ actõem ex ſtipulatu·ꝛ
q̃d ibi obtineat in redditõe dotis ꝛ in tempo
re et in expenſis·et in beneficio vt vir damnet̃
in q̃ntũ facere pt̃ plene no·ſ̃·de rei vx·act̃· Si
v̄o pat̃ dederit ꝓ filiaf·cõis eſt vtriſq; actio ex
ſtipulatu· Sed certe ꝛ pluſculũ h; aliq̃ntulũ pa
ter q̃a cõpetit ei exercitiũ volente tamen filia
vt·ſ̃·de rei vxo·act̃·§·accedit et·ff·e·l·ij·§·vo
luntatẽ·et·l·dotẽ·et·l·ſi pater ſine ꝛ·l·non ſo-
lũ aũt h̄ quãdiu pat̃ ꝛ filia viuũt· Nã patre ꝑ-
mortuo ſola filia ag̃·vt·ſ̃·de rei vx·act̃·§·vide
amus· Itẽ ꝑmortua filia agit pat̃ vt·ĩ·e·l·dos
a pr̃e· Nec diſtinguo·ſic̃ nec lex ipſa diſtin-
guit interueniãt liberti·an nõ vt·ſ̃·de rei vx·
act̃·§·ſileat·licet dñs· M·et pla·ei cõſonãdo id
diſtinxerit·ſic̃ notauimus·ſ̃·de rei vxo·act̃·ar·
ꝓ ſe inducẽtes·q̃d filij ꝛ filie dotez ſue matris
ꝯferũt ſuis auũculis vel matteris vt·ĩ·de coll̃·
·l·illã·videt̃ ei ꝙ ſit penes eaſ·cũ id ſolũ teneãt
ꝯferre q̃d habeãt· Sed rñderi pt̃ q̃d erat filia
emãcipata·vnde nõ ad patrẽ·ſed ad ſuos he-
redes trãſmittit petitõem dotis· Item lique-
re pt̃ eos maledicere·q̃a ꝛ ſm veteres leges ſu
per quib; cõtendimus·et quarũ tẽpe h̄ q̃o fuit
agitata filiuſfa·ñ habebat heredez niſi in ca-
ſib; ſi ĝ filiaf·deceſſerit oĩa occupat pr̃ iure
peculij·non ĝ puenit ad liberos ãplꝰ dico pat̃
nõ petit hodie q2 ſit heres· Sz agit actõne ex
ſtipulatu q̃ ſibi dat̃ p·l·huic tractatui nec̃aria
ex ſupiorib; lector aiaduertet·

Si dos ꝯſtãte matri·ſoluta fuerit

Soluerit dos ex neceſſitate in caſib;
t·ſ̃·diximꝰ de iure dotis ꝛ de repu
dijs et ꝯtingit cino liberatio·ſoluit̃
etiã in plurib; ex volũtate·et contingit libera
tio vt ibidẽ notauimꝰ p·l·q̃ eſt in·ff·de iu·r̃ do·
mutus·§·manente ꝛ ſo·ma·l·quãuis at̃ eni ſi ſol-
uat̃ nõ ꝯtingit liberatõ·imo maritus q̃d ſoluit
repetit in q̃ntũ mulier eſt locupletata· Sz ꝛ ipe
ad totius dotis ſolutõem tenet̃· Itẽ muliẽ de-
fũcta repetit maritus dotẽ ſolutam·vt·ĩ·e·l·ſi
cõſtante·q̃d exaudio v̄ maritus de dote lucran
da pactus eſt q̃d tamẽ videt̃ falſuz·q̃a poſtea
vetat alienatõem rei· Sed rñderi pt̃ q̃d ipe cõ
uolauit ad matrio·ſcd̃m h̄ et ideo dotẽ deb; re
ſtituẽ filijs ꝑmi matrio· Vel dic q̃d repetit do
tem cũ fructib; ante ãnũ ſi dos eſt in reb; mo-
bilib;·poſt annũ vero dolo facẽt qui petẽt·q̃d
reſtiturus ẽet·ff·de doli excep·l·dolo·

Ne fideiuſſores vel mãdatores dotium dentur Rubrica.

Cum dat̃ fideiuſſor ꝓ dote aut a mu
liere dat̃ marito ꝓ dote ſibi pſtan-
da et tũc tenet datõr·vt·ff·de iur̃ do·
·l·ꝓmittendo·et·l·mutus·i·R̃o· Aut a marito
dat̃ mulieri ꝓ dote reſtituẽda·et tũc ſi añ ma-
trio·vel cõſtante matrio·det̃ non tenet datio·
ſicut Rubca videt̃ innuẽ·et d2·ĩ·e·l·i·et·ij·licet
quidã dicãt maritũ nõ cogi dare fideiuſſorem·
Sed ſi dederit tenet̃ ad exemplũ teſtamẽtarij·
tutoris vt inſti·de ſatiſda·tu· Sed certe rubca
ꝓhibitoria eſt·vt·ff·ne quid in loco pu·l·ij·i·
R̃o ꝛ·§·i·Sic ꝛ·ſ̃·ne chriſtianũ mãcipiũ et·ſ̃·ne
quis in cã ſua·et ex textib; eaꝝ patet Nã ſigni
ficatõ verboꝝ rubrice eſt intuẽda et ſeruãda
ẽet·ff·ſi cer·pe·l·i·ꝓhib; ĝ marito ne det Itẽ
textus ꝓhib; vxori ne petat q̃d eſt veriuſq; cã
ne cã pſidie gñet̃ vt in donatõne que fit inter
eos· Si ĝ fiat incontrariũ ipõ iure nõ valet vt
·ſ̃·det̃·et cõſti·nõ dut iũ·ꝛ·ff·de donat̃·int̃ vi
rum ꝛ vx·l·iij·§·ſciendũ·ꝛ de fideiuſ·cũ lex· Itẽ
ſimile·ff·de arbi·l·ſed ſi in ſeruũ·§·ij·ĝ neuter
poterit renũciare huic eq̃tati·licz quidã dicãt
ꝯtrariũ· Et forte poſſet diſtingui· Renũciaue-
rint ex cẽta ſciẽtia ꝯtra·l· An p ignorantiaz vt
in ꝑmo caſu teneat i ſcd̃o ñ vt·ff·ſi q̃s cautõez
·l·h̄ et ſi q̃s·§·pnl̃·ſed cẽte illud nõ ẽ in ꝓhibitis
itelligẽdũ imo in his q̃ non cogit̃ quis facere·
Itẽ dicũt maritũ ſpõte põſſe dare· Quid ſi nõ
marito ſed alij date ſunt·vt principalit̃ teneat̃
cõtrariũ videt̃ ſed ar·ꝯtra eſt in muliere q̃ iu-
uat̃ ſenatuſcõ·velleiano·q2 nec principalit̃ nec
ſcd̃ario pt̃ obligari· Si autẽ poſt matrio· ſo-
lutũ dederit fideiuſſorẽ maritus·tenet eius da-
tio·vt·ff·ſo ma·l·ſi conſtãte·§·quotiẽs

Rerũ amotaꝝ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De dotis ꝑmiſſiõe plene dictū eſt· ſed
quia in ea ſepe rez amotaz obijcit
cõpẽſatõ vt· C· e· l· i· ſupponit de rerũ
amotõe et eaz actõe que dicit rerũ
amotaz videamꝰ ꝙ qñ locũ habeat hec actio
cui det et cõtra quē et in quātum ꝛ quādo intē
dat et qualis ſit· Eſt autē ſciendū ꝙ ·iiij· neceſſa-
ria ſunt vt locũ habeat hec actio· ſi ꝙ res ma-
riti dolo malo ab vxore amoueat vel res vxo
ris dolo malo a marito amoueat vt· ff· e· l· cõ-
tra· §· Item cū· l· mulier ꝛ· l· ꝑmittendā vxorē
accipe ꝛ virū ꝛ ꝑnurū ſi tamē ſuꝰ vir ſit in ſui pa
tris ꝑtāte· nā ſi eſt emācipatus cõi iur tenebit
furti ħ nurus ſocero ſuo vt· ff· e· l· cõtra· i· §ꝰ ꝛ
·l· nihil· §· vxor nec ſufficit vxorē vel nurum vel
maritū eſſe de facto niſi et de iure teneat ma-
trimoniū· Item ꝛ ſi de iure potuerit contrahi ſi
tñ nõ ē ꝯtractū de facto ceſſat ħ actio vel ſi cõ-
cubina amouerit res ꝯcubinarij· vt· ff· e· l· ſi cõ-
cubina· et videt res cõiugis amote ſiue erant
eius ſiue bona fide emerat eas· ſiue erant ei pi-
gnori obligate· ſiue erāt ꝓpe ſiue dotales· ſiue
quolibet iuſto mõ detētē Itē videt amote ſi
ue fuerint ꝯtrecta ſiue fuerint celate ſiue con
ciliū ꝛ auxilium datū eſt vt res ſamouerent ab
alio vt· ff· e· l· ſi ꝯcubina· §· res ꝛ· §· vlt· ꝛ· l· ſed
et ſi diuorcij· et· l· ſi rem quā ꝛ· l· ob res amotas
Sed ꝛ ſi dolus abſit ceſſat ħ actio cū ipa naſca
tur ex delicto· i· furto· licet quidā extimauerit
cõiuges inter ſe non facere furtū· qa ſocietas
vite· quodāmõ vicíſſim eos faceret dños· ſ· vnū
quēqȝ rez alterius· Alij melius dixerūt ſcȝ eos
facere furtū inter ſe· ſicut facit furtū filius pa
tri· ȝ furti nõ eſt actio· vt· ff· e· l· i· et· l· ſi mulier
·§· vl· In quo ꝙ caſu actio furti daret contra
extraneū ex furto in eodē caſu actio rerū amo
taz locū hȝ ſi et alia ꝯcurrāt· i· vt fiat amotio
ꝯſtāte matrimonio· vel vt aliqđ fiat qđ ꝓ amo
tõe habeat vt dictum eſt· In caſu tamē nõ fit
furtū· ȝ tñ dat iſta actio vt cū ſeruus mulieris
iuſſu dñe diuorcij cā· res mariti amouerit· nec
eni facit furtū· qm̄ nihil ſui lucri cauſa tractat
nec videt opē ferre facienti furtū cū vult furtū
non faciat quāuis ſeruus in facinoribꝫ dño di-
cto audiēs eſſe nõ debeat· ſed rerū amotaz a-
ctio erit vt· ff· e· l· ſimilit· §· ſi ſeruus· Si vero pꝰ
diuortiū vel ſo· ma· quēdā vxor viri res amoue
ret ꝯueniret actõe furti· vt· ff· e· l· et ideo· i· §ꝰ
In honorē eni matrio· turpis actio vel penalis
vel furti vel rerū amotarū nõ dat ꝯſtante ma
trio· vt C· e· l· ij· et· ff· e· l· ij· Exigit ergo ꝙ fiat
amotio cõſtāte matri· et cā diuorcij ꝛ ſecutum
ſit diuortiū· vel qđ fiat cā ſpāte mortis· et ſeq̄
tur mors· vt· ff· e· l· ſi mulier· §ꝰ ꝛ· l· rerum q̄-
dem· Si ergo mulier· cū de viri vita deſperaſſet
res amouerit et vir deceſſerit heres eius habȝ
actõez rez amotarū ꝛ hēditatis pet· ꝛ ad exhi
bend act· qa ex iniuſta cā res ſunt penes mulie
rē· qđ ſi mortuo viro mulier amouerit res non
facit furtum quia hereditarie rei nondum poſ
ſeſſe non fit furtum ideoqȝ vendicari poterint

aut venient in hereditatis petit· vt· ff· e· l· con
tra· §· ſed ſi morte· Dat ħ actio coniugi cuiꝰ
res amote ſunt ab altero ꝛ heredibꝫ eiꝰ vt· ff·
e· l· inſer habebit ꝛ· l· marcellꝰ· i· §ꝰ ꝛ· l· ſi mu
lier· §· vl· Dat contra amouentem ꝯiugē q̄n-
dā ſiue ex ꝑſona ſua cõueniat ſiue ex ꝑſona al-
terius puta ſerui vel alterius cui extitit heres
qđ mirabile eſt· qa ſic deberȝ vxor mea mihi te
neri furti ſicut ille cui extitit heres tenebatur
mihi· Item ꝛ ſi ſeruus eius mihi furtū fecerit
debȝ teneri furti noxali actõe· ſed tñ in vtroqȝ
caſu ꝓpter reuerētiā ꝑſonaz tantū furtiua cõ
petit ꝯdictõ non etiā furti actio· vt· ff· e· l· ꝛ iõ
·§· ſi ſeruus· Item et inſtituit cõtra patrē ex ꝑ
ſona filief· que res mariti ſui amouit cā diuorcij
vt dictū eſt· Sed vt damnet q̄tenus ex ea re locu
pletior factus ſit vel dolo eius malo factū eſt q̄
minus fieret· ſed in caſu pater tenet ſatiſfacē
in totū ꝓ rebꝫ amotis· ſcȝ ſi adiuncta filia expia
tur de dote· nec enim aliter dat ei actio de do-
te ꝙ ſi filiā in rerū amotaz iudicio inſolidū· et
cum ſatiſdatõe defendat vt· ff· e· ꝛ ideo· §· vl· ꝛ
·l· dolo· et· l· viua· multa eni ꝯſequimr in defēdē
do que non poſſumus cõſequi in agēdo vt· ff· de
cõpenſa· l· ſi cū filiof· ꝛ de redibitoria· l· ſi ſeruꝰ
mācipiū et ſi cer· pe· l· cū fund· §· ſeruum· Quod
autem dixi de filiaf· ſeruat in filiof· amouente
Item heredes amouētiū tenent ſicut heredes
furis tenent ꝯdictõe furtiua ȝ tamē non omi-
no ſic qa heres furis tenet ꝛ ſi nihil ad eū per
uenit· ſed ħ heres tenet in q̄ntū ad eū ꝑuenit
vt· ff· e· l· contra· §· itē heres· et C· e· l· vl· Ve-
nit autē in hāc actionē reſtitutio rei· Nec diſti
guo extet res vel non extet vel caſu vel ſine ca
ſu puta ſi mulier res viri diuorcij tꝑe comede-
rit vel vēdiderit donauit· vel q̄libꝫ rõe ꝯſumpſe
rit vt· ff· e· l· ſi ꝯcubina· §· ñ ſolū ꝛ· l· ꝛ iõ· §· itē ve
rū eſt· Si aūt nõ reſtituat res eſtimari debȝ q̄n-
ti in litē actor iurauerit· Non eni eſt equū inui-
tum ſuo ꝑcio ſuas res vēdē· vt· ff· e· l· ſi cū dos·
·§· ſi mulier et· l· non enim· Et ſiquidez ꝑſtita ſit
eſtimatio rei ab amouēte· et poſtea deſierit poſ
ſidere habere et in rē actionē· qa emptoris loco
eſt habēdus· vt· ff· e· l· ſi ꝓpter res ħ eni ꝟ ille
qui agit rez amotaz ꝓbauit res amotas· Si
aūt non ꝓbauerit ꝑmittit ei lex deferre ſacra
mentū reo vt iuret diuorcij cā nihil amotū eſſe
dū tamē actor ꝑus de calūnia iuret· Iurare āt
cogit reus ſi ipe dicat amouiſſe pat enim amo
uentis iurare non cogit cū ſit iniquū de alieno
facto aliū iurare· Id circo nec eiꝰ heres q̄ que
dicit amouiſſe iurare cogit nec licet reo refer
re ſacramētū non magis quā ſi ꝯueniret furti·
vt· ff· e· l· marcellus· §· qui rerū et· §· vl· ꝛ· l· non
magis· Intēdit ħ actio· ſo· ma· Sed ſi pēdē-
te iudicio reintegrat matri· ſoluit iudiciū rez
amotarū ȝ ſi reintegrato matrio· iterū fiat di
uortiū manebit actõ rerū amotaz ob res amo
tas ꝑoris diuorcij cā· Itē ob impēſas et dona-
tiones in priori matrio· factas· vt· ff· e· l· rein-
tegratū ꝛ· l· vl· Actio iſta ꝑſonal ē ꝑpetua ꝑa-
toria vt· ff· e· l· rez amotaz ꝛ· l· ſi nup· §· ħ actõ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Ne ꝑ dote mulieri bona mariti abdicã-
tur Rubrica·

AVdi mulieri bona viri mortui ab-
dicanẽ iur eꝰ dñij ſane ſi nullo herede
relicto deceſſerit vir marie nõ ide-
neus ſit ad ſoluend̃ ſm iuris formã cõſuliẽ inde
mnitati mulieris q̃tenus ſucceſſiõis patiẽ mo
dus vt·ꝭ·e·l·i·ſcꝫ vt poſtulet ſe mitti in poſſeſ-
ſiõem bonoꝝ hereditarioꝝ ſicut ꝛ faceret qui
libet creditoꝛ vel in tẽtãdo ꝑſonalẽ actõem vel
in tẽtãdo hypothecariã cũ bona mariti quon
dã tacite ſint ei obligata ꝑ dote·

De fũdo dotali Rubrica

DIctuꝫ eſt·ſ̃·generaliẽ de dotibꝫ·et
q̃a fũdus dotalis priuilegio muniẽ
dicamus de fundo dotali·ſ·quis ipẽ
ſit et qñ ꝛ quo ꝑuilegio gaudeat· Eſt aũt pre-
diũ dotale cũ iſta duo ↄcurrũt·ſcꝫ q̃d matrio·
contractũ eſt et traditio predij·interuenit vt
diximus·ſ̃·de rei vxo·act·et ita dñiũ vel quaſi
dñium eſt queſitũ marito·non diſtinguo ſit pre
dium vrbanũ vel ruſticũ· vel vtrũ ſit totũ da-
tũ in dotẽ vel pars vt·ff·e·l·dotale prediuꝫ·i·
R̃oꝛ·§·i·et·§·dotale videẽ tamẽ q̃d ſine tradi-
tõe fieret fundus dotalis ex eo q̃d legiẽ·ff·e·
·l·ſi fundũ·q̃a alio poſſidẽte et vſu capiẽte fun
dũ mulieris·mulier dedit ipm in dotẽ ꝛ ita fũ
dus cepit eſſe dotalis·vt ibidem diciẽ·ſed cer
te ibi interuenit traditio mulieris· nã alio poſ
ſidente virũ inducere potuit in poſſeſſiõem·vo
lens in eum trãſferre dñiũ et ita queſituꝫ eſt ei
dñiũ ꝑ inductõem in poſſeſſiõem licet ei nõ ſit
acquiſita poſſeſſio ſimile·ff·de acquiẽ·re·do·l·
liber hõ·§·quicq̃d tamẽ·et de donat·inter vi-
rũ et vxorẽ·l·ſi vxoꝛ filio regulare tamẽ eſt·et
frequẽtius accidere conſueuit vt ꝑ traditõem
vacue poſſeſſiõis trãſferatẽ dñiũ in accipientẽ·
vt·ꝭ·de diſtrac·pi·l·qui prediũ·et·ſ̃·de ꝓbat·
·l·cum res Alij dicũt in ꝑdicta·l·ceſſam fuiſſe
marito rei vendicatõem·ſed certe tũc nõ eſſet
fundus dotalis ſed actio in rẽ diceretẽ dotalis
nec eſſet dñiũ q̃ſitum marito·vt·ff·de iure do·
ſi ſpõſalibꝫ·§·vlt·ꝛ fam·her·l·plane· Item do
talis eſt fũdus ille qui eſt inextimatꝰ· Extima-
tus enim nõ eſt dotalis ſed empticius·vt·ſ̃·de
rei vxo·act·§·ꝛ cum lex niſi ita extimatus eſſꝫ
vt appareat·q̃nti eſſet deterioꝛ nõ·vt pſtetẽ ex
timatio vel niſi ita extimatus eſſet vt mulieris
eſſet electio petat fũdũ aut preciũ vt·ff·e·l·q̃
ſi fundũ et·ſ̃·de iuẽ·do·ſi inẽ virũ· Quod dictũ
eſt in muliere dante fundũ in dotẽ ſeruatẽ ꝛ in
muliere cui debetẽ a ticio fũdus ꝛ ipa ticio ꝓmi
ſit in dotẽ id q̃d ſibi debꝫ ticius Si aũt ticius ei
debet fundũ aut·x·erit in eius arbitrio·quid in
dote ſit·Sed ſi debeatẽ mulieri ſtichus aut fũdꝰ
et ipa ꝓmiſit doti id q̃d ille debet ſticho mor-
tuo fundũs in dote erit·Si aũt ticius fundum
cornelianũ aut ſempronianũ deberet vtrũ eoꝝ
malie dotalẽ eſſe· Dicẽdum eſt ergo alienabit
vtrũ eoꝝ velit·alterũ nõ alienabit·ſi tamẽ ali-
enatũ rurſus redimat adhuc in eius ꝑtãte eſt
an eũ quẽ retinuiſſet alienare vellet Erit ergo po
teſtas ãbulatoria q̃a dotalis fuit obligatõ pla
ne anteq̃ ticius redimat alienatũ retentũ·inte
terim alienare nõ pt Si tamẽ alienauerit de fa
cto eo interim alienato poſtea retẽto retẽtus
ex poſt facto videbiẽ recte fuiſſe alienatus·vt
·ff·e·l·ſi maritus debitoꝛi et·l·erit· Item quaſi
dotalis fundus cenſeẽ ille qui traditus eſt ſpõ
ſo nondum ſecuto matrimo· Item q̃ legatꝰ eſt
dotali ſeruo·vt·ff·e·l·iij·ꝛ·iiij· Item q̃ſi dota
lis fundus cenſeẽ ſo·ma· Nam ꝛ ſi maritus fue-
rit in ſeruitute hoĩs redactus dñs hũc fũdũ
alienare nõ pt· Idemq̃ꝫ ꝛ ſi fuerit redactꝰ in ſer
uitutẽ pene et ita ceperũt eius bona ad fiſcuꝫ
ꝑtinere impediẽ eni vẽditio fũdi dotalis quã-
uis fiſcus ſemꝑ idoneus ſucceſſoꝛ ſit et ſoluen-
do vt·ff·e·l·ij·et·l·etiã diꝛrepto· Eſt aũt priui
legiũ fũdi dotalis maximũ· q̃a alienari non pt
vt patet ex pmiſſis niſi ex neceſſitate·vt quan
do mulier fundi portõeꝫ ꝓ indiuiſo dedit in do
tem et maritus a ſocio fũdi ꝓuocatẽ iudicio cõi
diuidundo·tunc enim ex neceſſitate videtẽ alie-
nare·ipẽ tam̃ ſociũ eo iudicio non poſſꝫ ꝓuoca-
re q̃a volũtaria videẽ alienatõ·vt·ꝭ·e·l·mariti·
et·ff·de ↄdict·fur·l·et ideo· Itẽ neceſſaria eſt
alienatõ ſi maritus noluit cauẽ vicino de dãno
infec·cui dotale prediũ minabatẽ ruinã ꝛ ob hꝰ
vicinus miſſus ſit in poſſeſſionem de inde iuſſus
ſit poſſidere·hꝰ enim dñs fit vicinus q̃a hꝰ alie-
natõ non eſt volũtaria Sed ꝛ ꝑ vniuerſitatẽ trã
ſit prediũ·ſm q̃d poſſibile eſt ad alterũ veluti
ad heredẽ mariti·cũ ſuo tamẽ iure vt alienari
non poſſit vt·ff·e·l·i·Sed ꝛ ſingulari titulo q̃ñ
q̃ꝫ ſit eius alienatõ ſi mulieri expediat vt fũdꝰ
ↄuertatẽ in pecuniã vel vt ꝑ eo fundo alium in
dotẽ accipiat maritus vt·ff·de iure do·l·viti·
atẽ nec fundũ nec fundi ſeruitus alienari vel re
mitti pt nec ꝑ hꝰ deterioꝛ ↄdictõ ꝑdij fiat vt·ff·
·e·l·lex·§·iuẽ·ꝛ·l·ſed nec et verbũ alienatõis
large eſt accipiendũ ꝓ q̃libet actu ꝑ q̃ trãſfer
tur dñiũ vt·ꝭ·e·l·i·et de v̄·ſi·l·alienatẽ· Itẽ largi
us ꝑ quolibet actu ꝑ q̃ ↄſtituiẽ alteri ius in re
vt·ſ̃·de rebꝫ ali·non alie·l·vlti· Vſucapio ergo
vel pſcriptõ cõtinetẽ nomine alienatõis q̃d ta-
men ſic exaudi vt inchoari non poſſit vſucapio
fundi poſtq̃ cepit eſſe dotalis· Si autẽ fuerat
inchoata prius poterit pfici poſtea vt·ff·e·l·ſi
fund̃ et de·v̄·ſi·l·alienatõis· Vbicũq̃ꝫ autem
ꝓhibetẽ fundi dotalis alienatõ licet mulier cõ
ſentiat·nõ ideo magis tenet vt inſti·quibꝫ ali·
li·i·R̃o licet ſecus ſit in donat·ꝓpter nupẽ·vt in
autẽ·vt immobilia ante nup·dona·colẽ·v·ꝛ vt
diximꝰ·ſ̃·ad velẽ·quid ergo ſi fuerit alienatũ
ꝑdiũ dotale certe maritus reuocabit alienatõ
nem cõſtante matrio·veniẽs cõtra ſuũ factuꝫ
q̃a non ꝓceſſit de iure vt·ꝭ·de agri·ꝛ cen·l·quẽ
admodũ matrimonio aũt ſo·reuocabit aliena-
tõeꝫ mulier niſi ſo·ma·paciſcatẽ ne petat vẽ q̃d
ſimile obſtet ei puta q̃d extitit heres maritoꝛ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

de ductis legatis quātitatē dotis in hereditate eſt habitura nā q̄d ex hereditate ſibi nō pt̄
ſeruare vendicabit a poſſidēte vt ff e l dota
le ſ ſi vxore Poteſt ex ꝓdeſſe poſſeſſori q̄d fū
dꝰ dotalis ei a'ienatus ceſſit lucro mariti vt
ff e l fundū dotalē Quid ſi res mobilis eſt
dotalis nunq̄d alienari pt̄ in dotali ſeruo exp̄ſ
ſum eſt eū manumitti poſſe a marito ſi ipſe ſit
ſoluēdo vt C de ſeruo pi da l i ⁊ idem forte in
alijs alioq̄n ꝓ nihilo ſcripta eſſꝫ lex iulia in fū
do dotali ſi idem eſſet in re mobili nā q̄d in vno
vetat̄ in alijs videt̄ eſſe pmiſſum vt ff de fūdo
inſtruc le l q̄ſitū ſ idē Rub

De diuorcō facto ⁊ apud quē liberi morari vel educari debeāt Rubrica.

Quoniā diuorcio facto ſepe querit̄ de
filijs apud quē debeāt morari vel e-
ducari ⁊ de hꝫ ponit Sciēdū eſt igi
tur regulariter minores triēnio apud matrē edu-
candos maiores apud patrē ſed interdū iu-
dex apud quē ꝯmodius morent̄ extimat vt ta-
men poſt trimatū etiā apud matrē expēſis pa
tris alant̄ vt C e l i ⁊ C de pa po l nec filiū Do
die autē facto diuortio diſtinguit̄ vtrū pat̄ p̄-
ſtiterit diuorcij cām an mater ſi pater p̄ſtabit
ipſe pater expēſas materi filioꝝ q̄ nō venit ad
ſcdas nuptias apud q̄m nutriri dn̄t filij Si aūt
pater nō ſit idoneꝰ paupes filij a locuplete ma
tre ſunt alendi et apud eam debēt morari quē-
admodū enim filij locupletes cogunt̄ matrem
egentē alē ita iuſtū eſt a matre locuplete filioſ
paſci Nō autē dictū eſt de matre ⁊ filijs indi-
gentibꝫ hꝫ etiā in oīnibꝫ aſcēdentibꝫ ⁊ deſcēdē
tibꝫ pſonis vtriuſq̄ꝫ nature valet Si vero mat̄
p̄ſtiterit cām diuorcij tūc apud patrem alendi
ſunt filij ſubaudio expēſis matris etiam ſi maio
res ſint triēnio vt in autē vt liceat ma et a ſ
illud q̄ꝫ

De alendis liberis a parētibus

De liberis apud quē morent̄ et nutri
ant̄ facto diuortio dictū eſt Vn̄ oc
caſiōe ſumpta ḡnalit̄ dicit de liberiſ
alendis a parētibꝫ ⁊ eccōuerſo Et certe ſicut
ex tenore ſumme ſupioris rubce liquet ⁊ liberi
pentes ⁊ pentes liberos tenent̄ alere et oīa
onera inuicē ſufferre nō tamē eris alieni vt ff
e l ſi quis a liberis ſ non tantū ⁊ ſ pens Di-
ſtingue tamē patrē et aſcēdentes linee pater-
ne a matre ⁊ aſcēdentibꝫ eiuſdē linee nā pat̄ co-
git̄ ita demū ſi ſit iuſtus et idē in eis a quibꝫ ipe
deſcēdit mater autē cōpellit̄ etiā ſi vulgo con
ceperit et idē in aſcendentibꝫ eius Eſt et alia
dr̄a q̄a mat̄ nō cōpellit̄ niſi pater vel aſcēden-
tes eius deficiant eſſe vel niſi ſint egētes Cer-
tum eſt enim id q̄d filia parit nō auo materno
ſꝫ patri ſuo oneri eſſe vt ff e l ſi quis ſ vtrū et
l non queadmod Sunt et alie diuerſitates in
tpe vel forte in alijs vt notari pt̄ ex ſupiori ſū-
ma ḡnale tamē eſt in oīnibꝫ pentibꝫ vt non cō
pellant̄ alere ſi habeāt q̄d obijciāt filijs vt ec-
ce q̄a accuſati ſunt ab eis vel q̄a ſibi pn̄t ſuffi-
cere in alimentis vel ex bonis ſuis vel artificio
ſuo et idem puto in liberis circa parētes et ecō
uerſo vt ff e l ſi q̄s ſ ſꝫ ſi filius ⁊ ſ idē iudex ex
timare Itē extranei heredes liberoꝝ nō hn̄t
nccē alere pntes liberoꝝ niſi in ſummā egeſta
tem ſint deducti vt ff e l ſi q̄s ſ itē R̄x ptum
Nec diſtinguēdum eſt in libertis ſint in ptāte
vel non vt ff e l ſi quis i R̄o Preſtari aūt de-
bēt alimēta ꝓ modo facultatū vt C e l ij ⁊ ff
e l ſi q̄s ſ alimēta et ſi nō p̄ſtent̄ captis pigno
ribꝫ et diſtractis coget̄ quis ſatiſfacere ſentē-
tie vt ff e l ſi q̄s ſ ſi quis ex his Si aūt de hꝫ
ipo ſit dubiū ſit parēs vel de liberis ſuper ea re
ſummari iudex debꝫ cognoſcere et ſi cōſtiterit
filiū vel parentē eſſe tūc ali iubebit alioq̄n non
decernet alimēta Sciēdū eſt tamē q̄d ſi pnūcia
uit iudex ali oprere tamē ea res nō facit p̄iudi
ciū veritati nec enim ob hoc pnūciat̄ filiū eſſe
ſed ali debē vt ff e l ſi q̄s ſ ſi vl Forte eſt ⁊ il-
la ratō q̄a de incidenti q̄ōe filiatōnis nō plena
ſꝫ ſemiplena ſit cognitō Nā ſi fieret plena co-
gnitio fieret p̄iudiciū in incidēti q̄ſtioni vt C de
ordi cogni l ij vel forte eſt illa rō q̄ pater co
git̄ q̄nq̄ꝫ alē etiā nō ſuū filiū Nā ſi vxore denū-
ciante ſe p̄gnantē maritus nō negauerit nō vti
q̄ꝫ ſuus efficit̄ illi ptus ceterū ſi eſſꝫ ſatis eſt iu
rioſum eſſꝫ ſi q̄s longo tpe abfuerit ⁊ reuerſus
vxorē p̄gnantē inuenerit ⁊ idcirco reiecerit co
git̄ tamē alere filiū donec ꝯſtet de filiatōne vt
dictū eſt et vt dicit̄ ff e l i ſ idē iul ſcribit

De cōcubinis Rubrica

De nuptijs p quas copulant̄ nobis v-
xores dictuꝫ eſt et de legitimis filijs
natis ex eis Videamꝰ de cōcubis ex
q̄bꝫ naſcūt̄ filij baſtardi Videōd ḡ q̄ mulier poſ
ſit eſſe in cōcubinatu ⁊ q̄s poſſit eam h̄re et q̄
lit̄ cōtrahat̄ ꝯcubinatus Nā de filijs eoꝝ di-
cet̄ in ꝓxio ti Poteſt aūt q̄s eas ſolas muliēs
in ꝯcubinatu h̄re ſine metu criminis in q̄s ſtu-
prū nō cōmittit̄ Nō ḡ habebit in ꝯcubinā vel
virginē vel viduā minorē xxv an niſi ſpeciali-
ter exp̄mat corā teſtibꝫ vt h̄re velit viduaꝫ in
ꝯcubinatū alioq̄n p̄ſumet̄ matri vel ſi recuſat
matri teneret̄ de ſtupro q̄a in eas pſonas ſtu-
prū ꝯmittit̄ vt ff ad l iul de adul l inter li-
beras ſ i ex ita tamē ſi honeſta fuerit vidua
Si aūt eſt inhoneſta vel obſcuro loco nata vel
etiā ſi queſtū corpe fecit vel ſi dānata eſt d̄ ad
ulterio pt̄ haberi ꝓ ꝯcubina ſine ſpāli teſtatōe
vt ff e l i ſ et puto ⁊ ſ q̄ aūt ⁊ ſ vl ⁊ l pnl
Dāmnata aūt adulterij nō p̄t vxor duci ſine pe
na lenocinij vt ibidē dicit̄ nec diſtinguit̄ in cō
cubina ſit libera an ancilla vt C cōia de manu-
miſſiōe l vl Sic ḡ crimē ſtupri impediet cōcu-
binatū Idē ⁊ in crimine inceſtus q̄d cōmittit̄

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

rc̄e affinitatis nã ſi q̄ fuit in concubinatu meo
ex ea nõ p̄t eſſe in ↄcubinatu filij mei vel nepo
tis vel ecõtra qa ꝓprie nepharia eſt huius cõ-
iũctioꝛ ideoh̄mõi facinus ꝓhibendũ eſt nã qa
ↄcubinatus ꝑlegẽ nomẽ aſſumpſit extra legis
penã ẽ vt· ff· e· l· i· i· §· ſi q̄ꝛ· l· pnl'· ꝛ· l· in ↄcubi
natu i fi· l· Et ↄſtituit aliq̄ ↄcubina ſola ai deſtia
tõe etiã ab eo q̄nq3 qui nõ p̄t eam vxorẽ duce-
re· vt ecce preſes mulierẽ oriũdam de ꝓuincia
non ducit vxorẽ· ſed tamẽ p̄t habẽ ibi cõcubi-
nam vt· ff· e· l· vl· et de ritu nup· ſi q̄s officiũ niſi
legitimaꝫ habeat vxorẽ· hoĩes enim vxores
hñtes nõ pñt hr̄e concubinã vt· j· e· l· i· Item
nullus p̄t habere plures ↄcubinas· ſꝫ vnicã ꝛ in
domo ꝛ indubitato affectu cõiũctã licet habe-
re· vt in aũt· quibꝯ mo· na· filij effi· ſui· §· ſi quis
aũt· Itẽ videt̄ hodie· q̄d ea demũ ſit legitima
ↄcubina que p̄t mihi eſſe vxoꝛ vt in autẽ· vt li-
ma· vt· j· §· ad h̄.

De naturalib9 liberis ꝛ matrib9 eoꝝ ex quib9 cauſis iuſti efficiant̄ Rubrica

Quia ex cõcubinis filij naſcunt̄ natu
rales· et de naturalibꝯ filijs· Videa
mus ꝛ de matribꝯ eoꝝ· ſ· qui dicant̄
naturales et q̄ntuꝫ poſſit eis relinqui vel inter
viuos vel in vltima volũtate quoq̄ titulo dari
et poſtea ꝓſequẽtes tenorẽ Rubce dicemus·
Quibꝯ ex cauſis liberi naturales efficiant̄ ſui·
i· redigant̄ in ptãtem parentũ et de h̄ tracta
tur in illa autẽ· quibꝯ mo· na· effi· ſui in col' vij·
vel fiant legitimi ſucceſſores patri· et ſi nõ re-
digant̄ in ptãtẽ ſuã eo viuente et de h̄ tractat̄
in alia autẽ· q̄bꝯ mo· fi· na· effi· le· in col' vi· et h̄
apte pcipiet̄ in ſequẽtibꝯ· Sciẽdũ eſt igit̄ q̄d fi
lioꝝ alij ſunt naturales ꝛ legitimi vt q̄ naſcũ-
tur ex legitimo matrimonio Alij ſunt legitimi
tãtũ vt adoptiui· Alij naturales tantum vt na
ti ex concubina vnica ꝛ in domo et indubitato
affectu coniuncta vt in autentic· quibus mo-
na· effi· ſui· §· palã eſt in p̄ma colũna· et· §· ſi q̄s
aũt· Alij neq3 naturales neq3 legitimi vt q̄ ex-
illicito ꝛ dãnato coitu nati ſunt· vt in autẽ· qui
bꝯ mo· na· effi· ſui· §· vl· Et eſt ſciẽdũ q̄d iſta di-
ſtinctõ liberoꝝ ſit ſ̄m iura ciuilia vel impato
ruꝫ non ſ̄m iura naturalia neq3 enim a prin· q̄ñ
ſola natura ſanciebat hoies anteq̄ ſcripte ꝓ-
uenirẽt leges· fuit quedã dr̄a naturalis et le-
gitimi· ſed antiq̄s parẽtibꝯ antiq̄ filij· mox vt
ꝓcedebãt fiebãt legitimi ip̄a creatura· ꝛ ſicut
in liberis hoĩbꝯ natura fecit liberos oẽs bel
la vero ſeruitutes ad inuenerunt ſic et natura
legitimas ꝓduxit ſoboles at diuerſio ad cõcu
piſcẽtias vel caſtitatis caſus naturales immi-
ſcuit legitimis et ſicut in ſeruitute adinuẽtum
eſt beneficiũ manumiſſiõis ita neceſſariũ eſt na
turalibꝯ vt inueniat̄ medela q̄ fiãt legitimi ꝛ ſui
vt in autẽ· quibꝯ mo· na· effi· le· §· nouimus et q̄
bꝯ mo· na· effi· ſui· in p̄ma colũna Succedũt aũt
iſti filij naturales ex teſtamẽto ꝛ ab inteſtato
et ſi quid iſte pat̄ naturalis habeat filios legi
timos vel nepotes licet ei dare vel relinq̄re na
turalibꝯ eoꝝ ꝛ eoꝝ matri vnciã vnã nõ vltra vel ſo
li cõcubine ſemi vnciã nõ vltra q̄d autẽ vltra
datũ eſt applicat̄ legitimis filijs vel nepotibꝯ·
Si aũt non habeat legitimos filios vel nepo-
tes vel deſcẽdẽtes ſꝫ habeat aſcẽdentes legiti
ma pte relicta aſcendẽtibꝯ legitimis reliquum
in naturales diſtribuere p̄t· Si aũt neq3 aſcen-
dentes neq3 deſcẽdentes habeat legitimos licꝫ
eos inſtituere in ſolidũ heredes· Ab inteſtato
aũt ſuccedũt iſti naturales· vna cũ matre ſuavi
riliter in duas vncias patne ſubſe· ſi parens iſte
naturalis defũctus inteſtatus nõ habeat legi
timã ſobolẽ liberoꝝ neq3 legitimã ↄiugẽ· nã ꝛ
hic licet nõ capiat vel ſuccedat· tñ facit ne na-
turales poſſint cape vel ſuccedere ſicut ꝛ faci-
unt legitimi filij qui ſuccedũt et repellũt natu-
rales· Sed vbi repellunt̄ naturales ꝓpter legi
timã ſobolẽ vel legitimã cõiugẽ vt dictum eſt
debẽt ipi naturales paſci a ſuccedẽtibꝯ boni vi
ri arbitrio· Sicut aũt et in q̄ntũ ꝛ q̄ñ ſuccedant
liberi naturales parẽtibꝯ ita ꝛ in tñ et totiens
debẽt ſuccedẽ pntes naturales filijs naturali-
bꝯ vt par pietas ſeruet̄ eis et que dixi de natu-
ralibꝯ filijs ꝛ de naturalibꝯ nepotibꝯ ꝛ ꝑ nepoti
bꝯ ſeruãda ſunt· ſi quis nepotis nomẽ in tã de-
generes hoĩes extendẽ voluerit vt in aũt· q̄
bꝯ mo· na· eff· ſui· §· diſcretis vſq3 ad ſiluꝫ· §· q̄ñ
vero et· j· e· l· vl· Qui aũt ex damnato eſt coitu
vel nephario vel inceſtu nec naturalis nomia-
tur filius nec alẽdus eſt a parentibꝯ nec habe-
bit ꝑticipiũ ſubſe patne ip̄e vel eius mat̄ eẽ p̄ro
gatiua ſꝫ pti impialis q̄ue loco vxoris vel lo-
co cõcubine ſit habita et q̄d eis talis pat̄ debe
rit ꝑ ſe vel ꝑ aliũ totũ retractũ· legitime ſobo-
li reddendũ eſt aut fratri aut ſorori aut fiſco ſi
p̄dicti nõ exiſtãt vel exiſtãt et in pñtia rerũ cõ
ſtituti agẽ noluerint pacto vel iureiurãdo ex-
cluſi· Idemq3 et diſſimulauerint vel tacuerint
infra duos menſes et inuadit fiſcus res tales
ſub pena quadrupli ꝛ ꝑquirit res tales cũ ſeua
q̄ſtiõe tormẽtoꝝ ↄcubine inferẽdoꝝ vt expri
mat veritatem donatoꝝ vel ↄmẽdatoꝝ ei vel
alij ꝑſone· ꝑ ea vt in aũt· q̄bꝯ mo· na· effi· ſui· §·
vl· et· j· e· l· i· Quid ſi impatoꝛ indulſerit ſꝫ-
p̄ũ vt nõ obſtãtibꝯ p̄dictis legibꝯ poſſint tales
ſpurij ſucc edẽ reducẽs eos ad iura antiq̄ ꝛ na-
turalia de quibꝯ· ſ̄· diximꝯ· puto q̄d poſſint ſuc-
cedere· qa iuſtinianus ſequẽtibꝯ impatoribꝯ nõ
potuit· l· imponẽ vel impare· ſed eis potuit iu-
dicare vt· ſ̄· de leg· et· ↄ· l· digna vox ꝛ· ff· de
arbitris· l· nã· Nec ꝑtereũdũ eſt· q̄d q̄tã coitꝯ
erãt illiciti et damnati ꝑ· l· i· iſtius· t· q̄ hodie
nõ ſunt illiciti· Nã ſenatores ſeu ꝑfectiſſimi vel
diui iuris vel hi q̄s ſacerdocij vel fenicarſie vl'
ſmarcie ornamñta decorãt nõ pñt hr̄e filios ex
ancila· vel ancille filia vel liberta vel liberte fi
lia vel ſcenica vel ſcenice filia vel ex taberna-
ria vel ex tabernarie filia vel hũili vel abiecta
vel lenonis vel arenarij filia vel q̄ mercimonijs
publice p̄fuit ſumi filios habeãt ex eis tanquã

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ex vxoꝛibꝫ ſiue tāq̄ ex ꝯcubis hodie aūt ex eis
tanq̄ ex vxoꝛibꝫ pn̄t etiā ꝑditi· magnis digni-
tatibꝫ ſuſcipe filios ⁊ cū eis ꝯtrahē matrio · dū
tamē libere ſint mulieꝛs ⁊ c̄ q̄bus licet nuptias
celebrare· et neceſſariū eſt vt dotalia inſtrum̄
ta ꝯficiant̄ ab illuſtribꝫ· reliqui vō citra eos et
qui maioꝛibꝫ decoꝛati ſunt dignitatibꝫ· ſolo affe
ctu nuptias cōtrahūt cū liberis mulieribꝫ qua
rū non ſunt nuptie interdicte vt in autētica ve
lite ma· ⁊ auie colł· viij· §· cōſtātini vō in cōcu-
binatu ḡ q̄ illuſtris haberet cū predictis hūi-
libꝫ femis vel in matrio· q̄d cōtraheret cū an-
cilla nō coꝛrigit̄ lex ꝑma huius· t· ¶ Supeſt vt
videamus quibꝫ mo· illi qui naturales tātū ſunt
ius legitimoꝝ adipiſcāt̄· Et certe ſi naturał pr̄
vel inter viuos vel in vltima volūtate offerat
naturales filios ſeruitio curie ciuitatis ex qua
vel cuius vico ip̄e eſt oꝛiūdus vel ſi eſt de ſeni-
oꝛe vł noua rōa ſi offerat eos ſeruicio curie cu
ius ius metropolitane ciuitatis cuiuſcūq; ꝓuin-
cie redigunt̄ tales filij naturales in ptāte ſui
pn̄tis vt inſti· de nup· §· vl· et pt̄ hos naturales
eoꝝ pat̄ inſolidū ſcribere vel nūcupare hēdes
vt· ꝭ· e· l· iij· niſi habeat alios naturales filios et
legitimos· tūc enim nō in plus vel maioꝛē q̄nti
tatē inſtituet naturales tm̄ quā inſtituerat na
turales ⁊ legitios vt in auten· q̄bꝫ mo· na· effi-
ſui· §· et quoniam· Succedunt ergo iſti natu-
rales cum naturalibus ⁊ legitimis· ſi tamen na
turales nati ſunt ex libera· Nam ſi nati ſunt ex
ancilla ⁊ manumittant̄ poſtea tūc demū offe-
runt̄ cū nō ſupſunt legitimi vt in autē· q̄bꝫ mo-
na· ef· ſui· §· ſi quis igit̄ fuerit et· §· ⁊ iſte modus
et q̄d dictū eſt in filio oblato ſeruicio curie ſer
uat̄ et ſi filiā ſuā naturalē q̄s copulauerit curi-
ali ciuitatis de q̄ vel cuius vico ipſe eſt oꝛiūdus
vel copulauerit eā curiali ciuitatis metropoli-
tane ſi ip̄e ducat oꝛiginē ex alterutra regaliū
ciuitatū· quid enim intēſt vtrū ꝑ filios vel per
generos ꝯmoditatibꝫ ciuitatū ꝯſulat̄ ⁊ vtrum
nouos lex faciat curiales an foueat q̄s inuenit
vt· ꝭ· e· l· iij· Et i his oīibꝫ neceſſariū eſt· q̄d ob-
latōni pr̄is filij vel filie ꝯſentiāt· vel a ꝑncipio
vel poſtea ratū habēdo Nā ſi ſolueret ius ptā
tis inuitis filijs non licet pentibꝫ multomagis
ſub ptāte redigere inuitū filiū et nolētē ſiue ꝑ
oblatōem ad curiā ſiue ꝑ inſtrōꝝ celebratōez
ſiue ꝑ aliā quālibet machinatōnez tanq̄ foꝛtē
metuentē paternā iuſtū nō eſt· neq; ꝓpriū impe
rij neq; ꝓpriū legiſlatoꝛis ⁊ ſi plures ſūt natura
les et quidā cōſentiūt alij nō volētes tātū redi
gunt̄ in ptātē vt in autē· q̄bꝫ mo· na· effi· ſui· §·
generalit̄· ¶ Et ſi quidē naturales filij a ꝑnci-
pio nō ꝯſenſerint ⁊ poſtea paternarū opū vel
inſolidū· vel ex pte repti fuerint poſſeſſoꝛes· li
cet eas alienauerūt oīmo ad cōditōem in qua
pater noluit eos eſſe amplificatis opibꝫ etiā in
uiti cogunt̄ accedē vt· ꝭ· e· l· iij· §· h̄ Item q̄d di
ctū eſt in pr̄e offerēte eos ſeruat̄ et ſi ip̄i natu
rales ſemetip̄os offerūt niſi legitima ſubſit ꝓ-
les· tunc enim non licet naturalibꝫ ſe offerre vt
in autē· q̄bꝫ mo· na· effi· ſui· §· et iſte modus lic;

pater eos ꝯferre petuiſſ; vt dictū eſt· Item
et iſti naturales liberi eē ab inteſtato ſuccedūt
patri naturali ſi legitimati ſunt ꝑ oblatōem cu
rie factaz ſed non ſuccedunt alijs cognatis pa
tris· nec alij cognati patris ſuccedūt eis· vt in
autē· q̄bꝫ mo· na· effi· ſui· §· filiū vō p· ¶ Itē le-
gitimant̄ iſti naturales ſi cū eoꝝ matre ꝯcubi-
na pater naturalis ꝯtrahat matrimo· dotali-
bꝫ inſtr̄is· ꝯpoſitis et redigunt̄ in ptāte huius
patris naſcant̄ vel nō naſcant̄ poſtea alij libe-
ri ex concubina vxoꝛe facta· vt inſti· de nup· §·
vl· et· ꝭ· e· l· cū quis et· l· nup et h; lecū h̄ ius et ſi
ante h̄ ꝯſoꝛtiū cōcubine ſit iſte pater legitimo
rum filioꝝ ex alia coniuge a qua ſeparatus ſit
legitime· Item nō videt̄ diſtinguētū in natu-
ralibꝫ iſtis liberis nati ſunt ex libera an ex ancil
la ꝯcubinaria dū tamē ipſe et liberos· nāturales
manumittat et eoꝝ mr̄ez· et cū ea ꝯtrahat ma
trimo· ſic tamē dico nō eſſe diſtinguentū ſi iſte
pater naturalis nō habeat legitimos filios ex
alia ꝯiuge cui⁹ ſolutū ſit matri· Nā ſi hr̄et alios
legitimos nō legitimarent̄ iſti naturales nati
ex āncilla p⁹ manumiſſiōz eoꝝ ⁊ manumiſſiōz ma
tris ꝑ ſubſequēs matrimo· cū matre eoꝝ cōtra
ctuz· ſed nati poſt matrimo· eſſent legitimi vt
in autē· et ſe· §· vl· ¶ Quidā tamē dicunt eam
autē· coꝛrigi per aliā inferioꝛē autē· vt liberti
de cetero· §· ſi quis aūt· Sed certe falſum eſt· q̄
illa loquit̄ indiſtincte ḡ ſupioꝛis auten· diſtin-
ctio non eſt immutāda· ¶ Item legitimant̄ iſti
naturales demū deficiente legitima ꝓle ex qui
buſdā alijs cauſis· vt ecce ſi eoꝝ pater princi-
pi offerat preces vt ſibi ſint legitimi ſucceſſo-
res etiā ſine matri· et pꝛiceps eius ꝑces admit
tit ſi mulier iam ſit defuncta vel deliquit vel oc
cultet̄ vel aꝉ venire ꝓhibeat̄ vł quoq̄ mō im-
pediat̄ matrimo· vt ſacerdocio vt in autē· q̄bꝫ
mo· na· effi· ſui· §· illud tamē· ¶ Idemq; ⁊ ſi pat̄
non ſupplicauerit principi ſed in ſuo teſtamen-
to dixerit ſe velle iſtas naturales ſibi eē legiti
mos filios ⁊ ſucceſſoꝛes ſi tn̄ filij poſt moꝛtē ei⁹
oſtēdāt patris teſtamētū et ſupplicent principi
fiduciā dat eis lex in h̄ vt fiant principis ⁊ le-
gis dono heredes eius ſi tamē volūtatē patris
amplectant̄· vt in predicto· t· §· ſi vō is qui ſolū
modo· ¶ Item et ſi talis pater neq; ſupplicaue
rit pꝛincipi neq; in teſtamēto declarauerit vo-
luntatē ſuam vt dictū eſt· Si tamē in inſtrō· pu
blice vel ꝓpria manu eius cōſcripto habēti ſub
ſcriptōem trium teſtiū fide dignoꝝ ſiue ſubge
ſtis monumētoꝝ dixit hos filios ſuos eſſe adie
cerit naturales huius filij ſucceſſoꝛes legitimi
erunt et ſi vni ex multis filijs teſtiomū q̄dlibet
ex predictis modis ꝑbuerit ceteris ex eadē mu
liere natis ad legitima iura ſufficiet vt in aūt·
vt liceat ma· ⁊ auie· §· ad hoc

¶ De tutela teſtamentaria

Expoſuimus· ꝭ· de cōtractibꝫ· Nūc de
q̄ſi cōtractibꝫ audiamus· Et q̄a mē

quaſi cōtractus dignioꝛ eſt tutela· Audiamꝰ
de tutelis· Vel aliť diximus· ſ· qualiter paren
tes neceſſe habeāt ꝓuidere filijs in alimonijs·
et qa debet eis ꝓuidere in tutelis vel curatori-
bꝫ dandis· Audiamus de tutoribꝫ et ſic de tute
lis· Et qa tutela alia teſtamētaria alia legitia
Alia datiua ⁊ teſtamētaria dignioꝛ eſt ceteriſ
Primo de teſtamētaria dicamus· ¶ Videamus
ſ̄ gnāalia omniū tutelaꝝ ·ſ· quid ſit tutela· Et
vnde dicať· Et cui deť tutoꝛ· Poſtmod̄ dicemꝰ
ſpecialiť de teſtamētaria ·quis poſſit dari tutoꝛ
inteſtoꝛ a quo ⁊ in qua voluntate et qualiter·
Eſt autē tutela vis et ptās in capite libero ad
tuendū eum qui ꝓpter etatē ſe defendere neqͭt
iure ciuili data ac ꝑmiſſa vt inſti· de tutelis ·§·
·i·et· ff· de tutelis·l·i· Jō āt d̄ vis ⁊ ptās· q̄ ē vi
olēta ptās· Dať eť inuito vel ñ petēti vt ·ff· de
tutelis·l·ij· Et in hꝫ differt a cura· quia curatoꝛ
nō dať· niſi uolēti ſiue debeat dari impuberi ſi-
ue puberi· ¶ Diſtingueť tamen in aliquo· Pu-
bes ab impubere· nā puberi nō dať niſi nō vo-
lenti ꝑterqͣ̄ ad litē· vt inſti· de curať· §· itē inui
ti· ¶ Impuberi aūt datur et in litē ita demū ·ſi
impubes aliū velit conuenire· Si aūt impubes
ab alio cōueniať nō accipit quidē curatorē in-
uitꝰ· ſed tamē pretoꝛ cogit eum vt velit vt· ff·
de tutelis·l·ij·§· ſi pupillus · Vel forte nō cogiť
inuitus accipere hunc puta ticiū· ſed cogiť ali-
quē nominare quē accipiat· Jtem ⁊ ideo diciť
in capite libero· qa tutoꝛ nō pt̄ dari ſeruo vel
ei qui eſt in aliena ptāte puta ticio qui ē in pa
tris ſui ptāte dať ei tantū qui ſui iuris eſt· vt in
ſti· de tutelis in pn̄·t· ¶ Jn caſu tamē etiā impu
beri ſeruo dať tutoꝛ· puta ſi qͦ̄ſtio ſit d̄ impube
ris libertate· dabiť enim tutoꝛ ei qui de ſtatu
ſuo litigat· et ita demū tenebit datio ſi liber ē
ſubaudi vſqꝫ ad pubertatē· Nā vſqꝫ ad finem
cauſe tenet ꝓpter dubitatōem etiā ſi liber nō ē
Sed ſi vere liber eſt teneret datio tutoris vſqꝫ
ad pubertatē vt· ff · de tutoꝝ ⁊ cu· da ·ab his
·l· ei qui ⁊ ·l· curatore ¶ Poſſet etiā ad p̄dictā
cauſam dari curatoꝛ· vt ille ea finita deſinat eſ
ſe tutor· alioquin ꝑmaneret vſqꝫ ad pubertatē
ſi impubes eſſꝫ liber· vt in p̄dicta ·l· curatore· ⁊
·j· qui da·tu· vel cu·l·i· Tutoꝛ autē certe rei vť
cauſe nō dať vel aliqͣbꝫ rebꝫ deductis· et ſi da-
tus fuerit datio nō tenet· ſꝫ perſone dať ⁊ eius
vniuerſo patrimonio adminiſtrādo vt inſti· e·
·§· certe aūt rei ⁊ de excuſať· tu· §· datꝰ· ff· e· cer
taꝝ ⁊ ·l· ⁊ ſi· ⁊ ·l· qa ſed ⁊ ciuitā vniuerſitati to
tius patrimonij dať vt rei africane vt· ff· e· ſi te
ſtō· tu· Jtem et vere ſeruo impuberi dať quā
doqꝫ tutoꝛ ꝓpter ſpem libertatis omnino p̄ſtā-
dā nā ſi ei li·et hereditas ꝑ fidei ꝯmiſſum data
eſt ⁊ heres inſtitutus adire noluit dať iť impu
beri tutoꝛ qui eū adire cogat et tutelā retine-
at quo ad reſtituať hereditas vt· ff· de tu· ⁊ cu·
datis ab his·l· ſi impuberi · Jtem ideo dicit ad
tuēdū eum quia tutoris ptās non eſt impube-
re· vt impubes ei acquirat· ſicut filius patri ac
quirit vel ſeruus dño· neqꝫ eſt in impubere vt
impubes ſit in dñio tutoris ſicut ſeruus eſt in
dñio dñi· ſed eſt hec tuitio ⁊ ptās ꝓpter vtili-
tatem impuberis · Nā ſuperioꝛes due ptātes
dñoꝝ et patrū inducte ſunt ꝓpter vtilitatē pa
trū et dñoꝝ· ſicut de defectu patrie ptātis di-
cemus·j· de pa·po· et de effectu dñice diceť in-
ſti· de his qui ſui vel ali·iu· ſunt· Jtem ideo di-
cit ꝓpter etatē qa tutoꝛ datur maſculo mino-
ri· xiiij· an· femine vero minoꝛi· xij· vt inſti· qui
bꝫ mo·tu· fiunt in pn̄·t· Dať nato ſꝫ naſcituro
nō vt· ff· e·l· ſi nemo·§· vl· Si āt datꝰ fuerit pu
beri tutoꝛ ipō iure nō tenet datio · vt nec ſit o-
pus excuſatōe nec ideo tenet qa non gerit· vt
·ff· de tu· et cu· da· ab his·l· ſcie· Jtē qd̄ dicit po
ſtea iure ciuili data referť ad datiuā tutelā vť
ad legitiā tutelā· q· d· iſtituta· vť inducta qd̄ di
cit ac ꝑmiſſa referť ad teſtamētaria ſiquid om
nis tutela aut eſt teſtamētaria aut legitia aut
datiua et benedico illa verba iure ciuili data
ac ꝑmiſſa eſt ſunt de diffinitōe tutele licꝫ plať·
dixerit illa verba notare diuiſiōnem tutelaꝝ·
qd̄ verū eſt· ſed non eſſet de diffinitōe· qd̄ ve-
rū non puto· ¶ Datur aūt tutela a tuēdo inter
tutores qui eam vim et ptātem hn̄t qͣ̄ſi tuito-
res et defenſores· ſicut editui dicunť quaſi edes
tuenť vt· ff· de tutelis·l·i· et inſti· de tuteť·§·i·
¶ Datur impuberi tutoꝛ vt dictū eſt etiā ſiue
furioſus ſit· nec dabiť ei curatoꝛ vt furioſo vt
magis etati qͣ̄ dementie ſemp ſit cōſulētū vt· ff·
de tutelis·l·iij· ¶ Datur tutoꝛ certus nō incer-
tus· Nam ſi duo ſunt ticij pater ⁊ filius ⁊ datꝰ
eſt ticiꝰ· nec apparet de qͦ ſenſerit teſtatoꝛ non
deficit ius et ꝓbatio ergo neuter eſt tutoꝛ vt·
·ff· e· duo ⁊ ·l· tutoꝛ incertus· Jtem dať p̄ma-
tus ſꝫ etiā magiſtratus vt· ff· e·l· tutoꝛ incer-
tus·§·i· paterfa· ⁊ filiuſfa· vt inſti ·e· in pri· lib
et non ſeruus dabiť tutoꝛ a iudice vt·j· qͦ dari
tu· poſ·l· inſeruili· Si tamē dn̄s ſeruū ſuū ſciens
dederit in teſtō tutorem filijs impuberibꝫ dire-
ctā libertatē videť ei dediſſe· et pure etiā ſi ſer-
uꝰ erat minoꝛ· xxv· an· ſed de inde poſt· xxv· an
erit tutoꝛ vt· ff· e·l· qͣ̄ro·§· lucius Si aūt ſeruum
ſuū crederet alienū haberet ſeruus fidei cōmiſ
ſariā libertatē· et poſtmodū eſſꝫ tutoꝛ qa teſta
toꝛ opinabať alienū eſſe ſeruū ⁊ ita veriſimile
eſt vt tanqͣ̄ alienū uoluerit manumitti ⁊ tuto-
rem eſſe vt·j· de fideicō·li·l· ⁊ ſi nō aſcripta ſed
ſi teſtatoꝛ ſeruū ſuū crediderit eſſe liberum nō
tenet datio tutoris· Jdem ⁊ ſi ſeruū alienū ſcit
eſſe alienū quē dat tutorē putaſſꝫ eſſe liberum
Si autē ſeruū alienū ſcit eſſe alienū pure non pt̄
eū dare tutorē inteſtō· ſed ita cum liber erit ꝑ
prius aūt ſeruꝰ inutiliť eo mō dať tutoꝛ nec te
net it datio· Si aūt ſeruū alienuꝫ teſtoꝛ credat
eſſe ſuū habebit fidei cōmiſſariā libertatem et
tūc erit tutoꝛ vt inſti· e·§· i· ⁊ ·ij· ⁊ · ff· de fidei
cōmiſſ·li·l· paulus ⁊ · ff· e·l· qͦ qͣ̄ro·§· verbis ⁊ ·l·
ſi hereditatis·§· ſeruus alienus ⁊ ·j· e·l· ſi pupil-
loꝝ licet legatū rei alieni quā teſtoꝛ putabat
eſſe ſuam non teneat niſi relinquať cōiūcte per
ſone vt·j· deť·l· cum alienaꝫ· ¶ Datur tutoꝛ ille
qui non eſt mutus vel ſurdus· tutoꝛ enim debꝫ
loqui ⁊ audire· ff· de tutelis·l·i·§· penuť· et vlť·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

minus autē plene audiētes pñt eſſe tutores vt ·ff·de t·l·penul·§·vi·et·l·vi· Item daṫ q̄ cō-
pos mentis ſue eſt ·furioſus autē non daṫ·nec
minor·xxv·an·niſi ita detur cū cōpos erit men
tis ſue aut maior·xxv·an · vt inſti·e·§·furioſus
et·ff·e·l·ſi hereditas·§·ſi furioſus· ¶ Datur il-
le tutor cum quo teſti factio eſt·vt·ff·e·l·teſto
tutores datur tutor maſculis et nō femia·quia
id munus maſculorū eſt·niſi a principe ſpeciali
ter impetrauit mulier tutelā filiorū· Vnde etiā
pater matri cōiū filiorū impuberū inteſtō ſuo
fruſtra demādat tutelā adeo vt etiā pretor ta
le iudiciū non debeat cōfirmare· vt·ff·de tutel
·l·vi·et·ff·e·l·iure noſtro· ¶ Hodie tamen iurē
aut ·cōfirmari pt̄ tutela matris ſi ea inter ge
ſta nuptijs alij ꝛ auxilio ſenatuſcōſulto renūcia
uerit vt in autē·de here·ab inte·§· ex his· Itē
daṫ tutor etiā ille qui non eſt ciuis eiuſdē ciui-
tatis cuius eſt teſtor·vt·ff·e·l·q̄ro·licz preten
dere poſſit excuſatōem vt·ff·de excu·tu·l·vi ·§·
vi· ¶ Dare autem pt̄ tutorez filijs impuberibꝫ
pater qui habet eos in poteſtate nō mater nō
patronus·ſi tamen mater dederit filio impube-
ri quē inſtituit hered· tutorez cā cognita fiat
cōfirmatio quaſi in rem ſuā potius quā in pſo-
na videaṫ tutorē dediſſe vt·ff·e·l·pater ꝛ·l· q̄
tutelā·§·vi·tenet autem datio patris etiā ſi de
derit filio exhēdato· Item tenz ſi dederit filio
poſtumo·ſed ita demū ſi naſcaṫ poſtum⁹ de eo
autez q̄d geſſit tutor anteq̄ꝫ naſcaṫ poſtumus
teneṫ vtili actōe neg·g·vt·ff·e·l· pater·et· l·ſi
nemo·§·vi· Dare pt̄ pater tutorē filijs ꝛ filiabꝫ
et dando filijs videṫ dediſſe filiabꝫ tam natis q̄ꝫ
naſciturīs·ſed nō ecōuerſo·q̄a in maſculino cō-
tineṫ femininū·ſed non ecōuerſo· Si autem de-
derit q̄s tutorē poſtumis videṫ dediſſe tā filijs
poſtumis q̄ꝫ ceteris libis·ſcz nepotibꝫ naſcitu-
ris nati autem liberi non continenṫ poſtumorū
appellaṫ· Itē liborū appellaṫ·ōtineṫ nepotes ſꝫ
appellaṫ·filiorū non cōtinenṫ nepotes ex inter
pretatōe legis ꝛ vſu vulgari que preualent ſi-
gnificatōe nomis ꝛ deriuatōni·diciṫ enim fili-
us a filos q̄d eſt amor ꝛ q̄a nepotes ſunt amor
aui quo dulciori vocabulo poſſunt nominari ·ſꝫ
tamē cōſuetudo loquentiū et legis interpreta-
tio ſunt cōtraria ꝛ pbanṫ h̄ inſti·§· vi·et ff·e·l·
ſi quis filiabꝫ ꝛ·l·quid ſi ꝛ·l·ſi quis ita et de·v̄·
·ſi·l·nomē filiarū·ꝛ·l·liborū ꝛ deṫ·ij·l· ſi ita ſcri
pſit· Illud certū eſt q̄d nemo ſe pt̄ dare tuto
rē·non ergo tutor erit qui ſe tutorem aſcripſit
Iudex tamē poteſt eum dare tutorē ſi idone⁹
eſſe approbeṫ vt ex decto nō ex teſto ſit tutor
vel ſi impubes alios habeat tutores hūc adiū-
get curatorē nec ipſe poterit ſe excuſare·q꞉ cō
ſenſiſſe videṫ volūtati teſtatoris ¶ Itē remo-
ueṫ non vt ſuſpectus ꝑpter ſcripturā ſuā vt·ff·
·e·l·ex ſentēcia et ad·l·cor·de fal·l·vxori·§·i
Tenet datio tutoris in pſonis filiorū q̄s teſtor
ſciebat ſe habere non in pſonis eorū q̄s crede
bat deceſſiſſe vel natos non eſſe·q̄a de eis non
cōſenſit·licet nomē filiorū eos admittit vt·ff·e·
·l·ſi quis ita·§·ſi quis eſt· ¶ Nepotibꝫ autē ſuis
ex filijs natis q̄s habet in ptāte ſua dabit au⁹
ita demū tutorē ſi non ſunt recaſuri in ptātē ſui
patris q̄d acciderit ſi pater eorū viuit ꝛ nō exi
uit de poteſtate ſui patris·vt·ff·e·l·i·et inſti·
de tutelis·§·pmiſſum · Filijs autē emancipatis
vel nepotibꝫ emācipatis parēs nō poteſt dare
tutorē·ſi tamē dederit ꝯfirmaṫ datio omī mo
do·i·ſine inquiſitōne niſi cā ꝑpter quā videbaṫ
eſſe dat⁹ in eo mutata ſit vt ex amico inimic⁹·
vel ſi ex diuite pauperior ſit fact⁹ vt ·ff·e·l·pa
ter ꝛ inſti·de tuteḷ·§·vi · Dari pt̄ tutor inteſto
pure et in diem ꝛ ſub cōdict·vt inſti·e·§ ad cer
tum tpus ꝛ·ff·e·l·tutor datus·§·tutorē·et·l·ſi
quis ſub·Si autem plures cōdictōes apponanṫ
ſi quidē copulatiue oīs implende ſunt·ſi alter
natiue ſatis eſt vnā impleri·Si vero ponanṫ diſ
ſolute·vel in diuerſis ptibꝫ teſti ·nouiſſime pen
dum eſt vt·ff·e·l·tutor datus·§·vi·ꝛ·l·ſi here
ditas·§·i·ſic aūt dari nō poteſt tutor illi aut il
lis filijs meis vti eorū velīz tici⁹·tutor eſto·q̄d
enim ſi ticius cōſtituere nolit vtri filiorū tuto-
rem eſſe velit· Sic autē dari pt̄ quis vt ſit tutor
ſi velit vt ·ff ·e·tutor ita recte ·dari pt̄ vel in-
teſto ſolenni vel in codicillis teſto cōfirmatiſ ꝛ
ſemper videnṫ eſſe teſto cōfirmati· hodie ſi te
ſtamētū pcedat vel ſequaṫ codicillos vt·ff·e·l·
·iij·et inſtiṫ·de codicillis· Si ergo ab inteſtato
quis faciat codicillos ipō iure non tenet datio
q̄a non poſſunt dici teſtō cōfirmari· Item ſi q̄-
dem dati ſunt tutores·inteſto ꝛ alij dati ſunt in
codicillis oēs erūt tutores niſi poſteriorē dā
do priorem reprobauit teſtor ·vt·ū· e·l·et ſi a
patre et·ff·e·l·vi·et incipit tenere datio tuto-
ris ab adita hereditate· ſaltem ab vno here-
de adita hereditate· Si vero nemo adierit he-
reditatē nihil valet ex his q̄ teſto ſcripta ſunt
vt·ff·e·l·ſi nemo·

¶ De confirmādo tutore vel curatore.

Quoniam in teſto ſepe contingit tu
torē inutiliṫ dari ꝛ ideo opus eſt cō
firmatōe· Id circo ponit de confir-
mando tutore·Sciendū eſt igiṫ datōem iutilē
eſſe q̄nq̄ꝫ ꝑpter pſonā dantis in teſtō vt pupil-
lum in poteſtate nō habeat q̄nq̄ꝫ ꝑpter pſonā
eius cui daṫ vt ſi detur puberi tanq̄ꝫ impuberi
quādoq̄ꝫ ꝑpter ſolēnitatē non adhibitam·puta
ſi non in teſto vel in codicillis teſtō cōfirmatis
alias deṫ tutor vt·ff·e·l·vt neq̄ꝫ· In primo mō
diſtingue·vtrū fuerit pater qui non habebat
in poteſtate an mater an extraneus · Si pater
debet omīno cōfirmari·i·ſine inquiſitōe·vt in-
ſti·de tuteḷ·§·vi·nec enim ſatis dabit rem pu-
pilli ſaluā fore·quia ſufficit ei paternum teſtio
nium p ſatiſdatōe vt·ſ̄·de epāli au·l·de creatō
nibꝫ·§·i·et·ff·e·l·ij·ſed nec inq̄reṫ· Sit locuplex
an non· Et vtrum ſit fidelis· An non·quia fides
eius eſt approbata a teſtatore·vt inſti·de ſatiſ
da·tu·§·ſed h̄ non eſt h̄ non niſi noua cā ſupue
niat vt·ff·de teſta·tu·l·pater· tūc eni nō videṫ

duraſſe patris volũtas·vel niſi vetus cauſa ab
ſcõdita et latens detegat̃·vt q̃a male morige
ratus erat vel paup factus q̃ neſciebat teſtor
Nam in his om̃ibꝫ ſequit̃ pretor vtilitatem pu
pilloꝝ non ſcripturã teſtam̃ti vel codicilloꝝ·
vt·ff·e·l·in cõfirmãdo ⁊·l·vtilitatẽ·Nõ autẽ
dixi om̃i modo quidã ſic intellexerũt·vt etiaꝫ ſi
legitimus tutor ſupeſſet ⁊ vellet ad tutelaꝫ ad
mitti tamẽ eo excluſo confirmet̃ minus legiti-
me datus inteſtõ·eo q̃d dictũ ↄfirmatũ dici tu
torẽ teſtamentariũ·ego puto teſtamẽtariũ tu-
torem non poſſe dici eum qui eſt cõfirmatus·ſꝫ
potius datiuũ·ar·ff·de·v̾·ſig·ſi·l·lege et illud
quoqꝫ q̃d ſolet allegari de ſentencia p ape·re-
ſciſſa ⁊ p ſentẽciã cõfirmata vt·ff·de his q̃ no·
in fa·l·furti·et q̃d dicit̃ de p̃mo teſtõ ↄfirma-
to in ſcdo vt inſti·quibꝫ mo·te·infir·§·poſterio
re Sicqꝫ puto legitimũ vel om̃ino p̃ferendũ·vt
videbat̃ iob vt·ĩ·q̇·da·tu·l·ſi ſororis·vel etiam
cõcurrere cum cõfirmato a iudice·ſicut ⁊ ocur
rit alius datiuus vt·ĩ·e·l·ſi vt ꝓpoſitõis·et·s̃·t·
ꝓxi·l·ſi pupilloꝝ pater·Si aũt ille cõfirmatus
eſſet teſtamẽtarius nũq̃ cum legitimo ſed nec
datiuo cõcurreret niſi in duobꝫ caſibꝫ ſcꝫ ꝓpter
augm̃tũ facultatũ ⁊ ꝓpt excuſatum vnũ ex his
qui inteſtõ dati ſunt vt·ff·de teſta·tu·l·ſi quis
ſub codictõe et·ĩ in quibꝫ ca·tu·ha·l·vl·Quod
aũt in primo dictã eſt et in ſcdo et in tercio cir
ca perſonã patris dici p̃t vt·ff·e·l·ſi filio pube
ri·et·l qui a patre·et·l·ſi patronus ⁊·ĩ·e·l·neqꝫ
Item hec ſeruant̃ in filijs legitimis·natura
libꝫ ⁊ in naturalibꝫ tantũ q̃ntũ ad res quas de-
derit pater vſqꝫ ad legitimũ modũ·Fiet enim
cõfirmatõ vt dictũ eſt·ſed tamẽ aliter quã·s̃·
quia non ſine inquiſitõe·vt·ĩ·e·l·vl·et·ff·e·l·na
turali·Item q̃ntum ad naturales et legitimos
ſi eis dederit in teſtõ tutorem pater non diſtin
uit̃·Sine inſtituti heredes ab eo an non·vt·ff·
de teſta·tu·l·pater·Si vero mater dederit tu-
torem filio·Aut inſtituit eum heredeꝫ aut nõ
Si inſtituit debꝫ quidẽ ↄfirmari datio·q̃a ex ſe
nõ tenꝫ cã tñ cognita·i·cũ inq̇ſitõe vt·ĩ·e·l·i·et
·s̃·t·ꝓx·l·mater et remittit̃ ſatiſdatio vt·ff·e·
·l·i·et eſt hoc bene notãdũ q̃a cõfirmatio non
fit ſine inquiſitõe·licꝫ al̾ a iudice et ſine inquiſi
tõe et cum inq̇ſitõe poſſit dari vt inſti·de ſat·
tu·§·itẽ niſi dicas vt·h·erat ſolit⁹ dicere ex te
nore grece ↄſtitutõis h̾ emendatũ vt inſti·de
alieno li·tu·§·nos ãt·Si vero mat̃ nõ inſtituit
eos heredes non habꝫ neceſſe p̃tor tutores ab
ea deſignatos cõfirmare cõſueuerũt tamẽ con
firmari·Et ſi viderit pretor expedire pupillo po
terit cõfirmare tutores vt·ĩ·e·l·mater·Si aũt
extraneus det tutorẽ nec tenet datio·nec cõfir
mat̃ niſi pupillũ inſtituit heredẽ extrane⁹·tũc
enim ſi extra ea bona nil habeat pupillus non
maledicet̃ iudiciũ eius ſequendũ·q̃a et perſonã
eius quẽ tutorẽ eſſe voluit nouerit et impuber
rem ita dilexit vt eum heredẽ inſtitueret·vt·
·ff·e·l·ſi patron⁹ ⁊ forte nõ remittit̃ ſatiſdatio
vt·ff·e·tutores

De legitima tutela

Quoniã deficiẽte tutela teſtamẽta-
ria ſuccedit ea que dicit̃ legitĩa de
qua videamus quibꝫ deferat̃ ⁊ quãdo et q̃d ſit
eius officiũ·Sciendũ eſt itaqꝫ deferri eam ex
verbis et ſentẽcia·l·xij·ta·agnatis·ſunt autẽ
agnati qui per virili ſexus p̃ſonas cognatõne
iũcti ſunt q̃ſi a patre cognati veluti frater eo-
deꝫ patre natus fratris filius nepos ve ex eo·
Item patruus et patrui filius nepos ve ex eo·
at qui per feminini ſexus perſonas iũgunt̃ co-
gnatõe·non ſunt agnati·ſed al̾ naturali ratio
ne cognati·Itaqꝫ amite tue filius non eſt tibi
agnatus ſed cognatus et inuicẽ tu illi eodeꝫ iu
re cõiungeris·quia qui naſcunt̃ patris et non
matris ſfa·i·agnatiuã cognatõeꝫ ſecũt̃ vt inſti·
·e·in·i·ꝛ̃ſ⁰ et·§·i·et·ff·e·l·ſi vir·Ideo autẽ non
deferebat̃ tutela cognatis·q̃a nec ſuccedebãt·
vt·ĩ·e·l·ad auũculos·Illud queri poſſꝫ·An cli
cognati vocarent̃ ad tutelã deficientibꝫ agna
tis cum ad ſucceſſiõem per pretorẽ eis deficien
tibꝫ admitterent̃ vt·ff·quis o·in bo·poſſ·l·i·ho
die vero cõſtat agnatos·et cognatos ſimul vo
cari ad tutelã ⁊ ad ſucceſſiõeꝫ vt in autẽ·de he
re·ab inte·§·ex his·et ſi quidẽ ſunt eiuſdẽ gra
dus om̃s pariter vocant̃·Si vero nõ ſunt eiuſ-
dem gradus deferet̃ tutela ꝓximioribꝫ tantum
vt·ff·e·l·ſi plures ⁊·l·ſi reliquero ⁊ inſti·de ca·
dimi·§·vl·vnde ⁊ patre demũ mortuo filij vocã
tur ad tutelam agnatoꝝ patris vt·ff·fam·hr̃
ſi maritus·Idemqꝫ patre capite minuto nõ eni
dico excuſato eo vel remoto·quia tũc ſuccede
ret datiua tutela·vt iam dicam in filio patro-
ni et nepote·Ex ſentẽcia autem·l·xij·ta·tan
tum deferet̃ tutela patronis et parẽtibꝫ emãci-
pantibꝫ filios impuberes·Nec enim ea·l·aliq̃d
nominatim cauet̃ de hac tutela ſed iuriſprudẽ
tes interpretati ſunt tutelaꝫ deferri patronis
ac ſi verbis·l·eſſet introducta ideo·quia ſucce
dunt libertis ab inteſtato·Nam ⁊ agnati ideo
ſunt tutores·q̃a ſuccedũt ab inteſtato·plerun
qꝫ enim vbi et ſucceſſiõis eſt emolimentũ ibi et
tutele onus eſſe debet·plerũqꝫ ideo dixi quia ſi
a femina impubes manumittat̃ ip̃a ad heredi
tatem vocat̃ cum alius eſt tutor·Idemqꝫ et in
minore·xxv·an patrono vel agnato·vt inſti·
de legit·pa·tu·et·ĩ·e·l·vl·et·ff·e·l·i·i·ꝛ̃ſ⁰ et·l·ij·
·i·ꝛ̃ſ⁰ Patronũ accipe ſi manumittit ſp̃õte vl̾
ex cauſa fidei cõmiſſi·vel q̃a emit ea·l·vt manu
mitteret·Idemqꝫ ⁊ ſi nõ manumittit·ſed ex cõ
ſtitutõe peruenit ad libertatẽ·Secus vero ſi
heres rogatus nõ manumittat·⁊ ex tercu·ſe·
ↄ·peruenit ad libertatẽ·Si autẽ duo manumi-
ſerint om̃s ſunt tutores ſi vnus eoꝝ deceſſerit
vel ab hoſtibꝫ ſit captus vel in ſeruitutẽ hcis
redactus cõpatronus erit tutor non filius pa-
troni decedẽtis ⁊ ſi ãbo·deceſſerint patroni·de
fertur tutela liberis eoꝝ·ſi tamẽ vnus relique
rit filiuꝫ alter nepotem ſoli filio deferet̃ tutela
non ad nepotem ⁊ ſicut etiam deferet̃ hẽditas

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et eſt hoc adeo verum vt etiā filio patroni re-
moto vel excuſato a tutela nepoti ex alio nō de
ferat̄ · Idcirco enim abijt a tutela · vt alius in
locū eius det̄ · non vt ſucceſſio amittat̄ · ſecus ſi
filiꝰ patroni deceſſiſſet vel capitis diminutōe;
maximā vel mediā eſſ; paſſus tūc enim ſequēs
ꝓximior ſuccederet in tutelā · q̄d generale ē in
q̄libet legitimā tutela idemq; in teſtamētaria
vt · ff · e · l · tutela vſq; ad vlti · §. l · et de teſta · tu ·
· l · ſi quis ſub · Patre autē mortuo qui emancipa
uit filiū impuberem filij eius maiores · xxv · an ·
ſc; fratres impub̄is emancipati filij fiduciarij
ſunt tutores ſui fratris · vt inſtit̄ · de fidu · tu · Et
quare non ſunt legitimi · ſicut et filius patroni
eſt legitimus tutor liberti paterni reſcribere
videt̄ lex ꝑdicta q̄a ſi ſeruus non eſſet manumiſ
ſus eodem iure erat futurus ſeruus penes fili-
um dn̄i iure hereditario quo fuerat futurꝰ pe
nes dn̄m · Si ergo ſit manumiſſus ſeruus eode;
iure debet eſſe libertus penes filiū patroni · q̄a
eſt heres ſui patris · ſicut erat ergo pater legi-
timus tutor ita debet eſſe iſte ſed predictus fi
lius impubes mortuo patre ſuo non erat reca-
ſurus in ptāte ſuoꝝ fratrū etiam ſi a patre nō
eſſet emācipatus ſi ergo eſt emācipatus nō de
bet recidere in eoꝝ tutelā legitimā · licet parē ſ
eoꝝ legitimus fuerit tutor · at inſtabit aliquis
h̄ ratō non valet pone enim q̄d pater emācipa
uit nepotē impuberem ex filio hic emācipatus
mortuo auo erit in fiduciaria tutela ſui patris ·
et tamen certu; eſt q̄d ſi emancipatus nō eſſet
recaſurus erat in ptāte ſui patris · vt inſti · de fi
du · tu · in prin · et de tutelis · § p · S; R · ſi nepos
non eſſet emācipatus non erat recaſurus in po
teſtate ſui patris iure hēditario · i · q; hic pr̄ ex
titerit heres ſuo patri imo iure paternitatis ⁊
filiatōnis · ſicut ergo ex perſona ſui patris non
erat habiturus impuberē in poteſtate ſua ita
ex pſona ſui patris mortui qui fuerat legitimꝰ
tutor non debet habere ſui filij impuberis legi
timam tutelam · Poteſt ⁊ alia ratō notari qua-
re ꝑdicta tutela dicat̄ fiduciaria ⁊ non legitia
quia emancipatōe impuberis facta expirabit
ius agnatōis inter fratres · vt inſti · e · § · vl · ⁊ · ff ·
de in offi · teſt · l · fratres · et inter patrem ⁊ fili-
um niſi emāciparet contracta fiducia · ſi hodie
durat ius agnatōis inter fratres ⁊ patrē ⁊ fili
um · lic; minima capitis diminutio interueniat
vt · j · e · l · iiij · ⁊ inſtituta de legi · agna · ſuc · § · vl ·
Hodie ergo hoc nomine fiduciaria ex ſuſtlato
dicet̄ legitima tutela tātū in predictis perſo-
nis · vt · j · de excep · l · aduerſus · Defert̄ aute; h̄
tutela tūc demū quando deceſſit parēs inteſta
tus q̄d ita accipe ſiue nullu; omnino fecerit te
ſtamentū ſiue fecerit ſed non euanuerit in eo
tñ nihil otinebat̄ de tutela vt · ff · e · l · inteſtato ·
et · j · e · l · q̄d aūt · Item defert̄ agnatis ita demū
ſi capitis diminucio maxima vel media nō inte-
uenerit vt · ff · e · l · legitimos · § · vlti · et · j · e · § · vl ·
Idem eſt ſi minima niſi inter fratres et paren-
tes et liberos vt dictum eſt · Item defert̄ ꝓ
ximo agnato niſi ꝓximior naſci ſperet̄ · vt · ff · e ·
· l · i · § · ſi apud · Sunt ⁊ alie cōes ratōnes que re-
pellūt aliquē a tutela ⁊ ille locū hn̄t etiā i iſta tu
tela legi · vt · ff · e · l · pnl̄ · § · vl · ⁊ · l · vl · Eſt aūt legiti
mi tutoris officiū in adminiſtrādo ſicut ⁊ cete-
roꝝ tutoꝝ · cū ſciat ſe ꝓximiorē agnatum nam
ipō iure tutor eſt nō per datōem hōis · et h; ne
ceſſe ſatiſdare rem pupilli ſaluā fore · lic; ſit pa
tronus vel de liberis patroni cauſa tamen co-
gnita · vt ſi honeſta ſit perſona remittat̄ eis ſa
tiſdatio · et maxime ſi ſubā pupilli ſit modica Si
autē perſona patroni ſit vulgaris vel minꝰ ho
neſta ſatiſdari debebit · et ſic modu; tutele aut
pſona aut cā admittet ſatiſdatōem vt · ff · e · l · le
gitimos ·

Qui petant tutores vel curatores

De tutela teſtamentaria ⁊ legitima
dictum eſt ſequit̄ videre de datiua
ſed quia datōem tutoris a iudice in
terponendā precedit peticio tutoris · primo q̄-
dem videamus de his qui petāt tutores · Scien
dum eſt igit̄ · q̄d quidam petunt ex neceſſitate
vt oīes qui impuberi pñt ſuccedere etiam ma
ter impuberis · Nā ſi iſti ſpōte non coacti nō pe
tierint impuberis tutores idoneos vel priorib;
excuſatis ſiue reiectis tutorib; non cōfeſtim ali
oꝝ nomina ediderint ius nō habent vendicā-
doꝝ bonoꝝ impuberis ex teſtō puta pupilla-
ri ſubſtitutōe vel fidei cōmiſſaria vel ab inte-
ſtato · ſi moriat̄ in pupillari etate olim tamē nō
repellebant̄ ſi ex teſtō vēdicarēt · Secꝰ ſi ab in-
teſtato et cōfeſtim eſt peticio tutoris faciēda
· i · vbi primū potuit quis h̄ eſt pretoris habuit
copiā huic rei ſedentis niſi forte infirmitate q̄ſ
impediat̄ vel alia magna cauſa que etiam mā-
dare impediret eū ad petēdos tutores · ita ta-
mē vt nullo modo annale tpus excedat ad pe
tendos tutores · ſi enim mortalitate impuberiſ
quis impediat̄ nihil imputabit̄ ei · Itē nec po-
teſt eis imputari ſi non petierūt tutorem impu
beri q̄a ipē egenus erat vt · ff · ad tricul̄ · l · ij · § ·
quid ſi pater · Item nec imputat̄ eis ſi tuto-
rem peti tū nō accuſauerūt ſuſpectum imputat̄
tamen eis ſi petierūt ſcienter tutorē minꝰ abi-
lem idoneus enim debet eſſe tutor morib; ⁊ fa-
cultatib; ſi tamē ſit idoneꝰ facultatib; tantum
excuſant̄ qui petierunt · Item oportet eos qui
petierūt tutores eos cōpellere ad agendum ⁊
q̄d dixi in tutorib; ⁊ curatorib; impuberu; eſt
intelligendū vel furioſoꝝ vel ventris ⁊ impo-
nit̄ predicta pena his qui ꝓximi ſunt impuberi
in ſuccedendo ſequētes eni fiſco repulſo ſucce
dunt vt · ff · ad tricul̄ · l · ij · § · ſi mater vſq; ad il-
lum · § · tractari ⁊ · § · vl · ⁊ de legi · hr̄ · l · ſciant ⁊ · j ·
ad tricul̄ · l · matres ⁊ · l · oīe; ⁊ · ff · e · l · i · ⁊ · l · di-
uus · ⁊ · l · vl · i · R° · § · vl · ⁊ · § · penl̄ · ⁊ · j · e · l · matres
et · l · cum matrib; · Nec excuſat̄ mater a ꝑdi-
cta pena · quia non eſt legitima mater vel ideo
q̄a dicit ſe erraſſe in iure vt · j · e · l · vlt̄ · ⁊ multo-
minus excuſabunt̄ agnati vel cognati impub̄iſ

Eſt enim hic error in iure naturali vel quaſi naturali· et ideo eſt puniēdꝰ vt dicit̃ in liberto temere vocāte patronū in ius vt· ꝯ· de in ius vo· ·l· venia· ¶ Item non excuſat̃ mater ideo· quia pater impuberis ꝓhibuerit eam petere uolēs eam adminiſtrare debet enim vel petē vel adminiſtrare legitime tutelā· Item liberti impuberis ex neceſſitate petunt ei tutores ipſi enim de hoc accuſari puniunt̃ vt emēdent̃ ſi apparuerit ·vel ꝓpter negligētiā vel ꝓpter maliciam non petiſſe tutores vt· ff· e· l· greca· §· ſi minores· Item ⁊ ex neceſſitate petūt ſibi curatoreſ adoleſcētes in lite· vt· ꝯ· e· l· i· et inſti· de curatorū· §· inuiti· Item ⁊ impuberes in omni negocō ꝓter quā in lite niſi forte ſit lis agenda cum tutore vt· ff· de tutel· l· qui hꝫ· §· ſi pupillꝰ et· §· idē Itē ſunt alij qui petunt ex voluntate vt cognati ⁊ affines ⁊ familiares parentū et amici eoꝝ et educatores ipſoꝝ pueroꝝ vt· ff· e· l· greca· §· ſi minores·

¶ Vbi petantur tutores uel curatores

In eo loco petendi ſunt tutores vel curatores minoribꝫ· Vnde ipſi ducūt originem vel ex perſona ſua vel ex perſona patris· Vel ſi vulgo concepti eſſent ex perſona matris· Item et in eo loco vbi ſunt eorū facultates ſi ergo alibi ſunt vel morātur nō dico iure domicilij reſtituenti ſunt ·vel redire debēt in alterū ꝓdictoꝝ locoꝝ vt magiſtratꝰ eoꝝ locoꝝ his minoribꝫ quā primū legitimos defenſores cōſtituāt vt· ꝯ· e· l· i· ⁊ ꝯ· de munici· et orig· l· antepenult· et de incol· l· ciues et· ff· ad muni· l· i· ¶ Quid ſi iſti minores nō ibi vnde ducūt originē vel vbi ſunt eoꝝ facultates· ſꝫ alibi conſtituerint domiciliū ſuum nunquid magiſtratus domicilij rōne dabit eis tutores ſicut ⁊ apud eum de iure poſſent cōtrauenire· qd ſatis dici pt· Vel dic qd licet quātū ad alia ſortiant̃ forū domicilij rōe· non tamē qntū ad tutele datōem vt· ff· de tuto· et cu· da· ab his· l· pupillo· ſed primum verius eſt vt probatur ·ff· de tu· et cu· l· i· §· ꝗ·

¶ De tutoribus ⁊ curatoribus illuſtriū vel clariſſimarū perſonaruꝫ

Minores ·xxv· an· ſi fuerint illuſtres vel clariſſimi rhome accipiūt tutoreſ vel cu· ꝑ decretū qdā ad hibita ſollemnitate prefectꝰ enim vrbis adhibitis ·x· ſenatoribꝫ et pretore· tutores vel curatores cuiuſlibet ordinis idoneos faciat ꝛ eꝑſentari vel vnum tantum tutorē vel plures ſi ſinguli nō videant̃ eſſe ſufficientes ⁊ vni eoꝝ quē cetus ille digniſſimū iudicauerit ꝓfectus verbis cōmitendā adminiſtratōem ꝓnunciabit· pretor vero decernet ei vel dabit adminiſtratōem vt in aūt· vt hi qui obli· res mi· §· vl· preſtita ſatiſdatōne rem pupilli ſaluaꝫ fore· nec tenet̃ iſte cetus vel vel aliquis eoꝝ ſubſidiaria actōe in factū quaſi non idoneū dederit tutorē vel non idoneam acceperint ſatiſdatōem verisimile eſt enim qd ex deliberatōe tam prudentiū viroꝝ iuſta defenſio paruulis· adultiſqꝫ puerniat ⁊ cōſtituunt̃ iſti datiui tutores vel cur· ita demū ſi deficiant teſtamentarij· vel legitimi· Si autē minores illuſtres vel clariſſimi ſint in ꝓuincijs magiſtratꝰ eorum vel curiales in nominandis tutoribꝫ vel curatoribꝫ debent exhibere debitā cautōnem et tenentur ſubſidiaria actōe in factum et minoribꝫ eſt obligata eorum ſubſtantia vt· ꝯ· e· l· i· et· ij·

¶ Qui dare tutores vel curatores et q dari poſſunt vel non

Cum dictū ſit ꝺ legitia tutela ⁊ etiā de petitōe datiue et de datiua in ſpecie quadā· ſcꝫ de tutela illuſtriū perſonarū ſequit̃ vt generalit̃ de tutela datiua videamus· i· de tutoribꝫ per iudices conſtituēdis Vnde videndū eſt in nobis qui iudices poſſint dare tutores et ꝯſecutiue videbimꝰ quibꝫ poſſint dari tutores et poſtea ſequētis rubrice tenorem dicemus quos iudices nō poteſt dare tutores· Item qualiter fiat datio· ¶ Eſt aūt ſciēdum qd rhome prefectus vrbis et pretor ſm iuriſdictōem ſuam dant tutores· in ꝓuincijs āt preſides ex inquiſitōe facultatum et morū creant tutores et curatores ſi magne ſunt pupillorum facultateſ· neqꝫ poſſunt preſides alij demādare poteſtatem iſtam quia pertinet ad merū imperium· et ad iuriſdictōem et ſic mixti imperij cenſet̃· nec enim eſt imperij tantum nec iuriſdictōnis tantum vt inſti· de attili· tu· §· ſed hꝫ et ·ff· e· l· nec mādāte et· ff· de tutel· l· muto· §· tutoriſ ⁊ vt diximꝰ· ꝯ· de iurdic· om· iu· Si āt pupilli facultates non ſunt magne pt preſes prouincie hanc poteſtatē dandi tutores cōmittē magiſtratui municipali vt· ff· e· l· iuſdandi non cuilibet priuate perſone· et ſine omiſſione preſidis defenſor ciuitatis· vel alia publica ꝑſona· i· magiſtratus vna cū preſide eiuſdꝫ ciuitatis tutores vel curatores pñt creare preſtita ſatiſdatōne rem pupilli ſaluā fore a tutore piculo· ſcꝫ eoꝝ qui eam accipiunt vt inſti· de atilia· tu· §· penul· Poſſunt enim cōueniri ſubſidiaria actōe in factū vt inſti· de ſatiſdatōe tu· §· ſciendū· Itē legatus procōſul̃ tutorē dare poteſt· vt ff· de offi· ꝓcō· l· vl· et· ff· e· l· i· Item dat tutores vel curatores ille qui preſide defūcto vel etiaꝫ abſente in vicem eius ſubſtituit̃· cum enim meruꝫ imperium poſſit demandari ſi contingat preſidem abeſſe ergo et hoc multo magis ·vt· ꝯ· de off· eius qui vi· ali· iu· ob· l· ij· ⁊ ff· de off· eiꝰ cui mā· eſt iur̃· l· i· Item puto in his omībꝫ priuatiſ qui non habent adminiſtratōem publicam ſed impetrauerūt a principe priuilegium vt tutores vel curatores volentibꝫ ⁊ nolentibꝫ poſſint dare valet enim tale priuilegium cū cōtineat

honoris cōceſſiōem · et nullius leſiōem · vt · ſ̄ · de
precibꝫ impa · of · l · reſcptā ⁊ ·ī · de ꝓpoſitis ſacri
cu · l · vl · ¶ Item decuriōes vbi abſunt hi qui tu
tores dare poſſunt ſcꝫ preſides ꝓuinciaꝝ ⁊ ma
giſtratus municipales vt diximus dare debēt
tutores dūmodo pars maior cōueniat vbi non
eſt dubium quin vnū ex ſe dare poſſint vt · ff · e ·
· l · v̄ · ¶ Dant autem omnes iſti tutores ita ſi cō
potes ſint ſue mentis · licꝫ enim furioſus vel de
mens retineat dignitatē nō tamē exequit̄ one
ra dignitatis vt · ff · e · l · nec mandante · § · ſi pre
tor · Poteſt autem quis dare tutorē vel cura
torem ei qui eſt de iuriſdictōe ſua vt diximꝰ · ſ̄ ·
vbi petant̄ tu · et d̄ · ff · e · l · i · § · q̄ aūt et · ī · e · l · ne
qꝫ · Item dare poteſt aliquis tutorē preſenti et
abſenti · Item ignoranti et inuito · vt · ff · e · l · il
lud et · l · necnon · Item dat aliquis tutorē ei q̄
eſt impubes · Sed ſi detur tutor puberi ipſo iure
datio non tenet · vt · ff · e · l · ſcie · Item poteſt q̄s
dare tutorem ei qui non habꝫ tutorem nam ha
bēti tutorē · ſi tutor detur · ipſo iure nulla eſt da
tio · nā quoquo modo in petitōe tutoris ſi erra
tum fuerit in facti cauſa non valet datio vt · ff ·
· e · l · tutor ⁊ · ī · e · ſi tutoris niſi in caſibꝫ vt dice
musī in quibꝫ ca · tu · h · ¶ Curatorem autem q̄ſ
poteſt dare etiam pupillis et ex quacunqꝫ cau
ſa detur · debet perſeuerare in diem pubertatis
in eadem cura · ergo poſt pubertatem ſibi aliū
curatorem debebit petere adultꝰ · vt · ff · e · l · cu
ratorem · Secus puto ſi curator det̄ ad cāꝫ · tūc
enim ea finita curator deſinit eſſe vt inſtitu · de
auct · tu · § · vl · Aliud eſt enim dari curatorē ſim
pliciter ex aliqua cā · i · ꝓpter aliquā cauſaꝫ inci
dentē · Aliud dari ipm ad certā cām vt · ī · e · l · in
vniuerſis · ⁊ valet datio iſta curatoris in perſo
na impuberis ita ſi non habꝫ tutorē · Sed ſi ha
beat curatorē non eſt impedimēto regula iuris
quo minus detur alius curator vt · ff · e · l · cura
tor pupillo et · l · curatorē habenti cauſa tn̄ co
gnita vt · ī · e · l · curatorem · Item dant̄ curato
res adoleſcentibꝫ ⁊ ab eis qui dant tutores vt
inſti · de curat · in prin · ti · Item dantur furioſis
et dementibꝫ vt plene dicemus · ī · de cura · fu ·
Liberis tamē perſonis dant̄ tā curatores quā
tutores niſi in caſibꝫ puta cum dubitat̄ de ſtatu
minoris vel cū certum eſt ei libertatem preſtā
dam vt · ī · e · l · i · ⁊ · ff · e · l · ſi impuberi et · l · ei qui ⁊
vt diximus · ſ̄ de teſta · tu · Itē dari poſſunt om̄i
die vt · ff · e · l · nec mandante · § · dari etiam feria
ta vt · ff · de ferijs · l · ij · De his qui tutores dari
non poſſunt ſatis diximus · ſ̄ · de tute · Nam qui
cunqꝫ impedit̄ eſſe tutor teſtamentarius pret̄
clericos et preter matrē impuberis vt · ī · dicaꝫ
et diximus · ſ̄ · de te · tu · nec poteſt eſſe datiuus
tutor vel curator ſed nō econtra · ¶ Ecce enim
ſerui a iudice non poſſunt dari tutores vel cu
ratores vt · ī · e · l · in ſerui · i · ſed tamen dari p̄t in
teſtō tutor vt inſti · qui dari tu · poſ · § · i · Itē nō
poteſt a iudice dari tutor vel curator qui nō ē
de iuriſdictōe eius niſi quando iudex non habꝫ
in ciuitate ſua idoneū · tunc enim poteſt inqui
rere honeſtiſſimum quemqꝫ ex vicinis ciuitati

bus et eum dare poterit · ſi iſte qui inq̄rit ſit p̄
ſes prouincie · Si aūt ſit magiſtratꝰ municipa
lis vel defenſor ciuitatis debet nomine inueſti
gatoꝝ tutoꝝ vel curatoꝝ mittere p̄ſidi ſue
ꝓuincie non debet ſibi vendicare arbitriū dan
di tutores vt · ff · e · l · ius dādi in f · et · l · diuꝰ mar
cus et de tutelis · l · nō etiā · In teſtō autem quē
libꝫ q̄s tutorē dare poteſt etiā pretorē vel ꝯſu
lē vt · ff · de teſtā · tu · l · tutor incertus · § · quēlibꝫ
¶ Item mater nec olim nec hodie poterat da
ri tutrix in teſtō a iudice tamen poteſt dari vt
dicemus · ī · titu · ꝓxi · ¶ Item creditor vel debi
tor minoris eius tutor vel curator a iudice con
ſtitui non poteſt · ſed in teſtō puto cōtrariū · q̄a
eius fides eſt approbata a teſtatore · et ideo ſu
ſpicio fraudis eſt amota vt · ſ̄ · de ep̄a · au · de cre
atōnibꝫ vt inſti · de ſatiſda · tu · ⁊ in autē · vt hi q̄
obli · r · mi · § · i · col · vi · Miles autē in armata mi
litia ex teſtō vel ab inteſtato vel per iudicē tu
tor vel curator eſſe non poteſt vt · ī · e · l · militie ·
Item nec maritus vxoris ſue poteſt eſſe cura
tor vt · ī · e · l · ij · ¶ Itē nullus cecus · Itē nec pa
trimonialis colonus vt · ī · e · l · iij · et · l · vl · Itē nul
lus monachus ⁊ nullꝰ epiſcopus · Clerici au
tem iure cognatōnis ſubire poſſunt · tutelaꝫ vt
diximus · ſ̄ · de epiſcopis ⁊ clericis · Fit datio tu
toris vel curatoris a iudice pure vel ſimplicit̄
non in diem vel ſub condictōe · Eſt enim hic a
ctus legitimus talis vt non recipiat diem vel
condictōnem expreſſam · vt · ff · de regu · iuris · l ·
actus · Si ergo expreſſim apponatur dies vel
cōdictio ipſo iure nulla eſt tutoris datio · licet
al̄ data ſentencia ſub condictōne teneat vt · ff ·
quando ape · l · i · § · diduū · ¶ Hanc aūt adiectōꝫ
quam preſides faciunt tutorem dando · ſi ſatis
dederit non videtur in ſe condictōem habere ·
ſed ad monitionē non aliter ei tutelam cōmit
ti quā ſi ſatiſdederit hꝫ eſt non aliter ei gerere
permittendum quam ſi rem pupilli ſaluaꝫ fore
cauerit vt · ff · de tutelis · l · muto · § · i · tacite aūt
ineſt dies vt ſi pendente cōdictione teſtamen
tarij tutoris vel non dum adueniēte die iudex
impuberi det tutorem qui durabit in tutela vſ
quequo veniat dies teſtamētarie tutele ⁊ tūc
deſinet eſſe tutor vt · ff · de teſtamē · tute · l · ſi q̄s
ſub idemqꝫ ⁊ ſi detur tutor in locū excuſati ad
tempus vel in locū capti ab hoſtibꝫ vt inſtitu ·
de excuſat · tu · § · Item qui rei publice et de ati
lia tuto ·

¶ An mulier tutele officio fugi poteſt

Regulariter femina non poteſt eſſe
tutrix quia hoc officium virile eſt ·
vt · ī · e · l · i · et · ff · de regu · iuris · l · ij · ni
ſi a principe impetrauerit filiorum tutelam vt
· ff · de tutelis · l · vl · per codicem tamen impetra
re poteſt a iudice tutelam legitimoꝝ filioꝝ et
naturalium vel naturalium tantū ſi mater fue
rit maior et impuberi non ſit tutor teſtamenta
rius vel legitimus vel etiam ſit ſed excuſet̄ vl

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vt ſuſpectus remoueaт̃. Item oportet mulierẽ
iurare ſenatuſconſulti velleiani p̄ſidio omniq;
alio legitimo auxilio. ⁊ ſuam ſubſtantiam filijs
ſupponere. vt. j. e. l. vlt. et penũ. Hodie autez
preferẽ omnib; tutorib; legitimis ⁊ datiuis ſ;
non teſtamentarijs ⁊ permittiẽ matri et auie
ſubire tutelam ſm ordinẽ. vt primo mater po
ſtea auia admittatẽ nec hab; neceſſe iurare q̄
non cõuolet ad nuptias ſcdas ſed debet renũ-
ciare nuptijs ſcdis ſimplici verbo et auxilio ſe
natus cõſulti velleiani ⁊ omni alio auxilio vt ſi
forte quãdoq; occaſiõne tutele pro pupillo ſe
obligauerit nõ iuueẽ alioquin non cõtraherẽt
homines cũ ea q̄d impuberi noceret ⁊ ex renũ
ciatõe facta iudici vel executorib; habent po
ſtea contrahentes exceptõem. nam ⁊ alẽ datur
actio ex contractu publice perſone. vt. ff. rem
pu. ſal. fo. l. ij. ⁊. iij. ⁊. iiij. ⁊. ſ. de liẽ. conteſta.
autẽ. libellũ ⁊ de epis ⁊ clericis autẽtica gene
raliter. nec repelliẽ mater vel auia a tutela. li-
cet ſit debitrix vel creditrix. filioꝝ ⁊ manet de
bitũ in ſua natura. Si tamẽ cõuolauerit ad ſe-
cũdũ matrimoniũ expelluntẽ a tutela ſalua mio
rib; om̃is iuris cautela vt in autẽ. vt ſine ꝓhi-
bitõe. ma. debitrices colẽ. vij. ⁊ here. ab inte.
. ſ. ex his. Nã ⁊ res mariti ſui ⁊ ſue tacite ſunt
obligate impuberi vt. j. e. l. ij. ⁊ in autẽ. de nu-
pti. ſ. ſi autem tutelam. Item in principio tu-
tele materne vel auie fieri deb; in veteranum
vel deſcriptõ rerũ impuberis. Item deb; da-
re fideiuſſorem qui promittat rem pupilli ſal-
uam fore vt in p̄dicta autẽ. vt ſine probibitõe
matres. ſ. vl.

In quibus cauſis tutorem habenti tu tor vel curator dari poteſt Rubrica

Tutor non poteſt dari habẽti tuto-
rem ſcdm regulam. vt diximus. ſ.
qui dare tuto. quãdoq; tamẽ fallit
regula. Ecce enim ſi tutor ad hoſtes trãſfugit
vel etiã miſſus eſt ad eos quaſi legatus. vel et
hoſtes receperunt eum tanquam legatum. cũ
non eſſet ab alio miſſus. tutor quidem manet qz
ſeruus non eſt effectus. licet deſierit eſſe ciuis
cum ad hoſtes trãſfugit ſed interim a p̄ſidib;
alius tutor dabitur. vt. ff. de tutelis. l. ſi q̄s tu-
tor ⁊ de cap. et poſ. li. re. l. poſtliminiũ. ſ. trãſfu
ge. Item ſi tutor ſit abſens rei publice cau-
ſa in locu; eius iudex poteſt dare alios tutores
vt. ff. de tutelis. l. queſitũ et de ſuſpectis tu. l. iij
. ſ. ſi quis affuturus. Item in locũ muti ⁊ ſur
di. et furioſi tutoris alij tutores danẽ vt. ff. de
tutelis. l. penul. Primus enim et ſi vere ſit tu-
tor tamẽ quia inutilis eſt reputatur pro nullo
Item ſi pupilli patrimoniũ ſit in diuerſis ꝓuin-
cijs et habeat pupillus vnũ tutorem poterit iu
dex dare alium tutorem pro reb; alterius ꝓuin
cie in qua non habet ſ; primus tutor domicili-
um vt ff. de excuſatẽ. tu. l. ꝓpter. ſ. licet. Itẽ
mater que ſuſcepit tutelam filioꝝ ſi velit con-
uolare ad matrimoniũ ſcdm antequã conuolet de
bet eis petere alium tutorem cui reddat ratõ-
nem. et quod debet ex tutela. vt in autẽ. de nu-
ptijs. ſ. ſi aũt tutelam. et ita datur tutor habẽ
tibus tutorem. ſed eſt ideo quia ip̄a vult abire
a tutela. Item in locum ſuſpecti conuicti et re-
moti tutoris vel excuſati ad tempus vt dictum
eſt vel relegati ad tempus alius tutor dari p̄t
vt. j. e. l. penul. mero autem iure qui eſt remot⁹
ſuſpectus remanet tutor. Item multomagis ſi
excuſatus eſt ad tempus. Si autẽ deceſſerit vel
damnatus eſt in metallum quia ſit ſeruus pe-
ne ſi erat libertus. vel ſi fiat ſeruus hẽis. quia
patiẽ ſe venundari ad precium participandu;
ipſo iure finiẽ tutela. vt. ff. de teſta. tu. l. ſi quis
ſub condictõe. Quid ſi deceſſerit ciuiliter patiẽ
do penam deportatõnis que non facit eum ſer
uum ſed adimit ei ciuitatẽ. vt inſti. de capi. mi.
poteſt dici eum durare tutorem. quia ſeru⁹ nõ
eſt effectus ſicut in tranſfuga dixi vt. ff. de tu
telis. l. ſi quis tutor. Et in hoc caſu poteſt intel
ligi q̄d diciẽ. j. e. l. penul. dari tutorem haben-
ti tutorem defunctum idest in locũ defuncti tu-
toris vbicũq; autem dixi dari tutorem haben-
ti tutorem vt ibidem iudex poſſet dare curato-
rem. ſi viderit eſſe faciendum. vt. j. e. l. i. et. ij. q̄
minoris erit auctoritatis qua; tutor. nec enim
poteſt iubere impuberem adire hereditatem.
vt. ff. de ap. l. cum in vna. ſ. tutor durabit ta-
mẽ officiũ eius tantũ vſq; ad pubertatẽ vt di-
ximus. ſ. qui dare tuto. Quidam tamen dicunt
vt pla. nunquam poſſe dari tutorẽ habenti tu
torem et correctiue dicũt eſſe poſitum quod ẽ
in rubrica vel curator. et ſi alicubi reperiẽ dari
tutore; improprie poſitum dicunt vt ponatur
tutor pro curatore. ſ; nec curator ꝓpriſſime di-
ciẽ q̄a ille ſolet dari puberi tantum. ꝓpriſſime
autem appellabiẽ adiutor vt. ff. de tutelis. l. ſo
let. Sed certe iſti deo videnẽ. et lr̃e ⁊ rõni vim
facere ſi quidem nihil ꝓhibet impuberi nedum
tutorem. ſed etiam curatorem dari poſſe vt di
ximus. ſ. qui da. tu. poſ. Item et eſt ratõ qua-
re non poſſit dari tutor habenti tutorem. pri-
mus enim quia pleniſſime cepit habere pote-
ſtatem impubere non recipit ex poſt facto cõ-
ſociũ eadem plenitudine poteſtatis. licet in p̄n
cipio plures potuerint inſolidum dari tutores
Curator autem non vetatur dari ex poſt
facto. quia non habet illam plenitudinem po-
teſtatis vt dixi nec dicat aliquis predictum cu
ratorem eſſe adiutorem. Adiutor eſt enim ille
quẽ tutor impedit⁹ per ſe gerere cõſtituit ſuo
periculo auctoritate iudiciali ei cõſentienti et
approbanti factum. ⁊ iſte appellaẽ actor. vt in
p̄dicta. l. ſolet ⁊ inſtiẽ. de curat. ſ. vl. ⁊. ſ. de pro
cur. neq; et. j. de ap. ſi actor et vt dicem⁹. j. de
actore a tutore vel cura. ordi. curatõ autẽ nũ-
quã conſtituiẽ ꝑiculo tutoris. ſed iudex ſuo de-
creto cõſtituit.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De adminiſtratione tutorum vel curatoꝝ et de pecunia pupillari feneranda vel deponenda

Qualiter creentur tutores vł curatores
dictum eſt .ſ. Sed quia parum eſſet tu-
torē creari niſi et creatus adminiſtret.
Ideo ponit de adminiſtra. tutorū uel curatorū
et pecunia pupillari feneranda uel deponenda
Videndum ergo. p quē quis cogatur admi-
niſtrare et qualiter et quādo debeat adminiſtra
re. Cogatur autem quis adminiſtrare p pre
ſidem pignoribus captis ſicut et cogitur qs ad
qdlibet munus publicū actoritate et vtilitate ut
ī. de ſuſpec. tu. l. iiij. et inſt. de ſatiſd. tu. §. penł
et. ff. de mu. et. ho. l. ſi quis. et in aut. d defen. ci.
. §. interim non Debet autem quis tutor uel
curator adminiſtrare facto prius a ſe publico i
ventario. et ſecūdum ſolitum morem facta ſibi
prius traditōe rerum niſi teſtatores qui ſubſtā
ciam tranſmittunt ſpecialiter inuentarium con
ſcribi uetauerint. ut. ī. arbi. tu. l. ult. §. ult. et for
te fiet hoc iuentarium infra tempora deſigna
ta heredi pro in uentario hereditatis ꝓpē me-
tum creditorū et legatariorū. ſcʒ īfra tres mē-
ſes ſi res ſunt pſentes. uł infra annum ſi res ſūt
abſentes. ut. ī. d iuř deli. l. ult. §. Sm autē dubiuſ
uel forte quia nimium videretur ꝓtendi tēpus
die faciendum in uentarium infra iiij. menſes.
ar. ſ. de ep. ſcopis. et. c. autem pſbrorū iuř cog-
nacionis. Vel qd eſt verius fiet hec in uentari
um mox. quam ordinatus fuerit tutor. ut. ī. e. l.
tutores. et cū ibi nam diſtinguatur tempus.
in telligēdus erit de quodam ſpacio tēporis. nʒ
minimo neqʒ maximo q magis in tellectu per-
cipi poteſt quam locutione primi. ut. ff. de ſol. l.
ratum. i. quam primum potuit ut. ff. ad trułł. l.
ij. §. confeſtim. Et erit in uentarium faciendum
ſiū preſencia publicarum pſonarum. ut ip̄ dicta
l. tutores. i. tabulariorum ut. ſ. de epiſcopis et.
c. l. orphanotrophoſ. uel ut puto ſufficit ꝟ un9
tabellio et neceſſarius eſt iudex communis quia
cum dicat lex ex inuentario poſſe conueniri de
bitores ergo patet q apud iudicem facta fuit
inſinuatio inſtrumētorū alioquin exemplo eorū
non poſſint conueniri ut. ff. e. l. cirographis.
Item eſt alia ratio. quia lex dicit de certo ei cō
cedi curam. et acta inde fieri et res ei preberi et
iuſiurandum preſtari ab eo ut. ī. de curat. furio
l. ult. §. ꝟ cū et. ī. arbi. tu. l. ult. et in aut. ut hij
qui ob res. mi. l. ult. Item fieri poteſt i uentari
um uno die. et ſi quid poſtea minori obueniat a
dicietur inuentario et ſcribetur dies. ut. ī. de cū
ratore fu. l. ult. §. tali Et in hac iſinuatione faci
enda cōtineri dʒ. ſeries tota ꝓꝝ. inſtrꝛꝝ. licet
ſit ſecus cū pl̄es creditores mittuntur ipoſſiōeʒ
rerum debitoris et uni traduntur inſtrā rerum
debitoris. Ceteri enim nomine inſtrorum debēt
facere quaſi quoddam inuentarium non ut de-
ſcribant ip̄a corpora inſtrōrum ꝟ quot ſint et
de qua re ſint ſubnotent. ut. ff. de bonis aut. ui

poſt. l. ultima Item dʒ adminiſtare tutor vel
curator preſtito ſacramento de rebus minoris
vtiliter agendis et fit ſacramentū tunc cum ce
lebratur decretum quo tradit ei curam vt in
aut. vt hij q obli. res. mi. §. vltimo Non ergo
dēt pretermittere que putauerit vtilia minori
neqʒ admittere q non vtilia extimauerit. ut. ſ.
de epiſcopali au. l. de creationibus Item debet
tunc ſatis dare pupillo uel alij eius nomie rem
pupilli ſaluā fore niſi ſit tutor teſtamētarius uł
forte cum inquiſicione dat9 Alioquin nichil ex
bonis minoris alienare uł adminiſtrare poteſt
ut. ī. de tutore uel curatore qui non ſatiſd. l. i. et
iij. et ult. Aduerſarius autem minorū cōtra qs
agunt. uel a qbus conueniūř non debet ſatiſd.
ratam rem minorem habiturū uel iudicatū ſol
ui ut. ī. e. l. tutores debita. et. l. ult. §. defenſionē
niſi dubiteř an iſte ſit tutor. uł an duret tutor.
uel an geſtus ſit illi conmiſſus. ut. ff. e. l. uulgo
Item debet ſe gerere tutor uł curator quādo
nouit ſe datum. hic tamen diſtingue utrum da
cio tutoris ſit ipſo iure nulla. et tunc nō ipuța-
tur ei. ſi nō gerat ut. ſ. qui dare. tu. l. milicie et.
l. neqʒ An teneat et tunc ſiquidē tutor ignorat
ſe. datum qd ſemper preſumitur niſi pupill9 p
bet. de ſciētia tutoris idem eſt ſi vero ſciat ſe
datum ſciat et nullam ſibi ꝯpetere excuſatiōeʒ
ſtatim tenetur. ut. ff. e. l. quidam. §. ex quo. et. l
tutor vel et cuius. l. tutor qui poſt. §. tutor. et. ī.
. e. l. et ſi ſciſſet et. l. tutor. licet et de excu. tu. l.
qui teſtor et ſi tutor appellet. l. ij. et de excu. tu.
l. qquam Si vero ſciat ſe datum et ſciat aliq
ſibi ꝯpetere excu. et non pſequatur eam teneř
ex quo iuſſus eſt gerere. i. ut puto ex quo elap
ſa ſunt tempora excuſationeʒ et ꝓbatur prece
dens caſus. ff. de excu. tu. ſi is qui tres. §. illa. Si
vero credat aliquam ſibi ꝯpetere. nec cōpetat
et nō ꝓponat eam tenetur ſtatim ex quo datus
eſt. Si vero ꝓponat eam et pſequatur. ſi quideʒ
vincat nūq ſpectat periculum ad ip̄m. ſi ſuccū
bat tenetur ex quo iuſſus eſt. vt. ff. e. l. qui iuſ-
ſus. Quid ſi inuentarium factum nō eſt remoue
tur tutor ut ſuſpectus vel vinculis detineř et pe
nis legitimis. cohercetur. et infamatur. vt. ī.
de arbi. tu. l. vlt. et. §. vlt. et. ff. de ſuſpec. tu. l. iij
. §. tutores et tenetur pupillo in id qd inter eſt.
qd etiam iure iurando in litem extimabitur ꝟ
niſi aliqua neceſſaria et iuſtiſſima cauſa poſſit al
ligari cur id factum non ſit. pſumitur enim do
lo. pter miſſum. nihil itaqʒ geret tutor ante in
ventarium niſi id qd dilatōem nō modicum po
ſſit exſpectare. ut. ff. e. l. tutor qui rep. Vbi
uero tutor non ſatis dederit quid optineat. ſup
dictū eſt. Et hic quidē ſi vnus ſolus fuerit tutor
Si autem fuerint plures quis geret et ſi quidē
pater deſtinauerit inteſtor quiſ tutor gerat tu
telam ille debet gerere. et hic pror debʒ ꝯfir-
mare ceteri igitur tutores non adminiſtrabūt
ſed erunt hij quos vulgo honerarios appella-
mus. Nec putet quis ad eos piculum non redū
dare. Conſtat enī ʒ eos quoqʒ excuſſis prius fa-
cultatib9 eius qui geſſit ꝯueniri oportere. dati

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

enim ſunt quaſi obſeruatores actus eius et cu-
ſtodes et imputabitur eis quādoq; cur non fe-
cerint eum ſuſpectum ſi male uidebant eum cō
uerſari· et cur non exegerit ab eo rationē aſſi-
due · et cur ſollicite non curauerint qualit̃ uer
ſetur ille· ⁊ ſi pecunia ſit q̄ poſſit deponi curare
debent ut deponatur ad predictum cōparationē ·
Aliquando tamē pretor diſcedit a cōmiſſione
adminiſtrationis quā fecit teſtator· quid enim
ſi cōmiſerit teſtator adminiſtracionem minori
·xxv· an· uel ei qui tunc bone uite uł frugi vide
batur· Unde cepit male cōuerſari ignorāte te-
ſtatore ·uel quid ſi cōmiſerit ei qui tunc erat di
ues facultatibus et eius poſtea eſt exut⁹ Si au
tem teſtator non elegerit per q̄z geratur· tute
la autem electus ab eo non gerat tutelā ille de
bet gerere tutelā cui maior pars tutorū decre
uerit pretor ergo conuocabit tutores· aut ſi nō
coibunt· aut coacti non decernunt aut etiā diſ-
ſentiant· aut non inueniatur maior pars conſē
tiens in unū ipſe pretor ſtatuat quis tutelā ge
rat· Fuit enim cure pretoris ne p plures tute-
le adminiſtraretur Plane ſi non conſentiant tu
tores pretoris ſꝫ uelint oēs gerere q̄a fidē nō
hēant nec velint ſuccedanei eſſe alieni periculi
pertinet eis pretor omnibus gerere uel ſimul ł
etiam ut diuidatur inter eos tutela · et diſtra
hatur inter eos adminiſtratō uel in partes ł
in regiones ·et ſi ita fuerit diuiſa vnuſq̄ſq; ex-
ceptione ſubmouebitur ꝓ eo parte uel regiōe
quam non adminiſtrat ·et ꝙ dixi in tutoribꝰ et
in curatoribus erit ſeruandum ·ut· ff· e· l· ſi plu-
res· §· i· uſq; in fi· l· ⁊· l· uel in partes ⁊ inſt̃· de ſa
tiſdatione tu · ¶ Debet gerere tutor ut in pri-
mis inſtruat pupillū bonis moribus vt· ff ·e· l· cū
plures· §· cum tutor· Item et corpus et ſalutem
corporis ſui debet tueri· ut· ff· de cura· fu· l· con
ſilio· i· ꝛ ¶ Item debet defendere impuberem
ſi ab alio conueniatur· ut· ff· e· l· tutoris ꝑcipuū
Alioquin remouentur tuto· ut· ſuſpectus · ut· ꝟ·
·e· l· ult· i· ꝛ°· et· ſ· d̃ procur̃· l· cū Item debet ꝓ
minore promittere et pro eo ſoluere· et iudiciū
contra alium intendere· Nam ſi debitorē mino-
ris non conueniat et deſinat eſſe interim ſoluen
do tenetur tutor ad ſortem et ad vſuram ·ut· ff
·e· ſi tutor conſtitutus· et ꝟ· e· l· debitoribꝰ· Sed
ſi in caſu fortuitu deſierit eſſe ſoluendo· ut· ff· e·
·l· ſi res pupillaris ꝉ enim quiuis idoneus pa-
terfamī· in rebus ſuis faceret eandem· ergo di-
ligentiā ſeruabis in rebus pupilli· ut· ff· e· l· ge
neraliter ·⁊· l· a tutoribus in iudicio tamen· q̄d
agitur nōie impuberis ſatis eſt ſiue ipē tutor
ſubeat iudicium ſiue pupillus tutore auctore
ita tamen ſi pupillus ſit preſens ⁊ maior ·vij· an·
Idemq; et in curatoribus dico quantū ad ad-
ultos· Si autē pupillus fuerit minor ·vij· an· uł
abſens tutores debent ſubire iudiciū per ſe no-
mine pupillorum· et curator nomine adulti ab-
ſentis· ut· ff· e· l· i· §· ſufficit Item eſt tutoris offi
cium alimenta pupillo dare· ut· ſi ·d̃ ſuſpec· tu·
·l· iij· §· tutor Item debet patrimoniū pupilli tu
eri· et gubernare· ut· ff· de curato· fu· l· conſilio

·i· ꝛ° et reficere ⁊ tunc ipſum opus teſtificabi-
tur quantitatem expenſe· ut· ꝟ· e· l· lex· §· ſꝫ ⁊ ſi pa
rens Item debet pecuniam pupillarem depone
re ſi tanti ſumma cor radi ·i· colligi poſſit· ut a-
ger poſſit comparari· Si autē non eſt tāta ſum
ma ceſſabit depoſitio pecunie niſi tutores vide-
antur eſſe ſuſpecti et utrum ſit tanta ſumma uł
non prefiniri generaliter per· l· non poteſt· ſed
iudex officio ſuo cauſa cognita pſingulos ꝉ fa
cilius examinabit ·ut· ff· e· l· ita autē· Si autē pꝰ
depoſitionem pecunie neglexerint cōparare p̄
dia incipiet in vſuris poſſe conueniri quanq̄·
eos enim a pretore cogi oportet ad cōparan-
dam· tamen ſi ceſſent vſuris plectendi ſunt tar
ditatis gratia niſi per eos factum non eſt quo
minus cōpararent ·ut· ff· e· l· tutor qui reperto
rium· §· ſi poſt depoſitionem· Item puniūtur ar
bitrio p̄ſidis vt· ff· e· l· et ꝟ· e· l· niſi et· ff· e· l· ob
fenus· Item debet fenerare pecuniam pupilla-
rem idoneis hominibus q̄d ſi non faciat cū poſ
ſit nouiter creatus tenetur tutor ad vſuras pꝰ
ſex menſes ·ut· ff· e· l· ſi tutor conſtitutꝰ ·nō no
uiter creatus tenetur ad vſuras poſt duos mē
ſes ꝙ ſpacium ſeu laxamentum nō tribuit̃ his
qui nūmos ipuberum uel adoleſcentium in uſꝰ
ſuos clam conuerterūt· hij enim ſtatim tenētur
ad uſuram centeſimam· Si autē conuerterūt pa
lam tenentur ad pupillarē ut· ff· e· l· tutor q̄ re
·§· vſure· et· l· non exiſtimo· Preſumitur autē tu
torem potuiſſe pecuniam fenerare ſi arguat̃ eo
tempore ſuam pecuniam bene collocaſſe vt· ſ·
·e· l· tutor ſm· §· i· Si vero venerare non potuit
non tenet̃ vt· ff· e· l· cum plures ·§· vltimo· Sti-
pulatōem autem mutui debet celebrare pupil-
lus in perſona ſua ſi fari poteſt vel ſeruus eius
alioquin ſtipulabit̃ tutor· vł qui eſt in poteſta-
te ſua vt· ff· e· l· quot· i· ꝛ°· Iure autem auten-
ticorꝫ cautum eſt pecuniam pupillarem a cura
tore non eſſe fenerandam· q̄d ſi fecerit mutui
ſubiacebit periculo· niſi mobilis ſit eius ſubſtā-
tia cui adminiſtratur cura · Tūc enim curator
illud ſolum mutuare cogatur· q̄d ad diſpenſa-
tōem ſufficiat adoleſcentis eiuſq; rebꝰ· q̄d ve-
ro plus eſt caute recondatur · Si vero tantum
ſit minoris aurum cuius vſure vix ſufficiant eū
paſcere et eos qui eius familie ſunt· et vix ſuffi
ciant ei prebere aliam vite diſpenſatōem tunc
neceſſitatis ratō nos etiaꝫ vocat ad hoc vt cu
ratores reſpicientes ad eum ita faciant gube-
natōem tanq̄ in rebꝰ ſuis ·vt liquet ex iure· iur
ꝙ preſtant curatores cum creant̃· vt in autē·
vt hi qui obli· p reſ· mi· §· vlti· Hodie autem et
olim iure diuino magis autentico cautum eſt
veteri et nouo teſtamēto nullius pecuniam vt
plene dixi· ſ· de vſuris· §· vl· Item exigere debꝫ
tutor nedum nomina debitorꝫ ſed etiam ſuipſi
us· unde ⁊ ſi temporali actōe obligatꝰ erat pu-
pillo tenebitur iudicio tutele· ꝙ perpetuuꝫ eſt
ſi a ſe non exegerit· et ipſe liberatus eſt· gene-
raliter ꝙ aduerſus alios preſtare debuit pupil
lo ſuo id aduerſus ſe quoq; debet preſtare fe-
taſſis ⁊ plus aduerſus alios eum experiri ſine

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

actõne non potuit aduerſus ſe potuit et hʒ q̃n=
do tutoꝛ impuberi debebat directo· Si autem
tutoꝛ debebat alij extraneo et pater impube=
ris interceſſerat ꝓ eo· vt fide iſti impuberi tene
tur mandati imputat̃ tũc tutori ſi a ſe non exi=
gat durante tutela ita demum ſi ceperit labi
facultatibꝫ· ⁊ eſt magnus effect⁹ pupilli ſi cõ=
uertatur actio mandati in actõne tutele ·quia
actio tutele priuilegiata eſt inter perſonales
actões·et cōtinet hypothecam·et ꝓ debito tu
tele tenent̃ fideiuſſoꝛes rem pupilli ſaluam fo=
re que omnia deficiunt in actõe mandati vt·ff·
·e·l·quotiẽs·§·ſi pater et·§· item ſi tempoꝛali·
Sicut ſoluere debʒ tutoꝛ q̃d debet pupillo· et
ita exigẽ poteſt a pupillo q̃d ſibi debet̃ ſi cre=
ditoꝛ fuit patris pupilli ·nã ſibi ſoluere poteſt
ſi modo fuit pecunia vnde ſoluat et ſi vſure fu
erunt grauioꝛes que ei debebant̃ releuabitur
eis pupillus quia tutoꝛ ſe potuit liberare ſicut
alijs quoqʒ ſoluere ⁊ potuit ⁊ debuit· Hinc eſt
q̃d ſi minoꝛis predium amittat̃ ·quia tutoꝛ non
ſolum vectigal predio emphitheotico impoſi
tum tenet̃ ad intereſſe ·vt·ĩ·e·l·ſi tutoris ·nec
habet neceſſe ſoluere vtiqʒ·i·ita demũ ſi conue
niat̃ per iudices·idcirco ſi mala cauſa pupilla=
ris eſt debet ſibi·i·iudici denunciare verum·nã
ſi ſuperuacuam inſtituerit litem cum cõuenire=
tur a creditoꝛe nõ debet imputare oneraria ad
uocatoꝝ pupilio·nec enim prohibentur tuto=
res bonam fidem agnoſcere ·bonam autẽ cau=
ſam tutor proſequi debet et appellare ſi ſuccũ=
bat et proſequi cauſam appellationis alioquin
minoꝛi tenet̃ ad damnum Et nedum poteſt tu=
toꝛ ſoluere pupillo q̃d debet ·verum etiam cre=
ditam ſibi pecuniam ſcribere poteſt ⁊ ita ſe ob
ligabit pupillo ſe auctoꝛe pro mutua tua pecu
nia ut·ff·e·l·quotiens·§·ſicut ⁊ ·§·non tantum
et·ĩ·e ·l·non ignoꝛ ·et·l·ſi bonam pupillum ta=
men ſe auctoꝛem ſibi obligare non poteſt vel
emendo vel vendendo vel mutuãdo niſi forte
faciat palam ⁊ bona fide preſumit̃ enim mala
fides tutoris ex eo q̃d clam contrahit·ut·ff·de
auct·tu·l·v·§·pupillus· ¶ Amplius ⁊ minoris
res non debet alienare ⁊ quidem donare etiam
eas cum decreto non poteſt vt·ĩ·ſi ma·fac·alie·
ra·ha·l·vl·§·cum autem ⁊ ſi alienauerit reuo=
cat alienatõem vt·ĩ·e·l·non omni·et·l·e·l·tutoꝛ
ad vtilitatem reſtituendo precium emptori vl̃
quod ad ſe peruenit ⁊ ſumptus neceſſarios et
vtiles·ſed voluntarij auferunt̃ ſine rei leſiõe ꝑ
oꝛis ſtatus ut·ff·de miñ·l·patri·§·i·et·l·int̃ vti
le·§·i·et·ff·e·ſine·§·interpoſitõ·Diſtingui tam
poteſt an emptoꝛ ſit male fidei vt quia emit ſi=
ne decreto et cõtra·l·an non ·vt al̃ diximus cir=
ca ſumptus ⁊ poſſeſſiones·vt·ŝ·de rei ven·Fit
ergo reuocatio ab omnibꝫ niſi a magiſtris ⁊ ꝑ
ceptoꝛibꝫ quibus mercedes non quas minimas
poterit ſed pro facultate patrimonij·et pro di
gnitate naturaliũ conſtituet· ¶ Item alimen=
ta dabis ſeruis libertiſqʒ nonnũquã exteris ⁊ ſi
hic expediat pupillo preſtabit ſolennia mune=
ra parentibꝫ cognatiſqʒ mittet q̃d intelligo·ſi

pupillo expediat· Nam ſi non expediat ei etiaʒ
matri vel ſoꝛoꝛi non mittet nuptiale mun⁹· Ali
ud eſt enim preſtare matri vel ſoꝛoꝛi ea que ne
ceſſaria ſunt ad victum cum ſemetipſas ſuſtine
re non poſſint· q̃d quidem licet· Aliud aũt mit=
tere ei nuptialia munera q̃d vetitum eſt vt·ff·
·e·l·cum plures·§·cum tutoꝛ ⁊ ·l·tutoꝛ ſerui·§·
vl·et·ff·vbi pupillus edu·debeat·l·i·§· idem et
·l·qui filium·vel foꝛte diſtinguẽdũ erit mittat
ſolennia munera parentibꝫ ⁊ cognatis maſculiſ
an feminis mittat nuptialia munera vt primuʒ
liceat ſm non· Item dotem dabit ſoꝛoꝛi eodeʒ
patre nate· Nam alio patre nate etiam ſi aliẽ
ea nubere non potuit non dabit dotem Nam ⁊
ſi honeſte fieret ex liberalitate tamen fit q̃ ſer
uanda eſt arbitrio pupilli·vt·ff·e·l·cum plureſ
·§·cum tutoꝛ· ¶ Sed dubitari poteſt an ex cau
ſa dotis vel ante nuptias donatõnis pro ſe dã
de minoꝛ poſſit alienare rem immobilem vel q̃
ſeruando ſeruari poteſt et videret̃ q̃d non cũ
ob es alienum tantum fiat alienatio vt·ĩ·de ꝑ=
dijs·mi·l·ob es·ſed certe etiam ob aliam cau=
ſam ſimilem que lege ſit expreſſa fiet alienatõ
vel obligatio vt ecce pro cautela litis iudicio
ſiſti vt·ff·e·l·vltima·§·defenſionem· Item etiã
iure veteri fieri poterat alienatio ⁊ hodie con=
ceditur per decretum alienatio ex cauſa dotis
et donatõnis ꝓpter nup ·et circa immobilia et
circa ea que ſeruando ſeruari poſſunt etiaʒ ad
impendia nuptiarum ſcilicet pro dignitate ⁊ fa
cultatibꝫ vt·ff·e·l·curatoꝛ ·et vt dixim⁹ ſupra
de iure do·et·ĩ·e·ſi curatoꝛum· Nam ea que ſer
uando ſeruari non poſſunt etiaʒ ſine decreto a=
lienari poterit tutoꝛ vt·ĩ·e·l·lex· ⁊ ·l·vltima ·§·
vltimo·imo tenetur ſi non alienauerit et debet
confeſtim ſuo officio fungi in alienando nõ qui
dem precipiti feſtinatõe ſed nec monitoria cũ=
ctatõne vt·ff·e·l·tutoꝛ qui rep·§·ſi tutoꝛ · Itẽ
debitoꝛes volentes ſoluere debet tutoꝛ admit
tere et contingit liberatio facta ſibi ſolutione
vt plene diximus ſupra ſi aduerſus ſolut · Itẽ
imputari poteſt tutoꝛi ſi ipſe non petierit cum
poſſet a cõtutoꝛe ſatiſdari ſibi rem pupilli ſal=
uam foꝛe· Nam ſi idone⁹ contutoꝛ ſubito lapſ⁹
eſt nihil collegę imputari poteſt· Itemqʒ eſt
et ſi contutoꝛem ſuum debuit ſuſpectum facere
·i·accuſare· ⁊ non fecit·licet enim contutoꝛ vel
concuratoꝛ a ſocio non poſſit petere ratõeʒ ad
miniſtratõnis per actõem tutele vel vtilẽ neg̃
geſ·tamen ſi non ex fide curam gerat vel non
cum eo adminiſtratõem cõicet eum ſuſpectum
poſtulare poteſt ·vt·ff·e·l·cum plures ⁊ ·l·eti
am contutoris ⁊ ·l·a tu·⁊·ĩ·e·l·ij· ⁊ ·l·ratõnes·
Eſt tamen differentia inter tutoꝛem ⁊ curato
rem tutoꝛ enim nunquã conuenit̃ actione tute
le niſi finita tutela imo actio tutele non naſcit̃
niſi ea finita· Si autem conueniatur tutor a mi
noꝛe vel a contutoꝛe ex ea cauſa vel actõe que
nata erat antequaʒ inciperet tutela poteſt a=
gi iudiciũ ꝓ ꝯtutoꝛẽ vl̃ curatoꝛẽ, ad hʒ oꝛdiatũ
etiam durante tutela·vt inſti·de aut·tu·§·vlt·
Si vero conueniatur ex ea cauſa que occaſiõe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tutele durante tutela nata eſt contra tutorem
vt furti vel vi bonoꝝ rap· ꝓpt̃ res pupilli ſub=
tractas habet exceptiones tutor conueniatur
durante tutela· nata tamẽ eſt actio contra eũ
vt· ff· de tutelis ⁊ ratõ diſ· l· ſi tutor· §· vlti· ⁊· l·
ſed nõ dant̃· Cum curatore vero ſiue antea de
beat ſiue durante officiõ ex alia cauſa teneri in
cipiat agi poteſt a quocũq3· Si autem conueni
atur occaſiõe geſtionis vt reddat ratõem toti
us adminiſtratõnis nunquid poteſt ſic cõueni=
ri durante cura pro re tamen vnica poſſet cõ=
ueniri ⁊ forte ab alio non a concuratore vt· ff·
rẽ pu ſal· fo· l· non quaſi· §· hanc ⁊· ff· e· l· cõcu=
ratore ⁊· ĩ· e· l· rationes ⁊· l· ij· Et eſt ſciendũ ꝙ
in agẽdo et reſpõdẽdo tutores datiui et teſta
mentarij vel legitimi inſolidum habent pote=
ſtatem agendi· Eſt enim benigne acceptũ etiã
vni agere promiſſu3· quia duo ſimul agere nõ
poſſunt· i· impediuntur pluribꝫ cauſis vt· ff· e·
· l· decretum· §· vltimo niſi eſſ3 diuiſa adminiſtra
tio inter tutores vt· ſ̃· dictum eſt et vt dicitur
· e· l· ſi duo· Quid ſi contra tutorem vnum vl̃ ꝓ
tutore fuerit lata ſentencia certo dabitur pu=
pillo et in pupillum potius actio iudicati vt· ff·
· e· l· ſi tutor· Et vt plene dicemus· ĩ· quando ex
facto tu· Item hec omnia ſeruanda ſunt in tu=
toribꝫ ⁊ curatoribꝫ minoꝝ ⁊ furioſoꝝ ⁊ prodi=
goꝝ eis enim plene cõmittitur adminiſtratio
rerum· Curator autem bonoꝝ ⁊ ventris ſolam
habet cuſtodiam et poteſtatem vendendi res
que deteriores future ſunt· vt· ff· e· l· inter bo=
noꝝ· Item exigere poteſt a debitoribꝫ qui li=
berantur tempe et petere poteſt ab eis q̃ res
vſucapiunt vt· ff· de ventre in poſ· mit· l· i· §· itẽ
ſi periculum eſt·

De periculo tutoris vel curatoris

Quando incipiat ad tutorem vel cu=
ratorem periculum pertinere plene
· ſ̃· ti· proxi· dixi in illo· §· Item deb3
gerere et ad quos tutores pertineat ibide3 di
ctu3 eſt ⁊ hic poteſt repeti nec pretermitto ꝙ
etiam illi qui dati ſunt noticie cauſa ſuſtinẽt pi
culum vt· ĩ· e· l· i· Tenentur aute3 omnes tu=
tores qui geſſerunt et inſolidum niſi facta fue
rit tutele diuiſio vt plene dicemꝰ· ĩ· de diuidẽda
tutela· Item tenentur omnes qui non geſſerũt
ſuſtinere periculum inſolidum circa ſubſtitutõ
nis ordinem· vt· ff· e· l· tutores qui poſt· §· in eũ
Si vero quida3 geſſerunt quidam non quid ob
tineant dicemus· ĩ· ſi tutor non geſſerit· Per=
tinent autem pericula ad tutores que ꝯtingũt
eoꝝ dolo· culpa lata vel leui interueniente vt
· ĩ· arbi· tu· quicq̃d niſi in eo caſu quãdo cõparaue
rit predia non idonea· In hac enim parte ſo=
lam latam negligentia3 debent preſtare tuto=
res vt· ff· e· l· tutor qui re· §· competit· Pericu=
lum autem caſus fortuiti non pertinet ad tuto
res vt· ĩ· e· l· ſi res ⁊· l· tutoribus· Pertinent ad
tutores pericula vſquequo finiat̃ tutela Quã=
doq3 tamen etiam finita tutela imminet tuto=
ri ſollicitudo vt pupillum puberem factum ad
moneat ſibi curatores petere quaſi hoc cõnexũ
ſit tutele officio licet poſt pubertate3 fiat hec
admonitio et ſi hoc non fecerit tutor tenet̃ tute=
le iudicio· Item et ſi finita tutela perſeuerauе
rit tutor in adminiſtratõe· cõnexa tutele actõ
ne cogitur preſtare ratõem totius temporis·
Si autem poſt finitam adminiſtratõe3 in iiſde3
rebꝫ minime ſe immiſcuerit temporis ſequẽtis
periculum ad eum non pertinet· vt· ff· de admi
ni· tu· l· ita autẽ· §· ſi tutor et· l· tutorẽ· qui tute
lam ibi ſic ⁊ enim ⁊ c̃· et· ĩ· arbi· tu· l· tutor ⁊· ĩ· e·
· l· vl· Item ſi curator finita cura nondũ reddi
ta ratione inſtra ad cauſam adulti pertinẽtia
non reddat conſilio ſuo ceptam litem deb3 per
ficere· alioquin tenebitur vtili neg̃ geſt· act̃· ſi
tamen huius rei ratio reddita non eſt vt· ff· de
admini· tu· l· ita autem· §· vl·

Quoniã ex facto tutoris vel cu· mino res agere vel conueniri poſſint

Quoniam ſepe querit̃ an ex facto vel
adminiſtratione tutoris vel curato=
ris pupillus vel adultus agere vl̃ cõ
ueniri poſſit ideo hanc poſt ſupiores ponit ru=
bricam· Videndum ergo quando ex facto tu=
toris pupillus agat idem intelligẽdum in adul
to· et curatore et certe ſm regulã ex pacto al=
terius alteri non datur actõ· vt· ff· de re· l· quo
tutela· §· vltimo niſi in pecunia mutua ⁊ in aliis
quibuſdam caſibꝫ vt notauimus· ſ̃· de pactis· et
ſi certum pe· et ad exhibendũ nec eſt opus pro
ſequi caſus illos· Sed de tutoribꝰ ſciendum eſt
circa actõem de cõſtituta pecunia · quia poteſt
quis tutori conſtituere ſe ſoluturũ pupillo eiuſ
vt· ff· de cõſti· pec· l· eum qui· §· iul̃· ⁊ · §· ſi tutori
et· §· ſi actori al̃ nõ reperitur tutor ſic poſſe pa
ciſci pupillo· Illud tamẽ verum eſt· quia vtilis
actio pupillo cõpetit ex ꝯtractu quolibet inito
cum tutore in rebꝫ pupillaribꝫ vel nomine pu=
pilli ad vtilitatem eius· ⁊ non al̃· vt ecce credẽ
do pecuniam pupillarem ſtipulatus eſt eam ſi=
bi reddi vel locauit alicui pupilli prediu3· vt· ĩ·
· e· l· ij· et vlt̃· Item ⁊ pro re empta a tutore· et
tradita nomine pupilli hab3 pupillus rei ven=
vt· ff· e· l· ij· Idemq3 dico in actore conſtituto a
tutore vt· ff· e· l· antepenul̃· Item ⁊ ex eo· q̃d fe
cit tutor conuenitur pupillus· Nam finita tute
la ipſo iure tranſeunt in pupillum actõnes que
cõpetebant in tutorem vt· ĩ· e· l· i· et· ſ̃· de admi
niſtra· tu· l· cum quadam niſi tutor finito offi=
cio nouatõne facta in ſe trãſtulerit obligatio=
nem vt· ff· e· l· poſt morte3· vel niſi tutor ex ſuo
dolo vel culpa ceperit obligari vt ff· de act̃·
empt̃· iul̃· §· ſi venditor ⁊ pupillus q̃d preſtaret
a tutore vel fideiuſſore non poſſet ſeruare· Sed
et tutela durãte vtilis datur actio in adultum
cum ipſe locupletior eſt factus ex facto tutoris
vt· ĩ· e· l· ſi in rem ⁊· ff· e· l· dolus vel cum pupillꝰ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

rem poteſt ſeruare a tutore vel eius fideiuſſo-re quã preſtat ex ei9 dolo vel culpa vt· ff ·e·l·i et de admini·tu·l·vl·ꝛ de euict·illud·§·i· Item et ipſe tutoꝛ tutela durante ex contractu inito ꝑ pupillo p̄t cõueniri vt· ff· de pig· act·l· ſolutum·§·vl·ibi ꝛ ideo ipi ꝛ c̄·et q̄d iuſſu·l·ij·§·penult·ꝛ·l·penult· Sed ſecus eſt vbi iudicario ordine tutoꝛ nōie pupilli cõuẽtus ꝯdemnat̄ ·tunc eni ꝯuenit̄ minoꝛ ꝛ nõ tutoꝛ vt·ff·de re iu··l·ſi ſe ꝛ·ff·de admi·tu·l·ij·

Si ex pluribus tutoribus vel cu· omnes vel vnus agere vel cõueniri poſſint

Si plures ſunt tutores etiã vnus ſol9 agit ꝛ cõuenit̄ nomine pupilli niſi ſit diuiſa admiſtratõ vt dicemus·ī·de diuidẽda tutela ꝛ ·ꝛ·ī·e·l·i· ꝛ·ij· Nũq̄ꝫ tñ necẽ ẽ omes tutores conſentire vt cũ pupillus dat̄ in adoptõe vt·ī·de auc·p̄·l·vl·

Ne tutoꝛ vel cu· vectigalia conducat

Conſtitutus tutoꝛ ꝓhibet̄ vectiga- p̄dia cõducẽ ea rõe·qꝛ omĩa bona cõducẽtis a fiſco ſunt obligata ei·vt ī· in quibꝫ·c·pi·ta·ꝯtra·l·i·ꝛ prius erãt obligata pupillo vt·ſ̄·de admi·tu·l·ꝑ officio·ſicq̄ꝫ incurrit tutoꝛ crimẽ ſtellionatus vt·ff·de pig·l· tutoꝛ·§· contraria· Item incurrit crimen falſi vt·ff·ad·l·coꝛ·de fal·l·i··§·tutores ꝛ·§· idem pricipes ꝛ·§·ſꝫ ſi iure ꝛ ī·e·l·i·ꝛ vt notauim9 ·ſ̄·rẽ alienaꝫ gerentibꝫ non interdi· rei admi· Hic enim titulus eſt illi9 exceptõ Vnde ibi dicta hic repeti poſſunt·

De tutore vel cu· qui ſatis non dedit

Minoribꝫ cauet̄ nedũ ꝑ admiſtratõeꝫ et obligatõnem tutoꝝ vel curatorũ ſꝫ etiã ꝑ ſatiſdatõem ipoꝝ vt dixim9 ·ſ̄·de admi·tu·diſtinctõe habita inter tutoreꝫ teſtamẽtariũ·ꝛ datũ ex inquiſitõe ꝛ inter legitimũ·teſtamĩtari9 eni tutoꝛ vel datus a preſide ex inquiſitõe nõ tenet̄ pupillo ſatiſdare datus forte a magiſtratu municipali etiã ex inq̄ſitõe ſatis dabit vt notauimus·ſ̄·q̄ dare tu·poſ·§·i· Legitimi aũt tutores vel dati ex inq̄ſitõe necẽ hñt ſatiſdare· Et licꝫ dixerim teſtamentarios et datos ex inquiſitõe nõ teneri ſatiſdare minori tñ inter ſe necẽ hñt ſatiſdare· Ille eni qui p̄fert̄ aliis in adminiſtratõe vel ex p̄cepto teſtatoris·vel ex cõſenſu maioris ptis tutoꝝ vel ex decreto p̄toris debꝫ cõtutoribꝫ ſatiſdare de indemnitate pupilli·ſꝫ ſi aliq̄ iſtoꝝ triũ nõ p̄ferat̄ q̄s ſuo ꝯtutori nõ p̄t ꝑ ſe ſatis petẽ a ꝯtutore ſuo vl̄ ꝯcura·ſꝫ offerre dꝫ vt electõeꝫ det cõtutori vtrũ velit ſatis accipe an ſatiſdare vt inſti·de ſatiſda·tu·vel cu·et·ī·e·l·ãpnt·ꝛ penult·et vt notauim9·ſ̄·de admi·tu·et ibidẽ dicta in ille·§· Itẽ dꝫ tũc de impotentia tutoris nõ ſatis dantis repetere·

De ſuſpectis tutorib9

Quia tutores fraudulent̄ v̄ſant̄ q̄nq̄ꝫ ꝛ ſuſpecti ſunt in adminiſtratõe ponit de ſuſpectis tutoribꝫ· Videamus ergo q̄s ſit ſuſpectus tutoꝛ·et q̄s poſſit ſuſpectũ tutorem poſtulare ꝛ q̄liter et apud quẽ et q̄s ſit effect9 accuſatõis· Suſpectũ aũt tutorẽ dicim9 ·qui moribꝫ talis eſt·vt ſuſpectus ſit enimuero tutoꝛ vel curatoꝛ quãuis paup eſt·fidelis tñ ꝛ diligẽs remouendus nõ eſt q̄i ſuſpectus vt inſti·e·§·vlti· et·ff·de ſuſpec·tu·l·ſuſpectũ ꝛ ī·e·l·i·ſic ergo tutorẽ ſuſpectum nõ facultates ſꝫ fraudulẽta vel callida cõuerſatio in rebꝫ pupillaribꝫ cõmẽdat hẽs v̄o ſolis facultatibꝫ vel paupertate ſuſpect9 habet̄ creditoribꝫ hẽditarijs vt·ff·ꝺ p̄uil·c·ſi creditores· Debꝫ aũt fraus vel negligẽtia tutoris ꝓbari a pupillo vt·ff·de ꝓbat·l·q̄ties·§· qui dolo et ī·e·l·pietatis ibi offenſis ꝛ c̄· Ex quibuſdã tñ cauſis tutoꝛ preſumit̄ ſuſpectus nec in eis oportet aliq̄d pupilluꝫ ꝓbare vt ſi iſte idem fuit tutoꝛ pupilli alia vice·ꝛ in ea conſtat eum male v̄ſatum vel ſi tutoꝛ eſt inimicus pupillo ꝛ parentibꝫ eius vel ſi tutoꝛ ꝑ mẽdatiũ dicat alimenta nõ poſſe decerni impuberi vel ſi nõ faciat inuẽtariũ vel ſi tutoꝛ non defẽdat impuberẽ vel ſi tutoꝛ dat9 nõ cõpeat nec ſui copiã faciat q̄d ꝑ raro ꝛ diligenti habita inq̄ſitõe faciẽdũ eſt vt·ff·e·l·iij·§·ſi aũt ipſe tutoꝛ ꝛ·§·ſi tutoꝛ inimicus ꝛ·§·tutoꝛ q̄ alimẽta ꝛ·§·tutores·q̄ repertoriũ ꝛ·l·impuberibꝫ·§·itẽ ſi q̄s tutoꝛ ꝛ ī·arbi·tu·l·vl·§·vl·ꝛ·ſ̄·de admi·tu·l·vl·i·ſꝰ· Eſt aũt hꝰ accuſatõ ſeu poſtulatõ ſuſpecti tutoris quaſi publica hꝰ eſt omĩbꝫ parꝫ q̄nimo ꝛ mulieres admittunt̄ ·ſꝫ hꝰ ſole que pietate neccitudis ducte ad hꝰ ꝓcedũt vt puta mater nutrix q̄ꝫ ꝛ auia et ſoroꝛ ſꝫ ꝛ ſi q̄ alia fuerit mulier cuius p̄toꝛ ꝓpenſam pietatẽ intellexerit non ſex9 verecũdiã egrediẽtis ·ſꝫ pietate ꝓductã nõ ꝯtinẽ iniuriam pupilloꝝ admittẽt eã ad accuſatõnem· Impuberes aũt non pñt ſuſpectos ſuos poſtulare tutores·ſꝫ pubẽs pñt ſuos curatores ex cõſilio neceſſarioꝝ ſuſpectos arguẽ vt inſti·e·§·ꝯſequẽs et·§·impuberes et·ff·e·l·i·§·ꝯſequẽs Item vn9 tutoꝛ ſuũ cõtutorẽ p̄t accuſare ſuſpectũ ſiue accuſatoꝛ hꝰ duret in tutela ſiue deſierit iam eſſe vel ſuſpectus fuerit remotus vt·ff·e·l·iij· Pñt aũt omes·i·omnis gñis tutores accuſari ſuſpecti ſiue ſint teſtamĩtarij ſiue legitimi ſiue dati·ui diligẽtes aũt certũ eſt q̄d nõ pñt vt inſti·e·t·§·i· Nõ dico in tutoribꝫ ꝛ cura·minoꝝ ꝛ furioſoꝝ et ꝓdigoꝝ et vẽtris ꝛ bonoꝝ ſeruãdũ eſt·vt·ff·e·l·iij·§·nõ tm̃· Qui aũt nihil geſſerit nõ pñt accuſari ſuſpecti ſꝫ tñ pñt remoueri vt ſuſpecti ſi dolo vel ignauia vel negligẽtia ceſſauerit vt·ff·e·hec eni·§·qui nihil et inſti·e·§·ſꝫ ꝛ ãn̄q̄ vel iudex ꝯpellet eos gerere vt·ī·e·l·preſes ·vel dic q̄d ãn̄q̄ gerat ex dolo tñ accuſat̄ ſuſpectus vt·ī·e·l·iij·et q̄d dꝛ in·l·illa hec·§·qui

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſi ob ignauiā vel negligentiā fecerit · i · admini
ſtrauerit poſtq̄ vero cepit gerē et ꝓpter dolū
vel ꝓpter culpā pt accuſari ſuſpectus · Fieri pt
h̄ accuſatio et remotio tutoris ꝛ rhome apud p̄
torem · in ꝓuincijs aūt apud p̄ſides ꝛ legatos ꝓ
cōſulis vt · ī · inſti · e · §· i · Et deſcendit hoc crimen
· i · huius criminis actio ex · l · xij · ta · vt inſti · e · in
prin · et cū crimē ſit legitimū ſequit̄ vt accuſa=
tio ſolenniter debeat ꝓponi · i · per libellū inſcri
ptōnis · ſ tñ fauore pupilloꝝ eſt admiſſum · vt
etiam ſine libello inſcr̄ptōis fieri poſſit accuſa=
tio ꝛ remotio vt · ff · e · l · iij · §· p̄tēa vel forte q̄d
ibi dicit̄ alit̄ eſt intelligend̄ nec eni ibi dicit ac
cuſatōem admitti ſine libelli inſcriptōe · Sed di
cit ſuſpectū tutorē poſſe repelli ſine alteri⁹ acti
one vel poſtulatōe puta p̄tor tanq̄ iudex videt
eū agē cām pupilli fraudulent̄ · ſic eni eſt in le=
nocinio · ꝛ in quibuſdā alijs caſib⁹ vt q̄s ſine a=
ctore poſſit dānari ita eſt in crimine ſuſpecti ·
Si vero alius poſtulet tutorē remoueri princi=
palit̄ h̄ inſtituēdo nunq̄ ſine accuſatōe admit=
tit̄ vt · ff · de muneribꝰ ꝛ ho · l · reſcripto · §· ſi quis
et de priuatis delictis · l · vlt̄ · Proceſſ⁹ aūt accuſa
tōnis talis eſt vt ꝓ tribunali ſedente p̄ſide ex=
aminet̄ cā · vt · ff · ad turpil̄ · l · i · §· ſuſpecti ꝛ po=
nit̄ ibi nomē p̄ſidis generalit̄ ꝓ oībꝰ quibꝰ de
ferri diximus cognitōem ſuſpecti · vt · ff · de of ·
p̄ſi · l · i · ꝛ intēdit̄ huius accuſatō cōtra tutorē ·
ita demū ſi durat tutela · Nā ſi finita eſt tutela
vel cura extinguit̄ accuſatio criminis ſuſpecti ·
q2 in eū caſum ꝓuenit a q̄ incipe nō p̄t vt · ff · e · l ·
· iij · §· q̄ri poterit et · §· ſi q̄s affutur⁹ ꝛ · l · poſt fi
nitā et inſti · e · §· ſ ſi ſuſpecti et · ī · e · l · ij · ¶ Eſt aūt
effectus accuſatōis in p̄ncipio · q̄a lite ꝯte · intē
dit̄ tutori admiſtratō vt inſti · e · §· ſi quis aūt ſu
ſpectus ꝛ · ī · e · l · eū qm̄ et · ff · de ſolu · l · q̄ ſi forte
· §· i · In fine aūt eſt effect⁹ accuſatōis · q̄a ſuſpe
ctus tutor debꝫ remoueri a tutela · licet ꝑatus
ſit ſatiſdare rē pu · ſal · fo · q2 ſatiſdatio maliuo=
lū ꝓpoſitū tutoris nō mutat ſ diutius craſſandi
in re familiari facultatē p̄ſtat · vt inſti · §· vlt̄ · ff ·
· e · l · ſuſpectus fieri ꝛ · l · q̄ ſatiſdatio · Si tam̄ tu=
tor ſit pupillo cognatus vel affinis vel patro=
nus optimū factū eſt curatorē ibi poti⁹ adiun=
gi quā eūdē cū nota ꝛ extimatōne remoueri vt
· ff · e · l · ſi tutor · quilibet ḡ alius tutor ſuſpectus
remouebit̄ a tutela · Et ſi quid̄ remoueat̄ ob do
lū infamis erit ſi ob culpā nō eq̄ · vt inſti · e · §· ſu
ſpectus · ¶ Quid ḡ ſi cā remotōis nō eſt decre
to exp̄ſſa · dicit lex q̄d remanet integra fama ·
vt · ff · e · l · iij · §· vl · ꝛ · l · iiij · Poſſꝫ tñ diſtigui verū
accuſabat̄ ſuſpectus ꝓpter dolū et tunc preſu=
mā eū remotū ob dolū qui ei obijciebat̄ · an ob
culpā ꝛ tūc dicā i dubio q̄d remaneat integre
fame vt dictū eſt ·

¶ De in litē dando vel curatore Rubrica

Quia litis occaſiōe ꝯtingit aliquē ꝯſti
tui tutorē vel cu · et de h̄ ponit · Sciē=
dū eſt igit̄ tutorē nō poſſe ad litē cō
ſtitui · q̄a nō dat̄ certe rei vel cauſe vt inſti · qui
dare tu · §· certe q̄d ḡ d̄r de in litē dādo tutorē
ꝑ ſubſequēs vel q̄a correctiue vl̄ ſubdiſiūctiue
ponit̄ emēdato · curator ḡ impuberi ꝯſtituit̄ ad
litē vt diximus · ſ̄ · de teſta · tu · ꝛ · ſ̄ · q̄ da · tu · oli
tñ ad litē p̄toris cōſtituebat̄ tutor ꝛ ille finita
cā definebat eſſe ꝛ creabat̄ iſte tutor cū cā age
bat̄ inter tutorē ꝛ pupillū vel adultū ꝛ curato=
rē · hodie v̄o minori dabit̄ ad litē curator ꝛ tu=
tor vel curator cū q̄ lis eſt ꝑ ſe vel q̄d meli⁹ eſt
ꝑ ꝓcuratorē aget cauſā vt inſti · de auc · tu · §· vl ·
et · ī · e · l · pen̄ · et vl ·

¶ Si mater indēnitatē ꝓmiſerit

Quoniā m̄res pupilloꝝ ſepe indēnita
tem ꝓmittunt ideo q̄d iuris ſit ſuper
eos ponit · Sciēdū eſt igit̄ · q̄a mater
q̄nq3 ꝓmittit idemnitatē pupillo de eo q̄d ſibi
deberet vel debebūt tutores · ꝛ tūc eſt interceſ
ſio ꝛ iuuat̄ mulier ꝑ vel̄ · ſic dicit̄ ꝑ totū t · ꝛ in
· C · et in · ff · ad vell̄ · Si v̄o ꝓmitteret idēnitatē
pupillo de eo q̄d pupillus debebit tutori nō eſt
interceſſio q2 ꝓ eodē apud eūdē nemo fide iubē
p̄t · vt · ff · de fideiuſ · vrannī⁹ · ¶ Idemq3 eſt et ſi
ꝓmittat indemnitatē tutoribꝰ de eo q̄d debēt
vel debebūt pupillis vt · ff · ad vell̄ · l · quāuis · §·
ſi mulier ꝛ · l · tutor · i · ff · Si v̄o tutoribꝰ ꝓmittat
indemnitatē de eo q̄d pupillus debet vel debe=
bit eis iuuat̄ mulier ꝑ vell̄ · quia eſt interceſſio
niſi decreto iudicis ꝑiculū ad eā ꝑtinē ſit dictū
vt · ī · e · l · vl · Illud certū eſt matreꝫ vel q̄mlibet
mulierē nō iuuari ſi ꝓmittat indēnitateꝫ de eo
q̄d ipa admiſtrauit vt · ī · e · l · q̄dā

¶ Si ꝯtra matris volūtatē tutor dat⁹ ſit

Datur q̄nq3 in teſtō · q̄nq3 a iudice tu=
tor ꝯtra vltimā volūtatē matris pu
pilli in quibꝰ caſibus potius arbitrio
matris vel iudicis q̄3 etiā p̄ris q̄d eſt mirabile
ſtat̄ debēt eni rōe p̄tātis plus hr̄e pater q̄3 ma
ter in filio ſed hic ſic̄ et al̄ potior eſt ꝯdictio ꝓ
hibētis · vt · ff · omnī di · l · ſabin⁹ ſ ꝛ al̄ non ſta
tur ſemꝑ iudicio patris vt · ff · de cōfir · tu · l · in=
cōfirmādo et · l · vtilitatē datus ḡ tutor cōtra
voluntatē matris ſine infamia remouet̄ niſi cā
p̄ceſſerit q̄re debereꝫ infamari vt · ī · e · l · i · ſicq3 d̄r
in lectore et curatore ne ꝓhibeat̄ nuptias cō=
trahē · Alia tñ rō p̄t eū ꝓhibere vt q̄a mona=
chus eſt vt in auctē · de monachis · §· q̄d ſi facti ·

¶ Vt cauſe pupilli p⁹ pubertatē ad ſit tu.

Licet3 tutela pubertate finiat̄ vt inſti ·
quibꝰ mo · tu · fi · in prin · tñ rōe ꝯigui
tatis et cōiunctōis poſt pubertatē q̄
aū erāt inchoata tenet̄ ꝯſummare tutor · puta
ꝓuocatōem exercere · Si tñ in curatōes non ſit
trāſlata geſtio · vt · ī · e · l · i · et · ff · de ape · l · tutoris
Sꝫ admonē debꝫ adultū vt ſibi curatorē petat

vt·ff·de admi·tu·l·ita·§·ſi tutor et vt notaui·§·
de admi·tutoꝝ·

¶De eo q̄ ꝑtutore negocia geſſit.

Accidit vt gerat q̄s negocia impube
ris tanquaȝ tutor nō tm̄ vere tutor ē
et ideo de eo ponit et appellat̄ hic ꝑ
tutor vt ſit vna pars vel dictō vt cū dico bono
rū poſſeſſor·Videnđ ḡ q̄s dicat̄ gerere ꝑ tuto
re et q̄ actō det̄ in eū·et ad quid et q̄lis ſit actō
Pro tutore aūt gerit negocia q̄ munere tuto=
ris fungit̄ in re impuberis ſiue putet ſe tutorē
ſiue ſcit ſe nō eſſe tm̄ fingit̄ eſſe·ſolēt eni magni
errores intercedē· vt diſcerni facile nō poſſit
vtrū q̄s fuerit tutor·et ſic geſſerit· An vō fue
rit ꝑtutor tm̄ munē ſit functus·vt·ff·e·l·i·i·ꝶ°·
et·§·ꝑtutore nec inſpicō geſſerit ſponte an nō
puta coactus ꝑ p̄torē dū ſe putaret tutorē ſed
vtrū q̄ſi tutorē ſe habuerit ingerēdo· Itē lo=
cū habet h̄ actō ſiue vere datus erat tutor cū
id ignoraret et ob id ſciebat ſe non tutorē ſiue
non erat datus vt·ff·e·l·i·§· ſi q̄s cū tutor nō eſ
ſet ⁊·l·quero·Si vero bn̄ ſciret ſe tutorem eſſe
ceſſabit h̄ actio vt·ff·e·l· i·§·ſi curator· Eſt tm̄
cōtra ar·ff ·e·l·i·i·ꝶ°·Sed certe ibi nō dicit eū
teneri ꝑ tutele eū q̄ vere tutor erat imo eſt in=
telligenđ vt teneat̄ actōe tutele· Itē ingeren
te ꝑ tutore nō inſpicio poſſit eē tutor vl̄ nō Nā
et ſi ſeruus q̄ſi tutor egit tutelā locū hȝ actō ꝑ
tutele vt·ff·e·l·i·§·ꝑ inde et ſi ſeruꝰ In eo tam̄
cuius gerunt̄ negocia inſpicio·poſſit hr̄e tuto=
rē de iure vel non poſſit· nā ſi tutorē de iure nō
p̄t hr̄e·vt q: pubes ē vl̄ fuꝰ ñ hȝ locū h̄ actō ſȝ
dabit̄ actō neg·g·vt·ff·e·l·i·§·ſi q̄s q̄i·huiꝰāt
ꝑtutoris nulla eſt ptās in alienādo res pupilli
Vn̄ ſi vſucapte nō ſunt petet eas impubes quā
ḡ cautū eſt ei· Nō eni eadē huiuſq̃ tutoris eſt
rerū pupilli adminiſtratō vt· ff·e·l·ſi is q̄·⁊ de
rebꝫ eoꝝ q̄ ſub tu·vel cu·l·qui neq̃· Itē ſi noīe
pilli agat remouet̄ exceptōe vt·ꝗ·e·l·vl·ḡ ſen
tencia cōtra eū lata nō p̄iudicabit pupillo· Da
tur in ꝑtutore actio ꝑ tutele vt·ff·e·l·i·in p̄n·
et vtilis actio neg·geſ·quia gerit iſte ꝑ tutor
nc̄citatis ſuſpitōe·Si vō ſciret ſe nō eē tutoreȝ
tenet̄ directa vt·ff·de neg·g·l·iij·§·hac actō=
ne ⁊ de tutelis ⁊ ra·di·l·poſtumo· Nec diſtigui
tur vtrū pupillus fiat pubes an nō licȝ in vera
tutela ſit otra vt·ff·e·l·i·§·cū eo·venit in act·
iſtā ꝑ tutele eadē fides ⁊ diligentia quā p̄ſtat
tutor vt·ff·e·l·p·⁊ de fide ⁊ diligentia tutoris
plene diximus·§·de adminiſtratōne tu·⁊ dicemꝰ
ꝗ·ar·tu· ¶Veniūt ḡ vſure in actōem iſtā ⁊ te
net̄ ꝑtutor de geſtis degerēdis aūt puto·q̄d te
neat̄ ſi acceſſit q̄ſi oīa geſturus cū ſciret ſe tu
torē nō eē·vt·ff·de neg·g·ſi pupilli·§·vlt·Si āt
acceſſit q̄ſi oīa geſturus cū credēt ſe tutorē
eſſe ⁊ errabat nō tenet̄ degerēdis niſi alius ea
fuerit geſturus vel niſi cognito eo q̄d nō fue=
rit tutor abſtinuit ſe ab adminiſtratōne et ne
ceſſarios pupilli non certiorauit vt ei peterent
tutorē vt·ff·e·l·i·§·in ꝑtutele· Eſt aūt h̄ actio
p̄toria et ꝑpetua ⁊ ſic pupillo in ꝑtutorē ſub=
uenit p̄tor ita et ꝑtutori otra pupillū ꝑ actōem
otrariā ꝑ tutele ſubuenit̄ vt·ff·e·l·vlt·

¶Vbi pupilli educent̄.

Diſceptat̄ qn̄q̃ int̄ cognatos vel fa=
miliares impuberis vel int̄ quoſcūq̃
vbi pupillus morari vel educari de=
beat·⁊ ideo nccariū eſt p̄torē cā cognita id ſta
tuere ⁊ in cauſe cognitōe euitādi ſunt· ne apđ
eos moret̄ vel educet̄ pupillus vel pupilla q̄ in
pudicicie impuberis p̄nt inſidiari·vt·ff·e·l·pe=
nul· Itē ⁊ ſi teſtator iteſtō cauiſſȝ vt filiꝰ edu
cet̄ apud ſubſtitutū eidem impuberi·p̄tor tamē
eſtimabit p̄ntibꝫ ꝓpinq̄s liberoꝝ an id pupillo
expediat·h̄ eni curabit p̄tor vt ſine vlla mali=
gna ſuſpitōe alat̄ ptus ⁊ educet̄ et ei cōcedat
educatōem qui maiori affectōe erga pupilluȝ
moueat̄ et ita vel ex pſona vel odictōe vel ex
tpe ſtatuet vbi potius ſit alendus oſiderādo q̄
litatē et cōiunctōem pſonaꝝ ⁊ an eo tpe q̄ pu=
pillus educat̄ apud te·poſſit ei ſuccedē ⁊ in pri
mis matri educatōem pupilloꝝ debȝ cōcedē ſi
nō vitricū ſup iduxerit eiſ·vt·ꝗ·e·l·i·⁊·ij·⁊·ff·e·
·l·i·ꝶ°·i· Quid ſi ille apud quē pupillus iuſſus
ē a p̄tore educari recuſet p̄tor cogit eū qn̄ ſi ē
de libertis pentū vel de affinibꝫ vel de cogna=
tis· Itē heredi inſtituto et legatario denegat̄
actio·ſi educatōeȝ ſibi teſtō iniūctā recuſet· ſi
idcirco relictū eſt eis vt educatōem ſuſcipiāt
nā ſi relicturꝰ erat etiā ſi educatōeȝ recuſaturꝝ
ſciret nō denegat̄ actio vt·ff·e·l·i·§·ꝑuis· Si
querat aliq̄s q̄re denegat̄ educatō pupilli ma
tri·q̄a ſup induxit vitricū·cū ⁊ ipi vitrico con=
cedat̄ tutela p̄uigni vt·ꝗ·de otrario iudicio tu·
·l·vl·Rn̄deo vitrico concedit̄ tutela a p̄re pu=
pilli cuius teſtiomū credenđ eſt circa tutelā fi=
lij nō ita cōcederet̄ tutela a iudice·vel licet cō=
cedat̄ ei tutela nō tm̄ cōcedit̄ ei educatio·

¶De alimentis pupillo p̄ſtādis Rubrica

Tutores vel curatores ne apud iudi=
cē otrouerſiā habeāt q̄ſi amplius de
derūt noīe alimētoꝝ quā patiat̄ pu
pilli ſubā poſtulāt vt arbitrio p̄toris alim̄ta ꝑ
modo facultatū pupillis vel iuuenibꝫ oſtituā=
tur vt·ꝗ·e·l·vl·i·ꝶ°·Eſt aūt h̄ attēdenđ vtrum
ſint pupilli egeni an diuites an mediocriter ſe
hn̄tes·Si egeni ſunt ñ opellit̄ tutor de ſuo ale=
re eos· Hinc eſt eni q̄d ſi poſt decreta alimēta
ad egeſtatē fuerit pupillus ꝑductus debēt di
minui alimenta q̄ decreta ſunt quēadmodū ſo=
lent augeri ſi quid patrimonio acceſſit· Si aūt
pupillus eſt diues vel habȝ amplū patrimoni=
um nō cumul̄ patrimonij·ſȝ q̄d exhibitōni fru=
galit̄·i·vtilit̄ ſufficit modū alimētis dabit· Si
aūt pupillus medioriter ſe habeat in bonis dȝ
p̄tor ſpectare modū patrimonij cum alimenta

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

decernit ⁊ debꝫ tā moderate ſtatuēꝰ vt nō vniu=
ſum redditū pr̄imonij in alimēta decernat· ſꝫ ſp
ſit vt aliqͩ ex redditu ſupſit· ⁊ añ oculꝰ debet
hr̄e iudex in decernēdo ⁊ mācipia q̄ pupillis de
ſeruiūt ⁊ veſtē ⁊ tectū pupilli etatē etiā ꝯtēpla
ri in q̄ ꝯſtitutꝰ eſt ille cui decernūt alimēta· Itē
mercedes pupilloꝝ ⁊ pupillaꝝ vel adoleſcētiū
Nā ad inſtructōem ipoꝝ· q̄ infra ·xx· ānos ꝯſti
tuti ſunt· ſolet p̄tor decernē reſpectu facultatū
et etatis eoꝝ q̄ inſtruūt· Quid āt ſi pupillꝰ ali
mēta deſideret ⁊ tutor ſit abſens· ſiqͩdē ſit abſēs
volūtaria cā· p̄tor cā ꝯgnita de negligētia et
nimia ceſſatōe tutoris· vel remoueƀ eū vel ad
iūget ei curatorē· Si vo ſit abſens nc̄aria cā et
ſperat̄ redire et idoneus eſt tutor nec expedit
aliū adiūgi recte cōſtituet̄ curator ad h̄ ſoluꝫ
vt ex re pupilli alimēta expediat vt· ff· e· l· vi·
Inēdū etiā tutor arbitrio ſuo alit pupillū quia
videt expedire miori nō diuulgari ſecreta pr̄i
monij ſui· ſ· paupꝑtatis ⁊ eris alieni detegē vili
tatē ⁊ inuidie patefacē diuiciasvt· ī· e· l· vi· ⁊ ī·
qn̄ ⁊ qͩbꝫ q̄rta ps· l· ij· §· ſꝫ v̄ ⁊ tūc ꝯuenit reperi
rōem tutori decernē vl' reputatōꝫ· i· ꝯpēſatōꝫ ſi
a pupillo ꝯueniat̄ admittē ſcꝫ inq̄ntū vir bonꝰ
arbitrabit̄ digne ⁊ merito ad exhibitōeꝫ edu=
catōis ⁊ miſteria ſtudiaqꝫ erogatū eſſe nec fe
rēdus ē iuuenis q̄ cū pn̄s eſſꝫ· ſtudijſqꝫ eruditꝰ
atqꝫ alitꝰ ſi ea p aliū ꝯſecutū nō ꝓbet ſūptuſqꝫ
recuſet q̄i vēto vixerit aut nl'lo liberi hoīs ſtu
dio imbui meruerit· vt ī· e· l· vi· Nō ḡ pmittēd
eſt tutori tn̄ reputare q̄ntū dedit· ſi plꝰ eq̄ de=
dit h̄ amplꝰ ⁊ ſi p̄tor mod̄ ſtatuit alimētis· verū
tn̄ vltra vires facultatū nō dꝫ rō hr̄i alimētoꝝ
omiū· q̄a ſi ſubiecíſſet aut diminuēt̄ iā decreta
aut nō tāta decernerent̄· Sꝫ ſi pr̄ ſtatuit alimē
ta libis q̄s hēdes ſcp̄ſit ea p̄ſtando tutor repu
tare potit niſi forte vltra vires facultatū ſta=
tuit tūc eni imputabit̄ ei cū nō adito p̄tore de=
ſiderauit minui alimētavt· ff· e· l· ij· Illud aūt nō
p̄t iputare pupillꝰ tutori in iudicio tutele· ſi tu
tor maxie ſm decretū p̄toris aluit ſororē eiꝰ· et
mercedes vt liberalibꝫ artibꝫ iſtruerent̄ pupille
noie p̄ceptoribꝫ dedit vt· ff· e· l· āpenl'·

Arbitriū tutele·

De tutoꝝ ꝯſtitutōe ⁊ eoꝝ admiſtratōe
et varietate ⁊ ſatiſdatōe dictū ē ſequit̄
vidē de arbitrio tutele· i· de actōe tute
le ſubaudi directa· Nā de ꝯtraria tractat̄ ī· de
ꝯtrario iudicio tutele Sicqꝫ citra ſolitū morem
impmit̄ h̄ rubca· nō p gemtiuū nec p ablatiuū
ſꝫ p accuſatiuū ⁊ d̄r arbitriū tutele ſubaudi q̄le
ſit exponamꝰ· Videnð ḡ qn̄ naſcat̄ h̄ actio de=
mū finita tutela q̄liteūqꝫ ſit finita· licꝫ q̄dā di=
cāt eā naſci ſtati cū tutor eſt ſꝫ nō poſſe exerce
ri niſi finita tutela q̄d falſum ē omnino vt· ff· de
tu· ⁊ ra· diſ· l· ſi tu· §· vl· et· l· ſꝫ nō dant̄ ⁊ vt no=
tauimꝰ· ī· de rerū pmu· Dat̄ h̄ actio pupillo· et
eiꝰ heredi· ſꝫ tn̄ pupillo dat̄ cū p̄uilegio· vt p̄=
ferat̄ alijs creditoribꝫ chirogꝛ̄pharijs hēdi da
tur ſine p̄uilegio vt· ff· de admi· tu· l· ex pluribꝫ
Dat̄ in tutorē q̄n dā ⁊ eiꝰ hēdē vt· ī· e· l· penl'· ſꝫ

nō eod̄ mō vt plene dicemꝰ ī· de hēdibꝫ tutoꝝ
Veniūt in actōeꝫ iſtā res minoris· Itē res ꝯpa=
te pecunia minorisvt· ī· e· l· cu· Itē ⁊ veniūt reliq̄
·i· debita ex admiſtratōe mala vel dicunt̄ reli=
qua q̄ ſupſunt apud tutorē ex rebꝫ admiſtratō
nis vt· ī· e· l· tutorē et· ff· e· l· luciꝰ· i· R̄o· Si autē
dubiū eſt acq̄ſierit vel emerit tutor ex rebꝫ pu
pilli an aliunde p̄ſumit̄ ꝓ tutore ꝯtra pupillū et
ſi tutor an̄ admiſtratōem parū vel nihil habu
it· ſ· q̄d aliunde acq̄ſierit· nec eni paupibꝫ indu=
ſtria vel augmētū pr̄imonij· q̄d laboribꝫ ⁊ mul
tis caſibꝫ q̄rit̄ īmedicētū eſt vt· ī· e· l· i· ſi defūctꝰ
Probat aūt minor de dn̄io reꝝ p ꝯfeſſiōeꝫ tu=
toris in inuētario publice facto ſcp̄tā· Nec eni
eſt aliud inſpiciēdū niſi q̄d ſcp̄ſerit et ſm vires
eiuſdē ſcp̄ture pr̄imoniū pupilli vel adulti exi=
gi· neqꝫ eni ſic hō ſimplex imo magis ſtultꝰ in=
uenit̄ vt in publico inuentario ꝯtra ſe aſſcribi
aliquid patiat̄· Similit̄ al' tutor vel cu· ꝓ ſubā
pupilli vel adulti aliqͩ vbicūqꝫ dixerit ad ma=
iorē q̄ntitatē eā reducēs ſiue ꝓ vtilitate pupil
li vel adulti ſiue ꝓ ſua ſimplicitate· ſiue p aliaꝫ
q̄cūqꝫ cām nihil p̄iudicat veritati ſꝫ h̄ obtinet
q̄d ipiꝰ rei inducit natura ⁊ menſura pupillaris
vl' adulti· oñdit ſube vt· ī· e· l· vl· Extraneoꝝ reſ
nō veniūt in act· iſtā poꝛro extimatio eaꝝ· i· in
tereſſe minoris petit̄ ſi acq̄ri iuſte potuerunt ⁊
culpa tutoris nō ſunt q̄ſite vt· ī· e· l· eū ⁊ l· q̄cq̄d
Videret̄ tn̄ lex p̄dicta eū ꝯtradicē alie· l· q̄cq̄d
p̄ma eni dicit nō venire ea q̄ geſta ſunt vel ge
ri debuerāt· Sꝫ culpa ſolūmō q̄nticūqꝫ interfu=
it minoris nō fuiſſe abſtentū ab hēditate pater=
na extimat̄· Alia aūt dicit venire ea q̄ tutores
vel cura· q̄rē potuerūt ⁊ nō acq̄ſierūt vt ait· p·
p̄ma loq̄ caſualit̄· i· in eo caſu v̄ pupillꝰ incōſul
te ē abſtētꝰ· q̄d quid verū ē ſꝫ nō ſufficiēs Nam
vbi incōſulte ē abſtētꝰ nō veniūt geſta vel ge
rēda· ſ· i· vt rerū defūcti extimatio det̄ minori de
bet eni deduci es alienū· ⁊ id tn̄ dꝫ ꝯputari q̄d
pupillo ſupeſſet ducto omi debito ⁊ expēſa Itē
q̄d dixi tutorē teneri ꝓ his q̄ potuit q̄rē intel=
ligo ſi potuit ⁊ debuit puta ſi iā delatum erat
pupillo ſiue erat hēditas ſiue legatū ſiue dona
tū ⁊ ſi erat ꝯdictio his iniecta debuit eā tutor
implē cū pupillo expediret vt· ſ̄· de admi· tu· l·
pupilloꝝ· Itē illud itelligo cū ex re pupilli fru
ctꝰ vel vſuras vel q̄d ſiſe potuit pcipe vt· ff· de
admi· tu· ſi in hēde· §· modeſtiꝰ ⁊ · §· itē R̄x nec ei
dico tutorē teneri vt panē hoſtiati q̄rat vl' vt
roget teſtatorē q̄tenꝰ pupillo aliqͩ relinquat
et ideo expeditā puto illā q̄ſtōeꝫ q̄ incolis ꝯſue
uit ꝓponi· ſ· vtrū tutor pupillo teneret̄· Si forte
teſtator volebat pupillo reliquē· de inde tutor
ꝑſuaſit teſtatori vt potiꝰ ſibi re linquēt dico ei
eū nō teneri q̄r nō tenet̄ pupillo ꝓuidē ꝯtra ſuā
vtilitatē ar· ff· de in litē iu· l· videamus ibi ſꝫ nec
tutor et deſ· ij· l· luciꝰ· §· ſempronia· Itē veniūt
geſta durāte tutela Itē ⁊ geſta finita ea· ſi tn̄
ꝯtinuata ⁊ ꝯnexa fuīt admiſtratō nā ſi poſt cō=
pletā admiſtratōem vt i n̄ſdē rebꝫ nō ſe imiſce
at poſtea tp̄is ſequētis piculū ad eū nō ptinet
vt· ī· e· l· tutor poſt· Itē veniūt omiſſa vt in his

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et ſupioribꝫ dolus ⁊ lata culpa ⁊ leuis debeat p̄
ſtari vt. ĩ. e. l. ꝯtͣ. niſi in caſu vt. ff. de admini.
tu. l. tutor q̄ rep. §. ꝯpetit. Itē venit in hac a=
ctōem tutele vt tutor rōes ſui actus efficiat ⁊
pupillo reddat ceteꝝ ſi non fecerit aut factas
nō exhibet h̄ ncie iudicio tutele tenebit᷑ vt. ff.
de tute. et ra. diſ. l. i. §. officio. Eſt aūt h̄ actō p
ſonalis ciuilis ⁊ famoſa. ſi q̄s ꝯdemnet᷑ ob dolū
nō ſi ob culpā. vt inſti. de ſuſpec. tu. §. ſuſpectꝰ.
Poſt h̄ ſciētū eſt tutorē ⁊ hēdes eiꝰ pupillo et
hēdibꝫ eiꝰ teneri q̄dā alia actōe. ſ. q̄ d͛r de ra=
tōibꝫ diſtrahēdis. vt. ff. de cōtraria tu. ac. l.
ij. q̄ locū hꝫ cū in tutela gerēda rē ex bonis pu
pilli abſtulerit q᷑ ſi furādi aīo fecit eē fur ti te=
net᷑. et vtraqꝫ actōe obligat᷑. nec alīa alteram
tollit furti tñ ꝯtinet penā tm̄ dupli vel q̄dru=
pli. Hec autem continet penam dupli tm̄ ⁊ in
duplo ꝯtinet᷑ rei pſecutio ⁊ accipe pſecutōem
rei nō intereſſe pupilli. ſꝫ rei extimatōem. Itē tol
lit᷑ h̄ actō ꝑpē actōez tutele ⁊ econuerſo. Nā ſi
vna eſt actū nō aget᷑ alīa ⁊ ecōtra ⁊ eſt h̄ actō
ꝑpetua ⁊ tūc demū intēdit᷑ cū ꝑt agi tutele vt
. ff. de tute. ⁊ ra. diſ. l. i. ⁊. §. de rōibꝫ ⁊. §. ꝯſiderā
dū ⁊. §. in tutela ⁊. §. vl. ⁊ penl᷑. ⁊. l. ij.

De diuidēda tutela ⁊ ꝓ qua parte quiſ q̄ꝫ tutor conueniatur.

Contigit ſepe tutele admiſtratōꝫ diui
di int͛ tutores Ideoqꝫ ponit de diuiſiōe
tutele ⁊ ꝓ q̄ pte. q̄ſqꝫ tutoꝝ conueniat᷑
Sciēdū eſt igit᷑ diuiſiōem fieri qñqꝫ ab ipis tu=
toribꝫ qñqꝫ a p̄ſide qñqꝫ a defūcto. Si a tutoribꝫ
p inde ē ac ſi a nullo eſſet facta vt. ĩ. e. l. pnl᷑. in
fi. Vn videns ē q̄d iuris tūc eſtꝫ vt p h̄ expeti
at᷑ h̄ articulꝰ. Et quid nulla fcā diuiſiōe ſiue nul
lꝰ tutorū geſſit ſiue oēs geſſerīt tenet᷑ eoꝝ q̄ſqꝫ
pupillo inſolidū ⁊ vnū eoꝝ pupillꝰ eligē p̄t quem
excutiat inſolidū ꝯuēto tñ et electo tria p̄ſtant᷑
remedia. Primū eſt vt ceteris ꝯſtitutis ſoluen
do diuidat᷑ actō int͛ eos q̄ ſoluēdo ſunt vel oēs
vel q̄ſdā ꝓ virilibꝫ portōibꝫ exēplo fideiuſſoꝝ.
vt. ff. de tu. ⁊ ra. diſ. l. i. §. nūc et. §. ſꝫ ſi nō oīs.
Scdm eſt vt ſi inſolidū excutiat᷑ vnus poſſit ⁊ añ
ſentēciā ⁊ poſt ſentēciā impetrare vt in cōtuto
res cedat᷑ actō ſi ex facto tutoris ꝓpo vl᷑ ex cōi
geſtu ꝯdēnatꝰ p̄ſt. terit vt. ff. de tu. ⁊ rō. diſ. l.
i. §. plane et ĩ. e. l. ij. §. vl. ⁊. ff. de fideiuſ. l. ſi fide
iuſſores. §. idē et dico fieri ceſſiōez ꝓ pte nō ſo
lidū ar. ff. de admi. tu. l. ſi p̄ſes ibi vñ q̄ rēd ē ⁊ c̄
et. ff. de tu et rō. diſ. l. cū pupill᷑ ibi q꞉ ꝓ pte ⁊ c̄.
et. ff. de pecul᷑. l. q̄ſitū. §. ſꝫ ſi velit. Sꝫ q̄dā putāt
cedēdā actōez inſolidū. Terciū remediū ē vt ſi
nō fuerit actō ceſſa vtil᷑ tñ det᷑ aduſus actoreꝫ
facti vt. ff. de tu. et ra. diſ. l. i. §. et ſi forte q̄d nō
hꝫ locū in fideiuſſoribꝫ q꞉ nō expit᷑ vnꝰ ꝯtra ali
um ñ fcā ceſſiōe actōis vt. ff. de fideiuſ. l. ſi fide=
iuſſoribꝫ et. l. vt fideiuſſor. Hec ei remedia adij
ciunt᷑ vel ꝓpē dolū cōem vel ꝓp ē ꝯtūaciā cōem
ſi nlꝉꝰ eoꝝ voluit agē ⁊ iō vnꝰ ꝯuētꝰ vt. ff. de ad
mi. tu. l. ſi p̄ſes ⁊ de tu. et ra. diſ. l. i. §. plane Si āt
vnꝰ geſſit al᷑ ñ. q̄ geſſit po ē ꝯueniēdꝰ in eo q̄d
geſſit q̄d eni ꝯmunit᷑ neglectū ē oīs eq̄lit᷑ ob
ligat ñ ea q̄ neglecta ſunt ſint appēdēcia geſto
rū ab vno vt. ff. de admi. tu. l. tu. ꝯpoſt. §. in cū
et. l. tres. §. itē in eo et. ĩ. ſi tutor nō geſ. l. vlt. et
ĩ. e. l. vl. Nūqꝫ āt is q̄ nō geſſit nō ꝯuenit᷑ ſcdo
loco. vt ſi miori vel eiꝰ hēdi obſtet ſua negligē
tia vel ceſſatio. q̄a eū q̄ geſſit cū eſſet ſoluendo
tpe finiti officij nō cōuenerit vt. ĩ. e. l. i. Vbi āt
diuiſa ē admiſtratō a p̄ſide vel a teſtatore poſ
ſet forte diſtingui ex eo q̄d d͛r. ſ. de piculo. t. l.
ij. et. ĩ. e. l. penl᷑. in pn. verū ita ſit diuiſa vt vnꝰ
gerat in vna ꝓuīcia. Alius in alia. An in vna
et eadē ꝓuīcia vel loco iſti q̄dā res illi āt alie aſ
ſignēt᷑ gerēde In p̄mo caſu nūq̄ ꝯuenit᷑ vnꝰ ꝓpē
aliū vt. ſ. de piculo tu. l. ad eos. in ſcdo caſu ſcꝫ
qñ in vna et eadē ꝓuīcia vel loco āmiſtrāt Diui
ſim tñ ꝯuenit᷑ vnꝰ ꝓpē aliū in caſibꝫ tm̄. ſ. qñ vnꝰ
ꝯtutorē ſuſpectū dolo vl᷑ culpa ñ remouit vl᷑ eē
remouit ſꝫ tarde et ille nō ſoluēdo fit effectꝰ vel
eē remouit et cito. ſꝫ ſuſpitōis ſpōte agēdo cau
ſam iura pupilli ꝓdidit vt. ĩ. e. l. penl᷑. Idē eſt et
ſi vnus non inſtruat alteꝝ ſup eo q̄d al᷑ neſcit
ad ſuā geſtōez ptinē vt. ff. de admi. tu. ticiū. §.
tutores. Et ē notādū q᷑ licꝫ al᷑ pꝰillū q̄ geſſit cō
ueniat᷑ magiſtratꝰ et in initio ꝯueniat᷑ tutor q̄
nō geſſit et tñ hic. i. ꝯ ꝯtutor ꝯuenit᷑ in p̄dictis
caſibꝫ ſcdo loco dat᷑ in eū actio. licꝫ q̄dā ꝯtradi
cāt vt. ff. de tuto. et ra. diſ. l. i. §. vſqꝫ et vt dice
mus. ĩ. de magiſtra. cōue. et in his duobꝫ caſibꝫ
fcā diuiſiōe tutele p̄t itelligi q̄d al᷑ d͛r. ſ. ꝯ trāſ
actōe. l. i. fcā remiſſiōe vni tutori nō nocē ꝯtra
aliū. Ideoqꝫ et ſi geſſerūt omes tutores. ſꝫ p do
lū vt oīs ceſſauerīt p ꝯtūaciā ſolutū tñ ex trāſ
actōne ꝯputabit᷑ indebitū vt. ff. de tute. et ra.
diſ. l. ſi ex duobꝫ. Sꝫ vltra illud nō p̄iudicat mi=
nori fcā remiſſio. nec eni minor tenet᷑ cedē acti
ones electo vel ꝯuēto. cū q̄libꝫ ex ſua ꝑſona in
ſolidū ꝯueniat᷑ vt liq̄t ex p̄miſſis. Si aūt oīs ad
miſtrauerūt p culpā facta remiſſio vni tutori
hactenꝰ p̄iudicat miori ne alterū ꝯueniat niſi
ex virili pte ſcꝫ ex ſua ꝑſona nō ex ꝑſona libati
q̄a ꝯtra eū cedē nō poſſꝫ actōes q̄s de iure cōi
cedē dꝫ elcō. vt. ff. de admi. tu. l. ſi pupill᷑. Si āt
vnꝰ geſſerit. Al᷑ nō geſſit fcā remiſſio nō ge=
rēti nō p̄iudicat ꝯtra gerētē. q꞉ gerēs nō ꝯue=
nit᷑ ex ꝑſona libati ſꝫ ex ſuo ꝓprio fcō. Si aūt fi=
at remiſſio gerēti nocꝫ ꝯtra nō gerētē q꞉ ei ce
di nō poſſet actōes q̄d fieri dꝫ. cū ex alterꝰ fa
cto ꝯueniat᷑

De in litē iurādo

Quia in actōne tutele in litē iurat᷑ de in
litē iurādo ponit. Videamꝰ ḡ q̄d ſit
iurare in litē et vñ dicat᷑. Et q̄s deferat h̄ ius
iurādū. Et q̄lit᷑ et cui. et ꝓpē quē. Et in q̄bꝫ actō
nibꝫ et q̄s ſit effectꝰ iuriſiurādi. Eſt āt iurare in
in litē ſuo arbitrio p̄ſtito ſacramēto ꝓ q̄nto nol
let recuſare rei extimatōem. ſm ſuū ſingulare
intereſſe facē vt pcipit᷑. ff. e. l. ij. §. interdū. ⁊. l. ſi
tutores tñ petita nō idcirco eſtimat᷑ eſſe pꝫs
de iure cōi. vt. ff. e. l. i. Vñ ⁊ q̄ tenet᷑ dare fide
iuſſorē iudicio ſiſti ꝓ q̄litate rei. vt. ff. de in iuſ
voc. vt ea. l. i. ſi dederit fideiuſſorē q̄ tm̄ hꝫ in
bonis q̄nti ē reſ idonee videt᷑ cauiſſe licꝫ nō ha
beat tm̄ q̄nti extimaret rē actor in litē iure iur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

imo et datꝰ fideiuſſoꝛ nō teneretᷣ vltra omune
ꝑciū rei vt·ff·de fideiuſſo·l·vl·Nūqꝫ tamen dꝫ
iurare in litē eē is q̄ iurat tāti rē eſſe vel fuiſſe
vt ex ꝑdicta·l·ij·⁊·ff·e·l·numis et·l·cū furti·
et ita eē intelligitᷣ·q̄d ē in·ff·e·l·in actōnibꝫ·§·
plane·Dr̄ eē iuſiurand̄ in litē eo q̄d ꝓpē litē et
in iudicio tātū ꝑſtatᷣ vl ꝓpē rē·lite·i·iudicio pe
titā·Defert h̄ ſacramētū iudex cetezꝫ ſi aliꝰ de
tulerit iuſiurādū vel nō a delato iuratū ſit nul
la erit religio·nec vllū iuſiurand̄ vt·ff·e·l·vide
amꝰ·§·deferre·In delatōe āt quā facᷣ iudex ta
xatōem pt̄ iuriſiurādo adijcē vt in certā q̄ntita
tē iuretᷣ Ne accepta occaſione in infinitum iu
retur vt·ff·e·l·videamus·§·iurare et·§·ſ an iu
dex et·l·in actōnibꝫ·§·ſꝫ iudex·Deferᷣ h̄ iuſiu
rādū dn̄o litis·nec eni pt̄ aliꝰ iurare n̄ is q̄ ſuo
noīe litē ɔteſtatus eſt·vt·ff·e·l·vulgo·Quid
in cā tutelari·⁊ certe pupillo nō deferᷣ iuſiurā
dū·adoleſcēti āt pt̄ deferri·matri āt ipoꝝ nō
deferᷣ forte q2 in īfinitū amoꝛe filij iuraret·tu
to·⁊ cura·mioꝝ deferri pt̄ h̄ iuſiurādū·ſꝫ tn̄ ipi
nō cogūtᷣ ſubire ꝯue eni videbatᷣ ignorātes et
inuitos tutores ſub alieni ɔpēdij emolimēto in
piuriū anceps ſubire⁊ ex h̄ ꝓpēditᷣ q̄d ipi debe
ret iurare mioꝛē nolle carē ꝓ tāto·ſi tn̄ tācā af
fectōez pupillo ſuo vel adoleſcēti tuto·vel cu·
noluerint ꝑſtare auctas iuris nō refragabitur
q̄n iudiciū·q̄d int ipos acceptū eſt finis huius
poſſit adhiberi·Nō ei ad ſuā vtilitatē iuriſiu
rādi referēda ē extimatio·ſꝫ ad dn̄i cuiꝰ nomie
tutele rō poſtulatᷣ vt·ff·e·l·videamus·Illa vō
ſacra q̄ nō reſpiciūt volūtatē ſolā ſꝫ reſpiciūt cre
dulitatē vel eē ɔtinēt veritatē rei ɔpellitᷣ ſubi
re tu·vel cu·vt ſacr̄m calūnie et ſacr̄m de q̄nti
tate expēſaꝝ·et ſacr̄m q̄d deferᷣ ꝑ lite decidē
da vt·ſ·de iuriur·ca·l·ij·§·q̄d obſeruari·et de
iud̄·i·ꝓperandū·§·i·et de rebꝫ cre·l·p·Deferᷣ
h̄ iuſiurādū ꝓpē dolū ſolū nō eē ob culpā·ſed ex
timatio culpe erit a iudice faciēda vt·ff·e·l·vi
deamus·§·vl·et·l·in actōibꝫ·§·ſꝫ iudex·Qd̄ autē
dictū eſt de culpa forte intelligēt q̄s de leui vl
leuiſſima ꝓpē latā aūt culpā q̄ equiparᷣ dolo di
cūt iurari poſſe in litē vt·ff·de ꝑcario·l·q̄ſitum
·§·culpa tn̄·§·ex h̄ ī edicto⁊·ff·ſi mēſoꝛ fal·mo·
·l·i·ſꝫ tn̄ ego id nō puto vt eni ꝓpē ſolā cōtuma
ciā q̄s ex cōmunicari pt̄ ita ⁊ ɔtra aliquē q̄s iu
rare pt̄ in litē ꝓpē dolū tm̄ vt·ff·de dolo·l·ar
bitrio·§·i·ɔpatᷣ ꝯ lata culpa dolo q̄ntū ad pe
cuniariū dānū ꝑſequendū nō q̄ntū ad penā coꝛ
poꝛi infligendā vt·ff·ad·l·coꝛ·de ſicc·l·in lege
nō q̄ntū ad infamiā irrogādā vt inſti·de ſuſpe
tu·§·ſuſpectꝰ·nō q̄ntū ad h̄ iuſiurādū in litē q̄d
irrogat penā reo·ex ſola volūtate iurātis·Por
ro in actōe tutele videtᷣ ſpēale eſſe vt ſi agatᷣ cō
tra tutoꝛē tutele·et ipē dolo·vel lata culpa vl
leui nō exhibeat res vel inſtr̄a pupilli iurari pt̄
ɔtra eū in litē ſꝫ ɔtra hēdē eiꝰ forte nō iurabitᷣ
niſi ꝓpē dolū ſuū ꝓpꝛiū vel latā culpā·vt·ī·e·l·is
q̄ et·l·alio iure ⁊ ideo impatoꝛ h̄ poſuit rubcaꝫ
iſtā de in litē iurādo in tractatu actōnis tutele
vt oñdēt in actōe tutele ad ſpāle fuādū iuſiu·
in litē·Iurari aūt pt̄ in litē in actōnibꝫ in rē et

ad exhibēdū ⁊ in alijs arbitrarijs actōnibꝫ q̄ nūe
rantᷣ inſti·d actōibꝫ·§·p̄tea q̄ſdā ⁊ in bone fidei
iudicijs directis ⁊ nō ɔtrarijs vt·ff·de poſiti·l·
·i·§·in depoſiti q̄zꝫ ⁊·l·ei apud ⁊·ff·e·l·in actiōbꝫ
ſꝫ ſpēale puto eſſe in actōe exēpto vt licꝫ ſit bo
ne fidei nō tn̄ iuretᷣ in ea in litē q̄a vēditoꝛ libe
rari pt̄ ꝑſtito intereſſe vt notauimꝰ de act·emp·
ſic igitᷣ in actōe ī bone fidei nō ē neqꝫ ē arbitra
ria ſꝫ ſimpliciᷣ ſtricti iuris ē nō iuratᷣ in litē n̄ in
caſu cū q̄s in ius vocatuꝫ vi eximit vt·ff·ne q̄s
eū q̄ in iuſ uo·l·ꝑtnl·§·i·⁊ ē illud ꝓpē ɔtentam
auctatē iudicis·vel ꝓpē vigoꝛē iudicij fuādum
Et idē in fauiana actōe ſi nō reſtituatᷣ res alie
nata in fraudē patroni vt·ff·ſi q̄s in fraudem
pa·l·tenetᷣ·§·in actōe·Nā ⁊ ſi nō ſit arbitraria·
eſt tn̄ in rē ſcꝑta·Idē eē dꝫ in ꝓmiſſione ſtichi
·i·ſi morā fecerit·et ſtichus deceſſerit nā q2 iu
dex extimare rē q̄ nō extat nō pt̄ ſine relatōne
iuriſiurādi·in litē iurandū eſt·alias ſi ex ſtipula
tu vel ex teſtō agatur non ſolet in litem iurari
vt·ff·e·l·in actōnibꝫ·§·plane interdum·Sꝫ cer
te hoc vltimū intelligo non de iureiurando in
litem q̄d cuiuſqꝫ arbitrio facit rei extimatōem
ſed de iureiurādo q̄d improprie dicitᷣ in litē et
continet veram·i·ɔmunē rei extimatōem·ſicut
et ſupra dixi et h̄ etiā innuit ratio legis quā di
ximꝰ·quia iudex ⁊ c̄ et de tali etiam ſacramento
loquitᷣ in·ff·e·l·cū furti·nā ſiue agatᷣ actōe fur
ti quia in ea ad rem duplandā vel q̄drupladaꝫ
habetᷣ reſpectus ſiue agatur cōdictione furti
ua deferᷣ actoꝛi iuſiurandūꝫ ſuper quantitate
rei ꝓpter inopiam probationum et ꝓpter male
ficium ɔuenti·vt iuret tanti rem fuiſſe cum fur
tum factuꝫ ſit·non debet adijci res erat digna
eo precio pl̄is ue·quia quo res pl̄is eſt vtiqꝫ tā
ti eſt vt·ff·e·l·cum furti·ſic ⁊ deferᷣ iuſiurand̄
in interdicto vn̄·vi·vt·ī·vn̄ vi·l·ſi quādo·De
fertur iuſiurādū in litem ſuper ſpeciebꝫ petitis
pro quanto quis nollet eis carere·poteſt enim
eſſe q̄d maioꝛi affectōne moueoꝛ ad vnam ſpēꝫ
q̄ ad aliā ſꝫ in numis non habet locū illa rō ꝓp
ter oīmodā ſimilitudinē numoꝝ ad alios nu
mos et vtilitatem eandeꝫ oīmo vnde nō defer
tur iuſiurandum in litem numis depoſitis vt iu
ret q̄s q̄d ſua intfuit cū certa ſit n̄uoꝝ extiatō
nā ſpēs extimatᷣ pecunia·ſed pecunia nō extima
tur ſpeciebꝫ vt·ff·de fideiuſ·l·ſi ita fideiuſſoreꝫ
poſſꝫ tn̄ deponēti deferri iuſiurandū vt iuret de
de eo·q̄d ſua interfuit numos ſuos ſibi ſua die
redditos eſſe·Quid enim ſi ſub pena pecunia
debuit aut ſub pignoꝛe·q̄d quia depoſita pecu
nia abnegata eſſet ei diſtractū eſt vt·ff·e·nu
mis·Eſt aūt effectus iuriſiurādi vt iudex iuſiu
rand̄ ſequatᷣ ſi viderit eſſe faciendū vel etiā mi
noris cōdemnabit h̄ quā iuratū eſt·Itē ⁊ pro
ſus poterit abſoluere reum ex magna cauſa·et
poſtea repꝰtis ꝓbatōibꝫ ɔtra actoꝛē facile eni
non queritᷣ de piurio iurantis in litem vt·ff·e·l·
videamꝰ·§·Itē vidēdū·et·l·vl·Sic ⁊ ſacramētū
q̄d deferᷣ a iudice parti de veritate rei retra
ctatᷣ ꝓpē noua inſtrumēta vt·ff·de iureiurādo
·l·admonendi·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De heredibus tutoꝝ vel curatorum

Qualiter tutoꝛ tutele cõueniat̃ dictuꝫ
eſt· Videndũ de heredibꝫ tutoꝝ quali
ter et in q̃ntũ teneant̃ ⁊ q̃dez heredes
tutorum nõ ſunt tutores tenẽtur tñ in q̃buſdaꝫ
quaſi tutores puta inchoatis ꝑ defunctum ſi he
redes tutoꝛis maſculi ſunt et legitime etatis· in
quibꝫ dolus eoꝝ poteſt admitti q̃a penes tuto=
rem fuit· Item in inchoatis et ꝑfectis tenẽtur
heredes tutoꝝ ſicut ⁊ tenebant̃ tutores· lite tñ
ↄteſtate contra tutores· Nam tale iudiciũ tran
ſfert̃ in heredem tutoꝛis· quale ſuſcepit defun=
ctus· litis eñ ↄteſtatiõe penales actiones tranſ
mittũtur ab vtraq; pte et tpales ꝑpetuant̃ vt
·ff·e·l·heres·§·paul̃· Item forte eſt et ſi hẽdes
tutoꝛis inchoauerint adminiſtratiõeꝫ et pege=
rint· Lite vero nõ ↄteſtata nec in inchoatis ne=
gocijs a defuncto vel ab heredibꝫ eius tenẽtur
heredes tutoꝛis ex ꝑſona defuncti ob dolum et
latam culpã nõ leuẽ niſi ex eo q̃d puenit ad eos
vel ad tutoꝛem vel ex eo q̃d tutoꝛ de bonis pu=
pillis g̃ram alij fecit ↄueniant̃· vt·ff·e·l·cũ oſtẽ
dimus·et·ĩ·e·l·i·⁊·l·vl· Illud notandũ eſt q̃d
ex ſuo dolo tenent̃ heredes licet nõ ſint tutoꝛes
vt·ĩ·e·l·i·in fi·et·l· cum oſtendimus·

Si tutoꝛ vel curatoꝛ non geſſerit

Qualiter is qui geſſit teneat̃ dictũ eſt
Videamus q̃liter is qui nõ geſſit cõue
niatur et q̃n ſiue quo oꝛdine· Et qui=
dem tutoꝛ datus qui nõ geſſit aut vtilit̃ fuit da
tus aut inutiliter· ſi inutilit̃ non tenet̃· vt·§·qui
da·tu·l·neq;· Si vero datus fuit vtiliter tenet̃ q̃
dem vtili actõne tutele· ſi nõ geſſit nõ directa vt
·ff·rem pu·ſal·fo·l·nõ quaſi·§·illud· et de admi·
tu·l·tutores qui poſt·§·meum·et·ĩ·e·l·i· Oꝛdo
tñ ↄſiderandus eſt in ↄueniẽdo eũ qui nõ geſſit·
vt notauimus·§·de diui·tute·

De vſuris pupillaribus

Quia in actione tutele vſuraꝝ fit ↄdẽ
natõ de vſuris pupillaribꝫ ſupponit· vi
dendũ q̃ ſint pupillares vſure· ⁊ q̃n
p̃ſtentur vel ille vl̃ centeſime vl̃ alie que ſunt le
uioꝛes eis· Eſt aũt ſciendũ q̃d pupillo p̃ſtant̃
vſure centeſime in duobꝫ caſibus· i· ſi pecuniam
pupillarẽ conũterit tutoꝛ in ſuã vtilitatem clan
culo· Item et ſi tutoꝛ negauit p̃toꝛi ſe aliq̃d ha
bere ad alendos pupillos· al̃s aũt tutoꝛ p̃ſtabit
pupillo vſuras ſm moꝛem ꝓuincie aut q̃ncũces
aut trienteſ· aut alias ſiq̃ alie leuioꝛes in ꝓuincia
frequẽtant̃· ſed in caſibꝫ· veꝝ p̃ſtat pupilluſ pu
pillares vſuras· i· quas pupillus poſſet ſtipulari
ſm ↄdictionẽ vel diũſitatẽ ſue ꝑſone· vt diſtin·
§· de vſu·l·eos qui·§·ſup Primꝰ caſus eſt ſi pe
cũiam pupilli palam ↄũterit in vtilitatem ſuam
Secũdus eſt cũ negauit apud ſe pecũiam pu=
pilli eſſe et p̃toꝛ ꝓnũciauit cõtra eũ· nam et ſi nõ
eſſet apud eũ pecũia tenet̃ tñ ad eam et vſuram
pupillarẽ· quia decretũ ꝓ vitate eſt· Terciꝰ
caſus eſt ſi moꝛã fecit depoſitioni pecũie et p̃toꝛ
irrogauit ei pupillarem vſurã ſolent ibi p̃toꝛes
ↄminari vt ſi nõ fiat depoſitõ vel q̃ãto tardius
fiat legitime vſure p̃ſtent̃· Sed et ſi tutoꝛ dum
negaret aliquã q̃ntitatem penes ſe eſſe pupillꝰ
impoſuit nc̃citatem accipiẽdi mutuã pecũiaꝫ ad
onera ſua expedienda tenebit̃ ad pupillarẽ vſu
ram in hoc q̃rto caſu· Quintus caſus eſt cũ a
debitoꝛibꝫ pupilli exegit pupillares vſuras·
Videt̃ etiã poſſe notari· Vi·cãꝰ ſcꝫ q̃n obtinuit
pecũiam pupillarem deponi ad p̃dioꝝ compa=
tiõem et tutoꝛ nõ depoſuit eam· neq; p̃ceptũ eſt
ei a p̃toꝛe vt deponeret et ꝓbant̃ hꝫ·ff·de admi·
tu·l·tutoꝛ qui repertoꝛium·§·ſi deponi vſq; ad illũ
·§·vſure·et·l·nõ exiſtimo· Si aũt tutoꝛ vſuraꝝ
currentiũ cõtra ſe velit curſum interumpe nõ p̃t
pupillũ cogere vt agat actione tutele cõtra ſe
verũ aduerſus futurã calumniã eius· vt curſus
vſuraꝝ inhibeatur denũciare debet frequẽter
ſe paratum eſſe ſoluere q̃d debꝫ· et ſi pupillus rem
diſſimilatiõe ꝓferat acta apud p̃ſidem ꝓuincie
denũciatiõe et oblatione pecũie et eius ↄſignati
one faciẽda ſunt· Nõ eñ ſufficit obtuliſſe niſi ⁊
deponat quis pecũiaꝫ obſignataꝫ tutioꝛi loco ⁊
eo facto plene ſuccurrit̃ tutoꝛibꝫ ⁊ curatoꝛibus
eoꝝũq; heredibus· vt·ĩ·e·l·vl·et·ff·de admi·tu·
l·tutoꝛ ꝓ pupillo·§·vl·

De fideiuſſoꝛibus tutoꝝ vel curatoꝝ

Qualiter tutores ↄueniant̃ dictuꝫ eſt
videndũ qualiter eoꝝ fideiuſſores exi
gant̃ et q̃dem olim libꝫa facultas da=
bat̃ minoꝛibꝫ veꝝ ꝓus tutores an fideiuſſores ↄ
uenirẽt· vel etiã vt cõuenirent tutores ꝓ pte et
fideiuſſores ꝓ alia pte facta diuiſione actiõis in
ter eos· vt·ĩ·e·l·i· Hodie vero cõtrariũ eſt· ꝓus
eñ ↄueniẽdi ſunt p̃ncipales debitoꝛes q̃ꝫ fideiuſ
ſoꝛes vel mãdatoꝛes vl̃ ſponſoꝛes· vt in auſ·ꝯ fi
deiuſ·§·i· Illud aũt veꝝ eſt· quia tutoꝛe ſoluẽ
te liberat̃ fideiuſſoꝛ· ſi fideiuſſoꝛ ſimplicit̃ eſt ac=
ceptus ita puta fide tua eſſe iubes fide mea eſſe
iubeo· vel ꝓmiſit q̃d tutoꝛ debet vel debebit· ſi
aũt ꝓmiſerit q̃d a tutoꝛe vel curatoꝛe ſuari nõ
poſſit ſoluente tutoꝛe vl̃ curatoꝛe nõ dicit̃ libꝫa=
ri· ſed magis nõ incidere in obligationeꝫ· vt·ff·
de v̄·obl̃·l·x· Idemq; eſt ſi ꝓmiſit fideiuſſoꝛ rem
pupilli ſal·fo· Nam videt̃ ꝓmiſiſſe q̃d a tutoꝛe ſi
poterit ſeruari· vt·ĩ·e·l·vl· In tutoꝛibꝫ aũt ↄ
uentis ſi ſoluendo ſunt et oĩs geſſerũt tutelam
locũ habet beneficiũ diuiſionis· vt·ff·de tute·et
ra·di·l·i·§·nũc tractemus·et vt diximus·§·ꝯ di
ui·tu· Quid in fideiuſſoꝛibꝫ tutoꝛũ· Certe diſtin
guendũ eſt· veꝝ fideiuſſores extiterint ꝓ tuto=
ribus pl̃ibus qui tutores habebãt bñficium di=
uiſionis· an extiterint fideiuſſores ꝓ tutoꝛe vno
In p̃mo caſu ſi tutores ſoluendo ſunt et admini=
ſtratõ nõ diſpar ſed omnis fuit eſt admittẽda
rõ viriliũ poꝛtionum int̃ fideiuſſores ex perſona

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tutoꝝ· vt· ff· e· l· pupillus· ¶ In ſecūdo aūt caſu licet alſ fideiuſſores vnius habeāt beneficiū diuiſionis tñ pupillo agere qui nō ipſe cōtraxit· ſed in tutelam incidit ꝛ ignorat omnia· beneficium diuidende actionis iniuriā habere viſum eſt· ne ex vna tutela cauſe plures varieqȝ q̄ones apud diuerſos iudices cōſtituerētur· vt· ff· rem pu· ſal· fo· l· vlt· hȝ ergo eſt cū adulto facto iputari ſua cōuentio nō poteſt· Nam ſi finita tutela cōuenit cū fideiuſſoribꝰ tutoris vt ante cōueniat tutores quā eos et ipi pmiſerūt adulto ſe reddituros ꝙ ab eis ſeruari nō potuiſſet int̄ eos qui ſoluendo ſunt actio reſidui erit diuidenda ſicut et diuidet̄ int̄ eos qui mādauerūt pecūiam credi· vt· ff· e· ſi fideiuſſores· vel forte diſtiguendū ē int̄ fideiuſſores tutoris verū ſimplicit̄ et in ſolidū ſint acceptí· vt· ſ̄· diximꝰ· et tūc nō habet beneficiū diuiſionis et in hoc caſu loquit̄· ff· rem pu· ſal· fo· l· vl· an ſint accepti in eo qđ ſi nō poterit ſuari a tutore· vel etiā pmiſerunt rem pu· ſal· fo· in quibꝰ duobus caſibꝰ idem eſſe· ſ̄· diximus· et tunc ſi p reſiduo cōueniant̄ habent bñficium diuiſionis et in hȝ caſu loquit̄· ff· e· ſi fideiuſſores·

¶ De contrario iudicio tutele

Dictum eſt· ſ̄· de directo iudicio tutele et neg· ge· Nunc videamꝰ de cōtrario iudicio tutele et neg· geſ· vtili querit̄ ſit inductū quibꝰ cōpetat et qñ et ad quid ꝛ et qualr̄ ſit actio ¶ Eſt aūt inducta cōtraria actō tutele vt facilius tutores accederent ad adminiſtratōem· ſcientes pupillū ſibi obligatū fore ex ſua geſtione· quāꝙ eīn ſine tutoris auctē pupillus nō obliget̄ nec in rem ſuam pupillū tutor obligare poſſit attamē r̄ceptū eſt vt tutori ſuo pupillus ſine tutoris auctoritate ciuilit̄ obligetur ex adminiſtratōe ſua· etenim puocandi fuerāt tutores vt ptinꝰ aliqđ de ſuo p pupillo ipendāt dū ſciunt ſe recepturos id qđ impendunt· vt· ff· e· l· i· i· ƀꝰ ¶ Datur hec actio tutoribꝰ et ptutoribus et curatoribus pupilloꝝ adultorū furioſoꝝ pdigorum et ventrū et cōſilium pſonaꝝ· vt· ff· e· l· i· §· hec actio· Dat̄ hec actō tutori demū finito officio vel remoto curatore a tutelis· vt ff· l· a tutela· et· l· i· §· finito· ſed pcuratoribus et curatoribꝰ datur hȝ actio ſtatim etiā nōduȝ finita cura· vt· ff· e· l· i· §· finito· Item dat̄ ſi diligēter negociū ſit ceptū geri licet euentū aduſum habuerit qđ geſtum eſt· vt· ff· e· l· iij· §· ſufficit· et de neg· geſ· l· ſed an· §· is aūt· Item nō attendit̄ in cōtrario iudicio vtrū agatur directo iudicio tutele· vel neg· geſ· an nō· pupillus eīn qñ qȝ idcirco nō vult agere tutele· qꝛ nihil ei debet̄ imo plus in eum ipenſum eſt quā qđ ei abeſt nec impediendus eſt tutor agere cōtrario iudicio· longe magis aget ſi rōnibus diſtrahēdis actō intendat̄· vt· ff· e· l· i· §· pe· ꝛ· l· ij· Venit in cōtrarium iudiciū qđ in pupillū vł in eius rem impenſum eſt· ea aūt q̄ debebant̄ tutori vt puta a patre pupilli cum pro eis integra ſit actio non deducunt̄ in cōtrariū iudiciū niſi tutor idō ceſſauit exigere· quia tutor erat· nam ſicuti qđcunqȝ aliud geſſit p vtilitate pupilli id cōtrario iudicio cōſequat̄· ita etiā id qđ ſibi debet̄ conſequi debet vel eius ſecuritatē· ergo ꝛ ſi ex cauſa que tpe ſinit̄ obligatio fuit aliqua erit tutele iudiciū contrariū· vt· ff· eo· l· i· §· an in hoc· Quid aūt ſi plus impenderit in pupillū tutor quā eſt facultatibꝰ· an id cōſequat̄ contrario iudicō et certe cōſequet̄ ſi expedit pupillo tutelaȝ ita adminiſtrari alioqn abſoluet̄ pupillus· neqȝ eīn in hoc adminiſtrant̄ tutele vt mergant̄ pupilli· Iudex vero vtilitateȝ pupilli ſpectabȝ· et an tutor ex officio fecerit ſumptus· vt· ff· e· l· iij· i· ƀꝰ· ¶ Item intendit̄ cōtrarium iudiciū vt quis a pupillo exigat libatōnem eoꝝ que ppt̄ tutelā alij pmiſit· vel alij tenetur dare· aut pecūiaȝ ſi quā de ſuo cōſumpſit etiā cum vſuris vel trientibꝰ vel que in regione frequētant̄· vł his in quibꝰ mutuatus eſt ſi neceſſe habuerit mutuari vt p pupillo ex iuſta cā progaret vel his a quibus pupillū liberauit· vł quibus caruit tutor ſi nimiū pfuit pupillo pecūiam eſſe ſolutam et p̄ſtant̄ ei iſte vſure· et ꝙ diu tutor eſt et poſtea ꝙ deſiit eſſe tutor et q̊ ad redat̄ ei pecūia· Plane ſi tutor aliquid pecunie debuit fenerare et aliquid p pupillo ſoluit nec ipſe cōſequit̄ vſuras nec pupillo p̄ſtabit queriēt ꝛ ſi in vſus ſuos cōuerterit deinde aliquid impenderit vt in rem pupillarē deſinit vertiſſe ꝛ eximō vſuras nō p̄ſtabit et ſi ante impēderit in rem pupillarē mox in vſus ſuos cōuerterit nō videbit̄ vertiſſe q̄ntitatem que cōcurrit cū q̄ntitate ſibi debita vt eius ſumme nō p̄ſtet vſuras· Illud etiā repellere poteſt tutorem ab vſura ſi potuit ſibi ſoluere de re pupillari· vt· ff· e· l· iij· §· contrariū· vſqȝ ad illum· §· ſufficit· Item venit in cōtrariū iudicium qđ eſt impenſum ſine tpe officij· Item poſt finitū officiū ſi erat geſtio cōnexa· Item qđ eſt impenſum ante officiū ſi ideo· qꝛ tutor erat ceſſauit exigere vt· ſ̄· dictū eſt· vt· ff· e· l· iij· §· iudicio cōtrario· ¶ Eſt aūt hec actō cōtraria ppetua· et heredibꝰ dat̄· et in heredes ceteroſqȝ ſucceſſores· vt· ff· e· l· iij· §· vl· ¶ Preter hȝ tutores et curatores et cōſimiles ſi tutele iudicio cōueniūtur reputare poſſunt id qđ in rem pupilli impēderint vt ·ꝭ· e· l· vl· et ſic erat arbitrij eius verū cōpenſare aut repetere velit ſumptus· Quid ergo ſi index cōpenſationis eius nō habuit rōnem an cōtrario iudicio poſſit expiri et vtiqȝ poteſt· Sed ſi reprobata eſt hec reputatō et acquieuit ſnīe nō debȝ iudex cōtrario iudicio id reſartire· vt· ff· e· l· i· §· preterea· ſi tutele·

¶ De Auctoritate preſtanda

De tutoribus et curatoribus dictum eſt et quia opoꝛtet eos auctēm p̄ſtare minoribus in his que agunt vel paciſcūtur in p̄iudiciū ſuū ponit̄ de auctoritate p̄ſtanda Videndū ergo quid ſit auctēm p̄ſtare· Et quis poſſit eam p̄ſtare· ꝛ qñ et qualiter· et in quibus et quis ſit eius effectus· Eſt aūt auctēm p̄ſtare cum q̄s dicit ſe pbare id qđ agit̄ hȝ eſt auctoreȝ

fieri·vt·ff·e·l·etiam· Preſtare aūt auctoritatē
poteſt qlibet tutor ad quē ſpectat piculū admi
niſtratõis de quo piculo qñ ſpectet ad tutorez
plene dixi·š·de admi·tu·Siue ergo dati ſint tu-
tores vt gerant ſiue dati ſint honoris vel noti-
cie cauſa poterūt autores fieri pupillo niſi int-
dicta fuerit eis adminiſtratõ· nec diſtiguit ge
rat tutor vel nõ gerat· vt·ff· de acquir·here·l·
pupillū etiā ʒ ſm·h eſt intelligendū qd legitur
·ff·e·ʒ ſi plib eū tutorē nõ poſſe auctorare cui
adminiſtratõ tutele nõ eſt ɔceſſa exponendū ē
eī·i·denegata· Sed nõne videt ceteris denega
ta hoc ipo qd vni eſt cõmiſſa adminiſtratio·R
poteſt cõmitti vni geſtio ad h vt ille ſolus ha-
beat neceſſe gerere·alij vero poſſunt ſed nõ co-
gūtur·et tunc oīs poſſunt eſſe autores·vt·ff·d
ſol·q ſi forte·§·i·Nūqʒ ɔmittit vni tantū ad h
vt alij etiā volentes repellant· et indubio qñqʒ
vni ſimplr cõmittit ceteris videt denegata·di-
cit aliquis ſi lex illa et ſi plurib in ſui pncipio lo-
quit de tutore cui eſt dnegata geſtio· ergo in fi
ne illius eiuſdem·l·repetetit pncipiū·R·nõ eſt
ita·aliud eſt eī auferre adminiſtratiõez tutori
aliud remouere ipm a tutela vt ſuſpectū· Sicut
aliud eſt deponere epiſcopū aliud ipm ab admi-
niſtratõne puare·Sed cõtrariū videt eſſe valde
in·ff·de ſuſpec·tu·i· hec eī·§·ſi ptor· Nam ibi
dicit ſi ptor ſententia ſua tutorē nõ remouerit a
tutela·ſed gerere ꝓhibuerit deſinit eſſe tutor·
ſed certe ibi apud ptorez agebat cauſa de remo
uendo tutore ſuſpecto·vñ verba ſentētie intel-
ligūtur ſm tenorē accuſatiõis et aptant ad ipa
ſcʒ vt videat ꝓnūciaſſe ſup eo de quo agebat·
Hic qd aliquid deſinit eſſe tutor·i·qñtum ad ad
miniſtratiõez gerendaʒ quia eſt ei denegata et
ita nihil adminiſtrabit ſi denegata eſt in totuʒ
vel ſi denegata eſt in pte in ea pte nihil geret·
Plerūqʒ eī int tutores regionib diuidit tute-
la puta vt alius vrbica negocia· alius pegrina
adminiſtret·nā licet oīs tutores ſint et tutelaʒ
gerant·tñ cum qs de ea re que extra ſuā regio-
nē erit expiri·vel ad iudiciū vocari cepit non cõ
mittit ſtipulatio rem pupilli ſaluā for· cõtra hūc
tutorē vel fideiuſſorē eius atqʒ ſi adminiſtratio
tutele nõ eſſet ei pmiſſa·qñtum eī facit in totū
denegata tantū valet·et ſi in ea re de qua agit
dnegata ſit·ff·d admi·tu·l·ſi duo·ʒ·š· ſi ex pli
bus tu·vl cu·l·vl·Poteſt tutor auctor fieri etiā
ſi cecus ſit fact neceſſariū eſt tñ qd ſit ſane mē-
tis et ſponte fiat auctor·Nam ſi inuit ſit reten-
tus p vim qd agit nõ valet· neqʒ eī pñtia cor-
poris ſufficit ad auctem·vt ſi ſomno aut morbo
ɔmiciali occupatus tacuiſſet· nulla eſt eī dra ñ
interueniat auctoritas tutoris an pperā adhibe-
atur·vt·ff·e·l·i·§·vl·et·l·ij· Item ɔportʒ tuto
rem intelligentē eſſe ad id qd agit· Nam ſi pñs
ignorauit quale negociū eſſet qd ɔtrahebat p
inde eſt·ac ſi fuerit abſens· vt·ff·e·l· nõ multū·
nec neceſſariū eſt in auctē pſtanda·vt tutor int
roget an cõpbet id qd agit·vt·ff·eo·l·iij·nec
eſt opus tutorē ſubſcribere inſtro cõtractus
Pupillū vero loqui nõ eſt neceſſe ſiue mutuū ac-
cipiūt auctore tutore ſiue ſolua t eis·vt·ff·eo·l·
impubēs·et·l·int pupillos· Oportet eī tutorez
in ipo negocõ pñtem eſſe et auctorē fieri·ſi hoc
pupillo ꝓdeſſe extimauit· Nam ſi nõ extimauit
pupillo ꝓdeſſe nõ cogit a ptore vt fiat auctor p
mū·quia iniquū eſt eum pſtare auctem·Si vo ex
pedit pupillo deinde ſi expedit tutele iudicõ pu
pillus hāc iacturā ɔſequit·vt·ff·e·l·ſi tutor pu-
niſi tutor ipeditus fuerit iuſta cauſa auctor eſſe
vt·ff·e·l·tutor qui· Poſt tēpus vero nõ modicū
aut p epſam inpoſitā auctoritas nihil agit vt
inſti·e·§·tutor·et·ff·e·l·obligari·§·tutor·pla-
ne vbi tutor in ɔtinēti auctor ſit negocõ pfecto
pus p eodem eſt habendū· ac ſi negocio fuerit
pñs·vt·ff·de acq·here·ſi quis bona·§·iuſſum
Fieri poteſt tutor auctor pupillo et in ſcriptis ʒ
ſine ſcptis·neqʒ exigit qd tutor ſit in pñtia con
trahentis cū pupillo·Sed exigitur preſentia tu
toris ſimul cuʒ pupillo vt ecce int abſentes nūcio
vel epiſtola vendo vel loco pupillo tuo et ipe in
pñtia tutoris me abſente dicit ſe emere vel cõ-
ducere·et tutor ſit ei auctor· vt·ff·e·l·obligari
·§·vl·et ſatis eſt ſi interueniat auctoritas vni tu
toris ſi plures in ſolidū ſunt tutores niſi id agit
qd facit ſolutionez tutele vt qa impubes dat in
arrogatiõez· Tunc eī neceſſe eſt oīs tutores
auctem ſuam pſtare·vt qd omnes ſimplr tāgit
ab omnib ɔpbet·Si aūt diuiſa eſt tutela qui-
libet eſt auctor in eo qd ſibi ɔmiſſum eſt et eadē
ſunt in curatorib adultoꝝ vel ſimiliū pſonarūʒ
vt·ī·e·l·i· Item cõis auctoritas eſt int ponenda
pure licet ɔdictionalr cõtractus cū pupillo fiat·
alrs eī contract nõ teneret quia hic eſt actus
legitim qui nõ recipit diem vel ɔdictionem·vt
ff·e·l·et ſi ɔdictionalr·et de reg·iur·l· actus·
Eſt aūt auctoritas tutoris in qbuſdaʒ cauſis ne
ceſſaria in qbuſdaʒ nõ necia eſt qñ pupillus alij
ꝓmittit vel paciſcit aliquid vñ ɔſueuit oriri ob
ligatio· Itemqʒ ſi iudiciū ſubeat ciuile vl crimi
nale·vt·ī·e·l·clarū· Itemqʒ eſt et ſi confiteat in
iudicio ɔtra ſe vt·ff·de ɔfeſ·certū·§· in pupillo·
In caſibus tñ ſtat in iudicio minor ſine tutore
vel curatore vt in momētaria poſſeſſiõe et ſi ſui
thori violati velit accuſationē intendē et ſi im-
petrauit veniā etatis·vt·ī·ſi p vim vel alio mõ·
l·i·et·ff·ad·l·iul·de adulē·l·ſi mari·§ lex·et·ē·
de his qui ve·e·l·i·et·ij· Item in maximis crimi
nib·vt dicemus·ī·qui accu·nõ poſ·et in edictõ d
libo ho·ex·hi·vt·ff·de lib ho·exi·q et lex·§·pe-
nõ eſt aūt neceſſaria tutoris auctoritas vt ecce
ſi quid dari ſtipulet impubes vel p traditionem
accipiat· placuit eī meliorm ſuam ɔdictionem
licere eis facere etiā ſine tutore auctore·deterio
rem vo nõ aliter q tutore auctore·vñ in hiſ cau
ſis ex quibus obligatiões mutue naſcūtur·vt in
emptionib venditiõib locatorib ɔducti onib
mandatis depoſitis·ſi tutoris auctoritas nõ int-
ueniat ipi quidē qui cū his ɔtrahunt obligant
ad inuicem pupilli non obligantur · vt inſti·e·i·
R·vſqʒ ad illum·§·neqʒ tñ· et ita claudicat con
tractus·vt·ff·de act·emp·et ven·l·iul·§· ſi quis
a pupillo· Patet ergo in his quia pupillus alij

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

mutuãdo vł ſeruũ manumittẽdo vł alij ſoluẽdo
ſine tutoris auc̃te ſibi aliũ non obligat ſeruũ nõ
facit liberũ ipẽ ab alio nõ liberat̃ qa ſine tutoris
auc̃te nihil alienare poteſt·vt·ff·e·l·obligari·i·
ffo·vſqz ad illũ·§·hẽditatẽ· Tria tñ ſunt in qbꝰ
et ſi lucrũ pupillo vel adulto·videat̃ obuenire·ñ
tñ poſſunt ea agere ſine tutoris vł curatoris au
ctoritate·vt ecce hereditatẽ adire vel bonoꝝ
poſſeſſionẽ petere vł agnoſcere neqꝫ heredita
tẽ ex fideicõmiſſo ſuſcipe aliter pñr· niſi tutoris
vel curatoris auc̃te q̃uis lucroſa ſit hereditas·
vt inſti·e·§·in·et·ff·e·l·obligari·ꝛ·l·ſi ad pupil
lũ·et que eſt rõ·rñdent quidã quia occaſione lu-
croſe hẽditatis vel bonoꝝ poſſeſſionis vel lu-
croſi fideicõmiſſi agnoſceret onerofum vł one-
roſam ſucceſſiõem·vel melius ideo eſt hoc quia
poteſt eſſe qꝺ licet lucroſa ſit ſucceſſio tñ m̃tis
ꝯtrouẽſiis eſt implicitavt inẽſit minoris eam non
habere·vt·ff· de mino·l· minoribꝰ·xxv· annis·

Poteſt ergo tutor vt liq̃t ex p̃dictis auctor
eſſe impuberis in eo qꝺ agit̃ in p̃iudicio minoris
niſi id qꝺ agit̃ in p̃iudicio minoris p̃ncipaliter ꝛ
directo ptineat ad rem tutoris·nec eñ pt̃ tu-
tor ſe auctore ſibi obligare pupillũ vel ei auctor
eſſe vt ꝓmittat ſeruo vel filio tutoris·vł vt qꝺ
eis tradat̃·hinc eſt qꝺ ſi tutor fuit auctor pupil
lo vt quid det ſeruo tutoris vel alteriꝰ conſocio
tutoris querit̃ totũ·vt·ff·e·ſi ſeruꝰ cõis· Plane
ſi plures tutores ſunt poteſt vnꝰ altero auctore
ſibi obligare pupillũ·niſi vnus tutor erat pater
fa·alius erat filiuſfa· in quo caſu neut̃ alij tutor
erit vł auctor·vt·ff·e·l·qꝺ dicimꝰ· ſed et ſi vnꝰ
ſe actore emerit a pupillo palaꝫ et bona fide p̃ſ-
tando auc̃tem ſuam tenet emptio· Item p cõ
ſequẽtiã poteſt tutor auctor eſſe in re ſua·vt ec
ce pupillo adeũti hereditatẽ ſui ꝓprij debitoris
poteſt auc̃tem accõmodare q̃uis p hoc debitor
eius efficiat̃· p̃ma eñ rõ auctoritatis eſt ea vt
heres fiat p ꝯſequentiã cõtingit vt debitũ ſub-
eat et ꝓbant̃ h̃·ff·e·l·i·vſqꝫ ad illũ·§·tutor·ꝛ·l·
pupillus·i·ffo·vſqꝫ ad illum·§· pupillus·ibi ſane
ſi quid·et·l·qꝺ dñis· Effectus aũt auc̃tis maxi
mus eſt·ſi eñ pupillus ſine tutoris auc̃te quid ꝓ
mittat vel paciſcat̃·ſiquidem ſit infans·i·minor
vij·annis·vt·j·de iure deli·ſi infanti·quia nõ ha-
bet intellectũ· nec etiã iure naturali obligat̃ et
ita eſt intelligendũ qꝺ eſt in·ff·de ꝯdict· inde·l·
qꝺ pupillꝰ·et de ac·et ob·l·pupillꝰ·Si aũt ſit ma
ior infanti ſiquidem ꝓmittat ſuo tutore ſe aucto
re·nec etiã iure naturali obligat̃· vt·ff·eo·l·v·
alij vero ꝓmittendo obligat̃ naturalit̃ tantum
vt·ff·de noua·l·i·§·vl·Si aũt ꝓmitteret tutoris
auc̃te ciuilit̃ ꝛ naturaliter obligaret̃·ſed tñ ha
beret bñficium in inte·reſti·vt·ff·e·l·impubes·
et vt diximus·ſ̃·ſi tutor vel curat̃·inuenerit·Si
aũt minor eſt adultus·nec habeat curatorẽ ciui
liter et naturalit̃ obligat̃ ſi habꝫ bñficiũ in inte-
reſtit̃·Si aũt habeat curatorẽ idem eſt in eo qꝺ
in pupillo·vt·ſ̃·de mino·l·ſi curatoreꝫ·vbicunqꝫ
aũt dixi pupillũ ex pacto naturaliter tantũ obli
gari tenebitur etiam ciuiliter ſi factus ſit locu-
pletior·vt·ff·ꝯmodati·l·ſed mihi·

Quando tutores vł curatores eſſe de finãt

Quia actio tutele demuꝫ finita tutela
naſcit̃·et intendat̃·vt diximꝰ·ſ̃·arbi·
tu· Videamus qñ tutores vel curato-
res deſinant eſſe· Eſt aũt ſciendũ qꝺ tutela fi
nitur pubertate que incipit in maſcul̃ poſt·xiiij
an·impletũ·in feminis poſt·xij·an·impletũ licet
in ſuſpectione habitudinis corporis oſtenderet̃
in maſcul̃ qꝺ ĩpudicũ legi viſum ẽ·vt inſtit̃·e·i·
ffo·et·j·e·l·vl· Item finit̃ tutela morte pupillo-
rũ vel capitis diminutiõe maxima vt ſi ex ingra
titudine redigant̃ in ſuitutem vel ab hoſtibus
capiant̃ vel ſerui pene fiant vel media· vt ſi de
portent̃ in inſulã vel minima· vt ſi arrogent̃
Item finit̃ morte tutoris vł eius capitis diminu
tione maxima vł media· minima aũt capitis di-
minutõe tutoris ſola legitima tutela perit cete
nõ ꝑeunt·ff·de capi·dimi·l·tutelas· Item finit̃
tutela ſi ad certã ꝯdictionẽ datus ſit tutor in te
ſtamẽto et ea ꝯdictio exiſtat vel datꝰ eſt ad tẽ
pus certũ et id finitum eſt Item finit̃ ob hoc
qꝺ tutor remouet̃ vt ſuſpectus vel qa ipẽ ſe ex-
cuſat iuſta cauſa· et onus adminiſtrande tutele
deponit et ꝓbant̃·hec inſti· qui·mo·tu·finitur·
Cura etiã adultoꝝ finitur adultis factis maio
ribus·xxv·an·Cura eñ pupilloꝝ eodẽ tpe ter
minat̃ quo tutela pupilloꝝ·vt·j·eo·l·i· Item
finit̃ cura adultoꝝ finito negocio vel finita cã
ad quã dati ſunt·vt inſti·de auc·tu·§·vl·alij mo
di quos aſſignaui in tutela finienda intelligant̃
repetiti in cura finienda·

De actore a tutore ſeu curatore ordinãdo

Quoniam ſepe contingit tutorem vel
curatorem ĩpediri gerẽ minorum ne-
gocia·et equũ eſt inſim ꝓuidere mio-
ribꝰ ponit̃ ꝺ actore ordinãdo a tutore ſeu cũatore
vidẽdũ ẽ p q̃s fiat ordinatio·q̃lr̃ et qñ et ad q̃
Fit aũt ordinatio tutoris a tutore vł curatore·
et ſuo piculo cũ p ſe nõ poteſt gerẽ iudiciali au-
ctoritate ꝑmittẽte· Itemqꝫ dicit̃ adiutor et dif
fert actor vel adiutor a curatore·vt dixi·ſ̃·ꝺ in
litem dan·tu·vel cu··§·vl· Conſtitui poteſt etiã
qñqꝫ ex volũtate quot̃·diffuſa ſunt negocia aut
dignitas vel etas id poſtulat ꝓcurator a mino
re ꝯſtitui pt̃ auctoritate tutoris et curatoris·et
qñqꝫ a tutore vel curatore·vt diximꝰ·ſ̃·de ꝓcu
ra·§·i·et·§·ꝯſt·tuit·cõſtituit̃ actor ad gerẽda ne
gocia et ad litem·vt inſti·de cura·§·ꝗ ſi·et·j·de
ape·l·ſi actor·vñ parꝫ qꝺ lit̃·ꝯteſ·ꝯſtituit̃ actor

De excuſationibꝰ et temporibꝰ cap̃

Qualiter tutores et curatores ordinen
tur· Item ꝛmoueant̃ vt ſuſpecti et re
ꝓbi dictum eſt· Nunc videamus quali
ter excuſentur q̃ſi minus idonei· Videndũ ergo

quid ſit excuſatio·quibꝰ ꝯperat et que tempora
et ex quibꝰ cauſis admittit̄ excuſatio ¶ Eſt aūt
excuſatio alicuius iuſte cauſe allegatio ob quā
nō debeat artari ad tutelā vel curam· et tunc d̄
mū vel locū hꝫ excuſatō·qn̄ datio tutele vl̄ cure
tenet ipo iure·Si aūt ipo iure nō teneat·vt quia
ille qui dedit dare non potuit· vel qa dedit eum
quē dare nō potuit·aut quia dedit ei cui dare n̄
potuit·aut quia dedit eo mō quo nō d̄buit dare
nō habet ibi locuꝫ excuſatio cū datio tutele vel
cure nō teneat·vt·ff·e·l·ſcire oportet·§·hoc de
his·et qn̄ ipo iure nō teneat ex p̄dictis cauſis et
ſimilibꝰ plene poteſt quilibet notare et pcipe ex
his que diximuſ·ſ̄·de teſtamētaria tu·et ꝯfir·tu·
et qui da·tu·vel·cu·poſ·hīc eſt qd̄ minores·xx
v·an·vl̄ milites dati tutores nō habent neccē ſe
excuſare·vt inſti·e·§·minores aūt et ꝓponit̄ vl̄
ꝯteſtanda eſt hec excuſatio infra·l· dies ꝯtinu
os ꝯnumerandos ex quo cognouerit qui ſe tuto
rem vel curatorē datum vel ex lege vocatū ad
tutelam amplius et ſi a p̄ncipio datus eſt aliquiſ
tutor vtiliter·ſed tn̄ nō deuenit dies· vel nōdū
extitit ꝯdictio ſub qua datus eſt tutor in teſta=
mento nō decedit dies excuſationis· quia nōduꝫ
cepit ex teſtamēto teneri· Idemqꝫ et ſi nōdum
adita eſt hereditas·vt·ff·e·l·pe·§·p̄cedit ¶ Itē
curator teſtamento datus tūc demū ſe debꝫ ex
cuſare cum ꝯfirmat̄ p p̄ſidem·vt·ff·e·l· gaius·
et eſt hec cōteſtatio facienda infra p̄dictū tem
pus ſi intra centeſimū lapidem aliqs ab eo loco
ꝯputandum vt tutores dati ſunt·Si vero habi=
tet aliquis vltra centeſimū lapidē debꝫ habere
p ſingulis·xx·miliaribꝰ·vnā ꝫ diē et amplꝰ·xxx
dies et ſiquidem iſta cōputatio facta et adiectō
·xxx·dieꝝ data ꝯtineant·l·dies bn̄ eſt· Si autē
nō ꝯtineat ſemp eſt eñ ſupplendū tempuſ quod
eſt vltra centeſimū lapidem ne minꝰ habeat eo
qui habitat intra centeſimū lapidē· ſed et plus
poſſet habere ꝓpter nimiā diſtantiā loci·vl̄ ꝓpē
p̄fatam adiectioneꝫ·xxx·dieꝝ et ſi quis infra·l·
p̄dictos dies vnam cām vel duas vel aliqd̄ fue
rit ꝯteſtatus al's poterit cōteſtari infra eoſdeꝫ
dies·vt inſti·e §·qui aūt ſe volūt p agendo aūt
negocio excuſationis ſtatuti ſunt q̄tuor menſes
a die nominatiōis ſubaudio et cognitiōis cōpu=
tandos·vt·ff·e·l·q̄nquaginta·Cauſa aūt agita
ta ſi ferat̄ ſententia p tutore vel curatore bene
eſt ⁊ poſſet appellare adūſariꝰ· Si aūt fuerit re=
ꝓbata excuſatio tutoris vel cura· poterit tutor
vel curator īponere appellationē· licet nō poſ
ſit appellare ab ipa datione tutoris vel curato=
ris·Aliud eñ ſuatur ſi nominet̄ quis ad mūera
que ſunt publica vtilitate et auctē·vt ſi vocetur
quis ad ꝯſulatū vel p̄ſidatū· vt·ī· de ap·l·qui ad
ciuilia·et·ff·qn̄ ap·ſit·l·i·§·ſi qs tutor·tutela aūt
publicū quideꝫ munus eſt auctē ſed ꝑuatum eſt
vtilitate·vt inſti·e·t·i·i· hꝰ· et·ff·e·l· athlete·
·§·tutela· In excuſatione aūt ꝓponenda vel ꝓſi
tenda oportet aliquē eē añ tribunal et poteſt
dare libellū·i·ſcpturam ꝯtinentē excuſationem
vt·ff·e·l·ſcire oportet·nec obſtat qd̄ legit̄·ff·e
·l·excuſare ſe tutor p libellos nō poterit· verū
eſt eñ qd̄ ſolo libello nō excuſat̄· ſed ſolo libel=
lo ꝓfitetur cauſam excuſationis et poſtea ꝓba
bit eā in iudicio et ea ꝓbata et cā cognita potīt
excuſari p ſententiā diffinitiuā· ſubmōtatōes
aūt·i·ꝓductiones vel depoſitiones teſtium fieri
poſſunt vel ante tribunal iudicis cognoſcētis de
excuſatione vl̄ apud eum cui ipe ꝯmiſerit vt in
p̄dicta·l·cōtinetur ſcire oportet·Cognitio autē
excuſationis et ꝓnūciatō ſentētie nō poſſunt al
teri delegari·quia cū cauſa cognita expediat̄ iu
diciū excuſatiōis et ſolo iudicis officio nō iure ac
tionis nō poteſt ſm̄ reglam alij delegari·vt·ff·
de reg·ī·l·omnia quecūqꝫ· Cauſe aūt excuſatō
nis varie ſunt ⁊ quelibet eaꝝ ſua nitit̄ equitate
vt·ff·de vaca·mu·l·i·nec ſigulariē pſequor eas
in ſumma·quia euidenter declarāt̄ in litt̄a inſti·
e·t·et·ī·e·et·ff·e·ſed tn̄ id notandū eſt qd̄ excu=
ſationes ꝯſueuerūt alicui ꝓficere anteq̄ incipi=
at ipe gere tutelam·i·anteq̄ agnoſcat eam·nā
poſtea nō licꝫ ei p̄tendere excuſationē niſi ſit ab
futurus vltra mare rei publice cauſa·vl̄ niſi ſit
occupatus circa p̄ncipem ꝯſilij cauſa quā appro
bauerit p̄nceps·vel niſi adipiſcat̄ ſenatoriā dig
nitatem vel niſi trāſtulerit alio domiciliū·vt·ff
·e·l·idem vlpianus·§·vlt·⁊·l· ſpadonem·§· ſcire
oportet·et·ff·de mino·l·veꝝ·§·ex facto·vbi au
tem ille qui fuit abſenſ reipublice cauſa·et reūſ=
ſus eſt vocat̄ ad nouā tutelam habꝫ anni vaca
tionē·veterem eñ ſine aliqua vacatione cogit̄ re
cipe·vt inſti·e·§·item qui reipublice·

¶ Si ex falſis allegationibꝰ excuſatꝰ ſit

Siquidem vera excuſatione quis excu=
ſat̄ tutela·licet iniuſta nō tn̄ poſtea ꝯ
uenit̄·Si vero ſit excuſatio falſa nō ꝓ
deſt ſicut et al's lata ſentētia ex falſis inſtr̄is vel
teſtimonijs reſcindenda eſt·vt·ī·e·l·i·et·ij·⁊·ī·ſi
ex fal·inſtrumentis·iu·fu·p totū·t· Idemqꝫ etiā
videt̄ in hoc caſu fauore pupilloꝝ·ſi p ambi
tiōeꝫ vel g̃am qs meruit excuſari a tutela vt·ī·
·e·l·vlt·al's eñ lata ſnīa p g̃am tenꝫ· vt·ff·ad
trebel·l·ſeruo inuito·§·cum p̄tor· ¶ Poſſet forte
et illud attentari vt etiam ſi vera excuſatiōe ex
cuſet̄ tutor ſi tn̄ ea nō ſit iuſta non ꝓſit ei fauore
minoris·vt·ī·e·l·i·in fi·ſed et cōtrario lata ſen=
tentia p minore ꝯtra tutorem· qꝛ iniuſte repro
bat̄ excuſatio tutoris tenet quidē niſi tutor ap=
pellet·vt·ſ̄·t·ꝓxi·l·q̄nquaginta·

¶ Si tutor reipublice cauſa abfuerit

Si tutor vel cuicūqꝫ reipublice cauſa ē
abfuturus debet ſe excuſare a tutela
vel a cu·ad tempus alioquin medij tē
poris piculo aſtringit̄· ¶ Item oportet eum po
ſtulare interim ordinari curatoreꝫ·vt·ff· de admi
ni·tu·l·tutores·§·qui ſe·et·ī·e·l·i·et inſti·e·§·itē
qui reipublice· ¶ Item ſi tutor vel curator non
excuſauit ſe et interim alius geſſit adminiſtratio=
nem ille p̄mo eſt ꝯueniendꝰ et ſi reūſus ſtatim

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

recupat veterem tutelam· Si aūt vocet̃ ad nouā tutelam habet anni vacationē· vt inſtit· e· §· itē qui reipublice· et· ꝯ· e· l· ſi·

De excuſatione veteranorum

Non ſolū circa alia· ſed etiā circa tutele excuſationē veterano ſubuenit̃· diſtinguē tñ in veterano ſit a milicia dimiſſus ignominie cā· an honeſte· an cauſarie Tria etenī ſunt̃ genera miſſionū· vt diximꝰ· ꝯ· de his qui no· infa· l· ij· Ignominioſe aūt miſſus nō habet excuſationē tutelaꝝ niſi vrbicarum quia ingredi eis vrbem nō licet· Dimiſſus eſt aūt ꝯ milicia poſt· xx· an· vel poſtea quā ɔpleuit tempus milicie habet ꝑpetuā excuſationē niſi vocet̃ ad vnam tutelā filioꝝ cōueterani ſeu militū illam enī ſolā cōpellit̃ agnoſcere ¶ Qui aūt dimitti tur de milicia· ꝯ· xx· annū aliqua iuſta cauſa interueniēte· puta ꝓpt̃ infirmitatē corporis· ſiquidē ſolutus eſt a milicia· ꝯ· v· annos· nullā ſibi vendicat imunitatē· qui aūt ſoluit̃ milicia poſt quinqꝫ annos habet imunitatē vnīꝰ anni· qui aūt ſoluitur poſt· viij· annos habet triennij imunitatem· qui aūt ſoluit̃ poſt· xij· an· habet triennij imunitatem· qui aūt ſoluit̃ poſt· xvi· an· habꝫ quadriēnij imunitatē· et qui ſoluit̃ poſt· xx· an· habet excuſationē ꝑpetuā vt dictū eſt· et ꝓbant̃ h· ff· e· ſed et milites· §· i· ij· iij· iiij· v· et· ꝯ· e· l· i· et· ij·

Qui numero liberoꝝ ſe excuſant

Etiam ꝓpter liberos· quis meret̃ excuſationem ſiue ſint ſui ſiue emācipati ſiue ſint naturales ⁊ legitimi ſiue legitimi tm̄ dati tñ in adoptiōeꝫ naturali patri vel auo materno vel etiā paterno· nō ita ſi dati eſſent extraneo· tunc enī ꝓficerent patri naturali vel parenti qui dedit eos et liberoꝝ appellatione ɔtinent̃ h̄ nepotes ex filio· ſed nō nepotes ex filia· quia illi ſecūtur familiā pr̄is nō matris· Itē ɔtinent̃ libi ſupſtites tantū· defuncti enī non ꝓſunt· niſi vbi in acie amittuntur· hi enī qui ꝓ republica ceciderint in ꝑpetuū viuē intelligūtur· Item cōtinent̃ nati nō naſcituri ⁊ exigit̃ rhome numerꝰ liberoꝝ triū· In italia aūt· iiij· In ꝓuinciis· v· ad excuſationē· vt· ꝯ· e· l· i· ⁊· ij· et inſtit̃· de accu· in pͥn· et· ff· e· l· ij·

Qui morbo ſe excuſant

Quidam rōne morborum excuſant̃ vt luminibus capti· ſurdi· muti· furioſi et ꝑpetua valitudine tenti· vt· ꝯ· e· l· i· et nō tantū excuſantur a noua tutela· ſed etiā auerti videtur qđ poſſint ſe excuſare· vt· ff· e· l· pꝰ ſuſceptam tutelam et forte verbū excuſationis improprie h̄ ponit̃ cū iſti etiā ſi velint nō poſſint eſſe· vt· ff· de tutel̃· l· i· §· penl̃· et vlt̃· et· ꝯ· qui dare tu· l· luminibus

Qui etate ſe excuſant

Etatis rōne quis excuſat̃ a tutela vel cura· ſi maior eſt· lxx· an· vt· ꝯ· e· l· i· ſed in ꝑſonali publico munere videtur ſtatui tempus· lv· annoꝝ· vt· ꝯ· qui ve· e· l· vl· lib· x·

Qui numero tutelarum

Eſt alia cauſa excuſatiōis ſi habet alꝭ tria onera tutele vel cure nō affectate vt intim q̄diu adminiſtrat eas tutelas excuſet̃ in quarta vt tñ plurimi tutela pupillorum vel cura eorūdem bonorum veluti fratrū ꝓ vna ɔputet̃· vt inſti· e· §· ſunt tria· et ē vis facienda in eo qđ dictū eſt tria onera tutele nō enī dicit̃ qđ tres tutele excuſent· Quid enī ſi leues vel leuiſſime ſint Tres igit̃ oneroſe excuſabunt aliquē· et ita demū ſi nō ſunt affectate· vbi aūt affectate ſunt nō videnẽ oneroſe eſſe· ſicut ⁊ dicit̃ in eo qui affectauit reipublice cauſa vt nō reſtituat̃ vt· ff· ex qui· cau· ma· l· qui dati· Et eſt ſciendum qđ videt̃ habere alias tria onera tutele ſiue habeat ꝑ ſe· ſiue habeat ꝑ ſe ⁊ ꝑ patrem ſiue habeat quis ꝑ ſe et ꝑ filium qui eſt in p̄tāte ſua et qui volūtate patris adminiſtrat· Secus ſi adminiſtret ſine volūtate ſua· ſic ergo tria onera tutele in domo vna ſufficit eſſe· vt· ff· eo· l· diximus· §· vl· et· l· tria onera in domo ¶ Imꝑfecte aūt vacationū ſpecies licet ꝑmixte non ꝓficiunt ad excuſationē· Qui ergo habet duos filios et duas tutelas nō meret̃ excuſationē· vt· ꝯ· e· l· i· et· ff· e· ſi ſpadonem· §· qui multa licet alꝭ dicat̃ et ꝓbetur qđ q̄ non ꝓſunt ſingl̃a multa iuuant· vt ff· de vſuris ſi ſtipulatus· et· ꝯ· de ꝓba· inſtrumēta et in aut̃· de fide inſtru· §· ſi vero· neqꝫ ad nūeratoꝝ· et qđ dixi in tribus tutelis vel curis dicēdum eſt et ſi vna fuerit tutela et due cure vl̃ ecōuerſo nec diſtinguo· ſit quis curator minoris· an furioſi· vt· ff· e· l· ij· §· vl·

De curatore furioſi vel prodigi

Dictum eſt de curatoribꝫ minoꝝ· Sequit̃ videre de curatore eaꝝ ꝑſonarū que ꝓpter furorē vel ꝓpt̃ ꝓdigalitatē rebꝫ ſuis ſupeſſe nō poſſunt· videndū ergo quibus furioſis vel ꝓdigis ex lege· xij· ta· dent̃ curatores· Et a quibus dent̃ et qualiter et q̄ dentur curatores· q̄nta ſit eoꝝ poteſtas ⁊ qualiter finiat̃· ¶ Dantur aūt curatores furioſis vl̃ ꝓdigis maioribus tantū· xxv· an· vt· ꝯ· e· l· i· Minoribꝫ enī dant̃ tutores vel curatores rōne minoris etatis· vt· ff· de tutel̃· l· qui habet· i· ꝛ̄ſo· Eſt aūt ille ꝓdigus qui neqꝫ tempꝰ neqꝫ finē expenſaꝝ hꝫ· Sed bona ſua dilacerando diſſipando ꝓfundit et ei inter dicit̃ bonorū ſuoꝝ adminiſtratō a iudice· ꝑ· l· xij· ta· ſ· querelam mat̃· vel aliquo ɔgnatoꝝ ꝓponente ꝯ ꝓdigis qui et ſi mentis ſue cōpotes ex ſermonibus videantur tñ ſic tractare bona ſua videnẽ vt niſi eis ſubueniat̃ deducant̃ in egeſtatem· Nam qđ ad bona ipoꝝ ꝑtinet furioſum faciūt exitum· vt· ff· de tu· et cura· da· ab

bis·l·his·§·diuus·ſed et furioſo īterdicit̄· et pu-
to ipō iure nō expectata interdictione a iudice
facienda·vt·ff·e·l·i·et· de tu·et·cu da·ab his·l·
is qui· ¶ Danē aūt curatores a p̄ſide· vt·ff·e·l·
·i·§·ſi ſolent· Item danē a patribus· Datus aūt
a patre debet cōfirmari p̄ p̄ſidem ſiue pater de
derit filio furioſo· ſiue filio p̄digo· Sed quid
ſi nō erat p̄digus·pater tn̄ extimauit eum p̄di
gum eſſe et certe p̄ omnia iudiciū teſtatoris ſe-
quendū eſt quē ne pater vero cōſilio p̄digū cre
didit eū magiſtrat⁹ p̄pt aliqd̄ forte ſuū vicium
idoneū putauerit·vt·ff·e·l·ſi furioſo in fi· Vbi
aūt ille q̄ furioſus eſt·eſt in p̄tāte ſui p̄ris in dubi
te curatorē habere nō poteſt·quia ſufficit ei ad
gubnationē omniū rer̄ pater na verecūdia·q̄s
eī talis effectus extraneus inueniat̄ vt vincat
paternū·vel cui alij credendū eſt liberoꝝ res gu
bernandas pentibus derelictis p̄prijs·vt·ī·eo·l·
vl·i·§·¶ Illi ergo furioſo vel p̄digo tantū de-
bet dari curator qui ſui iuris eſt· Sciendū eſt tn̄
qd̄ lex ipa furioſis et p̄digis deſignat quoſdam
curatores·ſ·agnatos eoꝝ·vt inſtit̄·de curat̄·§·
furioſi et in furioſis puto ſtatim cum in furore
ſunt agnatos eſſe curatores· In p̄digis aūt ita
demū ſi fiat interdictō bonoꝝ a iudice· Naz an̄
poſſent alienare·vt innuit̄·ff·e·l·iuſ·ſcribet· vt
·ſ·dictum eſt· Fit aūt curatoris datio cauſa co
gnita diſtincto eo vtr̄ pater in teſtamēto ſuo
dederit curatorē furioſis liberis an nō· Si dedit
curatorem iudiciū eius omnio eſt a p̄tore ſequē
dum·vt·ſ·dixi·et curator iſte non hēbit neceſſe
ſatiſdare rem furioſi ſaluā fore·quia patei nū te
ſtimoniū p̄ ſatiſdatione ſufficit·debebit tn̄ iura-
re rhome apud p̄torem·in p̄uincijs apud p̄ſides
et epiſcopos locoꝝ et tres p̄mates tactis ſacro
ſanctis euāgelijs· et actis ineuentibus omnia
ſe recte et cū vtilitate furioſi agere neq̄ p̄mit
tere que putauit eſſe vtilia nec admittere q̄ pu
tauerit inutilia eſſe· Item debebit facere inuē-
tariū publicū et cū omni ſubtilitate·et ſic debet
res ſuſcipe et eas diſponē ſub hypotheca reruz
ad eum p̄tinentiū ad ſimilitudinez tutoꝝ et adulti
curatoꝝ· Si aūt pater nō inueniat̄ curatorē de-
diſſe filijs furioſis· Lex aūt curatorem vtpote
agnatū vocauerit vl̄ eo ceſſante aut nō idoneo
exiſtēte ex iudiciali electiōe curatorē ei dare fu
erit neceſſe·tūc ſm̄ p̄dictam diuiſionem rhome
apud p̄fectū in p̄uincijs apud p̄ſides vt dictum
eſt curatoris creatio p̄cedat· Diligēter tn̄ obſ-
uabit p̄tor ne·cui·temere citra cauſe cognitio-
nem pleniſſimā curatorez det quoniā pleriq̄ vel
furorē vel demēciaz fingūt quo magis curatore
accepto onera ciuilia detrahant·vt·ff·e·l·obſ-
uare ¶ Curator aūt iſte curabit et faciet inuē
tariū·vt dictū eſt et ſatiſdabit rem furioſi ſaluā
fore niſi ſubſtam idoneā poſſideat ꝛ ſufficientē ad
fidem gubernatōnis·vt·ī·e·l·vl·§· ſed cum anti
quitas· Poteſt dari curator etiā filius patri ſi
tn̄ p̄bus ſit·vt·vt·ff·e·l·i·§·vl·q̄uis enim vide-
ret̄ alicui indecorū eſſe patrē a filio regi tn̄ ſi ſo
brie viuat filius patri curator dabit̄ magis q̄
extrane⁹·vt··ff·de tu·et cu·da ab his·l·ab his
·§·nec dubitabit· ¶ Item furioſe matris curatō
p̄tineat ad filiū·pietas eī pentibus equa debet̄
a filijs et ſic nō eſt eq̄lis poteſtas eoꝝ·ſ·filijs er
ga pentes vt eſt pentibus erga filios·vt·ff·e·l
furioſe· Sunt eī liberi in p̄tāte patrum·ſed nō
e conuſo·agnati aūt vt dictū eſt poſſunt eſſe cu-
ratores niſi ſaltim minia capitis diminutiōe ſub
latū ſit ius agnationis·vt inſti· de legi·tu·§·vl·
ſed mima capitis diminutō nō tollit agnatōnis
ius inter fratres vel int̄ patres et liberos·vt·ī·e·
ne lucrum·et inſti·de legit agna·ſuc·§·vl Eſt
aūt curatoris officiū et opera vt agnoſcat lega
ta fideicōmiſſa furioſo derelicta·et eius ſubſtan
tie aggreget ꝛ inuentario ſcribi faciat heredi
tatē vel bonoꝝ poſſeſſionē·p̄ter nomine furioſi
agnoſcē·vt interim furioſus reputet̄ heres et bo
norū poſſeſſor et a legatarijs et creditoribꝫ cōue-
niatur·ſi tn̄ decedat furioſus anteq̄ factus ſane
mentis agnoſcat ſucceſſionē deferē ea ſucceſſio
ad eos q̄ ſuccederēt ſi nō in medio eſſet furioſus
et ſpectabit̄ qui ſunt p̄ximiores· tūc cū morit̄ fu
rioſus et p̄bant̄ h̄·ī·e·l·vl·§·tali·et·ff· de ſ·ij·lici
m⁹·§·vl· Item eſt curatoris officiū·vt tueat̄ nō
ſolū p̄rimoniū·ſed etiā corp⁹ ꝛ ſalutē furioſi res
q̄ furioſi nō pōt pignori obligari·niſi in vtilita
tem furioſi·vt·ff·e·l·pignus· et decreto iudicis
interueniēte ſicut exigit̄ de cōtractu in rebus mio
rū alienandis·vt·ī·e·l·ij·rem furioſi nō poteſt d
dicare·nec eī vſq̄ eo cōpetit ei eius reꝝ alena
tio·ſed quatenus negocioꝝ exigit adminiſtra-
tio··vt·ff·eo·l·ab agnato· ¶ Item ſuum eius
māumittere nō poteſt·q̄ ea res nō eſt ex admi
niſtratiōe· Nam in tradendo ita res furioſi alie
nat·ſed ad negocioꝝ adminiſtratōem p̄tineat
et ideo ſi donādi cauſa alienet neq̄ traditio quic
q̄ valebit niſi ex magna vtilitate furioſi h̄ cog
nitione iudicis fiat·vt·ff·e·l·curator furioſi·
Si aūt plures fuerint c̄ratores ſufficit vni⁹ tra
ditio et vni eoꝝ tantū fieri poteſt ſolutio· Itez
vnus eoꝝ ab altero poteſt emere rem furioſi ꝛ
alteri poteſt ſoluē qd̄ debet furioſo· quia ſolutō
venditio traditio facti ſunt magis q̄ iuris·ideo-
q̄ ſufficit vnius ex curatoribꝫ p̄ſona·q̄ intelligi
tur alter ꝯſentire hoc ipō qd̄ nō contradicit·nā
ſi p̄ns ſit et vetet ſolui et vetet venire vel tradi
neq̄ debitor liberabit̄·neq̄ emptor vſucapiet·
vt·ff·e·l·ꝯſilio·§·vlt· Si aūt res que ageret̄ non
eſſet facti imo iuris talis cuius interuentu finiret̄
cur vt arrogatō omniū curatorū exquiret̄ au-
ctoritas nec ſufficeret vnū interuenire vt·ſ·de le-
git·tu·l·vl· Si aūt curator nō ſit legitime ordi-
natus nihil omnino agere p̄t de bonis furioſi vl̄
p̄digi·vt·ff·e·l·conſilio·§·i·ꝛ·ij· Finit̄ aūt cura
toris poteſtas poſtq̄ furioſus ſanitatē vel p̄di
gus ſanos recepit mores·tūc enim ipō iure deſi
nit eſſe in poteſtate curatoꝝ·vt·ff·e·l·i·§· et tā
diu·et h̄ ſi furor fuerit ꝯtinuus· Nam ſi intpella
tus eſt nō finit̄ curator ſed manz donec viuit fu
rioſus quia nō eſt fere temp⁹ in quo hmōi mor
bus deſperat̄·ſed p̄ interualla que p̄fectiſſima ſūt
nihil aget curator·ſed furioſus dū ſapit heredi
tatem adibit et oīa alia faciet que ſanis hoibꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝯpetunt· Sin aūt furoꝛ ſtimulis ſuis itez accenderit eum curatoꝛ in ꝯtractu furioſo ꝯiunget· vt nomen quidē curatoris in omne tempuſ habeat effectū· quotiēs aūt redierit moꝛbus nec creb:a vel quaſi ludibꝛioſa fiat curatoris curatō· et frequent tam naſcat̄ ꝙ̄ deſinere videat̄· vt· ĩ· e· l· p·

De ꝓdijs vel alijs rebus minoꝛuz ſine decreto nō alienandis vel obligandis

Dictum eſt· ſ̄· qualit̄ ꝓuideat̄ minoꝛibꝯ circa tutoꝛem vł curatoꝛē· Nunc aūt ponit qualiter ꝓuideat̄ eis circa ꝯſeruationē rez ipoꝝ ſicq̄z impꝛimit̄ rubꝛica ꝺ ꝓdijs vel alijs rebus minoꝝ ſine decreto n̄ alienandis Videamus ergo que res et quoꝝ res ꝓhibeantur alienari· et qn̄ poſſit ꝓcedere alienatio eoꝝ ¶ Eſt aūt ſciendū qꝺ iure veteri· i· pſonatuſcon· clementianū ⁊ p oꝛonem diui· ſeueri ꝓdia ruſtica que et dicūtur ſuburbana ꝓhibent̄ alienari· vt· ff· e· l· i· §· ꝑterea· Et qꝺ dixi in ꝓdijs ſeruat̄ ⁊ in iure qꝺ habet minoꝛ in alieno ꝓdio ſiue ſit ꝓdialis ſuitus ſiue pſonalis· puta vſus vel vſufvū et in ſuitute querit̄ an minoꝛ poſſit eā amittere nō vtendo qꝺ q̄dem nō videret̄· quia vbicūq̄z ꝓhibet̄ alienatio et vſucapio· vt· ff· de fūdo· do· ſi fundū· Sed tn̄ hoc ꝯtrariū eſt· amittit̄ eīn ſeruitꝰ nō vtendo· ſed tn̄ debet reſtaurari· Itē et in fundo ſuo minoꝛ vſum vel vſuf· uł ꝓdialem ſuitutē nō p̄t iponē· Itē fundū minoꝛis accipe etiā alienū fundū· ſi tn̄ ipm̄ poſſideat bona fide· Idem q̄z et ſi in alieno fundo habeat lapidicinaſ vel que alia metella ſtipꝛineſvel cuius materie alterius vel ſi certifodinas vel argentifodinas uel ſalinas· vel quid aliud huic ſimile qꝺ tn̄ priuati poſſidere ſolent· vt· ff· e· l· iij· §· ſuus vſq̄z in fi· l· et· l· iiij· ⁊· v· i· ʀ̄ᷓ· et· §· i· ¶ Quid aūt ſi iunioꝛ habet ſterile ꝓdiuz· an poteritvendere quaſi infructuoſuz et dicit lex nō videri ſterile eſſe ꝓdiū cum vti q̄z ꝓfructuū modo ꝑciū inuentum ſit· vt· ff· e· l· ſi fun· ſit· Quod aūt dictū eſt in ꝓdijs ruſticis dicet̄ idem et in mācipijs que in ꝓdijs moꝛant̄· quia pꝛes fundi ſunt· Secus vero in ꝓdijs vrbanis et ceteris rebꝰ obſeruat̄· vt· ſ̄· ꝺ admi· tu· l· lex· ⁊· ff· ꝺ diuſis ⁊ tē· ꝑ· ⁊ ac· l· lōge· ꝓhibētur alienari res pupilloꝝ tantū nō adoleſcentiū ſnīa tn̄ etiā ad adultos poꝛrigit̄· vt· ff· e· l· q̄ neq̄z· §· ſed ſi curatoꝛ· et· l· ſi ꝓdia minoꝛis· licꝫ videretur eſſe cōtrariū qꝺ eſt· ſ̄· t· ꝑ· l· oꝛonis· et· ff· e· l· i· §· ꝑterea· ſed ego exaudio de curatoꝛibus impubeꝝ nō adultoꝛuz· Iſta neceſſaria ſunt vt ꝓcedat alienatio ruſticoꝝ ꝓdioꝛuz· et ruſticoꝝ mācipioꝝ· Decretum eīn iudicis intcedere opoꝛtet· alioq̄n nulla eſt ipſo iure alienatio vt· ĩ· e· l· ſi quidem· ¶ Item tutoris auctem et alit̄ eſt nulla vt· ſ̄· ſi ꝓpter publicas pen· l· vl· §· ſi aūt minoꝛis Item es alienū· et aliter dicit̄ nulla· ĩ· e· l· ob es· Quod tn̄ dicit̄ in ere alieno puta ſuandū etiam ſi in cauſam dotis vel donatiōis ꝓpter nuptī· veſit alienare· vt· ſ̄· de admi· tu· l· lex· i· ʀ̄ᷓ· Secus ſi alienare vellet ꝯferendo ſimplicē donatiōem in

ſponſam ſuā· vt· ĩ· e· l· ꝓdia· Cauſa autē cognita ob es alienū ſit alienatō· nec eīn paſſim tutoꝛibꝯ ſub obtentu eris alieni ꝑmitti debuit venditio· nec eſt eis diſtributa via· diſtractionis imo ꝑtoꝛi vel ꝑſidi dat̄ arbitrium huiꝰ rei· cuius officio in ꝑmis ꝯuenit ħ excutere an aliūde pecūiaꝝ ad extenuandū es alienū poſſit expediri· querē debet· an pecūiam habeat pupillus vel in numerato· vel in nominibꝯ que ꝯueniri poſſunt vł in fructibus cōditis· vel etiā in reddituū ſpe atq̄ obuentōnū ¶ Item requiret an ſint alie res ꝑter ꝓdia que diſtrahi poſſint ex quaꝝ ꝑcio eri alieno poſſit ſatiſfieri· Si igit̄ deꝑhenderit nō poſſe aliunde exſolui ꝙ̄ ex ꝓdioꝛum diſtractione tunc ꝑmittit̄ diſtrahi ſi mō creditoꝛ vrgeat· aut vſuraꝝ modus pendum eri alieno ſuadeat ¶ Item ꝑtoꝛ extimare debebit· vtruz vendere potiꝰ an obligare ꝑmittat· nec nō et illud vigilant̄ obſuabit ne plus accipiat̄ ſub obligatione ꝓdioꝛuz feneris quā qꝺ opus ſit ad ſoluendum es alienū aut ſi diſtrahendū arbitrabit̄ extimare debꝫ ne ꝓpter modicū es alienū poſſeſſio magna diſtrahat̄· ſed ſi ſit alia poſſeſſio minoꝛ vel minꝰ vtilioꝛ pupillo magis iubere eam diſtrahi ꝙ̄ maioꝛem vł vtiliorē ¶ Item obſuabit ꝑſes in diſtractiōe que deſiderat̄ ab eo ꝑmitti· vt requirat eū qui ſe inſtruat de foꝛtunis pupilli nec nimiū tutoꝛibus vel curatoꝛibꝯ credere q̄ nōnūꝙ̄ ſui lucri cauſa ſolēt aſſerē ꝑtoꝛi neceſſe eſſe diſtrahi poſſeſſiones vel obligari· requirat ergo neceſſarios pupilli vł pentes libꝛos aliq̄s fideles· vł quē aliū qui habeat noticiā rerū pupillaꝝ aut ſi nemo inueniat̄ aut ſuſpecti ſunt qui inueniūtur iubē debeꝛedi rōnes ¶ Item ſi inops ſit pupillus dabit ꝑtoꝛ aduocatum pupillo pupillariū bonoꝛū qui inſtruere poſſit religionez ꝑtoꝛis an aſſentire venditioni vł obligatōni debeat· Si aūt pupillꝰ eſſet diues de ſua burſa daret aduocato ſalarium· ¶ Et debebit ꝑtoꝛ ꝓnioꝛ eſſe ad alienationem ꝑmittendā tutoꝛi vel curatoꝛi· ſi ille qui tutoꝛ eſt vel curatoꝛ ſit pater vł pens minoꝛis· vt· ff· e· l· magis· §· nō poſſum vſq̄z ad illū· §· illꝺ et· l· ſi pupilloꝝ· §· ſi pater· Fide aūt facta ꝑtoꝛi de ere alieno iminenti· et ꝙ ꝯmode aliūde nō poſſit ſolui ꝑmittere poterit venditiōem vł obligationē· et ſi q̄uidem ꝑmittat vnū et fiat aliud· non tenet qꝺ factuz eſt· Si aūt ꝑmiſerit alienatiue tenet qꝺ factum eſt dūmodo ſciamus ꝑtoꝛem non recte ꝑtibus ſuis functū debuit eīn ſtatuē et eligere· vtrū magis obligare· an vendē ꝑmittat vt· ff· e· l· ſi pupilloꝝ· §· ſi ꝑtoꝛ· poſtꝙ̄ aūt ꝑtoꝛ ꝑmiſerit venditionem ꝓdij vel obligationē eiuſne tutoꝛ vel curatoꝛ abutat̄ pecunia ꝓdij vł pecunia mutua debebit ꝑtoꝛ curare vt pecunia accepta creditoꝛibꝯ ſoluat̄ ⁊ de hoc decernē dare q̄z viatoꝛem qui renūciet ei pecūiam iſtam ad ħ ꝯuerſam ꝓpter qꝺ deſiderata eſt alienatō· vt· ff· e· l· magis· §· ne tū· vel etiā decerni ꝑter vt emptoꝛ ꝓdij· vel etiam ille qui credidit minoꝛi ſoluat pecūiam creditoꝛis minoꝛi· vt in aut· de eccleſiaſticaꝝ re· imo ali· §· ſancimꝰ igit̄· Liquet ergo es alienum ꝑdebere ſub eſſe vt ꝑmitti dēat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

alienatio· Si ergo ꝑmittat̄ nō allegato ere alie
no nulla eſt ꝑmiſſio· nulla eſt alienatio· Idemq̄
et ſi allegeť es alienum ſed falſo et ita p̄tori ob
reptū eſt· et impetratū eſt ab eo decretuꝫ et tūc
manet actio pupillo duplex ſcꝫ in rem ꝓ p̄dioꝝ
ꝑſonalis tutele vt neg· geſ· contra tutores vel
curatores· vt· ff· e· l· magis· §· ſi es· et· §· manꝫ· et
· l· ꝗuis· Si vero decretū legitime inꝑponat̄ te-
net alienatio ſed dari poteſt reſtitutō· vt· ĩ· e· ſi
quidem· etiā ꝓ modico damno ſi a minore cepit
alienatio· Si vero cepit a p̄deceſſore minoris in
duobus caſibꝫ fiet reſtitutio· i· ꝓ fraudis ꝯſilio
et enormi damno· vt notauim⁹· ē· ſi aduſus ven-
pig· Verbum alienatiōis largiſſime eſt intel
ligendū· vt· ē· de rebus alie· vl' nō ali· l· vl· ergo
ꝓhibita eſt alienatio p̄dioꝝ ruſticorum ⁊ ꝑmu
tatio· et donatio et tranſactō ſup his· vt· ĩ· e· l· ñ
ſolū· Fingi eñ poſſunt lites ď facili· vt· ff· de trā
ſact· l· cum hi· §· ſi cum lis· Que aūt dicta ſunt
in p̄diis ruſticis et mancipiis ſeruant̄ et in oibus
aliis rebus exceptis his dūtaxat veſtib⁹ que de
creto vſu aut corrupte ſuando ſeruari nō potu
erūt alia quoq̄ ſupuacua minoꝝ vendi poſſunt
ſine decreto a tutorib⁹ vl' curatoribꝫ· Item fru-
ctus ad minores ꝑtinentes· i· vinū et oleum fru
mentū· vl' cuiuſcū q̄ ſpeciei ſunt ſine decreto poſ
ſunt diſtrahi iuſto p̄cio· qď in his locis in quib⁹
venditio celebrat̄ tunc tp̄is obtinet et que redi
gūtur ex venditione eoꝝ cum alia minoꝝ ſuba
admiſtranda ſunt· vt· ē· de admi· tu· l· lex· §· vl·
et· l· vl· §· vl· et· ĩ· t· i· l· vl·

Quando decreto opus non eſt

[P]rimus q̄ñ decreto opus ſit· modo ex-
ponamus caſus in q̄bus nō eſt opus iu
dicis decreto qď multis rōnibus ꝯtin-
git puta ꝓpter impialem ꝯceſſioneꝫ ſi minor ſpe
cialiter ius venditionis accepit a p̄ncipe· ad in-
ſtar eñ p̄dialis decreti ꝯceſſio p̄ncipal' accedit
vt· ĩ· e· l· ij· debebit ergo iſte minor poſtea apud
p̄ſidem ꝓbare ſubeſſe es alienū· nec al's ꝯmodi⁹
poſſe diſtrahi· vt· ē· de his qui ve· e· impe· l· pe·
nam his ꝓbatis nō eſt opus ſpectare decretum
Item ꝓpter p̄deceſſoris volūtatem nō eſt opus
decreto ſi pens ſeu teſtator ex cui⁹ bonis p̄dium
ꝑuenerit ad minores ſup alienando eos aliquid
mandaſſe dep̄hendat̄· vt· ĩ· e· l· p̄diū· et· ff· de re
bus eoꝝ· l· pe· Coniectura aūt p̄deceſſoris non
ſufficit· Nam ſi defūctus dū viueret res venales
habuerit teſtamēto tñ non caruit vt diſtrahe-
rent̄ abſtinendū erit a venditōne· nō enim vtiq̄
qď ipe voluerit vendē idem etiā poſtea diſtra-
henda putauit· Si aūt defunctus ꝑmiſerit fun-
dum vel vendiderit ⁊ minor ei ſucceſſerit minor
cetera venditiōis vel ꝑmiſſionis vel cuiuſcunq̄
ꝯuentionis etiā in cōſulto p̄tore cū auctē tutoꝝ
vel curatoꝝ poterit ꝑficere· vt· ff· eo· l· i· §· ſi de
functus· l· magis· §· ſi pupillus· Item nō eſt op⁹
decreto ꝓpt̄ vtilitatē rerū· vt dixi· ē· t· ꝑxi· et le
git· ĩ· e· l· vl· Item nō eſt opus eo decreto ꝓpter
neceſſitatē· Ecce eñ ſi pupillus habꝫ cōmune p̄

dium aliū nō poteſt ꝓuocare ad diuiſionem· ſed
ipe a maiori ſocio poteſt ꝓuocari· vt· ē· de p̄diis
minoꝝ· l· int̄ omnes· et· ff· eo· l· ſi pupilloꝝ· i· R°
Item neceſſaria eſt obligatō· vt p̄diuꝫ minoris
pignori capiat̄ iuſſu magiſtratus vel p̄ſidis vel
alteri⁹ p̄tatis et eius iuſſu diſtrahi poteſt· Iteꝫ
in poſſeſſionē reꝝ pupillarū poteſt quis mitti a
p̄tore· et ius pignoris ꝯtrahit̄ ſiue legatoꝝ ſer
uandoꝝ cauſa ſiue damni infecti vt ꝓcedat iu-
bere ⁊ etiā poterit poſſideri· he eñ alienatiōes
ſiue obligationes locū habēt· quia nō ex tutoris
vel curatoris voluntate id fit· ſed ex magiſtra
tuū auctē· Item ſi tutor petiit fundum pupil-
larem et poſſeſſor ipm̄ nō reſtituat litis extima
tio oblata tutori alienatōeꝫ pariet· nec enim fit
ſponte tutoꝝ· Idemq̄ eſt et ſi tutor nomine pu
pilli ab alio ꝯueniat̄ rei vendicatōe ꝓ re que pu
pilli eſt et contra pupillū eſt ꝓnūciatum· Nam ſi
tutores reſtituerūt rem valebit alienatio ꝓpter
rei iudicate auctem· vt· ff· de rebuſ· e· qui ſub tu·
l· iij· vſq̄ illum· §· ſi vis· Item ꝓ exercitio litis
minoris tutor vel curator ſine decreto rem imo
bilem poterit obligare· vt· ē· de admi· tu· l· vl· §·
defenſionē· al's vero ſine decreto nō tenet ſi tañ
pecunia in res minoris eſt ꝑfecta et minor rem
vendicet· et fructus ꝑceptos vel eoꝝ eſtimatō
nem petat repellit̄ exceptōne· niſi reddat pecu
niam in vtilitatē ſuam ꝯuerſam ⁊ vſuras medii
temporis et ſumptus meliorati p̄dii· vt· ff· de re
bus eo· qui ſub tu· l· ſi pupilloꝝ· §· vlt̄· et· l· ſi fun-
dum· §· quanq̄· et· ē· t· i· l· ſi p̄dium·

Si quis ignorans rem minoris eſſe ſi-
ne decreto compauerit

[Q]uoniā res minoris ab aliquibꝫ diſtra
hūtur tanq̄ ſint eorum ꝓprie et ſine de
creto ideo quid iuris ſit· ſi ſine decreto
ignorās quis rem eſſe minoris ab extraneo com
pauerit· ponit Et certe iſte ēptor vſucape inẽim
· i· in minori etate· minoris nō poterat· ſ· ꝓpt̄ ꝯſo
nem diui ſeueri que ꝓhibuit alienationē· ergo ꝑ
ꝯſequentiā vſucapionem· vt· ff· de vbo· ſig· l· ali
enationiſ· nō ergo bona fides ꝓdeſt· vt· ff· ď vſu
cap· l· vbi et conſonat p̄dicte orationi qď legit̄·
ē· de admi· tu· l· lex· Item ꝑ· l· iuſtiniani que ꝓhi
bet currē tp̄ales p̄ſcriptiones minorib⁹ ceſſat vſu
capio et p̄ſcriptio longa· vt· ē· in quibus ca· re·
in int̄· nō eſt ne· l· vl· olim vero ſecus erat niſi eſ
ſet quis pupillus· vt· ff· de acquir̄· re· do· l· bone
fidei· poſt minorem v̓o etatē currit ſtatim· vt· ĩ·
e· l· i· §· vl· et· l· vl· Si vero emptor ſciat rem eſſe
minoris nō vſucapit quia ā putauit rem minoris
ſine decreto poſſe alienari ſicq̄ errauit in iure ⁊
ita nō vſucapit aut ſciuit nō poſſe alienari et ita
eſt male fidei· vt· ff· de vſuca· l· ſi furem· et ꝓem
ptore· l· i· §· ſi a pupillo· vbicūq̄ aūt fit reuocatō
rei et fructuum eſt habenda ratio niſi agatur ꝯ
tra bone fidei poſſeſſorem· vt· ĩ· e· l· ij· et bone fi
dei dicetur etiam qui errauit in iure· vt· ff· ď ꝓhe
re· pe· l· ſed et ſi· §· ſcire·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Si maioꝛ factus alienationem ſine de creto confirmauerit

LIcet venditio pͣdij minoꝛis ſine decre
to ſit nulla contingit tñ eam aliqñ cō
firmari puta ꝑ ratihabitiōem et deo
ponit de ea. Eſt aūt ſciendū ꝙ ſi pupillus ī vel
adulter maioꝛ factus ratū habeat expͣſſim con
firmatᷣ venditio ſiue res fuit vendita vt minoꝛis
ſiue vt ꝓpria eius qui vendidit. cum eſſet forte
extraneus ſi tñ factus maioꝛ neſciēs ſe deceptū
vltra dimidiā iuſti pͣdij ꝯfirmauerit venditionē
factā a tutoꝛe vel curatoꝛe ſuo nō ꝑiudicatᷣ ei ꝗ
minꝰ cōueniat eū cui vendidit tutoꝛ vł curatoꝛ
ſuus vel vt reddito ſibi pͣcio reſtituat poſſeſſio
nem cū fructibus uel ſuppleat iuſtum pͣcium vel
etiam qꝺ eſt ſupplendū ꝯpenſet cū eo. qꝺ iſte fa
ctus maioꝛ debet emptoꝛi. vt. ȷ. e. l. i. habet igitᷣ
iſte titulus locū in ratihabitōne expͣſſa ſiue res
ut minoꝛis fuit vēdita ſiue vt extranei. ſupioꝛ vͦo
locū habet in eo caſu tantū ubi vendita eſt res
nō nomine pupilli. ſed vt ꝓpria venditoꝛis cete
rū qͣntum ad ratihabitionē tacitā ptinet nō ha
bet locum iſte. t. niſi cum res vt pupilli eſt ven
dita. ꝭ eſt ab ipͦ pupillo tñ uel a tutoꝛe tantū
uel ab vtroqꝫ. Inducitᷣ aūt ratihabitio taci
ta ex curſu tēpoꝛis qñqꝫ qͣnquennij. qñqꝫ decen
nij. qñqꝫ vicennij. Si eñ minoꝛ uel tutoꝛ uł cura
toꝛ donauerit inteiiuos ſimpliciᷣ rem que ſine ꝺ
creto nō poteſt alienari fit ꝯfirmatō poſt maio
rem etatē ſi factus maioꝛ taceat decēnio inꝑre
ſentes uicēnio inter abſentes. et ſi factus maioꝛ
moꝛiatᷣ infra pͣdictū tēpus. eiqꝫ ſuccedat minoꝛ
nō curret illud qꝺ reſtabat ꝺ pͣdicto tēpoꝛe he
redi minoꝛi niſi fiat maioꝛ. Si aūt minoꝛ vel tutoꝛ
uel cūatoꝛ eius alienet vendēdo ꝑmutādo uł in
dotē vel in donationem ꝓpͤ nup. cōcedendo uł
ex quecūqꝫ. t. pͤterqͣꝫ ſimplicis donationis cōfir
matur alienatō poſt maioꝛē etatem ſi ꝑ. v. cōti
nuos annos poſt impletā minoꝛē etatem. i. xxv.
annos ꝯnumerandos nihil ſup tali alienatōe vł
ſuppoſitōne ꝯqueſtus eſt is qui eam fecit vł he
redes eius ſic ergo tenebit quaſi ab inicio legiti
me decreto fuiſſꝫ res alienata vł ſuppoſita. vt. ȷ.
. e. l. vltima.

De magiſtratibus conueniendis

NOn ſolum tutoꝛes et curatoꝛes occa
ſione tutele vł cure cōueniūtᷣ. ſed etiā
magiſtratus et ſcribe et extimatoꝛes
patrimonij et ſimiles qui rōne publici officij tenē
tur ꝓuidere minoꝛibꝫ. Et ideo ponit de magiſtra
tibus ꝯueniendis. Videndū ergo qui et qñ ma
giſtratus ꝯueniantᷣ. ⁊ qua actōne et in quantuꝫ
et qualis ſit actio. Eſt aūt ſciendū. qꝺ quidam
erāt magiſtratus qui poterant ſolūmodo dare
tutoꝛes. et nō exigere ſatiſdationeꝫ rem pupilli
ſaluā foꝛe vt pͣfectus vrbis. et pͣtoꝛ et pͣſes ꝓui
cie et iſti nō ꝯueniūtur ſubſidiaria actione. vt in
ſtitᷣ. de ſatiſda. tu. §. neqꝫ aūt. alij erant qui pote
rant dare tutoꝛes et exigere ſatiſdatiōem. Alij
poterant exigē ſatiſdationeꝫ tantū et iſti ſcdi et
tercij tenentur. vt. ff. de admi. tu. l. emilius. et in
ter hos erant et ſunt magiſtratuſ. municipales
qui iuſſu pͣſidū dare poſſunt tutoꝛes qñqꝫ. et qñqꝫ
ſine iuſſu. ⁊ qñqꝫ tñ exigūt ſatiſdationē et pͣſes
ipͤe ꝑ ſe dat tutoꝛeꝫ. ſicut diximꝰ. §. qui dare tu.
Si ergo magiſtratus municipał dare potuit tu
toꝛem et nō dedit tenetᷣ ſi tñ admonitus fuit vt
daret et ideo damnū qꝺ minoꝛ medio tēpoꝛe eſt
paſſus ad eū ꝑtinet. Idemqꝫ ſi data opa diſtu
lit tutelam vt veniret in tēpus ſuoꝝ ſucceſſoꝝ
vł ſi ſatiſdationē data opa traxit vt interim ali
qui ei ſuccedant in dignitate. vt. ff. e. l. i. §. ma
giſtratibꝫ. ⁊. §. ſciendum. Idemqꝫ eſt et ſi de
derunt tutoꝛeꝫ minus idoneū vł moꝛibus. vt. ff
de pu. ł. credi. l. ſi creditoꝛes vel facultatibuſ. Si
tñ tutoꝛ tunc erat idoneus. ſed poſtea faculta
tibus lapſus eſt nihil eſt qꝺ danti eum imputetᷣ
Nam is qui dedit nō debet pͣſtare pupillo foꝛtu
itos caſus et foꝛtunā. ſit aūt idoneꝰ tutoꝛ in pͥn
cipio an nō debet ꝯſtare ꝑ ꝓbationes magiſtra
tus. nō eñ incumbit pupillo ꝓbare tutoꝛes ſol
uendo nō fuiſſe cum darentᷣ. vt. ff. eo. l. i. §. ſi ma
giſtratus. Item tenentᷣ magiſtratus ſi nō ex
igerūt ſatiſdationē rem pu. ſal. fo. aut exigerūt
minus idoneū. vt. ff. e. l. i. §. ſi magiſtratus. et in
ſti. de ſatiſda. tu. §. ſciendū. et debet illa ſatiſda
tio pͣſtari vel pupillo ſi fari poteſt. et in pñtiaꝝ
eſt aut ſeruo eius. aut ſeruo pub. aut ipͥ magi
ſtratui et ex ſtipulatōne magiſtratus vł ſui pu
datᷣ minoꝛi vtił actio. vt. ff. e. l. i. §. exigere.
Item tenentᷣ ſi pͣſidi inqͥrenti de facultibꝫ renū
ciauerunt falſa ꝑ gratiam vel ꝑ pecūiam. vel ſi
vltro renūciauerūt pͣſidi cōſulentes ei vt daret
illum tutoꝛem. vt. ff. e. l. i. §. ſi pͣſes. Eſt aūt oꝛ
do ſuandus in cōuentione magiſtratuū. Nam ſi
plures dati ſunt tutoꝛes et nil geſſerūt cōueniū
tur pͥmo tutoꝛes eoꝝqꝫ fideiuſſoꝛes quam ma
giſtratus. vt. ff. de admi. tu. ſi plures. ⁊. ȷ. e. l. p.
et antepnł. et ita eſt idem. ac ſi geſſiſſent oēs
Si vero vnus eoꝝ geſſit. alter nil geſſit. ſiquidē
nō eſt diuiſa adminiſtratō. vel eſt diuiſa. ſed ab
eis inᷣ ſe cōuenitᷣ pͥmo gerens ſcdo magiſtratꝰ
eiuſqꝫ fideiuſſoꝛes tercio tutoꝛ qui nō geſſit niſi
obijciatᷣ nō gerēti qꝺ ꝯtutoꝛem nō remouit. vt
ſuſpectum vel tarde rᷣmouit vł cito. ſed tñ in eo
iura pupilli ꝓdidit vel nō exegit ab eo ſatiſdati
oneꝫ rem pu. ſal. fo. cum videret eū deſinere eſſe
ſoluendo et finita tutela inuenitᷣ nō ſoluendo vt
. ff. de admi. tu. l. tres. §. vl. ⁊. l. etiā. et. l. emilius
in fi. ⁊. ȷ. e. l. pnł. ⁊ anp. In his etiā qͣtuoꝛ caſibꝫ
ꝯuenitᷣ poſt illū qui geſſit tutoꝛ qui nihil geſſit
vt. ff. de tu. et ra. cō. diſ. l. i. §. nunc. et. §. de diui.
tu. l. ij. Vbi aūt vnus geſſit. et aliꝰ aliqua geſſit
cōuenitᷣ vterqꝫ ꝓ omnibus añ magiſtratū. vt. ff.
e. l. duo. ⁊ de admi. tu. l. lucius. §. pe. Si aūt vnus
geſſit alius nō. Et eſt tutela diuiſa a iudice vł a
teſtatoꝛe cōuenitᷣ quilibꝫ ꝓ ſua geſtione anteqͣꝫ
magiſtratus et poſt magiſtratus cōuenitᷣ ꝯtu
toꝛ in pͣdictis qͣtuoꝛ caſibuſ. vt. ff. de admi. tu. l.
luciꝰ. §. pe. Appellatur ergo ſubſidiaria actō

nõ ꝙ ſemp vltimo ↄueniaᷓ magiſtratuſ. Sed qa
plerũqꝫ vel reſpicit aptitudinē. vt inſtiē. ad. l. a
quiſ. §. is aũt. Ex pſona etiam magiſtratuum
ↄueniũtur heredes eoꝝ. ſed tñ ex dolo tm̃ vel
lata culpa. licet defunctus teneretᷓ etiã ex leui.
vt diximus in heredibꝫ tutoris. vt. ff. e. l. nõ ſiſt
Pater aũt magiſtratus vel fideiuſſor eius nõ te
netᷓ. etiã ſi volũtate eius filiꝰ fuerit in officio niſi
de peculio. vt. ff. e. l. i. i. Rᷓo. ⁊. §. vltᷓ. Dicitur aũt
hᷓ ſubſidiaria actio vtilis actõ tutele. vlᷓ neg. g.
vnde admittit vſuras. Nã eadem actione conue
niũtur magr̃atus qua tutores vel cura. vt. ff. e.
l. vl. Et datᷓ hec actio minoribꝫ et qñqꝫ datᷓ vni
tutori cõtra magiſtratus ſi nõ exegit a ↄtutore
ſatiſdationē niſi et iſti tutori poſſit imputari cul
pa qꝺ ſatiſ. a ↄtutore nõ exegit. vt. ff. e. l. ꝓpone
batᷓ. et. l. ꝙ ſic. Magiſtratus aũt cõuenti habẽt
bñficium diuiſionis. ſi ↄueniantᷓ ex leui culpa. ſe
cus ſi ex dolo vel lata culpa. vt. ff. e. l. aũpnſ.
Actio iſta pſonalis eſt. nec habet ꝓuilegium in
bonis magiſtratus. minoribꝫ datᷓ et eoꝝ here=
dibus. vt. ff. e. l. i. §. ꝓuilegiũ. ⁊. §. nõ tantũ. Datᷓ
etiam iſta actio in eum qui eligitᷓ ad extimãdaſ
tutoꝝ ſatiſdationem. vt. ff. e. l. i. §. diuus. Item
datur in ſcribam cuiusvicio patrimoniũ minoris
extimatᷓ minori ꝑcio quã ſit dignũ. vt. ĩ. e. l. vltᷓ.
Et dici poteſt iſtos duos poſſe cõueniri etiã an
te magiſtratum. vel forte in ſubſidiũ conueniē=
tur poſt magiſtratuſ. vt placuit quibuſdaꝫ. ſed
tñ iſte ordo nõ repitur in lege.

Incipit liber ſextus de ſeruis fugiti= uis et liberiꝭ mancipiꝭ ſeqꝫ ciuitatũ et ar= tificibus ad diuerſa opera deputatis Et ad rem publicam vel ꝑuatam vel domi= nicam ꝑtinentibus

Quia in ſuperiori libro in titulo ꝺ
admiſtratiõe tutoꝝ in lege lex
habuit mentionē de ſuis fugitis
ponit de fugitiuis ſuis vt ait. p.
Sed hec ↄtinuatio nõ placet. qa
eadem rõne tractaret de dignita
tibus et de multis aliꝭ. de quibꝫ in qnto libro ha
buit mentioneꝫ. Et refutata omnia alia tedioſa
ↄtinuatiõe ſic cõtinuo vt quia. ſ̃. de actionibꝰ ex
cõtractibus. ⁊ quaſi ↄtractus ſubiecit merito hᷓ
de actionibꝫ que ex maleficiꝭ naſcũtur. ſic qꝫ de
furtiſ eſſet tradendũ. Sed qꝛ inᷓ cetã furta peiꝰ
eſt domeſticũ ſicqꝫ qdem nulla eſt efficacior pe=
ſtis ad nocendũ quã familiaris inimicꝰ ponit de
ſuis fugitiuis ꝑtinentibꝫ ad ꝑuatos vel ad ciui
tates vel ad fiſcũ vlᷓ ad impatorem. Item de li=
bertis ciuitatũ et artificibꝫ ad diuerſa opera de
putatis. Videndũ ergo quid ſit fugitiuꝰ. et que
pena imponatᷓ recipiẽti fugitiuũ ſuum. vlᷓ colo
nem uel artificē vel ↄſimiles. Eſt aũt fugitiuꝰ
qui ea mente recedit a dño ne poſtea reuertatᷓ
ad eum licet poſtea mutato ↄſilio redeat qꝛ ne=
mo tali peccato pnia deſinit eſſe nocens. Error
aũt eſt qui tpibus ↄſumptis in rebꝫ nugatoriꝭ.
tandē licet ſero redit ad dñm. vt. ff. de ediſ. e. l.
quis ſit fugitiuꝰ. i. Rᷓo. et. §. erronē. hᷓ tñ no. quia
qꝺ in vno dicitᷓ in alᷓ o exauditᷓ. vt. ff. e. l. i. §. vl.
et penſ. Prouidetᷓ aũt domino volenti requirere
ſeruũ. qa poteſt adire ꝑſidem. vel ꝑ ſe vel ꝑ ma
giſtratus vlᷓ ꝑ milites ſtationarios vel ꝑ apito
res dñm adiuuẽt in requirẽdis fugitiuis et ſi nõ
fecerint mulctantᷓ in. C. ſolᷓ. et eadeꝫ mulcta im
ponitᷓ in eum q queri apud ſe ꝓhibuit. debet eñ
quilibꝫ etiã ſenator pati in domo ſua ſcrutari cu
bicula. et veſtigia occultantis. Item datᷓ pote=
ſtas cuilibet apphendẽdi fugitiuũ ſuum vt ipm
diligentᷓ cuſtodiat anteꝙ in publicuꝫ exhibeat. i.
magiſtratus tradat. Diligentᷓ aũt cuſtodire et
vincē ꝑmittitᷓ. vt. ff. e. l. i. et. ij. ⁊. l. diuus. Item
imponitᷓ pena recipienti ſeruũ fugitiuũ qꝛ mul=
ctatur in. C. ſolᷓ. et hanc mulctã ſicut et ſupioreꝫ
puto applicari fiſco. vt. ſ̃. ꝺ mõ mulctaꝝ. l. mul
ctarũ. hec tñ mulcta remittitᷓ ſuſcipienti ſi infra
. xx. dies fugitiuũ dño ſuo vel mgr̃atibus tradi
derit. vt. ff. e. l. i. Imponitᷓ etiã alia pena q̃ ꝑſta
tur dño ſerui. nec eã puto penaꝫ remitti quia ſu
ſcipiens nõ ſolum ſuum reſtituit. ſed etiã alium
eque bonũ ꝑſtat. vel. xx. ſolᷓ. i. aureos. et hᷓ rece=
perit ſemel. Si aũt recepit eundē ſeruuꝫ bis vel
ter multiplicabitᷓ in eũ pena ꝓ ut iterauit delictũ
hec eſt vt ꝑter ipm. duos vel tres reſtituat vel
ꝑdictam penã ꝓ vno quoqꝫ. ſed vltra terciã vi=
cem forte nõ multiplicabitᷓ pena. vt. ſ̃. ꝺ modo
mulctaꝝ. l. vl. vel ius illud in mulcta hᷓ in pena

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Eſt aūt recipe fugitiuū abſcondendi cāni pſta-
re·vt·ff·de ſuo cor·li·§·ꝗ aūt ait p̄tor·vn̄ pa-
tet recipientē ita demū teneri ſi dolo recipit vo
lens ꝓuare dn̄m ſeruo ſuo·vnde ſi ſeruū credide-
rit ingenuū·nō tenet̄ ſed nec tenet̄ vbi verifice
eſt rōne etatis ſuſcipientē dolo ſi feciſſe·ſed ex-
igit̄ pena a tutorib' vel a curatoribus ei'·vt·ff
de ſeruo cor·l·doli·et·ī·e·l·quicūq₃·§·ꝗ ſi ſeru'·
Jnopia plane nō excuſat ſuſcipientes quia luūt
in corpore qđ nō poſſunt in pecūiam ſoluere·Ex
cuſat tn̄ eos calliditas dn̄i ſi dominus callidie cō
poſuit cū ſeruo vt fugeret apud illum ⁊ ip̄m ibi
dem dep̄hēderet·ꝗ ſi maligne factū eſſe ex ſer
ui īterogatione patuerit qui debet ſubijci torm̄
tis in h̄ caſu cōtra dominū ſuū qđ ſpeāle eſt·ſuo
etiā ſuo eum qui h̄ fecerit ꝓuari oportet ⁊ ad fi
ſcum ptinere mancipiū·vt·ī·e·l·quicunq₃ hoc in
ſuis ꝓuatoꝝ·Si aūt fuerit ſeruus fiſci occulta-
tus occultator ip̄m reſtituit·et·xij·l·argēti fiſco
pſtet·vt·ī·e·l·ſi quiſ·Si aūt erat imꝑatoriſ pſtat
libram auri·vt·l·de fugi·colo·l·ij·Si aūt erat ci
uitatis alicuius ſollicitator et occultator et ſuuꝫ
reſtituit·et aliū eq̄ bonū pſtat et dānat̄ ciuitati
in·xij·ſol·Et eadem pena imponit̄ ꝓ libto ciuita
ti ſollicitato qđ intelligo q̄ntum ad pecuniam·
Alius em̄ libertus pſtari nō poteſt cū liber hō
ſit nec ius patronatus ad aliū extraneuꝫ trāſire
poſſit·niſi cū vniuerſitate·ſed nec tūc trāſit ad
omnē·vt dicemus·ī·de bonis libertoꝝ vel forte
in hoc caſu ex neceſſitate fiet alienatio·vt·ff·d
fundo do·l·i·Jn liberto aūt ꝓuati occultato im
ponit̄ pena in ſola redibitione oparum·vt·ī·de
opis libertis·l·vl·vbi aūt aliquis recipit liberū
hominē artificē ciuitatis vl' deputatū vni alicui
operi vel ſuicio ciuitatis a quo diſcedere nō po-
terat·et paſſus eſt eū cōiungi ancille ſue ꝓpē cal
liditatem ſuā ꝓuat̄ dominio ancille ſue et filioꝝ
eius·vt·ī·e·l·vl·dn̄s tn̄ ignorans nō pateretur
penam·ar·ī·d bonis lib·l·ij·Speciale tn̄ eſt in co
lonis illiricianis vt ſi recepit ignorans nihilomi
nus teneat̄ in q̄druplum p̄ter opas et dammum
qđ locis q̄ deſeruerat factū eſt et forte hoc ha-
bet locum qn̄ putabat colonū alienū·ſed neſcie-
bat cuius eſſet·Si aūt credebat ingenuū·nullā
patiet̄ penam·vt dictum eſt·Vbi aūt recipit
quis colonū tracenſem imponit̄ pena duarum li
braꝝ auri quā pſtat terre domino·vt·ī·de colo·
illirici·l·i·et de colo·tracē·l·i·Si autē non fuerit
tracēſes vel illirici·ſed in qualibet ꝓuincia tri-
butarij vel inquilini ſunt alicuius ꝓuati·pſtat fi-
ſco·xxij·l·argenti et dn̄o reſtituit ip̄m et alium
eque bonū·vt·ī·de agricul' et cen·l·ſeruos·Qui
aūt ſuſcepit gineciarium punit̄ in·v·lib·auri·
Jtem qui recepit teſtrinū punit̄ in tres libras·
vt·ī·de murilegis·l·v·et·vi·Sed nec ip̄e fugiti-
uus impune relinquit̄·Nam vt res furtiua vl' vi
cioſa vſucapi vel pſcribi poteſt longo tp̄e·Sed
nec ip̄e ſibi pſcribet longo tp̄e libtatē·vt·ī·de p
ſcrip·lon·tem·que ꝓ li·l·i·et·ij·nūquid longiſſi
mo forte nō quia dn̄i ſui poſſeſſione nō ꝓuabit ⁊
poſſidendi nō currit pſcriptio·vt·ff·de acq·poſ·
l·poſſidendi·§·ſi ſuus·⁊·l·rem q̄·et·l·p eum·§·i·
et·ī·de pſcrip·xxx·an·l·male·vn̄ cū domin' poſ-
ſideat ſeruū fugitiuū non videt̄ res furtiua·ſed
tn̄ ɔtrariū eſt·quia ſeruus iſte cenſet̄ res dn̄ica
nō peculiaris·nemo em̄ eſt in ſui ip̄i' peculio·vt
·ff·de peculio·l·depoſui·§·ſtichus·res aūt pecu-
liaris q̄diu poſſidet̄ a domino p ſeruū qui deti-
net eam nō dicit̄ res furtiua·vt·ff·d furtis·l·in
terdū·§·cum aūt·Jtem imponit̄ pena ſuo fu
gitiuo in caſu vt damnet̄ in metallū·vl' pes am
putet̄·ſi dep̄hendat̄ in itinere dum tranſiret ad
barbaricuꝫ ſolum h̄ eſt hoſtium ꝓpli romani vt
innuit̄·ī·de ɔmercijs·l·ij·cū dicit extorquenduꝫ
auꝝ a barbaris·hodie tn̄ nō amputaret̄ pes·ſ
vna ſola manus·Et idem vbicūq₃ lex exigit mē-
bri abſciſionē·Pro furto aūt non moriet̄·nec ali-
qđ membroꝝ abſcidet̄ ſed aliter in latrocinio·
vt in aut·ut nulli iu·§·pe·et de man·ꝓn·§·coges
ſed et lombarda dicit tabellioni manū dexterā
amputandā ſi falſum ɔpoſuerit inſtrumentum·

De furtis et ſeruo corrupto

Quia corrūpunt̄ ſerui vt fugiant et oc
caſiōe fuge ɔmittūtur furta·ponit de
furtis et ſuo corrupto·Videamus er-
go quid ſit furtum·Et vn̄ dicat̄ cui detur actio
furti et cōtra quem et in q̄ntū·et qualis ſit actō
Eſt aūt furtum fraudulosa ɔtrectatio rei ali
ene·mobilis·corꝑalis·que fit inuito domino·aio
lucrandi·ſ·gratia rei vel poſſeſſionis vel vſus·
ꝗ etiā iure naturali ꝓhibitum eſt·vt·ff·e·l·i·§·
vl·et inſti·de obliga·que ex delicto naſcunt̄·§·i·
Nam et diuina teſtat̄ auctoritaſ·qđ tibi nō vis
⁊c·Jtem hoc eſt vnū de p̄ceptis decalogi·Fur-
tum nō facias fraudulosa ido dixi·q̄a ſi credat
ſibi licere p vim rem ſuā ſurripe nō tenet̄ furti·
vt inſtit·vi bo·rap·§·quia tn̄·Et de hoc errore
pleni' dixi·ſ·de iuris et facti igno·Jtem et ſi
credat ſe facere dn̄o volente nō tenet̄ furti·q̄a
nō facit dolo·vt dicemus·ī·Nūq₃ tn̄ etiam ſine
affectu furandi ɔmittit̄ furtū hoc ip̄m de quo q̄
ritur·vt ſi ſaccū habentē pecūiam ſurripio q̄uis
nō voluerim ſaccū ſurripe·teneor ſacci nomine·
vt·ff·e·l·qui ſaccū·ɔtrectatō ido ponit̄ in diffi
nitione·quia ſine ea furtū eē nō poteſt·licet vo
luntas vel v̄bum vel ſcriptura inueniat·vt·ff·e
·l·i·§·i·et·l·ſi quis vxori·§·neq₃·et·l·inficiando·
et·l·falſus·§·ſi quis nihil·Contrectatio aūt exi-
gitur vera vl' interp̄tatiua·vt ſi falſus ꝓcurator
volens indebitū exigere·alij delegauerit ſoluē-
dum ſe pn̄te·Nam ɔtrectaſſe ꝓpter pn̄tiam vi-
det̄·vt·ff·eo·l·falſus·§·ſed ſi is·Jtem et ſi heaꝫ
ſeruū tuū pn̄tem apud me et dicaꝫ ei·vade et va
dit·veni et venit·vt·ī·e·l·alienū·Jtem ɔtrecta-
tio ſignificat omnē abductionē vel baiulationē
vt ſi equū vel aliud animal abducat·vt·ff·eo·l·
ſi quis uxori·§·ſi quis aſinū·aliene ideo ponit̄ q̄a
rei que pleniſſime mea eſt ōn facio furtum·nec
teneor furti actione·ſecus ſi alius habeat mecū
rem ɔmunē·vt·ff·e·l·ſi ſocius·Si aūt alius in re
mea habeat ius vl' q: creditor eſt·vl' bone fidei

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

emptoꝛ nõ facio quiḋ furtum· ſeḋ et teneoꝛ fur
ti actione·ſeḋ res nõ eſt furtiua nõ tam̃ agitur
furti·vt·ff·e·l·cum es·§·i·et·l·ſi is qui rem pig=
noꝛi in p̃n·et de vſuca·l·ſequit̃·§·ſi rem·et ꝑ em=
ptoꝛe·l·ſi rem·Sic et ecõuerſo·qñq; fit furtum et
res eſt furtiua nõ tñ agit̃ furti·vt cũ filij vł ſer
ui nobis furtũ faciunt·vt·ff·e·l·ſerui· et inſtit̃·
de obł·que ex de naſ·§·hi aũt·Sed regulare eſt
vt ꝙ furtũ fit et res fiat furtiua ⁊ agatur furti
Item ideo dicit̃ aliene quia rei que nullus eſt pu
ta hereditarie· furtũ fieri non poteſt niſi foꝛte
ab aliquo detineat̃ iure ↄmodati vel pignoꝛe vł
vſuf·vt·ff·e·l·hereditarie rei tñ ciuitatiſ nõ ro
mane agitur furti actione·vt·ff·e·l·ob pecũiaꝫ
qḋ dixi in re hḋitaria·ſerua etiã in re eius quã
puto moꝛtuũ·vt·ff·e·l·ſi qs ex eius· Mobilis au
tem iḋo ponit̃·quia imobilium furtũ nõ fit· nec
eñ ↄtrectari poſſunt ꝓpter ſui im̃eſitatem·vt
in inſtit̃·de uſuri·§·ꝙ aũt· Si tñ cretam abſtule=
ro de fundo tuo fur ſum· quia abſtuli nõ quia fo
di cretam·vt·ff·e·l·ſi crete·et·l·veꝝ eſt qḋ ple
riq;·Coꝛpoꝛał ideo dicit̃ q̃a incoꝛpalia tradi vł
ↄtrectari vel poſſideri nõ poſſunt· vt·ff·de acq̃·
re·do·l·ſuꝰ·§·icoꝛpoꝛales·Que fit inuito domi
no iḋo dicit̃·qꝛ ſi credidit dñm ↄceſſuꝝ·nõ tene
tur et ſi nõ erat ↄceſſurus· ſeḋ in culpa põt eſſe
extimatio ſi nõ debuit putare dñm cõceſſurum·
vt teneat̃ cõmodati·ſi p̃ceſſerat ↄmodatum vł
depoſitum·uel ſi valde ſuppine iḋ putabat·vt·ff
·eo·l·qui re·Si aũt puto me facere inuito dño ꝗ
facio volente eo·furtũ quidem fit· ſeḋ nõ poſſũ
furti ↄueniri·vt·ff·e·inter·§·pe Illud ↄſtat
eum dici nõ inuitũ·qui ſemel mihi ↄſenſit·vt q̃a
rem habuit ꝓ derelicto·vel eam ꝓiecit·vł dedit
mihi ꝑtãtem vendendi et accipiẽdi ꝓ debito vt
ff·e·l·falſuꝫ·§·ſi quis·et·§·ſi iactũ·et·l·cũ credi=
toꝛ·⁊·ĩ·de pigno·l·creditoꝛes·In caſu tñ etiam
volente domino facta ↄtrectatio parit furti ac
tionem·vt·ĩ·e·l·ſi quis·aĩo lucrandi rem vł vſuꝫ
uel poſſeſſionẽ·Ideo ponit̃· quia ſi quis habeat
aĩm nõ lucrandi· ſeḋ damni dandi vł libidinem
exercẽdi cũ meretrice et ancilla aliena nõ tenet̃
furti·nã ſecus eſt in nõ meretrce· q̃a mulieris vo
lũtate nõ videret̃ fieri·licet et in ea vſus quidã
fit·quia tñ nõ eſt ad aliquod ↄmoduꝫ pecũiariũ
ↄſequendũ nõ agitur furti·vt·ff·eo·l·verũ eſt·
et·l·fullo et ſarcinatoꝛ·§·qui ancillã· Item et
eoꝝ tantũ que quis voluit lucrari·tenetur furti
vt dicit̃ de eo qui de archa tantũ vniones volũt
auferre et de eo acriuo aliquiḋ poꝛtare· vt·ff·e
·l·vulgariſ·et·l·ſi quis fur·i·ꝶº·§·i·et·ij·⁊·l·ve
rum eſt·ergo et vbi voluit lucrari vſum rei tñ
tenebit̃ extimatio uſu tantũ nõ ꝓpꝛietate rei·ut
dicunt q̃dam et foꝛte bñ· Alij dicũt extimari ꝓ
ꝓpꝛietatẽ plenam q̃a nõ poteſt ſic ſepari vſus rei
a re ſicut ſepatur frumentũ ab acriuo·et cũ iure
dominij teneat̃ fur dño furti actione debet exti
mari ꝓpꝛietas plena·vt·ff·e·l·qui iumenta·⁊·l·
ſi vendidero·§·cum aũt· Solet tñ aſſignari fieri
furtum nõ lucrandi aĩo·ut ſi ſeruũ tuum in ſuſpi
tione furti habitũ·mihi dediſti vt eum in q̃oneꝫ
haberem·Ego tradidi eum p̃fecto vigilũ quaſi

in facinoꝛe dep̃hẽſum·teneoꝛ furti niſi dominiũ
ſerui in me transtuleris·nec eñ rei mee furti te
neoꝛ·vt·ſ̃·dixi·vt·ff·de ↄdict·cauſa da·l·cũ fuꝰ
Nõ iure naturali ꝓhibitũ eſt ponit̃ in diffiniti
one ad maioꝛẽ cõpꝛobationem ipſius·Nñq; tam̃
non punit̃ furtum de iure ciuili vt ſi fit ei apud
quẽ ludit̃ in alea·vt·ff·de alea·l·i·Dicit̃ furtum
a furno·i·nigro ꝙ clam et obſcure et plerumq;
de nocte fiat·vel a fraude vel a ferendo·i·aufe
rendo·vt·ff·e·l·i· Datur aũt actio furti ei cu
ius inẽeſt· ſi ex honeſta cauſa inẽeſt· que regła
nimis eſt larga·et in multis patit̃ exceptiones·
Nam et eius inẽeſt cui debet̃ ex ſtipulatõne res
Item emptoꝛis ex honeſta cã inẽeſt Idemq;
in fideiuſſoꝛibꝫ colonoꝝ et creditoꝛibꝫ in rebus
nõ obligatis et in mulieribꝫ· et in rebus dotali=
bus et in tutoꝛibus et in curatoꝛibꝫ et ꝓcuratoꝛi
bus et geſtoꝝ negocioꝝ·qui tñ nõ agunt·vt·ff·
e·l·is cui·et·l·eum qui·et·l·inẽdum adijcit·⁊·l·
qui iniurie·§· qui alienis·⁊·l· is cuius inẽeſt non
ſurripi·⁊ ideo ſic regularit̃ trado·actõ furti da
tur ei cuius inẽeſt·ex honeſta et ꝓbabili cã·ſ·ra
tione dominij vel quaſi·vel rõne poſſeſſionis·vł
rõne cuſtodie quã debet dño cuius volũtate rẽ
detinuit·Ideo aũt dixi ex honeſta cauſa quia fu
ris quidẽ intereſt rem nõ ꝑire·rem ſaluã eſſe·et
tñ non agit̃·quia ex impꝛobitate ſua nõ debꝫ ei
actio queri·ſi tñ iuſte quis cepit rem detinere vt
ↄmodatarius vł fullo et eiuſdem rei poſtea fur=
tum admittat·ſ·alij ↄcedendo·et alit̃ vtendo ni
hilominꝰ agere poteſt furti ꝓpter iuſtum iniciũ
Et hic eſt caſus quo fur furti agere poteſt· vt
ff·e·l·itaq;·§·ſeḋ furti·⁊·l·qui naſ·§·ſi ego·Sed
videret̃ cõtrarium qḋ legitur·ff·e·l·eum qui·§·
is aũt apud quem·ſeḋ foꝛte diſtinguit̃·Surripi
atur res ↄmodatario eidemq; furi·an alij cui cõ
ceſſit·vt in p̃mo caſu nõ agat in ſcḋo agat· vel
foꝛte diſtinguit̃·cõmittat̃ furtũ vtendo·an alij
cõcedendo·vt in p̃mo caſu nõ agat in ſcḋo con
tra·Ideo aũt dixi iure dominij· quia dño datur
aliquo poſſideat̃ vel detineat̃·alioquin contra·
vt in re hḋitaria·ſ̃·dictũ eſt· Idemq; et poſt
adhibitã hereditatem añ app̃henſam poſſeſſi=
onem·vt·ff·de vſuc·l·ſi homo·Rõne autẽ quaſi
dominij ↄpetit fructuario bone fidei emptoꝛi et
patri rõne oparum vel afectionis filio ſubtra=
cto actio furti nõ ↄdictio furti dat̃·ſeḋ mat̃ nõ
agit· Item dat̃ creditoꝛi ſi etiam debitoꝛ ſuus ñ
ſit ſoluendo ſiue res eſt ei tradita ſine ſpeãli pa=
ctione eſt ei obligata· aliuḋ ſi generał vt dicũt
quidaꝫ·vel foꝛte ſpecialis pactio ponit̃ ꝓ expſſa
vt·ff·e·l·ſi quis vxoꝛi·§·ſeḋ et ſi rem· et·l·ſi is q̃
rem pignoꝛi·⁊·l·ſi filius·⁊·l·mater· et inſtit̃·ꝺ
obł·que ex de naſ·§·inẽdum·⁊·§·furti autẽ·imo
et domini tenent̃ habentibꝫ ius in re· vel ex iu=
ſta cauſa in rem tenentibꝫ·Si eandẽ rem ſurripi
ant·puta fructuarijs creditoꝛibꝫ ↄmodatarijs·
Nam et ↄmodatarij poteſt inẽeſſe rõne vſus vł
rõne impenſaꝝ ob quas poterat rem ꝛ̃tinere et
inẽfuit eius potius ꝑ retentionem eas ſuare ꝙ̃
vltro ↄmodati agere·vt·ff·e·l·creditoꝛis·et·l·
qui iniurie·§·vł·et·l·ſi is qui rem ↄmodaſſet·et·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·ff· de pig· act· l· ſi pignore· Vbi aūt ſurripit̄ ab
extraneo res in qua dn̄ium ego· et alius habet
ius in re vel rōne vſuf· vel pignoris· ego rōne
dominij et ipi rōne pignoris vel vſufr· expiunt̄
furti· vt· ff· e· l· int̄ omnes· §· ſi ſuus fructuarius·
et· §· hec actio· ¶ Item ido dixi· vel rōne cuſto=
die quia et colom q̄ numis colūt furti et ꝯdictō
ne furtiua agunt· Parciarius vero agit contra
dn̄m vt agat cōtra furem vt qḋ exegerit red=
dat· forte quia fructus nōdum tenuerat dn̄i vo
lūtate· Item et fullones· et cōmodatarij agere
poſſunt furti actione· quia eoruꝫ inteſt· ſed non
agunt eoꝝ fideiuſſores vł patres quaſi patruꝫ
rōne peculij videant̄ intereſſe· agunt tn̄ p̄res ex p
ſona filioꝝ· Ibi aūt quibus p̄cario cōceſſum eſt·
vel res eſt depoſita cum de culpa nō teneant̄ nō
agunt furti niſi poſt litem ꝯteſ· ꝯtra eos res fur
ripiat̄· vt· ff· e· eum qui· §· p̄terea· ⁊· §· an pat· et
·§· is qui p̄cario· ⁊· §· nō ſolum· ⁊· l· ſi quis vxor· §·
ſi ſeruus tuus· ¶ Dat̄ aūt hec actio furti cōtra
fure ē ſit pubes vł impubes· dum tn̄ ſit doli capax
vt· ff· eo· l· impuberē· Item et pater agit cōtra
filium qui habet caſtrēſe peculiū ex quo ſibi ſa=
tiſfacere poteſt de furto q: q̄ntum ad caſtrenſe
peculiū reputat̄ ꝓ patrefa· alioq̄n nō eſſet iudi=
cium int̄ eos· vt· ff· eo· l· ne cū filio· Sed ⁊ pater
furti tenebit̄ filio· ſi eius rem ex caſtrenſi pecłio
ſubtraxit· tutius eſt eni̅ vt dicamus eū cōueniri
actione in factū· Item vir cōtra uxorem et ecō
uerſo nō agit furti durante matimonio· ſed de
damno dat̄ actio in factū· qui tn̄ p̄ſtiterit opem
vxori in furto faciendo tenet̄ furti· vt· ff· eo· l· ſi
quis uxori· et· ꝯ̄· rerū amo· l· ij· In fure p̄terea con=
ſidera ſit liber an ſeruus· Liber eni̅ in dubitant̄
tenet̄· ſerui aūt ſiquidem dn̄o ſuo ſurripiant ver=
bis· et verberib⁹ poſſunt caſtigari· ſed iudicio
nō poſſunt ꝯueniri niſi rem cōtractent poſt ma
numiſſionē· vt· ꝯ̄· an ſuus ex ſuo facto· l· vl· et de
noxa· l· i· et inſtit· de obł· que ex de naſ· §· ibi aūt·
⁊· ff· e· l· ſerui et filij· Videt̄ tn̄ q̄ ꝓ furto qḋ ſer
uuſ· dum eſt in fuga· domino facit poſſit agere
domin⁹ actione furti cōtra eum qui cepit bona
fide poſſidere· vt· ff· e· l· ſerui· §· vlt· Sed poteſt
intelligi vt loquat̄ de domino· vł bone fidei em
ptore· qui domin⁹ eſt de iure p̄torio qḋ patꝫ ex
eo qḋ loquit̄ de vſucapione ſui· Si ergo ver⁹ do
minus eſſet nō ageret· vt· ꝯ̄· dictum eſt· agit er
go bone fidei emptor ſerui cōtra veꝝ dn̄m ſui
ſi tn̄ patiat̄ furtum eo t̄pe quo eſt apud ꝓprieta
riū vel poſtea q̄ꝫ bone fidei emptor deſiit poſſide
re ſuum· Si aūt ſeruus ſurripiat bone fidei emp
tori intērim dum eſt apud eum· nō agit bone fidi
ēptor noxali actione cōtra dn̄m· vtpote cū bone
fidei emptor teneret̄ alijs quibus ſurripet ſuus
eo tempore noxali actione· Sic eni̅ dicit reg̃la q̄
tenet̄ alijs noxali actione ipē ea agere non pōt
vt· ī· e· l· pe· Vbi aūt ſuus extraneus ſurripit mi
hi qui nullū ius hēo in ſeruo· certū eſt teneri no
xali actione· dn̄m ſui vel bone fidei vel male fi=
dei poſſeſſorē ſerui· vt· ff· ꝺ noxa· l· i· et· l· nō ſolū
Liberi aūt noſtri et mercenarij nobis ſurripien=
tes furtū faciunt· et res in furtiuā cauſam cadit

ſed nō poſſumus eos cōueniri furti actōne ſi fur=
ta viliū reꝝ ſunt· nec ſunt publice iudicanda ta
lia furta· vt· ff· e· l· ſi libertus patrono· et de pe=
nis· l· reſpiciendū· §· furta· ſed et datur actō fur
ti contra eū qui tulit furi opem et ꝯſiliū dolo ma
lo· nō diſtinguo ſint ſocij vel nō· Conſiliū aūt dat
qui pſuadet et impellit et inſtruit aliquē ad fur
tum faciendum· opē fert qui miniſteriū et adiu=
torium p̄bet ad ſurripiendū res· Ille ergo q̄ pā
nū rubrū oſtendit fugauitq: pecudes vt in fru
ges inciderent tenebit̄ furti· ſed ſi fugauit per
laſciuiā tenebit̄ actione in factum ꝓ damno da
to in pecudibus· vt inſtit· e· §· interdum· et· ff· e· l·
in furtis· §· vlt· et penł· et· l· nam et ſi· Tenet̄ tn̄
quis de opē ⁊ ꝯſilio ita demū· ſi furtū ſecutum ſit
vt· ff· e· l· ſi is qui· §· ſi tu· Solum aūt conſiliū non
aſtringit me furti actione· niſi furtū aſs ſi erat
ꝑpetrandū· niſi conſiliū meum p̄ceſſiſſet· licet ſe=
cus ſit in actione ſerui corrupti· ⁊· l· aq̃lia· vt no
taui in ſumma inſtit· de obł· que ex de naſ· Nec
diſtinguit̄ vtꝝ fur poſſit conueniri furti actio
ne vel nō ſed ſatis eſt· qḋ furtum ꝯmiſſum eſt vt
ſi ſeruis vel vxoribus furtum facientib⁹ quis de
derit opem vel conſiliū· Si tn̄ duo ſerui inuicē ſi=
bi pſuaſerunt vt fugerēt· alter alteius fur nō ē·
ſed quid ſi inuicem ſeſe celauerint· poteſt dici al
terum alteius eſſe furē· vt· ff· e· l· qui ſeruo ¶ Iteꝫ
et qui p̄ſtat opeꝫ q̄nq: tenet̄ quaſi qui p̄ſtat opē
et ꝯſilium· vt ſi tu ſcires me velle furari cōmo=
daſſes mihi ferramenta ad hoſtium effringēdū
vel ſcalas ad aſcendendū· licet nullum p̄ncipalit̄
dederis conſiliū ad furtum faciendū· vt· ff· e· l· ſi
pignore· §· pnł· Et nota qḋ is qui opem p̄ſtiterit
tenet̄ furti in duplum tantū· et ſi furtum ſit ma
nifeſtū· nō aūt tenet̄ condictione furtiua· vt· ff·
·e· l· is qui opem· et· ff· de ꝯdict· fur· l· ꝓinde· Cō
petunt aūt ex furto due actōnes· ſ· condictō fur
tiua ad rem qua tenet̄ fur et heres eius de q̄ ſpe
cialis eſt rubrica· ꝯ̄· de condict· fur· ¶ Actio aūt
furti dat̄ ad duplū vel quadruplū diſtincto eo
in furto ſit manifeſtū vel nō manifeſtū· eſt autē
manifeſtum q̄n fur a domino vel ab alio quocū
q: anteq̄ꝫ ꝑueniat ad locū deſtinatum· eadē die
dep̄hendit̄ vel cum videat̄ ad eum ꝯp̄hendendū
eſt occurſum niſi ſurripientis mutet̄ ſtatus· vt
ſi in ſuiture mihi ſurripuiſti ⁊ manumiſſus de=
prehenderis in furto teneris furti nō manifeſti
¶ Si autem cum tibi facerem furtum de domo
tua abſcondiſti te· ne te occidam· etiam ſi vidiſti
furtum fieri· non tamen eſt furtum manifeſtum
vt· ff· e· l· ſi quis· et· l· pe· aliud aūt omne furtum
eſt nō manifeſtum qḋ ex p̄dictis nō ꝓbetur ma
nifeſtum· ex p̄mo agitur in quadruplum· Ex ſe=
cūdo in duplum· vt duplum dicat̄ reſpectu rei ⁊
vtilitatis extrinſece et intrinſece· quicquid eni̅
ſimplandum eſt p condictionē· duplat̄ p actionē
furti· In condictione aūt extimat̄ res q̄nti pluri
mi cepit eſſe poſtea a tempore more ¶ Item exti
matur qḋ lucrari iuſte potui ſine alterius iniuri
a· vt hereditates vel legata que p ſeruum acq
ſiuiſſem· ſi mihi nō eſſet ſubtractus· Item exti=
matur damnū penarum vel conſiliū in qḋ incidi

ꝓpter furtũ· ħ tñ nõ extimat̃ dãnũ qđ vſuca
pionẽ nõ impleuit impeditꝰ furto· vt· ff· de ꝯdic·
furt̃· l· in re furtiua· et· ff· e· l· ſi quis vxori § vl·
et· l· inficiando· § i· ⁊· ij· et· l· ſi is cui· § vlt̃· In ta-
bulis aũt vel cautionib' amotis nõ tantũ p̃cium
tabularũ debet extimari· verũ etiã ſumma que
cõtinet̃ in eis· ſi tñ alie nõ ſint ꝓbatões debite
pecũie· vt· ff· eo· qui tabulas· Et poteſt ħ ſubijci
regula generalis· qđ vbi defert̃ alicui actio fur
ti rõne dominij· dñium et p̃dicte vtilitates exti
mant̃· vbi aũt defert̃ rõne intereſſe ſolũ intereſſe de
bet extimari· vt· ff· e· l· ſi vendidero· § cum aũt·
Creditor ergo aget actõne furti creditorenus
ſi ſine culpa ſurripiat̃ ei pignus ab extraneo· Si
vero culpa ſua· q̃a ipe tenet̃ debitori ad pignus
reſtituendũ· aget ad ſummã pignoris· vbi tñ de
bitor ſurripuit creditori agit creditor ad ſum-
mã debiti tantũ· etiã ſi fuerit in culpa· quia debi
tor cuius p̃ponderat dolus ei obijcere culpã nõ
põt· vt· ff· e· l· creditoris· et· l· creditori· ¶ Fullo
nes aũt vel cõſimiles ꝯductiões agunt furti· q2
eorũ intereſt rõne cuſtodie quã debent dño p̃ſta-
re· cui tenent̃ ſi fuerĩt in culpa· Dominus aũt nõ
agit quia nihil intereſt eius eandẽ rem nõ ꝑire cũ
iudicio locati a fullone ſuam rem ꝑſequi poſſit·
ħ ſi ſoluendo in totũ eſt· alioq̃n ad dñm actõ re
dit· q2 eius ꝑiculo nõ eſt qui nihil h3· et ita erit
in hoc caſu actõ furti ambulatoria vt· ff· e· l· ita
q3· et· l· eum qui· § idem ſcrib· et inſtit̃· de ob· que
ex delict· naſ· § itẽ ſi fullo· Furto aũt admiſſo in
re ꝯmodata dñs habet electionẽ ꝯueniat ꝯmo-
datariũ comodati· et tũc liberat̃ fur ab ea· ħ ha
bet neceſſe rñdere ꝯmodatario· an cõueniat fu
rem furti· et tunc liberat̃ ꝯmodatarius ab eo· et
ſi dominꝰ neſciẽs furtũ aliq̃d earũ actionũ elege
rit ſibi nõ p̃iudicat ꝓpt̃ ignorantiam· Et nota qđ
fullo vel ꝯductor vel ꝯmodatarius nõ reſtituũt
dño qđ exegerũt a furti actõe· q2 ꝓpt̃ furtũ ſenſe
rũt incomodũ vſus· creditor aũt reſtituit debito
ri qđ habuit vltra debitũ ſi furtũ patiat̃ ab ex-
traneo· quia rem vſus gratia nõ habet· debito
ergo habito r̃ſtituit ſi qđ h3 vltra ſ̃ debitor ei
ſurripuerit· tunc eñ nõ reſtituit· nec indebitum
ꝯputat· vt· ĩ· e· l· vl· i· ſꝰ· et· § i· et inſti· đ ob· q̃ ex
de· naſ· § que de fullone· et· ff· đ pig· act̃· l· ſi pig
nore et locati· l· is qui· Datur etiã contra furem
rei vendicatio· et ſi p̃mo cõueniat̃ rei vendicati
one a dño ſupeſt ei ꝯdictio· Iudex tñ qui đ ꝓpri
etate cognoſcit nõ aliter debet iubere rem reſti
tui quã ſibi petitor ꝯdictionem r̃mitteret que ſu
peſt ei gratia vtilitatũ· Si aũt petitor ex ꝯdicti
one cõſecutus eſt litis extimationẽ· fure forte
rem nõ poſſidente· Deinde repiat̃ rem poſſidere
fur ſuperit dño rei vendicatõ vñ ſi paratus fuerit
litis extimationẽ reſtituere· vt· ff· eo· l· eum qui
Poteſt etiã ꝯtra furem p̃ter ſupiores actiones
ꝯpetere actio ꝯmodati ſi furtũ admiſerit rei cõ-
modate· et ſi ꝯueniat̃ furti· i· ꝯdictõe furtiua ex
tinguit̃ actio ꝯmodati quia cõdictio tñ cõtinet
q̃ntũ actio accomodati· imo et plus· i· extrinſe-
cus vtilitates q̃s ſupius nominaui· Si vero ꝯue-
niat̃ p̃mo ꝯmodati actio furti· i· condictio furti
ua nõ tollit̃ ipo iure· ſed ꝑ exceptionem et eſt rõ
q̃a minus continet̃ in p̃ma quã in ſcđa· Et ita in
telligo qđ dicit̃· ff· e· l· ſi is cui· Actio aũt fur-
ti que eſt ad penã nõ tollit̃ ꝓpt̃ eas· vt· ff· ꝓ ſo-
cio· l· rei cõmunis· amplius etiã ꝓuidet̃ domino
in re furtiua ne ipa vſucapi poſſit· anteq̃ȝ ad do
minũ ſcientẽ ꝑueniat vere uel interpratiue· vt q̃a
lis eſt extimata· vt· ff· e· l· q̃uis· et· l· ſi ad dñm·
et de vſucap· l· ſequit̃· § qꝫ aũt· Quid aũt ſi ex re
furtiua puta ancilla ꝑtus eſt editus· et certe par
tus ancille furtiue qñq3 eſt furtiuus et eius no-
mine ꝯpetit actõ furti vt ibi dicit vt ſi pregnan
tem ancillam ſurripio· vel nõ p̃gnantẽ· Si tañ
apud me ꝯcepit et pepit· Si vero apud me ꝯce-
perit· pepit aũt penes bone fidei poſſeſſorẽ fur-
tiuꝰ eſt· ſed eius nomine nõ dat̃ actõ furti· Idẽ
dico in vacca furtiua nõ obſtante eo qđ dicitur
in· ff· de vſuc̃· l· ſi aliena § i· quia illud puto cor-
rigi in· ff· de furt̃· l· qui naſ· § ſi ancilla· Et in iſtis
caſibus certũ eſt ꝑtum vl' fetũ vſucapi nõ poſſe
obſtante vicio rei· nec eſt furtiuꝰ· nec eius nõie
dat̃ actio furti ſi cõcepit et pepit penes bone fi
dei poſſeſſorẽ· Et tũc ſi queras· an vſucapi poſſit
a bone fidei poſſeſſore furtiue ancille vl' nõ· attẽ
de ſciuerit poſſeſſor hic bone fidei matrẽ alienã
anteq̃ȝ ꝯcepit et tunc nõ vſucapet· aut poſtq̃ȝ ꝯ
cepit· et tũc ſi ſciat ſimplicit̃ alienã nõ furtiuam
nõ impedit̃ vſucapio· vt· ff· de vſuc̃· l· ſequit̃· §
de illo· ⁊· § ſi anteq̃ȝ· et· l· iuſto· § ſi poſſeſſionis· ⁊
C· de furt̃· l· ancille· ⁊ ꝑ emptore· l· ij· Si vero ante
q̃ȝ patiat ſciat furtiuã ipedit̃ vſucapio· Si vero
poſtea q̃ȝ pepit ſciat matrẽ furtiuam interpellat̃
vſucapio niſi dñm certificauit ſe habere ancillã
et ꝑtum eius· et vt ſi habeat ius qđ ipe ꝓponat
et ipe rñdebit ad's contra· niſi nõ poſſit certifica
re dñm ⁊ hoc eſt valde notandũ qđ poſterior ſci
entia in ꝑtu impedit hic vſucapionẽ quia in ꝑtu
ꝯmittit̃ furtum· nec eñ in eo habebã titulũ licz
haberẽ in matre· vt· ff· ꝓ ſuo· l· ſi ancillam· ſecꝰ
puto ſi in eo haberem titulũ Eſt aũt furti actõ
famoſa· vt inſtit̃· de pena temere lite· § pnł· Et
ꝑſonalis et ex legibus dat̃ actõ furti nõ manife
ſti· Actio vero furti manifeſti eſt ex edicto p̃to
ris· et ideo nõ videt̃ ãnua ſed ꝑpetua· i· vſq3 ad·
xxx· annos dat̃ ꝯputandos a tempore furti cõ-
miſſi· nec enim pluries naſcit̃ actio furti dño ex
aſſidua ꝯtrectatione furis· niſi ex p̃ma ꝯtrecta-
tione nõ ſit nata ut ſupra dictũ eſt qñ ſeruꝰ ſur-
ripit domino· deinde manumittit̃· Item hoc obti
net· qñ dominũ nõ mutat̃· Nam eo mutato vide
tur nouo domino ꝯpetere furti actio ex ea con-
trectatione que fit nunc et ea que dabat̃ teſta-
tori ipi nihilominꝰ cõpetit eius ſucceſſorib' vni
uerſalibus· vt· ff· e· l· ſi dominũ· et de ſeruo cor· l·
ſi heres· ¶ In heredes nõ dat̃ hec actio niſi lit̃
ꝯteſtata contra defunctũ· nec poteſt dici here-
dem teneri hac actõe· quia ad eum ꝑuenit quia
cum hec actio penã tantũ cõtineat nihil ad eũ
ex ea potuit ꝑuenire· ꝯdictõe tñ furtiua tenet̃
heres ⁊ ſi ad eum nihil ꝑuenerit· Sed et illud no
ta qđ actio furti tollit̃ ipo iure ꝑ pactum· vt· ff
de pact̃· l· ſi tibi· et· l· ſi vnus· § pactus· Sequitur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

de actōne ſerui corrupti videre cui detꝰ· et cōtra
quem· et in q̄ntum· et qualis ſit actio ¶ Datꝰ au
tem directa dn̄o cuius ſeruus corruptus eſt· vti
lis aūt datur eis qui habent ius in ſeruo· vt vſu
rarijs· vſufructuarijs· creditoribꝰ et bone fidei
emptoribus· nec obſtat qđ legitꝰ· ff· e· l· i· §· i· bo
ne fidei emptorem nō agere· nec eīm rōne ꝓprie
tatis agit· ſed rōne operaꝝ et incomodi quod
ipe paſſus eſt· Nam rōne ꝓprietatis in ſolidū nō
poſſunt expiri duo· ſ· bone fidei emptor et ꝓprie
tarius· ſed ꝓ parte expiuntꝰ duo ſocij· vt· ff· e· l·
ſi q̄s ſeruū· i· R°· et· §· i· Corrūpitꝰ aūt ſuus ſiue de
bono fiat malus· ſiue de malo deterior et fit hꝰ p
ſuaſione· Eſt aūt pſuadere plus quā compelli et
cogi ſibi pere· vt· ff· eo· l· i· §· pſuadere· Extimatꝰ
aūt in hac actione q̄nti deterioratus eſt ſeruus
in corpore vel in aīo ex pſuaſione mala ¶ Item
extimantꝰ res q̄s ſubtraxit incōtinenti poſt cor
ruptionē et poſtq̄ ꝯfugit a domio· Si aūt ex inte
uallo poſt fugam det damnū vel ſurripiat nō ex
timatꝰ in hac actione contra corruptorē· reſtitu
itur aūt in duplū damnū datum· Nec diſtinguo
vi uat vel mortuus ſit ſeruus vel manumiſſus· vt
· ff· eo· l· ſi quis· §· vl· et· l· in hoc· et· l· neracius· et
· ꝭ doli· §· hec actio· ⁊· §· vl· Et eſt actio hec per
petua forte q̄ntum ad rem tantū heredibꝰ datꝰ
ſed nō in heredes q᷑ penaliſ· vt· ff· e· l· hec actio
penalitꝰ tn̄ non datꝰ uiro in vxorem ꝯſtante matri
monio· vt· ff· e· l· vl· Illud noto qđ patri datur
vtilis actio filio vel filia corrupta in eā ſummā
quā ipe extimauerit ſuo iureiurādo· vt tn̄ iudex
refrenare poſſit extimatiōem· Sicut in actiōe in
iuriaꝝ dicitꝰ· vt inſtitꝰ· de iniurijſ· §· pena· et· ff· de
iniurijſ· l· ꝯſtitutionibus vel forte iudex extima
bit ſummaꝫ ad quam cōperat· vt ar· ff· de cuſto
dia rerum· l· ſi quis·

¶ De operis libertorum

QVia occaſione operaꝝ liberti fugiūt
a nobis· Ideo ſuppont ꝰ operis liber
toꝝ· Videndū ergo quid ſit opera q̄s
poſſit operas imponere· Et cui et qn̄ cedat opa
rum obligatio· et qualitꝰ ſoluantꝰ· Eſt aūt opera
diurnū officium· vt· ff· e· l· i· id eſt officium qđ q̄s
exhibet alicui p diem· diem dico artificialē non
naturalē· ſicut dicitꝰ qui mane iunctū veſperi dicē
vocari p̄cipis· Et illud factus eſt veſpere et ma
ne dies vnꝰ· alioq̄n tn̄ ꝓ breuioris temporis ob
ſequio ponitꝰ· libertus eīm ſalutando patronum
et ei aſſurgendo· et ſimilia faciendo obſequialē
operā dicitꝰ exhibere· vt ꝓbatꝰ· ff· de cōdictꝰ· in
de· l· ſi nō ſor· §· libertus talia tn̄ dicuntur ꝓprius
honor· ⁊ reuerentia· vt in autꝰ· vt liberti de cete
ro· Imponit aūt opas ille ſolus qui manumittit
ex volūtate· niſi in caſu· i· qn̄ pater iuſſit filiū ſuū
manumittere ex cā fideicō· vt plenuꝫ ius patro
ni haberet· Secus in alio fideicō· niſi māumitte
ret ante diem· poſtq̄ ex teſtamēto tenebatꝰ ma
numittere· vt· ꝭ· e· l· ij· et· l· iij· et· l· mater· ⁊· l· ſi ti
cius· et· ff· de bonis li· l· qui ex cauſa ¶ Porro vbi
accepit quis pecūiam a ſeruo vt māumittat eū
bene imponit opas· quia ex pacto inito cum ſer
uo nō tenebatꝰ· licet iudex hortari debeat domi
nū vt ſeruet pactum· vt· ꝭ· de tranſactꝰ· l· inepoſi
tas in fi· ⁊· ꝭ· de liberali cauſa· l· cū affirmes· et· l·
poſt certi· nec obſtat· qđ legitꝰ· in· ff· de acq· he
redi· l· ſi ſeruū quiſ §· ſi quiſ· loquitꝰ eīm cum dedit
domino futuro vt redimetꝰ a domino p̄nti· vl ſi
dedit domino p̄nti vt māumittatꝰ ſuccurritꝰ eivt
nō agat contra dominū ad māumittenduꝫ· Sed
vt nō cogatꝰ eius heres eſſe ad hoc eīm videtur
ſpectare p̄cedēs materia· Si vero alius ꝓ ſuo
dederit mihi pecūiam ꝓ manumiſſione ſui mei·
ſiquidem cū ſeruo tantū pepigi de māumittēdo
et alius ꝓ eo mihi dedit pecūiaꝫ· idem eſt qđ· ꝭ·
et ita exaudio qđ eſt in· ff· de obſequijs· l· ticius·
Secus ſi cū extraneo pepigerim vt māumittāvt
ꝭ· e· l· q̄ numiſ· Itē et vbi ex nccitate manumitto
et libertus ſciens ſe poſſe recuſare opaꝝ impoſi
tionem eas ꝓmittit tenetꝰ·· vt· ff· e· l· i· et· l· cam
panus· Item et imponit operas qui nō māumit
tit· Seruus eīm patroni ſtipulari poteſt opas a
liberto vel ipi patrono vel ſimplicitꝰ· ſed nō ſibi·
vt· ff· eo· l· ſeruus patroni· et de ſtipu· ſeruoꝝ· l·
aīpenſ· ¶ Imponuntꝰ aūt opere liberto tantum
nō ingenuo· vt· ff· e· vt iuris· i· R°· Et incōtinēti
poſt manumiſſionem nō ante· vt· ff· e· l· vt iuris
et de liberali cauſa· l· vltꝰ· §· adeo· niſi incōtinenti
poſt impoſitionē ſequatꝰ māumiſſio· Nam et aſs
que fiunt incōtinenti videntꝰ ineſſe contractibꝰ
vt· ꝭ· de pactꝰ· l· petens· et· ff· ſi cer· pe· l· lecta·
In ingenuo nec impoſitio tenet· nec pactum de
māumittendo et pecunia ob id data repetitꝰ nec
fideiuſſor ꝓ ea datus tenetꝰ· vt· ff· ꝰ ꝯdic· c· da·
l· dedi· §· ſi liber· et de fideiuſ· l· ſi quis ꝓ eo· Sed ⁊
illud in liberto nō multū refert· ſit pubes an im
pubes· Nā et impuberis p̄nt eſſe ope ſi numi cal
culator eſt vl hiſtrio· vt et pubes vl ipubes poſ
ſit cōueniri· vt· ff· de liberali cauſa· l· vl· Tn̄ ma
iori q̄nquaginta āis· nō videtꝰ poſſe operas im
poni· quia et impoſite ante· l· annos extinguuntꝰ
poſtea· vt· ff· e· l· liberta· Imponūtur aūt ope
re p iuſiurandum· et p ſtipulationem· vt· ff· e· l·
vt iure· et de lib· cauſa· l· vltꝰ· et eſt hoc mirabile
qđ pactum veſtiatꝰ ſacramento· qđ aſs nō repitꝰ
et ex ſacramento actio in factum dabitꝰ ex ſtipu
latione aūt dabitꝰ condictō certi· ſi certa ſit opa
vt cum pecunia credita petatꝰ· vt· ff· e· l· a duo
bus· Si autem incerta ſit opera agetꝰ actione ex
ſtipulatu· vt inſti· de v̓· obli· in p̄n· ¶ Cedit aūt
et venit opaꝝ obligatio eođ die quo cederet ſi
ſtipulatus eſſet· quid ſibi fieri· i· cum potuit facē
et nō fecit· vt· ff· de v̓· obli· l· cōtinuus· §· cum ita
et· §· item qui inſulaꝫ· ⁊· ff· e· l· quotꝰ· Si aūt ſit in
certa nō cedit eaꝝ obligatio niſi cum inducuntꝰ
liberto· Venit aūt dies eaꝝ cum poſtq̄ fuerint
indicte potuerit p̄ſtari· vt· ff· e· ſi quis· §· iudicū·
et· §· p̄terite· Soluitꝰ obligatio oparum p bn̄fici
um legis iulie de maritandis ordinibus· ſi quis
habuerit duos filios in poteſtate ſua etiam diū
ſis temporibꝰ p̄ter eum qui artem ludicram ex
ercuit· vel mercede ꝯuenit purgare cum beſtijs

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Item qꝫ et ſi habuit vnū filium q̄nquēnem·vt·ī·
e·l·nec patronus·vt·ff·e·l·qui libertinuſ·Item
ſoluit̄ rōne infirmitatis liberi vel dignitatis eidē
ſupuenientis·vt·ff·e·l·libert⁹ qui poſt·et·l·nec
audiendus·et·l·int̄dum et diminui·Item ratio
ne etatis·l·annoꝝ·vt·ſ̄·dixi·Item ꝓpter tacitā
et p̄ſumptā volūtatem patroni de remittendis
operis ipſi liberte quia ſibi copulat eam in vxorē
vel ↄcubinaꝫ·vt·ī·e·l·liberte·ff·e·l·liberta ſed
in ↄcubina tu·ſufficere ei debet patrono q̄d ei⁹
corpore et ſubſtantia fruit̄·vt dicit̄·ī·qui po·in
pig·ha·l·vl·Item p̄ſumit̄ patronus in remitte
re gratia ſiniſtre ſuſpitionis vitande·vt ſi ↄſen=
tiat liberte·Si em̄ nupta ei exhiberet opas·ma
rito poſſet generari ſiniſtra ſuſpitio·poſſunt tn̄
peti ope cum nupta deſierit eſſe·Itē poſſunt pe
ti ꝓ tempore·q̄d currit ante nuptias·vt·ff·e·l·
ſi quis hac·§·pe·et·l·ſi libertus ita·ꝛ·l·ſicut ap=
tron⁹·que aūt ope ad quos trāſeāt·ī·e·notabo

Nota diſtinctionem operarum

Hec aſſignant̄ ↄtrarium·ſ̄·de in ius vo
can·l·venia·ad ſolutionē aūt huius ↄ
trarii et alioꝝ multoꝝ que aſſignant̄
ff·e·p totum·t·facienda eſt diſtinctio operaꝝ
quia alie ſunt obſequiales·alie fabriles·alie ar=
tificialeſ·Obſequialiū·alie ſunt in faciendo vt d̄
aſſurgendo ipſi patrono·et eum ſalutando et re
uerendo·eiuſqꝫ negocijs gerendis·Alie ſunt in
nō faciendo·vt de nō teſtificando in patronum
de nō vocando eū in ius ſine venia de nō accuſan
do·he aūt obſequiales ſi in nō faciendo ↄſiſtant
etiam ad extraneos heredes patronoꝝ trāſe=
unt·vt·ff·de in ius voc̄·l·venia·q̄d em̄ dicit ibi
de ea que eſt de nō vocando etiam ad alias que
ſunt in nō faciēdo·eadem rōne extendo·Sin au=
tem ↄſiſtant in faciendo ad heredes extraneos
patroni nō tranſeunt·vt·ī·e·l·liberti liberteqꝫ·
Sed ad filios ſic·vt·ī·e·qui manumittūtur·circa
p̄n·et·ī·de abſequijs·l·v·etiam exheredatos niſi
mala mente ſint exheredati·vt·ff·de bonis lib·
l·ſi patronus·§·ſi quis nō mala mente·he autem
ope et ſine impoſitiōe naturali rōne a liberto de
bent̄·vt·ff·de ↄdict·inde·l·ſi nō ſor·§·libert⁹·Et
ſi quis velit ſubtilit̄ intueri·ope quas in nō faci
endo dixi ↄſiſtere ꝓprius diceret̄ honor ſeu re=
uerentia·quia q̄d legitime poſſet in aliū facere
directo paſſu·oportet eū facere cōtra patronū
cū quadam difficultate que nō eſt magna·Nec
cum damno ſuo·operā enim q̄ndaꝫ exhibere di
ci poteſt patrono cū adit p̄torem et ł̄ impetrat
ab eo·Obſequiū vero eſt in alijs quas dixi in fa
ciendo ↄſiſtere vt hic·et naturali ingenio·et in
aut·vt liberti de ceto·§·ij·Et ex diffinitiōe ope
ncttari poſſunt vt diximus in ſumma·Artificia=
les aūt vł fabriles ꝓprie dicūtur ope·Et no·q̄d
ſ̄m diuerſitatem oparum vel honoꝝ et obſequi
oꝝ̄ varia ſtatuūtur iura·Fabriles aūt opas
dico incertas vt ſtipulatus eſt patron⁹·xx·ope
ras nō exp̄ſſit ſcriptorias vł pictorias·lex tn̄ fa
brilium v̄bum·nūc ad incertas·nunc ad certas
operas extendit·ego hoc vocabulū tantum ad
incertas rōne doctrine accomodo·licꝫ enim no
bis fingere nomina·ſenſu tn̄ inſpecto et retēto
et cōtrouerſia de nomine ꝑtinacibus relicta·vt·
ſ̄·de cōſti·pec·l·penſ·§·ſed vt ſubtilitati eorum
Artificiales voco certaſ·q̄n ſpecificatō operaꝝ
facta eſt·puta·x·oparum ſcriptoriaꝝ vł picto
riaꝝ ſimiliūqꝫ·he aūt ſicut et fabriles p ſtipula
tionem vel iuſiurandū imponūtur·vt·ff·de libe
rali cauſa·l·vl·§·adeo·Sed in multis differūt·et
p̄mo in ceſſione diei·quia certe opere ſtatim ce=
dunt ꝛ veniūt cum poſſunt p̄ſtari·Cedunt tam̄
a die ſtipulationis incerte nō niſi indicant̄·i·niſi
a patrono petant̄·vtreqꝫ tn̄ petūtur tūc demuꝫ
q̄n tantū tranſierit tempus quo p̄ſtari potuerīt·
vt·ff·eo·l·quot·certe·et·l·cum patronus·i·ꝶ°·
et·l·ſi quis hac·§·iudicium·ꝛ·l·ope in rerum ē·
quia lex illa quot·p̄mum in opis certis·deinde
in incertis loquit̄·et de eiſdem loquit̄·l·illa cum
pa·et illa ſi quis hac·Secūdo differūt in ſolutio
ne·Certe em̄ alij ſolui poſſunt·incerte nō·vt·ff·
e·l·ope in reruꝫ et vocat in illa·l·ope officiales
opas illas·que ſunt incerte·fabriles v̄o certas
Quid aūt ſit cedere diem operaꝝ vel venire
dic·vt·ff·de v̄bo·ſi·l·cedere·In duobus tn̄ caſi=
bus etiā incerte alijs ſoluūtur volente patrono
vt ſi patronus aliter nō poſſet vti liberti operiſ
vel cum inops eſt patronus··vt·ff·e·l·patron⁹
qui opas·et·l·ſi libertus artem·Differūt tercō
in adiectione pſonaꝝ facta in ſtipulatione·cer
tas em̄ mihi aut ticio·Incertas tantū mihi ſti=
pulor·Item certas poteſt mihi vel ſibi vel ſim=
plicit̄ ſtipulari ſuus me⁹·Incertas m̄ vł ſimpli
citer nō ſibi·vt·ff·e·l·ſeruus patroni·i·ꝶ°·et·l·
libertus·et·l·nihil·ꝛ·l·quia·et·l·he ope·i·ꝶ°·
et caue tibi quia in hac·l·he opere vocat fabri=
les certas·Quarto differunt quia certas debet
libertus p̄ſtare ſcꝫ victu et veſtitu patroni·In
certas ſuo victu p̄ſtat libertus·vt·ff·e·l·ſuo·et
·l·aut certe·et·l·imponi·et·l·pe·lex enim penſ·
que dicit victum et veſtitum eſſe p̄ſtanduꝫ ſup
certis tantū intelligit̄·quia ſi de incertis loque=
retur male diceret libertuꝫ·aut quēlibet alium
edentē operas·quia incerte p alium edi nō poſ=
ſunt·nec alij·conſtat enim eaꝝ ꝓprietas et in p
ſona edentis et eius cui edūtur·vt·ff·e·l·opere·
in rerum·hec tn̄ differentia poſſet tolli ſi dicas
q̄d in·l·penſ·loquit̄ cum libertus ſe alere nō po
terat·vt in p̄dicta·l·ſuo·Quinto differūt·q: in
incertis fideiuſſor ex ſua mora teneri nō poteſt·
vtpote cum nō cederent niſi cum inducūtur·Cū
aūt ſoli fideiuſſori liberti inducūtur nō poteſt te
neri·quia libertus nōdum eſt obligatus·in opis
aūt certis idem eſt q̄d in qualibet credita pecu=
nia·vt·ff·e·l·ſi libertus·mo·et·ſ̄·e·l·a duobus·
lex tn̄ videt̄ dicere idem in cuiuſlibet facti ꝓmiſ=
ſione·vt·ff·de v̄bo·ob·l·cum filiuſ·§·i·Sexto no
tatur differentia in tranſmiſſione·circa quā ita
trado generalia duo·quia nulla opera trāſit ad
heredem heredis·vt·ff·de v̄bo·ſi·l·ſciendum·
Item quia ad omnem operam ſcꝫ fabrilem vel

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

artificialem agũt liberi ſi patronus ſibi liberiſ qꝫ ſuis fuerit ſtipulatꝰ·et ꝓ eq̃libus portionibꝰ et vtili actione·etiã ſi nõ ſint heredes·et ita intelligiẽ qđ eſt·ff·e·l·ſi quis opas·et·j·e·l·vt iuris·§·ſi liberti·et·j·de v̄·obli·l·qđcũqꝫ·§·ſi quis ita·Si vero ſibi tantũ ſit ſtipulatus patronus·⁊ incertas opaſ·ad heredem extraneũ nõ trãſmittit·etiã liẽ·ɔteſ·niſi forte cõdemnatio fuerit facta ad liberos·etiã nõ inſtitutos·nõ tñ mala mẽte exheredatos et nõ li·ɔteſ·tranſmittit ſi tamẽ ſint p̃terite·future enim alij edi nõ poſſunt·et hꝫ ꝓbanẽ·ff·e·a duobus·et·l·ſi operaꝝ iudicio·et·l·qui libertinus·§·nõ ſolum·⁊·§·ſi iam·et·l·operaꝝ in p̃n·et·ff·đ bonis li·l·ſi patronꝰ·§·ſi qs nõ ma·et de acq·here·l·ꝓ herede·§·quid tamen ¶ Cum aũt certas ſibi ſtipulaẽ patronꝰ nõ trãſmittit eas niſi ad heredes ſuos vł extraneos directo tñ et ꝑ ſe et nõ ꝑ alium ad ſucceſſionẽ venientes et ꝓ hereditarijs portionibꝰ·quia ſicut pecũia credita petiẽ opera·vt·ff·e·l·a duobus·et·l·cum patronus·§·cũ libertus·

De bonis libertorum et de iure patronatus

Quia nõ ſolum operas·ſed etiaꝫ ſucceſſionem et multa alia iura vendicamus in libertos·ideo ponit de bonis libertoꝝ et de iure patronatus·Videnduꝫ ergo que ſint patronatus iura·et quibus debeãt p̃ſtari·et qñ· Eſt aũt p̃mum ius circa exceptiones turpes·i·que doli vel fraudis habent mentiões nõ dico famoſas·quia nulla exceptõ infamat·Sed circa actiones famoſas vel etiam turpes niſi in caſu quas libertus ɔtra patronũ ꝓponere ñ poteſt ſuccurriẽ tñ liberto ꝑ exceptiõem et actionẽ in factũ·vt·ff·de obſequijs·l·honori·et·l·parens·et de excep·do·l·apud·§·aduerſus·et de vi et vi·ar·l·i·§·interdictum hꝫ quia et đ in ius voc·l·quiqꝫ·§·p̃tor·⁊·l·ſed ſi hac·§·p̃tor·et hꝫ ſi agat libertus nomine ſuo·ſi alieno poteſt quidem etiã ſine venia vocare patronũ in ius·vt·ff·đ in ius voc·l·ɋntum·ſed turpem actionẽ nõ debet intẽdere hoc tñ pleniꝰ dicemus·j·de obſequijs·Tercium eſt de reuerẽtie exhibitiõe quã et ſine impoſitione debet libertus·vt diximꝰ·ſ̄·t·i·vñ libertus nõ debet patronũ vocare in ius ſine venia·Quartũ eſt in alimentoꝝ p̃ſtatione·vt·ff·de li·agno·l·ſi quis·§·ſolent·Quintũ eſt de reuocatione in ſuitutem ꝓpẽ ingratitudinẽ·hoc aũt ius ñ debeẽ niſi manumittẽti ſponte·ſupiora aũt iura debenẽ multis alijs·vt ei quẽ iudicatũ vł iuratũ eſt eſſe patronũ·et detegenti colluſionẽ ſententie latꝫ ꝓ ingenuitate·et ei qui mãumittit ex caſu fideicõ·vel qui accepit ea·l·vt manumitteret Item ei qui ſuum redimit numis ſuis·et fidem ſuauit·Item ei qui vendidit ancillã ne ꝓſtituatur ſi ꝓſtituta ſit cõtra pactum·et ex·l·ad libertatem ꝑueniat quibꝰ et eoꝝ liberis et parentibus p̃ſtanẽ hec iura in infinituꝫ·vt·ff·de in ius voc·l·ad optiuũ·§·patroni·⁊ §·liberos·et·ff·e·filij·et·l·ſi iurauero Eſt et aliud ius ſuccedendi qđ debeẽ patrono·et ſubijcio hꝫ regulã·qđ quilibꝫ qui gratis vł nõ gratis mãumittit habꝫ ius ſuccedendi niſi in caſibus·vt qñ alienũ ſeruũ numis ſuis redimo·vel cũ ab extero accipio pecũiam ꝓ manumittẽdo·vt·j·e·l·i·et·j·de bono·poſſeſſione cõtra tabu·lib·et·j·de latia·lib·l·i·§·illud etiã ſatis·et·ſ̄·ti·i·qui numis·hec ita ſi fuerit vnus patronus·Si vero plures ſimul omnes admittunẽ vt altero decedente ſupſtites tantũ·defũctis filijs excluſis admittũtur aut altero decedente ſupſtites·vt·ff·de opis lib·l·duobꝰ·Sed et filij patronoꝝ admittũtur legitimi tñ·licꝫ ſecus ſit in patrona·vt·ff·e·patrone quidem liberi·et ſimẽ qđem·niſi vni ſit aſſignatus·vt·ff·eo·l·etiam·§·ſi capitis·et đ aſſignatiõe li·l·i·§·ſed ⁊ ſui·et emãcipati·Si vero filius emancipatꝰ·nepos vero ex eo ſit p̃teritus vterqꝫ ꝑ edictum de iungendis cũ emancipatis liberis admittiẽ·nepos tñ de iure ciuili emãcipatus ſolũ de iure p̃torio·vt·ff·de cõiungendis cum emã·li·l·i·§·hꝫ·et·ff·e·l·ij·§·vl·et·l·libertinus·§·vl·Hi aũt mortuo patre vł quaſi mortuo admittũẽ·vt puta deportato eo·vt·ff·e·l·ſi neceſſe·§·ſi deportatus·et plene diximus·j·e·l·i·ſed et liberis deficientibꝰ admittunẽ agnati ſuo ordine vſqꝫ ad quintũ gradum·vt inſti·de ſucceſ·li·§·multis· ¶ Petiẽ aũt bonoꝝ poſſeſſio in bonis liberti addita locuplete hereditate liberti·vel abvno ex heredibus et nõ relictis filijs a liberto·vel etiaꝫ relictis·ſed ingratis·vt nõ poſſunt arguere teſtamenta ſuoꝝ penituꝫ inofficioſa·et locupletem dico hereditatem·ſi eſt maior·c·annis·Succedet aũt patronus in tercia licꝫ olim in plus ſuccederet quã deberet habere ſine onere·vel ſi minus habꝫ·aget ɔdictione ex lege ad ſupplementũ·vt·ff·eo·l·etiam·§·vt patronus·et inſtiẽ·đ ſuc·li·§·ſed ex noſtra·et·§·fin aũt inteſtato·⁊·§·ſi vero teſta·Repelliẽ autem patronus ab hoc iure ꝓpẽ denegationem alimẽtoꝝ·vt·ff·de iure pa·l·diuus·§·vl·Item ꝓpter adiectionem iuriſiurandi·vt·ff·de iure pa·l·adigere·et·l·qui ɔtra·l·Item ꝓpter p̃miũ liberti·vt ſi vindicauit ſeruus necẽ domini·filio dño negligente et ob hoc ꝑuenit ad libertatem·vt·ff de iure pa·l·penł·i·ꝝ°·Quarto ꝓpter liberti natalium reſtitutionẽ·Quinto ꝓpẽ deportationem vel in metallũ damnationẽ vt liberti vel patroni·vt·ff·de iure pa·ſiue patronus·i·ꝝ°·et·ff·e·l·etiam·i·ꝝ°·⁊ §·plane vna·Sexto ꝑ debite ꝑtis cõceſſionem·vel ſi minus reliquerũt·agiẽ ad ſupplementũ·vt inſtiẽ·đ ſucceſ·li·§·ſi vero·et·ff·e·l·man··§·totiens· Eſt et alia ſeptima cauſa vt·ff·eo·l·ſi libertus meꝰ·Eſt et alia octaua puta ſi patronus exigat mercedem oparum·et tũc diſtinguiẽ·q: aut facit ad poſtulationẽ ⁊ rogatum liberti·forte qa vult libertus magis dare mercedẽ quã ſoluere operas·vel petit libertus gratia ſui amici a patrono q̃tenus locet ei operas ſuas et tunc nõ delinquit patronus·aut exigit patronus mercedem extorquendã ab inuito liberto·⁊ tunc ſiquidẽ ꝓ p̃terita opa·i·ea quã ñ p̃ſtitit ſuo tempore·nõ amittit ius patronatus·quia p̃cium opere accipit·Si vero pro futura ſi

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

quibꝫ patronus facit ex neceſſitate· puta gra=
tia alimentoꝝ nō amittit ius patronatus· ſecus
ſi ex volūtate· Et ꝓbanť hec omnia· ff· de ope=
ris li· l· patronus ꝑ totam legē et de agno· li· l·
ſi quis· et· C· de opis li· l· ſi quā· ⁊ · l· nec patro· Si
vero quis exigat operas nō deſinit eſſe patronꝰ
quantum ad alia· ſed quantum ad cōtractum· vt· j· de
bo· poſ· cōtra ta· l· liberti· ⁊ · l· patronus· Exhibe
biť ergo ei reuerentia et cetera iura patronorum
alīs enim nō eſſet dña· exigat operas an merce=
dem· qđ lex noluit· vt· ff· de opis lib· l· patronꝰ·
et qui ⁊ a quibus ma· l· vl· §· is· Eſt ⁊ alia nona
vt ſi patronus liberto remittat ius patronatꝰ·
vel in manumiſſione vel poſtea inť viuos· vľ po
ſtea in vltima volūtate ibi tñ duo iura reſeruā
tur patrono· i· honor ⁊ reuerentia· et ius reuocā
di in ſuitutem ꝓpter grauem iniuriā· vt· j· eo· l·
vl· et in auť· vt libti de ceto· §· illud· hec aūt cau
ſe locū habēt ⁊ in patronis ⁊ in filijs eoꝝ· et in
omnibꝫ qui iure patroni veniūt ad ſucceſſionem
puta cognatis patroni vſqꝫ ad quntum gradum
vt inſtiť· de ſucceſ· liberti· §· multis· Sunt et alie
que habent locū in filijs patronoꝝ ⁊ in alijs nō
in patronis· puta ſi liberi patroni accuſauerint
libertum paternum vel in ſuitutem maximā pe
tierit ſi tñ ſint maiores· xxv· annis et hoc nō ex
neceſſitate fecerint et vſqꝫ ad ſniam pſtiterint
vt· ff· e· l· q cū maior vſqꝫ i fi· ⁊ · l in ſuitute· Qui
dam tñ dicunt idem et in patrono· vt ar· ff· de iu
re pa· l· cum patronū· ſed eos cōfundit qđ eſt in
· ff· de fideicō· li· l· ſi filius· §· erit· Extra noto· qa
licet pdicte pſone ſuccedant· tñ extraneis here
dibus quedam iura ſuanť· vt· ff· de nō vocādo in
ius· l· venia· et· j· de lati· lib· toll· l· i· §· ſed et ſi· ſub
ďdicē· et ꝓdeſt hoc ſcire· quia multa cōtraria ſol
uit· Itē aliud noto· q̄ pater liberti pferť patro
no et in fratre liberti idem videť dicere lex· vt
inſtiť· de ſeruili cog· ſed in fratre libti· dicunt
quidam cōtrariū ar· eius qđ diciť in· ff· de ſuis· et
legi inteſtato· et de bonis li· l· liberto·

Si in fraudem patroni alienatio a li=
berto facta eſt

Quia ſepe libertus alienat vt patronū
debita portione fraudet· Ideo ponit
ſi in fraudem patroni facta ſit aliena
tio· Videndū ergo qn̄ alienatō liberti ſit reuocā
da· et qua actione· et cōtra quē· et in quntū et q̄lis
ſit actio· ¶ Reuocat aūt patronus alienationeꝫ
liberti qua minuiť ſibi legitima portio· i· tercia·
vt diximus· ſ· e· ꝓx· diſtincto eo alienaūit in vl=
tima volūtate· puta relinquendo legando· vel
donando cauſa mortis· an inť viuos· In pmo ca
ſu ſit reuocatio ſiue dolo ſiue ſine dolo libti fiat
alienatio· Et eſt rō quia portio debita patrono
habeť vt es alienū ſicut et in quarta debita ar=
rogato diciť· vt· ff· de inof· te· l· pāp· §· ſi quis ex
pſonis· Relicta aūt vel legata nō valent niſi ſo
luto ere alieno· vt· ff· ad trebel· l· i· §· anpe· Iſta
aūt que relinquit libertꝰ nō valent· niſi ſoluta de
bita portiōe pſoni· Si aūt alienauit inť viuos ā
ſine dolo aut dolo· ſi ſine nō ſit r̄uocatio· vt· ff· de
ꝓbaē· l· patronꝰ· Si dolo aut in fraudem· l· et pa
troni· aut patroni tantū· ſi in fraudē· l· et patro
ni· q̄ cum plus haberet· c· aureis· alienauit ſic·
vt haberet minus· ſicqꝫ repelleretť patronus ꝑ·
l· que repellit eū a bonis liberti qui minꝰ habꝫ
· c· aureis· tunc ipſo iure alienatio eſt nulla· Per
indeqꝫ habeť· ac ſi non eſſet facta et petita bo·
poſſeſ· contra tabu· a patrono vľ liberto ab in
teſtato decedente dabiť patrono in bonis omni
bus vendicatio ꝑ tercia pte· Si aūt alienauerit
in fraudem patroni tm̄· quia etiā alienatione fa
cta maior cētenario remanſit· et ita patronū nō
in totū repellere ſed ptem eius minuere voluit·
tenebit quidem alienatio· ſed reuocať actione fa=
uiana et caluiſiana· et ꝓbanť hꝫ· ff· de iure pa· l· ſi
libertꝰ· et· ff· e· l· i· in pn· et· §· i· ⁊ · l· viuus· Et no
ta qđ quntum ad r̄uocationē faciendā conſidero
fraudem liberti tantū· nō eius cui alienauit· Itē
fraudem accipe ſi de ſuo alienauit· vľ alicui ſe ob
ligauit· vľ in lite ſe vinci paſſus eſt nō ſi non acq
ſiuit· vt· ff· e· l· i· §· dolo· et· §· verum· Item frau=
dem accipe ſi alienauit gratis vľ remiſit gratis
vel gratis de ſuo diminuit ſe obligando alij· nā
in eo qđ nō fecit gratis nō ſit reuocatō· vñ et ſi
mutuū accipiendo ſe obligauit· qa in hoc nil fe
cit gratis creditori nulla ſit reuocatio· Item qꝫ
et ſi emit vľ vendidit niſi dicat patronus liber=
tum in fraudē ſuā minori pcio vendidiſſe et tūc
ďſuliť emptori cōuento a patrono· vt aut recep
to pcio qđ dedit reſtituat rem· aut ſuppleat iu=
ſtum pcium· Item qꝫ et ſi emerit libertꝰ in frau
dem patroni maiori pcio donatiōis cauſa· et tūc
dabiť electio venditori ďuento a patrono vtꝝ
malit de pcio remittere· ſ· qđ plus cōmuni pcio
cōuenit libertꝰ an velit rem venditaꝫ repetē· et
pciū qđ accepit r̄ddē· vt· ff· e· l· i· §· i mutuā· ⁊ · §·
ſi qs· Re aūt vendita iuſto pcio· nō ſit reuocatō
iō q̄ patronꝰ dicat in hoc ſe fraudatū qđ inte=
reat ſuā rem nō eſſe venditam rōne affectionis
quā habet· vel rōne oportūitatis· vľ vicinitatis
vel celi vel qđ illic educatus ſit· vel pentes eius
ſepulti· Fraudem aūt accipimus in damno pecu
niario· vt· ff· e· l· i· §· et alias· Sed et in damno pe
cūiario· qñ qꝫ nō pſumiť fraus· vt ſi libertus filiā
ſuam dotauit· vt· ff· eo· l· i· §· ſi libertus· vľ eſt hꝫ
ideo quia titulus dotis nō eſt lucratiuus· vt· ff·
de acē· et ob· l· ex ꝓmiſſione· et in gratuitis tan=
tū ſit reuocatio vt dixi· Item nō videť alienare
libertus in fraudē patroni· qui alienat ďſentien
te eo· vt· ff· e· l· antepe· Reuocať autē alienatio
ꝑ actioneꝫ fauianā que dať ſoli patrono et libe
ris eius eorūqꝫ ſucceſſoribus et pſonalis eſt· non
in hereditate liberti ſed ꝓpria patroni eſt· vel
ꝑ caluiſianā· que dať patrono ſimiliť· forte dať
creditori cui ſoli ſm omnes pauliana· vel in fa=
ctum dať· vt· ff· e· l· i· §· hec actio· et· §· vl· Sed q
dam dixerūt dari caluiſianā ſoli patrono· Fauia
nam aūt dari patrono et creditori ar· eius qđ di
ciť· ff· de vſuř· l· videamus· §· in fauiana· Sed cer
te ibi nō eſt littera talis ꝑ quas· imo per quam

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Datur aũt actõ fauiana patrono etiã ſi liberto
inteſtato extiterit hereſ· vt·ĩ·e·l·ij·et·ff·e·l·pa
tronus·§·ſi inteſtatus·vł etiã inteſtato·ſi tñ he
res extiterit in ſolidum·et poſſunt hec intelligi
qñ nõ erat tantũ in tota hereditate liberti·q̃n-
tum faciebat debita portio patroni·ſi nihil eſſꝫ
alienatũ in fraudẽ·vt·ff·eo·l·ſi patronus·§·vl·
et erit hoc mirabile·qḋ patronus heres liberti
reſcindit ↄtractus eiuſ·cũ alias dicat̃ eum repel
lendũ·vt·ſ̃·de rei ven·l·cũ a matre· Item plus
poteſt hĩ heres quã defunctus·al's contra de re
gu·iur·l·heredem·ꝛ·l·in his·§·i· et forte ideo·
quia libertus in fraudẽ ſuccedentis ita ↄtraxit·
et q̃a patronus hereditatẽ illã habet vt es ali-
enũ·Si aũt ex teſtamẽto extiterit patronus lib
to heres ꝑ parte·Siquidẽ ſciat alienata a liber
to in fraudem ſuã repellit̃ ꝓpt̃ iuris ignorantiaꝫ
ſi velit ꝛ̃uocare alienata·credebat eñ qḋ licꝫ ꝑ
ꝑte eſſet heres reuocaret alienata·qḋ lex vetu
it·voluit eñ lex vt ꝑ̃mo patronus iſte inſtitut9
petat bonoꝝ poſſeſſionẽ ↄtra ta·ↄtrario here-
des et ita ꝑ̃uat eos portiõe hereditatis·et lega
ta·et donationes cauſa mor·deducat in irritum
quã reuocet alienata int̃ viuos· vt·ff·eo·l·ſi pa
tronus·i·℞ꝰ· et ſi omiſſa cauſa teſtamẽti·l·quia
aũt §·ſi patronus·Secus puto· ſi erret̃ in facto·
vt·ff·de inoffi·teſ·l·mat· vbi aũt plures patro-
ni ſunt·omnes ad virilem portionẽ admittunt̃·
vt·ff·eo·l·ſi patron9·§·ſi plures Datur aũt hĩ
actio cõtra eum cui alienatũ eſt et eũ cui ipẽ iuſ
ſit dare id qḋ donabat̃ et in ſucceſſores eoꝝ·vł
ſi pluribꝫ donatũ eſt quilibet tenet̃ ꝑ parte niſi
res ſit talis que nõ recipiat diuiſionẽ vt ſ̃uitus·
Item ꝑpetuo dat̃ hec actio· vt·ff·e·l·tenet̃·et
·l·i·§·ſi pluribꝫ·et·§·q̃uis·et·§·hec actõ·et·l·ij·§·
i·Et ſicut in arbitrarijs· ita et ĩ hac iurat̃ in litẽ
vt·ff·eo·l·tenent̃·et ſit ꝛ̃uocatio ſolummõ vt pa
tronus habeat debitam portionem nõ vltra·vt
·ĩ·e·l·i·Et idem forte in q̃rela inofficioſe donati
onis·Sed ſecus in querela inofficioſi teſtamẽti·
Et ſecus eſt forte vbi alienauit libertus in frau
dem·l·nam et ibi·quicquid alienatũ eſt nłłi9 mo-
menti dicit̃ eſſe·vt in ꝓ̃dicta·l·ſi libertus·forte·
Et ſecus eſt vbi alienat debitor in fraudẽ credi
torum· ¶ Item creditores reuocant alienata ne
dum ex lucratiuo·ti·ſed etiaꝫ ex nõ lucratiuo·ſi
tñ is cui alienatũ eſt·fraudem ꝑticipauit cum d̃
bitore·vt·ĩ· de reuo·his que in fraude·a·l·penł·
¶ Vtilis fauiana locũ habet cum arrogator in
fraudem arrogati cui tenet̃ relinquere q̃rtaꝫ ſi
emãcipauit cum ſine cauſa vel exheredauit eũ
in iuſte alienat ſua bona· vt·ff·e·l·vl·nõ aũt lo-
cum habet fauiana in filio emãcipato q̃ alienat
in fraudeꝫ patris· iniquũ eñ viſum eſt ingenuis
hominibꝫ nõ eſſe liberã reꝝ ſuaꝝ adminiſtrati
onẽ·vt·ff·ſi quis a patre mã·l·nõ vſqꝫ·

De obſequijs patrono ꝑ̃ſtandis

Hvdiuimus de iure qḋ ↄpetit patrono
gratia pecũiarij comodi·nunc ponit d̃
eo qḋ cõpetit ei gratia obſequij et re-
uerentie ſibi exhibendũ a liberto cui ſemp debꝫ
videri ſancta et honeſta pſona patroni·vt·ff·e·
l·añpe·Contra patronũ ergo nõ intentabit fa
moſas vel turpes actiones·vt·ſ̃·de bonis li·di-
ctum eſt·et·ĩ·e·l·i·ſed nomine forte alteri9 intẽ
tabit vt tutor vel curator· vt·ff· de in ius voc·
l·queſitum·licet quidã dicant ↄtrarium ar·eius
qḋ dicit̃·ſ̃·ſi tu·nõ geſ·l·i·ſed ibi nõ loquit̃ in ac
tione·ſed in accuſatione ſuſpecti ¶ Vel qḋ dicit
ibi ñ potueris intẽdere veꝝ eſt nomine tuo·ſed
poteſt noĩe pupilli vt ſubijcit·vł nõ potueris ac
cuſando ſed denũciando·ſed etiã nõ turpes acti
ones nõ debet intendere niſi cũ honeſtate v̈bo-
rũ et ꝓ̃cedẽte admonitione·vt·ĩ·e·l·ſi mãumiſſo
ri· Item nec iuſiurandũ calũnie a patrono exi-
gere poteſt·vt·ff·de iureiur·l· ſi patronus·et·l·
iuſiurandũ §·qui iuſiurandũ· ſed nec exp̃ſſim de
dolo patroni deberet habere mentionem·vt·ff
de dolo·l·non debet·

¶ De libertis et eorum liberis

Qvibus debeat ꝑ̃ſtare obſequiũ liber-
tus dictũ eſt·ſ̃·t·i·ſequit̃ quis et con-
tra quẽ poſſit vindictã poſtulare de
nõ ꝑ̃ſtito obſeq°·ꝛ quã vindictã·ꝛ quo iure·hic
aũ opus eſt diſtinctõe·quia cũ quis manumittit
aut ex volũtate aut neceſſitate·Si ex voluntate
ſiquidem ſit libertus inofficioſus ob hoc quod
non preſtat obſequium non ideo reuocatur in
in ſ̃uitutem· vt·ĩ·de liberali cã·l·ſolo·niſi valde
neceſſariũ ſit obſequiũ· vt dicit̃ qñ ſuo patrono
nõ ꝑ̃ſtat alimenta·vt·ff·de li·agno·l·alimenta·
·§·impatoris cõminari tñ põt·vt·ff·de iure pa·
l·i·et·l·ingratuſ·Si aũt ſit inofficioſus ideo quia
iniuriã fecit patrono etiã ꝓpt̃ leuem iniuriaꝫ re-
uocat̃ in ſ̃uitutem·vt·ĩ·e·l·ſi manu·miſſi patron9
remiſerit patronatũ·et tũc reuocabit ex eiſdem
cauſis q̇bus et reuocant̃ donationes·vt in aut·
vt liberti dece·§·illud· Cum aũt ex neceſſitate
manumittit eadẽ ſit diſtinctio·ſed nõ eadem pe
ne ĩpoſitio·quia vbi eſt inofficioſus·q̃a nõ ꝑ̃ſtat
obſequiũ·ꝑ̃mum ↄminat̃ ei ꝑ̃tor· ſecundo extra-
or·cohertionem imponit· Sed ſi ſit inofficioſus·
quia facit iniuriã·ſiquidẽ quo ad verba tñ dam
nat̃ in exilium· Si vero ad factũ damnat̃ in me-
tallũ·vt·ff·de iure pa·l·i· ¶ Reuocat̃ aũt in ſer-
uitutẽ ipẽ libertus· Item eius filij licꝫ ſint inge
nui·nec parit̃ cum patre manumiſſi·reuocantur
q̇dem ꝓpt̃ ſuam nõ patris ingratitudinẽ·ſed ſu
turis filijs·etiã patris ingratitudo nocet· vt·ĩ·
e·l·i·§·filij· qḋ poteſt ꝛ̃ſolui in femininũ·i·qñ an
cilla extitit ingrata ſicut ꝛ ponit̃ equus ꝑ equa
vt·ff·de vſuris·l·equiſ·alioq̇n ſequerent̃ filij cõ
dictionem matris non obſtante ingratitudine
patris niſi eſſet murilegul9 vel ſimił·vt·ĩ·de mu
rile·l·qui aut patre·et·ſ̃·d̃ rei ven·l·ꝓ̃tium·Qui
dam tñ dicunt ingenuos filios liberti nõ reuoca
ri in ſ̃uitutem·ar·eius qḋ eſt in·ff· de obli·ali·ꝑ̃·
l·heres quos ↄfundit·qḋ dicit̃·ĩ·e·l· vl·et in ipa
rubrica· ¶ Si enim loqueret̃ de filijs pariter cũ
ſuis pentibꝰ mãumiſſis ꝑ nihilo poneret et eoꝝ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſiberis q: et liberi liberti vel libertini dicerentur
ne ergo nihil operetur adiectio · ꝑ vt diximus re
ſpondendū eſt ar · ci⁹ qd̄ legit̄ in · ff · de l · i · l · ſi qñ ·
quis ei aūt qd̄ legitur de obſequijs · ſ&o · qd̄ locuz
habz poſt mortē liberti · ſed intimi dñi viuit etiā
eius filij ingenui debē obſequium · vt eñ ex pſo
na patroni debet̄ etiam nō patrono obſequium
puta filijs patroni qui reputant̄ ꝑ patrone · et
extraneis heredibus patroni ſaltem q̄ntum ad
hoc ne reuocent̄ in ius ſine venia · ita ex pſona li
berti dz obſequiū etiā nō liber⁹ · vel dic qd̄ lex
illa de obſequijs loquit̄ in extraneis heredib⁹ li-
berti nō in filijs · ¶ Fit aūt iſta reuocatio patro
no vel eius filio poſtulante q̄ manumiſerit ex vo
lūtate nō eius vlterioribꝫ liberis · vel extraneis
heredibꝫ hꝫ poſtulantibꝫ · vt ꝯ · eo · l · i · et · ff · de v̄ ·
ſig · l · ſciendū · et in aut̄ · vt liberti de ceto · § · illud
licet pla · dixerit etiā ab extraneo heredi patro
ni libertū reuocari poſſe in ſeruitutem forte ar ·
eius qd̄ legit̄ ꝯ · e · l · libertini · Sed certe v̄bum il-
lud heredibꝫ reſtringendū eſt ad filios tantuz
vt dixi · Fit aūt iſta reuocatio accuſatione ꝑpo-
ſita et in ea implorato iudicis officio · vt in ſerui
tutē reuocet̄ libertus q̄ꝑ accuſationē etiam p ꝑ
curatorem pōt intendere patronus · vt · ff · de ob
ſequijs · l · p ꝑcuratorem · alij dicunt p vtilem rei
vendicationē ar · eius qd̄ eſt · ꝯ · de reuo · donat · l ·
his · ff · de dona · cauſa mor · l · ſi mortis cauſa res ·
Alij p actionem ingrati · vt ꝯ · e · l · pe ·

¶ De iure aureorum anulorum et de na talibus reſtituendis

Q Via p ius aureoꝝ anuloꝝ et nataliū
reſtitutionē eripiūtur et tollūtur p̄ſa
ta iura libertoꝝ · Ideo ponit de iure
aureoꝝ anuloꝝ et natalium reſtitutiōe · Viden-
dū ergo ad quid p̄ſtet̄ ius aureoꝝ · a · et cui · et a
quo · Aiunt quidā qd̄ olim liberti aureos anulos
ferre nō poterant qd̄ quia · l · cautū nō inuenit̄ ·
nō credo · imo ꝯcedebat̄ vt eſſet imago liberti-
nitatis · et ſignū ſemiplene ingenuitatis · vt ꝯ · e ·
l · vl · viuebant eñ vt ingenui q̄ntum ad matri-
monia ꝯtrahenda · et q̄ntum ad dignitates · mo
riūtur aūt vt liberti · quia patronus in eoꝝ bo-
nis habet bonoꝝ poſ · ꝯtra ta · vt · ff · de bo · lib ·
l · etiaz et qd̄ dixi eū reputari ꝑ ingenuo in vita
veꝝ eſt q̄ntum ad ꝯmoduz nō ad incōmodū ſuū
Nam ſi patron⁹ relinquit legata libertis · Et hꝫ
cōputabit̄ int̄ eos · niſi tacite videat̄ renunciaſſe
ꝑuilegio vt ſi p colluſionē fecit ſe ꝑnūciari inge
nuū · vt · ff · e · l · i · et · ij · Conceditur aūt hoc ꝑuilegi-
um a ꝑncipe patrono volente nō alit̄ · Inuito eñ
patrono datum nō tenet · · vt · ff · e · l · iij · ¶ Hodie
aūt omnes liberti ꝑ ingenuis reputant̄ · hoc eſt
qd̄ dicit̄ qd̄ habent ius regenerati ōis · q: renati
vident̄ ingenui hoc reſpectu ceteroꝝ ſcz hoim
vel reꝝ puta matrimonioꝝ vl' dignitatum · Pa
trono aūt nihil omnino in iure patronat⁹ ꝑiudi
catur · vt in aut̄ · vt liberti dece · § · i · ¶ Nūc de na
talium reſtitutiōe et effectu · Reſtituit aūt quis
natalibus p ſolum ꝑncipem · vt ꝯ · e · l · i · et patro-
no ꝯſentiente nō inuito · vt · ff · eo · l · pe · loquor au
tem de natalib⁹ in quibus initio omnes homies
fuerūt nō in quibus ipē naſcit̄ cum ſuus natus ē
vt · ff · e · l · ij · et ita demū ꝑficit ei ꝑuilegium ſi ꝑn
cipi veritatē de natiuitate ſua affirmauerit · nā
ſi ex ingenua dixit ſe natum · nil ei ꝑficit · vt · ff ·
e · l · i · ¶ Eſt aūt maximus effectus ꝑuilegij hui⁹
quia q̄ntum ad omnia oīno reputat̄ ꝑ ingenuo
etiā reſpectu patroni · Nam nec ei debz reueren
tiā · nec in ſeruitutez poteſt ab eo reuocari · nec po
teſt petere bonoꝝ poſ · ꝯtra ta · in bonis ei⁹ · vt ·
§ · de bonis li · l · vlt̄ · et · ff · e · l · ij · et ꝯ · e · l · vl · § · vlt̄ ·
ff · de bonis lib · l · etiam ·

¶ Qui admitti ad bonoꝝ poſſeſſionem poſſunt et intra quod tempus

Q Via ꝑ bonis libertoꝝ deferunt̄ bo-
noꝝ poſſeſſiones ſubijcit de bonorum
poſſeſſionibꝫ ꝑpter libertoꝝ bona · et
eoꝝ gratia ꝑpter bona cuiuſqꝫ pſone ingenue ·
¶ Videndū ergo quid ſit bonoꝝ poſſeſſio · et q̄
liter diuidat̄ · et quis poſſit eā agnoſcere · et q̄li-
ter et intra que tempora · Eſt aūt bonoꝝ poſ-
ſeſſio ius pſequendi retinēdiqꝫ p̄rimonij ſiue rei
cuiuſqꝫ cū mortuus fuerit · vt · ff · de bo · poſ · l · iij ·
· § · bonoꝝ poſ · Et intelligo de eo iure dictū eſſe
qd̄ eſt p̄torium ad ſ̄ram petitiōis hereditatis ·
Item de eo iure ꝑpē qd̄ pſequim̄ · nō quo pſequi
mur ad ſ̄ram vniūſalis actōnis · ſ · poſſeſſorie he
reditatis petitionis · et ponit̄ ꝑ vna dictione bo
norūpoſſeſſio · ſecus ſi dicā poſſeſſio bonoꝝ · tūc
eñ factū ſignificat · habet ḡ ſimilitudinē bono
rūpoſſeſſio cū hereditate · q̄a vt hereditas co-
moda et in ꝯmoda habet ita ⁊ bonorūpoſſeſſio
imo et ſi nō ſint ſoluenda bona · dicit̄ hēditas vl'
bonorūpoſſeſſio et vtriuſqꝫ idem eſt effectus ſo
lum differūt in eo qd̄ hereditas auc̄te iuris ciui
lis nitit̄ nec deſiderat aditio hereditatis aucta
tem iudicis viuentis · Bonoꝝ aūt poſſeſſio nitit̄
auc̄te iuris p̄torij et exigit agnitio eius p̄ntiam
iudicis · p̄tor eñ nō potuit facere heredez · quia
hoc fit · l · vel ſenatuſcō · ſed bonorūpoſſeſſor lo-
cum heredis ꝯſtituit · vt inſti · e · § · quos · Diuidit̄
autē bonorūpoſſeſſio · q: alia eſt ordinaria alia
extraordinaria · Ordinarie bonorūpoſſeſſiones
ſunt due ex teſtamēto ſ̄m tabulas et ꝯtra ta · et
q̄tuor ab inteſtato · ſ · vñ liberi · vñ agnati · vnde
cognati · vñ vir et vxor que omnes vbi locū ha-
beant infra p ſingulas rubricas dicemus · et bre
uiter notari poteſt in · ff · ſi tabule · te · non ex · l · i ·
¶ Extraordinaria bonoꝝ poſſeſſio dicit̄ duobꝫ
modis · vel quia nō eſt ſtabilita certa pte et ſicti
ſcz ex teſtamēto tantū vl' ab inteſtato tm̄ · Sed
vt vaga qñqꝫ ex teſtamento qñqꝫ ab inteſtato
defert̄ et competit illis tantū qui vocant̄ ex no-
uis legibus · vt ecce mater alijs in teſtamēto in
ſtitutis filijs · poſtea in puerpio deceſſit · et filiū
quē geſtabat in vtero p̄terijt · ꝑſumit̄ enim hic
filius inſtitutus et habet bonoꝝ poſſeſſionem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſm ta· ⁊ hanc ſeptimã extraordinariã· Et bonũ
eſt exemplũ in· l· cornelia· tam ex teſtamẽto quã
ab inteſtato que fingit eũ qui moriť in captiui
tate deceſſiſſe ipſa hora captiuitatiſ· Et ideo qui
liber poſſet ei noua le· cor· ex teſtamento et ab
inteſtato ſuccedere· vt inſtiť· de bonoꝝ ſucceſ·
·§· ſunt· et· §· ſeptima· diciť etiã extraor· quia ius
nõ tribuit vt carbo· et que datť ventri· ⁊ que da
tur gratia agnoſcẽde litis· vnde et datť ſine cau=
ſe cognitione qḋ in ordinarijs· quia oĩs ius tri=
buunt contrarium eſt· vt· ff· de bonoꝝ poſ· l· iiij·
·§· ſi cauſa· et quis ordo in bonorũ poſ· ſeruetť· l· ij
·§· bonoꝝ· et de carbo· edicto· l· iij· §· cauſe· et de
ventre in poſ· mit· l· vbicũqȝ· §· medum· et de in=
of· t· pãp· §· j· Itez alia edictal vt que ex edicto
p̃toris mortui decerniť· alia decretal que a viuo
p̃tore decerniť· vel hodie q̃a non eſt neceſſariuȝ
eã decerni· vł dari· diceť iudicialis a iudicis pre
ſentia que in eius agnitiõe exigiť· vt· ff· de bo·
poſ· l· iij· §· a mũicipalibus· ⁊ ſi nulle ta· te· exta· l·
·i· §· i· et· ĩ· e· l· vl· et inſti· ď bo· poſ· §· ul· et· ſ̃· ď cu·
fu· l· vl §· i· Poſſet et illud dici eſſe vnã· bo· poſ·
edictalem et eandem appellari decretalẽ vel iu
dicialẽ· ex eo qḋ accipit efficaciam· ex p̃ñtia iudi
cis· Nec eſt dñã inter decretũ et decretalem· licȝ
quidã dixerũt ↄtrarium· Item dixerũt decreta
lem repudiari poſſe qḋ falſum eſt· vt· ff· de ſuc·
edicto· l· i· §· decretalis· Petit aũt bonorũ poſſeſ=
ſio· ille cui deferť nomine ſuo ſi liber eſt· ⁊ pater
fa· et maior· xxv· an· Seruus eñ nõ poteſt pete=
re bo· poſ· nomine dñi niſi et p̃tor certus de eius
ↄdictione eũ admiſerit· ſed nec impubes petit·
niſi et p̃tor certus de ↄdictione eius approbauit
eum ſed eius tutor ꝓculdubio petit ꝓ eo· licȝ re
pudiare nõ poſſit· quia tutori ꝑmiſſum eſt pete=
re nõ repudiare· vt· ff· e· l· ſeruꝰ· et· ĩ· e· l· bonoꝝ
quidẽ· In adulto habente curatorẽ idem qḋ in
pupillo dicam· Secus ſi nõ habeat iuſ· vt· ſ̃· ď in
inte· reſti· minoꝝ· l· ſi curatorẽ· Item filiuſſ·
petere poteſt bo· poſ· et cedit ei tempus ſi p̃rem
certiorare põt· cui ꝑ filium delata eſt bonorũ
poſſeſſio pleno iure· ſecus ſi certiorare patrẽ nõ
poteſt· vt· ff· quis or· in bo· poſ· ſeruetť· l· vlti· Et
idem hodie dicã ſi patris ↄtemplatõne inſtitue=
reť filius cũ hereditas ea cõputareť in peculio
ꝓuectitio· vt· ff· de vulg· ſub· ſed et ſi plures· §·
in arrogato· Si aũt ex linea materna vł ꝓſpera
fortuna deferatť ei bo· poſ· cedit ei tempus· etiã
ſi patrem certiorare nõ poteſt q: p̃t petere bo·
poſ· etiaȝ patre inuito· vt· ĩ· de bonis qȝ li· l· vl· er
go multo magis ignorante· vt· ff· de reg· iu· l·
qui poteſt· Si tñ pater ratũ habũit acquiriť ei·
q̃ntum ad vſuſ· vt inſtiť· ꝑ quas· ꝑ no· ac· §· i· Et
ita poteſt intelligi qḋ legiť· ĩ· eo· l· i· Item patť
filiofa· infanti petit bo· poſ· et ei queriť ipſo iure
ſicut et ꝑ tutorem· vt· ĩ· de bonis q̃ li· l· ſi infanti·
et· ff· e· l· ſeruus· §· vl· ſecus dico in curatore fu=
rioſi· ille eñ poteſt petere bo· poſ· furioſo· ſed ñ
acquiriť furioſo· niſi factus ſane mentis eã ag=
nouerit· vt· ſ̃· de cura· fu· l· vl· §· vl· et ꝓpter hoc
forte diciť furioſo ñ cedere tpus bo· poſſeſſiõis
vt· ff· de bon· poſ· furioſo ↄpetenti· l· i· vel ꝓpter
hoc· quia ſi curator nõ petat non p̃iudicatť furio
ſo interim tñ q̃diu furioſus eſt in furore· petita ab
eius curatore bo· poſ· habetť ꝓ bonorũ poſſeſſore
quia petũtur ab eo legata· vt· ff· deł· ij· l· lucinꝰ
·§· vl· et ita ad aliqḋ cedit dies bonorũ poſſeſſio
nis et ad aliquid nõ cedit· Item petit actor no=
mine mũicipij bo· poſ· et ꝓcurator nomine meo·
Item et geſtor ſi nõ mandato petit· ſi tñ ratum
habũo infra tempus bonoꝝ poſſeſſionis peten
de· vt· ff· eo· l· iij· §· a mũicipibus· et §· acquirere
et· ff· rem ra· ha· l· pe· Repellũtur aũt a bonoꝝ
poſſeſſiõe qui amiſerũt libertatẽ vel ciuitatem
vt· ff· e· l· edicto· Petitur aũt bo· poſ· a liberis
intra annũ vtilem· ab agnatis aũt et cognatis
infra· c· vtiles dies· Et ſi plures ſint in eodeȝ gra
du omnes admittũtur· Si aũt repudiauerint vł
tempore ſint excluſi ſtatiȝ poſſunt admitti ſequẽ
tes infra eadem tpa· nec expectabiť ſequens re
pudiante ꝑmo vt labatť totum tẽpus ꝑori ꝑſiſti
tũ· ſed ſtatim poſt repudiationẽ poterit admit
ti· vt inſti· e· t §· liberis itaqȝ· et· ĩ· e· l· vl· et· ff· e·
·l· ſi pluresſ· nec illud p̃termitto qḋ in curſu tpis
bo· poſt nõ licet alicui p̃tendere ignorantiã ſi tñ
potuit ↄſulere peritiores· vt· ff· eo· l· in libertoꝝ·
als in bonoꝝ et· ĩ· e· l· iuris·

Quando partes non petentium peten tibus accreſcunt

Sepe contingit vt pluribꝫ deferatť bo·
poſ· et vnũ nõ petere bonorũ poſſeſſio
nẽ vel q̃a repudiauit vł quia repulſus
eſt tpe ideoqȝ eius portio accreſcit ceteris· vt· ff
·e· l· iij· §· vl· et· l· iiij· et· v· et hꝫ ſi vocẽť omnes eo
dẽ iuř· Nam ſi is q̃ repudiauit vno iure poterat
admitti alio puta ꝑ bo· poſ· contra ta· quia erat
patronus defuncti· inſtituti aũt ſuccedunt ꝑ ſm
ta· nõ obuenit eis portio defecta iure accreſcẽdi
Sed oportet eos ꝓ parte defecta petere aliam
bo· poſ· ſ· vnde agnati· vel vno ex inſtitutis re=
pudiante· et altero adeũte portio defecta obue
nit coheredi iure accreſcẽdi· patrono aũt quia
nõ vocatť eodẽ iure obuenit ꝑ bo· po· vñ agnati
quã nominati oportet eũ petere ꝓ defecta pte·
vt· ff· e· l· ſed cũ patrono· et vñ agnati· l· ij· et de
bo· li· l· etiam· §· vt patronus· et inſtiť· de ſuc· li· §·
ſed noſtra· nec diſtinguo in his bonorũ poſſeſſo
ribus potuerit vel nõ potuerint ſuccedere de iu
re ciuili· et ideo mirum eſt· qḋ diciť· ĩ· eo· l· ceſſan
te legitima ſucceſſione· ſed forte ideo dicit q: in
emãcipatis et cognatis hoc indubitanť locum
habet· quia et tpe ⁊ repudiatione repellũť· ſui
aũt heredes repudiare nõ poterant· et ideo nec
tpe repellũtur de iure ciuili· ſed de iure p̃torio ↄ
trarium obtinet in vtroqȝ vt inſti· de here· qua
et dif· §· fin aũt· Item ⁊ ſi anno repellatť a bono·
poſ· per p̃torem· non tñ repelliť de iure ciuili· vt
plenius dicemꝰ· ĩ· de iure lib· Accreſcit aũt bo·
poſ· eorũqȝ heredibus· licet ex ſubſtitutione nõ
vocenť heredes ſubſtituti· vt· ff· de ſuis· et· le· l·
ex pluribuſ· Inter coheredes quoqȝ de iuř ciuili

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſuccedentes ex teſtamẽto vel ab inteſtato loc⁹
eſt iure accreſcendi·vt·ff· ad tertul·l·i·§·ſi nemo·et·ꝭ·de caduc·toll·l·i·§·his ita·nec eſt opus
iterū adire ꝑ parte iterū aduemẽte niſi in caſu·
vt qñ ſeru⁹ meus inſtitutus ex vna pte pure·ex
altera ſub ↄdictõe· Et ex pura ſtatim iuſſu meo
adiuit·Nam exñte ↄdictiõe alteri⁹ ptis·oportebit eum iterū adire·vt·ff·de acq· here·l·ſi ſolis
Accreſcit aũt omnibꝫ ꝓ hereditaria portione·
vt in p̃dicto·§·his ita·ſicut et in ſubſtitutiõe·vt
inſtit·de vulga·ſub·§·ſi ſuũ·niſi in ſubſtitutione
teſtator ꝓpria nõia ſubſtitutorū expſſit·vl' parẽ
pecũiaꝫ heredes dare dixerit·vt·ff· ad trebel·
·l·quot·l·nõ nũq̃·et de rebꝫ du·l· vtrū·§·vl

De bonorum poſſeſſione ſecundum tabulas

Dictum eſt·s̃·de bonorū poſ· in genere·Nunc videm⁹ in ſpecie· et q: ille q̃
ſunt ex teſtamento p̃cedũt eas q̃ ſunt
ab inteſtato·nã q̃diu poteſt valẽ ex teſtamẽto
tamdiu legitim⁹ nõ admittit· vt·ff·de reg·iu·
·l·q̃diu·Videam⁹ de his ꝑus que ſunt ex teſtamẽto·que ſunt due·ſ·ſm ta· et cõtra ta·et dicit
bo·poſ·cõtra ta·eſſe ex teſtamẽto·nõ quia nitatur ex volũtate defũcti·ſed q: nõ habꝫ locũ niſi
exñte teſtamento·et quia videt dignior eſſe ea
que nitit volũtate quã ea que eſt ↄtra volũtatẽ
Ideo ponit ꝑus de ſcdm ta·in·ff·tñ ponitur ꝑus
de ↄtra·ta·q: eſt intuitus ordinẽ iſtarū duarum
bonorū poſ·decernendarū· extante enĩ teſtamẽto poſt mortẽ defuncti·licet inſtitut⁹ heres adire poſſit hereditatẽ·non tñ poteſt petere bon·
poſ·ſm ta·donec aliquis p̃t petere cõtra ta·Et
ideo dicit·vt inſtituti expectent p̃teritos·vt·ff
·e·l·§·equiſſimũ·et de ↄtra·ta·l· illud· Videam⁹
ergo cui det h̃ bo·poſ· et ex cuius tabulis·et qñ
et ꝑ qua pte·Datur aũt h̃ bo·poſ·ſcriptis heredibus·et eis deficientibꝫ vocant ſubſtituti· Sic
deinde ſubſtitutis illis d̃ficientibꝫ poſſunt vocari ſubſtituti eis·vt·ff·eo·l·i·§·defert·⁊·§·ꝑmo
gradu·Nec diſtinguit·inſtituat quis pure vel
ſub ↄdictione·nam et ſub ↄdictione inſtitut⁹ petit pendente ↄdictione bo·poſ· ſm ta·nõ que facti ſit·licet quidam dixerũt ↄtrarium ar· ei⁹ qd̃
legit·s̃·ff·de inof·t·l·filijs·ſed que iuris eſt·illa
tñ habet effectũ ita demũ ſi extiterit ↄdictio inſtitutionis· Si aũt defecerit non ꝓficit agnitio
bo·poſ·ſ·ta·niſi inſtitutus erat talis·qui et p̃teritus haberet ↄtra ta· puta filius emãcipatus·
vel etiã ſuus·et ita ſm ta·ↄuertit in cõtra·ta·et
eſt hoc mirabile quaſi de albo fiat nigrum·vt
·ff·e·l·equiſſimũ·§·ſi ſub·et §· ſi quis ita inſtituerit· Item nõ diſtinguo poſſit vel nõ poſſit inſtitut⁹ ab inteſtato ſuccedere·ſed tñ hoc neceſſarium eſt·vt inſtitutus ſit vtilit et qd̃ appareant
·vij· ſigilla ſaltem licet plura ſint adhibita que
nõ apparẽt·vt·ff·e·l·hi demũ·et·l· cum tabule·
in teſtamẽto·etiã patris et filij ſufficit patnũ teſtamentũ ſignatũ·vt·ff·e·l·vt bonorū· Item neceſſariũ eſt qd̃ tabule ſint ſupꝑme·non dico ſub
tẽpore mortis facte· ſed poſtea q̃ ille facte ſint
Et oportet qd̃ extent mortis tpe tabule apud
quẽcunqꝫ·et ſi raſe ſint tabule in aliqua pte·nihilomi⁹ vident extare·vt·ff· eo·l·i·§·ſi raſe·et
oportet qd̃ heres ſciat delatam ſibi eſſe bo·poſ·
qd̃ eſt ita demũ· ſi teſtator habuit ius faciendi
teſtamentũ tpe teſtamenti et tpe mortis· Si vero inteſtari poterat d̃ iure tpe mortis·ſed caſu
impediebat puta infirmitate vel alio ſimilimõ·
nihilominus dabit bo·poſſeſſio· ſi legitime ꝑus
fecerat teſtamentũ· ſed etiã ſi de iure nõ poterat tpe mortis teſtari·ſi tñ quia non deliquit in
alium·ſed quia quodãmõ in ſe delinquere videt
vel in rebus ſuis· vt quia ꝓdigus eſt· cui bonis
eſt interdictum·valebit ꝑus teſtamentũ·Nec diſtinguit ſint tabule lignee vel enee vel carte vl'
mẽbrane·vt·ff·e·l·i·in ꝑn·§·i·et·ij·⁊·§·exigit·
et·§·ſi quis aũt·Cũ et ſi vtroqꝫ tpe teſtator potuit teſtari d̃ iure nõ dat·ſm ta·vt ſi minima capitis diminutiõe interuemẽte irritatũ ſit teſtamẽtum dein̄ factus ſit ſui iuris·h̃ niſi factus ſui iur·
declarauerit ex eodẽ teſtamento ſe velle decedere·tunc enĩ volũtas que defecerat iudicio retenti extimat rediſſe·ſicut eſt et in eo caſu cum teſtator ꝑmas et ſcdas fecerat tabulas· icidit tñ
vltimas vt ꝑores relinqueret ſuppꝛimas·Nam
et h̃ ſm teſtamentũ nõ eſt ip̃o iure irritatũ·imo
ꝑ exceptionẽ· nam ſi agãt heredes ex ſo teſtamento repellũtur excepc· doli ab heredibꝫ ꝑmi
teſtamenti·nõ tñ dico qd̃ heredes ꝑmi teſtamẽti poſſint ex eo petere bo·poſ·ſm ta·quia ip̃o iure euanuit ꝑ ſm·Et ita int hũc caſum et ſuporẽ
nõ eſt oĩmoda ſilitudo quia in ſupiori dat bon·
poſ·ſm ta·et ꝓbant h̃·ff·e·l·vl·§·teſtamẽto·et
·l·ſi ita ſcriptum·§·pe·et·l·i·§· ſi ↄſulto·et inſtit·
qui·mo·in ſi·t·§·nõ tñ·et·ff·de his que in teſtamento del·l·i·§·ſi ↄſulto· et·ꝭ· de teſtamentis·l·
ſancimus· Sup h̃ aũt·i·que pſone teſtari poſſint
et que poſſint inſtitui heredes dicemus·ꝭ·t ꝓxi·
et·ꝭ·de hẽdibus inſtit· In herede tñ cõſideratur
etiã ſi ſuus ſit dño deferat ꝑ eum bonorū poſ·
vt et ſeruus nomine dñi poſſit petẽ· vt·ff·e·l·i·
·§·vl·et·l·ſeru⁹· Item petit bonorū poſſeſſio ex
originalibus tabul' tantũ nõ exemplo· Si ergo
due ſunt originales ex vtriſqꝫ p̃t peti·vt·ff·e·l·
·i·§·ſi quis· Sed nec illud p̃termitto·q ſi d̃ tabulis teſtamenti q̃o fiat debet ꝓbari cuiuſqꝫ intentio ꝑ·vij·teſtes·nõ ꝑ duos tantũ·licet qdam dicant cõtrarium ex eo qd̃ dicit·ꝭ·e·l·vl·quia ibi ñ
diffinit numerus teſtiũ·querit enĩ lex exigeret
numerũ·vij·teſtiũ·niſi opus eſſet eos inducere·
Si aũt teſtator nõ facit teſtamentũ in ſcriptis ſꝫ
in verbis vel in nũcupatione rerū vl' hominũ d̃ atur bo·poſ·inſtitutis heredibus ꝑ ea pte qua inſtituti ſunt et ſi vnus deliberat· alij ꝑ parte ſua
nõ ꝑ parte deliberantis pñt petere·vt·ff·e·l·i·
·§·ꝑ qua·et·§·q̃diu·

De bonorū poſſeſſione cõtra tabulas q̃ p̃tor liberis polli cetur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

QVia liberi q̄nq̄ȝ p̄tereūtur a pentibus
et opus eſt ſubueniri eis per p̄torem·
Jdeo ponit ꝺ ꝯtra tabulas· Videamꝰ
ergo quibꝰ deť h̄ bonoꝝ poſſeſſio· et ex quibus
ta· et quis ſit eius effectꝰ· Deferť aūt h̄ bonoꝝ
poſſeſſio· liberis naturalibꝰ et legitimis· vel le-
gitimis tm̄ puta adoptiuis· Jtem natis et naſci
turis· Jtem emācipatis p̄cipue· et etiaȝ his qui
erant in ptāte defuncti· vt· ff· e· l· i· et· j· ꝺ liberis
p̄teritiſ· l· maximū· Dati aūt in adoptione a pr̄e
naturali nō habent hāc bo· poſ· ꝯtra teſtamen-
tū patris naturaľ· niſi inſtituanť ab eo heredes
et aliꝰ ei ꝯmittat edictū· vt· ff· e· nō putauit· §· in
adoptionē datos· et· §· vt aūt· ⁊· l· ſi in adoptio-
nē· et· l· ſi poſt morteȝ· §· i· Et videť h̄ illud notā
dū qꝺ licet iuſſu patris adoptiui adierit· nihilo
minꝰ tn̄ ſi emācipatus fuerit habet bo· poſ· con
tra ta· vt ipē potiuſ hēat hereditatē quā pater
adoptiuꝰ· alˀs enī ſi qs portionē ſibi datā agno-
uerit· repellitur a cōtra ta· vt· ff· e· l· ſi poſt §· ij·
ſed forte eſt h̄ ideo quia hereditatē quā adiuit
acq̄ſiuit alij nō ſibi· i· patri adoptiuo· ſm̄ h̄ tem-
pora· hodie enī nō acquirēt niſi q̄ntū ad vſuf· et
ideo repellerenť a ꝯtra ta· Nam ſi ſuꝰ filij p̄teri
ti ſit inſtitutus heres· vľ ei relictū legatū repel
lereť a ꝯtra ta· ſi legatū relictū agnouit· vt· ff·
e· l· iij· §· vl· Jtem in liberis omnibꝰ diſtingue
poſſint inſtitui heredes an nō· Si enī nō poſſunt
inſtitui denegať eis bonoꝝ poſ· ꝯtra ta· q: mor
tis tpe debet expectari· vt· ff· e· l· iij· §· liberi· Si
aūt poſſunt inſtitui· ſiquidē inſtituti ſunt hēdes
denegať eis cōtra tabulas· Quid enim bonum
eſt eis cōtra tabulas dari cū ſm̄ ta· poſſint ha-
bere h̄ niſi alius p̄teritus ꝯmittat edictū cōtra
ta· inſtituto· Aliꝰ enī poteſt ei ꝯmittere edictū
ſiue ille qui p̄teritus eſt ſit natus ſiue naſciturus
vt etiā anteq̄ꝫ naſcať cōmittat edictū inſtituto
vt· ff· e· l· iij· §· ſi quis ex liberis· et· l· illud §· vl· et
adeo ꝓficit p̄teritus inſtituto· vt et ſi inſtitutꝰ
erat in minori pte quā virili· p bn̄ficium ꝯtra ta
bu· habet virilē· Si aūt ex maiori quā virili eſſet
heres inſtitutus reducereť ad virilem· vt· ff· e·
· l· nō putauit· §· vl· h̄ ſi p̄teritus petat cōtra ta·
Si aūt ipē nō petat cō· ta· inſtitutus aūt ex eius
pſona petit qꝺ poteſt· etiā iſto negligente petē
habebit inſtitutus cōtra ta· iuſ· ſm̄ ta· bo· poſ·
Et eſt hoc mirabile quaſi nigrū ꝯuertať in albū
vt· ff· eo· l· ſi poſt· §· vl· et deľ· p̄ľ· l· nō nūq̄ꝫ· Si aūt
inſtitutus ex dicto ſibi per p̄teritum ꝯmiſſo no-
luit petere bo· poſ· ſed ex teſtamento maluit he
reditatē adire ſibi p̄iudicat in eo· quia ſola por-
tione qua inſtitutus eſt debȝ eſſe ꝯtentus· et di
xerunt q̄dam qꝺ legata debeat p̄ſtare omnibꝰ
ſed pluriū ſententia obtinet in cōtrarium vt· ff·
· e· l· ex duobꝰ· et deľ· p̄ľ· l· is qui· §· ſed ſi ſcriptus
vbi aūt liberi exheredati ſunt· nō habent bon·
poſ· vt· j· e· l· ij· ⁊· ff· e· l· i· Et h̄ ſi exheredati ſunt
ab omnibꝰ gradibus teſtamēti· Nam ſi exhere-
dati ſunt ab vno et inſtituti in eo nō extiterint
heredes cōtra gradū aliū a quo p̄teritus eſt· pe
tit bonoꝝ poſ· Jtem ſunt hec vera q̄n exhe-
redatio facta eſt pure nō ſub ꝯdictione caſuali·
et in defectum eius exheredať· Jtem debȝ fieri
nō ab re vna vel ab herede vno· licet poſſet fie-
ri ab vno gradu· ſed ab hereditate tota· vt· ff
· e· l· non putauit· i· ꝛ̄ſpº· et· §· i· ij· et· iij· et· de libe· et
poſthu· l· et ſi pcepit· §· pure· et· j· de libe· p̄te· l· ſi
pater· Quod aūt dictū eſt in exheredatōne ſer
ua in p̄teritis· Si eoꝝ p̄teritio habeať ꝓ exhe-
reditatione qꝺ eſt in eo caſu q̄n p̄tereūtur a ma
tre· vel ab aſcendentibꝰ p matrem· vt inſtiť· de
exhere· li· §· mater· Et ideo dicit lex nō habere
locū hanc bonoꝝ poſſeſſionē in teſtamēto femi
naꝝ· vt· ff· e· l· illud· §· ad teſtamentū· Jtem vo
cať ad hanc bo· poſ· pater qui emācipauit filiuȝ
ſuū· et poſtea p̄teritus eſt in teſtamento filij ad
ſiſitudinem patroni· licet in q̄buſdaȝ ſit differē-
tia inť eos· vt facile notari poſſit ſub illo titulo
· ff· ſi a pente quis ma· erit· l· i· et· ij· vocanť aūt li
beri ad ꝯtra ta· e· iuſ· quo vocanť ad ſucceſſionē
de iure ciuili· vt· ff· e· l· i· §· vocanť· et· l· ſi in adop-
tione· §· exemplo· de qua ſucceſſione iuris ciuilis·
plene dicemus· j· de leg· here· Datur aūt hec
bo· poſ· ex illis ta· ex quibus potuit adiri hēdi-
tas vel bo· poſ· peti de iure cōmuni· Sed dicitur
nō poſſe peti fauore filij in ptāte cōſtituti qui p̄
teritus eſt et ideo diciť teſtamentū ipō iure nul
lum· poteſt h̄ ſuus heres agere de hēditate q̄ſi
nullo facto teſtamento vľ ſi huic iuri vel p̄uile-
gio velit renūciare· ideo q̄ȝ petat bonoꝝ poſ· cō
tra ta· vt irritet teſtamētum· de iure p̄torio po-
teſt quidē quia et p̄torio iure tenet teſtamentū
et p̄torio iure pōt irritari· vt· ff· eo· l· qꝺ vulgo·
et· j· e· l· ij· nō ipō iure· ſed p exceptionē vel repli
cationē· p̄tor enī ſicut nō potuit facere hēdem
ita et nō poteſt facē vt quis deſinat eſſe heres·
vt· ff· e· l· cū emancipatus· et inſtiť· de bo· poſ· §·
quos aūt· Qui ergo accepit bo· poſ· ꝯtra ta· ha
bet poſſeſſoriā hereditatis petitionem· vt· ff· de
poſ· here· pe· l· i· et· ij· reſciſſo teſtamento· vt di-
ctum eſt· et ex eo neq̄ȝ legata· neq̄ȝ fideicōmiſſa
p̄ſtanť niſi que relicta ſunt liberis et pentibꝰ de
functi ipis dico nō eoꝝ ſeruis· quia hic nō de lu
cro· ſed de honore ꝯtendiť· Jtem ſuanť relicta
vxoribus et nuribꝰ cauſa dotis que data fuit· ſe
cus ſi nō fuerit data· vt· j· e· l· i· et· ff· deľ· p̄ľ· l· i· et
· ij· et· iij· et· l· virilis· §· vl· et· l· is qui· §· ei que· Ho
die tn̄ p̄ſtanť legata omnibꝰ ex cauſa p̄teritiōis
vel exheredationis euacuato teſtamēto· vt· j· ꝺ
liberis p̄teritis auť· ex cauſa·

De bonoꝝ poſſeſſionibus cōtra tabu-
las libti q̄ patronis libis q̄ȝ eoꝝ dantur

HVius tituli ſummā plene ꝯphendimꝰ
ſ· de bonis libertoꝝ vbi et de ſucceſſi
one ab inteſtato· et de teſtamentaria
qualiť ꝓuideať patronis plene traditū eſt· Sed
illud no· qꝺ h̄ bo· poſ· dať patrono· ita demuȝ ſi
hereditas liberti ſit adita ſaltem ab vno ex he
redibus· Secus aūt eſt in ꝯtra ta· que dať libe-
ris· q: in illa ſatis eſt· qꝺ quis potuit heres eſſe
licet nō potuerit petere ſm̄ ta· bono· poſ· vt· ff·

de bonis q̄ lib· l· etiam· §· vt patronus· et de ↄtra tabulas· l· illud· Item hec reſcindit teſtamentum in partem· illa in totum·

Vnde liberi

Dictum eſt· ſ· de bo· poſ· que ſunt ex teſtamento· Nunc videamus de his que ſunt ab inteſtato· quarum quia hec p̄mū obtinet ordinem de ea p̄mū videam⁹· locū habꝫ iſta bonoꝝ poſ· q̄n certū eſt aliquē deceſſiſſe inteſtatatū· qḋ q̄tuor modis ↄtingit· vt inſtit· de here· que ab inteſta· de· in p̄n· et· ff· ſi ta· te· non exta· l· i· i· ñ⁹· et· §· i· Itemq̄ eſt et ſi teſtator tabulas inciderer· vt inteſtatus decederet· nō quia reputaret heredes indignos· tūc em̄ hēditas applicaret̄ fiſco· vt· ff· ſi ta· te· nō ap̄s nl'e· ex· l· i· §· vl· et de his que in teſtamēto del'· l· proxime· et· l· vl· et· j· de his quib⁹ vt indi· l· hereditas· Admittūtur aūt liberi ſui et emācipati naturales et legitimi vel legitimi tantū ſi tñ māſerint in adoptōne· Si aūt emācipati ſunt nullū expſtino retinet̄ veſtigiū· et p̄t hic ſubijci regula vt quicūq̄ habent ↄtra ta· de quib⁹· ſ· dictū eſt· habeāt hanc bo· poſ· vt· ff· ſi ta· te· n· ex· l· i· §· recte liberi ergo in bonis matris vel matne linee· nō habent hāc bo· poſ· et ita exaudit̄ qḋ dicit̄· j· ḋ ſuis· et· l· hr̄· l· vl· Sed et a bonis patris repellūtur liberi ſi ſint in ptāte patris adoptiui tpe mortis pr̄is natural'· vel etiā ſi dederūt ſe in adoptionē poſt mortē patris natural' anq̄ petēnt hāc bo· poſ· Secus ſi poſtea q̄ petiſſent arrogati eſſent· vt· ff· e· l· i· et· l· vl· Admittūtur aūt liberi ad hanc bo· poſ· eo ordine quo ſuccedūt de iure ciuili· vt diximus· ſ· de ↄtra ta· p̄mo ergo admittit̄ filius quā nepos ⁊ neptis ſi auo p̄mo mortuo· deīn p̄re ſuo noluit p̄ri ſꝫ auo ſuo ſuccedere· p̄t q̄dem ſꝫ nō ñ p bo· poſ· maxie ſi emācipat⁹ ē nepoſ· vt· j· e· l· q̄ ſe· et inſti· de exhe· li· §· emācipatos· Si aūt ponēs et nepotē et p̄rem ei⁹ in ptāte aui fuiſſe· nec tūc nepos admitteret̄ vt ſuus· q: p̄cederet eum pat̄ tpe mortis aui niſi in caſib⁹ duob⁹· vt inſti· de he· qua et dif· §· ſui· et· ff· de ↄdicē· inſti· l· vlē· et· ff· eo· l· ſcripto· et de ſus· et le· l· i· §· ſciendū· ſꝫ nec ſuccedēt hic nepos vt olim agnatus· q: edictum ſucceſſoriuꝫ nō habebat locū in agnatiſ· ſꝫ hodie cōtra ex bn̄ficio ↄſtitutiōis vñ et ſine bonoꝝ poſſeſſione hodie ſuccederet vt agnatus· vt inſti· de legi· agna· ſucceſ· §· placebat· Si aūt poneres filiū emācipatū et nepotē in poteſtate aui retentū· videt̄ qḋ nepos vt ſuus admittat̄· vt inſti· de he· qua et dif· §· ſui· Et pōt illud dici vt pater filio emācipato inteſtato ſuccedat per vñ liberi vtilit̄· et ſi nō directo vel appellat̄ bo· poſſeſſio vñ pentes· licet em̄ liberos nature ſimi' et cōmune votū pentum inuitet ad ſucceſſionē eorūdem pentū· quia cōia ex voto noſtra liberis noſtris pam⁹· tñ pentes ad bōa liberoꝝ rō miſerationis admittat turbato ordine mortalitatis· vt· ff· e· l· ſcripto· §· vlē· et de bonis li· l· pe· et de inof· teſ· l· nam et ſi· et de bonis dā· l· cum rō· et de ꝟbo· ſi· l· liberoꝝ· in fi· Poſſet tñ ſuccedere etiā p vñ legitimi cū emācipatōne etiā nō tollatur hodie ius agnatiōis inter p̄rem et filium ſed olim tollebat̄ niſi emāciparet cōtra ta· fiducia vt inſti· de le· agna· ſuc· §· i· et vlē·

Vnde legitimi agnati et vñ cognati

Deficiente bonoꝝ poſſeſſiōe que dicit̄ vñ liberi vendicat ſibi locū ſcḋo ordine hec bo· poſſeſſio· vñ legitimi agnati et hac deficiēte· vendicat ſibi locum t̄cio ordine illa bo· poſ· vñ proximi cognati et ita demū ſi certū eſt aliqueꝫ deceſſiſſe· vt· ff· ſi ta· te· n· ex· l· i· in p̄n· et· ff· e· l· ij· §· ſi quis· Sunt aūt agnati qui cōiūcti ſunt p maſculinū ſexū· et dicūt̄ legitimi· q̄a ſuccedebāt ex· l· xij· ta· Sciendū eſt tñ qḋ quidā ↄiūcti p femininū ſexū admittunt̄ ſicut legitimi vt filij ſororis germane vl' vterine et fr̄es emācipati· Item vterini et filij eorūdem· vt· j· ḋ leg· he· l· pe· et vl· Item qui ad hereditatē vocātur vel bonoꝝ poſ· lege· vl' ſe· cō· t̄culiano· vl' orfi· habent hāc bonoꝝ poſ· vt· ff· eo· l· ij· §· vlē· et· l· iij· bonoꝝ aūt poſſeſſio vñ cognati dat̄ ↄiūctis p femininū ſexū· legitime ↄceptis· vel nō legitime· Nam et ſpurijs dat̄ in bonis matris ⁊ inter ſe ſuccedūt etiā ſpurij fratres· ſuccedūt etiaꝫ hi cognati nō de iure· xij· ta· ſed de iure p̄torio· ſiue ſint nati ſiue naſcituri· ſed illi ſoli· qui proximiores ſunt eo tpe quo defert̄ bonoꝝ poſ· et illis repulſis ſuccedūt ſequētes· vel ſi vnus tm̄ ſit cognat⁹ et ille ſuccedet ſicut proxim⁹ ↄtra ideoma ſmōis vt· ff· vñ cognati· l· i· §· proximuſ· ⁊· §· anp· et pe· ⁊· l· ij· ⁊· l· ſi ſpuri⁹· Et vocant̄ cognati· q̄ſi ex vno nati· vt ait labeo q̄ſi cōem naſcendi iniciū habuerūt· nec diſtinguo ſit cognatio natural'· vel ciuilis tantū puta p adoptioneꝫ· Seruil' tñ nō ptinet ad hanc bo· poſ· imo ſi is qui cū liber eſſet ſuus factus eſt· deinde mānumittat̄ nō recipit cognationem· vt· ff· vñ cog· l· i· §· primꝫ· ⁊· §· ↄgnationē· l· is qui· Succedūt aūt ↄgnati vſq̄ ad· vi· gradū· et ex ſeptimo ſuccedūt nati ex ſobrino ⁊ ex ſobrina· Agnati aūt ſuccedunt vſq̄ ad· x· gradum· vt inſti· de ſuc· cog· §· hoc loco q̄ſi in fi· ⁊ erubeſcant qui dicunt hodie nō habere locum bo· poſſeſſiones· nā ſm ta· ſicut oli nō fuit neceſſaria ita nec hodie niſi in caſibuſ· vt· ff· de in ius vo· te· l· poſthum⁹· et inſti· quib⁹ mo· t· in fi· §· nō tñ et· ff· de· ſm ta· l· i· §· ſi ſub ↄdictione· Contra ta· aūt bo· poſ· Ita eſt hodie neceſſaria ſicut fuit olim et eiſdem pſonis· vnde legitimi· neq̄ fuit olim neceſſaria· neq̄ hodie eſt· vnde cognati olim fuit neceſſaria· ſꝫ hodie nō ē cū ita cognati· ſicut et agnati hodie ſuccedūt· vt in aut· de her· ab inteſ· De his aūt ſucceſſionib⁹ qḋ in eis obtinuerit olim de iure ciuili· Item qḋ hodie p codicem· et quid p autēticā dicemus· j· de legi· he· ⁊ his qui ab inteſtato ſuccedūt· hec em̄ breuit̄ p̄toria tm̄ iura expoſita ſunt

De edicto ſucceſſorio

Quia in bo· poſſeſſionibꝫ ꝺ quibꝫ dictū eſt locus eſt ſucceſſorio edicto· Ideo de eo ponit· Videamus ergo cui ꝓpi deat̄ ꝑ h edictū et q̄lr· Prouidet̄ aūt ꝑ h edictū creditoribꝫ ne eis longior mora fieret· dū bona hēditaria vacua ſine dño diucius iacēnt· bñ igitur putauit p̄tor ꝓſtituere tpus hiis quibus poſſeſſionē hc· detulit et dare ſucceſſionē int̄ eos vt c. eius poſſint creditores ſcire vtꝝ hēant cum q̄ ꝯgrediant̄· an vo vacātia bona fiſco delata ſint an potiꝰ ad bo· poſ· ꝓcedant· q̄ſi ſine ſucceſſore defuncti ¶ Fit aūt ſucceſſio qñqꝫ de capite in caput· qñqꝫ de gradu in graduꝫ· Eſt aūt ſucceſſio de capite in caput cū deficiēte p̄mo capite liberoꝝ· vocat̄ ſm caput agnatoꝝ et illo deficiēte vocat̄ terciū caput ꝯgnatoꝝ et cognatis deficientibꝫ ſuccedit̄ q̄rto ordine ꝑ vñ vir et uxor· et ·ff· ſi ta· te· n· ex· l· i· et pōt habē locū h ſucceſſio in diūſis pſonis ¶ Item in vna tm̄· vt ecce quicūqꝫ p̄t ſuccedere ꝑ vñ liberi· pōt etiā ſuccedē per vñ agnati cū in ma ca· di· nō tollat̄ ius agnatōnis int̄ p̄rem et libōs· vt inſti· de legi· agna· ſuc· ·§· vl· Qui ergo excluſus eſt ab vñ liberi· idem ſibi ipi ſuccedenſ admittet̄ ꝑ vnde agnati· ceteris agnatis excluſis· vt· ff· e· l· i· §· ſed videndū· Ita tñ ſi ceti agnati eſſent in r̄motioribꝫ gradibus· neqꝫ aliqs alius ſuccedat ꝑ vñ liberi· Ille eñ in dubitant̄ p̄ferr̄ iſti· cum iſti ex eo capite quo eſt excluſus nō admitti poſſet· Et illud caput q̄ ſuccedit alius et quo iſte eſt excluſus· debeat iſti p̄ferri· vt· ff· vñ cogna· l· legitimis· et· l· octaui· et inſti· de he· que ab inte· de· §· admonendi· et hac rōne dicit̄ inferioris gradus ꝯgnatū bñficiū edicti ſucceſſorij nō hr̄e cum p̄or ſucceſſit et poſtea reſtituit̄ vt abſtineat· h eñ inferior cū abvnde cognati ſit repulſus· ido qa p̄mus ſucceſſit ꝑ bo· poſ· nūq̄ ſuccedet poſtea ꝑ vñ cognati ex bñficio huius edicti· puto tñ ꝙ ꝑ beneficium in integrū reſtitutiōis inferior cognatꝰ debeat admitti ſi nō directo tñ vtilit̄· nā reſtitutio nō tm̄ minori ſed etiā maiori ex ꝯſequētia q̄dam ſubuenit· vt· ſ̄· ſi adūſus trāſact̄· l· i· et· ij· vñ et minore qui adit reſtituto· vt abſtineat ſubſtitutus admittit̄· vt· ff· de mino· l· ſi ſine· §· ꝙ ſi papinianꝰ· Pla· tñ ait inferiorē cognatū nō ido habere bñficiū edicti· q: poſt ꝯgnatos· nullus ſuccedit niſi vir et vxor ꝑ bo· poſ· vñ vir et uxor et fiſcus poſtea· ex quibꝫ capitibꝫ certū eſt eum nō ſuccedē· Pōt et illud notari in bo· poſ· ſm ta· vt qui potuit eā petere et nō petijt· ſi is fuit q̄ potuit ab inteſtato ſuccedē· ipe ſibi ſuccedat· et bo· poſſ· ab inteſtato petat· Itē liberi et pentes ſiue ſuccedāt ꝑ vñ liberi ſiue ex quocūqꝫ alio capite ſibi ipi ſuccedentes hēant annū inpetēda bo· poſ· etiam ſi ſuo noīe nō veniāt· Sed qa huius eoꝝ eſt inſtitutus heres· vt· ff· eo· l· i §· ſ̄ videndū· et· §· largiꝰ· et· §· ſi quis· ⁊· §· nō ſolū· Succeſſio aūt de gradu in gradū eſt· qñ plēs pſone in eodē capite ſunt in diūſis gradibꝫ vna p̄or altā poſterior· nā p̄or repulſa tpe vel repudiatione ſequens ſuccedit· vt· ff· e· l· i· §· quibus·

¶ De carboniano edicto

Dictum eſt· ſ̄· de bon· poſ· ab inteſtato iure ꝯgnatiōis ꝯpetentibꝫ· ſed q̄a carboniana· bo· poſ· iure ꝯgnatiōis· imo q: alias eſt de liberis ꝯperit· et ideo de ea ponit· Et differt h a ſupioribꝫ· q: ille tribuūt ius in ꝓprietate h in poſſeſſione· vt ex ſequentibꝫ liquebit ¶ Videndū ergo vñ dicat̄ carbonianū edictum et cui det̄ beneficiū eius· et qñ et q̄le ſit bñficium et infra qd̄ tpus dat̄· Dicitur aūt carbonianū a carbone auctore· et dat̄ beneficiū eiꝰ impuberi maſculo vl̄ femine ex virili ſexu deſcendēti nato et nō naſcituro· aliud eñ edictū de vētre in poſſeſſione mittēdo ſubuenit naſcituro etiā anteq̄ naſcat̄· h aūt nato demū ſubuenit et p̄t in impuberibꝫ tradi regula· vt cuicūqꝫ ꝯpetat bo· poſ· cōtra ta· ꝯpetat et huius edicti bñficium· Item quibꝫ denegat̄ illa denegat̄ et h beneficiū· vt· ff· e· l· i· in p̄n· et· §· nō tm̄· et de ventre in poſ· mit· l· i· in p̄n· §· ſi ea· puberi autē certū eſt denegari h edictū· imo ⁊ ſi pubes tanq̄ impubes eſſet obrepſerit poſſeſſionē bo· q̄ accepit nil videt̄ egiſſe· q: et ſi impubes accepit· demū factus eſt pubes finiret̄ emolimentū bo· poſſeſſionis vt poſſeſſionē decretam nō poſſit nanciſci· vel ſi eſſet decreta et tradita nō fūgeret̄ comodo in ptibꝫ poſſeſſoris niſi ſatiſdaret adūſarijs de reſtituendis bonis· ſi eſſet ꝯtra eum lata ſnia· vt· ff· eo· l· iij· §· puberi· et· l· de bonis· §· poſt· ⁊· l· añpenlti· Quibꝫ aūt pſonis det̄ bo· poſ· ꝯtra ta· et quibus denegat̄ nō eſt opus ꝓpter p̄dictā regulā hic dicere q: plene diximꝰ· ſ̄· de ꝯtra ta· Sciendum eſt tñ qd̄ p̄dicta regula patit̄ exceptioneſ· et ex teſtamēto et ab inteſtato· Ex teſtamento patit̄ exceptōēꝫ· q: licꝫ filio impuberi nato· ſi inſtitutꝰ ē nō det̄ h ſcꝫ carbonianū edictū· tñ ſi inſtituat̄ poſthumus et natus deneget̄ filius eſſe defūcti dat̄ ei ex h edicto poſſeſſio ſcꝫ eius ptis tm̄· in q̄ inſtitutus eſt· vbi aūt exheredatꝰ eſt denegat̄ ei poſſeſſio ſi exheredatio tenet· Secus vō ſi ipo iure nō tenet puta eſt ita facta· ille quem ſcio ex adulterio natū exheres eſto· vel ita q̄ſquis eſt qui ſe filiū meum dicat exheres eſto· vt· ff· e· l· i· §· pōp· et· l· iij· i· §° · et· l· ſi impubes· §· inſdum· et· l· qd̄ labeo· ⁊· l· cū ſine bñficio· nec obſtat qd̄ legit̄· ff· de liberis et poſthu· l· ⁊ ſi pepit· q: qd̄ dixi exheredationē nullā ita eſt intelligenduꝫ ſi ꝓbet̄ eum filiū eſſe· pater eñ ido exheredauit· quia credebat eū nō eſſe filiū inſtm ergo donec ꝓbet̄ filiꝰ exhedatio nocet· vt· ff· de lib· ⁊ poſ· l· ſi poſthumus· §· vl· deficit quoqꝫ· q: licet ñ poſſit peti· ſm ta· donec poteſt peti ꝯtra ta· vt diximus· ſ̄· de cōtra ta· tñ poteſt peti ſm ta· licet impubes petat carbonianā bo· poſ· nō tñ petijt ꝯtra ta· puta tpe excluſus· vel quia nō erat filius vel etiā eam filiuſſa· et p̄teritus a patre vñ cuꝫ teſtamentū ſit ipo iure nullū filius ab inteſtato vñ liberi et ſcripti heredes ſm ta· accepūt bo· poſ· vt· ff· e· l· ſi ipubes· §· vl· ab inteſtato quoqꝫ deficit regula· quia licet ꝯtra ta· nō det̄ ſi decedat q̄s inteſtatꝰ· tñ dat̄ huiꝰ edicti bñficiū· vt· ff· e· l· iij· in· p̄n· et· l· ꝺ bonis· §· huic aūt· Subuenit aūt hoc edictum ita ſi alicui fiat controuerſia de

Filiatōe vel qđ dicaẗ nō eſſe de liberiſ· vel qđ dicaẗ eſſe ſuꝰ· licet etiā pat id in teſtamēto đ xit nā magis ꝯſulendū eſt his quibꝫ maius piculū intendiẗ· alioqn audaciſſimus quiſqꝫ maiore iniuria impuberē afficiat· qđ plura ꝛ grauiora đ eo mentiaẗ· ꝭ et ſi defunctꝰ dicaẗ ſuus idem eſt· vt ·ff·e·l·i·in p̄n·§·ſi qs· ſed et ſi repellaẗ impubes arrogatꝰ· q: dicaẗ nō iure arrogatꝰ nō erit iniquū ſiſe carbonianū decretū imponi· Item ſi impubes dicaẗ datꝰ in adoptiōe et id̄o negeẗ naturaľ patris hēditas ad eū ptinē· ipe eñ naturalis p̄ris hereditatē vendicꝫ et ſe nō adoptatum dicat· locꝰ erit huic edicto· vt· ff· e· l· ſi ipubes· i· ꝭo· et· i· §· Item daẗ viſ carboniana· et ſi q̄o eſt de p̄ria ptāte quā dicit aliqs ſe habuiſſe in pſona defūcti puta deceſſit filius quē in ptāte mea fuiſſe dico exiſtit ipubes qui eū p̄remſa· et ſe eiꝰ heredem dicit· Itemqꝫ et ſi q̄o ſit de p̄ma ptāte quā dicit ſe hr̄e aliqs in pſona impuberis nepotis nati et ꝯcepti añ emancipationē filij· ipubes v̄o dicit ſe ꝯceptū poſt emācipatiōeꝫ· vt· ff· e· l· deceſſit· In omnibꝫ aūt p̄dictis caſibꝫ q̄bus ipuberi de ſtatu fit ꝯtrouſia daẗ car· e· bñficiuꝫ ita demū· et ſi de bōis paẗnis fiat ei ꝯtrouſia· Si aūt fiat ei ꝯtrouſia de bonis fraẗnis vel etiā de maẗnis vel de liberoꝝ bonis· Item et đ ſtatu ſuo ñ fit miſſio ex car· edicto· ꝭ differẗ q̄o in tpus pubertatis vt ex cōſtitutionibꝫ idemqꝫ eſt et ſi tm̄ ſtatus patiaẗ ꝯtrouſiam· Si aūt patiaẗ ꝯtrouſiā bonoꝝ tm̄ et nō ſtatus neqꝫ fit miſſio· neqꝫ ulla daẗ dilatio· et ꝓbanẗ h̄· ff· eo· l· iij· §· q̄uis· ꝛ· l· i· §· ſi qs filiū· ꝛ· l· đ bonis· i· ꝭo· ꝛ· §· ita demū· ꝛ· l· ſi ipubes §· ſi pupillo· Porro qđ ſuaẗ in q̄one bonoꝝ paẗnoꝝ forte ſuabiẗ in legatis relictis ei a patre vt filio et ita p̄t intelligi qđ diciẗ· ff· e· l· iij· i· ꝭo· in ſi· Eſt aūt carboniani edicti in p̄mis vnū bñficium· q: impubes p̄t adipiſci poſſeſſionē bonoꝝ corpaliū que ſunt in hēditate· ꝓinde ac ſi nullā ꝯtrouſiam patiaẗ· vľ ſi habꝫ poſſeſſiōeꝫ mľtamagis ꝯtinebit eā· ita tñ ſi euidenē nō ꝓbeẗ eū filiū nō eſſe· Si aūt ambiguā cām inuenerit iudex h̄ eſt vľ modicū ꝓ puero facientē vt nō videaẗ filius euidenē non eſſe· dabit iudex hāc car· poſ· vt· ff· e· l· ij· §· cāe ꝙ ergo diciẗ· ī· e· l· vi· ꝓbata legitia ſucceſſione ſubaudi ſemiplene· Qđ aūt dicit ſub legitimis pſonis cuſtodito ptu ex indubitato maẗimonio id̄o dicit q: ſi diuorcio facto vir uxori quondā mittat vt ventrē inſpici patiaẗ et cuſtodes admittat in ptu· Nec ipa fecerit denegaẗ ptui car· bon· poſ· vt· ff· de ventre inſpici· l· i· § de inſpiciēdo· et· l· ij· ꝓdeſt ğ modica p̄ſumptio q̄ntū ad poſſeſſiōeꝫ adipiſcendā vel retinendā· Si tñ ſatis dederit de reſtituēdis bonis ſi apparuit eū non eſſe filium· vt· ff· de colľ· bo· l· p̄tor· §· i· licet pꝑľ· dixerit eū ſatiſdare de fruendo arbitrio boni viri exēplo fructuarij Si v̄o nō ſatiſdet nō tm̄ impubes· ſed etiā is qui mouet ei ꝯtrouſiam erit in poſſeſſione· diſſiliter tñ ibi dicit· q: pupillus ex bonis aliẗ ꝛ ſuſtentaẗ et in eius ſtudia erogaẗ· ſi nō aliena bona hēat ex quibꝫ poſſit ſe ſuſtentare· ꝭ eius adūſarius ex bonis nō aliẗ niſi ſit de libis· tunc eñ et ipe eſt in poſſeſſione· licꝫ impubes ſatiſdet et aleẗ· vt ipubes· ꝭ vbi impubes ſatiſdedit diminuit de bonis veſcēdi cā et ſi aliẗ ſe poſſit tueri· adminiſtratio aūt reꝝ ꝯmittiẗ adūſario impubis ſi ſatiſdedit dū tñ inſtrumēta nō redigat in poſſeſſionē ſuaꝫ ne decipiaẗ pupillꝰ· dū inſtruiẗ adūſarius eiꝰ vľ etiā incipe ea p̄t· Si vero nō ſatiſdet adūſarius ſiqdem ſatiſdederint tutores pupilli· Si aūt neqꝫ illi neqꝫ iſti ſatiſdent· curator ꝯſtituiẗ bonis qui et debitores ꝯuenire qui tpe liberanẗ p̄ōt et diſtrahē res que tpe ſunt periture· vľ deteriores future et h̄ idem poſſent tutores pupilli· vľ adūſarius eiꝰ ſi eis vt dictū eſt eſſet adminiſtratio ꝯceſſa· et ꝓbanẗ h̄· ff· e· l· ſed et ſi is· i· ꝭo· ꝛ· §· i· et· §· quoẗ et· §· an aūt· vſqꝫ in ſi· l· et· l· de bonis· §· qui a pupillo· et· §· nō ſcľ· et· l· pe· et vl· et đ admi· tu· l· iñ· nō aūt ꝓdeſt modica p̄ſumptō vt pupillꝰ vincē poſſit in iudicio petitorio ſi ipm̄ inſtituat· puta rei vendicatiōeꝫ vel petitionē hereditatis vel ſiſes actiōes· ad h̄ enim vt vincere poſſit in eis opoꝛtēt eum ꝓbare plene hēdem ſe eſſe vel bonoꝝ poſ· accepiſſe ordinariā· i· que ius tribuat in ꝯpetare· h̄ eñ carboniana extraor· nō tribuit ius· niſi in poſſeſſionem et daẗ vtraqꝫ intra ānū et icipit currē annꝰ ordinarie bonoꝝpoſ· ex q̄ ſcit ſibi delatā bo· poſ· huic aūt car· extraordinarie ex quo ꝯgnouit ſibi fieri ꝯtrouſiam· Et ꝓbanẗ h̄· ff· e· l· iij· §· miſſum· ꝛ· §· vl· et· l· iiij· Eſt et aliud ꝯmodū car· edicti q̄a differẗ q̄o ſtatus ꝛ bonoꝝpoſ· in tpe pubtatiſ· vľ ſi q̄o ſtatꝰ tm̄ ſit dilatio cāe ex ꝯſtitutionibꝫ· et licet in ſupiori comodo ſemiplena adhibeaẗ ꝯgnitio· h̄ tñ pleniſſime eſt a p̄tore examinādū· expediat pupillo repn̄tari cognitiōeꝫ an differri in tpe pubtatiſ· et maxie inquirē hoc a cognatis m̄re· tutoribuſqꝫ pupilli· debet fingē eſſe teſtes q̄ſdam qui dilata ꝯtrouſia aut mutabūt ꝯſiliū aut decedēt aut ꝓpē tpis interuallū fidē nō eandē habebūt vel finge eſſe anū obſtetricē vľ ancillā que ꝓ ptu pn̄t veritatē inſinuare vel inſtr̄a ſatis idonea ad victoriā vel q̄dam alia ar· vt magis dānū patiaẗ pupillus qđ differẗ ꝯgnitio quā ꝯpendiū qđ nō repn̄taẗ· finge pupillū ſatiſdare nō poſſe et admiſſos in poſſeſſiōeꝫ que de hēditate faciūt ꝯtrouſiaꝫ mľta poſſe ſubtrahē· nouare moliri· ā ſtulti aut iniq̄ p̄toris erit rē in tpus pubtatis differri cū ſummo incōmodo eiꝰ cui velit ꝯſultū· nec eñ debet adūſus pupillos ſuari qđ ꝓ ipis excogitatū eſt ꝛ pendē ſtatus eoꝝ cū iam poſſit eſſe indubitatꝰ· ut· ff· e· l· iij· §· due· In differēda tñ cā eſt· et illud ꝯſiderandū eſt moueaẗ impuberi ꝯtrouſia ſtatus· ꝛ bonoꝝ an ſtatus tm̄ an mater arguaẗ de ſubiecto ptu vel đ adulterio· in p̄mo caſu fit dilatio vt dictū eſt· q: pupillꝰ conueniẗ· Secus aūt ſi pupillꝰ ageret petitorio iudicio· vľ alicui ſtatus moueret ꝯtrouſiam· tūc eñ nō fiēt dilatio· vt· ff· e· l· iij· §· ſi duo· In ſcđo aūt caſu ñ fit dilatio· vt· ff· e· l· i· §· vlē· et· l· ij· ꝛ· l· ſi ipubes· §· ſi mater· et· l· ticia· Preẗ hoc illud notandū ē qđ q̄nꝫ pubes petit differri q̄onem ꝯpē etatē impuberis fr̄is· ne aliqđ p̄iudiciuꝫ fiat ipuberi ꝯpē puberis pſonā cū veriſqꝫ eoꝝ referaẗ q̄o· nā et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

res int̄ colȝ̄e dem meū et aliū acta nī ſemiplene p̄
iudicat· vt· ff· e· l· iij· §· ibidē· et de appellationibꝫ
a ſnia· vn̄ mirū videt̄ q̄re et in ſupiori caſu cū ma
tri impubis q̄o mouet̄ de ptu ſuppoſito nō p̄t po
ſtulare ipubes· vt differat̄ q̄o cum ipuberi ne
dū ſemiplenū· ſȝ plenū videt̄ generari p̄iudicium
vt liquet ex p̄dicta· l· Secus aūt qn̄ de adulterio
accuſat̄ mat̄ q̄a illa adultā· et ſȝ verus filiꝰ eſſe
pōt· vt· ff· ad· l· iul̄· de adulterio· l· miles· §· defū
cto· Rn̄deri p̄t qđ legit̄· ff· e· l· i· §· vl· poſt euen
tū ↄgnitiōis denegādas eſſe hēditarias actōeſ
ſubaudi· ſi cognitio hita fuit ↄtra puez· Secꝰ ſi
ↄtra mr̄em· tūc eīn̄ ⁊ ſi aliqđ p̄iudiciū poſſit fieri
filio· nō tn̄ fit dilatio q̄ꝛ integra fide· ⁊ maxia ↄ
ſtantia verifice eſt mr̄em cām defenſurā vt ibi
dem dicit̄· nō eſt aūt p̄ſumptio in eo q̄ eſt pubeſ
etꝰ q̄a minor eſt· xxv· an· ⁊ q̄ꝛ nō ita nouit v̄itatē
rei· Vt aūt de adultio accuſat̄ mulier mortuo
marito an̄q̄ ipā pariat ne p̄iudiciū fiat naſcitu
ro iuſſit impator cām adulterij differri· vt· ff· đ
ventre in poſ· mit· l· an̄pe· ſȝ forte r̄ſcripſit male
vl̄ pſonaliter reſcripſit· vel aliud in nato aliud
in naſcituro

Vnde vir et vxor

Poſt tractatū eaꝝ bonoꝝ poſſeſſionū
que differūt̄ aſcendētibꝫ et deſcen· et
collat̄alibꝫ adijcit de hac bonoꝝ poſ·
que dicitūr vn̄ vir et uxor et q̄ ſupioribꝫ deficienti
bus locū habȝ vt diximus· ſ· vn̄ legitimi· viden
dū ergo cui viro vel uxori det̄· Et q̄dem dat̄ eis
viciſſim qui iuſtū int̄ ſe ↄtraxerūt matimoniū et
ita demū ſi ↄſtat mr̄imoniū tpe mortis eiꝰ cui al
ter ſuccedē vult· Si ḡ vere ſolutū ſit mr̄imoniū
ſed tn̄ lex fingit dūare ꝓpt̄ reuerentiā pſone pu
ta liberta diūtit ab inuito p̄rono nō hēbit locuȝ
ſȝ bonoꝝ poſ· vt· ff· e· l· i· vir ḡ vel uxor p̄ferunt̄
fiſco· vt· ꝯ· e· l· i· In vxore tn̄ ſi viro p̄mortuo ve
lit ſuccedē· Cōſidera an viro mortuo nupſerit in
fra annū an non· In p̄mo caſu repellit̄· q̄ꝛ vltra
terciū gradū nō ſuccedit etiā iure ↄgnationis·
vt· ſ· de ſe· nup· l· i· in ſcđo admittit̄ niſi forte vir đ
corpore curaliū vl̄ nauiculariū vel militū vel fa
bricenſiū ſit· vt· ꝯ· đ he· decu· l· i· ij· et· iij· iiij· ⁊· v·
tūc ergo corpus mulieris p̄fert̄ etiā fiſco vt ibi
dem dicit̄· ſed illđ certū eſt ciuitates ab inteſta
to nemini poſſe ſuccedē· vt· ꝯ· de bonis vacā· l· i·
et ſȝ de ſucceſſiōe viri et uxoris ad inuicē iure ve
teri vel p bonoꝝ poſ· Iure aūt autenticoꝝ vtē
q̄ alteri ſuccedit· ſi mr̄imoniū ſit abſq̄ȝ dote aut
donatiōe ꝓpt̄ nuptias· Cōiunx aūt p̄moriens aut
diūtens locuples ſit· ſupſtes aūt laboret inopia
ſuccedit vna cū liberis cōibꝫ alt̄iuſue mr̄imonij
in q̄rtaȝ· ſi tres ſint vl̄ paucioreſ· qđ ſi plures ſint
in virilē portōeȝ· vt tn̄ eius mr̄imonij libis ꝓprie
tatē ſuent ſi extant· his vero nō extantibꝫ vl̄ ſi
nullos habūit potiet̄ et dn̄io· imputat̄ aūt et le
gatū in talē portōeȝ· vt in au· ſ· de exhibn̄· et in
ter· §· quoniā· et vt liceat matri et auie· §· q̄ꝛ v̄o·
lege· nec obſtat q̄ ibi diſtinguit maritū ab uxo
re qđ corrigit̄ p aut̄· vt fr̄is filij· §· vlt̄· Preter ſȝ
notandū eſt· q̄ ſi vnꝰ ſocioꝝ impial̄ libalitatis
ſine herede deceſſerit ſocius in id qđ donatū nō
vxor ſuccedit· vt· ꝯ· l̄· x· ſi libratis impial̄ ſocius ſi
ne hēde deceſſerit· forte illa correctio diſtinctō
nis locū hȝ in penā diūtentis tn̄ nō in q̄rtam q̄
ſuccedit vir uxori vel uxor viro· vt in p̄ore aut̄·
de exh̄·

De repudianda bonoꝝ poſſeſſione

Dictū eſt· ſ· de bonoꝝ poſſeſſionibꝫ ad
mittēdis ſequit̄ vt videamꝰ đ his re
pudiādis· videndū ergo q̄s r̄pudiare
poſſit· et qn̄ repudeat eā ille cui delata eſt· ſi ma
ior· xxv· an· fuit· Minor eīn̄ ſi fuit pupillꝰ nō po
terit repudiare p ſe· ſȝ nec tutor ſolꝰ repudiabit
pupillus tn̄ repudiabit tutore auctore· et in ad
ulto curatorē hn̄te· Idem dico qđ in pupillo· Si
aūt nō hēat curatorē repudiare poſſit· ſȝ tn̄ reſti
tuet̄ in inte· vt· ff· de ſuc· edic· l· i· §· vnuſq̄ſq̄ȝ· et
· §· tutor· et de bonoꝝ poſ· l· tutor· ⁊· ſ· de in inte·
reſti· minoꝝ· l· ſi curatorē· In maiore et ſi delata
ſit nō diſtinguo· deferat̄ ei p ſe· an p ſuū· q̄ꝛ et đ
latā· per ſuū repudiat dn̄s· vt· ff· de ſuc· e· l· i· §·
p ſuū et delatā p filiū repudiabit pat̄· ſi illa bo
noꝝ poſ· erat futura peculij ꝓuectícij· vt q̄ꝛ ↄte
platione pr̄is erat inſtitutꝰ heres· vt· ff· đ vul·
ſub· l· ſȝ et pl̄es· §· in arrogato· ſȝ et filij negligē
tia noceret patri· ſi infra ſtatuta tpa nō peteret
bonoꝝ poſ· nec p̄rem certiorauit· q̄ꝛ in acq̄rēdis
p̄iudicare p̄t patri· vt· ff· q̄s or· in bonoꝝ poſ· ſ
· l· vl· Si aūt bo· poſ· erat futura peculij aduenti
cij· neq̄ȝ pat̄ repudiabit in fraudē filij· neq̄ȝ filiꝰ
in fraudem pr̄is repudiare pōt quo minꝰ cui ius
eoꝝ querat̄ pleno iure ſucceſſio alt̄o repudiāte·
ſicut in hēditate dicit̄· vt· ꝯ· e· et de bonis q̄ li· l·
vl· Repudiari p̄t bonoꝝ poſ· tūc demū qn̄ non
eſt decreta vl̄ agnita· nā nec hēditas repudiat̄
poſtea quā agnita eſt· vt· ꝯ· đ repu· hē· l· ſicut· et
· ff· de ſuc· e· l· i· §· decretal̄· eo ſaluo qđ diximꝰ· ſ·
đ edicto ſuc· vt r̄pudiato vno capite poſtea ſuc
cedat per aliud·

De Collationibus

Dictū eſt· ſ· de bonoꝝ poſſeſſionibꝫ q̄ꝛ
int̄ bo· poſſeſſores locū hȝ collatio· po
nit đ collatiōibꝫ· videamꝰ ḡ qđ ſit col
latio quis et cui dēat ↄferri· et qn̄ et que et q̄lit̄
et in q̄ntū· et q̄ ſit pena nō ↄferentis· Diffinit̄ au
tē ſic collatio a q̄buſdā· Collatio eſt ius quo res
q̄ndam nō hēditaria fit hēditaria· i· redigit̄ in
cōe· mihi miꝝ videt̄ qđ collatio dicat̄ ius· cum
collatio nihil aliud ſit quā cōicatio q̄ſi in cōe la
tio· nā qđ erat ꝓpriū adducit̄ in mediū et ↄfert̄
· i· cōioni ſubijcit̄· nemo eīn̄ dixerit trāſlatiōeȝ ꝓ
prietatis q̄ fit p pte indiuiſa ius eſſe· licȝ fiat de iu
re imo facti vl̄ factū eſſe cenſet̄· vt· ff· de cura· fu·
· l· cū filio· §· vl· et đ ↄdic· et de· l· in facto· Fit aūt
collatio vt dictū eſt int̄ eos q̄ bonoꝝ poſ· acce
perūt· vt· ff· e· l· i· §· int̄· nō tn̄ int̄ eos oīs· nec in
ter eos ſolos· Ecce eīn̄ emācipati int̄ ſe nō ↄfe
rūt· vt· ꝯ· e· ſi emācipati· ñ forte imꝑfectio q̄ſtu

vt.ī.e.l.filie.et.ff.de col.cum emācipatiſ.lib.l.i.
.§ ul. vł q̄d ibi dicit emācipato nepoti ɔferēdū
intellige d̄ eo nepote q̄ emācipat⁹ erat a patre
ſuo nō ab auo.vn̄ dʒ ei cōferri.i.q: nec p auū.nec
p hūc nepotē factū eſt q̄ min⁹ eſſʒ in ptāte aui.
vł dic nepoti emācipato ɔferendūʒ ex pſona ſui
pr̄is q̄ remāſit in ptāte aui ꝛ cui h̄ emācipat⁹ fi
lius obligat⁹ erat ɔferre.q̄d dixi in emācipatis
int̄ ſe dici p̄t.et in alijs q̄ neqʒ ſunt ſui neqʒ emā
cipati.vt nepotes ex filia.q: et eadē rōne mlto
magis int̄ ſe nō ferūt. Emācipati aūt ɔferūt ſu
is.i.h̄is q̄ remāſerūt in ptāte q̄dā naturali rōe
cū h̄ emācipati iniuria q̄daʒ.h̄ eſt bn̄ficio bono
rū poſ.ɔtra ius ciuile velint admitti cū ſuis.ac ſi
nō eſſent emācipati.ɔſequēs eſt vt bona ſua q̄ſi
nō eſſent emācipati.in mediū deducant q̄ſi et ea
pr̄i q̄ſiuiſſent.ſi emācipati nō fuiſſent.vt.ff.e.l.i.
in p̄n.et inſti.d̄ he.l.i.§.emācipatoſ.et.ff.de bo
noꝝpoſ.l.§ cū p̄rono.§.i.q̄ iniuria nō p̄t aſſigna
ri in emācipatis int̄ ſe. Fit aūt collatō int̄ ſuūꝛ
emācipatū directo iur̄.ſi ambo ſuccedunt p bo.
poſ.e.iure vtiqʒ delatā puta pvn̄ libi vel p ɔtra
ta.ꝫ in ɔtra ta. Diſtigue vbi ſu⁹ eſt inſtitut⁹ et
emācipat⁹ p̄ṫitus. et bn̄ficio emācipati etiā ſu⁹
hʒ ɔtra ta.an p ɔtra tab. augeat̄ ꝓportō ſua an
diminuat̄ qꝛ q̄lit̄ ɔtingat.notaui.ſ̄. d̄ ɔt̄.ta. In
p̄mo caſu ceſſat collatō q: p emācipatū nō ē ſu⁹
incōmodo affect⁹. In ſ̄o aūt caſu fit collatio.ſi
v̄o nō petat ſu⁹ bonoꝝpoſ.ꝫ ex teſtam̄to adeat
Emācipat⁹ aūt petat ɔtra ta. nō fit collatō int̄
eos mero iur̄ vł ex edicto p̄toꝛis. ꝫ ex eq̄tate vł
interp̄tatiōe ſceuole.vt.ff.de cō.ta.l.ſceuole filiū
.i.ſ̄c°.ꝛ.§.videam⁹.et.ff.e.l.ſi fili⁹.et ita intelli
git̄ q̄d dicit̄.ff.e.l.i.§.ibidē. nā et ibi q: ſuus de
ceſſit anq̄ꝫ petēt bo.poſ.nō fit collatio hēdi ſuo
mero iure.vt dictū eſt.ꝫ ex eq̄tate erit facienda
vt liquet ex p̄miſſis. q̄d aūt dixi vbi ambo ſucce
dāt p vn̄ liberi ſ̄ua.etiā ſi ambo ſuccedāt ab in
teſtato p ɔſtitutiōes vel p aut̄.vł q̄n emancipa
tus ɔtra inſtitutū ſuū hēdem ꝓpoſita q̄rela inof
ficioſi teſtam̄ti ſuccedit.vt.ī.eo.l.filie.ꝛ.l.vt li
beriſ. Vbi aūt emācipatus nō faciat iniuriā ſuo
hēdi in ſuccedēdo.ut q: iudiciū pr̄is meruit nec
quicq̄ꝫ ampli⁹ nanciſcit̄ quā ei dedit pat̄.non te
net̄ ɔferre etiā ſi legatis meruit ſemiſſem vł tm̄
q̄ntū ɔtra ta.bonoꝝ poſſeſſori occurrat.ut.ff.
e.l.i.§.pat̄.olim em̄ ex teſtam̄to nō fiebat colla
tio vbi pat̄ id dicēt.ſed hodie ɔtra.vt in aut̄.d̄
trien.et ſe.§.illudq̄ꝫ. Item q̄d dixi in emācipato
ſ̄ua et in eo q̄ datus eſt alijs in adoptiōeʒ a pr̄e
naturali.ipe em̄ ɔferret.vł pat̄ ſuus adoptiu⁹.
ut.ff.e.l.i.§.is q̄ꝫ.q̄a et ei q̄nqʒ defert̄ cōtra ta.
bonoꝝ poſ.ut notaui⁹.ſ̄.de ɔtra ta. Item puto
q̄d ſu⁹ heres emācipatis ɔferat ꝓfecticia tm̄.
vt.ī.e.l.filie.§.nec dubiū. Et eadē ɔferūt hiſ qui
neqʒ ſui neqʒ emācipati ſunt.ſ.ꝓfecticia tantum
Item q̄ neqʒ ſunt ſui neqʒ emācipati ſuis ɔferūt
ꝓfecticia tm̄.ut.ī.e.l.illā. Item ſui int̄ ſe ɔfe
rūt ꝓfecticia et aduēticia.vt.ī.eo.l.filie.ſed q̄a
circa collatōeʒ faciēdaʒ ſuis ab emācipatis p̄nci
palit̄ ɔſiſtit huius.ti.tractat⁹ in.ff.pleni⁹ circa
hūc articulū videam⁹ q̄ dēant emācipati ɔferre
ſuis ꝛ certe tenent̄ ɔferre ea q̄ ſunt ī bonis eoꝝ
eo tpe quo pat̄ cōis decedit deducto ere alieno.
ſic em̄ intelligūt̄ bona ſi tn̄ es alienū ſit puꝝ. Si
aūt ſit in diē vł ſub ɔdictōe.nō ſtatim id deduce
tur ꝫ ɔfert̄.ſed tn̄ ſu⁹ cauebit emācipato.vt ex
iſtēte ɔdictiōe vł aduenīēte die defēdat eū a cre
ditoꝛe p ea pte quā ɔtulit ei emācipat⁹.ut.ī.e.l.
ea q̄. et.ff.e.l.ij.§.illd̄ aūt. Item dʒ deduci ca
ſtrēſe vł q̄ſi caſtrenſe pe. Itē q̄d dignitatis no
mine a pr̄e datū eſt vł etiā debet̄. nā et ſi adhuc
debet̄.h̄ ſic interp̄tandū eſt vt nō ſol⁹ oneret̄ q̄ di
gnitatē meruit.ꝫ cōe ſit oim̄ heredū onus h̄ de
bitū.vt.ff.e.l.i.§.nec caſtrēſe.ꝛ.§. ꝫ aliud.q̄nqʒ
tn̄ nō deducit̄ peculiū caſ.ut ſi emācipat⁹ habuit
filiū qui hēbat caſ.peculiū.et ille deceſſerat tpe
mortis cōis pr̄is.h̄ em̄ peculiū nō acq̄rit̄ emanci
pato poſt moꝛ.cōis patris.ꝫ nō amittit̄.ſibi em̄
fuit q̄ſitū viuēte cōi patre p̄mortuo filio. et licu
it ei ipm̄ occupare pecl̄iū iur̄ ſuo.ſiue fuit a filio
inſtitut⁹ ſiue deceſſerit iteſtat⁹.vt.ff.e.l.i §.ſi iſ
qui bona. Eſt ꝛ alia rō q̄re ɔferat̄ q: nō eſt emā
cipati peculiū iure milicie ſue.ꝫ iure militie filij.
Item nō rōne milicie p̄ntis.ꝫ p̄terite vel future
Itē deducit̄ actio iniuriaꝝ.q: magis vīdicte q̄ꝫ
pecūie hʒ pſecutōeʒ.ꝫ aliud in actiōe furti.et in
alijs penalib⁹ actiōib⁹ q̄ nō ſunt ꝓdite vīdicte cā
vt.ff.e.l.ij.§.emācipat⁹. Cōferende q̄ꝫ ſunt actō
nes penales vł nō penales ex q̄cunqʒ cā ɔpetunt
ei tpe mortis cōis pr̄is ſiue pure ſiue in diē. ſiue
ſub ɔdictōe. Excipit̄ in legato ɔdictiōali relicto
emācipato cui⁹ ɔdictō exiſtit poſt mortem cōis
patris.et iō poſt mortē cedē videt̄ legati dies.
et poſt mortē videt̄ acq̄ri.et iō non ɔferet̄.ſicut
nec alia q̄ obueniūt emācipato poſt morteʒ cōis
patris vt.ī.e.l.ſi donatōe.et.l.nec emācipati.et
.ff.e.l.ij.§.id q̄ꝫ.et de re.iur̄.l.q̄ legata. Iteʒ ex
cipit̄ q̄rta q̄ ſub ɔdictiōe debet̄ emācipato a ſuo
arrogatoꝛe ſub illa ɔdictione emācipauit eū vł
exhēdauit eū iniuſte. nā ſi viuit pat̄ adoptiu⁹ q̄
emācipauit arrogatuʒ ſine cā p̄matura eſt ſpes
collatiōis cū adhuc viuit is de cuius bonis q̄rta
debet̄. Si aūt deceſſerit arrogatoꝛ q̄rtā tenet̄ ɔ
ferre.h̄ emācipat⁹ que ad eū puenit vł ei debet̄
de bonis arrogatoꝛis. vt.ff.e.l.i.§.ſi ipubē. Ea
tn̄ que fuerūt aliq̄n emācipati.ꝫ nō ſunt tpe mor
tis cōis patris nō ɔferūt̄ niſi dolo alienauit vel
diminuit.ſi tn̄ dolo ceſſauit acq̄rere nō extimat̄
h̄ dolus in collatōe.vt.ff.e.l.i.§.pe. Poſt mortē
aūt cōis pr̄is. ne dū de dolo.ꝫ etiā d̄ culpa tenet̄
emācipatus in eo q̄d minuit̄ de bonis ſuis ſed ſi
ſine dolo ei⁹ et culpa q̄d perijt.uł minutū eſt nō
tenet̄.ut.ff.e.l.ij.§.de ill̄. Porro de quibuſdā du
bitat̄.q̄ſita ſint emācipato poſt mortē cōis pr̄is
an antea.vt ecce legatū eſt ei relictū cū morieē
pat̄.et certe tenet̄ ɔferre.q: acq̄rit̄ ei patre vi
uēte.morit̄ em̄ pat̄ ſe viuo.mortu⁹ em̄ mori non
p̄t.nec morſ ei dn̄ari.ſi tn̄ filio emācipato pr̄ cōiſ
ab aliq̄ inſtitut⁹. heres onerat⁹ fuit p̄ſtare le
gatū.cū ipe pat̄ moriet̄. iterp̄tat̄ lex p̄inde eſſe
ac ſi poſt mortē patris relictū eſſʒ legatū.ut.ff.
.e.l.i.§.ſi emācipato.ꝛ.§.ſi ipō.et eſt rō q: ſi dieſ
hui⁹ legati diceret̄ cedē patre viuente.in cui⁹

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ptãte eſt filiꝰ iſte nullũ eſſ3 legatũ q: filio in po
teſtate degenti nõ p̃t relinq̃ legatũ a p̃re here
de inſtituto·vt inſti·de l'·§·an ſuo· Ea aũt q̃ do-
nauit pat' emãcipato filio dicit lex ↄferẽda ꝓ te
nore p̃cedentiũ legũ·ut·j·e·l·vt liberis·in fi·et qs
eſt iſte tenor et certe h̃·ut ita demũ ↄferãt·ſi do
nator dixẽit ꝺ collatiõe faciẽda·ut·j·e·l·pe·i fi·
ſed q̃dam dixerẽt illũ eſſe tenorẽ ſuadũ quẽ ſua-
mꝰ in donatõe collata a p̃re filio empti in ptãte
ſi eñ p̃r ei donauit·ut h̃ret in pec'lio fiẽt colla-
tio·ut·j·e·l·ſi donatõe·et ꝺ tali donatiõe loquiẽ
inſti·de vſu·et ha·l·fũdi·§·ul·ſ3 ſi donauit ei ↄfe
rendo in eũ vltimũ arbitriũ·vl' tanꝫ extñeo·i·
bñ merito·ñ fit collatio· imo ſilẽtio mortis ↄfir-
mat' donatõ ⁊ ita obtinebit vim relicti·ſ3 ſi expſſ̃
ſim eſſet ↄfirmata·vere r̃lictũ eſſ3·vt diximꝰ·s̃·
de do·int' viꝝ et uxo·⁊ ea ↄfirmata expſſim vel
tacite p̃cipua adiudicaret' in ac·fa·her·vt·s̃·fa
mi·her·l·filie ñ eſſ3 donatio imenſa· tũc eñ in q̃
cũq3 ſit collata fiet r̃uocatio·ut alij filij ↄſeq̃rent'
debitũ bonoꝝ ſubſidiũ· vt dixiꝰ·s̃·ꝺ inof·dona
tiõe·et ꝺ inof·t·aut·vñ ſi pens· Fit collatõ duo
bus mõis·re et cautõe· Re vt ſi fiat diuiſio bono
rũ ↄferendoꝝ·nec ẽ opꝰ cautõe·ſi ↄſtet int' ptes
q̃ ſint ↄferẽda· Si võ dicũt' quedã nõ eſſe in cõe
redacta·tũc ꝓpt' incertũ erit cautõ inpõnẽda·
Itẽ et revidet' fieri collatõ·ſi tñ tibi r̃mitto q̃n
tũ teneor ↄferre· Idẽq3 ⁊ ſi nomẽ patri ꝺbitoris
tibi delegaũo·ul' fũdũ vl' rẽ alienã dedero ꝓporti
ne bõoꝝ quã debui ↄferre·vt·ff·eo·l·i·§·q̃uis·
Cautiõe aũt fit collatõ p ſatiſdatõez fideiuſſoꝝ
vl' p datõez pignoꝝ·vt·ff·e·l·i·§·iub3· Stipla-
tio aũt omittit' cũ int'pellatꝰ cũ aliq̃ ſpacio q̃ po
tuit conferre nõ fecit et ſiue quis non conferat·
ſiue dolo fecit quo minus ↄferat quanti ea res
erit·in tantã pecũiã ↄdẽnabit'·vt·ff·e·l·ſi q̃s·§·
vl· Nolenti aũt ↄferre duobꝫ p̃dictis mõis dene
gant' hẽditarie actõnes ⁊ curator eoꝝ ↄſtituit'
apꝺ quẽ refecta pecũia colloceẽ·ut tũc demũ r̃ci
piat qꝺ redactũ ẽ·cũ bona ꝓpa ↄtulerit· Nã ⁊ ſi
poſtea acta pena q̃s velit ↄferre r̃cipiet ius ſuũ
vt·ff·e·l·i·§·ſi frat'·et·§·ſed et ſi cui·nec eñ p̃or
variãtez r̃pellit·et ↄſiliũ mutãtis non aſp̃nat'·vt
·ff·e·l·nõnũq̃·Denegant' aũt hẽditarie actiões
in totũ·ſi q̃s nl'lomõ cauit·Si autẽ q̃s dẽat cauẽ
duobꝫ et cauit vni tñ·ſilq̃dem ceſſauit cauẽ vtq3
p ↄtumaciã denegant' ei hẽditarie actões et to
tiꝰ triẽtis ſui·ſi aũt ceſſauit cauẽ p inopiam ꝺne
gant' ei hẽditarie actões ꝓ dimidia eiꝰ ptis ſc3
triẽtis q̃ nõ cauit· Trientis aũt dimidia ſextãs
eſt·ut·ff·e·l·i·§·ſi cũ duobꝫ· Itẽ ad collatiõez fa
ciendã q̃s p̃t ↄpelli iudicis officõ ut ꝓbat'·j·e·l·ſi
ſoror·et·ff·ꝺ coll'·do·l·i·i·R°·qꝺ eñ ſi ille q̃ te-
net' ↄferre ⁊ ſibi ꝓpal'a re neceſſariũ eſt agẽ ↄtra
nl'la eſſ3 ei pena·ſi ꝺnegarẽt' hẽditarie actiões·
cũ nec agat nec agẽ velit· Fit collatõ ꝓvirilibꝫ
portiõibꝫ puta duo ſunt filij in ptãte· et vnꝰ eſt
emãcipatꝰ hñs tricenta ducẽta fribꝫ ↄferret ſi
bi·c·facit eñ eis p̃tẽ q̃uis eis nõ ſoleat ↄferri·
q̃ ſi duo ſint filij emãcipati ſingl'i hñtes tricẽta
et duo ſint in ptãte eq̃ dicendũ eſt ſingl'os eman
cipatos ſingl'is q̃ ſunt in ptãte cẽtena ↄferre·et

cẽtena retinẽ·ſ3 ipos emãcipatos nihil ↄferre in
uicẽ· Dotis q̃dez collatio fiet in eũdẽ modũ vt q̃
cũq3 ↄferet etiã ſuã pſonã numẽt in ptibꝫ faciẽ-
dis·ut·ff·e·l·i·§·vl·⁊·l·p̃tor·§·iulianꝰ·ſ3 videt' ↄ
tradicẽ qꝺ ẽ·ff·e·l·i·§·ſi ex dedrãte·nã p q̃drã
te tñ fit collatio·et reddit' rõ·q: eũ ſolũ frĩ ab
ſtulit·q̃ vbi ab inteſtato ſuccedit emãcipatꝰ q:
dimidiã aufert frĩ·videt' debẽ ↄferre dimidiam
vt ſic aliã dimidiã hẽat p̃cipuã·ſ3 p̃dicte·l·q̃da3
r̃ñdent exponẽdo illa v̄ba p q̃drãte·i·ꝓpt' q̃drã
te3·vl' dic ſp in tñ fieri collatõez·i q̃ntũ aufert
vbicũq3 võ hẽbat iuuenis emãcipatus tricenta
vl' centũ vl' hmõi ſubaudi ↄferẽda·alia võ m'ta
hẽbat ſibi p̃cipua adiudicãda· huic eñ ſolutiõi
ↄtrariũ ẽ qꝺ eſt·ff·e·l·p̃tor·§·iul'·nã ibi lic3 tñ
q̃rtã auferat p bo·poſ·cõ·ta·nã et q̃tuor erãt fi
lij ↄfert tñ terciã· Itẽ diſtiguũt q̃dã·veꝝ emã
cipatꝰ ſuccedit ab iteſtato pvñ libi·vt tũc totũ
qꝺ h3 ↄferat·an ex teſ'·vl' ↄtra ta·ut tũc ꝓ ea p
te quã aufert ↄferat·ſ3 h̃ diſtictio reꝓbat' p eã
dẽ·l·p̃tor·nã ⁊ ibi p cõ·ta·ſucceſſit·et tñ totũ ↄ
fert ñ ꝓ ea pte q̃ ·aufert illi plane diſtictõ vider
ꝓbabil'·veꝝ ſolꝰ filiꝰ ſit heres ⁊ nl'lus extñeꝰ·et
tũc ſiue ex teſtõ ſiue ab iteſtato ſucceſſit ſp in to
tũ fiet collatio· vbi võ extñeus heres ẽ·qꝺ ſine
teſtõ ↄtingẽ nõ p̃t·q: filiꝰ emãcipatꝰ ñ facit iiu
riã ſuo hẽdi imo potiꝰ extñeꝰ emãcipatꝰ ñ ↄfert
ſuo hẽdi ñ ꝓ ea pte quã aufert ei· ꝓ ea võ quã
aufert extñeo nl'lomõ ſibi ↄfert·nã et ſi a ſuo he
rede nihil aufert nec ei ↄferret· ut·ff·e·l·i·§·p̃r
filiũ·et eſt h̃ ſciẽdũ q: bo·poſ·cõ·ta·nõ dat' emã
cipato ſi cauit ſub ↄdictõe·ſ3 ꝺmõſtrat qꝺ data
bo·poſ·fieri oporteat·alioq̃n magna captõ erit
emãcipati·ſi ñ alit' bo·poſſeſſio·accipe itelliget'
ñ cauiſſ3 ꝺ collatõe· nã ſi interim ꝺceſſiſſ3 hẽdi ſuo
nihil relinq̃ret· Intelligẽdũ eſt q̃ eũ accipe bo-
poſ'ſtõem·etiã añq̃ caueat·ſ3 ſi nõ cauit tota hẽ
ditas r̃maneb' apꝺ eũ q̃ fuit in ptãte· ut·ff·e·l·
p̃tor·i·R°·ꝺnegatis emãcipato hẽditarijs actõ
nibꝫ·ut·s̃·dictũ eſt· facienda ẽ collatio ex teſtõ
et ab iteſtato dotis ⁊ alioꝝ datoꝝ·niſi p̃r dixe-
rit in ↄtrariũ·vt·j·aut'·de triente et ſe·§·illꝺ·niſi
in cãu q̃ñ filia cũ extñeis inſtituta eſt·vt·s̃·cõia
vtriuſq3 iu·l·vl·ſ3 ſolũ fiebat ab iteſtato tñ·ut·j·
·e·l·i·et·l·filie·et·l·filiã· Datoꝝ aũt noie q̃dam
vt·m·et pla·⁊ data ob cãm·ut dotes et donatõ
nes ꝓpt' nup·et dona·ſimplices putãt ↄtineri·et
ita dicũt corrigi·l·vetem q̃ dicit ſimplicẽ dona·
ñ ↄferri ñ donator id dixẽit vel ñ inviũ donatõ
ꝓpt' nuptias vl' in filiũ dotis·in aliã aũt vl' in aliã
collata ſit donatio ſimplex·ut·j·e·l·pe·ſ3 nr̃i do-
ctores noie datoꝝ nõ intellexerẽt ſimplicẽ dona
tõez·ſ3 data ob cãs·autẽtica eñ loq̃t' i diſtictẽ ⁊
h̃ vetis legis diſtinctio vl' q̃ntũ ad res q̃ ↄferũt'
nõ eſt ſublata·ut·j·ꝺ appel'·l·p̃cipimꝰ·in fi·et in
aut'·ꝺ admi·officijs·§·ul· Illꝺ notãdũ eſt qꝺ ho
die ↄferũt' ꝓfecticia tñ·vt·j·e·l·ul· Item hodie
ſublata eſt dr̃a ſuoꝝ ⁊ emãcipatoꝝ filioꝝ·vt i
aut'·ꝺ he·ab inte·§·nl'la3·ſ3 forte nõ eſt dr̃a quo
minꝰ ſui et emãcipati ſuccedãt p ↄſtitutões·lic3
olim nõ ita eſſ3 vl' q̃ntũ ad res q̃ ↄferũt'·eſt tñ
dr̃a in expugnatõe teſtamẽti int' ſuos et emanci

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

patos·vt dicit̃ inſti·ḋ exhẽ·l·i·in pn·et·§·emã-
cipatos·et·§·nra ⁊ qntũ ad acqſitionem·nec em̃
ſic queriẗ pr̃i p emãcipatũ filiũ vt p ſuũ et q̃ntũ
ad in ius vocatõez·vt·ẽ·de i ius vo·l·q̃ in ptãte

De teſtamenta militis

Diſſeruim⁹ ḋ ſucceſſionib⁹ p̃ rõijs·nũc
audiam⁹ de ciuilib⁹ q̃ꝝ alie ſunt ex te
ſtam̃to·alie ab iteſtato· et q: ille ſũt
dignio:es·q̃ ſunt ex teſtõ· de eis p̃mo dicam⁹ et
ſpeãliẗ p̃us de teſtõ militis·qḋ ꝓp:ia et ſingl̃aria
iura ſibi vẽdicat·ut·ff·e·l·ij·videndũ g̃qḋ ſit mi
les·et vñ dicaẗ et q̃ ſint ei⁹ p̃uilegia· et q̃ diu du
rẽt·et q̃liẗ amittãẗ·Eſt aũt miles vt ait vegeti⁹
ḋ re militari·q̃ iurat ſe nõ euitatuꝝ mo:tez ꝓp̃
ſalutẽ rei pu·nec ſufficit ſi ẽ aliq̃s elect⁹ tyro ⁊
pu·expẽſis facit iter·debꝫ em̃ i nũo militũ r̃ferri
vt·ff·e·l·an̄pe·i·in matcula vl̃ tabula q̃ ſcribe-
banẗ oĩa noĩa militũ· Ideẽ qꝫ eſt ſi ↄſeſti iuſſus ẽ
cingi·vt·ff·e·l·pe § pe· Itẽ ſtigma h̃ ẽ nota pu
blica brachijs eoꝝ dꝫ infligi vt infra de fab:i-
cẽſib⁹·l·ſtigmata·Dict⁹ eſt miles a milicia·i·du
ricia quã p nobis ſuſtinꝫ vl̃ a mltitudie ã a malo
qḋ ſolent milites arcẽ aut a numero mille hoim
forte qḋ de mille vn⁹ p̃cipu⁹ eligebaẗ et ſtrẽnu⁹
in militẽ q̃ſi milleſim⁹ dict⁹· vt·ff·e·l·i·§·miles·
hñt milites p̃uilegia inteſtãdo·ꝟ diſtiguiẗ vtꝝ
ſint i milicia vl̃ in expeditõe·an in ſuiſ edib⁹ vl̃ in
alijs locis·ſi ſunt ext̃ expeditõez in ſua domo vl̃
alibi iure cõi dñt teſtari·vt·ĩ·e·l·pe·et inſti·e·§·
ill̃·ſi aũt ſunt i expeditõe·ſi q̃dem ſunt in ↄflictu
belli et i uite piculo·licꝫ eis teſtari q̃uo poſſint ⁊
q̃uo velint·ꝑiñ ſiquidẽ in vagia mucrõis·ã in cli
peo·lr̃is ſanguĩe rutilãtib⁹ anotaũint·ã in puluẽ
ſcpſerit gladio ſub ipõ tpe q̃ in p̃lio vite ſortẽ ḋ
r̃liquãt·ſtabil̃ erit eoꝝ volũtas·ut·ĩ·e·l· milites
ſi aũt nõ ſũt in expeditõe ã in ↄflictu belli vl̃ vi-
te piculo ſaltẽ dñt adhibẽ duos teſtes vt uolun
tatẽ ſuã teſtenẗ corã eis·et declarẽt quẽ velint ſi
bi hẽdem eſſe ⁊ cui libtatẽ t̃buãt·vl̃ legatũ r̃lin
quãt·ceterum ſi vt plerũqꝫ ſmonib⁹ fieri ſolꝫ dire
rũt alicui te hẽdẽ facio·ã tibi bõa mea relinq̃ ñ
opo:tꝫ h̃ ꝑ teſtõ obſuari·nec illoꝝ magis intẽ ẽ
quã ipoꝝ quib⁹ h̃ p̃uilegiũ datũ eſt hmõi exem
plũ nõ admitti·alioq̃n ñ difficuleẽ poſt mo:tẽ ali
cui⁹ militis teſteſ exiſtẽnt q̃ affirmarẽt ſe audiſſ
ſe dicentẽ aliquẽ r̃linq̃re ſe bona cui viſum ẽ·⁊ p
h̃ iudicia ṽa ſubũtunẗ·vt inſti·e·§·id p̃uilegiuꝫ
et·ff·e·l·diu⁹·Itẽ hñt p̃uilegiũ in iſtitutõe q̃ ↄ
cediẗ militi ideo q: miles ẽ etiã vt facit eã iure mi
litari q̃ ſibi nõ pmitteret al̃s vt ecce ſurd⁹ ⁊ mu
tus miles añ c̃riaz miſſiõez iure militari teſtari
p̃t·vt·ff·e·l·iij· Itẽ miles incert⁹ an ſit ſui iuris
vl̃ an paẗ ei⁹ viuat teſtari p̃t·ut·ff·e·l·ex milita
ri·§·ſi miles·Itẽ et filiuſf·miles teſtari p̃t ꝙ nõ
poſſꝫ ñ eſſꝫ miles i armata milicia·vl̃ in hñmi· ꝙ
q̃buſdã loco p̃uilegij ↄceſſum ẽ·ut inſti·e·§·ul·⁊
q̃b⁹ nõ eſt pmiſ·fac·te·in pñti·Item hñt p̃uile-
gia circa pſonã inſtituti hẽdis·nã qui al̃s ñ pñt
ab alijſ iſtitui iſtituũẗ a milite· ecce em̃ ḋpo:tati
fere om̃s hĩ q̃ factiõez teſtam̃ti nõ hñt a milite
pñt inſtitui hẽdeſ·ꝟ ſi ſuũ pene hẽdez ſcribat in

ſtitutio nõ valꝫ·ꝟ ſi mo:tis tpe in ciuitate iuenia
tur iſtitutõ incipit ↄualeſcẽ q̃ſi nũc hẽditate da-
ta·et gñaliẗ in oĩb⁹ id dici poteẗ q̃s miles in p̃n-
cipio iutiliẗ hẽdes ſcribit·ut inſtiẗ· incipiat hr̃e
vires ſi mo:tis tpe tal̃ inueniaẗ vt a milite inſti
tui poteẗ·vt·ff·e·l·q̃ neqꝫ·§·i· mlier tñ in q̃ tur
pis ſuſpitio cadẽ p̃t nec ex teſtõ militis aliq̃d ca
pere p̃t·ut·ff·e·l·miles ita §·mlier·ñ forte tpe
mo:tis militis iueniaẗ mlier opiõis hõe vt pri
me dictũ ẽ·Itez hñt milites p̃uilegiũ in q̃litate
inſtituẽdi·ecce em̃ miles ⁊ ad tpus hẽdẽ facere
p̃t·et aliũ poſt tpus vl̃ ex ↄdictiõe·ſi g̃ inſtituat
te hẽdez q̃ad viuit tici⁹ ⁊ poſt mo:tẽ tuã ſubſti-
tuat aliquẽ valꝫ inſtitutõ et ſubſti·ꝟ ſi ita ſcpſe-
rit vſqꝫ ad an·x·heres eſto nl̃o ſubſtituto inte
ſtati cã poſt·x·an·locũ hẽbit·Et q: ex certo tpe
et vſqꝫ ad certũ tpus milites pñt inſtituẽ hẽdes
ↄſeq̃uẽs eſt·ut an̄q̃ dies veniat q̃ vocaẗ iſtitut⁹
inteſtati hẽditaſ ḋferaẗ· et qḋ licꝫ militi i tpis
ſpacõ modico vl̃ ñ modico vt q̃daꝫ tpe decedat
teſtat⁹ q̃dã iteſtat⁹·lꝫ ei etiã po:tõe bõoꝝ·q: i
pte bonoꝝ p̃t decedẽ teſtat⁹ et in pte iteſtat⁹
vt·ff·e·l·ſi miles vnũ·§·i·⁊·l·miles ita· hic tñ di
ſtinguẽdũ eſt vtꝝ miles iſtituat vnũ in pagani
cis ⁊ aliũ in caſtrẽſib⁹·tũc nõ eſt inẗ eos ius accre
ſcẽdi·q: q̃ſi duoꝝ hoim due hẽditates itelligũ
tur·ut etiã in es alienũ qḋ in caſtris ẽ ↄtractuꝫ
ſol⁹ is teneẗ q̃ caſtrẽſiũ reꝝ inſtitut⁹ eſt·ext̃ ca
ſtra ↄt̃cto ere alieno·ſol⁹ ille teneẗ q̃ ceteraꝝ re
rũ ſcpt⁹ ẽ·ſi aũt alt̃utra ps bõoꝝ eri alieno qḋ
ex ea cã pẽdebit nõ ſufficiat ⁊ ꝓp̃ h̃ inſtitut⁹ in
ea nõ adierit alẗ q̃ adiuerit ↄpelliẗ totã hẽdita
tẽ ḋfendẽ·ã totã credito:ib⁹ cedẽ·vt·ff·eo·l·ſi
certaꝝ·§·iul̃·ſi aũt iſtituat vnũ in vna re·aliũ in
alia·vl̃ vnũ ex vncia aliũ ex caſtrẽſib⁹ eſt ius ac-
creſcẽdi inẗ eos·ut·ff·e·l·ſi certaꝝ·i·R°·⁊·ĩ·e·
quanq̃·nec obſtat qḋ legiẗ· ff·e·l·ſi miles vnũ·
ex fũdo hẽdẽ ſcpſerit·crediẗ q̃ntũ ad r̃ſiduũ pr̃i
moniũ inteſtat⁹ ḋceſſiſſe· crediẗ em̃ eſſe ita a iu
re ſi pbeẗ militẽ h̃ voluiſſe·ſi aũt miles vnũ inſti-
tuat i paganicis ⁊ in caſtrẽſib⁹ neminẽ inſtituat
ptinẽt caſtrẽſia ad hẽdez ab inteſtato veniẽtez
niſi pbeẗ volũtas militis ↄt̃ria ⁊ ecõũſo·Idem ſi
vnũ inſtituat i caſtrẽſib⁹ nõ diſtiguo ↄmilitonẽ
vl̃ aliũ·et neminẽ inſtituat i paganicis ptinebũt
em̃ ad hẽdez iur̃ inteſtati·vt·ĩ·e·l·i·⁊·ij·Durat
aũt p̃uilegiũ militũ vſqꝫ q̃ ſũt i milicia·Itẽ ſi po
ſtea q̃ dimiſſi ſũt ḋ milicia moriãẗ infra ãnũ·nec
diſtiguo an ↄdictõ inſtitutiõis extat infra annũ
an poſtea·ut inſti·e·§·ꝟ hacten⁹· et·ff·e·l·qḋ ↄ
ſtitutũ·et·l·qḋ diciẗ·Eſt tñ h̃ intelligẽdũ ḋ his
q̃ dimiſſi ſũt de milicia honeſte ⁊ c̃rie·nã eoꝝ q̃
dimiſſi ſunt ignomie cã ſtatim deſinũt teſtã iure
militari valẽ·ut·ff·e·l·teſtã eoꝝ· amittũt mili-
tes hmõĩ p̃uilegiũ q̃ dãnati ſunt de crimie capi-
tali·diſtigue tñ dãnati ſint ḋ crimie cõi·an mili-
tari·ſi de crimie cõi nõ licet eis ãmõ teſtari· ſi ãt
dãnati ſunt ḋ crimie militari·vt q: alienaũit ar-
ma·vl̃ rẽ ſibi ꝓhibitã a duce geſſerit·vl̃ ſiſia q̃
numeranẗ·ff·de re mi·l·ij·et·iij·Diſtingue·vtꝝ
ſint dãnati de fide rupta·an ex alijs· ſi de fide ru
pta nõ licet eis teſtari·Si aũt ſunt dãnati ḋ alio

crimine militari· ſi quidē iudex qui dānauit eum
nō ɔceſſit ei in ipa ſnia teſtari·nullomō teſtabiē
ſi aūt ɔceſſerit ei teſtari· teſtari poſſat dūtaxat
ſup bonis caſtrēſibꝫ et colligit̄ h̄ diſtinctō·ī·e·l·
militibꝫ·et·ff·de veteranoꝝ ſuc·l·i·et·ff·e·ex mili-
tari·et ꝯ iniuſto rup·t·l·ſi qs filio·§·h̄ et ſi qs fu
erit capite·et de dona·int̄ vi·et uxo·l·cū h̄·§·ſed
miles·et de l̄·iij·l·ſi·qs in p̄n·§·miles·Eſt aūt no-
tandū qđ p̄uilegiū qđ habꝫ miles vt teſtet̄ quī
al̄s nō poſſat teſtari durat etiā poſt miſſionē·ut
inſti·e·i·h̄·ſed ſecus in alijs p̄uilegijs·

Qui facere teſtamentum pn̄t vel non

PRimus ꝯ teſtamētis iure ſingl̄ari cō
ficiendis· nūc audiamus de teſtamētis
ɔficiendis iure cōi· et q: in teſtamētis
inſtituēdis h̄etur delectꝰ inſtituētiū et inſtituto
rū ſiue iſtituendoꝝ·p̄uſqꝫ eſt inſtituē q̄ꝑ inſtitui
audiamꝰ qui teſtā facere nō pn̄t·et ſic ꝑ ɔſequē
tiaꝫ ſciemꝰ qui pn̄t facere teſtm̄·vt·ff·de teſta·
·l·qui q̄ramus·Sūt aūt·xiij·nūo quibꝫ nō licet fa
cere teſtm̄·ut ecce filiuſf·ipubes·furioſus·ꝓdi-
gus·cecus·mutꝰ·dānatus ad mortē·obſes·inte
ſtabil̄·et ꝯ ſtatu incertꝰ·cui lege ē īterdictū·ſuꝰ
et monachꝰ·Nō dictū eſt ꝯ filiofa·obtinet et ſi
pat̄ ei ɔcedat teſtari·vt·ff·ꝯ teſtiſ·l·q̄ in p̄tāte
et·ī·e·l·pe·Eſt eī̄ teſtamēti factio pu·nō p̄uati
iuris·ut·ff·de teſtamētis·l·iij·p̄re tn̄ conſentiēte
poſſꝫ donare cā mor·vt·ff·de dona·l·filiuſ fa·h̄
in militibꝫ paganis·filij eī̄ fa·milites i armata
vl̄ iterata militia pn̄t facere teſtm̄ in caſtrenſi
et quaſi caſtrenſi peculio·vt inſtit̄·e·et·ī·e·l·ult·
et·ī·de ꝓrimis ſacroꝝ ſcri·l·ꝓrimus·Impubes
certū eſt qđ nō poſſunt facere teſtamentū ul̄ te
ſtari·q: non habent ai iudiciū·vt inſti·e·§·p̄tea·
licet mereant̄ habere dignitatē tribunatꝰ· vt
·ī·ꝓri·c·et dicunt̄ impubes· mares qui nō ɔple
uerūt·xiiij·an·femine que nō ɔpleuerūt·xij·an·
Compleſſe aūt vident̄ ex quo tetigerūt aliquaꝫ
horam in fi·diei·vt·ff·de teſtamentis·l·ex qua·
Item furioſus teſtari nō p̄t· q: nō eſt ſue mētis
ſi tn̄ habuerit intualla dilucida· intīm licet ei te
ſtari·vt tn̄ cōpleat̄ teſtamentū anq̄ꝫ ſupueniat
furor·vt·ī·e·l·furioſum·et inſti·e·§·furioſi noīe
furioſi·et mente captū accipio· ut·ff·e·l·ij·et·l·
in adūſa·Item ꝓdigus cui bonoꝝ admiſtra-
tio īterdicta eſt teſtari nō p̄t·vt inſti·e·§·item ꝓ
digus·nā nec aliquid de bonis ſuis alienare p̄ōt
vt plene diximꝰ de eo·ī·de cura·furioſi·Item
mutus teſtari nō poteſt ſi ponamꝰ eū eſſe mutū
et ſurdum ab ipa natura·Si aūt mutus eſſet et
ſurdus accidentalit̄· ſiquidem ponamus eum ſci-
entem litteras poterit teſtari· et codicillos fa-
cere ſi tn̄ manu ſua ſcribat teſtamentū vel codi-
cillos·vl̄ ſcribat ꝑ alium·ſi tn̄ a p̄ncipe impetra
uerit·vt·ff·de teſtamētis·l·ſi mutus·Itemqꝫ eſt
multo magis ſi ponamus aliquem eſſe mutuꝫ et
nō ſurdum ex accidenti· qđ tamē raro cōſueuit
accidere·Nam ſcđm naturam ſi mutus eſt debꝫ
eſſe et ſurdus·Surditas aūt ſola nunq̄ꝫ eſt impe

dimento ne fiat teſtamentū·ſiue ſit ex accidenti
ſiue a natura raro tamē· imo impoſſibile eſt ali-
quem eſſe ſurdum a natura et nō mutum·Nam
ſi mutus nō eſt a natura·impoſſibile eſt quod nō
audiat ſi quis ſup̄ cerebꝝ eius clamet·vt·ī·eo·l·
diſcretis·loquimur aūt de eo muto qui nihil elo-
qui poteſt·nō de eo qui tarde loquitur·Ille eī̄
qui tarde loquitur nō habet iuris impedimētuꝫ
in teſtamento faciendo·vt inſtit̄·e·§·item mutꝰ
Cecus teſtari nō poteſt niſi quadam ſpeciali
adhibita ſolennitate·debet enim vocare·vij·te
ſtes·et tabularium et coraꝫ eis exp̄mere ſe vel
le teſtari ſine ſcriptis·et heredꝫ quos inſtituit
nomina et dignitates et indicia debet exp̄mere
et legata deſignare· et h̄ omnia ſcribenda ſunt
a tabulario vel coram teſtibus tūc vel ſi fuerāt
antea ſcripta·coram teſtibus debent recitari·⁊
cecus debet ꝓfiteri illud eſſe ſuum elogiū et ip-
ſum eſſe diſpoſitum ex ſui animi ſententia·Et in
fine debet ſequi ſubſcriptō teſtiū·Iteꝫ eorundē
et tabularij ſignacula debent ſupponi quid ſi ta-
bularius inueniri nō poteſt·octauꝰ debet teſtis
adhiberi·vt qđ tabulario ſupradicto modo cō-
miſimus ꝑ octauum teſtem capiat effectum·vt
·ī·eo·l·hac·et inſtit̄·e·§·penl̄·Eſt et notandū
qđ lex p̄dicta vocat hoc teſtamentum nūcupa-
tiuū·ſed multā habet ſimilitudinē cum eo quod
fit in ſcriptis·Item dānatus ad mortem teſta
mentum facere nō poteſt·ſiue ſit dānatus vt mo
riatur ſiue vt fiat ſeruus pene·ſiue deportatꝰ ſit
in inſulaꝫ·Relegati aūt·quia nō amittunt liber
tatem vel ciuitatem teſtamentū facere poſſunt
·Si tn̄ qs eoꝝ fuerit damnatus·et appellauerit
intīm teſtari poteſt·vt·ff·de·teſtamentis·l·eiuſ
qui·§·is cui vſqꝫ in fi·l·et·l· qui a latronibus·§·
ſi quis·Miles tamē et ſi damnatus ſit de crimine
capitali teſtari poteſt·vt diximus·ī·t·ꝓx·Item
non poſſunt teſtari qui dati ſunt loco captiuoꝝ
hoſtibus populi romani et illi appellant̄ obſides
vt·ff·de teſtamētis·l·obſides·Item dānatus ob
carmen famoſum inteſtabil̄ eſt·vnde nō poteſt
teſtamentū facere·nec ad teſtamentū adhiberi
amplius vt quidaꝫ putant· nec ei dicit̄ teſtimo-
niū forte in teſtamento aliquo tantū q̄a ex illo
teſtamento capax eſt·vt·ff·de teſtamentis·l·is
cui·§·ſi quis·et·l·cum lege·Item de ſtatu ſuo
dubitantes vl̄ errantes nō poſſunt teſtari vt q:
neſciunt ſe manumiſſos·vel emācipatos vel du-
bitant de eo·vt·ff·de teſtamentis·l·qui in domi
ni·et·l·de ſtatu·Item is cui lege īterdicit̄ bonis
vt heretici·⁊ rei ꝑ duellionis teſtari nō poſſunt
ut·ff·e·l·is cui lege·vt·ī·ꝯ heret·l·manicheos
et·ī·ad·l·iuliam ma·l·pnl̄·Item ſeruus teſta
mentū facere nō poteſt· ut·ff·e·l·ſi filiuſ fa·In
monachis aūt et p̄ſbiteris quid obtineat plene
diximus·ī·de ſacro·ſan·eccle·aut̄·ſi qua mulier·
et de epiſcopis ⁊ c̄·aut̄·licentiam·et autentica p̄
ſbiteros·

De teſtamētis et queadmodū teſta menta ordinētur

Hyduimꝰ .ſ. de teſtantibꝫ Nūc audia‐
mꝰ de ipſis teſtamētis Videndū ḡ qd
ſit teſtamētū et vn̄ dicat̄ Et q̄ ſit diui
ſio teſtamentoꝝ et q̄liter ɔficiant̄ Eſt aūt te‐
ſtamentū voluntatis nr̄e iuſta ſn̄ia de eo qd q̄s
poſt mortē ſuā fieri voluerit ut ff. e. l. i. & co. ti.
de vniuſo pr̄imonio ut excludat̄ ſingulare reli‐
ctum vl̄ codicillꝰ Nā et vbi quis aliquē inſtitu
it ex pte vl̄ ex ċta re nec reliquū alicui aſſigna
uerit totū capiet inſtitutꝰ qꝛ ⁊ in pte ɔtinet̄
totū aſ. ut. ī. & hꝰ. inſti. l. quoť Vl̄ ita diffini‐
as teſtamentū eſt q̄dam ſolennis ordinatio ſi‐
ue volūtas cum inſtitutōe hēdis Porro ex eo
qd teſtamentū dicit̄ q̄ſi teſtatio mētis ſicut ⁊
ar. quaſi argute inuentū Etiā codicillꝰ late ac
cepto vocabulo dicet̄ teſtamentū Diuiſiones
teſtamentoꝝ tres fiebāt olim erat em̄ qdaꝫ
pacificū qd appellabat̄ calathis ɔmicijs h̄ eſt
a bonis inicijs vl̄ bonis ɔuētibꝫ Calos em̄ dici
tur bonum Comitie dicūtur ɔuentꝰ Scd̄m aūt
erat bellicū qd ꝓcuratoriū appellabat̄ h̄ duo
ꝑſus et iā ꝓdem abierūt Acceſſit tcium genꝰ
qd dicebat̄ p es et librā qꝛ p emācipatōeꝫ i. p
imaginariā quādam venditōeꝫ agebat̄ v. te‐
ſtibꝫ et libripende ciuibꝫ romanis puberibꝫ pn̄
tibꝫ et eo qui familie dicebat̄ emptor h̄ genꝰ
diutius ꝑmāſit at vero et poſtea in vſu eſſe de
ſijt Hodie vero h̄ eſt ſufficiēs diuiſio teſtamen
toꝝ qꝛ aliud eſt nūcupatiuū Aliud eſt in ſcrip
tis ɔditum Et eſt nūcupatiuū qd ɔſiſtit in nūcu
patōe teſtatoris nō in ſolēnitate ſcripture. vij.
tn̄ teſtes neceſſarij ſunt ⁊ heredis nūcupatio
ut īſtitutā. e. ſ. vlti. ⁊ ī. e. l. hac ɔſultiſſima. ſ.
p nūcupatōeꝫ Item qd fiat vno ɔtextu nullo
alieno actu īterpoſito niſi fiat ex neceſſitate pu
ta ſupflui ponderis depoſitōe vl̄ medicamīs da
tio vl̄ breuis infirmitatis lāguor ut. ī. e. l. cum
antiq̄tas et. ff. e. l. heredes. ſ. vlt. Illud aūt qd
in ſcriptis fit ſiſr̄ exigit numerum vij. teſtiū et
ſubſcriptōnes ⁊ ſignacula teſtiū ⁊ eſt inducta
ſolēnitas ſcripture a iure ꝑtorio cū ſignaculis
teſtiū a iure aūt ciuili antiq̄ inductꝰ eſt nume‐
rus vij. teſtiū p ɔſtitutōes aūt ſunt īducte ſub
ſcriptōes teſtiū Itē neceſſariū eſt qd teſtator
ſubſcribat vel octauꝰ teſtis ꝓ eo niſi teſtator
totū teſtamentū ſua manu ſcripſit ⁊ h̄ ſpāliter
expſſit qd ſua manu hoc teſtamentū ɔſcripſit
et poteſt ſolēne h̄ teſtamētuꝫ patefieri teſtibꝫ
ſi teſtator velit Si aūt nullū ſcire velit ea q̄ in
eo ſcripta ſunt ꝑt ſignatā vel ligatā tn̄ hoc ē
clauſaꝫ inuolutāqꝫ ꝓferre ſcripturaꝫ a q̄cunqꝫ
factā eamqꝫ rogatis vij. teſtibꝫ numero ciui‐
bus romanis pubibꝫ omibus ſimul offerre ſig‐
nandā ⁊ ſubſcribēdaꝫ dum tn̄ corā eis teſta‐
tor ſuū eſſe teſtamentum dixerit qd offertur
ibiqꝫ ipſe corā eis ſua manu in reliqua pte teſta
mēti ſubſcribat ut dictū eſt ⁊ eo facto teſtes
vno eodēqꝫ die et tpe debēt ſubſcribē et ɔſig‐
nare teſtamētum nec ideo infirmabit̄ qd te‐
ſtes neſciāt q̄ ɔtinētur in eo ⁊ debent eſſe ſub‐
ſcriptōes ⁊ ſignacula teſtiū finis teſtamēti et
ꝓbant̄ h̄ omia. ī. e. l. hac ɔſultis ⁊ l. cū antiqui
tas. ſ. vlt. et l. iubemꝰ autn̄ ⁊ nō obſeruato et
inſti. e. ſ. Poſtea vo ex edicto In ſubſcripti
one aūt teſtiū debet ɔtineri quis ⁊ cuiꝰ teſta‐
mentū ſignauerit ut. ff. e. l. pnlt. Signare aūt
teſtes poſſunt teſtamētum etiā vno anulo qd
em̄ ſi vij. anuli vna ſcriptura fuerit. ꝫ et alieno
anulo poteſt quis ſignare ut inſtit. e. ſ. poſſūt
anulo ḡ tn̄ ſignare poſſunt teſtamentū dum
tamē habeat caractera ut. ff. e. l. a teſtiū. ſ. ſi‐
gnum aūt Itē videnť tabule ſignate et ſi lin‐
teo q̄ tabule ſunt inuolute ſigna impſſa ſunt ut
ff. e. l. a teſtiū. ſ. vlt. Itē neceſſariū videt̄ ut
quis ſignet teſtamentū ꝓprio lino ⁊ ꝓpria cera
ut legit̄ inſtit. de pupill̄ ſub. ſ. Sm aūt q̄s ita ⁊
quod quidā ſic intelligunt ut teſtis alieno lino
vl̄ cera nō poſſit ſignare ꝫ ego intelligo ꝓpo
i. diuiſo ⁊ ſeparato ab alijs Itē dicūt q̄dam ita
fieri poſſe teſtamentū in ſcriptis ut cū ſcriptū
fuerit teſtamentū ſupiorem ptem teſtamēti in
q̄ ſunt āni dn̄i plicēt ⁊ oia ſigilla apponant re‐
licto tanto teſtamēto apto ꝑter ſupiorem par
tem ſed certe ſm hoc tenor teſtamēti nō ce‐
laret̄ teſtibꝫ qd fieri poſſe. ſ. dictū eſt Itē nec
ɔſuleret̄ vite impuberis cuiꝰ ſubſtitutū teſta‐
tor voluit ſcire ſubſtitutōeꝫ ſuā ut inſti. de pu‐
pill̄ ſub ſ. fin aūt ita Item ɔtradicit eis lex ꝑ‐
dicta q̄ voluit ſignacula teſtiū eſſe finē teſta‐
menti dicā ḡ grande ſpaciū in ſupiore pte va
cuū relinq̄ndum ⁊ ſic i inferiori ſic ⁊ ab vtroqꝫ
latē i medio aūt ſcripto teſtamēto plicabo car
tam et iungā ſupiorē ptem carte cū inferiore
ut ſic ſingula ſpacia cum ſingulis ɔiūgantur ne
poſſit legi vl̄ videri teſtamentū q̄ facto īſigā
tres cordulas linee vel inol es forte et valebit
in īferiori plicatura ꝓ tribꝫ ſigill̄ Itē ab vtro
qꝫ latē duas poſtmodū cera appoſita in ꝑmaꝫ
orbitā anuli ut q̄ſi circulꝰ appareat demū erec
to ab vna pte anulo in ꝑmaꝫ caracterem Eſt
aūt regulare qd dictum eſt in teſtamētis vij.
teſtes exigēdos Nūqꝫ em̄ exigūt̄ viij. ut in te
ſtamento ceci dixiꝰ. ſ. ti. ꝓxio et idē in teſtamē
to ɔdito i ſcriptis in q̄ teſtator manu ſua ſub‐
ſcripſit ut dixi. ſ. e. Itē q̄nqꝫ ſufficiunt duo ⁊
q̄ndoqꝫ etiaꝫ valet nullo teſte adhibito ut in
teſtamēto militari ut diximꝰ. ſ. de teſtamēto
militis Itē rōne ꝑuilegij in dulti a ꝑncipe ſuffi
ciet ſi tn̄ duo inueniāt teſtes Nam ⁊ ſubſcrip
tōeꝫ teſtium remittē poteſt impator ut. ī. e. ſi‐
ne ſpeciali Item nec req̄rit ſolēnitatem vij. te
ſtium qd ɔditū eſt in pn̄tia dn̄i impatoris ꝑcibꝫ
ei porrectis ut audiat h̄ em̄ teſtamētū ſupare
videt̄ ſolēnitatem oim teſtamētoꝝ ⁊ oia iura
videtur in eo teſtes eſſe Item hoc teſtamētū
habet̄ ꝓ publicato ꝫ ⁊ ſcriptꝰ vel nūcupatus
heres nō habꝫ neceſſe petē bonoꝝ poſſeſſiōeꝫ
et ſi alias haberꝫ neceſſe petere ut. ī. e. l. oim
Item teſtamentū ruſtici nō req̄rit vij. teſtes
vbi tot nō inueniūt̄ in locis illis Sꝫ ſufficiēt v.
ſed ⁊ tūc ſi oms̄ lr̄ati nō ſunt licet ſcientibꝫ ꝓ
ignorantibus lr̄as ſubſcribē h̄ etiā caſu oportꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

illis ſcriptura in notestē volūtatem ut iſti tres
iurati poſt mortē teſtatoris deponāt talē fuiſ-
ſe volūtatem ei⁹ ut.ī.e.l.vlt. Itē teſtamētum
parentum int̄ liberos vtriuſqȝ ſexus nō req̄rit ſo
lēnitatem.vij.teſtiū.nec aliā ſolennitatē teſta
mētoꝝ. Nā ſi teſtamēta vel codicill' nō dicant̄
ɔpleta.ſi tn̄ q̄cunqȝ mō ſcripture vl' q̄buſcunqȝ
v̄bis vl' iudicijs declaret̄ eoꝝ voluntas valebit̄
int̄ liberos nō ut teſtamētum ſȝ vt vltima volū
tas. liberi em̄ ab inteſtato ſuccedūt. quātū ve
ro ad extraneas pſonas nulla habet̄ huiuſmōi di
ſpoſitio impfecta ut.ī.fam.hrc.l.vlt.⁊.ī.e.l.
hac.§.ex impfecto Hodie tn̄ p autē.videt̄ qd̄
ita demū teneat teſtamentū parentū impfectum
int̄ liberos ſi ſubijciat̄ ſcripture p̄ētis ſubſcrip-
tio ip̄i⁹ parentis vl' oim liberoꝝ int̄ q̄s fit ptitio
Itē ſine ſubſcriptōne tenebit q̄nqȝ eoꝝ teſta-
mentū impfectū.ſi parens lr̄is edoct⁹ manu ppa
nō ſignis.ſȝ lr̄aꝝ ɔſequētia declaret tpa et libe
rū noia Itē vnciarū numerū ſeu ſigna ſpāliū
rerū Itē oportȝ eū corā teſtibꝫ id ip̄m exprimē
qd̄ ſcribit p ɔſequētiaȝ Itē in fine debȝ appo-
nere gn̄alem clauſulā q̄ dixi et ſcripſi.volo ſer-
uari.et poteſt in tali teſtamēto etiā extraneis le
gari et libertas relinq̄.ut in autē.de teſtamen
tis impfec.i.℞.⁊.§.vlt.⁊ de triēte et ſemiſ.§.
qd̄ ſepe.⁊ ita ſm iſtā dicet̄ emendata.lex ɔſtā
tini.et theodoſij.q̄s ſupra diximus ſtatuentes
ſeruare volūtates parentū q̄buſcūqȝ declarētur
indicijs.et qd̄ emendare ſint apte videt̄ dicere
autē.de teſtamētis imp.in p̄n.t.et ſȝ placuit do
mino.M. Sed nr̄i doctores in teſtamēto nūcu
patiuo impfecto nil dicunt immutatū.in eo autē
teſtamēto qd̄ fit in ſcriptis.et min⁹ pfecte di-
cim⁹ qd̄ non tenet n̄ fiat aliq̄d duoꝝ p̄dictorum
moꝝ. Adhiberi p̄nt teſtes in teſtamētis om-
nes q̄ nō vetant̄ a iure ut.ff.de teſtibꝫ.l.i. Ve-
tant̄ autē oīs hi cū q̄bꝫ nō eſt factio teſtamen
ti.qd̄ in paſſiua ſignificatōe eſt intelligendū
d̄ his q̄bꝫ poteſt fieri teſtamentū.ut aliqd re-
linq̄t̄ eis.de q̄bus pſonis dicem⁹.ī.d̄ hēdibꝫ in
ſti.et de legatis.nam de his q̄ habēt factōem
teſtamēti in actiua ſignificatōe.ſ̄.dictū eſt.t.
pxi°.et qd̄ actiue ⁊ paſſiue accipiat̄ factio te
ſtamēti.legit̄ inſti.d̄ hr̄d̄.q̄.⁊ dif.§.teſtamēti
autē. Illi autē q̄ habēt teſtamēti factōeȝ paſſi-
ue.ut dictū eſt.poſſunt adhibēri teſtes i teſta-
mento.ſȝ nō oīs.q: nō mulier licȝ al' poſſit eſſe
teſtis ut.ff.d̄ teſtibꝫ.l.ex eo neqȝ ipubes.neqȝ
ſeru⁹.neqȝ mut⁹.neqȝ surd⁹.neqȝ furioſus.niſi
tpe intermiſſiōis.ut dixim⁹.ſ̄.t.pxi°.nec iſ.cui
bonis ē interdictū p̄t in nūo teſtiū adhiberi. Sȝ
et ſeru⁹ q̄nqȝ licȝ adhibeat̄ teſtis.tenebit teſta
mētū.et ip̄e ɔputabit̄ i numero teſtiū.cum tpe
teſtamēti ſignati cōi opinione.liberi loco fue-
rit habit⁹.nec q̄ſquā eſſet q̄ ſtat⁹ q̄ſtionē mo-
ueat.⁊ pbant̄ hȝ inſti.e.§.teſtes et ī.e.l.te-
ſtes Cōdictō em̄ teſtiū ſpectāta ē tpe teſtam̄
ti ⁊ nō mortis ut.ff.e.l.ad teſtiū.§.i.nō tn̄ pu-
to qd̄ iſte ſeruus adhibit⁹ in teſtamento teſtis
poſſit i iudicio ɔtuci i teſtē n̄ ſit ut.ſ̄.d̄ teſtibꝫ
.l.qm̄ liberi Si dicas.qd̄ ſȝ ɔteſt qd̄ valet te-
ſtamētum ſȝ.multū.q: poteſt pbari p ſcriptu
ram publicā.vl' forte ɔfitet̄ aduſarius taliter
ɔditū eſſe teſtamētū.ſpectat̄ ergo ɔdictio te-
ſtiū tpe teſtamēti q̄ntū ad ſuitutē vl' liberta
tē verā.vl' putatiuā.nō tn̄ dico fidē habendā
teſti qui tpe teſtamēti erat bone fame nunc autē
cū pducit̄ ē infamiſ.nec em̄ talē quē eſſe eſt d̄
hoīs ɔdictōe ſȝ ſui vicio In hermofrodito.an
poſſit adhiberi ad teſtamēta teſtis.q̄litas ſex
us incaleſcētis idicat in eo ut.ff.d̄ teſtibꝫ.l.re-
peredaꝝ.§.i.et de ſtatu ho.l.q̄rit̄ Itē poſſunt
in teſtamēto eſſe teſtes.legatarij fidei cō.⁊ qui
ſunt in eoꝝ ptāte ut inſti.e.§.legatari⁹.qd̄ in
telligo ſi agat̄ hēditatis cā int̄ heredē et aliū
Nā ſi agat̄ cauſa vnius legatarij de legato iſ-
te in cauſa ſui legati nō poterit eſſe teſtis.ſȝ alij
legatarij potuerūt ei teſtificari. ille etiā q̄ ſcri
pſit teſtamētum numero.vij.teſtium habet̄.vt.
.ff.e.l.domiti⁹.heres autem ſcriptus.vel is qui
eum habet in poteſtate.vel is qui ē in poteſta
te eiuſdē heredis.vel qui vna cū herede eſt in
poteſtate vni⁹.nō poſſūt adhiberi teſtes in te
ſtamēto Item nec poſſūt adhiberi q̄ ſunt in
poteſtate teſtatoris ſȝ filiuſfa.poſt miſſionem
de caſtrēſi faciat teſtamētuȝ.nec pater ei⁹ te
ſtis adhibetur.nec is qui in poteſtate eius eſt
Eſt eni reprobatuȝ in ea re domeſticū teſtimo
niū. Secus ſi faceret teſtamētū in caſtrēſi pecu
lio ante miſſionē. Tunc em̄ pater et frater po-
tuerūt adhiberi vt inſti.e.§.in teſtibus et.§.ſȝ
ſi filius ⁊.§.ſȝ neqȝ. Sic autem ordinatum teſta
mētū vt.ſ̄.dictū eſt tenebit vſqȝ quo irritetur
vel rūpatur. Irritat̄ maxima vel media capi-
tis diminutōe.de qua hēbimus infra de bonis
dam.⁊ mima.ut ſi teſtator poſt teſtm̄ arroga
tur.ſi tn̄ teſtator poſt arrogatiōnē iterū ciuis
romān⁹.et ſue poteſtatis fiat ⁊ codicillis aut
alijs litteris eodem teſtamēto ſe velle mori de
clarauerit volūtas q̄ defecerat iudicio recenti
extimatur rediſſe.et de iure p̄torio ſcriptus he
res hȝ bonoꝝ poſſeſſiōeȝ.ſm ta.ut.ff.de ſm ta.
.l.q.ex liberis.§.i.et inſti.quib⁹ mo.te.infir.§.
alio et.§.nō tn̄. Itē rūpunt̄ teſtā p agnōneȝ
poſthumorū.de quib⁹ dicemus.ī.de liberis et
poſt.vt inſti.quibus mo.te.infir.in p̄ncipio.t.
Item rūpūtur p alia teſtamēta poſtea ɔfecta
ſi tn̄ poſteriora teſtamēta ſint poſtea pfecta.ſ
quod ex eis adiri poſſit hereditas nō requiro.
ſit adita vel nō vel q: heres noluit.vel quia nō
potuit puta ɔdictione defectus. Nā ſi adiri nō
p̄t.q: nō fuit ſolēne.vl' q: p̄teritus fuit.in ſcdo
quia debuit inſtitui.et iō eſt ſm teſtamētū ipſo
iure nullū.nō rumpitur p̄muȝ.vt.ff.de iniu.ſub.
.l.ſiquis.§.vlt.et del.iij.ſi iure.§.itē. Item nec
req̄ro an heres in poſteriori teſtamēto ſcriba
tur heres ex quota portione.an ex rebus cer-
tis. Item nec requiro an in vltio teſtamēto cō
firmetur p̄mū aut nō nā et ſi in vltimo ɔfirme-
tur p̄mū ruptū q̄dem eſt p̄mum.ſȝ p̄ma inſtitō
ɔuertit̄ in cauſa fideiuſ.ut inſti.quibus mo.te
infir.§.poſteriore et.§.ſȝ ſi quis. Sed et ſpēale ē
ppter errorē teſtatoris ut ſubueniatur heredi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

inſtituto in p̄mo q̄ꝛ videat̄ inſtitut⁹ in ſc͂o. ⁊ ſe
cūdus nihil habet cū dicit teſtator hēdes q̄s
volui habē nō potui. q: mortui ſunt et ideo in-
ſtituo illum legata tñ relicta i illo ſc͂do teſta-
mēto p̄ſtant̄. vt inſti. de here. inſti. l. vlti. Nō
etiā nō ſufficit poſterius teſtamētū eſſe pfectū
ñ ⁊ in eo teſtator dicat ſe nolle teſtamētū p̄us
valere hoc eſt cū pens inter liberos fuerat te
ſtatus p cōſequētiam literaꝝ vel p̄cedēte vel
ſeq̄nte ſubſcriptōe pentis vel oim liberoꝝ vt
ī. dictuꝫ eſt ut in auē. ꝺ teſtamentis iperfectis
§. nos igitur. Item q̄nꝫ p̄us pfectum rūpitur
p poſterius impfectuꝫ. hoc eſt cū in p̄mo inſti
tuti ſunt q̄ poterāt ab inteſtato ſuccedere. In
ſc͂do aūt inſtituūtur. qui ab inteſtato vocātur
ad hereditatē Ibi em̄ ſcriptura poſterior licet
impfecta. nō quaſi teſtamētū ſ; quaſi voluntas
inteſtati ſeruabitur in qua. v. teſtiū iuratorum
depoſitōs ſufficiēt q̄ nō facto valebit p̄muꝫ te
ſtamētum. licet in eo ſcripti videant̄ extranei.
vt ī. e. l. hac ꝯdictōne. §. ſi quis. ſ; ſc͂m impfectū
nō valebit iur̄ codicilloꝝ. q: id defūctus noluit
nec teſtamēti q: nō potuit. vt. ff. ꝺ codicill̄. l. i.
Illō certū eſt ꝙ ſi ſc͂m ipfectū ē militaē tāquā
pfectum rūpit p̄mū. ut. ff. de inuſ. rup. te. l. ij.
Ex eo autem ſolo nō rūpitur p̄mū teſtamentuꝫ
ꝙ poſtea teſtator noluit id ualere adeovt ſi p⁹
factū p̄us teſtamētū quis cepit poſterius face
re et nō pfecit caſu p̄uentus aut q: eū penituit
nō al̄ p̄ores tabule infirmātur ñ ſc͂e iure ordi
nate et pfecte iure fuerint. nā impfectuꝫ teſta
metū ſine dubio nullū eſt. vt inſti. quibꝫ mo. te
infir. §. ex eo autem. Si tñ a tp̄e ꝯditi teſtamē
ti p̄mi elapſuꝫ eſſet decēniū. et poſtea teſtator
dicat ſe nolle valere coram tribus teſtibꝫ exp̄
mēdo id. vel inter acta fiet irritum teſtamētū
tā ex ꝯtraria volūtate q̄ ex curſu temporali vt
ī. e. l. ſcimus. ſ; licet per poſteri⁹ impfectū nō
infirmetur p̄mū vt dictum eſt. ſi teſtator in ſc͂o
impfecto declarauit heredes p̄mos nō mereri
volūtatē ſuā. vl̄ eos indignos eſſe auferet̄ eis
hereditas et fiſco applicatur. vt ī. de codicillis
l. hereditas. Item rūpitur teſtamētū in ſcrip
tis ꝯditum ſi teſtator linū vel ſignacula incide-
rit vel abſtulerit. Secus ſi ex alia cauſa quacū-
q; ſine volūtate teſtatoris hec amota eſſet vt
ī. e. l. vlt.

De heredibus inſtituendis et que p ſone heredes inſtitui nō poſſūt

Audiuim⁹. ī. de his qui inſtituūt. Nūc
audiamus de his q̄ inſtituūtur Vel a-
liter audiuim⁹. ī. de teſtē q͛ eſt q͛dā
totū. Nunc audiamus de eius ptibus. Et q: . ī.
tractauimus de patria pte. i. de inſtituentibus
adnectamus de heredibꝫ inſti. et que pſone he
redes inſtitui nō p̄nt. Videndum itaq; quid ſit
heredē inſtituere. Et vnde dicat̄. Quibꝫ v̄bis
fiat. Et in qua volūtate. et qualiter. Et in q̄t p
tes diuidatur. Et qualiter ea diſtribuat̄ inter

heredes. Et quis poſſit inſtitui heres. Heredē
inſtituere nihil aliud ē quā ſibi aliquē heredeꝫ
ſtatuere. eſt q; inde dictum q̄ſi ineus. i. in loco
ſuo quē ſtatuere. h͛ em̄ agit qui inſtituit vt in
ſtitut⁹ loco ſuo poſt mortē ſuā. ſit dn̄s bonoꝝ
ſuoꝝ. Nā vna et eadem pſona videt̄ eſſe hēdis
et defūcti. ut i auē. ꝺ iur̄. iur̄. a moriēte Et ve
re inſtitut⁹ dr̄ nō ſolū is q̄ ſcribit̄. ſ; is q̄ nūca-
pat̄ ut. ff. e. l. i. §. inſtitutū Fit iſtitutio. v. v̄bis
ut ecce luci⁹ tici⁹ m̄ heres eſto. Et tribꝫ ut di-
cat. luci⁹ eſto heres Nā et m̄ ⁊ tici⁹ abundat
Et duobꝫ ut dicat luci⁹ hēs. nec adiecerit eſto
credim⁹ plus nūcupatū ⁊ mi⁹ ſcriptū ſi fiebat
teſtamentū i ſcriptis vl̄ ſi fiat ſine ſcriptis cre-
dim⁹ plus nūcupatū quā ſit. Ideq; ē. ⁊ ſi ita di
cat̄ luci⁹ eſto Quid ſi dicat̄ luci⁹ tm̄. mō mar-
cell⁹ nō iſubtilit̄. nō putat hodie h͛ ꝓcedē ut
. ff. e. l. i §. q̄ neq; Et. §. ſi aūt. ſic q; v̄ba male q̄
dam expoſuerūt dicētes inſtitutōneꝫ valere ⁊
vno v̄bo poſſe fieri Nā due p̄me negatōes ſcꝫ
nō ⁊ i ꝯtinēt affirmatōneꝫ. q̄ſi dicat ſubtilit̄ ⁊
remanet tcia negatio. ſcꝫ nō q̄ſi di. ſubtilit̄ non
putet h͛ ꝓcedē Nec obſtat q͛ dr̄ ſupra t. pri.
l. errore q͛ recte facto teſtamēto q̄ uis deſit
hēs eſto p̄ſtari debent legata nā ibi teſtator
bn̄ dixit heres eſto Sed tabellio nō ſcripſerat
ut i p̄n. illi⁹. l. dr̄ Fit inſtitutio v̄bis directis
vt eſto m̄ heres vl̄ inflexis. ut illum hēdem fa
cio vl̄ iſtituo vl̄ volo vl̄ mādo vl̄ cupio vl̄ ē vl̄
erit ut. ī. t. pri. l. q̄m iflexa dicūt̄ ncia i omibꝫ
caſibꝫ ſuis p̄ter quā inoiatiuis Satis eſt em̄ li
q̄re itentōeꝫ volūtatis q̄liber le quēdi p̄ne for
mate. nec nocꝫ ñ fuaſſe memēta v̄boꝝ q̄ forte
feminecis ⁊ balbutiētis ligua ꝓfudit ut i p̄di
cta. l. q̄m ideq; ſi dicat teſtator toti⁹ hēditatis
mee dn̄s eſto ut. ff. e. l. his v̄bis Idemq; ⁊ ſi di
cat habeas bona mea. vel tibi relinquo bona
mea ut ſupra de ſc͂dis nup. l. hac edictali. i. ſ; .
et inſti. ꝺ mili. te. §. ceteꝝ ū ⁊. §. id p̄uilegiū Fit
iſtitutio i teſtamēto tm̄ vl̄ añ legata vl̄ poſt
legata vl̄ añ exhēdatōnē vel poſt. ſ; olim fie-
bat añ legata tm̄ q: iſtitutio caput eſt et fun-
damētū toti⁹ teſtamēti ut. ff. e. l. i. i. ſ; . ⁊ inſt.
del̄. §. ante. In codicill̄ ergo hēditas directo
neq; dari neq; adimi. p̄t Nam p fidei ꝯmiſſum
hēditas codicillis iur̄. relinquit̄ Item ꝯdictio
heredi inſtituto codicill̄ adici ñ p̄t. nec ſubſti
tutio directo fieri p̄t. ut inſtit̄. de codicill̄. §. pe
nlt. ⁊ vltio dicit tñ lex q͛ i defectū ꝯdictōis
in codicill̄ poſite teſtator cogitaſſe itelligit̄ ꝺ
adimēda hēditate ut. ff. ꝺ ꝯdict. inſti. l. q̄dam
. §. vlt. Sꝫ forte i vanū cogitauit ut dictum eſt
Illa v̄o hēditas nō videt̄ dari i codicill̄ cū ita
dicit teſtator i teſtamēto illū heredē inſtituo
quē hēdem codicill̄ fecēo itemq; ē ⁊ dicat ita
ticium inſtituo ſi eū i codicill̄ iſtituo Eſt em̄ cō
dictōnalis inſtitutio ⁊ valet q̄uis hēdi iſtitu
to p̄ter filiū Itē ⁊ illa valet ſi dicat ita illū in-
ſtituo. cuius nomē in codicill̄ declarabo ut. ff.
de ꝯdicē. inſti. l. inſt̄. talis ⁊. ff. e. l. aſſe. In in-
ſtitutōe faciēda ētum hēdem demōſtrari opor
tet quot. em̄ nō apparet. quis ſit inſtitut⁹ hēs

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

inſtitutio nõ valet ut ecce teſtator· cũ plures
amicos e· noie habet Et ad deſignatõnez nois
ſingulari noie vtiť· nec eñ valet inſtitutio niſi
ex alijs aptiſſimis ꝓbatõib9 fuerit reuelatũ ꝑ
qua pſona teſtator ſenſerit ut· ff· e· l· quoť· §·
hẽs ⁊· l· in tpe· §· q̃tiẽs · et ſatis eſt hẽdem de-
mõſtrari· nedũ noie ꝓprio· ſȝ etiã ſigno indubi-
tabili qꝫ pene nihil a noie diſtat nõ tñ cum eo
qꝫ ꝯtumelie cã ſolet addi ſpecificata cõtume-
lie cã Nã ⁊ legata turpia q̃ denotãdi mag· le-
gatarij grã ſubſcribũtur odio ſcribẽtis ꝓ non
ſcriptis habenť· Sec9 ſi teſtator ſit teſtat9 in
gñe· vt dicat fili9 me9 impijſſim9 male deme-
rit9 heres eſto· pure eñ inſtituiť cũ maledcõ
⁊ oẽs hmõi inſtitutiones recepte ſũt ut· ff· e· l·
quoť· §· ſi quis nomẽ ⁊· l· his v̈bis· §· i· ⁊· deľ· i· l·
turpia Itẽ demõſtratio vľ declaratio heredis
a teſtatore eſt faciẽda nõ alieno arbitrio· nec
eñ tenȝ illa inſtitutio q̃s titi9 voluit· q: pmiſ-
ſa eſt alieno arbitrio Nã ſatis ꝯſtãter veteres
voluerũt teſtamẽtoꝝ iura p ſeipſa firma eſſe
oportẽ non ex alieno arbitrio pendẽ vt· ff· e· l·
iſta inſtitutio Et dr̃ p̃dicta inſtitutõ captato-
ria· nõ aũt illa q̃ mutua affectõe iudiciũ ꝓuo-
caret ut· ff· e· l· captatorias Itẽ ſufficit hẽdem
demõſtrari vľ ab inicio vel poſtea p ꝯdictõnis
euẽtum ut ecce vter eoꝝ dixerit illã hẽs eſto
ut· ff· e· l· quoť· §· ſi q̃s ita Item et demõſtratio
ad oculũ facta ꝓ noie ꝓprio accipiť ut ſi dicat
h̃ mihi hẽs eſto cũ ſit coraȝ q̃ oſtendiť ut· ff· l·
nemo dubitat Si aũt eſt erratũ in corpe nulla
eſt inſtitutio ut ſi volẽs aliũ ſcribẽ alium ſcrip-
ſerit veluti frať me9 patron9 meus Nam neqȝ
ſcript9 erit hẽs qm̃ volũtate deficiť neqȝ is q̃ȝ
voluit qm̃ ſcript9 vľ nũcupatus nõ eſt ſi tñ te-
ſtator ſciat illũ nõ ẽe frẽȝ quẽ noiat frẽȝ· recte
cũ noie frĩs inſtituit eũ hẽdem ut· ff· e· l· quoť·
· l· ſfx̃ · et· l· nemo· §· qui ſiť ⁊· ĩ· e· l· ſi filiũ ⁊· l· nec
apud· ꝓprij aũt nois error nõ viciat inſtitutõeȝ
ut· ẽ· t· ꝓx· l· ſi in noie· vbi aũt teſtator nõ in p-
ſona ſed in ꝯdictõe pſone errauit· nihilomin9
tenet inſtitutio niſi inſtituo eũ quẽ credo libe-
rũ cum ſit ſuus ut· ĩ· e· l· cũ ꝓponas Poteſt etiaȝ
fieri inſtitutio in re c̃ta· licet nõ poſſit q̃s exhe-
redari a re c̃ta ut· ff· de lib· ⁊ poſ· l· cũ q̃dam vľ
inſtitui nõ poſſit q̃s hẽs excepta illa re vel ex-
cepto vſufructu illi9 fũdi· et pinde habeť ac ſi
nõ ſit facta fundi mẽtio ut· ff· e· l· i· §· ſi ex fũdo
et· l· ſi ita q̃s hẽs inſtitut9· ⁊ ſi duo inſtituanť·
vnus in vno· Ali9 in alio fundo q̃ſi ſine ptibus
ſcripti hẽdes videnť· ⁊ eq̃liter ſunt heredes Si
aũt vnus in vna re duo in alia inſtituanť· vnus
hẽbit ſemiſſem· duo aliũ ſemiſſem niſi teſtator
ſubiceret eq̃ heredes ſunto ſiť ⁊ cum inſtituit ti-
cium et filios frĩs ticius habet ſemiſſem et filij
frĩs aliũ ſemiſſem Niſi dicat teſtator eq̃ here-
des ſunto ut· ff· e· l· ſi alteri9 et· l· ticius fundi
et· l· infdum Ideqȝ ſi teſtator ticiũ in dimidiã
ſeiũ in dimidiã inſtituit Te aũt inſtituit ex ea
pte qua inſtituit ticium duo eñ videnť in ſe-
miſſem ꝯiũcti ut· ff· e· l· iuſ· Dubitari eñ poſſet
eſſet relatio ſimplex an pſonaľ· Nec ẽ p̃termit-

tendũ· qꝫ vbi plures inſtituũtur in reb9 certis
licet viriliť ſint hẽdes tamẽ res ĩ quib9 inſtitu-
ti ſunt velut p̃legate debẽt vnicuiqȝ aſſignari
in iudicio fam· hrc̃· ⁊ de eis poteſt detrahi fal-
cidia ſiť ꝟ q̃libȝ legato· ſȝ ſi tñ ſit es alienũ ut
nihil detracto eo poſſit ſup eſſe nihil valebunt
iſte p̃ceptões· q: ex nullo teſtamẽto p̃ſtanť le-
gata· ſm h̃ iura ñ detracto ere alieno ut· ff· e· l·
ex poſt facto· ⁊ ad trebelľ· l· i· §· is qui· et locuȝ
habẽt oia p̃dicta cũ vn9 vľ plures inſtituũtur
in reb9 certis Et alij nõ inſtituũť ſimpliciť vel
in q̃tis portõib9 Nã ſi ali9 vľ alij inſtituãť ſim-
pliciť vľ ĩ quotis portõib9 · inſtitut ex re certa
habẽť loco legatarioꝝ ut· ĩ· e· l· q̃ticis Itẽ fieri
poteſt inſtitutio vľ ſine pte vľ in q̃ta portione
Dũ tñ portõis aſſignatio pendeat ex arbitrio
teſtatoris nã ſi ꝯferať ĩ arbitrio alteri9 Si qui-
dem ꝯferať tacite puta ſi tici9 aſcenderit capi-
toliũ tenet inſtitutio Sec9 ſi ꝯferať expſſim pu-
ta iſtituo te ex dimidia ſi tici9 volet vľ ſi tici9
inſtituet me ĩ dimidia reſtituo te ĩ dimidia Se-
cus ſi in p̃teritũ tps ꝯferať ꝯdictõ· ut inſtituo
te ꝓ ea pte q̃ meuius inſtituit me· h̃ eñ inſti-
tutio tenet· q: nõ eſt in alienũ arbitriũ collata
ſed ĩ p̃teritũ temp9· et iõ ſtatim tenet vľ nõ te-
net ut· ff· e· l· ille aũt Hac rõne· ⁊ illa inſtitutõ
tenet tici9 ⁊ ſeius q̃nta et q̃ſqȝ eoꝝ ex pte inſti-
tutum me habuit hẽs eſto ſi tñ vterque eo-
rũ ſcriptũ hȝ teſtatorẽ· q: h̃ articulo quiſqȝ om-
nes ſignificãť· ſȝ de eq̃tate niſi mens teſtatoris
repugnet ille hẽs erit q̃ inſtitui teſtatorẽ alius
nõ q̃ non inſtituit ut· ff· e· l· h̃ articulo· Porro
arbitrio teſtatoris deſignať portio v̈ ita dicit
Inſtituto vos hẽdes de ptib9 quas aſſcripſero
Nã ſi poſtea teſtator ptes deſcribat ex eis ſũt
hẽdes· ſi nõ deſcribat q̃ſi ſine ptib9 videť inſti-
tui ut· ff· e· l· ij· et· l· ſi quis ita ſcripſerit Nec ob-
ſtat qꝫ legiť· ff· e· l· clemẽs· §· vľt· ſcȝ nullo re-
citato teſtamẽto inanis videbať inſtitutio· Nã
licet ita videbať tñ ꝯrariuȝ eſt vľ inanis eſt
vna inſtitutio· ſcȝ ꝯdictõnalis Sȝ alia pura et
tacita quã lex fingit factã valida eſt Itẽ fie-
ri poteſt inſtitutio pure ſub ꝯdictõe ꝟ ꝯdictio-
nali aũt inſtitutõe ĩ q̃bus pſonis fiat vľ nõ fi-
at h̃ nõ dico· licet dicať ĩ · ff· e· l· q: plene dice-
mus· ĩ· t· ꝓxi· Ex c̃to aũt tpe· vel ad c̃tum tpus
quis hẽs inſtitui nõ poteſt· imo vicio tpis ſub-
lato de medio valet inſtitutio ut inſti· e· §· hẽs
et· §· pure ⁊· ff· e· hẽditas ex die in diem aũt in
certũ· quis p̃t inſtitui hẽs puta cum ipſe heres
poſſit ex teſtamẽto cape vľ cũ ipſe morieť· vľ cũ
morieť tici9 ut ff· e· l· q̃ filio· ⁊· l· ĩ tempus· ſfx̃·
et de lib· et po· l· fili9 a p̃re· ĩ· ſfx̃· et· ĩ· e· l· extne-
um Miles aũt ex tpe et ad tẽpus certũ eſt· qꝫ
inſtituit heredẽ ut dixim9· ẽ· de milite· Itẽȝ
in iſtitutõe facienda exp̃mi poſſunt q̃ntitates
portõnum hẽditariarũ ꝓut teſtatori placuẽt
Nã tot vncie aſſem efficiũt q̃t teſtator voluit
Sȝ niſi aliud appareat ſolẽnis fiet diſtributio
hẽditatis in· xij· vncias deniqȝ ſi mi9 diſtribue-
rit ptãte iuris in h̃ reuoluiť puta duos hẽdes
ex q̃drante ſcripſit· nam reſidua eius hẽditas

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

accedit· ut ex ſemiſſibꝫ videant̄ ſcripti· ꝟ ſi alē
ex q̄drante alē ex ſemiſſe ſit ſcript⁹ q̄ accedit
quadrās ꝓ ptibꝫ hēditariis accedit Sꝫ et ſi ex
ceſſerit i diuiſione· xii· vncias eq̄ ꝓ rata decre=
ſcet puta me· ex· xii te aut ex· vi· vnciis ſcripſe=
rit hēdem Eius hereditatis habeo beſſem· tu
vero trientem· xii· aūt vncie aſſis appellatōe cō
tinētur· vl̄ ut puto libre· ſiue pondo ſiue ponde=
ris· Hec em̄ quatuor noīa ſenonia ſūt Habent
aūt he pteꝛ ꝓpa noīa ab vncia· ſcꝫ ſupi⁹ vſꝫ ad
aſſem ut vſqꝫ ſit excluſiuū· Nam q̄libet earum
portionū maior eſt vncia ꝛ q̄libet earū mior ē
aſſe· q: nulla earū ↄtinet· xii· vncias· Sūt aūt hꝰ
noīa ptiū ſeſcūs ſextās· q̄drans triens· quicuns
ſemis· ſepcuns· beſ· dodrans· dextās· deuns aſ·
ut inſtit· e· §· hēditas ꝛ· ff· e· l· ſeruū· §· vlt· Seſ
cūs ↄtinet vnciā et dimidiā ut· ff· d inoff· te· l·
pāp· §· q̄m Inde em̄ dr̄ ſeſcūs· q̄ſi ſemi vncia et
vncia Et eſt tercia litt̄a ei⁹· ſ· nō· x· Sextans dr̄
q: ſextā ptem ſignificat· i· duas vncias Qua=
drans dr̄ q: quartem et ita tres vncias ſignifi=
cat Triēs· q: tēciam et ita q̄tuor vncias ſignifi
cat Et ita iſta q̄tuor noīa ſumūt interpretatōem
ex eo q̄ quottā portōez hēditatis deſignant
Sequētia vō noīa habēt ethimologiā ex eo q̄
certū numerū vnciarū ſignificāt· dr̄ em̄ quin=
cuns nō q: quitam ptem hēditatis Sꝫ q: v· de
notat vncias Semis· q: ↄtinet dimidiā heredi
tatis· i· vi· vncias· et ſic de reliquis p ordinē
Itē attēde q̄ nō oēs vncie que ſignificant̄ p
iſta noīa ↄtinentur in aſſe· licet lege videat̄ in
nui ſic em̄ ↄtineret aſ q̄nquaginta duas vnci=
as et dimidiā Ideo aūt ponit has ptes· q: q̄li=
bet earū poteſt in aſſe ↄtineri hac rōne ꝛ ho=
mo riſibilis· et actio· l· acquilie penalis dr̄· nec
p̄termitto· q̄ aſ· q̄nqꝫ ponitur ꝓnummo minore
vn̄ ꝛ dr̄ Nōne duo paſſeres aſſe veneūt Sꝫ et
pond⁹ dr̄ large oē qd̄ in ſtatera poſitū pen=
det Sed hꝰ ſtricte accipit̄ ꝓ pondere· xii· vncia
rum· Inde etiā dr̄ dipondius ꝓ pondē· xxiiii·
vnciarū Vn̄ ꝛ tripondi⁹ dr̄ xxxvi· vnciarū Si
in tot vncias hēditatē ſuā diſtribui voluit te=
ſtator Nā ꝛ in paucio:es p̄t eam velle diſtri
bui· nam ſi duos ex aſſe inſtituit hēdes· tēcium
aūt inſtituit ex dimidia ꝛ ſexta pte aſſis· i· xx·
vncias aſ diuidet̄· ꝛ· viii· vncias feret ille q̄ ſcri
ptus eſt ex dimidia ꝛ ſexta Scripti aūt ex aſ
ſe ferēt· xii· vncias ut· ff· e· l· interdum· §· ꝟ et ſi
duos Hodie tn̄ videt̄ iſtud correctum p· l· q̄ eſt
in· C· de leg· l· cū q̄ſtio· cū em̄ ibi dicat tantū vi
deri eſſe ademptū p̄mo vel p̄mis q̄ntū relinq̄t̄
ſcd̄o g̊ ſcripti i dimidia ꝛ ſexta haberēt· viii·
vncias Et qui p̄mo fuerāt inſtituti ex aſſe ha=
berēt· iiii· vncias vl̄ ſi poneres ſcd̄o inſtitutum
ſcd̄o loco eſſe inſtitutū in· vi· vncias haberet
ip̄e· vi· ꝛ p̄mo inſtitut⁹ in aſſe vl̄ in· xii· vncias
haberꝫ ſemiſſeꝫ· et ita erit correctū qd̄ diximꝰ
· ſ· e· §· ꝟ ſi exceſſerit Vl̄ diſtingue vtrū certuꝫ
ſit teſtatorē voluiſſe· excedē aſſem· an certū ſit
eū noluiſſe· aut dubitat̄ In p̄mo caſu locū ha=
bet qd̄ dr̄· ff· e· l· in medū· §· ꝟ ſi exceſſerit ꝛ· §· ſed
ſi duos· voluit aūt ad dipondiū trāſire et eo t̄i

uidi hēditatē ſuā qd̄ potuit ut· ſ· dictū eſt Si
aūt· noluit excedē locū habet qd̄ dr̄ in· C· dele=
ga· l· cū q̄ſtio· ſ· ut tm̄ videat̄ minuiſſe· p̄mo q̄n
tum ↄtulit ſcd̄o· ſi mi⁹ aſſe ↄtulit ſcd̄o· Alioqui
ſi ↄtulit p̄mo aſſem ꝛ ſcd̄o aſſem ↄcurrit ut· ff·
de l̄· i· l· ſi pluribꝫ aſſem ſic ꝛ ſi p̄mo ↄtulit aſſem
et ſcd̄o ꝛ tēcio aſſem· habet em̄ q̄libet trienteꝫ
et ſi p̄mo ↄtulit aſſem· ꝛ ſcd̄o ꝛ tēcio ↄtulit aliū
aſſem· p̄m⁹ ſolus hꝫ ſemiſſem ꝛ alii duo habēt
aliū ſemiſſem· vō· aūt aſſe expleto aliquē inſtitu
it ex reliq̄ pte ille nihil habet· q: cū nihil reli=
quū eſt ex nulla pte eſt inſtitut⁹ heres ut· ff· e·
· l· itē qd̄ ſabin⁹· §· ꝟ ſi aſſe· vſqꝫ in fi· l· Sꝫ ſi ex
reliq̄ pte me inſtituat q̄ cape nō poteſt inſti=
tut⁹ ex aſſe· ꝛ ille nihil cape poſſit totū capio
ut· ꝭ· e· l· ii· Si vō teſtator p̄mo ↄtulit mi⁹ aſſe·
ſcd̄m aūt iſtituit ſine aliqua portōne ille habe=
bit qd̄ deeſt aſſi· ſiue ſit vnus ſiue ſint plures· ut
inſti· e· §· ſi plures inſtituāt̄ et· ff· e· l· itē qd̄ Sꝫ
ſi p̄mo ↄtulit min⁹ aſſe ꝛ ſcd̄o ↄferat aſſeꝫ tm̄
pl⁹ habet ſcd̄us q̄ntum apparꝫ ei amplius da=
tum· Et eadē diſtributio fiet in q̄libet vacan
te portōe ut in p̄dicta· l· dr̄ ꝛ liquet ex ſupiori
bus ꝛ ad idem facit qd̄ legit̄· ff· ad treb· l· mar
cell̄· ꝛ· l· q̄ q̄dringenta· nā ibi plus dederat ho
et eſt diūſitatis ratio q: vbi inſtituit me i· xii·
te aūt in· vi· intelligit̄ minuiſſe ſex vncias de p̄
mis· xii· ꝛ ita nō videt̄ diuiſiſſe hereditateꝫ in
· xviii· vncias At vbi p̄mo inſtituit me i· vi· vn
ciis· te aūt in· xii· nō poteſt dici· qd̄· xii· vncias
minuit d· vi· q: impoſſibile ē ut plus videat̄ ad
emiſſe quā dediſſe· et ita i his caſibꝫ patet deſū
ctum voluiſſe excedē aſſem· vbi aūt noluit ex=
cedē aſſem· ꝛ in plures quā tibi reliq̄rit vncias
Tm̄· pl⁹ habeo q̄nqꝫ in omiſſo caſu ex p̄ſump=
ta volūtate teſtatoris quātuꝫ plus m̄ datū eſt
vt notari p̄t· ff· de lib· ꝛ poſt· l· ſi ita ꝛ· ff· e· l· ſi
ita ſcriptū· §· q̄dā Si aūt dubitaret̄ p̄ſumit̄ qd̄
teſtator noluit excedē aſſeꝫ ut in p̄dicta· l· C·
de l̄g· l· cū q̄ſtio· ꝛ ar· ff· e· l· q̄ nō militabat· §·
pnſt· Licet aūt dictū ſit aſſis p̄mā portōeꝫ eſſe
ſeſcūcem· tn̄ ſi teſtator ticiū ex p̄ma ſeiū ex ſe=
cūda aliū ex tēcia inſtituit· viriles portōes hēdi
tatis ſiūt int̄ eos· q: teſtator appellatione nūi
ſcripture magis ordinē quā modū ptibꝫ impo
ſuiſſe videt̄ ut ff· e· ſi quis ita hēdes Nūc videa=
mus de pſonis q̄ poſſunt inſtitui hēdes ꝛ certe
q̄libet pſona p̄t heres inſtitui ꝛ habet teſtam̄
ti factōeꝫ i paſſiua ſignificatōe que nō vetat̄ a
iure cape poterit g̊ inſtitui homo liber Item
ſeru⁹ ſi ſit eius ſeru⁹ q̄ poteſt inſtitui heres ut
· ff· e· l· nō mi⁹ et· ꝭ· e· l· neqꝫ Sꝫ ꝛ ſi ſeru⁹ ei⁹ qui
cape nō p̄t inſtituat̄ ꝛ anq̄uam adeat iuſſu do
mini manumittat̄ poſit ſuo arbitrio adire ut
· ff· d acquir̄· here· l· ſi ſeru⁹ ei⁹ qui Itemqꝫ eſt
et ſi alienet̄ capaci· nouus em̄ dn̄s iubē poterit
adire ſeruū ut ibidē ꝓbat̄ Itē paſſa· et filiuſ=
fa· mut⁹ et ſurd⁹· furioſus· ꝓdigus· p̄uat⁹· mi=
les· honorat⁹· laic⁹· cleric⁹· monachus· ciuitas
impator· impatrix· fiſc⁹· eccl̄ia· loc⁹ q̄libet ve=
nerabil̄ ut inſti· de hēduꝫ q̄· ꝛ dif· §· teſtamenti
aūt factōe ꝛ· ſ· q̄ te fa· poſſ̄· l· cū hēdes ꝛ· ꝭ· e

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·l·hẽditatis Sʒ ⁊ icerte pſone inſtituunť heredes diuini numĩs intuitu ut·ſ·ð epis ⁊·c·l·id qð et·l·nulli ⁊·l·ſi quis ad ðclinãdam·alias eñ cert⁹ heres debet demõſtrari vt·ſ·dictũ eſt Itẽ ſeruũ nedũ alienũ·ꝫ etiã eũ qui nulli⁹ ẽ iſtituere poſſum puta hẽditarium·hẽditas eñ ſuſtinet vicẽ defuncte pſone·nõ heredis futuri·oportet ꝫ qð talis fuerit defũct⁹ ut poſſit inſtitui hẽs·ut iſti·e·§·ſeru⁹ alien⁹ et·ff·e·l·ſeru⁹ hereditarius Sʒ et ſeruũ meum ꝓpriũ inſtituere poſſum heredẽ ⁊ ſemp vidtor eũ inſtituiſſe cũ libtate ut inſti·e·i·ꝶ ·et de hac inſtitutõne ꝓprij ſerui pleni⁹ dicem⁹·ĩ·de neceſſarijs here dibꝫ Nõ tñ illud ptermitto·qꝛ qñqꝫ etiam cum libertate nõ pt inſtitui heres ſeru⁹ a dño ſuo·ſcʒ cũ ipe eſt ð adulterio accuſat⁹ omiſſa cũ dña ſua q̃ rea fuerat eiuſdẽ c̃minis poſtulata ut·ff·e·l·his ṽbis·§·interdũ⁊ inſti·e·§·ẽ aũt· Item nullo mõ poſſunt inſtitui illi q̃ deportati ſunt·pegrini eñ ſunt·i·ſine ciuitate·⁊ hẽditas eſt in ea cã i qua eſſet ſi ſcripti non fuiſſent·ĩ·e·l·i·idẽ multo magis dico in his qui dãnati ſunt in metallũ ut·ff·ð his q̃ ꝓ nõ ſcrip·ha·l·ſi in metallũ Poſſit aũt vł nõ poſſit q̃s heres extͣneus inſtitui vł ipe vł q̃ eſt i ei⁹ ptãte ſpectať tribꝫ tẽporibꝫ ſcʒ tpe facti teſtamẽti·vt cõſtiterit inſtitutio ⁊ mortis teſtatoris·vt effectũ habeat et tpe adite hẽditatis Hoc eñ temp⁹ maxime eſt inſpiciẽdum q̃ acquiriť hẽditas Medio aũt tpe int̃ factũ teſtamentũ ⁊ mortẽ teſtatoris vel ꝯdictõez inſtitutõis exiſtentez mutatio iuris hẽdis nõ nocet·qꝛ vt dixi tria tpa ſpectãtur ut·ff·e·l·ꝫ ſi i ꝯdictõe·§·ſolem⁹ et·l·ſi alienũ·§·in extͣneis·⁊ inſti·ð hrð·qua et diff·§·in extͣneis·in ſuis aũt et neceſſarijs heredibꝫ tps mortis tñ videť ſpectari ut inſti·ð hrð·qua·⁊ dif·§·ſui i neceſſarij tñ heredibꝫ etiaꝫ tria tps videnť ſpectari ut·ff·e·l·ſi alienũ·i·ꝶ ·Itẽ inſtitui non poſſunt hẽtici baptiſmatis iẽatores Apoſtate collegia illicita·nõ habẽtes ſpãle pͥuilegiũ Incerte pſone ꝓ quibꝫ nõ ꝯtendiť fauor pietatis ut dictũ eſt et diuini numĩs ut ĩ·e·l·collegiũ·et ut dixim⁹·ſ·ð hẽticis Itẽ non poſſunt inſtitui nati ex dãnato coitu Sec⁹ i his q̃ nati ſunt ex ꝯcubĩna·ut ð eis plene dixim⁹·ſ·de inceſtuoſis nuptijs ⁊ de naturalibꝫ liberis Itẽ nõ inſtituũť ſine delectu mulieres ſcðo nubentes ut plene dixim⁹·ſ·ð ſcðis nuptijs·

De inſtitutõib⁹ vel ſubſtitutõibus ſeu reſtitutõb⁹ ſub cõdictõe factis

Dictũ eſt·ſ·ð hẽdibꝫ inſti· Sʒ qꝛ hereðis inſtitutio fit ſub cõdictõe Ideo de iſtitutõne ꝯdictõnali videndũ·⁊ ſic generali⁹ ẽ attendẽdum ð ꝯdictõne in reſtitutione vł ſubſtitutõe appoſita Sʒ pͥmo reſtat q̃rere qð ſit inſtitutõ·vł ſubſtitutõ vł fidei ꝯmiſſaria ſubſtitutõ Et poſtea dicem⁹ de varietate ꝯdictõnũ ⁊ effectu iparũ Eſt aũt inſtitutio pͥm⁹ gͣdus oĩm inſtitutoꝝ ⁊ ſi mille eſſent Subſtitutõ ṽo ðr ſcðs gͣd⁹ vel tꝰcius oĩm eoꝝ q̃ in locũ inſtitutoꝝ deficientiũ vł nõ ad eũtium inſtituũtur Dicit aũt ſcðs gͣdus cis ꝗcunqꝫ ſequitur poſt pͥmũ ut·ff·de vulg·ſub·l·i·in pͥn·et de bonoꝝ poſ·ſcðm tab·l·i·§·pͥmo gͣdu Cõdictio aũt qñqꝫ poniť expſſe·qñ qꝫ tacite Item expſſe qñqꝫ apponiť de pñti vł pterito·qñqꝫ ð futuro Si ð pñti vł pterito apponať ſtati valet inſtitutõ ſi ita eſt ut innuiť ꝯdictõe vł ſtatim nõ valet ſi ita nõ eſt vt inuiť ꝯdictõe ut·ff·ð iniuſto rupto·te·l·cũ in ſcðo·et tũc nõ ꝓprie ðr cõdictio·utpote cũ nõ ſuſpendat inſtitutõez ut inſti·ð ṽ·ob·§·ꝯdictões et·ff·ſi certũ pe·l·itaqꝫ et de ꝯdict·inſtitutõm·l·iſtitutio·§·vłt de futuro aũt apponiť cõdictio et qñqꝫ poſſibilis·qñqꝫ impoſſibił Si quidẽ ꝯdictio ſit impoſſibił vel de iure·vt qꝛ turpis erat·vł ð facto qꝛ natura reſiſtebat ei·ꝯo ꝓ non ſcripta habeť ut inſti·de hrð·inſti·§·impoſſibilis et·ff·ð ꝯdicti·inſti·l·i·et·l·ꝯdictões q̃ ꝯtra ⁊·l·ſi q̃s inſtitut⁹ ꝯdictões ꝯť edicta Nec diſtinguiť·apponať i faciẽdo an in nõ faciẽdo·ut·ĩ·e·l·repͥhendendaꝝ·ff·ð hrð·inſti·l·ſuũ meũ·§·vłt· Nec ẽ ptermittẽdũ qð ptor reputauit q̃ndaꝫ ꝯdictõez turpem q̃ alꝛ nõ videtur eſſe turpis·ut ecce inſtituiť q̃s heres vł legať ei·vł donať ei cã mortis ſub cõdictõe ſi iurauerit q̃d daturũ ſe vel facturum Hãc eñ ꝯdictõez nõnulli hoĩm faciles cito adimplerẽt ꝯtẽptu religionis Alij ṽo pꝫ gͣ timidi diuini numĩs vſqꝫ ad ſupſtitõez nullomõ adimplerẽt ⁊ iõ ptor ꝯſultiſſime inuenit remittendo ꝯdictõez iuramẽti ⁊ interptando ꝯdictõnez eſſe appoſitã·ſi deť vł fiat·q̃ i ſacramẽto ꝯtinebať·nõ ꝫ capit q̃s relictũ ñ det vel faciat qð dare vł fieri iurare voluit eũ teſtator ut·ff·e·l·q̃ ſub ꝯdictõe·i·ꝶ·⁊·§·q̃tiens·nec eſt neceſſe ꝓ remiſſione talꝛ ſacmẽti ptorẽ viuẽtem adire ut·ff·e·l·q̃ ſub ꝯdictõe·§·vłt·ſpãle tñ ẽ in libtate relicta ſub ꝯdictõe iuris iurandi·⁊ ſpãle eſt i municipibꝫ q̃bꝫ eſt aliq̃d relictum ſub ꝯdictõe iuris iurãdi·nec remittať eis iuris iurandi remiſſio ut·ff·ð mãumiſ·teſtañti·l·ſi q̃s ð ꝯdic·⁊ de·l·municipibꝫ Sic ⁊ q̃ſi turpẽ ptor remittit aliã ꝯdictõez ſcʒ ſi reliq̃as teſtatoris heres iſmari abijciat ut·ff·e·l·q̃daꝫ Itẽ ⁊ aliã q̃ incõueniẽtẽ ut ſi ſuũ meũ hẽdez inſtituã cũ liberit·in alieno ṽo tenet ut·ff·e·l·ſuus alien⁹·liq̃t ꝫ ꝯdictõez ipoſſibilẽ vł turpẽ vł incõueniẽtẽ ꝓ nõ ſcripta haberi·et hͦ ita ſi expedit ei cui relinq̃ť dicẽ ꝯdictõez eſſe ꝓ nõ ſcripta Nam ſi magis expediat ei dicẽ inſtitutõez eſſe nullam potit hͦ allegare qꝛ qð ſuo vł teſtatoris fauore ẽ inductũ nõ debet retorq̃ri i leſionẽ ſuam ut·ſ·ð leg·⁊·ꝯ·l·qð fauore puta ſiliuſfa·eſt inſtitutus a patre ſub ꝯdictõne a iure improbata·poſſet eñ dicere inſtitutõez tenere ⁊ ꝯdictõnem haberi ꝓ nõ ſcripta vł ſi malit dicet inſtitutõez eſſe nullã·qꝛ nõ eſt inſtitut⁹ ſub ptãtiua ꝯdictõe· Nam que facta ledũt pietatem extimatõez verecũdiam nr̃am et ut generaliter dixerim·que ꝯtra bonos mores fuerit·nec facere nos poſſe credẽdum eſt ut·ff·de ꝯdict·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

inſti·l·filius·Quod dixi ↄdictõez impoſſibilez habeꝛi ꝓ non ſcripta locũ habet in inſtitutio=bus in legatis et fidei·ↄ·ſi apponat̃ ei cui relin=quit̃ Sec⁹ ſi apponat̃ ei a quo relinquit̃·vł qui iubet̃ reſtituere hereditatẽ·ut inſtit̃·delega=tis·§·vlt·Item vera ſũt hꝰ in ↄdictõe impoſſi=bili de iure vł de natura Nam ſi impoſſibilis eſt ↄdictio·ꝑpter pplexitatem v̄boꝝ nõ dico·qꝺ nõ habeat̃ ꝓ non ſcripta imo reddit inutilem inſtitutõem ut·ff·e·l·ſi ticius heres erit Nam cum ita dicit teſtator·ſeius eſto heres·ſi tici⁹ heres erit·oportet ad hꝰ ut ſeius ſit heres qꝺ ꝑmo ticius ſit heres ut·ff·de hꝛ·inſti·l·iij·§·ſi quis·Itẽ cũ ſubijcit tici⁹ heres eſto ſi ſeius he=res erit ad hoc ut tici⁹ ſit heres oportet ꝑmo ꝙ ſeius ſit heres·hꝰ aũt eſt impoſſibile·ꝙ quili=bet eoꝝ ꝑmo ſit heres quã alter·Poſſibilium eñ ↄdictionũ q̄dã ſunt poteſtatiue quedã ca=ſuales q̄dam mixte ut·ɟ·ꝺ caduc·toll·§·fin aũt aliquid ſub ↄdictõne et·ɟ·de neceſ·hꝛ·l·vltima et ſpãliter diffiniri nõ poteſt·que condictio ſit poteſtatiua·nam et q̄ eſt in dãdo poteſt ptã=tiua nõ eſſe·⁊ q̄ eſt in faciendo vł nõ faciendo ſiſiter poteſt eſſe et ñ eſſe ptãtiua Sꝫ recurra=m⁹ ad gñalitatem vł ad exempla dicẽtes ali=quã eſſe ptãtiuam ex eo qꝺ pleruncꝫ ⁊ gene=ralit̃ accidẽ ſolet ut ſit ptãtiua·vñ ſi inſtituam te p̄ſentẽ ſi exieris de ſcholis quãuis accidere poſſit ꝙ nõ exibis ptãtiua tamẽ ꝺr·q: plerũqꝫ ſolet adimpleri et poſſibile ⁊ facile videt̃ ho=minũ arbitrio eã impleri ut·ff·de hꝛ·inſti·l·ſu=us qꝫ §·puto Illa aũt eſt caſuales ↄdictio que pendet ex inſidijs fortune Mixta aũt eſt q̄ pen=det ex inſidijs fortune ⁊ de alicuius facto ſiue ptãte ut ſi te ẽnſinare agẽtem inſtituo ſub cõ=dictõe·ſi in pñ am q̄ eſt ꝓuicia mauritanie re=greſſus eſſes ut·ɟ·e·l·ſi pat̃ et·ff·e·l·ſuus·§·pu=to Itẽ caſualiũ ↄdictionũ Alia hꝫ ſe ad alterũ caſuũ et tunc ꝓ pura habetur ut ſi ſol orietur ut·ff·ꝺ nouat̃·l·ſi pupill·§·qui ſub cõdict·Aut alẽutrum caſum ⁊ tũc inſtitut⁹ heres non niſi exiſtente ↄdictione adire p̄t ut·ff·ꝺ acquir̃·he=re·l·ſi is qui licet petet bonoꝝ poſſeſſionẽ ſm·tab·ut·ff·de ſm·ta·l·i·§·ſi ſub ↄdictõne Si po=tuit ab inteſtato ſuccedẽ ſcꝺm om̄s vł ſm nos etiam ſi nõ potuit excipit̃ filius qui ſub ptãtiua tñ ↄdictõne potuit inſtitui ⁊ q̄dem ſub ea in=ſtitut⁹·patrẽ nõ facit inteſtatũ·ſi coheredem vel ſubſtitutum habeat ⁊ tũc coheres ſtatim adire poteſt·ſubſtitut⁹ v̄o nõ niſi poſt mortez filij ſi ea poteſtatiua ↄdictio fuit q̄ etiam vlt·momento vite filij poteſt adimpleri·puta ſi·x·ticio dederis heres eſto Si aũt ptãtiua ↄdictio fuit talis·ut vltimo momento vite filij nõ poſ=ſit adimpleri veluti ſi allexãdriã ꝑueneris he=res eſto etiam viuo filio nõ impleta ↄdictione admittet̃ ſubſtitutus ſcꝫ cũ certũ cepit eſſe in rerũ natura ↄdictõ ez nõ poſſe adimpleri Vł ſi in ↄdictõne ptãtiua dies ſit adiect⁹·puta ſi ca=pitoliũ intra·xxx·dies aſcenderit tñ dem dici poteſt ut ſi nõ paruerit ↄdictõni ſubſtitut⁹ poſ=ſit admitti filio repulſo ut·ff·ꝺ hꝛ·inſti·l·ſuus

vſqꝫ ad illũ §·puto ⁊·§·ſꝫ ⁊ ſi filio vſqꝫ in fi·l·et·l·ſꝫ ſi in ↄdictõne·i·ſꝫ·⁊·ff·e·l·vltima·neqꝫ neceſſariũ eſt in ptãtiua ↄdictõe filiũ ex here=dari indefectũ ↄdictõis Nã ipe ſua volũtate vi=detur ſe ꝑuare hereditate ſicut ⁊ ſi inſtituere=tur ſub illa ↄdictione ut ſi voluerit heres ſit hꝰ eñ non poſſet repiri ↄtraria cõdictio ſub qua exheredaret̃ vel ſi repiret̃ eſſet inepta Huic eñ ↄdictõi ſi volet heres eſto que alia verba ↄtraria poſſunt ↄcipi quã hec ſi volet heres eſſe ecce heres eſto·qꝺ quã ſit ridiculum nulli ñ patꝫ·Si ãt fili⁹ pareat ↄdictõi ptãtiue ſtati heres erit nec ius abſtinẽdi aſſeq̄tur ut·ff·de here·inſti·l·iam dubitari·Si mõ paruerit ↄdi=ctõi ea mente ut eſſet heres Nam ſi nõ parue=rit ut eſſet heres·ſꝫ ut purificaret ↄdictionalẽ inſtitutõez·liceretqꝫ ſibi deliberare de adeun=do nõ erit heres ſtatim ipleta ↄdictione·imo poſſet repudiare hẽditatem·vel abſtinere ab ea ut·ff·de ↄdict·inſtit·l·ſi quis ita heredita=tem ⁊·l·ſi pupillus ⁊·ff·de ↄdict·cauſa·da·l·i·§·ſi parendi ⁊ de cõdict·et deł·ↄdictõibus Si vero ſub caſuali inſtituat̃ heres in ei⁹ defectũ debet exheredari·Et eſt hꝰ notabile ꝙ hꝰ ſit exheredatio ſub cõdictõne ut ex ꝑdicta·l·iam dubitari·al̃ eñ pure tñ facienda eſt exhere=datio ut·ff·de lib·⁊ poſ·l·iij·§·pure·Quid at ſi inſtituat̃ filiuſſ·ſub ↄdictõe mixta Diſting=uebat b·vrrũ impediat̃ caſu implere ↄdictio=nem an ipe ſponte ſua non vult parẽ ſi caſu im=pediat̃ ab inteſtato eſt heres cũ nõ ſit exhere=dat⁹ in defectũ cõdictionis ſi ſponte ſua nõ ad=impleat ↄdictõez repellit̃ ab hereditate ut di=ctum eſt in ptãtiua Sed iob videbat̃ ab inicio nullã eſſe inſtitutõez·q: ab inicio debꝫ certum eſſe valeat vł nõ valeat teſtamẽtuꝫ·et facit ꝓ nob qꝺ legit̃·ɟ·e·l·ſi pater filiũ Ibi eñ loq̄tur in mixta ↄdictione ⁊ dicit filium non ꝓhiberi adire hẽditatem ſubaudi ab inteſtato cum te=ſtamẽtum ipo iure nullũ ſit vel forte etiã ex te=ſtamẽto adire poterit ſi velit·q: ſuo fauore ꝺr nullũ ar·ff·de iure do·l·ſi res·§·i·⁊ ſiſe notaui·ſ·ꝺ bonoꝝ poſ·ↄtra ta·q̄ dat̃ filio f·ꝑterito Sꝫ q̄ritur an qꝺ dictũ eſt in filio f·debeat ob=ſeruari in nepotibus Et reſpõdent q̄dam idem eſſe ꝙ in filio f·lex tñ dicit apte ↄtrariũ ut·ff·de hꝛ·inſti·l·ſuus·i·ſꝫ·et·l·ſed ⁊ ſi in cõdictio=ne·§·nepotes Diſtiguendum ẽ tñ circa nepo=tes An cum inſtituũtur iam obtineãt locũ filij et tũc idem eſt in eis qꝺ in filijs an tpe inſtitu=tõis nõ obtinebant locũ filij filio p̄cedente eos et pater inſtituit eos ne filio mortuo añ ſe ne=potes irritẽt teſtamẽtuꝫ tãquã poſthumi·tũc eñ inſtituti ſub q̄libet ↄdictõne nõ irritabunt teſtamentũ porro ſi ſubſtitutũ nõ habet filius ſub ptãtiua ↄdictione cõſtitutus·q̄libet etiam homo hos videre p̄t ꝙ patrẽ facẽ poteſt inte=ſtatũ Quid miri nã ⁊ om̄s q̄ ꝓximior ẽ ab in=teſtato ſi fuerit inſtitut⁹ adire p̄t ab inteſta=to ut·ɟ·ſi obmiſ·te·l·vlt·Sꝫ hodie pure debet inſtitui filius quantũ ad debitã portõnez iure nature ⁊ ſi ↄdictio vł g̃uamen imponat̃ ꝓ non

appoſito habeť ut · ſ · ꝯ in off · t · l · qm̄ Itē ꝯdictionū alie apponūtur copulatiue alie altnatiue Si copulatiue omibus parēdum eſt Si altēnatiue cuilibet earū pareri ſatis eſt ut · ff · e · l · ſi heredi · Ubi aūt colligūť pſes pſone in vna cōdictōe ſatis eſt in vna qñtum ad illam impletā eſſe ꝯdictōnem ut ecce inſtituo duos ſeruos ſi mei erūt cū morior · nam ⁊ ſi in vno impleta ſit ꝯdictio ille erit lib et heres atqꝫ ſi ſingulos ſepatim ſub eadem cōdictione inſtituiſſet ut · ff · · e · l · ij · Item ꝯdictionum quedā ſunt in dando qdam in faciendo · De his aliqua breuiter videndum Et ſi in dando conſiſtat adimpleri debet a ſciente et poſt mortem quod dic · ut · ff · de cōdicť · ⁊ de · l · ij · Si vero facile ⁊ frequenť fieri poteſt poſt mortem tantū ſicut ⁊ pdicta adimpleri debet quod dic ut · ff · de condicť ⁊ de · l · ij · Si vero nec frequenť nec facile fieri poteſt vt ſi ille nupſerit · ſi ille conſul factus fuerit quandocunqꝫ adimpleri poteſt ut · ff · de condicti · et de · l · hec condictio et · l · ſi iam facta · § · Item ſciendum eſt Et · ī · e · l · antepnſt · Condictōne aūt nō impleta nihil ꝯſequitur quis nec erit hereſ niſi impediať p caſum cum ꝯdictio fuerit talis ut pendeat ex facto inſtituti heredis tantū vľ niſi impediatur p eum in cuius pſona iuſſus eſt implere ꝯdictionem ut · ff · e · l · que ſub ꝯdictōe · § · quotiens et · l · ſi quis teſtamēto ⁊ · l · vter ⁊ ī · · e · l · i · ⁊ ī · de condicť · inſertis · l · legatum Sed circa materiam iſtam quid obtineat plenꝰ dicemꝰ ī · de cōdicť · inſertis ⁊ tetigimꝰ · ſ · ad · l · aquiliā Tacita aūt ineſt ꝯdictio in fidei ꝯmiſſaria ſubſtitutōne · cum filius rogatur reſtituere hereditatē poſt mortē ſuā ineſt condictio ſi decedat ſine liberis ut ī · e · l · generaliter · § · vltimo Hec de ꝯdictōibus ſufficiant · quia ī · ꝺ eis ita aliquid tractabiť de ꝯdicť · inſertis et ī · · t · primo ⁊ que de ꝯdicť · appoſita inſtitutōne dixi eadem ⁊ in ſubſtitutōne vel reſtitutōe intelligant Sꝫ illud extra ſūmam noto · quia ſeruus ſub ꝯdictione inſtitutꝰ heres ſine iuſſu domini ꝯdictōni parere non poteſt Sed pupillus etiam ſine tutoris auctoritate parē poteſt vt · ff · e · l · ſub ꝯdictione ⁊ · l · ſi pupillus Item notādum eſt illud · ꝙ ſufficit qñqꝫ parere condictioni de facto tantum · licet de iure non teneat quod factum eſt vt ecce ſcriptus eſt aliquis heres ſi ſeruum hereditarium manumiſerit · quāuis enī ſi manumiſerit nihil agat tamē heres erit · verum eſt cum manumiſiſſe Sed poſt aditionem ſeruo libertas data ſecūdum voluntatem teſtatoris cōualeſcit ut · ff · e · l · mulier · § · ſi quis

De impuberum et alijs ſubſtitutionibus ·

Quid ſit inſtitutio vel ſubſtitutio ſupiori · t · dictum eſt Sed ſciendum eſt · ꝙ ſicut ſecunde nuptie dicunť quecunqꝫ ꝯtrahunť poſt pmas ita et ſubſtitutio diciť ſecunda inſtitutio · i · oīs inſtitutio que ſit poſt pmam · et in locū pme deficientis De ſubſtitutionibꝰ ergo plene videndū eſt que ſit earuꝫ diuiſio ⁊ quis faciat eas Et cui et quis admittať ex eis · et quādo expirent Eſt autē ſubſtitutio · alia directa · alia obliqua · Directa diciť · cū nullo mediante quis capit hēditatem deficientis · Obliqua dicitur ſubſtitutio pcaria vel pcatiua · vel fidei ꝯ · De obliqua nihil ad nos modo quia plene ī · tractabitur de ea ad treb · de directa dicendum eſt · ¶ Directa alia vulgaris alia pupillaris Alia exemplaria ⁊ ſubexēplaria · vľ ſub pmis duabꝰ queuis alia ꝯtineri · poſſet Sed ne longa expectatōe vos trahamꝰ quia oīs res meliꝰ p diuiſionem capitur addo Alia eſt ꝯpendioſa · alia breuiloqua · ꝺ ſingulis videndū eſt · Et pmo de vulgari · vnde dicatur Et quidē ideo · quia cuilibet de vulgo · ⁊ a quolibet fieri poteſt · dum tamen ⁊ hic teſtamentum facere · ⁊ ille ex teſtamento cape poſſit de quibꝰ ſupra diximꝰ qui te · fa · poſ · ⁊ de hr̄ · inſti · Vulgaris diuidiť q: alia eſt expſſa · ut que fit ꝟbis negatiuis ſi ille mihi heres nō erit · ille alius ſit hereſ · ut inſti · de vul · ſub · in pn · t · Alia tacita que fit ꝟbis affirmatiuis · vt hꝫ vos inuiceꝫ ſubſtituo · vel ita quiſqꝫ mihi heres erit ſit heres filio meo · vľ ita · Ticiꝰ eſto heres ploci cū inſtituiſſem plociū ut · ſ · de hr̄ · inſti · l · vľt · ⁊ · ff · de here · inſti · l · cū in teſtamento · § · hec verba et · ff · e · l · qui liberiſ · § · vľt · Satiſ tamē poteſt dici ꝙ oīs iſte expſſe ſint ſubſtitutōes vulgaēs De tacita vulgari ponit lex exemplū · cū ita dicit teſtator ticius ⁊ ſeius vtue eoꝝ viuet heres m̄ eſto Nā ⁊ ſi vterqꝫ eoꝝ viuat ambo poſſunt eſſe heredes · alťo mortuo iſ qui ſuperit ex aſſe erit heres · q: tacita ſubſtitutio ineſſe videtur ſubſtitutōi ut · ff · ꝺ hr̄ · inſtiť · l · ticiꝰ et ſeius Item ſub expſſa pupillari ꝯtineť tacita vulgaris ut · ff · e · l · Nā hoc iure ut liqbit · ī · Eſt aut effectus vulgaris expſſe et tacite ut qs directo ſit heres ipi teſtatori ut inſti · de pupilľ · ſubſti · ibi quo caſu ⁊ c · vñ ⁊ bona enī teſtoris nō heredis inſtituti capit Et ſi quidē ponamꝰ extraneum ſubſtitutū certū eſt ꝙ capit ꝓ ea pte qua voluit teſtator eos ſubſtituere Si vero ipi idē inſtituti heredes inuicē ſubſtituti ſunt vel quidem ſubſtituti ſunt vni ſi qdem ſubſtituti ſunt ꝓpꝛijs noibꝰ expſſis ſubſtituti videnť in viriles portōes ptis deficientis Si aūt ſubſtituti ſunt appellatiuis expſſis · puta quiſqꝫ m̄ heres eſſet ſit heres filio meo · vľ hēdes meos inuicē ſubſtituo · ſubſtituti videnť ꝓ hēditarijs portōibꝰ qles habuerūt in pn · ex voluntate teſtatoris expſſa vel ex poſt facto iuris ſubſtitutōis vendicauerūt · hꝫ tamē appellatiua ꝟba nō referuntur ad heredes · heredum ſcriptoꝝ nec referunť niſi ad eos qui aſſcripti fuerūt heredes ⁊ extiterūt heredes Si aūt aliquis extiterit hēs p alium puta pater p filium vel dn̄s p ſeruū non vocať ex ſubſtitutione · et ꝓbanť hꝫ · ff · · e · l · cum filio ⁊ · l · ſi in teſtamēto heredes ⁊ · l · qui liberis · § · vľt · ⁊ · l · qui plures ⁊ · l · coheredi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·§·ex his et·l·q̄ cum plures ⁊·l·ſi ticius cohe=
redi ⁊ inſtit·de vulg·ſub·§·ſed ⁊ ſi diſparibus
et·ff·ad treb·l·quotiens et·l·nō nūq̄ ❡ Exſpi=
rat hec ſubſtitutio vulgaris ab hereditate a=
dita ut·ī·e·l·poſt aditam· Et patet hoc lippis
et tonſoribus Cum enim ita fiat ſi tici⁹ nō erit
heres ſeius heres eſto ⁊ ticius extitit heres
ergo ſeius non poteſt eſſe heres ſcʒ odictōne
deficiente Sed quidam dicūt ꝑ autē· de hrō·
et fal·§·ſi vero inſtitutio hoc correctum eſſe·
ſed iſti ceci ſunt·quia ibi non vocatur ſubſtitu=
tus ex ſubſtitutione· ſed ex·l·beneficio Pu=
pillaris ſubſtitutio·alia eſt expreſſa·ut hec ſi
filius meus mihi heres erit et in pupillari eta=
te deceſſerit ille ſit ei heres ut inſtit·de pupill·
ſubſtit·i·ꝶ·alia tacita ut illa·quiſq̄s mihi he=
res erit ſit heris filio meo ut inſtit·de pupilla·
ſubſtit·§·ſubſtituit·vel cum pater filio impu=
beri ſubſtituit in vulgarem caſum·intelligitur
ſubſtituiſſe etiam in pupillarem ut·ī·e·l·q̄uis
Quandoqʒ etiaʒ ratio equalitatis facit ut ſub
vulgari non otineatur tacita pupillaris·puta
q̄ vnus filius erat pubes·ali⁹ impubes·vl̄ vn⁹
in poteſtate·alter emancipatus ut·ff·e·l·iam
et·ī·e·l·hereditatem et·l·quāuis Et dicitur
pupillaris· quia ſoli pupillo et impuberi fit·⁊
ita ſi ſit in poteſtate·non diſtinguo·Sit inſtitu
tus a patre an exheredatus vel vtrum erat
natus an poſthumus naſciturus in poteſtate
teſtatoris·vel vtrum ſit filius an nepos ex fi=
lio·❡ Nepoti tamē ex filio ita pupillariter ſub
ſtituto·ſi nō ſit recaſurus in poteſtatem ſui pa
tris Sʒ ⁊ ſi pater precedat nepotem ita demū
ſubſtitui poteſt ei·ſi heres inſtit⁹ eſt vel exhe
redatus ita etiam poſt·l·velleie·ſuccedendo
non rumpet teſtamētum Nam ſi principale te=
ſtamentum ſit ruptum pupillare euaneſcit pu=
pillum accipe maſculum minorem·xiiij·an·fe=
minā minorem·xij·ut·ff·e·l·i·§·pnſe·et·l·ij·i·
ꝶ·⁊ inſtit·e·§·maſculo et·§·non ſolum Si ta
mē pater impuberi voluit ſubſtituere pupilla
riter nō in toto tempore pupillaris etatis·ſed
in minus temp⁹ puta ſi fili⁹ moriatur infra de=
cimum āīum vel octauum vel aliquod minus
tempus valebit ſubſtitutio ut·ff·e·ſi ita quis
ſubſtituerit·Si autem voluerit ſubſtituere in
longius temp⁹ pupillari etate finiet pupilla=
ris ſubſtitutio aduemiente pubertate ut·ff·e·
·l·in pupillari Hoc ei in me facienda eſt ſub=
ſtitutio pupillaris ut ꝑus quis ſibi ſcribat he=
redem·deinde eadem hora vel alia q̄cunqʒ filio
ſubſtituat·nec debet ouertere ordinem ſcriptu
re Si vero non ſibi ſed filio faciat non valet ce
terū ſi ante filio·deinde ſibi teſtamentum faci=
at ſi quidem pater exheredauerit filium impu
berem non valet teſtamentū Si autem inſtitu
erit cum valebit teſtamentū ut·ff·e·l·i·§·vlt·
et·l·ij·§·prius et·§·ſed ⁊ ſi quis ⁊·l·ſi quis eum
·§·ſi ſuo Admittitur autē ex pupillari ſubſtitu
tione ille quē nōiatim ſubſtituit teſtator vel ſi
teſtator generaliter ſubſtituit ita quiſquis m̄
heres erit admittenē illi qui ſcripti ſunt here=
des patri·⁊ extiterūt heredes de quorū ver=
borum interp̄tatōne plene diximus·ī·e·§·eſt
autem effectus Et hoc additio q̄ ex illis verb
vocantur ſcripti heredes·licet poſtmodū deſi=
erūt eſſe heredes reciſſo teſtamēto ꝑ querelā
inofficioſi teſtamenti·vel herede in ſeruitute
redacto·et poſtea libertati donato·idemqʒ et
ſi eis ut ab indignis portio hereditatis eſt ab
lata ut·ff·e·l·in ſubſtitutōe ⁊·l·ex facto·§·iu
lianus·Hoc tamen eſt neceſſarium intueri an
ſubſtitutus cape poſſit ex teſtamento·tunc an
nō Nam ſi tunc nō capiat repelletur·licet cape
potuerit tempore mortis patris Nec in eis bo
nis penam ſit paſſus Si vero tūc poſſit capere
admittet·licet in bonis patris penam ſit paſ=
ſus ut·ff·e·l·ſi is qui heres Porro ſi ſubſtitut⁹
impuberi ſit talis·ut ex bonis patris nō poſſit
ſolidum cape·ex bonis aūt pupilli poſſit· bona
quidem pupilli aliunde queſita in totum capiet
a patre aūt obueniētia non capiet niſi ſicut po
terat a patre cape directo ut·ff·e·l·ſi is qui ex
bonis ❡ Effectus pupillaris ſubſtitutionis h̄
eſt ut quis directo fiat heres impuberi· tanq̄
ſi ille pupillus heredem ſibi feciſſet ſubſtitutuʒ
vnde et duo teſtamēta videntur vnum patris·
alterum filij Aut certe vnum eſt teſtamentuʒ
ꝓpter vnum ordinatorem patrē ſcʒ·ſed duarū
hereditatum·Vnde ⁊ ſufficit patris tabulas
eſſe ſignatas ⁊ reſignate·i·apte ſint tabule fi
lij·⁊·vij·ſigna in teſtamento patris ſufficiunt
Si tamen pater ſibi ꝑ ſcripturam filio aūt fece
rit teſtamentum ꝑ nūcupatōeʒ·vel otra vale=
bit ut·ff·e·l·patris et filij ⁊ inſtit·e·§·igitur
Et ꝑtinent ad ſubſtitutos pupillares bona q̄
pupillis poſtea obuenerūt·neqʒ eīm ſuis bonis
tantū teſtator ſubſtituit ſed impuberis cum ⁊
exheredato ſubſtituere quis poſſit niſi mihi ꝓ
ponas militem eſſe qui ſuſtituit heredem hac
mente·ut ea ſola velit ad ſubſtitutum ꝑti=
nere·que a ſe ad ſubſtitutuʒ ꝑuenerunt ut·ff·
·e·l·ſed ⁊ ſi plures·§·ad ſubſtitutos et inſtit·
·e·§·non ſolum ❡ Pater tamen adoptiuus fi=
lio arrogato impuberi ſubſtituere non poteſt
niſi ad quartam ſolam ⁊ ad ea que intuitu ar=
rogatoris ab amico eius arrogatus eſt cōſecu
tus ut·ff·e·l·ſed ⁊ ſi pſes·§·in arrogato·in ce
teris eīm bonis legitimi heredes ipuberis vel
ſubſtituti ſibi a patre naturali et legitimo·ha
bent vinculum cautionis ⁊ ex ea habent vti=
les actōnes ut·ff·e·l·cauſa cognita·d̄ qua cau
tione plene dicemus·ī·de adoptionib·Exſpi=
rat pupillaris ſubſtitutio maxia vl̄ media vel
etiam mima capitis diminutione pupilli puta
ſi ipſe eſt arrogatus ut·ff·de adop·l·nec ei·§·
ec rū·Subſtitutis tamē ſuccurritur per vtiles
actiones ut dictum eſt Item exſpirat pupilla=
re teſtamentum ſi non eſt adita heredi tas pa=
tris Plane ſi omiſſa cauſa principalis teſta=
menti ab inteſtato poſſideatur hereditas con
ſulitur ſubſtituto·ſicut et legatarijs in quoruʒ
fraudem inſtitutus nō ex teſtamēto ſed ab in
teſtato poſſidet hereditatem Sʒ et quandoqʒ

inſtitutus ꝯpellitur adire ex teſtamento here
ditatem cum ſubſtitutus in pupillari ſubſtitu-
tione rogatus eſt hereditatem reſtituere ex
trebell. ſenatus·con·⁊ impubes iam deceſſit·
nã ſi viuit improbus ẽ fidei ꝯmiſſarius·q̃ ſollici-
tus eſt de hereditate viuentis·licet autẽ dire-
rim non adita hereditate paterna exſpirare
pupillarẽ ſubſtitutionem ſi tñ is qui repudia-
uit minor erat ⁊ in integrũ reſtitutus eſt·ut li
ceat ſibi adire·ꝓficiet pupillari ſubſtitutioni
ut teneat ut·ff·e·l·ij·§·adeo autem·An aũt in
ſtitutus a patre ⁊ ſubſtitutus impuberi repu-
diare poſſit hereditatem paternã·⁊ adire pu
pillarem·vel econtrario q̃ritur·Et ſi quidem h̃
inſtitutus vna cũ impubere·idemq; ſubſtitutꝰ
impuberi adiuit paternam hereditatem·pu-
pillarem cogitur admittere ut ·ĩ· de iur·del·l·
quidam·etiam ſi iſte ſubſtitutus erat ſuus he-
res·frater·ſ·impuberis qui immiſcuit ſe pater
ne hereditati·Nam ſi non imiſcuit ſe licet ipo
iur·ſit heres non cogitur adire ex pupilli ſub-
ſtit·ut·ff·e·l·ſi filius qui patri·Nec obſtat qđ
legitur·ff·de acquir·hrđe·l·iur·ibi ceterũ vti-
q; ⁊c̃· Exiſtit enim frater fratri neceſſarius
heres·ſed abſtinere poteſt ut dictum eſt· Si
autem ſubſtitutꝰ repudiauit paternã Et vult
habere pupillarem·ſi quidem pupillus ſimilit̃
repudiauit paťnam hereditatem·iſte ſubſtitu
tus repudiando paternã hereditatem habe-
re poterit pupillarem·vt·ff·de priuil·cre·l·pa
ter· Eſt enĩ ibi littera piſana ⁊ bona ſeruan-
dum eſt ⁊c̃·hoc ita ſi impubes·habuit cohe-
redem·ex cuius aditione cõfirmate ſint pupilla
res tabule ut dictum eſt Nam ſi ex nullius adi
tione cõfirmate ſint pupillares tabule fruſtra
queritur·an ſubſtitutus adire poſſit pupillarẽ
hereditatem cum pupillare teſtamentum eua
nuerit Si autem impubes adiuerat heredita-
tem paternaʒ nõ poterit iſte ſubſtitutus pater
nam hereditatem ſibi ex ſua pſona delatam re
pudiare·ſi vult habere pupillarem ut·ff·de ac
quir·hrđ·l·queſitum et·l·iulia·⁊ de ꝓuil·cre·l·
pater· Si autem velit in integ·reſtitui ut re-
pudiet portionem hereditatis paterne delate
ſibi ex pſona impuberũ forte reſtituetur ſicut
et pupillus poterat reſtitui ut·ff·de in integ·
reſtit·l·non ſolum· ¶ Item exſpirat pupillaris
ſubſtitutio ex pugnato paterno teſtamento in
totum·p querelam inofficioſi teſtamenti Si au
tem eſſet expugnatum ꝓ parte valeret pupil
lare teſtamentum ·Sed aliud eſt in contra ta-
bulas bonoꝝ poſſeſſione petita·contra pater-
num teſtamentũ in totum ·Nam nihilominꝰ va
let pupillare ut·ff·e·l·ex duobus et·l·ſ ⁊ ſi cõ
tra ta· Et eſt ratio ·quia p querelam ipo iure
reſcinditur teſtamentum·quia de iure ciuili eſt
querela et teſtamentum ·p contra tab ·autem
bonoꝝ poſeſſionem non reſcinditur teſtamen
tum ipo iure·quia illa eſt de iure p̃torio ⁊ pre-
tor non potuit aliquẽ facere heredeʒ ut inſtit·
de bonoꝝ poſſeſſione ·§·quos auteʒ· Multo ꝑ
minꝰ potuit facere ·vt quis deſinat eſſe heres

Item exſpirat pupillaris ſubſtitutio rupto pa
terno teſtamento p aliud ſecundum in quo pa
ter fecit vel non fecit pupil·ſubſti·quod tenet
de iure alioquin ꝯtra ·ut·ff·e·l·ſi quis eum·§·ſi
ſuo ¶ Item exſpirat pupillare teſtamentum p
agnationẽ poſthumi·ut·ff·e·l·ſi pater filium
ſicut ⁊ econtra cõfirmatur pupillare teſtamẽ
tum quẽadmodum et paternũ·ſi pater ab ho-
ſtibus captus deceſſerit incapti·filius vero re
manſerit in ciuitate poſt captiuitatem patris
Si vero pater captus ſit ſimul cum filio ⁊ ibi
ambo decedant quamuis pater prior decedat
lex cor·ad pupilli·ſubſti·non ptinet niſi impu-
bes reuerſus in ciuitate decedat Sʒ ⁊ viuo pa-
tre filius capiat̃ ab hoſtibꝫ ibiq; decedat non
erit locus legi·cor·quia non efficitur p eam·ut
is q̃ nulla bona in ciuitate reliquit heredes ha
beãtur ut·ff·e·l·lex·cor·⁊·l·ſi pater captus
Exemplaria ſubſtitutio fieri poteſt a pentibꝫ
vtriuſq; ſexus in pſonis liberorum cuiuſcunq;
ſexus furioſis vel mente captis·⁊ cum tali de-
terminatione ſubſtitutio eſt facienda·ut ſi quis
iſte mente captus habeat deſcẽdentes ex ſe illi
omnes vel quidam vel vnus ſubſtituantur ei·
Si nõ habeat ſubſtituant̃ ei fratres eius oẽs
vel quidam·vl̃ vnus·ſi nec eos habeat·ſubſti-
tui poteſt ei quilibet extraneus·⁊ ideo dicitur
exemplaria·quia fit ad exemplum pupillaris·
vt enĩ dicit pater·ſi filiꝰ decedat in pupillari
etate·ille ſit heres·et ita hic dicit ſi filius dece
dat anteq̃ꝑ ꝑueniat ad ſanitatem mentis vel
cerebri ille ſit heres·⁊ ſicut illa exſpirat adue
niente pubertate·ita ⁊ hec exſpirat aduenien
te ſanitate vl̃ nato poſtea filio ex eo ut·ff·e·l·
ex facto et·ĩ·e·l·humanitatis·in multis tamẽ
differunt Illa enĩ fit pupill·tãtum·h̃ maiori-
bus Itẽ fit illa a patre qui habet impuberẽ in
poteſtate·hec autem fit a quolibet pentuʒ ha
beat vel nõ habeat liberos in poteſtate Mira
bile tamẽ videt̃ qđ dictum eſt et vnum tãtum
de liberis furioſi poſſe ſubſtitui·quia ſecundum
hoc alij liberi furioſi videntur ab eius ſucceſſio
ne repelli Rurſus ſubſtitutõeʒ eſſe nullam dici
nõ poteſt·quia lex approbat eam·ſed illud dic
eſſe verum cum pater vnũ·vel quoſdam ſubſti
tuit·alios vero exheredauit·et iſti poſtea per
querelam reſcindunt teſtamentũ·Si vero ab
initio p̃tereãtur nulla erit ſubſtitutio·Sicut ⁊
ſi ipſe furioſus factus ſane mentis teſtamentũ
feciſſet ¶ Cõpendioſa ſubſtitutõ fieri poteſt
a milite ita·ſ·ſi filius meus quandocũq; deceſſe
rit ille ſit ei heres et hoc ſub tali conpendio
verborum cõtinet exp̃ſſam pupillarem ·ſi fili-
us decedat impupillari etate· Si autem dece-
dat pubes verba directa illius ſubſtitutõis tra
hunt̃ ad fidei ꝯmiſſariam ſubſtitutõem ut ·ĩ·e·
·l·p̃cibus quod mirabile eſt cũ alias miles ha-
beat ꝓuilegium ſubſtituendi directo puberi li
cet iam extiterit heres ut·ſ·de teſtamẽto mi
li·l·in teſtamento et·ff·de mili·te·l·in fraudẽ
·§·miles et ·l·miles ita heredem ·§·i·ſed forte
fauore matris q̃ erat in medio·directa trahit̃

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ad fidei·ↄ·poſt pubertatē·et ſatis habet lex
ꝙ vſqꝫ ad pubertatem valuit illa ſubſtitutio
directo·at vbi miles homini extraneo puberi
poſtea quam extitit heres ſubſtituit directo·
non habetur illa conſideratio habeat vel non
habeat matrem·nam nihil ad·l·vel ad teſta-
torem de matre eius·Quid ſi paganus faciat
ↄpendioſam ſubſtitutionem per verba ſupius
dicta·certe ſi pupill⁹ decedat impu·etate ſub-
ſtitus ſuccedet iur·directo·et mater impube-
ris repellitur oio ¶ Si autem pupillus fiat pu-
bes et poſtea decedat ſubſtitus oio repellitur
et venientes impuberi ab inteſtato ſuccedunt
in totum ut·ff·e·l·verbis ⁊·l·centurio·Si au-
tem teſtator ita ſubſtituat ſi filius meus quan
docūqꝫ deceſſerit illum ſubſtituo·hanc repu-
to ſemp fidei conmiſſariam·quia verbum ſub-
ſtituo aptatur ad fidei ↄmiſſum ut·ſ̄·ti·ꝓxio·
·l·generaliter·§·vlti·et quia talis interpreta
tio rem omni tempore valere ſuadet·ut·ff·de
rebus du·l·quē·ſed·ſ̄·verba directa hoc inē
pretari non ꝑmittunt et hic mater ſemper ad
mittitur ab inteſtato heres·ſed reſtituit bo-
na detracta falcidia ut·ff·e·l·coheredi·§·cū
filie ¶ Si vero quis ita ſubſtituat ſi filius me-
us quandocūqꝫ deceſſerit ſine liberis ille ſit he
res vel illum ſubſtituo hanc ſemper interpre-
tor fidei cōmiſſariam·quia talibus verbis non
directa ſub fidei·con·ſubſtitutio cōſueuit et de
iure ⁊ de facto fieri et niſi verba directa tra-
herentur ad fidei cōmiſſum nullo tempore va-
leret magis ꝙ̄ alio·quia ⁊ illud verbum ſine li
beris innuit quod etiam in pupillari etate ſub-
ſtituerit ꝑ fidei cōmiſſum·quia tunc liberos ha
bere nō poteſt·⁊ quod directa verba trahan
tur ad fidei ↄmiſſariam ꝓbatur vt·ff·ad treb·
·l·ſceuola·et his caſibus ſuccedit mater vel q̄-
libet ab in teſtato heres ⁊ reſtituit bona de-
tracta fal·ut dictum eſt Si vero quis ita di-
cat ſi filius meus deceſſerit in pupillari etate
vel poſtea ſine liberis illum ſubſtituo·due ſunt
ſubſtitutiones pupillaris expreſſa et fidei con-
miſſaria propter diſtinctionem et alternatio-
nem ipſorum ad que ſingula verbum ſubſtituo
aptatur diuerſis modis·⁊ h̄ euidentius appa-
rebit ſi teſtator ſubijciat pupillariter et ꝑ fi-
dei cōmiſſum ſubſtituo· ¶ Breuiloqua ſubſti-
tutio eſt que cōtinet duas vulgares ſubſtitu-
tiones et duas pupillares ſubſtitutiones vt cū
duo impuberes inſtituti a pente qui habꝫ eos
in poteſtate inuicem ſubſtituūtur·et hanc ſub
ſtitutionem lex appellat reciprocam ut·ff·e·l·
iam hoc iur·et dicendum eſt·ꝙ oēs iſte qua
tuor ſubſtitutōnes expreſſe ſint·Nec eñ ma-
gis poteſt dici de vna ꝙ̄ de alia ꝙ ſit expreſſa·
vnde contingit ꝙ ꝓpter has pub·ſubſtitutio-
nes mater repellitur oio et ſubſtitutus ſucce-
dit ut·ff·e·l·luci⁹ Si eñ eſſet pupillaris tacita
non repelleretur mater etiam in teſtamento
mili·ut·ꝭ·e·l·precibus·Siue poneremus ma-
trem vna cum impubere inſtitutam ut·ſ̄·e·ꝓxi
mo·l·vlti·ſiue non eſſet inſtituta cum eo ut·ſ̄·

de teſtamento mili·l·in teſtamēto licet·p·dix
erit tacitam pupillarem admitti contra ma-
trē·niſi vbi ipa vna cum impubere filio eſt in
ſtituta Vel diſtingue an extraneus vulgari-
ter ſubſtituatur impuberi et tunc tacita pupil
laris non admittiē contra matrem·an ſubſti-
tuatur impuberi frater eius ut tūc repellatur
mater·quia non eſt veriſimile·ꝙ teſtator vxo
rem ſuam hoc eſt matrem impuberis voluerit
ꝑferre alij filio ſuo ut·ꝭ·e·l·cū quidam·

¶ De neceſſarijs ſeruis heredibus inſtituendis vel ſubſtituendis

AVdiuim⁹·ſ̄·de varietate inſtitutio-
num Nunc dicamus de diuerſitate he
redum Vel aliter diximus de heredi-
bus inſtituendis hoibus liberis Nunc loquamꝰ
de ſeruis neceſſarijs heredibus inſti·vel ſub-
ſti· ¶ Videndum ergo quis dicatur neceſſari
us heres·⁊ quis poſſit ſeruum neceſſariū he-
redem inſtituere·⁊ quē ſeruum·⁊ qualiē poſ-
ſit inſtituere·⁊ de effectu inſtitutionis· Eſt
aūt neceſſarius heres ſu⁹ a dño inſtitut⁹ ideo
ſic appellatur·quia ſiue velit ſiue nolit omni
modo poſt mortem teſtatoris ꝓtinus liber et
neceſſarius etiam ignorans fit heres vt inſti·
de hē·qual·in prin·t·⁊·ff·ſi c·pe·l·eius qui ſi-
ue inſtituatur in totum ſiue ꝓ pte·quia non a
coherede·ſed a ſemetipo accepit libertatem
niſi inſtituatur ſic cū quis mihi heres erit ſta-
tu lib ⁊ heres eſto ut·ff·de acquir·hered·ex
parte Alij ſunt heredes ſui ⁊ neceſſarij·ſcilicꝫ
qui ſunt in poteſtate teſtatoris tempore mor-
tis·Alij aūt ſunt extranei ut inſtiē·de hē·qua·
et dif·in prin·§·fin aūt·Poteſt autem inſtitue-
re neceſſarium ſeruum heredem quilibet do-
minus eius dūmodo liceat ei teſtari ⁊ maxime
ſi ſoluendo eſt Si autem nō eſt ſoluendo licet ei
et in fraudem creditorum inſtituere ſeruū ne-
ceſſarium heredem vnum et nō plures·ſi alius
ei·nullomō heres ex eo teſtamento extiterit
Erat eñ valde ꝓſpiciend hoibus egentib·q-
bus alius heres non erat extiturus vt vel ſer
uum ſuum neceſſariū heredem habeant qui ſa
tiſfacturus erat creditoribus·aut h̄ eo non fa-
ciente creditores res hereditarias ſerui nomi
ne vendant·ne in iuria defunctus afficiatur·et
erit hic ſeruus ⁊ heres ⁊ liber etiam ſi noiati
dominus non reliquerit libertatem ei·cum non
eſt veriſimile eum quem ſibi eligerit heredem
ſi ꝑtermiſerit libertatis dationē ſeruum rema
nere voluiſſe inſtiē·quibus ex·c·ma·non poſ·§·
licet autem domino et·ꝭ·e·l·i·nec impediē ſer-
ui libertas vel hereditas·ob hoc ꝙ ſeruus pi-
gnori obligatus erat·ſi tamen ſeru⁹ patus ſit
creditori ſatiſfacere ut·ff·de hē·inſti·l·pigno
ri ⁊·ꝭ·e·l·i·⁊ hoc eſt notabile quia inter viuos
debitor in fraudem creditorum manumittēdo
ſeruum nihil agit ſed magis ſuccurritur ei in
vltima voluntate ut dictum eſt·Si autem iſte
qui non eſt ſoluendo inſtituit plures·ſi quidem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

pꝛimo inſtituat vnum quã alterũ pꝛimo noia
tus erit liber et heres· ⁊ nõ is qui nominatus
eſt ſecundo· niſi quando maioꝛis pꝛecij ſit is qui
noiatus eſt· nec ſufficiat creditoꝛibus poſterio
rem retrahi in ſeruitutem· pꝛioꝛ autem ſuffici=
at· Nam hoc caſu ſequenti loco inſtitutꝰ erit
ſeruus liber et heres· Si aũt ſimul oꝛdine non
ſeruato quis inſtituat duos heredes ſeruos· pu
ta duos appollonios nulla erit inſtitutio· ſi vi=
uit vterqꝫ ſeruus· tũc cum poteſt adiri hẽdi=
tas· i· c l m· poſt apturam ta· hodie poſt moꝛ=
tem teſtatoꝛis Si autem vnus eoꝛum deceſſẽit
añꝗ poſſit hereditas adiri ille qui ſup eſt erit
leber ⁊ hẽs vt· ff· de hrõ· inſt it· l· qui ſoluendo
et qui ⁊ a quibus ma· li· non fi· l· ſi quis habens
Aliquãdo tamen etiam ei qui non eſt ſoluẽdo
ſeruus cum alio eſt heres· veluti ſi ſeruo cum li
bertate inſtituto herede ita adiectum ſit ſi m̃
ſtichus heres erit tunc ticius ꝗꝫ heres eſto·
Nam ticius anteꝗ̃ ſtichus ſit heres· hẽs eſſe
non poteſt· cum autem extiterit ſemel heres
ſeruus non poteſt adiectus efficere· ut qui ſe=
mel extiterit heres deſinit eſſe heres ut· ff· de
hrõ· inſtit· l· ei qui ſoluendo· vbi· autẽ inſtitu=
it quis ſeruum oio alienum heredem ⁊ liberũ
licet ille ſeruus poſtea fiat teſtantis· neutrum
valet· neqꝫ libertatis datio neqꝫ hereditatis·
vt· ff· de hrõ· inſti· l· ſi alienum· quod in liberta
te pꝛomptum eſt· quia alieno ſeruo non potuit
dari directo vt· C· de te· manu· l· ſeruo tuo· ſed
hereditatis datio bene potuit fieri ſine liber=
tate Eſt enim factio teſtamẽti ſeruo alieno ex
pſona domini ut· ff· de hrõ· inſtit· l· non minus·
vnde non deberet viciari hereditatis inſtitu=
tio ꝓpter inutilem adiectõnẽ libertatis ut· ff·
del· i· l· ſi ſeruus· §· ſi ſeruus Si autem quis inſti
tuat ſeruum quem habet cum alio cõmunem ſi
quidem inſtituat eum cum libertate ↄpellitur
ſocius accipere p̃cium partis ſue· et ſic iſte in=
ſtitutus domino erit neceſſarius heres ut· j· de
communi ſeruo· ma· l· i· ibi licet ipſe communis
ſeruus ⁊c̃· ⁊· l· vltima· Si autem inſtituat eum
heredem ſimpliciter videtur ꝙ ſocio teſtato=
ris p ſeruum cõmunem queratur hereditas ut
· ff· p ſocio· l· verum· §· ſi ſeruo cõmuni niſi ꝓbe
tur· ꝙ teſtatoꝛ habuit animum libertatis dan
de· vtriqꝫ autem dominoꝝ nõ poteſt ſeruus cõ
munis exiſtere neceſſarius heres niſi in duo=
bus caſibus· Nam ſi duo ſocij quẽdam ſeruum
communem teſtamento facto heredem ⁊ libe=
rũ eſſe iuſſerant ⁊ ruina ſimul oppreſſi pierunt
Et hoc caſu duobus oꝛtꝭ heres exiſtit· Et ſi
ſub eadem ↄdictione ſeruum cõmunẽ vẽqꝫ ſo=
cius liberum ⁊ hẽdem eſſe iuſſerit eaqꝫ extitiſ=
ſet idẽ iuris erit ut· ff· e· l· duo ſocij· foꝛte idem
erit ⁊ ſi ſub diuerſis ↄdictionibus inſtituerint
ſuum ↄmunẽ· ⁊ ille ↄdictões ſimul extiterint
Nñqꝫ tamẽ ſeruus nõ eſt hẽs neceſſarius dñe
ſue· ut cum ipẽ d adulẽio ↄmaculatꝰ eſt in eam
ↄmiſſo· ut· ff· d hrõ· inſti· l· his verbis· §· inter
dum Fit aũt heres neceſſarꝰ ſeruꝰ dño· Itẽ
et filio impuberi cui pupillariter ſubſtitutꝰ eſt

ut· ff· de vul· ſub· l· ꝫ et ſi plurẽs· §· quoſ· Siue
in vno gradu libertas ⁊ hẽditas· ſiue in vno li
bertas et in alio hereditas relinquatur· vel in
vno teſtamẽto vel in codicill' libertas· et in te
ſtamẽto hẽditas ut· j· e· l· iiij· et· v §· ꝫ cum vtri
qꝫ tñ ita demũ eſt neceſſarꝰ hẽs ſi manſerit in
eadem cauſa Si vero a viuo teſtatoꝛe manu=
miſſus fuerit ſuo arbitrio adire hereditatem
poteſt· quia non ſit neceſſarꝰ cũ vtrũqꝫ ex dñi
teſtamẽto nõ ↄſequat̃· ꝙ ſi alienatꝰ fuerit iuſ=
ſu noui dñi adire hereditatẽ debet ⁊ ea rõne p
eum dñs ſit hẽs· nã ipẽ alienatꝰ neqꝫ lib· neqꝫ
hẽs eſſe poteſt etiã ſi cũ libertate fuerit inſti=
tutꝰ hẽs deſtitiſſe eñ a libtatis datõne videt̃
dñs q eũ alienauit ut inſti· d hr· inſtit· §· ſuus
aũt Fieri p̃t inſtitutio ſui a dño pure ⁊ ſub cõ
dictõe ptãtiua· quã ſi nõ impleũit defraudatur
hẽditate et libtate culpa ſua· Itẽ fieri p̃t ſub
caſuali· et ſi qdem illa defecerit· ſi quiꝺ heredi=
tas nõ ſit ſoluendo huãitatis intuitu· ſuꝰ eſt li=
ber ⁊ neceſſarꝰ hẽs· Si aũt eſt ſoluendo ſuus
quiꝺ erit liber hẽditates aũt venient ad alios
quos leges vocãt ut· j· e· l· vlt· Nec eñ curauit
lex ſuũ ↄpellẽ ut ſit heres cũ hẽditas ſit ſoluẽ
do· cũ veriſile eſt· ꝙ alij multi velit eã habere
Sic aũt nõ poteſt inſtitui cũ liber erit Secus in
alieno ſuo ut· ff· d ↄdicẽ· inſti· l· ſeruus alienus
Que aũt dicta ſunt i inſtitutõe reperita intel=
ligant̃ in ſubſtitutõe· ſi ſerꝰ a dño ſubſtituat̃
alij Sꝫ nũquid ſuꝰ vl' liber homo ſibi ipi ſubſti
tui p̃t et c̃te cauſa inſtitutõis mutata· liber hõ
ſibi ſubſtitui poterit· ꝫ cã nõ mutata nihil va=
lebit ſubſtitutio igit̃ ſi ticius ſit hẽs ſcriptꝰ et
ſi hẽs non ſit idẽ hẽs eſſe iuſſus ſit· ſubſtitutio
nullꝰ erit momẽti· i· nullã afferet comoditatẽ
Aliꝗ̃ tñ eſt ut· ff· ſi omiſ· cã· te· l· i· §· ſi ꝓponat̃·
vl' foꝛte qꝺ dr ibi eſt intelligendũ qñ ſubſtitu=
tus eſt alij non ſibi Sꝫ ſi ſub ↄdictõne qs heres
ſcriptꝰ ſit pure aũt ſubſtitutꝰ eſt cã mutat̃ qñ
p̃t ex inſtinctõe defici ↄdictõ· et ſubſtitutio ali
qꝺ afferre Sꝫ ſi extiterit ↄdictõ due pure ſunt
et ideo nullius momenti erit ſubſtitutio ↄtra ſi
pure qs inſtituat̃ deinde ſub ↄdictõe ſibi ſubſti
tuat̃ nihil facit ſubſtitutio condictionalis nec
mutata intelligit̃ quippe cũ ⁊ ſi extiterit cõdi=
ctio· due pure ſunt ſubſtitutões et vnꝰ idemqꝫ
videt̃ eſſe g̃dus· et qꝺ dictũ eſt in hoie libero
ſibi ſubſtituto dici p̃t· ⁊ i ſuo ſibi ſubſtituto ſi=
ne libtate ⁊ inſtituto ſine libtate· Quid aũt ſi
ticiũ hoiẽ liberũ inſtituo hẽdem· ſtichũ alij le
go· et eunꝺ ſtichũ hẽdẽ inſtituo· Et ſi ſtichus
hẽs nõ erit ita ſubijtio ſtichus lib ⁊ hẽs eſto
Et c̃te cũ i eodẽ teſtamẽto· ⁊ legat̃ ſtichꝰ· ⁊ li=
bertatẽ accipit p̃ualꝫ libtas ⁊ ſi p̃ualet libtas
nõ debet̃ legatũ· ⁊ iõ iuſſu legatarij nõ p̃t adi
ri hẽditas et p h verũ eſt ſtichũ hẽdem nõ eſ=
ſe q̃ntum ad ↄmodũ legatarij ⁊ ex ſequentibꝰ
v̉bis libertas ↄpetat ei· cũ vnus videat̃ g̃dus
alij v̉o ſubſtitui p̃t ſuus vl' cũ cauſe vl' ſine cau
ſe mutatõe· et ꝓbant̃ h· ff· de vul· ſub· l· ꝫ et ſi
plures· §· vlt· ⁊· l· ſuũ cõmunẽ· §· ticius ⁊ j· e·
· l· pnlt· · §· vlti·

De liberis p̄teritis vel exheredatis

Expoſuimus .ſ. de heredib᷒ inſtituēdis
et ſubſti. et quia liberos ꝓprios cōtin
git qn̄qꝫ p̄teriri. vel etiā inique exhere
dari. dicam᷒ de liberis p̄teritis vel exhereda=
tis .ſ. quid ſit p̄teritio. qd exheredatio. ⁊ quis
poſſit exheredare. ⁊ quis exheredari. ⁊ q̄s ſit
effectus cōmiſſe vel facte exheredatōnis. Eſt
autē p̄terire omittē aliquē eo non inſtituto vel
exheredato vt inſti. de li᷑. que ab inteſt. defe.
§. eadē li᷑. hinc eſt. qd ſi dicat teſtator filiū me
um neqꝫ heredē inſtituo neqꝫ exheredo. qꝛ im
pias manus iniecit in me exheredaſſe eum vi=
debit᷑. Exheredare autē eſt filiū ↄſtituere alie=
nū a ſuba. vel hereditate ſua. ſiue dicat exhe
redo ſiue dicat alienus a mea ſuba eſto. vt .ĩ. e.
.l. ſi q̄s. Poteſt exheredare ille ſolus et ille oīs
qui facit et facere p̄t teſtm̄. vt .ſ. de teſtam̄tis
.l. nō codicillos adeo vt ſi teſtamētū ſit nullū a
principio vel deſtitutū q̄a nō adit᷑ ex eo here=
ditas exheredatō ſit nulla. vt. ff. de bonoꝝ poſ
ſecra. ta. l. filiū. Item forte diceret q̄s ⁊ fiat ex
heredatio in codicillis teſtō cōfirmatis. q̄a de
ademptōe hereditatis videt᷑ cogitaſſe teſta.
vt. ff. de ↄdict. inſti. l. quidā. §. vl. Sed forte in=
uanū cogitauit. Exheredare autē poſſum eos
q̄ poſſunt mihi ab inteſto ſuccedē. q̄a ſunt de li
beris. vel q̄a ſunt de aſcendentib᷒. extraneū eni
non poſſum exheredare. Eſt eni res inepta in
extraneo exheredatō vt. ff. de. v̄. ob. l. quidam
cum filiū. §. in eo aūt. Fieri aūt debꝫ exhereda
tio in filijs et filiab᷒ et nepotib᷒ ⁊ neptib᷒ ſuis
et emācipatis ceteris deſcēdentib᷒ iam natis vl
naſcituris nominatim licet olim diſtinguerent᷑
maſculi a feminis vt inſti. e. §. ſꝫ nō ita. et. §. no=
ſtra vero ↄſtitutō. Quid eſt nominatim exhe
dare. Et certe nomē et p̄nomē et cognomē di
cendū eſt. et ſufficit vel vnū ex his. Item noia
tim videt᷑ exheredari. et ſi nomē ei᷒ nō expri=
mat᷑. Si mō vnic᷒ ſit et dicat. filius meus exhe
res eſto. Nā ſi plures ſint filij benigna eſt int=
p̄tatio vt nullus ſit exheredatus ⁊ ſi pepcit fi=
liū dicere. Ex ſeia āt natū dixit. recte exhere
dat. et ſi cū ↄuicio dixerit nō nominādus nō fili
us meus. latro. gladiator. tenet exheredatio.
Item tenet ſi dixerit eū eſſe natū ex adulterio
vt. ff. e. l. i. ⁊. ij. et. iij. i. R᷒. non tn̄ ideo exhere=
dauit eū qd crederet eum natum ex adulterio
nam ſi ideo exheredaſſet eū qd crederet eū na
tū ex adulterio ꝓbato eo. qd vere fili᷒ eſt de=
claraᵗ exheredatio nulla. q̄a ꝓbat᷑ patrem er
raſſe circa cauſam exheredatōis. vt. ff. de lib. ⁊.
poſ. l. ſi poſthum᷒. §. vl. Item debet filius exhe
redari pure et nō ſub cōdictōe niſi in caſu vt cū
filius inſtituit᷑ heres ſub caſuali cōdictōe et in
defectū eius exheredat᷑. vt dixim᷒ .ſ. de inſti.
ſub ↄdict. fa. vnde exheredatō vicioſa eſt quiſ=
quis mihi filius heres erit filius exheres eſto.
Exheredari eni videt᷑ filius ſub ↄdict. ſi adita
erit hēditas vt. ff. de vul. ſub. l. q̄ libis. §. v. et
. ff. e. l. iij. §. filius. Item debet fieri exheredā=
tio ab hereditate nō a re vna. licꝫ inſtō. here=
ditatis poſſit fieri in re vna. vt. ff. e. l. cū quidā
vnde etiā quidā dicūt filiā inſtitui poſſe i dote
cū et cōtēplatōe dotis filia poſſit exheredari.
vt .ſ. de rei vx. act. §. videamus. Sed nō ita pu
to hodie. q̄a neceſſe eſt vt habeat aliqd ſaltē
modicū iure inſtitutōis. vt in autē. vt cū de ap=
co. §. aliud. Dotē autē nō p̄t dici habere a p̄re
iure inſtitutōnis nec legati q̄a nec ei adimē p̄t
nec in bonis p̄ris eſt. vt. ff. ad. l. fal. pat. Item
fieri debet ab om̄ib᷒ heredib᷒ nō ab vni᷒ per=
ſona tm̄ vt. ff. e. l. iij. §. filius. Itē fieri p̄t ab oī
b᷒ gradib᷒ heredū qd eſt. ſi fiat exheredatio
ante gradus om̄s. vel poſt grad᷒ om̄s. vl int᷑
gradus. Et eſt tūc int᷑ gradus quādo pſona p̄
cedēs exheredatōem eſt in alio gradu quā pſ=
ſona q̄ ſequit᷑ exheredatōem vt. ff. e. l. iij. §. fili
us ⁊. §. ante et. §. in eo et .ĩ. e. l. i. Grad᷒ aūt ac=
cipe vt nota .ſ. de inſtitutōib᷒ ⁊ de impuberum
ſubſtitutōib᷒. Itē fieri p̄t exheredatio ab vno
gradu tantū. vt. ff. e. l. iij. §. vl. qd intellexerūt
doctores cū teſtator exp̄mit ſe ab vno gradu
tantū velle exheredare ego puto idē cōtinge
re. et ſi teſtator id nō adijciat ſi in eo caſu qn̄ ex
heredauit teſtator intra gradus ⁊ ↄtingit ſꝫ
cū pſona p̄cedēs exhēdatōem et pſona ſequēs
exheredatōem ſunt in eodē gradu inſtitutōis
vel ſubſti. Itē fieri debꝫ exheredatō vel p̄teri
tio cauſa inſta exheredatōis vel p̄teritōis. Et
ſunt. xiiij. caſus quib᷒ exheredant᷑ deſcēdentes
et. vij. quib᷒ exheredant᷑ aſcēdentes. Nec eſt
opus eos notare in ſumma q̄a euident᷑ notant᷑
in autē. vt cū de appel. cogno. §. aliud v̄o et. §.
ſꝫ quid de pentū. Eſt aūt effect᷒ omiſſe exhe=
redatōis. q̄a ſi is qui eſt in p̄tate teſtatoris fue
rit p̄teritus nō inſta cā p̄teritōnis vel etiā fuit
exheredatus nō rite et ita habet᷑ ꝓ preterito
ipō iure nō valet teſtm̄. q̄ntum ad inſtitutōnes
heredū. ſꝫ in legatis firmū pſeuerat. vt liquet
ex p̄dicta aūt. ⁊ inſti. e. i. R᷒. qd eſt contra re=
gulā que eſt .ĩ. de fidei ↄ. l. eā. licet dixerit. p. in
ſumma inſti. e. t. ꝗ ita etiā erat iure veteri p. l.
que eſt .ĩ. de iniuſto. rup. te. l. filio. Sed certe ibi
tenebat teſtm̄. quia filius approbauerat teſta
mentū. Et eſt illa aut᷑. ſignata ab. p. ĩ. e. l. nō licꝫ
⁊ cē male tamē. quia nō eſt ita in corpore autē.
nec enim dicit. ꝗ ex ſola p̄teritōis cā irritū ſit
teſtm̄. ſed ita ſi nō inſerat᷑ cā p̄teritōis vel ex=
heredatōnis. Sic ergo filius iſte ab iteſtato erit
heres. Si aūt filius emācipatus p̄teritus eſt nō
inſerta cā vt dictū eſt. Similit᷑ dico teſtm̄ ipō
iure nullum et ſꝫ emācipatus olim erat bonoꝝ
poſſeſſor. Sed hodie ſuccedit ꝑ conſtitōnes vt
heres ab inteſtato vt in autē. de here. ab in=
teſt. §. i. ⁊. §. ſi vero neqꝫ fr̄es. Si vero exhere=
datus fuerit filius rite ꝓut .ſ. dictū eſt tene=
bit teſtm̄. niſi expugnet᷑ ꝑ querelaꝫ in officioſi
teſtamenti ſiue erat emācipatus. ſiue erat ſuus
et ſꝫ forte nō p̄ſtabunt᷑ relicta. quia pendet ex
inſtitutōe que caſſat᷑. Sed ſupra nō pēdent ex
ea quia nulla erat ipſo iure vt. ff. de iniuſ. rup.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·t·nam et ſi· Si autē ꝑteritus fuerit filius rite ·i·inſerta cā exheredatōis· vt dictū eſt· tenet teſtamentū·ſed hꝫ filius emācipatus ↄtra·ta·bo·poſ·et eandē habet filius ſuus vt·ī·e·l·vlti·§·ſancimus· Nec aliť videť hodie poſſe ſuccedere·niſi p ↄtra·ta·bo·poſ· Preteriti aūt a milite ſciente ſe liberos habere vľ a matre vel linea materna inſerta cā ꝑteritōis vt diximꝰ ſolam hñt querelā in officioſi teſtamti·quia p exheredatis habenť vt inſti·e·§·vl·et penľ· Idē qꝫ eſt ecōuerſo in aſcendentibꝫ linee materne ſi ꝑtereanť a liberis eiuſdē linee· Aſcēdentes aūt linee paterne ꝑteriti a liberis inſerta cā ꝑteritōis hñt bo·poſ·ↄtra ta· Aut ſi non inſerať cā ipſo iure teſtamentū non tenebit· Exheredati aūt aſcēdentes eiuſdem linee hñt querelā inofficioſi teſtamēti inſerta cā exheredatōis vt dictū eſt· alioquin eſſet teſtamētū ipſo iure nullū et de his auxilijs plene diximus·ſ̄· de inofficioſo teſtamento·

De poſthumis heredibꝰ inſtituēdis vel exheredandis vel preteritis

Diximus·ſ̄·de liberis natis· Nunc de naſcituris·i·de poſthumis heredibꝫ inſtituēdis vel exheredandis vel ꝑteritis· Videndū ẽ quid ſit poſthumuſ· Et quis poſſit et debeat ipm inſtituē·et ǭliť· Itē ǭliť debeat exheredari· Et quid iuris ſit eo ꝑterito· Et poſtea videbimus de his q̄ loco poſthumoꝝ ſūt· Eſt aūt poſthumꝰ q̄ naſciť poſt mortē patris· Inde eni diciť poſthumꝰ·q̄a poſtq̄ pater datus eſt humo naſciť· Sed et improꝑe quilibꝫ diciť poſthumꝰ qui naſciť poſt teſtamtū vt·ff·d iniuſto rup·t·l·iij· Poteſt autē ⁊ debet inſtituē poſthumū oīs maſculus in cuius ptātē poſthumus eſſet naſciturus·ſi natus eſſet in vita teſtatoris·vt·ī·e·l·gͣ certatū eſt ſiue h̄ maſculus erat iam maritus·ſiue nō·dū duxerit vxorē·nā et maritus vxorē repudiare ꝑt· Et qui nō duxerit vxorē ꝑt maritus effici· Nā et cum maritus poſtmodū ſcribat heredē nō vtiqꝫ is ſolus ſcriptus videť poſthumus q̄a ex ea vxore quā hꝫ natus eſt ei vel is qui tunc in vtero eſt verū·is q̄ꝫ qui ex quacūqꝫ vxore naſciť· Ideoqꝫ q̄ poſthumū heredē inſtituit· Si poſt eius teſtamētū factū mutauit mřio· Is videť inſtitutꝰ q̄ ex poſteriori mřio·natus eſt· Nec diſtinguiť in maſculo inſtituēte verū ſit ſpadatus an non· Nā ⁊ ſpado iſtituit poſthumū qm̄ nec etas nec ſterilitas ei rei eſt impedimēto· Secus in caſtrato· quia naturali vicio impediť gñare·hermofroditus poſthumū inſtituit heredē·dicit lex maxime ſi in eo virilia ꝑualeāt vt·ff·e·l·placꝫ⁊·l· ideoqꝫ ⁊·l·ſ̄ eſt queſitū· Et videť illud maxime abūdare· Nā ſi ꝑualeāt in eo muliebria non hꝫ neceſſe inſtituē poſthumum·ſicut nec neceſſe habet quelibꝫ mulier·cū eius ꝑteritō habeať ꝓ exheredatōe vt·ff·e·l·gallus·§·nūc ⁊ de iniuſ·rup·te·l·iij·in ꝑn·et vt diximus·ſ̄·t· ꝓxio·

Item nec conſiderať in maſculo inſtituente ſit ſanus an infirmus·vel iuuenis an ſenex·q̄a natura magis in hoīem gñandū ⁊ ↄſuetudo ſpectāda eſt quā tēpalē viciū aut valitudo ꝓpter quā abdicať homo a gñandi facultate·vt·ff·e·l·ſi quis poſthumos ſi tñ q̄s inſtituat poſ·ex ea que alij ſit nupta vel ex ea quam nephas ſit ducere inſtitutō non tenet·nec ſupius teſtamētū rup·eſt· Iure eni naturali vel·l·dei impediebať mřio·Secus ſi impediret mřio·de iure ciuili·vt ſi inſtituo eū mihi heredē qui mihi naſcetur ex ticia ancilla vel minore·xxv·an·ea cuius tutelā vel curā ego vel pať meus adminiſtrauimus·et ancilla poſtmodū fiat iuſta mea vxor libertatē cōſecuta vel pupilla vel adulta fiat maior·xxv·an·et ratōibꝫ redditis et vtili anno trāſacto iuſte nubat mihi vt·ff·e·l·ſi quis poſthumos·§·ſ̄ ſi ex ea·et·l·filius a pře·§·vlť· Poteſt aūt inſtitui poſthumus pure ⁊ ſub ↄdict· ſicut dixi plene circa filios iā natos·ſ̄·de inſti·ſub ↄdict·f· Itē inſtitui ꝑt ſi naſcať in vita teſtatoris et tūc natus poſt mortem rumpit teſtamētū· Itē ecōuerſo ꝑt inſtitui ſi naſcať poſt mortē et tūc natus in vita rūpit teſtamtū quia in hūc caſum naſciť qui nō eſt teſto·ↄprehenſus·et in talē caſum omiſſum·nec ſub ↄdictōne videť ſcriptus· Itē ꝑt inſtitui ſiue naſcať in vita ſiue naſcať poſt mortē vt·ff·e·l·ↄmodiſſime ſed in duobꝫ caſibꝫ olim videbať inſtitutꝰ in alterū caſum·Sed hodie lex interꝑtať poſthumū inſtitutū in vtrūqꝫ·ꝑmus eſt cū ita dicit teſtator filius vel filia qui intra·x·mēſiū ſpacium poſt mortē meā fuerit editi hēdes ſunto·Secūdus eſt cū ita dicit filius vel filia qui intra·x·menſes ꝓximos mortis mee naſcerenť heredeſ ſunto vt·ī·e·l·vlť·lex eni interꝑtať qꝫ teſtator ſicut voluit eū heredē eſſe ſi naſceť poſt mortē ita et eadē rōne ⁊ ſi in vita niſi ↄtrariū appareat·vt·ff·de her·inſti·l·ij·et·ff·e·l·ſi ita·i·ſ̄x et·ſ̄·de inof·teſ·l·iij· Sed de morte ideo poſuit· quia credebat eū naſciturū poſt mortē ar·ff·ad tre·l·mulier· Exheredari debent iſti poſthumi vel poſthume facta mētōe ſiue ita dicat q̄cunqꝫ mihi naſciť·ſiue ita quicūqꝫ naſceť ex ſeia·ſiue ita neuť ex heres eſto·ſiue ita poſthumus exhēs eſto vt·ſ̄·t·ꝓxi·l·vlť·§·vl·et·ff·de iniuſ·rup·te·l·iij·§·nominati· Hodie autē poſthumi non poſſunt nota exheredatōnis damnari quā neceſſariū eſt ſubijcere in exheredatōe faciendā vt diximus·ſ̄·t·ꝓx·cum certū ſit eos nullā ingratitudis cauſam poſſe vel potuiſſe cōmittere nec poſſunt ꝓpter alienū odiū vel delictum exhēdari vt·ſ̄·de inof·te·l·ſi q̄s ſuo·§·vlť· Eſt ẽ nobis videndū·quid iuris ſit poſthumo ꝑterito· Et quidē ſi ponamuſ eū ꝑteritū eſſe ab hereditate tota vel etiā a gradibꝫ vniuerſis ⁊ ipſe natus eſt viuus emiſſa voce vel non emiſſa·dū tñ ↄſtet eum viuū natū·vel ex ſecto ventre editū integrum vel nō integrū aial·cū ſpū tñ teſtamtū rūpet·vt·ī·e·l·gͣ certatū et·ff·e·l·gͣ ꝯ niſi declinet ad mōſtrū vel ꝓdigiū vt·ff·de ſtatu ho·l·nō ſunt·videreť tamē eſſe cōtrariū·qꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

legit·ff·de·v·ſi·l·qret·ſ·parētib⁹ debere ꝓdeſſe
que ālit potuerūt ſtatutis obtēporauerūt·licȝ
portētuoſum vel mōſtruoſum·aut debilē muli-
er ediderit·vel qualē viſu vel vagitu nouū non
hūane figure·ſȝ alterius magis aīalis q̄ hoīs·
Et certe tūc diſtingui pt·An id acciderit ꝓpt
delictū mulieris·vt qa rē habuit cū aliquo aīa-
li irratōnabili·vt tūc nati nō debeant reputari
liberi·An ideo q: cū ipa ꝯgnoſceret a maſculo
de aliq̄ aīali cogitauerit·Nā ex cogitatōe cō-
cipientis talia accidūt vt dicūt pħiſici ⁊ tūc na
ti poſthumi habent̄ ꝓ liberis·Sed licet natiui
tate poſthumi rūpat̄ teſtm̄ tn̄ ſi viuo teſtato-
re natus deceſſerit ſcriptus vel nūcupatus he
res de iure p̄torio habebit bonoꝝ poſ·ſm·ta·
vel ſm nuncupatōnem vt·ff·de iniuſ·rup·te·l·
poſthumus·Qui aūt naſcit̄ mortuus·nec natuſ
nec ꝯceptus videt̄·ff·de·v·ſi·l·qui mortui·Rū-
pit̄ g° totū teſtm̄·poſthumi natiuitate ſi poſt-
hum⁹ eſt a toto teſtō p̄teritus·Nā ſi ponam⁹
eum preteritū ab vno gradu tm̄·et ab alio ex
heredatū rūpit̄ ille ſolus gradus a q̄ p̄teritus
eſt·Sed nec patit̄ valere gradus ſequētes·qa
pendent a primo qui a principio tenuit·licȝ po-
ſtea rumpat̄·Sed filius iā natus ſi p̄tereat̄ ab
vno valēt alij ſequētes vel p̄cedētes gradus a
quib⁹ eſt exheredat⁹·Nō eni pendet ex eo qui
nullus ē vt·ff·de iniuſ·ru·te·l·iij·§·vlt·et·l·Nā
et ſi ſub ꝯdictōe·hodie tamen qa non p̄t poſt-
hum⁹ exheredari vel a toto teſtō vel a parte
ei⁹ vel a gradu aliq̄·vnde ⁊ talis exheredatio
habet̄ ꝓ p̄teritōne et ideo teſtm̄ q̄d a p̄ncipio
tenuit expoſt facto rūpit̄·⁊ fit ipō iure nullum
ſiue poſthumus naſcat̄ in vita teſtatoris ſiue
poſt mortē vt·ff·de iniuſ·ru·t·l·iij·Sed aliud ē
in his q̄ ſunt loco poſthumoꝝ·Nā illi ita demū
rūpunt ſi agnoſcant̄ in vita teſtatoris vt·ff·e·
·l·ſi qs poſthumos·§·ſi filium vt liquebit ex ſe
quētib⁹·Sunt āt loco poſthumoꝝ hi qui in ſui
heredis locū ſuccedendo·q̄ſi agnoſcēdo ſiunt
pentib⁹ ſuis heredes·vt ecce ſi filiū et ex eo ne
potē neptē ue in ptāte habeā·qa filius gradu
p̄cedit is ſolus iura ſui heredis hȝ quamuis ne
pos q̄ȝ ⁊ neptis ex eo in eadē ptāte ſint·Sȝ ſi fi
lius meus me viuo moriat̄ naturalit̄ vel ciuilit̄
ſcȝ p capitis diminutōnem magnā vel mediaȝ
vel etiā ſi emancipatus fuerit aut qualibet alia
rōne exeat de ptāte incipit nepos neptiſ ve in
eius loco ſuccedere ⁊ eo mō iura ſuoꝝ heredū
q̄ſi agnatōne naſcunt̄·ne g° eo mō rūpat̄ mihi
teſtm̄ ſic ipm filiū heredē inſtituē·vel exhere-
dare noiatim debeo necnō iure faciā teſtm̄ ita
et in nepote nepte ve ex eo neceſſe eſt mihi vl̄
hēdē inſtituē·vel exhēdare ne forte me viuo
mortuo filio ſuccedendo in eius locū nepos ne-
ptiſue q̄ſi agnatōe rūpat teſtm̄ idqȝ·l·velleia-
na ꝓuiſum eſt·vt·ff·de iniuſ·ru·t·l·poſthumo-
rū et inſti·de exheredatōe·li·§·poſthumoꝝ et
ad ꝓuiſiōem·l·velleiane ꝯſeruādā·gallus aqli
us ꝯcepit verba ſubſtitōis in perſona nepotis
vl̄ neptis·Et adiecit de ꝓnepote et de ꝓnepte
et ceteris deſcendentib⁹ ſi pſone p̄cedentes eos

moriant̄ viuo teſtatore naturalit̄ vel ciuilit̄ vel
exeant de ptāte vt dictū eſt·Idemqȝ ⁊ ſi p̄mor-
tuo nepote viuo filio ſubſtituo ꝓneptē ſi filius
moriat̄ me viuo·⁊ ſunt hȝ vba ſubſtitutōis·ſi fi
lius meus me viuo moriet̄ tunc ſi qs mihi ex eo
nepos vel neptis poſt mortē meam vel in vita
mea in·x·mēſib⁹ ꝓximis quib⁹ filius meus mo
riet̄ natus nataue erit heredes ſunto ⁊ q̄d di-
ctum eſt·ſi ſubſtituat̄ filio eſt intelligendū eē
factū·et ſi pit̄er cū filio inſtituat̄·vt videat̄ eē
ſubſtitutus in eū caſum q̄ ex predictis v̄bis cō-
cipi poteſt·Itē ⁊ poſſunt cōcipi v̄ba ſubſtitu
tōnis ſi moriat̄ filius ⁊ nepos viuēte teſtatore·
vt·ff·e·l·gall̄ vſqȝ ad illū·§·ſi e⁹·⁊ē hȝ dictū a
gallo ⁊ a velleio ꝯſilij cā a p̄ncipio eni ſi inſti-
tuo filiū ⁊ nepotē p̄tereo·tenet teſtm̄·licet ca-
ſu poſſit poſtea rūpi vt·ff·e·l·gallus·§·forſitā
et·§·in omnib⁹ his·Mar·tn̄ videbat̄ a pricipio
nullū eſſe teſtm̄·Secus ſi inſtituo nepotē et p̄te
reo filiū vel inſtituo ꝓnepotē et p̄tereo nepo-
tē·Et idē in ſimilib⁹ vt in p̄dicta·l·Sȝ·Circa ma
teriā iſtā ſubſtitutōis a gallo aquilio antiqui-
tus introductā·lex velleia volens ꝓuidere te
ſtamētis auoꝝ ⁊ ꝓauoꝝ·ne rūpant̄·p nepoteſ
vel ꝓneptes vel ſequētes liberos induxit duo
capita vel capitula ſup inſtitōib⁹ nepotū ⁊ ꝓ-
nepotū et ceteroꝝ liberoꝝ·Et hȝ locū primū
cap̄ l·velleie·cū iam mortuo filio nepotē ex eo
naſciturū inſtituo vel ſi p̄tereā rūpit̄ teſtamen
tū eo nato·et hȝ idem capitulū locū hȝ q̄ntū ad
ſentēciā nō q̄ntū ad v̄ba·cū inſtituo nepotē na
ſciturū viuo filio tpe teſtamēti et inſtituto he
rede vel heredato ne alioq̄n teſtm̄ ſit nullū·Sȝ
morit̄ hȝ filius an̄quā naſcat̄ nepos vt·ff·e·l·
gall̄·§·nūc·Scdm capl̄m locū hȝ cū inſtituo ne
potē iam natū viuente filio ⁊ inſtituto herede
vel exheredato ne alioquin teſtamētū nō tene
ret vt·ſ·dictū eſt et tunc nepos ex inſtitutōne
admittit̄ tūc demū q̄ndo admiſſus rūpet nō cū
patre ſuo ſimul·vt·ff·e·l·gall̄·§·inſtituens ⁊
·§·quidā·Nō aūt diſtinguant̄ capl̄a p nepoteſ
natos ⁊ naſcituros ⁊ filios viuentes ⁊ mortuos
ꝓbat̄·ff·e·l·gall⁹ ⁊·§·nūc ⁊·§·vidēd·Quartus
caſus ⁊ difficil̄·i·valdē difficil̄ dicit̄·n̄ qa p̄t ad
aptari magis v̄bis p̄mi cap̄·q̄ ſcdi·Aliq̄d eni
hȝ ex primo·qa ponit̄ in nepote naſcituro ali-
quid habet ex ſcdo·qa ponit̄ in nepote ex filio
viuēte tempe teſtamti ⁊ viuēte tēpe illo q̄ na-
ſcit̄ poſthumus·et ideo in eo caſu dicunt̄ duo
capitula coadunata·neqȝ videt̄ q̄ inſtitutio ta
lis nepotis teneat·q: cū is naſcitur nō ē ſu⁹ he
res ipm p̄cedente patre ſuo·Eſt aūt alien⁹ poſt
humus qui de iure non poteſt inſtitui heres iu
re antiq̄·videt̄ g° q̄ rūpat̄ teſtamētū natiuita
te ſua·Iuliano tn̄ videt̄ q̄ſi duobus capitib⁹·l·
coadunatis in hȝ q̄ȝ inducē legē ne rumpatur
teſtamētū·vt·ff·e·l·gall⁹·§·ille caſus·Itē ho
die·tenet inſtitutō alieni poſthumi vt inſti·de
bo·poſ·i·R°·Item hodie qa emāciparet̄ filiuſ
non ideo p̄fert̄ ei nepos in ſuccedēdo·ſicut·ſ·ti
ximus eū preferri·Item nec admittit̄ parit̄ ne
pos cū filio p edictum de ꝯiungēdis cū emā ci-

pato liberis quia illud hodie ſublatum eſt vt
diximus · ē · de inoffi · teſtamēto ·

De iure deliberādi et de adeūda vel ac quirenda hereditate

Q
Voniam inſtituti heredes d̄ quibꝰ dix
imus et legitimi de quibus dicemus ſe
pe deliberant · an expediat eis heredi
tatem admittere uel repudiare · ponit d̄ iurꝰ de
liberandi ⁊ quia deliberatōe habita quandoqꝫ
aditur hereditas · ponit d̄ ea acquirēda uł ad
eunda · Videndum ergo quid ſit deliberare Et
q̄s petat tp̄s ad deliberād̄ · Et a q̄ · Et q̄ntū tp̄s
Et q̄s ſit effectꝰ deliberatōis ⁊ q̄d ſit ius eiꝰ · Et
poſtea dicemus de cōfectōe inuētarij et eiꝰ be
neficio p̄ q̄d hodie ſublata deliberatōne plene
cōſulit̄ hedibꝰ poſtea dicemus de acquirenda
hereditate · Deliberare autē nihil aliud eſt q̄̄
ſecū diligent̄ cogitare vel in mēte ſua reuoluē
vel cum amicis explorare · an expediat ſibi ad
mittē id de q̄ querit̄ · Subuenitur etiā heredibꝰ
p̄ p̄torē vt habeāt copiā inſtrꝫ inſpiciendo
rū · vt p̄ inde inſtruere ſe poſſint expediat nec
ne agnoſcē hereditatē vt · ff · e · l · ariſto et · ff · de
acquirꝰ her · l · ariſto · Datur tempus deliberādi
heredi inſtituto · vel ſi plures ſunt ſingulis de
bet dari · Si tamē liberi ſunt · ſeruo enim inſti
tuto herede datur tempꝰ dn̄o ſuo nō ip̄i · q̄a p̄
nullo habet̄ aput p̄torē · vt · ff · e · l · i · et · l · ſi p̄les
Itē dat̄ tutoribꝫ ⁊ cura · heredū inſtitutoꝝ · vt
· ff · e · l · ait p̄tor · Itē dat̄ heredibꝰ ab inteſta
to venientibꝰ · Datur h̄ tp̄s ab impatore vſqꝫ
ad annū · Ab alijs aūt iudicibꝰ dat̄ vſqꝫ ad · ix ·
mēſes · vltra enim dari nō p̄t · ſed nec minꝰ da
ri nō debet · c · diebꝰ · Medium g̃ tempus eſt in
p̄tāte iudicātis · Sic ergo dabit̄ tempꝰ q̄n̄qꝫ ſe
mel tm̄ · vt cū a principio dant̄ · ix · mēſes · Nū
qꝫ dari poterit ſepius vt cū a principio dedi
mus · ix · mēſibꝰ vt · ꝭ · e · l · vlt̄ · §· ſed q̄a quidā et
· ff · e · l · i · § · vl · Eſt aūt effectus deliberatōis · q2
interim bona nō debēt diminui · niſi cā cogni
ta · et his q̄bis tātū alienatio p̄hibita eſt · verū
etiā exercitiū actōnū · Eſt enim abſurdū eū cui
alienatio interdicit̄ a p̄tore p̄mitti actōes ex
ercere · ſed ex iuſta cā p̄tor p̄mittit diminuere
puta cā funeris · Item cā eoꝝ que ſine periculo
nō p̄nt p̄teriri · puta veſcēdi gr̄a vł vt edificia
ſartiant̄ vel ne agri inculti ſint vel vt ſiq̄ pe
cunia ſub pena debet̄ vt reſtituatur · vel ne pi
gnora p̄cioſa diſtrahant̄ Ideoqꝫ eſt ⁊ ſi res ſunt
in hereditate que ex tractu tp̄is deteriores fi
unt · nō p̄t is qui deliberat ſine p̄iudicio eas iu
ſtis p̄cijs vēdere qui p̄t etiā ea q̄ nimis ſumptu
oſa ſunt veluti iumēta aut venalicia · Item ea
que mora deteriora fiāt vēdere igit̄ ſi in here
ditate ſit vinū oleū frumentū numerata pecu
nia inde fieri debēt impēdia ſi minus a debitori
bꝰ hereditatus eſt exigenda pecunia · q2 ſi nulli
ſint debitores aut iudicē p̄uocēt venire debēt
res ſupuacue · Itꝫ et filius qui deliberat ſup he
reditate paterna beneficiū · vt alimēta dentur
ei ex hereditate · ⁊ p̄bant̄ h̄ oīa vt · ff · e · l · ait
p̄tor ⁊ · l · ariſto · § · vl · ⁊ · l · igit̄ ⁊ · l · filiꝰ Hodie aūt
deliberatō hodie nō eſt neceſſaria ſi q̄s inuēta
rium ſm̄ · l · facere voluerit · Nam ſi velit q̄s ſpe
certiſſima hereditatē adire vel ſe immiſcere ·
vt poſtea nō repudiet eā nullo indiget inuen
tario cū oīb creditoribꝰ ſuppoſitus ē · vt po
te hereditate ei ex ſua voluntate inſixa vt · ꝭ · e ·
· l · vl · § · i · Itē ⁊ legatarijs tenet̄ inſolidū p̄ aut̄ ·
de heredi · et fal · § · ſi v̄o non fecerit inuētarium
Sed antiquo iure detrahebat falcidiā q̄ nihil
erat cautū de inuētario · Si v̄o q̄s non tituban
ti animo reſpuēdā vel abſtinēdā crediderit eſ
ſe hereditatē · dicebat enim ſe repudiaturū vł
abſtenturū nō tamē abſtinebat aut reſpuebat
expectat̄ eius renūciatō vſqꝫ ad tres mēſes ·
ex q̄ cognitū fuerit ei delatā eſſe hereditatē ⁊
nullo nec inuētario faciēdo nec alio circuitu ex
pectādo · et ſit alienus ab hm̄oi hereditate o
neroſa vel lucroſa vt · ꝭ · e · l · vlt̄ · § · ſimiliqꝫ mō · Si
aūt dubius eſt · vtrū ne admittēda ſit defuncti
hereditas nō putet ſibi neceſſariā deliberatōꝫ
ſed adeat hereditatē · vel ſeſe immiſceat · oīi
tamē modo inuētariū ꝯficiat̄ ab ip̄o vt exordi
um capiat inuētariū infra · xxx · dies poſtq̄̄ co
gnouerit hereditatem ſibi ab inteſtato vel ex
teſtō delatā ⁊ h̄ inuētariū · ꝭ · alios · lx · dies ſuper
rebꝰ q̄s habuit defūctus tēpe mortis impleat̄
vel ſi res defūcti oīs vel maxima pars nō ſunt
in his locis in quibꝰ ſunt heredes · habebūt he
redes āni ſpaciū ad hm̄oi inuētarij ꝯſūmatōem
Et in eius ꝯfectōe debet intereſſe tabellarius
vnus · qui ſcribat inuētariū · Sed quidā dicūt q2
duo debēt eſſe · q̄a pluralit̄ loquit̄ lex · ſed certe
plurale eſt in ſingulare reſoluēdū vt in act̄ · vi ·
bonoꝝ rap · ⁊ neg · g · Nūqꝫ exigit̄ alius tabel
lio in ſubſcriptōe heredis vt dicet̄ · ꝭ · Item de
bent intereſſe teſtes tabularijs enim ſolis non
credimus vt · ꝭ · e · l · vl · § · ſin aūt dubius · ⁊ in aūt ·
de here · ⁊ fal · § · ſancimus et · § · ſi vero abſunt ·
Item debēt intereſſe oīs legatarij · vel p̄ eis
agentes · ſi p̄ſonaꝝ rō ſit habēda · ſ · eius ciuita
tis in qua fit inuētariū · vel ſi quis ex his abſu
erit vel intereſſe noluit ſuccedet p̄ſentia trium
teſtiū locupletū ⁊ bone opiniōis de eadē ciui
tate · et qui heredē cognoſcant abſqꝫ p̄iudicio
veritatis inquirēde p̄ ſeruoꝝ hereditarioꝝ q̄
ſtionē · vel p̄ ſacr̄m teſtiuꝫ vel p̄ ſacr̄m hēdis · ſi
alie defecerint p̄batōes · vt in aūt · de here · et
fal · § · ſi v̄o expſſim · Itē dꝫ hēs ſupponē ſubſcri
ptōem ſignificantem · et q̄ntitatē rerū ⁊ q2 nul
la malignitate circa eas facta vel ab eo faciē
da · res remaneāt apud eum · vel ſi ignarus ſit
litterarū · vel ſcribē p̄pedit̄ ſp̄ealis tabularius
ad h̄ ſolū adhibendꝰ eſt ⁊ mādatū ei iniūgi in
p̄ſentia teſtiū · vt p̄ eo litt̄as ſupponat venera
bili ſigno crucis antea manu heredis p̄poſito
vt · ꝭ · e · l · § · ſin aūt dubius eſt · Effectus autē inuē
tarij hm̄oi magnus eſt et interim dū cōficitur
et poſtea quā cōfectus eſt · Nā interim hēs eſ
a creditoribꝰ vel legatarijs non p̄nt cōueniri

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Unde et tale tps non p̄iudicat creditoribꝰ nec
legatarijs circa tpalē p̄ſcriptōem vt.ꝭ.e.l.vlt.
.§.donec tñ. Item cōfecto inuētario nō tenet
heres creditoribꝰ niſi inq̄ntū res ſube deuolu-
te ad eos valent ꝫ nec legatarijs tenent. niſi de
ducto ere alieno. de reliq̄ aūt q̄d ſupeſt licꝫ he
redi detrahere falc. Si vero heres p ignoran-
tiā ſatiſfecerit p̄mo legatarijs. a creditoribꝰ q̄
dem ip̄e non inq̄etabit̄ poſtea. Sed creditores
pn̄t aduerſus legatarios venire agēdo hypo-
thecaria vel cōdictōe indebiti. Eſt enim abſur
dū creditoribꝰ ſuū ius pſequētibꝰ legitimū au-
xiliū denegari. legatarijs v̄o qui p lucro certāt
ſuas ptes legē accomodare. Sed ꝛ ſi creditori-
bꝰ poſterioribꝰ heres ſatiſfecerit p errorē. pri-
ores creditores hypothecaria actōe vel cōdi-
ctōe ex.l. ſi res deſierūt eſſe ſibi poterūt cōſulē
contra creditores poſteriores vt.ꝭ.e.l.vl.§.et ſi
p̄fatā. Item in cōputatōe patrimonij licet hē
di excipe et retinere quicq̄d in funus expendit
vel in teſtam̄ti inſinuatōe vel i inuētarijꝯfectō
ne vel in alias nec̄arias cās hereditatis in q̄s
approbauerit ſe ſe expēdiſſe. Item ꝛ ſi ip̄e con
tra defūctū aliquas hebebat actōes, nō he cō
fūdunt̄ q̄ntū ad efficaciā ſolutōis inducendam
Impoſſibile eſt eni ip̄m ſibi obligatū eſſe ſed ſi
milē cum alijs creditoribꝰ p om̄ia hꝫ fortunam
et in hypothecaria p̄rogatiua tēporis habet̄
inter creditores vt.ꝭ.e.l.vl.§.in cōputatōne.
Priuilegia aūt perſonaliū actionū non extimā-
tur ex tēpore vt.ff.de priuil̄.cre.l. priuilegia.
niſi in caſu vt.ff.de re.iu.l.inter eos. Illud tñ
non pretermitto. q̄d ſi hēdes aliq̄d ſurripuerit
vel celauerint vel amouēdū curauerint poſtq̄
fuerint ꝯuicti in duplū. ꝭ reſtituēt vel heredi-
tatis q̄ntitati ꝯputabūt. vt.ꝭ.e.l.vlt.§.illo vi-
delicet. Si aūt heres poſtea quā adierit vel ſeſe
immiſcuerit p̄ſens vel abſens inuētariū facere
diſtulerit. et datū tempus ad inuētariū ꝯficiē-
dū effluxerit debitis hereditarijs in ſolidū te-
net̄. Item nec detrahit falc. delegatis imo pre
ſtat ea ſolida. etiaꝫ ſi fines hēditarios excedāt
ſed olim etiā ex teſtō militis legata nō p̄ſtabā
tur. niſi deducto ere alieno. lites aūt vel q̄ſtio-
nes hmōi legatoꝝ vl̄ rerꝝ ſubtractaꝝ nō trāſ
cēdūt annū ab admonitōe iudicis cōputādū vt
in autē. de here. et fal.§.ſi v̄o expꝛ̄ſſim et.ꝭ.e.l.
vl.§. Si vero poſtquā et.ff.ad treb.l.i.§.pen̄.
Ubi aūt aliq̄s pecijt tēpus ad deliberādū. ꝛ eo
habito poſtea fecit inuētariū creditoribꝰ quiđ
tenet̄ inſolidū ſed delegatis detrahit falcidiā
ſiue adiuerit hereditatē infra tēpus delibera-
tōis. ſiue nō recuſauerit eā. Si quis autē deli-
beratōem petierit. et inuētariū non cōſcripſe-
rit creditoribꝰ tenet̄ inſolidū. nec delegatis de
trahit fal. ſiue adiuerit hereditatē. ſiue nō re-
cuſauerit eam. vt.ꝭ.e.l.vlt.§.ſin autē ꝭ aliq̄s et
.§.ſi quis aūt. Nec obſtat ꝙ legit̄.ff.de acquir̄.
here.l.quādiu inſtitutus in fi.l. Illa enim cor-
rigit̄ p p̄dictā.l.vel obtinet p̄dicta.l. Cū in ip̄a
deliberatōnis datōne dicit̄ vt ſi non recuſaue-
rit videbit̄ adiuiſſe. Si vero q̄s petita delibera

tōe et inuētario nō facto hereditatē recuſaue
rit. tūc heres creditoribꝰ hereditarijs. vel hiſ
qui ad hereditatē vocant̄ res reddere ꝯpellet̄
vel ſi nolit reddere iurabit̄ ꝯtra eū in litē cū ta
xatōe iudicis. et ita manifeſtabit̄ q̄ntitas rei ū
ſacram̄to accipiētiū res vt.ꝭ.e.l.vl.§.ꝙ ſi poſt.
Preter hoc ſciēdū eſt. ꝙ ius deliberandi ab ip̄a
.l. non ex p̄toris viuētis beneficio ꝯpetē cuilibꝫ
ex teſtō vel ab inteſtō venienti. qui ſcit ſibi dela
tā eſſe hereditatē. et tale ius deliberandi trāſ-
mittet ad heredeꝫ ſuū intra annū poſtq̄ ſciuit
hereditatē ſibi eſſe delatā. Si vero decedat pꝰ
annū nihil trāſmittit ad heredeꝫ ſuū. vt.ꝭ.e.l.
cū antiquioribꝰ. Ille vero ſi viueret cui delata
erat hereditas ppetuo poſſet adire. ſi non re-
pudiauerit. vel ſi certū tēpus a iudice in adeū-
do nō fuit ſtatutū. vt.ff.de acq̄.here.l.quādiu
inſtitutus et.ꝭ.e.l.ſi curatoris. q̄a aditio de iure
ciuili eſt. non ꝰ terminat̄ āno vt inſti.de ppe.
et tēp.act.in pn̄. licꝫ pla. dixerit infra annū tm̄
hereditatē adeundā. et ꝭ in extraneo herede
ſciēte ſibi delatā hereditatē. nā ſi ignoraret ad
heredē nihil trāſmittit vt.ꝭ.e.l.qm̄. heredita-
tē aūt ſuoꝝ parētū ex paterna vel materna li
nea quilibet de liberis ppetuo p̄t adire et ppe
tuo p̄t trāſmittē. etiā ignorās delatā ſibi here
ditatē vt.ꝭ.e.l.licꝫ. Et.ꝭ.de his qui ante ap.t.l.
.i. ꝭ ita ſi non repudiauerit vel certū tps a iudi
ce p adeūda hereditate nō p̄terierit vt.ſ̄.di-
ctū ē de his q̄ non ſunt de liberis. ¶ Supeſt vt
videamus q̄liter acquirat̄ vel adeat̄ hereditas
Quis poſſit eā adire. Et qñ. Et qualit̄. Adire āt
hēditatē nihil aliud ē quā velle eā habere. Nā
adire nō tā facti eſt quā animi imo in nuda ꝛ ſo
la volūtate ꝯſiſtit. Nā ꝭ aio debet eſſe vt velit
hēs eſſe. ceterū ſi q̄d pietatis cā fecit vel ſi q̄d
cuſtodie cā fecit vl̄ ſi q̄d aliud ſi q̄i hēs fecit. ꝫ q̄ſi
alio iure dn̄ſ apparet eū nō p hēde geſſiſſe ꝛ iō
ſolēt teſtari liberi qui neceſſarij exiſtūt nō ani-
mo heredis ſe gerere q̄ gerūt. ſed aut pieta-
tis aut cuſtodie cauſa. aut p ſuo vt puta patrē
ſepeliuit. vel buſta fecit ei ſi animo heredis p
herede geſſerit. Cniuero ſi pietatis cā fecit cō
trariū ē. Pro hēde āt dꝛ q̄s gerē p dn̄o gerē.
vetēs eni heredes p dn̄is appellabāt. vt inſti.
de here. q̄.et diff.§.pen̄. et anpen̄. et.ff.e.l.
p herede et.l.gerit. Si ꝰ aliq̄d fecerit nō vt
hēs p herede nō gerit. puta egit ſepulcri vio
lati. vel a ſtatu libero accepit pecuniaꝫ. cā im-
plende ꝯdictōis cū haberet coheredē. Nā ſi nō
haberet coheredeꝫ. p herede videt̄ geſſiſſe.
qꝛ aliter non poſſet valere libertas. p cuiꝰ im-
plēda cōdictōe accepit pecuniā. niſi aliq̄s eſſet
hēs videt̄ ꝰ voluiſſe ſe hēdē eſſe accipiēdo pe
cuniā vt.ff.de acq̄r̄.he.l.p hēde.§.pāp.ꝛ.§.vi.
Item nō quaſi heres videt̄ gerere ſi a liberto
parentis petierit alimēta vel opas que nō trāſ
eunt ad extraneū heredē. vt qꝛ defūctus ſtipu
latꝰ erat opas liberis ſuis. Nas enim opas pe
tūt quaſi heredes ſui vel domeſtici non q̄ſi ex-
tranei. Et petitio illaꝝ opaꝝ etiā ſi ſicꝫ credi
toribꝰ cōpetit et maxime futurarū. i. q̄rū dies

ceſſit poſtea quā creditores miſſi ſunt in poſſeſ
ſionē· Ideōqz et ſi aliqs de liberis mortuū intule-
rit in ſepulcrū hereditariū vt· ff· de acqrē· he-
·l· ꝓ here· §· ſed qd tū et· l· ſi quis nō qſi· Si aūt
geſſerit quis ea que ptinent ad ſolos heredes
etiā extraneos vt vendēdo res hereditarias
creditoribꝫ ſoluēdo· p̄dia· colēdo vel inhabitā
do vel locādo et dubiū ſit· fecerit vt heres an
vt extraneus vel inqlinus vel animo gerendi
negociū alterius heredis· preſumit̄ q̄d fecerit
aīo adeūdi niſi ꝓbet̄ cōtrariū· vt· j̄· t· ꝓxi· l· i· et
·ff· de acqrē· he· l· iuſ ſcribit· §· ſi ſeruū· et· l· ſi qs
extraneus· §· inter dū et inſti· de here· q̄· et diff·
·§· penl̄· et· j̄· e· l· ij· Sic et p̄ſumit̄ · q̄ qs velit eſſe
heres ex ſua inſtitutōe ſi ipe cū filio erat inſti-
tutus heres et iuſſit filiū adire· ſi tū pater pri-
us adiuit nece eſt vt poſtea iubeat filiū adire·
vt· ff· de acq· her̄· l· ſi ego et· l· ſeruus et· l· ſi ex
ſua· Item qui bonis patris abſtinuit· ſi p ſuppo
ſitā emptoris pſonā patris bona mercat⁹ ꝓbe-
tur p̄ſumit̄ p ſimulatōnem repudiaſſe· et ideo a
creditoribꝫ cōuenit̄· atqz ſi bonis patris ſe im-
miſcuiſſet vt· ff· de acq· her̄· l· ſi is qui bonis·
Surripiēdo aūt rē hereditariā· vel expilando·
nō obligat̄ extrane⁹ heres hereditati· nā ad-
miſſum cōtrariā volūtatē declarat vt· ff· e· l· ſi
quis extraneus· ſicut et ſi inſtitut⁹ heres obmit
tēde hereditatis cā p̄ciū accepit· nec enim ꝓhe
rede gerit qui accepit· ne ſit heres· incidit tam̄
in edictum p̄toris· ſi omiſſa cā teſtamenti ſiue
pecuniam acceperit ſiue ꝓmiſſiōem pecunie vt
·ff· de acqui· her̄· l· fuit qſtōis· Qui aūt et necarij
heredes p̄uilegiū ſeu beneficiū abſtinēdi amit
tunt· ſi anteq̄ ſe immiſceāt aliqd de heredita-
te amouerint· celauerint· interleuarint · cōſum
pſerint· aut curauerint dolo malo · q̄d eoꝝ fie
ri· ſed ſi primo abſtinuiſſent ex poſteriori deli-
cto hereditati nō obligant̄ vt· ff· de acq· her̄·
·l· ſi ſeruū quis· §· p̄tor ait vſqz in fi· l· ¶ Liquet
ḡ aditōez hereditatis in ſola · et nuda volūta
te cōſiſtere· ſꝫ p extrinſecos actus declarari ſe-
creta volūtatis· hꝫ ita ſi is cui delata eſt heredi
tas talis erat qui de iure ciuili poterat ſuccede
re· Nā ſi erat emācipatus· qui p bonoꝝ poſſeſ-
ſiōem tīn de iure p̄torio admittit̄ ſola volunta
tate nō potuit fieri heres· Sed nece eſt· vt co
ram p̄tore agnoſcat bo· pc̄ſ· et ita gerit ꝓ hēde
de iure p̄torio vt· j̄· e· l· i· et· l· puberē· et · l· ſuum
heredē· Poteſt hēditatez adire hō lib̄ paſſa-
ꝯpos ſue mētis· maior· xxv· an· qui ſcit mortuū
eē teſtatorē· et ſibi delatā hereditatē· De hoie
libero iō dixi· quia ſeruus nō p̄t adire heredi-
tatē niſi ſpeāli iuſſu dn̄i p̄cedēte· nec ſufficit in-
teruenire iuſſū bone fi· poſſeſſoris vl̄ fructua-
rij· vt· ff· de acq· here· l· ſi qs bona· i· fꝫ° et· §· iuſ
ſum· Si tū hō lib̄ bona fide alicui ſeruiat· et cō
tēplatōe poſſ̄oris inſtituat̄ heres et eius iuſſu
adeat hereditatē ſpōte eū volēs heredē face
re acquiret ei hereditatē vt· ff· de acqui· here·
·l· aditio et vt notauimus· ſ̄· p q̄tās p· no· ac· fi
lius etiā fa· iuſſu patris p̄cedēte adire debꝫ pue
cticiā hereditatē· i· que delata eſt ei ꝯtēplatō
ne patris· quotiēs pat̄ tū mādat filio adire cer
tus eē debet an ꝓ pte an ex aſſe· et an ex inſtōe
et an ex teſtō· an ab inteſtato fili⁹ ſuus exiſtat
heres· vt· ff· e· l· quotiēs et patri vel dn̄o here-
ditas vel quid aliud q̄rit̄ p filiū vel ſeruum vt
nullo momento ſubſtituiſſe videt̄ in pſonā filij
vel ſerui vt· ff· de acq· her̄· l· placet· In aduēti
cia aūt hereditate et filius ſine patre et pater
ſine filio ius habeāt adeūdi vt· ff · de acq· her̄·
qui in aliena et· j̄· de bonis qꝫ li· l· vl· nec filius ſi-
ne patre· nec pater ſine filio in alterius p̄iudici
um repudiare p̄t vtriqz aūt repudiare pn̄t vt·
·ff· de acq· her̄· l· is qui heres· §· vl· ¶ Compotes
ſue mētis adeūt etiaz muti et ſurdi· vel quibus
bonis· l· eſt interdictū· nō tamē furioſi vel de-
mētes vt· ff· de acq· he· l· mutū· i· fꝫ · et· §· i· De
maioribꝫ ideo dixi· qa minores· xxv ·ānis ſiqdē
ſint impuberes et infantes· i· minores· vij· annis
nūquā pn̄t adire p ſe· ſꝫ tutor eoꝝ noie p̄t ꝓ eis
adire et eis hereditatē acquirē q̄d ſi non fece-
rit hereditas deuoluit̄ ad eos qui ſunt inſequē
ti gradu poſt infātes· Si aūt infās ſit in ptāte
ſui patris· licet patri eius noie adire· q̄d ſi non
fecerit et infans infantili etate deceſſerit pat̄
oīa ad infantē deuoluta iure paterno qſi iam
infanti q̄ſita capiet · Si autem impubes exceſ-
ſerit p̄dictos· vij· ānos nō alit̄ poterit adiri he
reditas· niſi tutoris vel patris auc̄te interueni
ente· et impuberis actu et volūtate vel ſola vo
lūtate ſine actu cōſentiēte· Vel ſi impubes nō
habeat tutorē vel patrē ipe poterit adire pre
toris auc̄te· et decreto vt j̄· e· l· potuit et· l· ſi in-
fanti Si aūt impubes non adierit cū p̄dictoꝝ
auc̄te vel ſolēnitate ipo iure nulla reputat̄ adi
tio· et ideo abſtinē vel repudiare hereditatez
p̄t· Puberes aūt minores· xxv· an· adire debēt
hereditatē curatoris auc̄te· Si autē adiuerint
ſine eis hn̄t bn̄ficiū in integ· reſtitutōis vt· ff·
de acquir̄· here· l· impuberibꝫ et· l· ei qui ſe et· l·
neceſſarijs· Ideo dixi de eo qui ſcit mortuum
eē teſtatorē· qa ſi qs ſciat eū viuē vel ſi dubitet
viuat teſtator nec ne adire hereditatē nō p̄t ·
Nam is q̄ adit certus eſſe debꝫ defūctum eſſe
teſtatorē· vt· ff· de acq· hereditate· l· i· is q̄ hēr̄
·§· ſi quis dubitꝫ · et· l· qui hereditatē · et · l· nemi
nē ꝓ herede et· l· qui ſupſtitis· Itē ſcire debet
hēditatē ſibi delatā eē· hꝫ eſt eam eē in ea cā·
vt poſſit adiri· Nā inſtitutus heres ſub cōdi-
ctōe· ſi ante cōdictōem adeat vel repudiet ni-
hil agit q̄liſcūqz fuerit ꝯdictō· etiā ſi i arbitriū
collata eſt· vt· ff· de acq· hereō· l· is· qui heres
·i· fꝫ°· Item certus debꝫ eē ille qui adit here-
ditatē de ꝯdictōe teſtatoris fuerit paſſa · vel
filiuſſa· vt ita ſciat teſtm̄ valē vel nō valere·
Nam ſi ſcit valere teſtm̄ poterit adire· Sec⁹ ſi
dubitet de viribꝫ eius· Hinc eſt q̄d ſi falſum di
cat̄ teſtm̄ ab herede cōpoſitū ipe poterit adi
re· ſi ſciat ſe nō cōpoſuiſſe· Si aūt dicat̄ ab alio
ꝯpoſitū nō poterit adire qa de facto alterius
eſt incertus· et ita dubitat de viribꝫ teſtamēti·
Si vero heres dubitat de ꝯdictōe ſua· ſ· ſit pa
terfa· An filiuſſa· p̄t adire hereditatē· vt· ff·

de acquirē· here· ſed ⁊ ſi de ſua· Jdē q̃ʒ et ſi puteʒ
ſe pupillū cū iam ſit pubes vel ſi putet ſe ſeruū
cū ſit liber· et adijt ſponte volens ſibi heredi-
tatē querere· ſi vere eſſet liber vt· ff· de acqui·
here· l· qui putat· §· vl· ⁊· l· qui ſe pupillū· Jtem
de viribꝯ teſtamētí vel hereditatis iure dubita
re videt̄ is qui ſcit vel credit aliū eē vel futurū
eſſe in p̄cedēti gradu ſucceſſionis· Vnde dicit̄
ꝙ p̄ximꝰ a filio poſthumo heres dū mulier p̄-
gnās eſt· et aut putat̄ eē p̄gnās adire heredi-
tatē nō p̄t· ¶ Sed ſi ſcit non eſſe p̄gnantē adire
p̄t hereditatem· Jlle autem qui eſt in eodem
gradu· quo et ille q̄ d̄r naſciturus ſi filius eſt in
p̄tāte interim eſt heres in ſolidū ſi mulier nō ſit
p̄gnās· vel ſi p̄gnās eſt ex vno filio erit heres
iā natus filiꝰ ꝓ dimidia vt· ff· de acqui· here· l·
cum quidā· §· ꝙ dicit̄· Si aūt filius eſt emācipa-
tus nō aliter eſt heres q̄ꝫ ſi ſciat nō eē pregnā
tem vt· ff· de acqui· here· l· ventre· Qui autem
certus eſt teſtm̄ nō eē falſum vel ruptū vel ir-
ritum· licʒ dicat̄ eē p̄t hereditatē adire· vt· ff·
de acqui· here· cū quidā· §· vl· Jtem is qui adit
hereditatē ſcire debet qua ex cā hereditas ad
eū ptineat nam ſi adeat q̄ſi ex teſtō cū ſibi defe
rat̄ ab inteſtō vel ecōuerſo ſibi nō p̄iudicat vl̄
ſi putauit defūctū eē ſeruū ſuū cum eſſet eius a-
gnatus· vel ſi putauit ſe heredeʒ ex vno teſtō
cum eſſet ex alio· et audiuit· cū nō ſciret ꝓ cer-
to ex quo deferet̄ hereditas· ſibi non p̄iudicat
in adeūdo· vt· ff· e· l· ſi is ad quē· et· l· eū qui duo
bꝫ ¶ Jtem ſcire debet ille q̄ adit vtruʒ pure an
ſub cōdictōe ſit inſtitutus· nā ſi dubitet de hoc
nō poterit adire· licet pure ſit inſtitutꝰ· et licet
ſit inſtitutus ſub cōdictōe et fato· paruit cō di
ctōni q̄ꝫ certus nō erat eē appoſitam· vel crede
bat ſe eē pure inſtitutū· non poterit adire· Se-
cus ſi putabat cōdictōem appoſitā cū eſſet pu-
re inſtitutus· et impleta eſt cōdictō quā puta-
bat inieſtā vt· ff· de acq̄· here· l· heres inſtitu-
tus· et· l· ſed ⁊ ſi de ſua· Jllud aūt nō videt̄ nocē
heredi quo minus adeat ſi ptem neſciat in q̄ in
ſtitutus eſt· Si tn̄ erat eiꝰ ꝓpoſiti vt ſi ſciret ma
iorē vl̄ miorē portōeʒ hēditatis nihiloiꝰ adiret
vt· ff· de acq̄· here· l· ſi q̄s extraneꝰ· §· ſciendū· et
· l· ex ſemiſſe· et ar· ff· de mi· te· l· qui iur̄· Jtem
nec illud nocet ſi ex vna pte inſtitutus ſum pu-
re et ex alia ſub cōdictōe cuius ptis ꝯdictōem
neſcio impletā· queādmodū et ſi ignorarē an co-
heredi meo ſim ſubſtitutus· et ita eſt intelligē
dū qd̄ in p̄dicta· l· ꝯtinet̄· §· ſciendū ¶ Adire de
bet quis pure hereditatē· hꝫ enim eſt actus le-
gitimus q̄ non recipit cōdictōeʒ vt· ff· de reg·
iu· l· actus· Vnde ſi dicat aliquis adeo ſi ſoluen
do eſt hereditas nulla eſt aditio· vt· ff· de acq̄
ren· here· l· eū qui· §· vl· ¶ Jtē debet adire ſpō-
te· nā ſi quis adeat ꝑ metū fiet heres· ſed dabi
tur ei abſtinēdi p̄tās· Sed vbi fallēs adiuit me
tu verboꝝ· vel aliquo timore coactus· non fit
heres· vt· ff· de acq̄· here· l· vi· §· vl· et· l· ſi metꝰ
cā· et· ff· q̄d metus cā· l· ſi mulier· §· ſi metu· q̄d ē
intelligēdū q̄n p̄miſſa denūciatōe ꝓteſtatus eſt
ſciatis me nolle adire· et ſi dixero me velle adi-
re· Sed illud notādū eſt q̄a quis q̄nq̄ʒ adit co
actus ꝑ iudicē· vt ſi dicat teſtator ticiū ſeruuʒ
meuȝ inſtituo· et ticius non vult adire negans
ſe ſeruū meuȝ· vt· ꝫ· e· l· cū aliq̄s· Adire debʒ q̄s
hereditatē vel in totū vel in nihilū· ſi p̄t eam
adire in totum vt plene dixi· ſ· de impu· et alijs
ſubſti· et dicit̄· ff· de acq̄· here· l· i· et· ij· Jtē adi
re debet aliquis ſemel tātū· ſi ꝑ ſe deferat̄ ei he
reditas· Nā ſi ꝑ ſeruū meū deferat̄ mihi ps he
reditatis pure et alia ſub cōdictōe· ſi ſemel iuſ
ſero eum adire portōem purā· iterū potero eū
iubere adire portōem aliā cōdictōalē· ſi iam exi
ſtente ꝯdictōe· vt· ff· de acq̄· here· l· ſi ſolꝰ· Jtē
adire p̄t q̄s hereditatē ꝑ ſe· nō ꝑ ꝓcuratorem
niſi ſit ꝓcurator ceſaris· Sed ſecꝰ eſt in bonoꝝ
poſſeſſiōe· vt· ff· de acq̄· here· l· ſi quis alicui· et·
· l· ꝑ ꝓcuratorē· et de offi· ꝓcur· ce· l· i· ⁊ de bo
no· poſ· l· iij· §· acquirē· et eſt rō differētie· q: bo
noꝝ poſſeſſiōis acquiſitio nō cōſiſtit in ſolo ani
mo vt hereditatis aditio· Statim eni vt ego
mandarē ꝓcuratori de adeūdo ꝑ me videor adi
uiſſe· Quecūq̄ʒ aūt diximus de aditōe heredita
tis q̄ntū ad extraneos heredes· dicēda ſunt de
immixtōe q̄ntū ad ſuos heredes· Adire eni ꝓ-
prie eſt extraneoꝝ· immiſcē aūt ſuoꝝ heredū
vt· ff· de acqui· here· l· cum bonis· nā ſui hēdes
ip̄o iure ſunt heredes etiā ignorātes ip̄oq̄ʒ iure
infigit̄ eis hereditas· nec ē eis aditio neceſſaria
ꝑmittit̄ tn̄ eis a pretore abſtinere· vt· inſti· de
here· qua· ⁊ dif· §· ſui ⁊ de here· q̄ ab inte· defe·
· §· ſui autē et· ff· de legitis here· l· in ſuis·

De repudiāda vl̄ abſtinēda hereditate

Qualiter adeat̄ hereditas dictū eſt
· ſ· Nūc videamus de ea repudiāda
vel abſtinēda Videndum ꝙ quid
ſit repudiare hereditatē· vel quis dicat̄ abſti-
nere ab ea· et quis poſſit eā repudiare vel ab
ea abſtinere ¶ Eſt autē repudiare hereditatē
nolle eam habē· ſic adire eſt velle eam habere
vt· ſ· ti· pxi· diximus Hinc eſt ꝙ ille demū re-
pudiat qui p̄t eam adire· vt ff· de re· iu· l· eius ē
nolle· ⁊· ff· e· l· ij· ⁊· l· is qui heres· et· l· is p̄t
Quis aūt poſſit adire vel nō plene· ſ· ti· ꝓxi· di
xi· Jtem repudiat ille qui ſcit ſe poſſe repudia
re· Nam ſi putet ſe non poſſe repudiare· q̄a cre
dit ſe neceſſariū heredē cū ſit volūtarius· nō po-
terit repudiare· nam plus eſt in opinione q̄ꝫ in
veritate· ⁊ ſicut nō p̄t repudiare ita ⁊ ecōuerſo
nec p̄t adire vel volūtarius hereſ exiſtere· Jtē
et is qui non valere teſtamētū aut falſuʒ eē pu
tat repudiare nō p̄t· Sed ſi certuʒ ſit falſum nō
eſſe qd̄ falſuʒ dicit̄· ſicut adeūdo acquirit ita ⁊
repudiando amittit hereditateʒ· vt· ff· e· l· is
qui putat ⁊· l· ecōtrio· ⁊· l· nec is· Repudiat he
reditatē inſtitutus heres ⁊ ab inteſtato ve-
niēs· Si tamē quis repudiauerit hereditatem
quaſi inſtitutus nō admittit hereditateʒ quaſi
legitimus· Sed ſi quaſi legitimus repudiauerit
ſiquidē ſcit ſe heredē inſtitutū credendum eſt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vtrūq̧ repudiaſſe ſi ignorat ad neutrū ei repu
diatō nocebit neq̧ ad teſtamētaria· qm̄ hanc
non repudiabit neq̧ ad legitimā· qa nōdū fue-
rat ei delata vt· ff· e· l· nec is· §· vl· ¶ Fit repudi
atio non tantū ḋbis ſed etiā re· puta rē abijci-
endo ⁊ aliqḋ ius iudicio · volūtatis vt· ff· e· l·
recuſari· Nuda enim volūtate adit̄ ⁊ repudiat̄
hereditas vt inſti· de here· qua· ⁊ diff· §· penſ·
et ſemel adita nō repudiat̄ poſtea· et ſemel re
pudiata nō adit̄ poſtea· vt· ꝯ· e· l· ſicut niſi iuue
tur quis rōne minoris etatis vt· ſ̄· ſi ſe ab her·
abſti· ⁊· ſ̄· ſi omiſſam her· vel bonoꝝ poſ· acq̄-
rat vel niſi iuuet̄ quis rōe oneris ſupuenientis
ex perſona coheredis· Quid enim ſi adiui hē-
ditatē ꝑ portione mea· Coheres aūt meꝰ abſti
net ſe portōe ſua· dat̄ mihi electō· vt aut totā
hereditatē agnoſcā aut a tota recedaꝫ· et ita
abſtineo ꝓpter aliū qui ꝓpter pſonā meā nō po
terā abſtinere· ſi tn̄ creditores dicāt ſe cōten-
tos portōe mea ⁊ alterius pte ſe debēt credito
res abſtinere vt eius ptis actōes mihi dent̄ et
ita emolimētū habeā in totū ſed ꝑ pte adita a
me ſentiā onus· nec enim poſſum exonerari de-
ferat̄ mihi cōdictō vel electio p̄dicta vt· ff· e·
l· cū hereditate· ¶ Iuuat̄ etiā quis qn̄q̧ rōne
patrie ptātis· vt liceat ei adire hereditatē pa
ternā quā recuſauit· Diſtingue tn̄ · vtrū iſte ſu
us heres erat minor· an maior· Si minor eſt po
terit adhuc adire infra quadriēniū· q̄ḋ incipit
poſt· xxv· an· ꝑ reſtitutōibꝫ in int· dādis ⁊ poſt
quadri· hꝫ triēniū· ſi res hereditarie nō ſunt a-
lienate· Si aūt alienate ſunt· ſiquidem alienate
ſunt in maiori etate om̄ino repellit̄ ſuus heres
Sed ſi alienate ſunt in minori etate· ſufficit he-
redi minor etas ⁊ quadriēniū ad integ· reſtitu
tōem petēdā· Si autē ſuus heres maior· xxv· ā
nis eſt· qui repudiauit hereditatē paternam ⁊
res hereditarie iā venūdate ſunt om̄ino repel
let̄ poſtea· Si aūt res alienate non ſunt adhuc
poterit adire infra triēniū · vt· ꝯ· e· l· vlt· Illud
ſciēdū eſt· q̄ḋ repudiare ꝓpriū eſt extraneoꝝ·
immiſcere autē eſt ſuoꝝ heredū· que aūt dicū
tur in vno ⁊ in reliquo· vt· ff· def· i· l· nā nec· Itē
in om̄i repudiatōe vel abſtētatōne legati vel
hereditatis certus debet eſſe de ſuo iure is q̄ re
pudiat vt· ff· e· l· in repudiāda·

¶ Queadmodū teſta· apꝛiant̄ ⁊ inſpiciā-tur et deſcribantur

Gratia deliberatōis vel vt ſciat q̄s q̄ḋ
et q̄ntū debeat petere poſtulat̄ vt api
ant̄ teſta· inſpiciant̄ et deſcribant̄· Vi
dendū ġ quo iure fiat exhibitio nedū teſtōꝝ
ſed om̄iū inſtrōꝝ· Et quis petat ſibi exhiberi
vel aperiri vel deſcribi teſtm̄· Et quid appella
tōe teſtam̄ti otineat̄· Qualit̄ fiat aptura vel
exhibitio· Et qn̄ ceſſet· ¶ Fit aūt exhibitio te
ſtōꝝ ⁊ inſtrōꝝ interdictis et actōibꝫ multis vt
plene notauimus· ſ̄· de edēdo· §· nūc de edictōe
Poteſt petere quilibet vel nomine ſuo vel no-
mine alieno teſtm̄ apiri vt inſpiciat ⁊ deſcribat
Neq̧ enim ſine iudice tranſigi· neq̧ apud iudi-
cem exquiri veritas de his otrouerſijs· q̄ ex te-
ſtam̄to ꝓficiſcerent̄ alit̄ p̄t q̄ꝫ inſpectis cogni-
tiſq̧ ḋbis teſtamēti vt· ff· e· l· i· et ꝯ· e· l· ij· nec
enim teſtm̄ eſt vnius hōis· i· heredis· Sed vni-
uerſoꝝ quibꝫ illic aſcriptū eſt· quomiā potius ē
publicū inſtrm̄· Et eſt illud ꝓprie teſtm̄ q̄ḋ iur
ꝑfectū eſt· ſed abuſiue ea q̄ꝫ teſtā appellamus
que falſa ſunt vel iniuſta vel irrita vel rupta·
Itēq̧ impfecta ſolemus teſtā dicere· et vidēt̄
ad cām teſtam̄ti ptinē q̄ḋcūq̧ q̄ſi ad teſtamē
tū factū ſit q̄ḋ otineat ſupmā volūtatem et tā
principales quā ſcḋe tabule cōtinent̄ et codicil
li vt· ff· e· l· ij· et· l· ſicut et· ꝯ· e· l· vl· Et ſi plura te-
ſtam̄ta ſint· om̄ia exhibēda ſunt· et ſi vnum ſit
autenticū· et aliud exemplū nō ſufficit exhibe-
ri exemplū· Sed neceſſariū eſt exhibere autēti
cū vt· ff· e· l· ij· §· ſi plura et· l· vl· Debet is q̄ po-
ſtulet exhibitōem vel deſcriptōnem iurare q̄ḋ
non calūnie cā hic petat vt· ꝯ· e· l· eius ſicut ⁊· ſ̄·
diximus in act· ad exhibēdū et· ff· de exhibitō
ne· l· theſaurꝰ· ¶ Faciēda eſt exhibitō coram
pretore· vt ipē cogat ſignatores ouenire et ſi-
gilla ſua recognoſceret vel negare ſe ſignaſ-
ſe· publice eni expedit ſupma hominū iudicia
exitum habere· Sed ſi maior ps ſignatoꝝ inuē
ta fuerit poterit ipſis interuenientibꝫ reſigna
ri teſtamētū ⁊ recitari· Sed ſi q̄s ex ſignatori-
bꝫ ab erit mitti debent ta· te· niſi ipē ſit vti a-
gnoſcat· nā reuocari eū agnoſcēdi cā oneroſū·
eſt· quippe ſepe cū magna cautōe a rebꝫ noſtris
auocam̄· et ſic iniquum damnoſum cuiq̧ eſſe of
ficiū ſuū· nec ad rem ptinet vnus abſit an om̄es
imo et ſi vnus neget ſigillum ſuum agnoſcere
nō ideo minus quidē apiunt̄ tabule ſed ⁊ al̄· ſu-
ſpecte ſunt et ita vox vnius teſtis inducit p̄ſum
ptōez Quid ſi forte omnibꝫ abſentibꝫ aliqua
cā iubeat tabulas apiri debet ꝓconſul curare·
vt interuenientibꝫ optime opinionis viris apiā-
tur ⁊ poſt deſcriptū ⁊ cognitū factū ab iiſdē q̄
bꝫ interuenientibꝫ apte ſunt obſignent̄· tūc de-
mū eo mittant̄ ḋ ipi ſignatores ſicut ad inſpici
enda ſigilla ſua vt· ff· e· l· cum ab initio ⁊· l· ſꝫ ſi
maior ⁊· l· ſi q̄s ⁊· l· i· §· vl· ⁊· ꝯ· e· l· ij· Fieri debꝫ ex
hibitio ſine die ⁊ cōſule· ne q̄ḋ falſi fiat· Nāq̧ ⁊
inſpectio materiā falſo fabricando inſtruē p̄t
inſpectio tabulaꝝ ⁊ lectionē eaꝝ indicat· ⁊ da
ri debꝫ tpus ad exhibitōem faciendā ſm loco-
rū anguſtias vt· ff· e· l· ij· §· inſpectio ⁊ · §· diē et
· §· verū ¶ Apiunt̄ tabule p̄ter eā ptem quā a-
periri vetuit defūctus· vel q̄ ad ignominiā ali-
cuius dicit̄ ptinere vt· ꝯ· e· l· iij· ⁊ qn̄q̧ preſumit̄
teſtatorē voluiſſe ne apiant̄ ta· vt qa teſtator
ſeorſum eas ſignatas dereliquit· et ideo non in
ſpiciunt̄ niſi cā cognita vt· ff· e· l· pupillares
Item viuo teſtatore nō aperiunt̄ vt· ff· e· l· ij· §·
ſi dubitet̄·

¶ De edicto diui adriani tollendo ⁊ queadmodū ſcpti heredes in poſ· mittātur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Hdita hereditate reſtat vt heres mit-
tat̄ in poſſeſſiōem rerū hereditariarū
Videndū ē quādo et quo ordine mit
tant̄ heredes in poſſeſſiōem · et ſup tali miſſiōe
tractabat edictū diui adriani iniq̄ tamē · vnde
ponit non de eo ſeruādo · ſed tollendo · dicebat
enim · q̄d ſi ſcriptus heres poſtularet ſe in poſ-
ſeſſiōem non alit̄ miſſio fieret · niſi rei pu · daret̄
viceſima pars hereditatis · et multe erāt inter
pretatōes · et diſtinct̄ · circa edictū facte · Ho-
die ergo ſublato edicto fit miſſio in poſſeſſiōꝫ
rerū hereditariaꝝ · Diſtingue tñ · vtrū heres
ſit inſtitutus in teſtamē · nuncupatiuo an inſcri
ptis · Siquidē ſit inſtitutus in nūcupatiuo aget
gratia adipiſcēde poſſeſſiōis rerū hereditaria
rū p interdictū quoꝝ bonoꝝ · vt · ff · quoꝝ bo · l ·
· i · Si aūt ſit inſtitutus inſcriptis fiet miſſio p · l ·
iuſtiniani vltimā iſtius · t · vl̄ p edictū diui adri ·
ſublatis iniq̄tatibꝫ eius ita tamē ſi teſtm̄ ſit nō
cancellatū non abolitū · nec ex quacūq̄ ſue for-
me pte viciatū · Sed q̄d prima figura ſine vitu
patōe appareat et depoſitōibꝫ teſtiū legitioꝝ
vallatū ſit ꝛ ita viciū q̄d ſubiacet oculis corpa-
libꝫ impedit miſſiōem vt dictū eſt · Viciū autēꝫ
incorporale q̄d nō ſubiacet viſui · vt ſi dicat̄ fili
us defūcti in teſtamento p̄teritus · et ita dicat̄
teſtamētū ipo iure nullū · vel ſi dicat̄ falſūꝫ · vel
ſi dicat̄ inoffi cioſum · vel alio vicio viſibili ſubie
ctū · vel ſi dicat̄ defūctus eſſe ſeruus non impe
dit miſſiōem · vt · ꝯ · e · l · quāuis · Iſte tamē q̄ſtio-
nes ſi ageret̄ hereditatis pet̄ · vel petitorio iu
dicio nō p̄termitterent̄ · imo ante alia principa
lit̄ cognoſcerent̄ vt · ſ̄ · de pet̄ · here · l · lib · Sꝫ ſe-
cus eſt in hoc iudicō poſſeſſorio niſi poſſeſſor p
baret incōtinēti ꝛ euident̄ inuiſibilia vicia teſta
mēti · vel aliquas rōes quibꝫ repellit heredem
vt · ff · ad exhib · l · iij · § · ibidē ꝛ de car · e · l · iij · § · cāe
cognitio et vt in poſ · le · l · ſi is a quo · Ordine fit
p̄dicta miſſio · vt p̄mo mittat̄ inſtitutus · qua m
ſub · et ſic p ordinē de ſingulis q̄ gradu p̄cedūt
vt · ꝯ · e · l · i · Nūq̄ tamen inſtitutus ſimul cū ſub-
ſtituto mittet̄ vt · ff · de here · inſti · ſi pat̄ Quid
ſi duo int̄ ſe cōtrouerſiā faciāt here · Et quilibꝫ
dicat ſe heredē inſtitutū inſolidūꝫ et poſterius
certe ei poſſeſſor acquirit̄ · q̄ potiora iura ex le-
gitimis modis oſtēderit ſiue ei qui petit ſe mit
ti · ſiue ei qui cū detineret ꝯtradixit vt · ꝯ · e · l · vl ·
· § ſi autē aliquis · Quid ſi neut̄ oſtēderit potio-
ra iura vel poſterius teſtamētū ſꝫ quilibet teſta
mentū eodē die ꝛ tpe factū ꝛ vnū dicit ſempro
nium · alterū dicit ticiū inſtitutū inſolidū mitte
tur vterq̄ an neut̄ · an q̄s q̄ſtio ſabbatia eſt Et
eſt ar · q̄d vterq̄ debeat mitti · ff · de rebꝫ du · l ·
qui duos · Sed euidentior ratō videt̄ q̄d neut̄ ſit
mittēdus vt · ff · ad trebel · l · ſi eū ꝛ de rei ven · l ·
pōp · § · vl · Fiet miſſio in poſſeſſiōem rerū eaꝝ q̄
teſtatoris fuerūt tpe mortis · vel etiam ab eo
detinebant̄ · vt q̄a comodate erāt vel depoſite
vel pignorate · cū et he veniāt in here · pet̄ · vt
· ff · de pet̄ · l · et non tātū · Nūq̄ tñ res teſtatoris
nō ueniunt vt ſi viuente teſtatore aliq̄s titulo
emptōnis vel donatōnis vel cōſimili poſſideret

res illas vt · ꝯ · e · l · vl · Fit miſſio infra annū ꝛ pꝰ
ānū donec ei durat q̄ſtio p̄ncipalis de ꝓprieta
te durabit · Et q̄ſtio poſſeſſionis adipiſcēde · fi
nita aūt q̄ſtione ꝓprietatis ꝛ parata poſſeſſori
ſecuritate decēnij vel vicēnij · ſ · cum fauore ſui
tituli ꝛ bo · fidei ꝛ odio nō petētis · vel parata ei
ſecuritate ex latere non petētis tantū · i · ꝓpter
odiū negligētie eius qui non pecijt cū poſſeſſor
deſtituēt titulo ꝛ bo · fi · et ita detinuit · xxx · an ·
non durabit q̄ſtio ꝓprietatis vel poſſeſſiōis · vt
· ꝯ · e · l · vlt̄ · in fi · Nam nedū rei vendicatio tollit̄
· x · vel · xx · vel · xxx · annoꝝ ſꝫ hereditatis petitio
ſi intendit̄ cōtra poſſidētē titulo · nā cum exce
dat termios ſuos merito excedit̄ a nō ſuis ter
minis · Nā autē dat̄ ꝯtra ti · poſſidentē notaui
· ſ̄ · de pet̄ · here · Sed vbi dat̄ cōtra eum qui ca
ret ti · ſ · cōtra poſſidētē p herede vel p poſſeſſo
re · nō tollit̄ niſi ſpacio · xxx · an · vt · ſ̄ · de pet̄ · he ·
· l · hereditatis ·

Si quis aliquem teſtari prohibue-rit vel coegerit ·

Due cauſe vident̄ notari ſub hac rubrica
ꝓpter quas quis debeat repelli ab he-
reditate defūcti · Prima eſt · ſi ꝓhibue-
rit teſtari eū qui volebat teſtari · vel vim ſibi in
ferēdo vel teſtes vel teſtamētariū vel tabelli
oneꝫ ꝓhibēdo ingredi cum ipe p̄ foribꝫ ſtaret
vel obſtructis foribꝫ nō dedit teſtibꝫ ingredie
di licētiā · Secūda eſt · ſi coegerit quē teſtari a-
liter quā vellet facere · Et in his duobꝫ caſibꝫ
deneganf̄ alicui actōes hereditarie ꝛ fiſco lo-
cus eſt · · vt · ff · e · l · i · i · ſꝰ ꝛ · ꝯ · e · l · i · ꝛ · ij · Ampli
us etiā videt̄ q̄ alij debeāt hereditarie actōes
denegari · qui nō deliquit vt ecce dn̄s ꝓhibuit
ne teſtamentū mutaret̄ in quo ſeruꝰ eius erat
inſtitutus ꝛ ſeruus manumiſſus adijt arbitrio
ſuo · deneganf̄ ei hereditarie actōes · Idēq̄ eſt
in patre et in filio · vnius tñ heredis factū non
nocet alteri nec vnius fratris alteri nec factū
eius qui reſtituē rogatus eſt nocet fidei cōmiſ-
ſario · vt · ff · e · l · i · § · ſi dn̄s et · § · ſi plures · et · l · ij ·
· § · fratris · et · § · ſed fidei · Porro ꝓhibitio vel co
actio que fit blādicijs ſine vi ꝛ ſine dolo nō inci
dit in crimen vt · ff · e · l · vl · et · ꝯ · e · l · vl · Nec pret̄
mittēdū eſt · q̄d ſi vi vel dolo · ꝓhibueris teſta
torem mihi relinquere vel legare q̄d volebat
reliquē vel legare teneberis mihi in duplū · vt
in aūt · vt nulli iudi · § · et ſꝫ p̄uenit ·

De his quibus vt indignis hereditates auferunt̄ ꝛ ad ſenatuſcōſul · ſillanianum

Non ſolū ex p̄dictis duabꝫ cauſis alicui
aufert̄ hereditas tanq̄ ab indigno
ſed etiā ex alijs multis · Et ideo ponit
hāc generalē rubricā de his quibꝫ vt indignis
aufert̄ hereditas · Et adijcit de ſenatuſcōſul · ſil
quia vna cā cōtinet̄ in eo ꝓpter q̄ aufert̄ alicui

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

hereditas·ſ·ſi non vīdicauerit heres necem te
ſtatoris· Eſt autē ſciendū ꝙ multe et varie cau
ſe ſunt ex quibꝫ auferẗ hereditas nec eſt opus
eas ſingulariẗ ꝓſequi· Sed ſi quis oīs diligenẗ
velit ſcire legat totū·t· ff·de his q̄bꝫ vt indi·
au·et·ῑ·l·de iure fi· Porro generalis eſt regula
q̄d ea que indig·au·fiſco applicanẗ·vt·ff·de of
te·l·pāp·§·meminiſſe· Sed illi regule derogaẗ
in caſibꝫ· Vnus eſt aūt cū legatū relictū eſt ali
cui qui iuſſus eſt eſſe tutor in teſtō ꝛ ipſe excuſa=
uit ſe· Scd̄s eſt in legatario qui ſurripuit teſta
mentū in quo relictū erat ſibi legatū remanēt
enim iſta legata apud heredē vel apud pupil=
lum cuius noluit eſſe tutor vt·ῑ·de legatis·l·pe=
nul·et·ff·e·l·poſt legatū·§·amittere· Tercius
eſt vbi quis eſt inſtitutus quaſi filius non eſſet
nō enim applicaẗ fiſco·ſed cognati teſtatoris
ſuccedūt vt·ῑ·de here·inſti·l·ſi pater tuus ꝛ·l·
nec apud· Nec obſtat q̄d legiẗ·ff· de iure fiſ·l·
auferẗ· Nā licet ibi dicat q̄d auferaẗ nō tn̄ di=
cit fiſco applicādā hereditatē·vl̄ ſi quis ꝓpter
tractatū qui eſt de his qui applicanẗ fiſco ve=
lit inſiſtere·dico fiſco applicaẗ·cū defunctus a=
lios cognatos non habebat· Sic ḡ regule de=
rogaẗ· Sed q̄a quedā ſunt digniores cauſe ex
quibꝫ fiſco deferẗ hereditas· Idcirco ꝓſeq̄mr̄
eas· Et ſunt tres·ſcilicet·ſi quis necem defun=
cti non vindicauerit· Cū dixit teſtm̄ falſuꝫ· Cū
accomodauit ſitem vt reſtitueret non capaci
In primo igiẗ ſciendū eſt vtrūꝫ eſſe occidaẗ do
min⁹ a familia·an ab extraneo· Si a familia lo
cum hꝫ edictum in quo cōtineẗ· q̄d neqꝫ adire
hereditatē·neqꝫ bo·poſ·petere heres debꝫ ni
ſi vindicauerit necē defuncti ꝛ q̄ſtionē habue=
rit de familia·et ſuppliciū ex ea ſumpſerit·i· pe
nam capitalē poſtulauerit īponi cū dn̄o potue
rit ſuccurrē· Nec enim heres ꝑ cōpendiū ſuum
familie facinus debet occultare·et idē ſtatuiẗ
in ſuis ꝛ neceſſarijs heredibꝫ vt non ante ſe mi
ſceant hereditati·vt·ff·ad ſil·l·iij·§·non tantū
et·l·neceſſarios·i·R̄o ꝛ·§·4· Item ſuccurriẗ ma
numiſſis teſtō necati teſtatoris· vt interim nō
adita hereditate ꝓpter nō vindicatā necē an=
cille quibꝫ eſt relicta libertas libos filios piāt
et ſerui ſibi acquirāt·et liberi talibꝫ parentibꝫ et
parētes talibꝫ liberis ſuccedāt·vt·ῑ·e·l·penul·
Et eadē etiā locū videẗ habē pena etiā ſi heres
non adiuit vel bonoꝝ poſ·non pecijt·ſed tabu=
las teſtamti dolo malo apuit vel recitauit vel
deſcribēdas curauit vt nomine tabulaꝝ codi=
cilli etiam cōtineanẗ cū ſciret occiſum fuiſſe te=
ſtatorem· Secus ſi ignoraret ꝛ ſecus ſi apuit ꝑ
impiciam vel ruſticitatē ignarus edicti p̄toris
vel ſena·oſul·ſil· Itē ſecus ſi tabulas nō apuit
ſed lmū incidit· Illud autē nō refert vtrū api=
at totū teſtamentū an partē eius vt·ff·ad ſil·
·l·iij·§·ꝙ ad cām ꝛ·§·ſi quis ignorās·ꝛ·§·ſi quis
tabulas ꝛ·§·ſi quis codicillos ꝛ·§·ſi alius et·ῑ·e·
·l·ſi ea· Nec eſt hic p̄termittēdū q̄d lex que im
pediuit heres interim hereditatem adire vel
bonoꝝ poſ·petere debit q̄ddā beneficiū here=
dibꝫ vt ſi ipi interim deceſſerint trāſmutāt ius

adeunde hereditatis ad ſucceſſores ſuos·ꝛ ſi iō
non paruerūt cōdictōi quia ignorabant teno=
rem teſtamti ſuccurriẗ ſimiliẗ eoꝝ ſucceſſoribus
ꝓ implenda ꝯdictōe· Secus ſi aliunde heres im
pediebaẗ adire hereditatē·vt q̄a vxor defun=
cti erat p̄gnans vel credebaẗ eſſe p̄gnans vt·
·ff·ad ſil·l·iij·§·vl·ꝛ·§·qui poſthumos· Debꝫ
autem iſta vindicta fieri accuſatōe ſolēniter ꝓ
poſita contra cedis actores·et de tali vindicta
loquiẗ·ſ·de precibꝫ impa·of·l·i·ꝛ cū nō ſit deẗ=
minatū tpus·forte iudex ſuo arbitrio ſtatuet·
vt·ff·de iure deli·l·i·§·vl·vel forte inerit tem=
pus quo quis potuit accuſare·ar·ff·de·v̄·ob·l·
ita ſtipulat⁹· Vl̄ dic icē tps q̄nquēnij vt·ff·ad
ſil·l·in cognitōe· Si ergo heres hꝰ non ſerua=
uerit auferẗ ei hereditas q̄ſi ab indigno ꝛ fi
ſco locus eſt·vt·ῑ·e·l·ſi ea queſtio· Multo ma
gis auferẗ hereditas heredi·ſi ipſemet occi=
derit teſtatorē· Nā ꝛ auferẗ ei ſi eius negligē
tia et culpa teſtator deceſſerit·vt·ff·e·l·indi=
gnū·forte idē ꝛ ſi grauiſſimā iniuriā ignoranti
teſtatori fecerit puta cum vxore ſua cōcubuit·
Nam ꝛ tunc adimereẗ ei legatū·et forte adi=
meẗ ei hereditas·vt·ff·de admi·le·l·iij·§·vlt·
Sed ar·ↄtra eſt in hereditate in·e·ti·l·ex pte·
Preter hꝰ ſciēdū eſt eū qui teſtm̄ apuit vel reci
tauit·vel dolo malo deſcribendū curauit tene=
ri actōnem in factum in·c·aureos et ex eis di=
midia porcio p̄ſtabiẗ accuſatori cuius opa cōui
uictus eſt· alia dimidia p̄ſtabiẗ fiſco vt· ff·ad
ſil·l·lege·§·ex hoc· Si aūt teſtator occiſus ſit
ab extraneo· Non diſtinguo clādeſtinis inſidijs
vel ꝑ venenuꝫ an ꝑ vim heres ſtatim adire p̄t
hereditatem vel petere bonoꝝ poſ· Sed tamē
poſtea infra p̄dicta tpa debet vt dictū eſt vin
dicare necē teſtatoris q̄d ſi non fecerit· velut
male fidei poſſeſſor·cum omiſerit officiū pieta=
tis teneẗ fiſco reſtituere hereditatē et fruct⁹
ꝑceptos et ꝑcipiendos·et vſuras ſemiſſes p̄cij
rerū ex hereditate diſtractaꝝ· Item pecunie
hereditarie vt·ff·ad ſil·l·ꝓpter veneni ꝛ·ῑ·e·
·l·i·ꝛ·l·ſi cum fratrē· Subueniẗ aūt heredibꝫ ſi
p̄ſidis iniquitate rei abſoluti ſunt· Item ſi non
ꝓcurauerūt heredes quāuis ſi ꝓcurauerint ne
cem habeāt cām exercē· Item ſubueniẗ eis ſi
fuerūt minores· Item ſi cedis auctores repiri
non potueſt·vt·ff·ad ſil·l·ꝓpter veneni·§·vl·
et·ῑ·e·l·minoribꝫ·§·ſi ideo· Et·q̄a dn̄o a quocū=
qꝫ occiſo locū habꝫ·ſe·ↄ·ſilleianū· Modo videa
mus de eo plene v̄ locum habeat· et que impo
naẗ pena ex eo licet de eo ponaẗ in vltima pte
rubrice· Et certe locum habet ſe·ↄ·ſil·dn̄o oc
ciſo a quocūqꝫ vel a familia vel ab extraneis ꝛ
quecunqꝫ·ſ·ꝑ vim vt ſerui ꝓ eruenda veritate
torqueanẗ·hꝰ eſt vt q̄ſtio habeaẗ de eis·dn̄i ap
pellatōe ↄtineẗ ꝓprietarius nō fructuarius nō
bone fidei poſſeſſor· Item ꝛ cōtineneẗ filij eoꝝ
ſiue ſint emācipati·ſiue in ptāte ſint· Sꝫ ſecus ē
in ſeruis matris tue q̄d eſt notabile forſitā·iō
quia filius non eſt de matris ſed de patris fa=
milia·vt·ff·ad ſil·l·i·§·i·et·ij·et·iij·ꝛ·iiij· Item
patre occiſo queſtio habeẗ de ſeruis filij· Sed

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

viro vel vxore mortua q̄ſtio habet̄ de ſuis eo-
rū et de ſeruis ſoceri ·licet neqȝ ſerui viri ꝓprie
dicant̄ vxoris neqȝ ſerui vxoris ꝓprie dicant̄ vi
ri vt· ff· ad ſil'·l·i·§·ſi pater et·§·ſi vir· Torq̄n-
tur aūt ſerui qui cum ip̄o qui occiſus dicit̄ fue-
rūt·ſi ſuſpitōe cedis aut cōſciētia contingant̄·
Eſt enim iniquū·ſi forte late hȝ diffuſa ꝑdia de
oīb⁹ que in ea regione fuerūt q̄ſtōeȝ habere
vt·ff·ad ſil'·l·i·§·ſi q̄s·Occiſoꝝ appellatōe cō-
tinent̄ ꝑ vim aut cedem interfecti puta iugu-
lati·ſtrāgulati ꝑcipitati·vel alio mō necati· Si
tñ quis veneno vel etiā alio mō·quo clā q̄s ne-
care ſoleat interemptus ſit ceſſat ſe·ↄ·quia to
tiēs puniunt̄ ſerui qui auxiliū dn̄o nō tulerunt·
quotiēs potuerūt ei aduerſus vim opē ferre·⁊
non tulerūt ceterū q̄d potuerūt facere aduer-
ſus eos qui veneno vel quo alio more inſidiant
ceſſat ꝗ ſe·ↄ·ſil'·nec q̄ſtio habet̄ de ſeruis nec
ſuppliciū ſumit̄ ex eis·Si qui tamē cōſcij vel fau
tores ſceleris fuerūt ſupplicio afficiunt̄ et adi-
ri hereditas apiri qȝ tabule etiā ante q̄ſtionem
habitā pñt ſm ea q̄·ſ·diſtinxim⁹·vt·ff·ad ſil'·
·l·i·§·occiſoꝝ·Vbi autē dn̄s ſibi intulit manus
ceſſat ſe·cō·Sed vindicat̄ mors eius·ſcȝ ſi in cō
ſpectu ſuoꝝ fecit ⁊ potuerūt eū in ſe ſeuiētē ꝓ
hibere pena capitali afficiant̄ ſi nō potuerunt
liberant̄ vt·ff·ad ſil'·l·i·§·ſi ſibi· Queſtōeȝ au
tem ſic accipimus nō tormenta tātum·ſed oēm
inquiſitōem ⁊ defenſiōem mortis· Afficiunt̄ ſer
ui pena capitali·ſi ſub eodē tecto fuerūt·⁊ au-
xiliū dn̄o ferre potuerūt·et nō tulerūt·Qui vo
nō fuerūt ſub eodē tecto ·ſed in eadē regione
non aliter puniunt̄ niſi cōſcij fuerunt·vt·ff ·e·
·l·i·i·R°⁊·§·ſꝫ autē ſe·ↄ·e·aūt·tecto ita eſt ac
ceptū·⁊ iudicatū·vt quicūqȝ eo loco fuerūt vñ
vocē exaudire potuerīt ſiue in domo ſiue in via
ſiue in agro hi puniant̄ q̄ſi ſub eodē tecto fue-
rit· licȝ alij validioris vocis alij exiguioris ſunt
Nam vbicūqȝ ſenſerint dn̄m piclitantē debent
cōcurrere ad ꝓhibēdas inſidias nec debēt ſalu
ti dn̄oꝝ ſuā anteponē·vt·ff·ad ſil'·l·i·§·eodeȝ ⁊
ↄ·e·l·vl·Nec diſtinguit̄ quō ſerui vel ancille po
tuerūt opē ferre ſiue corpore ſuo·aut certe vo
ce plorādo vt vicini vel qui fuerūt in domo po
tuerūt exaudire vt·ff·ad ſil'·l·i·§·potuiſſe·Im
puberi autem ſeruo vel ancille pcit̄·et in pena
capitali· et vt q̄ſtio non habeat̄ de eis ·terreri
autem ſolent·et habena ⁊ ferula cedi ad inq̄ſitō
nem veritatis vt·ff·ad ſil'·l·i·§·ipubes ⁊ ·§· in
puberi·Si tamē impubes non multū a puberta
te diſtat·patit̄ capitalē penaȝ·ſiue potuit opē
ferre ſiue nō potuit · Si tamen cedē dn̄i poſtea
nō ꝓdidit vt·ff·ad ſil'·l·excipiūt̄ Itē excuſant̄ ſ
ui qui auxiliū dn̄o tulerūt·tale ⁊ tm̄ q̄ntum po-
tuerunt ·Quid enim ſi cū poſſet manu a dn̄o de
pellere piculū clamorē manē elegit plectēdus
erit·Quid ſi vulnerati ſunt ſerui cū ꝓtegerēt
dn̄m pcit̄ eis niſi ſibi vulnera iſta fecerunt da-
ta opera ne punirent̄ aut alia vulnera ſui ac-
ceperūt·vt poſſent nihilomin⁹ opē ferre ſi vo
luiſſent·vt·ff·ad ſil'·l·i·§·excuſant̄· Item ſer-
ui excuſant̄ ex eo q̄d dn̄s morti fere vulnerat⁹
ſupuixit·nec de quoq̄ȝ ſeruoꝝ ſuoꝝ ſit cōqueſt⁹
Etiam ſi ſub eodē tecto fuerūt · Multomagis
excuſant̄ vbi graui infirmitate detinebant̄ vt
non potuerūt dn̄o ſubuenire· Idemqȝ ⁊ ſi clauſi
erāt·vt non potuerūt erūpe ſuccurrēdi cauſa·
Item excuſant̄ etate defecti ⁊ ſurdi·⁊ imbecil-
les ⁊ muti·vbi tantū vocis auxiliū ſupfuit ⁊ ſuri
oſi euidentior eſt excuſatōis cauſa· Si dn̄s inte-
ſtō·excuſauerit ſeruos·ſed econuerſo ſi dixit a
ſeruo vim mortis ſibi illatā non eſt ei credendū
niſi potuerit ꝓbari·vt·ff·ad ſil'·l·i·§·vl·⁊·l·ij·
et·iij·i·R°⁊·§·i·⁊·§·ſubuenit̄· Item excuſant̄ ſ
ui viri et vxoris ſi vir vxorem in adulterio dep̄-
henſam occidat·Nec eni debuerūt reſiſtē exe-
quēti iuſtū dolorē vt·ff·ad ſil'·l·iij·§·ſi maritus
Item excuſat̄ ſeru⁹ pluriū dn̄oꝝ ſi cū oīs dn̄i
aggreſſurā paterent̄·et ſeruus vni elegit opē
ferre cū non poſſet omnib⁹ ſubuenire vt·ff·ad
ſil'·l·iij·§·ſi cū oīs· ¶ Eſt ſcd̄a cā priuandi ali-
quem hereditate·vel eius q̄d in teſtō ſibi reli
ctū eſt·ſi ip̄e cum maior ſit·xxv·an·accuſauerit
teſtamentū falſum·et in ea accuſatōne ꝑſiſtat
vſqȝ ad diffinitiuā ſentēciā non deſiſtēdo etiam
pendēte ap·ſed cōtrariā ſentēciā reportauit·
De maiore ideo dixi quia etati ei⁹ qui accuſauit
ignoſcit̄ ⁊ maxime ſi tutor vel curator dicere
velit teſtamētū inofficioſum vt·ff·e·l·poſt le-
gatum·§·etati·Mero autē iure ꝓpter accuſatō
nem tutoris vel curatoris·pupillus amittit ſibi
relicta in teſtō vt ↄ·e·l·polla niſi a principe cō
ſeruent̄ relicta pupillo·vt·ff·e·l·tutorem ſed q̄
ip̄e minor accuſauit falſum non eſt opus aditō
ne principali vt ar·ↄ·e·l· minorib⁹ et·ff·de bo-
nis lib·l·qui cum maior teſtamēti noīe ⁊ codicil
li cōtinent̄· Si tamē quis accuſaſſet codicillos
falſos non amittit ſibi relicta in teſtō ſed non
ecōuerſo ·Nam ſi accuſaſſet teſtamentū falſum
amittit ſibi relicta in codicillis·vt·ff·e·l·here
di·Sed ſi accuſaſſet q̄s falſum teſtamentū pat-
nū repellit̄ ⁊ a ſcd̄is tabulis pupillarib⁹·nō idē
eſt ſi ſcd̄as tabulas coarguit·q̄a non vtrūqȝ ſꝫ
caſu improbaſſe videt̄ vt·ff·e·poſt legatū·§·q̄
principale ·Hēditatis vel relicti nomine cōti-
nent̄ oīa emolimēta que alicui ꝓueniūt ex te
ſtō·vel codicill'·Vñ ⁊ libertas continet̄ ⁊ dat̄
cā implēde cōdictōnis ab oneribus tñ iniūctis te
ſtō·q̄s nō liberat̄ ꝑtextu accuſatōis·vt ſi dat⁹
erat tutor·vt·ff·e ·l·poſt ·§· an liberis ⁊ ·§· ei
qui tutor ⁊·§·q̄ mortis Itē mortis cā donatōes
nō cōtinent̄ noīe relictoꝝ licet ſimilitudinē ha
beāt cū legatis vt·ff·e·l·poſt·§·q̄ mortis· Itē
priuat̄ q̄s relictus ne petat ea ex ꝑſona ſua Nā
ex ꝑſona alterius licet ei agē vt·ff·e·l·poſt le-
gatū·§·q̄ accuſauit ⁊ ·l·ſi ticij· Ideo dixi de eo
qui ꝑſiſtit vſqȝ ad diffinitiuā ſentēciā nec deſti
tit etiā pēdēte ap·q̄a ſi aliq̄s·pēdente iudicio
principali vel appellatōis deſiſtat nō punit̄ nec
priuat̄ relicto·vt ↄ·e·l·alia ⁊·ff·de lib·l·q̄ cum
maior·§·accuſaſſe· Accuſatoris nomine teſtes
cōtinent̄·q̄ teſtimonio ſuo intētōem accuſato-
ris adiuuerunt · Item continent̄ aduocati vel
qui fideiuſſerūt ꝓ eo · Item ⁊ continet̄ iudex q̄

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝓnunciauit teſtm̄ falſum ſi appellatōe interce-
dēte ſcriptus heres obtinuit. Aduocat⁹ tū̄ fi-
ſci q̄ intētōem delatoris exequit̄ in om̄ib₉ offi-
cij neceſſitate excuſat̄ .vt. ff. e. l. poſt legatū̄. §.
hi v̄o. Et. §. funct. §. aduocatū̄ ⁊ nc. q̄d q̄ acce-
pit legatū̄ nihilominꝰ dicit falſum poſtea ſ; nō
inofficioſum vt. ff. e. l. poſt legatū̄. Et eſt rō q̄a
qui p̄t dicē inofficioſum in ptāte ſua h₃ an in-
fringat teſtm̄ q̄d infringē velle nō videt̄ acci
piēdo legatū̄ q̄d alit̄ valere non p̄t niſi teneat
teſtm̄. ſ; q̄ p̄t falſum dicere non h₃ in ptāte ſua
vt teneat q̄a ⁊ ſi ſp taceat verū̄ eſt nullū̄ eē teſta
mentū̄. Eſt alia cā tercia q̄ auferṫ alicui quarte
beneficiū̄. ſ. ſi accomodauerit q̄s tacite fidē te
ſtatori de reſtituēda hereditate. vel legato vl̄
fideicōmiſſo ei q̄ cape nō p̄t tpe teſtamēti tm̄.
vel tpe mortis. Si vero poterat cape tpe te-
ſtamēti tm̄ vel tpe mortis. n̄ h₃ locum iſta pena
Nā ſi tpe taſtamēti poterat cape non peccauit
heres ſi fidē ſuā ꝯſtrinxerit ſup relicto pſtādo
niſi in futurū̄ caſum fidē accomodauit. i. vt ⁊ ſi
legib₉ capet ꝓhiberi cepit reſtituat. vt. ff. e. l.
in fraud. §. ſi q̄s ei. Si aūt non poterat cape tē-
pore teſtamenti. ſed tū̄ cape p̄t tēpe mortis de
benignitate ceſſet pena. Et ita ſpectat̄ exitus
vt. ff. de iure fiſci. l. nō intelligit̄. §. q̄n aūt. Ta
cite aūt quis in fraudem. l. d₂ fidē accomodare
q̄n neq₃ in teſtamētis neq₃ in codicillis rogare-
tur apte ⁊ clare. ſ; domeſtica cautōe ⁊ chirog̃
pho ad pſtanduȝ relictū̄ ei qui cape non p̄t. Si
aūt in teſtō. roget̄ obſcure vel ambigue. Simi
lit̄ videt̄ tacite rogatus. vt ecce dicit rogo vos
per dn̄i mei heredes vt faciatis q̄d a vobis pe
cij re nulla demōſtrata. vel demōſtrata ſ; obſcu
re. Vt ecce dicit rogo funduȝ ticio des de quo
te rogaui. quāuis enim funduȝ nominauerit nō
tū̄ cognoſci p̄t de quo ſit rogatus heres. cū̄ di
uerſitas rerū̄ obſcurū̄ faciat legatū̄ qui g̃ pa-
lam fidem ſuā accomodat nō punit̄. Quid g̃
ſi palā ⁊ tacite accomodauerit q̄s fidem ſuam.
dicit impator nō eē extimādū̄ fidē in fraudē. l.
accomodatā. Et ita p̄ualet q̄d palā factū̄ eſt.
. vt. ff. de iure fiſ. l. nō intell. i. R° ⁊ . §. i. ⁊ . §. ta
cite aūt ⁊ . l. ita fide i ⁊ . ff. e. l. in fraudē. Eſt aūt
h̄ pena. vt heres debeat p̄uari falcidia . et is q̄
poterat cape p̄uat̄ dodrante. vt. ff. e . l. hēs q̄
et. ꝭ. ad. l. fal. l. etiā. Accidit tū̄ q̄nq₃ vt excuſe
tur is q̄ accomodauerit fidē tacitā vt ſi erat i
ptāte rogantis vt. ff. e. l. in fraudē. §. vl. Item
et excuſat̄ q̄ ex eo q̄d q̄s vltro ſe defert ꝯfiten
do ſe nō poſſe cape q̄d relictū̄ eſt. et tūc ex eo
dimidia ps ſibi reſtituit̄ vt. ff. de iure fiſ. l. ſena
tus. §. ſenatus. ¶ Et eſt ſciendū̄ q̄ vbicūq₃ bona
fiſco applicant̄ cum ſuo onē applicant̄ vt. ff. e. l.
cū̄ tabulis. §. vl. in fi. ⁊ . l. eū̄ q̄. §. bonis et de iur
fiſci. l. dicit̄. Illud notādū̄ eſt q̄ marito auferṫ
dos ſi nō defēdat vel vindicet necem vxoris vt
. ff. e. l. ei q̄. multomagis ſi eā ſtrāgulauit vl̄ oc
cidi fecerit vt. ff. ſo. matrio. l. ſi ab hoſtib₉. §. ſi
vir ¶ Itē illud notādū̄ eſt q̄ cū̄ heres cām in-
terfectōis ꝓſequit̄ res hereditarias vrgētes
ſaluis ꝓbatōnū̄ iudicijs ordinare nō ꝓhibet̄ vt

vt. ff. ad ſill. heres. Preter h̄ ad maiorē noti-
ciā huiꝰ. c. vt ſciat̄ cui debeāt applicari bona n̄
capiētis. diſtigue cū̄ inſtitutus heres cape nō
p̄t aut impedit̄ cape ꝓpter delictum teſtatoris
aut ꝓpter ſuū̄ aut ideo q̄a alias deficit teſtamē-
tū̄. In primo caſu nō eſt ſtatim fiſco locꝰ q̄a q̄-
tā cognati teſtatoris p̄ferūt̄. et illi nominant̄
. ꝭ. de ſc̄dis nuptijs. l. ij. §. p̄terea ⁊ . §. oim̄ ⁊ de na
turalib₉ li. l. i. ⁊ de inceſtuo. nup. l. ſi q̄s. In ſc̄do
fiſco locus eſt ſtatim. vt. ff. e. l. claudiꝰ. §. i. ⁊ . l.
mulierē. et deſ. ij. ſi deportati vel in totū̄ vel in
ptē. ſi ps tm̄ deferebat̄ deliquēri vt. ff. ſi q̄s ali
quē te. ꝓhi. l. i. in p̄n. ⁊ . l. ij. §. ſcis. ⁊ . ꝭ. e. heredi
tas. Hec tū̄ regula fallit in alimētis relictis da
mnato in metallū̄ et in alijs q̄buſdā caſ. b₉ in q̄
b₉ aliq̄ p̄ferunt̄ fiſco vt. ff. de his q̄ ꝓ nō ſcrip.
. l. iiij. ⁊ . ꝭ. deſ. l. penul. ⁊ . ff. e. l. poſt. §. amittē. et
. ꝭ. de ſc̄dis nuptijs. l. i. §. his ⁊ de heret. ⁊ ma. au
tētica idē. ⁊ de epiſ. ⁊ cle. aūt ſi captiui. et de e-
piſcopali au. autētica liberi ⁊ . ꝭ. de fideicō. aūt.
ampliꝰ. ¶ In tercio caſu ſi quid deficiat teſta-
mētū̄ ꝓpter errorē teſtatoris. vt q̄a credebat
eū̄ eē filiū̄ q̄ non erat. locus eſt cognatis. vt. ꝭ.
de here. iſti. l. ſi pat̄ ⁊ . l. nec a p̄. Nec obſtat q̄d
dicit̄. ff. de iure fiſ. l. auferṫ q̄a ibi nō extabant
cog̃ti. Si autē deficiat ideo q̄a teſtator non ob
ſeruauit ſolēnitatē teſtamēti ſuccedūt hi q̄ ve
niūt ab iteſtato. vt inſti. de hē. q̄ ab inteſt. ve.
in prin. Si vero ſolēnit̄ hereditatē in teſtō pri
mo datā adimit. poſtea in codicillis ſuccedent
primo inſtituti. vt. ꝭ. e. l. hereditas et. ff. de ad
mini. le. l. ex pte. Si v̄o ſolēnia ſuauit ſ; poſtea
dixit vnū̄ vel oīs nō mereri volūtatē ſuā locꝰ
eſt fiſco vt. ꝭ. e. l. hereditas. vt ſic p̄ſumā here-
dē ſuo delicto nō ſuccedē. vbi aūt ta. incidit te
ſtator ſiquidē ideo incidit q̄a voluit inteſtatus
decedē. ſuccedūt cognati. vt. ff. ſi ta. te. ni. ex.
. l. i. §. penſ. ⁊ de his q̄ in teſtamēto delent̄. l. vl
et ſic nō pſtāt̄ legata. Si v̄o incidit q₂ heredes
reputabat indignos. locus ē fiſco. vt. ff. de hiſ
q̄ inteſ. delent̄. l. ꝓxi. e. et h̄ forte erat in dubio
p̄ſumēdū̄ vt ſic valeāt legata ⁊ in h̄ caſu ⁊ in ſu
piore nō rūpit̄ teſtamentū̄ ipō iure vt no. ꝭ. de
teſtis. l. nr̄am ⁊ h̄ cū̄ teſtator al̄ poterit teſtari
Si v̄o inē nullos poterat teſtari cognati ſucce-
dūt niſi impediat̄ teſtator ꝓpter delictuȝ ſuum
tūc eni fiſco locꝰ ē. vt. ff. de ſuis. ⁊ . le. l. i. et de
teſtamētis. l. eiꝰ. §. i. vſq₃ in fi. l. Si v̄o teſtatꝰ ſo
lēnit̄ dicat ſe nolle valē teſtamētū̄ et labat̄ de-
cēniū̄ rūpit̄ teſtamētū̄ ⁊ ſuccedūt cognati vt. ꝭ.
de teſtamētis. l. ſancimus.

¶ De Codicillis Rubrica

Habito tractatu maioꝝ vt ita dixerim vltimarū̄ volūtatū̄ q̄ teſtā dicunt̄ ⁊ co-
dices. Nūc annectamꝰ de minorib₉ vltimis vo
lūtatib₉ q̄ codicilli nūcupant̄. Videamꝰ itaq₃ q̄s
poſſit facē codicillos. et q̄n. in q̄ ꝯueniāt vl̄ dif
ferāt cū̄ teſtō ⁊ q̄lit̄ infirment̄ codicilli. Poteſt
aūt is ſolus et ille oīs facē codicillos q̄ ⁊ teſta-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

facere poteſt de iure ſi enim de iure impedi
atur facere teſtamentum vt quia nõ eſt cer
tus ſui ſtatus · vel quia furioſus eſt · vel alijſ
rationibus quas notauimus · ſup̄ qui teſta·
fa·poſſ· ſine dubio nec faciet codicillos·fu=
rioſis enim per omnia ⁊ in omnib⁹ abſentis
vel quieſcentis ſeu dormientis loco habe=
tur·vt·ff·e·l·ij·§·furioſus ⁊·l·diui·§·codi=
cillos is demum ⁊·l·ariſto· ⁊·ꝯ·e·l·nec codi=
cillos· ¶ De iure autem ideo dixi quia ſi q̄s
de facto impediatur facere teſtamentum·
vt quia non habuit preſentiam ſeptem te=
ſtium· Habet tamen quinq̄z· qui ſufficiunt
in codicillis Poterit vt ita dixerim codicil=
lari vt·ff·e·l·conficiuntur·§·codicilli quot·
fieri poſſunt codicilli ⁊ facto teſtamento ⁊
ab inteſtato aliquo decedente· Et ſi quidez
codicilli precedant teſtamentum ait papi·
non aliter eos valere niſi confirmentur in ſe
quenti teſtamento· Sed vbi teſtamentum
precedit codicillos ſemper videntur codicil
li eſſe in teſtamento precedenti cõfirmati·
¶ Hodie autem ſiue codicilli precedant te
ſtamentum ſiue teſtamentum precedat co=
dicillos·ſemper videntur codicilli eſſe con=
firmati in teſtamento·vt·ff·e·l·ante tabu
las ⁊ inſtitu·eo·§·non tantum ⁊·ꝯ·eo·ſiue ab
inicio ¶ Ab inteſtato autem factis codicil
lis ideo pro legatis vel fideicõmiſſis onera=
ri poſſunt vel legitimi heredes quoniã cre=
ditur patremfami·ſponte ſua is relinquere
legitimam hereditatem· ¶ Expreſſim au=
tem conficiuntur codicilli ideſt confecti cõ=
firmantur a precedenti teſtamento· aut in
ſequenti ·Et ita dicuntur confici· ideſt cõ
fecti confirmari in futurum vel preteritu𝔷
¶ Item ⁊ expreſſim confirmantur facto te
ſtamento non iure per fideicommiſſu𝔷 vt ec
ce teſtator coram·ſex teſtibus inſtituit he=
redem· reliquit legata·et ita ſubiecit· ¶ Si
non valet teſtamentum iure teſtamenti·va
let iure codicillorum ⁊ probantur hec·ff·e·
l·conficiuntur et·ꝯ·de fideicomiſſ·l ·ex teſta
mento ⁊·ꝯ·e·ſiue in inicio ⁊·ꝯ·de manumiſ·te·
·l·ſi iure ⁊·ff·de vulgari ſubſtit· ·l·coheredi
·§·cum filie·

Fiunt codicilli in ſcriptis ⁊ ſine ſcri=
ptis ſicut et teſtamentum·vt ·ſup̄
de bonis lib·l·ij· Codicillus tamē
non ſcriptus abuſiue dicitur codicillus · Et
quinq̄z teſtes in eo neceſſarij ſunt rogati
vel non rogati·v t ꝯ·e·l·vltima ·§·vltimo·
¶ Differunt codicilli a teſtamento Nam ſi
idem poſſent codicilli quod teſtamentū cur
diuerſum his inſtrumentis vocabulū man=
daretur que ius ac poteſtas vna ſociaſſet
¶ Igitur in codicillis hereditas neq̄z da=
ri neq̄z adimi poteſt directo ne confūdatur
ius teſtamentorum ⁊ ius codicillorū· Nec
in eis poteſt exheredatio ſcribi nec condi=
ctõ heredi inſtituto poteſt adijci nec ſub=
ſtitui in eis directo poteſt ſed per fideicõ=
miſſū hēditas in eis recte relinquit·vt in=
ſti·eo·§·codicillus ⁊·§·directo ⁊·ꝯ·eo·l·ſed
ſi idem· ¶ Videtur tamen q̄d iſta patiant
exceptõnes· ¶ Ecce enim qui in codicillis a
ſcripſit condictõnem in defectum condictõ
nis cogitaſſe intelligitur de adimenda he=
ditate·vt·ff·de condict·inſtitu·l·quidaz·§·
vltimo·q̄d qualiter intelligatur notauim⁹
ſupra·de inſtitu·ſub condict·fcis· ¶ Item
miles codicillis ad teſtamentum factis re=
cte inſtituit heredem vt·ff·de mili·te·l·mi
litis codicillis· ¶ Item licet non poſſit fieri
directa inſtitutio vel ſubſtitutio in codicil=
lis trahit tamen ad fideicommiſſariam·vt·
ff·ad treb·l·ſceuola ℞ eſt hoc verum quã=
do aliquis volebat codicillari· Nam ſi vo
lebat quis teſtari ⁊ non perfecit teſtamen
tū nõ tenet q̄d factū ē iur teſti·iur prohibē
te nec tenet iure codicillorum quia id nolu=
it teſtator vt·ff·e·l·i·ſecus ſi ſubijciat teſta=
tor ſi non valet iure teſtamenti valeat iure
codicillorum vt·ſupra dixi·§·expreſſim·
¶ Item licet in codicillis hereditas non
adimatur directo · tamen ſi defunctus in
eis vnum ex heredibus declarauerit nõ me
reri voluntatem ſuam·aufertur ei heredi=
tas vt ab indigno·vt ſupra·titulo proximo
·l·hereditas· ¶ Item in alio differunt co=
dicilli a teſtamento ecce enim ſi quis dum eſ
ſet filiuſfamilias vel ſeruus in codicillis re=
liquerit fideicõmiſſum· et poſtmodum deceſ
ſerit paterfamilias eadem voluntate durã
te valebunt codicilli·hoc itaq̄z nemo cre=
dat in teſtamentis quia a principio teſta=
mentum fuit nullum·vt·ff·de le·iij·l·i·§·ſi fi=
lius· ¶ Itē codicillos etiã plures quis face=
re poteſt et nullam ordinatõnis ſolemnita=
tem deſiderant·vt inſtitut·eo·§·vltimo nec
rumpitur primus per ſecundū niſi ſecunduſ
contradicat vt·ꝯ·e·l·cum proponas nec eſt
neceſſe eos ſignari vel in eis teſtes ſubſcri=
bē vt ·ff·e·l·diui·§·codicillos etiam· ¶ Te
ſtamenta aūt duo vt vtrunq̄z teneat ſimul
nemo facere poteſt·quia primu𝔷 ſemper rū
pitur per poſterius niſi fierent a milite duo
teſtamenta vtrunq̄z valēt ⁊ teneret ſimul
cum alio·vt·ff·de mi·te·l·querebat· ¶ Ite𝔷
in teſtamentis ſeptem exiguntur teſtes et
rogati et exigitur in teſtamento q̄d ſit in
ſcriptis ſubſcriptio teſtium et eorundem ſi=
gnacula exquirunt· ¶ Sed in codicillis qui
q̄z ſufficiunt teſtes etiam non rogati nec exi
guntur ſignacula vel ſubſcriptõnes·vt di=
ctum eſt· Infirmantur codicilli eo modo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quo et infirmanť teſtamenta ·ſi fiant ab eo
qui condidit teſtamentum· ¶ Si vero fiant
ab eo qui vult decedere inteſtatus non in=
firmantur agnatione poſthumi·vt·ff·e·l·ſi
quis cum·i·℞º ꝛ·§·ſꝫ ꝛ ſi poſt ꝛ·l·qui gradu·
et·l·penultia·et·ꝟ·e·l·i·Capitis aűt diminu=
tőe eodeꝫ mō irritabunť qꝫ irritareť teſta
mentum qualiter autem irritetur teſtamen
tum diximus ſupra de teſtamentis·§·ſic·
Illud notandum eſt·quod ſi ego ꝑmo petij
hereditatem directo ex quadaꝫ vltima vo
luntate quam dicebam teſtamentuꝫ eſſe·et
poſtea ex fideicōmiſſi cā peto eandem here
ditatem mihi reſtitui propter idem teſta=
mentum reducendo illud ad codicillos vel
illud reputando pro codicillis ·quia id expſ
ſit teſtator non poſſum·in principio enim li
tis neceſſe habeo eligere agam iure dire=
cto ex teſtamēto an agam iure fideicōmiſ·
nitens ex eo ꝛ vno electo repellor ab altero
ſum enim ipſe mihi ɔtrarius·quia ex eadem
ſcriptura peto tam contrarijs modis·Si ta
mē ſim de parentibꝫ defuncti ex linea pater
na vſqꝫ ad quartű gradum vel de materna
vſqꝫ ad tercium non repellar iure electōnis
nitens ex eo teſtamento qd teſtator vicem
codicilloꝝ voluit obtinere· In principio ta
men litis quilibet etiam de parentibꝫ neceſ=
ſe habet eligere· In collateralibus autem
defuncti non reperitur tale preſtitum bene
neficium·vt·ꝟ·e·l·vltima·licet placen·ſcri=
pſit contrarium· ¶ Si autem petij heredi=
tatem directo ex teſtamento ꝛ ſuccubui ·et
poſtea ab inteſtato ſimiliter velim petere
non repellor·vt ſupra de pet·heredit·l·he=
redit·et de inoffi·teſta·l·eum· ¶ Item ſi pe=
tij ex teſtamento iure directo hereditateꝫ
et ſuccubui et poſtea peto ex codicillis mihi
productis vel oſtenſis nō repellor·quia tűc
ex alia vltia volűtate experior qꝫ primo ex=
pertus ſum·pla·tamen in omībꝫ ſupradictiſ
dicit me repellendű·

¶ De Legatis Rubrica

Explicito tractatu vniuarſalium re
lictorum· Sequitur vt enodemꝰ ar
ticulos legatoꝝ que ſingularia di
cunť relicta· ¶ Videamus itaqꝫ quid ſit le=
gatum qui poſſit legare et cui·et a quo pre
ſtandum relinquatur legatű· ¶ Et que poſ
ſint ligari et qualiter legetur et quibus a=
ctōnibꝫ petatur legatum· Legatum eſt do=
natio quedam a defuncto relicta vt inſtitu·
·e·in prin·et·ff·e·l·ij·legatum eſt·ſcilicꝫ ab
herede preſtandű vt ob hoc differat a do=
natōne cauſa mortis·que plerunqꝫ traditur
a defuncto legatum tamen quandoqꝫ tra=
ditur a defuncto vt·ff·e·ij·l·lucius ꝛ bene
dicit quedam· Tres enim ſunt donationes
vna inter viuos·alia cā mortis· Alia lega=
tű·et hꝫ eſt·vna pro qua qui ſic donat nō
obligatur legatario· In alijs autem duabꝫ
contrarium eſt·vt inſti·de donať·in prin·§·
alie·ꝛ·ff·e·ij·l·vt heredibꝫ· Niſi incipiant a
traditōne·vt ſupra de iure do·l·i·Sunt ꝛ ta=
lie differentie inter donatōem hanc que le
gatum dicitur et donatōem cā mor·vt dice
mus donante domino·ꝟ·de donať·cauſa mor
tis ab ea autem que ſit inter viuos ſine du
bio differt legatum vt quilibet per ſe nota
re poteſt· ¶ Vel ſic diffinitur legatum·
Legatum eſt deliberatio hereditatis qꝫ te=
ſtator ex eo qd vniuerſum foret heredis ali
cui quid collatum velit·vt·ff·de leg·i·l·lega
tum eſt· ¶ Legare poteſt is ſolus qui po=
teſt facere teſtamentum vt·ff·e·l·ij· Item
ei ſoli poteſt legari qui poteſt inſtitui·ſed ꝛ
habetur mixta conſideratō legantium et le
gatarioꝝ·ſicut et heredum et teſtantium
vt diximus·ſupra de here·inſti·et q·te·fa·
poſ· Nec tamen pretermitto qd ſeruo de=
portati legatum relictű pertinet ad fiſcum
niſi deportatus ſeruum viuo teſtatore alie=
nauerit vel ipſe deportatus fuerit reſtitutꝰ
tunc enim legatum pertinet ad reſtituꝫ
vel ad nouum dominuꝫ·quia tempore mor=
tis quo cedit dies legati dominus ſerui ca
pere poteſt ex teſtamento· vt·ff·de leg·iij·
ſi deportati·i·℞º·Si autem tunc capere non
poſſet dominuſ ſerui non acquireretur ei le
gatum per ſeruum ·vt·ff·de re dubijs ·l·
ſi cognatis·et de leg·i·l· ſi mihi et tibi ·§·re=
gula·et de acquirenda here·l·ſeruus eius·
Nec ſufficit ſi quis cape poſſit tempore te=
ſtamēti tantű vt·ſupͣ dictum eſt de heredi·
inſti·licet lex illa ſi cognatis videatur innuē
cōtrariuꝫ·ſic enim dicit cognati enim teſta
menti tempe fuerunt ſed ſubaudi ꝛ mortis
tempore· In legatis tamen ꝛ donatōibꝫ cā
mortis ſatis eſt ſi cape poſſit quis tpe mor=
tis tātű·vt·ff·de donať·cauſa mortis·et·l·
in mortis et de cōdict·et·de·l· cű qui poſt fi
deicō·lib·l·generaliter·§·ſi homini·et de iu
re fi·non intelligiť·§·qn Nec obſtat carbo
niana regula que tradiť inſti·e·§·an ſeruo·
quia illa intelligiť cum defecit legatű ex ꝑ
ſona relinquentis et legatarij ſimul· vt in ꝑ
dicto·§·an ſeruo et·ꝟ·e·l·ſeruus vel ꝓpter ꝑ
ſonam relinquētis tātum vt ꝓpter rem reli
ctam tantű· Secus ſi deficiat ꝓpter pſonam
legatarij tantű licet ℞º cōtradicat· Itē ha
beť mixta cōſideratio coꝝ a quibꝫ legatur
et quibꝫ legať·nam herede a ſemetipſo le=
gatű dari nō pt a coherede pt ·et ita tenet

p̄legatio adeovt ſi ille cui p̄legatū eſt repu
diauerit hereditatē nihilominꝰ poſſit pete
re legatū totū quāuis nō tenuerit ꝑ ea par=
te qua ipſe heres erat ·vt· ff ·e·l· qui filiabꝰ
·§·vlt·et·l·ſiquidē niſi teſtator ꝓbet otrari
um voluiſſe et qn̄qꝫ p̄ſumit̄ voluiſſe vt ſi pr̄
vbis legatoꝝ int̄ filios diuiſit·vt· ff·e·l·fi=
lio pater ⁊·l·ſꝫ⁊ſi ⁊·l·nam nec·et·l· quid ſ̄
Quid ſ̄ ſi teſtator duobꝰ heredibꝰ inſtitu=
tis vni eoꝝ cum alijs duobꝰ extraneis p̄le=
gauit certe illi duo extranei petent vnā di
midiā ꝑtem legati ab herede cui p̄legatū
eſt·Aliam vero dimidiā petent duo extra=
nei cum eo herede cui p̄legatū eſt a cohere
de eius· et ſic ille cui p̄legatū ē habebit tā=
tum ſextā partem legati·vt·ff·e·i· l·lega=
tum eſt deliberatio·§·i·Relinquere poſſum
legatuꝫ ab om̄i herede meo ex teſtamento
uel abinteſtato venienti ut·ff·de l̄·iij·l·ſi ita
fuerit Item ab omni eo ad quem aliq̄d ven
turum eſt operis morte mea·vel dum ei do·
vel dum ei nō adimo·ut·ff·delegatis·iij·l·i·
·§·ſciēs Item ab herede heredis mei ⁊ ab
herede legatarij mei·ut· ff·de l̄·iij·l·ſi ita fu
erit·§·ult̄· niſi in caſu quando filium ipube=
rem exhēdaui·et eidem ſubſtitui Item ei le
gatum reliqui nam licet exheredatū cui re=
liqui legatum poſſim onerare non tamen o=
nero ſubſtitutum eiꝰ·ut·ꝟ·e·l·cū quidam af·
ergo ſicut legatarium·ita et heredē eiꝰ poſ
ſum onerare Item ſi heredem meū rogaue=
ro· ut ab herede ſuo petat dari meuio·x·va
let fidei cōmiſſum id eſt ſi nomine ꝓprio non
nominaui heredem mei heredis· tunc enim
fidei cōmiſſum eſt nullū· quoniam qui fortui
to non iudicio teſtatoris cōſequitur heredi
tatem vel legatum nō debet onerari nec re=
cipiendum eſt ut cui nichil deberis eū rogā=
do obliges·ut·ff· deleg·iij·l·ſꝫ ⁊ ſi ſic·licꝫ au
tem dixerim legatum poſſe relinqui ab he=
rede legitimo·tamen ſi inteſtatus decedēs
onerauit legitimū heredeꝫ nominādo eum
nomine ꝓprio q̄ erat ei ī proximiore gradu·
deinō illo repudiāte Suoluta ſit ſucceſſio ad
ſequētem gradum non debebit fideicōmiſſū
ſequēs gradus·ſic ⁊ ſi libertus a patrono re
liquit legatum ⁊ aliquis ex liberis eius mor
tuo eo admiſſus ē ad bonorū poſſeſſioēꝫ nō
debebitur legatum·ut·ff·de l̄·iij·l·i·§·ultimo
Secus ſi non deuoluatur hēditas ad ſequē=
tem graduꝫ ſed ad aliquē·qui eſt de ordine
gradus nominate perſone·Hinc eſt·ꝙ lega
tum relictum ab vno ex heredibꝰ inſtitutis
vel etiaꝫ ex legitimis·ſi eo repudiāte perti=
neat ſucceſſio ad cohēdē eiuſdem gradꝰ de
betur legatum·Item et ſeruo inſtituto reli
ctum legatum a domino petitur vtili actōe
a māumiſſo ſi ſuo arbitrio adierit heredita=
tem uel a nouo domino· ſi nouus dominꝰ po
ſtea iuſſit eum adire·ut· ff·de l̄·i·l·ſi ticio et
meuio·et·l·ſi alienus Item relinquere poſſū
legatum ab omni eo quē oneraui eo modo

pecuniario uel legando uel donando cauſa
mortis Si tamen ſeruum tibi legauero eūqꝫ
te māumittē pure iuſſero alio onē te graua
re non poſſum·Nam ſi rogaſſem te ut manu
mitteres ſub cōdictione uel in diē ꝓpter fru
ctum medij temporis te onerare poſſem ·ſꝫ
et dominus qui preter libertatem nichil re
liquit ſeruo·nullo onere vel fideicōmiſſo po=
teſt eum grauare etiā ſi uice operarū roga
uerit eum quid preſtare·ut·ff·de l̄·i·l ·plane
ſi filium·§·ult̄· ⁊·l·videndum et·ff·de l̄·iij·l·ſi
mulier·§·iul̄·Item ⁊ ſi tibi debeo rem ex ſti
pulatu eam quā tibi lego·te onerare fideicō
miſſo non poſſū licet cōmodum videaris ſen=
tire·ꝙ dominiū nāciſceris ſtatim ·nec expe=
ctas ex ſtipulatu actionē·Sic et ſi creditor·
liberauit pignus debitoris mortis cā nō po=
teſt eum fideicōmiſſo onerare·ſed et ſi debi=
tor legauerit creditori ſuo ꝙ debet non po=
teſt eū fideicōmiſſo onerare niſi creditor cō
modū legati cōſequat̄ forte exceptionis ti=
more·vel ſi quidem in diem debitum vel ſub
cōdictōe fuit·ut· ff·de l̄·iij·ſi muiler·§·ſi rem
quis ⁊·l·ſi deportati·§·vltimo· Tunc enim
eatenus onerabitur creditor·quatenus one
ratus eſt in rep̄ſentatōis comodo vel emo
limento legati· legatum tamen quandoqꝫ
vtile eſt·et ſi neutro illoꝝ modorum videa=
tur creditori proficere·vt ecce q̄d debeo d̄
iure p̄torio tibi lego valet legatū·q: ciuilis
actio mihi datur pro oneraria ·vt·ff·de l̄·i·
·l·ſi creditori·§·id quod non tamen puto·ꝙ
propter hoc poſſis onerari fidei cōmiſſo cū
emolimentū pecunie ad te nō ꝑueniat·Sed
ecōuerſo ſi creditor debitorem ſuum oneret
fidei cōmiſſo de eo preſtando ·quod ſibi de=
betur valet fidei cōmiſſum·quia debitor li=
beratur a creditore quaſi videat̄ heres re
mittere rogatus debitori debitū vt·ff· de
leg·i·l·ſi pecunia fuerit·Sed ⁊ quilibet quē
onero omodo pecuniario eatenus poteſt o=
nerari ·quatenus oneratus eſt et non vltra
niſi in caſu·vt quando aliquid tibi relinquo
pro ſeruo tuo manumittendo ·et agnouiſti
legatum ·nam cogeris manumittere qua=
ſi tanti tuum videaris extimaſſe · Secus ta=
men ſi de alieno manumittēdo te rogaſſem
vt ·ff·ad·l·falci· l·ſed ſi non ſeruus et fidei
cōmiſſ·li·l·generaliter et ꝟ· de fidei cōmiſ=
ſiſ·l·deberi· Et ꝙ dictū ē in legatario ro=
gato manumittere ſeruum ſuum ſeruatur
et in legatario rogato preſtare rem ſuam
que maioris p̄cij eſt quā pecunia ſibi lega=
ta·Eniuero ſi legatarius·c·ſibi legatis ro=
getur preſtare ducēta vſqꝫ ad ſummam le
gati tenebitur fidei cōmiſ·preſtare non vl
tra niſi·c·legata·eſſent pure et fideicōmiſ=
ſit relictū ab eo poſt tempus·tunc enim vſu
raruꝫ dumtaxat additamētū admittet̄·Nō
dictum eſt in pecunia ſeruatur et in heredi
tatibꝰ·vt ecce inſtituo te heredem in dimi
dia cum filio meo·et rogo te vt eū iſtituaſ

heredem cum filijs tuis pro virili porcõne.
Nam ſi virilis portio cõtineat minus dimi=
dia tenet fidei commiſſum. Si autem cõtine
at amplius computatis in dimidiam partẽ
fructibus perceptis et percipiendis non te=
neberis preſtare vltra quã faciat emolimẽ
tum quod percepis ex mea dimidia. vt. ff.
deſ. ij. l. imperator. §. ſi centum ⁊. §. cum qui
dam nec licꝫ huiuſmodi legatarijs detrahe
re falcidiam vt. ff. ad. l. fa ci. l. lex falcidia
. §. nũꝗ. Et de hoc plene dicem⁹ ĩ. ad. l. fal.
. l. lex falcidia Si autẽ iſte legatarius onera
t⁹ pſtare fideicõmiſſũ legatũ petierit id tã
tum q̃d per iudicem exegit preſtare coge
tur fidei cõmiſſario. vel ſi non exegerit acti
onem cedet fidei cõmiſſario. Ad legatariũ
enim ptinere periculum iniquũ eſt ſi nõ cul
pa legatarij perierit lis vt. ff. deſ. ij. l. ipera
tor ⁊. ff. deleg. iij. l. ſi legatarius ⁊. ff. dele=
gaꝰ. i. l. fideicõmiſſum deſ. hoc ſi legatari=
us preter fidei cõmiſſum aliquid pceperit.
Alioquin de dolo tantum tenetur vt. ff. de
leg. i. l. ſi ſeruus le. §. cum quid. Illum autẽ
onerare non poſſuꝫ qui nihil pcepit iudicio
meo expreſſim vel tacite q̃d etiam expmiſ=
ſis liquet vt. ĩ. titulo proximo. l. ab eo ſꝫ ⁊ ha=
betur mixta cõſideratõ eorum a quibus le=
gaꝰ ⁊ eoꝝ quibus legatur. Nam licꝫ illi le
gari ⁊ ab hoc legari poſſit. Huic tamen ab
hoc hẽde fruſtra legaꝰ. Vt ecce ſeruo he=
redis tantum pure inutiliter lego nec quic=
ꝗ proficit ſi me viuo exierit ſeruus de po=
teſtate mei heredis. quia quod inutile foret
legatum ſi ſtatim poſt factum teſtamẽtum
deceſſiſſet teſtator hoc ñ debꝫ ideo valẽ qꝛ
teſtator vixerit diuti⁹ Subdictẽ ẽo recte
lego ſeruo heredis mei. vt tamen requira=
m⁹ in quo tẽpore cedit dies legati in ptãte
heredis non ſit ex diuerſo herede inſtituto
ſeruo dño recte poſſum legare pure. Nam
et ſi ſtatim poſt factum teſtamentum dece=
derẽ non tamen apud eum qui heres ſit di=
es legati cedere intelligitur cum heredi=
tas a legato ſit ſeparata. et poſſit per eum ſer
uum alius effici heres ſi priuſꝗ iuſſu domini
adeat in alterius poteſtatem tranſlatus ſit
vel manumiſſus ſeruus ipſe heres efficitur
quibus caſibus vtile eſt legatuꝫ q̃d ſi in ea
dem cauſa permanſerit et iuſſu legatarij. i.
domini ſui adierit euaneſcit legatum vt in
ſti. e. §. an ſeruo. ¶ Huc vſqꝫ ſatis de perſo
nis nunc de his rebus que poſſunt legari vi
deamus et certe non ſolum res teſtatoris ſꝫ
etiam heredis legari poteſt non diſtinguo
Scierit teſtator rem eſſe heredis. An cre=
diderit eẽ ſuam vt. ff. deleg. ij. l. vnum. §. rẽ
ſuam. ¶ Item extranei rem poſſum lega=
re et debebitur res legatario ſi ſciat rem a=
lienam eſſe. Et ſi dominus non vendat vel
in modico precio. heres debet legatario iu
ſtam extimatõẽ eꝫ vt. ff. deleg. iij. l. non dubi
um. §. vltimo et hoc legatarius debꝫ proba

re me ſciuiſſe rem alienam eſſe. Si autem
ignorabam rem alienaꝫ eſſe non tenet lega
tum niſi reliquerit legatum coniuncte per=
ſone cui tantundem erat relictum us. ¶ Et
ſi ſcirem rem alienaꝫ eſſe. vt. ff. e. l. cum alie
nam. vel niſi ſeruo alieno legauerit liberta
tem vt. ff. de fidei cõmiſ. lib. l. paulus. i. ꝛ̃ᷓ.
¶ Idemqꝫ ⁊ ſi relinquo rem quã alij pigno=
nori obligaui. neceſſe enim habet heres lu=
ere ſi teſtator ſciebat rem pignori obliga=
tam eſſe. Vel ſi reliquit legatum coniuncte
perſone vel ſi tantum debitum eſt pro q̃ reſ
eſt obligata quanti eſt res ipſa vt ſicut le=
gatario inutile eſſet legatum ſi legatarius
hꝫ nece luẽ. alias autẽ luẽ debꝫ legatari⁹ ſi
tñ legatari⁹ ↄueniaꝰ hypothecaria a credi
tore habebit doli exceptõem vt actões ſi=
bi cedantur q̃d quanꝗ ſuo non fecerit tem=
pore ideſt ante ſentenciam tamen per iuriſ=
ditionem preſidis prouincie id ei poſt ſen=
tenciam preſtabitur vt. ff. e. l. ſi res eſt ob=
ligata et inſtiꝰ. e. §. ꝙ autem diximus.
Item legari poteſt res illa. que non eſt in
rerum natura ſi modo futura eſt veluti fru
ctus qui in illo fundo nati erunt. aut q̃d ex
illa ancilla natum erit. vt inſtiꝰ. e. §. ea que=
qꝫ res ¶ Sic ergo legari poſſunt ea que fu=
erũt et que futura ſunt. ¶ Sed que nec ſunt
nec fuerũt nec erunt legari non poſſunt. vt
hypocenthaurus. et chymera. vt inſtitu. de
inutili. ſtipula. in prin. ¶ Item nec leganꝰ
ea que fuerunt ſed deſierunt eſſe ſi vero du
bium eſt nunc ⁊ erat tempore teſtamẽti an
res legata ſit in rerum natura. puta an ho=
mo legatus viuat. agi quidem poteſt ex te=
ſtamento ſed officio iudicis continetur. vt
cautio iterponaꝰ cauet enim heres eam rẽ
ſe perſecuturum eſſe ſi nactus fuerit lega=
tario reſtituturũ vt. ff. e. l. ſeruo lega. §. vl=
timo Idemqꝫ ⁊ ſi tpe teſtamẽti ſeruus lega
tus eſſꝫ in fuga vel longinq̃ abſens. heres
enim debꝫ opam pſtare vt recipiat ⁊ pcium ⁊
ſumptũ in eã rẽ debꝫ impendẽ. Si aũt ſeru⁹
legatus p⁹ teſtm̃ factũ fugerit viuo teſta=
tore impenſa ⁊ piculũ legatario debꝫ ret di
quia rẽ legatã eo loco debet pſtare hẽs in
q̃ a teſtatore ſit relicta vt. ff. deſ. i. l. cũ ſer
u⁹ legat⁹. ⁊. l. apd iul ⁊. l. ſi fu⁹ legat⁹. i. ꝛ̃ᷓ
Licꝫ ãt dixeri ea q̃ ſũt legari poſſe tñ. ſi taꝰ
res ſit cui⁹ nõ ſit ↄmerciũ nec ipſi debeꝰ nec
ei⁹ extiatõ. vt ſi legauit q̃s cãpũ marciũ vel
baſilicas vꝰ tẽpla vꝰ q̃ publico vſui deſtiata
ſũt vꝰ ortos ſaluſtianos q̃ ſunt auguſti. vel
fũdũ albanũ q̃ pncipalibꝫ vſibꝫ deſuit. Aut
forũ romanũ. aut pdia ceſaris q̃ i formã pri
monij redacta ſub ꝓcuratore pimonij ſunt
q̃ꝛ nõ ẽ ↄmerciũ ñ iuſſu pncipis nec ſolẽt ea
diſtrahi ⁊ furioſi ẽ talia legata deſcribẽ. vt
. ff. deſ. i. l. apd iul. §. ↄſtat ⁊ inſti. e. §. ſꝫ ſi taꝰ
res ſit. ¶ Item nec poſſunt ligari ea q̃ edi=
bꝫ iuncta ſunt. ¶ Hic enim ligari non poſſe
ſenatus cenſuit auiola et panſa conſulibus.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Tractari tñ poterit ſi qñ marmora vel colūne
fuerint ſepate ab edib⁹ an legatū ꝯualeſcat et
ſiquidem ab initio nõ ꝯſtitit legatum ex poſt fa
cto ñ ꝯualeſcit· quēadmodū nec reſ mea legata
mihi· ſi poſt teſtamentū factum fuerit alienata
qꝛ vires ab initio legatū nõ habuit· ſed ſi ſub ꝯ
dictione leget̃ poterit legatuꝫ valere ſi exiſten
tis ꝯdictionis tpe mea nõ ſit· vel edibus iuncta
nõ ſit ſm eos qui et emi rem meā ſub ꝯdictione
et ꝓmitti mihi ſtipulanti et legari aiunt· puruꝫ
igit̃ legatū cathoniana regl'a impedict ꝯdicti
onale ñ quia ad ꝯdictionalia cathoniana nõ ꝑti
nent· vt· ff· de le· i· l· cetera· et ſunt h̄ adeo vera·
vt ſi res a ꝑncipio nõ fuerat talis vt eius impe=
diret̃ legatum· tñ ſi in aliqua ꝑdictaꝝ cauſaruꝫ
res deueniat extinguat̃ legatum· vt· ff· de ṽbo·
obl'· l· inẽ· §· ſacram· et· ff· de l'· i· l· cetera· §· vl· Et
eſt hic notanda bona et ſubtil' diſtinctio qꝛ vbi
legat̃ res cuius nulli homini eſt ꝯmerciū vel eſt
quidem ſed cū grandi difficultate· vt in ꝑdijs ce
ſaris que ſine ei⁹ aſſenſu nõ poſſunt diſtrahi· nec
ip̃a res debet̃· nec eius extimatio niſi volūtas te
ſtatoris ꝯtraria appareat· ſicut et cū lego inqui
linos ſine ꝑdijs· vt· ff· e· i· l· ſi quis inqlinos· excipi
tur in libero homine· qꝛ aliqñ ſibi ip̃i legari po=
teſt· vt ſi redemi eū ab hoſtibuſ· ꝓficiet enim le
gatum ad liberatõem vinculi pignoris qđ in eo
habui tacite· quia redemi· vt· ff· e· i· l· ſenatus· §·
vl· Si aūt in cõmuni ſit rei ꝯmercium· ſed hinc ñ
ſit· ſiquidem nõ ſit ei qui dānatuſ eſt p̃ſtare· p̃ſta
bit nihilomin⁹ legatum· vt· ff· eo· ij· l· mortuo· §·
labeo· Si vero ſit ei qui p̃ſtare debet· ſed ei cui đ
bet p̃ſtari nõ eſt· aut eſt hoc ꝓpt̃ delictum ſuum
vl' ſecte diūſitatē· vel qꝛ hereticus eſt vl' iude⁹
qui chriſtianū mancipiū poſſidere non pñt· vt· ſ̃·
ne iudeus chriſtianū man· ha· l· i· et tūc res neqꝫ
debet̃· nec extimatio· ut· ff· eo· ij· l· mortuo· §· la=
beo· et de ṽ· obl'· l· multū· aut eſt ꝓpt̃ ꝯdictioneꝫ
ſtatus vt quia ſeru⁹ eſt is cui militia legat̃· vel
ꝓpt̃ vicium corporis· vt qꝛ muto legata eſt mili
tia curatoris vl' ei qui nõ poteſt ire legata ē mi
licia curſoris· et in his diſtigue vtꝝ teſtator ſci
ebat hmõi q̃litates ꝑſonaꝝ an ignorabat ſi ſcie
bat debet̃ extimatio militie· Si ignorabat nõ de
bet̃· ut· ff· e· iij· l· fideicõmiſſi· §· ſeruo alieno· ⁊· l·
filiuſſ· §· ſi quid alicui· Sed habet̃ mixta ꝯſidera=
tio reꝝ quia licet hec res mihi al's legari poſſit
hec tñ res m̃ legari nõ poterit vt in re mea con
tingit· vt inſti· e· §· ſed ſi rē legatarij· nec cõuale
ſcit· legatuꝫ re alienata obſtante regl'a catho
vt· ff· de regula catho· l· i· §· vl· ſed ibi loquit̃ cū
teſtator legauit mihi rem meā ſub ea ꝯdictiõe
ſi alienarem ip̃am eo viuēte· et idō nõ habet lo
cū regula catho· ſicut nec habet locū in ꝯdictiõ
nali inſtitutiõe· puꝝ igitur legatum cathonis
regula impedit· vt· ff· e· i· l· cetа· et h̄ etiā liquet
ex ꝓmiſſiſ· Seruo aūt meo etiā pure poteſt lega
ri res mea· ut· ff· e· ij· l· debitor· §· ſuo et h̄ intelli
ge de re mea· in q̃ legans nõ hꝫ aliqd' ius Si aūt
hēat ius in ea ſiqdeꝫ ſit ius ꝑſonale puta vſuſ· vl'
vſus vl' ſuitus ꝑdialis· nullū erit legatū· Idoqꝫ
et ſi habeat ius pignoris in re mea· vt· ff· e· ij· l·
meuius §· vl· ſed in h̄ caſu dixit pla· cõtra· et for
te nõ valꝫ directo· ſed vtilit̃ ſed ecõtra credito
ri meo legare poſſum pignus vt nec idō repelli
tur a creditore· vt· ff· e· ij· l· creditorem· et· ĩ· e· l·
creditor· Si aūt tale ius habeat in re mea ꝓpter
qđ habet rei vendicatõeꝫ vtileꝫ· ut quia eſt em
phiteota vel ꝯduxit ad nõ modicum tpus valet
legatum· Itemqꝫ et ſi haberet ius in re vt quia
vendiderā ei et ita tenebar ei rem p̃ſtare ſi lega
uit mihi rē me liberaſſe videt̃ ab actione exem
pto· ſed ego p̃cium ꝯſequor· actione ex vendito
et ſi ignorans eā mihi eſſe legatā tradidero he=
redi emptoris vendicabo eā ex cauſa legati· vl'
actiõe ex teſtamēto peto eā mihi reſtitui· vt· ff·
· e· i· l· apud iul'· §· ſi ticius· et· l· ſi domus· §· vl· Itē
legant̃ nõ ſolum corporalia· ſed etiā in cor· vt iu
ra et ſuitutes· Si ergo teſtator legauit mihi qꝺ
ſibi alium debet heres debebit mihi cedē actio=
nes ſuas· imo et ſine ceſſione ei⁹ habeo vtilē ac=
tionē niſi teſtator viuus exegerit pecūiaꝫ· Nam
hoc caſu legatū extinguit̃· vt· ff· e· i· l· cetа igit̃
et inſti· e· §· tam aūt· Cum tñ quidam nomē debi=
toris exegiſſꝫ qđ mihi reliquerat· et ꝓ depoſito
pecūiaꝫ habuiſſet· rñſum eſt petitionē eſſe fidei
cõmiſſi· maxie quia teſtator nõ exegerat· ſed de
bitor pecūiaꝫ vltro obtulerat quā offerente ip̃o
nõ potuit nõ accipe· paulatim igit̃ admittemus
et ſi ex pecūia hac rem ꝯpauerit quā nõ exegit·
eo animo vt legatariū ꝑuaret legato· poſſꝫ ad
huc legati eſſe petitiõe· vt· ff· de l'· iij· fideicõmiſ
ſa· §· ſi rem· pñc ergo legari· x· in genere· Sed ſi
dixero· x· que ſunt in archa· ſiquidē ſint in archa
valet legatum al's nõ· ut· ff· e· i· l· ſi ſuus legat⁹
· §· qui qnqꝫ· Cur ergo ſecus vbi legaui· x· que ti
bi debeo· vt· ff· e· i· l· ſi ſic· §· ſi mihi· nam ibi falſa
demõſtratio nõ ꝑimit legatum· Rꝰ· euidens eſt
ratio quia vbi lego· x· q̃ ſunt in archa volui cer
tum corpus demonſtrare et legare· vt ſicut ſi le
gaſſem fundū boċanum· qui in rebus hūanis nõ
inueniret̃ nullū eſſet legatuꝫ ita et h̄· ſed vbi le
gaui· x· que debeo nullū certum corpus volui de
ſignare et vt merito ſi corpus nõ appareat tenꝫ
legatum· Sed ſecus eſt vbi legaui· x· que ille de
bet mihi vt plene dicemus ĩ· de fal· cā adiecta·
et vt legit̃· ff· de lib· l'· l· legaui· Et ad noticiam
omniū caſuū ſcienduꝫ eſt in relicto legato in ge
nere qđ qñqꝫ ſuis certis finibus ꝯtinet̃ ꝓut ei aſ
ſignati ſunt a natura puta· homo· equus· bos· ⁊
tūc omnino tenet legatum ſiue cõſiſtat in ſpecie
et tūc dicit̃ indiuiduū· vt ſocrates ſiue ꝯſiſtat in
genere· Sed dubitari põt quis habeat electio=
nem· Et dixit· R· in ꝑn· heredis eſſe electionem
ſed ſi differat eligere traſferet̃ in legatariū ele=
ctio· vt· ff· de ſuit· ſi cui· et ĩ· de ſolut̃· l· i· §· ſi cui·
ſed· b· ait ſemp legatarij eſſe electioneꝫ· ſed hic
plenius diſtingue vtꝝ teſtator reliquerit ſuos
in hereditate ſua an non· ſi reliquit ex illis debet
legatarius eligere· vt tñ nõ eligat actorem· ut
· ff· e· l· i· l· legato· et· l· ſi ſeruus legatuſ· §· cū hõ
et fa· herē· heredes· §· ſi in certo· ſi nõ reliqt he=
res habeat electionem· vt· ff· de tritico· le· l· iij·
· i· Rꝰ· ⁊· l· iiij· Vbi autēꝫ teſtator de certis ſeruis

reliquit incertũ· aut ſenſit de certo· ꝙ patꝫ quia
ꝓprio nomine in legando expſſit· et· tunc heres
habet electionẽ· quia cũ ſit vniũſalis ſucceſſor ei
magis ↄceditur interpꝛetari volũtatem teſtato
riſ· Aut nõ ſenſit de certo puta legauit vnũ de ſ
uis ſuis· et tũc legatarij eſt electio· ut· ff· e· i· l· q
duos· et· l· ſi quis plures· et· l· ſi domuſ· i· ꝭ· et· l·
legato· §· i· In pmiſſione aũt hominis debitori vi
det̃ habere electionẽ· vt· ff· de pact· l· veteribus·
et de ſol̃· qui· x· §· ſtichum· Si vero ſuis naturali=
bus finibus nõ ↄtinet̃· vtputa fundus· tũc nõ te=
net omnino legatũ· nec ſtipulatio· vt· ff· de iure
do· cum post· §· gener· et eſt rõ quia fund⁹ cuiuſ
qꝫ ſola deſtinatione ↄſtituit̃· vt· ff· e· i· l· qd̃ in re=
rum· §· qd̃ ſi quis· ſic ergo ſi deberet̃ legatũ eſſe
aliquod pſtaret ei heres fũdum vnius palmi vl̃
digiti· vl̃ vnguis qd̃ deriſoriũ eſſet· Si aũt conſti
tutio ſit neceſſaria et factum ſit opus inueniri e·
vt in domo· nec eñ de vna domo pñt fieri due·
vel de duabꝰ vna niſi adiecto vl̃ deiecto piete vt
· ff· ccia p· l· ſi quis duaſ· Tñ diſtingue an is qui
legauit domũ in genere reliquerit aliq̃s dom⁹·
an nl̃las· Si reliquerit coget̃ heres quãvelit do
mũ ex his quas teſtator hẽbat legatario dare
Si nullas reliquerit deriſoriũ eſt legatũ magis
quã vtile· vt· ff· e· i· l· ſi domus Si aũt legatum
ↄſiſtat in genere gñaliſſimo ſine dubio nullũ eſt
vt ecce legauit aliquis ſubam aut rem vel ens·
Itemqꝫ ſi conſtat in genere ſub alteno· vt ecce li
gauit al̃s· nam heres dando picã vel muſt·lam
vel muſcam poſſet liberari eadem rõne que aſſi
gnata eſt in fundo opoꝛtꝫ ergo legatũ certam
ↄtinere ſpecieꝫ vel q̃ntitatem vl̃ factum alioq̃n
nullũ eſt niſi in caſu· cũ alicui annuũ relictũ eſt ſi
ne adiectione ſumme· nã legatarius pcipiet qd̃
ſolitus erat teſtator pſtare· vl̃ ex dignitate p=
ſone certũ quid ſtatuet̃· vt· ff· e· ij· l· ſi cui· et de iu
re do· cum poſt· §· gener· ſic ⁊ nõ tenet legatum
ſi legatarij pſona ñ ſit certa· ſi tñ ticio ſit legatũ
et duo eiuſdem nois amici teſtatoris legatũ pe=
tant heres debet eligẽ cui pſtet· vt ab eo ↄ̃ſen
dat̃· vt· ff· e· ſi quis· §· ſi int· ſed forte debet ꝓ pt
ponit̃· Nam dicit qd̃ heres ſoluere parꝰ erat·
alioq̃n contra· vt· ff· de teſta· tu· l· duo· Item le
gat̃ optio ſeruoꝝ· et tũc legatari⁹ ſemel tantũ
debet optare· vt· ff· e· i· l· v· i· ꝭ· Si aũt optio re
linquat̃ pluribꝰ· vel etiã vni· et ille cedat anteq̃
optet pluribꝰ heredibus relictis· Et int eos eſt
diſſenſio de optõne ſorte dirimit̃ int eos q̃ſtio ⁊
quẽ ſors ptulerit ceteris pſtabit extimationem
ↄtingentiũ eis portionuꝫ· Si aũt legaueris mihi
ſeruũ quẽ ticius optauit· et ille infra annũ nõ op
tet vl̃ quia nolit· vl̃ quia nõ poteſt· poſt annum
videt̃ mihi optio relicta· ut· ĩ· cõia dele· l· vl· Itẽ
legari pt res hoſtiũ· Item id qd̃ hoſtes cepert̃
de noſtris bonis· vt· ff· eo· i· l· id qd̃· et· l· ſeruus
ab hoſtibꝰ· et· l· ab omnibꝰ· §· etiam· Item lega=
ri poteſt· vt mihi liceat cedere lapideꝫ in ſolo te
ſtatoris· ꝭ tñ legatum nõ tranſibit ad heredem
meum niſi eius nomẽ ſit adiectũ· vt· ff· e· i· l· apd̃
iul̃· §· ſi quis· Item legare põt teſtator rem quã
habet cũ alio ↄmunem et tũc legatarius habet

portionem teſtatoris tñ· vt· ff· e· i· l· v· §· vl· Itẽ
legare poteſt quis in ſuo teſtamẽto mihi vt he
res eius vendat mihi rem illã· et tũc heres tene
bit̃ vendere non gratis· ſed ↄ̃o pcio· ſ· ꝙ ſi certo
pcio heres dãnatus ſit facere neceſſe hẽbit tan
ti vendere q̃nti damnatus eſt· vt· ff· e· i· l· ſi fide=
iuſſor· §· vl· Eadem ſunt et ſi legaueris fundũ mi
hi dignum· c· ſi centũ heredi vel cuilibet alij da
rem· Nam al̃s int̃eſt mea fundũ habere potius
quã· c· Sepe eñ ↄfines fundos· etiã ſup iuſtã ex
timationem int̃eſt noſtra acquirẽ· vt· ff· e· ij· l· ſi
cui fundũ· Sed et ſi teſtator hẽdem iuſſerit a me
rem emere iuſto pcio tenet legatum· quid eñ ſi
ego cũ ex neceſſitate vendere nullũ inuenirẽ em
ptoreꝫ· vt· ff· e· i· l· ſi equo· Relinqui poteſt lega
tum q̃buſcũqꝫ ↄ̃bis aptis tñ et idoneis· quid eñ
ſi quis putat auri appellatione electrũ vel auri=
calcum ↄtineri· vl̃ qd̃ eſt ſtultius veſtis appella
tione argentũ ↄtineri nõ tenet legatuꝫ· reꝝ eñ
vocabl̃a appellatiua inmutabilia ſunt· hominũ
vero vel reꝝ ꝓpria nomina mutabilia ſunt· et iõ
error nominis vl̃ pnois vl̃ cognominis vl̃ agno
minis nõ nocet legato· vt· ff· e· i· l· iiij· et inſtit̃· e·
· §· ſi quis in nomine· Olim autẽ erant· iiij· genera
legatoꝝ· p venditionem p dãnationẽ ſinẽdi mõ
per pceptionẽ· et certa quedã verba cuiqꝫ gene
ri legatoꝝ aſſignata erãt· p que ſingula gene=
ra legatoꝝ ſignificabant̃· ſed ꝭ ſollennitas ↄ̃=
borum ſublata eſt et volũtas teſtatoris et ñ ver
ba dum tñ ſint apta· vt dictũ ẽ intuẽda ſunt· vt
inſti· e· §· i· ſic ergo recte legabit̃ ſi dicat· do· le=
go· dari iubeo· impo· mando· pcipio· erigo· po=
ſco· peto· flagito· volo· rogo· depcor· exoro· gli=
ſco· cupio· des opto· vt des credo te daturuꝫ· vt
ĩ· cõia del̃· l· ij· et· ff· e· i· l· et ꝭ modo· et· l· eomõ·
Relinquit̃ legatum pure et in idiem et ex die· ⁊
ſub ↄdictione· vt· ĩ· e· l· vl· Et cenſet̃ illud cõdicti
onale legatum· ſi cui leget̃ legatum cũ· xiiij· an·
erit· In eſt eñ ↄdictio ſi ↄpleuit· xiiij· annuꝫ· vt·
· ff· e· i· l· ſi cui legat̃· In libertate tñ ſpeciale eſt
vt videat̃ eſſe relicta potius in diẽ· vt ſi dicat te
ſtator illum ſeruũ liberꝝ eſſe iubeo et cum filius
meus erit· xxv· annoꝝ· vt· ĩ· de fideicõmiſſa lib·
· l· fideicõmiſſaria· et· ff· de mãumiſ· t· l· ſi ita ſcri=
ptuꝫ fuerit· De his tñ ↄdictionalibꝰ legatis ple
ne dicemus· ĩ· de ↄdict· inſertis· ¶ Relinquit̃ non
expſſa turpitudine legatarij· nã turpa legata q̃
denotãdi magis legatarij grã ſcribũt̃ odio ſcri
bentis ꝓ nõ ſcriptis habent̃· vt· ff· e· i· l· turpia·
Illud nõ poteſt caueri in legato vl̃ teſtamento
ne leges locũ habeant in eo q̃a neqꝫ tpe aut lo=
co· aut ↄdictione finiri obligatio heredis lega
toꝝ nomine poteſt· vt· ff· e· i· l· nemo poteſt· vel
ut aliq̃d fiat inepte circa ſepulturaꝫ vel ueſtes·
vl̃ funus· vl̃ ut iuret̃ de aliquo faciendo contra
leges· vl̃ ut edes deſtruant̃· vt· ff· e· i· l· ſi quiſ in
quilinus· §· vl· et· l· ſeruo alieno· §· vl· et · l· filiuſf·
· §· edes· Iteꝫ legari poteſt· ſi extimauerit heres
ſi ↄpꝛobauerit ſi iuſtum putauit ſi fuerit arbitra
tus· ſi vtile ſuit viſum· nec eñ plenum arbitriuꝫ
volũtatis heredi dedit vl̃ in meram volũtatem
heredis ↄtulit· ſed q̃ſi viro bono ↄmiſit· ſec⁹ eñ

eſt ſi diceret ita· ſi heres meus voluerit illud ta
mē legatū tenet vbi heres meꝰ uoluīt illi·x·da
ri volo·et quaſi cōdictiōale eſt legatum· et ꝑmā
volūtatem exigit· Ideoq; poſt ꝑmam volūta=
tem nō erit arbitriū heredis dicendi ſe noluiſſe
Item et hoc legatū tenet cū voluerit heres me
us et tractū habet q̄diu viuat heres et ſi deceſ=
ſerit heres anq̄ dederit i· dare uoluerit heres
ipſius ꝓſtat·vt·ff·e·i·l·et ſi ſic·et·ff·e·iij·l·fideicō
miſſa·§·ſic·ſed in ſtipulatiōe aliud eſt· Nam ſi m̄
ꝓmittas cū volueris et anteq̄ moriaris nō cōſti
tuas te uelle nō tenebit̄ heres tuus·vt·ff·de v̄·
ob·centeſimis·§·vl·Si aūt tibi relinquo legatuz
ſi uolueris tenet legatum· nec tranſit ad hēdem
tuū·niſi ꝓus cōſtituas te velle·vt·ff·de cōdicē·et
deſ·l·et ſi ita exꝑſſum· Si aūt tibi r̄linquo ſi ticiꝰ
noluerit nullū eſt legatum et captatoria ſcꝑtu=
ra·Secus ſi dicerem tibi lego· ſi ticiꝰ aſcenderit
capitoliū quid·i·aliq̄d eīn̄ intēſt ſi ticius in capi
toliū aſcenderit mihi leget̄·an ſi uoluerit·vt·ff·
·e·i·l·captatoria·et·l·ſenatus·§·legatum· et·ff·
·e·ij·l·i·et de cōdicē·et deſ·l· nunq̄· Item legari
poteſt vni·et legari p̄t pluribus·et tūc quilibet
debet habere portiōez ſiue leget̄ eis cōiūctim· ſi=
ue leget̄ eis ſepatim·niſi euidentiſſime apparūit
ademptiōe ꝑmo legatario facta ad ſm legatū
teſtatorē cōuolaſſe·tūc eīn̄ ſolus poſterior lega=
tum hēbit·alioq̄n ambo cōcurrūt ꝓ virili portiōe
niſi ſcriptura teſtator manifeſtauit quēlibet le=
gatarioꝝ in ſolidum legatum accipe voluiſſe·
tūc eīn̄ vni ꝓcium· alij res ipa aſſignat̄ electōne
rei vl̄ ꝓcij ſeruanda ei qui ꝑmo de legato vel fi=
deicōmiſſo litem cōteſtatus eſt·ita tn̄ vt nō ha=
beat licentiā aliō electo ad alteꝝ trāſire plane
ꝙ trāſferre voluit legatū in nouiſſimū ꝓori nō de
bet̄ tn̄ ſi nouiſſimꝰ ſit tal̄ in cuiꝰ pſona legatū n̄
cōſiſtit·vt·ff·e·i·l·ſi pluribꝰ·et·l·plane· Illō fidei
cōmiſſum nō poteſt cōphendi·vt quis aliquē he=
redem inſtituat pinde tn̄ habet̄·ac ſi rogaſſz he
reditatē ſuaz reſtitui· Quid ergo ſi heres poſt
mortez ſuam rogatus ſuit hereditatis ſue ptis
q̄rtaz reſtituere certe pinde habet̄ ac ſi de here
ditate ſua r̄ſtituenda rogatus eſſz et eatenꝰ eſt
reſtituēda q̄tenꝰ hereditas teſtatoris patitur·
vt·ff·e·l·filiuſ fa·§·vt quis· Legari p̄t in teſta
mento pfecto vl̄ in codicillis perfectis· Nam ex
impfecta volūtate·nec etiā impatorē aliq̄d ven
dicare velle credendū eſt· decet enim maieſtati
eas ſuare leges quibus ipe ſolutus eſt· vt·ff·e·
·iij·l·ex impfecto legato in teſtamento relicto·
Item mortuo teſtatore ſi poſtea moriat̄ legata
rius añ hereditatem aditā tranſmittat illud iu
ris qd̄ erat habiturꝰ adita hēditate ad hēdez
ſuū·ſi tn̄ legatum erat puꝝ vl̄ in diem certū re
lictum· h̄ tn̄ ꝓſeq̄mur plenius·ī· de caduc· toll·
Adita aūt hēditate legatario viuēte· etiam ſi
legatarius neſciat ſibi relictū legatum acquirit̄
ei emolimētū legati·vt·ff·e·ij·l·cum pat·§·fur=
do·et ꝯ ac·et ob·l·ſi a furioſo·et quēadmodū ſ·
amitt·l·ſi ptem·ſed tn̄ licet acquirat̄ legatario
ignoranti nō acquirit̄ ei in cōmutabilit̄· Eſt eīn̄
in legatarij ptāte ex quo ſcierit legatum reli=

ctū an repudiet legatū an agnoſcat·Si repudi
auerit pinde eſt habēdum· q̄ſi nec legatum re=
lictum ſit·vt·ff·e·l·legatarius·§·ſi legatuz·et·l·
ſeruū filij·§· ſi quis·et·l·ſi tibi homo·§·cum ſuus
h̄ tn̄ eſt neceſſarium vt legatariꝰ legatum repu
diet in totū vl̄ agnoſcat in totum· ſi tn̄ legata=
rio extiterint pl̄es heredes vni eoꝝ poteſt r̄pu
diare vt alē agnoſcere ptem ſibi cōpetentē h̄ ſi
vnū legatum erat· nam ex duobus legatis reli
ctis vnū poteſt repudiari et alteruz amplecti et
videnē eſſe plura legata quotiens plures res in
legato exꝑmunt̄·ſi exꝑmant̄ copulatiue· Si aūt
exꝑmant̄ altnatiue vnū legatū dicit̄ ꝓpter vniꝰ
rei ſolutionem faciendā vere tn̄ duo poſſunt le=
gata dici ꝓpter obligationē duaꝝ reꝝ· Si aūt
ſub vno nomine cōtineant̄ plura vnū cenſet̄ lega
tum puta legauit ſupellectilē·aut auꝝ· aut ar=
gentum·aut peculiū·inſtrumentū·aut gregem
aut veſtem·vñ nō poteſt quedā res ſperni·que
dam admitti·q: vnum legatum eſt· Sed et vbi
plura legata ſunt et vnū ex legatis onus habz
et h̄ repellit̄ non pōt alteꝝ admitti·vt·ff·e·i·l·
legatarius·et·ff·e·ij·l·ij·et·l·iiij·v·et·vi· Petit̄
legatum relictū rei vendicatōe ſi res erat teſta
toris·et cōſiſtit legatum in ſpecie· Item petitur
actione ex teſtamēto· ſi aūt res erat aliena dat̄
actio ex teſtamēto et nō rei vendicatio· publici
ana aūt poſſet habē locū ꝯteſtator ꝓ re aliena
hēbat publicianā· Item et vbi nō hēbat·ſi tam̄
legatarius apphenderit poſſeſſionē· Nā amiſſa
poſſeſſione dabit̄ ei publiciana·vt·ff·de publ·l·
·i·⁊ ij·Si aūt r̄linquat̄ aliq̄d in genere dat̄ lega
tario actio ex teſtamēto tm̄·ſz et hypothecaria
dat̄ legatario ꝓ rebus alijs q̄ puenerint ad he
redem·vl̄ ad eum qui rogatus eſt dare legatuz
vt·ī·cōia deſ·l·i·et inſti·e·§·i· Nunq; tn̄ nō dat̄
legatario hypothecaria·vt ſi legata eſt ei libe
ratio ſatis eīn̄ eſt qd̄ habet doli exceptionem·
Item actionē ex teſtamēto ad h̄ vt liberet̄·ut
·ff·de lib· deſ·l·ꝙ mihi·et vt in poſ·le·l·i §·ſi de
bitori·et q̄uis ꝓdicte actiones cōpetant legata
rio non tn̄ eis omnibꝰ pōt ſil̄ vti· qd̄ legatū da=
tum in ptes diuidi nō poteſt· nō eīn̄ ea mēte da
tū eſt legatarijs pl̄ibus actionibꝰ vti·ſed vt lax
ior his agendi facultas ſit et ex vna mēim q̄ fu=
erit electa legatum petē·vt·ff·e·ij·l· cum filius
·§·varijs· Preſtari debet legatū cum acceſſioni=
bus ꝓncipalibꝰ que ptes rei cenſent̄· vt ecce te=
ſtator fundo legato aliquid adiecit· vl̄ aliquid
accreuit fūdo legato ꝑ alluuionē·vl̄ teſtator in
area legata edificauit domū· Item cū acceſſio=
nibus fructuū et vſuraꝝ a tempore more· vt·ff
·e·i·l·ſi ex toto·i·ſꝯ·et·l·ꝙ in reꝝ·§· ſi q̄s·et·l·
ſeruū·§·ſi aree· De his tn̄ acceſſionibꝰ pleniuſ di
cemus·ī·de vſuris et fruc·le· Vbi aūt debeat le
gatum ꝓſtari·et vbi debeat peti diximus·ſ̄·ubi
fideicōmiſſum peti oportz· Et eſt h̄ notandū q̄a
q̄nq; ſuccurrit heredi ſi ꝓſtat legati extimatio
nem·vt ſi pr̄em vel fratrem et ſuū ſuum ſit ro=
gatus dare al̄s dat̄ heredi modicum tempꝰ ab
ſoluendū qd̄ poteſt·vl̄ ſi nō poteſt expectatur
quouſq; pōt·vt·ff·e·ſi domus·§·in pecūia· Nam

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et vbi pecunia legata eſt que non eſt in bonis legantis heres pecuniã dare ꝯpellit̃ ſiue de ſuo ſiue de venditiõe reꝝ ſiue vñ voluerit·vt·ff·e·ij ·l·ſi pecunia·Hec ōia q̃ diximus fundaſũt niſi legatum ademptũ ſit a legatario·vl̃ niſi a legato liberet̃ heres quod multis modis ꝯtingit·et poteſt adimi legatũ pure et ſub ꝯditione·vt·ĩ· ·e·l·datum·et in eodeꝫ teſtamento et in alio·et ſiquidem fiat in eodem videt̃ nec datũ·Si aũt fuit in alio et ſollenni datũ fuit·ſed adimit̃ ipõ iure· Sed ſi ademptio fiat in nõ ſollẽni adimit̃ ꝑ exceptionem·Si aũt fiat ademptio ꝑ inductioneꝫ·ſi quidem fiat inductio añ ꝯſũmationem teſtamẽti ipõ iure adimit̃ alioq̃n ꝑ exceptiõem·vt·ff·e·i· ·l·ſi ita ſit aſcriptum·et d̃ his q̃ iure def̃·l·i·§·hꝫ ⁊ ſi legi·et·§·ſed et ſumpto·⁊·l·pr·Item adimit teſtator legatum ſi rẽ alienat ex ſua ſpõtanea volũtate liberalitatis·ſ·cauſa puta donãdo·nec diſtinguimꝰ vtꝝ ꝓpter neceſſitateꝫ rei familiaris donauit an mera volũtate vt in p̃mo caſu legatũ debeat̃·in ſo nõ·hec eñ diſtictio in donãtis munificentia nõ cadit·cũ nemo in neceſſitatibꝫ liberalis exiſtat·vt·ff·de admi·le·l·rem legataꝫ vbi v̾o teſtator nõ donando rẽ ex neceſſitate alienauit legatum debet̃·niſi ꝓbet̃ teſtatorem adimere voluiſſe legatũ·ꝓbatio aũt mutate voluntas ab herede exigit̃·vt·ff·e·iij·l·fideicõmiſſa· ·§·ſi rem·Itemq̃ꝫ et ſi teſtator rem legatam pignori det·vt inſti·e·§·ſi reꝫ ſuã·Donatio aũt int̃ viꝝ et vxorẽ·q: a p̃ncipio ñ tenuit ſola pignoris obligatõne vl̃ alienatõne dicit̃ aduocari·ne poſſet poſtea ſilentio mortis ꝯfirmari·vt·ff·de dona·int̃ vi·et vxo·l·cum hꝫ·§·ſi maritus·et·§·de dona·int̃ vi·et vxo·l·ſi maritus·Item liberat̃ heres a legato ſi res legata pierit vl̃ nõ ꝯpeat Si tñ heres careat culpa·tũc eñ ſtati dãnandꝰ eſt·et ubi non ꝯpeat ſine culpa ſua cauebit·vt ſi rem apphenderit ipſam p̃ſtet aut extimationem Culpa aũt extimanda eſt nõ tñ dolo ꝓxima ſed etiã leuis·et ut nõ p̃termittat qđ debet facere·et ſit diligens in faciendo·qđ ptinet ad rei cuſtodiam·vt·ff·e·i·l·ſi cum res·§·pe·et añpe·ſed ⁊ ſi heres fuerit in mora rei p̃ſtande non liberat̃ ab interitu·Etiã ſi res eodem mõ erat pitura penes legatariuꝫ·vt·ff·e·i·l·cum res·§·vl·m̃to magis tenet̃ heres ſi ipſemet occidit rem legatã·vt·ff de v̾·ob·l·ſi ex legati·niſi iuſta cauſa occidat·ut quia in adulterio vxoris eum dep̃hendit·ut·ff·e·l· quid ergo·Item liberat̃ heres ꝓpt̃ trãſformationẽ rei·vt·ff·def̃·iij·l·lana·Nam ſi domꝰ legata eſt licet aliã in eodeꝫ loco edificauit teſtator legatũ interit niſi voluerit teſtator ꝯtrariũ·vt ·ff·e·i·l·ſi ita legatũ·§·vl·Itemq̃ꝫ eſt ſi teſtator legauit q̃drigam et vnus ex equis q̃ demonſtrabat q̃drigam·i·deſtinatus erat quadrige deceſſerit·extinguit̃ eñ legatũ niſi aliũ eodem loco teſtator ſubſtituerit·vt·ff·e·ij·l·peculiũ·§·quadrige·Item ſuccurrit̃ heredi rei legate·ſi legatarius dñim fuerit ꝯſecutus ex cauſa lucratiua·nam traditũ eſt duas lucratiuas cãs in eundem hoiem·et in eandẽ rem ꝯcurrere nõ poſſe directe·Si tñ quod mihi legatũ eſt·aliꝰ ſuo meo donauerit mihi nõ p̃iudicat̃·ut·ff·e·i·l·ſi ſeruus legatus·§·id ꝙ·Si aũt ex cauſa emptionis rem legatã fuero cõſecutuſ·non impedior p̃cium conſequi ex cauſa legati quaſi videatur res mihi abeſſe cum precium mihi abſit·vt inſtitut̃·eo·§·ſi res aliena·res tamen legata videtur petenda vt inſti·e·§·ſi cui fund̾·et ut notaui in ſumma inſti·eo·t·in p̃n·Sed et vbi res mihi legata eſt in duoꝝ teſtamentis·et ex vnius teſtamẽto ꝯſecutus ſum extimatõeꝫ rei nõ impedior ex alio rem petere·Secus ſi ex vnius teſtamento rem pleno iure cõſecutus eſſem·ita vt auelli res mihi non poſſit vt in p̃dicto·§·et·ff·e·i·l·nõ quocunq̃ꝫ· Item ſuccurritur heredi ſi eadem res ſepius in eodẽ teſtamento fuerit legata·ſatis eſt eñ eaꝫ ſemel p̃ſtari q̃ſi teſtator ſepius fuerit locutꝰ nõ ſepius legauit·vt·ff·e·ij·l·meuius·§·eum·Si aũt eadem q̃ntitas in eodẽ teſtamento ſepiꝰ leget̃ deberi poterit ſepiꝰ ſi legatarius euidentiſſimis ꝓbationibꝫ oſtenderit teſtatorẽ multiplicaſſe legatum voluiſſe·ſed vbi in diuſis volũtatibus·i· teſtamẽtis vl̃ codicillis·vel vno teſtamento et alio codicillo eadem q̃ntitas ſepius legat̃ ſepiꝰ debet̃ niſi heres ꝓbauit teſtatorem voluiſſe legatarium eſſe cõtentũ vna eaꝝ q̃ntitatũ·ut·ff· ·e·i·l·plane·§·ſi eadem·et de ꝓba·l·q̃nquaginta et·ff·e·ij·l·ſemproniꝰ·Illud notandũ eſt q̃a ſi teſtator dixerit ſcorpiũ ſeruũ meũ ſempronie ſeruire volo·nõ ꝓprietatẽ ſerui ſed vſufructũ videt̃ ei reliquiſſe·vt·ff·de vſuf·l·l·uxori fructu ·§·vl·Item notandũ eſt ſi teſtator r̃liquerit chirographũ ſui debitoris actiones ſibi ꝯpetentes videt̃ legaſſe·idem et ſi legauerit nomen·vt·ff· ·e·i·l·ſeruũ·§·eũ·Itẽ notandũ eſt ꝙ ſi·x·tibi legauero vt ea creditori meo p̃ſteſ·creditor agẽ nõ põt ex tali fideicõmiſſo·ſed heres agere põt cũ legatario·q: ipſiuſ inteſt ne a creditore ꝯueniat̃ Secus vero ſi rogauero te vt p̃ſtes ea ei qui nõ erat creditor meus·vel ſi tibi·x·legauero vt ea ꝓ ticio creditori tuo ſoluas·Nam hꝫ caſu ticius agere poteſt et nõ creditor niſi et eius ꝯtemplatione teſtator legauit·vt·ff·e·i·l·ſi cui·§·ticio·⁊ ·l·ſeruo legato·§·ſi teſtator·ff·e·iij·l·fideicõmiſſo·§·interdum·

De verborũ ⁊ reꝝ ſignificatione

Dictum eſt·ſ̃·plene de pſonis et de rebus et de act̃·in quibꝫ ius noſtruꝫ maxime ꝯſiſtit·ſed quia circa v̾borum expoſitiones et interp̃tatiões oriũtur multe dubitationes in p̃dictis tractatibꝫ·Ideo ponit de v̾boꝝ et reꝝ ſignificatione·Videndũ ergo quid ſit verbum·et vñ dicat̃·et q̃liter hic accipiat̃· Item quid ſit ſignificare et qualit̃ hic ponat̃ viſuri·poſtea q̃ñ ſtandũ ſit ſignificationi verboꝝ Et q̃ñ ſignificatio poſſit artari vel ꝓrogari

Eſt aũt verbum pſõnis cum tpibus et modis ſine caſu ſignificatiuũ actionis vl̃ paſſionis Et dicit̃ v̾bum a v̾beratu aeris·qđ cõmune eſt accidens omnibꝫ ptibus oronis tñ ꝓ iũ in hac

diſtinctione accipit̃·quia eo frequentiꝰ in omni
oȓone vtimur·hic tñ ponit̃ verbū in larga ſigni
ficatione·ſ·ƀm denotationē ꝑ qͣlibꝫ pte oȓonis·
vt dicit pſtianus in pnci· tractatus de v̉bo in fi
ne vł etiā v̉bum vt generale eſt hͦ accipiendum
vt·ff·de rebꝫ cre·l·i·§·vl·Significatio aūt ꝓprie
nihil aliud eſt quā demonſtratio facta ꝓprio no
mine rei de qua querit̃ attributo·hic aūt large
ponitur· vt etiā ſi ꝓprium nomē non inueniat·
ſi tñ res ꝑ aliud v̉buꝫ qđ aliquo modo accedere
poſſit ad rei oſtenſionem notificet̃ dicat̃ ſignifi
cari·Sed illud ſciendū eſt quia illud v̉bum ſigni
ficatione actiue ponit̃ q̃ntum ad verba·paſſiue
aūt quantū ad res·Nam verba habent ſignifi-
care·res aūt habēt ſignificari·De ſignificati
one aūt v̉borum pleniſſime et pfectiſſime trade
re nō poſſumus·Sunt aūt quedam que nō accipi
unt pfectam doctrinam·vł ꝓpt̃ infinitatem·ut
in omnibꝫ extraoꝛdinarijs criminibꝫ puniendis·
Et idem in pñti materia dici poteſt·vel ꝓpt̃ con
fuſioneꝫ rei vt cum querit̃ quā do mora ſit facta
vt·ff·de vſuris·l·mora·vel ꝓpt̃ infidelitatem ho
minū vł uarietatem pſonaꝝ·vt cum querit̃ q̃n-
ta fides ſit adhibēda teſtibꝫ·Et ideo dicit lex nō
poſſe omnes caſus qui q̃nq̃ inciderant lege cō-
prehendi·vt·ff· de le·et ſe·con·l· neqꝫ·et·l· non
poſſunt·Nos aūt ſicut et ait pſtianus aliqua ge
neralia pſtringemus· nec opoꝛtet nos dicere q̄
dam ſpecialia que ɔtinent̃ in iſto·t·ſ· quid cōti-
neat̃ nomine fundi inſtructi·vł nomine cautiōis
vł nomine familie·vł cū dico illi aut illi·Illa enī
apte explicabūtur in littera·Sciendū eſt igitur
qđ ſignificationi verboꝝ eſt inherendū·niſi te
ſtatorē aliud ſenſiſſe appareat·vt·ff·de l·iij·non
alit̃·Si igit̃ legauerit mihi ſeruū ſub appellatio
ne ſtichi cum tñ vocaret̃ pamphiluſ·nō ſtichus
qui ex verbis ſignificat̃· Sed pamphilus debe-
tur·nomina enī ſignificandoꝝ hominū gratia
repta ſunt· quia ſi quolibet alio mō intelligant̃
nil refert·vt inſtit̃·de l·§· ſi quis in noīe·Si vero
ꝑ appellatiuū aliud teſtator voluit ſignificare·
Si quidem diminuere voluit ſignificationeꝫ v̉bi
ut ſi pſes ſignificabat·et voluit pauciores ſigni
ficari ſtabit̃ teſtatoris volūtati·vt ecce legauit
ſupellectilē et enumerauit quaſdaꝫ ſpēs de ſupel
lectili vt in eis reſtringeret̃ legatum vel lega
uit argentū factū et voluit ił v̉bis ɔphēdi nu-
mos·qui ɔphenderent̃ niſi aliud apperet euiden
ter teſtatorem ſenſiſſe·vt·ff·de fundo in·le·l·cū
donationis·§·a ſententia·et·§·quidaꝫ cū et de ſu
pellectił legato·l·legata· et de auro et ar·le·l·
quintus mutius·§·item ar·Si vero voluit auge
re ſignificatōeꝫ verbi ſentio cum huio· vt ſiqui-
dem voluit augere ꝑ ea que pͥma facie eiſdem v̉
bis ɔtineri videt̃ vel ꝑ ea de quibꝫ dubitari po-
teſt an ſint in alio genere vel nō ſtabit̃ teſtato-
ris volūtati·vt ecce dubitat̃ an argenti appella
tione ɔtineat lectū argenteum·vel ſiqua alia ſu
pellex argentea eſt·vł candelebra vł ſigilla ar
gētea·vł lucerne argentee·vł imagines argē
tee·vel ſpeculum·et certe nō continent̃ ea argē
ti appellatione niſi teſtatoꝛ hēat ea argenti nu-
mero·vt·ff·de au·et ar·ł·l·⁊ ſi nō ſunt·§·an aūt·
Si vero certum eſt ea in alio genere eſſe· ꝑ que
voluit teſtatoꝛ augere ſignificationem uerbi ñ
ſtabit̃ eiꝰ voluntati· vt ecce certum eſt eſcariū
argenteum nō ɔtineri ſupellectił appellatione
et idem in penula vł toga·nō enim ex opinioni-
bus ſinguloꝝ· ſed ex cōmuni vſu nomine exau-
diūtur· nec videri quenq̃ dixiſſe cuius nō ſuo no
mine ſit vſus·Eſt ergo tā mens dicētis quā vox
ꝓprij nominis neceſſaria·nam ſi pͥoꝛ atqꝫ poten-
tioꝛ eſt quā vox mens dicentis· tñ nemo ſine vo
ce dixiſſe extimatur niſi forte ex eis qui loqui nō
poſſunt conatu ipͦ et ſono quodam et inarticu-
lata voce dicere extimemus·vt·ff·de ſupect̃·le·
·l·labeo·§·ſed de his· ſi nō diminuere vł augere
ſignificationem ſicut dictum eſt teſtatoꝛ voluit
ſed appellatiuū nomen ɔgruens ei de quo ſenſit
nō appoſuit et incogruens nomen expſſit· ſiqui-
dem eſt omnino remota ⁊ extranea ſignificatio
appoſiti ab eo qđ voluit·vt ſi ſenſit d̉ auro·et ex
pſſit de lapide·nihilominꝰ debetur·vt·ff·de l·i·l·
·iiij·Si vero poteſt coaptari·nec eſt omnino diſ
ſimilis·q̱ ſepe ꝑ ɔſuetudinem apparet·vł ꝑ vni
cam eſſentiam vł materiam ſtabit̃ voluntati ei
us·vt ecce teſtatoꝛ ſuos ſeruos iuuēs mihi lega
uit·Naꝫ eis verbis demōſtrant̃ illi qui adoleſcē
tis etatem exceſſerunt donec incipiant int̃ ſeni-
ores numerari·niſi teſtatoꝛ aliud ſenſerit·nō enī
in cauſa teſtamentoꝝ ad diffinitionem vtiqꝫ de
ſcendenduꝫ eſt cum pleruq̄ꝫ abuſiue loquant̃ nec
ꝓprijs nominibꝫ ac vocabuł ſemꝑ vtant̃· vt·ff·
de l·iij·nō aliter·§·ticius Item cartaꝝ appel
latione nō ɔtinent̃ libri neqꝫ librorum appellatō
ne ɔtinent̃ carte·niſi voluntas teſtatoris fuerit
ɔtraria·vtputa ſi quis cartas ſic reliquerit car
tas meas vniuſas qui nihil aliud quā libros ha
bebat ſtudioſus ſtudioſi· Nam in vſu pleriqꝫ li-
bros cartas appellant·vt ff·de l·iij·l· libroꝝ·§·
q̱ tñ·Cum aūt in verbis teſtatoris eſt obſcuri-
tas ꝓpt̃ generalitatem· nā obſcuritas ex gene-
ralitate ɔtingit·vt·ff· de iure fiſci·l· ita fidei·§·
nō eſt·tunc in pͥmis ſequoꝛ voluntatem defuncti
que ſi nō appareat ſequoꝛ regulam·ſ· vt potius
id accipiat̃·vt res de qua agit̃ valeat quā peat
vt·ff· de rebus du·quot̃· niſi in libertate· et·ff·
de manumiſ·teſ·cum ex pluribus·aꝉs vero ſecus
vt·ff·de l·i·ſi quis a filio·§·ſi quiſ·Si vero poteſt
valere ƀm ſignificationem vtrūqꝫ utputa lega-
uit numos·et neſcit̃ de quibus ſenſit· tunc ſumit̃
ɔiectura ex pluribus· Spectat̃ enim cōſuetudo
patriſf·in pͥmis·deinde regionis in qua teſtatoꝛ
verſatus eſt· ſed et mens patriſ fa· et legatarij
dignitas vel charitas et neceſſitas· Item eoꝝ
que pͨcedunt vł ſecunt̃·ſumaꝝ ſcripta ſunt ſeru
tanda·vt·ff·de l·i·ſi ſeruus pluriuꝫ·§·vl·q̱ ſi nec
ex illis ɔiectura capi poſſit·tūc locum habeat q̱
dicit̃ numis in diſticte legatis exiguiores lega-
ti vident̃·Si neqꝫ ex ɔſuetudine patriſ f·neqꝫ ex
regione vñ fuit neqꝫ ex ɔtextu teſtamēti poſſit
apperę·vt·ff·de l·iij·l·numis· Que aūt dicta ſūt
in vltis volūtatibꝫ ambiguꝰ aptare pleruq̄ꝫ li-
cebit etiā in ɔtractibꝫ·ar·ı̄·e·l·pe·in fine·

Si omiſſa ſit cauſa taſtamenti

QVoniam ſepe admittitur cauſa teſta
menti qn̄ legata debent p̄ſtari et qn̄
nō omiſſa cauſa teſtamenti videamus
Et ita videamus quādo locum habeat h̄ edictū
p̄toris ſi omiſſa ſit cauſa teſtamenti· Habet aūt
locum edictū in p̄miſ· ſi quis inſtitutus dolo ma
o·i·vt defraudaret legatarios et fideicōmiſſa
rios ab inteſtato adiuit repudiens ſucceſſionem
ex teſtamento· Idemq3 eſt ſi pſonam ſibi ſubie
ctam inſtitutam iubere potuit adire et nō fecit
q2 ſi ſeruus dicto nō fuit audiens·nihilomin9 in
cidit dominus in edictū· Cōpellendus eſt enim
ſeruus adire·Si vero dominus nō eſt certiorat9
a ſeruo·qd̄ ſeruus ſit inſtitutus heres ꝛ dn̄s adi
uit ab inteſtato nō incidit in edictum p̄toris·vt
vt·ff·e·l·i·i·R̄o·et·§·p̄mittere·nec·diſtinguen
dum eſt in eo qui ab inteſtato poſſidet·vtꝝ iu
re legitimo poſſideat an nō·Nam quo iure poſſi
deat hereditatē vl̄ ptem eius ꝯueniri poterit
ex hoc edicto vtiq3 ſi nō ex alia cauſa poſſideat
hereditatem·puta ꝓ emptore vl̄ ꝓ dote vel ꝓ
donato·vl̄ rei ſuande cauſa·vl̄ fideicōmiſſi cau
ſa·puta ſi quis omiſerit quidem hereditatem·ſ3
ex cauſa fideicōmiſſi poſſidet miſſus in poſ·Nec
enim rn̄debit legatarijs tenebit̄ igitur totiens
quotiens poſſidet quaſi legatarius heres vl̄ bo
noꝝ poſſeſſor·aut ſi forte q̄ſi p̄do poſſideat fin
gens ſibi aliquē titulum ab inteſtato ſucceſſiōis
et ſic poſſidet ꝓ here·vl̄ ꝓ poſſeſſore·ſed et ſi nō
poſſideat·dolo aūt fecit quo minus poſſideat in
alium transferēdo poſſeſſionē dolo malo vl̄ etiā
dolo faciendo quo min9 incipiat poſſidere tene
bit̄ legatarijs p̄ſtare legata interueniente cautō
ne euicta hereditate legata reddi·vt·ff·e·l·i·
·§·nō querimus vſq3 ad vlt·§·l· Item locum
habet edictū vbi inſtitutus repudiauit ex teſta
mento·vt alius adeat ab inteſtato·vt·ff·eo·l·i·
·§·vl· Item locū habet vbi inſtitutus repudia
uit·ut ad ſubſtitutū ꝑueniat hereditas·vt·ꝭ·e·l·
·i·et idem dicit̄ in patre inſtituto qui filiam ſibi
ſubſtitutā iuſſit adire hereditatē·ſed et cōtra
ſi filia inſtituta pater ſit ei ſubſtitutus nil videt̄
dolo fieri ſi repudiet̄ hereditas ex inſtitutione
quia nemo filie p̄rem contra votū parentum ſub
ſtituere videt̄· ſed ut arbitrium eligendi relin
quat patri iubeat filiam adire ex inſtitutiōe an
ip̄e adeat ex ſubſtitutione· vt·ff·e·l·iul̄· Ceſſat
hoc edictum rōne ꝑmiſſionis facte a teſtatore·
vt ſi nominatim ꝑmiſit heredi adire ab inteſta
to ſi vellet·vt·ff·e·l·qui aūt·i·R̄o·et·§··i· Item
ceſſat ex eo qd̄ inſtitutus voluit repellē fraudē
teſtatoris·vt ecce patronus vl̄ eius ſeruus erat
inſtitutus in legitima portione·ſed tn̄ onerat9
erat legatis multis· vn̄ patronus ab inteſtato
maluit adire·vt haberet integram legitimam
portionē·vt·ff·e·l·excuſat9·et·l·q: aūt·§· ſi pa
tron9·hodie tn̄ hec cauſa nō eſt iniuſta· et quia
ſi patronus oneratus ſit legatis relaxat̄· ne one
ret̄ in debita portione· vt inſtit·e· deliberatoꝝ
ſucceſ·§·ſi vero teſtamentū· Item excuſat̄ quis
rōne cōmunis doli· Si eīn quis ticium vl̄ meuiū
inſtituit heredes et ticio aliquid p̄legauit·et vt̄
q3 eoꝝ omiſſo teſtamento ab inteſtato poſſide
at hereditatem nō habebit ticius legatoꝝ ac
tionem·vt·ff·e·l·quidam· Idem q3 et ſi ſubſtitu
tis ab inſtitutis legata relicta ſunt et tam inſti
tuti quā ſubſtituti ab inteſtato poſſideant here
ditatem·vt·ff·e·l·ſi nō ſol·§·cum ſubſtitutis·
Item excuſat̄ quis ꝓpter onus ineſtimabile ſibi
iniunctum· Si enim frater tuus inſtituit filiū ſuū
impuberem et eidem ſubſtituat filium tuū ſub
ꝯdictione ſi eum emācipares· et tu noluiſti eum
emācipare·Sed ab inteſtato bona poſſidere nō
incidis in hoc edictum·vt·ff·e·l·matrē·§·in ſen
tentia·Eſt eīn patria poteſtas ineſtimabilis·vt
·ff·de l·i·filiuſ fa·§·ſm vulgarem· Item videtur
quiſ excuſari ſi ab inteſtato poſſedit aliqn̄·ſed po
ſtea deſiit poſſidere ſine dolo ſuo· poſſideat autē
quis·nec ne tp̄e litis ꝯteſ·eſt intuendū· vt·ff·e·
·l·qui aūt §·ſi autē is cui auferri· Item excuſat̄
q̄s rōne deficiētis ſollennitatis·vt quia ex teſta
mento nō poterat adiri hereditas·vt·ꝭ·e·l·ij·§·
q2 ſi enim· Subuenit̄ ꝑ hoc edictum legatarijs
et fideicōmiſſarijs et libertate donatis et vt ge
neralius et breuius dicam omnib3 oīno quib9 de
beri potuit ſi ex teſtamēto adita eſſet hereditas·
vt·ff·e·l·pe·§·inſtitut9·et·l·i·i·R̄o· Fideicōmiſ
ſarij vero vniuerſitatis habent aliud benefici
um·quia poſſunt ꝯpellere heredem inſtitutum
adire·vt·ff·e·ſi quis omiſſa· Si aūt alicui nō po
tuit deberi etiam adita hereditate ex teſtamē
to nō ſubuenit̄ ei ꝑ hoc edictū·vt ecce legatum
erat tibi relictum ſi mihi dares·x· Nec enim ego
legatarius ſum in cuius pſona implenda erat ꝯ
dictio·ut·ff·e·l·ſi quis ſub condicē· Si tn̄ legata
rius cauſa ꝯdictōnis implende iuſſus ſit dare he
redi inſtituto· et inſtitutus ab inteſtato poſſide
at hereditatem non alit̄ aget legatarius cū ef
fectu niſi offerat pecūiam· vt·ff·eo·l·qui aut·§·
vl· Item ſubuenit̄ heredibus omniū quibus po
tuit deberi·vt·ꝭ·eo·l·vl·Subuenit̄ aūt p̄dictis ꝑ
ſonis cōtra inſtitutos qui omiſſa cauſa teſtamē
ti ab inteſtato poſſident hereditatem· vt tene
antur legatoꝝ actione que eſt rei pſecutoria n̄
pene·et ideo ꝑpetua eſt· h̄ aūt ita eſt niſi ꝓpter
dolum defuncti heredis ꝯueniat̄ heres ei9·tūc
enim in id qd̄ ad eum ꝑuenit teneret̄· et ſi nō to
tam hereditatē aliquis ptem ue eius ex qua he
res inſtitutus eſt ab inteſtato poſſideat·ſed vel
minimā porciunculā·vl̄ etiam vnā aliquam rem
tenet̄ hoc edicto q̄uis nō ꝓp̄ie pars heredita
tis in vna re intelligat̄ cum hereditas enim ab
eo quoq3 poſſet peti qui vnam aliquā rem here
ditariam poſſideat dubitari nō oportꝫ quin ve
rum ſit qd̄ diximus·vt·ff·e·l·de libertatibus·§·
heredem et in legib3 ſubſequentib3 vſq3 ad illā
·l·ſi q̄s· Pupillus tn̄ videt̄ excuſari qui omiſit cau
ſam teſtamēti dolo tutoris·et ab inteſtato poſ
ſidet hēditatem legitimā· dat̄ eīn actio in eum
q̄tenus hereditas eſt ei acq̄ſita· et idem in adul
to·et ei9 curatore·vt·ff·e·l·ſi dolo· Item ſubue
nitur fideicōmiſſarijs cōtra legatarios· vt ſi ſo

fideicōmiſſarius a quo fideicōmiſ· relictum eſt et
hĩd egiſſet· vt omittatᷣ hereditas doloq; id fe
cit ↄueniri debeat· vt· ff· e· l· ſi quis §· quanq̄·
Item ſubueniᷣ cōtra inſtitutos qui repudiaue
rūt hēditatem· vt puemiret ad ſubſtitutū· vł le
gitimū· Diſtingue tñ vez inſtitutꝰ repudiauit
gratis aut accepta pecūia ſi gratis ↄueniᷣ poſ
ſeſſoꝛ tm̄· et nō ille qui repudiauit· Si aūt pecūia
ꝑmo ↄueniᷣ poſſeſſoꝛ· i ſubſidiū vō ꝟuaᷣ repudi
ans ut· ff· e· l· ſi qs pecūiaz· et· l· licz· ꝓponiᷣ aūt ↄ
tra p̄dictas pſonas vtił actio ex teſtamēto in q̄
veniūt oia quecūq; venirent· ſi ex teſtō adita fu
iſſet hēditas et ideo detrahiᷣ falcidia· et patro
no reſeruatᷣ ↄmodum ptis debite· vt· ff· eo· l· i· in
ꝑn· et· l· duo heredes· §· vl· et· l· p̄terea· et· l· ſi fili
us· hĩ tñ videᷣ fallere in quibuſdam· ſ· qñ legata
relicta ſunt ab inſtitutis et ſubſtitutis· et ambo
ab inteſtato poſſident hēditatez· Nam vtq; re
ſpondebit legatarijs ſuis· licet ſi inſtitutus ex te
ſtamēto adiuiſſet ea tñ p̄ſtarentᷣ que ab ipō re
licta eſſent· vt· ff· e· l· ſi nō ſolus· §· vl·

De indicta viduitate et de lege iulia miſcella tollenda

Dictum eſt· ſ· de legatis· ſed quia in le
gando ſepe indicitur viduitas· Ideo
d̄ indicta viduitate ponit· et q: circa
eam vł ea loquebatᷣ· l· iuł· miſcella· et d̄ ea ponit
nō corroboranda· ſed tollenda q: iniq̄tatem ↄti
nebat· De his ergo ſinguł videndū· et ſiquidem
mulieri vł maſculo r̄linquo ne nubat nō adiecta
pſona· vł ne nubat alicui uel vt ne nubat niſi ar
bitratu illius remittiᷣ cōdictio· vtpote publice
vtilitati ↄtraria· vt· ff· de ↄdicᷣ· et de· l· cum ita
legatuz §· ſi arbitratu· et· §· meuio· Excipiᷣ in ca
ſu ꝓpᷣ ↄtrarietatem duaz ↄdictionū· vt ecce le
gaui mł̄ieri· cc· ſi nō nupſerit· ⁊ legaui· c· ſi nupſe
rit· Mulier aūt nupſit petet· cc· et nō· c· reſidua·
Ridiculū eſt enī̄ et ut viduaz et vt nuptā admit
ti· vt· ff· de ↄdicᷣ· et de· l· ticie· Si vero lego muli
eri ne nubat certe pſone vł ſi nō nupſerit certe p
ſone vł certis pſonis vel in certo loco vel infra
certū tpus nō remittiᷣ cōdictio· imo vt habeat
legatū opoꝛtet adimpleri cōdictionem niſi talia
ſint adiecta in fraudem· l· Si enī̄ ea eſſet mulier
que alibi facile nuptias nō poſſet inuenire inꝑ
tandum eſt iure ipō reſcindi qd̄ in fraudē· l· ſcri
ptum eſt· vt· ff· de ↄdicᷣ· et de· l· cum ita legatū
ſit· et· l· hĩ modo· Si vero lego mł̄ieri ſi nupſerit
iſta nunq̄ remittitur vtpote vtilitate rei publi
ce· Si vero ita r̄liquero ſi nupſerit ticio· et hone
ſte poteſt nubere ti· repelliᷣ a legato· niſi imple
ta cōdictione· Si vero indignus ſit nuptijs eius
iſte ticius potit mł̄ier cuilibet nubē· que enī̄ ticio
nubere iubetᷣ ceteris omnibꝫ nubere ꝓhibetur·
Si ergo ticiꝰ ſit indignus tale eſt ac ſi dixiſſet ſi
nō nupſerit· nā et ceteris omnibꝫ nubere ꝓhibe
tur cū ticio cui inhoneſte nuptura ſit nubere iu=
betᷣ· vt· ff· de ↄdicᷣ· et de· l· cum ita legatuz ſit· §·
videamus· Et hec omnia ſunt cū relinquiᷣ muli
eri ſcz ita ſi nō nupſerit· ſiue ita ne nubat· Nec in
his poteſt habere locum mutiana cautio vtpo
te cū licet ↄdictio ſit in nō faciendo· nō tñ exiga
tur adimpleri· Si vero ad implere exigeretᷣ lo=
cum haberet· ſicut et in omnibꝫ que ſunt in non
faciēdo· nec poſſunt adimplere viuo legatario
vł ſi adimpleretᷣ cum malo homine eiꝰ adimple
retur· vt· ff· de ↄdicᷣ· et de· l· mutiane· et· l· cū ita
legatum eſſet· i· ſꝯ· ⁊· §· i· Si vero alij nō mł̄ieri
relinquatᷣ ita ſi nō nupſerit nō remittitur condi
ctio· ſed expectatᷣ vt adimpleatur· vt· ī· eo· l· i·
niſi ipē rogatus eſſet mulieri id ipm̄ p̄ſtare· vt
· ff· d̄ ↄdicᷣ· et de· l· auia· §· ticio· et hĩ quidem om
nia iure meritoq; obtinuerūt Iuł aūt quidem
miſcełł aliter ſtatuit ſup his· ſ· vt mulier cui ſub
condictione relictum erat ſi non vel ne nuberet
nō aliter admitteretᷣ infra annū ad legatū niſi
iuraret ſe nō nupturam· aut ſi nuberet ſpe· ꝓlis
nō cauſa libidinis nuberet· Si autez mulier poſt
annum peteret legatum opoꝛtebat eam cauere
qd̄ de cetero nō nuberet ſicut eſt in omnibus cō
dictionibꝫ que ſunt in ñ faciendo· vt in auᷣ· d̄ nu
ptijs· §· que vero que cautio piter cum ipā· l· tol=
litur tam in maſculis q̄ꝫ in feminis· quia occaſio
ne ſacramenti ſepe piurium cōmittebatur· vt· ī·
· e· l· ij· Pleno igitur iure cap̄· relictum ſi fue=
rit ſibi relictum ab extraneis· Si vero relinqua
tur mulieri a marito p̄moꝛtuo ſiquidem mulier ñ
habeat ex eo liberos idem eſt· Si autem habe=
at cap̄· legatum quantum ad vſuſ· non quantuz
ad ꝓprietatem que reſeruatᷣ liberis ꝑoris matri
monij· vt· ī· e· l· i· ſic ergo p̄dicta condictio habe
tur ꝓ nulla· Secus eſt autē vbi relinquitur muli
eri ſi vidua erit· vł quotiens vidua· vel cum vi=
dua erit· vł maſculo ſi amiſerit uxoꝛem· vel qñ
ad celibatum puenerit· hic enī̄ exigitur ↄdictio
nis euentus· vt valeat relictum· vt· ī· e· l· iij· ho=
die vero ſi relictuz a quocunq; fuerit mulieri ne
ſcd̄as ineat nuptias infra annum quidem nō pe=
titur relictum niſi ſpes nuptiaz deſinat· ut quia
monachata eſt· vel ſollenne emiſit votum cōti=
nentie· Poſt annum vero capit relictum p̄ſtita
cautione de re cum fructibus reſtituenda· ſi cō=
tra fecerit et ꝓ immobili re iuratoꝛia ſit cautio
cum hypotheca· Pro mobili ſi pſona eſt idonea
eadem ſit cautio· alioquin et fideiuſſoꝛ exigitur·
ſi p̄ſtari poteſt et cōtractis nuptijs res data vē=
dicari poteſt· et q̄ꝫ ſic admittiᷣ· ſic eſt ac ſi relic=
tum non eſſet· vnde et fructus p̄teriti tempoꝛis
reſtituūtur· vł ſi erat pecunia relicta et eam fe
nerauerit alicui reſtituet vſurā quaz habuit· Si
aūt conūterit in vtilitatē ſuā pecūiam relictam
reſtituet vſuram vſq; ad terciam centeſime· Si
aūt relicta res fiat deterioꝛ penes eam cui reli=
cta eſt ſuſtinebit medietatez piculi· Et quod di
ctum eſt in muliere ne ſcd̄as ineat nuptias ſer=
uatᷣ et in viro cui relictuz eſt· ſiliter ne ſcd̄as ineat
nuptias· vt in auᷣ· de nupᷣ· §· q̄ vō nō· Quid enī̄
ſi relinq̄tᷣ virgini· vł cuicūq; mł̄ieri ne ꝑmas in=
eat nuptias certe indubitanᷣ puto qd̄ debeant
ſeruari veteres leges·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ De his que pene nomine in teſtamen-
tis vel codicillis ſabiniani ſcribūtur vel
relinquūtur

OLim ſi pene nomine legebatur vł adi
mebat̃ vel transferebatur non tene=
bat legatum vł ademptio vł tranſla
tio·vt·ff·e·l·i·et inſtit·deł·§·pene·Pena aūt a ꝯ
dictione diſtinguebatur ex voluntate teſtato=
ris tantum·Nam ſi diceret teſtator ſi ille ita nō
fecerit pene cauſa damno eum in·x·vł adimo ei
legatum vł transfero legatum nullum erat re=
lictum pene cauſa·Condictionale aūt erat reli=
ctū ſi ita diceret relinquo illi·x·ſub illa ꝯdictio
ne ſi heres meus illđ nō fecerit·vel ſi illud fece=
rit·vt·ff·e·l·ij·Hodie vero pene cauſa vel ꝯdi=
ctionis cauſa legatum relinqui poteſt et adimi·
et transferri ſi condictio vł factum ſit poſſibile
et honeſtum·Nam ſi ſit impoſſibile vel turpe et
impoſita eſt cōdictio talis facti ei cui relinquit̃
ꝓ nō appoſita habetur ꝯdictio et nihilomin⁹ ca
pit relictuꝫ·Sed ſi apponatur ei a quo relinquit̃
nullum eſt relictum·vt inſtitut̃·de lega·§·vlt̃·et
ꝭ·eo·l·i·

¶ De fideicommiſſiꝫ

QVis poſſit fideicōmiſſum relinquere ⁊
a quo ſucceſſore·et que poſſint relinq
et qualiter·Item de mixta ꝯſideratio
ne eoꝝ pleniſſime·ſ·diximꝰ deł·et illa hic repe
tita videantur·nec eñ eſt hodie differentia int̃
ea·licet olim multe eſſent·Nam fideicōmiſſa ab
inteſtato poterant relinqui legata nō vt inſti·
de fideicō·hr̃·§·ꝑterea·Item fideicōmiſſa olim
nō petebant̃ actione·legata vtiqꝫ·vt inſti·de fi
deicō·he·in ṗn·Item fideicōmiſſuꝫ ex inutili vo
luntate vendicabat̃ legata minime·vt ait pla·
ſed tñ hoc nō ꝓbatur lege·Item fideicōmiſſum
relinqui poterat ab herede vł legatario·ſed le
gatum nō poterat relinqui a legatario·vt inſti
tut̃·de ſingul̃ rebus ꝑ fideicom·relic·in ṗn·ti·
Item legare nō poterat quis poſt mortem he=
redis vł legatarij·Sed ſecus erat in fideicōmiſ
ſis·vt inſti·deł·§·poſt mortē·Hodie aūt quicqđ
ſtatuit̃ in vno ſtatuit̃ in reliquo·imo omne lega
tum eſt fideicōmiſſum et econuſo·vt inſti·deł·§·
·i·et ꝭ·e·l·i·et·ij·et·ff·deł·i·l·i·ħ de fideicōmiſſis
ſingularibus·Nam fideicōmiſſum vniuerſitatis
quandam ſpecialem habet naturam·vt dicemꝰ
ꝭ·ad trebelł·et appellata ſunt fideicōmiſſa a fi
de·ſicut et feuda·Et poteſt fideicōmiſſuꝫ diuidi
quia aliud eſt tacitum·aliud exꝑſſum·de exꝑſſo
nō dubium eſt·Tacitum eſt vt ſi dicat teſtator
Sciant heredes mei me donaſſe·tacituꝫ enim in
terꝑtamur fideicōmiſſum·licet nō ſit donatum·
vt·ff·de dona·l·ex hac·et·ff·e·iij·l·lucius ſimile
fideicōmiſſum eſt·ꝭ·e·ꝗuis·et·ꝭ·ad trebelł·l·nō
Itemqꝫ et ſi pater filio et filia inſtitutis heredi
bus adiecerit mando tibi filia nō teſtari preſu=
mitur enim rogaſſe filiam vt hereditatem fra
tri reſtituat·vt·ff·ad trebelł·l·qui filium·Iteꝫ
fideicōmiſſuꝫ tacitum eſt ſi mater epiſtolam do
nationis ignorāte filio verb̃ fideicōmiſſi nō ſub
ſcriptam in ede ſacra poſuit ⁊ litteras tales ad edi
tuum miſit·Inſtrumentum voluntatis mee poſt
mortem filio meo tradi volo cum pluribꝫ here=
dibus inſtitutis diem ſuam obijſſet fideicō·vide
tur relictum filio·nō enim querimus cū quo de
ſuꝑ̄is qs loquat̃·ſed in quē volūtatis intentō
dirigatur·vt·ff·eo·ij·l·cum ꝑter·§·donationis·
¶ Item tacitum fideicōmiſſum eſt ſi maritꝰ ux
ore et matre heredibus inſtitutis ita cauit a te
vxor chariſſima peto·ne quid poſt mortem tuā
fratribus tuis relinquas habes filios ſororum
tuaꝝ quibus relinquas ſcis vnū fratrem filium
noſtrum occidiſſe dum rapinam faceret ei·Sed
et alia deteriora m̄i fecit·Nam ſororis filij fidei=
cōmiſſum pñt vendicare·vt·ff·deł·ij·l·lucius·§·
pe·Itē fideicōmiſſum tacitū eſt·⁊ ſi ita qs dicat
ṗdia que ad te peruenīt ꝑ tua diligētia dirigas
et curam eoꝝ agas·vt poſſint ad filios tuos ꝑ
uenire·licet nō ſatis exꝑmat fideicōmiſſum·ſed
magis ꝯſilium quā neceſſitatem relinquēdi tam̄
ea ṗdia in nepotibus poſt mortem patris eoꝝ
vim fideicōmiſſi vident̃ obtinere·vt·ff·deł·iij·
·l·fideicōmiſſa·§·ħ verba·Debent aūt heredes
vel hi qui pñt onerari legatis vel fideicōmiſſis
pere voluntati teſtatoris ſoluēdo relicta·ꝙ ſi he
res iudicium teſtatoris lege nō repſentatū mo=
nitus a iudice infra annū non implet excluditur
eo qđ ꝑter debitum naturale ꝑcepit ex eodē iu=
dicio hoc ergo cum onere ſuo dando ſup ħ cau
tionem deferēt ꝑmo ſubſtitutis mox ordine ſer=
nato coheredibꝫ adeūtibus vł generali fideicō
miſſario ſoli vł ex pluribꝫ in pte potiori vł ſpeā
li fideicōmiſſario ſoli·vł legatario maioris emo
limenti vel omnibꝫ vel uolentibus vł libertatem
in teſtamento donatis ꝑut quis eoꝝ ṗor nomi=
natus eſt exheredatis·nec hoc quidē reſpectu
poſtremo deferēt extraneo vel fiſco·vt·ꝭ·aut·de
hē·et fal··§·is igit̃·Illud notandū eſt qđ vbi fi
dei heredis aliquid nominatim ꝯmittit̃ ita demū
valebit fideicōmiſſum ſi ille extiterit heres niſi
ab alio repetet̃·vt·ff·deł·ij·l·celſus·§·vl·Item
notandū eſt ꝙ ſi is qui ſola·xxx·reliquerat ticio
legauit·xxx·ſeio·xx·meuio·x·ticiuſ·xv·ſeius·x·
meuiꝰ·v·ꝯſequet̃·ut·ff·deł·i·l·ſi quis teſtō ticio
Item notandū eſt ꝙ ſi quis habens tres lances
maiorem et minorem et minimā·legando dixe
rit lego minorem medie extimationis lancem le
gaſſe videt̃·vt·ff·de auro et ar·ł·l·qui lancem·
Res enim que minor eſt ñ vtiqꝫ minima eſt·ſed
omnis minima minor eſt·Sed ſecus eſt cum quis
duos fundos eiuſdem nominis habens legauit
fundum cornelianum et eſſet alter maioris ṗcij·
alē minoris·minor eñ videtur legatus ſi maiorē
non potuit docere legatarius·vt·ff·de lega·i·l·
apud iuł·§·ſeio·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Cōmunia de legatis et fideicōmiſſis et de in rem miſſione tollēda

OLim quidem multe erant differētie in ter legata et fideicōmiſſa. Nam aliud erat legatum. aliud fideicommiſſum. Hodie aūt fraēri cauerunt. vt quicquid in vna minus ɔtinebaē in alia ſuppleaē. Amplius etiaȝ in nomine ɔmuniōeȝ fecerunt. vt omne legatuȝ poſſit fideicōmiſſum appellari et econūſo certe. et ſubſtantia eadem eſt hodie. nā omne legatū eſt fideicōmiſſuȝ et ecōuerſo. Sed tñ in quibuſdā nō vtimī ṽbis legati ſed fideicōmiſſi. diciē em̄ fideicōmiſſaria libtas et fideicōmiſſaria hēditas ñ legataria. ſȝ hȝ eſt ꝓpē vſū. nihilominꝰ tñ vez eſt fideicōmiſſū libertatis eſſe legatū. hodie ḡ eoꝝ cōmunia ſunt cuiuſqȝ ꝓpria. Nam ꝓpriū vni us ꝓprium eſt alterius et petunē eiuſdem actionibus de quibus plene diximus. ſ̄. deľ. Item in ambobꝫ illud ſeruaē. quia res que ſubiacet reſtitutioni ꝓhibeē alienari vľ obligari. ſed liberis ſi portio legitima nō ſufficit ad dotis ſeu ꝓpter nupē. donationis oblationem pmittitur res pdictas alienare vľ obligare. ꝓ mō pſonarum honeſtati ɔgruo. Item et ſi liberi teneanē reſtituere ex cauſa fideicō. res quas dederūt in dotem vľ donaē. ꝓpē nupē. nō videtur qȝ fideicōmiſſum a liberis relictum pferaē exactioni dotis vľ donaē. ꝓpē nuptias quā liberi tenenē ſoluere. ut in auē. de reſtitutionibꝫ colľ. iiij. i. ſ. de in rem miſſione et eius duplici tractatu non dico. quia ſublata eſt omnino. nam is cui relictum eſt pure et in ſpecie ſi fuerit legantis ab adita hēditate rē poterit vendicare. ſi fuerit res aliena perſonaliter poterit agere.

De falſa cauſa adiecta in legato vel fidei commiſſo

HAdijcitur in legatis qñqȝ cauſa falſa. qñqȝ falſa demonſtratio. qñqȝ modꝰ. qñqȝ ɔdictio. Et qdam ɔdictio adijcitur p ſi vel p cum. vt. ff. de ɔdicē. in de. l. qui ꝓmiſſi. et de ṽbo. obľ. l. hmōi. in fi. et. l. ſi huius in fi. l. et. l. qȝcunqȝ. ſ. ñ ita. Qñqȝ tñ fallit pdicta regula. ex illis ṽbis nō condictio. ſed admonitō quedam videē ɔtineri. vt. ff. de tuteľ. l. muro. ſ. ſub ɔdictione. et de ṽb. obľ. ſi decem cū petiero. Modꝰ apponiē p ut. cā apponiē p quia. Et ſiqdē adijciaē falſa cauſa nō nocet legato. Nam rō legandi legato nō coheret niſi teſtatoꝛ ꝓbeē alś legaturus nō fuiſſe veluti cū ita quis dixerit ticio qa abſente me negocia mea curauit ſtichuȝ do lego. vel ita ticio. quia patrocinio eiꝰ capitali crimine liberatꝰ ſum ſtichum lego. licet em̄ neqȝ negocia teſtatoris vnqȝ geſſit ticiꝰ neqȝ patrocinio eiua liberatus eſt. legatum tñ valet. ſȝ ſi ɔdictionaliter renūciata fuerit cauſa aliud eſt veluti hȝ modo ticio. ſi negocia mea curauit fundum lego. Item falſa demonſtratio legatum ñ pimit veluti ſi quis ita legauerit ſtichum ſeruū meum ūnam tibi lego. licȝ em̄ nō verna. ſed emptus ſit de ſeruo tñ vtile legatū eſt. Et ɔueniēt ſi ita demōſtrauerit ſtichum ſeruū meum quē a ſeio emi. ſitqȝ ab alio emptus vel etiā a nllo emptus. vtile legatum eſt. ſi cōſtat de ſeruo. vt inſtiē. deľ. ſ. huic ꝓxima. et ɔdicē. de. l. cū ita legatū eſſe. ſ. falſam cauſam. Licet aūt falſa demonſtratio nō viciet legatum tñ ea nō facit legatū veluti cū quis ticio nihil legaſſet. ita ſcripſit .c. que ticio legaui. l. heres meus ſeio dato. Item qȝ dicendū eſt ex defuncti voluntate quia nō animo legandi. ſed diminuēdi legatuȝ quod falſo datum extimaret ita ſcriberet ꝓpē falſam demonſtratōeȝ legati nō habebit ſeius quam ſi vere demonſtratū fuiſſet. vt. ff. de ɔdic. et de. l. cum ita legatum eſſet. ſ. vlē. Et conferē demonſtratio in pñs tempus et plerūqȝ factā rem oſtēdit. Cauſa vero ɔfertur in pteritum tpus. cōdictio vero tantū conferē in futuꝝ ſicut et modꝰ vt. ff. deľ. i. l. ſtichum. et de ɔdic. et de. l. noiatim. ſ. vl. et ſi cer. pe. l. itaqȝ. et ī. t. i. l. ij. Quod autē dictum eſt in falſa dmonſtratiōe patere poteſt in exēplo illo ſi lego tibi. x. que tibi debeo tenet em̄ hoc legatum. ⁊ ſi nihil debeaē. Si aūt debeo ea pure et efficacič nullum legatum eſt et ſi ſine effectu vel nō pure tenet legatū. vt. ff. de lib. le. l. ſi creditoꝛ. et. l. legaui. et deľ. i. l. ſi āt. et ī. e. l. ij et hȝ in pma pſona. Nunc d tercia et ſa que vicē tercie obtinēt. ſi. x. que mihi debes lego illi vel. x. que mihi ille debet lego tibi. Si debentur in vtroqȝ caſu actionem cedere teneē hereſ. vt. ff de lib. le. l. ſi dānatus. et de. l. i. l. nō quocūqȝ. ſ. q erga. et. l. ſi ſic. ſ. ſi m. in fi. ſi nō deberenē. nihil eſt in legato. Et eſt rō differentie inē pmum caſum et duos ſequētes. q: in pmo caſu eſt intelligendus teſtatoꝛ obligare heredem ad danduȝ opponēdo id ṽbum. ſ. debeo qꝛ ſi veꝝ eſt heredi neceſſitas dandi incumbit. In alijs vero duobꝰ nō eſt intelligendus iniūgere heredi vt det. q: et ſi veꝝ ſit qȝ debeē nō ad dandū ſed ad faciēdum teneē heres ad cedendū actionē quā habȝ ſi ergo actionem habet efficacē vel inefficaceȝ eam cedit ſi nullā habet nullam cedit. q: nec poteſt. Eſt et alius caſus a paulo nō omiſſus. Si lego tibi. x. que mihi debes et pmū. ſꝫ. paulus qꝛ ſi debenē mihi. x. liberari debes ab eis ſi non debenē. x. ſunt in legato. ſed tñ poſtea corrigitur iſtud vt ſi nil debeaē nec aliqd ſit i legato. ut. ff de lib. le. l. legaui. Vbi vero qntitas nō expmiē in omni caſu. que vľ qꝑ ɔdictione habeē. vt. ff. de auro et ar. le. l. quinꝰ. ī. e. l. vl. et pe. et anp. niſi ṽba pteriti tpis et nō pñtis in legato ponātur. vt ſi dicam qȝ debuiſti vľ qȝ debuit. vt. ff. de lib. le. l. creditoꝛ. Item qȝ dictum eſt de falſa demonſtratione patet veꝝ eſſe in illo exēplo cū teſtatoꝛ in teſtamēto dicit ſibi eſſe ſolutaȝ pecūiam a debitoꝛe. Illa enim ṽba. aut ſolutaȝ pecuniā debitam teſtatori declarant. aut volūtatem eius volentis liberare debitoꝛeȝ manifeſte oſtendūt. et ideo aut peti qȝ ſolutum eſt non pt aut ex cā fideicōmiſſi. vt debitoꝛ libereē agēdū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eſt niſi liquido poſſit ꝓbari teſtatorem nõ volu
iſſe liberare debitorẽ. Sed errore lapſum ſolutã
eſſe ſibi hanc pecuniam eſtimaſſe. ut. ꝭ. e. l. i. Item
niſi ꝓbet ſolutio vera pſumit fideicõmiſſum. ut
ꝭ. de dona. l. ſi donatio. Nec obſtat qd legit. ff.
de l. ij. l. ticia. §. gaius. Ibi eñ teſtator nõ dixerat
vxorem ſibi ſoluiſſe aliqd debitũ vnde nõ erant
vba liberationis. imo dixerat nullaʒ eſſe pecuniaʒ
penes vxorem ſuã nec aliud quicq̃. et ido nõ vo
lebat eam inquietare. Si ergo aliqua appareant
eſſe corã uxore tenebit heredibꝫ teſtatoris. qa
patet teſtatorẽ fuiſſe deceptum in aſſertiõe ſua
De mõ et condictione inſerta legatis dicetur in
ſequentibus duabus rubricis.

De his que ſub modo legata vl' fidei cõmiſſa relinquitur

Modus et condictio inſerunt. quãq; in le
gatis. vt. ꝭ. e. pꝛ. dictum eſt. et ↄferũ
tur in futuꝝ tempus. et habet mod9
p condictõe. quia vtrobiq; nõ impleto eo qd uo
luit teſtator impleri puatur legatarius legato
niſi nõ ſteterit p legatariũ. ſed p alium in cuius
pſona teſtator voluit modũ vel ↄdictionem im-
pleri. vt. ꝭ. e. l. i. ꝛ dicem9. ꝭ. e. pꝛ. Eſt qdam diffe
rentia int modũ ꝛ ↄdictionez. quia vbi legatuʒ
eſt ſub modo legatari9 ſtatim põt petẽ legatũ
pſtita cautione de mõ implendo. ſed in ↄdictio-
nali legato nõ agit legatarius niſi impleta ↄdi-
ctione. vt. ff. de ↄdict. et de. l. qui heredi. §. vlt.
et de annuis le. liberto. §. lucius. et de fideicõ. lib.
. l. cũ in teſtamento. et de l. iij. ſit tibi legatum

De condictõnibus inſertis tam in legatis q̃ fideicõmiſſis et libertatibus

Quia ↄdictões plerũq; apponũtur le
gatis de eis videamus. Quid ſit cõdi
ctio. et qualit diuidatur et de effectu
ipaꝝ. Eſt aũt ↄdictio quedã legati ſuſpenſio
cuius defectus ſiue ↄſummatõ pendet de futuro
et apponit p ſi vel p cum. vt diximus. ꝭ. de falſa
cã. vbum aũt vt nõ denotat ↄdictionez ſed cãm
vt. ff. d ↄtrahẽ. emp. l. cum ab eo. Diſtinguunt
ↄdictiones. quia alie ſunt expſſe. alie tacite. In
eſt aũt condictio legati cum ita legamus qd ex
aretuſa natũ erit heres dato. aut fũdo fruct9 q
ex eo fundo pcepti fuerint aut ſuũ quẽ aliꝫ nõ le
gauero. vt. ff. e. l. i. §. vl. Item de tacita ↄdictio
ne habuim9 exemplũ ſup. de inſti. ſub ↄdictõne
. l. generalit. ſcʒ de eo qui rogauit filiũ ſuum re-
ſtituere hẽditatem poſt mortem ſuã ineſt ↄdi-
ctio ſi moriat ſine liberis. Item ↄdictionũ qdaʒ
ſunt pſtatiue quedã mixte quedã cauſales. vt di-
ximus. ꝭ. de inſti. Item quedaʒ ſunt in dando q̃-
dam in faciendo. Et ſiquidem ↄdictio cõſiſtat in
dando debet eã legatarius demũ poſt mortem
teſtatoris et ſcienẽ adimplere. Nam ſi fato fe-
cerit nõ videt obtemperaſſe volũtati. Si võ in
faciendo ↄſiſtat et pmiſcua ſit ↄdictio. i. que fa
cile et frequent adimpleri ↄtingit idem eſt in ea
qd eſt in ſupiore que eſt in dando. vt ecce lega-
uit mihi ſi aſcendero capitoliũ. Si vero cõdictõ
nõ facile vl' frequent impleat. ſatis eſt eam im-
pleri mortuo vl' viuo teſtatore. vt ecce legauit
mihi ſi fierem ↄſul ſi illam accipem in uxorem. ſi
nauis venerit ex aſia. vt. ff. e. l. ij. et. l. ſi iã facta.
. §. item ſciendũ. et. l. ↄdictio. et. ꝭ. de inſti. ꝛ ſub.
. l. ſi quis. Sed quidã pmiſcuam appellant condi
ctionẽ eam que pt reiterari non pmiſcuã eam q̃
nõ reiterat. pdictis tñ regulis derogat ꝓpt ne-
ceſſitatem factoꝝ. et volũtatem teſtatoris que
in ↄdictionibꝫ pmum locũ obtinet ea que regit
ↄdictiones. vt. ff. e. l. in ↄdictionibꝫ. nam ↄdictõ
num que in futuꝝ conferunt triplex natura eſt
vt quedam ad id tpus quo teſtator viuat. Que
dam ad id qd mortem eius futuꝝ ſit quedã ad
alteꝝ ptineant. tpus aũt vl' certum vel infini
tum ↄphendat. Nam hẽ condictio ticie ſi nupſe-
rit mihi niſi viuente teſtatore impleri nõ poteſt
Illa aũt ↄdictio ſi ad exeqas funeris mei venerit
niſi poſt mortẽ impleri nõ poteſt. Illa vero ſi fi
lio meo nupſerit. vl' viuo teſtatore vel mortuo
impleri poteſt. et pma et tercia ↄdictio infinitũ
habet tpus. qñcunq; eñ nupſerit implet condi
ctio. ſ. pma. qñcunq; nubat in vita vl' poſt mor-
tem ſcda ad certum tpus aſcripta eſt. qa nõ qñ-
cunq; poſt mortẽ. ſed cũ teſtator funerat imple
tur. vt. ff. e. l. ↄdictionũ. Item ↄdictionũ que
dam ↄſiſtunt in faciendo. quedã in nõ faciendo.
Et ſiquidem adiciat in faciendo. aut eſt impoſſi
bile. aut turpe. et tũc remittit omnino ↄdictio ſi
ſit adiecta ei cui relinquit. vt. ff. eo. l. obtinuit. et
. l. nõ dubitamus. Secus ſi adiciat ei a quo relin
quit. vt inſti. de l. §. vlt. aut eſt poſſibile. nec tur-
pe. et tũc aut erat iam factũ tpe teſtamenti. qd
fieri teſtator voluit. aut non. ſi factum erat aut
ignorante teſtatore. et tũc p puro habet lega-
tum. aut ſciente et tũc exigit vt iteꝝ fiat qd vo
luit teſtator. vt. ff. eo. l. ſi iam facta. Si vero fa-
ctum nõ erat aut pendebat hec ↄdictõ ex facto
meo tm. i. legatarij. vt ſi manumiſero ſeruum ſi
aſcendero capitolium. Aut ex facto meo et alie-
no. vt ſi contrahã cum illa. ſi morer cũ illa. ſi dem
illi. x. In pmo caſu ſi cãu impediar totũ ↄſequor
legatum. vt. ff. de ↄdict. inſti. l. que ſub ↄdict. §.
quotiens. Si impedior p alium nihil ↄſequor niſi
libertatẽ. ſed impediens tenet ſm q̃litatem de-
licti. ſ. l. aquil. vel ↄdict. furtiua vl' act. in factuʒ
vt. ꝭ. ad. l. aq. l. inde neratius. §. item iul. et de ↄ-
dict. fur. l. iij. et de ↄdict. cauſa da. l. iij. §. vl. et. ff
. e. l. quibus diebus. i. ſ̃o. et. l. queſitũ. ſed illo nõ
exiſtente ſoluendo forte equum erit me admitti
ad legatum. vt. ff. de eo p quẽ fac. erit. l. vl. In
ſcdo caſu ſi caſu fortuito impedior nihil ↄſequor
niſi libertatem. vt tñ poſt libertatẽ eadem pe-
cunia det. vl' niſi ſint alimenta. vt. ff. e. l. in teſta
mento. et. l. cum ita dat. et. l. ticio centũ. §. ante
nuptẽ. et. l. illis. et de ↄdict. cã da. l. iij. §. vl. et. ꝭ. e.
. l. vlt. Item qñq; ptem ↄſequor ſi p pte implet
ↄdictio que in duos erat collata. vt. ff. e. l. pe. et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·l·item ſi·Si aũt impediat̃ p aliũ in cuius pſona
poſita eſt condictio totum conſequor· vt·ff·e·l·
in teſtamẽto·Illud no·q̃ in nullo caſu ⁊ in nlla
ↄdictione quid conſequor ſi ſtet p me·vt·ff·e·in
teſtamento·et de ↄdic·et inſti·l·verum·In caſu=
ali aũt condictione ſi caſu deficiat certũ eſt me ñ
admitti·In mixta illud dico ſiue caſu ſiue p aliũ
deficiat· quia nõ pendet ex facto meo tantũ·vt
colligit̃·ſ̃·de inſti·et ſubſti·l·ſi pater·Si võ nllo
modo impedior implere ↄdictionem· Adimplã
eam debeo ſicut diſtinctũ eſt ſciens et poſt mor=
tem·nec aliť admittar ad legatuz· niſi nihil poſ
ſit alicui imputari·q̃ impediuit me·vt diximus·
·ſ̃·vt·ff·e·qui heredi·§·vlt̃· et·l·queſitum·et·l·
in teſtamẽto quidẽ· Et ſiq̃dem tp̃us ñ ſit adiectũ
parebo qñ voluero licet videat̃ cõtradicere·in
·ff·e·l·hͣ ↄdictio·Sed qd̃ ibi dicit ſic recipiendã
ↄdictionẽ·Si cũ p̃mũ potuerit capitoliũ aſcende
rit·Sic eſt intelligendũ cum p̃mũ·i·poſt mortez
teſtatoris nõ añ·vt patz exp̃miſſis·Si vero tem
pus ſit adiectũ infra illud tp̃us debeo pere ↄdi=
ctioni et ↄputat̃ tp̃us ab adita hereditate nõ a
morte teſtatoris·vt·ff·e·l·ſi in diem· Item non
videt̃ qd̃ mihi cedant dies illi q̃bus impedior a
vicino implẽ ↄdictiõez cum ad pendũ ↄdictioni
ire vellẽ·vt·ff·e·l·q̃bus dieb᷒·Igit̃ relinquo ſe
quẽti tp̃e neceſſe eſt impleri ↄdictionẽ·et ſiq̃dez
vna ſit ↄdictio·q̃d obtineat in ea dictum eſt·Si
aũt pl̃es ſunt ↄdictões diſtinguendũ eſt·vtruz
ſint diſiũctiuo mõ aſcp̃te·an copl̃atiuo· In p̃mo
caſu ſatis eſt vnã impleri· In ſo vtraq̃z implen
da eſt·vt·ff·e·l·cũ pupill̃·§·diſiũctiuo·et ꝺ ↄdi·
inſtit̃·l·ſi heredi·Porro ꝰ iuſſus eſt aliq̃s eſſe li=
ber ſi rõnes reddiderit· Q̃dam ſpeãle obſuat̃
vt ſiq̃dem nihil ſit in reliq̃s·putavideat̃ omnino
eſſe datio libẽtatis·vt·ff·de euic·l·qui libertatis
·§·ſtus·Si võ aliquid eſt in reliq̃s nõ ſolũ datio
pecũie eſt in ↄdictiõe·ſed etiã factũ·ſ·qd̃ inſtru
at dñm in rõnibus· Et ita ↄdictio iſta ex q̃dam
mixtura ↄſiſtit· Nam nõ vtiq̃z ſi ille informet et
reliqua obtulerit liber erit· Non eñ teſtator hͣ
ſenſit ſed illud vt rõnes reddat q̃uo ſeruus red
dere ſolet·i·legẽdas offerre rõnes p̃mũ·deĩp̃e
ↄputandas vt explorari poſſit imputatões p
be an ĩprobe referant̃ accepta recte relata an
nõ recte·ita eñ incipit q̃dã res a facto·puenit
aũt ad pecũiaz in iſtis ꝰbis etiã heredes noticia
inſtrui rõnum·vt ſciã quid in q̃cunq̃z rõne ſcp̃tũ
ſit·nam qd̃ ip̃e viuꝰ facturus erat ab heredibꝰ
ſuis fieri iuſſiſſe intelligitur· Ille aũt nõ ſic ſole=
bat ſeruo oſtendẽri reliquas rõnes ſubſcribere
ſed ita vt legeret examinaret exciperet·nõ ergo
hanc ſolã habet ſignificatõez ſi cautiões inſtru
mentaq̃z oĩa actus ſui exhibũit heredi· ſed et ſi
reliqua ſolũit·vt·ff·e·l·cũ ſeruus·Ad hoc autẽ
vt reddãt̃ rõnes·et q̃liter debeãt reddi arbit̃ ꝺ
legari debet qui excuſſis rõnib᷒ declarabunt ea
que reliqua ſunt·et quas rõnes· et que inſtrumẽ
ta tradere aut exhibere dñis ſuis debeat ſeruꝰ
et ſic nõ impedit̃ ſerui libertas ſiue reddite ſint
rõnes ſiue ſtet p heredem quo minꝰ reddant̃ ut
·ff·e·ſi cui libertas·impleri debent ↄdictiones q̃

ↄſiſtunt in dando ab eo quẽ voluit teſtator da=
re cã condictiõis iplende ſi maior ẽ· Sed et ſi pu=
pillus eſt pere poteſt ſine tutoris auctte· nec ob=
ſtat qd̃ expleta ↄdictione neceſſarius heres ali
qñ eſſe poteſt· Nam hͣ iure p̃tãtis ſit nõ ↄdictio
nis explete· Item ſeruꝰ vl̃ filiuſfa· ſine iuſſu pa=
tris vl̃ dñi ↄdictionẽ implere p̃nt·quia eo facto
nemo fraudat̃·vt·ff·e·l·ↄdictionib᷒· Itez deb᷒
implere ↄdictõnes in eius pſona cui voluit teſta
tor dari cauſa ↄdictionis implende ſi maior eſt ·
Si aũt pupillus eſt vl̃ adultus eoꝝ tutorib᷒ vel
curatorib᷒ vtilit̃ dari põt· ut videat̃ impleta cõ
dictio· Ipi aũt pupillo vl̃ adulto nõ recte ſoluit̃
ñ poſtmodũ in eoꝝ vtilitatẽ ↄũtat̃ pecũia· tũc
eñ ↄfirmat̃ datio alioq̃n nulla eſſet·ne datio ex
minoꝝ imbecillitate peat· nec eñ id egit teſta
tor vt quoq̃ mõ eſſet datũ expleta videret̃ eſſe
cõdictio·vt·ff·de ſol̃·ſi ſeruus daret·x· et·l·ſti=
chum·aut pamphilũ·§·vſuf· Illud nõ videt̃ inq̃
rendũ in pſona illius cui dari debet pecũia cauſa
implende ↄdictionis poſſit ex teſtamẽto cape ã
nõ·vtrobiq̃z eñ eſt ei nũanda pecũia· licet nõ fi
at accipientis· Quid eñ intereſt· an tali pſone da
ri iubeat̃·an aliq̃ loco ponere·vel in mari deiicẽ
neq̃z eñ illud qd̃ ad talem pſonã puẽtuꝝ eſt te
ſtamenti noĩe·ſed mortis cauſa capit̃·vt·ff·e·l·
meuius cui· Debeo aũt pecũiam dare cã implen
de ↄdictionis totaz ſi totum poſſum cape lega=
tũ·vl̃ ſi duo ſimus legatarij iuſſi dare pecuniam
cauſa implende ↄdictionis q̃libet debet dare p
portione ſua·et licet vnꝰ noſtrum moriat̃ et plu
res ei ſuccedãt·nullus eoꝝ dando pecũiam pro
p̃te hereditaria ↄſequit̃ legatum· Sed oportet
tñ dari q̃ntum debeat dare legatariꝰ defũctꝰ
vt·ff·e·l·cum fund· Cum võ legatarius capit p
p̃te legatum p ea p̃te debet dare pecũiaz·ut·ff
·e·l·plauciuſ̃·§·item ſcindit̃· Vbi aũt pl̃es pſone
aliquid facere iuſſi ſunt·ſiq̃dem factũ ſit diuiduũ
puta ſi aſcenderit capitoliũ quiſq̃z aſcẽdendo ad
mittet̃ ad legatum·q̃ pl̃aliter ꝰbum p̃latũ di=
uiſiue geminat ſignificatiõem ſingularis·vt·ff
·e·l·falſa demonſtratio·§· quid ergo·et·ĩ·eo·l·ſi
plures· Si vero ſit indiuiduũ ſufficit p vnum im
pleri niſi teſtator ſatis nõ habuit p aliquẽ ſoluz
impleri ↄdictionem·ut·ff·de manumiſ̃·te·l·ſi ita
fuerit·et·ff·e·l·tales· Si aũt ↄdictio eſt in nõ fa
ciendo·quia non poteſt in p̃nti· ex toto impleri
condictio ſuccedit muciana cautio·qua preſtita
ſoluit̃ relictum·vt·ff·e·l·muciane·niſi p aliã cõ=
dictionem deferat̃ legatum·vt·ff·e·quia·§·mu=
ciana·hoc ita ſi condictio nõ poteſt exiſtẽ viuen
te legatario·aut ſi poteſt exiſtere cũ peſſimo tñ
homine vt ecce legatum eſt ticie ſi a liberis nõ
diſceſſerit·licet eñ viua ticia mortuis liberis ei=
us condictio legati poſſit exiſtere· nihilominus
tñ ticia ↄſequet̃ legatum p̃ſtita cautione·neq̃z
eñ debet opponi matri tam criminoſa interp̃ta
tio nõ imponende cautionis peſſimo·ido dixi q̃
ſecus eſt ſi relinquat̃ uxori alicuius·ſi nõ miſerit
libellũ repudij· Nam et plereq̃z gaudent ꝺ mor=
te maritoꝝ·vt·ff·e·l·pater·§·ſocrus· Porro
quedam condictio puta ſi non nupſerit omnino

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

remittiť quaſi otra vtilitatem rei pub. Secus ſi
dictū eſt ſi nupſerit illi. vt diximꝰ. ſ̄. ꝺ indicta vi
duitate. Impoſita aūt muciana cautōne agitur
ex ea ſi legatarius alquid fecerit contra cautō
nem. Nam et res et fructus reſtituit. vt. ff. eo. l.
heres. §. qui poſt. Item illud notandum eſt qꝺ
quotienſcūqꝫ ſtat p heredem cuius intēſt cōdi
ctionem non impleri. ꝑ impleta habetur. Item
illud notandum eſt qꝺ vbi condictiones ſunt ta
cite nō fiunt legata ꝯdictionalia. vt. ff. e. l. con
dictiones que al's dicuntur agentem ꝑtinus re
pellere. vt. ff. e. l. eas. Si vero fuerit expſſa con
dictio. ſecus eſt niſi fuerit legatum ſub eadē cō
dictōne ſub qua heres quis futurus eſt. vt. ff. e.
. l. in ꝯdictionibus. §. hꝫ ſcriptura.

De vſuris et fructibus legatorum et fideicommiſſorum

Licet al's in actiōe que ſtricti iuris eſt
vſure nō veniunt etiam lite ꝯteſ. ſm
nos. vt. ſ̄. de ꝯdic. inde. l. i. licet froge
rius dixerit contrarium Tn̄ in actione ex teſta
mento et fructus et etiam vſure veniunt. Com
patur eīm iudicijs bone fidei. vt. ſ̄. ex quibꝰ cau
ſis in inte. reſti. nō eſt ne. l. in minoꝝ. vnde ſicut
in bone fidei iudicijs ex qualibꝫ mora veniūt vſu
re ita et hic. i. a tempore intēpellationis cum he
res nullam iuſtam cauſam ꝑtendit non faciende
ſolutionis. Quid eīm ſi incertum ſit q̄ntum nomi
ne falcidie dēat detrahi quo caſu ſubueniri po
teſt legatario ꝑ cautionem vt capiat legatum
totum: p̄ſtita ſatiſdatione de reſtituendo eo qꝺ
accepit vltra quā liceat cape per. l. falcidiam ꝙ
ſi legatarius ſatiſdare nō poteſt remittiť ei ſa
tiſdatio et arbiter delegatur qui agnoſcat an ⁊
quantū debeat detrahi nomine falcidie. vt. ī. e.
. l. ij. et. ff. ſi cui pluſq̄ per le. fal. l. cum nō facile.
ſed forte videreť alicui ꝙ tantū a lite ꝯteſ. con
currerent vſure quia. l. omnes hmōi. t. locuntur
de litis ꝯteſtatione. ſed nō eſt ita. vt. ff. deľ. ij. ſi
quis ſeruo. et. l. ticia ſeio. §. vſuras. et vt legato
rũ noie ca. l. i. §. belliſſime. Fructus quoqꝫ poſt
morā veniunt et fetus equaꝝ ſi eque fuerint ali
ene. Nam ſi fuerint teſtatoris ab adita heredi
tate tranſit dominiū in legatariū non a die mor
tis. vt. ff. de furt. l. a ticio herede. et. ī. e. l. vlť. et
. ff. de vſuris. l. equis ergo ab adita hereditate
fructus ꝑtinent ad legatariū. vt. ff. de vſuris. l.
herennius modeſtinus. ꝶ. fructus. ſed tamen
hereſ poſſꝫ excuſari a fructibꝰ ſi neſciret rem le
gatam et pcipet eos an̄ moram et conſumeret.
vt. ff. de acquiř. re. do. l. queſitum. de fructibꝰ er
go rei legate qui pcipiunť poſt liť. ꝯte. q̄nnimo
et poſt diffinitiuā ſententiaꝫ a qua eſt. vľ nō eſt
appellatum indubitanť teneť heres. Nam etiā
quadrimeſtris temporis intēcapedo vel penden
tis appellationis iudicantis dilationem dare nō
lucra debet afferre de fructibus etiam pcipien
dis in quadrimeſtri tempore teneť heres. ſi an̄
litis ꝯteſ. fuerit in mora et difficile eſt qꝺ mora
non p̄cedente pueniať ad iudicem. ſed tn̄ poteſt
eſſe ꝯtrarium ꝓpť dubitationem rōnis. l. fal. vt
. ff. de vſuř. l. in fideicōmiſſis.

Ad ſenatuſconſultum trebellianū et de incertis pſonis

Dictum eſt ꝺ fideicōmiſſis ſingularibꝰ
nūc audiamus de vniūſalibꝰ. ſ. ſicut di
ctum eſt de relictis et eoꝝ augmētis
Nūc audiamus de diminutiōibꝰ ipoꝝ. et qꝛ reli
cta vniūſalia que ſunt digniora diminuūť p tre
belľ. ſingľaria de falcanť p. l. fal. ꝑmo ꝺ trebel
liano lequam̄ et de incertis pſonis. Eſt tn̄ p̄emit
tendum qꝺ ſup fideicōmiſſis vniūſalibꝰ quā pſa
ſenatuſcōſulta olim fuerūt facta. ſ. trebellianū
et pegaſianū et cuiuſqꝫ eoꝝ ꝓpria ſatiſ facile eſt
videre in littera inſti. de fideicō. here. §. is vero
et. §. ſꝫ quia. et. §. ex ſinguliſ. Sed qꝛ omne ius ho
die in trebellianū tranſlatū eſt. ut in p̄dicto. t. §.
ſed quia. iō de trebelliano videndū que ſint eius
remedia et quibꝰ ea ꝑficiant. et qn̄ et qualiť.
Sunt aūt eiꝰ remedia. v. Primū eſt vt quis coga
tur adire. Scōm vt inſtituere. Terciū vt tranſe
ant actiōes in fideicōmiſſariū. Quartū de q̄rte
deductiōe. Quintū vt heres qui reſtituit. et ha
beat exceptōeꝫ ſi ꝯueniať et remoueať exceptio
ne. ſi agat et ꝺ his remedijs ſuo ordine videndū
eſt. ſ. eo diligenť p̄cognito q̄s poſſit a teſtato
re rogare adire hēditatem et reſtituē et qualiť
poſſit rogari. Rogari p̄t heres etiā a filioſ. in
caſtrenſi peculio vel q̄ſi caſtrēſi inſtitutus. Iteꝫ
ab inteſtato veniētes et bonoꝝ poſſeſſoreſ. nec
diſtinguiť in inſtitutis ſint ſingulares pſone. an
municipes vľ collegiū. imo et ſi ad fiſcū bona va
cantia deferanť teneť adire idem et in q̄buſlibꝫ
p̄ditis magnis dignitatibus. vt. ff. e. l. i. §. hoc
aūt. et. §. in filij. et. §. ſed. et qui magna. et. l. recu
ſare. §. meminiſſe. ⁊. §. fiſco. et. §. ſi municipes.
Item rogari pn̄t heredes inſtituti q̄uis ſolidū
cape nō poſſint. Nam ex hac cā rogati reſtituē
ꝯpellerenť cū nihil oneris apud eos remanſuꝝ
ſit. vt. ff. eo. l. cogi. §. hi qui ſolidū. Quid ſi inſti
tutus nihil oīno poterat cape videť ſm rōnem
p̄dicte. l. idem cū nihil oneris et c̄ eſt p̄terea ex
emplū ſingulariū relictoꝝ. Nam ſi nihil capere
poſſit legatariꝰ qui alij reſtituere rogatus eſt.
tn̄ totū petit et reſtituit. vt. ff. ſi q̄s aliquē te ꝑ
hi. l. i. §. ſed ſi legatariꝰ. et. ff. deľ. ij. l. cū ei. et. ff.
de ex cu. tu. l. legatarius. Econtrario occurrit qꝛ
vbi nō tenet teſtamentū adhuc pendente cōdi
ctione nō cogiť adire et reſtituē nec ſi velit p̄ōt
vt. ff. ad trebelľ. l. ſed ſi alio. §. vlť. et. l. ſed ſi an̄
cur nō idem et ſi nullum ſit teſtamentum ꝓpť cō
dictionē inſtituti. Iob. putat aliud eſſe in here
ditate quā in relictis ſingularibꝰ. Et eſt rō. q̄a ſi
hꝫ cape nō poteſt. tenet tn̄ teſtamentū ꝓpť inſti
tutionē que rite facta eſt et tenet. non eīm teſta
mentū pendet ex legatis. ſed legata ex teſtamē
to. vn̄ cū teſtamentū teneat recte ꝑ tali legato
et a tali pſona peteť. quia nō ſui ꝯmodo id cedit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſed heredis inſtitutio caput eſt teſtamē:i et te=
ſtamentū pendet ex ea· vt inſtiē· del̄ §·aū· Ea
aūt nulla exn̄te nullus ex teſtamēto ſibi aliquid
vendicare pt·Sed ſecus ubi inſtitutus ptem ca=
pit·Nam tūc ne defunctus ꝑ pte teſtatus ꝑ pte
inteſtatus deceſſiſſem dicat̄ totum cape·dicen=
dū eſt·ſed reſtituere tenet̄ de capiēte ptem po=
nit̄ exemplū·ſ· de ſe·nup·l·i·et eſt etiā ar·ꝑ hac
cpione·qa lex dicit inſtitutiōez eius qui cape nō
poteſt haberi ꝑ nō ſcpta et in ea cauſa eſſe·ac ſi
inſtitut⁹ ille nō eſſet·vt·ſ·de hē·inſti·l·i·et·ff·d
ꝑ nō ſcp·l·ſi in metallū·vel dic habet̄ ꝑ nō ſcri=
pta q̄ntum ad ɔmodū ſuū·ſed q̄ntū ad onus ſuū
·i·ad ɔmodū fideicōmiſſarij tenet· vt·ff· de his
que ꝑ nō ſcp·l·i· ¶ Rogari pōt quis adire q̄buſ
cunqꝫ v̄bis ſiue em̄ dicat hēditatem meā vel fa
miliā vl̄ pecūiam vl̄ vniūſam rem ſuā vel omnia
ſua uel p̄rimoniū vl̄ facultates· uel ſi dicat quis
quicq̄d habeo uel ſi cenſum·vl̄ ſi fortunas ſuas·
uel ſubam ſuā·vl̄ ſi dixerit peculiū· quia pleriqꝫ
p̄rimoniū peculiū dicūt recte rogatus eſt· Sed
et ſi dicat quicq̄d ad te vl̄ ex hēditate bonis ue
meis puenerit·rogo· reſtituas cogi poterit adi
re et generalit̄ dici pōt quē nō poſſe cogi adire
et reſtituere·ſi de re vel q̄ntitate fuit rogatus·
Ceteꝝ ſi de vniūſitate tota vl̄ quota pte ſenſe=
rit teſtator habꝫ locū trebell̄··vt·ff·e·l·nam q
·§·vl·et·l·l̄·omnia·et·l·cogi· vſqꝫ ad illum·§·in
de querit̄· Item rogari pt heres· nō tm̄ de he
reditate teſtatoris tota vl̄ eius portione· ſꝫ etiā
vt reſtituat hēditatem ſeianā totam vl̄ ptem
que ad eam puenerat·Sed et ſi miles rogauerit
quē res italicas reſtituere vl̄ puīnciales cogi de
bebit adire et reſtituē qua rōne miles ex certa
re inſtituit heredem et trāſibunt actiōes·vt·ff·
·e·l·cogi·§·ſed et ſi q̄s non hereditatis·§·ſed et
ſi miles· ¶ Item rogari pt q̄s vt aliquē hēdem
faciat nō vt teneat directo·ſed vt videat̄ roga
tus de reſtituēdo quicquid habuit ex hēditate
defuncti retenta quarta· vt·ff·eo·l·ex facto
Item rogari poteſt quis pure et ſub ɔdictione
vt inſti·e·§·pōt·et ex certo tpe vl̄ etiaꝫ ex incer
to puta poſt mortē ſuam et in certo loco·vt·ff·e
·l·recuſare·§·vl·et·l·ſed ſciendū· et·ſ̄·d fideicō·
·l·poſt mortē ſuam· Nūc videamus ꝑ quē roga=
tus ɔpellat̄ adire et reſtituere·hꝫ em̄ requirere
tempeſtinū eſt veluti ſi p̄tor aut ɔſul fuerit inſti
tutus heres et ſuſpectā hereditatē dicat·an co
gi poſſit a p̄tore adire et reſtituere· Dicendum
eſt p̄torem q̄dem in p̄torē vel ɔſulem in ɔſulem
nullū impium habere· Sed ſi ſue iuriſditione ſe
ſubijciant ſolet p̄tor in eos ius dicere·ſed ſi ipſe
p̄tor inſtitutus ſuſpectam dicat ipē ſe non pote
rit cogere q: triplici officio fungi non pt ſuſpe
ctam dicentis et coacti et cogentis·Sed in his
omnib⁊ caſibus et ſiſibus p̄ncipale auxiliū implo
randum eſt·ſed illud nō impedit coactionē ſi in=
ſtitutus heres ſit pat̄ magiſtratus et ipm̄ hēat
in ptāte ſua·Nam q̄d ad ius publicū ptinet non
ſequit̄ ius ptātis·ut·ff·e·l·ille a quo·§·tempeſti
uū·et·§·vl·et·l· nam q · ¶ Compellit̄ inſtitutus
adire poſtulante eo cui tota hereditas eſt reli=
cta vel ps eiuſ·quota vt tercia dimidia vl̄ vncia
Secus ſi de re vl̄ de reb⁊ aliquib⁊·vl̄ de libertate
quis roget̄·Et eſt rō quia nō debet quis ɔpelli
hēditatem adire vt emolimentū hēditatis qui
dem refūdat·ipē v̄o oneribꝫ hereditarijs obſtri
ctus relinquat̄ q̄d fieret ſi ꝑ fideicōmiſſo ſingu=
lari cogeret̄·Ceſſat ergo ɔpulſio·licet indemni
tatis cautio offerat̄·vt·ff·e·l· nam q·§·nō oīs
habet̄ etiā mixta ɔſideratio eoꝝ q̄ rogati·ſunt
et a quib⁊ reſtituenda eſt hēditas·Filiꝰ em̄ fa=
patrē ſuuꝫ in cuius ptāte eſt nō poteſt ɔpellere
adire et reſtituere niſi pat̄ multa in fraudem fi
deicō· facere ꝓbet̄· tūc em̄ etiam filio exiſtenti
empti in ptāte ſua cogit̄ reſtituere hēditatem
ne quid in ea q̄ꝺiu filius eius viueret iuris ha=
beret pat̄ et obtinet·hꝫ etiā ſi pater filio ſuo re=
ſtituere rogetur hēditatem ſub illa ɔdictione
ſi deſierit eſſe in ptāte eius· vt·ff·eo·l·impator·
Si aūt filius eſt emācipatus p̄rem ſuum poterit
cogere adire dn̄s tn̄ inſtitutuſ heres ab aliquo
rogatus reſtituē hereditatē cum libertate ſuo
ſuo ꝓprio nō ɔpellit̄ adire q̄uis ſi ſponte adiuiſſꝫ
cogeret̄ p̄ſtare ſibi fideicōmiſſariā libertatē et
hēditatem·q̄nnimoꝝ ſi patus ſit quis dn̄o cauē
de indēnitate maxime ſi p̄cium ſerui offerat·nō
oportꝫ ſub incerto cautionis ɔmittere ſe aditio
ni hēditatis· Sed ſecus eſt ubi ſeruo teſtatoris
vl̄ forte extranei rogatus heres reſtituē liber
tatē et hēditatem· tunc em̄ nō debꝫ aſpnari he
res pſonam cogentis ·vt·ff·e·l· cogi·§·ſi pater
filio·⁊·§·ſi ſeruū·⁊·§·idem querit·⁊ §·ſed ego·
⁊·l·mlier·§·nō eſt dubitandū·Plane ſi duo ſunt
heredes inſtituti et vnū rogauit libertatē ſuo
p̄ſtare· Aliuꝫ aūt rogauit de reſtituenda ſua p
te hēditatis·neqꝫ iſte ɔpellit̄ adire ꝓpter ſolaꝫ
libertatem·neqꝫ ille ꝓpē ſolam hēditatem·Sed
ſi forte vnus eoꝝ repudiauerit·et ita ad alteꝝ
cepit tota hereditas ptinere ſimulqꝫ cepit tene
ri ad libertatē et ad hereditatis portionē loc⁹
erit trebelliano·ac ſi a p̄ncipio relicta eſſꝫ liber=
tas et hereditas ab vno vl̄ ꝑ inde·ac ſi pl̄es in=
ſtituti hēdes rogati eſſent oīs d hēditate et li
bertate reſtituēda·vt·ff·e·l·ſi res·§·ſu⁹· Item
ɔpellit̄ inſtitutus adire poſtulāte ꝓcuratore fi
deicōmiſſarij·ſi ɔſtat eum veꝝ eſſe ꝓcuratorem
Si aūt nō ɔſtat non pt ɔpellere inſtitutū hēdem
licet velit ſatiſdare ratam rem dn̄m habituruꝫ
Fragilis em̄ res eſt cautio et ſub eius incertitu
dine nō ɔpellit̄ ſe ſubijcere tanto oneri·Si tn̄ he
res ſpontanea voluntate ſua adierit· et ille qui
dicit ſe ꝓcuratorem eſſe fideicōmiſſarij ꝓpter in
certitudinē mandati velit ſatiſdare ratam rem
dn̄m habituꝝ ɔpelletur heres reſtituere hēdi
tatem·vt·ff·e·apud iul̄·§·veruꝫ· et·l quesita·§·
etiā·et valebit reſtitutio hēditatis facta ꝓcu
ratori·vt eius mediante pſona tranſeant actio
nes in fideicōmiſſariū·ac ſi ſibi reſtituta eſſet he
reditas ſiue ꝓcurator erat verus vl̄ nuncius ſi=
ue fideicōmiſſarius ratā habuerit reſtitutionēꝫ
vt·ff·e·apud·§·veꝝ·⁊·l·mlier·et·l·quia ꝑ inde
nec em̄ poteſt reſtituit heredītas ꝓcuratori vl̄
alicui pſone cui vellet donare fideicōmiſſari⁹ ut

in eum tranſſerant actiones· h̄ eñ eſt de nimia
ſubtilitate et iuris ipoſſibilitate·ut·ff·d̄ iur·do-
ſi mulier·§·ex aſſe·¶ Si autē fideicōmiſſarius de
ceſſerit poſtea quā heres adiuit ad inſtātiaꝫ ſui
ꝓcuratoris·et anq̄ heres reſtitueret hereditā
tem ꝓcuratori ſuccurrit heredi adeūti ne tene
atur r̄ndere creditoribꝫ hēditarijs ꝑinde qꝫ bo-
na veniūt hereditaria· ac ſi hereditas adita nō
eſſet·vt·ff·eo·l·apud iul·§·vꝫ·ꝛ·l·poſtulāte
·i·ꝶ·ꝰ· Idemqꝫ et ſi heres q̄ adiuit alij reſtituerit
hēditatem ſine mādato fideicōmiſſarij· Et fidei
cōmiſſarius deceſſerit anteq̄ ratum haberet ex
tinguit ergo fideicōmiſſum morte fideicōmiſſa-
rij·nec tranſit ad heredem eius· habet eñ fidei
cōmiſſariꝰ loco heredis·ac hereditas nōdū adi
ta nō tranſmittit ad heredeꝫ· Sic ergo idem eſt
in fideicōmiſſo· Ius plane deliberandi ſuꝑ here
ditatem infra annū tranſit ad heredem·vt·s̄·d̄
iure deli·l·cū antiquioribus· Et idem forte dici poſ
ſet in fideicōmiſſario· et habent h̄ locū in here-
de pure inſtituto vt ipē ꝯpellatur adire ſm̄ ea q̄
diximus· ¶ Quid aūt ſi inſtitutus eſt ſub ꝯdicti
one·diſtingue vꝫ ꝯdictio ſit in dando an in fa
ciendo·ſi eſt dando fideicōmiſſarius debet offer
re heredi id qđ heres dare iuſſus eſt·vt heres
impleat ꝯdictionem vt ſic ea impleta heres poſ
ſit hereditatem adire et reſtituē· Si aūt ꝯdictio
eſt in faciendo ſiquidem facile eſt adimplere ne
qꝫ habet vllaꝫ turpitudinem ꝯdictio nec ullum
impedimentū iubendꝰ eſt heres pere ꝯdictioni
et adire heredi et reſtituere· Quid eñ ſi nomis
ferēdi ꝯdictō eſt quā p̄tor exigit adipleri tanq̄
honeſta puta vt eodem nomine nūcupetur·quo
et teſtator vl̄ denominet vt dicūt recte quidem
facturus videt ſi eam ꝯdictioneꝫ impleuerit·nil
enim mali eſt honeſti hominis nomē aſſumere·
nec eñ in famoſis et turpibus nominibꝫ hanc cō
dictionem p̄tor exigit· quid eñ ſi teſtator volu
it eum uocari uiſpilionē·i·viꝫ ſpoliantem·latro
nes ſi recuſat hēs nomē ferre remittenda eſt ei
ꝯdictio et remittende ſunt ei vtiles actiones he
redi·ne habeat neceſſe trāſferre in fideicōmiſ-
ſariū·vtiqꝫ eñ teſtator niſi expleta condictione
neqꝫ ſcꝑtum heredem ad hereditatem vocauit
neqꝫ ꝑ hunc voluit hereditatē illi reſtitui·plus
eñ tribui a p̄tore ei qui fideicōmiſſum petit quā
teſtator voluit abſurdum eſt· ¶ In hoc ergo ca-
ſu de equitate p̄toria ſubuenitur fideicōmiſſario
vt intendat vtiles actiones· ac ſi ſibi reſtituta
eſſet hereditas·ſicut et in quibuſdaꝫ alijs caſibꝫ
contingit·vt patebit vl̄ etiaꝫ inſtitutus heres
licet nō impleuerit condictioneꝫ poterit petere
bonoꝝ poſ·ſm̄ ta· uti nactus actiones tranſſe-
rat eas ex ſenatuſconſulto· vt·ff·eo·l·ſi cui·§·ſi
ſub ꝯdictione·et·l·facta·§·ſi ſub ꝯdictione· Naꝫ
et inſtitutus ſub ꝯdictiōe interim pendente con
dictione petit bonoꝝ poſ·ſm̄ ta·qđ verius eſt·
vt diximus·s̄·de bonoꝝ poſſ·ſm̄ ta·qđ dictum
eſt in ꝯdictiōe nois turpis ferendū eſt· et in qua
libet ꝯdictōne turpis facti vl̄ impoſſibil·ſed tñ
difficultatem habet puta in impenſis et labore
ſiquidem tale factum eſt vt poſſit ꝑ alium adim

pleri id adimplebit fideicōmiſſarius·vt·ff·e·l·ſi
cui·§·ſi ſub ꝯdictione· Si aūt nō poteſt ab alio
impleri ꝓut diſtinguit lex int facta·j·de caduc·
toll·§·ne aūt tunc illud factū adimplebit heres
ſed impendia repſentabit ei fideicōmiſſarijs·nā
et ſi heres alio loco iuſſus ſit reſtituere hēdita-
tem impendioꝝ que aditur explicandū neceſſa-
ria eſſent rō habebitur ſm̄ dignitateꝫ heredis
Nam ſi ita eſſet inſtitutus ſi ticio·x· det fideicō-
miſſarius debet offerre heredi pecuniaꝫ· ſed et
ſalutis heredis et etatis rō habebit· Quid eniꝫ
ſi morbo applicitus allexandrie fuerit iuſſus adi
re de iure etiā·i·an liceat ei adire· nec ne extima
bit·ut·ff·e·recuſare·§·vl·et·l·ſed ſciendum·ꝛ·l·
de etate· Patet ergo ex his inſtitutum heredeꝫ
ſub honeſta ꝯdictione nō niſi impleta ꝯdictione
poſſe adire et reſtitui· ¶ Idemqꝫ et ſi inſtitutus
eſt in diem qđ fieri nō poteſt niſi a milite·vt di-
ximus·s̄·de milite·te· et vult adire hereditateꝫ
et reſtitui ante diem·nec eñ valet reſtitutio he
reditatis nec tranſferunt actiones que non ita
reſtituitur hereditas vbi teſtator rogauit ſi tñ
poſtea quā extiterit condictio vl̄ dies aduene-
rit ratam habet heres reſtitutionem heredita
tis quā fecerat ꝑus benignius eſt intelligi·tūc
tranſlatas videri actiones cum ratuꝫ habet·vt
·ff·e·ſed ſi alio·§·vlt·et·l·ſed ſi ante diem·vt ſic
retrofactum trahat ante diem ad pn̄s tempus
ſicut eſt al's·ff·de ſeruit·ru·p̄·per fundum·et d̄
offi·ꝓcō·l·obſeruare·§·vl· Si vero heres ſit
inſtitutus pure et rogatus ſub condictione he-
reditatem reſtituere poteſt fideicōmiſſarius cō
dictionalis pendente ꝯdictione cogere heredeꝫ
adire·ſed nō reſtituit niſi in caſu·ſ·cuꝫ heres ro
gatus eſt reſtituere duobus hereditatem alti
pure vl̄ in diem·alteri ſub ꝯdictione et ſuſpectā
dicit heres·nā ei cui rogatꝰ eſt pure vl̄ in diē re
ſtituere intīm vniūſaꝫ hereditatē reſtituet· Cū
aūt extiterit ꝯdictio ſi velit alius fideicōmiſſari
us ꝑtem ſuā ſuſcipe trāſeunt ad eū ipō iure acti
ones nō ꝑ reſtitutōeꝫ eius fideicōmiſſarij·cui he
res reſtituit heredi hēditateꝫ· nec eñ pōt reſti
tuere vtpote cū nō fuit rogatus· Fieri p̄t here
ditatis reſtitutio fideicōmiſſario vl̄ alij cuicūqꝫ
noie ſuo·nec diſtinguo ſit ille maſculus an feia·
paterfa·an in aliena p̄ātē filius vl̄ ſuus·imo ꝛ
ſi eis reſtituat volente fideicōmiſſario vl̄ ratuꝫ
hn̄te ꝑinde eſt ac fideicōmiſſario reſtituta eſſet
hēditas·vt·ff·e·l·q̄uis·§·vl·et·l·mlier·ꝛ·l·q̄a
ꝑiñ· Si āt ſuo ſit ex trebel· ſenatuſcōſulto hēdi
tas reſtituēda reſtitui poſit dño eius et inuito
ſeruo·nec in ea re ꝯſenſu aut opa ſerui eſt opus
ſed ipi ſeruo reſtitui nō poteſt niſi dño volente
vl̄ ratum habēte·vt·ff·eo·l·ſeruo inuito·i·ꝶ·ꝰ·
Vbi aūt eſt reſtituenda hereditas pupillo infā
ti indubitant poteſt reſtitui eiꝰ tutori ¶ Item et
infanti tutoris auctē inueniente· Nam et tuto-
re auctore poſſet adire hereditatē et cogere in
ſtitutum hēdem adire hereditatē· Si aūt maior
infante eſt nō debꝫ reſtitui hereditas ſoli tuto
ri·ſed opus eſt ꝯſenſu pupilli neqꝫ ſoli pupillo q̄
opus eſt auctē tutoris·ſic et in adeūda hēditate

dicit̄ et eadem tractari pn̄t circa reſtitutionem
hereditatis faciendā a pupillo infante vl̄ maio
re infante ſi ipe rogatus eſt alīj reſtitue͞ heredi
tatem·vt·ff·e·l· reſtituta·§·pupill9·⁊·l· nō eñ
et·l·ſed nec·⁊·l·ſuo inuito·§·ſi pupillo ·¶Com=
pellit̄ adire et reſtitue͞ inſtitut9 heres nō diſtin
guo ſit extraneus an ſu9 et neceſſari9·vl̄ neceſ=
ſari9 tn̄·Item hēdes hēdiſ q̄libet ꝓ portiōe ſua
vt·ff·eo·l·ſi eiuſ·§·ſi neceſſariū·⁊·§·ſi q̄s tu·et·l·
ꝯuis·§·pſona aūt· Itē ꝯpellit̄ adire heres etiā
ſi dicat ſe fungi officio legationiſ·q: hic nō mul
tum ab officio occupat̄·ſed nō ꝯpellit̄ reſtitue=
re ſtatim·ſed ut reſiſuſ domū ſi putauerit ſibi ex
pedire ꝯmodo falcidie vl̄ teſtamēto vtat̄·uel ſi
nō putauerit reſtituat totaꝫ hēditatem ne one
ra patiat̄·vt·ff·eo·l·ſi legatus· Illud nō ꝓdeſt
allegare heredi ne ꝯpellatur adire · quia dicit
ſe vereri ne afficiat̄ damno· Eſt enim pſpectuꝫ
fideicōmiſſario·vt ſi dicat ſuo piculo adire ⁊ re
ſtitui ſibi velle cogat̄ inſtitutus heres a p̄tore
adire et reſtituere hēditatem· nec refert ſolue͞
do ſit hereditas nec ne· ¶Item nec debet p̄ſcri
bi heredi cum metuat hēditatem adire vl̄ cum
nolit·cum varie ſint hominū voluntates quorū=
dam negocia timentiū· quorūdam cumulū eris
alieni· quorūdam vexationem tā et ſi locuples
videt̄ hēditas· quorūdam offēſas vl̄ inuidiaꝫ q̄
rūdam gratificari uolentiū his quib9 relicta eſt
hēditas ſine onere tn̄ ſuo · Item nec diſtinguit̄
in hered̄ renūciet pn̄s an abſens·Nam etiā adū
ſus abſentes poſtulat̄ decretum ſiue certior ſit
quorūdam voluntas recuſantiū adire et reſtitue͞
hereditatem ſiue incerta ad qđ p̄ntia eoꝝ non
eſt neceſſaria·vt·ff·eo·l·quia poterat·et·l·recu
ſare·Reſtituit̄ hereditas re et v̄bo·Re ſi forte
paſſus eſt heres poſſideri res hereditarias vel
totas vl̄ aliquas eaꝝ hac mēte·vt uellet reſti=
tuere et ille ſuſcipe· nam ſi ex alia cauſa putauit
te poſſidere· Verbo aūt reſtituit̄ hēditas ſi di=
cat ſe reſtituere int̄ p̄ſentes· vel int̄ abſentes p
nūcium vel p epiſtolam et quocūqꝫ iſtoꝝ modo
rum fiat reſtitutio hēditatis in fideicōmiſſariū
vel in aliū·vt diximus eius nomine ſtatim fiunt
res in bonis eius·et ſi nondū eaꝝ poſſeſſionē ſit
nactus·ut·ff·e·l·facta·licet eñ quidam dixerit
generalem fideicōmiſſariū poſſe habere reiven
dicationē et habere dominiū etiā non reſtituta
hereditate·vt·ſ·cōia del̄·l·vl· Falſum eſt tn̄
qđ ex eo patet quia ipe heres alienat res here=
ditarias anteq̄ reſtituat hēditatem·et māumit
tit ſeruū hereditariuꝫ· ſi tn̄ alienata imputat in
quartam·vt·ff·eo·l·marcell̄·§·res·et·l·ſi hereſ
inſtitutus·§· ſi heres · ¶Quod ergo dicit̄ in·l·
illa cōia del̄· dari rei vēdicatōeꝫ fideicōmiſſario
gn̄ali ē itelligēdū reſtituta hēditate· vl̄ ſpeāle
eſt i reb9 alienatis vt an̄ reſtitutā hēditatē det̄
fideicōmiſſario vtil̄ rei vendicatio· q̄d eñ ſi alie
natis poſſet ꝯpari reſtitutio hēditatis·cū in eis
nihil iuris remanſerit apud hēdem·Et hoc ap=
tius dicemus in ſequentib9· ¶Item facta reſti=
tutione tranſeunt omnes actiones in fideicōmiſ
ſarium et ciuiles et p̄torie·vt·ff·e·l·ꝯuis· Item

omnes obligatōnes et naturales puta quib9 ſer
uus vl̄ pupillus tenebat̄ teſtatori·vt·ff·e·l·ſi ei
us pupilli·et durant iſte actiones et obligatio=
nes penes fideicōmiſſariū·licet heres poſt reſti
tutionē hēditatis de hereditate paſſus ſit ꝯtro
ūſiam uictus ſit aut liti ceſſerit· vt·ff·e·l·facta·
·§·ſi heres·Sed ſi an̄ reſtitutiōeꝫ hereditatis de
hēditate heres paſſus ſit ꝯtroūſiam·et lis ſit cō
teſ·ꝯtra eum et iudicio pendente reſtituit· here
ditatem fideicōmiſſario· Deinde lata ſententia
ꝯtra eum ſit victus actionis ex trebelliano trā=
ſiate in fideicōmiſſariū temparie·i·ad tpus fue=
runt penes eum· deſinūt eñ ei ꝯpetere victo he
rede· Poteſtas eñ euictionis tollit intellectum
reſtitutionis in debito fideicōmiſſo ꝯſtituto ·
Plane ſi fideicōmiſſuꝫ ab eo quoqꝫ qui poſtea vi
cit relictum eſt·quia poſſeſſor in rōne reddende
hereditatis ptem quā fideicōmiſſario reſtituit
heredi qui nil repudeat defendi poteſt actōnes
trebelliani durare·vt·ff·e·l·ſi patroni·§·vlt·
Tū plane quedaꝫ ſunt q̄ tranſire nō pn̄t in fidei
cōmiſſarium·ſ· ꝯparum actiones que cōpetunt
heredi filio·ſ· patroni· nec tranſeunt ad extra=
neum hēdem vel ad fideicōmiſſarium· Item iu=
ra ſepulcrorum remanent penes heredem·vt·ff
·e·l·quia pinde·§·reſtituta·et·l·ſi patroni·i·ſ̄o·
Quedā v̄o nō trāſeūt eo ipo qđ reſtitutio facta
eſt·ſed oportꝫ actiōes nominatim cedi ſicut eſt
in his actionib9 et obligationibus quas ipe he=
res queſiuit ex pſona ſua·puta credēdo pecūiaꝫ
hereditariam· et pignora accipiendo ꝓ ea vel
accipiendo pignus ꝓ eo qđ debitum fuerat de=
functo vl̄ his ſimilia faciendo·vt·ff·e·l·ſi hereſ
pecūiam·Quare retētio locum habet vt heres
quartam retineat d̄ vniūſitate quā rogatus eſt
reſtituere in quā quartam imputant̄ fruct9 ex
voluntate defuncti pcepti· ut ſi poſt tempus re
ſtituere cogetur· Sed et ſi quid ſupra quartam
ſit in fructibus nō reſtituit·Si vero heres pcipi
at fructus negligētia nō petentiſ in quartaꝫ nō
imputat· nec reſtituit hoc eſt qđ lucrifacit· Si
vero pcipiat poſt moram ſuam imputat et reſti
tuit qđ habet ſupra quartam· vt·ff·e·l·in fidei=
miſſaria·et·l·mulier·§·ſi heres· et·l·ita tn̄·§·he
res ex aſſe·Hodie tn̄ ſpeciale eſt i filijs p̄mi gra
dus rogatis reſtituere hereditatem vl̄ ſuis fi=
lijs vel ſuis fratrib9·ſi deceſſerint ſine liberis vt
quartam retineant nō p imputationē redditū
licet h̄ teſtator rogauerit vl̄ iuſſerit·ſed in ipis
rebus hereditarijs quarta retinebit̄ et dodrās
reſtitue͞· ¶In nepotibus aūt et omnib9 alijs pſo
nis obtinent ſupiora de imputatione fructuum
in q̄rtam·vt·ſ·e·iubemus· Item imputant̄ in q̄r
tam legata et fideicōmiſſa· Item data cauſa cō
dictionis implende ab extraneo·Si vero a cohe
rede pcipiat·ſiquidem pecūiaꝫ idem eſt·q: totaꝫ
iure meo·i·hereditario pcipe videor ut cohere
des in ea nihil iuris videant̄ habuiſſe·vt·ff·del̄·
·ij·l·cum pater in p̄n· Si vero corpus nō heredi
tarium idem eſt ſi hereditarium corpus pcipiā
a coherede meo ꝓ mea pte idem eſt·quia totaꝫ
hereditariaꝫ ptem imputo ſi detraho fal· ꝯtra

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

voluntatem defunctꝰ· alioquin imputo in quar-
tam hereditariam· vt· ff· ad· l· fal· ticia· ꝑ ea ue
ro pte quam pcipio a coherede extra quartam
·i· qđ a coherede pcipitur· vt· ff· ad· l· falci· l· in
quartam· §· ſed in fideicōmiſſaria· et· ff· e· l· dedu
cta· §· numis· Si queras vtruꝫ ꝑlegata veniant
in reſtitutionem· dico ꝙ ſi heres rogatus ſit re-
ſtituere portioneꝫ hereditatis nō veniunt lega
ta· Si aūt rogatus ſit reſtituere portionem ſim-
pliciter vł quicquid ad eum ex hereditate pue-
nit veniunt ꝑlegata· vt· ff· e· marcell· §· quidam
et· l· in fideicōmiſſaria· §· vlt· et pn· et· ff· de· iij·
·l· ſi ticius· et· ŝ· de fideicō· l· cum viꝝ· ſed ei quod
dixi in pmo membro videt̄ obſtare· qđ eſt· ŝ· fa-
ber· filium· Rñde tñ vt· ŝ· ibidem notaui hoc in
trebellianica quarta· ſecus in quarta debita iur̄
inſtitutionis· vt dicemus· ĩ· ad· l· fal· et eſt ratio
quia hꝫ heres rogatus reſtituere hereditatem
ſentit onera hereditaria ꝑ parte illa tantū quā
retinuit vnde plura imputant̄ in quartam ſuam
quā in quartaꝫ heredis onerati ad ſingularia le
gati quia ille ſentit onera in totum· Fit aūt eiuſ
quarte retentio ab herede· nūquid a fideicōmiſ
ſario· et quidem non ſi legata ſunt a ſe relicta· Si
vero ab herede vł etiam ſimpliciť· ſiquidem he-
res nō ſit vſus fal· vel quia compulſus adijt· vel
ꝗa libertatem ſuam voluit exercere in nie· quar
tam detineam· hꝫ aduerſus ceteros ¶ Porro ad
uerſus fideicōmiſſarium· l· falc̄· nō vtor· vt· ff· e·
·l· i· §· inde neracius· et· l· ex aſſe· et· l· facta· §· ſi cū
ſuſpecta· Ceſſat hic quarta· quia heres coactꝰ
adiuit· vt· ff· e· l· nam ꝙ §· qui compulſus· Item
ꝑpter pͥuilegium teſtantis· quia miles erat· vt
·ff· e· l· marcell· §· ꝙ autem in ſuſpecta· ¶ Item
dixerunt quidam qđ ceſſat vbi pnceps eſt inſti
tutus qđ quidem lex nō dicit· ſed dicit qđ cōſue-
uerunt pncipes quartam remittere· vt· ff· e· l· ſi
legatus· §· vlti· Exceptiones aūt patitur heres
reſtituta hereditate in ſolidum ſi agat et exce-
ptionem habet ſi conueniat̄· vt· ff· e· l· i· §· quan
ꝗ· Porro extra ſummaꝫ illud notandū puto qđ
in tribus caſibus ſit reſtitutio ipō iure· et tranſ-
ferunt̄ actiones in fideicōmiſſarium· Primus eſt
quādo ille qui grauatus eſt reſtitutione añ lit·
ꝯteſ· vel poſt lit· ꝯ· dolo malo ꝯtumaciter ſe ab
ſentat ne reſtituat hereditatem· cum ipē ſit vo
catus ꝑ iudicem· Scđus eſt qñ grauatus eſt ꝑ
reſtitutione facienda añꝗ reſtitueret heredi-
tatem deceſſit ſine vllo ſucceſſore· Tercius eſt
qñ fideicōmiſſarius pͥus grauatus in reſtitutio-
ne facienda in ſecundū fideicōmiſſarium ĩ· eo· l·
pe §· vl· ¶ Item puto et in q̄rto caſu vbi roga
tus in alienatis nllam habet actionem· Nam in
alienatis nō puto neceſſariam eſſe reſtitutioneꝫ
quia rogatus nihil iuris habꝫ in rebus illis qđ
concedere poſſet et hꝫ videtur dicere· ŝ· cōtra def·
·l· vlt· et· ŝ· e· aut· contra rogatus ¶ Item ſi a pͥ
mo fideicōmiſſario non exigitur ceſſio in ſecūdo
quia non habet directas· vt· ŝ· dictum eſt· ergo
cum rogatus in alienatis nullam habet actiōeꝫ
multomagis non exigitur ceſſio· c̄· ibi primus fi
deicōmiſſarius habeat vtiles actiones· ¶ Item
poteſt dici et in alio caſu cum heres rogatus ē
reſtituere hereditatem vni pure vel in diem al
teri ſub condictōne et heres reſtituit vniuerſaꝫ
hereditatem ei cui rogatus erat reſtituere pu-
re pendente ſcꝫ condictione alterius· vt· ff· eo· l·
·i· §· ſed et quotiens· et vt· ŝ· diximus· Illud no
tandum eſt· quia licet ꝑ rata creditoruꝫ diuidā-
tur actiones inter heredem qui retinuit quartā
et fideicōmiſſarium· legata tamē et fideicōmiſſa
a ſolo fideicōmiſſario petūtur niſi heres plꝰ ha-
beat quarta ſua· nec pars fideicōmiſſarij ſuffici-
at ad legata· vt· ĩ· e· l· vlt· et· ff· e· l· i· §· is qui qua
dringēta· et· §· vl· niſi in eo caſu qñ heres dedu-
ctis legatis iuſſus eſt hereditatem reſtituere·
tunc enim heredi datur electio vt aut nulla le-
gata deducat et caueatur ſibi a fideicōmiſſario
quod defendatur aduerſus legatarioſ· aut etiā
deducet legata de hereditate· ¶ Item hꝫ forte
vera ſunt niſi teſtator iniūxerit heredi onus le-
gatorum nominatim· vt· ff· e· l· marcell· nam hiſ
caſibus ab herede anteꝗ reſtituat· vł a fideicō
miſſario poſt reſtitutionem peti poſſunt legata
alˀs ab herede etiam anteꝗ reſtituat nō vident̄
peti poſſe legata· Conſueuit peti quomō poſſit
cogi heres adire et dixerunt quidam ꝙ per ac-
tionem ex teſtamento· nec miꝝ ꝗa et contra nō
heredes ſepe dantur actiones ex teſtamento· ſi
cut contra eum qui confeſſus eſt ſe heredem· vt
·ff· de inter· act· l· de etate· §· i· Puto tañ eſſe me
lius iudicis officio eum cogendum· vt et lex vi-
detur velle· vt· ff· e· l· ille a quo· §· tempeſtiuum·
¶ Item queritur ſi forte pcepta vna re· que mi
nus quarta cōtinet quis rogetur reſtituere he
reditatē· et petat qđ deeſt ad quartam ſibi ſup
pleri· poteſt enim· vt· ff· eo· l· i· §· ſi heres prece-
pta an teneatur creditoribus· legatarij enim cō
ſtat ꝙ non· vt· ff· eo· l· i· in fine· Et poſſet diſtin-
gui vtrum ex voluntate defuncti retineat quar
tam· vt tunc teneatur legatarijs an non· v t tūc
nō teneatur· Puto tamen idem eſſe et magis eſt
ſubueniendum ei qui ex voluntate defuncti ha
bet quartam· vt· ff· ad· l· falci· l· ticia· Nam ibi đ
trebellianica loquitur quarta· poſſet et illud di-
ci qđ ꝑ ea parte quam petit ſibi ſuppleri tenea-
tur creditoribus ꝑ alia non· quia quaſi ex lega-
to habet eam· vt inſtitut· eo· §· ſed illud inteſt·

¶ Ad legem falcidiam

Qualiter minuantur vniuerſalia relicta
dictū eſt. Nunc ſubiciamus de diminu-
tione ſingulariū relictoꝝ que fit per .l.
falcidiam. Videndū ergo vnde dicatur falci-
dia. Qñ locum habeat. Et in quibus. Et quibuſ
detur .l. falc̄. beneficiū. Et qualiter .l. falc̄. ratō
ſit ineunda. Et que imputētur in falc̄. Et quan
do falc̄. ceſſet. ¶ Dicitur autē falcidia a falce.
id eſt a diminutōe quā imponit ſingularibꝫ re-
lictis. reſecat eñ de legatis vt falce putantur
vites vel reſecantur ſegetes. vel a falcidio au
ctore quē puto ꝯſulem non p̄torem fuiſſe cū di-
minutō hec fiat ipō iure. Sicut dicitur publicia
na a publicio p̄tore. vt inſtit. de act. §. alie aūt
ſunt. ¶ Locum habet falcidia tūc demū qñ ſu
pra dodrantē aliquid eſt relictū. Sicut eñ ait
lex ius poteſtaſq; legādi eſto. quātumcūq; vo
let dum ita detur. vt quartā habeat heredita
tis. vt. ff. e. l. i. §. ſecūdo capite. Si ergo dodrā
tem ſolū vel minus dodrante reliquit locū non
habet falc̄. Alioquin ꝯtra vt patebit. ī. Locum
habet falc̄. in legatis. Item fideicōmiſſis. Itē
in mortis cauſa donatōibus. vt. ī. e. l. ſi quis q̄-
dringentoꝝ. ibi. ſi eñ ꝛc̄. Item in donatōibꝫ
factis inter viuos. Ita tñ ſi morte ꝯfirmantur
vt ſi donat pater filio exiſtenti in p̄tāte. Item
vxor marito vel ecōuerſo. vt. ī. e. in donatōibꝫ.
et. §. de donat. inter vi. et vxo. l. anteꝑn̄ſ. Cete
rum ſi ab initio teneat donatō ſecus ē. In mor
tis quoq; cauſa capionibus locū habet falc̄. vt
aperte dicitur. ī. e. ſi quis quadringentoꝝ. licet
quidam ꝯtradicant et ꝓ ſe inducunt quod eſt
. ff. e. acceptis. Sed ego ex eadē dico ꝯtrariū.
Nec eñ illi querebatur an heres poſſet de mor
tis cauſa capione detrahere falc̄. qđ ex eo pa-
tet quia ipē non p̄ſtabat eam. immo p̄ſtabatur
ei. vnde reſpondetur. eum qui mortis cauſa he
redi p̄ſtat detrahere falc̄. non poſſe. Item pro
ſe inducunt quod eſt. ff. e. l. i. Item ſi ita. Sed
ego rñdeo ibi heres nō detrahit falc̄. quia eſt
ꝙ ſuo vicio imputetur. Potuit eñ fenus quod
erat hereditariū ſoluere et ita falc̄. detrahere
anteq̄ eſſet in mora. et ita eſt ad hanc reſponſi
onem quod eſt. ff. e. l. cū pater. §. i. et. l. alienus.
et. l. ſi heres. de eo qui vēdidit male res here-
ditarias. Eſt autē mortis cauſa capionis nomē
generale. ſed hic pono ꝓ his tantūmodo que
ab ipſius teſtatoris liberalitate non ꝓficiſcun-
tur. ¶ Item que vt debita peti nō pñt. vt. ff.
de donat. cauſa mor. l. qui p̄cio. et. l. ſi mulier. et
. l. cauſa mortis capitur. ¶ Proditū eſt bñfici-
um legis falc̄. heredi inſtituto. Itē heredi he
redis. Item heredi ab inteſtato venieti. vt. ī.
quādo di. le. ce. l. vlt̄. et. ff. e. filiuſfa. ¶ Item fi
deicōmiſſario generali ita demū ſi heredē adi-
re coegerit. tunc eñ detrahit falc̄. quia abſur-
dum eſt plus legatarijs p̄ſtari q̄ preſtaretur
ſi heres ſponte adiuiſſet niſi in caſu cum heres
ſponte adijt et ſponte falc̄. nō detraxit. volēs
liberalitatē exercere in fideicōmiſſariū. ſ; hoc
ita ſi ab ipſo herede relicta ſint lagata. Cete-
rum ſi ab ipō fideicōmiſſario nunq̄ detrahitur
falc̄. Item nunq̄ detrahitur a ſuo fideicōmiſſ.
vt. ff. ad trebelł. l. i. §. is qui quadringēta. et. l.
marcellus. §. ꝙ ſi ſuſpecta. et. l. ex aſſe. in fiñ. et
. l. facta. §. ſi cum ſuſpecta. Et per hoc patet ex
preſſe. ꝙ lagatarius vel fideicōmiſſarius ſpeci
alis nō habet beneficiū legis falc̄. quod et lex
dixit. vt. ff. e. l. lex falc̄. ſi interueniat. §. nunc.
Sed ipi intelligunt non eſſe ꝓditum principali
ter et ꝓ ſe inducūt quod eſt. ff. e. l. penales. §.
ſi ticio. et mutauerūt lr̄am. l. in qua debet eſſe.
. xxx. et eſt caſus. ꝙ quidā ticio reliquerat. xxx.
vt p̄ſtaret ex his alicui. xv. Et reſpōdetur ꝙ ſi
. xxx. diminuta ſunt ponamus in. x. p falc̄. tan-
tum minus p̄ſtabitur fideicōmiſſario ſumpta p̄
ſumptōne ex voluntate teſtantis. voluit eñ ꝙ
vna medietas reſideret penes legatariū. cum
ipm̄ de. xv. tm̄ preſtādis rogaret. vnde de his
que ſupſunt ei medietatē fideicōmiſſario p̄ſtat
et ita patet ꝙ hec non fit iure fal. quā ipē poſ-
ſet detrahere. ſed quia ipē paſſus eſt falc̄. Eſt
ratio. l. falcidie ponenda in ſingulis heredibus
Si ergo duo ſunt inſtituti heredes ticius et ſei
us et ticij pars aut tota exhauſta ſit legatis q̄
nominatim ab eo data ſunt. aut ſupra modum
onerata. a ſeio vero aut nulla relicta ſunt lega
ta. aut que p̄tem eius diminuūt dumtaxat in p
tem dimidiā. nihilominus poterit ticius quar-
tam partem de legatis relictis a ſe retinere vt
quartam p̄tem ſue partis habeat ſaluā vt in-
ſtit. e. §. et cum queſitum. et. ff. e. l. in ſingulis.
Sic aūt ponitur vt primo deducatur omne es
alienum. et nō ſolū quod alijs debetur. ſed etiā
quod ipſis debebatur t̄pe mortis licet p ꝯfuſio-
nem factum ſit indebitū. vt. ff. e. l. qui fundum.
. §. ſi quis heredem. et. ī. e. irritū. hoc ita niſi te-
ſtator vetuerit eum debitū petere quaſi cum
falcidia ex legatis detrahenda cōpenſetur. Et
eſt hic notandum quia ſic fieri poteſt fraus. l.
cum alias dicatur ꝯtra defuncti voluntatē fal
cidiam inducendā. vt. ff. e. l. ſi debitor credito-
re. et. l. quod de bonis. §. vlt̄. ¶ Item deducitur
funeris impenſa omnino quia neceſſaria eſt ex-
penſa. Nam illud quod in extructōne monumē
ti erogatū eſt diuerſam eſſe cauſā. nec eñ eſt
ita neceſſaria edificatio monumēti vt ſit funus
ac ſepultura idcirco is cui pecunia legata ē ad
monumētum faciendū falc̄. patietur. nec ampli
us erit ꝯcedendum q̄ quod ſufficiat ad modi-
cam ſpeciē monumēti. vt. ff. e. l. i. §. vlt̄. et. l. ij. et
inſtit. e. §. cum autem. ¶ Item deducūtur p̄cia
ſeruoꝝ manumiſſoꝝ. Diſtingue tamē verum
teſtator reliquerit mihi pecuniā vt ſeruū alie-
num redimā et manumittā. an vt manumittam
meū ſi alienum nō debet detrahi falcidia de le
gato meo. niſi forte detracta fal. quod ſupeſt
bene ſufficit ad alienū ſeruum redimendū ſi me
um bene patior falc̄. vt. ff. de fideicōmiſ. lib. l.
generaliter. §. ſi quis alienū. et. §. ſi cui. et. l. de-
cem. et. ff. e. l. ſed ſi nō ſeruus. Sed vbi teſtator
legat mihi ſeruū ſuum vt manumittā eum non

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

detrahitur falcid· Si tamen preter ſeruum ali-
quid mihi vel ſeruo legato legauerit in eo eſt
admittenda falcid· vt tamē et quod ꝓ ſeruo p̄-
ſtandum eſt ſumatur· vt· ff· e· l· ſi ſeruus tibi· et
· l· iuſ· et· l· plane· et· l· ſed ſi nō ſeruus· Et ita no
tabile ē ꝙ ꝓ duobꝫ legatis detrahitur ex vno
vtriuſqꝫ falc̄· ſic· ff· e· ſi fundū mihi le· ¶ Item
dicitur detrahi prius quod extra bonoꝝ exti-
matōnem eſt verbi gracia· c· ſunt in bonis· cc·
legata ſunt ꝯputantur vna· c· quaſi nec legata
eſſent· vt inſtit· e· §· vlt· ¶ Item hodie debet
detrahi quod eſt ad inuētarij ꝯfectōnem expē
ſum· vt· ff· de iure delib· l· ſancimus· §· in ꝯputa-
tōne· ¶ Itē deducitur quod explicandaꝝ vē
ditōnum cauſa impēditur· vt· ff· e· l· quātitas·
His ita deductis· fal· de relictis detrahitur vt
nomē relicti ſit generale· ꝫ ita ſi ſit diuiduū tūc
eīn ipſo iure fit ſectio adeo vt heredi ꝓ quarta
detur vendicatō ſi res reꝑiatur penes legata-
rium· vt· ff· e· l· in eam· et· l· plautius· et· ī· e· l· ij·
et· l· error· et· l· vlt· Secus etiam in indiuiduis vt
in via itinere actu in balneo vel theatro vel ſta
dio faciēdo· Ita eīn legata que diuiduitatem
non recipiūt tota ad legatarium ꝑtinent· ſed
p̄t heredi hoc remedio ſuccurri vt extimatōe
facta legati denūciet legatario· vt ꝑtem eſti
matōnis inferat· ſi non inferat vtatur aduer-
ſus eū doli exceptōe quod dixi in p̄dialibus ſer
uitutibus ſeruatur et in ꝑſonalibus vt vſu et
habitatōne et opis ſeruoꝝ· ſed vſuſ· diuidua
ſeruitus cenſetur· vn̄ ex eo q̄rta ps ſicut ex cor
poribus p̄t retineri· vt· ff· e· l· i· §· ſi vſufructuſ·
et· l· ſi is qui· §· vlt· ¶ Fit tali modo ſectio· vt
ſi teſtator nihil omnino penes heredē relique
rit quarta de ſingulis legatis detrahatur· Si
vero penes heredē aliquid ſit vel remaneat tā
tum detrahet quantū ſufficiet ſibi ad quartaꝫ
ꝯputato eo qd̄ penes ſe eſt· lex eīn fal· quādo-
qꝫ quintā qn̄qꝫ ſextam quādoqꝫ milleſimā mil-
leſime reſecat ꝓut res inciderit ſcilicet ꝓ mo-
do legatorum ſinguloꝝ· vt· ī· e· l· ij· et· ff· e· l· in
quantitate· §· vlt· Et ꝑ hoc ſoluitur queſtō quā
Plac̄· reliquit alijs inueſtigandā ſcilicet an he
res inuitis legatarijs in vna re poſſet detrahe
re falc̄· et certe non poteſt· vt ꝓbatur· ff· e· l·
plautius· Licet ſecus ſit vbi teſtator legauit ꝑ
tem bonoꝝ· tunc eīn ſuccurritur heredi vt ipſe
eligat ſiue rerum ꝑtes ſiue extimatōnem dare
maluerit· In his tamē rebus dare heres par-
tem ꝯceditur que ſine damno diuidi p̄nt· Si au
tem vel naturaliter indiuiſe ſint· vel ſine dāno
diuiſio earū fieri nō poteſt extimatō omni mo-
do ab herede preſtāda eſt· ¶ Itē poteſt he-
res vel in paucioribus vel in vna re relictā par
tem legatario dare in quā vel legatarius con-
ſenſerit vel iudex eſtimauerit ne haberet ne-
ceſſe legatarius in omnibus rebus portōꝫ ven-
dicare· vt· ff· deſ· i· l· nō amplius· §· i· ¶ Item
facit ꝓ alijs quod legitur· ſ· fam̄· her· filium·
ſed qualiter illud intelligatur ibidē notauimuſ
¶ Itē facit ꝓ eis quod dicitur· ff· e· l· ſi ex plu
ribus· Sed illud eſt remedio exceptōnis quam
habet heres in re illa quam nondum tradidit
diligēter ergo ꝯſiderabit heres quid in here-
ditate fuerit tꝑe mortis· Et quid a p̄ncipio re-
manſerit penes eū vel ex poſt facto deficiētibꝫ
legatis vnde dicitur ꝙ in falcidia imputantur
retentōes omnis tꝑis· vt· ff· e· l· in ratōe· Quid
eſt retentōes omnis tꝑis· id eſt id quod nunꝗ̄
alicui fuit relictū· et ita remāſit in hereditate
ſiue fuit relictuꝫ ſiue inutiliter ſiue vtiliter· ſed
poſtea factū eſt quacūqꝫ ratōne inutile· vt· ff·
· e· l· non eſt dubium· et· l· nec intereſt· et· ī· ti·
proxi· §· et cum triplici· eoꝝ ergo que remāſe-
runt vt dictum eſt in bonis quantitas ſpecta-
tur tempore mortis itaqꝫ ſi verbi gracia is qui
centum aureoꝝ patrimoniū habebat in bonis
centū aureos legauerit n̄l ꝓdeſt legatarijs ſi
an̄ aditaꝫ hereditatem ꝑ ſeruos hereditarios
aut ex partu ancillaꝝ hereditariarū aut ex fe-
tu pecorum tm̄ acceſſerit hereditati vt centū
aureis legatis noīe erogatis heres quartaꝫ ꝑ
tem hereditatis ſit habiturus· ſed neceſſe eſt·
vt nihilominus quarta pars legatis detraha-
tur· Ex diuerſo ſi quis· lxv· legauerit et ante ad
itam hereditatē intantum decreuerūt bona
incēdijs forte aut naufragijs aut morte ſeruo-
rum vt non amplius q̄ꝫ ſexagintaquinqꝫ aureo
rum ſubſtantia vel etiā minus relinquatur ſoli-
da legata dentur· nec ea res damnoſa eſt here
di cui liberuꝫ eſt non adire hereditatē que res
efficit vt neceſſe ſit legatarijs cum herede in
portōne paciſci· ne deſtituto teſtamento nihil
cōſequatur· vt· ī· e· §· quantitas· ¶ Hec de da-
mnis ꝯtingētibus in rebus hereditarijs q̄ non
ſunt alicui legate· Si vero in rebus legatis cō
tingat damnum vel ꝑiculum· Diſtingue vtruꝫ
legatū cōſiſtat in his que ſunt pondere nume-
ro vel menſura an in ſpecie· In primo caſu non
ſpectat ꝑiculum ad legatariū· In ſecūdo ſi qui
dem teſtator reliquit incertū de incertis ꝑti
net ꝑiculuꝫ ad heredem· Si autē reliquit incer
tum de certis puta vnum ex ſeruis certis ſuis·
et omnes ſerui mortui ſunt ꝑtinet ꝑiculum ad
legatariū· vt· ff· e· l· in ratōne· §· prorſus· Et ha
bet locū hec diſtinctio etiā ſi non ſit locus falc̄·
quia quartam vel amplius quartam habet he
res· ¶ Fit autē eſtimatō rerum que erāt in bo
nis tempore mortis nō ex affectu vel vtilitate
ſinguloꝝ· ſed cōmuniter nec eīn qui filiū natu
ralem poſſidet tāto locupletior eſt· ꝙ eum ſi a
lius poſſideret plurimo redēpturus fuiſſet· ſed
nec ille qui filium alienū poſſidet tantū habet
quāti eum patri vendere poteſt· nec expectan
dum dum vēdat· ſed in p̄ſēcia non quia filius a-
licuius ſed quia homo extimatur· vt· ff· e· l· p̄-
cia· et adeo ſpectatur ꝯmune p̄cium reꝝ quod
eſt tēpore mortis· vt ſi heres inſtitutus eā he-
reditatē que ſoluendo nō eſt vendiderit· vix q̄
dem poterit ꝑſuaderi eā hereditatem non fu-
iſſe ſoluendo que emptorem inuenerit· vera au
tem emptōne nihil debebitur legatarijs· quia
magis ex ſtulticia emptoris habere videtur in
ſtitutus heres quam ex bonis defuncti· Nā et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

econuerſo·ſi male vendiderit res hereditariaſ
non erit legatariorꝫ detrimentum· Ita ergo
comodum debet eſſe heredis·ſi bene res admi
niſtrauerit· vt·ff·e·l·iij· ¶ Item fit cōmunis
eſtimatō ſecundū ſitum loci in quo heres inha
bitat·forte em̄ alibi carius venderet·vt·ff·e·
in falcidia eſtimatō·et·ſ̄·de adminiſ·tu·l·vlt·
·§·vlt· ¶ Ea autē que debentur heredi ſi qui-
dem naturaliter tantū ex euentu cōputabitur
fuiſſe in bonis tēpore mortis·id eſt ſi fuerit ſo-
lutum·vt·ff·e·l·i·§·quod idem eſt·Et ſi debea-
tur aliquid ſub cōditōe· Idemqꝫ eſt et ſi quid
debeatur ꝑ actōem de peculio ab aliquo extra
neo· Idemqꝫ et vbi extraneus qui nō eſt ſoluē-
do aliquid debet hereditati·Si vero heres de
bitor erat defuncti ex pſona ſua quantitas de-
biti tota oputatur fuiſſe in bonis tempore mor-
tis·licet heres non erat ſoluendo· Nam in hoc
caſu paup ſibi diues eſt·Si vero heres teneba-
tur defuncto actōne de peculio ex pſona ſerui
ſui non oſideratur euentus poſterior ſed quan-
ti fuit in peculio vel tpe mortis vel aditōis he
reditatis·vel poſtea oputabitur in falcidia qꝛ
dn̄s idemqꝫ heres ſibi potuit et debuit ſoluere
ſed in debitore non ita·quia nō ſtatim cum ha
beat poteſt ab eo heres extorquere·vt·ff·e·l·
cum quo de peculio·et·l·ne ſennius·§·ſi debito
ri·et·l·querebatur· ¶ Quod autem ſub con-
dictione debetur heredi interim pendentē con
ditōne ſic cōputabitur ꝓut heres voluerit·ſci
licet vt quanti ea ſpes obligatōnis venire poſ
ſit in tantum quidem ſtipulatoris bonis accede
re videatur ꝓmiſſori vero decedere aut cautōi
bus res poteſt explicari vt duorꝫ alterum fiat
aut ita ratō habeatur tanꝗ̄ debeatur pure·ſci
licet ſtatim pure extimata ſpe obligatōis· aut
ita tanꝗ̄ nihil debeatur deinde heres et lega
tarij caueant inter ſe vt exiſtente cōditōne aut
heres reddat quāto minus ſoluerit· aut lega-
tarij reſtituant quantoplus oſecuti ſunt·vt·ff·
·e·l·in quantitate·§·magna·Si vero debeatur
in diem expeditum eſt vt heres tantum minus
de eo quod debetur in diem videatur habere
quantū facit inter vſurium medij tpis· Vbi au
tem pure debetur et ibi expeditum eſt· oputa
tur em̄ omnino·vt·ff·e·l·penales· ¶ Quid em̄
ſi defunctus cum alio correus erat ſtipulandi·
ſi quidem erant ſocij expeditū eſt·quia ꝓ parte
accedit cuiuſcunqꝫ bonis·Si vero non ſint ſocij
idem eſt quod in odictōnali diximus· Nam ex
euentu auget hereditatem non aliter vt vide-
batur Iob·Et eadam diſtinctōne vtebatur in
duobus reis ꝓmittendi vt ſi ſocij ſint ꝓ pte de-
cedat alioquin ex euentu·vt·ff·e·l·in·l·falcidia
ego puto quemlibet ex correis debendi videri
fide iubere ꝓ altero in tantum inquantum eſt
etiam in eius vtilitatem cōuerſum·vt·no·ff·ad
vel̄·l·vir vxori·§·vlti· ¶ Locum habet falci-
dia in locis puris vt dictū eſt·vbi autem in diē
vel ſub odictōne legatum eſt medij tpis como
dum imputatur heredi vt tanto minus videat̄
eſſe legatum quantū eſt medij temporis como-
dum·De alio vero falcidia detrahitur·vt·ff·e·
·l·in·l·falcidia non habetur· Pendente autem
oditōne ſi vult heres poteſt eſtimare legatuꝫ
quanti venire poteſt·aut ſi velit pſtare legatū
totum poteſt et ſibi cauebitur de reſtituendo·
eo ꝙ amplius accepit legatarius ꝙ̄ liceat ca-
pere ꝑ·l·falcidiam que cautio vbicūqꝫ de falci
dia dubitatur interponitur·vt·ff·e·l·ticio cū·
et·l·in quantitate·§·ſed et ſi legata·et·§·in di
em· ¶ Si autem vni pure alteri ſub oditōne le-
gatum eſt·puta legata ſunt mihi centum pu-
re tibi centum ſub oditōne et poſt aliquantulū
temporis extitit oditō et interim eſt dilatatus
euentus oditōnis vt ex reditu eius ſumme que
tibi relicta eſt ſub conditōne non amplius ꝙ̄ vi
gintiquinqꝫ recipet heres inſtitutus leg·falci·
ratō ita eſt habenda vt ſinguli noſtrum·xxv·
conferre debeamus heredi·id eſt ꝑmittere vt
remaneat penes eum ex ſumma cuilibet noſtrū
legata·et amplius fructus·id eſt quarte quin-
quaginta medij temporis qui verbi gracia effi
cient quinqꝫ in cuiuſcunqꝫ legatarij perſona
iſta·v·ita dicuntur oferri vt heredi non aufe-
rātur ſi lucratus eſt·alioquin imputaretur ſi cū
habeat pecuniam ſuam lucrum non querat ex
ea cum igitur·xxx·a ſingulis oferenda ſunt qui
dam putāt quina dena·id eſt triginta ab vtro
qꝫ noſtrum eſſe oferenda·id eſt numeranda de
burſa cuiuſqꝫ vel remittenda de cuiuſqꝫ legato
quod minime verum eſt licet eandem quantita
tem acceperimus manifeſtū eſt aliquando vbe
rius eſſe meum legatum quare ſtatuendū erit·
tanto minus in tuo eſſe quāto ex fructibus eiꝰ
heres receperit vnus ergo cōfert·xxv·ſol̄·vt
dictum eſt alius confert·xviij·ſol̄·et nouem đ·
quaſi legata ſint ei·lxxv·imputando et compē
ſando heredi quod medio tempore percepit ſe
cundum quod in ꝓpoſita ſpecie cōputatōne ita
iniri oportet vt ex·vij·partibus eius· ꝙ nomie
falcidie deberet pſtari quaſi legata ſint·lxxv·
tibi·id eſt ex quadraginta tribus ſ̄·et·viij·de
narijs·Nam·xxv·ſ̄·vnius et·xviij·et nouem de
alterius hanc ſummā efficiunt que debēt diui-
di in ſeptem partes ego quatuor tu tres cōfe-
ramus quoniāquidem quarta pars amplius in
meo ꝙ̄ in tuo legato eſt·Nam·xxv·ſunt quar-
ta pars amplius in meo ꝙ̄ in tuo legato ē·Nā
·xxv·ſunt quarta pars centum p̄terea·lxxv·ſ̄·
diuiduntur in quatuor partes quarum quelibꝫ
continet·xviij·ſ̄·et nouē denar̄·et·xliij·ſ̄·et no-
uem·đ·diuiduntur in ſex partes quarum que-
libet continet·vi·ſ̄·et·iij·đ·Sicut enim tuum le
gatum excedit meum in quarta quantū ad co-
modum ita debet excedere quantum ad onus
falc̄·et certe dixiſſet apertius idem ꝑ hec ver-
ba ego debeo centum tu debes·lxxv·dabimuſ
falc̄·vt·ff·e·l·qui quadringenta·§·qui ducen-
ta· ¶ Quid dices de contributōnibus portō-
num·Nunquid ille augent legata de illis dico
quia ſi quis fuerit inſtitutus ex pluribus portō
nibus ofunduntur et cōtribuūtur omnes et au
gent legata·Si autem iure accreſcendi portio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

coheredis mei pueniat. Diſtinguo an grauata portio deueniat ad non grauatã meam ſcȝ quo caſu nihil ꝓdeſt legatarijs quo minus paciantur falcidiam a me vt paterentur ab eo in cuius locum ſucceſſi. Si vero non grauata deueniat ad non grauatam ꝓdeſt legatarijs. vt. ff. e. l. i. §. id qđ. et. §. ſi coheredis mei. et. l. in ſingulis. et. l. ꝙ ſi alteruter. ¶ Vbi autem ex ſubſtitutõne pupillari ad me puenit hereditas dr in bonis pr̃is et filij vnã falc̃. ſuari. vt. ff. e. l. in r̃ce. §. ꝙ vulgo. cuius exemplũ regule bñ eſt vt videamus. pone ticius inſtituit filium ſuum heredem et legata vltra dodrantẽ reliquit et filio pupillariter ſubſtituit filius adiuit hereditatem patris deinde deceſſit ſubſtitutꝰ extitit pupillo heres ↄuenitur a legatarijs ip̃e vnã falcidiam de legatis ex pupilli pſona detrahere debere ſe oſtendit vt ita aſſis habeat quadrantẽ et ex ſui pſona dodrantis reſidui vult detrahere falc̃. quia videntur teſtamẽta vnum paternum aliud pupillare. Sed hec ratõ nõ admittitur quia non duo teſtamẽta ſed vnum tantũ eſt. et ꝓpter vnam ſolennitatem. vij. teſtium et ꝓpter vnum diſpoſitorẽ tantũ. nec eñ. xiiij. teſtes exiguntur. et pater ſolus de ſua et pupilli hereditate diſponit. duo tamen videntur eſſe. q: ſunt duarum hereditatũ vt inſtit. de pupil̃. ſubſtit. §. igitur. et. §. de vulg̃. ſubſtit. patris. et ideo tanq̃ ex vno teſtamẽto vna detrahitur falci. Idem eſt et vbi pater legauit tantũ a pupillo vt ſemiſſem exhauriret a ſubſtituto legando alium ſemiſſem exhauriuit. Nam et tunc vna detrahitur. Si ergo ↄueniatur pupillus p̃ſtat legata. quia eo viuente non poteſt habere falcidiam ſed ei cauetur ꝓpter ſubſtitutũ ſibi de reſtituendo. qđ lege falcidia ei reſecanda eſt. vt. ꝭ. t. i. l. i. i. ꝛ̃ꝰ. et. §. ſi legata quedam. et. §. iulianus denicȝ. et. ꝭ. e. l. in quantitate. et. §. ſed et ſi legata. ¶ Poteſtas autem regule. prima eſt vt ſicut in vno teſtamẽto fit omnium legatoꝝ ↄtributio vt pateat. excedant dodrantẽ necne ita et in hoc duplici teſtamẽto. id eſt duarũ hereditatũ fit omnium legatoꝝ cumulatõ vel cõtributio. vt ſi pateat totũ aſſem exhauriri detrahatur falc̃. Si autem non excedant dodrantem p̃ſtetur a ſubſtituto es alienũ. vt hic. et. C. de bonis auc. vi. poſſi. l. i. et nihil de legatis retinebitur noĩe falc̃. vtpote cũ ea. vel multo plꝰ remanſerit penes heredẽ facta cõputatõne et omniũ legatoꝝ ↄtributõe. et hoc eſt quod dicit. ꝭ que ꝛ̃c̃. ¶ Eſt et alia poteſtas regule vt in hoc duplici teſtamẽto vnicum t̃pus ↄſideretur locum habeat vel nõ habeat et inquantũ habet locũ falcidia. ſ. t̃pe mortis patris. vnde ſi tunc ↄſideratis legatis paterni et pupillaris teſtamẽti nõ poterat detrahi falcidia quia illi data remãſerat in hereditate licet poſtea caſibus minuatur vel pereant bona in vita pupilli vt ſubſtitutus nõ habeat quartam tamẽ nihil detrahetur. Et hoc eſt quod dicit de ſuo minimum ſine dubio quadrante. id eſt de eo quod tẽpore mortis videbatur habiturus vt in vno dicitur ſimplici teſtamento vt. ꝭ. e. l. in quantitate. i. ꝛ̃ꝰ. et hoc eſt quod dicit quid ergo ſi nõ ꝛ̃c̃. Nam et ſi t̃pe mortis patris locum habet falc̃. non augetur ꝓpter pupilli hereditatẽ quã multis caſibus dici oportet eſſe paternam. vt. ꝭ. e. l. in duplicibus. ¶ Item quod dicit vltra vires. id eſt vltra dodrantẽ. aliter. ꝭ. ad trebel̃. l. i. §. is qui. ¶ Imputantur autẽ in hac quarta ea ſolũmodo que iure hereditario capiũtur. id eſt que quis habet. quia eſt heres et ideo data cã ↄditõnis implende vel a coherede vel a quocũq; imputari nõ debent falcidiã niſi a ſtatu libero accipiat heres qđ eſt quia pecuniã hereditariã dat ſtatu liber. Secus ſi aliũde daret. vt. ff. e. l. id autem quod. i. ꝛ̃ꝰ. et. §. ſane. et de donatõnibus cauſa mortis. l. ꝙ ſtatu liber. ¶ Itẽ legata a coherede ſibi relicta non imputat in falcidiam. ſicut nec data cauſa ↄditõnis implẽde. vel ab eo vel ab alio. vt. ff. e. l. in quartam. Porro legatũ quandocȝ imputatur in primis ſi hoc ip̃o eſt a coherede relictum ne falcidiã inducat. vt. ff. e. l. ꝙ autẽ. i. ꝛ̃ꝰ. et. §. ſi et ideo. ¶ Item etiam imputantur quando ↄtra heredem vult falcidia vti cui a ſe legatũ eſt. Si eñ tantũ ſit legatum quod accipitur a coherede quantũ eſt quod deſiderat detrahere ab eo de legato ſibi viceuerſa relicto obſtat doli exceptio. a ceteris autẽ legatarijs quaſi nihil cupiat ab eo detrahit falcidiã. vt. ff. e. l. ne ſenniꝰ. ¶ Si vero ego heres iuſſus ſim pcipere de hereditate ſi quidem pecuniã totã imputo in falcidiam quaſi totam iure hereditario capiã. vt. ff. ad trebel̃. l. deducta. §. numis. et de leg̃. ij. cum pater. i. ꝛ̃ꝰ. Si vero fundum p̃cipiam ꝓ ea parte quã habeo. iure hereditario imputo in falc̃. ꝓ ea parte vero quã a coherede precipio non imputo. Nam extra quartã id eſt quod a coherede pcipitur. Et quãtum ad hunc caſum quod ẽ mirabile. Idem eſt in trebellianica q̃rta q̃uis in ea imputẽtur omnia legata. Sȝ forte illa eſt ratõ quia eandem rem tam diuerſis iuribus vt ita dixerim habere nõ debet. id eſt legati et hereditario iure. Sed et data cauſa condictõnis implende quodãmodo imputãtur in falcid̃. Si eñ iuſſus fuero tibi dare fundum ſi mihi centum deberis cũ quarta falcidie quincȝ tantũ centum que mihi das ſic imputãtur in falcid̃. ne a te poſſim falc̃. detrahere. Ceterum non ſic imputãtur vt ob hoc quaſi. c. ſint in hereditate minus ex ſingulis legatarijs detrahã non eñ ꝓdeſt eis totum quod a te capio. quia nil aliud p̃ter falcidiam a te videor eoꝝ reſpectu habere. Et dico hoc eſſe verum ſiue a meo coherede capiam cauſa ↄditõnis implende ſiue a quocũq; homine licet quidã aliud dixerunt. et facit ꝓ eis quod eſt. ff. e. l. ſi fundum. legatus dicit enim vtile eſſe legatum fundi. et eum poſſe pati falcidiam et certe falcidiam patitur remedio exceptõnis vel ↄpenſatõnis. ¶ Ceſſat falcidia ratõne teſtãtis vt ſi miles erat. ſecus in veterano. vt. ff. e. l. ſi poſt miſſionem. et. l. ad veterani. et. l. ſi miles. et. ꝭ. e. in teſtamẽto. Itẽ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ratione rei·vt ſi legantur inſtrumenta·vt·ꝟ·e·l·
ſi predioꝝ·quod eſt ideo quia inutile eſſet he=
redi quartã inſtrumẽti habere licet poſſet dici
inſtrumẽtoꝝ eſtimatõnis falcidiã detrahi ſed
id non puto· ¶ Item ſi ꝓ dote vel dos ipſa le=
getur mulieri ceſſat falcidia ſcilicet quia ſuam
rem mulier recipe videtur·Sed et de his quo=
qꝫ rebꝫ que mulieris cauſa empte parate eſſent
nominatim ipſa leg·falcidia expꝛſſum eſt· vt he
quoqꝫ res extra modũ legis eſſent plane inco=
moda repreſentatõnis legate dotis·forte poſ=
ſet habere locũ falcidia·vt·ff·e·l·i·§·ſi quis cre
ditori·et·l·cum dotẽ·et·l·ſi vſufructus·§· dos·
et de dote preleg·l·i·§·idem iuſ· ¶ Item ceſ=
ſat falcidia in libertatibus·vt·ff· de inoffi·te·
·l·papinianus·§·ſed an libertas· ¶ Itez ceſſat
ſi relictũ eſt aliquid filio ꝓ debito bonoꝝ ſub=
ſidio vt·ꝟ·de inoffic·teſta·l·ſancimus· ¶ Itez
ceſſat ex delicto heredis·vt ſi accomodauit fi=
dem vt aliquid reſtituat non capaci·vt·ff·e·l·i·
·§·ſi quis creditori·niſi fecerit ex neceſſitate vł
iuſſu dñi vel patris inſtituẽtis eum· ¶ Idemqꝫ
eſt et ſi heres id exegerit vt fideicõmiſſum in=
tercidat cancellando teſtamẽtum·nec eñ de=
trahit falcid·Sic eſt et ſi rem legatã ſubtraxe
rit de hereditate·vel negauit eam rem here=
ditariam eſſe ↄtendendo rem eſſe ſuam ꝓpꝛiam
et de mendacio ↄuincitur·vt·ff·e·l· ſi tacitum·
et·l·beneficiũ·et·l·hereditatũ·§·vlti· Iſte cau=
ſe ſunt de iure veteri· ¶ Iure autenticoꝝ ſunt
et alie·vt ſi quid relinquatur ad pias cauſas pu
ta ad redemptõnem captiuoꝝ·vt·ꝟ·auc·de ec
cleſiaſ·t·§·ſi autem heredes·Sed olim erat cõ
trarium·vt·ff·e·l·i·§·ad municipiũ·licet poſſet
diſtingui vtrũ relinquatur eccleſie ſimpliciter
id eſt deo·tunc locum habet falcid· An relin=
quatur eccleſie et ad piã cauſam puta vt redi=
mat captiuos ſed melius eſt fauore clericoꝝ
vt dicamus correctũ· ¶ Item ceſſat falcid·in
ea re que ita relicta eſt ne alienetur ſꝫ ꝑmane=
at apud ſucceſſores eoꝝ·vt in autent·vt ſpon·
lar·§·vlti·Sed cum et teſtator expꝛſſim vetuit
detrahi falcid·non ignarus quis ſit modus ſui
patrimonij falc·ceſſat· et ſi heres in hoc nõ pa
reat defuncto defertur hereditas ꝑſonis enu=
meratis·ꝟ·autent·de heredibꝫ et fal·§·his igit
a nobis·et·§·ſi vero expꝛeſſim· ¶ Item ceſſat
falcidia ex eo quod veriſimile eſt heredẽ volu
iſſe remittere eam· Nam ſi quedaꝫ legata pre=
ſtat in ſolidũ agnoſcẽs ſubtiliter menſurã ſub=
ſtantie neqꝫ ex his repertõ neqꝫ ex alijs datur
eis retentio niſi inopinatũ quid emergat his
ceſſantibus locus eſt falc·ſi fiat inuentariũ ſe=
cundum modũ tempuſqꝫ ſtatutũ in aditõe hac
quoqꝫ habita obſeruatõne· id eſt pñtia omniũ
ipſius ciuitatis in qua fiet legatarioꝝ aut pro
eis agentiũ ſi ꝑſone ratõ ſit habenda·vel ſi qs
ex his affuerit aut intereſſe voluerit· ſuccedat
pñtia trium teſtiũ locupletũ et bone opinionis
de eadem ciuitate abſqꝫ ꝑiudicio veritatis in=
quirende ꝑ ſeruoꝝ queſtionem et heredis ſe=
ſtiumqꝫ iuſiurandum quo non obſeruato ſolida

egata pſtet et ſi fines hereditarios excedant
nulla autem taliũ queſtõnum vel litiũ tranſcen
det annũ ab admonitõne iudicis ↄputandũ·vt
in auc·de here·et falc·§·ſi vero expꝛeſſim·

¶ De caducis tollendis

Dictum eſt·ꝟ· de legatis que defalcant
per·l·falc·et ꝓ parte irrita ↄſtituũtur·
Et quia olim ſepe fiebant in totũ nulla
ideo ponit de caducis·ſed quoniã quibuſdã mo
dis·et iniquis ratõnibus olim quandoqꝫ fiebãt
caduca· Ideo ponit de legatis ca·tollẽdis· Vi
dendum itaqꝫ quot modis legatũ ſit caducum·
Et ad quos deueniãt caduca·Et ꝓ quibus por
tõnibus·Et quando cum onere vel ſine onere·
¶ Eſt autem ſciendũ ꝙ legatuꝫ multis modis
fit caducum·et inutile ſicut diximus cũ tracta=
remus de legatis·ſꝫ hic nõ ꝓſequitur niſi tres
modos ſcilicet quia legatũ eſt a principio ꝓ nõ
ſcriptum vel poſtea eſt in cauſa cad·in vita te=
ſtatoris·vel poſt mortem eius aliqua ratõe de=
ficiebat et aperta voce dicebatur caducum·
¶ Pro non ſcriptuꝫ eſt quod relinquitur ei qui
non eſt in rerum natura tpe teſtamẽti·in cau=
ſa caduci eſt·quod relinquitur ei qui eſt in re=
rum natura tpe teſtamẽti·ſed poſtea deceſſe=
rit viuente teſtatore vel deficit legati cõditio
viuente teſtatore·Caducũ eſt qđ deficit poſt
mortem teſtatoris quaqꝫ ratõne·vt·ꝟ·e·l·i·§·et
cum triplici·Olim tñ deficiebat quibuſdã ratõ
nibus poſt mortem teſtatoris quibus nõ defi=
cit hodie·Nam et ſi heres inſtitutus vel lega
tarius decederet ante apturam tabulaꝝ defi
ciebat hereditas vel legatuꝫ·nec eñ cedebat
dies legati vel hereditatis niſi ab aptura ta=
bula·nec antea poterit adiri hereditas niſi qs
eſſet ſuus heres vel inſtitutus in ſoliduꝫ·vt·ꝟ·
de iure delib·l·ſi fratris·et·ff·de iu· et fac·ig·
·l·i·§·vlti·Hodie vero quandocũqꝫ poſt mortẽ
teſtatoris adire poteſt hereditas ſint vel non
ſint aperte ta·Vnde et dies legatoꝝ cedit a
morte teſtatoris nõ ab adita hereditate· vt·ꝟ·
·e·l·i·§·cum igitur·Et verbum quidẽ cedendi·
ꝓpꝛie nõ ponitur hic nam alias dicitur cedere
dies obligatõnis·quia iam aliquis cepit eſſe ob
ligatus·vt·ff·de verbo·ſig·l·cedere·ſꝫ hic di=
ximus cedere diem non quantũ ad obligatõe
quia nullo modo debetur ante aditã heredita
tem ſed quantũ ad tranſmiſſioneꝫ·Si eñ dece=
dat legatarius poſt mortẽ teſtatoris legatuꝫ
tranſmittit ad ſuum heredem ſi legatum erat
purum vel relictũ in diem certũ·vt·ꝟ·e·l·i·§·cũ
igitur·niſi in caſibꝫ·legatũ eñ libertatis· Itẽ
legatum relictũ ſeruo in teſtamẽto manumiſ=
ſo vel alij legato· Item legatũ vſuf·vel vſus et
habitatõnis nõ cedit niſi ab hereditate adita
vt·ꝟ·e·l·i·§·in nouiſſimo et·ff·quãdo dies le·ce·
·l·ij· Item hereditatis dies etiam pure relicte
nullo modo cedit quantũ ad tranſmiſſionẽ niſi
relicta eſſet liberis a parẽtibus vel niſi heres

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

decedat infra annum deliberatõis· Tunc em̄
tranſmittit ad heredem ſuū ius deliberādi· vt
ꝗ.e.l.i.§.in nouiſſimo· Et vt diximus·§·de iure
delib· Cedit tn̄ hereditatis dies mortuo teſta
tore·quia nō exſpectata aptura ta· adiri pt̄ he
reditas vt dictū eſt· Si aūt relinquatur legatū
in diem incertū puta cum morietur legatariuſ
tale legatū ad heredē ſuum tranſmittitur ce=
dit em̄ eo viuente·quia ip̄e moritur ſe viuente·
mortuus em̄ mori non pt̄· Sed ſi relinquitur ti=
bi cum heres morietur legatū ↄdictōnale eſt·
vnde legatarius nō tranſmittit legatū ad he
redem ſuū ſi moriatur viuo herede· ſecus ſi po
ſtea vt· ff· qñ dies le·ce·l·ſi cum heres· Si autē
aliquid relinquatur ſub conditōne vt poteſtati=
ua vel caſuali vel mixta exſpectari oportet cō=
ditōnis euentum ſub qua relictū eſt vt tunc ce=
dat cum ↄditio impleatur· vel dies incertus ex
titerit· Si aūt in medio moriatur legatarius vl̄
eo ſupſtite conditō defecerit legatū deficit et
remanet apud eos a quibus derelictum eſt niſi
legatarius habuerit ↄiunctū vel ſubſtitutū vt
ꝗ.e.l.i.§.fin autem aliquid· ¶ Quod dictū eſt
ſi legatarius moriatur pēdente conditōne ſer=
uatur· et ſi damnetur in metallū· Sed ſi depor=
tetur in inſulam nō ideo extinguitur legatum·
quia legatarius poteſt in ciuitatem reſtitui· vt
·ff· de condic·et demon·l· intercidit· ¶ Item
ſpeciale eſt in quibuſdā condictōnibus vt non
faciant legata ↄdictōnalia quantū ad inhibē=
dam tranſmiſſionē ſcʒ ↄdictōes ille que ſunt ta
cite· ¶ Item cōdictōnes que omnino extiture
ſunt ab adita hereditate· vt· ff· de cōdic· et de
mon·l· condictōnes extrinſecus· et de l̄·i·l·ij·
¶ Peruenīūt legata caduca ad ſubſtitutū ꝙ ſi
nemo ſit ſubſtitutus accreſcit coniunctō vt di=
ctum eſt diſtinctōne facta ↄiunctoꝝ· quia alij
ſunt coniuncti re et verbis· Alij re tantū· Alij
verbis tantū· Re et verbis· quia ita ticio et me
uio ſtichum lego· vtriqʒ em̄ legatum eſt in ſoli
dum et eadem oratōne verborum ſed concur=
ſu fiunt ptes· vt· ff· de l̄·iij·l· ↄiunctum· Re tm̄
ↄiuncti ſunt vt cum ticio primo lego ſtichum·
deinde eundē lego meuio· Et iſti dicūtur ver=
bis diſiuncti in hoc·t· et inſtit· de l̄·§· ſi eadem·
et·§·ↄiunctim· Et eſt hoc notādum quia ſemp
videtur nō habuiſſe animū adimēdi primo niſi
ↄtrarium ꝓbetur· vt· ff· de l̄·i·l·ſi pluribꝰ· Itē
ſemp p̄ſumit̄ ꝙ viriles ptes eos voluerit hr̄e ni
ſi ↄtrariū ꝓbet̄· vt· ff· de l̄·i·l·ſi pluribus· Ver=
bis tantum ↄiuncti ſunt vt cum dico ticio et me
uio ſtichum ꝓ equis portōnibus lego· vt· ff· de
hered· inſti·l·ſi quis heres· Quid ſi teſtator di=
cat ticio fundi dimidiā portōnem· Meuio alte=
ram dimidiam lego· videtur ꝙ ſint· coniun=
cti· vt· ff· de l̄·ij·l· meuio fundi· ſed tamen puto
ↄtrarium· vt· ff· de l̄·ij·l· et ꝓculo· lex em̄ illa ē
intelligenda quando eandē dimidiam legauit
vtriqʒ· Qui ergo re et verbis ↄiunctus eſt pre
fertur ceteris· vt· ff· de l̄·iij·l· re ↄiuncti· et ꝗ.e.
·l·§·ſi vero quidam ex heredibus· Si vero vnꝰ
re alter verbis ↄiunctus eſt· Quidam dixerūt
re ↄiunctum p̄ferendū· quidam cōiunctū ver=
bis· ar· ſumentes vtriqʒ ex p̄dicta·l· de l̄·iij· Re
coniuncti· ego vtrūqʒ admitto· vt· ff· de here·
inſti·l·ſi ita qs heres· Hec regularia ſunt in ca
ſibus em̄ pars collegatarij nō accreſcit cōiun=
cto· et ita legatarius deficiens dicitur alteri p
tem facere· ſcilicet cum legatur tibi et nō capa
ci· vel cum legatur tibi et alij res tua· vel cum
teſtator legat tibi et ſeruo ſuo vel cum legat̄
capaci et non capaci· vt· ff· de leḡ·i·l· plane·§· ſi
ↄiunctum· et·l· huiuſmodi·§· ſi ticio· et de l̄·ij·l·
ſi ticio· ¶ Remanet legatū deficiens apud he=
redes ꝓ portōnibus hereditarijs cum ab ipſis·
ſimili modo ſi ↄualuiſſet p̄ſtaretur niſi nomina=
tim ab vno· vel a certis heredibus fuerit reli=
ctum tunc em̄ quemadmodū ſolus vel ſoli p̄ſta=
bant· ¶ Item et lucrum ſentiunt· vt·ꝗ.e.§· ꝗ vt
manifeſtetur· ¶ Itē et ſi heredes ꝓprijs nomi=
nibus expreſſis nō appellatiuis onerati ſunt pre
ſtare legatū tenerentur ꝓ virilibꝰ portōnibus
vt· ff· ad trebel̄·l· quotiens· et·l· non nuꝗ̄· pro
virilibꝰ portōnibus debet legatum remane=
re apud eos· Si autem non heredes· ſed lega=
tarij vel fideicōmiſſarij vel mortis cauſa dona=
tarij· vel ſimiles pſone onerati ſint p̄ſtare fidei=
miſſum et fideicōmiſſum deficiat remanebit a=
pud oneratos ꝓ virili portōne· quia et ꝓ ea te
nebantur· vt·ꝗ.e.§· fin autem legatarij· Si autē
legatum deficiens remaneat apud ↄiunctos de
bet remanere ꝓ virili portōne· ſicut viriles por
tōnes habuerunt in legato· Nam ⁊ ita dicitur
in ſubſtitutōne coheredū inter ſe vt ꝓ partibꝰ
hereditarijs admittātur· vt·ꝗ· de impu· ſubſti·
·l·i· et inſtit· de vulḡ· ſubſti·§· ſi ex diſparibus·
Onus impoſitū legato comitatur legatum· Di
ſtingue tamen ſit legatū ꝓ non ſcriptum· an in
cauſa caduci vel caducum· In ꝓ non ſcripto nō
comitatur onus legatum etiā veteri iure vt·ꝗ.
·e·§· in primo· niſi libertatis fauore· vt ecce le=
gatus eſt ſeruus ei qui non eſt in rerū natura·
et rogatus eſt eum manumittere· Heres enim
apud quem remanet ſeruus debet ip̄m manu=
mittere· vt· ff· de fideicōmiſ· lib·l· cum vero·§· ſi
ꝓ non ſcripto· ¶ Item dicunt et de impenſa
funeris quam legatarius qui non erat in rerū
natura rogatus erat facere ſcilicet vt ↄiunctꝰ
vel ſubſtitutus vel heres apud quem remanet
legatum teneatur expenſam agnoſcere ꝗ ego
lege id non reperio· et idcirco nec dico· Eſt quod
dam legatum quod quaſi ꝓ non ſcriptū eſt· vt
cum aliquis ſibi aſſcripſit in teſtamēto legatū
et onus ut ibi onus comitatur legatū· et apud
heredē remanet· vt· ff· de his que ꝓ nō ſcript̄·
ha·l· vlti· Si autem legatum ſit in cauſa caduci
vel caducum legatum remanet apud p̄dictas
pſonas et cum onere ſuo licet ↄtrarium veteri
iure diceretur ſiue ſit onus in dando ſiue in qui
buſdam faciendis que tn̄ pñt adimpleri p aliū
vel in modo vel in conditōnis implēde gracia
vel alia quacūqʒ via excogitata· neqʒ em̄ ferē
dus eſt his qui lucrum quidē amplectitur onuſ
autem annexum ei cōtemnit· vt·ꝗ.e.§· ꝓ ſeruo·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Si autem onus in faciente impoſitũ ſit tale q̃d
teſtator noluit adimpleri p aliũ vel etiã nõ p̄t
adimpleri p alium· tunc et ſi lucruʒ ad aliquem
pueniat non tamẽ grauamẽ ſequitur quia hoc
nec ipſa natura concedit neqʒ teſtator voluit·
Quid enim ſi iuſſerit eum in locum certum ab-
ire vel liberalibus ſtudijs imbui· vel domuʒ ſu
is manibus extruere vel pingere vel vxorem
ducere que omnia teſtatoris voluntas in ipſius
ſolius pſonam intelligitur cõcluſiſſe cui et ſuam
munificentiam relinquebat· Onera autẽ dã-
do p quemuis alium poſſunt adimpleri· et ita eo
ſubeũda ſunt ab omnibus apud quos remanet
vel quibus accreſcit legatum· vt· i· e· §· ne autẽ·
Si queras cur aliud ſit in ꝓ non ſcripto· Re-
ſpondeo quia legatum ꝓ non ſcriptũ ab initio
non tenet ergo oneris adiectio eſt nulla at in a
lijs· quia legatũ ab initio tenet licet ex poſt fa
cto deficiat onus tamen quod ex eo ſumpſit vi-
res non ideo infirmatur· ar· ff· de verbo· obli·
·l· in illa ſtipulatõne· et de iniuſto rup· t· l· nam
et ſi· §· rumpendo· Quod autem dictũ eſt onus
eſſe adimplendũ a ꝯiunctis in legato eſt intelli
gendum indiſtincte verum eſſe quando onus e
rat impoſitum ꝯmuniter omnibus legatarijs·
Si autem erat impoſitum deficiente legatario
tantum diſtinguitur vtrum alij quibus accre-
ſcit legatum erant ꝯiuncti re tantũ· et ita ver-
bis erant diſiuncti· An erant ꝯiuncti re et ver-
bis· vel verbis tantum· Si erant ꝯiuncti re tan-
tum et iſti in lege appellantur diſiuncti ideo te
netur ſubire onus impoſitum deficienti cũ ideo
teſtator diſiunctim videtur reliquiſſe legatuʒ
et vnuſquiſqʒ ſuum onus non alienuʒ agnoſcat
Nam ſi ꝯtrarium volebat nulla erat difficultas
ꝯiunctim ea diſponere· Si autem alij coniuncti
ſunt re et verbis vel verbis tantũ tenẽtur ſub
ire onus impoſitum deficienti· vt· i· e· §· ſin autẽ
a deficientis pſona· et· §· ſi vero nemo· His au
tem collegatarijs volentibus demũ acquiritur
vt· i· e· §· vbi autem· Secus in coheredibus in q̃
bus ſepatim dico ꝙ ꝑs deficientis ad cohere-
des etiam inuitos puenit· et ad coheredũ he-
redes· licet ſecus ſit in ſubſtitutõne que ad he
redem nõ tranſit· vt· ff· de ſuis et leg· l· ſi ex plu
ribus· Item accreſcit cũ onere ſuo ſiue pars
deficiens erat mihi cauſa caduci vel caduca vł
ꝓ non ſcripta licet aliud ſit in legato· vt· ſ̃· di-
ximus· Sed et inter coheredes idem erit dicen
dum vt pars deficiens primum accreſcat con-
iunctis re et verbis· Illis non exiſtentibus ac-
creſcit ꝯiunctis re tantũ vel verbis tantũ· vt· i·
·e· §· his ita diffinitis· Item illud in cohere-
dibus et collegatarijs ſeruatur vt ſubſtitutus
pferatur coniuncto·

De his qui ante apertas tabulas he-
reditatem tranſmittunt

Qualiter legata vel hereditates fiant
caduca· ſ̃· in genere dictum eſt· Nunc
autem ſpecialiter ponit de quibuſdam pſonis
in quibus relicta non fiunt caduca ſcilicet in p
ſonis liberoꝝ nam hereditas vel legatum reli
ctum alicui de liberis vel forte de parentibus
vt· i· de ſuis et leg· l· apud· etiã ſi is decedat an-
te aperturam ta· vel ante aditam hereditatẽ
ſciens vel neſciens eam ſibi delatam· nihilomi
nus tranſmittitur ad ſucceſſores ſuos· vt· ſ̃· ti·
ꝓxi· §· in nouiſſimo· Caue tñ tibi quia non tranſ
mittitur ad quemlibet ſed oportet vt is q̃ trãſ
mittit et is qui tranſmittitur ſit de liberis· vt· i·
·e· l· i· forte vel de parentibus· vt· i· de ſuis et le
git· l· apud· Non diſtinguo ſit ſuus an emanci-
patus· licet ar· ſit ꝯtrariũ· ſ̃· de iure delib· l· cum
antiquioribus· Nam et hic loquitur de nepoti-
bus ex filia quos certum eſt non eſſe in poteſta
te· Quod dicitur hereditatem cuius dies non
ceſſit tranſmitti· Male eſt a quibuſdam intelle
ctũ vtputa in caſu tali inſtituo filios meos he-
redes· et ſi quis eoꝝ ſine liberis deceſſerit ſub-
ſtituo ei alios deinde vnus deceſſerit relicto fi
lio poſtea deceſſerit aliꝰ ſine liberis· Quero an
filius primo decedentis quaſi ex perſona ſui pa
tris ad fideicõmiſſariã hereditatem poſſit ad-
mitti cum patruis ſuis vel ſine patruis ſuis· Et
ego dico ꝙ non· et eſt ratio· quia non extitit cõ
dictio legati in pſona patris huius his enĩ tan
tum reliquit teſtator qui ſupuixerint· cũ ergo
pater huiuſmodi non ſupuixerit ei qui ſine libe
ris decedit nec p̄t dici ei relictum· vt· ſ̃· de fidei
cõmiſ· l· ſi in pſona· et· ff· de l· ij· l· vnum· §· rogo·
et· l· cum pater· §· hereditatẽ· Sed queri p̄t ſit
diſtinguendũ ex teſtamẽto· an ab inteſtato de
lata ſit hereditas· Nec enĩ ibi loquitur niſi in
relicta portõne·

Quñ dies legati vel fideicõmiſſi cedit

Ut de ceſſione diei plenior habeatur no
ticia· Sciendum eſt quedam pure id eſt
ſine diei vel ꝯdictõnis appoſitõne relin
qui· quedam in diem· quedam ſub condictõne·
Et ſi quidem pure fuerit legatũ cedit dies eiꝰ
a morte teſtatoris ſcilicet quantũ ad tranſmiſſi
onem· non quantũ ad hoc vt debeatur hoc ita
niſi in caſibus quibuſdam· vt notauimus· ſ̃· ti·
ꝓximo· Que autẽ ſit ratõ in caſibus illis ſi pla-
cet ſic attende· libertatis ideo non cedit dies
ante aditam hereditatem quia ſi diceretur ce-
dere dies quantum ad tranſmiſſionẽ legate li-
bertatis h̃ nihil eſſʒ· Heres enĩ eius mortui lib
tatem petere nõ poſſet cum mortuus manumit
ti non poſſit· Sed nec ſuam ꝓpriam libertatem
heres ſerui petere poſſet· quia ſibi non fuit le-
gata quia ergo nullum comodum eſſet dicitur
ante aditam hereditatem dies non cedere· Ce
terum poſt cedit et quia debetur et peti poteſt
Item et in legato relicto ſeruo in teſtamento
manumiſſo eadem ratõ eſt· quia ſi hoc dicerẽt
antecedere dies ergo nullum eſſet legatuʒ vt
pute cum ante aditam hereditatem ſit ſeruus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et cedere tunc dies relicti ergo acquireretur he
reditati· vel quod eſt verius nullum eſſet lega
tum· quia hereditas ſibi a ſe debere aliquid nō
poteſt· vt· ff· e· l· heredis· §· vlt· et· l· nam cū· et
eadem ratō eſt vbi aliquid eſt legatū ſeruo te
ſtatoris quia alij legatus eſt· Nam et tunc ſi di
ceretur cedere dies magis hereditati diceret̄
acquiri cuius interim eſt ſeruus· vel quia nulli
quia ſibi deberi non poſſet hereditas· In vſuf·
autem et habitatōne aperta ratō eſt· quia ad
heredes eius cui relicta ſunt tranſmitti nō poſ
ſunt ſint pereſonales ſeruitutes· vt· ff· eod·
· l· ij· et· l· ſi habitatio· et ſunt p̄dicta vera niſi ta
cite inſit ɔditō· Hic tamen diſtinguendum eſt
vtrum inſit ex rei legate natura vt quia legat
partum ancille futurum vel fructus fundi fu-
turos· vt· ff· de condic· et def· l· i· vt tunc cedat
dies ſtatim vt impure legato· vt· ff· de condic·
et de· l· condictōnes· An ex verbis defuncti in
teſtamēto poſitis ſumatur ɔdictio· puta primo
legauit pure· poſtea in inferiore p̄te teſtamēti
ɔdictōnem adiecit vel primo tibi pure· Poſtea
idem ſub ɔdictōne mihi legauit vel primo tibi
legauit pure deinde ademit tibi ſub ɔdictōne·
Et in his caſibus cedet dies legati ab euentu
condictōnis· vt· ff· de adminiſ· le· l· ſi legatum
pure· et· ff· e· l· quod pure· Et quod dictum eſt
in tacita ɔdictōne que ineſt ex natura rei ſer-
uatur· Et ſi extrinſecus ſuſpendatur legatū nō
ex ipſo teſtamēto veluti ſi rem dotalem legauit
maritus alicui extraneo et vxori aliquam pecu
niam p̄ re dotali legauit deinde liberāte vxo
re de electōne dotis vel legate pecunie deceſ-
ſit legatarius· poſtea mulier legatum elegit·
tranſibit legatum dotis ad heredem legata-
rij magis em̄ mora q̄ꝫ conditō legato videtur
inIecta· vt· ff· e· l· q̄ pure· Vbi autē dies eſt in
legato appoſita aut certa et tunc cedit dies le
gati vt in puro aut incerta puta cum morietur
ticius nam licet ticium moriturū ſit certum· In
certum eſt quando· et tunc diſtingue vtrum le
gem tibi cum morieris an cum morietur heres
vel extraneus· in primo caſu cedit dies legati
ſtatim· ſed in alijs non niſi exiſtente ɔdictōne·
Vnde h̄ dies incerta p̄ conditōe habetur· nec
cedit dies interim· vt· ff· e· l· ſi cum heres· et de
condic· et de· l· heres meus· et· l· dies incertus·
vt no· s̄· t· p̄xi· Vbi autem ſub conditōne aliq̄d
eſt relictū ibi non cedit dies niſi exiſtente cōdi-
tōne etiam ſi ita lego tibi ſi volueris· vt· ff· de
condic· et de· l· ſi ita expreſſum· h̄ ita ſi cederet
dies nulla appoſita condictōne· ceterum in qui-
bus non cedit dies in puris in eiſdem non cedet
ſi fuerit purificata p̄ euentū ɔdictōnis quia tūc
p̄inde habetur ac ſi purum eſſet· vt· ff· de fidei
cōmiſ· ſi ab eo· §· ſub diuerſis· non tñ omnes con
dictōnes exp̄ſſe faciunt legata condictōnalia·
vt ecce ſi ſub eadem ɔdictōne qua te heredem
inſtitui ticio legaui· pure em̄ videtur legatum
qm̄ certum eſt heredem adeunte debitū in le-
gatum· Idem eſt et ſi ticio legaui ſub conditi-
one illa· Si heres ille quem inſt. tui hereditatē

meam adierit· Si tamen duos heredes inſtituā
et ſi alter ex his adeat hereditatē alicui legē
ab omnibus heredibus non erit quidem ſupua
cua ea condictō· Sed in portōne quidem cohe-
redis valebit· in ipſius autem in cuius p̄ſona cō
dictio comp̄henſa eſt ſupuacua erit p̄inde ac ſi
ſolo coherede inſtituto eo modo legatum eſſꝫ·
vt· ff· e· l· ſi dies· §· ſub condictōe· et· l· ſi ticio· §·
quedam· Caue tamen tibi quia in ſupiori caſu
cum legaui tibi ſub eadem ɔdictōne ɔtra here
dem inſtitui poſſet cauillari· Nam et ſi eadē ſit
legati et hereditatis condictio p̄t tamē eſſe q̄
in hm̄ōi p̄ſona cedit dies· in illius vero non· eſt
ergo quod dixi intelligendū qn̄ ɔdictōnis ſub
ſtantia pariter in vtroqꝫ exiſtit· ¶ De exiſten-
tia autem conditōnum breuiter aliquid videa-
mus· Et quidem aut vna tantum apponitur cō-
dictio et tunc eſt ei omnino parendum· aut plu
res et tunc ſi quidem diſiunctiue· id eſt p̄ diſiū-
ctiuam ɔdictōnem tūc alteri pareri ſufficit· vt
· ff· de condic· et de· cum pupillus· §· diſiunctio·
h̄ ita ſi ſit diſiunctio in diuerſis ɔdictōnibus· ſe
cus in ɔtrarijs· puta ſi nauis ex aſia venerit le-
go· Aut ſi non venerit lego· et in his diſtingue
vtrum teſtator duas ɔdictōnes facere volue-
rit vt tunc nō cedat dies niſi certum ſit aliquā
extitiſſe aut vnam habentē duo mēbra et tūc
purum habetur legatū· vt· ff· e· l· huius· et de
p̄iculo et com· rei ven· l· q̄ ſi pendēte· §· ſi ita· Si
vero ɔiunctiue ponantur vtraqꝫ eſt adimplen-
da· vt· ff· de condic· inſti· l· ſi herede· Vbi vero
in diuerſis partibus teſtamēti ɔdictōnes eidē
legato appoſite ſunt in legatis· vltime in liber
tatibus leuiori obtempaſſe ſatis eſt· vt· ff· de
condic· et de· q̄ traditum· et· l· non ad ea· Sciē-
dum eſt autem q̄ verbū cedendi non p̄prie hic
ponitur· vt diximus· s̄· ti· p̄xi· Item illud no· q̄
condictō non ſolū de facto· ſed etiam de iure ē
adimplenda vt ſi lego puelle ſi nupſerit nā pu
bes debet nubere nec enim videtur nupta que
virum pati non poteſt· vt· ff· e· l· pn̄.

Vt in poſſeſſionē legtoꝝ vel fideicō miſſorum ſeruandoꝝ cauſa mittatur et quando ſatiſdari debeat

Quoniam p̄ legatis ſatiſdandum eſt· vi
dendum quando ſatiſdatio debeat in-
terponi· Et p̄ quibus legatis· Et quib;
debeat ſatiſdari· Et qui debeant ſatiſdare· Et
qualiter ſit ſatiſdandū· Et quid veniat in ſatiſ-
datione· Item quid iuris ſit ſi heres nolit ſatiſ-
dare· Vel ſi ab aliquo non ſit ſatiſdatum· ¶ Eſt
autem ſatiſdatio p̄ſtanda demum adita here-
ditate vel agnita bonoꝝ poſſeſſione· ſi em̄ cer
tum eſt hereditatē repudiatā vel omiſſam vel
abſtentos neceſſarios heredes fruſtra implo-
ratur ſatiſdari· cum certum ſit legatum vel fi-
deicōmiſſum non deberi· Idemqꝫ eſt et ſi certū
ſit hereditatem nondum aditam· Si autē dubi
um eſt ſit adita hereditas vel non· ſatiſdantū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eſt de legatis ·vt· ff ·vt in poſ· le· l· i· §· vlt· et· l· ij·
¶ Item ceſſat ſatiſdatio quotiẽs heres a quo
ſatiſdatio petitur offert cognitõnẽ et dicit ho
die ↄſtat de fideicõmiſſo hodie agamus poteſt
em̃ ante de fideicõmiſſo ꝙ̃ de ſatiſdatõne ↄſta
re ·vt· ff ·vt in poſ· le· l· ſi is a q̃· ¶ Itẽ ceſſat ſi le-
gatarius non iuret ſe nõ calumnie cauſa poſtu
lare ſatiſdatõnem et ſup hoc ſummatim ↄgno
ſcendum eſt ſi ꝑ calumniã petatur ſatiſdare an
non ·vt· ff ·vt in poſ· le· l· iij· §· nec non· et ·ꝗ· e· l· i·
¶ Item ceſſat ſatiſdatio vbi ante diem vel cõ-
dictõnem legati petit ſibi ſatiſdari legatarius
heres em̃ ꝑ calumniã hoc poſtulari ↄtendit et
relictum negat· nec em̃ ſatiſdatur niſi legata-
rius ſcripturã exhibeat qua relictum affirmat
·vt· ff ·vt legatoꝝ nomine ca· l· poſtq̃· §· ſi dies·
¶ Item debet ſatiſdari ſemel tantum plane ſi
noua cauſa allegetur veluti ꝙ fideiuſſor deceſ
ſit· aut etiam rem familiarẽ inopinate fortune
impetu amiſit equum erit p̃ſtari cautõnem· vt
· ff ·vt in poſ· le· l· iij· §· vlt· et· l· plane· Et adeo ve
rum eſt ſemel ſatiſdand̃· vt ſi teſtator reliq̃ue-
rit mihi decem et ſi ea pderem iterum legauit
decem mihi ſemel tm̃ mihi debeat ſatiſdari· li
cet eadem decem poſſim petere ſi ſemel amiſe-
rim ea vnde ſi hoc inſpexerit aliquis ꝙ ſub cõ-
ditõne iterũ eſt relictum dicere debet ſatiſda-
tõnem p̃ſtandam· vt· ff ·vt legatoꝝ no· ca· l· i·
· §· ſi qui· et def· iij· l· fideicõmiſſo· §· ſi quis decẽ·
¶ Satiſdatur ꝓ legatis ↄdictõnalibus· et ꝓ re
lictis in diem· et ꝓ relictis pure qm̃ nonnullas
habet moras dilatio iudicioꝝ· vt· ff ·vt legato
rum no· ca· l· hec ſtipulatõ· i· ꝭ· et· l· etiam· i·
ꝭ· ¶ Satiſdari debet legatarijs et eoꝝ ſucceſ
ſoribus· Item eoꝝ ꝓcuratoribus ſi certum ſit
eos habere mandatum vel ſi dubitetur· debet
ſatiſdare rem ratam dñm habiturũ· ¶ Itẽ de-
bet ſatiſdari ei qui habet legatariũ in poteſta
te ſua· vt· ff ·vt le· no· ca· l· i· §· non ſolum· et vt in
poſ· le· l· iij· §· ſi ꝓcurator· Sub conditõne tm̃ ca-
uetur patribus ⁊ dñis ſcilicet ſi ceſſerit dies le
gati· cum legatarius ſit in poteſtate patris vl̃
dñi· Ceterum ſi ſui iuris inueniatur iniquũ eſt
patri cautum eſſe cum alij legatum debeatur·
quanq̃ et ſine hac adiectõne caueretur pater
vel dñs ſi moueretur exceptõne ſi non haberet
legatariũ in ptãte tpe exiſtentis condictõnis·
Sed et ipſis qui ſunt in ptãte cauendũ eſt quem
admodũ ſolet caueri ſi eadem res duobus ſub
diuerſis vel ↄtrarijs ↄdictõnibus relicta ſit du
obus em̃ ſatiſdatur· vt· ff ·vt le· no· ca· l· i· §· vl·
et· l· iij· ¶ Item et ſi legata ſit res vni puta ti
cio et duo ſunt ticij quoꝝ quilibet ↄtendit de le
gato eiuſdem nominis vtriq̃ ſatiſdandum eſt·
nec oneratur heres cũ poſſit eoſdem fideiuſſo-
res ad vtrãq̃ ſtipulatõnem adhibere· quia et
ipſi fideiuſſores nõ onerãtur cum futurum ſit vt
vni teneãtur· vt· ff ·vt le· no· ca· l· ſi duo· ¶ De-
bitori aũt cui legata eſt liberatio non eſt ſatiſ-
dandũ· quia iam habet penes ſe legatũ quippe
ſi cõueniatur exceptõne doli mali vti p̃t· vt· ff·
vt in poſſ· le· l· i· §· ſi debitori· Satiſdare debent
heredes et eorum ſucceſſores et bonorum poſ-
ſeſſores et qui ꝑ alios extiterint heredes vel in
totum vel ꝓ parte vel inſtituti vel ſubſtituti et
quibus reſtituta eſt heredıtas ex trebelliano·
¶ Item qui omiſſa cauſa teſtamẽti ab inteſta-
to poſſidẽt hereditatẽ· vt· ff ·vt le· no· ca· l· i· §·
non ſolũ aũt· et §· certe ſiue· et· l· ſi ex cauſa· et
· l· ei quoq̃· ¶ Fiſco autẽ remittitur ſatiſdatio
iſta· quia nõ ſolet ſatiſdare cum ſemp ſit idone
us et ſoluẽdo· vt· ff ·vt le· no· cã· l· i· §· ſi ad fiſcũ·
et de fundo do· l· ij· Satiſdatio fieri debet cum
fideiuſſoribus· vt· ff· qui ſatiſd· co· l· i· nec em̃ p̃-
torie ſatiſdatõnes exigunt depoſitõnem pigno
ris vel pecunie vel auri vel argẽti· Sed pſonas
ꝓ ſe interuenientiũ· vt· ff· de p̃to· ſtip̃· l· p̃torie
ſtipulatõnes· Et eſt in ſatiſdatõne ponendũ de
legato preſtãdo adueniẽte die vel ↄdictõe· vel
vt fiat quod voluit teſtator· ¶ Itẽ debet ſti-
pulari legatarius dolũ malum heredis abfu-
turum ſcilicet ꝙ nihil faciat dolo in traditõne
rei vt quia traderet ſeruũ venenatũ vel fundo
legato imponeret ſeruitutes vel ſimilia face-
ret· vel dolo malo ageret ne exiſteret conditõ
vt· ff ·vt le· no· ca· l· i· i· ꝭ· et· l· iij· in fi· et· ff· de
dolo· l· elegãt· §· i· ¶ Quandoq̃ tamen here-
des non habẽt neceſſe ſatiſdare· ſed ſufficit re
promiſſio volũtati defũcti ſtatũ· in rebꝫ em̃ pu
blicis ciuitatũ q̃ extiterũt hẽdes ſit reuelatio·
vt· ff ·vt le· no· cã· l· ſi qñ· §· i· ¶ Itẽ ſi p̃re vel dño
inſtituto herede relictũ eſt legatũ filio vel ſer
uo ſub ↄdictõne· et ea pendente filius eſt emã
cipatus vel ſeruus manumiſſus et petãt ſibi ſa
tiſdari a patre vel dño de legato· audiẽdi ſunt
vt tamen cautõni tm̃ cum hypotheca ſuarum
rerum ↄmittant patres vel dñi· vt· ff ·vt le· no·
ca· l· filio· Veniũt in hanc ſtipulatõnem res le-
gate et eaꝝ fructus vel earundem eſtimatio·
quod em̃ veniret in actõe ex teſtamẽto venit
in actõem ex ſtipulatu· et ſi heres haberet do
li exceptõnem in actõne ex teſtamẽto eandem
habebit in actõne ex ſtipulatu· vt· ff ·vt le· no·
ca· l· i· §· belliſſime· et· §· ſi quis· et· §· item querit̃
Et reſpondent heredes ex iſta ſtipulatõne con
uenti ꝓ ea parte ꝓ qua ſunt heredes· et ſi ali-
cuius portõ augeatur ex iure accreſcendi ꝓ ea
parte tenebitur· vel ſi diminuatur ipõ iure· vt
quia ex trebelliano alij reſtituit ptem ſue ptis·
ꝓ ea parte quã reſtituit releuabitur· vt· ff ·vt
le· no· ca· l· i· §· ſi minorem· et· l· qui ab vno· ¶ Si
autem heredes vel hi de quibus diximus non
caueant ꝓut debent caueri mitti debent lega-
tarij in poſſeſſionem rerum hereditariarũ etiã
ſi locupletes ſint heredes· vt· ff ·vt le· no· cã· l·
· i· i· ꝭ· Nec exigitur vt ſtet per heredem quo
minus caueat· ſed ſatis eſt ꝙ non ſtat ꝑ lega-
tarium quo minus ei caueatur quare et ſi nõ fu
erit qui interpelletur nomine cautõnis hoc eſt
is a quo legatum eſt omni modo poterit lega-
tarius in poſſeſſionem mitti· Non tamen ſatiſ-
datio debet offerri legatario· ſed ſufficit ſi nõ
deſiderauerit legatarius ſibi caueri· et non ca
ueatur ſiue non habeat a quo ſatis deſideret·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vt·ff·vt in poſ·le·l·i·§·non exigit· Mittūtur er
go in poſſeſſionē omnes illi quibus diximus ca-
uentū vnus et plures· Nam et plures poſſunt
venire· is enī qui ex cauſa legatorum poſſidet
ſibi poſſidet et non alij· Alia cauſa eſt cum cre-
ditores rei ſeruande cauſa mittūtur in poſſeſſi
onem· nam is qui poſſidet non tantum ſibi ſub-
audi ſed omnibus poſſidet· vnde et alij credito
res ꝑticipes ſunt eiuſdem comoditatis ſi pn̄tes
veniant infra bienniū· vel abſentes veniant in
fra quadriennīū· Sꝫ autem cum legatarij mittū
tur in poſſeſſionē quiſqꝫ poſſidet ſibi et licet in
poſſeſſioné mittantur diuerſis tꝑibus equalis
eſt omnium cauſa· Sed ſecus eſt in his qui non
ſunt eiuſdem tituli· vnde creditor prius miſſus
in poſſeſſionē p̄fertur legatarijs poſterius miſ
ſis· Et ecōuerſo legatarij prius miſſi p̄feruntur
creditoribus qui poſterius mittūtur in poſſeſſi
onē· vt·ff·vt in poſ·le·l·is cui·§·ſi plures·et·§·
qui prior·et·§·poſtq̄·et·ꝭ·de bonis auc·vi poſ·
·l·vlt·et qui po·in pig·ha·l·ij· ¶ Fieri poteſt
hec miſſio etiam ꝓ re minima legata·vt·ff·vt
in poſ·le·l·q̄uis·et vt ibidem dicitur fit in om
nia bona teſtatoris· Item et in ea que dolo ma
lo deſierunt eſſe hereditaria ¶ Idem et ſi lata
culpa admiſſa in necem legatariorum· quod di
co de dolo non fit ſemper niſi cauſa cognita·vt
·ff·vt in poſ·le·l·is cui·§·qui in poſſeſſionem·et
·§·qui dolum· Bonorum appellatō continet res
quarꝫ ꝓprietas pertinet ad heredem· ¶ Item
et ſi vectigales ſunt agri vel pignori dati te-
ſtatori· vel partus ancillarum vel fetus pecorꝫ
vel fructus prediorꝫ· vel res aliena bona fide
empta a teſtatore· Si autem res fuerit depoſi-
ta apud defunctum vel comodata ei nō fit miſ-
ſio in eas res· quia non ſunt hereditarie· ¶ Itē
ſi ex duobus heredibus alter ſit paratus ſatiſ-
dare alter nō in ꝑtem fiat miſſio· quare ſuadē
dum eſt ei vt in aſſem ſatiſdet· nec eius impedi
atur adminiſterio·vt·ff·vt in poſ·le·l· is cui·§·
bonorꝫ·et·§·ſi depoſita·et·§·ſi ex duob· ¶ Itē
bona hereditaria videntur que impubes acq-
ſiuit in pupillari etate·vt in earum poſſeſſionē
mittantur legatarij quibus relicta ſunt lega-
ta a ſubſtituto impuberi·vt·ff· vt in poſ·le·l·
is cui·§·ſi ab impuberis· ¶ Item quandoqꝫ fit
miſſio etiam in bona heredū ſcilicet elapſis ſex
menſibus otinuis poſtq̄ petitum eſt ab eo lega
tum·vel vt ſatiſdetur ꝓ eo·vt·ꝭ·eo·l·certa eſt·
et·ff·vt in poſ·le·l·is cui·§·imperator·et·§·ſex
¶ Ceſſat miſſio legatorꝫ ſeruandorꝫ cauſa cū
venter eſt in poſſeſſione·vt·ff·vt in poſ·le·l·cū
venter· ¶ Effectus miſſionis hic eſt vt miſſus
ſit in poſſeſſione nunq̄ tamen incipit eſſe ꝓ dn̄o
nec tam poſſeſſio rerum ei q̄ cuſtodia datur·
neqꝫ enī expellendi heredem ius habet· ſed ſi-
mul cum eo poſſidere iubetur· vt ſaltem tedio
ꝑpetue cuſtodie extorqueat heredi cautōnem
vt·ff·vt in poſ·le·l·is cui·i·ꝛᷓ· Diſſimilis eſt tn̄
poſſeſſio heredis et legatarij· heres enim vere
poſſidet ſed legatarius eſt in poſſeſſione iure pi
gnoris·vt·ff·de acquirē·poſ·l· poſſideri·§·vlt·

¶ Item legatarius fructus cuſtodire et cete-
ra debet· Et ratio quidem eſt heredꝭ colere a-
gros·ac poſſe fructus redigere· ſed cuſtodire
legatarium fructus oportebit ne ab herede cō
ſumantur· quod ſi heres fructus nolit cogere·
ꝑmittendum erit legatario cogere fructus et
coactos ſeruare· Minimo ſi tales ſint fructus
quos primo quoqꝫ tꝑe venire expediat· vende-
re quoqꝫ legatario ꝑmittendum eſt et precium
ſeruare· in ceteriſqꝫ rebus hereditarijs miſſi in
poſſeſſione hoc erit officium vt vniuerſas res
hereditarias colligat et ibi cuſtodiat vbi do-
micilium habuit defunctus·et ſi nulla ſit domuſ
hereditaria habitatōnem conducat vel horre
um quoddam in quo res collecte cuſtodiātur·
deniqꝫ ita cuſtodiet legatarius res vt neqꝫ he
redi auferātur neqꝫ depereant deteriores ne fi
ant·vt·ff·vt in poſſ·leg·l·is cui·§· qui legato-
rum· ¶ Item legatarius iſte fructus primū in
vſuras reſiduum in ſorte imputabit· Nec ante
decedet de poſſeſſione q̄ ei ꝓ lite fuerit cautū·
Si autem iuſſus mitti in poſſeſſionem nō admit
tatur debet ꝑ viatorem vel ꝑ officiales vel ma
giſtratus introduci in poſſeſſionē·vt··ff vt in
poſ·le·l·is cui·§·queri·et·§·in poſſeſſione·et·§·
miſſus· ¶ Item miſſa mulier in poſſeſſionē cau
ſa veſcendi diminuet· ſcilicet ſi filia ē vel neptis
vel ꝓneptis· vel vxor defuncti eſſet nec nupta
ſit nec quicq̄ ſuum habeat·vt·ff·vt in poſ·le·
·l·que legatorum· ¶ Illud eſt notandum q̄ ſi
inutiles ſunt res hereditarie in quas legatarij
vel fideicōmiſſarij mittūtur in res quidem he-
redis mitti non pn̄t ante ſex menſes· ſed ꝑ pre-
torem denegantur heredi hereditarie actōes
et legatarij eas pn̄t ꝓſequi·vt·ff·vt in poſ·le·
·l·ſi inutiles· ¶ Item notandū eſt q̄ illa ſatiſ-
datio que voluntatis defunctorꝫ tuende cauſa
interponitur a teſtatore remitti poteſt nō ita
in ſatiſdatōne de vtendo fruendo arbitrio bo-
ni viri que preſtatur ab vſufructuario gracia
heredis·vt·ꝭ·e·l·ij·et·l·ſcire debetis· ¶ Item
illud notandum eſt q̄ ſatiſdare debet heres ne
dum ꝓ ſingularibus rebus ſed etiam ꝓ fideicō
miſſo vniuerſitatis relicto poſt mortem ſuā ni-
ſi fratribus et filijs ſuis quis reſtituere rogatᵉ·
vt·ꝭ·eo·cum archimedora·et·ꝭ·autent·de reſti·
et ea que parit in vndecimo menſe·colꝰ·viij·§·
vlti·et·ꝭ·ad trebelꝰ·l·iubemus·

¶ De ſuis et legitimis heredibus et ex filia nepotibus ab inteſtato venientibus

Tranſfretauimus ꝓfundum pelagus te-
ſtamentariū ſucceſſionum· nunc laxatis
ventis anchoriſqꝫ proſtratis flumē ſub
eamus dulcium aquarum et applicemus et ve-
niamus ad portum legitimarum hereditatuꝫ·
Videamus ergo de ſuis et legitimis liberis·et
ex filia nepotibus ſcilicet qui dicantur ſui et le-
gitimi heredes· Et quādo et qualiter ſuccedāt
cum nepotibus ex filia vel ſine eis· Appellātur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

autem ſui et legitimi heredes qui in poteſtate morientis fuerūt veluti filius filia nepos neptis ue ex filio pnepos pneptiſue ex nepote nato ex filio · pnatus pnataue · legitimi et naturales vel etiam legitimi tantum vt adoptiui · de quibus plene dicemus · j · de adoptōnibus · ¶ Item nati et naſcituri vt poſthumi · Sed ita demum nepos eſt ſuus heres ſi precedēs pſona exierit de poteſtate morte vel emancipatōe · vt inſtitut · de hered · que ab inteſta · de · § · i · et · § · ita demū · et · § · poſthumi · Aliquando tamē filius non eſt in poteſtate patris tpe mortis · et tamen ſuus ē heres · vt ſi tpe mortis patris erat in captiuitate hoſtium · et ecōuerſo · licet fuerit in poteſtate patris tpe mortis · tamen deſinit eſſe heres · vel nullo modo fuit heres · vt ſi poſt mortē patris pater ipſe iudicatus fuerit reus p duellionis · at p hec memoria eius damnata fuerit ſuū enī heredē habere nō poteſt cum fiſcus ei ſuccedit · ſed poteſt dici ipſo iure ſuum heredē eſſe ſed deſinere · vt inſti · de hered · que ab inteſta · § · interdum · ¶ Succedunt autem iſti ſui et legitimi heredes quando deceſſit quis inteſtat9

¶ Inteſtatus autez quis dicitur quatuor modis · quia aut omnino non fecit teſtamentū · aut non iure fecit · aut id quod fecerat ruptum eſt poſthumi agnatōne vel irritum factum eſt capitis diminutōne teſtatoris · aut quia nemo heres ex eo teſtamēto extitit · vt inſtit · de heredibus que ab inteſta · de · in prin · t · et · ff · de verb · ſig · l · inteſtatus ¶ Poſſunt adijci et alij duo modi quib9 quis decedit inteſtatus ex poſt facto ſcʒ p querelā expugnato teſtamēto · vel p bo · poſ · contra ta · vt · ʒ · de coll · l · vt liberis · ¶ Iſti ergo legitime ſucceſſioni ita locus eſt ſi nemo ex teſtamēto ſuccedit · vt · ff · de reg · iur · l · qdiu · Sed videtur q iſtud fallit in caſu cum ita heredem inſtituo ſi legitimus heres vendicare voluerit ſucceſſionē meam · ſed forte dici poſſet illud ɔtingere ppter teſtatoris voluntatem · vt · ff · de hered · inſti · l · ſi quis ita heres · Sic autez ſuccedūt ſui heredes vt filij admittātur in ſtirpes · Et ſi fuerint nepotes ex filia admittuntur cum diminutōe tercie ptis · vt inſti · d he · q ab inteſt · de · § · cum filius · et · § · vlti · Sed hodie nepotes ex filia admittūtur ſine diminutōne ptis tercie · e · mo · quo et nepotes ex filio · vt · j · autēt · de triente et ſe · neqʒ illo · De emācipatis liberiſ h non dico · quia qualiter ipſi ex teſtamento vel ab inteſtato ſuccedant diximus · ʒ · vnde liberi · et de bonoꝝ poſ · ſcdm ta · et cōtra ta · ¶ Item de baſtardis vel de inceſtuoſis plene diximus · ʒ · de naturalibus liberis · ¶ Item de hereticis liberis qualiter ſuccedant plene diximus · ʒ · de hereticis et manicheis ·

Ad ſenatuſconſultū terculianum

Sicut liberi parentibus ita et mater p terculianum ſuccedit liberis · Sed tam videamus que mater ſuccedat · Et que non · Et qualiter ſuccedat · ¶ Et certe ſuccedit mater ingenua ⁊ libertina · vt · ff · e · l · ij · in prin · Item maior et minor ſerua tamen non ſuccedit niſi in caſu cum facta eſt ei mora in fideicōmiſſaria libertate pſtanda · et poſtea peperit · deinde deceſſit filius · vt · ff · e · l · i · § · interdū · Idemqʒ et vbi ante aditam hereditatem in mora ſit iudicandi necis teſtatoris ⁊ ancille quibus eſt relicta libertas interim pariūt · Nam ſi moriātur filij vel ſi moriantur ancille viciſſim ſibi ſuccedere poſſunt · vt · ʒ · de his quibus vt in di · l · pnlt · ¶ Item ſuccedit mater que cōcepit et peperit in libertate · vel etiam ɔcepit in ſeruitute et peperit in libertate · ſed et ſi libera cōcepit et in ſeruitute redacta edidit mox manumiſſa ē ſuccedit liberis · Idemqʒ et ſi ſerua pene ɔcepit et reſtituta edidit · Hoc idem et ſi libera cōcepit et edidit ſerua pene mox reſtituta eſt · vt · ff · e · l · ij · § · ſed ſi in ſeruitutem · Hodie autem ſuccedit mater filio etiam ſi ſerua ɔcepit et peperit ſi tamen poſtea manumiſſa eſt ipſa et liberi eius vt inſtit · de ſeruili cogna · Obſtant autē matri multa vt ecce liberi defuncti naturales et legitimi · vel etiam adoptiui · dum tamen adoptiui non ſint emancipati · Adoptiui enī emancipati non obſtant matri niſi ipſi adoptiui erant de naturalibus et legitimis puta nepotes adoptati ab auo · vt · ff · e · l · ij · § · liberi · et · § · adoptiui · Itez et iſti liberi omnes ita demum obſtant matri ſi patri ſuo defuncto ſuccedant · vt · ff · e · l · ij · § · ita demum · ¶ Item obſtat matri pater defuncti non etiam auus vel pauus · ſcilicet cū inter matrem et auum ſolūmodo ɔtenditur · vt inſti · e · § · pater quoqʒ · Secus vero ſi auus emācipauit nepotem cōtracta fiducia · h quoqʒ patre et auo ſupſtitibus decedat · Nam et tūc licet pater nō admittatur facit tamen vt mater excludatur · vt · ff · e · equiſſimum · § · ſi ex filio · et · l · ij · § · obijcit · ¶ Item obſtat matri delictum ſuum ſi mater eſt maior · xxv · annis et filio impuberi nō petit tutorem et iſte impubes deceſſit in pupillari etate · vt · ʒ · ſi aduerſus ſo · l · ij · et · j · e · l · matre · Et debet hec mater petere tutorem filio impuberi ɔfeſtim vt primum potuit · id eſt pretoris copiam habuerit huic rei ſedentis niſi forte infirmitate vel alia magna cauſa eſt impedita · ita tamen vt nullo modo annale tpus ɔcederet · vt · ff · e · l · ij · § · ſi mater · et · § · cōfeſtim · Et q diligēs debeat eſſe mater circa partem iſtam plene diximus · ʒ · qui petant tutores et eadem poſſunt hic repeti · ¶ Item obſtat matri ſi ſuſcepit tutelam filioꝝ ⁊ poſtea nupſit anteq reddat debita ex tutela · vt · j · e · omnem · Per leges autez · C · ſuccedit mater filio cum fratribus ɔſanguineis vel vterinis defuncti ſol · vel cum fratrib9 et ſororib9 ſimul in virilē portōꝫ · Si aūt ſuccedat cū ſororibus defuncti tantū ſuccedit ipſa in dimidiam et ſorores in aliam dimidiam · et hoc ſi filius non habeat patrem · Si enī habet patrem patri cōpetit vſuf · totius hereditatis ſue habebat defunctum in poteſtate ſua ſiue nō · vt · j · de legitimis · heredib9 · l · de emancipatis · Vnde

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

corrigitur quod dicitur ꝟ.e.l.vlti. patri et mri
ꝟ ſuf. ꝓbaſſe opetere et p hoc reprobatur opi-
nio placentini qui ſcripſit in ſ[illegible]mma.C. de vſuf.
vſuf. quem habet pater in bonis filij finiri mor-
te filij. Mater autē defuncti ſuccedit vna cum
fratribus defuncti et ſororibus in ꝓprietate. ꝑ
predictam diuiſionem. vt. ꝟ.e.l.vlt.et.ꝟ. de leg.
hered.l.antepnl. Per aut. vero aliquo defun-
cto ſine liberis parentes ſi ſoli ſunt ſuccedūt ſal
ua gradus ꝓrogatiua. ſi pari gradu ſunt pari-
ter vocantur. paternis quidē dimidia. mater-
nis q̄ꝫ dimidia delata. licet diſpar ſit eoꝝ nu-
merus. Si cum parentibus et fratres etiam ſo-
roreſve vtrinqꝫ ꝯiuncti defuncto ſupſint. vocā
tur cum aſcendentibus in gradu ꝓximis vt vi
riles fiant portōes excluſa prorſus differentia
ſexus patrie poteſtatis. vt.ꝟ.aut. de here. que
ab inteſt. de.§. ſi igitur defunctus. Adiecit au
tem.ꝑ. vbi nulla ſecundarum nuptiaꝝ fit men-
tio. id eſt in predicto aut. et ideo non dico cor-
rigi qđ ſtatuit aut. de nup. vel alie ſup ſecūdo
nubentibus qualiter ſuccedāt liberis pimi ma
trimonij. plene diximus.ꝟ. de ſcđis nupt.§. item
in rebus ibi. porro ꝛc̄. et.§. quid ſi moriatur. et
eadem poſſunt hic repeti.

Ad ſenatuſconſultū orphicianum

Sicut p terculianum ſuccedunt matres
liberis ita p orphicianum ſuccedunt li-
beri matribus etiā ſi alieno iure ſubie
cti ſint. et p̄ferūtur etiam ꝯſanguineis et agna
tis defuncte matris. et eadem ratōe ſuccedūt
nepotes et neptes. Ceteriqꝫ deſcēdētes auie vꝉ
ꝓauie materne. nec repelluntur ideo. quia vul
go queſiti ſunt. vel quia minimā paſſi ſunt capi
tis diminutōnem. vt inſtit.e.i.ꝟ°.et.§.i.et.ij.er
go vulgo queſiti ſuccedunt matri etiā cum le-
gitimis filijs niſi mater illuſtris erat tunc enim
cum legitimis ex teſtamento vel ab inteſtato
non ſuccedunt iſti ſpurij. Secus ſi eſſent natura
les ex licita ꝯſuetudine ab homine libero ꝓcre
ati. vt.ꝟ.e.l.pnl. Capitis tn̄ diminutō maxi-
ma vel media repelleret eos. ſed nō minima vt
dictum eſt. ſed p minimam repellūtur agnati
a legitima ſucceſſione. et eſt ratō. quia deſinunt
eſſe agnati. ſed hꝫ ſenatuſcon. defertur heredi
tas filio eius nomine naturaliter deſignato. q
qm̄ non deſinit eſſe filius non admittit ius ſuc-
cedendi et idem in matre et in omnibus perſo
nis que nouis legibus vocantur ad hereditatē
et quoꝝ noia naturaliter deſignantur. vt.ꝟ.
.e.l.i.§.capitis diminutō. et de capitis di.l. tu-
telas. Quid in ꝯceptis poſt mortē auie mater-
ne videtur ꝙ non poſſint ei ſuccedere. nec enim
fuit ꝓximus cognatus auie uel auo in cuius vi
ta nondum fuerit animalis. vt.ꝟ. vnde cog̃.l.i.
.§. ſi quis. P. tamen viſum eſt eum admittendū
naturali cauſa inſpecta p autent. de heređ. ab
inteſta. et p eo eſt ar.ꝟ. de gradi. cog̃.l. ſi fili-
um.§. ſi filio. Sed ꝯtra eum eſt ꝙ p̄ter in bonoꝝ
poſſeſſione vnde cog̃. reſpiciebat ſolam natu-
ralem cauſam. vt.ꝟ. vnde cog̃.l.i. in prin. et.l.
.ij. et tamen repellebat eum vt dictum eſt. Il-
lud in matre nō refert ſit ingenua an libertina
immo et ſi ſit ſerua. cum tamē ei ſit mora facta
in fideicōmiſſaria libertate filiꝰ ſuccedet ei. vt
ꝟ.e.l.vlt. et.ꝟ.e.l.i. in prin. plus eſt quia et ſi de
matris ſtatu dubitetur. vt quia pater eius eſt
in captiuitate hoſtium nihilominus ſuccedent
ei filij. vt.ꝟ.e.l.i.§.i.

De legitimis heredibus

Expoſuimus.ꝟ. qualiter ſuccedant ab
inteſtato. et deſcēdētes et aſcēdentes
Nunc dicamus de alijs legitimis here-
dibus. id eſt ex lateribus ſiue ex tranſuerſo ab
inteſtato ſuccedentibus. Videamus ergo q̄
olim iure antiquo ſuccedebāt et qui iure medio
id eſt qui p interp̄tationem prudentum. et qui
iure nouo p leges iuſtiniani in.C. vel inſtit. et
qui iure nouiſſimo autēticoꝝ. Et certe iure an-
tiquo lege.xij.ta. ſuccedebant agnati proximi.
Sunt autem agnati cognati p viriles ſexus p-
ſonas cognatōne ꝯiuncti quaſi a patre cognati
puta fratres.e. patre nati qui et conſanguinei
vocantur. etiam ſi non eandem matrem habue
runt. Item fratres patrueles qui ex duobus
fratribus nati ſunt. Item patruus et fratris fi
lius et idem in ſimilibus. Item et adoptiui q̄
ſi ꝯſanguinei admittuntur ad bona fratrum le
gitimorum ꝛ naturalium et ceteroꝝ quibus p
patrem adoptiuū agnoſcuntur. Item ſucce-
dunt agnati nati et naſcituri concepti tamē eo
viuo de cuius agitur hereditate. vt inſtit.e. in
prin. et.§.i. et.ij. et.iij. et.iiij. et.ꝟ.e.l.i.§. vlti.
et de gradibus cogna. ſi filiuꝫ.§.i. et de adop.
.l. qui in adoptōnē. Et no. ꝙ ſoli fratres inter
ſe dicuntur cōſanguinei. Ceteri autem p ſexus
maſculinum eis ꝯiuncti dicuntur agnati. vt col
ligitur.ꝟ.e.l. poſt cōſanguineos.i.ꝟ°. et inſti.
.e.§. nos vero. in fi.§. et de ſucceſ. cogna.§. vul-
go. Item agnatus eſt pater licet emancipa
uerit filium ſuum ſi tamen emancipauit cum cō
tracta fiducia ſcilicet hoc adijciendo in eman-
cipatōne quod ſibi iura legitima ſeruare vole-
bat. hodie autem ſemp videtur emancipare cō
tracta fiducia. vt inſtit.e.§. vlt. Item voca-
buntur agnati non omnes. ſed ꝓximi. Proximꝰ
autem ſi quidem nullo facto teſtamēto quiſq̄
deceſſerit p hoc tpus mortuus eſt is de cuius a
gitur hereditate ꝙ ſi facto teſtamento quiſq̄
deceſſerit p hoc tpus requiritur quo certū eſſe
cepit nullum ex teſtamento heredem extiturū
tūc em̄ ꝓprie quiſqꝫ intelligit̄ ab inteſtato de-
ceſſiſſe quod quidem aliqn̄ longo tpe declarat̄
in quo ſpacio tpis ſepe accidit vt ꝓximiore mor
tuo proximus eſſe incipiat qui moriente teſta-
tore non erat ꝓximus et licꝫ lex in ſingulari nu
mero vnum ꝓximum vocet tamen dubiuꝫ non
eſt quin et ſi plures ſint eiuſdem gradus om̄es

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

admittantur· Nam et proximus ꝓprie ex pluri-
bus gradibus intelligitur· et tamen dubiuꝫ nō
eſt quin licet ſit vnus gradus agnatoꝝ· ꝑtine
at ad eos hereditas· vt inſtit· e· §· proximus· et
·§· ſi plures· et· ff· e· l· ij· §· hereditas· et· l· legiti-
ma· ¶ Item ſuccedunt iſti agnati ſi nō ſint paſ
ſi minimā capitis diminutōnem· vt· ſ̄· diximus·
·t· pr· et dicitur· ff· e· l· capitis diminutio· Nec
diſtinguitur in his agnatis ſint maſculi an fe-
mine dum tamen eſſent agnate· vt inſti· e· §· et
hec quidem lex· ¶ Item vocantur agnati ita
demum ſi non ſunt vltra decimū gradum ſed in
decimo et infra vocantur· et ꝑ· l· xij· ta· et ꝑ pre
torem· et ꝑ bonoꝝ poſſeſſionem vnde agnati·
vt inſtit· de ſucceſ· cogna· §· vlt· Cognati auteꝫ
vel cognate incogniti vel incognite erant legi
·xij· ta· nec admittebātur· vt inſtit· ad tercul·
in prin· t· amplius· Nec erat locus ſucceſſorio e-
dicto vel ſucceſſioni in hac· l· xij· ta· id eſt vt q̄̄-
uis proximus qui ſcd̄m ea que diximus vocatur
ad hereditatem aut ſpreuerit hereditateꝫ aut
anteq̄ꝫ adeat deceſſerit tamen ſequentes repel
luntur· vt inſtit· e· §· placebat· ¶ Item admitte
bantur iſti agnati collaterales· ita demū ſi ne-
mo ſuus heres ſuccedit vel is qui eſt loco ſui he
redis ꝑ pretorem vel ꝑ ꝯſtitutōnem· vt inſti· e·
in pn̄· t· ¶ Iure autem medio· id eſt ꝑ interp̄ta
tōnem prudentū in feminis placebat vt ipe cō
ſanguinitatis iure tantum capiāt hereditatē·
ſi ſorores ſint· vlterius autē non capiant· maſcu
li vero ad eaꝝ hereditatē etiam ſi longiſſimo
gradu ſint admittuntur qua de cauſa aut fra-
tris tui aut patris tui filie vel amite tue here-
ditas ad te ꝑtinebat tua vero ad illas nō ꝑti-
nebat· quod ideo ꝯſtitutum erat quia comodi-
us videbatur ita iura ꝯſtitui vt plerūq̄ꝫ ad ma
ſculos hereditatem cōfluerent· Pretor autem
ſicut omnes cognatos per bonoꝝ poſ· vnde co
gnati iuuabat· ita et feminas ſed nō ꝑfecte iu
uabat eas· quia ita demū admittebantur ſi ne-
q̄ꝫ agnatus vllus neq̄ꝫ proximior cognatus inter
ueniat· vt inſtit· e· §· ꝙ ad feminas· et· §· ſed q̄a
ſane· ¶ Iure autem nouo ꝑ· l· C· ſuccedunt fe
mine agnate ſicut et agnati amplius et quidaꝫ
licet cognati ſint et nō agnati tamen ſuccedūt
ſicut agnati ſi ſunt in gradu tercio vel proximio-
re puta filij ſororis cōſanguinee vel vterine· vt
inſtit· e· §· nos vero· et· §· iꝫ etiam· ¶ Item fili-
us emancipatus ſubtili iure ciuili deſinit eſſe a-
gnatus· Sed tn̄ ꝑ pretorē nedum patri ſed eti
am fratribus ſuccedit ſicut agnatus· Idemq̄ꝫ
eſt et in fratre vel ſorore vterina· ¶ Idemq̄ꝫ eſt
et in filijs filij emancipati qui vna cum patruis
admittuntur ad ſucceſſionem· vt· ꝯ· e· l· vlt· Itē
et pater qui emancipauit ꝯtracta vel nō ꝯtra-
cta fiducia ſuccedit ſicut agnatus· vt inſtit· e·
·§· vlt· Item mater et filius inuicem ꝑ terculia
anum et orphicianum ſibi ſuccedūt tanq̄ꝫ agna
ti· vt· ff· vnde agnati· l· ij· §· vlt· et· l· iij· admit-
tebantur autē filij fratrum vel filij ſororum de
functi ita demum ſi fratres vel ſorores defun-
cti non erant ſupſtites nam ꝓpter patruos vel
auunculos ſuos non excludwntur· Item admit
tuntur hi fratrū filij in capita· vt inſti· e· §· hoc
etiā· ¶ Iure vero nouiſſimo autenticoꝝ· aliter
eſt in hm̄oi ſucceſſionibꝫ cautū· ceſſante eīm ſuc
ceſſione linee aſcendentis et deſcendētis vocat̄
primo frater fratriſq̄ꝫ p̄mortui filij in ſtirpem
ſcꝫ· dico aūt de fratre eiuſq̄ꝫ p̄mortui filijs q̄ ex
vtroq̄ꝫ pn̄te ꝯtingunt eū de cuius agitur here
ditate que pſone veniūt et ſi nō defuncte cū ꝑ-
ſone pn̄tibus et cū primi gradus aſcendētibuſ
et quidē p̄dicti fratris filius et ſi tercio gradu
ſit p̄fertur fratribus defūcti qui ex vno tm̄ pa-
rēti ꝯiuncti erāt in hac ſucceſſione ceſſat om̄is
differētia ſexus et emancipatōis· Poſt fratreſ
ex vtroq̄ꝫ pn̄te et eoꝝ filios admittūtur ex vno
latere frēs ſororeſue cū quibꝫ et filij eoꝝ ſi qui
ex eis ante deceſſerint· Si aūt fratrū filij cū pa
res ſint defūcti fratribꝫ p̄ferūtur p̄terea ꝓcul
dubio eiuſdē patruis et alijs ſimilibꝫ· ¶ In hac
ſucceſſiōe ceſſat oīs ſexus agnatōiſue rō· Poſt
frēs fratrūq̄ꝫ filios vocātur q̄cūq̄ꝫ gradu ſunt
proximiores vt pares gradu ꝑiter admittātur·
ſublata dr̄a maſculoꝝ ⁊ feiaꝝ ſola nāq̄ꝫ ꝯgna
tio ſpectatur in talibꝫ ⁊ ſuccedítur in capita vt
in aut· de he· q̄ ab inte· §· ſi igitur defūctus· et
·§· ſi vero neq̄ꝫ frēs· et in aut· vt frm̄ filij· i· ꝯl·
¶ Illud dubitari p̄t an filij frīs mei cū filijs al-
terius frīs mei debeāt ſuccedere mihi in capita
vel in ſtirpes· et puto magis in capita· ſecus ſi
ſuccederēt cū patruis ſuis vt dictū ē· ¶ Itē du
bitari p̄t vtrū frater defūcti debeat ſimul ſucce
dere cū auo defūcti an eū repellere· Et dicūt q̄
dam auū repellendū ꝓpter frēm· Cū eīm frater
ſimul cū pr̄e defūcti ſuccedat qui primus eſt in
gradu aſcendentiū et pr̄ repellit auum ergo et
frēs· vt· ꝯ· e· l· in ſucceſſione· et· ꝯ· aut· de he· q̄ ab
inte· de· l· ij· ibi· et ſi mr̄· ⁊c̄· et· ff· de diū· t· p̄ſ· l·
de acceſſionibꝫ· vel qꝺ verius ē proximior in gra
du aſcendentiū· Sꝫ etiā auus et proauus ſi nullus
eos p̄cedat· vt· ff· de vꝫ· ſig· l· proximus· Item ſi
relinquat alicꝫ frēs quoſdā vterinos tm̄ quoſ-
dā ꝯſanguineos tm̄ in rebꝫ maternis p̄ferūtur
vterini in rebꝫ paternis p̄ferūtur ꝯſanguinei·
vt· ꝯ· e· l· de emācipatis· Si vero relinq̄t quoſdā
ex eodē pr̄e et mr̄e et alios ex pr̄e tm̄ etiā in re
bus pr̄nis p̄ferūtur frēs eiuſdē mr̄imonij id eſt
vtrinq̄ꝫ ꝯiūcti· et idem in mr̄e· Pone ſi quoſdā
ex pr̄e et mr̄e et alios ex mr̄e tm̄ relinq̄t· et que
rat̄ de rebꝫ matn̄is· vt· ꝯ· cōia de ſucc̄· l· vlt· aut·
itaq̄ꝫ· Itē dubitari p̄t an ex eo qꝺ dicit ſolā co-
gnatōꝫ ſpectare agnati ⁊ ꝯgnati admittūtur
vſq̄ꝫ ad gradū· x· cū nō diſtinguātur agnati a
cognatis· licet olim agnati vſq̄ꝫ ad· x· cognati
vſq̄ꝫ ad· vi· admitterētur· et ex· vij· admittebā-
tur nati ex ſobrino et ſobrina· vt inſtit· de ſucc̄·
cog̃· §· vlt· An etiā agnati ⁊ cognati in infini
tū debeāt ſuccedere· qꝺ admiſit· P· vel dic om-
nes vſq̄ꝫ ad· x· ſuccedere· ¶ Itē dubitari p̄t an
filij naturales nati ex vnica ꝯcubina ſint agna-
ti et ius habeāt ſuccedēdi ſuo frī naturali et le-
gitimo ex alia vxore· et ē ar· ꝙ ſic· inſti· de ſer-
uili cog̃· i· ꝯl· in ſi· Sꝫ ar· ꝯtra· ē in aut· quibus

mo·natu·eſſi·ſui·§·filiū vero·de ſucceſſione aūt iſtoꝝ plene diximus·ſ̄·de naturalibꝫ liberis·et forte eodē mō ſuccedet naturalis pr̄ filio ſicut et naturalis filius pr̄i vt ita ſit eat ē vel par rō pietatis·vt·ff·de inof·te·l·nā et ſi pntibꝫ·licet ·P·dixerit patrē in ſolidū ſuccedere filio naturali et ſi filius erat ſpuri9·Itē h̄ de ſucceſſiōibꝫ ingenuoꝝ·nā de ſucceſſiōibꝫ liberoꝝ plene diximꝰ·ſ̄·de bo·lib·et dꝫ inſti·de ſuc·libertoꝝ·

Communia de ſucceſſionibus

Poſt tractatū omniū ſucceſſionū ab inteſtato ⁊ ex teſtō venientiū ponit quedā ōīa eaꝝ ſucceſſionū q̄ ſunt ab inteſtato et aſſignātur quedā regule qualis eſt illa·ſ̄·e·l·ſuus ſucceſſores h̄re nō p̄t·q̄ regula fallit q̄nqꝫ vt cū q̄s eſt in captiuitate hoſtiū ⁊ iſte vere ē ſuus ꝫ tn̄ habet ſucceſſores ſi moriatur in captiuitate qꝛ fingitur deceſſiſſe liber·i·ipā hora captiuitatis·vt·ſ̄·de ſuis et le·l· apud hoſtes·Itē fallit cū mora facta ē fideicōmiſſarie libertati·vt·ſ̄·ad orphi·l·vlt̄·Itē fallit cū fit mora vidicāde necis teſtatoris et ancille quibꝫ eſt relicta libertas interim moriūtur·vt·ſ̄·ad ſilſ·l·pnſ·Itē imponiē alia regſa affinitatis iure nulla ſucceſſio pmittiē·vn̄ vitricus nō ſuccedit puigno et ecōuerſo·vt·ſ̄·e·l·vitricus·et·l·affinitatis·Accipiūt quidā in viro et in vxore q̄ vltimo loco ſibi ſuccedūt·vt·ſ̄·vn̄vir ⁊ vxor·l·i·Alij dicūt qꝛ illud nō ē iure affinitatis nec eīn ē affinitas inter virū et vx·qd̄ ex eo pbatur qꝛ vt affinitas ōtrahaē ſp opoꝛꝫ mediā pſonā interuenire p quā ōtrahatur affinitas·ꝫ nulle interuenit inter virū et vx·p quā velut mediaꝫ ōiungātur vſqꝫ adeo vt vir et vxor vnū corpus et vna pſona videātur et iō nō vidꝫ inter eos eſſe affinitas·lex tn̄ inter ſpōſum et ſponſaꝫ vidꝫ affinitatē inducere·vt·ff·de ōdic·cā da·l·qꝫ ſ·ius·et p̄terea ſi nō eſt inter eos affinitas nec iure affinitatis ſuccedit q̄ iure ſuccediē·Aſſignatur⁊ alia regſa qꝫ an̄q̄ ſcptus heres repudiet hereditatē vel aliq̄ rōe amittat facultatē q̄rendi eā in teſtō nemo ſuccedit·vt·ff·de re·iur·l·q̄diu·et·ſ̄·e·l·anteq̄·cui regule vidꝫ derogari ex volūtate teſtatoris ſi ita dicat inſtituo te ſi legatari9 heres noluerit hereditatē meā vēdicare·vt·ff·de here·inſti·ſi q̄s ita heres·Aſſignaē et alia regula·ſ̄·e·nutritoribꝫ h̄ noīe nec ciuili nec honorario iure defertur hereditas·ſi ergo bonomēſis paupes recepit velut hoſpes·nō ideo ſi apud eū decebat p̄t ei ſuccedere licꝫ q̄dā inducāt ōrariā ōſuetudinē vt vidi de facto cū ſocij moriētis pererēt res mortui qꝛ ad parētes eius deferre volebāt·Itē eſt alia regula q̄ prior ē in gradu prior eſt in ſucceſſiōe·vt·ſ̄·e·l·auūculo·et qꝛ h̄ regula in multis fallit·vt inſē·de ſuili agna·ſ·repetitis·iō bonū eſt vt dicamus in h̄ vltimo·t·de ſucceſſionibꝫ quid hodie obtineat·Sciendū eſt igitur qꝫ ſi q̄s deceſſerit ſi quidē ſint ei aliq̄ deſcēdētiū illi omnibꝫ p̄lati ſuccedūt ita ſcꝫ vt ſi ex vno filio aliquis etiā·x·gradu ōſtitutus ſupſit tn̄ cum filio defūcti admittatur et erit ſucceſſio in ſtirpes·vt in auē·de here·ab inte·§·ſi q̄s igiē·et·§·ſi tn̄·Si vero nullū deſcendentiū relinq̄t vocātur pmo aſcendētes et pmo pr̄ et mr̄ cū quibꝫ et fr̄es defūctivocātur q̄ ex vtroqꝫ pnte ōiūcti erāt illi·Itē vocātur ōſimiliū fratrū filij in ſtirpē·Si vero pr̄ et mr̄ nō ſupſint ꝫ auus et auia paterni et materni dicimus qꝫ cū eis admittātur p̄dicti fr̄es et ōſimiliū fratrū filij·licꝫ alij dicāt ōtrariū·vt diximus·ſ̄·de leg·he·Si aūt ſint fr̄es ōiūcti ex altero pnte tm̄ et nō ſupſint ōiūcti ex vtroqꝫ nō ſuccedūt cū aſcendētibꝫ imo repellūtur ꝑpter eos·Si vero aſcēdentes nō ſupſint vocātur pmo fratres vtrinqꝫ ōiūcti defūcto et ōſimiliū fratrū filij·eis aūt deficiētibꝫ vocātur fr̄es ex altero tm̄ pnte ōiūcti et ōſimiliū fratrū filij·quibꝫ deficiētibꝫ obtinet regula q̄ prior eſt gradū prior ē in ſucceſſione·ſublata dr̄a ſexus p̄ie p̄ātis et cognatōnis et ſuccedi tur in capita·vt in autēt·de here·ab inte·vt fratrum filij·

De bonis maternis et materni gn̄is

Diligēter·ſ̄·expoſitū eſt quid iuris hēamus in bonis defūctoꝝ·Nūc aūt incipit tractare de iure qd̄ nobis ōpetit in bonis viuentiū et ita ponit de bonis maternis et mr̄ni gn̄is q̄ filijſfa·vel etiā emācipatis deferūtur vel etiā deferūtur his q̄ neqꝫ ſunt ſui neqꝫ emācipati vt nepotibꝫ ex filia mea deferuntur res auie ipoꝝ q̄ fuit vxor mea·Videamꝰ ergo qd̄ iuris hēat pr̄ vel auus in p̄dictis rebus·et ſi quidē filius ſit in p̄ātevſuſ·in omnibꝫ rebꝫ maternis et materni gn̄is ōpetit ei vt adminiſtratōꝫ gerat legitimā omnē eīn tuendū rei debet diligentiā adhibere·et qd̄ iure filijs debeē in examinatōe p ſe vel ꝓcuratorē poſcere et ſumptꝰ ex fructibꝫ impigre facere et litē inferētibꝫ reſiſtere atqꝫ oīa agere tanq̄ ſolidū pfectūqꝫ dn̄ium ei fuiſſet queſitū·rē nō debꝫ in aliū alienare et ſi alienauerit ipō iure nulla ē alienatio·nec obſtat filijs aliq̄ p̄ſcriptō niſi ſit tricēnalis q̄ poſſeſſor ſit dn̄s ⁊ incipit illa filijs currere ex q̄ facti ſunt ſui iuris niſi ſint in pupillari etate et euicta re ēptor aget de euictōne ōtra patrē vel fideiuſſorē cū pr̄ rē vēdiderit vt ꝑpriaꝫ aliter eīn nō inueniſſet emptorē·vt·ſ̄·e·l·i·et·ij·et in auē·de nupē·§·ſi vero ſit ſoboles·Si vero filius ſit emācipatus cui deferē hereditas materna habꝫ pr̄ virilē portōꝫ vſuf·cū filio emancipato·vel cū filijs emācipatis·et idem dico in nepotibꝫ vel pnepotibꝫ emācipatis·Itē et ſi nepotes ſint ex filia habꝫ virilē portōꝫ auus vſuf·in rebꝫ q̄ deferūē nepoti ex filia ab auia ſua h̄ ē in vxore huius aui·vt·ſ̄·e·l·ſi auia·nec diſtinguitur vtrum pater conuolet ad ſecūd a vota an non·vt·ſ̄·e·l·vlt̄·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ De bonis que liberis in poteſtate pa-
tris conſtitutis ex matrimonio vł alias
acquiruntur et eoꝝ adminiſtratiõe

Superiori .t. modicū quid dictum eſt de
bonis filijſfa. obueniētibus. Nūc autē
generaliter ponit de omnibꝫ bonis eis
ex quacūqꝫ cauſa obueniētibus. et adminiſtra-
tōne patri in talibꝫ cōpetēti. ¶ Circa hec autē
ita diſtinguendū eſt. quia peculiū aliud eſt pfe
ctitium. aliud eſt aduentitiū. aliud caſtrenſe vł
quaſi. ¶ Profecticiū eſt. qđ ex rebus patris vel
eaꝝ occaſione obuenit puta fructus rei vel vſu
ra forte pecunie et in ea plenā habet ꝓprietatē
pater vt nihil iuris omnino habeat in eo filiuſ
vt inſtit. p quas p. no. ac. §. i. et. ff. de vſuf. l. cū
fideicōmiſſi. §. cū pollidius. et de vulg. ſubſti. §
et ſi plures. §. in arrogato. ¶ Aduenticiū autē
ē. qđ ex quacūqꝫ cauſa filio obuenit vel a matre
vel linea matna. vel extranei liberalitate vel la
boribus ſuis. nō tñ ex caſtrenſi vel quaſi caſtrē
ſi peculio. et in hoc tali peculio ſolū habꝫ pater
vſuf. pterq̄ in caſibꝫ. vt qꝛ ipē pater remiſit fi
lio vſuf. vid̄z eñ in hoc caſu q teneatur dona-
tio. a pncipio vel ſaltem ↄfirmatur morte pris.
ac ſi quid diurnū filio ↄceſſiſſet. vt. j. e. l. añpnł.
§. fin aūt res vel ac. ſi eñ eūti ad caſtra res mo
biles dediſſet. vt. ſ. fa. herc̄. l. ſi filius. vel ac ſi
dotē. vel ꝓpter nupē. donať. ꝓ filio vel filia fe
ciſſet. In quibus caſibus vid̄z q teneať donatō
et hoc ſi renūciet pater vſufructui. nā ſi taceat
nō nocet ei. vt. j. e. l. antepnł. §. hoc obtinēte. et
. j. de emancipatis. l. vlť. Itē alias etiā ↄtra vo-
luntatē patris in quibuſdā caſibus ſtatuit lex
ne pater habeat vſuf. id eſt in hereditate fra
tris vel ſororis ad quā vna cū patre admittitur
in qua nec vſuf. habet pater. vt. j. auť. de here.
ab inte. §. ſi vero cū. Idem et ſi ab aliquo pntū
ea lege qđ ſibi datur vel relinquitur ne ad pa-
trem pueniat vſuf. Idemqꝫ dico ſi ne forſan licꝫ
quidā ſcpſerint ↄtrariū in omni eo qđ ab aliq̄
pſona p̄dicta. l. ſibi datur. vt in auť. vt lic. ma.
et aue. colł. viij. Idem etiā dico alias vbicumqꝫ
ſeruus donatur filiofa. ſub ea ↄditōe vt ſtatim
eum ad libertatē pducat. nec eñ aliqđ impedi
mentū paterna faciet auctoritas qualis enim
vſuf. p̄t acquiri. qui momētarius eſſe oſtēditur
cū in ipō momēto neceſſe habet eū poſſidere et
libertati donare. vt. j. e. l. vlť. in fi. Idemqꝫ etiā
dico vbicūqꝫ delata eſt hereditas filiofa. in cu
ius acquiſitōne noluit pater filio ↄſentire. vt. j.
. e. l. vlť. §. i. ij. et. iij. hoc dixi in omnibꝫ aduenti
cijs. Et hec habēt locū in lucro dotis ſi dotē lu-
cratus eſt filiuſfa. ab vxore ſua et in donatōne
ꝓpter nupē. quā lucrata eſt filia mea a marito
ſuo vel ſponſo. vt. j. e. nō ſine. Secus ſi dedi dotē
ꝓ filia mea et ea moritur in mrīmonio filijs exi
ſtentibꝫ vel nō exiſtētibus. Vel etiā diuertit fi
lia mea a marito ſuo pleno eñ iure dos ad me
reuertitur ne hac iniecta formidine pntū circa
liberos munificencia retardetur. Ideqꝫ in do
natōnibus ꝓpter nupē. ſi eā ↄſtitui ꝓ filio meo
et poſtea ſolutū ſit matrimoniū. vt. j. e. l. ↄſtitu-
tōnis. Qđ ſi filiofa. relinquatur vſuf. in hoc q̄-
dem nō p̄t eſſe patris vſuf. qꝛ ſeruitus ſeruitu-
tis eſſe non p̄t. vt. ff. de vſuf. le. l. i. et ſatis in h̄
caſu ſcđm veteres. l. vid̄z ſtatui. ſ. de vſuf. l. vl.
ſꝫ hodie in modio rendi nō eſt vola plena ſcien
di. puto ſolum filiū fructuariū. pater autem re
bus ex vſuf. puenientibus vtetur et fruetur.
¶ Quid ſi dubitetur vtrū ex puecticia. An ex
aduenticia cauſa filius queſierit. Dicūt quidā
ex puecticia p̄ſumi ad ſimilitudinē vxoris. v. ff.
de donať. inter vi. et vx. l. quintus. Sꝫ ego pu-
to diligēter eſſe attendendū vtrū pater inops
erat filius vero ſtudioſus uel curioſus et in ar-
te ſua attētus ut bene laboraret. in quo caſu ꝓ
filio p̄ſumerem. An vero filius ſit piger nec ali
cuius artificij doctus. pater vero diues ſit. ex q̄
bus et ſimilibus ↄtra filiū ↄiecturā caperem p
. l. ſ. ar. tu. ſi defūctus. ¶ Caſtrenſe aūt peculiū
eſt. qđ a pntibus uel cognatis in militia degē
ti donatū eſt. vel qđ filiuſfa. in militia acquiſi-
uit. qđ niſi militaret acquiſiturus nō fuiſſet. Nā
qđ erat etiā ſine militia acquiſiturus id peculiū
eius nō eſt caſtrēſe etiā ſi ille qui donauit vel le
gauit cognatus forte vel vxor nō ex caſtris no
tus expſſit noiatim habeat in caſtrenſi peculio
veritatē eñ ſpectamus. An vere caſtrenſis uel
noticia uel affectio fuit non quod quis finxit
ut. ff. de caſtren. pecuł. l. ſi forte. et. l. caſtrenſe.
¶ Quaſi caſtrenſe aūt peculiū eſt. qđ aduoca-
ti ex aduocatōne pcipiūt de publico vel iudiceſ
pcipiunt ſalarij cauſa. vel qđ obuenit preſbite
ris uel clericis omnibꝫ vt. ſ. de aduoc̄. diu. iudi.
fori tui. et de epiſ. et cle. l. ſacro ſancte. et. l. cum
. l. in his nihil omnino etiā ſcđm veteres. l. ha-
bet pater. ut. j. e. l. antepenł. ibi. exceptis ⁊c̄. §.
eodem obſeruando. et. ff. de colł. bo. l. i. §. nec
caſtrēſe. Hodie tñ ſi deferatur hereditas filio
fa. ex caſtrenſi cauſa nec eñ eam ipē velit ha-
bere. pater poterit eam adire et eam habebit
pleno iure. vt. j. e. l. vlť. ibi. ſimiliqꝫ modo ⁊c̄. Et
hec omnia donec filij ſunt in ptāte. Si vero pa-
ter velit eos emancipare et filius ↄſentiat p̄mi
um emancipatōnis pater retinebit ſcꝫ dimidiā
vſuf. reꝝ aduenticiaꝝ. niſi pater renūciaret ex
preſſim. nam ſi taceat nō noceret ei. ut. j. e. l. añ-
pnł. §. cum aūt. et. j. de emancipať. l. vlť. Sꝫ olim
poterat retinere terciā ptem ꝓprietatis plene.
vt. j. e. l. antepnł. §. cum aūt. De his autē q̄ poſt
emancipatōem obueniūt eis pater nihil habꝫ.
ut inſtit. p quas p. no. acq̄. §. ex his itaqꝫ. niſi in
hereditate materna et materni generis. ue no
tauimus. t. px. ¶ Habet aūt pater legitimam
adminiſtratōꝫ in rebus filij ſcꝫ aduenticijs. nā
in alijs nihil habet uel totū habet. Et eſt pa-
rentū officiū tueri res p̄dictas et defēdere. vt
diximus. ſ. de bo. maternis et materni gñis. Et
abſtinē debēt ab alienatōe uel obligatōe reꝝ
ut ibidē diximus. niſi ꝓpter es alienū filij. Et po
nitur exemplū in hereditate filiofa. delata et
adita ↄcurrente voluntate patris et filij. tunc

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

enim pmittur patri vendere ex rebus mobilibꝫ
hereditarijs vt ſoluat es alienū. Si aūt nō ſuffi
ciunt mobilia poterit ex immobilibus ptem ſuf
ficientē noīe filij venundare vt illico reddatur
es alienū et non vſuraꝝ onere pgrauetur. q̄ ſi
h facere ſupſederit ipē vſuras vel ex redditibꝫ
vel ex ſubſtātia ſua omni modo dare ↄpelletur
¶ Item et ſi neceſſe habeat legata ſoluere ſi q̄
dem tales redditus ſint in hereditate qui ſuffi-
ciunt ad annalia legata pater ex hmōi redditi
bus ſatiſfaciet. Alioquin ſatiſfaciet de rebus
immobilibus que ſteriles ſunt. vel ſi illa defici-
unt extēderet manū ad reliqua ergo extra me
moratas cauſas non licet patri alienare vel pi-
gnorare. alioquin incidet in laqueos legū niſi
vendat mobilia vel immobilia que oneroſa vel
damnoſa ſunt hereditati que ſine piculo patri
cū paterna pietate vendere licet vt pcium eaꝝ
vel in res vel in cauſas hereditarias pcedat vl
filio ſeruetur. vt. ī. e. l. vlt. §. vbi aūt. vſq ad il-
lum. §. Filius aūt fa. ¶ Et p ↄſeruatōe iſtaꝝ re
rum aduenticiaꝝ vel ↄſimiliū vel pcium ipaꝝ
habet filius tacitā hypothecā ſꝫ nō habet hy-
pothecam quia male pater ſit fruitus. vel gu-
bernauit res niſi in caſu quē notauimus. ſ. ſcili-
cet cū pater nō vendidit ob es alienū ſoluendū.
vt. ī. e. l. antepnl. §. nō aūt hypotheca. et. §. ſed
cū tantas. nec puto q̄ exigatur a patre decre-
tum cū ipē alienat licet exigatur a tutore. nec
em̄ eſt abſurdū ſi patria ptās que naturalis ē.
et primitiua plus poſſit q̄ tutoria. tutoria autē
eſt inuenta ad imitatōez patrie ptātis. vt. ī. de
ſiīa paſ. et re. l. vlt. ¶ Item in acquirēdo cōſi-
ſtit arbitriū patris. vt ſi delata eſt filiofa. he-
reditas aliqua diſtinctione habita vtrum fili-
us erat maior. xxv. an. an erat adoleſcens et ſic
erat in ſcda etate. an erat puer et ita erat in p
ma. Si maior eſt et ipē velit eam habere pater
nolit pt eam adire et pater in ea nihil iuris ha
bet. et filius p hereditate aget et ↄuenietur ſꝫ
neceſſitas imponetur patri ↄſentire filio agen
ti vel rñdenti ne in iudicio videatur ↄſiſtere ſi-
ne patris volūtate. et ecōuerſo ſi pater velit eā
habere ⁊ filius nolit pater pleno iure habet it
eam et ad eundē ptinet emolimentū ⁊ damnū.
Si aūt filius eſt in adulta etate ſimili modo licꝫ
patri repudiare et adire filio vt ad eū omne co
modū et incomodū ptineat et in agendo et re
ſpondēdo dabitur curator bonis non dico pſo
ne qa ei qui eſt in alterius ptāte curator dari
non pt. ſ. de cura. fu. l. vlt. i. ꝛſ. et ecōuerſo re-
pudiāte aūt filio licꝫ patri adire et ad eū ptine
bit omne comodū et incomodū. licet filiofa. de
lata eſſet hereditas ex caſtrēſibus occaſionibꝫ
ſꝫ tñ in vtroqꝫ caſu ſi deceptus ſit minor in ade-
undo vel repudiādo poterit in integ. reſti. vt
ī. e. l. vlt. i. ꝛſ. et. §. fin aūt in ſcda etate. Vbi au
tem filius eſt in puerili etate et infantili pater
etiā ſine eius ↄſenſu pt hereditatē adire. Sꝫ tñ
ſi factus pubes eſt ratā non habeat aditōnem
poterit in integrū reſtitui. pater aūt oneribus
hereditarijs illigat. Si aūt filius in inte. reſtit.
petijt vt licet ei reſpuere hereditatem non lice
at ei interim in integ. reſtōnez poſtulare vt li-
ceat ſibi adire ne leges ludibrio fiant ei ſepius
cupienti et amplecti. et reſpuere eandē heredi
tatem. Si aūt pater repudiauit hereditatē in-
fāte filio ↄſtituto ipē aūt filius poſtea in ſacris
ↄſtitutus vel patria ptāte liberatus voluerit
adire hereditatē licet ei hoc facere vel tutori
bus vel curatoribꝫ eius implorando in integ. re
ſtitutōnem ↄtra repudiatōz paternā ⁊ ſi ſemel
in integ. reſtituatur vt liceat ſibi adire non pt
poſtea in integ. reſtitui. vt liceat ſibi repudia-
re. ¶ Que aūt dicta ſunt in hereditate delata
filiofa. ſeruanda ſunt in legatis et fideicōmiſſis
ſpecialibus et vniuerſalibꝫ et in his que ſunt ei
ſimilia. vt. ī. e. l. vlt. §. vbi aūt puerilis. Vbi aūt
filiusfa. eſt maior infante et minor. xiiij. an. pñt
eadē ſeruari que. ſ. diximus in adoleſcētibꝫ. Sꝫ
et illud nō eſt pmittendū q̄ filijfa. non ha-
bent ptātem alienādi aduēticias res donec pa
rentes viuunt qui habēt vſuſ. in rebus illis niſi
alienarent ex conſenſu parentum. Cum em̄ pa-
rentes alere liberos ↄpelluntur ſcdm leges et
naturam quare ad venditōnem reꝝ ſuarum p
filiūt vt. ī. e. l. vlt. §. filijs autem fa.

¶ De hereditatibus decurionū nauicu lariorꝫ coartaliū militū et fabricenſium

Extractato iure omniū ſucceſſionū iur
omuni obuenientium de hereditatibus
quorūdā ponit in quibꝫ ſpecialiter qd-
dam ſtatuitur. Eſt autē hoc. quia licet iure cō-
muni deficiēte omni cognatōne. primū ↄiunx.
deinde fiſcus ſuccedat. niſi in caſu vt. ſ. vñ vir
et vxor. l. i. et de ſcdis nupē. l. i. hic tñ poſt cō-
iugem nō venit fiſcus. ſꝫ hi tm̄ de quoꝝ corpe
vel collegio fuerat is qui deceſſit ſiue erat na-
uicularius vt. ī. e. l. i. ſiue erat miles. vt. ī. e. l. ij. ſi
ue erat coartalis. vt. ī. e. l. iij. ſiue erat curialis.
vt. ī. e. l. iiij. ſiue erat fabricenſis. vt. ī. e. l. vlt. Et
dicebātur fabricenſes qui erāt deputati armis
faciēdis et reparandis et vendēdis. Et iſti etiā
deputati dicebātur. vt in auē. de armis. et locū
habent. l. huius ti. qm̄ inter fiſcum et corpus
erat cōtrouerſia nō habente locū ↄiuge. vel qꝛ
nō ſuperat vel quia repudiauerat. Si em̄ ſupeſ-
ſet omnibꝫ pferretur. ſicut et in alio caſu fiſcuſ
excluderetur. vt. ī. ſi liberalitatis impialis ſocius
ſine herede deceſſerit. l. i. alias em̄ ſemp vltimo
loco admittitur fiſcus in quacūqꝫ ciuitate quis
decedat. vt. ī. de bonis vacant. l. i.

¶ Explicit Liber ſextus

Incipit Liber ſeptimus De vindicta libertate et apud concilium manumiſſiōe

Explicitis ⁊ ſummatim ptractatiſ
ſex libris libꝛuꝫ ·vij· iuſtinianꝰ or-
diť ⁊ a libertatibus incipit · Ne
hoc inepte nec per peraꝫ imo pru
denter ⁊ mirabili quodam artifi-
cio actū eſſe dinoſciť · Si quidem
in hoc ·vij· libro delibertate ·i· de hominis ↄdi
ctōe tractať que ex ſeptenario ·i· ex triplici a-
nimi ꝓprietate de q̄tuoꝛ elemētis ↄſtat eſſe foꝛ
matū · q̄m̄qꝫ ex alijs ·vij· partibꝫ corꝑaliť cōſtat
eſſe cōpoſitū ex pedibꝫ tibijs coxis inguine vē
tre cōſtituto in medio collo capite q̄d eſt ima
go vn̄ cognoſciť q̄tqꝫ ·vij· cellulas habē non
nulli nō leues auctores poſteris tradidē · Ad
hoc poſt tractatū delibertatibꝫ nō incōpeten-
ter adijcimꝰ de vſucapionibꝫ que ⁊ ipō oꝛdine
nullatenus poſſunt ꝓcedere niſi he illis aſtite
rant circūſtantie · rei traditio vel quaſi bona fi
des in initio ·t· iuſtus vel id q̄d habeať ꝓ titu
lo vt res nō ſubiaceat vicio · poſſeſſio ꝓ ſuo poſ
ſeſſio non interrupta ·i· continuata tēpꝰ q̄ꝫ ·l·
p̄fixū amplius q̄ꝫ deſententijs in hoc ·vij· libro
tractať · quas certū eſt · nullius eſſe momēti · ni
ſi ⁊ ipſe rebꝫ ·vij· ·i· formis quibuſdā p̄cedentibꝰ
eas atqꝫ cōſequentibꝫ inueniaň eſſe vallate q̄
ſunt he · libelli oblatio · cautōnis expoſitō · litis
ↄteſtatio iuriſiurādi calūnie ·i· ꝓpter calumniā
preſtatio cauſe cum crebris interrogatōibꝫ
ex aīatio ſentētie in ſcriptis ꝓnunctiatio exe-
cutio niſi ſentēcia reſtitutōis impediať auxilio
cōis ve remedij ·i· appellatōis ſuſpēdať articu-
lo · Cūqꝫ dictū ſit in libro ſupioꝛi ·vi· de relictis
oīibꝫ pecuniarijs · generalibꝫ ⁊ ſpēalibꝫ · Con-
ſequens eſt vt dicamus de relictis nō pecunia
rijs ·i· de relictis libertatibꝫ ⁊ q̄a libertatū reli
ctaꝝ · Alie ſunt fidei cōmiſſarie · Alie ſunt di-
recte · Conſtatqꝫ q̄a directe digniores ſunt de
his primū audiamus verum a libertatibꝫ reli-
ctis occaſione ſumpta de libertatibꝫ illis q̄ inť
viuos danť aliqua dicamus · Et q̄a inter viuos
libertas cōpetit vindicta · et ſine vindicta eſt ·
qꝫ excellentioꝛ ea que dať vindicta · Audiamꝰ
de vindicta libertate · et quia libertas vīdicta
dať ⁊ apud cōciliū ⁊ aľ cōſtat q̄d q̄a dignioꝛ ē
ea que dať apud conciliū · Audiamus de vindi
cta · libertate ⁊ apud conciliū manumiſſione ·
Videamus itaqꝫ quid ſit cōciliuꝫ et vnde dicať
que libertas dicať vindicta · Vel dari vindi-
cta quis poſſit vindicta manumitter e⁊ q̄s nō ·
et quis vaieat manumitti · Eſt aūt cōciliū locꝰ
ille q̄ iuriſdictio celebrať vel exerceať iuriſdcō
volūtaria vt adoptio emācipatio manumiſ · poꝛ
ro in iudicio cōtentioſa exerceť vel expeditur
iuriſdictio · Eſt qꝫ dictū cōciliū · quia volūtates
ducꝝ cōciliāt ·i· cōcordant ⁊ conſonant · Diciť
autē libertas vindicta vel dari vindicta qꝛ da
tur apud iudicē caput hoīs qui manumitte-
bať virga quadā leuiť · ꝑcutiente quippe apud
boeciū in cōmētis legiť vindictā fuiſſe virgā
pretoriā qua p̄toꝛ ſerui caput tāgebat ⁊ dice-
bat abi · aio te liberū moꝛe quiritū · vn̄ ꝓſus vi
dictā poſtq̄ꝫ meꝰ a p̄toꝛe receſſi · vel ſicut in pā
dectis legiť de origine iuris ·l· ·ij· § · initium liber
tas q̄ apud iudicē dať d'vindicta a quodā vi-
tellioꝝ ſeruoꝝ vindice qui vindicauit ciuita-
tem romanā in libertatē · vel vindicauit illam
factōis cōiuratōem · Ideoqꝫ a populo liberta
tem accepit · et inde poſtmodū obtentū eſt vt
oīs illa libertas dicať vīdicta que dať a po-
pulo vel a magiſtratu qui gerat vicē ꝓpľi po-
teſt ⁊ illud dici vt cōciliū ħ ponať ꝓ p̄ſidenti-
bꝫ in cōcilio · Poteſt q̄s vindicta manumittē
ſi maioꝛ eſt ·xx· an · vel etiā ſi minoꝛ · Nā q̄ natus
eſt chalēdis ianuarijs poſt horā ſextā noctis ·
·xx· an · pridē chalēdaꝝ ianuariaꝝ · quaſi iple-
uerit ·xx· an · poterit manumitere nō enim mi-
noꝛi ·xx· an · ꝑmittiť manumittere ſed minoꝛeꝫ
manumittere vetari · iam autē minoꝛ non eſt · q̄
agit diem ſummū ·xx· an · vt · ff · de manumiſ · l · i ·
Manumittet quidē iſte ſeruū ſuū · vel qui videť
fuiſſe ſeruus · Si enim heres ſeruū legatū ma-
numittat moꝛ legatarius repudiet · retro ope
tit libertas vt · ff · e · l · iij · Itē manumittet quis
ꝑ ſe non ꝑ aliū vel ꝓcuratoꝛē · v t · ꝗ · e · l · vlť · q̄d
ſic exaudi · ſ · tanquā ꝑ ꝓcuratoꝛē hoc eſt vt do
miniū apud ſe retineat · excipiť tamē in patre
et filio · et a quolibet aſcēdēte maſculo vel fe-
mina q̄d ꝑ liberos ſuos vel in poteſtate cōſti-
tutos vel emācipatos mādato eis iniūcto p̄n̄t
manumittē vel vindicta · vel quolibet alio mo-
do vt · ꝗ · cōia de manumiſ · l · i · § · vl · et · ff · e · l · fur-
di · et · l · pať · ħ ita niſi reuocatū ſit a patre exp̄ſ
ſim mādatū ꝑ nunciū vel ꝑ litteras licet filius
nōdū ſit certioꝛatus · Tacita aūt reuocatio nō
impedit manumiſſiōem vt ſi pater filio ꝑmiſe
rit manumittere · et interim diſceſſerit re inte-
gra deinde ignoꝛās filius patrē moꝛtuū liber-
tatem impoſuerit · Nam libertas ſeruo contin-
git fauoꝛē libertatis cū non appareat mutata
domini voluntas vt · ff · e · l · ſi pater filio · Si vero
dn̄iū in aliquē velim trāſferre et rogo eum de
manumittēdo poſſum ħ facere quicunqꝫ ſit ille
vt · ꝗ · de dolo cū ꝓponas · Nec eſt in huiꝰ manu-
miſſiōe ſerui opinio attēdenda · Nā ſi dn̄s ma-
numittit ſeruū ⁊ ſeruus putaret ſe nō eſſe ma-
numittētis · nihilominꝰ erit liber · Plus enim ē
in re quā in extimatōe ſic eſt et ſi dn̄s credat ſu-
uū eſſe alienum · vel ſi vterqꝫ erret idem eſt · vt
· ff · l · ſi pater · § · quotiēs · Si vero ille qui vult
manumittere minoꝛ eſt ·xx· an · locū hꝫ lex elie
ſcētia que nō niſi ex iuſta cauſa ꝑmittit minoꝛi
manumittē · Iuſte aūt cāe manumiſſiōis he ſūt
veluti ſi quis patreꝫ vel matrē aut filiū filiāue
vel eū qui ſanguine cōtingit ipm aut fratrem
ſoꝛoꝛēue aut pedagogū nutricem educatoꝛeꝫ
aut alūnū alūnāue aut collectaneū aut capſari
um · i · qui poꝛtat libros manumittat aut ſuum
ꝓcuratoꝛis habēdi gratia dū nō ſit mioꝛ ·xvij·
an · aut manumittit ancillam aut ſeruū m̄rimo-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cā exacto prius iureiurādo vt·ĩ·vi·mēſes vxo=
rē eā ducē oporteat· Jtē ⁊ iuſta cā eſt ſi piculo
ſre vel infamie dn̄m liberauit ſeruus vt·ff·e·l·
iuſta cā· Poſſunt ⁊ alie iuſte cāe ex p̄terito ēē
veluti q̄d dominū in p̄lio iuuerit cōtra latrones
tutus ſit eū q̄d eū ſanauerit·q̄d inſidias detexe
rit ⁊ lōgum eſt· ſi exequi volueris ſ; q̄a multa
merita incidere poſſunt·q̄b; honeſtū ſit liber=
tatē cū decreto p̄ſtare q̄s eſtimare debebit is
apud quē agit̄ de ea vt·ff·e·l·etiā·§·i· Jtē mrī
monij cā manumittē p̄t etiā ſpado· nō ita in ca
ſtrato vt·ĩ·e·l·alūnos·§·vlt̄· Porro in om̄ib; ē
quedā gn̄alis adhibēda diſcretio·vt nō vtiq;
vnū habeat ſeruū qui manumittit·vt·ff·e·l·ſi
collactaneuſ·§·p̄tea· Jtē oēs p̄dicte cāe nō ex
luxuria·ſ; affectu debēt approbari nō eni; deli=
cijs ſ; iuſtis affectōib; dat̄ libertas p·l·ex his
g° cauſis ⁊ ſimilib; p̄cedit manumiſſio p decre=
tū·ita tn̄ ſi tutoris vel curatoris auc̄tas inte=
dat in manumiſſiōe minoris·xx·an·q tamē ma=
ior eſt infāte· Jnfās enim vindicta nō p̄t ma=
numittē vt·ff·e·l·penl̄· Nec eſt p̄termittēdum
q̄d pupillis gr̄a tutoris habēdi manumittē nō
p̄t· ¶ Eſt eni abſurdū in eligēdo tutore firmū
videri ēē iudiciū pupilli·cuius in om̄ib; reb; vt
infirmū iudiciū auctore tutore regit̄ vt·ff·e·l·
vlt̄· Jtē gn̄ale eſt vt ſi vē nulla ſit cā ſi tn̄ tan
q̄ eſſ; vā fuit approbata teneat mānumiſſio·vt
dicūt q̄dā vt·ĩ·e·l·ita et inſti·quib; ex ca·mā·
nō poſ·§·ſemel·ſ; id ego n̄ puto·q̄a falſa; cau=
ſam nullā puto·vt·ff·de·v·ſi·l·paul̄·vn̄ ſic nul
la cā ꝓpoſita irrita eſſet manumiſſio ita et nunc
Nō aūt dicit̄ vera expone·i·iuſta ⁊ falſam ex
pone ꝓ iniuſta·vt·ff·de in inteḡ·reſti·l·oēs et
oratius ait metiri ſe quēq; ſuo modulo ac pede
verū eſt·i·iuſtū· Licet aūt minor non poſſ; ma=
numittē ſine cauſa ꝓpriū ſeruū vel cōem·tn̄ ſi ſ
uū ſibi pignori obligatū minor ꝯſentiat debito
ri manumittē tenet manumiſſio q̄a nō tam ma
numittē quā nō īpedire manumittērē itelligit̄·
vt·ff·e·l·ij·et·l·ſi pr̄·§·vl·⁊ pn̄l̄· Qui āt ſerui
poſſūt mānumitti ⁊ q nō·n̄ curo hic dicē·q·ĩ·q n̄
poſſint ad libtatē puenire ſp̄ealit̄ tractat⁹ ha
bet̄· Procedit ſ; manumiſſio apud iudicē ordi
nariū vel etiā extior· Jtē etiā apud collegam
manumittētis·vt·ff·e·l·etiā·§·vl·et·l·apud ꝓ
cōſulē et·l·apud filiū amplius etiā apud ſeipm̄
quilibet minor manumittit· dū tn̄ apud colle=
gā cā manumiſſiōis ꝓbet̄ vt·ff·de of·ꝯſuli·l·
·i·et·ff·e·ſi rogat⁹·§·vl·

De teſtamētaria manumiſſiōe

Expoſito tractatu vindicte libertatis
q̄ iudicis munit̄ auc̄te ſequit̄ de ea vi=
dē q̄ h; p̄cipuū fauorē·i·q̄ relinquit̄ in
vltia volūtate et q̄a directa libertas dignior
eſt ea q̄ p fidei cōmiſ·p̄ſtat̄·primo de directa vi
deam⁹ ⁊ ſic de teſtamētaria manumiſſiōe nec ē
tn̄ p̄termittēdum q2 teſtamētaria manumiſſio
p̄t dici om̄is q̄cūq; ex cā teſtamēti preſtat̄ vel
ꝓpter teſtm̄ cōtingit g° ⁊ fidei cōmiſſaria dici
tur teſtamētaria ſ; h̄ ſp̄ealit̄ vocat eā teſtamē
tariā q̄ directo reliquit̄ in teſtamento de fidei
cōmiſſaria tn̄ libertate aliq̄d in h̄·t· tractat̄·ſ;
plenius ⁊ ſp̄ealius·ĩ·de ea ponit̄ tractatus· Vi=
dendū g° q̄s videt̄ directo libertatē relinque=
re ⁊ q̄s poſſit directo manumittere ⁊ q̄s poſſit
manumitti directo·et in q̄ua volūtate ⁊ q̄liter
et q̄s ſit eius effectus· Directo aūt q̄s videt̄ re
linq̄re libertatē cū non ab alio ſeruū manumit
ti rogat·ſ; velut ex ſuo teſtō ei libertatē cōpe
tē vult· Et d̄r talis libertus orcinus vt inſti·de
ſingulis reb; p fi·ꝯ·reli·§·penl̄·⁊ an̄penl̄· ſic di
c̄tus·q̄a manumiſſus eſt ab eo q tēc it ad orcū
vbi quedā ꝯſtituta erat ſedes om̄i viuēti do=
nec venit ſalus ⁊ redēptio nr̄a·vel dicit̄ orcin⁹
ab orchos q̄d ē rectu; q̄ſi directo manumiſſus
q̄d eſt melius·ſ; in p̄ma deriuatōe infernus d̄r
orc⁹ ab orce q̄d eſt capio inde ⁊ orceus d̄r orc⁹
eni om̄ia capit· Directo p̄t manumittē ille ſo=
lus ⁊ ille om̄is q p̄t int̄ viuos manumittē g° q
crimine p·duelliōis tenent̄ manumittē nō poſ
ſunt ⁊ ſi manumiſerit ⁊ poſt eo; mortē inchoa
ta accuſatōe fuerit eo; dāpnata mēoria nulla
eſt manumiſſio·vt·ĩ·e·l·ij·⁊ ad·l·iul̄·ma·l·vl·
et penul̄· Jdē eſt in furioſis ⁊ talibus q cōſen=
tire non pn̄t· ¶ Jtē manumittē non pn̄t q da=
mnati ſunt vt fierēt ſui pene·imo ⁊ ſi accuſat⁹
eſt aliq̄s ⁊ cū in futurū pſpiceret ſe damnādum
manumiſit nulla eſt manumiſſio· Jdēq; ⁊ in eo
qui ideo ſeruu; alicuius criminis reū manumiſit
vt crimini ſubtraheret̄ vt·ff·de manmiſ·l·qui
pene· Quis aūt poſſit vel nō poſſit manumittē
inter viuos dictu; eſt·ſ̄·t·primo·ſ; de regula
p̄dicta excipit̄ minor·xx·an· Maior·xvij·an·vt
inſti·quib; ex·c·ma·nō poſ·§·vl·p aūt· autem
Ex q̄ teſtari p̄t ⁊ libertates relinq̄re p̄t vt i au
tē·vt ſpō·lar·§·⁊ h̄ q̄; pn̄ti· Jn ea v̄o manumiſ
ſione q̄ fit inter viuos nihil credo immutatū ſi
quidem v̄bū relinquē h̄ indicat vt·ff·de taber·
exi·l·i·§·vl·Sed ⁊ aūt exp̄ſſim loquit̄ de ea ma
numiſſiōe tn̄ q̄ puenit ex vltima volūtate lic;
quidā dicāt cōtrariū· Jtem excipit̄ in eo qui cū
nō ſit ſoluēdo inter uiuos nullū in fraude credi
to; manumittit ſ; tn̄ vnū heredē inſtituit et
ita eū directa libertate donat vt inſtit̄·quib;
ex·c·ma·nō poſ·i·ſi ꝯ⁹ ⁊·§·licet aūt· Alit̄ aūt vl
lo mō p̄t· directā libertatē relinq̄re ille q nō ē
ſoluēdo etiā ſi locuplex heres exiſtat ei·vt·ĩ·e·
·l·in fraude·Si tn̄ ille q nō eſt ſoluēdo ita reli=
quat directā libertatē cū es alienū ſolutū erat
nō videt̄ in fraudē creditor; eā relinq̄re· cum
apti?me curare videat̄·ne creditores ſui frau
dent̄ vt·ff·e·l·ſi quis locuplex· Et ideo valet li=
bertas q̄a ad h̄ vt directa libertas nō valeat
oportet p̄cedere cōſiliū manumittētis vt frau
det creditores· et euentū damni creditor; ſuū
non recipe volētiū vt inſti·quib; ex·c·ma·non
poſ·in prin·t· Poteſt directo manumitti ille ſ
uus qui vtroq; tpe fuit teſtatoris·i·et q̄ teſta
mētū fit ⁊ quo morit̄ teſtator·vt·ff·e·l·ſi ſeru⁹

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et inſti·de ſingulis reb; p fidei ɔ·re·§·ab is q̄ fu
erit dico vere vel impratiue· vt ecce ſeru9 te
ſtatoris erat apud hoſtes tēpe mortis eius et
poſtea reuerſus eſt·vt·ff·e·l·ſi ſeru9 que apud
ſeruo g̃ extranei etiā ſi ſit ſeruus heredis mei
nō poſſum directā libertatē relinq̄re vt .ī.e.l.
ſeruo adeo vt nec dicā eā trahi ad fi·ɔ·vt· ff·
def·i·l·ſi ſeru9 legatus·§·ſi ſeruus·lic; aliud ſit
in eo q̄ ſeruo pignori obligato reliquit liber=
tatē directo vt·ff·de fidei cō·li·l·ḡnalit·§·ſi q̄ſ
tutorē ꝛ·§·ſi quis ſuū· Pla·tn̄ putauit heredē
eſſe exceptōe repellend̄ cuius ſeruo libertatē
reliquerat teſtator vt ſic nō ɔpellat̄ hēdi ſui=
re vt·ī·de libali·c·l·ſi ab eo·l3 ita in p̄mo niſi p
hibeat̄ ſeruus aliq̄ certa ratōe ad libertatem
puenire· Nā ꝓhibet̄ qn̄q; defūcti iudicio vt·ī·e·
·l·ɔtra volūtatē ꝛ·ff·e·l·ſi q̄s ita ſit legat9·§·
q̄d ꝛ·ī·q̄ nō po·ad li·pve·l·ij· Itē qn̄q; ꝓhibet̄
cōtrahentis pacto vel p̄ſidis ptāte vel delicti
rōe vt·ff·de manumiſ·l·ſeruus hac·l·ꝛ·ī·q̄ nō
poſ·ad lib·puenire·l·i· Poteſt relinq̄ directa
libertas in teſtō· Itē in codicillis teſtō cōfir=
matis ſ; fidei cōmiſſarie etiā in codicillis ab in=
teſtato factis pn̄t relinqui·vt·ff·e·l·liberta=
tes directe·Sed dubitari p̄t an exp̄ſſim eas cō
firmari oportear in teſtamēto aut ſufficiat ta
cita cōfirmatio·et puto tacitā ſufficē ar·ei9 q
dicit̄·ff·de codicil̄·l·ab inteſtato ꝛ inſti·de co
dicillis·§·ſ; cū aūt· Vbi autē nullū factū eſt te
ſtamētū nō p̄t relinq̄·libertas directa in codi
cillis·q̄a ex eo teſtō q̄d nullū eſt nō pendēt·vt
in p̄dicta·l·libertates· Relinq̄t̄ libtas pure ꝛ
noīati ſuo exp̄ſſo noīati videt̄ eē manumiſ·ſiue
nomen ɔtineat̄ in codicil̄ ſiue inteſtō· Itē ſiue
nomine ꝓprio demōſtret̄ ſiue artificio vel offi=
cio vel q̄lib; alio mō euident̄ nocet̄ veluti di=
ſpēſator meus ꝛ ſocius me9 pamphili ſerui mei
filius·Si autē ex pluribꝫ·e·noīe ſeru9 vnus lib
iuſſus non appareat quis ſit nullus liber eſt vt
·ff·e·l·noīatim et·l·cū ex pluribꝫ ꝛ·l·noīatim·ꝛ
idem in tutela notaui·ſ·de teſta·tu·§·dat̄·Sed
ſecus in legatis vt·ff·def·ij·ſi q̄s·§·ſi int·Secū
dū quoſdā·vel dic idē in oīmbꝫ·donec eſt icer
tū licet heres poſſit eligere cui det· Nō aūt co
git̄ vt·ff·de condict·ꝛ d̄ falſa ꝛ d; poni p po=
teſt· Itē relinquit̄ libertas poſt tpus hinc eſt
q̄d ſi·xij·anno poſt mortē teſtatoris ſeruus iuſ
ſus eſt lib·prin·xij·āni lib erit· Nā inter hos ſ
mones·xij·āno ꝛ poſt·xij·ānos multū intēeſt et
ita loqui ſolem9· Annus·xij·eſt cū q̄ntulib; de
·xij·anno veniſſet aut p̄teriiſſet ꝛ qui·xij·anno
liber eſſe iubet̄ oīmbꝫ diebꝫ āni liber eſſe iuſſuſ
eſt·Sed ſi nō ſolū tpus eſt adiectū ſ; ɔdictō pe=
cunie dāde oportet pecuniā p̄mo dari vt ecce
ita ſcripſit ſeruus meus·ſi heredi meo mille nu
mos āno bienio trienio poſt mortē meā ſolue=
rit ſatisve fecerit liber eſto·cōponēda eſt eni
heredibꝫ libertatis celeritas p̄mature pecuni
arū ſolutōni vt·ff·e·l·ſi ita fuerit libertas ꝛ de
ſtatu lib·l·ſi trienio· Pure aūt videt̄ ſeru9 eſſe
manumiſſus ꝛ ſi ita dicat ſtichus infra annum
poſt mortē meā lib eſto vt in p̄dicta·l·ſi ita·§·

vlt·ſ; vbi iubet̄ eſſe lib·poſt ānos elapſis duo=
bꝫ ānis liber eſt·vt·ff·e·l·libertas q̄ in vltimū
·§·vl· Vbi aūt in libertate danda adiicit̄ tēp9
in q̄ ꝛ ſeru9 ꝛ libertas deſinit eſſe·nulla eſt liber=
tas·vt ecce ſeru9 iuſſus eſt eſſe lib cū morief=
vt·ff·e·libertas q̄ in vltimū· Vbi autē dat̄ lib=
tas ad tpus ſupvacua eſt adiectio tpis·vt·ff·
·e·l·libertas ad tpus ꝛ·l·ideoq;· Itē relinquit̄
directa libertas ſub ɔdict·Et ſiquidē ptātiua
fuerit ɔdictio parend̄ ei eſt·vt ecce ſi ratōnes
reddiderit que ɔdict·nulla ē ſi nihil eſt in reli
quis·Si aūt aliquid eſt in reliquis duplex ē con
ditio·l·et de reliq̄s inſtituēdis·et de dn̄o inſtru
endo vt·ī·e·l·iiij·et·ff·de ɔdic·ꝛ de·l·cū ſeruus
de q̄ ɔdic·plene dixmus·ſ·de ɔdict·in ſer· Vbi
aūt ita dictū eſt ſtichus ſi rōnes tractaſſe dili=
gent̄ videbit̄ liber eſto diligētia deſiderāda ē
q̄ dn̄o nō que ſeruo vtilis fuerit et tota ea res
ad boni viri arbitriū redigēt̄· Ideq; ꝛ ſi ſtat
p heredē q̄ min9 id cognoſcat̄·et poterit aſcri
bi ſeruo culpa lata forte ꝛ leuis·Sed nō leuiſſi=
ma vt·ff·e·l·ſi ita ſit ſcriptū et·l·qui filiū·§·itē
queſitū et de ſtatu liber·l·labeo et·ff·de pecu
lio nō ſolū·§·vlt·Si vero ita ſcripſerit teſtator
o neſiphone niſi ratōes diligent̄ excuſſeris lib
ne eſto libertas talibꝫ v̄bis vēdicari nō p̄t·q̄a
illis v̄bis libertas poti9 adimi quā dari videt̄·
vt·ff·e·l·antepen̄·§·vlt· Porro niſi in hmōi
ſu9 miſſus eſt eſſe liber puta vt rōnes reddat
pure quid lib ē ſ; tn̄ poſtea cogit̄ reddē rōnes
vt·ff·e·l·libertas que in vltimū·§·ij·Si vero li
bertas pluribꝫ ſeruis relinquit̄ ſub ɔditōe·ſiq̄=
dem cōditō diuidua eſt quis tenet̄ eā adimplē
et quilibet q̄ non paret libertate carebit·Si āt
eſt indiuidua ſatis eſt p vnū paritū eſſe ɔditōi
niſi teſtatoris fuerit ɔtraria volūtas vt·ff·e·
·l·ſi ita fuerit ſeruus· Quid g̃ ſi plures ɔditō=
nes ſint appoſite·Si quidē copulatiue oīs im=
plende ſunt Si diſiūctiue ſatis eſt vni paritum
eſſe vt·ff·de cōdict·inſti·l·ſi heredi·Si aūt ap
poſite ſint in diuerſis ptibꝫ teſtamēti leuiſſima
ɔdictō ſpectāda eſt·i· q̄ manumiſſio ſit facilior
Sed in fideiɔmiſ·libtatibꝫ nouiſſima ſcp̄tūa ſpe
ctat̄·vt·ff·e·l·libertatibꝫ ꝛ·l·q̄d vulgo·Si āt
in nō faciēdo ɔſiſtat condictō ea videt̄ defūcti
volūtas·vt ſi ille potuit facē neq; fecit videat̄
paruiſſe·nec enim eſt mutiane cautōi locus·vt
·ff·e·l·libertas q;·§·i·et·l·vl· Porro in caſu nō
eſt in libertate ɔdictō q̄ in aliis intelligit̄ eſſe
vt ecce ſtichus liber eſto cū ticius erit·xxx·an
noꝝ· Nā ꝛ ſi ticius an̄ deceſſerit quā eſſet ·xxx·
ānoꝝ libertas ɔpetit ſticho·Sed legatū pecu
niariū ſicut relictū nō deberet̄·q̄a videret̄ in eē
ɔdictō·vt·ff·e·l·ſi ita ſcriptū fuerit· Vbi autē
eſt impoſſibilis ɔdictio ſicut in ceteris ita ꝛ in
libertate p nulla habet̄ vt inſti·de here·iſti·
·§·impoſſibile· Item eſt ꝛ ſi admod̄ ſit diffici=
lis ɔdictō veluti ſi heredi mille dediſſet vt·ff·
de ſtatu li·l·cū heres·§·i· Eſt autē effectus di
recte libertatis relicte q̄a adita hēditate ab
vno de hēdibꝫ ſaltē ſeru9 ſtatim liber eſt ſi pu
re relicta eſt ei libertas· Si autē relicta eſt ei

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ex die vel ſub cōdictōe erit liber cū dies vene-
rit vel ɔdictō extiterit· Et q̄d dixi in vno adeū
te ſuaſ· et ſi vnus omiſſa cā teſtamēti ab inte
ſtato poſſideat hēditatē vt· ff· e· l· teſtō manu
miſſus· Quid aūt ſi nullus ex teſtō vel ab inte
ſtato adeat hēditatē deficit quid libertas me
ro ⁊ cōi iure· ſʒ tn̄ libertatis fauore ſi aliqs ma
numiſſoꝝ vel eē extraneꝰ· imo ⁊ ille cui nō reli-
cta libertas poſtulauerit ſibi adiici bona cā li-
bertatū ɔſeruādaꝝ eſt audiēdꝰ alijs abſenti-
bꝫ qui libertatem acceperūt· q2 ⁊ eis inuitis ad
mittenſ· vt· ff· de fidei cō· lib· l· iiij· §· illud diſti
gue tn̄ in h̄ poſtulatore vtrum veniat poſtea
quā creditores herede mime inuēto vēdiderīt
bona· An aūt ſi poſtea audiſ vſqʒ ad annū· ſic
et ſi vēdita non eſſent bona vt ſtatim dicemus
Sed vltra ānū nō audiſ· Si aūt veniat āñquā
creditores vēdāt bona· ſi quid libertatibꝫ inſo
lidū et creditoribꝫ inſolidū ſatiſfacē polliceaſ·
admittēda eſt eius poſtulatō Si maūt liberta-
tibꝫ quidē inſolidū ſatiſfacē polliceſ creditori-
bꝫ aūt nō inſolidū ſiquidē creditores cōſentiāt
eius poſtulatio admittiſ Alioqn reſpuiſ· ſʒ vbi
creditores cōſentiūt oēs ſerui ſi volūt pn̄t ad
libertatē puenire Itē inuiti enim nō fiūt libe-
ri p tale bn̄ficiū adiectōis bonoꝝ· q2 fauore l̄i
uoꝝ eſt inductū· et eſt ſimile in fidei cōmiſ· li-
bertate quā aliqs p ſeruo ipō inuito petē non
p̄t fidei cōmiſ· tn̄ dn̄o relictū vt manumittat l̄i
uū repeteret dn̄s ſuo inuito· Itē ⁊ dn̄s ſeruū ſuū
inuitū poſſet manumittē· qa nemini ſeruoꝝ li-
cʒ recuſare ciuitatē romanā· vt ·ſ· e· l· vl· i· Ro
et· §· i· ⁊· ij· et· ff· de fidei cō· li· l· ſi alienare· Sed
aliud eſt in prē ⁊ filio· qa pr̄ filiū inuitum nō p̄t
emancipare· vt in autē· quibꝫ mo· na· effi· ſui· §·
gn̄alit· Si vero ille q̄ poſtulat ſibi adiici bona
polliceaſ ſe ſatiſfacē creditoribꝫ in totū· ſuos
aūt nō velit ad libertatē pducē ſi quid res he
reditarie ſufficiūt eri alieno oēs ſeruos teneſ
manumittē· et ſi h̄ non eſt pollicitus· Si aūt nō
ſufficiūt eri alieno humanꝰ eſt vt ſaltē pauci p
ueniāt ad libertatē· Quid ſi nō vnus ſed pl̄es
petāt ſibi adiici bona cā libertatū ɔſeruādaꝝ·
Siquidē veniāt ſimul oībꝫ licet cōiſ heredita
tē adire p̄ſtita tn̄ ſatiſdatōe q̄d libertatibꝫ et
creditoribꝫ ſatiſfaciāt· Si autē veniūt p inter-
ualla tpm q̄ primꝰ venit hʒ p̄rogatiuā ſi tn̄ ſa
tiſdatōem p̄dictā p̄ſtare p̄t· Illo eni ceſſante
alij gradatim ſuccedūt intra annū· Quid autē
ſi primus ſatiſdatōem obtulit ſʒ paucōra pmi-
ſit quā hodie pmittat ſecūdꝰ vt q2 p̄mus liber
tatibꝫ nō in totū vel eri alieno nō in totū ſatiſ-
facē pmiſit· Hic aūt in totū oībꝫ ſatiſfacē p
mittit certe admitteſ ſcd̄s infra ānū tn̄· et reſ
a priore abſtrahenſ· Sed prior petitor rema-
nebit in libertate ſiue erat ei relicta libtas ſiue
nō· et geſta p eū medio tpe debēt hr̄i rata· vt
·ſ· e· l· vl· et· ff· de min̄ · l· in inſ· ꝯo· Iſte aūt cui
adiiciunſ bona cōuenieſ a creditoribꝫ ex cauſe
cautōe expoſita oībꝫ vel vni noīe oīm ⁊ opor
tet in cautōe ɔtineri pignus vel fideiuſſorē niſi
creditores cōtēti ſint ſola ſtipulatōe · Sed vbi
nulla interceſſit cautio· forte ɔuenieſ vtilibus
actōibꝫ hereditarijs· ac ſi heres eēt· et lega-
tarij agūt vtili actōe ex teſtō· vt· ff· de fidei ɔ·
li· l· i· ij· ⁊· iij· ⁊· iiij· §· adiici ⁊· §· penſ· et fit hec
adiectō poſt ſatiſdatōem· vel ante ſʒ tn̄ ſub cō
dictōe ſi oīa facta ſint ex cōſtitutōe diui mar
ci vt· ff· de fideiɔ· li· l· iiij· §· illud· Et hʒ locū hec
adiectō nō tn̄ in libertatibꝫ directis· ſʒ etiā fi
dei ɔmiſſarijs ⁊ in donaſ· cā mortis· et in donaſ·
inſ vivos ſi dicanſ eſſe data in fraudē credito
rū et aliqs ideo ſibi poſtulet adiici bona inſtiſ·
de eo cui adiici· bo· ca· li· ɔ· §· vlſ· ⁊ erūt orcini
liberti qui directo iuſſi ſunt eſſe liberi niſi ille q̄
petit ſibi adiici bona nō aliſ velit ſibi adiici bo
na niſi ſint eius liberti q̄d in ipā adiitōne erat
ɔprehēdēdū· vt· ff· e· l· iiij· §· hi qui· Illud no
tādū eſt q̄d ſi quis in teſtō ſuo reliquerit ſeruo
directā ⁊ fidei cōmiſſariā libtatē in ptāte ſui ē
vtrū directo an ex fidei cōmiſſo ad libertatem
pueniat· Itē ſi ſepius ſeruo daſ libertas pla-
cet eā fauorē hr̄e ex q̄ leuius vel maturꝰ ad li
bertatē puenit vt· ff· e· l· i· et· l· ſi qs ſeruū· De
ſunt dr̄e inter directā ⁊ fidei cōmiſſariā liber-
tatē directa vtiliſ non daſ niſi ſeruo ꝓprio· fi-
dei cōmiſſaria alieno· Itē directa relicta pure
mox ɔpetit ab hereditate adita fidei cōmiſſa-
ria nō niſi p̄ſtita ſit arrogatio vſ niſi eiꝰ ɔtuma
cia pnūciauerit iudex ab eo deberi libertatem
fidei ɔmiſſariā· Itē directa non daſ niſi teſtō
vel codicillis teſtō ɔfirmatis fidei ɔmiſſaria ⁊
ab inteſtato· Item directa nō reuocaſ a cre-
ditoribꝫ niſi cōſilio et euētu fraudati ſint a de-
bitore· ſed in fidei ɔmiſſaria libtate ſpectaſ ſo
lus euētus vt· ſ· q̄ ma· nō poſ· l· i· ⁊· l· vl· Itē di
recta nō petiſ· ſʒ p̄ter petitōem ɔpetit ipō iuſ·
Itē directo manumiſſus libertꝰ vocaſ orcinꝰ
et p mediā pſonā defūcti libertus erit herediſ
Sed p fidei cōmiſſum manumiſſus eſt libertus
manumittētis nec ita facile amittit patrona-
tū vt· ſ· Nam amittēt ſi libertū accuſaret de ca
pitali crimine vel eū peteret in ſeruitutē q̄d h̄
nō eſt· vt· ff· de fidei ɔ· li· l· ſi filius· §· erit·

De lege fuſia canina tollenda

QVia lex fuſia canina directas impedi
ebat libertates de q̄bꝫ dictū eſt et fi-
dei ɔmiſſarias de q̄bꝫ dicemus de· l· fu-
ſia inter vtraſqʒ libertates loquamſ· lege iſta
cautū fuerat neminē in teſtō ſuo totā familiā
vel vltra certū numerū manumittē poſſe ſʒ inſ
viuos bn̄ poterat manumittē oēs ſeruos ho-
die q̄d ɔcedebaſ inter viuos ɔcediſ multoma
gis in vltima volūtate· vt· ſ· e· ⁊ inſtiſ· e·

De fidei cōmiſſarijs libertatibus

EXpediuimus· ſ̄· de libertatibꝫ directis
Nūc dicamꝰ de fidei ɔmiſſarijs· Vi-
dendū itaqʒ q̄ libertas dicaſ fidei cō
miſſaria· q̄s poſſit eam relinquere· ⁊ qualiter·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Itē q̄lr̄ ſubueniat̄ libertatibꝫ fidei cōmiſſarijs Eſt autē illa libertas fidei cōmiſſaria q̄ꝑ teſtator directo nō voluit ꝯpetē ſꝫ pfectū·i·manumiſſiōe alteri⁹ vel hēdis·vel legatarij vel donatarij cā mortis cui⁹ fidei h̄ cōmiſit·ſ·vt manumittēt·Vn̄ et manumiſſus nō fit libert⁹ teſtatoris ſꝫ ei⁹ qui manumiſit·vt iſtitut·de ſingulis re p fidei ꝯ·re·§·libertas q̄z ⁊·§·q̄ aūt ex cā·Poteſt āt hāc libtatē relinq̄re ille ſolus et ille ois q̄ fideicōmiſſum pecuniaꝝ p̄t relinq̄re vt· ff·e·l ·gn̄alit̄ in p̄n·de q̄ plene diximꝰ·§·delegatis ·porro olim minor·xx·an·vel p·l· inſtitutōnū is q̄ nō tetigit ·xviij· ānū nō relinq̄t libertatē niſi hijs q̄z cām poterat ꝓbare·licz alia ꝑ ſuo velle poſt· xiiij·ānū poſſet relinq̄re vt inſti·e·q̄bꝫ ex ca·ma·nō poſ·§·cū g̅ et·ꝯ·e·l·minor ānis Hodie aūt ex q̄ teſtari p̄t et libtates relinq̄t vt in aūt·vt ſpon·lar ·§·et h̄ q̄z Poſſum relinq̄re hāc libtatē ſuo meo ꝓprio Itē hēdis mei· Itē legatarij Itē ſuo p̄ncipis ⁊ municipij·et ſuo cuius ius extranei vt hēs eū redimat vt·ff·e·gn̄alit·§·i·q̄d ſi dn̄s eū n̄ vēdat vl̄ n̄ iuſto p̄cio vēdat ſi quid̄ ad eū nihil ꝑuenit ex iudicio defūcti nō tenet̄ vēdē·non tn̄ ſtatim extinguit̄ fidei ꝯmiſſaria libtas·ſꝫ differt̄ q̄r poſſit tēpore mortis ꝓcedēte vbicūqꝫ fuit occaſio redimēdi ſui p̄ſtari libtas·vt inſti·de ſingulis re·p fidei ꝯ·re·§·libtas ⁊·ff·e·alieno·§·vl· Si āt ad dominū ſui aliq̄d ꝑuenit ex iudicio defuncti cogit̄ vēdē ſuū ſuū·vt ꝯ·e·l·deberi Vbi āt q̄s rogat⁹ ē de ſuo ſuo manumittēdo ex iudicio defūcti ſi q̄dē aliq̄d accepat vel agnouit legatū ec̄ modicū cogit̄ ſuū manumittē n̄ mior ſit·xxv·an·vel n̄ legatū ſibi relictū rogat⁹ ē ſuo ſuo manumiſſo p̄ſtare vt·ff·ad·l·fal·l·ſꝫ ſi nō ſu⁹·i·ſꝯ ⁊ de mio·xxv an·l·ſi minor·xxv·an·et·ff·e·gn̄alit·§·ſi cui ⁊·§·ſi q̄s alienū·Si v̄o legatari⁹ de ſuo alieno rogat̄ n̄ aſ·erit cogend̄ q̄ꝑ ſi tāti poſſit redimē q̄ntum ex iudicio teſtatoris ꝯſecut⁹ ſit a p̄ncipio vl̄ ex poſt facto vel iure accreſcēdi vel ex vſuris vel fructibꝫ·et ita dico ꝯſecut⁹ q̄d remāſerit penes eū nō imminutū aliq̄ caſu ſuꝑuenieti·certū ē tn̄ q̄d falminui nō p̄t legatū ſi totū necariū ē ad redēptōnē ſui·Itā ſi ſpectauit ſe legatū vberi⁹ habiturū et pat⁹ ē refūdē legatū q̄d hꝫ nō cogit̄ redimē v̄ reſiduū legati q̄d apud eū ē ſufficit ad p̄cium ſui·Quid ſi pl̄es rogat⁹ ē manumittē ⁊ ad q̄rūdā nō oim p̄ciū ſufficit legatū certe coget̄ eoſ q̄ꝝ p̄ciū patit̄ legatū redimē ⁊ manumittē·Sed nūq̄d ē in arbitrio legatarij q̄s manumittat an hēdis ⁊ fortaſſis q̄s recte dixerit ordinē ſcripture ſequēd̄ aut ſortiri eos oportebit· Ne aliq̄ꝑ ambitōis vel g̅re ſuſpitōez p̄tor ſubeat aut meritiſ cuiuſqꝫ allegatis arbitrari eos optz vt·ff·e·l·x·et·l·gn̄alit·§·q̄d ſi alienū ⁊·l·ſi cui legata ·Quid āt ſi dn̄s ſui patus ē ſuū vēdē quē hēs rogat⁹ ē manumittē·et ſu⁹ velit manumitti certe cogend⁹ ē hēs ⁊ redimē ⁊ manumittē aut dn̄o ſui dat̄ actio p̄cij in hēdē·Ideqꝫ ⁊ ſi hēs latitet·Sed ⁊ ſi dn̄s ſui alienare patus eſt nō tn̄ ān id velit facē q̄ꝑ ſibi ſatiſfaciat in p̄ciū nō erit manumittē ꝯpelled⁹ ne ſuū manumittat et medū min⁹ aut nihil ꝯſeq̄t·ſi forte is q̄ rogat⁹ ē manumittē nō fuerit ſoluēdo vt·ff·e·l·alieno et·l·ſi alienare· Relinquit̄ libtas nato ⁊ naſcituro·et licz relinq̄t naſcituro·Si tn̄ plures ſūnt nati oīs ad libtatē ꝑueniūt vt·ꝯ·e·l·cū int· Itē relinq̄t hijs q̄ nō ꝓhibet̄ ad libtatē ꝑuenire de q̄bꝫ diximꝰ·§·de manumiſteſtāria· Itē relinq̄t oſtiū ſeruo·ſ·cū noſter incepit eē· Itē relinq̄t nato ex dānato in metallum· Itē relinq̄t oi libo ſi iueniat̄ ſu⁹ tpe mortis vt tpe ꝯdictōis exn̄tis appoſite in libertate relicta vt·ff·e·l·gn̄alit·§·oſtiū ⁊·§·ſi oīn ⁊·§·ex dānata Relinq̄t h̄ libertas pure ſi tn̄ ſu⁹ dicat̄ rōes adminiſtraſſe mora libtati nō fit ex cōmēti tn̄ arbitrād⁹ ē q̄ ꝯputatōez ineat·vt·ff·e·l·ſi pure· Itē relinq̄t ſub ꝯdictōe ⁊ tūc exn̄te ꝯdictōe debet̄ libertas· Itemqꝫ ⁊ ſi p heredē ſtet q̄ min⁹ ipleat̄ vt ·ff·ſtatu li·l·ij·§·vl· Illa āt v̄ba illū manumittas ſi ꝓbaūis ſi nō reprobaūis ſi dignuz putaūis ſi te meruerit ſi tibi placuerit ſi tibi videbit̄ ita debēt accipi ſi tibi tāquā bono viro videri poterit ſi tibi diſplicē vt bono viro non debuerit ·vt· ff·e·l· tuis·§·forore et de ſtatu li·l·labor et de ma ·te·l· ſeru⁹ lega· Itē poſt tps relinq̄t ſiue p⁹ diē ſꝫ nō ad tps vt·ꝯ· e·l·fidei ꝯmiſ· ⁊ vt diximꝰ·§·de teſt·manumiſ· Itē relinq̄t libtas v̄bis exp̄ſſis· Itē tacitis vt ecce dixit teſtator ne ſtich⁹ ſuiret·vl̄ ne ſtich⁹ vlteri⁹ ſuitutē experiat̄ vt·ff·e·l·rogo et ·l·gn̄alit·§·ſi petitū· Item ē ⁊ ſi teſtator reliq̄rit ſuū ſuū vel ec̄ alienū tutorē h̄ tn̄ op⁹ ē diſtictōe q̄ꝑ no·§·de teſta·tu·§·dat̄ Subuenit̄ āt libtatibꝫ ſi nolit manumittē ille q̄ rogat⁹ ē·⁊ q̄r h̄ fit p ſe·ꝯ fulta· Videam⁹ v̄ ipā locū habeat· Et q̄dē rubanū ſe·ꝯ·locū hꝫ v̄ teſtator de ſuo ſuo manumittēdo rogauit hēdē·et hēs h̄ facē nō vult q̄ cauet̄ vt ſint orcini libti cū hēs legitie vocatus ſuit in mora ⁊ ꝓnūciatū ē ab eo deberi fidei ꝯmiſſariam libtatē q̄d dictū ē in hēde ſuat̄ i legatario ⁊ ſiſibꝫ·vt· ff·e·l·cū v̄o·§·ſubuētū ⁊·§·penl̄·⁊ vl· Vicianū v̄o ſe·ꝯ·locū hꝫ in ſuo hēdis vel cuiuſlibet q̄ dz manumittē· Et ſimilit̄ punit̄ mora hēdis q̄ntū ad effectuz·i·vt p inde habeat̄ ac ſi ab eo hēde manumiſſus eēz nec tn̄ hēs hꝫ ius patronat⁹·vt ·ff·e·l·ſi eū·§·ſi q̄s ſuū et·l·nō tm̄ ·§· ſꝫ ſi nō hēditariū·traſilianū v̄o locū hꝫ cū infās vel furioſus p̄tē hꝫ in ſuo quē illi q̄ p̄ie dn̄i rogati ſunt manumittē nec eni impediet̄ libtas ꝓpt̄ infātē vel furioſum·vt tn̄ iuſtū p̄ciū ꝑtis quā hꝫ infās vel furioſus in ſuo ſibi debet̄ a cohēredibꝫ· Imo ec̄ hi cohēdes q̄ manumiſerīt p̄cij noīe tenent̄ infātibꝫ ac ſi ꝯdēnati eſſent ·vt· ff·e·cū q̄ſi·§·ſi infās ⁊·§·ſi pl̄es· Artificulianū v̄o ſe·ꝯ·ſtatuit vt in ꝓuincijs p̄ſides ꝓuincie cognoſcāt de libtate fidei cōmiſſaria licz hēs nō ſit ei⁹ ꝓuicie ſꝫ forte de eaꝓuincia fuerat teſtator·vt·ff·e·nō tm̄ vel artificulianū· Damiſianū v̄o ſe·ꝯ·oīnibꝫ ex iuſta cā abſētibꝫ ſubuenit·vt ſi h̄ ꝓnūciatū ſit·p inde libertas ꝯpetat atqꝫ ſi vt oporteret ex cā fi·ꝯmiſſi ſu⁹ eſſet manumiſſus·et ita ꝯſeruat̄ patronat⁹ ei q̄ debuit manumittē· Ex iuſta aūt cā abeſſe d̄r q̄ non hꝫ iuſtā cām abſentie·cū ſufficiat q̄ꝑ n̄ in fraud̄ libtatis abſit q̄ꝑ magis videat̄ ex iuſta cā abeſſe· vt·ff·e·l·nō tm̄·§·ſenat⁹ ⁊·l·neqꝫ ⁊·l·ſi eū·§·eoꝝ et·§·ex iuſta ¶ Partubꝫ q̄qꝫ ancillaꝝ ſubuenit̄

diſtictõe adhibita vtrū fiat mora añ aditā hẽditatē an poſtea ſi añ aditā hẽditatē fiat mora fidei ɔmiſſarie libtatis relicte ancille p̄gnāti ſiquidē fiat dolo hẽdis ſui naſcunt᷑ · ſ3 m̄ri tradūt᷑ ad ad manumittēdū · Idēq3 ē ⁊ ſi piat ācilla cū hẽs delibēt de adeūda hẽditate · Si vͦ pariat cū hẽs ignoraret ſe inſtitutū ſui naſcunt᷑ · et hẽs manumittit · Si vͦ poſt aditā hẽditatē fiat mora ſiqdē fiēt ſtudio hẽdis vel poſt morā ſuā ingenui · naſcunt᷑ · Si vͦ ſine eiꝰ mora ⁊ dolo ſui naſcunt᷑ · et m̄ri tradūt᷑ vt manumittat nec ipa in h̄ caſu vel ſupioribꝫ poterit aliq̄s opas imponē manumiſſis Et h̄ oīa cū differt᷑ libtas nō ex volūtate teſtatoris · vt q: relicta ē ſub ɔdictõe tūc eni q̄ naſcūt᷑ añ ɔdictõē3 certū ē ad hẽdes ptinē iure dñij vt · ff · e · l · ſi p̄gnās cū ancilla ⁊ · l · cū vͦ · § · appet ⁊ · l · ſi q̄s ro · ⁊ · l · ſi m̄r ⁊ · l · ſ3 ⁊ ſi nō data ⁊ · ꝭ · e · l · cū libertatem ·

De dediticia libertate tollenda

Quia manumiſſiõibꝫ de q̄bꝫ explicuimus ſerui fiūt libti et libtoꝝ olī fuit triplex ɔditõ dediticia latia ciuitaſq3 rhomana Ponit p̄mū d̄ dediticia ɔditõe et ſubijcit poſtea de latia · q̄ q: ſublate ſunt ponit de eis tollēdis nō ſuādis · hodie eni ſola ciuitas rho · ſibi locū vēdicat · Ne tñ aliqͦd ātiq̄tatis ignoret᷑ videamus q̄ fuit dediticia ɔditio ⁊ vñ diceret᷑ · Et certe illa dicebat᷑ dediticia quā q̄s ſic ɔſeq̄bat᷑ vt toto tpe vite ſue ſuili iugo detineret᷑ · poſt mortē vero eripet᷑ in libertatē vt innuit᷑ · ꝭ · t · pri · i · ſ3 ⁊ inſtit · de ſucceſ · lib · § · vl · Vñ mirabile ē q̄d dicebātur liberti ſ3 forte dicebat᷑ ꝓpt̄ ſpē libtatis oīo cōpetiture · nā ſimul in mortē ⁊ in libtatē eripiebātur · Vel veriꝰ libti dicebant᷑ q̄a vē libti erāt · licet ſuire cogerent᷑ ſic ⁊ al' ɔtingit hodie ꝭ · omude manu · l · i · § · fin aūt ꝓprie · Dediticij aūt vt puto dicebāt᷑ · q: hi q̄ rhomanis ſe dedebāt timore deſtructõis ſue hāc talē libtatē ɔſeq̄bant᷑ · h̄ āt libtas · licz ita inueniret᷑ ſcpta in libris ātiq̄ꝝ · nuſq̄3 tñ in vſu freq̄ntata ē et hodie nihil oīno ſignificat h̄ nomē dediticia vel p ſe vel cū adiuncto · vt h̄ nomē chymera ·

De Latia libtate tollēda ⁊ p ɔ̄tos modos in ciuitatē rhõanā trāſfuſa

Nunc ponit de ſcd̄a ɔditõe libtinoꝝ q̄ dicebant᷑ latini · Dicebat᷑ aūt latina libtas cū q̄s toto tpe vite ſue lib erat · ſ3 pꝰ mortē ⁊ in ipa morte eripiebat᷑ in ſuitutē ⁊ ita mortis ⁊ ſuitutis ſubijciebat piculū duplex ⁊ dicebat᷑ latina p ſimilitudinē vt eni latini · i · rhomani nūcupati ſunt q̄ rhomanis ſe ſubijciebāt ⁊ in colonias mittebant᷑ locis ꝓprijs ⁊ ciuitatibꝫ ⁊ caſtris eis adēptis licz vē latini ſiue rhomani nō eſſent · ita et h̄ libtas dicebat᷑ latina cū tñ vē nō eſſ3 libtas videbant᷑ eni libti ſ3 nō erāt ſic et is q̄ laruā · i · barbā fictā h3 d̄ lana · vel de aliq̄ ſilr vt videat᷑ ſenex q̄ nō ē · et h̄ eſt q̄d dr̄ p ſatyrā inducta · i · vel amītū q̄dda · Erāt aūt colonie q̄libz p̃uincie p ſe ɔſtitute vt frācia · burgūdia ſicilia vt no · ff · de cēſi · l · · i · et ſic de ceteris in q̄s mittebāt᷑ p̄dcī puta ſi ſe ſubijcēt burgūdia expellebāt᷑ d̄ locis ſuis ⁊ mittebant᷑ in ſiciliā et ibi viuerēt · ex q̄ miſſiõe ciuilia oriebant᷑ bella Sepe eni extere natõis hõies puta burgūdiones ɔtra idigenas ſiculos in rixā cōmouebant᷑ ſ3 et ſepe indigene ⁊ hi q̄ miſſi fuerāt ad eos de ſeꝓpē inſtitudinē ſpantes ɔtra rē pu · rhomanoꝝ calcaneū erigebāt · Hec āt miſſio in colonias q: occaſiõe mali ɔtinebāt abolita ē · Vñ et p ɔſequētiā libtas latina ad eiꝰ ſiſtitudinē inducta ab aula remittit᷑ in totū · vt ꝭ · e · l · i · i · ſ3 · Et licz olī innūerabilibꝫ locis ɔtigēt · vñ et ea ratõe dici potuit p ſatyrā inducta a ſaturitate vel a ſacietate · oīmibꝫ illis modis ſumptis q̄dā digniores eligunt᷑ nō vt ex eis latina ɔtigat libtas ſ3 rho · q̄ ſola hodie freq̄ntat᷑ · nec altiꝰ in aliq̄ libro itelligat᷑ mētio fieri Sūt āt hi modi · xij · q̄ꝝ tres ſunt in volūtate et totidē ɔtra volūtatē · ſex ex q̄i volūtate · Primꝰ eſt ſi q̄s corā · v · teſtibꝫ p epiſtolā ſuū inť viuos et inť abſentes voluerit manumittē · debz eni ipe totā epl'am ſcribē vel in ea ſubſcribē et teſtes debēt in eadē ſubſcribē vt ſic fidē ꝑpetuā p̄beāt cartule · Tūc eni q̄i ex vltia volūtate codicilloꝝ ſuꝰ erit libtꝰ et ciuis rhõanꝰ · et dño ſuat᷑ p̄ronatꝰ · et ei peculiū nē videt᷑ cōceſſū · cū nō inť viuos ſ3 in vltia volūtate videat᷑ manumiſſꝰ vt ꝭ · de pecu · eiꝰ q̄ lib · meruit · l · vna · Eadez ſunt et ſi inť p̄ſtes amicos et p̄ſti ſuo cū p̄dicta ſolēnitate · Nō diſtinguo · fiat in p̄ſtia iudicis vel nō dñs donare voluit libtatē vt ꝭ · e · § · ſancimꝰ et · § · ſ3 et ſi q̄s · Itē et ex volūtate dñi ſuus puenit ad libertatē plenā ſi in libali iudicio dñs ſupauerit ſuū poſteaq3 ab eo vel ab alio ꝓ eo p̄ciū ſui ſibi ſolutū eſt vt ꝭ · e · § · illud et · Cōtra volūtatē dñi ſimilit᷑ ſuꝰ ꝑuenit ad libtatē olī latinā hodie rhõanā i tribꝫ caſibꝫ · Primꝰ ē ſi ſuū ſuū egrotātē domo eiecerit neq3 eū ꝓcurādo neq3 alij ɔmēdādo neq3 in ſcenonē mittēdo neq3 mō q̄ potat iuuādo vt ꝭ · e · § · ſ3 ſcimꝰ · Scd̄s ē et ſi dñs ācillā ſuā alienauerit ne ꝓſtituat᷑ · et nouuſ dñs eā ꝓſtituit · Vel vēdidit q̄s ācillā ne ꝓſtituat᷑ · et ſi ꝓſtitueret᷑ q̄ ſibi licēt manū inijcē · de inde ipe eā ꝓſtituit · Et in his duobꝫ caſibꝫ nō h3 p̄ronatū3 Eſt et tercius modꝰ ɔtra volūtatē · ſi q̄s inter viuos vel in vltia volūtate manumiſerit ſuū · licet dixerit q̄d vellet eū eſſe latinū tñ fiet ciuis rhomanꝰ · Nec enim in emptis voluptatibꝫ hoim et ſtulticijs ɔuiuētiā comodamꝰ · Ex q̄i volūtate nō vt olim latini ſ3 ciues rhomani ſunt q̄ dñi funus pileati āntcedūt ex volūtate teſtatoris vel heredis cū ꝓpl's credēt eos eē liberos · cū q̄i liberi pileos deferrēt · vt ꝭ · e · § · ſ3 et q̄ dñi · Idē et ſi ſub ɔdictõe q̄dā libtatē ſuo ſuo reliq̄t · et adhuc pēdente ɔdictõe extraneꝰ hẽs eū manumiſerit · iſte olī latinꝰ fiebat hodie ciuis erit rhomanꝰ · et ſi quidē defecerit ɔdictō libꝰ erit hẽdis · ſi fuit impleta erit libꝰ liberoꝝ defūcti vel cognatoꝝ eius vt ꝭ · e · § · ſ3 et ſi ſub ɔdictõe · Itē ſi q̄s hõi ɔſcio vel inſcio ācillā ſuā in m̄rio · collocauit et dotē ꝓ ea ɔſc̄pſerit illa ācilla olī latia · hodie ciuis erit rhomana · vt ꝭ · e · § · ſ3 et ſi q̄s · Similiq3 mō ſi dñs noīauerit ſuū ſuū filiū inť acta et q̄i iudicij figura · h̄ noīatō licz nō ꝓſit ei ad iu s filij accipiēd · efficiet tñ eū ciuē rhomanū nō latinū vt olim · Eſt et · xij

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

modus ſi dn̄s inſtr̄a et q̄bꝫ ſuus dn̄s debat̄ vel de derit ſuo vel corrupit corā·v·teſtibꝫ ſeruꝰ oli latinꝰ libertꝰ hodie ciuis erit rhomanus· Pret̄ h̄ iure autēticoꝝ q̄ ſuā ācillā credēti liberā tradidit in m̄rionīū vt liberā aut ſciēs eā duci taceat ex ſtudio dn̄ū eius amittit·eaqꝫ rapit̄ in igenuitatē· Si v̄o nec dn̄i volūtas·nec dn̄i taciturnitaſ ſtudioſa inueniat·et q̄s cogitauit ſe libē cōiūgi ꝑ ſe· Illa v̄o fit famula m̄rio·nō tenet· Et eadeꝫ ſunt in ſuo vt in auē·de nupē·§·ſi v̄o ab inicio· P̄t h̄ ſunt alij modi q̄bꝫ ſui ſiūt liberi vt dicemꝰ·j·ꝓ quibꝫ cauſis ſui ꝓ p̄mio accipiunt liber·

De ſeruo cōi manumiſſo.

De ſui ꝓprij manumiſſiōe dictum eſt· Nūc de omnium ſuoꝝ manumiſſiōe ꝓponit q̄liter poſſit ꝓcedē et certe olim non poterat vnꝰ ex dn̄is ſuū cōem manumittē imo ꝑs manumittētis accreſcebat ſocio vt inſtit̄·de donat̄·§·erat· Hodie āt licꝫ vni dn̄oꝝ manumittē ſuum cōem et int̄ viuos et in vltia volūtate et directo et ꝑ fidei cōmiſſuꝫ ita tn̄ ſi manumiſſus vel manumittēs·vel hēs manumittētis ſoluat vel offerat ꝑ publicas ꝑſonas p̄ciū ꝑtis alioꝝ dn̄oꝝ vel eis nolentibꝫ accipe ſigillo imp̄ſſo in edem ſacrā deponat· Hinc eſt q̄d vnus dn̄oꝝ īſtituit ſuū cōem hēdē nō vt ꝑ eū q̄rat̄ hēditas alijs cōdominis·ſꝫ vt ipē ſit liber et hēs·licꝫ ipi ſuo p̄ciū ſui offerre et ſic nece hn̄t alij ꝑtes ſuas vendē·vt·j·e·l·i·i· ħ°·§·finaūt ſocíꝰ et·ff·de hēditate inſti·l· pignori·p̄ciū aūt ſui ſtatuit̄ in lege·xx·ſolidoꝝ ſi ſeruꝰ erat ſine arte n̄ eſſꝫ minor·xx·āñis·tūc eni extimat̄ in·x·ſol·vel niſi eſſet eunuchꝰ·tūc eni maior·x·āñis extimat̄ q̄nq̄gita ſol·licꝫ ſit ſine arte Si aūt ſit cū arte extimat̄·lxx·ſol· Si āt eunuchꝰ ſit minor·x·āñis extimat̄·xxx·ſol· Seruꝰ āt q̄ nō eſt eunuchꝰ extimat̄·xxx·ſol·ſi artifex ē n̄ ſit notariꝰ·tūc eni extimat̄ in·l·ſol·n̄ ſit medicꝰ·vt·j·e·l·i·§·ne aūt et tūc extimat̄ vſqꝫ ad·l·ſol· Porro libtati ꝑſtādū videt̄ q̄dā dilatio de iure poſſe oppom· Nā ſi ſuꝰ rōcinijs erat ſuppoſitꝰ ne rōcinia peāt vel impediat̄ libtas p̄ſes ſtatuet tꝑs infra q̄d rōcinia ſiāt et debita ex ea reddant̄ et ſic ipē ad libtatē ꝑueniat vt·j·e·§·finaūt ſuus· Peculiū aūt diuidit̄ int̄ oēs ſ̄m portōnem dn̄ij vt·j·e·l·i·§·vl· Quid ſi vnꝰ p̄mo petijt manumittē ſuū cōmunē· Et poſtea alius idē poſtulat p̄or eſt enim p̄ferēdꝰ·vel ſi oēs ad idem officiū pietatis ſimul ꝯſiliūt et ex poſt facto ꝯſiliūt·tūc oēs ꝯpellunt̄ manumittē ſine p̄cio vt·j·e·l·i·§·vl· Que āt dicta ſunt in vno ex ſocijs manumittēte ſuū cōem ſuātur et in eo q̄ ſuo cōi ꝑtē quā habebat in eo ſibi legauit·licꝫ eni dubius ſit iſte ſ̄mo voluit eum liberū eſſe an ſocio ꝑ eū ꝑtē ſuā acquiri tn̄ in benigniorē ꝑtē interp̄tat̄ vt voluerit eū liberū eſſe· et hēdes teſtatoris tenēt̄ ſocijs eiꝰ dare p̄ciū·vt·j·e·l·vl· Illud ḡ circa p̄dicta puto q̄d quilibꝫ ſuus p̄dicto p̄cio nō debꝫ extimare· Quid enim ſi ſuus ſit adeo inutilis vt ipm̄ potiꝰ nō hr̄e q̄̄ hr̄e expediat·vel viliſſimi p̄cij eſt ſiat extimatio cōi opiniōe· Ideo eni facta ē extimatio a·l·ne vltra eā aliq̄ñ ꝓducat̄ nōne infra poſſit ſubſiſtē· Item notabile circa p̄dicta q̄d q̄s cogit̄ vēdē q̄d eſt ꝯtra regulā vt·ſ̄·de ꝯtrahē·emp·l·inuitū· Itē notabile eſt q̄d q̄s ſuū cōem manumittit vt ꝓprium· Illud extra h̄ notādū ē ꝙ ſuꝰ cōis q̄n̄qꝫ veri q̄ꝫ duoꝝ exiſtit necariꝰ hēs vt ſi ābo īſtituerāt eū hēdē ſub ea ꝯdictōne·vel ābo ſimul ruina opp̄ſſi p̄ierūt vt·ff·de here·inſti·l·duo ſocij·

De ſeruo pignori dato manumiſſo

Ne q̄s putaret obligatōem ſui ſieri ꝯtra cōioꝫ nō impedire manumiſſiōeꝫ Ponit de ſuo pignori dato manumiſſo· Videndū ḡ q̄n poſſit manumitti· Eſt āt diſtinguēdū vtrū eſt obligatꝰ generalit̄ puta obligauit oīa ſua bona an ſp̄ealit̄· Si generalit̄ ſiue exp̄ſſim ſit obligatꝰ ſiue tacite p̄t manumitti niſi ſit a creditore p̄cluſus loco pignoris vel niſi debitori manumittat in fraudē creditoris cū ſciat ſe nō eſſe ſoluendo vt·j·e·l·ij·et·iij·de riſu s ē zni nerua· qui ꝑ feneſtras putabat ſuos p̄cluſos obp̄ēſiōem manumitti poſſe vt·ff·in q̄bꝫ cauſis py·ꝯtrahit̄·l·pn̄·q̄d quidā intelligūt de feneſtra incorporali·q·d· ꝑ q̄ſdā ſuas excogitatas ſubtilitates q̄s ignoramus· Ego puto q̄d de feneſtra corpali loq̄t̄·ſic ponit caſus in·ff·de pig·act·ſi q̄ſi· In caſu auteꝫ ſciendū ē q̄d ꝓpt̄ p̄uilegiū pupilli q̄d maiꝰ ē quā fiſci·q̄ntū ad hāc ꝑtē q̄d res vel ſui tutoris ſibi pignori obligati vl̄ empti de pecunia pupilli manumitti vel alienari nō p̄n̄t in p̄iudiciū pupilli vt·j·e·l·ſi tutor· Vbi aūt ſpecialit̄ eſt ſuꝰ obligatꝰ nō p̄t manumitti niſi volēte creditore· Sed tam̄ ipē manumiſſor reuocare manumiſſiōeꝫ nō p̄t vt·j·e·l·iij·et·l·iiij·et notabile ē·q̄d creditor p̄t cōſentire licꝫ ſit minor vt·ff·de manu·vni·l·ſi p̄r·§·vl· Itē ꝯfirmari p̄t libtas ex eo q̄d poſtea creditori ſolutū eſt debitū vt·j·e·ſi creditoribꝫ· Itē notabile eſt·q̄d libtas directa relicta ſuo pignorato trahit̄ ad fidei cōmiſſariaꝫ libtatē vt·ff·de fidei ꝯmiſ·lib·gn̄alit̄·§·ſi q̄s ſuo·

De ſuis rei publice manumittēdis rhomanorum vel cuiuſlibet ciuitatis

De ſeruis ſinguloꝝ dictū eſt· Nūc aūt tractat de ſuis vniūſitatis cuiuſqꝫ·i·reipublice rhomanoꝝ vel cuiuſlibꝫ ciuitatis· Vn̄ videndū eſt q̄lit̄ taliū ſuoꝝ ſiat manumiſſio·et certe vectibilit̄ quidam in ciuitate rhomana ſp̄aliter legē tulit de ſuis eis manumittēdis·ſ· vt decuriōes vrbis rhome debeāt ꝯſentire· Et dicunt̄ decuriones ſ̄m q̄ſdā ꝯſiliarij ciuitatis·i·q̄ vocan ad ꝯſilium ſic dicti· q̄a decuria ſunt· Itē debꝫ aliū ſuū loco vel vice ſui dare rei pub· Sic aūt facta manumiſſio nō irritat̄·licet is fugerit quē ꝓ ſe dederat· Et q̄d āplius dicā h̄ ſufficit dicē q̄d n̄ irritat̄ niſi titulꝰ inueniat iure cōi·i·cā ꝓpt̄ quā reuocet̄ in ſeruitutē ſolitis modis· Qd̄ aūt in ciuitate rhomana dictū eſt et̄ ad ꝓuicias porrigit̄ ſi tn̄ decretū decurionū p̄ſes eiuſdē ꝓuincie ꝯprobauit vt·j·e·i·i·et·l·ij·et·iij·et idem intelligo in ſuis cuiuſlibet vniuerſitatis vel collegij·vt·ff·de manu·q̄ ſ̄m adi·ꝑti imponunt̄·l·i·

De his qui a nō dn̄o mānumiſſi ſunt.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Licz aliqñ et ſepe verꝰ dñs īpediat̄ mãumit
tē vt dictū ē. ⁊ dicemꝰ .ī. t. ꝓx. q̄ tñ nõ ē dñs
nõ p̄t manumittē adeo. vt nec tutoꝛ. nec curatoꝛ
vel eẽ pr̄ eiꝰ q̄ dñs eſt ſui manumittē poſſunt vt
.ff. de manumiſ. .l. ſuꝰ et .ī. e. .l. ſi paẗ. Ita nec ꝓcu
ratoꝛ dñi manumittit niſi in caſu vt .ī. cõia. de ma
numiſ. .l. i. §. vl. et vt diximus. ē. de manu. vin. ꝓcu
ratoꝛ dico ſimplex. Secꝰ in eo in quē trãſfert dñi
um vt. ẽ. de dolo cū ꝑponas qñ tñ vt dicit̄ qui
dã etiã a nõ dño facta manumiſſio tenet. ſ. cū ma
numiſſoꝛ viuebat tãq̄ liber ⁊ poſtea ſuus ꝑnun
ciatꝰ eſt. vt. ff. q̄ et a qb; ma. li. non fi. l. ꝯpetit. ꝫ
ego itelligo .l. illã cū mãumiſſoꝛ verē dñs erat. Sꝫ
poſtea ex aliq̄ cã ſuus factꝰ eſt. Item ⁊ q̄ ſperat̄
amiſſurus dñiū vt ſi ab eo legatus. ē ſuꝰ ſub cõ
dictõe interim nõ manumittit vt. ff. de manumiſ.
.l. ſeruuꝫ q̄ ſub. ⁊ q̄ ⁊ quib; . ma. li. nõ fi. l. iij. et .l.
heres ſuū. Porro manumiſſione a non dño facta
q̄ddã ſpẽale ſuat̄. vt verꝰ dñs ſui vel reuocꝫ ma
numiſſiõeꝫ vẽdicãdo ſuū ſuū. vel a manumittē
te petat p̄ciū. vel īteſſe ſi velit vt .ī. e. .l. i. licꝫ aľ
nõ agat verꝰ dñs ꝯtra vẽditorē rei ſue n̄ in ſub
ſidiū. vt notauimꝰ. ẽ. de reb; ali. nõ alie. ⁊ ꝟ neg.
geſt. Sꝫ in caſu maioꝛ imponit̄ pena manumittē
ti alienū ſuū. ſ. cū eū manumittit in ꝯſpectu prin
cipis. tūc eni reſtituto ſuo dño cogit̄ mãumiſſoꝛ
alia duo mãcipia ſiſa eiuſdē ſexꝰ ⁊ etatis ⁊ artis
dare p̄dicto dño ⁊ alia tria fiſco eadē rõe ſiſa p̄
ſtabit. hꝫ tñ pena vel mulcta ceſſabit ſi hꝫ manu
miſſio ꝯfirmet̄. Poſtea ſilẽtio dñi decẽnij vel vi
cẽnij. tūc eni a p̄ncipio videt̄ tenuiſſe manumiſſio
et ſic dñs circa ſuū ſibi p̄iudicat ita et in pena vt
.ī. e. .l. vl. Et ſic erit ſpẽale q̄d ꝯdictõ ex .l. ꝓ pena
ꝯpetẽs tollat̄. x. vel. xx. vľ a p̄ricipio videat̄ ꝯpe
tiſſe q̄ tenuit manumiſſio.

Qui mãumittere nõ poſſūt ⁊ ne in frau de creditoꝝ manumittatur

Multi ſunt q̄ manumittē nõ poſſunt variis
rõib; alij. q; nõ ſunt dñi vt ꝓxime diximꝰ
alij quia ſunt mĩores. xx. ãnis ꝟ quib; dixi
muſ. ẽ. de manu. mi. et de teſta. ma. et de fidei cõ
li. Alij nõ manumittūt ratõe delicti vt q; ꝯmiſe
rūt crimē leſe ma. vel ſimile. vt .ī. ad .l. iuľ. ma. l.
vl. et. ff. de manumiſ. q̄ pene Itē alij rõe ipoꝝ ſu
uoꝝ impediunt̄ manumittē vt dicemꝰ .ī. t. ꝓxio.
Itē alij manumittē nõ p̄nt rõe cãe. vt q; ſuꝰ eſt
pignori obligatꝰ. vt diximꝰ. ẽ. de ſuo pi. da. ma.
vel q̄a in ſpectaculo fit manumiſſio vt .ī. e. .l. diuo.
Itē alij nõ manumittūt cum nõ ſint ſoluẽdo. ſi in
fraudē creditoꝝ manumittãt. Videnď ꝰ q̄s p̄
ſumat̄ in fraudē manumittē. et q̄s nõ. ⁊ q̄d impe
diat manumiſſiõem factã in fraudē ⁊ qñ. Preſu
mit̄ aūt in fraudē creditoꝝ manumittē vel alie
nare q̄ oĩa bona hꝫ in mancipijs ⁊ ea oĩa ma
numittit vt. ff. de his q̄ in frau. c. .l. oĩs. §. lucius
Item ⁊ ſi hꝫ in bonis tantū ſtichū ⁊ pamphiluꝫ
et eos ſtipulari ſpoſpõdit copulatiue vľ alterna
tiue deinde vnū manumittit ꝙuis eni ſuit in p̄tã
te ſua alterū dare tñ quãdiu eū nõ dederit q̄a in
terim moꝛi poſſit nõ ſine fraude ſtipulatoris ma
numittit. Nã ſi vnū ſolū ſuū ꝓmiſiſſꝫ cū hr̄et du
os poſſꝫ alterū manumittē multū eni intereſt cõ
tineat̄ in ipã ſtipulatõne is q̄ manumittit̄ an ex
tra obligatõem ſit. Si ãt ille manumiſſoꝛ de q̄ di
ctuꝫ eſt. aliud habeat in ſubã p̄ter ſuos valebit
manumiſſio. q; vno manumiſſo vel moꝛtuo ſoluē
do eſt. nec aduẽticij caſus ꝯputãdi ſunt. Alioq̄n
et q̄ vnū in certū ex ſuis ſuis ꝓmiſit neminē manu
mittet vt. ff. q̄ ⁊ a qb; ma. li. n̄ fi. l. v. §. ſi ticiꝰ ⁊ .l.
.vi. In ea aūt libtate q̄ dat̄ in vltia voluntate
ꝑ fidei ꝯ. vel eẽ directo ſpectat̄ ſoluẽdo ſit hẽdi
tas vel nõ tpe adite hereditatis. vt. ff. qui ⁊ a q̄
b; ma. li. nõ fi. l. ſi moꝛtis. et qñq; in ea nõ p̄ſumit̄
fraus vt ſi dicat teſtatoꝛ lib̄ eſto ſi creditoꝛibus
meis ſatiſſiat. vt. ff. q̄ ⁊ a qb; ma. li. nõ fi. l. v. i. ſꝫ
Et qñq; tenet hꝫ libtas data in fraudē creditoꝝ
in teſtõ vt cū is q̄ nõ eſt ſoluẽdo inſtituit ſuū ne
ceſſariū heredē de q̄ inſtitutõe plene diximꝰ. ẽ. ꝟ
neceſ. ſuis here. inſti. Si v̄o debitoꝛ non inſtituat
ſeruū heredē ſꝫ ei libertatē relĩq̄t ꝑ fidei ꝯmiſ
ſum ſolo euẽtu fit reuocatõ. ſ. q; creditoꝛib; ſatiſ
fieri nõ p̄t in totū. Si aūt relĩq̄t libtatē directã
nõ fit reuocatõ niſi illa duo ꝯcurrãt. ſ. ꝯſiliū frau
dis. et euẽtus dãni creditoꝝ nõ recipe valẽtium
vt .ī. e. .l. i. et .l. vl. Ideoq; eſt ⁊ in ea manumiſſione
q̄ fit int̄ viuos. Nec eni illa tenet. ſi p̄dicta duo in
teruenĩãt. Alioq̄n tenebit q; ſepe in facultatib;
ſuis plus ſperãt hoĩes eſſe quã ſit. Itē debitoꝛ in
fraudē int̄ viuos videt̄ manumittē qui iã eo tpe q̄
manumittit ſoluẽdo nõ eſt vel q̄ datis libtatib;
deſiturꝰ eſt eſſe ſoluendo cum ſciat ſe hr̄e credi
toꝛes vt inſti. qb; ex ca. ma. nõ poſ. in p̄n. t. et. §.
in fraudē vt. ff. de his q̄ in fraudē credit̄ .l. oĩs
.§. luciꝰ. Et no. q̄d licꝫ aľ. debitoꝛ in fraudē credi
toꝝ alienare nõ poſſit res ſuas. licet fiat reuoca
tio vt. ff. de ꝯtrahē. emp. .l. ſi ſciẽs tñ manumiſſio
in fraudē creditoꝝ facta nullius momẽti eſt. ſꝫ tñ
ipe manumiſſoꝛ turpitudinē ſuã allegãdo. nõ po
terit eã irritare vt. ẽ. de ſuo pi. da. ma. .l. iiij. Itē
notabile eſt. q̄d in fraudem fiſci ab eiꝰ debitoꝛe
manumiſſꝰ nõ reuocat̄ in ſuitutē ſi diu ſuit in lib
tate. i. ſi minꝰ. x. vt. ff. q̄ ⁊ a qb; ma. l. ſi cū fidei ꝯ.
.§. ariſto.

Qui nõ poſſunt ad libertatem peruenire

Qualit̄ impediat̄ manumiſſio rõne manu
mittẽtis. ẽ. dictū eſt. Nūc aūt ponit q̄lit̄
impediat̄ rõe manumiſſi. Eſt aūt ſciend̄.
q̄d q̄da nõ p̄nt manumitti ꝑpetuū vel ad tẽpus
qñq; ꝓpter ſentẽciã. vt ecce dãnati in ꝑpetua vi
cula. Nã ſi eſſent dãnati ad tps eo ꝯpleto ⁊ libta
tē et oĩa capiūt ex teſtamẽtis dñoꝝ vt .ī. e. .l. i.
Nñq; ꝓpter teſtĩm dñi ſꝫ tūc diſtinguit̄ an dñs eū
q̄ſi male meritū voluerit punire. et tūc nõ ad li
bertatē ꝑuenit n̄ fortē ⁊ moꝛtē dñi arguerit. An
etiã vetuerit eū manumitti ꝓpt̄ familiare miſteri
um et vſum filioꝝ. et tūc moꝛtuis filijs p̄t manu
mitti vt .ī. e. .l. vl. et. ff. ad ſilľ. ſi q̄s ſ̄ui. §. vl. Nñq;
ꝓpt̄ ꝯtrahẽtis pactū vt. ẽ. ſi mãci. ita fuerit ali.
ne. ma. .l. ea quidē ⁊. ff. de manu. .l. ſeruus. Nñq; ꝓp
ter q̄ſtõeꝫ habẽdã vt ecce diuoꝛtio facto ꝓhibet
mulier manumittē mãcipia .ī. lx. dies ne ſubducã
tur q̄ſtiõi adulterij vt. ff. q̄ ⁊ a qb; . ma. l. ꝓſpexit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sed ꝛ·l·ꝓhibet mãumiſſio intra·x·an·ꝓpter pla
giũ ſerui ꝓ quo dominꝰ penã iculit ut·ff·de ma=
nu·l·lege fama ¶ Sũt ꝛ quidã q̃ certo mõ ꝓhibẽ=
tur liberi fieri·puto p coactõez vl̃ ad clamatõem
ꝓpl̃i ·ut ſi ſerꝰ coegẽit dñm ſe mãumittẽ ut·ff·
q̃ ꝛ a q̃bꝰ ma·li·nõ ſiũt·l·ille·et·l·ſi ꝓuatꝰ

Ex q̃bꝰ cãis ſui ꝑmio libtatẽ accipiunt

Primꝰ·ſ̃· qñ ſerui ſiũt libi p mãumiſſiõez
Nũc ponit·qñ ſiũt libi p bñficiũ·l· ꝛ iudi
cis ſētẽciã ꝛ ſuã ſtrenuitatẽ·Nã ecce ſui
q̃ detulerũt vĩginũ raptores·monete falſatores·
milicie dſertores·dñoꝝ ꝓprioꝝ iterfectores ſen
tẽcia ꝑſidis libtati donãdi ſũt ut tñ iſtoꝝ ſuoꝝ
dñi ꝑciũ a fiſco pcipiant·ne inde oriat̃ occaſio vñ
iura naſcũt̃ ut·ʒ̃·ff·e·l·i·ꝛ·ij·ꝛ·iij·ꝛ·iiij·ꝛ·ʒ̃·uñ ui·l·
meminerit ñ i eo caſu qñ uidicãt necẽ dñi ſui ·tũc
enim nõ puto·ꝗ dño dẽat dari ꝑciũ a fiſco·cũ et
dicat̃ orcinꝰ libtus·ut·ff·q̃ ſine mãu ad lib·ꝑue·
·l·qui necem

¶ De ingenuis manumiſſis

De ſeruoꝝ mãumiſſiõe dictũ ẽ ꝫ q̃a i ge=
nui hoiẽs de facto qñʒ mãumittũt̃ po=
nit q̃d iuris ſit de ingenuis manumiſſi·
Et ẽte ille q̃ ẽ ingenuis· ꝓꝑt̃ mãumiſſiõez non ad
mittit ſuã in genuitatẽ ·nec enim offic̃ in genuis
natalibꝰ mãumiſſio d facto ut ·ʒ̃·inſt·d inge·ſ·ult̃
Nec eñi rei vitas erro geſto·viciat̃·ut·ff·d of·
ꝑ·l·illicitaſ·licʒ ſcd̃m g̃mmaticã a libtate d eorũ
nomẽ ꝯpatiue dicat̃·lib libior libꝛimꝰ ¶ Olim tñ
ingenuus mãumiſſꝰ·ʒ̃·quiqnniũ poterat ſem ige
nuitatẽ repetẽ· ꝫ hodie ppetue vſqʒ in finẽ ſecl̃i
vt·ſ̃·ꝙ cã·ſta·a·debeãt·l·vl·Etiã notãdũ eſt·q̃a
ſicut manumiſſio impoſita·de facto hõi ingenuo
illi nõ obeſt ita nec ei dʒ ꝯferre·vel ne ꝓſit vl̃ ob
ſit q̃d obuenit g̃ donata vel legata ei tãq̃ liber
to a patrono debebit dimittẽ in domo manu·vt
·ʒ̃·e·l·i·et·ff·de liberali cã·l·de bonis·

¶ Cõmunia de manumiſſiõibꝰ.

Expoſuimus in ſupioribꝰ ſingularia de ma
numiſſiõibꝰ·Nũc audiamꝰ ꝯmunia· Eſt ãt
ſc̃e·q̃ꝛ omĩs manumiſſio eſt datõ liberta
tis vt inſti·de libertinis in prin· Itẽ p quẽcunqʒ
modũ ꝓceſſerit eadẽ contingit libertas· Itẽ in
etate manumiſſi·nulla eſt dr̃a nec in etate manu
mittẽtis vt inſtitu·de libertinis·ſ·vlt·et·ʒ̃·e·l·ij·
dũmõ ſit maior·xx·an·vt·ſ̃·diximꝰ de manumiſſi=
one vindicta· Itẽ omĩs manumiſſio ꝑt fieri a do
mino vel dña vel eius liberis cuiuſcũqʒ gradus
vel ſexus vel ſuis vel emãcipatis vt·ʒ̃·e·l·i·ſ· vl·
h̃ ſi dñs habebat ꝓprietatẽ plenã·Nã ſi erat ꝓꝑe
tatis nude dñs ꝛ aliꝰ erat fructuariꝰ ſi quid vter
qʒ ꝯſentiat de manumittẽdo bñ eſt·Si aũt ꝓprie
tariꝰ ſolus velit manumittere manumiſſio tenet
ipe tñ libertus q̃ſi ſeruus apud fructuariũ ꝑma=
nebit donec finiat̃ vſuf·et eo finito deget q̃tiẽs
voluerit·Si aũt fructuariꝰ eũ ſine ꝓprietario ma
numittat·ſiquidẽ ideo manumittit·vt cedat vſu
fru· ꝓprietario pleno iure ſerꝰ erit ꝓprietarij·
Si vo manumittat vt agat grãm ipi ſuo h̃ ma=
numiſſio tãtũ de facto ꝓcedit· manet enim ſuus
ꝫ tñ donec fructuariꝰ uiuit et vſuf·ꝯſtare potuſ

erit nõ debebit ſeruꝰ ꝯpelli ſuire ꝓprietario vel
eius miniſteria adimplere ſic ſuus remaneat in
quadã laxitate et exoneratõe vt·ʒ̃·e·l·i·Eſt g̃ h̃
manumiſſio anormala·i·manumiſſio irregularis

¶ De liberali cauſa

Qualit̃ obtingat libertas·ſ̃·dictum eſt·
Nũc aũt libertas ꝑſtita petat̃ vel defen=
dat̃ ponit et ita tractat de liberali cã·
Videndũ g̃ q̃ cã dicat̃ libalis ꝛ quibꝰ actõibꝰ ex=
erceat̃ liberale iudiciũ q̃bꝰ det̃ et ꝯtra q̃s ꝛ quã=
do poſſit moueri et q̃s in agẽdo ꝓ bonis onꝰ ſub
eat et q̃d ſit iudic̃ officiũ in cognoſcẽdo vel ꝓnũ=
ciãdo· Cauſa aũt h̃ accipit̃ ꝓ iudicio·et dr̃ tũc li
beralis·qñ principalit̃ mota q̃ſtõe ab aliq̃ dr̃ ali=
us ſuus eſſe ſeruus ipe vo ꝯtẽdit ſe liberũ·ſi vero
ꝯfiteat̃ ſe ſuũ nõ actoris ꝫ alterꝰ nõ eſt cã libe=
ralis ꝫ eſt cã dñij Itẽ ꝛ cã liberalis eſt ſiue ſit de
ſuitute et ingenuitate·ſiue ſit de ſuitute et liber
tinitate·ſiue ſit de libertinitate ꝛ ingenuitate vt
notari ꝑt·ʒ̃·e·l·iuſta et·ff·e·l·igit̃·ſ·ſi opa Idẽ ꝛ
tũc forte p ſimilitudinẽ dici ꝑt vbi agit̃ de aſcri=
pticia ꝯdicõe·vel q̃ꝛ eſt cẽſitꝰ vel colonus vel ſimi
lis·ipe autẽ liberũ ſe ꝯtẽdit·ſuis eni ſimiles ſunt
vt·ʒ̃·de agricol̃·et cẽ·l·ne diuciuſ et eſt ar·q̃d dr̃
cognitõe de libali cã dari fructuario vt·ff·e·l·co
gnitõ g̃ et iſtis dabit̃ cũ habeat ius in re· Sʒ et
cã ſtatus dici ꝑt vt·ʒ̃·de ordi·cogni·ſi ſtatꝰ·h̃ ita
ſi agat̃ de libertate iã ꝯpetẽte· Secus ſi agat̃ de
libtate iã ꝯpetitura puta ex cã fidei ꝯmiſſi dice=
bat̃ eã ꝑſtãdã·Exercet̃ liberale iudiciũ p actõez
in rem ꝑiudicialẽ q̃ qñqʒ directa eſt·vt vbi ſuꝰ
meus eſt quẽ peto in ſeruitutẽ·Dat̃ eni mihi rei
vẽdicatio p inde ac ſi bouẽ meum peterẽ·vtil̃ vo
dat̃ ei q̃ liber eſt ·et ſibi vẽdicat libertatẽ dire=
ctã eni hr̃e nõ ꝑt q̃ꝛ nemo ſui ipſius vel mẽbroꝝ
ſuoꝝ eſt dñs vt·ff·ad·l·aquiliaʒ lib hõ ſuo noie
vtrobiqʒ tñ eſt ꝑiudicialis·Preiudiciales aũt di=
cunt̃ ſcd̃m q̃ſdã ideo q̃a in modũ exceptõnis op
ponunt̃ a ꝯuentis q̃d falſum eſt ·q̃a tũc nõ actõ
nes ꝫ exceptões ſunt · Alij dixerũt ideo q̃ꝛ prius
cognoſcit̃ de eis ꝛ ꝓnũciat̃ ſi principipalit̃ mouẽ
tur quã de alia principali q̃ſtõe ꝫ certe hac rõe
ſm iob quelibʒ exceptõ diceret̃ ꝑiudicialis·ſ· q̃ꝛ
prius ſp cognoſcit̃ de ea quã de principali q̃ſtõe
ꝫ ſentẽcia in ꝑncipali q̃ſtõne fert̃ vt·ʒ̃· de ordine
cog·l·i·et·ij·et·iij·ꝛ·l·cũ ſtatus·h̃ tñ nõ valet q̃ꝛ
reprobat̃·ſ̃·de ꝓbat̃·l·except̃·et·ʒ̃·de except̃·ſiq̃
dem· Placet g̃ illud vt dicant̃ ꝑiudiciales ideo·
q̃ꝛ ſic ꝑiudicãt vt interim alie q̃ſtõnes differant̃
donec de libertate iudicet̃ ·Differant̃ dico q̃ntũ
ad diffinitõem nõ q̃ntũ ad litis ꝯteſt· Nam inte=
rim cã liberali pẽdente ille qui dr̃ ſuꝰ ab extrane
is poterit ꝯueniri ꝛ extraneos poterit ꝯuenire·
vt·ff·e·l·ordinata ibi·Nã ordinata liberali iudi=
cio ꝛ c̃· Itẽ ille q̃ dicit ſe dñm eundẽ ꝯuenire ꝛ ab
eo poterit ꝯueniri niſi ꝓ calũnia vel iniuria libe
ralis cãe vt·ʒ̃·e·ſi tibi·ſ·q̃ expectãt finẽ liberalis
cãe·vt ibi forte idẽ et in his q̃ ſunt actõnes ꝑpe=
tue et trãſitorie ad heredes·ordinata eni libera
li cã liberi loco eſt ille q̃ dr̃·ſerꝰ fere p omĩa q̃n
tum ad liberalẽ cãm vñ et ei dat̃ tutore Sed tñ
differt̃ pdcãꝝ cauſaꝝ ſentẽcia donec de libtate

iudicet̃ vt. ĩ. e. l. lite et. ff. e. l. ordiata. Fere ideo
dixi q: in liberali cã qñq3 dat pcuratorẽ vt cũ ẽ
in poſſeſſiõe libertatis qñq3 ñvt cũ ẽ i poſſeſſiõe
ſuitutis ƺ in alijs cauſis indiſticte lic3 ei pcura-
torẽ dare vt. ĩ de aſſer. tol. l. i. ⁊. ff. de pcura. l. ſ
uũ. §. eũ et. ſ̃. qui dari tu. poſ. l. i. ƺ interim ad mi-
litiã aſpirare nõ pt ſi eſt in poſſeſſiõe ſuitutis vł
etiã in poſſeſſiõe libertatis dolo malo. Qui võ p
p calũniã petitus eſt in ſuitutẽ cũ ſit in poſſeſſio
ne libertatis bona fide retinebit̃ in militia vt. ff.
. e. l. qui delibtate. Itẽ cã libali pẽdente ſi vẽ ſer
uus eſt interim acquirit dño ⁊ actões ⁊ obligatõ
nes ac ſi nõ eſſet q̃ſtõ de libertate. Nũquid dño
acquirit poſſeſſiõe3. et certe ſi dñs poſſidebat eũ
añ litẽ ɔteſt. deſinit eũ poſſidere naturalit̃ liteɔ.
et retinet ciuilẽ poſſeſſiõem vñ ⁊ p ſuũ acquirit
poſſeſſiõem. Sed ſi ante lit. ɔteſ. nõ poſſidebat eũ
certũ eſt q̃d nõ acquirit ei poſſeſſiõe3. vt. ff. e. l.
ſi cui. §. licet et de acquir̃. poſ. l. i. §. ƺ ⁊ p eũ ⁊. l. poſ
ſideri. §. ſi ſuus. Dant̃ aũt iſte p̃iudiciales actões
his qui liberi ſunt ⁊ in poſſeſſiõe ſuitutis ɔſtitu-
ti in libertatẽ pclamãt ɔtra eos q̃ ſe dicũt dños
eoꝝ ita tñ. ſi prius reddiderint rõe3 adminiſtratõ
nis quã geſſerũt in ſuitutẽ vt. ff. e. l. imperator.
Quibꝫ aũt pclamare ɔcedat̃ hic nõ dico. q̃a ſpe
cialẽ ti. habebimus. ĩ. Itẽ dant̃ iſti p̃iudiciales
alijs multis pſonis q̃ liberi q̃ detinẽt̃ vt ſuus eo
. ſ. volẽte imo ⁊ eo inuito q̃ſi interſit eoꝝ alijs da
bit̃ actõ. Quid eni ſi ille ſibi ſuoq3 gñi iniuriã ali-
quã fieri velit equũ eſt quibuſdã pſonis dare li-
cẽtiã litigãdi p eo puta pentibꝫ vtriuſq3 ſexus ⁊
legitis ⁊ naturalibꝫ vel naturalibꝫ tñ. Item li-
beris vel ſororibꝫ ceteriſq3 cognatis. licet milites
ſint et vxoribꝫ et libertis et libertatibꝫ. ſeruit⁹ eni
t aliu3 dolorẽ et iniuria3 cognatoꝝ ɔtingit ƺ eſt
tñ ordo ſuãdus vt donec maſculi litigãt femine
nõ admittant̃. Itẽ ſi plures maſculi ɔcurrẽt poti
or eſt a p̃tore eligẽdus. Itẽ p furioſo ⁊ infante q̃
trahit̃ in ſuitutẽ nedũ cognatis. ƺ etiã extraneis
pmittit̃ litigare. ƺ p̃ ſe nõ ɔcedit̃ p libtate libti
litigare ſi eo ignorãte libert⁹ venire ſe paſſ⁹ eſt
Intereſt eni nr̃a libtos ⁊ libertas hr̃e vt. ff. e. l.
. i. et. ij. et. iij. et. iiij. et. v. et. vi. Nec obſtat p̃dictis
pſonis factũ ſuũ puta q: pr̃ vẽdidit filiũ ɔpriũ vt
ĩ. e. l. i. et eſt h̃ vt dicunt fauore libtatis vel dic
agit. nõ ſuo noie. ƺ ei⁹ quẽ vẽdicat in libtatẽ. ſic
et in p̃lato vẽdẽte ⁊ volẽte reuocare dico. Itẽ
et illi qui vẽdicãt ſe in libertatẽ nõ obſtat ſua cõ
uentio vel ſcriptura vel cõfeſſio etiã facta inter
acta nõ tñ in iudicio libalis cãe quibꝫ ſe ſuũ vel li
bertũ oñdẽ vel facẽ voluit vt. ff. e. l. ɔuentio ⁊. ĩ.
. e. l. nec ſi volẽs ⁊. l. interrogatã et. l. libos. et. l.
parẽtes. niſi h̃ facẽt cũ eſſ3 maior. xx. an. vt ptici
paret p̃ciũ ⁊ p̃cium pticipat⁹ ẽ et ille q̃ dedit p̃ciũ
credidit eẽ eũ ſuũ vt. ĩ. e. l. nõ iõ et. l. ſi miſterũ et
. ff. e. l. liberis. §. ſi q̃s et q̃bꝫ ad libtatẽ pclama. ñ
li. l. i. Eſt et quitũ neĉariũ q̃d iſte qui vẽdit̃ ſciat
ɔdictõem ſuã vt. ff. q̃bꝫ ad libertatẽ pclama. nõ
li. l. vl. et q̃ dixi in ſuo vẽdito vt ſuo ſua et in eo
qui ſe donari vel in dote3 dari vel pignorari vel
vſuf. in ſe ɔſtitui alicui⁹ comoditatis gr̃a paſſ⁹ ẽ
vt. ff. e. l. ſi vſuf. i. ƺ⁹ ⁊. §. i. Si aũt in iudicio liba-
lis cãe ille q̃ d: ſu⁹ cõfiteat̃ ſe ſuũ hñ p̃iudicabit̃
ſibi. Nã ⁊ ſi apud aliũ iudicẽ eſſ3 ɔfeſſus p̃iudiciũ
eſſ3 ei. lic3 nõ plenũ vt. ĩ. e. l. pent̃. Itẽ nõ obſtat
pclamãti tps vt. ſ̃. vbi cã ſtat⁹. l. vl. Dant̃ autẽ
iſte p̃iudiciales his q̃ ſe dños dicũt ɔtra eos qui
ſunt in libertatis poſſeſſiõe nõ obſtãtibꝫ miſſis e-
piſtolis q̃bꝫ vocauerũt eos decuriones vel princi
pales viros vt. ĩ. e. l. iubemus. Itẽ nec obſtat tẽ-
p⁹ ñ ſit lõgũ vt. ĩ. de p̃ſcript. q̃ p lib. l. ij. Sed nec
obſtat q̃d is q̃ dicit ſeruu3 tutelã eius geſſit vt
ĩ. e. l. nõ idcirco. lic3 ecõuerſo ſit ſecus puta ſi tu
tores quondã pupillũ ſuũ velint dicẽ ſuũ. vt. ĩ. e.
. l. cui. §. tutores. Itẽ rei pu. mouẽti q̃ſtõem de ſta
tu nõ obſtat. q̃d cũ ille crearet̃ ſummarcha ne-
mo ɔtradixit noie rei pu. vt. ĩ. e. l. nõ idcirco. In
alio forte p̃uato ſecus ẽ. ſic d: cũ dño ſciẽte ſu⁹
incipit militare. vt. ĩ. q̃ mili. nõ poſ. l. ſup ſuis Idẽ
et ſi dño ſciẽte ſu⁹ fiat cleric⁹ vt in aũt. de ſcĩs
epĩs. §. ſi ſuus ſciẽte. Itẽ nõ obſtat q̃d ip̃e extitit
heres manumittẽtis vt. ĩ. e. ſi ab eo. Apud q̃s de
beat ɔponi cã libalis diximꝰ. ſ̃. de pedaneis iudi.
et eſt in ea cauſa notãdũ q̃d ſi plẽs ſunt q̃ dicunt
ſe dños ſtichi vel vnus ſe dñm alter fructuariũ
vel pignoris obligatõnem ſe hr̃e dicit in eo. ille
aũt ɔtẽdat ſe liberũ eſſe oĩs mittẽdi ſunt ad eũ
dẽ iudicẽ. ñ q̃s eoꝝ iuſtã cãm afferat q̃re ad eun
dẽ iudicẽ mitti nõ debeat forte ſi eũdẽ iudicẽ ini-
micũ ſibi eſſe affirmet. Si aũt duo ſunt q̃ꝝ vnus
quiſq3 ſe dñm dicit inſolidũ apud diũſos iudices
p̃nt agẽ. neq3 eni timor eſt ne vario iudicio vnuſ
quiſq3 inſolidũ dñiũ ſibi vẽdicet vt. ff. e. l. cogni-
tio. §. i et. l. ſi parit̃. Poteſt moueri cã libal' viuo
eo q̃ d̃r ſuus ƺ eo mortuo nõ agit̃ principalit̃ de
ſtatu vt petant̃ caro ⁊ oſſa ƺ agi pt rõne peculij
ſui ex cuius pſona dñs res vẽdicat vt. ĩ. e. l. p̃nci
palit̃ de ſtatu. Itẽ pt agi poſt pubtatẽ ei⁹ q̃ d̃r
ſu⁹ nã ſi agat̃ in pupillari etate ei⁹ tutores p̃nt
petẽ cãm differri in tps pubtatis ei⁹ ñ expediat
pupillo cãm rep̃ntari vt. ff. e. l. diui. Quis aũt in
agẽdo pbatõis onus debeat ſubire plene dixi. ſ̃.
vbi cã ſtat⁹ debeat agi. ƺ tñ ſciẽdũ ẽ q̃d et ille q̃
nõ cogit̃ pbare pt i ſe on⁹ pbatõis aſſumẽ vt. ff.
. e. l. cui. Hinc eſt q̃d ſi ille q̃ eſt in libtatis poſſeſ
ſiõe dño nihil pbãte trãſferat in ſe. pbatõe3 vt
habeat ſentẽciã p ingenuitate admittẽdus eſt.
vt. ff. de pbat̃. l. circa. Itẽ cognitõ liberalis cãe
fieri pt vtroq3 p̃nte vel altero abſente vt in alijſ
cauſis diximꝰ. ſ̃. de iudicijs. Sed h̃ ſpẽale eſt. q̃d
ſi ille q̃ d: ſu⁹ legitie citat⁹ fuit abſens p annu3
omnino ſuituti erit obnoxi⁹ ⁊ dño inferẽs litem
aſſignabit̃. Itẽ ſpẽale eſt q̃d ſi ille q̃ ſe ſuũ ſuu3
dicit apud vnũ iudicẽ ſe ɔuenit. Et poſtea ſe cõ
uenit apud aliũ ſe in h̃ nõ p̃ſtãte ſibi occaſiõe. et
ſi dñs ſit iure ſuo p̃uabit̃ vt. ĩ. t. px. l. i. §. vl. In p
nũciãdo aũt h̃ erit iudic̃. of. vt ſiquid pbauo illũ
eſſe ſuũ meũ pnũciet eũ eſſe meũ ⁊ mihi reſtituẽ
dũ. ſi nõ pbauo cũ ille ſit in libtatis poſſeſſiõe ab
ſoluet eũ ñ trãſtulerit in ſe pbatõem ingenuita
tis. ⁊ pbauit ſe ingenuũ. tũc eni pnũciabit̃ inge
nuus vt dictũ eſt ⁊ h̃ illo ⁊ me p̃nte in iudicio. Nã
altero noſtrũ abſente quid obtineat d̃r. ſ̃. de iu-
dic. ɔperandũ. Nec eni me abſente pnũciabitur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ille ingenuus · q: penuria mei ingenuitatē nō de-
bet sibi retribuē · neq̄ȝ illo absente ſp ꝓnūciabit̄
seruus vt · ff · e · l · diui · §· i · ⁊ vt diximus · ĩ · de iudic̄ ·
Si aūt ꝓuocat q̄s de suit̄ · ingenuitatē · et eā ꝓba
uit eo q̄d adu͛sario p̄n̄te ꝓnūciab iudex ingenuū
esse ⁊ ea sentēcia p̄iudicabit omib͏ꝫ q̄a q̄ lata ē in
cā suitutis et ingenuitatis · Secus si esset lata in
cā libtinitatis et ingenuitatis vt · ff · de statu ho-
· l · ingenuū · et · ff · e · l · diui ⁊ si libertus ingenu⁹ eē
di · l · i · et ne de statu defūc · post · v · q̄rat̄ · l · §· i · ȝ it̄
dū ꝓclamāte aūt in libertatē vel eius aduersario
absente meli⁹ fecerit iudices si cognitōeȝ circū-
duxerit vl̄ distulerit nisi magna sit ea cā · et eui-
dētes ꝓbatōs suggerāt s̄m libtatē ꝓnūciād ut
· ff · e · l · diui · § ult̄ · Sȝ ⁊ illud notādū ē ꝙ si duo se-
patim petierit hoieȝ ꝑ parte dimidia · et ille vno
iudicio liber alt͛o su⁹ ꝓnūciat⁹ sit fauore q̄dem
libertatis liber erit · Cōpellit̄ aūt sui p̄ciū ꝑ par
te boni viri arbitratu victori p̄bere ut · ff · e · l · du
obus Si vͦo q̄s ꝓclamet i libtatē apud duos iudi-
ces · Ille aūt q̄ detinȝ eū resistat ei et vn⁹ iudicū
ꝓnūciauerit eū libeꝝ alter suū p̄ualȝ ei⁹ s̄nia q̄
ꝓnūciauit ꝑ libtate ut · ff · d͛ re · iu · l · si vni ¶ Est
eīn libtas res iextimabil̄ ⁊ reb͏ꝫ cib͏ꝫ fauorabilior
ut inst̄ · quibus ex ca · ma · nō p̄nt̄ · § ult̄ ⁊ de re · iu · l ·
libertas

¶ De assertione tollenda

De liberali causa dictū ē et · q: ip̄a olim ꝑ
q̄sdā qui assertores dicebāt̄ eo ꝙ asse-
rebāt eū libeꝝ q̄ dicebat̄ suus exerce-
bat̄ · Ideo ponit d͛ assertōe tollēda et q: vanū et
friuolū q̄ddā erat i ductū ꝑ assertōȝ illā tractat
de ea n̄ ponēda ȝ tollēda · Et statuit ut liberalem
cām q̄s ꝑ se ul̄ ꝑ ꝓcuratorē agat cū distictōe q̄ȝ
notauim⁹ supiori t · et lata s̄na ꝑ appellatōȝ q̄dē
potit rescidi solitis modis n̄ ꝑ in ite · re · vt · ff · de
appel · l · ild͛ sciēd ē · nec retractabit̄ p̄aꝝ s̄cda et
tercia vice occasiōne legū q̄ sup assertorijs litib͏ꝫ
posite sunt vt · ĩ · e · l · i · Quid aūt obtineat absente
eo q̄ d͛r suus vel eo q̄ dicit suū suū plene supiori
ti · dixi · Sed illud notādū est · q̄d si ille quē emi vt
suū ꝓclamauit in libtatē ⁊ iudicio pēdēte moria
tur si vēditor nō potuerit ostēdē se suuū vendi-
disse tenebit̄ mihi de euictōe r̄ndē · Si vͦo decessis
set an̄ litē ote · nullomō tenet̄ mihi vt · ĩ · e · l · vlt̄ ·
et · ff · de euict · l · si suus · De reb͏ꝫ aūt eoꝝ de quoꝝ
libtate cōtētio est · h̄ nō dico · q: de eis sp̄ealit̄ tra
ctat̄ in sequēti ti ·

Quib⁹ ad libertatē ꝓclamare nō licȝ ⁊ de reb⁹ eorū q̄ ad libtatē ꝓclamare nō ꝓhibent̄ ·

Explicuimus de ꝓclamātib͏ꝫ in libertatē ȝ
q̄n̄ quidā ꝓhibent̄ in eā ꝓclamare vi-
deamus · qui sunt illi postea dicemus de
reb͏ꝫ eoꝝ q̄ nō ꝓhibent̄ ꝓclamare · Est aūt scien
dū q̄d descēdētes de familijs latronū ad liberta
tē ꝓclamare ꝓhibent̄ · si dn̄s impator vel ꝓcura
tor fisci fecerit eos suos · ꝑ suū decretū ita statue
do vt quicūq̄ de latronū familia capet dn̄s esset
capti vt · ĩ · e · l · i · Itē ad libertatē ꝓhibent̄ ꝓcla-
mare · qui cū maiores sint · xx · an · passi sunt se ve-
nūdari emptori ignorāti eos liberos esse ad p̄ci-
um pticipandū et p̄ciū pticipati sunt · cū et ipi sci
rēt libertatē suā · de quib͏ꝫ plene dixim⁹ · ĩ · t · pxi ·
Quid aūt si duo emerint hoiem liberuȝ et vnus
ignorabat liberū · alter sciebat certe ꝓpter eū q̄
scit nō pmittit̄ ei ꝓclamare in libertatē · ȝ ꝓpter
eū qui ignorat suus efficiet̄ nō eius q̄ scit · ȝ tātū
alterius vt · ff · e · l · vlt̄ · Nec obstat q̄d d͛ · ff · de li-
berali cā · l · liberis · §· si duo q: ibi ponit q̄stōem · ȝ
nō soluit eam ¶ Illa eni v͛ba euenit igit̄ vt ei ꝑ
sit legēda sunt interrogatiue · Et in fine r̄ndebit̄
nō eueniet vt ꝓsit sciēti q̄d ali⁹ ignorauit · Si er-
go illa q̄nq̄ȝ interuenerit in emptōe vel simili cō
tractu q̄ diximus in supiori ti · denegat̄ in libtate
ꝓclamatio · q̄a vere fact⁹ est su⁹ vt · ĩ · e · l · ij · Sed
interdū de libtate otēdet si p̄ciū sui reddisset em
ptori spōte recipiēti vt · ff · si libert⁹ ingenu⁹ esse
dicat̄ · l · ij · vel forte sicut quidā volūt v͛bū illud si
p̄ciū reddidisset libertatis fauore sic debet intel
ligi si reddē parus fuisset · Si aūt illa · v · nō inue
nerint nō denegat̄ ꝓclamatō in libtatē · Sȝ tn̄ li-
cet ei q̄ ignorauit liberū hoiem esse ꝯsulit̄ ꝑ duas
actōes in factū · vna ꝯsulit̄ ei otra eū q̄ dolose ve
nūdari passus est · vt teneat̄ ad p̄ciū ⁊ accessiōem
eius ⁊ ad dāna q̄ intulit dolo vel culpa · vel in re
b͏ꝫ suis vel alienis q̄ erāt suo piculo et in duplū h̄
oīa restituit · altera ꝯsulit̄ ei otra eū q̄ sciēs vē
didit · vt teneat̄ in duplū p̄cij et accessionum · nec
vnus liberat̄ ꝑ alterū · Et est h̄ actio annalis vt
· ff · de liba cā · l · rectissime et · l · sue · et · l · imo · et · l ·
in suo · et · l · in tātū et · l · vel obligatus et · l · vtiq̄ȝ
et · l · nō solū et · l · illud · Sūt ⁊ illi q̄ vere serui sunt
ȝ tn̄ in libertatē licȝ eis ꝓclamare vt ecce filius
vendit⁹ est a p̄re ꝓpter famis necitatē licet pa-
tri vel filio vēdito · vel etiā cuiuslibȝ extraneo ad
ingenuitatē ꝓpriā eū repetē mō · Si aūt p̄ciū offe
rat q̄d p̄t valere aut mācipiū ꝓhi⁹ p̄stet vt · ĩ · de
pat · qui filios di · l · vl · Item seruus noxe deditus
si q̄sita pecunia damnū a se datū postea resartie
rit p̄toris auxilio manumitti debebit vt inst̄ · de
noxal̄ · §· dn̄s · Ille autē vere liber est qui est ab
hostib͏ꝫ redēptus ȝ quadā necessitate seruiendi
tenet̄ · donec reddat p̄ciū redēptōis · vel seruiat
q̄nquēnio vel aliq̄ istoꝝ facto in libertatē ꝓcla-
mare sibi concedit̄ vt · ĩ · de capti · ⁊ p⁹li · re · l · ij · ⁊
· l · vl · Superest vt videamus de reb͏ꝫ eoꝝ qui ad
libertatē ꝓclamare non ꝓhibent̄ · Est aūt distin-
guendū vtrū quis de possessiōe seruitutis ꝓcla-
met in libertatē an de possessiōe libertatis peta-
tur in seruitutē in primo casu id q̄d ꝯfitet̄ eē ei⁹
qui possidet eum · quoniā de eo non dubitat̄ red-
di et referri ꝓnūciabit iudex · Alia vero que du-
bia sunt negatōe remanebūt penes ꝓclamantē
in libertate ⁊ ipse cauebit de restitutōe eaꝝ re-
rum · si apparuerit esse dn̄i · i · a dn̄o ipsi cōcessa vl̄
excessis empta vl̄ si appuerit subtracta dn̄o vel
ex subtractis empta Itē reddȝ ratōeȝ admistra
tōis · vel si nō apparuerit esse dn̄i remanebūt pe
nes eū · Lata aūt sentēcia ꝑ libertate h̄ est q̄d di
cit lex exacto libertatis iudicio · res ille de quib͏ꝫ
cautio prestita est in sequestro debēt esse ⁊ in tu
to ꝑ dispositōe iudicis collocari vt his ab vtro

qꝫ deductis ⁊ i medio iure collocatis eoꝝ ꝓperatē vterqꝫ contendat vt ⁊ .e.l.vl.⁊.ſ.ti.i.l.i.§.ſup. Quid ſi p̄dicto homi in libertatē ꝓclamante aliquid abſtulerit pendente iudicio ille qui poſſidet eū certe an̄ decidi ſtatꝰ ꝯuenit cauſam atqꝫ ita p̄bebit̃ audiētia directoꝝ negocioꝝ vt ⁊ .ti. ꝑrimo.l.vlt. In ſc̄do aūt caſu.i.cū q̄s delibertate petitur in ſuitutē ſup rebꝫ quas habet reſtituēdis ſi ſuccubuerit in cā debet dare fideiuſſorē ſi p̄t alioquin cōmittet̃ iuratorie cautōni.vt.ſ.ti.i.§.oēs

Si aūt iudicio pendēte actor aliquid ei abſtulerit ſtatim ea tenet̃ reddere. Si tamē reus ſatis dederit de rebꝫ reſtituēdis ſi ꝯdēnatus erit in cā liberali. Sꝫ ſi n̄ ſatis det debet res ſequeſtrari vt tamē ex eis ſubminiſtret̃ ei alimōnie ⁊ litis ſumptus. vbi autē ante lit̄. ꝯteſt. libertatis aliquid diripit ⁊ poſtea cū ꝓ ſubtractis ꝯuenit̃ obijcit q̄ſtōem de ſuit̃. ⁊ ſine fideiuſſore fiet reſtitutio rerū maxie ſi iam fuerat ꝓ eis dānatus. vt ⁊ .ti.i.l.vlti.

De ordine cognitionū

De liberali cauſa q̄liter agat̃.ſ. plene dictū eſt. Sed quia liberalē q̄ſtōem cū alijs ſepe contingit moueri. Et querit̃ de qua prius ſit cognoſcēdū vel ꝓnūciandū. Ideo ponit de ordine cognitōnū.ſ. liberaliū tantū porro.ſ. de ordine iudi. generalior traditur doctrina de ordine cauſaꝝ omniū liberaliū ⁊ nō liberaliū Hic aūt.t. ſpēalis eſt. ꝓpter libertatis querelas inductus.

Sciendū eſt igit̃ in his quia ſi vnus ꝯtra aliquē mouit q̄ſtōem libertatis. et aliā ciuilē q̄ſtionē de hereditate. vel de quauis alia. vel etiā accuſatōe criminis alicuius. et de libertate. ſemp p̄mo de libertate cognoſcēdū eſt et ꝓnūciandum cum h̄ queſtio ſit preiudicialis. vt diximus.ſ. de libera.cā.

Idem eſt et ſi ab vno alicui moueat̃ de libertate ꝯtrouerſia. Ab alio vero moueatur queſtio ciuilis vel etiā criminalis. Nam et tūc prius erit ꝓnūciandū de libertate et cognoſcēdum vt dictū eſt vt ⁊ .e.l. ſi heredit̃. et.l. ſi crimē et.l. ſi res ⁊ .l. cū ſtatꝰ. h̄ ita niſi libertas ex teſtamēto petatur. Cuius teſtamēti cognitō pendet vel futura ſperatur ꝓpter ꝯtrouerſiā heredit̃. Tūc enim de hēditate prius cognoſcet̃ vt.ff.de pet. heredit̃.l. ſi quis libertatem.

Vbi autē me cōuenis ciuilit̃ vel etiā accuſas criminalit̃. Et ego in modum exceptōis te repello. quia ſeruus meus vel etiā ſeruus cuiuſdam tercij de libertate. ſicut de qualibet exceptōe prius cognoſcēdum eſt Sed nunq̄ꝫ ꝓnunciandū eſt. ſicut nec de qualibꝫ exceptiōe vel incidenti queſtōne ſed ꝓnunciabit̃ de principali et ita per ꝯſequētiā plerūqꝫ de incidēti ꝓnūciat vt ⁊ .e.l.i.⁊.ij.⁊.l. ſi ſtatus. Alij dicūt ſemp ꝓnūciādū de incidēti queſtōe. niſi ꝯdictio pſone puta impuberis vel pedanei iudicis aliud inducat. Ego diſtinguo int̃ emergētes ⁊ incidētes q̄ſtōes vt notauimus.ſ. de ordine iþoꝝ.

De colluſione detegenda

Quoniā in iudicio liberalis cauſe ſepe fit colluſio. Ideo de colluſiōe detegēda videamus.ſ. p quos fiat colluſio. Et quare et qn̄ pmiſſum ſit colluſionē detegere et que ſit pena colludentis. Fit autē colluſio p ꝓcuratores et aduocatos cauſaꝝ qui ſe ſuperari in lite patiunt̃ ſed et p principales pſonas ſimilit̃ fit in criminibꝫ. de qua colluſiōe vel preuaricatōne tractat̃ ⁊ imponit̃ pena in.ff.de p̄uaricatōe. In ciuilibꝫ autem cauſis colluſio fit impune niſi in hoc caſu. puta ſi me agente cū alio tāquā ipſe eſſet ſeruꝰ meus vel libertus paſſus ſum eum ꝓnūciari ingenuum ꝯfitēdo cōtra me in iudicio quod eſſet ingenuus. Tūc enim ne per tales ita degeneres inq̄naret̃ ampliſſimꝰ ordo ſenatoꝝ. vel ꝯſimiliū in dignitate poſitoꝝ. ad quā iſti iudicati ingenui eligerent̃ ſtatutū eſt in ſenatus cō. domiciani temporibꝫ. vt ſi quis ꝓbaſſet per colluſiōem hūc hominē iudicatum ingenuum ſi iſte hō erat ſeruus fiet eius qui detexit colluſiōem vt.ff.e.l.i. Si aūt erat libertus fiet eius qui detexit colluſionē. vt.ff.de in iuſ uoc̄.l. adoptiuū.§.patroni. Et eſt hec detectio faciēda intra quinquēniū ſi tamē ille viuat qui ingenuus pronunciatus eſt. Nam eo mortuo non licet ammō querē de ſtatu eius et lite cepta in uita eius. vt.ff.e.l.ij. in prin. ⁊ .ne de ſtatu defunc. poſt quinquennium querat̃.l.i.§. ſed interim. Quinquēniū cōtinuū numerandum eſt niſi impubes ſit ille cuius ſtatus retractat̃. Tunc enī quia in pupillari etate nō poteſt de eius ſtatu q̄ri. non curet quinquēniū interim vt.ff.e.l.ij.§.i. hec ita. ſi domino vel patrono colludēte extraneis velit detegere colluſionē. Nam ſi p colluſiōeꝫ extranei ſeruus meus vel libertus pronūciet̃ ingenuus imperpetuum poſſum admitti ad retractandam eam ſentenciā vt.ff.e.l. cum nō iuſto non iuſtum enim cōtra tutorem dico omnem preter eum cuius eſt ſeruus vel libertus. Et nota q̄ medio tempore anteq̄ꝫ detegat̃ colluſio poſt ſentenciam de ingenuitate latam vtiqꝫ quaſi ingenuus accipit̃.ſ. detecta colluſione accipiet̃ vt libertinus. vel vt ſeruus. vt.ff.e.l. penul̄.

Vbi aūt domino vel patrono colludente plures extranei volūt detegere colluſionem iudex cauſa cognita ꝯpatis omnibꝫ moribꝫ et etatibꝫ. et ꝯſiderato eo cuius interſit magis vnū eoꝝ eliget. ſi tamē ſit talis cui per edictum poſtulare liceat vt.ff.e.l.vltima ⁊ .l.ij.§.vlt.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Ne de ſtatu defunctorum poſt quin quennium queratur·

SVfficient de cauſa ſtatus diſſeruimꝰ
Et quia ſtatū pſone viuentis ⁊ mor=
tue tueꝫ pſcriptio tpis· Ponamꝰ pus
de ea pſcriptione que tueꝫ ſtatum defuncti Sci
endum eſt igiꝫ de ſtatu defūcti agi poſſe infra
qnquēnium a die mortis ſue ↄputandū nō po=
ſtea· diſtictione adhibita vtrū in deteriorem cō
dictōez· quā erat ipe defūctus tpe mortis· ve=
lit quis retractare ſtatū defuncti an in melio=
rē· Si in deteriorem aut ideo qꝛ dicit eum fuiſſe
in poteſtate patris cū vixit tanqꝫ emācipatus
aut quia dicat eum fuiſſe ſeruū vel libertū cuȝ
vixit tempore mortis tanquā ingenuus In pͥ=
mo caſu etiā poſt qnquēnium poteſt fieri que=
ſtio de emancipatione facta fuerit vꝉ nō· vel
iure ꝓceſſerit an ñ ut ·ȷ·e·l·ꝙ eſt· niſi qſtioneȝ
de emācipatione ſuadeat differri etas filij im=
puberis eiꝰ q̄ diciꝫ emancipatꝰ ut·ff· ꝺ carbo·
edicto ·l· deceſſit· ergo curſu quiquēnijnō tolli
tur qſtio emā· ꝫ alia ratione· tolli poteſt· ut qꝛ
emancipatus diu tanquā emācipatus patre vi
uente vixit et non ↄtradicente· tūc eñ ipe pa
ter adūſus factum ſuum· cui coopatur tempo=
ris curſus venire ꝓhibetur· ut· ff· de adopti=
uis·l·pꝰ mortē· In ſo aūt caſu nulli puato vꝉ
maiori vꝉ minori Item nec rei·p· licet poſt qui=
quēnium qſtionē mouere ut·ȷ·e·l·ſi is ⁊·l·ſi ma
ter tua ⁊·ff·e·l·i·§·vꝉt·et·l·nō eſſe· Et hoc ita
ſi bona fide erat in poſſeſſione ingenuitatis tē
pore mortis· nec habet locum ꝟ quiquēgeniuȝ
ſi defūctus in fuga ↄſtitutus vel ↄnūſatus ⁊
latitās deceſſit ut·ȷ·e·l·vlti· Si aūt ante qnquē
nium fuerit liſ· ↄt· et legitime bene poteſt ꝑfici
poſt qnqnniuȝ· nō legitime aūt facta ↄteſta=
tio ꝓ nulla habeꝫ ut·ȷ·e·l·p· Sed ⁊ ſi ↄteſtatio
fuerit facta in uita defuncti· ⁊ deſtitit ille qui
mouit litē· ut longo ſilentio videaꝫ cauſa fini=
ta triēnio·ſ· pinde eſt· ac ſi nihil factū ſit et ita
nihilominꝰ curret quiquēnium ut·ff·e·l·ij·§·p=
ſcriptio Intra quiquēnium aūt ſemp admitti=
tur actor niſi cum defūctus vixit ut ingenuus
et ꝓnūciatus eſt ingenuꝰ ut dixi in ſupiori·t·
Idem eſt cum nō poteſt qri de ſtatu eiꝰ qui de
ceſſit ·ȷ· quiquēnium niſi ⁊ qratur de ſtatu eius
qui deceſſit ante quiquēnium ut ·ȷ·e·l·i·et·ij· ⁊
·ff·e·l·i·§·ꝫ nec eius ⁊·§·ꝫ interdum Et ꝟ cum
ꝓpter nūmariam qſtionem ꝺ bonis diſcepatur
ut ·ȷ·e·l· quāuis· principaliter eñ ꝓpter corpus
opus mortuū agi nō poteſt ut·ȷ·e·l·qͥuis ⁊ ·ff·
·e·l·vlti· ⁊·ꝰ· de liberali cauſa principaliter
Si vͦ in meliorem ↄdictōȝ quis velit retracta
re ſtatum defuncti veluti ꝓ ſeruo dicatur libͥ=
tus· vel ꝓ libertino ingenuus licet hoc ·ȷ· quin
quēnium ⁊ poſtea ut·ff·e·l·i·§·vꝉt·⁊ pnꝉt·
Illud notandū· ꝙ hec pſcriptio ſine poſſeſſio=
ne procedit·

De longi temporis pſcriptione que pro libertate et non aduerſus liberta tem opponitur·

SEquiꝫ videre de pſcriptōe que ſtatum
et libertatem viui tueꝫ· Sciendum
eſt igitur· quia ſi quis fuerit in poſſeſ=
ſione libertatis p·xx· an· ⁊ ſine impellatione
āmodo ↄueniri non poteſt nec exigitur in hac
tali pſcriptione·t· ſed tm̄ bona fides·ſ· ꝙ pute
tetur ſe eſſe liberum vndecunqꝫ et quaſi poſ·ſ·
quod fuerit in poſſeſſione libertatis· nec eñ ē
vere poſſeſſor quia nemo ſeipm̄ poſſidet ut·ȷ·e·
·l· preſtat Nō aūt ꝺ·xx· an· dixi exaudiunt qui
dam int pñtes Nam inter pñtes dicūt ſuffice
re·xx·an· ne ſit deterior ↄdictio libͥtatis quaȝ
aliarū rerum· ꝙ ſi· placet dicatis· videꝫ tamen
ↄtrarium· qꝛ hic nō exigitur·t· et ideo ꝓlixius
tempꝰ quā alias eſt exigendum Quid ergo ſi
mala fides aſſit· ⁊ fuerit quis in poſſeſſione li
bertatis·xxx·an· certe defendet ſe in libertatē
ſpatio·xxx·an· ſi tñ erat aſcriptiꝯ videꝫ ꝙ ex
igatur ſpacium·xl·ann· ut·ȷ· de pſcrip·xl·an·l·
oēs ⁊ de ānali excep·l·i·et ꝺ ag· ⁊ cē·l·cum
ſcimꝰ ⁊·l· cum ſatis· Porro ↄtra libertatē nul
la pſcripꝫ· obijcitur ut·ȷ·e·l·vꝉt· liber eñ hō ex
poſt facto fit ſeruꝰ p hoſtium capturā· ſiāqꝫ
auariciam· nūquaȝ aūt tpe

De peculio· eius q̄ libertatē meruit

HAbito tractatu ꝺ hois manumiſſi ſta
tu de eius peculio loquam̄ Eſt aūt
diſtiguendū vtrū quis manūitaꝫ int
viuos· an in vltima volūtate Si int viuos vide
tur ei ↄceſſum oē peculiū eſſe ꝟ ipo qꝺ nō ad
mittiꝫ niſi in quibus caſibꝫ facta eſt manumiſ=
ſio int viuos pinde habeꝫ ac ſi facta ſit in codi
cillis ut·ꝰ·laꝫ·lib·toll·§·ſcimus et·§·ꝫ ⁊ ſi quis
Si aūt quis manumittaꝫ in vltima volūtate re
maneret peculium penes ſuceſſores manumit
tētis· niſi ſpecialiꝫ fuerit datum manumiſſo· et
eſt ratio ſcd̄m quoſdam· qꝛ in pmo caſu manu=
miſſor eſt habiturus opas· vnde benignꝰ cum
eo agere pſumitur· In ſecundo aūt caſu nihil
oino eſt habiturus ab eo vel ea eſt ratio· quia
cum is qui manumittit inter viuos· largam et
amplam licentiam habeat auferendi peculiū
nec auffert tacite videtur ↄcedere· ꝫ is qui libͥ=
tatem relinquit poſt teſtamentum vel codicil=
lum ↄpoſitum ideo non videtur tacite ↄcedere
quia ſepiſſime contingit ut poſtea nec velle
poſſit nec nolle· ⁊ eſt ar·ꝫ· qui te·fa·poſ·l·hac
cō·§· at cum ⁊ in autñ· de triente ⁊ ſemiſ·§·il=
lud qꝫ ibi aut ꝓ tumultu mortis ⁊ē

De ſenatuſcōſulto claudiano tollēdo

QVia ſenatus ↄſul·claudianũ loquebatur ↄtra libertatem dicam⁹ ꝺ eo tollendo Erat olim ꝑ vniũſitatem miſerabilis acq̃ſitio et miſerabilier libertatis amiſſio ex ſenatuſ·ↄſul·claudiano·mulier eñ libera ſeruuli amore capta vel bacbata·ſi ei denũciatũ eſſet a dño·ne ↄmiſceret̃ ſeruo ſuo et iudex ſup eo admonuiſſꝫ eã nec ipa acq̃eſcet̃ ſuã ſubſtantiam ꝑdebat ⁊ libertatem amittebat·fiebat eñ ancilla dñi denũciantis ꝙ quia viſuꝫ eſt indigniſſimũ ſublatũ eſt ut·ĵ·e·l·i·nihil eſt eñ furore amoris vehemẽti⁹ ut i autẽ·quibꝫ me·na·filij efficiũtur legi·§·illud q̃ꝫ ⁊ habꝫ ſua tela cupido·⁊ ſpicula figit·amor Itẽ amor trahit ſupos ⁊c̃·

De nudo iure quiritum tollendo

SIcut in libertis trina diſtictio erat vltra diximus de ticia libertate·et de lati·lib·ita et in ſeruis ut in q̃buſdam ſeruis plenum in q̃buſdam ſemiplenũ in q̃buſdam nudum et ſiccũ dñium·i·ſine vtilitate aliq̃ haberẽt q̃d totũ tollẽdũ eſt·⁊ ideo dicit de nudo·ſ·d ñio tollendo ex iur̃·quiritũ·i·rhomanorum Eſt eñ vna in ſeruis omibus hodie ↄſonãtia·ut in oibus plene potiamur dñio ⁊ ſeruoꝝ et aliarum rerum ut·ĵ·e·l·vna et inſtĩ·de iur̃·per·in fi·t·

De vſucapione pro emptore vel tranſactõne

EXplicuim⁹ in ſupioribꝫ de iur̃·agendi q̃d ꝓditum eſt ad impugnãduꝫ·Nũc audiam⁹ de eo iure q̃d ↄpetit ad defẽdendum et q꞉ reus in iudicio ſe defendit ꝑ excep·ſine lon·tpis·vel lẽgiſſimi pſcripc̃·ꝑ q̃ꝫ vſucapionẽ q̃ ⁊ ipa qualem·q̃lem defacto parit excepc̃·ut·ſ̃·ꝺ iur̃·do·in rebꝫ cõſtat qꝫ q꞉ vſucapio dignior eſt quã pſcriptio dicamus p̃mum de vſuc̃· Vel aliter diximus ꝺ pſcript̃·gemina q̃ minuit ſtatũ·Nũc audiam⁹ de pſcriptõne que tuet̃ patrimonium·Et q꞉ titulo ꝓ emptore frequenti⁹ vſucapit̃ Dicam⁹ de vſuca·ꝓ emptore·et q꞉ emptõi ſifis eſt tranſactio quippe ſicut in ẽptione abeſt p̃cium·Ita in tranſactiõe abeſt·actio ꝓpter rem datã ꝓmiſſam ue Ideo annectam⁹ ꝺ vſucapione ꝓ tranſactõe tractaturi Itaqꝫ de vſucapione videam⁹·q̃re vſucapio ſit introducta·Et quid ipa ſit Et quis poſſit vſucape·et qui non Et quas res poſſit vl̃ nõ poſſit Et que ſint neceſſaria in vſucapione·quiſ ſit effect⁹ eius Eſt aũt inducta vſucapio bono pu·i·vtilitate pub·ↄtra eq̃tatem naturaleꝫ ſicut ⁊ ſuitutes·Et in vſuc̃·ratione·ſ·quarundam reꝝ dñia diu et fere ſemp incerta eſſent quod ſufficeret̃ dñis ad acq̃rendas ſuas res ſtatuti tpis ſpacium ut·ff·e·l·i·et inſtĩ·de vſuc̃·in prin·t·⁊ maxime in·l·illa furtum et in·l·quãq̃ tenet·vel inducta eſt·ut aliq̃s eſſet litiũ finis vt·ff·ꝓ ſuo·l·vlti· Et aũt vſucapc̃·adiectio vel acq̃ſitio dñij ꝑ ↄtinuatõꝫ poſſeſſionis temporis lege diffiniti·vt·ff·ꝺ vſuc̃·l·iij·Et ponit̃ in diffinitiõe nomẽ vſuc̃·tam ꝓ vſucapione rerum mobilium quã pſcriptõne imobilium nẽpe olim rerum imobilium pſcriptio dicebat̃ vſuc̃·ſicut et mobilium acq̃ſitio·ꝫ eñ licet attendere·in·ff·ꝑ totum·t·de vſuc̃·⁊ maxime in·l·illa furtum ⁊·l·q̃ rem ⁊ ꝙ dicit temporis lege diffiniti ideo dicit·q꞉ hodie aliud ſpacium diffinitum eſt q̃ fuerat olim Nam in vſucaptione rerum mobiliũ diffinituꝫ eſt trienniũ·in vſucap̃·imobiliũ ſtatuit̃ decẽnium inẽ p̃ntes·xx·inter abſentes ut inſtĩ·ꝺ vſuc̃·i·ꝭ·⁊ eſt vtrũqꝫ tẽpus ↄtinuũ ut·ff·de vſuc̃·l·nũq̃·§·i· Vſucapere poteſt patfa·filiuſfa⁊ marie miles in caſtris queſitum vſuc̃·⁊ pupillus ſi tutore autore cepit poſſidẽ vſucapit ſine tutore auct·ſi habeat aĩmum poſſidendi poterit vſucape·Furioſus aũt non poteſt incipe poſſidẽ ꝑ ſe ⁊ ita nõ incipit vſucape Quod aũt añ furorem cepit poſſidere poteſt vſucape ut·ff·ꝺ vſuc̃·l·ſequit̃·§·i·⁊·ij·⁊·iij· Illud certũ eſt q̃d cum ſeruus nihil poſſit poſſidere·ꝫ nihil poteſt vſucape vt·ff·ꝺ vſucapc̃·l·ſequitur·§·ſeruus·Dñs autẽ ea q̃ ſerui peculiarit̃ nacti ſunt ⁊ ignorans vſucapit et eſt ſpẽale in peculiaribꝫ rebꝫ ut in eis ꝓcedat vſucap̃·dño ignorante·etiam ſi dñs fuerit furioſuꝫ vl̃ infans ut·ff·ꝺ vſuc̃·l·labeo ⁊ ꝓ ſoluto·l·ij ⁊ ꝺ acquir̃·poſ·l·i·§·ſi acquirim⁹ Itẽ et hereditas ↄplet vſuc̃·a defuncto ceptã Non aũt poteſt vſucapio inchoari iacente hereditate Sed demũ adita ea ut·ff·ꝺ vſuc̃·l·nũquã·§·vacuũ ⁊·l·iuſto·⁊·§·nondũ et·l·vl̃·§·vl̃· Vſucapi poſſunt regulariter ea que corporalia ſunt Nam incorporalia nõ vſucapiuntur ut·ff·de acquir̃·re·do·l·ſeruus·§·incorpales·ꝫ adũbium maxime abundat in·ff·de vſucap̃·l·vſuc̃·Vl̃ dic incorpalia accipe vſucapionẽ·q̃ñ qꝫ ut dixim⁹ in ſeruitutibꝫ q̃ habent cõtinuam cauſam ut notauimus·ſ̃·de ſuitute·et aqua Item licet nõ vſucapiant̃ ſuitutes ꝑ ſe tñ vſucapiunt̃ cũ re cui accidũt·Nam qui vſucapit domũ vel agrum vſucapit etiam ſuitutes debitas domui vel agro ut·ff·ꝺ vſuca·l·ſi aliena·§·i· Item libertates oim ſeruitutũ vſucap̃iũtur ut·ĵ·pſcript̃·long·t·l·vlt· Vſucapi ꝓpe dicũtur mobilia vel ſe mouentia·Nam imobilia dicunt̃ pſcribi ut·ĵ·in quibꝫ·cau·ceſſat·longi·t·pſ̃·l·ij·neqꝫ diſtiguũtur res italice a ꝓuicialibꝫ vel econũſo ut·ĵ·ꝺ vſuc̃·tranſf̃·l·vna Licet aũt dixerim vſuc̃·poſſe corporalia·Fallit tñ in q̃buſdam ꝓpter viciũ rei·vt q꞉ res furtiua eſt vel vi expulſiua vel ablatiua poſſeſſa vt inſtĩ·de vſuc̃ §·furtiue ⁊·§·ꝙ aũt·Nam aliud ẽ i re ui ↄpulſiua poſſeſſa ut·ſ̃·ꝙ me·ca·l·ſi vi·ꝫ ita niſi res furtiua in poteſtate mei ſcientis reuerſa fuerit vl̃ q̃ſi fuerit reuerſa et ita ꝙ nõ poſſit a me auelli poſſeſſio vl̃ q̃ſi reuerſa q̃d eſt ſi accepim aĩus extimatõeꝫ et neceſſe eſt reuerti eam in poteſtatẽ dñi vl̃ quaſi dñi ut tutoris vel curator·non tñ ſi ipẽ tutor vel curator

furripuerit et vendiderit videt̃ eſſe purgatum
viciũ ut·ff·d̃ vſuc̃·l·ſequit̃·§·ſi pupilli ꝛ·§·tunc
Si aũt furripiatur creditori · debet reuerti in
poteſtatẽ debitoris qui dñs eſt rei Nam ſi obli
gauit rem alienam ſufficit venire eam in po=
teſtatem creditoris ut·ff·d̃ vſuc̃·l·ſequit̃·§·ꝙ
aũt et ꝓ ſoluto·l·vlti · Sed vbi debitor credi=
tori furripuit rem ſuam quã pignori obligauit
nõ eſt ea res furtiua licet debitor teneat̃ credi
tori actõe furti Eſt eñ res in dñi poteſtatem
reuerſa · Sed ſi debitor obligaſſet rem alienã
et eandem furripet creditori · Oporteret eam
redire in poteſtatẽ creditoris ut purgatũ ſit
vicium·ut·ff·d̃ vſuc̃·l·ſequit̃·§·ſi rem ꝛ ꝓ emp
tore·l·ſi rem ¶ Nõ aũt ſi ſeruo meo furripiat̃
res peculiaris diſtinguit̃·vtrũ me ſciente an
ignorante Si me ſciente oportet ut me ſciente
recupet ſeruus nec ſufficit ſi me ignorante re=
cupet Si vero me ignorante ſiue me ſciente ſer
uus ſiue ignorante recupat poſſeſſionẽ purga=
tur vicium·niſi in peculio eſſe volui·tunc enim
oportẽt ut ſciã Vbi vͦo ab extraneo res mihi
furripiat̃ aliqua peculiaris oportet ut me ſciẽ=
te redeat in poteſtatẽ meã niſi in peculio eſſe
volui Tũc eñ etiã ſi ignorante me ad ſeruum
puemat purgat̃ viciũ·ꝛ ꝓbant̃ h̃ ff·d̃ vſuc̃·l·
ſequitur·§·labeo ¶ Quid aũt ſi ſeruus meus
furripiat mihi· Diſtigue vtrũ rem dñicam an
peculiarem ſi dñicam ſtatim eſt furtiua non
tñ dñs amittit poſſeſſionem quã diu apud ſer
uum res eſt·et h̃ eſt ratio quare videam̃ fugi=
tiuũ poſſidẽ ꝙ is queãdmodũ aliaꝝ rerũ poſ
ſeſſionẽ interuertere non poteſt·ita nec ſuã po
teſt ut·ff·d̃ acquir̃·poſ·l·rem·q̃ et d̃ furt̃·l·ſer
ui ꝛ filij ꝛ inſtit̃·de ob·q̃ ex deli·naſ̃·§·hi ¶ Eſt
ergo exigendum ut purget̃ vicium·ꝙ ita ce=
pim habere rem queãdmodum habui anteꝗ̃
furripet̃ niſi cum rẽ ſcirem in peculium ſibi ha
bere ꝯceſſi ut·ff d̃ vſuc̃·l·ſequit̃·§· item ſi eaꝫ
rem ·Si aũt ſeruus furripiat mihi rem peculia
rem ꝗ̃diu eam retinet ꝯdictio rei non mutat̃
Sed ſi alij tradiderit furtũ faciet et ea res erit
furtiua ut·ff·de fur·l·intdum·§·cũ aũt et pur
gabit̃ h̃ vicium ita ſicut ſupra dictum eſt in re
dñica Nõ aũt dictum eſt in reb̃ furtiuis ſer=
uat̃ ꝛ in his que nata ſunt ex eis ut in ꝑtu an=
cille furtiue·de quo plene dici·s̃·in ſũma d̃ fur
tis ꝛ·§·amplius ibi quid ſi ex re furtiua ¶ Circa
quẽ notandũ eſt·q: qñqꝫ eſt furtiuus·ꝛ eius no=
mine ꝯpetit actio furti·ut ſi p̃gnantem ancil=
lam furripio vl̃ nõ p̃gnantem ·Si tñ apud me
ꝯcepit et pepit Si vero apud me ꝯcepit et pe=
pererit apud bone fi·poſ·furtiuus eſt ſed eius
nomine non datur actio furti· ¶ Idem dico
in vacca furtiua non obſtante eo ꝙ dicitur·ff
d̃ vſuc̃·ſi aliena ·§·i·q: illud puto corrigi in·ff·
de furtis ꝙ vas·§·ſi ancilla·ꝛ in iſtis caſib̃ cer
tum eſt partum ut fetum vſucapi nõ poſſe ob
ſtante vicio rei nec eſt furtiuus·nec eius nõie
dat̃ actio furti ſi ꝯcepit et pepit penes bone fi=
dei poſ· Et tũc ſi q̃ras vſucapi poſſit a bone fi=
dei poſ·furtiue ancille partus vel nõ attenden=
dum eſt Sciuerit h̃ bone fi·poſ·matrẽ alienam
anteꝗ̃ ꝯcepit ꝛ tũc nõ vſucaperet an poſt ꝗ̃
ꝯcepit et tũc ſi ſciat ſimpliciter alienã nõ furti
uam nõ impedit̃ vſuc̃·ut·ff·d̃ vſuc̃·ſequit̃·§·de
illo et·§·ſi anteꝗ̃ ꝛ·l·iuſto·§·ſi poſſeſſiõis et·s̃·
de furtis·l·ancille et·§·e·l·iij·Si vero anteꝗ̃ pa
riat ſciat furtiuaꝫ impedit̃ vſuc̃·ſi poſtea quaꝫ
pepit ſciat matrẽ furtiuaꝫ interpellatur vſuca=
pio·niſi dñm certificauit ſe habere ancillaꝫ et
ꝑtum eius et ut ſi habet ius ꝙ ipſe ꝯponatur ꝛ
ipſe reſpondebit·al̃·ꝯtra niſi cum poſſet certifi
caẽ dñm Et h̃ eſt valde notandũ·q: poſterior
ſciẽtia in partu impedit vſucapionẽ·hic quia
in ꝑtu ꝯmittit̃ furtum·nec eñ in eo habebaꝫ
·t·licet haberem in matre ut·ff· ꝓ ſuo ſi ancil
la ſecus puto ſi in eo haberem titulũ ¶ Impe
diunt̃ etiam qñqꝫ corpalia vſuc̃· ꝓpter delicta
ꝑſonarum ut eſt in re p̃ſidi data ꝯtra·l·iuliam
repeti· Nec eñ vſucapit̃ ꝑuſꝗ̃ in poteſtate
eius a quo extorta ſit res heredis ſue eius vetãt
ut·ff·ad·le·iuliam repe·l·pnſt ¶ Dicũt quidaꝫ
et illa eſſe vicia rerum ·ſcꝫ clamdeſtinitas p̃ca
rium Sed ꝛ id non ꝓbat̃ lege Nam p̃caria iu=
ſta quid eſt q: eſt cum dñi voluntate ut·ff·cõi
di·l·cõi·di·§·inter p̃dones· Item ſubtilit̃ ꝓſpi
cienti licet clamdeſtina dicat̃ poſſeſſio· Nõ tñ
dicit̃ clamdeſtina res ut·ff·d̃ acquir̃·poſ·l·clã·
Litigioſa aũt res ñ eſt vicioſa ut·s̃·de p̃ſcript̃·
lon·t·l·i· ¶ Impedit̃ etiam vſuc̃· ꝓpter naturã
rei que nõ poteſt eſſe i alicuius dñio ·ut i libero
hoie Item ꝓpter fauorẽ religionis ut in reb̃
ſacriſ·et re·ut inſtit̃·d̃ vſuc̃·§·i· ¶ Itẽ ꝓpter
publicum vſum ut in cãpo marcio ·et theatro
et arena ciuitatis veronẽſium vl̃ alterius ut·ff·
de vſuc̃·l·vſuc̃· ¶ Impedit̃ etiam qñqꝫ vſuc̃·rei·
quia ꝓhibitum eſt rẽ alienari ꝑuilegio ꝑſone
ut in minore·xxv·an·vbicũqꝫ eñ ꝓhibet̃ alie
natio et vſuc̃·ut·ff·de fundo do·l·ſi fundũ et·s̃·
de admi·tu·l·lex· Et in q̃bus caſib̃ i int̃·re·non
eſt ne·l·vlti·idem dici poteſt et in fiſcalib̃ re=
bus·nec eñ res fiſci vſucapi poteſt ·Si tamen
bona vacantia delata erant fiſco et nondũ ſibi
erant nũciata·et tũc aliquis emerit ex bonis il
lis bona fide vſuc̃·rem mobilem triẽnio imobi
lem decẽnio vel viginti an·ut inſtit̃·de vſuc̃·§·
res fiſci· Vbi aũt quis nõ habet in bonis vacã
tib̃·t·poteſt ſe tueri ꝯtra fiſcũ p̃ſcript̃·xx·an·
ab eo tempore ꝯputandoꝝ q̃ cepit poſſidere
et bona cepint eſſe vacantia·nam ſi velit ꝯpu=
tare p̃ſcriptõeꝫ ab eo tpe q̃ fiſco denũciatum
eſt bona eſſe vacãtia ſufficiet q̃driẽnium ut·c̃·
de quadri·p̃·l·i·ꝛ·ff·de iur̃·fiſ·l·i·§·diuus et ·§·
p̃ſcript̃·ꝛ·ff·de diũ·ꝛ·t·p̃·l·int̃· ¶ Nõ aũt di=
ctum eſt in reb̃ fiſcalib̃ forte ꝛ in reb̃ ciuita
tum ſeruabit̃·licet non ſint in vſu publico · Nã
que ſunt in vſu publico nullo tpe p̃ſcribuntur
etiam q̃dragínta an·ut·ff·de ma·p·l·ma·pub·q̃
aũt nõ ſunt in vſu publico nõ vſucapiũtur·x·vl̃
·xx·an·ſꝫ·xl·an·vel centũ ut·c̃·de p̃ſcriptõne·xl·
an·oĩs ꝛ·s̃·de ſacro ſanc·ꝛ·l·vlt· ¶ In rebus
aũt eccleſiaſticis licꝫ interdicta ſit alienatio et ita
vſuc̃·x·vl̃ vicẽnij·non tñ eſt interdicta vſucapio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

trienij ut· ꝯ· de ſacro· ſanc· ⁊ aut· quas actōnes
Item ꝓpter publicam vtilitatē ꝓhibeť alie=
natō rei et ita vſuc· rei· ut i fūdo dotali ut· ff· ꝺ
fundo do· ſi fundum Et idem eſt vbicūqȝ curio
ſus lector inuenieť aliq̄ ratione ꝓhibitam alie
nationeȝ a lege ¶ Sunt aūt in vſucapione hec
tria neceſſaria· ſcȝ ꝙ res in ſe nō habeat viciū
vel quaſi vicium ꝺ q̄bus· ꝯ· plene dictū eſt Iteȝ
vt ille qui ivſuc· hēat bonā fidem Item ꝙ ha
beat iuſtum· t· ut inſtit· ꝺ vſuc· §· nouiſſime
Quid eſt bona fides· ſ· qꝺ credat tradentē eſſe
dn̄m vel habere ius diſtrahēdi ut· ff· ꝺ ꝯ· ſi· l·
bone fi· Et hꝫ bona fides ſemp p̄ſumiť niſi ꝓbe
tur ꝯtrarium· cū lex dicat p̄ſumi ignorantiam
niſi ꝓbeť ſcia ut· ff· ꝺ ꝓbac· l· verius ¶ Quan=
doqȝ tamen p̄ſumiť ꝯtrarium ꝓpť denūciatōis
vigorem· ut quia denūciatum eſt alicui ne eme
ret ut· ꝯ· de rei ven· ſi fundū vel quia aliq̄s mer
cať ꝯtra interdicta le· ut· ꝯ· de agri· ⁊ cen· quē=
admodū vľ q: emit quis a ꝓcuratore meo per
colluſionem vel q: emiſti· a me luxurioſo cū ſci=
res me ꝓtinus daturū ſcorto pecuniā ut· ff· de
vſuc· ꝓ empť· l· q̄ fundū· §· qui ſciens ⁊· l· ſi quis
iuriſ aūt ignorantia nō ꝓdeſt· ut quis videatur
bona fide ut· ff· e· l· ij· §· ſi a pu· ⁊ de vſuca· l· nūq̄
¶ Exigiť hec bona fides in principio tradi=
tionis· nō exigiť tpe ꝯtractus niſi in emptione
vbi ⁊ tempore emptōis ⁊ tpe traditōis exigi=
tur bona fides ut· ff· ꝓ ſoluto· l· pnſť ⁊ ꝓ emp=
ti· l· ij· i· ꝛc· Et ſeľ hita bona fides in p̄n· nō in=
terrūpitur ex poſteriore aliene rei ſcia ut· ꝯ· de
vſuc· tranſfor· l· vna· ſ· vſucapientis vel vniūſa
lis ſucceſſionis ſec⁹ in ſingulari ut· ꝯ· e §· diui=
na ⁊· ff· e· l· ij· §· ſi eam nec dico fieri furtum· vľ
fieri rem furtiuaȝ ex poſteriore ſcia· ꝓpter iu=
ſtum iniciū Nam nec executor furti teneť qui
rem vendit cōtra dn̄i voluntatē ſaluo eo· ꝙ· ꝯ·
in ꝓtu dixi bona fides exigiť ementis noīe ſuo
Nam ſi emerit quis noīe alieno ut q: ꝓcurator
erat vel ſeru⁹· ⁊ emit noīe ſuo vel noīe peculi=
ari in cui⁹ pſona ꝯſiderari debeat ſcia vel igno
rantia diſtingue ut notauim⁹· ꝯ· de edil· edic·
act· §· ſi aūt q̄ras Item exigiť bona fides ven=
dentis cū diſtinctōe tn̄· ut in autn̄· ut ſpō· lar·
· §· rurſus Quādoqȝ tn̄ ſpēale eſt ut licet quis
hēat ſciaȝ rei aliene in principio nihilomi⁹ vſu
capiat et hec eſt ꝓpť decretū iudic· ut ſi te con
ueni noxali actōne ꝓ ſeruo alieno quē poſſides
et eum mihi ꝓ noxa dediſti cū ſcirem alienum
eſſe ut· ff· de nox· l· ḡnaliter ¶ Item exigitur in
vſucap· t· ut dictum eſt· ff· ꝺ vſuc· l· celſus· titu
lum accipe oīeȝ quo ſolet acq̄ri dn̄ium ut ꝓ ſo
luto ꝓ emptore ꝓ tranſacto ꝓ donato ꝓ dere
licto ꝓ legato· ꝓ dote ꝓ ſuo· de q̄bus ſpēales
ſunt tituli· ꝯ· et in· ff· ⁊ idē ex quacūqȝ cā acq̄riť
dn̄ium ſi fiat traditio a dn̄o· nam ſi fiat a non
dn̄o ꝓatur iuſta cā vſucapiēdi ut· ff· de public·
· l· i· ⁊ inſtit· de act· §· alie Nūqȝ tamen ⁊ ſi non
ſubſit· t· ſufficit iuſt⁹ error ad vſuc· Nam ſi for=
te ſeru⁹ vľ ꝓcurator cui ementā rem mandaſ
ſet quis pſuaſerit ei ſe emiſſe atqȝ ita tdiderit
vſucapit· ſequiť vľ ꝓ ſuo ut dicunt quidā vľ ꝓ
emptore ut puto ut africani Reſponſio ꝯueni=
at titulo ut· ff· e· l· ꝙ vulgo· Item eſt ⁊ ſi eme=
rit quis a furioſo quē putabat ſane mētis eſſe
vel a pupillo q̄ȝ putabat puberē eſſe vt· ff· e· l·
· ij· §· ſi a pupillo et de vſuc· l· pignori · §· i· ¶ Idē
eſt ⁊ i vſuc· ꝓ legato· Nam ſi mihi legatū eſt
et idem ademptum eſt in codicillis qꝺ tn̄ neſcio
ꝓ legato vſuc· Item ⁊ ſi in noīe erit dubitatio
veluti ſi ticio legatum ſit cū duo ſint ticij· ⁊ al=
ter eoꝝ de ſe cogitatum extimauerit falſo
Itemqȝ eſt ⁊ ſi errando in facto credidit te=
ſtamentū ſolēne· qꝺ nō erat· nam vſucapiā ꝓ
legato ut· ff· ꝓ legato· l· ꝓ legato et · l· vlť· hꝫ
idem etiam aſſignari poteſt in vſucapione pro
herede Nam ſi quis iuſtā cauſaȝ habuerit exti
mandi ſe heredē· vel bonoꝝ poſ· extitiſſe dn̄o
fundum ꝓ herede poſſidebit et vſucap· ut· ff· ꝺ
vſuc· l· nō ſolum· §· ꝙ vulgo· Et idē aſſignať in
vſuc· ꝓ ſoluto· Nam ſi credā me tibi debē tra=
dam· vſucapies ꝓ ſoluto ita tamen ſi putabas
tibi debitam eſſe· hoc tn̄ fallit in emptōe· nam
ſi putem me tibi ex cauſa venditi· teneri et tra
dam· nō vſucapies Et eſt rō· q: in ceteris con=
tractib⁹ ſolutōis temp⁹ inſpiciť In emptōne
aūt temp⁹ ꝯtract⁹ ⁊ temp⁹ traditōis ſpectať
ſi ergo vtroqȝ illoꝝ tpe nō fuerit bone fi· non
vſucapit ꝓ emptore· vel ꝓ ſoluto ut· ff· ꝓ ſolu
to · l· i· ⁊· l· iij· bonam aūt nō diciť habere fidē
vel malā tpe ꝯtractus qui nullomō ꝯtraxerit
Que aūt dicta ſunt in ſpēalib⁹ caſib⁹ ꝓpter iu=
ſtam ignorantiā voluerūt quidā extendere ad
oīeȝ· t· vbicunqȝ iuſtus error inuenit· Etiaȝ ſi
id nō repiať lege ſꝫ id nō puto· quia ſupior re=
gula dicit ꝯtriū tibi nō derogo niſi in caſib⁹ p̄=
dictis· ⁊ alijs qui in lege repiūtur· nec eni ſpēa
lia trahenda ſunt ad ꝯſequētiaȝ ut· de re iu· l·
qua ꝓpter et· l· qꝺ ꝯtra ¶ Item neceſſariū eſt
quartum in vſuc· hꝫ eſt rei traditio Nā cū vſu=
capio nō ꝓcedat ſine poſſeſſione ut· ff· de vſuc·
· l· ſine poſſeſſione· et poſſeſſionem quis nō ha=
beat ſine traditōne ut· ꝯ· de pactis· l· traditōis
et· ꝯ· de rei ven· l· ſeruum emptum ⁊ in· ff· de re
rum di· §· p traditōeȝ q̄ traditio eſt neceſſaria
Traditōȝ accipiet vľ q̄ſi traditōeȝ ut que p̄ſu
mitur ꝓpter patientiam ⁊ ſcientiā vel ſimilia
ut· ff· ꝓ legato · l· pnſť· Item ⁊ vbi aliquis ſi=
ne vicio ſuo nanciſciť poſſeſſionē ut in ꝓ dereli=
cto ¶ Item exigiť quitum in vſuc· i· ut poſſeſ=
ſio ſit ꝯtinua a p̄n· vſqȝ ad fi· ſi eni interrūpatur
naturaliť ut q: aliquis deſijt poſſidē· vel ciuili=
ter· quia facta eſt liť· ꝯť· non poſſunt ꝯtinuari
tpa p̄ma cum ſequētib⁹ temporib⁹· hinc eſt ꝙ
ſi poſtea nanciſcať poſſeſſioneȝ requiriť ſpaci=
um· xxx· an· vel poſt li· ꝯť· requiriť ſpaciuȝ· xl·
an· ſi tamen ex eo tpe quo recupat quis poſſeſ=
ſionem amiſſam ſit bone fi· forte vſucapit ſta=
tuto tpe· alioquin· xxx· an· ut· ff· ꝺ vſuc· ſi is qui
ꝓ emptore· §· ſi quis bona ⁊· l· naturaliter ⁊ ꝯ·
de p̄ſcripť· xxx· an· l· vlť· Nūqȝ tamē etiā· ſ· poſ=
ſeſſio nō ſit ꝯtinua nihilomi⁹ ꝓficitur vſuc· ut
ecce vſuc· inchoata a defuncto ꝓficitur iacēte
hereditate ut· ff· de vſuc· l· nūquā · §· vacuum

et·l·iuſto·§·nondū·licꝫ poſſeſſor nō ſit in here
ditate ut·ff·ſi quis·t·liber·eſſe iuſ·l·i·§·ſceuo=
la Item eſt in vſuc·regularū vel colūnarum ſi
cum·x·dies ſupeſſent ad eam ɔplendā aliqs in
edificiuꝫ eas ɔgeſſiſſet nihilomi⁹ vſucapiet ſi
edificium poſſederit ut·ff·ð vſuc·l· verum·nec
eñ poſſidetur regula vel colūna in edificio po
ſita ut·ff·ð acquir̄·poſ·l·qui vniūſas et ð vſuc·
·l·eum qui edes· Item poteſt aſſignari in de
bitore qui rem quā cep̄·vſucape pignori tradi
dit creditori vſucap̄·licet eñ nō poſſideat·imo
creditor ut·ff·ð acq̄r̄·poſ·l·i·§·p ſeruū et·l·q̄
pignoris· Fit aūt ɔtinuatio poſſeſſiōis inter
heredem ꝛ teſtatorē et heredē ꝛ hereditatē
Itē int̄ venditorē ꝛ emptorem·et int̄ teſtato
rem ꝛ legatariū· Itē int̄ heredē ꝛ legatariū
et ɔſimilib⁹ pſonis Ita demū ſi null⁹ medio tē=
pore cedit et·ff·de acq̄r̄·poſ·l·pō·§·quitum et
de vſuc·l·poſſeſſio ꝛ·l·id temp⁹ in principio·§·
vlti· Et nota q̄ temp⁹ venditoris ꝓdeſt ēp=
tori quo poſſedit vēditor anteq̄ venderet et
traderet nō quo poſſedit·poſtea ut·ff·ð vſuc·
·l·id temp⁹ et de diū·t·p̄ſ·l·pnſt· Item fit
ɔtinuatio iſtarū poſſeſſionū·ita demū ſi nō ſunt
vicioſe·nam ei que eſt vicioſa non accedit et q̄
vicioſa nō eſt·ꝛ ei q̄ non eſt vicioſa nō accedit
vicioſa·ut·ff·ð acquir̄·poſ·l·pōp·§·vlti· Fit
aūt ɔputatio tp̄is in vſuc·non de momento ad
momentū·ſꝫ cū pue̅nerit ad aliquā horā vltimi
diei pfecta ē vſucapio·ideoqꝫ qui hora vi·die
kal·ian·poſſidere cepit hora vi·noctis pridie
kal·ian·implet vſuc·ut·ff·ð vſuc·l·in vſuc·
Illud notandū eſt·q̄ in vſuc·ꝓ emptore quia
duob⁹ ut dictū eſt temporib⁹ inſpicit̄ bona fi=
des Itē oportet q̄ emptio ſit pura ut·ff·e·
·l·ij·§·ij· Item non vſucapit̄ ꝓ emtore res illa
quā deberis mihi inſolutū ꝓ ea q̄ emi ut·ff·e·
·l·ij·§·cū ſticħ· Nūqꝫ tñ vſucapit̄ ꝓ empto=
re quod nō eſt emptū·vt ecce fund⁹ eſt empt⁹
et ampliores fines poſſeſſi ſunt Totum eñ lon
go tp̄e capit̄·quia vniūſitas ei⁹ poſſidet̄ nō ſin
gule ptes ut·ff·e·l·ij·§·ſꝫ ſi fundus·ħ ſi poſſeſſi
ſunt bona fide cū crederet eſſe vendentis Sec⁹
ſi ip̄e adijcēt ptem alteri⁹ fundi·empto fundo
ſciens nō ɔiūctum empto ut·ff·e·l·cū fundum
·§·i· Item in emptōe nō trāſit dn̄ium niſi p̄
cio ſoluto vł aliter ſatiſfacto ſꝫ alit̄ ɔtrariū eſt
ut inſtit̄·ð re·di·§·vēdite In re tamē imobili
aduocato ꝑp̄t ſuffragiū·tradita exigit̄ ſcrip=
tura tā publica quā puata ut dixim⁹·s̄·de ſuf=
fragio Titulo ꝓ tranſacto vſucapit̄ id q̄ de=
ferenti actōeꝫ tranſactōis cauſa a nō dn̄o pu=
tante ſe dn̄m eſſe traditur Nec eñ iſto titulo
vſucapit̄ id ſup quo t̄nſigit̄· Sꝫ id ꝑpter quod
trāſigitur ut·j̄·e·l·cū ex cauſa et·s̄·tranſactōi=
bus·l·ſi ꝓ fundo· Effect⁹ aūt vſuc·triēnij·ħ
eſt quia ſm̄ oīs querit̄ dn̄ium ut·s̄·de pactis
traditōib⁹ Item ſm̄·M·in vſuc·x·vel·xx·an·
ar·eſt ꝓ eo ī inſtit̄·de vſuc·i·℞·et·ff·de vſuc·
·l·eum qui edes ibi et vniūſitas earū ꝛc·ſꝫ·b·ait
decēnio vł·xx·pncipaliter q̄ri exceptōeꝫ·ſecu n
dario aūt vtile dn̄ium Vn̄ et hec eſt ratio q̄re

vſucapione triēnij·nō tollit̄ hyppothecaria·ſꝫ
tollitur pſcript̄·x·vel·xx·an·ut·j̄·de pignori=
bus vſuca· Et ð pſcript̄·xxx·an·l·ſi quis empti=
onis ꝛ adūſus creditorem·l·diuturnū·

De vſucapione ꝓ donato·

PRo donato uſucapit ille cui donatōis
cauſa a nō dn̄o res tradita eſt·nec ſuf
ficit opinari ſed donatū eſſe oportet
Itē exigit̄ q̄ donatio teneat de iure Si eñ pa
ter filio ſuo fa·donauerit Deinde decedat·fi
lius ꝓ donato nō vſucapiet·q̄ꝛ ratione pote=
ſtatis patrie donatō nulla fuit ut·ff·e·l·i·i·℞·
·§·i·ꝛ·ff·ꝓ herede·l·ij·§·filium niſi heres ratā
habeat donatōneꝫ illam ut·ff·e·l·ſi pater ſꝫ et
vbi hēs ratū non habet fili⁹ forte vſucapi=
et ꝓ q̄ſi legato tacita ɔfirmata donatione ut
dixim⁹·s̄·de donatōne int̄ virū et ux· Plane
int̄ virum et uxorem donatio nō tenet·ſi tamē
donauerit vir uxori rem alienā·ex cui⁹ donati
one nō eſt fact⁹ paupior et mulier credidit do
natōem valere vſucapit ꝓ donato ut·ff·e·l·ſi
vir uxori·et de donatōe int̄ virum et uxoreꝫ·l·
ſꝫ ꝛ ſi ɔſtante niſi ante vſucapionē ɔpletā fiat
diuortium ut·ff·e·l·i·§·item ſi vir Liquet er=
go ex p̄miſſis donatōeꝫ rei aliene tenere ut ſit
iuſtus·t·vſucapiendi·nec obſtat qđ dr̄ ff·ð do
nat·l·in edibus·§·vlt·quia donari no poteſt ni
ſi q̄ eius ſit cui datur ſubaudi ſaltē q̄ ad ꝓpo=
ſitum donātis ut·ff·ð public·quecūqꝫ·§·i·in fi·
Alioquin nō haberet locum vel vſucapio·

De vſucapione ꝓ dote

CIrca vſucapionē ꝓ dote diſtinguen=
dum eſt vtrū dos fuit extimata an in
extimata Si extimata eſt vſucapit̄ ꝓ
emptore·ex q̄ matrimoniū ſecutū eſt de iur̄·ꝛ de
facto·nam ſi de facto nō eſt ſecutū matrimoniū
nec ꝓ emptore nec ꝓ ſuo vſucapitur res·idem
et ſi ſequat̄ ð facto·ſed tñ ð iure non tenebat
cū vir ꝛ vxor errarēt in iure Secus ſi errarent
in facto puta ɔdictōne ſeruili Nam tūc poſſet
ꝓcedere vſuc·ꝓ ſuo ut·ff·e·l·i·§·vlti·et·l·ij·et
de iur̄·do·l·ꝓcuſ· Si aūt dos eſt in extimata
tradita a nō dn̄o vſucapit eam vir ſecuto po=
ſtea matrimonio ð iur̄·ð facto·t·ꝓ dote ſed an̄
matrimonium retradita ea intentione ut ſtati
fiat accipiētis qđ ſemp credendū eſt niſi agat̄
in ɔtrarium vſucapit̄ res pro ſuo non pro dote
vt·ff·e·l·i·

De vſucapione ꝓ herede

VIdeam⁹ q̄n ceſſet vſuc·ꝓ herede et
q̄n locum habeat ꝛ quidē locum non
habet in ſuis heredib⁹·quia ſui here=
des titulum habere nō vident̄ vtpote cū viuo
etiam patre dn̄i quodā mō extiment̄ ut·ff·e·l·
·ij·§·filium et·j̄·e·l·nihil et·ff·ð liber·ꝛ poſt·l·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

in ſuis·licet ſi pater inchoaſſet aliquã rem pro
herede vſucape etiam ipſi pficere poſſunt
Itẽ nõ hȝ locuȝ niſi vbi quis vẽ eſt heres·hic
eſt qđ ſi inſtitut⁹ heres nõ habet factiõeȝ te=
ſtamenti nõ vſuc·p herede ut·ff·e·t·l·vlti·
Inde etiã ɔtingit·qđ ſi is qui vere eſt heres al
teri quẽ putabat coheredem·nec erat p parte
indiuiſa tdidit res hẽditarias q̃s hȝ nõ pce=
dit vſucapio p hẽde vel alio niſi tditio fiat ex
cauſa tranſactõis ut·ff·de vſuca·cum ſolus Si
vero tradat p pte diuiſa pcedet forſan vſuca
pio p ea pte q̃ transferre vult in coheredem
nõ p ea quã putat eſſe coheredis ut·ff·famil
herc·cum putarẽt đ ɔđ·ob·c·da·l·iiij·§·ſubtili
us·nam verum titulum de uoto cum q̃ritur de
vſuc·ut·ff·e·l·pnlt·licȝ impetita hr̃·ɔponenda
ſit ſecus Iuſt⁹ tñ error hĩ ſufficiet p·t·ut dixi
mus·ſ̃·đ vſuc· Item nõ poteſt inchoari niſi
vbi quis deceſſit qui me inſtituit·et hĩ eſt qđ di
cit·ff·e·l·i·p hẽde ex bonis viui nihil poſſet
vſucapi p herede Si eñ ſic gñalit dicẽret bo=
nis viui nõ poſſe vſucapi p hẽde·i·viuẽtis ho
minis res·falſum eſſet Si aũt defunct⁹ malã
fidem vel ſciẽtiaȝ rei aliene habebat·heres au
tẽ bonã·queſitum eſt utrũ p herede vſucape
poſſit qđ quidã ɔceſſerunt ſi vellet incipe tem
pus vſucapionis ex pſona ſua Sec⁹ ſi vteret ac
ceſſione tpis q̃ poſſedit defũct⁹ ut·ĩ·de pſ·lon·
·t·l·i·ꝛ·ff·đ acquir·poſ·l·põp·ſed noſtri docto
res id reprobant illud ɔſiderãtes·qđ lex inẽ=
pretat heredẽ ſuccedere in ſcientiã defuncti ut
ĩ·de fructib₉ et liti·expẽſ·l·ij·et·ff·de diuer·
·t·p̃·l·heres·non g̃ pcedit argumẽtatio alio
rum hic heres hȝ·t·nec eſt res vicioſa ꝛ heres
bone fidei g̃ vſucap·Soluit eñ p intemptõnẽ
tercie q: lex fingit eum male fidei et certe in
vna pſona ſpectat bona fides in pn·poſſeſſio=
nis ut dixim⁹·ſ̃·de vſuc·g̃ idem đbet eſſe in de
functo·et in herede cũ ipſi duo p vna pſona re=
putẽt ut in autñ·đ iur·iur·a moriente·Et ſatis
videt lex ſup hĩ expreſſa·ĩ·e·l·vlt·Facit etiã p
nobis ar·iuliani neceſſariũ a ɔſequẽti deſtru=
cto·ait eñ ex quacũqȝ cauſa q̃s vſucapet ancil
lam ſi nõ eſſȝ furtiua Ex eadem cauſa vſucapet
ptum ancille etiam furtiue apud ſe conceptum
et editum ſi furtiuam eſſe matrẽ ignoret·Sed
hẽs furis nõ vſucapit ptũ ancille furtiue·nec
eius nõie habet publicianã etiam ſi ptendat i=
gnorantiã ex pſona ſua·quia viciorũ defuncti
ſucceſſor eſt ut·ff·de publicis·l·publiciana·§·
idẽ iur·et·§·ptus·g̃ nõ vſucapet matrẽ etiaȝ ſi
nõ eſſet furtiua ſȝ tunc nullũ aliud viciũ obſta=
ret niſi ſcia rei aliene ꝛ ita patet eam impedi=
re vſuc· Itẽ ẽ ar·p nobis a cõtrario ſenſu
qđ dicit lex vicium rei nõ pſonale ſi purgatum
ẽ nõ impedire vſuc·ut·ff·đ vſuc·l·vbi·§·i·g̃ vi=
cium pſonale et purgatũ impedit eaȝ Si q̃ras
vbi g̃ habet locũ vſuc·p hẽde·Reſponſio vbi
defunct⁹ bonam fidem habebat et res nõ erat
vicioſa ſȝ deſtituebat titulo quẽ titulũ·ſ·p he=
rede·q: heres habet recte vſucapi·p herede
ſi eſt heres extrane⁹ nõ ita in ſuo herede ut·ĩ·
dixim⁹ Nec obſtat qđ dicit in·ff·p ſuo·l·pẽe·
loquit eñ cũ emãcipati erant filij·vel cũ vſuca
pio cepta erat a patre·

Cõia de vſucapionibus

Pretractatis vſucapionũ ſpẽalib₉ ſup=
ponit de cõibus·Sciendum eſt igit hĩ
eſſe vſucapionũ cõia ſcȝ qđ quis p ſuo
poſſideat Nam qui ex cõducto poſſidet quãuis
corporalit teneat nõ tamẽ ſibi ſȝ dño rei credit
poſſidere·neqȝ eñ colono vel ɔductori pdiorũ
longe poſſeſſionis pſcriptio q̃rit ut·ĩ·e·l·i· Itẽ
ut bona fides aſſit i inicio alioquin non pcedit
ut·ĩ·e·l·vlt· Item ut res nõ ſit vicioſa vel q̃ſi
vicioſa ut·ĩ·e·l·penlt· Item et alia cõia ſunt q̃
diligent tradidi·ſ̃·de vſucap·p emptore·

De vſucapione trãſformanda đ ſub lata rerum differentia mancipi et ne mancipi·

Ex diũſitate locoꝝ diũſa iura in vſucã
pi·ſtatuebant utpote cũ res imobiles
in pecũia nõ poterãt vſucapi ꝛ ideo di
cebant nemanci·iõ forte quia non videbãtur
pwinciales pdiorum dñi cũ p illis pſtarent an=
nua tributa In italia vero pſtabant res ſolo
biẽnio et ideo dicebant mancipi·nam nec pre=
ſtabant p predijs tributa·Mancipes aũt dicũ
tur alias cõductores ſal·ut·ſ̃·de vec·ꝛ cõi·l·ſi
quis res aũt mobiles ãno vbiqȝ vſucapiebant
Hodie aũt viſum eſt nouã vſucapioni formam
tribuere ut ſic dicam⁹ de vſuc·transformãdis
et đ ſublata differẽtia rerum mancipi et nemã
cipi·i·italicarum ꝛ pwincialiũ quãtuȝ ad vſuc·
et quãtum ad dñij trãſlatõneȝ ut·ĩ·e·hu⁹·l·in
pn·ꝛ in fi·ꝛ inſtit·đ rerum di·§·p traditõeȝ
Hodie g̃ in qualibet tra res mobiles vſucapi=
unt triẽnio imobiles decẽnio vl·xx·iuſto·t·bo
na fide cũ res nõ ſit vicioſa vel q̃ſi Et fit ɔtinu=
atio tpm ſuccedentium ꝛ eoꝝ q̃bus ſuccedit·
de quib₉ omibus plene·ſ̃·diximus de vſuc·pro
emptore·

De acq̃rẽda et retinẽda poſſeſſione

Poſt tractatũ de vſuc·ɔſequẽs eſt ut
audiã⁹ de pſcriptõib₉ ſȝ q: poſſeſſiõis
cauſa eiuſqȝ noticia ptinet ad vſucapi
ones de quibus diximus et ad preſcriptiones
de quibus erit dicẽduȝ nõ incompetent in me
dio tractat⁹ inſeret đ acquirenda ꝛ retinen=
da poſſeſſione Porro vſ̃a vice vel ecñuſo in·ff·
·t·ipzimit de acquirenda ꝛ de amittenda poſ=
ſeſſione verũ in codice ɔuenientius inſcribit de
retinenda poſſeſſione q: vſucapiones et pſcrip
tiones đ q̃bus hĩ agit poſſeſſionis retẽtionem
inducũt amiſſio ſecludit vel certe licet diuerſa
ſint verba ſenſus·tñ idem eſt Cũ eñ intitulat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

de amittenda poſſeſſione ꝗ et de retinenda.i.
ꝗuſqꝫ retineat̃ tādiu em̄ retinetur quādiu nō
amittit̃ Videamꝰ itaqꝫ quid ſit poſſeſſio ⁊ q̄
bus modis et ꝑ quos acquirat̃ ⁊ qualit̃ retine
atur ⁊ amittat̃ Eſt aūt poſſeſſio corporalis rei
detentio corpis et animi item iuris adminicu
lo ocurrente De re corporali iō dixi ·q: incor-
poralia n̄ poſſunt poſſideri neqꝫ vſucapi Neqꝫ
tradi·ꝫ tamen dicunt̃ q̄ſi poſſideri·et quaſi tra
di ꝑ pacientiā ⁊ ꝑ vſum ⁊ ꝓ ea q̄ſi poſſeſſione
dat̃ interdictū de itinere actuqꝫ ꝑuato Forte
et vti poſſidetis vł ſimilia·ut·ff·e·l· poſſideri·i·
ꝓ ·et de acq̄r̄·r̄·do·ſeruus ·§·in corpales ⁊ de
act·empt̄·l·ratio·§·ſi iter ⁊ de ſeruit̃·l·quot̃·
via et ꝯ vſuc̄·l·ſeq̄tur·§·ſi viā ⁊ ꝯ ſeruit̃·ur·ꝑ·
ſi edes·§·libtas ⁊ ſi ſeruitꝰ ven·ſicuti ·§·ariſto·
et ut diximꝰ·ē·ꝯ ſeruit̃·Si ꝗ vbi dicit̃ via poſ-
ſideri ſubaudi q̄ſi Item iō dicit̃ poſſeſſio deten
cio·quia naturaliter tenet̃ ab eo qui inſiſtit ei
Eſt em̄ appellata poſſeſſio ut ait labeo pedum
quaſi poſitio ut·ff·e·l·i·in prin· Item iō dixi
corpis ⁊ animi admiculo ocurrēte quia aliter
nō acquirit̃ poſſeſſio niſi corpe et aio neqꝫ ꝑ ſe
aio·aut ꝑ ſe corpe ut·ff·e·l·poſſideri in prin·⁊
·l·quēadmodū Sꝫ qꝺ dixi de corpe·nō eſt intel
ligendū ut ſemp corpe ſit neceſſariū vel pedi-
bus rei inſiſtere·ſufficit em̄ viſus oculorum et
animi affectus cū tradētis voluntate ad acq̄rē
dū pꝰ·ut·ff·e·l·qꝺ in eo·⁊·l·i·§·pn̄t·et ut pa
tebit ex ſequentibꝰ diligent̃ Nec talis poſ-
ſeſſio quā quis corpore ſuo vł ocuł ⁊ animi af-
fectu adipiſcit̃ naturalis eſt ut·ff·e·l·i·in ꝑn·
·i·ꝯ iuꝛ·naturali qꝺ gentiū appellat̃· Nō dico
ꝯ iure naturali oim aialiuꝫ vt inſtit̃·ꝯ re·di·§·
ꝑ tra dit ōēꝫ Nam irrationalia aialia affectum
poſſidēdi habere nō poſſunt Sic nec furioſi vł
dormientes ut·ff·e·l·i·⁊·§·furioſus et·§·pn̄t·
et h̄ eadem poſſeſſio naturał·ciuilis dici poteſt
approbatōe iuris ciuilis ar·ff·de v̄·ſi·l·legē et
de origine iu·l·ij·in ꝑn·ibi iſqꝫ liber ⁊ ē·⁊·§· po
ſtea cum apiꝰ Nec dico qꝺ due ſunt poſſeſſio-
nes vł ꝓprietates duarū poſſeſſionum imo eſt
vna inducta iuꝛ·gen·et appꝛobata iuꝛ·ciuili
Vbi aūt quis de ꝑdio egredit̃ nec eſt in oſpe-
ctu lex dicit retineri poſſeſſionēꝫ ut·j·e·l· licet
Et intelligūt quidā ciuilem ego naturalē quā
hēbat exiſtēs in ꝑdio·nam ciuilē nō hēbat niſi
naturalē appelles ciuilēꝫ·quia ꝓprobatur a iuꝛ
ciuili Illā tamē naturalē quā retineo aio firmi
ter dico poſſe dici·et vere dicit̃ ciuilis quia iuꝛ
ciuił auctoritate retinet̃ ⁊ ſic dr̄ actio ciuił ꝑ-
toria auctoritate extenſionis ut·ff·ꝯ nox·l·ele
ctio·§·ſi is quē Si aūt me abſente q̄s ingre-
ditur meū ꝑdiū qꝺ poſſideo ciuił iuꝛ·auctorita-
te ut dictum eſt ingreſſus hꝫ naturalē de iuꝛ·
naturali·licet clādeſtinaꝫ ſi ꝑtauit vel debuit
putare ſeſe ꝓhibendū ut·ff·e·l·clam·§·q̄ ad
nūtiat·cū et ōtra eum ⁊ ōtra extraneos hēat
interdictū vti poſſidetis ut·ff·vti poſ·l·i·in ſi·
et·l·ij·⁊ illā naturalē etiā de iure naturali inter
ꝑtatur lex retineri ſolo aio·ſicut in fructuario
dicit̃ quia ei reuertēti ſi nō admittat̃ interdi-
ctum dat̃ vn̄ videt̃ ut·ff·ꝯ vi·⁊·vi·ar·l·iij·§·
vn̄ vi·ꝗ cum repellebat̃ poſſidebat·nam alit̃
nō daretur ei interdictum ut·ff·ꝯ ui·et·ui·ar·l·i·
·§·interdictū aūt h̄·Nec mirū ſi dicā h̄ natura
lem poſſeſſionē retineri aio·quia plurimū mu-
tuat̃ a iure poſſeſſio ut·ff·e·l·poſſeſſio De iuris
adminiculo iō ponit̃ in diffinitione· q: poſſeſſio
q̄nqꝫ habet plurimū iuris ut in ea quā ꝑ ſeruū
in rebꝰ peculiaribꝰ habeo nā illa ſine actu mō
mihi q̄ritur et vſucapio ex ea etiā me ignoran
te procedit poſtliminiū ꝗꝫ porrigit̃ ad eam ut
·ff·ꝯ acquiꝛ·poſ·l·i·§·itē acquirimꝰ ⁊·l·poſſeſ
ſio ⁊·l·ſi me in vacuam·§·ſeruꝰ ⁊ ꝓ ſolute·l·ij·
et ꝯ vſuc̄·iuſto §·vlti· Eſt ⁊ alia poſſeſſio q̄
multū iuris habet ut ea q̄ mihi ꝑ ꝓcuratorem
q̄ritur etiā ignorāti nō tamē vſucapio ꝓcedit
ex ea me ignorante ut·j·e·l·i· Eſt ⁊ alia poſ-
ſeſſio q̄ plurimū habet facti in acquirendo et
parū iuꝛ·in retinendo·q: ſolo aio retinet̃ ut·j·
·e·l·licet Sed in acquirēdo neceſſariꝰ eſt ani-
mꝰ ⁊ actꝰ corpalis ut diximus ⁊ ita exaudit̃
qꝺ eſt·j·e·l·nemo h̄ eadē poſſeſſio plurimū iuꝛ·
habet in q̄bus caſibꝰ ſine apprehenſione dn̄i-
um q̄rimus Primꝰ caſus eſt ſi venditorē iuſſe
rim ponere in ꝑn̄tia mea rem vel ſi ꝓcuratori
meo tradi iuſſerim cū ea res ſit in ꝑn̄tia·vel ſi
cuſtodem poſueri in rem Aliꝰ eſt cum claues
celle vinarie emptori tradent̃ corā horreis·nā
vina vł merces īdite vident̃ ut·ff·e·l·i·§·pn̄t·
et·l·quarūdam ⁊ ꝯ ōtrahen·empt̄·l·clauibus
Aliꝰ eſt cū illud qꝺ meo nōie poſſideo ōſtituo
me poſſidē nōie alieno·nec em̄ muto in cauſam
poſſeſſionis·ꝫ deſino poſſidere ⁊ aliūꝫ poſſeſſo
rem miſterio meo facio·nec idē eſt poſſidere·
et alieno nōie poſſidere·nam is poſſidet· cuius
nōie poſſidet̃ vt·ff·e·l·meo·⁊ ꝯ rei vē·l·q̄daꝫ
mulier· Aliꝰ caſus eſt·cū donatōis cā trado
alicui inſtrumentum ꝑdij·ut·j· de donat̃·l·i·
Aliꝰ caſꝰ ē cū in donatōe vł venditōe vel ſiſi
ōtectu cuiuſcunqꝫ rei euſdē rei retineo vſuꝛ·ut
infra ꝯ donat̃·l·quiſq̄s· Et eſt h̄ vnū mirabile
mūdi·qꝺ in aliū tranſeat dn̄ium ſine poſſeſſio-
ne vł inductione in poſſeſſione·fructuariꝰ em̄
iſte ſibi em̄ naturaliter poſſidet vn̄ ⁊ habet in
terdictū vn̄ vi·Sed reſponderi poteſt huiꝰ rei
cauſaꝫ eſſe neceſſariā ōſequētiam·nā cū recep-
tum ſit me huius rei retinere poſſ· vſufruc·
quia dn̄ium et poſſeſſionem habeo ⁊ iō alterꝰ
nō exigit̃ traditio ꝑ ōſequētiam trāſit dn̄ium
quia donec habeo dn̄iūꝫ vſufructuariꝰ eſſe nō
poſſuꝫ·nec poteſt dici qꝺ ꝓ derelicto dn̄im ha
bere voluerim Ad hanc poſſeſſionē q̄ ꝑ me
mihi q̄ritur nō porrigit̃ fictō poſtliminij·quia
facti eſt nō em̄ iuris ut·ff·q̄bus ex cauſis ma·l·
deniqꝫ ⁊·ff·e·l·cū heredes·§·in his ⁊·l·poſſeſ
ſio·§·qui in aliena ⁊·l·i·in ꝑn· Sed ⁊ verbo ad
miculi iuris in diffinitōe poſito videt̃ ōtrariūꝫ
eſſe qꝺ dr̄ furē ⁊ raptorē poſſidē ut·ff·e·l·rem
Sed dic furem poſſidē iuꝛ·ꝑmittēte·ꝫ non ap-
pꝛobante acq̄ſ rēneꝫ Itē iō ponit̃ in diffini
tōe ꝯ adminiculo iuris·q: ſi adminiculum iuris ob-
uiet vel nō adſit nō dicet̃ quis poſſidere licet

corpore et aio inſiſtat rei ꝫ autez ↄtigit qñqꝫ ꝓpter rem qñqꝫ ꝓpter cauſam ¶ Propter rem ut q2 ſacra eſt res vl religioſa q̄ nec ab ignorāte poſſidet nec a ſciente. licꝫ ↄtēnat religionē vt. ff. e. l. qui vniuſas. §. i. homo liber a ſciente ipm eſſe liberū. licet mentiat nullomō poſſidet vt. ff. e. l. cū hēdes. §. vlti. ¶ Ab eo aūt qui credidit eum ſeruū poteſt poſſideri ꝫ et mala fide liberum hoiez poſſideo ſiue liberū ꝫ alienū ſeruū eſtimo ut. ff. e. l. i. §. ꝫ et p eum ¶ Propē cauſam impedit poſſeſſio ut q2 alius poſſidet ciuiliter vel naturaliter qd ego eodē iure poſſidere volo. duo em̄ in ſolidum ciuilit vel naturaliter nō poſſunt poſſidere. ut. ff. de pcario. l. duo Et. ff. como. ſi ut certo Vn9 ciuilit iſolidū ⁊ alter naturalit in ſolidū poſſidere poteſt ut. ff. vti poſſide. Si duo ⁊ appellat ibi iniuſtaꝫ poſſeſſionem naturalē falſa eoꝝ reprobata ſententia qui dicūt plures in ſoliduꝫ poſſidē ciuiliter non autē naturalit Item ⁊ eoꝝ reprobata opinione qui dixerūt plures nedū ciuilit ꝫ etiaꝫ naturaliter in ſolidum poſſidē. Nā quia naturaliter impediris in eo loco ſtare vel ſedere in quo ego ſto vel ſedeo. ideo ciuilē poſſeſſionem quā habeo alius nō pt habere. ut. ff. e. l. poſſederi. §. ex ↄtrario ¶ Item cum certū ſit dñium apud duos in ſolidum eſſe nō poſſe ut. ff. d caſtrenſi peculio. l. hereditate. §. pat et. ff. ↄmodati. l. ſi. ut certo. §. vlt. ꝗ poſſeſſio ciuilis que cauſa eſt acquirendi dñij vt ex diffinitōe patꝫ duorum in ſolidum nō poteſt eſſe p hoc em̄ ſequeretur ꝙ duo fierēt in ſolidū dñi Nam ſi duo poſſiderēt ciuilit ⁊ eodē momēto inciperēt poſſidere Et ſic vſucapent finito tpe vſucapionis ſtatim fieret qlibet dñs in ſolidū vtqꝫ em̄ rem vſucepit ſic ꝗ vtqꝫ dñs factus eſt p vſucapionem. Sꝫ pt dici qd inuicē ſe impediunt et rōne impoſſibilitatis hoc ↄtingit vt vſucapio non tribuat in ſolidū dñium imo hac rōne iſti vſucaptores ſint dñi p impedimenta ſic p hoiez eſſet eis ambob tradita res ⁊ traditū dñiuꝫ vt ex diffinitōe vſucapionis. ptꝫ ut. ff. de vſuc. l. ij. et inſtit. p q̄s pſonas acq. no. §. d his. nā quot aliqd ꝓhibet ⁊ id ꝓhibitum eſt p qd peruenitur ad illud ut. ff. d ſpon. l. oratio. ¶ Preterea ſi me abſente qs igredit fundū meū nōne habet naturalem poſſeſſionem cū eo aio introierit ſi exeat inde habeat ciuilem ſm eos. ſequitur ꝗ ut vſucapiat qd ſic ꝓbat poſſidet ciuilit et naturalit et ſibi et iuſto. t. poſito qd ab alio emerit. Item nec res eſt vicioſa imo nec etiam clādeſtina poſſeſſio. Pone qd tradens ⁊ accipiens ſe nō ꝓhibēdos putēt iuſta opinione ducti Alioquin eſſet clamdeſtina poſſeſſio vt. ff. e. l. clam. §. qui ad nūdinas et qd vi aūt clam. l. iij. §. vlt. ⁊ l. iiij. vſucap. ergo iſte ut inſtit. d vſuc. §. nouiſſime quod ſi eſt q̄rit ſibi dñium rei mee cum ego poſſideaꝫ ciuilit qd eſt ↄtra legē ut. ff. de reg. iur. id qd noſtrū ⁊ d pſcripē. xxx. an. l. male ⁊ eadē ratione ↄtingeret qd mille faciāt fructus ſuos ⁊ in ſolidū cū ſinguli haberent poſſeſſionē ciuilem et naturalē vel ciuileꝫ

tantū. nec eſſet curandū a quo fruct9 pcipent ut. ff. d vſur. l. qui ſcit. §. pterea Et idem in pluribus ementib9 adūſis poteſt aſſignari. qua em̄ ratione pmus poſſidet ciuilit et naturalit eadem rōne ⁊ ſcius et mileſim9 Preterea ſi is cui res mea me abſente tradit me reūtentem non admittit nō haberē inēdictū vñ vi. ut. ff. de vi. et vi. ar. l. i. §. iij. poſſidere. nec qd vi. aut clam. q2 clā nl factū eſt nec vti poſſidētis nec q2 vi. aut clā. nec pcario poſſidet a me et ita ſm eos falſum eſt qd dicit lex reuertenti non admiſſo dari inēdictum cū ingrediens ciuilit et naturaliter poſſideat ſicqꝫ retinere ſuā nō alij auferre poſſeſſioneꝫ velit vt. ff. d vi ⁊ vi. ar. l. i. §. vi. Item ſtatim illo ingreſſo nō datur dño interdictum. q2 adhuc poſſidebat ut. ff. d vi. l. i. §. eū Si q̄ras qualit ꝗ plures poſſidēt in ſolidū. R. vnus ciuiliter ⁊ alter naturalit Sic em̄ diſtinguntr iura poſſeſſionis vt. ff. de vi. ⁊ vi. ar. l. i. §. deijcit et vti poſ. l. ſi duo ⁊ de pcario. l. ⁊ hꝫ. §. eū Et nota qd ſiue aliqs ſit in re. ſiue nō ſit in re. rē tamē videat nihilominus dr poſſidere naturalit. nam et naturalem acq̄rit ꝓpter viſum vt. ff. e. l. qd in eo. §. ſi venditorē. ꝗ multomagis retinet. ¶ Ciuiliter aūt dicit poſſidere qs cum nec eſt in re. nec res eſt in cōſpectu et ita ſm hoc nō videt qd eodē tpe poſſideat quis ciuiliter ⁊ naturalit qd ⁊ alderic9 dicebat ⁊ ciuilē poſſeſſiōe iē improbe poni dicebat. q2 non eſt vera poſſeſſio. ꝫ ficta vl inēptatiua vel dic naturalem eſſe poſſeſſionē in ptib9 in quibus inſiſto vel video. ciuilē in q̄bus nō inſiſto nec video. p. aūt dicebat nō iō admitti naturalem. q2 res nō eſt in ↄſpectu. ſed certo ſm ꝫ non eſſet ciuilis ſine naturali ¶ Item plures haberent naturalē ſm ꝫ quia ingreſſus fundū habet naturalē ſm eū. ⁊ dñs nihilomi9. Sic ꝗ plures. qd tñ ipe negauit alderic9 al. dicens naturalit duos in ſolidū poſſidere nō poſſe. ꝫ ciuiliter Sunt aūt iſti qui habent ciuilē poſſeſſionem. ſ. ꝓprietari9 qui rem alij ↄceſſit fruendi cauſa vl qui rem ↄceſſit in feudū vl in emphiteoſim. nā ꝓprietari9 ſibi q̄rit poſſeſſionē p ſeruū fructuariū qd nō faceret ſi non poſſideret ut. ff. e. l. i. §. ꝫ ⁊ p eum Fructuari9 vero vel emphiteota aut vaſallus naturalē habet poſſeſſionē ut. ff. e. l. naturalit ⁊ l. poſſeſſor. i. R. Sibi em̄ poſſiderēt rōne iuris qd habent in re. Et idē dico in colono ſi ↄduxit ad nō modicū temp9 cum ⁊ habeat vtilem rei ven. ſic emphiteota ut. ff. ſi ager vecti. vel emphi. l. i. ⁊ de ſupficieb9. l. i. §. qd aūt ¶ Quid ſi alij locarent vel in emphiteoſim ↄcederēt ⁊ ētc nullā habent poſſeſſionem Si aūt ↄduxerit ad modicū temp9 alieno noie poſſidet ⁊ iō nullā habet poſſeſſionem ut. j. de pſcripē. xxx. an. l. ij. ⁊ eſt ꝫ liquid. Cum em̄ per me poſſideat ut inſtit. de inter. §. poſſidē ꝗ aliquā p me habet poſſeſſionē ciuilem. nō q2 eam meo aio retineo ꝗ naturalē quia nulla eſt alia poſſeſſio. Cum igit p me habeat naturaleꝫ ꝗ ipam habeo p eum nec obſtat qd dicit. ff. cōi di. l. cōi di. §. neqꝫ Natalit em̄ alij n ſibi poſſidet

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ut·ẜ·cōia de vſuc·l·qui ex ↄducto ¶ Item cū
naturalem habeam p ſeruū·ſꝫ p colonū ut·ff·
·e·l·ſi id·§·p colonos Et eſt notandū qđ iſti co
loni et ↄmodatarij et depoſitarij fides ſolo aīo
dn̄o retinēt naturalē poſſeſſionē et ſi ſint in re
dū tamē nō exeant de re aīo poſſeſſionis deſe=
rende ut·ff·e·ſi colon⁹ Nam ſi de re exierit aīo
deſerende poſſeſſiōis et forte idō ut alij pateret
loc⁹ apprehēdēdi poſſeſſionē eādē dn̄s amiſit
naturalē p factum coloni ſꝫ retinuāt ciuilez et
in ea malignitas vel ꝓditio coloni nihil oīno
p̄iudicat dn̄o ut ·ī·e·l·vlt· Secus dico ſi colon⁹
alij traderet vel ab alio expellerē tūc em̄ amit=
tam poſſeſſionez oīnez ut·ff·e·l·poſſideri·§·qđ
ſeruus et·l· pegre·§·vlt·ꝛ·l·licet·§·quāuis
Eſt tamē ↄtrarium qđ dicitꝰ·ẜ·qđ cum eo q̄ eſt
in aliena poteſtate·l·ſi ſeru⁹ Sꝫ ibi forte erat
dn̄ica nō peculiaris vel ibi ſeru⁹ nō voluit do=
minū p̄uare oīno poſſeſſione·qꝛ cōceſſit domū
tm̄ ad inhabitādum Et eſt hoc mirabile mag
num qđ admitto poſſeſſionē oīnez p eum q̄ nul
lomō poſſidet ſiue alij·tradat ſiue ab alio ex=
pelatur Ego aūt ꝓprietari⁹ ſolo aīo meo reti=
neo ciuilē ꝛ nō naturalem Satis em̄ mihi opa
tur aīm⁹ ſi retineā ciuilē Colon⁹ āt cū ñ poſſit
retinē ciuilē ſolā retinet naturalē dn̄o ſuo ·fru
ctuarij vō ꝛ ēphiteote ꝛ fides ſibi retinēt na=
ralē ut dictū ē·inſup etiā dicūt quidā eos ha=
bē quādā ciuilē reſpectu naturalꝰ·ſꝫ que vꝰ q̄lis
ſit iſta quedā ciuilis lex nō dicit nec nos intelli
gē poſſum⁹·hꝫ ſufficiāt ad diffinitōez poſſeſſiōis
Et ſcio qđ aliꝰ q̄nq3 diffiniui·ꝛ aliꝰ audiui diffi
niri a dn̄o meo·ſꝫ p̄dicta diffinitio deriuatōi ꝛ
ↄpoſitōi poſſeſſiōis ꝛ legibꝰ magis accedit·de
finitō dn̄i mei hꝫ erat· poſſeſſio eſt ius q̄ddam
rem detinendi ſibi·mea p̄oꝛ eſt hꝫ Poſſeſſio eſt
ius quoddā q̄quis corporalem rē vere vel in=
terp̄tatiue ſibi habeat ¶ Acquiritꝰ aūt poſſeſſio ut
ab antiq̄ſſimo mō incipiam⁹ p apprehenſionez
earum rerū que nulli⁹ ſunt ut·ff·e·l·i·in p̄n·et
·l·poſſideri·§· item feras·ꝛ de acq̄r·r̄·do·l·i·ꝛ
eſt ſpēale ut dn̄ium nō acquiratꝰ ſine poſſeſſiōe
Sꝫ ſecus in amiſſione poſſeſſionis Quid em̄ ſi
fera mea mihi ſurripiatur dn̄iuz retineo·ſꝫ poſ
ſeſſionē amitto ut·ff·e·l·rem licet q̄dam dicāt
idem in amiſſione Item q̄ritur p quēcunq3 qui
meo noīe ſit in poſſeſſione ut·ff·e·l·qđ meo
Item traditōe ut·ff·e·l·poſſideri·§· genera
Item furto q̄ritur poſſeſſio furti cui⁹ ciuilis in
ciuilis dici poteſt poſſeſſio· nec em̄ ad ſūmam
poſſeſſionis refert iuſte an iniuſte quis poſſide=
ac·ff·e·l·poſſideri·§·ex ↄtrario et·l·rem ¶ Itē
acquiritꝰ poſſeſſio ex decreto ſcđo·in cā dāpni
infecti·vel alꝰ vbi res adiudicatꝰ ꝓ debito pri=
mū em̄ decretū non ↄſtituit poſſeſſionē·ſi quis
rei ſeruande cauſa vel damni infecti·vꝰ muli=
er cauſa ventris mittatꝰ in poſſeſſionem· ſꝫ ma
gis cuſtodia rerum ꝛ obſeruatio ↄcedit ut·ff·
·e·l·poſſideri·§·vlt·ꝛ·l·iuſte et de dāno infec·
·l·ſi finita·i·ſꝫ·§·iulꝰ Item acq̄ritur p pacien
tiam vt ſi eo ſciente ꝛ paciſcēte qui mihi ven=
didit vꝰ alio mō alienare ↄuenerit fieri in poſ

ſeſſione oīa q̄ ut dn̄s geſſi ut·ī·e·ij·ꝛ ff·ſi ſerui·
ven·l·ſi a te ¶ Item acq̄ritur poſſeſſio aīo ſolo
ut·ẜ·dixi in diffinitōe poſſeſſionis Itē acquiri
tur poſſeſſio p traditōez pignoris ciuilis et na=
turalis Nam debitor oīno nō poſſidet·ſꝫ tamen
quātum ad vſuc·ꝛ ad euitandā ſatiſdatōez de
bitor poſſidē videtꝰ ut·ff·e·l·i·§· p ſeruū ꝛ·l·q̄
pignoris et qui ſatiſda·con ·l·ſciendū·§·credi=
tor·ſicq3 qui nō poſſidet vſucap̄·ut et alꝰ notaui
·ẜ·de vſuc·Quidā tn̄ dicūt creditorē ñ poſſide
re·qꝛ alieno noīe poſſidet ut·ff·đ vſuc·pignori
et de p̄ſcriptōe·xxx· an·cum notiſſimi·§·ſꝫ cum
illud Sed certe lex nō dicit eum poſſidere noīe
alieno ſꝫ ꝓ alieno·i·ut alienū nō ut ꝓprium ſibi
nō tamē poſſidet alij·Nam ꝛ vaſall⁹ et fructu
arius ꝛ fides ut alienum poſſident ꝛ tamē poſſi
dent ſibi ut·ff·e·l·naturalitꝰ quēadmodū fui·
admit·l·fructuari⁹·qđ em̄ dicitꝰ inſtit·p quas
p·no·ac·§·ſꝫ bene ꝛ·ff·e·l·i·§·p eum intelligo
nō poſſidet ciuilitꝰ vel nō poſſidet ad vſuc·Pre=
terea ſi debitor poſſideret cur ſibi poſſeſſio nō
acquirerētꝰ p ſeruū pignori obligatū·ſic ꝛ fruc
tuario·ſꝫ ↄtra dicitꝰ·ff·e·l·i·§·p ſeruū et·l·poſ=
ſeſſio ſꝫ in creditore ceſſat p̄dicta rō·quia licet
poſſideat habet tamē ſcientiam rei aliene me=
lius q̄ritur an poſt·xxx·annos poſſit intendi·
rei ven·ↄtra creditorez ¶ Queritꝰ poſſeſſio p
p filiumfa·patri qui habet eū in poteſtate ex
peculio ꝓfectiticio quāuis ignoret pater filiū
eſſe in poteſtate ſua· Amplius etiā ſi filius ab
alio tanq̄ ſeru⁹ poſſideatꝰ idem erit ꝓbandum
ut·ff·e·l·quicq̄d ·Secus in eo quē iuſto errore
eductus puto eſſe filium meum·ꝛ in poteſtate
mea cū arrogatio nō iuſte interueniſſet ut·ff·de
vſuc·l·iuſto Licet em̄ mihi acquiratꝰ p oīnez li
berum qui ſeruit mihi bona fide Nō tamē eſt
ita in putatiuo filio·nam ibi ꝓpter aſſiduam ꝛ
quotidianā ↄpatōez ſeruoꝝ ita ↄſtitui publi=
ce interfuit·nā frequēter ignorātia liberos emi
mus ꝓ ſeruis·nō aūt tā facilis frequēs adop=
tio filioꝝ eſt· ¶ Item acquiritꝰ poſſeſſio m̄ per
ſeruū meum ꝓpriū ſi ipe a nullo alio poſſideatꝰ
Alioquin ↄtra ut·ff·e·l·i·§·ſꝫ et p eum Nec di
ſtinguo·acquiratur poſſeſſio ex cauſa peculia
rij an aliunde·tn̄ iuſta cauſa ut·ff·e·l·qđ ſeru⁹
vſucapio tamen non currit dn̄o ignorante niſi
in peculiaribꝰ ut·ff·ꝓ ſoluto·l·ij·Quidā tn̄ di
cunt dn̄o ignorāti nō acquiri poſſeſſionez p ſer
uum niſi ex pecularibꝰ ar·ff·e· pegre·§· q̄rituz
et·l·poſſideri·§·ſalt⁹ ꝛ ·l·i §·item acq̄rimus·ſꝫ
illa ad vſucapionis cauſaz reſtrigenda ſunt ut
dixim⁹ Item poſſeſſio acquiritꝰ p ſeruum fugi
tiuū niſi diu fuerit in poſſeſſione libertatis bo=
na fide patus ſuſcipe liberale iudiciū ut·ff·e·l·
poſſideri·§·ſi ſeru⁹ et·l·p eum·§·vlti·Et ponitꝰ
diu ꝓ decēnio ut·ff·qui et a q̄bus manu·ñ fi·l·
ſi cū·§·ariſto· ¶ Per ſeruū aūt corpaliter pig
nori datū poſſeſſionē nō acquirimus·nec credi=
tor acquirit ut·ff·e·l·i·§·p ſeruum ꝛ de acq̄r·r̄·
do·l·p ſeruū·quia ſicut iā dixim⁹ eum nullomō
poſſidem⁹· ¶ Per ſeruū q̄ hereditariū heredi
q̄ hereditariarū rerū poſſeſſio non poteſt q̄ri

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

licet ſi plures ſint legati vel donati vel empti
per vnum ceterorum q̄ratur poſſeſſio Sȝ q̄ ſit ra-
tio diuſitatis queriť et iob· ſcripſit huiꝰ rei ra-
tionem eſſe vrgentē diſputatōez· alij dixerunt
quia res hereditaria ꝯparē ſibi q̄ri dedignať
Nam ⁊ aſinus aurib; intentis intumeſceret· ſi
poſt parem ſibi dignoſcēt ſe apprehendi· ſicq;
rō eſt indignatio coequium Sȝ ſm h̄ res lega-
ta p legatum q̄ri nō debet ¶ Sed in his oībus
aliter videť eſſe dicendum imo diligent̄ p̄no-
tato q̄d lex nō dixit ſimplicit̄ poſſeſſionem non
q̄ri p hereditariū ſeruū· ȝ dixit nihil q̄ri · Ex q̄
v̄bo tria notari voluit· ſ· q̄d neq; dn̄ium neq; ip
ſa hereditas neq; poſſeſſio queri poſſit ¶ Ali-
ud q̄ȝ notandum eſt q̄d hereditariꝰ ſeruus di-
citur qui eſt ipſiꝰ hēditatis· Sic q; nomen illud
adiectiuū hēditariꝰ dn̄a; mag· vł· hēditatē· ſi
gnificat quā aliquē titulū· cū aūt diciť ſeruus
legatꝰ vł donatus vel emptꝰ nō dn̄s vł dn̄a ȝ
titulis quidā ſignificať ¶ Ad materiā ḡ re-
deamꝰ ſi heres inſtitutꝰ nō adijt p ſeruū here-
di nō poteſt ei aliq̄d acq̄ri· i· nec dn̄ium rerū he
reditariarum neq; poſſeſſio· neq; ip̄a hereditas·
q; p alium q̄ri nō poteſt m̄ ut· ff· de acq̄r· h̄r· l·
pauł· ⁊· l· heres p ſeruū · Et de acq̄r· re· do· l· p
hereditariū ¶ Queriť tamē m̄ p ſeruū hēdi-
tariū ip̄e ſi ſuꝰ inſtitutꝰ heres ⁊ adijt me iubē-
te Et queriť nō poteſt q̄ri heredi inſtituto ali
quid p ſeruū hereditariū certe rō euidens eſt·
quia nō eſt eiꝰ dn̄s · Secꝰ vero in legatis· quia
ſerui legati mei ſunt· ideoq; p vnū poſſum adi
piſci poſſeſſionē alteriꝰ ⁊ licet ſit factus meus
nihilominꝰ tamē dici poteſt legatus· heredita
rius aūt ſeruꝰ dici nō poteſt q̄iā factꝰ eſt he-
redis p aditōez· imo dicitur ꝓp̄us· hoc em̄ ad-
iectiuū hereditarius ſignificat dn̄am ſcȝ ip̄am
hēditatē· quā h̄rdit· non habȝ dn̄am adita ea
ab herede ¶ Licet aūt dixeri p ſeruos q̄ri poſ-
ſeſſionem· hoc tn̄ verum eſt ita ſe habeant in-
tellectum poſſidendi ⁊ mihi acq̄rendi poſſeſſi-
onem ut· ff· e· l· i· §· ceterū et· §· h̄ q̄ Et ē h̄vłti·
verum· cū ille qui tradidit meo noīe nō tradi-
dit alioqui nihil mihi malignitas ſerui noce-
bit ut· ff· de acq̄r· r̄· do· l· p ſuū· §· vłt· et de do-
nať· qui mihi· per ꝓcuratorē q̄ȝ ⁊ tutorē· cura
torem municipib; q̄ȝ p eos qui tueń vniūſita-
tem poſſeſſio q̄riť ut· ff· e· l· i· §· p ꝓcuratorē q̄ȝ
et· §· vłci· ⁊ de ꝯdicē· ⁊ de· l· municipibus et ad
munici· l· municipes Quod aūt de ꝓcuratore
dictum eſt cū diſtictōe recipiť a q̄buſdam· di-
ſtingunt em̄ inter ſpēalem et generalem ꝓcu-
ratorē· nam ſi fuerit generalis nō q̄rať m̄ poſ-
ſeſſio· niſi cum fuerit m̄ tradita ut· ff· d̄ acquir·
re· do· l· res [illegible]i aūt fuerit ſpēał ſi quid h̄ agat
ut̄q; vel tradens ſolus· vel etiā ſolus accipiens
acquiriť etiā ignoranti poſſeſſio dn̄ium q̄ȝ ſi do
minꝰ fuit qui tradidit ut· ff· d̄ donať· qui mihi
et j̄· e· p ꝓcuratorem · nam ⁊ accipientis ſoliꝰ
aīmus id ꝯpatur ſine aīo dn̄atis · ut m̄ acqui-
ratur poſſeſſio et dn̄ium ut· ē· dixinꝰ et ꝓbať
· ff· e· l· i· §· ceterū ⁊· §· h̄ q̄ ¶ Nec diſtiguimus
int̄ generalē ⁊ ſpecialē ꝓcuratorē· quia q̄d fa

cit in totum ꝯceſſa quantū ad totum admiſtra
tio· facit ꝯceſſa in ptem quātum ad ptez ut· ff·
d̄ admi· tu· l· ſi duo· ⁊ iō q̄d in ſolo ſpeciali ꝓcu
ratore diſtigunt nos in oī admittinꝰ· nec ob-
ſtat ei· q̄ dixinꝰ· ſ̄· dn̄ium p ꝓcuratorē q̄ri q̄d
eſt· ſ̄· p quas p· no· ac· l· i· Nec em̄ ibi d̄r excep-
ta poſſeſſione· ȝ excepta cauſa poſſeſſionis · Cā
aūt poſſeſſionis eſt dn̄ium· nam rōne dn̄ij rem
vendicamꝰ et poſſeſſio nobis reſtituiť· ȝ et poſ-
ſeſſio dn̄ij cā eſt quia p eam plerūq; dn̄iu; q̄riť
ut p traditōez ⁊ alios mōs quos notauimꝰ· ſ̄·
Retineť aūt poſſeſſio corpe ⁊ aīo· q̄nimo etiam
ſolo aīo ut· j̄· e· licet et· ff· e· l· clam· §· qui ad nū-
dinas· naturalis etiā retineri poteſt· nedū per
me· ȝ p quēcunq; qui noīe nr̄o ſit in poſſeſſione
ut· ff· e· l· generaliť Porro qui p̄cario poſſidet
licet ab alio habeat tamen q̄nq; oīnez habet
poſſeſſionem· ut ſi h̄ rogauerit· q̄nq; ſolam na-
turalē ſi ⁊ illud rogauit q̄nq; nullā ſi impetra-
uit ut eſſet in poſſeſſione nō ut poſſideret · Cū
aūt quis p̄cario rogauit ⁊ ꝯduxit q̄ poſteriꝰ
factum eſt tenebit ut· ff· de p̄cario· l· in reb; · §·
· i· ⁊· l· et habet ⁊· §· eum qui ⁊· l· certe· §· is qui
et· ff· e· l· ſi quis aūt ¶ Seq̄tur vt videamus q̄li-
ter amittať poſſeſſio· q̄ accidit multis modis·
vt ecce inundatōe amittiť poſſeſſio rei imobi-
lis· item et ſi res mobilis demergať in mare vł
in flumē ut· ff· d̄ bonis auct· vi· poſ· cū vnꝰ · §·
vłt· et· ff· e· l· pōp· ⁊· l· qui vniū· §· item q̄d ma-
ri ¶ Itez amitto poſſeſſionē ſi mortuū intumu-
lo in locū· cauſa ꝑpetue ſepulture· Nā locū re-
ligioſum vel ſacrū non poſſumꝰ poſſidere ſi cō
demnamꝰ etiā religionez et ꝓ priuato eum te-
neamus ſicut hoīem liberū · Item poſſeſſiōem
amitto ſi ideo quia nolui cauere de dāni infec·
vicinus ex ſc̄do decreto mittať in poſſeſſionem
¶ Itē deſino poſſidere ſi in alterius p̄tātē ꝑue
niamus vt· ff· e· l· qui vniuerſas · §· i· et· ij· et· iij·
lōgo q̄ȝ tpe admittiť poſſeſſio vt· ff· de vſuca·
· l· furtū· §· fundi q̄d q̄liter intelligať a nobis vł
ab alijs plene notaui · ſ̄· de vſuca· ꝓ emp· Item
in amiſſiōe poſſeſſiōis eſt dr̄a inter res mobiles
et immobiles· Rei enim mobilis poſſeſſio etiaȝ
me ignorante amittiť· vt ſi fuit ſurrepta vt· ff·
· e· l· rem· Immobilis aūt ita demū ſi fuero de-
iectus vel ſuſpicatus me poſſe repelli vt· ff· e· l·
ſi idem q̄· §· vl· Sed ⁊ vbi rē mobilē ita pdidi vt
inuenire non poſſim· diſtinguiť an ſit ſub cuſto
dia mea an non ¶ In p̄mo caſu retineo poſſeſſi
onē· nā ſi diligent̄ inquirere vellē eius natura-
lem poſſeſſiōem · poſſem nāciſci · Ceſſat ergo in
terim diligēs iquiſitō nō rei poſſeſſio· cū res in
mea cuſtodia ſit· ¶ In ſc̄do caſu deſij poſſide-
re niſi illa res mobilis ſit homo ſeruus meus· ſ·
eius enim licet non ſit in mea cuſtodia· nō amit
to poſſeſſiōem niſi vel ab alio poſſideať· vel bo
na fide putās ſe liberū diu moratꝰ fuerit ī poſ-
ſeſſiōe libertatis vt· ff· e· l· poſſideri· §· nerua ⁊
· §· ſi ſeruus et· l· p cum· §· i· et· l· ſi idem q̄d ⁊ eſt
in hoīe ratō· ne ſuo animo poſſit interuertere
poſſeſſiōem ſui· Nam nec interuertit poſſeſſiōȝ
aliarū rerū vt· ff· e· l· pōp· in ſi· i· §º et· l· rem q̄ȝ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Itē ferarū aīalium poſſeſſionē amittim⁹
ſtatim ut in naturalē laxitatē ſe receꝑint alio
qui ſi vinarijs incluſe fuerint a nobis poſſidenẽ
ut· ff· e· l· poſſideri· §· itē feras Quod aūt imo=
bile vel mobile ꝑ colonos vel fideſ poſſidemus
etiā nobis ignorantib⁹ amittiẽ ut· ff· e· pegi e·
§· pnſt· qḋ quidā dicunt eſſe ita correctū ꝑ le
gem vlt· hui⁹ tituli· vl̄ ut ait· b· vere eſt amiſ
ſa poſſeſſio Sʒ iō diciẽ dn̄o ñ p̄iudicari· quia ad
poſſeſſionē recupandā habet ↄdict· ex lege vl̄
inter dictū· vn̄ vi· et ideo rem habere videẽ vt
· ff· ꝺ in integ· reſti· l· nemo et de reg· iur· l· qui
actōeʒ Vel diſtigue vtrū colon⁹ tradat rem
an ꝓdat vel delinquat poſſeſſionem ut· ſ· dixi
mus Item amittiẽ poſſeſſio corpore et aīo vel
etiam aīo ſolo ſi ab animo incipias· ſolo enī cor
pore nō amittiẽ poſſeſſio ut· ff· e· l· poſſideri· §·
in amittenda et· l· queadmodū· Quādoqʒ enī
duo exiguntẽ quoꝝ vnū ſufficit ſi ab eo incipi=
as ut notari poteſt· ſ· ꝺ iur· deli· potuit et inſti·
de iure naturali· §· pnſt· et· ſ· ꝺ in off· donat· l·
ſi totas et· l· ſi liqueat· Que aūt ſint diuiſiones
poſſeſſionū nō eſt in corpore neceſſarium vide=
re ſcʒ que clandeſtina q̄ precaria ſit ideoqʒ his
omiſſis hʒ ad p̄ſens ſufficiant·

¶ De longi temporis preſcriptione x· vel ·xx· annorum·

De vſucapionib⁹ in genere maxime re=
rum mobiliū· ſ· dictum eſt Sequiẽ ut
videam⁹ de p̄ſcriptōib⁹ reꝝ imobiliū
maxime ⁊ incorporaliū· ſʒ quia in eis nedū lon
giſſima· ſʒ etiā longa p̄ſcriptio ſibi vendicat lo
cum de ea videam⁹· ſcʒ qḋ ipā ſit ⁊ q̄ inducant
et que faciant eam ceſſare· et quis ei⁹ ſit effe=
ctus ¶ Eſt aūt p̄ſcriptio ſm̄ quoſdā exceptio
ex tp̄e cauſā trahens· qḋ ſatis dici poteſt·
Vel forte ita diffiniẽ p̄ſcriptō longi tp̄is· ſicut
et vſuc· trienij Nā ꝑ vtrāqʒ acquiriẽ dn̄ium li=
cet ꝑ p̄mā directū ꝑ iſtā vtile· Et ē inducta
p̄ſcriptio longa· vtriqʒ ↄſiderata cauſa· i· ex p=
te poſſidentis fauore et ex p̄te eius q̄ nō petijt
odio ut habuim⁹· ſ· de edcō diui adriani tol· l·
vlt· in fi· Locum hʒ iſta p̄ſcriptio longa in re=
bus imobilib⁹ nō in reb⁹ mobilib⁹ niſi in ſeruo
ruſtico qui cū ſit glebe portio cū gleba· ut ait
· p· vel ut puta etiā ſine gleba· longo tp̄e p̄ſcri
beẽ ut· ff· ꝺ diu· t· p̄ſ· l· longe Item locū habet
in q̄buſdā reb⁹ in corꝑalib⁹ puta ſuitutibus q̄
habēt ↄtinuā cauſā ⁊ iō acquirūẽ longo tp̄e
ut· ſ· ꝺ ſuit· l· ij· ¶ Item in ſuitutib⁹ oībus lo=
cum habet quātum ad hoc ut longo tp̄e non
vtendo amittanẽ ut· ī· e· l· vlt· in fi· Item locū
habet in libertate hoīs ut· ſ· de p̄ſcripc· lō· t· q̄
ꝓ lib· l· ij· Pt· et illud dici qḋ locum habeat in
actōibus pſonalib⁹ q̄ ſcripte ſunt in rē ut actō
qḋ metus cauſa ut dixim⁹· ſ· qḋ metus cauſa
Itē et locum habʒ in act· mixta in rem ⁊ ꝑ in
ſonā puta in hereditā· petiẽ· cū intendiẽ ↄtra
titulo poſſidētem ut dixi· ſ· ꝺ hēdit· petiẽ·

In actōibus aūt pſonalib⁹ que retinēt naturā
pſonalium actōnuʒ nō habʒ locū iſta p̄ſcriptio
longa· cum ille extēdanẽ vſqʒ ad ſpaciū· xxx·
an· ut· ſ· ꝺ ↄſtiẽ· pec· l· pſt· Inducūt aūt hāc p̄
ſcriptōeʒ bona fides et iuſt⁹ titul⁹ ⁊ ↄtinuata
poſſeſſio ſine vicio rei· Bona fides exigiẽ emē
tis vel ex quolibet iuſto titulo accipientis ut· ī·
· e· l· pnſt· ⁊ · l· ſi fraudē· ꝗ bonā fidem lex p̄di=
cta dicit poſſeſſionem debere ꝓbare ⁊ intelli
go eam hoc ipō ꝓbari· qḋ nō ꝓbatur in ↄtra=
rium· Cū enī bona fides dicaẽ ex eo · qḋ aliquis
ignorat alium eſſe dn̄m rei ⁊ ignorātia p̄ſumi=
tur niſi ꝓbetur ſciētia ut· ī· e· qui mili· nō poſ·
· l· p· ergo p̄ſumiẽ bona fides niſi ꝓbetur mala·
neqʒ nocet ementi mala fides tradentis ut· ff· ꝺ
diu· t· p̄· l· an vicium ⁊ inſti· ꝺ vſuc· §· qḋ aūt ni
ſi vtatur acceſſione male fidei poſſeſſoris quon
dā ut· ī· e· l· i· ⁊ · ff· ꝺ acquir· poſ· l· pōp· §· cū quiſ
Hodie tamē male fidei poſſeſſore alienāte ceſ=
ſat· lō· t· p̄ſcriptō ſi ver⁹ dn̄s ignorat ius ſuū ⁊
alienatōeʒ factā· et ita ſpectaẽ p̄ſcriptio· xxx·
an· Si vero is qui putat eaſdem res ſibi ↄpete=
re hoc agnoſcēs ī· x· an· inter p̄ntes Et· xx· inẽ
abſentes nō fuerit ↄteſtat⁹ poſſeſſor p̄ſcripti=
one munit⁹ firmiter res habebit ut in autn̄· ut
ſpō· lar· §· rurſus De titulo ideo dictum eſt· q̄
ſine eo nō currit p̄ſcriptio ut· ī· e· l· diutina et· l·
nec petente ⁊· l· ſi is niſi in caſib⁹ ꝓpter iuſtā ig
norantiā ut notauim⁹· ſ· ꝺ vſuc· ꝓ empto· §· qn̄
qʒ tamen· ¶ Item exigenda eſt ↄtinuatio tp̄is
longi· i· ut quis cōtinuo poſſederit· x· inẽ p̄ntes
vicēnio inter abſentes Et p̄ntes dicunẽ actor
et reus ſi ſint in eadē ꝓuincia· abſentes ſi ſunt
in diuſis nō diſtiguo ꝺ p̄ñcia rerū aliquid cum
ius vendicatōis incorporale eſt ⁊ diuino mo=
tu quodā inſtitutū· ſicut ⁊ q̄libet actio pſonal̄
corporalē effectum· ⁊ ius ſuū vbiqʒ poſſit extē
dere ut ꝑ actōeʒ in rem dn̄ium rei vl̄ viculum
pignoris ad dn̄m vel creditorē poſſit reuti ut
ī· e· l· vlt· Quid aūt ſi te p̄nte cepi rem tuā p̄=
ſcribē decēnio ⁊ poſſedi te p̄nte· v· ānis alijs āt
· v· fueris abſens certe nō eſt ↄplera p̄ſcriptio
Sicut enī duplicaẽ decēniū et exigiẽ vicēnium
qn̄ auctor nullo tp̄e p̄ſcriptionis fuit p̄ns· ita ſi
ponam⁹ cū aliquo tp̄e ex decēnio fuiſſe abſen=
tem id temp⁹ p̄ſcriptōis qḋ derat cū cepit ab=
eſſe debet duplicari ut in autn̄· ut ſpō· lar· §· de
preſcripc· Et eſt hoc notādum ꝗ p̄dicta autn̄·
non loquiẽ niſi de abſentia domicilij· Nam de
abſentia pſone ꝓbabili ⁊ neceſſaria vel ꝓba=
bili tantū· vel neceſſaria tn̄ q̄ indulget i inte·
reſti· plene habuim⁹ ⁊ tractauim⁹· ſ· ꝺ re· mili·
et· ſ· quib⁹ ex cauſis ma· i integ· reſti· ¶ Vbi
aūt poſſeſſio nō eſt ↄtinuata ſʒ interrupta p̄ſcrip
tio impediẽ ſiue ſit interruptio naturalis ſiue ci=
uilis ut dixim⁹· ſ· de vſuc· ꝓ empt· §· item exigi
tur Et plenī⁹ dicem⁹· ī· ꝺ an· excep· ¶ Impedi
tur aūt iſta p̄ſcriptio longa· ꝓpter vicia vl̄ q̄ſi
vicia rerum de quib⁹ plene dixim⁹· ſ· ꝺ vſuc· ꝓ
empt· ¶ Effect⁹ aūt loge p̄ſcriptōis hic eſt· q̄
ꝑ eam p̄ncipaliter acquiriẽ exceptio ↄtra dn̄m
rei vel creditorem cui res ſit obligata· ut· ī· de

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

pſcripc̄·xxx·an·l· Si quis in principio ⁊ cum ex ceptio ſit actõnis excluſio· ut·ff·de except̄·l·ij· ergo patꝫ veteri dño remanē dñium qđ habu erat prius·vnde et rem vendicaret ab om̄i poſſi dente pt̄er quã a pſcriptore vł qui ab eo poſſi det Item ⁊ iſte pſcriptor habꝫ vtilē rei ven· ut·j·đ pſcripc̄·xxx·an·l·ſi qs etiã ɔtra veterē dñm cum lex dicat mutari dñium pſcriptõne longa·ut·ff·đ vſuc̄·l·eum qui edes nec moueat ꝙ vſucapione trienij dicim⁹ acquiri dñium di rectum·facili⁹ eñ acquirunt̄ mobilia quã imo bilia Sicut ex ip̄o noīe patet et facilius amitti tur rerũ mobiliũ poſſeſſio ut·ff·đ acquir̄·poſ· ·l·ſi in rem mobilem Et ut diximus·ſ̄·đ acquir̄· poſ· Vnde et hec eſt ratio quare vſucapione trienij nõ tollat̄ hypothecaria q: vſucapiõe ſo lum dñiuꝫ acquirit̄·ſ; hoc nõ eſt ɔtrariũ hypo thecarie actõi ſcꝫ dñium eſſe in aliũ tñſlatum p vſuc̄·⁊ creditori remanē hypothecariaꝫ ut ·ff·đ pig·l·i·§·cum prediũ et de vſucap̄·l·iuſto ·§·nõ mutat ⁊·j·de pig·l·vſucapio·ſ; pſcriptõe lon·querit̄ pncipalit̄ exceptio ut dictũ eſt Hoc aũt pcedē nõ p̄t ut poſſeſſor habeat exceptio nem legitimã ⁊ efficacē et actor habeat effi cacē actõeꝫ·quia impoſſibile eſt vtrũqꝫ eorum alterũ vincere Martino aũt viſum eſt directũ dñium queri p pſcriptõeꝫ lõgam·ſicut p vſuca pioneꝫ trienij ſicut iſta duo ɔiũgunt̄·i·vſuc̄·⁊ p ſcripc̄·ut inſti·de vſuc̄·in pn̄·t·

In quibus caſibus ceſſat longi tem poris pſcriptio·

Quando locum habeat pſcripc̄·lon·t· vidimus ſ; et quaſdã cauſas ꝑpt̄ quas ceſſat aſſignauim⁹ Nũc generalit̄ vi deam⁹ qñ ceſſet· Et quid ceſſat ꝑpter pſonã eius cui⁹ eſt res·ut olim ſi fuerat pupillus·vel hodie etiam ſi fuerit adult⁹ minor·tamē·xxv· an·ut·ff·đ acquir̄·re·do·l·bone fi·et·ſ̄·in qui bus·c·in integ·reſti·nõ eſt neceſ·l·vlti· Pre ſcripc̄·aũt·xxx·an·bene currit miori niſi ſit im pubes·licet poſſit reſtitui ut·j·de pſcripc̄·xxx· an·l·ſicut Sed ⁊ pſcriptõ quiq̃nnalis que tue tur ſtatum defũcti currit minori nec reſtituit̄ ut·ſ̄·ne de ſtatu defunc·ſi mat̄ Itē in dote cau ta ⁊ nõ numerata qñqꝫ currit miori et reſtitui tur Quãdoqꝫ nõ ut notauim⁹·ſ̄·de temporib⁊ in integ·reſti·aut̄·ſi mior· Item ceſſat hec p ſcriptio ꝑpter qualitatem rei ut ſi fuerit ſacra ſancta publica ꝑpł rbo ·et ciuitatis ut ·ff· de vſuc̄·idem in oībus reb⁊ vicioſis vł quaſi vicio ſis·idemqꝫ ē in reb⁊ mobilibus ut·j·e·l·ij· Item ceſſat pſcripc̄·ꝑpter cauſaꝫ·ut ſi quis nõ poſſi deat vel mala fide poſſideat Item ceſſat in oī bus pſonalib⁊ actõnibus vt·j·t·ꝑrio·l·neqꝫ Et in oībus mixtis actõib⁊ ut ·j·e·vnus·niſi in he reditatis petitione cũ excedit t̄minos ſuos ut dixim⁹·ſ̄·đ vſuc̄·ꝓ emptore·

Quibus nõ obijcitur longi temporis preſcriptio·

Dictuꝫ eſt·ſ̄·qñ ip̄o iure nõ currat pre ſcriptio Nũc videamus qñ et ſi vē cu currerit effectu careat· Hec aũt acci dit ꝑpter iuſtã ⁊ ꝓbabileꝫ ⁊ neceſſariã abſen tiam pſone que petit reſtitutõeꝫ eius tpis qđ in vſuc̄·cucurrit ſe abſente Et ſeruat̄ ħ in mili tib⁊ et vxorib⁊ militũ expeditõne occupatis ⁊ in medicis ⁊ in abſentib⁊ rei publice ⁊ in cap tis ab hoſtib⁊ ⁊ poſtlimmio reũſis vł in abſen tibus fortuito caſu ut ·j·e·l·i·⁊·ij·⁊ ·iiij·⁊·l·ab hoſtib⁊ ⁊·l·finali Idemqꝫ ⁊ in alijs q̃s dixim⁹ reſtituendos plene·ſ̄·đ reſti·militum·

Aduerſus creditorem·

Qualiter pſcribat̄ rei vendicatõi gra tia dñij ɔpetenti dictũ eſt· Nũc q̃liter pſcribat̄ actõi in rem ɔpetenti grã iu ris qđ quis habꝫ in re·puta creditor hꝫ hypo thecariã actõꝫ·diſtiguit̄ aũt hic verũ debitor vel ei⁹ vniũſalis ſucceſſor poſſideat et pſcribat contra creditorē eius vel etiam vnus creditor viuente cõi debitore pſcrib̄ ɔtra alium·ſ·p̄mus ɔtra ſm̄ vł eɔnũſo vtens tpe q̃ poſſedit in vi ta debitoris omĩis in q̃bus caſib⁊·xl·an·pſcrip tio locũ habet ut·j·đ pſcripc̄·xxx·an·l·cum no tiſſimi·§·in ip̄os ⁊·§·ſ; cum Si vero quis ſingu laritatis titulo habeat cauſam a debitore vel ei⁹ herede·tuebitur ſe ɔtra creditorē decēnio inter preſentes·vicēnio inter abſentes ut·j·e· ·l·i·⁊·ij· Si bonã fidem habeat ⁊ iuſtũ titulum alioquin·xxx·ann·exigunt̄ ut ·j· đ pſcripc̄·xxx· an·cum notiſſimi i pn̄· Nec obſtat q̃d dicit̄·ff· de acquir̄·poſ·l·ſi quis fund̄ in fi·vſucapit eñ quis licet ſciat aliũ fructuariũ vel creditorem in p̄iudiciuꝫ dñi ſed non in p̄iudiciũ creditoris Item nec obſtat qđ dicitur in·ff·de dam·in fecto·l·cũ poſtulaſſem·§·vlti·quia ibi fit q̃ſtio ſed nõ ſoluit̄ Illud ſolet q̃ri an hec pſcriptio lon·t·ɔtra creditorē locũ habeat in reb⁊ mo bilib⁊ ⁊ fert̄ dñs guarnerius id negaſſe·ego ɔtrariũ puto nec eñ nocere debet poſſidēti ꝑ breuiori tpe q̃·x·an·fact⁹ ſit dñs ut·ff·đ cap· et poſtlimi·re·l·in bello·§·ſi quis ſuum·

De quadriennij preſcriptõne

Locũ habet q̃drienij pſcriptio in bonis vacantib⁊ facta ɔputatõne q̃drienij ex quo ceperũt eſſe bona vacantia et denũciatũ eſt fiſco bona eſſe vacantia nec exi gitur·in eo titulus vł bona fides Si vero poſ ſeſſor velit ɔputare pſcriptõeꝫ ex quo cepint bona eſſe vacantia·et ip̄e poſſedit·ſi quid non habeat·t·pſcribꝫ·ɔtra fiſcũ·xx·an·ſi titulum habet vſucapit rem mobilem triēnio·imobilē ·x·int̄ pn̄tes·xx·inter abſentes·ut·ff·đ iur̄·fiſ· ·l·i·§·diuus et inſti·đ vſuc̄·§·res Itē locum hꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

hec pſcriptio vbi fiſcus vendidit rem alienam
ſingularem ut ſuã vel q̃cunqꝫ titulo alienauit
dñs eñi rei nõ eum cui res eſt alienata· ꝫ fiſcũ
ꝑ extimatõe rei ·ĩ· quadriennĩũ· ꝯueniet· Idẽ
qꝫ eſt et ſi impator· vel auguſta alienauerit ut
dictũ eſt vł etiã ꝓcurator ṗncipis ex epiſtali
nare impiali ·i· ſubſcriptione impatoris vł ap-
poſito ſigno· qđ in cartis ꝯſueuit ponẽ ut·ĩ·e·l·
·i·§·aditum ⁊·l·ij·⁊·l·vlt· Secus vero ſi vniu-
ſitatem venderet puta hẽditatẽ· tũc eñi em-
ptor ꝯueniẽ a creditoribꝫ heredi tarijs et a võ
herede· vtili hereditatis petitõne ut·ſ·de he
re·l·ac·ven·l·i·et de here·petiẽ·l·etiam·§· itẽ
ſi quis a fiſco Itẽ ſec⁹ ſi nõ tanquã ſuã· ꝫ tan-
quã alienã vendidit vt q; nõ ſoluebãtur tribu
ta· tũc eñi ſolẽnitas q̃daꝫ eſt neceſſaria ut dixi
mus·ſ·ſi ꝓpter publicas penſitatões vẽ·fu·co
le·olim võ qui emebat a fiſco vendẽte rem ali
enam ut ſuã erat ſecur⁹ demũ poſt quiquẽniũ
niſi res eſſet miõris ut·ſ·ſi·adũſus fi·l·edcõ et
inſti·đ vſuc·§·vlt Item locũ habꝫ hꝫ pſcriptio
in petendis i integ·reſti·miorum et maiorũ ut
·ſ·quibꝫ ex cauſis maio·i integ·re·l· ſupuacuã

Ne rei dñice vel temploꝝ vendicatõ tpis exceptõne ſubmoueatur

Non ſolũ in ṗdictis cauſis ceſſat longi·
·t·p·ſ· Sꝫ etiaꝫ in alijs puta ſi res ſit do
minica·i· ṗncipis vel etiã rei pub·vel
temploꝝ· talium eñi res mobiles vel imobiles
nulla alienatõis ſpe obſtãte· nulla longi tpis p̃
ſcripẽ· officiente ⁊ oñi tpis diffinitõe ſubmo-
ta ṗncipi vel templo vł rei pu· debent reſtitui·
ita ut nec p̃cium iniquis ꝯpatoribus liceat re
poſcẽ licet de euictõe ſint pacti· quia emerunt
ꝯtra·l· alioquin agerẽt ut·ĩ·de euictõne·ſi fun-
dũ· Nec potuerũt ſe defendẽ reſcripẽ· obrep-
tionibꝫ impetratis ut·ĩ·e·l·i·⁊·ij·⁊·iij· Sꝫ nũq̃d
poſſeſſor ſe poterit tueri pſcripẽ· longiſſima q̃
tpe legũ iſtarũ nõ erat inuenta ⁊ videẽ ꝙ ſic
ut·ĩ·t·ꝑxi·l·oĩe· ꝫ·l· iuſtiniani que eſt in·C·de
ſacro ·ſanc· ecc·ut inẽ diuinũ exigiẽ pſcripẽ·c·
an· Abſurdũ eñi eſſet ciuitatẽ maioris eſſe pri
uilegij quã principẽ ·iuͬ·tñ autẽticoꝝ i rebuſ
ecc̃iarũ coartaẽ pſcripẽ·in·xl·an· Et ideꝫ mul
tomagis in ciuitate ⁊ vſuc· triennij ⁊ quadri-
ennij pſcripẽ· manente in ſuo ſtatu ut plene dix
im⁹·ſ·de ſacro·ſanc·ecc· ꝫ forte ecc̃ia tanquã
mior imo tanquã pupilla ſicut et alr res pub·in
inẽ·re·rei pub·tñ rõne nõ currũt iſte pſcriptio
nes minores ut·ff·de diũ·tp·p̃·l·in omnibus
Minor aũt q̃nqꝫ reſtituiẽ in pſcriptõibꝫ· et q̃n-
qꝫ ipõ iure ꝯſeruaẽ illeſus ut notauim⁹·ſ·ſi ad
ũſus vſucapionem· et in quibus ca·i inẽ·reſti·
non eſt neceſ·

De pſcriptõe·xxx·vel·xl·annoꝝ

De pſcriptõne longi temporis dictum
eſt Sequiẽ videre de longiſſima ſcꝫ q̃ñ
locũ habeat pſcriptio·xxx·ann·et q̃ñ
locum habeat pſcriptio·xl·an·et quis ſit effe-
ctus earũ Locũ habet pſcriptio ·xxx·ann·cũ
pſcripẽ·longi tpis ceſſat qđ accidit ꝓpẽ mlta
et varia ut·ſ·dixim⁹ in q̃bus caſibꝫ ceſſat lon·
·t·p̃·et đ vſuc·ꝓ empẽ· hec eñi pſcriptio nõ re
ſpuit vicia reꝝ vł pſonarũ Hĩnc eſt q; rem fur
tiuã vel vi poſſeſſaꝫ fur vł inuaſor tanto tpe
pſcribet et eſt ratio· q; hec pſcriptio odio tñ
nõ petentiũ eſt inuẽta nõ fauore poſſidentium
longa aũt preſcriptio et fauore poſſidentium
et odio nõ petẽtium eſt inducta ut·ſ·đ edicto
diui·adri·toll·l·vlti·in fi· Siue ḡ actio ſit in rẽ
ſiue in pſonaꝫ ſiue ꝓ vniũſaſitate ſiue ꝓ re ſin-
gulari ꝯperaẽ· hac pſcriptione·xxx·an·tolleẽ·
Itemqꝫ in pſecutõne·q̃ fit iudiẽ· officio·⁊
hypothecaria actõne·ita tamẽ ſi iſte actões
vel pſecutões tales erant ut olim ꝑpetuo ꝯpe
terent·i·ſine p̃finitõe tpis p oĩa ſecula· Si eñi
tales erãt que ⁊ antiq̃tus limitabanẽ breuiori
ſpacio ut redibitoria·vł quãto minoris nõ ex-
tendunẽ in ſpaciũ·xxx·an·ut ·ĩ· e·l·ſiẽ·i·ff· ·§·ꝫ
ſi qua·§·hec aũt ⁊ inſtiẽ·de ꝑpe·⁊·t·acẽ·in ṗn·
·t· Porro niſi quis·xxx·an·pſcribit actioni in
rem oportet ipm poſſediſſe rem·xxx·an·nec cõ
uenit eos appellari poſſeſſores qui ita tenẽt ut
ob ipm ſolitã debeãt pſtare mercedẽ Alioquĩ
male agẽtur dñis ṗdioꝝ ſi tanta p̃cario poſſi
dentibꝫ p̃rogatiua p̃ferreẽ ut eos poſt·xl·ann·
ſpacia q̃libet rõne decurſa inq̃etare nõ liceat
Item cogẽntur dñi amittẽ·ꝙ locauerunt·
aut cõductores vtiles excludẽ aut ãnis oĩbus
ſup dñio ſuo publice ꝓteſtari ut·ĩ·e·l·ij· Itẽ
oportet ꝙ quis poſſiderit ſine inẽruptõne natu
rali vel ciuili· Alioquin tempora p̃cedẽtia inẽ-
ruptõne non pſunt inpſcripti ut·ſ·de pſcripẽ·
lon·t·l·i·⁊·ĩ·e·l·cum notis·i·ff· Si quis vero
actõi in pſonam vł iuri pſonali pſcribat nõ eſt
poſſeſſio neceſſaria q̃ vere nõ poteſt eſſe in iuͬ·
eſt tamẽ quaſi poſſeſſio et cum ea procedit ut
·ff·đ peẽ·hꝛ·regulariẽ ⁊·l·etiã·§·vlt· Itẽ ut
incipiat hec pſcripẽ·opoꝛꝫ in actõne in rẽ vel
in pſonã·ꝙ is cui⁹ eſt res potuerit actõeꝫ mo-
uere Aliter eñi ſibi nõ currit pſcriptio· vnde fi
lioſ·nõ currit pſcripẽ·in rebꝫ aduenticijs·niſi
ex quo liberat⁹ fuerit patria poteſtate· Nec
mulieri currit in dote niſi ſoluto matrĩonio vł
marito vẽgente ad inopiam·nec creditori ñ ex
iſtente ꝯdictõe debiti·vel aduenĩẽte die ut·ĩ·t·
ꝑxi·l·i·§·vlt·⁊·ſ·đ iuͬ·do·l·in rebꝫ·§·cis et·ĩ·
·e·cũ notiſſimi·§·illud aũt· Quid ḡ dices in an
nuis debitis vel mẽſtruis·vł alterius ſingula-
ris tpis Et certe dicit lex currẽ pſcripẽ·nõ ab
exordio obligatõis· ꝫ ab inicio cuiuſlibꝫ ãni vł
menſis·vł alteri⁹ ſingularis tpis ut·ĩ·e·l·cũ no
tiſſimi·§·in his qđ quidã inẽpretanẽ ita ut tot
oporteat currẽ pſcriptões q̃t debent eſſe ſolu-
tões·ut ſic ſemp remaneãt ·xxix·an ·pteriti ex
quibꝫ poſſit agi ⁊ ſemp ꝓ futuro tpe·quibus
lex iſta ṗma facie videẽ abſentire· Hꝰ võ dicit

trãſactis·xxx·an·ↄputãdis ab initio cuiuſcũ-
q; tpis quo facienda erat ſolutio ⁊ ceſſatũ eſt
in ſolutione non poſſe poſtea ꝑ alio tp̃e agi ut
·ſ·de vſuris·l·eos·i·R̃ ¶ S; ipi reſpondent·qꝺ
ibi loquiẽ in acceſſoria obligatõe vſurarũ· que
R̃°·nulla e t· Nã et ſoluta ſorte ⁊ ſic extincta
obligatõe principali nihilominꝰ p̃t peti vſura
debita p ſtipulatõez ut·ff·de eo ꝺ certo loco
·l·ij·§·item iuĩ·⁊· l·centum ⁊ bene adapto ſe-
lutõi p̃ſcriptõnez·q: q̃ ſcripſit ſitis eſt ſoluenti·
ut·ff·de admi·tu·ſi pupilĩ·Et poteſt reddi rõ
ſicut et dñs· b·red debat·quia vbi in ſingulos
ãnos eſt aliqd ꝓmiſſum vna eſt actio ut·ff·de
donaĩ·cauſa mo·l·ſenatus·§·vlti·Nec obſtat
qꝺ dr·ff·ꝺ·v̓·ob·l·pluribꝫ·§·i·ibi recitat opio
nem pauli ⁊ vari q̃ nõ eſt approbãda ut dictuz
eſt Vel diſtigue·nominẽtur ãni ut cũ diciẽ an
nua ꝑma trima die et tũc erũt tot ſtipulatõnes
quot ãni·an dicat gñaliter ſinguĩ ãnis· Et tũc
erit vna ſtipulatio ar·ff·de v̓·ob·l·qꝺ dicitur·
Hac autem actõe ſemel p̃ſcriptõne elyſa p̃ ni-
mia verecũdia ſue frontis·iam nõ audet erigẽ
telum quã rõnez multũ ↄprobat·R· Si q̃ras q̃
g̃ erat legis dubitatio R̃·magna·Nam quia
debitor agnouerat debitũ putabaẽ eũ de ceto
ↄtra creditorem p̃ſcribere nõ poſſe qꝺ falſum
eſt·m̃ aũt qꝺ ait·b·equũ videẽ·eo addito ut in
legatis aliud quã in ꝓmiſſionibꝫ dicamꝰ·nam
quia tot ſunt legata·quot ãni Et tot ſunt acti
ones quot debita tot eadem rõne oportet cur-
rẽ p̃ſcriptões ut·ff·ꝺ mor·c·do·l·ſenatꝰ·§·vlt
et ꝺ ãnuis le·l·cum in ãnos·vnde tale legatum
nõ poteſt amitti nõ vtendo ut·ff·quibus mo·
vſuf·amittiẽ·l·ſi fructus·Si m̃ ↄponas qꝺ lex
iſta cum notiſſimi videẽ equipare illa duo R̃°·
ad h̃ paria ſunt qꝺ nõ ab exordio obligatõis
ut dictũ eſt·ſ; ex eo tpe quo ceſſatuz eſt currit
p̃ſcriptio Si g̃ ſicut dictuz eſt habuit quis po-
teſtatem agendi·curret p̃ſcripẽ·⁊ in actõne p
ſonali et in actõne in rem· ¶ Videtur tamẽ qꝺ
ↄfeſſorie curtat p̃ſcripẽ·etiã ſi quis non potuit
ſuitute vti vĩ agere·ut q: fons ſiccatꝰ erat nõ
potuit aquã ducẽ ut·ff·de ſeruiẽ·ruſticoꝝ p̃di
oꝝ·l·⁊ actilicinꝰ S; forte ideo eſt·q: in ſerui-
tutibꝫ ruſticis ut amittanẽ ſatis eſt quod quis
nõ vtiẽ eis Nec diſtiguo·Potẽit vĩ nõ poterit
vti ut·ff·de ſeruiẽ·ur·p̃·l·h̃ aũt· ¶ Vbi aũt q̃s
poteſt agẽ·ſ; cum difficultate p̃ſcripẽ· currit·
S; ſi iuſtum ſit impedimentũ daẽ i integ̃·reſti·
ut·ff·de oſſ·p̃ſi·l·ſenatꝰ·cõſultus·Fragilitas
aũt ſexꝰ mulieris cui daẽ actio vel abſentie cꝰ
ius vĩ milicia nõ ꝓdeſt actori q̃ minꝰ currat ei
p̃ſcripẽ·xxx·an·Pupillaris tamen etas excipiẽ
ſiue a p̃deceſſore impuberis incepat p̃ſcriptio
ſiue ab impubere ſit inchoanda·Nã in pupilla
ri etate nõ currit p̃ſcripẽ·ſ; aduenieñte puber-
tate ſtati in ſurget et excitabiẽ p̃ſcripẽ·et ꝑo
ri poſſeſſiom·vĩ p̃ſcriptõni fiet ↄtinuatio ut·j·
·e·l·ſicut et·ſ·ſi maior factꝰ ratã habeat ali·
·l·vlt·§·vlti·Et differt hec interuptio·q̃ ſit p
pupillarẽ etatem ab alijs interuptõibꝫ·Nam ſi
alias ↄtingat interuptio nihil ↄfert ꝑor poſſd

ſſo ut·ſ·ꝺ p̃ſcripẽ·l on·t·l·i·Sed h̃ ↄtrariũ eſt·
et ſic ut alludã vocabulo ꝓprie diciẽ interuptio
h̃·i·interi ruptio·ſ; alias in medio ꝓſus rũpit
¶ Porro qꝺ dictũ eſt abſenti currẽ p̃ſcriptõz
nõ ſic eſt intelligendũ ut quidã dixerũt·qꝺ li-
cet abſens adhuc poſſideat·is tamẽ qui nõ ꝑ
ſuo corpaliter teneret p̃ſcribat·ſ; ſic eſt intelli
gẽdum cũ abſens amiſit poſſeſſionem·vĩ quia
ſuſpicatꝰ eſſet ſe poſſe repelli·vĩ q: longo tpe
abſuit vĩ alijs ſolitis modis quos diximus·ſ·de
acquiẽ·poſ·poſſeſſionẽ amiſit añ abſentiã vel
poſtea Sup quibuſdã actõnibꝫ dubitatũ eſt·
puta de negatoria ⁊ pignotatia ⁊ fam·h̃rẽ·et
cõi di·quãto tpe tollanẽ et i negatoria qꝺ ob
tineat·plene notaui·ſ·ꝺ vſuf· ¶ In actõe aũt
fam·h̃rẽ·vĩ cõi di·dixerũt quidã ut·p·nõ cur-
rẽ p̃ſcriptõez interi·cũ ambo dñi ſimul vtunẽ·
et fructus pcipiũt et poſſident Sed ⁊ dñs·M·
ait actõnes p̃dictas naſci ex voluntate·ideſt
tũc demũ cũ a colone volũt recedẽ ar·ff·fam·
h̃rẽ·l·i·ſ; certe lex dicit eã naſci ex quaſi ↄtra
ctu ⁊ inſtiẽ·ꝺ·oblig·q̃ ex q̃ſi ↄtractu naſcũtur
potuit g̃ intẽtari a tpe ↄmũionis ⁊ cũ effectu
nõ obſtãte excep̃·igiẽ ab eo tpe debet currere
p̃ſcripẽ·ut·j·de ãna·excep·l·i·§·ad h̃·Nec ob-
ſtat qꝺ dicũt ſocios poſſidere ⁊ fructus pcipe
Nec eñ p̃ſcribiẽ dñio vel poſſeſſiõi·ſ; diuiſiõi ne
fiat Et idẽ in ↄmodati actõe cui p̃ſcribiẽ·ex q̃
potuit illa intentari·ſ; nõ ita in rei ven· que da
tur ↄtra ↄmodatariũ cui nõ p̃ſcribiẽ interi dũ
dñs retinet p ſe ciuilẽ ⁊ p ↄmodatariũ·natu-
ralem poſſeſſionẽ· ſicut et diciẽ in colonis ut·j·
·e·male Idemq; dicã in locati actõne·⁊ in rei
vendidicatõe qꝺ dixi in actõne ↄmodati ⁊ rei
vendicatõe licet·p·dixẽit nõ currẽ p̃ſcripẽ·p-
ſonali actõe cũ nõ curreret rei ven· ¶ In pig-
noraticia aũt dico eaz tolli·xxx·an·ↄputãdis ex
quo ipa nata eſt·⁊ potuit intentari·qꝺ tũc de-
mũ eſt cũ ſoluta eſt pecunia ⁊ oblata ⁊ conſig
nata·et depoſita ut·ff·de pignoraticijs acẽ·ſi
rẽ alienã·§·om̃is Quid aũt ſi debitor·xxx·ann·
neq; ſoluit·neq; obtulit Nũquid p̃ſcribitur iuri
offerendi Aiũt quidã qꝺ nõ ſic nec p̃ſcribẽẽ iuĩ
eundi ad eccliaz vel p viã publicã·vel ad ſcẽm
Iacobũ qꝺ eñ diciẽ·j·e·l·om̃s tolli om̃e ius p̃-
ſcripẽ·xl·an·de iure agendi eſt intelligendum
nõ de iure excipiendi·vĩ ſicut ait·b·ius offeren
di tolliẽ·quia q̃ poteſt facere ut poſſit agẽ pi
gnoraticia actõne ſoluendo·ſ·iã intelligiẽ poſ
ſe agere ut·ff·ꝺ reg·iuĩ·l·qui poteſt ⁊ ideo de
bet ei p̃ſcribi· ⁊ ſicut p̃ſcribiẽ creditori ſo·ↄẽ
ꝑmũ vĩ ꝑmo ↄtra ſm ut·j·e·l·cum notiſſimi·§·
ſ; cum illud ¶ Effectꝰ aũt huiꝰ p̃ſcriptionis h̃
eſt·ut qui p̃ſcribit·xxx·an·bona fide habz vti-
lem rei ven·ↄtra quẽlibet poſſidẽtem p̃ter q̃
ↄtra dñm licet·p·dixẽit ↄtra et h̃ eſt qꝺ diciẽ
·j·e·l·vlt·ita tamẽ ⁊ c̃·Si aũt p̃ſcribit·xxx·an·
mala fi·habz excepẽ·tm̃ ⁊ nõ actõnez niſi ↄtra
eũ qui ſibi abſtulit·vĩ ſurripuit vel niſi ↄtra eũ
qui ꝓpter ↄtumatiã eiꝰ p̃ſcriptõis eiuſdem q;
poſſeſſoris volẽtis ſe repſentaẽ iudici miſſus ſit
in poſſeſſionem· tunc eñ p̃ſcriptor·j·ãnum ſe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

offerēdo et ſatiſdādo iudicio ſiſti poſſeſſionem
recupabit· et rem vēdicabit· vt· ꝯ· e· l· ſi quis
Preſcripcio aūt· xl· ānorū loc̄ habet hypothe-
caria vt· ꝯ· e· cū notiſſimi et vt diximꝰ· s̄· ſi aduer
ſus creditorem· ¶ Itē locū habet in his actio
nibꝰ quaꝝ pſcriptō ē interrupta fine litis cōt·
vt· ꝯ· e· l· vlt· ſecꝰ ſi alio mō eſſet interrupta· Nul
lum denꝗꝫ ius publicū vel puatuꝫ vltra· xl· an·
extenditur vt· ꝯ· e· l· oīes Nec tn̄ dico ꝙ iuſ pu
blicū extēdatur vſqꝫ ad· xl· an· imo nō vltra· xx
vt· ff· de· diū· t· pſ· l· in oībus· ꝫ et qn̄ꝫ in cētuꝫ
extēditur· vt diximus· s̄· de ſacro ſanc· ecc· ¶ Si
enī ɔtrariū diceret̄· ꝙ et ius puatū vſqꝫ ad· xl·
an· extenderet̄· de quo ſimiliter loqtur lex ſicut
de publico· excipitur curialiū ɔditio et tributo-
rū exactō· De quibꝰ etiā poſt· xl· an· cōtēdit̄· vt
ꝯ· e· l· pſcript· et· l· ɔpit· niſi impetrauerit qs vt
dēpto canōe poſſideat et p· xl· an· non ſoluerit
vt· ꝯ· de fūdo patrimonij· l· vlti· ¶ Iteꝫ in rebꝰ
eccſiaſticis· loc̄· habent pſcript· xl· an· p autē·
licet p codiceꝫ extēdatur· vſqꝫ in· c· an· ut dixi-
mus· s̄· de ſacro· ſanc· ec· ꝫ ſūmotenus de hac p
ſcript· lōgiſſima· que nouiſſimo p principē tn̄
eſt inducta tetigiſſe ſufficiat· qꝺ enī a placen-
tino factum eſt· ut ſinguli caſus enumerent̄· in
quibꝰ locum habeat pſcript· viiꝰ diei vl̄ duo-
rum dieꝝ· Et ſic vſqꝫ i infinitū non puto vtile
ꝓſequi· nec ſubtile· laborioſum eſt enī potius
quam vtile·

¶ De ānali exceptione italici contra ctus tollenda et de diuerſis temporibꝰ et exceptionibꝰ et pſcriptionibꝰ et iter ruptionibꝰ earum

QVia olim in italico ɔtractu ꝛ actōibꝰ
ex eo ɔpetētibꝰ ānal̄· qdā exceptō ob
ſeruabat̄ iō de ea ponit· et qꝛ circa eā
nimie difficultates erāt ponit de ea tollenda·
vtilis enī ānus erat ꝛ qdam ipm extendebant
in decēnium Alij in· v· vt· ꝯ· e· l· i· iſte Ponit etiā
de diūſis tēporibꝰ et exceptōibꝰ· et pſcriptōibꝰ
ſup qbus nō ꝓſequar ſingulaꝝ pſcriptionū di
es vl̄ annos vt fecit· p· in ſupioris· t· ſūma ꝫ ſū-
mati qdam gn̄alia· notabo ¶ Eſt ꝙ ſciendum
qꝺ oīm pſcript· tpa aut ſunt ɔtinua aut vtilia
Cōtinua ſunt in qbus feriati dies ꝛ nō feriati
ɔputant̄ nulla dierū habita diſcretōe· vtilia
ſunt in qbus actor p ſe vl̄ p ꝓcuratorē nō im-
pedit̄ agē ¶ Itē nec p iudicē cuiꝰ habuit copi
am Nec p reū qꝫ vl̄ actor vl̄ aliꝰ eius noīe po
tuit ɔuēire ut· ff· ꝺ diū· tē· p· l· i· Eſt ꝛ tpus qꝺ-
dam qꝺ neqꝫ poteſt dici ɔtinuum oīo neqꝫ vti-
le oīno· vt qdriēnium qꝺ dat̄ miori facto maio
ri et abſenti poſt reūſionē ſuā ut diximꝰ· s̄· ꝺ· tē
poribꝰ i integ· reſti· ¶ Item qn̄qꝫ dies ɔtinui
ad aliqd eſſe vtiles dicūt̄· ut quia nō incipiunt
currē anteq̄ quis habeat copiā expiundi ꝫ cū
cepit habere copiaꝫ agendi Sed poſtq̄ cepit
habere copiā agēdi ɔtinui numerant̄ oīs di

es ut· ff· ad· l· iul̄· de adult· l· qnquēnium· Itē et
qn̄qꝫ dies ad aliud vtiles ſunt· quia nō currunt
ſi actor impediat̄ p iudicē vel hore· l̄· cāe cōdi
tioneꝫ ut in biduo ſtatuto ad appellanꝺ ut· ff·
qn̄ ap· l· i· §· dies Porro oīs pſcriptō tpe ɔtinuo
finitur niſi lex adiciat vtile numerari Sequit̄
vidē de inruptōibus pſcriptōnū· quot modis
fiant· ꝛ certe fit naturalit̄ quot quis amittit
poſſeſſionē qꝺ modis multis accidere poteſt ut
diximꝰ· s̄· ꝺ acquir̄· poſ· ꝛ ꝫ inruptio ꝓdeſt oī
bus in quoꝝ piudicium currebat pſcript· ut· ff·
de vſuc· naturaliter· Item fit inruptio ciuilit̄
et p lit̄· ɔteſt̄· ut· s̄· de pſcript· lon· tē· l· nec bona
et· s̄· t· ꝓxi· cū notiſſi· §· imo in fi· ꝛ tūc extendi-
tur act̄· in· xl· an· Itē p quaſi ɔteſtatōeꝫ vt· s̄·
vbi in rem act̄· ſi quis Itē fit p executoris ſolā
ɔuentōeꝫ ut· s̄· t· ꝓxi· cū notiſſimi in pīn· q̄ qua
ſi ɔteſtatio ꝺr· ut· ff· de actōibꝰ ꝛ o· ɔſtitutio-
nibus Itē ꝓpter debiti agnitōeꝫ vl̄ fenoris vl̄
ptis debiti ſolutōeꝫ ut· s̄· t· ꝓxi· cū notiſ· §· ſed
ſi quis Item in caſibꝰ fit p ſolā libelli oblatōeꝫ
et reſcriptōeꝫ pncipis habitā ad eam· puta in
ānalibꝰ actōibꝰ ut diximꝰ· s̄· qn̄ libell̄· pn· dat̄
li· cō· fa· Sed et qn̄qꝫ pſcriptio q̄ currit ꝑpetue
actōi mee inrumpit̄ ſola libelli oblatōe facta
apud quēlibet iudicem ordinarū maiorem vel
apud epm̄ vl̄ ſi iudicis nō ſit copia facta ad do
mū adūſarij mei· tū eum cōuenire impedior ali
quo ꝺ his· iiij· moīs· ſ· quia eſt infans vl̄ furio
ſus vl̄ i dignitate poſitus vel abſens ut· ꝯ· e· l·
ut pfectiꝰ Item fit inruptio p detētatorem
rei· ſi ille cuius erat res· vel cui erat obligata
nāciſcat̄ poſſeſſionē rei· ꝛ ꝫ detētio imitat̄ lit̄·
ɔteſtatōeꝫ ut· s̄· de pſcript· xl· an· cū notiſſi· §·
imo Et illud eſt notandū qꝺ litiſ· ɔ· inrumpit̄
pſcriptōe ipō iur̄· Secꝰ i vſuc· triēnij ut· ff· pro
empt· l· ij· §· vlt· Illa enī mero iur̄· currit, cōtra
actorem· ꝫ iudicis officio reſtituit̄ ei res ut· ff·
de rei ven· l· ſi poſt acceptā· ꝫ in caſibꝰ· iiij· etiaꝫ
vſucapio interrumpit̄ ipō iur̄· ſola libelli obla-
tione· ſ· cum res eſt infans vl̄ furioſus vel ab-
ſens vel in dignitate vt· ꝯ· e· l· pnſt· Item notā
dum eſt qꝺ ciuilis inruptio nō ꝓdeſt niſi faci
enti eā ut ꝓbat̄· ff· de diū· t· p· l· int̄· ꝛ ne de ſta
tu defunc· poſt quinquēnium queratur· l· ij· §·
preſcriptio·

¶ De alluuionibus paſcuis et paludi bus ad alium ſtatum tranſlatis

DIximꝰ qlit̄ alteriꝰ res alteri appli-
cetur p pſcriptōes Nūc videamꝰ qlit̄
adiciat̄ p alluuiones vl̄ ſic audiuimꝰ
qualiter res acquirat̄ ciuilit̄· nūc quēadmoduꝫ
naturalit̄ ut p alluuionē Videndum ꝙ quid ſit
alluuio ꝛ in quibꝰ locū habeat Et quis ſit effe-
ctus Et poſtea dicemus ꝺ palludibꝰ et paſcuis
ad alium ſtatū tranſlatis· i· ad frugū fertilita
tem ut· ꝯ· e· l· vlt· §· ſi mulier Eſt aūt alluuio ac-
cretio vl̄ decretio latens Nā ita paulatim ad-
dit̄ vl̄ detrahit̄ ut intelligē nō poſſis quātum
quoq̄ momento tpis adiciat̄ vel detrahat̄ ut

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

inſti·e·de rerum diuiſione·§·ꝓterea flumina eīm
vice cenſitarū habent ut ex ꝑuato impublicū
adducāt et ex publico in ꝑuatū ut·ff·de acq̄ri·
re·do·l·ḡ §·alluuio Itē locū habet ius allu·
uionis in agris qui nō ſunt limitati· Ager eīm
manucaptꝰ ab hoſtibꝫ ꝛ militibꝫ aſſignatꝰ ut
eius ēmmarent fines ꝛ ſic ſciret quid cuiqꝫ da
tum eſſet q̄d veniſſet·et q̄d in publico relictū
eſſet·nō habet ius alluuionis vt·ff·de acquir·
re·do·l·in agris· ¶Item ratione vicinitatis
illi agro·nō accreſcit inſula·ut·ff·d̄ flumie·ne
quid in flumie publico·l·i·§·ſi inſula· Hoc aūt
qđ p alluuionē q̄ſitum eſt ſeparatim nō cenſebit
vel eiꝰ noie ſeorſum publica functio nō exige·
tur·ne alluuionū ignorare vicia·i·ꝑuilegia vel
poteſtates vel rem noxiā videant poſſeſſoribꝫ
inducē ut·ꝭ·e·l·vlt·exiget tū cenſus totiꝰ pri·
monij vl̄ ꝑdij facta ꝯputatōe· et ita augebit
tributū vl̄ cēſus angaria et ꝑ āgaria·ſic ꝛ ecō
tra diminuit in pſona eius cuiꝰ res aluuione di
minuta eſt ut·ꝭ·e·l·ij· Si queras quid ḡ ꝓdeſt
ſi ſepatim nō cenſeat qđ accreuerit·ſꝫ·ad h̄·
quia ſi ſepatim cenſeri debēt nec offerret car·
tulā ꝓfeſſionis ius o m̄e amitteret ut·s̄·d̄ vec·
et co·l·neqꝫ·hic aūt nō iđ amittit De palludibꝫ
q̄ꝫ et paſcuis ad meliorē ſtatum tranſlatis·idē
dicit·ſ·ut ſepatim nō debeāt cenſeri ne doleāt
diligentes opaꝫ ſuā agri·dediſſe culture ut·ꝭ·e·
·l·vlti·§·ſimilit·

¶De ſentencijs ꝑfectorū pretorio

Expedimꝰ qualit res q̄rant per pſcri·
ptōes·nūc queadmō aliomō ciuiliter
·i·p iudicū ſnias q̄rāt videamꝰ vl̄ alit
Diximꝰ in ꝑmo libro de legibꝫ q̄ſi de ſentencijs
impatoꝝ·nūc dicamꝰ de alioꝝ mgratuū ſen·
tēcijs·vl̄ alit Diximꝰ d̄ officio actoris intendē
tis et rei pſcribentis nūc dicamꝰ d̄ officō iudi
cum ꝛ q: ꝑcipuū iudicū officiū ꝯſiſtit in ꝓnūci·
andis ſentencijs·ſequamꝰ de ſentēcijs·ꝛ quia ꝑ
fecti ꝑtorio maiores ſunt ceteris magiſtrati·
bus et iudicibꝫ de ſentēcijs eoꝝ dicamus q̄ ſint
eoꝝ ꝑuilegia in ſentēcijs velalibi ꝛ certe tri·
plici videnē gaudē ꝑuilegio·ꝛ ēna ſpēalitate
letari Ecce eīm abeoꝝ ſnia appellare nō licet
quia appellatio iniq̄tatis ſnie ꝯtinet q̄relam ut
·ff·de mi·l·ꝑfecti·Sed ꝑfectos ꝑtorio non eſt
veriſile miq̄ iudicaſſe·credidit·eīm ꝑnceps eos
qui ob ſingularē induſtriā explorata eoꝝ fide
et ꝯtuitate ad huiꝰ officij·magnitudinē ad·
hibent nō aliter iudicaturos ꝓ ſapientia ꝛ lu·
ce dignitatis q̄ ipe foret iudicaturꝰ ſibi ut·ff·
de off·ꝑ·l·i·Sꝫ tū licet ſupplicare ab eoꝝ ſen·
tencijs·quia ſupplicatio ꝯtinet petitōeꝫ venie
ꝓpri erroris vl̄ allegatōeꝫ circūuentōis adū·
ſarij ut·ff·de miū·l·ꝑfecti·Hec aūt ſupplicatio
fieri poteſt eiſdē ꝑfectis vl̄ eorum ꝯſiliarijs vl̄
cauſas introducētibꝫ intra·x·dies Et ſi quidē
fiat infra·x·dies nihilominꝰ mandat executōi
ſnia Sꝫ victor tenet ſatiſdare de reſtituēdo eo
qđ obtinuit ſi retctabit ꝑma ſententia Si aūt
non ſupplicet·ꝭ·e·x·dies licet infra bieniū ſup·
plicare principi poſt ſucceſſionē iudicis nume·
randū·qđ paſſiue intelligo·i·poſtq̄ ꝑfecto ꝑ·
torio iudici ſucceſſit princeps ꝑ inuocatōeꝫ ſup
plicātis ut in autū·ut ſpon·lar·§·aliud ꝛ ꝭ·e·l·
vna vel ſic Poſtea q̄ iudici ꝑfecto cepit poſſe
ſuccedi iđ eſt a tpe late ſnie a prefecto Habēt
etiā ꝑuilegium ne minores ꝯtra eoꝝ ſnias ab
alijs reſtituant niſi a ꝑfectis ut·ff·d̄ of·ꝑfec·
ꝑto·l·i· Itē habēt ꝑuilegiū q: legem ꝯdunt
ut·s̄·d̄ of·ꝑf·ꝑto·l·normā af formā·

Quomodo ꝛ quādo iudex ſentēciā ꝓ·ferre debꝫ pn̄tibꝰ ptibꝰ vel vna abſente

Nunc de ſnis gn̄aliter tractaturi expli
cemꝰ Q̄t modis ſnia dicat·q̄t mo·
dis diſtinguat ꝛ q̄liter diffiniat·qua
lis ſnia debeat ferri·et qn̄·ꝛ qđ remedium det
ꝯdēnato Poteſt aūt dici ſnia cuiuſqꝫ ꝯronis
ſignificatio Item quicq̄d cuiqꝫ d̄ quacunqꝫ re
placet ſnia dicit de gn̄ibus ꝛ ſpeciebꝫ d̄ diſpoſi
tione bonoꝝ ut·s̄·qui facere teſtamēta poſ·l·
hac ꝯſultiſſima §·at cū humana Item abſolu·
te dicit ſnia deportatio ut·ꝭ·de ſent·paſ·l·vlt·
Excōmunicatio q̄ꝫ inde increbuit ut dicat iſte
ſubiacet ſnie·i·excōmunicatꝰ eſt ¶Item ſnia
vocat quodcūqꝫ iudicātis ꝑceptū nō nature n̄
iuri nō bonis moribꝫ ꝯrariū·ſm hanc ſignifi·
catōꝫ tripharīā diſtiguit Eſt eīm ſnia alia dif
finitiua ut·ꝭ·d̄ ſentēcijs expi·reci·l·ij·Alia dicit
ꝯuētionalis vt ꝯpoſitio amicabil̄ ut·ꝭ d̄ donat·
·l·donatio ſiue directa Alia d̄r admoicio q̄ fit
ut reꝰ veniat ad cāꝫ ut·s̄·de epis ꝛ cle·l·iube
mus·§·om̄es ꝛ·l·cū cleric·ꝛ·l·o m̄s et·ff·d̄ ar·
bitris·l·qualē ꝛ ibi ponit ſnia ꝓ magiſtri opi·
nione et ibidē ponit ꝓ ſnia diffinitiua ꝛ qn̄qꝫ
ponit ꝓ qualibet interlocutoria ſnia vel dilatio
ne danda·vl̄ de teſte ꝓducendo vl̄ nō ꝓducē
do ꝛ ſimilibꝫ q̄ tales ſnie mutari poſſunt ut·ff·
de re·iu·l·quid iuſſit Et qn̄ꝫ ferut cauſa plene
cognita ut in dilatōne danda et·s̄·de dila·l·a
ꝓcedente Nōnūqꝫ cauſa cognita ſemiplena
ut in decernēda bonoꝝ poſſeſſione q̄ nō tribu·
it ius ut·ff·quis or·in bo·poſ·ſer·l·ij·§·dies
Eſt aūt diffinitiua ſnia vel res iudicata q̄ finē
ꝯtrouſiarū ꝓnūciatōe iudicis accipit qđ vl̄ ab
ſolutōe vel ꝯdēnatōne ꝯtingit ut·ff·de re·iu·
·l·i· Fert diffinitiua ſnia pleniſſime habita
negocij inq̄ſitōe niſi in caſibꝫ ut notauimꝰ·s̄·
de iu·§·in cognitōne aūt· ¶Habita aūt plene
cauſe cognitōne·ſiquidē vtqꝫ·i·actor ꝛ reus
fuerit pn̄s qn̄cunqꝫ ꝭ·triēnium ſm om̄s pote·
rit ferri ſnia p·l·ꝓperand·vl̄ ꝑ aut·de litig·§·
om̄eꝫ·fert qn̄qꝫ·ꝭ·biēnium ꝛ·vi·menſes·Si v̄o
neut·eorū fuerit pſens·i·neqꝫ actor neqꝫ reus
nullo·tpe·ſm o m̄s fert diffinitia ſnia Si v̄o al
ter eorum fuerit pſens·alter v̄o abſens·ſiquid̄
reus tm̄ eſt abſens ꝯtrahet hmodiciū etiā ſm
veteres leges·actore aūt abſente et reo pſen·
te ꝯtrahit hermodicium per·l·ꝓperandū vl̄ ꝑ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

autñ · ꝺ litig · Et fiant citatões reo vel actore
abſente ante litẽ · ꝯ · vꝉ poſt litẽ · ꝯ · vꝉ ꝑ edictaꝫ
vel ꝑ executores vꝉ ꝑ ꝑconũ voces ꝓut iudi=
ci ſederit · ſi iudex ſit ordinariꝰ et maior · Nam
ſi pedaneus eſt vꝉ delegatꝰ nõ p̄t citaꝛ̃ ꝑ edi=
cta ſꝫ ꝑ ſe vꝉ ꝑ executores ut · ꝭ · e · l · ij · ꝛ · l · res et
· ꝭ · de iudicijs ſcimus in fi · Quid autem iudici
ſit faciendũ reo abſente ante litẽ ↄteſ · vꝉ po=
ſtea vꝉ actore abſente ante litẽ · ↄt · vꝉ poſtea vꝉ
in reali actõne vꝉ ꝑſonali plene diximꝰ · ꝭ · de iu
dicijs · §· in ↄſtructõe vſqꝫ ad illũ ꝑagraphũ in
ſnia ¶ De huiuſmõi aũt citatõibꝫ ſciendum eſt
qꝛ nõ fiũt plures alia rõne niſi ut ꝑſumaꝛ̃ voca
ti ↄtumatia ut · ff · ꝺ re · iu · l · ↄtumatia · §· contu=
max · Si ꝰ certũ eſt hoc ut ſi dicat iudici aper=
te nõ veniam nõ eſt opus ↄiectura ut · ff · de v̄ ·
ob · l · ↄtinuꝰ · §· cum ita et in autñ · ꝺ reſti · ꝛ ea q̄
parit · §· vnũ in fi · nec obſtat qꝺ ꝺr ĩ aut · ut cũ
ꝺ appellatõe ↄgnoſcit̃ · §· ſꝫ ꝭ p̄nti · quia ibi non
ↄſtabat ꝺ eius ↄtumatia · Si queras an et qñ ſit
abſenti ↄtra ſniaꝫ ſuccurrendũ Diſtigues cau=
ſaꝫ abſentie · ut plene diximꝰ · ꝭ · q̄bus ex cauſis
maiores ĩ integ · reſti · §· pen̄lt ·

¶ De ſentencijs ex periculo recitandis

D Ictum eſt · ꝭ · de ſnis q̄liter debeāt fer
ri Sꝫ qꝛ ſnie ſic̃ ꝛ medicie cũ ꝑiculo dã
tur et recipiunt̃ · ideo ponit de ſenten=
tijs ex ꝑiculo recitandis · videndũ ꝰ · quot mo=
dis dicat̃ ſentẽtia nulla · Et quidem nulla eſt · ſi
ſententiaꝫ ſedendo non recitauit iudex · iudicis
eñ eſt ſedẽ cũ res q̄ agit̃ deſiderat ↄgnitõneꝫ
plenam · aduocatoꝝ aũt ſtare eſt ut · ff · quis or
do in bonoꝝ poſſeſſione ſue · l · ij · §· dies ꝛ · §· in
bonoꝝ ꝛ autñ · vt ab illuſtribꝫ ꝛ qui · ꝭ · eos ſũt
coll̃ · v · §· ſancimꝰ · ibi ne cogant̃ ꝛc̃ · Quid ſi de=
derit in alta turri et litigatores erãt · inferius
forte valet ſnia Item nulla eſt ſnia ſi dedit eaꝫ
ſedendo ſꝫ nõ recitauit ut · ꝭ · e · l · i · Idem eſt ſi re=
citauit ſꝫ nõ in ſcriptis vel ſi recitauit ĩ ſcriptis
ſꝫ ꝑ aliũ nõ ꝑ ſe ut · ꝭ · e · l · vlt · i · ꝛ̃ · et · §· ſꝫ ne · ꝓpt̃
quod etiã dicũt quidã qꝺ laici non poſſunt eſſe
p̄tates qꝺ falſum dicã · tũ quia delegare poteſt
cauſas ciuiles · tũ qꝛ crimiales poterit diffini=
re dicendo te ↄdẽno vel abſoluo · quilibet eñ
laicꝰ ꝭ dicere poſſet · tũ qꝛ talis poterit eſſe la
icus qui ꝑ aliũ ꝓnũciare poteſt puta eſt prefe
ctus p̄torio vel aliꝰ illuſtris qui ꝑ officiales ſu
os recitauẽit diffinitiuas ſnias Tñ q̄dã ſnie ſi=
ne ſcriptis ferunt̃ puta breuiũ litiũ et maxime
viliũ ꝑſonarũ ut in aut · de man · p̄n · §· ſi tibi et · ꝭ ·
de ꝑuilegio · fiſ · l · q̄tiens · §· ſꝫ ſi talis ¶ Sed que
dicũt̃ breues · ꝛ̃ · olim vſqꝫ ad · l · aureos vt · ꝭ · ꝺ
defen · ciui · l · i · hodie vſqꝫ ad trecẽtos ut in aut ·
ꝺ defen · ciui · §· ex ꝓuinciali et · §· et iudicare
Item in ſnia ep̄i cũ iudicat int̃ clericos ſuos ut
in aut · vt clerici apud · e · ꝓprios ↄueni · in p̄n · t ·
¶ Item eſt ꝛ alibi cũ p̄ſes ↄueniũt finito offi=
cio ut reddat rõeꝫ admiſtratõnis ut in aut · ut
iudices ſine quoq̄ ſuf · §· neceſſitate · ¶ Sic aũt
ut dictũ eſt lata ſnia nõ poterit ab eodẽ iudi=
ce poſtea corrigi vel mutari ut · ꝭ · e · l · vlt · §· ſed
nec ſit ꝛ · ff · ꝺ re · iu · l · iudex Sꝫ excipiũt q̄daꝫ de
ꝑncipe ꝛ p̄fecto p̄torio ꝛ ſenatu q̄s dicũt poſ=
ſe corrigẽ ſuas ſnias ex · l · vlt · huiꝰ · t · Sꝫ ita in=
telligo qꝺ excipiat eas in recitatõe quã faci=
at ꝑ aliũ ut dictũ ẽ nõ in correctõe · Illud cer=
tũ eſt qꝺ ea q̄ deſũt ſnie poſſũt a iudice ſupple=
ri eodẽ die · ſ · q̄ ꝑtinẽt ad ↄſequẽtiã ꝑoꝝ ſtatu=
toꝝ ut de fructibꝫ ꝛ ſumptibꝫ et ſimilibꝫ ut · ff ·
ꝺ re · iu · paul · ꝛ̃ · ¶ Itẽ mulcta indicta ratio=
ne pauptatis remitti p̄t poſtea ab eodẽ iudi=
ce ut · ff · ꝺ of · p̄ſidi · l · illicitas · §· vlt · ꝛ · ꝭ · de mõ
mulctarũ · l · eos in fi · ¶ Itẽ ſi iudex abſentem
ſolẽniter citatũ ↄdẽnauerit ꝛ abſens ille ad=
huc ꝑſeuerãte figura iudicij remeauerit ꝛ ad
p̄toriũ venerit ex diſpenſatõe iuſtiſſima ꝛ eq̄=
tate benigniſſima debebit audiri ut · ff · ꝺ ĩ in=
teg · re · l · diuus ·

¶ De ſentencijs ꝛ interlocucionibus omnium iudicũ Rubrica

Q Valiter ſnia ſit nulla rõne vicij in ipſa
recitatõne omiſſi dictũ eſt Nũc gñali
ter videndũ q̄liter ꝛ quot modis ſnia
poſſit dici nulla Sciendũ eſt igit̃ ſniaꝫ eſſe nul=
lam rõe litigãtiũ de q̄bꝫ · ꝭ · diximꝰ plene q̄ le=
gi · ꝑſonã inuidi habeant · ¶ Itẽ rõne iudicis
puta ſi is q̄ ſniaꝫ tulit iudex eſſe nõ poterat ut
qꝛ ſuꝰ erat vꝉ mĩr vꝉ ifamis ut · ff · de iudicijs
cũ p̄tor · §· nõ aũt de q̄ plene diximꝰ · ꝭ · ꝺ iudic̃ ·
Seruꝰ tñ q̄nqꝫ iudicat ꝓpt̃ ignorãtiaꝫ ut · ꝭ · e · l ·
ſi arbit̃ ꝛ · ff · ꝺ of · p̄to · barbarius Itẽ rõe cau=
ſe ꝛ iudicis ut qꝛ iudex erat pedanꝰ ꝛ nõ po=
terat iudicare ꝺ cauſa ingenuitatis ꝛ ſuitutis
ut ꝺ peda · iu · l · ij · ꝛ · ff · ꝺ arbitris · l · nõ diſtigue
mus · §· de liberali · vꝉ erat cauſa eccliaſtica · et
debebat habere iudicẽ eccliaſticũ ut in autñ ·
ut clerici apud ꝓprie · e · §· ſi v̄o eccliaſtico Iteꝫ
rõne auctoritatis alteriꝰ ſnie · nõ ꝑ appellatõꝫ
ſuſpẽſe ↄt̃ q̄ iſta fertur vt · ꝭ · qñ ꝓuoc̃ · nõ ẽ ne=
ceſſe · l · i · Itẽ rõe tp̄is · qꝛ lata eſt tp̄e feriato ut
· ff · ꝺ ferijs · l · i · et · l · ſi feriatis · ꝛ · ꝭ · t · ꝑo ſi ut ꝓ=
ponis Itẽ rõe loci ut qꝛ lata ẽ in lupanari vel
popina · vꝉ in loco miꝰ honeſto nõ obſuato lo=
co ↄſueto ut · ꝭ · e · l · cũ ſnia Itẽ rõne ordinis non
ſuati ut qꝛ debuit q̄s ↄdẽnare ꝓcuratorem ꝛ
ↄdẽnauit dñm litis ut · ꝭ · e · l · i · ꝺ q̄ plene diximꝰ
· ꝭ · ꝺ ꝓcurat̃ · In criminibꝫ tñ nõ ꝓcuratorẽ ſed
dñm ↄdẽnare debꝫ ut · ꝭ · ꝺ iniurijs · l · vlt · ¶ Idẽ
eſt et ſi alia ordinaria vꝉ ↄſueta nõ ſuauerit iu
dex · quid eñ · ſi ꝑmo iudicauit et poſtea exami=
nat cauſaꝫ vꝉ ſiſia fecit certe nulla ẽ ſnia ut · ꝭ ·
· e · l · ꝓ lata Quedã tñ omiſſa in ſnia nõ nocent
Quid eñ ſi ꝓnũciauerit ſub ↄdicõe · cũ deberꝫ ꝓ
nũciaꝛ̃ pure ꝛ certe nõ eſt dicenda ſnia ſub cõ=
dictõne Sꝫ tamẽ lata tenet ut · ff · qñ ap · ſit · l · i ·
· §· quid ꝰ ¶ Itẽ ferri debꝫ ſnia ſm̃ leges · rho
manas vꝉ lõgenas · nõ tamẽ ꝑuas ↄſuetudines
Nõ eñ exẽplis · ſꝫ legibꝫ iudicandũ ẽ niſi ꝑnceps
iudicaſſet Principis eñ ſnie leges ſunt ut · ꝭ · de

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

leg·et·ↄ·l·vl̄t·Nāpe eīm nō tā ſpectandum eſt
q̄d r hōme fiat quā qđ fieri debeat ut·ff·đ of·
p̄·l·ſꝫ ꝛ licꝫ· ſꝫ ꝛ nō eſt laudabile hieroſolimis
fuiſſe·ſꝫ bn̄ vixiſſe Sꝫ et celū nō animū mutant
qui trāſmare currūt Itē nl̄la eſt ſnīa ſi nō ↄtine
at abſolutōeꝫ vl̄ ↄdēnatōeꝫ ut·ī·e·l·p̄ſes I·eꝫ
nulla eſt ſnīa ſi nulli iuriſdicīōni p̄ſit·ille q̄ iudi=
cat ut·ī·e·l·nulli·De īterlocutōibꝫ aūt ſciendū
eſt q: vicem rei iudicate nō obtinent·nec eīm
oīs vox·iudicis iudicati ↄtinet auctoritateꝫ
ut·ī·e·l·ex ſtipulatōe et·l·poſt ſnīaꝫ· Eſt aūt
ſnīa īterlocutoria ſemiplena ſnīa q̄ pfert īter
p̄ncipiū cauſe et finē ſup emergētibꝫ negocijs
vl̄ pfert loquēdo īt ptes ſine ſcripture ſolen
nitate·puta ſi iudex iuſſerit ut is ↄ̄t quē teſtes
pducēdi ſunt in alia puīcia·illuc pgat pcura=
torem ue mittat ut·ſ̄·đ fi·īſtru·iudices Nā
ſꝫ īterlocutō nō ſit plena diffinitio pbat̄ in·ff·
de arbitris·l·q̄lem et·ſ̄·de rebus credi·ꝛ iur·
iu·l·pnl̄ti·

De ſentētia que ſine certa quātitate prolata eſt R

Quia fert̄ ſnīa qn̄ꝫ Sed tn̄ ſup incerta
q̄ntitate iō ponit đ ea·Sciēdū ē itaqꝫ
qđ aut eſt actū de i certa·q̄ntitate vl̄
ſpē apđ iudice aut đ certa·Si đ īcta q̄ntitate
vl̄ ſpecie curare tn̄ dꝫ put poſſibile eſt ut cer=
tā rei ferat ſnīaꝫ ut īſtit·de act·§·curare aūt
Quid eīm ſi debeat q̄s hoīeꝫ in gn̄e vl̄ ſtichum
aut pāphiluꝫ neceſſe eſt certe ferri ſnīam put
exigit natura obligatōis·Nā etiā in noxali iu=
dicio ſi pnūciet iudex·x·aut noxe dedere ↄdēno
valet ſnīa ut īſtit·đ of·iu·in p̄n·Itē i vniūſali
bus actōibꝫ·ut heredit·pet·ꝛ fam·hēc·ſic in
libello ſatis eſt vniūſalit̄ res deſignari vt ple=
ne·ſ̄·diximꝰ de edendo Itē ꝛ in ſnīa ſꝫ idē ſuffi
ciat·ſupiora ita locū hn̄t vbi incertū petit̄ a p
te actoris ċtificari·puta petijt īteſſe ꝛ pba=
uit in iudicio ex diūſis cauſis iuris Si vō a nul=
lo petit̄ certificari·puta ſꝫ tm̄ q̄rebat̄ vtrū p
miſiſſet ei īdēnitatē ꝛ pnūciatū eſt eā pmiſ=
ſam·tenꝫ ſnīa ut·ī·e·l·quāq̄ Si vō de ċta ſpecie
vl̄ q̄ntitate apđ eū actū eſt nō tenet ſnīa n̄ de
certa q̄ntitate vl̄ ſpecie de q̄ litigatū erat pnū
ciet·excipit̄ vbi pte aliq̄ actoꝝ ↄtinet̄ ſpecies
vl̄ q̄ntitas ut·ī·e·l·hec ſnīa

De ſentēcijs q̄ p eo q̄d īteſt pferūt̄

Dictū eſt·ſ̄·de ſnīa q̄ ſi nō certa q̄ntita
te pfert̄ ſꝫ q: īcta ſepe fert̄ ſnīa cir=
ca īteſſe cū nō ſit iudici expeditū in=
quātuꝫ poſſit vl̄ debeat extēdi īteſſe utpote
cū etiā hodie multi dubitēt·iō ponit đ ſenten
cijs q̄ p eo q̄d īteſt pferūt̄ Videamꝰ g̃ gn̄ali
ter đ oi īteſſe īq̄ntū ptendat̄·Sciendum eſt
igit̄ qđ īteſſe·aliud eſt ↄmune·aliud ↄuētum
aliud ſingulare ut pbat̄ in·ff·đ act·empt·l·i·
ad idē tendit ſi dicas p̄ciū aliud cōe·aliud ↄuē
tū·aliud ſingulare·Et q̄dem in p̄cio vel īteſſe
ↄuēto nō eſt heſitatio·q: id ſic ↄuētum eſt de=
bet p̄ſtari niſi dolꝰ alterius ptis interceſſiſſet ut
diximꝰ·ſ̄·đ dolo et de reſciṁ·ven· Sꝫ et cōe īt
eſſe ſine dubio in ſolidū ē p̄ſtandum in ↄtracti
bus et delictis regulaē eſt·ut extimet̄·ꝛ in de=
lictis ſemp·i ↄtractibꝫ plerūqꝫ extimat̄ ut·ff·
ad·l·fal·l·p̄cia ꝛ ad·l·aquil·l·ſi ſuū meū·Ple=
rūqꝫ iō dixi·q: ſꝫ fallit in venditōe ut·ff de act·
empt·ꝛ ven·l·i·et ſi al̄·paciſcūt̄ ptes de ſingu
lari īteſſe extimat̄ inquā regularit̄ i dāno ut
·ff·đ dāno infecto·l·pcul·ꝛ đ act·empt·ꝛ vē·
ſi ſterilis·§·cū p venditorē·ꝛ đ piculo ꝛ·ↄ·rei
ven·l·vl̄t·Sꝫ et qn̄qꝫ extimat̄ in lucro·ſ·in caſi
bus his·l·notatis·puta ſi agit̄ arbitraria acti
one·p eo qđ loco ċto pmiſſū eſt·vl̄ agit̄ loca=
ti vl̄ ↄducti·vl̄ agit̄ ex ſtipulatōe ratā rem ha
beri·vl̄ agit̄ actōe tutele vl̄ agit̄ ·l·aq̄lia·vel
agit̄ īterdicto neq̄d in loco publico fiat vt·ff·
de eo qđ ċto loco dari op·l·ij·§·vl̄t·ꝛ locati et
ↄducti ſi in lege §·colonꝰ ꝛ·l·in q̄ ꝛ·l·ſi fundꝰ
q̄ꝫ in fi·ꝛ rem ratā haberi·l·ſi ↄmiſſaꝫ ꝛ ad·l·
aquil ſi ſeruū meū·ꝛ neq̄d in loco publico fiat
·l·i·§·merito et·ſ̄·arbitriū tutele·l·q̄cq̄d·lex
tn̄ huiꝰ tituli q̄ſi regulā videt̄ tradē qđ īteſſe
debeat ↄſiderari ꝛ i lucro et in dāno· Singu=
lare aūt īteſſe ſic vbi p̄ſtandū ſit·nō ſemp pre
ſtat̄ inſolidū Diſtinguit̄ eīm vtrū q̄s debeat mi
hi ex ↄtctu certo·i·ex eo qđ ↄtinet certā q̄nti=
tatē ut q̄ntitatis appellatōe q̄libet res ſingu=
laris ↄtineat̄·ſic đr·ff·de l·ij·quiſq̄s vl̄ naturā
·i·ſpēm puta hoīeꝫ in gn̄e pmiſſum tradi aut
ex incerto·i·ex eo qđ conſiſtit in facto ut facti
noīe etiā ſeſe quis nō facturꝫ pmiſit cōtineat̄
ut·ff·đ·v·ob·vbi nō·§·qui id ꝛ de re·iu·l·q̄ non
facit Si ex ↄtractu certo m̄ quid debeat tradi
et lex dicat īteſſe meū ſingulare p̄ſtandū Sic
đr in venditōe ut·ff·de act ep̄·l·i·et rei tradi
tio nō fiat īteſſe meū ſingulare p̄ſtabit̄ mihi
ab adūſario ꝛ quid totū ſi duplū ↄtinꝫ vl̄ minꝰ
duplo·vl̄t vero nō porrigit̄ ut·ī·e·l·vna·§·ſanci
mꝰ·i·R̄o· Opponit̄ a q̄buſdam qđ eſt in·ff·de
act·empt·et ven·rō·§·ſi p venditorē et·R̄o·b·
aliq̄t āmis qđ p̄ſtari dꝫ quāti ptes viſum fuerit
ſi nō excedat duplū p̄cij dati·Eiđ oppōit̄ qđ
eſt in·ff·đ act·empt·l·iul·īt eū·§·ſi vō ſciens
et·§·itē q̄ furē·cui Reſpōdebat g̃ ē īteſſe qđ
eſt ext̄ rem Illud eīm q̄ntūcunqꝫ ſit p̄ſtat̄ aliđ
in eo qđ eſt ċca rem qđ nō debꝫ excedē dupluꝫ
p̄cij dati q̄ diſtictio nō placꝫ·magis eīm dicen=
duꝫ eſſet totū īteſſe p̄ſtandū qđ eſt ċca rē q̄ſi
đ eo cogitauerūt ↄhentes quā illud qđ eſt ex
tra rē·quia đ eo nō vident̄ ſenſiſſe ↄtrahentes
Huic aūt legi neut̄ illaꝝ eſt ↄtraria ſi quiđ
lex iſta t̄ctat đ ſingulari īteſſe ut nō excedat
duplū cōis itēē ille autēꝫ due leges locūt̄·cōe
īteſſe ut totū debeat p̄ſtari qđ verū ē ꝛ ċte p̄
ſtat̄ īteſſe ċta rē tm̄ vbi vēditor nullomō t̄dit
rē venditā Si vō tradat rē venditāſꝫ vicioſam
tenet̄ ad īteſſe etiā qđ eſt ext̄ rē ut·ff·đ act·
et empt·et·ven·l·ſi ſterilis·§·cū p venditorem
Itē in actōe q̄ ex maleficio habet̄ ratio eiꝰ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

īteſſe qđ eſt ext̄ rem ut in·l·aquil·et ꝯdictōe
furti ⁊ ſiſibꝫ ut·ff·ad·l·aquil·l·ꝓde et·l·inde
nerati⁹ et de furtis inficiādo·§·i·⁊ đ cēdicti·
fur·l·iij·et iđ in act·ad exhibendū ut·ff·ad ex=
hiben·l·cptō ⁊·l·ƺ ⁊ ſi Sƺ ⁊ nedū cōe ƺ etiā ſin
gulare intereſſe venit in act·exempto qn̄ ven
ditor nullo mō tradit vt·ff·de·act·emp·l·i·
Vbi aūt rē dari eſt in obligatōe nūq̄ petit̄ in=
tereſſe niſi cōtractibꝫ in nōiatis vt notauimus
·§·de rez ꝑ mu·in ſumma·§·venit ƺ·cio q̄ quo
modo oportet rē fieri· eius cui debetur· vt·ff·
de·v·ob·l·vbi nō apparet·§·vlti·et h̄ ſiue exco
tractu ſiue ex quaſi ꝯtractu vel ex delicto vł q̄
ſi delicto rem dari fit in obligatōe ƺ et ſi ex eis
rem tradi vel intereſſe fit obligatōe eadē ext̄
ſeruādo que ſupius diximus ·Nec em̄ dicit lex
iſta in omnibꝫ ꝯtractibꝫ ƺ in oībꝫ caſibus·Quid
em̄ erit ſi ꝓmiſi alicui rē dare q̄ aliena erat nec
eam habere poſſum q: ille cuius eſt eaƺ vēde=
re n̄ vult· Quid erit hoc caſu dicēdū eſſet·cer
tū eſt ꝙ ad intereſſe agi nō poterit·Reſpōdeo
agi poſſe ad extiatōem vt·ff·de le·l·iij·nō du=
biū·§·ƺ ⁊·l· Nđ ꝯcubinā·§· ƺ de lega·ij·mor=
tuo bono·§·ƺ ⁊·§·ij · Quidā t̄n dicē voluerunt
ꝙ ſtipulator tā diu debet expectaē q̄ diu ille
poſſit habē ƺ h̄ nō placƺ q: difficultas ſiue im=
poſſibilitas ꝓmiſſionis nō debƺ eſſe īpedimen=
to ſtipulatōi ut·ff·đ v·ob·§·illud inſpiciendūƺ
Si vō ex inēto ꝯtctu petat̄ īteſſe ſingulare p̄=
ſtabit̄ in ſolidū oīno q̄ntūcunqƺ ſit ut·j·e·l·§·in
alijs Nec obſtat qđ ſubijcit̄ ⁊ nō ex quibuſdā
machinacōibꝫ ⁊ c̄· Si em̄ dicerƺ q̄s mea īte=
fuerit in·c·q: veriſimile eſt qđ ſi equū m̄ vendi
tū habuiſſeƺ mſta in bello ꝑ vires meas q̄ſuiſ
ſe·ꝯſul deſignat⁹ eſſem ꝓpter bonā pugnā vel
ſiſia p̄tendit q̄ nō ſunt curāda Ex p̄dictis pƺ
diſtiguēdūƺ eſſe qđ vbi factū eſt in obligatōe
p̄t agi ad factū vel ad īteſſe ut·ff·de v·ob·l·
quot·et·ff·đ re·iu·l·ſi q̄s ab alio Et habƺ ple=
rūqƺ actor electōeƺ ſic et i ſtipulatōeƺ·đ ope
demoliendo ſi apparuerit iniuria edificatū ut
·ff·đ opis nouū·l·an̄pnſt·⁊ in cautōe ꝓcura=
toris actoris q̄ cauit đ defēdendo ut· ff·đ ꝓcu
ratoribꝫ·l·ƺ ⁊ he·§·vlt·Et qn̄ƺ re⁹ habet ele=
ctōeƺ ut in cautōne ꝓcuratoris rei ut·ff·de ꝓ=
cur·l·mut⁹·§·vlti· Vbi aūt ſpēƺ t̄di eſt in obli
gatōe nō p̄t p̄ciſe re⁹ ꝯpelli ad īteſſe·liberat̄
em̄ rē p̄ſtando·ƺ t̄n ſiue agat̄ ad īteſſe p̄nci=
palit̄·ſiue agat̄ ad rē ⁊ q: ea nō p̄ſtat̄ petit̄ in
tereſſe nō excedet duplū ut dictū ē Licƺ q̄daƺ
dixerit in p̄mo caſu cū p̄ncipalit̄ petit̄ īteſſe·
q: nō t̄dit̄ res totū īteſſe p̄ſtandū·licet exce=
dat duplū In ſcđo aūt caſu cū agit̄ ad rem et
q: nō p̄ſtat̄ petit̄ īteſſe dixerūt·qđ īteſſe n̄
debeat excedē duplū De pena ſic̄ ⁊ đ īteſſe
dubitat̄ vſqƺ q̄ porrigat̄ ·Et dicūt q̄dam vſqƺ
ad duplū ar·huiꝰ legis ibi cū ſcimus Et cū his
obuiat qđ đr·§·đ ſpō·l·mlr in fi·⁊·ff·đ euict·
·l·ſi dictū Paƺ duarū legū argumētis Qui=
dā tuti dixerūt vſqƺ ad q̄druplū poſſe extendi
et ar· inſtit·đ act·§·oēs aūt Alij em̄ diſtinxe=
rūt vtrū ille q̄ ꝓmittit ſciat ſe nō poſſe ꝓmit=
tere vł q̄druplū an nō Si ſciat valet ex ꝯſenſu
ei⁹·q: ſuo iure renūciare p̄t·ƺ ſi ignorat nō va=
let vł q̄druplū ar·ff·ſi q̄s cautū·l·ƺ·et ſi q̄s·§·
vlt· Ego puto penā ꝯuētionalem q̄ntacunqƺ
ſit poſſe exigi Illud em̄ ꝯpetēs moderamen ē
qđ inť eos ꝯuenit ar·inſtit·đ inutili·ſtip·§·al=
teri non em̄ dicit ſpectādum q̄nta ſit pecūia ut
ſm h̄ p̄ſtaret̄ tota·vł nō p̄ſtaret̄ Sƺ que ſit q̄n
titas ut ea tota ſpectet̄ quippe h̄ nōia quis et
que nō quātitatis vł q̄litatis ƺ ſubſtātie ſūt de
ſignatiua Nec obſtat qđ dicit̄ i inſtit·đ act·§·
oīs·q: ibi loqtur de pena legali nō ꝯuētionali
Sed nec obſtat qđ đr·ff·de ſpō·l·mulier q: ibi
ſpēale eſt ſicut ⁊ đr al·ne m̄rimonia aſtringā
tur vīculo penarū ut·ff·de v·ob·ticia·i·ƺ·

Si a nō cōpetenti iudice iudicatum eſſe iudidicatur R·

Quibꝫ modis efficax vel nulla dicatur
ſn̄ia a ꝯpetenti iudice lata·§·dictū eſt
Sequit̄ ut videam⁹ đ ea q̄ nulla eſt·iō
q: a nō ꝯpetenti iudice eſt ꝓ lata Sciēdūƺ igit̄
eſt·qđ iudex incōpetēs eſt·licƺ in eū ꝯſenſerim
pl̄ibꝫ modis·vł q: īpe nullā iuriſditiōeƺ hēbat
ut·§·đ iurditi·oim iu·l·p̄uatoꝝ ꝯſenſus ⁊·ff·
de iudic·l·i· Vł quia inuenit error in adeun
do īpm vel ꝯpulſus ſū in eū ꝯſentire ut·ff·de iu=
dic·l·ij·⁊ đ iurdic·oīm iu·l·ſi ꝑ errorem ⁊·§·de
ep̄ali audi·l·ſi qui Itē ⁊ incōpetens eſt ꝓpter
diūſitatē rerū·ut ſi dat⁹ eſt ad certā rem ⁊ de
alijs ꝓnūciauerit q̄ qđ ad eam rē ꝑtinet ut·j·
·e·i·Ad rem illā videt̄ ꝑtinē·⁊ qđ poſt lit·ꝯt·
in eadē re accidit puta dānuƺ datū fruct⁹ ꝑci=
pit̄ ut·ff·đ edil·e·l·ediles·§·itē ſciēdūƺ ē Itē
et ad rē illā ꝑtinet incidēs q̄ſtio vł cā re ꝯuen=
tōis ut·§·de or·iu·l·i·⁊·§·de ſentēcijs īterlocu·
·l·pnſt·⁊ aut·⁊ ꝯſequēter Itē et ad alia ext̄
nea oīno cōſenſu ꝑciuƺ fieri poteſt ꝓrogatio
iuriſditōis ut· ff·iudic·đ q̄ re·§·i·Ex his ergo
cauſis vł ſiſibꝫ delegat⁹ extēdit officiū ad alia
Alioq̄n delegat⁹ ſup ꝓprietate ſup ea dƺ ꝯgno
ſcere et ꝓnūciare·Si aūt ea p̄termiſſa iudicet
đ poſſeſſione non videt̄ qđ teneat ſn̄ia ut·j·e·l·
pnſt·licƺ·p·dixerit ꝯtrariū·

De pena iudicis qui male iudicauit vel eius qui iudicem vł aduſarium cor rumpere curauit

Quid iuris ſit v̄ n̄ ꝯpetēs iudex iudicat
dictū eſt Videam⁹ q̄ ſit pena ꝯpeten=
tis iudicis male iudicātis·⁊ ei⁹ q̄ īpm
vł aduſariūƺ corrūpe curauit Pena aūt iudi=
cis varia eſt ſcđm q̄litatē delicti Si em̄ iudex iu
dicauerit dolo malo videt̄ ex maleficio obli=
gat⁹ vł act·in factū vł act de dolo·⁊ ad expē
ſas ⁊ ad extimatōeƺ litis ⁊ ita p̄ſtat oīne īte=
eſſe ei q̄ƺ leſit Itē ſit infamis ut·j·e·l·vlt·⁊·ff
de iudic·ſi fili⁹ Sƺ ſi pecūia iudici non eſt data
vł ꝓmiſſa·tunc em̄ dati triplū·ꝓmiſſi duplum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

a comite ꝓuatoꝝ exigitur iudex dignitate vl cingulo amiſſo h̄ in ciuili cauſa· in crimiali eni̅ bonis oīb; ↄfiſcatis mittet̄ in exiliū ut in aut· ut litigātes iurēt· §· quiuo accepit et· §· ſi autē Sȝ et iure veteri iudex tenet̄ lege iul· repetun= darū q̄ penā extraordinariā imponit ut· ff· ad· l· iul· repe· l· lex iul· §· hodie ¶ Item et tenet̄ cri= mie falſi qd penā deportatōis vl vlti ſupplicij ↄtiet vt· ff· ad· l· cor· ꝺ fal· l· i· §· q̄ iudicē ꝛ· §· vl· ¶ Itē et tenet̄ crimie ↄcuſſionis ut· j· ꝺ ↄcuſſio nib; l· vlt· ¶ Itē et ciuilit̄ p̄t ↄuenire ex edicto de colūniatorib; in q̄druplum ab eo q̄ȝ debeat dānare p pecūiaȝ ut· ff· de calū· l· i· ꝛ· l· iij §· il= lud Sȝ nūquid ille qui dedit pecūiaȝ poterit eā repetē a iudice ꝛ certe ſi dederit ei ut male iudi caret nō repetet ut· ff· de ↄdicē· ob tur· cauſam · l· iij· idem qȝ puto et ſi dederit ei ut nō iudicet Si aūt dederit ei ne male iudicȝ vl ut bene iudi cet forte locū habet· repetitio quia turpitudo ē ex p̄te iudic· tm̄ Si aūt dederit ſimplicit̄ ut iu= dicet Dixerūt q̄dem dari repetitōeȝ· ſ; tamen litigator amittit ꝓncipalē cām ut· ff· de ↄdicē· ob tur· cauſaȝ· l· ij· §· vlt· Sȝ ex eadē lege mag· puto denegari repetitōneȝ pecūie ſic̄ et vbi de= dit ut ꝓ ſe iudicaret fiſc⁹ tn̄ forte repetet qui ſucceſſor eſt eoꝝ· q̄ ſcelere q̄ſita ſunt ut· ff· de iur· fiſ· l· luci⁹ Si vō ſine dolo h̄ eſt qd ꝺr quod ꝑ impiciā iudicauit iudex tenet̄ ex q̄ſi malefico actōe in factū in quātum bonū ꝛ equū religio ni iudicantis videt̄ · ut· ff· de extor· ↄg· l· vlt· Siue iudex erat patfa· ſiue filiuſfa· ſ; vbi filiuſ= fa· eſt p̄r de peculio tenet̄ nō ſolito mō· ſ; in quā tū ē in peculio· cū filius ſuā litē fecit· ut ita ſint duo ſpēalia· et quia dat̄ h̄ actio ꝺ peculio· licet ſit ex q̄ſi maleficio· ꝛ q: nō inſpicit̄ in ea temp⁹ rei iudicādum ut· ff· ꝺ iudic· l· filiuſfa· et de pe= culio· l· q̄ſitum· i· ℞· · nec dat̄· hec actio in here dem niſi daret̄ ex maleficio ꝛ aliq̄d ad here= dem ꝑueniſſet ut· ff· de iudic· l· iul· aūt ¶ Pena aūt litigatoris q̄ iudicē corrupit vl in ciuili vl in criminali cauſa eſt ea· q: amittit actōeȝ et ꝺ crimie videt̄ ↄfiteri n̄ā diffidētia iuſte ſnie ſpe cie negocij repoſuit in corruptelā pecunie ut· j· · e· l· i· Itē et in ciuili cauſa dati triplum ꝓmiſſi duplū a comite ꝓuatoꝝ exigit̄ et dignitatem amittit Et ſi cauſa erat criminal· in q̄ corrupit iudicē bonis ſpoliat̄ et in exilium dānat̄ ut· ſ· dictū eſt in iudice· ꝛ eſt h̄ ꝓpter piurium· q: in ſacrō· calūnie h̄ fit adiectō ut iuret ſe nō dediſ ſe vl ꝓmiſiſſe alicui ꝓ cauſa pecūiaria niſi q̄b; diſponūt leges· pcit̄ tn̄ litigatori q̄ ſponte ↄfi= tet̄ facin⁹ ſuū· ſi pſonam declarauerit cui dedit vl ꝓmiſit et eā ↄuicerit Si aūt eā nō potuit cō uincē et cauſa erat ciuilis punit̄ a comite rerū ꝓuataꝝ in extimatōe litis· ꝛ lis ſuſtinet ꝓpri= um euētuȝ in crimiali aūt cā· ↄfiſcāt̄ oia ei⁹ bo na· et cā crimialis legitime t̄minat̄ ꝛ q̄ nō po= tuit ↄuinci iuret ſe non accepiſſe et ſic liberat̄ ut in autē· ut litig· iurēt· §· ſi quis aūt Si vō det̄ ꝓncipali pſone pecūia puta re⁹ dat actori vel accuſatori ut deſiſtat· qd obtineat in ciuili vel crimiali cā plene diximꝰ· ſ̄· ꝺ tranſacti· Si vero

adūſario meo ꝓncipali dem nō ut deſiſtat a cā imo vt veniat ad cauſaȝ ꝛ patiat̄ ſe ſupari ob= mittēdo rōnes et defēſiones ſibi ↄpetētes· dici p̄t ut amittā cām ut ſic intelligat̄ qd ꝺr j· e· l· · i· Vl etiā p̄t intelligi ſicut et dixerūt oīs an= tiq̄· cū dedi adūſario· i· adūſarij procuratori vel tutori vl curatori vl aduocato · ut patiant̄ ſe ſupari· ideq; ꝛ ſi delatorē nomie fiſci corrūpi ut · ff· de iur· fiſ· l· eius q̄ et · l· in fiſci· ¶ In his eni̅ caſib; oīb; iuſſit ipator litē perire ut· ff· de ca= lum· l· i· qd cōiter locū habȝ in reo corrūpente ꝓcuratorē actoris vel delatorē fiſci et in acto= re corrūpente ꝓcuratorē rei et ꝺ eo tm̄ loquit̄ in· l· i· hui⁹ q̄ ꝺ amittēda actōne loq̄tur · Itē et ↄtra me qui corrupi dat̄ actio ꝺ dolo niſi pat⁹ ſim ſubire iudiciū ſub hac exceptōne ſi colluſuȝ eſt ut· ff· de dolo· l· elegant̄· §· ſi dolo· ibi tamen non dicit qd data fuerit pecunia et ideo tenuit ſentētia alioqui ipō iure eſſȝ nl'la· ſicut in iudice corrupto ut· ff· ad trebel· ſuo· §· cū p̄tor· vl qd veri⁹ eſt aliud in iudice corrupto aliud in ꝓcu ratore corrupto· q: ibi tenet ſnia ſ; oportet eā reſcindi et de crimie ꝓnūciari ut· ff· de iur· fiſ· ei⁹ et· ſ̄· de aduoc· diū· iu· l· i·

Sentenciā reſcindi non poſſe

Multa in ſentētie ꝓlatōe ſicut dixi⁹· ſ̄· ſunt cuſtodiēda q̄ ſi diligēter fuerint obſuata ut in hac Ru· ↄtinet̄ ſnia re= ſcindi nō poterit· vl· ab eo q̄ iudicauit· vl a ſuc ceſſore ei⁹ ut· j· e· l· i· niſi ſolitis mōis ut ꝑ appel= latōeȝ ut· ff· ad turpill· l· i· §· vlt· vel ꝑ i integ· reſti· ut· ff· ꝺ mino· l· in cauſe· §· vlt· ꝛ· l· p̄fecti vl ſupplicatōeȝ ut diximꝰ· ſ̄· de ſentēcijs p̄fec· p̄to· vl ꝓpter q̄relā falſi ut· ff· ꝺ re· iu· l· diu⁹ et j· ſi ex fal· inſtru· l· i· et vlt· Occaſione aūt omiſ ſe exceptōis nō reſcindit̄ ut· j· e· l· pnlt· n̄ in q̄b; caſib; licet oppōnē ꝑ emptoriā exceptōeȝ· poſt diffinitiuā ſniam ſic̄ notauimꝰ· ſ̄· de iur· et facti igno· ꝛ de ꝓbatōib; Itē nō reſcindit̄ occaſio= ne reſcripti imo q̄ impetuit reſcriptū ut reſcin deret ſniaȝ etiā a limine iudicioꝝ expellit̄ ut· j· · e· l· vlt·

De fructibus ꝛ litis expenſis

Quoniā in ſnie ꝓlatōe fructuū et expē ſarū p̄ſtandaꝝ vl n̄ p̄ſtandarū facie da ē mētio· iō de eis ſupponit Viden= dū ḡ qd ſit fructuū diuiſio Et q̄ fruct⁹ debeāt p̄ſtari ꝛ a q̄b; ꝛ qn̄· q̄ oia pleniſſime ↄphēdi· ſ̄· de rei ven· Et iō nō eſt opus h̄ repetē h̄ tn̄ ſpe= cialit̄ dico illud qd lit· ↄt· fructuū rō ſemp re= gularit̄ eſt habēda et ꝺr fruct⁹ qd ſupeſt de= ductis iuſtis ſumptib; Itē p̄ſtant̄ fruct⁹ ꝑcep ti ꝛ ꝑcipiendi heredis quoq; ſuccedentis in vi cium par eſt habenda fortuna ut· j· e· l· i· ꝛ· ij· Item lata ſententia· j· quadrimeſtre temp⁹ de fructib; tantū ꝑceptis ꝛ de non ꝑcipiendis te netur poſſeſſor niſi ante litem ceptam fuerit in

mora tūc eīm tenetᷣ de ꝑcipiendis ut·ff·de vſu=
ris·l·in fidei·ↄ·Sequitᷣ videre de litis expenſis
que dicantᷣ litiū expenſe ⁊ quibꝫ ⁊ a quibꝫ ſint
pſtande ⁊ qn̄ earū pſtatio fiat p iudicem· ple=
ne notaui·ſ̄·de ſportul·h̄ addito qđ olim non
dānabatur quis ſuo adūſario in expenſis niſi te
mere vocaſſet eum in ius ut·ff·de iudic·eū·ho=
die aūt regulare eſt vt victus victori dānetur
in expenſis niſi in caſibus ut notauimus ·ſ̄·de
iudicijs·

De Re iudicata

Super eſt vt videamꝰ qn̄ dicatur res
iudicata et quāta ſit eius auctoritas
Eſt aūt res iudicata q̄ finem ↄtrouer
ſiarū pnūctiatōe iudic·accipit·qđ vł ↄdēnatio
ne vł abſolutōe ↄtingit ut·ff· e·l·i·Sꝫ adijciūt
quidā ſi nullo remedio poſſit attentari ſnīa ar·
·ff·de ↄdicti·inde·elegāter·§·ſi poſt Sꝫ certe
qđ ibi đr nō obtinet n̄ quātū ad ihibēdaꝫ trā=
ſactōnez ſup re·iu· Alioqn ↄtrariū eſt·ĩ·de ap
pellāt·litigatoribꝫ It·et·in pdicta·l·đ ↄdictō
nibꝫ inde·inhiber trāſactōez cū dubiū non eſt
an ſit iudicatū Sꝫ ſi dubiū eſt·nūquid aliqs ſa=
ni capitis dicet·iō minꝰ obtinere in rerū natu=
ra rem iudicatā eſſe Eſt aūt auctoritas rei iu·
maxima inᷣ eos inᷣ quos lata eſt·qꝛ cū non ſit
appellatū ſtandū eſt ei oīo·i·parendū Sed et ſi
appellatū ſit pſumatᷣ tn̄ ↄdēnati voluntas qđ
velit ſnīe pere ſtandū eſt ei·ut·ĩ·e·l·i·in pn·et
·l·abſolutōez In caſibꝫ tn̄ recedit a ſnīa ꝓpter
eq̄tatem ſupueniētis caſus Quid eīm ſi ↄmoda
tariꝰ·l·fullo ↄmodati vł locati actōe ↄuenti·
qꝛ ſua culpa amiſerūt res ſibi ↄmiſſas·et iō da=
mnati ſunt ī extimatōez rerū deide res amiſſe
puenerūt in ptātē dn̄oꝝ·ɔ̄tra agetᷣ ↄtria ↄmo
dati vł actōe ex ↄducto vł ut reſtituatᷣ exti=
matio vł pſtetᷣ res·ut·ff·đ ↄdictᷣ·ſine cā·l·ij·
et ↄmo·l·in ↄmodato·§·vlt·vł ſi ↄmodatarius
vł ↄductor nōdū pſtitit habebit excepc̄·ſi ↄue
niatᷣ ex ſnīa ut·ĩ·e·l·i·§·qđ ſi pbare Itē eſt au=
ctoritas rei iu·maxima ut nō reſcindatᷣ pᷣtextu
ↄputatōis vł calculi ut·ĩ e·l·ij·niſi error calcu
li expmatᷣ in ſnīa vt ſi iudex illa pnūciauerit cū
ↄſtet ticiū ſeio ex illa ſpecie qnquaginta Itez
ex illa ſpē·xxv·debere idcirco ticiū ſeio in cen=
tū ↄdēno·ut·ff·q̄ ſine·ſine appellatōe·l·i· Itē
nō reſcinditᷣ res iudicata pᷣtextu noueꝝ inſtro
rū·ut·ĩ·e·l·ſub ſpecie· In negocio tn̄ publico
ex cauſa pmittitᷣ huiꝰ inſtris vti infra trienni
um et poſt id tempꝰ qn̄qꝫ ſi puaricatio argua
tur vł manifeſta fraus pbetᷣ·ut·ĩ·đ ſentencijs
adūſus fiſcū la·l·vnica Sꝫ et non reſcinditᷣ res
iudicata morte cognitoris It geſta q̄ inſlata
ſunt in publica monumēta nō iō minꝰ habent
firmitatatē·ut·ĩ· e·l·vlt· Eſt aūt ⁊ auctᷣ·rei
iu·magᷣ·qꝛ ex ea indulgetᷣ actori actio đ re·iu·
vel in factū·ut·ff·đ·re·iu·vł miles·§·vlti·⁊·ſ̄·
de rebꝫ credi·l·actori· Succūbenti aūt actori
·i·abſoluto reo non ipo iure tollitᷣ actio qꝛ po=
ſteā ſolutū nō repetitᷣ·ut·ff·đ ↄdictᷣ·inde·l·iuſ·
qđ ē mirabile·qꝛ fortius tolli debet actio quā
dari·ut·ff·đ actᷣ·et ob·arrianus Sꝫ forte eſt iō
qꝛ actori alic mō nō potuit lex ſubuenire niſi in
dulgēdo actōꝫ·reo aūt bn̄ potuit ſubuenire ⁊
ſi ipo iure nō extinguatᷣ actio vł obligatio h̄ ē
p remedium exceptōis·ut ar·op·ff·đ eo p quē
factū erit·l·i·§·ſi rem ⁊·ff·in poſ·ł·l·ij·§·ſi de=
bitori Inᷣ alios aūt regulariᷣ nō eſt aliq̄ auctᷣ·
rei iu·ꝫ in caſibꝫ p̄iudicat alijs vt dicemꝰ·ĩ·qui
bus res iudicata nō nocet

De executione rei iudicate R.

Quoniā parū eſſet ſnīaꝫ ferri n̄ ⁊ lata
mādaretᷣ executō·ideo ponit đ execu=
tōe rei iudicate videndū ē qn̄ debeat
ſnīa madari executōi et a q̄bꝫ ⁊ p q̄s ⁊ in q̄bꝫ
rebꝫ et poſt qđ tempꝰ Mandatᷣ aūt executōi
ſnīa qn̄ obſuato ordine iudiciario ⁊ cā cogni=
ta ↄuicto debitore vł ↄfeſſo lata eſt ſnīa ab eo
q̄ hēbat ptātem iudicandi h̄ eſt a iudice cōpe=
tenti·nō ab officialibꝫ vł executoribꝫ eis niſi ipi
tāquā arbitri et re vrgente in rebus vilibus
fuerit delegati·ut ĩ· e·l·i·⁊·l·ſi ut ꝓponis ⁊·l·
vlti·⁊·ff·đ re iu·l·ſi cū nulla ⁊·ff·đ iudic·l·vlt·
Hec ita ſunt niſi lata ſnīa legitima fuerit po=
ſtea cā iudicati nouata tūc eīm ceſſat ordo exe
cutōis Ceterū ſi nō nouādi cauſa pignora vł fi
deiuſſores accepti ſunt nō ceſſabit executio q̄p
pe cū acceſſerit aliq̄d rei iu·nō eſt a re iudica=
ta receſſū·ut·ff·đ re·iu·l·ſi ſe·§·ſi ex ↄuētiōe ⁊
ĩ·e·l·ſi cām Fit executō ab ordinarijs iudicibꝫ
ſiue ipi iudicauerit ſiue đlegati ab eis ſiue etiā
arbitri ↄpromiſſarij ↄfirmata ſnīa volūtate p=
tiū expſſim vel tacite cū nulla pena vallatū ſit
arbitrium Et ſit executio in puīcia p pſides
Rhome aūt p mgrātꝰ ipſi rhomani Item et
rhome lata ſnīa mandatᷣ executōi in puīcia et
ↄonūſo ſcꝫ facta relatōe ad eū iudicē in cuius
ᵗritorio ſunt res de q̄bus lata eſt ſnīa·ut·ff·de
re·iu·l·adiuo pio·i·ſx ·⁊·§·ſnīaꝫ ⁊·ſ̄·đ arbi·l·
pnſt·et de iudic·l·ꝓperandū·§·fin aūt reus
Per executores fieri dꝫ executio·Eſt aūt exe
cutor q̄ poſt ſnīaꝫ inᷣ ptes audita oīni ⁊ diſcuſ
ſa lite ꝓlatum iudicate rei vigorē ad effectuꝫ
videtᷣ adducē ut·ĩ·e·l·pnſt·Debet fieri execu
tio in rebꝫ ↄdēnati ut tn̄ ſtipendia nō capiantᷣ
pignori·donec alijs rōibꝫ poſſit rei·iu·ſatiſfiēi
ut·ĩ·e·l·ſtipēdia Sꝫ ⁊ ī rebꝫ alijs habetᷣ diſcre
tio·Primo eīm capiuntᷣ mobilia Scđo imobilia
Tercio puenitᷣ ad noīa ſiue iura ut tn̄ confeſſi
đbitoris ⁊ n̄ diffitētis ⁊ nomē pignori capiāt
ut·ff·de re· iudi·l·adiuo ·§· in venditione et·§·
vlt·⁊ pnſt·⁊ ·§·ꝫ vtrū Si vero ſup rebus cor
poralibꝫ captis fiat ↄtrouſia ab alio iudex qui
exequitᷣ ſnīaꝫ debꝫ ſūmati đ ꝓprietate rei cog=
noſcē·⁊ ſi viderit rē eſſe ↄdēnati exequatᷣ ſen
tentiā alioquin dimittet eam ut tn̄ hec ſnīa nō
faciat p̄iudicium debitori ſi res dimittatᷣ vel
alijs ſi res capiatᷣ·ſic euenit ut oībus integris
tn̄ vſucapiōi inchoande res iudicata ꝓficiat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Poteſt ⁊ illud dici qđ vbi ɔtrouſia eſt de pi
gnore id dimittať et aliud capiať ſi qđ eſt ſine
ɔtrouſia·ut·ff·de re·iu·a diuo·§·ſi ſuper rebus
Mandať executiōi ſententia regulariter poſt
·iiij·menſes Quandoq; tamen iudex artat ꝓdi
ctum ſpacium·quādoq; ꝓrogat ꝑ cauſe q̄lita
te ⁊ quātitate vel pſonarū obſequio vel cōtu=
macia·ſed ꝑraro inť·ſtatutum temp⁹ ſniaʒ ex
equiť veluti ſi alimenta ɔſtituantur vel miori
·xxv·an·ſubueniať·ut·ff·de re·iu·l·ij· ¶ Pꝛerō
gatio ĝ tpis fieri poteſt plerūq; adbreuiatio
aūt fit ꝑraro·i·in caſibꝫ p̄dictis vł ſimilibꝫ·Si
ergo nō in caſibus illis fiat adbreuiatio ſupple
tur ɔdēnato tps p·l·qđ ſnia ſibi diminuit·ut
·ff·de re·iu·l·iij §·quis ¶ Quęret aliquis qñ re=
rū pignori captarum fiat venditio Et reſpon=
dēt quidā fieri poſt·iiij·menſes·ſic et olim fie=
bat poſt duos ut·ff·de re·iu·debitoribꝫ·§·vlti·
qđ ſatis dici poteſt cū pign⁹ vendať ex diffi ni
tiua ſnia Nā ſi venderet ex īnterlocutoria·Forte
expectaret ꝑ ānum ut·ş·de p̄ſcript·xxx·an·ſi
quis·§·vlti·vł ꝑ biēnium ut in ɔuētionali pig=
nore fit ut·ỹ·de iure dñij·impe·l·vlť·Vel forte
diffinitū eſt tpus in greca ɔſtitutōe ut innuiť
ỹ·đ bonis auc·iudi·poſ·l·vlti·Vł forte iudex
diffiniet tpus ſicut recurriť ad eius arbitriū in
his q̄ nō diffinita ſunt p legē ut·ff·đ iur·deli·l·
·i·§·vlti·ħ in ſimplici pſonali actōne·nā in rei
ven·vł reali fit executio ſnie ſtatim ſi res ſta=
ti reſtitui poteſt Alioquī dať tempus ad reſti
tutōʒ·⁊ ſatiſdať de p̄ſtanda extimatōe ſi nō re
ſtituať res·ut inſtiť·đ of·iudi·§·et ſi in rē actū
ſit·Nec obſtat qđ legiť·ff·đ vſur·l·in fidei cō
miſſi·q: ibi agebať actōe ex teſtamēto non rei
ven·Nec obſtat qđ legiť·ff·q̄ met⁹ cauſa·l·
ſi cū exceptōne·§·qđ ſi homo·quia ibi agebať
actōe qđ metus cauſa·q̄ pſonalis ē ut no·ş·qđ
metus cauſa·

¶ De vſuris rei iudicate

Quoniā ſepe ɔtingit pecūiaʒ in ſnia đ
ductā elapſo legitimo tpe non ſolui·
videam⁹ q̄ pena et qñ iponať nō ſoluē
tibꝫ Et quid pene loco ſtatutū ē ut maxis vſu=
ris ſubijciant·i·centeſimis q̄ currē incipiūt De
mū poſt quatuor mēſes a tpe ſnie ɔputandos
ſi nō fuerit appellatū aut ſi appelleť currunt a
die ɔfirmatōis p̄me ſnie ut·ỹ·e·l·i·et·l·eos In=
teri aūt·i·in q̄drimeſtri tpe·nulla oino currit
vſura·etiā ſi p̄us currebat ħ nec interi ɔueniť
fideiuſſor·ſic nec p̄ncipalis debitor·alioquin p
mediā pſonā fideiuſſoris ɔpelleret reus ſatiſfa
cere Et caue tibi·q: nō dico interi ceſſare vſu=
ram·q: p̄or actio iure nouatōis fit extincta·li
cet ħ dicāt q̄daʒ ar·eius qđ dr ỹ·e·l·vlt·ibi ſi
enī nouať ⁊c·Sed eſt alia rō·q: expectāť ma=
iores vſure poſt q̄drimeſtre tpus Item q: lex
ex hūanitate voluit ſubuenire dānatis·ut·ff·
de ɔpēſatiō·ſi cū militi·§·i·Item q̄a noua que
daʒ forma veteri actōi tribuiť ꝑpetuať enī in

·xl·ān·et fit īnfitoria in heredes·vē tamē ad=
huc durat actio p̄ma poſt ſententiaʒ·ut·ff·de
pig·l·greg·§·etiā ⁊ de fideiuſ·l·fideiuſſ·et·l·et
ita ⁊·§·et poſt et·§·an·⁊ de iudi·l·argētariū·§·
noie Pꝛedicte aūt vſure centeſime đ ſorte tā
tum p̄ſtande ſunt nō de p̄ma vſura etiā ſi in cō=
dēnatione ſit deducta ut·ỹ·e·l·vlt·alias nō in=
ueniť vſura legitia centeſima niſi in caſibus ut
diximus·ş·de vſuris

¶ Si plures vna ſentēcia ſunt cōdemnati

In quātum debeat ſnia mandari exe=
cutiōi vbi vn⁹ tantū eſt ɔdēnatus non
eſt dubiū ut·ş·diximus·Si vero plu=
res vna ſnia ɔdēnātur dubitari poteſt Sed ſci
endū eſt eos ꝓ parte debere ſoluere ⁊ exigi·⁊
ɔtra eos ſententia mandari ꝓ pte virili execu
tōne Siue aūt ꝓ pte tenebātur·ſiue etiā in ſoli=
dum quod eſt mirabile·quia ſentētia ɔtra ali=
quē lata nō deberet ei parē exceptōeʒ·ut·ff·đ
exceptōibꝫ re·iu·l·euidenť·Sʒ certe hoc eſt iō
quia in reliqua pte p iudicem tacite abſolutus
videť et iō ſnia ꝓ eo tacite lata ꝓdeſt ei nō ea
que expꝛ̄ſſe ɔtra eum lata eſt

¶ Quibus res iudicata non nocet

Dictum eſt·ş·cui noceat ſnia et cōtra
quē mādetur executiōi Modo videam⁹
quibꝫ non noceat et quidem regulari=
ter tradiť in ciuili ⁊ in crimili cauſa ſentētiaʒ
inē alios latā alijs nō nocere·vł in eodē nego
cio vł ſimili·ſiue hi qui expti ſunt ciuiliť ſuo no
mine ɔtendebāt ſiue etiā nřo ſed tamē nō pre=
cedente·vł ſequēte volūtate noſtra etiā ſi ta=
les erāt quibꝫ liceat agē ſine mandato·ut·ỹ·e·l·
·i·et·ij·⁊·iij·⁊·iiij·⁊·ff·đ ꝓcur·l·ħ hec pſone·i·
ſꝫ·⁊·ff·iudi·ſolui·l·iij·§·i·Sed et in criminali
cauſa ħ idem ſtatuiť ſi fuerit inē alios eoꝝ no=
mie acta·alieno enī noie ñ poteſt agi·ut·ff·de
public·iu·l·pnlť·§·i·niſi in caſu·i·in crimie iniu
riarum cū illuſtris eo crimie accuſať vł ip̄e ali=
um accuſat·ut·ỹ·de iniurijs·l·vlti·Sed licet ut
dictuʒ eſt nō noceat ad amiſſionē cauſe ciuiľ·
nocet tamē quantū ad q̄le q̄le p̄iudiciū·vnde ⁊
cohēdi licʒ appellare dānato coheredi·ut·ff·
de appellač·l·a ſnia·§·ampli⁹ Et q̄nq; nocet ci=
no in ciuili cauſa lata ſnia ut ſi is cui p̄mū actio
vł defenſio ɔpetit ſequētem agere patiať ve=
luti ſi debitor expiri paſſus ſit creditorē de ꝓp̄e
tate pignoris aut maritus ſocerū vel vxorem
de ꝓprietate rei in doteʒ accepte aut poſſeſſor
idemq; emptor venditorē de ꝓprietate rei emp
te vł emphiteota ꝓprietariū Et dici poteſt qđ
verbū expiri ꝓprie ponať in pſona creditoris
et debitoris cū vini rei vendicatio·et alteri hy=
pothecaria ɔpetat·at in ſocero et in uxore et
venditore poniť expiri ꝓ defendere cū eis no=
teť actō·ut·ş·de rei ven·l·dote ⁊ ꝓbať ex ſe=
quenti littera illius·ff·de re·iu·ſepe·§·cur·aūt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sic ⁊ econ̄trio defendẽ ponit̄ q̄n̄qȝ ꝑ agẽ ut
·ſ̄·de teſtibꝫ·l·i·⁊·ff·d ali·iu·mu·cauſa·l·pn̄lt·
vel etiã ſi in oibus p̄dictis pſonis expiri ponit̄
ꝓprie p̄t bene admitti· Nam ⁊ ſi agẽ nõ potue
rit p̄iudicat tamẽ mihi lata ſn̄ia ↄtra eos quia
ego potui ꝓhibẽ eos quo minꝰ agant et q: ex
voluntate mea iudicatũ videtur de iure qḋ ha
bui ex pſona agentis at vnus heres nõ poteſt
ꝓhibere coheredem quo minꝰ agat vł ↄueni=
atur ꝓ hereditaria portõne et multominꝰ ꝓhi
bere poſſet extraneũ q̄ minꝰ ageret·vł ↄueni
ret̄ ex pſona ſua ut in eadem·l·ſepe·§· cur aut̄
Lata aũt ſn̄ia ↄtra debitorẽ p̄iudicat creditori
in pignore ſibi obligato·ſi lata eſt anteq̄ᵐ cre=
ditori pignꝰ obligaret̄ Si aũt lata eſt poſtea
aut lata eſt ignorante creditore aut ſciente·ſi
ignorãte nõ p̄iudicat ſecus ſi ſciẽte ·ut·ff d ex=
cep·rei iu·Si mater·§·vłti·⁊ de pig·ſi ſupatus
Itẽ et nocet alijs ſn̄ia in ciuili cauſa vbicũqȝ
fit ius ex ea ut in querela inofficioſi teſtamẽti
et in cauſa filiacõis·ut·ff·d i of·te·pap̄·§·ſi ex
cauſa ⁊ d lib·agno·l·i·§·vłt·et·l·ij·⁊·iij·in p̄n·
Idẽ in cauſa ingenuitatis niſi detecta fuẽit
colluſio ut diximus·ſ̄·de liberali cauſa ⁊ de col
luſione detegẽda Sȝ et in crimiali cauſa ad ali=
quid nocȝ res iudicata int̄ alios Si em̄ de aliq̄
crimie es a titio accuſatꝰ et abſolutꝰ·nõ pote=
ris d eo crimie ab alio accuſari·niſi iſte nouus
accuſator doceat de p̄uaricatõe p̄mi accuſato
ris ut·ff·d p̄uarica·l·p̄uaricatõis Et idẽ in po
pulari actõne ſi bona fide agẽte actore reꝰ eſt
abſolutꝰ nõ ↄuenit̄ ab alio poſtea·ut·ff·d iur̄·
iur̄·l·eũ qui·§·in popularibꝫ Itẽ ſpeciale eſt in
crimie adulterij ut abſoluto reo adultero ꝓfi=
ciat res iu·adultẽ ſȝ ecõuerſo gn̄ale eſt in om̄i
crimie·qḋ aliq̄ ↄdẽnato de crimie q̄cunqȝ non
p̄iudicat alij ea ſn̄ia·ut·ff·ad·l·iul̄·d adulẽ·l·de
nũciaſſe·§·q̄ritur Item ⁊ illud notabile eſt qḋ
vniꝰ ex appellatoribꝫ victoria ꝓdeſt alijs q̄n̄ȝ
ut·j·ſi vnꝰ ex pluribꝫ appella·l·i·et·ij· Itẽ et in
ſuitutibꝫ p̄dialibꝫ vno dn̄oꝝ ↄmunis p̄dij·cui
ſeruitꝰ debet̄ vicẽte in cauſa ſuitutis res iu·ꝓ
fic̄·alij dn̄o·ut·ff·ſi ſeruitus ven·l·loci·§·ſi fun=
dus Itẽ ⁊ reſciſſo teſtamẽto·ꝑ querelã extra=
neo agente ꝓficit alijs victoria·ut·ff·de inof=
te·poſthumꝰ·§·ſi q̄s Aliť aũt nõ nocet res iu·
int̄ alios niſi illi alij fungant̄ idem nobiſcũ Pu=
ta ſi eis ſucceſſimꝰ ſingulari vł vniũſali titulo
vł ſi quidem ſiłe inũenit·ut·ff·d excep·rei iu·
ſi a te·§·vłt·⁊·l·⁊ an·eadẽ·i·ſꝭ·⁊·l·excep̄t·rei
iu·nocebit

Comminationes epiſtulas progrã mata ſubſcriptões auctoritatẽ rei iudi cate non habere

Vidimꝰ q̄n̄ ſtatutũ iudicis alijs nõ no=
ceat Videamꝰ q̄n̄ nõ noceat illis eiſdẽ
ↄtra q̄s ꝓlatum ẽ Sciendum eſt igit̄
effectũ nõ habere ſn̄ie·qḋ ꝑ ep̄laȝ p̄ſes iuſſit
aliq̄ȝ pecũiaȝ ſoluẽ·ut·j·e·l·i· Item ſubſcriptio
ſn̄iam cã cognita latã nõ reuocat vel reſcin=
dit·ut·ff·de re·iu·qḋ iuſſit ⁊·j·e·l·ea q̄ ⁊·l·iu=
dex Itẽ p̄ſidis int̄locutio apud acta ſignata de
duplo vel quadruplo p̄ſtando niſi debitor ſatiſ
faciat volũtas eſt potiꝰ cõminantis q̄ ſn̄ia iu=
dicantis Nec em̄ vox om̄is iudicis iudicati ↄti
net auctoritatẽ·ut·j·e·l·ſi int̄locutio ⁊·ſ̄·d ſen
tẽcijs ⁊ int̄·l·ex ſtipulatõe in vſuris tn̄ ↄminatõ
opat̄ ut debeantur pupillis a tutoribꝫ·ut·ff·d
admi·tu·l·tutor q̄·§·ſi deponi Itẽ ꝓg̃mma n̄
hȝ vi rei iu·ut·j·e·l· ꝓg̃mma · Eſt aũt ꝓgrãma
ꝓcedẽs ſcriptura ut dicũt·i·q̄ ꝑ p̄ſes ꝓuicias
vł loca deſtinat̄ ⁊ ſcḋm h̄ caderȝ i noie ep̄ſe de=
ſtinate ꝓuincijs vł ciuitatibꝫ vł dic eſſe ꝓg̃m=
ma ſcripturã publice ꝓpoſitã·p̄dicta em̄ iō ſta
tuũt̄·q: cã cognita p̄n̄tibꝫ ptibꝫ ↄgruo loco ⁊
magno ↄflictu ſn̄ia in ſcriptis ẽ ferẽda·ut·ſ̄·d
ſn̄is et int̄lo·l·cum ſn̄ia et de ſn̄is ex p̄iculo reci
tatis·l·hac ⁊ q̄mõ ⁊ q̄n̄ iudex·l·ea q̄ et iō pau=
cis litteris p̄dicta explicari nequeunt·ut·j·e·l·
vłti·

Si ex falſis inſtrumentis uel teſtimo nijs iudicatum ſit

Dictũ eſt qualit̄ deficie vigor ſn̄ie vel
ſtatuti a iudice etiã int̄ eos int̄ quos
eſt ꝓlatũ rõe nõ adhibite ſolẽnitatis
Nũc videndũ ẽ q̄liter deficiat etiaȝ adhibibita
ſolẽnitate qḋ ↄtingit ꝓpt̄ falſa inſtrumẽta
Eſt aũt ſciendũ qḋ ſi iudex tulerit ſn̄iaȝ ob falſa
inſtrumẽta retractari poteſt ſn̄ia ꝑ bn̄ficiuȝ in
int̄·reſti·l·n̄ ſit appellatũ·ut·j·e·l·i·⁊·ij·imo et
ſoluti dat̄ repetitio·ut·j·e·l·vłt· Diſtingue tn̄
vtrum in p̄ma cauſa mota fuerit q̄ſtio falſi ut
tũc ſit opus appellare ut·ſ̄·d fide·inſtru·l·vłt·
an non ut tũc nõ ſit opus appellare · Quid ergo ſi
plures fuerit adhibite ꝓbatões q̄daȝ teſtiũ·q̄
daȝ inſtrumẽtoꝝ veraciũ q̄dam falſoꝝ·nũqd
reſcindet̄ ſn̄ia ob h̄ qḋ vnũ inſtrumẽtum ꝓbat̄
falſum·ſꝭ·qḋ non niſi ꝓbet̄·q: iudex ob id in=
ſtrumẽtum qḋ credebat̄ verũ dederit ſn̄iaȝ ut
innuit̄·ut·j·e·l·i·⁊·ij·et idẽ dicit̄ i atteſtatõibꝫ
ut·j·e·l·falſa Si aũt f̄ła fuerit teſtamonia·i·ea
q̄ dicta ſunt a teſtibꝫ ait·ꝑ·nõ reſcindi ſn̄iam n̄
pecũia corrupti fuerit ar·eiꝰ qḋ eſt in·ff·d re·
iu·l·diuus Ego puto iḋ in teſtibꝫ qḋ inſtrumẽ=
tis ut ſiue inũeniat pecũia ſiue nõ retractetur
ſn̄ia Eſt em̄ eadẽ uis inſtrumẽtorũ et teſtiũ ut
·ſ̄·d fide inſtru·in exercẽdis Et teſtes inſtrum̄
ta dicũt̄·ut·ff·d ſi·iſtru·l·i·p̄terea ſꝭ ca·gn̄aliſ
eſt in teſtimonijs ⁊ inſtrumẽtis Item ꝓ h̄ eſt
qḋ dr̄ tutorẽ excuſatũ falſa excuſatõe n̄ libari
ab honore tutele ut·ſ̄·ſi ex f̄łis allega·excu·ſit
·l·i·Et eſt ſciendũ in his qḋ etiam ꝓpt̄ falſa in
ſtrumẽta vł teſtimonia lata ſn̄ia tenet quideȝ
mero iur̄·ſȝ retractat̄ ꝑ in integ̃·reſti·ut·ff·de
re·iu·diuus·eſt tamen pupilloꝝ fauore ut ip̄o
iure nulla ſn̄ia ſit quãtum ad p̄iudiciũ minoris
ut·ſ̄·ſi ex fal·alle·excuſ·ſic·l·i·⁊·ij·

¶ De confeſſis

DE vere ꝯdēnatis dictū eſt. Sequit̃ ut
vidcamꝰ de quaſi ꝯdēnatis .i. d̃ ꝯfeſſis
Videdum ꝗ quādo locū habeat iſte
.t. et qñ alicui p̄iudicet̃ ex cõfeſſione ſua Ha-
bet aūt locū iſta R̃u. poſt litē ꝯt. Sed edictum
de īterogatorijs actõnib9 locū habet ante lit̃.
ꝯt. tm̄ vnde ex eo edicto fiūt īterogatões añ
lit̃. ꝯt. p̄ncipal̃. cauſe. ꝗ tamen expoſito libello
ſup eā in caſib9. xi. h̃ eſt cū q̃rit̃ an aliqs ſit he-
res vl̃ ꝑ qua pte ſit heres. vl̃ q̃liter ſit hẽs ut
.ff. de īnt. act̃. l. ſi defenſor. §. illud Itē cū queri
tur an qs ſeruū noxium poſſideat ut. ff. d̃ īnro
gat. act̃. l. q īnt. Itē cū q̃rit̃ an poſſideat edes
quaꝝ noie petit̃ cautio dã. infec. ꝛ ꝑ qua pte
poſſideat ut. ff. de īnt. act̃. l. ñ alienū ꝛ. l. q ſuū
.§. vlti. Itē cū q̃rit̃ an ſua ſit q̃drupes. vl̃ vtrū
penes ſe habeat peculiū vl̃ an ſit maior vl̃ mi-
nor ut. ff. d̃ īnt. act̃. l. ſi quis in iur̃. ꝛ. l. ſi. defen
ſor. §. vlt. ꝛ. l. d̃ etate. i. ſ. Itē in reali actione
cū q̃rit̃ an qs poſſideat et ꝑ q̃ pte ꝛ in. xij. ge-
nerali vbicūqꝫ equitas mouerit iudicē. ut. ff. de
īnt. act̃. q ſuū. §. vlt. ꝛ. l. pnlt. Et fiūt etiā in ill̃
caſib9 īterogatões in iur̃. i. apud iudicē. licꝫ in
itinē vl̃ in domo h̃ agat̃ nõ obſuato etiā loco
in q̃ diffinitiua ſnīa ſolet ferri. q: res i[illegible] nõ e[illegible]
git plenā cognitõeꝫ ut. ff. d̃ īnt. act̃ l. voluit. §.
qd̃ ait ꝛ. l. ſi defenſor. §. illud. alioqui ꝯtrarium
eſſet. ut. ff. d̃ iuſticia et iur̃. l. pnlt. Titulꝰ aūt
iſte locū habet poſt lit̃. ꝯt. ꝛ bene eſt ut huiꝰ
ſ. ce. ſnīam breuit̃ ꝯphendamꝰ ſub regula Eſt
aūt regula talis ꝯfeſſꝰ in iure ꝯt̃ ſe quod ius ꝛ
natura nõ reſpuit vl̃ certā ſpēꝫ. vl̃ q̃ntatem ſe
debere vl̃ factū cuiꝰ noie cū alio poſſit eē actio
vl̃ rē eſſe meā ꝑ iudicato hẽtur Et eſt notand̃
qd̃ ſingula ṽba regule in ſe pondꝰ hñt. nam id̃
dictū ē d̃ ꝯfeſſo. in iur̃. q: facta ꝯfeſſio ext̃ iudi
ciū ñ plene p̄iudicat alicui licet iacob9 dixerit
ꝯtrariū. ut. ff. d̃. īnt. act̃. l. i. §. vlt. Et ut diximꝰ
.s̃. d̃ ꝓbat. §. ꝓbari debꝫ et. s̃. de nõ nūata pec.
Niſi facta ꝯfeſſio ext̃ iudiciū vim pacti i ſe ha-
beat. ut ſi qs ꝯfiteat̃ ſe debē ex certa cã. ut di-
ximꝰ plene. s̃. de nõ nu. pec. Itē id̃ d̃r ꝯt̃ ſe. quia
alicuiꝰ ꝯfeſſio ſibi p̄t p̄iudicare ꝗ nõ ꝓdeſſe. ut
.ff. d̃ īnt. act̃. l. de etate. §. i. Itē id̃ d̃r qd̃ ius et
natura nõ reſpuit. q: ſi ꝯfeſſio fuerit iuri vl̃ na-
ture ꝯtria nõ p̄iudicat alicui Nã falſe cõfeſſio
nes naturalib9 debēt ꝯuenire. Si ergo ꝯfitear
illū eſſe filiuꝫ meum qui maioris eſt etatis quã
ego mihi nõ p̄iudicat̃ vl̃ ſi ꝯfitear illū eſſe ſer-
uū meū. qui vere eſt liber ut. ff. d̃ īnt. act̃. l. con
feſſionib9 ꝛ. l. ſi. is cuiꝰ Vl̃ ſi ꝯfiteor eū eſſe ſer
uū meū qui eſt in captiuitate hoſtiū Nec eſt in
noſtra poteſtate quāuis iura poſtliminioꝝ poſ
ſint interim reficere nos vl̃ ſi ꝯfitear eſſe eum
ſeruum meū qui nõ poteſt eſſe ſeruus meus ut
quia ꝓhibitus eſt mihi alienari. vel ſeruus eſt
chriſtianus et ego ſum iudeus. ut. ff. de inter.
act̃. l. ſi ſeruus ¶ Quod aūt dicit̃ ſe debere cer
tam ſpecieꝫ vl̃ quãtitatem. ideo dicit̃ quia vbi
quis ꝯfitet̃ incertū nõ habetur ꝑ iudicato ve-
geri tamē debet ut certum ꝯfiteat̃ ut ſic ha-
beat̃ ꝑ iudicato Itemqꝫ et ſi is qui ꝯueniatur
rei ven. ꝯfitetur rem eſſe meam. ut. ff. e. l. cer-
tum Itē ideo dicit̃ vl̃ factum cuius noie ꝛc̃. q:
ſi ꝯfitear me feciſſe id cuiꝰ noie facti cum alio
nõ eſt actio non teneor ut ecce impubes vl̃ ge
nitalib9 carens ꝯfiteat̃ ſe adulteriū ꝯmiſiſſe nõ
trucidabit̃ Ideꝫ et ſi cõfitear me occidiſſe ho
minē viuū vel naturalit̃ defunctū vl̃ hoīeꝫ non
vulneratū ꝯfiteor me vulneraſſe Si em̄ a quo-
cunqꝫ vulneratꝰ eſſet actio que in illū cõpetēt
ꝯfeſſione mea in me transferēt. ut. ff. d̃ īnt. act̃.
.l. ſi is cuius ꝛ ad. l. aquil̃. inde neracius. §. vlti.
et. l. h̃ aptius et. l. ꝑ inde ꝛ. ī. e. l. qui ſtichus Et
ut diximus. s̃. ad. l. aquil̃. Qd̃ ãt dicit̃ in fi. pro
iudicato habet̃ verum eſt ſi fiat cõfeſſio pñte
adūſario nam eo abſente facta ꝯfeſſio. nõ p̄iu-
dicat ꝯfitenti. q: nõ ſolet quis abſenti ꝯdēnari
nec qui iurat de operis obligatur. ſ. ſacramen-
to ſibi a iudice delato ut iuret ſibi operas de-
bere abſente liberto. Si tñ ꝓcurator vl̃ tutor
vl̃ curator adūſarij interſit. ꝑinde eſt ac ſi īnt-
ſit aduerſarius. ut. ff. e. l. certum. §. ſi quis et de
inter. act̃. l. vlt. Tutores tamen vl̃ curatores
vel ꝓcuratores nõ ſufficit fateri in p̄iudicium
dñoꝝum. ut. ff. e. l. certum. §. ſed an ꝛ ipos qd̃
quidaꝫ intelligunt ſi ꝓbet̃ a dño ꝯtrariū alio-
quin ſtabit̃ ꝯfeſſioni ſcd̃m ꝯſuetudinē genera
lem vel forte minor implorabit bñficium i īnt-
reſti. ne alioquin p̄iudicet ei ꝯfeſſio tutoris. vl̃
nõ p̄iudicet ſi minore ignorante vel abſente fi
at Secus ſi eo ſciente et nõ ꝯtradicente fiat
Item ꝯfeſſus habetur ꝑ iudicato niſi erraue-
rit in facto. ut. ff. e. l. non fatet̃ Cuius ꝓbati
onem inducere poſſet vſqꝫ ad ſententiaꝫ. ut. ff.
de iur̃. et facti. igno. l. error ante liteꝫ vero. ꝯ.
Si quis cõfiteat̃ in iure. i. apud mḡratum in p̄
iudicium ſeruū et velit penitere facilius cõſe-
quitur veniã Diſtigue tamē vtrū cõfiteat̃ qd̃
ſcit eſſe falſum. an qd̃ ignorat ſi ſciat reuocab
ꝯfeſſionē anteꝗ̄ lis ſit ꝯteſtata ꝯtra eum ꝑ eo
qd̃ ꝯfeſſus eſt Nõ aūt poſtea niſi actori obijci-
atur ſcientia ſua et tūc reuocat reus etiã poſt
lit̃. ꝯt. Quandoqꝫ tamē etiã ante litē ꝯteſt. nõ
reuocat reus ꝯfeſſionē ut ſi a certa ꝑſona petē
volebat actor. vel ſi vſucapione ꝯpleta a poſſi
dente reus vult ante litē ꝯt. penitē cū captiõe
actoris. ut. ff. de rei. ven. l. is qui et. l. ſin. aūt et
de dolo. l. pnlt. Si aūt ignorat falſum ſi quidē
iuſta ſit ignorantia ſuccurritur ei ꝓbanti rem
aliter eſſe ꝗ̄ dixit ut ſi adūſariꝰ replicꝫ de ſciē-
tia ꝓbet Si aūt ignorantia culpa dolo ꝓxima
īueniat non ſuccurritur ei. ut ſi crediderit ſe
inſtituꝝ rite ab eo qui detinebatur furore. ut
.ff. de īnt. act̃. de etate. §. qui iuſto. Item habe-
tur cõfeſſus ꝑ iudicato ſi pubes eſt. licet ſi po
namꝰ eū eſſe minorē. xxv. an poſſit in īnt. reſti.
pupillo aūt ipo iure non p̄iudicat ꝯfeſſio. ut. ff
.e. l. certum. §. p. Item qd̃ dixi cõfeſſum habe
ri ꝑ iudicato ſic intellexerunt pleriqꝫ ut iam p̄
iudic̃. ſnīam non debeat dãnari. ſi quidem nulle
ſunt ptes iudicis in ꝯfitenteꝫ. ut. ff. ad. l. aquil̃.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝓinde·§·vlt·vīi ⁊ ꝯfeſſo interim currunt tp̄a
·iiij·menſium·ut·ff·e·l·certum·§·vlti·⁊ de re·
iu·l·debitoꝛib̄ Sed certe licet non ſunt aliq̄
ptes in cognoſcendo vel īterogando Sunt ta
mē aliq̄ in ꝓnūciando vel in extimando quā
titatem dāni ut ex eadem lege ꝓinde ⁊·ff·e·l·
iuř· ¶ In crimīali tamen cauſa certum eſt ꝯfeſ
ſum eſſe dānanduꝫ ſcd̄m oīs·ut·ff·de cuſto·et
exi·re·l·ſi ꝯfeſſus In ciuili autē cauſa puto di=
ſtinguendum an actor cepit agere cauſam iu
diciario ordine ꝑ libellum ⁊ ſimilia vt tūc con
feſſionem debeat ſequi ſententia extra ordineꝫ
vel ex arrupto fecerit quis reum ꝑ ſacramen=
tum a p̄ſ·de interrogari ut tūc nulla debeat ſe
qui ſentētia ſed p̄cipiatur a p̄ſide pecunia ꝗ̄·le=
gitima tempora ſolui ſicut quotidie ſeruaē vi=
demus Item habeē ꝯfeſſus ꝓ iudicato ne dū
in ciuili cauſa ſed in criminali·ſi tamē ꝯfiteaē
ſponte nō formidine tormētorum·Nam ſi for=
midine tormentorū confiteaē ſibi nō p̄iudicat
niſi poſtmodū liberato eo a tormētis pſeuera
tum ſit in falſa demōſtratione ꝯfeſeſſionis·ut
·ff·de queſtionib̄·l·i·§·diuus ⁊·§·ſi quis vlti·
¶ Item habetur cōfeſſus pro iudicato etiam
in liberali cauſa ut·C·de liberali cauſa·l·iube=
mus Nec obſtat qd̄ dicit in eodem·t·l·interro
gatā·quia ibi nō fuit facta confeſſio in iudicio
ſed apud iudices cum nulla eſſet de libertate
queſtio·ut diximus·ſ̄·de liberali cauſa hoc de
cōfitentibus p̄cedente vel non precedente inē
rogatione iudicis vel alterius ptis·ut·ff·de in
ter·acē·l·fine· ¶ Sed quid ſi interrogatꝰ a iu=
dice noluit reſpōdere·Perinde eſt ſi aliquis ſit
ꝯfeſſus ꝯtra ſe quod adūſarius aſſerebat Idē
qꝫ eſt et ſi quis obſcure Reſpondeat ut incertū
dimittat īterogante ꝫ ut·ff·de inē·acē·ꝗ̄·de eta
te·§·ſi cum·⁊·§·qui tacuit ⁊·§·nihil intereſt
¶ Nec eſt p̄termittenduꝫ·qd̄ quidaꝫ ſup iſtum
·t·ſcripſerunt autē·falſam ſic ſi debitoꝛ fuerit
ꝯfeſſus de debito vř de rebus aliis coram vici=
nis vel amicis ꝓ eodem habet ac ſi coram iu=
dice vř apd̄ mgr̄atū ꝯfeſſꝰ fuiſſet·nec em̄ ē in
corpore autēticoruꝫ Eſt aūt autentica de teſti
bus que loquitur de cōfeſſione creditoris dicē=
tis ſibi pecūiam eſſe ſolutam·vt notauimꝰ·ſ̄·d
teſtibus·patet ex p̄dictis qd̄ illa verba ꝯfeſſio
nes in iuř·ꝓ iudicatis haberi placet·plena ſūt
miſterijs et ſubiacēt inſidijs et multiplices ad=
mittunt diſtinctōes·

¶ Res inter alios acta vel iudicata ali=
is non nocere Rub̄

Iudicata plerunqꝫ nō nocent alijs et
q̄nqꝫ nocent et q̄nqꝫ ꝓficiunt alijs vt
ſ̄·plene diximꝰ·ſ̄·quib̄ res iudicata nō
nocet·Et hic illa intelligantur repetita·
Acta ſimiliter inē alios non nocent neqꝫ ꝓfici=
unt alijs regulariter·ſicut patet in ſolutione
ſi vnus ex heredibus debitoris ſoluerit credi=
tori Nam ceteri non aliter ꝯpelluntur ſoluere
nec ꝓbato debito·ut·ꝗ̄·e·l·i· ¶ Item in diuiſio
ne ſi quidam de coheredibus diuiſerunt alijs
ignorantibus ut·ſ̄·fam̄·hīc·l·coheredibus
Item in iuſiuř·ut·ff·de iuſiuř·l·iij·§·ſed an ius
¶ Quandoqꝫ tamē etiam inter alios acta no=
cent puta impatore vendente rem alienam ut
ſuam·vel vendente rem ꝯmunem ratione ptis
ut·ſ̄·de quadrien·p̄ſcripē·l·bene ⁊ de ꝯmunū
rerum ali·l·i· Sed et quādoqꝫ ꝓſunt ut ecce
libellum de ꝯmuni cauſa dedimus ꝫ vni reſpon
ſum eſt ꝓficit tamē vtriqꝫ reſponſuꝫ ut·ſ̄·d di
uer·reſcripē·l·ſi libellum Item ſi reus dilatio=
nem impetrat etiam actori ꝓderit·ut·ſ̄·de tē
poribus in inē·reſti·l·pnſt· Item ſi maior ſerui
tutem habeat cum pupillo·licet neuē vtatur
ratione tamen cōſoꝛcij nec maioꝛ dānificaē·ut
·ff·quēadmodum ſerui·amittit·l·ſi ꝯmunem
Item et ius iuř·alterius ꝓdeſt mihi ut ecce de
tuli iuſiurandum tibi·ut iurares me tibi vendi=
diſſe hanc rem ꝓ·x·⁊ tibi ex empto ⁊ mihi ex
vēdito datur actio rōne pplexitatis ⁊ item in
ſimilib̄·ut·ff·de iuſiuř·ſi duo·§·is qui·i·ff· ·et
·§·marcelř·

¶ De relationibus·

Qualiter iudex in cauſa ꝓcedē ⁊ ipſam
diffinire debeat plene dictū eſt·Sed
quia cauſaꝫ ipſam ante ſententiaꝫ vel
poſt ſentētiam ꝯtingit referri ad principē vel
ad aliū ꝯſilij cauſa ideo de relationib̄ ſupponit
In his aūt diſtingue quia aut iudex refert ne
gocium ad ſupioꝛem vř ad impeꝛorem ut inſtru
atur qualiter in tali cauſa debeat iudicare aut
quia vult euitare onus iudicandi Si ideo refe=
ret vt inſtruatur aut petit inſtrui ſuper facti
qualitate ſcꝫ ut ea p̄ncipi notificata reſcribat
Quid ſup ea debeat p̄ſumi·⁊ tūc eſt improba=
ta relatio·aut ſup iuř·⁊ tūc approbatur rela=
tio·ut·ff·de iudiē·eum quē·§·iudicib̄ et autē·
de iudicibus·§·vlti·ita tamen ſi ante ſentētiaꝫ
et nō poſtea omnib̄ plene notifatis principi fi
at ¶ Item et opoꝛtet ꝑtibus ꝯſultatōis exem
plum illico edi apud acta·ut ſi cui forte relatio
minus plena·vel ꝯtraria videatur is refutato
rias p̄ces·i·appellatōem·apud acta ſi non dila
tione fruſtratoria faciat·ut·ꝗ̄·e·l·i·appellare
ergo p̄t tunc et illico a ꝯſultatione ſemiplena
vř ꝯtraria q̄ ſi nō fecerit nō appellabit poſtea
a ꝯſultatione ſed a ſentētia ꝓpter iniquitateꝫ
iudicis·ut·ff·quando appel·ſit·l·i·i·ff· ¶ In
delictis aūt cognoſcendis vel puniendis eodē
modo admittitur relatio quippe tunc demū re
latōibus plena veritas eſt·cum vel allegatio=
nibus repelluntē vel reprobantur ptes vel pro
bantur aſſenſu·ut·ꝗ̄·e·l·ij· Adeo aūt plene in re
latione oīs omnino cauſe ꝯprehendende ſunt
vt prope modum actorū recenſione nō ſit opꝰ
actu tamen neceſſaria ſunt ſocianda·ut·ꝗ̄·e·l·
vlt·Et habent iſta locum cum iudex refert ne
gocium ꝯſulendo de iure bona fide·nam ſi non
dubitet ꝫ ſimulat vel fingat ſe dubitare puniē

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

in·xxx·liberis auri et maxime in crimialibꝫ in
quibus ſi iudex certus eſt·quid ſibi faciendum
ſit ad principem nō crimina ſed vindicta refe=
renda eſt·ut·ff·de off·p̄·pręto·l·antepenlti·
Quādoqꝫ tamen ſpeciale eſt ut in crimine pri=
mo feratur ſententia ſic deinde principi ſcriba
tur·ut extimet an ſequenda ſit ſententia·puta
ſi preſes ꝓuincie deportauit aliquē in inſulā ut
·ff·de inter·ꝛ ref·l·inꝑpenas et ꝺ iniuſto rup·
te·l·ſi quis filio·§·quid tamē Si vero fiat rela=
tio ut remittatur onus iudicandi improba=
tur ea relatio·ut in auten·ut iudices non ex=
ſpec·ſacras iuſſiones·§·iubemus·niſi relatio fi=
at ideo quia is qui refert non habet poteſta=
tem iudicandi propter ſemiplenam iuriſditio=
nem ſuam·ut quia erat legatus proconſul·vel
quia tantum cognitio erat ei mandata·ut·ff·
de off·proconſul·l·ſolet et·l·ſi quid ꝛ·ī·ad·l·
cor·de fal·l·vbi·

De appellationibus et ꝯſultatōibꝰ

DE ſententijs plene dictuꝫ eſt ſed quia
pro lata ſententia et appellationes et
ꝯſultationes fieri contingit·ideo vi=
deamus de eis·ſed de conſultationibus plene
·ſ·t·ꝑri·diximus ꝛ quādo etiam fiat poſt ſen
tentiam ibidem notauimus ¶ Illa ergo parte
omiſſa dicamus de appellationibus quare ſint
inducte Quid ſit appellatio·et quis poſſit ap=
pellare et a quo ꝛ a cuius ſententia ꝛ ad queꝫ
et qualiter fiat appellatio·et inter que tempo
ra·¶ Eſt aūt inducta appellatio vt iniquitas
vel impitia iudicantium corrigatur·licet non
nūquam bene latas ſententias impeius refor=
met·neqꝫ em̄ vtiqꝫ in melius ꝓnūciat qui nouiſ
ſimus ſententiaꝫ laturus eſt·ut·ff·e·l·i· ¶ Eſt
aūt appellatio ſententie a minore iudice late p
inuocationem maioris iudicis p̄textu iniquita=
tis ꝑme ſententie reſciſſio·ut·ff·ꝺ mi·prefecti·
et ad tur·l·i·§·vlt·in hunc modum puto Ego
azo ſentiens me grauatum a ſententia tua do
mine·R·q̄ꝑ tuliſti ꝓ iohanne in queſtione do=
mus appello ad conſules·ꝛ apoſtulos peto et
cum inſtantia peto Sic em̄ ꝯcipiendi ſunt libel
li vt habeāt ſcripē·et a quo dati ſunt·hoc eſt
quis appellat ꝛ aduerſus quē et a qua ſenten=
tia·nec tamē p̄ſcribitur appellanti quia nō ad
diderit ꝑſonam adūſarij Immo et ſi plures ha
bui adūſarios ꝛ quorūdam nomina expreſſi in
appellatione ꝛ alioꝝ non·nō preſcribit̄ mihi·
quaſi acquieuerim ſententie aduerſus eos quo
rum nomina nō expreſſi immo et ſi appellando
vnam cauſaꝫ dixerim licet mihi ab ea diſcede
re et aliam allegare et ſic ꝓſequar appellatio=
nem meam quibus modis potueri Sed ecōtra=
rio ſi vnus de pluribus condēnatis appellauēit
non ideo alij videntur appellaſſe·ut·ff·e·l·i·§·
vlti·et·l·ij· ¶ Appellare autem poteſt ille qui
eſt dānatus ſit vnus vel plures ꝛ quādoqꝫ vni
us appellatio ꝓdeſt alijs ut dicemus ·ī· ſi vnus
ex pluribus appellauerit Sed ꝛ ita demū tenet
appellatio alicuiꝰ ſi ſententia valet·vt·ff·e·l·ſi
expreſſim et·l·ex ꝯſenſu·§·cum ꝓcurator Quā
doqꝫ tamē quod notabile eſt appellatio facit
vt ſententia teneat ꝛ eadem infirmet̄ per ap=
pellatōnem hoc eſt cum ꝓcurator falſus egit
et dominꝰ appellat a ſententia lata ꝯtra ꝓcu=
ratorem·ut·ff·rem·ra·ha·l·iij·§·vlt· appellat
dānatus ita demum ſi liber eſt· Serui aūt non
poſſunt appellare ſ; et in criminali cā lata ſen=
tētia contra ſeruū dominus appellare poteſt
et alius noīe domini Si vero neqꝫ dominus ne=
qꝫ alius pro domino appellauerit ipſi ſeruo qui
ſentētiam paſſus eſt ſtricte auxiliū ſibi implo=
rare nō denegamus Sed ecōtrario lata ſentē=
tia ꝯtra dominū non licet ſeruo appellare·ut
·ff·e·l·ſerui et·l·lucius ꝛ·l·creditor·i·R· Se=
cus eſt aūt in filiofa·ille em̄ lata ſententia cō=
tra patreꝫ in bonis que per filiū poſſunt acqui
ri poteſt appellare ut·ff·e·l·ex cōſenſu·§·filiū
¶ In ꝯdēnato nō diſtinguo·ſit ꝯdēnatus no
mine ſuo·an alieno ut quia tutor erat vel cura
tor vel ꝓcu· Nam ꝛ ꝓcurator per ſe et p ꝓ
curatorem poterit appellare·quia licet ꝓcura
tori lite ꝯt·alium ordinare ꝓcuratorem·ut·ff·
·e·l·tutor ſi ꝛ·l·ab executore·§·vlt· ¶ Item
appellat is qui non eſt dānatus ſi eius intereſt
qualis eſt is qui p ꝓcuratorem exptus eſt vi=
ctus·ſi ꝓcurator eius nomine non appellet·
Item emptore de ꝓprietate victo ꝛ nō appel=
lante appellabit venditor·aut ſi vēditor egit
et victus eſt appellare poterit emptor immo ꝛ
ſi venditor appellauit et in cauſe defēſione ſu=
ſpectus viſus eſt·perinde defenſio cauſe omit
tēda eſt emptori atqꝫ ſi ipſe appellaſſet· Ideqꝫ
ſeruatur in ꝑſona creditoriſ cum debitor victꝰ
appellaſſet·nec ex fide cauſaꝫ defēderet quod
ita eſt accipiendū ſi creditore interueniēte vel
ſciente debitor de pignore victus ꝓuocauit·
Nam abſenti creditori nihil p̄iudicat debitor
ut·ff·e·l·ab executore·§·alio ¶ Sunt ꝛ alij q̄
appellare poſſunt p quale·quale preiudiciū qꝺ
generatur eis ut ecce ſi in p̄iudicium cohere=
dis quis patit̄ ſe dānari vel ſimilem huic cau=
ſam quāuis ꝛ ſine appellatione tutus eſt cohe
res ¶ Item fideiuſſores debitore victo ꝓ quo
interuenerāt appellare poterūt ¶ Item emptore
victo appellabit fideiuſſor vēditoris licet emp
tor ꝛ venditor acquieſcāt ſententie· ¶ Item
et ratione humanitatis licet nedū ꝯdēnato in
crimiāli cauſa ſed etiam ciuilibꝫ alij eius cogna
to vel extraneo appellare imo et ſi reſiſtat dā
natus ne appelletur differtur eius ſupplicium
ut·ff·e·l·nō tantū ꝛ quādo appellandū ſit·l·ij·
·§·vlt· ¶ Itē ꝛ pater victo filio in cauſa liber
tinitatis appellare poteſt maxime ſi filiꝰ erat
in poteſtate·ſed ꝛ mater pietatis cā appella
re poteſt filio condēnato exquacūqꝫ cauſa·
Item poteſt exercē appellatōꝫ licet ab inicio
nō poſſet defendē in cauſa ꝑma vel principali
ut·ff·quādo appellādꝰ ſit·l·ij·§·pnlt·ꝛ·ff·de
appellē·reci·l·i·niſi in caſu qn̄ parētes vł libe=
ri morbo aut etate impediūtur agere ut·ff·de

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝓcur· ſi feminas ¶ Item poteſt q̄libet extra-
neus appellare ꝓ dānato· licet nō habeat mā-
datum· ſi tamē dānatus ratā habeat appellati
onem mox ·ut· ff· de app· re· l· i· i· ṙx· ·licet olim
ꝗ· biduum hodie ꝗ· dies· x· ar· ff· rem· ra· ha· l·
pnſc· ¶ Preter h̄ notādum eſt q̄ꝺ lata ſenten
tia inter alios omnino ꝑiudicat alijs ut in que-
rela inofficioſi te· et ideo ꝯdēnato herede· licꝫ
legatarijs appellare et exercere appellatōem
ſi querat̄ ꝑ colluſionem ꝓnūciatum ¶ Item ⁊
ꝑmittitur eis agere cauſam apud ipm̄ iudiceꝫ
qui de teſtamento cognoſcit ſi ſuſpicant̄ here-
dem non ex fide cauſaꝫ agere ut· ff· e· l· a ſentē
tia· §· ſi heres ⁊· l· ſi perluſorio· i· ṙx· · Item qui
vincit appellat ſi nō ſufficiētem putat ſententi
am niſi fuerit cōtumax ut· ꝯ· de iudic· ꝓperanꝺ
·§· ſi vero aliqua Sic ergo ⁊ reus ⁊ ꝯtumax nō
appellabit h̄ ita ſi ꝯtumaces ſunt in non veniē
do Secus ſi rei ꝯtumaces ſunt in non exhiben-
do vel non reſtituendo · tunc enim ſi preſen-
tes ꝯdēnati ſunt quanti in litē iurauerit actor
quia non exhibent vel non reſtituūt appellare
poſſunt· ut· ff· e· l· creditor· §· i· ¶ Item appel
laē poſſunt noīatim ad munera publica aucto
ritate ⁊ vtilitate ut decurrionatum vel mg̃ra
tū vel honores ſi tamen noīatio fuerit facta
conſilio publico Alioquin non tenet· nec appel
lare neceſſe eſt ut ꝗ· e· l· ſi ad ſcribarum et · l· q̄
ad ciuilia et· l· nominatōnes ¶ Nominatus aūt
ad tutelam vel curam que munera ſunt publi-
ca auctoritate ⁊ non vtilitate appellare nō po
teſt ſꝫ excuſare ſe dꝫ infra· l· dies Et ſi q̄deꝫ re
probata fuerit excuſatio· appellare poterit a
ſententia reprobatorie excuſatōis· ff· quando
appellādū ſit· l· i· §· ſi quis tutor ¶ Appellare
quis poteſt a diffinitiua ſententia non ab intē
locutoria niſi in caſu cum iudex queſtionem in
ciuili negocio vel in criminali habendam ꝯtra
leges interlocutus eſt· ut· ff· de app· re· l· ante
ſententiaꝫ ⁊ eſt h̄ intelligendum de queſtione
que fit ꝑ tormenta non de queſtione principali
quā iudex interlocutoria ſententia diffinit licꝫ
quidā h̄ intellexerit ¶ Forte et ab interlocu-
toria appellat̄ cum fideiuſſores approbantur a
delegato· tāquam idonei iudicio ſiſtendi cauſa
vel alias quāuis in hoc caſu quidā putent ſen-
tentiā delegati poſſe corrigi a delegante etiā
ſine appellat̄· ut· ff· qui ſatiſda· co· l· ab arbi-
tro ⁊ a quibꝫ appellare non licet· l· vlti· ¶ De
momentonea aūt poſſeſſione lata ſententia nō
appellatur ſcꝺm quoſdam· quia eſt intēlocuto-
ria ſententia· ego puto eque diffinitiuaꝫ eſſe·
nec tamen ab ea appellatur· quia ꝺ ꝓprietate
eiuſdem rei plenius ⁊ ꝑncipalius iudicium ex-
ſpectatur ut· ꝗ· ſi de mom̄· poſ· fuerit appellatuꝫ
·l· vna ¶ Item poteſt appellari ab iniuria iu
dic· ut· ꝗ· e· l· ſi quis ꝓuocatione q̄ꝺ ꝑ· intellexit
de iniuria que eſt de facto· ut ſi iudex poſt latā
ſententiam percuſſerit aliquē de litigatoribꝫ
ſicut eīn is qui ꝓuocat nō debet ꝯuiciari ei a q̄
appellat ita et ecōuerſo iudex appellanti iniu-
riam inferre non debet· ut· ff· e· l· illud ⁊ ꝗ· e· et

in maioribꝫ ſed ego intelligo q̄ꝺ loquatur ꝺ in-
iurioſa executione cum ꝗ· temp⁹ quadrimeſtre
ꝑcipit executioni mandari ſententiaꝫ ſicut eīn
appellatur ab executione cum executor exce-
dit modum ſententie Vnde et res mobilis ſe-
queſtratur et fructus rei imobilis in depoſito
collocantur ut· ꝗ· quoꝝ appellatio nō reci· l· ab
executōne ita et ſi ticius exequatur ſententiaꝫ
quā oporteat ut dictū eſt ¶ Item poteſt ap-
pellari a tota ſentētia et a certo capitulo eius
ſi appellet̄ ab vno capitulo tantum nō reſcin-
dūtur ideo alia· niſi ſint cōnexa ·ut· ff· de mino-
ribus· etiaꝫ· §· ex cauſa Vbi aūt q̄s dānat⁹ eſt
ex pluribus facinoribus ꝓpter quedaꝫ appella
uit ꝓpter quedam nō· ſi quidem appellauit eti
am ob grauiora differt̄ pena in leuioribus · Si
ꝟo appellauit ob leuiora grauioꝝ pena eſt oī
no imponenda· ut· ff· in· l· no· appellat̄· pen· l· i·
·§· vlti· ¶ Item a ꝯſultatōne appellat̄· ut dixi
mus· ꝯ· de relationibus et· ꝗ· dicet̄· ¶ Item po
teſt appellari ab iniqua interpretatōne ſentē-
tie· ſi tamen ꝗ is habuit poteſtatem intꝑpretan
di· velut ꝓcurator ceſaris aut preſes ꝓuincie
ita tamē ut in cauſa appellationis reddende h̄
ſolum q̄ratur an iure intꝑpretatum ſit· ut· ff· e· l·
ab executore ¶ Poteſt quis appellare a ſentē
tia iudicis ordinarij· ¶ Item a ſententia iudi-
cis delegati licet et delegat⁹ ſit a principe niſi
princeps ita delegauerit eū ne appelletur ab
eo· quā formā ipē ſolus imperator ꝑſcribere po-
teſt non alius qui delegat ut· ꝗ· eo· etiam eos ⁊
·ff· a quibus appell̄· nō li· l· i· §· vlt· Vbi aūt ꝑn
cipi relatum eſt negocium· ut ꝯſulatur quali-
ter in cō· debeat iudicari lata ſentētia a iudice
ꝯſulēte potēit appellari quāuis ex auctoritate
reſcripti imperialis ſit lata ut· ꝗ· e· l· nouū ⁊· ff· e·
·l· i· §· queſitū ¶ Item ⁊ appellari poſſet a con
ſultatione mala vl̄ minus plenaria licet nō ſit
neceſſe ut in ꝑdicto· §· queſitum ⁊· ff· q̄n app·
non ſit· l· i· i· ṙx · ⁊· l· vlti· ¶ Porro quidam ſunt
a quoꝝ ſententijs appellari non licet · Et qui-
dem ſtultum eſt illud admonēre a principe ap
pellare fas non eſſe cū ipē ſit qui ꝓuocatur·
Item a ſenatu nō poteſt appellari etiā ꝑncepſ
vt· ff· a quibꝫ ap· nō licꝫ· l· i· ¶ Item nō appel
latur a ſnīa ꝑfec· ꝑto· ut diximus· ꝯ· ꝺ ſentētijs
ꝑfec· ꝑto· ¶ Ab arbitro aūt nō appellatur· q:
nullam iuriſditōnem habet· ideoq; cū ipō iure
nō teneat ſnīa· nec dicat̄ tenere ipō iure ſi me
tu pene· non poteſt appellari q̄ꝺ eīn non tenet
reſcindi nō poteſt ut· ꝯ· ꝺ ar· l· i· ¶ Eſt tū que-
dam ſpecies appellandi· i· recuſandi arbitriuꝫ
ut recuſans habeat exceptōeꝫ· cū arbiter· ma
nifeſte inimic⁹ apparuerit et teſtato ꝯuentus
ne ſnīaꝫ ferret ꝓnūciauit· ut· ff· ꝺ arbitris· l· nō
diſtiguem⁹ · §· cum quidam · Appellatio debꝫ
fieri ad ſuꝑiorem· i· ad eum qui eſt in ḡdu ꝓxi
mo ſuꝑiori eo qui tulit ſnīam· ſi eīn appellatio
fiat ad principē omiſſis his ad quos debuerit
fieri ad ꝑſidē remittit̄· ut· ff· e· l· imperatores
Talis aūt ordo videt̄ ſtatui ꝑ codicem in ap-
pellationibꝫ faciendis ut ſi a ſpectabili iudice

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

in appellatōibus qui tulit ſniam in cauſa ꝑma
vl' in cauſa appellatōis ad eum facte ad impa-
torem appelletur· nō ipe iꝑator qui aliis eſt in
tentus ſed alij duo ·ſ· pfec· pto· ⁊ queſtor ſacri
pallacij de cā appellatōis cognoſcent ⁊ iudi-
cabūt ita tñ ſi litis extimatio ·x· librarū auri
quātitatem ex ipa ſententia diſcernenda exce-
dat ſubſiſtat tamen in ·xx· l· auri Si aūt ſubſi-
ſtat infra ·x· vnī eoꝝ tantum deputatur cogni
tio Vbi aūt excedat ·xx· lib· introducit appel-
latio in cōe auditorium floꝛentiſſimoꝝ ꝓcerū
ſacri pallacij principis vt· ꝭ· e· l· ꝓcipim⁹ et· l· in
offerendis · Speciale tamē videtur inducere q̄
ſpectabili vel illuſtri dignitate decoꝛatur ut ſi
appelletur ab eo cognoſcente· ut oꝛdinario vl'
delegato quod fiat cognitio appellationis a
magiſtro officiorum et queſtore ſacri pallacij
ut ꝭ· e· l· ſi quando · Si vero a ſententia iudicis
clariſſimi ad imꝑatoꝛem ꝓuocetur vnus ſolus
·ſ· pfectus preto· vice principis iudicabit ⁊ h̄
vbi eſt ꝓuocatum ab eo qui ut oꝛdinarius iu-
dicauit· alioquin ſi iudicauit ut delegatus· ap-
pellatio ad eum qui delegauit referatur· Sed
vbi imꝑator delegauit non illuſtri ⁊ ab eo ꝓ-
uocatur prefect⁹ pto· cū queſtore vt iam dixi-
mus iudicabunt Si aūt illuſtri delegauerit im-
ꝑator vel etiam non illuſtri qui tamen poſtea
anteq̄ iudicaret illuſtri decoratus eſt dignita
te de cauſa appellationis ab eo facte princeps
ſolus cognoſcet Idem eſt ⁊ ſi princeps illuſtri
et nō illuſtri delegauit· In omnibus aūt caſib⁹
p̄dictis iudicum cognoſcentium epl'ares et li-
bellenſes apoſtulos et geſta apud iudices pri-
oꝛes ab appellatoribus ſuſcipient ⁊ cognoſcē-
das apud p̄dictos prioꝛes viros illuſtres indu
cent ⁊ q̄ gerūtur excipient ⁊ ſcripta litigato-
ribus edent et ſententias executioni tradent·
ut· ꝭ· e· l· ꝓcipim⁹· ¶ Ante aūt hūc oꝛdinem vi-
detur ſeruare ut a p̄ſide vl' quolibet clariſſimo
appelletur ad ſpectabilez· A ſpectabili aūt ad
p̄fectum ⁊ queſtorem appelletur Si aūt impa-
tor delegauit cāz illuſtri vl' ſpectabili appellet'
ad cōpetentes antiquos rhome iudices Si aūt
delegauerit priuato appelletur ad ſpectabiles
vt in auten· de appell'· §· vlt· ⁊ pnlt· Quid aūt
ſi ꝑ erroꝛem ali⁹ ꝓ alio appelletur· Et certe ſi
quis appellauerit maiorē vl' etiā parem alium
tamē ꝓ alio non nocebit ei error Si aūt appel-
lauerit minoꝛem nocebit· ut· ff· e· l· i· §· ſi quis Et
eſt illud notandum q̄d ſi delegatus alij delega
uerit nō appellabit' ad delegatuz delegantem
Sz ad p̄mum oꝛdinarium qui delegauerat niſi
vbi delegatus a principe delegat· tūc enī ap-
pellabitur ad delegatum principis· ut· ff· quis
et a quo appell' l· i· §· vlt· ⁊ · ſ̄ · qui ꝓ ſua iu· da·
poſ· l· vna in ſi· Fit appellatio apud acta ſola
voce· l· dicto ſi dicat appello · Si aūt non apud
acta· quis appellat libellus appellatōis offerē-
dus eſt ei a quo appellatū eſt Si eſt eius copia
alioqui ei quē appellat ut· ff· e· l· i· et· l· ij· ⁊ · ꝭ· e·
· l· litigatoꝛib⁹ et· l· eos · §· ſin aūt ⁊ · ff· quando
appell'· ſit· l· i· §· dies ⁊ · §· ſi quis ⁊ qualit' ꝯcipi-
atur libellus· ſ̄· dictum eſt ¶ Libello aūt appel
latōis poꝛrecto iudici ſi quidem recipiat bene
eſt· tūc enī ⁊ ipe iudex dare debebit libellos ſi-
ue apl'os infra ·xxx· dies etiam nō petente ap-
pellatore Sed ⁊ appellator cum inſtantia de-
bet peterē· ut· ff· de libell'· dimiſſ· l· i· q̄d ſi non fe-
cerit imputat' ei· licet iudex malefecerit q̄d nō
dedit ei· ut· ꝭ· e· l· eos· §· apoſtulos ⁊ · l· iudicibus
Senſus aūt apl'oꝝ talis eſt· appellaſſe lucium
ticium a ſnia mea notū ſit vobis ⁊ ideo dimit-
to eum a iudicio meo ⁊ ad veſtrum examē di-
rigo· ut· ff· de libell'· di· l· i· Si vero iudex non re
cipiat appellatōez Si quidem debuit recipe pro
eodem eſt quātum ad ꝯmodum litigatoꝛis ac
ſi recepta eſſet Et ſi quidem appellabatur p̄n-
ceps· ei erit ſupplicandum· ſi alius ille erit ad-
eundus et illud ⁊ aliud impedimentū eſſet ei·
exponendū Plane ſi alium pro alio adierit non
principem nihil ei· h̄ error ꝓderit· licet non vi
deatur ceſſare· ut· ff· e· l· cum quidam ⁊ de reg·
iur'· l· in omnibus et· ꝭ· de his qui ꝑ metum iudi-
cis non appellant· l· ij· et· ff· de appell'· re· l· ſi cu
ius ⁊ · l· ſciendum· ¶ Item iudici imponit' pe-
na ·xxx· pond'· auri Si non receperit appellatiō
nem ⁊ officiales eius eadem pena puniūtur niſi
ei pertinaciter reſtituerint atq3 actis contra
dixerint· et quid iur' ſit· ꝯſtitutum oſtenderint
ut· ꝭ· e· l· quoniā iudices· ¶ Si vero non debuit
eam recipere quod ex multis cauſis cōtingere
poteſt· ut· ff· de appell'· re· l· vlti· ⁊ dicemus· ꝭ·
quoruz appellatio nō reci· nihil ſibi preiudicat
immo qui temere appellauit punitur in· l· lib·
argenti ⁊ infamatur ⁊ mediocrē penam cor-
poralem ſubibit · Et notatur infamia· ut· ꝭ· e· l·
eos · §· ſuper his ⁊ · l· a procōſulibus ⁊ · ꝭ· quorū
ap· nō re· l· ab executore· §· vlti· ¶ Fiebat olim
appell'· ꝭ· biduum in ꝓpria cauſa q̄d cōputaba-
tur a die late ſententie ſiue eſſet lata pure ſi-
ue ſubcondictione· licet ſubcondictione non ſit
ferenda ¶ In aliena autem cauſa computaba
tur triduum ut biduum et triduum ſit vtile·
Nec enī currit niſi habeat quis in publico po-
teſtatem adeundi eum quem appellat· Et eſt
ꝓpria cauſa cuius emolimentum vl' dānum ad
aliquem ſuo nomine pertineat· ut· ff· quando
appell'· ſit· l· i· · §· biduum ⁊ · §· dies et· §· in pro-
pria ⁊ · ꝭ· e· l· eos· §· ſin autem Hodie vero de-
cennium eſt indultum ad appellationem faci
endam a recitatione ſententie numeranduz ut
in auten de appell'· ⁊ · ꝭ· que tempora· i· ꝯ· quod
tempus ad aliquid puto eſſe vtile· ſicut et de
biduo dictum eſt· non ergo currit niſi a tempo
re ſententie et ſcientie puta ſi abſens non per
contumaciaz fuerit dānatus · Si autem ꝑ ꝓcu
ratorem eſſet defēſus difficile eſt ut audiatur
niſi ꝓcurator appellauerit · ut · ſ̄· quomodo et
quando iudex· l· ab eo et quando appell'· ſit· l·
· i· §· vlti· ¶ Illud ſciēdum eſt q̄d libellos ap-
pellatorios oblatos appellator penitētia du-
ctus poterit recupaē· ut· ꝭ e· l· ſi quis libellos
Item ſciendum eſt q̄d ſi iudex non recipiat ap
pellatōez vl' ſuſcepta appellatōe denegauerit

copiam apoſtuloꝝ. Si quidem appellatio fiat
ad ꝑfectum pretorio vel ad prefectum vrbis.
ſup hac iniquitate querimonia deponi poteſt
vſqꝫ ad ānum Si vero fiat appellatio ad infe-
riores eis deponitur querela infra ſex menſes.
Contra delegatum vero qui non curauit pre=
dicta facere. quatuor menſium tempora ſtatu
untur. ut. ꝯ. e. l. ſi appellationem.

De temporibus et reparationibus appellationum ſiue ꝯſultationum

De appellationibus quando ⁊ qualiter
fiant dictum eſt Nūc videamus infra
quātum tempus debeant exerceri Et
quidem varia tempora ſtatuta erāt olim in ap
pellatione exercenda. diſtīguebatur em̄ vtrū
quis appellauerit a ſententia clariſſimi vel ſpe
ctabilis an delegati in ꝑmo caſu. primi fatal.
diei tempora. vi. menſium ſunt. ſecūdi. xxx. vni⁹
dieꝝ. tercij. ⁊ quarti ſimiliter totidem qꝺ ſi ꝑ=
dictis. quatuor fatalibus diebus appellator
exciderit ꝑmittitur appellatori petere repati
onem a principe infra ſpacium aliorum trium
menſium qua reparatione petita. nec eſt neceſ=
ſarium adūſarium admoneri ideo qꝺ appellati
onis reparatio ſit petita. nec cōputantur tres
menſes reparationis a petita reparatione.
Sed ex quo quartus fatal. dies eſt elapſus. Si
aūt appellatū ſit a delegato principis poſt pri
orem fatalem lapſuꝫ tres alij tantū fatales di
es ſimiliter ut dictū eſt ſeruabūtur. nec aliqua
petitur reparatio. et ſic nonaginta tribus die=
bus elapſis res iudicata mandatur executioni
Si vero fiat appellatio a delegato prefec. pre=
to. vel alterius illuſtris. primus fatalis duorū
menſium eſt. tres alij numerabunt̄ ut diximus.
Idemqꝫ videtur et ſi fiat appellatio a delega=
to ſpectabilis clariſſimi et ꝯputātur in iſtis fa
tabilibus diebus feriati et nō feriati dies Itē
iſta preſcriptio fatalium dierum poteſt oppo=
ni. vel ab eo cōtra quem appellatum eſt vel a
iudice eo abſente ut. ꝯ. e. l. ij. Et videtur per iu=
ſtinianum aliquid de eis immutatum in. C. nec
em̄ videtur qꝺ hodie locū habeat petitio re=
parationis. ut. ꝯ. e. l. nemo niſi dicatur lex iſta
corrigi. per vltimam legem primo. ff. in fi.
Item primus fatalis eſt vi. menſium ſi fiat ap=
pellatio de egipto vel libia vel oriētali tractu
vel armenijs gentibus vel illirico. Si aūt fiat
ex alijs partibus impij. Primus fatalis eſt tri=
um menſium Sed reparationis temp⁹ ſcꝫ vlti.
iubetur in ſuo robore durare Item non nocet
alicui. ſiue veniat ante vltimū fatalem ſiue po
ſtea p. v. dies. ut. ꝯ. e. l. vl. ti. i. ff. ⁊. §. i. licet p. l.
illā nemo. in fi. ſtatutum erat ut geſta aut ſta
tim p appellatōem. aut ante dimidiā ꝑtem tē
poris appellatiōis traderent̄ Et forte dicebā=
tur fatales dies. quia eis fatū. i. terminus impo=
nitur cauſe ut. ꝯ. e. l. nemo. vl. quibꝰ fatū. i. mors
accidit cauſe ut. ſ. de iudic. l. ꝓperand. §. huius
dicūt̄ em̄ fata cauſaꝝ. ut. ſ. d. aduocat. diuſoꝝ
iudiciorum. l. aduocati Hodie aūt ex ordine
vnus tm̄ fatalis eſt dies. i. annus vnicus infra
quē appellator exequi debet appellatōneꝫ ſm
ſe. i. cum ipſe ſolus eſt in iudicio ꝯmuniter vel. i.
cum eſt in iudicio cum altera ꝑte. aut ſi iuſta in
terceſſerit cauſa. alius ānus indulgetur. et ita
erit ſcꝺs fatalis quo tranſacto lite non ꝯpleta
rata manet ſententia Appellatione aūt ceſſan
te cum vn⁹ menſis ſup eſt de biēnio licet victo
ri ingredi vt querat̄ reus quo ſiue inuento ſi=
ue non. ſuas offerat allegationes et vl. ꝯfirme
tur vel reſcindat̄ ſententia omni caſu abſente
in expenſis ꝯdēnando. neutro cōcurrente poſt
ſecundū fataleꝫ ꝑmanet ſnīa firma ut in aut.
de his qui ingredi ad appel. in collat. v. vbi
aūt non ſtetit p appellatorem ſed p iudicem q̄
minus agatur cauſa appellationis ipſo iure nō
currit tempus appellanti p auten. ut ſpon. lar.
§. hoc quoqꝫ licet ꝯtrarium videatur velle. Il
la aūt de his qui ingrediuntur ad appellatio=
nem Vbi aūt lis ſperatur in conſiſtorio princi
pis inferni abſqꝫ dāno more manet intacta ut
non poſſit aliquid appellatori imputari qꝺ non
ſollicitat impatorem vel ꝓceres curie. donec
princeps faciat eam introduci ⁊ a ꝓceribꝰ ſe=
cundū morem dirimi ut. ꝯ. auten. de appel. §.
ad h. In appellationis aūt cauſa licꝫ vtriqꝫ
ꝑti nouis aſſertionibꝰ vl. exceptionibꝰ vti que
non ad nouum capitulum ꝑtineat. ſed ex illis
oriuntur ⁊ illis ꝯiuncta ſunt que apud priorem
iudicem noſcūtur eſſe ꝓpoſite Item et licet ꝓ=
bationibus vti que nūc poſſunt preſtari ſuper
inſtrumento vel allegatione facta in prima cā
cum tūc non eſſet copia ꝓbandi ut. ꝯ. e. l. p hāc.
Quid ſi ꝑſtite fuerint primo ꝓbatōes ⁊ le
cte fuerūt teſtificatōes an ꝑmittet̄ in hac cā
appellatōis vti ꝓductōne teſtium. qꝺ quidam
negant p auten. de teſtibus. §. quia vero Sꝫ pu
to ꝯtrarium. quia h eſt alia cauſa. i. alia ordi=
natio iudicij et ſic ex conſuetudine in pluribus
locis obtinet Illud ſpeciale eſt in cā appel=
latōis ꝙ iudex eius ante litē ꝯ. coram ſe poſſit
ꝓnūciare ut. ꝯ. e. l. vlt. §. illud. Item aliud
notabile eſt. quia ſi appellator non exequatur
appellatōem intra ſtatuta tempora. §. ꝑinde
eſt ac. ſi nō appellauerit ut in eodem. §. dicit̄.

Quando prouocare nō eſt neceſſe

Qualiter ſentētia p appellatōeꝫ irrite
tur dictum eſt. nūc videamus quando
ſit nulla etiam ſi nō fuerit ꝓuocatum
Quod quid multis modis ꝯtingit puta rōne ꝑ
me ſnīe ꝯtra ꝙ h fert̄ cū de ꝑma ſnīa ꝯſtet nec
fuerit ab ea ꝓuocatum. ſi em̄ q̄ratur iudicatuꝫ
ſit nec ne ⁊ hui⁹ q̄ſtionis iudex non eſſe iudicā=
tum ꝓnūciauerit licet fuerit iudicatū reſcindi
tur q̄uis ꝓuocatū nō fuerit ut. ꝯ. e. l. i. et. ff. que
ſnīa ſine ap. re. l. i. in prin. Item nulla eſt ſnīa ſi
expſſim lata eſt ꝯtra leges Secus ſi lata eſſet

ꝯtra ius litigatoris ut ecce iudicauit minoreꝫ
·xiiij·an·poſſe teſtari·vl' iudicauit neminem ſe
poſſe excuſare a tutela vl' cura·bñficio libero
rū vl' etatis ꝑuilegio·Nō ſi cū de etate ꝗrētur
ꝓnūciauit defunctum impleſſe·xiiij·an·ac ꝑ hꝰ·
iur·factū teſtamentum tenet ſnia niſi appellet̄
ideoꝗꝫ ſi admiſerit ꝓbantē de iure ſuo ·in execu
tione tutele Sed id circo ꝯtra eum ꝓnūciauit
qđ negauit eū de etate ſua·aut de nūo libero=
rū ꝓbaſſe·ut·ꝭ·e·l·ij·⁊·ff·qñ ſnia ſine app·reſti·
·l·i·§·itē cum ꝯtra Fuerūt tamē qui diſtixerūt
in ſupiori caſu·cū iudex ꝓnūciat ꝯtra leges an
putet cauſaꝫ legibꝫ iuuari ut tūc teneat ſentē=
tia aut nō putat ut tūc nō teneat·ut·ff·de re·
iu·l·pſes ⁊·l·cū ꝓlatis·Sed ēte ibi nō fuit lata
ꝯt leges expreſſim imo tacite hꝰ eſt ꝯt ius liti=
gatoris ut dictū eſt Et in·l·illa cū ꝓlatis Re=
ſpondet̄ tacite obiectōni ꝗ fieret ſic ꝗs eſſet iu
dex ita fatuꝰ ut ꝓnūciaret ꝯt leges etiā tacite
et reſpondet̄ ꝙ p̄t hꝰ eſſe qđ iudex nō credebat
·l·illas facē ad cāꝫ ¶ Itē nlla eſt ſnia rōne ex=
pſſi erroris calculi in ſnia ut diximꝰ·ꝭ·de re·iu·
et·ꝭ·ꝺ errore calculi Itē nulla eſt ſnia cū nō iu
dicauerit oēs ꝗ debuerūt iudicare ut ecce ꝺ
legati erāt duo et iudicauit vnꝰ ſine alio ut·ꝭ·
·e·l·cū magiſtratꝰ et in autñ·ut iudices nō ex
ſpec·ſacras iuſſi·§·ſi autē duo et·ff·de arbi·l·ſi
cuti·¶ Itē eſt nulla ſnia ratione exceſſe mete
inmulctādo ut·ꝭ·e·l·ēta·et ut diximꝰ·ꝭ·de mō
mulctarū vel ratōe exceſſi tpis in iudicādo ut
ſi erat delegatꝰ ut ꝓnūciaret ad certum diem
ut·ꝭ·e·l·cum nō eo die Itē nulla eſt rōne pcij ſi
lata eſt ꝑ pecuniaꝫ ut·ꝭ·e·l·venales ·Itē nulla
eſt ꝯdēnatio cū fit ex edicto pēptorio qđ neqꝫ
ꝓpoſitū eſt neqꝫ in noticiaꝫ ꝑuenit abſentis·ut
·ff·ꝗ ſnie ſine appellatōe re·l·i·§·vlti·Itē nul=
la eſt ſnia qua ꝯdēnatur mortuꝰ nec aliꝗ eſt iu
dicis delegatō in cā mortui nec tenet ſnia que
ꝯtinet impoſſibile preceptū vl' cui parē rerum
natā nō potuit quis ut·ff·ꝗ ſnie ſine appell'·re·
·l·vlt·et pnlti·¶ Itē decretū noiatōis eſt ipō
iure nullū ꝓpter ꝑuilegiuꝫ mioris etatis vl' ve
teranoꝝ·ut·ꝭ·e·l·pnlt·et antepnlt·Sūt et alij
multi mōi quibꝫ nulla eſt ſnia ipō iure ſicut dixi
mus·ꝭ·de ſentētijs quomō ⁊ quādo iudex·

¶ Quoꝝ appellatōes nō recipiūtur

Vidimꝰ qñ appellatio ſit neceſſaria et
admittēda ⁊ qñ nō ſit neceſſaria Nūc
videamꝰ qñ eſt reſpuenda·licet ſit ne=
ceſſaria·vel ſic diximꝰ Qualit̄ puniat̄ iudex qui
nō recipit appellatōꝫ Nūc videamꝰ qualit̄ de=
beat ꝯmēdari ꝗ nō recipit·¶ Et ēte rōne tpis
elapſi decēnij·ſ·reſpuit̄ appell'·ut in autñ·ꝺ ap
pell'·coll'·iiij·§·ſcimus niſi rō etatis vl' alicuius
cauſe ptinētis ad titulū inueneriᵗ·ut·ff·ꝺ in
int·reſti·l·vlti·⁊ de mio·l·ait ꝑtor·Item non
appellat̄ in iudicio momētanie poſſeſſionis vt
infra ſi de momen·poſ·l·i·¶ Itē nō appellat̄ ab
interlocutoria ſnia ñ in caſibꝫ ut·ff·ꝺ appell'·re·l·
antē ⁊ ut diximꝰ·ꝭ·de appellatōibꝫ·§·appella·
Nec appellat̄ ab executore ſnie niſi in caſu qñ
excedit modū iudicatōis vl' qñ nimis cito exeꝗ
tur ſniaꝫ·ut·ff·ꝺ appellatōibꝫ·l·ab executione
et·ꝭ·e·l·ab executōe ⁊ vt diximꝰ·ꝭ·de appell'·
Itē nō appellatur ab noiatione muneris publi
ci vtilitate ꝑuata·ut tutele vl' cure niſi qñ re=
probat̄ excuſatio ut·ff·qñ appell'·l·i·§·ſi quis ⁊
inſti·de excu·tuto·§·ꝗ aūt·Itē nō appellatur
a ſnia ꝯdēnatoria crimis cū publice intſit ſtat
puniri dānatos ut ſunt inſignes latrones vel
ſeditiōm ꝯcitatores vl' duces factionū·ut·ff·ꝺ
appellatōibus·l·ꝯſtitutōes Item eſt ⁊ in rap
tu femiarū ut·ꝭ·de rap·vir·l·i·§·fin aūt poſſet
tamē lex iſta de ſol'·raptoribꝫ ⁊ nō coadiutori
bus intelligi·Itē reſpuit̄ appellatio cū res nō
recipit dilatōeꝫ veluti ne teſtamentum apiat̄
vl' ne ſcriptꝰ hēs in poſſeſſionē mittat̄ vel nē
frumentū in vſum militis in ānone ſubſidia ꝯt=
hat̄ Item ſi ex edicto ꝑpetuo aliquid decerna
tur id ꝗ minꝰ fiat nō ꝑmittitur appellare Item
quo minꝰ pignꝰ vendere liceat appellari non
poteſt·ut·ff·de appell'·re·l·vlti·⁊·ꝭ e·l·quiſꝗs
Item nō appellant quidā crimmoſi·qꝛ eoꝝ cri
mina valde deteſtabilia ſunt ut homicide vene
fici malefici adulteri Itē et qui manifeſtā vio
lentiam ꝯmiſerūt argumentis ꝯuicti teſtibꝫ ſu
pati·voce etiā ꝓpria viciū ſceluſqꝫ confeſſi·Si
aūt facinꝰ ſuū quis non fuerit ꝯfeſſus vel etiaꝫ
fuerit ꝯfeſſus ſed formidine tormentoꝝ nō ꝓ
hibet̄ appellaē·ut·ꝭ·e·l·ij·⁊ forte ea que in his
·v·ꝯiminibꝫ dicta ſunt in ceteris ꝗꝫ pari equita=
te dicent̄·Itē nō appellat is quē ꝯſtiterit eſſe
publicē debitorem eo apte manifeſte qꝫ ꝯuicto
ut·ꝭ·e·l·vlti·Item nec ꝯuictꝰ appellat is a quo
fiſcal' calculi ſatiſfactō poſtulat̄·aut ꝯtributarie
functōis ſolēne munus expoſcitur vl' a quo ꝯui=
dentis vl' ꝯuicti debiti publici vl' etiā ꝑuati re=
dibitio flagitat̄·ut·ꝭ··e·abſtinēdum·Et forte
locū habet lex iſta cum debitū ꝑuatum poſtu=
latur reddi nō ita ſi ꝑ ſe petatur dari ne ꝯtra=
dicat legibꝫ alijs vl' eſt intelligenda in ꝑuato
debito imparatoris Item non appellat ꝯtumax
vt·ꝭ·de iud·ꝓ errand·§·cum āt ⁊·ꝭ·e·l·i·niſi in
caſu cum redit ꝯtumax adhuc ſedente iudice
ꝓ tribunali·ut·ff·ꝺ in ite·reſti·l·diuꝰ Et ideo
quis ꝯdēnatus ex pemtorio qđ in eius noticiaꝫ
ꝑuenit nō appellat niſi iuſta cauſa eum venire
ꝓhibuerit·ut·ff·de appell'·l·ex cōſenſu·§·eum
qui ⁊ de re·iu·l·ꝯtumacia·Item nō appellat ꝗ
ante ſniaꝫ dixit ſe nō appellaturū·ut·ff·qui et
a quibus appell'·nō licet·l·i·§·ſi quis quod vi=
detur intelligendū ſi hoc fecerit coram iudice
alioquin nō videtur debere nocere niſi ptes int̄
ſe hoc paciſcant̄·ut·ꝭ·de temporibus ⁊ repati
onibus·l·vlti··§·vlti·¶ Item non appellatur a
delegato ſi delegans appellatōem ꝓhibuerit
qđ ſolus princeps facere poteſt·ut·ff·a quibꝫ
appellare non licet·l·i·in fi·ꝫ et dñs papa ita
poterit delegare Item nō appellat̄ a principe
nec a ſenatu·i·a cetu ſenatoꝝ nō dico ab vno
ſenatore·ut·ff·quibꝫ appell'·nō licet·l·i·

Jtem nõ appellatur a p̄fec·p̄·ut·ff·d̄ offi·p̄fec·
p̄to·l·i· Jtem non appellat quis tercio in eadeꝫ
cauſa·ſecundo vero regulariter appellat ut·ꝯ·
·e·l·ne liceat in vna eademqꝫ cauſa tercio pro=
uo·l·i· Jnterdum ſemel tantū appellatur
ut in auten· de ſciſ·e·§·ſi quis ⁊·ꝯ·de appellat·
·l·in offerendis Jtem in ciuili cauſa et pe=
cuniaria in cauſa aliena non appellat quis niſi
interſit ſua ⁊ tunc videtur ſua propria·ut·ff·
de appell·l·ab executore·§·alio et quando ap
pellandum non ſit ſi ꝓcurator vel niſi ſit tutor
vel cu·vel ꝓcurator vel geſtor vel mater vel
ſimilis pſona·ut·ff·de appell·re·l·i· Jtem
appellat qn̄qꝫ coheres·ut·ff·de appell·re·l·a
ſententia ſed et huiꝰ intereſſe videtur ſicut et
legatarius appellat ſcripto herede ſupato·ut
·ff·de ap·l·a ſententia·§·ſi heres· Filius qꝫ
nomine patris· appellat·ut·ff·de appell·ex ↄſen
ſu·§·filium Sed in cauſa criminali quaſi tua int̄
ſit humanitatis ratione quolibet condēnato
etiam eo inuito appellabis·ut·ff·de appell·nõ
tantum Sꝫ in cauſa libertatis et in genuita=
tis pater inuito filio prouocabit·ut·ff·quando
ap·ſit·ſi ꝓcurator·§·ſi is qui·puto etiam qđ fi
lio inuito et qđ de patre dicitur in naturali qꝫ
eſt intelligendū Jdemqꝫ ⁊ in patrono et in
cognatis eius etiaꝫ ſi femine ſint Extraneꝰ qꝫ
pro furioſo poterit appellare·ut·ff·de lib·c·l·i·
et·ij·et·vi· Jtem non recipitur appellatio
vbicunqꝫ nulla eſt ſententia ip̄o iure quod ple
ne diximus in ſupiori·t·

Si pēdēte appellatōe·mors īteuēiat

Hvdiuimus quādo non recipiatur ap
pellatio ab inicio Nunc videamꝰ quā
do appellatio porrecta ⁊ ſuſcepta ex
tinguitur ex poſt facto Sciendum eſt igitur
morte rerum interueniente poſtea cauſam ni=
hilominꝰ agi poſſe ſi fuerit res talis que mor=
tua poſſit eſſe in vſu hominis puta porcus vel
quid ſimile maxime cum quis fuerit in mora ut
·ff·de condict·fur·l·ſi ſeruus furti·§·boue·Si
vero non poſſit eſſe in vſu hominis·ut quia ho
mo eſt vel quid ſimile qđ mihi tenebaris reſti
tuere et deſijt eſſe in rerum natura ad rem qui
dem vel ꝓpter rem ip̄am principaliter preſtan
dam agi nõ poteſt ſed tamē agi poteſt ꝓpter
peculiū Jtem poteſt agē ad precium rei ſi
mora preceſſerit mortē rei·ut·ff·de v̄·ob·l·inē
ſtipulantē·§·ſi ſtichus qui deceſſit ⁊·ꝯ·de lib·
cauſa·l·principalit ⁊·ꝯ·e·l·quāuis·Si vero con
tigerit mors ip̄is litigatoribꝫ·ſi quidē ciuilis
erat cauſa·appellatio facta durabit etiā poſt
mortem appellatoris vt habeat neceſſe vel ꝓ
uocatōeꝫ exercere vel ſtatutis acquieſcere·ut
ꝯ·e·l·i·Si vero fuerat cauſa c̄minalis ſiue reus
ſiue accuſator moriatur extiguit cauſa ſi tamē
bonoꝝ nõ exp̄ſſe·ſꝫ tacite fuerit facta ademp=
tio·tūc enī q̄ exp̄ſſum eſt inualidit·nec valet
qđ tacite ineſt·ut·ff·de ſeruit·r·p̄·l·item·§·qui

habet Vbi vero ſit exp̄ſſe adēptio bonoꝝ·
quaſi due ſint ſententie·q̄ duo ſunt capitula
vnde vno irritato nihilominꝰ valet et reliquū
ut·ꝯ·e·l·ſi is ⁊·ꝯ·ſi reus vel accuſator mor·fue
rit·l·vlti· Jdem eſt ⁊ in ea cauſa·que eſt d̄ ho
noribus vel muneribus qđ in crimiali·ut·ꝯ·e·l·ſi
pater niſi ꝓ p̄terito tpe·quod fluxit ante mor
tem noiati tenebit enī heres noiati ſi ceſſauit
gerere vel appellauit p malitiam·ut·ꝯ·d̄ execu·
tu·quāq̄ ⁊·ff·de exeu·tu·qui teſtamēto tutor
et ſi tutor vel cu·datꝰ app̄ſ·l·i· Porro illud
notandū eſt qđ vbicūqꝫ heres cāꝫ appellatōis
debet exercere ad minꝰ quatuor menſes habet
ad exercendam appellatōneꝫ non ad delibān=
dū etiā ſi minꝰ ſuperat defūcto Si v̄o plus ſu=
perat ei ⁊ illud habꝫ·ut·ꝯ·e·l·vlti·et·ꝯ·de iur·
de li·l·cum antiqoribus·

De his q̄ metu iudicis nõ appellauit

Hvdiuīmꝰ·ꝯ·quādo appellatio facta
nõ examinatur Nūc videamus quādo
appellatio non facta velut facta tra=
ctetur·Puta ſi quis p metum non appellauerit
in q̄ diſtinguitur·vtrū iuſtus fuerit timor an
nõ Si quidē fuerit iuſtus ille erit adeundꝰ q̄ ap
pellabat ⁊ ↄteſtatōne publice ꝓpoſita int̄ di=
es videlicꝫ legitios·quibꝫ appellare licet cau=
ſe appellatōnis euidenti affirmatōne diſting=
uēde ſūt ut iꝰ facto tāq̄ inpoſita appellatōe
eqtatis admicula nõ denegent·ut·ꝯ·e·l·vlti·⁊
·ff·d̄ re·iur·in oibus et de appell·l·cum quidā
et d̄ app·re·l·anpſt·Quis aūt ſit iuſtꝰ timor
plene diximꝰ·ꝯ·qđ metꝰ cā Si aūt fuerit timor
vanꝰ n̄ ꝓdeſt alicui ut videat appellaſſe·ut·ff·
de reg·iur·vanū·Quid enī ſi timuit in comit=
tatu p̄ncipis appellare in q̄ nihil oportuit eū
timē ut·ꝯ·e·l·i· Jdemqꝫ ⁊ ſi timuit in famiā vel
aliquid·qđ nõ cadit·in hoiem ↄſtantem·ut·ff·
qđ met·cā nec timorem·

Si vnꝰ ex pluribus appellauerit·

Docuimꝰ·ꝯ·quando appellatio appel=
lanti non ꝓſit·Nūc exponamꝰ qūo p
appellatōeꝫ etiā alij nõ appellāti ap=
pellatio facta ꝓficiat Sciendū eſt igit̄ diſtig=
uendū eſſe vtrū res fuerit corporalis ⁊ omūis
pſimū ſup q̄ appellatū eſt·an non Si res fuerit
cōis ⁊ corporal ⁊ alt appellauēit aut p bn̄fici
um reſtitutōis ⁊ tūc n̄ ꝓdeſt alti·aut iur ↄmu
ni ⁊ tūc ꝓdeſt·ut·ꝯ·e·l·ſi in vna·Si vero fuerit
incorporalis res ⁊ omūis puta fuitꝰ ſi quid ſit
diuidua alti nõ ꝓdeſt· Si indiuidua alti ꝓdeſt
ut·ff·quēadmodū ſuit·ā·l·ſi cōem·Eſt aūt ois
ſuitꝰ i diuidua p̄ter vſuf·ut·ff·ad·l·fal·l·i·§·ſi
vſuf·Si v̄o res icorporalis vel corporal n̄ fuerit
cōis ſꝫ ē eadē cā ex q̄ duo tenēt puta tutele Di=
ſtigue vtrū vna ⁊ eadē fuerit defēſionis cā an
diuſa·ſi enī vna ē ⁊ eadē·altius victoria ꝓdeſt
ei qui nõ appellauit Si diuſa eſt nõ ꝓdeſt·ut in
duobꝫ tutoribꝫ ꝓcedit·Si alt tutelā geſſerat

et alē nō attigerat̄ ⁊ is q̄ nō geſſerat̄ ꝓuocauit iniquū ē t̄ eēm eū qui idcirco ꝯgnouit ſniaʒ q̄m ſcit ſe geſſiſſe ꝓp̄ appellatōeʒ ei⁹ q̄ nō geſſerit obtinē· vt· ff· de appell· ſi q̄dem ſepatim ·§· vlti· ⁊ ·C· e· l· i·

¶ Si de momētanea poſſeſſiōe appellatum fuerit

Quādo appellatio reijciat̄ ꝓp̄ iudic· auctoritatē dictū ē· Audi qn̄ reijciatur ꝓp̄ vtilitatē ip̄i⁹ rei de qua lis eſt puta ſi ferat̄ ſup momentanea poſſeſſione vel forte reijciat̄ appellatō· q: ē interlocutoria ſnia ut dicūt· Vl' ut puto· q: expectat̄ plenius examinari negociū in cauſa ꝓprietatis Eſt aūt poſſeſſio momētanea ſi agat̄ ꝺ poſſeſſione retinēda p interdictum vti poſſidetis vl' vtrobi· vl' adipiſcenda ut p interdictū quorū bonoꝝ vl' quorū legatoꝝ vl' recupandi p interdictū vn̄ vi· Eſt eīn apta durare p momentū penes eum q̄ vicit· Si eīn ille q̄ ſuccubuit in ꝯtinēti ꝓbat de ꝓprietate ſtati eā recupabit p ſniaʒ niſi interdicto vnde vi· Hodie p ꝯſtitutōeʒ ſi q̄s in tantā q̄ p̄doni aufert dn̄ium· Hoc g° ſpēale eſt in q̄ſtione momētanie poſſeſſionis q̄d ab ei⁹ ſnia nō appellat̄· ʒ quidā h' reſtringūt ad q̄ſtioneʒ retinēde poſſeſſionis tm̄ Sec⁹ ſi agat̄ de recupanda vl' adipiſcenda poſſeſſione· ʒ c̄te ḡnalia v̄ba faciūt ꝯt eos que ſunt in lege hmōi· t· Sic eīn dicit ita tn̄ poſſeſſionis reformatōem ⁊c̄· Itē p nobis eſt q̄d ꝺr· §· quoꝝ appell· nō reci· ·l· quiſq̄s appellatōeʒ inhiberi· niſi agebat̄ de adipiſcēda poſſeſſione eſt tn̄ ꝯt· §· ꝺ appell· l· i· Sʒ forte illud eſt ſpēale· q: ordo in ꝯgnoſcēdo erat p̄termiſſ⁹ Sʒ ſec⁹ ſi querat̄ de iniuria ſnie

¶ Ne liceat in vna eadēq3 cā tercio ꝓuocare uel poſt duas ſnias iudicū q̄s diffinitō p̄fectorū roborauit eas retractare

Regulare ē ut p⁹ p̄maʒ ſniaʒ appellari poſſit ſcl' ⁊ ſco· ʒ iſdū appellat̄ ſcl' tm̄ ut· §· ꝺ appell· l· in offerēdis ⁊· l· iubem⁹ ⁊ in autn̄· ꝺ appell· §· illud ꝺ ſciſ· e· §· ſi quis ꝯt Tercio aūt appellatio reprobat̄ nimis eīn eſſet durū quartā expectare ſniaʒ Item q̄nq3 nec etiā ſcl' appellat̄ ꝓp̄ dignitatē iudicis puta p̄fec· p̄to· h' ita ſi ꝯgnouit p̄fect⁹ ꝺ cā p̄ncipali· idē ⁊ ſi ꝯgnouit ꝺ cā p̄me appellatōis Si aūt ꝯgnouit ꝺ cā ſcd'e appellatōis· Si q̄dē ꝯfirmauit duas p̄cedētes ſnias āmō n̄ liceat ab eo ſupplicat̄ Et ē rō· q: nec ab alio liceret appellare Sec⁹ eſſe puto ſi infirmaſſet ſnias p̄cedētes Sʒ illud certū eſt· q̄d recuſatio iudicis nō reputabat̄ p appellatione

¶ Qui bonis cedere poſſunt

Qualiter ꝯdēnato ſubueniat̄ p appellatōeʒ dictū ē· Videam⁹ q̄liter ei ſubueniat̄ p ceſſionē bonoꝝ Videdū eſt g° q̄d ſit cedē· ⁊ q̄s poſſit cedere ⁊ qn̄ ⁊ cui· ⁊ q̄s ſit effect⁹ ceſſionis ⁊ q̄d ſit remediū ceſſionis· Eſt aūt cedē bonis bona dimittē et deſerere creditoꝝ iprobitati ⁊ inſtātie ¶ Cedē aūt p̄t pat̄fa· ⁊ filiuſfa· habeat vel nō habeat peculiū caſtrenſe vl' q̄ſi· vl' aduēticiū vl' ꝓfecticium Nā et patriſfa· q̄ nihil habet admittit̄ ceſſio· ne patiat̄ iniuriā· q: poterit habē bona ut C· e· l· cū filij· Nā et actio de peculio tenet licet nihil i peculio ſit· ut· ff· ꝺ peculio· l· q̄ſitū ʒ ⁊ petr⁹ dicit̄ oīa reliquiſſe q̄ nō reliquit niſi nauiculā ⁊ rethe Itē cedit bonis q̄ debitū agnoſcit vl' qui ꝯdēnat⁹ eſt Si aūt debitū non agnoſcit audiri nō debet inuito creditore qui hʒ ꝓbationes in ꝓmptu illo negante· cū vero creditor dicit cedet bonis ego ꝓbabo debitū q̄ncunq3 voluero audiri debet debitoris ceſſio· ut· ff· e· l· pnl't Fit ceſſio in iur· et ext· inter preſentes ⁊ abſentes per nūcium vl' p ep̄lam· ut· ff· e· l· vlti· Sufficit eīn ſola voluntatis ꝓfeſſio· ut· C· e· l· in oīni Itē fit ceſſio creditorib⁹ nō his qui vocāt alios honores· ut· C· e· l· ꝓpter Effect⁹ aūt ceſſionis h' eſt ut creditores venditōis remedio cōſulāt indēnitati ſue· quatenus patit̄ ſubſtātia excuſſo debitore vſq3 ad vltimū q̄drantē etiā vſq3 ad ſubligar niſi ſit de ꝑſonis que dānātur inquātuʒ facē poſſunt· ut· ff· de re· iu· l· ſunt nō tamē licet eis retinere iur· dn̄ij bona vel inter ſe diuidē· vn̄ et debitor poſtea ſoluendo debitum poſſet recupare res· ut· C· e· l· legis ¶ Item et debitor facta ceſſione poſſet mutare voluntatem ſuaʒ an̄ venditōeʒ bonoꝝ ſi patus fuerit ſe defendere· ut· ff· e· l· iij· Eſt aūt remedium ceſſionis maximū· quia ſi poſtea ꝯueniat̄ a creditoribus inquantū facere poteſt· ſolūmodo dānat̄ habet̄ eīn rō ſui ne egeat Item poſtea ꝯuenire nō p̄t niſi tm̄ q̄ſierit ꝓp̄ q̄d p̄tor poſſit moueri· nec eīn fraudādus eſt alimētis quotidianis· ut· ff· e· l· iiij· et· l· q̄ bonis et· l· ſi debitoris Itē ē aliud remediū· q: iudicat⁹ nō detruditur in carcē ſi cedat bonis· nec poſt· xl· dies detur creditorib⁹ dilacerād⁹ ſic refert ageli⁹ ꝯtineri in· l· xij· tab· cui⁹ duriciā ſextus cecili⁹ ꝯtra quēdaʒ philoſophū mirabilit̄ defendit· Quid aūt ſi debitor dicat creditorib⁹ cede bonis· vel date m̄ dilatōeʒ q̄nquēnij· Si quidē creditores ꝯſentiēdo eligant vnū bn̄ eſt· Si aūt diſſenſerit int̄ ſe ſtat̄ iudicio maioris ptis ut maior ps p̄mo intelligat̄ ſcd'm cumulū debiti· ſcd'o ſcd'm numerū ꝑſonarū· tercio humanior ſnia eſt p̄ferenda eoꝝ qui dāt inducias q̄nquēnij ⁊ ceſſionem reſpuūt neq3 diſtiguūt̄ hypothecarij creditores a chirographarijs quātuʒ ad hāc electionem ¶ Secus ſi tractet̄ int̄ creditores· ut ꝯtēti ſint certa debiti portione tūc eīn p chirographarios licet p̄ponderent in cumulo debiti vel numero ꝑſonarum nō p̄iudicatur hypothecarijs ¶ Nec eſt p̄termittendum q̄d ſi creditores dederint dilationem q̄nquēnij· non p̄iudicatur eis in p̄ſcriptōne temporali· Et ꝓbanter· h' C· · e· l· vlt· et· ff· de pactis· l· reſcriptum

De bonis auctoritate iudicis poſſidē dis ſeu venundandis et de ſeꝑationibus bonoꝝ

Facta bonoꝝ ceſſione a debitore·vel
etiã debitore vocato et nõ veniente
ad iudiciū poſtulãt creditores ſe mit
ti in poſſeſſionem bonoꝝ eius et poſtea petunt
vt liceat eis venūdare bona·Et idō ponit de bo
nis auctoritate iudicis poſ·ſeu ve·et adijc̃· de ſe
ꝑationibꝫ·quia creditores hereditarij q̃nq̃ po=
ſtulant ſepari bona defūcti a bonis heredis·vt
ea ſibi ſoli ſeruent̃ et ex eis ſatiſfaciant·bona au
tem heredis ſeruent̃ creditoribꝫ eius·Videamꝰ
ergo quis poſſit petere ſe mitti in poſſeſſionem
et quis petat licentiam vendendi et ex qua cau=
ſa et q̃n·Et poſtea dicemus de ſeꝑationibus q̃s
eas petat et q̃n et eaꝝ miſſionum et ſeꝑationū
effectu ¶Poſſunt aūt petere ſe mitti in poſſeſſi
onem omnes creditores quibꝫ aliquid debet̃ pu
re·Si aūt debeat̃ in diem·vł ſub ꝯdictione ſiqui=
dem poſtulant ſe mitti in poſſeſſionem ad hoc
vt liceat eis vendere nõ mittūtur ¶Idem q̃ et ſi
poſtulēt ſe mitti vt ſibi ſoluat̃·Si vero poſtulet
creditor ſibi caueri de debito ſoluendo ſuo die·
vł exiſtente ꝯdictione q̃d poteſt facere ſi debe=
batur ei ex ꝯtractu bone fidei vł ex cauſa lega=
ti·vł fideicõ·vt·ff·de iudic̃·l·in omnibꝫ·vt·s̃·di
ximus vt in poſſeſſione legatoꝝ mittit̃ in poſ=
ſeſſionē·vt·ff·e·l·in poſſeſſione·i·ꝛꝺº·et·l·fulci
mus·§·ſi in diem·et·l·pe·i·ꝛꝺº·§·vl·¶Creditorū
nomine etiā legatarios hic accipe·vt·ff·de act̃·
et ob·l·hereditarioꝝ et ſi ſeruo ſit relictū lega
tum dominꝰ habet̃ legatarius vt legatū poſſit
admittere vł repudiare ·vt·ff·deł·l·legatum·
et·l·ſi fundum ſub ꝯdict̃·§·i·Relicto aūt legato
filiofa·tam pater q̃ filiuſ·q: ambo ſpem habēt
ꝯmodi mittūtur in poſſeſſionem·ut·ff·e·l·ſi filio
et de pignoribꝫ·l·ſi legati ¶Inuocato aūt et ſui
copiam nõ faciente·diſtinguo vtꝝ ꝯueniatur
actione in ꝑſonam·an in rem·Si in ꝑſonam aut
eſt maior·xxv·an·et ꝯpoſ mentis·aut nõ·Si ma
ior eſt et cõpoſ mentis et non veniat aut latitat
cauſa fraudãdi creditores aut nõ·Si latitat cã
fraudandi creditores illi ſoli poterūt poſſidē et
vendē adūſus q̃s latitauit et eſt latitare turpit̃
ſe occultare·vt euitet curſum creditoꝝ et licet
aliam poſſit ꝑtendere cauſam latitandi·ſi tñ ⁊ h̃
cauſa inſit·poterunt etiam illi vendere quos ip̃e
voluit fraudare et nõ alij·vt·ff·e·l·fulcimus·§·
·i·et·ij·⁊·iij·Si aūt vocatus nõ latitat vt frau=
det creditores·ſed abſens eſt ex quacūq̃ cauſa
ꝓbabili vel nõ ꝓbabili neceſſaria vł voluntaria
creditores mittūtur in poſſeſſionem bonoꝝ om
niū h̃ iure et habent cuſtodiam reꝝ et obſerua
tionem nõ poſſident tñ·neq̃ ꝑmittitur eis bona
vendere·vt·ff·ex quibꝫ cauſis maiores in int̃·re
ſti·l·item ait·§·hec aūt·et de acquir̃·poſ·l·poſſi=
deri·§·vl·et·ff·e·l·cum legati·et idō miꝝ eſt q̃d
lex q̃ſi ſpeciale notat in abſente rei publice cau
ſa ſine dolo et in captiuo hoſtiū et in pupillo·q̃
eoꝝ bona nõ vendant̃·vt·ff·eo·l·in poſſeſſione
·§·i·pupillus tñ poſſet latitare·ſi pubertati ꝓxi
mus eſt·et idō ſpeciale eſt in eo·Item creditor
miſſus nõ diminuit veſcendi cauſa·hoc tñ fallit
in filia que mittit̃ in poſſeſſionem cauſa legati·
cum aliunde nõ habeat ſuſtentationē·vt·ff·ut
in poſ·le·l·qui legatorum·Item fallit in eo qui
agit hereditatis petitione·ſi ꝓpt̃ nimiã ꝯtuma
ciam poſſidentis heredit̃·mittit̃ in poſſeſſionē
lucrifacit fructus·ut·ff·e·l·fulcimus··§·vlt̃·
Alius aūt miſſus in poſſeſſionem fructus tenet̃
reſtituere debitori vł compēſare·Item et repe
tit ea que impendit in rem ſine dolo·Item ſi eiꝰ
dolo vł lata culpa fiat res deterior·tenet̃·ſed nõ
tenet̃ de leui culpa·licet teneat̃ creditor qui ha
bet ꝯuentionale pignus·Et ſup his ꝓponit̃ actõ
in factum que ꝓ impenſis et fructibus quos ꝑce
perit·vel ꝑcipere potuit cum eſſet in poſſeſſiõe
que et ꝑpetua eſt·et heredibꝫ et in heredes da=
tur ꝓ damno·Eſt aūt annalis et nõ dat̃ in here
des niſi ꝓ eo quod ꝑuenit ad eos·vt·ff·d̃ bonis
auc·i·poſt·ꝑtor ait·et·l·creditores·§·dat̃·⁊·l·
in venditione·§·ſi quis·¶Fit autē ꝑdicta miſſio
in poſſeſſionē·Item venditio q̃nq̃·vt·s̃·diſtin
xi ita demum ſi vocatus abſens a nullo boni viri
arbitratu defendat̃·Defendi aūt nõ is videtur
tantū ꝓ quo ſe defenſor ingerit·ſed qui requiſi=
tus ab actore nõ eſt defenſioni defuturꝰ·debēt
eñ amici eius interrogari an defendant·et ſi ac
tor vltro interpellat nec quiſq̃ ſe defenſioni of=
ferat·aut ſi nemo eſt qui iterrogari poteſt·ille
nõ videtur defendi·Sed tñ ꝑdicta oportet ꝯte=
ſtatione ꝯpleri vt dicat actor coram teſtibꝰ·au
dite quomõ īpello ſi aliquis eſt qui velit defē
dere ticium·vel quomõ īterogo amicos eius et
cognatos·Si quis aūt offerat ſe defenſioni de=
bet iudiciū ſuſcipe et in eo vſq̃ in finē ꝑſeūare ⁊
ſatiſdare iudicatū ſolui vt ſic nõ fiat miſſio ī poſ
ſeſſionem vel venditio·vł ſi fuerit facta miſſio
poſit deijci de poſſeſſione miſſus oblata defenſi
one et reddito īterdicto vti poſſidetis·ne inquie
tetur abſentis poſſeſſio·vt·ff·quibꝫ ex cau·ma·
in inte·reſtit̃·l·item ait·§·vl·et·l·ergo·et de iu=
dic̃·l·recte·et·ff·eo·l·h̃ autem·§·vlt̃·et·l·ij·§·ul·
et·l·fulcimus·§·i·Quid aūt ſi iudex ꝯceſſerit ven
ditionem rei cum nõ debet eam cõcedere·Forte
quia abſens defendebat̃ certe venditione habi
ta ꝓ nulla recupabit abſens rem ſuam et ꝓ eo nõ
eſt ei opꝰ ſupplicare ꝑncipi·Sic ẽ expit̃ rei ven·
ꝑiudiciali ſubaudi quaſi·quia ꝑiudicat ei quod
factum eſt·vł de facto fit reſciſſio venditionis·
que nõ tenuerit de iure·vt·ff·de ꝑuiſ̃·cre·l·im=
ꝑatores·Idem forte ſi abſens nõ latitabat·vel
forte tūc poſſet bñficium in integ·reſti·habere
vt teneat venditio·q: a nemine defendebatur·
ſed reſtituebat̃ contra eam·vt·ff·de damno in
fecto·ſi finita·§·ſi forte·Et forte ſatis erit ad
hanc reſtitutionem·quia ip̃e nõ latitabat dolo
malo·¶Fiebat olim miſſio in poſſeſſionē bono=
rum omniū cauſa rei ſeruande·vł cauſa legato=
rū·Item et cauſa ventris·damni eñ infecti no
mine·ſi nõ caueat̃ non vniūſorū nomine fit miſſio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſed rei tantū· de qua dānū timet̄· vt· ff· eo· l· i·
Hodie aūt in dam· infec· et in muliere cā ven
tris nihil immutat̄· ſed in creditore vel legata=
rio· ſi debitor vocatus ſit et nō venit· vel etiā ſi
venerit et ad iudicem ſe venturū iurauit et po=
ſtea ſe ſubtrahit· iudex ille qui vocauit eū ſi ad
miniſtrator eſt· vel etiam is qui iudicē dedit· iu=
bet eū exhiberi ſi omnino abſit examinet iudex
vbi ſit induciis datis intra quas ſi non occurrat
ſm̄ vnam ptem examinato negocio· i· audita ꝓ
poſitione actoris et eius rōne et p̄ſtito ſac̄· calū·
et ſic ſummatim ɔgnito negocio mittet actorē
in poſſeſſionem rerū abſentis iuxta menſurā de
biti declarati ſummatim· vt ſi ille· x· debeat· mit
tet̄ in poſſeſſionem rerū valentiū· x· vl̄ etiaʒ· xii·
q: plus aliq̄ntulū debet valere pignus quā de=
bitum· Quod ſi redierit abſens omne dānū
reſartiat actori anteq̄ ꝓſequat̄ cām p̄ſtabitq̄ʒ
fideiuſſorem qd̄ in iudicio ꝑmaneat· vt in aut· de
exi· et intro· re· §· ſi vero· etiaʒ quidam· Hec aūt
miſſio in poſſeſſionem facta ꝓdeſt ne dū miſſo ſi
ipſe verus creditor erat· Sed etiā aliis credito=
bus oībꝰ· ſi tñ alii creditores p̄ñtes venient vſq̄ʒ
ad bienniū· abſentes aūt veniant vſq̄ʒ ad q̄dri=
enniū· et miſſo in poſ· reſtituant expenſas quas
adipiſcende poſſeſſionis gratia ſuſtinuit eius ſa=
cramēto declarandas ꝓ rata portiōe eorū que de
bent̄· quia et ſm̄ debita eis ſatiſfaciendū eſt·
Elapſo aūt p̄dicto tpe nullomō poſſunt inq̄eta=
re miſſum in poſſeſſionē· vt· ꝯ· e· l· vl· i· Rꝰ· et· §· i·
et· ff· de bonis auc· iu· poſſeſſio· l· cū vnus· Si aūt
miſſus in poſ· verus creditor nō erat miſſio nō ꝓ
deſt ei· nec alius· vt in p̄dicta· l· cum vnus· Miſſis
aūt creditoribꝰ in poſſeſſionem ſi q̄dam actōnes
ꝑiture ſunt tpe vel ſi diu eſt incertum· an heres
ſit extiturus nec ne debitori bonū iſtud erit ɔce
dendum· vt curator ɔſtituat̄ vnus ex creditoribꝰ
et in eum det̄ actio in factum de eo qd̄ ad eū de
bonis debitoris ꝑuenit· Si aūt nondū ſit aliquid
ɔſecutus actiones ſuas p̄ſtabit· et omne qd̄ veni
et in act· neg· geſ· ſi poſſet agi ei reſtituendum
erit a creditore· vt· ff· e· l· ſi diu· et de bonis auc·
iu· poſ· et· l· creditore· i· Rꝰ· ꝛ· §· i· Item ꝑmittit̄
creditoribꝰ omnibus vl̄ vni electo a maiori pte
ne corrūpant̄ rōnes· de p̄ſcꝓ· inſtrumentorū fa=
cte non vt deſcribant ipſa inſtrumentorū corpo
ra· Sed quot ſint et de qua re ſubnotēt ſibi et q̄ſi
inuentarium faciant· qd̄ etiam in vniūſis rebus
erit ꝑmittendum· Preterea niſi nunq̄ cauſa co=
gnita etiā aliquid ex inſtrumentis ꝑmittit̄ eis
deſcribere et nedum ſemel· ſed etiā bo· Si tñ iu=
rauerit quiſ nō calumnie cauſa ſe poſtulare neq̄ʒ
habere ſe· que diſpūxit· vt ff· de bonis auc· iud·
poſ· l· vl· Eſt aūt diſpungere in ſcp̄tura cōfer
re accepta et data· vt· ff· de v̄bo· ſi· l· cognoſce=
re· Poſt miſſionem aūt in poſſeſſionē creditores
poſtulant a iudice ɔcedi ſibi venditionē bonorū
debitoris latitantis· et qñ tpe elapſo debeat cō=
cedi vēditio dubitat̄· Et videt̄ innuere lex huiꝰ
· c· vltima· §· fin aūt· hi qui qd̄ in lege forte gre=
ca diffinitum ſit tpus vl̄ dic vt notauimus· ſ̄· de
executione rei iu· Inter creditores aūt potio

res ſunt illi qui acceperūt pignora eis qui habēt
pſonales actiones tantū· vt· ꝯ· qui potiores in pi=
gno· l· eos· Inter hypothecarios aūt obtinʒ re
gula qd̄ qui p̄or eſt tpe potior eſt iure· niſi in ca
ſibus quos plene ꝓſequemur· donante dñō· ꝯ· qui
potiores in pigno· habeant̄· Inter eos aūt qui
habent pſonales actiones tantū exp̄mant̄ p̄uile
gia ex cauſa nō ex tpe· ut· ff· de p̄uil· cre· l· p̄uile
gia· Sic ergo p̄us erit ei ſatiſfaciendū qui habʒ
p̄uilegium quā ei qui nō habet· vt· ff· ꝙ cum eo
qui in aliena ptāte· l· ticia· et de peculio· l· ex fa=
cto· §· vl· uel ſi vtq̄ʒ ſit p̄uilegiatus et paria ſunt
p̄uilegia et pares tituli· vt q̄ ambo depoſitores
ſunt· debēt ɔcurrere· vt· ff· de bonis auc· iu· poſ·
· l· ſi veneri· §· in bonis· et· §· rō· Item dici forte
poteſt· et ſi vnus agat tutele alt̄ depoſiti· et idē
in talibus· t· q̄ videnť paria· licet nō ſint eiuſdem
cauſe niſi lege noīatim ꝓbet̄ alterū actiōis in ꝑ
ſonal̄ p̄uilegio p̄ferendū vt dicit̄ i fiſco· ut· ff· de
p̄uil· cre· l· qd̄ quis· vel forte dicet̄ potētius p̄ui
legium tutele quā depoſiti vl̄ q: ineſt tacita hy
potheca qd̄ dixi in fiſco ſuandū eſt etiā in mu
liere dotem ſuam repetente· Cum eñ ipſa priori
tacite hypothece p̄ferat̄ et ita habet̄ p̄uilegiū
potentius alio p̄uilegio quantū ad hypotheca
riam actionem· Item videt̄ et in hoc p̄uilegio ꝑ
ſonalium actionū· Item et in eo qui credidit in
rem reficiendam· vt· ff· qui po· in pi· habeant̄· l·
interdum· Item forte in funeraria· vt· ff· de reli·
· l· pnſ· Sed ſi ɔtentio eſt int̄ eos adeo p̄uilegia=
tos· nunq̄d vnus eorū alteri p̄fertur et forte cō
current niſi lege de alquo eorū ꝓbetur qd̄ ſit p̄=
ferendus· Inter creditores aūt p̄uilegiatos oc
cupantis eſt melior ɔdictio· hʒ eſt ſi quis vigila=
uerit vt ſibi ſatiſfiat a debitore qui ſoluendo nō
erat anteq̄ bona debitoris poſſideant̄· nam po=
ſtea quaʒ bona ceperūt poſſideri omniū credito
rum iura paria facta ſunt· Ius eñ ciuile vigilā=
tibus ſcp̄tum eſt· Item ſi vtroq̄ʒ creditore
inſtante debitor vni uoluit gratificare debet il
lud omnibꝰ cōmunicari· vl̄ eadē portio ſingulis
queri· vt· ff· de bonis que aut· iu· poſ· l· fine ex· §·
· i· et de hiſque in frau· cre· infra· c· l· qui nō aūt
· §· ſciendum· et· l· pupill̄· vbi aūt maior· xxv· an·
ſane mentis ɔuenitur in rem actōne· ſiquidem la
titet bona eius poſſunt poſſideri et venundari· ſi
cut dictum eſt in pſonali actione· Si vero nō lati
tat· ſed abſens eſt tantūmō· ſiquidē dolo deſiit
poſſidere idem eſt qd̄ ſup̄· Si vero nō dolo deſiit
poſſidere mittit̄ actor in poſſeſſionem rei petite
tñ· et ſtatim poſſidet ſicut et videbat̄· m· ſed· b·
videbat̄ actorem nō poſſidere ſed eſſe in poſſeſſi
one· ſicut etiam dictum eſt in pſonali actione· an
no aūt elapſo quaſi ſcd̄o decreto interpoſito ple
nam habet actor poſſeſſionem ſm̄ omnes· vt· ſ̄
de p̄ſcp̄tione· xxx· an· ſi quis §· vl· qd̄ dictum eſt
in reali ſimplici actōe dicit̄ et in mixta· vt· ff· qui
bus ex cau· in poſ· eatur· l· fulcinius· §· item videa
mꝰ· et· §· celſus· ꝛ· §· idem celſus· ſcʒ ſi mixta actō
ꝓponatur ꝓ re p̄ncipali· Nam ſi ꝓponatur ꝓ pſo
nalibus p̄ſtationibꝰ· Item forte erit in ea qd̄ in
qualibet pſonali actione· vt· ſ̄· diximus· Item hʒ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

omnia qñ agitur reali actõne ꝓ eo qꝺ corporale
eſt· Si aũt agitur ꝓ eo quod eſt incorporale· pu
ta vendico a te ſuitutem nec te defendis· com=
pellet te iudex cauere· ꝙ non impedias me vti
ſeruitute donec ꝓbaueris mihi ius nõ eſſe vten
di· et ſi in loco ſeruiente edificatum eſt cõtra te
norem ſuitutis· mittar in poſſeſſionẽ edificij nõ
vt ꝓtinus opus deſtruat̃ ſed vt fiat· ñ infra cer
tũ tpus egeris ius tibi eſſe edificatũ habere· ut
·ff· de opis no· nũc· l· ſi ꝑus· et de dã· infec· l· ago
ius tibi vel alias a quo fundus· et ſic intelligit̃
qꝺ eſt in· ff· ſi ſeruitus ven· is cuius· ¶ Item hꝫ om
nia qñ non agit̃ de libertate hominis· tũc em̃ q̃
vendicat̃ in ſeruit̃· anno elapſo fit ſeruus · vt· ſ̃
de aſſer· tol· l· i· §· vl· Si aũt is qui ꝯuenit̃ actione
in rem vł in pſonam nõ plenũ habet animi iudi
cium· aut eſt pupillus· aut maior pupillo· Si pu=
pillus· aut ꝯuenit̃ ex facto ſuo· aut illius cui exti
tit heres· Si ex ſuo vt quia cõtraxit vł quaſi cõ=
traxit· vt q̃a adiuit hereditatem et cõuenit̃ ꝓ
legatis· Nam ſecus ſi ꝯueniatur ex his que con
traxit defunctus· vt dictum eſt· vł deliquit vel
quaſi deliquit mittit̃ in poſ· actor bonoꝝ pupilli
vt tñ pupillo vſqꝫ ad pubertatẽ alimenta decer
nãt̃· ut· ff· ꝺ ꝑui· cre· l· ũl· vł ſi malit actor eliget
ſe mitti in poſſeſſionẽ bonoꝝ defuncti· cuiꝰ adi
uit hereditatem pupillus· ut etiã ea bona poſſꝫ
vendere· ¶ Fit aũt miſſio ita demũ ſi pupillus a
nullo defendat̃· hec aũt debet ꝯſtare p̃tori· et iõ
vocabit tutores pupilli vt defendant· Si aũt nõ
habuerit tutores requirẽdi ſunt cognati vł affi
nes vł liberti uel idonei vł alij quos veriſiĺe eſt
defenſionem pupilli nõ obmiſſuros ꝓpter neceſ=
ſitudinẽ vł charitatẽ vł alia rõne· Si aũt negẽt
ſeu taceant p̃tor dabit poſſeſſionẽ tam diu quo
ad nõ defendat̃ ſi cepit defendi deſinit poſſideri
Quid aũt ſit recte defendi· ſ̃· dictũ eſt· neqꝫ ſuf
ficit defendiſſe ſi nõ duret defẽſio vſqꝫ· neqꝫ ob
eſt nõ eſſe defenſum· ſi nõ offerat̃ defenſio· ut· ff·
· e· l· ij· §· vl· et· l· apud iuł· §· ſi vero nihil· et· §· cõ=
trariuꝫ· et· §· vl· et· l· hꝫ aũt· i· ꝛ̃o· ⁊· §· i· Si queraſ
an fiat venditio bonoꝝ pupilli· dic aut expedit
pupillo ea vendi· et tũc fiat venditio· aut nõ ex=
pedit· et tunc differt̃ in tpus pubertatis· vt· ff·
· e· l· in poſſeſſionem· §· i· ⁊ de bonis auc· iu· poſ· l·
ſi nõ expedierit· i· ꝛ̃o· Si vero ĩpubes ꝯuenit̃ ex
facto maioris cui ſucceſſit ⁊ a nemine defendat̃
mittit̃ actor in poſſeſſionem et patit̃ impubes
venditionem reꝝ· Eſſet em̃ iniquũ actorem ex=
ſpectare pubertatẽ eius cũ quo nihil contraxit
vt· ff· e· l· apud iulianũ· Si aũt qui cõuenit̃ maior
eſt pupillo· ſiquidem ſit furioſus vel ꝓdigus mit
tunt̃ creditores in poſſeſſionẽ· ſi a nemĩe defen
dat̃· Venditionem aũt nõ patit̃ niſi urgeat es
alienũ et dilatõ dãnũ ſit allatũ creditoribꝫ· ⁊ qꝺ
ex p̃cio rei vendite ſuperit a debito furioſo dabi
tur· quia huius hoĩs ſtatus et habitus a pupilli
ꝯdictiõe nõ multũ abhorret· vnde p̃tor ſolet eis
curatores dare· ſi nõ defendant̃· Sꝫ et ſi curator
datꝰ nõ eum defendat remouẽdus eſt· et dabit
p̃tor curatorem aliquẽ ex creditoribus vt nõ am
plius qꝺ neceſſe eſt ex bonis furioſi veneat· vt

· ff· e· l· fulcimus· §· adeo· Si aũt adultus nõ eſt fu
rioſus vel ꝓdigus· venditionem patit̃ in etate
adulta· ſi a curatoribus nõ defendat̃ nec alium ꝺ
fenſorem inueniat· et ſi nõ latitat· licet frauda=
tionis cauſa latitare nõ videat̃ qui ſui nõ eſt ido
neus defenſor· vt· ff· de bonis auc· iu· poſ· l· ſi mi=
nor· ¶ Supeſt vt uideamus de ſepationibꝫ q̃bus
debet̃ beneficiũ ſepationis· et qñ· Eſt aũt ſcien=
dum qꝺ creditores hẽditarij· Item et illi quibꝫ
legauit teſtator pñt poſtulare bona defuncti ſe
parari a bonis heredis· vt tñ primo ſatiſfaciat
creditoribꝫ hereditarijs q̃̃ legatarijs· niſi erãt
legatarij quibus obligatus erat defunctus non
quibus ip̃e legaũat· heredis aũt bona reſeruen
tur creditoribꝫ eius adeo· vt ſi creditores vel le
gatarij decepti ſunt in poſtulatione ſepationis·
vel ſi heres poſtea multa lucratus eſt nõ tñ ad
mittant̃ ad bona heredis· quia petendo ſepati
onem ab eius pſona receſſerunt· nec diſtinguit̃
in creditoribus defuncti debeat̃ eis pure vel in
diem· vł ſub ꝯdictione quoniã ⁊ ipis omni cau
tione· ſ· ſepationis vł miſſionis in poſſeſſionẽ cõ
ſulendum eſt· nec diſtinguit̃ vtꝝ ſint litem ꝯte
ſtati vel nõ· quia ex neceſſitate faciũt ꝯteſtatio
nem· vt· ff· de ſepationibꝫ· l· vl· et pe· i· ꝛ̃o· l· añ=
pe· et· l· creditoribus· et· ĩ· e· l· i· Diſtinguit̃ tamẽ
vtꝝ iſti creditores et legatarij petant̃ ſepatio=
nem vendita iam hẽditate ab herede et tradi=
tis rebus hereditarijs et p̃cio ſoluto heredi an
anteq̃ vendat̃· Si vendita iam hereditate fru
ſtra deſiderat̃ ſepatio· itaqꝫ ſi nlł̃a fraudis cre=
ditoꝝ incurrat ſuſpitio· Nam que bona fide me
dio tpe p heredem geſta ſunt· ut quia pecũiam
cuicũqꝫ ſoluit rata ſolent ſeruari· vt· ff· de ſepa
tionibꝫ· l· ab herede· ¶ Preiudicat̃ etiam p̃di=
ctis creditoribꝫ et legatarijs in poſtulãda ſepa
tione ſi tacuerũt q̃nquẽnio· uel ſi ab hẽde pignꝰ
vł fideiuſſorem acceperũt· vel ſtipulati ſunt no=
uandi animo vł ſi bona hereditaria bonis here
dis mixta ſunt· ꝯfuſis em̃ bonis et ꝯmixtis· ſepa
tio nõ poterit impetrari p̃dia tñ vel mancipia·
vel pecora uł ſimilia tribui vel confundi nõ pñt
niſi ita cõiuncte poſſeſſiones ꝓprijs p̃dijs here=
dis impoſſibilem ſepationem effecerint· qꝺ qui=
dem praro ꝯtingere poteſt ¶ De his aũt om=
nibus admittenda ſit ſepatio nec ne p̃toris vł p̃
ſidis erit notio nullius alterius· hꝫ eſt eius qui ſe=
parationem induturus eſt· vt· ff· de ſepatiõibꝫ·
· l· i· §· illud ſciendum· et· §· item querit̃· et· §· p̃te=
rea· ⁊· §· qꝺ dictum eſt· et· §· ſi quis pignuſ· Si au
tem creditoꝝ hereditarioꝝ quidam petierunt
ſepationem· alij nõ· qui nõ petierũt ꝯnumerant̃
cum creditoribꝫ heredis· vt· ff· de ſepat̃· l· i· §· q̃=
ſitum· Heredi aũt adeunti nõ datur ſepationis
beneficium niſi in caſu cum q̃s adiuit heredita=
tẽ ex trebelł· coactꝰ· et nõ ẽ fidecõmiſſa· cui re
ſtituat̃· Item et in alio caſu cum ſeruus extitit
domino neceſſarius heres et bona patroni non
attingit· poſtulabit enim ſepari quicquid acq̃ſi
erit poſt mortem domini et qꝺ ei a teſtatore de
bebat̃· vt· ff· de ſepat̃· l· i· §· vlt̃· Sed ſi attigerit
bona ceſſat ſepatio· ſi tñ eſſet minor· xxv· a inſ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

poſſet in inte· reſti· vt· ff· de mi· l· ait p̄tor· §· non ſolum· Item ꝛ patronꝰ qui ex ingratitudine reuocat libertam in ſuitutē· ſi liberta adierit hereditatem eius qui nō erat ſoluendo petat ſeparī bona liberte a bonis defuncti ꝑ beneficiū in inte· reſti· quia nō adipiſcende hereditatis grā legum bñficio eſt vſus· ſed vindicte gratie· vt· ff· de ſepar̄· l· pe· §· vl· et de in inte· reſti· non ſoluet· Heredis aūt creditores nō poſſunt petere ſeparationem niſi vt diximus cum heres adijt coactus· vt in eadem· l· dicit̄· Quid aūt ſi heres in ſuoꝝ creditoꝝ fraudē adiuit heredit̄· que nō erat ſoluendo· Sed certe nullum remedium eſt· Sibi enī imputent qui cum tali cōtraxerunt niſi extra ordinem putamus p̄torem aduſus calliditatem eius ſubuenire qui talem fraudem ꝯmentus eſt· qꝛ non facile eſt admiſſum· i· alit̄ q̄ȝ dolo ꝯmiſſo· vt· ff· eo· l· i· §· queſitum eſt aūt· Poſſunt tñ creditores heredis poſtulare ſe admitti ad bona defūcti· ſi ex eis aliquid ſupſit creditoribꝫ defuncti dimiſſis· vt· ff· e· l· i· §· pe·

De priuilegio fiſci

QVoniam int̄ creditores fiſcus p̄uilegio gaudet de p̄uilegio fiſci loquamꝰ īmo de p̄uilegijs· Ecce priuilegio fiſci omnia bona ꝯtrahentis cum fiſco· vel delinquētis in fiſcum tacite fiſco reddunt̄ obnoxia· vt· C· quibus cau· pi· taci· ꝯtra· l· i· et C· e· l· i· Item apd fiſcum coheredem vtpote digniorē· inſtrumenta cōia deponunt̄· vt· ſ· de edendo· l· ꝓcurator· Item rem ſibi cum alio ꝯmunē in ſolidū poteſt vendere vt tñ partis p̄cium p̄ſtet ſocio· vt· ſ· de cōmuniū reꝝ ali· l· ij· Item ſi bona mariti debentis ex p̄mipilo nō ſufficiūt etiā dotalia ex p̄uilegio capiūtur· Sed ſecus in nō dotalibus· vt· C· quibus cauſis pignus ta· ꝯtra· l· ſatiſ· et C· e· l· i· Itē fiſcus debitorem ſui debitoris ante diem exigere poteſt· ut· ſ· d ꝯdict· ex· l· l· i· Item filius debitoris ex p̄mipilo patre mortuo· et ſi ſibi nō ſucceſſerit ꝯuenit̄· vt· C· de p̄mipilo· l· vlt· Itē donatio facta a p̄mipilario in uxorem· etiā ſine fraudis cōſilio reuocat̄· ut· C· de bonis damnatoꝝ· l· penl̄· Item ſi fiſcus vendiderit rem alienā vt ſuam transfert dominiū· vt habuimꝰ· ſ· de quadrien· p̄ſcꝑ· Item ſi fiſcus vendat aīal morboſū nō tenet̄ redibitoria· vt· ff· de edil̄· edi· l· i· §· illd Item qui pecūiam fiſci ſurripit peculatus crimine tenet̄ nō ita in pecūia ciuitatis alteriuſ· vt· ff· de furt̄· l· ob pecūiam· et· ad· l· iul̄· pecu· l· ſacrilegij· §· i· et· l· ij· et· iij· §· vl· Item fiſcus ab omnibꝫ vectigaliū p̄ſtationibus immunis eſt· ut· ff· de publicanis· l· locatō· §· fiſcuſ· Item ſi quis in alia ciuitate ſine omni ſucceſſore deceſſit nō ciuitas· ſed fiſcus eius bona occupabit· vt· C· de bonis uacantibꝫ· l· i· Item ꝯmiſſorum et illicite tranſportatoꝝ· ꝑſecutio etiā heredes afficit· nam id qđ ꝯmiſſum eſt deſinit ſtatim eſſe eius qui crimen cōtraxit· dominiūqꝫ rei vectigal̄ acquirit̄ fiſco· ꝓpterea ꝯmiſſi ꝑſecutō ſicut aduſus quēlibet poſſeſſorem· ſic et aduſus heredem ꝯpetit· vt· ff· de publicaniſ· l· ꝯmiſſa· Item qui in locum fiſci teſaurum inuentū ſupp̄ſſit ſuā ꝑtem amittit et totum cū altero tanto fiſco dependit· vt· ff· de iur̄· fiſ· nō intelligit̄· §· vl· Item in cauſis fiſcalibꝫ pactus cū delatoribus ꝓ cōfeſſo habet̄· ſi modo p̄cium vel modicū dederūt· vt· ff· de iure fiſci· l· in fiſci· Item ſi ꝓcurator ceſaris rem uendiderit ſimplum ꝓ euictione p̄ſtabit· licet longe amplius ꝓmiſerit· vt· ff· de iure fi· l· ſi ꝓcurator· Item ſi a fiſco rem emeris etiā ſi fidem tibi habuit de p̄cio· nō niſi ſoluto p̄cio dominus efficieris· vt· ff de iure fiſ· ſi ꝓcurator· §· i· Item ſi fiſcus ſucceſſerit ei cui nulle vl̄ minores vſure ſemiſſibꝫ debebant̄ poſtq̄ȝ ad fiſcū tranſierint ſemiſſes p̄ſtātur vſure· ut· ff· de vſuris· l· cū quidam· §· ſi debitores· Item ſententia lata contra fiſcum abſente fiſci patrono nulla eſt· vt· ff· d iure fi· l· ſi fiſcꝰ Item ſi p̄uatꝰ creditor a debitore accipiat pecūiam ſibi debitam cū ille etiā fiſci eſſet debitor pecuniā ſolutam fiſco tenet̄ reſtituere ſine vſura tñ quia nō fenus ꝯtractū· ſed ſuū recupatum extraordinario iure ꝑſequit̄· vt· C· e· l· pecūiam· Sꝫ tñ qñqꝫ reſtituit̄ cum pena alterius tanti ſi tunc vl̄ poſtea anteaquā ꝯſumeret ſciebat eū fiſci debitorem· vt· ff· de iure fi· auferr̄· §· i· creditori p̄uato tñ reſuſcitat̄ actio antiqua· directa ꝯtra debitorem et fideiuſſorē et in pignora· ut· ff· de iur̄ fi· l· deferre· §· vl· et· l· deni qꝫ· et· l· ſed reuocata· et· l· ticius· Item ſi ille qui mihi obligauerat bona p̄ñtia et futura cum fiſco poſtea ꝯtraxit in rebus poſtea q̄ſitis potior eſt fiſcus· vt· ff· de iure fi· l· ſi is qui· Item fiſcus etiā ꝓ p̄terito tp̄e conuenit emptorem tributarij p̄dij· vt· ff· de publicanis· l· impatores· et de iure fi· l· p̄dijs· Item ꝓ tacito fideicōmiſſo habet rei vendicat̄· directā· vt· ff· de iure fi· l· impator· Item qui aliquid ſciens in fraudem fiſci accepit et illud ꝛ tantūdem reſtituit· vt· ff· de iure fi· l· auferr̄· §· i· Item qui fiſco vult ꝯpenſare infra duos menſes ſibi debitum debet docere· vt· ff· de iure fiſci· l· auferr̄· §· qui ꝯpenſant· Item ſi p̄ciū debet̄ fiſco nō fit cōpenſatio· et ita demū cōpenſat̄ ei ſi eadem ſtatio quid debeat que petit· vt· ſ· de ꝯpenſat̄· l· i· et· ij· et de hoc plene diximus· ſ· de ꝯpenſat̄· Item ſi multi fiſco fraudem fecerint ꝓ nō idoneis ꝯueniūtur idonei et oēs ſil̄ quadrupli pena ꝓ virili portione p̄ſtant· vt· ff· de iure fi· l· auferr̄· §· vlti· Non tñ fiſcus prorſus aſpnatur iura ꝯmunia· ut· ff· de iure fi· l· qđ placuit· Ecce enī ex inutili teſtamēto nō ſuccedit nec rem quā vendidit euincit· et alijs p̄orem pignoratam nō diſtrahit· Item litis vl̄ calūnie donat̄· nō admittit· vt· ff· de iure fi· l· res §· i· et· ij· et· ſ· de teſtamentiſ· l· ex imperfecto· et· C· ne fiſcus rē quā vendidit euincat· l· i· et· ij· Item fiſcus indebitum ſibi ſolutum reſtituit· vt· ff· de publicanis· l· vl· §· vl·

De priuilegio dotis

NOn ſolum fiſco ſed etiam mulieribus
et alijs in dotem ꝑuilegia ↄpetunt et
certe de eis ꝑuilegijs que ↄpetunt ma
rito ꝓ petenda dote diximus·ſ̃·de dotis ꝓmiſſi-
one· Item de ꝑuilegijs cõpetentibus ꝓ petitiõe
vel repetitõne dotis inſ̄ra diximus·ſ̃·ð iure do-
et de rei·ux·act·et ſoluto matrimonio· Nunc aũt
ponit de dotis ꝑuilegio· ſcʒ qð habet mulier in
ter pſonales actiones· Et de hꝫ plene diximus·ſ̃
in titulo de bonis auc·iu·poſ·§·int̄ eos aũt q̃ ha
bent· Eſt et aliud ꝑuilegium qð mulier habʒ in
ter hypothecarios creditores·ſ· vt ipa pferat̄
creditoribus qui antiquioris temporis ꝑuilegio
vallati ſunt·vt·ĩ·qui potiores in pi· habeantur
·l·vl·qð·M·ita intellexit vt in diſtante pferat̄
omnibus etiaʒ ꝑoribus habentibꝫ expſſas· Sed
ſm nos pfertur habentibꝫ ꝑoribꝰ tacitas·vt di
cemus·ĩ·qui po·in pi·ha· et alia ptinẽtia ad ma
teriam iſtam ibidem ſubijciemus· ¶ Hoc autem
ꝑuilegium nõ tranſit ad extraneũ heredem mu
lieris·ſed ad filios eius vl̄ nepotes·vt·ĩ·qui po·
in pi·habeantur·l·vlti·et·ĩ·e·l·v·

¶ De reuocãdis his que in fraudem de bitorum alienata ſunt

QVia creditoribus nõ ſoluʒ pmiſſioneʒ
in bona·ſed etiam p reuocationẽ eo-
rum que in fraudem creditoꝝ aliena
ea ſunt ꝓuidetur· Ideo de eis ponit· Videamus
ergo que actiones ↄpetunt ad reuocationeʒ fa
ciendam·et qñ debet̄ et quibꝰ et ad quid et qua
les ſint· ¶ Eſt aũt ſciendũ qð ad reuocatiõem fa
ciendaʒ cõpetit actio caluiſiana que et patronis
dat̄ et creditoribus ſm nos· Fauiana vero ſoli
patrono cõpetit·vt notauimꝰ·ſ̃·ſi infra patro·
a libertis ali·ſit facta· Item et creditoribus da-
tur actõ pauliana ad reuocanda corpora que in
fraudeʒ ſuã alienata ſunt· Si aũt alienata eſſent
iura daret̄ actio in factum·vt·ff· de vſuris·l·vi
deamus·§·in fauiana·in·ff·eo·l·hac in factum·
vel qð verius eſt· ſicut in p̃dicta·l· innuit̄ actio
in factum cõpetit ad reuocãda corporalia et in
corporalia et eadem dicit̄ pauliana adiectiue ſcʒ
quia a paulo eſt inducta nõ qð ſit ꝓpriuʒ nomen
actionis· ¶ Datur aũt iſta actio cum debitor in
fraudem creditoꝝ aliquid alienauit de bonis ſu
is nõ ignoranti fraudẽ· Et ideo creditores intra
annũ vtilem poſſunt intendere hanc actionem·
vt·ff·e·l·i·i·ꝛꝰ· Hoc aũt verbũ alienationis ge-
nerale eſt et late patet·ſiue ergo rem alienauit·
uel acceptilatiõe vl̄ pacto debitorem vl̄ pigno
ra liberauit·licet remiſſio pignoris nõ ſit dona-
tio·vt·ff·e·l·ſi pignuſ·vl̄ quem aliũ in fraudem
creditorum p̃ponat·vl̄ debitori p̃buit excep· vl̄
ſe obligauit fraudandoꝝ creditoꝝ cauſa·ſiue
numerauit pecuniam vel qðcunqʒ aliud fecit in
fraudem creditoꝝ locum habet hꝫ edictum·am
plius et ſi data opa nõ affuerit ad iudiciũ·vl̄ li-
tem mori patiat̄ vel a debitore nõ petijt vl̄ tem
pore liberet̄ aut vſuf·vel ſeruit̄·amittit vel om
mino aliquid fecit·vt ſi deſinat habere qð habʒ
locus eſt edicto·Si ergo nõ vtat̄ ſeruitutibꝫ vl̄
rem ſuam habeat ꝓ derelicto datur hꝫ actio·Si
aũt cum poſſit acquirere non agit vt acquirat·
ceſſat hoc edictum·Si ergo quis repudiauit le-
gatum vl̄ hẽditatem ↄdictioni teſtamento nõ
paruit vel ſeruũ inſtitutum heredem nõ iuſſerit
adire ceſſat hoc edictum·vt·ff·eo·l·i·§·i·et·l·ij·
et·iij·et·v·ꝛ·vi· ¶ Idemqʒ et ſi heredit̄·ex tre-
bell̄ reſtituit̄ nõ detractat falcidia·vl̄ ſi eam pa
ter filio poſt mortem reſtituẽ rogatus reſtituit
ante ei emancipato· In alio tñ debito in diẽ qð
citius ſoluit̄ locum habet hec actio·quia p̃torꝛ
impator fraudem fieri intelligũt·ut·ff·eo·l·ait·
·§·ſi cum·et·l·patit̄·et·l· debitorem· ¶ De frau-
de aũt ideo dictum eſt·quia duo oportet inueni
re·vt locum habʒ hꝫ actio·i·qð in veritate frau
dent̄ creditores·et ipe hꝫ voluit·i·vt creditores
fraudent̄·vt·ff·e·l·ait p̃tor·§· ita demuʒ·et·ſ̃·de
ſeruo pig·da·l·ij· ¶ In caſu tñ p̃ſumit̄ fraus de
bitoris·i·cum ipe ſcit ſe habẽ creditores·et om
nia bona ſua alienat·vt·ff·eo·l· omnes·§·lutius·
Si ergo ꝑtem bonoꝝ vel rem vnam alienaret
ceſſat hec p̃ſumptio et oportet creditorem ma-
nifeſte ꝓbare in fraudem ſuam eſſe alienatũ·vt
·ff·de ꝓbat̄·l·patronus·et·l· quot̄·§·qui dolo·hꝫ
in alienationibus que fiunt int̄ uiuoſ· ¶ Nam in
legatis vl̄ mortis cauſa donationibꝫ reuocãdis
ſolus ſpectatur euentus·vtpote cum legata nõ
debeant̄ niſi deducto ere alieno·vt·ſ̃·de iure de
li·l·ſcimus·§·ſi vero creditores·et·ff·e·l·qui aũt
·§·pe·et ad trebell̄·l·i·§·is qui quadraginta·
Idemqʒ eſt et in fideicõmiſſarijs libertatibꝫ·ſed
in directis exigitur fraus debitoris et euentus
creditoꝝ ſuum nõ recipe valentium·vt·ſ̃·q̃ ma
numittere nõ poſſunt·l·i·et vl·Si tñ teſtator uo
luit creditorem ticiũ fraudare relinquendo lib-
tatem directam et illo creditore dimiſſo ſortitꝰ
eſt alium qui nõ ꝓpoſuerat fraudare neqʒ ꝓpter
p̃mum creditorem dicit̄ nulla libertas· quia illi
ſatiſfactum eſt·neqʒ ꝓpter ſm·quia ↄtra eum cõ
ſilium initũ nõ eſt libertates itaqʒ rate ſunt niſi
ꝑores pecũia poſterioꝝ dimiſſi ꝓbentur·vt·ff·
·e·l·ſi quis cũ·et·l·niſi· ¶ Item vt locum habet
edictum neceſſe eſt quod qui accipit a debitore
percipiet cum eo fraudis conſilium · Diſtingue
tñ habeat lucratiuũ titulem an nõ· Si habet lu-
cratiuũ titulum nõ requirit̄ fraus eius ſed debi
toris tantũ·et ꝙ vere fraudent̄ creditores·ut·ĩ·
·e·l·pe·et · ff·e·l·qui aũt·§·ſimili· ¶ Si aũt nõ ha
bet lucratiuũ titulum·ita demum tenetur ſi ipe
fraudem pticipauit·vt·ff·e·l·qui aũt·§·hec edi
ctum·et·ĩ·e·l·pe· Maritus aũt non habet lucra
tiuũ titulum vxor plane· Si alius ꝓ ea in fraudeʒ
creditoꝝ·dotem det lucratiuũ habet titulum·
Ideoqʒ tenet̄ etiam ſi fraudem ignoret· ſed ma
ritus nõ tenet̄·niſi ſciat· cauet it ſe ergo reſtitu
tam qð fuerit ↄſecuta·vt·ff·e·l·vl·§·i·neqʒ p̃ſu
mit̄ fraus ↄtra accipientem hꝫ ipo qð ſcit debi-
torem habere creditores·ſi tñ creditores denũ
ciarent ei ne accipet a debitore in fraudem vi-
detur dolo verſari vt·ff·e·l·ait·§·qð ait·et·§·ſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quis p̄ticeps. Illud certum eſt eum nõ videri in fraudem accip̄e a debitore qui ↄſentientibꝫ creditoribus accepit vl' ſtipulatus eſt vel alit̄ contraxit. Nemo eñ videt̄ fraudare eos qui ſciunt et ↄſentiunt. vt. ff. e. l. qui aũt. §. p̄terea. ¶ Item et excuſat̄ accipiẽs a debitore. ſi ille qui accepit erat creditor. et anteq̄ȝ bona debitoris poſſideã tur vigilauit vt debitor ſibi ſatiſfaceret. ſed et debitor impune ſoluit cũ eum p̄ſes inuitũ ſoluẽ cogeret. Poſtea aũt cum bona poſſeſſa ſunt quilibet creditor in portionem vocandus eſt et ceteris exequandus. ¶ Nec debꝫ quis p̄cipe ceteris cum condictio creditoꝝ iam ſit parificata.

¶ Idemqꝫ eſt et ſi vtroqꝫ creditore inſtante debitor vni voluit gratificare. Nam et ibi acceptũ debet ↄmunicari omnibꝫ. vt. ff. e. l. qui autem. §. apud. et. §. ſciendum eſt. et de bonis auc. iu. poſ. l. ſi nõ. §. i. Sic et quaſi idem eſt cũ creditor vn⁹ anteq̄ȝ alij mittant̄ in poſſeſſionem bonoꝝ debitoris. debitorem ↄmunem fugientẽ et ſecum pecũiam ferentem ↄſecutus abſtulerit q̄d ſibi debetur. Nec eñ tenet̄ ex hoc edicto. vt. ff. e. l. ait. §. ſi debitorem. Item nõ requirit̄ fraus in accipiente rõne etatis. vt ſi pupillus a debitore vendente in fraudem creditoꝝ emerit. vt. ff. eo. l. qui aũt. §. ſi quid. ¶ Si autẽ tutor pupilli emerit in fraudem tenet̄ pupillus quatenus ad eum p̄uenit. Sic et ex fraude filij vl' ſerui ementis tenetur dominus q̄tenus ad eum p̄uenit. vl' de peculio vel d' in rem verſo. Sed ſi dñs fraudem emerit ſuo nomine ↄuenit̄. vt. ff. e. l. ait. §. ait p̄tor. et. l. qui aũt. §. ſimili mõ querit̄. Datur aũt h̄ actio creditoribus fraudatis et re ip̄a et ↄſilio.

Quid ergo ſi debitor vnũ ꝛ nõ alios fraudare p̄poſuerit et ſatiſfactũ eſt ei quẽ ↄpoſuerat fraudare certe deficit actio. quia qui ſup̄ſunt fraudati non ſunt. Non tñ ſi dicat aliquis offero q̄d debet̄ ei quem ſcio fraudatum erit audiendus. vt eludat actionem fraudati. et volentis reuocare quicquid eſt alienatum. licet ſit vltra debitum. quia p̄ficiet creditoribꝫ alijs. vt. ff. e. ait. §. illud certe. ¶ Item quid ſi debitor in fraudẽ vni⁹ creditoris alienauit. et illo dimiſſo aliũ ſortitus eſt quẽ voluit fraudare debitor certe ſi reuocabit poſterior alienationẽ. niſi p̄or dimiſſus eſt eius pecũia. vt. ff. eo. l. ait. §. i. Item datur hec actio heredibus creditorũ. vt. ff. e. l. ait. §. vlti. Datur in eos qui acceperũt a fraudatore ſcđm q̄d diſtinximus. ſed nõ in ſucceſſores eoꝝ niſi in quantũ ad eos p̄uenerit. vt. ff. e. l. ait. §. vlt. et. l. caſſius. ¶ Quid aũt ſi debitor in fraudem creditoꝝ vendiderit et creditores rem aduocent ab emptore. Nunq̄d ei debent reſtituere p̄cium et certe nõ. Illud tñ ↄſiderabit p̄tor vt ſi numi ſoluti extent in bonis iubeat eos reddi. q̄a ea ratione nemo fraudat̄. vt. ff. e. l. ſi debitor. et. l. ex hiſ. Item quid ſi ille a debitore qui emerit aliq̄d in fraudem. alij vendiderit accipienti bona fide certe ſcđus nõ tenet̄ qui caret fraude. ſed p̄mus emptor qui ex ſua venditione habet p̄cium in ſolidum p̄cium rei q̄d accepit tenebit̄. vt. ff. e. l. q̄ a debitore. Contra eũ aũt qui alienauit in fraud' creditoꝝ. h̄ actio nõ datur. quia nulla actio in eum ex ante geſto poſt venditionem bonoꝝ daretur et iniquũ eſſet actiõem dari in eum cui bona ablata eſſent ꝛ nud⁹ exulat et hoſtiatim mẽdicat niſi ita diſp̄oſuerit res in fraudem creditoruꝫ. vt nulla rõne recuperari poſſint a creditoribꝫ tunc eñ nihilomin⁹ dabit̄ actio in eum vt quicq̄d quid habet ab eo auferat̄ vſqꝫ ad baculũ et peram. Forte et in carcerem detrudetur vt ait. p. Nam p̄tor nõ tantũ emolimentũ actionis intueri in eo videtur qui exutus eſt bonis quã penaꝫ. vt. ff. e. l. vl. §. vl. ¶ Item dat̄ contra eum qui ex acceptilatione alij facta liberat⁹ eſt. vt ecce debitor meus in fraudem meam et ceteroꝝ accepto tulerit fideiuſſori ſibi obligato. tenet̄ enim fideiuſſor ſi ſciat fraudẽ. Itẽ et reus ſi fraudẽ ſciuit vl' ſi alt̄ eñ ſciuit fraudẽ tenebit̄ ille ꝛ ſi ille ñ ſit ſoluẽdo tenebit̄ alt̄. Si aũt reo accepto tulit tenebitur et fideiuſſor ſi ip̄e fraudem ſciat. Si autem neſciat nõ videtur teneri. quia magis detrimentũ non patit̄ quã lucrum faciat. Quid autẽ ſi debitor iſte cum eſſet creditor duoꝝ correorũ debendi vni accepto tulit. certe ſicut ille tenet̄ cui accepto latũ ē. vel nõ tenetur ſ̄m diſtinctionem ſcientie ꝛ lucratiue cãe. Ita et alt̄ quia par vtriuſqꝫ cauſa eſt. vt. ff. e. l. vlti. i. ſ̄ꝰ. Venit in hanc actionem corporal' rei reſtitutio in fraudem creditoꝝ alienate. Item et fructus qui alienationis t̄pe terre coherent. ¶ Item qui poſt litem ↄteſ. p̄cepti ſunt. vel p̄cipi potuerũt. medio aũt tempore fructus ſati. et p̄cepti nõ veniunt. Sic et in ancilla alienata a debitore. Diſtinguendum eſt erat tunc p̄gnans. an cepit eſſe medio tempore. ꝛ pepit ante litem ↄte. an ceperit eſſe p̄gnans poſtea. vt. ff. e. l. ait p̄tor. §. p̄ hãc. et. l. vl. §. nõ ſolum. et. §. p̄culus. ¶ Impenſaꝝ autem neceſſariaꝝ retentionem habet reus. vt in p̄dicta. l. ait p̄tor. ſed vtiles aufert ſine leſione rei cũ ſit malefidei poſſeſſor. vt. ſ. de rei ven. domum. h̄ ſi fiant expenſe in rem. i. ad p̄petuam rei vtilitatem. vt. ff. de impenſiſ. l. iij. §. nos. Si vero fiant expenſe gratia fructuũ in diſtincte ſeruat eos quilibet poſſeſſor. ff. fa. herc̄. l. fundus. Vbi aũt debitor in fraudeꝫ creditoꝝ rem incorporalem alienauit. quia accepto fert debitori. ſiquid pura erat obligatiõ reſtituenda eſt ei pecũia nõ obligatio. Si aũt erat in diem vel ſub ↄdictione reſtituitur obligatio in eandeꝫ diem et in eandẽ ↄdictionem. vl' ſi obligatio erat talis cuius dies finitur. i. finitus eſt fiat reſtitutio tanti temporis quanti ſuperat obligationi t̄pe acceptilationis. nõ vtiqꝫ infra annum ſed vl' infra ſpacium. h̄ vel vltra p̄ut ſuperat. vt dictum eſt. Item ꝛ veniunt vſure. ſi ceperant currere vel venire in p̄ma actiõe iure actionis vl' iudicis officio ex mora. alioq̄n contra. vt. ff. e. l. ait p̄tor. §. p̄terea. et de iure do. l. licet. §. quot̄. ¶ Datur hec actio intra annum vtilem. ſi conueniat̄ quis qui nõ fecit dolo. ſed habebat titulum lucratiuũ. vel donator lucratus erat a donatario. vt notaui. ſ̄. e. l. vlt. Iſti enim etiam de eo q̄d p̄uenit nõ tenent̄. niſi infra annum. Sed doloſus de eo quod ad ſe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝑuenit tenet̃ ſemꝑ de eo tantum q̃d ꝑuenit ad
eum qui cōuenit̃ et qui fecit dolo datur ꝑpetuo
Itemq̨ et in eo qui fecit dolo ne eius factū eſt
quo min⁹ ꝑueniret·vt·ff·e·l·ait p̄tor·§·h̃ actio
¶ Et nota q̃d rei alienate tranſit dominiū in ac
cipientem·vt·ff·de contrahen·emp·l·ſi ſciens·ſed
tñ creditores reſciſſa alienatiōe poſſunt eam re
petere·i·dicere rem traditam nō eſſe et ob id in
bonis debitoris manſiſſe·vt inſti·de act·§·item
ſi quis in fraudem·q̃d ſic intelligūt quidam vt ꝑ
mittat̃ creditorib⁹ in h̃ caſu mentiri·ſicut in pu
pliciana et reſciſſoria diximus·ſ̃·de reſti·militū·
vel ſic reputo intelligendum eſt·q̃d creditores
petant reſtitutionem ꝑ hanc actōnem·ac ſi non
eſſet alienata et in bonis ſuis manſiſſet·¶ Item
nota q̃d licet libertus in fraudem patroni dotē
conſtituat·vt·ff·ſi quid in frau·pa·l·i·§·ſi tranſ
egit·In fraudem tñ creditoꝝ dotem conſtitui
nō poſſe certo certius eſt·vt·ff·e·l·ait p̄tor·§·ſi
cum mulier·¶ Item ꝑ has actiones fit reuoca
tio in totum ꝑ eam que dat̃ patrono fit reuoca
tio ad legitimam portionem·i·terciam·vt nota
uimus·ſ̃·ſi infra pa·Item p̄torie ſunt iſte actio
nes vel adiectiones·vt inſtit·de act·§·alie·et·§·
item ſi quis infra·

¶ Explicit Liber ſeptimus

¶ Incipit octauus de interdictis

In liberis ſuperioribus explicuim⁹
qualit̃ de iure ciuili agatur·Nūc
doceamus quēadmoduz de iure
p̄torio contendatur·Vel alit̃ diſſe=
ruimus qualit̃ de ꝓprietate diſpu
tetur·Nunc inſeramus qualiter
de poſſeſſione certet̃·et q̄a de poſſeſſione vel q̄ſi
poſſeſſione p̄cipue ꝑ intēdicta confligit̃·vt inſti·
·e·in p̄n·et de interdictis dicamus·p̄cipue ideo
dixi quia agit̃ q̄nq̨ de poſſeſſione ꝑ condictionem
indebiti vł triticariam vel ex lege vł iudicis of=
ficio·vt·ff·de condict·inde·l·indebiti·§·ꝫ ſi numos
et d̃ triticaria·l·i·in fi·et·l·ij·⁊ de rei ven·l·vl·et
·ſ̃·locati et conduc·l·ſi quis·et de acq̄·poſ·l·vl·Vi
dendum ergo quid olim erat intēdictum·et vnde
dicat̃ et que ſint diuiſiones interdictoꝝ·et que
ſunt eoꝝ cōmunia·¶ Interdictum aūt nihil ali
ud erat quā quedam formate et ſollennis v̄bo=
rū conceptio·quibꝫ p̄tor aliquid fieri iubebat aut
ꝓhibebat·ꝙ tūc maxime faciebat cū de poſſeſſi
one aut q̄ſi poſſeſſione int̃ aliquos contendebatur
vt inſti·e·in p̄n·Si q̄ras nōne idem erat actio ut
diximus·ſ̃·de edendo et de formul̃ actionuꝫ·Re
ſponderi p̄t non q̄a ſollennitas actionum erat in
ducta a iure ciuili·ſollennitas vero interdictoꝝ
a iure p̄torio·Sed ego magis credo aliam dr̃aꝫ
ſcꝫ quia v̄boꝝ ſollennitas q̄ attendebat̃ in actō
nibus nō formabat̃ in ſinguloꝝ ꝑſonis·Sꝫ erāt
generalit̃ in omniuꝫ ꝑſonis ſollenniter formata
Verba aūt in intēdictis quot erant hoīes qui vo
lebant eam ꝓponere tot eis deſiderantibꝫ et pe=
tentibꝫ formant̃ conceptiones v̄borum quibus in
cauſis contra ſuos adu̾ſarios vterent̃ quas intēdi=
cta vocabant·et h̃ poteſt lector curioſus atten=
dere·quia in intēdictis plerūq̨ ſpecificant̃ nomi=
na ꝑſonaꝝ vel concipiunt̃ eoꝝ v̄ba facta ſemꝑ de
monſtratōne ꝑſonaꝝ·licet nō ſpecificent̃ niſi ꝑ
nomina eoꝝ·ut·ff·de tab·exi·l·i·et ne quid in lo
co publico·l·i·et·ff·de iu·et iu·l·i·in p̄n·vñ et di
cunt̃ interdicta·q̄r inter duos reddunt̃·licꝫ qui=
dam dicerent appellari ab intēdicendo·i·ꝓhibē
do·vt inſti·e·§·ſūt·Hodie v̄o int̃ intēdicta ⁊ actō
nes nullam puto eſſe dr̃am·Eſt ergo intēdictum
actio p̄toria ¶ Intēdictoꝝ aūt alia ſunt ꝓdita
gratia iuris diuini·alia gratia iuris hūani·
Gratia iuris diuini q̄tuor ſunt interdicta·vt de
mortuo inferendo·Item de ſepulcro edificādo
Item nequid fiat in loco ſacro vł immittatur·
Item vt id quod factū eſt·vł immiſſum tollat̃
vt·ff·e·l·ij·§·i·et ne quid in loco pu·fi·l·ij·§·loco
rum·Item habet locū p̄mum intēdictum vt q̄s
nō ꝓhibeat̃ mortuū inferre et ſepelire quo licet
eū inferre et ſepelire·Sc̄dm locum habꝫ vt q̄s
non ꝓhibeat̃ edificare ſepulcrū·quo licꝫ ei mor=
tuum inferre·vt·ff·de mor·infe·l·i·in p̄n·et·§·
p̄tor ait·Tercium et q̄rtum vbi locuꝫ habeat ſi
gnificatio nois ipoꝝ denotat·poteſt et q̄rtum
addi ne quid fiat in loco ſacro·vt·ff·ne quid in
loco ſacro fiat·l·vltima·et ne quid in loco publi
co fiat·l·pretor ait·i·ꝛ̃°·et·§·locorum·et·§·p̄tor
ait·q̃d in via·¶ Humani vero iuris cauſa q̄dam
competunt ꝓpter ꝑuatam vtilitatem·q̄dam ꝓpter
publicam·vt de locis publicis et vijs et flumini=
bus publicis·vt·ff·eo·l·i·§·que ſunt·ꝓpter ꝑua
tam vtilitateꝫ inducta ſunt intēdicta quedā gra
tia iuris ſui tuendi·ut interdictum de liberis exi·
vel uxore exhibenda·vł de liberto exhibendo·
Quedam gratia officij tuendi et eſt officiuꝫ q̃d
homo debet homini ex natura·vt interdictum
de libero ho·exi·Quedam gratia rei familiariſ
vt·ff·e·l·ij·§·hoim cauſa ¶ Hoꝝ aūt intēdicto
rum que gratia rei familiaris dantur·Fit alia
diuiſio quia alia dant̃ cauſa adipiſcende poſſeſſi=
onis vt quoꝝ bonoꝝ et quorum legatoꝝ et ſal
uianum q̃d de rebus coloni domino dat̃ quas pi=
gnorauit ꝓ mercedibus fundi·alia cauſa retinē
de poſſeſſionis·vt uti·poſſ·et vtrobi·alia cauſa
recuperāde poſſeſſionis·vt int̃·vnde ui·directū
et vtile·vt·ff·e·l·ij·§·h̃ auteꝫ·et inſti·e·§·ſequēs
de quibus ſingulis dicemus·ĩ·ꝑ ſpeciales rubri=
cas·Sunt et interdicta quedaꝫ duplicia·tam re
cuperande q̄ꝫ adipiſcēde poſſeſſionis ne ius fiat
ei qui miſſus eſt in poſ·vt·ff·ne ius fiat ei·l·pn̄t·
·§·cum p̄tor·¶ Fit et alia diuiſio quia q̄dam cō
tinent cauſam vere ꝓprietatis·vt ſm̄ interdictū
de itinere actuq̨ ꝑuato q̃d datur volenti refice
re iter vnde ꝓbat dominium ſeruitutis mi·ſe h̃

anno·xxx·diebus·vt·ff· de itinere actuqꝫ ꝑuato
·§·ait ꝑto:·et·ff·eo·l·ij·§·quedam·et idem in int̃
dicto qđ datur de aqua ex caſtello ducenda·ut
·ff·de aqua quot·et eſti·l·i·§·ait ꝑto:· Quedam
vero interdicta obtinent cauſam quaſi ꝓprieta-
tis·vt interdicta que diximus competere· de lo
cis ſacris et religioſis· et de liberis exhi· vt·ff·
·eo·l·ij·§·ſed ⁊ illa·et eſt ratio quia liberi vł res
ſacre vł religioſe non ſunt in dominio noſtro·et
ideo dicit̃ quaſi·quia vt interdicta ꝓdita in eas
cauſas poſſem ꝓponere·oportet me ꝓbare rem
ſacram vł religioſam· uel illum eſſe meum filiū
nō ergo id facio rōne ꝓprietatis quā habeam in
eis·Sed quia ius eſt mihi ita int̃dicere· Item
int̃dictoꝝ alia dant̃ reſpectu vere poſſeſſionis
vt interdictum vn̄ ui et vti poſſidetis et utrobi·
cum h̄ duo ꝯpetant ꝓpter poſſeſſionē rei corpo
ralis· Ubi vero datur interdictum uti poſſidetis
ſeruitutis gratia ꝓ quaſi poſſeſſione intenditur
vt·ff·de ſeruit̃·l· quotiens via·et ſi ſerui· ven·l·
ſicuti·§·idemqꝫ ait· Item ⁊ in interdicto de itine
re actuqꝫ ꝑuato·qđ mihi datur quia itinere vel
actu vł uia ꝑuata vſus ſum h̄ anno· xxx·diebus
nō ui·nō clam·non ꝑcario a te· et ideo a te nō de
beo ꝓhiberi quo minus vtar interim vł tantiſp
quoad de ſeruitute ꝯſtet·ut·ff·de itinere actuqꝫ
ꝑua·l·i·i·R°·et·§·i·et·l·iij·§·hoc aūt· Fit alia
diuiſio interdictoꝝ·quedaꝫ aut ſimplicia aut du
plicia ſunt· Simplicia ſunt in quibus alter acto:
et alter reus eſt· qualia ſunt omnia reſtitutoria
aut exhibitoria et ꝙdam ꝓhibitoria·ut de arbo
ribus cedendis et de itinere actuqꝫ et ne quid fi-
at in loco ſacro vel in flu·pu·ripa ue eius· Nam
acto: eſt qui deſiderat exhiberi aut r̄ſtitui·vł ne
quid fiat· Reus aūt eſt a quo deſiderat̃ vt reſti
tuat vł exhibeat uel quid aliud facere conetur·
Duplicia ſunt quedaꝫ interdicta ꝓhibitoria·vt
vti poſſidetis et utrobi·et int̃dictum de ſupfici-
ebus·et interdictum de aqua quotidiana et eſti
ua·qn̄qꝫ tn̄ ꝓponitur int̃ heredes et empto:es·
et bonoꝝ poſſeſſo:es· Ideo aūt duplicia appellā
tur·quia vtriuſqꝫ litigato:is in eis eſt par cōdi-
tio·nec quiſꝙ̄ ꝑcipue reus vel acto: intelligit̃·
ſed vnuſquiſqꝫ tam rei ꝙ̄ acto:is ptem ſuſtinet·
et ille vincit in eis qui tpe litis ꝯteſ·nō ui nō claꝫ
nō ꝑcario poſſidet ab aduerſario· et habet locū
int̃dictum vti poſſidetis in rebus ſoli utrobi· in
rebus mobilibus·vt inſti·e·§·retinēde· et·§·ter
cia·et·ff·e·l·ij·i·R°·et de ſupfi·l·i·§· ꝓponitur·et
de aqua quot̃·et eſti·l·i·§·ait ꝑto:· Inter hēdes
ſi tn̄ vnus ꝓuocat ad iudicium ille ſuſtinet ptes
acto:is·vel ſi ambo ꝓuocant ſorte res dirimit̃ ſi
cut in act̃·fa·herc̃·et cōi di·ut·ff·de iudi·l·in tri
buſ· Fit et alia diuiſio interdictoꝝ·qđ quedā
ꝓhibitoria ſunt· ſicut·s̃·ꝓxime poſui exempla·
quedā reſtitutoria ſunt·quedā exhibitoria ſunt
Prohibitoria ſunt quibꝰ vetatur aliquid fieri ue
luti vim fieri ſine vicio poſſidenti vł mortuū in
ferenti quo ius erat ei in ferendi·uel in ſacro lo-
co edificari·vł in flumine ripa ue eius aliquid fi
eri quo peius nauigetur· Reſtitutoria dicunt̃
dupliciẗ·uł q: reſtituit̃ poſſeſſio ei qui aliqn̄ poſ-
ſedit vt in interdicto vn̄ ui·vel quia reſtituit̃·i·
datur poſſeſſio ei qui nunꝙ̄ poſſedit·vt in quoꝝ
bonoꝝ et in quorum legato:um et fidibus· Naꝫ
et v̄bum reddendi habet ꝑ ſe ſignificationem
dandi·ut·ff·de v̄bo·ſig·l·v̄bum· Exhibito:ia
ſunt ꝑ que iubet exhiberi ꝑto: veluti eum de cu
ius libertate agit̃·aut libertū cui patronus ope
ras indicere velit· aut cum penti liberos eiꝰ qui
in eius poteſtate ſunt iubet exhiberi·ut inſti·e·
·§·i· Sunt et quedam interdicta mixta·i·ꝓhi
bitoria et reſtitutoria vt interdictuꝫ ne ius fiat
ei qui in poſſeſſionem miſſus eſt· Nam ꝑto: ꝓhi
bet vim fieri poſſidenti et amiſſam poſſeſſionem
iubet reſtitui·et idem notari poteſt in int̃dicto·
de liberis exhi·et de libero ho·exhi· Nam et illa
alia et alia rōne ſunt mixta·i·ꝓhibitoria ⁊ exhi
bitoria·Exhibitō em̄ fit ꝑ ea· Item ꝓhibet ꝑ
to: inuitum hominem liberꝫ detineri· Item ꝓhi
bet vim fieri patri quo minus deducat filium·ut
·ff·eo·l·i·§·interdictoꝝ aut̃·et de lib·exhi·l·i·
et·l·deinde·et de libero ho· exhi·l·i· Interdi
ctoꝝ aūt quedam in p̄n̄s·quedam in ꝑteritū re
ferunt̃· In p̄ſens vt uti poſſidetis· in ꝑteritū vt
de itinere actuqꝫ ꝑuato· et de aqua quot·et eſti·
vt·ff·e·l·i·§·an̄pe· Item alia ſunt annalia·alia ꝑ
petua·vt de tab·exi·vt·ff·e·l·i·§·ul·et de tabul̃
exhi·l·iij §·vl·Regulare tn̄ videtur eſſe et ple-
runqꝫ contingere·vt anno terminent̃· Nam ipi-
us ꝑto:is imperium ānuum erat·vt inſtit̃·de ppe·
et temp·act̃·§·eas vero·Sed et poteſt in eis di-
ſtingui·vt ſi cōtineant rei ꝑſecutionem nō dent̃
ex maleficio·ſed dent̃ ꝑpetuo· Si aūt ſint ex ma
leficio·aut nō ꝯtineant rei ꝑſecutionem finien
tur anno· Si tn̄ ad maleficiū aliquid ꝑuenit·vel
ad heredem eius de eo tenet̃ ꝑpetuo· vt·ff·de
act̃·et obł·l·in hono:arijs·et de vi et ui·ar·l·i·i·
R°· Item interdictoꝝ alia ſunt publica·i·cuī
libet de populo ꝯpetētia·alia ſunt ꝑuata· Publi
ca ſunt·vij·vt de libero homine exi·ne quid fiat
in loco ſacro·ne qđ fiat in r̄ligioſo·ne qđ fiat in
publico·non dico ciuitatis rhomane·ſꝫ alcius·ut
in theatro vł campo marcio vel area vel inſula
vel agro vł uia pu·vel itinere publico· Si em̄ de
rebus fiſcalibus fit ꝯtrouerſia ceſſat interdictū
et ꝑfecti ſunt iudices·i· ꝓcuratores ceſaris· vt
·ff·ne quid fiat in loco pub·l·ij·§· publici·et·§·h̄
interdictum·⁊·§· interdictum h̄ ꝑpetuum·et đ
libero·ho·exhi·l·qđ et lex·§·hoc interdictum·
et de ſepul·ui·l·ij·et·s̃·vbi cauſa fi·l· ad fiſcum
Item ꝓpłare eſt interdictum ne quid fiat in flu
mine·vł in mari quo peiuſ nauiget̃· Item ne qđ
fiat in flumine vel in ripa·ut alit̃ aqua fluat quā
ꝑori eſtate fluxit·i·vt aqua fiat altio: vł de p̄ſ-
ſio: rapidio: cum incōmodo accolentiū·vt·ff·de
flumine·l·i·et ne quid fiat in flu·pu·l·i· Item in
ter dictum vt in flu·publico vel lacu vł foſſa vł
ſtagno· Ꝺ liceat nauigare·vt·ff·ut in flu·pu·li·
naui·l·i·et in iſtis omnibꝫ interdictis non poteſt
aſſignari rō quare magis iſti ꝙ̄ illi ꝯpetant·et
ideo dicunt̃ popularia· Forte et octauum po-
pulare eſt interdictuꝫ vt liceat reficere cloacas
publicaſ·licꝫ eaꝝ refectio ꝑncipalit̃ ad mgr̄atū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝑtineat·vt·ff·de cloacis·l·i·§·ħ autem·et §·vl·
Viginti et octo ſunt ꝑuata interdicta·vnum
eſt de mortuo inferendo alia ſunt·vt quoꝝ bo=
noꝝ quorum legatorum·vnde ui·vti poſſidetis
vtrobi·de tabulis exhi· de liberis exhibendis·
de liberis deducendis·ſaluianū de p̄cario·ne uis
fiet ei qui in poſſeſſionem miſſus eſt de loco pu=
blico fruendo de ſupficiebus· de itinere actuqꝫ
ꝑuato·de aqua quotidiana et eſtiua·deriuis re=
ficiendis de fonte qđ ei datur qui aquam ducit
hoc anno·nec ui·nec clam·nec p̄cario de alteri9
fonte lacu puteo·piſcina·foſſa· ſtagno·nō deci=
ſterna·vt·ff·đ fonte·¶ Item de cloacis ꝑuatis re
ficiendis·¶ Item qđ vi aut clam·¶ Item de arbo=
ribus cedendis que impendent in alterius domū
vel agrum·vł ſi radices immiſerint vt inferant
piculum domui alteriuſ· ¶ In ꝑmo caſu nō ſtirpi=
tus arbor ſuccedītur· ſed a·xv· pedibus ſupra a
terra altius cohercetur · vbi domui impendet
prorſus debet ſuccidi· ¶ Idemqꝫ eſt et ſi p radices
minatur piculum·vt·ĩ·e·l·i· et·ff·de ar·ce·l·i·
¶ Item interdictum de glande legenda·quod da
tur ei cuius glans·vel alius fructus in fundū ali
enuꝫ ceciderit vt quoquo·i·ſingulo tercio die le
gere et exportare liceat·vt·ff·de gland·le·l·i·
¶ Item interdictum de migrando·qđ datur in
quilino vt ipē libere cum rebus ſuis de habita=
tione poſſit migrari·ſi tñ locatori ſatiſfaciat de
penſione et de damno· ſiquidem in domo condu
cta dederit·ſed et gratuito inquilino daẗ·¶ Colo
no autem nō daẗ·ſed aſs ei extra ordinem iudi=
cis officio ſubueniẗ ſi velit·nō dico migrare·ſed
colonariam poſt tempus ꝯſtitutum exactum ve
lit delinquere·vt·ff· de migrando·l·i· ¶ Item
interdictum vtrobi·quod daẗ his qui de poſſeſſi
one mobilium reꝝ ꝯtendunt· vt·ff· utrobi·l·i·
¶ Interdictum de operis no·nunciatōne quod da
tur ei qui ꝓhibetur edificare poſtq̄ ſatiſdede=
rit et in eum qui nō ſatiſdedit ne edificet·vt·ff·
de opis no·nūcia·l·p̄tor· ¶ Item interdictuꝫ frau=
datoriū quo pupillo tutoris creditor teneẗ ſi cū
ꝯſiliū fraudiſ pticipaſſe conſtabit·vt fraudareẗ
pupillus qui cōuenturus erat tutorem·vt·ff·de
ſoł·l·pupilli·i·ꝛ̄ꝯ· poteſt et dici fraudatario inẗ
dicto teneri eum qui fraudis pticipando emit a
creditore qui nō ſit ſoluendo·vt·ĩ·ſi vendito·pi·
aga·l vl·huius interdicti ſpecialis tractatus vł
titulus nō repitur·¶ Et notandum eſt qđ licet di=
xerim·vij·vel·viij· fore interdicta popularia et
·xxviij· priuata de rectis et ꝑncipalibus inter=
dictis debet intelligi fere eñ ſemp ſub directis
et ꝑncipalibus plura vtilia et acceſſoria inueni=
unẗ· ¶ Interdum duo interdum tria·vt·ff·de no·
ope·nūci·l·i·et·l·p̄tor·i·ꝛ̄ꝯ·et·§·deinde et ne qđ
in loco publico fi·l·ij·i·ꝛ̄ꝯ·et·§·ait p̄tor·et·§·de=
inde·ꝛ·§·p̄tor ait·ꝛ de flu·pu·l·ij·i·ꝛ̄ꝯ·ꝛ·§·deiñ
et de aqua quot·et eſti·l·i·i·ꝛ̄ꝯ·et·§·ait p̄tor inẗ
heredes·et·§·ait p̄tor· quo ex caſtello ·¶ Extra
notāda ſunt·iiij·negatiua de interdictis· ¶ Primū
eſt quia nullum interdictū infamat· vt·ff·de ui
et vi·ar·l·neqꝫ ¶ Scđm eſt q: nullū ꝓponiẗ ſollen
niter·ſicut nec aliqua actio·i·cum ſollennitate v̄
horuꝫ·vñ omnia iudicia ſunt extraordinaria·vt
inſtiẗ·e·§·vl· ¶ Tercium eſt quia in nullo inter
dicto habetur rō fructum ante liẗ· ꝯteſt·niſi in
interdicto vñ ui·ut·ff·eo·l·i·interdictis·et de ui
et ui·ar·l·i·§·ex die· ¶ Quartum eſt· quia nulluꝫ
reddiẗ inter nō ſubiectos·ut·ĩ·eo·l·ij· ¶ Item tria
poſſunt notari affirmanteẗ· quia omnia in ipa p=
ſonalia ſunt et tñ ſcripta ſunt in rem· quia danẗ
contra quēlibet poſſidentem·ut·ff·e·l·i·§·penſ·
¶ Item in omni interdicto habeẗ ratio fructuuꝫ
poſt litem ꝯteſ·vt·ff·e·l·añpenſ· ¶ Item loco cu
iuſlibet interdicti reddiẗ actio in factum·vt in
ſtiẗ·e·in ꝑn·et·§·vl·ſ̄·de acẗ·emp·l·vlẗ· ¶ Poteſt
et adijci quartū vt p interdicta ꝑus cognoſcaẗ
de poſſeſſione q̄ꝫ de ꝓprietate·vt·ĩ·e·l·incerti·et
ĩ·quoꝝ bonorum·l·vlẗ·et quorum legatoꝝ·l·i·
Adijciūẗ alij ꝛ q̄ntum·qđ omnia interdicta red
dunẗ noxaliter quod falſum eſt·cum eñ certuꝫ
ſit ea tantū dari noxaliẗ que ex maleficio oriunẗ
vt·ff·e·l·vl·et quedam nō oriantẗ ex maleficijs
conſtat falſum eſſe qđ dixerunt· ¶ Sed et illud
q̄ntuꝫ generale eſt in interdictis qđ illa que an
nalia ſunt dantur ꝑpetuo ex eo qđ ꝑuenit ad eū
cum quo agitur·vt·ff·eo·l·penſ· ¶ Item illud ſex
tum generale dici poteſt·qđ illa que annua ſunt
ad agendum ꝑpetua ſint ad excipiendum·vt·ĩ·
de excepẗ·l·licet·

¶ Quorum bonoruꝫ

Primus de interdictis in genere·nūc
videamus in ſpecie·et quia interdicto
rum quedam ꝓ vniuerſitate·quedaꝫ
ꝓ rebus ſingulis ꝯpetunt·et digniora ſunt ea q̄
cōpetunt ꝓ vniuerſitate et de eis ꝑmo videam9
¶ Eſt aūt ſciendum quod interdictum quorum
bonoꝝ directum et vtile inẗ alia omnia interdi
cta ſolum vniūſale eſt·et datur directum ei q̄ eſt
bonoꝝ poſſeſſor· vtile vero datur ei qui ſucce=
dit iure ciuili ex teſtamento vł ab inteſtato·vt
ĩ·e·l·i·et·ff·e·l·i·ſic et directa hereditatis peti
tio datur heredi· vtilis aūt datur bonoꝝ poſ=
ſeſſori·vt·ff· de poſ·here· petiẗ·l·i· ¶ Intendiẗ
hoc interdictum cōtra eum qui poſſidet ꝓ here
de vel ꝓ poſſeſſore ſicut et hereditatis petio· ¶ Et
ꝯponitur cauſa adipiſcende poſſeſſionis omniuꝫ
corporaliū reꝝ· ¶ Nam incorporalia non veniunt
in hoc interdictum·vt·ff·e·l·i·ꝛ·ij·et mirum eſt
qđ dicit lex eū qui poſſidet ꝓ herede vel ꝓ poſ=
ſeſſore teneri ſi res nō ſunt vſucapte·nō enim po
terint vſucapi ſine titulo· ¶ Sed forte ꝓbabił er=
ror fuit et ido potuit vſucapio ꝓcedere· vt dixi
mus·ſ̄·de vſuc·ꝓ emptore· ¶ Quis aūt poſſideat
pro herede vel ꝓ poſſeſſore·plene diximus·ſ̄·de
here·petiẗ· ¶ Et licet in hereditatis petitione ve=
niant incorporalia·vt ibi diximus·hoc tamen ſe
cus eſt·vt·ſ̄·eſt notatum· ¶ Perpetuuꝫ eſt hoc
interdictum et ſic nominaẗ a ꝑmis verbis inter=
dicti· ¶ Et idē dico in alijs interdictis· licet aūt di
xerim corporalia venire in interdictum que de=
functus habebat tpe mortis· ſi tñ poſſeſſionem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

incōtinenti paratus ſit ꝓbare res ad ſe ꝑtinere nō
reſtituet eas· vt diximus·ſ·de edi·diui·adri·

Quorum legatorum

Sicut ſupius interdictum eſt inductū
cauſa adipiſcende poſſeſſionis· ita et
hꝫ· Videamus ergo cui detur· et con
tra quem· et qn̄ detur et ad quid· Datur hoc in
terdictuꝫ heredi· et bonoꝝ poſſeſſori· et cuilibꝫ
vniuerſali ſucceſſori· et heredibus heredum· et
datur cōtra legatarios qui nō ex voluntate he
redis occupauerūt legata· nec enim dn̄t ſibi ius
dicere occupatis legatiſ· ſꝫ ab hēde petē· vt· ff·
·e·l·i·i·Rᵒ·et·i·§· Quod dixi in legatarijs ſerua
tur in his quibus donatum eſt cauſa mortis·
Itemqꝫ et dicit̄ in heredibus eoꝝ· amplius eſt
quia et ſi legatarius auctoritate p̄toris miſſus
eſt in poſſeſſionem cauſa legatoꝝ ſeruandoꝝ
cum heres nō ſatiſdaret· deinde heres ſatiſdet·
vel paratus ſit ſatiſdare tenet̄ legatarius hoc in
terdicto· vt· ff· e· l· i· §· queſitum· et· §· legatoꝝ·
Heredi aūt nocet ſi accomodaūit voluntatem le
gatario poſt aditam hereditatem vl̄ in ipa ap
p̄henſione vel poſtea vl̄ ante· Si aūt ante aditā
hereditatem accōmodauerit volūtatem nō no=
cet heredi· et ſi plures ſunt heredes· et vnus cō=
ſentiat legatario· alter nō· qui nō conſentit ha=
bebit interdictum· vt· ff· eo· l· i· §· qđ ait p̄tor· et
·§· ꝓdeſt· Item nocꝫ heredi ſi nō ſatiſdederit
legatario de reſtituendo legato· quatenus pa=
tiat̄ falcidia vel ꝓcuratori legatarij vt legata
rio vel ipō iure acquiſita ſit idonea cautio vel ꝑ
mandati actionem poſſit acquiri· Si ergo heres
ſatiſdederit habet interdictum· vt tn̄ ſi legata=
rius repromiſſione vl̄ pignoribꝫ fuerit ɔtentus
interdicto ſit locus· Itemqꝫ eſt· et ſi heres pa=
ratus fuerit ſatiſdare· ſed legatarius noluit ſa=
tiſdationem accipe· hoc tn̄ tempore ſpectari de
bet editi interdicti· ſter ꝑ heredeꝫ an ꝑ legata
rium p̄ponderat ei poſterior mora· et ſi aliqn̄ ſte
terit ꝑ alium· ut· ff· eo· l· iij· §· qđ ait p̄tor· et· l· ul·
·§· ſi legatarius· et· §· vl· nec exigit̄ vt heres offe
rat ſatiſdationem· ſed legatario petēte nō debꝫ
moram facere· · vt· ff· e· l· vlt· §· i· Veniūt in hoc
interdicto res legate corporales vl̄ incorpora=
les· vt ſeruitutes· vt· ff· e· l· i· i· Rᵒ· · §· qđ ait p̄tor
licet ſupius interdictum compꝛ̄hendat corpora=
lia tantū· Item et veniunt fructus a tempore
lit̄· ɔteſ· vt· ff· de interdictis· l· an̄pen̄· venit eti
am intereſſe· vt· ff· e· l· vlt· §· ex hoc· Item notā
dum eſt hoc interdictum dari ɔtra· titulo poſſi
dentem· ſ· ꝓ legato· ſed ille qui poſſidet ſcꝫ ꝓ he
rede vl̄ ꝓ poſſeſſore cōuenitur hereditatis peti
tione· vel quoꝝ bonorum· Quid aūt ſi poſſeſ
ſor nō vult reſpondere et certificare actorē poſ=
ſideat ꝓ legato an ꝓ herede vl̄ ꝓ poſſeſſore qđ
tenet̄ facere· vt diximus· ſ· de confeſſis· tunc a=
ctor ꝓponat actiones duas· i· interdictuꝫ quoꝝ
legatoꝝ et hereditatis petitionem vel quorꝫ
bonoꝝ tali iure vtendo cōtra reum nō certifico
te in actione quā exequar· quia nec tu certificas
me in qualitate poſſeſſionis tue et idem in ſilibꝫ·
vt· ff· eo· l· i· §· qđ autem nōnunq̄· Nam vulgare
eſt a tale montone· tale bocone· alias vero cum
plures alicui cōpetunt cogitur quis eligere· vt
· ff· de tribu· l· qđ in herede· §· eligere· et· ff· del̄·
· ij· cum filius· §· varijs· Item notandum eſt ꝙ
quidam dixerunt hoc interdictum locum nō ha
bere niſi cum heres rōne falcidie vult uti reten
tione legatoꝝ· et hoc videtur innuere· vt· ȷ̄· e· l·
vna· in p̄n· et in fi· qđ ſatis dici poteſt· Item
notandum eſt ꝙ ſi legatarius poſt aditam he=
reditatem occuparet legatuꝫ denegaretur ſibi
actio legati· vt· ſ· del̄· l· nō dubium· et ſic in ꝓpri
etate ⁊ in poſſeſſione ſibi p̄iudicaret· ſed an̄ adi
tam hereditatem occupando ſibi in actione· vl̄
in ꝓprietate non p̄iudicat poſſeſſionem tamē re
ſtituit· vt· ff· e· l· i· i· Rᵒ· et· ȷ̄· e· l· i·

Vnde Vi

De interdictis que ꝓponūtur cauſa adi
piſcende poſſeſſionis dictuꝫ eſt· Vide
amus de his que ꝓponuntur ad recu
pandam poſſeſſionem· ſic ergo videamus de in=
terdicto vnde ui· qn̄ locum habeat· cui detur· et
contra quem· et ad quid et quale ſit interdictuꝫ
Habeat aūt locum hꝫ interdictum cū quis poſ
ſeſſionem ꝑ vim ſoli amiſit vim dico ex pulſiuaꝫ·
nō ɔpulſiuam· Si eni͂ compulſus poſſeſſionem re=
rum tibi tradidero· ceſſat hoc interdictū· et da=
tur actio ꝙ metus cauſa· vt· ff· e· l· ſi metu reruꝫ
Item dico vim nō legitime admiſſam· qui enim
expulſus eſt· ſi incōtinenti velit recupare poſſeſ
ſionem ſuam· Poteſt quidam incōtinenti auctori
tate ſua nō ex interuallo· vt· ff· e· l· iij· §· cum igi=
tur· Incōtinenti ſic accipe· i· anq̄ ad alia extra=
nea diuertat negocia· vt· ff· de vᵇbo· obl̄· continu
us· i· Rᵒ· et de duobus reis· l· duos· §· vlt̄· et ad· l·
iuli ā· de adult̄· l· qđ ait· §· qđ ait· ⁊ de teſtamētis
· l· heredes· §· vlt̄· Sed et ille qui nō eſt adhuc ex
pulſus· ſed quē quis vult iiuſte expellere poteſt
reſiſtere vim inferenti· et ꝓpulſare uim illatam
ad defendendaꝫ poſſeſſionem· cū moderamie tn̄
inculpate tutele· i· defenſioniſ· vt· ȷ̄· e· l· i· quod in
culpata ſit defenſio vel cū moderatōne facta at
tēditur circa duo· Si eni͂ vim inferat ſine armis
ꝓpulſare vim debeo ſine armis· Si aūt vim infe=
rat cum armis poſſuꝫ eundē armis repellere· ue
· ff· e· l· iij· §· cum igitur· Arma aūt ſunt omnia te
la· hꝫ eſt fuſtes et lapides nō ſolum gladij haſte
framee· i· romphee· vt· ff· e· l· iij· §· armiſ· i· gladij
vtrinqꝫ incidentes· etiam ſolet dici miſericordia
framea· Quid ſi pugnus vnius durior ſit q̄ ꝑ
cuſſio enſis alterius forte ꝓpter debilitatem na=
ture debilibus vtetur armis· Illud quidam di=
xerunt ſimplicitate nimia ſuandum vt poſſeſſio=
neꝫ debeat pati p̄mo ſe ꝑcuti quā ipe percutiat
Sed certe forte nunq̄ ꝑcuteret poſtea· ſatis eſt
ergo qđ alius petit poſſeſſorem inuadere armiſ
vel armis terreat ipm· ut ſic poſſeſſor contra eū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vtatur armiſ· vt· ff· e· l· iij· §· qui armati· et ad· l·
aquil· l· ſed et ſi quemcūq3· et ad· l· cor· de ſic· l· is
qui· Item moderamen adhibeť in alio vt quis
ꝯpulſet ad ſui defenſionem nō ad vindictam· vt
· ff· ad· l· aquil· l· ſcientiam· §· qui cum aliter· Sed
nūquid videtur ſemp fieri ad defenſionem ſi fiat
incōtinenti· et ait· Ia· ꝙ ſic· ego puto ita p̄ſumē
dum eſſe· ſi tñ poſſet ꝓbari contrarium ſcz quod
data opa poſſeſſor oculum effodit vim inferēti
non ad ſui defenſionem· vt· ff· ad· l· aquil· l· ſi ex
plagijs· §· tabernarijs· Item vim dico admiſſaz
ſine iudicis arbitrio· vt· ꝫ· e· ſi quis in tantā ibi añ
euentum iudicialis arbitrij· vel etiaz admiſſam
cum iudicis arbitrio· vel ꝙ maiuſ eſt domini im
patoriſ arbitrio· ſed minus legitime interpoſito
arbitrio vel decreto· Quid eñ ſi iudex vel im=
perator mandauit reſcripſerit· vł preceperit vt
res ille m̄ reſtituanť· vel qd ego mittar in poſ=
ſeſſionem rerum· vel qd ingrediar in poſſeſſio=
nem auctoritate mea· certe ꝓpter hoc non inno=
uatur ſtatus poſſeſſionis eo abſente qui rem te=
net quia negocioꝝ merita ꝑtium aſſertōne pan
duntur· vt· ꝫ· ti· ꝓri· l· vlť· tale enim reſcptum mi
nia narratione eſt extortum· vt diximuſ· §· ſi cō
tra ius vel uti· pu· debeo igitur poſſeſſorez vel
eius actores vel ꝓcuratores querere ad inſinuā
das ſententias inłocutorias de re reſtituenda·
vt dictum eſt ne inde naſcať iniuriarum occaſio
vñ iura naſcuntur· vt· ꝫ· e· l· meminerint· i· ꝶº· de
inde debeo controūſiaz legitime inchoare· et iu
diciario ordine ꝓcedē vt· §· ſi cōtra ius vł uti· pu·
· l· et ſi nō cognitio· Si aūt iudiciario ordine p̄ter
miſſo occaſione reſcripti rem inuadam· ſiquidem
res ad me ꝑtinebat p̄uor negocio· de quo iurga
ri cepam· Si autem ꝑtinebat ad pupillum vł ad
adultum cuius tutor vel curator ſum minoribus
quidem nō preiudicať· ſed ego ſi colludio habi=
to rem inuaſi vt minorem dampnificarē debeo de
portari· et bona mea debent publicari· vt· ꝫ· eo· l·
meminerint· Si vero nō habito colludio rem in
uadam teneor conſtitutōne ſi quis in tantā etiā
ſi noīe minoris fecerim credens mihi licere· ſed ñ
iſta· quia h̄ doloſum tantū punit ¶ Item dico
vim interpoſitam dolo· ma· ꝑtinet enim h̄ inter
dictum ad ſolam vim atrocem· vt· ff· eo· l· i· §· ad
ſolam· et· §· interdictum hoc· quia atrocitatem·
hoc etiam ex eo patet· quia cū ad vim ſpectet·
interdictam ergo ſine dolo· ma· non poteſt eſſe
vt· ff· de vi bo· rap· l· ij· §· doli· Soli autem· Ideo
ponitur quia ad mobilia p̄ncipaliter non ꝑtinet
interdictum· ꝓ eis enim agitur furti· vel ui· bo·
rap· Si tamen quis expulſus ſit de fundo in quo
erant mobilia· Et mobilia veniūt in interdictuz
ſiue res eſſent expulſi ſiue ei ꝯmodate· vel apud
eum depoſite vel ſibi pignorate· Idem q3 et ſi in
eis habebat vſum vel vſufructum vł cuſtodiaz
vel ſi apud eum tanꝗ̄ ſequeſtrum res erant col
ocate· cum eni3 dicat p̄tor habuit omnia h̄ ha=
bendi· verbo cōtinentur· vt· ff· eo· l· i· §· quod ait
Sed et ſi quis ratione ſoli agere velit interdcto
gratia autem mobiliu3 velit agere furti· vł ui·
bono· rap· poteſt· vt· ff· e· l· i· §· hoc interdictu3
et· §· illud· et §· ſi quis· et· §· ſi fundus a quo· et· §·
qd autem ait· Quod aūt de amiſſione poſſeſſio=
nis ꝓponitur duo denotat exigenda· hoc eſt vt
vere poſſederit ille qui eſt expulſus tempore de=
iectōnis ſiue corpore ſuo ſiue animo idcirco ſi q̄s
de agro· vel de domo ꝓceſſiſſet nemine ſuoꝝ re
licto mox reuertens ꝓhibitus ſit ingredi in ip̄m
p̄dium· vel ſi quis eum in medio itinere detinue
rit· et ip̄e poſſederit ui deiectus videtur· ademi=
ſti enim ei poſſeſſionem quā animo detinebat et
et ſi non corpore· vt· ff· eo· l· i· §· interdictum aūt
hoc· vnde et diciť nemo videtur rem amittere·
niſi qui eam habuit· vt· ff· de reg· iur· l· non vide
tur rem amittere· Illud etiaz neceſſarium eſt ꝙ
vere poſſeſſio ſit amiſſa alioq̄n nō datur interdi
ctum· Inde eſt qd ſi quis me deiecerit· meos au
tem nō deiecerit· non datur mihi interdictum·
quia ꝑ eos retineo poſſeſſionez· ut· ff· e· l· i· §· pe·
Cum eñ ciuilis poſſeſſio ſit ſocia naturalis· neq̄
ciuilis ab altera ſepari· ¶ Ideo domino ſolo ex
pulſo vtraq3 retineť· Colono vero expulſo que=
libet amittitur quaſi ciuilis comitteť naturalem
amiſſam vtpote digniorem· vł quia in coloni ꝑ=
ſona repſentať dominus· ut· ff· e· l· i· §· qd ſeruꝰ·
et eſt hoc bonum· ar· ad illum quod dico in poſ=
ſeſſionem quā retineo ꝑ colonum vel inquilinu3
licet eam nolim habere· non tñ amittam eam ni
ſi alio ingreſſo· plus eñ in amittanda poſſeſſio=
ne· nō debet operari animus meuſ quā extranei
expulſio· Vi autem amittitur poſſeſſio ſiue quis
corpore expellať· ſiue reuertens nō admittatur
vt· ff· de acquir· poſ· l· ſi id qd· §· ulti· et· l· q̄uis·
ſaltus· et· l· ꝑegere· §· vlť· et· l· licet· et· ff· e· l· i· §·
idem labeo ait ibi· ſed pomponius· ⁊c· Nec enim
verbū uis adeo large eſt accipiendum· vt in edi
cto diui· marci· qui ait tociens vim fieri quotiēs
quis id quod ſibi debetur nō ꝑ iudicem repoſcit
vt· ff· ꝙ metus cauſa· l· extat· Nam ſcd̄m hoc in
interdicto vñ vi teneretur qui rem ꝓpriam quā
alius poſſidet volens ſibi poſſidere clam ingre=
ditur· qd cuiq3 patet eſſe falſum· ¶ Item et cō=
ſtitutio ſi quis in tantā que vim potuit· etiā eum
aſtringeret qui rem ꝓpriam ſurripet vel equum
alicui accōmodatum de paſcuo nō requiſito co=
modatario acciperet qd nō credimus· quia toti
us conſtitutionis verba refragari videntur· et
ideo magis putarem actōne in factum ex inter
dicto agendum ſicut et agitur contra patronū
vel pentes ut· ff· e· l· i· §· ante pe· vel condictione
ſine cauſa· quia poſſeſſio ſine cā penes eum eſt· vł
quod eſt verius in p̄mo caſu datur interdictum
ꝙ ui aut clam· In ſcd̄o cōmodator tenetur con=
traria cōmodati· vt· ff· cōmo· in cōmodato· §· ſi=
cut· ⁊ ꝙ ui aut clam· l· i· ¶ Quid aūt ſi forte ab
ſente ingreſſus ſum poſſeſſionez et tu abſens ſu
ſpicatus es te poſſe repelli· nūquid habebit lo=
cum interdictum· vñ ui· dominus· h· negauit et
ait in hoc caſu ꝓditum eſſe auxilium· l· que eſt· ꝫ·
· e· cum querebať· P· vero exigebat· vt is qui ſu
ſpicatus eſt ſe poſſe repelli ad locum iret· vt ſic

reuertēs nō admitteretur ab ingreſſiſ. ſed cer-
te tunc cum nō admittitur ab ingreſſis. ſed deſi
derat poſſidere. qa ſuſpicatus fuerat ſe poſſe re
pelli. nō ergo tunc daretur interdictū. quia tūc
nō poſſidebat. vt. ſ. diximus. Ego puto vtile in
terdictum locum habere ad exemplum eius qđ
dicitur de familia et mercenario qui alium expu
lerat de p̄dio et p̄dij poſſeſſio puenit ad domi
num ex delicto eorū. tenetur enim dominus vti-
li interdicto ratione puentōnis. multo ergo ma
gis debet teneri iſte qui deliquit. cum ad eum p
pter ſuſpitionem meam puenerit poſſeſſio. ut. ff
. e. l. i. ſ. ſi filius. et. ſ. ſi quis tamen eget. licet aūt
exigam vt amiſſa ſit poſſeſſio non tñ exigo. vt
ſit violento ingreſſori queſita poſſeſſio. et de eo
qđ ad eum non puenit tenetur vſq3 ad annum.
vt. ff. e. l. i. ſ. ho. ¶ Quicquid aūt ſit de edictis et
interdictis hoc ſemp verum eſt. q ſi quis viſis
armatis. vł audito qđ armati venirēt metu de
ceſſerit de poſſeſſione quantum ad amittendam
poſſeſſionem deiectus videtur. vt. ff. de vſuc. nō
ſolum. ſ. ſi dominus. Porro ſi vere illo tendebāt
habebit locū interdictum. vnde ui. vt. ff. e. l. i. ſ.
idem labeo ait. ſi autem alio nō. vt. ff. eo. l. iij. ſ. ſi
quis. et hoc ſiue verꝫ erat eos eſſe patos ad eū
duz alio ſiue nō vt ibidem dicit in fi. niſi poſtmo
dum me expellerent. vt. ff. q metus cauſa. l. me
tum. et in p̄dideo. ſ. et. ff. e. l. iij. et in his caſibus
nō eſt res vicioſa quantum ad vſucapionem niſi
occupata fuerit poſſeſſio. Occupata autē poſſeſ
ſione certum eſt eam eſſe amiſſam et res eſt vi-
cioſa. et datur interdictum vñ ui. Edictum vero
q met9 cā. habet locū re tradita p metū vł qñ
armati ingreſſi ſunt et ego patior eos poſſidere
et ſolam vitā ſpreta poſſeſſione et eis relicta ab
eis flagito. Nam et patientia inducit actionem.
q metus cauſa. vt. ff. q metus cauſa. l. metū. ſ.
deniq3. Datur hoc interdictum deiecto ſiue ciui
liter et naturalit poſſideat vt cum eſt in re ipſa
vł in conſpectu ſiue ciuiliter tantū poſſideat. qđ
eſt cum reuertens nō admittitur. vt. ff. e. l. i. ſ.
deijcitur. et ſ. ſiue autem. Siue naturaliter tene
tur poſſideat puta vſufructuario vel vſurario.
vt. ff. e. l. iij. ſ. vnde ui interdictum. non tñ dico
colonis vł inquilinis dari. quia neq3 ciuilez neq3
naturalem habēt poſſeſſionez. vt plene diximꝰ
. ſ. de acquir. poſ. nec obſtat quod dicit. ff. eo. l.
colonus. et. l. cum fūdum. quia ibi colonus inter
uerterat poſſeſſionem et ideo tanꝗ predo nō tan
ꝗ colonus habet interdictum. ¶ Datur ergo h̄
interdictum deiecto ſi ſuo nomine poſſidebat ali
oquin ei cuiꝰ nomine poſſidetur. hinc eſt q ſi co
lonus coloni mei. vł inquilinus inquilini mei de-
ijciatur mihi. domino dat interdictum. vt. ff. e.
. l. i. ſ. q ſeruus. et. l. vlt. cuicūq3 autem deiecto
datur interdictum et eidem dabit. ſi reuertens
nō admittatur nō admiſſꝰ differentia in expul-
ſo poſſideat iuſte vł iniuſte. ¶ Naz et p̄domi datur
interdictum ſicut et de colono dictum eſt. vt. ff
. e. l. i. ſ. qui a me. et. l. fulcimus. et. l. colonus. et
. l. cum fundum. ita tamē ſi p̄do ab alio vim pa-
tiatur iniuſte. Vbi autē vim patitur iuſte ab eo
quem expulit. i. incōtinenti et eodem mō. et non
ad ultionem. vt. ſ. dictum eſt. nō datur ei inter
dictum. Dominus eñ non ui poſſidet a predone
ſed in ſuam cauſam dicit reuerti poſſeſſio. vt. ff
. e. l. iij. ſ. vñ ui. et. l. qui poſſeſſionem. ¶ Datur h̄
interdictum contra eum qui deiecit. vł eum qui
mandauit vel iuſſit vt alius deijceret. Itē ɔtra
eum qui ratam habet deiectionez ab alio factā
nomine ſuo. Nam in maleficio ratihabitio com
patur mandato. ſed et ille qui deiecit ſuo vel al
terius nomine vł cum mandato uel ſine mādato
tenetur. ſed conuento et extracto domino. pcu
rator liberat et ecōuerſo. vt. ff. e. l. i. ſ. deieciſſe.
et. ſ. quotiens. et. ſ. cum autem. ¶ Item dat cō-
tra eum cuius familia vel mercenarij deiecerūt
in id quod ad eum puenit. aut ſi nō puenerit no-
xaliter tenebit reſpondere p familia cum huius
ad ſui p̄iudicium domini ɔdictionem poſſit face
re deteriorem. ut. ff. eo. l. i. ſ. quid igitur. et. ſ. fa
milie. et. ſ. ſi filius. et. l. in interdicto vñ ui. Sic et
municipes tenent interdicto vnde ui. de eo qđ
ad eos puenit ex violētia quā aliꝰ fecit eorꝫ no
mine. vt. ff. e. l. ſi ui me deiecerit. ſed ppt reuerē-
tiam quarūdam pſonarum quandoq3 denegat
interdictum vt ecce liberis contra pentes. vł li-
bertis contra patronos. et in locū interdicti da
bitur eis actio in factum. Si tñ ui armata vtan-
tur patroni. vel pentes contra liberos. vel lib-
tos cōueniuntur ab eis interdicto vnde ui. vt. ff
. e. l. i. ſ. interdictum h̄ quia atrocitatem. Cōpe-
tit hoc interdictum vt reſtituatur res ipā et ea
que cōtinebantur in ea. vt dictum eſt. nec libe-
ratur p̄do interitu rei. quia a tempore dlicti eſt
pluſꝗ fruſtrator. et in mora fuit. vt. ff. eo. l. i. ſ.
q autem. et. ſ. rectiſſime. et. ſ. ibi autem. et ſ. ex
interdicto. et. l. ſi ui me deieceris. et. l. merito
Item et veniunt fructus pcepti et pcipiendi et
omne intereſſe deiecti qđ haberet ſi ui deiectus
nō eſſet. vt. ff. e. l. i. ſ. ex die. et. ꝭ. e. l. ſi de poſſeſſio
ne. ¶ Fructuarius quoq3 deiectus in eandem
cauſam reſtituendus eſt. i. in qua futurus eſſet
ſi deiectus nō eſſet. Si ergo tempore vſufructus
fuerit finitum poſtꝗ deiectus eſt a domino co-
gendus erit dominus vſufructum reſtituere. i.
conſtituere. vt. ff. eo. l. ſi plures. ſ. deiectum.
Quid autem ſi deiectus ui in iudicio patefacta.
deinde ſup rebus arreptis vel inuaſis. vł de dam
no tempore inuaſionis dato queſtione ɔpoſita.
nō poſſit que p̄didit ſingła cōprobare. certe de
feretur ei ſacramentum a iudice vt manifeſtet
extimationem rerum quas p̄didit taxatione a
iudice facta p perſonarum atq3 negocij quali-
tate. nec liceat eis vltra taxationem a iudice fa
ctā iurare et q huiuſmōi iureiurando dato fue
rit declaratum iudicem cōdemnare oportet. vt
ꝭ. e. l. ſi quando ¶ Perſonale eſt hoc interdictū
ſicut et cetera. vt. ff. de inter. l. i. ſ. penł. non eſt
famoſum ſicut et alia. vt. ff. eo. l. i. neq3 vnde ui
Annale eſt de eo quod nō puenit ad violentum
et computat annus vtilis. ſed de eo quod pue-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nit perpetuum· vt· ff· eo· l· i· i· ꝶº· et §· annus
Heredibus autem datur et in heredes datur
in id demuꝫ qđ ad eos ꝑuenit dolo ue eoꝝ ma
lo factum eſt quo minus ꝑueniret· ut· ff· eo· l·
· i· §· hoc interdictum et heredi· §· vlt· et· l· ij· et
· l· iij· i· ꝶº· ſic equidem punitur violentia ꝑ inter
dictum· ſed et punitur ꝑ conſtitutiones ciuilit·
Item punitur p· l· iul· criminaliter· ut· ff· eo· l·
· i· §· ne quid· De accuſatione autem criminali
ꝓ uiolentia nō eſt hꝭ dicendū· qa plene dicem⁹
ĩ· de iu· pu· et pri· Sed et de conſtitutionib᷑ que
pecuniarit puniunt violenter breuiter videa-
mus· et certe quedam conſtitutio facta eſt ad
ſecuritatem iudeoꝝ et paganorum vt chriſti-
ani qui eorum bona diripuerit ablata teneant
reſtituere in duplum· vt· ꝭ· de paganis· l· chri-
ſtianis ¶ Eſt et alia que facta eſt vt maior ſit
auctoritas actionis finium regū· in iudicium ꝺ
late· Qui eñ detulit eam ſi añ ſententiam vſur
pauerit rem alienam ꝙ male petebat amittit
et tantū agri modum quantum adimere ten-
tauit vicino reſtituit· vt· ꝭ· finium reg· l· ſi con
ſtiterit· ¶ Eſt et alia que punit aduocatum· ꝙ
auctoritate ſua rem ꝓ ſalario cōuentam occu-
pauit· Nam eam reſtituit et a petitione exclu-
ditur· vt· ꝭ· de uſuf· l· vna ¶ Eſt et alia que pu-
nit quemlibet ex nomine alieno rem detinenteꝫ
ſi eam dominus recupare volentibus nō reſti-
tuerit· ſed litem vſqꝫ ad diffinitiuam ſententiā
expectauerit· tūc enim rem locatam et extima
tionem eius domino pſtare cōpellerent· vt· ꝭ·
locati· ⁊ conduc· l· oductores· et· ĩ· e· l· non ab re
Eſt et edictum diui marci· qđ creditoreꝫ punit
ſi rē vllā debitoris· vel pecūiaꝫ debitā nō a debi
tore ſibi datā ſine vllo iudice temē poſſedeīt vł
accepit ⁊ ſibi ius in eā rē dixerit· Punit eñ iure
crediditi· vt· ff· ꝙ metus cauſa· l· extat· Eſt et
conſtitutio iuſtiniani· ſi quis in tantaꝫ que eum
punit qui ac ſi furioſus eſſet poſſeſſionem reꝝ
apud quemcūqꝫ conſtitutaꝝ ante euentum iu-
dicialis arbitrij violenter inuaſerit· tūc enim ſi
domin⁹ erat expulſor poſſeſſionem reſtituit ex
pulſo et dominiū eiuſdem rei amittit· ¶ Si ve-
ro alienarum reꝝ poſſeſſionem inuaſerit non ſo
lum eam poſſidentibus reddit verum etiā exti
mationem earundem reꝝ reſtituere compelle
tur· vt· ĩ· e· l· ſi quis in tantā· ex qua conſtitutio-
ne plura ꝓponuntur in dubium· In p̄mis enim
occurrit querere de furioſo· an teneat ex ea cō-
ſtitutione de violentia admiſſa et certe nō· quia
caret ſenſu ſatiſqꝫ ipo furore punitur· vt· ff· de
offi· pſi· l· diuus· et ad· l· pōpe· de ꝑicidis· l· pnl·
et de rei vendi· ꝙ infans· et de admi· tu· l· vl· in
fi· nec obſtat quod dicit in· l· in tantā furoris·
⁊c· Loquitur enim nō ꝙ vere ſit furioſus· imo
erat ſane mentis· ſed ac ſi furioſus eſſet violen
tiam admiſit· ¶ Quid ſi ad vere furioſum ꝑue-
nerit poſſeſſio· quia ſerui ſui eam apphenderūt
ꝓpter violentiaꝫ furioſi tenebitur actione in fa
ctum de eo quod ad ſe ꝑuenit· vt· ꝭ· dictum eſt
de mercenario et familia· ¶ Illud certum eſt
hanc conſtitutionem locum habere tam circa
mobilia ꝙ̄ circa immobilia· ſed interdictuꝫ vñ
ui circa res ſoli tantum actio· ui bonoꝝ rap· cir
ca mobilia tantum eſt ꝓdita· vt inſtitut· ui bo-
rap· §· que nō ſolū· Sed de illo dubium eſt an hꝭ
ꝯſtitutō locū hēat vbi quis rem inuadit vel oc
cupat credens ſibi nō licere· qđ quidam negaue
runt· quia tunc ſpecialiter erat conſultum anti
quitus ꝑ interdictum vnde ui· et act· vi bonoꝝ
rap· ſed eſt adulta iſta conſtitutio in defectum
interdicti actionis· vi bonoꝝ rap· vbi quis pu
tat ſibi licere rem ſuam ꝑ vim auferre· vt inſti
tut· ui bonoꝝ rap· §· quia tamē· ſed certe ſcđm
hoc melioris eſſet condictionis qui ſciens facit
otra· l· quā qui facit ex ignorantia qđ eſſe non
debet· quia dolus debet p̄ponderare culpe· vt
diximus· ꝭ· ad· l· aquil· et ꝓbatur· ff· de noua· nō
ſolum ꝙ ui aut clam· l· ſeruius· Quod autem ſe
quitur ante euentum declarat conſtitutionem
locum habere ante lit· ꝯteſt· et poſtea hoc eſt
ante ſententiam· imo et idem puto poſt ſenten-
tiam· ſubauditur ergo maxime ante euentum
⁊c· Vel ideo dicitur ante· quia executores qui
exequuntur ſententiam nō tenentur ꝑ conſtituti
onem· quia iuris executio nō habet iniuriaꝫ· ut
· ff· de iniurijs· l· iniuriarum· §· i· nec magiſtrat⁹
tenentur· qui aduerſus reſiſtentem aliquid vio
lentius fecerunt· nec contra bonos mores· ſed
iure honoris quē ſuſtinent· vt· ff· ꝙ metus cau-
ſa· l· iij· et ad· l· aquil· l· quemadmodū· §· penl·
Quod auteꝫ dicitur dominiū poſtea ipo iure e-
iuſdem rei amittit· dixerunt quidam amitti do
miniū ipſo iure et applicari vel acquiri expulſo
ſicut et alſ quis ex delicto ſuo ipo iure infama-
tur et amittit militiam· vt· ꝭ· loca· l· vl· et vt di
ximus· ꝭ· de his qui no· infami· Et ſicut actor qui
denuo litem deſierit ab omni cadit actione ipo
iure· vt in aut· de litigi· §· omnem in fi· Et ſicut
in crimine leſe ma· quis amittit dominiuꝫ reꝝ
ſuarum ipo iure et applicabitur fiſco· vt· ĩ· ad· l·
iulia· ma· l· vl· Et idem in transferenteꝫ merces
illicitas· vt· ff· de pub· l· cōmiſſa· Idem qꝫ in mu-
liere que ꝓ primo raptori nubit vt amittat do
miniū rerum raptoris· vt in aut· de muli· que ꝓ
rap· nubunt· Sic eſt et cum quis pignorauit ali
um ꝓ alio vel liberū hominem cepit ꝓ debito·
vt in aut· vt nō fiant pignorationes· in· v· coll·
et vt nulli iudic· §· quia autem et huiuſmōi· vel
dic amittit dominiū ꝑ ſententiaꝫ qđ tutius eſt
nec enim dicit amittit· ſed amittat quaſi dice-
ret· p̄cipio vt iudex eum puniat in amiſſione rei
plerunqꝫ enim demum lata ſententia contingit
amiſſio rei· vt· ꝭ· ꝺ here· et ma· l· q̄cunqꝫ· §· quod
ſi fecerint et de apoſt· l· i· et· ff· ad ſill· l· neceſſa-
rios· §· non alſ· et de iure fi· l· eius qui et auten·
vt litigantes iurent· §· illo· Quod auteꝫ dicitur
poſtea extimatōnem earūdem rerum notandū
eſt aliud eſſe p̄cium rei· aliud poſſeſſionis rei·
Rei enim p̄cium comphendit precium ꝓprieta
tis plene· ſed poſſeſſionis p̄cium non cōtinet ex
timationē ꝓprietatis· in condictione ergo hui⁹

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

conſtitutionis extimatur res ipa· ſed in inter-
dicto vti poſſideris extimatur poſſeſſio· vt· ff·
vti poſ·l·penl't·§·vlt·et ꝙ metus cauſa·l·ſi mu
lier·§· qui poſſeſſionem· Hec omnia locum ha-
bent in re que p̄tcſus eſt expulſi· vl' proſſus eſt
aliena· ¶ Quid autem ſi res prim eſt expulſi ꝑ
tim eſt aliena· vt ecce fructuarius deijcitur de
poſſeſſione in qua habet vſuf· vel deijcitur do-
minus nud· ꝓprietatis· et certe ſi res erat immo-
bilis fructuarius deiectus a quocūqȝ reſtitue-
tur in naturalem poſſeſſionē rei· et p̄terea ha
bebit extimationem vſufructus· ꝓprietarius au
tem deiectus a quocūqȝ reſtituetur in ciuilem
poſſeſſionem rei et p̄terea habebit extimatio-
nem vnde ꝓprietatis· ſcȝ eius quod ſuum erat·
ſicut enim ꝓprietatem plenam extimo in totū
quando in totum eſt expulſi· ita ꝯ ſi habeat eā
nudam· vl' ius quodcūqȝ illud extimandum eſt
¶ Item fructuario deiecto de poſſeſſione rei
immobilis nō ꝑuatur poſſeſſione ꝓprietarius ꝛ
econuerſo· Item ergo vno eorum deiecto non
ideo experitur alter· Plane ſi res mobilis eſt il-
lius poſſeſſionem· quilibet eorum amittit etiam
ignorans ſ aliquo ſurripiente vl' rapiente fructu
ario vel ꝓprietario· vt· ſ· diximus de acquiren-
da poſ· et ideo furti actio vel condictio ex hac
·l· diuiditur· inter fructuarium et dominū ꝓpri
etatis vt fructuarius experiatur de fructibus
quāti interfuit eius furtum vl' rapinam nō eſſe
factam· ꝓprietarius autem aget quod interfu
it eius ꝓprietatem nō eſſe ſubtractam· vt· ff· de
furt·l· inter omnes· §· ſi ſeruus· ¶ Eſt et alia cō
ſtitutio iuſtiniani cum querebat· que locum ha
bet contra eos qui vacuam poſſeſſionem abſen
tium ſine iudiciali ſententia detinuerūt violen-
tia in ablatam poſſeſſionem minime p̄cedente·
et dicebat dominus· h· uacuam eſſe poſſeſſionē
cum alio ingreſſo me abſente in poſſeſſionē ſu
ſpicatus ſum me poſſe repelli et ita amiſi poſſeſ
ſionem non ex p̄o:i facto· ſed ex volūtate mea
quoniam habui animū relinquende poſſeſſio-
nis· ut· ff· de acquir· poſ·l· ſed et ſi nolit· et ſic di
citur vacua poſſeſſio corpore nō animo· nec ha
bet locum directum interdictum vnde ui· quia
nō ſolum expulſus vl' reuertens nō fui ꝓhibitꝰ
et uis ſine corpore fieri non poteſt· vt· ff· eo·l·i·
·§· idem labeo ait eum· et hoc eſt quod dicitur
in·l· hac· ibi violentia in ablatam· ꝛc̄· et ar· ff·
ꝙ metus cauſa·l· metū· §· deni ꝗ· vtile tamē ha
beret locum interdictum vnde vi· ſicut notaui-
mus· ſ· vel forte vocat vacuam poſſeſſionem q̄
a nemine detinetur corpore· vl' animo ſcȝ longo
tempore amiſſam ꝓpter abſentiam vl' negligē
tiam domini· aut quia ſine ſucceſſore deceſſerit
et h̄ ꝓprius appellatur vacans poſſeſſio· nec po
teſt in ea uis fieri cum nullius ſit poſſeſſio· vt in
ſtitu· de vſuc̄· §· ꝙ autem· et· ĩ· de omni agro de
ſerto·l· qui agros· alicuius enī eſt ꝓprietas licȝ
ingrediens ignoret cuius ſit· cum enim ſciat nō
eſſe ſuum ſcire debet ad alium ꝑtinere niſi res
erat talis que concedebat occupanti ſicut et in

furti actiōe qui domino inuito ēſſe tractat fur
ti tenetur· hoc ergo temerarius occupator te
netur· vt p̄do licet violenciam nō admiſerit ea
dem pena que ſtatuitur· ꝑ·l· illam ſi quis in tan
tam· contra violentos inuaſores· nō dico quod
teneat ex illa·l· quia illa punit violentos tantū
ſed hac·l· imponitur eadem pena contra hmōi
temerarium occupatorem et detentatorem· vt
ĩ· e·l· vlti· ¶ Quid autem ſi res erat heredita
ria an habeat locum hmōi·l· pena· R· nō quia
h̄ loquitur in poſſeſſione abſentis· et in re alie-
na· vt patet ꝑ illa verba qui in vacuam poſſeſ-
ſionem abſentium· ꝛc̄· et per illa quod ꝑ igno-
rantiam alienā rem· ꝛc̄· ¶ Res autem heredi
taria nō eſt alicuius et poſſeſſor nullius eſt· vt
·ff· de rerum di·l·i· et ſi quis te· liber eſſe iuſſus·
·l·i·§· ſceuola· et vt diximus· ſ· quorum legato-
rū· Quid ſi hereditas erat adita· ſed poſſeſſio
non app̄henſa· poteſt dici q̄d locum habeat cō
ſtitutio ſcd̄m poſitionem caſus vltimam· Item
ſm̄ eandem poſitionem talis inuaſio rem nō of
ficit vicio· vt ob hoc impediatur vſucapi res·
vt inſtitut· de vſuca· §· ꝙ autem· ſed aliud eſſȝ
ſcd̄m poſitionem p̄mam· ¶ Item iſta conſtitu-
tio videtur· q̄d locum habeat in eo tantum qui
facit dolo per illa verba· omnes enim ſcire ꝛc̄
et ꝑ exemplum quod ponit de furto· Sed nun-
quid habet locum lex iſta in re mea vocāte ab
alio ſi eam occupo· Et forte nō per p̄dicta om-
nes enim ſcire ꝛc̄· ¶ Eſt et alia cōſtitutio in cor
pore autenticorū de creditore qui pignorauit·
vel exigit alium ꝓ alio qui cadit ab actione ſi-
bi competenti ꝛ in quadruplum damnatur· ut
in auten· vt nō ſi· pi· in· v· colla ¶ Eſt et alia cō
ſtitutio que punit creditorem ſi liberum homi
nem ceperit ꝓ debito· cadit enim a debito et ali
ud tantundem p̄ſtat retento· vel pentibus eiuſ
vt in auten· vt nulli iu· §· quia autem·

¶ Si per vim vel alio modo abſentis turbata fuerit poſſeſſio

Dictum eſt· ſ· de turbata poſſeſſione
p̄ſentis· Nūc dicamꝰ de turbata poſ
ſeſſione abſentis· Eſt aūt ſciendū q̄d
poſſeſſio abſentis quandoqȝ turbatur per vim
quandoqȝ turbatur ꝑ reſcriptum p̄ncipis· et ſi
quidem turbatur ꝑ vim· expulſis his qui detine
bant nomine abſentis datur condictiō ex·l· iſta
ad recupandam poſſeſſionem detinenti nomine
abſentis etiam ſi ſeruus erat quod eſt contra
regulam generalem· ¶ Item cuilibet amico
nomine abſentis· licet conſtat eum nō habere
mandatum licet extraneus ſit quod eſt contra
regulā generalem· Et datur iſta condictio nō
vſqȝ ad annum tantum· ſed ꝑpetuo ſit ergo nō
imitatur naturam interdicti vnde ui· Iudicium

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

autem ꝓprietatis vel rei vendicationis reſuatꝰ
abſentibus·vt·ꝭ·e·l·i· Si autem turbatur ꝑ re-
ſcriptum impatoris vel interlocutione iudicis
non fit ideo innouatio poſſeſſionis quia negoci
orum merita ptium aſſertōne panduntur et qꝛ
ꝑ nimiam inſtantiam littere impetrate ſunt·ut
ꝭ·eo·l·vltia· et vt diximus·ſ· ſi contra ius vel
vtilitatem publicam·

Vti poſſidetis

DIctum eſt·ſ· de interdictis et condi
ctionibus recuperande poſſeſſionis·
Nūc videamus de interdictis retinē
de poſſeſſionis·i·de interdicto vti poſſidetis·⁊
eius gratia de interdicto vtrobi·Superius eñ
interdictum vnde ui et condictiones reſtituunt
ui amiſſam poſſeſſionē et oppugnant poſſeſſo
rem·vt·ff·e·l·i·§·eſt igitur· Hec autem duo in
terdicta tuentur poſſeſſionē et poſſeſſorem·ſi
cut et exceptiones· actio vere nunqꝫ vltro poſ
ſeſſori datur quippe ſufficit ei quod poſſidet vt
·ff·e·l·i·§·reſtituende·et·§·interdictum autem
Videamus ergo in quibus rebus habeat lo
cum interdictum vti poſſideris· et in quibus in
terdictum vtrobi·cui detur et contra quem et
ad quid· et quis vincat in eis interdictis·et in
quantum fiat contemnatō Habet autem lo
cum interdictum vti poſſideris in rebus immo-
bilibꝫ oibus et ſol· dū tñ talia ſint que poſſint
poſſideri·vt·ff·e·l·i·§·penl·nō autem poſſidentꝰ
forum et baſilica et res ſacre·vt·ff· de acquirē·
poſ·l·i·§·vlt·et·l·qui vniuerſas·§·i·pterqꝫ in clo
acis·et forſaſſis ideo·quia cloacis ſpecialiter ꝓ
uidit ptor ꝑ tria edicta· Primum eſt ꝓhibito-
rium ne ꝓhibeatur quis reficere puatam cloa-
cam·Aliud ſcdm eſt ꝓhibitorium ne quid fiat
vel immittatꝰ in cloacam publicam· Terciū eſt
reſtitutorium vt factum uel immiſſū quo vſus
cloace deterior fore reſtituatur· vt·ff·de cloa-
cis·l·i·i·ſꝯ·§·vl·et penl·vel quia cloaca nō ꝑ ſe
continetur · ſed ipi ſolo adheret vnde ſatis eſt
ſi de ipō ſolo ꝓponatur· vt ita et ſi non pncipali
ter ꝑ conſequentiam tamē agatur de omni in-
quietatione quā circa ſolum ſuſtinet vel circa
cloacas vel ſimilia · Item locum habet hoc
interdictum in corporalibuſ·vt in quaſi poſſeſſi
one vſuſ ·vel vſus·ut·ff·e·l·ul·vel aliarū ſerui
tutum·vt·ff·eo·l· quotiens·et ſi ſeruitus ven·
·l·ſi cū·§·ariſto·et vt diximus·ſ·de interdictis·
Vtrobi vero interdictum locum habet cū
queſtio eſt de retinenda poſſeſſione rerum mo-
bilium·vt·ff·de vtrobi·l·i· et inſtitu·de inter-
dictis·§·retinende·et componitꝰ vtrobi ex vtrꝫ
et vbi·vt ubi ponatur ꝓ ad· vtrum ponatur ꝓ
quem·quaſi diceret apud quem res eſt mobilis
nec ui·nec clam·nec pcario ab aduerſario tem-
pore litis conteſ·ei vim fieri veto qͣ minus eam
rem ducat·ſed olim vincebat interdicto vtro
bi·ita demum ſi maiore pte anni rem habuiſſet
vt·de vtrobi·l·i·et inſtitu·de interdictis·§·re
tinende Si queras quare diuerſa introducta
ſunt interdicta·ex diuerſitate rerum mobiliū
et immobilium·ſatis enim ſuffeciſſet vnū iſto-
rum interdictorū·ſꝫ· lex conſiderauit ꝓprieta-
tem vocabulorum· Immobilia enim ꝓprie di-
cuntur poſſideri eo qꝺ eis quis pedibus inſiſtit
Inde enim appellata eſt poſſeſſio·ut·ff·de acq
renda poſ·l·i·vnde ad immobilia bene et ꝓprie
accōmodatum eſt hoc nomen vti poſſidetis·
mobilia vero dicuntur apud vl penes nos eſſe
vnde ad mobilia rite eſt attributū hoc nomē
vtrobi tota die tam̄ dicimus in differenter tā
mobilia qꝫ immobilia poſſideri improprie tamē
dictum eſt· Dantur hec interdicta poſſi-
dentibus ciuiliter et naturaliter vel etiam na-
turaliter tantum Vt ecce fructuarius et vſua
rius naturaliter poſſident rem in quam habet
vſum et eius nomine habent interdictum vnde
ui·vt diximus·ſ·vnde vi·multomagis habent
interdictum vti poſſidetis· ꝓ retinenda poſſeſ
ſione·vt·ff·e·l·vlti· quia cui damus impugna-
tionem multo fortius defenſionē· vt·ff·de ſup·
·l·i·in fi· Item datur interdictum vti poſſi-
detis quaſi poſſidenti illius naturalis ſeruitutis
pdialis vel perſonaliſ·vt dictum eſt· Nec enim
eſt vere poſſeſſio vel traditio rerum incorpora
lium·vt·ff·de vſuca·ſequitur·§·item ſiviam·et
de acquiſ·re· po·l·ſeruus ·§·incorporales· ſed
quaſi poſſeſſio·ut·ff· de ſerui·ur·p·l·ſi edes·§·li
bertas· Quandoqꝫ tñ poſſeſſio ſimpliciter dici-
tur·vt·ff·de itinere actuqꝫ puato·l·vlt·et cōia
pdia·l·ij·et de petit·here· regulariter· Ceterū
ſi ſeruituſ nō ſit iure ſoli conſtituta·licet quis in
ea re ius aliquod habeat non tñ ſibi datur hoc
interdictū·vt ecce creditores miſſi ſunt in poſ
ſeſſionem cauſa rei ſuande·habent quidem ius
pignoris ex ea miſſione· nō tamen poſſident·et
ideo nō habent hoc interdictum· Idem qꝫ eſt
in ceteris omnibꝰ qui cuſtodie cauſa miſſi ſunt
in poſſeſſionem·vt·ff·eo·l·ſi duo·§·creditores·
ꝓponitur hoc interdictum quotiens inter liti-
gatores contentio eſt vtrum poſſideat is qui
alteruter ſe magis poſſidere affirmat ⁊ ſepe ꝓ
ponitur cauſa ul occaſione rei vendicationis·
Sepata enim debet eſſe poſſeſſio a ꝓprietate in
iudicio rei vendicationis· fieri enim poteſt· vt
alter ſit poſſeſſor et dominus nō ſit·alter quidē
ſit dominus· poſſeſſor autem nō ſit fieri etiā po
teſt vt idem ſit poſſeſſor et dominus· Inter li-
tigatores ergo quotiens eſt ꝓprietatis cōtro-
uerſia aut conuenit inter litigatores vtꝰ poſſeſ
ſor ſit vtꝰ petitor·aut nō conuenit·ſi conuenit ab
ſolutum eſt·nam ille poſſeſſoris cōmodo quem
conuenit poſſidere·ille petitoris onere fungetꝰ
Si autem inter eos nō conuenerit et conten-
tio eſt de poſſeſſione ad hoc interdictū remit-
teretur·quod vulgo appellatur vti poſſidetis
retinende poſſeſſionis·vt·ff·eo·l·i §·huiuſmodi
autem·Sed et ſi non vterqꝫ· ſed alter ſe tantū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

poſſidere contendat dicatq; ſe ab altero inqui
etari·datur ei hoc interdictum vt ſtatim pate
bit ꝑ exempla·Proponitur hoc interdictum ex
his cauſis·ecce enim competit mihi ſi me edifi=
care in meo ꝓhibeas et enim uideris mihi con=
trouerſiaꝫ poſſeſſionis facere·quia ꝓhibes me
vti mea poſſeſſione·Itemq; ⁊ ſi locauerim tibi
domum et velim eam reficere et tu me ꝓhibe=
as·teſtificari enim poſſum quod non ꝓhibeaꝫ
te inhabitare ſed poſſidere· vt·ff·e·l·ſi duo·§·
hoc interdictum·et·§·cum inquilinus·Item eti
am dicitur·et ſi tu vł actoꝛ tuus ex fundo meo
uites in arboꝛes tuas tranſduxeris·poſſum eīm
tibi denunciare vt uites p̄cidas·aut vtar inter
dicto vti poſſidetis de eo loco quo radices con=
tinent vicium·Nam ſi mihi vim feceris quo mi
nus eas vites·vel p̄cidam vel tranſducam vim
mihi videris facere quo minus poſſideam et eīm
qui fundum colere ꝓhibetur poſſidere vi ꝓhi=
betur·vt·ff·e·l·ſi duo·§·item videam⁹ ſi actoꝛ
Sic ergo prohibitio edificationis refectionis
tranſductionis p̄ciſionis ⁊ culture inducit hoc
interdictum· ¶ Item et inducit hoc interdi=
ctum inquietatio alterius quā fecit prohiben=
do aliquid nō iure ſupꝛa ſolū vicini in hunc mo
dum puta datur ei poſſidenti ſolum contra ꝓhi
bentem vel ꝓtegentem·quia ſolum cuiuſq; de=
bet eſſe liberum vſq; ad celum·vt·ff·e·l·ſi duo
·§·ſi vicinus·et ꝙ ui aut clam·l·vlti·§·penł· caſ
ſius tamen ſcꝑſit vtriq; inutile eſſe interdictuꝫ
vti poſſidetis·quia alter ſolum poſſidet alē cum
edibus ſupficiem·vt·ff·e·l·ſi duo·§·item uidea
mus·ſi ꝓiectum·ſed certe illud verbum vtriq;
ponitur collectiue quaſi diceret iſti et illi nō di
uiſiue·vt·ff·de contrahen·empt·ſed celſus·§·i·
Nam nec ratione ꝓtecti daē vtriq; ſimul q̄a ꝓ
tectum a poſſidente domum poſſidetur·nec ra=
tione ſoli·quia illud ab altero nō ab alterutro
poſſidetur· ¶ Item ratione inquietationis que
fit ꝑ immiſſionem vel pꝛoiectionē de domo vni
us in domum alterius datur hoc interdictum·
in hunc modum puta·ꝭ tamen ſubtiliter eſt in
quirendum·an ſolum ſup quod fit immiſſio ſol=
lenniter cōmuniter poſſideatur a nobis ambo=
bus an ab altero·Si ab ambobus vnus altero
inuito nō poteſt aliquid immittere vel ꝓtege
re niſi id expediat rei cōmuni·alioquin ꝓhibe
tur ꝭ interdicto vel iudicio cōi diuidendo·vt·ff
de cōmuni di·ſabinus·et·l·ſi edes·Si autem poſ
ſidetur ab altero ille poteſt experiri contra ali
um hoc interdicto ut·ſ̄·ꝓxime dixi· ¶ Plane
vbi ille qui immiſit vel ꝓtexit immiſſum habet
iure ſeruitutis·daē ei interdictum vti poſſide
tis ꝓ tali quaſi poſſeſſione·vt·ſ̄·dictum eſt·vt
·ff·eo·l·ſi duo·§·labeo· ¶ Item datur hoc in=
terdictum ꝓpter inquietationem que fit edifi=
cando cenaculum ſupꝛa edes alterius ita ꝙ ſu=
ſtentatur cenaculum ab edibus in hunc modū
puta Dominus enim edium habet hoc inter
dictum·Semp enim ſuperficies ſolo cedit·non
autem ille qui in cenaculo moꝛatur niſi cenacu=
lum ex publico·vel ex ꝑuato habeāt aditum ſ̄i
ex inferiore domo·vł niſi ille qui habeat cena
culum ſupficiarius eſt·quia domini edium vo=
lūtate impoſuit ſupficiem·His enim caſibus ce
naculum videtur poſſidere non ab eo qui poſſi=
det inferioꝛem pꝛem·ſed ab eo cui⁹ edes ſupꝛa
eſſent·vł ab eo qui ſupficiarius eſt·vnde ſuper
ficiarius hoc interdicto·et actionibus a p̄toꝛe
vtetur dominus aut ſoli tam aduerſus aliuꝫ ꝙ̄
aduerſus ſupficiarium potioꝛ erit in interdicto
vti poſſidetis·ſed p̄toꝛ ſuperficiarium tenebiē
ſcd̄m·l·locationis in interdicto vti poſſidetis·
Sed et dat p̄toꝛ ſuperficiario vtilem rei vendi
cationem vel actionem in factum·vt·ff·eo·l·ſi
duo·§·ſed et ſi ſupꝛa·et de dā·infec·l·pnł·§·vł·
et de ſupficiebus·l·i·§·i·et·ij· Vincit in hoc in
terdicto et in interdicto vtrobi·qui poſſeſſio=
nem·nec ui·nec clam·nec p̄cario ab aduerſario
tempoꝛe liē·conteſ·continet·vt inſtituē·de in=
terdictis·§·hodie tamen·Secūdum hoc ergo
ſi neuter ab altero ui vel clam vel p̄cario poſſi
deat vter q; debet vincere·ſed lex contradicit·
dicit enim ꝙ neuter vincit·nam et iſte poſſidet
et ille·ff·eo·l·ſi duo·i·ꝶ·ſed certe neuter vin
cit in eo qd̄ vterq; eſt actoꝛ·Actoreꝫ enim vin
cere nihil aliud eſt quaꝫ reum ſibi condemnari·
ꝭ auteꝫ neuter alteri condemnatur·Nam vter
q; poſſidebit vti poſſidet· ¶ Cum ergo ſit vter
q; actoꝛ neuter vincit·in eo vero qd̄ vter q; eſt
reus·vter q; vincit reum enim vincere eſt non
auferri·qd̄ apud ſe habꝫ hoc eſt ſolui·duplicia
ergo ſunt iſta interdicta·vt inſtituē·de inter=
dictis·§·penł·et·ff·eo·l·ſi duo·§·licet·Sed illud
queritur qualiter a me ui vel clam vel p̄cario·
quis poſſideat vt ob hoc contra eum poſſim in
tendere hoc interdictum et vincere· ¶ Item
quomodo poſſideat quis ab alio ui vel clam vel
pꝛecario·et ita a me nō vincatur·hec enim po
nere difficilia videntur nobis qui dicimus in=
gredientem poſſeſſionem non habere ciuilem
poſſeſſioneꝫ cum adhuc dominum nō expulerit
Reprobata aūt eoꝝ opinione qui dixerūt pl̄es
in ſolidum ciuiliter vel naturaliē poſſidere poſ
ſe·vt diximus·ſ̄·de acquirenda poſ· ¶ Poteſt
autem quis dici a me ui poſſidere·cum me poſ=
ſeſſoꝛem ꝓhibet colere vel edificare vel refi=
cere vel ſimilia facere·que·ſ̄·diximus·vt·ff·d
vi·et ui·ar·l·vim facit·et ita ponitur p̄mus ca=
ſus illius·l·ff·eo·ſi duo·qua enim ratione vim
mihi facere videtur quo minus poſſideam ea=
dem·vt ipe poſſidere videatur vim facit·et vi
olentia que mihi poſſeſſionem auferre uidetur
illi attribuere poſſeſſionem dicenda eſt et patꝫ
ex·l·p̄miſſis ꝭ indubitanter locum habere·q̄n=
do ille qui infeſtat·me refert controuerſiā poſ
ſeſſionis·Quid autem ſi nō referat poſſeſſionis
controuerſiam·ſed ſeruitutis quā dicit ſe ha=
bere vel in cuius poſſeſſionem ſe dicit eſſe·ꝶ·
ſi ſeruitutem nō debeaꝫ mihi datur negatoꝛia
Item ſi ille non eſt in poſſeſſione ſeruitutis mi=
hi datur interdictum vti poſſidetis·Si vō eſſꝫ

in poſſeſſione ſeruitutis·interdictū vti poſſide
tis vtile eſſet ei· Quid ſi poſſeſſionis neqȝ ſer
uitutis referat controuerſiam·ſed temerita-
te ſua iniuriatur mihi certuȝ eſt enim eum te
neri iniuriarum·vt·ff·de act· empt·l·ſed qui
pendentem·et de iniur·l·iniuriarum·§·vlt·for
te et hoc interdicto tenebitur·quia nō eſt ne
ceſſarium in hoc interdicto· ꝙ vterqȝ ſe poſ-
ſidere contendat·ſed ſatis eſt q̄d ille qui poſſi
det iniuriatur ab altero· vt·ff·eo·l· ſi duo §·ſi
vicinus et vt patet ex ſuperioribus· Ergo lo-
quitur nō de ui expulſiua vel compulſiua·ſed in
quietatiua·ipſe enim ui·i·me ꝓhibente verbo
vel iactu lapilli aliquid facit in meo vel me ꝓ
hibet facere in meo·vt·ff· ꝙ ui aut clam·l·i·
·§·quid ſit ui· Plures enim ſunt ſpecies uis
vt plene diximus·ſ̄·ꝙ metus cauſa·vel aliter
poteſt quis dici ui a me poſſidere· vt ecce ille
qui vſuf·dicit ſe habē ſua auctoritate ingre
ditur poſſeſſionem domini expellendo eum·
ſed ꝓteſtando ſe nō velle auferre ciuilē poſ-
ſeſſionem domini·ſed vt ſuam habeat natura
lem· Datur contra eum hoc interdictum cum
vterqȝ poſſideat·nec enim dominus amiſit ci-
uilem poſſeſſionem·Sed opponitur immo do-
mino datur interdictum vnde ui ratione natu
ralis poſſeſſionis domino oblate· R̄o· non eſt
ita· Tunc enim illud datur interdictum cum
quis nullo modo poſſidet·hȝ autem poſſidet vtē
qȝ vel ſi uis dicas dari interdictum vnde vi ra
tōne naturalis poſſeſſionis amiſſe·et datur in
terdictum vti poſſidetis· ꝓpter ciuilem poſſeſ
ſionem quam inquietat· A me autem clam di-
citur quis poſſidere·ē·clanculo me abſente ſi-
bi poſſidere volens ingreditur fundum meū
quem ego poſſideo·nec inde ſuſpicor me poſſe
repelli ⁊ ita me abſente inuito ſepiſſime facit
vt·ff·ꝙ ui aut clam·l·iij·§·vlt·iſte tal' ingreſ-
ſus habet naturalem poſſeſſionem ꝓpter in-
troitum ſuum et tenetur interdicto vti poſſi-
detis· Sed opponitur quomō poteſt hoc eſſe
cum ille qui eſt ingreſſus in iudicio nullaȝ ha
bet ciuilem poſſeſſionem vel naturalem·ciui-
lem non·quia eam habeo· naturaleȝ nō·quia
nō eſt in fundo·ad hoc reſponderunt quidam
interdictum poſſe intentari in fundo· Ego du
pliciter·R̄o·primo ſic·ſicut enim ui poſſidere a
me videt̄ quis cum me ꝓhibet quiete vti poſ-
ſeſſione mea ita et clam videtur a me poſſide-
re cum clanculo impediat me et inquietat me
am ciuilem poſſeſſionem et clam facit quo mi-
nus quiete poſſideam vnde ſicut et·ſ̄· dictum
eſt cum nō ſit neceſſariuȝ vterqȝ poſſidere da
tur hoc interdictum cum a me videatur clam
poſſidere·vel dicas ꝙ cum eſt in iudicio mecū
habet naturalem poſſeſſionem et ſolo animo
retinet eam licet ſit iniuſta·fructuarius enim
et ſimiles ſolo animo retinent poſſeſſionem vt
ꝓbauimus·ſ̄·de acquirenda poſ·Sed opponi-
tur ſi dicas clandeſtinuȝ poſſeſſorem ſolo ani
mo retinere naturalem poſſeſſionem·ergo ſi
dominus redeat in ꝑdium nullo inuento na-
turaliter non poſſidebit· quia naturaliter poſ
ſidet alius·R̄o·eſto · Si queras nunquid er-
go domini ꝑdij datur interdictum vnde ui ra
tione naturalis poſſeſſionis amiſſe·reſpondeo
nō poteſt·quia ciuilem retinet poſſeſſionem q̄
auferri nō poteſt niſi expellatur de ꝑdio vel
reuertens nō admittatur·vel ſuſpicet̄ ſe poſ-
ſe repelli·vel forte alia ratōne nō datur·quia
non datur uolenti adipiſci poſſeſſionem·vt·ff·
de acquirenda poſſ·l·ꝑegre·§· quibus· et·l·q̄
uis·et·l·ſi id quod·§·vlt·et de ui·et ui·ar·l·i·§·
etiam qui· Qualiter autem poſſideat a me ꝑ
cario nō eſt heſitatio ſciendum tamē natura
lem et ciuilem poſſeſſionem et naturalem tan
tum poſſe ꝑcario concedi·ſed et quando neu-
tra conceditur ꝑcario· ſed dumtaxat vt quis
moretur in ꝑdio·vt plene diximus·ſ̄· de acqui
renda poſ· Hoc tamen diligenter attende
ꝙ vbi nullo modo poſſideo· ut quia expulſus
ſum ab omni poſſeſſione·vel quia omnem ꝑca
rio conceſſi interdictum vti poſſidetis intende
re non poſſum· quia hoc interdictum tuetur
poſſeſſorem·vt·ff·eo·l·i·et·§·i·et·ij· Nec enim
poſſides a me ui inquietatiua·ſed expulſiua· ⁊
ego nullo modo poſſideo· In his autē caſibꝰ
tribꝰ in quibus dictum eſt me vincere te in in
terdicto·quia poſſides me ui aut clam·uel pre
cario ꝓnūciabit iudex me ita poſſidere vti poſ
ſideo·et te condemnabit ad extimationem poſ
ſeſſionis·vt· ff·e·l·i·in ꝑnci·et·l·penſ·ſingula
ri vtendo ſermone· Hodie tamē honoris cau
ſa cum homines vni tantum loquuntur plura
li ſermone vtuntur dicentes beneueniatis et
bene ſtetis et ſimilia et ceperunt iſte honora-
biles voces a iulio ceſare· vnde et illud dicit̄
nos duo turba ſumus·ſed et ſi ꝓ pluralibus q̄
poſſideant et inquietantur a nō poſſidente vel
non poſſidentibus ꝓnunciat iudex neceſſe ha-
bebit plurali ſermone vti poſſidetis · Item
poſſidentibus vel poſſidenti ꝓhibebit pretor
vim fieri·vt·ī·eo·l·i· et·ff·eo·l·i·in ꝑn· Sequi-
tur qualiter quis ab alio poſſideat ui vel claȝ
vel ꝑcario·et certe ſi fructuariꝰ qui habet na
turalem poſſeſſionem deijciatur ab alio qui ſe
fructuarium dicebat dominus ꝓprietatis con
tra deijcientem nō poteſt intendere interdi-
ctum vnde ui·quia ſibi nulla poſſeſſio eſt abla
ta· Item ſi intendat interdictum vti poſ-
ſidetis non vincet· quia hȝ violentus poſſeſſor
ui ab eo non poſſidet· ꝓnunciabit ergo iudex
vti poſſidetis·ita poſſideatis· Item clam poſ-
ſideri poteſt a fructuario ſi eo abſente et clan
culo ingrediatur poſſeſſionem·vt infeſtet eū
vel ut ipſum ꝑuaret poſſeſſione quod tamē ſi
eri non potuit niſi expulſo fructuario·fructu-
arius ergo vinceret eum in interdicto·ſed nō
ꝓprietarius·cum a fructuario tantum poſſide
at clam·videtur tamen ꝙ etiam ꝓprietarius
vinceret eum hoc interdicto· cum ꝓprietari-
us hēat ciuilē poſſeſſionē et iſte clandeſtinus

in quietatoꝛ nullam· nam neqȝ habet domini
ciuilem·neqȝ habet fructuarij naturalem ·vt
dictum eſt· ſed reſpondeo pone poſtea ꝙ ita
clanculo remanſit in fundo fructuarius deceſ
ſiſſe et clamdeſtinum in poſſeſſionē remanſiſſe
moꝛtuo fructuario clamdeſtinꝰ habȝ natura
lez·vtpote finito vſufructu et fructuarij poſ=
ſeſſione· Nec enim poſſeſſio eſt in hereditate
vt· ff· ſi quis teſta·lib·eſſe iuſſus·l·i·§·ſceuola
¶ Moꝛtuo tamē colono nō interpellatur ſta
tim domini poſſeſſio·quam habebat per colo
num· Sed tunc demum cum dominus poſſeſſi=
onem adipiſci neglexerit·vt·ff·de acquirēda
poſ·ſi ſ eo·§·i·nec poſſidet iſte clamdeſtinus a
domino clam quia eum nullomodo ꝓuare vel
celare voluit·nō enim ratio obtinende poſſeſ
ſionis·ſed oꝛigo nāciſcende poſſeſſionis eſt ex
quirenda·vt·ff·de acquiř·poſſeſ·l·clam· Qua
liter autem abvſufructuario p̄cario quis poſ
ſideat·nulla dubitatio eſt ſicut etiaȝ liquet ex
ſupioꝛibus· ¶ In his autem caſibus in quibꝰ
neuter poſſidet ab alio vi vel clam uel p̄cario
et vterqȝ habet poſſeſſionem rei vnus vno iu
re·et alius alio et in ſolidum· eodem enim iure
contingere nō poſſet· vt notauimus·ſ̄·de acq̄
renda poſ·ꝓnunciabit iudex vti poſſidetis ita
poſſideatis diſtinguendo in ſententia quis et
quo iure habeat poſſeſſionem· alioquin ipſo
iure nulla eſſet ſententia·quia ſup incerto la=
ta eſt· Sed tamen quidam dicunt eam valere
adeo·vt ſi vterqȝ ciuilem et naturalem ſe con
tendat habere poſſeſſionem· et in ſolidum·et
inducantur ꝓ vtroqȝ teſtes nec appareat qui
ſint potioꝛes· et ideo pꝛonunciauerit iudex vti
poſſidetis ita poſſideatis teneat ſententia·qua
ſi iſte ſit tenoꝛ ſententie·quia vterqȝ poſſideat
dimidiam ꝓ indiuiſo· ſed certe ꝫ neuter aſſe=
rebat·et videtur quod iudex in talibus caſibꝰ
magis debeat abſtinere a iudicando quia ſup
incerto iudicare nō poteſt· ¶ Item vbicunqȝ
ꝓnunciat iudex uti poſſidetis debȝ pꝛohibere
vim inter eos fieri· poſtea autem ſi vnus eo=
rum velit ad ꝓpꝛietatis iudicium venire intē=
dendo rei vendicationem compellebatur poſ
ſeſſoꝛ ſatiſdare iudicatuȝ ſolui·alioquin tranſ
ferrebatur ab eo in alium poſſeſſoꝛem· vt·ī·
·e·l·i· § hodie nō ſatiſdať iudicatū ſolui·vt in
ſtituť· de ſatiſdať·i· ꝶº·nec iudicio ſiſti ab eo
qui poſſidet immobile·vt· ff·qui ſatiſda·cog·
·l·ſciendum· Item vbicunqȝ vnus vincit aliuȝ
in hoc interdicto debet victus condēnari in
centi·ī·annum vtilem ad extimationem poſſeſ
ſionis·vt·ff·eo·l·i·i·ꝶº·l·penť·§·vlť· Poſt an
num autem nō pōt agi ad extimationem poſ
ſeſſionis·ſed agetur ad retinendam poſſeſſio
nem et ad vim ꝓhibendam ꝑpetuo·vtputo·
¶ Quid ſi vocatus ad iudicium in hoc inter=
dicto nō veniat· reſpondeo ꝓnunciabit iudex
actoꝛem nō eſſe inquietandum a reo donec ꝓ
bet reus poſſeſſionē eſſe ſuaȝ·foꝛte ꝯpellet eū
ita cauē ſe fuaturꝫ ſicr̄ in fuiture ſit·ut·ff·ꝺ

operis no·nuncia·l·ſi pꝛius· et vt notaui·ſ̄·de
bonis auctoꝛiť·iudiť·poſſi·§·vbi autem· Diffi
nitiua autez ſententia de nō inquietando in ꝑ
petuum ferri nō poteſt·cum non ſit lis conte=
ſtata·duplex eſt interdictum vt dictum eſt·
et pꝛohibitoꝛium·

¶ De tabulis exhibendis

Expediuimus de interdictis quibuſ
dam ꝓhibitoꝛijs· et quibuſdam re=
ſtitutoꝛijs· Nunc ꝓſequamur terci
um membꝛum diuiſionis·ſ· de exhibitoꝛijs· Et
quia exhibitoꝛum quedam dantur de rebꝰ pe
cuniarijs·vt ꝓ tabulis exhibendis·quedam ꝓ
perſonis exhibendis audiamus·ꝓ̄mo de tabu
lis exhibendis ¶ Videamus itaqȝ quid ſint ta
bule·et ad que extendatur appellatio tabula
rū· Itez quid ſit exhibere·cui detur hoc inter
dictum·et contra quem et in quantum·et qua
le ſit interdictum et quando ceſſet· ¶ Tabu
le autem ꝓpꝛie ſunt teſtamentum conditum in
ſcriptis ſignatum et ꝑfectuȝ· ſed abuſiue etiā
illa teſtamenta appellamus vel tabulas que
falſa ſunt vľ iniuſta vel irrita uel rupta vľ im
perfecta vel ſupꝛema·vel non ſupm̄a ita tam̄
ſi ſignata ſint· Si enim ſignata nō ſunt ceſſat
hoc interdictum·ſicut et ceſſat lex coꝛne·ſi ali
quis in tali teſtam̄to nō obſignato ſibi aſſeri
ꝑſerit·vt·ff·eo·l·i·§·hoc interdictuȝ·et ad·l·
coꝛ· de fal·l·ſi quis·et·ff· quemadmodū teſta·
api·l·ij·§·i·defectus ergo ſignoꝛum facit defi
cere hoc interdictum et legem coꝛ· ſecus ſi in
alia impfectione teſtamenti etiam ſi ꝓpter ſta
tum defuncti dicatur teſtamentum nullum vt
quia ſeruus fuerat·vel filiuſfa·vt·ff·eo·l·i·§·
penť·quidam tamen dixerunt quod ꝓ falſo et
impfecto teſtamēto·nec hoc interdictum da
tur·nec agitur ex illo dicto quemadmodum·
teſta·api· nec habet locum lex coꝛ· Pro falſo
vero et ꝑfecto· vel ꝓ vero et imperfecto om
nia ꝫ locum habent· vt videť innuere lex illa
ſi quis ad·l·coꝛ·de fal· ¶ Item et ſi deletum ſit
teſtamentum totum vel pars eius locum ha=
bet hoc interdictum· Item ſi tabule in pluri=
bus codicibus ſint ſcꝓte omnes in interdicto
iſto continentur·quia vnum teſtamentum eſt
vt·ff·e·l·i·§·vlti· et·l·ij·et·iij·i·ꝶº· et·§·i· Ad
teſtamenta autem ꝑtinent codicilli· Item li=
bellus in epiſtola vel ſi quid aliud relictum di
cetur·vt·ff·e·l·i·§·i·et·§·ij ¶ Exhibere autē
eſt materie appꝛehendende copiam facere· Et
eſt exhibitio facienda apud p̄toꝛem vel ex au
ctoꝛitate eius ſignatoꝛes amoniti venient ad
recognoſcenda ſigna·ſi foꝛte nō obtemperēt
teſtes cohercendi ſunt a p̄toꝛe· vt·ff·eo·l·iij·

et·§·hoc interdictum·et·§·exhibere·Et eſt fa
cienda exhibitio ſtatim ſi tabule ſunt in pſen
tia·alioquin tempus dandum eſt pro exhibi=
tione facienda·vt·ff·eo·l·i·§·ſi quis·et inſtit·
de offi·iudi·§·ſi ad exhibendum· de diffinitio
ne tamen exhibitionis et eius qualitate·i·qua
liter fiat plenius diximus·ſ·ad exhibendum et
quemadmodū teſta·api· Datur hoc inter=
dictum omnibus quibus eſt aſſcriptū aliquid
in tabulis vel pure vel in diem vel ſub condi=
ctiōe ſiue ſint heredes· ſiue legatarij ſiue fidei
cōmiſſarij· vt·ff·eo·l·iij·§·ſolent· et fit agen=
tibus condemnatio ad intereſſe quod extima
tur ad ſummam relictam etiam ſi condictiona
le relictū erat·et agatur hoc interdicto pen
dente condictione relicti· Si queras an in=
terim exiſtente condictione relicti permitten
dum eſt actori exiſtente condictōne legati a=
gere pro relicto· diſtingue condemnatus fu
erit interdicto ille qui tenebatur preſtare re
lictum an alius·in primo habet exceptionem
ille qui tenebatur pſtare relictum· in ſecūdo
non·vt·ff·eo·l·iij·§·condemnatio·Ceſſat hoc
interdictum in tabulis viuentis· quia verba
pretoris que reliquit fecerunt mentionem·vñ
et teſtator viuus p tabulis ſuis non habet hō
interdictum·ſed agit actiōe ad exhibendum
et rei vendicatione· vt·ff·eo·l·i·§· penſ· et·l·
·iij·§·ſi ipſe· Item ceſſat interdictum ſi he=
reditatis cōtrouerſia pendeat ex tabulis·aut
ſi ad publicam queſtionem ptinet controuer=
ſia tabularum puta ſi is qui agit interdicto·
dicatur ſibi in illis tabulis aſſcripſiſſe relictū
quia·l·cor·vetitum eſt·et fiſco debet applica=
ri relictum·vt dicemus·ī·de his qui ſibi aſſcri=
bunt in teſtamento· In his ergo duobus ca=
ſibus in ede ſacra deponende ſunt tabule aut
apud virum idoneum· vt·ff·eo·l·vlt· Pro
ponitur interdictum contra eum qui habet
tabulas vel dolo fecit quo minus haberet·
Si tamen negat ipſe ſe poſſe vel oportere ex
hibere·vt·ff·eo·l·i·§·i· Nam ſi nihil eorum p=
tendat·locum habet ſuperius edictum quem
admodū teſta·api·vt no·ſ· quemadmodum·
teſta·api·Si ergo depoſite ſint tabule·penes
aliquem poteſt agi cum eo qui depoſuit et cū
eo apud quem depoſite ſunt tabule vel ſi depo
ſite ſint apud ſeruum dominus tenetur·Si aūt
tabule dolo tutoris apud pupillum deſierunt
eſſe tenetur tutor et non pupillus·vt·ff·eo·l·
·iij·§·ſi tabule·et·§·ſi penes·et·l·penult· Eſt
hoc interdictum ppetuum· Item heredibus
datur·vt·ff·eo·l·iij·§·vlt· In heredes autem
datur ſicut in quoſlibet qui habēt facultatē
rei exhibende·vt et diximus·ſ·in act·ad exhi
bendum·et in rei vendicatione·

De liberis exhibendis ſeu deducen dis et de libero homine exhibendo

Poſt interdictū de tabulis exhiben
dis ſupponit de tribus interdictis
quorum ſunt duo gratia iuris tuē
di· aliud āt terciū eſt inductū gra
tia officij tuendi·vt notauimus·ſ· de interdi=
ctis· Videamus ergo de primo et ſecundo·
et tercio interdicto quibus dentur· et contra
quos et ad quid· et qualia ſunt interdicta·
Datur primum interdictum de liberis exhibē
dis patri qui habet filiū in poteſtate et idem
in auo paterno et ſimilibus contra quemlibet
detinentem eum eam ue qui eſt in poteſtate
agentis·niſi ratio pſone vel res iudicate ſua=
deant in contrarium reſponderi· vt ecce et a=
git maritus contra matrem pueri minoris tri
ennio apud quā conſueuerunt pueri educari
habebit exceptionem· Item et habet ex=
ceptionem qui ſemel conuentus eſt interdicto
et abſolutus eſt ab actore iuſte vel iniuſte·
Item et habet exceptionem maritus qui cō=
uenitur a ſocero ſuo ex hoc interdicto p vx=
ore ſua eiuſdemq agentis filia· ſi forte pater
concordans·matrimoniū forte et liberis ſubni
xum velit diſſoluere· vt enim bona concordā
tia matrimonia·iure patrie poteſtatis debēt
turbari·immo etiam marito d uxore ſua ſibi ex
hibenda datur interdictum contra patrem
eius·ſcz vtile de liberis exhibendis·als ergo·
niſi obſtent rationes predicte patri competit
interdictum vt tamen pſuadeatur ei ne acer=
be patriam poteſtatem exerceat· vt·ff·eo·l·
·i·vſq in fi·l· et·l·ij·et·ī·eo·l· vlti· Propo=
nitur hoc interdictum pro exhibitōne facien
da·Et quid ſit exhibere diximus·in ti·pxi·et
·ſ·ad exhibendum· Sed nota interdictū da
tur eis·et eos quibus et in quos datur ſuperius
ſed datur ad aliud·ſcilicet vt quis poſſit duce=
re eos in quos habet iuriſditionem·i· qui ſunt
in poteſtate ſua· nō tamen datur patri cōtra
filium·ſed ſuccedit notio pretoria·ut apud eū
diſceptetur·vtrum quis ſit in poteſtate an nō
vt·ff·e·l·deinde·i·ho· et in primo et in ſecūdo
·§·debet·et mater que cōuenitur a marito ex
hoc interdicto cauſa cognita habet excepti
onem·obtinuit enim ob nequiciam patris·vt
ſine diminutione patrie poteſtatis apud eam
moretur filius· vt·ff·eo·l· deinde·§·etiam·
Item notandum eſt in hoc interdicto in no
tione pretoria quam pater habet·q ſi pater a=
git pro filio impubere ducendo als differtur
res in tempus pubertatis als repreſentātur
Item q ex perſona eorum inter quos erit cō=
trouerſia· et ex genere cauſe conſtituendum
eſt·Nam ſi is qui ſe patrem dicit auctoritatis
prudentie fidei explorare eſſet vſq in diem li=
tis·i·impuberem apud ſe habebit· Is ve=
ro qui controuerſiam facit ſi humilis calumni
ator nocteq nequicie ſit repſentanda cogni=
tio eſt · Item et ſi is qui impuberem negat
in aliena poteſtate eſſe vir omnibus moribus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

probatus tutoꝛ vel teſtamento vel a pꝛetoꝛe
datus pupillum quem apud ſe habuit in diez
litis tenetur· ¶ Is vero qui ſe patrem dicit ſi
ſuſpectus eſt quaſi calumniatoꝛ· differri litez
non opoꝛtebit· Si vero vtraqꝫ perſona ſuſpe=
cta eſt· aut tanq̄ infirma· aut tanq̄ turpis di
ſponet iudex apud quem puer interim educe=
tur· et controūſiam in tempus pubertatis dif
feret ne per colluſionem vel ꝑ imperitiam al=
terutrius contendentium aut aliene poteſta=
tis paterfamil᷑· addicatur aut filius alien⁹ lo
co patriſfamil᷑· conſtituatur· Illud etiam in
hoc interdicto ſtatuitur· vt donec res iudice
tur femina p̄teſtata· vel maſculus pꝛeteſtat⁹
iſqꝫ qui ꝓxime pꝛeteſtati etatem accedit inte
rim apud matremfamil᷑· deponatur· ꝓxime
autem etatē p̄teſtati accedere dicitur qui pu=
berem etatem nunc eſt ingreſſus· Pꝛeteſtat⁹
ergo dicitur qui adhuc eſt impubes a pꝛete=
xta que erat ſpecies veſtis qua vtebantur im
puberes tantum· ¶ Dicitur autem materfa
mil᷑· note auctoꝛitatis femina· vt· ff· eo· l· dem
de· §· vlti· et pe· Quomō autem patri deť hoc
interdictum· et q̄ndo imploꝛare permittatur
iudicis officium· et quando detur ei rei vendi=
catio p̄iudicialis vel adiecta cauſa de iure qui
ritum plene dixi· §· de rei vendicať· et dicitur·
· ff· eo· l· vlť· et penľ· et de rei ven· l· i· §· ꝑ hanc
¶ Eſt autem p̄mum interdictum p̄uatum et
ꝑpetuum ſui iure tuendi cauſa compatum· vt
filius exhibeatur· Secūdum ſimiliter· ꝑpetu=
um et pꝛiuatum eſt et iure tuendi cauſa indu
ctum· eſt tamen ꝓhibitoꝛium quia pꝛohibet
pꝛetoꝛ vim fieri volenti ducere filium· Nunc
videamus de· tercio interdicto ſcilicet de libe
ro homine exi· et certe illud habet locum cuꝫ
quis detinet hominem liberum dolo malo pu=
berem vel impuberem· maſculum vel feminā
vnum vel plures ſui iuris vel alieni· hoc enim
tantum ſpectamus· an liber ſit· ¶ Ideo autez
dixi dolo malo quia excuſatur ille qui detinet
eū quem habet in poteſtate ſua· vel eum quē
redemit ab hoſtibus cum ei non ſit precium
ſolutum· nec ei offeratur· nec ipſe remiſerit·
vel eum qui eſt libertus ſuus vel alumnus vel
noxe deditus· et generaliter qui iuſtam habꝫ
cauſam hominis liberi apud ſe retinendi· non
videtur dolo malo facere· nullus enim videtur
dolo malo facere qui vtitur iure ſuo· ¶ Item
nec facit dolo qui retinet volentem niſi reti=
neat uolentem calliditate circumuentum vel
ſeductum vel ſollicitatum neqꝫ bona vel ꝓba
bili ratione facit· ¶ Item nec facere pꝛeſumi
tur dolo pater qui retinet filium emancipatū
pietas enim geminna efficit quia homo eſt ⁊
pater ſine dolo malo retinet niſi euidens do=
lus intercedat· ¶ Item caret dolo qui neſcit
apud ſe hominem liberum eſſe· ſed vbi certi=
oꝛatus retinet dolo non caret ¶ Item et ſi du=
bitat vtrum ſit liber an ſeruus· vel ſi facit cō

trouerſiam ſtatuſ recedendum erat ab hoc in
terdicto et agenda eſt cauſa libertatis· tunc
enim demum locum habet interdictum quoť·
quis pꝛo certo liber eſt· Ceterum ſi queritur
de ſtatu non opoꝛtet p̄iudicium fieri aliene cō
dictioni et pꝛobantur hec· ff· de libero ho· ex
hiben· l· q̄ et lex· §· i· vſqꝫ ad illum· §· ait p̄toꝛ·
¶ Pꝛoponitur hoc interdictum ꝓ exhibitō
ne facienda· i· vt homo perducatur in publi=
cum et videndi et tangendi hominis facultas
pꝛebeatur· ꝓprie autem eſt exhibere extra ſe
creta habere· vt· ff· eo· l· iij· §· exhibere· Com
petit hoc interdictum omnibus nō tamen ſer
uis· neqꝫ eis qui ſuſpecti ſunt calumniari vel
colludere· Mulier autem vel pupillus admit=
tuntur ꝓ cognato vel parente vel affine ſol=
licitato· Nam et publico iudicio reos faciunt
ſi ſuas ſuoꝛumqꝫ iniurias exequuntur· ¶ Vbi
autem ſunt plures qui expiri uolunt hoc inē=
dicto eligenduſ eſt a p̄toꝛe is ad quē maxime
res pertinet vel is qui idoneioꝛ eſt· et eſt opti
mum ex coniūctiōe· ex fide· ex dignitate· acto
rem hoc interdicto eligendū· ¶ Quid autē
ſi reus· conuentus eſt abſolutus ſi quidem ab
alio poſtea conueniať habet exceptionem ni=
ſi actoꝛ doceat de p̄uaricatiōe pꝛimi accuſato
ris et eum faciat condemnari· Si autem reus
condemnatus eſt ad hoc vt exhibeat ſtatim
debet exhibere nec modicum tempus dandū
eſt ad eum exhibendū quoniam p̄teriti facti
pena p̄ſtanda eſt· ¶ Si vero reus condemna
tus maluit litis extimationem ſufferre quam
hominem exhibere iterum poterit conueniri
ab eodem actoꝛe· vel ab alio non obſtante ex=
ceptione· vt· ff· e· l· q̄ et lex· §· hoc interdictuꝫ
et· l· vlti· §· ij· Redditur hoc interdictum in p̄=
ſentem et in abſentem· et ſi abſens non defen=
datur in bona eius eſt eundum· ¶ Item ꝑpe=
tuum eſt hoc interdictum· vt· ff· eo· l· iij· §· vl·
¶ Illud ſciendum eſt creditoꝛi non dari hoc
interdictum vt debitoꝛ exhibeatur· ſed in bo
na eius ex edicto mitti ſe poſtulabit· vt· ff· e·
· l· vltima·

¶ Sequitur rubꝛica· De p̄cario et ſaluiano

De precario ꝛ ſaluiano interdicto

De exhibitorijs interdictis dictum eſt
Nunc videamus de hoc reſtitutorio inter=
dicto. qd naturalē hꝫ in ſe equitatē
vt. ff. e. l. ij. §. i. Videndū ē qd ſit precariū ꝛ in
quibꝫ rebꝫ ꝯſiſtat et qualit ꝯſtituat. et quate=
nus duret. et cui detur hoc interdictum. et quibꝫ a=
ctōnibꝫ reuocet precariū ꝯtra quē det. et quid
veniat in interdicto. et infra qd tps cōpetat
poſtea dicemus de ſaluiano interdicto cui det
et ꝯtra quē ꝛ ꝑ qd differat a ſuiana actōe. Eſt
aūt precariū qd ꝑcibꝫ petēti vtendū ꝯcedit tā
diu quā diu is qui ꝯceſſerit patit qd genꝰ liba
litatis ex iure gentiū deſcendit. Et diſtat a do
natōe eo qd qui donat ſic dat ne recipiat q̄ ꝑ=
cario ꝯcedit ſic dat quaſi tūc recepturus cū ſi=
bi libuerit ꝑcariū ſoluē. Et eſt ſimile ꝯmodato
Nā ꝛ qui comodat rem ſuā ſic comodat vt non
faciat rē ſuā accipiētis ſ; vt ei vti re comoda=
ta ꝑmittit vt. ff. e. l. i. Eſt tn̄ dr̄a int ꝯmodatū
et ꝑcariū vt notauimꝰ. ſ. ꝯmodati. §. ad aliquē
Cōſiſtit ꝑcariū in rebꝫ mobilibꝫ ꝛ in immobilibꝫ
et in ſuitutibꝫ veluti ſi me ꝑcario rogaueris vt
ꝑ fundū meū ire vel agē tibi liceat vel vt in te
ctū vel in areā ediū mearꝫ ſtillicidiū vel tignū
immiſſum in pietē habeas. vt. ff. e. l. ij. §. vl. et
. l. iij. et. iiij. in prin. in re aūt rogātis nō ꝯſiſtit
ꝑcariū niſi cū debitoꝛ pignus rogat ꝑcario poſ
ſidere a creditore. rogat enim ꝑcariū poſſeſſio
nis reſpectu nō ꝓprietatis. ſic eni et vbicūqꝫ ꝓ=
prietariꝰ caret poſſeſſione et rogat rē ꝑcario
ab eo qui poſſidet vt. ff. e. l. certe. §. vlt. ꝛ. l. ſed
ſi eā. Sed ꝛ ꝓprietariꝰ qui nō poſſidet ſi rogat
ab eo qui poſſidet ꝓ poſſeſſore. maxie vt ſibi li
ceat rē ꝑcario retinere. tenet quidē precariū
et incipit poſſeſſoꝛ ꝑcario poſſidē nec mutat ſi
bi cām poſſeſſionis is cui a dn̄o cōcedit ꝑcario
poſſeſſio ſ; voluntate ſua deſinit poſſidere ex ꝑ
ma cā et incipit ex ꝑcario rē detinere. vt. ff. e.
vnuſquiſqꝫ ꝛ. l. ſi is qui ꝓ poſſeſſore. i. Rᵒ. Con
ſtituit ꝑcariū inter pſentes et int abſentes ꝑ
nunciū vel per epſam. vt. ff. e. l. ꝑcario. Effe=
ctus ꝯſtitutōis ꝑcarij varius eſt qn̄qꝫ quis ro=
gat ꝑcario poſſeſſiōem cēm qn̄qꝫ naturalē tm̄
et in hoc caſu vtit interdicto vti poſſidetis ꝯtra
oēm ꝑter eū qui rogauit qn̄qꝫ rogat ſolummō
detētatōeꝫ vt. ff. de acquirē. poſ. pōpeiꝰ. §. ſi is
qui. et ff. e. l. hꝫ ꝛ. §. eū qui et. l. certe. §. is qui. et
. l. qui ꝑcario. l. in rebꝫ. §. i. et vt notauimus. ſ.
de acquir. poſ. Durat ꝑcariū in tps illud q̄ ro=
gatū eſt. ſed ꝛ durat vlterius ſi dn̄s patiat eū
qui ꝑcario rogauit poſſidere. videt enim hoc no=
uū ꝑcariū ſi tamē dn̄s eſſet in furore nō videre
tur ꝑcario ꝯcedere. vt. ff. e. l. iiij. §. vl. et. l. v. et
. l. vi. in prin. ſed ſi is qui ꝑcario rogauit nōdū
finito tpe cōceſſionis impetrauit ſibi ꝓroga
ri ꝑcariū manet idē ꝑcariū et in lōgius tps ꝓ=
fert non ꝯſtituit ꝑcariū nouū nec mutat cā poſ
ſeſſionis. Si vero finito tpe rogas ꝑcariū. hoc
nouū precariū eſt nō reintegrat vetus. Item
ſoluit precariū pignoris debitore ſoluēte pecu
niā creditori vt. ff. e. l. debitor. Item et ſi pre=
cario ꝯcedat in diē puta vſqꝫ ad chalē. iul. etē
ante chalēdas ꝑt auferri poſſeſſio nl̄la eſt eni
vis huiꝰ cōuentōis vt rē alienam dn̄o inuito li
ceat poſſidere vt. ff. e. l. cū ꝑcario. Item ſoluit
ꝑcariū morte rogātis ꝑcariū quippe ipi dūta=
xat nō heredi eius cōceſſa eſt poſſeſſio nō aūt
ſoluit morte eius qui cōceſſit vt. ff. e. l. cū preca
rio. §. vl. Si autē cōcedēs rem alienauit. finitur
ꝑcariū niſi noui dn̄i volūtate vel patientia res
eadē maneat penes eundē vt. ff. e. l. queſitum
. §. qd a ticio et. §. illud. Dat hoc interdictū ei
qui conceſſit ꝑcariū volēti reuocare ꝑcariū eſt
enim natura equū tamdiu te liberalitate mea
vti quādiu ego velim ꝛ vt poſſim reuocare cū
mutauero volūtatē ita itaqꝫ cum quid ꝑcario
rogatū eſt nō ſolū hoc interdictuꝫ dat ſed actio
pſcriptis v̄bis vt. ff. e. l. ij. hoc tn̄ eſt ita ſi in con
ceſſiōe et traditōe ſpecialit actū eſt vt qn̄cun=
qꝫ liceat reuocare ꝑcariū. Si autē ſimplicit fa=
cta eſt cōceſſio. nulla ciuilis ꝯpetit actio. Ma=
gis eni ad donatōem et beneficij cām quā ad
negocij ꝯtracti ſpectat ꝑcarij condictio. ideo
necariū ē ꝓponere hoc interdictū et ꝑt agi ex ſti=
pulatōe ſi ſtipulatus eſt de reſtituēda re ꝛ ibi
ceſſat interdictuꝫ de ꝑcario vt. ff. e. l. et hꝫ. §.
cū quis. Illud nō diſtinguit in cōcedēte ꝑ=
cariū ſit dn̄s rei an nō vt. ff. e. l. queſitum. i. Rᵒ
Dat hoc interdictū ꝯtra eū qui ꝑcario rogauit
et ꝑcarium habꝫ. ꝑcariū aūt videoꝛ rogare et
habē ſi rogā ꝓ me ꝛ habeo ꝓ me vel ſi roga=
uit ꝓcurator meus vel geſtoꝛ negocioꝝ ꝛ ego
ratū habeo ꝛ ipi hn̄t ꝓ me. Idemqꝫ eſt ꝛ ſi ſer
uus meus ꝑcariū rogauit noie meo. nā ſi roga
uit nomine ſuo nō videoꝛ ꝑcario habē. ſed con
cedēti erit actio vel de peculio vel de in rē ver
ſo vt. ff. e. l. in rebꝫ. §. i. ꝛ. l. certe. §. i. et. l. ſi ſer=
uus tuus. Si aūt a te rogauero vt illi ꝯcedas
ſi quid illi ꝯceſſeris dū ius mihi pſtiterit tene=
oꝛ de ꝑcario. Si aūt cōceſſeris q̄ſi mādato meo
teneoꝛ mandati ꝛ ille tibi tenet de ꝑcario. Aut
ſi dixeris nō mādato meo. ſed magis me inter
cedente. i. ſuadēte. ꝛ inſtigāte hoc feciſſe teneoꝛ
actōe in factū vel pſcriptis verbis. vt. ff. e. l. q̄
ſitū. i. Rᵒ q̄ dat fortē ꝓpter pactū in tradendo
appoſitū de reddendo. Nam qa tradit alij me
volēte veſtit pactū rei traditōe. vl ſi inueniat
ſtipulatō aget ex ea. Itē dat interdictū ꝯtra
eū qui dolo fecit vt deſineret habē. Itē tenet
heres eius qui ꝑcario rogauit quēadmodū de=
functus vt ſiue habeat ſiue dolo fecit q̄ minus
haberet vel ad ſe ꝑueniret et teneat. ex dolo āt
defūcti tenet q̄tenus ad eū ꝑuenit vt. ff. e. l. i.
queſitū. §. eū q̄ꝫ ꝛ. §. vl. Licet enim ꝑcariū ſinia
tur morte rogātis ꝛ non morte ꝯcedētis vt. ſ.
dictū eſt. tn̄ ſicut dat heredi ꝑcariū ita ꝛ in he
redē ſm qd dictum eſt. vt. ff. de diū. ꝛ tēp. ꝑ. l.
cum heres. Itē dat hoc interdictū ꝛ in pupilluꝫ
qui rogauit precariū ſine tutoris auctē. hꝫ eni
naturalem poſſeſſiōem ꝛ in ea adipiſcēda non
eſt necaria tutoris auctas. Recteqꝫ dicitur qd

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

p̄cario hꝫ q̄d ꝗ poſſidet ex cauſa p̄carij officio
iudic̄ tenet̄ reſtituere ſi nō hꝫ nō tenet vt· ff· e·
·l·vl·§·vl· Venit in h̄ interdictū res precario
rogata· ⁊ ptus vt· ff· e·l·quāuis ¶ Item venit
dolus⁊ lata culpa non leuis niſi poſt lit· ɔteſt·
Item venit intereſſe ſi nō reſtituat̄ res in pri=
ſtinā cām· ſ·q̄nti intereſt actoris tpe editi int=
dicti rem reſtitui ꝗ ⁊ veniūt fructus a lite ɔt·
Sed ⁊ ſi is qui p̄cario rogauit non vtat̄ ſeruitu
te debita rei cōceſſe ⁊ hoc fecit dolo tenet̄ ſi
amiſſa ſit ſeruitus vt· ff· e·l·q̄ſitū·§·ſ; et illud ⁊
·§·ex h̄ et·§·ſi ſeruitute· ¶ Dat̄ h̄ interdictum
etiā poſt ānū· cū enim nō nūq̄ in longū tps p̄=
cariū ɔcedat̄ abſurdū eſt dicere interdictū nō
habē locū poſt ānū vt· ff· e·l·ɋritū·§·penl̄·⁊ pt
dici actōne p̄·v̄· que dat̄ ꝓ p̄cario bone fidei eſ
ſe· vt· ff· e·l·ij·ſicut et illa que eſt extimato vel
ꝑmutato vt inſti· de act·§·actōm· ¶ Illud no
tādū eſt q̄d cū q̄s rogat vt ei liceat morari in
fūdo ſupuacuūz eſt adijci ipi ſuiſq; nā ꝑ ipm ſu=
is q̄z ꝑmiſſum vti videt̄ vt· ff· e·l·penl̄· Saluia
nū aūt interdictū dat̄ locatori fūdi ruſtici cō=
tra colonū et eius heredem· vtile v̄o dat̄ eis cō
tra extraneū poſſeſſorē ꝓ adipiſcēda poſſeſſio
ne eoꝝ que tacite locatori ſunt obligata· vt· ĩ·
·e·l·i·et· ff· de ſalui· interdicto·l·i·i·R̄ᵒ et·§·i·et
·ff· de interdictis·l·ij·§·h̄ aūt· Et differt ſaluia
nū interdictū ab actōe ſeruiana q̄a in interdi=
cto ſatis eſt ſi ꝓbet colonū poſſediſſe at in ſer=
uiana oportet eū ꝓbare colonū dn̄m fuiſſe· vt
·ff· de pig·l·et que nō dū⁊· ff· de ſaluiano inter·
·l·i·in prin· ¶ Porro v̄ colonus ɔducit fūdum a
a duob; et res infert in fundū ſiquidē actū eſt
vt vtriq; ſint inſolidū obligate· ſingulis ɔpetit
vtile interdictū ſaluianū cōtra extraneos· ⁊ in
ter ipos v̄o ꝓpter parē cām· poſſidentis melior
eſt cōdictō· Si aūt id actū eſt· vt ꝓ partib; reſ
obligaret̄ vtilis actio aduerſus extraneos· et
inter ipos dari nō debebit ꝑ quā dimidias p=
tes poſſeſſiōis ſinguli app̄hendāt· vt· ff· de ſal
ui· inter·l·i·§·i·et de pig·l·ſi debitor·

De edificijs priuatis·

Primus de interdictis· et q̄a ꝑ ea p̄ua
ta edificia ɔſtructa defēdunt̄ et tuen
tur et ɔſtruēda fieri ſpectant̄ et im=
petrent̄ ideo de priuatis edificijs ſi ꝓponit· Eſt
aūt ſciendū· q̄t quidā priuata edificia tenent̄
edificare ⁊ reficere· vt ecce curiales ſingulaꝝ
vrbiū quaꝝ munijs tenent̄ inſeruire et earun=
dem frequētiā augē poſſeſſores v̄o qui nō ſunt
curiales domus de nouo edificare nō ɔpellunt̄
ſed domos q̄s poſſident ſi dirupte ſunt vel ne=
glecte iudicis officio vel p̄cepto ɔpellunt̄ re=
pare· dū tamē quis nō officiat vicino in quo iuſ
nō habꝫ vt· ff· de re· iu·l· domū et de off· ꝓcō·
·l·p̄ſes·et·ĩ·e·l·ſingularū· iudei tn̄ edificare de
nouo ſinagogā non p̄nt ſed veterē poſſunt re=
parare· vt·ĩ· de iudeis·l·vl· ¶ Item ꝑmittit̄ cui
libet murali ambitu fundos ꝓpꝛios ſeu loca ſui
dn̄ij vallare vt·ĩ·e·l·per ꝓuinciam p̄terquaꝫ ſi
materiam ſeditōnis p̄beat vel ad emulatōem
alteri⁹ ciuitatis ꝑtineat· vt ff· de opis pu··lij·
Item in edificatōe que fit a priuato iuxta pri
matū debet ſpaciū·ix·pedū liberi aeris relinq·
¶ Si aute fiat iuxta horrea publica debēt ſer
uari interualla·x·pedū· Alioq̄n nō ſolum eſt d̄
moliēda fabrica ſed et iā domus fiſco eſt aſſeri
bēda vt·ĩ·e·l·meniana· ⁊ ita corrigit̄ q̄d ī gre
ca·l·vl·ſtatuit̄· vt· ff· ſimū reg· vel h̄ in meniā=
nis ſiue ſalarijs· Illud in ceteris edificatōib; vel
ɔſtructōnib;· Item in edificatōe nō debꝫ quis
excedē vſitatū modū altitudis vt ĩ·e·l·i·ſi for
te in ciuitate ſtatutus ſit modus· ſed ⁊ ſi forte
ɔſuetudo ſit ne de ruina domus eadē facies in
ciuitate reſtituat̄ ſed in ɔtrū ɔuertat̄ p̄ſes cā
cognita· ſeruabit que frequēter in codē gn̄e
ɔtrouerſiaꝝ obtinuerunt· vt·ĩ·e·l· an in totū
Deſtructio aūt domus ꝓhibet̄ a iuliano ſena
tus ɔſul· et detractio marmoꝝ cā negociandi·
Ceterū de alia domo in aliā trāſferre vt tn̄ in=
tegris depoſitis edificijs publicis nō deformet̄
aſpectus ꝑmiſſum eſt· vt·ĩ·e·l·negociādi· Cō=
munia aūt edificia ſi non velit q̄s reficere noīe
cōi poteſt quid etiā inuitis ſocijs et tūc ſocij te=
nent̄ reſtituē expenſam cū centeſima vſura q̄d
ſi ceſſauerint intra q̄tuor mēſes ille qui reficit
ius dn̄ij ꝓ ſolido vēdicare vel obtinē p̄t vt·ĩ·e·
·l·ſi vt· ¶ Si aūt quis domū cōem reficiat noīe
ſuo tātū·i·vt totius loci dn̄iū vſurparet cedit
edificiū ſolo· nec impēſa eſt reſtituēda vt·ĩ·e·l·
ſi is ɔtra· Illud notādū eſt q̄d q̄nq; ꝑ legē fit
deſtructio domus aut imponit̄ ei ſalariū h̄ eſt
cum quis noīe ꝓhibente in publico edificauit·
Nā ſi obſtet hoc edificiū publico vſui deponen
dū eſt aut ſi nō obſtat ſalariū eſt ei imponendū
vectigal eni h̄ ſic appellat̄ ſalariū ex eo q̄d ꝓ
ſolo pendat̄· ¶ Si autē edificiū non ſit ꝑfectuꝫ
officio iudicis caueri debet ne fiat vt· ff· ne q̄d
fi· in loco pub·l·ij·§·ſi quis nemine· ¶ Itē q̄nq;
fit deſtructō opis ꝓpter noui opis nūciatōem·
ſup qua illud notandū eſt q̄d ille cui nūciatum
eſt opus nouum vſq; ad tres menſes non p̄t in
ope ꝓcedere etiam ſi ꝑatus ſit ſatis dare de o=
pere demoliēdo ſi apparēt nō de iure edifica=
tū qui menſes deputati ſunt ad deciſiōem cauſe
ſi iudex potuerit inueſtigare q̄litatē negocij·
Si vero ad deciſionē apparuerit impedimētum
licet ei qui vult edificare dare fideiuſſorē ela=
pſis trib; menſib; de ope demoliēdo vt dictum
eſt· ⁊ ſic licebit ei in ope ꝓcedē vt·ĩ·e·l·vl·

De operibus publicis

Hac p̄ deſtructōem et reſtauratōem pon
tiū et aque ductuū ⁊ muroꝝ oīs cer
tatim facta opum ⁊ pecuniaꝝ collatō
ne ɔcurrere debēt· nec aliq̄s ab hmōi ɔſortio di=
gnitatis vel religiōis p̄uilegio ſe excuſare de=
bebit vt·ĩ·e·l·ad pōt⁹ et de priuil̄· auguſte· do
m⁹·l·abſit ⁊ in auct· de eccl̄ſ· ti·§·ad hec ⁊ ē h̄

cnus rei ⁊ nō pſone vt. ff. de mu. ⁊ ho. l. honor. §. viarū Nam ⁊ alias ꝑ tributis res ↄueniſ. et nō pſona vt. ff. de publicanis. l. impatores. In talib⁹ ad captādā immunitatē Aptū nō va lebit nec tpis pſcriptō ↄtra vrbis ornatū ⁊ co modū ac decorā ciuitatis faciē ꝓdeſſe poterit vt. ꝗ. e. l. i. ⁊. v. imo ne exſplēdidiſſime vrbes vł opida vetuſtate labanſ de redditib⁹ fundoꝝ iuris rei publice tercią ptē reparatōi publi coꝝ memū nemoꝝ et ēmaꝝ ſubſtitutōi depu tamus vt. ꝗ. e. nec exſplēdidiſſime ꝫ et ſingula rū vrbiū et caſtellorū habitores ꝑ facultatuʒ ſuaꝝ virib⁹ ſunt extimādi et opib⁹ publicis ex truēdis et reſtaurādis debebūt aſſcribi. vt. ꝗ. e. l. oms. Item nemo iudicū incōſulto principe aliquid noui opis dʒ inchoare priuſꝗ̄ ea q̄ ce pta inuenerit a predeceſſoribuſ ſuis vetuſtate dirupta aut deſidia derelicta diligēti ſtudio ⁊ inſtātia ↄpleuerint. cū ex ꝭ plurimū laudis ac quirat ſi ea ſculpta ⁊ pfecta ret diderit q̄ vetu ſta ſunt vt. ꝗ. e. l. vl.

¶ De Ratiocinijs operū publicorum et de patribus ciuitatum

PRocōſulib⁹ ⁊ pſidib⁹ ꝓuinciaꝝ olim fu erat pmiſſuʒ ꝑ diſcuſſionib⁹ rōcinioꝝ publicoꝝ ⁊ ciuiliū reddit┐uʒ ſiliquam vnā ex ſingulis erogādis ſolidis vēdicare. Ve rū hodie prib⁹ ciuitatū. ⁊ eoꝝ necatib⁹ ꝭ ſiliq̄ deputaſ ſi ↄtra factū fuerit predicti ꝓcōſules et pſides. l. liberis auri puniunſ et officiales q̄ non reſtiterint bonis oīb⁹ nudati. perpetuo exulabūt vt. ꝗ. e. l. vna. Ciuitatū autē pres dici pnt defēſores ciuitatū. ſi quid ē plebi et ruſtici tati penitis vicez exhibēt neqʒ tenuiores. i. ſub urbanos agricolaſve iniquis deſcriptōib⁹ pa tiunſ affligi vt. ꝟ. de defē. ci. l. in defēſorib⁹.

¶ De pignoribus

PEntoʒ habuim⁹. ꝟ. de ſaluiano interdi cto q̄d ꝓ pignorib⁹ intēdiſ inde occa ſiōne ſumpta de pignorib⁹ loquamſ ꝫ q̄a pignora alia ſunt ↄuētōnalia alia iudicialia. Et ↄuetionalia ſepius celebranſ a ↄuētōnali b⁹ ordiamſ. Videam⁹ itaqʒ q̄t modis dicaſ pi gnus et qualiſ obligatio pignoris ↄtrahatur et quib⁹ pactis accedat obligatō pignoris q̄s poſſit pignori obligare et quas res. et q̄ actio naſcaſ ex obligatōe pignoris. cui deſ. Et conſ quē et q̄ ordine et ad quid. et q̄n efficaciſ intē daſ et q̄ ordine et in q̄ntū fiat cōdēnatō. Dici tur aūt pignus ꝓprie res mobilis que pignori eſt obligata ⁊ tradita a pugno. ſ. quia pugno vel manu tradiſ res vt. ff. de. ꝟ. ſig. l. plebis. §. pignus. Impꝓpe tn̄ etiā in re immobili tradi ta pignoris obligatio ↄtrahiſ et pignoraticia actio naſciſ ꝟ aūt non trāſit poſſeſſio in credi torē diciſ hypotheca vt. ff. de pig. act. l. ſi rem. §. ꝓprie. ſed q̄ntū ad hypothecariā actōeʒ ni hil refert inter pignus et hypothecā et ita in ſono tantū nois dr̄a eſt vt. ꝗ. e. l. res. §. inter pi gnus et inſti. de act. §. iñ pignus. ¶ Cōtrahi tur obligatio pignoris ↄuētōnalis ſola ↄuētio ne. vnde ſibi tale nomen imponiſ vt. ff. de pig. act. l. i. in prin. Nec in ea ↄuētōe eſt neceſſaria ſcriptura vel pſentia pſonaꝝ quia et inē pñteſ et inter abſentes p nunciū vel p epłam ↄtra hiſ obligatō pignoris et ſiunt ſcripture de hiſ vt q̄d actū eſt p eas facilius poſſit ꝓbari et ſi ne his autē valet q̄d factū eſt. ſi habeat ꝓba tōem. ſicut et nuptie ſunt. licʒ teſtatōes inſcri ptis habite nō ſint vt. ff. e. l. ↄtrahiſ ⁊. l. credi tor. §. i. ¶ Item in ↄuentōe pignoris vel hypo thece pt̄ fieri pactuʒ. vt ſi intra certū tpus nō ſit ſoluta pecunia iure emptōis poſſideat rē iu ſto pcio tūc extimādā hoc enī caſu videſ quod ammō eſſe ↄdictōnalis vēditio. vt. ff. e. ſi fun dus. §. vl. et in incertā pſonā videſ ferri pcium rei. q̄d alias vetitū eſt. vt. ff. loca. l. ſi merces. i. ℞o. Secus ſi dicat debitor creditori vt nō ſo luta pecunia ad diē ſit ei res empta ꝑ illa pe cunia quā mutuauit. ꝭ enim ↄuētio vel lex cō miſſoria improbata ē in pignorib⁹ vt. ꝗ. de pac. pig. ⁊. l. ↄmiſ. l. i. ⁊. ij. ¶ Pignus aūt ptoriū vel iudiciale non ↄtrahiſ ſola ↄuētōe. ſed neceſſa riū eſt vt q̄s veniat in poſſeſſionē vt. ff. de pig. act. l. nō eſt mirum. §. i. ¶ Accedit ḡ pignoris obligatō oīb⁹ oīmo pactis que non ſunt im probata ſiue pactuʒ ſit purū ſiue in diē ſiue ſub ↄdictōe ſed in ↄdictōnali obligatōne nō alias obligaſ niſi extiterit ↄdictō. Itē nec diſtiguē dū eſt. Sit ciuilis obligatō an ptoria. an natu ralis tantū vt. ff. e. l. res ⁊. l. queſitū. §. vl. ¶ In caſu forte et ſi nō teneat obligatio principalis tenet obligatō pignoris vt cū tutor vēdit pre diū minoris ſine decreto et pignus ⁊ fideiuſſo rem pſtat ꝑ euictōe vt. ꝟ. de pdijs mi. l. ſi is ſed forte ea vēditio tenet in piudiciū tutoris nō in piudiciū minoris. Poteſt q̄s pignori obligare rem ſuā. Itē rē alienā in q̄ habʒ publicianam. vt. ff. e. l. res. §. vl. et. l. ſi ab eo et. l. ſi intra. vel hypo. act. vel vtilē rei vēdicatōem. vt. ff. e. l. grege. §. ij. ⁊. §. in ſupficiarijs. Et idē etiam in emphiteota diciſ vt tn̄ dñi cōdictōi nō piu diceſ ſi vectigali non ſatiſfiat. vt. ff. e. l. lex. Si aūt in eam non habeat publicianā. ſi quidē erat ei debita tenet pignoris obligatō eo po ſtea nacto dñium vt. ff. qui pt̄ in pig. ha. l. iij. §. cum. Si aūt non erat ſibi debita res aliena. nec ius habebat in ea ſi quid̄ ſic obligauit cū mea erit tenet eo nacto poſtea dñiū. vt. ff. e. l. ſi fū dum. §. aliena. Si autē pure obligauerit rē alie nā. Si quidē obligauit ſciēti rē alienā nō datur creditori actō etiaʒ debitori. poſtea q̄ſito dñio ſed dari pt̄ creditori retētio. Si autē creditor neſciebat rem alienā. habʒ vtilē hypothecari am vt. ff. e. l. ſi ticio. Obligari poſſunt res pſen tes ⁊ future. vt fructus pēdētes ptus ancille et fetus pecoꝝ ⁊ ea que naſcunſ. vt. ſi. e. et q̄ non du. Item res corpales ⁊ incorpales vt cau tōes ⁊ nomina debitoꝝ vt. ff. e. l. cū ↄuenit ⁊. ꝟ.

de heredi·vel act·ven·l·poſtq̄ ⁊ ꝑ huius noīs
bꝫ habꝫ creditoꝛ vtilē pſonalē actōem ·q̄ ecm
petit creditori directo vt ·ff·de pig·act·ſi cō=
uenit · Itē pñt pignori obligari pſonales ſerui
tutes vt vſus ⁊ vſuf· tā a ꝓprietario quā ab eo
cui cōpetit iſta ſeruitus vt·ff·e·l·ſi is·§·penul·
Itē ⁊ prediales ſeruitutes ruſtice pignori obli
gari pñt·ſi talis pactō fiat quādiu pecunia ſo
luta non ſit his ſuitutibꝫ creditoꝛ vtaꝛ ſi vici=
nū fundū habeat ⁊ ſi īfrā diem certum pecunia
non ſit reddita liceat ei vēdere eas vicino·vt·
·ff·e·§ ⁊ an vie·Vrbane aūt ſeruitutes ſic non
pñt pignori obligari·vt·ff·e·l·ſi ea·§·vlē·for=
te q̄a ex varietate vſus creditoris vel eius cui
eandē ſeruitutē vendēt edificiū debēs ſeruitu
tutē vel id cui pſtat eē ſeruit⁹ mutareꝛ·ꝓpter
que edificia inutilia fierēt vel deſtruerent q̄d
fieri noluerūt iura· Naſciꝛ actio hypotheca=
ria ex obligatōe pignoris que eſt in rem et ea
dem diciꝛ·q̄ſi ſeruiana·vt·ff·de pac·l·ſi tibi·§·
de pignore ⁊ inſti·de act·§· Itē ſeruiana·et·ff·
·e·l·pignoris pſecutio· Daꝛ actio hypothe=
caria creditori ⁊ eius heredi·et daꝛ ɔtra quem
libet poſſeſſorē pignoris cū ipa ſit in rem ⁊ pi=
gnus cū ſua cā tranſeat ad emptorē·vt·ff·e·l·
pignoris·et·ꝯ·e·l·pignoris ⁊·l·debitorē ⁊·ꝯ· de
diſtrac·pi·l·ſi debitoꝛ et·ff·de pig·act·l·ſi con=
uenit·§·ſi fundū·⁊ nudaꝫ aduocat poſſeſſiōem
hꝫ actio·vt·ff·de euict·l·ſi cū venditoꝛ· Nō tñ
dictū eſt dari ɔtra quēlibet poſſidentē ſm ius
codicis indiſtincte recipiꝛ q̄a creditoꝛ hꝫ ele=
ctōem·agat pmo pſonaliꝛ cōtra debitorē· an
hypothecaria ɔtra quēlibꝫ poſſeſſorē·vt·ꝯ·e·
·l·de diſtractis ⁊·l·pſecutōeꝫ·p aūt·vo de fide
iuſſoribꝫ debꝫ creditoꝛ primo q̄dē excutē debi=
torē quā ɔueniat extraneū poſſeſſorē pignoris
Quā tñ aūt·dixerūt quidā correctaꝫ p aūt· de
litig·§·ad hꝫ et ita ſm eos creditoꝛ hꝫ electōꝫ
ſicut habuerat p·C· Alij diſtinxerūt vtrū poſ=
ſeſſoꝛ habeat cām a debitore vt tunc creditoꝛ
habeat electōem ſicut habēt de debitore poſ=
ſidente an habeat cām ab extraneo vt tūc pri
mo ſit excutiēdus debitoꝛ q̄ diſtinctō nō placꝫ
q̄a ⁊ ſi habeat q̄s cām a debitore nō tñ ei debe
at nocere factuꝫ debitoris·ſicut nec eius dolus
noceret ei cui alienauit debitoꝛ cum nō habeat
lucratiuā cām vt·ff·de doli excep·l· apud cel=
ſum·§·ſi quis aūt· Vel dic q̄ aūt·de litig·eſt in
telligenda ſeruato ordine ſupioris aūt· vel q̄d
veri⁹ eſt aūt·de litig·locū hꝫ cū debitoꝛ lite cō
tra ſe·ɔ·in hypothecaria rem alienat·licet enī
nō fiat res litigioſa p hypothecariā actōnem
creditoꝛ tñ eatenus fecit meliorē ɔdictōeꝫ ſuā
litē cōteſtādo vt re poſt litē alienata habeat
creditoꝛ electōeꝫ agat pſonali an hypotheca
ria· Intendiꝛ hypothecaria ꝓ rebꝫ obligatis
licet eaꝝ forma ſit mutata vt ecce domus pi=
gnori obligata redacta eſt in vineā vel ortum
vel areā vel ecōuſo daꝛ hypothecaria actio·
vt tñ bo·fi·poſ·nō·aliꝛ cogaꝛ edificiū reſtitu=
ere quā ſumptus in ɔſtructōne erogatos q̄te=
n⁹ pcioſioꝛ res facta eſt recupet vt·ff·e·l·ſi fū

d⁹·§·ſi res ⁊·l·paul⁹·§·ſi domus· Idemq̄ꝫ in eo
q̄d accreuit p alluuionē vt·ff·e·ſi fūdus·i·§º
Item intendiꝛ actio hypothecaria ꝓ acceſſio
nibꝫ fructuū et ptuū·in ptu tñ diſtinguiꝛ·con=
ceperit apd debitorē an apud aliū dñm·ſi apd
debitoreꝫ daꝛ creditori hypothecaria actio ꝓ
partu·ſecus ſi ɔceperit apud aliū dñm vt·ff·e·
·l·paulus·§·i·et de pig·act·ſi cōuenit·§·ſi fun=
dus·et idē dici pt in fructibꝫ ſi ſati erāt eo tē=
pore q̄ dñiū predij obligati mihi erant debito
ris·Secus ſi ſerantur poſtq̄ dñiū predij trāſla
tum eſt in aliū· Dicunꝛ enim fructus etiā ante
q̄ pcipianꝛ dñi eſſe quia pars fūdi ſunt non q̄
p ſe cenſeanꝛ et ideo dicunꝛ res future ante p
ceptōnem vt·ff·e·l·et que nondum ḡ·ſm hꝫ ſi
debitoꝛ nō trāſtulit dñiū predij ·mihi obligati
in aliū puenit tñ pdiū ad bo·fi·poſ·et ille ſeuit
fructus·et eos pcepit dabiꝛ mihi hypotheca
ria ꝓ fructibꝫ niſi ɔſumpti ſint vt·ff·e·l·i·§·cum
pdium et in quibꝫ ca·pi·ta·ɔtra·l·in pdijs· Itē
agiꝛ hypothecaria ꝓ vniūſitate obligata pu=
ta grege et tūc etiā ea que poſtea naſcunꝛ te=
nenꝛ·Sed ⁊ ſi prioribꝫ capitibꝫ decedētibꝫ totus
grex fuerit renouatus pignori tenebiꝛ ·vt·ff·
·e·l·grege·i·§º· Illud certū eſt q̄d ſeruo obli
gato non eſt obligatū ideo peculiū eius·vt·ff·
·e·l·i·§·ſeruo· Intēdiꝛ hypothecaria efficaciꝛ
monito debitore vt ſoluat vt·ꝯ·e·l·debitores·ſ·
id debitū cuius dies venit et ceſſit· Nam ſi dies
debiti non venit nec ceſſit vel etiā ceſſit·ſed nō
venit repelliꝛ creditoꝛ ab hypothecaria niſi e=
rat iuſta cā agendi·vt q̄a receſſurus putabaꝛ
poſſeſſoꝛ ſed vbi creditoꝛ repelliꝛ q̄a egit citi⁹
Rurſus agere poterit exiſte ɔdictōne debiti·
Si autē debitū purū eſt·hypotheca vo ſub cō=
dictōe eſt obligata non pt agi hypothecaria
ante cōdictōeꝫ·ſed arbitrio iudicis agiꝛ vt ca
ueaꝛ de re reſtituēda·exiſte cōdictōe·vt·ff·e·
·l·grege·§·penul·⁊·l·q̄ſitum eſt·debꝫ quid de=
bitoꝛ ſoluē totum debitū vt extinguaꝛ hypo=
thecaria·nā quādiu ps etiaꝫ exiſtat minima pi
gnus inſolidū remanet obligatū·vt·ꝯ·e·l·q̄ plu
res et·ꝯ·de diſtract·pi·l·quādiu q̄d dixi in de=
bitore ſoluēte totū ſeruaꝛ et in quolibet poſſeſ
ſore ſi velit repellē creditorem ab hypotheca
ria·vt·ff·quibꝫ mo·pi·vel·hypo·ſol·l·pauſ·§·q̄
pignoris· Item vt creditoꝛ efficaciꝛ intendat
hypothecariam actōem·neceē habet vt ꝓbet
rem fuiſſe obligātis eo tpe quo obligabat·ni=
ſi ex gñali nitaꝛ hypotheca·vt·ff·e·l·et q̄ non
dū ſunt·§·q̄ dr· Quid tñ ſi res vē fuerat debi
toris·⁊ hꝫ ꝓbat creditoꝛ·debitoꝛ āt cū de dñio
ageret cām amiſit Diſtingue vt notauim⁹·§·
q̄bꝫ res·iudi·nō no·in·§·lata · Intēdiꝛ ḡ hypo
thecaria actio quotiēs pecunia non eſt ſoluta
quāuis debitoꝛ vel fideiuſſoꝛ creditori ſit cōde
mnatus·habet enim hypothecaria actō ſuas
ɔdictōnes·i·ſi ſoluta ſit pecunia aut aꝛ·ſatiſfa
ctū quibꝫ ceſſantibꝫ tenet vt·ff·e·l·grege·§·cō
et·§·ſi cū defēſore vñ patet p ſentēciā nō fieri
nouat ōem vt extinguaꝛ actō pma·Sic ⁊ dixi=
mus·§·de vſuris rei·iu· Illud notādū eſt q̄d cū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

creditor ꝓ quibuſdam reb⁹ repellit ad tpus in hypothecaria actōe· hoc eſt cū debitor obligauit quedā ſpēaliter· ⁊ alia generalit ⁊ pure nā quā diu pt ei ſatiſfieri de ſpāli pignore· non extendat manū ad alia vt· j· e· l· quāuis· Item notabile eſt quia qñq₃ creditor auctē ſua occupare pt pignus ſibi obligatū licȝ vrbam⁹ faciat ſi pretore auctore hoc poſtulet ⁊ poſſeſſiōeȝ adipiſcat hoc eſt cū debitor pmiſit creditori vt id facēt auctē ſua vt· j· e· l· creditores ⁊· ſ· de pig· act· l· pignoris· Sed vbi iudiciario ordine intēdit hypo· act· Diſtingue cōueniat extraneum an debitorē· Nā aduerſus debitorē lis extimatur vſq₃ ad qntitatē debiti ſed ɔtra extraneū fieri pt ɔdemnatio qnti in litē iurauerit creditor· diſtricto tñ iure etiā cōtra debitorē licȝ ei iurare in litē· quid enim ei ꝓdeſſet in rem actō cum in pſonā agēdo idē ɔſequeret hoc ſi poſſeſſor dolo deſijt poſſidere· Si vero deſijt poſſidere culpa debitor tenet ad debitū extraneus vō tenet ad intereſſe· Si vero poſſeſſor p cōtumaciā nō reſtituat rem ſiquidē creditor eligat iuſiurādū in litē idē eſt qd dixi in eo qui dolo deſijt poſſidere· ¶ Si aūt eligat manu militari rē auferri· res omnino eſt auferēda· et ſi forte res abeſt vel lōge eſt vel in puincijs ſolet cautōni⁊ res explicari· nā ſi cauit ſe reſtituturū poſſeſſor abſoluit· vt· ff· e· l· ſi fund⁹· §· in vēdicatōe et· l· ſi inter· §· vl· Eſt autē hec actō in rē· vt· j· e· l· pignoris ⁊ arbitraria vt inſti· de act· §· pterea· ſicut ⁊ rei vēdicatō vt diximus· ſ· de rei vēdi· Itē qñq₃ tollit decēnio qñq₃· xx· qñq₃· xxx· qñq₃· xl· ānis· ſ₃ nō tollit triēnio· vt dixim⁹· ſ· ſi adūſus credi· ⁊ de pſcrip· xxx· vel· xl· an·

¶ In qbus cauſis pignus tacite cōtrahit

Qualit p cōuētōem expſſam ɔtrahat obligatio pignoris dictuȝ eſt· Sequit qualit cōtrahat tacite ex vi et poteſtate· l· et hoc quidē in multis et varijs caſib⁹ ɔtingit nec eſt op⁹ oīs ſingularit enumerare ſed digniora exēpla ꝓferam⁹ in mediū· Ecce enim marito obligata ſunt oīa bona eius q ſibi ꝓmittit dotē ꝓ muliere· Sic ⁊ mulieri oīa bona obligata ſunt mariti ꝓ reſtituenda ſibi dote vt· ſ· de rei vx· act· l· i· §· ⁊ vt pleni⁹· Itē locatori fūdi fruct⁹ ex eo pcepti obligati ſūt tacite Itē oīa inuēta ⁊ illata dño ſciente vt ibi ſint ppetuo dño obligata ſunt· Secus in his q inferunt ad tpus· empta tñ ex fructuū precio non ſunt dño obnoxia tacite vt· ff· e· l· in predijs· et et de pig· debitor et· j· e· quāuis· Illata aūt in pdiū vrbanū locata obligata ſunt dño eē ſi neſciat res eſſe illatas vt· ſ· locati certi· ſ· ꝓpēſiōe vel deterioratōe domus vt· ff· e· l· ij· Itē bona tutoꝝ ⁊ curatoꝝ tacite obligata ſunt minorib⁹ ꝓ tutele vel cure officio vt· ſ· de admi· tu· l· ꝓ officio· Sed ⁊ bona patris tacite obligata ſūt filijs ad cōſeruatōem rerū aduēticiaꝝ vel pſcia ipſarū non tñ vt imputet patri qd male ſit fruitus rebus· vel male rexerit eas vt· ſ· de bonis q li· l· antepenul et· l· penul· §· vl· et· l· vlt· §· nōit ¶ Item matr que ɔuolat ad matr· ſm bona tacite ſunt obligata filijs prioris matrimo· vt reſtituat mater· que lucrata eſt a priore marito vt· ſ· de ſcdis nuptijs· hac edictali· §· penl· Itē tacite obligata ſunt bona mariti ꝓ paraferna lib⁹ reb⁹ reſtituēdis vt· ſ· de pact· ɔuē· tam ſup dotē· l· vl· Itē tacite obligata ſunt bona defūcti ꝓ legatis et fidei ɔmiſſis· vt· ſ· cōia de l· l· i· Itē creditori ex cuius pecunia militiā emit debitor obligata ſunt oīa bona debitoris· ⁊ ipſa militia empta vt· ſ· de pigno· l· vl· Item tacite dico ɔtrahi pignus v credidi pecuniā ad nauē armādā vel rē reficiendā vel ɔſeruandā ſicut ꝓbat apte in· ff· qui potōres in pi· ha· l· interdū et· l· huius et· l· idemq₃ Cū enim dicat duos pupillos ex quoꝝ pecunia res fuit empta in pignore piter ɔcurrē et dicat idē eē qd ē v ad rē ɔſeruādā eſt impēſum ⁊ creditū patet qd in ſuperiori caſu pignoris obligatōne ɔtracta hoc eē idē apte cōtinet vt· ff· e· l· i· alit enim non ptineret lex illa ad titulū niſi dicēs tacite pignoris obligatōem ɔtractā· ſecus dicemus vbi ex mea pecunia res eſt empta nec eſt enim obligata niſi id cōuenerim cū debitore vt· ſ· de pignorib⁹ quāuis ex et· j· qui potōres in pigno· l· licet· licet ɔtrariū v deat apte in nui in autē· de equa· dotis· §· his ɔſequens· pt tamē dici qd ibi loquit· qñ eſt empta de pecunia pupilli vel qñ ɔuenit vt res empta eſſz obligata vt· ſ· dictuȝ eſt· Quid ſi quis crediderit ad rē de nouo fabricādā· videt qd tacite ſit res obligata vt· ff· e· l· i· Sed tamē pt dici ɔtrariū· loquit enim tātū ſup re reficiēda· Itē tacite obligata ſunt ꝓ tributis vniūſa bona eoꝝ qui cenſent vt· j· e· l· i· Item ɔtrahētis cū fiſco bona tacite fiſco obligata ſunt· vt· j· e· l· ij· Itē fiſco tacita obligata ſunt bona primipilarij et ſi ea nō ſufficiāt bona que accepit in dotē ab vxore tenent vt· j· e· l· ſatis· ¶ Item bona matris tacite obligata ſunt filijs ſi liberoꝝ tutela ſuſcepta ad ſecūdas nuptias aſpirauerit antequā eis tutorē aliū ordinari fecerit eiſq₃ qd debet ex ratione tutele geſte pſoluerit· Mariti etiaȝ eius bona tutele rōnib⁹ ſunt obnoxia· vt· j· e· l· ſi mater et· ſ· ad tercull· l· oīs

¶ Si aliena res pignori data ſit

Videamus qñ rei aliene teneat obligatio· et certe hoc eſt diſtinguēdū vt notauimus· ſ· de pigno· §· pt· Nūq₃ etiā qd eſt notandū· licet rei aliene non teneat obligatō vt ex ea det actio· tenet tamē vt det retentio· Nā ſi ꝓcurator citra dñi voluntatē rē obligat non tenei et obligatō· ſi tamē pecuniā creditoris in rem dñi cōuerſam ɔſtabit vtilis erit exceptō creditori deſiderāti ibi exſolui tātū rat qd nūerauit· vt· j· e· l· i· Hoc autē tenendū eſt ſiue dñi pcedat voluntas ſiue ſequat tenet

obligatio ad actōem et exceptōnem · vt · ff · de
pig · act · aliena res · i · ŗ° · § · ſi ſi ig̃ · l · ſi ſũtus · §
ſi neſciēte Amplī⁹ eſt ſi nō p̃cedat neq̧ ſequat̃
volũtas exp̃ſſim tenet tñ ꝓpter patiētiaꝫ · vt ſi
me tacente et patiēte obligaris rē meā · vt · ff ·
ad velł · ſi ſine et · ꝭ · e · ſi ꝓbaueris · Cum tñ debi=
tor patiēte creditore rem ei obligataꝫ vendit
vel obligat diſtinguit̃ vtrū creditor ſciat ius
ſuum vbiq̧ durare an nō · Si ſciat non p̃iudica
tur ei alioquin cōtra · ſi tñ ſubſcribat in inſtrō
p̃iudicat̃ ei vt · ff · quib⁹ mo · pi · vel hypo · ſol · l ·
ſicut · § · ſi videt̃ · Quid ſi dubiū eſt ſciat an neſci=
at puto q̃d neſciat niſi ſubſcribat vt dictū eſt ·
vt · ff · quib⁹ mo · pi · vel hypo · ſol · l · lucius · § · vl ·
Et eſt rō · q̃a remanē p̃t creditori hypotheca=
ria actio et fieri trāſlatio ꝓprietatis rei in ali=
um vel alij res obligari · ſic et cum potior rem
meam vēdi · nec enim p̃ſumit̃ me cōſentire niſi
rō cognatōis vel affinitatis interueniat · vt · ff ·
de donat · int̃ virū ⁊ vx · ſi ſeruus omnis · Itē et
rōe officij tenet obligatio rei aliene vt ſi tutor
rem pupilli obligauerit vt ſiſtat in iudicio · vt
· ſ̄ · de admi · tu · l · vl · § · defēſiōem · Imperator aūt
cū poſſit alienare et vēdere vt · ſ̄ · de quadri · p̃ſ ·
· l · bñ multomagis poterit obligare q̃a cui q̃d
plus eſt · licꝫ nō debꝫ q̃d minus eſt nō licere · vt
· ff · de reg · iu · l · cui ·

Que res pignori obligari poſſunt vel nō et qualiter pignus cōtrahatur

Sicut ipa rubrica dicit videt̃ ū eſt que
res poſſint obligari de quib⁹ ſatis dixi
mus · ſ̄ · de pig · § · obligari · Et licꝫ dixe
rimus corpalia poſſint obligari · tñ ſecus eſt in
quibuſdā fauore religiōis · Ecce enim monumē
tū nō p̃t pignori obligari · vt · ꝭ · e · l · iij · Sec⁹ for=
te eſt in iure inferēdi vt · ſ̄ · de lega · l · monumē
ta · ſic et non poſſunt obligari ecc̃ie vt in aut · de
ali · emphi · § · et qñ · Itemq̧ ⁊ in ſacris vaſis vel
ornamētis ecc̃ie vt · ſ̄ · de ſacroſan · ec · l · ſancim⁹
Nemini niſi illa ſupflua ſint in ecc̃ia et debitum
immineat ecc̃ie vt in aut · ſup eandē · l · ſignata
p̃terea q̃ꝫ ⁊ c̃ · Item liberi hōis obligatō nulla
eſt · q̃a ꝯtraria eſt libertati et natē adeo vt ſi fi
liū tuum obliges nulla ſit obligatō imo debito
creditor cadit et tantūdē dat retento vel parē
tib⁹ eius vt in autē · vt nulli iu · § · quia aūt ⁊ hu
ius et · ꝭ · e · qui filios · In caſib⁹ tamē tenet obli=
gatio vt in redempto ab hoſtib⁹ et cū pat̃ ob
nec̃itatē famis filiū obligat · Nā cū ei liceat vē
dere multo fortius poterit obligare vt · ff · deł ·
· i · l · ſenatus · § · vl · et · ſ̄ · de patrib⁹ qui fi · diſ · l · i ·
et · ꝭ · de captiuis · l · vlt̃ · Item impedit̃ obligatō
ꝓpter pu · vtilitatē · vt in ſuis aratorijs ⁊ bob⁹
aratorijs ⁊ inſtrīs aratorijs · ex hac enim cā tri=
butoꝝ illatio retardaret̃ vt · ꝭ · e · l · vl · ⁊ aūpenſ ·
cū g̃ tributoꝝ illatio nō fiat in italia vt dixi=
mus · ſ̄ · ſi ſine cenſu vel reli · fū · cōpa · nō poſſe g̃
in ea nō habet locū lex iſta · ſꝫ ⁊ in ꝓuincia non
poterit capi ſi aliud nō hꝫ · Item nulla eſt obli=
gatio ſi fiat pacto priuati ſpēi p̃miorꝝ · q̃ ꝓ co=
lenis athletis penſitāda ſunt · in cā tñ iudicati
poſſet capi premiū ſi aliunde non poſſet māda=
ri executōi ſentēcia vt · ꝭ · e · l · ſpem et · ſ̄ · de execu
tōe rei iu · l · ſtipendia · Nūc accedam⁹ ad ſeq̃n
tem ptem rubrice q̃liter ꝯtrahat̃ pignoris ob
ligatō et certe ꝯtrahit̃ tacite et expreſſim · vt
· ſ̄ · dictuꝫ eſt et in vna re et in vniūſis ex gñali
tamē obligatōe q̃dā excipiunt̃ · ſ · que nō eſt ve
riſimile queq̃ ſpecialit̃ obligaturum fuiſſe vt
puta ſupellex · Item veſtis relinquēda eſt de=
bitori et ex mācipijs ei relinquēda ſunt ea que
habebat in eo vſu vt certū ſit eū pignori datu
rū nō fuiſſe ꝓ inde de miniſtris eius pẽ ei ne=
ceſſarijs vel que ad effectōem eius ptinēt vel
que in vſu q̃tidiano hñt̃ · ſeruiana nō competit
deniq̧ ancillā cōcubinā et filios eius naturales
Item alūnos cōſtat gñali obligatōe non con
tineri ⁊ ſi qua ſunt alia hui⁹ miniſteria · Alie g̃
res eius oēs ꝯtinent̃ gñali obligatōne · ne dum
res p̃ntes ſed future · etiaꝫ ſi dicat obligo res
meas vel res ad me ptinētes vt · ꝭ · e · l · vl · et · ff ·
de pig · l · obligatōe gñali · et · l · deniq̧ · Cōtrahi
tur pignoris obligatō ſola cōuentōe vnī ⁊ q̃ em
ptōnes agroꝝ ſuoꝝ · i · inſtrā emptōnalia obli=
gauit ipſos agros videt̃ obligaſſe · vt · ꝭ · e · l · ij ·
Nec obſtat q̃d legit̃ · ff · de pig · act · l · i · dr eni
pig · ibi ꝯtrahi · i · re interueniēte ſꝫ in pigno
re ꝯuētōnali · ſecus in p̃torio · vt · ff · de pig · act ·
· l · nō eſt mirū · § · i · Itē hoc q̃ntuꝫ ad hypothe=
cariā actōem · pignoraticia aūt nō naſcit̃ niſi re
tradita creditori vt inſti · quib⁹ mo · r e contra
obli · § · penul ·

Qui potiores in pignore habeātur

Quoniā ſup pignore inter creditores
quis ſit in eo potior · plerūq̧ cōtendit̃
ideo ponit q̃ potiores i pignore habe
ant̃ · Sciend eſt igit̃ aliquē eſſe potiorem in pi=
gnore plurib⁹ modis · puta rōe cāe · ſi enim ſcd's
creditor credidit pecuniā ad cōſeruatōem pi=
gnoris ⁊ in ea cā pecunia ē cōſumpta p̃fertur
ſcd's p̃mo veluti ſi nauis fuerit obligata vel ad
armandā eā vel reficiendaꝫ credidi · mea enim
pecunia ſaluā fecit totius pignoris cām · Item
et ſi credidi in cibaria nautaꝝ ſine quib⁹ nauis
non poterat ſalua puenire · Itemq̧ ⁊ ſi merces
erāt alij · pignorate prius et mihi poſterius et
ego credidi vt merces ſalue fiāt · vel vt naulū
exſoluat̃ · potior eſt enim cā nauli · licet fiat po=
ſterior · Tantundē eſt et ſi credidi vt ſoluatur
merces horreoꝝ vel aree in q̃b⁹ repoſite erāt
res alijs obligate prius · vel ſi credidi vt ſoluā
tur vecture iumētoꝝ que portauerunt res alij
obligatas prius · Item et vbi obligaſti alij bo
na tua prius et poſtea ex numis pupilli rem ali
quā cōpas duplici gaudet p̃uilegio pupillis q̧
res tacite eſt ei obligata ſꝫ ipſo q̃d eſt empta
de pecunia ſua ⁊ q̃a p̃fert̃ · alij priori creditori
cui res erat prius exp̃ſſim obligata g̃ ſi duoꝝ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

pupilloꝝ nūmis ꝯpata eſt ambo in pignus cō-
currēt ꝓ his portōibꝫ q̄ in preciū rei fuerunt
expēſe. Si autē res nō in totū cōpata eſt nūmis
pupilli vel pupilloꝝ erit cōcurſus vtriuſq̄ cre
ditoris .i. ⁊ antiquioris ⁊ ei9 cui9 nūmis ꝯpata ē
vt in nūmis a pupillo datis vt ipſe ſit potior in
ſupfluo antiq̄or vt. ff. e. l. interdū. Et. l. huius
et. l. itemq̄ qd̄ tn̄ dictū ē poſteriorē cām p̄ferri
ri priori eſt intelligendū niſi prior habeat hy-
pothecariā ⁊ p̄uilegium quid enim ſi res p̄mo
erat mulieri obligata ꝓ dote nō p̄ferẽ ei ſcd̄s
qui credidit in rem illā reficiēdā vt in autē. de
equali. do. §. his imo mulier p̄ferẽ ei ꝗpt̄ pignuſ
et priuilegiū alias enim potentior eſt muliere
iſte qui credidit pecuniā ad rē reficiendā cum
ipſe p̄ferat̃ priori creditori habēti expſſam vt
dictū eſt. nō aūt mulier vt. j. dicemus. Itē ⁊ ra
tōe cāe p̄ferẽ ſcd̄s p̄mo vt ſi expēdit in funerā
do teſtatorē. funeraria enī ſupat oīe es alie-
nū cū bona ſoluēdo nō ſunt adeo vt p̄ferat̃ po-
ri habēti tacitā hypothecā. vt. ff. de relig. l.
penul. et. l. ac ſi q̇s. §. i. forte nō idem eſt in eo q̄
hꝫ expreſſam hypothecā. Itē hic rōne tp̄is p̄
ferẽ creditor p̄mus ſcd̄o q̄ ſcd̄s non p̄t p̄tende
re aliqua p̄dictaꝝ cāꝝ. vel p̄uilegium. vel ali
quid ſimile vt dicemus. j. eſt enim h̄ regula in
pignoribꝫ qui prior eſt tp̄e potior eſt iure vt. j.
. e. l. ſi fund. hoc tn̄ eſt intelligendū de primo
creditore cui erat pignus obligatū ita q̄d de-
bitor obligatōem nō poterat reſoluere inuito
creditore. vł ſi poſſ᷑at n̄ poſſ᷑at cōmode ſi ei poſſ᷑at
reſoluēcōmode vt q꞉ p̄o obligaūiat rē ꝓ ea pecu
nia quā mutuo accepturus erat. poterat enim
ſi vellet nō accipe pecuniā. et ita nō eſſet obli-
gatus creditori. ꝑ inde eſt interim. ac ſi pignuſ
nō ſit obligatū p̄mo et ideo ſcd̄i creditoris qui
primo nūerauit pecuniam vel efficacit̃ accepit
pignus potior eſt cōdictō. Cōmode ideo dixi.
q꞉ ſi pign9 obligaſti mulieri ꝓ dote q̄ eras ac-
cepturus licet in p̄tāte tua ſit nō accipe dotē
et ita nō eſſet obligatū pignus. q̄a tamē nō co
mode poſſes ret̄inē matrimō. ſine emolimento
dotis ꝑ inde habeẽ ac ſi cū effectu obligat9 ſit
pignus mulieri. et ideo ipa p̄ferẽ ſcd̄o q̄ acce-
pit pignus et nūemerauit pecuniā anteq̄ ipſa
daret dotē. vt. ff. e. l. i. et. l. potior. i. r̄ſ. ⁊ que
res pi. vel hypo. l. penul. Illud tn̄ non diſti-
guo in p̄mo creditore accipiat pignus pure vł
in diē vel ſub cōdictōe dū tn̄ cōdictō nō p̄ēde-
at de p̄tāte debitoris impleat̃ vel nō vt. ff. e. l.
qui balneū. i. r̄ſ. ⁊. l. potior. §. videam9. et. l. cre-
ditor. §. ſi primus. Nec eſt p̄termittendū. q꞉ li-
cet q̄nq̄ aliquis vere ſit creditor ſcd̄us fingit̃
tamē eſſe primuſ q̄ſi ſucceſſerit in locū ſuum vt
ecce credidi ticio. x. et pignus accepi. tu autē
poſtea ſub eodē pignore credis. xv. et ego ter-
cio loco credo. xx. et nouādi aīo ſtipulor primā
pecuniaꝫ et ſcd̄aꝫ p̄ferat enī ſed in ea pecunia
tm̄ q̄ p̄mo credidi vt. ff. e. l. creditor. i. r̄ſ. et
. l. ſi prior. i. r̄ſ. Obtinet enī p̄dicta regula qui
prior eſt tp̄e nedum int̃ priuatos ſed etiā int̃
fiſcū ⁊ priuatū. vt etiam priuatus p̄ferat̃ fiſco

ſi prior eſt in pignore ſiue pignus ſit ſp̄ale ſi-
ue generaliter in oībꝫ bonis ꝯtractū l꜃ quī
dā aliẽ dicāt vt. ff. e. l. ſi pign9 et. j. de remiſ. pi.
. l. ſi ignorāte et. j. e. ſi generaliẽ. Itē obtinet
regula ſiue res obligeẽ a dn̄o ſiue a nō dn̄o Si
autem obligareẽ a diuerſis nō dn̄is potior eſt
poſſeſſor. vt. ff. e. l. ſi nō dn̄s. ſed vbi idem dn̄s
vel nō dn̄s obligat duobꝫ. diſtinguit̃ vtrū ob-
ligauerit vtriq̄ in ſolidum an ꝓ p̄te vt notaui
mus. ſ. de ſaluiano inter. §. vlt̃. Sed ſi obligare-
tur ab vno dn̄o ⁊ ab altero nō dn̄o potior eſſꝫ
eius cā cui obligata eſt a dn̄o ſicut et diximus
iure vēdita et tradita a duobꝫ vt in illa diſtin-
ctōe diſtrahat̃ eadē res Itē ſupficiario vł em
phitheota pignorāte potior eſt cā dn̄i quā ꝓ
penſiōe eius cui obligauit emphitheota vł ſu
perficiarius vt. ff. e. l. etiaꝫ. Fallit autē p̄dicta
regula nedū ratōe cāe vt diximus ſ꜃ etiam rōe
pacti vt ecce pignori obligaſti oīa bona tua
deinde tibi mutuo. vt ex ea pecunia aliquā rē
emas et vt ea res mihi ſit obligata. preferat̃
enim primo vt. j. e. l. licꝫ. Itē fallit rōe menda-
cij vt ſi prior ⁊ poſſeſſor eras in pignore. et ego
ſcd̄s intēdo ꝯtra te hypothecariam. ſed tu ne
gas rem eſſe eius. qui mihi et tibi obligauit.
Nā ſi te de mēdacio arguero poſſeſſiōem trāſ-
feres licꝫ prius tibi fuiſſe. obligataꝫ rem velis
ꝓbare vt. j. e. autē. item poſſeſſor. ſed reſtitu-
ta poſſeſſiōe audieris in iure tuo Itē fallit re-
gula rōne ſemiplene ꝓbatōis. quid enim ſi cō
fitearis te mihi debere ex tali cā. x. vel in pri-
uata ſcriptura vel corā teſtibꝫ et mihi pignus
obligas ſi quid̄ pſonalis actio moueẽ cōtra de-
bitorē ea robur ſuū hꝫ. vt diximus. ſ. de nō nu-
pec. Itemq̄ ⁊ ſi circa eūdem agat̃ hypotheca
ria. quia cōfeſſio vel ſcriptura ſcribenti vel cō
fitēti debet p̄iudicare cum cōſtat eā ab eo fa-
ctam vel ab alio eo volente vel ſubſcribente. h̄
eſt q̄d dicit ipoꝝ. tam̄ habeat ſubſcriptōes p̄t
autē h̄ cōſtare. quia debitor h̄ in iudicio cōfite
tur vel eo negāte ꝓbat creditor ꝑ teſtes non
adhibitos. i. non rogatos. Si autē creditor ex
perit̃ hypothecariā cōtra aliū cui res nō ē ob-
ligata vł eſt obligata ſ꜃ ille nō habꝫ publicum
inſtrumētū etiā h̄ hypothecaria robur hꝫ ſu-
um. Si autē expitur contra illū qui hꝫ publicuꝫ
inſtrumētū q̄d res eſt ei obligata tali die vel
etiam ꝯuenit̃ ab eodē. potior cenſet̃ ille qui hꝫ
publicū inſtrumētū in pignore. quā ille qui hꝫ
priuatū quāuis poſteriore die ꝯtineat̃ obliga-
tio in publico inſtrumēto prior enim dies qui
ꝯtinet̃ in priuata ſcriptura. ⁊ ſi p̄iudiceẽ debi-
tori vel alijs nitentibꝫ ex p̄uata ſcriptura. non
tamē p̄iudicat nitentibꝫ ex publico niſi priua-
ta ſcriptura habꝫ ſubſcr. ptōem triū teſtiū ꝓ-
bate opiniōis vt. j. e. ſcripturas. Itē fallit re-
gula rōne priuilegij dotis mulier enim ⁊ eius
filij vel deſcēdentes ex ea hn̄t hypothecariaꝫ
ꝓ dote matris ſue ꝯtra oēs mariti credito-
res licꝫ anterioris temporis priuilegio ſint val
lati vt. j. e. l. vlti. q̄d mr̄io. indiſtincte intelle-
xit vt p̄ferat̃ prioribꝫ etiam hn̄tibꝫ expreſſas

hypothecas huic ɔtradicit lex que dicit eã cũ
ɔditõe admittẽdã vt· ſ· de iure do· v· et pterea
cũ videã qd fiſcus qui pari paſſu ambulat cum
muliere· vt· ſ· de priuil· fiſ· l· quãuis nõ pferat
priorib hñtib expſſas vt dictũ eſt ɠ nec mu-
lier· Alij dixerũt mulierẽ pferendã in priorib
hypothecis expſſis vel tacitis· que nuda cõuẽ
tõe obligate erãt ſed nõ ita in priorib pigno
rib que tradita erant creditorib et pt p his
induci ar· in· ff· in quib cauſis pi· ta· ɔtra· l· pe-
nul· hoꝝ opinio nõ valet· qa quãtũ ad hypo-
thecariã actõem non refert int pignus et hy-
pothecã· vt inſti· de act· §· int pignus Vulga-
ris ãt opinio eſt vera vt diſtinguamus· an pri
or creditor habeat hypothecam ex pacto ſuo
an ex auctẽ vel priuil· legis· in primo caſu pre
fert creditor mulieri non mulier ei· ſed in ſcdo
preferẽ mulier creditori· et h eſt qd dicit lra
licet ãterioris tpis priuilegio ſint vallati· vt· ĩ·
· e· l· aſſiduus· §· ad hec· Lex eni mihi ius meũ
noluit adimẽ· ſed bñficiũ ſuũ qd mihi dat qñ-
qꝫ adimit alteriuſ gra h niſi prior tacita hypo
theca nitat eadẽ equitate q̃ ꝛ dos nec eni dos
ſcdi matri· pferẽ doti pmi matri· duabuſ enim
dotib ab eadẽ ſubſtãtia debitis ex tpe proga
tiuã manere volumus vt· ĩ· e· l· vl· vt tamen ſic
appet ex reb dotis ſcde mulieri ſeruet vel fili
us eius cui et in rẽ actio ɔpetit alioquin ſiue ſu
perſint ambe dotes mulieris ſoluto matri· p di
uorciũ ſiue altera dumtaxat extet ſiue ambe de
fecerint por oĩmo ſiue qlibet ſoboles eius ſu-
perior habet qd licet ɔtinet in· l· vlt· iſtius· ti·
noua tñ· l· clari9 ſcitũ ẽ vt i aut· v· ex actõe iſtã
te dotis pme· coll· vij· ¶ Hoc priuilegiũ dotis
nõ hꝫ locũ in donat· pter nup· in illa enim mu
lier pferẽ poſteriorib et non priorib· vt· ĩ· e· l·
vl· ¶ Itẽ fallit pdicta regula pter priuilegi
um militie· qd potencius eſt puilegio dotis· ſi
eni crediderit quis alij pecuniã in ſcriptis ad h
vt ipe emerit militiã et ex ea pecunia emat po
ſtea militia preferẽ iſte creditor talis alijs cre
ditorib priob imo etiam pferẽ mulieri et eſt
aliud ſpẽale· quia hoc ipo· qd debitor inuenit
poſt mutuũ militiam emiſſe pſumit qd emerit
ex pecunia mutuo accepta· vt inde emeret mi-
litia· Amplius nec eſt neceſſariuꝫ creditori vt
pbet ſe cõueniſſe militiã ſibi obligatã eſſe· qa
ex auctẽ legis inducit tacite hypotheca in mi
litia· vel qd eſt veri9 loquit lex· qñ debitori ob
ligauit oĩa bona et ita querebatur an mili-
tia poſtea empta caderet in cãm pignoris qd
verũ eſt· vbi aũt nõ apparet creditorẽ ad h de
diſſe mutuũ inde emat· militia ſꝫ credidit pecu
niã ſimpliciẽ debitor vo poſtea inuenit militiaꝫ
emiſſe· vñ preſumit empta ex pecunia mutua-
ta vt dictuꝫ ẽ· pferẽ quidẽ iſte creditor priori
b creditorib oĩb niſi mulieri aut filijs eius·
vt· ſ· de pig· l· vl· ꝛ in aut· de exi· reis· §· optimũ
et in aut· de equa· dotis· §· qa vo hꝰ huius· ¶ Ma
gna eſt ptãs eius creditoris· quia alijs prefer-
tur in pignore· Habꝫ eni exceptõem ſi ɔueni
at ab alijs· et ſi alij poſſideãt pt ab eis auocare

rem· Creditor autẽ ſcds ab omni poſſeſſore pt
auocare rem pterq̃ a priore· vel qui ab eo hꝫ
cãm vt· ff· e· l· creditor· i· ꝛ· l· ſi prior· §· ſi ſim
pliciẽ et rõe iniquitatis ſentencie ɔtingit qñqꝫ
rem deduci in anguſtiã· et anxietatẽ quandaꝫ·
Quid enim ſi creditor terci9 egit hypotheca-
ria cõtra primũ et rem obtinuit ſcds certe cre
ditor rem ab eo iuſte poterit auocare qd ſi ac
ciderit prius creditor poterit excitari et ab eo
p ſentẽciã rem obtinere· quia res iudicata int
eum et terciũ ſibi non debet nocere cõtra ſcdm
qd ſi acciderit iterũ inſurget tercius ɔtra pri-
mũ auctẽ prime ſentẽcie iniuſte ꝛ ſic erit res in
circulo vt notari pt· ff· e· l· claudius· nec eni ne
ceſſariũ eſt ar· ego vinco te et tu vincis illum
ergo debeo vincere illũ· pbabile tñ eſt vt· ĩ· de
diu· tem· pſcp· l· de acceſſiõib· Fallit enim pter
auctẽ ſentẽcie cuius vigor nõ extẽdit ad alios
niſi inter quos iudicatũ eſt· Item fallit in natu
ralib liberis qui repellũt agnatos ꝛ agnati re
pellũt vxorẽ defũcti non tñ ipſi repellunt vxo-
rem defũcti imo vxor facit vt ipſi repellant vt
diximus· ſ· de naturalib liberis· Itẽ ſi ego va
ſallus tuus ſum ꝛ tibi debeo ſeruire· tu autẽ va
ſall es alterius non ideo teneor illi ſeruire· Itẽ
et ſi diligo te· tu diligis illũ nõ iõ diligo illum·

¶ De his q̃ in poꝝ ɔditoꝝ loco ſuccedũt·

DE his qui ſuo iure potiores ſunt alijs
dictum eſt· videamus de his qui alteri
us beneficio potiores cẽſent· i· de his
qui in prioꝝ creditoꝝ locũ ſuccedũt· ¶ Scien
dum eſt itaqꝫ prioꝝ creditori ſolui pecuniã qñ
qꝫ a debitore qñqꝫ ab extraneo qñqꝫ a ſcdo cre
ditore· Si a debitore ſoluat ꝛ de ſua pecunia· ſ·
quã non accepit ab alio mutuo non eſt pt ta-
lem ſolutõnem ſucceſſio in pignore ſed ipo iure
liberatũ eſt pignus ab illo creditore· Si autem
ſoluat debitor creditori pecuniaꝫ q̃ ab alio pu-
ta ticio mutuo accepit ꝛ velit tici9 ſuccedere in
pign9 qd fuerat obligatũ ei cui ſolutũ eſt tria
exigunt vt ſuccedat· i· qd ad h det mutuo vt
liberet pignus· Itẽ qd paciſcat de ſuccedẽdo
in ius prioris· Item qd pecunia pueniat ad p-
mũ tunc eni ſuccedit iſte ticius in ius primi· i· in
ptatẽ vendendi pignoris licet ticius non cõue-
nerit de pignore vendẽdo imo forte ɔuenit ne
vendẽt vt· ſ· q̃ res pi· vel hypo· l· ariſto· Item
ſuccedit in ordinẽ tẽpis· i· vt preferat eis qui-
b pferebat ille vt· ff· q pt i pi· l· ſi por· §· a ticio·
ꝛ· §· ſi tci9 Item ſuccedit in priuilegiũ pſonaliũ
actõnum· vt· ĩ· decel· bo· l· ij· et eſt hoc mirabile
qd ex pacto debitoris ſuccedit in ius ſui credi-
toris ſi tamen ad creditorem primũ ticij pueni
at pecunia vt pbat· ff· qui pt in pi· ha· l· ſi pri-
or· §· a ticio ſed fortehs eſt· qa creditor accipiẽ
do pecuniã eidem pacto ɔſenſit· Illud tamen
non audeo dicere· qd hypothecaria que daba
bat primo det ſcdo· quia illa eſt extincta· cum
extinctũ ſit principale debitum ſed ordines et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

progatiue ptãtes quas habebat primus cre ditoꝛ in pignoꝛe trãſeũt ad iſtũ· quia idem eſt pignus et idem debitoꝛ· q̄a debitũ primũ cuius rõe cõpetebãt iſte ꝓrogatiue primo creditoꝛi ſolutũ eſt a ſequẽti q̄ſi videaẽ idẽ durare debi- tum q̄d fuerat prius· Si võ extraneus ſoluerit primo creditoꝛi nece eſt vt numeret pecuniã et vt paciſcaẽ de ſuccedendo· vt· j· e· l· i· ⁊ · ß· de priuil̃· fiſ̃· l· ſi cũ· Si võ ſcd̃s creditoꝛ ſoluat pri- mo creditoꝛi vl̃ eo nõ accipiẽte ↄſignet ⁊ depo nat etiã nullo pacto appoſito ſuccedit in ius ꝑ mi vt· ß· qui ꝑt in pi· ha· l· i· et· j· e· l· vl· et· ff· qui ꝑt in pi· ha· l· potioꝛ· §· vl·

Si antiquioꝛ creditoꝛ pign⁹ vẽdiderit

Qualiter in ius p̄oꝛis creditoꝛis ul̃ ꝑ pactũ vl̃ ſolutõem aliq̄s ſuccedat di- ctũ eſt· Nũc aũt ſupponit q̄liẽ ſucceda tur ꝑ uenditõem· Sciẽdũ ẽ igiẽ antiquioꝛe cre- ditoꝛe vẽdẽte pignus ſequẽtes creditoꝛes vel debitoꝛẽ pignus auocare nõ poſſe ut· j· e· l· i· in prin· Niſi ꝑmus creditoꝛ vẽdiderit fideiuſſoꝛi q̄ tenebaẽ ei· vl̃ niſi vẽdiderit ſcd̃o creditoꝛi· ut· ff· de diſtrac· pi· l· ij· ⁊· l· cũ ſcd̃s· §· i· ul̃ niſi credi toꝛ ꝑmus vẽdiderit ſub eo pacto· ut liceat debi toꝛi pign⁹ recupare tũc em̃ debitoꝛ habꝫ actio nẽ in factũ ꝓ pignoꝛe recupãdo· ut· ff· de pig· act· l· ſi cũ vẽderet· Si autẽ debitoꝛ ꝑoꝛi credito ri ↄ̃derit in ſolidũ pign⁹ non adimiẽ ſcd̃o credi toꝛi hypothecaria actio· ſicut et ſi debitoꝛ eã dem rẽ alij vẽdidiſſet· ß ita demũ auocabit rem a ꝑoꝛe creditoꝛe· ſi q̄d ei debitũ ẽ ꝓpẽ auctoꝛita tẽ ꝑcedẽtis ↄtract⁹ obtulerit ut· j· e· l· i· §· cũ ãt

Si cõmunis res pignoꝛi data ſit

Rem quã habꝫ aliq̄s cũ aliquo cõmũẽ nõ ꝑt obligare· ñ ꝓ poꝛtõn e ſua ſocio inuito eius em̃ cõſenſu ꝑcedẽre vl̃ ſe quente ſi maioꝛ eſt· et cõpos ſue mẽtis et nõ ꝓ- dig⁹ obligatio tenꝫ in ſolidũ· ut· j· e· l· i· et· ff· ꝓ ſocio· l· nemo· ſiſc⁹ tñ rõe partis rẽ cõem pt̃ in ſolidũ alienare· ut· ß· ↄ̃ cõiũ reꝝ· alie· l· ij· ergo et obligare multo magis·

De ꝑtoꝛio pignoꝛe ⁊ ut i actõib⁹ etiã debitoꝝ miſſio ꝑtoꝛij pignoꝛis ꝑcedat

Qualiter ꝑ cõuẽtionẽ pign⁹ cõſtituaẽ dictũ eſt· Videam⁹ q̄liter conſtituaẽ ꝑ ꝑtoꝛẽ ſiue ꝑ iudicẽ et q̄ oꝛdine· et q̄l̃ ſit effect⁹· Cõſtituiẽ aũt ꝑ miſſiõem in poſſeſſio nẽ ut· ff· ↄ̃ pig· nõ eſt mirũ· §· ſciẽdũ· Et erit ꝑto ꝛiũ pign⁹ ſi fiat miſſio ex ea cã q̄ꝫ ꝑtoꝛ iubet fi- eri· puta ut caueaẽ ꝓ legatis ul̃ dãno infecto· vel ꝓ op· no· nũc· de ope de moliẽdo Iudiciale aũt eſt cũ iudex iubet mitti in poſſeſſiõem ex of ficio ſuo· ut mãdeẽ execucõi diffinitiua ſẽtẽcia· et ꝑmo capiũẽ mobilia· ſcd̃o i mobilia· tcio ꝓ- ueniẽ ad nõia ut dixim⁹· ß· ↄ̃ execuẽ· rei iu· Effe- ctus aũt oĩs pignoꝛis ß eſt ut creditoꝛ i eo ha beat retẽtõem et actõeꝫ hypothecariã ſi ceci derit a poſſeſſiõe culpa ul̃ ſñ culpa ſua· ut· j· e· l· vl· Foꝛte cõueniẽ a debtoꝛe pignoꝛaticia acti- one ul̃ in factũ ſi q̄d habuit ex pignoꝛe vltra ↄ̃ bitũ ut· ff· ut in poſſ̃· le· is cui· §· queri

Si in cã iudicati pignus captũ ſit

Hic ſpecialiter tractat de eo pignoꝛe· q̄d capiẽ in cã iudicati· i· ꝓ iudicato ex equẽdo· et certe olim poſt duos mẽſes pign⁹ in cãꝫ iudicati captũ diſtrahere licebat vt· ff· de re· iu· l· debitoꝛib⁹ ß hodie nõ niſi poſt q̄tuoꝛ mẽſes vt· ß· de vſuris rei iudi· l· vl· Et vt diximus· ß· de execu· rei iudi· capta ĝ ab execu toꝛe res debitoꝛis pignoꝛi poterit diſtrahi nõ iuẽ dñij reg̃l̃ariẽ victoꝛi adijci· Si tñ emptoꝛ nõ extiterit vel extiterit· ſed nõ dignũ ꝑciũ obtu lerit victoꝛ cuilibet alterius vice ex officio po terit emẽ· vt· j· e· l· ij· vel poterũt adijci pignoꝛa victoꝛi ꝓ ea q̄ntitate que ſibi debeẽ nõ ꝓ mino ri vt· ff· de re iu· l· a diuo· §· ſi pignoꝛi· Item ⁊ ſi callíditate ↄdemnati victoꝛ non inueniat em- toꝛem poterit adire ꝑtoꝛẽ vt ex eius auctoꝛi- tate dñium habeat vt· j· e· l· vl· ⁊· j· de iure do· in pe· l· vl· Item illud notãdum eſt q̄d licet cre ditoꝛ non cogaẽ diſtrahẽ· pignus ſibi obliga- tũ tamẽ in iudicati executõe ſeruaẽ vt ſi victoꝛ inuenerit emptoꝛẽ qui dimiſſo prioꝛe credito- re cõuentõnali ſuperfluũ ſit ſoluere parat⁹ cre ditoꝛi victoꝛi cõpellaẽ creditoꝛ cõuentõnalis cõſentire diſtractõni nec videẽ eius cõdictõ ſi eri deterioꝛ cum ſuum conſequaẽ· nec aliter ius pignoꝛis dimittat quã ſi ei fuerit ſatiſfactũ vt· ff· de re iu· l· a diuo pio· §· q̄d ſi res ſit pignoꝛa- ta·

Si pignus pignoꝛi datum ſit Rubrica

Non ſolũ a dñis ſed etiam a nõ dñis reſ obligantẽ puta ab his quib⁹ ſunt obli gate Et ideo de eis ponit· Sciendũ eſt ergo pign⁹ pignoꝛi dari poſſe· et daẽ actõ et exceptio ſcd̃o creditoꝛi quatenus· i· quãdiu vtraq̄ꝫ pecunia debeẽ· Si ĝ vtraq̄ꝫ pecunia nõ fuĩt debita q̄d cõtingit vtraq̄ꝫ ſoluta vel etiã altera pignus permittiẽ vt· ff· de pig· grege· §· cum pignoꝛi·

De partu pignoꝛis et omni cauſa

Sicut locum habꝫ hypothecaria actio ꝓ ancilla obligata ita etiam locũ hꝫ ꝓ partu ⁊ ꝓ oĩi cã et acceſſiõe· i· ꝓ partu ſcd̃o vel tercio in ancilla tñ diſtinguiẽ· Cõci- piat apud debitoꝛẽ vel apud extraneum vt di ſtinximus· ß· de pigno· §· intendiẽ·

De remiſſione pignoꝛis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Audiuimus qualiter pignus conſtituat̄
Nūc audiamus qualiter diſſoluat̄. Et
certe diſſoluit̄ qñq3 īuito creditore q̄n
doq3 eo volente Inuito eo diſſoluit̄ ſed tamen
ꝓpter factū ſuum vt ſi in tantū vel in amplius
pignus reddiderit deteri⁹ q̄ntū debitū fuerit
vt. ff. de pignoꝛ. act. l. vlti. Idem et ſi ꝓſtituit
ancillaz vel aliud improbatū facere coegit vt
. ff. de pignoꝛa. act. l. elegant. §. vl. ¶ Idē eti
am ɔtingit qñq3 ꝓpter factum debitoris. vt ſi
debitoꝛ qui eſt ſoluēdo ſeruū generaliter obli
gatū manumiſerit vt. C. de ſeruo pig. da. l. ij.
vel ſi debitoꝛ creditori ſoluerit debituz. vel ſol
uere parat⁹ eſt cõſignãdo pecuniaz. vt. ff. e. l.
item liberat̄. §. i. et. C. de vſuris acceptam. Se=
cus ſi ſatiſfacere paratus eſſet. vt. ff. e. l. Itez
. §. ij. Idem contingit ſi extinguat̄ aliquo caſu
pignus vt. ff. e. fiſcus aſ ſicut. i. R⁹. vel ſi finga
tur non fuiſſe debitoris. vel ꝑ inde habeat̄ ac
ſi non fuerit vt debitoꝛ obligauerat q̄d eme=
rat ſub adiectõe in diem ⁊ poſtea eſt allata cõ
dictõ melioꝛ. ſecus ſi debitoꝛ velit redibere pi=
gnus nec enim p̄iudicaret̄ creditori. vt. ff. e. ſi
cuius et. l. ſi debitoꝛ. Idē etiam ɔtingit ꝓpter
factū tercie ꝑſone vt ſi impatoꝛ rem mihi ob=
ligatã vendiderit vt ſuã vt. C. de quadri. pſ. l.
vl. vel executoꝛ vel creditoꝛ p̄oꝛ rē mihi obli=
gatã vendiderit vt. C. ſi antiquioꝛ creditoꝛ pi=
gnus vendiderit. ¶ Voluntate autē credito=
ris diſſoluit̄ pignus qñq3 expreſſa qñq3 tacita
Expreſſa vt ſi creditoꝛ remittat pignoris obli
gatõem. vt enim cõtrahit̄ ſolo cõſenſu ita cõ=
trario conſenſu debet diſſolui ip̄o iure. vt. ff.
de regulis. iuris. l. nihil tam naturale et de pa
ctis. l. ſi tibi. §. de pignoꝛe. licz enim q̄ntum ad
pigneraticiã neceſſariū ſit rem interuenire tñ
quãtū ad hypothecariã ſufficit ſolus cõſenſus
et ideo tollet̄ pignus ip̄o iure etiam ſi traditū
erat creditori. Idem eſt ⁊ ſi creditoꝛ remittat
debitū vel in ꝑpetuū vel ad tempus. Nam ſi in
fra tp̄s obſtabit exceptio. vt. ff. e. ſoluit̄. i. R⁹
. §. i. et videt̄ remiſiſſe debitū reddendo chirog̃
phū vt. C. de pact. l. labo. et. ij. e. creditoꝛ. Poꝛ=
ro q̄d dictū eſt in remiſſiõe debiti eſt intelligē
dum ſi remiſſio teneat de iure. Si enim remiſſio
ſit inutilis. vt quia facta eſt ꝑ dolū vel metum
ſicut ea non valet in debito. Ita nec valet in pi
gnoꝛe remittēdo vt. ij. e. l. debitū. Poteſt tñ eſ=
ſe quedã rõ que caſſat remiſſiõem debiti. ideo
quia cõtinet donatõem vt inter virū ⁊ vxorē ⁊
int̄ ɔſocios nõ tñ caſſat remiſſiõem pigneris q2
ea non eſt donatio vt. ff. e. l. i. §. cū venditoꝛ et
de his que in frau. c. l. ſi pign⁹ ¶ Nõ dixi in cre
ditoꝛe ſeruat̄ in eius filiof. vel ſeruo ſi remit=
tant peculiare debitū vel pign⁹ cum heres h3
liberã peculij adminiſtratõem et remittūt nõ
donandi animo imo precij cã. vt. ff. e. l. ſicut. §.
an paciſci. Item q̄d dixi in creditore ⁊ debito=
re ſeruat̄ in eo ꝓcuratore quē fecerūt in rē ſuã
vt. ff. e. l. ſicut. §. qui ꝓcuratoꝛ. Item remittit
creditoꝛ pignus ſi cõſentiat expreſſim debito=
ri vendere pignus. et creditoꝛ ſit maioꝛ. Nam
ſi pupillus eſt tutoris auctoritas eſt neceſſaria
ſed ſi creditoris ꝓcuratoꝛ cõſentiat non preiu
dicat creditori niſi ſpecialit̄ erat cõmiſſum ꝓcu
ratori hoc facere vel niſi habebat liberam ad
miniſtratõnem et remittit non donandi animo
vt dixi. vt. ff. e. l. ſi cõſentit. ¶ Conſenſus autē
vendendi ita demū repellit creditorē ſi vēditio
ſit ſecuta de facto et de iure nõ autē ſ exigit̄ tra
ditio rei. Nã ⁊ ſi fc̄a ſit ⁊ de iur̄ ſi teneat nõ repel
lit̄ creditoꝛ. vt. ff. e. l. ſi debitoꝛ. §. vl. ⁊. l. ſic. §. ſi
debitoꝛ p̄ſumit̄ ãt nõ eē fc̄a. ſi debitoꝛ adhuc rē
poſſidet. ſi tñ ꝓbaret̄ cõtrariū. i. q̄d debitoꝛ ve
re vendidit. ſed tamē eandē rem poſtea redi=
mit repellet̄ creditoꝛ in hypothecaria vt. ij. e.
. l. vl. et. ff. e. l. ſicut. §. ſi voluntate et. §. ſi pupa=
cuū. Secus vero eſt ſi debitoꝛ vēdiderit ſed tñ
poſtea a vēditõe voluntate emptoris diſceſſe=
rit vel rei redibitio eſt facta vel iudicio eſt ab
ſolutus vel ad intereſſe dannatus His enim
talib9 caſib9 reſtituit̄ priſtinū ius creditori. vt
. ff. e. l. voluntate. Nõ dixi ſi creditoꝛ ꝑmiſerit
vendere accipe vt ⁊ ſi legare ꝑmiſit valeat q̄d
conceſſit. q̄d ita intellige vt ſi legatū repudi=
atū ſit cõualeſcat pignus. Si autez permiſerit
debitori vendere debitoꝛ donauit repellit̄ cre=
ditoꝛ niſi ideo cõſenſit vendere vt precio acce=
pto ipſe quo res expediat ¶ Hoc tñ magis eſt
queſtõ facti. Si autē debitoꝛ cui cõceſſum erat
vendere dederit in dotem vendidiſſe in h̄ caſu
recte videt̄ ꝓpter onera matrio. in contrariuz
¶ Si creditoꝛ cõſenſit donare et vendiderit de
bitoꝛ repellit̄ creditoꝛ niſi quis dicat iõ cõſenſiſ
ſe donari. quia amicus erat creditoris cui dona
bat̄. q̄d ſi cõſenſerit. ꝑ. vendere ille. v. vendidit
non repellit̄ creditoꝛ. ¶ Illud certū eſt repel=
lendum eſſe creditorem ſi vendiderit p̄lis q̄ꝫ cõ
ſenſerit creditoꝛ. vt. ff. e. l. ſicut. §. venditõnis
et. §. ſi debitoꝛ. In permiſſa venditõe illud ſciē=
dum eſt. q̄d ille cui ꝑmittit̄ et heres eius ven=
dere p̄t. niſi in cõtrariū ꝓbet̄. ꝑ tamen queſtio
facti eſſe quid itellexit creditoꝛ ſed tamē iſte
ſubtilitates a iudicib9 non admittunt̄ vt ꝑpen
damus intellexerit creditoꝛ de debitore tãtuz
an de herede eius. Si tamē creditoꝛ cõſenſerit
debitori vendere. ⁊ debitoꝛ deſierit poſſidere
et nouus poſſeſſoꝛ vendiderit non preiudicat̄
creditori. ſed ⁊ ſi nouo poſſeſſori cõſenſit nõ de
bitori nocet ei exceptio ita ſi nouus poſſeſſoꝛ vē
dat. Item ⁊ ſi ꝑmiſerit creditoꝛ infra annū tñ
aut biennū tantū vendere poſt hoc temp⁹ fa=
cta venditõe non preiudicat̄ creditori vt. ff. e.
. l. ſicut. §. penul. et antepen̄. ¶ Item nullo mõ
et nullo tp̄e p̄iudicat ſibi creditori ſi cõſentiat
debitori vēdere vel alienare ſalua cã pigneris
ſui. ſed et ſi ip̄e vendiderit ſic tamē ne diſcede
ret a pignoꝛe niſi ei ſatiſfiat non nocet ei exce
ptio vt. ff. e. ſi debitoꝛ. §. i. ¶ Vbi autem debi=
toꝛ vendit vel obligat creditore ſciēte et non
cõtradicente Diſtinguit̄ vtrum creditoꝛ ſciat
ius ſuum vbiq3 durare an non. ¶ In primo ca=
ſu preiudicat ſibi in ſcđo nõ ſi tamē ſubſcripſe
rit in tabulis emptõnis conſenſiſſe videtur. niſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

manifeſte appareat eũ deceptuꝫ eſſe vt·ff·e·l· ſic·§·non videt̃· Item videt̃ conſenſiſſe ſi cũ pignus diſtrahebat̃ pro grãmate eſt admonitus vt exequat̃ ius ſuum·nec fecit vt·ȷ·e·l·ſi eo ¶ Quid ſi dubium eſt ſciat vel neſciat ius ſuũ vbiqꝫ durare·Reſpõdeo veriſimile eſt q̃d ſciat niſi in duobꝫ caſibꝫ in vno libertatis fauore· vt cum debitor manumittit ſciente creditore· ¶ In altero priuilegio fiſci vt cũ fiſcus vendidit rem alij obligatã vendit creditore tacente nam fiſcalis vel haſte·fides facile nõ debet cõuelli vt·ȷ·e·l·i·et·l·ſi hypothecas Itẽ tollit̃ pign⁹ q̃cunqꝫ ratõe extincto debito principali vel ipſo iure vt per ſolutõem vel acceptilatõeꝫ vel aquiliaꝫ ſtipulatõem vel ſimilia· vel ꝑ exceptõem vt iureiurãdo vel re iudicata· Secus ſi debitũ tollat̃ ꝑſcriptõe·xxx·an·vt·ff·e·l·ſoluit̃ ·§·vl·et·l· Itẽ libat̃·i·ꝟo·et·ȷ·de euict·pi·l·ij·

¶ Etiã ob chirog̃phariam pecuniam pignus teneri

Dictuꝫ eſt ſupra ſoluta pecunia diſſolui obligatõem ideoqꝫ ceſſare hypothecariã actõeꝫ ſed licet ceſſet hypothecaria non tamẽ ceſſat retentio pignoris ſic preſens rubrica indicat· Ait enim etiam ob chirographariã pecuniã pignus retineri quaſi diceret non ſolũ retinet̃ ꝓpter eam ꝑ qua eſt obligatũ ſed etiam ob chirographariã·i·eam que debet̃ ſine pignoris obligatõne· Cuius ꝓbatio chirographo cõtinet̃· ¶ Quid ſi non cõtineat̃ idem tamen dico quia in textu gñalit̃ fit· Rñdeo pignus poſſe retineri ob eam pecuniã que ſine pignore debet̃·Si enim inicium legis generale eſt·lex tota generalis eſt vt·ff·de iuris ⁊ fac·igno·l·regula·§·vl·et qñqꝫ finis generalior eſt principio vt ibidẽ innuit̃·hoc ita indebito chirographario preterq̃ in vſura vt·ſ·de vſur̃·l·ꝑ retentõem·vel ibi in vſuris tãtũ erat naturalis obligatio hic aũt chirographariuꝫ debitum ciuili et naturali iure erat debitum· Item hoc in debitore ⁊ creditore·emptor eni rei obligate· Item ſcd̃s creditor eã ſolam tenetur afferre pecuniã que ſub pignore debet̃·por rov debitor delegauit emptorẽ pignoris creditori nouandi a͗o pignus intercidit ſublata perſonali actõe niſi repetitũ eſt pignus in aquilia nam ſtipulatõem· In aquilianã aũt ſtipulationem certum eſt illud ſolum venire q̃d in ea cõprehenſum eſt vt·ȷ·e·l·vna· Illud nõ diſtiguo q̃d quidẽ iudicãtes diſtinxerũt in pecunia ꝑ qua nõ eſt obligatũ pign⁹ ſit debita cã mutui an aliunde· Nã exẽpli cã ponit̃ in·l·de mutua·imo nomie pecunie om̃is res intelliget̃·vt·ff· de·v̇·ſi·l·iiij·⁊·l·pecunie noie⁊·l·pecũie v̇bum

¶ De diſtractõe pignorum·

Non celebrata ſolutõe nec eo interueniente q̃d habeat̃ ꝑ ſolutõe pignus expedit diſtrahere Videamus ergo quis poſſit diſtrahere et quãdo et q̃liter ⁊ quis ſit effectus· Diſtrahit creditor pignora ſibi obligata vel om̃ia vel que velit· ¶ Item heres eius vt·ff·e·l·creditoris nõ ſoluta pecunia in totuꝫ Nam ſi modicuꝫ q̃d reſtet·creditor nõ amittit facultatẽ diſtrahendi vt·ff·e·l·quãdiu· Et videt̃ ſolutũ eſſe creditori ſi ex fructibꝫ rei debitum ꝑſecutus eſt vt·ȷ·e·l·i· Item ſi ſtat ꝑ eum quo minus ei ſoluat̃ debitore ſibi offerente pecuniã·et eo non accipiente cõſignante et deponente vel forte ſola oblatio ſufficiet ſine conſignatõe ad impediendã diſtractõem ut·ȷ·e·l·ſi prius·Si autem queſtio eſt de debito inter creditorem et debitorem et debitor dicat ſe paratum eſſe ſoluere q̃d debet·interim impedit̃ diſtractio rei iudice cognoſcẽte de q̃ſtiõe debiti vt·ȷ·e·l·ſi reſiduũ in venditõe facienda creditor debꝫ notificare debitori·⁊ quãdoqꝫ licꝫ·de ſtato dicere debet· Facit aũt venditõem creditor ex pacto obſeruatis que conuenit ſiue in tẽpore ſiue in loco ſiue in certa perſona cui voluit diſtrahi vel in alijs· Si tñ cõuenerit creditor cum debitore ne diſtrahat nihilominꝰ creditor vendere poteſt·ſi tamẽ ter denũciauerit debitori vt ſoluat ⁊ ceſſauit· Alioquin furti tenet̃ vt ff·de pignorat̃·l·ſi conuenit· Eſt autẽ illa tercia denunciatio facienda· et poſtea neceſſarium eſt labi biennium ſicut multomagis vbi creditor non conuenit de diſtrahendo vel non diſtrahendo ſed vbi nihil conuenit ſufficit vna denunciatio et poſtea elapſo biennio fieri poterit venditio·vt·ȷ·de iure do·in pe·l· vl·§·i·⁊·ij· ¶ Vẽditõis effectus maximus eſt· quia ſi fiat venditio de iure et nõ ꝑ diſſimulationẽ poſtea non reſcindet̃ vel ab eo creditore· licet non teneat̃ de euictõne·vt·ff·e·l·ſi is vel a debitore·quia trãſlatum eſt dñium in emptorem ꝑ venditõem creditoris et traditõnem vt inſtit̃·quibꝫ alie·licꝫ vel non·traditio eſt neceſſaria eſt vacue poſſeſſionis vt·ȷ·e·qui predium et·ff·e·l·penul·in fi· Vbi aũt creditor ꝑ ſuppoſitam perſonam rem illam emit· ꝑ inde eſt ac ſi non vendiderit vt·ȷ·e·l·⁊ qui ſub imagine· Itẽ ꝫ quãdo vẽdidit creditor ex volũtate·ſi enim ex neceſſitate fideiuſſori ꝯuento vẽdat pignora·nihilominus facultas ẽ debitori et ſcd̃o creditori recuperandi pignus reddito fideiuſſori q̃d ſoluit ꝑ debitore vt·ff·e·l·ij· ¶ Item ⁊ vbi creditor ſcd̃s emit a priore·quia non tam acq̃rẽdi dñij cã q̃ cã ſeruãdi ſui pignoris intelligit̃ pecuniã dediſſe·offerre eni a debitore poteſt· vt·ff·e·l·cum poſterior· In caſibꝫ etiam ſpẽale eſt·vt reſcindatur venditio ratõne pacti vt ſi pactus eſt creditor cum emptore vt reddita ei pecunia a debitore recipiat hypothecã·habet enim debitor actõem in factuꝫ contra emptorem ex eo pacto· ¶ Item et rõne etatis debitoris vel iuſte abſentie reſtituit̃ in int̃·debitor·vt reſcindat venditõem vt·ff·e·l·ſi creditor·§·illud et de pigno·act·l·ſi cum venderet

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Debitorē vēditōez pignoꝝ impedire non poſſe

Quod tradit̄ in rubrica ex duaruz legum textu declarat̄ · nam neqꝫ inter viuos denunciādo alicui ne emat neqꝫ in vltima voluntate dicendo q̄d alicui non obligauit p̄dia debitor poteſt impedire venditōem pignoris cum creditor habꝫ diſtrahē di ptātez vel ex pacto vel ex · l · neqꝫ emptor fit male fit ei ꝓpter denūciatōem · Oblatio plane pecunie debite cum vſuris et creditore non accipiēte fc̄a ꝯſignatōe impedit venditōem vt ℥ · e · l · i · et · ij ·

Si vendito pignore agatur

Contigit ſepe vēdito pignore agi · Ideo qꝫ ponit ſi vendito pignore agat̄ · Sciēdum itaqꝫ eſt · q̄d vendito pignore nō iure rei vēdicatōis cum effectu intentat̄ cōtra emptorem vt tamen debitor qui agit remoueatur dolo exceptōne ab emptore niſi reſtituat ei pecuniam quam ſoluit eius creditori et vſuras cōpenſatis fructib͛ cum vſuris vſqꝫ ad cōcurrentem quantitatē vt · ff · de rei ven · emptor Si aūt emptor vſuceperit debitor cōueniat creditorem ad precium pigno · actō · vt ℥ · e · l · ij · Si vero iure ſit facta venditio · ſed minori precio grā vel dolo debet debitor p̄mo ꝯuenire debitorem pignoraticia actōe · Si autem ipſe nō ſit ſoluendo cōueniet emptorem vel vtili rei vendicatōe vel interdicto fraudatario vel iudicis officio impetrata in inte · reſti · vt nec̄e habeat reſtituere rem emptam · ſi tn̄ ipe participauerit cum creditore fraudē Alioquin nō eſſꝫ conueniendus et in reſtitutōe rei facienda oportꝫ debitorem offerre pecuniam cum vſuris et fructuū et damni ratio eſt habēda vt ℥ · e · l · i · et · l · iij · et · l · iiij · ⁊ · l · vl · et ar · ff · de ſol · l · pupilli · Queret aliquis nunquid male fidei emptor repellet debitorē ſi velit ſupplere iuſtū p̄cium · Dicūt q̄dam q̄d ſic ar · ff · mā · l · ſi diligent̄ ſed puto contrariū · tum quia ille qui vendidit non erat dn̄s tum quia vterqꝫ laborauit in dolo · Superiorib͛ tamē videret̄ cōtrarium q̄d dicit̄ · ℥ · de pſcri ptō · xxx · an · l · i · male fidei emptorib͛ precium non oportere reſtitui · Sed certe illud obtinet cum dolus emptoris dedit cām contractui · vel conuentio ipſo iure fuit nulla · erat enim prohibita per legem

De Luitione pignoris

Pignoris diſtractio impedit̄ per eiꝰ luitōez vel liberatōez · Et ideo ponit de ea · Videnduzeſt enim · Qualiter luitio pignoris fiat ⁊ certe fit p ſolutōnem vel per ſatiſfactōem totius debiti · vt ℥ · e · l · i · et vl · Idem eſt ⁊ ſi quoquomodo tollatur perſonalis et principalis obligatio · ſi tamen tollat̄ ip̄o iure · et cum effectu vt per cōfuſiōem vel ſucceſſione · Nam vbi tollit̄ ip̄o iure · ſed nō cū effectu non preiudicat̄ in hypothecaria · vt · ff · ad trebel · debitor · et de excepē · rei iudi · l · penul · § · laſtimus · Vbi vero actio principalis tollit̄ per exceptōem · xxx · an · nihilominꝰ durat hypothecaria vſqꝫ ad · xl · anos vt ℥ · e · l · ij · De diſſolutōe aūt pignoris obligatōis pleniuſ diximus ſupra de remiſſione pignoris ·

Si vnꝰ ex plib͛ heredibꝰ creditoris vel debitoris partem ſuā debiti ſoluerit vel acceperit

Licet vnus ex heredib͛ creditoris partem debiti accipiat · nō tamē preiudicat̄ ceteris quo minus quilibet heredum pignus poſſit in ſolidum vēdicare · licꝫ enī perſonalis actio inter eos diuidat̄ ꝓ hereditaria portōe · non tamen eſt ita in hypothecaria vt ℥ · e · l · i · et · ij · Idem eſt in heredib͛ debitoris · vt non proſit ceteris vno ſoluēte quo minꝰ creditor pignus diſtrahat ⁊ in ſolidū vt · ff · fam · herc · l · heredes · § · idem iuris · et · § · idē obſuat̄ ·

Si pignoris conuentionem numeratio ſecuta non ſit ·

Quecunqꝫ diximus in exceptione non nūerate pecunie vbi agit̄ pſonali actōe ad id petendum q̄d non eſt numeratum eadem ⁊ hꝫ repete ſi agat̄ hypothecaria

De iure dominij impetrando

Diximus ſupra licere creditori pignus vendere vel ex pacto vel ex · l · elapſo biēnio ſed quia fieri poteſt · q̄d nemo velit rem cōparare et neceſſariuz eſt creditori ſaltem iure dominij eam poſſidere conſulit̄ creditori ex quadam benignitate · ut denūctiet debitori poſt biennium · ſi preſens eſt debitor vel ſi abſens eſt adeat creditor iudicem ⁊ exponat ei denūctiationem factam · ipſe etiā iudex p apparitores debet manifeſtare debitori ſi poteſt q̄ creditor vult iure dominij pignus poſſidere · et ei debet ſtatuere tempus intra q̄d ſoluat pecuniam creditori · Item et eo non inuento nihilominus diffiniat tempus intra quod pecunia ſoluatur ⁊ pignus liberetur nō ſoluta autem pecunia ad tempus poteſt creditor adire principē ut ei ꝯcedat rem eandem iure dominij poſſidere ſic que habebit eam in ſuo dominio · debitori tamē pietatis intuitu permittitur poſtea intra biennium ex die ſacri oraculi numerandum regreſſus in rem ſuam et licet ei offerre creditori iam facto domino debitum cum vſuris et damnis vicio eius creditori illatis quorum quantitatem creditor cum ſuo iuramento

debet manifeſtare. Si autem bienniũ eſt e-
lapſum pleniſſime habeat rem creditor idemq̃
dominus iam irreuocabilem factam. et ſi quid
minus in pignore pl9. autem in debito inueniat̃
remanet actio creditori integ̃. in h̃ q̃d noſcit̃
abundare. Si autem ex vtraq̃ parte debita
q̃ntitas equa inueniat̃ indubitant̃ creditor re
tinebit rem. Si vero minus eſt in debito q̃ in
precio rei debitori remanet actio ꝑ eo q̃d exce
dit et ne ex cõmunione fit inter eos diſcordia. li
cet creditori extimatõez ſupflui debitori offer
re. Si aũt ſup precio rei fuerit dubitatio iudex
ſuo arbitrio deb3 hanc queſtõez diffinire vt .ſ.
.e.l.vl. Illud notandũ eſt. q̃d licet credito-
ri ꝑmittat̃ impetrare. ut iure dñij poſſideat rẽ
unã ſibi obligatam nõ tñ ꝑmittitur ei genera
liter hoc impetrare de omnibus bonis debito
ris vt.ſ.e.l.i. Item notãdum eſt quod ſi cre-
ditor poſtquam impetrauit rem iure dominij
poſſidere vſuras accepit a debitore ꝑuilegiõ
ſuo videtur renunctiaſſe vt.ſ.e.l.ij. Item no-
tandũ eſt q̃ ſi res q̃ iure dñij poſſidere ĩpetra-
uit poſtea euincatur vtili actione. exempto ex
periar contra debitorem vt. ff. de ping. act. l.
eleganter.

De pactis pignorꝝ et de lege commiſſo ria in pignoribus reſcindenda

Quia in pignorum datione et diſtra-
ctione pacta apponũtur. ideo de eis
intendit tractare. Sciendum ẽ ita
q̃ q̃ eorum pactorum quedam vtilia ſunt. que
dam inutilia. Vtilia quidem ſunt multa. puta
que adhibentur ut creditori certo modo vel
loco vel tempore diſtrahere liceat. vt diximus
.ſ. t. proximo. et de diſtrac. pi. vel ut pignore
maiore precio diſtracto. ſed quid ex eo fuerit
comparatum ſit debitoris. vel ſit ei obligatum
ut pignus ut. ſ. de diſtrac. pi. l. vlt. Item et
illud pactum tenet ut nõ ſoluta pecunia ad di
em ꝑ iuſto precio tunc extimanda creditor
rem poſſideat. vt. ff. de pigno. ſi fund. §. vlti. Sed
et ſi conuenerit ut amiſſio pignorum liberet
debitorem valet pactum ut. ſ. de pigno. l. que
fortuitis. Sunt et alia pacta que apponuntur a
creditore in diſtractione et valent ut diximus
.ſ. de ſtract. pig. In vtilia ſunt pacta ut legis
cõmiſſorie. in pignoribus que eſt ut non ſoluta
pecunia ad diem res fiat creditoris quaſi ſibi
vendita vt. ſ. e. l. i. Item et ſi debitor promi-
ſit ſe daturum inſolutum. ut. ff. de ſol. l. calopo
di. vel ſi conuenit debitor ut nõ liceat ei pignus
luere vel imperpetuũ vel ante diem ſolutioni
infixam. nec enĩ eſt aliqua uis huiuſmodi cõue
tõnis quia ſimilia ſunt iſta pacta pacto. l. cõmiſ.
ut. ff. de precario. l. cum precario. In fideiuſſo
re tamen reperio q̃ ſi debitor ei ꝑmiſit ſe eum
liberaturũ infra triennĩũ et ſi non fecerit et fi-
deiuſſor ſoluerit creditori habeat ea p̃dia em-
pta que creditori erant obligata pro ea pecu
nia quã ſoluit pactum tenet vt. ff. de cõtrhen.
emp. l. vl. Illud idem pactũ non tenet vt de-
bitori non liceat vendere. vt. ff. de diſtra. pi. l.
ſi creditor. §. vltimo.

De exceptõnibus ſiue preſcriptõnibus

Dictum eſt in ſuperioribꝫ de actõnibꝫ
quibꝫ actores armant̃. Nunc dica-
mus de exceptõibꝫ quibꝫ rei vallant̃
Vel aliter ſupra de actõibꝫ quibꝫ rei impugnã
tur. Nunc de exceptõnibꝫ quibꝫ actores repel-
lunt̃. Vel alit̃ ſupra de excepc̃. in quadã ſpecie
.i. de temporalibꝫ preſcriptõnibꝫ. Nunc gene-
raliter dicamus de preſcripc̃. et excepc̃. et ma
xime quia exceptões loco actõnũ ſunt. Nã qui
excipit agere quantũ ad onus ꝑbatõnis vi det̃
vt. ff. e. l. i. Itẽ q: eis defẽdimur et iuuam̃. vt ꝑ
actões vt inſti. e. in pri. Videnď ergo quid
ſit exceptõ. et que ſit exceptõnũ diuiſio. et quã
do et qualiter et a quibꝫ opponant̃. Eſt autẽ
ſciendum q̃d exceptõ quandoq̃ ponit̃ large.
quandoq̃ ponit̃ ſtricte. Large ponit̃ pro omĩ
defẽſione que reo cõpetit etiã ſi nulla actori cõ
petat actio et tũc quidam vocant eã exceptõẽ
facti. vt ſi dicat quis ſolue. x. que tibi credidi.
ego dico nõ credidiſti. vel dico me ſoluiſſe ſed
ego omodioribꝫ verbis dico eam exceptõem
intentõnis. Item large dicit̃ exceptõ etiam re
plicatõ que dat̃ creditori vt. ff. e. l. ij. §. i. Stri-
cte vero ponit̃ et ꝓprie pro ea defenſione que
cõpetit reo contra actõem cõpetentem in eum
Sic ergo dicet̃ exceptio actõnis excluſio et ſu-
mit̃ vtraq̃ exceptõ. vt. ff. e. l. ij. i. R° et. §. repli
catões. Diuidunt̃ autem exceptões. quia alie
ſunt perpetue et pemptorie. Alie temporales
et dilatorie. perpetue ſunt et peremptorie que
ſemꝑ agentibꝫ obſtant. et ſemꝑ rem de qua a-
gitur ꝑimunt. qualis eſt exceptio doli mali. et
q̃d metus cã et pacti cũ conuenerit ne omĩno
pecunia petat̃. Nam ſi cõuenerit ne petat̃ infra
certum tempus. temporalis erit exceptio et di
latoria. q: finito tꝑe nõ impedit̃ actor rẽ exeq̃
et inſti. e. §. appellãt̃. De q̃buſdã tñ exceptõibꝫ
dubitat̃. Sint tẽporales. an ꝑpetue q̃d quidam
dicunt in excepc̃e non numerate pecunie. quã
dicunt anomalã eſſe ſed ego non dico eã ano-
malam eſſe ob hoc q̃d ſit incertũ vtrũ ſit. per-
petua an temporalis. cert9 enim ſum eam eſſe
temporalẽ. extendit̃ enim in. xxx. dies et quan
doq̃ in bienniũ. Similiter etiã dico in exceptõ
ne non numerate dotis. cui9 varia ſunt tempo-
rã. vt notauimus. ſ. de non nu. pecu. et de do-
tis cau. non nume. ob hoc tamẽ dici p̃t anoma
la eſſe quia licet alias qui excipit probet vt. ff.
de probatõ. l. in exceptõnibꝫ. Hic tamen ꝑbat
ille qui petit vt. ſ. de non nume. pecu. l. iij. Item
dubitari poteſt de exceptõe quadã ratõe futu
ri facti. vel accidentie. vt. ff. de cõdict. inde. l.
ſufficit. ſed et rõne iure dubitari poteſt de illa
exceptõe quã quis. h3 vt cõdemnet̃ in quantũ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

facere poteſt· ſed mihi videt̃ magis eam eſſe
temporalem· nam ſi ſoluat̃ repeti non poteſt·
vt· ff· de cōdict· inde· nam maritus· q̄d fieret ſi
eſſet perpetua cū ſit fauorabilis· vt· ff· de con-
dict· inde· qui exceptōez· ⁊ bene poteſt eſſe q̄d
ꝑueniet ipe ad meliorē fortunā vel heres eius
vel heres heredis et ſic in infinitum non enim
omnes ſucceſſores ſemper erunt egentes· nec
eſt hoc veriſimile· plerumqȝ enim ſic accidit vt
ſupra de arbi· tu· ſi defūctus· ¶ Itē exceptōm
alie ſunt odioſe· vt macedoniani· Alie fauora-
biles vt velleiani· Alie inducte ſunt ad rigorē
iuris cōſeruandū vt rei iudicate vt notauimus
ſupra de cōdict· inde· vel ꝑpter cām a natura-
li equitate non aborrentē vt non numerate pe-
cu· et metus et doli et rei litigioſe· et tranſacti-
onis et pactōnis expreſſe vel tacite et erroris
vel ignorātie· ⁊ pſcriptōis temporalis ⁊ etatis
et militie ⁊ ſimilibꝫ· ſicut quilibet in ſuis tracta-
tibꝫ poteſt conſiderare ¶ Item exceptōm alie
ſunt in rem vt que cōpetunt alicui· ⁊ his q̄ cō-
ueniunt̃ ex perſona ſua· Alie ſunt in perſonam
vt que non tranſeunt ad alium· vt eam quam
habȝ quis vt cōdemnet̃ in quantū facere p̄t et
pacti perſonalis vt· ff· e· l· exceptōes· ¶ Oppo-
nunt̃ exceptōes dilatorie in prin· litis· proban-
tur vero poſtea q̄ꝫ actor monſtrauerit q̄d aſſe-
rit vt· ff· de probatō· l· exceptōem ƺ in dilato-
rijs exceptōnibꝫ que ſunt dilatorie ſolutōis· nā
exceptio fori que declinatoria eſt iudicij ſiquid
neſciat aliquis eam ſibi cōpetere quandocunqȝ
poteſt cōponi etiam poſt ſentēciam· quia ſen-
tēcia a non ſuo iudice dicta nemimem tenet vt
habuimus· ſ̄· ſi a non cōpete· iudi· Si vero quis
ſciat eam ſibi cōpetere debet eam opponere in
prin· et probare vt· ꝯ· e· l· vl· aduocatus autem
qui pretermiſſam dilatoriā exceptōem poſtea
inſtat opponere mulctat̃ in vnam librā auri· vt
ꝯ· e· l· penl̃· quod dixi in exceptōe fore premiſ-
ſe ab ignorāte ſeruat̃ in exceptōe falſi procu-
ratoris quia per eam dicit̃ iudiciū retro· nullū
fuiſſe vnde ⁊ dici p̄t q̄d ante litē opponat̃ vt· ſ̄·
de procur̃· licet Perpetue autem et perempto-
rie exceptōes opponunt̃ a reo quādocunqȝ ipe
cōueniat̃ etiaȝ ſi per mille annos ſteterit actor
q̄d non conuenit eum nec enim eſt de poteſta-
te rei quando cōueniat̃· vt· ff· de doli ex· l· pu-
re· §· vl· et opponūt̃ a reo quādocunqȝ ante ſen-
tenciam ſed non poſtea niſi in caſibꝫ ſpecialiter
vt habuimus et notauimus ſupra ſententiam
reſcin· non poſ· Opponunt̃ exceptōes a reis et
eoꝝ heredibꝫ ⁊ fideiuſſoribꝫ niſi ſint perſonales
vt dictū eſt· Non autem tranſit ab vno fideiuſ-
ſore in aliū· vt· ff· de fideiuſ· amiſſi· §· vl· Preter
ƺ notandū eſt q̄d om̄is exceptō ſua initit̃ equi-
tate vt notari poteſt· inſti· e· ti· dicit̃ enim in q̄-
libet exceptōe· ſed quia iniquū eſt eū cōdemna-
ri ⁊c̄· et ſic dicit̃ in vacatōnibꝫ munerū· vt· ff·
de vaca· mu· l· i·

¶ De litigioſis.

Dictum eſt ſupra de exceptionibꝫ in
genere· Nunc autem ponit in ſpecie
de ea exceptōne que propter cōtra-
ctum ſuper re litigioſa initum competit· Vide-
amus ergo que res dicat̃ litigioſa et que ſit pe-
na ementis vel ex alio titulo accipiētis rem li-
tigioſam et que ſit pena tradentis· ¶ Eſt autē
res litigioſa· mobilis vel immobilis vel ſe mo-
uēs de cuius dn̄io cā mouet̃ inter petitorem et
poſſeſſorem aut per iudiciariaȝ cōuentōem aut
per preces principi oblatas et iudici inſinuatas
ac per eum aduerſario impellatoris cognitas
vt in autē· de litigio· i· R̄o ¶ Nō dicitur in do-
minio ſubaudio in quaſi dominio vt ſi agat q̄s
publiciaria actōe· Nam ipe dominus eſt de iu-
re pretorio vnde permittit̃ ei remvēdicare· vt
inſti· de actō· §· alie· Item q̄d dicit cām moueri
non eſt intelligendum q̄d neceſſaria ſit lit· con-
teſt· vt dicat̃ res litigioſa· ſtatim enī reſtrig·
verbum cum dicit iudiciaria conuentione et cū
ſubijcit de inſinuatōne precum· ¶ Eſt ergo ne-
ceſſariū reo dari lit elluꝫ· et inſinuari petitōem
ſed non exigit̃ litis conteſt· licet multi dixerūt
cōtrarium ¶ Item q̄d dicit inter petitorem ⁊
poſſeſſorem notat hunc titulum et penam liti-
gioſi locum habere in rebꝫ corpalibꝫ tantum·
ſicut et verba autenticoꝝ dicunt in prinĉ· res
mobilis ⁊c̄· pe· tamē idem intellexit in corpora-
libꝫ quod ſatis dici poſſet per vetera iura vt in-
nuit· ꝯ· e· l· ij· et· l· vlt· ſed tamen per autē· videt̃
hodie contrarium· mihi tn̄ tutius videt̃ nō ſer-
uari vetera iura cum nō ſint correcta· Vbi ve-
ro agitur ſuper re corporali hypothecaria a-
ctōne non eſt ideo res litigioſa· vt in autē· e· §·
ab hoc· Itē et ſimplex interdictō rei non facit
rē litigioſam vt· ꝯ· e· l· i· et· ff· e· l· i· in pri· Pena
autem ementis rem litigioſam ƺ erat iure ve-
teri· quia ſi petat eam rem ab eo qui mouit litē
datur contra eum ⁊ eius heredem exceptio· ſi
tamen emptor ſciebat litigium cum emit per
ſe· nam ſi emit per aliū eius ſcientia· debet con-
ſiderari diſtinctōne tamen adhibita que adhi-
betur cum quis emit per alium rem morboſam
vel vicioſam vt notauimus ſupra de edil̃· act·
¶ Item et niſi aliquis emit ab eo qui non pa-
tiebat̃ litem ſubuenitur emptori· vt· ff· e· l· i· §·
i· Si tamen cum tutore vel curatore vel ꝓcu-
ratore alicuius iudicium ceptum ſit· conſequēs
eſt dicere quaſi cum ipſo litigetur· ita ad exce-
ptōem pertinere· vt in eodem· §· continetur·
In caſu tamen iure veteri imponit̃ pena alie-
nanti rem litigioſam vt ecce ſi ille cui fiebat cō-
trouerſia rem de qua cōtrouerſia eſt in ſacr· de-
dicauerit· punitur enim duplici pena quod pre-
ſtat aduerſario vt id veluti ſolatiū habeat ꝓ
eo q̄d potentiori aduerſario traditum eſt· vt·
ff· e· l· vl· Hodie vero et danti ⁊ accipienti alie
imponunt̃ pene· ille enim qui accepit emptōnis
vel donatōnis titulo vel ex q̄libet alio ↄtractu

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

rem litigioſam· ſi quidē ſciebat eam litigioſaꝫ non tantum cogiť rem redibere· ſed etiam priuatur precio q̄d neceſſe hꝫ dare fiſco nec enim cedit lucro alienātis imo ipē tantundeꝫ de ſuo neceſſe habꝫ fiſco preſtare· Si autem ille q̄ accepit ignorat rem litioſam· redibitio quidē rei fit omnino· ⁊ ei precium reſtituitur vel ipē ab eo liberať· ¶ Item terciam partem eius precij recipe debet a venditore· quia decepit eum· debuit enim ei manifeſtare rem in lite eſſe vēditoꝛ· alias duas partes neceſſe habebit fiſco preſtare· ⁊ habebit locum hec pena etiam in donatōibꝫ vera extimatōne facta cum precij datio non eſt rem ad alium tranſferens mulctet· ¶ In caſibꝫ tamen reo permittit lex alienare rem litigioſam· ẜ eſt titulo dotis vel donatōnis ante nupť· vel tranſactōis vel per diuiſionem rerum hereditariarum vel per legatum vt· ꝭ· e· l· vl· autē· tamen corrigit in legato et precipit vt heres legantis perficiat litem et ſi quidem vicerit rem ipſam cuius dominus eſſe apparet legatario preſtet· ¶ Si autem ſuccubuerit nihil habebit legatarius· cū litis euētus ei videatur relictus· ergo ⁊ liti poterit adeſſe ne colludatur vt in autentič· de litigio· §· i· ſed per legem iuſtiniani ꝭ· e· l· vlti· Legatari⁹ pagebat litē p̄ legeꝫ āt veterem ante iuſtinianum heres tantum peragebat litem· ſed ſi legatarius habebit litis extimatōem· quicquid accideret de cā vt· ꝭ· e· l· quicunqꝫ· nec diſtinguitur in predicta auť· legauerit actoꝛi vel reus rem litigioſam· ¶ Quid autem iuris erit actoꝛi aliquo titulo alienante rem litigioſam inť viuos ⁊ certe rei redibitio indiſtincte facienda eſt et lis eſt peragenda quaſi nihil actuꝫ ſit vt ꝭ· e· l· ij· et puto q̄d eadem pena locum habꝫ actoꝛe alienante que locum habet reo alienāte de quo ſupra plene dictum eſt· ¶ Illud certuꝫ eſt q̄d cum ſcd̄m me locum habeat iſte titulus vel in rebꝫ coꝛpoꝛalibꝫ tantū nō poteſt opponi q̄d alias habuimus· ſupra ne liceat potentioꝛibꝫ· l· vltima· ſ· actōem amitti que ceditur potētioꝛi· Ille enim titulus locum habet in coꝛpoꝛalibus·

¶ De ꝯtrahenda ⁊ ꝯmittēda ſtipulatōne

Expediuimus de exceptōibꝫ que adiuuant reos· reſtat vt loquam̄ de ſolutōnibꝫ que proꝛſus liberant· Et quia ſoluiť duobus modis naturaliter ſcilicet p̄ numeratōeꝫ et non naturaliť· vt per nouatōem dicamus de nouatōnibꝫ· et quia nouatō et delegatio fiunt per ſtipulatōem· Ponamus de cōtrahenda ſtipula· et quia ſtipulatio quandoqꝫ ſimul contrahiť et cōmittiť· quandoqꝫ contrahiť tantum· ſed cōmittitur dudum poſtea ⁊ q̄n qꝫ etiam ſi nunq̄ cōmittiť puta deficiente condictōne· Audiamus de contrahenda et cōmittenda ſtipu· ¶ Videamus itaqꝫ· Quid ſit ſtipulatio et vendicať et qualiter contrahatur et inter quas perſonas· Et qualiter diſtinguať et quādo committatur· ⁊ qualiter cōmiſſa purgetur· et que actōnes proficiſcantur ex ſtipulatōne· ¶ Stipulatio eſt verboꝝ cōceptio quibꝫ is qui interrogatur daturū facturū ve ſe id q̄d interrogatus eſt ſpondet· vt ff· e· l· v· §· ſtipulatio· et dicta eſt ſtipulatio· a ſtipulo quod eſt firmum et deriuatur a ſtipite vt inſtiť· e· in prin· ti· ¶ Et nota ꝙ ipſa verboꝛuꝫ conceptio ſumit nomen a digniore parte ſui hoc eſt a ſtipulatōne que ponitur pro interrogatione vt inſtituť· quibꝫ modis ob· tol· §· adeo· et hec eſt eius ꝓpria ſignificatio· quandoqꝫ tamē dicitur ſtipulatus ille qui promittit ſtipulatōem paſſiue ſcilicet· vt· ff· de condictōe inde· ſi non ſorteꝫ· §· vltimo· ¶ Et nota q̄d ſtipulatio contrahiť per verba futuri tempoꝛis tantum· ſicut enim dicitur daturum facturum· ſi ergo verba preſentis tempoꝛis ponantur nulla erit ſtipulatio vt ſi dicas promittis q̄d das vel promitto q̄d do· ſed excipiť in quibuſdam ſtipulatōnibꝫ· vt in ſtipulatōnibꝫ iudicio ſiſti· lex enim interpretatur eum promittere ſe daturum intereſſe ſi id non egerit vt ille ſtet· vt· ff· ē· l· quotiens q̄s ¶ Et idem in edilitia ſtipulatōne cum promitto aſ· eſſe bibere vt opoꝛtet· vt· ff· de euictō· l· ſi ita quis· et foꝛte eſt hoc quia verba infinitiui modi ne dum preſens ſed etiam futurum reſpiciunt tempus vnde et dicuntur indiffinita quia oīa in diffinite reſpiciunt tempoꝛa nam et competenter diceret voluí comedere nolo comedere volaꝫ comedere· ſic ergo diffinitur ſtipulatio· ¶ Quid autem eſt verboꝛum obligatio· dicunt quidam idem· vel quod verius obligatio non eſt ipſa verboꝛum cōceptio ſed ex tali verboꝝ conceptōne naſcitur· ¶ Cōtrahebatur olim ſtipulatio p̄ talia verba ſpōdes· ſpondeo promittis promitto· dabis dabo· facies faciam· fideiubes fideiubeo· ¶ Hodie autem et ſine ſolemnibus vel directis verbis· ¶ Sed quibuſcunqꝫ cnoſenſu contrahentium compoſite ſunt vtriuſqꝫ cōſonante intellectum ſuum habent legibus cognite· ſtipulatōes firmitatem vt inſtitu· e· §· in hac re· et· C· e· l· oēs ¶ Contrahitur ſtipulatō in greca ligua· et in latina et afficana et aſſiria ⁊ qualibet alia imo et ſi in latino fiat interrogato ⁊ reſpondeatur in greco· vel ecōuerſo· tenet ſtipulatio ita tamen vt vterqꝫ linguam alterius intelligat ſiue per ſe· ſiue per verum interpretem vt· ff· e· l· i· §· vltimo et inſtitu· e· §· verum autem· ¶ Illud certum eſt q̄d in ſtipulatōe neceſſaria eſt interrogatio et reſponſio· et ideo neqꝫ mutus neqꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nondum venit dies in quem collata erat ſtipu
latio·vt·ff·e·l·nulla·Nec obſtat quod dicitur
·ff·e·l·hoc iure·non aūt peti quicq̄ poſſe q̄ ex
ploratū ſit ante eum diē in italiam ticiū venire
non poſſe·Verum eſt eīn q̄ antea non petitur
ſed et non petitur tūc imo oportet expectare
diem·Vel dic q̄ ſtatim cum exploratū eſt tici=
um venire non poſſe p̄t peti mero iure in eo qđ
ſtatim eſt exploratū ↄdictōnalis eīn erat ſtipu
latio·ȝ obſtat exceptō de equitate·quia ſtipu=
latio ↄtinebat diem·¶ In purgatōne aūt mo=
re adhibita in ꝓmiſſione que fit ꝑ oblatōnem·
tres opiniones feruntur·Sed et in cōmiſſione
tres alie·vt notauimus·s̄·de pacē·ſup·l·illā ſi
pacto·Sed in ↄmiſſione illa p̄cipua eſt et meli=
or quā·s̄·notauimus·Vbi aūt ſtipulor ſub ↄdi=
ctione que eſt omnino extitura ſtipulatō habe
tur ꝓ pura·vt·ff·de nouaē·ſi pupillus·§·ſi ſub
ↄdictōne·quod tū̄ intelligo dictū ꝑ abnegati
onem id eſt non ſub ↄdictōne·Conſtat eīn quia
pura nō eſt vtpote cū deferatur exactō·Nam
et cum ſtipulor ſi morieris differtur exactio·vt
·ff·de iure doē·nihil·hoc ſi certū eſt ↄdictōneȝ
exituram ſed ignoratur qñqȝ·Si aūt a princi=
pio certū eſt ↄdictōnem deficere non poſſe·ipa
natura declarāte ſtatim ante euentū ↄdictōniſ
agi p̄t ex ſtipulatōne·vt ſi ꝓmiſeris mihi·c·ſi
celū digito nō tetigero·vt·ff·e·l·nulla·¶ Vbi
aūt condictio apponitur in ſtipulatōne de p̄nti
vel de p̄terito aut ſtatim obligatō eſt nulla et
infirma·Aut omnino nō differtur veluti ſi tici=
us conſul fuit·vel ſi meuius viuit dare ſpondes
Nam ſi ea ita nō ſunt nihil valet ſtipulatō·Sin
aūt ita ſe habet ſtatim valet·que eīn ꝑ rerum
naturā certa ſunt nō morantur obligatōnes·li
cet apud nos incerta ſint·vt inſtiē·e·§·ↄditōeſ
¶ Fit alia diuiſio ſtipulatōnum·quia alie ſunt
iudiciales alie p̄torie·alie ↄuentōnales·alie cō
munes·vt·ff·e·l·ſtipulatōnum·et inſtiē·de diui
ſione ſtip̄·Judiciales ſunt que iudicis officio in
terponuntur·quod intelligo·cum ob hoc ip̄m
p̄ncipaliter nō eſt additus·ſed ex incidenti iu=
bet cautōneȝ p̄ſtari vt ecce agebatur apud eū
rei ven·et res vſucapta poſt litem conē·a reo·iu
bet caueri a reo·q̄ nō pignorauerit·vel nō ma
numiſerit·vt·ff·de rei ven·ſi poſt·Vel ageba
tur apud eum pignoraticia actōne ⁊ creditorē
iubet cauere de dolo·vt·ff·de pigno·acē·l·cre=
ditor·his tū̄ caſibus p̄ncipaliter agebatur ad
reſtitutōnem rei ꝑ rei vendicatōnem vel ꝑ pi=
gnoratitiā·et ex ↄſeqn̄tia quadam iudicis offi=
cium ad interponendam cautōnem intercedit·
¶ Pretorie aūt ſunt qn̄ ob hoc ip̄m iudex adiē
principaliter vt caueatur·vt ecce petit lega=
tarius ſibi caueri de legato p̄ſtando·vel petit
vicinus ſibi caueri de damno infecto ab eo cu=
ius domus minatur ſibi ruinaȝ·vt·s̄·vt in poſ=
ſe·l·i·et·ff·de dam·infec·l·p̄tor ait·§·eum·et·l·
cum dies·§·hoc aūt·Sic et in ediliciis actōnibꝫ
que p̄torie ſunt agit emptor ↄtra venditorē vt
caueat de viciis et morbis·vt·ff·de edilē·edic·
·l·iraqȝ·¶ Conuentōnales aūt ſunt q̄ qñcunqȝ

ex conuentōne alicuius interponūtur vbicunqȝ
eīn et in quacūqȝ re·ↄtractus teneri p̄t ⁊ ſtipu
latio interpoſita tenebit regulariter·vt inſtiē·
de diui·ſtip̄·§·conuentōnales·regulariter ideo
dixi·quia liberi hominis et rei ſacre emptio te
net inter ignorātes nō ita in ſtipulatōne·vt in=
ſti·de inuti·ſtip̄·in prin·c·¶ Cōmunes aūt dicū
tur cautōnes que qñqȝ preſtantur adito iudice
ob hoc ip̄m principaliter quādoqȝ ex ↄſeqn̄tia
ſicut in ſtipulatōe rem pu·ſal·fo·reperitur·Si
eīn tutorem legitimū habeam ob hoc ip̄m adi
tur p̄tor·vt iubeat caueri·vt inſtiē·de ſaē·tu·
in prin·q̄ ſi tutorem nō habeo peto tutorē iſqȝ
iudicis officio ſatiſdabit ſi ſine inquiſitōe ſit da
tus·Idem accidit et cū plures ſint tutores te=
ſtamētarii nec eīn vnus p̄ciſe ſibi caueri poſtu=
lare p̄t·Vnde in his duobus vltimis caſibus ex
ↄſeqn̄tia·in primo vero p̄ncipaliter interponiē
vt inſtiē·de ſatiſđ·tu·§·item ex inquiſitōe·et·§·
ſed ſi ex teſtamēto·Similiter et cautō de rato
dicitur ↄmunis·quod quidā intelligūt vt ideo
dicatur ↄmunis·quia plerūqȝ a ꝓcuratore acto
ris·ſed et qñqȝ a ꝓcuratore rei interponitur vt
notauimus·s̄·de ꝓcu·Vel dicas q̄ ideo dicitur
ↄūis·qꝛ qñqȝ ↄuētōnalis eſt ſic dicit lex·vt·ff·rē
ra·ha·l·interdum·quādoqȝ etiā iudicialis eſt·
q̄a iudicis officio interponitur ꝓcuratore acto
ris agēte·quia aliter res expediri non poteſt·
¶ Illud notandū eſt q̄ p̄torias ſtipulatōes in
duxit p̄tor mortuus ſed iudiciales inuente ſunt
ab aliis iuris prudentibus·¶ Fit et alia diui=
ſio ſtipulatōnum·qꝛ alie ſunt in dando·alie ſunt
in faciendo·et certe generale eſt in ſtipulatō=
nibus que ſunt in dando vt ſcđm naturaȝ eaꝝ
recipiāt diuiſionem·id eſt vt quis ꝓ parte dan
do liberetur·ꝓ parte et heredes ꝓmiſſoris te
neantur ꝓ hereditariis portōnibus·ſed tū̄ vbi
eſt in dando aliquid quod eſt in genere niſi to
tum detur nō ↄtingit liberatio·vt ecce debes
mihi homineȝ in genere et dediſti mihi ptem
ſtichi·non eſt ſatiſfactū ſtipulatōni·et ideo vel
repeti quod ſolutū eſt p̄t·aut in pendēti eſt qđ
factum eſt vt ſi in eodē homine ſoluatur reliq̄
pars et prima videatur ſoluta debita·Secus ſi
in alio homine fieret ſolutio partis·Idemqȝ et
vbi ꝓmiſiſti ſtichum aut pamphilū et in vnam
ptem ſoluiſti·Si quis tū̄ vellet dicere parte ſolu
ta liberatōeȝ ↄtingere ꝓ parte quantū ad p̄ns
tpus ſatis dici p̄t·ar·ff·de accepē·l·qui hoiem·
Dicit tū̄ lex in pendenti eſſe ꝓpter fictōnem fu
turi tpis·Nam ſi poſtea alius homo ſolueretur
pars in ſticho ſoluta repeteretur·vt indebita·
quia fingeretur nec fuiſſe debita ſoluta·Secus
ſi in eodem ſticho relique partis fieret ſolu=
tio·hȝ eīn poſterior ſolutō ↄprobaret et ↄfirma
ret primā et declaret eam legitime factam·vt
·ff·e·t·l·ii·et de dic·inde·ſi nō ſer·§·vl·Aut ecō
uerſo ſtipulatōnes que ſunt in faciēdo ea eſt na
tura vt diuiſioneȝ non recipiāt et ideo ꝓmiſſor
ꝓ parte faciendo nō liberatur ꝓ parte et here
des ꝓmiſſoris omnes vel ſinguli tenētur in ſoli
dum·et p̄t dari exemplū in omnibꝫ ſeruitu.hꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Item ſi non inchoetur opus id cum eſtime
tur ꝙ nullo interuallo effici poſſit tranſactio·
quia tpe quo inſulã ↄſummare oportuerit ſi po
ſtea efficitur· liberetur reus· ſicut liberatur q̃
ſe daturum ſpoſpondit· ſi quandoqȝ tradiderit
vt· ff· e· l· ꝯtinuus· §· item qui inſulã· et· l· ſtipula
tões· §· vlt· et· l· ſi ita ſtipulatus eſſeȝ· Hinc eſt
ꝙ ſi aliqua pars inſule ſit facta· deinde incẽdio
culpa ꝓmiſſoris ↄſumpta ſit integrum tpus de
bet dari ad inſulam iterũ faciendã· vt· ff· e· l· et
ideo· hoc ſi faciat ante litem ↄt· et anteq̃ inter
ſit actoris· vt· ff· e· l· ſi inſulam· Si vero in diẽ ſit
ꝓmiſſum anteq̃ dies veniat nõ dicitur venire
dies· quia ante diem non p̃t peti ſed dicitur ce
dere quia ſtatim eſt obligatio ↄtracta· vt· ff·
de verb· ſig· l· cedere· Imo nec eodẽ die in quo
ſtipulatõ ↄcepta eſt p̃t peti· quia totus dies ar
bitrio ſoluẽtis debet tribui· neqȝ eñ certum eſt
eo die in quẽ ꝓmiſſum eſt datum nõ eſſe prius·
q̃ ius p̃tereat· vt inſti· e· §· id aũt· hoc niſi pñs
dies ſit appoſita· Nam etiã eo die p̃t peti pecu
nia· nec eñ dies cauſe differende actõis vid:
incerta· ſed ut pñs oſtẽdatur eſſe rñſum· vt· ff·
· e· l· i· liber homo· §· pr· ¶ Quid aũt ſi adijciat
in ſtipulatõne dies kalendaꝝ vel anni vel no=
narum· Si quidem diſtinguat aliquis de primis
vel ſcdis vel tercijs· nulla eſt dubitatio· Alio=
quin ad ꝓimas kalendas relatio erit faciẽda·
vt· ff· e· l· eum qui kalendis· nec poterit peti niſi
elapſis kalẽdis· Nam et qui ſtipulatur certaꝝ
nundinaꝝ diebꝫ nõ niſi p̃teritis nundinis age=
re p̃t· vt· ff· e· l· eum qui certaꝝ· Nec videtur di
ſtinguendum· ꝓmittat quis in kalendis vel an=
te kalendas in foro vel ante forum· vt· ff· e· l· q̃
ante kalendas· et· l· eum qui· §· qui ita· et· l· qui h
anno· Et eſt differẽcia vtrum hoc anno ꝓmitta
tur· tunc eñ non niſi p̃terito anno ↄmittitur vt
dictũ eſt· An annuũ quia tũc ↄmittitur in initõ
cuiuſcũqȝ anni· vt· §· qñ dies le· ce· l· i· et· ff· quã=
do dies le· ce· l· nec ſemel· Quidam tñ dicũt ali
ud in legatis aliud in ſtipulatõnibus ſed certe
etiam in legatis cum in aliquod tpus ẽ relictũ
legatum· non p̃t agi niſi eo p̃terito· vt· ff· de cõ
dic· et de· l· ſi in annos· Sed ſecus vbi relinquit̃
annuum vel ſingulis annis ut dictũ eſt· ¶ Idem
eſt ergo in ſtipulatõne· et primi anni ſtipulatõ
eſt pura· ſeqñtium vero in diem· Idem eſt et ſi
ꝓmiſero tibi quoa diuxeris· Nec obſtat qđ di=
citur eam ꝓ pura haberi· vt inſti· e· §· at ſi ita·
ponitur eñ abnegatiue· id eſt nõ ſub ↄdictõne
vel pura eſt reſpectu primi anni vt dictum eſt·
¶ An aũt plures ſĩt ſtipulatõnes vbi ſingulis
annis ꝓmiſſuȝ eſt queritur· ſed certe ſtipulatio
eſt vna ſed legata videntur eſſe plura· vt· ff· de
donat· cau· mor· ſenatus· §· vlt· et dicũt quidaȝ
ſtipulatõnem eſſe vnã ꝓpter vnam ↄceptõnem
verboꝝ· plures vero ſunt ꝓpter plures ſolutõ=
nes· et ꝓpter plures actõnes ex ea ↄpetentes·
vt· ff· de verbo· obl· l· pluribꝫ· §· i· Sed certe et
in legatis eſt vna ↄceptõ verboꝝ· imo alia ra
tione dicitur vna ſtipulatio quia vna tñ actio
naſcitur ex ea· Nec obſtat quod dicit̃ in· l· illa

pluribus· quia ibi refertur opinio pauli et vari
nõ aũt ꝓ certo ſic aſſerit eſſe· vel ibi fcã fuit an
noꝝ ↄnumeratio· ita· ſcȝ annua bima trima die
vnde plures ſunt ſtipulatõnes· ſicut et cũ plu=
res res exprimuntur in ea· vt· ff· e· l· ꝙ dicitur·
¶ Poteſt et alia rõe dici vna ſtipulatio quia ſe
mel tñ inſpicitur ↄditõ ſtipulãtis· id eſt tpe ſti
pulatõnis an ſibi poſſit acquiri vnde ſi filiuſfa·
ſit nihil omnino qñqȝ eſt habiturus ſi tpe ſtipu
latõnis ſit in ptãte· vt· ff· e· l· ſi filius· Sed in le
gatis ſingulis annis cedit dies legati· et inſpi=
citur ↄdictõ legatarij· et plures ſunt actõnes·
vt· ff· quando dies lega· ce· cum in annos· et
alia· l· cum in annos· et de annuis legatis· l· cum
in annos· Si vero ſub cõdictõne ꝓmiſſum eſt· ſi
quidem ſit de futuro· et que habet ſe ad vtrũ=
libet neqȝ cedit neqȝ venit dies eius niſi ea exi=
ſtente· vt· ff· de verbo· ſig· cedere· et ex ea tan=
tum ſpes eſt debitũ in eamqȝ ſpem ipſam tranſ=
mittimus· ſi priuſq̃ ↄdictõ exiſtat moriãtur· vt
inſti· e· §· ex ↄdictõnali· hꝫ ſi pendebat ↄdictio
ex inſidijs fortune· Idem et ſi pendebat ex fa=
cto alicuius· ſed tñ condictõ eſt in faciẽdo vel
dando· ¶ Si autẽ ꝓmiſeris mihi ſub conditõe
que eſt in non faciendo vel in nõ dando aliquo
a te· diſtingue· vtrum hãc ſtipulatõnem cõdi=
ctõnalẽ p̃cedat alia pactio an nõ· Si p̃cedat eã
alia pactio et efficax· ex qua p̃t agi· ſcda cõdi=
ctõnalis ↄmittitur cum potuit facere et nõ fe=
cit· Si aũt prima pactio nõ erat efficax imo in=
ducebat naturalem obligatõnem tñ· ſcda ſti=
pulatio ↄdictõnalis cõmittitur a lite cont· tñ·
vt· ꝯ· e· l· nuda· et· ff· e· ita ſtipulatus· Si aũt hãc
ſtipulatõnem ↄdictõnalem nulla omnino p̃ce=
dat pactio ipſa non ↄmittitur niſi cũ ꝓmiſſor de
fierit poſſe facere vel dare· vt· ff· e· l· ita ſtipula
tus· Sed excipitur in caſu ꝓpter ꝑplexitatẽ ſti=
pulatõnis quã duo fecerunt ſeparatim ſtipulãte ſ
ab vno· vt· ff· e· l· ſi ticius· In implicitis regule
legiſtaꝝ ſicut et dialecticoꝝ deficiũt· ¶ Iteȝ
et excipitur in fideiuſſore qui ita ꝓmiſit ſi reus
nõ ſoluerit· tenetur eñ cũ reus appellatus non
ſoluerit non expectatur· ꝙ reus deſinat poſſe
ſoluere· vt· ff· de fideiuſ· l· fideiuſſor· §· vlt· ſed
forte illud eſt· quia ꝓmiſſionẽ fideiuſſoris p̃ceſ
ſit pactio rei quã lex habet ꝓ eodeȝ· ac ſi facta
eſſet cũ fideiuſſore· ¶ Item in teſtamẽtis con
trarium eſt· Nam ſi dicat teſtator ſi penum nõ
dederit heres· c· dato ſtatim tenetur ad· c· cũ
potuit dare penum et nõ dedit· ſiue legatur pe
nus ſiue non· vt· ff· e· l· ita· et ad· l· falc· l· i· §· item
ſi· ¶ Item et cum legatur alicui libertas ſi non
aſcenderit capitoliũ ↄpetit libertas ſi cũ primũ
potuerit aſcendere· et non aſcendit· vt· ff· de
manumiſ· te· libertas· §· i· ¶ Vbi autẽ in ſtipu=
latõne non ſolum ↄdictõ ſed dies apponitur li=
cet ex euentu ↄdictõnis ante diem videatur cõ
mitti· obſtat tñ exceptõ ſi agatur ante dieȝ· vt
ecce ſtipulor a te· x· ſi kalendis ſtichum non de=
deris et moritur ſtichus ante kalendas ↄmitti=
tur ſtatim ſtipulatõ quia certũ eſt ſtichum nõ
poſſe dare kalendis ſed tñ obſtat exceptõ quia

vtriuſq₃ intellectum datur electio ꝓmittenti·
vt·ff·de verbo·oblig·l·inter·§·ſtichum·et·l·
ſtipulatõ iſta·et·§·in ſtipulatõnibꝫ· et·l·qui ex
pluribus·et de rebus du·l·vbi· quod eñ dicit̃
in·ff·deľ·i·apud iulianũ·§·ſcio·debere minorez
preſtari ad idem intendit nã minorem exaudio
quem dare vult·vt inſtit̃·de act·§·huic autez·
Si vero ſcđm vtriuſq₃ valere intellectũ non p̃t
valebit ſcđm intellectũ illius ſecundũ quẽ p̃t vt
ecce ſtipulor bonomie hodie mihi dare·x· ſi in-
telligatur de hac vicina bononia valet ſtipu-
latio quia in ea p̃t mihi hodie dari· ſecus ſi in-
telligatur de ea que eſt vltra mare in quam ho
die dare impoſſibile eſt·vt·ff· de verbo·obľ·
·l·quotiẽs in ſtipulatõnibus· ¶Item nulla eſt
ſtipulatõ ratõne inepte ↄceptõnis inſpiciũtur
eñ verba ſi fuerũt apta·ſicut et in legatis di-
ximus·vt·ff·deľ·i·l·iij· Sꝫ et ſi dixit habebo rẽ
et reſponſum eſt habebis·bene erit·inutilis eſt
ↄceptio his vel ſimilibus verbis· ¶Item ꝛ in
utilis eſt ↄceptio rõne interualli non modice in
terpoſiti anteq̃ꝫ rñdeatur·vt·ff·de verbo·obľ·
·l·i·§·qui p̃ñs·et·l· ↄtinuus·et vt dixi·ĩ· de con
trahen·ſti· ¶Item nulla eſt ſtipulatõ rõne ꝑ-
ſone appoſite vt ſi ſtipulor alteri cuius iuri ſub-
iectus nõ ſum licet eius ꝑſonam adijcere poſſuz
ad ſolutõnez· Inuente eñ ſunt ſtipulatõnes vt
vnuſquiſq₃ ſibi acquirat quod ſua intereſt·cete
rum alij dari vel quid fieri nõ intereſt eius vn-
de ſtipulatõ ẽ nulla· Si aũt adijciat penã ſi alte
ri non fuerit datũ ſtipulatõ pene tenet·nam in
penali ſtipulatõne non ſpectatur quid alicuius
interſit·ſed que ſit quãtitas in ↄdictõne ſtipu-
latõnis·vt inſtit̃·e·§·alteri·et·ff· de ver·obľ·
ſtipulatõ iſta·§·ſi ſtipuler·et·§·ſi quis alij·Si tñ
ſtipuler alteri dari cui dari mea intereſt·ſtipu
latio tenet ad hoc vt agere poſſim ex ea nõ vt
agere poſſit ille cui erat dandũ vel faciendum
vt·j·de donat̃·l·cum res·vt ecce cũ ſtipulor da
re creditori meo·x·vel ꝓcuratori vel curatori·
vel ſimilibus ꝑſonis·vt·ff·de ver·obľ·l·ſtipula
tio iſta·et·§·ſi ſtipuler·et·§·ſi quis inſulã·vel lo-
co opus faciendũ quod ego ↄduxi·et expior ex
ea ſtipulatõne licet ↄtineat donatõnem et non
factũ ad intereſſe·vt·ff·de ver·ob·l·liber ho-
mo·§·vlt̃·quod eſt notabile· In caſu tñ ex mea
ſtipulatõe expitur ille· cui dari pactus ſum·vt
ſi tutor pupillo ſuo vel curator furioſo· vel a-
ctor vniuerſitati ſit pactus·vt·ff·de oſti·pecu·
·l·eum·§·pnľ·Et ſecus dico in ꝓcuratoribus ſi
paciſcantur dño·vt in eadem·l·§·iuľ· Ex ſtipu-
latõne tñ mei ꝓcuratoris p̃ñtis cõcepta in ꝑſo-
nam ſuam datur mihi vtilis actio·vt·ff·de ver·
obľ·l·ꝓcuratori p̃ñtis· Si aũt eſſet excepta in
ꝑſonã dñi nulla eſſet ſtipulatõ omnino vt ſi ita
dicat ꝓmittis dño meo·x·vel ꝓmittis ꝓcurato
ri meo·x·Secus ſi ↄcipiã in ꝑſonam meam·puta
ita ꝓmittis mihi ꝙ dabis illi rem tũc agam ex
ea et ad intereſſe ſi mea interſit illud dari· Itẽ
et ex ſtipulatõne mei ꝓcuratoris abſentis dat̃
mihi vtilis actõ·illo nõ exiſtente ſoluẽdo·vt·ff·
de inſtit̃·l·i·forte·et in p̃torijs vel iudicialibus

ſtipulationibus datur·etiam illo exiſtente ſol-
uendo·vt·ff·de p̃to·ſtip̃·l·in omnibus· Item
quod dictũ eſt ſtipulatõnem penalẽ valere etiã
ſi inutilis ſit ſtipulatõ p̃ma recipit bonã diſtin-
ctionem·quia q̃ñq₃ ꝓmittitur aliquid ſcđm le-
gem·et tũc agitur omnino ad penã· q̃ñq₃ ↄtra
legẽ vt ſi ꝓmittatur turpe vel ↄtra bonos mo
res·vt de futura ſucceſſione et tũc nullo modo
agitur ad penam·vt·ff·de ver·ob·generaliter
et·l·veluti·et·l·ſtipulatõ hoc modo·et·l· ſi ſti-
puler vt id fiat·et·j·e·l·ex eo· Secꝰ ſi ꝓmiſiſſez
eſſet aliquid turpe puta ꝑ metũ vel dolum· tũc
eñ daretur actõ·quia ꝓmiſſum eſt nõ turpe ſꝫ
remoueretur exceptõne quia turpiter factũ eſt
vt·j·e·l·dolo· Idem eſt·et ſi nullus dolus inter
ceſſerit·ſed ipã res in ſe doluz habet· Cum eñ
qͥs petat ex ea ſtipulatõe hoc ipõ dolo facit
quod petit·vt·ff·de verbo·ob·l· ſi quis aliter·
Si vero ſtipuler quod eſt p̃ter legẽ hoc eſt qđ
neq₃ lex approbat neq₃ improbat·inutilis qui-
dem eſt ſtipulatõ· Sed petitõ pene locũ habet
vt dictũ eſt·cum ſtipulor alteri· q̃ñq₃ tamen ſi
etiã honeſtum ſit ꝙ ſtipulor·vt ſi ſtipulor her-
tham mihi nupturam·nõ tñ ago ad penã quã
mihi ꝓmiſit ſi mihi nõ nuberet rõne reddita qꝛ
inhoneſtũ viſum eſt vincula pene matrimonio
obſtringi·vel vt ↄtrahantur vel ne diſſoluant̃
vt·ff·de verbo·obľ·l·ſi ſtipulatõ facta fuerit·
et·l·ticia· Vel forte ea eſt ratõ· quia nõ inter-
eſt mea pecuniariter· Item inutilis eſt ſtipula-
tio rõne appoſite ↄdictõnis ſi ipã eſt impoſſibi
lis de natura vel de iure veluti ſi celum digito
tetigero dare ſpondes·vel ſi homicidiuz fece-
ro dare ſpondes·Sed ſi ita ſtipuler·ſi celũ digi
to nõ tetigero·dare ſpondes pure facta obli-
gatio intelligitur·et ſtatim ex ea p̃t agi·vt in
ſtit̃·e·§·ſi impoſſibilis·et·§·ꝙ turpi·et·ff· de v̄·
obľ·l·ſi plagij· Sed ſi mulier ſtipuletur a mari-
to penã ſi t̃pe matrimonij ↄſuetudinẽ cõcubine
repetiſſet valet ſtipulatõ·vt·ff·de verbo·ob·
·l·ex ea·§·i· ¶Item inutilis eſt ſtipulatõ rõne
inutilis adiectõnis vel detractõnis niſi ſtipula
tori illico placuerit diuerſitas reſpõſionis· tũc
eñ alia ſtipulatõ ↄtracta videtur·vt·ff· de v̄·
obľ·l·i·§·ſed cum adijcit·hoc tñ intelligo cum
diuerſitas rñſionis ↄſtat in qualitate veluti ſti-
pulor pure et reſpondeas ſub conditõne·vel ſti
pulor ſub ↄdictõne et rñdeas pure· Si autẽ diuꝰ
ſitas eſt i rebus que ↄtinẽtur in ſtipulatõe· Di
ſtingue· Sit pecunia an ſpecies· Si pecunia eſt·
et reſponſio ↄtinet detractõnem valet indiſtin
cte in eo ꝙ reſpondet· Si vero rñſio ↄtinet ad-
iectõnem valet indiſtincte in ea·qđ ↄſonat h̃c·
cum interrogatõe in adiecto nõ niſi diuerſitas
placuerit· Vbi aũt in ſtipulatõe ↄtinentur plu
res ſumme alternatiue· Et reſpondeatur p̃ciſe
ad minorẽ vel etiam ad maiorẽ valet ſtipulatõ
Si vero in ſtipulatõne ↄtineatur ſpecies ſi qui-
dem ſit vna tñ et reſpõdeatur in alia nihil va
let ſtipulatõ·Si autem ↄtineantur plures ſpeci
es et copulatiue et reſpondeatur de vna valet
ſtipulatio in ea in qua reſpõſum eſt in alijs non

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

preter q̄ꝫ in vſufructu qui ſolus recipit diuiſio=
nē inter oēſ alias ſuitutes·vt·ff·ad·l·fal·l·i·§·
ſi vſuff·et·l·ſi is qui quadraginta·§·quedam·
¶ Quod dixi in alijs ſeruitutibus ſeruandū eſt
et vbi aliquid faciendū ſtipulatus ſum puta fū
dum tradi vel fodi vel inſulā fabricari vel ope
ras·vel aliquid ſimile hoꝝ eñ diuiſio corrūpit
ſtipulatōnem·ſi eñ quia nō eſt factum in totum
quod debuit fieri velit quis agere ex ſtipulati=
one ad intereſſe·hec actio que ꝓponitur ad in=
tereſſe recipit diuiſionē·vt·ff·e·l·ij·et·l·ſtipula
tōnes nō diuidūtur·Nec eſt ꝑtermittendū q̄ꝫ q̄
daꝫ talia facta ſunt que recipiūt diuiſionē vt ſi
quis ꝓmiſerit ſe amplius nō acturum vel peti
turum·vel ſi ꝓmiſerit ticium heredēqꝫ eius ra
tum habiturū·vt·ff·e·l·eadem·§·catho·Item
et ſtipulatō oparum dicitur eſſe diuidua q̄a in=
ter heredes ꝓmiſſoris fit diuiſio ꝓ numero nō
ꝓ partib͡ꝫ ſingularū oparum·vt·ff·e·l·in ſtipu
latōnibus·§·oparum·et de opis lib·l·libertus
qui poſt·Nec obſtat quod dicitur in eadem·l·ſi
quādo ptem opere poſſe peti·ſic eñ eſt intelli
gendum partē extimatōnis opevt in ꝑdicta·l·
ſtipulatōnes non diuidūtur· ¶ Ex ſtipulatōne
aūt due naſcūtur actōnes ſcilicet ɔdictō certi·
et actio ex ſtipulatu·diſtinctōne illa ſubiecta·
q̄ꝫ ſtipulatōnuꝫ alie certe alie incerte·quod dic
vt notaui·ē·ſi certum pet·in prīc·vſqꝫ ad illū
·§·et eſt ɔdictō tritic·ria·

¶ De Inutilibus ſtipulationibus

Hic vt puto alia innuitur diuiſio·Stipu=
latōnum·quia alie ſunt vtiles·Alie inu
tiles·et·ē·de inutilibus dictū eſt·Nunc
autem ponit de inutilibus·Vel pt̄ dici q̄ꝫ etiam
hic tractat de vtilibus·ponit etiā de inutilibuſ
tñ·vt p hoc appareat ceteras eſſe vtiles·Hi au
tem dicūtur inutiles nō ut quādoqꝫ·id eſt nullā
afferentes vtilitatē·ſed quia vicioſe ſunt et cō
tra ius interpoſite· ¶ Vnde videndū quot mo=
dis dicātur inutiles·Et in primis rōne pſonaꝝ
ſcꝫ ſtipulantiū·Item ꝓmittentiū· ¶ Item rōne
reꝝ vt noie rei intelligas omne quod deducit̄
in ſtipulatōne·Item rōne abſentie et rōne diſ=
ſenſus·et ratōne inepte ɔceptōnis·De ſingulis
videndū·et de mixta ɔſideratōne pſonarū ad=
inuicem·Item reꝝ et pſonaꝝ· ¶ Eſt ergo ſci=
endum·q̄ꝫ furioſus ſtipulari non pt̄·ſic nec ali=
quem ɔtractum aliū celebrare·vt·ff·de re·iu·
·l·in negocijs·Idem eſt et in infante·vt·ff·de
verbo·oblig·l·mulier·Si aūt aliquis eſt maior
infante etiā ſi eius etatis ſit vt nō intelligat tñ
ꝓpter vtilitatē receptū eſt eum ſtipulari·vt·ff·
rem pu·ſal·fo·l·ſeruuꝫ pupilli·et inſtit·e·§·pu=
pillus· ¶ Item mutus et ſurdus nō ſtipulabun=
tur·quia ſtipulantē loqui et audire oportet·ra
tōne ꝓmittētium iiſdem modis eo ſaluo vt pu=
pillus maior infante·Si quidē cū tutoris aucto
ritate ꝓmittat ciuiliter et naturaliter obligat̄
Si aūt ꝓmittat ſine tutore·Si quidem ꝓmittit

ſuo tutori nec naturaliter obligatur ſi alij na=
turaliter tñ erit obligatus·ſemp tñ cum quo=
cunque contrahat ciuiliter et naturaliter ob
ligatur inquantum erit locupletior·vt·ff·de
auct·ꝑle·l·i·et·l·impuberes·et de nouat·l·i·in
fi·Quod dixi in pupillo etiā de adulto ſerua ſi
curatorē habeat alioquin tenet ſtipulatō·licet
poſſꝫ peti reſtitutō·vt·ē·de in int·reſ·l·ſi cura
torem·Surdus quoqꝫ et mutus ꝓmittere non
pt̄·vt inſtit·e·§·nullum·quod eſt intelligenduꝫ
de eo qui omnino nō exaudit non de eo qui tar
dius exaudit vt ibidē dicitur· ¶ Item nulla eſt
ſtipulatō rōne rerum que nec fuerunt nec ſunt
nec erūt·vt ſtipuler hypotētaurū vel hircocer
uum que eſſe non pñt vt inſtit·e·in prin·nunq̄
eñ animal viſum eſt de equa et tauro vel de
taura et equo naſceretur ¶ Item ſi fuerunt et
ſunt res ſꝫ impoſſibile eſt eas dari vt ſi quis ſolē
vel lunam ſtipuletur·Vel etiā difficile eſt om=
nino q̄ꝫ repñtat impoſſibilitatem·vt ſi ſtipulor
aureos montes·vt·ff·de reg·iu·l·impoſſibiliū·
et de ſtatu li·l·cum heres·§·i· ¶ Item et ſi fue
runt res ſi tñ nō ſunt ſtipulatō eſt nulla niſi mor
tem ꝑceſſerit mora·vt·ff·e·l·inter ſtipulantē·
·§·pnt· ¶ Iteꝫ τ ſi res ſunt ſꝫ tñ a cōmercio ho=
minū ſunt exempte nulla eſt ſtipulatio·vt ſi ſti=
pulor rem ſacram vel religioſam liberū homi=
nem adeo vt ſi ſtipuler rem ſacram vel religio=
ſam cum erit ꝓphana liberū hominē cum erit
ſeruus nulla ſit ſtipulatō·nec eñ pbas eſt hu=
iuſmodi caſus expectare·imo τ ſi ſtipuler rem
ꝓphanaꝫ et fiat poſtea religioſa diſſoluitur ſti
pulatio·Item et ſi ſtipuler ſeruū et poſtea fiat
liber·nec reuocantur iſte res in obligatōnem·
niſi rurſus lege aliqua res ſacra cepit eſſe pro=
phana·et liber effectus ſit ſeruus·quoniāqui=
dem vna et eadē cauſa et liberandi et obligan
di eſſet·quod aūt dari nō poſſit aut dari poſſit·
vt·ff·e·l·inter ſtipulantē·§·ſacram·et inſtit·e·
·i·§ꝰ·et·ff·de ɔtrahen·empt·l·ſi in emptōem·
·§·diū·Vbi vero rei cōmerciū eſt in ɔmuni·ſed
mihi nō eſt·ſi quidem ſit rei ɔmerciū ſtipulanti
ſed nō ꝓmittenti tenet ſtipulatō·Si aūt ſit ꝓ=
mittenti et nō ſtipulanti ſtipulatō eſt nulla·vt
·ff·e·l·multum intereſt·Si vero ſtipuler rem
que nō eſt nec fuit·ſed futura ſperatur·vt par
tus et fructus futuros ſtipulatio tenet·vt ta=
men debeā expectare donec naſcantur·et ſi na
tum ſine culpa ꝓmiſſoris ɔſumptū ſit rurſus de
beam expectare donec iteruꝫ naſcatur·et dari
poſſit·et p has vices aut valiturā aut ceſſatu=
ram ſtipulatōneꝫ·vt·ff·e·l·inter·§·ſacram·ibi·
ꝓ quo et illud·τc̄·Item nulla eſt ſtipulatō ra=
tōne abſentie·vt inſtit·e·§·item verboꝝ·et di
cuntur hic abſentes qui vocem ſuam inuicē ex
audire nō pñt·Aliter dicūtur q̄nqꝫ abſentes in
preſcriptōne vicennali qui nō habēt in eadem
ꝓuincia domiciliū vt diximus·ē·de pſcript·lō·
tpis· ¶ Item nulla eſt ſtipulatio rōne diſſenſuſ
quod eſt intelligendū·ſi ɔſtat ſtipulantē et ꝓ=
mittenteꝫ diſſenſiſſe·Si vero dubitatur de quo
ſenſerint·ſi quidē ſtipulatō pt̄ valere·ſecunduꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vtriuſqꝫ intellectum datur electio ꝓmittenti·
vt· ff· de verbo· oblig· l· inter ·§· ſtichum· et l·
ſtipulatō iſta· et· §· in ſtipulatōnibꝫ· et· l· qui ex
pluribus· et de rebus du· l· vbi· quod eñ dicit
in· ff· de l· i· apud iulianū· §· ſcio· debere minorez
preſtari ad idem intendit nã minorem exaudio
quem dare vult· vt inſtit· de act· §· huic autez·
Si vero ſcd̄m vtriuſqꝫ valere intellectū non pt
valebit ſcd̄m intellectū illius ſecundū quē pt vt
ecce ſtipulor bononie hodie mihi dare· x· ſi in-
telligatur de hac vicina bononia valet ſtipu-
latio quia in ea pt mihi hodie dari· ſecus ſi in-
telligatur de ea que eſt vltra mare in quam ho
die dare impoſſibile eſt· vt· ff· de verbo· obl·
· l· quoties in ſtipulatōnibus· Item nulla eſt
ſtipulatō ratōne inepte ↄceptōnis inſpiciūtur
eñ verba ſi fuerūt apta· ſicut et in legatis di-
ximus· vt· ff· de l· i· l· iij· Sꝫ et ſi dixit habebo rē
et reſponſum eſt habebis· bene erit· inutilis eſt
ↄceptio his vel ſimilibus verbis· Item ⁊ in
utilis eſt ↄceptio rōne interualli non modice in
terpoſiti anteq̄ rñdeatur· vt· ff· de verbo· obl·
· l· i· §· qui pñs· et· l· ↄtinuus· et vt dixi· ē· de con
trahen· ſti· Item nulla eſt ſtipulatō rōne ꝑ-
ſone appoſite vt ſi ſtipulor alteri cuius iuri ſub-
iectus nō ſum licet eius pſonam adijcere poſſuꝫ
ad ſolutōnez· Inuente eñ ſunt ſtipulatōnes vt
vnuſquiſqꝫ ſibi acquirat quod ſua intereſt· cete
rum alij dari vel quid fieri nō intereſt eius vn-
de ſtipulatō ē nulla· Si aūt adijciat penã ſi alte
ri non fuerit datū ſtipulatō pene tenet· nam in
penali ſtipulatōne non ſpectatur quid alicuius
interſit· ſed que ſit quãtitas in ↄdictōne ſtipu-
latōnis· vt inſtit· e· §· alteri· et· ff· de ver· obl·
ſtipulatō iſta· §· ſi ſtipuler· et· §· ſi quis alij· Si tñ
ſtipuler alteri dari cui dari mea intereſt· ſtipu
latio tenet ad hoc vt agere poſſim ex ea nō vt
agere poſſit ille cui erat dandū vel faciendum
vt· j· de donat· l· cum res· vt ecce cū ſtipulor da
re creditori meo· x· vel ꝓcuratori vel curatori·
vel ſimilibus pſonis· vt· ff· de ver· obl· l· ſtipula
tio iſta· et· §· ſi ſtipuler· et· §· ſi quis inſulã· vel lo-
co opus faciendū quod ego ↄduxi· et expior ex
ea ſtipulatōne licet ↄtineat donatōnem et non
factū ad intereſſe· vt· ff· de ver· ob· l· liber ho-
mo· §· vlt· quod eſt notabile· In caſu tñ ex mea
ſtipulatōe expitur ille· cui dari pactus ſum· vt
ſi tutor pupillo ſuo vel curator furioſo· vel a-
ctor vniuerſitati ſit pactus· vt· ff· de oſti· pecu·
· l· cum· §· pnl· Et ſecus dico in ꝓcuratoribus ſi
paciſcantur dño· vt in eadem· l· §· iul· Ex ſtipu-
latōne tñ mei ꝓcuratoris pñtis cōcepta in pſo-
nam ſuam datur mihi vtilis actio· vt· ff· de ver·
obl· l· ꝓcuratori pñtis· Si aūt eſſet excepta in
pſonã dñi nulla eſſet ſtipulatō omnino vt ſi ita
dicat ꝓmittis dño meo· x· vel ꝓmittis ꝓcurato
ri meo· x· Secus ſi ↄcipiã in pſonam meam· puta
ita ꝓmittis mihi ꝙ dabis illi rem tūc agam ex
ea et ad intereſſe ſi mea interſit illud dari· Itē
et ex ſtipulatōne mei ꝓcuratoris abſentis dat
mihi vtilis actō· illo nō exiſtente ſoluēdo· vt· ff·
de inſtit· l· i· forte· et in p̄torijs vel iudicialibus

ſtipulationibus datur· etiam illo exiſtente ſol-
uendo· vt· ff· de p̄to· ſtip· l· in omnibus· Item
quod dictū eſt ſtipulatōnem penalē valere etiã
ſi inutilis ſit ſtipulatō p̄ma recipit bonã diſtin-
ctionem· quia qñqꝫ ꝓmittitur aliquid ſcd̄m le-
gem· et tūc agitur omnino ad penã· qñqꝫ ↄtra
legē vt ſi ꝓmittatur turpe vel ↄtra bonos mo
res· vt de futura ſucceſſione et tūc nullo modo
agitur ad penam· vt· ff· de ver· ob· generaliter
et· l· veluti· et· l· ſtipulatō hoc modo· et· l· ſi ſti-
puler vt id fiat· et· j· e· l· ex eo· Sec⁹ ſi ꝓmiſiſſez
eſſet aliquid turpe puta p metū vel dolum· tūc
eñ daretur actō· quia ꝓmiſſum eſt nō turpe ſꝫ
remoueretur exceptōne quia turpiter factū eſt
vt· j· e· l· dolo· Idem eſt· et ſi nullus dolus inter
ceſſerit· ſed ipã res in ſe doluꝫ habet· Cum eñ
quis petat ex ea ſtipulatōe hoc ipõ dolo facit
quod petit· vt· ff· de verbo· ob· l· ſi quis aliter·
Si vero ſtipuler quod eſt p̄ter legē hoc eſt qđ
neqꝫ lex approbat neqꝫ improbat· inutilis qui-
dem eſt ſtipulatō· Sed petitō pene locū habet
vt dictū eſt· cum ſtipulor alteri· qñqꝫ tamen ſi
etiã honeſtum ſit ꝙ ſtipulor· vt ſi ſtipuler ber-
tham mihi nupturam· nō tñ ago ad penã quã
mihi ꝓmiſit ſi mihi nō nuberet rōne reddita qꝛ
inhoneſtū viſum eſt vincula pene matrimonio
obſtringi· vel vt ↄtrahantur vel ne diſſoluant
vt· ff· de verbo· obl· l· ſi ſtipulatō facta fuerit·
et· l· ticia· Vel forte ea eſt ratō· quia nō inter-
eſt mea pecuniariter· Item inutilis eſt ſtipula-
tio rōne appoſite ↄdictōnis ſi ipã eſt impoſſibi
lis de natura vel de iure veluti ſi celum digito
tetigero dare ſpondes· vel ſi homicidiuꝫ fece-
ro dare ſpondes· Sed ſi ita ſtipuler· ſi celū digi
to nō tetigero· dare ſpondes pure facta obli-
gatio intelligitur· et ſtatim ex ea pt agi· vt in
ſtit· e· §· ſi impoſſibilis· et· §· ꝙ turpi· et· ff· de v̄·
obl· l· ſi plagij· Sed ſi mulier ſtipuletur a mari-
to penã ſi tpe matrimonij ↄſuetudinē cōcubine
repetiſſet valet ſtipulatō· vt· ff· de verbo· ob·
· l· ex ea· §· i· Item inutilis eſt ſtipulatō rōne
inutilis adiectōnis vel detractōnis niſi ſtipula
tori illico placuerit diuerſitas reſpōſionis· tūc
eñ alia ſtipulatō ↄtracta videtur· vt· ff· de v̄·
obl· l· i· §· ſed cum adijcit· hoc tñ intelligo cum
diuerſitas rñſionis ↄſtat in qualitate veluti ſti-
pulor pure et reſpondeas ſub conditōne· vel ſti
pulor ſub ↄdictōne et rñdeas pure· Si autē diū
ſitas eſt i rebus que ↄtinētur in ſtipulatōe· Di
ſtingue· Sit pecunia an ſpecies· Si pecunia eſt·
et reſponſio ↄtinet detractōnem valet indiſtin
cte in eo ꝙ reſpondet· Si vero rñſio ↄtinet ad-
iectōnem valet indiſtincte in ea· qđ ↄſonat ſ ꝰ·
cum interrogatōe in adiecto nō niſi diuerſitas
placuerit· Vbi aūt in ſtipulatōe ↄtinentur plu
res ſumme alternatiue· Et reſpondeatur p̄ciſe
ad minorē vel etiam ad maiorē valet ſtipulatō
Si vero in ſtipulatōne ↄtineatur ſpecies ſi qui-
dem ſit vna tñ et reſpōdeatur in alia nihil va
let ſtipulatō· Si autem ↄtineantur plures ſpeci
es et copulatiue et reſpondeatur de vna valet
ſtipulatio in ea in qua reſpōſum eſt in alijs non

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Si autem contineātur plures ſpecies alternati-
ue et rñdetur in vna nihil valet ſtipulatõ· et ꝓ
bantur hec· ff· de verbo· obl· l· i· §· ſi quis· et· §·
cum adiicit· et· §· ſi ſtipulanti· et· l· inter ſtipulã
tem· §· ſi ſtipulãte· et inſtit· e· §· pterea· Et eſt
illud notandũ ꝙ ſi ꝓmiſſoꝛ reſpondeat ſimplici
ter ꝓmitto videtur omnia ꝓmiſiſſe que ꝯtine-
bantur in interrogatõe· vt inſtit· e· §· pterea·
hec tñ materia ſcdm Iob ꝯfuſe fuit ꝓpoſita et
deſcripta· Habetur quoqꝫ mixta ꝯſideratio ꝑ-
ſonarum adinuicem vt ſi ſtipuleris ab eo qui iu
ri tuo ſubiectus eſt· vel ſi is a te ſtipuletur ſed
ſeruus quidꝫ nõ ſolum dño ſuo obligari nõ pt
Sed nec alij quidē vlli homini niſi naturaliter·
Filij vero fa· alijs pñt obligari· vt inſtit· eo· §·
item inutilis· et de fideiuſ· §· hac ne· ¶ Item re
rum et pſonaꝝ habetur ꝯſideratio mixta· rem
eñ meam mihi dari pure ſtipulari non poſſum
verbis expreſſis· Tacitis aũt et velatis poſſum
vt ſi ſtipuloꝛ a fure· ꝙ eum oportet mihi dare
ex ꝯdictõne furtiua· vt· ff· de ver· ob· ſcire· aſ·
ſi re· §· ſi a fure· ¶ Item ſub ꝯdictõne poſſum
ſtipulare vt teneat ſtipulatõ ſi tpe exiſtẽtis cõ
ditõnis res non ſit mea· vt· ff· deſ· i· l· cetera· et
de verbo· obl· l· nemo rem ſuam futuraꝫ· et· l· ſi
rem meam· Iꝫ ſi ſtipuloꝛ rem meã mihi dari· rẽ
autẽ meam mihi reſtitui bene ſtipuloꝛ· vt de v·
obli· l· nemo rem ſuam vtiliter· nec obſtat pdi-
ctis· quod dicitur· ff· de verb· obl· l· ſi filius· In
ſtipulatõnibus ſpectatur pñs tẽpus ſpectatur
enim quantum ad acquiſitõnem non quantũ ad
valitudinem ſtipulatõnis·

¶ De duobus reis ſtipulandi et de duobus promittendi

QVoniam in ſtipulatõnibus et alijs con
tractibus de quibus dictũ eſt ſiũt plu-
res rei loquamur de duobus reis ſtipu
landi et ꝓmittẽdi· in noie duoꝝ tres pluresve
debent intelligi· vt inſtit· e· in pꝛin· t· et· §· duo·
Videamus ergo quis dicatur reus ꝓmittẽ-
di· Et vnde et qualiter obligatõ duoꝝ reoꝛum
ꝯſtituatur· Et qualiter expiuntur et ꝯueniãtur
¶ Eſt aũt reus ſtipulandi ille qui ſtipulatur· et
reus ꝓmittendi ille qui ꝓmittit· vt· ff· e· l· i· et
dicitur reus nõ a reatu· ſed a re· quia eandẽ rẽ
ꝓmittit vel ſtipulatur· vel dicebatur reus q̃a
firmiter et omnino verum erat eum obligatuꝫ
vel ſtipulatũ· Nam verbum reus ſignificat fir
mitatem· vnde et ſic poſuit virgilius· Voti re-
us· et eſt in pcedentibus verbis poꝛticiam· licꝫ
quidã alij grãmatici dicãt ibi debere eſſe ꝓhi
ciam· ¶ Conſtituitur obligatõ duoꝝ reoꝝ ſti-
pulatõne· emptõne· venditõne· locatõne· ꝯdu-
ctõne· depoſito· comodato et teſtamẽto· vt pu
ta ſi pluribus heredibus inſtitutis teſtatoꝛ di-
xit ticius et meuius ſempꝛonio· x· dato· Iꝫ acto
in omnibus pdictis vt quilibet teneatur in ſoli
dum· vt· ff· e· l· eandem· Alioquin quilibet tene
retur ꝓ hereditarijs poꝛtõnibus· vt· ff· e· ſiue a
certis· et nihil refert in ꝓmiſſione ſimul ſponde
ant an ſeparatim ꝓmittant cum actũ hoc ſit in-
ter eos vt duo rei ꝯſtituãtur neqꝫ vlla fiet no-
uatio· Nam licet ante prioꝛ reſpõderit poſt po
ſterioꝛ et ſi ex interuallo ꝯcipiatur interroga-
tio· vel etiã fiat ex interuallo· Rº· Conſequẽs
eſt dicere priſtinam obligatõnem durare et ſe
quentem ei accedere· ſi modo in cõtinenti fiat
reſponſio aliter non immo et ſi alter nullo mo
do reſponderit verius eſt illum qui reſponderit
obligari· Neqꝫ enim ſub condictõne interroga
tio in vtriuſqꝫ perſona fit· vt ita demum obli-
getur· ſi aliter quoqꝫ reſpondit· Idemqꝫ ſerua
tur in duobus reis ſtipulandi· ſi interrogatus
a duobus reſpondiſſet vni ſe ſpondere· Nam ei
ſoli tenetur· vt· ff· e· l· iij· et· l· duos reos· et· l· ſi
ex duobus· Licet autem dixerim longum inter
uallum impedire conſtitutõnem duorum reoꝝ
tamen modicum interualluꝫ temporis nihil im
pedit quo minus ſint duo rei· ¶ Item et inter
poſitio extranei actus impedit quo minus ſint
duo rei· Secus autem eſt in actu qui non eſt ob
ligatõni contrarius· vnde et fideiuſſoꝛ interro
gatus inter duorum reorum reſponſa· ſi reſpon
derit non impedit obligatõnem reorum· quia
non longum ſpacium interponitur· nec is eſt a
ctus qui contrarius eſt obligatõni· vt· ff· eo· l·
duos· §· duo· ¶ Item nil refert in duob3 reis
promittendi ſiue ita interrogati ſpondetis Re
ſpondeant· ſpondeo aut ſpondemus· ſiue ita in
terrogati ſpondes· Reſpondiſſent ſpondemus
vt· ff· eo· l· duo rei· ¶ Item duo rei promittẽ-
di ſic fieri poſſunt· vt vnus pure alius in diem·
vel ſub condictõne obligetur· Nec erit impedi
mento dies aut condictio quo minus ab eo qui
pure obligatus eſt petatur· vt inſtit· eo· §· vlt·
et· ff· eo· l· ex duobus· Non tamen ſic ſiunt duo
rei· vt vnus teneatur de dolo et culpa· Alter
autem de dolo tantum· ſi tamen vterqꝫ ceperit
teneri de dolo et culpa et vni poſtea remitta-
tur culpa nihilominus vt duo rei cõueniuntur·
quia poſterioꝛ conuentio que in alterius perſo-
na interceſſit ſtatum et naturam obligatio-
nis que duos reos in initio fecit mutari non po
teſt· quare ſi ſocij ſint· et cõmunis culpa inter-
ceſſerit etiam alteri pactum cum altero factuꝫ
ꝓderit· vt· ff· eo· l· eandem· §· ſed et ſi quis· er-
go ſuperioꝛ diuerſitas in die vel condictõne qꝛ
eſt in qualitate· non impedit conſtitõnem· hec
autem diuerſitas doli et culpe eſt in quantita-
te potius naturale eſt enim obligatõnis vt fi-
at ſub condictõne· vel pure· vel in diem· ¶ Itẽ
ſiunt duo rei debẽdi· nedum vbi datio eſt in ob
ligatõne· ſed etiam vbi factum· veluti opera·
Nam nemo eſt qui neſciat alienas operas poſ-
ſe promitti et fideiuſſorem adhiberi in ea obli-
gatõne· ideo nihil prohibet duos reos ſtipulã
di vel promittendi conſtitui ſicuti ſi ab eodem
fabro duo rei ſtipulandi eaſdem operas ſtipu-
lentur et econtrario duo fabri eiuſdem peritie
eaſdem operas ꝓmittere intelliguntur· vt· ff·
eo· l· nemo eſt· licet enim vere non ſint eedem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ope ꝓpter aliquam diſſimilitudinē·vt·ff·de cō·inde·ſi nō ſortē·et·§·libertus·tñ quia in pleriſqꝫ ſunt ſimiles eedē ope videtur·vt·§·de otrahē·ſtip·l·veteres·et·ff·e·l·nemo·qꝛ actum eſt vt ab alio ſoluatur·alioquin nō poſſet ab alio ſolui·vt·ff·de ſol·l·inter·et eſt hꝰ rō optima cā et vbi indebite ſolute ſunt ſiue certas ſiue incertas putauerit ſe debē non pñt eedē repeti·nec eñ hꝰ egit ſoluens vt ab alio ſoluerentur·Effectus ꝓmiſſionis aut ſtipulatōis hic eſt·quia cū duo eandē pecuniā ꝓmittūt aut ſtipulati ſunt·ipō iure et ſingulis in ſolidū debetur·et ſinguli debent·Poteſt ergo ab vno in ſolidū peti quia vnuſquiſqꝫ eſt in ſolidū obligatus·partē aūt a ſingulis peti poſſe nequaꝗ̄ dubiū ē·quēadmodū et a reo et a fideiuſſore poſſimus petere·vtiqꝫ eñ eſt cū vna ſit obligatō vna et ſumma eſt vt ſiue vnus ſoluat omnes liberātur ſiue ei ſoluatur ab altero liberatō otingat·Itē petitōe et acceptilatōe vnius tota ſoluitur obligatō·vt·ff·e·l·ij·et·l·iij·§·vbi·Porro quod dicitur vna obligatō non dicitur niſi ꝓpter idēptitatem ſolutōis que ſemel tñ eſt facienda·ꝗ tñ vere due ſunt et quia due ſunt ſtipulatōes et duo qui debēt·vel etiā plures·vt·ff·e·l·eadē·§·vl·Itē qꝺ dicitur de petitōne eſt intelligentū de ea que inducit effectū nouatōis vel etiā exactōnis vt ſi ab alio petat nouandi aio litem oteſtādo vel petit et exigit·vt·ff·de nouat·l·ſi rem·§·ſi duo·ꝗ vbi ſimpliciter litem oteſtatur creditor otra vnū ex reis licꝫ ipō iure alter nō liberetur·tñ interim iudicio pendēte forte nō ouēniet alterum·vt·ff·de pet·l·quotiēs·§·ſi creditor·vel ſi duo ſunt rei ſtipulādi·et vnus ꝑuenit alterū litem oteſtando otra omunē debitorem amodo nō p̄t alteri ſolui·vt·ff·e·l·duobꝫ·niſi forte iſte rei ſtipulandi erant ſocij·vt·ff·de pact·l·ſi vnus·i·ꝶ·¶ Hodie aūt ſcientū eſt ꝙ duo rei debēdi fieri nō pñt niſi hoc agatur nominatim·ſi ergo hoc nō agatur nominatim quilibꝫ tenetur ꝓ pte·Itē vbi agitur noiatim ſi ambo ſunt pñtes et idonei ſimul cogūtur hꝰ ad ſolutōnem·Si aūt vnus eſt pñs alter abſens opellitur ad ſolutēꝫ ſolus pñs·Item ſi nō eſt vterqꝫ ſoluendo qꝺ non p̄t ab vno exigi ab altero extorqueatur·vt in aut·de duo·reis ꝓ·hec ita·¶ Illud notandū eſt in duobus reis ꝓmittēdi ꝙ lite oē·otra vnū interrūpitur p̄ſcriptio otra vtrūqꝫ·Item in duobꝫ reis ſtipulandi ſi vnus litem oteſtatur ꝓdeſt alteri interruptio preſcriptionis·vt·j·e·l·vlē·Itē ſi vnus reoꝝ debendi alteri ſuccedat ille qui ſupeſt·duobus pñcipalibus obligatōnibus tenetur·et ſi duo ſunt rei ſtipulandi et vnus alteri ſuccedat duas habet pñcipales obligatōnes·Sed in vtroqꝫ caſu facta ſolutōne vel exactōe p vnā tollitur actō vl̄ obligatō·vt·ff·e·l·ſi reus·Si aūt duo ſunt rei debendi et creditor vni eoꝝ ſuccedat illius tñ extinguitur obligatō et fideiuſſores ab eo dati liberātur niſi defunctus erat ſocius cum alio tunc eñ ſupſtes ouenitur in ptem tñ·vt·ff·de fideiuſ·l·vranius·¶ Illud p̄terea ſciendum eſt in duobus reis debendi et credendi·ꝙ vnius pactum vnius ōpromiſſio aut vnius ſñīa ꝓdeſt alteri ſi ſocij ſunt·alioqñ otra·vt·ff·de ar·l·ſi duo·¶ Conſueuit queri ſi vnus ex duobus reis debēdi ſoluerit an habeat otra aliū mandati actōēꝫ·quod quidā admiſerūt quaſi tacite inuicem videantur fideiubere·vt in aut·de duobus reis·ibi·ſi quis eñ alterna fideiuſſione·et·j·e·l·i·ſed Iob hꝰ negauit niſi eſſent ſocij·ar·ff·de fideiuſ·l·vranius·Ego puto diſtinguendū vtrū pecunia ꝑuenerit ad vtrūqꝫ ꝓ pte an ad vnum tñ·Si ad vtrūqꝫ quiſqꝫ videtur ꝓ altero fideiuſſiſſe ꝓ eo quod ad ſe non ꝑuenit·vel ſi ad vnum tñ peruenit·alter ſolus videtur pro eo fideiuſſiſſe vt·ff·ad vell·vir vxori·§·vlti·et de in remverſo·ſi ꝓ p̄re·§·vlē·et ad mac·item ſi filius·§·i·

¶ De fideiuſſoribus et mandatoribus

Primus·ſ̄·de his qui p ſtipulatōēꝫ pñcipaliter obligātur·Nunc videamus de fideiuſſoribus et mādatoribus qui principalibus obligatōnibus applicātur·Videamus ergo quis dicatur fideiuſſor·et quis mandator·et ꝓ quo·et quis poſſit fideiubere·Iteꝫ qualiter fiat fideiuſſio·et quis ſit effectus fideiuſſionis·¶ Eſt aūt nomen fideiuſſoris generale·vt otineat etiā mandatorē et oſtitutorē·et eum qui ex toto transferet in ſe obligatōēꝫ qui et vocatur expromiſſor·et ſic ponitur in·ff·ad vell·ꝗuis·§·ſi mulier·ſed hꝰ ſpecialiter ponitur ꝓ eo qui vel ſtipulatōꝫ ꝓ alio obligatur illo remanēte obligato·Mandator aūt obligatur ſolo oſenſu·et p̄cedit pñcipalis debitoris obligationē niſi in caſu cū tibi mādauerit ne vrgeres debitorē tuū ad ſolutēꝫ·piculoqꝫ ſuo fore pecuniam dixit·vt·ff·man·ſi vero nō remunerādi·§·ſi poſt·Poteſt quis fideiubere ꝓ omni pſona q̄ ciuiliter et naturaliter eſt obligata·Hinc eſt ꝓ pupillo et furioſo·etiā ſine tutoꝝ et curatorum auctoritate obligatis·quis poſſit fideiubere·vt·ff·e·l·marcellus·§·ſi quis ꝓcu·quod ꝓmpte verū eſt vbi ex re deſcendit obligatio·vt ſi in rem omunē quā habeo cum eis aliquid impēdero·vel ſi pupillus deberit damnū in rem cōmunem·vt·ff·de act·et obl·l·furioſus·al·non·vt·ff·e·l·ſi a reo·§·ſi a furioſo·Item et ꝓ eo qꝺ debet hereditas iacens fideiubere poſſum·vt·ff·e·mortuo·Item nō ſolū ꝓ reo pñcipali·ſed etiā ꝓ fideiuſſore fideiuſſor accipi p̄t·vt·ff·e·l·ſi plures·§·vlē·et·l·ix·in fi·Sed et ꝓ eo qui tñ naturaliter obligatus eſt quis fideiubere p̄t·vt·ff·e·l·fideiuſſor obligari·§·fideiuſſor accipi p̄t·Et ſcdm omnes efficaciter p̄t exigi fideiuſſor·vt ar·ff·e·l·vbicūqꝫ·ꝗuis non poſſit exigi reus quia tñ naturaliter eſt obligatus·nec obſtat quod dicitur inſtitut·e·§·ſi fideiuſſores ob·plus eñ tñ quatuor modis dicitur·vt inſti·de act·§·pnl·quoꝝ nullus in caſu ꝓpoſito p̄t aptari et ſpectat hoc ad effectū fideiuſſionis·Iteꝫ quod dixi eſt adeo verum vt etiā ꝓ ſeruo dño

ſui naturaliter obligato quis poſſit fideiube=
re·vt inſtit·e·§·hac ne·Sed ecōtra ꝓ dn̄o obli
gato ſuo ſeruo non p̄t quis iubere apud dn̄m·
vt·ff·e·l·ſi quis ꝓ eo·§·item ſi filius·et eſt in ꝓmi
ptum rō·quia nemo ꝓ eodem apud eundem p̄t
eſſe obligatus·vt·ff·e·ad vell·l·tutor·Nam ꝓ
tn̄o eſſet obligatus et ipſi dn̄o·quia ſi ſtipula=
retur ſeruus a fideiuſſore obligatō dn̄o acqui
reret̃ ꝑ ſeruū·Et ſi inſiſtas et opponas vt mul=
ti faciūt quare hoc dicit regula iuris·ſ̃c·qꝛ fi
deiuſſor ↄuētus ſemp diceret quare me ↄuenis
nōne ꝓ te interceſſi·nōne reſtitueres poſtea mi
hi ſi ſoluerez·dolo facis qd̓ petis qd̓ reſtiturus
es·vt·ff·de reg·iu·in ↄdemnatōe·§·vlt·ꝓpter
hoc leges nō voluerūt omitti ſtipulatōes·§·q̄
nullū omnino haberēt effectū·Sꝫ ſecus in alio
caſu quia cū pater vel dn̄s ſtipulatur a fideiuſ=
ſore h̄ obligatō nō acquiritur filio ꝑ patrē·vt
·ff·de pact·do·l·cū do·Vel p̄t eſſe ꝙ nulla ex=
ceptio ex ꝑſona ſerui obijciatur dn̄o·vtputa ſi
nihil ſit in peculio·Si vero eſſet tantūdem ob=
ſtaret dn̄o exceptō ſic ergo h̄ in aliquo caſu va
lere p̄t·Item fideiubere p̄t aliquis ꝓ eo qui
tn̄ ciuiliter obligatus eſt·licet quidā ↄtradixe
runt ꝫ ei ↄpetit eadē exceptō que et reo·vt·ſ̃·
de nō nu·pe·l·ſi cui·Si vero reus nullo modo ē
obligatus vel de facto vel etiā de dicto·et fa=
cto ꝓmiſit ſi ꝓmiſſio eſt ↄtra·l·nulla eſt obliga
tio vel fideiuſſio·vt·ff·e·l·qui ↄtra·et·l·cū lex·
et·l·ſi quis poſtq̄·Obligantur aūt iſti fideiuſſo
res ei cui debetur·nō aūt adiecto in ſtipulatōe
ſolutōnis cauſa pn̄t obligari·vt·ff·eo·l·ſi mihi
aut ticio·Item fideiubere pn̄t om̄es qui ali=
as pn̄t obligari·de quibus plene diximus·ſ̃·de
inutil·ſtip·ꝫ excipiūtur milites et clerici·vt·ſ̃·
locat·et ↄduc·milites·et in aut·de ſanctiſ·epiſ·
·§·aliud·et mulieres·vt·ſ̃·ad vell·ꝑ totū·t·et
niſi forte hi omnes ſuo renūciauerint ꝓuilegio
expꝛſſim·vt et de muliere dicitur·ſ̃·ad vell·l·ſi
mulier ꝑfecte etatis·Sed mulier licet nō renū=
ciet expꝛſſim qn̄qꝫ tn̄ ſibi p̄iudicet vt diximus·ſ̃·
ad vell·Item ſeruus fideiubet agendo ne=
gociū peculiare puta ꝓ ſuo peculiari credito=
re·Alioquin nec naturaliter obligatur ſeruus
ſed nec dn̄s ex illa fideiuſſione ↄuenitur de pe=
culio·Filius vero fa·indiſtincte fideiubet ſicut
et paterfa·vt·ff·de peculio·l·licet·§·ſi filius·et
·ff·e·l·ſeruus inſcio·et·l·ſi ſerui dn̄s·Fit fi=
deiuſſio vt interrogetur fideiuſſor ſic·Fide tua
eſſe iubes quod illi credidi·et ille reſpōdet fide
mea eſſe iubeo·intelligūtur enī hec omnia ſolē
niter acta·vt inſtit·e·§·in ſtipulacōnibus·ſed
et vbi res non factū ↄtinetur in ſtipulatōe rei
eandē rem poſſum ſtipulari a fideiuſſore·vt tn̄
in duriorē cauſam nunq̄ accipiā fideiuſſorē·in
leuiorem vero poſſum·vt durior videatur cau
ſa illis quatuor modis·cauſa·re·loco·tpe·vt·ff·
·e·l·iiij·§·ꝫ ſi qs ſtichū·et·§·idē iul·et·§·contra
aūt·et·§·ſed et ſi reū·et inſtit·de act·§·plus au
tem·Idem videtur et ſi ope ↄtineātur in ꝓmiſ
ſione puta pictorie·x·dieꝝ·vt dixim9·ſ̃·de du
obus re·que et numero recipiūt diuiſionem·vt
dixi·ſ̃·de ↄtrahen·ſtip·Si vero factum aliud
indiuiduū ↄtineatur puta ꝓmiſit reus ꝑ ſe non
fieri quo mius mihi in re agere liceat qualiter
accipietur non audes dicere quia fideiuſſor ꝓ=
mittat ſe illū non impediturū·quia ſic ꝓmitte=
ret factū alienū vnde inutilis eſſet ſtipulatō·vt
·ff·e·l·ſi cuius res·et de ver·ob·ſtipulatō iſta·
·§·ſed et ſi qs ꝓmittat·i·ſ̃c·l·et inſtit·de inu=
til·ſtip·§·verſa uice·Rurſus non audes dicere
ꝙ fideiuſſor ꝓmittat ſe ipm̄ nō impediturū·qa
lex dicit eū nō teneri nec omittit ſtipulatōnez ſi
ipſe fideiuſſor ꝓhibeat·vt·ff·de ver·ob·l·cū fi=
lius·§·ſi ſtipulatus·Dicā ergo ꝙ ita interceſſit
et debeat intercedere·ſicut et·ſ̃·diximus·ꝑ il=
lo fide mea eſſe iubeo et ita vidꝫ ꝓmiſiſſe ſtipu=
latori intereſſe·reus enī et ad factū tenetur et
ad intereſſe·quia vbicūqꝫ factū eſt in obligati
one et intereſſe·vt·ff·de re·iu·ſi quis ab alio·§·
vlt·et de ver·ob·l·quotiēs quis aliū ſtip·Item
accipitur fideiuſſor et ante obligatōꝫ rei et po
ſtea·vt·ff·e·l·vij·§·adhiberi·et ꝑ hoc differt
a ceteris qui alienas obligatōnes ſuſcipiūt vt
a mandatore de quo diximus·ſ̃·e·et a conſtitu
tore qui ſemp ſequitur obligatōez rei·vt dixi=
mus·ſ̃·de ↄſti·pecu·Item quod dixi fideiuſſo=
rem accipi in leuiorē nō in duriorē cauſaꝫ·adeo
verū eſt vt putem fideiuſſorē in plus acceptuꝫ
ipſo iure in nihilū teneri·licet quidā dicāt ↄtra
rium ꝓ quibus poſſent induci argumēta multa
ex illo generali·vtile ꝑ inutile nō viciatur·ſicut
et in donatōe dicit·in·C·de donat·l·ſancimus·
·§·ſicut aūt·Item fideiubere p̄t aliquis vt te=
neatur ad tpus puta in diem vite ſue·vt·ff·e·l·
pnl·Effectus aūt fideiuſſionis hic eſt·quia
quotquot ſint numero ſinguli in ſolidū tenētur
ad ſortē et vſuras vt notaui·ſ̃·loca·et ↄduc·§·
vlt·niſi creditor diuidat petitōꝫ ſuā nō ita ſi eli
gat vnū·vt·ꝭ·e·l·reos·et·l·liberū·ſed et ex epi=
ſtola diui adriani ↄpellitur creditor a ſingulis
qui modo ſoluēdo ſunt tpe litis ↄt·ptes petere
hoc ſi ſint fideiuſſores vnius·ſecus ſi pluriū·liꝫ
eiuſdem ſumme·vt·ff·e·ſi a ticio·Ideoqꝫ ſi quiſ
ex fideiuſſoribus eo tpe non ſit ſoluēdo h̄ cete=
ros onerat·vt inſtit·e·§·ſi plures·Sed vbi vni
fideiuſſoꝝ ſuccurritur rōne etatis nō tenetur
alius ſoluere niſi ꝓ pte·Secus ſi mulieri ↄfide=
iubenti ſubueniatur ꝑ vell·Nā alius tenetur in
ſolidū·vt·ff·e·ſi ticius·Cum aūt dubitatur de
fideiuſſore ſit ſoluendo vel nō·et ↄuētus patus
eſt ſatiſdare creditori vt ſuo ꝑiculo ↄueniat fi
deiuſſorē pn̄tem auditur·quia non ſemp eſt fa=
cilis nominis emptio cū numeratio totius debi
ti nō ſit in expedito·vt·ff·e·ſi dubitetur·ſed ꝑ
aut·de duobꝫ re·ꝓmittēdi·vidꝫ eſſe neceſſariū
expꝛſſim h̄ agi vt quilibet teneatur in ſolidū·ꝫ
h̄ acto locū habet ꝑ bn̄ficiū epiſtole diui iuſti=
niani·vt dixi·ſ̃·de duobꝫ reis tn̄·ſicut etiā iure
veteri vidꝫ eſſe cautū·vt·ff·de duobꝫ reis·l·re
os·§·vl·Nō aūt loquitur in fideiuſſoribꝫ quoꝝ
qlibet debet teneri in ſolidū ſic et reus ꝓ quo
intercedit·Conuētus aūt fideiuſſor etiam ſi
fuerit dānatus impetret ceſſionem ꝑſonalium

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

actionum contra reum principalem· et in re et
in pignoribꝰ· nec tñ habetur loco emptoris ex=
tranei imo mandati ꝯuentus pignora reſtituet
debitori et fructuum et vſurarum rõ eſt haben=
da· vt· ff· e· l· ſi mãdato meo· et· l· paulus reſpõ
dit· et· C· de dolo· l· i· et· ff· e· mandati· l· ſi man=
dato ticij· §· paulus· ¶ Item impetrat fieri ceſ
ſionẽ actõnum ꝯtra fideiuſſores ꝓ pte dico nõ
in ſolidum· vt· ff· e· l· ſi fideiuſſores· §· idem rx·
et· l· fideiuſſoribus· et de peculio· l· queſitum· §· i·
ſed ſi velit ꝓ pte rẽ· et de adminiſ· tu· ſi plures
ſibi· in alterũ ꝓ parte rẽ· et de tutel· et rõ· diſ·
· l· cum pupillus· et ad· l· rodiam· de iac· l· i· et· l·
· ij· §· equiſſimum· et de cenſi· l· cum poſſeſſor· nul
la aũt facta ceſſione nõ agit fideiuſſor ꝯtra fi=
deiuſſorem· vt· ff· e· l· vt fideiuſſor· ſecus in cu=
ratoribus· vt dixi· ſ̃· de diuidenda tu· §· terciũ·
Vno aũt fideiuſſorum abſoluto p iudicem nõ libe
rantur alij· ſed vno ſoluente ceteri liberantur·
vt· ff· e· l· amiſſi· §· vlt· ſic et liberantur ꝓ ꝯfuſio
nem· vt notaui· ſ̃· t· ij· §· videamus· hoc ita ſi fiat
ceſſio ante ſolutõnem vel etiã poſtea· Cum aũt
prius cõueniſſet de actõnibus cedendis· vt· ff·
de ſolut· l· modeſtinus· Vel diſtinguas in fide=
iuſſore ſoluat nomine ſuo vt tunc quandocũqꝫ
pñt ei cedi· vt· ff· mã· l· pcp· an nomine debito=
ris· et tunc nunq̃ꝫ cedantur ei· An ſoluit ſimpli=
citer· et tunc ſi quidem creditor cedat in ꝯtinẽ
ti pſumitur· ꝙ fideiuſſor ſoluerit nomine ſuo nõ
debitoris ſi ex interuallo ꝯtrarium eſt vt dixi·
Et erit hic notandum quia licet actõ que cedit
inutilis eſſet penes cedentẽ· eſt tñ vtilis penes
eum cui ceditur· Et eſt forte rõ quia fideiuſſor
alia via poſſet exigere reum cum de ꝯceſſa a=
ctõne non ſubuenitur reo· et eſt ar· ff· de ſolu· l·
ſtichum· §· adijcio· et eſt hoc de apicibus iuris·
Sic aũt fideiuſſor acceptus habet actõnem mã
dati ꝯtra reum· ſi reo mandante vel patiente fi
deiuſſit· forte eo etiam ratũ habente· et ſic erit
hic ſpeciale· Si vero ꝓ abſente datur ei negoci
orum geſtor· niſi in caſibus qñ fideiuſſit ꝓuetã
te vl' in rem ſuã vel aio donandi· vt· ff· man· l·
qui fide· et· l· ex mãdato· §· fideiuſſori· et· l· ſi re
munerandi· §· ſi paſſus· Sed et alias repellitur
fideiuſſor ſi omiſit exceptõnem ꝯpetentẽ vt ple
ne dixi· ſ̃· mandati· vbi et notaui qñ agat fide=
iuſſor ante ſolutõnem· ¶ Illud notandum eſt·
quia licet olim creditor haberet electõnem cõ
ueniendi primo fideiuſſorem vel reum principa
lem vel etiam vnum eligere de fideiuſſoribus·
vt· ſ̃· e· liberum· et· l· reos· hodie tñ ſi pñs ſit de
bitor et fideiuſſor non pmittitur creditori ꝯue
nire interceſſorẽ prius q̃ꝫ reus inuentus eſt mi=
nus idoneus in totum ſiue in parte· Abſente ve
ro reo pñs interceſſor ꝯuenitur· ipo tñ deſide=
rante iudex diffiniat tpus intra quod deducat
reum primo ꝯueniendum ipo in ſubſidiũ reſer=
uando· Nam tranſacto tpe ꝯpellitur interceſ=
ſor ſatiſfacere ceſſis ſibi a creditore actõnibus
quaſi iſte fideiuſſor nomen videatur emiſſe· id
eſt actõnem pſonalem et ius pignorum· Neqꝫ di
ſtinguendum eſt in quo ꝯtractu fideiuſſerit vel
fuerit fideiuſſor· an mandator· vt in aut· de fide
iuſ· prima col· et· ſ̃· e· l· ij· et· ff· eo· l· cum is qui·
¶ Eſt et aliud notandum ꝙ vbi aliquis fideiu=
bet ſub pena ꝙ reum intra certũ tpus tradat
vel exhibeat in iudicio· nec exhibuit intra tpuſ
ꝯuentum· ſi quidem tempus cõuentum erat ſex
menſium vel minus tantundem ſpacium datur
fideiuſſori vt liberetur a pena ſi poſſit pſonam ex
hibere et eam tradere· Si autem tpus ꝯuentum
erat amplius q̃ꝫ ſex menſium non tamen habe=
bit fideiuſſor vltra q̃ꝫ ſex menſes ad morã pur=
gandam et pſonam repreſentandam quod ſi nõ
fecerit omnino tenetur ad penam· Si tñ elapſo
ſtatuto tpe velit fideiuſſor defendere reum an
teq̃ꝫ labatur tpus poſt adiectum poterit hoc
facere et neceſſe habebit vſqꝫ ad finem defenſi
onem ꝯplere nec liberabitur exhibẽdo vel tra
dendo pſonam· Elapſo aũt ſcdo adiecto tpe nõ
licet fideiuſſori venire ad pſidium defenſionis·
imo ſoluet penam niſi reus in ꝯuento tpe pmo
deceſſerit· Nam ſi reus deceſſerit in ſecundo tẽ=
pore pena iam ꝯmiſſa a fideiuſſore exigetur· vt
ſ̃· e· l· antep nl· Alias autem non licet alicui ita
purgare moram· in pena vt diximus· ſ̃· de ꝯtra
hen· et ꝯti· ¶ Item illud ſpeciale eſt in hac ꝓ
miſſione iudicio ſiſti vt ſi quidem fiat ſine ſcri=
ptis et nõ in cauſa publica nec intra certũ tpuſ
fideiuſſor liberetur elapſis duobus menſibus q
bus actor non eſt pſecutus actõnem ſuam pſu=
mitur enĩ quod voluit deſiſtere cum et ipe pro=
mittat ſe litem ꝯteſtaturum infra duos menſeſ
vt in aut· de excuſat· qui cum ꝯueni· Vbi autem
facta eſt fideiuſſio in cauſa publica vel in ſcri=
ptis forte tenetur fideiuſſor perpetuo vel ſal=
tem vſqꝫ ad triennium quo durat inſtantia cau
ſe· vt· ſ̃· de iudic· ꝓperandum· §· i· Vbi autem fa
cta eſt in tpus certum in tantum extenditur in
quantum atteſtatio fuerit expſſa· vt· ſ̃· e· l· pnl·
Item notandum eſt ꝙ fideiuſſor quandoqꝫ ha
bet exceptõnem· quia mandauit creditori ne a=
liter crederet pecuniam niſi accipet pignora·
vt· ſ̃· e· l· ſi creditori· ¶ Illud porro nõ excuſat
fideiuſſorem ꝙ ipe denunciauit creditori vt de
bitorem ꝯpelleret ad pecuniam ſoluendam vel
pignus diſtraheret et creditor ceſſauit· vt· ff·
· e· l· ſi fideiuſſor creditori·

¶ De nouatõibus et delegatõnibus

Primus de obligatõnibus que naſcun
tur ex ſtipulatõnibus· ſed quia obilga
tiones ſic ſoluũtur p ſtipulatõnes ſicũt
et cõtrahuntur· ideo ponit de nouatõnibus et
delegatõnibus· Videndum ergo quid ſit noua
tio· Et vnde dicatur· Que obligatio nouetur·
Quis poſſit nouare· Qualiter ſit nouatio et qñ·
Que ſit nouatõnum diuiſio et ptãs· Et poſtea
dicemus quid ſit delegare· Et quis poſſit dele
gare· Et qñ et quibus modis fiat delegatio·
¶ Nouatio eſt prioris debiti in aliam obligati
onem vel ciuilem vel naturalem tranſfuſio atqꝫ

tranſlatio·hoc eſt·cum ex precedenti cauſa ita
noua ↄſtituatur vt prior pimatur·Nouatio em̄
a nouo nomen accepit et a noua obligatōe·Il-
lud non refert in priori obligatōne fuerit ciui-
lis et naturalis vel p̄toria·An naturalis tm̄ pu
ta ↄtracta cū ſeruo vel pupillo ſine tutoris au-
ctoritate·Sed nec refert cōtracta fuerit prior
obligatō re an verbis·vel alio quocūq3 modo·
vt·ff·e·l·i·In ſecunda aūt obligatōne neceſſa
rium eſt ꝗ teneat ciuiliter et naturaliter vel na
turaliter tm̄·vt ecce quod debes mihi ſtipulor
a pupillo nouandi animo ſine tutoris auctorita
te·Fit em̄ nouatō ꝑ hoc quod pupillus obliga
tur ſaltem naturaliter·Sed ſecus vbi ſtipulor a
ſeruo nouandi animo quod debes mihi·ſeruuſ
em̄ nullo modo obligatur ex fideiuſſione etiam
naturaliter nec dn̄s ex eius pſona de peculio·
et ideo non fit nouatio·Sed in pupillo ↄtrariū
eſt vt dixi·vn̄ et prior obligatio tollitur et po-
ſterior non eſt efficax ad agendum ſed eſſet ef
ficax ad excipiendum·vt inſtit·quibꝫ·mo·ob·
tol·§·adeo·vt·ff·de fideiuſ·l·ſed et ſi ſerui do-
minus·¶ Nouari p̄t omnis obligatō qualiter
cūq3 fuerit ↄtracta forte ⁊ ſi litteris tm̄ ſiue ſit
pura ſiue in diem ſiue ſub ↄditōne·Et illa que ē
pura vel in diem ſtatim nouatur·quia certum
eſt diem quandoq3 venturum·Illa autem que
ↄditōnalis eſt nouatur ita demum ſi exiſtat cō
dictio et exiſtente ↄditōne eo tpe impletur ſti-
pulatōnis ↄditō ⁊ naſcitur actō et tollitur per
nouatōnem·vt·ff·e·l·omnes·et·l·in diem·et·l·
ſi ſtichum·§·i·ſicq3 transfertur prima in ſecun-
dam·ſi tn̄ exiſtēte ↄditōne ſit pſona debitoris
que poſſit obligari·Nam ſi tunc deportatus eſ-
ſet non fit nouatio·vt·ff·e·l·quotiens·¶ Noua
re p̄t ille cui ↄpetit actō ſi maior eſt·xxv·annis
et compos ſue mentis·Item eius tutor et cura
tor·ſi hoc minoribus et furioſis et ꝓdigis expe
diat·Item et ꝓcurator qui habet liberam et
generalem adminiſtratōnem ſiue ſit homo li-
ber ſiue ſeruus ſiue filiuſfa·ſed ſi filius vel ſer-
uus non habet peculij adminiſtratōnem liberā
ſolui quidem p̄t ei ſicut et adiecto in ſtipulatōe
non tn̄ ius habet nouandi ſi tn̄ faciat animo no
uandi·vt·ff·e·l·cui recte·et·l·ſeruus·et·l·no-
uare·et·l·ſi debitorez·et·l·ſi quis abſente·et·l·
ſi filius·et·l·vlt·i·R°·et·i·§·et de ꝓcura·l·ꝓcu
rator cui libera·¶ Fit nouatō pure et in diem
et ſub ↄditōne·et vbi fit ſub condictōne nō ſta-
tim fit nouatō ſed tunc demum cum ↄdictio ex
titerit ſed et ſi exiſtat ↄditō oportet rem ꝓmiſ
ſam eſſe in rebꝫ humanis tpe illo quo exiſtit cō
dictio alioquin non fit nouatō quia non ſubeſt
res eo tpe quo ↄdictio impletur·fit tn̄ purga-
tio ſupioris more niſi forte debitor rem ꝓmiſſaz
occiderit·vt·ff·eo·l·quotiens·i·R°·et·l·ſi rem·
¶ Fit nouatō tunc ſecundū vetera iura qn̄ agi
tur expſſim vel tacite vt ea fiat alioquin cōtra
vꝫ ecce pecuniam tibi mutuaui ſine ſtipulatōne
et ex ↄtinenti ſtipulatus ſum·vel primo ſtipula
tus ſum et poſtea numeraui vnꝰ ē ↄtractus tm̄
ſtipulatōnis et nullus numeratōis·vt ſic dicatˀ
vnum contractum ꝑ alium nouari·quia id agi
tur vt ſola ſtipulatio teneat et magis implen-
de ſtipulatōnis gracia numeratō p̄ſumitur fie
ri ꝙ̄ vt agatur ex ea·vt·ff·e·l·ſi ita furo·§·i·et
·l·cum em̄·¶ Porro vbi ab eadem pſona ſtipu
lor nouandi animo quod mihi debebat p̄ſume-
batur apud veteres fieri nouatio ita demum ſi
aliquid noui ſit in poſteriori obligatōne forte
ſi ↄdictō aut dies aut fideiuſſor adijciatur vel
detrahatur·ſed vbi ſtipulor ab alio ex quibuſ-
dam ↄiecturis ſimiliter p̄ſumebant veteres fie
ri nouatōnem quam ignoramus·Sed hodie ita
demū fit nouatio ſi hoc agatur expſſim·Si ve-
ro ageretur tacite dici p̄t habere locum exce-
ptionem·vt·C·e·l·vlt·et·ff·de p̄to·ſti·l·pnſ·et
inſtit·quibus mo·o·tol·§·p̄terea·¶ Nouatōnū
fit diuiſio quia alia voluntaria vt ea de qua di-
ctum eſt·Alia neceſſaria vt que fit ꝑ litis ↄt·in
voluntaria parit priuilegium dotis et tutele·ſi
poſt diuortium dos in ſtipulatōnem deducatur
vel poſt pubertatē tutele actio nouatur ꝗ ne-
mo dixerit lit·ↄt·neq3 em̄ deteriorē cauſam no
ſtram facimus actōnem exercentes ſed melio-
rem vt ſolet dici in his actōnibus que tpe vel
morte pitture ſunt·vt·ff·e·l·aliam·Fit etiā ne-
ceſſaria ꝑ ſn̄az·vt·ſ̄·de iudic·¶ Delegare eſt
vice ſua alium reum creditori dare vel cui iuſſe
rit creditor·vt·ff·e·l·delegare·Dare aūt poſ-
ſum vel voce vel ſcripto vel nutu·ſatis eſt em̄·
ꝗ qualitercūq3 ↄſentiam hinc eſt quia debito
rem et non debitorē delego·et ſi is qui nō erat
debitor ꝑ ignorantiam delegatus eſt credito-
ri nulla tuetur ſe exceptōne ↄtra creditorē·ſed
ↄtra delegantem poterit agere ſi nondum ſol
uit ↄdicē·incerti vt liberetur vel ſi ſoluit ↄdicē·
certi vt reddatur ſibi pecunia·vt·ff·e·l·ſi qs·
In caſu tn̄ delegutus habet exceptōnem hoc
eſt cum delegatus eſt ei cui delegans volebat
donare vel quem putabat eſſe ſuum creditorē
vt·ff·de doli excep·l·iuſ·Inter delegatū aūt
et eum cui fit delegatō oportet interuenire ſti
pulatōnem vel litis ↄteſtatōem·his em̄ modiſ
fit delegetō·vt·ff·e·l·delegare·§·fi·Secus ſi ti
bi mando actōnes vel cedo·nam ibi nulla exi-
gitur ſolennitas nec ↄſenſus requiritur debito
ris·nec actio mihi perit niſi ille cui ceſſi vel mā
daui actōnes prius litem fuerit cōteſtatus·vel
aliquid ex debito accepit vel debitori denūcia
uit ne ſolueret·vt·ꝭ·e·l·i·et·iij·et ꝑ hoc patet
difficilius incorporalia ſeparari ꝙ̄ corporalia·
vt·ff·de peculio·quis ergo·et pro ſocio·l·i·in
fi·et·l·ij·et·l·iij·

¶ De ſolutionibus et liberationibus

Voniam ſtipulatō de qua dictū eſt tol
litur ꝑ ſolutōnem ideo ponit de ſoluti-
onibus·ſcꝫ rerum et liberatōnibus ob-
ligatōnum large tn̄ ponitur ſolutio ꝑ qualibet
liberatōne·vt·ff·e·ſolutōnis·nam de ea libera
tōne q̄ ita fiat in pſona vt nō pimatˀ obligatio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

hic non tractat licet quidam ſcripſerunt ɔtra
rium·ar·ff·de duobus re·l·vlt·ſed certe hic nõ
tractat de talibus liberatõibus ſed ponet·ĩ·
de ſñia paſſis·et de bonis dã· Videamus ergo
quibus modis liberetur quis obligatõne vt ex
tinguatur ipõ iure·et quidam ꝑ nouat·et ꝑ de
legatõnem·et ꝑ ɔpenſatõnez de quibus habu
imus·ſ·ꝑ accepeilatõnem de qua ſequitur·ĩ· et
ꝑ ɔfuſionem·et de his tangitur·ĩ·e·ſi obligatũ
et·l·eius quantitatis·et de ɔfuſione plenius di
co·Nam ſi fideiuſſor fideiuſſori ſuccedat nulla
tollitur·vt·ff·de fideiuſ·l·heres·§·nõ eſt· Sed
ſi fideiuſſor ſtipulanti vel ecõtra acceſſoria tã
tum tollitur·vt·ĩ·e·l·heres·et·§· ꝙ ſi itẽ ſtipu
la·et·l·lucius·et·l·vranius·§· ꝙ ſi creditor· Si
fideiuſſor reo eñi naturaliter obligato ſucce
dit neutra tollitur ſi ciuiliter et naturaliter ac
ceſſoria tñ tollitur· vt·ĩ·e·l· heres·§· ꝙ ſi hic
ſeruus·Si reus ſtipulanti vel ecõuerſo omnis ẽ
tollitur·vt·ff·ad·l· falc·l·i·§·ſi debitor·et·ff·
de fideiuſ·l·ſi ſtichum·§· adijcio·et·l· vranius·
et·ff·de ſolut·l·ſtichum·§·adijcio ¶ Item ꝑ ob
ligatõnem et depoſitõnem et ɔſignatõnem vt
·ĩ·e·l·obſignatõnem·et ipõ iure non ꝑ exceptõ
nem dico reũ liberari·vt·ff·depoſiti·l·i·§· ſi pe
cunia·in fi·niſi depoſitor recipiat numos· tunc
eñi non depoſuiſſe videtur·vt·ſ· de vſur· acce
ptum·ſi aũt obligatõ tñ fiat trãſmiſſa·dat ex
ceptio·vt·ff·e·qui·x·et·l·ſi debitor· Item ꝑ in
teritum ſpeciei que erat in obligatõne nec pre
ceſſerit mora nec debitor occidit·vt·ff·e·l·ver
borum·et de ver·obl·ſi ex legati·et·l·nemo rẽ
ſuam·§·i· Tollitur eñi ipõ iure naturalis obli
gatio ꝑ pactum ſimplex et ꝑ iuſiurandum et ꝑ
chirographi redditõnem· Ciuilis aũt tollitur
ꝑ exceptõnem·vt·ff·e·ſtichum·§·naturalis· et
inſtit·de except·§·ꝑterea·ſed in caſibus ipõ iu
re tollitur ciuilis·vt·ff·de pact·ſi cui·§·i· Itez
maleficio ſuo creditor amittit actõnem vel ꝑ ſi
quis in tantam vel ꝑ edictum diui marci·vt·ff·
ꝙ metus cã extat·vel ꝑ aut·vt non fiant pig·
in·v·coll·vel ꝑ aut· vt nulli iud· coll·viij·§· q̃a
aũt et hmõi·vel ꝑ ɔſtitutõnem diui claudij cõ
ceſſa eſt actio potentiori·vt·ſ·ne lite po· Item
tollitur ipõ iure ꝑ ſolutõem· ¶ Vnde videndũ
quis ſoluat·et cui·et qualiter· et ſi quidẽ ſoluat
is qui debet p̃t ipõ iure tollitur obligatõ puta
maior·xxv·an·compos mentis qui obligatus ẽ
licet ſit accuſatus·vt·ff·e·ſed nec· Si aũt ſit mi
nor vt pupillus ɔtra·eſt· In adulto habẽte cu
ratorem idem·ſecus in eo qui non habet cura
torem·vt·ff·e·l·ꝙ ſi forte·§·vlt·et·ſ·de muni·
·l·curatorem·Sunt et quidam qui tenentur ſol
uere ſed nõ ſunt obligati creditori·vt tu·et cu·
et omnes legitimam adminiſtratõnem haben
tes·vt·ff·de adminiſ·tu·l·quotiens·§·ſicut aũt
et de ɔdic·inde·ſi ꝓcurator·Sũt alij qui ſua ſpon
te ꝓ alio ſoluunt debitore volente nomine debi
toris non ſuo alioquin non ɔtingeret liberatõ·
vt·ff·e·l·qui mandat·et·l·caſſius· vel ignorãte
et tunc tenetur habere ratum·quia eſt eius ne
gociũ ipõ geſtu·vt·ff·de pig·act·l·ſolut·§·ſo

lut·vel inuito·vt·ff·eo·l·ſoluere·hoc ſi ſpecies
vel quantitas erat in obligatõe quam alius in
uito creditore offerre p̃t·ſecus ſi factuz·vt·ff·
·e·l·inter·Cui et quid creditori maiori et accu
ſato·vt·ff·e·reo non pupillo·ſed ſi habeat pe
cuniam ſaluam repellitur· Item tutori et cura
tori ſed datur reſtitutõ niſi in caſibus quod dic
vt notaui·ſ·ſi aduerſus ſol· et dicitur·ff·e·l·ꝙ
ſi forte·§·i·et·l·debitores·et·l·in pupillo· Itez
alij volente creditore vel ratum habẽte·niſi in
caſu·ſi cum ſeruus fugitiuus gerit ſe ꝓ libero
et ei ſoluit debitor et forte ibi habet doli exce
ptõnem·vt·ff·ſi cer·pe·l·cum fundum·§·i·et vt
·ff·e·l·ſolutum·et·l·fugitiuus·ſed ſi ſciam taci
te vel exp̃ſſim reuocatum mandatum non libe
ror·alioquin ɔtra·vt·ff·e·l·vero·et·l·ratum·et
·l·cum quis·§·i· ¶ Item ſoluitur adiecto in ſti
pulatõne quicũqꝫ ſit ille etiam nolente credito
re niſi litem cõteſtetur et hoc ſi adiecti ſtatus
non mutetur in deteriorẽ ɔdictõnem· vt q̃ alie
ne p̃tati ſubijciatur cum ſit ſui iu· alioquin ɔtra
vt·ff·e·ſi ſtipulatus fuero·et·l·cum quis·i·ꝛ͛·
et·l·ſtichum·§·vſuf·et·l·aliud· et·l·ſi quis ſti
pula·§·i· Item ſoluitur ſeruis ex ɔtractu dñico
pecunia etiam poſt manumiſſionẽ ſi tñ ignoret
manumiſſum ſed ex peculiari etiã ſi ſciet manu
miſſum ſi tñ putet peculium cõceſſum·vt·ff·e·ſi
quis ſeruo·et·l·ſi ſeruus pecu·et·l·ꝙ ſuus· Il
lud no·ꝙ litis ꝓcuratori nõ ſoluitur· vt·ff·e·l·
ꝭ iure· Quid ſoluatur et quidem quod eſt in ob
ligatõne ſi erat corꝑale nam incorꝑalia non re
cipiunt ſolutõnem vel traditõnem·vt notaui·ſ·
de vſuf·et de ſeruit·et de act·empt· Et ſi quidẽ
ſit quantitas et adijciã in quam ſoluam cum de
beam ex pluribus certuz eſt ꝙ in eam cedit· Si
non exprimam et omnes ſint p̃ncipales cauſe ex
quibus debeo datur creditori electio in quã ac
cepto ferat·dum tñ in cõtinenti eligat·et ſi eli
gat in ɔtinenti p̃t in eã cauſam ɔputare in quã
ſoluet ipſe ſi deberet· et veriſimile eſt ꝙ potius
ſoluat id quod non eſt in ɔtrouerſia q̃ꝫ illud qꝺ
eſt·et ꝓ ſe potius q̃ꝫ ꝓ alio· Si tñ ɔſtat ꝑ ɔfeſſi
ones ꝑtium ɔtrarium ſemꝑ in eam cauſam ac
cepto feretur in quam ſolueret·et in hoc ꝓdeſt
facta electio in ɔtinenti·in alio quoqꝫ ꝓdeſt in
ɔtinenti electio facta·quia ſi plures eſſent pa
res cauſe in vnam eligit ſolutõnem quod p̃t ꝓ
deſſe ei ſi forte in electa cauſa non habet ꝓba
tiones in euidenti· Si aũt nunq̃ꝫ eligit vel ex in
teruallo ꝑſes ſunt cauſe pares decedit de om
nibus ꝓ rata· Si aũt vna appareat grauior·vel
durior cauſa ſemꝑ in eam cauſam accepto fere
tur·vt grauior dicatur ex eo ꝙ vna pura alte
ra in diem·vel vna cum pena pecunie vel infa
mie altera non·vel vna cum fideiuſſore· altera
ſine fideiuſſore reperitur· ¶ Itẽ quod de electõe
dicit intellige cũ creditor eligit et debitor ta
cet·alioquin ſi ɔſentiat non eſt opus diſcrepati
one cauſe· vel ſi diſſentiat in ɔtinenti repetit·
vt·ff·e·l·i·et·ij·et·iij·et·iiij·et·v·i·ꝛ͛· ¶ Si vna
p̃ncipalis et alia acceſſoria in vſura accepto fe
ret·vt·ĩ·e·l·i·ꝭ ſi ſint vſure debite ꝑ ſtipulatõez

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vel pignoris retentōnem. ſecus ſi nudo pacto. Sed aliud cum creditor diſtrahit pignus. quia etiam in vſuram pacto debitam accepto feret vt. ff. e. in his. §. impera. et. l. paulus. §. paulus. et. C. de vſur. l. ꝑ retentōnem. Si vero corpus ſi quidem in ſpecie certa. ita demū liberatur ſi ita ſoluatur vt nō euincatur ex aliqua cauſa. vt. ff. e. l. qui ſibi aut ticio. et. l. ſi rem forte. niſi cauſa ꝓceſſerit obligatōem vt in eo qui puenit ad libertatem. vt. ff. de ver. ob. ſi ſeruum. et. §. ſed ſi ſit quidam. Si aūt in genere neceſſe eſt corpꝰ ſic ſolui vt auferri aliquo mō nō poſſit. vt. ff. e. l. cum quis. §. qui hominem. et. l. qui. x. §. vlti. In omni aūt debito regulare eſt vt plene et in totum debeat fieri ſolutō. vt. ff. e. l. etiaꝫ circa. et. l. qui ſibi aut ticio. ſed fallit in debito nō liq̄do et in libertate et cum aliter ꝯuenīūt. vt. ff. ſi cer. pe. cum quidam. et de ſtatu li. cum hereſ. et de vſur. tutor. §. lucius. Item omnis ſatiſfactio ꝓ ſolutōne cedit. vt. ff. e. ſatiſfacio. hꝫ vt pote cum creditor eam admittat non eñ cogitur. vt. ff. de pignor. act. ſi rem alie. §. omnis. hꝫ in caſibꝫ cogit̄. vt. ꝗ. e. aūt niſi. et. ff. de l. i. ſi domus. §. in pecu. et de au. et ar. le. l. i. in fi.

De acceptilationibus

De vera et naturali ſolutōne. ſ. dictū eſt. Nunc aūt ponit de imaginaria que dicitur acceptilatō. vt inſtit. quibus mo. ob. tol. §. i. Videnduꝫ ergo qualiter diffiniatur acceptilatio. Et qualiter fiat. et a quo. et quis ſit eius effectus. Eſt aūt acceptilatio liberatio ꝑ mutuam interrogatōem qua vtriuſq̧ cōtingit ab eodem nexu abſolutō. vt. ꝗ. e. l. i. qꝺ dicitur ꝑ mutuam intellige dictū ꝑ cauſam ꝓcedentem et originalem. quia plerūq̧ ipām acceptilatōnem non ꝓcedit ſtipulatio. et ideo creditor neceſſe habet ſtipulari nouandi animo ꝓmum debitum et ita eſt ibi interrogatō creditoris poſtea ſequit̄ acceptilatō. et interrogat debitor creditorē acceptum habes. et R̄n̄. acceptum habeo. vt. ff. e. l. aut. §. i. et. l. an. §. acceptū. et ita ꝓprie dicitur liberari vterq̧. Si vero acceptilatōnem ꝓcedat ſtipulatō vnius tm̄ interuenit interrogatio et ſit acceptilatio vt ibidem dicitur. et dicitur abſolui debitor ꝓprie creditor minus ꝓprie. quia non fuit obligatus. ſed tñ et ipē dicitur liberari. quia deſijt ei ꝯpetere actio. vt. ff. de exercit. l. i. §. non autē. et de adminiſ. tu. l. quotiens. §. ſicut. Qualiter fiat et quidem non in diem vel ꝯdictōnem expꝛſſam ſed tacitam ineſt eñ illa que erat in prima obligatōne. vt. ff. e. l. iiij. et. v. et. l. ꝙ in diē. et de reg. iu. l. ꝙ in diem. licet aliud ſit in ſolutōe naturali. vt. ff. de ſol. ſub ꝯdicī. et de acquir. poſ. qui abſenti. §. i. Fit acceptilatio ſup ea obligatōne tm̄ que verbis erat ꝯtracta. Si vero alio modo erat ꝯtracta deducitur primo in aq̄liānam ſtipulatōnem poſtea ſequitur acceptilatio. vt. ff. e. an. §. i. Eſt tñ notandum ꝙ q̄nq̧

fit in ea que fuerat iureiurando ꝯtracta ꝓ operis liberti. vt. ff. e. l. et ꝑ iuſiurandū. Item et in ea que ſolo ꝯſenſu erat ꝯtracta et valet potius iure ꝯſenſus q̄ꝫ acceptilatōnis. vt. ff. e. l. vlt. et de reſcin. ven. l. cum emptor. Si vero inutiliter fiat acceptilatio vt quia ſup ea obligatōne fuit interpoſita que re erat ꝯtracta habet pacti exceptōnem. vt. ꝗ. e. ſi acceptaſ. Si aūt inutilit. id eſt quia ſolennitas non fuit ſeruata ꝯtra. eſt vt. ꝗ. e. l. an inutilis. et. l. in diem. et. l. acceptilatio. A quo fiat et quidem ꝑ ſpecialeꝫ ꝓcuratorem creditoris forte et ꝑ generalem ſi tñ habeat liberam. vt ſtipuletur nouādi animo hꝫ tñ fallit in ſeruo creditoris qui nec iuſſu dñi acceptum fert. vt. ff. e. l. pnſ. vel ꝑ ſpecialem ꝓcuratorem debitoris ſi ꝓmittat nouandi animo quod debeo vt in curatore dicitur. vt. ff. e. l. an. §. tutor. et ita videbor ego liberari. Si vero nō eſſet ꝓcurator et ꝓmittat nouādi aīo me liberat hꝫ ipō. et ipē poſtea ꝑ acceptil. ſꝫ liberari.

De euictionibus

Quoniam in vēditōibꝫ ꝑmutatōibꝫ et diuiſionibus. de quibꝫ dictū eſt ꝯtingunt euictiones de eis ideo ſuppomt. Videndū ergo quid ſit euictio quam ita diffiniūt quidā. Euictio eſt empte rei vel ex aliqua iuſta cauſa accepte ꝑ iudicis ſñam abductio vel vt puto alio euicente cauſe amiſſio. Nec eñ neceſſariuꝫ eſt ſemp rem abduci vt videatur euicta. vt. ff. e. l. euicta. §. i. Quis agat de euictōne et ſi q̄dem ſciens alienum emam non agam niſi fuerit mihi cautum. vt. ꝗ. e. l. ſi funduꝫ. excipitur in caſu ſcꝫ cum non alienā. nunc ſed eā q̄ poterit eſſe aliena in euentū ꝯdictōnis legati ſcienter emo vt. C. coia deſ. l. vlt. §. vlt. Duo eñ ſunt ibi ſpecialia. vnum ꝓ emptore aliud ꝯtra. Vel dic ibi eſſe vnum ſpeciale tm̄ ꝙ emptor ſciēs qui ſtipulatus erat penam dupli non agit niſi in ſimplā. Si aūt ignorans agam ad intereſſe non ad duplum niſi cautio dimittatur ꝑ errorem. vt. ff. e. l. emptori. §. ſi ſimplā. et. l. ſi in venditōe. Agit aūt emptor et ſi ſibi non fuerit cautum dum nō ſit actum in ꝯtrarium. et tunc non ad intereſſe ſed ad ꝓcium agit. niſi cauerit ne etiam de ꝓcio agat. vt. ff. de act. empt. exempto. §. vlt. et. C. e. l. non dubitatur. Agit ꝑmutator diuidēs et accipiens inſolutam ſpeciem ꝓ quantitate. vt. ꝗ. e. l. ſi ꝓdium. et. l. antepnſ. et. C. coia vtriuſq̧ iur. l. ſi fratres. In donatario diſtinguitur. Cepit a traditōe et tunc nō agit niſi fuerit cautum an a pactōe et tunc agitur nō ꝓprie de euictōne ſed ad intereſſe ſed quia quod ꝓmiſit nō impleuit. vt. ff. de iure dot. l. i. et. ꝗ. e. qm̄ auus. et. ff. de ver. ob. vbi aūt non. §. vlt. Nec eſt contrarium quod dicitur deſ. i. ſi a ſubſtituto. et. l. que delegato. Nam ibi ponitur dari ꝓ tradi nā ſi traditio ꝯtineatur in ꝓcedenti pactōne idem eſt in obligatōe vt potior ſit in poſſeſſione nō vt iure dominij nō poſſit res aduocari vt. ff. de

act· empt· idem· et· l· exempto· §· idem neratius·
In legatario ſi legatum ſit in genere relictuʒ
agitur vt ſtatim dixi in donatōe· ſecus ſi in ſpe
cie· vt· ff· e· l· is q̄ ſatis· ⁊· l· hēs· et del· i· ſi a ſub
ſtitutor· l· ſi legati ſui· ⁊· l· ſi· ꝯ ticij· ⁊· l· ſi tōꝯ
·§· i· In marito q̄ accepit dotē· Diſtingue· vt· s·
de iure de· l· i· ¶ Quid in noxe dedito videtur
ꝗ agatur eius nomine· vt· ff· de noxa· act· ſi no
xali· §· vlt· ſicut et dixi in ſpecie data in ſolutum
ꝓ quātitate· ḣ ergo cā nō eſt ꝓpe lucratiua vt
· ff· de de doli ex cept· apud· §· ſi quis· nec imita
tur naturā cauſe lucratiue· Illud certuʒ eſt q̄a
nec comodatarius nec depoſitarius agunt de
euictōne nec creditor ſed agit cōtraria· pig·
act· vt· ff· de pig· act· l· tutor· §· ꝯtrariam in cō
ductore nō quia euicta· ſed quia non fruitur vl
ad intereſſe vel ad mercedis exoneratōʒ dicit
eum agere poſſe quanꝗ et ei poſſit euinci cum
ꝯueniatur rei ven· vt· ff· loca· et ꝯduc· l· et ḣ di
ſtinctio· et· l· ſi fundus· et de rei ven· officij· Em
phiteotam ſuperficiarium vaſallū agere poſſe di
co quia loco emptoꝝ ſunt et habēt ius in re et
vt generaliter dicā ex qualibet iuſta cauſa vel
cōtractu duplex ſtipulatō interpoſita ꝯmittit
vt· ff· e· ſciendū· ¶ Pro quibus reb· agatur de
euictōne et quidem ſi vendita ſit vniuerſitas iu
ris· vt hereditas vel peculiū· ſi quidē ipa here
ditas quia non ptinuit ad venditorē euincatur
agitur ex duple· ſti· vel exempto· ſecus ſi res ſin
gulas· vt· j· e· l· i· et· ff· de here· ven· l· ij· i· ſꝯ· et
· ff· e· l· ſi ſerui· vendi· Si vero ſit vendita vniuer
ſitas corporea que ex pluribus inter ſe diſtanti
bus ꝯſtat vt grex etiā vna oue euicta agetur
de euict· act· exempto nō ex duple· ſti· Item di
co in quolibet toto integrali qd ex pluribus in
ter ſe coherētibus cōſtat vt annario domo na
ue et partu ancille· vt· ff· e· l· naue· et· l· vēditor
hominis· et· l· vacce· et de vſuc· eū qui· et del· i·
non quocūqʒ modo· §· fundus· Ideqʒ in re qua
libet que accedat tacite vel expſſe· vt· ff· e· eui
cta· i· ſꝯ· et de act· empt· l· exempto· §· ſi quis rē
Sin aūt vendita ſit res que vno ſpū· id eſt vna
elementatōne ꝯtineatur ſiue euincatur pars ꝓ
indiuiſo ſiue ꝓ diuiſo agitur de euictōe· vt· j· e·
· l· i· et· l· bonitatis· ſed in homine ſpeciale eſt·
vt emptor neceſſe habeat exprimere qd agat
ꝓ pte· vt· ff· e· l· ſi dictam· §· in ſtipul· Sed ſi nō
rei ps ſed in re ſeruitus euincatur ſi quidē pſo
nalis certū eſt agi etiā ex duple ſtip· vt· j· e· l·
ſed ſi quid· §· ſi vſuf· et· l· ſi rem· §· vlt· ſi pdialis
agitur ex empto ſcʒ ad intereſſe ꝯtra ſcienteʒ
nō ꝯtra ignorantē quanto minoris eſſet emptu
rus· vt· ff· de edil· edic· quotiens· niſi dictū eſſʒ
ꝯtra et nō ex du· ſti· quia nō res vel rei pars eſt
euicta· ſed vſuf· portōnis obtinet inſtar· vt· ff·
· e· l· ꝗ ſeruitutes· et del· ij· cum filius· §· dñs· Si
tñ venditor dicat in vendendo· vendo vti opti
mus maximuſqʒ eſt tenetur venditor etiā igno
rans ad intereſſe nomine pdialium ſeruitutum
vt· ff· de ꝯtrahen· empt· cū venderes· et· ff· e· ꝗ
ad ſuitutes· vidr aūt ſemp eſſe dictū vti opti
mus eſt niſi dicatur ꝯtrariū· vt· ff· de ꝯtrahen·

empt· in vendendo· et ar· ff· de iure do· l· doteʒ·
et· l· dotis fructus· §· vlt· et· l· ſed niſi· Quidā tñ
dicunt ꝯtra· et eſt ꝓ eis· ff· de ꝯtrahē· empt· cū
venderes· Cum aūt venditur res ſingularis et
incorpalis agi pt de euict· vt· ff· e· l· antepnl· §·
vlt· et de here· ven· vel act· ſi nomē· et· l· ſi quis
ꝓ fundum· ¶ Que remedia ꝓ euict· ꝯtra ven
dentem vel accipienteʒ habeat emptor et qui
dem agere pt ꝯtra venditorē ad cautōnem du
ple abſqʒ fideiuſſore pſtendam niſi aliter ꝯuene
rit quem ſi nō pſtiterit venditor in duplū debet
fieri ꝯdemnatō ḣ differri exactō vt placuit· Et
vſqʒ quo euincatur res· vt· ff· e· l· ij· et· l· empto
ri· Sed ſi in limine contractus immineat euictō
habeat emptor exceptōem niſi pſtetur fideiuſ
ſor· vt· ff· de piculo· et cō· l· penl· §· vlt· et· j· e· ſi
poſt per· Eſt et remediū q̄nqʒ cedendaꝝ actō
num· vt· j· e· l· in creditore· Eſt et remediū actō
nis ꝓ cautōne ꝯpetētis vt exēpto p· v· ex ſtip·
duple certi ꝯdictōnis de quibus videndū qñ cō
petant et quidē ſi ſciens alienū vendideris etiā
anteꝗ euincatur ex empto mihi teneris· vt· ff·
de ac· ēpt· l· ſur· §· vl· Nō ex ſtipulatōe duple qr
nō ē euicta· vt· j· e· q̄ rē· Ideqʒ et ſi heres extiti
vero dño· vt· ff· e· ſi vendideris· et· l· non tñ ei· et
· l· ſi ei cui· §· i· et· e· mandati· l· ſeruū ticij· Nec ob
ſtat qd legitur· ff· e· l· ſi emptori· qr ibi nō age
batur ex duple ſtip· ideo quia res eſſet euicta
nec eñ erat· ſed quia ꝓmiſſum erat eum noxijs
ſolutū qd falſum erat vnde licet noxali nō ꝯue
niatur emptor agit tñ· ff· de edil· edic· l· ſi quid
Sed ibi videtur obſtare agenti quia nunꝗ cō
ueniatur noxali ſublata eſt eñ ꝓ ꝯfuſionē ſed cō
tra· eſt· Si aūt ageretur ex noxali cauſa cōtra
emptorē et damnatus eſt in damni extimatōe
quod eſt in· c· Pone ſeruus valet duo dedit ipm
ꝓ noxia agit quaſi ex euicto et ex hac cauſa id
eſt ꝓpter euictōnem nō agitur niſi lata ſñia vt
· s· de act· empt· l· ſi ſeruū mihi ſci· ¶ Cōmittit
aūt ſtipulatio duple cōdēnato emptore in rem
emptā vel in litis extimatōʒ vel abſoluto poſ
ſeſſore ab agente emptore· vt· ff· e· euicto· §· i·
Dicunt etiā neceſſariū eſſe rem abduci vel litis
extimatōem pſtari· vt· ff· e· l· habere· et· l· ſi ſer
uus ven· §· inde iul· et ex predicta· l· euicta· §· i·
Mihi tñ videtur diſtinguendū ꝓmittit vendi
tor duplum ſi res fuerit euicta· an ꝓmittat du
plum ſi emptori habere non liceat in primo ca
ſu cōmittitur ſtatim lata ſñia ḣ eñ cuilibet ex
tenore ſignificatōnis verboꝝ attendere licet·
Tunc eñ dicimus euictā cum cauſa eſt amiſſa
alio euincente· et ꝓbatur ḣ idem· ff· e· euictus·
Ibi eñ non fuerat res oblata· tūc eñ nunꝗ re
ſolueretur ſtipulatō· vt in pdicta· l· habere· et
tñ dicitur omiſſa ſtipulatō· Item adiuuat nos
quod dicitur· ff· e· ſi ſeruum· et· l· ſi mancipiuʒ· i·
ſꝯ· et· §· i· et quod dicitur in fideiuſſore qr agit
ꝯdemnatus· vt· ff· e· mandati· l· lucius· §· fideiuſ
ſor· et· s· man· l· ſi ꝓ ea· In ſcdo agit re demum
ablata quia videtur taliter ꝓmittere penā ſi il
li nō liceat habere quia ablata ſit ꝓ ſñiam· Vel
aliter rñde nam ſi emptor dānatus eſt ꝯmittit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſtipulatio· Si non eſt dammatus ſed conuictus
et quia manifeſtum erat rem petentis nõ defẽ
dit· quia ſalua ↄſcientia de calumnia iurare non
poterat agiẽ de euictõne re demũ abducta· q̃a
debuit bonã fidẽ agnoſcere· vt ar· ̃s· man· quin
tus· et· ĩ· de adminiſ· tu· l· quotiẽs· §· ſicut· Quod
aũt dicitur vicerit expone· quia emptor cauſe
ceſſit et defendere noluit nõ ꝙ eſſet damnatus
et ꝓ hoc eſt ar· ff· de act· empt· ex empto· §· idẽ
q̃ȝ putat· quamq̃ȝ poſſet rñderi ſicut dixi in· l· il-
la ſi emptori· et ꝓ me facit quod legitur· ff· e·
l· ſi ſer· vendi· §· vlt· Nam ibi non erat ↄdemna
tus imo abſolutus· qꝛ ſine culpa amiſerat poſ·
tñ erat manifeſtum rem petens eſſe ꝑ ꝓbatõeſ
vnde re demũ reſtituta ↄmittitur· Nec obſtat
quod dicitur in eadem· l· §· i· ibi· cum agitur ne
q̃ȝ· ⁊c̃· nam videẽ abeſſe lata ſñia· vt· ff· de ne-
goc̃· §· ſi quis ne· ¶ Quod dixi in dupla et in
tripla et quadrupla vel quintupla eſt ſeruãdũ
vt· ĩ· e· l· ſi dictum· et· l· ſi plus· Nam licet ſit pre
toria ſtipulatõ· vt· ff· de p̃to· ſti· l· i· §· ſtipulatõ
ꝑmittit tñ lex ħ addi· et tradi· alias nõ· vt· ĩ· de
ver· ob· l· in cõuentõnalibus· vel nil additur in
aliqua niſi vtraq̃ȝ pte volente· hoc tñ fallit in
caſu· vt· ff· de iure fi· ſi ꝓcurator· Duplum aũt
referendum eſt ad p̃cium ↄuentum non ad rei
bonitatẽ que pluris eſt q̃ꝫ p̃cium· vt· ĩ· e· l· ſi fun
do traditus· et· l· cum fundus· non ergo ex ſe-
quenti caſu minuitur vel augetur ſed ſecus in
actõne ex empto· vt· ĩ· e· ſicut vendi· §· vlt· et· l·
euicta re ex empto· et· l· ex mille· §· i· ¶ Ex p̃di
ctis colligi p̃t quia vbicũq̃ȝ agitur ex ſtipula-
tu· et ex empto· vel p̃ſec· verbis ad intereſſe· ſ
non econtra et omniũ ↄmiſſio pendere dicitur
ex vi ↄdictõnis exiſtentis euictõnis ↄtingentiſ
in eo qđ eſt venditũ non in eo quod accreuit ꝑ
alluuionem· vt· ĩ· e· l· ex mille· §· ꝙ ſi modo· et· §·
ſi ꝑinde· et· §· que ſint· vel ꝑ alluuionẽ eſt dimi-
nutum· Si tñ poſt euictõnem aliquid remaneat
penes ẽptorẽ alioq̃n ẽc ꝓ eo qđ abſtulit alluuio
agit· vt· ĩ· e· ex mille· i· ꝛ͛ᵒ· et· §· ſi totus· Compe
tit aũt directa actio emptori ſed vtilis datur
q̃ñq̃ȝ ↄtra alium qui videtur vendidiſſe vel ra-
tione p̃ñtie et acceptõnis p̃cij· vt· ff· e· illud· §· i·
et· l· quidam· et· l· ſi plus· §· et ſi iuſſu· et de pig·
act· eleganter· Contra euincentem autẽ habet
emptor remediũ exceptõnis impenſaꝝ ſi poſſi-
deat· vt· ff· de act· empt· l· idẽq̃ȝ iul· Itẽ habꝫ
exceptõnem rei vendite et tradite· vt· ff· e· ven
dicantem· quem eñ de euictõne tenet actõ hũc
euincentem repellit exceptio niſi in herede fi-
deiuſſoris· et in alijs fauore libertatis· vt· ̃s· di-
xi· et ut· ĩ· e· l· vlt· et· l· exceptõe· et· ff· e· qui a pu
pillo· et· l· ſed ⁊ ſi· §· i· ¶ Propter que expellitur
agens de euictõne et quidẽ repellitur ſi nõ de-
nunciauit tempeſtiue actori vt defẽdat rem cũ
potuit niſi ꝑ pactum ſit remiſſa denũciandi ne-
ceſſitas· vt· ff· e· ſi rem quam· §· vlt· et· l· ſi dictũ
· §· ſi p̃ñte· et· l· herẽnius· Idem ſi cõpromiſerit
vel culpa ſua poſſeſſionẽ amiſerit vel rem ꝓ de
relicto habuit vel mancipiũ manumiſerit vel ꝓ
ſtituerit· et ideo ad libertatem ꝑuenit vel ꝑe
ſententie preſens non fuerit· vel ſi ↄſucepit· vel
ſi ventore abſente nõ appellauit· vel ſi a ſedẽte
in alea emerit vel locum dedicari paſſus fuerit
vel iniuria ↄtra eum lata ſñia fuerit· vt· ff· e· l·
ſi dictum· §· ſi ↄpromiſero· et· l· ſi rem quam· §· ſi
duple· et· l· vlt· et· l· ſi ſeruum cuius· et· l· ſi man-
cipium· ita et· l· ſi ideo ↄtra· et· l· qui alienã· et· l·
herennius· §· i· et manda· ſi ꝓcurator· §· ſi igno-
rãtes· et· ff· e· l· ſi ꝑ imprudentiã· in· i· ꝛ͛ᵒ· et· §· ſi
quis lo· et· ĩ· quaꝝ re· ac· nõ da· l· vlt· §· i·

¶ Creditorem euictionem pignoris nõ habere

Dictum eſt· ̃s· de euictõnibus in genere
Nunc autẽ ponit de creditore ſpeciali-
ter qui differt ab alijs alienantibus at-
tendat tñ vtrum vendat et dñs vt tunc teneaẽ
de euictõne· an vt creditor et tunc non tenetur
niſi ſpecialiter ꝓmittat quod facere non debes
niſi ex ↄſuetudine· vel quia maiori p̃cio vẽdat·
alioquin nõ habet ↄtra· pig· ac· ↄtra debitorẽ
vel niſi ſciat alienã non debitoris· et ꝓbantur
ħ· ĩ· e· l· i· et· ij· et· ff· de pig· act· l· ſi pignore· §·
vlti· et man· l· ſi mandato· §· credi· et loca· et cõ
duc· l· ſi quis do· ¶ Licet aũt non agat emptor
tñ agit vt creditor cedat ↄtra· pig· act· vt· ff·
de euic· l· in creditore· Item ipẽ idem creditor
euincere nõ p̃t· vt· C· e· l· i· et· ff· de diſtrac· pi·
et ſi is· et· C· ne fiſcus rem quam ven· e· l· i· et· ij·
Itẽ tenetur debitor de euict· vt· ff· de pig· ac·
· l· eliganter· i· ꝛ͛ᵒ· et· ̃s· t· i· l· ſi ob cauſam·

¶ De patria poteſtate

Dictum eſt· ̃s· de iure quod habet aliq̃ſ
in rebus ſuis vel alienis· vel in pſonis·
id ẽ ꝙ pſona alterius mihi obligata ſit
Nunc de iure quod habet aliquis in pſonis fili
orum de iure ciuili· ¶ Videndum ergo quid ſit
patria poteſtas· Et quidem patria ptãs eſt ius
quoddã quod habẽt qui ſunt de impio rhoma-
no in liberos naturales et legitimos nulli enim
ſunt tales homines qui tale ius habeant· inſti·
· e· §· ius aũt ptãtis· Naturales autem tñ filij et
multo magis inceſtuoſi nõ ſunt in poteſtate no
ſtra· vt inſtit· de nupt· §· vlt· Imo inceſtuoſi fi-
lij noiandi non ſunt· vt in aut· quibus mo· natu·
effi· ſui· §· vlti· Matres aũt vel aui materni nõ
habent liberos ſuos in ptãte· vt inſtit· e· §· vl·
vt inſti· de adopt· §· femine· Verbum autẽ po
teſtatis in dñis circa ſeruos dñium· et q̃ñq̃ȝ fa
cultatem apprehendẽdi ſeruos circa magiſtra
tus impium· circa abbates et monachos obe-
dientiam ſignificat· inter patrem et filium vin-
culum de iure ciuili reuerentie et caſtigatõnis
et ſubiectõnis· Item pietatis ſignificat vt di-
ctum eſt· et dicitur· ĩ· e· ſi filius· et· ̃s· de bonis q̃
li· l· antepnl· i· ꝛ͛ᵒ· ibi· quoꝝ in ſacris· ¶ Quali-
ter ↄſtituatur patria ptãs et quidem matrimo
nio legitime cõtracto vt dictum eſt· Item per

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

diffinitiuam ſñiam ſi ꝓnunciatum eſt illum eſſe
filium meū et hoc eſt ſpeciale vt ſñia etiā alijs
agnatis at cognatis meis p̄iudicet·vt·ff·de li·
agno·l·i·in fi·l·ij·et·l·iij· Item p ingratitudi-
nem emācipato filio reuocato in p̄tātem·vt·ī·
de ingrati·li·l·i· Itē p adoptōnem·vt inſtit·de
act·in p:in·t· Quis ſit effectus·Et quidē vnus
eſt in acquirēdo·vt inſtit· p quas p·no·acq·§·
·i·Et ſcdus eſt in adminiſtrando aduenticia et
agere et rñdere ꝓ eis·vt·§·de bonis mater·l·
·i·et de bonis que libe·l·vlt·et antepnſ· Terci
us eſt quia non p̄t inter patrem et filiū iudiciū
eſſe niſi ex caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi peculio·
vt·ff·de in ius vocan·adoptiuuꝫ·et de iudic·l·
lis·Alimenta autem p̄ſtari dico liberis a parē
tibus et ecōuerſo non iure patrie poteſtatis·ſ;
rōne filiatōnis vel paternitatis·vt·ff·de lib·
agno·l·ſi quis a liberis· Incidenter tñ tractat
in iſto·t·de alimentoꝝ p̄ſtatōe·et illud notari
p̄t quia filiū minorē triennio nō pater ſ; mr̄ co-
gitur alē·vt·ī·e·nec forte· ita demū ſi lac habe
at et ſi ip̄am lactare filiū non dedeceat·

De adoptionibus

Quia patria p̄tās etiam adoptōne oſti-
tuitur Ideo ponit de adoptōnibus· Vi
deamus ergo quid ſit adoptio·quā qui
dam diffiniūt ita· Adoptio eſt legalis actio
ad ſolatium eoꝝ qui liberos non habent indu-
cta pene naturā imitans·vt·ī·e·l·cum eū·et·ff·
·e·l·adoptio enim· Vel ſic· Adoptio eſt legiti
mus actus p quem qui filius non eſt ꝓ filio ha
betur·prima eñ diffinitō nō ita placet quia et
liberos habentes adoptare pñt·licet facilius
ꝯcedatur liberos nō habentibus·vt·ff·e·l·nec
ei·§·eoꝝ· Diuiditur aūt adoptō quia vna di
citur arrogatō·quia rogatur id eſt interroga
tur quis an velit illum habere in filiū et ille an
iſtum in patre;·alia ſtat in nomine generali et
ſupponit ſ; ꝓ ſpecie ſicut in hoc nomine credi-
toꝛ·vt·ff·e·l·i·et·ij·et·ff·ſi cer·peta·l·i·et·ij·§·
mutui·et ad maced·l·quia·et·§·ſi aduerſus cre
ditorē·Habent aūt adoptō et arrogatō omu-
niones multas·et fere in omnibus ꝯueniūt·fe-
re ideo dixi·quia arrogatio habet in ſe quedaꝫ
ſpecialia que notabo vt p hoc intelligas cete-
ra ꝯmunia·et eſt vna·quia adoptātur filijfa·ar
rogantur patreſfa· Item adoptō fit cuiuſli
bet magiſtratus cōpetentis auctoritate dū tñ
apud eū plena ſit auctoritas·vt·ī·e·l·i·ſcꝫ qꝛ ha
bet merū impium et mixtum· et iuriſditōnem·
Vnde videtur fieri non poſſe apud delegatum
vt·ff·de of·poſ·et le·l·ij·arrogatō auctoritate
principis tm̄· Item in arrogatōne exquiritur
vtriuſqꝫ verbū expreſſum·vnde et infans nō p̄t
arrogari·ſed adoptari·vt·ff·e·l·i·§·in duas·
et·§·adoptātur·et·l·ij·vſqꝫ ad illum·§·illud·et
·l·in adoptōnibus·et·l·etiā infante· Item ar-
rogato al'q̄ ſtatim et res ſue et liberi q̄ erant
in p̄tāte ſua ſubijciuntur p̄tāti arrogatoris·vt
·ff·e·l·ij·§·vlti·et·l·ſi paterfa· Eſt et quintum
ſpeciale in arrogatōne cuiuſdam hoc eſt qñ ar
rogatur impubes auctoritate p̄ncipis quia vt
ea pmittatur multa ꝯſiderātur et in primo· An
arrogatoꝛ ſit maioꝛ·lx·an·et an velit arroga-
re plures vel libertum alienū vel maioreꝫ ſe vl'
eum qui fuit in tutela ſua vel eū qui diues ſit cū
arrogatoꝛ ſit pauper vel honeſte vite vt ita in
his non pmittatur·et eſt illa generalis ꝯſidera
tio vt ita demū pmittatur ſi arrogatoꝛ natura
ſi cognatōne vel ſanctiſſima affectōne ad hoc
videatur ꝓcedere· Eſt et ſextū adhibendū
ꝯſilium vt et ſi videatur pmittenda arrogatō
teneatur ſatiſdare arrogatus ſeruo publico de
reſtituēdis bonis illis pſonis ad quas bona eē
ſent ventura ſi arrogatus pmanſiſſet in ſtatu
ſuo·et p hec verba ſubſtitutis impuberi arro-
gato et legitimis heredibus et legatarijs et
fideicōmiſ·qui potuiſſent agere ſi moreretur ſ;
impubes in pupillari etate ꝓſpicitur· et hac o-
miſſa cautōne agi p̄t actōne ex ſtipu·vt ita he
reditas vel legata petatur ex ſtipulatōne ta-
cita vel exp̄ſſa·vt·ff·e·l·nec ei·§·vlti·et·l·non
eñ·et·l·his verbis·et·l·ſ; autē· Nam actōe ex
teſtamēto agi non p̄t ex pupillari ſubſtitutōne
vel petitōne hereditaris cum pupillare teſta-
mentum euanuit minima capitis diminutōe pu
pilli que ꝯtingit p arrogatōnem·cum pupillus
deceſſerit in p̄tāte aliena·Secus ſi deceſſiſſ; ſui
iur·vt·ff·e·l·nec ei·§·eoꝝ·et inſti· quib; mo·t·
infir·§·alio·et·§·non tñ·Eſt et ſeptima ꝓuiſio·
quia ſi arrogatoꝛ emancipauerit eum ſine cau-
ſa vel exheredauerit eū tñ ei relinquere quar-
tam ptem ſuoꝝ bonoꝝ que peti p̄t ꝯdictōe ex
·l·vt inſtit·e·§·cum aūt impubes·et·ff·de inof·
teſt·l·adoptare·§·ſi quis ex his· Qui poſſunt
adoptare et quidē ſpadones ſed non caſtrati·
maſculi nō femine· vt inſtit·e·§·ſed illut·et·§·
femine·· Quis ſit effectus adoptōnis·nā de
effectu arrogatōnis plene·§·dictū eſt et breui
ter dici p̄t·ꝙ p omnia reputatur arrogatoꝛ ꝓ
patre·vt·ī·e·l·pnſ·§·vlt·Et quidē ſi detur ali-
quis extranee pſone in adoptōem nō tranſit in
p̄tātem ſuam hodie·ſed olim cōtra·vt·ff·e·l·i·
Prodeſt eñ vt ſuccedere poſſit ab inteſtato ſ;
filius adoptiuus huic patri nō eius familie· Si
vero ꝯiūcte pſone ſ; eſt auo materno vel ſi emā
cipatus poſt emancipatōnem ſuam genuit fili-
um et aūo paterno dederit in adoptōem a quo
ducit natiuitatē·Nā ſecus ſi daretur fratri vel
ſimilibus pleniſſime quantū ad oīa iura reſpicit
ſ; filius patrem et quantū ad inſtitutōꝫ et ali
mentoꝝ preſtatōꝫ et omnia que debētur alicui
filio a patre·vt·ī·e·l·cum in adoptiuis·

De emancipationibus

Qualiter ꝯſtituatur patria poteſtas di
ctum eſt·ſed quia illa ſoluitur p emāci-
patōꝫ·ideo ponit de emācipatōnibus·
Videndum ergo quid ſit emancipatio et vnde

dicatur· ¶ Eſt aūt emācipatio relaxatō patrie
poteſtatis coraȝ iudice dicta ex eo quod extra
manum id eſt extra poteſtatem patris ponitur
filius· Qualiter fiat· Et quidem apud iudicem
ɔpetentem ordinariū· forte et extraordinariū·
vt· ff· de ma· in dicta· l· etiā· §· vlt· et de adopt·
·l· emancipare· vel apud eum cui ex ɔſuetudine
hoc ɔpetit· vt· ꝯ· e· l· i· et· l· vlt· voluntate patriſ
et voluntate filij ɔcurrēte et vtriuſqꝫ pñtia nec lo
cum habent iniurioſa rapiſmata vel figurate
venditōnes et p̄mium dimidie vſufructus po=
teſt pater retinere in rebus aduenticijs non in
caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi peculio· et ſemper
videtur retinere niſi nominatim remittat· vt· ꝯ·
·e· l· vlt· et· ſ· de bonis que li· l· antepnl· §· vlt· et
in primo· §· l· ¶ Si vero quis filiū abſentē velit
emancipare aut infantem aut maiorem· ſi infā=
tem et ſi nō cōſentit infans quia nec p̄t· poteſt
tñ eum emācipare p̄cibus principi porrectis vt
ɔcedat emancipatōnem vt tñ principis aucto=
ritas intimetur apud ɔpetentem alium iudicē·
Si tñ erat maior infante p̄dicta neceſſaria ſunt
Item exigitur filij ɔſenſus p̄cedens vel ſubſe=
quēs· vt· ꝯ· e· l· iubemus· et· l· nec auus· et in aut·
quibus mo· na· effi· ſui· §· generaliter· ¶ Item
pater p̄t quidem emancipare filiū ſuum ſed nō
cogitur ſicut et filius non emancipatur inuituſ
vt dictum eſt· vnde talis actus emancipatōnis
vel adoptōnis dicitur ɔſiſtere in iuriſditōne
voluntaria non ɔtentioſa· et fieri dicitur ɔcilio
id eſt apud iudicem apud quem filij voluntas
ɔciliatur patris voluntate et econuerſo· Et vi=
detur ꝙ neceſſaria ſit ſcriptura in emancipati=
one· vt· ſ· e· i· l· vlt· et· ꝯ· e· l· non nudo· In caſibꝫ
autem notandū eſt ꝙ pater tenetur emancipa
re filium hꝫ eſt vbi male afficit filiū verberibuſ
ɔtra pietatē· vel qñ ɔpellit eum peccare in cor
pus ſuum· vel quādo filius eſt arrogatus et ꝓ
bat ſibi non expedire arrogatū eſſe ¶ Itē qñ pa
ter agnouit legatum relictum ſibi vt emācipa
ret filium· vt· ff· ſi quis a pnte ma· l· diuus· et de
ɔdict· et de· l· ſi cui· et de adopt· non nunꝙ· et
·ſ· de epiſco· au· l· ſi lenones· Sunt et alij modi
quibꝫ liberātur filij a p̄tāte patria· vt dicemus
inſti· quibꝫ mo· ius pa· po· ſol· ß de illis nihil ad
ti· iſtū· qꝛ hic nō tractat niſi de emancipatōe·

¶ De ingratis liberis

Sicut ſerui manumiſſi ex ingratitudine
reuocantur in ſeruitutem· vt in aut· vt
liberti decetero· §· illud· et ſicut alie re
uocantur in liberalitates· vt· ꝯ· de reuoc· do· l·
vlt· ita et hꝫ liberalitas emancipatōis qua one=
ratus eſt filius nō meritis ſuis· Nam ex hoc fa=
cto ɔuicio eum non meruiſſe licet potuerit con
tra eſſe· ſed hꝫ ſecus ꝙ̄ in p̄dictis· quia hꝫ libera
litas ꝓ leui culpa non reuocatur vt libertas vt
·ſ· de libertis· et· e· li· l· ſi manumiſſus· ß ꝓ atro
ci vt hꝫ dicitur· ſed donatō ex ſpecialibus reuo
catur cauſis· ꝯ· de reuoc· do· l· vlt· Sed ſi pater
accepērit pecuniam vt emancipet forte non re
uocabit emācipatōȝ· vt· ſ· de libert· et· e· li· l· i·
Eſt et alius modus reuocādi filiū in p̄tātem vt
ſi dedi eum in adoptōnem auo materno et ille
eum emācipet reuertitur in p̄tātem meā vt ſ·
de adopt· l· pnl· §· ſed hꝫ manere·

¶ De captiuis p poſt liminiū reuerſis
et ab hoſtibus redemptis

Sicut p ingratitudinem reſtituitur pa=
tria poteſtas ita et p poſtliminium· et
ideo ea occaſione tractat non tñ de fi=
lijs ſed de ſeruis et liberis hominibus captis·
et quia hi redimūtur qñqꝫ ſuppōit etiam de re
demptis ab hoſtibus· Videnduȝ ergo quid ſit
poſtliminiū et vnde dicatur· ¶ Eſt aūt poſtlimi
nium ius amiſſe rei recupande ab extraneo et
in ſtatum priſtinū reſtituende inter nos et libe
ros populos regeſqꝫ moribus ɔſtitutum· vt· ff·
·e· poſtliminiū eſt ius· Dicitur autē a limine et
poſt· quia captus ab hoſtibus et vltra liminia
nr̄i imperij deductus poſt infra liminia reduca
tur vel reuertatur· Nam limina ſicut in domibꝫ
finem quendā faciūt ita et imperij limen eſſe ve
teres voluerunt· dicitur ergo poſtliminium qꝛ
poſt eodē limine reuertebaꝛ quo amiſſus erat
¶ Quando ɔperat et quidem qñqꝫ in pace qñqꝫ
in bello· In pace vt ſi cum gente aliquā amici
ciam vel hoſpiciū vel fedus amicicie cauſa fa=
ctum non habemus· Hi hoſtes quidē nō ſunt·
Quod autē ex nr̄o ad eos puenerint eoꝝ fit et
idem ecōtrario· ¶ In bello cum hi qui nobis
hoſtes ſunt aliquid ex noſtris bonis ceperūt vel
aliquē de nr̄is et idem ecōuerſo· vt· ff· e· l· poſtli
minij ius ɔpetit· Sunt aūt hoſtes quibus ꝑ p̄ luſ
rhomanus vel dñs impator publice bellū indu
xit· ceteri p̄dones vel latrones appellantur· vt
·ff· e· l· hoſtes· ¶ Inter nos autē et federatos
non eſt poſtliminiū· id eſt cum quibus fecimus
treugas· vt· ff· e· non dubito· et· l· poſtliminiuȝ
eſt· Sunt aūt due ſpecies poſtliminij· id ē vt re=
uertamur vel aliquē ſeu aliqua recipiamus· Et
de prima videndū qui reuertētes habeāt poſt
liminiū· et regulare eſt· vt quilibet reuertens
habeat poſtliminiū ſit liber vel ſeruus maſcu=
lus vel femina pugnare potēs vel non potens
vt· ff· e· l· poſtliminiū eſt· §· vlt· ſed fallit in libe
ro tranſfuga ſerui enī factum nō nocet dño in
ſtatu libero diſtinguitur ex tit erit ɔdictō ſtatu
libertatis ante redditū· vt tunc nō habeat ſta
tu liber libertatē vel poſtliminiū nec etiam he
res quia non p̄t queri cum nullum damnū patia
tur libertate iam obtingente ſi non impediret
ꝙ tranſfuga factus eſt an poſtea· vt tūc poſt
liminium habeat dñs et ipē ɔdictōne exiſtente
ſit poſtmodum liber· vt· ff· e· l· poſtliminiū eſt·
·§· tranſfuge· et· §· ſi ſtatu liber· et· §· filius quo=
qꝫ· et· ꝯ· e· l· pnl· Quid ſi dubitetur fuerit captꝰ
an traſfugerit attende p̄cedentem ɔuerſatōȝ·
vt ſi quidem fuerit bona ꝓpe eſt vt affirmatōni

eius credatur ſcilicet cum ſacramento· vt puto
alioquin nō credit̄ur ei· vt· ff· de re mi· l· nō om
nes· §· a barbaris· Item fallit ſupior regula in
his qui armis victi hoſtibus ſe dederūt· vt· ff·
· e· l· poſtliminio caret· Item fallit in eo qui ho
ſtibus deditus eſt vt eſſet eoꝝ ſeruus forte q̄
legatum hoſtiū pulſauit nec ipſi receperūt cum
et ita ipſe reuerſus eſt· vt· ff· e· l· eos· §· an qui· et
de legatōnibꝫ· l· vlt· Reuerti aūt quis videtur
ſi ad amicos noſtros peruenit vel intra preſidia
nr̄a eſſe cepit· vel vi vel fallacia· Nam et ſi iu-
rauerit ſe rediturum ſi tn̄ animum redeundi nō
habeat datur ei poſtliminiū· Si autem habeat
animū reuertendi nō videtur reuerſus nec em̄
ſatis ē corpore quē reddidiſſe ſi mente eſt alie-
nus· Item captus qui victis hoſtibus recupe-
ratur reuerſus poſtliminij videtur· vt· ff· e· poſt
liminij ius· §· tunc· et· §· vlt· et· l· nihil ħ in libe-
ris· Nam ſeruus et ſi ea mēte reuertatur vt re
deat ad hoſtes dn̄s tn̄ habet meū poſtliminiū
vt· ff· e· l· in bello· §· manumittēdo· ¶ In quibus
poſtliminiū ꝓſit et quidem in omnibus que mi
hi cōpetebāt vel mea erant· ſiue ſint res mee vl̄
iura mea amiſſa p̄ſcriptōne vel vſucapione· Nā
et fingor non fuiſſe captus ſi autē amiſſa ſunt
ſubuenitur mihi ꝑ in integ· reſtit· data in rem
reſciſſoria· vt· ff· quibus ex cau· ma· l· i· et· ꝗ· e· ab
hoſtibꝰ captis· Fallit tn̄ hoc in poſſeſſiōe quā
ꝑ me detinebā· nam quia facti res eſt poſſeſſio
amittitur quia infectū fieri non p̄t et vſucapio
interrūpitur aliud in poſſeſſione quam retineo
ꝑ ſeruū ex peculiari cauſa· vt· ff· e· in bello· §·
facti aūt· et de vſur· ſi is qui ꝓ emptore· et· l· iu
ſto· §· vlti· et quibus ex cau· ma· l· deniqꝫ· Item
fallit in ɔiuge· vt· ff· e· non vt· et· l· cum due· §· i·
¶ Nunc de ſcd̄a ſpecie que res habeant poſtli·
et quidem immobilia· vt· ff· e· l· ſi captiuis· §· ex
pulſis· Item mobilia que tn̄ ſine dedecore non
amittūtur· ſed et naues piſcatorie vel alias ad
voluntatē nō ad vſum belli pate carent poſtli·
vt· ff· e· l· nauibus· l· item· Filij aūt ɔcepti an̄ ca
ptiuitatem matris poſtli· habent· vt· ff· quibus
ex cau· ma· in integ· reſtit· ab hoſtibus· ſecus ſi
poſt niſi redeat cum vtroqꝫ pn̄te· ſi cum matre
tm̄ ꝓ ſpurio reputatur et liber eſt· ſi cum patre
tm̄ idem puto· vt· ff· e· l· diuus· et· ꝗ· e· l· i· et ita
filius ſine matre erit· vt adoptatus non tn̄ hūc
legitimū dico· ¶ Nunc de redemptis ab hoſti-
bus eſt aūt ħ tenaciter obſeruanduꝫ· vt omnis
redemptus habeat poſtliminiū vt haberet re
uerſus ſine redemptōne· nec em̄ redemptio ius
poſtliminij mutat· vt· ff· e· ſi captiuus· §· vlt· Nā
et redempta parit ingenuū et alteri ſuccedit et
alius ei· vt· ꝗ· e· p̄ſes ꝓ· et· l· ɔmercio· et· l· is qui·
Nec obſtat quod dicitur· ꝗ· e· l· liber captus· ſta
tim em̄ habet poſtli· preterq̄ͣ in vinculo pigno
ris quo tenetur· vt ergo ꝑ omnia priſtinū ſta-
tum recipiat· neceſſe eſt ſolui pecuniam redem
ptōnis· Attendendū tn̄ redemptus ſit is q̄ erat
liber ante captiuitatē· An ſeruus alienus· Si li
ber idem quod dictuꝫ eſt· Si ſeruus domino ſuo
poſtli· beneficiū porrigitur· vt ſoluēdi pecuniā

tantum infra triennium habeat· Interim autē
ſeruus eſt redimētis· et eum manumittere p̄t ſi
neſciens alienū redemit· Alioquin forte nō ma
numittet et ꝑpetuo oſſ credi dabitur poteſtas
vt· ff· e· l· in bello· §· ſi quis et manumittendo· et
de acquirē· hered· ſi quis ſeruum alienū ¶ Sin
aūt redemptus ſtatu liber erat ante captiuita-
tem vel pignori obligatus redit in priſtinā cau
ſam ſoluta pecunia redemptori· vt· ff· e· in bel-
lo· §· ſi ſtatu liber· et· §· pignori· vbi ſeruus non
redimitur ſed reuertitur dn̄o ſuo reſtituitur ſi
in p̄tātem ſuā redeat et ei ſeruiat· alioquin cō-
tra· vt· ꝗ· e· l· ſicut· et· ff· e· l· vlt· Precium aūt re-
dēptōis ſemp eſt ſoluendū vt ſeruire debꝫ redē
ptus ꝑ· v· annos· vt· ꝗ· e· l· vl· niſi remittatur ex
preſſim vel tacite intelligatur remiſſum vel ex
pietate materna· vel quia redemptā ſibi copu-
lauit in vxorem· vel quia redemptor viuente non
exigitur pecunia· vt· ꝗ· e· ſi is qui· et· l· liber cap·
et· ff· e· ſi patre· vel niſi ex delicto ſuo repellat̄
redimens· vt· ꝗ· e· fediſſime· Illud ſciendū eſt q̄
in reuertendo nulli debet p̄ſtari impedimentū
Item alimenta eis preſtita ob pietatē non pn̄t
repeti· vt· ꝗ· e· l· vlt·

¶ De infantibus expoſitis liberis et ſer uis et de his qui ſanguinolentos nutrien dos acceperunt

Ut exercetur pietas in redemptōne ita
et in expoſitoꝝ ſuſceptōne· vnde de ex
poſitis tractat· ¶ Diſtinguendū eſt au
tem an dn̄o vel patre ſeu patrono ignorante
exponatur infans· an ſciente· Si ignorante vel
inuito non p̄iudicatur ei in iure ſuo· vnde repe-
tit infantē ſi reſtituit expenſaꝫ niſi a fure repe-
tat· vt· ꝗ· e· l· i· licet pietas videatur inhibere re
petitōneꝫ· Duplex tn̄ aſſignari p̄t miſericordie
motus· vt· ff· de ref· et ſum· fu· ac· ſi quis· §· ſed
interdum· Si ſciente et nō ɔtradicente vel ratū
habente liberti ingenuitatē ſerui vel coloni in
libertatē filij ſui iuris efficiūtur· ſed et videtur
q̄ capitalē patiatur penā quia videtur eos necu
iſſe· vt· ff· de li· agno· l· necare· Vnde et expoſi-
ti dicuntur ſanguinolenti· quia ſanguinis pena
p̄ſtandum eſt tm̄ ſcelus hoc in infante expoſi-
to qui et puer paruulus dicitur· vt· ꝗ· e· l· vlti·
Secus in eo qui nō eſt infans nec em̄ fieret ideo
liber niſi lāguidus eſſet· vt· ꝗ· de lati· et lib· tol·
· l· i· §· ſꝫ ſancimus· Vbi aūt infans vel maior nō
exponitur ſed denegantur ei alimēta nō eripit̄
in libertatem ſed ꝓ derelicto habere videtur·
vt· ff· ꝓ derelicto· l· vlt· et ideo occupanti ɔce-
ditur· vel forte ideo ei ɔceditur occupāti quia
dixit dn̄s patri ancillam eſſe reſtituendam· In
ſupiori autem caſu vbi exponitur infans nō eſt
ideo liber· quia habuit eū ꝓ derelicto· Nam et
ſi vellet ɔtrarium idem eſſet ꝓpter delictꝫ ſuum
et libertatis fauorē· Suſcipientes aūt nullū ius
pn̄t vendicare in eos quos aluerūt· vt· ꝗ· e· l· vl·
Fauetur tn̄ eis in quodā vt et ſi volens donare

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

expenſas qui aluit expoſitam a patre et pater remitatur de facto· de iure eñ non pt̄ ne copuletur in matrimoniū filio alentis teneatur reddere expenſas· vt· s̄· de nupt̄· l· patre·

Que ſit longa conſuetudo

Dictum eſt· s̄· de iure ſcripto· videamus de iure non ſcripto· Et ideo ponit que ſit longa conſuetudo· Videamus ergo quid ſit ↄſuetudo· et vnde dicatur· Et quidez ↄſuetudo eſt ius non ſcriptum moribus populi diuturnis inductum· vt inſtit̄· de iu· natu· §· cõſtat· Diciturq̨ ↄſuetudo quaſi omunis aſſuetudo· et alias dicitur ↄſuetudo· et in alia ſignificatõne altera natura· Que ſit longa ↄſuetudo· et ita licet ↄtineatur in rubrica· tamē leges ſub ea poſite obſcure queſtionē iſtam ꝓſequuntur· Et quidē longa ↄſuetudo dici pt̄ illa que· x· vel· xx· an· inducitur· Multo magis longiſſimo tpe· id eſt· xxx· vel longeuo· id eſt· xl· et poteſt h̄ apte ꝓbari p· l· Cum eñ dicatur longam cõſuetudinem vicem· l· obtinere· vt· C· que ſit lõ· con· l· i· Ea autē p̄ſcriptio cenſetur eſſe longa q̄ eſt· x· an· vt inſtit̄· de vſuca· §· et cum h̄ placitū· ↄſequēs eſt vt hic cum res tm̄ inter p̄ntes agatur frequenter longam ↄſuetudinem etiam· x· an· intelligi· Quidam tamen dicunt eam eſſe lõgam cui⁹ non extat memoria· ar· ꝭ· e· ↄſuetudinis· et de aqua plu· ar· l· ij· quod non placet· Illud queret aliquis nunquid ſufficiat ſemel infra· x· vel· xx· an· ita eſſe iudicatum· R̄o· non· q̨ duabus vicibus ad minus ↄſuetudo dici pt̄· vt· C· de epiſco· au· l· iij· in fi· Iterum oppones ergo duobus exemplis iudicatur· quod eſſe nõ debet· vt· C· de ſenten· et inter· om· iu· l· nemo· R̄o· quod dictum eſt ſaltim duas vices p longum temp⁹ inducere ↄſuetudinem exaudiendū eſt· ſi populo vel preſidi placuerit ita iudicari in futurum id eſt vt ſic de cetero ſemp fieret· et ſic fiet conſuetudo aliter non· Ex quibus dinoſcatur eſſe inducta· Et quidem ex tribus p̄cipue· Primū eſt quia ſic eſt obtentū ſine ↄtradictõne· Secundum quia libelli querimoniaꝝ de re tali nõ recipiebātur· Tercium ſi cum ↄtradiceretur nõ eſſe ↄſuetudinē reprobata ↄtradictõne iudicatum eſt eſſe ↄſuetudinē· Quanta ſit cõſuetudinis auctoritas· Et quidem videtur ꝙ cõſuetudo ſit cõditrix· l· abrogatrix et interp̄tatrix· vt· ff· de leg· et ſeñ· con· de quibus· §· vlt̄· et· l· nam· et inſtit̄· de iur̄· natu· §· ex nõ ſcripto· Sed quidam dicunt ꝙ ille leges antique ſunt hodie contra· vt· ꝭ· e· l· cõſuetudinis· His eñ legibus tranſlata erat omnis poteſtas in principē· vel ibi loquitur de eo quod queq̨ ciuitas ſibi cõſtituit p ↄſuetudinē· nanq̨ ea vel lege ſcripta cõtraria cõſuetudine tollit̄· lex aūt ſcripta tm̄ lege ſcripta· vel ibi loquitur de generali ↄſuetudine id eſt quam princeps patitur que ex certa ſcientia inducta videtur h̄ de ſpeciali alicuius loci que· l· non abrogat etiam ſi ex certa ſciētia ſit inducta· licet in eo loco ſeruentur· vt· ff· cõmu· pre· l· venditor· §· ſi conſtat· Sed contra· videtur· vt· ff· de ſepul· vio· l· iij· §· diuus· Sed diſtingue vtrum lex ſequatur conſuetudinem cui ip̄a eſt contraria an p̄cedat ſi lex ſequatur q̄a poſterior eſt derogat conſuetudini· que preceſſit· alioquin legi cõſuetudo derogat· niſi lex conſuetudinem prohibet admitti vt in vſur̄· habemus· Si vero per errorem inducta eſſet nec in eo loco· l· derogaret· licet quidam contradicant qui aliter q̄͠ nos caſum illius· l· ff· def̄· et ſena· con· l· quod non ratione ponunt· ſicut ibi notauimus· Alij diſtinguunt an lex ſit talis cui derogari poſſit per pactum vt eſt in omnibus que fauore alicuius ſunt inducta· vel vt nõ agatur ad reſiduum ſi pignus ſit minoris precij q̄͠ debitum· et tūc tali· l· per conſuetudinem derogari in eo loco dicunt alioquin ſi per pactum· l· non poteſt derogari· Secus dicunt quod accedit in caſibus quos· s̄· de pactis· l· ſi quis in conſcribendo· notauit Iob et merito conſuetudinem pacto parificant· quia ip̄a conſuetudo cõſenſus dicitur tacitus· vt· ff· def̄· et ſe· con· l· de quibus· in fi· Sed hoc non videtur verum· quia ſecundum hoc furioſis vel ſimilibus qui expreſſim conſentire non poſſunt conſuetudo non obijceretur· vt· ff· locati· qui ad certum tempus· niſi reſpondeas immo obijceretur· quia maior ps vniuerſitatis conſentit vnde perinde eſt ac ſi omnes conſenſiſſent· vt· ff· ad munic̄· ꝙ maior· ſecundum Iob· R̄ñ· illa regula vera eſt in electiõnibus· Item vera eſt vt vniuerſitas poſſit conueniri· ideo quia maior pars aliquid dicatur feciſſe non vt aliquis ignorans cõueniatur· hec autem conſuetudo patrimoniorum ſingulorum detrahit et inducitur vt ſinguli conueniantur quod eſſe non poteſt· Nam milies ipſi paciſcant̄ quod ego tenerer mihi non preiudicaret· Alij diſtinguunt an lex ſit ſola et cõſuetudo contraria vt tunc· l· abroget· An vero lex lata poſt ↄſuetudinē ſit roborata· vt ſic ↄtria cõſuetudo prima inducta· l· vincatur· ar· prebet quod de venditõe dicitur quod ſolo diſſenſu diſſoluitur ſi traditõne roborata non fuerit· alioquin contra vt· s̄· qñ li· ab empt̄· diſ· l· i·

De donationibus

Quoniam donatio ſtipulatione demum interueniente de qua· s̄· dictum eſt perficiebatur olim· vt· ꝭ· e· l· ſi quis argen· §· vlti· ideo ponit de donatõnibus· Videamus ergo quid ſit donatõ· Et quidem donatio eſt quedam mera liberalitas que nullo iure cogente conceditur· vt· ꝭ· e· l· donari· et de re· iur̄· donari· id eſt neq̨ ciuili neq̨ naturali· Ciuilem autem obligatõnem ſolā que inefficax eſt exceptõnis ope non puto impedire donatõnem cū illa neq̨ agendi neq̨ retinendi inducat effectū ſed in ſola naturali contra· vt· ff· de conſti· pe· l· i· §· pnlt̄· et· l· iij· §· i· et· ff· de donat̄· l· hoc iure·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·§·ſi quis ſeruo· Mera autem ideo dicitur· quia
ſi fiat ex neceſſitate non eſt donatio· vt· ff· de
adminiſ·le·l·rem legatam·quandoqȝ tamē im
proprie dicitur donatio·id eſt irreuocabilis da
tio·vt· ff·ad·l·aquiľ·l·ſi ſeruus·§·viuianus·
¶ Vnde dicatur· Et quidem quaſi dono datio·
vt·ff·de donať·cau·morť·l·ſenatus·§·i·Sed de
donatōne ita eſt intelligendum vt habeat pro
poſitum transferendi proprietatem nam aliter
tranſire dominium non poteſt·vt·ff·e·l· in edi
bus·§·vlti·et de publiĉ·l·quecunqȝ·§·i·in fi·nō
ꝙ habeat neceſſe transferre dominiuꝫ ad hoc
vt aliter non poſſit eſſe donatio· ¶ Que fit do
nationum diuiſio· Et quidem alia ſimplex· Alia
ob cauſam· Simplex eſt cum nullo caſu velit ad
ſe reuerti quod dedit vel quod ſe daturum ꝓ
miſit ſiue fiat pure ſiue in diem ſiue ſub odictōe
¶ Ob cauſam eſt·que interponitur vt aliquid
fiat vel non fiat in quam ſpeciem dico cadere
donationem propter nuptias et cauſa mortis
et dotis· Sed ſecus ſi forte in donatōne ſponſa
licia·quia illa fit pure et ſimpliciter·licet condi
ctio inſit tacite per·l·vt·ff·e·l·i·et·l·hoc iure·
·§·vlti·et inſtiť·e·in prin·et·§·alie· ¶ De dona
tione autem cauſa mortis·nil ad·t·iſtum· quia
ſpecialis de ea·ĩ·ponitur Rubrica· et ſpecialis
ponitur·ĩ·de ea que fit ob cauſam vel ſub mo
do·et·š·de condicť·ob cauſam datorum· et de
donať· ꝓpter nupť· ¶ Quis poſſit donare et q
dem maior·xxv·annis·non minor·vt·š· ſi ma
ior factus ali·l·vlť· Item compos mentis etiaꝫ
ſenex·non prodigus vel furioſus·vt·ff·e·l·mo
deſtinus·§·vlti·et de verbo·oblig· is cui bonis
eſt interdictum·et de cura·fur·l·iuľ·et·ĩ·e·l·ſe
nectus· Item eſt et in eo cui eſt interdicta alie
natio per·l·vt ſi cōmiſit crimen leſe maieſta·vľ
ſi eſt hereticus·vt·C·ad·l·iuľ·ma·l·vlti·et de
hereť·et ma·l·manicheos· Si autem aliud cri
men publicum et capitale omiſit et donet poſt
ſententiam nulla eſt donatio· Secus ſi ante·vt
·ff·e·l·poſt contractum·et·l·donatōnes·§·vl·
Sed in ea quam facit maritus vxori diſtingui
tur· Fiat donator ſeruus pene·an nō·vt·C·de
donať·inter virum·vxo·l·res·et hoc ideo quia
licet donatio ſit ſimplex tamen tenet a princi
pio·vnde in primo caſu confirmatur·in ſecūdo
eſt in pendenti· Item donat paterfa· non filiꝰ
famiľ·niſi habeat caſtrenſe peculium vel quaſi
caſtrenſe·vel niſi pater ei conceſſerit vel cōceſ
ſiſſe videatur ratione dignitatis ſenatorie pu
ta vel ſi iuſta ratōne motus daret aliaꝫ non eti
am ſi liberam habeat adminiſtratōnem pecu
lij et cuiuſcunqȝ diſcretōnis ſit ipſe· Speciale ta
men eſt in donatōne cauſa mortiſ·vt ſi ſpeciali
ter pmiſerit pater filio donare·non tamen poſ
ſit donare niſi id ſpecialiter dicat·vt·ff·e·filiuſ
fa· Cui poſſit donari· Et quidem preſenti·et
abſenti noto et mihi cognito·vt·ff·e·l·i·abſen
ti·et·ĩ·e·l·nec ambigi·et·l·in extraneos amicoſ
amico vel amice etiam meretrici niſi ſit miles
ille qui donat amice doctori vel non decenti·vt
·ff·e·l·affectōnis·et·š· de donať· inter virū et
vxo·l·iij·et de adminiſ·tu·cum plures·§·cum tu
tor· Item donari poteſt patrifa·et filiofa·niſi
eidem filiofa·donem qui eſt in poteſtate mea·
vt·ĩ·e·l·ſiue emancipatus· Vxori autēȝ mee do
nare non poſſum·vt·š·de donať·inter virum et
vxo· ¶ Qualiter fiat donatio·et quidem fit ſti
pulatōne tantum ſecundum vetera iura· Hodie
autem ſolo pacto· Et ideo fit inter preſentes et
abſentes per nuncium vel per epiſtolam in ſcri
ptis vel ſine ſcriptis·nec breuitas cartule nocȝ
vt·ff·e·l·interpoſitam·et·ĩ·e·l· nec ambigi· et
·l·ſi aliquid·et·l·donatio ſiue·et· ff·de acti· et
oblig·l·conſenſu· Eſt ergo vtriuſqȝ neceſſariuſ
conſenſus· Nam nec nudato facit aliquem debi
torem· nec pactio cauſa docendi facta·vt·ff·e·
·l·nuda·et de acť·et oblig·l·obligatōnum ſub
ſtantia· ¶ Item fit ſi dicat aliquis dabo vel do
nabo cum et veteri iure celebraretur ſtipula
tione que tantum in verbis futuri temporis cō
cipitur·vt·ff·de verbo·obligať·ſtipulatōnum·
Quid ſi dicat dono· ſi quidem fieret traditō·et
ab ea incipiat donatio ſine dubio tenet· Et in hͣ
caſu quod eſt notabile pactum fuit validuꝫ·nō
tamen aliquo tempore obligatorium·quia do
nator nullo tempore fuit obligatus· Si autem
non tradidit ſed de tradendo ſe obligare vo
luit videretur ꝙ non teneat ad exemplū ſtipu
latōnis ſcilicet vt dictum eſt· ſed tñ aliud eſſe
puto tūc quia id agiť inter eos vt in futurum
contrahatur obligatio· et vt in quibuſdam
ſtipulatōnibus· ſcilicet iudicio ſiſti animal eſſe
dibere vt oportet·vt·ff·de verbo·obľ·quoti
ens quis alium· et de euicť·l·ſi ita quis· et quia
aliud in pacto ꝙ̄ in ſtipulatōne dici poteſt·qͦ
fit etiam per verba preſentis temporis·vt·ff·
de pacť·l·i·§·i·et·l·tale pactum· ¶ Licet autē
dixerim donatōnem ſine ſcriptis fieri poſſe ta
men fallit cum donatio excedit quingentos au
reos· In caſibus autem etiam vltra quingen
tos aureos tenet ſine ſcriptis vt ſi fiat cauſa pi
etatis·vel ab imperatore in priuatum vel ecō
uerſo·vel a magiſtro militum in milites· vel a
priuato in priuatum in reparatōnem domoꝝ·
vel a priuato in priuatum vt ſi fiat donatō pro
pter nuptias·vt·ĩ·e·l·pnľ·et in autenť·vt nō ſi
pig·§·aliud quoqȝ·et de nō alie·aut per mu·§·ſi
minus·et de donať·ꝓpter nupť·autem eo decur
ſum·vel ſi remittantur vſure futuri temporis·
vt·ff·e·l·modeſtinus· alias ergo exigitur inſi
nuatio donatōnis apud magiſtratus competē
tes·hoc ergo eſt ꝙ donator apud eos exꝑmat
voluntatem ſuam ꝙ velit donare et ſcriptura
inde fiat adhibitis publicis perſonis·nec exi
gantur priuati·vt·ĩ·eo·l·in donatōnibus· Vbi
autem non excedit quingentos aureos non exi
gitur ſcriptura niſi conueniatur inter eos vt fi
eret in ſcriptis forte idem et ſi fiat a patre in fi
lium ſuum infantem emancipatum·vel ſi fiat in
coniunctas perſonas·vt·ĩ·e·l·ſi quis in emanci
patum·et·l·data iam pridem· Quid ſi dubitetē
excedat quingentos aureos an non puta ꝙ fa
cta eſt in ſingulos annos eius quantitatis que

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

non excedit quingentos aureos· Sed ſi omnes
cumulentur excedit· R̄n̄· Si perſonalis eſſet ꝓ=
miſſio ab vtraqƺ p̄te p̄feſ dicũt donatõẽ ſ vt nõ
exigatur ſcriptura· vere tamen eſt vna· vt· ff·
de donat· cauſa mor· l· ſenatus· §· vlti· vbi autẽ
promiſſio eſt in rem ab vtraqƺ parte· vel alte=
ra tantum exigitur ſcriptura· vt· ꝯ· e· l· ſancim9
¶ Qualiter ex donatõne agatur· Et quidẽ ex
ſtipulatõne vel condictõne certi· vel ex ſtipula
tu· ſi incertum contineatur in ſtipulatõne· vel ſi
ſtipulatio non interceſſit agitur eadem condi=
ctõne ex· l· que actões ſtricti iuris ſunt· vt do
natio· vt· ꝯ· e· ſi quis argentum· §· vlt· et· ff· eo· l·
eum qui donationis· et neceſſe habet donator
tradere omnia· vt· ff· de verbo· oblig· l· vbi nõ
apparet· §· vlti· et inſtit· e· §· perficiuntur· Et in
caſibus fingitur tradidiſſe vt ſi inſtrumentum
rei tradat vel vſufr· retineat vel claues horre
orum tradat in quibus ſunt res donate· vel q̃a
res donata erat in preſentia· vt· ꝯ· e· l· i· et· l· q̃ſ=
quis· et· ff· de cõtrahen· empt· l· clauibus· et· ff·
de acquiren· poſ· l· i· §· penult· ¶ Tradere au=
tem debet quod promiſit vel equipollens· vt ſi
certum pondus donauerit argenti preſtet eiuſ
dem extimatõnem argenteam· vel ſi certũ red
ditum promiſit et preſtat fundos tantum red=
ditum inferre valentes· vel ſi ſeruos promiſit·
preſtet pro ſingulis· xv· ſolid· vt· ꝯ· e· ſi quis ar=
gentum· redditus tamen videtur ſtatui in· xv·
annos quod iuris anguſtiam videtur contine=
re· ſed tamen intelligi poteſt vt notaui· ꝯ· eo· l·
ſi quis argentum· vel hoc ideo· quia benigniuſ
debet agi cum eo qui ex liberalitate conueni=
tur· vt ſtatim dicam in condemnatõne· Conde=
mnatur enim donator ei cui donauit in quantũ
facere poteſt· ſed in ſolidum ei cui delegatus ẽ
vt· ff· de reg· iu· ſunt· et· l· inter eos· et· l· ne ſen
mus· §· ſi· et· l· ne liberalitatis·

¶ De donationibus que ſub modo vel conditione vel certo tempore ꝯficiũtur

Dictum eſt· ꝯ· de donat· in genere· Nũc
ponit in ſpecie· Sciendum eſt autem ꝙ
ſub modo vel cauſa donare poſſum et ſi
quidem impleta fuerit cauſa ceſſat repetitio·
Alioquin repetitõ locum habet ſi cauſa fuerit
finalis non impulſiua· vt· ꝯ· de condic· cauſa da·
ſi repetendi· et· ff· de condict· cauſa da· l· debi·
· §· ſi quis quaſi· et de donat· l· ij· §· vlt· et· iij· et de
donat· inter virum et vxo· l· ſed ſi mors· §· vlti·
et· ꝯ· t· i· l· penult· §· vlti· Repetitur autem per
condictõem ob cauſam· vel per actõnem pre·
ver· agitur ad intereſſe· vt· ꝯ· de condict· cauſa
da· l· ea· et de rerum permu· l· rebus· rei vendi=
catio non datur niſi in caſibus· vt· ꝯ· eo· l· i· et in
alio cum donaui vt poſt certum tempus rede=
at ad me res vbi et condictio et rei vendicatio
videtur competere· vt· ꝯ· e· l· ij· et competũt hẽ
actões paciſcenti directe vtiles autem ei cui
reſtitui pactus ſum· vt· ꝯ· e· l· quotiens· ¶ Illud
certum eſt quia donare poſſum ex certo tempo
re et ex incerto puto poſt mortẽ meam· vt· ꝯ·
vt act· ab her· et otrahitur in ti· l· i· vt ſi me da
turum promittam poſt mortem meam· Secus
ſi vt tanq̃ heres habeas omnia mea bona pe=
pigi· vt· ꝯ· de pactis conuentis tam ſuper· do·
· l· hereditas· Item ad certum et incertum tẽ=
pus· vt· ꝯ· e· l· ij· Itẽ ſub ꝯditõne quã neceſſe eſt
vel equipollentẽ impleri· vt· ꝯ· e· l· vlt·

¶ De reuocandis donationibus

Quoniam ſemel perfecta donatio iuſtis
cauſis reuocatur· Et de his cauſis hic
tractare intendit· ¶ Aſſignemus ergo
iuſtas cauſas vt per hoc pateat omnes alias eſ
ſe reprobatas donat igit quis aut liberto aut
extraneo· Si liberto reuocatur donatio ſola ra
tione obſequij non preſtiti· licet ſecus ſit in lib=
tate· Item quod mirabile eſt reuocantur em=
pta ex pecunia donata· vt· ꝯ· e· l· i· et· ꝯ· de liber·
cauſa· ſolo· Reuocatur etiam donatio facta p̄=
pter liberos ſuſceptos poſtea a patrono· vt· ꝯ·
eo· l· ſiue quam· Alius autem totũ non reuocat·
vt· ꝯ· de inoffic· do· ſi totas· ¶ Vbi autem ex in
gratitudine volo reuocare donatõnem quam
contuli in eum qui non erat libertus· ſi quidem
erat filius emancipatus· vel aliquis de liberis
non in poteſtate mea conſtitutus reuoco ex in
gratitudine cuius certe deſignantur cauſe vt
ſi donatarius iniuriam maximam donatori fa=
ciat vel manus inferat vel damnum non leue ir
roget vel eius iure inſidietur vel condictõnem
appoſitam non adimpleat· vt· ꝯ· e· l· vlti· niſi con=
uolauit ad ſecundum matrimonium· vt· ꝯ· eo· l·
his· tunc tamen per autent· ex tribus cauſis re
uocatur· vt· ꝯ· eo· aut he quoqƺ· ſed ſi donaui ex=
traneo non reuocatur niſi ex predictis cauſis q̃
enumerantur· vt· ꝯ· eo· l· vlti· alias non· vt inſti·
eo· §· alie· Fiunt autem he reuocatões vel per
condictõnem ex· l· vel vtili rei vendicatõne· vt
ꝯ· eo· his· et· ꝯ· de contrahen· empt· cum res· et
· ff· de donat· cauſa mort· l· ſi mortis cauſa res
donata· hoc autẽ ius reuocandi perſonale eſt
ab vtraqƺ parte vt heredibus vel in heredes
primordium talium cauſarum non poſſit incipe
ſed perfici· vt· ꝯ· eo· l· vlt·

¶ De donationibus cauſa mortis

De donatõnibus que fiunt inter viuos· ꝯ·
dictũ eſt· ſequitur vt videamus de his
que fiunt cauſa mortis· Videndum er=
go quid ſit donatio cauſa mortis· Et quidẽ do
natio cauſa mortis eſt· cum quis magis vult ſe
habere q̃ eum cui donat ſubaudio tradendo·
vel ſe obligando· ne hec definitio contineat le
gatum· magiſqƺ eum cui donat q̃ heredem ſu=
um· vt· ff· eo· l· i· ¶ Qualiter fiat vel quot ſint
ſpecies eius· Et quidem fit quandoqƺ ab homi=
ne ſano quia cogitat quandocunqƺ ſe moriturũ

vel ab infirmo ſcilicet vt ſtatim fiat accipientis·vel tunc demum cum mors fuerit inſecuta· vt·ff·eo·l·ij·Et quod dico de morte eſt intelligendum de quolibet periculo quod periculum vel quam mortem timeo mihi vel alij imminere vt·ff·eo·l·iij·et·iiij·et·v·et·vi·et·l· mortis cauſa filij·et·ʒ·eo·l·penult·mortis tamen cauſa vel periculi cauſa debet exprimi vt videatur donatio cauſa mortis·Nec enim hoc ipſo ꝙ moriens donat videtur cauſa mortis donare·vt·ʒ·e·l·ſeia·§·vltim· ¶ Qualiter fiat·Et quidem ꝑ poſtulatōnem vel pollicitatōnem vel ſola traditione quinqꝫ teſtibus preſentibus· vt·ʒ·eo·l·vlti·Nec eſt codicillus vel teſtamentum et differt cauſa mortis donatio a mortis cauſa capione·quia in mortis cauſa donatione obligatur qui donat et teſtator plerunqꝫ qui tradit· ſed mortis cauſa capio eſt·cum poſt mortem alicuius aliquid datur alicui cauſa condictōnis implende vel aliquid peruenit ad aliquem occaſione mortis·vt·ff·eo·l·mortis cauſa capitur· et ·l·qui precio·et·l·ſi mulier· ¶ Quis donat cauſa mortis·Et quidem is qui teſtamentum facere poteſt licet non faciat·ſed fallit in filiofamilias·vt·ff·eo·tam is qui·De his autem plene diximus·§·qui teſtamen·facere poſ· ¶ Etiam cui·Et quidem ei ſoli cui legatur·vt·ʒ·eo·l·omnibus·et·l·ſenatus·in prin·quod tempore mortis inſpicitur·vt·ff·eo·in mortis cauſa· ¶ Ex quibus cauſis reuocetur·Et quidem reuocatur ſi prius decedat donatarius ſerui et filij conſiderata perſona·et non domini vel patris· vt ·ff·eo·l·filiofamilias·et·l·ſi·et·l·vlti· Vel ſi peniteat donatorem vel ſi conualuerit de eo periculo·vt·ff·ſi certum petatur·non omnis·hoc niſi aliter a donatore ſit dictū·vt·ff·e·ſenatꝰ·§·mor·cā do·et·l·ſi alienā·§·marcellus· Qua actione·Et quidem vtilis rei vendicatio vel directa competere poteſt·non obſtante vſucapione vel impenſis factis·vt·ff·eo·l·ſenatus·§·i·et·l·ſi mortis cauſa·et·l·ſi alienaꝫ·i·ꝛ̄ꝰ· et·l·qui alienam·et·l·ſi mortis cauſa donatur· ¶ Ex predictis colligitur ꝙ in pleriſqꝫ conuenit hec donatio cum legatis·et in quibuſdaꝫ diſcrepat·Ecce enim ſi donat in annos ſingulos donatio eſt vna·Secus in legatis·vt·ff·eo·l·ſenatus·§·vl·

¶ Item legatum ab herede ſemper traditur donatio vel ab hoc vel ab illo· ¶ Item in donatōne obligatur donans ſecus in legato· Itē aliter ſubſtituitur in legatis·vt·ff·e·ei cui mortis de leg·ij·vt hꝛ̄· ¶ Item ſi accuſo teſtamentum vt falſum amitto legatum non donatōem vt·ff·de his qui vt indi·poſ·le·§·qui mor·alias autem ſi ex aliqua cauſa reſcindatur teſtamentum et donatio·vt·ff·eo·l·ſi quis mortis·et·l·ſi debitor·Quidam et aliam differentiam notāt ꝙ in legato locum habet interdictum quorum le·non in do· ſed littera piſana contradicit·vt ·ff·quorum legat·l·i·§·ſi quis·in alijs autē omnibus conueniunt·

¶ De infirmādis ꝑenis celibatis orbitatis et de decimarijs ſublatis

Olim non poterat cauſa mortis donari ei qui celebs erat·id eſt nolebat cōtrahere matrimoniū et hic forte orbis dicebatur·quia ſine matrimonio erat quo hodie corrigitur vel orbis dicūtur quia ſine liberis erat·Hodie autem promiſcue relinquitur omnibus· ¶ Item decima pars quē ex relictis a cōiuge detrahebatur qui vel que erat ſine liberis hodie ſublata eſt·

¶ De iure liberorum

Supra de iure patrum in liberos·Nunc de iure matrum quod habent in hereditate filiorum·hodie non eſt opus vt pater vel mater impetret vt ſuccedat quod olim erat neceſſe·Nam et ſine impetratōne mater ſuccedit·licet ingenua tres libertina quatuor non peperit·vt·ʒ·eo·l·vltim· et inſtitut· de leg·ag·ſuc·§·vlti·

¶ Explicit·liber octauus incipit nonus De his qui accuſare non poſſunt

Supra de Ciuilibus queſtionib9
Nunc de criminalibus tractare
intendit · Et q2 in eis neceſſarij
ſunt accuſatores · ideo ponit de
his qui accuſare non pñt · ¶ Vi
dendum ergo quid ſit accuſare
Et quidem nihil aliud eſt q̄ꝫ reum criminis aliũ
ꝑ libellum deferre vel facere ad vindictam · et
colligitur hoc · j̄ · e · cum ratõibus · et · l · non qui
ignorat · et · l · ſi quis ex famili · ibi · eius eſti · ꝛc̄ ·
et · ff · de accuſa · l · libellorꝫ · ibi · reũ deferre · et de
priuat · de · l · vlt̄ · et ad · l · iul · de adult̄ · l · i · § · ſi pu
blico · Nam ibi non fuit accuſator vt ibi dicitur
quia non fuit datus libellus · Et ad idem induci
p̄t quod eſt in · ff · de ſuſpec · tuto · l · iij · § · p̄terea ·
q̃nq3 aliter eſt · vt · j̄ · de abige · l · i · Nũ accuſa
tor ſit neceſſarius · Et quidem vbicũq3 criminis
vel delicti accuſatio eſt admiſſa in publico vel
priuato crimine · vt · j̄ · e · l · vlt̄ · et de pri · de · l · vlt̄ ·
et · ff · de accuſat · l · ſi cui · et vbicunq3 de honore
adimendo tractatur · vt · ff · de miñ · et ho · reſcri
pto · § · ſi quis accuſatorẽ · In caſibus tñ ſine ac
cuſatore ꝓcedit criminis cognitõ ꝛ pene impo
ſitio vt in lenocinio qđ mulier obijcit marito ·
Secus in extraneo obijciente lenocimũ marito
accuſanti · vt · ff · ad · l · iul · de adult̄ · l · ij · § · ſi publi
co · Et in carta ſuſpecta apud iudicem ꝓducta ·
Itemq3 in teſte · vt · ff · de ꝓbat · l · pnl · et de teſti ·
nullum · Item forte in ſuſpecto tutore · vt · ff · de
ſuſpec · tu · l · iij · § · p̄terea · Et in calũniatore idem ·
Nam eundem puniri tpe ſine deſiderare poſſuꝫ
et ſine accuſatõe · poſtea nõ ſine accuſatõe · vt · j̄ ·
de calumni · l · i · et de bonis li · qui cum ma · § · ſi li
bertus · Id in notorio crimine · vt · j̄ · de accuſa · l ·
ea quidem · Item in falſo ſcđm · B · vt · C · ad · l ·
cor · de fal · vbi ſecunduꝫ nos intelligimus q̄ꝫ ibi
principaliter de falſo fuit accuſatio inſtituta ·
¶ Quis poſſit accuſare vel non · Et quilibet q̄
non ꝓhibetur vt in teſtibus · et in ꝓcuratorib9
dicitur · vt · ff · de teſti · l · i · et de ꝓcurat · l · mutus
· § · cum queritur · ¶ Videndum ergo qui ꝓhi
beantur · Et quidem mulieres ꝓhibentur · Sed
fallit in · l · iul · de annona et maieſtatis et corne
teſta · et ſuſpecti crimine · vt · ff · ad · l · iul · de an
nona · l · vlt̄ · et ad · l · iul · ma · in queſtionib9 · et de
accuſat · l · ij · et inſtit · de ſuſpec tu · § · i · Si au eꝫ ꝓ
ſequantur iniuriam ſuam vel ſuorum ſer9 ad
mittuntur · vt · C · qui accu · non poſ · de c mine ·
¶ Qui autem ſuorꝫ appellatõe cõtineantur
dicitur vt · ff · de accuſat · et inſcript · l · i · et · ij · i ·
Ro · Serui etiam ꝓhiberi videntur niſi in caſib9
vt · ff · de fal · l · nullo · et ad · l · iul · de annona · l · i ·
¶ Item ꝓhibentur impuberes · Nam pupill9
omnino repellitur · niſi in caſibus in quibus tu
tore auctore ꝑmittitur accuſare · vt · ff · de ac
cu · l · i · § · i · Adultus auteꝫ poteſt curatoris tamẽ
auctoritate intercedente · Nam cum pupillus
tantum ꝓhibeatur et in accuſatõne et in pupil
lari actõne · vt · ff · de accuſat · l · qui accuſare · et
de po · ac · l · mulieri patet · Secus in adulto dici ·
ſi curatore auctore facit · vt · ſ · de auctor · pre · l ·
clarum · Fallit tamen in adulterij accuſatione ·
niſi minor de ſuo adulterio velit queri · vt · ff · ad
· l · iul · de adult̄ · ſi maritus ſit in ma · § · lex · Item
ſecus in teſtimonio minoris · vt · ff · de teſtibus ·
· l · in teſtimonium · Item repelluntur milites vt
j̄ · e · l · non ꝓhibentur · et · l · ſi crimen · Sed et qui
merum imperium et poteſtatem habent nõ ac
cuſant interim · nam nec ipi interim ſine fraude
conueniri poſſunt vt · ff · ad · l · iul · de adult̄ · l · ſi ma
ritus ſit in ma · et de iniur · l · nec magiſtratibus ·
et de accuſat · l · qui accuſare · ¶ Item repellun
tur qui duo iudicia habent ſubſcripta vt ſi ac
cuſatorem contra duos inſtituit · non permitta
tur ei tercia accuſatio · Attende tamẽ accuſat
duos eodem tpe quod ꝓcedit ſi in eodem libel
lo duos accuſat · vt ſtricte accipiamus eodem
tempore · An in diuerſis · Si in eodẽ non poteſt ·
quia vna propter alteram accuſatõnem impe
diretur · Accipitur ſi ſuarum iniuriarum cauſa
id faciat · ſi in diuerſis poteſt duos · tres non ni
ſi ſuarum iniuriarum cauſa · vt · j̄ · e · cum ratõ
nibus · et · ff · ad · l · iul · de adult̄ · inter · § · vlt̄ · Iteꝫ
ſi aliquid acceperunt ob accuſandum vel non
accuſandum · repelluntur ab accuſatõe ſicut et
a teſtimonio · quia incidunt in · l · iul · re · vt · ff · ad
· l · iul · re · l · eodem · § · i · et · ij · Alij propter ſuſpitõ
nem calumnie · Alij ꝓpter paupertatem · vt · ff ·
de accuſat · l · alij · et · l · non nulli · et · l · ſi cui · § · iiſ
dem · ibi · ſi tamen alij · quia ſocij ſunt in eodẽ cri
mine · vt · ſ · de liberali cau · l · ſi filium · Idem for
te et ſi par vel ſimile cõmiſerunt crimen et ideo
repellitur maritus ꝓpter lenocinium · vt · ff · ad
· l · iul · de adult̄ · l · i · § · i · Alij quia ſemel deſtite
runt · vt · ff · ad turpill · l · ij · Alij ꝓpter reuerenti
am quam debent · vt quia ſunt liberti · vel quia
de liberis · vel beneficiatis · vel ſeruis · vel fami
liaribus · ſed et imponuntur eis pene varie ta
men ꝓpter varietatem perſonarum · vt · ff · de ac
cuſa · qui accuſare · in fi · et · l · hi tamen · § · i · et · j̄ · e ·
· l · iniquum · et · l · ſi quis ex · § · vlti · Item ratione
cognatõnis qui repellitur ſi grande intentet
crimen · aliud ſi leue · Sed ſi perſequatur iniuriã
ſuam etiam grandem poterit vt in matre dici
tur · j̄ · e · l · ſi magnum · et · l · propter · et · l · ſi ſororẽ
et videtur hoc generale in omnibus qui prohi
bentur · vt · ff · e · hi · ſed in liberis fallit · et in ſimi
libus ſi qui reperiãtur · vt · j̄ · e · l · i · § · i · Sed et mir
ta conſideratio perſonarum habetur accuſat9
enim accuſatorem ſuum interim de pari vel mi
nori crimine niſi perſequatur iniuriam ſuam ac
cuſare non poteſt quod intelligo q̄ꝫ cum accu
ſator non perſequebatur iniuriam ſuam alioqñ
quod ſecundo daretur priori denegaretur · qđ
eſſet abſurdum · vt · j̄ · e · l · neganda · et · ſ · qui po ·
in pig · l · vlt̄ · de maiori autem poteſt · vt · j̄ · e · l · i ·
poſtponitur enim minus maiori · vt · j̄ · ad · l · iul ·
de adult̄ · l · adulterij · In minori tamen interim
poteſt deponere inſcriptõnem · vt · j̄ · e · l · negan
da · ¶ Quid autem ſi condemnatus velit accu
ſare · non poteſt · eſt enim infamis niſi perſequa
tur iniuriam ſuam · vt · ff · de accuſat · qui iudicio
hoc ſi poſt damnatõnem incohoet accuſatõnem
in extraneum non in accuſatorem ſuum · Nam ſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

accuſatorem ſuum velit accuſare· ſi quidem ciui
tatem vel libertatem amiſerit per ſententiam
non poteſt· alioquin poteſt· vt ſi ſit relegatus·
vt· ff· de public· iu· is qui· hoc tamen mirabile
videtur· quia licet ſit infamis admittitur cō
dēnatus fuit enim publico iudicio· vt· ff· de pu
blic· l· infami· ſed forte hoc ideo quia debet ei
remitti ſi prouocatus voluit ſe vlciſci· vt· ff· de
bonis li· l· qui per eum· §· ſi liber· nec videtur ca-
lumniari quia ſuccubuit in cauſa prima· quia in
iuſte potuit damnari et quia debuit ei permit-
ti quoquo modo ſe defēdere· Secus in accuſan
te dico qui non obtinuit· vt· ff· de accuſat· ſi cui
· §· i· et de bonis eorum qui ante ſnīam· l· i· quod au
tem dicitur· j· eo· l· ex euentu· expone· vt cum te
de furtu ſerui mei ſubtracti tali die accuſabam
te tu autem me accuſas quod precedenti tempore
ipm interfeci· hic enim apparet quod ſecunda de-
rogat prime accuſatōni·

De accuſatōnibus et inſcriptōnibus

Dictum eſt de his qui ad accuſationem
admittuntur· Nunc de accuſatōnibus
generaliter videamus· quid ſit accuſa
tio ex ſuperiori patet nam ibi diximus quid ſit
accuſare ex qua patet diffinitōne quid ſit accu
ſatio· Aduerſus quem inſtitui poſſit· Et qui-
dem accuſari poſſunt maſculus et femina pre-
ſentes tantum non abſentes· vt tamen contra
abſentes conferri poſſit libellus· vt· j· e· abſen-
tem· et· j· e· i· l· ij· Viui non mortui niſi in caſib9·
vt· ff· e· l· ex iudiciorum· vt· ff· ad· l· iul· pecul· l·
vlti· Sed et accuſantur pubes et impubes· qui
tamen capax ſit intellectus· vt· ff· de reg· iur·
pupillum· Nam ex ingratitudine poteſt in ſer-
uitutem reuocari· vt inſtit· quibus mo· teſta· f·
item ſi in ſeruitutem· ſed vt refertur Auguſti
nus dixiſſe omne delictum cadit in impuberē
preter delictum carnis· Et ei lex conſentire vi
detur· vt· ff· ad· l· iul· de adult· l· ſi minor· et· j· de
penis impunitas· Seruus etiam accuſari poteſt
non tamen qualibet lege· Nam ea lex que im-
ponit pecuniariam penam vt· l· iul· de vi priua
ta accuſari non poteſt· Idem ſi imponat penam
amiſſionis ciuitatis· ſeruus enim ciuis non eſt·
nec cap· habet de iure ciuili· ſed et· l· pomp· de
patric· accuſari nō poteſt de ciuili iure quia pa
trem non intelligitur habere· ſpurius enim pu-
tatur· vt· ſ· de ſuis et leg· ex libera· de iure ta-
men naturali poteſt· quia natura eſt omnium cō
munis· Item· l· cor· de iniur· forte· quia ſolet ple-
rumque imponi arbitrio iudicis pena amiſſionis
ciuitatis· Vnde cornelius ſilla fuit auctor ne ea
lege accuſaretur ſeruus· In hac tamen lege et
omnibus ſupradictis quibus accuſari ſeruū nō
poſſe diximus accuſatō ſerui erit recipienda vt
duriorem patiatur penam corporalem licet ef-
fugiat vnam non tamen alteram· Illud cer
tum eſt quod pena metalli et naturalis mortis cō-
uenit ſeruis· et probantur hec· ff· e· l· hos· §· om-
nibus· Dominus autem pro ſeruo ſuo ſuſcipe
defenſionem poteſt· vt· ff· e· ſi ſeruum· et de pu
blic· iu· l· ſciendum· Pro libero autem accuſato
alius non ſuſcipit defenſionem principalis cau-
ſe vt alleget cauſam abſentie· licet ſecus dice-
ret· M· vt· j· e· l· reos· et· ff· de public· iu· l· penl·
· §· i· De filiofa· certum eſt quod accuſari poteſt·
Excipiuntur tamen quidam ne accuſentur
ad tempus ſi habeant publicū honorem et ad-
miniſtratōem· vt· ff· e· l· hos· j· §º· et ad· l· iul·
de adult· ſi adulterij· §· vlt· Item ne accuſen
tur in perpetuum vt ſi quis abſolutus eo crimi
ne fuerit quo accuſatur nunc· niſi doceatur de
preuaricatōne primi accuſatoris· vt· j· e· ſi quis
ho· ſed hoc fallit in caſu· vt· ff· e· l· ſi cui· §· i· ſed
interim donec accuſor ab vno ab alio ſuper eo
dem crimine accuſari non poſſum· et eſt hic in-
ſerenda bona diſtinctio· Quando enim vnus
accuſat vnum et tunc ſi de vno crimine et vna le
ge poteſt diuerſis legibus non poteſt· vt· ff· e·
ſenatus· Si diuerſis criminibus deſcendentibus
ex diuerſis factis poteſt· vt· ff· e· l· libellorum· §·
ſed et ſi aliud· Aut deſcendant ex vno facto nō
videtur quod liceat a cōtrario ſenſu· vt· j· e· qui de
crimine· Quandoque plures accuſantur ab vno·
et tunc ſi de eodem crimine licet· vt· j· ſi reus vel
accuſator mor· l· i· et· ff· ad· l· iul· de adult· l· vi
paſſam· §· inceſti· Sed fallit in adulterij accuſa
tione· vt· j· ad· l· iul· ſi maritus· §· vlt· et· l· nihil·
· §· vlt· Si vero de diuerſis criminibus accuſant
et vno libello non poſſunt accuſari duo niſi ac-
cuſator perſequatur iniuriam ſuam· Si vero di
uerſis libellis poſſunt duo accuſari et non tres·
niſi accuſator perſequatur iniuriam ſuam· vt· ſ·
· t· i· l· cum ratōnib9· et· ff· e· l· hos· §· lege· Quā-
doque plures accuſant vnum· et tunc ſi de eodem
crimine ſimul accuſant eligendus eſt vnus· vt
· ff· e· ſi plures· Si autem de diuerſis criminibus
deſcendētib9 ex diuerſis factis vel ex vno poſ-
ſunt· vt· j· e· qui de crimine· interim tamen cum
habeat neceſſe reſpondere pro vno non accuſa-
retur pro altero· vt· ff· de cuſtodia re· l· ij· §· vlti·
Qualiter concipiatur libellus accuſatōnis·
Et quidem ſic vt cōtineat nomen accuſantis et
accuſati et crimine et menſis quo cōmiſſum eſt
crimen· non autem diem vel horam cōmiſſi cri-
minis quis inuitus comprehendet· Locus autē
quo crimen eſt admiſſum debet deſignari et cō
ſules ſub quibus eſt admiſſum· Dies autem da-
ti libelli debet inſeri· vt· ff· e· l· libellorum· in pñ·
et in autent· de exiben· reis· §· ſuſcepto· et ſerua
tur hec conceptio in publico vel priuato crimi
ne· vt· ff· de priuat· del· l· vlti· Sed et dicunt quod
accuſator debet ſubſcribere quod velit pati eandē
penam ſi non probauerit· ar· ſ· de fide inſtru· l·
· iij· et· j· ti· i· l· ij· ibi· ſolenni lege· et· ff· e· libello-
rum· §· item ſubſcribere· Poteſt tamē dici quod hoc
ſemper intelligatur ineſſe ex natura accuſato-
ris quia non probat· vt· j· e· l· vlti· quandoque ta-
men hec conceptio non eſt accuſanti neceſſaria
vt in leui crimine et notorio et vbi executores
nunciant· vt· j· e· ea· et· ff· e· l· leuia· et in caſibus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quos notaui·ſ·in ſumma·Oblato autem libello
dabitur dilatio ad deliberandum forte·xx·die
rum vt in pecuniaria cauſa·Nam ad compoſi-
tionem rei familiaris tantum aliud ſpacium tri
ginta dierum videtur datum non ad deliberã-
dum·vt·i·t·i·l·ij·et deliberatõne facta venire
debet accuſatus et accuſator ad cauſam et lis
debet conteſtari·tunc debẽt opponi exceptões
accuſanti ſi que reo competant·quod ſi non fi-
at·et ex interuallo poſt litem eas opponere nõ
poteſt·quia poſt lit·conť·recipitur nomen accu
ſati inter reos·vel ſtatim vel poſtea in continẽ
ti·vt·C·ad·l·iul·de adult·ad adulteram·et·ff·
ad·l·iul·de adult·ſi maritus·§·pſcript· quod ex
audio ſi erant dilatorie exceptões·vt que repel
lebant accuſantem tantum·non alios vel ſimi-
les·in pemptorijs poteſt dici idem quod in ciui-
li cauſa·vt·ſ·ſnam reſ·non poſ·l·vlť·videtur
tamen contrarium in lenocinij exceptõne· que
peremptoria eſt·nec tamen opponitur niſi ante
q̃ nomen alicuius inter reos recipitur·vt·i·de
adult·l·quoniam·et·l·ita·et·ff·ad·l·iul·l·i·§·ſi
pu·in fi·§·ſed in eodem·§·ſuper hoc dedi ſoluti
onem·Poſtmodum pbatõnem apertam debet
accuſator in cauſa pducere vt non emendicatis
ſuffragijs decretorum vel relatõnum credat iu
dex·vt·ſ·de pbať·ſciant·et·i·e·ſingulis·accu-
ſator tamen tenetur pbare niſi in caſibus·vt·i·
de abolit·Fallaciter·§·q·et ad·l·cor·de fal·l·
vbi·ſemper tamẽ obtinet regula que eſt·ſ·de
edendo·l·qui accuſare·Item alia vt accuſator
non pbans calumniator videatur·vt·ſ·de ad
uoc·di·iudicum·l·i·niſi pbetur contra·ſed hoc
fallit in marito quia non eſt veriſimile calumni
ari·et in ſimilibus·vt·ff·ad turpilľ·l·i·§·calum·
et·i·ad·l·iul·de adult·§·q̃uis·Si autem accuſa-
tus non veniat ad cauſam citari debet per in-
terualla·xxx·dierum vt in ciuili cauſa non ter p
ſingulos tres dies·licet id dicant·ar·eius qđ ẽ
in·ff·de public·iu·inter·Nec enim ponit in fa-
ciendum ſed q ita fuerit factum·immo innuit
non faciendum·Nec poteſt ferri ſententia ſed
aduocãtur bona·vt·ff·de bonis·abſentẽ·et·i·de
req·l·i·accuſatore q3 non veniẽte pdcõ mõ fiet
citatio ſed imponiť pena·vt·ſ·t·i·l· qui crimẽ·
et·i·vt intra certum tpus·l·ij·et ad turpilľ·l·ij·
hoc de ordine antiquis legibus vel nouis in ac-
cuſatõib fuado put breuius potui expediui·

De exhibẽdis reis vel trãſmittẽdis

Occuſatõne facta neceſſe eſt exhiberi re
um: et quandoq3 tranſmitti· Sciendum
eſt autem reum exhiberi ſi tamen id p̃-
cipiat iudex vt·i·eo·l·vlť·ſed hoc fallit in falſo
monetario·vt·i·de fal·mo·l·i·in prin·et deſer-
tore militie et latrone pu·et raptore virginis·
Nam cum illos liceat occidere multo magis re
preſentare inuitos·vt·ſ·quando liceat vin·l·i·
et·ij·et·i·de rap·virg·l·i·et idem forte in fure·
vt·ff·de fure·l·interdum·§·qui fu· Cum aũt
exhibendus eſt p iudicem datur ei delatio tri-
ginta dierum ad componendos meſtos pena-
tes·vt·i·e·l·ij· Tranſmiſſiones autem fiunt·
cum quis accuſatur ibi vbi deliquit et ipẽ eſt ali
bi·vt in autẽť·vt nulli iudi·§·ſi vero· Miles
autem et ſi alibi deliquit tranſmittitur ad ma-
giſtrum militum·Diſtingue tamen·Cõmiſerit
militare delictum an cõmune·Si militare vt q̃a
alienauit arma magiſter militum ſolus cogno-
ſcit et fert ſnam·Et idem in ciuili cauſa·vt·ſ·de
iuriſ·om·iu·l·magiſterie·et·ſ·de of·ma·mi·l·i·
in fi·et·i·de re mi·l·vlť·i·R°·Si autem fuerit cõ
mune·ſi quidem enorme is cognoſcit apud quẽ
omiſſum eſt·vt·ſ· vbi ſena·vel claue·cõ·l·i·et
·ff·de accuſať·l·vlti· Alioquin preſens habet
cognitõnem tantum refert autẽ ad magiſtra-
tum militum vt imponat penam·vt·i·eo·l·i·et
·ff·e·l·de militibus·et·l·non eſt·et de re miliť·
·l·iij·i·R°·Nec diſtinguo inter caligatum ⁊ nõ
caligatum·quia et caligatum dicit lex remit-
tendum·

De cuſtodia reorum

Acta accuſatõne et rei exhibitõe quã-
doq3 neceſſarium eſt vt reus cuſtodia-
tur in carcere· Videamus ergo quan-
do reus carceri mancipãdus ſit· et qualiter car
ceri mancipatus ſit cuſtodiendus·Et que pena
immineat cuſtodibus eorum et cõmetarienſi-
bus eorum·ſi incarcerati aufugerint· et que pe
na immineat accuſatis ſi fracto carcere euaſe-
rint· In accuſato autem diſtinguendũ vtrũ
ſit de crimine confeſſus·an non·Si eſt de crimi-
ne confeſſus in vincula publica conijciendus ẽ·
donec de eo pronuncietur·vt·ff·eo·l·ſi confeſ-
ſus·et eo confeſſo velociter eſt imponenda pe-
na·vt·i·e·l·vlť·vt tamen cum modico tempore
ſteterint in carcere·poſtmodum educantur et
iterum apud acta audiatur·vt ita appereat p-
ſiſtat in confeſſione·an velit eam corrigere ita
enim quaſi ſub publico teſtimonio cõmemora-
tio admiſſi criminis fiet vt iudicibus immodi-
ce ſeuientibus freni quedam temperies adhi-
bita videatur·vt·i·eo·l· ſi quis in ea· Si autem
accuſatus non eſt de crimine confeſſus· Diſtin-
gue·vtrum accuſetur de crimine valde graui
An non·Si quidem crimine valde graui eſt ac
cuſatus debet detrudi in carcere·vt·ff·e·l·di-
uus·Et inquiſitio criminis ſtatim debet fieri vt
noxius puniatur et innocens abſoluatur· Si ve
ro inquiſitio differatur propter abſentiam ac-
cuſatoris vel ſociorum accuſati· Accuſatus qui
dem interim debet eſſe in cuſtodia·vt tamen
ferreas manicas et inherentes oſſibus non pa
tiatur ſed prolixiores cathenas ſi criminis qua
litas ⁊ cathenarum acerbitatem poſtulauerit
Sic enim deerit cruciatio et ipẽ pmanebit ſub
fida cuſtodia· Carcer enim ad cuſtodiendum
non ad puniendum eſt inuentus·vt·ff·de penis
aut damna·§·ſolẽt· Hinc eſt quod ſedis intime

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſcenebras pati non debebit incluſus·imo in uſur
pata luce vſui hominis debebit vegitari· id ē
ſubleuari· In nocte autem geminari debet cu
ſtodia et in veſtibulis carceris et ſolubribus lo
cis recipi·et eſt veſtibulum locus ante carcerē
vt porticus ante domum abaue· quia ibi ſalu-
tabantur antiqui et iterum reuertente die ad
primum ſolis ortum illico ad publicum limen re
duci debet incarceratus ne penis carceris peri
matur quod innocentibus miſerum noxijs non
ſatis ſeuerū eſſe dignoſcitur·vt·ī·e·l·i· Et poſ-
ſunt plures recipi in eodem clauſtro ſexu tamē
pares·diſpares enim ſexu diuerſa clauſtrorum
debent habere tutamina·vt·ī·eo·l·quoniam·
hoc tamen corrigitur in muliere· Nam hodie
nulla mulier pro fiſcali vel priuato debito aut
crimine aliquo in monaſteriū uł aliū locū inclu
ditur ·,Sed ſi pro fiſcali vel ꝑuato debito pul-
ſetur p er ſe aut per virum ſuum· aut quemuis
alium legitime reſpondeat quod ſi noluerit re-
ſpondere legitime in rebus eius procedant· Si
vero tale ſit crimen ꝙ n eceſſe eſt eam cuſtodi-
ri·ſi quidem fideiuſſorez dare poteſt ipſi creda
tur·Si vero iurauerit ſe non poſſe fideiuſſorem
dare iuratoriam cautōem preſtet de iudicij ob-
ſeruatōne·Sed ſi crimen ſit grauiſſimuz de quo
accuſatur·in monaſterium vel aſſiſterium mit-
tatur vel mulieribus tradatur per quas cuſto-
diatur·vt in autentica ·vt nulli iudi·§·neceſſari
um·¶ Maſculi ergo tantum recipiūtur in car
cere et recepti diligenter cuſtodiendi ſunt a
ſtratoribus qui eis ſternunt lectos et miniſtris
eorum et a cōmentarienſibus qui cōmittantur
captiuos et eorum habent cuſtodiam et obſer
uationem·et cum humanitate quadam iſti om
nes debent tractare incarceratos· nec debent
accuſatoribus crudelitatem ſuam vendere pre
cio vel gracia affligendi incarceratos fame v
anguſtia·vel ſiti vel longa tabe ſubtrahendo
eos audientie quia neminez audiunt et a nemi-
ne audiuntur clamantes·Sin autem cōtra hoc
fecerint iudex debet imponere eis capitalem
penam alioquin infamatur iudex et periculum
ſubibit pro motu ſuperioris iudicis· Item com
mentarienſis ſingulis triginta diebus debet in
gerere vel ſuggerere iudici numerum perſona
rum varietatem delictorum clauſorum ordinē
etatemqꝫ vinctorum alioquin erario inferet·xx·
libras auri· Iudex etiam deſes qui hoc non ꝓ-
curat fieri priuabitur dignitate et mulctabitᷣ
in·x·libras auri·vt·ī·e·l·vlt·Si autem incarce-
ratus euaſit de cuſtodia patitur cuſtos eandē
penā quā pateretᷣ incarceratus·vt·ī·e·l·ad cō-
mentarienſes·vbi cuſtos probauerit incarcera
tum euaſiſſe caſu fortuito·vt·ff·eo·l·vltim̄· Ti
roni autem non eſt facile cuſtodia credenda·
nam ea prodita is culpe reus eſt qui eam ei cō-
miſit·nec vni ſed duobus cuſtodia committen
da eſt· Alias qui ſi negligentiam commiſerunt
pro modo culpe vel caſtigantur vel militiam
mutāt· quod ſi leuis perſona cuſtodie fuerit ca
ſtigati reſtituuntur· Nam et ſi miſeratōne cu-
ſtodiam dimiſerūt quis militiam mutat· Frau-
dulenter autem verſatus in dimittenda cuſto-
dia vel capite punitur·vel in extremum gau-
dium militie datur· interdum venia datur ei·
Nā cū cuſtodia cū altero cuſtodū ſimul fugiſſꝫ
alteri venia data ē· Sꝫ ſi cuſtodia ſe interfecerit
vł ꝓcipitauerit militis culpe aſcribitur ꝙ ſi cu-
ſtos ipſe cuſtodiam interfecerit vel precipitaue
rit homicidij reus eſt ergo ſi caſu cuſtodia de-
functa dicatur teſtimonijs id probandum eſt·
et ſic venia dabitur·vt·ff·eo·l·vlti· ¶ Rema-
net autem incarceratus in cuſtodia donec finē
accipiat cauſa·vt·ſ̄·t·i·l·ij·in fi· Sed nec tūc pa
titur ſtatim penam·imo de carcere extrahitur
vt audiatur qualiter ſit conuictus·et iterum re
dit in carcerem·poſtmodum educetur et audi
etur ſi quid obijcere poſſit·vt·ī· eo·ſi quis· vel
hoc eſt cum accuſatꝰ ē de crimine confeſſus et
non conuictus·vt·ff· de queſtionibus·l·i·§· di-
uus·et·§·ſi quis·Sed cum conuincitur nihil ex-
ſpecto·vt·ī·eo·l·vlt·in princi·et·l·i·in princi·ni
ſi in caſu quando ſeuerior eſt impoſita pena·vt
ī·de penis·ſi vendicari·Si autem crimen gra-
ue non ſit admiſſum poteſt accuſatus tradi cu-
ſtodiendꝰ·vel militi vel ſibi vel fideiuſſoribus·
hꝫ autem proconſul extimat pro qualitate crimi
nis·vel propter honorem vel propter ampliſſi
mas facultates·vel propter innocentiam per-
ſone vel dignitate eius qui accuſatur·vt·ff·eo·
·l·i· ¶ Damnatur autem fideiuſſor in quanti-
te certa ſi eam promiſit·vel ſi non ſit certa quā
titas promiſſa ipſe pretor extimabit quantitatē
niſi ↄſuetudo ſuper quantitate ſit inducta tunc
enim eam ſeruabit iudex· Item et extraordina
riam penam imponit fideiuſſori ſi dolo non ex-
hibeat reum·vt·ff·eo·l·ſi quis reum·ſed et do
minus pro ſuo ſeruo accuſato poteſt fideiube-
re·et antequam recipiatur in vincula et poſtea
niſi poſt longum tempus hoc deſideret domi-
nus facere·vt·ff·e·l·ſi ſeruus·

¶ Sequitur Rub· De priuatis carcerib·ꝛc·

De priuatiſ carceribꝯ inhibendiſ

Primꝰ·ſ·ð pu·carceribꝫ obſeruandiſ Nūc audiamꝰ de ꝑuatiſ carceribuſ inhibendiſ·et q̄dem nemini licet ꝑuatū carcerē habere vel exercē ꝑter quā magiſtratui·quid ergo ſi ꝯtra hoc factū fuerit vł q̄d ſi iudiceſ qui ſemꝑ debent eſſe in ſpeculo non vindicauerit vł quid ſi officiorꝫ ꝑmateſ nō inſtimauerint certe tanquā impialiſ maieſtatiſ violatoreſ vltio ſupplicio ꝑcellent̄ nā et illud certum eſt eoſ qui priuatum carcerē exercuerint utpote crimē maieſtatiſ ꝯmittenteſ vltimo ſubiugandoſ eſſe ſupplicio·ut·ꝭ·e·l·vna

Si reuſ uel accuſator mortuuſ fuerit

Cepto criminali iudicio ſepe morit̄ accuſator et reuſ qn̄qꝫ etiā morit̄ alter uter eorꝫ Et ideo quid iuriſ ſit ſi hoc ꝯtingat· Videamuſ et certe ſi accuſator ſoluſ deceſſerit et accuſatio cepta exſpirat nec eī̄ heredeſ accuſatorꝫ cogunt̄ exequi crimina·ut·ff·ð accuſatōne diui·rerum ab alio reꝰ poterit accuſari·Si vero deceſſerit accuſatuſ oīſ criminatio eſt extincta niſi in crimine leſe ma·et repetūdarū ⁊ appoſtatatꝰ et hēſeoſ ut·ff·de accuſat̄·l·ex iudicōꝝ ⁊·ſ·ð appoſtat̄·l·appoſtatarꝫ lꝫ ſi accuſatuſ naturalit̄ moriatur pendente cauſa criminali ſecuſ ſi ꝯſciuerit ſibi mortem vel poſt lit̄·ꝯt·vel poſtq̄ fuerint in ſcelere deꝑhenſi·tūc eī̄ heredibꝫ bona ſunt auferenda·eſt eī̄ duriuſ ſeipm̄ occidē q̄ ꝑncipem trucidare·ut·ff·de bonis·e·qui ante ſnīaꝫ mor·ſibi ꝯſti·l·iij·et·ꝭ·e·l·defūctis·Si aūt pendente appellatōe moriat̄ accuſatꝰ idē eſt quātum ad crimē·ſꝫ quātum ad bona ſi quidē fuerint adēpta expſſim audiēda erit appellatio·Si aūt fuerint adempta tacite extincta cauſa principali in crimie extinguit̄ q̄ſtio bonorꝫ ut·ꝭ·e·l·vlti·

Si quiſ impatori maledixerit

Supra de accuſatōibꝫ in gn̄e diximuſ Nūc aūt ponit ꝑ ſpecieſ et ita incipit a maximo crimine leſe ma·q̄ offendit̄ qn̄qꝫ facto ð quo dicet̄·ꝭ·t·ꝓximo et qn̄qꝫ dicto in quo ꝯſat̄ huiuſ·t· tenor et certe ſi quiſ impatorē dixit ꝑfidū atrocem rufū·vel quid ſimile ꝓfudit ſi ex leuitate ꝓceſſit ꝯtēnenduſ eſt lubricuſ eī̄ lingue facile ad penam trahi non debet·vt·ff·ad·l·iul̄·ma·l·famoſi ſi ex inſania furoriſ vel rabie vini miſeratione digniſſimū·Si aūt ex deliberatōne remittenduſ eſt·i·tranſmittēduſ ad principē ⁊ ipē ꝑpendet ex q̄litate pſonarū verū crimē ꝑtermitti an exquiri et puniri debeat·

Ad·l·iuliam maiſtatiſ

Offendit̄ impator facto aliquo ꝯmittēte crimen in eum Sicqꝫ audiamuſ ꝯſtitutioneſ ad·l·iul̄·maieſtatiſ leſe interꝑtandā et exponendā nempe iſtud crimē excellit int̄ oīa crimina·Videamuſ itaqꝫ quid ſit crimen leſe ma·et qui admittant̄ ad huiꝰ accuſatōeꝫ·et qn̄ ſint pene huiuſ crimiſ·⁊ quatenꝰ duret Eſt aūt crimen leſe ma· vbicunqꝫ quiſ ꝯtra vrbem aliquid molitur·vł qð ꝓfugit ad hoſteſ vł qð hoſteſ q̄litercunqꝫ iuuat vel armiſ vł pecūia·vel ꝯſilio vel qð ſubiectaſ ꝓuinciaſ nitit̄ facē rebelleſ·vel q̄ ſeditōnem mouet in ciuitate vel qð magiſtratuſ occidantur vel ꝑnceps vł qui circa latuſ eiꝰ militant vel qð arma ſumit vel occupat loca ꝯtra rem pu·vnde appellat̄ lꝫ crimen ꝑduellioniſ ea ratione ut dicūt quidā·quia lꝫ ꝓbatio ꝑ duelluꝫ admittebat̄ ⁊ nō in alio caſu·ſꝫ eſt alia melior rō quia ꝑduelleſ dicūtur hoſteſ·ut·ff·de v̄·ſi·l·ſi quoſ noſ hoſteſ·Dicit̄ ergo crimē ꝑduellionis·i·hoſtile vt ex ꝑdictiſ patet et dicit̄·ff·e·l·i·et·ij·⁊·iij·⁊·iiij·ſꝫ ⁊ al̄ ꝯmittit̄ etiaꝫ non ꝯt rē pu· vel eiuſ ſecuritatē ·Et ideo nō dicitur tūc crimē ꝑduellioniſ·ſꝫ ſimplicit̄ leſe ma· Et ſunt hec intelligenda de vrbe rhoma·Verbuꝫ eī̄ vrbiſ ſimplicit̄ ꝓlatum rhomā ſignificat vt inſtit̄·de iur̄·naturali·§·ſed iuſ·Cōmittitur aūt al̄ ut cū quiſ ſtatuaſ principiſ aut imagineſ iam ꝯſecrataſ cōflauit·Secuſ ſi nondum ꝯſecrate eſſent vł ſi reprobate eſſent· Iteꝫ ſecuſ in eo qui ſtatuaſ principiſ vetuſtate corruptaſ reficit Et in in eo qui lapide iactato incerto fortuitu ſtatuā attigerit·ut·ff·e·l·q̄ ſtatuaſ et·l·non cōtrahit ⁊·l·cuiuſcunqꝫ in fi·Item hac·l·tenet̄ qui crimie accuſatum de cuſtodia fecit exire·ut·ff·e·l·iiij·in fi· Item q̄ obſideſ ſine iuſſu principiſ occidit Item q̄ de ꝓuincia nō diſceſſit cum ei ſucceſſum ſit·ut·ff·e·l·i·⁊·ij·Eſt ⁊ alið crimē q̄ſi leſe ma·ut in ꝑuati carceriſ exercitio et in falſa moneta·ut·ſ·de ꝑuatiſ car·et·ꝭ·de falſa·mo·l·vlti·Sunt aūt in lꝫ crimine multa ſpecialia·Nam oīſ qui al̄ repellunt̄ ab accuſatione hic admittunt̄ puta militeſ minoreſ infameſ paupeſ familiareſ parenteſ ꝯtra liberoſ et ecc·liberti ꝯtra patronoſ mulliereſ·nam ꝯiuratōeꝫ ſergij catheline iulia mulier detexit et Marcū tullium ꝯſulem iudiciū eiuſ inſtruxit·ut·ff·e·l·famoſi ⁊·l·in q̄ſtionibꝫ·ſerui torquent̄ in dn̄oſ fidicularū tormēta ſpreta oīī ꝑrogatiua accuſanti ⁊ eiuſ inſtigatori accuſato infligunt̄·ut·ꝭ·e·l·nulluſ ⁊·l·vlti·§·in hoc·filij aūt delinquētium et ſi nō capitalem al̄ tn̄ patiunt̄ penaſ ⁊ quia ſunt infameſ·et quia nulli ſuccedūt· Filie aūt de boniſ matriſ habēt falcidiam·ut·ꝭ·e·l·pnſt·et·ff·de peniſ·l·crimen·Item crimine ꝯmiſſo nihil exinde alienari poteſt·Nulla fieri poteſt emācipatio vł manumiſſio·ut·ꝭ·e·l·pnſt·§·emācipatō al̄ ꝯtrarium eſt·ut·ff·ð donat̄·l·poſt ꝯtractū Item accuſatio inchoari poteſt poſt mortem ut·ꝭ·e·l·vlt·Sed hoc eſt intelligendū tantum in eo crimine quod ſupra appellatū ꝑduellionis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ut·ff·e·l·vltima· ¶ Illud notandum qui rem
patefecit antequam eſſet vſus coniuratōne
vel non ꝓceſſiſſet ad actum veniam meretur
et p̄mium· Si aūt ꝓceſſiſſet ad actū veniā me=
retur ⁊ nō p̄mium·ut·ȷ̄·e·le·pnſti·in fi· ¶ Sed ſi
aliquo iſtoꝝ nō excuſet̄ qui reus eſt hoc crimi
ne ſiue ꝑfecerit crimen·ſiue voluit ꝑficere ꝓ=
cedendo ad aliquē actum dando vel recipien=
do ſacramētum ſup facinore ꝯmittēdo·vl' qd
ſimile faciendo gladio debet feriri et eius oīa
bona debent publicari Eadē eñ ſeueritate vo
lūtas ſceleris q̄ et effectꝰ punit̄·ut·ȷ̄·e·l·pnſt·

¶ Ad Legē iuliā de adultīo ⁊ ſtupro

I Nter alia crimina eſt excellentius ad
ulteriū ⁊ ſtuprū et inceſtus ⁊ lenoci=
niū oīe eñ peccatū qdcunqꝫ fecerit
homo extra corpꝰ eſt·qui aūt fornicat̄ in cor=
pus ſuū peccat· Item ex adulterio oīa fere cri
mina ꝑficiſcūtur violentia iniuria homicidiuꝫ
piuriuꝫ falſa teſtimonia ·ſine colloquio eñ ad
ulterium nō ꝯmittit̄ hꝫ eſt quod ꝓpter enormi=
tatem adulterij nō licet de eo tranſigere licet
fiat tranſactio de alijs criminibus que ingerunt
penam ſanguinis·ut·ſ̄·de tranſacti · tranſigē
et quia lex iulia de adulterio et ſtupro ⁊ ince=
ſtu et lenocinio loquit̄ ponit de eo·mirū eſt ta=
men quod vocat̄ iulia·quia lata eſt ab octaui=
ano auguſto·ut·ff·e·l·i·quē ñ repperi vocari
iulium ſed auūculus eius dictus eſt gaius iuliꝰ
ceſar qui auctoritate ſua nō ꝑfi ꝯuiuentia ha
buit impium ſed forte in reuerentiam auūculi
eius noīe voluit eam nūcupari·vel forte recep
ta fuit hec lex ab auūculo·ꝫ hꝫ nepos eam ꝑfe
cit· Videamꝰ ꝯ quid ſit adulteriū·⁊ vnde di=
catur et qui admittātur et intra que tempora
ad huiꝰ crimis accuſatōeꝫ · Et qñ poſſit inſti=
tui accuſatio et qui poſſit accuſari ꝺ adulterio
Et qualit̄ in accuſatione ſit ꝓcedēdum Et que
pena imponat̄ ꝯuicto ⁊ ꝯuicte ·Et int̄ hꝫ dice=
mus de lenocinio · Poſtea aūt dicemus de ſtu=
pro ⁊ qñ ꝯmittat̄·⁊ infra qd tempus·et qualit̄
puniat̄ ·Eſt aūt adulteriū illicitus coitus cum
vxore ſpōſa ve aliena ꝑpetratꝰ· Dicit̄ qꝫ adul=
terium quaſi trāſitus ad alteriꝰ thoꝝ vl' adal
terū· Illud certe nō eſt adulteriū qd maritus
alicuiꝰ aliā ſolutam ꝯgnouit ·idem ⁊ ſi ꝯiuga=
tam·nam et tūc non iudicat̄ adulteriū quia ab
vxore diſcedit ·ſed qꝛ cognita eſt vxor alteri=
us·nam nec dicimꝰ maritum corrūpi in femi=
naꝫ ⁊ ideo mulier maritum de adulterio nō po=
teſt accuſare·quia ſuum dicat thorū violatum
nec alienū·quia in publico iudicio nō admittit̄
mulier·ut·ȷ̄·e·l·i·⁊·ſ̄·q̄ accuſari non poſſunt·l·
de crimine· ¶ Admittit̄ ad huiꝰ criminis accuſa
tionem in p̄mis maritꝰ ⁊ omnibꝫ alijs p̄fertur
etiā patri mulieris ·niſi pater mulieris doceat
generū infamem·aut arguat colludē magis
cum vxore quā ex aīo accuſare al' ꝯ p̄fert̄ ma=
ritus ꝓpenſiore iure et maiore dolore executu=
rus accuſatōneꝫ adeo etiā ut ſi pater p̄uenerit

et libellos inſcriptōnum depoſuerit marito nō
negligente ꝓbatōibus inſiſtente atqꝫ immen=
te ut facilius iudicantibꝫ de adulterio ꝓbetur
nihilominꝰ p̄ferat̄ maritus · Nec diſtinguit̄·iu=
ſtum ſit matrimoniū an non ſiue fuerit vxor vul=
garis ſiue non·nec eñ ſoli atrides amant ſuas
vxores·ut·ff·e·ſi vxor ·ſ·plane· nec obſtat qd
dicit̄·ȷ̄·e·ſi ea que ⁊ ·l·q̄ adulteriū quia ibi non
erat vxor · Et ponitur adulterium ꝓ ſtupro ꝓ
miſcue eñ his plerūqꝫ vtimꝰ ſed ꝓprie adulteri
um in nupta ꝯmittit̄ ꝓpter ꝑtum ex altero con
ceptū ꝯpoſito noīe·ſtuprū vero i v̄gineꝫ vidu
amqꝫ ꝯmittit̄·ut·ff·e·l·mt̄·ſ·lex· ¶ Item ſpon
ſus admittit̄ ad accuſatōem adulterij·qꝛ neqꝫ
matrimoniū q̄lecūqꝫ neqꝫ ſpem m̄rionij violare
ꝑmittit̄· ñ ſponſus accuſet eum qui p̄mo ꝯtra=
xit m̄rioniuꝫ· ut ff·e·l·ſi vxor·ſ·diuus ⁊·ſ·ſi mi
nor et·l·miles·ſ·q̄rebat̄ ⁊·ȷ̄·e·l· ꝓpter violatuꝫ
Nec attēdo ſponſo vel marito ſit pater fa·vel
filiuſf·an nō· Nam etiā ſi in voluntate patris
adulteriū poterit arguere et vindictam ꝓprij
doloris ꝯſequi·ut·ff·e·l·mt̄·ſ·filius ⁊·l·fili=
uſfa· Attende tamē in marito ſit liber an ſer=
uus·nam ſerui ob uiolatum ꝯtuberniū adulte=
rij accuſari nō poſſunt·ut·ȷ̄·e·l·ſerui·ꝫ nec etas
ꝯſiderat̄ mariti·nā et minor·xxv·annis recipit̄
auctore curatore ſuo ꝓ ſuo nō alieno thoro vi
dicando·ut·ff·e·l·ſi maritꝰ·ſ·lex ⁊·ȷ̄·e·l·ꝓpter
·ſ·ꝫ ſi ipſa·⁊ aiunt quidam maritum ſine libello
accuſatōis admitti·ar·ȷ̄·e·ꝗuis·ꝫ certe ipſe nō
tenet̄ vinculo inſcriptōis quia licet non ꝓbet
nō tamē p̄ſumit̄ calūniator ·inſcribē tñ debet
Item ⁊ hodie videt̄ qd hoc ipſo qd non ꝓbat
p̄ſumit̄ calūniator ut in auten·ut liceat ma·et
·a·ſ·quia vero plurimas ⁊·ſ·caſus ⁊·ſ·ſi vir ꝺ
adulterio·poſt maritum admittit̄ pater muli=
eris iur̄ mariti·i·ut p̄ferat̄ ceteris infra·lx·di=
es·et mirabilit̄ p̄ſtituūtur vtriqꝫ hi·lx·dies·qꝛ
dum neut̄ coꝝ accuſat vtriqꝫ cedunt ſed cum
infra·lx·dies occupat maritꝰ accuſatōneꝫ tan
tum reſiduū qd reſtabat ꝺ·lx·diebꝫ cū maritꝰ
cepit accuſare nō cedit patri donec cepit accu
ſare poſſe·ut·ff·e·l·ſi maritꝰ p̄· ⁊·l·ſi maritus
ſit·in p̄in· Preferēt̄ aūt maritꝰ infra·lx·dies ce
teris etiā p̄us inchoantibꝫ accuſatōeꝫ ſed pꝰ
hoc ꝯcurrentibꝫ ⁊ non p̄uenientibꝫ p̄fertur·ꝫ
patri ꝯcurrenti tūc forte nō p̄fertur ſed poſt
maritum pat̄ eodeꝫ mō ceteris p̄fertur ·ut·ff·
·e·l·i·ſ·vlti·et·l·ij· Itēꝫ pater ⁊ maritꝰ infra
·lx·dies licet nō ꝓbent accuſatōeꝫ nō dānant̄
de calūnia niſi euidens ſit eum calūniari ·ut·ff·
·e·l·quāuis ⁊·l·is cuiꝰ·ſ·vlti·niſi forte ꝑ predi
ctam autēticam hꝫ dicat̄ mutatum·deſiſtentes
tñ ab accuſatōe ſine abolitōe incidūt in turpil=
lianū·ut·ȷ̄·e·l·abolitōeꝫ et·ff·e·l·i·ſ·i·et·l·que
ſitum·nec obſtat qd dicit̄·ff·ad turpill'·l·in ſe=
natus·ſ·eos·quia illud in patronis eſt in. elli=
gendum at de calūnia mariti agit̄ ſi ſit apta
Itē poſt hꝫ tempꝰ ⁊ qñqꝫ infra vt ſi infra·lx·
dies negauerint ſe acturos de adulterio iure
extranei admittūt̄ intra quatuor mēſes vtiles
vt·ȷ̄·e·l·iur̄·mariti·et·ff·e·l·iij·ſ· hꝫ in maritis

et·l·ſi maritus·§·ſi ſe negauerint Forte et iure
mariti admittunť enĩ ante pſone ut·ꝭ·e· quãuis
·ſ·pater frater ⁊ auñculus poſt eos extranei
admittũtur· Eſt eñ crimen publicum ut dicit
lex ꝑdicta quãuis ⁊ ꝯputanť ſex menſes a die
diuorcij in ea que nupta eſt·a tpe aũt conmiſſi
criminis in uidua ꝯputať qnquẽniũ ꝯtinuũ quo
qlibet repelliť niſi impediať ꝑ ꝑuenientis vel
pſeuerãtis accuſatõem· ſed videbať dño meo
qnquẽnium vtile ad ſui ꝑncipium·ut·ff·e·mari
ti·§·ſex·⁊·§·ꝑtia ⁊·§·qnquẽniũ ⁊·l·qnquẽniũ
Illud dubitari poteſt an extranei habeãt vi·
menſes in nupta an quatuor et lex videť innu
ere de qu atuor in·ff·e·l·iij·§·h Inſtituiť ac=
cuſatio ꝰ adulterio ſoluto demũ mrĩmonio niſi
pri⁹ quis de lenocinio maritũ accuſauerit · Po
die aũt etiã mrĩmonio ꝯſtante poteſt cõſtitui
et ſi accuſatio vera oſtendiť tũc repudium po=
terit mitti ut in auten·ut liceat ma·et auie·§·
quia vero plurimas· Accuſari poteſt de ad=
ulterio ille demũ q cũ ꝯſcia maritalis thori ad
ulteriũ ꝯmiſit dum tñ libera ſit mulier q paſſa
eſt adulteriũ·nam qꝺ ad ſeruas attinet locũ
habet actio iniuriarũ et ꝺ ſeruo corrupto ⁊·l·
aquilie·ut·ff·e·l·penlt·⁊·l·miles·§·penlt·⁊·l·
ine·⁊·ß·de diuor·l·uxor Quãdoqȝ tñ etiã nõ cõ
iugata velut ꝯiugata accuſať de adulterio h
eſt cũ ꝯiugata miſit libellũ repudij marito ſi=
ne cã ut poſtea ꝯmacularet viduitatẽ ſtupri ꝓ
cacitate ut·ꝭ·e·l·pnlt·idem et in maſculo vł fe
mina qui vł que domũ ſuã ꝑbuerit ut ſtuprum
adulteriũ ue cũ aliena matref·vł cũ maſculo fi
eret ſciens vel qſtum ex adulterio ſue vxoris
fecerit cuiuſcũqȝ ꝯdictõis ſit quaſi adulter pu=
nitur·appellatõe domus habitatõez ſignifico
ut·ff·e·l·qui domũ ·Sed ⁊ tutor qui pupillam
ſuã ducit vxorẽ ꝯtra ſenatus·ꝯ·quaſi adulť pu
nitur·Multomagis ſi ſine mrĩmonio ſtupraue
rit eam ut·ꝭ· t·i·l·vna·et·ff·e·l·qꝺ pupillã ·Sȝ
et ingratus vł qui eſt in honore miniſterio ve
publico re⁹ poſtulari ꝑt ſi deferť accuſatio ei⁹
et cautõe iudicio ſiſtẽdi cauſa ꝓmitti in ſinẽ
honoris ·ut·ff·e·l·ſi adulteriũ·§·vł· Sic pro
cedendũ eſt in accuſatõe adulterij quia accuſa
tore et reo vł rea ꝑñte debet fieri ꝯteſtatio et
iurgia ciuilia vel criminalia que ſunt ꝺ minori
crimine debent poſt poni ut·ꝭ·e·l·adulterij·ac=
cuſatõe ⁊ poſſũt in ꝑn·opponi dilatorie excep
tões·i·añquã quis inť eos ꝑſens nõ abſens pro
babili et neceſſaria cauſa recipiať· ut·ff·e·l·ſi
maritus·§·ꝑſcriptões ⁊·§·i·⁊ ut notaui·ß·ꝺ ac
cuſať·ut ſi dicat nupta a ſe nõ eſſe incohoandã
accuſatõm niſi nuptias ꝑceſſerit nunciatio ſcȝ
qꝺ nõ nuberet·quia de crimie adulterij vole=
bat eam accuſare·neqȝ diſtiguitur ꝑ quẽ fiat
nũciatio liberũ vł ſeruũ vł qualiter·i·in iudicõ
vel extra·nã in ea que diuertit nec adhuc nup
ta eſt accuſator vel vidua·vł ab adulterio ꝑt
incipe accuſatõez vł ſi dicat iur·mariti poſt·
·lx·dies accuſari poſſe vel ſi dicat pſes de ad=
ulterio accuſare nõ poſſe licȝ ſec⁹ ſit in crimie
inceſtus·ut·ff·e·l·ſi magiſtrat⁹·§·pnlt·⁊ vlt·

et·l·qui vxori ⁊·l·denũciaſſe ⁊·l·vim paſſa·§·
duos·⁊ §·inceſti ⁊·l·nihil ·§·vlt · ꝑemptoria
vero qñqȝ opponitur ut in ꝑſcript·v·annoꝝ ⁊
vi·menſium ut·ꝭ·e·l·adulť poſt idem ⁊ ſi dicat
maritus deſtitiſſe·ut·ff·e·l·i·§·i·et·l·abolitiõez
vł ſi dicat mulier abſolutum eſſe adulterum et
tũc habet mulier ſemp exceptõez niſi ꝑ colluſi
onem ſit adulť abſolut⁹ tunc eñ mulier inſim
dũ nupta eſt defendiť nõ poſtea quã deſierit eſ
ſe nupta·ꝯdẽnato aũt adultero nõ ꝑiudicatur
adultẽ·ut·ff·e·l·denũciaſſe·§·qriť ⁊·l·adultus
·§·p·et vlt · Itẽ hȝ mulier ꝑemptoriã excep
tõnez ſi dicat maritũ actorẽ maloꝝ meoꝝ fuiſ
ſe·iudex eñ adulterij crim añ oculos dȝ habe
re ⁊ inquirẽ an maritus ꝑ ud ceivuens mulieri
qȝ bonos mores colẽdi auctor fuerit ꝑiniquũ
eñ videť ut pudicitiã vir exigat ab vxore quã
ipe non haber que res poteſt et virum dãnare
nõ rem ob cõpenſatõz mutui crimis in vtroqȝ
cõmunicare·ut·ff·e·l·ſi vxor ·§·iudex· Item
repellit vxor maritum ex eo qꝺ approbauerit
maritus mores eius ut ſi repudiauit eam mox
reduxit eã et ex delicto qꝺ in ꝑore mrĩmonio
vł ante admiſit puta adulterio vł ſtupro vult
eam accuſare aboleuit eñ ꝑoris mrĩmonij deli=
ctum reducendo eã ⁊ ſero accuſat mores qs
vxorẽ ducẽdo ꝓbauit·ut·ff·e·l·ſi vxor·§·vlt·
Item repellit maritum ſi dicat eũ lenonẽ fuiſſe
hac eñ exceptõe mulier ⁊ extraneus repellũt
accuſantez de adulterio ⁊ ꝑteria maritũ pene
ſubijciũt ⁊ hec eſt ratio quare eam non poſſit
obijcere ſuus dño·quia videť obtinere ſpeciez
accuſationis· nam et ex ea imponiť pena·ut·ꝭ·
·e·qñ et·l·ita h ſi obijciãt exceptõez iſtã añ=
quã nomẽ ſuũ recipiať inť reos poſtea aũt non
repellent ſȝ tamẽ et mulier viro obijciens ipm
onerat · ſe nõ releuat extrane⁹ nec ſe releuat
nec maritũ pene ſubijcit·ut·ff·e·l·i·§·ſi publico
et eſt h ar·violentũ qꝺ ꝑemptoria exceptõ nõ
opponať in criminali cauſa·qñcunqȝ ante ſñiaz
vel forte ſpẽale eſt in crimie lenocinij ſic nota=
uimus·ß·de accuſatione Eſt aũt leno qui adul=
terũ ſubiecit vel precium ꝓ operto ſtupro ac=
cepit vł dãnatum de adulterio duxit vł qſtum
ex adulterio uxoris fecẽit vł q deꝑhẽſaȝ in ad
ulterio vxorẽ in mrĩmonio detinuit ſecus ſi eaȝ
ſuſpectã habuit ut obũbrare poſſit pacientiaȝ
ſuam ꝑtextu incredibilitatis· Iteȝ ⁊ lenocinij
pena teneť is cuius ope ꝯſilio dolo malo factũ
eſt vt vir femia ve in adulterio deꝑhenſi pecu
nia alia ve qua pactõe ſe redimerent·ut·ꝭ·e·l·
·ij·⁊·l·caſtrati ⁊·ff·e·is cui⁹·i·℞ ·⁊·§·ſi vir ⁊
·l·mariti·i·℞ ·§·i·⁊·ij·⁊iij· Alie aũt exceptio=
nes que olim habebãt locum in ſolẽnitate ver
boꝝ ut ſi cadẽt aliquis a ſyllaba in accuſatõe
ꝓponenda hodie nõ habet locũ eſt eñ indig=
num ut ꝑſtigia verſuti iuris excludant vltõem
pudoris·i·caſtitatis violate q retinetur pudo=
re·ut·ꝭ e·l·ita Et eſt ꝑſtigium qꝺ ꝑſtringit aci
em oculoꝝ ſcȝ obũbratio qdam cum videť ali=
cui ſe videre aliud quã videat ut mimis ⁊ incã
tatorib⁹ patet· Dicebãť qꝺ ꝑſtigia captiones

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

verboꝝ quibꝫ obūbrabanť delicta ⁊ ideo dice
batur ius verſutū ·quia ꝑ qualdaꝫ verſucias·i·
machinatōes vborum quis repellebať ab ac=
cuſatione vel·ſcđm·M·diciť vſutum adexem=
plū veſtimenti qn̄ illud eſt intus qđ debet eſſe
extra ⁊ ecōūſo· Sic et erat verſutū ius quia qđ
erat puniendū abſoluebať ⁊ qđ erat abſoluen
dū puniebať Pis aūt vł ſimilibꝫ nō obſtantibꝫ
exceptōibꝫ admittiť accuſatio ſi·l·nō reprobe
tur accuſatoris pſona ut notaui·ſ·qui accuſa·
non poſ·⁊ afferūtur ꝓbatōes ꝑ teſtes extra=
neos Sed et domeſtici qꝫ ſpecialiť in h̄ crimie
cum queſtione recipiūtur ut·ĩ·e·in adulterijs
et·ſ·de repu·ↄſenſu·§·vir ⁊·ff·e·l·vi paſſa·§·
vł·⁊ ꝓhibetur manumſſio ſeruoꝝ vxoris etiā
ſi eos nō habuit in vſu ſuo ĩ·l·lx·dies·et poſtea
qnq̄ꝫ ut ſi tā breui tpe ↄgruo adulterijs nō po
tuit terminari·ſed patris ſerui ⁊ extranei ita
demum ꝓhibentur manumitti ſi habuit in vſu
eos mulier vt·ff·qui ⁊ a qui·ma·li·non fi·l·ꝓ
ſperit ⁊·ĩ·e·l·iij·⁊·l·vłti·et publicanť ſerui ac=
cuſate vel accuſati ⁊ accuſantis ⁊ patris muli
eris non extranei·vt·ff·e·ſi poſtulauerit·§·iu=
bet et·§·ratio et·§·haberi ⁊·§·de eo ¶ Proui=
detur tamen dn̄o ſeruorum per cautionem que
exponitur in ſimplum ut ſi moriatur ſeruus in
queſtione ſeruus accuſanti ꝓ ſe ↄputet vnam
medietatem·quia ⁊ eius gratia torquetur ſer
uus aliam medietatem petat ab accuſatore ꝑ
ↄdictionem ex·l·vel ſi fiat deterior p̄dicto mō
petat extimationem deterioratōis et ſerui ſic
deteriorati p̄cium habeāt a fiſco ut·ſ·ꝓ quibꝫ
·c·ſerui pro p̄·acci·lib·l·pnłt· Sed vbi ſeruus
accuſatus torquetur p̄ſtatur duplum ita demū
ſi fuerit abſolutus vt·ĩ·e·l·iij·et·ff·e·ſi poſtu=
lauerit·i·ꝶ·§·pnłt·⁊ vłt·⁊·l·qđ aūt Sed ⁊ ꝑ
p̄ſcriptōnes legis ↄuincitur adulteriū· Ecce
em̄ ſi qui adulteri ſint accuſati et obtentu ꝓxi=
mitatis intentate depulerint ꝑ ↄmemoratōeꝫ
neceſſitudinis fidem crimis derogando dū ex=
timatur non debere credi qđ allegatur vel nō
potuiſſe ↄmitti· hi ſi poſtmodū ī nupcias ſuas
ↄſortium qꝫ ↄuenerint facinus illud in quo fue
rint accuſati manifeſta fide et iudicijs euiden=
tibus publicabūt et velut ↄfeſſi facinus ſeue=
riſſime ſunt puniendi ¶ Item iure nouo ſi quis
ei qđ ſuſpectū de ſua vxore habet ter in ſcrip=
tis denūciauerit ſub p̄ſicia teſtium fide digno=
rum poſtea inuenerit eum ↄuenientē vxori ſue
in domo ſua vel vxoris vel adulteri aut in po=
pina aut ſub urbanis ſine piculo pimat eū ſi ali
cui inuenit tribꝫ teſtibꝫ ↄuocatis tradat eum
iudici qui nulla alia ꝓbatōe queſita habet pu=
niendi licentiaꝫ· Si tamē in ſacro oratorio·loq̄
inueniant̄ poſt tres ut dictum eſt denūciatōes
licet marito vtraſq̄ꝫ pſonas defenſori eccleſie
tradere aut alijs clericis ad eoꝝ piculū iſti di
uiſi ſeruenť donec iudex h̄ cognoſcens mittat
ad epm̄ ciuitatis q̄tenus ei iſti tradanť vt de=
beant ſuſtinere tormētū ut in auten·ut li·ma·
et auie·§·his quoq̄ꝫ ⁊·§·quia vero· Conuicto
aūt crimie ferenda eſt ſnīa vtraq̄ꝫ pte p̄ſente

niſi accuſator patefactor crimie abſit iuſta cau
ſa·ut·ĩ·e·q̄uis· Et impo cť pena mortis mari
q̄ſi ꝓ ſacrilegio Nam ſacrilegos nuptiaꝝ gla
dio puniri oportet ut·ĩ·e·l·q̄uis adulterij· Fe=
mina aūt adultera verberata iure autēticoꝝ
in monaſteriū mittiť quā infra biēniuꝫ recipe
viro licet biennio tranſacto vel viro p̄uſq̄ re=
duceret in oꝛtuo·adultera tonſa mōaſtico ha
bitu ſuſcepto ibi dū viuit pmaneat duabꝫ ptibꝫ
ꝓprie ſubſtātie liberis applicandis ťcia mona=
ſterio·ſi liberos non habeat pentibꝫ extantibꝫ
huiꝰ iniquitati nō ↄſententibꝫ ťcia ps applica
tur due monaſterio·quibꝫ p̄dictis non extanti
bus ois eius ſubſtātia monaſterio q̄riť pactis
dotaliū inſtrumētoꝝ in oīni caſu ſeruādis vt
in autn̄·ut nulli iu·§·ſi qn̄·ſic ꝙ ꝑ publicā pſonā
imponiť pena ꝓ adulterio·ꝑ p̄uatam etiā im=
poniť·l·pmittēte·nam pať qui habet filiam in
poteſtate occidē poteſt oīneꝫ adulterum filie
ſue et in domo ſua et generi et verūq̄ꝫ nō alte=
rū tm̄ debꝫ in ↄtinēti occidere·ut·ff·e·l·pater
et·l·nec ⁊·l·qđ ait ⁊·l·nihil ineſt· Maritus
aūt adulterū dep̄henſum in domo ſua tantum
et humilem cui nō debet reuerētiam occidere
poteſt·ut·ff·e·l·marito·i·ꝶ·⁊·l·ſi adulteriuꝫ
·§·liberto vł retinere ꝑ·xx·horas ut teſtes in
ducat teſtimonio futuros accuſatori deprehē=
ſum reum in adulterio·quod genus teſtimonij
non approbat multū plac·niſi adulterū ſocia=
tum detineat cū adulťa ut teſtes accuſati veni
ant ⁊ē ar·ꝓ eo·ſ·qđ metꝰ cauſa·l·metum non
Hodie aūt etiā in alijs locis videť poſſe occidi
adulť·ut·ſ·notauimꝰ ꝑ aut·illā ut·li·ma·⁊·a·
·§·his Si aut alius vel in alio loco quā debeat
fuerit occiſus imponiť pena ſed minor ratōne
tpis·ut quia nox erat et doloris·quia difficile ē
iuſtū dolorē tpare ut·ĩ·e·graccus ⁊·ff·e·ſi ad=
ulteriū·§·ſi maritꝰ·vxorē aūt dep̄henſaꝫ in ad=
ulterio non licet occidere·nō tamē patiť penā
·l·cornelie ſed ſi humilis eſt in opus ppetuum
dať·ſi honeſtior ī inſulaꝫ religať·ut·ff·e·ſi ad
ulteriū·§·ſi maritꝰ Nūc de ſtꝓro dicamꝰ·et ē
ſtuprū ſocietas turpis vel ↄſortium turpe et cō
mittiť in v̄ginem vel viduam niſi meretrix ſit
vł licita ↄcubina· Item ↄmittiť ī puerū ut·ff·
·e·l·iné·§·i·⁊·l·ſtuprū·i·ꝶ·⁊·i·§· Et poteſt
accuſatio de ſtupro inſtitui infra q̄nquēnium
Si tamen ſtuprū admittať ꝑ vi in maſculo vel
femia ſine p̄ſinitōe temporis accuſatio poteſt
inſtitui·ut·ff·e·l·mariti·§·ꝑ q̄nquēnium ⁊ ⁊·§·
vłti·Et imponiť pena ſtupri ut ſi honeſti ſunt
qui derelinq̄rūt publiceť ps dimidia ſuoꝝ bo=
noꝝ Si humiles ſunt releganť ⁊ in corpore co
herceať ut inſtiť·de pu·iu·§·i· Sed in caſu a=
crior imponiť pena·ſcꝫ qn̄ↄmittiť in puerꝝ tūc
em̄ gladio vltore iponitur pena capitis·ut·ĩ·e·
·l·cum iur· Item ⁊ quando tutor ſtuprauit eā
cuiꝰ fuerit tutor deportať et eiꝰ bona publicā
tur·ut·ĩ·e·t·l·vna·Mulier etiā que cū ſeruo ſuo
occulte rem habere detegiť capitali ſubiuga
tur ſententie tradendo ignibus verbero ve ut
ĩ·t·ij·l·vna Nūc de inceſtu quando ↄmittať

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Et certe ꝯmittiẽ cum cognata vel affini et cū m̄rimonio ⁊ ſine m̄rimonio·ut·ff·e·ſi adulterium·i·§·⁊ ſi quidem ꝯmittaẽ ꝯtra·l· ſcienẽ eadem pena imponiẽ que ꝓ adulterio ſi ꝑ ignorantiam iuris a marito ꝯmittaẽ pena mitigatur·⁊ ita exaudio qđ dicitur puniendi correctione inceſtum excuſari ·ut·ff·e·ſi adulteriū·§· non nūquam et·§·inceſtum Si cōmittatur a femina per ignorantiam iuris naturalis vel gentium punitur ut maſ·ſi ꝑ ignorantiā iuris ciuilis excuſatur in totum ⁊ idez in minore ·ut·ff· ·e·ſi adulterium ·§·i·⁊·§·idem imparatores et ·§· inceſtum · Item eſt aliud in hoc crimine ſpeciale·quia ſi antequā quis accuſetur diſtrahat illicitam cōiunctionem·non teneẽ poſtea ·ut·ff·e·ſi adulterium ·§·idem po·⁊ eſt hic preſtitum ꝗnquēnium vt in lenocinio·ut·ff·e· ·l·mariti ·§· hoc ⁊ eſt eadē pena lenocinij que et adulterij·ut·ff·de mino·l·auxilium qualiter lenocinium cōmittatur ·§·plene dixi·

Si quis eā cuiꝯ tutor fuerit corrupit

Supra de ſtupro in genere·Nūc in ſpecie ponit de tutore qui corrupit eā cuius fuit tutor multomagis item dico ſi corrūpat ꝯſtante tutela·itemqꝫ in curatore dico ·ut·ff·e·l·qui pupillam ⁊ patitur maiorē penam quam alſ imponitur pro ſtupro minorez vero ꝙ̄ raptor quāuis et tātam debuerit pati vt·ꝭ·e·l·i·qđ intelligo adūſatiue non correctiue dictum ·

De mulieribꝯ q̄ ſe ꝓprijs ſeruis iūxerūt

Hoc ſtuprū acriꝰ punitur ꝙ̄ alias ſeruꝰ enī cōburitur mulier ſubit penam capitalem bona eius ꝑueniunt ad cognatos mulieris ·ut·ꝭ·e·l·vna licet alias applicenẽ fiſco ut infra de bonis dam·l·vlti·ſeruus manumitti non poteſt ut·§·de collu·dete·l·i·et·ff· de here·inſtiẽ·l·his verbis·§·i·

Ad legem iuliam de vi publica vel priuata

Quia plerunqꝫ adulteria et ſtupra vi ꝯmittūtur ponit ad·l·iuſ·de vi publica vel priuata habet aūt locū lex iuſ· de vi publica·quādo cum armis facta eſt violentia vel aliquid qđ ꝓ violentia reputeẽ puta qđ arma domi habuerit vſ in publico cū telo fuerit vel hoies in armis habuerit cauſa ſeditionis · vt· ff·e·l·i·⁊·ij·⁊·iij·i·§· ·et·i·§· Item quandoqꝫ ſi fiat violentia non punitur vt ſi fiat ad defenſionem·⁊ in ꝯtinenti et cum moderamie iculpate tutele ut notaui·§· vñ vi alioquin ille qui eſt expulſus cum aliquid fecerit ad vindictam vel cum ex interuallo poſſeſſionem ſuam recupauerit p̄donem expellendo de ea ciuiliter et criminaliter punitur·ut·ꝭ·e·l· ſi quis et inſtiẽ·de pu·vi·§·item lex iulia· Cū autē in continenti quis legitime reſiſtit in aggredientem redundat culpa omnium delictorum cōmiſſorum tempore violentie ſiue ex pte aggredientis ſiue aggreſſi aliquis occidaẽ·ut ꝭ·e·l·ſi crimen nec ꝓſequor ſingulos caſus in quibus habeat locum hec lex ·quia euidenter enumeranẽ·ut·ff·e·l·ꝑ totum Eſt huius pena in liberos deportatio ·Serui vero occiduntur ſi inſcio domino vim cōmiſerunt· Si aūt eo iubente dānantur in metallum ut·ꝭ·e·l·ſeruos·Vis aūt priuata eſt quādo ꝯmittitur ſine armis nec ideo dicitur priuata·quia priuatum ſit crimen immo publicū eſt ſemp ·ut·ff·de pu·vi·l·i·⁊ eſt eiꝰ pena ademptio tercie ptis bonorū·ut·ꝭ·e·tutoris et amiſſio dignitatis et infamie ·ut·ff·e·l·i·ſed et poteſt dici relegationem imponi ar·ff·de termi·mo·l·ij·⁊·ꝭ·e·l·quoniaz quādoqꝫ capitis pena imponiẽ ſi homicidium ꝑpetratum ſit actione violentie ·ut·ꝭ·e· ·l·quoniam·

De raptu virginum ſeu viduarum necnon ſancti monialium·

Supra de rapina in genere· Nūc autē ponit in ſpecie·Videndū ergo quādo imponatur pena pro muliere rapta et quanta·Imponitur aūt pena raptori ita demū ſi rapuit honeſtam mulierē aliud ſi inhoneſtā vt meretricē·ut ꝭ·e·l·i·i prin·⁊·ff·de furẽ·l·verum eſt·Nec diſtinguiẽ volente muliere id faciat an inuita et vtrū ſponſam ſuā an aliaz · Et vtrum ꝯiugataz an nō ꝯiugatam acerbiꝰ etiaz debet puniri hoc crimē ex adulterij adiectōne vt·ꝭ·e·l·§·que multomagis et·§·ceteros· Inſurgit aūt ꝯſtitutio dupliciẽ et vindicando et dando vindicādi poteſtatē vindicat lex mortis penā infligendo. raptori nec patiẽ ſubſtātie diminutōez ſi rapuit ancillaz vſ libertinam Si ingenuaz ſubit capitalē penā et eius ſubſtātia applicatur rapte quā tamen amittit ſi raptoris eligat ꝯſortium ut in autē·de nu·que ꝓprijs rap·mi·§·ſancimꝰ colſ·ix·hec eadem pena imponiẽ oibus qui in rapina imitati ſunt raptorem ſi qui alias p̄ſtiterunt opē ſubeūt capitalem penā tantūmō ·Serui aūt vel ancile in talibus dep̄henſi patiūtur penam ignis nec datur omibus his ꝯuictis ⁊ ꝯfeſſis appellandi poteſtas ·ut·ꝭ·e·l·i·§· ſin aūt poſt et·§·ſi quidē et·§· ſi aūt ⁊ ·§· vlti·et ·§·quorum appella·non reci· obſeruare·vindicandi aūt poteſtatem dat parentibus rapte et cōſanguineis et tutoribus ⁊ curatoribus forte et ꝯmitibus earūdem · idez forte ⁊ ſi femina rapuit virum quāuis ħ raro contingat Illud notandum qđ pater talem iniuriam remittere non poteſt·ut·ꝭ·e·l·i·§·parentibus ·Sed forte non remittitur precio ſed gratia·ut·ff·ad·l·iuſ ·de vi·publi·l·qui cetu ·§· qui vocante·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De emendatione ſeruorum.

Vpra de vi iniuſta · Hic tractat de iu
ſta Sciendum eſt aūt qꝺ dominꝰ olim
impune poterat occidere ſeruum ſuū
Sed hodie diſtinguitur · Occidat iuſta cauſa ·
vt tūc non teneatur · ut · ff · de ꝟ · ob · qui ſeruum
mihi ⁊ deſ · i · l · quid ergo §. ſi heres · an ſine cau
ſa et tūc aut voluntate ſua aut caſu aut culpa
In primo caſu tenetur tanquā ſi liberū occidiſ
ſet · in ſecundo nullomō · ut · ꝭ · e · l · i · Vbi autez
verberibꝫ ⁊ fame ipm̄ affligit · ſi id fieret mo
derate impunitū erit · licet · p · dixerit ꝯtrarium
Si aūt imoderate fiat ꝯfugere poteſt ſeruus
ad ſtatuas vel pſides ut ꝯpellatur dominus vē
dere ſeruū bonis ꝯdictōibus · i · ne reuertatur
in dn̄i poteſtatem · ut inſtit · de his qui ſui vel
ali · iu · ſunt · § · vlti ·

De emendtione ꝓpinquorum

Quia emendatio ꝓpinquoꝝ adhibita
quorum quedam illicita celebratur de
emendatione ꝓpinquorū annectit ⁊
tribuit poteſtatem ſenioribꝫ ꝓpinquis corrigē
di minoꝝ delicta pro qualitate delicti cum mō
deramine tamen quodam et iure quaſi patrio
ut in imenſum nō extendat̄ hec licentia · Nam
ſi atrocitas facti ius domeſtice emendatōis
excedit placet enormis delicti reos dedi iudi =
cum notioni

Ad legem corneliam de ſiccarijs

Hvdiuimꝰ de vi illicita ⁊ q̄ ea inſece =
dente ſepiſſime ꝑpetrat̄ homicidium
vt · s̄ · ad · l · iul · de vi publi · l · qm̄ multa
et de rap · vir · l · iij · in prin · Audiamus ꝯſtitu
tōes ad · l · cor · de ſiccarijs · vidēdū ergo vnde
dicant̄ ſiccarij quis teneatur lege de ſiccarijs ·
et que ſit huius pena Dicunt̄ aūt ſiccarij a ſicca
quod eſt ferreū cultrū vtrinqꝫ incidens ſꝫ eius
interpretatio larga eſt · ut ꝯtineat ⁊ telū et lapi
dem ⁊ lignū ⁊ q̄dlibet ferreū ut inſtit · de pu ·
vi · § · item lex · Tenet̄ hac · l · qui hoiez occi =
dit cuiuſqꝫ dolo malo incendiū factum erit q̄
ve hois occidendi furti ue faciendi cauſa cum
telo ambulauerit qui ve cum magiſtratꝰ eſſet
publico ve iudicio p̄eſſet operam dediſſet quo
quis falſum iudicium ꝓfiteret̄ ut quis ꝯtinere
tur ꝯdēnaretur · Item tenet̄ qui hois necandi
cauſa venenū ꝯfecerit dederit habuerit vendi
derit qui ve falſuꝫ teſtimoniū dolo malo dixe =
rit q̄ quis pu · iudicio rei capitalis dānaret̄ qui
ve magiſtratus iudex ve queſtionis ſub capitalez
cām pecūiam accepit · ut publica · l · reꝰ · fieret
et qui hoiez occidit punit̄ nō habita differen =
tia cuiꝰ ꝯdictōis hoiꝫ occidit · ut · ff · e · l · i · i · ſꝫ ·
et · i · §. Eſt aūt neceſſe dolum inſedere ut lo
cum habeat lex cor · nec in ea lata culpa acci =
pitur ꝓ dolo quare ſi quis ex alto ſe p̄cipitaue
rit et ſup alium venerit eumqꝫ occiderit aut̄ pu
tator ex arbore cum ramū deiecerit non ꝓcla =
mauerit ⁊ p̄tereūtem occiderit ad huius · l · co
hertōez non ptinet ait em̄ impator in malefi =
cijs ſpectatur voluntas nō exitus · ut · ff · e · l · in
lege et · l · diuus hinc eſt q̄ infans vel furioſus
ſi hoiez occiderint le · cor · nō tenētur cum alte =
rum innocētia cōſilij tuetur alterum fati infeli
citas excuſat · ut · ff · e · l · infans et ita excuſatur
iudex · l · cor · et executores eius parētes · quia nō
faciūt dolo malo et idem eſt cum occido deſer
torem militie vel publicum latronem ut · s̄ · qm̄
li · vnicuiqꝫ ſi · iu · ſe · vi · l · i · ⁊ · ij · vl̄ trāſfugas ut
· ff · e · l · iij · § · vlt · ſi ergo ad mei corporis defen =
ſionem occideri non teneor · Item et ſi fecerim
eo opinionem meam ſeruandam · ut ſi occidi
illum q̄ ſtuprū mihi vel liberis meis volebat
inferre · ut · ff · e · l · i · § · idem diuus · Item ſi occi =
derim ad tuitōem rerum mearum vt furē no =
ctur nū Si aūt diurnus eſſet teneor niſi ad tuiti
onē corporis mei occidam tempus em̄ aggra
uat vel attenuat delictum ut · s̄ · ad · l · iul · de ad
ulte · graccꝰ · et · ff · ad · l · aquil · l · itaqꝫ · § · i · et · l ·
ſed et ſi quēcunqꝫ et · ff · e · l · furem ⁊ · ꝭ · e · is qui
et · l · ſi ut · in caſibus tamen etiam ſi non faciam
dolo ſed laſciuia vl̄ malo exemplo teneor ſed
patior minorem penam vt ecce mulier medi =
camentum dedit ad ꝯceptōnem ex quo ea que
accepit deceſſit · debet em̄ relegari in q̄nquen =
nium ſic ⁊ q̄ p laſciuiaꝫ cauſaꝫ mortis p̄buit ut
· ff · e · l · iij · § · ſed ex ſenatus · ꝯ · et · l · iiij · § · i · Qui
autem caſtrauerit hominem hac · l · tenetur et
ſi ſeruus hoc fecerit vltimo ſupplicio dānatur
Plane ſi ipſi qui hanc iniuriam paſſi ſunt ꝓcla =
mauerint audire eos preſes ꝓuincie debet qui
virilitatem amiſerunt · Nemo em̄ liberum ſer
uum ve inuitum ſinentem ue caſtrare debet ne
ve quis ſponte caſtranduꝫ ſe p̄bere debet at ſi
quis ꝯtra fecerit medico quidem qui excide =
rit capitale erit · Item ipſe qui ſe ſponte occi
denduꝫ prebuerit hi quoqꝫ qui tilibias faciunt
· i · inſtrumenta quibus quis leuiter caſtrantur
in eadem cauſa habentur ꝯt̄ ⁊ hi · qui caſtrant
vt · ff · e · l · iiij · § · ij · ⁊ · l · hi quoqꝫ · Occidere autez
videtur ⁊ qui cauſam mortis p̄bet · ut · ff · e · l · ni =
hil · Item qui nō occidit ſed vulnerauerit ut
occidat vel cum telo ambulauerit hōis occidē
di cauſa ꝓ homicida dānat̄ ⁊ ex re ꝯſtituēda
ꝭ nā ſi gladium ſtrixerit et in eo pcuſſerit in =
dubitate occidendi animū idem eum commi =
ſiſſe ſed ſi claua pcuſſerit aut cucuma in rixa
quāuis ferro pcuſſerit tamē ſi nō occidēdi aīo
leniendam penā eꝰ qui in rixa caſu mag · quā
voluntate homicidium ꝯmiſit · ut · ff · e · l · i · § · di
uus ⁊ · ꝭ · e · l · is qui · Eſt aūt pena · l · cor · quia al
tiores deportant̄ humiliores beſtijs ſubijciun =
tur · ut · ff · e · l · iij · § · vlti · ⁊ · l · pnlt · Illud notā =
duꝫ eſt qꝺ ſi in rixa fuerit homo pcuſſus ⁊ inde
pierit ictus vniꝰ cuiuſqꝫ in hoc collectoꝝ ꝯtē =
plari oportet · ut · ff · e · l · vlti ·

De his q̃ parẽtes vl' libos occiderũt

S Upra de homicidio in genere. Nũc in
ſpẽ ponit ꝺ quodã nefãdo homicidio
qð ꝓprio noīe patricidiũ vocat̃ ꝛ iõ
in. ff. ponitur ad. l. pomp. de patricidis. Vi=
dendum ergo vbi habeat locum Et que ſit ei⁹
pena Et quidem locũ hꝫ. vbi quis aliquẽ paren
tum occidit. vl' aliquis aſcendentiũ occidit ali=
quem de deſcendentib⁹ in infinitum liberi vocã
tur. vt ꝛ illi parentes. vt. ff. ꝺ in iuſ. voc. l. qui
qꝫ. §. vlt. et. l. ſed ſi hac. §. liberos. Sꝫ et ĩ colla
teralibus quibuſdã habet locum vt in fratre
patrueli vel ꝯſobrino et in proximiorib⁹ eis et
in affinibus quibuſdam. vt in vxore viro nuru
genero vitrico priuigno ꝛ ſocero patrono. ut
. ff. e. l. i. et. l. ſed ſciendum Sed et qui p̃ſtite=
runt opem eadem. l. tenentur Et ita durius pu=
niuntur. quam ſi ipſi met id omiſiſſent quod eſt
notandum vt. ff. e. vtrũ ꝛ. l. ſi ſciente. Item
qui emit venenum vt patri daret quãuis non
potuerit dare eadem. l. tenetur Frater autẽ
eius qui cognouerat tantum nec patri indica=
uerat religandus eſt. Et medicus eſt ſupplicio
afficiendus. Item eadem. l. tenetur pater
qui inuenenatione filium ſuum necauerat qui
nouercã adulterabat ut tamẽ deportationis
penã tantũ patiatur quia latronis magis quã
patris iure eum interfeciſſet. Nam patria po=
teſtas in pietate debet non in atrocitate cõſi=
ſtere. ut. ff. e. l. i. ſi. et. l. ij. ꝛ. l. diuus. nec ob=
ſtat predictis qð dicitur. ff. e. l. pnlt. qui alias
pſonas occiderit preter patrem ꝛ matrem ꝛ
auũ et auiam capitis pena aut vltimo ſupplicõ
plectantur quod eñ dicit preter pa. et ma. et
auum et auiam ſubaudi vel ſimiles. vel dic illi
ſoli verbis ꝛ ſententia legis poteſtate ꝯtinen
tur. ſed alij multi ꝯtinẽtur ſententia ut in pre=
dicta. l. ſed ſciendum. Pena patricidij eſt inſti
tuta ea ut patricida virgis ſangueneis verbe
ratus deinde in culeo inſuatur cum cane ꝛ gal
lo gallinaceo ꝛ vippera et ſimia deide in mare
ꝓfundum culeus iactetur vel in amnem ꝓxi=
mum vel ſi hec non ſint ꝓxima beſtijs ſubijcia=
tur vt. ff. e. l. pnlt. Et eſt notandum qð nul=
la alia pena debet imponi. ut. ȷ̃. e. l. i. vnde mira=
bile eſt qð dicit̃. ff. e. l. i. qð lex cor. ꝺ ſic. locum
habet. ſed hᵒ. locum habet. quia reus ea te=
netur nõ tantũ accuſatur. vel dic illud imuta=
tum eſſe vel dic locũ habet. quia vtrobiqꝫ im=
ponĩ capitis pena. ſed hꝫ aliter et ꝑpetuo ad=
mittitur hec accuſatio. ut. ff. e. l. vlt.

De maleficis et mathematicis et ceteris ſimilibus Ru.

D Ictum eſt. ſ. de homicidijs. ſꝫ quia ho=
micidiã quãdoqꝫ ꝯmittunt̃ veneno et
arte magica. ideo de his apponit.
Sciendum eſt aũt qð oĩs illi quos vulgus ma
leficos vocat. Et qui dicũt ſe ſcire aliquã artẽ
diuinandi. vnde appellant̃ mathematici a ma=
theſis quod eſt diuinatio patiuntur capitalẽ
penam. ut. ȷ̃. e. l. nemo ꝛ ꝓfert̃ penultima ſyl=
laba ꝓducta ſine aſpiratione. ſed cũ ꝓfertur
pnlt. correpta cum aſpiratõne ſignificat qua=
druuium. Nã ſcire facit matheſis ſed diuinare
matheſis. Diuinãt aũt vel circa ſomnia vel in
garritu vel in volatu ꝛ ita dicuntur augures
Sꝫ nec ꝑmittũtur tales ad limẽ alteri⁹ accedẽ
alioqñ cõcremãt̃ nec aliquis debꝫ eos ſuſcipe
vel ꝯſulere alioquin deportantur in inſulam et
omnia bona publicant̃ Item nemini ꝑmitti
tur diuinare alioquin ſupplicium capitis gla=
dio vltore feret ꝓſtratus. ut. ȷ̃. e. l. nullus et. l.
nemo et. l. culpa Sed ꝛ vocantur quidem auru
ſpices ab aure inſpectione eo qð in aura attẽ=
dunt diuinatões ſuas. Sunt et alij. qui arte ma
gica vite innocẽtium inſidiantur animos muli
erum ad libidinem flectũt ꝛ hi beſtijs obijciũ
tur. ut. ȷ̃. e. l. multi. Item forte ꝛ ſi veneno pl⁹
eñ eſt hoĩeꝫ veneno extinguere q̃ꝫ occidere
gladio. ut. ȷ̃. e. l. i. licet hi videantur teneri cor
nelia tantum. ut. ff. ad. l. cor. de ſic. l. i. §. i. Ad
hanc accuſatõem quilibet admittitur quaſi in
crimine leſe ma. ipſam eñ ꝓpe modum pulſant
maieſtatem ꝛ quilibet nulla dignitate obſtã=
te queſtioni ſubijcitur et qui cõuincitur ſi dene
gat ſuũ facinus ſit eculeo deditus vngulꝫqꝫ ſul
cantibus latera ꝑferat penas dignas ſuo faci
nore. ut. ȷ̃. e. l. ſi ex. Hoiem aũt maleficum nullus
ꝑimat ſua auctoritate alioqñ gemina ſuſpicio
facit ꝯtra eum. qð aũt publicum reum ve faci
noris reos ſocios publicaret ſeũitati legum ꝛ
debite ſubtraxerit q̃ſtioneꝫ aut ꝓprium fortaſ
ſis inimicum ſub huiuſmõi vindicte noie ꝯſilio
atrociore cõfecerit. ut. ȷ̃. e. l. vlti. Alij aũt qui
faciunt id ne labores hoim ventorum grandi
niſqꝫ lapidatione ſternant̃ nõ pena ſed premio
digni ſunt. ut. ȷ̃. e. l. eorum.

De ſepulcro violato Ru.

V Idim⁹ ꝺ viuis violatis. Nũc de mor=
tuis vel mortuorꝫ domibus violatis
videndum eſt ꝛ ita ponit de ſepulcro
violato. Sciendum eſt igitur qð ꝓ ſepulcro vi
olato et actio ꝛ accuſatõ intendit̃. Et de accu
ſatione primo dicam⁹ qñ locũ habeat. Et cer=
te locũ hꝫ violato ſepulcro ciuiũ nroꝝ nõ ho=
ſtium. i. quoq̃ mõ facta deteriore ei⁹ ꝯdictione
puta dirupto ſepulcro corrupto vel lapſo vel
ſtatua de monumẽto euulſa ſiue ſit applũbata
ſiue affixa monumẽto ſiue nõ et datur actio in
factũ et in dictũ qð vi aut clam ꝛ ceſſat actio
. l. aqlie qꝛ illa ꝯpetit hero ſepulcri aũt dñs ne=
mo eſt. ut. ff. e. l. ij. ꝛ. l. ſepulcra ꝛ. l. ſepulcri ꝛ
ꝺ rei ven. l. in rem. §. i. Datur aũt actio in fa
ctũ ei primo ad quẽ res ꝑtinet ad ineſſe vel ſi
ad plures ꝑtineat oibus dabit̃ ad ineſſe. ſiuꝫ
cõſiderato ineſſe ex iniuria q̃ facta eſt. Itẽ ex
lucro ei⁹ q̃ violauit vl' ex dãno qð ꝯtingit vel
ex temeritate eius qui fecit qð tñ ſic intelligit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·l·ne minus·c·aureis ↄſequat̃·poſtea quilibet admittit̃ in·c·aureos ſi nolit agere iſ ad quem res ptinet ut tñ poſſit penitere añ litẽ ab alio ↄteſtatã ut ſi plures agere uolũt·p̃tor eũ cui⁹ cauſa iuſtiſſima eſſe videbit̃ admittit· inhabitanti aũt ſepulcrũ imponitur pena·cc·aureoꝝ ad quã petendam quilibet ſine delectu p̃miſſo admittit̃·ut·ff·e·l·iiij·i·ƀꝫ ·et·§·i·ꝛ·ij·ꝛ·iij·ꝛ·§· quid ſepulcri ꝛ·§·ſi ad plures et·§·pnl̃t·ꝛ·l·ſepulcri·vio·Et illud notandũ qđ exhẽdatus vl̃ q̃ bonis abſtinuit patris agit actõne de ſepulcrio·q: eſt in bonũ ꝛ equũ ↄcepta·nec tñ ſi exegerit creditores hẽditarios timebit·cũ et ſi ꝑ hẽditatẽ obtigerit hᷓ actio nil tñ ex defuncti capiatur volũtate neqꝫ id capiatur qđ in rei ꝑſecutõe eſt ſed in ſola vindicta ſit ↄſtitutũ·ut ·ff·e·l·pnl̃t·Et p̃ſtant̃ iſte pene agenti ſed fiſco p̃ſtant̃·x·pondo auri·ut·j̃·e·l·qui ſepulcri p̃ter criminal̃ accuſatõis penã·ut in ea·l·Et ibi que pena ꝛc̃·Pla·tñ dicit ſpẽale eſſe ibi qñ de materia ſepulcri q̃s edificat vel vẽdit·poteſt tñ dici ex ea·l·ſemp hᷓ ſeruandũ ẽ cũ quis ꝯ ſepulcro vio·tenet̃ Hec aũt actio infamat ut·ff· ·e·l·i·¶ Eſt ꝛ criminis accuſatio inſtituta ↄtra violatores ſepulcroꝝ·Nã ſi corpora ip̃a extraxerint vel oſſa eruerint hũilioris quidẽ fortune ſũmo ſupplicio afficiunt̃ honeſtiores in inſulaꝫ deportant̃ al̃ aũt relegant̃ aut in metallũ dãnant̃·ut·ff·e·l·vl̃ti·Seru⁹ aũt qui violauit ſine dñi ſcia dãnatur in metallũ·Si aũt fecerit dñi voluntate relegat̃ et ſi detractum de ſepulcro ad domũ eius villãqꝫ ꝑuectũ repietur villa ſiue dom⁹ aut edificiũ fiſco vendicat̃·ut·j̃·e·l·ſi ſeru⁹ et ceſſat actio noxal̃ ſi ſeruus inhabitat ſepulcrũ·q: publicũ delictum eſt et poteſt intẽtari accuſatio ↄtra ſeruũ·Nã ꝑ p̃uato crimie tantũ ſolet actio noxalis intẽtari ſi tamẽ ſuus non inhabitat ibi Sꝫ domũculã hꝫ noxale iudiciũ erit dandũ ſi tñ poſſe habere vl̃ habitare vedet̃·Sũt eñ quedã ſepulcra adeo ꝑua ut in eis domiciliũ quis habere non poſſit·Eſt eñ hᷓ min⁹ delictũ·ut·ff·e·l·iij·§·pnl̃t·Sꝫ ꝛ·iudex qui ſtatuta pena in violatores nõ indicat hᷓ crimẽ punit̃ in·xx·lib·auri·Item qui delinquũt circa eos q̃ mortis articulo vl̃ egretudie laborãt patiũtur penã in tercia pte bonoꝝ ꝛ debiti amiſſione et alteri⁹ tanti p̃ſtandi heredib⁹ iniuriati Item infamia notant̃ puta ſi aſcendant domũ moribũdi ip̃m alio ſue qui ei⁹ ſunt moleſtãtes·aut rebus ei⁹ nõ ſeruato legali officio ſignacula imponũt et ſubiacent eiſdem penis qui eo moriente circa fun⁹ peccat ꝙ exequias ꝓhibeat·Item religionis cauſa vl̃ humanitatis ſtatutũ eſt ut añ·ix·dies ab obitu nũandos nulla ꝓrſus fiat moleſtia adũſus quẽlibet ex ꝑſona defũcti ſiqua eñ cautio ſi quid ſiẽ fiat inutile erit ut·j̃·e·l·vl̃t·et in autñ·ut defuncti ſeu fu·coꝝ·§·i·et ut cũ ꝯ ap·co·§·meminimus

¶ Ad legem fauiam de plagiarijs

Rupta de plagio·i·ꝯ homicidio quod parẽtib⁹ et liberis infert̃·Nũc de omni plagio ideſt plaga·vel dolore qđ parentibus vel dñis a quolibet infert̃ tractat Gñalius eñ tractare intendit quãdo ↄmittat̃ plagiũ et q: ſup hoc lata eſt lex fauia ꝯ plagiarijs videam⁹ qñ ip̃a locũ habeat et q̃ ſit eius pena Et certe ip̃a locũ habet cũ q̃s liberũ hominẽ vel ſeruũ alienũ ſciens vendit vel ex alia cauſa alienat Item ſi q̃s victum habuit vl̃ celauerit Itẽ q̃ ſeruo alieno ſuaſit ut a dño fugiat·ut·ff·e·l·i·ꝛ·l·lex fauia et·l·eum et·l·pnl̃t· ·§·vl̃ti·Multomagis ille tenet̃ qui ſeruũ alienũ vl̃ filiũ vl̃ quẽlibet hoieꝫ liberũ exportauerit de ciuitate in ciuitatẽ vel quẽ aliũ locũ ut·j̃· ·e·qm̃·Ideo aũt dr̃ de ſciente quia ſecus in eo q̃ putauit ſuũ ſuũ vl̃ filium eũ quẽ vẽdidit vel exportauit vel qui putat ſe dñi voluntate id agẽ·ut·ff·e·l·legis fauie·Diſtiguit tñ·p·an ꝓbabilit̃ erꝛ an nõ ar·j̃·e·l·plagij·crimis·Sꝫ ſubaudi maxime idẽ eſt et ſi nõ iuſta cauſa Satis ẽ eñ qđ nõ ↄmiſit dolũ·nã etiã lata culpa nõ debet compari dolo·ut in·l·cor·de ſic·ut·ff·ad·l·cor·ꝯ ſic·l·i lege ꝛ in·l·cor·de falſis ut·j̃·ꝯ his qui ſibi aſſcribũt inte·l·ſenat⁹·ↄ·Item et ſi putat alienũ ꝛ ſuus erat ut magis ↄſideret̃ veritas quam opinio·ut·ff·ad·l·corne·de fal·l·impuberes·§·et ſi ei ſeruo ſed ꝛ dñs tenet̃ etiã ꝓ ſeruo ſuo in fuga ↄſtituto ſi eũ vendat pure ut ſtatim ꝑficiat̃ emptio·ſec⁹ ſi mandat de eo ſequendo ꝛ diſtrahendo vl̃ vt emptio teneat ſi fuerit emptor eũ ꝑſecut⁹ Item ſec⁹ in abſente ſeruo q̃ nõ eſt fugitiu⁹ Itẽ ſecus in coheredib⁹ ꝛ ſocijs·ut·j̃·e·l·in fuga ꝛ·ff·e·l·iij·vſqꝫ in fi·l·Pro hᷓ aũt delicto ꝛ criminal̃ et ciuilis imponit̃ pena criminal̃ ut ſuus vl̃ libert⁹ beſtijs ſubijciat̃ ingenu⁹ aũt ignobilis gladio feriet̃ nobil̃ dãnat̃ in metallũ ꝛ ita ſp ipomit̃ capitalis pena vt·j̃·e·l·vl̃·et·ff·e·l·vl·in fi·et iõ mẽtiti ſunt qui dixerũt hᷓ crimẽ extraordinariũ eſſe niſi vbi orbat̃ pat̃ filio·nam·j̃·e·l·qm̃ generalit̃ loquit̃ in libero ꝛ ſeruo·ꝛ publica eſt accuſatio ut·j̃·e·l·plagij·et ideo miror qđ plac̃·dixit eam p̃uatam eſſe in ſeruo vel filio exportato·Ciuilis aũt pena pecuniaria erat olim ſtatuta·ſed hodie ceſſat·ut·ff·e·l·vl̃ti·datur autẽ actio de ſeruo corrupto ꝛ furti ſi malo animo quis alienos ſeruos ſuſcepit ut preſtet refugium fugiendi·ut·ff·de ſeruo cor·l·i·in p̃n· ·§·ꝑſuadere et·l·ut tantum·§·de filio et·ff·e·l·pnl̃t·§·idem in p̃n·Et id notandum qđ furti actio datur et ſerui corrupti etiam nõ ↄmiſſo plagio ut quia non corrupit ut fugeret nec furtipuit ut exportaret·Sed ſi tenet̃ de plagio etiam predictis tenetur accuſationibus ut·ff·e·l·pnl̃t·i·ƀꝫ ꝛ·ij·

¶ Ad legem iuliam viſcellã·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

a HVbiuiꝰ ꝺ·l·fauia videamꝰ ꝺ·l·cor·de
falſis·Sȝ q꞉ q̄ddaȝ falſm omittiť a lib
to aſſerēte ſe ingenuū eſſe·Jdeo po=
nit ad·l·viſcellā·q̄ ſup ꝭ ē poſita·Videduȝ ꝗ
qn̄ locū hȝ hec lex Et q̄ ſit eiꝰ pena Et certe lo
cū habet qn̄ libertꝰ appetit ea que ingenuis
tm̄ ꝯueniūt puta aſpirat ad honores et digni
tates aſſerendo ſe in genuū eſſe Si aūt ſe liber
tum ꝯfiteatur ⁊ penuria ſit hoim poterit eligi
ut·ff·de decuri·l·eos qui utē·in fi·ſed eligitur
impetrato iure anuloꝝ aureoꝝ quia tūc quo
adiuit obtinet imaginē ingenui moritur tn̄
quaſi libertꝰ·ut·ff·de bonis lib·etiam ſi ius ⁊
notaui·ꝭ·ꝺ iuꝛ·anu·au·m̄ltomagis idē ſi reſti
tuatur natalibꝫ·ut·ff·de natalibꝫ re·l·q̄ris filij
aūt libertoꝝ ut ingenui eligūť ut·ꝭ·ꝺ dignit·
·l·libertoꝝ·Vbi aūt libertus ꝯtra·l·viſcelliā
appetit honores extra ordinē ꝓ qualitate ad=
miſſi patitur penā·ut·ff·ad·l·cor·de falſis eos
qui·§·qui ſe ſed vbi fecit ſe creari decurionem
dānum patitur forte quia pecuniaria mulcta
eſt ei indicenda et notatur infamia et repelliť
ab ordine·ut·ꝭ·e·l·i·Munera aūt pſonalia que
non honorem ſed onus ꝯtinent indiſtincte ſu=
ſcipit ut tutelā ⁊ curam ut in fi·huius·l·et·ꝭ·
de excuſať·tu·l·libertos et·l·nec ſenatoꝝ·
Hodie aūt non videtur locum habere lex iſta
viſcellia cū liberti hodie ingenui reputenť·qn̄
tū ad oīa·iuꝛ·tn̄ patronatꝰ illeſo ut in autn̄·ut
liberti de cetero colľ·vi·i·ꝭ·

Ad legem corneliam de falſis

P Oſuit·ꝭ·ad·l·viſcelliā q̄ de quodā mē
ꝺatio loquiť ſpēaliter·Nūc poniť ge=
neraliť ꝺ omi falſo ſup q̄ eſt expoſita
·l·cor·de falſis·Videamꝰ ꝗ q̄d ſit falſuȝ·qn̄ lo
cum habeat·l·cor·et q̄liter in ea fiat cognitio
et qual' ſit accuſatio·⁊ que ſit eiꝰ pena·Eſt aūt
falſum imutatio veritatis ut in autn̄·ꝺ inſtru·
cau·in p̄n·colľ·vi·⁊ ꝺr imutatio eo q̄d falſato
res ſtudent mutare ea q̄ vera ſunt vt falſa vi=
deanť veriſiſia·Locū hȝ lex cor·de fal·cōmiſſo
dolo nō aliť ut·ꝭ·e·nec exemplū·Et omittiť fal
ſum pluribꝫ modis puta ſcriptura ſiue q̄s ſcri=
bat falſuȝ ſiue deleat verū vt res·i·rei veritas
nō appeat ⁊ ita fecit inlegibile iſtrumētum
nō diſtinguo ſit teſtamentū vľ aliud inſtrumē
tū publicū vľ p̄uatū vel verū ſint tabule ceree
vľ lignee vľ rōſ·ut·ff·e·l·i·§·q̄ in rationibꝫ et
·l·paulꝰ·§·paulꝰ Itē omittiť dicto ut in teſte
falſum ſcienť aſſerente vľ variū teſtimoniū fe
rēte et iudice ſcienť ꝯť ꝯſtitutōes falſuȝ iudicā
te ut q̄ ad p̄dicta ꝯſiliū et opē p̄ſtiterūt ut ſi iu
dicē vľ teſtē corruperūt·Item et q̄ accepit ne
ferat teſtimoniū vľ ut inſtruat teſtes et ita nō
apiať v̄itas vľ q̄ falſis legibꝫ vtiť i allegādo
ut·ff·e·l·i·§·itē et·§·ſed ⁊ ſi q̄s ⁊·§·q̄ iudiceȝ
et·§·ꝭ ⁊ ſi iudex ⁊·l·vlti·⁊·l·eos q̄ diuſa·Non
aūt q̄libet q̄ mentiť hac·l·teneť·ut·ff·e·l·q̄s
ſit Si aūt q̄s mentiť p̄ncipi vľ p̄ſidi vľ p obrep

tōeȝ aliquid obtinuerit hac·l·teneť·ut·ff·e·l·
ſi q̄s obrep·⁊·ꝭ·ſi ꝯtra ius vľ·vti·pu·⁊ ſi·le·⁊
infra de diu·apa·l·ij·Itē omittiť falſum fa=
cto ut i moneta ⁊ menſura·ut·ff·e·l·q̄cunq; et
·l·pnľt·§·i·⁊ poniť exemplū in monetā de his
q̄ nūmos aureos p̄tim raſerūt p̄tim tixerūt vľ
finxerunt et tūc liberi ſubijciūtur beſtijs ſerui
dānanť vltimo ſupplicio·Itē poniť exempluȝ
et ꝺ eo q̄ in auꝝ vicij q̄d addiderit vľ argēte
os nūmos adulťinos ꝯflauerit vľ eoꝝ tale q̄d
nō ꝓhibuerit vľ nūmos ſtanneos ſeu plūbe=
os emerit vēdiderit dolo malo·q̄ tn̄ falſaȝ mo
netā p̄cuſſerit ſi in totū formare noluerit ſuf=
fragio iuſte penitētie abſoluiť·ut·ff·e·qui fal
ſam ⁊·l·p·⁊·l·q̄cunq;·Pro mēſura aūt falſa
imponiť pena delinquēti in duplū inſup et re=
legať ut ibidē ꝺr Sed ⁊ facto omittiť falſm in
ſuppoſito p̄tu ꝺ q̄ p̄uata ⁊ ꝑpetua eſt accuſa
tio·Nā de eo ſoli accuſant p̄entes vel hi ad q̄s
ea res p̄tinet nō quilibet ex ꝑpľo ut publicā ac
cuſatōeȝ intendat·ut·ff·e·q̄ falſaȝ·§·i·⁊·l·le=
ge cor·§·i·Itē omittiť falſuȝ vſu·et differt is
ab alijs q꞉ ꝭ ſe liberat abſtinēdo ſe ab vſu fal
ſe ſcripture·Secꝰ in alijs ut·ꝭ·e·l·ſi falſo Mili=
tes etiā vſu incidūt in falſum·Nam q̄ ſe ꝓ mili
te geſſit vľ illicitis inſignibꝫ vſus eſt vel falſo
duplomate·i·interdicto certo loco itinere breui
ori vias cōmeauit ꝓ admiſſi q̄litate grauiſſime
p̄uiendus eſt·ut·ff·e·l·cor·§·vlť·Sūt et alij q̄
incidūt in·l·cor·ꝺ fal·ut q̄ teſtamētuȝ celaue=
rint amouerint vľ rapuerit deleuerit inleue=
rint ſubiecerint reſignauerūt ſcripſerūt·falſuȝ
teſtimoniū ſignauerūt recitauerunt dolo malo
vel dolo malo curauerūt ea fieri·ut·ff·e·q̄ te=
ſtamētum·idē in eis q̄ corruperūt edicta tenē
tur hac·l·ut·ff·l·pnľt·in p̄n·Idem et in eis
q̄ duobꝫ rem in ſolidū vendiderunt·ut·ff·e·l·q̄
duobꝫ·⁊ ut ibi ꝺr ad tempꝰ releganť nec bo=
na illis auferūtur·Sic ⁊ in eis qui iudicē corru=
perūt Ille aūt q̄ obligauit rem duobꝫ in ſolidū
n̄ teneť hac ſpēali accuſatōne·ꝭ crimie ſtellio
natꝰ·ut·ff·ꝺ crimie ſtel·l·iij·Itē hac·l·teneť
qui inſtrumēta apud ſe depoſita p̄ſtiterit adū
ſarijs deponētis·ut·ff·e·l·i·§·is qui·⁊ de penis
·l·ſi quis aliq̄s·§·ſi q̄s Item ⁊ quaſi falſm q̄nq;
et puniť ut ſi tutor vľ curator vel q̄ officio de=
poſito nō reſtituerūt tutelā vľ curatorem cū fi
ſco ꝯtraxerūt ita tn̄ ſi ꝯtraxerūt viuo eo ꝺ cu=
ius tutela vľ cura agiť·Nā ſi deceſſerit licȝ ra=
tionē nondū heredi eius reddiderit iure ꝯtra=
hunt ꝭ et ſi iure hēditario ſucceſſerit in fiſca=
lem ꝯtractū tutor vľ curator·licȝ an̄ rōeȝ red
ditam nō habȝ locum pena licet adhuc viuat
is cuiꝰ tutela vľ cura eſt admiſtrata·Vbi aūt
quis p̄mo cōtraxerit cū fiſco ⁊ poſtea ſuſcipit
tutelā vľ curā·certum eſt eū non teneri hac·l·
q꞉ nihil vtiť in fraudē pupilloꝝ feciſſe cum p̄
us eſſet fiſcal' debitor·licet ſe potuerit excuſa=
re ⁊ nō excuſauit·ut·ff·e·l·i·§·tutores·Itē ⁊
quaſi falſum eſt ſi q̄s ſibi aſſcribat in teſtamen
to ut dicemꝰ ꝭ·t·i·Cognoſciť aūt de falſo
acerrime facta indignatōe ſi crimialis q̄ſtio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝯponatur ⁊ accuſanti ⁊ accuſato incūbit probatio·ut·ĩ·e·l·ij·⁊ queſtio ꝯ ſcripture auctore habet̃ nulla obſtante ꝓrogatiua decurionat⁹ vel alia·ut·ĩ·e·l·ſi quis Ciuilit̃ aūt leui⁹ ꝓcedit examiatio ut·ĩ·e·l·vl̃ti·⁊ vtrūqȝ iudicium agi poteſt quodcūqȝ velit ꝑmo ut·ĩ·e·damus licet quidaȝ dixerūt ꝑmo criminalē debere inſtitui ar·ḡ·de fi·e inſtru·l·vl̃t·et·l·ij·Ciuilit̃ autē cognoſcitur de falſo ꝑ exceptōēȝ vl̃ replicatōēȝ et qn̄qȝ ꝑ act̃·in factum·Nam qui noīe p̃toris lr̃as falſas reddidiſſet edictum ue falſum diceret̃ ꝓpoſuiſſe ex hac cauſa tenet̃ act̃·in factū penali quāuis·l·cor·ſit reus ⁊ forte pena hic accipitur ꝓ intereſſe agentis vl̃ ꝓ pena·l·aureorum que ſtatuitur in eum qui corrupit album p̃toris·ut·ff·e·l·qui noīe et·ff·de in ius voc̃·l·pn̄t·Eſt aūt accuſatio de falſo ꝑuata ſm ꝑmiſi vbi cōtingit ꝯmuniter oīes in falſa moneta ⁊ menſura et in teſtamēto celato vel de legato·ut·ff·e·l·paul⁹·poteſt tamē dici ꝯtrariū quia inter alia publica iudicia numeratur ut inſtit̃·de public̃·iudi·§·item lex·ff·ꝯ public̃·l·i·⁊ datur vſqȝ ad·xx·annos querela·¶ Eſt aūt pena falſi et quaſi falſi deportatio niſi in q̄buſdā caſibus·ſ̄·dixi·miorem penam imponi ⁊ ꝯtinet deportatio publicatōēm bonoꝝ in ſeruos aūt eſt eius pena vltimum ſuppliciū·ut·ff·e·l·i·§·vl̃ti·et inſtit̃·de pu·iudi·§·itē lex cornelia·

¶ De his q̄ ſibi aſſcribūt in teſtamēto

QVoniam hi qui ſibi aſſcribūt in teſtamento·l·cor·tenent̃·de qua·ſ̄·dictum eſt ideo de his apponit·Videndum ergo quādo quis videat̃ ſibi in teſtamēto aſſcribere et quib⁊ modis quis excuſet̃·a·l·cornelia Et quidē ſi mihi aſſcribo aliquid ꝯmodū ex teſtamēto incido in·l·cor·item et ſi aſſcribo ſeruo meo niſi in fidei cōmiſſaria libertate p̃ſtanda moram feceri·tūc eñ quia ip̄m ſequit̃ ꝯmodum nō incido in penam·ut·ff·e·l·ipuberēȝ·§·item ſi ſuo·Si aūt aſſcribā ei q̄ bona fide mihi ſeruit·vl̃ in quo habeā vſuf·nō incido·ut·ff·e·l·impuberē ⁊·§·ſi ei ⁊·§·ſi dn̄s licet q̄ ad animi mei cogitatōēȝ in ꝑmo caſu videar incidiſſe quia credebā meum qui mihi bona fide ſeruit magis tn̄ ꝯſideratur veritas ſic·ff·ꝯ furtis·l·int̃·§·pn̄t·ſicut ⁊ ecōtra tradit̃ gn̄ale magis ꝯſiderando opinionē quā veritatē ut in caſib⁊ pleriſqȝ notari poteſt·ut·ff·de vſuca·ſi quis id et de aquir·hr̃·l·is qui putat ⁊ de l̃·iij·l·i·in ꝑn·Quid aūt ſi ſeruo bona fide ſeruiēti vl̃ fructuario legebat̃·mei ꝯtēplatione videt̃ idem qḋ in ꝓprio ſeruo dicendū quia legatum mihi queret̃ alias ut·ff·de vſuf·l·et ſi quid Sȝ et ſi aſſcribam eū in cui⁹ poteſtate ſum vel ei qui in eadē poteſtate eſt incido in·l·cor·ut·ff·e·l·ꝯ eo qḋ eſt mirabile qui mihi ſuo vel filio nihil q̄ritur et ſic q̄ratur p̄ri dn̄o ve et in filio quoq̄ mō poteſt tollerari q̄ȝ viuente p̄re qḋamō videt̃ dn̄s rerū paternarum ⁊ in ſeruo poteſt rō aſſignari·q̄ȝ a dn̄o habet ſuſtētamentū ſui et quia ab eo expectat ꝑmiū nō temē eſt idem cū quis aſſcribit vxori ſue·ut·ff·e·vxori·quāq̄ȝ lex predicta poſſet intelligi ut pat̃ dn̄s ve incidant in cor·cū eoꝝ volūtate ſeru⁹ vl̃ fili⁹ patri dn̄o ve vl̃ eoꝝ ſubiectis aſſcribit legatū ut ⁊ ꝯr·ff·e·diuus·§·ſcribere aūt nō ut ſeruus vl̃ fili⁹ ob hoc incidāt in cor·ꝯ·aūt ſeruo meo nō aſſcribo aliquid de rebus teſtatoris·ſȝ libertatem videt̃ ꝙ ſit extra penā q̄m nullum meū ꝯmodū ē n̄ ideo aſſcripſi ut ſeru⁹ magno p̄cio redimatur a me et manumittat̃ ille aūt qui cū fund⁹ ticio legaretur adiecta ſua manu in ꝯdictōne peculiē ſibi dande incidit in volūtateȝ ſenat⁹ ꝯſulti·ut·ff·e·impuberē·§·pn̄t·Quod aūt dixi vbi aſſcribo ſeruo meo ſeruat̃ ⁊ ſi aſſcribā filio q̄ eſt in poteſtate mea·q̄ȝ ꝑ eum q̄rit̃ mihi n̄ a ꝯmilitone ſuo differat̃ ꝯ legatū filio meo·ut·ff·e·ſi pater filio vl̃ niſi fili⁹ ſit apud hoſtes tūc eñ reuerſo filio incidit pater in cor·Si vero deceſſerit in captiuitate filius pat̃ eximat̃ innocens Emācipato aūt filio vel in adoptōēȝ dato recte aſſcribo·ut·ff·e·impuberem·§·i·nec eñ m̄ q̄rit̃ ꝑ eos·ſed nōne hodie idē videt̃ etiā in eo qui eſt i poteſtate·cū ex oīni aduēticia cauſa ſibi ⁊ nō patri q̄ratur·R̃o·nō q̄ȝ et hodie patri ſalt̃·vſuf·q̄ritur vn̄ ꝓpter hoc ſalti videt̃ incidere in penā·Ex his patȝ qḋ ſi aſſcribā extraneo ſine dubio nō incidā i cor·Et ſi ſuo extranei aſſcribā idē licȝ poſtea ſubijciat̃ m̄·ut·ff·e·de eo·§·vl̃ti·Et ita plene vidim⁹ q̄n quis dicatur ſibi aſſcribere·Nūc dicamus q̄n quis dicat̃ ſibi in teſtamēto aſſcribere Et certe ita demuȝ ſi ſignatū ſit ⁊ oīa impleta q̄ ſunt neceſſaria in ꝯfectōne teſti·Nā nec inedictum de tabul̃ exhibendis alit̃ ꝯpetit nō aūt exigit̃ ut ſit ꝑfectū quātum ad exheredatōes vl̃ p̃teritōes vel irritatōes·ut·ff·de tabul̃ exhi·l·i·Nunc videamus qualit̃ hoc verbū ꝯmodū interpretet̃·Et q̄dem large ut ſiue legatū ſiue hereditateȝ ſiue fideicōmiſſum ſiue libertatem ſiue exheredationem eorum qui nō exheredati irritarent teſtamentū ⁊ ita mihi heredi vel legatario nocerent ſiue ad emptōēȝ legatoꝝ a me relictorū aſſcribā incidaȝ in cor·ut·ff·e·ſi quis·le·§·ſi inſtitut⁹·Item ꝯmodū intelligo quoq̄ mō ſaltē ꝑma facie deferendū licet apud me nō erat remāſurum·puta qḋ alij erat reſtituendum·ut·ff·e·filius·§·vl̃ti·et·l·cum quidam·¶ In caſu tamen mihi aſſcribo fideicōmiſſum·nec incido in penam et tenet fideicōmiſſum·ut ecce aliq̄s duobus heredib⁊ inſtitutis adiecit ut ſi alteruter heres ſine liberis deceſſiſſet ei qui ſupereſſet et liberos haberet hereditas redderetur vel ſine liberis·vterqȝ deceſſiſſet hereditas deinde alia manu ſcriptori teſtamēti reſtitueret̃ teſtatori eñ·i·ſcribenti teſtamentum remittitur pena·l·cor·et de benignitate conſequitur fideicōmiſſum·ut·ff·e·diuus·§·vl̃ti·⁊ eſt forte ideo quia ꝑ alium cōſequitur fideicōmiſſum vl̃ ideo·quia non pure ſed ſub pluribus ꝯdictiōibus eſt ei reſtituendū·Sed et filius hēditatē

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

patris ſibi aſſcribit de equitate nō de iure ſtri=
cto·ut·j·e·l·i·⁊·ff·e·l·filius·eman·i·℞·Sec⁹
in patrono·nam ipſe caret legato et venia po
teſt a cornelia excuſari et amittit bonorū poſ=
ōtra ta·vt·ff·e·l·ſi quis le·§·vlti·Nam heredi
tas patris magis debetur filio quā liberti pa=
trono ſic et alr̄ filius ꝑ ōtra ta·bo·poſ·irritat
teſtamentum patris in totum patronus ꝓ par
te ut inſtit·de ſuc·lib·§·ſi vero et·ff·de lega·
preſ·l·i·hinc eſt qꝺ̄ exequamus filium cuilibet
creditori ut in p̄dicta·l·ōtinetur·Excu=
ſatr̄ qs a cor·pena vl' ſenat⁹ ōſulti libomiani ꝓ
pter ignorantiam iur̄·ſi profiteatur ſe a lega
to diſcedere·ut·j·e·ſenatus conſultoet hoc de
equitate·Nam ſecus eſt de iur̄·ſtricto·ut·ff·e·
·l·diuus in prin·et p̄ſumitur ignorantia ꝓpter
militiam·ut·j·e·l·qꝺ̄ adhibitus forte et ꝓpter
ruſticitatē·ar·ff·de ꝓbat·cum de indebito·§·
fin aūt is qui·Item ꝓpter dn̄i vel patris te
ſtantis iuſſu excuſatur ſeruus eius vel filius ſi=
bi aſſcribentes vel etiaʒ adimētes legata a ſe
relicta·ut·ff·e·l·ſenatus ⁊·l·ſi quis cum·§·i·in
alio ſecus·quia licet volēte teſtatore aſſcribat
vel adimat tenetur cor·et nō valet legatum
ſibi aſſcriptum nec valet ademptio p̄ſtatur tn̄
de fiſco ut in p̄dicta·l·ſenatus in·ff·⁊·l·impu
berem·§·qui codicillos ⁊·l·ſi quis cū·§·i·⁊·j·
·e·l·ſenatus conſulto·Sed et iuſſus matris
excuſat filium et filij voluntas excuſat ma=
trem que ſibi aſſcribit in teſtamēto filij·Itē
et ſi ſeruus eiuſdē m̄ris aſſcribē eidē⁊ hi oīs
excuſantur a pena·ſed legato carēt qꝺ̄ eſt no
tandum·quia iuris ignorantia excuſat a pena
de q̄ plenius dixi in ſūma de iuris et facti igno=
rantia·legatum etiam ōſequitur quadam me=
dicina Si eīn teſtator ſpeciali ſubſcriptōne ſua
dicat ſe agnoſcere legatum qꝺ̄ quis ſibi aſſcri
pſit valet legatum Si aūt generali ſubſcripti
one dicat ſe recognoſcē oīa legata que quis
ſibi aſſcripſerit in teſtamento vel generaliter
oīa legata non nominando pſonam aſſcribē
tis·ħ valet quātum ad filios vel ſeruos teſtā=
tis non quātum ad extraneos·ut·ff·e·l·i·§·int·
et·l·diuus·§·plane ⁊·§·item ſenatus ⁊·§·que=
ri et·j·e·l·vlti··Ubi autem onus quis tantū
ſibi aſſcribit tenet in p̄iudicium ſuum·ut·ff·e·
·l·vxori·§·i·Ubi autem·dicto legatum mi
hi relictum non incido in cor·⁊ valet legatum
vt·ē·de teſtamentis·l·dictantibus·

De falſa moneta Ru·

Falſum non ſolum predictis modis cō=
mittitur ⁊ punitur ſed etiam in mo=
neta et ideo ponit de ea·quia grauior
imponitur pena quam ſuper alio falſo·Ui
dendum ergo quando locum habeat hec accu
ſatio et quis tenetur de eo crimine que ſit eius
pena ⁊ que ſint ſpecialia in hac accuſatione
Et certe locum habet hec accuſatio cum quis
fabricauit falſam monetam vel fabricari fe=
cit vel ſuper ea dedit cōſilium et auxilium vel
non ꝓhibuit eam fabricari·qui tamē in totum
formare noluerit iuſta penitētia excuſatur·ut
·ff·e·qui falſam mo·Sed et ſi quis aureos nu
mos tingat vel fingat vel radat patitur ca=
pitalem penam·ut·ff·e·l·qui numos·Quid
ſi nō eſſent aurei forte non tantam patietur pe
nam·pro fabricata eīn imponitur pena cōbu=
ſtionis·ut·j·e·l·pnlt·Diſtinguunt tamē qui=
dam an in ſolidis aureis quis reperiatur adulē
ut tunc cōburatur·An in alia moneta vt tunc
patiatur capitalem penam·ut·j·e·l·i·§·actore
et capitalem penam inſp̄retantur mortem·l·
deportationē·Sunt aūt in hoc crimie multa
ſpecialia quia etiam infames·ut in crimine le=
ſe maieſtatis poſſunt accuſare·ut·j·e·l·pnlt·⁊
·l·i·in prin·Et quia quilibet falſariuʒ capere
poteſt·ut·j·e·l·i·ali as ōtra·ut·ē·de exhi·re·l·
neminē Et quia hic non appellat damnatus·ut
j·e·l·alias ōtra·ut·ff·de appell'·l·non tantū·
Et quia de accuſatoris calūnia nō queritur·ut
j·e·l·i·⁊·ē·de accuſac·l·vlti·Et quia ſola ne=
gligentia quis punitur etiā ignorans·ſi domi=
nus erat in ꝓximo cōſtitutus·Nam publicatr̄
p̄dium in quo ōmiſſum eſt ſcelus niſi dn̄s ante
ignorans ut primuʒ repererit ſcelus ꝓdiderit
ꝑpetratum·Si vero domin⁹ longiſſime a p̄dio
abfuerit nullā patitur penā·ſed eius auctores
qui miniſteriū in hoc p̄buerūt capitaliter pu=
niunt·Vidue aūt et ſi ſunt in ꝓximo non puni
ūtur de negligentia vl' ignorantia ſed puniun
tur de ſciētia·impuberes nec etiam de ſcientia
puniuntur·quia etas eorum quid videat igno=
rat·Tutores aūt eorum ſi in ꝓximo ſunt quia
nō debent ignorare·quid in re pupilli agatur
in tantum puniūtur in quantum a pupillo fue=
rat inferendum·ut·j·e·l·i·

De mutatione nominis cognomi= nis prenominis·

Si ingenuus nomen vl' prenomen vel
agnomē mutet ſi quidem in fraudē te
netur cornelia alioquin·ōtra ſeruo au
tem mutare non licet·ut·j·e·l·i·et·ff·ad·l·cor·
de fal·l·falſi·

Ad legem iuliam de ambitu·

Ut ſupior lex cor·punit falſarios cupi=
dos in pecūia ita ħ lex ambicioſos·i·cu=
pidos in honore·Videam⁹ ergo quan=
do locum habeat hec lex ⁊ que ſit eius pena
Et certe locum habet qn̄ quis pecūia facit ſe
eligi ad aliquā admiſtrationem nō in ciuitate
rhomana·in ea eīn eligit princeps magiſtra=
tum·ſed in municipio vel in ciuitate alia qua
non princeps ſed ꝑplus habet electionem·ut
·ff·e·l·i·i·℞·⁊·j·e·i·l·vlti·hoc tamē intelligo
ſi clanculo pecunia alicui p̄uato det·vnde videt̄
ideo aſpirare ut pecuniam cōmunem ſurripiat

Secus ſi in publico concilio vel concione offe-
rat vel ꝓmittat ciuitati vł municipio ut velit
ꝓdeſſe ciuitati non p̄eſſe tantum ·ut·ff·de pol-
licit·l·i·§·ſi quis et de admi·tu·non exiſtimo·
Sic et barbarius philippus petijt p̄turam ⁊ p̄
tor deſignatus eſt·ut·ff·de officio·p̄·l·barba-
rius ·Sed et beatus Auguſtinꝰ dicit qui ep̄a-
tum deſiderat bonum opus deſiderat ¶ Si aūt
clanculo porrigat preces et exaudiatur inci-
det in hanc ·l·aliud ſi forte alius ſupplicauerit
ꝓ eo inſcio licet ſecus dicatur in ſimonia ¶ Itē
locum habet ꝓ nouo vectigali inſtituto ⁊ in
eo qui ingreditur domū cognoſcentis de cri-
minali cauſa ſiue ſit accuſator ſiue accuſatus ⁊
pena·c· ſolidorum imponitur et infamie · Sed
ſi quis alium cōuincit i integ̃ ·reſtituitur·nō ta
men recipiturpecunia ſed et data pecunia in
quadruplum repetitur ·ut·ff·e·l·vnica et·ꝯ·e·i·
·l·vlti·in fi· ¶ In alio etiam caſu locum habꝫ
hec lex·i·cum quis ſecūdo ſuſcepit dignitateꝫ
et officium in quo ſemel fuit et imponitur pe-
na deportationis·ut·ꝯ·e·l·i·ſed fallit in aſſeſſo-
re·ut·s̄·de aſſeſſor̄·liceat·et in proconſule·qui
·vi· vicibus poteſt creari·ut·ff·de off ·ꝓcon·l·
ante penſti·vel dic·vi·faſcibus·i·vi·menſibus
et non amplius durat eius officium·

¶ Ad legem iuliam repetundarum

Ut aliquis eligitur per pecuniam · ita
electus ſine pecunia poſtmodū pecu-
nia facit aliqͩ ·vnde hec lex eſt indu-
cta·⁊ dicitur repetendaꝝ pecuniarum ſecun-
dum antiquos hodie repetundarū ·habet lo-
cum hec lex cum is qui habet publicum offici-
um pecunia data vel ꝓmiſſa ſibi facit aliquid
qꝺ facere non debet vel omittit qꝺ facere de-
bet ⁊ de hoc ſupponuntur multa exempla·vt
ecce accipit pecuniaꝫ ob iudicandum vt vel nō
iudicandum· decernendū ve vel ob ſententiam
in ſenatu cōcilio ve pu·dicendam vel ob accu-
ſandum vł nō accuſandū vel ob iudicem arbi-
trum ve dandum vł mutanduꝫ vel iubendū ut
iudicet vel ob nō donādum vel non mutandum
vł non iubenduꝫ vt iudicet vł ob hoieꝫ in vin-
cula publica oijciendum vinciendum vinciri ve
iubendum vł ob hoieꝫ ex vinculis dimittendū
vł ob hoieꝫ necandum vł abſoluendum ·vł ob
litem extimandaꝫ vł ob iudicium capitis pecu
nie ve faciendū vł nō faciendū· vł ob militem
legendū mittendū ve vel·ob denūciādum teſti-
moniuꝫ vł nō denūcianduꝫ·vł ut accepto fera
tur opus publicū faciendū·frumentū ve publi
ce dandū p̄bendū apprehendēdū·vł vt accep-
to ferant̄ ſarta tecta tuenda anq̃ ꝑfecta pro-
bata pſtita lege erūt et gñalis ſubijcit̄ clauſu-
la vt vrbani mgr̄atus ab om̄i ſorde abſtineant
ne ve don muneriſ ue plꝰ in āno accipiant quā
qꝺ ſit·c·aureoꝝ niſi ab exceptis pſonis a quibꝫ

lex iubet accipere puta cōſobrinis·et his qui
ſunt in priore gradu ⁊ ab vxore·ut·ff·e·l·i·et
·ij·⁊·iij·⁊·iiij·⁊·v·⁊·vi·⁊·vij·eſculenta tamē
et poculenta recipit ab om̄ibus pſonis que ta
men non excedant edulium vſum et intra dies
ꝓximos prodigantur · ut ·ff·de off· ꝓcon·l·
ſolent ·§· vlti·et de off·preſi·l·ſi forte · et ha-
bet locum eadem lex etiam in comitibus iudi-
cum ·ut·ff·e·l·in comites ¶ Pro hoc delicto lo
cum habet duplex querela ·i·ciuilis actio in fa
ctum vel condictio ex·l·et publica accuſatio
Actio datur in quadruplum cōtra iudicem ꝓ
eo quod ip̄e vel eius domeſticus vel eius mani
pularius vel miniſter accepit vel rapuit vł ab
ſtulit ·ut·ꝯ·e·l·i·⁊ debet iſtud quadruplum to-
tum fiſci eſſe cū danti obſtat turpitudo ſua ne
poſcit aliquid repetere ·ut·ff·de iure fiſ·l·luci
us et ut diximus ·s̄·de condict· obtur·ca· ¶ Et
datur hec actio in heredem accipientis vł extor
quētis intra ānum ⁊ ſi nihil puenerit ad here
dem ·ut·ff·e·l·ij·et·ꝯ·e·l·ſciant · Vel dic datur
in heredem ſi ad eum puenerit ¶ Sed intra an-
num ⁊ ita erit ſpeciale vtroqꝫ mō ·quia ſm re
gulam de eo quod puenit heres deberet tene
ri ppetuo ut diximus ·s̄· ex delic·defunc · ſed
ſcdm ſpeciale tollerabiliꝰ eſt·multo magis de-
bet dari hec actio vbi quis dicit ſe exſpoliatū
et ꝯcuſſum a iudice ⁊ tunc ſpoliatꝰ habet actō
nem in duplum·ut·s̄·de aſſeſſo·l·cōſiliarijs et·ꝯ·
·e·l· vnuſquiſqꝫ· Eſt et publica accuſatio in-
ducta pro hoc crimine quāuis duret officium
magiſtratus ·ut·ꝯ·e·iubemus·quia dicitur de-
liquiſſe in officio vel opprimere ſubiectos ali-
as non poteſt conueniri durante officio magi
ſtratus maior·niſi de furto·ſed magiſtratꝰ mi
nor etiam durante officio cōuenitur pro quoli-
bet crimie ·ut·ff·de in ius voc·l·ij·⁊ de in iur·
·l·niſi magiſtratibꝫ ⁊ in autē·ut diff·iudi·coll·
·ix·§·ſi vero ⁊ ut iudices ſine q̄qꝫ ſuf·§·illud vi
delicet huiꝰ·l·pena extraordinaria eſt contra
delinquentes·nam plerumqꝫ exilio puniūtur·vł
etiam durius·ꝓut admiſerūt·quid eīn ſi ob ho
minem necandum pecuniam acceperant·vel li
cet non acceperint calore tamen inducti inter
fecerunt innocentem vel quē punire non debu-
erant capite plecti debent vel certe in inſulam
deportari ut plerieqꝫ puniti ſunt ut·ff·e·l·ante-
penſt·§·vlti· ¶ Illud notandum ·qꝺ mirabili
ter tenetur quis hac·l·cum dederit pro honore
pecuniam et tunc agenti pecuniam reſtituit in
quadruplum quam alij dedit·ut·ꝯ·e·l·vlti·in fi·
et erit hec actio popularis vt ⁊ accuſatio·
Item notandum·qꝺ donatum preſidi contra
hanc ·l·non poteſt vſu capi priuſq̃ in poteſta-
te eius a quo res profecta ſit heredi ſue eiꝰ ve
niat ⁊ eadem lex venditiones locationes eius
rei cauſa pluris minoris ve factas irritas facit
vt·ff·e·l·penſt·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De crimine peculatus

Q Voniaꝫ magiſtratus electi in pecu-
nia publica auferēda ſepe relinquūt
idō ponit ð crimie peculatus et qꝛ iu
liꝰ ſup eo·l·ſtā tradidit de ea videamꝰ· Viden
dum ergo qn̄ locum hēat·l· iulia peculatꝰ· Et
que ſit eius pena· et certe locū habet ꝓ pecūia
publica intercepta·vł quoq̄ mō ɔtaminata vt ſi
in auꝝ vel argentū vel es publicum aliqs dat
aliquid·i·adiciat ferruꝫ vel ſil'e· Item in ſacra
vt in uaſis ecclesie· Item in religioſa vt in orna
mētis ſepulcri nec ſeparant ab intercipientibus vł
ɔtaminantibus qui dolo malo curauīnt·vt ab
alio intercipiat vel ɔtaminet vł qui in rem ſuaꝫ
ɔverterant niſi ſunt tales qbus vtiqꝫ liceat per·l·
ɔvertere in rem ſuā·Sed et ſi donatū deo imor tali
qs abſtulerit vł intercepit peculatus pena tenet
vt·ff·e·l·i·et·l·q̄rta·i·ſſꝰ·Secus eſt vbi aliquis
inuenit theſauꝝ in aliquo loco·nec em̄ fit locꝰ
religioſus ꝓpt theſauꝝ·Nā et ſi in monumēto
fuerit inuētus nō quaſi religioſus tollit·qꝛ em̄
ſepelire quis ꝓhibet id religioſum facē nō pt
at pecūiaꝫ ſepelire qs nō pt forte n̄ cā cuſtodie
fit·vt·ff·e·l·iiij·§·vl·et de acq·poſ·l·peregre·Itē
ſecus in pecūia ꝑuati vel ciuitatis alteius quam
rhome·In his em̄ ɔmittit furtū· ſed in re ciui
tatis rhomane ɔmittit peculatꝰ· vt·ff·de fur·
·l·ob pecūiaꝫ·et·ff·e·l·iiij·§·vl· In caſu tn̄ etiā
in ꝑuata pecūia ɔmittit peculatus·vt ſi a debi
tore fiſci extorſerim pecūiam fil'ando me in cre
ditorem fiſci cum nō eſſem·Secus tn̄ ſi creditor
eſſem in ſoluta pecūia et exegi ab eo q̄ mihi et
fiſco debebat·vt·ff·e·l·ſacrilegi·§·eodē·et·l·an̄
pe·Sed et al's crimie peculatus tenet q̄ tabulā
eneā ɔtinentē leges formā ue agroꝝ aut quid
aliđ refixit vł quid inde mutauīt vel in tabulis
publicis aliquē deleuit vł induxit·uel q̄ in tabu
lis publicis minorē pecūiam ſcꝑſerit quā quod
vēdiderit vel locauīt·aliđ ue quid ſil'e ɔmiſit vł
qui pforauit muros ciuitatis uel aliqd inde ab-
ſtulerit·vt·ff·e·l·q̄ tabulā·et·l· hac·l·et·l·q̄ ꝑ-
forauit· Item et in eo q̄ p̄dam ab hoſtibus ra
tam ſurripūit·et p̄terea iſte ɔdemnat in q̄truplum·
plum·vt·ff·e·l·pe·Eſt aūt pena peculatus capi
talis aīaduerſio ɔtra iudices qui tpe ſue admi
niſtratiōis publicas pecūias ſubtraxerūt et cō
tra eos q̄ miſteriū eis ad h̄ adhibuerūt vł qui
ſubtractas pecūias ſcient ab his ſuſceperūt ɔ-
tra alios vō q̄ tenent hac·l·ſtatuit pena ðpor
tatiōis·et publica eſt h̄ accuſatio et ſopitur qn̄
quēnio·vt inſti·de pu·ui·lex iulia peculatus·et
·ff·e·l·peculatus crimē et ſpeāle eſt in ea·qꝛ in
choat ɔtra hēdes·vt·ff·e·l·vl· Tractat et de
alia lege q̄ dicit de reſiduis·in·ff·e·t· ſed in h̄
·ti·nō tractat·et locū habet lex illa iulia·ɔtra
eū apud quē ex locatione emptiōe alimentaria
rōne·alia ue qua cā tota pecūia pu· vel ps pecu
nie publice quā accepit reſedit· Item et eadem
·l·tenet q̄ pecūiam pu·inuſu aliquo acceptā re
tinuit·nec erogauit ea·l·dānatus āpliuſ tercia
pte q̄ dꝫ punit·vt·ff·e·l·ij·et·l·iij·§·lege quaꝫ
penā ex interp̄tatione ſua dixit pla· in q̄druplū
extēdi qđ ɔtra ſignificatiōem vboꝝ eſt apte·
Hic ḡ amplīꝰ tercia pte quā debeat ꝛ vt qđ de
bet ſoluat et terciā ptem eiuſdē ſicut et·ſ·de in
offi·teſta·l·ſi quis ſuo

De crimine ſacrilegij

Q Voniā lex iulia ð ſacrilegijs tractat
ideo de eo crimie ponit·Videndū ḡ
qn̄ ſacrilegiū ɔmittat·et que ſit eius
pena·et poſtea dicemus de q̄ſi ſacrilegio Eſt
aūt ſacrilegiū qn̄ ſacrū de ſacro auferꝫ aut non
ſacrū de ſacro·uł ſacrū de nō ſacro qs intercipiat
ɔtrariū eſt·quicqđ dicant decretiſte·nam ſi res
ꝑuatoꝝ auferant de re ſacra furti actio locuꝫ
habꝫ· nec ſacrilegium eſt· Item ꝛ ſi ſacra ſurri
piant de loco ꝓphano furtum erit nō ſacrilegi
um· Secus ſi ſurripiant de ſacro h̄ eſt qđ dicit
lex locū facē vt idem crimen ſit furtū uel ſacri-
legiū·et capite luendū vel minore ſupplicio·vt
·ff·ad·l·iul·peculatꝰ·l· diui·et ð pemiſ·l·ā facta
·§·locus·Sacrū dico qꝛ rite et publice ꝑ pontifi
ces ɔſecratū eſt nō ꝑuatū auctē alicuiꝰ ſacer-
dotis vł laici·ſed ediculevł res ſacerdotū in cu
ſtodie ſi ab aliq̄ atterent vł ſurripiant amplīꝰ
quā ꝓ furto et minꝰ q̄ ꝓ ſacrilegio imponitur
pena·ut·ff·e·l·ſacrilegi capite·et inſti·de reꝝ·
di·§·nulliꝰ·Sacrilegi pena ipomit ꝓ q̄litate ꝑ-
ſone ꝓ q̄ ɔdictōne rei et tpis et etatis et ſexus·
et ſeuerīꝰ vł clemētius vindicat crimē· pleriqꝫ
em̄ iudices ſacrilegos dānant ad beſtias pleri
qꝫ viuos eximūt alij in furcā ſuſpendūt·ḡ mode
rāda eſt pena vſqꝫ ad beſtiaꝝ dānatiōeꝫ eoꝝ
q̄ manu factū templū effregerunt·et dei dona
tulerūt noctu·ceteꝝ ſi qs interdū modicū aliqd
de tēplo tulit penā metalli cohercendꝰ eſt aut
ſi honeſtiore loco ſit natus ðportādus eſt in in
ſulā· Illud notādū ē qđ ð ſacrilegijs nihil in h̄
·t·C·dicit·ſed de q̄ſi ſacrilegijs tn̄· Ecce em̄ in
ꝑma·l·cauet ſacrilegiuꝫ admittē, eū qui diuine
legis ſanctitatē obmittit ꝑ ignorātiaꝫ aut vio
lat ꝑ negligentiā vel ɔtemptū· In ſa dicit nō
apte diſputari ð ꝑncipali iudicio ſacrilegij·eſt
em̄ inſtar diſputare an is dignus ſit quē elege
rit impator· In ēcia dicit ne qs ſacrilegij ſine
crimie expectat honorē in ſua ꝓuicia·niſi cum
dn̄s impator vltō ɔceſſerit· nec em̄ honores ð
bent offerri n̄ raro·i·ob penuriā hoim·ut·ff·ð
cur·l·eos ſane p̄tores rhome fieri non dn̄t·niſi
larē rhome fouerēt·ut·ff·de of·p̄to·l·ij· Item
ꝓcuratori ceſaris q̄libet pt aſſidere in ſua ꝓuin
cia·qꝛ publico ſalario nō fungit·vt·ff·de aſſeſ·
·l·vl·Secꝰ in aſſeſſoribꝫ alioꝝ iudicū· ut·ff·qui
bus ex·cau·ma·l·ſi cui·

De ſediciosis et his qui plebē audēt contra rem publicam colligere

S Editionē facere eſt q̄ſi ſacrelegiuꝫ
omittē·de q̄ habuimꝰ·ſ·vn̄ et crimē
leſe ma· quod ꝓximum ſacrilegio eſt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ↄmittitur ſi fiat ſedicio ī home·vt·ff·ad·l·iul·
ma·l·i·Si aūt fiat in alijs locis patitur quis ca-
pitalem penam·i·mortem·vt·ī·e·l·i·et·ij·

Quando ciuilis actio criminali p̄iudi cet et an vtraq3 ab eodem exerceri poſſit

CVm plures alicui vel diūſis ↄpetunt
q̄ōnes·dubitatur· que cū p̄iudicet et
an vtraq3 ab eodem poſſit ventilari
Et ideo de his ponit· Sciendum eſt aūt q̄ꝺ p̄iu-
dicari q̄n̄q3 dicit̄ ad tpus·i·q̄ntum ad ordinem
vt vna p̄mū·deinde alia cognoſcat̄· et ſm hāc
ſignificationē dicūtur q̄dam act̄· p̄iudiciales·
vt inſti·de act̄·§·p̄iudiciales· et ita etiā3 ponit̄
in·ff·de pu·ui·l·iiij· Nn̄q3 dicitur p̄iudicari in ꝑ
petuū·vt act̄·iniuriaꝝ·ꝛ criminali accuſatōe·ut
ī·liquebit·notandū ergo eſt q̄ꝺ q̄n̄q3 criminal̄
criminali p̄iudicat·ut no·ſ̄·qui accu·nō poſſunt
Nn̄q3 p̄iudicat ciuil̄ ciuili·vt notaui·ſ̄·de ordi·
iudi·et de ord·cog·Nn̄q3 p̄iudicat ciuilis crimi
nali que mouet̄ ab altero·vt·ſ̄·ad·l·iul̄·de ad-
ult̄·l·quoniā·Nn̄q3 p̄iudicat ciuili crimial̄ quā3
alius mouet·vt·ſ̄·de ordi·iu·quoniā·Si vero ci
uilis et criminal̄ queſtio deferant̄ eidem et vnā
intendet locū habet p̄n̄s rubrica·ut diſtingua
mus ↄpetāt mihi de re familiari an nō·Si de re
familiari·i·ꝓpt̄ rem familiarē3 h̄ eſt quia mihi
abeſt vel abfuit aliquid de p̄rimonio meo·nā3
actō furti nō eſt de re familiari·q: penā tm̄ ad
ꝓdita eſt·ſ3 ꝓpt̄ rem fa·licʒ vnā intendā nō tn̄
ꝓhibeo intendere aliā·vt in·l·i·huius·t·multa
declarāt exēpla·nec obſtat q̄ꝺ dicit̄·ſ̄·ꝺ appel·
·l·i·quia ibi nō erat queſtio h̄ p̄iudicaret̄ ciuili
ꝑ criminalē an nō·Sed vtꝝ debeat p̄mo ↄgno-
ſci de poſſeſſione ꝑ interdictū vti poſ·quā de vi
olentia q̄ꝺ eſt veꝝ·Sed cum ago de violentia
poſſum vl̄ p̄mo ciuilit̄·vel p̄mo criminalit̄·nec
obſtat q̄ꝺ dicit̄·ſ̄·ad·l·iul̄·de iu·ſi q̄s ibi aū om
nia expone·i·anq̄ꝫ de dn̄o·rei ↄgnoſcat̄ agā3
vel ci·de violentia vel cri· et obtinet p̄dicta re
gula in publico crimine et p̄uato·nam et in ſi·l·
dicit furti actio et le·fa·Eſt aūt certū furtum
eſſe p̄uatū delictū·vt·ff·de furt̄·l·vi·ſed·P·di
cit regulā locū nō habere in p̄uato crimine·et
ꝓ ſe inducit ar·ſ̄·ne tu·vel cu·l·i·et·ī·de crimi-
ne ſte·l·i·et·ff·de crimie·ex hē·diu9·ſ3 certe lex
illa ne tutor non loquit̄ in p̄uato crimie· imo in
publico·i·in·l·cor·de fal·et in alijſ dicimus eſſe
ſpeāle tam in publicis q̄ꝫ in p̄uatis criminibꝫ vt
ſi ſatiſfaciat quis ciuiliter anteq̄ꝫ accuſet̄· ꝙ de
inde accuſari nō poſſit·vt·ff·ad·l·iul̄·de adult̄·
ſi adulteriū·§·idem po·Vbi autem de re fa·nō
competūt due queſtiones·ſed vtraq3 ad vindi
ctam·ut in act̄·iniuriaꝝ vbi p̄dicatur vni ꝑ al
teram·vt·ff·de iniur̄·l·p̄tor·§·i·et·l·qui ſenatuſ
cō·ut nunq̄ꝫ altera moueat̄ poſtea·ſed·ſ̄·p̄iudi
catur interim tantum donec vna tractatur nō
poſtea·vt·ff·de vi bonoꝝ·rapto·l·ij·§·i·et·ff·
de pu·ui·l·iiij·

¶ De crimine expilate hereditatis

SVpra ꝺ ordinarijs et publicis crimi-
nibus tractauit·Nunc ponit de p̄ua-
to·et extraordinario crimie·Viden
dum ergo q̄n̄ locum habeat et quibus et cōtra
quos ſit ꝓditum· Et que ſit eius pena· Et certe
locum habet iſtud crimen·cum quis alienā he-
reditatem expilat ſi hereditas nō dum ſit adi-
ta vel etiam adita·Sed res ab herede nō dum
ſunt app̄henſe·ut·ff·e·l·ij·ſubaudi·vel ab alio
ꝓpter id quod notaui·ſ̄·de furt̄·§·datur·ibi iſo
autem dixi· et ita datur in locum deficientis a-
ctionis ſpecial̄ ꝓ crimine ↄpetentis·nec eīn rei
vendicatio vel hereditatis petitō vel ad exhi
bendū3·que intendatur gratia poſſeſſionis vel
gratia facultatis exhibende rei contra expila
torem excludunt huiuſmōi criminis accuſatio-
nem·vt·ff·eo·l·i·et·ij·et·iij· et·ī·e·l·vlt̄·Secus ē
ſi alia competat actio pro crimine puta famil̄·
herciſcō· contra heredem·vt·ſ̄·famil̄·herciſ·
·l·aduerſus·et denegatur hmōi criminis accu-
ſatio contra eos qui furti ↄueniri nō poſſunt·ꝛ
ideo nec uxor que ſocia rei humane ꝛ diuine do
mus ſuſcipitur ab heredib9 mariti de eo crimi-
ne accuſari non poteſt·ſed cōuenietur rei ven-
dicatione·vel ad exhibendum et tenebitur de
fructibus perceptis et conſumptis mala fide·
vt·ī·e·l·aduerſus·Nec obſtat quod legitur·ī·e·
ſi auri· quia ibi nō dicit accuſari poſſe de eo cri-
mine uxorem aui cuius eſt heres accuſator·ſed
loquitur de nouerca·i· de vxore patris accuſa-
toris· ¶ Eſt autem huiuſmōi criminis pena ex
traordinaria·Nam expilatores in opuſ publicū
vel ꝑpetuum vel temporalium dari ſolēt ho-
neſtiores autem ordine ad tempus moueri vel
patriam iuberi excedere et ita put commiſſum
ſuggerit imponitur pena dummō ne q̄s imple
beio excedat penam operis publici· vel inho-
neſtiorem excedat penam relegationis·et idē3
dicitur in effractoribus et ſarcularijs·et de tra-
ctarijs·vt·ff·de effrac·et expi·l·i· ¶ Et eſt no
tandum in hoc crimine quod ex eo non eſt ꝓdi
ta actio ciuilis in hoc caſu quod in alio crimine
uix reperitur· ¶ Poſſet tamen dici competere
ex eo actōnem in factum ad reſtituendam poſ
ſeſſionem·quia equitas ſuadet eam dari·vt·ff·
de p̄ſ·ver·quotiens·et ar·ff·ſi quis inteſta·lib·
eſſe ius·l·i· ¶ Item lex ideo negat crimen ex-
pilate hēditatis·quia dat̄ actio fa·herc̄·ut·ſ̄·
fa·herc̄·l·ſi aduſus·ꝫ patet q̄ꝺ crimen expila
te hereditatis· vel ex eo crimine actio ꝓpone-
batur ad res alioquin alia redderet̄ ratio·ſcili
cet quia ꝓponitur criminaliter tantum·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De vi bonorum raptorum

Miro modo actõis vi bonoꝝ rapto-
rum titulis et eius tractatus hic inẽ
crimina inſerit̃· cum nihil de rapine
accuſatore ꝉ dicat̃· Sꝫ forte hoc ideo eſt·quia
ſupra de accuſatõe violentie plene ponit ad ·l·
iul̃·de vi·Nunc aũt ponit̃ de accuſatõe que na
ſcit̃ ex violentia·Sciendũ eſt autẽ ꝙ ꝑ rapina
locum habꝫ actio vi bonoꝝ rapt̃· Item ꝑ da-
mno dato·ſi collectis hominibꝫ ꝗs dederit da-
mnũ agit̃ cõtra eum qui collegit hoies ſi colle
cti vel collector dederit damnũ ex primo edi-
cto et intra annũ in quadruplũ poſtea in ſim-
plũ·non tamen puto excuſari collectos qui te-
neant̃ de iure cõi ſi dederint damnum·Ex ſcđo
autẽ edicto agit̃ contra eum qui non collegit
hoies ſed contra eum qui collectiſ hominibꝫ a
quocũqꝫ vel turba collecta quacunqꝫ occaſiõe
dedit alicui damnũ in ear agit̃ contra eũ ꝙ de
dit damnũ in duplũ intra annũ·poſt annũ agi-
tur in ſimplũ·turba autẽ nõ ꝓprie dicit̃ duoꝝ
vel trium vel ꝗtuor·ſed·x·aut·xv·rixa autem
duoꝝ eſt· Itẽ et ꝉ ſcđo edicto tenet̃ ille cu
ius dolo malo damnum datũ eſt in turba·vt·
·ff·e·l·ij·i·ꝶ·⁊·l·pretor ait cuius de actõne vi
bonoꝝ rap·qui locũ habet ꝑ rapina videamꝰ
quãdo locũ habeat cui det̃ et cõtra quẽ et in-
fra quãtũ tpus et in quantũ et qualis ſit actio
Nam de actõe vi bo·ra·que cõpetit ꝑ damno
ſatis dictuꝫ eſt quia nec de ea tractat̃ in ꝉ ti·
vel in libro inſti·locũ habꝫ ꝉ actio in rebꝫ mo
bilibꝫ tantũ vel ſe mouent ibꝫ vt·ꝭ·e·l·i·⁊ inſti·
·e·ꝰ·§·ꝙ non ſolũ· Vbi autẽ res immobilis ꝑ
vim eſt occupata locũ non habꝫ niſi in caſu ꝗn
do expellor·de predio in quo ſunt mobilia·nam
gratia mobiliũ etiã vi bo·rap·agi pt̃·⁊ inter
dicto vñ·vi·vt·ff·de vi·⁊ vi·ar·l·i·§·ſi fundus
et dicunt̃ immobilia ꝓprie inuadi·mobilia vero
occupari vel rapi vt inſti·e·§·que non ſolum·ꝫ
improprie etiã domus dicit̃ occupari vt·ꝭ·de
rei ven·domũ Item locũ habꝫ ꝉ actio ſi uis
interuenerit ſcꝫ ablatiua nõ ꝯpulſiua nullo eñ
modo etiam tacite debet interuenire patientis
voluntas alioquin ceſſaret ꝉ actio· Nam plu-
res ſunt ſpẽs violentiaꝝ vt notauimuſ·ꝭ·quod
metus cã· Item oportet vim fieri dolo malo·
Si quis igit̃ rem ſuam rapuerit credens ſibi li-
cere vi bo·rap·non tenet̃·ſed aliter mulctabi-
tur·ſcꝫ ex cõſtitutõe·ſi quis in tantã vis enim
cõtinet in ſe dolũ·non tamen qui dolo facit vti
qꝫ vim facit vt·ff·e·l·ij·§·do·⁊·§·hac actõne ꝫ
licet ex ſuo nomine in pluribꝫ tantũ rebꝫ locum
videat̃ hr̃e in re tñ vna etiã modica locũ ha-
bet·vt·ff·e·l·ij·§·ꝙ ait pretor· Dat̃ ꝉ actio ei
ex cuiꝰ bonis res eſt rapta·nec ſpectamꝰ vtrũ
fuerit res in bonis actoris an non·ſatis eſt eñ
ꝙ eſt ex bonis et intereſt actoris eam non eẽ
raptã·Si ergo res rapta erat comodata rapi
nam paſſo vel locata vel pignorata·vſufruct·
nomine cõceſſa·vel alterius iuris ꝗd haberet
in re·vel etiam apud eũ depoſita·maxime vt in
terſit ſua eam non rapi habebit hanc actõem·
vt non accipiat dñi extimatõem·ſed illud ſolũ
ꝙ ex bonis eius hoc eſt ex eius ſuba res dicit̃
ablata cũ pena ſcꝫ tripli·et generale eſt·vt cui
dat̃ actio furti in re clam facta ex eiſdeꝫ det̃ ei
actio ꝉ·atꝗ re depoſita dat̃ actio furti depo-
ſitario ſi in rem depoſitã culpã ꝯmiſit·vel pre
ciuꝫ depoſitõis quaſi mercedẽ accepit·vel ſi ſe
ꝗs ob tulerit depoſito·vtilius tñ dicendũ eſt ⁊
ſi ceſſet actio furti ob rem depoſitam tamẽ de
tur actio vi bo·ra·quia nõ minima differentia
eſt inter eũ qui clam facit·et eũ qui rapit cũ il-
le celet delictũ ſuũ ꝉ publicet ⁊ crimẽ etiã pu-
blicũ cõmittat vt·ff·e·l·ij·§·in hac actõe·Da-
tur ꝉ actio cõtra raptorẽ ⁊ cõtra eũ qui prebu
it ei opem ⁊ cõſiliũ·vt ⁊ diximus in act·furti·ꝭ·
de furt̃·non tñ videt̃ teneri furti qui preſtitit
opẽ rapine vt·ff·de furtis ſi vendidero·§·cũ ra
ptor· Inheredes autẽ non dat̃ etiã in eo ꝙ ꝑ
uenit ad eos quia pretor putauit ſufficere da
ri contra eos cõdictõem furtiuã·vel forte pre
tor non eſt pollicitus eam inheredes·ſed tamẽ
dat̃ inheredes ſꝫm regulam aliaꝝ actõnũ que
ſunt ex maleficio·Heredibꝫ autẽ rapinã paſſis
et ſucceſſoribꝫ eius dat̃ hec actio vt·ff·e·l·ij·§·
vlti·Nec pretermittendũ eſt ꝙ raptor nedum
hac actõe·ſed etiã rei vendicatõe et actõe fur
ti poteſt cõueniri·ſ·non manifeſti·niſi in caſu·
ſcꝫ qñ quis ex domo in qua nemo erat rapuit·
tũc enim tenet̃ hac actõe de bonis raptis in ꝗ
druplũ et furti nõ manifeſte actio tollit̃ vt·ff·
de furtis·l·ſi quis ex domo·⁊ ꝉ ſꝫm pla·ſed for
te tollit̃ actio furti nõ manifeſti facta ex act·
vi bo·rap·nõ dico ꝙ impediat̃ natiuitas vniꝰ
ꝑ alterã ſed ſi primo agat̃ furti nõ denegatur
actio iſta in id ꝙ amplius eſt in ea·vt·ff·e·l·i·
Poteſt etiã illud dici raptorẽ teneri furti ma-
nifeſti·ſi depꝛehendat̃ in rapina·licet pla·dixe-
rit ꝯtra·ſicut innuẽ videt̃ lex ꝑdicta ſi quis ex
domo et ita etiã pt̃ intelligi ꝙ dicit lex·cũ ra-
ptor oĩni modo furtũ faciat manifeſtus fur ex
timandus eſt·ſ·ex ſua publicatõe et ex dñi depꝛ
henſiõe et ideo tenet̃ vtraqꝫ actõe ſed ille cu-
ius dolo raptũ eſt non tenet̃ furti·ſ·manifeſti
quia nec eſt depꝛehenſus ſed tenet̃ vi bo·rap·et
cur non teneat̃ furti manifeſti·cũ illud a prin-
cipio ſit cõmiſſum non video·licet lex videatur
debere cõtrarium vt dicit̃ de furt̃·l·ſi vendide
ro·§·cũ raptor· Dat̃ hec actio infra annũ vti-
lem in quadruplum et in quadruplo ineſt rei ꝑ
ſecutõ·iudei tñ expiunt̃ in duplum cõtra chri-
ſtianos raptores vt·ꝭ·de paganis·l·chriſtia-
nis·poſt annũ autẽ dat̃ in ſimplũ vt·ꝭ·e·l·i·et
·l·ij·⁊·l·penul·vtilem annum accipe·ccc·lxv·
dies in quibꝫ habet quis poteſtatem agẽdi cõ
tra raptorem et contra dñm raptoris·nã cũ ꝗ
cunqꝫ fuerit experiundi ptãs excludit̃ actor·⁊
ſi cum dño actum ſit intra annũ·et exactum ab
eo·deinde agat̃ cum mãumiſſo obſtat exceptõ
rei iudicate vt·ff·e·l·iij· Perſonalis eſt hec a-
ctio ⁊ ex maleficio et cõtinet rei perſecutõem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et pene ſed ⁊ actio furti cōtinet penam tantū
vt inſtitu· e· §· quadruplū· Item et actio furti
ſemꝑ eſt ꝑpetua vt inſtitu· de ꝑpe· act· in pri·
ti· Item furti actio qn̄qꝫ dat̄ etiā furi· vt ſupͣ
diximus de furtis· ſed de hac nō reperit̄· qd̓ de
tur raptori· Itē furto facto alij qn̄qꝫ ali⁹ agit
furti nō ita ē in rapina alij facta vt alius agat
ex ea· Item filio rapto licet rapina cōmittat̄
tamē pater non vi bo· rap· agit quia filiuſ non
eſt in bonis· vel ex bonis· ſed furti experiet̄ vt
inſtitu· de obli· que ex de· naſ· §· interdum· Po-
teſt ⁊ illud dici vt per rapinā etiā modicā cre-
ditor cadat a iure crediti nō ita forte cadet eti
am per furtū magnum·

De crimine ſtellionatus Rubrica

Redit ad ꝓpoſitā materiā accuſatōnū
ꝓponendo accuſatōem quandā ge-
neralem ⁊ ſubſidiariā que ob crimen
ſtellionatus ꝓponitur· Videndū ē vnde dica-
tur crimen ſtellionatus et quādo locū habeat
accuſatio ex hoc crimine· Et que ſit eius pena·
Dicitur autem crimen ſtellionatus· ab anima-
li quodam reptili qd̓ eſt ſerpenti ſimile ⁊ ē ſtel-
lionatū ·i· variū· diuerſiſqꝫ coloribꝫ pictū vt ce-
lū ſtellis apparet eſſe diſtinctū· Eſt ē accuſan-
dus crimīe ſtellionatus qui veritatis vel varie-
tatis et mēdacij reus eſt· Locū habet hec
accuſatio ex hͦ crimine quādo deficiēte alia ſpe
ciali accuſatōe equū eſt alicui ſubueniri cōtra
delinquētem· ſicut em̄ in pecuniaria cā dat̄ act
io de dolo in ſubſidiū· ita ⁊ in criminibꝫ vbicūqꝫ
titulus deficit criminis hͦ crim ē ſtellionat⁹ obij
citur et dolo impoſito locū tātū habet h⁹ cri-
minis accuſatio· Et poſſūt ꝓponi exempla vt ſi
rē obligatā quaſi nō obligatā vēdo vel pmu-
to vl̓ in ſolutū do vl̓ etiā obligo· niſi erat ꝓmo
obligata ad modicū eris ⁊ ex ea poteſt vtriqꝫ
ſatiſfieri· Item ſi q̇s in poſterā fecerit· i· bonis
viris mēdacia impoſuit· vl̓ ſi fecerit colluſionē
in necem alterius· hͦ crimīe poſtulabit̄ et ꝓbāt̄
hͦ· ff· e· l· iij· et· ff· de pignorat̄· l· tutor· §· contra
riū· et· l· ſi quis in pignore· Secus vbi rē eandē
diuerſis vēdo· tūc em̄ hꝫ locū ſpecialis accuſa-
tio· l· cor· de falſ· et ideo deficit hͦ generalis vt
· ff· ad· l· cor· de falſ· l· qui duobꝫ· Pena autē
ſtellionatus nl̓la legitima eſt· cum nec crimen
legitimū ſit· Solēt aūt ex hͦ crimīe ext̄ ordinē
plecti dūmodo nō debeat hec pena in plebeis
egredi opus metalli· In his autem qui in aliq̄
honore ſunt poſiti ad tempus relegatio vel ab
ordine motio remittēda eſt· vt· ff· e· l· iij· §· pe-
na· Infamia autē irrogat̄ ſi deſcendat hec
crimē ex ea cauſa· que priuato iudicio infamat
ut ab actōe de dolo cū qua cōcurrit hͦ crimen·
ut· ff· e· l· ď dolo· et· l· ſi legatari⁹· Secus ſi ex ea
cauſa deſcēdat q̄ inducit cōtrariā pignoratici-
am actōem ut cū quis obligat rem alienā vl̓ rē
alij obligatā vt· ſ· dictū ē· tūc em̄ nō īfamat· ut
· ff· ď pu· ui· l· i fā· ⁊ · ff· e· l· ij· ⁊ t̄ hiſq̄ no· īfa· l·

quid ē· § ult·

De iniurijs·

Diximus de actōe ui bonorū rap· et q̄a
rapiēdo fiūt iniurie· Audiamus ď in
iurijs· Videam⁹ ergo quot modis di-
catur iniuria· et quis poſſit iniuriā facere· et q̄ſ
ſentire· Et quot modis fiat· et cui det̄ hec actio
· et cōtra quos et in quātū· et qualis ſit· Dici-
tur iniuria generalit̄ oīe id qd̓ nō fit iure q̄ſi n̄
iuria· Specialit̄ dicit̄ iniuria iniq̇tas ul̓ iniuſti-
cia iudicātis q̄ſi ius iniquū· ex eo dicta ꝙ iure ⁊
iuſticia caret· Dicit̄ et iniuria culpa vt in· l· aq̇li
a· Dicitur et iniuria cōtumelia ut in hac actōe
a cōtēpnēdo· ſ· ď: cōtumelia· ut inſ̄· e· in pn̄· ⁊ · ff
· e· l· i· Poſſūt autē oīes facere iniuriā qui ⁊ pati poſſūt ⁊ pa
ti ⁊ ecōuerſo· ſꝫ tamē fallit· hoc in furioſis ⁊ i pu
beribꝫ qui doli capaces nō ſunt· Nam iſti iniuri
am ſolēt pati· ⁊ nō facere· cū em̄ iniuria ex affe
ctu faciētis cōſiſtat cōſequens eſt hos ſiue pul
ſent ſiue conuiciū dicāt iniuriā feciſſe nō videri
Ergo quis patit̄ iniuriā et ſi non cōſentiat nēo
autē facit niſi qui ſcit ſe iniuriā facē etiā ſiue ſci-
at cui faciat· quare ſi q̇s ꝑ iocū ꝑcutiat aut dū
certat iniuriaꝝ nō tenētur ut· ff· e· illud· Fit
autē iniuria tribꝫ modis· re· vbis· litteris· Re q̇-
tiens man⁹ inferūtur· Verbis ut cū fit conuiciū
Et dicit̄ cōuiciū· ul̓ a concitatōe ul̓ a cōuentu·
hoc eſt a collectōe vocum· Cum em̄ i vnū plu-
res voces cōferātur conuiciū dicit̄ q̄ſi cōuociū
Et fit cōuiciū nō tm̄ preſenti· verū etiā abſēti·
nam ſi quis ad domū tuā· ul̓ tabernā· ul̓ ſtatio
nem venerit te abſente cōuiciū ď: feciſſe· ſi vocī
feratus eſt· ul̓ etiā ocitauit alios ad uociferan-
dum cōtra certam ꝑſonam· Nam ſi certe ꝑſone
conuiciū nō fiat· nulla executio eſt· ut· ff· e· l· i·
· §· iniuriā· ⁊ · l· itē· §· cōuiciū· et· §· feciſſe et· §· cui·
Litteris fit iniuria cū quis librū uel carmē
uel hiſtoriā ad infamiā alicuis ꝑtinentē ſcri-
pſit uel cōpoſuit uel edidit uel dolo malo fecit
quo quid eoꝝ fieret· Nec diſtinguit̄ ediderit
noīe ſuo vel noīe alterius vel ediderit adiecto
noīe eius in quē fecit an non adiecto· Nam et ſi
nomen adiectū non eſt quia ꝓbatio difficilis ē
nihilominꝰ publica q̄ſtione ꝑ criminalē accuſa
tōem res iudicat uel iudicat̄· Si autē nomē ad-
iectū eſt· etiam iure cōmuni poteſt agi actione
iniuriaꝝ· Forte ⁊ aget̄ ciuilit̄ de iniuria ubi nom̄
nō eſt adiectū ſi ꝓbet̄ in cui⁹ infamiā ſcͥpſit ꝙ
difficile eſt ꝓbare· et eodē modo tenet̄ ille qui
libellū famoſum ul̓ ſimilē ſcͥpturā curauit emē-
dū ul̓ vendēdū· Item eodē modo tenet̄· qui ſine
ſcͥptura in notā aliq̇rū aliq̇d ꝑduxit puta veſte
lugubri ul̓ ſqualida vtit̄ ad iniuriā alicuius uel
barbā dimittit ul̓ capillos ſūmittit vt· ff· e· Itē
· §· ait pretor· ne quid forte· uel fideiuſſores idone
os repellat· ul̓ fideiuſſores i iniuriā debitoris inē
pellit· ul̓ domū abſentis ſignat uel liberū ꝑ fu-
gitiuo· capit uel ſtuprū etiā in ſeruam cōmittit
vel aliquē hꝫ ludibrio vl̓ i inferiorem vicinum
aliquid ꝓicit vel in ſuperiorem fumū immittit
vt· ff· e· l· ſi creditur· et· l· ſi iniurie· et· l· ſi lib· ⁊ · l·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſi ſtuprum·et·l·ſi quis· et·l·penl·et qui ſatiſda·
co·l·ſi vero·§·vl·vel quod eſt verius in hiſ·vij·
caſibus ageť iniuriaꝝ·ſed nõ quaſi ꝑ famoſo·
libello vel facto famoſo· imo debet oſtendi qꝺ
illa de quibus agiť facta ſint animo iniuriandi
Et eſt notandum qꝺ in pꝺictis caſibꝫ ꝑ iniuria
que fit ſcꝑtura vel nota· et inteſtabilis qs eſſe
iubeť·publica eſt accuſatio et pena eſt capitaľ
et eadem pena imponiť ei qui reppit libellũ fa
moſum et nõ ſtatim corrupit vel igne ꝯſumpſe
rit·ſed vim eius manifeſtauit accuſatori·et pci
um conſtituiť arbitrio iudicis ꝓ modo ſube ac
cuſate pſone·vel ſi erat ſeruus pducíť ad liber
tatem·Quid eñ ſi publica vtilitas ex h̃ emer·
gat et ꝓbanť hec·ff·e·l·lex·§·vl· et·l·ſenatuſ·
cõ·et·ĩ·t·i·l·i·alſs aũt crimen iniuriaꝝ nõ publi
ci iudicij· ſed puati cõtinet querelam·vt·ĩ·co·
·l·iniuriaꝝ·¶ Item ſciendũ eſt qꝺ omnis iniu
ria aut inferť in corpus aut ad dignitatẽ· aut
ad infamiã ptinet in corpus fit cum quis pulſa·
tur vberať·vel domus alicuiꝰ ui eſt introita et
in his tribus caſibꝫ agitur iniuriaꝝ·et·l·cor·ꝛ
eſt pulſatio ſine dolore cedere·vberare eſt cum
dolore cedere·et diciť verberare abuſiue q̃ pu·
gnis cedit·ut·ff·e·item·§·vberaſſe·domus eſt
accipienda nõ ꝑ plenaria ꝓprietate domus ſed
ꝑ domicilio ꝯducto vel gratis cõceſſo ad me·
retriciã tamen vel ſtabula non ptinet h̃·ut·ff·e·
·l·i·§·omneqꝫ·et·l·lex·i·ꝶ·et·§·i·et·ij·et·iij·
Forte et in his caſibꝫ agetur iniuriaꝝ de iure
p̃torio cum filiofamil·pulſato dať patri p̃toria
actio iniuriaꝝ·filio vero detur ex·l·cor·vt·ff·
·e·l·lex·§·illud·Ad dignitatẽ minuendaꝫ fit in
iuria cũ comes matrone abduciť·comeſ eſt qui
comitať et ſequiť· ſiue liber ſiue ſeruus ſiue ma
ſculus ſiue femina qui deſtinatus eſt·vbi ſeque
reť etiam ſi pedagogus ſit abduciť nõ qui ce·
pit abducere ſed qui pfecit vt comes non eſſet
cum ea ſiue fecit ui·ſiue pſuaſit omitti vt deſere
ret eam·vt·ff·e·l·i·§·omnem qꝫ·et·l·parꝫ·§·co·
mitem·et·§· abduxiſſe·Fit etiam iniuria ad in
famiã cum pudicicia alicuiꝰ attentať niſi femi·
nea ancilla vľ meretricia veſte erat induta qꝺ
fit per appellationem vľ aſſectationem ¶ Eſt
aũt appellare blanda orõne alterius pudiciciã
attentare·ſ·cum agiť vt ex pudico impudicus
fiat·hoc eñ nõ eſt ꝯuicium facere· ſed aduer·
ſus bonos mores vrbis rhome nõ eius qui fecit
attentare·Qui turpibus vbis vtitur non ten·
tat pudiciciã· ſed iniuriaꝝ teneť·aſſectare eſt
cũ quis tacitus frequenť ſequiť contra bonos
mores nõ gratia colludendi vľ officij honeſte
faciendi·aſſidua eñ frequẽtia quaſi p̃bet non
nullam infamiã·vt·ff·e·l·i·§·omneqꝫ· et·l·item
·§·teneť· et·§· ſi quis·et·§· item aduerſus· et·l·
attentari Datur actio iniuriaꝝ paſſo iniuriã
vñ neceſſe eſt vt ſciamus ꝑ quos quis patiatur
iniuriam·patiť quis iniuriã ne dum ꝑ ſe·ſed eti
am ꝑ liberos ſuos quos habet in poteſtate·vt
inſti·e·§·patiť vſqꝫ adeo·vt etiaꝫ ſi volentem fi
lium quis vendiderit vel ꝯſentientem ludibrio
habuerit tñ ego iniuriã video: accipe veluti·ſi
in popinã deduxerit eum vľ illum ſi luſerit ad
aleam·Filij vero nomine nõ ꝯpetit actio iniuri
arum·quia nulla iniuria eſt que fit in uolentem
h̃ ita ſi ſciebat eum eſſe filiumfa·licet ignoraret
cuius·nam ſi credebat eum eſſe patremfa·non
dať mihi patri actio iniuriaꝝ·vt·ff·e·l·i·§·vſ·
qꝫ adeo·et·l·cum·§· cũ aliquiſ·et·l·ſi quis ſeruũ
ſatis eſt eñ qꝺ cuicũqꝫ patri voluit facere iniu
riam·ſed aliud eſt cum quis facit mihi iniuriã
et putat me lucium cum ego ſim caius·p̃ualet
eñ quod pncipale eſt iniuriã eum mihi facere
velle·nam certus ſum ego·licet putet me aliuꝫ
eſſe quã ſim et iꝺo iniuriaꝝ habeo actionem ut
·ff·e·cum·§·ſi iniuria·Alſs autem vbi filiofa·in
uito fit iniuria·Datur ei actio iniuriaꝝ·et ſuo
nomine·vt·ff·de act·et obl·l·filiusfa·exercicium
aũt actionis patri ꝯpetit adeo vt nõ tantũ ipſe
pater·verũ etiam ꝓcurator eiꝰ gñalis vel etiã
ſpecialiter p̃feratur filio in exercenda actione iniu
riaꝝ ſi tñ pater vel ꝓcurator ſint pñtes et com
potes mentis·et diligenť exequanť actioneꝫ in
iuriaꝝ·nam ſi furioſi ſunt vľ abſentes vel diffe
runt·vel remittũt vel donant actionẽ iniuriaꝝ
cõpetit filio exercitium puta ſi patris pſona ſit
vilis et abiecta filij honeſta· neqꝫ eñ debet pa
ter viliſſimus filij ꝯtumeliam ad vilitatem ſui
metiri·Quid enim ſi ꝓdigus eſt·et ei ꝓcurator
a p̃tore datꝰ eſt·vbi vero pater pñs eſt et ho
neſtus et diſcretus et actionẽ differt vľ remit·
tit vel donat denegať actio filio·nam et patre
abſente·iꝺo datur actio filio· quia vͥſimile eſt
patrem actuꝝ fuiſſe·hodie vero forte remittẽ
nõ poſſet·vt·C·de bonis mať·l·i· et de bonis q̃
lib·l·vl·Sed ſi pater vilis lite ꝯteſ·ceperit ab·
eſſe vel negligere executionem transferť iudi
cium in filiumfa·item ſi lite ꝯteſ· a patre filius
ſit emancipatus vbi tñ pater abſens eſt vertiť
in cauſe cognitionem quã longe pater abſit·et
qñ venturus eſt et nunquid filius ſit ſegnior vľ
inutilis ad modum: qui nõ ſufficit ad alicuiꝰ rei
adminiſtrationem ac ꝑ hoc nec ad hanc actio
nem et ita cauſa cognita datur vel denegatur
actio filio·Item auo abſente ꝓpter iniuriã ne·
poti factam datur actio iniuriaꝝ patri eiꝰ ad
cuius officium ptinet etiã viuente auo filiũ ſuũ
tueri in omnibus·¶ Item dare poterit ꝓcurato
rem·quid eñ ſi impediatur agere ꝑ ſe nec eſt p̃
termittendũ·quia ſi filiꝰ egerit denegať actio
patri ꝓpter iniuriam filio factam et ecõuerſo·
et ꝓbantur h̃·ff·eo·ſed ſi vnus·§·ait p̃tor·vſqꝫ
in fi·l· ¶ Item patimur iniuriam ꝑ ſeruos no·
ſtros in duobus caſibus·i·ſi fiat eis iniuria etiã
leuis ad ſugillatõnem noſtram·Item et ſi non
fiat ad ſugillationem noſtram· ſed atrox fuit
iniuria maxime ſi vberibus vel queſtionibꝫ fie·
ret h̃ enim et ſeruuꝫ ſentire palam eſt·Si vero
aliam iniuriam ſit paſſus nõ datur actio niſi cã
cognita·nam ſi leuiť ſit pulſus vel maledictuꝫ
ſit ei leuiť nõ dať actio at ſi infamatꝰ ſit·vľ fa·
cto aliq̃ vľ crimẽ vľ ſcꝑto ꝯſiderabit p̃tor q̃lita
tẽ ſerui ſit bone frugi ordinariꝰ diſpenſator·an
vꝺo vulgaris vel mediaſtinꝰ an q̃lis vel ꝯpeditꝰ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vel male notus vł note extreme· et ſic habebit
p̄to: rationem tam iniurie que dicit̄ admiſſa ꝗ̄
perſone ſerui· et ſic aut denegabit aut ꝑmittet
domino actionem iniuriaꝝ licet iniuriato: cre=
diderit ſeruum eſſe liberꝝ et hoc eſt quod dici=
tur iniuria facta ſeruo inulta non relinquit̄ a p̄
to:e· vt inſtit̄· e· §· ſeruis autem ip̄is· et· ff· eo· l·
item apud· §· p̄to: ait· et· §· ſi quiſ· et· §· p̄to: ait ſi
quid· et· §· interdum· Sed quidaꝫ mirabiliter in
tellexerūt p̄dictum verbum vt ip̄e ſeruus poſ=
ſet agere iniuriaꝝ vbi eſt atrox iniuria· Obijce
ret forte aliquis nō dari domino actionem iniu
riaꝝ vbi nō eſt facta ad ſugillationem eius ſic̄
nec datur patri verberato filio ſi credidit ali=
quis filiumfa· eſſe patremfa· ſed certe ibi aliud
eſt quia ſatis habet lex· ſi datur filio et ſi nō pa
tri· Item et in ea quaꝫ puto viduam· nec enim
datur marito quē offendere nolui· ſed dat̄ mu
lieri· ſꝫ autem ſi domino huius quē liberꝝ crede
bat nō datur· nulli daret̄· quia ſeruo nulla dat̄
actō· ſic ergo maleficium eſſet impunitū quod
eſſet iniquū· ſꝫ ita niſi ſeruuꝫ illū putauerim me
um eſſe ꝓprium quia tunc nulli volui facere in=
iuriam· vel niſi credebam eſſevnius et erat alte
rius· cuius ſi ſcirem eſſe nō cederem· ut· ff· e· itē
§· interdum· Si vero ſit ſeruꝰ cōmunis ille quē
verbero non teneo: cum iure dominij fecerim·
vt· ff· eo· l· item· §· ſi cōmunem· Sed et ſi alienus
erat in totū diſtinguit̄ vtrū verberauerim ad
uerſus bonos mores vel de eo ſine iuſſu domini
q̄ōnem habuerim· vel etiā cum iuſſu ſed modū
exceſſerim an nō· Nam ſi corrigendi animo v̄be
rauerit quis nō tenetur· Item ⁊ in magiſtratu
ſi v̄berauerit ſeruum requiret̄ eū quid facien=
tem ſeruū meum verberauit· nam ſi hono:eꝫ o:
namenta que peculanter attentantē ceciderit
abſoluet̄ magiſtratus· queſtio autē ꝯtinet to:
menta et corpo:is dolo:em et malā manſionem
Nuda ergo interogatio vel leuis territio nō ꝑ
tinet ad hoc edictū· vt· ff· eo· l· item· §· p̄tor ait
qui ſeruum· et· §· adijcitur· ⁊ · §· queſtionem· et
· §· q̄uis· Si vero ſeruus nō ſit meus in totum vł
ꝓ pte· ſed ego bona fide eū poſſideo· vel vſuf·
in eo habeo nō competit mihi actio niſi in meā
ꝯtumeliam facta ſit ei iniuria· et in hoc differt
a ꝓprio· licet quidam neſciuerint aſſignare dif=
ferentiam inter eos· vt· ff· e· item· §· pe· et ante
pen̄ł· ¶ Item patimur iniuriam ꝑ uxores no=
ſtras· nō autem patiunt̄ vxores ꝑ maritos de=
fendi enim uxores a viris· nō uiri ab vxo:ibus
equum eſt· ſed et ſocer nurus· nomine cuius vir
in poteſtate eſt· iniuriaruꝫ agere poteſt· et ita
poterit eſſe qꝺ ex vna iniuria datur tribꝫ actō
iniuriaꝝ nec alicuius actio ꝑ aliuꝫ ꝯſumitur pu
ta uxo:i mee filiofa· iniuria facta eſt et mihi et
patri eius et ip̄i datur actio iniuriaꝝ· vt inſtit̄·
· e· §· patitur· et· ff· e· l· i· §· vl· et· l· ij· Item ſi fiat
iniuria cadaueri defuncti cui ſumus heredes in
iuriarum actionem habemus ſpectat enim ad
extimationem noſtram ſi qua fiat ei iniuria
Itemq̄ ſi fame eius cui heredes extitimꝰ lace=
ſcatur· vt· ff· e· l· i· §· ſed et ſi forte· Datur actio

iniuriaꝝ in eum qui fecit iniuriam· i· qui ꝑcuſſit
et in eum qui dolo fecit vł curauit· vt cui mala
pugno ꝑcuteretur et in illum qui mandauit in
iuriam fieri et in illum qui alium ꝯduxit vt iniu
riam faceret· et in illum qui ꝑſuaſit alij· alꝰs no=
lenti vt ſibi obediret ad iniuriam faciendaꝫ vt
inſtit̄· e· §· nō ſolū· et· ff· e· l· non ſolum· i· R̄ꝰ· et· §·
ſi mādatū ⁊ · §· ꝑcuł· Eſt notādū qꝺ ſꝫ actō q̄dā
mirabili modo datur noxalit̄· Nam in arbitrio
domini eſt an velit v̄berādūꝫ eum exhibere vt
ita ſatiſfaciat ei· qui iniuriā paſſuſ eſt· neq̄ꝫ erit
neceſſe domino vtiq̄ꝫ eum p̄ſtare verberanduꝫ
ſed eliget an p̄ſtet ſeruum v̄berādum vel noxe
dedēat eū vel ſufferat litis extimationem · vt
· ff· e· ſed et ſi vnus· §· cum ſeruus· Item et illud
notandum qꝺ ab iniuria quis excendat̄ ratiōe
delicti· qꝺ vere cōmiſerat is cui contumeliandi
animo delictum obiecit alius· peccata enim no
centium nota eſſe opo:tet et expedit· vt· ff· eo·
· l· eum qui· i· R̄ꝰ· ſed niſi iniuriato: excuſetur de
licto iniuriati tenetur iniuriaꝝ· vt· ſ· e· ſi nō eſ
nūciato: ¶ Item excuſatur iniuriato: qui fecit
iniuriam cauſavenerande rei publice vt ſi ſcutū
alicuius ꝑfo:auit magiſtratꝰ· quia male ſe ha
buerit in bello· fecit enim ad vindictam maie=
ſtatis publice· vt· ff· e· l· qꝺ rei publice· Item et
execratione dignitatis p̄ſumitur ꝓ aliquo qꝺ
nō fecerit animo iniuriandi vt ſi ille qui vtitur
iure publico iudicat vel ꝓnunciat vel aliquid
facit puta iubet aliquē duci· quia decreto p̄to=
ris nō obtemperat nō agitur iniuriarum· quia
iuris executio nō habet iniuriam· ſed et ſi cum
alium contingeret locatio dominij viri induxe
runt· alij nō tenentur iniuriaꝝ· Itemq̄ꝫ in cete=
ris muneribus et hono:ibus vel in ſententia de
iniuria lata· Item et ratione artis· vt ſi aſtro=
logus vel ſi diuinato: ꝯſultus dixerit aliquem
eſſe furem puniet̄ tamen ꝑ· l· vt· ff· eo· l· item ſi
quis aſtro· ¶ Item nec ille tenetur iniuriarum
qui non patit̄ mihi hono:es decerni· ſi tamen ꝑ
iniuriam ad tribunal alicuius me interpellaue=
risvexandi mei cauſa teneris mihi iniuriaꝝ· ut
· ff· e· l· iniuriarū· §· i· ⁊ · ij· ⁊ · iij· ⁊ · iiij· ⁊ · v· ⁊ · vi·
Itemq̄ꝫ et in eo qui de libertate petit aliquem
in ſeruitutem quem ſciat liberum eſſe vel aliq̄
ꝓclamante de ſeruitute in libertatem ip̄e ei re=
ſiſtit ſcienter vel ꝑ calumniā· neq̄ꝫ id facit ꝓpter
euictionem vt eam ſibi conſeruet· vt· ff· e· l· nō
ſolum· §· vlt· et· l· ſi quis de libertate· ¶ Datur
actio iniuriarum in tantum in q̄ntum paſſus in=
iuriam ad animū reuocauerit· vt ſi dicat ſm q̄ſ
dam ego iuro· qꝺ p̄us nollem lucrari· c· ꝗ̄ pati
hanc iniuriam· ego puto qꝺ debeat dicere p̄us
ego vellem tantam ſummaꝫ amittere quā pa=
ti talem iniuriā· Nam in penis moliendis nō ex
aſpernandis debemꝰ eſſe ꝓmpti taxatōne eū a
iudice facta· ne q̄s iuret i infinitū ſiue ex· l· co:·
ſiue exedicto p̄to:is q̄s agat· vt· ff· e· l· ꝯſtitutō
nibus· §· i· et inſti· e· §· pena· et· ff· de penis· l· pe·
et certum eſt qꝺ grauius quis ſentit ſi amittat
de ſuo quam ſi non lucretur· vel ſi iudex ſit timi
dus ſtet in generalibꝫ v̄bis· l· vt dicat ſolūmō

ꝓ quanto nolles hanc iniuriā te paſſum fuiſſe nec debet dicere ꝓ quanto nolles hanc iniuriā pati· ſemꝑ eñ facienda eſt relatio ad tempus facte iniurie· Nam et ſi poſtea ſit grandis dignitatis factus nō augetur extimatio iniurie vt· ff· eo· iniuriaꝝ· extimatio· Augetur autem extimatio iniurie ꝓpter multa· ſcꝫ ex pſona et ex tempore et re ipſa· pſona cum magiſtratui vel parenti vel patrono fit iniuria ab humili hoīe vel a liberis vl' a libertis· aliter enim ſenatoris et parentis et patroni· aliter extranei et humil' pſone iniuria extimatur tempore· vt ſi in ludis et in conſpectu fiat· nam multū intereſt· fiat in conſpectu p̄toris an in ſolitudine· nam atrocior eſt que fit in conſpectu· Re habet' atrox iniuria vt ſi vulnus eſt illatuꝫ vel alicui os pcuſſum vulneris etiaꝫ magnitudo atrocitatem facit· et nō nunꝗ̄ locus vulneris veluti oculo pcuſſo· Et nota atrocitas iniurie extimabit' ne dum ſi corpori inferatur iniuria· ſed etiam ſi nō corpori puta veſtimentis ſciſſis comite abducto vel cōuicio dicto· ſed ſi in theatro vel in foro cedit et vulnerat quis alium ꝗ̄uis nō atrociter atrocem iniuriam facit· Item et quedam iniurie a liberis hominibus facte leues nullius momēti videntur· e edem tñ a ſuis facte graues ſunt creſcit ergo iniuria ex pſona eius qui otumeliā fecit· vt· ff· e· l· p̄tor· §· vlt· et· l· vulneris· ⁊· l· ſi ē qōniſ· et· l· ꝫ ſi in ius· §· q̄dam· et inſti· e· §· atrox et· §· pena· Eſt aūt hec actio iniuriaꝝ p̄toria niſi in quibus caſibꝯ diximus eam ex· l· cor· competere· et cauetur eadem· l· cor· ne iniuriato ſit iudex in act· iniuriaꝝ ille qui eſt eius ſobrinus· vel ꝓprior ſobrino vel patronus eius vel pentum vel ſocer eius vel gener vl' vitricus vl' p̄uignus vel forte ne ipſi ratione affectionis vl' affinitatis nimis extimarent iniuriam· vt· ff· e· l· lex cor· ciuilis ergo erit actō iniuriarum in illis tribus caſibus et idō dicebat mar· eam in illis caſibus ꝑpetuam eſſe quia actiones deſcendentes ex· l· ꝑpetue ſunt· vt inſti· d' ꝑpe· act· in p̄n· alij autem dicebant eam annalem ad exemplū aliaꝝ p̄toriarum· vt in p̄dicta· l· continet' de ꝑpe· act· vt annum ꝯputemus cōtinuum niſi vbi facta eſt iniuria p metum· tūc enim exquiritur vtilis annus ad abolandam iniuriam· vt· ff· ꝙ metus cauſa· l· ſi cum· §· ſatis· ſed noſtri doctores dixerunt eam ſemꝑ annalem eſſe et anni cōtinui niſi vbi fit p metum· vt dixi· ꝭ· e· l· ſi nō conuicij· lex enim illa ſpecialiter loquit' in act· iniuriaꝝ ergo derogat regule generali que dicit actiones eſſe ꝑpetuas ſi deſcendūt ex· l· Item heredi nō datur hec actio nec in heredem niſi lite conteſ· nam ad ſolam vindictam eſt ꝓdita vt inſti· de ꝑpe· actionibꝯ· §· nos omnes· et· §· penales· et· ff· e· l· iniuriaꝝ actio in bonis· Famoſa eſt etiam ex pſona ſerui· vt· ꝭ· de his qui noinfa· iniuriaꝝ· Illud ſpeciale eſt in ea· vt ipō iure tollatur p pactum· vt· ff· de pact· ſi tibi· §· q̄dam ſunt· Item vt tollatur ſiue aboleatur diſſimulatione· vt inſti· e· §· vlt· Illud porro fabuloſum eſt vt dicatur nō eſſe nata niſi quis dicat ad animū reuoco· licet quidam dicant dominū bul· id dixiſſe ſed certe verum p̄t eſſe· qd' gratia exempli dixit ad animū reuoco aliquo ſcholarium ſibi dicente qd' contra· l· ſibi reſpōderat nō tamen dixit aliter agi nō poſſe· Nam et natam eſſe actionem ſtatim patet ex eo quod lex dicit aboletur ſiue tollitur ergo patꝫ qd' nata erat· aliter enim quomō aboletur ſeu tolleret' certe nullo modo· vt· ff· de v̄bo· obl'· l· decēꝫ· et de iniuſto· r· teſtamento· l· nam et ſi· §· poſt defectum· Illud etiam noto qd' de omni iniuria poteſt quis ciuiliter vl' criminaliter agere et tollitur ciuile iudicium p criminale et ecōuerſo· vt· ff· e· qd' ſenatus· et· l· p̄tor· §· i· quod eſt idō quia vterqꝫ ꝓponitur ad vindictam· ſi tamē de iniuria atroci actum eſt iniuriarum nihilominꝰ poteſt agi· l· aquilia· ad damnum et econuerſo· vt· ff· e· item apud· §· ſi quis verberato· nec eñ in actione iniuriaꝝ habetur rō damni vt dāni ſed vt otumelie· i· vt maior videatur otumelia vt· ꝭ· diximus· et· ꝭ· e· l· dominum· Item ſpeciale eſt in hoc crimine vt illuſtres accuſati vel accuſantes de iniuria poſſint p ſe vel p ꝓcuratorem accuſare vel reſpondere· Et fertur ſentētia contra illuſtrem et ſi non affuit iudicijs non contra ꝓcuratorem· vt· ꝭ· e· l· vlt·

De famoſis libellis

Cuius tituli ſumma plene in ſupiori· ti· eſt expoſita· et p̄cipit impator vt nemo alterius famam laceſcatur per famoſum libellum· et imponit' pena capitis ei q libellum famoſum inuentum non corrupit· ſed alij manifeſtauit· Sic et imponitur auctori famoſi libelli· Laudeꝫ vero maximā ⁊ p̄miū ꝯſeq̄t' a p̄ncipe qui iudiciario ordine ꝓponit libellum accuſationis ſuꝑ his de quibus putauit aliuꝫ infamandum p famoſum libellum· ſi verum eſſe oſtenderit quod aſſeruit· Si vero non ꝓbauerit de calūnia capitaliter punietur· vt· ꝭ· eo· l· i·

De abigeis

Quoniam abigei extra ordinem puniuntur vt et qui cōmittunt ſtellionatum· Ideo de eis ponit· Videndum ergo qui dicantur abigei· et que pena imponatur eis· Et certe abigei ſunt hi quibꝰ eſt cura dolo malo alienis inſidiarij animalibꝯ vt iumentis et ea tranſponere alibi· vt in aut· de nupt· coll'· iiij· §· minores· et· ff· e· l· i· §· abigei auteꝫ et· §· qui pecora· Et eſt illud notandū ꝙ vbi aliquis exercet hoc vt artem etiaꝫ ſi vnum ſubtrahat vt abigeus damnetur· ſed vbi non exercet vt artem nō tenetur vt abigeꝰ vbi· x· oues ad minus ſurripuit que neceſſe ſunt in gregem cōſtituendo ſed grex porcorum etiam ex· v· vel· iiij· conſtituitur· in equis idem forte vt ꝓbatur· ff· eo· l· oues· i· ꝛ̄ꝯ· et· §· equum· et· §· qui ſepius·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nec diſtinguit abigat quiſ de domo uł de agro
Puniuntur abigei plerunqꝫ in opus tempaliuꝫ
ſed vbi frequentius eſt id genus maleficij pu-
niuntur duriſſime·i·ad gladium·vt·ff·eo·l·i·i·
Rº·et puniunt etiam receptatores abigeoꝝ·
quia relegantur·x·an· extra terram italiam vł
extra ꝓuinciam ſuam· vt·ff·e·l· vlti §·ult·
Eſt autem hoc iudicium ꝑuatum quia furtum
magis eſt·ſed quia plerunqꝫ abigei ferro vtũ
tur ſi depꝛehendantur·ideo grauiter puniuntur·
vt·ff·e·l· abigeatus et ſine inſcꝑtione recipit
huiuſmõi criminis accuſatio·vt·ĩ·e·l·vna

De nili aggeribus nõ rumpendis

Quia nõ pluit in egypto ſed nilus cer
tis vicibus egreditur et inundat a-
gros·et ideo aggeres ibi fiunt vt a-
quam contineant de nili aggeribus non rũpen
dis dicamꝰ· nili aggeres rũpere vł nili fluminis
valla fluẽtis de ꝓprijs et vetuſtis vſibus intra
·xij·cubituꝫ vſurpare nephas· et damnoſiſſimũ
eſt in egypto· Et eſt hoc crimẽ quaſi crimen le-
ſe ma·publica eſt huiuſmõi criminis delatõ· pe
na eſt vt eodem loco vbi ruperit nili aggeres·
vel vſurpauerit valla·ut dictũ eſt flãma cõbu
ratur ⁊ conſcij et pꝛicipes ſceleris deportantur
et bona eorum publicantur·

De his qui latrones vel in alijs cri-
criminibus reos occultauerint

Occultans nocentem patit eandẽ pe-
nam quã patitur nocenſ·ſed et in ſub
ſtantia punitur qui offerre nocenteꝫ
qui moꝛatur in ꝑdio ſuo iudici ſupſedit cum ꝑ-
ſens ſit· Si auteꝫ ſit abſens ꝓcuratores domini
debent eos offerre alioquin corpoꝛal pena aut
pecũiaria ꝑ qualitate pſone et iudicis extima-
tione pena imponitur·dominus em̃ poſſeſſionis
dominio ꝑuat· ꝓcuratoꝛ vo ſeu pꝛimates exilio
ſubiacebunt· ¶ Item iniũgitur ꝑrectori ꝓuin-
cie vt ad capiendos ⁊ detinẽdos latrones et ali
os delinquentes omnia ciuilia ab eo dirigãtur
auxilia et ſi nõ ſufficient ciuilia poſtulet rectoꝛ
a tribuno ſeu ꝑmatibꝰ militum qui in locis ſunt
auxilium militare·qꝺ ſi tribuni nõ tribuerint au
xilium vel etiam tribuerint· ſed dãna ꝓuincia-
libus inflixerint·acerrima ꝯdemnatione ferunt
et damna et leſiones reſtituent· ¶ Item in ꝑ
ſide ꝓuincie ſi non poſtulauit auxilium·vel etiã
poſtulauit·ſed aduerſus innocentem vel etiam
aduerſus nocentem· ſed ob aliam cauſam ꝑter
latronum vel alioꝝ nocentum inueſtigationeꝫ
vel etiam diſpendijs affici ꝓuinciales conceſſe
rit· Si vero illi qui dicebãt nocẽtes poſt exhibi
tionẽ eoꝝ eos nihil criminiſ admiſiſſe potuerit
accuſatoꝛes ꝺ calũnia puniũtur·vt·ĩ·e·l·i·et·ij·

De requirendis reis

Dictum eſt·ſ̃·de accuſatione inſtituẽ-
da· ſed quia accuſati ſunt requirẽdi
ideo ponit de requirendis reis Vi
dendum ergo qui debeant requiri et qualiter·
Et certe requiri debent illi tantum·qui poſſunt
accuſari de quibus plene diximus·ſ̃· de accu·et
inſcꝑt· Abſentes etiam requirunt· licet accuſa
ri nõ poſſunt· Ego tamẽ puto etiam abſentem
accuſari nõ vt ꝓcedatur in accuſatione·ſed vt
offeratur libelluſ accuſationis et requiratur vt
·ſ̃·de accuſat·l·abſenteꝫ·et de exi·re·l·ij· Requi
ritur aũt abſens ꝑ edicta vt in pecuniaria cau-
ſa·et ante litem ꝯteſ·et poſt litem ꝯteſ·requiſi-
tione facta ſi nõ veniat quis ad cauſam adnota
tur abſens et in ſcriptis redigit quod eſt accu-
ſatus et nõ venit·et ideo eius bona in publicum
vel cõmune deducũtur vt videmus quotidie fa-
cere poteſtatem ſic dicentẽ·pono oĩa bona eiuſ
in banno cõis·et ita obſignantur vt deuoluan-
tur bona eius·i·a publicis pſonis deſignantur·
vt deuoluantur in publicis niſi ille veniat·vt·ff
·e·l·vlt· Adnotatione facta iteꝝ debet vocari
per edicta vt ſi non fuerit ei notum de adnota
tione· Nunc ſciat de ea vel ꝑ edictum vel ꝑ lit-
teras magiſtratus vbi degit et a tempoꝛe ſci-
entie computat annus ſi nõ venerit infra annũ
tũc demum occupantur bona·ſed et infra annũ
occupantur que mora deterioꝛa fiunt·vt tamẽ
ſeruetur eoꝝ ꝑcium·vt·ff·e·l·vl· Si vero fiſcꝰ
ſteterit ꝑ·xx·an·qꝺ non occupauit bona repel-
litur poſtea· Si autem infra annum moꝛiat an-
notatus infra annum bona ſeruantur eius ſuc-
ceſſoꝛibus·ſed poſtea nequaquam· vt·ff·e·l·i·
·§·ꝑſides·et §· ſed et pompo· Et eſt notandum
qꝺ ipa annotatione grauatur opinio annotati
nõ dico eum infamẽ fieri·quia non eſt dãnatuſ
de crimine publico vel ꝑuato furioſo qꝺ lex ex
igit in infamia·vt·ff·de his qui no· infa·l·i·§·i·
et·l· athletas·§· calumniatoꝛ· ſed in pecũiaria
cauſa·nullo mõ grauatur eius opinio· vt·ĩ·e·l·
ult· ¶ Diffinitiua autem ſententia ante litem
conteſ·non eſt ferenda in abſentem·nec ſi quid
poſtea grauius erat imponendum·ſed vſqꝫ ad
relegationem poterit ꝓcedere· vt·ff·eo·l·i·et
de penis·l·abſentem· Sed fallit in caſu·ſcꝫ cum
appitoꝛes de praua ad modum venaliqꝫ pfidia
accuſantur· Nam etiam abſentes puniũtur·vt
ĩ·de penis·l·ne diu·

De queſtionibus

Quoniam in accuſatione neceſſarie ſũt
queſtiones· ¶ Videndum ergo quid
ſit queſtio quis poſſit toꝛqueri·⁊ in q̃
cauſa et qualiter debeat inquiſitio vel queſtio
fieri·et quis ſit eius effectus· ¶ Eſt autem que-
ſtio inquiſitio veritatis ꝑ toꝛmenta·nuda enim
interrogatio vel leuis territio ñ ꝑtinet ad hũc

tractatum·vt notauimꝰ·ſ·de in iuſ·et vt dicit
·ff·ad ſilſ·l·i·§·queſtionem· Sed nec dicam to=
menta in immenſum adhibenda·Nec eñ adhi
bentur quanta accuſator poſtulat· ſed vt mo=
derate rationis temperamenta deſiderant ·vt
·ff·e·l·ď minore·§·tormenta· Torqueri poteſt
liber homo ita demum ſi facta dicantur inter=
ueniſſe·et in ſuo teſtimonio videat̃ uacillare·vt
·ff·eo·l·ex libero·i·R⁹· et·l·vnius·§·in cauſa·et
ita ſi maior ſit·xiiij·annis· niſi in crimie leſe ma·
et·ff·e·l·de minore·i·Rº· et·l·ex libero·§·i·Sed
et quidam alij excipiũtur ne torqueantur ꝑter=
q̃ȝ in ꝑdicto crimine vt decuriões et milites·nã
inopia nõ ignominia miſſi et ꝓnepotes etiam
decurionum niſi ꝑcedentem pſonam aliqua ma=
cula pudoris aſpergit·ut·ꝯ·e·l·militeſ·⁊·l·diuo
et·l· decuriones · Torquent̃ etiã decuriones in
alio caſu quando ante decurionatum geſſerunt
officium tabellionis et queritur de fide ſcꝑture
eorum·Nam ipi poſſunt torqueri vt apperiant
veritatem·vt·ſ·ad·l·cor·de fal·l·ſi quis·ſerui
etiam torquent̃·ſed tñ habetur mixta conſide
ratio torti et in eum in quem torquet̃ · Seruus
enim meus libertus meus vel maternus in me
torqueri nõ debet ¶ Item ſi mihi ſeruiat bona
fide·vt·ff·e·l·i·§·ſi ſeruus·et·l·ex libero·§·vlt·
et·ꝯ·e·ꝑdem·et·l·ij·Sed et ſi meus fuerit quon=
dam in memoriã ꝑoris domini non torquetur·
vt·ff·e·vnius·§·ſeius· ſecus forte ſi aliquando
bona fide mihi ſeruiuit·Sed et ſeruus cõmunis
nõ dȝ torqueri i me niſi dicar occidiſſe ſociũ·vt
ꝯ·e·l·ꝫ qď in fi·et·ff·e·l·conſtitutione·aliud in
ſeruo vniuerſitatis·quia nõ eſt ſingulorꝫ ciuiũ
et ideo in ſingulis torquetur· vt·ff·e·l·i·§·ſer=
uum cõmunem aũt·et ſeruum etiam meum ap=
pello qui et tpe cepte cognitionis et tormenti
meus eſt·vel aliquando añ cognitionem alio=
quin contra·vt·ff·eo·l·i·§·ſed et eum· ¶ Item
eum de quo refert̃ mihi controuerſia· alioquin
diſtinguitur fiat controuerſia de ipo ſeruo mi=
hi ꝑ reivendicationem et tũc nihilominus etiã
torquetur· In hac eadem controũſia cõmunio=
nis·vt·ꝯ·e·quot̃· an ꝑ hereditatis petitionẽ·et
tunc torquetur ſuꝑ omni re hereditaria nõ ſu=
per alijs·vt·ff·eo· hereditaria·et·l·extraneos
·§·vlt·et·ꝯ·e·l·vlt·et·l· cum teſtamentũ·vel dic
ꝙ lex illa ex libero·§·vl· eſt correcta· ꝑ·l·vlti·
huius ti·et ꝓbatur ꝑ aliam·ꝯ·e· quotiẽs·ſed ha
betur mixta conſideratio inter liberꝫ tortum ⁊
eum in quem torquet̃·Nam in quẽ quis non di
cat teſtimoniuȝ inuitus· nec debet torqueri·vt
·ff·eo·l·i·§·imperator·ſed et ſi tortus ſit inimicus
eiuſ contra quem torquet̃ non habetur ei fideſ
quia inimici facile mentiũtur· nec tamen ſub ꝑ=
textu inimiciciarꝫ detrahenda erit fides qõnis
ſed cauſa cognita habenda fides queſtionis·ã
nõ habenda·vt·ff·e·l·i·§·ꝑterea· ¶ Item inẽ
tortum et accuſatorem habetur mixta conſide
ratio ꝑdictis rõnibus ſicut et dixi in accuſato·
Item et alia ratio mixta debet conſiderari·q̃a
ad queſtionem nõ ꝓuocantur illi quos accuſa=
tor de domo ſua ꝓduxit· vt·ff·eo·l·i·§·ad que

ſtionem·et ſunt iſta regularia·Nūq̃ȝ enim ſer=
uus torquetur in dominũ ſuum·licet nulla ꝑce=
dant indicia aut in crimine leſe ma·qď ad ſalu=
tem ꝑncipis ꝑtinet vel forte populi rhomani·
vt·ff·ad·l·iuſ·ma·et fraudati cenſus et adulte
rij·et homicidij in caſu·ſ·q̃ndo maritus dicitur
occidiſſe uxorem ſuam vel ecõuerſo· alś autem
ſeruus nõ torquetur in dominũ ſuum in crimia
li cauſa niſi ꝑcedant indicia·vt·ꝯ·e·l·i· et·ff·e·l·
·i·i·Rº·et·ſ· ad·l·cor· de ſic·l·vlt· Indicium
autem etiam ꝑ vnum teſtem fieri dico·licet qui
dam dicant contrariũ· et inducunt ꝓ ſe ar· ff·
·e·l·maritus·ſed ibi nõ fuit reprobata queſtio
quia nõ ꝑcederet iudiciũ· ſed quia contra ſocrũ
conſiderabat actor torqueri ancillaȝ eiuſdem ſo
cri in pecũiaria cauſa qď nõ eſt faciendum·Nã
in pecuniaria cauſa etiam ꝑcedant iudicia non
torquet̃ ſeruus in dominũ· vt·ꝯ·e·l·i·niſi vbi a=
gitur de facto ſuo veluti quando ꝑ eum ſeruũ
depoſiti vel ꝯmodati nomine vľ ſimili cauſa res
ꝑſtite ſunt alijs·vt·ꝯ·e· interrogari· Torquet̃
quis liber et ſeruus in criminali cauſa·et ciuili·
ſi veritas aliter inueſtigari nõ poteſt·vt·ff·eo·
diuꝰ·Inquiſitio vel q̃ſtio nõ ſic eſt facienda vt
querat iudex an lucius ticius fecerit homicidiuȝ
ſed generaliter quis id fecerit· alteruȝ eñ ma
gis ſuggerentis quã requirẽtis videtur·vt·ff·
·e·l·i·§·qui queſtionem·queſtioni aũt habite fi
des nõ ſemꝑ·nec tamen dicam ꝙ nunq̃ȝ habet̃
et enim res fragilis eſt·et ꝑiculoſa et que veri
tatem fallat·Nam pleriq̃ȝ in patientia ſiue du
ricia tormentatorꝫ ita tormenta cõtemnunt vt
exꝑmi ab eis veritas nullo mõ poſſit·alij tanta
ſunt impatientia· vt potius in quouis mentiri
quã pati tormenta velint ſit vt etiam vario mõ
fereantur·vt nõ tantum ſe·verum etiam alios
crimientur non tñ ſunt contemnende queſtiões
imo cum capitalia ⁊ atrociora maleficia aliter
explorari et inueſtigari nõ poſſunt quam ꝑ ſer
uorum queſtiones efficaciſſimas eas eſſe ad re=
quirendam veritatem exiſtimat imperator et
cenſet eas habendas verberibꝫ tormentis·igni
fatigari que dicunt veritas ipa videtur dicere
vt dicit tulius in topicis· Confeſſiones autem
reorum nõ habentur ꝓ exploratis facinoribus
niſi pſeuerent in eis· ſed et ſi pſeuerent et da=
mnẽtur·ſi tamẽ poſtea appareat de innocentia
liberantur a ꝑncipe·vt·ff·eo·l·i·§·diuus·et·§·ſi
quis vltro·

¶ De abolitionibus

Dictum eſt·ſ·de accuſat̃· videamus ď
abolitione accuſatõnis ſcilicȝ quid ſit
abolitio·et qualiter fiat ¶ Eſt autẽ
abolitio peremptio accuſationiſ·Et fit abolitõ
tribus modiſ·vno per ꝑncipem ſponte ſua id fa
cientem puta ꝓpter diem inſigneȝ·aut publicã
ꝯgtulationẽ·aut ob rem ꝓſpere geſtam·Altero
modo fit per accuſatorem poſtulantẽ· Tercio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

mō fit p mortem accuſantis vel accuſati vł bi-
ennio tranſacto ſine culpa accuſatoris·ut·ff·e·
·l·abolitio·et·l·vel obrem·et·l· aut pͥuatim·et
·ꝫ·ſi reus vel ac·mo·fu·l·ij·et·l· defunctis·et·l·
ſi·vt ꝓponis·Et nota qđ illa abolitio que nullo
poſtulante conceditur a ſolo pͥncipe indulgetᷣ
et illa inducit ferias repentinas·alia autē que
fit accuſatore poſtulante a quolibet ordinario
qui de crimine cognoſcebat tribui poteſt non
a delegato et p tribunali debet cognoſcere pͥ-
ſes de ea nō de plano nec alteri demandat hāc
cognitionem·vt·ff·e·l·i·§·abolitio·vtraqꝫ er-
go pͥſente parte cauſa cognita debet indulge
ri·Et in cauſe cognitione verſatur·vt ſi p calū
niam accuſationem ꝓpoſuit·nō detur ei abolitō
Si p errorem ſiquidem reus carceris vel verbe
rum ſuſtinuit iniuriam nō niſi eius ꝯſenſu petit
accuſator abolitionē ſi nͥ ſuſtinuit petitᷣ abolitō
infra·xxx·dies·niſi liberoꝝ hominum corpora
cauſa teſtimonij fuerit laceſſita tormentis·tunc
enim vtroqꝫ volente nō conceditur poſt·xxx·
autem dies nō datur·ſed in quibuſdam crimi-
nibus nullo mō et nullo honore conceditur ab
olitio·i·in quibus nō tantum accuſato·ſed etiā
accuſatori incumbit ꝓbatio·vt inuiolata maie
ſtate·aut patria obpugnata vł tradita aut pe
culato admiſſo·aut ſacramentis deſertiſ aut in
crimine falſi·vt·ꝭ·eo·fallaciter·et·l·penł·et·ꝫ·
ad·l·cor·de fal·l·vbi· ¶ Item illud ſciendum
eſt qđ vbicunqꝫ accuſator petit abolitionē·ꝓ-
pterea ab accuſato accepit pecuniā vt deſiſte
ret non eſt ei abolitio danda·niſi accuſator ac-
cuſauerit cognatos ſuos·vel accuſauerit pſe-
quendo iniuriam ſuam vel ſuoꝝ·vt·ꝭ·e·l·penł·
Nam quanto facilius admittitur per ſe quādo
iniuriam ſuam vel ſuorum tanto magis eſt ve
nia dignus ¶ Sed in alio caſu ob retinendum
amorem ꝓpinquorum id ei conceditur in pre-
dicto·ſ·caſu cum deſtitit p pecuniam nec accu-
ſauerat p fallatiā·ſed quidem eis concedūt id
etiam ſi per fallaciam accuſauerunt·nec in his
diſtinguam·Erat tale crimen ſup quo poterat
tranſigi an nō·Nam poſſe vel non poſſe tranſi
gi reſpectu accuſati dicitur·accuſatorem enim
ſemp eſt illicitum ꝓpter pecūiā deſiſtere·vt·ff
ad turpił·l·ab accuſatione·et·ꝭ·ad turpił·l·ſi fe
mina·niſi in pͥdictis duobus caſibus·Abolitio-
ne autem a pͥncipe indulta·licet accuſatori re-
petere reum infra·xxx·dies vtiles computan-
dos ex eo die·quo ferie finite ſunt·vt·ꝭ·ti·i·l·i·
et·ff·e·l·aut·§·triginta·Sed vbi aliquis impe-
trat abolitionem nō admittitur poſtea niſi pͥn
ceps id ei indulgeat·et ita ipetrat abolitionē
abolitioniſ·vt·ꝭ·e·l·i·et·ff·e·l·mſr·§·uł·Et no·
qđ abolitio principis nō habꝫ locum in illis cri
minibus in quibus ꝓhibetur ſpecialis abolitio
·i·in quibus accuſati et accuſato incumbit ꝓba
tio·vt·ff·e·l·penł·In his ergo qui pͥtextu ab
olitionis deſiſtūt incidit in turpillianum·

¶ De generali abolitione

Quaſi·ꝫ·tractauit de ea abolitiōe tan
tum qua vna extinguitur accuſatio
ponit hic de ea qua om̄es pimuntur
accuſationeſ·et ideo dicit de abolitione genera
li· ¶ Eſt autem certum ꝙ a pͥncipe ſolo indul
getur vel ob leticiam aliquam vel ob honorem
domus diuine·vel ex aliqua cauſa vel ex qua ſe
natus cenſuit abolitionem reoꝝ fieri et ea inte-
ueniente ſi accuſator intra pͥſtitutos·xxx·dies·
nō repetierit reum nō incidit in turpił·nec em̄
videtur deſiſtere ꝙ exemptum reum nō defert
eximitur autem reus abolitione publica inter-
ueniente·vt·ff·eo·l·ſi interueniente·ſupponit
etiam in iſto·ti·de abolitione pene·quando ex
indulgentia pͥnceps remittit penam corporalē
nō infamie·et ideo damnatum notat·i·notatū
relinquit·vt·ꝭ·eo·l·vltima·

¶ Si infra certum tempus criminalis queſtio terminetur

In accuſatōne pficiendā certum tem
pus·i·biennium ſtatutum eſt·vt·ꝭ·e·
·l·vlti·ſed in caſu fallit·vt notaui·ꝫ·
de iudice·Intra hoc autem tempus neceſſarie
vtriqꝫ parti dilationes non debent denegari·
vbi accuſato tres·accuſanti autem due tribuā-
tur·vt·ff·de ferijs·l·vlt·Si autem quis culpa·
vel contumacia ſe abſentauit ciuiliter conueni
etur in quartam ptem bonorum et in ſumptus
damnatur aduerſario et notatur infamia·i·vt
p edictum peremptoriū grauetur opinio per
ſententiam fiet infamis·vt notaui·ꝫ·de requi-
re·et extraordinem punitur criminaliter et ſi p
ſona fuerit vilis cui damnum fame nō fit iniu-
ria·etiam in exilium poterit dari·vt·ꝫ·qui ac-
cuſa·non poſ·l·iij·et·ꝭ·e·l·i·et·ij·

¶ Ad ſenatuſcōſultū turpilianum

Quoniam pleriqꝫ accuſatores tergi-
uerſantur·i·ab accuſatione inuiuer
ſum deſiſtunt·vt·ff·e·l·i·§·tergiuer-
ſari·ideo ponit ad ſenatuſcōſultū turpillianū·
Videndum ergo quādo locum habeat·et que
ſit eius pena ¶ Habet locum hoc ſenatuſcōſul·
quando quis ab accuſatōe publici criminis cau
ſa ordinata deſiſtit·vt·ꝭ·eo·l·i·Ideo dixi publi-
ci·quia ſecus in priuato crimine puta ſtelliona-
tus vel expilate hereditatis vel furti vel iniu
riarum·tunc ceſſat turpillianum·Sed tamen iu
dicis officio culpa accuſatores cohercebitᷣ·vt
·ff·e·l·ſi quis·§·ſi ſtelliōatus· ¶ Item cauſa or-
dinata ideo dixi·quia ſi lis nō erat conteſtata·
licet libellum obtulerim vel crimen minatus fu
erim non teneor hoc ſenatuſconſulto·vt·ff·e·
·l·queſitum·nec enim accuſo ſed accuſare volui
vt·ff·rem ra·habe·l·amplius·Domino, enim mō

videbatur locum habere turpillianum etiam ſi
ante litis conteſ· poſt libellum oblatum quiſ de
ſiſtat· vt· ff· e· l· in ſenatus· § qui poſt· et· ꝯ· de ca
lumnia· l· penſ· ¶ Item deſiſtit is qui in totum
accuſandi depoſuit animum nō impetrata abo
litione vel non habita licentia a p̄ncipe· Secus
ſi diſtulit vel ob imminētes neceſſitates exequi
non potuit accuſationē impedimento itaq̄ ceſ=
ſante poterit pferre accuſationem et vindictā
ſm leges poſtulare· qui autem infra p̄finitum
tempus a p̄ſide reum ſuum nō peregerit deſti=
tiſſe videt̄· vt· ꝯ· e· l· vlt̄· et· ff· e· l· de accuſat̄· § de
ſtitiſſe· et· l· deſtitiſſe· et· l· in ſenatus· § qui poſt
et· §· qui accu· nō poſſunt· l· ſi ea· Sed et qui trāſi
git cum aduerſario deſiſtit· vt· ff· eo· l· ab accu
ſatione· Nec diſtinguo ſit tale crimen ſup quo
liceat tranſigi an nō· licere enim vel non licere
reſpectu rei dicimꝰ· vt quoquo modo redimat
ſanguinem ſuum vel habeatur p confeſſo· vt
· ff· de bonis· eoꝝ qui ante ſententiā· l· i· et de p̄
uaricat̄· l· in omnibus· Accuſator autem inci=
dit in turpill̄· vt· ꝯ· eo· ſi femina· et· l· quamuis· et
· §· de abolit̄· l· abolitio· ⁊ ad· l· iul̄· de adult̄· l· ul̄
ſerui· §· i· Tutor vero mortuo pupillo in cuius
cauſa ceperat accuſare nō tenetur eam pfice=
re· vt· ff· eo· l· diuus· ¶ Item accuſare vide=
tur et qui accuſatorem ſubmittit vel ſubiecit·
vel inueſtigauit vel mandat alicui et inſtituit
eum ad accuſationē capitalem faciendam dan
do pbationes allegando accuſatores et meri=
to eſt hoc· Nam diffidendo de crimīe qd̄ mouꝫ
eximēdo ſe periculo calumnie ul̄ deſertoris me
rito calumniantis et deſiſtentis pene ſubiici de=
buit niſi ſubordinatus accuſator pbauit crimē
quod intendere ſuſcepit· Nec intereſt p ſe an
per alium quiſ mandat accuſationem· ꝟ tamen
qui miniſterio vtitur alieno· nō ex v̄bis ſed ex
ſententia ſenatuſconſult̄· punitur ſubmiſſus au
tem accuſator punitur ex verbis et ſententia p
pter hoc ſolum quod miniſterium alieni timo=
ris ſuſcepit· vt· ff· e· l· i· §· anpe· et· l· in ſenatus·
· i· ffe· Sed nō is accuſat qui dicit aliquem in ꝟ
ſenatuſconſult̄· incidiſſe· vt· ff· eo· l· i· §· anpnſ·
Minor autem· xxv· annis impune deſiſtit· Item
mulier· vt· ff· e· l· i· §· accuſationem· Sed eſt con
tra· ꝯ· e· ſi feminam· ſed forte diſtinguitur vtꝝ
mulier admittatur de iure· Puta pſequendo in
iuriam ſuam vel ſuorum· vt tunc incidat an non
et tunc nō incidet· hec tamen diſtinctio in alio
accuſatore reprobatur in p̄dicto· §· accuſationē
vel attende deſiſtet pacto· vt tunc incidat alio
quin contra· Sed et impune deſiſtent omneſ hi
de quo calumnia non pmittitur agi· vt· ff· eo· l·
in ſenatus· §· eos· ¶ Pena huius ſenatuſcon=
ſult̄· eſt infamia et· v· libre auri et extraordina
ria pena· Et quantitas pmiſſa pro exhibitione
exigitur· vt· ff· de p̄uarica· l· iij· §· fina· et de exi=
re· l· iiij· et· ꝯ· e· l· ij·

¶ De calumniatoribus

Accuſatorum temeritas tribus mōis
punitur· vt p turpillianum ſi deſiſtāt
et ſi non deſiſtant ſed diuerſaꝫ partē
adiuuant p̄dita cauſa ſua puniuntur extra or=
dinem· quia ſunt p̄uaricatores· vt· ff· de p̄uari·
· l· ij· et· l· accuſator· et· l· ab imperatore· Item ſi
non deſiſtant ſed calumniētur puniuntur· l· re=
mia· ¶ Videndum ergo quid ſit calumniari·
et quando debeat quis de calumnia puniri· et q̄
ſit calumniatoris pena· et qualiter imponatur·
¶ Calumniari eſt falſa crimina intendere ſub=
audi ſcienter· vt· ff· eo· l· i· §· calumniari· Puni=
tur quis de calumnia quando nō pbauit crimē
Nam ꝟ ipſo videtur calumniatus· vt· §· de ad=
uoca· diuer· iu· l· i· ⁊ ff· de teſtibuſ· l· iij· §· item di
uus· et· §· de famo· li· l· i· in fine· et· §· ad· l· iul̄· de
ui· publi· l· ſi quis fund̄· et de fruct̄· et· li· ex· l· nō
ignorat et de pena iudi· qui ma· iu· auten· nouo
iure niſi aliud p̄ſumere ſuadeat mihi officij ne=
ceſſitas· vt §· qui accuſa· nō poſſunt· l· ij· et· ff· de
his quibus vt indic̄· l· tutorem· perſonarum in
mia pximitas· vt· ꝯ· eo· mat̄· et· l· calumnie· Eius
cui ſucceſſit auctoritas· vt· ꝯ· eo· mater· §· ſed ex
traneus· et· ff· de bonis libert̄· qui cum maior· §·
vlti· Damnum rei familiaris· vt· ff· de bonis li·
qui cum maior· §· ſi patriſ· Intimus dolor admiſ
ſi criminis· vt in marito et eius cognato de ad=
ulterio accuſantibus· vt· ff· ad· l· iul̄· de adult̄· l·
q̄uis adulterium· Et q̄ndoq̄ enormitas delicti
vt quis facilius ad eius accuſationem proſiliat
vt· §· de falſ· mo· l· i· ibi accuſatoribus etiam et
in his caſibus et ſimilibus poteſt exaudiri· qd̄
dicitur· ff· ad turpill̄· l· i· §· calumniatoribuſ· ſed
nec enim vtiq̄ qui nō pbat ſtatim calumniari
vid̄r· et quod dicit̄· ꝯ· e· qui non pbaſſe vl̄ ita in=
tellige· ſed non vtiq̄ qui non pbat quaſi debe=
ret non eſt neceſſarium argumentum nō pbat
ergo calumniatur poteſt enim eſſe contrariuꝫ
licet ſit probabile ar· Iudex enim reo abſoluto
incipit querere de conſilio accuſatoris qua men
te ductus ad accuſationem pceſſit· et ſi quidem
iuſtum errorꝫ eius reperit abſoluit eum· Si ve
ro in euidenti calūnia dep̄hēderit eum legiti=
mam penam ei irrogat· vt in p̄dicta· l· i· ad tur
pillianum continetur· Quidā tamen dicunt nul
lum videri calumniari hoc ip̄o quod non pbat
quibus aperte obuiant omnia ar· que diximus
Sed vbi pnunciauit iudex calumniatum fuiſſe·
condemnat eum et quāuis nihil de pena ſubiici
at· tamen legis poteſtas exercebitur aduerſuſ
eum· quia facti queſtio eſt in arbitrio iudican=
tis· ¶ Pene vero perſecutio non eius voluntati
mandatur· ſed legis auctoritate reſeruatur·
Si autem pnunciauerit iudex non probaſti pe=
percit accuſatori· vt· ff· ad tupillianū· l· i· §· ca=
lumniatoribus· Calumnie pena eſt eadem vel ſi
milis que imponeretur accuſato· ſi cōuictus fu
iſſet de crimine et eſt hoc aptum· ſi crimen erat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

oꝛdinarium· Sed ſi erat extra imponitur eadē
·i· quanta ꝓ eo crimine ſoleat imponi· vt· ĩ· eo·
·l· vl· et· ff· de ꝑuaricat· l· ab impatoꝛe· et· ff· ad
turpillianū· l· et in ꝑuaris· ¶ Punitur autem ca
lumnia ſolo iudicis officio cum crimen intenta-
tum non eſſe cōmiſſum in ſententia declaratur
ſed poſtea ex interuallo non poteſt· vt· ĩ· e· l· i·
ſed in continenti videtur poſſe· vt· ff· ad turpil
lianū· l· i· §· calumniatoꝛib9 ibi reo abſoluto· naꝫ
que incontinenti fiunt videntur in eſſe· vt· ſ̃· de
pactis petens· et· ff· ſi cer· petat· l· lecta vel ab-
ſoluto quo ad animi cogitationem· ar· ff· de ṽ·
ſigni· fugitiuus

¶ De penis Rubrica

Diximus· ſ̃· de ꝑuatis delictis et publi
cis· nunc de penis eoꝛum· Videndum
ergo quid ſit pena· et ꝓpter que im-
ponatur· et que et quando Pena eſt delicti vl
ꝓ delicto ſatiſfactio que· l· uel miniſtro· l· impo
nitur· Et certum eſt quod imponitur ꝓpter de-
licta· ſed in his attende· vtrum delictum pꝛoue
niat ex animo an non· Si enim ex animo non ꝓ-
ueniat plerunqꝫ nullo modo punitur maxime ſi
caſu vt venando cōmittatur vel impetu vel ꝑ
furoꝛem foꝛte vel ebꝛietatem· vt· ff· ad· l· pom
po· de parrici· l· penl· et de offi· pſi· diuus· et· ff·
·e· l· reſpiciendum· §· vlt· Et aliquando punitur
leuius vt cum laſciuia vl malo exemplo cōmitti
tur ad· l· coꝛ· de ſic· l· iij §· ſi ex· et· l· iiij· §· i· et· ff·
·eo· l· abſentem· §· vlt· et· l· reſpicientem· §· vlti·
et· l· ſi quis ali· §· quia ab oꝛti· Sed ſi pꝛetendat
quis ignoꝛantiam iure· quia ſibi licere id cōmit
tere credebat· ſi ignoꝛantia erat iuris ciuilis fa
cile ſubuenitur vt in inceſtu et in ſenatuſcon-
ſulto· liboniano de eo qui ſibi aſſcribit· Secus ſi
erat iuris naturalis ignoꝛantia· vt ſi credebat ſi
bi licere occidere vel furari qꝺ veteri teſtamē
to ꝓhibitum eſt· vel quaſi naturalis vt dicitur
in liberto temere vocante patronum in ius· vt
·ſ̃· de his qui ſibi aſ· inte· l· ſenatus· ⁊· ff· ad· l· iu
liam· de adult· l· ſi adulterium· et· ſ̃· de in ius vo
can· l· venia· et vt notaui· ſ̃· ad· l· iul· de adul· et
de iuris et facti ignoꝛantia· Si autē ꝓueniat d
lictum ex animo ſi quidem ſtetit in finibus ſole
et nude cogitationis nullo caſu punitur· vt· ff·
·e· cogitationis· vbi autem ꝓgreditur vltra·
Si quidem ꝑficiatur delictum punitur· alioquin
contra· vt· ff· ad· l· coꝛ· de fal· l· qui falſuꝫ niſi ex
cellentioꝛibus criminibus que continent enoꝛ-
mitatem· vt· ſ̃· ad· l· iul· mace· l· penul· in ꝑn· et
·ff· ad· l· coꝛ· de ſic· l· i· in pꝛin· et· ſ̃· ſi quacunqꝫ·
ꝑdi· po· l· i· et de epiſcopis et clericis· l· ſi quis nō
di· et· ff· de extraoꝛ· ca· l· i· in ꝑnci· Admittūtur
autem delicta q̃tuoꝛ modis· facto vt furta· ce-
deſqꝫ· dicto vt conuicia et in fide aduocationes
Scripto vt falſa et famoſi libelli· Conſilio vt cō
iurationes et latronum conſcientia quoſqꝫ alios
ſuadendo immiſiſſe ſceleris eſt inſtar et· vij· mo
dis aggrauatur vel attenuatur pena· ſcꝫ cau-
ſa ꝑſona tempoꝛe loco qualitate quantitate et
euentu· ¶ Cauſa ut in verberibus que impunita
ſunt a magiſtro illata vel a parente que emen
dationis nō iniurie gratia videntur adhiberi·
puniuntur cum quis ꝑ iram ab extraneo pulſa-
tus eſt· Perſona dupliciter ſpectatur et ei9 qui
fecit· et eius qui paſſus eſt· aliter enim puniun-
tur ex his facinoꝛibus ſerui quā liberi· et aliter
qui quid in dominum parentem ue auſus eſt quā
qui in extraneum vel ꝑuatum in huiuſmodi rei
conſideratione· etatis quoqꝫ ratio habetur·
Locus facit vt idem furtum vel ſacrilegium ſit
et capite luendū vel minoꝛe ſupplicio· Tempus
diſcernit emenſoꝛem a furtiuo et effractoꝛe· vel
furem diurnum a nocturno· Qualitate autem
factum vel atrocius et leuius eſt· vt furta ma-
nifeſta a non manifeſtis diſcerni ſolent rixo a
craſſarijs expilationes a furtis peculantia· ¶
Quantitas diſcernit furem ab abigeo· Nam q̇
vnam ouem ſurripuerit vt fur coercebitur q̇
gregem vt abige9· Euentus ſpectat vt a demē
tiſſimo quoqꝫ facta quanquā lex non minus euꝫ
qui occidendi hominis cauſa fuerit cum telo q̃
eum qui occiderit puniat· et ideo apud grecos
exilio voluntario foꝛtuiti caſus luebantur·
Sciendum eſt etiam qꝺ quedam delicta paga-
no· aut leuioꝛem culpam· aut nullam irrogant
militi grauioꝛem aut leuioꝛem· Nam ſi miles ar
tem ludicram facit· vel in ſeruitutem ſe venire
paſſus eſt capite punitur ¶ Item furta domeſti
ca ſi leuioꝛa ſunt publice iudicanda non ſunt·
Nunc admittenda eſt huius accuſatio cum ſer
uus a domino vel libertus a patrono i cuius do
mo moꝛatur vel mercenarius ab eo qui ope· as
ſuas locauit offeratur queſtioni· Nam dome-
ſtica vocantur que ſerui dominis vl liberti pa-
tronis vel mercenarij apud quos degunt ſurri
puerint nec pꝛo his vilioꝛibus furtis etiam ci-
uiliter agi poteſt· vt· ff· e· l· ante facta· et· l· que
dam· et de furtis· l· ſi libertus patrono·
Illud etiam euenit quandoqꝫ vt eadem ſcele-
ra in quibuſdam ꝓuincijs grauius puniuntur·
vt in africa meſſium incenſoꝛes· Euenit etiā vt
aliquoꝛum maleficioꝝ ſupplicio exacerbentur
quotiens nimium multis perſonis craſſantibus
exemplo opus eſt· vt· ff· eo· l· facta· §· vl· et pe·
Perpenſa autem qualitate delicti imponuntur
pene quarum ſeptem genera tria ſunt capita-
lia· quatuoꝛ nō capitalia· ¶ Capitalia vt ſi ca-
put gladio amputetur nō ſecuri vel falce· vel
furcis ſuſpendatur· vel viuus concremetur· vel
vngulis beſtiaꝝ feraꝝ lata ſulcent· vel beſtijs
obijciatur· non vt lapidetur vel crucifigatur vel
de ponte vel de monte iactetur· vt· ff· eo· l· aut
damnum· §· vita· et· l· ſi diuoꝛcio· §· non· et· l· ca-
pitalium· in ꝑn· et· §· famoſos· ⁊· l· ſi quis aliqꝺ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·§·i·⁊·ij·et·ꝯ·de maleſi· et mathema·l·et ſi ex
cepta·Eſt et proxima cauſa morti pena metalli
cohertio que adimit libertatem et ciuitatem ·
¶ Sed illud notanduꝫ eſt qđ quidam dampnā
tur in metallum·et hi grauioribus vinculis pu
niuntur·Alij in opus metalli· et hi leuioribus·
alij in miniſterium metallicorum·i·vt ſeruiant
dampnatis in metallū·⁊ ſiquidem damnati ſunt
vt ſeruiant in ꝑpetuuꝫ maſculi ſed femine qua
ſi ſerui pene fiunt·Si vero damnātur ad tem=
pus ciuitatem amittunt·damnati autem in me
tallum vel in opus metalli amittunt libertatē
et ciuitatē·ſi erant·Serui etiaꝫ ſic damnari poſ
ſunt·et damnati ſerui pene efficiuntur· nec ad
eum ptinebunt cuius fuiſſent antequaꝫ damna
rentur adeo vt etiam ſi imperator liberauerit
eos a pena nō tamen reſtituātur domino quon
dam cui⁹ ſemel deſierint eſſe ſecus ſi fuerint dā
nati in ꝑpetua vł temporalia vincula·tunc enī
remanent prioris dominij· vt·ff·eod·l·aut da=
mnum·§·eſt pena·et·§·inter eoſ·et·§·in miniſte
rium·et·§·ſeruoſ· ¶ Eſt et alia pena capitalis
vt deportatio et in opus publicum nō dico me
talli damnatio et ħ libertatem conſeruat ciui=
tatem adimit·vt·ff·e·l· quidam·nec preſes ꝓ=
uincie poteſt hanc imponere·Sed poteſt a pn̄=
cipe confirmari ſentētia ſublimiores autem po
teſtates· vt prefectus p̄torio ·prefectus vrbis
imponunt hanc penam et dicuntur iſti damna=
ti amonee hoc eſt ſine ciuitate vel apoloides·
vt ibidem dicitur ab a quod eſt ſine et polis qđ
eſt ciuitas·non capitalis pena eſt·vt relegatō
ad tpus et in ꝑpetuum facta· nec adimit bona
Infamia eſt dignitatis amiſſio vel ad dignita
tem ſeu officium vel forum interdicta aſpera=
tio verborum experimentum· vt·ff·e·l·ſi quis
forte·§·vlt·et·l·veluti·et·l·aut damnum·et de
interdictis et re·l·relegatorum·§· ad tempus·
Et nota qđ plus eſt foro quā aduocationib⁹ in
terdicē· Nam ille cui interdicitur foro in foren
ſibus negocijs ſe accōmodare non permittitur
omnino·ille autem cui interdicitur aduocatio=
nibus debꝫ abſtinere ab eis in foro· ſed alijs in
foro non prohibetur operam dare·vt·ff·eo·l·
mortis· Et notari poſſunt quedam genera pe=
narum a quibuſ debent abſtinere iudices ſcilicꝫ
ne in facie alicuius ſcribatur pena cum ⁊ in ma
nibus et in ſuris poſſit pena damnationis vna
ſubſcriptione comp̄hendi·nec enim debet faci=
es maculari· que ad ſimilitudinem pulcritudi=
nis celeſtis eſt figurata· vt·ꝯ·e·l·ſi quis·M·
Item pro cohertione delicti non debet quis a=
dijci piſtoribus vel cuicunqꝫ alteri corpori non
compoſito intuitu religionis· vt·ꝯ·eo·l·ne quis
vel etiam debent abſtinere in ceteris perſonis
Ecce enim veterani et liberi eorum vſqꝫ ad pri
mum dumtaxat gradum· pena metalli et ope
ris publici non afficiūtur· ¶ Item decuriones
et eorum liberi ante decurionatum vel poſtea
ſuſcepti ⁊ penres decurionū in q̄cunqꝫ ſunt ḡdu
non poſſunt damnari in metallum vel in opus
metalli·vel vt furtis ſubijciantur vel viui exu=
rantur· et ſi fuerint damnati liberandi erunt ·
Sed hoc non poteſt efficere qui ſententiam di
xit verum debet referre ad p̄cipem·vt ex au=
ctoritate eius pena permutaretur aut libera=
retur·vt·ꝯ·e·l·honor·et·ff·eo·l· moris·§·vl·
Item liber homo non poteſt ſic damnari·vt in
perpetuis vinculis contineatur· hoc enim dixi
in ſeruili ꝯdictione procedere poteſt·vt·ꝯ·eo·l·
incredibile· ¶ Item in omni ſupplicio ſeueri⁹
puniuntur liberi quam ſerui et famoſi quam in
tegre fame homines· vt·ff·eo·l· capitalium·§·
vlti· ¶ Et notandum qđ quandoqꝫ ſeruus tan=
quā liber·et liber tanq̄ ſeruus punitur vel pa=
titur penam·Nam ſi crimen ſeruuſ commiſit de
inde ſit manumiſſus ſuſtinebit eam penam quā
ſuſtineret tempore delicti dānatus eſſet et ecō
uerſo ſi liber fiat ſeruus ſuſtinebit eam penam
quam ſuſtineret ſi in priori condictione duraſ=
ſet··vt·ff·e·l·i·hoc in priuatis criminibus·naꝫ
in publicis et in crimine iniuriarum preſens ſta
tus debet conſiderari·ut·ff·ſi ex no·cauſa aga·
·l·penul· ¶ Cauſa autem diligenter examina
ta fertur ſententia in conuictum vel confeſſum
in p̄ſentem non abſentem ante litem conteſta·
Si autem fuerit quis contumax ante litem con
te ·pecūiaria pena poteſt plecti vel ea que cō=
tingit extimatiōem et poterit procedi vſqꝫ ad
relegationem· verum ſi quid grauius eſt irro=
gandum puta in metallum vel capitis pena nō
eſt abſentibus irrogāda· ¶ In accuſatorem au
tem abſentem non nunquā grauius ſtatuitur
quam ſenatuſconſulti turpilliani pena·Sed nec
de ſuſpicionibus aliquis damnatur· ſancius eſt
enim impunitum relinqui facinus nocentis quā
innocentem condemnare·vt·ff·eo·l·abſentem·
Nam in criminali cauſa ꝓbationes etiam luce
clariores exiguntur·vt·ꝯ· de ꝓbat·l· vlti·pre=
ſumptiones tamen ſufficiunt in criminali cauſa
quandoqꝫ vt notauimus·ꝯ· ad·l·iuſ· de adultē·
Fertur ſententia in delinquentem non in here=
dem eius vel in notoſ·vel in ꝓpinquos quia pec
cata ſuos debent tenere actores·in crimine ta=
men leſe maie· in multis grauantur filij ex de=
licto patris vt·ff·eo·l·ſi pena· et·l·crimen·et·ꝯ·
·eo·l·ſancimus· et·ꝯ·ad·l·iuſ· ma·l·penult·et ſi
quidem certum ſit iudici·quam debeat impone
re penam imponet illam· ſed cauſa cognita in
ip̄a ſententia poteſt eam minuere·vt·ꝯ·de his·
qui no·infa·l·et ſi ſeuerior·et·l·ſi poſſidoneum·
et·ff·eo·l·hodie·et ad·l·cor·de fal·l· antepenſ·
non auteꝫ lata ſententia aliquid facere poteſt
poſtea vel eam reſcindere· vt·ff· ad turpillia·
·l·i·§·calumniantibus· et·ff·eo·l·diui· et·ꝯ·eo·l·
penam·et·ff·de queſtionibus·l·i·§·vlt·Vbi au=
tem res eſt dubia ꝓcliuior in leuitate debꝫ eſſe
iudex·Nam interp̄tatione legū pene moliende
ſunt potius quam exaſperande· hinc eſt ꝙ ſi p̄=
ſes interlocutus eſt vim feciſti·ſiquidem ex in=
terdicto non erit notatus · nec pena·l· iulie ſe=
quetur·Siuero ex crimine aliud eſt quod ſi non

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

diſtimperit pſes verum iulia publicorum aut iu
lia puatorum· tunc ex crimine ꝓpoſito vel obie
cto erit extimandum·ſed et ſi vtraqꝫ legis·cri=
mina obiecta ſunt minor lex·i· puatoruꝫ ei it ſe
quenda· vt·ff·eo·l· penl·et·l·ſi pſes· Eſt ergo
reſpiciēdum iudicanti·i·ne quid aut durius aut
remiſſius conſtituatur quaꝫ cauſa depoſcit·nec
enim aut ſeueritatis aut clementie gloria affe
ctanda eſt·ſed ꝓpenſo iudicio prout queqꝫ res
poſtulat ſtatuenduꝫ eſt plane in leuioribus cau
ſis procliuiores ad leuitatem debent eſſe iudi=
ces in grauioribus penis ſeueritateꝫ legum cū
aliquo tempamēto benignitatis ſubſequi ·vt
·ff·eo·l·reſpiciendum nec audiende ſunt varie
voces populi·aut vocibus eorum credi oportet
quando aut obnoxium criminuꝫ abſolui·aut in
nocentem condemnari deſiderant·vt·ꝯ·e·decuri
onum·Lata autem ſententia ſtatim ſortitur q̄ſ
dam effectuſ·damnatus enim ſtatim libertatē
et ciuitatem pdit· itaqꝫ preoccupat iſte caſus
mortem et non nunq̄ longum tempus occupat
quod accidit in pſonis eorum qui ad feras da=
mnantur·ſepe etiam ideo ſolent obſeruari poſt
damnationeꝫ vt ex his habeatur queſtio in ali
os nec in iſtis effectibus conſideratur iudicium
fuerit publicum nec ne· Nam ſola ſententia non
genuſ criminis ſpectatur· Itaqꝫ hi in quos ani
aduerti iubetur qui ne ad beſtias dantur con=
feſtim ſerui pene fiunt· vt·ff·eo·l·qui vltimo ·
et·l·qui ad ſtatū ¶ Item damnatus ſtatim de
bet in carcerem recipi et in breui tempore eſſe·
poſtmodum debet educi et nō exſpectari·etiaꝫ
ſi dicat damnatus ſe habere quid pncipi refe=
rat ne damnatis detur licentia ſupplicandi vel
quibuſdam malignis artibus pſidium et offici
orum penam euitandi· vt·ff·eo·l·ſi quis forte·
et·ꝯ·e·l·cum reis·et·ſ·de cuſto·re·l·ſi quis in ea
vbi tamē ſeuerius ꝓ cauſe intuitu vindicari cri
men iuſſerit impator nō debet damnatus ſtati
ſubire penam aut eccipere ſententiam·ſed per
dies·xxx·ſors et fortuna damnati ſup eius ſta=
tu debet eſſe ſuſpenſa·et interim damnatum ex
cipiat vinciatqꝫ cuſtodia et excubijs· ſolertibꝫ
vigilanter obſeruet·vt·ꝯ·e·ſi vindicari· ¶ Im
poſita autem pena damnatus debet eam ſubi=
re aut ſi fugerit duplicatur ei pena·ſ·eius tem
poris qd ei ſupeſſet cum fugit· Et ſi in·x·annos
damnatus ſit in opus pu·aut ꝑpetuari debet ei
pena·aut in opuſ metalli tranſmitti·plane ſi de
cennio damnatus fuit et in initio ſtatim fugit
tranſferetur in opus metalli vel ꝑpetuabitur
pena·generale eſt enim quotiens decenniuꝫ ex
ceſſum eſt duplicatio non ex tempore pena tan
ta danda· ¶ Item et in relegato ad tempus
ſi fugiat·vel interdictis locis non abſtineat·ꝑ
petuum exilium relegatōnis imponitur·in inſu
lam relegato in ꝑpetuum imponitur ei pena
deportationis·in inſulam deportato·imponitur
pena capitiſ· Nam otumacia damnati cumulat
penam·vt·ff·eo·l·relegati· et·l·aut damnum·
·§·quiſquis

¶ Ne ſine iuſſu principis de tribus iudi cibus liceat confiſcare

Inter alias penas eſt hec pena con=
fiſcationis· vnde ſupponit quibus li=
cet facere· Sciendum eſt autem· qd
confiſcatio quādoqꝫ fit ex cōſequentia peneve
cum quis deportatur vel damnatur in metallū
vt·ꝯ·e·ti·i·l·ij·et·iij· Et illud non conceditur niſi
his qui habent merum impium· vt·ff·de iuriſ·
omniū iudi·l·iij·et·de offi·p·l·illicitas·§·quivni
uer·ſed pſes licet habeat merum impium·non
tamen deportat niſi a principe fuerit confirma
ta eius ſententia·vt·ff· de penis·l·rei capitalis
·§·i· ¶ Magiſtratibus autem mūicipalibꝫ nō
conceditur damnari de capitali crimine niſi eis
hoc princeps concedat·vt·ff· de iuriſ·om·iudi·
·l·magiſtratibus·et vt hic· Quādoqꝫ fit cōfi=
ſcatio principaliter ·vt ꝓpter inceſtas nuptias·
et tunc quia eſt ordinaria pena ſtatuta p·l qui
libet magiſtratus cognoſcere poteſt de ea eti
am municipalis· quia cauſa talis pecuniariter·
ꝓponi poteſt· Vbi autem non eſt ſtatuta in·l·
ſpecialiter confiſcationis pena·ſed iudex ꝓ ali=
quo delicto ex arbitrio ſuo vult eam ſtatuere·
non licet ei niſi in ſumma admiſtratiōe ſit puta
qd eſt illuſtris vl ſup illuſtris·vl niſi ꝯcedat ei
a pncipe·et ita poteſt itelligi lex iſta ſic et ꝯme
atum remeatum ue nemo poteſt exuli dare ni=
ſi imparor ex aliqua cauſa· vt·ff·de penis·l·re=
legati·§·vltimo·

¶ De bonis pſcriptoꝝ ſeu damnatoꝝ

De pena corporali infligenda·plene di
ximus·ſ·de penis· Nunc de bonis da
mnatorum ſiue pſcriptorum· Videa=
mus quibuſ applicentur et qualiter et quo ordi
ne· Ad euidentiam aūt horum capitulorum di=
ſtingue·verum damnatus eſt aliquis ad mor=
tem vel ut amittit ciuitatem et libertatem·vel
ciuitatem tantum·an non· In pmis tribus caſi
bus fit publicatio bonorum· vt·ꝯ·e·in metalluꝫ
et·l· de portati·ſed fallit in caſibuſ·vt·ſ·de mu
lieribus·que ſuis ꝓprijs ſe miſ·l·i·et de rapt·ui·
·l·i·§·ſiquidem ancille· Amittunt auteꝫ liberta
tem et ciuitatem qui damnantur in metallum·
vel in opus metalli·vel in miſterium metallico
rum· Amittunt ciuitatem tantuꝫ illi qui depor=
tantur·vt inſti· de capi·mi·§·i· et·ij·nec obſtat
quod dicitur·ff·de varijs et extraord·cogni·l·
penult·§·conſumitur· Nam ibi verbum veluti
non eſt exemplificatiuum amiſſionis libertatis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſed ꝑme ꝓpoſitiõiſ·i·magne capitis diminutõis
cuius ibi duo ſupponuntur exempla vt dic amit
ti libertatem ꝺ iure ciuili·non gentium nec ob·
quod dicitur·ſ̄·vt nemo ꝓuatis p̄dijs·l·ij·quia
ibi non in inſulam·ſed in metallum dicitur de=
portandus vt ſic duas dicamus ſpecies depor=
tationis·vna in metallum·alia in inſulam·ple=
runqꝫ tamen vtimur eo verbo vt denotet me=
diam vel maximam·ca·di·hodie autem nemo
bene natus a ꝓncipio fit ſeruus ex ſupplicio·vt
in auten·de nupt̄·§·qꝛ autem prius·Vbi autem
non patitur quis mediam vel maximam di·ſed
aliter cohercetur puta relegatur non amittit
bona reprehenſeqꝫ ſunt eoꝝ ſententie qui ad
emerunt vt tamen non infirmarentur·que ita
prolate ſunt·vt·ff·de inter·et re·l·relegatoꝝ·
·§·ad tempus·et·l·i·et ſunt ħ vera in omni ſpe
cie relegationis·Tres enim ſunt·vt·ff·de int̄·
et re·l·exilium·et·l·relegatorum·i·Ꝝo·Et nota
qꝺ exilium quandoqꝫ deportationem denotat·
q̄ndoqꝫ relegationem·vt in predicta·l·exiliuꝫ
et de pub·ui·l·ij·Item relegati quandoqꝫ di
cuntur deportati·vt·ff·de capit̄·mi·amiſſione·
·§·deficere·Vbicunqꝫ autem dixi damnati bo=
na publicari·diſtingue damnatus fit ſeruus an
liber·Si ſeruus non publicatur peculium·imo
ſerui poteſtas eſt domino faciendo vt reddan
tur ei rationes·⁊ diſponantur ſed neminem do
minum oportebit inſtare·vt id velocius fiat·
vt penes ſua reddi poſſet·vt·ꝯ·eo·l·i·§·ſi liber·
Si quidem fit filiusfamil̄·non aufertur patri pe
culium·etiam ſi erat caſtrenſe·vt·ꝯ·eo·l·ſi filiꝰ
Si autem erat paterfamil̄·aut curialis·aut nõ·
Si curialis et habeat filios maſculos·et non fili
as·filij omnia habent·Si filias tantum ipſe ha
bent dimidiā et curia reliquam dimidiam·Si fi
lios et filias habet filij ſoli habent vnam dimi
diam et cum ſororibus ſuis aliam ꝑtiantur di=
midiam pro virili portione Vbi autem nõ eſt
curialis publicantur omnia bona·ſed princeps
in equitate concedit dimidiaꝫ liberis damnati·
et quandoqꝫ omnia ſi magnus ſit numerus libe
rorum·Sed vbi dimidia tantum publicatur ni=
hil conceditur liberis·vt·ff·e·l·i·in fi·et·l·vlt̄·
·§·ſi plures·patrono autem nõ diminuitur ſua
porcio damnato liberto·vt·ff·eo·l·vlti·§·ſi li=
bertum·Matre autem deportata nihil debetur
filijs·vt·ꝯ·e·l·de boniſ·vel dic quod hec lex cor
rigitur ꝑ vlti·vxore autem deportata vel da=
mnata non publicatur dos niſi in quinqꝫ legi=
bus·vt·ff·e·l·v·Fit autem hec publicatio
cum ſumma et diligenti inquiſitione omniū re=
rum que omneſ in inuentario debent comp̄hen
di·vt·ꝯ·e·l·ſi quis intra·panniculariа autem·i·
iulia indumenta vel res viles non excedentes
extimationem·v·aureorum non ſunt eis aufe=
renda·vt·ff·eo·l·diuus·Quid in reuocatiõe
rerum alienatarum a damnato·Ꝝ·ſi donatio
fuerit cauſa mortis illa eſt reuocata·vt reſcin=
datur teſtamentū·ut·ff·de dona·cauſa mortis
ſi quis·Si inter viuos fiat donatio ante tēpus
criminis collata in vxorem non infirmatur imo
confirmatur quandoqꝫ ſcꝫ damnato marito ad
mortem vel in ſeruilem condictionem ex pene
qualitate deducto·Si autem maritus fuerit ꝺ
portatus manet impēdenti donatio ita vt ſi vſ=
qꝫ ad uite ſue tempus maritus non reuocauit
eas morte eius confirmantur·vt·ſ̄·de donat̄·
inter virum et uxorem·l·res·Si in extraneum
fuit collata ante damnat̄·tenet vt quelibet ali
enatio·Secus ſi poſt damnat̄·vt·ff·de donat̄·
poſt contra·ħ in ceteris·ſed in his qui fiſco ex
officio ſuo tenetur reddere rationem ita ſtatu
itur vt facte alienatõnes antequā incipiant ex
dolo uꝉ culpa teneri non reuocantur niſi catho
licianus erat iſte quem putat·Ꝝo·primipilarem
dici·tunc enim etiam ante facta alienatio reuo
catur·et quia res dotales ob hoc inquietātur·
et filij etiam exheredati conueniuntur·ut·ſ̄·in
quibus·c·pi·ta·contra·l·ſatis·et·ꝯ·de primipil̄·
·l·i·Facte autem alienationes poſtea quam
ceperit ex dolo vel culpa teneri reuocantur·
vt·ꝯ·eo·l·penult̄·Et hoc eſt notanduꝫ quia aſ
ſpecto tempus cepti officij non doli vel culpe
vt·ſ̄·de bonis que lib·l·antepen̄·§·vlt̄·In
crimine autem leſe·maie·fiunt reuocationes a
tempore commiſſi criminis·vt·ſ̄·ad·l·iul̄ ma̅·l·
penult̄·In publicatione autem bonorū ho
die eſt ſciendum qꝺ non fit·ſi damnatus habe
at cognatos vſqꝫ ad tercium gradum quod in
telligo incluſiuꝫ in crimine ma·nil innouatur
nec obſtat quod dicitur in auten·de inceſtis·et
ne·nupt̄·quia illa corrigitur·vel illud fit cum
damnatus nec libertatem nec ciuitatem amit=
tit·vnde eſt ei pena carere bonis·non auteꝫ eſt
ei pena cum oritur ciuiliter vel naturaliter ſm
albericum·ꝑma tamen ſolutio videtur verior·
quia ita ſubalternatione dicit ante·in quibꝰ le
ges mortem aut ꝓſcriptionem·

De bonis conſcientium ſibi mortem

Supra de bonis damnatorum·Nunc
de bonis quaſi damnatorum·i·eoꝝ
qui mortem ſibi infligunt·Sup hoc
autem diſtingue·vtrum conſcientia delicti ali
quis infligat ſibi mortem aut alia cauſa vt im
patientia doloris vel ob pudorem eris alieni·et
in his certum eſt non auferenda bona·Sed in
primo caſu diſtinguitur·Erat tale crimē ob qꝺ
non erant publicanda bona puta furtuꝫ·et tūc
non auferuntur bona heredibus·an erant pu=
blicanda·Item ſi erat crimen cuius accuſa
tio poterat inchoari poſt mortem vt repetū=
darum peculatus et leſe ma·auferuntur here=
dibus bona·Si autem non poterat accuſatio

inchoatari poſt mortem non auferūtur bona ni
ſi conſciuerit ſibi mortem poſt litem conteſ· vel
poſtq̃ fuerit in ſcelere reprehenſus· vt· ff· de iu-
re fiſ· in fraudem· §· ij· et· iij· et de in iuſto rup· te
ſta· l· ſi quis exheredato· §· proinde ſi autem· et de
bonis eoꝝ qui ante ſententiā· l· vlt· vſq3 ad· §·
vlti· et· j· e· l· i· et· ij· Quid ſi dubitet quare cōſci
uerint ſibi mortem· R°· debet probari quod ſibi
crimen conſciuerit· vt· ff· eo· l· vlt· §· vlt· nec ob-
ſtat quod dicitur· ſ· qui teſ· fa· non poſ· l· ij· probatur eti
am innocentia hoc ipſo quod non probatur con-
trarium· vt in predicta· l· arguitur·

De ſententia paſſis et reſtitutis

Quia ſententiam paſſi quandoq3 reſtituūtur· ideo et de his ſupponit· Sciendū
eſt autem quod quandoq3 quis indulgentia
liberatur a pena· et tunc neq3 famaz recuperat
neq3 bona· neq3 recidit in poteſtatez patris fi-
lius nec ſeruus in domini· vt· ſ· de generali abo·
indulgentia· vt· j· e· l· fruſtra· et· l· ſi pater· et· l·
generalis· et· l· cum patrem· et· l· tutor· et· l· ſi ad
emptis· et· l· ſi in inſulaz· niſi princeps aliud dicat
Nam ſi rem ſingularem reddi precipiat nō tamē
ideo tenetur conditoribus· Si autem quotam
portionem pro ea tenetur· vt· j· e· l· ſi debitor· ſic
et inſtit· de fideicōmiſ· here· §· ſi quis vna· Si au
tem reſtituitur in integrum omnia recuperat
et dignitates et honores et famā· vt· j· e· l· i· et
ad cōmodū et ad incōmodū· putavt creditoribus
teneatur recidit in patris poteſtatem filius iſte dāna-
tus· et in integrum reſtituitur· libertus reſtitu
atur patrono· vt· j· e· l· antepenſ· et de cōmiſ· li·
etiam ſuis· vt inſtit· quibus mo· ius po· ſol· §· ſi
lex· Sic et ſi deportatus pater fuerit in integ·
reſtitutus· Nam filij recedunt in poteſtatem ſu
am· et adminiſtratio rerum filioꝝ conceditur
patri· Si pater ſit integre fame alioquin cōtra
Nam ſi patria poteſtate ad corrūpendi et effū-
dendi patrimonij licentiam abutetur vt luxuri-
oſo ac dementi· Item prodigo libidinum om
nium viciorumq3 ſeruo· nō enim eſt filioꝝ pe-
cunia cōmittenda ab adminiſtratione fugiat·
neq3 tutor datus medio tempore deſinat eſſe·
imo periculum adminiſtrationis rerum pertinet
ad eum cum teneatur actione tutele· et eſt hoc
mirabile· quod qui eſt in poteſtate patris ha-
beat tutorem· vt· j· e· l· vlt· nec diſtinguo· reſti-
tuatur in integꝝ· vel reſtituatur ad omnia an
ſimpliciter· vt· j· e· l· vlti· et· ff· de in iuſ· voc· ſed
et ſi hac· §· liberos· et de bonis lib· l· etiaz· §· ſi de
portatus· quia verbum reſtituere plenam habz
ſignificationem· vt· ff· de vſuris· l· videamus·
· §· in fauiana ſcilicet niſi princeps determinet reſtitu
tionem ſuam adijciendo ſe reſtituere vel ad rē
ſingularem vel ad quotam portionem bonoꝝ·
tunc enim prout determinauit erit ſequenda eius
auctoritas· vt et· ſ· dictum eſt in indulgentia·
In his enim que medio tempore· i· ante q̃ pat
reſtituatur vel liberetur a pena geſta ſunt per
filium dubitatur an reſtituto deportato patre
debeant habere rata· et reſpondet rata haben
da· vt· j· e· l· vlti· Si tamen geſta probauerat legi
tima etas· vt ibidem dicitur· In teſtamento tamē
quod fecit deportati filius an teneat remeante
patre poſt teſtamentum queritur an teneat· ſed
in· l· aperte non ſubijcitur· R°· Quis enim dicat
geſta rata habenda non tamē in teſtamento vi-
detur reſponſum· quia verba geſſerunt contra
xerunt non pertinent ad ius teſtamenti· vt· ff· de
verbo· ſi· l· verba geſſerunt· p· tamē contrariū vide-
tur ſenſiſſe et ſcripſiſſe· Sed mihi videtur diſtin-
guendum an filius digeſſerit condito teſtamē
to anteq̃ reſtituatur pater· ſcilicet eſt eo exiſtente in
pena deportationis· vt tunc teneat teſtamen-
tum an deceſſerit poſt reditum patris et ſic po
ſtea q̃ recidit in poteſtatem patris in integꝝ·
reſtituti hic non teneat teſtamentuz· quia filij
mi· ca· di· eſt irritatum· vt inſtit· quibus mo· te·
infir· §· alio· Si vero filius nō recideret in pote-
ſtatem patris· vt quia ex indulgentia principis
tantū pater liberatus eſt a pena· certuz eſt nō
irritari teſtamentuz· quia nō interuenit capitiſ
diminutio ſcilicet in filio deportati· Secus puto in fi
lio captiui· filius enim patre reuerſo ſemper videtur
in poteſtate patris fuiſſe et ideo medio tempo
re nō accepit tutorez· vt· ff· de tutel· l· muto· §·
vl· et geſta per filium irritabūtur· quia in preiudi-
cium patris in cuius fingitur fuiſſe poteſtate
nihil potuit filiuſ agere· vt in deportato ceſſat
fictio· quia et ſi reſtituatur pater vere tamē fuit
et creditur filius ſui iuris fuiſſe vnde nō irritan
tur geſta per filium· vt· ff· ad ſe· con· ma· l· i· §· ſi
pendeat ibi certe· et c· ſi beneficio in inte· reſtit·
recidit in patriam poteſtatem vt ſic filius non
habeat libertatem· i· relationem a papo· teſtē
damnationis· ſed habeat eam teſtem lenitatis
paterne· quia cum officijs debet eam petere a
patre· vt· j· e· l· vlt·

Domini Azonis ſumma ſuper nouem libris· C· explicit Sequitur inſtitutorū ſumma eiuſdem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf